שולחן ערוך, יורה דעה

שולחן ערוך

geulaquiz.com

סימן א

א הַכֹּל שׁוֹחֲטִין לְכַתְּחִלָּה, אֲפִלּוּ נָשִׁים. הגה: יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין לְהַנִּיחַ נָשִׁים לִשְׁחֹט, שֶׁכְּבָר נָהֲגוּ שֶׁלֹּא לִשְׁחֹט, וְכֵן הַמִּנְהָג שֶׁאֵין הַנָּשִׁים שׁוֹחֲטוֹת (בית יוסף בשם האגור). וַעֲבָדִים וְכָל אָדָם, אֲפִלּוּ אֵין מַכִּירִין אוֹתוֹ שֶׁמֻּחְזָק לִשְׁחֹט שֶׁלֹּא יִתְעַלֵּף, וְגַם אֵין יוֹדְעִין בּוֹ שֶׁהוּא מֻמְחֶה וְיוֹדֵעַ הִלְכוֹת שְׁחִיטָה, מֻתָּר לִתֵּן לוֹ לְכַתְּחִלָּה לִשְׁחֹט, וּמֻתָּר לֶאֱכֹל מִשְּׁחִיטָתוֹ, שָׁרֹב הָרְגִילִין לִשְׁחֹט הֵם בְּחֶזְקַת מֻמְחִין וּמֻחְזָקִין. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּשֶׁאֵינוֹ לְפָנֵינוּ, אֲבָל אִם הוּא לְפָנֵינוּ, צָרִיךְ לְבָדְקוֹ, אִם הוּא מֻמְחֶה וְיוֹדֵעַ הִלְכוֹת שְׁחִיטָה, אֲבָל אֵין צָרִיךְ לְשָׁאֲלוֹ אִם נִתְעַלֵּף. הגה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין לִסְמֹךְ עַל הַחֶזְקָה אֶלָּא בְּדִיעֲבַד, אֲבָל לְכַתְּחִלָּה אֵין לִסְמֹךְ עַל הַחֶזְקָה, בְּמָקוֹם דְּיכוֹלִין לְבָרְרוֹ, (פרדכי והגהות אשרי ואגור בשם אור זרוע ושאלתות פרשת בהעלותך). וְכָל זֶה מִירֵי בַּאֲחֵרִים, שֶׁאֵינָן בְּקִיאִין וְיוֹדְעִין אִם זֶה הַשּׁוֹחֵט בָּקִי אוֹ לֹא, אֲבָל הַשּׁוֹחֵט עַצְמוֹ לֹא יִשְׁחֹט, אַף עַל פִּי שֶׁיּוֹדֵעַ הִלְכוֹת שְׁחִיטָה וּמֻמְחֶה, עַד שֶׁשָּׁחַט ג׳ פְּעָמִים בִּפְנֵי חָכָם וּמֻמְחֶה בְּהִלְכוֹת שְׁחִיטָה, שֶׁיּוֹדֵעַ שֶׁהוּא רָגִיל וְזָרִיז שֶׁלֹּא יִתְעַלֵּף. (טור בשם הרמב״ם) וְלָכֵן נוֹהֲגִין שֶׁאֵין אָדָם שׁוֹחֵט אֶלָּא אִם כֵּן נָטַל קַבָּלָה לִפְנֵי חָכָם, (אגור בשם הלכות א״י). וְאֵין הֶחָכָם נוֹתֵן לוֹ קַבָּלָה, עַד שֶׁיֵּדַע בּוֹ שֶׁהוּא יוֹדֵעַ הִלְכוֹת שְׁחִיטָה וּבְקִי בְּיָדוֹ. וְלָכֵן נוֹהֲגִין שֶׁכָּל הַבָּאִין לִשְׁחֹט, סוֹמְכִין עֲלֵיהֶם לְכַתְּחִלָּה, וְלֹא בְּדָקִינַן אוֹתָם לֹא בַּתְּחִלָּה וְלֹא בַּסּוֹף, דְּכָל הַמְּצוּיִין אֶצֶל שְׁחִיטָה כְּבָר נָטְלוּ קַבָּלָה לִפְנֵי חָכָם, (ד״ע). וּבְקָצָת מְקוֹמוֹת נוֹהֲגִין לְהַחְמִיר עוֹד, דְּהַמְקַבֵּל נוֹטֵל כְּתָב מִן הֶחָכָם, לְרְאָיָה שֶׁנָּתַן לוֹ קַבָּלָה. וְכָל שׁוֹחֵט, אַף עַל פִּי שֶׁנָּטַל קַבָּלָה, יִרְאֶה שֶׁיַּחֲזֹר לִפְרָקִים הִלְכוֹת שְׁחִיטָה, שֶׁיִּהְיוּ שְׁגוּרִים בְּפִיו וּבְלִבּוֹ שֶׁלֹּא יִשְׁכָּחֵם. (מהר״ר יעקב הלוי בשם מהר״ש). וּכְמוֹ שֶׁהַדִּין בְּהִלְכוֹת שְׁחִיטָה וּבְמִי שֶׁבָּא לִשְׁחֹט, כָּךְ הוּא הַדִּין בְּהִלְכוֹת בְּדִיקוֹת הָרֵאָה וּבְמִי שֶׁבָּא לִבְדֹּק, וְדַיָּנִם וּמְנָהֲגָם שָׁוֶה בְּכָל זֶה, (ד״ע). וְיֵשׁ לב״ד לַחְקֹר וְלִדְרֹשׁ אַחַר הַבּוֹדְקִים וְהַשּׁוֹחֲטִים, וְלִרְאוֹת שֶׁיִּהְיוּ בְּקִיאִים וּמֻמְחִים וּכְשֵׁרִים, (מהרי״ו סי׳ נ׳). כִּי גָּדוֹל אִסּוּר הַמַּכְשֶׁלָה בִּשְׁחִיטוֹת וּבְדִיקוֹת הַמְּסוּרִים לַכֹּל. וְאִם בָּדְקוּ אֵיזֶה שׁוֹחֵט וּבוֹדֵק, וְנִמְצָא שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ, אִם נָטַל פַּעַם אַחַת קַבָּלָה אֵין מְטָרִיפִין לְמַפְרֵעַ מַה שֶּׁשָּׁחַט, דְּאָמְרִינַן הַשְׁתָּא הוּא דְּאִתְרַע, (חדושי אגודה). אֲבָל אִם לֹא נָטַל קַבָּלָה מֵעוֹלָם, כָּל מַה שֶּׁשָּׁחַט, טְרֵפָה, גַּם כָּל הַכֵּלִים שֶׁבִּשְּׁלוּ בָּהֶן מַה שֶּׁשָּׁחַט, צְרִיכִין הֶכְשֵׁר, (רשב״א סימן רי״ח).

ב אֵין צָרִיךְ שֶׁיֵּדַע כָּל חִלּוּקֵי הַדִּינִים, אֶלָּא אִם אוֹמֵר עַל דָּבָר זֶה הָיִיתִי מִסְתַּפֵּק וְשׁוֹאֵל, קָרִינַן בֵּהּ שַׁפִּיר יוֹדֵעַ, עַד שֶׁאוֹמֵר עַל הָאָסוּר מֻתָּר. הגה: וּבוֹדְקִין אוֹתוֹ בְּדִינֵי הִלְכוֹת שְׁחִיטָה שֶׁיִּתְבָּאֲרוּ לְקַמָּן רֵישׁ סִימָן כ״ג, וּבְדִין בְּדִיקַת הַסַּכִּין, וּבְדִין בְּדִיקַת הַסַּיְמָנִים לְאַחַר שְׁחִיטָה כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר לְקַמָּן סִימָן כ״ה, (הגהות אשרי והגהות מרדכי פ״ד מה״ש). וְאִם שָׁחַט, וְלִיתֵהּ קַמָּן לְמִבְדְּקֵהּ, מִכָּל מָקוֹם יִבְדְּקוּ בַּסַּיְמָנִים אִם נִשְׁחַט רֻבָּן, דְּכָל מַה דְּאֶפְשָׁר לְמִבְדַּק, בַּדְּקִינָן, (תרו״ן בשם בעל הלכות וד״ע לדעת הרא״ש ע״ל סכ״ה סי״ג). וְכָל זֶה בִּמְקוֹמוֹת שֶׁלֹּא נָהֲגוּ לִטֹּל קַבָּלָה, אֲבָל בִּמְקוֹמוֹת שֶׁנּוֹהֲגִין לִטֹּל קַבָּלָה, כְּגוֹן בְּנֵי אַשְׁכְּנַז וְהַנִּמְשָׁכִים אַחֲרֵיהֶם, אֵין נוֹהֲגִין לִבְדֹּק אַחֲרָיו כְּלָל, וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר, (ד״ע).

ג מִי שֶׁיּוֹדְעִין בּוֹ שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ הִלְכוֹת שְׁחִיטָה, אֲפִלּוּ שָׁחַט לְפָנֵינוּ ד׳ אוֹ ה׳ פְּעָמִים שְׁחִיטָה הֲגוּנָה וּרְאוּיָה, וְשָׁחַט אַחַר כָּךְ בֵּינוֹ לְבֵין עַצְמוֹ, שְׁחִיטָתוֹ פְּסוּלָה. אֲפִלּוּ שָׁאַלוּ לוֹ: עָשִׂיתָ כָּךְ וְכָךְ, וּמִתּוֹךְ תְּשׁוּבָתוּ נִרְאֶה שֶׁשָּׁחַט כָּרָאוּי, אֵין לִסְמֹךְ עָלָיו, וַאֲפִלּוּ אָמַר: בָּרֵי לִי שֶׁשָּׁחַטְתִּי יָפֶה. הגה: וּמִי שֶׁדַּרְכּוֹ לְהִתְעַלֵּף, וְאָנוּ יוֹדְעִים שֶׁאֵינוֹ מֻחְזָק, וְשָׁחַט וְאָמַר: בָּרֵי לִי שֶׁלֹּא נִתְעַלַּפְתִּי, נֶאֱמָן, מֵאַחַר שֶׁיּוֹדֵעַ הִלְכוֹת שְׁחִיטָה, (בית יוסף לדעת הרמב״ם). מִי שֶׁיּוֹדְעִים בּוֹ שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ הִלְכוֹת שְׁחִיטָה, יְכוֹלִים לִתֵּן לוֹ לִשְׁחֹט, אִם אַחֵר עוֹמֵד עַל גַּבָּיו, וּבִלְבַד שֶׁיִּרְאֶה אוֹתוֹ מִתְחִלַּת שְׁחִיטָה עַד סוֹפָהּ. הגה: וְיֵשׁ מַחְמִירִין, וְאוֹסְרִין לִתֵּן לוֹ לְכַתְּחִלָּה לִשְׁחֹט, מֵאַחַר שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ הִלְכוֹת שְׁחִיטָה, (בית יוסף בשם הגהות אשרי בשם אור זרוע ובמרדכי), וְהַכִּי נָהוּג.

ד אִם אָבְדוּ גְּדָיָיו וְתַרְנְגוֹלָיו, אוֹ שֶׁנִּגְנְבוּ, וּמְצָאָם שְׁחוּטִים כָּרָאוּי, בְּמָקוֹם שֶׁרֹּב יִשְׂרָאֵל מְצוּיִים, (וְגַם רֹב גַּבֵּי הָעִיר יִשְׂרָאֵלִים), מֻתָּרִים, בֵּין שֶׁמְּצָאָם בַּשּׁוּק בֵּין שֶׁמְּצָאָם בָּאַשְׁפָּה שֶׁבַּבַּיִת, אֲבָל אִם מְצָאָם בָּאַשְׁפָּה שֶׁבַּשּׁוּק, אֲסוּרִים.

ה חֵרֵשׁ שֶׁאֵינוֹ שׁוֹמֵעַ וְאֵינוֹ מְדַבֵּר, וְשׁוֹטֶה, דְּהַיְנוּ שֶׁהוּא יוֹצֵא יְחִידִי בַּלַּיְלָה, אוֹ מְקֻרֵעַ כְּסוּתוֹ, אוֹ לָן בְּבֵית הַקְּבָרוֹת, אוֹ מְאַבֵּד מַה שֶּׁנּוֹתְנִים לוֹ, אֲפִלּוּ בְּאַחַת מֵאֵלּוּ, אִם עוֹשֶׂה אוֹתוֹ דֶּרֶךְ שְׁטוּת, וְקָטָן שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ לְאַמֵּן יָדָיו לִשְׁחֹט, אֵין מוֹסְרִין לָהֶם לִשְׁחֹט לְכַתְּחִלָּה, אֲפִלּוּ אֲחֵרִים עוֹמְדִים עַל גַּבֵּיהֶם. וְאִם שָׁחֲטוּ, שְׁחִיטָתָן כְּשֵׁרָה אִם אֲחֵרִים עוֹמְדִים עַל גַּבֵּיהֶם. וְאֵין מוֹסְרִין לָהֶם לְכַתְּחִלָּה לִשְׁחֹט כְּשֶׁאֵין אֲחֵרִים עוֹמְדִים עַל גַּבֵּיהֶם, אֲפִלּוּ אִם רוֹצִים לְהַאֲכִיל לִכְלָבִים. וְאִם הַקָּטָן יוֹדֵעַ לְאַמֵּן יָדָיו, אִם אֲחֵרִים עוֹמְדִים עַל גַּבָּיו, שׁוֹחֵט לְכַתְּחִלָּה וּמֻתָּר לֶאֱכֹל מִשְּׁחִיטָתוֹ. הגה: אֲבָל אִם שָׁחַט בֵּינוֹ לְבֵין עַצְמוֹ, שְׁחִיטָתוֹ פְּסוּלָה, אַף עַל פִּי שֶׁיּוֹדֵעַ הִלְכוֹת שְׁחִיטָה, (הגהות אשרי רפ״ק דחולין בת״ה ואור זרוע). ומקרי קָטָן לְעִנְיָן זֶה עַד שֶׁנַּעֲשֶׂה בַּר מִצְוָה, דְּהַיְנוּ בֶּן י״ג שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד, (בית יוסף בשם עשור ואור זרוע בשם ר׳ יואל). וְיֵשׁ מַחְמִירִין שֶׁלֹּא לִתֵּן קַבָּלָה לְמִי שֶׁהוּא פָּחוֹת מִבֶּן י״ח שָׁנָה, (מרדכי בשם הלכות א״י והגהות אלפסי החדשים), דְּאָז גַּבְרָא בַּר דַּעַת הוּא, וְיוֹדֵעַ לְזָהֵר.

ו חֵרֵשׁ הַמְדַבֵּר וְאֵינוֹ שׁוֹמֵעַ, לֹא יִשְׁחֹט, מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ שׁוֹמֵעַ הַבְּרָכָה. וְאִם שָׁחַט, אֲפִלּוּ בֵּינוֹ לְבֵין עַצְמוֹ, שְׁחִיטָתוֹ כְּשֵׁרָה.

ז הַשּׁוֹמֵעַ וְאֵינוֹ מְדַבֵּר, אִם הוּא מֻמְחֶה, שׁוֹחֵט אֲפִלּוּ לְכַתְּחִלָּה, אִם אַחֵר מְבָרֵךְ.

ח שִׁכּוֹר שֶׁהִגִּיעַ לְשִׁכְרוּתוֹ שֶׁל לוֹט, דְּינוֹ כְּשׁוֹטֶה. וְאִם לֹא הִגִּיעַ לְשִׁכְרוּתוֹ שֶׁל לוֹט, שׁוֹחֵט לְכַתְּחִלָּה. הגה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁשִּׁכּוֹר לֹא יִשְׁחֹט, שָׁרֹגִיל לָבוֹא לִידֵי דְּרָסָה, (הגהות מיימוני בשם סמ״ג פ״ג מהלכות שחיטה ובה״ג וכל בו בשם סה״ת וס׳ יראים סימן קל״ז).

ט סוּמָא, לֹא יִשְׁחֹט לְכַתְּחִלָּה, אֶלָּא אִם כֵּן אֲחֵרִים רוֹאִין אוֹתוֹ. וְאִם שָׁחַט, שְׁחִיטָתוֹ כְּשֵׁרָה.

י עָרֹם, לֹא יִשְׁחֹט לְכַתְּחִלָּה, מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְבָרֵךְ.

יא אִם הִטִּילוּ הַקֶּהָל חֵרֶם, שֶׁלֹּא יִשְׁחֹט אֶלָּא טַבָּח יָדוּעַ, וְשָׁחַט אַחֵר, יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁשְּׁחִיטָתוֹ אֲסוּרָה. הַגָּה: וְאִם נִתְבַּטְּלָה הַתַּקָּנָה, כָּל הַשּׁוֹחֲטִים בְּחֶזְקַת כְּשֵׁרוּת כְּמוֹ בָּרִאשׁוֹנָה, (פִּסְקֵי מהרא״י סי׳ קע״ז).

יב הַשּׁוֹחֵט בִּפְנֵי עֵדִים בְּהֵמָה לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים, וּכְשֶׁבָּא יִשְׂרָאֵל לִקְנוֹת מִמֶּנָּה, אָמַר: לֹא תִקְּנָה מִמֶּנָּה כִּי לֹא שְׁחַטְתִּיהָ, אֵינוֹ נֶאֱמָן. וּמֵיהוּ לְדִידֵיהּ אֲסוּרָה, דְּהָא שָׁוְיָא אַנַּפְשֵׁיהּ חָתִיכָה דְּאִסּוּרָא. (רע״ל סי׳ קכ״ז בִּדְרִין עַד אֶחָד נֶאֱמָן בְּאִסּוּרִין).

יג טַבָּח שֶׁעָשָׂה סִימָן בִּרְאֹשׁ הַכֶּבֶשׂ הַשָּׁחוּט, שֶׁיְּהֵא נִרְאֶה שֶׁהוּא טְרֵפָה, וְגַם הָיָה אוֹמֵר שֶׁהוּא טְרֵפָה, וְאַחַר כָּךְ אָמַר שֶׁכָּשֵׁר הָיָה, וְלֹא אָמַר כֵּן אֶלָּא כְּדֵי שֶׁלֹּא יִקָּחוּ אוֹתוֹ וְיִשָּׁאֵר לוֹ לְקַח מִמֶּנּוּ בָּשָׂר, כֵּיוָן שֶׁנִּתַּן אֲמַתְלָא לִדְבָרָיו נֶאֱמָן (רע״ל סי׳ קכ״ז סעי׳ א׳ בהגה).

יד שׁוֹחֵט, שֶׁהֵעִיד עָלָיו עֵד אֶחָד שֶׁשָּׁחַט שֶׁלֹּא כַּהֶגֶן, וְהוּא מַכְחִישׁוֹ, עֵד אֶחָד בְּהַכְחָשָׁה לָאו כְּלוּם, וְהָעֵד עַצְמוֹ מֵתָר לֶאֱכֹל מִכָּאן וּלְהַבָּא. וּמִכָּל מָקוֹם, הַכֹּל לְפִי מַה שֶּׁהוּא אָדָם.

סימן ב

א שְׁחִיטַת נְכְרִי, נְבֵלָה, אֲפִלּוּ הוּא קָטָן, וְאֲפִלּוּ אֵינוֹ עוֹבֵד אֱלִילִים הַגָּה: כְּגוֹן גֵּר תּוֹשָׁב (טור), וַאֲפִלּוּ אֲחֵרִים רוֹאִין אוֹתוֹ.

ב מוּמָר אוֹכֵל נְבֵלוֹת לְתֵאָבוֹן, יִשְׂרָאֵל בּוֹדֵק סַכִּין וְנוֹתֵן לוֹ, וּמֵתָר לֶאֱכֹל מִשְּׁחִיטָתוֹ אֲפִלּוּ יִשְׁחֹט בֵּינוֹ לְבֵין עַצְמוֹ, וְהוּא שֶׁיּוֹדְעִין בּוֹ שֶׁיּוֹדֵעַ הִלְכוֹת שְׁחִיטָה. וְאִם לֹא בָּדַק לוֹ סַכִּין תְּחִלָּה, אָסוּר לֶאֱכֹל מִשְּׁחִיטָתוֹ עַד שֶׁיִּבְדְּקֶנּוּ בַּסּוֹף. וְאֵין לִתֵּן לוֹ לְכַתְּחִלָּה לִשְׁחֹט, אֲפִלּוּ כָּשֵׁר עוֹמֵד עַל גַּבָּיו, בְּלִי שֶׁיִּבְדֹּק לוֹ כָּשֵׁר אֶת הַסַּכִּין תְּחִלָּה, עַל סְמַךְ שֶׁיִּבְדְּקֶנּוּ בַּסּוֹף. הַגָּה: מִי שֶׁשָּׁחַט וְהוֹצִיא טְרֵפָה, פַּעַם אַחַת, מִתַּחַת יָדוֹ, אִם לֹא הֶחְזִיק בְּכָךְ, מֵתָר לֶאֱכֹל אַחַר כָּךְ מִשְּׁחִיטָתוֹ. מִכָּל מָקוֹם דָּנִין בָּזֶה לְפִי רְאוּת עֵינֵי הַדַּיָּן בָּאָדָם הַשּׁוֹחֵט, אִם כְּבֵר נִכְשַׁל וְרַגְלַיִם לַדָּבָר, מַעֲבִירִין אוֹתוֹ, (מַהֲרִי״ק שֹׁרֶשׁ ל״ג).

ג מוּמָר לְתֵאָבוֹן שֶׁשָּׁחַט, אֲפִלּוּ נִשְׁבַּע, שֶׁשָּׁחַט בְּסַכִּין יָפָה, אֵינוֹ נֶאֱמָן.

ד מוּמָר לְתֵאָבוֹן שֶׁשָּׁחַט בֵּינוֹ לְבֵין עַצְמוֹ, וְיֵשׁ עִמּוֹ סַכִּין יָפָה וְשֶׁאֵינוֹ יָפָה, וְאוֹמֵר שֶׁבְּיָפָה שָׁחַט, נֶאֱמָן. וַאֲפִלּוּ אִם נִמְצָא בָּשָׂר בְּיָדוֹ, אִם יֵשׁ מֻמְחֶה שָׁחַט לִי, נֶאֱמָן לוֹמַר: מֻמְחֶה שָׁחַט לִי.

ה מוּמָר לְהַכְעִיס אֲפִלּוּ לְדָבָר אֶחָד, אוֹ שֶׁהוּא מוּמָר לַעֲבוֹדַת אֱלִילִים אוֹ לְחַלֵּל שַׁבָּת בְּפַרְהֶסְיָא, אוֹ שֶׁהוּא מוּמָר לְכָל הַתּוֹרָה אֲפִלּוּ חוּץ מִשְּׁתַּיִם אֵלּוּ, דִּינוֹ כְּכוּתִי. (ר׳ יְרוּחָם). הַגָּה: וּמִי שֶׁאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ בִּשְׁחִיטָה וְאוֹכֵל נְבֵלוֹת בְּלֹא תַּאֲבוֹן אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ עוֹשֶׂה לְהַכְעִיס, דִּינוֹ כְּמוּמָר לְהַכְעִיס, (כָּךְ הָעֶלָּה הַבַּיִת יוֹסֵף מִדִּבְרֵי הָרֹא״שׁ).

ו מוּמָר לְאֶחָד מִשְּׁאָר עֲבֵרוֹת, אֵין צָרִיךְ לִבְדֹּק לוֹ סַכִּין, וּלְהַרְמַבַּ״ם צָרִיךְ. וְדַוְקָא בְּמוּמָר לַעֲבֵרָה, אֲבָל מִי שֶׁהוּא פָּסוּל לְעֵדוּת בַּעֲבֵרָה מֵעֲבֵרוֹת שֶׁל תּוֹרָה, אֵין צָרִיךְ לִבְדֹּק לוֹ סַכִּין, אֲפִלּוּ לְהָרַמְבַּ״ם (ב״י ושכ״כ הרמב״ם). הַגָּה: מִיהוּ אִם הוּא פָּסוּל לְעֵדוּת מִשּׁוּם שֶׁאָכַל נְבֵלוֹת, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מוּמָר לָכָךְ, כֵּיוָן שֶׁהוּא חָשׁוּד לֶאֱכֹל נְבֵלוֹת, דִּינוֹ כְּמוּמָר לָכָךְ, (סְבָרַת בַּיִת יוֹסֵף וְהָרַמְבַּ״ם).

ז מוּמָר לַעֲרָלוּת, דִּינוֹ כְּמוּמָר לַעֲבֵרָה אַחַת. וְאִם אֵינוֹ עָרֵל אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁמֵּתוּ אֶחָיו מֻחֲמַת מִילָה, חֲרֵי הוּא כִּשְׁאָר יִשְׂרָאֵל כָּשֵׁר.

ח כּוּתִי, הָאֹמֵן, דִּינוֹ כְּעוֹבֵד כּוֹכָבִים.

ט צְדוֹקִי וּבַיְתוֹסִי, (הֵם הַנִּמְשָׁכִים אַחַר צָדוֹק וּבַיְתוֹס, מִתַּלְמִידֵי אַנְטִיגְנוֹס אִישׁ סוֹכוֹ, שֶׁיָּצְאוּ לְתַרְבּוּת רָעָה, וְאֵינָם מַאֲמִינִים בַּתּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה), שְׁחִיטָתָן אֲסוּרָה, אֶלָּא אִם כֵּן שָׁחֲטוּ וַאֲחֵרִים עוֹמְדִים עַל גַּבֵּיהֶם וְגַם בָּדְקוּ לָהֶם סַכִּין. הַגָּה: מְסוּר דִּינוֹ כְּמוּמָר, וּשְׁחִיטָתוֹ פְּסוּלָה, (הַגָּהוֹת אַלְפָסִי). וְיֵשׁ מַכְשִׁירִין (בית יוסף סימן קי״ט בשם רשב״א) וְעַיִן לְקַמָּן סִימָן קי״ח.

י הִתְחִיל פָּסוּל לִשְׁחֹט וְגָמַר הַכָּשֵׁר, אוֹ שֶׁהִתְחִיל הַכָּשֵׁר וְגָמַר הַפָּסוּל, פְּסוּלָה. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, שֶׁהִתְחִיל הַפָּסוּל בְּדָבָר שֶׁעוֹשֶׂה אוֹתָהּ נְבֵלָה, כְּגוֹן בַּוֵּשֶׁט אוֹ בְּרֹב הַקָּנָה, אֲבָל אִם הִתְחִיל הַפָּסוּל בַּחֲצִי קָנֶה וְגָמַר הַכָּשֵׁר, כְּשֵׁרָה.

יא הָיוּ יִשְׂרָאֵל וּפָסוּל אוֹחֲזִין בְּסַכִּין וְשׁוֹחֲטִין, פְּסוּלָה. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם כָּל אֶחָד סַכִּינוֹ בְּיָדוֹ. [הַגָּה] שְׁחִיטַת קוֹף, פְּסוּלָה, (אוֹר זָרוּעַ וְהוּא בְּתוֹסֶפְתָּא רֵישׁ חֻלִּין).

סימן ג

א שְׁחִיטַת חֻלִּין אֵינָהּ צְרִיכָה כַּוָּנָה. אֲפִלּוּ מִתְעַסֵּק בְּעָלְמָא לַחְתֹּךְ, אוֹ שֶׁזָּרַק סַכִּין לְנוֹעֲצָהּ בַּכֹּתֶל, וְשָׁחֲטָה כְּהִלְכָתָהּ (ס״א בַּהֲלִיכָתָהּ וְעִקָּר), כְּשֵׁרָה. וְהוּא שֶׁרָאָה שֶׁלֹּא הֶחְלִיד (פ׳ עִנְיַן נְעִיצָה וּתְחִיבָה, מִלְּשׁוֹן חֲלָדָה, שֶׁנִּכְנֶסֶת בַּחוֹרִין וּבַסְּדָקִין) הַסַּכִּין בֵּין סִימָן לְסִימָן, אוֹ תַּחַת הָעוֹר. וְאִם מָצָא הַנּוֹצָה אוֹ הַשֵּׂעָר חֲתוּכִים, וַדַּאי לֹא הֶחְלִיד. וַאֲפִלּוּ הִפִּיל הַסַּכִּין בְּיָדוֹ, אוֹ בִּרְגְלוֹ, שֶׁלֹּא בְּכַוָּנָה כְּלָל, וְשָׁחַט, שְׁחִיטָתוֹ כְּשֵׁרָה. אֲבָל אִם נָפְלָה מֵעַצְמָהּ, פְּסוּלָה, דִּבְעִינַן כֹּחַ גַּבְרָא (ע״ל סי׳ ד׳). וְכֵן אִם הָיָה הַסַּכִּין מֻנָּח בְּחֵיקוֹ אוֹ בְּיָדוֹ, וְנָפְלָה מִיָּדוֹ אוֹ מֵחֵיקוֹ שֶׁלֹּא בְּכַוָּנָה, כְּנָפְלָה מֵעַצְמָהּ דָּמֵי, וּפְסוּלָה.

סימן ד

א הַשּׁוֹחֵט לְשֵׁם אֱלִילִים, אֲפִלּוּ לֹא חִשֵּׁב לְעָבְדָהּ בִּשְׁחִיטָה זוֹ אֶלָּא חִשֵּׁב בִּשְׁעַת שְׁחִיטָה לִזְרֹק דָּמָהּ אוֹ לְהַקְטִיר חֶלְבָּהּ לַעֲבוֹדַת אֱלִילִים, הֲרֵי זֶה זִבְחֵי מֵתִים, וַאֲסוּרָה בַּהֲנָאָה.

ב שָׁחַט סְתָם, וְאַחַר כָּךְ, חִשֵּׁב לִזְרֹק דָּמָהּ אוֹ לְהַקְטִיר חֶלְבָּהּ לַעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, הֲרֵי זֶה סָפֵק זִבְחֵי מֵתִים.

ג יִשְׂרָאֵל שֶׁשָּׁחַט בְּהֶמְתּוֹ שֶׁל גּוֹי, אֲפִלּוּ חִשֵּׁב הָכוּתִי לַעֲבוֹדַת אֱלִילִים, כְּשֵׁרָה. וְאִם יִשְׂרָאֵל חִשֵּׁב שֶׁיִּזְרֹק הָכוּתִי לַעֲבוֹדַת אֱלִילִים, פְּסוּלָה. [הַגָּהָה] וַאֲסוּרָה בַּהֲנָאָה. (בית יוסף).

ד יִשְׂרָאֵל שֶׁשָּׁחַט בֶּהֱמַת חֲבֵרוֹ לַעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, לֹא אֲסָרָהּ, שֶׁוַּדַּאי לֹא כִּוֵּן אֶלָּא לְצַעֲרוֹ, וְאִם יֵשׁ לוֹ שֻׁתָּפוּת בָּהּ, יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאוֹסֵר גַּם חֵלֶק חֲבֵרוֹ, וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּגַם בָּזֶה אֵינוֹ מְכַוֵּן אֶלָּא לְצַעֵר שֻׁתָּפוֹ וְלֹא לֶאֱסֹר. הַגָּהָה: וְאִם הִתְרוּ בּוֹ וְעָבַר הַתֶּרְאָה, הֲרֵי זֶה אוֹסֵר כְּשְׁאָר מוּמָרִים, (טור). וְעַיֵּן לְקַמָּן סִימָן קמ״ה.

ה הַשּׁוֹחֵט לְשֵׁם הָרִים וּגְבָעוֹת, לְשֵׁם חַמָּה וּלְבָנָה, כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת, יַמִּים וּנְהָרוֹת, אֵין לוֹ דִּין תִּקְרֹבֶת עֲבוֹדָה זָרָה לְאָסְרָהּ בַּהֲנָאָה, אֲבָל שְׁחִיטָתוֹ פְּסוּלָה, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִתְכַּוֵּן לְעָבְדָהּ אֶלָּא לִרְפוּאָה וְכַיּוֹצֵא בָּהּ מִדִּבְרֵי הֲבַאי שֶׁאוֹמְרִים הָכוּתִים.

ו שָׁחַט לְשֵׁם שֹׁר שֶׁל הַר, אוֹ לְשֵׁם שֹׁר א׳ מִשְּׁאָר הַדְּבָרִים, בֵּין שֶׁשָּׁחַט לְשֵׁם מִיכָאֵל הַשַּׂר הַגָּדוֹל, בֵּין שֶׁשָּׁחַט לְשֵׁם שַׂר שֶׁל שִׁלְשׁוּל קָטָן שֶׁבַּיָּם (פ׳ מִין תּוֹלַעַת), הֲרֵי זֶה זִבְחֵי מֵתִים, וְאָסוּר בַּהֲנָאָה.

ז יִשְׁמְעֵאלִים שֶׁאֵינָם מַנִּיחִים יִשְׂרָאֵל לִשְׁחֹט, אֶלָּא אִם כֵּן יַהֲפֹךְ פָּנָיו לְא״ל קיבל״ א, דְּהַיְנוּ שֶׁיַּהֲפֹךְ פָּנָיו נֶגֶד מִזְרָח כְּמִנְהַג חֻקּוֹתֵיהֶם, אֵינוֹ דּוֹמֶה לְשׁוֹחֵט לְשֵׁם הָרִים. וּמִכָּל מָקוֹם רָאוּי לְבַטֵּל הַמִּנְהָג הַהוּא וְלִגְעֹר בְּמִי שֶׁעוֹשֶׂה כֵּן, הוֹאִיל וּמַקְפִּידִים עַל כָּךְ. (רַשְׁבָּ״א סִימָן שמ״ה).

סימן ה

א הַשּׁוֹחֵט לְשֵׁם קָדָשִׁים שֶׁמִּתְנַדְּבִים וְנוֹדְרִים כְּמוֹתָם, אֲפִלּוּ הִיא בַּעֲלַת מוּם, שְׁחִיטָתוֹ פְּסוּלָה, שֶׁזֶּה כְּשׁוֹחֵט קָדָשִׁים בַּחוּץ. שָׁחַט לְשֵׁם קָדָשִׁים שֶׁאֵינָם בָּאִים בְּנֶדֶר וּנְדָבָה שְׁחִיטָתוֹ כְּשֵׁרָה (ל׳ הָרַמְבַּ״ם פ״ב מה״ש). כֵּיצַד, הַשּׁוֹחֵט לְשֵׁם עוֹלָה, לְשֵׁם תּוֹדָה, לְשֵׁם פֶּסַח, שְׁחִיטָתוֹ פְּסוּלָה. הוֹאִיל וְהַפֶּסַח יָכוֹל לְהַפְרִישׁוֹ בְּכָל שָׁעָה שֶׁיִּרְצֶה, דּוֹמֶה לִנְדָר וּנְדָב. שָׁחַט לְשֵׁם חַטָּאת, לְשֵׁם אָשָׁם וַדַּאי, לְשֵׁם אָשָׁם תָּלוּי, לְשֵׁם בְּכוֹר, לְשֵׁם מַעֲשֵׂר, לְשֵׁם תְּמוּרָה, שְׁחִיטָתוֹ כְּשֵׁרָה. וְאִם נוֹדַע שֶׁעָבַר עֲבֵרָה שֶׁחַיָּב עָלֶיהָ חַטָּאת אוֹ אָשָׁם, וְאוֹמֵר זוֹ לְחַטָּאתִי אוֹ לַאֲשָׁמִי, פְּסוּלָה. הַגָּהָה: וְיֵשׁ פּוֹסְלִין בְּאָשָׁם תָּלוּי בְּכָל עִנְיָן, מִשּׁוּם דְּסָבִירָא לְהוּ דְּבָא בְּנֶדֶר וּנְדָבָה, (טור) (וְכֵן מַשְׁמַע דַּעַת הָרֹא״שׁ ס״פ הַשּׁוֹחֵט וְר׳ יְרוּחָם ע״ש וְרַשְׁבָּ״א בת״ה), וְיֵשׁ לְהַחְמִיר.

ב שָׁחַט תַּרְנְגוֹלִים וְאַוָּזִים וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם, מִינִים שֶׁאֵינָם רְאוּיִים לְהַקְרָבָה, כְּשֵׁרִים. וְהוּא הַדִּין לְתוֹרִים קְטַנִּים וּבְנֵי יוֹנָה גְּדוֹלִים.

ג שְׁנַיִם שֶׁשּׁוֹחֲטִין, בֵּין שֶׁאוֹחֲזִין בְּסַכִּין אֶחָד, בֵּין שֶׁכָּל אֶחָד סַכִּינוֹ בְּיָדוֹ, וְנִתְכַּוֵּן אֶחָד מֵהֶם לְשֵׁם דָּבָר הַפּוֹסֵל, פָּסוּל. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, כְּשֶׁהָיָה לוֹ בָּהּ שֻׁתָּפוּת, אֲבָל אִם אֵין לוֹ בָּהּ שֻׁתָּפוּת, אֵינָהּ אֲסוּרָה, שֶׁאֵין אָדָם מִישְׂרָאֵל אוֹסֵר דָּבָר שֶׁאֵינוֹ שֶׁלּוֹ, שֶׁאֵין כַּוָּנָתוֹ אֶלָּא לְצַעֲרוֹ. הַגָּהָה: וְיֵשׁ אוֹסְרִים בְּכָל עִנְיָן, מִשּׁוּם מַרְאִית הָעַיִן, (בית יוסף בשם הָרֹא״שׁ וְהַטּוּר), וְיֵשׁ לְהַחְמִיר.

סימן ו

א בְּכָל דָּבָר הַתָּלוּשׁ שׁוֹחֲטִין, בֵּין בְּסַכִּין בֵּין בְּצוֹר בֵּין בִּקְרוּמִית שֶׁל קָנֶה הָאֲגַם הַנִּקְרָא אישפדנ״ר א, וְשֵׁן וְצִפָּרֶן יְחִידִי (טור), וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם מִדְּבָרִים הַחוֹתְכִים. וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה פִּיו חַד, וְלֹא יִהְיֶה בּוֹ פְּגָם. הַגָּהָה: וְאָסוּר לִשְׁחֹט בְּשְׁאָר קָנִים, אוֹ זְכוּכִית, שֶׁקֵּיסָמִים נִבְדָּלִין מֵהֶם וְיֵשׁ לַחוּשׁ לְנִקִּיבַת הַסְּיָמָנִים, (בית יוסף בשם רש״י וְכֵן פַּסַק הר״ן). סַכִּין שֶׁצָּדוּ אֶחָד

מַגָּל וְצִדּוֹ הַשֵּׁנִי יָפֶה, לֹא יִשְׁחֹט בַּצַּד הַיָּפֶה לְכַתְּחִלָּה, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִשְׁחֹט בַּצַּד הָאַחֵר. וְאִם שָׁחַט, הוֹאִיל וּבַצַּד הַיָּפֶה שָׁחַט, שְׁחִיטָתוֹ כְּשֵׁרָה. הַגָּה: וְהוּא הַדִּין בְּסַכִּין אָרוֹךְ שֶׁיֵּשׁ בּוֹ פְּגִימָה, וְנִשְׁאַר בָּהּ שִׁעוּר שְׁחִיטָה בְּלֹא פְּגִימָה, דְּאָסוּר לִשְׁחֹט בּוֹ אֲפִלּוּ בַּמָּקוֹם הַיָּפֶה, אֲפִלּוּ אִם כָּרַךְ מַטְלִית עַל הַפְּגִימָה (טור). וְאִם שָׁחַט בּוֹ, וְאָמַר: בָּרֵי לִי שֶׁלֹּא נֶגְעָתִי בְּמָקוֹם הַפְּגִימָה, שְׁחִיטָתוֹ כְּשֵׁרָה, (קְרִדְּכִי סִפ״ק דְּחֻלִּין וְאַשְׁרֵי וְתֹא״ו נט״ז וְכָל בּוֹ וְרוֹקֵחַ וּמַהֲרִי״ל). אֲפִלּוּ לֹא כָּרַךְ מַטְלִית עַל הַפְּגִימָה, וּבְיוֹם טוֹב שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהַשְׁחִיז הַסַּכִּין (טור וְאַשְׁרֵי״ וּר״ם עב״י) וְכֵן בְּחוֹל בְּשָׁעַת הַדְּחַק, מֻתָּר לִשְׁחֹט לְכַתְּחִלָּה אִם כּוֹרֵךְ מַטְלִית עַל הַפְּגִימָה. (טור וּבית יוֹסֵף שֶׁפָּסַק עַל הָעטור וְרִ״ן וְסה״ת וּפמ״ג וְהגה״מ) וע״ל סִימָן י״ח (פ״י) וּלְכַתְּחִלָּה יֵשׁ לְזָהֵר אֲפִלּוּ אֵין לַסַּכִּין פְּגִימָה רַק בֵּין הַקָּתָא לַסַּכִּין, לֹא יִשְׁחֹט בּוֹ, (מָצָא בִּשְׁחִיטוֹת יְשָׁנִים, (ד״מ סִימָן י״ח סוֹף ס״ב).

ב הַשּׁוֹחֵט בְּדָבָר הַמְחֻבָּר לַקַּרְקַע, אוֹ לַגּוּף, כְּגוֹן צִפָּרֶן וְשֵׁן הַמְחֻבָּרִים בִּבְהֵמָה, שְׁחִיטָתוֹ פְּסוּלָה. וּבְתָלוּשׁ מִן הַקַּרְקַע וּלְבַסּוֹף חִבְּרוֹ בַּקַּרְקַע, לֹא יִשְׁחֹט, וְאִם שָׁחַט, שְׁחִיטָתוֹ כְּשֵׁרָה, וַאֲפִלּוּ אִם בְּטָלוֹ, וְהוּא שֶׁלֹּא יְהֵא נִשְׁרָשׁ בָּאָרֶץ אַחַר שֶׁבְּטָלוֹ.

ג חָתָךְ מִבְּהֵמָה לְחֵי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ שִׁנַּיִם חַדִּים וְשָׁחַט בָּהֶם, שְׁחִיטָתוֹ פְּסוּלָה, מִפְּנֵי שֶׁהֵם כְּמַגָּל. אֲבָל בְּשֵׁן אֶחָד הַקָּבוּעַ בַּלֶּחִי, שׁוֹחֵט בּוֹ לְכַתְּחִלָּה. וְהוּא הַדִּין בְּצִפָּרֶן הַקָּבוּעַ בְּיָד הַתָּלוּשָׁה מִן הַגּוּף, (בית יוֹסֵף).

ד נָעַץ סַכִּין בַּכֹּתֶל, אוֹ בְּדָבָר הַתָּלוּשׁ, וְהֶעֱבִיר הַצַּוָּאר עַד שֶׁנִּשְׁחַט, שְׁחִיטָתוֹ כְּשֵׁרָה, וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה צַוָּאר הַבְּהֵמָה לְמַטָּה וְהַסַּכִּין לְמַעְלָה, שֶׁאִם הָיָה צַוָּאר בְּהֵמָה לְמַעְלָה מֵהַסַּכִּין שֶׁמָּא תֵּרֵד הַבְּהֵמָה בְּכֹבֶד גּוּפָהּ וְתַחְתֹּךְ בְּלֹא הוֹלָכָה וַהֲבָאָה, וְאֵין זוֹ שְׁחִיטָה, וַאֲפִלּוּ אָמַר: בָּרֵי לִי שֶׁלֹּא דָּרַסְתִּי, שְׁחִיטָתוֹ פְּסוּלָה, (טור וּפוֹסְקִים). לְפִיכָךְ, אִם הָיָה עוֹף, בֵּין שֶׁהָיָה צַוָּארוֹ לְמַעְלָה מֵהַסַּכִּין הַנְּעוּצָה אוֹ לְמַטָּה מִמֶּנָּה, שְׁחִיטָתוֹ כְּשֵׁרָה.

סימן ז

א יָכוֹל אָדָם לִקְבֹּעַ סַכִּין בְּגַלְגַּל שֶׁל אֶבֶן אוֹ שֶׁל עֵץ, וּמְסַבֵּב הַגַּלְגַּל בְּיָדוֹ אוֹ בְּרַגְלוֹ, וּמֵשִׁים שָׁם צַוָּאר הַבְּהֵמָה אוֹ הָעוֹף עַד שֶׁיִּשָּׁחֵט בְּסִבִּיבַת הַגַּלְגַּל; וְאִם הַמַּיִם הֵם הַמְסַבְּבִים אֶת הַגַּלְגַּל וְשָׁם הַצַּוָּאר כְּנֶגְדּוֹ בְּשָׁעָה שֶׁסִּבֵּב וְנִשְׁחַט, הֲרֵי זוֹ פְּסוּלָה, (ל' הַרַמְבַּ״ם שָׁם דִּין י״ג) וְאִם פָּטַר אָדָם אֶת הַמַּיִם עַד שֶׁבָּאוּ וְסִבְּבוּ אֶת הַגַּלְגַּל, וְשָׁחַט בְּסִבִּיבָתוֹ, הֲרֵי זֶה כְּשֵׁרָה בְּדִיעֲבַד, שֶׁהֲרֵי מִכֹּחַ אָדָם בָּא; בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּסִבִּיבָה רִאשׁוֹנָה שֶׁהִיא מִכֹּחַ הָאָדָם, אֲבָל מִסִּבִּיבָה שְׁנִיָּה וּלְאַחֲרֶיהָ, פְּסוּלָה שֶׁהֲרֵי אֵינָהּ מִכֹּחַ הָאָדָם, אֶלָּא מִכֹּחַ הַמַּיִם בְּהִלּוּכָן.

סימן ח

א כַּמָּה הוּא אֹרֶךְ הַסַּכִּין שֶׁשּׁוֹחֵט בּוֹ, כָּל שֶׁהוּא; רַק שֶׁלֹּא יְהֵא דָּבָר דַּק שֶׁנּוֹקֵב וְאֵינוֹ שׁוֹחֵט, כְּמוֹ רֹאשׁ הָאִזְמֵל הַקָּטָן וְכַיּוֹצֵא בּוֹ; וּבְמַחַט, אֲפִלּוּ הוּא רָחָב קָצָת כְּאוֹתָן שֶׁל רַצָּעִנִים שֶׁחוֹתְכִין בּוֹ הַחוּט, אֵין שׁוֹחֲטִין בּוֹ (טור). וְכֵיוָן דְּלָא יָדְעִינַן שְׁעוּרָא, הַשּׁוֹחֵט בְּסַכִּין קְטַנָּה צָרִיךְ לְזָהֵר וּלְשַׁעֵר לְפִי אֹמֶד דַּעְתּוֹ שֶׁכְּשֶׁיּוֹלִיךְ וְיָבִיא בָּהּ שֶׁלֹּא יִרְוֹס; אֲבָל בִּקְטַנָּה יוֹתֵר מִדַּאי לֹא יִשְׁחֹט. הַגָּה: וּמִי שֶׁלֹּא יוּכַל לְשַׁעֵר, יִקַּח סַכִּין כְּמִלֹּא אֹרֶךְ ב׳ צַוָּארִין שֶׁל אוֹתוֹ דָּבָר שֶׁשּׁוֹחֲטִין (קְרִדְּכִי בְּשֵׁם ר״ח); וְיֵשׁ אוֹמְרִים לְשַׁעֵר בִּי״ד אֶצְבָּעוֹת, וְרָמְז לָזֶה, שֶׁנֶּאֱמַר: וּשְׁחַטְתָּם בְּזֶ״ה (שְׁמוֹאֵל א, יד, לד), מִנְיַן י״ד. (שָׁם וּשְׁחִיטוֹת יְשָׁנִים).

סימן ט

א אִם שָׁחַט בְּסַכִּין מְלֻבֶּנֶת, שְׁחִיטָתוֹ פְּסוּלָה; וְיֵשׁ מַכְשִׁירִין אִם יָדַע שֶׁהִיא מְלֻבֶּנֶת וְנִזְהַר שֶׁלֹּא נָגַע בַּצְּדָדִים.

סימן י

א סַכִּין שֶׁל מְשַׁמְּשֵׁי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים חֲדָשָׁה, אוֹ יָשָׁן שֶׁאֵין בּוֹ מִשּׁוּם גִּעוּלֵי עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, מֻתָּר לִשְׁחֹט בּוֹ בְּהֵמָה בְּרִיאָה מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְקֻלְקָל; וְאָסוּר לִשְׁחֹט בּוֹ מְסֻכֶּנֶת, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְתֻקָּן; סַכִּין שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁהִשְׁחִיזוֹ בְּרַחֲיִם שֶׁלּוֹ, (ע״ל סוֹף סִימָן קכ״א) אוֹ אִם הָיָה יָפֶה שֶׁאֵין בּוֹ פְּגִימוֹת וּנְעָצוֹ בְּקַרְקַע קָשֶׁה עֶשֶׂר פְּעָמִים וְאח ״כ שָׁחַט בּוֹ, מֻתָּר; וְאִם שָׁחַט בּוֹ בְּלֹא שׁוּם הֶכְשֵׁר, מֵדִיחַ בֵּית הַשְּׁחִיטָה, וְאִם קִלְקֵל הֲרֵי זֶה מְשֻׁבָּח. וְעַל כֵּן יֵשׁ לְקַלְקְלוֹ. (רִ״ב הַפּוֹסְקִים). הַגָּה: וּבְמָקוֹם הַדְּחַק שֶׁאֵין לוֹ סַכִּין אַחֶרֶת, מֻתָּר לִשְׁחֹט בּוֹ כה״ג לְכַתְּחִלָּה, אֲבָל לֹא יִשְׁחֹט עַל מְנַת לְקַלְקֵל אַחַר כָּךְ (טור בְּשֵׁם הָרא״ש וְרַבִּי יְרוּחָם).

ב סַכִּין שֶׁשָּׁחַט בּוֹ כְּשֵׁרָה, אַף עַל פִּי שֶׁהִיא מְלֻכְלֶכֶת בְּדָם מֻתָּר לִשְׁחֹט בּוֹ פַּעַם אַחֶרֶת, אֲבָל אָסוּר לַחְתֹּךְ בּוֹ רוֹתֵחַ; וּמֻתָּר לַחְתֹּךְ בָּהּ צוֹנֵן עַל יְדֵי הֲדָחָה שֶׁיְּדִיחֶנּוּ תְּחִלָּה. הַגָּה: וְאִם רוֹצֶה לְהַגְעִילוֹ לֶאֱכֹל בּוֹ רוֹתֵחַ, סָגֵי לֵהּ בְּהַגְעָלָה עַל יְדֵי עֵרוּי אַף עַל גַּב שֶׁאֵינוֹ כִּכְלֵי רִאשׁוֹן. (אר״ה כְּלָל נ״ח בְּשֵׁם מַהֲרִ״ם).

ג סַכִּין שֶׁשָּׁחַט בּוֹ טְרֵפָה, אָסוּר לִשְׁחֹט בּוֹ עַד שֶׁיְּדִיחֶנּוּ בְּצוֹנֶן אוֹ יְקַנְּחֶנּוּ בְּדָבָר קָשֶׁה; וְנוֹהֲגִין עַתָּה לְקַנְּחוֹ יָפֶה בְּשִׂעַר הַבְּהֵמָה בֵּין כָּל שְׁחִיטָה וּשְׁחִיטָה, וְשַׁפִּיר דָּמֵי; וְאִם שָׁחַט בּוֹ בְּלֹא הֲדָחָה, יְדִיחַ בֵּית הַשְּׁחִיטָה; וְאִם רָגִיל לִשְׁחֹט בּוֹ טְרֵפוֹת תָּדִיר, צָרִיךְ נְעִיצָה עֶשֶׂר פְּעָמִים בְּקַרְקַע קָשָׁה.

סימן יא

א לְעוֹלָם שׁוֹחֲטִין, בֵּין בַּיּוֹם וּבֵין בַּלַּיְלָה; בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, כְּשֶׁאֲבוּקָה כְּנֶגְדּוֹ, אֲבָל אִם אֵין אֲבוּקָה כְּנֶגְדּוֹ אוֹ בַּיּוֹם בְּמָקוֹם אָפֵל, לֹא יִשְׁחֹט; וְאִם שָׁחַט, שְׁחִיטָתוֹ כְּשֵׁרָה. וכ׳ נְרוֹת חֲשׁוּבִים אֲבוּקָה (מַהֲרִי״ל וְאַגּוּדָה).

ב הַשּׁוֹחֵט בְּשַׁבָּת וּבְיוֹם כִּפּוּר, אַף עַל פִּי שֶׁאָלוּ הָיָה מֵזִיד, בְּשַׁבָּת מִתְחַיֵּב בְּנַפְשׁוֹ, וְלוֹקֶה בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, שְׁחִיטָתוֹ כְּשֵׁרָה.

ג אֵין שׁוֹחֲטִין לְתוֹךְ יַמִּים וּנְהָרוֹת, שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ, לְשֵׁר שֶׁל יָם הוּא שׁוֹחֵט; וְלֹא לְתוֹךְ הַכֵּלִים, שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ, מְקַבֵּל הַדָּם לְזָרְקוֹ לָאֱלִילִים; וְאִם יֵשׁ בִּכְלֵי מַיִם, שָׁאנִי אֵין הַדָּם רָאוּי לִזְרִיקָה, אִם הֵם צְלוּלִים לֹא יִשְׁחֹט בּוֹ, שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ לַצּוּרָה הַנִּרְאֵית בַּמַּיִם שׁוֹחֵט; וְאִם הֵם עֲכוּרִים, מֻתָּר; וְכֵן אִם יֵשׁ בִּכְלֵי עָפָר, מֻתָּר לִשְׁחֹט בְּתוֹכוֹ.

ד הָיָה בִּסְפִינָה וְאֵין לוֹ בָּהּ מָקוֹם פָּנוּי לִשְׁחֹט, יָכוֹל לִשְׁחֹט עַל גַּבֵּי כֵּלִים, וְהַדָּם שׁוֹתֵת וְיוֹרֵד לְתוֹךְ הַמַּיִם; אוֹ מוֹצִיא יָדוֹ חוּץ לַסְּפִינָה, וְשׁוֹחֵט עַל דָּפְנוֹתֶיהָ, וְהַדָּם שׁוֹתֵת וְיוֹרֵד לְתוֹךְ הַמַּיִם, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ. הַגָּה: מִקָּצָת שׁוֹחֲטִין נִזְהָרִין שֶׁלֹּא לִשְׁחֹט שׁוּם אֵיזֶו בְּטֵבֶת וּשְׁבָט, אִם לֹא שֶׁאוֹכְלִין מִלְּבָהּ. מִשּׁוּם שֶׁקְּבָלָה הִיא שֶׁיֵּשׁ שָׁעָה אַחַת בְּאוֹתָם חֳדָשִׁים אִם שׁוֹחֵט בָּהּ אַוֵּז, יָמוּת הַשּׁוֹחֵט אִם לֹא אוֹכַל מִמֶּנָּּה; וְנוֹהֲגִין לָאֱכֹל מִן הַלֵּב. (תַּשְׁבֵּ״ץ בְּשֵׁם ר״י חַסִיד).

סימן יב

א אֵין שׁוֹחֲטִין לְתוֹךְ הַגּוּמָא, אֲפִלּוּ בַּבַּיִת; וְאִם לֹא הָיָה רוֹצֶה לְלַכְלֵךְ בֵּיתוֹ בְּדָם, עוֹשֶׂה מָקוֹם מִדְּרוֹן חוּץ לַגּוּמָא וְשׁוֹחֵט שָׁם, וְהַדָּם שׁוֹתֵת וְיוֹרֵד לַגּוּמָא; וּבַשּׁוּק, לֹא יַעֲשֶׂה כֵּן.

ב יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאִם שָׁחַט בְּגוּמָא בַּשּׁוּק, אָסוּר לֶאֱכֹל מִשְּׁחִיטָתוֹ עַד שֶׁיִּבְדְּקוּ אַחֲרָיו שֶׁמָּא אֶפִּיקוֹרֶס הוּא; (רַמְבַּ״ם פ״ב מה״ש וְעַטּוּר) וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁמֻּתָּר בְּדִיעֲבַד וְאֵין צָרִיךְ בְּדִיקָה (רַשְׁבָּ״א וּקְרִדְכִי בְּשֵׁם רַא״ם). הַגָּה: וּבִזְמַן הַזֶּה דְּאֵין דֶּרֶךְ עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים בְּכָךְ, יֵשׁ לְהַתִּיר בְּדִיעֲבַד. (אוֹר זָרוּעַ וּבִשְׁחִיטוֹת הָר״מ מִמַּרְלִינְגֶן).

סימן יג

א בְּהֵמָה, חַיָּה וָעוֹף טְעוּנִין שְׁחִיטָה; דָּגִים וַחֲגָבִים אֵין טְעוּנִין שְׁחִיטָה. הַגָּה: וּמֻתָּר לְאָכְלָם מֵתִים אוֹ לְחִתּוֹךְ מֵהֶם אֵבֶר וּלְאָכְלוֹ, אֲבָל אָסוּר לְאָכְלָן חַיִּים מִשּׁוּם: בַּל תְּשַׁקְּצוּ (הַגָּהוֹת מֵיְמוֹנִי פֶּרֶק א׳ הַגָּהוֹת קַרְדְּכִי וְתוֹס׳).

ב הַשּׁוֹחֵט אֶת הַבְּהֵמָה וְנִמְצֵאת כְּשֵׁרָה, וּמָצָא בָּהּ עֵבָר בֶּן ח׳ בֵּין חַי בֵּין מֵת, אוֹ בֶּן ט׳ מֵת, מֻתָּר בַּאֲכִילָה וְאֵינוֹ טָעוּן שְׁחִיטָה; וְאִם מָצָא בָּהּ בֶּן ט׳ חַי, אִם הִפְרִיס עַל גַּבֵּי קַרְקַע, טָעוּן שְׁחִיטָה, אֲבָל שָׁאַר טְרֵפוֹת אֵינוֹ אוֹסֵר אוֹתוֹ; וְאִם לֹא הִפְרִיס עַל גַּבֵּי קַרְקַע, אֵינוֹ טָעוּן שְׁחִיטָה; וְאִם פָּרְסוֹתָיו קְלוּטוֹת (פּ׳ שֶׁפָּרְסָתוֹ כַּלָּה אַחַת וְאֵינָהּ סְדוּקָה), אוֹ שֶׁהָיָה בּוֹ שׁוּם שְׁאָר דָּבָר תָּמוּהַּ, (הַגָּהוֹת אֲשֵׁרִי), אַף עַל פִּי שֶׁהִפְרִיס עַל גַּבֵּי קַרְקַע אֵינוֹ טָעוּן שְׁחִיטָה; וְיֵשׁ מְנַמְּגְמִין בַּדָּבָר.

ג אִם לֹא שָׁחַט הָאֵם, אֶלָּא קְרָעָהּ, וְכֵן אִם שְׁחָטָהּ וְנִתְנַבְּלָה בְּיָדוֹ אוֹ שֶׁנִּמְצֵאת טְרֵפָה, אִם הָעֻבָּר הַנִּמְצָא בָּהּ בֶּן ט׳ חַי, טָעוּן שְׁחִיטָה לְעַצְמוֹ וְנִטְּרָה בָּהּ; וְאִם הוּא בֶּן ט׳ מֵת אוֹ בֶּן ח׳ אֲפִלּוּ חַי, הֲרֵי זֶה אָסוּר. הַגָּה: וְעַכְשָׁו אֵין לְהַתִּיר שׁוּם וָלָד הַנִּמְצָא בִּבְהֵמָה, אִם הָאֵם טְרֵפָה, (הַגָּהוֹת מֵיְמוֹנִי בְּשֵׁם סְמ״ג סוֹף לְאוִין קל״ו וּראו״ה סוֹף כְּלָל נ״ה), וְלֹא מְהַנֵּי לוֹ שְׁחִיטַת עַצְמוֹ דְּחִישִׁינַן שֶׁמָּא אֵינוֹ בֶּן ט׳.

ד בֶּן ט׳ חַי שֶׁנִּמְצָא בִּמְעֵי שְׁחוּטָה כְּשֵׁרָה, וְגָדַל וּבָא עַל בְּהֵמָה דְּעָלְמָא וְהוֹלִיד, אוֹתוֹ הַוָּלָד אֵין לוֹ תַּקָּנָה בִּשְׁחִיטָה. וְאִם בָּא עַל בַּת פְּקוּעָה כֵּיוֹצֵא בּוֹ, הֲרֵי בְּנוֹ וּבֶן בְּנוֹ עַד סוֹף כָּל הַדּוֹרוֹת, כְּמוֹהוּ, וְכֻלָּם צְרִיכִים שְׁחִיטָה מִדִּבְרֵיהֶם, וְאֵין הַטְּרֵפוּת פּוֹסֵל בָּהֶם.

ה הַשּׁוֹחֵט אֶת הַבְּהֵמָה וּמָצָא בָּהּ דְּמוּת עוֹף, אע״פ שֶׁהוּא עוֹף טָהוֹר, הֲרֵי זֶה אָסוּר בַּאֲכִילָה; לֹא הֻתַּר מִן הַנִּמְצָא בַּבְּהֵמָה, אֶלָּא מַה שֶּׁיֵּשׁ לוֹ פָּרְסָה. הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים דַּאֲפִלּוּ פָּרְסוֹתָיו קְלוּטוֹת, רַק שֶׁיִּהְיֶה דּוֹמֶה לִבְהֵמָה שֶׁבְּמִינָהּ מִין שֶׁיֵּשׁ לוֹ פָּרְסָה. (עַי׳ ס״ק כ׳)

ו הַשּׁוֹחֵט אֶת הַבְּהֵמָה וּמָצָא בָּהּ בְּרִיָּה שֶׁיֵּשׁ לָהּ שְׁנֵי גַּבִּין וּשְׁנֵי שִׁדְרָאוֹת, אָסוּר.

סימן יד

א הַמַּקְשֶׁה לֵילֵד וְהוֹצִיא הָעֻבָּר אֶת רֹאשׁוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁהֶחֱזִירוֹ, הֲרֵי הוּא כְּיָלוּד וְאֵינוֹ נִתָּר בִּשְׁחִיטַת אִמּוֹ; לְפִיכָךְ, אִם הוּא בֶּן ח׳ חַי אוֹ מֵת, אוֹ בֶּן ט׳ מֵת, אָסוּר; וְאִם הוּא בֶּן ט׳ חַי, נִתָּר בִּשְׁחִיטַת עַצְמוֹ.

ב הוֹצִיא יָדוֹ וְהֶחֱזִירָהּ פי׳ קֹדֶם שְׁחִיטָה, מַה שֶּׁיָּצָא מִן הָאֻבָּר לַחוּץ, אָסוּר; אֲבָל מַה שֶּׁנִּשְׁאַר מִמֶּנּוּ בִּפְנִים, וּמְקוֹם חֲתָךְ, מֻתָּר; לֹא הֶחֱזִירָהּ לִקְדֶם שְׁחִיטָה, גַּם מְקוֹם הַחֲתָךְ אָסוּר, אֲבָל מַה שֶּׁבִּפְנִים, מֻתָּר אֲפִלּוּ הוּא מְעוּטוֹ. הַגָּה: וְכָל זֶה לֹא אַיְרֵי אֶלָּא לְעִנְיַן שֶׁיְּהֵא נִתָּר בִּשְׁחִיטַת אִמּוֹ, כְּשֶׁאֵר עֻבָּר הַנִּמְצָא בָּהּ. אֲבָל אִם יָלְדָה אוֹתָהּ הַבְּהֵמָה אַחַר כָּךְ, גַּם הָאֻבָּר שֶׁיָּצָא וְהֶחֱזִירוֹ, שָׁרֵי, דִּשְׁחִיטַת עַצְמוֹ מַתִּיר הַכֹּל. (כֵּן הָעֶלָּה הַבַּיִת יוֹסֵף וְרי״ן וְחָבִיב וְכָל בּוֹ בְּשֵׁם י״א וְכֵן הוֹכִיחַ מֹהַרְשׁ״ל פֶּרֶק הַמַּקְשֶׁה סִי׳ א׳ וְכֵן מַשְׁמָעוּת הַפּוֹסְקִים וְהוּא פָּשׁוּט).

ג אִם יָצָא רֹב הָעֻבָּר, הֲרֵי הוּא כְּיָלוּד. וְאִם יָצָא חֶצְיוֹ בְּרֹב אִבָּר, אוֹ שֶׁיָּצָא רֻבּוֹ בְּמִעוּט אֵבָר, הֲרֵי הוּא כְּיָלוּד.

ד הוֹצִיא אֵבָר א׳ וְהֶחֱזִירוֹ, וְחָזַר וְהוֹצִיא אֵבָר אַחֵר וְהֶחֱזִירוֹ עַד שֶׁהִשְׁלִים לְרֹב, הַמִּעוּט שֶׁלֹּא יָצָא, מֻתָּר; וְאִם חָתַךְ כָּל אֵבָר וְאֵבָר בְּשָׁעָה שֶׁהוֹצִיא אוֹתוֹ, גַּם הַמִּעוּט שֶׁנִּשְׁאַר בִּפְנִים אָסוּר.

ה עֻבָּר שֶׁהוֹצִיא אֵבָר וְנֶאֱסַר הָאֵבָר, וְאַחַר כָּךְ נִשְׁחֲטָה הָאֵם, וְהוֹצִיאוּ הָעֻבָּר וַהֲרֵי הִיא נְקֵבָה, הֶחָלָב שֶׁלָּהּ אָסוּר לִשְׁתּוֹתוֹ, הוֹאִיל וְהוּא בָּא מִכְּלַל הָאֵבָרִים, וְיֵשׁ בָּהּ אֵבֶר א׳ אָסוּר, וַהֲרֵי זֶה כַּחֲלֵב טְרֵפָה שֶׁנִּתְעָרֵב בַּחֲלֵב כְּשֵׁרָה.

ו הַמּוֹשִׁיט יָדוֹ לִמְעֵי הַבְּהֵמָה וְחָתַךְ מִן הַטְּחוֹל וּמִן הַכְּלָיוֹת וְכֵיוֹצֵא בָּהֶן, וְהִנִּיחַ הַחֲתִיכוֹת בְּתוֹךְ מֵעֶיהָ וְאַחַר כָּךְ שְׁחָטָהּ, הֲרֵי אוֹתָן הַחֲתִיכוֹת אֲסוּרוֹת מִשּׁוּם אֵבֶר מִן הַחַי וְאַף עַל פִּי שֶׁהוּא בְּתוֹךְ מֵעֶיהָ; אֲבָל אִם חָתַךְ מִן הָעֻבָּר שֶׁבְּמֵעֶיהָ וְלֹא הוֹצִיאוֹ, וְאַחַר כָּךְ שְׁחָטָהּ, הֲרֵי חֲתִיכַת הָעֻבָּר אוֹ אֶבְרוֹ מֻתָּר, הוֹאִיל וְלֹא יָצָא (רַמַּב״ם דִּין ט׳). הַגָּה: וְאִם שָׁחַט עֻבָּר בִּמְעֵי אִמּוֹ, לֹא מַקְרֵי שְׁחִיטָה. (ר״ן וּבְעִיָּא פ׳ בְּהֵמָה הַמַּקְשֶׁה וְלָא אִפְשָׁטָא).

סימן טו

א אֶפְרוֹחַ כָּל זְמַן שֶׁלֹּא יָצָא לַאֲוִיר הָעוֹלָם, אָסוּר; וּלְאַחַר שֶׁיָּצָא לַאֲוִיר הָעוֹלָם, מֻתָּר מִיָּד.

ב בְּהֵמָה שֶׁיָּלְדָה, אִם יָדוּעַ שֶׁכָּלוּ לוֹ חֳדָשִׁיו, דְּהַיְנוּ ט׳ חֳדָשִׁים לְגַסָּה, וְה׳ לְדַקָּה, מֻתָּר מִיָּד בַּיּוֹם שֶׁנּוֹלָד, וְלֹא חַיְשִׁינַן שֶׁמָּא נִתְרַסְקוּ (פי׳ נִכְתְּשׁוּ וְנִכְתְּתוּ) אֵבָרָיו מֻחְבָּלִי הַלֵּדָה; וְאִם אֵין יָדוּעַ שֶׁכָּלוּ לוֹ חֳדָשָׁיו, אָסוּר מִשּׁוּם סָפֵק נֵפֶל עַד תְּחִלַּת לֵיל שְׁמִינִי.

ג אֵין סוֹמְכִין עַל הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים בִּגְדָיִים קְטַנִּים הַנִּקָּחִים מִמֶּנּוּ וְאוֹמֵר שֶׁהֵם בְּנֵי ח׳ יָמִים (תְּשׁוּבַת רַשְׁבָּ״א סִי׳ רמ״ג).

סימן טז

א אָסוּר לִשְׁחֹט אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ (וַיִּקְרָא כב, כח) בְּיוֹם אֶחָד, לֹא שְׁנָא הָאֵם וְאַחַר כָּךְ הַבֵּן אוֹ הַבַּת, לֹא שְׁנָא הַבֵּן אוֹ הַבַּת וְאַחַר כָּךְ הָאֵם.

ב אִסּוּר ״ אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ״ נוֹהֵג בִּנְקֵבוֹת, שֶׁזֶּה בְּנָהּ וַדַּאי; וְאִם נוֹדַע וַדַּאי שֶׁזֶּה הוּא אָבִיו, אֵין שׁוֹחֲטִין שְׁנֵיהֶם בְּיוֹם אֶחָד, וְאִם שָׁחַט אֵינוֹ לוֹקֶה, שֶׁהַדָּבָר סָפֵק אִם נוֹהֵג בִּזְכָרִים אוֹ אֵינוֹ נוֹהֵג.

ג עָבַר וְשָׁחַט אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ בְּיוֹם א׳, מֻתָּר לְאָכְלָם; וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹסֵר בּוֹ בַּיּוֹם לָאֲכֹל הָאַחֲרוֹן.

ד יוֹם אֶחָד הָאָמוּר בְּאוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ, הַיּוֹם הוֹלֵךְ אַחַר הַלַּיְלָה. כֵּיצַד, הֲרֵי שֶׁשָּׁחַט רִאשׁוֹן בְּתְחִלַּת לֵיל ד׳, לֹא יִשְׁחֹט הַשֵּׁנִי עַד תְּחִלַּת לֵיל ה׳; וְאִם שָׁחַט הָרִאשׁוֹן בְּסוֹף יוֹם ד׳ קֹדֶם בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת, שׁוֹחֵט הַשֵּׁנִי בְּתְחִלַּת לֵיל ה׳; וְאִם שָׁחַט הָא׳ בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת שֶׁל לֵיל ה׳, לֹא יִשְׁחֹט הַשֵּׁנִי עַד לֵיל ו׳, וְאִם שָׁחַט בְּיוֹם ה׳ אֵינוֹ לוֹקֶה.

ה אִם הוּא כָּרוּךְ אַחֲרֶיהָ, חֲזָקָה שֶׁהִיא אִמּוֹ. אֲבָל מִן הַסָּפֵק אֵין חוֹשְׁשִׁין (טור).

ו הַלּוֹקֵחַ בְּהֵמָה אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ שֶׁמָּא נִשְׁחֲטָה אִמָּהּ אוֹ בִּתָּהּ הַיּוֹם, אֲבָל עַל הַמּוֹכֵר לְהַזְהִיר הַלּוֹקֵחַ וּלְהוֹדִיעוֹ אִם שָׁחַט הָאֵם אוֹ הַבֵּן הַיּוֹם, אוֹ אִם מְכָרָהּ לְאַחֵר לְשָׁחֳטָהּ הַיּוֹם; וְאִם הוּא בְּאֶחָד מִן ד׳ זְמַנִּים שֶׁדָּרַךְ שֶׁכָּל מִי שֶׁקּוֹנֶה בְּהֵמָה שֶׁשּׁוֹחֲטָהּ מִיָּד, וְהֵם: עֶרֶב פֶּסַח; וְעֶרֶב עֲצֶרֶת; וְעֶרֶב רֹאשׁ הַשָּׁנָה; וְעֶרֶב יוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן שֶׁל חַג, צָרִיךְ לְהוֹדִיעוֹ שֶׁמָּכַר הַיּוֹם הָאֵם אוֹ הַבַּת; וְאִם לֹא הוֹדִיעוֹ, שׁוֹחֵט וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ, בֵּין קָנָה מִיִּשְׂרָאֵל בֵּין קָנָה מֵעוֹבֵד כּוֹכָבִים. וְאִם נוֹדַע לוֹ אַחַר כָּךְ שֶׁנִּשְׁחֲטָה אִמָּהּ אוֹ בִּתָּהּ הַיּוֹם, הֲוֵי מִקָּח טָעוּת; וְדַוְקָא שֶׁמּוֹכֵר שְׁנֵיהֶם בְּיוֹם אֶחָד, אֲבָל אִם מָכַר הָאֵם אוֹ הַבַּת בַּיּוֹם שֶׁלְּפָנָיו, אֵין צָרִיךְ לְהוֹדִיעוֹ;

וְאִם מָכַר הָאֶחָד לְחָתָן וְהַשֵּׁנִי לַכַּלָּה, אֲפִלּוּ אִם מוֹכֵר בִּשְׁנֵי יָמִים צָרִיךְ לְהוֹדִיעוֹ, שֶׁוַּדַּאי שְׁנֵיהֶם שׁוֹחֲטִין בְּיוֹם אֶחָד. שְׁנַיִם שֶׁלָּקְחוּ אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ בְּיוֹם אֶחָד, הַלּוֹקֵחַ תְּחִלָּה יִשְׁחֹט וְלֹא הַשֵּׁנִי; בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, כְּשֶׁלָּקְחוּם שְׁנֵיהֶם מֵאָדָם א׳, שֶׁמִּיָּד כְּשֶׁמָּכַר לָרִאשׁוֹן לֹא הָיָה יָכוֹל לִשְׁחֹט אֶת שֶׁנִּשְׁאַר בְּיָדוֹ, שֶׁהַלּוֹקֵחַ לָקַח עַל מְנַת לִשְׁחֹט מִיָּד, וְלָכֵן גַּם הַלּוֹקֵחַ מִמֶּנּוּ אָסוּר לִשְׁחֹט שֶׁלֹּא יָכוֹל לְמָכֹר לוֹ רַק זְכוּת שֶׁבְּיָדוֹ, (טור) ; אֲבָל אִם לְקָחוּם מִשְּׁנַיִם, שְׁנֵיהֶם שָׁוִים, וְכָל מִי שֶׁיִּשְׁחֹט תְּחִלָּה זָרִיז וְנִשְׂכָּר.

ז אֵין אָסוּר אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ אֶלָּא בִּבְהֵמָה טְהוֹרָה בִּלְבַד, שֶׁנֶּאֱמַר: וְשׁוֹר אוֹ שֶׂה אֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ לֹא תִשְׁחֲטוּ בְּיוֹם אֶחָד (וַיִּקְרָא כב, כח) וְנוֹהֵג בְּכָל־אֵלּוּ הַבָּא מִמִּין כֶּבֶשׂ וּמִמִּין עֵז.

ח צְבִי שֶׁבָּא עַל הָעֵז וְיָלְדָה וְשָׁחַט הָעֵז וּבְנָהּ, לוֹקֶה; אֲבָל הָעֵז שֶׁבָּא עַל הַצְּבִיָּה, אָסוּר לִשְׁחֹט אוֹתָהּ וְאֶת בְּנָהּ, וְאִם שָׁחַט אֵינוֹ לוֹקֶה; הָיְתָה בַּת הַצְּבִיָּה הַזֹּאת נְקֵבָה וְיָלְדָה בֵּן, וְשָׁחַט אֶת הַנְּקֵבָה בַּת הַצְּבִיָּה וְאֶת בְּנָהּ, לוֹקֶה.

ט אֵין אָסוּר אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ אֶלָּא בִּשְׁחִיטָה בִּלְבַד, שֶׁנֶּאֱמַר: לֹא תִשְׁחָטוּ (וַיִּקְרָא כב, כח) אֲבָל אִם נֶחֱנַק (פי׳ עִנְיַן הַנְּחִירָה הוּא שֶׁתּוֹחֵב הַסַּכִּין בִּנְחִירָיו וְחוֹתֵךְ) אֶת הָרִאשׁוֹן, אוֹ נִתְנַבֵּל בְּיָדוֹ, מֻתָּר לִשְׁחֹט הַשֵּׁנִי; לְפִיכָךְ, חֵרֵשׂ שׁוֹטֶה וְקָטָן שֶׁשָּׁחֲטוּ אֶת הָרִאשׁוֹן בֵּינָם לְבֵין עַצְמָם, מֻתָּר לִשְׁחֹט הַשֵּׁנִי אֲחֲרֵיהֶם, לְפִי שֶׁרֹב מַעֲשֵׂיהֶם מְקֻלְקָלִים. הַגָּה: וְאִם אֲחֵרִים רוֹאִין שֶׁשּׁוֹחֲטִין כָּרָאוּי, אָסוּר לִשְׁחֹט אַחֲרֵיהֶם (טור) כֵּן נִרְאֶה לִי.

י מֻתָּר לִשְׁחֹט אֶת הַמְעֻבֶּרֶת, עֻבָּר יֶרֶךְ אִמּוֹ הוּא; וְאִם יָצָא הָעֻבָּר חַי אַחַר שְׁחִיטַת אִמּוֹ, וְהִפְרִיס עַל גַּבֵּי קַרְקַע, אֵין שׁוֹחֲטִין אוֹתוֹ בְּיוֹם אֶחָד, וְאִם שָׁחַט אֵינוֹ לוֹקֶה.

יא עוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁמָּכַר שְׁתֵּי בְּהֵמוֹת וְאַחַר כָּךְ אָמַר, מִסִּיחַ לִפְּי תֻּמּוֹ, שֶׁהֵן אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ, אֵינוֹ נֶאֱמָן בַּמֶּה שֶׁאָמַר לְאַחַר שֶׁמְּכָרָם וְיָצְאוּ מִתַּחַת יָדוֹ; וּמֵיהוּ אִי מְהֵימָן לֵיהּ, אָסוּר.

יב בְּהֵמָה שֶׁנִּשְׁחֲטָה אִמָּהּ אוֹ בִּתָּהּ הַיּוֹם וְנִתְעָרְבָה בַּאֲחֵרוֹת וְצָרִיךְ לִשְׁחֹט מֵהֶם הַיּוֹם, כֵּיצַד תַּקָּנָתוֹ, נִכְבְּשִׁינְהוּ, דְּנַיְדֵי מִמְּקוֹם קְבִיעוּתָן, וְיִקַּח מֵהֶם אֶחָד וְיִשְׁחֹט, דְּכָל דְּפָרִישׁ מֵרֻבָּא פָּרִישׁ; וּשְׁנַיִם הַנּוֹתָרִים אָסוּר לִשְׁחֹטָם הַיּוֹם.

סימן יז

א הַשּׁוֹחֵט אֶת הַבְּרִיאָה וְלֹא פִּרְכְּסָה. (פי׳ שֶׁלֹּא נִתְנַעְנְעָה), חֲרֵי זוֹ מֻתֶּרֶת; אֲבָל הַמְסַכֶּנֶת וְהוּא כָּל שֶׁמַּעֲמִידִים אוֹתָהּ בִּגְעָרָה אוֹ בְּמַקֵּל (כָּל בּוֹ בְּשֵׁם תְּרוּמַ״ד) וְאֵינָהּ עוֹמֶדֶת, אַף עַל פִּי שֶׁהִיא אוֹכֶלֶת מַאֲכַל בְּרִיאוֹת, שְׁחָטָהּ וְלֹא פִּרְכְּסָה כְּלָל, חֲרֵי זוֹ נְבֵלָה וְלוֹקִין עָלֶיהָ; וְאִם פִּרְכְּסָה, חֲרֵי זוֹ מֻתֶּרֶת, וְצָרִיךְ שֶׁיְּהֵיהּ הַפִּרְכּוּס בְּסוֹף הַשְּׁחִיטָה וְלִמְשֹׁךְ עַד אַחַר הַשְּׁחִיטָה (תא״ו נט״ו ח״ג לְרַעַת רש״י), אֲבָל בִּתְחִלָּתָהּ אֵינוֹ מוֹעִיל. כֵּיצַד הוּא הַפִּרְכּוּס, בִּבְהֵמָה דַּקָּה וּבְחַיָּה גַּסָּה וְדַקָּה, בֵּין שֶׁפָּשְׁטָה יָדָהּ וְהֶחֱזִירָה אוֹ שֶׁפָּשְׁטָה רַגְלָהּ אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הֶחֱזִירָתָהּ, אוֹ שֶׁכָּפְפָה רַגְלָהּ בִּלְבַד, חֲרֵי זֶה פִּרְכּוּס וּמֻתָּר; אֲבָל אִם פָּשְׁטָה יָדָהּ וְלֹא הֶחֱזִירָה, חֲרֵי זוֹ אֲסוּרָה, שֶׁאֵין זוֹ אֶלָּא הוֹצָאַת נֶפֶשׁ בִּלְבַד; וּבִבְהֵמָה גַּסָּה אֶחָד הַיָּד וְאֶחָד הָרֶגֶל, בֵּין שֶׁפָּשְׁטָה וְלֹא כָּפְפָה, בֵּין כָּפְפָה וְלֹא פָּשְׁטָה, חֲרֵי זֶה פִּרְכּוּס וּמֻתֶּרֶת. וְאִם לֹא פָּשְׁטָה, לֹא יָד וְלֹא רֶגֶל, וְלֹא כָּפְפָה כְּלָל, חֲרֵי זוֹ נְבֵלָה; וּבְעוֹף, אֲפִלּוּ לֹא רִפְרֵף (פי׳ מַעֲנִין כְּהֶרֶף עַיִן) אֶלָּא בְּעֵינוֹ, וְלֹא כִּשְׁכֵּשׁ (פרוש נַעֲנֵעַ) אֶלָּא בִּזְנָבוֹ, חֲרֵי זֶה פִּרְכּוּס.

ב הַשּׁוֹחֵט אֶת הַמְסֻכֶּנֶת בַּלַּיְלָה וְלֹא יָדַע אִם פִּרְכְּסָה, חֲרֵי זוֹ סְפֵק נְבֵלָה וַאֲסוּרָה.

ג גְּדוֹלֵי הַחָכָמִים לֹא הָיוּ אוֹכְלִים מִבְּהֵמָה שֶׁמְּמַהֲרִים וְשׁוֹחֲטִים אוֹתָהּ כְּדֵי שֶׁלֹּא תָּמוּת, וְאַף עַל פִּי שֶׁפִּרְכְּסָה בְּסוֹף הַשְּׁחִיטָה; וְדָבָר זֶה אֵין בּוֹ אִסּוּר, אֶלָּא כָּל הָרוֹצֶה לְהַחְמִיר עַל עַצְמוֹ בְּדָבָר זֶה חֲרֵי זֶה מְשֻׁבָּח.

סימן יח

א הַשּׁוֹחֵט בְּסַכִּין בְּדוּקָה וְנִמְצֵאת פְּגוּמָה, אֲפִלּוּ מִן הַצַּד (ד״ע), חֲרֵי זֶה נְבֵלָה; אֲפִלּוּ נָגַע בְּעָצֶם הַמַּפְרֶקֶת, אֵין תּוֹלִין שֶׁנִּפְגְּמָה בּוֹ אַחַר שְׁחִיטָה, אֶלָּא חַיֵּישִׁינַן שֶׁמָּא בָּעוֹר נִפְגְּמָה וְנִמְצָא שָׁחַט בְּסַכִּין פְּגוּמָה, וְאֲפִלּוּ בְּעוֹף.

ב שְׁעוּר הַפְּגִימָה, כָּל שֶׁהוּא; וּבִלְבַד שֶׁתֵּאָגֵר בָּהּ כָּל שֶׁהוּא, אֲפִלּוּ חוּט הַשַּׂעָרָה.

ג צָרִיךְ לִבְדֹּק הַסַּכִּין קֹדֶם, שְׁחִיטָה וְאִם לֹא בָּדַק, לֹא יִשְׁחֹט; וְאִם עָבַר וְלֹא בָּדַק תְּחִלָּה, וְאַחַר כָּךְ בָּדַק וּמְצָאָהּ יָפָה, שְׁחִיטָתוֹ כְּשֵׁרָה.

ד סַכִּין שֶׁתִּבְּדֵק בְּהוֹלָכָה וְלֹא הִרְגִּישׁ שֶׁיֵּשׁ בָּהּ פְּגָם, וּכְשֶׁהֶחֱזִיר אוֹתָהּ בַּהֲבָאָה הִרְגִּישׁ שֶׁיֵּשׁ בָּהּ פְּגָם, וְזוֹ הִיא הַנִּקְרָא מְסַכְּסֶכֶת, אִם שָׁחַט בָּהּ דֶּרֶךְ הוֹלָכָה וְלֹא הֵבִיא, שְׁחִיטָתוֹ כְּשֵׁרָה; וְאִם הֵבִיא, שְׁחִיטָתוֹ פְּסוּלָה. וְהָנֵי מִלֵּי כְּשֶׁהִרְגִּישׁ בָּהּ קֹדֶם שְׁחִיטָה, אֲבָל אִם מָצָא סַכִּינוֹ יָפָה קֹדֶם שְׁחִיטָה, וְאַחַר שְׁחִיטָה מָצָא בָּהּ פְּגִימָה מְסַכְּסֶכֶת, וְאָמַר: בָּרִי לִי שֶׁלֹּא עָשִׂיתִי אֶלָּא הוֹלָכָה לְבַד, שְׁחִיטָתוֹ פְּסוּלָה. הַגָּה: וְיֵשׁ מַחֲמִירִים דְּכָל מְסַכְּסֶכֶת אֲסוּרָה, עַד דְּקָיְמָא אֲרִישָׁא דְּסַכִּינָא מַמָּשׁ אִם שָׁחַט בְּהוֹלָכָה; וְאַסִּיפָא דְּסַכִּינָא מַמָּשׁ, אִם שָׁחַט בַּהֲבָאָה (הלכות שחיטות ושנים והגהות סמ"ק ופוסקים הנ"ל). וּלְפִי שֶׁאֵין אָנוּ בְּקִיאִין הֵיכָן מִקְרֵי רֵישָׁא דְּסַכִּינָא, יֵשׁ לְהַטְרִיחַ הַכֹּל (ד"ע גם הג"ה בשחיטת מהרי"ו וכ"מ בפרדכי וכל בו ואגודה. וכן פחב הָאֲגוּר שֶׁכֵּן הַמִּנְהָג) וְהָכִי נָהוּג.

ה סַכִּין שֶׁיֵּשׁ בָּהּ פְּגִימוֹת הַרְבֵּה, אֲפִלּוּ שָׁחַט בָּהּ בִּדְיעֲבַד, פְּסוּלָה. דְּמִתּוֹךְ שֶׁפְּגִימוֹתֶיהָ מְרֻבּוֹת חֲשִׁינַן שֶׁמָּא הֵשִׁיב יָדוֹ מְעַט וְלֹא הִרְגִּישׁ.

ו סַכִּין חַדָּה שֶׁהַשְׁחָזָה, וַהֲרֵי אֵינָהּ חֲלָקָה אֶלָּא מַגָּעָתָהּ כְּמַגַּע רֹאשׁ הַשִּׁבֹּלֶת שֶׁהוּא מִסְתַּבֵּךְ בְּאֶצְבַּע, הוֹאִיל וְאֵין בָּהּ פְּגָם שׁוֹחֲטִין בָּהּ (ל' רַמַּב"ם שָׁם דִּין י"ח). הַגָּה: וְאֵין אָנוּ נוֹהֲגִים לִשְׁחֹט בָּהּ, לְפִי שֶׁאֵין אָנוּ בְּקִיאִין בַּדָּבָר (אֲגוּר וּבֵית יוֹסֵף וּמַהַרְשַׁ"ל פ"ק סִימָן ל"ז).

ז סַכִּין שֶׁפִּיָּהּ חָלָק וְאֵינָהּ חַדָּה, הוֹאִיל וְאֵין בָּהּ פְּגָם שׁוֹחֲטִין בָּהּ, וְאַף עַל פִּי שֶׁהוֹלִיךְ וְהֵבִיא כָּל הַיּוֹם עַד שֶׁשְּׁחָטָהּ, שְׁחִיטָתוֹ כְּשֵׁרָה וע"ל סִימָן כ"ג דְּבִבְהֵמָה כְּהַאי גַּוְנָא לְפָעָמִים טְרָפָה (וכן כתב בית יוסף).

ח סַכִּין שֶׁהִיא עוֹלָה וְיוֹרֶדֶת כְּנֶחְשׁ וְאֵין בָּהּ פְּגָם, שׁוֹחֲטִין בָּהּ לְכַתְּחִלָּה.

ט בְּדִיקַת הַסַּכִּין צְרִיכָה אַבְשָׁרָא, וְאַטּוּפְרָא, וְאִתְּלַת רוּחָתָא; דְּהַיְנוּ שֶׁמּוֹלִיכָהּ וּמְבִיאָהּ עַל בְּשַׂר אֶצְבָּעוֹ. וְאַחַר כָּךְ מוֹלִיכָהּ וּמְבִיאָהּ עַל צִפָּרְנוֹ מִשְּׁלֹשׁ רוּחוֹתֶיהָ, שֶׁהֵם פִּיָּהּ וּשְׁנֵי צְדָדֶיהָ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה בָּהּ פְּגָם כְּלָל. וְיִבְדֹּק לְאַט וּבְכַוָּנַת הַלֵּב, שֶׁלֹּא יַפְנֶה לִבּוֹ לִדְבָרִים אֲחֵרִים, וְצָרִיךְ לְשַׁנּוֹת הַצִּפֹּרֶן אַחַר קְצָת בְּדִיקָתָהּ, שֶׁמָּא נִפְגַּם הַצִּפֹּרֶן בְּחֻדָּהּ שֶׁל סַכִּין, וְאוּלַי יֵשׁ פְּגִימָה בַּצְּדָדִין שֶׁלֹּא יַרְגִּישׁ בָּהּ לְפִי שֶׁעוֹבֶרֶת בְּתוֹךְ פְּגִימַת הַצִּפֹּרֶן. הַגָּה: וְלֹא יִבְדֹּק שְׁנֵי צְדָדֵי הַסַּכִּין בְּיַחַד, אֶלָּא כָּל אֶחָד בִּפְנֵי עַצְמוֹ. (מהרי"ו).

י סַכִּין שֶׁיֵּשׁ לָהּ פְּגִימָה אֲסוּר לִשְׁחֹט בָּהּ, אֲפִלּוּ אִם מְכַוֵּן לִשְׁחֹט שֶׁלֹּא כְּנֶגֶד הַפְּגִימָה; וּבְיוֹם טוֹב נוֹהֲגִין הֶתֵּר לְכָתְּחִלָּה מַטְלִית עַל הַפְּגִימָה, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהַשְׁחִיזָהּ; וְאִם הוּא שְׁעַת הַדְּחָק, שֶׁאֵין לוֹ הֶכְנָה לְהַשְׁחִיזָהּ, אֲפִלּוּ בְּחֹל מֻתָּר לִשְׁחֹט עַל יְדֵי כְּרִיכַת מַטְלִית עַל הַפְּגִימָה. הַגָּה: וְעַיֵּן לְעֵיל סִימָן ו' (פרישׁ א). סַכִּין שֶׁיֵּשׁ לָהּ ב' פִּיּוֹת צָרִיךְ לִבְדֹּק שְׁנֵי הַצְּדָדִין (טור סימן ו').

יא הַשּׁוֹחֵט בְּהֵמוֹת רַבּוֹת אוֹ עוֹפוֹת הַרְבֵּה, צָרִיךְ לִבְדֹּק בֵּין כָּל אֶחָד וְאֶחָד. שֶׁאִם לֹא עָשָׂה כֵּן וּבָדַק בָּאַחֲרוֹנָה, וְנִמְצֵאת סַכִּין פְּגוּמָה; הֲרֵי הַכֹּל סְפֵק נְבֵלוֹת וַאֲפִלּוּ הָרִאשׁוֹנָה. הַגָּה: וּמִי שֶׁרוֹצֶה לְהַכְנִיס עַצְמוֹ לְסָפֵק זֶה אֵין צָרִיךְ לִבְדֹּק סַכִּין בֵּין שְׁחִיטָה לִשְׁחִיטָה. (ת"ה סימן קפ"ד ובית יוסף בשם בעל המאור והרשב"א ועי' ס"ק י"ח).

יב אַף עַל פִּי שֶׁבָּדַק הַסַּכִּין קֹדֶם שְׁחִיטָה, צָרִיךְ לַחֲזֹר וְלִבְדֹּק אַחַר הַשְּׁחִיטָה; וְהָנֵי מִלֵּי שֶׁהַסַּכִּין לְפָנֵינוּ, אֲבָל אִם נֶאֱבַד, שְׁחִיטָתוֹ כְּשֵׁרָה הוֹאִיל וּבָדַק קֹדֶם שְׁחִיטָה, וַאֲפִלּוּ שָׁחַט בָּהּ הַרְבֵּה זֶה אַחַר זֶה; וְאִם נָגַע בַּמַּפָּרֶקֶת שֶׁל אַחַת מֵהֶן, יֵשׁ לְהַחְמִיר וְלָחוּשׁ לְכָל אוֹתָן שֶׁנִּשְׁחֲטוּ אַחַר כָּךְ. (טור בְּשֵׁם הַגְּאוֹנִים וְרַשְׁבָּ"א בְּשֵׁם רַבּוֹתָיו וְרַ"ן).

יג שָׁחַט בְּסַכִּין בָּדוּק, וְנֶאֱבַד קֹדֶם שֶׁיִּבְדְּקֶנּוּ, אַחַר שְׁחִיטָה, וְאַחַר כָּךְ נִמְצָא וְהוּא פָּגוּם, שְׁחִיטָתוֹ כְּשֵׁרָה הוֹאִיל וְיָצָא בְּהֶתֵּר, וְזֶה שֶׁנִּמְצָא פָּגוּם אָמוּר שֶׁבֵּר בָּהּ עֲצָמוֹת וְלָאוּ אַדַּעְתֵּהּ, דְּאוֹקֵי סַכִּין אַחֶזְקָתֵהּ.

יד אִם לֹא בָּדַק הַסַּכִּין וְשָׁחַט בָּהּ, וְנֶאֱבַד אַחַר שְׁחִיטָה, שְׁחִיטָתוֹ פְּסוּלָה; בְּמֶה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּסָתָם סַכִּין, אֲבָל טַבָּח שֶׁיֵּשׁ לוֹ סַכִּין מְיֻחָד לִשְׁחִיטָה וּמָקוֹם מְיֻחָד שֶׁמַּצְנִיעוֹ שָׁם תָּמִיד, בְּחֶזְקַת בָּדוּק הוּא, וְאִם שָׁחַט בּוֹ בְּלֹא בְּדִיקָה וְנֶאֱבַד, שְׁחִיטָתוֹ כְּשֵׁרָה. הַגָּה: וְרָאוּי לְכָל טַבָּח שֶׁיְּהֵא לוֹ סַכִּין מְיֻחָד לִשְׁחִיטָה, וְאָסוּר לַעֲשׂוֹת בּוֹ שׁוּם דָּבָר, וְיַצְנִיעֶנּוּ שֶׁלֹּא יִפָּגֵמֶנּוּ; (רש"י וכל בו והג"א ד"ס סוף סימן ר' ועיין טור ובית יוסף שם) וּמָכָל מָקוֹם לֹא יִשְׁחֹט בּוֹ לְכַתְּחִלָּה בְּלֹא בְּדִיקָה (רשב"א ובית יוסף שם).

טו הַשּׁוֹחֵט בְּסַכִּין בְּדוּקָה וְאַחַר הַשְּׁחִיטָה שִׁבֵּר בָּהּ עֲצָמוֹת דֶּרֶךְ שְׁבִירָה, שֶׁלֹּא בְּדֶרֶךְ הוֹלָכָה וַהֲבָאָה (רשב"א ור"ן ור' יְרוּחָם), וּבְדָקָהּ וְנִמְצֵאת פְּגוּמָה, שְׁחִיטָתוֹ כְּשֵׁרָה דְּאָנוּ תּוֹלִים שֶׁבִּשְׁבִירַת הָעֲצָמוֹת נִפְגְּמָה; וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה, כְּגוֹן שֶׁנִּפְלָה עַל גַּבֵּי קַרְקַע קָשֶׁה. וְדַוְקָא שֶׁרָאִינוּ שֶׁנִּפְלָה עַל חַדָּהּ, אֲבָל מִסְפֵּקָא אֵין תּוֹלִין לוֹמַר שֶׁנִּפְלָה עַל חַדָּהּ, וְאִם שִׁבֵּר בָּהּ עֶצֶם הַמַּפְרֶקֶת, אֲפִלּוּ דֶּרֶךְ שְׁבִירָה, אֵין תּוֹלִין בּוֹ מִפְּנֵי שֶׁהוּא רַךְ. הַגָּה: וְאֵין חִלּוּק בְּכָל זֶה בֵּין שֶׁבָּדַק הַסַּכִּין תְּחִלָּה סָמוּךְ לַשְּׁחִיטָה, אוֹ שֶׁהָיְתָה בְּחֶזְקַת בְּדוּקָה תְּחִלָּה וְלֹא בָּדְקָהּ סָמוּךְ לַשְּׁחִיטָה, דַּאֲפִילּוּ הָכִי מִקְרֵי סַכִּין בְּדוּקָה (ד"ע מַהֲגָהוֹת מָרְדְּכַי פ"ק דְּחֻלִּין והג"א וְאַגּוּדָה וע"פ ע' סי"ד).

טז אִם בָּדַק הַסַּכִּין אַחַר שְׁחִיטָה וְהִצְנִיעָהּ וְאַחַר כָּךְ נִמְצֵאת פְּגוּמָה, לֵית לָן בָּהּ, דְּאָמוּר בְּדָבָר אַחֵר נִפְגְּמָה אוֹ שֶׁבֵּר בָּהּ עֲצָמוֹת וְלָאוּ אַדַּעְתֵּהּ.

יז טַבָּח שֶׁלֹּא הֵרְאָה סַכִּינוֹ לְחָכָם וְנִמְצֵאת פָּגָה (טור), הָיוּ מְנַדִּין אוֹתוֹ. הַגָּה: וְאִם נִמְצֵאת פְּגוּמָה, מְנַדִּין אוֹתוֹ וּמַעֲבִירִין אוֹתוֹ (טור). וּבְנִמְצֵאת פָּגָה, יָכוֹל הֶחָכָם לִמְחל, וְאֵין צָרִיךְ לְנַדּוֹתוֹ (הַגָּהוֹת אַלְפַסִי פ״ק דְּחֻלִּין); וְהָאִדָּנָא נָהֲגוּ לְמַנּוֹת אֲנָשִׁים יְדוּעִים עַל הַשְׁחִיטָה וְהַבְּדִיקָה, וְלָהֶם מָחֲלוּ חֲכָמִים כְּבוֹדָם, כִּי הֵם זְהִירִים וּזְרִיזִים; וְהָרוֹבֶה צָרִיךְ יִשּׁוּב הַדַּעַת וְיִרְאַת שָׁמַיִם לִבְדִיקַת הַסַּכִּין; הֲלֹא תִּרְאֶה כִּי יִבְדֹּק אָדָם פַּעֲמַיִם שָׁלֹשׁ וְלֹא יַרְגִּישׁ בִּפְגִימָה דַּקָּה, וְאַחַר כָּךְ יִמְצָאֶנָּה כִּי הֵכִין לִבּוֹ בָּאַחֲרוֹנָה; וּבְחִינַת חוּשׁ הַמִּשּׁוּשׁ כְּפִי כַּוָּנַת הַלֵּב (ר׳ יוֹנָה בְּסֵפֶר שַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה).

יח הַסַּבָּח צָרִיךְ שֶׁיִּטֹּל שָׂכָר מִן הַטְּרֵפוֹת כְּמוֹ מִן הַכְּשֵׁרוֹת. הַגָּה: שֶׁלֹּא יָבֹא לְהָקֵל לְהַכְשִׁיר כְּדֵי לְקַבֵּל שְׂכָרוֹ מִן הַכְּשֵׁרוֹת (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם רי״ש); וְלָכֵן נָהֲגוּ בְּקָצָת מְקוֹמוֹת שֶׁאֵין אָדָם שׁוֹחֵט וּבוֹדֵק לְעַצְמוֹ, אֶלָּא אוֹתָן הַמְמֻנִּים מִן הַקָּהָל.

יט רְאוּבֵן שֶׁאָמַר לְשִׁמְעוֹן: בְּדֹק סַכִּין זוֹ, וּבְדָקָהּ שְׁנֵי פְּעָמִים מהי״ב שֶׁצָּרִיךְ וּנְתָנָהּ לִרְאוּבֵן, וּרְאוּבֵן הָיָה הוֹלֵךְ לִשְׁחֹט וּלְקָחָהּ לְוַי מִיָּדוֹ וּמְצָאָהּ פְּגוּמָה. וּרְאוּבֵן מִתְנַצֵּל וְאוֹמֵר שֶׁעַדַיִן הָיָה רוֹצֶה לְבָדְקָהּ כַּהֲגָן (הכל בהשובת הרשב״א סימן תקצ״ו), מַעֲשָׂיו מוֹכִיחִים עָלָיו, שֶׁהָיָה דַּי לוֹ בְּאוֹתָהּ בְּדִיקָה, וּלְפִיכָךְ מַעֲבִירִין אוֹתוֹ; וְאִם נִרְאִים הַדְּבָרִים שֶׁהָיָה כְּעִין שְׁגָגָה, וְשֶׁהוּא אָדָם כָּשֵׁר, מַחֲזִירִין אוֹתוֹ, וּבִלְבַד שֶׁיְּקַבֵּל עָלָיו שֶׁלֹּא יָשׁוּב עוֹד לְדָבָר כָּזֶה.

כ טַבָּח שֶׁנִּמְצֵאת פְּגִימָה בְּרֹאשׁ הַסַּכִּין, וְאָמַר: זֹאת הַפְּגִימָה מִפְּנֵי שֶׁאֲנִי מְכַסֶּה דַּם הָעוֹפוֹת בְּרֹאשׁ הַסַּכִּין, וּכְשֶׁאֲנִי שׁוֹחֵט אֲנִי נִזְהָר שֶׁאֶיני נוֹגֵעַ בַּפְּגִימָה, מַעֲבִירִין אוֹתוֹ; וְקָרוֹב לוֹמַר שֶׁהַכֵּלִים אֲסוּרִים.

סימן יט

א הַשּׁוֹחֵט צָרִיךְ שֶׁיְּבָרֵךְ קֹדֶם: אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל הַשְׁחִיטָה; וְאִם שָׁחַט וְלֹא בֵּרַךְ, כְּשֵׁרָה. הַגָּה: וְאִם שָׁחַט דָּבָר דְּאִתְיְלִיד בּוֹ רְעוּתָא וְצָרִיךְ בְּדִיקָה, יִשְׁחָטֶנּוּ בְּלֹא בְּרָכָה, וּכְשֶׁיִּמְצָא כָּשֵׁר מְבָרֵךְ עַל הַשְׁחִיטָה, וּבִלְבַד שֶׁיְּהֵא סָמוּךְ לִשְׁחִיטָה (בְּאוֹר זָרוּעַ הִלְכוֹת כְּסוּי דְּלֹא כרש״י בְּתְשׁוּבָה). וְאִם שָׁחַט בְּבֵית הַמִּטְבָּחַיִם, שֶׁהוּא מָקוֹם מְטֻנָּף, יְבָרֵךְ בְּרַחוּק ד׳ אַמּוֹת לְקֹדֶם שֶׁיִּכָּנֵס לְשָׁם, וְלֹא יְדַבֵּר עַד אַחַר הַשְׁחִיטָה. (הַגָּהוֹת שְׁחִיטוֹת יְשָׁנִים בְּשֵׁם אֲגֻדָּה).

ב שָׁחַט בְּהֵמוֹת וְחַיּוֹת וְעוֹפוֹת, בָּרְכָה אַחַת לְכֻלָּן.

ג שְׁנַיִם שׁוֹחֲטִין שְׁנֵי בַּעֲלֵי חַיִּים, יָכוֹל לְבָרֵךְ הָא׳ לְהוֹצִיא חֲבֵרוֹ; וְהוּא שֶׁיִּתְכַּוֵּן לָצֵאת.

ד צָרִיךְ לְזַהֵר מִלְּדַבֵּר בֵּין בְּרָכָה לַשְׁחִיטָה בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ מִצָּרְכֵי הַשְׁחִיטָה; וְאִם דִּבֵּר, צָרִיךְ לְבָרֵךְ פַּעַם אַחֶרֶת. אֲבָל מֻתָּר לְדַבֵּר בֵּין הַשְׁחִיטָה לַכְּסוּי (קְרִדְּכִי סכ״ה בְּשֵׁם סה״ת), וּמִכָּל מָקוֹם טוֹב שֶׁלֹּא לְדַבֵּר (ת״ה אֲשֶׁרִי תא״ו נט״ו ור׳ יְרוּחָם וְאַגֻּדָה).

ה אִם רוֹצֶה לִשְׁחֹט הַרְבֵּה, צָרִיךְ לִזָּהֵר שֶׁלֹּא לְדַבֵּר בֵּין שְׁחִיטָה לִשְׁחִיטָה בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ מִצָּרְכֵי הַשְׁחִיטָה; וְאִם דִּבֵּר, צָרִיךְ לְכַסּוֹת דַּם שְׁחִיטָה רִאשׁוֹנָה וּלְבָרֵךְ פַּעַם אַחֶרֶת עַל הַשְׁחִיטָה, אֲבָל עַל כְּסוּי שֵׁנִי לֹא יְבָרֵךְ. הַגָּה: מִשּׁוּם דִּשְׁחִיטָה לָא הֲוֵי הֶפְסֵק; אֲבָל אִם שָׁח בֵּינְתַיִם, הֲוֵי הֶפְסֵק וְצָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ. (כָּל בּוֹ וְאשר״י וְכָל הַפּוֹסְקִים). וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּשִׂיחָה בֵּין שְׁחִיטָה לִשְׁחִיטָה לָא הֲוֵי הֶפְסֵק.

ו הַמְבָרֵךְ עַל דַּעַת לִשְׁחֹט חַיָּה אַחַת, וְאַחַר כָּךְ הֵבִיאוּ לוֹ יוֹתֵר, יְכֹלָה דַּם הָרִאשׁוֹן וִיבָרֵךְ עָלָיו, וִיבָרֵךְ עַל הַשְׁחִיטָה הַשְּׁנִיָּה וְלֹא עַל הַכְּסוּי; וְהָנֵי מִלֵּי כְּשֶׁהֵבִיאוּם לוֹ קֹדֶם שֶׁבֵּרַךְ עַל כְּסוּי הָרִאשׁוֹנָה (ד״ע ורש״ל סכ״ה סעיף ח׳). הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּאִם הֵבִיאוּ לוֹ מִמִּין הָרִאשׁוֹן שֶׁשָּׁחַט, אֵין צָרִיךְ לְכַסּוֹת הָרִאשׁוֹנָה וּלְבָרֵךְ עַל שְׁחִיטָה שְׁנִיָּה (טור בְּשֵׁם בַּעַל הֲלָכוֹת) וְכֵן עִקַּר וְעַיֵּן בא״ח סִימָן ר״ו.

ז הָיוּ לְפָנָיו הַרְבֵּה לִשְׁחֹט, וּבֵרַךְ עַל הַשְׁחִיטָה, וְאַחַר כָּךְ הֵבִיאוּ לוֹ עוֹד, אִם כְּשֶׁמְּבִיאִים לוֹ הָאַחֲרוֹנוֹת יֵשׁ עֲדַיִן לְפָנָיו מֵאוֹתָם שֶׁהָיוּ לְפָנָיו כְּשֶׁבֵּרַךְ, אֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ; וְאִם לָאו, צָרִיךְ לְבָרֵךְ. וּלְכַתְּחִלָּה טוֹב לְזַהֵר לִהְיוֹת דַּעְתּוֹ בִּשְׁעַת בְּרָכָה עַל כָּל מַה שֶּׁיְּבִיאוּ לוֹ.

ח הָיָה שׁוֹחֵט חַיָּה אוֹ עוֹף וְדַעְתּוֹ לִשְׁחֹט עוֹד, וְשָׁכַח וְכָסָה וּבֵרַךְ, כְּשֶׁחוֹזֵר לִשְׁחֹט אֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ עַל הַשְׁחִיטָה, שֶׁאֵין הַכְּסוּי הֶפְסֵק. הַגָּה: וְכֵן הַדִּין אִם שָׁחַט חַיָּה (אוֹ עוֹף) וְרוֹצֶה לִשְׁחֹט בְּהֵמָה, מְכַסֶּה דַּם הַחַיָּה וְיִשְׁחֹט הַבְּהֵמָה בְּלֹא בְּרָכָה (כָּל בּוֹ).

סימן כ

א מְקוֹם הַשְׁחִיטָה בַּצַּוָּאר בַּקָּנֶה, לְצַד הָרֹאשׁ, מִשְּׁפוֹי כּוֹבַע וּלְמַטָּה, וְהוּא קֹדֶם שֶׁיַּתְחִיל הַכּוֹבַע לְשַׁפֵּעַ וְלַעֲלוֹת. וְהַיְנוּ שִׁיר בְּחִטֵּי, וְהוּא שֶׁבְּסוֹף הַקָּנֶה לְמַעְלָה יֵשׁ בְּתוֹךְ טַבַּעַת הַגְּדוֹלָה כְּמוֹ שְׁנֵי גַּרְגְּרִים מִגּוֹף שְׁחוֹסִי (פרוש, תַּרְגּוּם בְּדֶל אֹזֶן הַסְּחוֹס דִּבְאַדֶן, כְּלוֹמַר הַקְּשָׁה שֶׁבְּאָזֶן) וְנִקְרָאִים חִטֵּי. וְאִם שָׁחַט בְּתוֹךְ הַחִטִּין וְשִׁיר מֵהֶם כָּל שֶׁהוּא לְמַעְלָה, כְּשֵׁרָה, שֶׁהֲרֵי שָׁחַט מִשְּׁפוֹי כּוֹבַע וּלְמַטָּה, וְאִם לֹא שִׁיר מֵהֶם כְּלוּם אֶלָּא שָׁחַט לְמַעְלָה מֵהֶם, הֲרֵי זֶה מְגֻרְמֶת (פִּי׳ הַגְּרָמָה, הַכְרָעַת הַסַּכִּין חוּץ לִמְקוֹם שְׁחִיטָה

לְצַד הָרֹאשׁ אוֹ לְצַד הַגּוּף) **וּפְסוּלָה** וּלְכַתְּחִלָּה יִשְׁחֹט לְמַטָּה מִטַּבַּעַת הַגְּדוֹלָה (פְּרִדְתִּי פ׳ א״ט ומהרי״ו הִלְכוֹת שְׁחִיטָה) ; **וְשִׁעוּרוֹ לְמַטָּה עַד רֹאשׁ כְּנַף הָאַבָּא כְּשֶׁנּוֹפְחִין אוֹתָהּ וְעוֹלָה לְמַעְלָה עַד מָקוֹם שֶׁמַּגִּיעַ רֹאשָׁהּ בַּקָּנֶה, אֲז הוּא הַמָּקוֹם בְּעַצְמוֹ שֶׁהָיְתָה נוֹגַעַת כְּשֶׁהָיְתָה חַיָּה הַבְּהֵמָה וְהָיְתָה רוֹעָה כְּדַרְכָּהּ, כְּשֶׁתִּמְשֹׁךְ צַוָּארָהּ לְרָעוֹת בְּלִי שֶׁתֶּאֱנֹס עַצְמָהּ לְמִשֹּׁךְ צַוָּארָהּ בְּיוֹתֵר,** וּבְעוֹף, לְמַטָּה בַּקָּנֶה כְּמוֹ בַּוֶּשֶׁט (ר״ן בְּשֵׁם הָרַא״ה).

ב **וּבַוֶּשֶׁט, מִתְּחִלַּת הַמָּקוֹם שֶׁכְּשֶׁחוֹתְכִין אוֹתוֹ מִתְכַּוְּוִין, עַד מָקוֹם שֶׁיַּשְׁעִיר וְיַתְחִיל לִהְיוֹת פְּרָצִים פְּרָצִים בַּכֶּרֶס ; שָׁחַט לְמַעְלָה מִמָּקוֹם זֶה, וְהוּא הַנִּקְרָא תֵּרֶבֶץ הַוֶּשֶׁט, אוֹ לְמַטָּה מִמָּקוֹם זֶה וְהוּא מִתְּחִלַּת בְּנֵי מֵעַיִם, שְׁחִיטָתוֹ פְּסוּלָה ; וְשִׁעוּר תֵּרֶבֶץ הַוֶּשֶׁט שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לִשְׁחִיטָה לְמַעְלָה, בִּבְהֵמָה וְחַיָּה כְּדֵי שֶׁיֶּאֱחֹז בִּשְׁתֵּי אֶצְבְּעוֹתָיו** (לשון רמב״ם פ״א מה״ש דין ה׳) ; הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים כְּדֵי רֹחַב ד׳ אֶצְבְּעוֹתָיו (טור בְּשֵׁם רַשׁ״י ומהרי״ו) ; וְקָבְלָה בְּיַד הַקַּדְמוֹנִים שֶׁבְּכָל בְּהֵמָה וְחַיָּה הַשִּׁעוּר עַד מָקוֹם שֶׁמַּגִּיעַ שָׁם אֹזֶן הַבְּהֵמָה אוֹ חַחַיָּה כְּשֶׁכּוֹפְפִין אוֹתָהּ (הַגָּה בְּמהרי״ו וא״ז בְּשֵׁם קֶצֶת פֵּירוּשִׁים וב״י בשם מ״כ) ; **וּבְעוֹף, הַכֹּל לְפִי גָּדְלוֹ וְקָטְנוֹ.** הַגָּה: וְאֵין חִלּוּק בֵּין יוֹנָה לְשֹׁאָר עוֹפוֹת, דִּבְכֻלָּן שִׁעוּרָן שָׁוֶה (הַטַּעֲמַת כָּל הַפּוֹסְקִים וְכֵן הוֹכִיחַ בד״ס דִּינֹנָה דִּבְשֹׁ״ס הוּא שָׁם מ״ד וְלֹא עוֹף לְאַפּוקֵי ב״י בְּשֵׁם מ״כ) ; **וּלְמַטָּה עַד הַזָּנָב.** הַגָּה: וְעוֹף שֶׁאֵין לוֹ זָנָב, עַד בֵּין הָאֲגַפַּיִם (בית יוסף) ; וּלְפִי שֶׁאֵין אָנוּ בְּקִיאִין בְּשִׁעוּרִין אֵלּוּ, נָכוֹן לִשְׁחֹט בְּאֶמְצַע הַצַּוָּאר לְאָרְכּוֹ, דְּאָז יוֹצֵא מִיָּדֵי סָפֵק (בית יוסף בְּשֵׁם סמ״ק).

ג **צָרִיךְ הַשּׁוֹחֵט שֶׁיִּשְׁחֹט בְּאֶמְצַע הַצַּוָּאר ; וְאִם שָׁחַט מִן הַצְּדָדִין, שְׁחִיטָתוֹ כְּשֵׁרָה, וְהוּא שֶׁהֶחֱזִיר הַסִּימָנִים וְיוֹדֵעַ שֶׁחָתַךְ הַמַּפְרֶקֶת, כִּי הַסִּימָנִים רַכִּים וְנִדָּחִים מִן הַסַּכִּין ; וְהוּא הַדִּין לְשׁוֹחֵט מִן הָעֹרֶף.**

ד **טוֹב לְזָהֵר לְמַשְׁמֵשׁ בַּסִּימָנִים וּלְתָפְשָׂם קֹדֶם שְׁחִיטָה, כְּדֵי שֶׁיְּזַדְּמְנוּ לְקֹדֶם בְּשַׂר הַצַּוָּאר ; וּבְיוֹנִים נִמְצָאִים הַסִּימָנִים בַּצְּדָדִים וְצָרִיךְ אִמּוּן יָדַיִם וּזְהִירוּת גְּדוֹלָה, שֶׁאִם לֹא יְמַשְׁמֵשׁ בָּהֶם וְיַזְמִינֵם לְפָנָיו לְקֹדֶם שְׁחִיטָה קָרוֹב הַדָּבָר מְאֹד לִפְשֹׁעַ וְלַחְתֹּךְ הַמַּפְרֶקֶת קֹדֶם הַסִּימָנִים.**

סימן כא

א **כַּמָּה הוּא שִׁעוּר הַשְּׁחִיטָה שֶׁל הַקָּנֶה וְהַוֶּשֶׁט ; הַשְּׁחִיטָה הַמְּעֻלָּה, שֶׁיַּחְתֹּכוּ שְׁנֵיהֶם בֵּין בַּבְּהֵמָה וּבֵין בָּעוֹף, וְלָזֶה יִתְכַּוֵּן הַשּׁוֹחֵט ; וְאִם שָׁחַט רֹב אֶחָד מֵהֶם בָּעוֹף, וְרֹב שְׁנַיִם בַּבְּהֵמָה וּבַחַיָּה, שְׁחִיטָתוֹ כְּשֵׁרָה, וּבִלְבַד כְּשֶׁיְּמַדְּדוּ אוֹתוֹ יִמְצְאוּ שֶׁהַנִּשְׁחָט הוּא רֹב ; וְכֵיוָן שֶׁיִּמְצְאוּ שֶׁהַנִּשְׁחָט יוֹתֵר מֵחֲצִי, אֲפִלּוּ כְּחוּט הַשַּׂעָרָה, דַּיּוֹ.**

ב **אִם שָׁחַט בִּבְהֵמָה הָאֶחָד כֻּלּוֹ וַחֲצִי הַשֵּׁנִי, וּבְעוֹף שְׁנֵי חֲצָאֵי סִימָנִים, פְּסוּלָה.**

ג **לֹא שָׁחַט רֹב הַסִּימָן בְּמָקוֹם אֶחָד, כְּגוֹן שֶׁהִתְחִיל לִשְׁחֹט וְנִתְהַפֵּךְ הַסִּימָן וּנְמָרָה שָׁם, וּבֵין שְׁנֵיהֶם רֹב, כְּשֵׁרָה בֵּין בְּקָנֶה בֵּין בַּוֶּשֶׁט ; לֹא מִבַּעְיָא אִם שְׁנֵי הַחֲתָכִים שָׁוִים בְּהֶקֵּף אֶחָד, אֶלָּא אֲפִלּוּ הָאֶחָד לְצַד הָרֹאשׁ וְהַשֵּׁנִי לְצַד מַטָּה, כָּשֵׁר, בֵּין אִם אָדָם אֶחָד שָׁחַט כָּךְ בִּשְׁנַיִם אוֹ בְּג׳ מְקוֹמוֹת, בֵּין שֶׁשָּׁחֲטוּ שְׁנַיִם בִּשְׁנֵי סַכִּינִים ; אֲבָל אִם הַכֹּל בְּצַד אֶחָד, כְּגוֹן שֶׁלְּאַחַר שֶׁהִתְחִיל לִשְׁחֹט מְעַט הִנִּיחַ זֶה הַמָּקוֹם, וְשָׁחַט לְמַטָּה אוֹ לְמַעְלָה מִמֶּנּוּ בְּאוֹתוֹ צַד, צָרִיךְ שֶׁיְּהֵא הָרֹב בְּמָקוֹם אֶחָד, וּכְשֶׁיֵּשׁ רֹב, אֲפִלּוּ בַּמָּקוֹם הַשֵּׁנִי, כָּשֵׁר, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין הַשְּׁחִיטָה מִפֹּרַעַת.** (פִּי׳ גְּלוּיָה וְנִכֶּרֶת).

ד **שְׁחִיטָה הֲעֲשׂוּיָה כְּקֶלְמוֹס אוֹ כְּשֶׁנֵּי הַמִּסְרֵק כְּשֵׁרָה. ה הָיָה חֲצִי הַקָּנֶה חָתוּךְ, וְשָׁחַט בּוֹ וְהִשְׁלִימוֹ לְרֹב** וְיוֹדֵעַ שֶׁלֹּא נִקַּב הַוֶּשֶׁט (בית יוסף), **כָּשֵׁר ; וְכֵן אִם הִתְחִיל לִשְׁחֹט בַּמָּקוֹם הַשָּׁלֵם, וּפָגַע בַּחֲתָךְ, וְהֶחָתוּךְ מַשְׁלִימוֹ לְרֹב, כָּשֵׁר.**

סימן כב

א **בְּעוֹף צָרִיךְ לִשְׁחֹט הַוְרִידִין** (פִּי׳ חוּטִים שֶׁמֵּהֶן יוֹצֵא הַדָּם וּרְיֵ״ו בלע״ז), **אוֹ לְנַקְּבָם בְּשָׁעָה שֶׁהוּא מְפַרְכֵּס שֶׁעַדַיִן הַדָּם חַם, כְּדֵי שֶׁיֵּצֵא וְלֹא יִתָּקֵרֵר בְּתוֹכוֹ ; וְאִם לֹא עָשָׂה כֵּן, לֹא יִצְלֶנּוּ שָׁלֵם, וְאִם צָלָאוֹ שָׁלֵם, יַשְׁלִיךְ הַוְרִידִין וַיְחַתֵּךְ סְבִיבָם כְּדֵי נְטִילָה, שֶׁהוּא כְּעֵבִי אֶצְבַּע.** הַגָּה: וְאִם נִמְלַח כָּךְ, מְסִירִין אַחַר כָּךְ הַחוּטִין וְשָׁרֵי (ועי׳ ס״ק ו׳) ; וְיֵשׁ מַחֲמִירִים לְקַלֵּף סְבִיב הַחוּטִין (אגור בְּשֵׁם מהרי״ו מולין) ; **וְאִם בִּשְּׁלוֹ שָׁלֵם, מְחַטֵּט וּמְנַקֵּר הַחוּטִים ; וְהַשְּׁאָר, אִם יֵשׁ בְּכָל מַה שֶׁבַּקְּדֵרָה כְּדֵי לְבַטֵּל הַדָּם שֶׁבְּכָל הַחוּטִין בס׳, מֻתָּר.** הַגָּה: וְאִם הֻסִּירוּ הָרֹאשׁ מִמֶּנּוּ, לֹא מִקְרֵי שָׁלֵם (פְּרִדְתִּי הִלְכוֹת אֲשֵׁרַי״ו וְאָגוּר וּתְשׁוּבַת מַהֲרַי״ל סִימָן נ״ז ע״ש) ; וְלָכֵן נָהֲגוּ לְהַסִּירוֹ מִן הָעוֹפוֹת הַשְּׁלֵמוֹת ; וְעַיֵּן לְקַמָּן סִימָן ע״ו אִם לֹא נִשְׁחֲטוּ הַוְרִידִין.

ב **הַבְּהֵמָה אֵין צָרִיךְ לִנְקֹב הַוְרִידִין בִּשְׁעַת שְׁחִיטָה, מִפְּנֵי שֶׁאֵין דָּרְכָּהּ לְצֵלוֹתָהּ שְׁלֵמָה ; אֲבָל אִם רוֹצֶה לְצֵלוֹתָהּ שְׁלֵמָה, צָרִיךְ לִנְקֹב וְרִידֶיהָ בִּשְׁעַת שְׁחִיטָה ; וְאִם לֹא נִקְּבָם, אָסוּר לְצֵלוֹתָהּ אוֹ לְבַשְּׁלָהּ שְׁלֵמָה.** הַגָּה: וְאִם צָלָאָהּ אוֹ בִּשְּׁלָהּ שְׁלֵמָה, דִּינָהּ כְּמוֹ בָּעוֹף (בית יוסף לְדַעַת כַּמָּה פּוֹסְקִים). וְסָתָם עוֹף נִשְׁחֲטוּ הַוְרִידִין, וְסָתָם בְּהֵמָה לֹא נִשְׁחֲטוּ. וְכָל זֶה כְּשֶׁיָּצָא דָּם בִּשְׁעַת שְׁחִיטָה, אֲבָל אִם לֹא יָצָא דָּם, אֵין חוֹשְׁשִׁין לִשְׁחִיטַת הַוְרִידִין, דְּהָא לֹא נִתְעוֹרֵר הַדָּם לָצֵאת (ר״ן פ׳ הַשּׁוֹחֵט בְּשֵׁם רַשְׁבַּ״א וְהוּא בְּמַשְׁמֶרֶת הַבַּיִת דַּף כ׳).

סימן כג

א כָּל טַבָּח שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ הִלְכוֹת שְׁחִיטָה אָסוּר לֶאֱכֹל מִשְּׁחִיטָתוֹ; וְאֵלּוּ הֵן: שְׁהִיָּה, דְּרָסָה, חֲלָדָה, הַגְרָמָה וְעִקּוּר.

ב שְׁהִיָּה כֵּיצַד, (לְשׁוֹן הָרַמְבַּ״ם פ״ג מה״ש דִּין ב׳) הֲרֵי שֶׁהִתְחִיל לִשְׁחֹט, וְהִגְבִּיהַּ יָדוֹ קֹדֶם שֶׁיִּגְמֹר הַשְּׁחִיטָה, וְשָׁהָה בֵּין בְּשׁוֹגֵג בֵּין בְּמֵזִיד, בֵּין בְּאֹנֶס בֵּין בְּרָצוֹן, וּבָא הוּא אוֹ אַחֵר וְגָמַר הַשְּׁחִיטָה, אִם שָׁהָה כְּדֵי שֶׁיַּגְבִּיהַּ הַבְּהֵמָה וְיַרְבִּיצֶנָּה, וְיִשְׁחֹט (וְשִׁיעוּר שֶׁהִיָּה בְּעוֹף וּבִבְהֵמָה דַּקָּה כְּדֵי שֶׁיַּגְבִּיהַּ בְּהֵמָה דַּקָּה וְיַרְבִּיצֶנָּה וְיִשְׁחֹט) עַד רֹב הַסִּימָנִים שֶׁהוּא הֶכְשֵׁר שְׁחִיטָה, שְׁחִיטָתוֹ פְּסוּלָה. (עי׳ ס״ק ג׳) הָיְתָה בִּבְהֵמָה דַּקָּה, שִׁעוּר שְׁהִיָּתָהּ כְּדֵי שֶׁיַּגְבִּיהַּ בְּהֵמָה דַּקָּה וְיַרְבִּיצֶנָּה וְיִשְׁחֹט. וְאִם הָיְתָה גַּסָּה, כְּדֵי שֶׁיַּגְבִּיהַּ בְּהֵמָה גַּסָּה וְיַרְבִּיצֶנָּה וְיִשְׁחֹט; וּבְעוֹף, כְּדֵי שֶׁיַּגְבִּיהַּ בְּהֵמָה דַּקָּה וְיַרְבִּיצֶנָּה וְיִשְׁחֹט; וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּשִׁיעוּר שְׁהִיַּת עוֹף כְּדֵי שְׁחִיטַת רֹב סִימָן א׳ בְּעוֹף בְּלִי הַגְבָּהָה וְהַרְבָּצָה; וּלְפִי דִּבְרֵיהֶם יֵשׁ לְזָהֵר כְּשֶׁהִתְחִיל לִשְׁחֹט בָּעוֹף וְחָתַךְ מְעַט עַד שֶׁהַדָּם יוֹצֵא, וְהִגְבִּיהַּ סַכִּינוֹ מֵהַצַּוָּאר, שֶׁלֹּא יִגְמֹר הַשְּׁחִיטָה, לְפִי שֶׁיֵּשׁ לָחוּשׁ שֶׁמָּא שָׁחַט מַשֶּׁהוּ מֵהַוֵּשׁ; וַאֲפִלּוּ לֹא הִגְבִּיהַּ סַכִּינוֹ אֶלָּא מְעַט, יֵשׁ לָחוּשׁ, מִפְּנֵי שֶׁשְּׁהִיַּת הָעוֹף מוּעֶטֶת מְאֹד דִּכְדֵי שְׁחִיטַת רֹב סִימָן א׳ בָּעוֹף הוּא נַעֲשֶׂה מַהֵר; וַאֲפִלּוּ אָמַר הַשּׁוֹחֵט: בָּרֵי לִי שֶׁלֹּא חָתַכְתִּי כִּי אִם הָעוֹר, אֵין סוֹמְכִין עָלָיו כֵּיוָן שֶׁיָּצָא הַדָּם; וְאִם בָּא לִשְׁאֹל אַחַר שֶׁהִגְבִּיהַּ סַכִּינוֹ כֵּיצַד יַעֲשֶׂה, אוֹמְרִים לוֹ שֶׁיִּשְׁחֹט הַקָּנֶה לְבַדּוֹ בְּמָקוֹם אַחֵר, וְאַחַר כָּךְ יַהֲפֹךְ הַוֵּשֶׁט וְיִבְדֹּק אוֹתוֹ. וּלְעִנְיַן מַעֲשֶׂה יֵשׁ לְהַחְמִיר כְּסָבָרָא זוֹ, אֶלָּא אִם כֵּן הוּא שְׁעַת הַדַּחַק אוֹ הֶפְסֵד מְרֻבֶּה, שֶׁאָז יֵשׁ לִסְמֹךְ עַל סְבָרָא רִאשׁוֹנָה. הַגָּה: וְהַמִּנְהָג פָּשׁוּט בִּמְדִינוֹת אֵלּוּ לְהַטְרִיף כָּל שְׁהִיָּה, אֲפִלּוּ מַשֶּׁהוּ, בֵּין בְּעוֹף בֵּין בִּבְהֵמָה (קִרְדְּכִי וּמהרי״ו בְּחל׳ שְׁחִיטָה) וְאֵין לְשַׁנּוֹת. וְאִם נִמְצָא לְאַחַר שְׁחִיטָה גְּמִי אוֹ כֵּיוֹצֵא בּוֹ מָגֵף בַּוֵּשֶׁט אוֹ בַּקָּנֶה וְנִשְׁחַט עִמּוֹ, טְרֵפָה, דְּוַדַּאי הַצָּרַךְ לְהַשְׁהוֹת מְעַט בַּתְּחִילַת הַדָּבָר הַהוּא לְאַחַר שֶׁשָּׁחַט הַסִּימָן, וְהָוֵי שְׁהִיָּה בְּמַשֶּׁהוּ, וּטְרֵפָה (תה״ד סימן קפ״ח).

ג שָׁחַט מְעַט וְשָׁהָה מְעַט, וְחָזַר וְשָׁחַט מְעַט וְשָׁהָה מְעַט, אִם כְּשֶׁהִצְטָרֵף כָּל הַשְּׁהִיּוֹת יֵשׁ שִׁעוּר שְׁהִיָּה, שְׁחִיטָתוֹ פְּסוּלָה. וּלְפִי הַמִּנְהָג בְּכָל עִנְיַן טְרֵפָה.

ד הַשּׁוֹחֵט בְּהֵמָה בְּסַכִּין שֶׁאֵינוֹ חַד, וְנִתְעַכֵּב כְּשִׁעוּר שְׁהִיָּה בִּשְׁחִיטַת מְעוּט אַחֲרוֹן שֶׁל סִימָן רִאשׁוֹן, הֲרֵי זוֹ פְּסוּלָה.

ה אַחַר שֶׁשָּׁחַט רֹב אֶחָד בְּעוֹף אוֹ רֹב שְׁנַיִם בִּבְהֵמָה, אֵין שְׁהִיָּה פּוֹסֶלֶת; וּלְפִי זֶה אֵין שְׁהִיָּה בַּקָּנֶה בְּעוֹף כְּלָל. וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁכָּל שֶׁלֹּא נִגְמְרָה שְׁחִיטַת כָּל שְׁנֵי הַסִּימָנִים, פּוֹסֶלֶת שְׁהִיָּה; וּלְכַתְּחִלָּה יֵשׁ לָזָהֵר לָחוּשׁ לְדָבָרָיו. הַגָּה: וַאֲפִלּוּ בְּדִיעֲבַד הַמִּנְהָג לְהַטְרִיף; וְלָכֵן אִם לְאַחַר שֶׁשָּׁחַט רֹב שְׁנַיִם שׁוֹהֶה הַבְּהֵמָה אוֹ הָעוֹף לָמוּת, יִכְּנוּ עַל רֹאשׁוֹ לַהֲמִיתוֹ, וְלֹא יַחֲזֹר וְיִשְׁחֹט (תה״ד לִרְעַת רַשׁ״י וּסְמ״ק וּמַהֲרִי״ו וְעוֹד פּוֹסְקִים).

ו שָׁחַט עוֹף וְשָׁהָה בּוֹ, וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ אִם נִקַּב הַוֵּשֶׁט, חוֹזֵר וְשׁוֹחֵט הַקָּנֶה לְבַדּוֹ בְּמָקוֹם אַחֵר, וּמַנִּיחוֹ עַד שֶׁיָּמוּת, וְהוֹפֵךְ הַוֵּשֶׁט וּבוֹדְקוֹ מִבִּפְנִים; אִם לֹא נִמְצָא בּוֹ טִפַּת דָּם, בְּיָדוּעַ שֶׁלֹּא נִקַּב וּכְשֵׁרָה. הַגָּה: וְהַמִּנְהָג לְהַטְרִיף הַכֹּל אֲפִלּוּ לֹא שָׁהָה רַק בְּמִעוּט קָמָא דְּקָנֶה (מהרי״ו וּפְרִישׂ) ; וְאָסוּר לְמָכְרוֹ לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים (הַנָּהוֹת סְפ״ק וּפְרִישׂ). מִשּׁוּם דַּאֲנַן לֹא בְּקִיאִין בִּבְדִיקַת הַוֵּשֶׁט וְחַיְישִׁינַן לִנְקִיבַת הַוֵּשֶׁט (אגור) ; וּמִטַּעַם זֶה אִם תָּלַשׁ הַנּוֹצוֹת מִן הָעוֹף וְיָצָא דָּם, אוֹ חָתַךְ הָעוֹר בַּבְּהֵמָה וְיָצָא דָּם מִמֶּנָּה יֵשׁ לְהַטְרִיף, דְּחַיְישִׁינַן לִנְקִיבַת הַוֵּשֶׁט (מהרי״ו וּמַהֲרַ״ם פְּדִיוְאָה סִימָן פ״ג וְכ״ה בִּשְׁחִיטַת הָאַחֲרוֹנִים) ; אֲבָל אִם לֹא יָצָא דָּם, וְלֹא חָתַךְ כָּל הָעוֹר, יֵשׁ לְהַכְשִׁיר עַל יְדֵי שֶׁיִּשְׁחֹט לְמַעְלָה אוֹ לְמַטָּה וְלִבְדֹּק נֶגֶד מְקוֹם הַחֲתָךְ (ב״י דְּלֹא כַּמַּהֲרִי״ק שֹׁרֶשׁ ל״ד). וְלָכֵן יֵשׁ לָזָהֵר שֶׁלֹּא לִמְרֹט הַנּוֹצוֹת, אִם יוּכַל לִשְׁחֹט בְּלֹא זֶה (אור זרוע).

סימן כד

א דְּרָסָה כֵּיצַד, כְּגוֹן שֶׁהִנִּיחַ הַסַּכִּין עַל הַצַּוָּאר וְדָחַק וְחָתַךְ לְמַטָּה, כְּחוֹתֵךְ צְנוֹן אוֹ קִשּׁוּת, הֲרֵי זֶה פְּסוּלָה; וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם הִכָּה בְּסַכִּין עַל הַצַּוָּאר, כְּדֶרֶךְ שֶׁמַּכִּין בְּסַיִף, וְחָתַךְ הַסִּימָנִים בְּבַת אַחַת.

ב שָׁחַט בְּהוֹלָכָה אוֹ בַּהֲבָאָה לְבַד, אִם יֵשׁ בַּסַּכִּין כְּמִלֹּא צַוָּאר וְחוּץ לַצַּוָּאר כְּמִלֹּא צַוָּאר עִם הָעוֹר וְהַמַּפָּרֶקֶת (מהרי״ו), כְּשֵׁרָה; וְאִם לָאו, פְּסוּלָה, שֶׁכָּל שֶׁאֵין בּוֹ כַּשִּׁעוּר הַזֶּה אִי אֶפְשָׁר לִשְׁחֹט בְּלֹא דְּרָסָה, עַל יְדֵי הוֹלָכָה אוֹ הֲבָאָה לְבַד; וְאִם הוֹלִיךְ וְהֵבִיא, אֲפִלּוּ שָׁחַט בְּאִזְמֵל כָּל שֶׁהוּא כְּשֵׁרָה. הַגָּה: וְיֵשׁ מַחְמִירִין בִּבְהֵמָה (קִרְדְּכִי וְרַ״ן בְּשֵׁם ר״ח וְאַבָּא מָרִי״ח וְזִקְנֵי בָּאגוּדָה וְכָל בּוֹ וְהגי״א מֵאוֹר זָרוּעַ) ; וְהַמִּנְהָג בִּגְלִילוֹת אֵלּוּ לְכַתְּחִלָּה בַּבְּהֵמָה, אֲפִלּוּ הוֹלִיךְ וְהֵבִיא, אִם אֵין בַּסַּכִּין כְּמִלֹּא צַוָּאר וְחוּץ לַצַּוָּאר מַשֶּׁהוּ (וְהוּא דַּעַת מהרי״ו).

ג שָׁחַט ב׳ רָאשִׁים כְּאֶחָד, בְּהוֹלָכָה אוֹ בַּהֲבָאָה בִּלְבַד, אִם יֵשׁ בַּסַּכִּין כְּדֵי ג׳ צַוָּארִין, כְּשֵׁרָה; וְאִם לָאו, יֵשׁ לָחוּשׁ וְלָאֶסֹר שְׁתֵּיהֶן (רִמְבַּ״ן וְרַשְׁבָּ״א וְר״ן וְר׳ יְרוּחָם).

ד שְׁנַיִם אוֹחֲזִין בַּסַּכִּין וְשׁוֹחֲטִין, אֲפִלּוּ זֶה לְמַעְלָה לְצַד הָרֹאשׁ וְזֶה לְמַטָּה לְצַד הֶחָזֶה, שֶׁאוֹחֲזִין אוֹתוֹ בַּאֲלַכְסוֹן, כְּשֵׁרָה וְלֹא חַיְישִׁינַן שֶׁמָּא יִדְרְסוּ זֶה עַל זֶה.

ה הָיָה שׁוֹחֵט וְחָתַךְ כָּל הַמַּפְרֶקֶת, כְּשֵׁרָה. (קִרְדְּכִי בְּשֵׁם מהר״מ וְעַיִן סָעִיף קָטָן ה׳). הַגָּה: וְהַמִּנְהָג לְהַטְרִיף אֲפִלּוּ לֹא חָתַךְ רַק רֹב הַמַּפְרֶקֶת (מהרי״ו וְאָגוּר וּת״ה), וְאֵין לְשַׁנּוֹת כִּי יֵשׁ מְרַבְּוָתָא סוֹבְרִין כֵּן (דְּקָדֵק רַאֲבִי״ה מִפִּי רַשׁ״י).

ו כְּשֶׁאָדָם שׁוֹחֵט עוֹף וְאוֹחֵז בַּסִּימָנִים בְּשְׁתֵּי אֶצְבְּעוֹתָיו צָרִיךְ שֶׁיֶּאֱחֹז אוֹתָם יָפָה, שֶׁאִם אֵינוֹ אוֹחֵז אוֹתָם בְּטוֹב, פְּעָמִים שֶׁיִּהְיוּ נִשְׁמָטִין לְכָאן וּלְכָאן, וְלֹא יָכוֹל לְשָׁחְטָן עַל יְדֵי הוֹלָכָה, וּבָא לִידֵי דְּרָסָה. הַגָּה: וְכֵן לֹא יַנִּיחַ הָאֶצְבַּע עַל הַסַּכִּין אֶלָּא יַחֲזִיק אוֹתוֹ בַּקָּתָא, כְּדֵי שֶׁלֹּא יָבֹא לִידֵי דְּרָסָה, (דַּעַת עַצְמוֹ מִקַּבָּלַת הַשּׁוֹחֲטִים וּמַהֲרַשׁ״ל פ׳ הַשּׁוֹחֵט סִימָן י״ב) ; וַאֲפִלּוּ

לֹא עָשָׂה דְּרָסָה אֶלָּא בְּמַשֶּׁהוּ מִן הַוּוֹשֶׁט, פְּסוּלָה. הַגָּה: וְהַמְּנָהָג לְהַטְרִיף כָּל דְּרָסָה, בֵּין בְּמְעוּט קַמָּא בֵּין בְּמְעוּט בְּתְרָא, בֵּין בַּקָּנֶה בֵּין בַּוּוֹשֶׁט. (שחיטות מהרי״ו).

ז חֻלָּדָה כֵּיצַד, כְּגוֹן שֶׁהִכְנִיס הַסַּכִּין בֵּין סִימָן לְסִימָן, בֵּין שֶׁשָּׁחַט הַתַּחְתּוֹן כְּהִלְכָתוֹ, מִלְמַעְלָה לְמַטָּה, וְחָזַר וְהוֹצִיאוֹ וְשָׁחַט הָעֶלְיוֹן, בֵּין שֶׁשָּׁחַט הָעֶלְיוֹן מִמַּטָּה לְמַעְלָה שֶׁלֹּא כְּהִלְכָתוֹ, פְּסוּלָה.

ח הֶחְלִיד אֶת הַסַּכִּין תַּחַת הָעוֹר, אוֹ תַּחַת צֶמֶר מְסֻבָּךְ בְּצַוָּאר הַבְּהֵמָה, אוֹ תַּחַת מַטְלִית הַקָּשׁוּר בְּצַוָּארָהּ, אוֹ שֶׁהַמַּטְלִית מְדֻבָּק בּוֹ בְּשַׁעֲוָה וְשָׁחַט, שְׁחִיטָתוֹ פְּסוּלָה; אֲבָל אִם הַמַּטְלִית פָּרוּשׂ עַל צַוָּארָהּ וְשָׁחַט, שְׁחִיטָתוֹ כְּשֵׁרָה. וְיֵשׁ מִי שֶׁפּוֹסֵל גַּם בָּזֶה, וּלְכַתְּחִלָּה יֵשׁ לָחוּשׁ לִדְבָרָיו. הַגָּה: וְכֵן יֵשׁ לְזָהֵר בִּכְבָשִׂים שֶׁיֵּשׁ לָהֶם צֶמֶר מְסֻבָּךְ בְּצַוָּארֵיהֶם לְחֹלֶשׁ הַצֶּמֶר הַמְּסֻבָּךְ, שֶׁלֹּא יָבֹא לִידֵי חֲלָדָה (מִרְדְּכִי פֶּרֶק הַשּׁוֹחֵט וְרוֹקֵחַ).

ט צָרִיךְ לְזָהֵר כְּשֶׁאָדָם שׁוֹחֵט, וְחָס עַל הָעוֹר שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה בּוֹ קֶרַע גָּדוֹל, וְשׁוֹחֵט בְּרֹאשׁ הַסַּכִּין וּמִתְכַּסֶּה מֵהָעוֹר; אָמְנָם אִם שׁוֹחֵט בְּאֶמְצַע הַסַּכִּין אֵין לָחוּשׁ אִם רֹאשׁוֹ מִתְכַּסֶּה בָּעוֹר, כֵּיוָן שֶׁהַסַּכִּין בַּמָּקוֹם שֶׁשּׁוֹחֵט בּוֹ כְּנֶגֶד הַסִּימָנִים אֵינוֹ מְכַסֶּה; וְיֵשׁ מִי שֶׁמַּחְמִיר גַּם בָּזֶה, וְיֵשׁ לָחוּשׁ לִדְבָרָיו לְכַתְּחִלָּה.

י אִם לְאַחַר שֶׁשָּׁחַט רֹב הַסִּימָנִים הֶחְלִיד הַסַּכִּין תַּחַת מְעוּט הַנִּשְׁאָר מִשְּׁנֵיהֶם אוֹ מֵאֶחָד מֵהֶם וּפְסָקוֹ, מֻתָּר. וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹסֵר גַּם בָּזֶה, וְרָאוּי לָחוּשׁ לִדְבָרָיו לְכַתְּחִלָּה. הַגָּה: וְהַמְּנָהָג לְהַטְרִיף כָּל חֻלָּדָה, בֵּין בְּמְעוּט קַמָּא בֵּין בְּמְעוּט בְּתְרָא, בֵּין בַּקָּנֶה בֵּין בַּוּוֹשֶׁט (שחיטת מהרי״ו).

יא אִם הֶחְלִיד הַסַּכִּין תַּחַת מְעוּט הָרִאשׁוֹן וּשְׁחָטוֹ מִמַּטָּה לְמַעְלָה, וְאַחַר כָּךְ גָּמַר הַשְּׁחִיטָה כְּדַרְכָּהּ; וְכֵן אִם שָׁחַט רֹב סִימָן אֶחָד בַּבְּהֵמָה, וְהֶחְלִיד הַסַּכִּין תַּחַת מְעוּט הַנִּשְׁאָר וְשָׁחַט סִימָן הַשֵּׁנִי; וְכֵן אִם שָׁחַט מְעוּט הָרִאשׁוֹן בַּחֲלָדָה, וְגָמַר הַשְּׁחִיטָה שֶׁלֹּא בַּחֲלָדָה, הֲרֵי זוֹ פְּסוּלָה.

יב הַגָּרְמָה כֵּיצַד, זֶה הַשּׁוֹחֵט בַּקָּנֶה לְמַעְלָה בְּמָקוֹם שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לִשְׁחִיטָה, אוֹ שֶׁהִתְחִיל לִשְׁחֹט בְּמָקוֹם שְׁחִיטָה, וְשָׁחַט מְעַט וְהִטָּה הַסַּכִּין חוּץ לְמָקוֹם שְׁחִיטָה לְמַעְלָה וּגְמָרָהּ שָׁם; אֲבָל שָׁחַט רֹב חֲלַל הַקָּנֶה בְּמָקוֹם שְׁחִיטָה, וְהִטָּה הַסַּכִּין חוּץ לְמָקוֹם שְׁחִיטָה לְמַעְלָה, וְגָמַר שָׁם חֲתִיכַת כָּל הַקָּנֶה, כְּשֵׁרָה. וְהוּא הַדִּין אִם שָׁחַט רֹב שְׁנַיִם בִּבְהֵמָה בְּמָקוֹם שְׁחִיטָה, וְהַשְּׁלִים הַשְּׁחִיטָה בְּהַגְרָמָה אוֹ בְּדָרָסָה, כְּשֵׁרָה; וְיֵשׁ מִי שֶׁפּוֹסֵל בִּדְרָסָה, וְיֵשׁ לָחוּשׁ לִדְבָרָיו לְכַתְּחִלָּה. הַגָּה: וְהַמְּנָהָג לְהַטְרִיף בֵּין בְּדָרָסָה בֵּין בְּהַגְרָמָה, בֵּין בְּמְעוּט קַמָּא בֵּין בְּמְעוּט בְּתְרָא, בֵּין בַּקָּנֶה בֵּין בַּוּוֹשֶׁט. (גם כן בהמהרי״ו).

יג הִגְרִים בַּקָּנֶה בְּתִחַלַּת שְׁלִישׁ וְשָׁחַט ב׳ שְׁלִישִׁים, כְּשֵׁרָה; שָׁחַט שְׁלִישׁ וְהִגְרִים שְׁלִישׁ, וְחָזַר וְשָׁחַט שְׁלִישׁ הָאַחֲרוֹן, כְּשֵׁרָה; הִגְרִים שְׁלִישׁ וְשָׁחַט שְׁלִישׁ, וְחָזַר וְהִגְרִים שְׁלִישׁ הָאַחֲרוֹן, הֲרֵי זוֹ פְּסוּלָה; וְאִם דָּרַס אוֹ הֶחְלִיד, בֵּין בִּשְׁלִישׁ רִאשׁוֹן בֵּין בִּשְׁלִישׁ אֶמְצָעִי, הֲרֵי זוֹ פְּסוּלָה.

יד כָּל אֵלּוּ הַחִלּוּקִים כְּשֶׁהוּא וַדַּאי שֶׁלֹּא נָגַע בַּוּוֹשֶׁט אֶלָּא בַּקָּנֶה לְצַד מַעְלָה; אֲבָל בַּוּוֹשֶׁט, אֲפִלּוּ שָׁחַט בּוֹ כָּל שֶׁהוּא חוּץ לְמָקוֹם שְׁחִיטָה, בֵּין לְצַד מַעְלָה בֵּין לְצַד מַטָּה; וְכֵן בַּקָּנֶה לְצַד מַטָּה, לְדֶם גָּמַר הֶכְשֵׁר שְׁחִיטָה, אַף עַל פִּי שֶׁגָּמַר כָּל הַשְּׁאָר בְּמָקוֹם שְׁחִיטָה, הֲרֵי זוֹ פְּסוּלָה, מִפְּנֵי שֶׁנִּקִּיבַת מְקוֹמוֹת הַלָּלוּ בְּמַשֶּׁהוּ (ד״ע וְרִ׳ יְרוּחָם). וְהַמְּנָהָג לְהַטְרִיף מִכָּל מָקוֹם, וְאֵין לְשַׁנּוֹת (מהרי״ו).

טו עִקּוּר כֵּיצַד, כְּגוֹן שֶׁנֶּעֱקַר הַקָּנֶה אוֹ הַוּוֹשֶׁט מֵהַלֶּחִי וּמֵהַבָּשָׂר, וְנִשְׁמַט אֶחָד מֵהֶם אוֹ שְׁנֵיהֶם לְדֶם גְּמַר שְׁחִיטָה; אֲבָל אִם שָׁחַט אֶחָד בְּעוֹף אוֹ רֻבּוֹ, וְאַחַר כָּךְ נִשְׁמַט הַשֵּׁנִי, שְׁחִיטָתוֹ כְּשֵׁרָה; נִשְׁמַט אֶחָד מֵהֶם וְאַחַר כָּךְ שָׁחַט אֶת הַשֵּׁנִי, שְׁחִיטָתוֹ פְּסוּלָה. הַגָּה: וְאָנוּ נוֹהֲגִין לְהַטְרִיף כָּל עִקּוּר בֵּין בְּמְעוּט קַמָּא בֵּין בְּמְעוּט בְּתְרָא בֵּין בַּקָּנֶה בֵּין בַּוּוֹשֶׁט (עַל פִּי מהרי״ו); וְדַוְקָא לְאַחַר שֶׁנִּשְׁחַט, אֲבָל בְּחַיָּיו כָּשֵׁר אֶלָּא שֶׁאֵין שְׁחִיטָה מוֹעֶלֶת בּוֹ, ונ״מ לְעִנְיַן חֶלְבּוֹ אוֹ בֵּיצִים שֶׁלּוֹ שֶׁהֵם כְּשֵׁרוֹת. (בית יוסף מתשובת רשב״א).

טז הָא דְּפָסוּל בְּעִקּוּר הַיְנוּ כְּשֶׁנֶּעֱקַר כֻּלּוֹ, אֲבָל אִם נִשְׁתַּיֵּר בּוֹ אֲפִלּוּ מַשֶּׁהוּ, כָּשֵׁר, וְהוּא שֶׁאוֹתוֹ שֶׁנִּשְׁאַר הוּא בְּמָקוֹם אֶחָד; אֲבָל אִם מְעוּט הַנִּשְׁאָר הוּא מְדֻלְדָּל, שֶׁהוּא מְעַט כָּאן וּמְעַט כָּאן, פָּסוּל, שֶׁנִּכָּר הַדָּבָר שֶׁנֶּעֱקַר בְּכֹחַ, וּמַה שֶּׁנִּשְׁאַר מְחֻבָּר חִבּוּר מְדֻלְדָּל הוּא וַהֲוָה לֵיהּ נֶעֱקַר כֻּלּוֹ וּפָסוּל; וְהָנֵי מִלֵּי כְּשֶׁנֶּעֱקַר רֻבּוֹ, אֲבָל אִם לֹא נֶעֱקַר אֶלָּא מְעוּט, וְרֻבּוֹ קַיָּם, אַף עַל פִּי שֶׁרֹּב זֶה הַנִּשְׁאָר הוּא מְדֻלְדָּל מְעַט כָּאן וּמְעַט כָּאן, כָּשֵׁר.

יז שָׁחַט אֶחָד מֵהַסִּימָנִים וְנִמְצָא הַשֵּׁנִי שָׁמוּט, וְאֵין יָדוּעַ אִם קֹדֶם שְׁחִיטָה נִשְׁמַט אוֹ אַחַר שְׁחִיטָה, הֲרֵי זוֹ פְּסוּלָה. הַגָּה: וַאֲפִלּוּ דֶּרֶךְ הָעוֹף מִיָּדוֹ, וְלֹא אָמְרִינַן דְּמֵחֲמַת זְרִיקָה אוֹ פְּרִכּוּס נִשְׁמַט (מַהֲרִי״ק שֹׁרֶשׁ ל״ה); מִיהוּ הַשּׁוֹחֵט נֶאֱמָן לוֹמַר שֶׁלֹּא הָיָה שָׁמוּט בְּשָׁעַת שְׁחִיטָה (פסקי מהרא״י סי׳ ר״ח).

יח נִמְצָא הַסִּימָן הַשָּׁחוּט שָׁמוּט; אִם כְּשֶׁשָּׁחַט תָּפַשׂ הַסִּימָנִים בְּיָדוֹ, אוֹ עוֹר בֵּית הַשְּׁחִיטָה מֵאַחֲרָיו, וְנִדְחַק הַסִּימָן תַּחַת הָעוֹר, הֲרֵי זוֹ פְּסוּלָה; וְאִם לָאו, מֻתָּר עַל יְדֵי בְּדִיקָה, שֶׁיָּבִיא בְּהֵמָה וְיִשְׁחֹט הַסִּימָן וְאַחַר כָּךְ יַעֲקֹרֶנּוּ, אִם דּוֹמוֹת שְׁתֵּי הַשְּׁחִיטוֹת זוֹ לָזוֹ, כְּשֵׁרָה; וְאִם הַשְּׁנִיָּה מַאֲדֶמֶת יוֹתֵר, פְּסוּלָה הָרִאשׁוֹנָה. וְעַכְשָׁו אֵין אָנוּ בְּקִיאִין בִּבְדִיקָה זוֹ, הִלְכָךְ בְּכָל גַּוָּנָא אָסוּר.

יט שָׁחַט הָעוֹף כְּדַרְכּוֹ בְּהֶכְשֵׁר, וְאַחַר גְּמַר שְׁחִיטָה מָצָא טַבַּעַת מֻהַגְרֶגֶרֶת שָׁלֵם עַל הַסַּכִּין, כָּשֵׁר. הַגָּה: וְיֵשׁ מַטְרִיפִין בָּזֶה, וְכֵן עִקָּר (שחיטות יְשָׁנִים בְּשֵׁם מהרא״ק, גַּם עַל פִּי גִּיסוֹ מהרר״י כ״ץ שֶׁאָמַר כֵּן הִנְהִיג מהר״ר מֹשֶׁה יָפֶה) וְאֵין לְשַׁנּוֹת.

כ הַשּׁוֹחֵט תַּרְנְגוֹל צָרִיךְ לְזָהֵר שֶׁיִּדְחֹק רַגְלוֹ בַּקַּרְקַע, אוֹ יַגְבִּיהֶנּוּ שֶׁלֹּא יִנְעַץ רַגְלוֹ בַּקַּרְקַע, כְּדֵי שֶׁלֹּא יַעֲקֹר הַסִּימָנִים.

סימן כה

א הַשּׁוֹחֵט צָרִיךְ שֶׁיִּבְדֹּק בַּסִּימָנִים אִם נִשְׁחַט רֻבָּן, אוֹ שֶׁיִּרְאֶה בִּשְׁעַת שְׁחִיטָה שֶׁהֵם שְׁחוּטִין רֻבָּן; וְאִם לֹא רָאָה שֶׁרֻבָּן שְׁחוּטִין, אָסוּר. הַגָּה: וְנָהֲגוּ לִבְדֹּק בְּדֶרֶךְ זֶה, שֶׁתּוֹקֵף אֶגּוּדָל עַל שִׁפּוּי כּוֹבַע וּמִתּוֹךְ הַדַּחַק יִפָּלְטוּ הַסִּימָנִים לַחוּץ, וְאָז יָכוֹל לִרְאוֹת אִם נִשְׁחַט רֻבָּן, גַּם אִם עֲבִיד שְׁמוּטָה, כִּי אִם לֹא יִכָּנְסוּ הַסִּימָנִים לִפְנִים לְאַחַר שֶׁהֵסִיר אֶצְבָּעוֹ, הֲוָה שְׁמוּטָה וּטְרֵפָה (הַגָּהוֹת בֵּית שִׁחִיטוֹת). מֵיהוּ, אֵין צָרִיךְ לִבְדֹּק אַחַר שְׁמוּטָה, דְּסָמְכִינַן אֲרֻבָּא כְּמוֹ בִּשְׁאָר טְרֵפוֹת; **וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁצָּרִיךְ לִרְאוֹת שֶׁהֵם שְׁחוּטִין בִּמְקוֹם שְׁחִיטָה בִּלֹּא הַגְרָמָה.** הַגָּה: וְיֵשׁ לִבְדֹּק אַחַר זֶה קֹדֶם שֶׁיְּזָרֹק הָעוֹף מְיָדוֹ (מהרי״ק שׁרשׁ ל״ח בְּשֵׁם שְׁחִיטוֹת אַשְׁכְּנַזִים); אֲבָל אִם לֹא בָּדְקוּ תְּחִלָּה, בּוֹדֵק אַחַר כָּךְ וְלֹא חַיִישִׁינַן שֶׁמָּא עַל יְדֵי הַפְרָכוּס נִתְרַחֵב הַחֲתָךְ (שִׁבְרֵי מהרי״ק שָׁם).

ב הַבּוֹדְקִים בְּנוֹצָה לִרְאוֹת אִם נִשְׁחַט הָרֹב, טוֹעִים הֵם.

ג נִשְׁחֲטָה כָּרְאוּי וּבָא זְאֵב וְנָטַל בְּנֵי מֵעֶיהָ וְהֶחֱזִירָן כְּשֶׁהֵם נְקוּבִים, כְּשֵׁרָה, וְלֹא חַיִישִׁינַן שֶׁמָּא בִּמְקוֹם נֶקֶב נִקַּב. הַגָּה: אֲבָל קֹדֶם שֶׁיֵּדַעְנוּ שֶׁנִּשְׁחֲטָה כָּרָאוּי, בְּחֶזְקַת אִסּוּר עוֹמֶדֶת (טור עַל פִּי הַמְּקוֹרוֹת) וְכָל סָפֵק שֶׁאֵרַע בִּשְׁחִיטָה, טְרֵפָה (מַהֲרִי״ל הִלְכוֹת שְׁחִיטָה וְהוּא בְּשׁ״ס דַּחֲלִין דַּף י״ וכ״ח וּמִסְּתָם מִכָּל הַפּוֹסְקִים בְּכָמָה דוּכְתֵי).

סימן כו

א נֶקֶב הַוּשֵׁט בִּשְׁעַת שְׁחִיטָה כְּנֶגֶד הַמָּקוֹם שֶׁשָּׁחַט כְּבַר, טְרֵפָה.

ב שָׁחַט הַקָּנָה וְנִקְּבָה הָרֵאָה קֹדֶם שֶׁשָּׁחַט הַוּשֵׁט, אוֹ שֶׁשָּׁחַט הַוּשֵׁט וְנִקְּבוּ בְּנֵי מֵעַיִם קֹדֶם שֶׁשָּׁחַט הַקָּנָה, טְרֵפָה.

סימן כז

א חֲתַךְ מִבְּהֵמָה לְאַחַר שֶׁנִּשְׁחֲטָה כָּרָאוּי וְעוֹדֶנָּה מְפַרְכֶּסֶת, אָסוּר לֶאֱכֹל מִמֶּנָּה עַד שֶׁתָּמוּת הַבְּהֵמָה.

סימן כח

א הַשּׁוֹחֵט חַיָּה אוֹ עוֹף צָרִיךְ לְכַסּוֹת דָּמוֹ, בֵּין צָדָן עַתָּה בֵּין שֶׁהָיוּ מְזֻמָּנִים בְּיָדוֹ. הַגָּה: וְהַכִּסּוּי הוּא מִצְוָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ (כָּךְ מֻשְׁמָע בַּאֲשֵׁרִי פֶּרֶק כִּסּוּי הַדָּם), אֲבָל הַשְּׁחִיטָה כְּשֵׁרָה אַף אִם הֵזִיד וְלֹא כִּסָּה (בֵּית יוֹסֵף וְכֵן כָּתַב א״ח וְכ״ה בְּכָל בּוֹ).

ב חַיָּב לְבָרֵךְ קֹדֶם שֶׁיְּכַסֶּה: אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל כִּסּוּי דָּם בְּעָפָר. הַגָּה: מִי שֶׁשָּׁחַט פַּעַם הָרִאשׁוֹן, מְבָרֵךְ שֶׁהֶחֱיָנוּ עַל הַכִּסּוּי אֲבָל לֹא עַל הַשְּׁחִיטָה, דְּמַזִּיק לִבְרִיָּה (מִמַּנְהָגִים יְשָׁנִים בְּשֵׁם רַבִּי יְרֵדְיָה מִשְּׁפִּירָא).

ג כּוֹי שֶׁהוּא סָפֵק חַיָּה, וְכִלְאַיִם הַבָּא מִבְּהֵמָה וְחַיָּה, צָרִיךְ לְכַסּוֹת דָּמָן וְאֵינוֹ מְבָרֵךְ. וְאֵין שׁוֹחֲטִין אוֹתָם בְּיוֹם טוֹב. וְאִם שְׁחָטָן; אֵינוֹ מְכֻסֶּה דָּמָן; וּבַלַּיְלָה, אִם רְשׁוּמוֹ נָכָר, יְכַסֶּנּוּ.

ד הַבּוּ״פָּלוֹ, נֶהֱגוּ שֶׁלֹּא לְכַסּוֹת דָּמוֹ. הַגָּה: וְיֵשׁ מִסְתַּפְּקִים בַּבּוּ״פָּלוֹ שֶׁהוּא שׁוֹר הַבָּר, שֶׁמָּא חַיָּה הוּא (הַגָּאוֹנִים וְהָעָרוּךְ), עַל כֵּן טוֹב לְכַסּוֹתוֹ בְּלֹא בְּרָכָה, אוֹ לְשָׁחֹט עוֹף גַּם כֵּן וְאָז יוּכַל לְבָרֵךְ עַל הַכִּסּוּי מְשׁוּם הָעוֹף (בְּהַגָּהוֹת מהרי״ו).

ה צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה לְמַטָּה עָפָר תְּחוֹחַ, וְצָרִיךְ לְהַזְמִינוֹ בַּפֶּה, וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ.

ו מְכֻסֶּה בְּיָדוֹ אוֹ בִּכְלִי אַחֵר, אֲבָל לֹא בְּרַגְלוֹ כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיוּ מִצְוֹת בְּזוּיוֹת עָלָיו.

ז שָׁחַט וְלֹא הָיָה עָפָר לְמַטָּה, צָרִיךְ לִגְרֹר הַדָּם וְלִתְּנוֹ בְּעָפָר תְּחוֹחַ וּלְכַסּוֹת עָפָר תְּחוֹחַ עָלָיו.

ח מִי שֶׁשָּׁחַט הוּא יְכַסֶּה; וְאִם לֹא כִּסָּה וְרָאָהוּ אַחֵר, חַיָּב לְכַסּוֹת.

ט שָׁחַט מֵאָה חַיּוֹת אוֹ מֵאָה עוֹפוֹת, אוֹ שֶׁשָּׁחַט חַיָּה וְעוֹף בְּמָקוֹם אֶחָד, כִּסּוּי אֶחָד לְכֻלָּם.

י הַשּׁוֹחֵט וְנִבְלַע הַדָּם בַּקַּרְקַע, אִם רְשׁוּמוֹ נָכָר חַיָּב לְכַסּוֹת.

יא כִּסָּהוּ הָרוּחַ, פָּטוּר מִלְּכַסּוֹת; וְאִם חָזַר וְנִתְגַּלָּה, חַיָּב לְכַסּוֹת. אֲבָל אִם הוּא עַצְמוֹ כִּסָּהוּ וְנִתְגַּלָּה, אֵינוֹ חַיָּב לְכַסּוֹתוֹ פַּעַם אַחֶרֶת.

יב דָּם שֶׁנָּפַל לְתוֹךְ הַמַּיִם, אוֹ מַיִם שֶׁנָּפְלוּ לְתוֹךְ הַדָּם, אִם יֵשׁ בּוֹ מַרְאֵה דָּם חַיָּב לְכַסּוֹת; וְאִם לָאו, פָּטוּר.

יג נִתְעָרֵב הַדָּם בְּיַיִן אָדֹם אוֹ בְּדָם בְּהֵמָה, רוֹאִים הַיַּיִן וְדָם בְּהֵמָה כְּאִלּוּ הוּא מַיִם, וְאִלּוּ נִתְעָרֵב בְּמַיִם כַּשִּׁעוּר הַזֶּה, הָיָה בּוֹ מַרְאִית דָּם, חַיָּב לְכַסּוֹת.

יד שָׁחַט עוֹף אוֹ חַיָּה וְשָׁחַט עָלָיו בְּהֵמָה, פָּטוּר מִלְּכַסּוֹת; אֲבָל אִם שָׁחַט בְּהֵמָה וְשָׁחַט עָלֶיהָ חַיָּה אוֹ עוֹף, חַיָּב לְכַסּוֹת. הַגָּה: שָׁחַט עוֹף אוֹ חַיָּה, וְאַחַר כָּךְ שָׁחַט עוֹד אַחֶרֶת וְנִתְנַבְּלָה בְּיָדוֹ, אִם יוֹדֵעַ שֶׁדָּם הָאַחֲרוֹן כִּסָּה דָּם הָרִאשׁוֹן, פָּטוּר מִלְּכַסּוֹת; אֲבָל מִסְתָּמָא חַיָּב לְכַסּוֹת (בְּהַגָּהוֹת מֵימוֹנִי פי״ד מִפֶּסַק סָתָם שֶׁחַיָּב לְכַסּוֹת, וְהוּא מְחֻלָּק אִם יוֹדֵעַ כו׳ דְּלָא תַּקְשֵׁי אַהֲדָדֵי הָגָּה זוֹ וְהָאי דְּשָׁחַט עָלָיו בְּהֵמָה דְּפָטוּר).

טו דָּם הַנִּתָּז וְשֶׁעַל הַסַּכִּין, אִם אֵין שָׁם דָּם אֶלָּא הוּא, חַיָּב לְכַסּוֹת; וְגוֹרֵר אוֹתוֹ וּמְכַסֶּהוּ, כְּדֵי שֶׁיִּתֵּן עָפָר גַּם לְמַטָּה. אֲבָל אִם יֵשׁ שָׁם דָּם אַחֵר, אֵין צָרִיךְ לְכַסּוֹתוֹ, שֶׁאֵין צָרִיךְ לְכַסּוֹת כָּל הַדָּם. לְפִיכָךְ אֵין צָרִיךְ לְהַמְתִּין לְכַסּוֹת עַד שֶׁיֵּצֵא כָּל הַדָּם. הַגָּה: מֵיהוּ יַמְתִּין עַד שֶׁמַּתְחִיל לִירֹד טִפִּין, כְּדֵי שֶׁיִּכָּסֶה מִקְצָת דַּם הַנֶּפֶשׁ (מַהַרִ״ל בְּשֵׁם מהרא״ק וּשְׁחִיטוֹת יְשָׁנִים בְּשֵׁם מהר״ש).

טז הַשּׁוֹחֵט לְחוֹלֶה בְּשַׁבָּת, לֹא יְכַסֶּה; אֲפִלּוּ אִם יֵשׁ לוֹ דֶּקֶר נָעוּץ. וּבַלַּיְלָה, אִם רְשׁוּמוֹ נָכָר יְכַסֶּנּוּ. וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁאִם הָיָה לוֹ אֵפֶר מוּכָן לְכַסּוֹת בּוֹ צוֹאָה, יֵשׁ לְכַסּוֹת בּוֹ הַדָּם אֲפִלּוּ בְּשַׁבָּת.

יז הַשּׁוֹחֵט וְנִתְנַבְּלָה בְּיָדוֹ, אוֹ שֶׁשָּׁחַט וְנִמְצֵאת טְרֵפָה, פָּטוּר מִלְּכַסּוֹת. וְכֵן חֵרֵשׁ שׁוֹטֶה וְקָטָן שֶׁשָּׁחֲטוּ, וְאֵין אֲחֵרִים רוֹאִים אוֹתָם, חֲזָקַת שְׁחִיטָתָן מְקֻלְקֶלֶת, וּפְטוּרָה מִכְּסוּי.

יח הַשּׁוֹחֵט, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ אֶלָּא לַדָּם, חַיָּב לְכַסּוֹת. כֵּיצַד יַעֲשֶׂה, נוֹחֵר אוֹ מְעַקֵּר, כְּדֵי שֶׁיִּפָּטֵר מִכְּסוּי.

יט צָרִיךְ לִבְדֹּק הַסִּימָנִים וְהַסַּכִּין קֹדֶם הַכְּסוּי, כְּדֵי שֶׁלֹּא יָבֹא לִידֵי בְּרָכָה לְבַטָּלָה.

כ הַשּׁוֹחֵט חַיָּה לֹא יְכַסֶּה עַד שֶׁיִּבְדֹּק הָרֵאָה; וְאִם נִמְצֵאת סְפֵק טְרֵפָה, מְכַסֶּה בְּלֹא בְּרָכָה; וְהוּא הַדִּין לְכָל פְּסוּל שֶׁהוּא מֻחְמַת סָפֵק, כְּגוֹן הַהִיא דְּחַיְישִׁינַן שְׁמָא בָּעוֹר נִפְגְּמָה, וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה. הַגָּה: אֲבָל דָּבָר שֶׁמַּדִּינָא הוּא כָּשֵׁר רַק שֶׁמַּחְמִירִים בּוֹ, כְּגוֹן אִם חָתַךְ כָּל הַמַּפְרֶקֶת וְכַיּוֹצֵא בּוֹ, חַיָּבִים לְכַסּוֹת (ת״ה סִימָן קפ״ז).

כא מִי שֶׁאֵין לוֹ עָפָר לְכַסּוֹת, לֹא יִשְׁחֹט. הַגָּה: אֶלָּא יַמְתִּין עַד שֶׁיִּהְיֶה לוֹ עָפָר (טור); וְאִם הוּא הוֹלֵךְ בְּמִדְבָּר אוֹ בִּסְפִינָה, וְלֹא שָׁוֶה הָעוֹף כְּהֶפְסֵד הַכֶּגֶד שֶׁיִּשָּׂרֵף לְאֵפֶר אוֹ הַזָּהָב שֶׁיִּשְׁחֵק, תַּקִּינוּ לֵהּ רַבָּנָן לִשְׁחֹט וּלְמַצֵּא הַדָּם בְּכֶגֶד אוֹ בְּסַנְדָּל, וּמְבָרֵךְ, וּכְשֶׁיַּגִּיעַ לְמָקוֹם עָפָר יְכַבֵּס הַכֶּגֶד אוֹ הַסַּנְדָּל שֶׁיֵּצֵא הַדָּם, וּמְכַסֶּהוּ בְּלֹא בְּרָכָה (מָרְדְּכִי בְּשֵׁם הַגָּאוֹנִים) וְהָכִי נָהוּג (אור זרוע והראב״ן).

כב הַשּׁוֹחֵט חַיָּה וְעוֹף וְלֹא יָצָא מֵהֶם דָּם, מֻתָּרִין.

כג כָּל הַדְּבָרִים שֶׁהַזָּרִעִים הַנִּזְרָעִים בָּהֶם מַצְמִיחִים, הֵם בִּכְלַל עָפָר וּמְכַסִּין בָּהֶם. וְאִם אֵינָם מַצְמִיחִים, אִם נִקְרְאוּ עָפָר מְכַסִּין בָּהֶם. לְפִיכָךְ, מְכַסִּין בְּזֶבֶל, וּבְחוֹל הַדַּק מְאֹד עַד שֶׁאֵין הַיּוֹצֵר צָרִיךְ לְכָתְשׁוֹ כְּלָל, וּבְסִיד, וּבְחַרְסִית וּלְבֵנָה וּמְגוּפָּה שֶׁל חֶרֶס שֶׁכְּתָשָׁן, וּבְשָׁחִיקַת אֲבָנִים, וּבְשָׁחִיקַת חֲרָסִים, וּבִנְעֹרֶת שֶׁל פִּשְׁתָּן דַּקָּה, וּבִנְסֹרֶת חָרָשִׁים, וּבָאָכָלִים אוֹ בִּגְדִים שְׁרוּפִים עַד שֶׁנַּעֲשׂוּ עָפָר, וּבְשָׁחוֹר, וּבְכָחוֹל, וּבִנְקֻרַת הַפְּסִילִים; אֲבָל אֵין מְכַסִּין בְּזֶבֶל גַּס, וְלֹא בְּחוֹל שֶׁהַיּוֹצֵר צָרִיךְ לְכָתְשׁוֹ, וְלֹא בְּקֶמַח וְסֹבִין וּמֹרָן, וְלֹא בִּשְׁחִיקַת מַתֶּכֶת אִם אֵינָם שְׁרוּפִין, חוּץ מִבְּזָהָב שֶׁחוּק שֶׁנִּקְרָא עָפָר, דִּכְתִיב; וְעִפְרוֹת זָהָב לוֹ (אִיּוֹב כח, ו) וְאֵפֶר נִקְרָא עָפָר, דִּכְתִיב: וְלָקְחוּ לַטָּמֵא מֵעֲפַר שְׂרֵפַת הַחַטָּאת (רמב״ם סוף ה״ש מִפֶּכ״ה דְּף פ״ח ע״ב) (בְּמִדְבַּר יט, יז).

כד אֵין מְכַסִּין בַּעֲפַר הַמִּדְבָּר, מִפְּנֵי שֶׁהִיא אֶרֶץ מְלֵחָה וְאֵינָהּ מַצְמַחַת. הַגָּה: וְלָכֵן אֵין מְכַסִּים בְּעָפָר לַחָה מִפְּנֵי, כְּגוֹן מְתוּנְתָא; (טור וּפְמ״ג וּפְמ״ק) וְאֵין לְכַסּוֹת בְּשֵׁלֶג (בית יוסף ואור זרוע בְּשֵׁם גָּאוֹן דְּלֹא כְּמָרְדְּכִי בְּשֵׁם גָּאוֹן).

סימן כט

א שְׁמוֹנָה מִינֵי טְרֵפוֹת הֵן, וְסִימָנָם: דָּ״ן חָנַ״ק נָפַ״ש; דְּרוּסָה, נְקוּבָה, חֲסֵרָה, נְטוּלָה, קְרוּעָה, נְפוּלָה, פְּסוּקָה, שְׁבוּרָה. (סִימָן זֶה הוּא בְּסַמ״ג דַּף קמ״א ע״ב וּבִבית יוֹסֵף לֹא הֻבְיָאוֹ).

סימן ל

א בְּהֵמָה אוֹ חַיָּה שֶׁנִּתְרוֹצֵץ רֹב עֻצֶם גֻּלְגֻּלְתָּהּ, בֵּין בְּרֹב גְּבָהָּהּ בֵּין בְּרֹב הֶקֵּפָהּ, טְרֵפָה, אַף עַל פִּי שֶׁהַקְּרוּם קַיָּם.

ב נִפְחֲתָה וְחָסֵר מִמֶּנָּהּ כְּסֶלַע, טְרֵפָה; וְאִם נִקְּבָה נְקָבִים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן חִסָּרוֹן, אִם בֵּין כֻּלָּם כְּסֶלַע, שֶׁהוּא שְׁלִישׁ טָפַח, טְרֵפָה. הַגָּה: אֲבָל פָּחוֹת מִזֶּה יֵשׁ לְהַכְשִׁיר אֲפִלּוּ בַּזְּמַן הַזֶּה, דְּלֹא חַיְישִׁינַן בִּבְהֵמָה לִנְקִיבַת קְרוּם שֶׁל מֹחַ (כָּךְ מְשֻׁמָּע בְּטור וּבְא״ז הָאֲרֹךְ כְּלָל נ״ד); וּבְעוֹף הַמַּיִם, כְּגוֹן אַוָּזָא וּבַר אַוָּזָא (רַשְׁבָּ״א וּתְשׁוּבַת הָרֹא״שׁ כְּלָל כ׳ סִימָן ר׳), אֲפִלּוּ לֹא נִקַּב הָעֶצֶם אֶלָּא כָּל שֶׁהוּא, טְרֵפָה. וְעוֹף הַיַּבָּשָׁה שֶׁנִּשְׁכְּתָה חֻלְדָּה בְּשִׁנָּיהָ בְּרֹאשָׁהּ, אוֹ שֶׁנִּגְּפָה בְּעֵץ אוֹ בְּאֶבֶן, מַנִּיחַ אֶצְבָּעוֹ בְּצַד הַנָּקֵב וְנוֹעֵץ אֶצְבָּעוֹ שָׁם, אוֹ מַכְנִיס יָדוֹ לְתוֹךְ פִּיהָ וְדוֹחֵק

שָׁם, אִם לֹא בִּצְבִּין הַמֹּחַ וְלֹא יָצָא מֵהַנָּקֵב, בְּיָדוּעַ שֶׁלֹּא נִקַּב קְרוּם שֶׁל מֹחַ, וּכְשֵׁרָה; וְאִם יָצָא, טְרֵפָה. הַגָּה: וַאֲנַן אֵין בְּקִיאִין בִּבְדִיקַת הַטְּרֵפוֹת וְלָכֵן יֵשׁ לְהַטְרִיחַ אִם נִקַּב עֻצָּם הַגַּלְגֹּלֶת בְּכָל שֶׁהוּא בָּעוֹף, אֲפִלּוּ בְּעוֹף דְּרַבָּשָׁה, (בְּשֵׁעָרִים דְּמהרא"י שַׁעַר ל"א וּבא"ד הָאָרֹךְ פֶּרֶק צ"ד).

סימן לא

א הַמֹּחַ יֵשׁ לוֹ ב׳ קְרוּמִים זֶה עַל זֶה, נִקַּב הַתַּחְתּוֹן נָקֵב מְפֻלָּשׁ, טְרֵפָה; אֲבָל אִם נִקַּב הָעֶלְיוֹן לְבַדּוֹ, כְּשֵׁרָה. הַגָּה: וְיֵשׁ מַטְרִיפִין גַּם כֵּן בְּנִקַּב הָעֶלְיוֹן לְבַד, (בה"ג הֲבִיאוֹ הַגָּהוֹת אֲשֵׁרִי וּת"ה סִימָן קס"ו וְהַגָּהוֹת ש"ד סִימָן פ"א); וְהָכִי נָהוּג אִם לֹא בְּמָקוֹם הֶפְסֵד מְרֻבֶּה (רַשַׁ"ע עַצְמוֹ).

ב הַמֹּחַ עַצְמוֹ שֶׁנִּרְקַב מְעַט מִמֶּנּוּ, אוֹ נִתְמַעֵךְ וְהַקְּרוּם קַיָּם, כְּשֵׁרָה; וְאִם נִשְׁפַּךְ כַּמַּיִם אוֹ כְּדוֹנֵג, טְרֵפָה. וְאִם נִמְצְאוּ מַיִם בְּתוֹךְ הַקְּרוּם וְנֶחְסַר מֵהַמֹּחַ כְּשִׁעוּר הַמַּיִם, אִם הַמֹּחַ מַקִּיף הַמַּיִם סָבִיב, שֶׁלֹּא הָיוּ מְגֻלִּים כְּלָל אֲפִלּוּ לַקְּרוּם, כְּשֵׁרָה; וְאִם לָאו, טְרֵפָה. וְהוּא הַדִּין אִם הָיוּ הַמַּיִם מֻנָּחִים בְּתוֹךְ שַׁלְפּוּחִית (פִּ׳ כְּעֵין כִּ״ס) קְטַנָּה, שֶׁאִם הָיָה הַמֹּחַ מַקִּיפָהּ שֶׁלֹּא הָיְתָה מְגֻלָּה אֲפִלּוּ לַקְּרוּם, כְּשֵׁרָה; וְאִם לָאו, טְרֵפָה. הַגָּה: וְכֵן אִם הַשַּׁלְפּוּחִית מֻנַּחַת בֵּין הַקְּרוּם וְהַגַּלְגֹּלֶת, טְרֵפָה (הג״א פ׳ א״ט). הָיָה סָפֵק אִם הָיָה מְכֻסֶּה בְּמֹחַ אוֹ לֹא, טְרֵפָה; עַל כֵּן יֵשׁ לְזַהֵר כְּשֶׁפּוֹתְחִין אֶת הָרֹאשׁ, שֶׁיִּפְתְּחוּ בְּדֶרֶךְ שֶׁיּוּכַל לִרְאוֹת אִם הַמֹּחַ מַקִּיף, אִם יִמְצְאוּ שָׁם מַיִם אוֹ לֹא; וּמִכָּל מָקוֹם אֵין צָרִיךְ לִבְדֹּק אַחַר זֶה, דְּסָמְכִינַן אַרַבָּא, וְיָכוֹל לְהַשְׁלִיךְ הָרֹאשׁ אוֹ לְמָכְרוֹ לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים בְּלֹא פְּתִיחָה (ד״ע).

ג אִם נִמְצָא תוֹלַעַת בִּקְרוּם הַמֹּחַ, וְהַמֹּחַ קַיָּם, וְאֵין בַּקְּרוּם הַתַּחְתּוֹן רֹשֶׁם וְלֹא קֹרֶט דָּם, כְּשֵׁרָה; וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁאֵין אָנוּ בְּקִיאִין בַּבְּדִיקָה, וּטְרֵפָה וְהָכִי נָהוּג; אֲבָל אִם נִמְצָא חוּץ לַקְּדֵרָה כְּגוֹן בַּחֹטֶם, כְּשֵׁרָה, דְּתָלִינַן שֶׁלֹּא הִגִּיעַ לַמֹּחַ מֵעוֹלָם.

ד עֻצָּם שֶׁהַמֹּחַ מֻנָּח בְּתוֹכוֹ יֵשׁ בּוֹ חָלָל גָּדוֹל כְּמוֹ קְדֵרָה, וְיֵשׁ עַל פִּיהָ כְּלַפֵּי הַצַּוָּאר כְּמוֹ ב׳ פּוֹלִין, וְכָל מַה שֶּׁיֵּשׁ מֵהַמֹּחַ בְּתוֹךְ הַקְּדֵרָה עַד הַפּוֹלִין, וְהַפּוֹלִין בַּכְּלָל, נָדוֹן כְּמֹחַ וּנְקִיבָתוֹ בְּמַשֶּׁהוּ; וּמִשָּׁם וָאֵילָךְ, נָדוֹן כְּחוּט הַשִּׁדְרָה.

סימן לב

א חוּט הַשִּׁדְרָה שֶׁנִּפְסַק רֹב הֶקֵּף עוֹר הַחוֹפֶהָ אֶת הַמֹּחַ, טְרֵפָה, אַף עַל פִּי שֶׁכָּל הַמֹּחַ קַיָּם; וְאִם לֹא נִפְסַק רֹב הָעוֹר, אַף עַל פִּי שֶׁנִּפְסַק כָּל הַמֹּחַ שֶׁבִּפְנִים, כָּשֵׁר.

ב נִסְדַּק הָעוֹר לְאָרְכּוֹ, כְּשֵׁרָה; וְכֵן אִם נִשְׁבְּרָה הַשִּׁדְרָה וְלֹא נִפְסַק הַחוּט, אוֹ שֶׁנִּתְמַעֵךְ הַמֹּחַ שֶׁבְּתוֹךְ הַחוּט וְנִתְנַדְנֵד, הוֹאִיל וְעוֹרוֹ קַיָּם הֲרֵי זוֹ מֻתֶּרֶת.

ג הֵמְרַךְ הַמֹּחַ וְנִשְׁפַּךְ כַּמַּיִם אוֹ כַּדּוֹנֵג שֶׁנָּמַס, עַד שֶׁיִּמְצָא הַחוּט כְּשֶׁמַּעֲמִידוֹ בְּיָדוֹ הָיָה הַמַּעַט שֶׁחוּץ לְיָדוֹ שׁוֹחֶה, וְלֹא הָיָה יָכוֹל לַעֲמֹד, טְרֵפָה; וְכֵן אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִתְרַכֵּךְ מִבִּפְנִים, אֶלָּא שֶׁהוּא עָב וְכָבֵד, וְאִם מַעֲמִידִין אוֹתוֹ אֵינוֹ יָכוֹל לַעֲמֹד מִפְּנֵי כָּבְדוֹ, טְרֵפָה.

ד נֶחְסַר קְצָת מֵהַמֹּחַ וְנִתְרוֹקֵן, כָּשֵׁר.

ה טְרֵפוּת זֶה שֶׁל חוּט הַשִּׁדְרָה הוּא עַד פִּי פָּרְשָׁה שְׁלִישִׁית וְעַד בִּכְלָל, וְאִם נִפְסְקוּ אֶחָד מִשְּׁנֵי חוּטֵי פְּצוּלִים רִאשׁוֹנִים וּשְׁנִיִּים, טְרֵפָה; אֲבָל אִם נִפְסְקוּ חוּטֵי פְּצוּל הַשְּׁלִישִׁי, כְּשֵׁרָה; וּבְעוֹף הוּא טְרֵפוּת הַחוּט עַד בֵּין הָאֲגַפַּיִם, הַתְחָלַת הַמָּקוֹם שֶׁהֵם מְחֻבָּרִים בּוֹ בַּגּוּף. הַגָּה: וְיֵשׁ מַטְרִיפִים בְּעוֹף עַד מְקוֹם כְּלוֹת שְׁכִיבַת הָעֻצָּם הַמְחֻבָּר לַגּוּף (תוס׳ רֹאשׁ זְרוּעַ וּמָרְדְּכִי רֵא״ז הָאָרֹךְ פֶּרֶק נ״ה ד״ב וְתא״ז נט״ז), וְהָכִי נָהוּג אִם לֹא בְּהֶפְסֵד מְרֻבֶּה (ד״ע).

ו בְּהֵמָה שֶׁהִכּוּ אוֹתָהּ עַל הַשִּׁדְרָה בְּמַקֵּל, וְהָלַךְ הַמַּקֵּל עַל פְּנֵי כָּל אֹרֶךְ הַשִּׁדְרָה, כְּשֵׁרָה, וְלֹא חִישִׁינַן שֶׁמָּא נִפְסַק הַחוּט. וְאִם יֵשׁ בַּמַּקֵּל קְשָׁרִים, חוֹשְׁשִׁים לִמְקוֹם הַקְּשָׁרִים; וְכֵן אִם לֹא הִגִּיעַ הַמַּקֵּל עַל פְּנֵי כָּל הַשִּׁדְרָה, חוֹשְׁשִׁין שֶׁרֹּאשׁ הַמַּקֵּל בַּמָּקוֹם שֶׁהוּא כָּלֶה מַכֶּה בְּכֹחַ; וְכֵן אִם הִכָּה לְרֹחַב הַשִּׁדְרָה, חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא נִפְסַק הַחוּט.

ז בְּהֵמָה שֶׁגּוֹרֶרֶת רַגְלֶיהָ אֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא נִפְסַק הַחוּט. הַגָּה: אֶלָּא אָמְרִינַן: שִׁגְרוֹנָא, וְהוּא כְּאֵב הָרַגְלַיִם, נָקְטָה (נמוק״י); וְהוּא הַדִּין בְּעוֹף נָמֵי דִּינָא הָכִי (הַגָּהוֹת מָרְדְּכִי בְּחֻלִּין וְאוֹ״ה הָאָרֹךְ פֶּרֶק נ״ה).

ח בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, כְּשֶׁלֹּא נוֹדַע שֶׁנִּפְלָה, אֲבָל אִם נוֹדַע שֶׁנִּפְלָה, חוֹשְׁשִׁין.

סימן לג

א נִטַּל הַלֶּחִי הַתַּחְתּוֹן, כְּשֵׁרָה, וְהוּא שֶׁיָּכוֹל לְחִיּוֹת עַל יְדֵי הַמְּרָאָה וְהַלְּעָטָה. הַגָּה: וְכֵן עוֹף שֶׁנִּטַּל חַרְטוֹמוֹ וְיָכוֹל לְחִיּוֹת עַל יְדֵי הַמְּרָאָה וְהַלְּעָטָה, כָּשֵׁר. (א״ו הָאָרֹךְ פֶּרֶק נ״ד וּרְוֹקֵחַ).

ב נִטַּל הַלֶּחִי הָעֶלְיוֹן, לְהַרְמְבַּ״ם טְרֵפָה; וְרָאוּי לָחוּשׁ לִדְבָרָיו.

ג וֵישׁ אוֹ תֵּרֵבִּין הַוּוֹשֶׁט שֶׁנִּנְקַב לְחֲלָלוֹ, בְּכָל שֶׁהוּא, נְבֵלָה.

ד שְׁנֵי עוֹרוֹת יֵשׁ לַוּוֹשֶׁט, נִקַּב אֶחָד מֵהֶם, כְּשֵׁרָה; נִקְּבוּ שְׁנֵיהֶם, אֲסוּרָה, וַאֲפִלּוּ עָלָה בּוֹ קְרוּם וְנִסְתַּם, וַאֲפִלּוּ נִקְּבוּ זֶה שֶׁלֹּא כְּנֶגֶד זֶה, אֲסוּרָה; וְהוּא שֶׁנִּקְּבוּ שְׁנֵיהֶם מֵרוֹחַ אֶחָד, דְּאֶפְשָׁר דְּמִתְרַמֵּי אַהֲדָדֵי. (פְּרוּשׁ שֶׁמּוְדָּמְנִים לְהִתְפַּתֵּן יַחַד). הַגָּה: וְכָל זֶה לֹא מִירֵי אֶלָּא בְּנִפְּכָר שֶׁהַנִּקָּב בָּא מֵחֲמַת חֹלִי, אֲבָל אִם יֵשׁ לְחוּשׁ שֶׁנִּנְקַב עַל יְדֵי קוֹץ, אֲפִלּוּ לֹא נִקַּב רַק הַפָּנִימִי, טְרֵפָה, דְּחַיְשִׁינַן שֶׁמָּא נִקַּב גַּם הַחִיצוֹן, וּוֵשׁ אֵין לוֹ בְּדֵיקָה מִבַּחוּץ. (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם תּוֹסָפוֹת וְהָרֹא״שׁ וְר״ן וְעוֹד פּוֹסְקִים).

ה עוֹרוֹת אֵלּוּ הַחִיצוֹן אָדֹם, וְהַפָּנִימִי לָבָן, וְאִם נִתְחַלְּפוּ שֶׁהַחִיצוֹן לָבָן וּפְנִימִי אָדֹם, טְרֵפָה. וְכֵן אִם שְׁנֵיהֶם אֲדֻמִּים אוֹ לְבָנִים, טְרֵפָה. הַגָּה: וְכָל שֶׁכֵּן אִם יֵשׁ לוֹ שְׁנֵי וְשָׁטִים אוֹ שְׁנֵי קָנִים, דְּטְרֵפָה. (תְּשׁוּבַת הָרֹא״שׁ בְּלָל כ׳ סִימָן ט׳).

ו וֵשׁ אֵין לוֹ בְּדִיקָה מִבַּחוּץ אֵצֶל דְּרוּסָה שֶׁצְּרִיכָה בְּדִיקָה, מִפְּנֵי שֶׁכֵּיוָן שֶׁהוּא אָדֹם אֵין אָדָם הָאֶרֶס נִכָּר בּוֹ; כֵּיצַד יַעֲשֶׂה, אִם עוֹף הוּא, בּוֹדֵק הַקָּנָה מִבַּחוּץ וְשׁוֹחֲטוֹ, וְאַחַר כָּךְ מְהַפֵּךְ הַוּוֹשֶׁט וּבוֹדְקוֹ מִבִּפְנִים; וְאִם בְּהֵמָה הִיא, אֵין לָהּ תַּקָּנָה. הַגָּה: וּלְדִידָן דְּאֵין אָנוּ בְּקִיאִין בַּבְּדִיקָה, אַף עוֹף אֵין לוֹ תַּקָּנָה.

ז וּלְעִנְיַן נְקֵב נָמֵי אֵין לַוּוֹשֶׁט בְּדִיקָה מִבַּחוּץ אֶלָּא מִבִּפְנִים.

ח עוֹף הַבָּא לְפָנֵינוּ וְצַוָּארוֹ מְלֻכְלָךְ בְּדָם, אֵין חוֹשְׁשִׁין לִסְפֵּק דְּרוּסָה (ע״ל סִ׳ נ״ח) לְבְדֹק כָּל הֶחָלָל, אֲבָל חוֹשְׁשִׁין לִסְפֵּק נְקוּבָה, לִבְדֹק מָקוֹם הַמְלֻכְלָךְ. הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹסְרִין כָּל עוֹף אוֹ בְּהֵמָה דְּצַוָּארָהּ מְלֻכְלָךְ בְּדָם, דְּחַיְשִׁינַן לְנִקִּיבַת הַוּוֹשֶׁט וְאֵין אָנוּ בְּקִיאִין (הַגָּהוֹת אֲשֵׁרִי פֶּ״ט בְּשֵׁם אוֹר זָרוּעַ), וְכֵן הַמִּנְהָג.

ט נִמְצָא קוֹץ בַּוּוֹשֶׁט לְאָרְכּוֹ אוֹ לְרָחְבּוֹ, וְאֵינוֹ תָּחוּב בּוֹ, כְּשֵׁרָה אִם אֵין עָלָיו קְרֶט דָּם מִבַּחוּץ (טוּר וְהִגָּה״מַי); אֲבָל אִם הוּא תָּחוּב בּוֹ, אֲסוּרָה, אֲפִלּוּ אֵין שָׁם קְרֶט דָּם, דְּחַיְשִׁינַן שֶׁמָּא נִקַּב הַוּוֹשֶׁט וְהִבְרִיא וְנִתְרַפֵּא וְאֵינוֹ נִכָּר. הַגָּה: וְיֵשׁ מַכְשִׁירִין אִם אֵין קְרֶט דָּם מִבַּחוּץ, דְּלֹא חַיְשִׁינַן שֶׁמָּא הִבְרִיא (הָרַאֲבַ״ן וְהָרֹא״שׁ וְהַגַּ״א בְּשֵׁם סְה״ת). וְכֵן נָהֲגוּ לְהָקֵל בְּעִירֵנוּ בְּאוֹתָן אַוָּזוֹת שֶׁמַּלְעִיטִין לַעֲשׂוֹת מֵהֶן שַׁמָּן, שֶׁיֵּשׁ תַּקָּנָה בָּעִיר לִבְדֹק אַחַר נְקִיבַת הַוּוֹשֶׁט מִשּׁוּם דְּשָׁכִיחַ יוֹתֵר מִסְּרוּכוֹת הֶרְאָה. וְנָהֲגוּ לְהָקֵל בְּיֵשֵׁב לוֹ קוֹץ בַּוּוֹשֶׁט, אִם אֵינוֹ נָקוּב מִשְּׁנֵי צְדָדִים אוֹ שֶׁאֵין קְרֶט דָּם מִבַּחוּץ; וְיֵשׁ לְדַקְדֵּק בָּזֶה הַרְבֵּה כִּי הוּא אִסּוּר דְּאוֹרָיְתָא; וְיוֹתֵר הָיָה טוֹב שֶׁלֹּא לִבְדֹּק כְּלָל וְלִסְמֹךְ אֲרֻבָּא, מִלִּבְדֹּק וּלְהָקֵל בְּמָקוֹם דְּאִבָּא רְעוּתָא.

י נִפְרַד הַוּוֹשֶׁט מֵהַקָּנָה וְנִתְדַּלְדְּלוּ זֶה מִזֶּה בְּרֹב שִׁעוּר אָרְכָּן, טְרֵפָה.

יא זָפָק שֶׁנִּנְקַב גַּגּוֹ נָקֵב מִפְּלָשׁ בְּמַשֶּׁהוּ, טְרֵפָה. וְאִיזֶהוּ גַּגּוֹ, זֶה שֶׁיִּמָּתַח עִם הַוּוֹשֶׁט כְּשֶׁיַּאֲרִיךְ הָעוֹף צַוָּארוֹ, אֲבָל שְׁאָר הַזָּפָק שֶׁנִּנְקַב, מֻתָּר. הַגָּה: נִטַּל הַזָּפָק, טְרֵפָה, (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם רִ״ב הַפּוֹסְקִים), אֲפִלּוּ נִשְׁתַּיֵּר בּוֹ כְּדֵי שֶׁיּוּכַל הַמַּאֲכָל לַעֲבֹר מִן הַוּוֹשֶׁט אֶל הַקָּרְקָבָן (כָּךְ מִשְׁמַע מֵהָרַ״ן פֶּא״ט). נִקַּב הַבָּשָׁר (הַמְּעִ׳). שֶׁבֵּין הַזָּפָק לַקָּרְקָבָן, טְרֵפָה (בְּסוֹף שׁ״ד וּמַהֲרַ״ל).

סימן לד

א גַּרְגֶּרֶת שֶׁנִּפְסַק רֹב חֲלָלָהּ בַּמָּקוֹם הָרָאוּי לִשְׁחִיטָה אוֹ לְמַעְלָה מִזֶּה, הֲרֵי זוֹ אֲסוּרָה.

ב אִם נִקְּבָה נָקֵב שֶׁיֵּשׁ בּוֹ חִסָּרוֹן, כְּאֹסֶר, אֲסוּרָה. וְאִם נִטְלָה מִמֶּנָּה רְצוּעָה לְאָרְכָּהּ, אִי כַּד מְעַגְּלַת לָהּ הָוְיָא כְּאֹסֶר, אֲסוּרָה. וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר, שֶׁאֵין אָנוּ בְּקִיאִים בְּשִׁעוּר כְּאֹסֶר, הִלְכָךְ מְשַׁעֲרִים אוֹתוֹ בְּרֹב רֹחַב חֲלַל הַקָּנָה. הַגָּה: וּלְפִי מַה שֶּׁיִּתְבָּאֵר בְּסָמוּךְ דְּשִׁעוּר אֹסֶר הוּא פָּחוֹת מֵרֹב, אִם כֵּן מִי שֶׁאֵינוֹ בָּקִי יָבֹא לְהָקֵל. עַל כֵּן נִרְאֶה דְּרָצָה לוֹמַר רֹב רֹחַב חֲלַל קָנָה שֶׁל עוֹף, דְּהוּא פָּחוֹת מִכְּאֹסֶר, וּמִי שֶׁאֵינוֹ בָּקִי יַטְרִיחַ בְּכָל עִנְיָן, (ד״ע).

ג נִקַּב סְבִיב הֶקֵּפָהּ נְקָבִים דַּקִּים זֶה אֵצֶל זֶה כִּנְקֵבֵי הַנָּפָה, אִם אֵין בָּהֶם חִסָּרוֹן, מִצְטָרְפִין לְרֹב חֲלָלָהּ, וְאִם יֵשׁ בָּהֶם חִסָּרוֹן מִצְטָרְפִין לִכְאֹסֶר, שֶׁאִם יֵשׁ כְּאֹסֶר בַּנְּקָבִים עִם הַשָּׁלֵם שֶׁבֵּינֵיהֶם, אֲסוּרָה, וְהוּא שֶׁהַנְּקָבִים סְמוּכִין כָּל כָּךְ, שֶׁאֵין בֵּין נָקֵב לְנָקֵב כִּמְלֹא נָקֵב, אֲבָל אִם יֵשׁ בֵּינֵיהֶם יוֹתֵר מִשִּׁעוּר זֶה, אֵין מַה שֶּׁבֵּינֵיהֶם מִצְטָרֵף.

ד בְּעוֹף, אִם נִקַּב כְּנָפָהּ, חוֹתֵךְ הַמָּקוֹם הַמְנֻקָּב כְּנָפָהּ, וּמְשִׁימוֹ עַל פִּי חֲלַל הַקָּנָה, אִם יֵשׁ בּוֹ כְּדֵי לְחַפּוֹת רֹב הַקָּנָה, אֲסוּרָה. הַגָּה: וְאִם נֶחְסְרָה גַּרְגֶּרֶת שֶׁל עוֹף, יֵשׁ אוֹמְרִים דְּמִשְׁעָרִין כְּמוֹ בְּנִקְּבָה כְּנָפָה (הַרַ״וְּ וְהַרַמְבַּ״ם), וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּמִשְׁעָרִין הַגָּדוֹל לְפִי גָּדְלוֹ, וְהַקָּטָן לְפִי קָטְנוֹ, לְפִי עֶרֶךְ הַשִּׁעוּר שֶׁהוּא בִּבְהֵמָה כְּאֹסֶר (רַשׁ״י וְהָרֹא״שׁ וּרְבִּי יְרוּחָם).

ה יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאִם נִפְתְּחָה כְּמוֹ דֶּלֶת, שֶׁלֹּא נִטַּל הַפְּתִיחָת אֶלָּא תָּלוּי וְעוֹמֵד וְזָקוּף שָׁם כְּדֶלֶת עַל פִּי הָאֲרֻבָּה, כֵּיוָן שֶׁהַדֶּלֶת סוֹתֶמֶת הַנֶּקֶב צָרִיךְ שֶׁיְּהֵא הַפְּתִיחָת גָּדוֹל כְּדֵי שֶׁיִּכָּנֵס וְיֵצֵא בּוֹ אֹסֶר, דְּהַיְנוּ יוֹתֵר מִכְּאֹסֶר.

ו יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאִם נִקְּבָה נָקֵב מְפֻלָּשׁ מִשְּׁנֵי צְדָדִים, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בַּנָּקֵב אֶלָּא כְּדֵי שֶׁיִּכָּנֵס בּוֹ אֹסֶר לְרָחְבּוֹ, דְּהַיְנוּ כָּעֲבִי אֹסֶר, אֲסוּרָה.

ז נִסְדָּקָה כֵּלָּהּ לְאָרְכָּהּ, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא חָסַר מִמֶּנָּה כְּלוּם, אֲסוּרָה; וְאִם נִשְׁאַר מִמֶּנָּה כָּל שֶׁהוּא לְמַעְלָה וּלְמַטָּה בַּמָּקוֹם הָרָאוּי לִשְׁחִיטָה, כְּשֵׁרָה, מִפְּנֵי שֶׁכָּל מַה שֶּׁהַצַּוָּאר נִמְשָׁךְ הַסָּרָךְ סוֹגֵר וְהוֹלֵךְ, הִלְכָּךְ הָדַר חָלִים.

ח נִקְּבָה לְמַטָּה מִמְּקוֹם שְׁחִיטָה בְּמַשֶּׁהוּ, טְרֵפָה.

ט מָצָא גַּרְגֶּרֶת שֶׁנִּפְסְקָה אוֹ חָסַר וְאֵינוֹ יָדוּעַ אִם נַעֲשָׂה מֵחַיִּים, וְלֹא יוּכַל לְתָלוֹת שֶׁמִּמֵּחַת הַשְּׁחִיטָה נַעֲשָׂה שֶׁשָּׁחַט בִּשְׁנֵי מְקוֹמוֹת (בית יוסף בשם חדושי רשב״א), פּוֹסְקָהּ בְּמָקוֹם אַחֵר, וְרוֹאֶה אִם הֵם שָׁוִים, כְּשֵׁרָה; וְאִם לַאו, אֲסוּרָה, וְאֵין מְדַמִּין אֶלָּא מֵחוּלְיָא לְחוּלְיָא אוֹ מִבַּר חוּלְיָא לְבַר חוּלְיָא, אֲבָל לֹא מֵחוּלְיָא לְבַר חוּלְיָא, וְלֹא מִבַּר חוּלְיָא לְחוּלְיָא. הַגָּה: וְאָנוּ אֵין בְּקִיאִין בַּבְּדִיקָה וְיֵשׁ לְהַטְרִיף בְּכָל עִנְיָן. וְכָל דִּינִים אֵלּוּ דִּנְקוּבָה וְחִסָּרוֹן בַּגַּרְגֶּרֶת הֵם דַּוְקָא כְּשֶׁיָּדוּעַ שֶׁהוּא מֵחֲמַת חֹלִי (בית יוסף ואו״ה פ״ל נ״א), אֲבָל אִם נַעֲשָׂה מֵחֲמַת קוֹץ אוֹ מַחַט, לְדִידָן דְּלֹא בְּקִיאִין בִּבְדִיקַת הַוּשְׁט, טְרֵפָה בְּכָל עִנְיָן דְּחִיישִׁינַן שֶׁמָּא נִקַּב הַוּשְׁט, דְּלֹא גָּרַע מֵאִלּוּ הָיָה הַצַּוָּאר מְלֵכְלָךְ בְּדָם, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל סִימָן ל״ג.

י הַקָּנָה בְּסוֹפוֹ, מִשֶּׁנִּכְנַס תַּחַת הֶחָזֶה מִתְפַּצֵּל, וּמִשָּׁם יִפָּרֵד וְהָיָה לִשְׁלֹשָׁה רָאשִׁים: הָאֶחָד נוֹטֶה לַלֵּב, וְאֶחָד לַכָּבֵד, וְאֶחָד לָרֵאָה, וּשְׁלָשְׁתָּן נִקִּיבָתָן בְּמַשֶּׁהוּ.

הַגָּה: מִיהוּ בְּקָנֶה הַלֵּב שֶׁהוּא שָׁמֵן שֶׁיּוֹרֵד בֵּין עֲרֵגוֹת הָרֵאָה לַלֵּב, רְגִילִין לִהְיוֹת בּוֹ נְקָבִים קְטַנִּים דַּקִּים, וְהֵינוּ רְבִיתֵיהוּ וְלֹא מִקְרֵי נְקָבִים, וְכָשֵׁר (הַגָּהוֹת אֲשֵׁרִי פא״ט וְרוֹקֵחַ וּבִשְׂדֵרִים שַׁעַר ל״א).

סימן לה

א רֵאָה שֶׁנִּקְּבָה, טְרֵפָה.

ב חֲמִשָּׁה אֲנִי (פי׳ כְּעֵין אֲזָנַיִם) אֵית לָרֵאָה, תְּלָתָא מִימִינָא וּתְרֵי מִשְּׂמְאלָא כְּשֶׁהַבְּהֵמָה תְּלוּיָה בְּרַגְלֶיהָ וּבְנֵי מֵעֶיהָ כְּלַפֵּי הַטַּבָּח, שֶׁאֶז יְמִין הַבְּהֵמָה וִימִין הַטַּבָּח אֶחָד, וְיֵשׁ לָהּ עוֹד בְּצַד יָמִין אֲנָה אַחַת קְטַנָּה, וְנִקְרֵאת עִינוּנִיתָא דְּרַרָדָא, וְאֵינָהּ עוֹמֶדֶת בְּסֵדֶר הָאֲנוֹת, אֶלָּא מְרֻחֶקֶת מֵהֶם לְצַד פְּנִים, וְאִם חָסְרָה אַחַת מִיָּמִין אוֹ מֵהַשְּׂמֹאל, אוֹ שֶׁהָיוּ שְׁנַיִם מִיָּמִין וּשְׁלֹשָׁה מִשְּׂמֹאל, טְרֵפָה. הַגָּה: צוּרוֹת הָאוּנוֹת שֶׁל יָמִין אֵינָן דּוֹמוֹת לְשֶׁל שְׂמֹאל, וְאִם נִתְחַלֵּף צוּרָתָן, טְרֵפָה; וְכֵן כְּשֶׁהָאוּנָה הָאֶמְצָעִית שֶׁל יָמִין גְּדוֹלָה מֵהַתַּחְתּוֹנָה טְרֵפָה (מהרי״ן); וְאִם הָאוּנָה שֶׁל שְׂמֹאל הָעֶלְיוֹנָה גְּדוֹלָה מֵאוּנָה עֶלְיוֹנָה שֶׁל יָמִין, טְרֵפָה; וְכֵן אִם הָאֶמָּה שֶׁל יָמִין גְּדוֹלָה מִשֶּׁל שְׂמֹאל, כָּל זֶה מִקְרֵי חָלִיף וּטְרֵפָה, (מהרי״א מפראג); וְהַוַּרְדָא, אִם חָסְרָה, אוֹ אִם יֵשׁ לָהּ שְׁתַּיִם אוֹ שֶׁנִּמְצֵאת בְּצַד שְׂמֹאל, כְּשֵׁרָה. הַגָּה: וּבִמְדִינוֹת אֵלּוּ נֶהֱגוּ לְהַטְרִיף בֵּין נִמְצָא ב׳ וַרְדּוֹת, אוֹ אִם חָסְרָה, אוֹ שֶׁשְּׁתָּתָה מְקוֹמָהּ (מהרי״ו רעוד פוסקים), וְהָכִי נָהוּג כִּי יֵשׁ רַבְּוָתָא סוֹבְרִין כֵּן וְאֵין לְשַׁנּוֹת הַמִּנְהָג; וְכֵן אִם שִׁנְּתָה תָּאֳרָהּ וְצוּרָתָהּ הָרְגִילָה בָּהּ, טְרֵפָה (אגור). אִם נִמְצְאוּ בָּהּ ב׳ וַרְדּוֹת וְיֵשׁ לָהֶם שֹׁרֶשׁ אֶחָד כְּעֵבִי אֶצְבַּע, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סָרָךְ, כָּשֵׁר (מ״כ בבדי״ה) (אור זרוע בשם ראבי״ה וכן כתב מהרי״ו והוא בהג״א); וְאִם אֶחָד הֲפוּכָה וְהַשֵּׁנִי אֵינָהּ הֲפוּכָה, הוֹלְכִין אַחַר הַיּוֹתֵר גְּדוֹלָה, וְאִם הִיא אֵינָהּ הֲפוּכָה, כָּשֵׁר (בדיקות ישנים). הַוַּרְדָא דַּרְכָּהּ לִהְיוֹת בְּכִיס, וְאִם לֹא נִמְצָא לָהּ כִּיס, אוֹ שֶׁיֵּשׁ לָהּ שְׁנֵי כִּיסִין, אוֹ שֶׁיֵּשׁ לָהּ כִּיס וְאֵינָהּ מֻנַּחַת בְּתוֹכוֹ, וְאַף כְּשֶׁמְּנִיחִין אוֹתָהּ בְּתוֹכוֹ חוֹזֶרֶת וְיוֹצֵאת מִמֶּנָּהּ כְּשֶׁנּוֹפְחִין הָרֵאָה, טְרֵפָה (כל בו בשם הר״מ בר יונה והגהות במהרי״ו, ובדיקות ישנים וקצת מפי השמועה הלכה למעשה בירושלים בשם מהר״ש מדיי״א). וְכָל אֵלּוּ הַדִּינִים אֵינָן אֶלָּא בִּמְקוֹמוֹת שֶׁנּוֹהֲגִין לְהַטְרִיף בִּשְׁתֵּי וְרֵדוֹת אוֹ אֵין לָהּ וַרְדָּא כְּלָל; אֲבָל בִּמְקוֹמוֹת שֶׁמַּכְשִׁירִין, גַּם כָּל אֵלּוּ הַחִילּוּקִים הֵם כְּשֵׁרִים (בית יוסף). אִם חָסַר מִקְצָת מִן הַוַּרְדָא יֵשׁ לְבַדֹּק בָּאוּנוֹת אוֹ בָּאֻמָּה מִצַּד שְׂמֹאל, (פ״א בצד ימין) אִם נִמְצֵאת הַחֲתִיכָה הַחֲסֵרָה, יֵשׁ אוֹמְרִים דְּכָשֵׁר כִּי כֵן נִמְצָא לִפְעָמִים בִּגְדָיִים וּטְלָאִים (כך מצא כתוב). וְכֵן יֵשׁ מַכְשִׁירִין אִם יֵשׁ לָהּ תֹּאַר וֶרֶד בַּשֹּׁרֶשׁ שֶׁלָּהּ כְּעֵבִי אֶצְבַּע, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין לָהּ תֹּאַר וֶרֶד בְּרֹאשָׁהּ, רַק שֶׁלֹּא תִּהְא הֲפוּכָה וְלֹא שִׁנְּתָה מְקוֹמָהּ. וְכָל אֵלּוּ הַדְּבָרִים יֵשׁ לְהָקֵל מֵאַחַר דְּרַבִּים מַכְשִׁירִים בְּכָל עִנְיָן.

ג נִתְוַסְּפוּ הָאוּנוֹת בְּמִנְיָנָם, אִם הָיְתָה הָאוּנָה הַיְתֵרָה בְּצַד הָאֲנוֹת, אוֹ מִלְּפְנֵי הָרֵאָה שֶׁהִיא לְעֻמַּת הַלֵּב, מֻתֶּרֶת; וְאִם הָיְתָה עַל גַּבָּהּ שֶׁהוּא לְעֻמַּת הַצְּלָעוֹת, הֲרֵי זוֹ טְרֵפָה, וְהוּא שֶׁתִּהְיֶה כְּעָלָה שֶׁל חֲדַס אַחַר שֶׁנִּפְחוּהָ; אֲבָל אִם הִיא פְּחוּתָה מִזֶּה, כְּשֵׁרָה. הַגָּה: וְיֵשׁ מַחֲמִירִין לֶאֱסֹר כָּל יַתֶּרֶת שֶׁאֵינָהּ בְּדַרְכֵי דְּאוּנֵי (אשרי ופרקדי ופמ״ק ומהרי״ו וטור בשם הערוך ועוד פוסקים); וְכֵן נוֹהֲגִין בְּמִקְצָת מְקוֹמוֹת לֶאֱסֹר יַתֶּרֶת אֲפִלּוּ מִקְּפִּא, וְאֵין מְחַלְּקִין בֵּין מִקְּפִּא בֵּין מִבַּפְנִים, אֶלָּא אִם הִיא עוֹמֶדֶת בְּדַרְכֵי דְּאוּנֵי וּכְשֶׁנּוֹפְחִין אוֹתָהּ נוֹטָה לְקִפְּא, כָּשֵׁר; וְאִם נוֹטָה לְגַבָּהּ, טְרֵפָה (מהרי״ו ובית יוסף בשם מ״כ). וּבִמְדִינוֹת אֵלּוּ הַמִּנְהָג לְהַכְשִׁיר יַתֶּרֶת מִקְּפִּא, וְאֵין לְשַׁנּוֹת הַמִּנְהָג.

ד נִמְצֵאת אוּנָה יְתֵרָה בְּסוֹף שִׁפּוּלֵי הָאֻמָּה, כְּשֵׁרָה, דְּזֶה מִקְרֵי בְּדַרְכֵי דְּאוּנֵי (בית יוסף).

ה אוּנָה שֶׁל יָמִין הַסְּמוּכָה לַגַּרְגֶּרֶת בְּמֵצַר הֶחָזֶה אֵצֶל הַצַּוָּאר מַמָּשׁ, הַתַּחְתּוֹנָה שֶׁהִיא עֶלְיוֹנָה הַסְּמוּכָה לַצַּוָּאר, אִם יִמָּצֵא עַל גַּבָּהּ כְּטַרְפָּא דְּאָסָא, כְּשֵׁרָה, מִפְּנֵי שֶׁכֵּן דַּרְכָּהּ לִפָּצֵל; וְדַוְקָא יְמָנִית, אֲבָל לֹא שְׂמָאלִית; וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר דְּדַוְקָא לְמַעְלָה מֵחֲצָיָהּ, אֲבָל לְמַטָּה מֵחֲצָיָהּ, טְרֵפָה. הַגָּה: הָא דְּמַכְשְׁרִינַן יַתֶּרֶת בְּדַרְכֵי דְּאוּנֵי, מִכָּל מָקוֹם בְּעֵינָן שֶׁלֹּא יִהְיֶה יוֹתֵר אוּנוֹת בְּשִׂמְאל מִבְּיָמִין, כְּגוֹן שֶׁיִּהְיֶה ד׳ בְּשִׂמְאל וְג׳ בְּיָמִין (מהרי״ו), אֲבָל אִם הֵם שָׁוֶה בְּשָׁוֶה בְּכָל צַד ג׳ אוֹ ד׳ אוּנוֹת וְעוֹמְדוֹת כֻּלָּם בְּדַרְכֵי דְּאוּנֵי, כָּשֵׁר (שם בהג״ה). וְאִם נִרְאֶה בְּאוּנָה אַחַת כְּמִין סָרָךְ, מִצְטָרֵף לְהַכְשִׁיר אֲבָל לֹא לְהַטְרִיף, דְּאֵין חוֹשְׁשִׁים בְּסִדְקִים לְהַטְרִיף (כך מצא כתוב). אוּנָה שֶׁנִּתְפַּצְּלָה וְיֵשׁ לָהּ שֹׁרֶשׁ אֶחָד כְּעֵבִי אֶצְבַּע, אֵינָהּ נֶחְשֶׁבֶת אֶלָּא לְאַחַת (מהרי״ו מוהרי״ן). וְלֹא מִקְרֵי יַתֶּרֶת אֶלָּא אִם יֵשׁ לָהּ צוּרַת אוּנָה, אֲבָל אִם נִמְצָא עַל גַּבֵּי הָרֵאָה מָקוֹם גָּבוֹהַּ רָחָב לְמַטָּה וְעָב לְמַעְלָה, שֶׁאֵינוֹ חַד בְּרֹאשׁוֹ, נִקְרֵאת גַּבְשׁוּשִׁית וּכְשֵׁרָה (מהרי״ו ובית יוסף בשם מ״כ). וְכֵן אִם נִמְצָא אוּנָה עַל גַּבֵּי הָרֵאָה וְגוּמָא תַּחְתֶּיהָ, וּכְשֶׁנּוֹפְחִין הָרֵאָה כָּל הָאוּנָה נוֹפֶלֶת לְתוֹךְ הַגּוּמָא, וְשָׁוֶה לִשְׁאָר הָרֵאָה (מהרי״ו ובית יוסף), אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָהּ נִכְנֶסֶת תּוֹךְ הַגּוּמָא אֶלָּא כְּשֶׁמַּנִּיחִים הַיָּד בְּנַחַת עָלֶיהָ, כְּשֵׁרָה, דְּאֵין זֶה יַתֶּרֶת אֶלָּא פִּצּוּל הָרֵאָה, וּמַאַחַר שֶׁיֵּשׁ לוֹ גּוּמָא תַּחְתָּיו לָנוּחַ בּוֹ אֵינוֹ עָתִיד לְהִתְפָּרֵק כִּשְׁאָר יַתֶּרֶת, וּכְשֵׁרָה (ד״ע); וְאֵין לְהַכְשִׁיר פִּצּוּל בְּזֶה רַק מִגַּבָּהּ, דְּהַפִּצּוּל מַנָּח עַל הַגּוּמָא, אֲבָל מִקְּפָא הַפִּצּוּל נוֹפֵל לְמַטָּה וְסוֹפוֹ לְהִתְפָּרֵק וּטְרֵפָה (כך מצא כתוב). יֵשׁ אוֹמְרִים דְּאִם נִמְצָא יַתֶּרֶת נֶגֶד חָרִיץ הַוַּרְדָא, דֵּינוֹ כְּמוֹ פִּצּוּל בְּגוּמָא (מהרי״ו מוהרי״ן בשם ר׳ מאיר שחשן), וְאֵין לִסְמֹךְ עַל זֶה, רַק בִּשְׁעַת הַדְּחַק וְהֶפְסֵד מֻרְבֶּה.

ו אַחַת מֵהָאוּנוֹת שֶׁהִיא פְּחוּתָה מִכַּעֲלַה חֲדַס אַחַר שֶׁנִּפְחֲתָה, הֲוָה לֵיהּ חֲסֵרָה, וּטְרֵפָה.

ז חָסְרָה אַחַת מֵאוּנוֹת הַיָּמִין, הַוַּרְדָּא מַשְׁלֶמֶת; וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּאֵינָהּ מַשְׁלֶמֶת (רש״י ותוספות והרא״ש), וְהֶכֵי נָהוּג.

ח רֵאָה שֶׁאֵין לָהּ חִיתּוּכָא דְּאוּנִי, טְרֵפָה; וְאִם סָדֵק כְּמַרְאֵה הֶפְרֵשׁ בֵּינֵיהֶם, כְּשִׁעוּר עֲלַה חֲדַס, בֵּין בְּעִקָּרָן, בֵּין בְּאֶמְצָעָן, בֵּין בְּסוֹפָן, כְּשֵׁרָה. הַגָּה: וְיֵשׁ מַכְשִׁירִין בְּהֶכֵּר אוֹ סָדֵק כָּל שֶׁהוּא, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ כִּטְרֵפָא דְּאַפָּא (רש״י והעשור ותוס׳ וסמ״ג ורא״ש ושטר ורבנו ירוחם ומשב״ץ ופרדכי בשם ה״ג ור״ח ושל״ה ורא״ה); וְיֵשׁ לִסְמֹךְ עֲלֵיהוּ אִם יֵשׁ הֶפְסֵד מֻרְבֶּה לְהַטְרִיף. וְאוּנָה הַתַּחְתּוֹנָה שֶׁל יָמִין דַּרְכָּהּ לִהְיוֹת עָבָה וַאֲרֻכָּה מֵאוּנָה הָאֶמְצָעִית, גַּם הִיא יוֹתֵר גְּבוֹהָה מִשֶּׁל שְׂמֹאל, וְאִם הִיא דְּבוּקָה לָאֶמָּה לְגַמְרֵי, רַק שֶׁנִּרְאֶה הֶכֵּר סִימָנִים אֵלּוּ בַּמָּקוֹם שֶׁרָאוּי לִהְיוֹת הָאוּנָה, מִקְרֵי הֶכֵּר וּכְשֵׁרָה (מהרי״ו); וְהוּא הַדִּין אִם נִכַּר שָׁם סִימָן אַחֵר שֶׁנִּכַּר הָאוּנָה קָצָת, וַאֲפִלּוּ הֶכֵּר עַל יְדֵי הַסְּמָפוֹן הֶרְגֵּיל לִהְיוֹת בָּאוּנָה, אִם נִמְצָא שָׁם סְמִפּוֹן בַּמָּקוֹם הָרָגִיל לִהְיוֹת אוֹנָא, מִקְרֵי הֶכֵּר (מ״כ בשם מהרי״ק); וְכָל אֵלּוּ הַדְּבָרִים בָּדְקִינַן וּמְשַׁעֲרִינַן אַחַר שֶׁנִּפְחוּ הֶרְאָה, מִשּׁוּם דִּבְחַיֵּי הַבְּהֵמָה הֶרְאָה נִפּוּחָה. יֵשׁ אוֹמְרִים דִּבְגִדָּיִים וּטְלָאִים אֵין לְהַטְרִיף אִם לֹא נִמְצְאוּ אוּנוֹת אֲפִלּוּ בְּלֹא הֶכֵּר וְסָדֵק כְּלָל, דְּהָכִי רְבִיתֵיהוּ וְאַרְחֵיהוּ דִּבְקָטָנוֹת לֵית לְהוּ וּכְשֶׁמִּתְגַּדְּלִים גְּדִילֵי הָאוּנוֹת בַּהֲדֵיהוּ, (פרישה ישנים מהר״ש).

ט אִם בְּצַד אֶחָד שֶׁל הָרֵאָה חֲסֵרָה אוּנָה א׳, אֶלָּא שֶׁבְּסוֹף הָאוּמָה שֶׁבְּאוֹתוֹ הַצַּד הָיְתָה בְּלִיטָה גְּדוֹלָה כְּמוֹ אוּנָה, אַף עַל פִּי שֶׁדֶּרֶךְ הָאוּנוֹת לִהְיוֹת סְמוּכוֹת זוֹ לָזוֹ וְכָאן הָאוּמָה מַפְסֶקֶת בֵּינֵיהֶם, כְּשֵׁרָה. הַגָּה: וְיֵשׁ נוֹהֲגִין לְהַטְרִיף בְּכִי הַאי גַּוְנָא כִּי כָּל מַה שֶּׁלְּמַשָּׁה מִן הַוַּרְדָּא מִקְרֵי שֶׁלֹּא בְּדַרְכֵי דְּאוּנֵי, וְכֵן נוֹהֲגִין בְּמְדִינוֹת אֵלּוּ.

י אֵין כָּל הַדְּבָרִים הַלָּלוּ אֲמוּרִים אֶלָּא בִּבְהֵמָה וְחַיָּה, אֲבָל הָעוֹף אֵין לוֹ חִתּוּךְ אוּנוֹת כִּבְהֵמָה, וְאִם יִמָּצֵא, אֵין לוֹ מִנְיָן יָדוּעַ.

סימן לו

א הָרֵיאָה יֵשׁ לָהּ שְׁנֵי קְרוּמִים, נִקְּבוּ זֶה בִּלֹא זֶה, אוֹ זֶה שֶׁלֹּא כְּנֶגֶד זֶה, כְּשֵׁרָה, עַד שֶׁיְּנַקְּבוּ שְׁנֵיהֶם זֶה כְּנֶגֶד זֶה (טור בשם רשב״א). הַגָּה: וְיֵשׁ מַטְרִיפִים בְּנִקְּבוּ זֶה שֶׁלֹּא כְּנֶגֶד זֶה (הַגָּהוֹת אֲשֵׁרִי פא״ט וְרַבֵּנוּ יְרוּחָם וְא״ר הָאֲרֹךְ וְעוֹד פּוֹסְקִים), וְהֶכֵי נָהוּג.

ב אֲפִלּוּ נִגְלָד (פרוש נקלף) קְרוּם הָעֶלְיוֹן כֻּלּוֹ, כְּשֵׁרָה, אֶלָּא שֶׁצְּרִיכָה בְּדִיקָה. הַגָּה: מִיהוּ אִם נִמְצָא בּוֹעֶה עַל מָקוֹם שֶׁנִּקְלַף הָעוֹר הָעֶלְיוֹן יֵשׁ לְהַטְרִיף, כִּי הוּא כְּקָרוּם שֶׁעָלָה מֵחֲמַת מַכָּה (בדרישות ישנים). יֵשׁ אוֹמְרִים אִם נִפְּחוּ הָרֵאָה וְנִקְרַע הַקָּרוּם מֵחֲמַת הַנְּפִיחָה, טְרֵפָה, (בפרישות).

ג נִקְּבָה וְעָלָה בּוֹ קְרוּם וְנִסְתַּם, טְרֵפָה.

ד רֵאָה שֶׁנִּשְׁמַע בָּהּ הֶבָרָה כְּשֶׁנּוֹפְחִין אוֹתָהּ, אִם נִכָּר הַמָּקוֹם שֶׁמִּמֶּנּוּ נִשְׁמַע הַהֶבָרָה מוֹשִׁיבִין עָלָיו רֹק אוֹ תֶּבֶן וְכֵיוָצֵא בּוֹ, אִם יִתְנַדֶּנֶד, בְּיָדוּעַ שֶׁהִיא נְקוּבָה וּטְרֵפָה; וְאִם לֹא נִכָּר הַמָּקוֹם, מוֹשִׁיבִין אוֹתָהּ בְּמַיִם פּוֹשְׁרִים וְנוֹפְחִין אוֹתָהּ, אִם בִּצְבִּיץ הַמַּיִם, טְרֵפָה, וְאִם לָאו, בְּיָדוּעַ שֶׁקְּרוּם הַתַּחְתּוֹן בִּלְבַד נִקַּב, וְהָרוּחַ מְהַלֵּךְ בֵּין שְׁנֵי הַקְּרוּמוֹת וּמִפְּנֵי זֶה יִשְׁמַע בָּהּ קוֹל הֶבָרָה בִּשְׁעַת נְפִיחָה, וּכְשֵׁרָה. הַגָּה: וְאִם שָׁמוּ אוֹתָהּ פַּעַם אַחַת בְּמַיִם חַמִּים (אלבא דכלי עלמא) אוֹ קָרִים, שׁוּב אֵין לָהּ בְּדִיקָה אֲפִלּוּ בְּפוֹשָׁרִין (בית יוסף בשם הר״ן).

ה נִמְצֵאת נְקוּבָה בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ לִתְלוֹת שֶׁנַּעֲשָׂה אַחַר שְׁחִיטָה, כְּגוֹן שֶׁהֶעֱבִיר הַסַּכָּח יָדוֹ בְּכֹחַ, אוֹ שֶׁתְּלָשָׁהּ בְּכֹחַ, אוֹ שֶׁלְּקָחָהּ זְאֵב וְהֶחֱזִירָהּ נְקוּבָה, תָּלִינָן לְהָקֵל וּכְשֵׁרָה. וַאֲפִלּוּ יֵשׁ נְקָבִים הַרְבֵּה שֶׁלֹּא בְּמָקוֹם שְׁנָיו, תָּלִינָן כֻּלְּהוּ בַּזְּאֵב. הַגָּה: וְלֹא תָּלִינָן בְּיַד הַסַּכָּח אֶלָּא אִם הַנֶּקֶב מָשׁוּךְ, שֶׁדַּרְכּוֹ לִהְיוֹת מִכֹּחַ הַסַּכָּח, אֲבָל אִם הוּא עָגֹל (בד״ט בשם מהרי״ל ומהר״י מולין) לֹא תָּלִינָן בַּסַּכָּח, כִּי אֵין דַּרְכּוֹ לִהְיוֹת עָגֹל; וְכָל נֶקֶב שֶׁהוּא פָּתוּחַ (הגהות פרדכי פ״ק דחלין), אוֹ שֶׁהַשָּׁחַר אוֹ אָדֹם סָבִיב הַנֶּקֶב, (בית יוסף בשם מ״כ) וַאֲפִלּוּ הוּא רַק אָדֹם סָבִיב הַצְּלָעוֹת נֶגֶד הַנֶּקֶב, טְרֵפָה, וְלֹא תָּלִינָן בְּשׁוּם דָּבָר דְּוַדַּאי מֵחַיִּים נַעֲשָׂה (שם). וְכֵן אִם נִמְצְאוּ עָלֶיהָ תּוֹלָעִים שֶׁנִּקְּבוּהָ, וְאֵין יָדוּעַ אִם נִקְּבוּהָ קֹדֶם שְׁחִיטָה אוֹ אַחַר שְׁחִיטָה, כְּשֵׁרָה; וְאִם אֵין מָקוֹם לִתְלוֹת וְהַדָּבָר סָפֵק אִם נִקְּבָה מֵחַיִּים, עוֹשִׂים נֶקֶב אַחֵר וּמְקָרְבִין אֶצְלוֹ, אִם הֵם דּוֹמִים, כְּשֵׁרָה, שֶׁכְּמוֹ שֶׁזֶּה נַעֲשָׂה אַחַר שְׁחִיטָה, כֵּן נַעֲשָׂה הָרִאשׁוֹן; וְאִם אֵינָם דּוֹמִים, טְרֵפָה; וְאֵין מְדַמִּין מַרְאֵה שֶׁל בְּהֵמָה דַּקָּה לְרֵאָה שֶׁל בְּהֵמָה גַּסָּה, אֶלָּא מַדְקָה לְדַקָּה, וּמְגַסָּה לְגַסָּה. (רי״ף ורמב״ם ורשב״א ותוספות והגה״מ בשם ר״ח). הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּאֵין מַקִּישִׁין מִבְּהֵמָה זוֹ לִבְהֵמָה אַחֶרֶת (רש״י ובה״ג ורא״ש ושטר (ואגדה) וסמ״ג ור״ן ור׳ ירוחם הביאו דעת רש״י בסוף); וַאֲפִלּוּ בִּבְהֵמָה אַחַת אֵין מַקִּישִׁין אֶלָּא מִגַּסָּה לְגַסָּה, דְּהֵינוּ מֵאֵמָה לְאֵמָה אוֹ מִדַּקָּה לְדַקָּה דְּהֵינוּ מֵאוּנָא לְאוּנָא; מִיהוּ בְּזְמַן הַזֶּה אֵין אָנוּ בְּקִיאִין וְאֵין לְסָמֹךְ כְּלָל לְהַכְשִׁיר (כָּל בּוֹ בְּשֵׁם הַגְּאוֹנִים). (ומהרי״ל ושאר אחרונים).

ו נֶקֶב אֶחָד מֵהַסְּמִפּוֹנוֹת (פי׳ קנים החלולים שבתוך הראה) שֶׁבְּפָנִים לַחֲבֵרוֹ, כְּגוֹן בַּמָּקוֹם שֶׁמִּתְפַּצְּלִים זֶה מִזֶּה וְאֵין בָּשָׂר בֵּינֵיהֶם, טְרֵפָה, שֶׁחֲבֵרוֹ קָשֶׁה וְאֵינוֹ מֵגֵן עָלָיו; אֲבָל נֶקֶב לִבְשַׂר הָרֵאָה, הַבָּשָׂר מֵגֵן עָלָיו וּכְשֵׁרָה.

ז הָרֵאָה שֶׁנִּשְׁפְּכָה כְּלִיתוֹן וּקְרוּם הָעֶלְיוֹן שֶׁלָּהּ קַיָּם שָׁלֵם בְּלֹא נֶקֶב, אִם הַסְּמִפּוֹנוֹת עוֹמְדִין בְּמְקוֹמָן וְלֹא נִמּוֹחוּ, כְּשֵׁרָה, וְאִם נִמּוֹק אֲפִלּוּ סְמִפּוֹן אֶחָד, טְרֵפָה. כֵּיצַד עוֹשִׂים, נוֹקְבִים אוֹתָהּ וְשׁוֹפְכִין אוֹתָהּ בִּכְלִי שֶׁהוּא שׁוֹעֵ בָּאֵבֶר, אִם נִרְאֶה בָּהּ חוּטִים לְבָנִים בְּיָדוּעַ שֶׁנִּמּוֹקוּ הַסְּמִפּוֹנוֹת וּטְרֵפָה; וְאִם לָאו, בְּשֵׁר הָרֵאָה

בִּלְבַד הוּא שֶׁנִּמּק, וּכְשֶׁרָה; וְהוּא שֶׁיְּהֵא מִחוּי הַמַּיִם זַךְ, אֲבָל אִם הֵם עֲכוּרִים אוֹ סְרוּחִים, טְרֵפָה. הַגָּה: וְיֵשׁ מַכְשִׁירִין אֲפִלּוּ בַּעֲכוּרִים וּסְרוּחִים (קְרֹאשׁ וְתַרְשָׁבָּא וְהִרְתִּ"ה וְתַרְ"ן וְטור וְסה"ת וּסְמַ"ג וְהַגהַמַ"ן וְכָל בּוֹ סִימָן ק"א וְעַיֵּל ר"ס ל"ז); וּמִי שֶׁהוּא בָּקִי לְבָדִיק שֶׁלֹּא נִמְחוּ הַסְּמָפוֹנוֹת, יָכוֹל לִסְמֹךְ עֲלֵיהוּ לְצֹרֶךְ הֶפְסֵד מְרֻבֶּה.

ח חָסֵר מִגּוּף הָרֵאָה וְלֹא נִקְּבָה, כְּשֵׁרָה; וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹסֵר. הַגָּה: וְהַמִּנְהָג לְהַכְשִׁיר אִם הַחִסָּרוֹן כְּכַ"ף פְּשׁוּטָה, אֲבָל אִם הַחִסָּרוֹן כְּכַ"ף כְּפוּפָה עֲזָה כ, אִם יוּכַל לְהַנִּיחַ בַּגּוּמָא הַהִיא אֲצֶבַע אֲגוּדָל, מִקְּרֵי חִסָּרוֹן וּטְרֵפָה; וְאִם לָאו, כְּשֵׁרָה. וְכָל זֶה כְּשֶׁנִּרְאֶה הַחִסָּרוֹן מִבַּחוּץ לְאַחַר הַנְּפִיחָה, אֲבָל אִם הִיא מִבַּחוּץ כְּשֶׁאָר רֵאָה אֶלָּא שֶׁנִּתְחַסֵּר מִבִּפְנִים, אֲפִלּוּ מַחֲזִיק הַחִסָּרוֹן עַד כְּדֵי רְבִיעִית, כְּשֵׁרָה, יָתֵר מִכֵּן טְרֵפָה (מהרי"ו וּבְדִיקוֹת יְשָׁנִים וּרְאֵה מַעֲשֶׂה רש"ס וְטור וּפוֹסְקִים וּבית יוֹסֵף בְּשֵׁם אַהֲל מוֹעֵד).

ט הָרֵאָה שֶׁנִּמְצָא בָּהּ מָקוֹם אָטוּם כָּל שֶׁהוּא (ל' רַמְבַּ"ם פ"ז ד"ו), שֶׁאֵין הָרוּחַ נִכְנָס בּוֹ, וְאֵינוֹ עוֹלֶה בִּנְפִיחָה, מְבִיאִין סַפִּין וְקוֹרְעִין הַקָּרוּם לְבַד (מהרי"ו וב"י בשם מ"כ וַרַשְׁבָּ"א בת"ה) סְמוּךְ מַמָּשׁ לַמָּקוֹם הָאָטוּם, אִם נִמְצָא בּוֹ לֵחָה, מֻתֶּרֶת, שֶׁמִּחֲמַת הַלֵּחָה לֹא נִכְנָס שָׁם הָרוּחַ; וְאִם לֹא נִמְצָא בּוֹ לֵחָה נוֹתְנִין עָלָיו מֵעַט רֹק אוֹ תֶּבֶן אוֹ נוֹצָה, אִם נִתְנַדְנֵד, כְּשֵׁרָה, שֶׁהֲרֵי הָרוּחַ בָּא שָׁם; וְאִם לָאו, טְרֵפָה. הַגָּה: וְלֹא מִקְּרֵי אָטוּם אֶלָּא כְּשֶׁמַּרְאֵהוּ דּוֹמֶה לְשְׁאָר רֵאָה אֶלָּא שֶׁאֵינוֹ עוֹלֶה בִּנְפִיחָה, אֲבָל אִם מַרְאֵהוּ דּוֹמֶה לְמַגָּלָא אֵינוֹ אֶלָּא טִינְרִי וְכָשֵׁר בְּלֹא בְּדִיקָה (הַגָּהַת מַיְמוֹנִי וּסְמַ"ג וּבית יוֹסֵף בְּשֵׁם רש"י). וְאַף בְּאָטוּם יְרֵאָה תְּחִלָּה לִתֵּן הָרֵאָה בְּמַיִם פּוֹשְׁרִין, אוֹ לִתֵּן מַיִם פּוֹשְׁרִין תּוֹךְ הַקָּנֶה וּלְנַעְנֵעַ אוֹתָהּ (הַגָּהוֹת אַשֵּׁרִי) אוֹ לְמַשְׁמֵשׁ הַרְבֵּה בַּמָּקוֹם הָאָטוּם (רוֹקֵחַ), וְלִשְׁפּךְ אַחַר כָּךְ מַה שֶּׁבְּתוֹךְ הַקָּנֶה וְאִם עוֹלֶה אַחַר כָּךְ בִּנְפִיחָה, כְּשֵׁרָה; וַאֲפִלּוּ אִם כְּבָר נֶחְתְּכָה הָרֵאָה, אִם יוּכַל לִבְדֹּק עַל יְדֵי שְׁפוּפֶרֶת שֶׁיַּעֲלֶה מָקוֹם הָאָטוּם בִּנְפִיחָה יֵשׁ לְהַכְשִׁיר (מהרי"ו וְעָרוּךְ עֵרֶךְ אפי פי' כֵּן פְּתִיחָה רש"ס).

י רֵאָה שֶׁקָּשָׁה כְּעֵץ בְּמִשְׁמוּשָׁהּ, טְרֵפָה. וְהוּא הַדִּין אִם קָלָה כְּעֵץ, טְרֵפָה (מהרי"ו).

יא רֵאָה שֶׁנִּתְמַסְמְסָה, דְּהַיְנוּ שֶׁנִּמְצֵאת שְׁלֵמָה וּכְשֶׁתּוֹלִין אוֹתָהּ תֵּחָתֶיהָ וְתִפֹּל חֲתִיכוֹת חֲתִיכוֹת, טְרֵפָה.

יב רֵאָה שֶׁנִּמְצֵאת נְפוּחָה כְּמוֹ עִקֵּר חֲרִיּוֹת שֶׁל דֶּקֶל, אוֹסְרִין אוֹתָהּ מִסָּפֵק.

יג רֵאָה שֶׁיָּבְשָׁה, אֲפִלּוּ מִקְצָתָהּ, טְרֵפָה, וְהוּא שֶׁתְּהֵא נִפְרֶכֶת בְּצִפָּרֶן. הַגָּה: וְאִם מְשַׁרְטֵט בְּצִפָּרֶן עַל בְּשַׂר הָרֵאָה וְנִרְאֶה הַשְׂרָטוּט בְּתוֹכָהּ, מִקְּרֵי יָבֵשׁ, וּטְרֵפָה. (מִצְּאָ כָּתוּב וְכֵן הוּא בִּבְדִיקַת הָאַחֲרוֹנִים).

יד צָמְקָה כֻּלָּהּ, אִם מֵחֲמַת בְּנֵי אָדָם שֶׁהִפְחִידוּהָ כְּגוֹן שֶׁשָּׁחֲטוּ אַחֶרֶת לְפָנֶיהָ וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה, טְרֵפָה; וְאִם בִּידֵי שָׁמַיִם, כְּגוֹן שֶׁפָּחֲדָה מִקּוֹל רַעַם אוֹ רָאֲתָה זִקִּים וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה, אוֹ מִפַּחַד שְׁאָר בְּרִיּוֹת כְּגוֹן מִקּוֹל שַׁאֲגַת אַרְיֵה וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה, כְּשֵׁרָה.

טו כֵּיצַד בּוֹדְקִין אוֹתָהּ אִם הַדָּבָר סָפֵק מֵאֵיזֶה דָּבָר בָּא לָהּ (דִּצְּאָ הַר"ן), מוֹשִׁיבִין אֶת הָרֵאָה בְּמַיִם מֵעֵת לְעֵת; אִם הָיָה זְמַן הַקֹּר, מוֹשִׁיבִים אוֹתָהּ בְּמַיִם פּוֹשְׁרִים וּבְכְלִי שֶׁאֵין הַמַּיִם מִתְמַצִּין מִגַּבּוֹ וְנוֹזְלִים, כְּדֵי שֶׁלֹּא יְצוֹנְנוּ בְּמֶהֱרָה; וְאִם הָיָה זְמַן הַחֹם, מוֹשִׁיבִין אוֹתָהּ בְּמַיִם צוֹנְנִים, בִּכְלִי שֶׁהַמַּיִם מִתְמַצִּין מִגַּבּוֹ כְּדֵי שֶׁיִּשָּׁאֲרוּ קָרִים, אִם חָזְרָה לִבְרִיָּתָהּ, הֲרֵי זֶה בִּידֵי שָׁמַיִם אוֹ בִּידֵי הַבְּרִיּוֹת, וּמֻתֶּרֶת; וְאִם לֹא חָזְרָה, בִּידֵי אָדָם הִיא, וּטְרֵפָה (כָּל הַסָּעִיף ל' רַמְבַּ"ם שם ד"י). הַגָּה: וְנִרְאֶה דְּאֵין לָנוּ לִסְמֹךְ עַל בְּדִיקָה זוֹ כִּי אֵין אָנוּ בְּקִיאִין בְּכָל דָּבָר שֶׁצָּרִיךְ בְּדִיקָה, וְאִם נִרְאֶה שֶׁבָּא לָהּ בִּידֵי שָׁמַיִם, אֵין לְהַכְשִׁיר בְּלֹא בְּדִיקָה זוֹ; וּבְזֶה יֵשׁ לִסְמֹךְ עַל בְּדִיקָתָנוּ (כֵּן פָּסַק רש"ל).

טז רֵאָה שֶׁהָרְגִישׁ בָּהּ בְּמִשְׁמוּשׁ הַיָּד שֶׁמַּחַט בְּתוֹכָהּ, אִם שְׁלֵמָה הִיא, נוֹפְחִין אוֹתָהּ, אִם עוֹלָה בַּנְּפִיחָה, כְּשֵׁרָה, בֵּין אִם הִיא דַּקָּה אוֹ עָבָה, בֵּין אִם נִכְנָסָה דֶּרֶךְ חֲדָהּ אוֹ דֶּרֶךְ קַפָּהּ (פִּי' דֶּרֶךְ צַד הָעֹבִי); וְאִם הִיא חֲתוּכָה, טְרֵפָה; יֵשׁ עָלֶיהָ קֹרֶט דָּם כְּנֶגֶד הַמַּחַט בַּחוּץ, טְרֵפָה, אֲפִלּוּ הִיא שְׁלֵמָה. הַגָּה: וּבַזְּמַן הַזֶּה יֵשׁ לְהַטְרִיף כָּל רֵאָה שֶׁנִּמְצָא בָּהּ מַחַט, וְאֵין דָּנִין בָּהּ דִּין שְׁלֵמָה (בית יוֹסֵף בְּשֵׁם סמ"ק הַגָּהוֹת מַיְמוֹנִי פ"ז וְא"ז הָאֲרוּךְ וּמהרא"י שַׁעַר ל'), אִם לֹא בִּמְקוֹם הֶפְסֵד מְרֻבֶּה, אָז יֵשׁ לְהָקֵל וְלִבְדֹּק עַל יְדֵי נְפִיחָה. (ש"ד סִימָן צ"ב בְּהַגָּהוֹת מַיְמוֹנִי וּבית יוֹסֵף וּמַהֲרִי"ל וְכֵן פְּשָׁטוּת כָּל הַפּוֹסְקִים).

יז מַחַט שֶׁנִּמְצָא בְּסִמְפּוֹנָא רַבָּה דְּרֵיאָה, כְּשֵׁרָה. הַגָּה: וַאֲפִלּוּ בַּחֲתוּכָה, שֶׁלֹּא נוֹכַל לִבְדֹּק בִּנְפִיחָה, יֵשׁ לְהַכְשִׁיר (כ"י בשם ר"ן וְשו"ד וּמהרי"ו בִּשְׁעָרִים וְרִ' יְרוּחָם וְלֶאֱמוֹנִי כְּלָבוֹ וְאוֹ"ה).

סימן לז

א רֵאָה שֶׁנִּמְצְאוּ בָּהּ אֲבַעְבּוּעוֹת אֲפִלּוּ הֵם גְּדוֹלִים הַרְבֵּה, אִם הָיוּ מְלֵאִים רוּחַ אוֹ מַיִם זַכִּים אוֹ לֵחָה הַנִּמְשֶׁכֶת כִּדְבַשׁ וְכַיּוֹצֵא בּוֹ, אוֹ לֵחָה יְבֵשָׁה וְקָשָׁה אֲפִלּוּ כְּאֶבֶן, הֲרֵי זוֹ מֻתֶּרֶת; וְאִם נִמְצֵאת בָּהֶם לֵחָה סְרוּחָה אוֹ מַיִם סְרוּחִים אוֹ עֲכוּרִים, הֲרֵי זוֹ טְרֵפָה. הַגָּה: וְרַבִּים מַכְשִׁירִים אֲפִלּוּ בַּעֲכוּרִין וּסְרוּחִין (הָרֹאשׁ וְתַרְ"ן וְתַרְשָׁבָּ"א וְטור וּמהרי"ל וְעַיֵּן לְעֵיל סִימָן ל"ו ס"ו עוֹד פּוֹסְקִים), וְכֵן הַמִּנְהָג לְהַכְשִׁיר בּוּעוֹת בְּכָל עִנְיָן, אִם אֵינָן סְמוּכוֹת.

ב אִם סְרָכָא תְּלוּיָה יוֹצְאָה מִן הַבּוּעָה, טְרֵפָה. הַגָּה: וְהוּא הַדִּין בּוּעָה הָעוֹמֶדֶת בְּמָקוֹם שְׁאָר רֵעוּתָא, אַף עַל פִּי דְּכְשֵׁר בְּלָאו הָכִי, כְּגוֹן בְּגַבְשׁוּשִׁית אוֹ בְּמָקוֹם דְּמַשְׁמַעַת קוֹל אוֹ שֶׁהַבּוּעָה בְּעַצְמָהּ מַשְׁמַעַת קוֹל, טְרֵפָה. (מִצְּאָ כָּתוּב).

ג אִם יֵשׁ בָּהּ שְׁתֵּי אֲבַעְבּוּעוֹת סְמוּכוֹת זוֹ לָזוֹ, אֲסוּרָה, אֲפִלּוּ מְלֵאוֹת מַיִם זַכִּים; וְאִם הִיא אַחַת וְנִרְאֵית כִּשְׁתַּיִם, נוֹקְבִים אוֹתָהּ בְּא׳ מִצִּדֶּיהָ, אִם שׁוֹפְכוֹת לְמָקוֹם אֶחָד, אַחַת הִיא וּכְשֵׁרָה; וְאִם לָאו, שְׁתַּיִם הֵם וּטְרֵפָה, וְהָנֵי מִלֵּי כְּשֶׁיֵּשׁ בָּהֶם מַגְלָא אוֹ מַיִם, אֲבָל אִם הֵם צָמָחִים קָשִׁים, הַגָּה: וְהוּא הַדִּין מַרָקָא שְׁבָרֵאָה, דְּהַיְנוּ שֶׁקָּרוּם הָרֵאָה מְכַסֶּה אוֹתָהּ וְאֵינָהּ גְּבוֹהָה מִבְּשַׂר הָרֵאָה (מהרי״ו ושאר אחרונים), אַף עַל גַּב דִּסְמִיכִי, כְּשֵׁרָה. הַגָּה: וְלֹא מִקְרֵי סְמִיכִי אֶלָּא שֶׁאֵין בֵּינֵיהֶם כִּשְׁנֵי חוּטֵי שֵׂעָר לְאַחַר שֶׁנִּפְחוּ הָרֵאָה (תוספות והגהות אשרי ועוד פוסקים), וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה בֵּמָּה שֶׁמַּפְרִישׁ בֵּינֵיהֶם מַרְאֵה רֵאָה (מ״כ ובד״י בשם מהרא״ק), יֵשׁ מַכְשִׁירִין אֲפִלּוּ תְּרֵי בּוּעֵי דְּסִמְיכֵי, אִם הַמַּיִם שָׁבָהֶם זַכִּים, צְלוּלִים וּמְתוּקִים (רשב״ם ורי״ש ומרדכי ועוד פוסקים ומהרי״ו); וְיֵשׁ לֵילֵךְ בָּזֶה אַחַר הַמַּנְהָג (ד״ע דקדק במהרי״ל שכ״כ בשפולי), אוֹ לְפִי עִנְיַן הַהֶפְסֵד וּשְׁעַת הַדַּחַק. וּבוּעֵי בְּשִׁפּוּלֵי רֵאָה וּבְמַיִם זַכִּים, דִּינָן כְּמוֹ בְּסִמְיכֵי (ד״ע מפשטעות הפוסקים). בּוּעָה עַל חָרִיץ וְקָמָט, טְרֵפָה, דְּהָוֵי כִּשְׁנֵי בּוּעֵי דְּסִמְיכֵי (מ״כ). ב׳ בּוּעוֹת זֶה כְּנֶגֶד זֶה, בֵּין ב׳ אוּנוֹת, כְּשֵׁרָה; אֲבָל בּוּעָה נֶגֶד טִינְרֵי, כְּהַאי גַּוְנָא, טְרֵפָה, דְּהַטִּינְרֵי קָשֶׁה וּמְנַקֶּבֶת הַבּוּעָה שֶׁכְּנֶגְדָּהּ (מ״כ). בּוּעֵי וְטִינְרֵי סְמוּכִים זֶה אֵצֶל זֶה, כָּשֵׁר (ד״ע).

ד אֲבַעְבּוּעַ שֶׁנִּמְצָא בִּשְׁפּוּלֵי הָרֵאָה נוֹהֲגִין לֶאֱסֹר, אִם אֵין בָּשָׂר כָּל שֶׁהוּא מַקִּיף בְּכָל צַד וְדַוְקָא בּוּעָה, אֲבָל טִינְרֵי כָּשֵׁר בִּשְׁפּוּלֵי רֵאָה (דעת עצמו ומהרי״ו והג״מ); וְשִׁפּוּלֵי הַיְינוּ תַּחְתִּית הָאוּמָא אוֹ הָאוּנָא, אֲבָל לֹא הַחֲתוּכִים שֶׁבֵּין אוּנָא לְאוּנָא הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים דִּבְכָל מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ שָׁם חִדּוּד מִקְרֵי שִׁפּוּלֵי רֵאָה, (מהרי״ו ומפ״ק וכל בו) וְלָכֵן יֵשׁ לְהַטְרִיף אֲפִלּוּ לְמַעְלָה בְּמָקוֹם שֶׁהָרִיאָה דְּבוּקָה לַשִּׁדְרָה, אִם הוּא נֶגֶד תְּחוּחַ הָאוּנוֹת שֶׁעַדַיִן הָרֵאָה שָׁם חַדָּה וְנִקְרָא שִׁפּוּלֵי; אֲבָל נֶגֶד הָאוּמּוֹת כָּשֵׁר, דְּלָא הֲוֵי שָׁם שִׁפּוּלֵי, דְּשָׁם הָרֵאָה רְחָבָה (בבדיקות), וְיֵשׁ לֵילֵךְ בָּזֶה אַחַר הַמַּנְהָג. וְאִם אֵין חוּט בָּשָׂר מַקִּיף, נוֹפְחִין אוֹתָהּ וּמְמַשְׁמְשִׁין לְצַד בּוּעָה, אִם עַל יְדֵי כָּךְ חוּט בָּשָׂר מַקִּיף, כְּשֵׁרָה (בית יוסף), וְהוּא (שיהא) בַּהֲקֵף מִבְּשַׂר מַרְאֵה רֵאָה; (כד״ו בשם מהרא״ק) וְאִם לֹא הָיָה בַּהֲקֵף מַרְאֵה בָּשָׂר, וּבָאוּ אַחַר כָּךְ בּוֹדְקִים וּמְמָחִים וּנְפָחוּהָ וּמְשָׁמְשׁוּ בָּהּ, וְעַל יְדֵי בְּקִיאוּתָן וְכֹחָן יָפָה שֶׁנָּפְחוּ הֵיטֵב וּמְשָׁמְשׁוּ בִּבְקִיאוּת עָשׂוּ שֶׁהָיָה שָׁם הֲקֵף בָּשָׂר, כָּשֵׁר (בית יוסף סי׳ ל״ט בשם תשובת ריב״ן והרא״ש מעשה שהיה).

ה בּוּעָה בָּרֵאָה וְנִכֶּרֶת בְּעֵבֶר אַחֵר, אַף עַל גַּב דְּלֹא שָׁפִיכִי אַהֲדָדֵי, כְּשֵׁרָה. הַגָּה: וְהוּא דְּלָא קַיְמֵי בִּמְקוֹם סְמִפּוֹנוֹת, אֲבָל אִי קַיְמֵי בִּמְקוֹם סְמִפּוֹנוֹת דְּהַיְנוּ ב׳ אֲצְבָעוֹת מִן הַשִּׁפּוּלֵי בְּדֶקָּה וְד׳ בְּגַסָּה, נֶהֱגוּ לְהַטְרִיף (מהרי״ו ועיין ס״ק כ״ו), וְאֵין לְשַׁנּוֹת, וַאֲפִלּוּ בְּמַיִם זַכִּים בְּבוּעָה (מהרי״ק שרש ל״ו וד״ע); וְדַוְקָא דְּשָׁפְכִי לְהַדָּדֵי, אֲבָל אִי לֹא שָׁפְכִי לְהַדָּדֵי, כָּשֵׁר (מהרי״ו שם) אֲפִלּוּ בְּעַכּוּבִּים וּסְרוּחִים (ד״ע וכ״מ הפר). בּוּעָה שֶׁהִיא תַּחַת הַוָּרְדָא בְּמָקוֹם הַדַּק, וְיֵשׁ שָׁם סְמִפּוֹן, טְרֵפָה, דְּנִכֶּרֶת מֵעֵבֶר לְעֵבֶר (מ״כ ומהרי״ו). טִינְרֵי הַנִּכֶּרֶת מֵעֵבֶר לְעֵבֶר, דִּינָהּ כְּבוּעָה (בדיקות שונים), וע״ל סִימָן מ״ב אֵיזֶהוּ מִקְרֵי שׁוֹפְכוֹת לְהַדָּדֵי.

ו אֲבַעְבּוּעַ שֶׁנִּמְצָא בּוֹ נֶקֶב, הֵיכָא דְּלָא מְמַשְׁמֵשׁ יָדָא דְּטַבָּחָא, וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ אִם נִקַּב מֵחַיִּים אוֹ לְאַחַר מִיתָה, טְרֵפָה.

ז בּוּעָה אוֹ סְרָכָא שֶׁנִּמְצְאוּ בְּקִנָּה הַלֵּב אוֹ בְּכָל מָקוֹם חוּץ מֵהָרֵאָה, כְּשֵׁרָה. וע״ל סוֹף סִימָן מ״ו.

סימן לח

א רֵאָה שֶׁנִּמְצָא בָּהּ (אֲפִלּוּ) כָּל שֶׁהוּא שָׁחֹר כִּדְיוֹ, אוֹ שֶׁהוּא דּוֹמֶה לְמַרְאֵה הַבָּשָׂר, אוֹ שֶׁהוּא יָרֹק אמריל״ו בְּלַעַ״ז וּבְלָשׁוֹן אַשְׁכְּנַז קוֹרִין געל), בֵּין שֶׁהוּא כְּמַרְאֵה חֶלְמוֹן בֵּיצָה בֵּין שֶׁהוּא כְּמַרְאֵה כַּרְכּוֹם בֵּין שֶׁהוּא כְּשׁוּתָא, טְרֵפָה; וְכֵן אִם הוּא כְּמַרְאֵה הַבְּקִעַת, שֶׁהִיא לְבָנָה כִּבְקִעַת, אֲסוּרָה; וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר, דְּהַיְנוּ שֶׁהִיא כְּעֵין חֲרִיּוֹת שֶׁל דֶּקֶל. הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּאַף אִם הִיא כְּלֻבָּן בֵּיצָה, טְרֵפָה (מהרי״ו) (ערוך ערך כחל ורוקח ועוד פוסקים), וְהָכִי נָהוּג.

ב כָּל אֵלּוּ הַמַּרְאוֹת אֵינָן פּוֹסְלוֹת עַד שֶׁנּוֹפְחִים אוֹתָהּ וּמְמָרֵס בָּהּ בְּיָדוֹ, אִם נִשְׁתַּנִּית לְמַרְאֵה הַמַּיִם, מֻתֶּרֶת. וְאִם עָמְדָה בְּעֵינָהּ, אֲסוּרָה (כָּל הַפּוֹסְקִים לְאֻפּוֹקֵי ר״י בתוס׳).

ג יֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁאֵין מַרְאוֹת הַלָּלוּ פּוֹסְלוֹת אֶלָּא כְּשֶׁהַשִּׁנּוּי בָּעוֹר מֵחֲמָתוֹ, וְלֹא מֵחֲמַת מַגְלָא שֶׁבְּתוֹכוֹ. הַגָּה: וְכֵן אִם בָּא הַשִּׁנּוּי מֵרֵאָה מִכֹּחַ שֶׁעָר שָׁחֹר אוֹ דָּם נִצָּרֵר הַמּוּנָּח בָּרֵאָה, כָּשֵׁר (קצא קתוב בשם ר״י מולין).

ד אִם אֵינָהּ שְׁחוֹרָה כִּדְיוֹ אֶלָּא כַּמַּרְאֵה הַכָּחֹל שֶׁקּוֹרִין בִּלְשׁוֹן אַשְׁכְּנַז בלא״ה וְדוֹמֶה לָרָקִיעַ (מהרי״ו), אוֹ יָרֹקָה כִּכְרָתִי, אוֹ שֶׁהִיא כְּמַרְאֵה הַכָּבֵד, אוֹ כְּמַרְאֵה הַטְּחוֹל (בית יוסף ובד״י בשם מהרא״ק) אוֹ שֶׁהִיא אֲדֻמָּה אֲפִלּוּ בְּתַכְלִית הָאֹדֶם, כְּשֵׁרָה, הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים אִם יֵשׁ מַכָּה בַּהִפֶּךְ נֶגֶד הָרֵאָה הָאֲדֻמָּה, טְרֵפָה, וְצָרִיךְ לִבְדֹּק אַחַר זֶה (טור ור׳ יהוסף והרא״ש בשם הר״ם והוא דעת רבנו אפרים ובית יוסף בשם בעל העשור ושאר פוסקים לא חלקו ומשמע מדבריהם אפכא ונצע חולקים בהדיא עין שם) וְהָכִי נָהוּג, אֲפִלּוּ הִיא כֻּלָּהּ כָּךְ. וְכֵן אִם יֵשׁ בָּהּ הַרְבֵּה גְּוָנִים מֵאֵלּוּ הַמַּרְאוֹת הַכְּשֵׁרוֹת, כְּשֵׁרָה.

ה יֵשׁ בָּהּ קְלִפּוֹת כְּמוֹ נָתָק וְהִיא שְׁלֵמָה, כְּשֵׁרָה.

סימן לט

א אֵין צָרִיךְ לִבְדֹּק אַחַר שׁוּם טְרֵפוֹת מִן הַסְּתָם, חוּץ מִן הָרֵאָה צָרִיךְ לִבְדֹּק בִּבְהֵמָה וְחַיָּה אִם יֵשׁ בָּהּ סְרָכָא (ריב״ש וד״ר ן׳ חביב ועוד פוסקים); וְכָל הַפּוֹרֵץ גָּדֵר לֶאֱכֹל בְּלֹא בְּדִיקָה, יִשְׁכְּנוּ נָחָשׁ. (קהלת י, ז). הַגָּה: וְנֶהֱגוּ גַּם כֵּן לִנְפֹּחַ כָּל רֵאָה, אֲפִלּוּ לֵית בָּהּ רְעוּתָא, (ש״ד סימן צ״ב ובדיקות ועוד פוסקים); וּבְקָצָת מְקוֹמוֹת מְקִלִּין שֶׁלֹּא לִנְפֹּחַ רַק אִם הָיְתָה בָּהּ סְרָכָא עוֹבֶרֶת עַל יְדֵי מִשְׁמוּשׁ, וְכֵן עִקָּר (רמב״ם פי״א מרדכי ועוד פוסקים).

ב מִי שֶׁקָּרַע בֶּטֶן הַבְּהֵמָה, וְקֹדֶם שֶׁתִּתְבַּדֵּק הָרֵאָה בָּא כֶּלֶב אוֹ עוֹבֵד כּוֹכָבִים, וּנְטָלָהּ וְהָלַךְ לוֹ, הֲרֵי זוֹ מֻתֶּרֶת, וְאֵין אוֹמְרִים: שְׁמָא נִקּוּבָהּ אוֹ סְרוּכָה הָיְתָה. הַגָּה: וְיֵשׁ מַחְמִירִין אִם נֶאֱבְדָה הָרֵאָה (בה״ג וראב״ן ורי״ו הלרי ומרדכי והג״א ועוד פוסקים), וְאֵין לְהַתִּיר רַק בְּמָקוֹם הֶפְסֵד גָּדוֹל אוֹ בִּגְדָיִים וּטְלָאִים וַחֲיוֹת שֶׁאֵין סְרָכוֹת מְצוּיוֹת בָּהֶם. (טור בשם בעה״ת).

ג בָּא עוֹבֵד כּוֹכָבִים אוֹ יִשְׂרָאֵל וְהוֹצִיא הָרֹאשׁ קֹדֶם שֶׁתִּתְבַּדֵּק וַהֲרֵי הִיא קַיֶּמֶת, נוֹפְחִין אוֹתָהּ.

ד אוּנָא הַסְרוּכָה לְאוּנָא אוֹ לְאוּמָה, בֵּין סְרוּכָה מְעַט בֵּין סְרוּכָה כֻּלָּהּ, שֶׁלֹּא כְּסִדְרָן, טְרֵפָה; כְּסִדְרָן, כְּשֵׁרָה (ר״ן וְחִדּוּשֵׁי רַשְׁבָּ״א) אֲפִלּוּ בְּלֹא בְּדִיקָה מִיהוּ אִם בְּדָקוּהָ וְנִמְצָא שָׁם נֶקֶב טְרֵפָה (בית יוסף); וְאֵין נִקְרָא כְּסִדְרָן אֶלָּא בִּשְׁתַּיִם זוֹ אֵצֶל זוֹ, מֵחִתּוּכָהּ שֶׁל זוֹ לְחִתּוּכָהּ שֶׁל זוֹ, וַאֲפִלּוּ הִיא בַּאֲלַכְסוֹן וַאֲפִלּוּ יֵשׁ בָּהּ פְּלוּשׁ; אֲבָל מִגַּבָּהּ שֶׁל זוֹ לְגַבָּהּ שֶׁל זוֹ, אוֹ אֲפִלּוּ מֵחִתּוּכָהּ לַגַּב אוֹ מִשִּׁפּוּלֵי לְשִׁפּוּלֵי, אוֹ מִשִּׁפּוּלֵי לְחִתּוּכָהּ, אוֹ אֲפִלּוּ מֵחֲדָּהּ שֶׁל זוֹ לְחֲדָּהּ שֶׁל זוֹ אוֹ אֲפִלּוּ מֵחֲדָּהּ שֶׁל זוֹ לְחִתּוּכָהּ שֶׁל זוֹ שֶׁאֲצָלָהּ, נִקְרָא: שֶׁלֹּא כְּסִדְרָן. הַגָּהּ: וְיֵשׁ אוֹמְרִים דַּאֲפִילּוּ בִּכְסִדְרָן צָרִיךְ בְּדִיקָה שֶׁאֵין נֶקֶב בָּרֹאשׁ (סמ״ק והגמ״י בשם ריצב״א ותוס׳ בשם ר״ג ועוד גאונים וכל בו), וּמֵאַחַר שֶׁאֵין אָנוּ בְּקִיאִין בִּבְדִיקָה כָּל מָקוֹם דְּאֵיכָא רַעוּתָא יֵשׁ לְהַטְרִיף כָּל סְרָכָא (הַגָּהוֹת מַיְמוֹנִי וסמ״ק וסמ״ג וכל בו); וְיֵשׁ אוֹמְרִים לְהַכְשִׁירָהּ אִם הִיא מֵעִקַּר הָאוּנוֹת עַד חֻצְיָן (מהרי״ו), אֲפִלּוּ מְפֻלָּשׁ, וְכֵן נוֹהֲגִין לְהַכְשִׁיר כִּי הַאי בִּכְסִדְרָן, וְכֵן אִם יֵשׁ כְּמִין קְרוּם בֵּין אֲנָא לְאֲנָא אוֹ בֵּין אוּמָה לְאֲנָא כְּסִדְרָן יוֹצֵא מֵעִקָּרוֹ עַד אֶמְצָעִיתוֹ אֵין לְהַטְרִיךְ, דְּדֶרֶךְ הוּא לְהִמָּצֵא כָּךְ וְאֵין זֶה סְרָכָא אֶלָּא בֵּין אוּנָא לְאוּנָא אוֹ בֵּין אוּנָא לְאוּמָה, אֲבָל לֹא בְּשֶׁאָר מְקוֹמוֹת (בית יוסף רד״ה), וְאִם נִמְצָא בְּשֶׁאָר מָקוֹם אֵינוֹ אֶלָּא סְרָכָא. וְכָל מָקוֹם שֶׁהַסְּרָכָא כְּשֵׁרָה אַף אִם יֵשׁ סְרָכָא תְּלוּיָה גַּם בְּאוֹתָן סְרָכוֹת, וְהוּא נִקְרָא סְרָכָא כְּפוּלָה, כָּשֵׁר (בית יוסף).

ה אִם נִסְתַּפֵּק אִם הִיא בַּגַּב אוֹ בַּחִתּוּךְ, וּכְשֶׁנּוֹפְחִים אוֹתָהּ הַרְבֵּה נִרְאֶה שֶׁהִיא בַּחִתּוּךְ, וּכְשֶׁאֵין נוֹפְחִין אוֹתָהּ כָּל כָּךְ נִרְאֵית הַסְּרָכָא שֶׁהִיא בַּחוּץ, כְּשֵׁרָה.

ו עִינוּנְיָתָא דְּוַרְדָּא, לְכָל מָקוֹם שֶׁתִּסָּרֵךְ, טְרֵפָה אֲפִלּוּ לַכִּיס שֶׁלָּהּ, וַאֲפִלּוּ כֻּלָּהּ נִדְבָּקֶת בּוֹ; וְהוּא הַדִּין לְכָל יַתֶּרֶת דְּכָל הֵיכָא דִּסְרוּכָה, טְרֵפָה. הַגָּהּ: מִיהוּ, אִם הַוַּרְדָּא נִדְבֶּקֶת לְמַטָּה בַּשֹּׁרֶשׁ שֶׁלָּהּ עִם הַכִּיס שֶׁלָּהּ יֵשׁ לְהַכְשִׁיר, דְּהַיְנוּ רְבִיתֵיהוּ (בית יוסף בְּשֵׁם מהר״י בן חביב).

ז אִם נִסְרְכָה הָאוּנָא אוֹ הָאוּמָה לַגַּרְגֶּרֶת אוֹ לֶחָזֶה, אוֹ לְשַׁמְנוּנִית הַלֵּב אוֹ לְכִיסוֹ, אוֹ לְטַרְפֵּשׁ הַלֵּב, אוֹ לְטַרְפֵּשׁ הַכָּבֵד, אוֹ לְטַרְפֵּשׁ הָעִינוּנְיָתָא שֶׁהוּא סוֹף טַרְפֵּשׁ הַלֵּב, אוֹ לָרֵחַם, אוֹ לָא״ל מע״דא שֶׁקּוֹרִין מול״יגא, אוֹ לַסְּמִפּוֹן הַיּוֹרֵד בֵּין שְׁתֵּי הָעֲרוּגוֹת (ר״י ן׳ חֲבִיב וְד״ע), אוֹ לְקֶנֶה הַלֵּב, אוֹ לְשַׁמְנוּנִית הַסְּמִפּוֹנוֹת, אוֹ לַכָּבֵד, טְרֵפָה, וַאֲפִלּוּ הִיא דְּבוּקָה לְאַחַת מִמְּקוֹמוֹת הַלָּלוּ בְּלִי פְּלוּשׁ (שָׁם תִּשְׁאַר אַחֲרוֹנִים בֵּית יוֹסֵף). הַגָּהּ: וְיֵשׁ מְקִלִּין אִם הָאֲנוֹת הָעֶלְיוֹנוֹת הַסְּמוּכוֹת בַּגַּרְגֶּרֶת דְּבוּקוֹת מִמֵּשׁ בַּגַּרְגֶּרֶת וְאֵין בֵּינֵיהֶם חֲלוֹק כְּלָל שֶׁיּוּכַל לְהַכְנִיס אֶצְבַּע בֵּינֵיהֶם (מָרְדְּכַי פא״ט בְּשֵׁם ראבי״ה ובה״ג ומהרי״ו וַאֲגַדָּה); וְכֵן אִם הָיוּ הָאֲנוֹת אוֹ הָאוּמוֹת דְּבוּקִים לְגַמְרֵי מֵרֹאשָׁן עַד סוֹפָן לְשַׁמֵּן הַיּוֹרֵד בֵּין הָאוּמוֹת (שם ור״ב ור״ח); וְכֵן אִם הָיְתָה כָּל הָרֹאשׁ דְּבוּקָה בַּשִּׁדְרָה, כִּי אוֹמְרִים שֶׁדֶּרֶךְ רְבִיתֵיהוּ בְּכָךְ וְאֵין זֶה סְרָכָא (מהרי״ו). וְאֵין לְהַתִּיר כָּל זֶה בְּלֹא שְׁאֵלַת חָכָם וּמַמְחֶה, מוֹרֶה הוֹרָאוֹת, וְאֵין לִלְמֹד מִמְּקוֹמוֹת אֵלּוּ לְשְׁאָר מְקוֹמוֹת שֶׁנִּסְרְכָה שָׁם הָרֹאשׁ, כִּי בְּשְׁאָר מְקוֹמוֹת אֵין חֲלוֹק בֵּין דָּבוּק כֵּלּוֹ אוֹ לְאו (ד״ע מבית יוסף).

ח סְרָכָא הַיּוֹצֵאת מֵהָרֹאשׁ וְהִיא תְּלוּיָה, שֶׁאֵינָהּ דְּבוּקָה לְשׁוּם מָקוֹם, כְּשֵׁרָה וְאֵינָהּ צְרִיכָה בְּדִיקָה. הַגָּהּ: וְסִרְכָא תְּלוּיָה הַיּוֹצֵאת מִן הַבּוּעָה, טְרֵפָה (בית יוסף בְּשֵׁם רַאֲבִ״ד וְרוֹקֵחַ ומהרי״ו); מִשְׁנָרִי, כְּשֵׁרָה (מהרי״ו וְעַיֵּן לְעֵיל סִי׳ ל״ז ס״ב).

ט סְרָכָא שֶׁהִיא מִמָּקוֹם לְמָקוֹם בָּאוּנָא אוֹ בָּאֻמָּה עַצְמָהּ, דִּינָהּ כִּדְיָן סְרָכָא תְּלוּיָה. הַגָּהּ: וְדַוְקָא שֶׁאֵין הַסְּרָכָא קְצָרָה מִבְּשֹׁר הָרֹאשׁ כְּשֶׁנּוֹפְחִין הָרֹאשׁ, אֲבָל אִם קְצָרָה עַד שֶׁמִּכֹּחַ הַסְּרָכָא הַבָּשָׂר שֶׁתַּחְתֶּיהָ מַקְמִיט וְאֵינוֹ עוֹלֶה בִּנְפִיחָה הֵיטֵב כִּשְׁאָר הָרֹאשׁ, טְרֵפָה (מהרי״א מִפְּנֵי וּבְרִיקוֹת הָאַחֲרוֹנִים). וְכָל סְרָכָא תְּלוּיָה שֶׁעוֹלָה גַּם כֵּן עִם נְפִיחַת הָרֹאשׁ, אוֹ שֶׁיֵּשׁ מַכָּה בַּדֹּפֶן כְּנֶגְדָּהּ, טְרֵפָה (בְּדִיקוֹת יְשָׁנִים).

י כָּל מָקוֹם שֶׁאָסְרוּ סְרוּכַת הָרֹאשׁ, אֵין הֶפְרֵשׁ בֵּין שֶׁתְּהֵא הַסְּרָכָא דַּקָּה כְּחוּט הַשַּׁעֲרָה בֵּין שֶׁתְּהֵא עָבָה וַחֲזָקָה וּרְחָבָה כְּגוּדָל, וְלֹא כְּאוֹתָם שֶׁמְּמַעֲכִים בַּיָּד וְאִם נִתְמַעֲכָה תּוֹלִין לְהָקֵל, וְכָל הַנּוֹהֵג כֵּן, כְּאִלּוּ מַאֲכִיל טְרֵפוֹת לְיִשְׂרָאֵל.

יא יֵשׁ מִי שֶׁכָּתַב, שֶׁמַּכְנִיס אֶצְבָּעוֹ תַּחַת הַסְּרָכָא וּמַגְבִּיהַּ קְצָת, אִם נִפְסָקָה מֵחֲמַת הַגְּבָהָה כָּל שֶׁהוּא, סְרָכָא בַּת יוֹמָא הִיא וּכְשֵׁרָה. וְאֵין לְהָקֵל בְּכָךְ אֶלָּא בְּבֶהֱמַת יִשְׂרָאֵל, וְאֵין סוֹמְכִין עַל קֻלָּא זוֹ אֶלָּא בִּבְוֹדֵק כָּשֵׁר וְיָרֵא אֶת ה׳ מֻרְבִּים.

יב טוֹב לְהַשְׁקוֹת הַבְּהֵמָה סְמוּךְ לַשְּׁחִיטָה.

יג יֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר, שֶׁהַבּוֹדֵק יַכְנִיס יָדוֹ בַּבְּהֵמָה בִּזְרִיזוּת בְּלֹא רְפְיוֹן יָדַיִם, וְאִם נִתְפָּרְקָה שׁוּם סְרָכָא כְּשֶׁמַּכְנִיס הַבּוֹדֵק יָדוֹ, מוֹצִיא הָרֹאשׁ לַחוּץ וּבוֹדְקָהּ, אִם הִיא סְרָכָא יְמֻצָּא רֹאשָׁהּ בָּרֹאשׁ אוֹ בַּדֹּפֶן; וְאִם לָאו, רֵיקָא הִיא וּכְשֵׁרָה; וְאֵין לְהָקֵל בְּכָךְ אֶלָּא בְּבֶהֱמַת יִשְׂרָאֵל, וְאֵין סוֹמְכִין עַל קֻלָּא זוֹ אֶלָּא בְּבוֹדֵק כָּשֵׁר וְיָרֵא אֶת ה׳ מֻרְבִּים. הַגָּהּ: וְיֵשׁ מַתִּירִין לְמַשְׁמֵשׁ בַּסְּרָכוֹת וּלְמַעֲבִיד בָּהֶם, וְאוֹמְרִים שֶׁסְּרָכָא אִם יְמַעֲבִיד אָדָם בָּהּ כָּל הַיּוֹם לֹא תִּנָּתֵק, וְלָכֵן כָּל מָקוֹם שֶׁיִּתְמַעֲבִיד תּוֹלִין לְהָקֵל; וְאוֹמְרִים שֶׁאֵינוֹ סְרָכָא אֶלָּא רִיר בְּעָלְמָא (מהרי״ו וְכָל בו), וְאַף עַל פִּי שֶׁהוּא קֶלָּא גְּדוֹלָה כָּבֵר נָהֲגוּ כָּל בְּנֵי מְדִינוֹת אֵלּוּ, וְאֵין לְמְחוֹת בְּיָדָם מֵאַחַר שֶׁיֵּשׁ לָהֶם עַל מַה שֶּׁיִּסְמְכוּ; וּמִכָּל מָקוֹם צָרִיךְ לִהְיוֹת הַבּוֹדֵק יָרֵא אֱלֹהִים שֶׁיּוֹדֵעַ לִזָּהֵר לְמַעֲבִיד בְּנַחַת שֶׁלֹּא יְנַתֵּק בְּכֹחַ. וְיֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁאֵין נוֹהֲגִין לְמַעֲבִיד וּלְמַשְׁמֵשׁ בְּסִרְכוֹת הַוַּרְדָּא אִם נִסְרְכָה לְמָקוֹם אַחֵר, וְכָל מָקוֹם שֶׁתִּסְתָּרֵךְ, טְרֵפָה (כְּךְ שָׁמַע וְכֵן נִרְאֶה מִלְּשׁוֹן הר״ד ר׳ חִיָּא שבבית יוסף); וְיֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁנָּהֲגוּ לְהָקֵל גַּם בָּזֶה, וְלִי נִרְאֶה כְּסָבָרָא הָרִאשׁוֹנָה שֶׁלֹּא לְמַעֲבִיד בַּוַּרְדָּא וּבְכָל סְרָכוֹת שֶׁהֵם שֶׁלֹּא כְּסִדְרָן, מֵאַחַר שֶׁסְּרָכָא שֶׁלֹּא כְּסִדְרָן טְרֵפָה, מְזֻבָּר בְּגֶמָרָא וְאֵין חוֹלֵק עָלָיו, אֵין לְסָמֹךְ אַדִּבְרֵי מְקִלִּין בְּעִנְיַן הַמַּעֲוִיף וְהַמְּשַׁמְּשִׁים (וכ״מ מִלְּשׁוֹן מהרי״ו שֶׁאֵין חִלּוּק); אֲבָל הַמְּנַהֵג בְּעֵירֵנוּ לְמַשְׁמֵשׁ וּלְמַעֲבִיד בְּכָל הַסְּרָכוֹת, וְאֵין חִלּוּק בֵּין סְרָכָא לְסְרָכָא; וְנָכוֹן לְחוּשׁ לְמַה שֶׁכָּתַבְתִּי, אִם לֹא בְּהֶפְסֵד מְרֻבֶּה. עוֹד נָהֲגוּ בְּעֵירֵנוּ לְהַטְרִיף כָּל סִרְכוֹת גְּדֵיִים וּטְלָאִים (מִנְּיַת פָּרוּשׁ) וַעֲגָלִים הָרִכִּים, וְלֹא לְמִעֹךְ בָּהֶם כְּלָל, כִּי יֵשׁ קַבָּלָה בָּזֶה לְהַטְרִיף כִּי הַסְּרָכָא עֲדַיִן רַכָּה וּמִתְנַתֶּקֶת עַל יְדֵי מִעוּךְ.

יד בּוֹדֵק שֶׁהוֹצִיא יָדוֹ וְאָמַר: טְרֵפָה, וְאַחַר כָּךְ הִכְנִיס אַחֵר יָדוֹ וְלֹא מָצָא טְרֵפוּת, הָרֹאשׁוֹן נֶאֱמָן.

טו טַבָּח שֶׁהִכְנִיס יָדוֹ וְאָמַר: טְרֵפָה, וְאַחַר כָּךְ נִתְבָּרֵר שֶׁלֹּא נִפְתַּח הַטַּרְפֶּשׁ, וְנִמְצָא שֶׁהַטַּבָּח לֹא נָגַע בָּרֵאָה, וּפָתְחוּ הַטַּרְפֶּשׁ וּבָדְקוּהָ וְלֹא נִמְצָא בָּהּ טְרֵפוּת, מַכְשִׁירִין אוֹתָהּ.

טז אָמַר הַבּוֹדֵק: שֶׁלֹּא כְּסִדְרָן הָיְתָה, וְאַחַר מַכְחִישׁוֹ וְאוֹמֵר: כְּסִדְרָן הָיְתָה, מַעֲמִידִין הַבְּהֵמָה בְּחֶזְקַת הֶתֵּר.

יז הַקּוֹנֶה רֵאָה וְאָמַר שֶׁמָּצָא בָּהּ סִרְכָּא בְּמָקוֹם שֶׁהִיא טְרֵפָה, וְהַמּוֹכֵר אוֹמֵר שֶׁהָיְתָה בְּמָקוֹם שֶׁהִיא כְּשֵׁרָה, כֵּינָן שֶׁבָּאוּ שְׁנֵיהֶם בְּבֵת אַחַת לְבֵית דִּין, אֵין כָּאן עֵדוּת, וַחֲרֵי זֶה כִּבְהֵמָה שֶׁנֶּאֶבְדָה רֵאָה קֹדֶם שֶׁנִּבְדְּקָה. הַגָּה: וְכֵן בִּמְקוֹמוֹת שֶׁשּׁוֹחֲטִין אֵצֶל עוֹבֵד כּוֹכָבִים, וְהִנִּיחוּ הַבְּהֵמוֹת אֵצֶל עוֹבֵד כּוֹכָבִים בֵּין שְׁחִיטָה לִבְדִיקָה, אֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא הֶעוֹבֵד כּוֹכָבִים הִכְנִיס יָדוֹ וְנִתֵּק הַסְּרָכוֹת, דִּבְדִיקַת רֵאָה דְּרַבָּנָן וּסְפֵקָא לְהָקֵל (רשב"א סימן רנ"ח). מִיהוּ אִם טַבָּחִים עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים רְגִילִין לַעֲשׂוֹת כָּךְ, יֵשׁ לָחוּשׁ אֲפִלּוּ בְּדִיעֲבַד; וּלְכַתְּחִלָּה יֵשׁ לְזַהֵר בְּכָל עִנְיָן.

יח רֵאָה שֶׁנִּקְּבָה בִּמְקוֹם חִתּוּךְ הָאֲנוֹת בְּגַב הָאֶגֶף כְּנֶגֶד הַדֹּפֶן, וְדֹפֶן סוֹתֶמְתָּהּ בְּסִרְכָּא בְּבָשָׂר שֶׁבֵּין הַצְּלָעוֹת אוֹ בַּבָּשָׂר וּבָעֶצֶם, כְּשֵׁרָה. אֲבָל אִם הִיא סְרוּכָה לָעֶצֶם לְבַדּוֹ, טְרֵפָה. וְכֵן הַדִּין בְּכָל הַשָּׁלֵם שֶׁכְּנֶגֶד הָאֲנוֹת לְמַעְלָה עַד הָעֲרוּגָה, כְּשֵׁרָה, מִפְּנֵי שֶׁהַמָּקוֹם צַר וְנִדְחָקָה לַדֹּפֶן וְהוּא סוֹתְמוֹ; וְנִקְרָא דֹּפֶן עַד הַחוּט שֶׁמְּנַקְּרִים מֵהֶחָזֶה, וּמִשָּׁם וְאֵילֵךְ נִקְרָא חָזֶה, וְאִם נִסְרְכָה שָׁם, טְרֵפָה, וְאִם נִסְרְכָה עַל גַּבֵּי חוּט שֶׁבֶּחָזֶה, דֵּינוֹ כְּאִלּוּ נִסְרְכָה בֶּחָזֶה וּטְרֵפָה. הַגָּה: וּלְדִידָן אֵין נִפְקוּתָא בְּחִלּוּקִים אֵלּוּ, גַּם בְּכָל הַחִלּוּקִים אֲשֶׁר יִתְבָּאֲרוּ עַד סוֹף הַסִּימָן, כִּי כְּבָר נָהֲגוּ בְּאִלּוּ הָאֲרָצוֹת לְהַטְרִיף הַכֹּל וְאֵין לְשַׁנּוֹת, כִּי מִנְהָג קָדְמוֹנִים הוּא בְּאַשְׁכְּנַז וְצָרְפַת שֶׁאָנוּ מִבְּנֵי בְּנֵיהֶם; וְלָכֵן אֵין לְהַכְשִׁיר שׁוּם סְרָכָא בָּרֵאָה, אִם לֹא ב' אֲנוֹת הַסְּרוּכוֹת בְּכִסְדְּרָן לְמַטָּה מֵחֲצִין לְצַד עִקָּרָן, וְהוּא הַדִּין אֲנָה בְּאוּמָה בְּכִסְדְּרָהּ כִּי הַאי גַּוְנָא; וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ שְׁנֵהֱגוּ לְהָקֵל בְּסִרְכָא הַמִּתְנַהֶגֶת עַל יְדֵי מִעוּךְ וּמִשְׁמוּשׁ.

יט וְדָוְקָא כְּנֶגֶד הָאֲנוֹת הוּא דְּמַכְשְׁרִינַן, אֲבָל שֶׁלֹּא כְּנֶגֶד הָאֲנוֹת טְרֵפָה.

כ הָא דְּמַכְשְׁרִינַן, דַּוְקָא כְּשֶׁהַנֶּקֶב כְּנֶגֶד הַדֹּפֶן, אֲבָל אִם נִקְּבָה מִבִּפְנִים אוֹ אֲפִלּוּ בְּשִׁפּוּלֵי רֵאָה, וְסִרְכָא יוֹצֵאת מִשָּׁם לַדֹּפֶן, טְרֵפָה; וְאִם סִרְכָא יוֹצֵאת מִשִּׁפּוּלֵי אוּפָּא וּמִתְפַּשֶּׁטֶת עַל גַּב הָאוּפָּא וְנִסְרֶכֶת לַדֹּפֶן. אִם רֹב הַסִּרְכָא הִיא בְּגַב הָאוּפָּא, כְּשֵׁרָה; וְאִם לָאו, טְרֵפָה.

כא אִם סִרְכָא עוֹלָה מִן הָאֲנָה לַדֹּפֶן שֶׁבְּצַד הָאֵמָה, טְרֵפָה; וְאִם סִרְכָא עוֹלָה מֵאוּפָּא לַדֹּפֶן שֶׁכְּנֶגֶד הָאוּפָּא וְלַדֹּפֶן שֶׁכְּנֶגֶד הָאֵמָה, אָזְלִינַן בָּתַר רֻבָּא.

כב אִם הָאֵמָה סְרוּכָה לַדֹּפֶן. אִם יֵשׁ מַכָּה בַּדֹּפֶן, כְּשֵׁרָה וְאֵינָהּ צְרִיכָה בְּדִיקָה; וְאִם אֵין מַכָּה בַּדֹּפֶן, טְרֵפָה וְלֹא מְהַנְּיָא לָהּ בְּדִיקָה. וְדָוְקָא בִּסְרוּכָה לַדֹּפֶן מַכְשִׁירִין עַל יְדֵי מַכָּה, אֲבָל אִם סְרוּכָה לִשְׁאָר מְקוֹמוֹת, כְּגוֹן: חָזֶה וְגַרְגֶּרֶת וְשַׁמְנוּנִית הַלֵּב וְטַרְפֶּשׁ וְכֵיוֹצֵא בָּהֶן, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן מַכָּה, טְרֵפָה וְלֹא מְהַנְּיָא לָהּ בְּדִיקָה.

כג מַכָּה זוֹ שֶׁאָמְרוּ, הַיְנוּ שֶׁיֵּשׁ בַּדֹּפֶן כְּעֵין נָגַע; אֲבָל אִם יֵשׁ בָּהָרוֹת שְׁחוֹרוֹת בִּלְבַד, אֵינוֹ סִימָן מַכָּה מַמָּשׁ. וְאִם נִשְׁבַּר הַצֶּלַע, אַף עַל פִּי שֶׁחָזַר וְנִקְשַׁר, קָרֵינַן בֵּהּ, שַׁפִּיר, מַכָּה.

כד אִם כָּל הָרֵאָה דְּבוּקָה לַדֹּפֶן, אִם אֵין מַכָּה בַּדֹּפֶן טְרֵפָה, וְלֹא מְהַנְּיָא לָהּ בְּדִיקָה, אֲפִלּוּ אִם דְּבוּקָה כֻּלָּהּ בִּלֹּא שׁוּם פְּלוּשׁ. וְיֵשׁ מִי שֶׁכָּתַב, שֶׁהַמַּתִּירָהּ בַּר נִדּוּי הוּא, וְהַכֵּלִים אֲסוּרִים (רשב"ץ).

כה אִם הָאוּמָּה וְהָאוּפָּא נִסְרְכוּ בְּסִרְכָא אַחַת לַדֹּפֶן, אִם רֹב הַסִּרְכָא מֵהָאוּפָּא כְּשֵׁרָה; וְאִם רֻבָּהּ מֵהָאוּמָּה, טְרֵפָה, אִם אֵין מַכָּה בַּדֹּפֶן. וְכֵן אוּפָּא הַסְּרוּכָה בְּסִרְכָא אַחַת לֶחָזֶה וְלַדֹּפֶן, אָזְלִינַן בָּתַר רֻבָּא. וְכֵן אוּמָּה הַסְּרוּכָה בְּסִרְכָא אַחַת לְדֹפֶן שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מַכָּה, וְהַסִּרְכָה בַּמַּכָּה וְחוּצָה לָהּ, אִם רֻבָּהּ בַּמַּכָּה, כְּשֵׁרָה; וְאִם לָאו, טְרֵפָה. וְכֵן אִם נִסְרְכָה הָאֵמָה בְּסִרְכָא אַחַת לַמַּכָּה שֶׁבַּדֹּפֶן, אִם רֻבָּהּ בַּמַּכָּה שֶׁבַּדֹּפֶן, כְּשֵׁרָה; וְאִם לָאו, טְרֵפָה. הַגָּה: רֵאָה שֶׁנִּמְצָא עָלֶיהָ כְּמוֹ כִּפּוּי חֵלֶב, וְהוּא בָּשָׂר בָּלוּי, קוֹלְפִין אוֹתוֹ מֵעָלֶיהָ, וְאִם הָרֵאָה תַּחְתָּיו שָׁלֵם וְיָפֶה, כָּשֵׁר; מִיהוּ צָרִיךְ לִבְדֹּק הָרֵאָה בִּנְפִיחָה. (בית יוסף סוף סימן ל"ח בשם רוקח).

סימן מ

א הַלֵּב יֵשׁ לוֹ ג' חֲלָלִים, נִקַּב לְאַחַד מֵהֶם טְרֵפָה, וַאֲפִלּוּ אִם חֵלֶב טַרְפֶּשׁ הַלֵּב סוֹתְמוֹ, אֲבָל אִם שָׁמַן הַלֵּב עַצְמוֹ סוֹתְמוֹ, כָּשֵׁר. הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּלֹא מֵהֲנֵי סְתִימַת שָׁמַן הַלֵּב וּכְדַאִיתָא בְּסָמוּךְ סוֹף סי' זֶה (כך משמע מפרדכי פא"ט והג' אשרי), וְיֵשׁ לָחוּשׁ לִדְבְרֵיהֶם.

ב נִקַּב וְלֹא הִגִּיעַ לְחָלָל, אִם מֻחֲמֶת חֹלִי, כְּשֵׁרָה; וְאִם בְּקוֹץ אוֹ בְּמַחַט, טְרֵפָה.

ג נִמְצָא מַחַט בַּלֵּב, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ נָכָר בַּחוּץ, טְרֵפָה, וְהוּא הַדִּין אִם נִמְצָא בְּטַרְפֶּשָׁא דִּלְבָא. הַגָּה: מִיהוּ, אִם לֹא נִמְצָא רַק בַּסְּמִפּוֹן הַגָּדוֹל שֶׁבַּלֵּב וְקוֹפֶה לְבַר, דְּהַיְנוּ לְצַד חֲלַל הַלֵּב, אִם רֹאשׁ הַמַּחַט כְּגַרְעִין שֶׁל תְּמָרָה, כְּשֵׁרָה (ד"י בפרוש בה"ג) דְּתָלְינַן דְּנִכְנַס דֶּרֶךְ הַגַּרְגֶּרֶת לַסְּמִפּוֹן שֶׁבַּלֵּב, וּמֵאַחַר שֶׁרֹאשׁוֹ לְמַטָּה אֵין סוֹפוֹ לִנְקֹב, וְהַבְּהֵמָה תִּפָּלֵט אוֹתוֹ עַל יְדֵי כִּיחָה וְנִיעָה.

ד קְנֵה הַלֵּב שֶׁהוּא קְנֵה שֶׁמֶן שֶׁיּוֹרֵד בֵּין שְׁתֵּי עֲרוּגוֹת הָרֵאָה, וְכֵן הַמַּזְרֵק (פי׳ כְּעֵין קְנֵה) הַגָּדוֹל שֶׁיּוֹצֵא מִמֶּנּוּ לָרֵאָה שֶׁנִּסְקָב לַחֲלָלוֹ בְּמַשֶּׁהוּ, טְרֵפָה וְעַיֵּן לְעֵיל סוֹף סִימָן ל״ד.

ה נִטַּל הַלֵּב, בֵּין בַּיָּד בֵּין מֵחֲמַת חֹלִי, טְרֵפָה.

ו יֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁאִם שָׁמַן הַלֵּב דָּבוּק בַּלֵּב וְאָדוּק מְאֹד, מַפְרִידִין אוֹתוֹ בְּסַכִּין, וְאִם נִמְצָא שָׁם אוֹ בְּעֹבִי הַלֵּב קֹרֶט דָּם, אָסוּר, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם נִמְצָא בַּחֲלָלוֹ. הַגָּה: נִצְרַר הַדָּם בְּעֹבִי הַבָּשָׂר חֲרֵי הוּא כְּקֹרֶט דָּם וּטְרֵפָה (א״ז הָאֹרֹךְ) ; ע״ל סוֹף סִימָן מ״ו בְּדִין לֵב שֶׁנִּסְרַךְ לְמָקוֹם אַחֵר.

סימן מא

א נִטַּל הַכָּבֵד, טְרֵפָה, אֶלָּא אִם כֵּן נִשְׁתַּיֵּר כְּזַיִת בִּמְקוֹם מָרָה וּכְזַיִת בִּמְקוֹם חִיּוּתוֹ שֶׁהוּא תָּלוּי בּוֹ, וְיִהְיוּ כִּשְׁנֵי זֵיתִים הַלָּלוּ כָּל אֶחָד שָׁלֵם בִּמְקוֹמוֹ, אֲבָל אִם הָיָה מִתְלַקֵּט אוֹ כִּרְצוּעָה אוֹ מְרֻדָּד, טְרֵפָה.

ב שִׁעוּר זֶה דְּכִשְׁנֵי זֵיתִים אֲפִלּוּ בְּשׁוֹר הַגָּדוֹל, וּבְעוֹף הַכֹּל לְפִי גָּדְלוֹ וְקָטְנוֹ. (עַיֵּן לְעֵיל סי׳ כ׳ ס״ב וסי׳ ל״ד ס״ד).

ג יָבֵשׁ הַכָּבֵד עַד שֶׁנִּפְרָךְ בַּצִּפָּרֶן, טְרֵפָה, וְהוּא שֶׁיָּבֵשׁ כֻּלּוֹ וְלֹא נִשְׁתַּיֵּר כַּזַּיִת בִּמְקוֹם מָרָה וְכַזַּיִת בִּמְקוֹם חִיּוּתוֹ. הַגָּה: וְאִם יָבְשׁוּ אֵלּוּ הַב׳ זֵיתִים לְבַד, נַמֵּי טְרֵפָה; נִמּוֹק הַכָּבֵד, דְּהַיְנוּ שֶׁדָּם יוֹצֵא מִבָּשָׂר הַכָּבֵד שֶׁנִּמּוֹק וְהָיָה לְדָם, טְרֵפָה (רוֹקֵחַ), אַף עַל פִּי שֶׁנִּשְׁתַּיְּרוּ ב׳ הַזֵּיתִים, דְּסוֹפוֹ לְרַקֵּב הַכֹּל (ד״ע). יֵשׁ אוֹמְרִים כָּבֵד שֶׁקָּשֶׁה כְּאֶבֶן, טְרֵפָה (רוֹקֵחַ וְעַיֵּן בֵּית יוֹסֵף וד״ע), וְהוּא שֶׁלֹּא נִשְׁתַּיְּרוּ בָּהּ ב׳ זֵיתִים הַנִּזְכָּרִים שֶׁלֹּא נִתְקַשּׁוּ.

ד הִתְלִיעַ הַכָּבֵד, אֲפִלּוּ בְּמָקוֹם מָרָה וּבְמָקוֹם חִיּוּתוֹ, כְּשֵׁרָה.

ה נֶעֱקַר הַכָּבֵד בִּמְקוֹמוֹת הַרְבֵּה וּמִעֹּרֶה בְּטַרְפְּשִׁין כָּאן מְעַט וְכָאן מְעַט, כְּשֵׁרָה.

ו מַחַט שֶׁנִּמְצָא בַּכָּבֵד, בֵּין שֶׁבָּא לְפָנֵינוּ שָׁלֵם בֵּין שֶׁבָּא חָתוּךְ, אִם צַד הָעָב שֶׁלּוֹ לְצַד חֲלַל הַבְּהֵמָה אֲפִלּוּ כֻּלּוֹ טָמוּן בִּבְשַׂר הַכָּבֵד, טְרֵפָה; וְאִם צַד הַדַּק שֶׁלּוֹ כְּלַפֵּי חוּץ, כְּשֵׁרָה, שֶׁאָנוּ תּוֹלִים לוֹמַר: דֶּרֶךְ סְמִפּוֹן בָּא שָׁם וְדַוְקָא שֶׁצַּד הָעָב פּוֹנֶה לְצַד הַסְּמִפּוֹן, אֲבָל אִם פּוֹנֶה לְצָדָדִין בְּכָל עִנְיָן טְרֵפָה (בית יוסף) ; בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים בְּמַחַט גַּסָּה, אֲבָל בְּדַקָּה אֵין חִלּוּק וּטְרֵפָה, וְשִׁעוּר גַּסָּה כִּשְׁעוּר גַּרְעִין שֶׁל תְּמָרָה.

ז מַחַט שֶׁנִּמְצָא בְּסִמְפּוֹן גָּדוֹל שֶׁבַּכָּבֵד, וְהוּא סִמְפּוֹן הַקָּנֶה שֶׁנִּכְנָס בְּתוֹכוֹ, וְכֵן אִם נִמְצָא בְּסִמְפּוֹן גָּדוֹל שֶׁל רֵאָה, כְּשֵׁרָה.

ח נִקַּב טַרְפֵּשׁ הַכָּבֵד נֶקֶב מִפְּלֶשׂ מִצַּד הַכָּבֵד, טְרֵפָה, אֲבָל אִם נִסְרְכָה בְּסִרְכָא בַּצָּלַע, כְּשֵׁרָה. הַגָּה: וְאִם נִסְרַךְ טַרְפֵּשׁ הַכָּבֵד לְבֵית הַכּוֹסוֹת, יֵשׁ לְבַדֵּק בַּכֶּרֶס שֶׁבְּוַדַּאי יֵשׁ שָׁם קוֹץ אוֹ מַחַט שֶׁנִּקְּבָה וְעַד יְדֵי זֶה בָּאָה סִרְכָא זוֹ, כֵּן מָצָאתִי (בכדרכי תשנים) וְרָאִיתִי מַעֲשֶׂה, וְהָכִי נָהוּג.

ט נִמְצָא מַחַט בַּטַּרְפֵּשׁ, סָפֵק טְרֵפָה.

י נִמְצְאוּ שְׁנֵי כְּבֵדִים בִּבְהֵמָה אוֹ בְּעוֹף, טְרֵפָה, דְּכָל יָתֵר כְּנָטוּל דָּמֵי וַהֲוָה לֵהּ נִטַּל הַכָּבֵד.

סימן מב

א מָרָה שֶׁנִּקְּבָה, טְרֵפָה; וְאִם נִקְּבָה כְּנֶגֶד הַכָּבֵד וְהַכָּבֵד סוֹתְמוֹ, כְּשֵׁרָה. נִסְרְכָה הַמָּרָה לְמָקוֹם אַחֵר, כְּשֵׁרָה (מַרְדְּכַי פא״ט וא״ז הָאֹרֹךְ) וע״ל סי׳ מ״ו.

ב נִטּוּלָה בַּיָּד אוֹ חֲסֵרָה, טְרֵפָה.

ג אִם חֲסֵרָה הַמָּרָה, קוֹרֵעַ הַכָּבֵד שְׁתֵּי וָעֶרֶב וְטוֹעֲמוֹ בִּלְשׁוֹנוֹ, אִם יִטְעֹם טַעַם מַר, כְּשֵׁרָה; וְאִם לֹא טָעַם טַעַם מַר, יִצְלֶנּוּ בַּגֶּחָלִים וְיִטְעֹם אִם יֵשׁ בּוֹ טַעַם מַר, כְּשֵׁרָה, וְאִם לָאו, טְרֵפָה. וְאַף עַכְשָׁו נוֹהֲגִין לִסְמֹךְ עַל טְעִימַת הַכָּבֵד (פסקי מהרא״י סימן ל׳).

ד נִמְצְאוּ שְׁתֵּי מָרוֹת, טְרֵפָה, דְּכִנְטוּלָה דָּמֵי; וְאִם הִיא אַחַת וְנִרְאֵית כִּשְׁתַּיִם, נוֹקְבִין אוֹתָהּ, וְאִם שׁוֹפְכוֹת זוֹ לָזוֹ, אַחַת הִיא וּכְשֵׁרָה; וְאִם לָאו, שְׁתַּיִם הֵם וּטְרֵפָה.

ה אִם נִקְּבוּהָ וְלֹא הָיוּ שׁוֹפְכוֹת זוֹ לָזוֹ, וְאַחַר כָּךְ נִפְחוּ זוֹ וְעָלְתָה גַּם חֲבֶרְתָּהּ בִּנְפִיחָה זוֹ, אוֹ שֶׁהִטִּילוּ מַיִם בְּאַחַת מֵהֶן וְעַל יְדֵי כָּךְ נִתְמַלְּאָה גַּם חֲבֶרְתָּהּ מַיִם, כְּשֵׁרָה.

ו אַף עַל פִּי שֶׁהֵן שְׁתֵּי מָרוֹת גְּמוּרוֹת, רַק שֶׁבִּמְקוֹם דִּבּוּקָן בַּכָּבֵד כְּמוֹ רִחַב אֶצְבַּע הָיוּ כְּאַחַת, כְּשֵׁרָה, אֲפִלּוּ אִי לֹא שָׁפְכִי אַהֲדָדֵי; וְהוּא הַדִּין אִם מִתְחִלָּתָן הֵן שְׁתַּיִם וּבַסּוֹף הֵן מִתְעָרְבוֹת וְנַעֲשׂוֹת אַחַת, כְּשֵׁרָה.

ז הָיוּ שְׁתֵּי מָרוֹת בַּכָּבֵד, אַחַת הֵנָּה וְאַחַת הֵנָּה וְסִמְפּוֹן אֶחָד שׁוֹפֵךְ מָרָה לִשְׁתֵּיהֶן, וּכְשֶׁאָדָם זוֹקֵף הָאַחַת חוֹזֶרֶת לְתָהּ לְמָקוֹם שֶׁהַסִּמְפּוֹן מְחַלֵּק מָרָה וְשׁוֹפֵךְ לִשְׁתֵּיהֶן, אֲבָל כְּשֶׁהֵן שׁוֹכְבוֹת כְּדֶרֶךְ שֶׁהֵן עוֹמְדוֹת בְּחֵי הַבְּהֵמָה אֵין שׁוֹפְכוֹת זוֹ לְזוֹ, יֵשׁ לְהַכְשִׁיר בְּבֶהֱמַת יִשְׂרָאֵל. הַגָּה: מָרָה הַנִּפְרֶשֶׁת מֵעֵבֶר לְעֵבֶר שֶׁל כָּבֵד, אִי שָׁפְכִי לַהֲדָדֵי חָדָא הִיא, וּכְשֵׁרָה (כָּךְ פ״ דִּבְרֵי הַפְּרִדְכִּי שֶׁהֵבִיא אָסוּר וְהֶתֵּר בְּאֹרֶךְ כְּלַל נ״ב ד״ט); וְאִי לָא שָׁפְכִי לַהֲדָדֵי, טְרֵפָה.

ח יֵשׁ מִינֵי עוֹפוֹת שֶׁאֵין לָהֶם מָרָה, כְּמוֹ תּוֹרִים וּבְנֵי יוֹנָה, וְאֵין לְאָסְרָן כֵּיוָן שֶׁכָּל הַמִּין כָּךְ; וְהַצְּבִי אֵין לוֹ מָרָה בַּכָּבֵד, אֲבָל יֵשׁ לוֹ לְמַטָּה סָמוּךְ לִזְנָבוֹ. הַגָּה: מִי שֶׁבָּא לְפָנָיו עוֹף שֶׁאֵינוֹ מַכִּיר מִינוֹ וְלֹא נִמְצָא לוֹ מָרָה, אֵין אוֹמְרִים: וַדַּאי כָּל מִינוֹ אֵין לָהֶם מָרָה, אֶלָּא אָמְרִינַן: מִסְתָּמָא יֵשׁ לוֹ מָרָה, עַד שֶׁיְּיַדַּע שֶׁמִּין זֶה אֵין לוֹ מָרָה (תְּשׁוּבַת רַשְׁבַּ״א סִימָן ק״ח).

ט גַּרְעִין שֶׁנִּמְצָא בַּמָּרָה, אִם הָיָה כְּמוֹ גַּרְעִינָהּ שֶׁל תְּמָרָה שֶׁאֵין רֹאשָׁהּ חַד, מֻתֶּרֶת; וְאִם רֹאשָׁהּ חַד כְּגַרְעִינָהּ שֶׁל זַיִת, אֲסוּרָה, שֶׁהֲרֵי נִקְּבָה אוֹתָהּ כְּשֶׁנִּכְנְסָה, וְזֶה שֶׁלֹּא יֵרָאֶה הַנֶּקֶב מִפְּנֵי שֶׁהִגְלַד פִּי הַמַּכָּה. הַגָּה: וְכָל שֶׁכֵּן אִם נִמְצָא מַחַט אוֹ קוֹץ בַּמָּרָה, דְּטְרֵפָה (אוֹר״ה וּר״ן וְרַבֵּנוּ עֹבַדְיָה עַד״מ וּב״ח וּמַהֲרַשַׁ״ל פַּא״ט סִ״ט מ״ט וְסוֹף שׁ״ד).

סימן מג

א נִטַּל הַטְּחוֹל, כְּשֵׁרָה.

ב הַטְּחוֹל, רֹאשׁוֹ הָאֶחָד עָב וְהַשֵּׁנִי דַּק כִּבְרִית הַלָּשׁוֹן, אִם נִקַּב בְּרֹאשׁ הָעָב נֶקֶב מְפֻלָּשׁ, טְרֵפָה; וְאִם נִקַּב נֶקֶב שֶׁאֵינוֹ מְפֻלָּשׁ, אִם נִשְׁאַר תַּחְתָּיו כְּעֵבִי דִּינַר זָהָב, מֻתָּר; פָּחוֹת מִכָּאן, חֲרֵי הוּא כִּמְפֻלָּשׁ, וּטְרֵפָה. אֲבָל אִם נִקַּב הַדַּק, כְּשֵׁרָה. הַגָּה: וַאֲפִלּוּ נֶחְתַּךְ בַּמָּקוֹם הַדַּק, כְּשֵׁרָה (טוּר). נִקְרָעָה הַטְּחוֹל אוֹ נִמּוֹקָה אוֹ לָקְתָה בְּשִׁנּוּי בָּשָׂר, דִּינָהּ כִּנְקֻבָּה (שְׁעָרִים וְהַג״א); וְכֵן כָּל מָקוֹם שֶׁהַבָּשָׂר רָע וְנִרְקָב, דִּינוֹ כִּנְקֵב. וְאִם מַיִם בַּטְּחוֹל, אֲפִלּוּ עֲכוּרִין וּסְרוּחִין, אִם הַבָּשָׂר סְבִיבָיו שָׁלֵם, כָּשֵׁר. (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם פַּרְדְּכִי וְהַג״א וְעַיֵּן לְעֵיל סוֹף סִימָן נ׳).

ג יֵשׁ מִי שֶׁכָּתַב, שֶׁכָּל מַה שֶּׁדָּבוּק לַכֶּרֶס, קְרוּי עָב, וְלֹא יוֹתֵר.

ד עֲבִי דִּינַר זָהָב לֹא יָדַעְנוּ שִׁעוּרוֹ, וּמִכָּל מָקוֹם נִרְאֶה שֶׁהוּא פָּחוֹת מֵחֲצִי עָבְיוֹ.

ה נִמְצְאוּ שְׁנֵי טְחוֹלִים, כְּשֵׁרָה, וַאֲפִלּוּ דְּבוּקִים זֶה לָזֶה בְּצַד הָעָב. הַגָּה: וְיֵשׁ מַחֲמִירִים אִם נִמְצָא כְּמִין טְחוֹל בְּצַד הָעָב (הַגָּהוֹת ש״ד סִימָן פ״ט וּמַיְ״כ בְּשֵׁם מַהֲרַי״ל וּמַהֲרַי״ו מוּלִין); וְטוֹב לְהַחֲמִיר, אִם לֹא בִּמְקוֹם הֶפְסֵד מְרֻבֶּה.

ו טְחוֹל הָעוֹף עָגֹל כְּעֵגָבָה, וְאֵינוֹ דּוֹמֶה לְשֶׁל בְּהֵמָה, לְפִיכָךְ אֵין הַנֶּקֶב פּוֹסֵל בּוֹ.

סימן מד

א נִטְלוּ הַכְּלָיוֹת, כְּשֵׁרָה; לְפִיכָךְ, אִם נִבְרֵאת בְּכֻלְיָא אַחַת אוֹ בִּגְ׳ כֻּלְיוֹת, כְּשֵׁרָה; וְכֵן אִם נִקְּבָה הַכֻּלְיָא, אוֹ נֶחְתְּכָה, אֲפִלּוּ עַד מְקוֹם חָרִיץ, כְּשֵׁרָה.

ב לָקְתָה הַכֻּלְיָא, וְהוּא שֶׁיֵּעָשֶׂה בְּשָׂרָהּ כִּבְשַׂר הַמֵּת שֶׁהִבְאִישׁ אַחַר יָמִים, שֶׁאִם תֶּאֱחֹז בְּמִקְצָתוֹ יִתְמַסְמֵס וְיִפֹּל, וְהִגִּיעַ חֹלִי זֶה עַד הַלֵּבָן שֶׁבְּתוֹךְ הַכֻּלְיָא, חֲרֵי זוֹ טְרֵפָה מַכַּת חֶרֶב, דִּינוֹ כְּלָקְתָה הַכֻּלְיָא (הַגָּהוֹת אַשִׁירֵ״י וּפַרְדְּכִי וְעַיֵּן ס״ק ד׳). וְכֵן אִם נִמְצְאוּ בַּכּוּלְיָא לְחָה, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָהּ סְרוּחָה, אוֹ שֶׁנִּמְצְאוּ בָּהּ מַיִם עֲכוּרִים אוֹ סְרוּחִים, חֲרֵי זוֹ טְרֵפָה, וְהוּא שֶׁיַּגִּיעוּ עַד הַלֵּבָן, אֲבָל אִם נִמְצְאוּ בָּהּ מַיִם זַכִּים, כְּשֵׁרָה אֲפִלּוּ הִגִּיעוּ לַלֵּבָן שֶׁבָּהּ (וַאֲפִלּוּ נִמְצְאוּ הַמַּיִם זַכִּים בְּשִׁלְחוּפִית קְטַנָּה בַּכֻּלְיָא, כָּשֵׁר) (פַּרְדְּכִי פּא״ט וְהַג״א); וְאִם נִמְצָא בָּהּ דָּם, דִּינָהּ כְּמַיִם; (וְכָל בּוֹ וְאוֹר״ה כְּלָל צ״ג) וְאִם נִמְצְאוּ מְלֵאָה מַיִם שֶׁמַּרְאֵיהֶם רַע אֲבָל לֹא הָיוּ עֲבִים וַעֲכוּרִים, אֶלָּא מַרְאֵיהֶם כַּרְכּוֹמִי כְּמַרְאֵה הַדָּבַשׁ, כְּשֵׁרָה; וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹסֵר וְהֶכְי נָהוּג.

ג אִם לֹא הָיָה הַלָּקוּת אֶלָּא בַּלֵּבָן, אַף עַל פִּי שֶׁכָּל שְׁאָר הַכֻּלְיָא בְּרִיאָה, טְרֵפָה.

ד נִמְצְאוּ בַּכֻּלְיָא אֲבָנִים, כְּשֵׁרָה.

ה כֻּלְיָא שֶׁהִקְטִינָה, טְרֵפָה. וְכַמָּה תִּקְטַן וְתִטָּרֵף, בִּבְהֵמָה דַּקָּה עַד כְּפוֹל, וּפוֹל בִּכְלָל, טְרֵפָה; וּבְגָסָה, עַד כַּעֲנָבָה בֵּינוֹנִית, וַעֲנָבָה בִּכְלָל, טְרֵפָה; וְדַוְקָא שֶׁהִקְטִינָה מֵחֲמַת חֹלִי, אֲבָל הָיְתָה קְטַנָּה בְּתוֹלַדְתָּהּ, כְּשֵׁרָה. וְהֵיכִי יָדְעִינַן אִי חֲזוּ מֵחֲמַת חֹלִי אוֹ לֹא, אִי חָזִינַן שֶׁהַקְּרוּם שֶׁלָּהּ כָּווּץ בְּיָדוּעַ שֶׁמֵּחֲמַת חֹלִי הִיא, וְאִם אֵינוֹ כָּווּץ אֶלָּא שֶׁעָשׂוּי כְּמִדַּת כֻּלְיָא, מוֹכְחָא מִלְּתָא שֶׁמִּתְחִלַּת בְּרִיָּתָהּ הָיְתָה כָּךְ, וּכְשֵׁרָה.

ו יֵשׁ מִי שֶׁכָּתַב, שֶׁכְּשֶׁאָמְרוּ נִטְלוּ הַכְּלָיוֹת כְּשֵׁרָה, הֵינוּ כְּשֶׁנִּטְלוּ בְּיָד אוֹ כְּשֶׁנִּבְרֵאת כָּךְ, אֲבָל אִם נִטְלָה עַל יְדֵי חֹלִי, כֵּיוָן שֶׁהִקְטִינָה לְפָחוֹת מִכְּשִׁעוּר כְּבָר נֶאֶסְרָה וְאֵינָהּ תַּחֲזֹר לְהַכְשִׁירָהּ כְּשֶׁנָּמְרוּ לִכְלוֹת וּלְהָמַק; וּלְפִי זֶה צָרִיךְ לִבְדֹּק, אִם הַכִּיס שֶׁלָּהֶם מָלֵא חֵלֶב, נִכָּר שֶׁזֶּה תְּחִלַּת בְּרִיָּתָהּ, וּכְשֵׁרָה, וְאִם נִמְצָא שָׁם חָלָל וּמָקוֹם רֵיק, נִכָּר שֶׁהָיוּ לָהּ כְּלָיוֹת אֶלָּא שֶׁנִּמּוֹחוּ, וּטְרֵפָה.

ז אִם הָיוּ ג׳ כְּלָיוֹת אוֹ יוֹתֵר, וְהִקְטִינוּ הַיְתֵרוֹת וְנִשְׁאֲרוּ שְׁתַּיִם כְּהִלְכָתָן שֶׁלֹּא הִקְטִינוּ, כְּשֵׁרָה.

ח יֵשׁ מִי שֶׁכָּתַב דְּלֹבֶן בַּכֶּלְיָא לָקוּתָא הִיא, וְכָל שִׁנּוּי מַרְאֶה פּוֹסֵל בָּהּ.

ט כֶּלְיָא שֶׁהֶאֱדִימָה כַּלָּה אוֹ מִקְצָתָהּ, כְּשֵׁרָה.

י אֵין טְרֵפוּת בְּכֶלְיָא שֶׁל עוֹף.

סימן מה

א בְּהֵמָה אוֹ עוֹף שֶׁנִּטַּל הָאֵם שֶׁהַוָּלָד מֵנָּח בָּהּ, כְּשֵׁרָה. הַגָּה: וְכָל שֶׁכֵּן נִקֵּב, דְּכָשֵׁר (ר״ן); וְיֵשׁ מַחֲמִירִין לֶאֱסֹר בְּנִקֵּב אוֹ נִמּוֹק (שם וְרוֹקֵם וּמַפ״ק ג׳ וְהַגָּהוֹת ש״ד סִימָן פ״ח בְּשֵׁם אוֹר זָרוּעַ וּאוֹ״ה פְּלָל נ״ה), וְיֵשׁ לְהַחְמִיר אִם לֹא בְּמָקוֹם הֶפְסֵד מְרֻבֶּה.

ב נִטְלָה שַׁלְפּוּחִית שֶׁמֵּי רַגְלַיִם נְקִיִּים לְתוֹכָהּ, כְּשֵׁרָה, וְיֵשׁ אוֹסְרִין. וְהֶכֵי נָהוּג לְהַטְרִיף, אֲפִלּוּ בְּנִקֵּב (טור בְּשֵׁם ר״ח וְהַגְהָמַ״י פ״ח מה״ש בְּשֵׁם הַתּוֹסָפוֹת רֵישׁ דָּף מ״ח וְאַגָּדָה וְכֵן כָּתַב בַּהַגָּהָה ש״ד סִימָן פ״ח בְּשֵׁם אוֹר זָרוּעַ וְר״מ בְּשֵׁם מהרא״י וּמַהַרְשַׁ״ל בא״ו שְׁלוֹ סִימָן צ״ו בְּשֵׁם רַאֲבַי״ה וְר״י).

סימן מו

א נִקְּבוּ הַדַּקִּין, טְרֵפָה, וַאֲפִלּוּ לֵחָה שֶׁבָּהֶן סוֹתֵמְתָן, אֵינָהּ סְתִימָה, וַאֲפִלּוּ הִיא דְּבוּקָה בָּהֶן הַרְבֵּה עַד שֶׁאֵין יָכוֹל לְהוֹצִיאָהּ אֶלָּא עַל יְדֵי הַדְּחָק. וְאִם חֵלֶב טָהוֹר סוֹתֵם, כְּשֵׁרָה. שֶׁכָּל חֵלֶב טָהוֹר סוֹתֵם, טָמֵא אֵינוֹ סוֹתֵם, חוּץ מִקֵּרוּם שֶׁעַל הַלֵּב וְחֵלֶב שֶׁעַל גַּבֵּי הַכַּרְכֶּשְׁתָּא (פ״י מִעֵי הַדָּבוּק בְּפִי הַטַּבַּעַת) שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁהֵם טְהוֹרִים אֵינָם סוֹתְמִים. וְחֵלֶב חַיָּה שֶׁנִּבְנְגְדוּ אָסוּר בִּבְהֵמָה, אֵינוֹ סוֹתֵם, וְהָעוֹף כָּל שֶׁמֶּן שֶׁלּוֹ סוֹתֵם. הַגָּה: וְאֵינוֹ סוֹתֵם אֶלָּא בְּאוֹתוֹ אֵבֶר שֶׁהַשֶּׁמֶן דָּבוּק בּוֹ בְּתוֹלַדְתּוֹ, אֲבָל אִם סוֹתֵם נֶקֶב שֶׁל אֵבֶר אַחֵר לֹא מִקְרֵי סְתִימָה, וּטְרֵפָה (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם תּוֹסָפוֹת וְהָרֹא״שׁ וְהָרַשְׁבָּ״א).

ב יָצְאוּ הַדַּקִּין לַחוּץ וְהֶחְזִירוּ מֵאֲלֵיהֶן, כְּשֵׁרָה. וְאִם הֶחֱזִירָן, אִם נִתְהַפְּכוּ אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִקְּבוּ, טְרֵפָה, שֶׁאִי אֶפְשָׁר שֶׁיַּחֲזִירוּהָ כְּמוֹת שֶׁהָיוּ אַחַר שֶׁנִּהְפְּכוּ, וְאֵינָהּ חַיָּה; וְהוּא הַדִּין אִם לֹא יָצְאוּ וְנִמְצְאוּ מְהֻפָּכִין, טְרֵפָה (ל׳ רַמְבַּ״ם פ״ר מה״ש דט״ו). הַגָּה: וְכֵן אִם נִמְצְאוּ הַמֵּעַיִם בֵּין עוֹר לַבָּשָׂר וְנִמְצָא תָּפוּר שָׁם, יֵשׁ לָחוּשׁ שֶׁיָּצְאוּ וְנִתְהַפְּכוּ. אֲבָל אִם לֹא נִמְצָא שָׁם תְּפִירָה, וְלֹא נִכַּר שָׁם שֶׁנִּקְרַע, וְלֹא הָיָה נִכָּר בָּהּ שׁוּם רְעוּתָא, כְּשֵׁרָה (א״ו הָאָרֹךְ כְּלָל נ״ה וְהַגָּהַת ש״ד סִי׳ פ״ח בְּשֵׁם רַאֲבַי״ה).

ג הַדָּרָא דְּכַנְתָּא (פ״י הַמֵּעַיִם דַּקִּין שֶׁסּוֹבְבִין סָבִיב לַשֹּׁמֶן שֶׁלָּהֶם הַנִּקְרָא אינטר״יליא) שֶׁנִּקַּב אֶחָד לְחַבֵּרוֹ, כְּשֵׁרָה, שֶׁחַבֵּרוֹ מֵגֵן עָלָיו. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם נִקַּב לְכַנְתָּא, שֶׁהַכַּנְתָּא חֵלֶב טָהוֹר הוּא וְסוֹתֵם.

ד מַחַט שֶׁנִּמְצָא בַּדַּקִּים, טְרֵפָה, דְּחַיְשִׁינַן שֶׁמָּא נִקַּב.

ה חֻלְחֹלֶת, וְהוּא מְעֵי הָאַחֲרוֹן שֶׁהוּא שָׁוֶה בְּלֹא עִקּוּם וְהָרְעִי יוֹצֵא מִמֶּנּוּ, אִם נִקַּב בְּמַשֶּׁהוּ, טְרֵפָה כְּמוֹ שְׁאָר מֵעַיִם. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, שֶׁנִּקַּב לַחֲלַל הַבֶּטֶן; אֲבָל אִם נִקַּב בְּמָקוֹם שֶׁהוּא דָּבוּק בֵּין הַיְרֵכַיִם, כָּשֵׁר, וַאֲפִלּוּ נִטַּל כָּל מָקוֹם הַדָּבוּק בֵּין הַיְרֵכַיִם כָּשֵׁר, וְהוּא שֶׁיִּשָּׁאֵר מִמֶּנּוּ כִּמְלֹא אַרְבַּע אֶצְבָּעוֹת בַּשּׁוֹר הַגָּדוֹל, וּבַדַּקָּה לְפִי שִׁעוּר זֶה, הַגָּדוֹל לְפִי גָּדְלוֹ, וְהַקָּטָן לְפִי קָטְנוֹ. וְאִם בְּאוֹתָם אַרְבַּע אֶצְבָּעוֹת נִקַּב, יֵשׁ אוֹסְרִים בְּמַשֶּׁהוּ, וְיֵשׁ מַכְשִׁירִים עַד שֶׁיִּנָּטֵל רֹב רָחְבּוֹ.

ו אִם סָרְכָא יוֹצֵאת מֵהַדַּקִּין אוֹ מֵאַחַד מִשְּׁאָר אֵבָרִים שֶׁנִּקּוּבָתָן בְּמַשֶּׁהוּ וְנִסְרֶכֶת לַדֹּפֶן אוֹ לְמָקוֹם אַחֵר, כָּשֵׁר, דְּלָא אַשְׁכְּחָן בּוּעָה וְסִרְכָא אֶלָּא בָּרֵאָה. הַגָּה: וּמִכָּל מָקוֹם יֵשׁ לְדַקְדֵּק שֶׁלִּפְעָמִים יִמָּצְאוּ בּוּעוֹת הַרְבֵּה וְעַל יָדָן נִסְתְּמוּ הַמֵּעַיִם וְאָז הוּא טְרֵפָה. וְיֵשׁ לִבְדֹּק עַל יְדֵי קַשׁ אוֹ נוֹצָה אִם נִסְתְּמוּ (גַּם זֶה שָׁם).

סימן מז

א בְּהֵמָה שֶׁנִּמְצְאוּ בָּהּ שְׁתֵּי מֵעַיִם, טְרֵפָה; כְּגוֹן שֶׁיֵּשׁ לָהּ מְעֵי יָתֵר מִתְּחִלָּתוֹ וְעַד סוֹפוֹ עַד שֶׁנִּמְצְאוּ שְׁנֵי מֵעַיִם זֶה בְּצַד זֶה מִתְּחִלָּה וְעַד סוֹף כִּמְעֵי הָעוֹף, אוֹ שֶׁהָיָה הַמְּעֵי יוֹצֵא כְּעֶנֶף מִן הַבַּד וַהֲרֵי הוּא מֻבְדָּל, בֵּין בְּעוֹף בֵּין בִּבְהֵמָה, אֲבָל אִם חָזַר וְנִתְעָרֵב עִם הַמְּעֵי וְנַעֲשָׂה אֶחָד מִשְּׁנֵי רָאשָׁיו וַהֲרֵי שְׁנֵיהֶם מֻבְדָּלִים בְּאֶמְצַע, הֲרֵי זֶה מֻתָּרֶת וְאֵין כָּאן יָתֵר. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁכְּשֶׁיּוֹצֵא מֵהַדַּקִּין מְעֵי קָטָן כְּעֶנֶף הַיּוֹצֵא מִן הַבַּד, אִם בְּרֹאשׁ הַנֶּקֶבָה מָקוֹם שֶׁהַדַּקִּין יוֹצְאִין מִשָּׁם יֵשׁ

שָׁלֵם כְּרֹחַב אֶצְבַּע קֹדֶם שֶׁיַּתְחִיל זֶה הַמִּעְי לִפְרֹד, וְגַם לְמַטָּה לְאַחַר שֶׁנִּתְחַבֵּר עִם שְׂאָר הַדַּקִּין יֵשׁ כְּרֹחַב אֶצְבַּע שָׁלֵם, כְּשֵׁרָה; וְאִם לָאו, שֶׁאֵין כְּאֶצְבַּע שָׁלֵם לְמַעְלָה וּלְמַטָּה, טְרֵפָה, וְכֵן עִקָּר (בית יוסף בשם הַרַשְׁבָּ"א וְרַ"ן).

ב בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בִּבְהֵמָה, אֲבָל בְּעוֹף כַּיּוֹצֵא בָּזֶה, כָּשֵׁר. וַאֲפִלּוּ כַּמָּה עֲנָפִים יוֹצְאִים מִמֶּנּוּ כָּשֵׁר (רבינו ירוחם).

ג מְעִי הַיּוֹצֵא מִבֵּית הַכּוֹסוֹת (פֵּרוּשׁ, סוֹף הַקֶּרֶס עָשׂוּי כְּכוֹבַע וְקָרוּי בֵּית הַכּוֹסוֹת, וְהַמָּסָךְ מְחֻבָּר בּוֹ, וְהַמַּאֲכָל נִכְנָס מִבֵּית הַכּוֹסוֹת לְהַמָּסָךְ, וְהוּא הָאִצְטוֹמָכָא, וּלְפִי שֶׁמִּשָּׁבֵל הַמַּאֲכָל נִקְרָא הֶמֶּסֶת, מִשְּׁנֵיהֶן כִּמְסַת נָסָּ) (יְשַׁעְיָה י, יח) לְהֶמֶּסֶת, (כְּשֵׁרָה, וְהַיּוֹצֵא מִבֵּית הַכּוֹסוֹת לַקֶּרֶס), טְרֵפָה.

ד אִי אִית לָהּ תְּרֵי סְנָיֵא דֵּיבֵי, טְרֵפָה. וְאִי שָׁפְכִי לַהֲדָדֵי, כְּשֵׁרָה.

ה הַדָּרָא דְּכִנְתָּא שֶׁיּוֹצֵא מֵאֶמְצָעִיתָהּ יַתֶּרֶת שֶׁתָּלוּי בַּדַּקִּין כְּמוֹ מְעִי קָטָן כְּאֹרֶךְ אֶצְבַּע, כְּשֵׁרָה. הַגָּה: וְכָל זֶה דְּהַיְינוּ יַתֶּרֶת סָתוּם בְּרֹאשׁוֹ וְאֵין הָרֹעִי יוֹצֵא מִמֶּנּוּ, אֲבָל אִם הוּא פָּתוּחַ בְּרֹאשׁוֹ, טְרֵפָה, דְּהָרֹעִי נוֹפֵל לַגּוּף (כָּךְ מִשְׁמַע מִמָּרְדְּכִי ס"פ אֵלּוּ טְרֵפוֹת וְכֵן הוּא בְּרַאֲבַ"ן סִימָן כ"א וּבְהַגָּ"ה שֻׁלְחָן אוֹרֵ"ח כְּלָל נ"ה דִּין ר' וְהוּא פָּשׁוּט) וְעוֹד דְּהוּא נְקִיבַת הַדַּקִּין.

סימן מח

א קֻבָּה (קֻבָּה הוּא כִּיס שֶׁבִּמְעֵי הַבְּהֵמָה, שֶׁהַמַּאֲכָל נִכְנָס לַקֶּרֶס וּבְסוֹף הַקֶּרֶס שֶׁקּוֹרִין פַּאנְץ עָשׂוּי כְּכוֹבַע וְקָרוּי בֵּית הַכּוֹסוֹת, וְהַמַּאֲכָל נִכְנָס מִבֵּית הַכּוֹסוֹת לְהַמָּסָךְ וּמֵהֶמָּסָךְ לְקֻבָּה וּמֵהַקֻּבָּה לַדַּקִּין) שֶׁנִּקְּבָה, טְרֵפָה. וְאִם הַחֵלֶב שֶׁעַל הַיֶּתֶר סוֹתֵם הַנֶּקֶב, כְּשֵׁרָה; אֲבָל שֶׁעַל הַקֻּשֶׁת אֵינוֹ סוֹתֵם.

ב כֶּרֶס שֶׁנִּקַּב, טְרֵפָה, וְאֵין לוֹ דָּבָר שֶׁיְּסָתֵם אוֹתוֹ שֶׁהֲרֵי הַחֵלֶב שֶׁעָלָיו אָסוּר. הַגָּה: תּוֹלָעִים שֶׁנִּמְצְאוּ בַּכֶּרֶס, כָּשֵׁר, דְּמִן הַפֶּרֶשׁ הֵן גְּדֵלִים אוֹ הַבְּהֵמָה אָכְלָה אוֹתָן (הגה"ת ש"ד סימן מ"ז).

ג בָּשָׂר הַחוֹפֶה אֶת רֹב הַכֶּרֶס, וְהוּא הַמָּקוֹם מִן הַבֶּטֶן שֶׁאִם יִקָּרַע יֵצֵא הַכֶּרֶס, אִם נִקְרַע בָּשָׂר זֶה, טְרֵפָה, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִגִּיעַ קֶרַע זֶה לַכֶּרֶס עַד שֶׁנִּרְאֵית, אֶלָּא כֵּיוָן שֶׁנִּקְרַע רֹב עֲבִי הַבָּשָׂר הַזֶּה אוֹ נִטַּל, טְרֵפָה. וְכַמָּה שִׁעוּר הַקֶּרַע הַזֶּה, בְּאָרְכּוֹ אֹרֶךְ טֶפַח. וְאִם הָיְתָה בְּהֵמָה קְטַנָּה וְנִקְרַע רֹב אֹרֶךְ הַבָּשָׂר הַחוֹפֶה אֶת הַכֶּרֶס, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בְּאֹרֶךְ הַקֶּרַע טֶפַח, טְרֵפָה, הוֹאִיל וְנִקְרַע רֻבָּהּ.

ד אִם נִקַּדֵּר הַבָּשָׂר הַזֶּה בְּעִגּוּל אוֹ בְּאֹרֶךְ, אִם הָיָה יֶתֶר מִכְּסֶלַע, וְהוּא כְּדֵי שֶׁיִּכָּנֵס בּוֹ ג׳ גַּרְעִינֵי תְּמָרָה זוֹ בְּצַד זוֹ בְּדֹחַק, אִם יֵשׁ בָּהּ אֹכֶל הַנִּשְׁאָר סְבִיבוֹתֶיהָ כְּשֶׁאוֹכְלִין אוֹתָהּ, אוֹ בְּרֻוַח כְּשֶׁאֵין בָּהֶם שׁוּם אֹכֶל כְּלָל, חֲרֵי זֶה טְרֵפָה, שֶׁאִם יִמָּתַח קֶרַע זֶה יַעֲמֹד עַל טֶפַח.

ה אִם נִתְמַסְמֵס בָּשָׂר זֶה עַד שֶׁהָרוֹפֵא גּוֹרְרוֹ, חָשׁוּב כְּנִטַּל. הַגָּה: וְאֵין אָנוּ בְּקִיאִין בְּבָשָׂר שֶׁהָרוֹפֵא גּוֹרְרוֹ וְלָכֵן כָּל מָקוֹם שֶׁנִּשְׁתַּנָּה מַרְאִית הַבָּשָׂר דִּינוֹ כְּנִטַּל. (מַרְדְּכִי וּבֵית יוֹסֵף בְּשֵׁם הַגָּהוֹת מֵיימוֹנִי).

ו מַחַט שֶׁנִּמְצָא בַּחֲלַל הַקֻּבָּה אוֹ הַכֶּרֶס דִּינוֹ כְּמַחַט שֶׁנִּמְצָא בִּבֵית הַכּוֹסוֹת.

ז הֶמֶּסֶת וּבֵית הַכּוֹסוֹת דְּבוּקִין זֶה בָּזֶה. וְאִם נִקְּבוּ בִּמְקוֹם חִבּוּרָן, אֲפִלּוּ הַנֶּקֶב מְפֻלָּשׁ מִזֶּה לָזֶה, כְּשֵׁרָה. וְאִם הַנֶּקֶב בִּשְׂאָר צְדָדִים שֶׁאֵינָם דְּבוּקִים יַחַד, אִם הַנֶּקֶב מְפֻלָּשׁ מֵעֵבֶר אֶל עֵבֶר, טְרֵפָה; וְאִם לָאו, כְּשֵׁרָה בֵּין בְּהֶמֶּסֶת בֵּין בְּבֵית הַכּוֹסוֹת. הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹסְרִין בְּהֶמֶּסֶת אֲפִלּוּ בְּלֹא נֶקֶב מְפֻלָּשׁ (טור בְּשֵׁם רש"י וא"ז הָאֹרַךְ וּת"ה סִימָן קס"ה) וְהָכִי נָהוּג, אִם לֹא בְּמָקוֹם הֶפְסֵד מְרֻבֶּה שֶׁאָז יֵשׁ לְסָמֹךְ אַמַּכְשִׁירִין.

ח אִם נִמְצָא בְּאֶחָד מֵהֶם תְּחוּבָה מַחַט אוֹ קוֹץ וְלֹא נִקַּב מֵעֵבֶר אֶל עֵבֶר, הוֹפְכִין אוֹתוֹ וּבוֹדְקִין אוֹתוֹ מִבַּחוּץ, אִם יִמָּצֵא עָלָיו קֶרֶט דָּם בְּיָדוּעַ שֶׁנִּקַּב כֻּלּוֹ וּטְרֵפָה, וְאִם לָאו, כְּשֵׁרָה (תוס' והג"מיי פ"ו בְּשֵׁם סְמ"ג וְכָל הַפּוֹסְקִים) אֲפִלּוּ לֹא נִשְׁאַר רַק מְעַט מֵעוֹר הַחִיצוֹן שֶׁלֹּא נִקַּב וְהוּא שֶׁלֹּא מְלָחוֹ וְלֹא הֶדִיחוֹ, וַאֲפִלּוּ רֹאשׁ הָעָב שֶׁלּוֹ לְצַד חוּץ. הַגָּה: וְיֵשׁ מְקִלִּין לְהַתִּיר אִם לֹא נִקַּב מֵעֵבֶר לְעֵבֶר וְהוּדַּח וְנִמְלַח, אוֹ שֶׁנֶּאֱבַד וְלֹא בָּדַק מִבַּחוּץ אִם הָיָה עָלָיו קֶרֶט דָּם (כָּךְ מִשְׁמַע בְּהַגָּהוֹת סמ"ק וְרַמְב"ם וּרְא"ש דְּלִקָּמָן וְעוֹד פּוֹסְקִים) וְיֵשׁ לְסָמֹךְ עֲלֵיהֶם בִּמְקוֹם הֶפְסֵד מְרֻבֶּה. וְאִם עָבַר הַמַּחַט מֵעֵבֶר אֶל עֵבֶר וְעוֹדֶנּוּ תָּחוּב בּוֹ, בּוֹדְקִים אוֹתוֹ, אִם נִמְצָא קֶרֶט דָּם סָבִיב הַמַּחַט וְכָל שֶׁכֵּן עָלָיו (מַרְדְּכִי וּפוֹסְקִים וְהוּא ש"ס עָרוּךְ פא"ט דף נ"א וּבַהֲגָהוֹת דף ע"ו) בְּיָדוּעַ שֶׁנִּקַּב כֻּלּוֹ וּטְרֵפָה; וְאִם לָאו, אַחַר שְׁחִיטָה דָּחַק וְעָבַר, וּכְשֵׁרָה אִם לֹא מְלָחוֹ וְלֹא הֶדִיחוֹ, דְּכֵיוָן שֶׁהַמַּחַט עוֹדֶנּוּ שָׁם, אִלּוּ עָבַר מֵחַיִּים הָיָה הַדָּם סָבִיבוֹ. אֲבָל כְּשֶׁאֵין הַמַּחַט לְפָנֵינוּ, אָסוּר כְּשֶׁנִּקַּב כֻּלּוֹ אֲפִלּוּ אֵין בּוֹ קֶרֶט דָּם. הַגָּה: כָּל מָקוֹם שֶׁצָּרִיךְ בְּדִיקָה, אִם לֹא בְּדָקוּהוּ כְּגוֹן שֶׁנֶּאֱבַד אוֹ לָקְחוּ הַמַּחַט מִשָּׁם, טְרֵפָה, דַּהֲוֵי כְּאִלּוּ הֶדִיחוֹ וּמְלָחוֹ (רַשְׁבָּ"א סִימָן תש"ס). יֵשׁ אוֹמְרִים דְּבַזְמַן הַזֶּה דְּאֵין אָנוּ בְּקִיאִין בִּבְדִיקוֹת, יֵשׁ לְהַטְרִיף אִם נִקַּב הַמַּחַט מִשְּׁנֵי צְדָדִין, אֲפִלּוּ לֹא נִמְצָא קֶרֶט דָּם וְלֹא חֲלוּדָה, דְּאֵין אָנוּ סוֹמְכִין בָּזֶה עַל בְּדִיקָתֵנוּ מֵאַחַר דְּנִקַּב מִשְּׁנֵי צְדָדִין (אוֹר זָרוּעַ וּאוֹ"ז) וְהָכִי נָהוּג. מַחַט אוֹ קוֹץ הַנִּמְצָאִים בְּהֶמֶּסֶת וּבֵית הַכּוֹסוֹת בַּחֲלָלוֹ וְלֹא נִתְחַב בָּהֶן כְּלָל, כָּשֵׁר בְּכָל עִנְיָן וְאֵין צָרִיךְ שׁוּם בְּדִיקָה (הַגָּהוֹת מֵיימוֹנִי) וְיֵשׁ מְקִלִּין דְּאֲפִלּוּ בְּנִקַּב הַמַּחַט מִצַּד אֶחָד אֵין צָרִיךְ לִבְדֹּק מִבַּחוּץ אִם יֵשׁ עָלָיו קֶרֶט דָּם (רַמְב"ם וְהָרֹא"שׁ) וְיֵשׁ לְסָמֹךְ עֲלֵיהֶם אִם הוּא הֶפְסֵד מְרֻבֶּה וְאִי אֶפְשָׁר לִבְדֹּק, כְּגוֹן שֶׁנִּמְלַח אוֹ הוּדַּח אוֹ נֶאֱבַד.

ט אִם נִמְצָא עָלֶיהָ חֲלוּדָה דִּינָהּ כְּנִמְצָא עָלֶיהָ קֶרֶט דָּם. הַגָּה: וְכֵן אִם נִמְצָא חֲלוּדָה מִבַּחוּץ כְּנֶגֶד הַמַּחַט, אִם נִקַּב מִצַּד אֶחָד טְרֵפָה כְּאִלּוּ נִמְצָא שָׁם קֶרֶט דָּם (בית יוסף).

י זֶה שֶׁאָמַרְנוּ מִצַּד אֶחָד כְּשֵׁרָה, הַיְנוּ מִבִּפְנִים כְּלַפֵּי הָרֹעִי, דְּאִי צַד שֶׁבַּחוּץ כְּלַפֵּי חֲלַל הַגּוּף, אֲפִלּוּ לֹא נִקַּב כְּלָל אֶלָּא שֶׁנִּמְצָא מַחַט בַּחֲלַל הַגּוּף, טְרֵפָה.

יא מַחַט שֶׁנִּמְצֵאת בַּקֻּרְקְבָן וְכֻלָּהּ נִבְלַעַת בְּעִבִּי בְּשָׂרוֹ וְנִשְׁאַר כַּחֲצִי אֶצְבַּע מִצַּד הַכִּיס גַּם מִצַּד הַחוּץ שֶׁלֹּא הָיְתָה הַמַּחַט אוֹכֶלֶת וְלֹא הָיָה נִכָּר שׁוּם נֶקֶב לֹא לְצַד פְּנִים וְלֹא לְצַד חוּץ, תּוֹלִין לְהָקֵל. הַגָּה: דְּהַמַּחַט בָּא מִבִּפְנִים וְהָוֵי כְּנֶקֶב מִצַּד אֶחָד, וְאִם אֵין עָלָיו קֶרֶט דָּם מִבַּחוּץ, כָּשֵׁר (רשב״א) וְיֵשׁ מַחְמִירִין וְאוֹסְרִין אֲפִלּוּ בְּכִי הַאי גַּוְנָא (הגהות ש״ד בשם מהר״ם וא״ז תאר״ך) וְיֵשׁ לְחוּשׁ לְדִבְרֵיהֶם אִם לֹא בְּהֶפְסֵד מְרֻבֶּה.

יב קֶטֶן שֶׁמָּצָא מַחַט תָּחוּב בַּכֶּרֶס, יֵשׁ לְהַחְמִיר וְלֶאֱסֹר עַל פִּיו אִם הוּא חָרִיף לֵידַע וּלְכַוֵּן בִּדְבָרִים אֵלּוּ.

סימן מט

א הַקֻּרְקְבָן יֵשׁ לוֹ ב׳ עוֹרוֹת, נֶקֶב זֶה בְּלֹא זֶה כְּשֵׁרָה, עַד שֶׁיִּנָּקְבוּ שְׁנֵיהֶם זֶה כְּנֶגֶד זֶה, אֲבָל אִם נִקְבוּ זֶה שֶׁלֹּא כְּנֶגֶד זֶה כְּשֵׁרָה.

ב נֶקֶב, וְשֶׁמָּן שֶׁעָלָיו סוֹתְמוֹ, כָּשֵׁר. הַגָּה: וְכָל שֶׁכֵּן אִם לֹא נִקְּבוּ כָּל שְׁנֵי הָעוֹרוֹת, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִשְׁאַר רַק מְעַט מֵעוֹר הַחִיצוֹן שֶׁלֹּא נִקַּב, שֶׁכָּשֵׁר (תה״ד סוף סימן קס״ה).

ג אִם נִמְצָא מַחַט תָּחוּב בּוֹ מִבִּפְנִים דֵּינוֹ כְּדִין מַחַט שֶׁנִּמְצָא בְּהֶמְסָס וּבֵית הַכּוֹסוֹת. הַגָּה: אִם הַמַּחַט נִמְצָא בָּעֲבִי הַבָּשָׂר וְלֹא נִכָּר מִבִּפְנִים וְלֹא מִבַּחוּץ, עַיֵּן לְעֵיל סִימָן מ״ח.

ד זֶה שֶׁהִכְשִׁרְנוּ בְּנֶקֶב עוֹר חִיצוֹן לְבַדּוֹ, דַּוְקָא בְּנֶקֶב מֵעַצְמוֹ מֵחֲמַת חֹלִי, דְּאִי מֵחֲמַת קוֹץ אוֹ מַחַט, טְרֵפָה, דְּחִישִׁינַן שֶׁמָּא נֶקֶב אֶחָד מֵהָאֲבָרִים הַפְּנִימִיִּים שֶׁנִּקּוּבָתָן בְּמַשֶּׁהוּ. וְאִם לֹא הָיָה מַכִּיר אִם הַנֶּקֶב מֵחֲמַת קוֹץ אוֹ אִם הוּא מֵחֲמַת חֹלִי, תּוֹלִין לְהָקֵל (ד״ע וְאוֹהֶל מוֹעֵד).

ה אִם תּוֹלְעִים יוֹצְאִים מֵהַקֻּרְקְבָן, כְּשֵׁרָה, דִּלְאַחַר שְׁחִיטָה פָּרִישׁ.

סימן נ

א כָּל אֵלּוּ הַנְּקָבִים, אִם יֵשׁ בַּמֶּה לִתְלוֹת כְּמוֹ בְּטַבָּח אוֹ בִּזְאֵב שֶׁנִּטְלָן, תּוֹלִין בָּהֶם, וְאִם אֵין דָּבָר לִתְלוֹת בּוֹ וְסָפֵק אִם נֶקֶב מֵחַיִּים אִם לָאו, נוֹקְבִין נֶקֶב אֶצְלוֹ וּמְדַמִּין זֶה לָזֶה, וַאֲפִלּוּ אֵין דּוֹמִים, אִם מִשְׁמְשׁוּ בַּיָּדִים בְּנֶקֶב הַסָּפֵק יְמַשְׁמְשׁוּ גַּם בַּנֶּקֶב שֶׁעוֹשִׂין לְדַמּוֹתוֹ בּוֹ, אִם דּוֹמִים לְאַחַר מִשְׁמוּשׁ, כְּשֵׁרָה. וְאֵין מְדַמִּין אֶלָּא בְּכֶרֶס וּבְדַקִּין, אֲבָל לֹא בְּלֵב וּטְחוֹל וְקֻרְקְבָן. הַגָּה: וְעַיֵּן לְעֵיל סִימָן ל״ו כַּיּצַד נוֹהֲגִין. כָּל מָקוֹם שֶׁאֵין יְכוֹלִין לִתְלוֹת שֶׁנַּעֲשָׂה לְאַחַר שְׁחִיטָה, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא טְרֵפוּת שֶׁיֵּשׁ לוֹ בְּדִיקָה, אִם לֹא בְּדָקוּהוּ אוֹ שֶׁאֵין יְכוֹלִין לִבְדֹּק, חֲרֵי הוּא כְּסָפֵק טְרֵפָה וְאוֹסְרִין אוֹתָהּ. וְלֹא אָמְרִינַן נִשְׁחֲטָה הַתְּרָה אֶלָּא בְּדָבָר שֶׁנּוֹכַל לוֹמַר שֶׁנַּעֲשָׂה הֶרֵעוּתָא לְאַחַר שְׁחִיטָה, דְּלֹא יָצְאתָה מֵחֶזְקָתָהּ מֵחַיִּים.

ב כָּל אֵבֶר שֶׁאָמַרְנוּ שֶׁאִם נִקַּב בְּמַשֶּׁהוּ, טְרֵפָה, כָּךְ אִם נִטַּל כֻּלּוֹ, טְרֵפָה, בֵּין שֶׁנִּטַּל בְּחֹלִי אוֹ בַּיָּד, בֵּין שֶׁנִּבְרָא חָסֵר. וְכֵן אִם נִבְרָא בִּשְׁנֵי אֲבָרִים מֵאוֹתוֹ אֵבֶר, טְרֵפָה, שֶׁכָּל הַיָּתֵר כְּנָטוּל חָשׁוּב חוּץ מִטְּחוֹל שֶׁנִּטַּל כָּשֵׁר וְנִקַּב בְּסוֹמְכֵיהּ טְרֵפָה. (טור). וְכָל שֶׁאָמַרְנוּ בּוֹ אִם נִבְרָא חָסֵר, טְרֵפָה, כָּל שֶׁכֵּן אִם נִטַּל בַּיָּד. וְכָל שֶׁאָמַרְנוּ בּוֹ אִם נִטַּל, טְרֵפָה, הוּא הַדִּין לַנִּבְרָא חָסֵר. וְיֵשׁ מַכְשִׁירִין בָּזֶה. וּבְהֶפְסֵד מְרֻבֶּה יֵשׁ לִסְמֹךְ אַמַּכְשִׁירִין (ד״ע).

ג כָּל אֵבֶר שֶׁנִּקְּבָתוֹ אוֹ חֶסְרוֹנוֹ אוֹ נְטִילָתוֹ פּוֹסֵל, אִם נִתְמַסְמֵס, פָּסוּל. הַגָּה: וַאֲנַן שֶׁאֵין אָנוּ בְּקִיאִין, כָּל שֶׁנִּשְׁתַּנָּה מֵרְאִית הַבָּשָׂר לְרֵעוּתָא חֲרֵי כְּנֶקֶב שָׁם (הגהות מיימוני ופרדכי).

סימן נא

א קוֹץ אוֹ מַחַט שֶׁנִּקַּב לַחֲלַל הַבְּהֵמָה אוֹ הָעוֹף, חַיְשִׁינַן שֶׁמָּא נֶקֶב אֶחָד מֵהַמְּקוֹמוֹת שֶׁנִּקּוּבָתָן בְּמַשֶּׁהוּ וּטְרֵפָה. וּלְפִיכָךְ, כָּל הָאֲבָרִים שֶׁשָּׁנִינוּ בָּהֶם שֶׁאִם נִקַּב מִצַּד אֶחָד כָּשֵׁר, כְּלֵב וְעֲבִי בֵּית הַכּוֹסוֹת וְקֻרְקְבָן אִם הַנֶּקֶב מִצַּד חוּץ, דַּוְקָא כְּשֶׁנִּקַּב מֵחֲמַת חֹלִי, אֲבָל אִם הוּא מֵחֲמַת מַחַט אוֹ קוֹץ, טְרֵפָה. הַגָּה: וְאִם הוּא סָפֵק אִם נַעֲשָׂה עַל יְדֵי חֹלִי אוֹ קוֹץ וּמַחַט, כָּשֵׁר (בית יוסף בשם אהל מועד) וְעַיֵּן לְעֵיל סי׳ מ״ט. וְכָל שֶׁכֵּן שֶׁיֵּשׁ לְהַכְשִׁיר כְּהַאי גַּוְנָא בְּנֶקֶב הָעוֹר וְהַבָּשָׂר עַד הֶחָלָל. וּמִיהוּ, אִם נֶקֶב בְּקוֹץ לְפָנֵינוּ וְנִשְׁחֲטָה הַבְּהֵמָה וְנִמְצָא הַקּוֹץ תָּחוּב לְפָנֵינוּ מִדֹּפֶן הַבְּהֵמָה לְאֶחָד מֵהָאֲבָרִים, נִרְאִין הַדְּבָרִים שֶׁלֹּא נִקַּב בְּמָקוֹם אַחֵר, לְפִיכָךְ, אִם פָּגַע בַּלֵּב וְכִיּוֹצֵא בּוֹ וְלֹא נִקַּב לְבֵית חֲלָלוֹ, כְּשֵׁרָה.

ב הָא דְּמַטְרְפִינַן (דוקא) בְּקוֹץ אוֹ מַחַט שֶׁהֵם דַּקִּים וְאִי אֶפְשָׁר לִבְדֹּק אַחַר נֶקֶב מַשֶּׁהוּ אֲבָל בְּקָנֶה וְכִיּוֹצֵא בּוֹ, כָּשֵׁר עַל יְדֵי בְּדִיקַת הָאֲבָרִים שֶׁנִּקּוּבָתָן בְּמַשֶּׁהוּ.

ג אִם הַקּוֹץ אוֹ הַמַּחַט לֹא נִקְּבוּ לְחֶלֶל, אֲפִלּוּ כֻּלּוֹ טָמוּן בַּבָּשָׂר כְּגוֹן בַּיָּרֵךְ שֶׁהִיא עָבָה, כְּשֵׁרָה אֲפִלּוּ צַד הֶעָבֶה שֶׁל מַחַט כְּלַפֵּי פְּנִים.

ד הִלְעִיטָהּ דָּבָר שֶׁנִּקַּב בְּנֵי מֵעֶיהָ כְּגוֹן קֶרֶט שֶׁל חִלְתִּית (פי׳ הֶעָרוּךְ אס״ה פיטיד״א בלע״ז, ובלשון יִשְׁמָעֵאל חִלְתִּית) וְכִיּוֹצֵא בּוֹ, טְרֵפָה. וְאִם הוּא דָּבָר שֶׁסָּפֵק אִם נִקַּב, טְרֵפָה מִסָּפֵק.

סימן נב

א עוֹף שֶׁנִּפַּל לְאוּר וְנֶחְמְרוּ בְּנֵי מֵעָיו וְנִשְׁתַּנּוּ, הַלֵּב וְקִרְקְבָן וְכָבֵד שֶׁדַּרְכָּם לִהְיוֹת אֲדֻמִּים וְהוֹרִיקוּ כְּכַרְתִּי, אוֹ הַמֵּעַיִם שֶׁדַּרְכָּן לִהְיוֹת יְרֻקִּים הֶאֱדִימוּ, טְרֵפָה אֲפִלּוּ בְּמַשֶּׁהוּ מֵהֶם שֶׁנִּשְׁתַּנּוּ, וַאֲפִלּוּ לֹא הִגִּיעַ לֶחָלָל, כֵּיוָן שֶׁנִּשְׁתַּנּוּ מֵחֲמַת מִכְוַת אֵשׁ סוֹפָן לִנָּקֵב. וְהַכָּבֵד אֵין הַשִּׁנּוּי אוֹסֵר בּוֹ אֶלָּא אִם כֵּן נִשְׁתַּנָּה כְּנֶגֶד הַמֵּעַיִם, דְּהַיְנוּ בָּרֹאשׁ הַדַּק שֶׁלּוֹ וּכְלַפֵּי פְּנִים, אוֹ אִם הוֹרִיק כְּנֶגֶד הַמָּרָה אוֹ כְּנֶגֶד כָּל מָקוֹם חִיּוּתָהּ. אֲבָל הָרֵאָה אֵין חוֹשְׁשִׁין לָהּ, מִפְּנֵי שֶׁצַּלְעוֹתֶיהָ מְגִנּוֹת עָלֶיהָ. הַגָּה: וּטְחוֹל שֶׁהוֹרִיקָה בְּסוֹמְכֵיהּ, אֲפִלּוּ רַק מַשֶּׁהוּ, טְרֵפָה, שֶׁסּוֹפוֹ לִנָּקֵב (בית יוסף לְדַעַת הָרַשְׁבָּ״א).

ב הָא דְּשִׁנּוּי פּוֹסֵל בְּאֲבָרִים אֵלּוּ, דַּוְקָא כְּשֶׁעָמְדוּ בְּשִׁנּוּיֵיהֶם אַחַר שֶׁשָּׁלָקָן, אֲבָל אִם שְׁלָקָן וְחָזְרוּ לְמַרְאֵיהֶן, כָּשֵׁר.

ג אִם לֹא נִשְׁתַּנּוּ אֲבָרִים אֵלּוּ וְאֵרַע שֶׁשְּׁלָקָן וְנִשְׁתַּנּוּ, טְרֵפָה, כֵּיוָן שֶׁנִּפְלָה לָאוּר.

ד אֵין יְרָקוּת פּוֹסֵל בְּכָבֵד שֶׁל עוֹף בֵּיתִי שֶׁיֵּשׁ בְּמִינוֹ מִדְבָּרִיִּי, שֶׁכָּל הַמִּדְבָּרִיִּים כְּבֵדָן יָרֹק כְּכַרְתִּי.

ה נָפְלָה לָאוּר וְאֵין יָדוּעַ אִם נֶחְמְרוּ בְּנֵי מֵעָיהָ, צְרִיכָה בְּדִיקָה. וְאִי לֵיתָא קָמָן לְמִבְדְּקֵיהּ, אֲסוּרָה.

ו נִמְצָא שִׁנּוּי בְּאֶחָד מֵאֵיבָרִים אֵלּוּ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין יָדוּעַ לָנוּ שֶׁנָּפְלָה לָאוּר, טְרֵפָה. הַגָּה: וְיֵשׁ מַכְשִׁירִין כָּל זְמַן דְּלָא יָדְעִינַן שֶׁנָּפְלָה לָאוּר, אֶלָּא תָּלִינַן הַשִּׁנּוּי בְּדָבָר אַחֵר (ר״ן וּמְרַדְכִי בֶּשֵׁם רַאבִּי״ה וְרַשְׁ״י וּמַהֲרַא״י בְּשַׁעַר ל״ה וְרֹא״שׁ וְעוֹד פּוֹסְקִים) וְיֵשׁ לִסְמֹךְ עֲלֵיהֶם.

ז אֵין טְרֵפוּת שִׁנּוּי אֲבָרִים אֵלּוּ פּוֹסֵל אֶלָּא בְּעוֹף, אֲבָל בִּבְהֵמָה אֵין שִׁנּוּי אֲבָרִים אֵלּוּ פּוֹסֵל אֲפִלּוּ יָדַעְנוּ שֶׁנָּפְלָה לָאוּר. הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹסְרִין גַּם בִּבְהֵמָה בְּיָדוּעַ שֶׁנָּפְלָה לָאוּר וְנִשְׁתַּנּוּ מֵעֶיהָ, וְהֶכֵי נָהוּג (כְּרַדְכִי וְהַגָּ״א בְּשֵׁם כַּמָּה גְּדוֹלִים וְרַשְׁבָּ״א וְרַאֲבָ״ד וְאוֹר״ח).

סימן נג

א נִשְׁמְטוּ יְדֵי הַבְּהֵמָה מֵעִקָּרָם, אוֹ שֶׁנִּשְׁתַּבְּרוּ אוֹ נֶחְתְּכוּ לְגַמְרֵי, אוֹ שֶׁיֵּשׁ לָהּ ג׳ יָדַיִם, כְּשֵׁרָה. אֲבָל הָעֶצֶם הַנִּשְׁבָּר עַצְמוֹ עִם מְעַט לְמַעְלָה מִן הַשִּׁבְירָה אָסוּר כְּשֶׁנִּשְׁבַּר, אִם אֵין עוֹר וּבָשָׂר חוֹפִין אֶת רֻבּוֹ. הַגָּה: וְיֵשׁ מְטָרִיפִין גַּם הַבְּהֵמָה אִם נִשְׁמַט (ש״ד וְהַגַּ״מ וְעוֹד פּוֹסְקִים) אוֹ נִשְׁבַּר סָמוּךְ לַגּוּף (הגַ״א פ׳ הַמְּקַשֵּׁר) וְרוֹאִין שֶׁנִּצְרַר הַדָּם מֵעֵבֶר לִצְלָעוֹת, שֶׁרוֹאִין שֶׁעָבְרָה הַמַּכָּה תּוֹךְ הַגּוּף (כֵּן מִשְׁמַע מֵאסוּר וְהֶתֵּר הָאָרֹךְ כְּלַל נ׳ דִּין ר) וְהֶכֵי נָהוּג. אֲבָל אֵין לְחוּשׁ לָזֶה כָּל זְמַן שֶׁאֵין רוֹאִין שֶׁנִּצְרַר הַדָּם, וְאֵין צָרִיךְ בְּדִיקָה (נִלְמַד מִעוֹף דְּפָעִיף ב׳).

ב וְכֵן בְּעוֹף, אִם נֶחְתְּכוּ אוֹ נִשְׁבְּרוּ אֲגַפָּיו, כְּשֵׁרָה, אֲפִלּוּ נִשְׁבְּרוּ סָמוּךְ לְחִבּוּרוֹ לַגּוּף, וְהוּא שֶׁשָּׁבַר הָעֶצֶם הַחִיצוֹן לֹא יִהְיֶה בּוֹ עֹקֶץ, שֶׁאִם הָיָה בּוֹ עֹקֶץ תִּבְדֹּק הָרֵאָה. הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹסְרִין אִם נִשְׁבַּר סָמוּךְ לַגּוּף, וְאוֹמְרִים דְּדִינוֹ כְּשָׁמוּט (הַגָּהוֹת מֵיְמוֹנִי) וְהַמְנַהֵג הַפָּשׁוּט שֶׁנּוֹהֲגוּ לְשַׁעֵר כְּרֹחַב אֲגוּדָּל, אֲפִלּוּ בְּצִמְצוּם, כָּשֵׁר (אָגוּר וְאַגְּדָה וְכֵן פָּתוּב בְּשֵׁ״ג שֶׁכֵּן נוֹהֲגִין) אִם לֹא שֶׁרוֹאֶה שֶׁנִּצְרַר הַדָּם מֵעֵבֶר לַצְּלָעוֹת, אֲבָל אֵין חוֹשְׁשִׁין לָזֶה וּמַכְשִׁירִין מִסְּתָמָא (מַהֲרִי״ק שׁוֹרֶשׁ ל״ח וּת״ה סִימָן ק״פ) וְאֵין חִלּוּק אִם עֹקֶץ בַּשִּׁבְירָה אוֹ לֹא, מֵאַחַר שֶׁרָחוֹק מִן הַגּוּף. אֲבָל (אם) אֵין רֹחַב אֲגוּדָּל בֵּין מָקוֹם הַשִּׁבְירָה לַגּוּף אָז הוּא טְרֵפָה בְּכָל עִנְיָן, וְלֹא מְהֻנֵּי בְּדִיקַת הָרֵאָה, דְּאֵין אָנוּ בְּקִיאִין בִּבְדִיקָה (ש״ד וְאֶרֶךְ כְּלַל נ׳ ד״ה וּמַהֲרִי״ל וְאָגוּר) בְּכָל מָקוֹם דְּאָפְשָׁא רְעוּתָא, וְהֶכֵי נָהוּג.

ג נִשְׁמְטוּ אֲגַפָּיו, אֲפִלּוּ אֶחָד מֵהֶם, מֵעִקָּרוֹ, חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא נִקְּבָה הָרֵאָה, וְצָרִיךְ לִפְתֹּחַ לְבָדְקָהּ אִם הִיא שְׁלֵמָה, כְּשֵׁרָה, וְאִם לָאו, טְרֵפָה.

ד נִמְצָא הַגַּף שָׁבוּר וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ אִם לִקְדֶם שְׁחִיטָה נִשְׁבַּר אוֹ אַחַר כָּךְ, טְרֵפָה. הַגָּה: וְיֵשׁ מַכְשִׁירִין מִכֹּחַ סְפֵק סְפֵקָא, סָפֵק שֶׁמָּא נִשְׁבַּר אַחַר שְׁחִיטָה, וְאִם תִּמְצָא לוֹמַר לִקְדֶם שְׁחִיטָה, שֶׁמָּא לֹא נִקְּבָה הָרֵאָה (אסור והתר הארוך) וְיֵשׁ לִסְמֹךְ עַל זֶה לְהַכְשִׁיר בִּנְשִׁבַּר, דְּהָא יֵשׁ מַכְשִׁירִין בְּלָאו הָכֵי (ד״ע), אֲבָל כְּשֶׁנִּמְצָא שָׁמוּט וְלֹא יָדְעִינַן אִי לִקְדֶם שְׁחִיטָה אוֹ לְאַחַר שְׁחִיטָה, יֵשׁ לְהַחֲמִיר וְלָאֱסֹר. וְעַיֵּן לְקַמָּן סוֹף סִימָן ק״י.

ה עוֹף שֶׁהָיָה לוֹ מַכָּה עֲמֻקָּה תַּחַת הַכָּנָף כְּנֶגֶד הָרֵאָה, וְשָׁמוּ נוֹצָה עַל הַמַּכָּה וְנִפְתְּחוּ דֶּרֶךְ הַגַּרְגֶּרֶת בְּקַשׁ דַּק וְלֹא יָצָא הָרוּחַ, יְמַלֵּא מְקוֹם הַמַּכָּה מַיִם וְינַפֵּחַ בְּקַשׁ דֶּרֶךְ הַגַּרְגֶּרֶת, אִם יְבַצְבְּצוּ הַמַּיִם, טְרֵפָה.

סימן נד

א הַבְּהֵמָה יֵשׁ לָהּ כ״ב צְלָעוֹת גְּדוֹלוֹת שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן מֹחַ, י״ א מִכָּאן וְי״ א מִכָּאן, וְכָל אַחַת תְּקוּעָה בַּחוּלְיָא שֶׁלָּהּ, וּלְמַטָּה מֵהֶן יֵשׁ עוֹד צְלָעוֹת קְטַנּוֹת שֶׁאֵין בָּהֶם מֹחַ, וּלְאַחַר שֶׁכָּלוּ כָּל הַצְּלָעוֹת יֵשׁ חוּלְיוֹת שֶׁאֵין צְלָעוֹת תְּקוּעוֹת בָּהֶן. נִשְׁבְּרוּ רֻבָּן שֶׁל כ״ב הַגְּדוֹלוֹת מֵחֲצָיָן וּלְמַעְלָה כְּלַפֵּי הַשִּׁדְרָה, בֵּין שִׁשָּׁה מִצַּד זֶה וְשִׁשָּׁה מִצַּד זֶה, אוֹ י״ א מִצַּד זֶה וְאֶחָד מִצַּד הַשֵּׁנִי, טְרֵפָה. וְאִם נֶעֱקְרוּ מֵהַחוּלְיָא וְהַחוּלְיָא קַיֶּמֶת, הֲרֵי כְּאִלּוּ נִשְׁתַּבְּרוּ.

ב נִשְׁתַּבְּרוּ צְלָעוֹת הַקְּטַנּוֹת שֶׁאֵין בָּהֶם מֹחַ, כְּשֵׁרָה.

ג נֶעֱקַר מֵהַצְּלָעוֹת גְּדוֹלוֹת צֶלַע וַחֲצִי חוּלְיָא עִמָּהּ, טְרֵפָה. הַגָּהּ: וְדַוְקָא נֶעֱקָרָה, אֲבָל אִם אֵרַע בָּהּ חֶסְרָה, כָּשֵׁר. וְהוּא הַדִּין אִם יִתְרָה חוּלְיָא אַחַת, אֲפִלּוּ עִם ב׳ צְלָעוֹת, כְּגוֹן שֶׁנִּמְצְאוּ י״ב צְלָעוֹת גְּדוֹלוֹת שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן מֹחַ, כָּשֵׁר (ת״ה סימן קע״ז) וְכֵן אִם נִמְצְאוּ בְּצַד אֶחָד ט״ו צְלָעוֹת וּבְצַד אֶחָד כְּתִקּוּנוֹ (רשב״א שע״ו).

ד נֶעֱקָרָה חוּלְיָא אַחַת כֻּלָּהּ, אֲפִלּוּ מֵאוֹתָן שֶׁאֵין בָּהֶם צְלָעוֹת, טְרֵפָה. הַגָּהּ: וַאֲפִלּוּ הוּא לְמַטָּה בְּמָקוֹ׳ שֶׁאֵין פְּסִיקַת חוּט הַשִּׁדְרָה פּוֹסֵל שָׁם.

ה אִם נִשְׁבְּרָה הַשִּׁדְרָה וְלֹא נִפְסַק חוּט הַשִּׁדְרָה, כְּשֵׁרָה.

סימן נה

א שְׁלֹשָׁה פְּרָקִים יֵשׁ בֶּרֶגֶל הַתַּחְתּוֹן, וְהוּא מַה שֶּׁחוֹתְכִין עִם הַפָּרָסוֹת כְּשֶׁמַּפְשִׁיטִין הַבְּהֵמָה וְנִקְרֵאת אַרְכֻּבָּה הַנִּמְכֶּרֶת עִם הָרֹאשׁ, וּלְמַעְלָה מִמֶּנּוּ פֶּרֶק שֵׁנִי וְהוּא הַנִּקְרָא שׁוֹק, וְצֶמֶת הַגִּידִים בְּתַחְתִּיתוֹ סָמוּךְ לָאַרְכֻּבָּה הַנִּמְכֶּרֶת עִם הָרֹאשׁ, וּלְמַעְלָה מִמֶּנּוּ פֶּרֶק שְׁלִישִׁי וְהוּא מְחֻבָּר לַגּוּף וְנִקְרָא קוּלִית. בַּפֶּרֶק הַתַּחְתּוֹן, בְּכָל מָקוֹם שֶׁיֵּחָתֵךְ בָּהּ, כְּשֵׁרָה. עֶצֶם הַמְחֻבָּר לַגּוּף הַנִּקְרָא קוּלִית, בְּכָל מָקוֹם שֶׁיֵּחָתֵךְ, טְרֵפָה. בָּעֶצֶם הָאֶמְצָעִי, אִם נֶחְתַּךְ שֶׁלֹּא בִּמְקוֹם צֶמֶת הַגִּידִים, כְּשֵׁרָה. וְאִם נֶחְתַּךְ בִּמְקוֹם צֶמֶת הַגִּידִים, טְרֵפָה, וְלֹא נֶאֶסְרָה מִפְּנֵי שֶׁהִיא חֲתוּכַת הָרֶגֶל בִּמְקוֹם זֶה, אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁנֶּחְתְּכוּ הַגִּידִים. לְפִיכָךְ, אִם נִשְׁבַּר הָעֶצֶם בִּמְקוֹם צֶמֶת הַגִּידִים וְיָצָא לַחוּץ, וְאֵין עוֹר וּבָשָׂר חוֹפִין אֶת רֻבּוֹ, וּבָדַק בְּצֶמֶת הַגִּידִים וְנִמְצְאוּ קַיָּמִים, כְּשֵׁרָה. וְיֵשׁ אוֹסְרִים בְּנֶחְתַּךְ עֶצֶם הָאֶמְצָעִי בְּכָל מָקוֹם, אֲפִלּוּ שֶׁלֹּא בִּמְקוֹם צֶמֶת הַגִּידִים, וּלְדַעְתָּם אִם נִשְׁבַּר הָעֶצֶם בִּמְקוֹם צֶמֶת הַגִּידִים וְיָצָא לַחוּץ וְאֵין עוֹר וּבָשָׂר חוֹפִין אֶת רֻבּוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁבָּדַק בְּצֶמֶת הַגִּידִים וְנִמְצְאוּ קַיָּמִים, טְרֵפָה. וְכֵן אִם נֶחְתַּךְ בְּתוֹךְ הַפֶּרֶק שֶׁבֵּין אַרְכֻּבָּה הַנִּמְכֶּרֶת עִם הָרֹאשׁ לַשּׁוֹק בְּסוֹף הָעֲרָקוּם, בֵּין הָעֲרָקוּם וּבֵין הַשּׁוֹק, טְרֵפָה לְדַעַת זֶה (בית יוסף בשם מהר״י ן׳ חביב). וְאִם נֶחְתַּךְ בְּתוֹךְ הַפֶּרֶק בְּמָקוֹם שֶׁמְּחֻבָּר עֶצֶם הַקּוּלִית עִם הַשּׁוֹק, טְרֵפָה. הַגָּהּ: וְנֶהֱגוּ בְּכָל אַשְׁכְּנַז וְצָרְפַת כַּסְּבָרָא הָאַחֲרוֹנָה (הרא״ש וטור ורבינו ירוחם) וְאֵין לְשַׁנּוֹת, לָכֵן בְּכָל מָקוֹם שֶׁנֶּחְתַּךְ מִן הָעֲרָקוּם וּלְמַעְלָה, טְרֵפָה, אַף עַל פִּי שֶׁצֶּמֶת הַגִּידִין קַיָּמִין.

ב עֶצֶם הַקּוּלִית שֶׁנִּפְתַּק מִמְּקוֹמוֹ בְּמָקוֹם חִבּוּרוֹ בַּגּוּף, וְהַיְנוּ בּוּקָא דְּאַטְמָא דְּשָׁף מִדּוּכְתֵּהּ, טְרֵפָה בֵּין בִּבְהֵמָה בֵּין בְּעוֹף, וְהוּא דְּאַעֲבוּל (פרי שנדקבו) נִיבֵּיהּ, וְהֵם הַיְתֵרוֹת שֶׁבָּעֶצֶם הַכֵּף שֶׁיּוֹצְאוֹת עַל הָעֶצֶם הַזָּכָר וְאוֹחֲזוֹת אוֹתוֹ, אֲבָל נִפְסְקוּ שֶׁלֹּא מֵחֲמַת עִכּוּל, כְּשֵׁרָה. הַגָּהּ: וְכֵן אִם לֹא נִתְעַכְּלוּ רַק מְעוּטָן, וְרַבָּן קַיָּם, כָּשֵׁר מִדִּינָא (רשב״א בתשובתו וכתרוייהו) אַךְ יֵשׁ אוֹמְרִים דְּאֵין אָנוּ בְּקִיאִין בְּאַעֲכּוּל נִיבֵּיהּ. לָכֵן יֵשׁ לֶאֱסֹר כָּל שְׁמוּטַת יָרֵךְ שֶׁמָּא אִעֲכּוּל נִיבֵּיהּ. וְכֵן אִם נִשְׁבַּר סָמוּךְ לַגּוּף, אַף עַל פִּי שֶׁחָזַר וְנִקְשַׁר הֵיטֵב, טְרֵפָה, שֶׁמָּא אִעֲכּוּל נִיבֵּיהּ. וּמִשֶּׁעָרִין בְּאַרְבַּע אֶצְבָּעוֹת בְּנֶפֶשׁ, וּשְׁנַיִם בְּדֻקָּה, וּבְעוֹף הַגָּדוֹל לְפִי גָּדְלוֹ, וְהַקָּטָן לְפִי קָטְנוֹ (הכל באו״ה כלל ג׳ והגהות סמ״ק דף צ״ב ע״ב והגהת ש״ד סי׳ פ״ו). וְטוֹב לְהַחְמִיר בְּמָקוֹם שֶׁאֵין הֶפְסֵד מְרֻבֶּה. אִם לֹא נִשְׁמַט הַיָּרֵךְ וְאִעֲכּוּל נִיבֵּיהּ, כָּשֵׁר (פרדכי).

ג רֹאשׁ עֶצֶם הַקּוּלִית הַמְחֻבָּר לַשּׁוֹק שֶׁנִּפְתַּק מִמְּקוֹמוֹ, כְּשֵׁרָה, אֲפִלּוּ אִם אִעֲכּוּל נִיבֵּיהּ וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּוַקָא כְּשֶׁעוֹר וּבָשָׂר חוֹפִין אֶת רֻבּוֹ (תשובת הרא״ש כלל ב׳ סימן י׳).

ד אִם יֵשׁ לָהּ ג׳ רַגְלַיִם, טְרֵפָה, דְּכָל יָתֵר כְּנָטוּל דָּמֵי וְכָאִלּוּ חָסֵר רֶגֶל אַחַת הוּא, וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה זֶה הַיָּתֵר מֵרֹאשׁ עֶצֶם הַתַּחְתּוֹן וּלְמַעְלָה. הַגָּהּ: וְדַוְקָא שֶׁזֶּה הַיִּתֶּרֶת יֵשׁ לָהּ תֹּאַר רֶגֶל וְעוֹמֶדֶת בְּמָקוֹם הָרַגְלַיִם, אֲבָל בְּלָאוֹ הָכֵי אֵינוֹ מִקְרֵי יֶתֶרֶת וְלֹא הֲוֵי רַק דִּלְדּוּל, וְכָשֵׁר (בית יוסף בשם ראב״ן ובשערים סימן פ״ט וראי״ה שם) וְאִם נִבְרֵאת חָסֵר רֶגֶל אַחַת, טְרֵפָה (וגמרא פא״ט דף נ״ח ובכנורות דף מ׳ ורמב״ם פ״ח מה״ש ולא כבית יוסף והכל תמסו עליו בזה).

ה כָּל מָקוֹם שֶׁאִם יֵחָתֵךְ שָׁם הָרֶגֶל הִיא טְרֵפָה, אֲפִלּוּ לֹא נֶחְתַּךְ אֶלָּא נִשְׁבַּר וְיָצָא לַחוּץ, אִם אֵין עוֹר וּבָשָׂר חוֹפִין רֹב עָבְיוֹ וְרֹב הֶקֵּפוֹ, טְרֵפָה. וְאִם עוֹר וּבָשָׂר חוֹפִין רֹב עָבְיוֹ וְרֹב הֶקֵּפוֹ, כְּשֵׁרָה. וְאִם נָפַל קְצָת מֵהֶעֶצֶם, אִם יֵשׁ בָּעוֹר וּבָשָׂר לְחַפּוֹת הַשֶּׁבֶר אַף אִם לֹא נָפַל הֶעֱצֶם, כְּשֵׁרָה. אֲבָל אִם אֵין בּוֹ כְּדֵי לְחַפּוֹתוֹ אֶלָּא לֹא נָפַל, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ כְּדֵי לְחַפּוֹתוֹ עַתָּה, טְרֵפָה. וְאִם נִשְׁבַּר (עצם) בְּמָקוֹם שֶׁאֵינוֹ נִטְרָף אִם נֶחְתַּךְ, אִם אֵין עוֹר וּבָשָׂר חוֹפִין אֶת רֻבּוֹ, הַבְּהֵמָה מֻתֶּרֶת, וְהָאֶבֶר אָסוּר מִדְּרַבָּנָן, וְצָרִיךְ לַחְתֹּךְ גַּם מְעַט מֵהַמָּתָר כְּשֶׁחוֹתֵךְ הָאֶבֶר הָאָסוּר. הַגָּהּ: וְצָרִיךְ לְחַתְכוֹ קֹדֶם שֶׁיִּמָּלְחֵנּוּ עִם הַבְּהֵמָה אוֹ הָעוֹף (פרדכי ופסק״ק) וְיֵשׁ מַחְמִירִין וְאוֹסְרִין, אַף אִם עוֹר וּבָשָׂר חוֹפִין אֶת רֻבּוֹ, אִם הַשְּׁבִירָה יָצְאָה פַּעַם אַחַת מֵחַיִּים דֶּרֶךְ נֶקֶב קָטָן. (לפי פ׳ רש״י וסה״ת ופסק״ג ופסק״ק) וּמִמֵּזֶּה נִתְפַּשֵּׁט הַמִּנְהָג בְּאִלּוּ הַמְּדִינוֹת לְהַטְרִיף כָּל שְׁבִירָה בָּעֶצֶם בְּמָקוֹם שֶׁאִם נֶחְתַּךְ טְרֵפָה, וְאַף אִם עוֹר וּבָשָׂר מַקִּיפִין אוֹתוֹ מִכָּל צְדָדָיו, וְאֵין שָׁם נֶקֶב כְּלָל, מִכָּל מָקוֹם הַמִּנְהָג לְהַטְרִיף, כִּי חִלּוּקִים רַבִּים הֵם בְּדִין חִפּוּי בָּשָׂר, וְאֵין רַבִּים בְּקִיאִין, וְאֵין לְשַׁנּוֹת אִם לֹא בְּמָקוֹם הֶפְסֵד מְרֻבֶּה, לְפִי רְאוּת עֵינֵי הַמּוֹרֶה שֶׁיֵּשׁ לְהָקֵל לְהוֹרוֹת כַּהֲלָכָה (ר״ש). וְדַוְקָא אִם לֹא חָזַר וְנִקְשַׁר, אֲבָל אִם חָזַר וְנִקְשַׁר נוֹהֲגִין לְהַכְשִׁיר וּכְמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר.

ו נִשְׁבַּר עֶצֶם הַקּוּלִית וְנִטַּל מִמֶּנּוּ קֹרֶט מֵרֹאשׁוֹ הָעֶלְיוֹן הַמְחֻבָּר בַּשִּׁדְרָה, וְנִתְעַכְּלוּ מְעוּט נִיבָיו, אִם עוֹר וּבָשָׂר חוֹפִין אֶת רֻבּוֹ, כְּשֵׁרָה.

ז הָא דְּמַכְשְׁרִינַן בְּעוֹר וּבָשָׂר חוֹפִין אֶת רֻבּוֹ, דַּוְקָא כְּשֶׁרֹּב הַחִפּוּי מִן הַבָּשָׂר, וְאָז הַמְּעוּט שֶׁל עוֹר מִצְטָרֵף עִמּוֹ, אֲבָל אִם הַחֲצִי מִן הָעוֹר וַחֲצִי מִן הַבָּשָׂר, לֹא. וְהָנֵי מִלֵּי בִּבְהֵמָה, אֲבָל בְּעוֹף, כֵּיוָן שֶׁעוֹרוֹ רַךְ, מִצְטָרֵף עִם הַבָּשָׂר. וּמֻחֶזֶּה בָּשָׂר וּמֻחֶזֶּה עוֹר, כָּשֵׁר.

ח יֵשׁ מִי שֶׁכָּתַב, שֶׁיֵּשׁ מָקוֹם שֶׁעוֹר לְבַדּוֹ מַצִּיל אֲפִלּוּ בִּבְהֵמָה, וְהוּא בַּמָּקוֹם הַסָּמוּךְ מַמָּשׁ לָאַרְכֻּבָּה, לְפִי שֶׁאֵין שָׁם לְעוֹלָם בָּשָׂר אֶלָּא עוֹר לְבַד דָּבוּק עִם הָעֶצֶם; וּבִשְׁאָר מְקוֹמוֹת שֶׁדֶּרֶךְ לִהְיוֹת שָׁם בָּשָׂר, אִם לֹא הָיָה שָׁם בָּשָׂר אֶלָּא עוֹר בִּלְבַד, וְהָיוּ רִירִין בֵּין הָעוֹר וְהָעֶצֶם, יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁמַּצִּיל.

ט גִּידִין שֶׁסּוֹפָן לְהִקָּשׁוֹת אֵינָם מַצִּילִים וְכָל הַגִּידִין מִקְרֵי סוֹפָן לְהִקָּשׁוֹת (בית יוסף).

י לֹא הָיָה הַבָּשָׂר הַחוֹפֶה אֶת רֻבּוֹ בְּמָקוֹם אֶחָד, אֶלָּא מִתְלַקֵּט מִעַט כָּאן וּמְעַט כָּאן סְבִיבוֹת הָעֶצֶם, אוֹ שֶׁהוּא בְּמָקוֹם אֶחָד אֶלָּא שֶׁהוּא מְרֻדָּד אוֹ נִקְלָף מֵעַל הָעֶצֶם, אוֹ שֶׁנִּשַּׁל שְׁלִישִׁיתוֹ הַתַּחְתּוֹן אוֹ נִקַּב אוֹ נִסְדַּק, אֵינָם מַצִּילִין וְכֵן אִם נִתְמַסְמֵס בָּשָׂר הַחוֹפֶה וְנַעֲשָׂה כְּעֵין בָּשָׂר שֶׁהָרוֹפֵא גּוֹרְרוֹ, אֵינוֹ מַצִּיל. הַגָּה: וַאֲנַן אֵין אָנוּ בְּקִיאִין בְּבָשָׂר שֶׁהָרוֹפֵא גּוֹרְרוֹ, וְלָכֵן כָּל מָקוֹם שֶׁנִּשְׁתַּנָּה מֵרְאִית הַבָּשָׂר אֵינוֹ מַצִּיל (הגהות מיימוני).

יא נִקְדַּר הַבָּשָׂר בְּסַפִּין מֵעַל הַשָּׁבָר כְּעֵין טַבַּעַת, בְּעִגּוּל, וְרֹב הֶקֵּפוֹ מְכֻסֶּה, כְּשֵׁרָה, וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה הַבָּשָׂר דָּבוּק בָּעֶצֶם סְבִיב הַקְּדִירָה.

יב נִשְׁבַּר הָעֶצֶם בְּמָקוֹם שֶׁעוֹשֶׂה אוֹתָהּ טְרֵפָה, וְחָזַר וְנִקְשַׁר וְאֵין יָדוּעַ אִם יָצָא רֻבּוֹ אִם לָאו, כְּשֵׁרָה וְהוּא שֶׁחָזַר לִמְקוֹמוֹ הָרִאשׁוֹן וְנִתְחַבֵּר, שֶׁבֶר עִם שֶׁבֶר יַחְדָּו יְדֻבָּקוּ. הַגָּה: וְאֲפִילּוּ אִם הוּא עֲדַיִן עָב בִּמְקוֹם הַשֶּׁבֶר וְנָכָר עֲדַיִן שֶׁנִּשְׁבְּרָה, כָּשֵׁר (א״ז הָאַרְוִי). אֲבָל אִם לֹא חָזַר לִמְקוֹמוֹ הָרִאשׁוֹן, אֶלָּא שְׁנֵי שִׁבְרֵי הָעֶצֶם שׁוֹכְבִים זֶה עַל זֶה, זֶה נִמְשָׁךְ לְמַעְלָה וְזֶה נִמְשָׁךְ לְמַטָּה, טְרֵפָה. הַגָּה: וְכָל זֶה מִירֵי שֶׁלֹּא בְּמָקוֹם צֹמֶת הַגִּידִין, אֲבָל בְּמָקוֹם צֹמֶת הַגִּידִין עַיֵּן לְקַמָּן סִימָן נ״ו.

יג נִמְצָא שָׁבוּר וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ אִם נַעֲשָׂה מֵחַיִּים אוֹ לְאַחַר מִיתָה, אִם מְקוֹם הַמַּכָּה שָׁחֹר בְּיָדוּעַ שֶׁנַּעֲשָׂה מֵחַיִּים. וְאִם אֵין יְכוֹלִים לַעֲמֹד עָלָיו, אִם יֵשׁ בַּמֶּה לִתְלוֹת כְּמוֹ שֶׁדְּרָסָהּ אוֹ שֶׁרְצָצָהּ וְכַיּוֹצֵא בּוֹ, תּוֹלִין לְהָקֵל; וְאִם לָאו, אָסוּרָה מִסָּפֵק.

סימן נו

א נִטְלוּ צֹמֶת הַגִּידִין (פי׳ מְקוֹם שֶׁהַגִּידִין נִקְשָׁרִים יַחַד, לְשׁוֹן מִבְצַר לְצַמַּתְךְ (שיר השירים ד, א)) אוֹ שֶׁנִּפְסְקוּ, טְרֵפָה, אַף עַל פִּי שֶׁכָּל הָעֶצֶם קַיָּם.

ב צֹמֶת הַגִּידִין הֵם בַּבְּהֵמָה בָּעֶצֶם הָאֶמְצָעִי כְּלַפֵּי חוּץ שֶׁהַזָּנָב נוֹפֵל עָלָיו, וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁהֵם כְּלַפֵּי פְּנִים לְצַד חֲלַל הַבְּהֵמָה. הַגָּה: וְיֵשׁ לְהַחְמִיר כִּשְׁתֵּי הַסְּבָרוֹת (בית יוסף בְּשֵׁם ר״י בֶּן חָבִיב וְכֵן פָּסַק מהר״מ מ״ה), אֲבָל הַסְּבָרָא רִאשׁוֹנָה הִיא עִקָּר (וה״א סְבָרַת תוס׳ וְרַ״שִׁ״י וְהָרֹא״שׁ וּגְדוֹלֵי צָרְפַת וְאַשְׁכְּנַז).

ג הַתְּחָלָתָם לְמַעְלָה מֵהָעֲרָקוּם, וְהוּא עֶצֶם קָטָן שֶׁמְּחַבֵּר הַשּׁוֹק לָאֲרֻכָּבָה הַנִּמְכֶּרֶת עִם הָרֹאשׁ, וְעֶצֶם זֶה שֶׁמִּשַּׁחֲקִים בּוֹ הַתִּינוֹקוֹת שֶׁקּוֹרִין קוגי״ל, וּלְמַעְלָה מִמֶּנּוּ מִתְחַבְּרִים וְצוֹמְתִים גִּידִים אֵלּוּ, וְעוֹלִים וּמִתְפַּשְּׁטִים בַּשּׁוֹק עַד שֶׁמִּתְרַכְּכִים וְחוֹזְרִים כְּעֵין בָּשָׂר.

ד נִפְסְקוּ אוֹ נִטְלוּ כְּנֶגֶד הָעֲרָקוּם, כְּשֵׁרָה. לְמַעְלָה מֵהָעֲרָקוּם, וְהוּא הַמָּקוֹם שֶׁהַטַּבָּחִים תּוֹלִין בּוֹ, טְרֵפָה.

ה שִׁעוּר אָרְכָּן מִמָּקוֹם שֶׁמַּתְחִילִין לִהְיוֹת צוֹמְתִים עַד שֶׁמִּתְפַּשְּׁטִים בַּבָּשָׂר, בִּבְהֵמָה גַּסָּה י״ו אֶצְבָּעוֹת וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר, שֶׁהוּא שִׁעוּר ד׳ אֶצְבָּעוֹת. וּבִבְהֵמָה דַּקָּה לֹא נָתְנוּ חֲכָמִים שִׁעוּר, אֶלָּא בְּמַרְאִיתָן וּבְמִשּׁוּשׁ, שֶׁכָּל זְמַן שֶׁהֵם לְבָנִים, קָשִׁים וְעָבִים, יֵשׁ לָהֶם דִּין צֹמֶת הַגִּידִין, אֲבָל כְּשֶׁהֵם מַתְחִילִים לְהִתְרַכֵּךְ אוֹ שֶׁהֵם קְטַנִּים וְדַקִּים, אֵין לָהֶם דִּין צֹמֶת הַגִּידִים. וּבְמָקוֹם שֶׁאֵין לְבָנִים כָּל כָּךְ, אֶלָּא לְבָנִים קָצָת וּמִזְהִירִים כְּעֵין זְכוּכִית, לֹא הָוֵי צֹמֶת הַגִּידִים.

ו יֵשׁ גִּידִים אֲחֵרִים שֶׁנִּבְלָעִים בְּאֵלּוּ כְּזַכְרוּת בְּנַקְבוּת, וְאוֹתָם אֵינָם בִּכְלַל צֹמֶת הַגִּידִים.

ז צֹמֶת הַגִּידִים בִּבְהֵמָה ג׳, אֶחָד עָב וּשְׁנַיִם דַּקִּים. נָחְתַּךְ הָעָב לְבַדּוֹ, מֻתֶּרֶת, שֶׁהֲרֵי נִשְׁאֲרוּ שְׁנַיִם. נָחְתְּכוּ הַשְּׁנַיִם הַדַּקִּים מֻתֶּרֶת, שֶׁהֲרֵי הָעָב גָּדוֹל מִשְּׁנֵיהֶם וַהֲרֵי לֹא נִטַּל כָּל הַצֹּמֶת אֶלָּא מְעוּטוֹ. נָחְתַּךְ רֻבּוֹ שֶׁל כָּל אֶחָד מֵהֶם, טְרֵפָה. (לְשׁוֹן הָרַמְבַּ״ם פ״ח מה״ש דין י״ח). הַגָּה: הַגִּיד הָעָב הוּא אוֹתוֹ שֶׁמְּפָרְדִין כְּשֶׁתּוֹלִין הַבְּהֵמָה, וְהוּא מֻנָּח עַל הַשְּׁנַיִם וְהֵם דְּבוּקִים בַּבָּשָׂר וּבָעֶצֶם (מָרְדְּכִי בְּשֵׁם ראבי״ה).

ח בָּעוֹף הֵם בָּעֶצֶם הָאֶמְצָעִי כְּמוֹ בַּבְּהֵמָה וְהֵם י״ו, וְאִם נִפְסַק רֻבּוֹ שֶׁל אֶחָד מֵהֶם, טְרֵפָה (רַמְבַּ״ם וְרַ״ן).

ט סִימָן מָקוֹם שֶׁכָּלִים צֹמֶת הַגִּידִים בָּעוֹף כְּסִימָנָם בִּבְהֵמָה דַּקָּה. הַגָּה: וּמִי שֶׁבָּקִי לְשַׁעֵר, יוּכַל לְשַׁעֵר בְּכָל עוֹף לְפִי גָּדְלוֹ וּלְפִי קָטְנוֹ, כָּל זְמַן שֶׁהֵם קָשִׁים הָוֵי צֹמֶת הַגִּידִים, וּבַמָּקוֹם שֶׁמִּתְרַכְּכִים לֹא הָוֵי צֹמֶת הַגִּידִים (פסקי מהרא״י סימן קמ״א) וּמִי שֶׁאֵינוֹ בָּקִי לְשַׁעֵר, יְשַׁעֵר כְּרֹחַב אֶצְבַּע בָּעוֹף מִמָּקוֹם שֶׁמַּתְחִילִין. (שם בשם מהרי״ל) וּלְעוֹלָם אֵין צֹמֶת הַגִּידִין לְמַעְלָה מֵחֲצִי עֶצֶם הָאֶמְצָעִי (רוקח סי׳ ת״ד). וַאֲנַן אֵין בְּקִיאִין בִּבְדִיקַת צֹמֶת הַגִּידִין שֶׁל עוֹף, מִשּׁוּם דְּקָשֶׁה לִבְדּוֹק וּבְקַל הוּא נִטְרָף, וְלָכֵן בְּכָל מָקוֹם דְּאָבָא מַכָּה בִּמְקוֹם צֹמֶת הַגִּידִין, אֲפִלּוּ אֵינוֹ רַק נָפוּחַ וְנִצְרָר הַדָּם, מֵאַחַר שֶׁהָיָה צָרִיךְ בְּדִיקָה וְאֵין אָנוּ בְּקִיאִין בָּעוֹף, הוּא טְרֵפָה (מָרְדְּכִי פֶּרֶק בְּהֵמָה הַמְקֻשָּׁה וְא״ו הָאָרְחָ וְאַגֻּדָה וְהָאַחֲרוֹנִים).

י נִשְׁבַּר הָעֶצֶם בְּמָקוֹם צוֹמוֹת הַגִּידִים וְנִקְשַׁר וְנִתְרַפֵּא יָפֶה, יֵשׁ מַתִּירִין אִם לֹא נִשְׁתַּנָּה מַרְאִית בָּשָׂר שֶׁעַל הַשֶּׁבֶר, וְיֵשׁ אוֹסְרִין עַד שֶׁיִּבְדֹּק צֹמֶת הַגִּידִין וְכֵן עִקָּר לְדִינָא דְּאֵין אָנוּ בְּקִיאִין בִּבְדִיקַת הָעוֹף, טְרֵפָה (רא״ש ומהרא״י בְּהַגָּהַת ש״ד ומ״ש ד״מ ות״ח בְּשֵׁם בית יוסף אינו נכון כמ״ש בְּהַגָּהַת ד״מ).

סימן נז

א דְּרוּסָה (פָּרוּשׁ הַדְּרִיסָה הִיא הַבָּאָה שֶׁהַבְּהֵמָה הַחַיָּה אוֹ הָעוֹף בִּצְפָרְנֵיהֶם) טְרֵפָה. וְלֹא כָּל חַיָּה וְעוֹף שָׁוִים בִּדְרִיסָתָן, אֶלָּא מַעֲלוֹת, מַעֲלוֹת יֵשׁ. כֵּיצַד, הָאֲרִי יֵשׁ לוֹ דְּרִיסָה אֲפִלּוּ בַּשּׁוֹר הַגָּדוֹל וּבַגָּמָל שֶׁבַּחַיּוֹת; הַזְּאֵב אֵין לוֹ דְּרִיסָה בִּבְהֵמָה גַּסָּה, וַאֲפִלּוּ בְּקָטַנָּה שֶׁבָּהֶן כְּגוֹן בַּעֲגָלִים, אֲבָל יֵשׁ לוֹ דְּרִיסָה בְּדַקָּה, וַאֲפִלּוּ בַּגְּדוֹלָה שֶׁבַּדַּקּוֹת, כְּגוֹן כְּבָשִׂים גְּדוֹלִים; חָתוּל וּנְמִיָּה וְשׁוּעָל אֵין לָהֶם דְּרִיסָה בִּכְבָשִׂים גְּדוֹלִים, אֲבָל יֵשׁ לָהֶם דְּרִיסָה בִּגְדָיִים וּטְלָאִים, וְכָל שֶׁכֵּן בְּכָל הָעוֹפוֹת; חֻלְדָּה אֵין לָהּ דְּרִיסָה בִּבְהֵמָה כְּלָל, וַאֲפִלּוּ בִּגְדָיִים וּטְלָאִים, אֲבָל יֵשׁ לָהּ דְּרִיסָה בְּכָל הָעוֹפוֹת אֲפִלּוּ בַּגַּסָּה שֶׁבָּהֶם; כֶּלֶב אֵין לוֹ דְּרִיסָה כְּלָל אֲפִלּוּ בָּעוֹפוֹת, וְאִם נִקַּב עַד הֶחָלָל, דִּינוֹ כְּקוֹרֵעַ שֶׁנִּקַּב לֶחָלָל; שְׁאָר חַיּוֹת טְמֵאוֹת, כָּל שֶׁאֵינָהּ גַּסָּה מֵהַזְּאֵב, אֵין לָהּ דְּרִיסָה בִּגְדוֹלָה שֶׁבַּדַּקָּה, בִּכְבָשִׂים וְעִזִּים, אֲפִלּוּ הִיא גַּסָּה כִּזְאֵב. אֲבָל יֵשׁ לָהּ דְּרִיסָה בִּגְדָיִים וּטְלָאִים, וְכָל שֶׁכֵּן בְּעוֹפוֹת; וְאִם הָיְתָה גַּסָּה מֵהַזְּאֵב, דִּינָהּ כִּזְאֵב, וְיֵשׁ לָהּ דְּרִיסָה בִּדַּקָּה אֲבָל לֹא בְּגַסָּה, וַאֲפִלּוּ הִיא גְּדוֹלָה כַּאֲרִי; הָיְתָה גַּסָּה יוֹתֵר מֵאֲרִי, חֲרִי הִיא כַּאֲרִי, וְיֵשׁ לָהּ דְּרִיסָה בַּכֹּל. הַגָּה: וְיֵשׁ מַחְמִירִים עוֹד דְּכָל שֶׁהִיא מִזְּאֵב וּלְמַעְלָה יֵשׁ לָהּ דְּרִיסָה אֲפִלּוּ בִּבְהֵמָה גַּסָּה, וְיֵשׁ לָחוּשׁ לְחֻמְרָא (ת״ה סימן קע״ח בשם אור זרוע).

ב כָּל הָעוֹפוֹת אֵין לָהֶם דְּרִיסָה בִּבְהֵמָה אֲפִלּוּ בִּגְדָיִים וּטְלָאִים, חוּץ מֵהָעֵז שֶׁיֵּשׁ לוֹ דְּרִיסָה בִּגְדָיִים וּטְלָאִים, וְהוּא שֶׁיִּקֹּב בְּצִפָּרְנוֹ לְבֵית הֶחָלָל, שֶׁאָז מֵטִיל אֵרֶס.

ג הַנֵּץ יֵשׁ לוֹ דְּרִיסָה אֲפִלּוּ בְּעוֹף גָּדוֹל מִמֶּנּוּ, וּבְלֹבַד שֶׁיִּהְיֶה מִן הַדַּק כְּתוֹרִים וּבְנֵי יוֹנִים, אֲבָל לֹא בְּתַרְנְגֹלֶת וְשֶׁלְמַעְלָה מִמֶּנָּה וְדַוְקָא בִּגְדוֹלִים, אֲבָל בִּקְטַנִּים יֵשׁ לָהֶם דְּרִיסָה (רשב״א וטור) וּשְׁאָר עוֹפוֹת הַדּוֹרְסִים יֵשׁ לָהֶם דְּרִיסָה בְּעוֹף שֶׁכְּמוֹתָם, אֲבָל לֹא בְּעוֹף שֶׁהוּא גָּדוֹל מֵהֶם. חוּץ מִן הַגַּס שֶׁקּוֹרִין פלקו״ן שֶׁיֵּשׁ לוֹ דְּרִיסָה בְּכָל הָעוֹפוֹת (טור ורוב פּוֹסְקִים).

ד כָּל אֵלּוּ שֶׁאָמַרְנוּ שֶׁיֵּשׁ לָהֶם דְּרִיסָה, בֵּין אִם בָּאִים לְהַצִּיל הַנִּדְרָס מִמֶּנּוּ, בֵּין אִם אֵין בָּאִים לְהַצִּילוֹ.

ה יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁעַכְשָׁו נוֹהֲגִין הֶתֵּר בַּחֲתוּלִים הַנִּכְנָסִים בְּלוּל שֶׁל תַּרְנְגוֹלִים, וְאַף עַל פִּי שֶׁהָיָה רָאוּי לְחוּשׁ בַּדָּבָר סוֹמְכִין עַל שֶׁחֲתוּלִים שֶׁלָּנוּ הֵם בְּנֵי תַּרְבּוּת, וְכָל שֶׁלֹּא הִכָּהוּ אֵין חוֹשְׁשִׁין.

ו אֵין דְּרִיסָה אֶלָּא בַּיָּד וּבַצִּפָּרֶן, אֲבָל דְּרָסָה בִּרְגְלָהּ וּנְשָׁכָהּ בְּשִׁנֶּיהָ לֹא הֲוָה אֶלָּא כְּקוֹרֵעַ בְּעָלְמָא.

ז אֵין דְּרִיסָה אֶלָּא מִדַּעַת הַדּוֹרֵס, אֲבָל שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ, כְּגוֹן שֶׁנָּפַל עָלָיו דֶּרֶךְ מִקְרֶה וְנִתְחַב בּוֹ צִפָּרְנוֹ, לֹא הֲוֵי דְּרִיסָה.

ח אֵין דְּרִיסָה אֶלָּא מֵחַיִּים שֶׁל דּוֹרֵס וְנִדְרָס. כֵּיצַד, חֲרִי שֶׁנָּעַץ צִפָּרְנוֹ בַּנִּדְרָס, וְעַד שֶׁלֹּא הוֹצִיא צִפָּרְנוֹ הוּמַת הַדּוֹרֵס, אוֹ חָתְכוּ יָדוֹ אוֹ נִשְׁחַט הַנִּדְרָס, חֲרִי זֶה כָּשֵׁר. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, כְּשֶׁרָאִינוּ מִתְּחִלָּה וְעַד סוֹף, אֲבָל אִם בָּא לְפָנֵינוּ, וְצִפָּרֶן תְּחוּבָה בּוֹ, חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא דָּרַס וְחָזַר וְדָרַס. וּלְפִיכָךְ, אִלּוּ הַצָּדִים בָּעוֹפוֹת הַדּוֹרְסִים, אֲפִלּוּ שְׁחָטוּ הַנִּדְרָס קֹדֶם שֶׁהִסִּיר צִפָּרְנוֹ, אָסוּר, שֶׁכֵּן דֶּרֶךְ שֶׁמַּכֶּה בּוֹ כַּמָּה פְּעָמִים עַד שֶׁיְּצוּדֶנּוּ. וַאֲפִלּוּ רָאִינוּ שֶׁלֹּא דָּרַס אוֹתוֹ קֹדֶם לָכֵן, חַיִּשִׁינַן לֵיהּ, לְפִי שֶׁפְּעָמִים כְּשֶׁהַנֵּץ רוֹדֵף אַחַר הָעוֹף הוּא מַכֵּהוּ בְּצִפָּרְנוֹ דֶּרֶךְ פְּרִיחָתוֹ.

ט חוֹשְׁשִׁין לִסְפֵק דְּרוּסָה, כְּגוֹן אִם רָאוּ אֲרִי שֶׁנִּכְנַס בֵּין הַשְּׁוָרִים לְמָקוֹם צַר שֶׁאֵינָם יְכוֹלִים לִבְרֹחַ מִפָּנָיו, כְּגוֹן שֶׁנִּכְנַס לַדִּיר שֶׁלָּהֶם (טור בשם רשב״א), וְכֵן עוֹף דּוֹרֵס שֶׁנִּכְנַס לִכְלוּב מָלֵא עוֹף אוֹ לְלוּל שֶׁל תַּרְנְגוֹלִים (או״ה כלל נ״ז) חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא דָּרַס. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, כְּשֶׁהוּא שׁוֹתֵק וְהֵם מְקַרְקְרִים (פי׳ מִתְרַעֲדִים וְצוֹעֲקִים). אֲבָל אִם הוּא שׁוֹתֵק וְהֵם שׁוֹתְקִים, אוֹ הוּא וְהֵם מְקַרְקְרִים, אֵין חוֹשְׁשִׁין. וְאִם חָתַךְ רֹאשׁוֹ שֶׁל אֶחָד מֵהֶם, אֵין חוֹשְׁשִׁין לַאֲחֵרִים, אֲפִלּוּ הוּא שׁוֹתֵק וְהֵם מְקַרְקְרִים, דְּאָמְרִינַן כְּבָר נָח רֻגְזֵיהּ. וְדַוְקָא כְּשֶׁהָרְגוּ, אֲבָל אִם פָּצַע אֶחָד מֵהֶם חוֹשְׁשִׁין לְכֻלָּם, דְּכָל שֶׁכֵּן שֶׁחָמְתּוֹ בָּעֲרָה בּוֹ כְּשֶׁהִצִּיל עַצְמוֹ וְלֹא הָרָגוֹ. הַגָּה: וַאֲפִלּוּ הָרַג אֶחָד מִכֻּלָּן, דַּוְקָא שֶׁלֹּא רָאִינוּ שֶׁדָּרַס עוֹד אֲחֵרִים, אֲבָל אִם דָּרַס אֲחֵרִים הֲרֵי רָאִינוּ שֶׁלֹּא נָח רֻגְזֵיהּ, וְכָל מַה שֶּׁבְּדִיר אָסוּר (א״ז הארוך כלל נ״ז).

י בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, שֶׁאִם חָתַךְ רֹאשׁוֹ שֶׁל א׳ מֵהֶם אֵין חוֹשְׁשִׁין לַאֲחֵרִים, דַּוְקָא כְּשֶׁנִּכְנַס לְתוֹכוֹ וְעָמַד עִמָּהֶם. אֲבָל כְּגוֹן אִלּוּ הַחֲתוּלִים שֶׁעוֹלִים עַל כְּלוּב מָלֵא עוֹף, וּמַכְנִיסִים יְדֵיהֶם מִבְּפָנִים וְדוֹרְסִים, אַף עַל גַּב דְּקָטְעֵיהּ לְרֵישֵׁיהּ דְּחַד מִנַּיְיהוּ לֹא נָח רֻגְזֵיהּ מִשּׁוּם הָכִי, דְּמִתּוֹךְ שֶׁהֵם בּוֹרְחִים אַף הוּא כּוֹעֵס עֲלֵיהֶם.

יא בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, שֶׁאִם הוּא שׁוֹתֵק וְהֵם שׁוֹתְקִים מֵתָּר, הָנֵי מִלֵּי דְּלֹא חֲזִינַן דְּנָגַע בְּהוּ, אֲבָל הֵיכָא דַּחֲזִינַן דְּקָפַץ עֲלַיְיהוּ כְּדֶרֶךְ הַדּוֹרְסִים, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא בֶּן תַּרְבּוּת, אָסוּר.

יב יֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר, דְּהֵיכָא דְּלָא יָדְעִינַן אִי שָׁתִיק וְאִי צָוַח וְאִי מְקַרְקֵר אִינְהוּ וְאִי שָׁתְקִי, לֹא חָיְשִׁינַן לָהּ וְיֵשׁ אוֹסְרִין בְּכָהֲאי גַּוְנָא (ר״ן פא״ט) וְיֵשׁ לָחוּשׁ לַדָּבָר וְאָסוּר.

יג וְהָא דְּחוֹשְׁשִׁין, דַּוְקָא כְּשֶׁיָּדַעְנוּ שֶׁנִּכְנַס הָאֲרִי, אֲבָל אִם הוּא סָפֵק אִם נִכְנַס אִם לָאו, אוֹ שֶׁהוּא סָפֵק אֲרִי אוֹ כֶּלֶב, אוֹ שֶׁמָּא בְּקָנֶה נִגַּף, אֵין חוֹשְׁשִׁין. וְדַוְקָא כְּשֶׁיֵּשׁ לְפָנֵינוּ כֶּלֶב וַאֲרִי אוֹ אֲרִי וְקָנֶה, אֲבָל כְּשֶׁבָּא לְפָנֵינוּ מְבֻעְבָּע דָּם וְלֹא יָדַעְנוּ בַּמֶּה, תּוֹלִין בַּמָּצוּי בֵּין לְהָקֵל בֵּין לְהַחְמִיר. וּכְבָר נִתְבָּאֵר לְעֵיל סִימָן ל״ג אִם

מְבַעְבֵּעַ דָּם בַּצַּוָּאר נוֹהֲגִים לְאָסְרוֹ (ד״ע וארי״ה כְּלָל נ״ז דִּין ח׳).

יד אֲרִי שֶׁנִּכְנַס בֵּין הַשְּׁוָרִים, וְנִמְצֵאת צִפָּרֶן שֶׁל הָאֲרִי תְּלוּשָׁה וְיוֹשֶׁבֶת בְּגַבּוֹ שֶׁל אֶחָד מֵהֶם, בֵּין אִם הַצִּפָּרֶן לָחָה אוֹ יְבֵשָׁה, חוֹשְׁשִׁין לָהּ, אֲפִלּוּ אִם הוּא שׁוֹתֵק וְהֵם שׁוֹתְקִים. וְכָל שֶׁכֵּן אִם מְקוֹם צִפָּרֶן אוֹ חֲמֵשׁ צִפָּרְנָיו שְׁמוּטוֹת מִגַּבּוֹ, וְלֹא לָזֶה בִּלְבַד חוֹשְׁשִׁין, אֶלָּא לְכָל הַשְּׁוָרִים שֶׁבַּדִּיר.

טו הָא דְּחוֹשְׁשִׁין לִדְרוּסָה הַיְנוּ שֶׁלֹּא לְהַתִּירָהּ בְּלֹא בְּדִיקָה, אֲבָל אִם בּוֹדְקָהּ וְאֵינוֹ מוֹצֵא בָּהּ רֹשֶׁם, כְּשֵׁרָה. וַאֲפִלּוּ וַדַּאי דְּרוּסָה יֵשׁ לָהּ הֶתֵּר בִּבְדִיקָה.

טז כֵּיצַד הִיא הַבְּדִיקָה, שׁוֹחֲטִין אֶת הַנִּדְרָס, וּבוֹדְקִין כָּל הֶחָלָל שֶׁלּוֹ מִכַּף הַיָּרֵךְ עַד הַקָּדְקֹד, אִם נִמְצָא כֻּלָּהּ שְׁלֵמָה מִכָּל מִינֵי טְרֵפוֹת, וְלֹא נִמְצָא בָּהּ רֹשֶׁם הַדְּרִיסָה, חֲרֵי זוֹ מֻתֶּרֶת, וְאִם נִמְצָא בָּהּ רֹשֶׁם הַדְּרִיסָה, אֲסוּרָה. אֵיזֶהוּ רֹשֶׁם הַדְּרִיסָה, שֶׁיַּאֲדִים הַבָּשָׂר כְּנֶגֶד בְּנֵי מֵעַיִם. וְאִם נִמּוֹק הַבָּשָׂר כְּנֶגֶד בְּנֵי מֵעַיִם עַד שֶׁנַּעֲשָׂה כְּבָשָׂר שֶׁהָרוֹפֵא גּוֹרְרוֹ מֵהַחֲבוּרָה, רוֹאִין אוֹתוֹ בָּשָׂר כְּאִלּוּ חָסֵר, וּטְרֵפָה; וְאִם דָּרַס בַּסִּימָנִים, מִשֶּׁיַּאֲדִימוּ כָּל שֶׁהוּא הַסִּימָנִים עַצְמָם, טְרֵפָה, וַאֲפִלּוּ אִם הָאֲדִים הַקָּנֶה בְּכָל שֶׁהוּא.

יז בְּהֵמָה שֶׁנִּדְרְסָה אֵין לָהּ תַּקָּנָה בִּבְדִיקָה, מִפְּנֵי שֶׁהַוֶּשֶׁט אֵין לוֹ בְּדִיקָה מִבַּחוּץ.

יח יֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר בְּכָל מָקוֹם שֶׁהֶחֱזִיקוּ שָׁם בְּדִיקָה כְּגוֹן בִּדְרוּסָה נְפוּלָה וּשְׁבוּרָה, בַּדְּוֹרוֹת הַלָּלוּ לֵיכָּא לְמֵיקַם אַבְּדִיקָה שַׁפִּיר, וְלֵית לֵיהּ תַּקָּנְתָּא אֶלָּא לְשַׁהוּיֵי שְׁנִים עָשָׂר חֹדֶשׁ אוֹ בִּנְקֵבָה שֶׁתִּתְעַבֵּר וְתֵלֵד, וְכֵן בְּעוֹף אִם גָּמְרָה לְהָטִיל כָּל הַבֵּיצִים שֶׁל טְעִינָה רִאשׁוֹנָה, וְשָׁהֲתָה כ״ א יוֹם, וְאַחַר כָּךְ חָזְרָה לְהָטִיל בֵּיצִים, כְּשֵׁרָה. וְכֵן אִם לֹא הֵטִילָה בֵּיצִים מֵעוֹלָם אִם שָׁהֲתָה אַחַר שֶׁנּוֹלַד בָּהּ סָפֵק טְרֵפוּת כ״ א יוֹם וְהִתְחִילָה לְהַטִּיל בֵּיצִים כְּשֵׁרָה וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁגַּם בַּזְּמַן הַזֶּה בּוֹדְקִין, אֶלָּא שֶׁצָּרִיךְ לְזָהֵר לְהָבִיא כָּל הַבְּקִיאִים בַּדָּבָר. הַגָּה: וְאָנוּ בַּדּוֹרוֹת הָאַחֲרוֹנִים אֵין בְּקִיאִין בַּבְּדִיקָה, וְלָכֵן הַמִּנְהָג לְהַטְרִיף כָּל דָּבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ רֵעוּתָא, וְאֵין סוֹמְכִים עַל בְּדִיקָתֵנוּ כְּלָל, וְלָכֵן יֵשׁ לִנְהֹג כַּסַּכָּרָא הָרִאשׁוֹנָה (אור זרוע והגהות מיימוני ומרדכי ס״פ בהמקשה וכל האחרונים) וְיֵשׁ מַחֲמִירִין עוֹד דְּכָל שֶׁצָּרִיכִין לְהַשְׁהוֹתוֹ שְׁנַיִם עָשָׂר חֹדֶשׁ חַיְשִׁינַן לְתַקָּלָה, וַאֲפִלּוּ אֵינוֹ אֶלָּא אֶחָד הָעוֹמֵד בְּסָפֵק, וְאֵין לְמָכְרוֹ חַי לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים אֶלָּא יְמִיתֶנּוּ קֹדֶם, שֶׁמָּא יַחֲזֹר וְיִמְכְּרֶנּוּ לְיִשְׂרָאֵל (מרדכי ופסק״ח והגהות מיימוני ועיין לעיל סוף סימן כ״ג) וְכֵן הוּא הַמִּנְהָג בִּמְדִינוֹת אֵלּוּ, וְכָל מָקוֹם שֶׁהוּא וַדַּאי טְרֵפָה, אַף עַל פִּי שֶׁנִּשְׁתַּהָה י״ב חֹדֶשׁ וְהוּא חַי, אָסוּר (רשב״א סימן צ״ח ור׳ ירוחם ושאר האחרונים).

יט יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁצִּפָּרִים קְטַנִּים אֵין אַדְמִימוּת נִכֶּרֶת בָּהֶם, לְפִיכָךְ אֵין לָהֶם בְּדִיקָה. וְכֵן יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֶרֶס הַנֵּץ אֵינוֹ אָדֹם כָּל כָּךְ וְאֵינוֹ נִכָּר, לְפִיכָךְ אֵין לוֹ בְּדִיקָה.

כ אִם רַבִּים הֵם הַנִּדְרָסִים, אָסוּר לְהַשְׁהוֹתָם י״ב חֹדֶשׁ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יָבֹא לִידֵי תַּקָּלָה. וְהַמִּנְהָג לְהַחְמִיר אֲפִלּוּ בְּאֶחָד.

כא אָסוּר לִמְכֹּר דְּרוּסָה אוֹ סָפֵק דְּרוּסָה לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים, שֶׁמָּא יַחֲזֹר וְיִמְכְּרֶנָּה לְיִשְׂרָאֵל. הַגָּה: וְדַוְקָא בִּטְרֵפוּת שֶׁאֵינוֹ יָדוּעַ, אֲבָל טְרֵפוּת הַיָּדוּעַ וְנִכָּר לַכֹּל, מֻתָּר (שערים כ״ד) וְכֵן אֲפִלּוּ סָפֵק טְרֵפוּת, וְיֵשׁ מַכְשִׁירִין הַטְּרֵפוּת הַהוּא (ת״ה סימן קע״ח) אַף עַל גַּב דְּקָיְמָא לַן לְאָסְרוֹ, מִכָּל מָקוֹם מֻתָּר לְמָכְרוֹ לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים, וְלֹא חַיְישִׁינַן שֶׁמָּא יַחֲזֹר וְיִמְכְּרֶנּוּ לְיִשְׂרָאֵל, הוֹאִיל וְיֵשׁ מַכְשִׁירִין.

סימן נח

א נְפוּלָה, אָסוּרָה. כֵּיצַד, בְּהֵמָה שֶׁנָּפְלָה, אִם הָיְתָה עוֹמֶדֶת עַל רַגְלֶיהָ כְּשֶׁנָּפְלָה, אִם יֵשׁ מִכָּרְסָהּ עַד הַמָּקוֹם שֶׁנָּפְלָה שָׁם עֲשָׂרָה טְפָחִים, חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא נִתְרַסְקוּ אֵיבָרֶיהָ. וְאִם הָיְתָה שׁוֹכֶבֶת וְנִתְגַּלְגְּלָה וְנָפְלָה, צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה גֹּבַהּ הַמָּקוֹם עֲשָׂרָה טְפָחִים. וְהָא דִּבְעֵינַן גֹּבַהּ י׳ טְפָחִים, דַּוְקָא בִּנְפָלָה מֵעַצְמָהּ (ד״ע בבית יוסף) אוֹ הִפִּילוּהָ אֲחֵרִים וְיָדְעָה שֶׁרוֹצִים לְהַפִּילָהּ, אֲבָל אִם הִפִּילוּהָ אֲחֵרִים שֶׁלֹּא מִדַּעְתָּהּ, אוֹ אֲפִלּוּ יָדְעָה בְּכָךְ אֶלָּא שֶׁהִפִּילוּהָ בְּבֵת אַחַת, אֲפִלּוּ בְּפָחוֹת מֵעֲשָׂרָה טְפָחִים חוֹשְׁשִׁין לָהּ. וְאֵין חִלּוּק בָּזֶה בֵּין בְּהֵמָה לְעוֹף, דִּבְעוֹף נָמֵי דִּינָא הָכִי (טור וב״י יוסף וכן משמעות הפוסקים).

ב הָעוֹף שֶׁדָּרְסוֹ אָדָם בְּרַגְלָיו אוֹ טָרְפוֹ לַכֹּתֶל, אוֹ שֶׁרְצָצַתּוּ בְּהֵמָה, אוֹ שֶׁנָּחַבַט עַל דָּבָר קָשֶׁה, חוֹשְׁשִׁין לוֹ. הַגָּה: וְכֵן אִם נָפַל אֶבֶן אוֹ דָּבָר קָשֶׁה עַל גּוּפוֹ, וְכֵן בִּבְהֵמָה אִם הוּא בְּדָבָר שֶׁיֵּשׁ לָחוּשׁ בִּבְהֵמָה (כל בו וא״ר תארך טור ובית יוסף ור״ן ורשב״א ור׳ ירוחם).

ג נְפוּלָה שֶׁאָמַרְנוּ שֶׁחוֹשְׁשִׁין לָהּ, אִם לֹא עָמְדָה, אָסוּר לִשְׁחֹט אוֹתָהּ עַד שֶׁתִּשְׁהֶה מֵעֵת לְעֵת, וְאִם שְׁחָטָהּ בְּתוֹךְ זְמַן זֶה, אֲפִלּוּ בְּדָקוּהָ וּמָצְאוּ אוֹתָהּ שְׁלֵמָה מִכָּל אֵיבֶרֶיהָ, טְרֵפָה. וְאִם שָׁהֲתָה מֵעֵת לְעֵת וְאַחַר כָּךְ שְׁחָטָהּ, צָרִיךְ לִבְדָקָהּ כְּנֶגֶד כָּל הֶחָלָל כֻּלּוֹ, מִקָּדְקֹד הָרֹאשׁ עַד הַיָּרֵךְ, אִם יִמְצָא בָּהּ טְרֵפוּת מֵהַטְּרֵפוּת שֶׁמָּנוּ חֲכָמִים, אוֹ שֶׁנִּתְרַסֵּק אֵבֶר מֵהָאֵבָרִים שֶׁבִּפְנִים וְנִפְסָדָה צוּרָתוֹ, חֲרֵי זוֹ טְרֵפָה. אֲפִלּוּ נִתְרַסֵּק אֵבֶר מֵהָאֵבָרִים שֶׁאִם נִטְלוּ כְּשֵׁרָה, כְּגוֹן טְחוֹל וּכְלָיוֹת, חֲרֵי זֶה טְרֵפָה, חוּץ מִבֵּית הָרֶחֶם שֶׁאִם נִתְרַסֵּק חֲרֵי זֶה מֻתֶּרֶת. וְהַסִּימָנִים אֵינָם צְרִיכִים בְּדִיקָה, שֶׁאֵין הַנְּפִילָה מְמַעֶטֶת אוֹתָם. הַגָּה: וְאִם הַכָּתָה בְּאֶבֶן בְּמָקוֹם אֶחָד אֵינָהּ צְרִיכָה בְּדִיקָה רַק נֶגֶד הַמָּקוֹם שֶׁהֻכְּתָה שָׁם וְלֹא בִּשְׁאָר אֵיבָרִים (כל בו וכן מִשְׁמַע מִלְּשׁוֹן הַטּוּר).

ד אִם עָמְדָה תּוֹךְ מֵעֵת לְעֵת דַּי לָהּ בִּבְדִיקָה וְדַוְקָא שֶׁעָמְדָה מֵעַצְמָהּ, אֲבָל הֶעֱמִידוּהָ לָאו כְּלוּם הוּא (הר״ן פא״ט).

ה יֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁכָּל שֶׁעָמְדָה וְהָלְכָה, אֲפִלּוּ נִמְצָא שָׁנוּי בְּאֲבָרֶיהָ, אֵין חוֹשְׁשִׁין לָהּ כָּל שֶׁאֵין הַשָּׁנוּי מַטְרִיף בִּשְׂאָר בְּהֵמָה (בית יוסף בשם רשב״א).

ו הָלְכָה, כְּשֵׁרָה וְאֵינָהּ צְרִיכָה בְּדִיקָה, וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא שָׁהֲתָה מֵעֵת לְעֵת. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, כְּשֶׁהָלְכָה הִלּוּךְ יָפֶה כְּדַרְכָּהּ, אֲבָל הָלְכָה וְהִיא צוֹלְעָה, צְרִיכָה בְּדִיקָה. הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּאֵפִילּוּ לֹא קִים לָן בִּבְדִיקָה וְאֵין לְהַתִּיר רַק בְּהָלְכָה (בה״ג ושור בשם ב״ח וכל האחרונים) וְהָכִי נָהוּג. וְלֹא נִקְרָא הָלְכָה רַק כְּשֶׁהָלְכָה ד׳ אַמּוֹת הִלּוּךְ יָפֶה כְּמוֹ שֶׁהָלְכָה קֹדֶם שֶׁנִּפְלָה אוֹ כְּשָׂאָר בְּהֵמָה (רשב״א ותרמב״ן ור״ן ורא״ז האידנא) וְאִם הָלְכָה וְאַחַר כָּךְ אֵינָהּ יְכוֹלָה לֵילֵךְ, דֵּינָהּ כִּשְׂאָר מְסֻכֶּנֶת. (מהרי״ק שורש ס״א).

ז עוֹף שֶׁנִּחְבַּט עַל פְּנֵי הַמַּיִם, אִם שֶׁט מְלֹא קוֹמָתוֹ מִמַּטָּה לְמַעְלָה לְעֻמַּת הַמַּיִם אֵין חוֹשְׁשִׁין לוֹ. אֲבָל אִם שֶׁט מִמַּעְלָה לְמַטָּה עִם הִלּוּךְ הַמַּיִם, חוֹשְׁשִׁין לוֹ וְצָרִיךְ בְּדִיקָה. וְאִם קָדַם לַתֶּבֶן אוֹ קַשׁ שֶׁמְּהַלְכִים עַל גֵּב הַמַּיִם בְּשָׁוֶה לוֹ, הֲרֵי זֶה שֶׁט מֻחְמַת עַצְמוֹ וְאֵין חוֹשְׁשִׁין לוֹ.

ח דְּבָקוּ כְּנָפָיו בְּדֶבֶק בִּשְׁעַת צֵידָה וְנֶחְבַּט, אִם שְׁנֵי כְּנָפָיו נִדְבְּקוּ בַּדֶּבֶק שֶׁצָּדִין אוֹתוֹ בּוֹ, חוֹשְׁשִׁין וְצָרִיךְ בְּדִיקָה. וְאִם לֹא נִדְבַּק בּוֹ אֶלָּא אֶחָד מֵהֶם, אֵין חוֹשְׁשִׁין, שֶׁהוּא פּוֹרֵחַ מְעַט בַּכָּנָף הַשֵּׁנִי.

ט זְכָרִים הַמְנַגְּחִים זֶה אֶת זֶה וְנָפְלוּ לָאָרֶץ, חוֹשְׁשִׁין לָהֶם.

י שׁוֹר שֶׁהִרְבִּיצוּהוּ לִשְׁחִיטָה, אַף עַל פִּי שֶׁנָּפַל נְפִילָה גְּדוֹלָה שֶׁיֵּשׁ לָהּ קוֹל בְּעֵת שֶׁמַּפִּילִים אוֹתוֹ, אֵין חוֹשְׁשִׁין לוֹ, מִפְּנֵי שֶׁנּוֹעֵץ צַפָּרְנָיו וּמִתְחַזֵּק עַד שֶׁמַּגִּיעַ לָאָרֶץ. (לשון רמב״ם שם דין י״ב). הַגָּה: וְדַוְקָא שֶׁלֹּא קָשְׁרוּ כָּל רַגְלָיו כְּשֶׁהִפִּילוּהוּ, אֲבָל אִם כָּל רַגְלָיו קְשׁוּרִים בְּשָׁעָה שֶׁמַּפִּילִין אוֹתוֹ, חוֹשְׁשִׁין לוֹ. (מָרְדְּכִי פא״ט בְּשֵׁם ראבי״ה וּמַשְׁמָעוּת שְׁעָרִים שַׁעַר ל״ד וְלֹא כאו״ה).

יא קָפְצָה מִדַּעְתָּהּ, אֲפִלּוּ מִמָּקוֹם גָּבוֹהַּ הַרְבֵּה, אַף עַל פִּי שֶׁאָנוּ רוֹאִים שֶׁאֵינָהּ יְכוֹלָה לֵילֵךְ, אֵין חוֹשְׁשִׁין לָהּ, לֹא שְׁנָא קָפְצָה מֵחֲלוֹן שֶׁבַּכֹּתֶל לֹא שְׁנָא מֵאֲרֻבָּה שֶׁבְּאֶמְצַע הַגַּג. לְפִיכָךְ, אִם הִנִּיחָהּ לְמַעְלָה וּבָא וּמְצָאָהּ לְמַטָּה, אֵין חוֹשְׁשִׁין לָהּ.

יב גַּנָּבִים שֶׁגָּנְבוּ בְּהֵמָה מֵהַדִּיר, אֲפִלּוּ הִשְׁלִיכוּהוּ מֵעֲבָר לַגָּדֵר שֶׁהוּא גָּבוֹהַּ מְאֹד, אֵין חוֹשְׁשִׁין, מִפְּנֵי שֶׁהֵם מְכַוְּנִים לְהַפִּילָהּ עַל מָתְנֶיהָ כְּדֵי שֶׁתּוּכַל לָרוּץ לִפְנֵיהֶם. וְכֵן בְּשָׁעָה שֶׁמַּחֲזִירִין אוֹתָהּ, אִם מֻחְמַת תְּשׁוּבָה מַחֲזִירִים אוֹתָהּ מֻתֶּרֶת, מִפְּנֵי שֶׁמְּכַוְּנִים לְהַפִּילָהּ בְּעִנְיָן שֶׁלֹּא יַפְסִידוּהָ, אֲבָל אִם לֹא הֶחֱזִירוּהָ אֶלָּא מֻחְמַת יִרְאָה, חוֹשְׁשִׁין לָהּ.

סימן נט

א הַגְּלוּדָה אֲסוּרָה, וְהִיא שֶׁנִּפְשְׁטָה עוֹרָהּ בֵּין בִּידֵי אָדָם בֵּין בִּידֵי חֹלִי, טְרֵפָה. וְאִם נִשְׁתַּיֵּר מִן הָעוֹר רֹחַב סֶלַע עַל פְּנֵי כָּל הַשִּׁדְרָה וְרֹחַב סֶלַע עַל הַטַּבּוּר וְרֹחַב סֶלַע עַל רָאשֵׁי אֵיבָרֶיהָ, הֲרֵי זוֹ מֻתֶּרֶת (רמב״ם ורשב״א ור״ן ורוב הפוסקים). וְאִם נִטַּל כְּרֹחַב סֶלַע מֵעַל כָּל גַּבֵּי הַשִּׁדְרָה אוֹ מֵעַל הַטַּבּוּר אוֹ מֵעַל רָאשֵׁי אֵבָרִים, וּשְׁאָר כָּל הָעוֹר קַיָּם, כְּשֵׁרָה. הַגָּה: אֲבָל אִם נִטְלָה מִשְּׁלָשְׁתָּם וּשְׁאָר כָּל הָעוֹר קַיָּם, טְרֵפָה (ד״ע).

ב הָעוֹף שֶׁנִּטְלָה נוֹצָתוֹ, כָּשֵׁר (בית יוסף בשם רב הפוסקים וכ״פ מהרש״ל פא״ט סימן ק״ט). הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹסְרִים (ר״ו הלוי וכל בו). וְטוֹב לְהַחְמִיר אִם נָפְלוּ נוֹצוֹתָיו מֵרֹב שָׁמֶן, אַף עַל פִּי שֶׁנָּפְלוּ כֻּלָּם וְנִשְׁאַר עָרֹם, מִכָּל מָקוֹם כָּשֵׁר דְּהוֹאִיל וְנַעֲשָׂה מֵרֹב שָׁמֶן, כָּשֵׁר. (ת״ה סימן קפ״א בשם אור זרוע).

סימן ס

א אֲחוּזַת דָּם וְהַמְעֻשָּׁנֶת וְהַמְצֻנֶּנֶת, אוֹ שֶׁאָכְלָה סַם הַמָּוֶת שֶׁהוֹרֵג הַבְּהֵמָה, אוֹ שֶׁשָּׁתְתָה מַיִם הָרָעִים, הֲרֵי זוֹ מֻתֶּרֶת. הַגָּה: בְּהֵמָה שֶׁנִּתְפַּטְּמָה בִּדְבָרִים אֲסוּרִים, מֻתֶּרֶת (מָרְדְּכִי דִּיבְמוֹת פ׳ אֵלְמָנָה לכ״ג) אֲבָל אִם לֹא נִתְפַּטְּמָה כָּל יָמֶיהָ רַק בִּדְבָרִים אֲסוּרִים, אֲסוּרָה (תוספות דתמורה פ׳ כָּל הָאֲסוּרִים).

ב אָכְלָה סַם הַמָּוֶת שֶׁל אָדָם, אוֹ הִכִּישָׁהּ נָחָשׁ וְכִיּוֹצֵא בּוֹ, מֻתֶּרֶת מִשּׁוּם טְרֵפָה וַאֲסוּרָה מִשּׁוּם סַכָּנַת נְפָשׁוֹת.

ג בְּהֵמָה אוֹ חַיָּה שֶׁנִּפְסְקוּ רַגְלֶיהָ, לֹא יֹאכְלוּ מִמֶּנָּהּ אֶלָּא עַל יְדֵי בְּדִיקָה, שֶׁיֵּשׁ לָחוּשׁ שֶׁמָּא נִשְׁכָּהּ נָחָשׁ. וְזוֹ בְּדִיקָתָהּ, שֶׁלֹּא יֹאכְלוּהָ אֶלָּא צָלִי, וְאִם הִיא נְשׁוּכַת נָחָשׁ תִּתְפָּרֵךְ וְתִפֹּל חֲתִיכוֹת חֲתִיכוֹת. הַגָּה: וּלְדִידָן דְּלָא חֲיִשִׁינַן לִגְלוּי (מ״מ) הוֹאִיל וְאֵין נְחָשִׁים מְצוּיִין, לָכֵן אֵין לָחוּשׁ לְנָחָשׁ, וְאִם הוּא בְּדֶרֶךְ שֶׁלֹּא נַעֲשְׂתָה טְרֵפָה, מֻתָּר בְּלֹא בְּדִיקָה (בית יוסף בשם רבינו ירוחם וכן כתב א״ז הָאָרוּךְ).

סימן סא

א חַיָּב לִתֵּן לַכֹּהֵן הַזְּרוֹעַ וְהַלְּחָיַיִם וְהַקֵּבָה שֶׁל שׁוֹר וָשֶׂה.

ב הַזְּרוֹעַ, דָּוְקָא שֶׁל יָמִין, וְהוּא מִפֶּרֶק אַרְכֻּבָּה הַנִּמְכֶּרֶת עִם הָרֹאשׁ עַד כַּף הַיָּד שֶׁקּוֹרִין אישפאלד״ה, וְהֵם שְׁנֵי פְּרָקִים.

ג הַלְּחָיַיִם הֵם מִפֶּרֶק שֶׁל לֶחִי עַד פִּיקָא שֶׁל גַּרְגֶּרֶת שֶׁהִיא טַבַּעַת הַגְּדוֹלָה עִם הַלָּשׁוֹן שֶׁבֵּינֵיהֶם, וְצָרִיךְ לִתְּנוֹ עִם הָעוֹר וְעִם הַצֶּמֶר שֶׁבְּרֹאשֵׁי כְּבָשִׂים וְהַשֵּׂעָר שֶׁבְּרֹאשֵׁי תְּיָשִׁים שֶׁאֵינוֹ רַשַּׁאי לְמָלְגָם (פי׳ לְהַרְתִּיחָם בְּחַמִּים לְהַעֲבִיר הַשֵּׂעָר) וְלֹא לְהַפְשִׁיט הָעוֹר קֹדֶם שֶׁיִּתְּנֶנּוּ לַכֹּהֵן.

ד הַקֵּבָה צָרִיךְ לִתְּנָהּ לַכֹּהֵן עִם כָּל חֶלְבָּהּ פְּנִימִי וְחִיצוֹן, אֶלָּא אִם כֵּן נֶהֱגוּ הַכֹּהֲנִים לְהַנִּיחַ הַחֵלֶב לַבְּעָלִים.

ה אַף עַל גַּב שֶׁמֻּתָּר לֶאֱכֹל מִבְּשַׂר הַבְּהֵמָה קֹדֶם שֶׁיַּפְרִישׁ הַמַּתָּנוֹת, מְצֻוֶּה לְהַפְרִישָׁם מִיָּד.

ו אֲפִלּוּ אֵינוֹ שׁוֹחֵט לְצָרְכּוֹ אֲכִילָה, אֶלָּא לִכְלָבִים אוֹ לִרְפוּאָה, חַיָּב בְּמַתָּנוֹת. אֲבָל שָׁחַט וּמָצָא טְרֵפָה, פָּטוּר.

ז יִתְּנֵם לְכֹהֵן חָבֵר, וְאִם אֵין שָׁם חָבֵר, יִתְּנֵם לְעַם הָאָרֶץ. וְכֵן אִם הֶחָבֵר אֵינוֹ רוֹצֶה לְקַבְּלָן, נוֹתְנָן לְעַם הָאָרֶץ (בית יוסף בשם תוספות).

ח נוֹתְנִים אוֹתָם לְכֹהֵנֶת, אֲפִלּוּ הִיא נְשׂוּאָה לְיִשְׂרָאֵל. וְהַנּוֹתְנָם לְבַעֲלָהּ יִשְׂרָאֵל קְיֵם מִצְוַת נְתִינָה. וְכָל שֶׁכֵּן שֶׁבַּעֲלָהּ יִשְׂרָאֵל פָּטוּר מִן הַמַּתָּנוֹת.

ט לֹא יְחַלְּקֵם לְהַרְבֵּה כֹּהֲנִים, שֶׁצָּרִיךְ לָתֵת לְכָל אֶחָד דָּבָר חָשׁוּב כְּדֵי נְתִינָה, אֶלָּא נוֹתֵן זְרוֹעַ לְאֶחָד, וְקֵבָה לְאֶחָד, וּלְחָיַיִם לִשְׁנַיִם. וּבְשׁוֹר הַגָּדוֹל יָכוֹל לְחַלֵּק הַזְּרוֹעַ לִשְׁנַיִם, לְכָל אֶחָד פֶּרֶק אֶחָד.

י אִם אֵין שָׁם כֹּהֵן, יָשׂוּם הַמַּתָּנוֹת בְּדָמִים וְאוֹכְלָם, וְנוֹתֵן הַדָּמִים לַכֹּהֵן.

יא אֵין לוֹ, לַכֹּהֵן, לַחֲטֹף הַמַּתָּנוֹת, וַאֲפִלּוּ לִשְׁאֹל אוֹתָם בַּפֶּה, אֶלָּא אִם יִתֵּן לוֹ דֶּרֶךְ כָּבוֹד, יִטֹּל. וּבִזְמַן שֶׁהֵם כֹּהֲנִים רַבִּים בַּמִּטְבָּחַיִם, הַצְּנוּעִים מוֹשְׁכִין יְדֵיהֶם וְהַגַּרְגְּרָנִים נוֹטְלִים. וְאִם הָיָה צָנוּעַ זֶה, בְּמָקוֹם שֶׁאֵין מַכִּירִין שֶׁהוּא כֹּהֵן, יִטֹּל כְּדֵי שֶׁיֵּדְעוּ שֶׁהוּא כֹּהֵן.

יב הַכֹּהֵן יָכוֹל לְאָכְלָם בְּכָל עִנְיַן שֶׁעָרַב עָלָיו יוֹתֵר, וְאִם כָּל הַמַּטְעַמִּים שָׁוִים אֶצְלוֹ יֹאכְלֵם צָלִי וּבְחַרְדָּל.

יג יָכוֹל לְהַאֲכִילָם לִכְלָבִים, וּלְמָכְרָם וְלִתְּנֵם לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים.

יד כֹּהֵן שֶׁיֵּשׁ לוֹ מַכִּירִין שֶׁרְגִילִים לִתֵּן לוֹ מַתָּנוֹתֵיהֶם, יָכוֹל לְזַכּוֹתָם לְיִשְׂרָאֵל שֶׁיְּקַבְּלֵם מִיַּד מַכִּירָיו. וְדָוְקָא שֶׁהַזּוֹכֶה תַּלְמִיד חָכָם וְהַשָּׁעָה דְּחוּקָה לוֹ, וְשֶׁלֹּא יְהֵא כֹּהֵן הַמְזַכֶּה מְשֻׁרֶת בְּבֵית זֶה שֶׁמְּזַכֶּה לוֹ הַמַּתָּנוֹת, שֶׁמָּא יְזַכֶּה בְּעַל כָּרְחוֹ (רמב״ם בפ״ט מהל׳ בכורים). וְהוּא הַדִּין אִם הַכֹּהֵן מְשֻׁרֶת בְּבֵית בַּעַל הַבַּיִת וּמְזַכֶּה לְאוֹרֵחַ תַּלְמִיד חָכָם שֶׁמִּתְאָרֵחַ בְּבֵית רַבּוֹ בַּמַּתָּנוֹת שֶׁרָגִיל לִתֵּן לוֹ רַבּוֹ, אָסוּר (רש״י וטור).

טו לֹא נָתַן הַמַּתָּנוֹת לַכֹּהֵן אֶלָּא אָכְלָן אוֹ הִפְסִידָן, פָּטוּר מִדִּינֵי אָדָם, אֶלָּא כְּדֵי לָצֵאת יְדֵי שָׁמַיִם צָרִיךְ לְפָרֵעַ דְּמֵיהֶם.

טז יִשְׂרָאֵל שֶׁשָּׁלַח לַחֲבֵרוֹ בָּשָׂר וְהַמַּתָּנוֹת בּוֹ, מֻתָּר לְאָכְלָן.

יז מַתָּנוֹת אֵינָן נוֹהֲגוֹת אֶלָּא בְּשׁוֹר וָשֶׂה וְלֹא בְּחַיָּה וָעוֹף, וְנוֹהֲגוֹת בְּכָל־אֵים הַבָּא מִן עֵז וְרָחֵל, וְכֵן בְּכוֹי.

יח צְבִי הַבָּא עַל עֵז, וְיָלְדָה, הַוָּלָד חַיָּב בַּחֲצִי הַמַּתָּנוֹת. אֲבָל תַּיִשׁ הַבָּא עַל הַצְּבִיָּה, הַוָּלָד פָּטוּר מִן הַמַּתָּנוֹת.

יט אֵין נוֹהֲגוֹת בָּקֳדָשִׁים, וְלֹא בִּבְכוֹר.

כ בְּכוֹר, קֹדֶם שֶׁבָּא לְיַד כֹּהֵן, שֶׁנִּתְעָרֵב בִּבְהֵמוֹת אֲחֵרוֹת, חַיָּב לִתֵּן מֵהֶם הַמַּתָּנוֹת, שֶׁיֹּאמַר הַכֹּהֵן עַל כָּל אַחַת: תֵּן לִי מַתָּנוֹתַיִךְ, וְאִם אַתָּה אוֹמֵר שֶׁהוּא בְּכוֹר תֵּן לִי כֶּלָּה. אֲבָל בְּכוֹר שֶׁנִּתַּן לַכֹּהֵן בְּמוּמוֹ וּמְכָרוֹ לְיִשְׂרָאֵל וְנִתְעָרֵב בִּבְהֵמוֹת אֲחֵרוֹת, אִם רַבִּים שׁוֹחֲטִים אוֹתָם כֻּלָּם פְּטוּרִים, שֶׁכָּל אֶחָד יֹאמַר: שֶׁלִּי הוּא הַבְּכוֹר; וְאִם אֶחָד שׁוֹחֵט אֶת כֻּלָּם, אֵין פּוֹטְרִים לוֹ אֶלָּא אֶחָד מֵהֶם.

כא מַתָּנוֹת נוֹהֲגוֹת בְּכָל מָקוֹם, בֵּין בָּאָרֶץ בֵּין בְּחוּצָה לָאָרֶץ, בֵּין בִּבְנֵי הַבַּיִת (פי׳ בִּזְמַן שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּם) בֵּין שֶׁלֹּא בִּבְנֵי הַבַּיִת. וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁאֵינָן נוֹהֲגוֹת בְּחוּצָה לָאָרֶץ, וְכֵן נָהֲגוּ (וְעַיֵּן בְּסֵפֶר הַחִנּוּךְ לְהרא״ה מִצְוָה תק״ו).

כב כֹּהֲנִים פְּטוּרִים מִמַּתָּנוֹת.

כג לְוִיִּים, סָפֵק אִם חַיָּבִים בְּמַתָּנוֹת, הִלְכָךְ פְּטוּרִים. וְאִם נְטָלָן הַכֹּהֵן מִיָּדוֹ, אֵין צָרִיךְ לְהַחֲזִירָם לוֹ. וְיֵשׁ חוֹלְקִין דְּאַפְלּוּ נְטָלָן הַכֹּהֵן, מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ (בית יוסף בשם הר״ן).

כד בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים שֶׁכֹּהֵן פָּטוּר, כְּשֶׁשּׁוֹחֵט לְעַצְמוֹ; אֲבָל אִם שׁוֹחֵט לְמִכֹּר, אִם הוּא קָבוּעַ לְמִכֹּר בְּבֵית הַמִּטְבָּחַיִם חַיָּב לִתֵּן מִיָּד, וְאִם אֵינוֹ קָבוּעַ לְמִכֹּר בְּבֵית הַמִּטְבָּחַיִם, שְׁתַּיִם וְשָׁלֹשׁ שַׁבָּתוֹת פָּטוּר; מִכָּאן וָאֵילָךְ חַיָּב, וּמְנַדִּין אוֹתוֹ אִם לֹא יִתֵּן.

כה הַשּׁוֹחֵט לְכֹהֵן וּלְנָכְרִי, פָּטוּר מִן הַמַּתָּנוֹת; וְהַמִּשְׁתַּתֵּף עִמָּהֶם צָרִיךְ שֶׁיִּרְשׁוֹם. וּבְגוֹי, אִם יוֹשֵׁב עִמּוֹ בַּמִּטְבָּחַיִם אֵין צָרִיךְ לִרְשֹׁם. הַגָּה: בְּמָקוֹם שֶׁנּוֹהֲגִין לִשְׁחֹט אֵצֶל גּוֹיִים אִם נִמְצָא טְרֵפָה נִשְׁאַר לָהֶם וְאִם נִמְצָא כְּשֵׁרָה לוֹקְחוֹ הַיִּשְׂרְאֵל, פָּטוּר מִן הַמַּתָּנוֹת (מָרְדְּכִי בְּשֵׁם רַאבי"ח).

כו בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים שֶׁשִּׁתְּפוּת הַכֹּהֵן וְהָגוֹי פּוֹטֵר, בַּשֻּׁתָּף בְּכֻלָּהּ אֲפִלּוּ בְּכָל שֶׁהוּא; אֲבָל אִם אֵין הַכֹּהֵן וְהַגּוֹי שֻׁתָּף עִמּוֹ אֶלָּא בְּרֹאשׁ, אֵינוֹ פּוֹטֵר אֶלָּא מֵהַלְּחָיַיִם; וְאִם הוּא שֻׁתָּף עִמּוֹ בַּיָּד, אֵינוֹ פּוֹטֵר אֶלָּא מֵהַזְּרוֹעַ; וְאִם הוּא שֻׁתָּף עִמּוֹ בִּבְנֵי מֵעַיִם, אֵינוֹ פּוֹטֵר אֶלָּא מֵהַקֵּבָה.

כז אִם יֵשׁ בְּהֵמָה לַכֹּהֵן וּמוֹכֵר רֹאשָׁהּ לְיִשְׂרְאֵל וְשִׁיֵּר כָּל הַגּוּף לְעַצְמוֹ, חַיָּב בִּלְחָיַיִם.

כח הַשּׁוֹחֵט בְּהֵמַת יִשְׂרְאֵל חֲבֵרוֹ, חוֹבָה עַל הַשּׁוֹחֵט לִתֵּן מַתָּנוֹתֶיהָ לַכֹּהֵן; וְאִם שָׁחַט בְּהֵמַת כֹּהֵן אוֹ גּוֹי, פָּטוּר. הַגָּה: מִיהוּ טוֹבַת הֲנָאָה לְבַעֲלִים וְהוּא יָכוֹל לִתֵּן לָכָל כֹּהֵן שֶׁיִּרְצֶה (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם הַר"ן) וְאָסוּר לַבְּעָלִים לִקַּח דֵּינָר מִכֹּהֵן לִתֵּן לוֹ הַמַּתָּנוֹת, וְכֵן מִיִּשְׂרְאֵל לִתֵּן הַמַּתָּנוֹת לְבֵן בִּתּוֹ הַכֹּהֵן. (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם ר"י וּבְפֶרֶק עַד כַּמָּה).

כט כֹּהֵן שֶׁמָּכַר פָּרָה לְיִשְׂרְאֵל וְאָמַר לוֹ: אֲנִי מוֹכֵר לְךָ פָּרָה זוֹ חוּץ מִמַּתְּנוֹתֶיהָ, הֲרֵי תְּנַאי וְצָרִיךְ לִתֵּן לַמּוֹכֵר. אֲבָל אִם אָמַר לוֹ: עַל מְנַת שֶׁהַמַּתָּנוֹת שֶׁלִּי, אֵינוֹ תְּנַאי וְהַמֶּקַח קַיָּם וְיָכֹל לִתֵּן לְכָל כֹּהֵן שֶׁיִּרְצֶה.

ל יִשְׂרְאֵל שֶׁמָּכַר פָּרָה לַחֲבֵרוֹ וְשִׁיֵּר הַמַּתָּנוֹת, חַיָּב הַלּוֹקֵחַ לִתֵּן; אַף עַל פִּי שֶׁנִּשְׁאֲרוּ לַמּוֹכֵר, מִכָּל מָקוֹם הַחוֹבָה עַל הַטַּבָּח שֶׁהוּא הַלּוֹקֵחַ.

לא הַמַּתָּנוֹת עַצְמָם אָסוּר לְיִשְׂרְאֵל לְאָכְלָם אֶלָּא בִּרְשׁוּת כֹּהֵן. עָבַר וַאֲכָלָן, אוֹ הִזִּיקָן, אוֹ מְכָרָן אֵינוֹ חַיָּב לְשַׁלֵּם, מִפְּנֵי שֶׁאֵין לוֹ תּוֹבְעִים יְדוּעִים. וְהַקּוֹנֶה אוֹתָם, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ רַשַּׁאי, הֲרֵי זֶה מֻתָּר לְאָכְלָן מִפְּנֵי שֶׁמַּתָּנוֹת כְּהֻנָּה נִגְזָלוֹת.

לב אָמַר לַטַּבָּח: מְכֹר לִי בְּנֵי מֵעֶיהָ שֶׁל פָּרָה זוֹ, נוֹתְנָם לַכֹּהֵן וְאֵינוֹ מְנַכֶּה לוֹ מִן הַדָּמִים. לְקָחוֹ מִמֶּנּוּ בְּמִשְׁקָל, נוֹתְנָם לַכֹּהֵן וּמְנַכֶּה לוֹ מִן הַדָּמִים.

לג גֵּר שֶׁנִּתְגַּיֵּר וְהָיְתָה לוֹ פָּרָה, נִשְׁחֲטָה עַד שֶׁלֹּא נִתְגַּיֵּר, פָּטוּר. מִשֶּׁנִּתְגַּיֵּר, חַיָּב. אִם סָפֵק, פָּטוּר, שֶׁהַמּוֹצִיא מֵחֲבֵרוֹ עָלָיו הָרְאָיָה.

סימן סב

א אֵבֶר מִן הַחַי אָסוּר בִּבְהֵמָה, חַיָּה וָעוֹף.

ב אֵבֶר הַפּוֹרֵשׁ מִן הַחַי, אָסוּר, וּבָשָׂר הַפּוֹרֵשׁ מִן הַחַי אָסוּר, מִשּׁוּם וּבָשָׂר בַּשָּׂדֶה טְרֵפָה (שְׁמוֹת כב, ל) וְאֲפִלּוּ הַפּוֹרֵשׁ מֵהַבְּהֵמָה וַעֲדַיִן הוּא בְּתוֹכָהּ, כְּגוֹן שֶׁנֶּחְתַּךְ מֵהַטְּחוֹל אוֹ מֵהַכְּלָיוֹת וְנִשְׁאֲרָה הַחֲתִיכָה בְּתוֹכָהּ, אָסוּר.

ג אֵבֶר אוֹ בָּשָׂר הַמְדֻלְדָּלִים, אִם אֵינוֹ יָכוֹל לַחֲזֹר וְלִחְיוֹת, אֲפִלּוּ אִם לֹא פֵּרֵשׁ מִמֶּנּוּ עַד לְאַחַר שְׁחִיטָה, אָסוּר. הַגָּה: וְעַיֵּן לְעֵיל סִימָן נ"ה. יַתֵּרֶת הָעוֹמֶדֶת בְּמָקוֹם שֶׁאֵינוֹ מַטְרִיף הַבְּהֵמָה, מֻתָּר לְאָכְלָהּ, וְלֹא אָמְרִינַן יָתֵר כְּנָטוּל דְּמֵי וְהֵנֵי כְּאֵבֶר הַמְדֻלְדָּל (א"ז הָאֲרֻךְ) אֵבֶר הַנִּשְׁמָט מִמְּקוֹמוֹ בְּמָקוֹם שֶׁאֵינוֹ מַטְרִיף הַבְּהֵמָה, מֻתָּר לְאָכְלוֹ, אַף אִם אֵין עוֹר וּבָשָׂר חוֹפִין רֻבּוֹ (רַשְׁבָּ"א סִי' פ"ט) אֲבָל הַמְּנֻהָג לְהַחְמִיר גַּם בָּזֶה (א"ז הָאֲרֻךְ).

ד בֵּיצֵי זָכָר שֶׁנִּתְלַשּׁוּ וַעֲדַיִן הֵם מְעֹרִים בְּכִיסָם, אֵינוֹ אָסוּר מִן הַתּוֹרָה, שֶׁהֲרֵי יֵשׁ בּוֹ מְקֻצָּת חַיּוּת, וּלְפִיכָךְ אֵינוֹ מַסְרִיחַ, וַאֲפִלּוּ עַל פִּי כֵן אָסוּר לְאָכְלוֹ מִמְּנָהָג שֶׁנָּהֲגוּ יִשְׂרְאֵל שֶׁלֹּא לְאָכְלוֹ, מִפְּנֵי שֶׁדּוֹמֶה לְאֵבֶר מִן הַחַי.

סימן סג

א בָּשָׂר הַנִּמְצָא מֻשְׁלָךְ בַּשּׁוּק, הֹלֵךְ אַחַר הָרֹב, דְּכָל דְּפָרִישׁ מֵרֻבָּא פָּרִישׁ; אִם הָיוּ רֹב הַמּוֹכְרִים עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, אָסוּר. וְאִם הָיוּ רֹב הַמּוֹכְרִים יִשְׂרְאֵל, מֻתָּר. וְכֵן בָּשָׂר הַנִּמְצָא בְּיַד עוֹבֵד כּוֹכָבִים וְלֹא נוֹדַע מִמִּי לָקַח, אִם הָיוּ מוֹכְרֵי הַבָּשָׂר יִשְׂרְאֵל, מֻתָּר, זֶהוּ דִּין תּוֹרָה; וּכְבָר אָסְרוּ חֲכָמִים כָּל הַבָּשָׂר הַנִּמְצָא, בֵּין בַּשּׁוּק בֵּין בְּיַד עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, אַף עַל פִּי שֶׁכָּל הַמּוֹכְרִים וְכָל הַשּׁוֹחֲטִים יִשְׂרְאֵל. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא הַלּוֹקֵחַ בָּשָׂר וְהִנִּיחוֹ בְּבֵיתוֹ וְנֶעֱלַם מִן הָעַיִן, אָסוּר, אֶלָּא אִם כֵּן הָיָה לוֹ בּוֹ סִימָן אוֹ שֶׁהָיָה לוֹ בּוֹ טְבִיעוּת עַיִן, וְהוּא מַכִּירוֹ וַדַּאי שֶׁהוּא זֶה, אוֹ שֶׁהָיָה צָרוּר וְחָתוּם.

ב תָּלָה כְּלִי מָלֵא חֲתִיכוֹת בָּשָׂר, וְנִשְׁבַּר הַכְּלִי וְנָפְלוּ הַחֲתִיכוֹת לָאָרֶץ, וּבָא וּמָצָא חֲתִיכוֹת, וְאֵין לוֹ בָּהֶם לֹא סִימָן וְלֹא טְבִיעוּת עַיִן, הֲרֵי זֶה אָסוּר, שֶׁיֵּשׁ לוֹמַר: אוֹתוֹ בָּשָׂר שֶׁהָיָה בַּכְּלִי גְּרָרָתוּ חַיָּה אוֹ שֶׁרֶץ, וְזֶה בָּשָׂר אַחֵר הוּא. וְאִם תְּלָאוֹ בְּמַסְמֵר וְכֵיוֹצֵא בּוֹ, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְשֶׁרֶץ לִטֹּל וּלְהַנִּיחַ, מֻתָּר. וְיֵשׁ מַתִּירִין בָּשָׂר שֶׁנִּתְעַלֵּם מִן הָעַיִן אִם מְצָאוֹ בַּמָּקוֹם שֶׁהִנִּיחוֹ. הַגָּה: וְהַמְּנֻהָג לְהַקֵּל כַּפְּרָא הָאַחֲרוֹנָה. וַאֲפִלּוּ אִם הָיָה בְּיַד עוֹבֵד כּוֹכָבִים, בְּמָקוֹם שֶׁכָּל הַמּוֹכְרִים הֵם יִשְׂרְאֵלִים הַמּוֹכְרִים בָּשָׂר כָּשֵׁר. וְעַיֵּן לְקַמָּן סִימָן קי"ח.

סימן סד

א חֵלֶב שׁוֹר וְכֶבֶשׂ וָעֵז, אָסוּר. וְשֶׁל שְׂאָר מִינִים, מֻתָּר. כּוֹי, חֶלְבּוֹ אָסוּר.

ב הַשּׁוֹחֵט אֶת הַבְּהֵמָה וּמָצָא בָּהּ עֻבָּר בֶּן שְׁמוֹנָה אוֹ בֶּן תִּשְׁעָה, בֵּין חַי בֵּין מֵת, חֶלְבּוֹ וְגִידוֹ מֻתָּר. וְהָא דִּבְבֶן תִּשְׁעָה מֻתָּר, דַּוְקָא כְּשֶׁלֹּא הִפְרִיס עַל גַּבֵּי קַרְקַע, אֲבָל אִם הִפְרִיס עַל גַּבֵּי קַרְקַע, אָסוּר. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאִם שָׁלְמוּ לוֹ חֲדָשָׁיו וּמְצָאוֹ חַי, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִפְרִיס עַל גַּבֵּי קַרְקַע חֶלְבּוֹ אָסוּר, וְחַיָּבִין עָלָיו כָּרֵת, וּמוֹצִיאִין מִמֶּנּוּ כָּל הַחוּטִים וְהַקְּרוּמִים הָאֲסוּרִים בִּשְׁאָר הַבְּהֵמוֹת. וְחֵלֶב נֶפֶל אָסוּר אִם הִפִּילָה הַבְּהֵמָה.

ג הוֹשִׁיט יָדוֹ לִמְעֵי בְּהֵמָה וְתָלַשׁ חֵלֶב מִבֶּן תִּשְׁעָה חַי שֶׁבְּתוֹכָהּ, וְהוֹצִיאוֹ, חַיָּבִין עָלָיו מִשּׁוּם חֵלֶב כְּעַל חֵלֶב בְּהֵמָה גְּמוּרָה.

ד אֵיזֶהוּ חֵלֶב, כָּל שֶׁהוּא תּוֹתָב קָרוּם וְנִקְלָף, וְשֶׁלֹּא יְהֵא בָּשָׂר חוֹפֶה אוֹתוֹ.

ה הָאַלְיָה מֻתֶּרֶת, וּבִלְבַד שֶׁיְּנַקֵּר מִמֶּנָּה מַה שֶּׁלְּצַד פָּנִים. הַגָּהּ: גַּם צָרִיךְ לְהָסִיר חוּטֵי הָאַלְיָה, כִּי יוֹנְקִים מֵחֵלֶב הַכְּלָיוֹת. (הַפַּרְדֵּסִי וּרוֹקֵחַ).

ו חֵלֶב הַכְּסָלִים וּקְרוּם שֶׁעֲלֵיהֶם, אָסוּר.

ז חֵלֶב שֶׁתַּחַת הַמָּתְנַיִם, אָסוּר. הַגָּהּ: וְסֵדֶר נִקּוּר אֵלּוּ הַחֲלָבִים צָרִיךְ רְאִיָּה מִן הַבָּקִי בְּנִקּוּר, וְאִי אֶפְשָׁר לְבָאֵר הֵיטֵב בַּסֵּפֶר. וְכָל אֵלּוּ הַחֲלָבִים אֵין לָחוּשׁ לָהֶם אֶלָּא בַּאֲחוֹרַיִם שֶׁל בְּהֵמָה, אֲבָל בַּחֲצִי הַבְּהֵמָה שֶׁל פָּנִים אֵין בָּהֶם מֵחֲלָבִים אֵלּוּ, רַק קְצָת מִן הַקְּרוּם שֶׁעַל חֵלֶב הַכְּסָלִים, הַנִּשְׁאָר בְּרֹאשׁ הַדְּפָנוֹת עַל הַכְּסָלִים, הַנִּשְׁאָר שָׁם בְּרֹאשָׁהּ, וְצָרִיךְ לְהָסִיר אוֹתוֹ הַקְּרוּם מִשָּׁם (ד״ע) וְיֵשׁ נוֹהֲגִין לְהַפְרִיד גַּם כֵּן הַבָּשָׂר הַנִּדְבָּק שָׁם זֶה עַל גַּב זֶה וְלִגְרֹר הַחֵלֶב שֶׁבֵּינֵיהֶם, וְיֵשׁ מַתִּירִין מִשּׁוּם דְּמֻחְשָׁב חִפּוּי בָּשָׂר, וְכֵן הַמִּנְהָג בְּאַשְׁכְּנַז (הכל בשורר).

ח חֵלֶב שֶׁעַל הֶמְסָס וּבֵית הַכּוֹסוֹת, אָסוּר וְעָנוּשׁ (עָלָיו) כָּרֵת, וְזֶהוּ חֵלֶב שֶׁעַל הַקֶּרֶב.

ט חֵלֶב הַדָּבוּק לַכֶּרֶס שֶׁתַּחַת הַפְּרִיסָה, אָסוּר. הַגָּהּ: וְכֵן הַמִּנְהָג בְּכָל מָקוֹם, מִלְּבַד בְּנֵי רַיְינוּס, שֶׁנּוֹהֲגִין בְּמִקְצָתוֹ הֶתֵּר, וְאֵין מוֹחִין בְּיָדָם שֶׁכְּבָר הוֹרָה לָהֶם זָקֵן. (הַגָּהוֹת אֲשֵׁרִ״י וּפַרְדֵּסִי וְרִ״ב הַפּוֹסְקִים) וּבְכָל מָקוֹם שֶׁנּוֹהֲגִין בּוֹ אִסּוּר דֵּינוֹ כִּשְׁאָר חֵלֶב לְבָטְלוֹ בְּשִׁשִּׁים (א״ז הָאֲרוּךְ), אֲבָל אֵין אוֹסְרִין כֵּלִים שֶׁל בְּנֵי רַיְינוּס, הוֹאִיל וְנוֹהֲגִין בּוֹ הֶתֵּר (חִדּוּשֵׁי אַגַּדְתָּה).

י קְרוּם שֶׁעַל דַּד הַטָּחוֹל, וְהוּא הַצַּד הַגַּס, חַיָּבִין עָלָיו; וְשֶׁעַל שְׂאָר הַטָּחוֹל וְהַחוּטִין שֶׁבְּתוֹכוֹ, אֲסוּרִין וְאֵין חַיָּבִים עֲלֵיהֶם.

יא נוֹטֵל רֹאשׁ הַגִּיד שֶׁבְּתוֹךְ הַטָּחוֹל וּמוֹשְׁכוֹ אוֹתוֹ, וְנִמְשָׁכִים עִמּוֹ ג׳ חוּטִין שֶׁבְּתוֹכוֹ וְצָרִיךְ לְזָהֵר שֶׁלֹּא יִפְסֹק שׁוּם חוּט מֵהֶם; וְאִם נִפְסַק, צָרִיךְ לְשָׁרֵשׁ אַחֲרָיו.

יב הַכְּלָיָא יֵשׁ עָלֶיהָ שְׁנֵי קְרוּמִים, הָעֶלְיוֹן חַיָּבִים עָלָיו; הַתַּחְתּוֹן וְהַחוּטִים שֶׁבָּהּ, אֲסוּרִין וְאֵין חַיָּבִים עֲלֵיהֶם. וְלֹבֶן שֶׁבַּכְּלָיָא, חֵלֶב שֶׁעַל הַכְּלָיוֹת נֶאֱסַר וְלֹא שֶׁבְּתוֹךְ הַכְּלָיוֹת, וְאַף עַל פִּי כֵן נוֹטֵל אָדָם לֹבֶן שֶׁבְּתוֹךְ הַכְּלָיָא וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְחַטֵּט אַחֲרָיו, וְיֵשׁ מַחְמִירִין לְחַטֵּט אַחֲרָיו. הַגָּהּ: וְאִם לֹא חִטְּטוּ אַחֲרָיו וְהִנִּיחוּ קְצָתוֹ תּוֹךְ הַכְּלָיוֹת, לְכַלֵּי עַלְמָא מֻתָּר אִם נִתְבַּשֵּׁל כָּךְ (בית יוסף בשם הַגָּהוֹת אֲשֵׁרִ״י שכ״כ בשם אור זרוע) וְדַוְקָא מַה שֶּׁבְּתוֹךְ הַכְּלָיָא, אֲבָל מַה שֶּׁעַל הַכְּלָיָא לְכַלֵּי עַלְמָא אָסוּר. (ד״מ בשם רא״ש פרק ג״ה ושכן הוא בש״ס) יוֹתֶרֶת הַכָּבֵד, יֵשׁ מַצְרִיכִין לִנְקֹר הַקְּרוּם הָעֶלְיוֹן שֶׁלְּצַד הַכָּבֵד, מִשּׁוּם חֵלֶב הַקָּרֵב שֶׁמַּנַּח עָלָיו. וְיֵשׁ מַחְמִירִין עוֹד לִנְקֹר הַשֵּׁמֶן שֶׁתַּחַת הַקְּרוּם הָהוּא (רא״ם ורי״ח) אֲבָל צַד פָּנִים שֶׁל צַד הָרֹאשׁ אֵין צָרִיךְ נִקּוּר כְּלָל (ת״ה ואור זרוע) אֲבָל הַמִּנְהָג לִנְקֹר וּלְהָסִיר שְׁנֵי קְרוּמִים, דְּלְמָא אָתֵי לְמִטְעֵי (ס״ה ואור זרוע).

יג חוּטִין שֶׁבָּעֹקֶץ (פִּי׳ הוּא שֶׁנִּקְרָא בִּלְשׁוֹן הַמִּקְרָא עָצָה, וְהוּא קְצֵה הַשִּׁדְרָה, עָרוּךְ וְרַשׁ״י פֵּרֵשׁ שֶׁקּוֹרִין הנקא) אֲסוּרִים. וְהֵם חֲמִשָּׁה, ג׳ מִימִין וּב׳ מִשְּׂמֹאל, הַג׳ שֶׁמִּימִין כָּל אֶחָד מִתְפַּצֵּל לִשְׁנַיִם שְׁנַיִם, וְהַשְּׁנַיִם שֶׁבִּשְׂמֹאל כָּל אֶחָד מֵהֶם מִתְפַּצֵּל לִשְׁלֹשָׁה שְׁלֹשָׁה וְרֹאשׁוֹ הָאֶחָד מְחֻבָּר לַשִּׁדְרָה, וְרָאשֵׁי הַפְּצוּלִין נִדְבָּקוֹת תַּחַת הֶחָזֶה בְּרֹאשֵׁי הַצְּלָעוֹת, וְאוֹתָם רָאשֵׁי הַפְּצוּלִין מְצוּיִים בַּחֲצִי הַבְּהֵמָה שֶׁל פָּנִים, וְאִי שָׁלְפֵי לְהוּ חֲמִימֵי, מִשְׁתַּלְפֵי, וְאִי לֹא, בָּעֵי לְחַטּוּטֵי בָּתְרֵיהוּ. הַגָּהּ: וְאִם הֵם שְׁרוּיִין בְּמַיִם חַיִּים לְהוּ כְּחַמִימֵי וּמִשְׁתַּלְפֵי (בית יוסף בשם סמ״ק וכל בו וְאַרְ״ה) וְיֵשׁ מְקִלִּין בְּאֵלּוּ הַחוּטִין בְּמָקוֹם שֶׁהֵם בְּלוּעִים בַּבָּשָׂר (בית יוסף בשם הר״ן). וְטוֹב לְהַחְמִיר.

יד חֵלֶב הַקֵּבָה שֶׁעַל הַקֻּשֶׁת, אָסוּר מִן הַדִּין מִן הַתּוֹרָה. וְשֶׁעַל הַיֶּתֶר, אָסוּר מִמִּנְהָג שֶׁנָּהֲגוּ בּוֹ אִסּוּר וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁמְּדִינָא אָסוּר וְלָכֵן אֵין לְהָקֵל בּוֹ (ר״ש ורא״ש ופמ״ג ופמ״ק ורבינו ירוחם).

טו חֵלֶב שֶׁעַל הַדַּקִּין, אָסוּר בְּאֹרֶךְ אַמָּה מִשֶּׁמַּתְחִילִין לָצֵאת מִן הַקֵּבָה, וּמִשָּׁם וְאֵילֵךְ שֵׁמָן הוּא, וּמֻתָּר. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁרֹּאשׁ הַמְּעִי שֶׁצָּרִיךְ לִגְרֹר חֵלֶב שֶׁעָלָיו, הוּא הַמְּעִי שֶׁיּוֹצֵא בּוֹ הָרְעִי שֶׁהוּא סוֹף הַמֵּעִים. וְיֵרֵא שָׁמַיִם יוֹצֵא יְדֵי שְׁנֵיהֶם, לִגְרֹר אֹרֶךְ אַמָּה מִכָּאן וְאֹרֶךְ אַמָּה מִכָּאן. הַגָּהּ: וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ אֹרֶךְ אַמָּה מַמָּשׁ, וְלָכֵן נָהֲגוּ לְהָקֵל לִמְדֹּד בִּזְרוֹעַ וְאֵין מַצְרִיכִין אֹרֶךְ אַמָּה בְּצִמְצוּם (מהרי״ל) וְאֵין צָרִיךְ לְהָסִיר רַק הַקְּרוּם עִם הַדָּבוּק בּוֹ שֶׁעַל אֹרֶךְ אַמּוֹת אֵלּוּ, אֲבָל לֹא הַשֵּׁמֶן הַדָּבוּק בַּסַּבְּחַיָּא שֶׁתַּחְתָּיו (כל בו) וְכֵן נוֹהֲגִין, רַק שֶׁמְּסִירִין מִן הַסַּבְּחַיָּא גַּם כֵּן חוּט אֹרֶךְ שֶׁמַּנַּח עָלָיו עִם הַשֵּׁמֶן שֶׁאָצְלוֹ. וְאִם הַסַּבָּח מָשׁךְ הַדַּקִּין מִן הַבְּהֵמָה בְּעוֹדָן חַמִּין, נִשְׁאַר הַחֵלֶב שֶׁעַל רֹאשׁ הַדַּקִּין עִם הַדָּרָא דִּכְנָתָא, וְלָכֵן הַבָּא לֶאֱכֹל מִן הַדָּרָא דִּכְנָתָא יִגְרֹר אַמָּה מִן הַחֵלֶב לְצַד הַקֵּבָה, וְאִם לֹא נוֹדַע מְקוֹמוֹ, צָרִיךְ לִגְרֹר וּלְגַלַּח סָבִיב עָבְיוֹ כְּדִינָר זָהָב בְּמָקוֹם שֶׁנִּסְתַּפֵּק בּוֹ (פַּרְדֵּסִי ריש ג״ה). וְנָהֲגוּ בִּמְדִינוֹת אֵלּוּ לְהָסִיר הַקְּרוּם שֶׁעַל כָּל הַדַּקִּין בְּהַדָּרָא דִּכְנָתָא דְּעֻגָּל, מִשּׁוּם שֶׁנִּשְׁאָרִים הַדַּקִּין עִם הַדָּרָא דִּכְנָתָא וְאוֹכְלִין הַכֹּל בְּיַחַד, עַל כֵּן מְסִירִין כָּל הַקְּרוּם שֶׁלֹּא יַנִּיחוּ גַּם כֵּן שֶׁעַל רֹאשׁ הַדַּקִּין, וְנָהֲגוּ לִקַּח הַקְּרוּם מִשְּׁנֵי צְדָדָיו. מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּכֶבֶשׂ, שֶׁאֵין דַּרְכָּן לְהַנִּיחַ בְּיַחַד וְנִכָּר רֹאשׁ הַדַּקִּין. כֵּן נִרְאֶה טַעַם הַמִּנְהָג. אֲבָל יֵשׁ לְהַחְמִיר וְלִקַּח הַקְּרוּם מִשְּׁנֵי צְדָדָיו גַּם בְּכֶבֶשׂ (הכל ד״ע).

טז אֵין מוֹלְחִין חֲלָבִים עִם הַבָּשָׂר וְלֹא מִדִּיחִין אוֹתָם עִמּוֹ. וּכְלִי שֶׁמִּדִּיחִין בּוֹ חֲלָבִים, אֵין מִדִּיחִין בּוֹ בָּשָׂר, וְסַכִּין שֶׁחוֹתְכִין בּוֹ חֲלָבִים, אֵין חוֹתְכִין בּוֹ בָּשָׂר.

יז נָהֲגוּ מְנַקְּרֵי הַבָּשָׂר לְנַקֵּר בְּסַכִּין אֶחָד, מִפְּנֵי שֶׁנּוֹתְנִין בֶּגֶד עַל יֶרֶכַיִם וְכָל שָׁעָה שֶׁנּוֹגֵעַ הַסַּכִּין בַּחֵלֶב מְקַנְּחוֹ בּוֹ. וְנָכוֹן לְלַמֵּד אָדָם לִבְנֵי בֵיתוֹ שֶׁיְּשַׁכְּשְׁפוּ הַבָּשָׂר יָפֶה בְּמַיִם.

יח אֵין פּוֹרְשִׂין הַכְּסָלִים עַל גַּבֵּי הַבָּשָׂר בְּעוֹד שֶׁלֹּא נִצְטַנֵּן חֶלֶב שֶׁעֲלֵיהֶם, מִפְּנֵי שֶׁהוּא נִמּוֹחַ וְנִבְלָע בַּבָּשָׂר. הַגָּה: וְכֵן יֵשׁ לְנַקֵּר הַבָּשָׂר תּוֹךְ ג׳ יָמִים מִן הַחֶלֶב, שֶׁלֹּא יִתְקַשֶּׁה הַחֶלֶב שֶׁבּוֹ. וּמִכָּל מָקוֹם אִם לֹא נִקְּרוֹ תּוֹךְ שְׁלֹשָׁה יָמִים, אֵין לֶאֱסֹר בְּדִיעֲבַד אֶלָּא מְנַקְּרוֹ אַחַר כָּךְ וְשָׁרֵי. (תְּשׁוּבַת הָרַא״שׁ וּמהרא״י בְּפִסְקֵיהֶם סִימָן ע״ז).

יט כָּל אֵלֶּה הַדְּבָרִים אִם נַעֲשׂוּ, לֹא נֶאֱסַר הַבָּשָׂר, וְאֵין מַכִּין הָעוֹשֶׂה, אֶלָּא מְלַמְּדִין אוֹתוֹ שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה. וְאִם עָשָׂה, מֻתָּר, רַק שֶׁיְּשַׁכְּשֵׁךְ הַבָּשָׂר הֵיטֵב (ר״ן פ״ק דְּחֻלִּין).

כ אֵין מוֹלְחִין הַבָּשָׂר קֹדֶם שֶׁיָּסִירוּ הַחוּטִין וְהַקְּרוּמִים הָאֲסוּרִים וְגִיד הַנָּשֶׁה; וְאִם מְלָחָם, מְסִירָם אַחַר כָּךְ וּמְבַשֵּׁל הַבָּשָׂר. וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹסֵר עַד שֶׁיָּסִיר מִמֶּנּוּ כְּדֵי קָלְפָּה. הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּבָעֵינָן שִׁשִּׁים כְּמוֹ בְּשְׁאָר חֶלֶב הַנִּמְלָח עִם בָּשָׂר, דְּקִי״ל בְּשִׁשִּׁים כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר סִי׳ ק״ה, וְיֵשׁ לְהָקֵל וּלְהַתִּירוֹ עַל יְדֵי קְלִפָּה (הַמַּגִּיד בְּשֵׁם הַמְפָרְשִׁים) אִם יֵשׁ בּוֹ הֶפְסֵד קָצָת, מֵאַחַר דְּיֵשׁ מַתִּירִין אֲפִלּוּ בְּלֹא קְלִפָּה, וְגַם אֵין שַׁיָּךְ לִגְזֹר מִשּׁוּם חֵלֶב שֶׁמֵּן דְּמִפְּעָפֵעַ, דְּכָל הַקְּרוּמִים אֵינָם רַק חֵלֶב כָּחוּשׁ (פְּרִישׁ וּכְרִי״ו סִי״ח) יְרֵאָה דְּיֵשׁ לִסְמֹךְ אַמַּאן דְּמַתִּיר בְּקִלְפָּה. וְעַיִן לְקַמָּן סִי׳ ק״ה.

כא טַבָּח שֶׁדָּרְכּוֹ לְנַקֵּר בָּשָׂר וְנִמְצָא אַחֲרָיו חוּט אוֹ קֶרוּם, מְלַמְּדִין אוֹתוֹ וּמַזְהִירִין אוֹתוֹ שֶׁלֹּא יְזַלְזֵל בְּאִסּוּרִין. אֲבָל אִם נִמְצָא אַחֲרָיו חֵלֶב. אִם הוּא כְּשֶׁעוֹרָה, מַעֲבִירִין אוֹתוֹ. וְאִם נִמְצָא אַחֲרָיו כַּזַּיִת, וַאֲפִלּוּ בְּהַרְבֵּה מְקוֹמוֹת, מַכִּין אוֹתוֹ מַכַּת מַרְדּוּת וּמַעֲבִירִין אוֹתוֹ. הַגָּה: וַחֲזָרָתוֹ לְכַשְׁרוּתוֹ וּתְשׁוּבָתוֹ הַכֹּל לְפִי רְאוּת עֵינֵי הַדַּיָּן, אִם עָבַר בְּשׁוֹגֵג אוֹ בְּמֵזִיד (הגהות אשיר״י פרק ג״ח) וּמִנְהָג כָּשֵׁר הוּא שֶׁהַטַּבָּח הַמּוֹכֵר בָּשָׂר יַנִּיחֶנּוּ קֹדֶם שֶׁיְּמַכְּרֶנּוּ, פֶּן יִכָּשְׁלוּ בּוֹ הַקּוֹנִים (מַהֲרִי״ק שֹׁרֶשׁ ס׳).

סימן סה

א יֵשׁ חוּטִים שֶׁאֲסוּרִים מִשּׁוּם דָּם שֶׁבָּהֶם, כְּגוֹן: חוּטִין שֶׁבַּיָּד, וְשֶׁבְּכָתֵף וְשֶׁבַּלְּחָי הַתַּחְתּוֹן שֶׁבְּצַד הַלָּשׁוֹן מִכָּאן וּמִכָּאן, וּבַלָּשׁוֹן, וּבַצַּוָּאר, וְחוּטֵי הַלֵּב, וְחוּטֵי הָעֹקֶץ, וְחוּטֵי הַדַּקִּין, שֶׁהֵם בְּתוֹךְ שֶׁמֶן הַדַּקִּין כְּמוֹ בֵּית עַכְבִּישׁ מְסֻבָּכִין זֶה בָּזֶה. הַגָּה: וְנוֹהֲגִין לְהָסִיר גַּם כֵּן ג׳ חוּטֵי אֹרֶךְ אֲצֶל הֶחָזֶה מִבִּפְנִים (א״ז הָאֲרוּךְ) וְכֵן נוֹטְלִין חוּטִין אֲחוֹרֵי הָאֲזָנַיִם (סֵדֶר הַנִּקּוּר וְאָרוּךְ) וְאֵינוֹ אֶלָּא חֻמְרָא בְּעָלְמָא (ד״ע). וּקְרוּם שֶׁעַל הַמֹּחַ שֶׁבַּקְּדָקֹד וּקְרוּם שֶׁעַל הַבֵּיצִים. וּמְלִיחָה לֹא מֶהֱנֵי בְּהוּ, אֵם לֹא שֶׁיַּחְתְּכֵם תְּחִלָּה וְתָחְתּוֹךְ לְתַחַת (ר״ן בְּשֵׁם תַּלְמִיד וְאָרוּךְ) וְאַחַר כָּךְ יִמְלְחֵם. וְהָנֵי מִלֵּי לְבַשְּׁלָם בִּקְדֵרָה, אֲבָל לִצְלִי אֵינָם צְרִיכִים לֹא חֲתִיכָה וְלֹא מְלִיחָה, מִשּׁוּם דְּנוּרָא מִשְׁאָב שָׁאִיב וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר דְּדַוְקָא כְּשֶׁפָּנֵי הַחוּטִין עַל פְּנֵי הָאֵשׁ, אֲבָל אִם הֵם מֻבְלָעִים בְּתוֹךְ הַבָּשָׂר אֵין הָאֵשׁ שׁוֹאֵב אֶלָּא אִם כֵּן יַחְתְּכֵם (רַשְׁבָּ״א וְע״ל סִימָן ס״ז בְּבֵית יוֹסֵף). הַגָּה: וְאִם לֹא נִטְּלָן וּבִשְּׁלָם בְּלֹא חֲתִיכָה צָרִיךְ שִׁשִּׁים נֶגֶד כָּל הַחוּטִין (רַשְׁבָּ״א) וּבִצְלִי סַגִּי בְּקִלִּיפָה (הגּ׳ אֲשֵׁרִ״י וְהַגָּהוֹת ש״ד בְּשֵׁם מהרא״י סִי׳ ל״ג) וְעַיִן לְעֵיל סִימָן כ״ב.

ב הָרוֹצֶה לָצֵאת יְדֵי חֲתִיכַת חוּטִין אֵלּוּ לֹא יִסְמֹךְ עַל חֲתִיכַת הַבָּשָׂר, אֶלָּא יַחְתּוֹךְ הַבָּשָׂר וְהָעֶצֶם לִשְׁנַיִם. הַגָּה: וְחוּטֵי הַצַּוָּאר לֹא מְהֲנֵי בְּהוּ אִם חֲתָכָם, רַק שֶׁיַּחְתּוֹךְ הַמַּפְרֶקֶת לִשְׁנַיִם. (אָרוּךְ וְאוֹר זָרוּעַ).

ג גַּף הָעוֹף כְּיַד הַבְּהֵמָה, וְהִלְכָךְ צָרִיךְ לַחְתּוֹךְ עֶצֶם הָאֲגַפַּיִם וּלְמָלְחָם, וְכֵן עֶצֶם הַלְּחָיַיִם בָּעוֹף. הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין צְרִיכִים לִטֹּל בָּעוֹף חוּטִין אֵלּוּ מִשּׁוּם שֶׁדְּקִין הֵם וְהַדָּם יוֹצֵא מִשָּׁם עַל יְדֵי מְלִיחָה (ר״ן פֶּרֶק הַשּׁוֹחֵט בְּשֵׁם י״א) וְכֵן הַמִּנְהָג נוֹטְלִין מִן הָעוֹף שׁוּם חוּטִין רַק חוּטֵי הַצַּוָּאר, וּבְאוֹתָן יֵשׁ לְזַהֵר לִטְלָן מִשָּׁם אוֹ יַחְתְּכֵם עִם הַמַּפְרֶקֶת לִשְׁנַיִם. מֵיהוּ בְּדִיעֲבַד אִם הוֹסִיף רַק הָרֹאשׁ מִן הָעוֹף, סָגֵי (אָרוּךְ בְּשֵׁם אוֹר זָרוּעַ) וְנוֹהֲגִין לַחְתּוֹךְ בְּיַרְכֵי הָעוֹפוֹת בְּקֶרֶן הָאַרְכֻּבָּה הַתַּחְתּוֹנָה, מִשּׁוּם שֶׁלִּפְעָמִים נִמְצָאִים חוּטִין אֲדֻמִּים בְּרִגְלֵי הָעוֹפוֹת. וְאִם לֹא עָשָׂה כֵּן, מֻתָּר בְּדִיעֲבַד אֲפִלּוּ נִתְבַּשְּׁלוּ כָּךְ, אַף עַל פִּי שֶׁנִּמְצְאוּ חוּטִין אֲדֻמִּים (הַכֹּל בְּמָקוֹמָן פנ״ח) שֶׁאֵינוֹ אֶלָּא שֵׁם בְּעָלְמָא.

ד בֵּיצֵי זָכָר, כָּל זְמַן שֶׁלֹּא הָיָה לוֹ שְׁלֹשִׁים יוֹם, מֻתָּרִים לְקֻדָּרָה בְּלֹא קְלִיפָה, אֲפִלּוּ אִם יֵשׁ בָּהֶם כְּמוֹ חוּטִין אֲדֻמִּים. וְאִם הָיָה לוֹ שְׁלֹשִׁים יוֹם, אִם יֵשׁ בָּהֶם כְּמוֹ חוּטִין אֲדֻמִּים אֲסוּרִין לְקֻדָּרָה בְּלֹא קְלִיפָה, אֲבָל לִצְלִי מֻתָּרִים. הַגָּה: וְנָהֲגוּ לְנַקֵּר הַבֵּיצִים אַף כְּשֶׁהֵם פְּחוּתִים מִשְּׁלֹשִׁים יוֹם, וְכֵן לְהָסִיר מִשָּׁם גִּיד הַגָּדוֹל וְלַחְתּוֹךְ בָּהֶם הָרִבְּה חֲתִיכוֹת (א״ז הָאֲרוּךְ) וְנָהֲגוּ לִקַּח מִן הַכָּתֵף הַבָּשָׂר שֶׁקּוֹרִין דרי״ז (סֵדֶר הַנִּקּוּר) וְאֵין בּוֹ אִסּוּר רַק הוּא מִשּׁוּם מְאוּס. עוֹד נָהֲגוּ בלונבי״ל שֶׁקּוֹרִין לִידּוּוי״ץ לִצְלוֹתוֹ וְלֹא לְבַשְּׁלוֹ, וְאֵין בּוֹ אִסּוּר אִם מְבַשְּׁלוֹ, וַאֲפִלּוּ לְכַתְּחִלָּה מֻתָּר (בֵּית יוֹסֵף וְאָרוּךְ) וְכֵן נוֹהֲגִין לְהָסִיר הָעִינוּנִיתָא דְּוַרְדָּא וּלְהַשְׁלִיכָהּ וְלֹא לְאָכְלָהּ, וְאֵין אִסּוּר בַּדָּבָר (א״ז הָאֲרוּךְ) וְכֵן נָהֲגוּ לְחַתּוֹךְ בֵּין הַפָּרְסוֹת שֶׁל רַגְלֵי הַבְּהֵמָה וּלְהָסִיר מִשָּׁם בָּשָׂר לָבָן וְדַק מִשּׁוּם מְאוּס. וְאִם לֹא עָשָׂה כֵּן, אֵין לָחוּשׁ (ד״ע).

ה גִּיד הַנָּשֶׁה נוֹהֵג בִּבְהֵמָה וְחַיָּה, אֲפִלּוּ אִם אֵין כַּף שֶׁלָּהֶם עָגֹל. וְנוֹהֵג בְּיָרֵךְ שֶׁל יָמִין וּבְיָרֵךְ שֶׁל שְׂמֹאל, וְאֵינוֹ נוֹהֵג בְּעוֹף מִפְּנֵי שֶׁאֵין כַּף שֶׁלּוֹ עָגֹל, אֲבָל אִם נִמְצָא לוֹ כַּף עָגֹל נוֹהֵג בּוֹ. וְאֵין צָרִיךְ לְבְדֹק אַחֲרָיו אִם הוּא עָגֹל. הַגָּה: וְאֵין חִלּוּק בֵּין חַיָּה לִבְהֵמָה בְּכָל דָּבָר הָאָסוּר מִשּׁוּם גִּיד אוֹ מִשּׁוּם דָּם, וְכֵן בְּעוֹף אִם הָיָה לוֹ כַּף, וְלָכֵן כָּל דָּבָר שֶׁמְּנַקְּרִין בִּבְהֵמָה צָרִיךְ לְנַקֵּר בְּחַיָּה גַּם כֵּן. (פְּרִישׁ וּכְרִי״ו פנ״ח) רַק מַה שֶּׁאָסוּר מִשּׁוּם חֵלֶב אֵין צָרִיךְ לְנַקֵּר בְּחַיָּה.

ו נוֹהֵג בְּכוֹי.

ז אֵינוֹ נוֹהֵג בִּשְׁלִיל כָּל שֶׁאֵינוֹ טָעוּן שְׁחִיטָה. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁנּוֹהֵג בּוֹ, אִם שָׁלְמוּ לוֹ חֲדָשָׁיו וּמְצָאוֹ חַי. וְנָהֲגוּ לְהַחְמִיר כַּפָּרָא הָאַחֲרוֹנָה (קַבָּלַת ר״י בֶּן חָבִיב).

ח שְׁנֵי גִּידִים הֵם בַּיָּרֵךְ, אֶחָד פְּנִימִי סָמוּךְ לָעֶצֶם וְהַשֵּׁנִי חִיצוֹן סָמוּךְ לַבָּשָׂר, וּשְׁנֵיהֶם אֲסוּרִים וְצָרִיךְ לְחַטֵּט אַחֲרֵיהֶם, אֶלָּא שֶׁהַפְּנִימִי אָסוּר מִן הַתּוֹרָה וְהוּא הַפּוֹשֵׁט בְּכָל הַיָּרֵךְ, וְהַחִיצוֹן אָסוּר מִדִּבְרֵיהֶם. וּקְנוֹקָנוֹת שֶׁבִּשְׁנֵיהֶם אֲסוּרִים מִדִּבְרֵיהֶם, וְצָרִיךְ לְחַטֵּט אַחֲרֵיהֶם. וְשֶׁמָּנָם, יִשְׂרָאֵל קְדוֹשִׁים הֵם וְנֶהֱגוּ בּוֹ אִסּוּר. הַגָּה: וְרֹאשֵׁי הַקְּנוֹקָנוֹת נִכְנָסִים בְּרֹאשֵׁי הָעֲצָמוֹת, עַל כֵּן הַמְנַקֵּר צָרִיךְ לִשְׁבֹּר רָאשֵׁי הָעֲצָמוֹת כְּדֵי לְהָסִיר הַקְּנוֹקָנוֹת מֵעֶקֶרֶן (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם הַגָּהוֹת אֲשֵׁרִי) וְאֵין לִלְמֹד סֵדֶר הַנִּקּוּר רַק בְּמַרְאִית הָעַיִן מִן הַמַּמְחֶה הַבָּקִי בְּנִקּוּרוֹ (ד״ע).

ט גּוּפוֹ שֶׁל גִּיד אֵינוֹ אֶלָּא כְּעֵץ שֶׁאֵין בּוֹ טַעַם וְאַף עַל פִּי כֵן אֲסָרָתוּ תּוֹרָה, לְפִיכָךְ אֵינוֹ אוֹסֵר תַּעֲרֹבֶתוֹ בִּפְלִיטָתוֹ. וְהַקְּנוֹקָנוֹת וְהַשֻּׁמָּן יֵשׁ בָּהֶם טַעַם, לְפִיכָךְ אוֹסְרִין תַּעֲרֹבֶתָן בִּפְלִיטָתָן.

י גִּיד הַנָּשֶׁה מֻתָּר בַּהֲנָאָה.

יא שׁוֹלֵחַ אָדָם לְגוֹי יָרֵךְ וְגִיד הַנָּשֶׁה בְּתוֹכָהּ בֵּין שְׁלֵמָה בֵּין חֲתוּכָה. וְאִם נוֹתְנָהּ לוֹ בִּפְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאוֹמֵר לוֹ שֶׁהִיא כְּשֵׁרָה, לֹא יִתְּנֶנָּה לוֹ כְּשֶׁהִיא חֲתוּכָה אֶלָּא אִם כֵּן נִטַּל גִּידָהּ.

יב וְכָל יָרֵךְ שֶׁיָּצָא מִתַּחַת יַד יִשְׂרָאֵל מְחֻתֶּכֶת כְּדֶרֶךְ שֶׁמְּחַתְּכִין אוֹתָהּ מְנַקְּרֵי בָּשָׂר, הִיא בְּחֶזְקַת שֶׁנִּטַּל גִּידָהּ.

יג מִי שֶׁנִּקֵּר וְהָלַךְ לוֹ, וְאֵין אָנוּ יוֹדְעִים אִם הוּא בָּקִי בְּנִקּוּר וְאֵין כָּאן מִי שֶׁהוּא בָּקִי בְּנִקּוּר לְהַרְאוֹת לוֹ, מֻתָּר. הַגָּה: וְדַוְקָא שֶׁיּוֹדְעִים שֶׁהִשְׁלִים נִקּוּרוֹ וְאִם לָאו הֲכִי, אָסוּר, שֶׁמָּא לֹא הִשְׁלִים הַנִּקּוּר (ר״ן בְּשֵׁם ריב״א). וְאִם אֶפְשָׁר לְהַרְאוֹת לְבָקִי אֵין לִסְמֹךְ עַל הַמְנַקֵּר (בֵּית יוֹסֵף מִפִּשְׁמַעוּת הָרַא״ש). אִם לֹא יָדְעִינַן אוֹתוֹ בָּקִי בְּנִקּוּר וּמֻחְזָק בְּכַשְׁרוּת, וְאַף עַל גַּב דְּרֹב הַמְּצוּיִין אֵצֶל נִקּוּר מֻמְחִים הֵם, מִכָּל מָקוֹם טוֹב לְהַחֲמִיר (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם הָרַשְׁבָּ״א). וְעַיִן לְעֵיל סִימָן א׳ גַּבֵּי רֹב מְצוּיִין אֵצֶל שְׁחִיטָה וכו׳.

יד הַטַּבָּחִים נֶאֱמָנִים עַל גִּיד הַנָּשֶׁה, וּמִיהוּ אֵין לוֹקְחִין בָּשָׂר מִכָּל טַבָּח שֶׁשּׁוֹחֵט לְעַצְמוֹ וּמוֹכֵר לְעַצְמוֹ, אֶלָּא אִם כֵּן הָיָה מֻחְזָק בְּכַשְׁרוּת.

סימן סו

א דַּם בְּהֵמָה, חַיָּה וָעוֹף, בֵּין טְמֵאִים בֵּין טְהוֹרִים, אָסוּר. וְכֵן דָּם שְׁלִיל, אֲבָל דַּם דָּגִים וַחֲגָבִים, מֻתָּר.

ב דַּם בֵּיצִים אִם יָדוּעַ שֶׁהוּא מְרֻקָּם הָאֶפְרוֹחַ (פְּרוּשׁ שֶׁהִתְחִילָה לְהִתְהַוּוֹת בּוֹ צוּרַת הָאֶפְרוֹחַ) חַיָּבִים עָלָיו, אֲבָל אִם אֵינוֹ יוֹדֵעַ שֶׁהוּא מְרֻקָּם הָאֶפְרוֹחַ אֵין חַיָּבִים עָלָיו, אֲבָל חֲכָמִים אֲסָרוּהוּ.

ג נִמְצָא עָלָיו קֹרֶט דָּם, זוֹרֵק אֶת הַדָּם וְאוֹכֵל אֶת הַשְּׁאָר. וְהוּא שֶׁנִּמְצָא בַּחֶלְבּוֹן, אֲבָל אִם נִמְצָא בַּחֶלְמוֹן, כָּל הַבֵּיצָה אֲסוּרָה. הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּאִם נִמְצָא עַל קֶשֶׁר הַחֶלְבּוֹן וְגַם מִבַּחוּץ, דְּהַיְנוּ שֶׁנִּתְפַּשֵּׁט מִן הַקֶּשֶׁר, דְּכָל הַבֵּיצָה אֲסוּרָה (הָרַא״ש וְרַשְׁבָּ״א וְרַשְׁ״י וּתוֹס׳ וְעוֹד פּוֹסְקִים וְכָתַב רַא״ש וְטוּר וְר׳ יְרוּחָם שֶׁיֵּשׁ לְהַחְמִיר כַּב׳ הַשִּׁיטוֹת) וְיֵשׁ מַחְמִירִין עוֹד דְּכָל שֶׁנִּמְצָא עַל הַקֶּשֶׁר שֶׁל חֶלְבּוֹן אֲפִלּוּ לֹא נִתְפַּשֵּׁט כְּלָל, אָסוּר (א״ז הָאֹרַח רֵישׁ כְּלָל מ״ב וּמהרא״י ש״ד) וּמִמֵּזֶה נִתְפַּשֵּׁט הַמִּנְהָג בִּמְדִינוֹת אֵלּוּ לֶאֱסֹר כָּל בֵּיצָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ דָּם, וְאֵין מְחַלְּקִין בֵּין חֶלְמוֹן לְחֶלְבּוֹן. וּבִמְקוֹם דְּנוֹהֲגִים לְהָקֵל לְזָרֹק הַדָּם וּלְהַתִּיר הַבֵּיצָה, בְּמָקוֹם דְּמֻתָּר, צָרִיךְ לִטֹּל כְּדֵי קְלִפָּה עִם הַדָּם כְּשֶׁזּוֹרְקוֹ (אֹרַח שָׁם בְּשֵׁם סְמ״ג).

ד בֵּיצִים הַטְרוּפוֹת בְּקֵעָרָה וְנִמְצָא דָּם עַל חֶלְמוֹן שֶׁל אֶחָד מֵהֶם, אַף עַל פִּי שֶׁזָּרְקוּ הַחֶלְמוֹן שֶׁעָלָיו הַדָּם, אֲסוּרוֹת מִפְּנֵי שֶׁמֵּאַחַר שֶׁהֵן טְרוּפוֹת בְּקֵעָרָה הַחֶלְבּוֹן שֶׁהוּא דַּק מִתְעָרֵב בְּיַחַד וְהַכֹּל אָסוּר. אֲבָל בֵּיצִים שְׁבוּרוֹת יַחַד בְּקֵעָרָה וְלֹא טְרוּפוֹת, וְנִמְצָא דָּם בַּחֶלְמוֹן שֶׁל אֶחָד מֵהֶם, יִקַּח הַחֶלְמוֹנִים הַכְּשֵׁרִים, כָּל אֶחָד וְאֶחָד בִּפְנֵי עַצְמוֹ, וְהֵם מֻתָּרִין. וַיַּשְׁאִיר אוֹתָהּ אֲשֶׁר בָּהּ הַדָּם בַּקֵּעָרָה עִם חֶלְבּוֹנֵי הַשְּׁאָר וְיִזָּרֵקֶם. הַגָּה: וְכָל זֶה כְּשֶׁיְּדִיעִינַן שֶׁהָיָה הַדָּם בְּמָקוֹם הָאוֹסְרוֹ, אֲבָל אִם הָיָה סָפֵק אִם הָיָה בְּמָקוֹם הָאוֹסְרוֹ אוֹ לֹא, יֵשׁ לְהַתִּיר הַתַּעֲרוֹבוֹת (מַהֲרִי״ל בְּסֵפֶר עִנְיָנוֹ תְּשׁוּבַת הָרַא״ש) הוֹאִיל וּבְלָאוֹ הָכֵי חַד בְּתַרֵי בָּטֵיל. אֲבָל אִם הַבֵּיצָה לְבַד, אָסוּר. וְכֵן אִם נִתְבַּשְּׁלָה אוֹ נִצְלָה בֵּיצָה וְלֹא יָדַעְינַן אִם הוּא בְּמָקוֹם הָאָסוּר (הַכֹּל מֵאוֹרַ״ה וְעַיִן ת״ח כְּלָל ס״ב דִּין ג׳).

ה נִמְצָא הַדָּם בַּבֵּיצָה בְּמָקוֹם שֶׁאֵינוֹ אוֹסֵר אֶת כֻּלָּהּ, וְלֹא זָרַק הַדָּם, וְשָׁכַח וְטָרַף הַבֵּיצָה עִם הַדָּם, נִרְאֶה לִי שֶׁהוּא מֻתָּר.

ו נִמְצָא דָּם בְּבֵיצָה שֶׁשָּׁמוּהָ עַל הַחַמִּין לְהִצְטַמֵּק, כֵּינָן שֶׁאֵין בְּמָקוֹם הַבֵּיצָה רֹטֶב, מֻתָּר כָּל הַחַמִּין.

ז בֵּיצִים הַמּוּזָרוֹת (פְּרוּשׁ, שֶׁנִּפְסְדוּ וְנַעֲשׂוּ כְּעֵין מַטְוֶה) אֲפִלּוּ יָשְׁבָה הַתַּרְנְגֹלֶת עֲלֵיהֶם יָמִים הַרְבֵּה, מֻתָּר לְאָכְלָם וּבִלְבַד שֶׁיִּזְרֹק הַדָּם.

ח מֻתָּר לֶאֱכֹל בֵּיצִים צְלוּיוֹת אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָם יְכוֹלוֹת לְבָדֵק. הַגָּה: וְכֵן אֵין צָרִיךְ לִבְדֹּק הַבֵּיצִים אִם יֵשׁ בָּהֶם דָּם, דְּסוֹמְכִין עַל רֹב בֵּיצִים שֶׁאֵין בָּהֶם דָּם (הַגָּהוֹת מֵימוֹנִי וְאֶרֶז) וּמִכָּל מָקוֹם נָהֲגוּ לְהַחְמִיר כְּשֶׁעוֹשִׂין מַאֲכָל עִם בֵּיצִים בַּיּוֹם, שֶׁרוֹאִין בָּהֶם אִם יֵשׁ בָּהֶם דָּם.

ט דַּם דָּגִים, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא מֵתָר, אִם קִבְּצוֹ בִּכְלִי אָסוּר מִשּׁוּם מַרְאִית עַיִן. לְפִיכָךְ, אִם נִכַּר שֶׁהוּא מִדָּגִים, כְּגוֹן שֶׁיֵּשׁ בּוֹ קַשְׂקַשִּׂים, מֻתָּר.

י דַּם אָדָם, אִם פֵּרֵשׁ מִמֶּנּוּ אָסוּר מִשּׁוּם מַרְאִית עַיִן. לְפִיכָךְ אִם נָשַׁךְ הַכֹּכָר בְּשִׁנָּיו, וְיָצָא דָּם מִשִּׁנָּיו עַל גַּבֵּי הַכֹּכָר, צָרִיךְ לְגָרְרוֹ. אֲבָל שְׁבֵּין הַשִּׁנַּיִם, מוּתָּר.

הַגָּה: וְכָל דַּם דָּגִים וְדַם אָדָם, הוֹאִיל וּמְדִינָא שָׁרֵי אֵינוֹ אוֹסֵר תַּעֲרֻבְתּוֹ (המ״מ פ״ו דְּמַאֲכָלוֹת אֲסוּרוֹת ה״ז בְּשֵׁם רַשְׁבָּ״א וְהוּא בת״ה בַּיִת ג׳ שַׁעַר ה׳).

סימן סז

א בְּדַם בְּהֵמָה וְחַיָּה נָמֵי אֵין אִסּוּר כָּרֵת, אֶלָּא בְּדַם הַנֶּפֶשׁ שֶׁהַנְּשָׁמָה יוֹצֵאת בּוֹ, אֲבָל דַּם הָאֲבָרִים אֵינוֹ אֶלָּא בִּלְאו תַּעֲשֶׂה. וְהֶנֵּי מִלֵּי כְּשֶׁפֵּרֵשׁ מִן הָאֵבֶר וְיָצָא לַחוּץ, אוֹ שֶׁנִּצְרַר בַּחֲתִיכָה, אוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ מִמְּקוֹמוֹ וְנִתְעוֹרֵר לָצֵאת וְנִבְלַע בְּמָקוֹם אַחֵר, אֲבָל אִם לֹא פֵּרֵשׁ וְלֹא נִצְרַר, מֻתָּר.

ב לְפִיכָךְ מֻתָּר לֶאֱכֹל בָּשָׂר חַי בַּהֲדָחָה בִּלְאו מְלִיחָה, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְהֵא בּוֹ מֵהַחוּטִין שֶׁדָּם בָּהֶם, שֶׁהַדָּם שֶׁבַּחוּטִין הוּא כְּכָנוּס וְעוֹמֵד בִּכְלִי (ע״ל סי׳ ע״ו).

ג הַשּׁוֹבֵר מִפְרַקְתָּהּ שֶׁל בְּהֵמָה, אָסוּר לֶאֱכֹל מִבְּשָׂרָהּ חַי אֶלָּא אִם כֵּן מוֹלְחוֹ יָפֶה. וְעַל יְדֵי מְלִיחָה מֻתָּר אֲפִלּוּ לִקְדֵרָה, וְלִצְלִי מֻתָּר אֲפִלּוּ בִּלְאו מְלִיחָה. הַגָּה: וְנָהֲגוּ לְהַחְמִיר לְחָתְכוֹ (וּלְפִלְחוֹ) אַף בִּצְלִי. וְהוּא הַדִּין אִם חוֹתְכוֹ בָּשָׂר מִבֵּית הַשְּׁחִיטָה קֹדֶם שֶׁתֵּצֵא נַפְשָׁהּ (ר״ן) יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁיֵּשׁ לְזָהֵר לְהַתְחִלָּה לִשְׁבֹּר מִפְרֶקֶת הַבְּהֵמָה אוֹ לִתְחֹב סַכִּין בְּלִבָּהּ כְּדֵי לְקָרֵב מִיתָתָהּ מִשּׁוּם שֶׁמַּבְלִיעַ דָּם בָּאֲבָרִים (מנימין וְאַב וּבית יוסף בְּשֵׁם שבולי לקט).

ד נִצְרַר הַדָּם מֻחָמַת מַכָּה, אָסוּר לְבַשְּׁלוֹ עַד שֶׁיַּחְתֹּךְ הַמָּקוֹם וְיִמְלְחֶנּוּ יָפֶה, אֲבָל מֻתָּר לִצְלוֹתוֹ בֵּין בְּשִׁפּוּד בֵּין עַל גַּבֵּי גֶּחָלִים, אֲפִלּוּ בִּלְאו חִתּוּךְ וּמְלִיחָה. הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּמִשּׁוּם זֶה יֵשׁ לְהַחְמִיר לִקְלֹף בֵּית הַשְּׁחִיטָה אוֹ לַחְתֹּךְ בְּאוֹתוֹ בָּשָׂר קֹדֶם מְלִיחָה, הוֹאִיל וְנִצְרַר שָׁם הַדָּם בִּשְׁעַת שְׁחִיטָה (אֹרַח כְּלָל א׳ וְכָל בּוֹ).

ה בָּשָׂר שֶׁלֹּא נִמְלַח, וּנְתָנוּהוּ בְּחֹמֶץ כְּדֵי לְהַצְמִית דָּמוֹ בְּתוֹכוֹ, אִם נִתְאַדֵּם הַבָּשָׂר זֶהוּ סִימָן שֶׁנֶּעֱקַר הַדָּם מִמְּקוֹמוֹ, וְהַחֹמֶץ אָסוּר וְגַם הַבָּשָׂר אָסוּר לְאָכְלוֹ חַי, וְאֵין לוֹ הֶתֵּר אֶלָּא בִּצְלִי. וְאִם לִקְדֵרָה, צָרִיךְ חֲתִיכָה וּמְלִיחָה, וְאִם לֹא נִתְאַדֵּם הַבָּשָׂר, הַחֹמֶץ מֻתָּר וְגַם הַבָּשָׂר מֻתָּר לְאָכְלוֹ חַי.

ו חֹמֶץ שֶׁנָּתְנוּ בּוֹ בָּשָׂר פַּעַם אַחַת לְהַצְמִיתוֹ, לֹא יַצְמִית בּוֹ בָּשָׂר פַּעַם אַחֶרֶת מִפְּנֵי שֶׁכְּבָר תָּשַׁשׁ כֹּחוֹ. אֲבָל כָּל שֶׁלֹּא חָלְטוּ בּוֹ כְּלָל, מֻתָּר לַחֲלֹט בּוֹ אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ חָזָק. הַגָּה: יֵשׁ אוֹמְרִים בְּזֶמֶן הַזֶּה אֵין בְּקִיאִין בַּחֲלִיטָה וְאָסוּר לְצַמֵּת בְּחֹמֶץ (רבינו ירוחם בן פתב בית יוסף בשמו), וְכֵן נוֹהֲגִין בְּמְדִינוֹת אֵלּוּ שֶׁאֵין מַצְמִיתִין בָּשָׂר בְּחֹמֶץ קֹדֶם מְלִיחָה, וְאֵין לְשַׁנּוֹת. וּמִכָּל מָקוֹם בְּדִיעֲבַד, מֻתָּר. וְעַיֵּן לְקַמָּן סִימָן ע״ג.

סימן סח

א הַטּוֹמֵן הָרֹאשׁ לִצְלוֹתוֹ, צָרִיךְ שֶׁיְּכַוֵּן שֶׁיִּהְיֶה בֵּית הַשְּׁחִיטָה לְמַטָּה, כְּדֵי שֶׁיָּזוּב הַדָּם דֶּרֶךְ שָׁם. וְאִם הִנִּיחוֹ עַל הַצְּדָדִים, הַמֹּחַ וְהַקְּרוּם אֲסוּרִים אֶלָּא אִם כֵּן נִקַּב עֶצֶם הַמֹּחַ וְהָיָה הַנֶּקֶב לְמַטָּה, לְפִי שֶׁהַדָּם זָב דֶּרֶךְ שָׁם. הַגָּה: וּלְכַתְּחִלָּה נָהֲגוּ לְהַחֲמִיר שֶׁלֹּא לִצְלוֹת שׁוּם רֹאשׁ שָׁלֵם, אֲפִלּוּ רוֹצֶה לְהַנִּיחוֹ אֵבֶר הַשְּׁחִיטָה, חֲיִשִׁינַן שֶׁמָּא יִתְהַפֵּךְ אַצְדָּדָיו (תְּשׁוּבַת רא״ש כְּלָל כ׳ וּמְבִיאוֹ בֵּית יוֹסֵף סִי׳ ע״א).

ב הִנִּיחוֹ עַל נְחִירָיו, אִם נָעַץ בּוֹ קָנֶה אוֹ דָּבָר אַחֵר, מֻתָּר, וְאִם לָאו אָסוּר הַמֹּחַ וְהַקְּרוּם.

ג יֵשׁ מִי שֶׁכָּתַב דְּלְהָשִׁיר אֶת הַשַּׁעַר בִּלְבַד, אֲפִלּוּ הִנִּיחוֹ עַל הַצְּדָדִין, מֻתָּר. וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹסֵר (רשב״א בְּשֵׁם י״א). הַגָּה: וְהַסְּבָרָא רִאשׁוֹנָה הִיא עִקָּר, וְכֵן נוֹהֲגִין לְחַרֵךְ הָרֹאשׁ לְהָסִיר הַשַּׂעָר, וְכֵן עוֹפּוֹת מִשִּׁיתְרֵי נוֹצוֹת שֶׁעֲלֵיהֶם, דְּהוֹאִיל וְאֵינוֹ מֻנָּח עַל מָקוֹם אֶחָד אֶלָּא מִתְעַבְּרוּ הַנָּה וְהֵנָּה לֹא חַיְשִׁינַן שֶׁנִּבְלַע בּוֹ הַדָּם. וְאֵינוֹ אָסוּר אֶלָּא הַטְמָנָה וְשָׁמְנָה תָּמִיד בְּמָקוֹם אֶחָד (ר״ן וְרַבֵּנוּ יְרוּחָם וְהָאֹרַח כְּלָל י״ז). וְנוֹהֲגִין לַחֲרֹךְ עַל קֵשׁ וְתָבֵן שֶׁאֵין לָהֶם חֲמִימוּת כָּל כָּךְ לְבַשֵּׁל הַדָּם (בא״ר הָאֹרַח). וּמִכָּל מָקוֹם יַעֲבִירֵם עַל הָאֵשׁ תָּמִיד שֶׁלֹּא יַשְׁהֶה בְּמָקוֹם אֶחָד הַרְבֵּה.

ד אִם בִּשֵּׁל הָרֹאשׁ שָׁלֵם, הַכֹּל אָסוּר אֶלָּא אִם כֵּן ס׳ כְּנֶגֶד הַמֹּחַ וּקְרוּמוֹ (ה״ה בְּשֵׁם הָרַמְבַּ״ם וְרַמְבַּ״ן וְרַבֵּינוּ יְרוּחָם וע״פ). הַגָּה: וְאִם צָלָאוֹ כָּךְ שָׁלֵם וְלֹא אוֹתְבָהּ אֲבֵית הַשְּׁחִיטָה אוֹ אַנְחִירָיו וְדָךְ בּוֹ מִידִי, הַקְּרוּם וְהַמֹּחַ אָסוּר וְהַשְּׁאָר מֻתָּר (המ״מ בְּשֵׁם הָרַמְבַּ״ן) וּלְכַתְּחִלָּה נוֹהֲגִין לִסֹּל הַמֹּחַ קֹדֶם הַפְּלִיטָה מִתּוֹךְ הַגַּלְגֹּלֶת וְלַחְתֹּךְ הַגַּלְגֹּלֶת שְׁתֵּי וְעֶרֶב, שֶׁאָז מִתְחַתֵּךְ הַקְּרוּם הֵיטֵב. וְיֵשׁ מְסִירִים הַקְּרוּם. וּבְדִיעֲבַד אִם חָתְכוֹ שְׁתֵּי אוֹ עֶרֶב, סָגֵי, אֲפִלּוּ לֹא הֵסִיר הַמֹּחַ קֹדֶם הַפְּלִיטָה, וַאֲפִלּוּ בִּשְּׁלוֹ כָּךְ וְעַיֵּן לְקַמָּן סִי׳ ע״א וְסִימָן ע״ב וצ״ב. אִם הָרֹאשׁ נֶאֱסַר אִי אִמְרִינַן חֲתִיכָה נַעֲשָׂה נִבְלָה דְּהָוֵי בְּזֶה כִּשְׁאָר אִסּוּרִין (הַגָּהוֹת ש״ד).

ה הַבָּא לִמְלֹג הָרֹאשׁ, צָרִיךְ לַחְתֹּךְ חוּטִין שֶׁבַּלֶּחִי קֹדֶם מְלִיגָה, וְכֵן צָרִיךְ לְהָדִיחַ בֵּית הַשְּׁחִיטָה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יְהֵא שָׁם שׁוּם דָּם; וְכֵן כְּשֶׁמּוֹלְגִים הָעוֹף. (הר״ן) הַגָּה: וַאֲפִלּוּ אִם חוֹרֵךְ רַק לְהָסִיר הַשַּׂעָר, דִּינוֹ הָכִי (בְּאֹרַח כְּלָל י״ז) וּמִכָּל מָקוֹם בְּדִיעֲבַד אֵינוֹ נֶאֱסָר בְּחֹרוּף בְּעָלְמָא, אִם לֹא הֵסִיר הַחוּטִין וְלֹא הֵדִיחוֹ.

ו כְּשֶׁמּוֹלְגִין רֹאשׁ אוֹ רַגְלַיִם אֵין צָרִיךְ (מַהֲרִ״י ר״פ ג״ה) לְמָלְחָם תְּחִלָּה. הַגָּה: וּמוֹלְחָם אַחַר כָּךְ. אֲבָל אִם רוֹצֶה לְמָלְחָם תְּחִלָּה קֹדֶם הַמְּלִיגָה, סָגֵי לֵיהּ בְּהָכִי וְאֵין הַשְּׁעָרוֹת מְעַכְּבִין הַדָּם לִפְלֹט (טור סִי׳ ע״א בְּשֵׁם הָרַשְׁבָּ״א) וְאֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְמָלְחָם אַחַר הַמְּלִיגָה, וְכֵן נוֹהֲגִין וְעַיֵּן לְקַמָּן סִימָן ע״א.

ז הַמְּשִׁימִין רַגְלֵי הַבְּהֵמָה עַל הָאֵשׁ לְהָסִיר הַטְּלָפַיִם וְלַחֲרוֹךְ הַשַּׂעָר בְּלֹא מְלִיחָה תְּחִלָּה, מֻתָּר. וְיֵשׁ מַחֲמִירִין וְחוֹתְכִין רָאשֵׁי הַטְּלָפַיִם מְעַט, וּמַנִּיחִים הַחֲתָךְ לְמַטָּה, כְּדֵי שֶׁיָּזוּב הַדָּם וְהֶכֵי נָהוּג.

ח פַּרְסוֹת הָרֶגֶל שֶׁנִּמְלְחוּ בְּקִלְפָּתָן וְלֹא חֲתַךְ רֹאשָׁן, לֹא נֶאֶסְרוּ. הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹסְרִים מַה שֶּׁבְּתוֹךְ הַקְּלִפָּה, דְּהַיְנוּ הַטְּלָפַיִם, אֲבָל הַשְּׁאָר מֻתָּר (הַגָּהוֹת מרי״ב בְּשֵׁם סמ״ק וּתְנַ׳ ש״ד וְהָאֲרוּךְ) וְהֶכֵי נָהוּג. וְהוּא הַדִּין אִם הִטְמִינָם בְּרֶמֶץ. אֲבָל בְּחַרוּךְ שֶׁעַר בְּעָלְמָא, שֶׁמַּעֲבִירוֹ עַל הָאֵשׁ וּמְשַׁנֶּה מְקוֹמוֹ תָּמִיד, הַכֹּל מֻתָּר (אֲרוּךְ וּמַהֲרִי״ל).

ט מֻתָּר לִמְלֹג תַּרְנְגֹלֶת בְּרֶמֶץ (פְּרִישׁ אַפֶּר חַם) אוֹ לְהַבְהֵב בָּאוּר, וְהוּא שֶׁיָּדִיחַ בֵּית הַשְּׁחִיטָה תְּחִלָּה יָפָה יָפָה. וְכֵן שְׁאָר דָּם אִם דָּבוּק בּוֹ בְּעַיִן (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם ר׳ יְרוּחָם) וְאִם הָיָא לִקְדֵרָה, יִזָּהֵר שֶׁלֹּא יַשְׁהֶנָּה כָּל כָּךְ בָּאֵשׁ כְּדֵי שֶׁיּוּכַל הַלֵּב וְהַכָּבֵד לְהִתְחַמֵּם וּלְהַפְלִיט (רַשְׁבָּ״א בְּתה״א דַּף ע״ה וְרַ״ן). הַגָּה: וְלֹא נָהֲגוּ עַכְשָׁו לִמְלֹג כְּלָל בְּרֶמֶץ, אֶפְלוּ תַּרְנְגֹלֶת (ת״ה סִימָן קס״ח) מִיהוּ אִם עָבַר וַעֲשָׂאוּ בְּעוֹף, הָרֹאשׁ כַּלּוֹ אָסוּר, וְהַשְּׁאָר מֻתָּר (מָרְדְּכִי פֶּרֶק וְהָאָרוּךְ כְּלָל י״ו וְרַשְׁבָּ״א שָׁם וש״ד) וּבִבְהֵמָה לֹא נֶאֱסַר הָרֹאשׁ כֻּלּוֹ, רַק הַקְּרוּם וְהַמֹּחַ, אִם לֹא הִנִּיחוֹ עַל בֵּית הַשְּׁחִיטָה אוֹ אֲחָזָיו וְלֹא דָּץ בָּהּ מִידִי. וְאִם לֹא הִדִּיחַ בֵּית הַשְּׁחִיטָה אוֹ שְׁאָר דָּם בְּעַיִן שֶׁעָלָיו, צָרִיךְ לִטֹּל אוֹ לְקַלֵּף מְקוֹם הַדָּם, וְהַשְּׁאָר שָׁרֵי.

י אֵין מוֹלְגִין גְּדָיִים וּטְלָאִים וְעוֹפוֹת בִּכְלִי רִאשׁוֹן אֶלָּא אִם כֵּן נִקֵּר אֶת הַחֵלֶב וּמְלָחָם. וְכֵן לֹא יְעָרֶה עֲלֵיהֶם מִכְּלֵי רִאשׁוֹן. וְאִם עֵרָה, דַּי בְּקִלִּיפַת הָעוֹר. וְאִם רֹאשׁ הָעוֹף לְמַעְלָה כְּשֶׁמְּעָרֶה עָלָיו, אֵין צָרִיךְ קְלִיפָּה. הַגָּה: וְלֹא מִקְרֵי עֵרוּי אֶלָּא כְּשֶׁלֹּא פָּסַק הַקִּלּוּחַ מִכְּלֵי הָרִאשׁוֹן כְּשֶׁנָּגַע לְמַטָּה, אֲבָל אִם פָּסַק כְּבָר לֹא מִקְרֵי עֵרוּי, וְאֵינוֹ אוֹסֵר (ר״ן וּשְׁאַר פּוֹסְקִים וְע״ל סִימָן ק״ה סק״ד).

יא אֲפִלּוּ בִּכְלִי שֵׁנִי, יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁלֹּא יִמְלֹג; וְאִם מָלַג, מֻתָּר. הַגָּה: דְּקַיְמָא לָן כְּלִי שֵׁנִי אֵינוֹ מְבַשֵּׁל, אֲפִלּוּ הָיָד סוֹלֶדֶת בּוֹ (מָרְדְּכִי פֶּרֶק הַשּׁוֹכֵר) וּבְדִיעֲבַד שָׁרֵי, אֲבָל לְכַתְּחִלָּה אָסוּר (הַגָּהוֹת ש״ד שֵׁעַר י״ד) וְלָכֵן נָהֲגוּ בְּאֵלּוּ הַמְּדִינוֹת שֶׁלֹּא לִמְלֹג שׁוּם דָּבָר רַק אַחַר מְלִיחָה. מִיהוּ לְכְבוֹד אוֹרְחִים אוֹ צָרְכֵי שַׁבָּת, מֻתָּר לְהַנִּיחַ בִּכְלִי שֵׁנִי, אֲפִלּוּ לְכַתְּחִלָּה, חֲתִיכָה מְלֻאָה גָּרִיס וּכְפוֹר כְּדֵי לְמַהֵר מְלִיחָתוֹ. וְטוֹב לְזָהֵר לְכַתְּחִלָּה שֶׁלֹּא לְהַנִּיחוֹ רַק בְּמַיִם שֶׁאֵין הַיָּד סוֹלֶדֶת בָּהֶם. וְאֵין חִלּוּק בֵּין כְּלִי חֶרֶס אוֹ כְּלִי נְחֹשֶׁת אוֹ שְׁאָר כֵּלִים, לְעִנְיַן כְּלִי שֵׁנִי. (כֵּן מַשְׁמַע לוֹ מִדִּבְרֵי הַפּוֹסְקִים).

יב וְאִם מָלַג עוֹבֵד כּוֹכָבִים, אוֹ שִׁפְחָה שֶׁהָיְתָה בְּבֵית יִשְׂרָאֵל, עוֹפוֹת, וְלֹא רָאָה הַיִּשְׂרָאֵל אִם בִּכְלִי רִאשׁוֹן אוֹ בִּכְלִי שֵׁנִי, אִם הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים יוֹדֵעַ בְּטִיב יְהוּדִים וְיֵשׁ שָׁם נַעַר אוֹ נַעֲרָה שֶׁיּוֹדְעִים בְּטִיב הָעִנְיָן, מֻתָּר וְעַיֵּן לְקַמָּן סִימָן ס״ט מִדִּין זֶה.

יג תַּרְנְגוֹלוֹת שֶׁנִּמְלְגוּ יַחַד בִּכְלִי שֵׁנִי וְנִמְצֵאת אַחַת מֻהֶזֶּה טְרֵפָה, לֹא נֶאֶסְרוּ הָאֲחֵרוֹת.

יד מַיִם שֶׁמָּלְגוּ בָּהֶם, יֵשׁ לְזָהֵר שֶׁלֹּא לְהַחְזִירָם לְהַרְתִּיחָם כְּדֵי לִמְלֹג בָּהֶם שֵׁנִית, אוֹ כְּדֵי לְהַדִּיחַ בָּהֶם קְעָרוֹת וְנָהֲגוּ שֶׁלֹּא לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּמֵי מְלִיגָה כְּלָל אֲפִלּוּ אֵינָם רַק צוֹנְנִים (הַגָּהוֹת מָרְדְּכִי וש״ד וְאֲרוּךְ).

טו אִם נִמְלְגָה תַּרְנְגֹלֶת בִּכְלִי שֵׁנִי בְּמַחֲבַת חוֹלֶבֶת, אֲפִלּוּ הִיא בַּת יוֹמָא, הַכְּלִי וְהַתַּרְנְגֹלֶת מֻתָּרִים אִם עֵרוּ הַמַּיִם תְּחִלָּה; אֲבָל אִם עֵרוּ עַל הַתַּרְנְגֹלֶת, אִם הָרֹאשׁ לְמַטָּה יֵשׁ מִי שֶׁאוֹסֵר, וְיֵשׁ מִי שֶׁמַּתִּיר.

סימן סט

א צָרִיךְ לְהָדִיחַ הַבָּשָׂר קֹדֶם מְלִיחָה. וְאִם הֶדִּיחוֹ הַשַּׁבָּת אֵין צָרִיךְ לַהֲדִיחוֹ בַּבַּיִת (טוּר). וְאִם אַחַר שֶׁהֶדִּיחַ חָתַךְ כָּל נֶתַח לִשְׁנַיִם אוֹ לִשְׁלֹשָׁה אוֹ שֶׁהֶסִיר טַלְפֵי הָרַגְלַיִם, לְאַחַר הַהֲדָחָה (אֲרוּךְ כְּלָל י״ד וי״ז) צָרִיךְ לַחֲזֹר לַהֲדִיחָם הַגָּה: וְאִם לֹא עָשָׂה כֵּן, הֲרֵי כְּלֹא הוּדַּח כְּלָל (שָׁם). הֲדָחַת הַבָּשָׂר לְכַתְּחִלָּה, יִזָּהֵר לְשָׁרוֹתוֹ נֶגֶד חֲצִי שָׁעָה וְלַהֲדִיחוֹ הֵיטֵב בְּמֵי הַשָּׁרִיָּה, אֲבָל אִם לֹא שָׁרָאוֹ רַק הֶדִּיחוֹ הֵיטֵב סָגֵי לֵיהּ, וַאֲחַר כָּךְ יִמְתִּין מְעַט שֶׁיִּטְפְּטְפוּ הַמַּיִם קֹדֶם שֶׁיִּמְלְחֶנּוּ, שֶׁלֹּא יִמַּס הַמֶּלַח מִן הַמַּיִם וְלֹא יוֹצִיא דָּם (הַגָּהוֹת ש״ד וְהַגָּהוֹת אֲשֵׁרִי פכ״ה וּבְאֲרוּךְ כְּלָל א׳). וְנָהֲגוּ שֶׁלֹּא לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בִּדְבָרִים אֲחֵרִים בַּכְּלִי שֶׁשּׁוֹרִין בּוֹ בָּשָׂר. וְאִם נִשְׁתַּהָה הַבָּשָׂר בִּשְׁרִיָּתוֹ מֵעֵת לְעֵת, הַבָּשָׂר וְגַם הַכְּלִי אֲסוּרִין. וְעַיֵּן לְקַמָּן סִימָן זֶה. אֲבָל פָּחוֹת מֵעֵת לְעֵת אֵין לְהַקְפִּיד. וְאַף בְּמָקוֹם שֶׁנָּאֲסַר הַכְּלִי, מֻתָּר לַחֲזֹר וְלִשְׁרוֹת בּוֹ (בְּאֲרוּךְ). דִּין בָּשָׂר שֶׁמָּלְאָ קֶרֶח, כֵּיצַד נוֹהֲגִין עִם שְׁרִיָּתוֹ עַיֵּן לְעֵיל סִימָן ס״ח.

ב אִם מָלַח וְלֹא הֵדִיחַ תְּחִלָּה, יְדִיחֶנּוּ וְיִמְלְחֶנּוּ שֵׁנִית. וְיֵשׁ אוֹסְרִין. הַגָּה: וְכֵן נוֹהֲגִין, אֲפִלּוּ לֹא נִמְלַח רַק מְעַט כְּדֶרֶךְ שֶׁמּוֹלְחִין לְצָלִי, וַאֲפִלּוּ לֹא שָׁהָה בְּמִלּוֹחוֹ שִׁעוּר מְלִיחָה (אֲרוּךְ וש״ד וּפְסַ״ג). מִיהוּ בִּמְקוֹם הֶפְסֵד מְרֻבֶּה, יֵשׁ לְהַתִּיר (בֵּית יוֹסֵף). וְאִם לֹא הוּדַּח רַק מְעַט, קֹדֶם שֶׁמְּלָחוֹ, מֻתָּר בְּדִיעֲבַד. וְהוּא הַדִּין אִם הָיָה ס׳ בַּחֲתִיכָה נֶגֶד דָּם שֶׁעָלָיו (הַגָּהוֹת ש״ד בְּשֵׁם מהרא״י). וְאִם נִמְלַח חֲתִיכָה בְּלֹא הֲדָחָה עִם שְׁאָר חֲתִיכוֹת, שְׁאָר חֲתִיכוֹת מֻתָּרוֹת וְהִיא אֲסוּרָה (בְּאֲרוּךְ כְּלָל ד׳ דִּין ה׳).

ג לֹא יִמְלַח בְּמֶלַח דַּקָּה כְּקֶמַח, וְלֹא בְּמֶלַח גַּסָּה בְּיוֹתֵר שֶׁנּוֹפֶלֶת מֵעַל הַבָּשָׂר אֵילָךְ וָאֵילָךְ. וְאִם אֵין לוֹ מֶלַח אַחֵר רַק מֶלַח דַּק כְּקֶמַח, מֻתָּר לְמָלְחוֹ בּוֹ (ד״ע).

ד יְכַוֵּר עָלָיו מֶלַח שֶׁלֹּא יִשָּׁאֵר בּוֹ מָקוֹם מִבְּלִי מֶלַח, וְיִמְלַח כְּדֵי שֶׁלֹּא יְהֵא רָאוּי לֶאֱכֹל עִם אוֹתוֹ מֶלַח, וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְהַרְבּוֹת עָלָיו מֶלַח יוֹתֵר מִזֶּה. וּמוֹלְחוֹ מִשְּׁנֵי צְדָדִים. וְעוֹפוֹת צָרִיךְ לְמָלְחָם גַּם מִבִּפְנִים. וְאִם לֹא מְלָחָם אֶלָּא מִבִּפְנִים אוֹ מִבַּחוּץ, וְכֵן חֲתִיכָה שֶׁלֹּא נִמְלְחָה אֶלָּא מִצַּד אֶחָד, מֻתָּר. הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹסְרִים

אֲפִלּוּ בְּדִיעֲבַד (מהרא״י בהגהות ש״ד ואו״ח כלל ר), וְהָכִי נָהוּג, אִם לֹא לְצָרְכּוֹ. וְדַוְקָא אִם כְּבָר נִתְבַּשֵּׁל כָּךְ; אֲבָל אִם לֹא נִתְבַּשֵּׁל עֲדַיִן, לֹא יְבַשְּׁלֶנּוּ כָּךְ, אֶלָּא אִם הוּא תּוֹךְ י״ב שָׁעוֹת שֶׁנִּמְלַח, יַחֲזֹר וְיִמְלַח צַד הַשֵּׁנִי שֶׁלֹּא נִמְלַח עֲדַיִן וִיבַשְּׁלֶנּוּ אַחַר כָּךְ, וְאִם הוּא אַחַר י״ב שָׁעוֹת, אֲזַי יְצָלֶנּוּ דְּנוּרָא מִשְׁאָב שֶׁאֵיב וְאֵין הַצַּד שֶׁנִּמְלַח כְּבָר בּוֹלֵעַ מִצַּד שֶׁלֹּא נִמְלַח (שָׁם).

ה אַחַר שֶׁנִּמְלְחָה הַחֲתִיכָה, אִם חָתַךְ מִמֶּנָּה אֵינוֹ צָרִיךְ לַחֲזֹר וְלִמְלֹחַ מְקוֹם הַחֲתָךְ.

ו שִׁעוּר שְׁהִיָּה בְּמֶלַח אֵינוֹ פָּחוֹת מִכְּדֵי הִלּוּךְ מִיל, שֶׁהוּא כְּדֵי שְׁלִישִׁית שָׁעָה בְּקֵרוּב. הַגָּה: וְעַל זֶה יֵשׁ לִסְמֹךְ בְּדִיעֲבַד, אוֹ אֲפִלּוּ לְכַתְּחִלָּה לִכְבוֹד אוֹרְחִים אוֹ לְצֹרֶךְ שַׁבָּת, אֲבָל בְּלָאו הָכֵי הַמִּנְהָג לְהַשְׁהוֹת בְּמְלִיחָה שִׁעוּר שָׁעָה, וְאֵין לְשַׁנּוֹת (מהרא״י בת״ה סימן קס״ז והגהות ש״ד ואו״ח כלל א׳).

ז קֹדֶם שֶׁיִּתֵּן הַבָּשָׂר בַּכְּלִי שֶׁמְּדִיחוֹ בּוֹ, יִנְפֹּץ מֵעָלָיו הַמֶּלַח שֶׁעָלָיו, אוֹ יִשְׁטְפֶנּוּ בְּמַיִם, וְאַחַר כָּךְ יִתֵּן הַבָּשָׂר בַּכְּלִי שֶׁמְּדִיחִין בּוֹ, וִידִיחֶנּוּ פַּעֲמַיִם, וְיִשְׁטֹף הַכְּלִי בֵּין רְחִיצָה לְרְחִיצָה. הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁצְּרִיכִין לְהָדִיחַ ג׳ פְּעָמִים (חדושי אגדה בשם אור זרוע ומהרא״י וארוכה כ״א ד״ש והג״א), וְהָכִי נוֹהֲגִין לְכַתְּחִלָּה, עַל כֵּן יִשְׁטְפֶנּוּ אוֹ יִנְפֹּץ הַמֶּלַח מֵעָלָיו וִידִיחֶנּוּ ב׳ פְּעָמִים דְּזֶה הֲוֵי כַּהֲדָחָה ג׳ פְּעָמִים, אוֹ יָשִׂים הַמַּיִם תּוֹךְ הַכְּלִי וְאַחַר כָּךְ יַנִּיחַ בּוֹ הַבָּשָׂר וִידִיחֶנּוּ ג׳ פְּעָמִים, וְהָכִי נָהוּג. וּלְכַתְּחִלָּה יִתֵּן מַיִם הַרְבֵּה בַּהֲדָחָה רִאשׁוֹנָה, כְּדֵי שֶׁיְּבַטֵּל כֹּחַ הַמֶּלַח שֶׁבַּציר (ד״ע). מֻתָּר לְהָדִיחַ הַבָּשָׂר בְּמֵי פֵּרוֹת וְאֵין צָרִיךְ מַיִם (הר״ן פ׳ השוחט ותוספ׳ שם).

ח אִם לֹא נִפֹּץ הַמֶּלַח שֶׁעָלָיו וְלֹא שְׁטָפוֹ, אֵין לְאָסֹר, כִּי הַמַּיִם שֶׁבַּכְּלִי מְבַטְּלִין כֹּחַ הַמֶּלַח. הַגָּה: וַאֲפִלּוּ הַמַּיִם מוּעָטִים מִכָּל מָקוֹם מְבַטְּלִים כֹּחַ הַציר (ד״ע וארוך כלל ר׳ ומהרא״י). וְיֵשׁ מַתִּירִין אֲפִלּוּ לֹא הָיָה מַיִם כְּלָל בַּכְּלִי וְהִנִּיחוּ בּוֹ הַבָּשָׂר, דְּאֵין לְחוּשׁ בְּשָׁעָה מוּעֶטֶת כָּזוֹ שֶׁעוֹסְקִין בַּהֲדָחַת הַבָּשָׂר (ש״ד וארוכה כלל א׳ ור׳ ועיין לעיל ס״כ), וְיֵשׁ לִסְמֹךְ עֲלֵיהֶם. וְאֵין לָחוּשׁ בְּכָל זֶה רַק בַּהֲדָחָה רִאשׁוֹנָה, אֲבָל לְאַחַר הֲדָחָה רִאשׁוֹנָה אֵין לָחוּשׁ (כך משמע כמפרדכי ור״ן). וְאֵין חִלּוּק בֵּין אִם הֶדִּיחוֹ בִּכְלִי כְּשֵׁר אוֹ טְרֵפָה אוֹ חוֹלֶבֶת. וְאִם הָיָה מְעַט מַיִם בַּכְּלִי, שֶׁמְּבַטֵּל כֹּחַ הַמֶּלַח שֶׁאֵינוֹ חָשׁוּב עוֹד כְּרוֹתַח, אֲפִלּוּ הַכְּלִי חוֹלֶבֶת אוֹ הַטְּרֵפָה מְלֵכְלְךָ עֲדַיִן בְּאִסּוּר, מֻתָּר (בְּאֹרַח).

ט בָּשָׂר שֶׁנִּמְלַח וְנִתְבַּשֵּׁל בְּלֹא הֲדָחָה אֲחֵרוֹנָה, צָרִיךְ שֶׁיְּהֵא בּוֹ שִׁשִּׁים כְּדֵי הַמֶּלַח שֶׁבּוֹ. הַגָּה: וְכָל הַקְּדֵרָה מִצְטָרֵף לְשִׁשִּׁים (ש״ד ועוד פוסקים עיין ס״ק ל״ד). וְאִם יֵשׁ בַּקְּדֵרָה כ״כ כְּמוֹ הַחֲתִיכָה שֶׁנִּמְלַח וְלֹא הוּדַח, הַכֹּל אָסוּר, דְּמַאַחַר שֶׁיֵּשׁ שָׁם מֶלַח וְצִיר אֲפִלּוּ בִּכְלִי שֵׁנִי מְבַשֵּׁל (שם דין א׳ ובמפרדכי). וּבָשָׂר יָבֵשׁ יֵשׁ לְהַתִּיר אֲפִלּוּ בִּכְלִי רִאשׁוֹן, דְּוַדַּאי יֵשׁ ס׳ נֶגֶד הַמֶּלַח שֶׁעָלָיו מֵאַחַר שֶׁכְּבָר נִתְיַבֵּשׁ (מרדכי פכ״ה וראב״ן ובית יוסף בשם הגהת אשרי רש״ד). אֲבָל לְכַתְּחִלָּה יִזָּהֵר אֲפִלּוּ בְּבָשָׂר יָבֵשׁ שֶׁלֹּא לְבַשְּׁלוֹ אוֹ לְהַדִּיחוֹ בְּמַיִם שֶׁהֵיָּד סוֹלֶדֶת בָּהֶם בִּלֹּא הֲדָחָה אַחֲרוֹנָה (ש״ד שם). וְכָל זֶה מֵיֵרֵי שֶׁלֹּא הוּדַח בְּאַחֲרוֹנָה כְּלָל, אֲבָל אִם הוּדַח רַק פַּעַם אַחַת וְנִתְבַּשֵּׁל כָּךְ, מֻתָּר, דִּבְדִיעֲבַד סָגֵי לֵהּ בַּהֲדָחָה אַחַת בָּאַחֲרוֹנָה (מהרא״י בהגהת ש״ד). מֶלַח שֶׁמָּלְחוּ בּוֹ פַּעַם אַחַת, אָסוּר לִמְלוֹחַ בּוֹ פַּעַם שֵׁנִית (כל בו ור״ע והעשת ר״ב הפוסקים), וְכָל שֶׁכֵּן שֶׁאָסוּר לֶאֱכֹל הַמֶּלַח אַחַר שֶׁמָּלְחוּ בּוֹ.

י עוֹבֵד כּוֹכָבִים מְשַׁמֵּשׁ בְּבֵית יִשְׂרָאֵל וְנָתַן הַבָּשָׂר בַּקְּדֵרָה, וְאֵין יָדוּעַ אִם הֶדִּיחוֹ, אִם יוֹדֵעַ הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים מִנְהַג יִשְׂרָאֵל, סוֹמְכִין עַל דְּבָרָיו, אִם הָיָה שָׁם יִשְׂרָאֵל יוֹצֵא וְנִכְנָס אוֹ שׁוּם קָטָן בֶּן דַּעַת. הַגָּה: וּבְחַד מִינַיְיהוּ סָגֵי (טור), אוֹ בְּמֵסִיחַ לִפְנֵי תַּמּוּ שֶׁהֵדִּיחוֹ יָפֶה אוֹ שֶׁיִּשְׂרָאֵל, אֲפִלּוּ קָטָן, יוֹצֵא וְנִכְנָס, דְּמִרְתַּת הוֹאִיל וְיוֹדֵעַ מִנְהֲגֵי יִשְׂרָאֵל. מֵיהוּ אִם מִיחָה לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁלֹּא יְדִיחוֹ בְּלֹא רְשׁוּתוֹ, וְהוּא עָבַר עַל דְּבָרָיו, אָסוּר, דְּהָא חֲזִינָן דְּאֵינוֹ מִרְתַּת וְאֵין לִסְמֹךְ גַּם כֵּן אַדְּבָרָיו (הגהת ש״ד ואו״ה).

יא בָּשָׂר שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל בְּלֹא מְלִיחָה, צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה בַּתַּבְשִׁיל שִׁשִּׁים כְּנֶגֶד אוֹתוֹ בָּשָׂר וְאָז מֻתָּר הַכֹּל. הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹסְרִים אוֹתָהּ חֲתִיכָה אֲפִלּוּ בִּדְאָבְּא ס׳ נֶגֶד הַחֲתִיכָה (טור בשם י״א והגהות מיימוני בשם סמ״ק והגהות ש״ד ואו״ה ומהרא״י ומפרדכי בשם ראב״ן), וְהָכִי נָהוּג אִם לֹא לְצָרְכּוֹ, כְּגוֹן לְכְבוֹד שַׁבָּת אוֹ לִכְבוֹד אוֹרְחִים, דְּאָז יֵשׁ לִסְמֹךְ אַדִּבְרֵי הַמַּקִּלִּין (בית יוסף בשם א״ח ור״ע עד״מ). וְאִם נִמְלְחָה חֲתִיכָה וְלֹא נִמְלְחָה כָּרְאוּי, דִּינָהּ כְּאִלּוּ לֹא נִמְלְחָה כְּלָל. וְכֵן בָּשָׂר שֶׁשָּׁהָה ג׳ יָמִים בְּלֹא מְלִיחָה, אַף אִם נִמְלַח דִּינוֹ כְּאִלּוּ לֹא נִמְלַח, וְאִם נִתְבַּשֵּׁל צָרִיךְ ס׳ כְּנֶגְדּוֹ (או״ה).

יב בָּשָׂר שֶׁשָּׁהָה ג׳ יָמִים מֵעֵת לְעֵת בְּלֹא מְלִיחָה, נִתְיַבֵּשׁ דָּמוֹ בְּתוֹכוֹ וְלֹא יֵצֵא עוֹד עַל יְדֵי מְלִיחָה, וְאֵין לְאָכְלוֹ מְבֻשָּׁל, אֶלָּא צָלִי. וְאַחַר שֶׁצְּלָאוֹ לֹא יְבַשְּׁלֶנּוּ, וְאִם בִּשְּׁלוֹ מֻתָּר. וְאֵין לְהַשְׁהוֹת בָּשָׂר ג׳ יָמִים בְּלֹא מְלִיחָה, דְּחַיְישִׁינַן שֶׁמָּא יְבַשְּׁלוֹ (בית יוסף בשם פסקי מהרא״י סימן קע״א).

יג וְאִם שָׁרוּ אוֹתוֹ בְּמַיִם תּוֹךְ הַג׳ יָמִים, יָכוֹל לְהַשְׁהוֹתוֹ עוֹד שִׁלְשָׁה יָמִים אֲחֵרִים פָּחוֹת חֲצִי שָׁעָה (אָגור). בָּשָׂר שֶׁנִּמְלַח וְקָפַץ אִם נִמְלַח תּוֹךְ ג׳, מֻתָּר (בְּאֹרַח).

יד בָּשָׂר שֶׁשָּׁהָה שְׁלֹשָׁה יָמִים בְּלֹא מְלִיחָה וְנִתְעָרְבָה אוֹתָהּ חֲתִיכָה בַּחֲתִיכוֹת אֲחֵרוֹת, בְּטֵלָה בְּרֹב וּמֻתָּר לְבַשֵּׁל כֻּלָּן, וְאֲפִלּוּ הָיְתָה רְאוּיָה לְהִתְכַּבֵּד. וְכֵן הַדִּין בְּנִתְבַּשֵּׁל בְּלֹא מְלִיחָה וְנִתְעָרֵב אַחַר כָּךְ בַּאֲחֵרוֹת (או״ה).

טו בָּשָׂר הַמְלֻכְלָךְ בְּדָמִים שֶׁנִּשְׁרָה בְּמַיִם מֵעֵת לְעֵת, יֵשׁ אוֹסְרִים לְאָכְלוֹ כִּי אִם צָלִי, אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ בַּמַּיִם ס׳ כְּנֶגְדּוֹ. (עי׳ ס״ק מ״ו) וְיֵשׁ אוֹסְרִים אֲפִלּוּ לְצָלִי, וְהָכִי נָהוּג (או״ה).

טז אֵין מוֹלְחִין אֶלָּא בִּכְלִי מְנֻקָּב אוֹ עַל גַּבֵּי קַשִּׁין וְקִסְמִין אוֹ בִּמְקוֹם מִדְרוֹן, בְּעִנְיָן שֶׁאִם יִשָּׁפֵךְ שָׁם מַיִם יֵצְאוּ מִיָּד. הַגָּה: וְדֶרֶךְ חֶלֶק בְּרָהִיטָנִי, שֶׁמַּיִם זָבִין מִמֶּנּוּ, אֵין צָרִיךְ לְהַנִּיחוֹ בְּמִדְרוֹן. אֲבָל אִם אֵינוֹ חֶלֶק בְּרָהִיטָנִי, צָרִיךְ לְהַנִּיחוֹ בְּמִדְרוֹן שֶׁיֵּצְאוּ הַמַּיִם מִמֶּנּוּ (שערים ש״ר ובבית יוסף בשם ת״ה סימן קע״ג). וַאֲפִלּוּ בִּכְלִי מְנֻקָּב יִזָּהֵר לְכַתְּחִלָּה שֶׁיִּהְיוּ הַנְּקָבִים פְּתוּחִים. (בְּאֹרַח כְּלָל ג׳). וְלָכֵן לֹא יַעֲמִידוּ עַל גַּבֵּי קַרְקַע, כִּי הוּא כִּכְלִי שֶׁאֵינוֹ מְנֻקָּב (עיין לעיל סוף סימן ע׳). וְכֵן מַחְמִירִין קָצָת לְשׁוּם תּוֹךְ מְנֻקָּב קַשׁ אוֹ קִסְמִין, כִּי הַבָּשָׂר יִסְתֹּם הַנְּקָבִים (הגהות אשרי פכ״ה ובאֹרַח כְּלָל א׳), וּבְדִיעֲבַד אֵין לָחוּשׁ לְכָל זֶה. **וְאִם מָלַח בִּכְלִי שֶׁאֵינוֹ מְנֻקָּב, אָסוּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּאוֹתוֹ כְּלִי בְּדָבָר רוֹתֵחַ.** הַגָּה: וְאִם נִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ, בָּעִי קְלִיפָּה אִם הוּא דָּבָר יָבֵשׁ (רשב״א), וְאִם הוּא דָּבָר לַח, בָּעִינַן שִׁשִּׁים נֶגֶד קְלִפָּה מִן

הַקְּעָרָה. (בית יוסף בשם י״א). וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֲפִלּוּ בְּצוֹנֵן אָסוּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ בְּלֹא הֲדָחָה, וְאִם נִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ בְּלֹא הֲדָחָה, יָדִיחַ מַה שֶּׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ. הַגָּה: אֲבָל מֻתָּר לַחֲזֹר וְלִמְלֹחַ בָּהּ בָּשָׂר לְאַחַר שֶׁנִּקְבּוּהָ, אוֹ אֲפִלּוּ בְּלֹא נִקְיבָה אִם הַבָּשָׂר שָׁהָה כְּבָר בְּמֶלְיחָתוֹ וְהוּדַּח (בית יוסף בשם הַגָּהַת ש״ד וְאָרוּךְ).

יז אֲבָל אִם הוּא מְנֻקָּב, מֻתָּר לְאָכְלוֹ בּוֹ אֲפִלּוּ רוֹתֵחַ. וְיֵשׁ אוֹסְרִין בְּרוֹתֵחַ. וְיֵשׁ לְזַהֵר לְכַתְּחִלָּה, וּבְדִיעֲבַד מֻתָּר. (אָרוּךְ כְּלָל ג׳).

יח בָּשָׂר שֶׁנִּמְלַח בִּכְלִי שֶׁאֵינוֹ מְנֻקָּב וְשָׁהָה בּוֹ כְּשִׁעוּר שֶׁיִּתְּנוּ מַיִם עַל הָאֵשׁ וַיַּתְחִילוּ לְהַרְתִּיחַ, כָּל מַה שֶּׁמִּמֶּנּוּ בַּצִּיר אָסוּר לְאָכְלוֹ אֲפִלּוּ צָלִי, וְחֵלֶק הַחֲתִיכָה שֶׁחוּץ לַצִּיר אֵין אָסוּר מִמֶּנּוּ אֶלָּא כְּדֵי קְלִיפָּה, וַאֲפִלּוּ אִם יֵשׁ בָּהּ שֶׁמֶן. הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹסְרִין כָּל הַחֲתִיכָה, אֲפִלּוּ מַה שֶּׁחוּץ לְצִיר. (טור וּמַרְדְּכִי בְּשֵׁם מהר״ף). וַאֲפִלּוּ לֹא נִמְלַח רַק מְעַט, כְּדֶרֶךְ שֶׁמּוֹלְחִין לְצָלִי, וַאֲפִלּוּ לֹא שָׁהָה שִׁעוּר מְלִיחָה רַק מְעַט, עַד שֶׁנִּרְאֶה צִיר בִּכְלִי (מַרְדְּכִי סוֹף פֶּרֶק ״הַחַלֶּת״ בְּשֵׁם רַאבי״ה וְהַגָּהַת ש״ד וְאָרוּךְ כְּלָל י׳), וְכֵן נוֹהֲגִין, וְאֵין לְשַׁנּוֹת. וּמִכָּל מָקוֹם אֵינוֹ אָסוּר רַק אוֹתָהּ חֲתִיכָה הַמְּצֻנָּחַת לְמַטָּה בַּכְּלִי וְנוֹגַעַת בַּצִּיר, אֲבָל שְׁאָר חֲתִיכוֹת שֶׁעָלֶיהָ הַנִּמְלָחִים עִמָּהּ, מֻתָּרוֹת. (שָׁם בְּאָרוּךְ וּבְכָל בּוֹ) וְהָכִי נָהוּג.

יט אַחַר שֶׁנִּמְלַח הַבָּשָׂר וְהוּדַּח, מֻתָּר לִתְּנוֹ אֲפִלּוּ בְּמַיִם שֶׁאֵינָם רוֹתְחִין. וְיֵשׁ מִי שֶׁמַּצְרִיךְ לִתְּנוֹ בְּמַיִם רוֹתְחִין. וְהַמִּנְהָג כְּסֵפֶר רִאשׁוֹנָה, וְכֵן עִקָּר (בית יוסף וְדַעַת עַצְמוֹ).

כ בָּשָׂר שֶׁנִּמְלַח, וְשָׁהָה כְּדֵי מְלִיחָה, וּנְתָנוּהוּ אַחַר כָּךְ בִּכְלִי בְּלֹא הֲדָחָה וְנִתְמַלֵּא מִצִּיר, מֻתָּר. וּלְפִי זֶה, בָּשָׂר שֶׁנָּפַל לְתוֹךְ צִיר הַיּוֹצֵא מֵהַבָּשָׂר אַחַר שֶׁשָּׁהָה כְּדֵי מְלִיחָה, מֻתָּר. וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹסֵר בָּזֶה וּבָזֶה, וְיֵשׁ לָחוּשׁ לוֹ לְכַתְּחִלָּה. הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹסְרִין (תוֹסְפוֹת וְרא״ש וְכַמָּה מִן הָאַחֲרוֹנִים), אֲפִלּוּ בְּדִיעֲבַד, כְּדֵי קְלִפָּה. (הַגָּהַת ש״ד וּבַשְּׁעָרִים, וּמהרי״ב וּמהרי״ט וּבית יוֹסֵף וְאָרוּךְ), וְהָכִי נָהוּג. וְדַוְקָא מַה שֶּׁמַּנָּח בְּתוֹךְ הַצִּיר, אֲבָל מַה שֶּׁחוּץ לַצִּיר, שָׁרֵי. וְהַכְּלִי שֶׁנָּפַל בּוֹ אוֹתוֹ הַצִּיר, אָסוּר. וְכֵן אִם הָיָה הַכְּלִי חוֹלֶבֶת וְיֵשׁ בּוֹ לִכְלוּךְ, אָסוּר הַבָּשָׂר, דְּאַף לְאַחַר שִׁעוּר מְלִיחָתוֹ נָחְשָׁב כְּרוֹתֵחַ (הַגָּהַת ש״ד וּת״ה סִימָן קנ״ט). אֲבָל אִם הוּא הֶפְסֵד מְרֻבֶּה וְאֵית בֵּיהּ גַּם כֵּן צֹרֶךְ סְעֻדַּת מִצְוָה, יֵשׁ לְהָקֵל וְלוֹמַר דְּאַחַר שֶׁשָּׁהָה שִׁעוּר מְלִיחָה לֹא מִחְשַׁב צִירוֹ כְּרוֹתֵחַ (ד״ע) וְעַיִן לְקַמָּן סִימָן צ״א. **וּלְפִי דְּבָרָיו, אַף עַל פִּי שֶׁשָּׁהָה הַבָּשָׂר בְּמֶלַח כְּשִׁעוּר, אָסוּר לֶאֱכֹל מִמֶּנּוּ עַד שֶׁיְּדִיחֶנּוּ יָפָה יָפָה. וְאָסוּר לַחְתּוֹךְ מִמֶּנּוּ בְּסַכִּין קֹדֶם שֶׁיְּדִיחֶנּוּ, וְאִם חָתַךְ צָרִיךְ לְהַגְעִילוֹ.** הַגָּה: וְיֵשׁ מַתִּירִין לַחְתּוֹךְ בְּסַכִּין לְאַחַר שֶׁשָּׁהָא שִׁעוּר מְלִיחָה, דְּאֵין מְלִיחָה לַכֵּלִים, וְכֵן עִקַּר דְּמַתָּר (ת״ה סִימָן קס״ב וּארי״ה כְּלָל י״ז). אֲבָל הַסַּכִּין צָרִיךְ הֲדָחָה אַחַר כָּךְ, אוֹ נְעִיצָה בַּקַּרְקַע אִם נִתְבַּשְּׁה עָלָיו הַצִּיר (אָרוּךְ). וַאֲפִלּוּ קֹדֶם שִׁעוּר מְלִיחָה אֵין הָאִסּוּר מִשּׁוּם הַסַּכִּין, אֶלָּא מִשּׁוּם שֶׁיָּצָא דָּם בְּעֵין עַל הַבָּשָׂר, וְאִם רוֹצֶה לְהַדִּיחוֹ שָׁם הֵיטֵב וְלַחֲזֹר וּלְמָלְחוֹ שָׁם, מֻתָּר. **וּכְשֶׁרוֹצִים לַעֲשׂוֹת מָלִיחַ לְהִתְקַיֵּם, לְאַחַר שֶׁשָּׁהָה בְּמִלְחוֹ בִּכְלִי מְנֻקָּב כַּשִּׁעוּר הָרָאוּי, מְדִיחִים אוֹתוֹ יָפָה יָפָה, וְאַחַר כָּךְ חוֹזְרִים וּמוֹלְחִים אוֹתוֹ כְּדֵי שֶׁיִּתְקַיֵּם, וַאֲפִלּוּ בִּכְלִי שֶׁאֵינוֹ מְנֻקָּב. וַאֲפִלּוּ לְפִי סְבָרָא זוֹ, אִם רוֹצֶה לְמָלֵחַ וְלֶאֱכֹל צְלִי בְּלֹא הֲדָחָה, עוֹשֶׂה וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ לְדָם שֶׁעַל הַמֶּלַח, שֶׁהָאֵשׁ שׁוֹאֲבוֹ וּמוֹנֵעַ הַמֶּלַח מִלִּבְלֹעַ דָּם. וְהָנֵי מִלֵּי בְּמוֹלְחוֹ וּמַעֲלֵהוּ לְצָלִי, אֲבָל אִם שָׁהָה בְּמִלְחוֹ, הַמֶּלַח בּוֹלֵעַ הַדָּם וְנֶאֱסָר, וּלְפִיכָךְ מְדִיחוֹ יָפָה יָפָה וְצוֹלֶה וְאוֹכֵל.** וְע״ל סִימָן ע״ו מִדִּין בָּשָׂר שֶׁנִּמְלַח וְלֹא הוּדַּח וְנִצְלָה כָּךְ.

כא בְּמָקוֹם שֶׁאֵין מֶלַח מָצוּי, יִצְלוּ הַבָּשָׂר עַד שֶׁיָּזוּב כָּל דָּמוֹ, וְאַחַר כָּךְ יְבַשְּׁלוּהוּ.

סימן ע

א מוֹלְחִין הַרְבֵּה חֲתִיכוֹת זוֹ עַל גַּב זוֹ. אַף עַל פִּי שֶׁהַתַּחְתּוֹנָה גּוֹמֶרֶת פְּלִיטָתָהּ קֹדֶם לָעֶלְיוֹנָה, לֹא אָמְרִינַן שֶׁחוֹזֶרֶת וּבוֹלַעַת מִדָּם הָעֶלְיוֹנָה, לְפִי שֶׁהוּא שׁוֹהֶה הַרְבֵּה לִפְלֹט צִיר וְכָל זְמַן שֶׁפּוֹלֶטֶת צִירָהּ אֵינָהּ בּוֹלַעַת. וַאֲפִלּוּ מִתְקַבֵּץ הַרְבֵּה צִיר וְעוֹמֵד בַּגּוּמָא שֶׁבֵּין הַחֲתִיכוֹת, מֻתָּר. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּמוֹלֵחַ בָּשָׂר עִם בָּשָׂר, וַאֲפִלּוּ בְּשַׂר שׁוֹר עִם בְּשַׂר גְּדָיִים וּטְלָאִים וַאֲפִלּוּ עִם עוֹפוֹת, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לָהֶם לִגְמֹר כָּל פְּלִיטַת צִירָן עַד שֶׁיִּגְמֹר בְּשַׂר שׁוֹר לִפְלֹט אֶת דָּמוֹ. הַגָּה: וּמִכָּל מָקוֹם נוֹהֲגִין לְהַחֲמִיר לְכַתְּחִלָּה שֶׁכָּל חֲתִיכָה שֶׁיֵּשׁ לָהּ בֵּית קִבּוּל, כְּגוֹן דֹּפֶן שְׁלֻמָּה, מְהַפְּכִין אוֹתָהּ שֶׁיָּזוּב הַדָּם, אֲבָל בְּדִיעֲבַד אֵין לָחוּשׁ (א״ז הָאָרוּךְ). חֲתִיכָה שֶׁמָּלַח אוֹתָהּ ב׳ פְּעָמִים, מֻתֶּרֶת, וְלֹא חֲמִישָׁה שֶׁמֻּלַּח הַשֵּׁנִי מִבְּלִיעַ הַדָּם הַנִּשְׁאָר מִמְּלִיחָה הָרִאשׁוֹנָה (פְּסָקֵי מהרא״י סִימָן ס״ו). **אֲבָל בָּשָׂר עִם דָּגִים, אֲפִלּוּ בְּשַׂר עוֹפוֹת עִם דָּגִים, אָסוּר לְמָלֵחַ לְפִי שֶׁהַדָּגִים פּוֹלְטִים כָּל צִירָן קֹדֶם שֶׁיִּפְלֹט הָעוֹף אֶת דָּמוֹ. וְאִם עָבַר וּמָלָחַן יַחַד, הָעוֹפוֹת מֻתָּרִין, אֲבָל הַדָּגִים צָרִיךְ לִטֹּל מֵהֶם כְּדֵי קְלִפָּה. וְאִם לֹא נִטְּלוּ קַשְׁקַשֵּׁיהֶם כְּשֶׁנִּמְלְחוּ, מֻתָּרִים.** הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹסְרִין כָּל הַדָּגִים (אָרוּךְ כְּלָל י״ג) אִם אֵינָן ס׳ נֶגֶד הָעוֹפוֹת, דְּאָנוּ מְשַׁעֲרִין בִּמְלִיחָה בְּס׳, וְהָכִי נָהוּג. וְדַוְקָא דְּלֵית בְּהוּ קַשְׁקַשִּׁים, דְּרָמֵיהוּ וּפָלְטֵי מִיָּד, אֲבָל אִי אִית בְּהוּ קַשְׁקַשִּׁים, מֻתָּרִים, דְּאֵינָן פּוֹלְטִים מִיָּד וְלֹא בָּלְעֵי מִן הָעוֹפוֹת (הָרא״ש וְשָׁם), דְּאֵידֵי דְּטָרְדֵי לִפְלֹט לָא בָּלְעֵי, מִידֵי דְּהֲוֵי אַשְׁנֵי חֲתִיכוֹת שֶׁנִּמְלְחוּ יַחַד.

ב בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, כְּשֶׁמֻּלַּח שְׁנֵיהֶם יַחַד, אוֹ שֶׁהָעוֹף מָלִיחַ וְדָג תָּפֵל, אֲבָל אִם דָּג מָלִיחַ וְעוֹף תָּפֵל וּנְתָנָם זֶה אֵצֶל זֶה, אוֹ זֶה עַל גַּב זֶה, אַף דָּגִים מֻתָּרִים בְּלֹא קְלִיפָּה. הַגָּה: וְכֵן אִם הַדָּגִים מֻנָּחִים עַל הָעוֹפוֹת, מֻתָּרִים אֲפִלּוּ נִמְלְחוּ יַחַד דְּדָם אֵינוֹ מַפְעִפֵּעַ מִלְמַטָּה לְמַעְלָה, וְלֹא גָּרַע מֵחֲתִיכָה הַמֻּנַּחַת בַּצִּיר דְּמֵה שֶׁלְּמַעְלָה מִן הַצִּיר שָׁרֵי (אָרוּךְ כְּלָל י״ג). וְכֵן אִם לֹא הִנִּיחַ הַדָּגִים אֵצֶל הָעוֹפוֹת אֶלָּא לְאַחַר שֶׁשָּׁהוּ הָעוֹפוֹת כְּמִלְחָן שִׁעוּר מְלִיחָה, אַף הַדָּגִים מֻתָּרִים, אַף עַל פִּי שֶׁשְּׁנֵיהֶם מְלוּחִים (ד״ע וְכֵן מִשְׁמַע בְּאָרוּךְ). וְאִם נִמְלְחוּ דָּגִים בִּכְלִי שֶׁמֻּלְחוּ בּוֹ בָּשָׂר, הַדָּגִים מֻתָּרִים דְּאֵין הַדָּגִים בּוֹלְעִים הַדָּם שֶׁבַּכְּלִי, דְּאֵין מְלִיחָה לַכֵּלִים (בית יוסף בְּשֵׁם רשב״א סִימָן קכ״ט). וְהָא דְּאָמְרִינַן דְּאִם הַדָּג תָּפֵל וְהָעוֹפוֹת מְלוּחִים אֲסוּרִים, הַיְנוּ דַּוְקָא שֶׁהַדָּג פָּלַט כְּבָר דָּמוֹ וְהוּדַּח, אֲבָל אִם עֲדַיִן לֹא פָּלַט דָּמוֹ וְלֹא נִמְלַח מֵעוֹלָם, מֻתָּר, דְּאַגַּב דְּיִפְלֹט דָּם דִּידֵיהּ יִפְלֹט גַּם כֵּן הַדָּם שֶׁבּוֹלֵעַ מִן הָעוֹפוֹת (פְּרִשַׁת עֲצָמוֹ וְכֵן מִשְׁמַע בְּאָרוּךְ כְּלָל י״ג בְּשֵׁם הסמ״ק). כְּמוֹ חֲתִיכָה שֶׁנָּפְלָה לְצִיר קֹדֶם מְלִיחָה דְּמַתָּר מֵהַאי טַעְמָא, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר לְקַמָּן סִימָן זֶה. וְעַיִן לְקַמָּן סִימָן צ״א בְּאֵיזֶה מְלִיחָה אָמְרִינַן דְּהֲוֵי כְּרוֹתֵחַ.

ג בְּשַׂר שְׁחוּטָה שֶׁמְּלָחוֹ עִם בְּשַׂר טְרֵפָה, אוֹ שֶׁהַטְּרֵפָה מְלוּחָה וְהַכְּשֵׁרָה תְּפֵלָה, וְהֵם נוֹגְעִים זֶה בָּזֶה, אָסוּר כְּדֵי קְלִפָּה. שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ בּוֹלֵעַ מִדַּם הַטְּרֵפָה, בּוֹלֵעַ מִצֵּירָהּ. אֲבָל אִם הַכְּשֵׁרָה מְלוּחָה וְהַטְּרֵפָה תְּפֵלָה, מֻתֶּרֶת בַּהֲדָחָה תְּפֵלָה, בְּלֹא קְלִיפָּה, בֵּין נָתַן כְּשֵׁרָה לְמַעְלָה, בֵּין נָתְנָהּ לְמַטָּה. וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹסֵר בְּנוֹגְעִים זֶה בָּזֶה, וְסוֹבֵר שֶׁלֹּא הֻתְּרוּ אֶלָּא בְּעוֹמְדִים בְּסָמוּךְ בִּכְדֵי שְׁפִלִיטָה שֶׁל זֶה נוֹגַעַת בָּזֶה. הַגָּהּ: וּכְשֶׁהַטְּרֵפָה מְלוּחָה וְכָשֵׁר תָּפֵל, אֲפִלּוּ בִּכְהַאי גַּוְונָא אָסוּר. וְע״ל סִימָן ק״ה מֵאֵלּוּ דִּינִים.

ד הָא דְּאָמְרִינָן דְּאֵינוֹ אוֹסֵר אֶלָּא כְּדֵי קְלִפָּה, הַיְנוּ כְּשֶׁשְּׁתֵּיהֶן כְּחוּשׁוֹת, אֲבָל אִם אַחַת מֵהֶן שְׁמֵנָה, אֲפִלּוּ אִם חֲתִיכַת הַטְּרֵפָה כְּחוּשָׁה וַחֲתִיכַת הַכְּשֵׁרָה שְׁמֵנָה, מְפַעְפְּעַ הָאִסּוּר בְּכֻלָּהּ אִם הָיְתָה הַטְּרֵפָה הַמְּלוּחָה לְמַטָּה, מִשּׁוּם דְּתַתָּאָה גָּבַר. וְעַיֵּן לְקַמָּן סִימָן ק״ה כְּיצַד נוֹהֲגִין.

ה יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁבָּשָׂר שֶׁנִּמְלַח אָסוּר לְהַשְׁהוֹתוֹ בְּמִלְחוֹ לְאַחַר פְּלִיטַת כָּל צְרוֹ דְּהַיְנוּ י״ב שָׁעוֹת, לְפִי שֶׁחוֹזֵר וּבוֹלֵעַ מִלַּחְלוּחִית דָּם שֶׁעָלָיו וְשֶׁעַל הַמֶּלַח. וְיֵשׁ מַתִּירִים לְהַשְׁהוֹתוֹ בְּמִלְחוֹ אֲפִלּוּ כַּמָּה יָמִים. וּלְכַתְּחִלָּה יֵשׁ לָחוּשׁ לִרְבְרֵי הָאוֹסְרִים, וּבְדִיעֲבַד מֻתָּר.

ו יֵשׁ אוֹסְרִים לִתֵּן בָּשָׂר שֶׁלֹּא נִמְלַח כְּלָל, אוֹ שֶׁנִּמְלַח וּפָלַט כָּל דָּמוֹ, עִם בָּשָׂר שֶׁנִּמְלַח קֹדֶם פְּלִיטַת דָּם, לְפִי שֶׁהַבָּשָׂר שֶׁלֹּא נִמְלַח, אוֹ שֶׁנִּמְלַח וּפָלַט כָּל דָּמוֹ, חוֹזֵר וּבוֹלֵעַ מִמַּה שֶּׁחָבְרוּ פּוֹלֵט. וְיֵשׁ מַתִּירִים עַל יְדֵי מִלְיחָה שֶׁיִּמָּלְחֶנּוּ אַחַר כָּךְ, כִּי אָז יַפְלִיט כָּל דָּם שֶׁבָּלַע, וְיֵשׁ מַתִּירִים בְּכָל זֶה. וּלְכַתְּחִלָּה יֵשׁ לָחוּשׁ לְדִבְרֵי הָאוֹסְרִים. הַגָּהּ: וַאֲפִלּוּ בְּדִיעֲבַד נוֹהֲגִין לְאָסְרוֹ אִם נָפַל בָּשָׂר שֶׁכְּבָר פָּלַט כָּל דָּמוֹ וְצֵירוֹ אֲצֶל בָּשָׂר שֶׁלֹּא שָׁהָה עֲדַיִן שִׁעוּר מְלִיחָה (מהרא״י בְּהַגָּהַת ש״ד). וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁכָּל מֵעֵת לְעֵת לְאַחַר שֶׁנִּמְלַח פּוֹלֵט צִיר, וְאִם נָגַע תּוֹךְ זְמַן זֶה לַבָּשָׂר שֶׁנִּמְלַח וְלֹא שָׁהָה עֲדַיִן שִׁעוּר מְלִיחָה, אֵינוֹ נֶאֱסָר, וְכֵן נוֹהֲגִין (ש״ד בְּשֵׁם הַגְּאוֹנִים וּמהרא״י וסה״ת וּמִרְדְּכִי בְּשֵׁם ר״י). אַךְ בְּמָקוֹם שֶׁאֵין הֶפְסֵד מְרֻבֶּה יֵשׁ לְאָסְרוֹ לְאַחַר י״ב שָׁעוֹת. וְקֹדֶם לָזֶה אֵין לְהַחֲמִיר כְּלָל. וְכָל שֶׁכֵּן אִם לֹא נִמְלַח כְּלָל, דַּאֲפִלּוּ אִם נָפַל לַצִּיר מֻמָּשׁ אֵין לְאָסְרוֹ, דְּאָמְרִינָן עַל יְדֵי שֶׁיִּפְלֹט דָּם דִּידֵהּ יִפְלֹט גַּם כֵּן מַה שֶּׁבָּלַע מִמָּקוֹם אַחֵר. וַאֲפִלּוּ נִמְלַח הַבָּשָׂר וְלֹא שָׁהָה עֲדַיִן שִׁעוּר מְלִיחָה, וְנָפַל לַצִּיר, יֵשׁ לְהַתִּיר (אֹרַח כְּלָל ה׳) אִם לֹא נִכְבַּשׁ בְּתוֹכוֹ יוֹם שָׁלֵם. אַךְ אִם שָׁהָה שִׁעוּר מְלִיחָה וְנָפַל לַצִּיר, יֵשׁ אוֹסְרִין אוֹתוֹ אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא כָּלָה זְמַן פְּלִיטַת צִירוֹ עֲדַיִן (רש״ל בא״י שָׁלוֹם). וּמִכָּל מָקוֹם לְכַתְּחִלָּה יֵשׁ לְהַתִּיר גַּם בָּזֶה כָּל זְמַן פְּלִיטַת צִירוֹ, דְּהַיְנוּ תּוֹךְ י״ב שָׁעוֹת, עַל יְדֵי שֶׁיַּחֲזֹר וְיִדְּיחֶנּוּ (הַגָּהַת ש״ד) וְיַחֲזֹר וְיִמָּלְחֶנּוּ. וְכֵן אִם נָפַל לַצִּיר קֹדֶם שֶׁשָּׁהָה שִׁעוּר מְלִיחָה, יְדִיחֶנּוּ וְיַחֲזֹר וְיִמָּלְחֶנּוּ. מִיהוּ אִם מָלְחוֹ בְּלֹא הַדָּחָה לְאַחַר שֶׁנָּפַל לַצִּיר, שָׁרֵי בְּדִיעֲבַד (אֹרַח כ״ה). וְכָל זֶה לֹא מַיְרֵי אֶלָּא בְּצִיר שֶׁהוּא כְּרוֹתֵחַ, כְּמַבְאָר לְעֵיל סִימָן ס״ט, אֲבָל דָּם בְּעֵין שֶׁנָּפַל עַל בָּשָׂר שֶׁהוּא תּוֹךְ שִׁעוּר מְלִיחָתוֹ וְהוּא חָשׁוּב כְּרוֹתֵחַ כַּמְּבֹאָר לְקַמָּן סִימָן צ״א, נֶאֱסָר הַבָּשָׂר, דְּלִגְבֵּי דָּם בְּעֵין לֹא אָמְרִינָן אֵיתֵי דְּטָרִיד לְפָלְטֹ לֹא בָּלַע, וְלֹא כְּבוֹלְעוֹ כָּךְ פּוֹלְטוֹ (שם). וְהָא דְּאָמְרִינָן אוֹתוֹ כְּשֶׁנָּפַל לַצִּיר, הַיְנוּ דַּוְקָא מַה שֶּׁבְּתוֹךְ הַצִּיר, אֲבָל מַה שֶּׁלְּמַעְלָה מִן הַצִּיר, שָׁרֵי. מִיהוּ, מַה שֶּׁבְּתוֹךְ הַצִּיר נֶאֱסָר מִיָּד וְאֵין שִׁעוּר לַדָּבָר. בָּשָׂר שֶׁנָּפַל לְתוֹךְ צִיר שֶׁעַל הַקֶּרַקַע, דִּינָהּ כְּאִלּוּ הָיְתָה הַצִּיר בִּכְלִי (בית יוסף בְּשֵׁם ש״ד וארי״ה שָׁם). בָּשָׂר שֶׁנָּגַע בַּחֲתִיכָה שֶׁנִּמְלְחָה בִּכְלִי שֶׁאֵינוֹ מְנֻקָּב וְנֶאֱסָרָה, דִּינָהּ כְּאִלּוּ נָגְעָה בַּצִּיר (ד״ע). סָפֵק צִיר סָפֵק מַיִם, מֻתָּר, דְּצִיר דְּרַבָּנָן וּסְפֵיקָא לְהֶקֵל (מִרְדְּכִי פכ״ה). צִיר מְעֹרָב עִם מַיִם, אֲפִלּוּ הָיוּ הַמַּיִם מוּעָטִים, לֹא חָשִׁיב עוֹד רוֹתֵחַ וְאֵינָהּ אוֹסֶרֶת (בית יוסף בְּשֵׁם אָגוּר) דִּין כָּבוּשׁ עַיֵּן לְקַמָּן סִימָן ק״ה.

סימן עא

א הָרֹאשׁ, חוֹתְכוֹ לִשְׁנַיִם וּמוֹלְחוֹ יָפֶה לְצַד פָּנִים, וְחוֹזֵר וּמוֹלֵחַ עַל הַשֵּׁעָר, שֶׁאֵין הַשֵּׁעָר מְעַכֵּב עַל יְדֵי הַמֶּלַח לְהַפְלִיט דָּם.

ב הַטְּלָפַיִם, מְחַתֵּךְ אוֹתָם מְעַט לְמַטָּה, וּמוֹלֵחַ, וְיִנִּיחַ מְקוֹם הַחֲתָךְ לְמַטָּה וְיִמְלַח גַּם עַל הַשֵּׁעָר. וְעַיֵּן לְעֵיל סִימָן ס״ח.

ג הַקֵּרוּם שֶׁעַל הַמֹּחַ, יֵשׁ בּוֹ חוּטִין, וְהַמֹּחַ עַצְמוֹ יֵשׁ בּוֹ דָּם, וְאֵינוֹ יוֹצֵא מִידֵי דָּמוֹ בְּמִלִיחַת הָרֹאשׁ, לְפִי שֶׁעָצָם הָרֹאשׁ מַקִּיפוֹ וְעוֹמֵד לְפָנָיו, וְאֵין מָקוֹם לַדָּם לָזוּב. לְפִיכָךְ הַבָּא לְמָלְחוֹ קוֹרְעוֹ וּמוֹצִיא הַמֹּחַ וְקוֹרֵעַ הַקֵּרוּם וּמוֹלְחוֹ. וְאִם רָצָה לְמִלֹּחַ הָרֹאשׁ וְהַמֹּחַ בְּתוֹכוֹ, יִנְקֹב הָעֶצֶם כְּנֶגֶד הַקֵּרוּם, וְיִנְקֹב גַּם הַקֵּרוּם, וְיִמְלַח, וְיִנִּיחַ הַנֶּקֶב לְמַטָּה, וּמֻתָּר אֲפִלּוּ לְקָדָרָה. הַגָּהּ: וְעַיֵּן לְעֵיל סִימָן ס״ח כְּיצַד נוֹהֲגִין לְכַתְּחִלָּה (ש״ד בְּשֵׁם מ״ה). וְאִם נִמְלַח הָרֹאשׁ שָׁלֵם בְּלֹא נְקִיבַת הָעֶצֶם, הַקֵּרוּם וְהַמֹּחַ אֲסוּרִים, וּשְׁאָר הָרֹאשׁ מֻתָּר, וְכָל שֶׁכֵּן שְׁאָר בָּשָׂר שֶׁעִמּוֹ (אֹרַח כְּלָל י״ז וש״ד). הַקּוּלִית וּשְׁאָר עֲצָמוֹת שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן מֹחַ צְרִיכִין מְלִיחָה. וּמְלִיחַת הָעֶצֶם מוֹעִיל לַמֹּחַ שֶׁבְּקִרְבּוֹ, וְאֵין צָרִיךְ לִנְקֹב הָעֶצֶם (טור בְּשֵׁם תַּרְשַׁ״א). מִיהוּ לְכַתְּחִלָּה לֹא יִמְלְחֶנּוּ עִם שְׁאָר בָּשָׂר, רַק לְבַד, וּבְדִיעֲבַד שָׁרֵי. (אֹרַח כְּלָל ל״א).

סימן עב

א הַלֵּב, מִתְקַבֵּץ הַדָּם בְּתוֹכוֹ בִּשְׁעַת שְׁחִיטָה. לְפִיכָךְ צָרִיךְ לְקָרְעוֹ קֹדֶם מְלִיחָה וּלְהוֹצִיא דָּמוֹ, וּלְמָלְחוֹ אַחַר כָּךְ. וְאִז מֻתָּר אֲפִלּוּ לְבַשְּׁלוֹ (אֹרַח כְּלָל ט״ו). וְיֵשׁ מַחְמִירִים לְבַשְּׁלוֹ רַק צוֹלִין אוֹתוֹ (וְאַחַר כָּךְ מְבַשְּׁלוֹ) (ש״ד).

ב מְלָחוֹ וְלֹא קָרָעוֹ, קוֹרְעוֹ אַחַר מְלִיחָתוֹ וּמֻתָּר אַף עַל פִּי שֶׁנִּמְלַח עִם הַדָּם שֶׁבְּתוֹכוֹ, דִּכְבוֹלְעוֹ כָּךְ פּוֹלְטוֹ. וְהוּא הַדִּין אִם צָלָאוֹ וְלֹא קָרָעוֹ, שֶׁקּוֹרְעוֹ לְאַחַר צְלִיָּתוֹ וּמֻתָּר. אֲבָל אִם בִּשְּׁלוֹ בְּלֹא קְרִיעָה, אָסוּר עַד שֶׁיְּהֵא ס׳ כְּנֶגֶד הַלֵּב, דְּלָא יָדְעִינָן כַּמָּה נָפַק מִנֵּהּ. הַגָּהּ: וַאֲפִלּוּ בִּדְאָפָא ס׳, הַלֵּב עַצְמוֹ אָסוּר (אֹרַח וש״ד מהרא״י ורי״ו). וְיִקָּלֵף מְעַט סְבִיב הַלֵּב. וְיֵשׁ מַחְמִירִין בּוֹ, אֲפִלּוּ בְּמִלִיחָה, לֶאֱסֹר שְׁאָר בָּשָׂר שֶׁנִּמְלַח עִמּוֹ, וְאוֹמְרִין דְּלֹא אָמְרִינָן כְּבוֹלְעוֹ כָּךְ פּוֹלְטוֹ גַּבֵּי דַּם הַלֵּב הַכָּנוּס בְּתוֹכוֹ, דְּהָוֵי דָּם מֻמָּשׁ וְלֹא מִקְרֵי דַּם פְּלִיטָה (הַגָּהַת ש״ד בְּשֵׁם ר׳ מַתִּתְיָה

וכ״מ בְּפַרְדְּכֵי בְּשֵׁם ר״י). וְהַמִּנְהָג לְהֶקֵל, וְכֵן עִקַּר דְּגַם זֶה מִקְּרֵי דַּם פְּלִיטָה וְשַׁיָּךְ לְמֵימַר בֵּיהּ כְּבוֹלְעוֹ כָּךְ פּוֹלְטוֹ, מִדֵּי דְּהָוֵי אַדָּם שֶׁמַּחוּטִין, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל סִימָן כ״ב (וכ״ד הארי״ה ומהר״א כ״ץ). וְיֵשׁ מַחְמִירִין לְקֻלַּף קְצָת בְּמָקוֹם שֶׁהָיָה הַלֵּב דָּבוּק (בְּאֹרֶךְ וּפַרְדְּכֵי שָׁם), וְטוֹב לָחוּשׁ לְדִבְרֵיהֶם וְלְקֻלַּף קְצָת סְבִיב הַלֵּב, וְאָז הַכֹּל מֻתָּר. וְאֵין חִלּוּק בֵּין בָּשָׂר שֶׁעִם הַלֵּב אוֹ הַלֵּב עַצְמוֹ, וְאֵין חִלּוּק בֵּין אִם הַלֵּב סָגוּר אוֹ פָּתוּחַ לְמַעְלָה (ד״ע וְלֹא כאו״ה). וְנוֹהֲגִין לְכַתְּחִלָּה לַחְתֹּךְ עֶרְלַת הַלֵּב וְלַחְתֹּךְ גִּידִין שֶׁבִּפְנִים (אֹרֶךְ), וְאֵינוֹ אֶלָּא חֲמָרָא וּזְהִירוּת בְּעָלְמָא.

ג אֵין עוֹף שֶׁלֹּא יְהֵא בּוֹ שִׁשִּׁים כְּנֶגֶד לִבּוֹ, וּמֻתָּר אֲפִלּוּ הוּא דָּבוּק בָּעוֹף. הַגָּה: וְכָל עוֹף יֵשׁ בּוֹ ס׳, אֲפִלּוּ אֵין בּוֹ רֹאשׁ וְהָרַגְלַיִם הַתַּחְתּוֹנִים (פסקי מהרא״י סימן צ״א ור״י מינץ וּבְאֹרֶךְ), כְּדֶרֶךְ שֶׁנּוֹהֲגִים לְהַסִּירָן דְּהַיְנוּ עַד הָאַרְכֻּבָּה הַתַּחְתּוֹנָה, וְלָכֵן אִם הָעוֹף שָׁלֵם, הַכֹּל מֻתָּר. וְאִם אֵין שָׁלֵם, וְלִיכָּא בּוֹ ס׳ נֶגֶד הַלֵּב הַדָּבוּק בָּעוֹף, יֵשׁ אוֹמְרִים דְּהַחֲתִיכָה נַעֲשֵׂית נְבֵלָה וּבָעֵינָן ס׳ בַּקְּדָרָה נֶגֶד כָּל הָעוֹף (טור בְּשֵׁם י״א וכ״ה בְּפוֹסְקִים), וְכֵן נוֹהֲגִין. וַאֲפִלּוּ אִיכָּא ס׳ בַּקְּדָרָה, הָעוֹף אָסוּר הוֹאִיל וְאֵין בּוֹ ס׳ נֶגֶד הַלֵּב הַדָּבוּק בּוֹ. וְאִם אֵין הַלֵּב דָּבוּק בָּעוֹף, מִצְטָרֵף כָּל הַקְּדָרָה לְבַטֵּל הַלֵּב בְּס׳. וְעַיִן לְקַמָּן סִימָן צ״ב בְּדִין חֲתִיכָה נַעֲשֵׂית נְבֵלָה. וְאֵין לְךָ בְּהֵמָה שֶׁהִיא ס׳ נֶגֶד לִבָּהּ.

ד הָרֹאשׁ אֵינָהּ צְרִיכָה חִתּוּךְ, אֲבָל נָהֲגוּ לְקָרְעָהּ וְלִפְתֹּחַ הַקְּנוֹקָנוֹת הַגְּדוֹלִים שֶׁלָּהּ, וּמִנְהָג יָפֶה הוּא.

סימן עג

א הַכָּבֵד, יֵשׁ בּוֹ רִבּוּי דָּם. לְפִיכָךְ לְכַתְּחִלָּה אֵין לוֹ תַּקָּנָה לְבַשְּׁלוֹ עַל יְדֵי מְלִיחָה, אֶלָּא קוֹרְעוֹ שְׁתֵּי וָעֶרֶב וּמַנִּיחַ חִתּוּכוֹ לְמַטָּה, וְצוֹלֶהוּ שֶׁיְּהֵא רָאוּי לַאֲכִילָה (אר״ה נתיב ט״ו), **וְאַחַר כָּךְ יָכוֹל לְבַשְּׁלוֹ.** הַגָּה: וְאִם מְנַקְּבָהּ הַרְבֵּה פְּעָמִים בְּסַכִּין הֲוֵי כִּקְרִיעָה שְׁתֵּי וָעֶרֶב (אֹרֶךְ). וְכֵן אִם נָטַל מִשָּׁם הַמָּרָה וַחֲתִיכַת בָּשָׂר מִן הַכָּבֵד, דְּאֶפְשָׁר לַדָּם לָזוּב מִשָּׁם (הַגָּהַת ש״ד). וּמִכָּל מָקוֹם אִם לֹא עָשָׂה כֵּן נוֹטֵל הַסְּמָפוֹנוֹת לְאַחַר צְלִיָּה, וּמְבַשְּׁלָהּ (אֹרֶךְ). וְכָל זֶה בְּכָבֵד שְׁלֵמָה, אֲבָל כְּשֶׁהִיא חֲתוּכָה אֵין צָרִיךְ כְּלוּם (ר׳ יְרוּחָם בתא״ו). וּכְשֶׁבָּא לְבַשְּׁלָהּ אַחַר הַצְּלִיָּה, יְדִיחֶנָּה תְּחִלָּה אַחַר הַצְּלִיָּה, קֹדֶם הַבִּשּׁוּל (דְּקִדּוּק בֵּית יוֹסֵף מִפַּרְדְּכֵי פכ״ה וּבְאֹרֶךְ). מֵיהוּ אִם לֹא הֱדִיחָהּ וּבִשְּׁלָהּ כָּךְ, מֻתָּר (רְאֵבי״ה וּהאר״ה שָׁם). **וּבְדִיעֲבַד מֻתָּר אִם נִתְבַּשֵּׁל לְבַדּוֹ בַּקְּדֵרָה אֲסוּרָה, אֲבָל הַקְּדֵרָה אֲסוּרָה, שֶׁפּוֹלֶטֶת וְאֵינָהּ בּוֹלַעַת. וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹסֵר.** הַגָּה: וְכֵן נוֹהֲגִין לֶאֱסֹר הַכֹּל (הַגָּהַת סמ״ק וּמהרא״י בְּהַגָּהַת ש״ד). אֲפִלּוּ נִמְלְחָה הַכָּבֵד קֹדֶם בִּשּׁוּלָהּ (דַּעַת רש״י לַאֲפוּקֵי רַבֵּנוּ תָּם).

ב אִם חֲלָטוֹ בְּחֹמֶץ אוֹ בְּרוֹתְחִין, וְנִקֵּב וְהוֹצִיא מִזֶּרְקֵי הַדָּם שֶׁבְּתוֹכוֹ, מִן הַדִּין מֻתָּר לְבַשְּׁלוֹ, אֶלָּא שֶׁהַגְּאוֹנִים אָסְרוּ לַעֲשׂוֹת כֵּן, וּבְדִיעֲבַד מֻתָּר.

ג לִצְלִי צָרִיךְ חֲתִיכָה מִשּׁוּם דָּם שֶׁבַּסְּמְפוֹנוֹת, וְאִם לֹא קָרְעוֹ קֹדֶם צְלִיָּה יִקְרָעֶנּוּ אַחַר כָּךְ. וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּאֵין צָרִיךְ לַצְלִי שׁוּם חֲתִיכָה כְּלָל (טור בְּשֵׁם ר״י סמ״ק וּראו״ה וּשְׁאָר פּוֹסְקִים), וְכֵן נוֹהֲגִין אֲפִלּוּ לְכַתְּחִלָּה.

ד אִם צָלָאוֹ עִם בָּשָׂר בַּתַּנּוּרִים שֶׁבֵּימֵי חַכְמֵי הַגְּמָרָא, שֶׁפִּיהֶם לְמַעְלָה, יִהְיֶה הַכָּבֵד לְמַטָּה וְלֹא לְמַעְלָה. וּבְדִיעֲבַד, מֻתָּר. וּבַשִּׁפּוּדִים שֶׁצּוֹלִים אֵצֶל הָאֵשׁ, אָסוּר לְצָלוֹתָן עִם הַבָּשָׂר, לְכַתְּחִלָּה, אֲפִלּוּ כָּבֵד לְמַטָּה. הַגָּה: מֵיהוּ אִם נִמְלְחָה הַכָּבֵד כְּבָר, מֻתָּר לְצָלוֹתָהּ עִם בָּשָׂר, אֲפִלּוּ עַל גַּבֵּי בִּשְׁרָא, דְּכָבָר נִתְמַעֵט דָּמוֹ וְהָוֵי כָּבָשָׂר עַל גַּבֵּי בָּשָׂר. (בית יוסף בְּשֵׁם תוֹסָפוֹת ר״פ כ״ע וְהַגָּהוֹת ש״ד וּפַרְדְּכֵי פ׳ כ״ה).

ה לֹא יִמְלְחֶנּוּ לְכַתְּחִלָּה עַל גַּבֵּי הַבָּשָׂר, אֶלָּא מִתַּחְתָּיו. הַגָּה: וְנָהֲגוּ שֶׁלֹּא לִמְלֹחַ כָּבֵד כְּלָל, אֲפִלּוּ לְבַדָּהּ, וְאֵין לְשַׁנּוֹת רַק יֵשׁ לִמְלֹחָהּ קְצָת כְּשֶׁהִיא תְּחוּבָה בְּשִׁפּוּד, אוֹ מַנַּחַת עַל הָאֵשׁ לְצָלוֹתָהּ (הגהת ש״ד ואגור בשם אגודה). וּמֵיהוּ, אִם אִיתָא שֶׁמָּלַח כָּבֵד, בֵּין שֶׁמְּלָחָהּ לְבַדָּהּ אוֹ עִם בָּשָׂר, אֲפִלּוּ עַל גַּבֵּי בִּשְׁרָא, הַכֹּל מֻתָּר (טור רש״ד וְאֹרֶךְ). וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁיֵּשׁ לִקֻּלַּף מְעַט סְבִיב הַכָּבֵד, אִם הִיא דְּבֵקָה בָּעוֹף, וְאֵינוֹ אֶלָּא חֲמָרָא בְּעָלְמָא (פַּרְדְּכֵי פכ״ח וּכְאֹרֶךְ). נָהֲגוּ לְהָדִיחַ כָּל כָּבֵד אַחַר צְלִיָּתָהּ, מִשּׁוּם דָּם הַדָּבוּק בָּהּ (אגור בְּשֵׁם ר״י מוילין). מֵיהוּ אִם לֹא הֱדִיחָהּ, מֻתָּרֶת.

ו נִמְצָא כָּבֵד בְּעוֹף צָלִי, מֻתָּר. הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים לְקֻלַּף מְעַט סְבִיב הַכָּבֵד, וְאֵינוֹ אֶלָּא חֲמָרָא בְּעָלְמָא (פַּרְדְּכֵי בְּשֵׁם ריב״ן וְש״ד וְאו״ז). **וְאִם הוּא מְבֻשָּׁל, צָרִיךְ ס׳ כְּנֶגֶד הַכָּבֵד.** הַגָּה: וְאֵין לְךָ עוֹף שֶׁהוּא ס׳ נֶגֶד הַכָּבֵד, כְּשֶׁהִיא שְׁלֵמָה (ש״ד וּפַרְדְּכֵי בְּשֵׁם ראבי״ה וּמהרא״י וּבְאֹרֶךְ כְּלָל י״ח), וְלָכֵן אִם הַכָּבֵד שְׁלֵמָה וּדְבוּקָה בָּעוֹף, נַעֲשָׂה הָעוֹף חֲתִיכַת נְבֵלָה וּבָעֵינָן ס׳ מִשְּׁאָר דְּבָרִים שֶׁבַּקְּדֵרָה נֶגֶד כָּל הָעוֹף. וְהוּא הַדִּין אִם דָּבוּק חֲתִיכַת כָּבֵד בַּחֲתִיכַת עוֹף, וְאֵין ס׳ כְּנֶגְדּוֹ, (שָׁם) דְּאֵנֵן קַיְמָא לַן בְּכָל הָאִסּוּרִים חֲתִיכָה נַעֲשֵׂית נְבֵלָה, כְּדִלְקַמָּן סִימָן צ״ב. וְאִם אֵין הַכָּבֵד דְּבוּקָה, מִצְטָרֵף כָּל מַה שֶּׁבַּקְּדֵרָה לְבַטֵּל הַכָּבֵד, וְאִם יֵשׁ שִׁשִּׁים בַּכֹּל, הַכֹּל מֻתָּר. מֵיהוּ הַכָּבֵד עַצְמָהּ אֲסוּרָה כְּמוֹ בַּלֵּב (תא״ו נט״ו), כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל סִימָן ע״ב. עוֹף שֶׁמָּלְאוּהוּ בֵּבִיצִים וְנִמְצָא בּוֹ לֵב אוֹ כָּבֵד, דִּינוֹ כִּמְבֻשָּׁל וּבָעֵינָן ס׳ מִן הָעוֹף בְּלֹא הַמְּלוּי, וְאִם לָאו, הַכֹּל אָסוּר. וְאִם מִלְּאוּהוּ בְּבָשָׂר וְאֵין שָׁם בֵּיצִים הַנִּקָּרְשִׁים וּמְעַכְּבִים הַדָּם, דִּינוֹ כְּצָלִי. (אֹרֶךְ בְּשֵׁם אַגּוּדָה וּכְנִימִין וְאַב סימן ש״ז).

סימן עד

א הַטָּחוֹל, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מַרְאֶה אַדְמוּמִית וְנִרְאֶה כִּרְבוּי דָּם, דִּינוֹ כִּשְׁאָר בָּשָׂר. הַגָּה: יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁנִּהֲגוּ שֶׁלֹּא לְבַשֵּׁל הַכְּלָיוֹת אוֹ בֵּיצֵי זָכָר, אֲפִלּוּ לְאַחַר שֶׁנִּקַּר אוֹתָן, מִשּׁוּם דְּאִית בְּהוּ רֹב דָּם. וּבְדִיעֲבַד אֵין לְחוּשׁ (אגור וְאֹרֶךְ כְּלָל א׳ בְּשֵׁם רוקח), וּמֻתָּר לְמָלֹחַ כָּל אֵלּוּ עִם שְׁאָר בָּשָׂר אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם רֹב דָּם, וּבִלְבַד שֶׁיָּסִירוּ הַקְּרוּמִים וְהַחֵלֶב מֵהֶם.

סימן עה

א אֵין מַחְזִיקִין דָּם בִּבְנֵי מֵעַיִם, כְּגוֹן בַּכֶּרֶס וּבַקֵּבָה וּבַדַּקִּין. וּבַחֲלוֹלֶת (פְּרוּשׁ, הַבַּרְכָּשָׁא, וְהוּא הַמְּעִי הַדָּבוּק בְּפִי הַשַּׁבַּעַת) בְּלֹא שֶׁמָּן שֶׁעֲלֵיהֶם. לְפִיכָךְ אִם בִּשְּׁלָם בְּקְדָרָה בְּלֹא מְלִיחָה, מֻתָּר, אֲבָל אִם כֵּן אֲסָמִיק. הַגָּה: וְכָל שֶׁכֵּן אִם נִמְלְחוּ בִּכְלִי שֶׁאֵינוֹ מְנַקֵּב, דְּמַתָּרִים (פְּרִדְכֵי פכ״ח). מִיהוּ לְכַתְּחִלָּה צְרִיכִים מְלִיחָה בִּכְלִי מְנַקֵּב, וַהֲדָדָה תְּחִלָּה, כִּשְׁאָר בָּשָׂר (פְּרִדְכֵי וְאַרוּךְ). וְיֵשׁ חוֹלְקִים בַּכֶּרֶס, וְאוֹמְרִים דְּמַחֲזִיקִין בָּהּ דָּם, וַאֲפִלּוּ בְּדִיעֲבַד אָסוּר בַּכֶּרֶס וּבֵית הַכּוֹסוֹת כִּשְׁאָר בָּשָׂר (פְּרִדְכֵי ור״ן וארי״ה). אֲבָל שֶׁמָּן שֶׁעֲלֵיהֶם, דִּינוֹ כִּשְׁאָר בָּשָׂר. לְפִיכָךְ כְּשֶׁמּוֹלְחִים הַחֲלוֹלֶת וּשְׁאָר מֵעַיִם, אֵין מוֹלְחִין אוֹתָם בְּצַד פְּנִימֵי מַעֲבַר הַמַּאֲכָל, אֶלָּא בְּצַד הַחִיצוֹן שֶׁשָּׁם הַשֶּׁמֶן דָּבוּק. הַגָּה: וְאִם מָלַח הַחֲלוֹלֶת מִצַּד פְּנִים וְלֹא מִצַּד חוּץ, הֲרֵי כְּאִלּוּ לֹא נִמְלְחָה כְּלָל, וְאִם נִתְבַּשְּׁלָה כָּךְ, טְרֵפָה, אִם יֵשׁ עָלֶיהָ שֶׁמֶן מִבַּחוּץ. וְאִם לֹא נִתְבַּשְּׁלָה עֲדַיִן, יַחֲזֹר וְיִמָּלְחֶנָּה מִבַּחוּץ. וּמַתָּרֶת (אֹרַח בְּשֵׁם תְּרוּמַת״א). בֵּיצִים הַנִּמְצָאִים בָּעוֹפוֹת לְאַחַר שְׁחִיטָה, אִם לֹא נִגְמַר הַחֲלְבּוֹן שֶׁלָּהֶם, רַק הַחֲלָמוֹן לְבַד, צְרִיכִים מְלִיחָה כְּשְׁאָר בָּשָׂר, וּמֻתָּר לְמָלְחָן עִם בָּשָׂר (בֵּית יוֹסֵף סִימָן פ״ז). וְאִם נִגְמַר אַף הַחֲלְבּוֹן, אֲפִלּוּ הַקְּלִפָּה קָשָׁה עָלָיו כְּמוֹ שֶׁהִיא נִמְכֶּרֶת בַּשּׁוּק, נוֹהֲגִין לְמָלְחָהּ, אַף יְדֵהַר שֶׁלֹּא לְמָלְחָהּ עִם בָּשָׂר (מהרא״י בְּהַגָּהַת ש״ד). מִיהוּ בְּדִיעֲבַד, אֵין לָחוּשׁ. וְכָל שֶׁמָּן, אֲפִלּוּ שֶׁל עוֹפוֹת, דִּינוֹ כִּשְׁאָר בָּשָׂר לְעִנְיַן מְלִיחָה וַהֲדָחָה (פְּרִדְכִי).

ב בְּנֵי מֵעַיִם בְּלֹא שֶׁמָּן שֶׁעֲלֵיהֶם, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין מַחֲזִיקִים בָּהֶם דָּם, מֻתָּר לְמָלְחָם עִם בָּשָׂר. הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹסְרִים לְמָלְחָם עִם בָּשָׂר (טור בְּשֵׁם רא״ש), וְהֶכֵי נוֹהֲגִין לְכַתְּחִלָּה, וּבְדִיעֲבַד מֻתָּר (פְּרִדְכִי בְּשֵׁם ר׳ יוֹאֵל וְהַגָּהוֹת אַשֵּׁרִי״ וארי״ה בְּשֵׁם אוֹר זָרוּעַ).

ג שֶׁמֶן הַכְּנָתָא (פְּרוּשׁ שֶׁמֶן הַדָּקִים אינטרי״ליי״א בְּלַעַ״ז) שֶׁעַל הַדַּקִּים, מְלֵאָה חוּטִים דַּקִּים מְלֵאִים דָּם וּלְפִיכָךְ יֵשׁ אוֹסְרִים אוֹתָהּ לְקָדֵרָה, אֲפִלּוּ עַל יְדֵי חֲתִיכָה וּמְלִיחָה. וְעַכְשָׁו נוֹהֲגִין הֶתֵּר, וְאוֹתָם חוּטִין שֶׁל דָּם כְּשֶׁאָדָם בָּקִי בָּהֶם מוֹתְחָן, וְנִפְשָׁלִים הֵיטֵב עַד שֶׁלֹּא יִשָּׁאֵר אֶחָד מֵהֶם.

סימן עו

א הַצְּלִי אֵין צָרִיךְ מְלִיחָה, לְפִי שֶׁהָאֵשׁ שׁוֹאֶבֶת הַדָּם שֶׁבּוֹ מֵעַצְמוֹ. אֲבָל אִם דָּם אַחֵר נָטַף עַל הַצְּלִי, אֲפִלּוּ אוֹתוֹ דָּם הוּא צוֹנֵן, לֹא אָמְרִינַן שֶׁהָאֵשׁ שׁוֹאֲבוֹ, וְאוֹסֵר מִמֶּנּוּ כְּדֵי נְטִילָה.

ב רָצָה לְמְלֹחַ צְלִי וּלְאָכְלוֹ בְּלֹא הֲדָחָה, עוֹשֶׂה, וְאֵין לָחוּשׁ לְדָם שֶׁעַל הַמֶּלַח. וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר דְּהָנֵי מִלֵּי כְּשֶׁמּוֹלְחוֹ וְצוֹלֶהוּ מִיָּד, אֲבָל אִם שָׁהָה בְּמִלְחוֹ, הַמֶּלַח בּוֹלֵעַ וְנֶאֱסָר, לְפִיכָךְ מְדִיחוֹ יָפֶה קֹדֶם צְלִיָּה. הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּצָלִי בְּעֵי הֲדָחָה תְּחִלָּה (רִמְב״ן) וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּצָרִיךְ גַּם כֵּן קְצָת מְלִיחָה תְּחִלָּה (ר״ש״י). וְהַמִּנְהָג לְהָדִיחַ תְּחִלָּה וְגַם לְמָלְחוֹ קְצָת כַּאֲשֶׁר נִתְּחַב בְּשִׁפּוּד, וְצוֹלֶהוּ מִיָּד קֹדֶם שֶׁיִּתְמַלֵּא הַמֶּלַח דָּם (הַגָּהוֹת ש״ד). מִיהוּ אִם לֹא הֶדִיחוֹ וְלֹא מָלְחוֹ כְּלָל, אוֹ מְלָחוֹ בְּלֹא הֲדָחָה תְּחִלָּה, וְנִצְלָה כָּךְ, מֻתָּר, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא שָׁהָה כָּךְ בְּמִלְיחָתוֹ בְּלֹא הֲדָחָה שִׁעוּר מְלִיחָתוֹ, אֲבָל אִם שָׁהָה כָּל כָּךְ קֹדֶם שֶׁצָּלָאוֹ, אָסוּר (כָּךְ מַשְׁמַע בְּאֹרַח כְּלָל ה׳). וְאֵין חִלּוּק בְּכָל זֶה בֵּין אֲוָזוֹת וּשְׁאָר עוֹפוֹת הַחֲלוּלִים (פְּרִדְכִי וְשִׁ״ד וּבֵית יוֹסֵף וְעִטִּ״ח כ״ט דִּין ר׳), וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִהְיוּ מְלוּאִים בְּבֵיצִים אוֹ בְּשִׁאָר בָּשָׂר. אֲבָל אִם הֵם מְלוּאִים, דִּינָם כִּבְשׂוּל, וּצְרִיכִים מְלִיחָה תְּחִלָּה כְּמוֹ לִקְדֵרָה (ש״ד). וְנָהֲגוּ לְהַחְמִיר כְּשֶׁצּוֹלִין בָּשָׂר בְּלֹא מְלִיחָה, (שְׁלָא) לְהַפֵּךְ הַשִּׁפּוּד תָּמִיד כְּדֵי שֶׁיָּזוּב הַדָּם (אֹרַח כְּלָל ט׳), וּבְדִיעֲבַד אֵין לָחוּשׁ. וְאֵין חִלּוּק בְּכָל זֶה בֵּין אִם רוֹצֶה לְאָכְלוֹ כָּךְ צָלִי, אוֹ רוֹצֶה לְבַשְּׁלוֹ אַחַר כָּךְ, רַק שֶׁיְּצָלֶנּוּ תְּחִלָּה כְּדֵי שֶׁיֶּהֱא רָאוּי לַאֲכִילָה, דְּהֵינוּ כַּחֲצִי צְלִיָּתוֹ (שָׁם). יֵשׁ אוֹמְרִים דְּכָל צְלִי צָרִיךְ הֲדָחָה אַחַר צְלִיָּתוֹ, מִשּׁוּם דָּם הַדָּבוּק בּוֹ (אַגּוּדָה וְאָגוּר), וְכֵן נוֹהֲגִין לְכַתְּחִלָּה. מִיהוּ אִם לֹא הֱדִיחוֹ, וַאֲפִלּוּ בִּשְּׁלוֹ כָּךְ, מֻתָּר (עֵין לְעֵיל סִימָן ע״ג). וַאֲפִלּוּ נִמְלַח תְּחִלָּה קֹדֶם צְלִיָּתוֹ וְלֹא הוּדַח אַחַר הַמְּלִיחָה, אֲפִלּוּ הָכֵי מֻתָּר וְלֹא חַיְישִׁינַן לְדָם וּמֶלַח שֶׁעָלָיו, דְּנוּרָא מְשָׁאֵב שָׁאִיב (אר״ה).

ג לֹא נָקַב הַוְּרִידִים (בָּעוֹף) בִּשְׁעַת שְׁחִיטָה, אָסוּר לְאָכְלוֹ, וַאֲפִלּוּ צָלִי, עַד שֶׁיְּחַתֵּךְ אֵבֶר אֵבֶר וְיִצְלֶה. רָצָה לֶאֱכֹל מִמֶּנּוּ בָּשָׂר חַי, אָסוּר עַד שֶׁיַּחְתֵּךְ וְיִמְלַח. וְאִם נִקַּר הַבָּשָׂר מֵחוּטֵי דָּם, אוֹכֵל אֲפִלּוּ בְּלֹא מְלִיחָה, חַי אוֹ צָלִי, וַאֲפִלּוּ כֻּלּוֹ כְּאֶחָד. וְיֵשׁ שֶׁהֶחֱמִירוּ שֶׁלֹּא לֶאֱכֹלוֹ כֻּלּוֹ כְּאֶחָד, אֲפִלּוּ בְּצָלִי אֶלָּא לְאַחַר חֲתִיכַת הַוְּרִידִין (וּרְבּ שְׁנֵי הַסִּימָנִים).

ד יֵשׁ מִי שֶׁאוֹסֵר לַחְתֹּךְ בְּסַכִּין צָלִי שֶׁאֵצֶל הָאֵשׁ שֶׁלֹּא נִמְלַח, כָּל זְמַן שֶׁאֵינוֹ נִצְלֶה כָּל צָרְכּוֹ, מִפְּנֵי דָּם שֶׁנִּבְלַע בַּסַּכִּין. וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹסֵר הַשִּׁפּוּד שֶׁצָּלוּ בּוֹ בָּשָׂר בְּלֹא מְלִיחָה. וְיֵשׁ מִי שֶׁהוֹרָה שֶׁאָסוּר לְהַשְׁהוֹת הַצָּלִי עַל הַשִּׁפּוּד לְאַחַר שֶׁהוֹסַר מִן הָאֵשׁ, לְאַחַר שֶׁפָּסַק הַבָּשָׂר מִלְּזוּב, שֶׁמָּא יַחֲזֹר הַבָּשָׂר הַחַם וְיִבְלַע מִמֶּנּוּ. וְיֵשׁ מַתִּירִין בְּכָל זֶה, וְכֵן הַמִּנְהָג לְהַתִּיר. וְאָנוּ נִזְהָרִין לְכַתְּחִלָּה, וּמַתִּירִין בְּדִיעֲבַד (מהרא״י וְהַגָּהַת ש״ד וארי״ה כְּלָל ל״ז).

ה צָלִי שֶׁלֹּא נִמְלַח וַחֲתָכוֹ עַל גַּבֵּי כְּכָר, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בַּכִּכָּר מַרְאֵה אֹדֶם, מֻתָּר אִם נִצְלָה עַד כְּדֵי שֶׁהוּא רָאוּי לַאֲכִילָה לְרֹב בְּנֵי אָדָם, דְּהֵינוּ חֲצִי צְלִיָּתוֹ. וְהוּא הַדִּין שֶׁהַמּוֹהֵל בְּלֹא כִּכָּר נָמֵי שָׁרֵי (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם תְּרוּמַת״ד וארי״ה כְּלָל ל״ז).

ו בָּשָׂר שֶׁצּוֹלִין בְּלֹא מְלִיחָה, אֵין נוֹתְנִין כְּלִי תַּחְתָּיו לְקַבֵּל שַׁמְנוּנִית הַנּוֹטֶפֶת מִמֶּנּוּ, עַד שֶׁיְּצָלֶה עַד שֶׁיֶּהֱא רָאוּי לַאֲכִילָה עַל יְדֵי צְלִיָּה זוֹ.

סימן עז

א עוֹפוֹת אוֹ גְּדָיִים שֶׁמְּמַלְּאִים אוֹתָם בָּשָׂר שֶׁלֹּא נִמְלַח, אִם לְצָלִי, מֻתָּר אֲפִלּוּ פִּיהֶם לְמַעְלָה, וַאֲפִלּוּ אִם נִמְלַח הַחִיצוֹן, דִּכְמוֹ שֶׁבּוֹלְעַ דַּם הַמְּלוּאִים כָּךְ פּוֹלְטוֹ. הַגָּה: וכ״ש אִם נִמְלַח הַפְּנִימִי וְלֹא הַחִיצוֹן, דְּשָׁרֵי (ד״ע לִדְעַת אֹרַח כְּלָל ט׳), דְּנוּרָא מִשְׁאֵב שָׁאִיב הַדָּם מִן הַחִיצוֹן וְאֵינוֹ נִבְלָע בִּפְנִימִי (ד״ע). וְלִקָּדָרָה אָסוּר עַד שֶׁיִּמָּלַח חִיצוֹן לְבַדּוֹ וּפְנִימִי לְבַדּוֹ, אֲבָל אִם לְאַחַר שֶׁמִּלְּאוֹ מָלַח הַחִיצוֹן, אֵינוֹ מַפְלִיט דָּם שֶׁבַּפְּנִימִי. וְכָל זֶה בְּדִיעֲבַד, אֲבָל לְכַתְּחִלָּה אֵין לַעֲשׂוֹת שׁוּם מַלְיָתָא, רַק אִם נִמְלְחוּ שְׁנֵיהֶם (אַגור ומַרְדְּכִי פכ״ה ורש״י). וְכָל זֶה מַיְירֵי שֶׁאֵין בְּמוּלְיָתָא זוֹ רַק בָּשָׂר אוֹ עֲשָׂבִים, אֲבָל אִם יֵשׁ שָׁם בֵּיצִים הַנִּקָּרְשִׁים, דֵּינוֹ כְּאִלּוּ נִתְבַּשֵּׁל בִּקְדֵרָה (הַגָּהַת ש״ד בְּשֵׁם מהרי״ט וְאֹרַח וכ״ז), וַאֲפִלּוּ בְּדִיעֲבַד יֵשׁ לֶאֱסוֹר אִם לֹא נִמְלְחוּ שְׁנֵיהֶם. בָּשָׂר שֶׁלֹּא נִמְלַח וְלֹא הוּדַח שֶׁנִּצְלָה עִם בָּשָׂר שֶׁנִּמְלַח וְהוּדַח, מֻתָּר בְּדִיעֲבַד (שָׁם). אֲבָל לְכַתְּחִלָּה אָסוּר לְצָלוֹת בָּשָׂר שֶׁנִּמְלַח עִם הַבָּשָׂר שֶׁלֹּא נִמְלַח, וַאֲפִלּוּ הוּדַח.

סימן עח

א הַטּוֹפֵל בָּצָק בְּעוֹף שֶׁלֹּא נִמְלַח, אַף עַל גַּב דְּבַגְּמָרָא מַפְלִיג בֵּין סְמִידָא לִשְׁאָר קְמָחֵי וּבֵין אַסְמִיק לְלֹא אַסְמִיק, אֲנַן הַשְׁתָּא לֹא בְּקִיאִין בְּמִלְּתָא, וּבְכָל גַּוְנָא יֵשׁ לֶאֱסֹר. אֲבָל אִם נִמְלַח, וְשָׁהָה כְּדֵי מְלִיחָה וְאַחַר כָּךְ הוּדַח, מֻתָּר בְּכָל גַּוְנָא. הַגָּה: וְדַוְקָא לְטַפֵּל בְּבָצֵק, אָסוּר, אֲבָל מֻתָּר לְמְשֹׁחַ בְּשׁוּמָן אוֹ בְּצִיר בָּשָׂר שֶׁלֹּא נִמְלַח, דְּאֵין זֶה מְעַכֵּב הַפְּלִיטָה (אֹרַח כְּלָל ט׳). וּפַשְׁטֵיהּ ״א יֵשׁ לוֹ כָּל דִּין בִּשּׁוּל בִּקְדֵרָה, בֵּין לְקָלָא בֵּין לְחֻמְרָא, (מַרְדְּכִי פכ״ה בְּשֵׁם רש״י ומהרא״י וְאֹרַח כְּלָל ט״ז).

סימן עט

א סִימָנֵי בְּהֵמָה וְחַיָּה נִתְפָּרְשׁוּ בַּתּוֹרָה, וְהֵם שְׁנֵי סִימָנִים: מַעֲלַת גֵּרָה, וּפַרְסוֹתֶיהָ סְדוּקוֹת. וְכָל בְּהֵמָה וְחַיָּה שֶׁאֵין לָהּ שְׁנֵים בַּלֶּחִי הָעֶלְיוֹן, וְלֹא נִיבִים שֶׁהֵם תַּלְתַּלֵּי בָּשָׂר כְּעֵין שְׁנַיִם בּוֹלְטִים בַּחֲנִיכַיִם, וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁנִּיבִין הֵם שְׁנֵי שִׁנַּיִם לְמַעְלָה אֶחָד מִכָּאן וְאֶחָד מִכָּאן בִּקְצָווֹת הַלְּסָתוֹת (פְּרוּשׁ וַיַּכֵּהוּ אֶת מִיכָיְהוּ עַל הַלֶּחִי (מְלָכִים א כ״ב. כ״ד) תַּרְגּוּמוֹ עַל לְסָתֵיהּ), בְּיָדוּעַ שֶׁהִיא טְהוֹרָה, וְהוּא שֶׁיַּכִּיר בֶּן גָּמָל שֶׁאֵין לוֹ נִיבִין עַד שֶׁיַּגְדִּיל. וְכָל שֶׁמַּעֲלַת גֵּרָה הִיא מַפְרֶסֶת פַּרְסָה, חוּץ מִגָּמָל וְאַרְנֶבֶת וְשָׁפָן שֶׁהֵם מַעֲלֵי גֵּרָה וְאֵינָם מַפְרִיסִים פַּרְסָה, וְלָהֶם אֵין לָחוּשׁ, שֶׁיֵּשׁ לָהֶם שְׁנַיִם לְמַעְלָה אוֹ נִיבִין. לְפִיכָךְ, הַמּוֹצֵא בְּמִדְבָּר בְּהֵמָה, וְאֵינוֹ מַכִּירָהּ, וּפַרְסוֹתֶיהָ חֲתוּכוֹת שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ יָכוֹל לִבְדֹּק בָּהֶם, יִבְדֹּק אִם אֵין לָהּ שְׁנַיִם וְלֹא נִיבִין לְמַעְלָה, בְּיָדוּעַ שֶׁהִיא טְהוֹרָה, וְהוּא שֶׁיַּכִּיר בֶּן גָּמָל. וְכָל שֶׁמַּפְרֶסֶת פַּרְסָה מַעֲלַת גֵּרָה, חוּץ מֵחָזִיר. לְפִיכָךְ, מָצָא בְּהֵמָה שֶׁפִּיהָ חָתוּךְ, שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ יָכוֹל לִבְדֹּק בּוֹ, יִבְדֹּק בִּרְגְלֶיהָ, אִם פַּרְסוֹתֶיהָ סְדוּקוֹת בְּיָדוּעַ שֶׁהִיא טְהוֹרָה, וְהוּא שֶׁיַּכִּיר חָזִיר. יֵשׁ לָהּ קְרָנַיִם, יָצָא מִסְפֵּק חָזִיר, וּטְהוֹרָה. וְאֵין בְּהֵמָה טְמֵאָה שֶׁבְּשָׂרָהּ שֶׁתַּחַת הָעֹקֶץ שֶׁלָּהּ הוֹלֵךְ שְׁתֵּי וְעֵרֶב לְאֵיזֶה צַד שֶׁיִּחְתְּכוּ אוֹתוֹ, אֶלָּא הֶעָרוֹד (פְּרוּשׁ חֲמוֹר הַבַּר). לְפִיכָךְ הַמּוֹצֵא בְּהֵמָה שֶׁפִּיהָ וּפַרְסוֹתֶיהָ חֲתוּכִים, שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ יָכוֹל לִבְדֹּק בָּהֶם, יִבְדֹּק בַּבָּשָׂר שֶׁתַּחַת כַּנְפֵי הָעֹקֶץ, אִם יֵשׁ שִׁשְׁחָטָנָּה, אִם הוֹלֵךְ שְׁתֵּי וְעֵרֶב, טְהוֹרָה, וְהוּא שֶׁיַּכִּיר עָרוֹד. בְּשַׂר אָדָם, אָסוּר לֶאֱכֹל מִן הַתּוֹרָה (ר״ן פ׳ אע״פ וְרַמַּב״ם פ״ב דמ״א ד״ג וה״ה וְקָרְבָּן אַהֲרֹן פ׳ שְׁמִינִי דף פ״ד ע״ד בְּלֹא בְּמַשְׁמָע בתר׳ פ׳ אע״פ וְרֹא״ש דְּבָשָׂר אָדָם אֵינוֹ אָסוּר מִן הַתּוֹרָה ועב״ח).

ב טְמֵאָה שֶׁיָּלְדָה כְּמִין טְהוֹרָה, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ לָהּ כָּל סִימָנֵי טָהֳרָה, אָסוּרָה. וּטְהוֹרָה שֶׁיָּלְדָה כְּמִין טְמֵאָה, מֻתֶּרֶת, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ לָהּ כָּל סִימָנֵי טֻמְאָה. וְדָוְקָא שֶׁיָּלְדָתּוֹ בְּפָנֵינוּ, אֲבָל אִם הִנִּיחָהּ מְעֻבֶּרֶת וְאַחַר כָּךְ מָצָא מִין טָמֵא הוֹלֵךְ אַחֲרֶיהָ, אַף עַל פִּי שֶׁכָּרוּךְ אַחֲרֶיהָ וְיוֹנֵק אוֹתָהּ, אָסוּר, שֶׁמָּא מִן הַטְּמֵאָה נוֹלַד וְנִכְרָךְ אַחַר הַטְּהוֹרָה.

ג הַנּוֹלָד מִן הַטְּרֵפָה, מֻתָּר.

סימן פ

א חַיָּה טְהוֹרָה, חֶלְבָּהּ מֻתָּר, וְדָמָהּ (אָסוּר) וְטָעוּן כִּסּוּי. וַחֲכָמִים נָתְנוּ סִימָנִים, מִפִּי הַשְּׁמוּעָה, בָּקָרְנוֹתֶיהָ אִם הֵם מְפֻצָּלוֹת (פְּרוּשׁ שֶׁהֲרֵבֶה פְּצוּלִין יוֹצְאִין מֵהֶם), וַדַּאי חַיָּה טְהוֹרָה הִיא. וְאִם אֵינָם מְפֻצָּלוֹת, צָרִיךְ שֶׁיִּהְיוּ בָּהֶם שְׁלֹשָׁה סִימָנִים: כְּרוּכוֹת, וַהֲדוּרוֹת וַחֲרוּקוֹת (פְּרוּשׁ כְּרוּכוֹת עֲשׂוּיוֹת גְּלָדִים כְּבָצָלִים הֲדוּרוֹת, עֲגֻלּוֹת וְלֹא רְחָבוֹת חֲרוּקוֹת, שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם חֲרִיצִים סְבִיבוֹתָם תְּכוּפִים וּמְבֻלָּעִים זֶה בָּזֶה) וְהוּא דְּמִבְלְעוּ חִרְקֵיהוּ. וְאִם חָסֵר אֶחָד מֵאֵלּוּ הַשְּׁלֹשָׁה סִימָנִים, חֶלְבָּהּ אָסוּר.

ב בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּמִין שֶׁאֵינוֹ מַכִּירוֹ. אֲבָל ז׳ מִינֵי חַיָּה הָאֲמוּרִים בַּתּוֹרָה, אִם הָיָה מַכִּיר אֶחָד מֵהֶם, אֲפִלּוּ לֹא מָצָא לוֹ קְרָנַיִם, חֶלְבּוֹ מֻתָּר וְדָמוֹ טָעוּן כִּסּוּי.

ג שׁוֹר הַבַּר מִין בְּהֵמָה הוּא.

ד הַקֶּרֶשׁ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין לוֹ אֶלָּא קֶרֶן אֶחָד, הֲרֵי הוּא חַיָּה.

ה כָּל שֶׁיִּסְתַּפֵּק לְךָ אִם הוּא מִין חַיָּה אוֹ מִין בְּהֵמָה, חֶלְבּוֹ אָסוּר וְאֵין לוֹקִין עָלָיו, וּמְכַסִּין אֶת דָּמוֹ.

ו כִּלְאַיִם הַבָּא מִבְּהֵמָה טְהוֹרָה עִם חַיָּה טְהוֹרָה, הוּא הַנִּקְרָא כּוֹי. חֶלְבּוֹ אָסוּר וְאֵין לוֹקִין עָלָיו, וּמְכַסִּין אֶת דָּמוֹ.

סימן פא

א חֵלֶב בְּהֵמָה וְחַיָּה טְמֵאָה אוֹ טְרֵפָה, וְצֵירָהּ וּמֵי רַגְלֶיהָ אֲסוּרִים כִּבְשָׂרָהּ. וְיֵשׁ מִי שֶׁמַּתִּיר בְּמֵי רַגְלֶיהָ (רמב״ם פ״ד ד״כ). אֲבָל מֵי רַגְלַיִם דְּאָדָם, לְדִבְרֵי הַכֹּל, מְתָרִים.

ב גְּבִינוֹת שֶׁנַּעֲשׂוּ מֵחֵלֶב בְּהֵמָה וְנִמְצָא טְרֵפָה, אִם הוּא טְרֵפוּת שֶׁאֶפְשָׁר שֶׁלֹּא אֵרַע לָהּ אֶלָּא עַתָּה (ס״א שֶׁאֵרַע לָהּ עַתָּה וְעַקָּר), כְּגוֹן נִקַּב קְרוּם שֶׁל מֹחַ וְכֵיוֹצֵא בּוֹ, מֻתֶּרֶת, דְּאָמְרִינַן הַשְׁתָּא הוּא דְּנִטְרְפָה. אֲבָל אִם יָדוּעַ שֶׁקֹּדֶם שֶׁחָלְבָהּ נִטְרְפָה, כְּגוֹן יַתֶּרֶת אֵבֶר שֶׁנִּטְרְפָת בּוֹ, אוֹ הֶגְלֵד פִּי הַמַּכָּה שֶׁבְּיָדוּעַ שֶׁשִּׁלְשָׁה יָמִים קֹדֶם הַשְׁחִיטָה הָיָה, כָּל הַגְּבִינוֹת שֶׁנַּעֲשׂוּ מֵחֶלְבָהּ, אֲסוּרוֹת. הַגָּה: מִיהוּ, בְּהֶגְלֵד פִּי הַמַּכָּה אֵין לְאָסֹר רַק הַנַּעֲשֶׂה מִמָּנָּה תּוֹךְ ג׳ יָמִים, אֲבָל מַה שֶּׁנַּעֲשָׂה מֵחֶלְבָהּ קֹדֶם לָזֶה, שָׁרֵי (סמ״ק והגהות מיימוני ומהרא״י בהגהת ש״ד וארי״ה בלל מ״ט וראגור). אֲבָל בִּיתֶרֶת אוֹ שְׁאָר טְרֵפוּת הַבָּא מִן הַבֵּטֶן, מַה שֶּׁנַּעֲשָׂה מִמֶּנָּה מֻעוֹלָם, אָסוּר (ארי״ה שם). וְאִם הָיְתָה בְּעֵדֶר עִם בְּהֵמוֹת אֲחֵרוֹת, וְנִתְעָרֵב חֶלְבָהּ עִם חֶלֶב הָאֲחֵרוֹת, הוֹלְכִים בּוֹ אַחַר שִׁעוּר שִׁשִּׁים. הַגָּה: וְאִם יֵשׁ ס׳ בְּהֵמוֹת בָּעֵדֶר, וְלֹא יָדְעִינַן בְּוַדַּאי שֶׁחֶלְבָהּ מִן הַטְּרֵפָה הִיא יוֹתֵר מֵחֶלֶב אַחַת הָאֲחֵרוֹת, אָמְרִינַן מִסְתָּמָא דְּאִבָּא שִׁשִּׁים, וּמֻתָּר (מַבְרֶת עַצְמוֹ). וְדַוְקָא כְּשֶׁנִּתְעָרֵב הֶחָלָב, אֲבָל אִם נִתְעָרְבוּ הַגְּבִינוֹת אֵינָן בְּטֵלוֹת, דְּהָוֵי חֲתִיכָה הָרְאוּיָה לְהִתְכַּבֵּד וַאֲפִלּוּ בְּאֶלֶף לֹא בָּטֵיל. (תה״ד והביאוֹ כלל מ״ט והשובת רשב״א ס׳ תקי״ח). וְאִם נִטְרְפָה עַל יְדֵי סִרְכָּא, אֵין אוֹסְרִין הַגְּבִינוֹת שֶׁנַּעֲשׂוּ מֵחֶלְבָהּ, מִשּׁוּם דְּהָוֵי חֲתִיכָה סָפֵק סְפֵקָא. הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹסְרִין אֲפִלּוּ בְּסִרְכָּא, מַה שֶּׁנֶּחֱלַב תּוֹךְ שְׁלֹשָׁה יָמִים (רשב״א ור״ן), וְכֵן יֵשׁ לִנְהֹג אִם אֵין הֶפְסֵד מְרֻבֶּה.

ג יָאלִי דְּיַחְמוּרְתָא (פי׳, כְּעֵין בִּיצֵי זָכָר שֶׁיַּחְמוּרֶת מַשְׁלֶכֶת מֵרַחְמָהּ), מֻתָּרִים.

ד שִׁלְיָא שֶׁהַחֲמוֹר נוֹצָר בּוֹ, מֻתָּר, דְּפִרְשָׁא בְּעָלְמָא הוּא.

ה מֵי רַגְלֵי בְּהֵמָה וְחַיָּה הַטְּהוֹרִים, וְחָלָב וּמֵי חָלָב שֶׁלָּהֶן, מֻתָּר. וְהוּא הַדִּין לְמֵימֵי חָלָב שֶׁלָּהֶן. וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹסֵר בָּזֶה. (הר׳ אֱלִיעֶזֶר). וְהַמְּנָהָג כַּפֶּבְרָא הָרִאשׁוֹנָה (טור).

ו כְּשֶׁרָה שֶׁיָּנְקָה מִן הַטְּרֵפָה, חָלָב הַנִּמְצָא בְּקֶבָתָהּ מֻתָּר, וְכָל שֶׁכֵּן טְרֵפָה שֶׁיָּנְקָה מִן הַכְּשֵׁרָה, מִשּׁוּם דְּחָלָב הַמְכֻנָּס בַּקֶּבָה פִּרְשָׁא בְּעָלְמָא הוּא. וְיֵשׁ אוֹסְרִים בְּחָלָב צָלוּל הַנִּמְצָא בְּקֶבַת כְּשֵׁרָה שֶׁיָּנְקָה מֵהַטְּרֵפָה. הַגָּה: וְהָכִי נָהוּג. וּמִיהוּ אֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא יָנְקָה מִן הַטְּרֵפָה אוֹ מִן הַטְּמֵאָה, וְהַכֹּל מֻתָּר כָּל זְמַן שֶׁלֹּא יָדַעְנוּ בְּוַדַּאי שֶׁיָּנְקָה מֵהֶם (מַרְדְּכַי פכ״ח). וְיֵשׁ אוֹסְרִים לְכַתְּחִלָּה לְהַעֲמִיד בְּקֶבַת טְרֵפָה שֶׁיָּנְקָה מִן הַכְּשֵׁרָה, אֲפִלּוּ בְּקָרוֹשׁ, מִשּׁוּם מַרְאִית הָעַיִן, דְּנִרְאֶה כְּאוֹכְלִין טְרֵפוֹת (הגהת מהרא״י וש״ד והגהת מיימוני). וְכֵן נוֹהֲגִין לְכַתְּחִלָּה, אֲבָל בְּדִיעֲבַד אוֹ שֶׁנִּתְעָרְבָה בַּאֲחֵרוֹת, הַכֹּל מֻתָּר (שָׁם).

ז חֵלֶב אִשָּׁה, מֻתָּר, וְהוּא שֶׁפֵּרֵשׁ כְּגוֹן שֶׁחָלְבָתוּ לְתוֹךְ כְּלִי אוֹ לְתוֹךְ הַיָּד (בית יוסף). אֲבָל גָּדוֹל הַיּוֹנֵק מִשְּׁדֵי אִשָּׁה, כְּיוֹנֵק שֶׁרֶץ אֲפִלּוּ חוֹלֶבֶת לְתוֹךְ פִּיו, וּמַכִּין אוֹתוֹ מַכַּת מָרְדוּת (פי׳ עַל שֶׁמָּרַד בְּדִבְרֵי סוֹפְרִים). וְתִינוֹק יוֹנֵק עַד סוֹף ד׳ שָׁנִים לְבָרְיָא, וְה׳ לְחוֹלֶה, אִם לֹא פֵּרֵשׁ. אֲבָל אִם פֵּרֵשׁ, שֶׁגְּמָלוּהוּ שְׁלֹשָׁה יָמִים מֵעֵת לְעֵת אַחַר כ״ד חֹדֶשׁ, לֹא יַחֲזִירוּהוּ. וְהוּא שֶׁפֵּרֵשׁ מִתּוֹךְ בֶּרְיוֹ, אֲבָל אִם לֹא פֵּרֵשׁ אֶלָּא מִתּוֹךְ חֹלִי, שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לִינֹק, וּפֵרֵשׁ, יְכוֹלִים לְהַחֲזִירוֹ. וְאִם יֵשׁ סַכָּנָה, מַחֲזִירִים אֲפִלּוּ אַחַר כַּמָּה יָמִים. וּבְתוֹךְ כ״ד חֹדֶשׁ, אֲפִלּוּ פֵּרֵשׁ מִתּוֹךְ בֶּרְיוֹ חֹדֶשׁ אוֹ יוֹתֵר, מֻתָּר לַחֲזֹר וְלִינֹק עַד סוֹף כ״ד חֹדֶשׁ. הַגָּה: וְעַיֵּן בְּאֶבֶן הָעֵזֶר סִימָן י״ג אִם חֹדֶשׁ הָעִבּוּר עוֹלֶה לְמִנְיָן. חֵלֶב פּוּתִית כַּחֵלֶב יִשְׂרְאֵל, וּמִכָּל מָקוֹם לֹא יָנִיקוּ תִּינוֹק מִן הַכּוּתִית, אִם אֶפְשָׁר בְּיִשְׂרְאֵלִית, דַּחֵלֶב כּוּתִית מְטַמְטֵם הַלֵּב (ר״ן פא״ט בשם הרשב״א). וְכֵן לֹא תֹאכַל הַמֵּינֶקֶת, אֲפִלּוּ יִשְׂרְאֵלִית, דְּבָרִים הָאֲסוּרִים (הגהות אש״ר). וְכֵן הַתִּינוֹק בְּעַצְמוֹ, כִּי כָּל זֶה מַזִּיק לוֹ בְּזִקְנוּתוֹ.

ח דְּבַשׁ דְּבוֹרִים, מֻתָּר, וְאַף עַל פִּי שֶׁגּוּפֵי הַדְּבוֹרִים מְעֹרָבִים בּוֹ, וּכְשֶׁמַּפְרִישִׁין הַדְּבַשׁ מֵהֶם מְחַמְּמִין וּמַרְתִּיחִין אוֹתָן עִמָּהֶם, מֻתָּר, מִשּׁוּם דְּהָוֵי נוֹתֵן טַעַם לִפְגָם.

ט דְּבַשׁ צְרָעִין וְגִיזִין (פי׳ מיני דְּבוֹרִים וּצְרָעִין הֵם), מֻתָּר. וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹסֵר. (ר״א״ש וְרַמְבַּ״ן) הַגָּה: וְאֵין אָנוּ צְרִיכִין לָחוּשׁ לוֹ, כִּי אֵינוֹ מָצוּי בֵּינֵינוּ כְּלָל. (הַגָּהוֹת ש״ד וְכֵן מ״כ בֵּית יוֹסֵף עַל שְׁמוֹ).

סימן פב

א סִימָנֵי עוֹף טָהוֹר לֹא נִתְפָּרֵשׁ מִן הַתּוֹרָה, אֶלָּא מָסֹרֶת מִינִים טְמֵאִים בִּלְבַד, וּשְׁאַר מִינֵי הָעוֹף, מֻתָּרִים. וְהַמִּינִים הָאֲסוּרִים, עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה הָאֲמוּרִים בַּתּוֹרָה (ל׳ הַרַמְבַּ״ם פֶּרֶק א׳ מהמ״א דיי״ד).

ב כָּל מִי שֶׁהוּא בָּקִי בְּאוֹתָם מִינִים וּבִשְׁמוֹתֵיהֶם, הֲרֵי זֶה אוֹכֵל כָּל עוֹף שֶׁאֵינוֹ מֵהֶם, וְאֵינוֹ צָרִיךְ בְּדִיקָה (שָׁם). וְעוֹף טָהוֹר נֶאֱכָל בְּמָסֹרֶת, וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה דָּבָר פָּשׁוּט בְּאוֹתוֹ מָקוֹם שֶׁזֶּה עוֹף טָהוֹר. וְנֶאֱמָן צַיָּד לוֹמַר: עוֹף זֶה הִתִּיר לִי רַבִּי הַצַּיָּד, וְהוּא שֶׁיְּחַזֵּק אוֹתוֹ צַיָּד שֶׁהוּא בָּקִי בַּמִּינִים הַטְּמֵאִים הָאֲמוּרִים בַּתּוֹרָה

וּבְשִׁמּוּתֵיהֶם. מִי שֶׁאֵינוֹ מַכִּירָם וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ שְׁמוֹתֵיהֶם, בּוֹדֵק בַּסִּימָנִים: כָּל עוֹף שֶׁהוּא דּוֹרֵס וְאוֹכֵל, בְּיָדוּעַ שֶׁהוּא מִמִּינֵי הַטְּמֵאִים. וְאִם אֵינוֹ יוֹדֵעַ אִם דּוֹרֵס אִם לָאו, אִם כְּשֶׁמַּעֲמִידִין אוֹתוֹ עַל חוּט חוֹלֵק אֶת רַגְלָיו, שְׁנֵי אֶצְבְּעוֹתָיו לְכָאן וּב׳ אֶצְבְּעוֹתָיו לְכָאן, אוֹ שֶׁקּוֹלֵט מִן הָאֲוִיר וְאוֹכֵל, בְּיָדוּעַ שֶׁהוּא דּוֹרֵס. וְאִם יָדוּעַ שֶׁאֵינוֹ דּוֹרֵס, יֵשׁ שִׁלְשָׁה סִימָנֵי טָהֳרָה: אֶצְבַּע יְתֵרָה, וְזֶפֶק, וְקֹרְקְבָנוֹ נִקְלָף בַּיָּד, לַאֲפוּקֵי אִם אֵינוֹ נִקְלָף אֶלָּא בְּסַכִּין. (ל׳ הַמַּחְבֶּר) הָיָה חָזָק וּמְדֻבָּק, וְהִנִּיחוֹ בַּשֶּׁמֶשׁ וְנִתְרַפֶּה וְנִקְלָף בַּיָּד, חֲרֵי זֶה סִימָן טָהֳרָה. וְאַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ לוֹ ג׳ סִימָנִים אֵלּוּ, אֵין לְאָכְלוֹ, לְפִי שֶׁאָנוּ חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא הוּא דּוֹרֵס, אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ לָהֶם מָסֹרֶת שֶׁמָּסְרוּ לָהֶם אֲבוֹתֵיהֶם שֶׁהוּא טָהוֹר. (ל׳ הָרַמְבַּ״ם שָׁם דר״ח).

ג יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁכָּל עוֹף שֶׁחַרְטוֹמוֹ רָחָב וְכַף רַגְלוֹ רְחָבָה כְּשֵׁל אַוָּז, בְּיָדוּעַ שֶׁאֵינוֹ דּוֹרֵס, וּמֻתָּר בַּאֲכִילָה אִם יֵשׁ לוֹ שִׁלְשָׁה סִימָנִים בְּגוּפוֹ. הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין לְסָמֹךְ אֲפִלּוּ עַל זֶה, וְאֵין לֶאֱכֹל שׁוּם עוֹף אֶלָּא בַּמָּסֹרֶת שֶׁקִּבְּלוּ בּוֹ שֶׁהוּא טָהוֹר (כְּאֹרַח כְּלָל נ״ו וּבתא״ו נט״ו), וְכֵן נוֹהֲגִין, וְאֵין לְשַׁנּוֹת.

ד מִי שֶׁהוּא מִמָּקוֹם שֶׁנּוֹהֲגִין אִסּוּר בְּעוֹף אֶחָד מִפְּנֵי שֶׁאֵין לָהֶם מָסֹרֶת, וְהָלַךְ לְמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ לָהֶם בּוֹ מָסֹרֶת, יָכוֹל לֶאֱכֹלוֹ בַּמָּקוֹם שֶׁהָלַךְ שָׁם, וַאֲפִלּוּ בַּעְתּוֹ לַחֲזֹר. וְאִם יָצָא מִמָּקוֹם שֶׁיֵּשׁ לָהֶם מָסֹרֶת וְהָלַךְ לְמָקוֹם שֶׁאֵין לָהֶם מָסֹרֶת, מֻתָּר לֶאֱכֹלוֹ.

ה אִם שְׁאָר מְקוֹמוֹת שֶׁאֵין לָהֶם מָסֹרֶת יְכוֹלִים לֶאֱכֹלוֹ עַל סָמוּךְ מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ לָהֶם מָסֹרֶת, יֵשׁ מִי שֶׁאוֹסֵר וְיֵשׁ מִי שֶׁמַּתִּיר. וְיֵשׁ לָחוּשׁ לְדִבְרֵי הָאוֹסֵר.

סימן פג

א סִימָנֵי דָּגִים מְפֹרָשִׁים בַּתּוֹרָה: כָּל שֶׁיֵּשׁ לוֹ סְנַפִּיר וְקַשְׂקֶשֶׂת, טָהוֹר. וּסְנַפִּיר, הוּא שֶׁשָּׁט בּוֹ. וְקַשְׂקֶשֶׂת, הֵן הַקְּלִפּוֹת הַקְּבוּעוֹת בּוֹ. הַגָּה: וְדַוְקָא שֶׁהֵם נִקְלָפִים בְּיָד אוֹ בְּכֶלִי, אֲבָל אִם אִי אֶפְשָׁר לְקַלְּפָן מֵעוֹר הַדָּג, לֹא מִקְרֵי קַשְׂקֶשֶׂת (הַמ״מ פֶּרֶק א׳ דמ״א). וַאֲפִלּוּ אֵין לוֹ אֶלָּא סְנַפִּיר אֶחָד וְקַשְׂקֶשֶׂת אַחַת, מֻתָּר. וַאֲפִלּוּ אֵין לוֹ עַתָּה, וְעָתִיד לְגַדְּלָם לְאַחַר זְמַן אוֹ שֶׁהָיָה לוֹ בְּעוֹדוֹ בַּמַּיִם וְהִשִּׁירָן מִיָּד בַּעֲלוֹתוֹ לַיַּבָּשָׁה, מֻתָּר. (רַמְבַּ״ם סִפ״א מהמ״א ורי״ף ור״ן וְה״ה) הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּאֵין לְהַתִּיר בְּקַשְׂקֶשֶׂת אַחַת, רַק כְּשֶׁהִיא עוֹמֶדֶת תַּחַת לְחָיָיו אוֹ זָנְבוֹ אוֹ סְנַפִּירוֹ (הַטּוּר וְהָרֹא״שׁ לְדַעַת בֵּית יוֹסֵף וְר״ן וְה״ה בְּשֵׁם הָרַמְבַּ״ן), וְטוֹב לְהַחְמִיר.

ב יֵשׁ מִינֵי דָּגִים שֶׁקַּשְׂקַשֵּׂיהֶם דַּקִּים מְאֹד וְאֵינָם נִכָּרִים, וְאִם כְּרָכוּהוּ בְּבֶגֶד אוֹ נָתְנוּ אוֹתוֹ בִּכְלִי מָלֵא מַיִם וְנִמְצְאוּ קַשְׂקַשִּׂים, מֻתָּר.

ג כָּל שֶׁיֵּשׁ לוֹ קַשְׂקֶשֶׂת יֵשׁ לוֹ סְנַפִּיר, וְיֵשׁ שֶׁיֵּשׁ לוֹ סְנַפִּיר וְאֵין לוֹ קַשְׂקֶשֶׂת. לְפִיכָךְ מָצָא חֲתִיכַת דָּג שֶׁיֵּשׁ לוֹ קַשְׂקֶשֶׂת, אֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר אַחַר סְנַפִּיר. מָצָא לוֹ סְנַפִּיר, לֹא יֹאכְלֶנּוּ עַד שֶׁיֵּדַע שֶׁיֵּשׁ לוֹ קַשְׂקֶשֶׂת.

ד מָצָא חֲתִיכוֹת דָּגִים וְיֵשׁ בְּאַחַת מֵהֶן קַשְׂקֶשֶׂת, אִם הַחֲתִיכוֹת מַתְאִימוֹת, כֻּלָּן מֻתָּרוֹת; חֲזָקָה, מִדָּג אֶחָד בָּאוּ. וְאִם אֵינָן מַתְאִימוֹת, אֶת שֶׁנִּמְצְאוּ בָּהֶן קַשְׂקַשִּׂים מֻתָּרוֹת, וְהַשְּׁאָר אֲסוּרוֹת, אֲפִלּוּ כֻּלָּן מְלוּחוֹת בְּיַחַד. הַגָּה: וְאִם נִמְצָא שָׁם דָּג שֶׁיֵּשׁ לוֹ רֹאשׁ רָחָב וְשִׁדְרָה, מֻתָּר לֶאֱכֹלוֹ, דְּוַדַּאי הָיָה לוֹ קַשְׂקַשִּׂים. אֲבָל אִם הַדָּג שָׁלֵם, וְאֵין אָנוּ רוֹאִים בּוֹ קַשְׂקַשִּׂים, אֵין לִסְמֹךְ אֶרֹאשׁ וְשִׁדְרָה.

ה צִיר דָּגִים טְמֵאִים, אֵינוֹ אֶלָּא מִדְּרַבָּנָן. לְפִיכָךְ מֻתָּר לְקָנוֹת מֵהָעוֹבֵד כּוֹכָבִים דָּגִים מְלוּחִים, טְהוֹרִים, אַף עַל פִּי שֶׁמְּעֹרָבִים עִם הַטְּמֵאִים בִּכְלִי אֶחָד, שֶׁמָּא לֹא נִמְלְחוּ יַחַד. הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹסְרִים, אִם מְעֹרָבִים עִם הַטְּמֵאִים בְּחָבִית אַחַת. וְכֵן נוֹהֲגִין שֶׁלֹּא לִקְנוֹתָן, אֲפִלּוּ אִם רוֹאִים רַק שֶׁמְּעֹרָבִים עִם הַטְּמֵאִים הַמְלוּחִים בְּעֵרְבוּב עַל הַשֻּׁלְחָן שֶׁמּוֹכְרִין אוֹתָן שָׁם (ת״ה סִי׳ קע״ד וְהַגָּהוֹת ש״ד וְש״ד סִימָן כ׳ וְאוֹר זָרוּעַ וְאֹרַח כְּלָל י״ג וּפְרִישׁ בְּשֵׁם תּוֹסְפוֹת הר״ר יִשְׂרָאֵל), מִלְּבַד בְּהֶעֳרִינְ״ג וּמרקרי״ש דְּמַתִּירִין בְּכָל עִנְיָן, דְּוַדַּאי אֵין נִמְלָחִים עִם הַטְּמֵאִים, מִשּׁוּם דְּאֵין דֶּרֶךְ לְמָלְחָן עִמָּהֶם (פְּרִישׁ). וַאֲפִלּוּ בִּשְׁאָר דָּגִים, אֵין לְהַחֲמִיר לְפַשְׁפֵּשׁ וְלִבְדֹּק אִם יֵשׁ בֵּינֵיהֶם דָּגִים טְמֵאִים. וְאִם רוֹאֶה שֶׁהַדָּגִים הַטְּמֵאִים שְׁרוּיִים בְּמַיִם עִם הַטְּהוֹרִים, אֲפִלּוּ בְּהֶעֳרִינְ״ג יֵשׁ לְאָסְרוֹ (הַגָּהוֹת ש״ד בְּשֵׁם מהרא״י וּר׳ יְרוּחָם). אֲבָל אֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא נִשְׁרוּ, כָּל זְמַן שֶׁאֵין רוֹאִים (שָׁם). וְכָל זֶה לְכַתְּחִלָּה, אֲבָל בְּדִיעֲבַד, שֶׁכְּבָר קָנָאן, יֵשׁ לְהַתִּיר בְּכָל עִנְיָן, מִשּׁוּם דְּצִיר דָּגִים דַּרְבָּנָן, וְאָמְרִינַן שֶׁמָּא בִּתְחִלָּה לֹא נִמְלְחוּ יַחַד, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין אַחַר כָּךְ לִבְלִיעָתָן זֶה מִזֶּה (אוֹר״ז). וְדַוְקָא דְּלֵי בְּהוּ שַׁמְנוּנִית, וּסְתָם דָּגִים מְלוּחִים לֵית בְּהוּ שַׁמְנוּנִית, אֲבָל אִם אִית בְּהוּ שַׁמְנוּנִית, אָסוּר מִדְּאוֹרָיְתָא, וּסְפֵיקָא לְחַמְרָא (שָׁם). וְהֵיכָא דְּהַדָּגִים מְלוּחִים יְבֵשִׁים, מֻתָּר בְּכָל עִנְיָן, מֵאַחַר דְּהַטְּמֵאִים גַּם כֵּן יְבֵשִׁים (מהרא״י בת״ח). וְנֶהֱגוּ לְהַחְמִיר גַּם בָּזֶה לְכַתְּחִלָּה, אִם מֻנָּחִים בֵּינֵיהֶם (שָׁם).

ו עוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁהֵבִיא חָבִית מְלֵאָה מִצִּיר דָּגִים, אִם כִּילְכִית (פִּי׳ הֶעָרוּךְ דָּג טָמֵא, וְכֵן פֵּרֵשׁ רַשִׁ״י, וְאַחֲרִים פֵּרְשׁוּ שֶׁהוּא דָּג טָהוֹר) אַחַת שׁוֹטֶטֶת בּוֹ, מֻתָּר, שֶׁזֶּה סִימָן שֶׁהוּא מִדָּגִים טְהוֹרִים. וְאִם לָאו, אָסוּר. וְהֵנִי מִלֵּי דְּסַגִּי בְּכִילְכִית אַחַת, בְּחָבִית סְתוּמָה, אֲבָל אִם הָיְתָה פְּתוּחָה, אֵינָהּ נֶחֱרֶת בְּפָחוֹת מִשְּׁתַּיִם, אֲבָל בְּאַחַת חַיְשִׁינַן שֶׁמָּא מֵעָלְמָא אָתָא. וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר, שֶׁאִם הָיוּ חֲבִיּוֹת רַבּוֹת, וְכֻלָּן פְּתוּחוֹת, דְּהַיְנוּ דָּג טָהוֹר, מְשׁוֹטֵט בְּאַחַת מֵהֶן, כֻּלָּן מֻתָּרוֹת. הָיוּ סְתוּמוֹת, פָּתַח אַחַת מֵהֶן וּמָצָא בָּהּ כִּילְכִית, הִיא מֻתֶּרֶת. שְׁנֵיָּה וּמָצָא בָּהּ כִּילְכִית, כֻּלָּן מֻתָּרוֹת. וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר, דְּהָא דְּשַׁרְיָא עַל יְדֵי כִּילְכִית, הֵנֵי מִלֵּי כְּשֶׁאֵין בָּהּ דָּג אוֹ חֲתִיכָה שֶׁאֵין בָּהֶם קַשְׂקַשִּׂים, אֲבָל אִם יֵשׁ בָּהֶם, הַכֹּל אָסוּר.

ז קְרֵבֵי דָּגִים אֵינָם נִקָּחִים אֶלָּא מֵהַמַּכָּה, אֶלָּא אִם כֵּן אוֹמֵר לוֹ הַיִּשְׂרָאֵלִי, אוֹ עוֹבֵד כּוֹכָבִים (ר״ן וְכֵן מִשְׁמַע מִרַשְׁבָּ״א) הַמּוֹכְרָם: אֲנִי מְלַחְתִּים וְהוֹצֵאתִים מִדָּג טָהוֹר. אֲבָל אִם אָמַר לוֹ: טְהוֹרִים הֵם, אֵינוֹ נֶאֱמָן, אֶלָּא אִם כֵּן הָיָה אָדָם שֶׁהֶחְזַק בְּכַשְׁרוּת.

ח בֵּיצֵי דָּגִים, אִם הָיוּ שְׁנֵי רָאשֵׁיהֶם כַּדָּגִים (פְּרוּשׁ עֲגֻלִּים וַעֲבִים כְּכַדִּים) אוֹ חַדִּים, טְמֵאִים. וְהוּא הַדִּין בַּקְּרֵבַיִם, נָמֵי דִּינָא הָכִי (טוּר). אֶחָד כַּד וְאֶחָד חַד, שׁוֹאֵל לַיִּשְׂרְאֵל הַמּוֹכֵר. אִם אָמַר לִיהּ: אֲנִי מְלַחְתִּים, וְהוֹצֵאתִים מִדָּג טָהוֹר, אוֹכֵל עַל פִּיו. וְאִם אָמַר לִיהּ: טְהוֹרִים הֵם, אֵינוֹ נֶאֱמָן, אֶלָּא אִם כֵּן הָיָה אָדָם שֶׁהֶחְזַק בְּכַשְׁרוּת. וְעַכְשָׁו פָּשַׁט הַמִּנְהָג לְקָנוֹת בֵּיצֵי דָּגִים בִּסְתָם, בֵּין שְׁלֵמִים בֵּין נִמּוֹחִים, וַאֲפִלּוּ מִן הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים, וּבִלְבַד שֶׁיִּהְיוּ אֲדֻמִּים. אֲבָל הַשְּׁחוֹרִים, אֵין אוֹכְלִים אוֹתָם כְּלָל.

ט דָּג טָהוֹר שֶׁנִּמְצָא בִּמְעֵי דָּג טָמֵא, בֵּין שֶׁנִּמְצָא דֶּרֶךְ בֵּית הָרְעִי, בֵּין שֶׁנִּמְצָא דֶּרֶךְ בֵּית הַבְּלִיעָה, בֵּין שֶׁיָּצָא לַחוּץ, טָהוֹר.

י דָּג טָמֵא שֶׁנִּמְצָא בִּמְעֵי דָּג טָהוֹר, אָסוּר (לְ' הֲרַמְבַּ"ם מהמ"א דִּין ה').

סימן פד

א שְׂרָצִים הַגְּדֵלִים בַּמַּיִם שֶׁבַּכֵּלִים וְשֶׁבַּבּוֹרוֹת, שִׁיחִין וּמְעָרוֹת שֶׁאֵינָם נוֹבְעִים, מֻתָּרִים אַף עַל פִּי שֶׁאֵין לָהֶם סְנַפִּיר וְקַשְׂקֶשֶׂת. לְפִיכָךְ שׁוֹחֶה וְשׁוֹתֶה מֵהֶם, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ לִשְׂרָצִים שֶׁבָּהֶם אִם יִזְדַּמְּנוּ לְתוֹךְ פִּיו. אֲבָל אָסוּר לִשְׁאֹב בִּכְלִי וְלִשְׁתּוֹת מֵהֶם (אַשְׁרֵי פא"ח וְאֹרַח כְּלָל מ"א וְכָל בּוֹ). וְאִם פֵּרְשׁוּ מִמְּקוֹם רְבִיָּתָן, כְּגוֹן לַאֲחוֹרֵי הַבּוֹר אוֹ עַל שְׂפַת הַכְּלִי מִבַּחוּץ, אַף עַל פִּי שֶׁחָזְרוּ, אֲסוּרִים. וּמִסְתָּמָא אֵין לָחוּשׁ שֶׁמָּא פֵּרְשׁוּ אֶלָּא עַל דֹּפֶן הַכְּלִי מִבִּפְנִים, מֻתָּרִים.

ב הַגְּדֵלִים בַּמַּיִם שֶׁבַּחֲרִיצִין וּנְעִיצִים, (פְּרוּשׁ חֲרִיצִים, אֲרָכִים וּקְצָרִים נְעִיצִים, רְחָבִים כְּגוֹן אוֹתָן שֶׁעוֹשִׂים לְבִיכְרֵי דָּגִים, רַשְׁ"י), שֶׁהֵם מוֹשְׁכִים וְאֵינָם נוֹבְעִים, יֵשׁ אוֹסְרִים וְיֵשׁ מַתִּירִים.

ג הַמְסַנֵּן מַיִם, אוֹ שֶׁאָר מַשְׁקִים, וְהָיוּ בּוֹ תוֹלָעִים אוֹ יַבְחוּשִׁין אוֹ יַתּוּשִׁים, אַף עַל פִּי שֶׁחָזְרוּ לְתוֹכוֹ, אֲסוּרִים, שֶׁכְּבָר פֵּרְשׁוּ. לְפִיכָךְ מַשְׁקֶה שֶׁדֶּרֶךְ לְגָדֵל בּוֹ תוֹלָעִים, וְכֵיוֹצֵא בָּהֶן, אֵין לְסַנְּנוֹ בְּקִסְמִים וְקַשִּׁים, בַּלַּיְלָה, שֶׁמָּא יַחְזְרוּ וְיִפְּלוּ לְתוֹךְ הַכְּלִי, וְיָבֹא לִשְׁתּוֹתָן. הַגָּה: אֲבָל מַתָּר לְסַנְּנָן דֶּרֶךְ בֶּגֶד אוֹ מִסְנֶנֶת, שֶׁהֲרֵי לֹא יוּכְלוּ לִפֹּל דֶּרֶךְ שָׁם אֶל תּוֹךְ הַמַּשְׁקֶה, וְכֵן מַתָּר לְעָרוֹת הַמַּשְׁקִים מִכְּלִי אֶל כְּלִי, הוֹאִיל וְהֵם תָּמִיד עִם הַמַּשְׁקֶה, הֵיְנוּ רְבִיתַיְהוּ (בֵּית יוֹסֵף).

ד תּוֹלָעִים הַגְּדֵלִים בַּפֵּרוֹת, בְּתָלוּשׁ, מֻתָּרִים. שֶׁלֹּא אָסְרָה תּוֹרָה אֶלָּא שֶׁרֶץ הַשּׁוֹרֵץ עַל הָאָרֶץ. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, שֶׁלֹּא פֵּרְשׁוּ מִן הַפְּרִי. אֲבָל פֵּרְשׁוּ מִן הַפְּרִי, אֲפִלּוּ לֹא הִגִּיעַ לָאָרֶץ אֶלָּא שֶׁמֵּת בָּאֲוִיר קֹדֶם שֶׁהִגִּיעַ לָאָרֶץ, וַאֲפִלּוּ לֹא פֵּרֵשׁ כֻּלּוֹ מֵהַפְּרִי אֶלָּא מִקְצָתוֹ, אוֹ שֶׁלֹּא פֵּרֵשׁ אֶלָּא עַל גַּבֵּי הַפְּרִי אוֹ עַל הַגַּרְעִין שֶׁבְּתוֹכוֹ, אוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ מִפְּרִי לִפְרִי, אָסוּר. וְיֵשׁ אוֹסְרִים אֲפִלּוּ מֵת בְּתוֹךְ הַפְּרִי וּפֵרֵשׁ אַחַר כָּךְ. כָּל זְמַן שֶׁנִּמְצָא בְּתוֹךְ הַפְּרִי, אֲפִלּוּ חֹרוֹ נָקוּב לַחוּץ, לֹא חַיְישִׁינַן שֶׁמָּא פֵּרֵשׁ וְחָזַר. וְיֵשׁ אוֹסְרִים אִם חֹרוֹ נָקוּב לַחוּץ (פְּרִישׁ פא"ח וְשׁ"ד בְּשֵׁם רא"ן וְר' אבי"ה בְּשֵׁם ר' יוֹאֵל הוּבָּא בְּת"ה סִי' קע"א) וְהָכֵי נָהוּג (ת"ה שֵׁם וּבַהַגָּהַת ש"ד).

ה תּוֹלָעִים הַנִּמְצָאִים בְּקֶמַח, וְכֵיוֹצֵא בּוֹ, אֲסוּרִים. שֶׁמָּא פֵּרְשׁוּ, וְשָׁרְצוּ עַל הָאָרֶץ וְחָזְרוּ (תְּשׁוּבַת הָרֹא"שׁ כְּלָל כ' סִימָן ג'). הַגָּה: וְהוּא הַדִּין בְּמֶלַח, אוֹ שְׁאָר דְּבָרִים שֶׁאֵינוֹ מַשְׁקֶה, (תְּשׁוּבַת הָרֹא"שׁ כְּלָל כ' וְהַגָּהוֹת ש"ד בְּשֵׁם מַהֲרָ"ם וְעִ"פ עֵין בֵּית יוֹסֵף ועי' ס"ק ל"ג). וְאָסוּר לְמָכְרוֹ לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים, שֶׁמָּא יַחֲזֹר וְיִמְכְּרֶנּוּ לְיִשְׂרָאֵל (שָׁם וְכֵן כָּתַב בֵּית יוֹסֵף מִקַּבָּלָה מהרי"ב מִמהרי"ש).

ו תּוֹלָעִים הַגְּדֵלִים בְּפֵרוֹת בְּעוֹדָם בִּמְחֻבָּר, חָשׁוּב כְּשׁוֹרֵץ עַל הָאָרֶץ, וְאָסוּר אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא פֵּרַשׁ, וְהוּא שֶׁרִחֵשׁ. אֲבָל תּוֹלָעִים הַנִּמְצָאִים בְּפוֹלִין וַאֲפוּנִים תַּחַת הַקְּלִפָּה, וְהַקְּלִפָּה מַשְׁחֶרֶת עֲלֵיהֶם מִבַּחוּץ, וּכְשֶׁמְּסִירִים הַקְּלִפָּה מוֹצְאִים הַיְבֻחוּשִׁים תַּחְתֶּיהָם, מֻתָּרִים, לְפִי שֶׁהֵם מֻנָּחִים בְּמָקוֹם צַר וְלֹא קָרִינַן בֵּיהּ הַשּׁוֹרֵץ עַל הָאָרֶץ (וַיִּקְרָא יא, מא, מג) כָּל זְמַן שֶׁלֹּא רִחֵשׁוּ. אֲבָל הַנִּמְצָאִים בַּשַּׁרְבִיטִים, אֲסוּרִים, שֶׁיֵּשׁ לָהֶם מָקוֹם לְרַחֵשׁ. הַגָּה: תּוֹלָעִים הַגְּדֵלִים בְּכַמֶּהִים וּפִטְרִיּוֹת, דִּינָן כְּמוֹ בִּשְׂאָר פֵּרוֹת, וְלֹא אָמְרִינַן דְּלָא חָשִׁיב מְחֻבָּר לַקַּרְקַע, הוֹאִיל וְאֵין מִתְבָּרְכִין עֲלֵיהֶם בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה (ד"ע וּלְאפוקי אר"ח). וּפְעָמִים נִמְצָא בִּפְרִי כְּמִין נַקְדָּה שְׁחוֹרָה, וְהוּא מָקוֹם שֶׁמִּתְחִיל הַתּוֹלַעַת לְהִתְרַקֵּם, וְצָרִיךְ לִטֹּל מִשָּׁם בָּעֹמֶק, דְּאָסוּר כְּמוֹ הַתּוֹלַעַת עַצְמוֹ. (תְּשׁוּבַת הָרַשְׁבָּ"א סִימָן ער"ה).

ז פְּרִי שֶׁהִתְלִיעַ, וְאֵין יָדוּעַ אִם בִּמְחֻבָּר אִם בִּתְלוּשׁ, אָסוּר.

ח כָּל מִינֵי פֵּרוֹת שֶׁדַּרְכָּן לְהִתְלִיעַ כְּשֶׁהֵם מְחֻבָּרִים, לֹא יֹאכַל עַד שֶׁיִּבְדֹּק הַפְּרִי מִתּוֹכוֹ שֶׁמָּא יֵשׁ בּוֹ תוֹלַעַת. וְאִם שָׁהָה הַפְּרִי אַחַר שֶׁנֶּעֱקַר, י"ב חֹדֶשׁ, אוֹכֵל בְּלֹא בְּדִיקָה. שֶׁכָּל בְּרִיָּה שֶׁאֵין בָּהּ עֶצֶם, אֵינוֹ מִתְקַיֵּם י"ב חֹדֶשׁ. וּמִכָּל מָקוֹם צָרִיךְ לְבָדְקָן, לְהַשְׁלִיךְ הַתּוֹלָעִים הַנִּמְצָאִים בֵּינֵיהֶם בַּחוּץ, אוֹ עַל גַּבֵּי הַפְּרִי. וְאַף לְאַחַר שֶׁיַּשְׁלִיךְ הַנִּמְצָאִים בַּחוּץ, יֵשׁ לָחוּשׁ שֶׁמָּא כְּשֶׁיִּתְּנֵם בְּמַיִם בְּתוֹךְ הַקְּדָרָה, יֵצְאוּ לַחוּץ וְיִרְחֲשׁוּ (תַּרְגּוּם הַשַּׁרְץ הַשֹּׁרֵץ רַחֲשָׁא דְּרַחֵישׁ) בַּמַּיִם, אוֹ בְּדָפְנֵי הַקְּדָרָה, אוֹ עַל גַּבֵּי הַפְּרִי. הִלְכָךְ, הַבָּא לְבַשֵּׁל לְאַחַר י"ב חֹדֶשׁ פֵּרוֹת שֶׁהִתְלִיעוּ, יִתְּנֵם לְתוֹךְ מַיִם צוֹנְנִים, הַמְתֻלָּעִים וְהַמְנֻקָּבִים יַעֲלוּ לְמַעְלָה, וְאַחַר כָּךְ יִתְּנֵם בִּקְדֵרַת מַיִם רוֹתְחִים, שֶׁאִם נִשְׁאַר בּוֹ תוֹלַעַת יָמוּת מִיָּד. וְלֹא מְהֲנֵי בֶּהֱם אִם בָּדַק הֵרֹב, אֶלָּא צָרִיךְ לִבְדֹּק כֻּלָּם, דְּהֲוֵי מְעוּט דְּשָׁכִיחַ (רַשְׁבָּ"א בְּת"ה וּבְתְּשׁוּבָה סִימָן רע"ד).

ט עָבָר וּבִשֵּׁל תּוֹךְ י"ב חֹדֶשׁ, בְּלֹא בְּדִיקָה, אִם יָכוֹל לִבְדֹּק, בּוֹדֵק. וְאִם לָאו, מֻתָּר. וְאִם נִמְצְאוּ קְצָת בַּקְּדֵרָה, מַשְׁלִיכָם, וְאוֹכֵל הַשְּׁאָר. כִּי אֵין לְךָ פְּרִי שֶׁאֵין בּוֹ ס' נֶגֶד טַעַם הַתּוֹלַעַת שֶׁבְּתוֹכוֹ (תְּשׁוּבַת הָרֹא"שׁ בְּשֵׁם מַהֲרָ"ם). וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר דְּהָנֵי מִלֵּי שֶׁלֹּא נִמְצְאוּ אֶלָּא אֶחָד אוֹ שְׁנַיִם, אֲבָל שְׁלֹשָׁה אוֹ ד', הַכֹּל אָסוּר. הַגָּה: וְדַוְקָא מֵאֲכָל דְּאִי אֶפְשָׁר לְסַנְּנוֹ וּלְהָסִיר מֵהֶם הַתּוֹלָעִים; וּמֵאַחַר שֶׁהַחֲזַק בְּתוֹלָעִים כֻּלּוֹ אָסוּר, אֲבָל אִם אֶפְשָׁר לְסַנְּנוֹ, מַעֲבִיר מִשָּׁם הַתּוֹלָעִים הַנִּמְצָאִים שָׁם, וְהַשְּׁאָר מֻתָּר (רַשְׁבָּ"א סִימָן קי"ג). וְעַיֵּן לְקַמָּן סוֹף סִימָן ק'.

י יְרָקוֹת מִבֻּשָּׁלִים שֶׁנִּמְצְאוּ בָּהֶם תּוֹלָעִים, הָרִטָּב מֻתָּר עַל יְדֵי סְנוּן (פְּרוּשׁ שֶׁמְּעַבִּירִין בְּמִסְנֶנֶת), אֲבָל יְרָקוֹת עַצְמָם, אִם מָצָא בָּהֶם ג׳ פְּעָמִים, יֵשׁ לָחוּשׁ שֶׁמָּא יֵשׁ וְאֵינָם נִפְרָשׁוֹת.

יא אִשָּׁה שֶׁנִּמְצָא אַחַר בְּדִיקָתָהּ שֶׁרֶץ הַנִּרְאֶה לָעֵינַיִם כְּגוֹן חֹמֶט, אָסוּר לֶאֱכֹל מִבְּדִיקָתָהּ. אֲבָל אִם לֹא נִמְצְאוּ אֶלָּא תּוֹלָעִים הַמַּתְלִיעִים בְּתוֹךְ הֶעָלִים, שֶׁאֵינָם נִרְאִים אֶלָּא לְאַחַר שְׁלִיקָתָן, מֻתָּר לֶאֱכֹל מִבְּדִיקָתָהּ.

יב מִרְקַחַת שֶׁנָּפְלוּ לְתוֹכוֹ נְמָלִים וְעָבְרוּ עֲלֵיהֶם י״ב חֹדֶשׁ, יֵשׁ לְהִסְתַּפֵּק בָּהֶם, מִפְּנֵי שֶׁהַדְּבַשׁ דַּרְכּוֹ לְהַעֲמִיד הַדְּבָרִים הַנִּטְמָנִים בְּתוֹכוֹ.

יג דְּבַשׁ שֶׁנָּפְלוּ בּוֹ נְמָלִים, יְחַמְּמֶנּוּ עַד שֶׁיִּהְיֶה נִתָּךְ, וְיִסָּנְנוּ.

יד חִטִּים מְחֻלָּעִים, מֻתָּר לְטָחֲנָן. וְהוּא שֶׁיְּרַקֵּד הַקֶּמַח לְאוֹר הַיּוֹם. וְכָל תּוֹלַעַת שֶׁיִּרָאֶה שָׁם, יְזָרְקֶנּוּ, וְהַשְּׁאָר מֻתָּר (ת״ה סימן קע״א).

טו מִינֵי עוֹפוֹת הַגְּדֵלִים בְּאִילָן וּתְלוּיִים בָּאִילָן בְּחַרְטוֹמֵיהֶן, אֲסוּרִים מִשּׁוּם שֶׁרֶץ הַשּׁוֹרֵץ עַל הָאָרֶץ (וַיִּקְרָא יא, מא, מג).

טז כָּל תּוֹלָעִים הַנִּמְצָאִים בַּבְּהֵמָה, בֵּין עוֹר לַבָּשָׂר בֵּין שֶׁהֵם בְּמֵעֶיהָ, אֲסוּרִים. וְהַנִּמְצָאִים בַּדָּגִים בִּמְעֵיהֶם, אֲסוּרִים; בֵּין עוֹר לַבָּשָׂר אוֹ בְּתוֹךְ הַבָּשָׂר, מֻתָּרִים. וַאֲפִלּוּ פָּרְשׁוּ קְצָת וְחָזְרוּ, מֻתָּרִין, כִּי כֵן רְבִיתֵיהוּ לִפְרֹשׂ קְצָת וְלַחֲזֹר (הַגָּהַת שִׁצְרֵי דוּרָא). וְהָא דְּאָסְרִינַן, דַּוְקָא דְּמֻחַיִּים, אֲבָל הַגְּדֵלִים בַּבָּשָׂר אַחַר שְׁחִיטָה, אוֹ בְּדָגִים וּגְבִינָה, מֻתָּרִים, כָּל זְמַן שֶׁלֹּא פָּרְשׁוּ. הִלְכָךְ, תּוֹלָעִים הַנִּמְצָאִים בְּקֵלָרָה, שֶׁנָּפְלוּ מִן הַבָּשָׂר, מֻתָּרִים לְדַעַת הַמַּתִּירִים, וְהוּא שֶׁפָּרַשׁ מֵת. וְלֹא חַיְשִׁינַן שֶׁמָּא פָּרְשׁוּ מֵחַיִּים חוּץ לַחֲתִיכָה, דְּמִסְתָּמָא אוֹתָם שֶׁפָּרְשׁוּ מֵחַיִּים נָפְלוּ כְּשֶׁהִדִּיחוּ הַבָּשָׂר. וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹסֵר הַתּוֹלָעִים הַמִּתְהַוִּים לְאַחַר שְׁחִיטָה מִכָּל דָּבָר הַטָּעוּן שְׁחִיטָה. הַגָּה: וְנָהֲגוּ לְהָקֵל, כַּפְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה (עַל פִּי מָרְדְּכִי דְּפֶרֶק אֵלּוּ טְרֵפוֹת). עוֹד נוֹהֲגִים בְּתוֹלָעִים שֶׁל גְּבִינָה לְאָכְלָן, אַף עַל פִּי שֶׁקּוֹפְצִין הֵנָּה וְהֵנָּה עַל הַגְּבִינָה. אֲבָל אִם פָּרְשׁוּ לְגַמְרֵי, אוֹסְרִים אוֹתָן (מהרא״י וּבְאֹרַח כַּמ״א דִּין י״). מִיהוּ אִם נִתְעָרְבוּ בְּשֶׁאָר מַאֲכָל, וְלֹא יְכוֹלִין לְהַסִּירָן מִשָּׁם, אֵין אוֹסְרִין הַמַּאֲכָל, כִּי יֵשׁ מַתִּירִין אוֹתָם בְּכָל עִנְיָן (אר״ה שָׁם). וְטוֹב לְהַחְמִיר בְּמָקוֹם שֶׁאֵין הֶפְסֵד מְרֻבֶּה (עד״מ).

יז שֶׁרֶץ שָׁרוּף, מֻתָּר לְאָכְלוֹ מִשּׁוּם רְפוּאָה, דְּעַפְרָא בְּעָלְמָא הוּא.

סימן פה

א סִימָנֵי חֲגָבִים; כָּל שֶׁיֵּשׁ לוֹ ד׳ רַגְלַיִם וד׳ כְּנָפַיִם, וּכְנָפָיו חוֹפִין אֶת רֹב אֹרֶךְ גּוּפוֹ וְרֹב הֶקֵּפוֹ, וְיֵשׁ לוֹ שְׁנֵי כְּרָעַיִם לְנַתֵּר (פי׳ לְקַפֵּץ וּלְהַעְתִּיק מְקוֹם לְמָקוֹם) בָּהֶם. וַאֲפִלּוּ אֵין לוֹ עַכְשָׁו, וְעָתִיד לְגַדֵּלָם לְאַחַר זְמַן. וְאַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ כָּל הַסִּימָנִים הַלָּלוּ, אֵינוֹ מֻתָּר, אֶלָּא אִם כֵּן שְׁמוֹ חָגָב אוֹ שֶׁיֵּשׁ לָהֶם מָסֹרֶת שֶׁשְּׁמוֹ חָגָב.

ב חֲגָבִים, אֵינָם טְעוּנִים שְׁחִיטָה.

ג צִיר חֲגָבִים טְמֵאִים, מֻתָּר.

סימן פו

א סִימָנֵי בֵיצִים לְהַכִּיר שֶׁהֵם מֵעוֹף טָהוֹר; אִם שְׁנֵי רָאשֶׁיהָ כַּדִּין אוֹ חַדִּין, אוֹ שֶׁהָיָה חֶלְמוֹן מִבַּחוּץ וְחֶלְבּוֹן מִבִּפְנִים, בְּיָדוּעַ שֶׁהוּא בֵּיצַת עוֹף טָמֵא. וַאֲפִלּוּ אִם יֹאמַר הַמּוֹכֵר שֶׁהֵם מֵעוֹף טָהוֹר, אֵין סוֹמְכִין עָלָיו. וְאִם רֹאשׁוֹ אֶחָד כַּד וְעָגֹל וְרֹאשׁוֹ הַשֵּׁנִי חַד וְעָגֹל וְחֶלְבּוֹן מִבַּחוּץ וְחֶלְמוֹן מִבִּפְנִים, אֲפִלּוּ שֶׁהִיא בֵּיצַת עוֹף טָמֵא וְאֲפִלּוּ שֶׁהִיא בֵּיצַת עוֹף טָהוֹר. לְפִיכָךְ, שׁוֹאֵל לְצַיָּד יִשְׂרָאֵל, אוֹ עוֹבֵד כּוֹכָבִים, (טור וביה יוסף בשם ה״ת שכן קהב בשם הריב״ח) הַמּוֹכֵר, אִם אָמַר לוֹ: שֶׁל עוֹף פְּלוֹנִי הוּא, וְאָנוּ מַכִּירִים שֶׁאוֹתוֹ עוֹף טָהוֹר הוּא, סוֹמֵךְ עָלָיו. וְאִם אָמַר: שֶׁל עוֹף טָהוֹר, וְלֹא אָמַר שְׁמוֹ, אֵינוֹ סוֹמֵךְ עָלָיו. לְפִיכָךְ אֵין לוֹקְחִין בֵּיצִים מִן הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, אֶלָּא אִם כֵּן הָיָה מַכִּיר אוֹתָם וְיֵשׁ לוֹ בָּהֶם טְבִיעוּת עַיִן שֶׁהֵם בֵּיצֵי עוֹף פְּלוֹנִי טָהוֹר; וְאֵין חוֹשְׁשִׁין לָהֶם שֶׁמָּא הֵם בֵּיצֵי טְרֵפָה אוֹ נְבֵלָה.

ב עַכְשָׁו נוֹהֲגִים לִקַּח בֵּיצִים, בִּסְתָם, מִכָּל אָדָם, לְפִי שֶׁאֵין בֵּיצֵי עוֹף טָמֵא מָצוּי בֵּינֵינוּ. הַגָּה: וְדַוְקָא בַּבֵּיצִים הַשְּׁכִיחִים, דְּהַיְנוּ בֵּיצַת תַּרְנְגוֹלִים אוֹ אַוָּזוֹת וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן, אֲבָל אֵין לוֹקְחִים בֵּיצִים מֵעוֹפוֹת שֶׁאֵינָם שְׁכִיחִים יוֹתֵר מֵעוֹפוֹת טְמֵאִים, עַד שֶׁיִּרְאֶה בַּסִּימָנִים, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר. (אֹרַח כְּלָל מ״ב).

ג בֵּיצַת נְבֵלָה וּטְרֵפָה, אֲפִלּוּ נִגְמְרָה, שֶׁכַּיּוֹצֵא בָּהּ נִמְכֶּרֶת בַּשּׁוּק, אֲסוּרָה. וַאֲפִלּוּ נִתְעָרְבָה בְּאֶלֶף, כֻּלָּן אֲסוּרוֹת. אֲבָל סָפֵק אִם הִיא בֵּיצַת נְבֵלָה אוֹ אִם הִיא בֵּיצַת שְׁחוּטָה, מֻתֶּרֶת, אֲפִלּוּ בְּלֹא תַּעֲרֹבֶת. אֲבָל סָפֵק אִם הִיא בֵּיצַת טְרֵפָה אוֹ בֵּיצַת שְׁחוּטָה, אֲסוּרָה. הַגָּה: וְאִם נִשְׁחֲטָה הַתַּרְנְגֹלֶת וְנִמְצְאוּ טְרֵפָה, דִּין בֵּיצִים כְּדִין חֶלֶב שֶׁנֶּחְלַב מִבְּהֵמָה (בית יוסף). וְעַיֵּן לְעֵיל סִימָן פ״א.

ד הִכָּה תַּרְנְגֹלֶת עַל זְנָבָהּ וְהִפִּילָה בֵּיצָתָהּ קֹדֶם שֶׁנִּגְמְרָה, מֻתֶּרֶת, וְאֵין כָּאן מִשּׁוּם אֵבֶר מִן הַחַי. וְהוּא שֶׁאֵינָהּ מְעֹרָה בְּגִידִין.

ה בֵּיצַת עוֹף טָמֵא שֶׁנִּתְבַּשְּׁלָה עִם אֲחֵרוֹת, אִם הִיא בְּקִלְפָּתָהּ, אֵינָהּ אוֹסֶרֶת. וְאִם הִיא קְלוּפָה, אוֹסֶרֶת, וְאִם הִיא נְקוּבָה, דֵּינָהּ כְּקִלּוּפָה (אוֹרַח כְּלָל מ״ב וְהַגָּ״ה ש״ד) וְצָרִיךְ ס״א בֵּיצִים שֶׁל הֶתֵּר כְּנֶגְדָּהּ לְבַטְּלָהּ, וַאֲפִלּוּ אֵינָהּ שְׁלֵמָה רַק טְרוּפָה (בְּאֹרַח וּבְיוֹסֵף בְּשֵׁם תְּרוּמַ״ד). וְאִם נִתְבַּשְּׁלָה בְּתַבְשִׁיל שֶׁל הֶתֵּר, אֵין צָרִיךְ אֶלָּא שִׁשִּׁים מִן הַתַּבְשִׁיל, לְבַטְּלָהּ. וּבֵיצָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ אֶפְרוֹחַ אוֹ דָּם, אוֹסֶרֶת הַמִּתְבַּשֵּׁל עִמָּהּ, אֲפִלּוּ אִם אֵינָהּ קְלוּפָה. הַגָּה: וּקְלִפּוֹת הָאִסּוּר מִצְטָרְפִים גַּם עִם הַהֶתֵּר לְבַטֵּל הָאִסּוּר, וְכָל שֶׁכֵּן קְלִפּוֹת הַהֶתֵּר. (תא״ו נט״ו וירושלמי וש״ס עי׳ ס״ק י״ד). וְע״ל סִימָן צ״ט.

ו בֵּיצַת טְרֵפָה וּנְבֵלָה, דֵּינָהּ כְּדִין בֵּיצַת עוֹף טָמֵא, דְּכָל שֶׁאֵינָהּ קְלוּפָה וְנִתְבַּשְּׁלָה עִם אֲחֵרוֹת אֵינָהּ אוֹסֶרֶת, דְּמַיָּא דְּבֵיעֵי בְּעָלְמָא הוּא. הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּכָל בֵּיצִים דִּינָם שָׁוֶה וְאוֹסְרִים, אֲפִלּוּ אֵינָם קְלוּפִים (טור בְּשֵׁם בה״ת וּרְבִ הַפּוֹסְקִים). וְכֵן יֵשׁ לִנְהֹג בְּמָקוֹם שֶׁאֵין הֶפְסֵד מֻרְבֶּה, אֲבָל בְּהֶפְסֵד מֻרְבֶּה יֵשׁ לִסְמֹךְ אַפְקִלִּין.

ז אֶפְרוֹחַ שֶׁנּוֹלַד מִבֵּיצַת נְבֵלָה וּטְרֵפָה, מֻתָּר. הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּלֹא נָהֲגִינַן כֵּן (בְּאֹרַח). וּלְכַתְּחִילָה יִזָּהֵר.

ח בֵּיצַת עוֹף טָמֵא שֶׁהִתְחִיל הָעוֹף לְהִתְרַקֵּם בָּהּ, לוֹקִים עָלֶיהָ מִשּׁוּם שֶׁרֶץ הָעוֹף (וַיִּקְרָא יא, כ, כג). וּבֵיצַת עוֹף טָהוֹר שֶׁהִתְחִיל הָעוֹף לְהִתְרַקֵּם בָּהּ, וַאֲכָלָהּ, הָיוּ מַכִּין אוֹתוֹ מַכַּת מַרְדּוּת.

ט טְרֵפָה אֵינָהּ יוֹלֶדֶת. לְפִיכָךְ עוֹף שֶׁהוּא סָפֵק טְרֵפָה וְהֻטַּל בֵּיצִים, מַשְׁהִין אוֹתוֹ עַד שֶׁיָּטִיל כָּל בֵּיצָיו שֶׁטּוֹעֵן כְּבָר; אִם יִטְעַן פַּעַם אַחֶרֶת, כְּשֵׁרָה. וְנוֹדַע זֶה, כְּשֶׁשָּׁחֲטָה בֵּין סוֹף לֵדָה לִתְחִלַּת לֵדָה כ״ א יוֹם שְׁלֵמִים, כִּי כֵן זְמַן עִבּוּרָהּ. וְהוּא הַדִּין לְתַרְנְגֹלֶת שֶׁלֹּא יָלְדָה מֵעוֹלָם שֶׁנּוֹלַד בָּהּ סָפֵק טְרֵפוּת, שֶׁאִם יָלְדָה אַחַר כ״ א יוֹם מִזְּמַן שֶׁנּוֹלַד בָּהּ סָפֵק טְרֵפוּת, הִיא וְהַבֵּיצִים מֻתָּרִים (אֹרַחַת חַיִּים מִבִּיאוֹ בַּיִת יוֹסֵף בְּסוֹף סִימָן נ״ז).

י אֵין מוֹכְרִין בֵּיצַת נְבֵלָה וּטְרֵפָה לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים, שֶׁמָּא יַחֲזֹר וְיִמְכְּרֶנָּה לְיִשְׂרָאֵל. כֵּיצַד יַעֲשֶׂה, יִטְרְפֶנָּה בְּקֶעֶרָה וְיִמְכְּרֶנָּה לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים, שֶׁאָז וַדַּאי לֹא יִקְנֶה אוֹתָהּ יִשְׂרָאֵל מִמֶּנּוּ. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, שֶׁרוֹאִים אוֹתָהּ טְרוּפָה בְּיָדוֹ, שֶׁיֵּשׁ לָחוּשׁ שֶׁיִּשְׂרָאֵל מְכָרָהּ לוֹ מִפְּנֵי שֶׁהִיא טְרֵפָה. אֲבָל מֻתָּר לִקְנוֹת מִמֶּנּוּ פַּת שֶׁנִּלּוֹשׁ בְּבֵיצִים, בְּמָקוֹם שֶׁנּוֹהֲגִין לֶאֱכֹל פַּת שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים, כֵּיוָן שֶׁאֵין רוֹאִים אוֹתָהּ טְרוּפָה בְּיָדוֹ. הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּעַכְשָׁיו דְּאֵין נִזְהָרִין מִפַּת שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים, אֵין לְמַכֵּר לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים בֵּיצָה אֲסוּרָה, אֲפִלּוּ טְרוּפָה, דְּחִישִׁינַן שֶׁמָּא יְעָרְבֶנָּה עִם פַּת וְיִמְכְּרֶנָּה לְיִשְׂרָאֵל (אֹרַח כְּלָל מ״ב וּמ״ד בְּשֵׁם סַמ״ק). וְהָכִי נָהוּג בְּמָקוֹם דְּנוֹהֲגִין לַעֲשׂוֹת הַפַּת עִם בֵּיצִים וְנוֹהֲגִין בּוֹ הֶתֵּר לִקְנוֹתוֹ, אֲבָל בְּשָׁאָר מְקוֹמוֹת אֵין לָחוּשׁ.

סימן פז

א כָּתוּב בַּתּוֹרָה: לֹא תְבַשֵּׁל גְּדִי בַּחֲלֵב אִמּוֹ (שְׁמוֹת כג, יט, לד, כו, דְּבָרִים יד, כא) ג׳ פְּעָמִים; אֶחָד לְאִסּוּר בִּשּׁוּל, וְאֶחָד לְאִסּוּר אֲכִילָה, וְאֶחָד לְאִסּוּר הֲנָאָה. וְהוֹצִיא אֲכִילָה בִּלְשׁוֹן בִּשּׁוּל, לוֹמַר שֶׁאֵינוֹ אָסוּר מִן הַתּוֹרָה אֶלָּא דֶּרֶךְ בִּשּׁוּל, אֲבָל מִדְּרַבָּנָן אָסוּר בְּכָל עִנְיָן. כָּל בָּשָׂר בְּחָלָב שֶׁאֵינוֹ אָסוּר מִן הַתּוֹרָה, מֻתָּר בַּהֲנָאָה. (טור וְאֹרַח כְּלָל ל׳).

ב גְּדִי, לָאו דַּוְקָא, דְּהוּא הַדִּין שׁוֹר, שֶׂה וָעֵז. וְלֹא שְׁנָא בַּחֲלֵב אֵם, וְלֹא שְׁנָא בַּחֲלֵב אַחֶרֶת, אֶלָּא שֶׁדִּבֵּר הַכָּתוּב בַּהֹוֶה.

ג אֵינוֹ נוֹהֵג אֶלָּא בִּבְשַׂר בְּהֵמָה טְהוֹרָה בַּחֲלֵב בְּהֵמָה טְהוֹרָה, אֲבָל בְּשַׂר טְהוֹרָה בַּחֲלֵב טְמֵאָה, אוֹ בְּשַׂר טְמֵאָה בַּחֲלֵב טְהוֹרָה, מֻתָּרִים בְּבִשּׁוּל וּבַהֲנָאָה. וּבְשַׂר חַיָּה וָעוֹף, אֲפִלּוּ בַּחֲלֵב טְהוֹרָה, מֻתָּר בְּבִשּׁוּל, וּבַהֲנָאָה; וְאַף בַּאֲכִילָה אֵינוֹ אָסוּר, אֶלָּא מִדְּרַבָּנָן. אֲבָל דָּגִים וַחֲגָבִים, אֵין בָּהֶם אִסּוּר, אֲפִלּוּ מִדְּרַבָּנָן. הַגָּה: וְנָהֲגוּ לַעֲשׂוֹת חָלָב מִשְּׁקֵדִים וּמִנִּיחִים בָּהּ בְּשַׂר עוֹף, הוֹאִיל וְאֵינוֹ רַק מִדְּרַבָּנָן. אֲבָל בְּשַׂר בְּהֵמָה, יֵשׁ לְהַנִּיחַ אֵצֶל הַחָלָב שְׁקֵדִים, מִשּׁוּם מַרְאִית הָעַיִן, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל סִימָן ס״ו לְעִנְיַן דָּם (ד״ע).

ד אָסוּר לְבַשֵּׁל בַּחֲלֵב אִשָּׁה, מִפְּנֵי מַרְאִית הָעַיִן. וְאִם נָפַל לְתוֹךְ הַתַּבְשִׁיל, בָּטֵל, וְאֵין צָרִיךְ שִׁעוּר. הַגָּה: וְנִרְאֶה לְפִי זֶה, דְּכָל שֶׁכֵּן דְּאָסוּר לְבַשֵּׁל לְכַתְּחִלָּה בַּחֲלֵב טְמֵאָה, אוֹ בָּשָׂר טָמֵא בְּחָלָב טָהוֹר (ד״ע) וְדַוְקָא בְּשַׂר בְּהֵמָה, אֲבָל בְּעוֹף, דְּרַבָּנָן, אֵין לָחוּשׁ.

ה בֵּיצִים הַנִּמְצָאִים בְּעוֹפוֹת, אִם הֵם גְּמוּרוֹת דְּהַיְנוּ שֶׁיֵּשׁ לָהֶם חֶלְבּוֹן וְחֶלְמוֹן, אַף עַל פִּי שֶׁהֵיא מְעֹרָה בְּגִידִים, הֲרֵי זוֹ גְּמוּרָה וּמֻתָּר לְאָכְלָהּ בְּחָלָב. אֲבָל אִם אֵין לָהּ אֶלָּא חֶלְמוֹן, אָסוּר לְבַשְּׁלָם בְּחָלָב. אֲבָל אִם אֲכָלָם בִּפְנֵי עַצְמָם, מֻתָּר לֶאֱכֹל אַחֲרֵיהֶם גְּבִינָה אוֹ חָלָב.

ו הַמְעַשֵּׁן וְהַמְבַשֵּׁל בְּחַמֵּי טְבֶרְיָא, אֵין לוֹקִין עָלָיו. וְכֵן הַמְבַשֵּׁל בָּשָׂר בְּמֵי חָלָב, אוֹ בַּחֲלֵב מֻתָּה, אוֹ בַּחֲלֵב זָכָר, אוֹ שֶׁבִּשֵּׁל דָּם בְּחָלָב, פָּטוּר, וְאֵין לוֹקִין עַל אֲכִילָתוֹ מִשּׁוּם בָּשָׂר בְּחָלָב. הַגָּה: וְחָלֵב זָכָר לֹא מִקְרֵי חָלָב כְּלָל. וְאִם נָפַל לְתוֹךְ קְדֵרָה שֶׁל בָּשָׂר, אֵינוֹ אוֹסֵר. אֲבָל חָלֵב מֻתָּה, וּמֵי חָלָב, אוֹסְרִים הַמַּאֲכָל כְּמוֹ חָלָב עַצְמָהּ. וַאֲפִלּוּ בְּבִשּׁוּל, יֵשׁ לֶאֱסֹר לְכַתְּחִלָּה (כֵּן מִשְׁמַע בְּאֹרַח כְּלָל ל״א). יֵשׁ אוֹמְרִים דְּאָסוּר לְהַתּוֹת הָאֵשׁ תַּחַת קְדֵרָה שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים, לְפִי שֶׁהֵם מְבַשְּׁלִים בָּהֶם פְּעָמִים חָלָב, פְּעָמִים בָּשָׂר, וְהַמְּחַתָּה תַּחַת קְדֵרָה שֶׁלָּהֶם בָּא לִידֵי בִּשּׁוּל בָּשָׂר בְּחָלָב (הַגָּהַת מָרְדְּכִי פ׳ הַצַּלְמִים). עוֹד כָּתְבוּ דְּאֵין לְעָרֵב מַיִם שֶׁהֻדְּחוּ בָּהֶם כְּלֵי בָּשָׂר עִם מַיִם שֶׁהֻדְּחוּ בָּהֶם כְּלֵי חָלָב, וְלִתֵּן לִפְנֵי בְּהֵמָה, דַּאֲסוּרִים בַּהֲנָאָה (מהרי״ו). עוֹד כָּתְבוּ, דְּהַכְלֵי שֶׁעוֹשִׂין בּוֹ מַיִם לַחֲפִיפַת הָרֹאשׁ, אֵין לְשַׁמֵּשׁ בּוֹ, דְּעוֹשִׂין אוֹתָהּ מֵאֲפָר שֶׁעַל הַכִּירָה וּרְגִילוּת הוּא לְהִתְעָרֵב שָׁם בָּשָׂר וְחָלָב. (מהרי״ל). וְלָכֵן יֵשׁ לֶאֱסֹר גַּם כֵּן לְהִשְׁתַּמֵּשׁ מִן הַקְּדֵרוֹת שֶׁל הַתַּנּוּרִים שֶׁבְּבֵית הַחֹרֶף, מִשּׁוּם דְּנִתְּנִים עֲלֵיהֶם לִפְעָמִים בָּשָׂר וְחָלָב מִן הַקְּדֵרוֹת שֶׁמְּבַשְּׁלִים בַּתַּנּוּרִים (מהרי״ו). וּבְדִיעֲבַד אֵין לָחוּשׁ בְּכָל זֶה. וְאַף לְכַתְּחִלָּה אֵין בָּזֶה אֶלָּא חֻמְרוֹת בְּעָלְמָא, וְהַמַּקֵּל לֹא הִפְסִיד.

ז הַמְּבַשֵּׁל שְׁלִיל בְּחָלָב, חַיָּב. וְכֵן הָאוֹכְלוֹ. אֲבָל הַמְּבַשֵּׁל שִׁלְיָא, אוֹ עוֹר וְגִידִים וַעֲצָמוֹת וְעִקְּרֵי קְרָנַיִם וּטְלָפַיִם הָרִכִּים, פָּטוּר. וְכֵן הָאוֹכְלָם, פָּטוּר.

ח יֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר, דְּנַסְיוּבֵי דַּחֲלָבָא (פי׳ חֲלֵב הַמִּתְמַצֶּה מִקִּפָּאוֹן הַגְּבִינָה), אֵינָם בִּכְלָל מֵי חָלָב, וְאָסוּר מִן הַתּוֹרָה. אֶלָּא מֵי חָלָב הֵינוּ אַחַר שֶׁעוֹשִׂים הַגְּבִינוֹת מְבַשְּׁלִים הַנַּסְיוּבֵי, וְהָאֹכֶל צָף מִלְּמַעְלָה, וְלֹא נִשְׁאָר בּוֹ אֶלָּא מַיִם בְּעָלְמָא. זֶהוּ הַנִּקְרָא מֵי חָלָב.

ט חָלָב הַנִּמְצָא בַּקֻּבָּה, אֵינוֹ חָלָב, וּמֻתָּר לְבַשֵּׁל בּוֹ בָּשָׂר אֲפִלּוּ בַּצָּלוּל שֶׁבָּהּ (טור בְּשֵׁם רי״ף וְרַמְבַּ״ם). וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹסֵר, (תוס׳ וראי״ש ור״ת ורשב״א ור״ן) וְכֵן נוֹהֲגִין.

י חָלָב הַנִּמְצָא בַּקֻּבָּה לְכַתְּחִלָּה אֵין לְהִנָּיחוֹ בַּקֻּבָּה עַד שֶׁיִּצְטַנֵּן הֶחָלָב בְּתוֹךְ הַקֻּבָּה (אֹרַח כְּלָל י״ח בְּשֵׁם רַבִּי שִׁמְחָה וְהַגָּהַת אֲשֵׁרִי), אֲבָל בְּדִיעֲבַד אֵין לָחוּשׁ עַד שֶׁנִּמְלַח בְּקֻבָּתָהּ, אוֹ שֶׁעָמַד בּוֹ יוֹם אֶחָד, אָסוּר לְהַעֲמִיד בּוֹ. הַגָּה: וְאִם הֶעֱמִיד בּוֹ, אִם הוּא הַצָּלוּל אוֹסֵר כָּל הַגְּבִינוֹת עַד שֶׁיִּהְיֶה ס׳ בֶּחָלָב שֶׁהֶעֱמִיד נֶגֶד הַקֻּבָּה הָאֲסוּרָה. וְאִם הָיָה ס׳ בֶּחָלָב, הַכֹּל מֻתָּר. וְאִם הָיָה הַקֻּבָּה קְרוּשָׁה, אֵינָהּ אוֹסֶרֶת כְּלוּם, אֲפִלּוּ לֹא הָיָה ס׳ בֶּחָלָב נֶגֶד הַקֻּבָּה. (לְרַשַׁ״ דְּבְנֵי תָּם). וְאִם הָיָה הַקֻּבָּה צָלוּל מִתְּחִלָּה, וְנִקְרַשׁ, יֵשׁ לוֹ דִּין צָלוּל (בית יוסף בְּשֵׁם רַשְׁבַּ״א וּבְשֵׁם הַפּוֹסְקִים). וְיֵשׁ מְקִלִּין בְּזֶה (ש״ד בְּבֵית יוֹסֵף בְּשֵׁם הַמְּרַדְכִּי), וּבִמְקוֹם הֶפְסֵד יֵשׁ לְהָקֵל. עוֹר הַקֻּבָּה, לְפָעָמִים מוֹלְחִים אוֹתוֹ וּמְיַבְּשִׁין אוֹתוֹ, וְנַעֲשֶׂה כְּעֵץ, וּמְמַלְּאִים אוֹתוֹ חָלָב, מֻתָּר; דְּמֵאַחַר שֶׁנִּתְיַבֵּשׁ הָוֵי כְּעֵץ בָּעָלְמָא, וְאֵין בּוֹ לַחְלוּחִית בָּשָׂר (בית יוסף בְּשֵׁם שבולי לקט).

יא אִם הֶעֱמִיד גְּבִינָה בְּעוֹר קֻבַּת כְּשֵׁרָה, יֵשׁ בָּהּ טַעַם בָּשָׂר, אֲסוּרָה. וְאִם לָאו, מֻתֶּרֶת. אֲבָל הַמַּעֲמִיד בְּעוֹר קֻבַּת נְבֵלָה, וּטְרֵפָה, וּבְהֵמָה טְמֵאָה, אוֹסֵר בְּכָל שֶׁהוּא. הַגָּה: מִשּׁוּם דְּדָבָר הָאָסוּר בְּעַצְמוֹ, וּמַעֲמִיד, אֲפִלּוּ בְּאֶלֶף לֹא בָּטֵיל (כ״כ בֵּית יוֹסֵף לְרַשַׁ״ דְּרַשְׁבַּ״א וְתַרַ״ן). וְדַוְקָא שֶׁלֹּא הָיָה שָׁם מַעֲמִיד אַחֵר, רַק הָאָסוּר, אֲבָל אִם הָיָה שָׁם גַּם כֵּן מַעֲמִיד הֶתֵּר, הֲרֵי זֶה וָזֶה גּוֹרֵם, וּמֻתָּר אִם אָכָא ס׳ נֶגֶד הָאָסוּר (מִמַּשְׁמָעוּת הַמְּרַדְכִּי).

סימן פח

א אֲפִלּוּ בְּשַׂר חַיָּה וָעוֹף, אָסוּר לְהַעֲלוֹת עַל שֻׁלְחָן שֶׁאוֹכֵל עָלָיו גְּבִינָה, שֶׁלֹּא יָבוֹא לְאָכְלָם יַחַד. אֲבָל בַּשֻּׁלְחָן שֶׁסַּדַּר עָלָיו הַתַּבְשִׁיל, מֻתָּר לִתֵּן זֶה בְּצַד זֶה.

ב הָא דְּאָסוּר לְהַעֲלוֹתוֹ עַל הַשֻּׁלְחָן, דַּוְקָא בִּשְׁנֵי בְּנֵי אָדָם הַמַּכִּירִים זֶה אֶת זֶה, אֲפִלּוּ הֵם מַקְפִּידִים זֶה עַל זֶה; אֲבָל אַכְסְנָאִים, שֶׁאֵין מַכִּירִין זֶה אֶת זֶה, מֻתָּר. וַאֲפִלּוּ הַמַּכִּירִים, אִם עָשׂוּ שׁוּם הֶכֵּר, כְּגוֹן שֶׁכָּל אֶחָד אוֹכֵל עַל מַפָּה שֶׁלּוֹ, אוֹ אֲפִלּוּ אוֹכְלִים עַל מַפָּה אַחַת וְנוֹתְנִים בֵּינֵיהֶם פַּת לְהֶכֵּר, מֻתָּר. הַגָּה: וְדַוְקָא שֶׁאֵין אוֹכְלִין מִן הַפַּת הַמֻּנַּחַ בֵּינֵיהֶם לְהֶכֵּר, אֲבָל אִם אוֹכְלִין מִמֶּנּוּ, לֹא הָוֵי הֶכֵּר, דִּבְלָאו הָכֵי הַפַּת שֶׁאוֹכְלִין מִמֶּנּוּ מֻנַּח עַל הַשֻּׁלְחָן (אֹרַח וְהַגָּהוֹת אֲשֵׁרִ״י). אֲבָל אִם נָתְנוּ בֵּינֵיהֶם כְּלִי שֶׁשּׁוֹתִין מִמֶּנּוּ, וּבְלָאו הָכֵי אֵין דַּרְכּוֹ לִהְיוֹת עַל הַשֻּׁלְחָן, הֲרֵי הֶכֵּר אַף עַל פִּי שֶׁשּׁוֹתִין מִן הַכְּלִי (בֵּית יוֹסֵף בְּא״ח סִימָן קע״ג). וְכָל שֶׁכֵּן אִם נָתְנוּ שָׁם מְנוֹרָה, אוֹ שְׁאָר דְּבָרִים שֶׁעַל הַשֻּׁלְחָן, דְּהָוֵי הֶכֵּר. וְיִהְיוּ זְהִירִים שֶׁלֹּא לִשְׁתּוֹת מִכְּלִי אֶחָד, מִשּׁוּם שֶׁהַמַּאֲכָל נִדְבָּק בַּכְּלִי (הַגָּ״ה אֲשֵׁרִ״י וּתְרַ״ה). וְכָל שֶׁכֵּן שֶׁלֹּא יֹאכְלוּ מִפַּת אַחַת. וְכֵן נוֹהֲגִין לְיַחֵד כְּלִי שֶׁל מֶלַח לְכָל אֶחָד בִּפְנֵי עַצְמוֹ, כִּי לִפְעָמִים טוֹבְלִים בְּמֶלַח וְנִשְׁאֲרוּ שִׁיּוּרֵי מַאֲכָל בְּמֶלַח.

סימן פט

א אָכַל בָּשָׂר, אֲפִלּוּ שֶׁל חַיָּה וָעוֹף, לֹא יֹאכַל גְּבִינָה אַחֲרָיו עַד שֶׁיִּשְׁהֶה שֵׁשׁ שָׁעוֹת. וַאֲפִלּוּ אִם שָׁהָה כַּשִּׁעוּר, אִם יֵשׁ בָּשָׂר בֵּין הַשִּׁנַּיִם, צָרִיךְ לַהֲסִירוֹ. וְהַלּוֹעֵס לְתִינוֹק, צָרִיךְ לְהַמְתִּין. הַגָּה: וְאִם מָצָא אַחַר כָּךְ בָּשָׂר שֶׁבֵּין הַשִּׁנַּיִם, וּמְסִירוֹ, צָרִיךְ לְהָדִיחַ פִּיו קֹדֶם שֶׁיֹּאכַל גְּבִינָה (הר״ן פכ״ה). וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּאֵין צְרִיכִין לְהַמְתִּין שֵׁשׁ שָׁעוֹת, רַק מְיָד אִם סִלֵּק וּבֵרַךְ בִּרְכַת הַמָּזוֹן, מֻתָּר עַל יְדֵי קִנּוּחַ וַהֲדָחָה (תוס׳ וּפְרִישׁ פכ״ה וְהַגָּהוֹת אֲשֵׁרִ״י וְהגה״מ בְּיָמוֹנִי פ״ט דמ״א וּראבי״ה). וְהַמִּנְהָג הַפָּשׁוּט בִּמְדִינוֹת אֵלּוּ, לְהַמְתִּין אַחַר אֲכִילַת הַבָּשָׂר שָׁעָה אַחַת, וְאוֹכְלִין אַחַר כָּךְ גְּבִינָה. מִיהוּ צְרִיכִים לְבָרֵךְ גַּם כֵּן בִּרְכַת הַמָּזוֹן אַחַר הַבָּשָׂר (עַל פִּי הָאֲרֹךְ וְהַגָּהוֹת ש״ד), דְּאָז הָוֵי כִּסְעֻדָּה אַחֶרֶת, דְּמֻתָּר לֶאֱכֹל לִדְבָרִי הַמִּקִּלִּין. אֲבָל בִּלֹּא בִּרְכַת הַמָּזוֹן, לֹא מַהֲנֵי הַמְּתָנַת שָׁעָה. וְאֵין חִלּוּק אִם הִמְתִּין הַשָּׁעָה קֹדֶם בִּרְכַת הַמָּזוֹן, אוֹ אַחַר כָּךְ (ד״ע מִמַּהֲרַ״י וְלַאֲפוּקֵי אַר״ה). וְאִם מָצָא בָּשָׂר בֵּין שִׁנָּיו, אַחַר הַשָּׁעָה, צָרִיךְ לְנַקֵּר וְלַהֲסִירוֹ (ד״ע מִמַּשְׁמָעוּת הַר״ן הַנ״ל). וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּאֵין לְבָרֵךְ בִּרְכַת הַמָּזוֹן עַל מְנַת לֶאֱכֹל גְּבִינָה (אֹרַח בְּשֵׁם מַהַרַ״ח), אֲבָל אֵין נִזְהָרִין בָּזֶה. וְיֵשׁ מְדַקְדְּקִים לְהַמְתִּין שֵׁשׁ שָׁעוֹת אַחַר אֲכִילַת בָּשָׂר לִגְבִינָה, וְכֵן נָכוֹן לַעֲשׂוֹת.

ב אָכַל גְּבִינָה, מֻתָּר לֶאֱכֹל אַחֲרָיו בָּשָׂר, מִיָּד, וּבִלְבַד שֶׁיְּעַיֵּן יָדָיו שֶׁלֹּא יְהֵא שׁוּם דָּבָר מֵהַגְּבִינָה נִדְבָּק בָּהֶם. וְאִם הָיָה בַּלַּיְלָה, שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְעַיֵּן אוֹתָם הֵיטֵב, צָרִיךְ לְרָחְצָם. וְצָרִיךְ לְקַנֵּחַ פִּיו וְלַהֲדִיחוֹ. וְהַקִּנּוּחַ הוּא שֶׁיִּלְעֹס פַּת וְיקַנֵּחַ בּוֹ פִּיו יָפֶה, וְכֵן בְּכָל דָּבָר שֶׁיִּרְצֶה, חוּץ מִקֶּמַח וְתַמְרֵי וְיַרְקָא, לְפִי שֶׁהֵם נִדְבָּקִים בַּחֲנִיכַיִם (פי׳ מָקוֹם לְמַעְלָה מִבֵּית הַבְּלִיעָה קָרוֹב לַשִּׁנַּיִם) וְאֵין מְקַנְּחִים יָפֶה. וְאַחַר כָּךְ יָדֵיחַ פִּיו בְּמַיִם אוֹ בְּיַיִן. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בִּבְשַׂר בְּהֵמָה וְחַיָּה. אֲבָל אִם בָּא לֶאֱכֹל בְּשַׂר עוֹף, אַחַר גְּבִינָה, אֵינוֹ צָרִיךְ לֹא קִנּוּחַ וְלֹא נְטִילָה. הַגָּה: וְיֵשׁ מַחְמִירִין אֲפִלּוּ בְּבָשָׂר אַחַר גְּבִינָה (מִקְּרִדְכִי בְּשֵׁם מַהַרַ״ם וּבֵית יוֹסֵף בְּא״ח סִימָן קע״ג), וְכֵן נוֹהֲגִין שֶׁכָּל שֶׁהַגְּבִינָה קָשָׁה אֵין אוֹכְלִין אַחֲרֶיהָ אֲפִלּוּ בְּשַׂר עוֹף, כְּמוֹ בִּגְבִינָה אַחַר בָּשָׂר. (וְכֵן הוּא בְּזֹהַר). וְיֵשׁ מְקִלִּין. וְאֵין לְמָחוֹת, רַק שֶׁיְּעַיֵּשׁ קִנּוּחַ וַהֲדָחָה וּנְטִילַת יָדַיִם. מִיהוּ טוֹב לְהַחְמִיר.

ג אָכַל תַּבְשִׁיל שֶׁל בָּשָׂר, מֻתָּר לֶאֱכֹל אַחֲרָיו תַּבְשִׁיל שֶׁל גְּבִינָה; וְהַנְּטִילָה בֵּינֵיהֶם אֵינָהּ אֶלָּא רְשׁוּת. וְיֵשׁ מַצְרִיכִים נְטִילָה (שַׁעֲרִים וְהַגָּהוֹת ש״ד). אֲבָל אִם בָּא לֶאֱכֹל הַגְּבִינָה עַצְמָהּ אַחַר תַּבְשִׁיל שֶׁל בָּשָׂר, אוֹ הַבָּשָׂר עַצְמוֹ אַחַר תַּבְשִׁיל שֶׁל גְּבִינָה, חוֹבָה לִטֹּל יָדָיו. הַגָּה: וְשֶׁמֶן שֶׁל בָּשָׂר, דֵּינוֹ כִּבָשָׂר עַצְמוֹ (רַשְׁבַּ״א סִימָן ש״ו וּמִקְּרִדְכִי וְהַגָּהַת ש״ד). וְנָהֲגוּ עַכְשָׁו לְהַחְמִיר שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל גְּבִינָה אַחַר תַּבְשִׁיל בָּשָׂר, כְּמוֹ אַחַר בָּשָׂר עַצְמוֹ, וְאֵין לְשַׁנּוֹת וְלִפְרֹץ גָּדֵר (אֹרַח וּבֵית יוֹסֵף). מִיהוּ אִם אֵין בָּשָׂר בַּתַּבְשִׁיל, רַק שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל בִּקְדָרָה שֶׁל בָּשָׂר, מֻתָּר לֶאֱכֹל אַחֲרָיו גְּבִינָה (שָׁם),

וְאֵין בּוֹ מִנְהָג לְהַחְמִיר. וְכֵן נוֹהֲגִין לֶאֱכֹל בָּשָׂר אַחַר תַּבְשִׁיל שֶׁיֵּשׁ בּוֹ גְּבִינָה אוֹ חָלָב, מִיהוּ יֵשׁ לִטֹּל יָדָיו בֵּינֵיהֶם, וַאֲפִלּוּ לֹא יֹאכַל בָּשָׂר מִפָּשׁ רַק תַּבְשִׁיל שֶׁל בָּשָׂר אַחַר תַּבְשִׁיל שֶׁל גְּבִינָה, אִם נָגַע בָּהֶן בְּיָדָיו (בְּשָׂרִים וְהִנ״ה שַׁעֲרֵי דּוּרָא). שֶׁמָּשׁ הַמְשַׁמֵּשׁ בְּסַעֲדָה וְנוֹגֵעַ בָּאֳכָלִין, אֵינוֹ צָרִיךְ נְטִילָה, דְּלֹא הִצְרִיכוּ נְטִילָה רַק לְאוֹכְלִים (בית יוסף בְּשֵׁם רש״י).

ד **מִי שֶׁאָכַל גְּבִינָה וְרוֹצֶה לֶאֱכֹל בָּשָׂר, צָרִיךְ לְבַעֵר מֵעַל הַשֻּׁלְחָן שִׁיּוּרֵי פַּת שֶׁאָכְלוּ עִם הַגְּבִינָה. וְאָסוּר לֶאֱכֹל גְּבִינָה עַל מַפָּה שֶׁאָכְלוּ בָּהּ בָּשָׂר.** וְכֵן לְהֶפֶךְ אָסוּר (כֵּן מִשְׁמַע בְּאֹרַח). **וְכָל שֶׁכֵּן שֶׁאָסוּר לַחְתֹּךְ גְּבִינָה, אֲפִלּוּ צוֹנֶנֶת, בְּסַכִּין שֶׁרָגִילִין לַחְתֹּךְ בָּשָׂר. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא אֲפִלּוּ הַפַּת שֶׁאוֹכְלִים עִם הַגְּבִינָה אָסוּר לַחְתֹּךְ בְּסַכִּין שֶׁחוֹתְכִין בּוֹ בָּשָׂר.** הַגָּה: וְכֵן לְהֶפֶךְ נָמֵי אָסוּר. מִיהוּ עַל יְדֵי נְעִיצָה בְּקַרְקַע קָשֶׁה, שָׁרֵי (בית יוסף בְּשֵׁם א״ח וְכֵן בּוֹ). אֲבָל כְּבָר נָהֲגוּ כָּל יִשְׂרָאֵל לִהְיוֹת לָהֶם שְׁנֵי סַכִּינִים, וְלִרְשֹׁם אֶחָד מֵהֶם שֶׁיִּהְיֶה לוֹ הֶכֵּר. וְנָהֲגוּ לִרְשֹׁם שֶׁל חָלָב, וְאֵין לְשַׁנּוֹת מִנְהָג שֶׁל יִשְׂרָאֵל.

סימן צ

א **הַכָּחָל** (פי׳ הַדַּד שֶׁל הַבְּהֵמָה), **אָסוּר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, שֶׁאֵין בָּשָׂר שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל בַּחֲלֵב שְׁחוּטָה אָסוּר מִן הַתּוֹרָה. לְפִיכָךְ, אִם קָרְעוֹ וּמֵרַק הֶחָלָב שֶׁבּוֹ, מֻתָּר לְצָלוֹתוֹ וּלְאָכְלוֹ. וְאִם קָרְעוֹ שְׁתֵּי וָעֵרֶב, וְטָחוֹ בַּכָּתֶל עַד שֶׁלֹּא נִשְׁאֲרָה בּוֹ לַחְלוּחִית חָלָב, מֻתָּר לְבַשְּׁלוֹ עִם הַבָּשָׂר. וּכְחָל שֶׁלֹּא קָרָעוֹ, בֵּין שֶׁל קְטַנָּה שֶׁלֹּא הֵינִיקָה בֵּין שֶׁל גְּדוֹלָה, אָסוּר לְבַשְּׁלוֹ. וְאִם עָבַר וּבִשְּׁלוֹ, בִּפְנֵי עַצְמוֹ, מֻתָּר לְאָכְלוֹ. וְאִם בִּשְּׁלוֹ עִם בָּשָׂר אַחֵר, מְשַׁעֲרִין אוֹתוֹ בְּשִׁשִּׁים, וּכְחָל מִן הַמִּנְיָן. כֵּיצַד, אִם הָיָה הַכֹּל עִם הַכָּחָל כְּמוֹ שִׁשִּׁים בַּכָּחָל, הַכָּחָל אָסוּר וְהַשְּׁאָר מֻתָּר. וְאִם הָיָה בְּפָחוֹת מִשִּׁשִּׁים, הַכֹּל אָסוּר. בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ, אִם נָפַל לִקְדֵרָה אַחֶרֶת, אוֹסֵר אוֹתָהּ, וּמְשַׁעֲרִין בּוֹ בְּס׳ כְּרִאשׁוֹנָה; שֶׁהַכָּחָל עַצְמוֹ שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל נַעֲשָׂה כַּתֲחִיכָה הָאֲסוּרָה. וְאֵין מְשַׁעֲרִין בּוֹ אֶלָּא כְּמוֹת שֶׁהוּא בְּעֵת שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל, לֹא כְּמוֹת שֶׁהָיָה בַּתְּחִלָּה** (טור בְּשֵׁם תְּרוּמַת הַדֶּשֶׁן״א הד״ע לר״ן דְּלֹא כבית יוסף לְס׳ וְכֵן עִקָּר).

ב **נָהֲגוּ שֶׁלֹּא לְבַשֵּׁל עִם בָּשָׂר כְּלָל. וּלְבַשְּׁלוֹ בְּלֹא בָּשָׂר, בְּטִגּוֹן אוֹ בְּפַשְׁטִיד״ א, מַצְרִיכִין קְרִיעָה שְׁתֵּי וָעֵרֶב וְטִיחָה בַּכֹּתֶל; וּלְצָלִי, קְרִיעָה שְׁתֵּי וָעֵרֶב.** הַגָּה: וְאִם עָבַר וּבִשְּׁלוֹ, אִם קָרְעוֹ שְׁתֵּי וָעֵרֶב וְטָחוֹ בַּכֹּתֶל, יֵשׁ לְהַתִּיר בְּדִיעֲבַד (סה״ת וְהַפַּרְדְּכִי וְהַגָּהוֹת מֵימוֹנִי וְהַשׁוֹר וְעוֹד פּוֹסְקִים עת״ה) בְּמָקוֹם הֶפְסֵד מְרֻבֶּה, אֲבָל בְּלָאו הָכֵי אֵין לְהַתִּיר. וּמַה שֶּׁנָּהֲגוּ לְקָרְעוֹ וּלְחָתְכוֹ כַּמָּה פְּעָמִים שְׁתֵּי וָעֵרֶב עַל פְּנֵי כֻּלָּהּ, עָדִיף וּמְהֻנֶּה יוֹתֵר מִטִּיחָה בַּכֹּתֶל (ת״ה סִימָן קפ״ב). וּלְצָלִי, נוֹהֲגִין לְכַתְּחִלָּה לְקָרְעוֹ שְׁתֵּי וָעֵרֶב וְטִיחָה בַּכֹּתֶל (אֹרַח כְּלָל י״ח). מִיהוּ אִם עָבַר וּצְלָאוֹ, אֲפִלּוּ בְּלֹא קְרִיעָה, שָׁרֵי, אִם נִצְלָה לְחוּד בְּלֹא בָּשָׂר עִמּוֹ (הַגָּהוֹת מֵימוֹנִי רֹא״ד וְהַשׁוֹר וְעוֹד פּוֹסְקִים). וְאִם נִצְלָה עִם בָּשָׂר עִמּוֹ, אִם נִקְרַע שְׁתֵּי וָעֵרֶב וְטָחוֹ בַּכֹּתֶל, שְׁנֵיהֶם מֻתָּרִים; וְאִם לָאו, הָעֶלְיוֹן מֻתָּר וְהַתַּחְתּוֹן אָסוּר (בית יוסף בְּשֵׁם תּוֹסְפוֹת וְהָרֹא״ש וּפַרְדְּכִי וְאֹרַח). וְאֵין לֶאֱסֹר שְׁנֵיהֶם, שֶׁמָּא נִתְהַפֵּךְ הַשִּׁפּוּד, דְּבְדִיעֲבַד לֹא מַחְזִקִינַן אִסּוּרָא (אר״ה), אֲבָל לְכַתְּחִלָּה אֵין לְצָלוֹתוֹ עִם בָּשָׂר כְּלָל. וּלְקֻלְּדָרָה בְּלֹא בָּשָׂר, נוֹהֲגִין בּוֹ אִסּוּר לְכַתְּחִלָּה (רש״י וְהַפּוֹסְקִים). וְהוּא הַדִּין לְטַגֵּן, אֲפִלּוּ בְּלֹא בָּשָׂר (בית יוסף), וַאֲפִלּוּ נִתְבַּשֵּׁל הַכָּחָל (אר״ה). וְאִם עָבַר וּבִשְּׁלוֹ בְּקֻלְּדָרָה לְבַדּוֹ, בְּדִיעֲבַד מֻתָּר אִם נִקְרַע שְׁתֵּי וָעֵרֶב וְטָחוֹ בַּכֹּתֶל (רש״י וראב״ן וש״ד וּפַרְדְּכִי וְעוֹד פּוֹסְקִים). מִיהוּ אִם נִתְבַּשֵּׁל, דַּהֲיְנוּ לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם, אִם עָבַר וּבִשְּׁלוֹ אֲפִלּוּ עִם בָּשָׂר, מֻתָּר בְּדִיעֲבַד (ש״ד וְהִנ״ה וְהַר׳ יְחִיאֵל). וְלַעֲשׂוֹת פַּשְׁטִי״דָּא מִן הַכָּחָל, בְּלֹא בָּשָׂר, נָהֲגוּ בּוֹ הֶתֵּר, אִם אֵין אוֹפִין הַפַּשְׁטִי״דָּא בְּמַחֲבַת, אֲבָל בְּמַחֲבַת דַּיְנוּ כְּמוֹ בְּשׁוּל בְּקֻלְּדָרָה (מהרא״י בְּהג״ה וְאֹרַח כְּלָל י״ח). וְיֵשׁ פְּרוּשִׁים הַמַּחְמִירִים בְּכָל פַּשְׁטִי״דָּא, אִם לֹא נִתְבַּשֵּׁל הַכָּחָל תְּחִלָּה. יֵשׁ מַחְמִירִין שֶׁלֹּא לֶאֱפוֹת פַּשְׁטִי״דָּא כְּחָל עִם שֶׁל בָּשָׂר בְּתַנּוּר קָטָן, רַק יֵשׁ לְהַנִּיחַ אֶחָד בְּפִי הַתַּנּוּר (ת״ה סִימָן קפ״ב). וְטוֹב לִזָּהֵר לְכַתְּחִלָּה, כִּי אֵינוֹ אֶלָּא חֻמְרָא בְּעָלְמָא. (בית יוסף וְאֹרַח).

ג **מֻתָּר לַחְתֹּךְ כָּחָל רוֹתֵחַ בְּסַכִּין שֶׁחָתְכוּ בּוֹ בָּשָׂר** וְכָל שֶׁכֵּן כָּחָל חַי אַף עַל פִּי שֶׁהוּא מָלֵא חָלָב (תא״ו נ״א). **וְכֵן מֻתָּר לַחְתֹּךְ בָּשָׂר בְּסַכִּין שֶׁחָתְכוּ בּוֹ כָּחָל. וְכֵן הַדִּין לֶאֱכֹל זֶה בִּכְלִי שֶׁאָכְלוּ בּוֹ זֶה.** הַגָּה: וְהוּא הַדִּין לִצְלוֹת זֶה בְּשִׁפּוּד שֶׁצָּלוּ בּוֹ זֶה. וְהוּא הַדִּין דְּמֻתָּר לְהַנִּיחוֹ בְּקֻלְּדָרָה עִם בָּשָׂר צָלִי, אֲפִלּוּ שְׁנֵיהֶם חַמִּים, דְּלְאַחַר צְלִיַּת הַכָּחָל דַּיְנוּ כְּשֶׁאָר בָּשָׂר לְכָל דָּבָר (בית יוסף בְּשֵׁם תְּרוּמַת הַדֶּשֶׁן״א וְהָאֹרַח). וְדַוְקָא שֶׁנִּצְלָה כְּדִינוֹ, דְּהַיְנוּ שֶׁקָּרָעוֹהוּ תְּחִלָּה שְׁתֵּי וָעֵרֶב וְטָחוּהוּ בַּכֹּתֶל, אֲבָל אִם עָבַר וּצְלָאוֹ בְּלֹא קְרִיעָה, אוֹ קְרִיעָה מוּעֶטֶת, כָּל הַדְּבָרִים אֵלּוּ לְכַתְּחִלָּה אֲסוּרִים (טור וּבית יוסף), וּבְדִיעֲבַד הַכֹּל מֻתָּר. וְאִם קָרָעוּהוּ כְּדִינוֹ וּצְלָאוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁמָּצָא אַחַר כָּךְ גּוּמּוֹת מְלֵאוֹת חָלָב, אֵין לָחוּשׁ (אֹרַח כ״ו י״א). וְכֵן אִם הִנִּיחוֹ כָּךְ שָׁלֵם, לֻדָּם צְלִיָּתוֹ, עִם חֶלְבּוֹ יוֹם שָׁלֵם, מֻתָּר. וְלֹא אָמְרִינַן כָּבוּשׁ כְּמִבַּשָּׁל בְּכִי הַאי גַּוְנָא (שָׁם).

ד **לִצְלוֹת כָּחָל אוֹ לְמָלְחוֹ עִם הַבָּשָׂר, דַּיְנוֹ כְּדִין צְלִיַּת אוֹ מְלִיחַת כָּבֵד עִם בָּשָׂר. וְיֵשׁ מִי שֶׁמַּתִּיר לְמִלַּח כָּחָל עַל הַבָּשָׂר.** הַגָּה: וְאֵין לְמָלְחוֹ עִם בָּשָׂר; אֲבָל בְּדִיעֲבַד, בְּכָל עִנְיָן מֻתָּר. (אֹרַח כְּלָל י״ח). עוֹר הַקֵּבָה, לְאַחַר שֶׁהוּסַר חֶלְבּוֹ מִתּוֹכוֹ וְהוּדַח, יֵשׁ לוֹ דִּין שְׁאָר בָּשָׂר וּמֻתָּר לְמָלְחוֹ עִם שְׁאָר בָּשָׂר, וְאֵין לוֹ דִּין כָּחָל כְּלָל (שָׁם).

סימן צא

א **בָּשָׂר וּגְבִינָה שֶׁנִּגְּעוּ זֶה בָּזֶה, מֻתָּרִים, אֶלָּא שֶׁצָּרִיךְ לְהָדִיחַ מְקוֹם נְגִיעָתָן. וּמֻתָּר לָצוּר אוֹתָם בְּמִטְפַּחַת אַחַת, וְלֹא חַיְישִׁינַן שֶׁמָּא יִגְּעוּ זֶה בָּזֶה.**

ב **כָּל מִידֵי דְּבָעֵי הֲדָחָה, כְּגוֹן לְהַנִּיחַ בְּשַׂר הֶתֵּר צוֹנֵן בְּקֵעָרָה שֶׁל אִסּוּר צוֹנֵן, אָסוּר לְכַתְּחִלָּה, דִּלְמָא אָכִיל בְּלֹא הֲדָחָה. וְדַוְקָא מְבֻשָּׁל, דְּלָאו אוֹרְחֵיהּ בַּהֲדָחָה, אֲבָל מִידֵי דְּאוֹרְחֵיהּ בַּהֲדָחָה, כְּגוֹן בָּשָׂר חַי וְכֵיוֹצֵא בּוֹ, שָׁרֵי לְכַתְּחִלָּה.** הַגָּה: וְדַוְקָא דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ לְחלוּחִית קָצָת, אֲבָל דָּבָר יָבֵשׁ, מַמָּשׁ, אִם לֹא בָּלַע הַכֹּלי רַק בְּצוֹנֵן, מֻתָּר לְהַנִּיחַ בּוֹ דָּבָר יָבֵשׁ בְּלֹא הֲדָחָה כְּלָל (ד״ע). וְע״ל סִימָן קכ״ב.

ג צָרִיךְ לְזַהֵר שֶׁלֹּא יִגַּע בָּשָׂר בַּלֶּחֶם, שֶׁאִם יִגַּע בּוֹ, אָסוּר לֶאֱכֹלוֹ עִם גְּבִינָה. וְכֵן יִזָּהֵר שֶׁלֹּא יִגַּע בּוֹ גְּבִינָה, שֶׁאִם יִגַּע בּוֹ, אָסוּר לֶאֱכֹלוֹ עִם בָּשָׂר.

ד בָּשָׂר וְחָלָב רוֹתְחִין שֶׁנִּתְעָרְבוּ יַחַד, וַאֲפִלּוּ בָּשָׂר צוֹנֵן לְתוֹךְ חָלָב רוֹתֵחַ אוֹ חָלָב צוֹנֵן לְתוֹךְ בָּשָׂר רוֹתֵחַ, הַכֹּל אָסוּר, מִשּׁוּם דְּתַתָּאָה גָּבַר. אֲבָל חָלָב רוֹתֵחַ שֶׁנָּפַל עַל בָּשָׂר צוֹנֵן, אוֹ בָּשָׂר רוֹתֵחַ שֶׁנָּפַל לְתוֹךְ חָלָב צוֹנֵן, קוֹלֵף הַבָּשָׂר, וּשְׁאָר הַבָּשָׂר מֻתָּר. וּבְמָקוֹם שֶׁהַבָּשָׂר צָרִיךְ קְלִיפָּה, אִם לֹא קְלָפוֹ וּבִשְּׁלוֹ כָּךְ, מֻתָּר בְּדִיעֲבַד (אֹרַח כְּלָל כ״ט). וְהֶחָלָב, מֻתָּר כֻּלּוֹ (רמב״ם ור״ת ור״י וע״פ). וְאִם נָפְלוּ זֶה לְתוֹךְ זֶה צוֹנְנִין, מַדִּיחַ הַבָּשָׂר, וּמֻתָּר.

ה מָלִיחַ, שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לֶאֱכֹל מֻחְמַת מִלְחוֹ, דְּהַיְנוּ כְּעֵין מָלִיחַ שֶׁמּוֹלְחִים לְקַדֵּרָה, וְשָׁהָה כְּדֵי מְלִיחָה לְקַדֵּרָה, כָּל זְמַן שֶׁלֹּא הֵדִיחוֹ מִקְּרֵי אֵינוֹ נֶאֱכָל מֻחְמַת מִלְחוֹ. הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּלְאַחַר שֶׁשָּׁהָה בְּמִלְחוֹ שִׁעוּר מְלִיחָה לֹא מִקְרֵי אַחַר כָּךְ רוֹתֵחַ (תוספות והרא״ש פכ״ה ופסק״ג לחד שנוקא). וּלְצֹרֶךְ גָּדוֹל, כְּגוֹן בְּהֶכְפֵּד מְרֻבֶּה וְהוּא לְצֹרֶךְ סְעֻדַּת מִצְוָה, יֵשׁ לִסְמֹךְ אַמִּקִּלִּין. אֲבָל בְּלָאו הָכֵי, אֵין לְהָקֵל כְּלָל (ת״ה סימן קנ״ט). אֲפִלּוּ לֹא נִמְלַח הַבָּשָׂר מִשֶּׁנִּי צְדָדִין, רַק מִצַּד אֶחָד, כָּל שֶׁנִּמְלַח מְלִיחָה שֶׁאֵינוֹ נֶאֱכָל מֻחְמַת מִלְחוֹ, מִחְשָׁב רוֹתֵחַ (בית יוסף בשם תשובת הרשב״א סי׳ רס״ח). אֲבָל כָּל שֶׁלֹּא נִמְלַח כָּל דָּךְ, מִחְשָׁב צוֹנֵן, אֲפִלּוּ נִמְלַח מִשֶּׁנִּי צְדָדִין. וְיֵשׁ אוֹמְרִים דַּאֲנַן אֵין בְּקִיאִין בְּדָבָר, וְיֵשׁ לָנוּ לְחַשֵּׁב אֲפִלּוּ מְלִיחַת צָלִי, כְּרוֹתֵחַ (אֹרַח כ״ו). וְטוֹב לְהַחְמִיר בְּמָקוֹם שֶׁאֵין הֶכְפֵּד מְרֻבֶּה. **וּמָלִיחַ כְּעֵין מָלִיחַ דְּבָעֵי לֵהּ לְאָרְחָא, אֲפִלּוּ לְאַחַר שֶׁהֵדִיחוֹ, הֲוֵי אֵינוֹ נֶאֱכָל מֻחְמַת מִלְחוֹ, וְכָל זְמַן שֶׁלֹּא שָׁרָאוֹ בְּמַיִם דְּינוֹ כְּרוֹתֵחַ, לֶאֱסֹר כְּדֵי קְלִיפָּה. וְאֵין חִלּוּק בֵּין מָלִיחַ עֶלְיוֹן וְתַפֵּל תַּחְתּוֹן לְמָלִיחַ תַּחְתּוֹן וְתַפֵּל עֶלְיוֹן, לְעוֹלָם הַמָּלִיחַ מַבְלִיעַ בַּתַּפֵּל וְאֵינוֹ בּוֹלֵעַ מִמֶּנּוּ. הִלְכָךְ, בָּשָׂר וּגְבִינָה הַמְּלוּחִים שֶׁנָּגְעוּ זֶה בָּזֶה, צָרִיךְ לִקְלֹף שְׁנֵיהֶם מְקוֹם נְגִיעָתָם. וְאִם אֶחָד מֵהֶם מָלוּחַ וְהַשֵּׁנִי תָּפֵל, הַמָּלוּחַ מֵתֵר בַּהֲדָחָה וְהַתָּפֵל צָרִיךְ קְלִיפָּה.** הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּבְכָל מְלִיחָה אָנוּ מְשַׁעֲרִין בס׳ (רב המורים קפ״א וכתרא״ז). וְעַיִן לְקַמָּן סִימָן ק״ה כִּיצַד נוֹהֲגִין. וְהָא דְּטָהוֹר מָלוּחַ וְטָמֵא תָּפֵל שָׁרֵי, הַיְנוּ שֶׁהַטָּמֵא יָבֵשׁ, אֲבָל אִם הוּא דָּבָר צָלוּל, נֶאֱסָר הַטָּהוֹר, מֵאַחַר שֶׁאֵינוֹ נֶאֱכָל מֵחֲמַת מִלְחוֹ, בּוֹלֵעַ מֵהָאִסּוּר שֶׁאֲצָלוֹ וּשְׁנֵיהֶם אֲסוּרִים (כן משמע בפרמ״ג וכן פסק בהנהות מיימוני וש״ד ופסק״ג והגהת פרמ״ג). וְדַוְקָא שֶׁהַטָּהוֹר לַח קָצָת, אֲבָל אִם הוּא יָבֵשׁ לְגַמְרֵי, אֵינוֹ בּוֹלֵעַ מִדָּבָר לַח שֶׁאֲצָלוֹ. **וְאִם הֵם יְבֵשִׁים, אֲפִלּוּ הֵם מְלוּחִים, אוֹ לַחִים וְלֹא מֻחְמַת מְלִיחָה, סָגֵי בַּהֲדָחָה.** הַגָּה: כָּל צִיר מִבָּשָׂר שֶׁנִּמְלַח, אֲפִלּוּ לֹא נִמְלַח רַק לְצָלִי, חָשׁוּב רוֹתֵחַ (הנהות מיימוני פ״ט בשם מ״כ ורש״ד והג״א מאור זרוע ואגודה פכ״ה). וְלָכֵן אִם נָפַל צִיר עַל הַגְּבִינָה אוֹ עַל כְּלִי, אוֹסֵר (אֹרַח). אֲפִלּוּ בְּמָקוֹם שֶׁאֵין הַבָּשָׂר אוֹסֵר, דְּלֹא נֶחְשָׁב רוֹתֵחַ, מִכָּל מָקוֹם הַצִּיר חָשׁוּב אֵינוֹ נֶאֱכָל מֻחְמַת מִלְחוֹ. וְצִיר שֶׁל בָּשָׂר שֶׁאוֹסֵר, שָׁנָפַל עַל הַכְּלִי, צָרִיךְ הַגְעָלָה. וְאִם הוּא כְּלִי חֶרֶס, צָרִיךְ שְׁבִירָה (ש״ד שם ואו״ה). וְאִם לֹא נָפַל רַק עַל מָקוֹם אֶחָד, בִּכְלִי עֵץ וְכַיּוֹצֵא בּוֹ, קוֹלֵף מְקוֹמוֹ, וְדַיּוֹ (אוה״ע ור״ל ס׳ צ״ח התג״ה א׳).

ו הֵיכָא אָמְרִינַן דְּאֵינוֹ אָסוּר אֶלָּא כְּדֵי קְלִיפָּה, כְּשֶׁאֵין שׁוּם אַחַת מֵהַחֲתִיכוֹת שְׁמֵנָה, שֶׁאִם הָיְתָה שְׁמֵנָה כֻּלָּהּ אָסוּרָה (ע״ל סי׳ ק״ה סי״א), וְכֵן חֲבֵרְתָּהּ אֲסוּרָה כֻּלָּהּ, מִפְּנֵי שֶׁהַשָּׁמָן מְפַעְפֵּעַ וְעַיִן לְקַמָּן סִימָן ק״ה.

ז הָא דִּמְפַלְּגִינַן בֵּין נֶאֱכָל מֻחְמַת מִלְחוֹ לְאֵינוֹ נֶאֱכָל מֻחְמַת מִלְחוֹ, הֲנֵי מִלֵּי בִּבְשָׂר חַי, אֲבָל צָלִי רוֹתֵחַ שֶׁנָּפַל לְמָלִיחַ, אֲפִלּוּ נֶאֱכָל מֻחְמַת מִלְחוֹ, בָּעֵי קְלִיפָּה (עי׳ ס״ק כ׳). וְאִם יֵשׁ בּוֹ בְּקָעִים, אוֹ שֶׁהוּא מְחֻבָּל בְּתַבְלִין וְהוּא צָלִי רוֹתֵחַ כֻּלּוֹ, אָסוּר. הַגָּה: וְהוּא הַדִּין אֲפוּי וּמְבוּשָׁל (מהרא״י בהגה׳ ש״ד והגהת פרדכי ופסק״ק ורש״ל). וְיֵשׁ אוֹמְרִים דַּאֲפִילּוּ הֵם צוֹנְנִים, דְּינָא הָכֵי (בית יוסף לדעת הרא״ש ובת״ה ושטר), וְכֵן יֵשׁ לִנְהֹג אִם אֵין הֶכְפֵּד מְרֻבֶּה.

ח אֵין בָּשָׂר בְּחָלָב נֶאֱסָר עַל יְדֵי מְלִיחָה אוֹ עַל יְדֵי כְּבוּשׁ, אֶלָּא בַּאֲכִילָה, אֲבָל לֹא בַּהֲנָאָה.

סימן צב

א כַּזַּיִת בָּשָׂר שֶׁנָּפַל לְתוֹךְ יוֹרָה שֶׁל חָלָב רוֹתֵחַ, טוֹעֵם הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים הַקֻּדָּרָה, אִם אָמַר שֶׁיֵּשׁ בָּהּ טַעַם בָּשָׂר, אֲסוּרָה, וְאִם לָאו, מֻתֶּרֶת, אֲפִלּוּ בְּפָחוֹת מִשִּׁשִּׁים, וְאוֹתָהּ חֲתִיכָה אֲסוּרָה. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, כְּשֶׁקָּדַם וְהוֹצִיא הַחֲתִיכָה קֹדֶם שֶׁתִּתְפַּלֵּט חֶלֶב שֶׁבָּלְעָה, דְּהַיְנוּ קֹדֶם שֶׁתָּנוּחַ הַיּוֹרָה מֵרְתִיחָתָהּ, אֲבָל אִם לֹא הִסְפִּיק לְסַלְּקוֹ עַד שֶׁתּוּכַל לְהַפְלִיט הֶחָלָב שֶׁבָּלְעָה, אַף עַל פִּי שֶׁטָּעָמוֹ עוֹבֵד כּוֹכָבִים וְאֵין בּוֹ טַעַם כְּלָל, אָסוּר, אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ בּוֹ שִׁשִּׁים. הַגָּה: וְע״ל סִימָן צ״ח דְּאֵין אָנוּ נוֹהֲגִין לְסָמֹךְ אַטְּעִימַת עוֹבֵד כּוֹכָבִים, וּבָעֵינָן ס׳ בְּכָל עִנְיָן.

ב נָפַל חָלָב לְתוֹךְ קֻדָּרָה שֶׁל בָּשָׂר, טוֹעֲמִין הַחֲתִיכָה שֶׁנָּפַל עָלֶיהָ הֶחָלָב, אִם אֵין בָּהּ טַעַם חָלָב, הַכֹּל מֻתָּר. וְאִם יֵשׁ בַּחֲתִיכָה מִטְּעִימַת חָלָב, נֶאֱסָרָה אוֹתָהּ חֲתִיכָה. וּלְדִידָן דְּאֵין סוֹמְכִים אַעוֹבֵד כּוֹכָבִים, בָּעֵינָן שִׁשִּׁים בַּחֲתִיכָה, וְאִם לָאו כֻּלָּהּ אֲסוּרָה. וּמְשַׁעֲרִין בְּכֻלָּהּ, אִם הָיָה בְּכָל מַה שֶּׁיֵּשׁ בַּקֻּדָּרָה מֵהַחֲתִיכוֹת וְהַיָּרָק וְהַמָּרָק וְהַתַּבְלִין כְּדֵי שֶׁתִּהֵא חֲתִיכָה זוֹ אֶחָד מִשִּׁשִּׁים מֵהַכֹּל, הַחֲתִיכָה אֲסוּרָה וְהַשְּׁאָר מֻתָּר. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּשֶׁלֹּא נִעֵר הַקֻּדָּרָה בְּתְחִלָּה כְּשֶׁנָּפַל הֶחָלָב, אֲלָא לְבַסּוֹף, וְלֹא כְּשָׁה. אֲבָל אִם נִעֵר מִתְּחִלָּה וְעַד סוֹף, אוֹ שֶׁכְּשָׁה מִשְּׁעַת נְפִילָה וְעַד סוֹף, הַכֹּל מִצְטָרֵף לְבַטֵּל טַעַם הֶחָלָב. הַגָּה: וְכֵן אִם לֹא נִעֵר כָּלָל, לֹא בַּתְּחִלָּה וְלֹא בַּסּוֹף, וְלֹא כְּשָׁה כְּלָל, אִם יֵשׁ ס׳ בְּקֻדָּרָה נֶגֶד טִפַּת חָלָב שֶׁנָּפַל, אֵינוֹ אָסוּר רַק הַחֲתִיכָה לְבַד, וּשְׁאָר הַקֻּדָּרָה מֻתָּר (בית יוסף בשם הַרַאֲבַ״ד וְהַפַּרְנַס״ם). וְכֵן אִם נִעֵר בְּתְחִלָּה אוֹ כְּשָׁה מִיָּד, אַף עַל גַּב דְּלֹא נִעֵר וְלֹא כְּשָׁה לְבַסּוֹף, כָּל הַקֻּדָּרָה מִצְטָרֵף, וְהוּא שֶׁנִּעֵר וְכִשָּׁה מִיָּד שֶׁנָּפַל שָׁם הָאסּוּר (טור ובית יוסף בשם ר״י ן׳ חביב). וְכֵן אִם נָפַל לְתוֹךְ הַמָּרָק אוֹ לַחֲתִיכוֹת, וְלֹא נוֹדַע לְאֵיזוֹ חֲתִיכָה נָפַל, נוֹעֵר אֶת הַקֻּדָּרָה כֻּלָּהּ עַד שֶׁיָּשׁוּב וְיִתְעָרֵב הַכֹּל, אִם יֵשׁ בַּקֻּדָּרָה כֻּלָּהּ טַעַם חָלָב, אֲסוּרָה. וְאִם לָאו, מֻתֶּרֶת. וְאִם לֹא נִמְצָא עוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁיִּטְעֹם וְנִסְמֹךְ עָלָיו, מְשַׁעֲרִים בְּשִׁשִּׁים (ע״כ לְשׁוֹן הָרַמְבַּ״ם). הַגָּה: וְיֵשׁ חוֹלְקִין וְסְבִירָא לְהוּ דְּאִינוּ מוֹעִיל מַה שֶּׁנִּעֵר הַקֻּדָּרָה, אִם לֹא שֶׁנִּעֵר מִיָּד שֶׁנָּפַל הָאסּוּר (טור). וְהָכִי נָהוּג.

ג כְּשֶׁנֶּאֶסְרָה הַחֲתִיכָה מֵחֲמַת הֶחָלָב, נַעֲשֵׂית כָּל הַחֲתִיכָה אסוּר, וְאִם בִּשְּׁלָהּ עִם אֲחֵרוֹת צָרִיךְ שִׁשִּׁים לְבַטֵּל כֻּלָּהּ. וְאִם מַכִּירָהּ, מַשְׁלִיכָהּ, וְהָאֲחֵרוֹת מֻתָּרוֹת. וְאִם אֵינוֹ מַכִּירָהּ, הָרֹטֶב מֻתָּר, וְכָל הַחֲתִיכוֹת אֲסוּרוֹת, אִם חֲתִיכַת הָאסּוּר רְאוּיָה לְהִתְכַּבֵּד.

ד לֹא אָמְרוּ חֲתִיכָה עַצְמָהּ נַעֲשֵׂית נְבֵלָה, אֶלָּא בְּבָשָׂר בְּחָלָב אֲבָל לֹא בִּשְׂאָר אִסּוּרִים. כְּגוֹן כַּזַּיִת חֵלֶב שֶׁנִּבְלַע בַּחֲתִיכָה, וְאֵין בָּהּ שִׁשִּׁים לְבַטְּלוֹ, וְנֶאֶסְרָה, וְאַחַר כָּךְ בִּשְּׁלָהּ עִם אֲחֵרוֹת, אֵין צָרִיךְ אֶלָּא שִׁשִּׁים כְּדֵי כַּזַּיִת חֵלֶב, וְאָז אֲפִלּוּ חֲתִיכָה עַצְמָהּ חוֹזֶרֶת לְהְיוֹת מֻתֶּרֶת. הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּאָמְרִינַן בְּכָל הָאִסּוּרִים חֲתִיכָה נַעֲשֵׂית נְבֵלָה (תוס׳ וסמ״ק וסמ״ג וּפַרְדְּכִי וְהָאַחֲרוֹנִים). וְכֵן הַמַּנְהָג פָּשׁוּט, וְאֵין לְשַׁנּוֹת. וְדַוְקָא אִם הָאִסּוּר דָּבוּק בַּחֲתִיכַת הֶחָתֵר, אוֹ שֶׁהַחֲתִיכָה כֻּלָּהּ חוּץ לְרֹטֶב וְנָפַל עָלֶיהָ אִסּוּר, אֲבָל אִם מְקֻצָּת הַחֲתִיכָה תּוֹךְ הָרֹטֶב, וְאֵין הָאִסּוּר דָּבוּק בּוֹ, לֹא אָמְרִינַן חֲתִיכָה נַעֲשֵׂית נְבֵלָה וּמִצְטָרֵף כָּל הַקֻּדָּרָה לְבַטֵּל הָאִסּוּר. וּמִכָּל מָקוֹם יֵשׁ לְהַחֲמִיר לְאֶסֹּר אוֹתָהּ חֲתִיכָה (אֹרַח כְּלָל כ״ח). וְכָל זֶה בִּשְׂאָר אִסּוּרִים, אֲבָל בְּבָשָׂר בְּחָלָב, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין הָאִסּוּר דָּבוּק, וּמְקֻצָּת הַחֲתִיכָה תּוֹךְ הָרֹטֶב, אָמְרִינַן חֲתִיכָה נַעֲשֵׂית נְבֵלָה. יֵשׁ אוֹמְרִים דְּלָא אָמְרִינַן חֲתִיכָה נַעֲשֵׂית נְבֵלָה אִם נִתְעָרֵב אִסּוּר לַח בְּהֶתֵּר לַח, וְאַחַר כָּךְ נִתְעָרֵב הַכֹּל בְּהֶתֵּר אַחֵר, וְאֵין צְרִיכִים רַק שִׁשִּׁים נֶגֶד הָאִסּוּר שֶׁנָּפַל (פַּרְדְּכִי פכ״ה וְרַשְׁבָּ״א ורי״ן בשם רַאֲבַ״ד). וְיֵשׁ לִסְמֹךְ עַל זֶה בְּשְׂאָר אִסּוּרִים, לְצָרְךְ הֶפְסֵד גָּדוֹל, אֲבָל לֹא בְּבָשָׂר וְחָלָב. וְאִם נִתְעָרֵב יָבֵשׁ בְּיָבֵשׁ, לֹא אָמְרִינַן בְּשׁוּם אִסּוּר חֲתִיכָה נַעֲשֵׂית נְבֵלָה. וְע״ל סִימָן צ״ט (וכש״כ ס״ק ט״ו) מִדִּין חֲתִיכָה נַעֲשֵׂית נְבֵלָה. כְּלִי הַנֶּאֱסָר מִבְּלִיעַת אִסּוּר, לֹא אָמְרִינַן בֵּיהּ חֲתִיכָה נַעֲשֵׂית נְבֵלָה, וְלֹא בָּעֵינַן ס׳ רַק נֶגֶד הָאִסּוּר שֶׁבָּלַע (פַּרְדְּכִי פנ״ה) וְע״ל סִימָן צ״ח.

ה טִפַּת חָלָב שֶׁנָּפְלָה עַל הַקֻּדָּרָה שֶׁאֲצָל הָאֵשׁ מִבַּחוּץ, אִם נָפְלָה כְּנֶגֶד הַתַּבְשִׁיל אֵין צָרִיךְ אֶלָּא שִׁשִּׁים כְּנֶגֶד הַטִּפָּה שֶׁמְּפַעְפַּעַת לְפָנִים, וְהָוֵי כְּאִלּוּ נָפְלָה בַּתַּבְשִׁיל. וְאִם נָפְלָה בַּמָּקוֹם הֶרֵיקָן, וְהִיא מְפַעְפַּעַת בְּדֹפֶן הַקֻּדָּרָה עַד סָמוּךְ לְרֹטֶב כָּל כָּךְ שֶׁאֵין ס׳ כְּנֶגֶד הַטִּפָּה, חֲרֵי נֶאֱסָר אוֹתוֹ מָקוֹם הַקֻּדָּרָה, וְאִם יִעָרֶה הַתַּבְשִׁיל דֶּרֶךְ מָקוֹם הַקֻּדָּרָה שֶׁנֶּאֱסַר, חֲרֵי יֶאֱסַר הַתַּבְשִׁיל. וְזֶה תַּקָּנָתוֹ: שֶׁיַּנִּיחֶנָּה כָּךְ, וְלֹא יִגַּע בָּהּ עַד שֶׁתִּצְטַנֵּן. הַגָּה: וְדַוְקָא אִם הַקֻּדָּרָה יְשָׁנָה. אֲבָל אִם הִיא חֲדָשָׁה, כְּכָל עִנְיָן אֵין צָרִיךְ ס׳ רַק נֶגֶד הַטִּפָּה שֶׁנָּפְלָה עָלֶיהָ, כִּדְלִקַמָּן סִימָן צ״ח גַּבֵּי כַּף.

ו נָהֲגוּ הָעוֹלָם לְאֶסֹּר כְּשֶׁנָּפְלָה עַל הַדֹּפֶן שֶׁלֹּא כְּנֶגֶד הָרֹטֶב. וְדַוְקָא כְּשֶׁנָּפַל בְּאוֹתוֹ צַד שֶׁאִינוֹ כְּנֶגֶד הָאֵשׁ, אֲבָל אִם נָפַל כְּנֶגֶד הָאֵשׁ, מֻתָּר, שֶׁהָאֵשׁ שׁוֹרְפוֹ וּמְיַבְּשׁוֹ, וְאָז הַקֻּדָּרָה נִמְי שָׁרֵי (הַגָּהוֹת ש״ד וְאֹרַח כְּלָל ל״א). וְדַוְקָא בְּדָבָר מוּעָט, כְּגוֹן טִפָּה, אֲבָל אִם נָפַל הַרְבֵּה, אֵין לְהַתִּיר אֲפִלּוּ אִם נָפַל כְּנֶגֶד הָאֵשׁ, אֶלָּא אִם כֵּן כְּנֶגֶד הָרֹטֶב וְעַל יְדֵי שִׁשִּׁים. הַגָּה: וְאָז הַקֻּדָּרָה הֲוֵי אָסוּרָה אֲפִלּוּ יֵשׁ ס׳ בַּתַּבְשִׁיל נֶגֶד הַטִּפָּה שֶׁנָּפְלָה, וְיַעֲרֶה מִיָּד הַתַּבְשִׁיל מִמֶּנּוּ בְּצַד אַחֵר שֶׁלֹּא כְּנֶגֶד הַטִּפָּה. וְאִם בִּשְּׁלוּ בַּקֻּדָּרָה תַּבְשִׁיל אַחֵר, דִּינוֹ כְּמוֹ בְּפַעַם הָרִאשׁוֹן. (אֹרַח כְּלָל ל״א).

ז יֵשׁ מִי שֶׁמַּתִּיר בִּשְׁעַת הַדְּחַק, כְּגוֹן בְּעֶרֶב שַׁבָּת, אֲפִלּוּ שֶׁלֹּא כְּנֶגֶד הָרֹטֶב, אֲפִלּוּ שֶׁלֹּא כְּנֶגֶד הָאֵשׁ, עַל יְדֵי ס׳. הַגָּה: וְהָכִי נָהוּג (אֹרַח). וְאִם נִשְׁפַּךְ חָלָב אוֹ שְׁאָר אִסּוּר רוֹתֵחַ עַל גַּבֵּי קַרְקַע, וְהֶעֱמִידוּ עָלָיו קֻדָּרָה חַמָּה. אִם מַה שֶּׁנִּשְׁפַּךְ אֵינוֹ אֲצֶל הָאֵשׁ, לֹא הָוֵי רַק כִּכְלֵי שֵׁנִי, וְלָכֵן הַקֻּדָּרָה אֲסוּרָה, דִּבּוֹלֵעַ קָצָת, וְהַתַּבְשִׁיל מֻתָּר, דְּתַתָּאָה גָּבַר. (הַגָּהוֹת ש״ד סִימָן כ״ח). וְקִלּוּחַ מִן הַקֻּדָּרָה רוֹתַחַת שֶׁהָלַךְ אֶל קֻדָּרָה צוֹנֶנֶת, אִם נִפְסַק הַקִּלּוּחַ מִן הַקֻּדָּרָה הָרוֹתַחַת קֹדֶם שֶׁהִגִּיעַ אֶל הַצּוֹנֶנֶת, הֲוֵי נְמִי כִּכְלֵי שֵׁנִי (כְּדְ מִשְׁמַע בִּשְׁעָרִים מִתְּשׁוּבַת מהר״ם). וְאִם לֹא נִפְסַק, הֲוֵי כְּעֵרוּי וְהַקֻּדָּרָה הַצּוֹנֶנֶת נֶאֱסָרָה, אִם הָיָה סוֹלֶדֶת בְּקִלּוּחַ הַנּוֹגֵעַ בְּקֻדָּרָה (ת״ה סר קס״א), וְהַתַּבְשִׁיל שֶׁבְּתוֹכָהּ שָׁרֵי, דְּאֵין עֵרוּי אוֹסֵר רַק כְּדֵי קְלִיפָּה. אֲבָל אִם הַקֻּדָּרָה הִיא חַמָּה, וְהוּא כְּלִי רִאשׁוֹן, וְכָל שֶׁכֵּן עוֹמֵד אֲצֶל הָאֵשׁ, אֲפִלּוּ הַקִּלּוּחַ הוּא צוֹנֵן,

הַכֹּל אָסוּר, דְּתַתָּאָה גָּבַר, וְהֲוֵי כְּצוֹנֵן לְתוֹךְ חַם דְּכֻלּוֹ אָסוּר. (כָּךְ מְשֻׁמָּע מִבֵּית יוֹסֵף). כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל סִימָן צ״א. טִפָּה הַנּוֹפֶלֶת עַל גַּבֵּי כִּסּוּי קְדֵרָה, דִּינָהּ כְּנִפְלָה עַל גַּבֵּי קְדֵרָה נֶגֶד הָרוֹטֶב, וְהוּא שֶׁהִתְחִילָה הַקְּדֵרָה לְהָרֵתִיחַ, דְּאָז עוֹלֶה הַזֵּעָה תָּמִיד וּמַגִּיעַ אֶל הַכִּסּוּי וְיוֹרֵד מִשָּׁם אֶל הָרוֹטֶב. (אֹרַח כְּלָל ל״א וש״ד).

ח מַחֲבַת שֶׁל חָלָב שֶׁנָּתְנוּ בְּכִירָה תַּחַת קְדֵרָה שֶׁל בָּשָׂר, הַזֵּעָה עוֹלָה וְנִבְלָע בַּקְּדֵרָה, וְאוֹסַרְתָּהּ. הַגָּה: אִם הָיָה חָלָב בַּמַּחֲבַת, בְּעֵינָן ס׳ בַּתַּבְשִׁיל שֶׁבַּקְּדֵרָה נֶגֶד הֶחָלָב שֶׁבַּמַּחֲבַת (ד״ע). וְכָל זֶה מֵירֵי שֶׁהַמַּחֲבַת מְגֻלֶּה וְהַזֵּעָה עוֹלָה מִן הַמַּאֲכָל עַצְמוֹ לַקְּדֵרָה שֶׁעָלֶיהָ (אֹרַח), וְגַם מֵירֵי שֶׁהוּא בְּקֵרוּב כָּל כָּךְ שֶׁהָיָה סוֹלֶדֶת בַּזֵּעָה בְּמָקוֹם שֶׁנּוֹגֵעַ בַּקְּדֵרָה. אֲבָל אִם אֵין הַיָּד סוֹלֶדֶת בַּזֵּעָה, הַכֹּל שָׁרֵי. וְלָכֵן תּוֹלִין בָּשָׂר לְיַבֵּשׁ עַל קְדֵרוֹת שֶׁל חָלָב, וְלֹא חָיְשִׁינַן לַזֵּעָה שֶׁעוֹלָה (פִּסְקֵי מהרא״י סִימָן ק״ו). וְכֵן אִם הַמַּחֲבַת מְכֻסֶּה, הַכֹּל שָׁרֵי מִדֵּי דְּהֲוֵי אַשְׁתֵּי קְדֵרוֹת נוּגְעוֹת זוֹ בְּזוֹ דְּאֵין אוֹסְרִין זוֹ אֶת זוֹ בִּנְגִיעָה, כָּל שֶׁכֵּן בְּזֵעָה. (קְרִדְּכִי פֶּרֶק כ״ה) מִיהוּ לְכַתְּחִלָּה יֵשׁ לְזָהֵר בְּכָל זֶה (הַגָּהוֹת ש״ד).

ט גֵּר שֶׁל חֵלֶב עָשׂוּי כְּגֵר שֶׁל שַׁעֲוָה שֶׁנָּטַף מִמֶּנּוּ טִפָּה עַל כְּלִי, אֵין צָרִיךְ כִּי אִם גְּרִידָה. אֲבָל חֵלֶב מְהֻתָּךְ חַם שֶׁנָּפַל מִמֶּנּוּ טִפָּה עַל כְּלִי, צָרִיךְ הַגְעָלָה.

סימן צג

א קְדֵרָה שֶׁבִּשְּׁלוּ בָהּ בָּשָׂר, לֹא יְבַשֵּׁל בָּהּ חָלָב. וְאִם בִּשֵּׁל בָּהּ בְּתוֹךְ מֵעֵת לְעֵת, אָסוּר בְּנוֹתַן טַעַם. וְצָרִיךְ לְשַׁעֵר נֶגֶד כָּל הַקְּדֵרָה. אֲבָל אִם שָׁהָה מֵעֵת לְעֵת קֹדֶם שֶׁבִּשֵּׁל בָּהּ, הֲוָה לֵיהּ נוֹתֵן טַעַם לִפְגָם, וּמֻתָּר הַתַּבְשִׁיל, אֲבָל הַקְּדֵרָה אָסוּר לְבַשֵּׁל בָּהּ לֹא בָּשָׂר וְלֹא חָלָב. הַגָּה: אֲבָל שְׁאָר דְּבָרִים, מֻתָּר. (ריב״ש סִימָן קכ״ו בְּשֵׁם סמ״ק וּבהגמי״י פ״ט) וְדִין כִּסּוּי קְדֵרָה עַצְמָהּ (ד״ע וְאו״ה). וְיֵשׁ מַחְמִירִים בַּכִּסּוּי, לוֹמַר דְּאַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ בֶּן יוֹמוֹ דִּינוֹ כְּאִלּוּ הָיָה בֶּן יוֹמוֹ (בְּהַגָּהוֹת ש״ד בְּשֵׁם קִבְּיץ) וְכֵן נוֹהֲגִין בְּקָצַת מְקוֹמוֹת. וְכֵן אֲנִי נוֹהֵג מִפְּנֵי הַמְּנָהָג, וְהוּא חֻמְרָא בְּלֹא טַעַם. (ד״ע). וּמִכָּל מָקוֹם בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ שׁוּם צַד לְהַתִּיר בְּלָאו הָכִי, אוֹ שֶׁהוּא לְצָרֵךְ שַׁבָּת אוֹ הֶפְסֵד, יֵשׁ לְהַתִּיר אִם אֵין הַכִּסּוּי בֶּן יוֹמוֹ, כְּמוֹ בַּקְּדֵרָה עַצְמָהּ. וְאִם לָקְחוּ כִּסּוּי רוֹתֵחַ מִקְּדֵרָה שֶׁל בָּשָׂר וְנָתְנוּ אוֹתוֹ עַל קְדֵרָה שֶׁל חָלָב, אִם שְׁנֵיהֶם חַמִּים, שְׁנֵיהֶם אֲסוּרִים אִם יֵשׁ מַאֲכָל בַּקְּדֵרָה שֶׁל בָּשָׂר וְחָלָב. וְאִם הַכִּסּוּי צוֹנֵן וְהַקְּדֵרָה חַמָּה, נָמֵי שְׁנֵיהֶם אֲסוּרִים אִם הִתְחִיל לְהַזִּיעַ תַּחַת הַכִּסּוּי, דְּתַתָּאָה גָּבַר (אר״ה). וְאִם הַכִּסּוּי חַם, וְהַקְּדֵרָה צוֹנֶנֶת, הַכֹּל שָׁרֵי (שָׁם), רַק הַמַּאֲכָל צָרִיךְ קְלִיפָה, (לְדַעַת הַגָּהוֹת ש״ד וְלֹא כאר״ה שָׁם), אִם אֶפְשָׁר לְקַלְּפוֹ, וְאִם לָאו, הַכֹּל שָׁרֵי. וְאִם לֹא הָיָה מַאֲכָל בַּקְּדֵרָה, הַכֹּל שָׁרֵי, דְּהֲוֵי כִּשְׁתֵּי קְדֵרוֹת שֶׁנִּגְּעוּ זוֹ בְּזוֹ. (הַכֹּל ד״ע לְמַעְרֶכֶת הָאֹרַח).

סימן צד

א הַתּוֹחֵב כַּף חוֹלֶבֶת בְּקְדֵרָה שֶׁל בָּשָׂר, אוֹ אִיפְכָּא, מְשַׁעֲרִים בְּכָל מַה שֶּׁנִּתְחַב מִמֶּנּוּ בַּקְּדֵרָה אִם הַכַּף בֶּן יוֹמוֹ דְּהַיְנוּ שֶׁשִּׁמְּשׁוּ בּוֹ בִּכְלִי רִאשׁוֹן תּוֹךְ מֵעֵת לְעֵת. (אֹרַח כְּלָל ל״ז). וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁאִם הַכַּף שֶׁל מַתֶּכֶת, מְשַׁעֲרִים בְּכֻלּוֹ, מִשּׁוּם דְּחַם מִקָּצָתוֹ חַם כֻּלּוֹ. וּכְבָרָא רִאשׁוֹנָה עִקָּר, וְכֵן נוֹהֲגִין (קְרִדְּכִי רש״ד וְהַגָּהוֹתֵיהּ וְאֹרַח) וְעַ״ל סִי׳ צ״ח.

ב אִם תָּחַב הַכַּף בַּקְּדֵרָה שְׁנֵי פְּעָמִים, וְלֹא נוֹדַע בֵּינְתַיִם, צָרִיךְ ב׳ פְּעָמִים שִׁשִּׁים. (וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּסָגֵי בְּפַעַם א׳ שִׁשִּׁים, וְכֵן נוֹהֲגִים (תְּרוּמַת הַדֶּשֶׁן סִימָן קפ״ג וְהַגָּהוֹת שערי דורא וְאֹרַח).

ג אִם יֵשׁ ס׳ לְבַטֵּל הַכַּף, הַקְּדֵרָה וְהַתַּבְשִׁיל מֻתָּרִים אֲבָל הַכַּף אָסוּר, בֵּין עִם בָּשָׂר בֵּין עִם חָלָב, לְפִי שֶׁהִיא בְּלוּעָה מִבָּשָׂר בְּחָלָב. וַאֲפִלּוּ בְּדִיעֲבַד אוֹסֶרֶת, אִם חָזְרוּ וּתְחָבוּהָ, בֵּין בְּבָשָׂר בֵּין בְּחָלָב, כָּל זְמַן שֶׁהִיא בַּת יוֹמָא. וְאִם אֵין ס׳, הַכֹּל אָסוּר בַּהֲנָאָה, אֲפִלּוּ הַקְּדֵרָה, אַף מֻתָּר לָתֵת לְתוֹכָהּ פֵּרוֹת אוֹ צוֹנֵן, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ נֶהֱנֶה מִגּוּף הָאִסּוּר.

ד אִם אֵין הַכַּף בֶּן יוֹמוֹ, הַקְּדֵרָה וְהַתַּבְשִׁיל מֻתָּרִים וְהַכַּף אָסוּר לְכַתְּחִלָּה, בֵּין עִם בָּשָׂר בֵּין עִם חָלָב. וּמִכָּל מָקוֹם בְּדִיעֲבַד אֵינָהּ אוֹסֶרֶת, כֵּיוָן שֶׁלֹּא הָיְתָה בַּת יוֹמָא.

ה אִם בִּשְּׁלוּ מַיִם בְּקְדֵרָה חֲדָשָׁה וְתָחֲבוּ בָהּ כַּף חוֹלֶבֶת, וְאַחַר כָּךְ חָזְרוּ וּבִשְּׁלוּ בָהּ מַיִם פַּעַם אַחֶרֶת וְתָחֲבוּ בָהּ כַּף שֶׁל בָּשָׂר, וּשְׁתֵּי הַכַּפּוֹת הָיוּ בְּנֵי יוֹמָן וּבִשּׁוּם אֶחָד מֵהַפְּעָמִים לֹא הָיָה בַּמַּיִם שִׁשִּׁים, אָסוּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בַּקְּדֵרָה לֹא בָּשָׂר וְלֹא חָלָב, אֲבָל שְׁאָר דְּבָרִים מֻתָּר לְבַשֵּׁל, מֵאַחַר שֶׁהָיְתָה חֲדָשָׁה שֶׁלֹּא בִּשְּׁלוּ בָהּ מֵעוֹלָם. הַגָּה: מִיהוּ אִם עָבַר וּבִשֵּׁל בָּהּ בָּשָׂר אוֹ חָלָב, מֻתָּר, דְּהֲוֵי נוֹתֵן טַעַם בַּר נוֹתֵן טַעַם (הַגָּהוֹת מֵימוֹנִי פ״ט). קְדֵרָה שֶׁבִּשְּׁלוּ בָהּ יָרָקוֹת אוֹ מַיִם וְתָחֲבוּ בָהּ כַּף בֶּן יוֹמוֹ, וְהַקְּדֵרָה אֵינָהּ בַּת יוֹמָא, אוֹ לְהֶפֶךְ, אוֹ שֶׁיֵּשׁ בַּמַּאֲכָל שִׁשִּׁים, הַכֹּל שָׁרֵי. (אֹרַח כְּלָל ל״ז), וְנוֹהֲגִין לְהַחְמִיר לֶאֱכֹל הַמַּאֲכָל כְּמִין הַכְּלִי שֶׁהוּא בֶּן יוֹמוֹ, וְלֶאֱסֹר הַכְּלִי שֶׁאֵינוֹ בֶּן יוֹמוֹ וְאֵינוֹ אֶלָּא חֻמְרָא בְּעָלְמָא, כִּי מִדִּינָא הַכֹּל שָׁרֵי.

ו בְּצָלִים אוֹ יְרָקוֹת שֶׁבִּלּוּעִים מִבָּשָׂר וּבִשְּׁלָם בִּקְדֵרָה חוֹלֶבֶת, אִם יָדוּעַ כַּמָּה בָּשָׂר בָּלוּעַ בַּבְּצָלִים וּבַיְּרָקוֹת, אֵין צָרִיךְ ס׳ אֶלָּא כְּנֶגֶד הַבָּשָׂר. הַגָּה: דְּלֹא שַׁיָּךְ לוֹמַר חֲתִיכָה נַעֲשֵׂית נְבֵלָה, הוֹאִיל וַעֲדַיִן כֻּלּוֹ הֶתֵּר, וְלָכֵן אֵין צָרִיךְ לְשַׁעֵר רַק נֶגֶד מַה שֶּׁבָּלַע. וְכָל שֶׁכֵּן בִּקְדֵרָה שֶׁל חָלָב שֶׁבִּשְּׁלוּ בָהּ מַיִם תּוֹךְ מֵעֵת לְעֵת, וְאַחַר כָּךְ בִּשְּׁלוּ בָהּ בָּשָׂר, לֹא אָמְרִינַן דְּצָרִיךְ לְשַׁעֵר נֶגֶד כָּל הַמַּיִם, רַק נֶגֶד הֶחָלָב שֶׁבָּלְעָה הַקְּדֵרָה. (מִמַּשְׂמָעוּת הַטּוּר וּבֵית יוֹסֵף).

ז בָּשָׂר רוֹתֵחַ שֶׁחָתְכוֹ בְּסַכִּין חוֹלֶבֶת, כָּל הַחֲתִיכָה אֲסוּרָה אִם אֵין בָּהּ שִׁשִּׁים כְּנֶגֶד מְקוֹם הַסַּכִּין שֶׁחָתַךְ הַבָּשָׂר. אֲבָל אִם אֵינוֹ בֶּן יוֹמוֹ, אוֹ אִם אֵינוֹ יוֹדֵעַ שֶׁהוּא בֶּן יוֹמוֹ, אֵינוֹ אוֹסֵר אֶלָּא כְּדֵי קְלִפָּה. הַגָּה: וְכָל זֶה בְּבָשָׂר רוֹתֵחַ בִּכְלִי רִאשׁוֹן, וְאָז אִם הַסַּכִּין בֶּן יוֹמוֹ וְאֵין ס׳ בַּבָּשָׂר נֶגֶד הַסַּכִּין הַכֹּל אָסוּר, וְאַף הַסַּכִּין צָרִיךְ הַגְעָלָה. אֲבָל אִם הוּא כְּלִי שֵׁנִי, הַבָּשָׂר צָרִיךְ קְלִיפָה; וְהַסַּכִּין, נְעִיצָה בַּקַּרְקַע (אֹרַח כְּלָל ל״ז), וְכֵן נוֹהֲגִין. וַאֲפִלּוּ אֵין הַסַּכִּין בֶּן יוֹמוֹ, יֵשׁ לְקַלֵּף הַבָּשָׂר מְעַט מִשּׁוּם שֶׁמְּנוּנִית הַסַּכִּין (טור ובית יוסף בְּשֵׁם סמ״ק).

ח אִם נָפַל לַתַּנּוּר פנאד״ש גְּבִינָה, אֲפִלּוּ לָחָה, וְכֵן גְּבִינָה חַמָּה בְּקַעֲרַת בָּשָׂר בַּת יוֹמָא, אֵינוֹ אוֹסֵר אֶלָּא כְּדֵי קְלִפָּה.

ט בִּשְּׁלוּ דְּבַשׁ בְּמַחֲבַת שֶׁל בָּשָׂר בַּת יוֹמָא וְהֶרִיקוּהוּ חַם בְּקַעֲרָה שֶׁל חָלָב בַּת יוֹמָא, מֻתָּר, מִשּׁוּם דְּהָוֵי נוֹתֵן טַעַם בַּר נוֹתֵן טַעַם דְּהֶתֵּרָא.

סימן צה

א דָּגִים שֶׁנִּתְבַּשְּׁלוּ אוֹ שֶׁנִּצְלוּ בִּקְדֵרָה שֶׁל בָּשָׂר רְחוּצָה יָפָה, שֶׁאֵין שׁוּם שֶׁמֶן דָּבוּק בָּהּ, מֻתָּר לְאָכְלָם בְּכוּתָּח, מִשּׁוּם דְּהָוֵי נוֹתֵן טַעַם בַּר נוֹתֵן טַעַם דְּהֶתֵּרָא. וְאִם לֹא הָיְתָה רְחוּצָה יָפָה, אִם יֵשׁ בַּמַּמָּשׁ שֶׁעַל פִּי הַקְּדֵרָה יוֹתֵר מֵאֶחָד בְּשִׁשִּׁים בַּדָּגִים, אָסוּר לְאָכְלָם בְּכוּתָּח.

ב בֵּיצָה שֶׁנִּתְבַּשְּׁלָה בְּמַיִם בִּקְדֵרָה חוֹלֶבֶת, מֻתָּר לָתֵת אוֹתָהּ בְּתוֹךְ הַתַּרְנְגֹלֶת אֲפִלּוּ לְכַתְּחִלָּה. אֲבָל אִם נִתְבַּשְּׁלָה בִּקְדֵרָה עִם בָּשָׂר, וַאֲפִלּוּ בִּקְלִפָּה, אָסוּר לְאָכְלָהּ בְּכוּתָּח. הַגָּה: וְיֵשׁ מַחְמִירִין בְּצָלְיָהּ וּבִשּׁוּל לֶאֱסֹר נוֹתֵן טַעַם בַּר נוֹתֵן טַעַם. (ריב״ן בְּשֵׁם רש״י וּכְאָרְחִ כְּלָל ל״ד הבי״א הַמְּרַדְכִי וְאוֹר זָרוּעַ). וְהַמִּנְהָג לֶאֱסֹר לְכַתְּחִלָּה, וּבְדִיעֲבַד מֻתָּר בְּכָל עִנְיָן (אורח). וְדַוְקָא לֶאֱכֹל עִם חָלָב וְהַבָּשָׂר עַצְמוֹ, אֲבָל לִתְּנָן בַּכְּלִי שֶׁלָּהֶם, מֻתָּר לְכַתְּחִלָּה (בְּהַגָּהוֹת אסור וְהַתֵּר הָאָרֹךְ), וְכֵן נָהֲגוּ. וְכֵן אִם לֹא נִתְבַּשְּׁלוּ אוֹ נִצְלוּ תְּחִלָּה, רַק עָלוּ בִּכְלִי שֶׁל בָּשָׂר, מֻתָּר לֶאֱכָלָן עִם חָלָב עַצְמוֹ. וְכֵן לְהֶפֶךְ (סִבְרַת עַצְמוֹ). וְכֵן אִם הָיָה הַכְּלִי שֶׁנִּתְבַּשְּׁלוּ אוֹ נִצְלוּ בּוֹ לִפְגָם, שֶׁלֹּא הָיָה בֵּן יוֹמוֹ, נוֹהֲגִין הֶתֵּר לְכַתְּחִלָּה לֶאֱכֹלוֹ עִם הַמִּין הַשֵּׁנִי דָּבָר חָרִיף, אֲבָל אִם הָיָה דָּבָר חָרִיף, כְּגוֹן שֶׁבִּשְּׁלוּ דְּבָרִים חֲרִיפִים בִּכְלִי שֶׁל בָּשָׂר, אֲפִלּוּ אֵינוֹ בֶּן יוֹמוֹ, אוֹ שֶׁדָּכוּ תַּבְלִין בְּמָדוֹךְ שֶׁל בָּשָׂר, אִם נָתְנוּ בְּחָלָב, אוֹסֵר אֲפִלּוּ בְּדִיעֲבַד עַד דְּאִיכָּא ס׳ נֶגֶד הַבָּשָׂר הַבָּלוּעַ בָּהֶם (בְּאָרְחִ כְּלָל כ״ד וְכֵן מֻשְׁמָע בְּתְשׁוּבַת הָרַשְׁבָּ״א סִימָן תמ״ט וב״י סִי׳ צ״ז בְּשֵׁם סה״ת וְהַגָּהוֹת ש״ד סִימָן ס״ב בְּשֵׁם מהר״ש וְאָגוּר בְּשֵׁם קְרַדְכַי). וּמִכָּל מָקוֹם לֹא מִקְרֵי מַאֲכָל דָּבָר חָרִיף מִשּׁוּם מְעַט תַּבְלִין שֶׁבּוֹ, רַק אִם כֻּלּוֹ הוּא דָּבָר חָרִיף. וְרַבּוֹ כְּכֻלּוֹ וְע״ל סִימָן צ״ו.

ג קְעָרוֹת שֶׁל בָּשָׂר שֶׁהוּדְחוּ בְּיוֹרָה חוֹלֶבֶת בְּחַמִּין שֶׁהָיָד סוֹלֶדֶת בָּהֶן, אֲפִלּוּ שְׁנֵיהֶם בְּנֵי יוֹמָן, מֻתָּר, מִשּׁוּם דַּהֲוָה לֵהּ נוֹתֵן טַעַם בַּר נוֹתֵן טַעַם דְּהֶתֵּרָא. וְהוּא שֶׁיֹּאמַר: בְּרִי לִי שֶׁלֹּא הָיָה שׁוּם שֶׁמֶן דָּבוּק בָּהֶן. וְאִם הָיָה שֶׁמֶן דָּבוּק בָּהֶן, צָרִיךְ שֶׁיְּהֵא בַּמַּיִם ס׳ כְּנֶגֶד מַמָּשׁוּת שֶׁמֶן שֶׁעַל פְּנֵי הַקְּעָרָה. הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹסְרִים אֲפִלּוּ אֵין שֶׁמֶן דָּבוּק בָּהֶן (טור בְּשֵׁם סה״ת וּסְמַ״ק וְשַׁ״ד וְהַר״ף וְתוס׳ וּמְרַדְכַי וּר״ן וְהַגָּמַ״י וּסְמַ״ק מהרא״י וְאוֹר״ח), אֶלָּא אִם כֵּן אֶחָד מִן הַכֵּלִים אֵינָן בְּנֵי יוֹמָן מִבְּלִיעַת כְּלֵי רִאשׁוֹן, וְאָז כָּל הַכֵּלִים מַתִּירִים וְהַמַּיִם נוֹהֲגִין בָּהֶן אִסּוּר לְכַתְּחִלָּה. אֲבָל אִם שְׁנֵיהֶם בְּנֵי יוֹמָן, וְהַדַּיִם אוֹתָן בְּיַחַד בִּכְלִי רִאשׁוֹן, הַכֹּל אָסוּר. וְהָכִי נוֹהֲגִין, וְאֵין לְשַׁנּוֹת. וְדַוְקָא שֶׁהוּדְחוּ בְּיַחַד וּבִכְלִי רִאשׁוֹן, אֲבָל אִם הוּדְחוּ זֶה אַחַר זֶה אוֹ בִּכְלִי שֵׁנִי, אֲפִלּוּ בְּיַחַד, הַכֹּל שָׁרֵי (בְּאָרְחִ כְּלָל ל״ד). וְאִם עֵרָה מִכְּלִי רִאשׁוֹן שֶׁל בָּשָׂר עַל כְּלִי חָלָב, דְּינוֹ כִּכְלִי רִאשׁוֹן וְאוֹסֵר אִם הָיָה בֶּן יוֹמוֹ. אֲבָל אִם עֵרָה מַיִם רוֹתְחִים שֶׁאֵינָן שֶׁל בָּשָׂר וְלֹא שֶׁל חָלָב עַל כֵּלִים שֶׁל בָּשָׂר וְשֶׁל חָלָב בְּיַחַד, וַאֲפִלּוּ שֶׁמֶן דָּבוּק בָּהֶם, הַכֹּל שָׁרֵי, דְּאֵין עֵרוּי כִּכְלִי רִאשׁוֹן מַמָּשׁ שֶׁיַּעֲשֶׂה שֶׁהַכֵּלִים שֶׁמְּעֵרֶה עֲלֵיהֶם, יִבְלְעוּ זֶה מִזֶּה (שָׁם). וְאִם נִמְצָא קְעָרָה חוֹלֶבֶת בֵּין כְּלֵי בָּשָׂר, לֹא חַיְישִׁינַן שֶׁמָּא הוּדְחוּ בְּיַחַד בַּדֶּרֶךְ שֶׁנֶּאֱסָרִים (הַגָּהוֹת ש״ד).

ד יֵרָאֶה לִי, שֶׁאִם נָתְנוּ אֹפֶר בְּמַיִם חַמִּין שֶׁבַּיּוֹרָה קֹדֶם שֶׁהִנִּיחוּ הַקְּדֵרוֹת בְּתוֹכָהּ, אַף עַל פִּי שֶׁהַשֶּׁמֶן דָּבוּק בָּהֶן, מֻתָּר, דְּעַל יְדֵי הָאֹפֶר הוּא נוֹתֵן טַעַם לְפָגָם.

ה אֵין מַנִּיחִין כְּלִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ כּוּתָּח אֲצֶל כְּלִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מֶלַח, אֲבָל מֻתָּר לְהַנִּיחוֹ אֲצֶל כְּלִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ חֹמֶץ. הַגָּה: וְדַוְקָא אִם הַכֵּלִים מְגֻעָלִים. וַאֲפִלּוּ הָכִי אִם עָבַר וּנְתָנָן בְּיַחַד, מֻתָּר, וְלֹא חַיְישִׁינַן שֶׁמָּא נָפַל אֶל הַמֶּלַח (הַגָּהוֹת ש״ד וְאָרְחִ).

ו מֻתָּר לִתֵּן בְּתוֹךְ תֶּבָהּ כַּד שֶׁל בָּשָׂר אֵצֶל שֶׁל חָלָב. הַגָּה: וְיֵשׁ מַחְמִירִין לְכַתְּחִלָּה (הַגָּהוֹת אֲשֵׁרֵי בְּשֵׁם אוֹר זָרוּעַ). וְטוֹב לְזָהֵר לְכַתְּחִלָּה בְּמָקוֹם שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ.

ז מֶלַח הַנָּתוּן בְּקַעֲרָה שֶׁל בָּשָׂר, מֻתָּר לִתְּנוֹ בְּחָלָב. הַגָּה: וְהַמַּחְמִיר גַּם בָּזֶה, תָּבֹא עָלָיו בְּרָכָה כִּי יֵשׁ מַחְמִירִין לְכַתְּחִלָּה (תוס׳ וּסְמַ״ג וְאוֹר״ח).

סימן צו

א צְנוֹן אוֹ סִלְקָא שֶׁחָתְכָם בְּסַכִּין שֶׁל בָּשָׂר בֶּן יוֹמוֹ, אוֹ שֶׁאֵינוֹ מְקֻנָּח, אָסוּר לְאָכְלָם בְּחָלָב עַד שֶׁיִּשְׁטֹל מִמְּקוֹם הַחֲתָךְ כְּדֵי נְטִילַת מָקוֹם, שֶׁהוּא כְּעֵבִי אֶצְבַּע, אוֹ שֶׁיִּטְעֲמֶנּוּ וְלֹא יְהֵא בּוֹ טַעַם בָּשָׂר, שֶׁאָז מֻתָּר בַּהֲדָחָה. וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּהוּא הַדִּין לְאֵינוֹ בֶּן יוֹמוֹ וְהוּא מְקֻנָּח. וְאִם לֹא נָטַל מֵהֶם כְּדֵי נְטִילַת מָקוֹם וְגַם לֹא טָעֲמָם וּבִשְּׁלָם בְּחָלָב, צָרִיךְ שִׁשִּׁים כְּנֶגֶד מַה שֶּׁנָּגַע מֵהַסַּכִּין בָּהֶם. וְהוּא הַדִּין לְחָתְכָם בְּסַכִּין שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים. הַגָּה: וְאִם חֲתָכָן דַּק דַּק, צָרִיךְ לְשַׁעֵר ס׳ נֶגֶד כָּל הַצְּנוֹן (בית יוסף סמ״ק). וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאִם חָתַךְ צְנוֹן בְּסַכִּין שֶׁל אִסּוּר, כֻּלּוֹ אָסוּר (רשב״א ורי״ן וְכֵן מֻשְׁמָע בְּאָרְחִ כְּלָל ל״ה). וְכֵן אִם חֲתָכוֹ בְּסַכִּין שֶׁל בָּשָׂר, אָסוּר כֻּלּוֹ בְּחָלָב. וְכֵן נוֹהֲגִין לְכַתְּחִלָּה, אֲבָל בְּדִיעֲבַד אֵין לֶאֱסֹר רַק כְּדֵי נְטִילָה (בית יוסף וְאוֹר״ח). וְכָל זֶה אִם חָתַךְ הַצְּנוֹן עַצְמוֹ, אֲבָל אִם חָתַךְ הַיָּרָק שֶׁעַל הַצְּנוֹן, אֵין לָחוּשׁ. וְאִם יֵשׁ סָפֵק אִם נָחַתַּךְ בְּסַכִּין שֶׁל אִסּוּר, אֲזַלִינַן לְקוּלָּא (שָׁם). לָכֵן קוֹנִים הַצְּנוֹנוֹת שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן חִתּוּכִין לְצַד זְנָבוֹתֵיהֶן, כִּי תְּלִינַן שֶׁנַּעֲשָׂה בְּמָרָא וַחֲצִינָא (שָׁם בְּהג״ה וּמהרא״י בְּהַגָּהַת ש״ד). וּבְמָקוֹם שֶׁאֵין נִמְצָא לְקָנוֹת רַק הַחֲתוּכִים בְּסַכִּין, נוֹהֲגִין לְקָנוֹתוֹ וּלְהַתִּיר עַל יְדֵי נְטִילַת מָקוֹם.

ב אִם חָתַךְ בּוֹ שׁוּמִין וּבְצָלִים וּכְרִישִׁין וְתַמְכָא שֶׁקּוֹרִין קרי״ן (הַגָּהַת ש״ד וְהַגָּהַת אר״ה שָׁם) וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם מִדְּבָרִים הַחֲרִיפִים וּפֵרוֹת חֲמוּצִים (אַרְחוֹת חַיִּים) וְדָגִים מְלוּחִים, דִּינָם שָׁוֶה לְחָתַךְ בּוֹ צְנוֹן. (שִׁבּוֹלֵי לֶקֶט) הַגָּה: וּמִכָּל מָקוֹם מֻתָּר לֶאֱכֹל מְרָקָחוֹת חֲרִיפִים שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים כְּגוֹן זַנְגְּבִיל וְכַיּוֹצֵא בּוֹ, דְּיֵשׁ לָהֶם כֵּלִים מְיֻחָדִים לְכָךְ אוֹ תּוֹלְשִׁין אוֹתוֹ (מָרְדְּכַי וַאֲגֻדָּה פֶּרֶק כֵּיצַד מְבַרְכִין).

ג תַּבְלִין שֶׁנָּדוֹכוּ בִּמְדוֹכָה שֶׁל בָּשָׂר בֶּן יוֹמוֹ, אָסוּר לְאָכְלָם בְּחָלָב. וְיֵשׁ אוֹמְרִים אֲפִלּוּ אֵינוֹ בֶּן יוֹמוֹ. (רשב״א סימן תמ״ט וּכְאָרְחִ וְעַיֵּן לְעֵיל סִימָן צ״ה סוף ס״ב בְּהג״ה).

ד מֵי לימוני״ש שֶׁמְּבִיאִים הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, וְכֵן חֲתִיכוֹת דָּג מָלִיחַ שֶׁמְּבִיאִים הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים בְּחָבִיּוֹת, מֻתָּרִים. הַגָּה: מִפְּנֵי שֶׁמְּבִיאִים הַרְבֵּה בְּיַחַד, וְאַף אִם נֶאֶסְרוּ מִקְצָתָן שֶׁנִּתְּחוּ בָּרִאשׁוֹנָה עִם סַכִּין שֶׁל גּוֹיִים, נִתְבַּטְּלוּ בָּאֲחֵרִים הַנֶּחְתָּכִים אַחַר כֵּן, שֶׁאֵינָן נֶאֱסָרִין, כִּי כְּבָר נִתְבַּטֵּל טַעַם הַסַּכִּין בָּרִאשׁוֹנִים וְלָכֵן כֻּלָּם מֻתָּרִים. וְכָל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה (בית יוסף בשם שבולי לקט). וְלָכֵן אוֹכְלִין בְּקֵצָת מְקוֹמוֹת הַכָּרוּב שֶׁקּוֹרִין קומפש״ט, אַף עַל גַּב דְּפָרוּס וְחָתוּךְ. וְיֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁמַּחְמִירִין בָּזֶה, וְאֵין לְשַׁנּוֹת הַמִּנְהָג (מהרי״ו סימן מ״ט), אֲבָל שְׁאָר דְּבָרִים שֶׁאֵין חֲרִיפִין, כְּגוֹן תַּפּוּחִים אוֹ לְפָתוֹת יְבֵשִׁים וְכַדּוֹמֶה, נוֹהֲגִין בָּהֶן הֶתֵּר כְּמוֹ בלימוני״ש וְאֵין לְהַחְמִיר כְּלָל (בְּאֵרוּךְ).

ה חֲתַךְ קְשׁוּאִים בְּסַכִּין שֶׁל בָּשָׂר, מֻתָּר לְאָכְלָם בְּחָלָב בִּגְרִידָה בִּלְבַד, שֶׁיִּגְרֹד מִמְּקוֹם הַחֲתָךְ. וְאִם חָתַךְ בּוֹ לֶפֶת, אֲפִלּוּ גְּרִידָה אֵינוֹ צָרִיךְ, אֶלָּא הֶדֵחָה בְּעָלְמָא. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא אֲפִלּוּ צָנוֹן שֶׁחָתַךְ אַחַר הַלֶּפֶת, שָׁרֵי בַּהֲדָחָה כְּמוֹ הַלֶּפֶת, לְפִי שֶׁטַּעַם הַלֶּפֶת מְשַׁנֶּה וּמְבַטֵּל טַעַם הַנִּפְלָט מֵהַסַּכִּין. הַגָּה: וְדַוְקָא לֶפֶת, שֶׁטַּעֲמוֹ מְשַׁנֶּה, אֲבָל יָרָק אוֹ לֶחֶם וּשְׁאָר דְּבָרִים, לֹא. וַאֲפִלּוּ בְּלֶפֶת אֵין לְהַתִּיר לְחַתֹּךְ צָנוֹן רַק פַּעַם אַחַת, אֲבָל לֹא הַרְבֵּה פְּעָמִים, אִם לֹא שֶׁחָתַךְ כָּל פַּעַם לֶפֶת בֵּין חֲתִיכַת צָנוֹן לְצָנוֹן (בית יוסף בשם סמ״ג).

סימן צז

א אֵין לָשִׁין עִסָּה בְּחָלָב, שֶׁמָּא יָבֹא לְאָכְלָהּ עִם בָּשָׂר. וְאִם לָשׁ, כָּל הַפַּת אָסוּר, אֲפִלּוּ לְאָכְלָהּ לְבַדָּהּ. וְאִם הָיָה דָּבָר מֻעָט כְּדֵי אֲכִילָה בְּבַת אַחַת, אוֹ שֶׁשְּׁנָה צוּרַת הַפַּת שֶׁתְּהֵא נִכֶּרֶת שֶׁלֹּא יֹאכַל בָּהּ בָּשָׂר, מֻתָּר. כֵּיוֹצֵא בּוֹ, אֵין אוֹפִין פַּת בְּתַנּוּר שֶׁטָּחוֹ בְּאַלְיָה, וְאִם אֲפָאוֹ דֵּינוֹ כְּעִסָּה שֶׁנִּלּוֹשָׁה בְּחָלָב. הַגָּה: וְלָכֵן נוֹהֲגִין לְלוֹשׁ פַּת עִם חֶלֶב בְּחַג הַשָּׁבוּעוֹת, גַּם בְּשָׂמֵן לְכְבוֹד שַׁבָּת, כִּי כָּל זֶה מַחְשָׁב כִּדָּבָר מֻעָט, גַּם כִּי צוּרָתָן מְשֻׁנָּה מִשְּׁאָר פַּת. וְכָל שֶׁכֵּן פלאד״ן אוֹ פַּשְׁטִידָ״א, דְּמַתָּרִין (הַגָּהוֹת ש״ד). וְאֵין לֶאֱפוֹת שׁוּם פַּת עִם פלאד״ן אוֹ פַּשְׁטִידָ״א בְּתַנּוּר, דְּחַיְישִׁינַן שֶׁמָּא יָזוּב מִן הַשֶּׁמֶן אֶל הַפַּת. וְאִם זָב תַּחְתֶּיהָ, דֵּינוֹ כְּאִלּוּ נִלּוֹשׁ עִמּוֹ (ב״י בשם הַגָּהוֹת אֲשֵׁר״י). וְנוֹהֲגִין לָשׁוּם הַטְּפָלָה בְּפִי הַתַּנּוּר (בית יוסף בשם הַגָּהוֹת ש״ד). וַאֲפִלּוּ הוּא בְּמַחֲבַת, נוֹהֲגִין לְהַחְמִיר לְכַתְּחִלָּה.

ב הַתַּנּוּר שֶׁטָּחוֹ בְּאַלְיָה, אֵין אוֹפִין בּוֹ פַּת עַד שֶׁיַּסִּיקֶנּוּ מִבִּפְנִים עַד שֶׁיִּתְלַבֵּן. וַאֲפִלּוּ אִם הוּא שֶׁל בּוּכְיָא (פְּרוֹשׁ כְּלִי חֶרֶס שֶׁמַּסִּיקִין תַּחְתָּיו וְאוֹפִין עָלָיו עוּגוֹת) אֵין לוֹ הֶתֵּר עַל יְדֵי הֶסֵּק מִבַּחוּץ.

ג פַּת שֶׁאָפָאוֹ עִם הַצָּלִי, וְדָגִים שֶׁצָּלָאן בְּתַנּוּר אֶחָד עִם הַבָּשָׂר, אָסוּר לְאָכְלָם בְּחָלָב. וְהָנֵי מִלֵּי בְּתַנּוּר קָטָן, אֲבָל בְּתַנּוּר גָּדוֹל הַמַּחֲזִיק שְׁנַיִם עָשָׂר עֶשְׂרוֹנִים וּפִיו פָּתוּחַ, מֻתָּר. וְאִם הַצָּלִי מְכֻסֶּה, וְכֵן פַּשְׁטִידָ״ א שֶׁמְּכֻסֶּה הַנֶּקֶב שֶׁבּוֹ, מֻתָּר אֲפִלּוּ בְּתַנּוּר צַר. וְעַיֵּן לְקַמָּן סִימָן ק״ח כְּיצַד נוֹהֲגִין.

סימן צח

א אָסוּר שֶׁנִּתְעָרֵב בְּהֶתֵּר מִין בְּשֶׁאֵינוֹ מִינוֹ, כְּגוֹן חֵלֶב שֶׁנִּתְעָרֵב בְּבָשָׂר, יִטְעֲמֶנּוּ עוֹבֵד כּוֹכָבִים, אִם אוֹמֵר שֶׁאֵין בּוֹ טַעַם חֵלֶב אוֹ שֶׁאוֹמֵר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ טַעַם אֶלָּא שֶׁהוּא פָּגוּם, מֻתָּר. וְהוּא שֶׁלֹּא יְהֵא סוֹפוֹ לְהַשְׁבִּיחַ. וְצָרִיךְ שֶׁלֹּא יֵדַע שֶׁסּוֹמְכִין עָלָיו. וְאִם אֵין שָׁם עוֹבֵד כּוֹכָבִים לְטָעֲמוֹ, מְשַׁעֲרִינַן בְּס׳. וְכֵן אִם הוּא מִין בְּמִינוֹ, כֵּיוָן דְּלֵיכָּא לְמֵילַם אַטַּעֲמָא, מְשַׁעֲרִים בְּס׳. וְאֵין נוֹהֲגִים עַכְשָׁו לְסָמֹךְ עַל אָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, וּמְשַׁעֲרִינַן הַכֹּל בס׳ (בְּאֵגוּר וּתְשׁוּבַת מהר״מ פָּדְוָואָה סִימָן ע״ט וּשְׁאָר אֲחֲרוֹנִים).

ב אִם נִתְעָרֵב מִין בְּמִינוֹ וְנִשְׁפַּךְ, בְּעִנְיָן שֶׁאֵין יְכוֹלִין לַעֲמֹד עָלָיו לְשַׁעֲרוֹ, אִם נוֹדָע שֶׁהָיָה רֻבּוֹ הֶתֵּר, מֻתָּר. וְאִם לֹא נוֹדָע שֶׁהָיָה רֻבּוֹ הֶתֵּר, אָסוּר. הַגָּה: וּלְעִנְיַן מִין בְּמִינוֹ אֲזַלִינַן בָּתַר שְׁמָא, אִם הוּא שָׁוֶה הֲוֵי מִין בְּמִינוֹ. אֲבָל לֹא אֲזַלִינַן בָּתַר טַעֲמָא אִם הוּא שָׁוֶה אוֹ לֹא (בית יוסף בשם הָאֲגוּר וְכֵן הוּא בַּהַגָּהוֹת ש״ד סי׳ ל״ט). אֲבָל אִם נִתְעָרֵב בְּשֶׁאֵינוֹ מִינוֹ וְנִשְׁפַּךְ בְּעִנְיָן שֶׁאֵין יְכוֹלִין לַעֲמֹד עָלָיו לְשַׁעֲרוֹ, אֲפִלּוּ נוֹדָע שֶׁהָיָה רֻבּוֹ הֶתֵּר, אָסוּר. וְאִם נִתְעָרֵב בְּמִינוֹ וּבְשֶׁאֵינוֹ מִינוֹ וְנִשְׁפַּךְ בְּעִנְיָן שֶׁאֵין יְכוֹלִין לַעֲמֹד עָלָיו לְשַׁעֲרוֹ, וְנוֹדַע שֶׁהָיָה רֻבּוֹ הֶתֵּר מִמִּינוֹ, רוֹאִין אֶת שֶׁאֵינוֹ מִינוֹ כְּאִלּוּ אֵינוֹ, וְהַשְּׁאָר, מִינוֹ רָבֶה עָלָיו וּמְבַטְּלוֹ.

ג בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, כְּשֶׁנִּשְׁפַּךְ. אֲבָל אִסּוּר שֶׁנִּתְעָרֵב בְּהֶתֵּר, וְהוּא לְפָנֵינוּ, וְאִי אֶפְשָׁר לַעֲמֹד עַל שִׁעוּרוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא מֵאִסּוּרִים שֶׁל דִּבְרֵיהֶם, אָסוּר.

ד אִסּוּר שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל עִם הֶתֵּר, אֲפִלּוּ מַכִּירוֹ וְהוּא שָׁלֵם וּזְרָקוֹ, צָרִיךְ שִׁשִּׁים כְּנֶגֶד כָּל הָאִסּוּר, מִפְּנֵי שֶׁאֵין אָנוּ יוֹדְעִים כַּמָּה יָצָא מִמֶּנּוּ. לְפִיכָךְ, הַמְּבַשֵּׁל בְּקֻדֶּרֶת אִסּוּר שֶׁהִיא בַּת יוֹמָא, אוֹ תּוֹחֵב כַּף שֶׁל אִסּוּר בְּהֶתֵּר, צָרִיךְ ס׳ כְּנֶגֶד כָּל הַקֻּדֶּרָה וּכְנֶגֶד כָּל מַה שֶּׁתָּחַב מֵהַכַּף, שֶׁאֵין אָנוּ יוֹדְעִים כַּמָּה בָּלְעוּ, בֵּין שֶׁהֵם שֶׁל חֶרֶס אוֹ עֵץ אוֹ מַתֶּכֶת. הַגָּה: וּבִלְבַד שֶׁבָּלְעוּ עַל יְדֵי רְתִיחַת אֵשׁ, שֶׁאָז הַבְּלִיעָה הוֹלֶכֶת בְּכָל הַכְּלִי, אֲבָל עַל יְדֵי רְתִיחַת מְלִיחָה אֵינוֹ נִבְלָע בִּכְלִי רַק כְּדֵי קְלִפָּה, וְאֵין צָרִיךְ לְשַׁעֵר רַק כְּדֵי קְלִפָּה (מְרַדְכִי פכ״ה וּבְאֵרוּךְ כְּלָל כ״ד). וְעַיֵּן לְעֵיל סִימָן ס״ט. וְיֵשׁ מִי שֶׁמַּחְמִיר בְּכַף שֶׁל מַתֶּכֶת לְהַצְרִיךְ ס׳ כְּנֶגֶד כֻּלּוֹ, אֲפִלּוּ לֹא הִכְנִיס אֶלָּא מִקְצָת, מִשּׁוּם דְּחַם מִקְצָתוֹ חַם כֻּלּוֹ. הַגָּה: וְנוֹהֲגִין כִּסְבָרָא רִאשׁוֹנָה. וְכָל אִסּוּר שֶׁמְּבֻטָּלִים בְּשִׁשִּׁים, אִם מַכִּירוֹ צָרִיךְ לְהַסִּירוֹ מִשָּׁם אַף עַל גַּב דִּכְבָר נִתְבַּטֵּל טַעֲמוֹ בְּשִׁשִּׁים. וְלָכֵן אִם נָפַל חֵלֶב לְתוֹךְ הַתַּבְשִׁיל וְנִתְבַּטֵּל טַעֲמוֹ בְּשִׁשִּׁים, צָרִיךְ לִתֵּן שָׁם מַיִם צוֹנְנִים, וְטָבַע הַחֵלֶב לְהַקְפִּיא וְלָצוּף לְמַעְלָה עַל הַמַּיִם, וְיִסְרֵנּוּ מִשָּׁם, דְּמֵאַחַר דְּאֶפְשָׁר לְהַסִּירוֹ חֲיֵי כְּאִלּוּ מַכִּירוֹ וְצָרִיךְ לְהַסִּירוֹ מִשָּׁם (הַגָּהוֹת מָרְדְּכִי בְּחֻלִּין וּבְאֵרוּךְ כְּלָל כ״ג). אִסּוּר שֶׁנִּתְבַּטֵּל בְּקֻדֶּרָה וְהֶסִּירוּהוּ מִשָּׁם, וְנָפַל לְקֻדֶּרָה אַחֶרֶת, צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבַטְּלוֹ בְּשִׁשִּׁים נֶגֶד כֻּלּוֹ, וְכֵן לְעוֹלָם. אֲבָל אִם נָפַל לְקֻדֶּרָה הָרִאשׁוֹנָה ב׳ פְּעָמִים, אֵין צָרִיךְ רַק שִׁשִּׁים (פעם) אַחַת כְּנֶגְדּוֹ (בְּאֵרוּךְ כְּלָל כ״ד דין ב׳) וְעַיֵּן לְעֵיל סִימָן צ״ד.

ה אִם יָדוּעַ כַּמָּה הוּא הָאִסּוּר, כְּגוֹן כַּף חֲדָשָׁה אוֹ שֶׁאֵינָהּ בַּת יוֹמָא שֶׁנִּשְׁעֶר בָּהּ וּבָלְעָה כַּזַּיִת חָלָב, וְאַחַר כָּךְ נִשְׁעַר בָּהּ קְדֵרָה שֶׁל בָּשָׂר, אֵין צָרִיךְ אֶלָּא ס׳ לְבַטֵּל הַכַּזַּיִת שֶׁבָּלָעָה. וְלֹא אָמְרִינַן גַּבֵּי כְּלִי חֲתִיכָה נַעֲשֵׂית נִבְלָה, אֲפִלּוּ אִם נִשְׁרוּ בּוֹ אִסּוּר אֲבָל כַּף יְשָׁנָה וּבַת יוֹמָא, מִשְׁעָרִין בְּכֻלָּהּ דְּכָל מַה שֶּׁבָּלַע נַעֲשֵׂית אִסּוּר, וְלֹא יָדְעִינַן כַּמָּה בָּלַע. (שָׁם). וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁגַּם בְּזוֹ אֵין צָרִיךְ אֶלָּא ס׳ לְבַטֵּל הַכַּזַּיִת שֶׁבָּלַע. הַגָּה: וְהַסְּבָרָא רִאשׁוֹנָה עִקָּר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל גַּבֵּי טִפַּת חָלָב שֶׁנָּפְלָה עַל הַקְּדֵרָה. וְיֵשׁ שֶׁאֵינָן מְחַלְּקִין בֵּין כַּף יָשָׁן לְחָדָשׁ, רַק בֵּין כְּלִי חֶרֶס לִשְׁאָר כֵּלִים (פְּרִישׁ סִי׳ ק״ג הַנַּ״ל) וְאוֹמְרִים דְּבִכְלִי חֶרֶס דְּאִי אֶפְשָׁר לְהַפְרִיד הָאִסּוּר עַל יְדֵי הַגְעָלָה אֲמְרִינַן הַכְּלִי נַעֲשָׂה נִבְלָה, אֲבָל לֹא בִּשְׁאָר כֵּלִים, וְטוֹב לָחוּשׁ לְחֻמְרָא וְעַיֵּן לְעֵיל סִימָן צ״ב.

ו כַּחֲצִי זַיִת שֶׁל אִסּוּר שֶׁנִּתְעָרֵב בְּהֶתֵּר, צָרִיךְ שִׁשִּׁים חֲצָאֵי זֵיתֵי הֶתֵּר לְבַטְּלוֹ.

ז בֵּיצָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ אֶפְרוֹחַ אוֹ טִפַּת דָּם שֶׁנִּתְבַּשְּׁלָה עִם אֲחֵרוֹת, צָרִיךְ שִׁשִּׁים וְאַחַת לְבַטֵּל פְּלִיטָתָהּ.

ח כְּחֵל מִתְבַּטֵּל בִּתְשִׁעָה וַחֲמִשִּׁים. הַגָּה: כָּל הָאִסּוּרִים הַנּוֹהֲגִין בַּזְּמַן הַזֶּה כֻּלָּם מִתְבַּטְּלִים בְּשִׁשִּׁים, מִלְּבַד חָמֵץ בְּפֶסַח וְיַיִן נָסָךְ, כַּאֲשֶׁר נִתְבָּאֵר בְּהִלְכוֹתֵיהֶם (טוּר), וּבִלְבַד שֶׁהָאִסּוּר אֵינוֹ נוֹתֵן טַעַם בְּקְדֵרָה, אֲבָל אִם נוֹתֵן טַעַם בְּאוֹתָהּ קְדֵרָה, וְהוּא אִסּוּר מִצַּד עַצְמוֹ, אֲפִלּוּ בְּאֶלֶף לֹא בָּטֵל כָּל זְמַן שֶׁמַּרְגִּישִׁין טַעֲמוֹ. וְלָכֵן מֶלַח וְתַבְלִין מִדְּבָרִים דַּעֲבִידִי לְטַעֲמָא, אִם אֲסוּרִים מֵחֲמַת עַצְמָן אֵינָן בְּטֵלִים בְּשִׁשִּׁים בְּאֶרֶךְ כְּלָל כ״ה וְע״ל סוֹף סִימָן ק״ה.

ט קְדֵרָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ נ״ט זֵיתִים הֶתֵּר, וְנָפְלוּ בָּהּ שְׁתֵּי זֵיתִים, אֶחָד שֶׁל דָּם וְאֶחָד שֶׁל חֵלֶב, כָּל אֶחָד מִצְטָרֵף עִם הַנ״ט שֶׁל הֶתֵּר לְבַטֵּל חֲבֵרוֹ. וְכֵן כ״ט זֵיתִים שֶׁל הֶתֵּר שֶׁנָּפַל בָּהֶם כַּזַּיִת חֵלֶב, וּבִקְדֵרָה אַחֶרֶת הָיוּ שְׁלֹשִׁים שֶׁל הֶתֵּר וְנָפַל לְתוֹכוֹ כַּזַּיִת שֶׁל דָּם, וְנִתְעָרְבוּ בְּשׁוֹגֵג, מֻתָּר. וְכָל שֶׁכֵּן כְּבָ׳ זֵיתִים, אֶחָד שֶׁל גְּבִינָה וְאֶחָד שֶׁל בָּשָׂר, דְּכָל אֶחָד מְבַטֵּל חֲבֵרוֹ (בְּאֶרֶךְ כְּלָל כ״ד).

סימן צט

א חֲתִיכַת נְבֵלָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ בָּשָׂר וַעֲצָמוֹת שֶׁנָּפְלָה לִקְדֵרַת הֶתֵּר, עַצְמוֹת הָאִסּוּר מִצְטָרְפִים עִם הַהֶתֵּר לְבַטֵּל הָאִסּוּר, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁעַצְמוֹת הַהֶתֵּר מִצְטָרְפִין עִם הַהֶתֵּר, אֲבָל הַמּוֹחַ שֶׁבְּעַצְמוֹת אִסּוּר מִצְטָרֵף עִם הָאִסּוּר. וְגוּף הַקְּדֵרָה אֵינָהּ מִצְטָרֶפֶת, לֹא עִם הָאִסּוּר וְלֹא עִם הַהֶתֵּר. הַגָּה: וְיֵשׁ מַחְמִירִים שֶׁלֹּא לְצָרֵף עַצְמוֹת הָאִסּוּר עִם הַהֶתֵּר לְבַטֵּל (הַגָּהָה אַחַת בְּשׁ״ד בְּשֵׁם אוֹר זָרוּעַ) וּבִמְקוֹם הֶכֵּפֵד יֵשׁ לִסְמֹךְ אַמִּקְלִין וּמַתִּירִין, כִּי כֵן עִקָּר.

ב בַּמָּה דְּבָרִים אֲמוּרִים שֶׁעַצְמוֹת הָאִסּוּר מִצְטָרְפִין עִם הַהֶתֵּר, כְּשֶׁנָּפְלָה חֲתִיכַת הַנְּבֵלָה לִקְדֵרַת הֶתֵּר כְּשֶׁהָיְתָה חַיָּה, אֲבָל אִם נִתְבַּשְּׁלָה (תְּחִלָּה) וְאַחַר כָּךְ נָפְלָה לִקְדֵרַת הֶתֵּר, עֲצָמוֹת שֶׁבָּהּ מִצְטָרְפִים עִם הָאִסּוּר, לְפִי שֶׁבָּלְעוּ מִבְּשָׂר הַנְּבֵלָה כְּשֶׁנִּתְבַּשְּׁלָה לְבַדָּהּ.

ג בְּשְׂאָר אִסּוּרִים, חוּץ מִבָּשָׂר בְּחָלָב, חֲתִיכָה הַבְּלוּעָה מֵאִסּוּר מִצְטָרֶפֶת לְבַטֵּל הָאִסּוּר. הַגָּה: וְאֵין נוֹהֲגִין כֵּן, כִּי קַיְמָא לָן בְּכָל אִסּוּרִים חֲתִיכָה נַעֲשֵׂית נְבֵלָה, כִּדְלִעֵיל סִימָן צ״ב.

ד מְשַׁעֲרִים בָּרֹטֶב וּבַקִּיפָּה (פְּרִישׁ הַדַּק דַּק שֶׁל בָּשָׂר וְתַבְלִין הַמִּתְאַסֵּף בְּשׁוּלֵי קְדֵרָה) וּבַחֲתִיכוֹת. וּמְשַׁעֲרִין הַהֶתֵּר וְהָאִסּוּר כְּמוֹ שֶׁבָּא לְפָנֵינוּ, אַף עַל פִּי שֶׁהָיָה בַּהֶתֵּר יוֹתֵר מִתְּחִלָּה וְנִתְמַעֵט בְּבִשּׁוּלוֹ וְנִבְלַע בַּקְּדֵרָה. וְהָנֵי מִלֵּי בְּמִין בְּשֶׁאֵינוֹ מִינוֹ, אֲבָל אִם הוּא מִין בְּמִינוֹ מְשַׁעֲרִין גַּם בַּמָּה שֶׁבָּלְעָה הַקְּדֵרָה, וְעוֹמֵד בְּדָפְנֵי הַקְּדֵרָה. וּמְשַׁעֲרִים זֶה בְּאֹמֶד יָפֶה, וְרוֹאִין אוֹתוֹ כְּאִלּוּ הוּא בְּעַיִן, אֲבָל מַה שֶּׁכָּלָה וְאָבַד מֵחֲמַת הָאוּר אֵינוֹ מִצְטָרֵף, שֶׁזֶּה כָּלָה לְגַמְרֵי.

ה אֵין מְבַטְּלִין אִסּוּר לְכַתְּחִלָּה. וַאֲפִלּוּ נָפַל לְתוֹךְ הֶתֵּר שֶׁאֵין בּוֹ שִׁעוּר לְבַטְּלוֹ, אֵין מוֹסִיפִין עָלָיו הֶתֵּר כְּדֵי לְבַטְּלוֹ. עָבַר וּבִטְּלוֹ, אוֹ שֶׁרְבָּה עָלָיו, אִם בְּשׁוֹגֵג, מֻתָּר. וְאִם בְּמֵזִיד, אָסוּר לְמִבְטֵל עַצְמוֹ, אִם הוּא שֶׁלּוֹ, וְכֵן לְמִי שֶׁנִּתְבַּטֵּל בִּשְׁבִילוֹ. וַאֲסוּרִים לְמָכְרוֹ גַּם כֵּן לְיִשְׂרָאֵל אַחֵר, שֶׁלֹּא יֵהָנוּ מִמַּה שֶּׁבִּטְּלוּ (אֶרֶךְ כְּלָל כ״ד). וְלִשְׁאָר כָּל אָדָם, מֻתָּר. הַגָּה: וְדַוְקָא שֶׁנִּתְעָרֵב יָבֵשׁ בִּיבֵשׁ, אוֹ אֲפִלּוּ לַח בְּלַח לְמָאן דְּאָמַר שֶׁאֵין אוֹמְרִים בּוֹ חֲתִיכָה נַעֲשֵׂית נְבֵלָה, כִּדְלִעֵיל סִי׳ צ״ב. אֲבָל חֲתִיכָה שֶׁבָּלְעָה אִסּוּר, לֹא מְהַנֵּי שֶׁנִּתּוֹסֵף אַחַר כָּךְ הַהֶתֵּר, דְּהָא אָמְרִינַן בֵּהּ חֲתִיכָה נַעֲשֵׂית נְבֵלָה. (רַשְׁבָּ״א סִי׳ תצ״ח עִ״פ ס״ק י״ד). וְיֵשׁ אוֹמְרִים דַּאֲפִלּוּ בְּמָקוֹם דְּלָא אָמְרִינַן חֲתִיכָה נַעֲשֵׂית נְבֵלָה לֹא מְהַנֵּי הֶתֵּר לְבַטֵּל, אֶלָּא אִם נִתּוֹסֵף קֹדֶם שֶׁנּוֹדַע הַתַּעֲרוֹבוֹת, אֲבָל אִם נוֹדַע הַתַּעֲרוֹבֶת קֹדֶם, לֹא מְהַנֵּי מַה שֶּׁנִּתּוֹסֵף אַחַר כָּךְ. וּלְפִי זֶה, הָיָה צָרִיךְ הֶחְכֵּם הַמּוֹרֶה לְבַטֵּל אִסּוּר לְחַקֵּר אִם נִתּוֹסֵף הֶתֵּר לְאַחַר שֶׁנּוֹדַע (אֶרֶךְ כְּ׳ ל״ז). וְלֹא נָהֲגוּ כֵּן.

ו אִסּוּר שֶׁל דִּבְרֵיהֶם, אֵין מְעָרְבִין אוֹתוֹ בְּיָדַיִם כְּדֵי לְבַטְּלוֹ. וְאִם עָשָׂה כֵּן, בְּמֵזִיד, אָסוּר. אֲבָל אִם נָפַל מֵעַצְמוֹ, וְאֵין בַּהֶתֵּר כְּדֵי לְבַטְּלוֹ, מֻרְבֶּה עָלָיו וּמְבַטְּלוֹ. הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּאֵין לְבַטֵּל אִסּוּר דְּרַבָּנָן אוֹ לְהוֹסִיף עָלָיו, כְּמוֹ בְּאִסּוּר דְּאוֹרַיְיתָא. וְכֵן נוֹהֲגִין, וְאֵין לְשַׁנּוֹת. (טוּר בְּשֵׁם הָרֹא״שׁ וּבְהַגָּהַת ש״ד וּרְא״ה בב״ה וְרִ״ן וּמְרַדְכִי וְאַגְדָה פ״ק דְּבֵיצָה). אִסּוּר שֶׁנִּתְבַּטֵּל, כְּגוֹן שֶׁהָיָה ס׳ כְּנֶגְדּוֹ, וְנִתּוֹסֵף בּוֹ אַחַר כָּךְ מִן הָאִסּוּר הָרִאשׁוֹן, חוֹזֵר וְנֶעוֹר וְנֶאֱסָר, לָא שְׁנָא מִין בְּמִינוֹ לָא שְׁנָא מִין בְּשֶׁאֵינוֹ מִינוֹ, לָא שְׁנָא יָבֵשׁ לָא שְׁנָא לַח, לָא שְׁנָא נוֹדַע בֵּינְתַיִם אוֹ לֹא נוֹדַע בֵּינְתַיִם. (הַגָּהוֹת ש״ד סִימָן נ״ט). כַּזַּיִת חֵלֶב שֶׁנָּפַל לְמַיִם וְנִתְבַּטֵּל בְּס׳, וְאַחַר כָּךְ נָפַל מִן הַמַּיִם לִקְדֵרָה שֶׁל בָּשָׂר, מֻתָּר, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בַּבָּשָׂר ס׳ נֶגֶד הַחֵלֶב, שֶׁהֲרֵי נִתְבַּטֵּל בַּמַּיִם (בְּאֶרֶךְ). וְכָל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

ז אִם נִבְלַע אִסּוּר מֻעָט לְתוֹךְ כְּלִי בָּשָׂר, אִם דַּרְכּוֹ שֶׁל אוֹתוֹ כְּלִי לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ בְּשָׂפָע הֶתֵּר, מֻתָּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ לְכַתְּחִלָּה, כֵּיוָן שֶׁהָאִסּוּר מֻעָט וְאִי אֶפְשָׁר לָבֹא לִידֵי נְתִינַת טַעַם, וּלְפִיכָךְ אִסּוּר מַשֶּׁהוּ שֶׁנִּבְלַע בִּקְדֵרָה אוֹ בְּתוֹךְ קַנְקַנִּים וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם, מֻתָּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ לְכַתְּחִלָּה, וַאֲפִלּוּ בְּבֶן יוֹמוֹ, לְפִי שֶׁאִי אֶפְשָׁר לָבֹא

לִידֵי נְתִינַת טַעַם. אֲבָל אִם נִבְלַע בִּכְלִי שֶׁדַּרְכּוֹ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ לְעִתִּים בְּדָבָר מֵעָט כְּקֻעָרָה וְכַיּוֹצֵא בָּהּ, אָסוּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ אֲפִלּוּ בְּשֶׁפַע, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ בְּדָבָר מֵעָט וְיָבֹא לִידֵי נְתִינַת טַעַם.

סימן ק

א בְּרִיָּה, דְּהַיְנוּ כְּגוֹן נְמָלָה אוֹ עוֹף טָמֵא, וְגִיד הַנָּשֶׁה, וְאֵבֶר מִן הַחַי, וּבֵיצָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ אֶפְרוֹחַ וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם, אֲפִלּוּ בְּאֶלֶף לֹא בָּטֵל. וְאֵין לוֹ דִּין בְּרִיָּה, אֶלָּא אִם כֵּן הוּא דָּבָר שֶׁהָיָה בּוֹ חַיּוּת, לַאֲפוּקֵי חִטָּה אַחַת שֶׁל אִסּוּר. וְכֵן צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה דָּבָר שֶׁאָסוּר מִתְּחִלַּת בְּרִיָּתוֹ, לַאֲפוּקֵי עוֹף טָהוֹר שֶׁנִּתְנַבֵּל וְשׁוֹר הַנִּסְקָל. וְכֵן צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה דָּבָר שָׁלֵם, שֶׁאִם יֶחְלַק אֵין שְׁמוֹ עָלָיו, לַאֲפוּקֵי חֵלֶב. וְכֵן צָרִיךְ. שֶׁיִּהְיֶה שָׁלֵם. הַגָּה: וְעַקֶּר גִּיד הַנָּשֶׁה אֵינוֹ אֶלָּא עַל הַכַּף בִּלְבַד, וְהוּא כְּרֹחַב ד׳ אֶצְבָּעוֹת, וְאִם הוּא שָׁלֵם מִקָּרֵי בְּרִיָּה. (בְּאֹרַךְ כְּלַל כ״ח).

ב דָּבָר שֶׁהוּא בְּרִיָּה שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל עִם הַהֶתֵּר, אִם אֵינוֹ מַכִּירוֹ הַכֹּל אָסוּר, וְהָרוֹטֶב בְּנוֹתֵן טַעַם. וְאִם מַכִּירוֹ, זוֹרְקוֹ. וְהָאֲחֵרִים וְהָרוֹטֶב צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה בָּהֶם ס׳ כְּנֶגְדּוֹ, חוּץ מִגִּיד הַנָּשֶׁה שֶׁאֵין טַעֲמוֹ אוֹסֵר, דְּאֵין בַּגִּידִים בְּנוֹתֵן טַעַם. אֲבָל שַׁמְנוֹ, אוֹסֵר, וְצָרִיךְ שִׁשִּׁים כְּנֶגְדּוֹ לְהַתִּיר הָרוֹטֶב. לְפִיכָךְ יָרֵךְ שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל עִם גִּידוֹ, אִם מַכִּירוֹ זוֹרְקוֹ, וְכָל הַשְּׁאָר מֻתָּר, אִם יֵשׁ בּוֹ ס׳ כְּנֶגֶד שַׁמְנוֹ. וְאִם אֵינוֹ מַכִּירוֹ, כָּל הַחֲתִיכוֹת אֲסוּרוֹת. וְאִם יֵשׁ בַּקְּדֵרָה ס׳ כְּנֶגֶד הַשֻּׁמָּן, מֻתָּר הָרוֹטֶב; וְאִם לָאו, אָסוּר. וְאִם נִמּוֹחַ הַגִּיד וְאֵינוֹ נִכָּר, צָרִיךְ גַּם כֵּן ס׳ כְּנֶגְדּוֹ.

ג קְדֵרָה שֶׁל מָרָק שֶׁנָּפַל שָׁם בְּרִיָּה וְנֶאֶבְדָה, אָסוּר הַכֹּל.

ד יְרָקוֹת מְבֻשָּׁלוֹת שֶׁנִּמְצְאוּ בָּהֶם ג׳ תּוֹלָעִים, הַיְרָקוֹת אֲסוּרִים; אֲבָל מֵי הַשַּׁלְקוּת, מְסַנְּנָן וּמֻתָּרִים. וְכֵן הַבָּשָׂר, יְרַחֲצֶנּוּ וְיִבְדְּקֶנּוּ וּמֻתָּר.

סימן קא

א חֲתִיכָה הָרְאוּיָה לְהִתְכַּבֵּד דִּינָהּ כִּבְרִיָּה, דַּאֲפִילּוּ בְּאֶלֶף לֹא בָּטֵלָה. וַאֲפִלּוּ אִם הִיא אֲסוּרָה בַּהֲנָאָה, כְּיָון שֶׁאִם תִּתְבַּשֵּׁל הָיְתָה מֻתֶּרֶת וּרְאוּיָה לְהִתְכַּבֵּד. הַגָּה: וַאֲפִלּוּ אֵינָהּ אֲסוּרָה רַק מִדְּרַבָּנָן, אֵינָהּ בְּטֵלָה (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם הָרַמְב״ם). וְאִם הוּא סָפֵק אִם רְאוּיָה לְהִתְכַּבֵּד אוֹ לֹא, אֲזַלִינַן לְקוּלָּא (אֹרַח כְּלַל כ״ח) אֲפִלּוּ הִיא אֲסוּרָה מִדְּאוֹרַיְתָא.

ב אֵין לָהּ דִּין חֲתִיכָה הָרְאוּיָה לְהִתְכַּבֵּד, אֶלָּא אִם כֵּן אִסּוּרָהּ מֻחְמָת עַצְמָהּ, כְּגוֹן נְבֵלָה וּטְרֵפָה; אֲבָל אִם נֶאֶסְרָה מֻחְמֶת שֶׁקִּבְּלָה טַעַם מֵאִסּוּר וְלֹא הָיָה בָּהּ ס׳ לְבַטְּלוֹ, אֲפִלּוּ לְמִי שֶׁסּוֹבֵר חֲתִיכָה עַצְמָהּ נַעֲשֵׂית נְבֵלָה אֵין לָהּ דִּין חֲתִיכָה הָרְאוּיָה לְהִתְכַּבֵּד. הַגָּה: וַאֲפִלּוּ חֲתִיכָה שֶׁלֹּא נִמְלְחָה, בְּטֵלָה, דְּאֵין אִסּוּרָהּ מֻחְמֶת עַצְמָהּ רַק מֻחְמֶת דָּם הַבָּלוּעַ בָּהּ (שָׁם וְת״ה סִי׳ ק״ע). כָּל חֲתִיכָה שֶׁלֹּא נֶאֶסְרָה רַק כְּדֵי קְלִפָּה, בְּטֵלָה, דַּהֲרֵי הַקְּלִפָּה אֵינָהּ רְאוּיָה לְהִתְכַּבֵּד. (סֵפֶר הַתּוֹסָפוֹת וּבַהֲגָהוֹת ש״ד).

ג תַּרְנְגֹלֶת בְּנוֹצָתָהּ שֶׁנִּתְעָרְכָה בַּאֲחֵרוֹת, בְּטֵלָה, שֶׁהֲרֵי אֵינָהּ רְאוּיָה לְהִתְכַּבֵּד לִפְנֵי הָאוֹרְחִים כְּמוֹת שֶׁהִיא. וְאַף עַל פִּי שֶׁאַחַר שֶׁנִּתְעָרְכָה הֵסִירוּ הַנּוֹצָה. וְכֵן לֹא חֲשִׁיבָה רְאוּיָה לְהִתְכַּבֵּד אֶלָּא אִם כֵּן הִיא מְבֻשֶּׁלֶת. וְכֵן כָּבְשׁ שָׁלֵם אוֹ חֲתִיכָה גְּדוֹלָה יוֹתֵר מִדַּאי, לֹא חֲשִׁיבָה רְאוּיָה לְהִתְכַּבֵּד, שֶׁאֵין דֶּרֶךְ לִתֵּן לִפְנֵי הָאוֹרֵחַ כָּבְשׁ שָׁלֵם אוֹ חֲתִיכָה גְּדוֹלָה יוֹתֵר מִדַּאי. וְיֵשׁ חוֹלְקִים בְּכָל זֶה. הַגָּה: וְכֵן נוֹהֲגִין, מִלְּבַד תַּרְנְגֹלֶת בְּנוֹצָתָהּ דִּמְחֻסֶּרֶת מַעֲשֶׂה גָּדוֹל, דְּנוֹהֲגִים בָּהּ שֶׁהִיא בְּטֵלָה (טוּר בְּשֵׁם י״א וּבְמַהֲרִ״וְ וּבְשִׁ״ד). וְכֵן רַגְלַיִם אוֹ רֹאשׁ שֶׁלֹּא נֻחְרְכוּ מְשֻׁעָרָן. אֲבָל אִם כְּבָר נֻחְרְכוּ, חֲשִׁיבִי חֲתִיכָה הָרְאוּיָה לְהִתְכַּבֵּד, אֲפִלּוּ לֹא נִמְלְחוּ עֲדַיִן. וַאֲפִלּוּ כָּבְשׁ שָׁלֵם אֵינוֹ בָּטֵל (בַּהֲגָהוֹת ש״ד). מִיהוּ רַגְלַיִם שֶׁל עוֹפוֹת, מִלְּבַד רַגְלֵי אַוָּז, וְכֵן רַגְלֵי בְּהֵמָה דַּקָּה בִּמְדִינוֹת אֵלּוּ, לֹא חֲשִׁיבִי כְּלָל, וּבְטֵלִים. רֹאשׁ שֶׁל עוֹפוֹת אֵינוֹ חָשׁוּב, וּבָטֵל (אֹרַח כְּלַל כ״ח).

ד שֵׁמֶן הַכְּנָתָא אֵינוֹ רָאוּי לְהִתְכַּבֵּד. אֲבָל עוֹר שֶׁמֶן אַוָּז מִקְּרֵי רָאוּי לְהִתְכַּבֵּד. וְאֵינוֹ בָּטֵל (שָׁם).

ה קֻרְקְבָן וְכֵן שְׁאָר בְּנֵי מֵעַיִם, אֵינָם רְאוּיִים לְהִתְכַּבֵּד.

ו הָא דִּבְרִיָּה וַחֲתִיכָה הָרְאוּיָה לְהִתְכַּבֵּד לֹא בָּטְלִי, דַּוְקָא בְּעוֹדָם שְׁלֵמִים, אֲבָל אִם נֶחְתְּכוּ אוֹ נִתְרַסְּקוּ עַד שֶׁנֶּאֶבְדָה צוּרָתָן, בָּטְלִי, דִּתּוּ לֹא חֲשִׁיבִי. וַאֲפִלּוּ אִם נִתְרַסְּקוּ לְאַחַר שֶׁנִּתְעָרְבוּ עִם הַהֶתֵּר. וַאֲפִלּוּ לְאַחַר שֶׁנּוֹדַע הַתַּעֲרֹבֶת (הַגָּהַת ש״ד וְד״ע לָאֲפוּקֵי אוֹ״ה). וְהוּא שֶׁנִּתְרַסְּקוּ שֶׁלֹּא בְּמִתְכַּוֵּן לְבַטֵּל הָאִסּוּר, אֲבָל אִם נִתְכַּוֵּן לְכָךְ, אָסוּר לְמָרַסֵּק, אִם הוּא שֶׁלּוֹ, וְכֵן לְמִי שֶׁנִּתְרַסֵּק בִּשְׁבִילוֹ. וְאֵין חִלּוּק בֵּין נִתְעָרְבוּ בְּמִינָם אוֹ שֶׁלֹּא בְּמִינָם (ד״ע וּמִשְּׁמָעוּת הַפּוֹסְקִים וְלָאֲפוּקֵי אוֹ״ה).

ז אִם נֶחְתְּכָה חֲתִיכָה אַחַת, אֵין תּוֹלִין לוֹמַר שֶׁל אִסּוּר נֶחְתַּךְ, וּמִתְבַּטֵּל, וְיִהְיוּ כֻּלָּן מֻתָּרוֹת, אֶלָּא אוֹתָהּ שֶׁנֶּחְתְּכָה בִּלְבַד מֻתֶּרֶת מִפְּנֵי נַפְשָׁךְ, אִם הִיא שֶׁל אִסּוּר, אַף כֻּלָּן מֻתָּרוֹת. וְאִם אֵינָהּ שֶׁל אִסּוּר, הֲרֵי הִיא מֻתֶּרֶת. וַאֲפִלּוּ נֶחְתְּכוּ רַבָּן אֵין תּוֹלִין לוֹמַר שֶׁהָאִסּוּר מֻרְבֶּה שֶׁנֶּחְתְּכוּ, אֶלָּא כָּל הַנֶּחְתָּכוֹת מֻתָּרוֹת וְהַשְּׁלֵמוֹת אֲסוּרוֹת.

ח קֻרְקְבָן שֶׁנִּמְצָא נָקוּב, וְנִתְעָרְבָה אוֹתָהּ תַּרְנְגֹלֶת עִם אֲחֵרוֹת, מְדִמִּין שֶׁמָּן שֶׁבְּקֻרְקְבָן לְשֶׁמֶן הַתַּרְנְגֹלֶת שֶׁל מְקוֹם חִבּוּר הַקֻּרְקְבָן, וְאִם דּוֹמִים לְגַמְרֵי, מַכְשִׁירִים הָאֲחֵרוֹת. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

ט רֹאשׁ בֶּבֶשׁ שֶׁנִּמְצָא טְרֵפָה, וְלֹא נוֹדַע מֵאֵיזֶה בֶּבֶשׁ הוּא, וְהִקִּיפוּ הָרֹאשׁ לְצַוָּארוֹ שֶׁל אֶחָד מֵהַכְּבָשִׂים וְנִמְצְאוּ הַחֲתִיכוֹת דּוֹמוֹת וּמְכֻוָּנוֹת יָפָה, יֵשׁ לִפְסֹחַ עַל זֶה לְהַתִּיר הָאֲחֵרוֹת.

סימן קב

א כָּל דָּבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ מַתִּירִין, כְּגוֹן בֵּיצָה שֶׁנּוֹלְדָה בְּיוֹם טוֹב, שֶׁרְאוּיָה לְמָחָר, אִם נִתְעָרְבָה בַּאֲחֵרוֹת, בֵּין שְׁלֵמָה בֵּין טְרוּפָה, אֵינָהּ בְּטֵלָה אֲפִלּוּ בְּאֶלֶף. וַאֲפִלּוּ סָפֵק אִם נוֹלְדָה בְּיוֹם טוֹב, וְנִתְעָרְבָה בַּאֲחֵרוֹת, אֲסוּרוֹת. וְאִם נִתְעָרְבָה בְּשֶׁאֵינָהּ מִינָהּ, בְּטֵלָה בְּסִ׳. (טור רש״ד ותשו׳ הָרֹא״ש וְר׳ יְרוּחָם וְהַגָּהוֹת ש״ד וְרש״ל וְרוֹקֵחַ וְכנ״ד סְמַ״ג וּסְמַ״ק בהל׳ י״ט וְכֵן כָּתַב או״ה כְּלָל כ״ו בְּשֵׁם סְמַ״ג וְת״ח כְּלָל מ״ג וְלֹא כְּבַ״ח וּסְמַ״ק סִימָן רי״ד וְכֵן מֻשְׁמָע בַּאֲגֻדָּה וּמְרַדְּכִי רֵישׁ בֵּיצָה בְּשֵׁם ראבי״ה וְכֵן כָּתַב טא״ח סִימָן תקי״ג וְהָאֲגוּר בְּשֵׁמוֹ וְהאו״ה כְּלָל כ״ה בְּשֵׁם מָרְדְּכַי רֵישׁ בֵּיצָה בְּשֵׁם ראבי״ה וְלֹא כב״ח). הַגָּה: מִיהוּ אִם לִבְנוֹ בָּהּ מַאֲכָל, אוֹ נָתְנוּ בַּקֻּרְקְבָן לְתֹקֶן הַקֻּרְקְבָן, כְּגוֹן שֶׁמְּלְאוּהָ בְּתַרְנְגֹלֶת, אֵינָהּ בְּטֵלָה (הַגָּהַת ש״ד וּבְאֹרַךְ) וְעַיֵּן בא״ח סִימָן תקי״ג.

ב יֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁלֹּא אָמְרוּ דָּבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ מַתִּירִין אֶלָּא כְּשֶׁהַמַּתִּיר עָתִיד לָבוֹא עַל כָּל פָּנִים, אוֹ אִם הַמַּתִּיר בְּיָדוֹ לַעֲשׂוֹתוֹ בְּלֹא הֶפְסֵד, אֲבָל דָּבָר שֶׁאֵינוֹ בְּיָדוֹ, וְאֵינוֹ וַדַּאי שֶׁבָּא הַמַּתִּיר, אֵינוֹ בִּדִּין דָּבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ מַתִּירִין. לְפִיכָךְ, בֵּיצָה שֶׁל סְפֵק טְרֵפָה שֶׁנִּתְעָרְבָה בַּאֲחֵרוֹת, אֵינוֹ בִּדִּין דָּבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ מַתִּירִין, לְפִי שֶׁאֵין הַמַּתִּיר בְּיָדוֹ וְאֵינוֹ בְּיָדוֹ.

ג כְּלִי שֶׁנֶּאֱסַר בִּבְלִיעַת אִסּוּר, שֶׁנִּתְעָרֵב בַּאֲחֵרִים וְאֵינוֹ נִכָּר, בָּטֵל בְּרֹב וְאֵין דָּנִין אוֹתוֹ כְּדָבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ מַתִּירִין לְפִי שֶׁצָּרִיךְ לְהוֹצִיא עָלָיו הוֹצָאוֹת לְהַגְעִילוֹ, וְכָל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

ד יֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר דְּלֹא שַׁנָּךְ דָּבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ מַתִּירִין הֵיכָא שֶׁהַמַּאֲכָל מִתְקַלְקֵל. הַגָּה: הָא דְּדָבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ מַתִּירִין אֵינוֹ בָּטֵל, הַיְנוּ דַּוְקָא אִם הָאִסּוּר בְּעַיִן אוֹ שֶׁיֵּשׁ עֲדַיִן מַמָּשׁוּת הָאִסּוּר בַּתַּעֲרֹבֶת, אֲבָל טַעֲמוֹ, בָּטֵל (טור א״ח סי׳ תקי״ג וּבְאֹרַךְ וְהגי״א סוֹף עִבּוּרִין וּכְבִיבִים וּמהרא״י בְּשֵׁם מהרי״ח). וְכֵן אִם אֵין אִסּוּרוֹ מַחֲמַת עַצְמוֹ, בָּטֵל. וְלָכֵן חֲתִיכָה שֶׁלֹּא נִמְלְחָה תּוֹךְ ג׳ יָמִים, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ אוֹמְרִים דְּמִקְרֵי דָּבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ מַתִּירִין הוֹאִיל וּמֻתֶּרֶת לְצָלִי, אֲפִלּוּ הָכִי בְּטֵלָה, דְּאֵין אִסּוּרָהּ אֶלָּא מֵחֲמַת דָּם הַבָּלוּעַ בָּהּ (תורת הבית סימן ק״ע). כָּל אִסּוּר שֶׁלֹּא הָיָה נָכָר לְגֶרֶם שֶׁנִּתְעָרֵב, הֲרֵי בָּטֵל אַף עַל פִּי שֶׁהוּא דָּבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ מַתִּירִין (בְּאֹרַךְ כְּלָל כ״ה בְּשֵׁם סְמַ״ג וּמְרַדְּכִי פ״ק דְּשַׁבָּת). מִי שֶׁנָּדַר מִדָּבָר אֶחָד וְנִתְעָרֵב אַחַר כָּךְ, לְדִידֵיהּ מִקְרֵי דָּבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ מַתִּירִין (שם וּבְמֵימוֹנִי פ״ח מִנְּדָרִים וּבר״ן פ״ק וְאו״ה וְהוּא ש״ס עֲרוּךְ פ״ו מִנְּדָרִים דַּף נ״ט וּירוּשַׁלְמִי פ״ו מִנְּדָרִים וּמִסְּתָם מִכָּל הַפּוֹסְקִים), דְּהָא אֶפְשָׁר לִשְׁאֹל עַל נִדְרוֹ. דָּבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ הֶתֵּר וְחוֹזֵר וְנֶאֱסָר, כְּגוֹן חֻמֶּץ בְּפֶסַח, לֹא מִקְרֵי דָּבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ מַתִּירִין (מָרְדְּכִי פֶּרֶק כ״ש). וְיֵשׁ חוֹלְקִין בָּזֶה. (רַמְב״ם פט״ו מהמ״א) וְלֹא מִקְרֵי דָּבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ מַתִּירִין אֶלָּא אִם כֵּן הַתֵּר לְמִי שֶׁנֶּאֱסָר, אֲבָל אִם נִשְׁאַר לְאֶחָד לְעוֹלָם אָסוּר, אַף עַל גַּב שֶׁמַּתֵּר לַאֲחֵרִים כְּגוֹן הַמְבַשֵּׁל בְּשַׁבָּת, לֹא מִקְרֵי דָּבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ מַתִּירִין (בית יוסף בְּשֵׁם רַבֵּנוּ יְרוּחָם בְּשֵׁם הָרַמ״ה).

סימן קג

א כָּל דָּבָר שֶׁטַּעֲמוֹ פָּגוּם, אֵינוֹ אוֹסֵר תַּעֲרֹבְתּוֹ. וַאֲפִלּוּ אֵין טַעֲמוֹ פָּגוּם מֵחֲמַת עַצְמוֹ, שֶׁבִּפְנֵי עַצְמוֹ הוּא מַטְעִם וּמְשֻׁבָּח, אֶלָּא שֶׁפּוֹגֵם תַּעֲרֹבְתּוֹ, מֻתָּר. הַגָּה: מִיהוּ דְּבָרִים הַחֲשׁוּבִים כִּבְרִיָּה אוֹ כַּיּוֹצֵא בָּהּ, אִם אֵינָן פְּגוּמִים בְּעַצְמָן אַף עַל פִּי שֶׁפּוֹגְמִין הַתַּבְשִׁיל, אֵינָן בְּטֵלִים אֲפִלּוּ בְּאֶלֶף (וְכֵן כָּתַב הָאֹרֹךְ פֶּרֶק כ״ב).

ב פְּגָם זֶה אֵין צָרִיךְ שֶׁיִּפְגֹּם לְגַמְרֵי עַד שֶׁיִּהְיֶה קֶרַח לְאָכְלוֹ, אֶלָּא אֲפִלּוּ פּוֹגֵם קְצָת אֵינוֹ אוֹסֵר תַּעֲרֹבְתּוֹ. וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר, דְּהַיְנוּ דַּוְקָא כְּשֶׁנִּתְעָרֵב אִסּוּר מֵעָט עִם הֶתֵּר מְרֻבֶּה, אֲבָל אִסּוּר מְרֻבֶּה וְהֶתֵּר מֵעָט, וַאֲפִלּוּ מֻחֲצָה עַל מֻחֲצָה, אֵין אוֹמְרִים נוֹתֵן טַעַם לְפָגָם מֵהָתָר, עַד שֶׁיִּפְגֹּם לְגַמְרֵי שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לְמַאֲכַל אָדָם. וְאִם אֵין שָׁם מַמָּשׁוּת שֶׁל אִסּוּר, אֶלָּא טַעֲמוֹ בִּלְבַד, אֲפִלּוּ אִסּוּר מְרֻבֶּה וְהֶתֵּר מֵעָט, מֻתָּר אִם פּוֹגֵם קְצָת. וְיֵשׁ מִי שֶׁחוֹלֵךְ (פ׳ מְקֹנֶה לְהַחֲמִיר, וְאוֹסֵר) לוֹמַר שֶׁאִם הִגְדִּיל הָאִסּוּר מִדָּתוֹ שֶׁל הֶתֵּר עַד שֶׁהוּא מַשְׁבִּיחַ יוֹתֵר כְּשֶׁאָכְלוֹ בְּגֹדֶל מִדָּתוֹ מִמַּה שֶׁהוּא פּוֹגֵם בְּהֶפְסֵד טַעֲמוֹ, אָסוּר, עַד שֶׁיִּפָּסֵל מִלֶּאֱכֹל אָדָם. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, שֶׁפּוֹגֵם מִתְּחִלָּתוֹ וְעַד סוֹפוֹ, אֲבָל אִם הִשְׁבִּיחַ וּלְבַסּוֹף פּוֹגֵם, אוֹ פּוֹגֵם וּלְבַסּוֹף הִשְׁבִּיחַ, אָסוּר. הַגָּה: יֵשׁ אוֹמְרִים אַף עַל גַּב דְּהָאִסּוּר (נ״ח טַעַם) לְפָגָם וְהַמַּאֲכָל מֻתָּר, מִכָּל מָקוֹם הַקְּדָרָה אֲסוּרָה, וְאִם בִּשְּׁלוּ בָּהּ אַחַר כָּךְ תּוֹךְ מֵעֵת לָעֵת תַּבְשִׁיל שֶׁהָאִסּוּר הָרִאשׁוֹן נוֹתֵן בּוֹ טַעַם לְשֶׁבַח, נֶאֱסָר הַתַּבְשִׁיל הַשֵּׁנִי אִם לֹא הָיָה בּוֹ ס׳ נֶגֶד הָאִסּוּר הָרִאשׁוֹן. אֲבָל אִם נִעֲרוּ הַתַּבְשִׁיל הָרִאשׁוֹן בְּכַף, וְתָחֲבוּ אַחַר כָּךְ הַכַּף לְתַבְשִׁיל שֵׁנִי שֶׁהוּא גַּם כֵּן פּוֹגֵם, לֹא נֶאֱסָרָה הַקְּדָרָה. וְכֵן בְּדָבָר שֶׁאֵין לוֹ טַעַם כְּלָל, כְּגוֹן הַיּוֹרָה שֶׁמַּתִּיכִין בּוֹ הַדֹּבֶשׁ, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ שָׁם רַגְלֵי הַדְּבוֹרִים, לֹא נֶאֱסָרָה הַיּוֹרָה וְכָל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה. (שָׁם בְּאֹרַךְ).

ג אֲפִלּוּ אֵין כַּחַ בָּאִסּוּר לְבַדּוֹ לְפָגֹם אֶלָּא עַל יְדֵי דָּבָר אַחֵר שֶׁמְּסַיְּעוֹ, כְּגוֹן שֶׁנָּפַל אִסּוּר לְקֻדָּרָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ מֶלַח אוֹ תַּבְלִין מְדוּכִין (בְּטור תְּרֵבִין) וְאִלְמָלֵא הַמֶּלַח וְהַתַּבְלִין שֶׁבָּהּ לֹא הָיָה כַּחַ בָּאִסּוּר לְפָגֹם, אֲפִלּוּ הָכִי מֻתָּר.

ד שֶׁמֶן וּדְבַשׁ שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים, אַף עַל פִּי שֶׁהֵם מְבֻשָּׁלִים, מֻתָּרִים מִפְּנֵי שֶׁהַבָּשָׂר פּוֹגֵם אֶת הַשֶּׁמֶן וּמַסְרִיחוֹ, וְכֵן לְדָבַשׁ. הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּבָשָׂר אֵינוֹ פּוֹגֵם דְּבַשׁ עַצְמוֹ, רַק מַשְׁקֶה הַנַּעֲשֶׂה מִדְּבַשׁ (מהרי״ל בְּהַגָּהַת ש״ד סִימָן כ״ב וְעוֹד הַרְבֵּה פּוֹסְקִים עַיֵּן ס״ק י״ג) ; וּבְמָקוֹם שֶׁאֵין הֶפְסֵד גָּדוֹל, יֵשׁ לְהַחְמִיר. בָּשָׂר אוֹ חֶלֶב בְּיַיִן, הֲוֵי לְפָגָם, וּמֻתָּר. (הַגָּהוֹת אֲשֵׁרי״ ס״ב דע״ג).

ה כָּל קְדֵרָה שֶׁאֵינָהּ בַּת יוֹמָא חֲשִׁיבָה טַעֲמָהּ לִפְגָם, וְאֵינָהּ אוֹסֶרֶת. וְנִקְרֵאת בַּת יוֹמָא כָּל זְמַן שֶׁלֹּא שָׁהֲתָה מֵעֵת לְעֵת אַחַר שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל בָּהּ הָאסוּר, וְכֵיוָן שֶׁעָבַר עָלֶיהָ מֵעֵת לְעֵת אַחַר שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל בָּהּ הָאסוּר אֵינָהּ נִקְרֵאת בַּת יוֹמָא. וְאִם בִּשֵּׁל בָּהּ כְּשֶׁאֵינָהּ בַּת יוֹמָא, הַתַּבְשִׁיל מַתָּר דְּהָוֵי נוֹתֵן טַעַם לִפְגָם. וְהוּא שֶׁתִּהְיֶה מוּדַחַת שֶׁלֹּא יְהֵא שָׁמֶן עַל פָּנֶיהָ, שֶׁאִם לֹא הֻדִּיחָהּ, אוֹסֶרֶת, וַהֲרֵי הִיא כַּחֲתִיכַת אִסּוּר שֶׁלֹּא נִפְגְּמָה. וְיֵשׁ מַתִּירִין אֲפִלּוּ בִּשֵּׁל בָּהּ קֹדֶם שֶׁהֻדִּיחָהּ. הַגָּהּ: וְאִם יֵשׁ סְ נֶגֶד מַה שֶּׁדָּבוּק עָלֶיהָ, לְכֵלִי עָלְמָא שָׁרֵי מֵאַחַר דְּהַקְּדֵרָה אֵינָהּ בַּת יוֹמָא. וְהָכִי נָהוּג (אוֹ״ח).

ו יֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר, שֶׁאִם שָׁמוּ פִּלְפְּלִין בִּקְדֵרָה שֶׁל אִסּוּר שֶׁאֵינָהּ בַּת יוֹמָא, הַכֹּל אָסוּר, דְּחוּרְפֵיהּ מְשַׁוְּיָא לֵהּ לְשֶׁבַח (הַכְרָעַת עַצְמוֹ בב״י).

ז קְדֵרָה שֶׁהִיא בְּלוּעָה מִבְּשָׁר וְחָלָב שֶׁנִּתְבַּשְּׁלוּ בָּהּ בְּיַחַד אוֹ בָּזֶה אַחַר זֶה, וְקֹדֶם שֶׁעָבַר לַיְלָה אֶחָד הֶחֱמוּ בָּהּ מַיִם, חֲשִׁיבָה בַּת יוֹמָא עַד שֶׁתִּשְׁהֶה מֵעֵת לְעֵת מִשָּׁעָה שֶׁהוּחֲמוּ בָּהּ הַמַּיִם. הַגָּהּ: אֲבָל אִם עָבְרָה לַיְלָה בֵּין בִּשּׁוּל בָּשָׂר לְחָלָב, אַף עַל גַּב דְּאַחַר כָּךְ הֶחֱמוּ הַמַּיִם מִיָּד, נַמִּי דִּינָא הָכִי. וְהוּא הַדִּין בְּכָל הָאִסּוּרִים לְפִי מַאי דְּקַיְמָא לָן בְּכָל הָאִסּוּרִים חֲתִיכָה נַעֲשֵׂית נְבֵלָה (בית יוסף וסִבְרַת תַּרְבּוּ). וְעַיֵּן לְעֵיל סִימָן צ״ב. וּבְמָקוֹם הֶפְסֵד יֵשׁ לְהַתִּיר בְּכֹהֲאי גַּוְנָא בְּשָׂאָר אִסּוּרִים בְּכָל עִנְיָן, רַק שֶׁיִּהְיֶה מֵעֵת לְעֵת מְזֻמָּן בְּשׁוּל הָאִסּוּר.

סימן קד

א עַכְבְּרָא דְּדַבְרָא נוֹתֵן טַעַם לְשֶׁבַח הוּא, שֶׁהֲרֵי עוֹלֶה עַל שֻׁלְחַן מְלָכִים. אֲבָל עַכְבְּרָא דְּמָתָא, מְסַפְּקָא לָן אִם מַשְׁבִּיחַ בְּשֶׂכָר וְחֹמֶץ, אוֹ אִם הוּא פּוֹגֵם. וּלְפִיכָךְ, אִם נָפַל לְשֶׂכָר אוֹ לְחֹמֶץ, בְּצוֹנֵן, וְהֻסִּירוּ שָׁלֵם, אִם לֹא שָׁהָה בְּתוֹכוֹ מֵעֵת לְעֵת, מֻתָּר. אֲבָל אִם הָיָה רוֹתֵחַ, אוֹ אֲפִלּוּ צוֹנֵן וְשָׁהָה בְּתוֹכוֹ מֵעֵת לְעֵת, בֵּין שֶׁהֻסִּירוּ שָׁלֵם, בֵּין שֶׁנִּחְתַּךְ לַחֲתִיכוֹת דַּקּוֹת וְיָכוֹל לְסַנְּנוֹ בְּמִסְנֶנֶת בְּעִנְיָן שֶׁלֹּא יִשָּׁאֵר מִמֶּנּוּ בְּתוֹכוֹ כְּלוּם, בֵּין שֶׁנִּמּוֹחַ בְּתוֹכוֹ לְגַמְרֵי וְנַעֲשָׂה כֻּלּוֹ מַשְׁקֶה וְלֹא נִשְׁתַּיֵּר מִמֶּנּוּ שׁוּם מַמָּשׁוּת, נִתָּר עַל יְדֵי שֶׁיִּהְיֶה שִׁשִּׁים בַּהֶתֵּר כְּנֶגֶד הָעַכְבָּר. וְאִם נֶחְתַּךְ לַחֲתִיכוֹת דַּקּוֹת, וְהוּא בְּעִנְיָן שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְסַנְּנוֹ כְּגוֹן שֶׁנִּתְעָרֵב הַשֵּׂכָר אוֹ הַחֹמֶץ בְּמַאֲכָל עָב, הַכֹּל אָסוּר וְאֵין שָׁם בְּטוּל, דְּחֵישִׁינַן שֶׁמָּא יִפְגַּע בְּמַמָּשׁוֹ שֶׁל אִסּוּר וְלֹא יַרְגִּישׁ. הַגָּהּ: וְדַוְקָא בְּשֶׁרֶץ יֵשׁ לְחוּשׁ אִם נִשְׁאַר שָׁם שֶׁלֹּא יוּכַל לְהוֹצִיאוֹ, אֲבָל בִּשְׁאָר אִסּוּרִין אֵין לָחוּשׁ (כְּדְ מִשְׁמַע בְּאֹרַךְ כְּלָל ל״ב).

ב אִם נָפַל לְיַיִן וְשֶׁמֶן אוֹ לִשְׁאָר מַשְׁקִין, פּוֹגֵם בְּרַבֵּאי וְאֵין צָרִיךְ סְ לְבַטֵּל פְּלִיטָתוֹ. הַגָּהּ: וּלְפִי זֶה, אִם נָפַל לְשֶׁמֶן נַמִּי דִּינָא הָכִי. וְיֵשׁ מַחֲמִירִין בְּשֶׁמֶן וַאֲפִלּוּ אִם הוּא קָשֶׁה לְפָנֵינוּ, אִם שָׁפְכוּ מִדֵּי יוֹם וְיוֹם שֶׁמֶן בַּקְּדֵרָה וְיֵשׁ לְסַפֵּק שֶׁמָּא הָעַכְבָּר הָיָה שָׁם כְּשֶׁעֵרוּ עָלָיו שֶׁמֶן רוֹתֵחַ, הַכֹּל אָסוּר, אֲפִלּוּ יֵשׁ סְ בַּשֶּׁמֶן נֶגֶד כָּל הָעַכְבָּר; וְאִם לֹא עֵרוּ עָלָיו, אוֹ שֶׁעֵרוּ עָלָיו וְיָדוּעַ שֶׁלֹּא הָיָה שָׁם הָעַכְבָּר כְּשֶׁעֵרוּ עָלָיו, וְהַשֶּׁמֶן בָּא לְפָנֵינוּ כְּשֶׁהוּא קָשֶׁה (תְּשׁוּבַת הָרַא״שׁ וְהַגָּהוֹת מֵיְמוֹנִי פט״ו וְהַגָּהוֹת פַּרְדְּכֵי דְּחֻלִּין וּבְהַגָּהַת ש״ד וּבְאֹרַךְ) וְכֵן נִמְצָא הָעַכְבָּר עָלָיו, סָגֵי לֵיהּ בִּנְטִילַת מָקוֹם וְלֹא מַחְזִקִינַן אִסּוּר שָׁמָּא הָיָה הַשֶּׁמֶן רַךְ כְּשֶׁנָּפַל שָׁם וְכָבוּשׁ הָוֵי כְּמִבַּשָּׁל, דְּמַתָּר מִכֹּחַ סְפֵק סְפֵיקָא, סָפֵק נָפַל שָׁם כְּשֶׁהָיָה קָשֶׁה, וְאִם תִּמְצָא לוֹמַר כְּשֶׁהָיָה רַךְ, שֶׁמָּא נִתְקַשָּׁה קֹדֶם שֶׁעִיֵּר כְּבִישָׁה. וּבְמָקוֹם שֶׁהַשֶּׁמֶן מָאוּס לְאֻכָל, אָסוּר לְהַדְלִיקוֹ גַּם כֵּן בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, מִשּׁוּם הַקָּרִיבֵהוּ נָא לְפֶחָתֶךָ (מַלְאָכִי א, ח) (ר״ן בְּשֵׁם נָאוֹן וְרַשְׁבָּ״א פג״ה וְרִ׳ יְרוּחָם וְאוֹר״ה בְּשֵׁם פַּרְדְּכֵי פג״ה וְהַמְחַבֵּר בא״ח סִ׳ קנ״ד סִ״ב) וּבְמָקוֹם הֶפְסֵד גָּדוֹל יֵשׁ לִסְמֹךְ אַדִּבְרֵי הַמִּקַּלִּין.

ג דְּבָרִים הַמְּאוּסִים, שֶׁנִּפְּשׁוּ שֶׁל אָדָם קָצָה בָּהֶם, כִּנְמָלִים וּזְבוּבִים וְיַתּוּשִׁים שֶׁכָּל אָדָם בּוֹדֵל מֵהֶם לְמָאוּסָן, אֲפִלּוּ נִתְעָרְבוּ בְּתַבְשִׁיל וְנִמְחָה גּוּפָן לְתוֹכוֹ, אִם הַהֶתֵּר רָבֶה עָלָיו, מֻתָּרִים. וּמִכָּל מָקוֹם כָּל שֶׁאֶפְשָׁר לְבָדֹק וּלְהַעֲבִיר בְּמִסְנֶנֶת, בּוֹדֵק וּמְסַנֵּן. מִיהוּ בַּחֲלָא וְשִׁכְרָא, יֵשׁ לָחוּשׁ כְּמוֹ בְּעַכְבָּר. (בית יוסף לְרַעַת הָרַשְׁבָּ״א).

סימן קה

א אִסּוּר שֶׁנִּשְׁרָה עִם הֶתֵּר מֵעֵת לְעֵת בְּצוֹנֵן, מִקְרֵי כָּבוּשׁ, וַהֲרֵי הוּא כִּמְבֻשָּׁל וְנֶאֱסָר כֻּלּוֹ. אֲבָל פָּחוֹת מִכָּאן, בַּהֲדָחָה סָגֵי. הַגָּהּ: וְכָל מָקוֹם דְּאָמְרִינַן כָּבוּשׁ כִּמְבֻשָּׁל, אֲפִלּוּ מַה שֶּׁחוּץ לַכְּבִישָׁה אָסוּר, דְּעַל יְדֵי הַכְּבִישָׁה שֶׁלְּמַטָּה מִפְּעַפֵּעַ לְמַעְלָה, כְּמוֹ בְּבִשּׁוּל. וְיֵשׁ מְקִלִּין בְּמַה שֶּׁבַּחוּץ (אוֹר״ה כְּלָל ל׳). וְסָפֵק כָּבוּשׁ, אָסוּר, מִלְּבַד בְּבָשָׂר עִם חָלָב דְּאָזְלִינַן לְקֻלָּא, דְּמִן הַתּוֹרָה אֵינוֹ אָסוּר רַק בְּבִשּׁוּל מַמָּשׁ (שָׁם וְרַשְׁ״לְ). וְאִם הוּא כָּבוּשׁ בְּתוֹךְ צִיר אוֹ בְּתוֹךְ חֹמֶץ (ד״ע), אִם שָׁהָה כְּדֵי שֶׁיִּתְּנֶנּוּ עַל הָאוּר וְיַרְתִּיחַ וְיִתְחִיל לְהִתְבַּשֵּׁל, הֲרֵי הוּא כִּמְבֻשָּׁל; וּבְפָחוֹת מִשְּׁעוּר זֶה, לֹא נֶאֱסַר אֶלָּא כְּדֵי קְלִפָּה. וְעַיֵּן לְעֵיל סִימָן ע׳ מִדִּין בָּשָׂר שֶׁנָּפַל לְצִיר.

ב חֹם שֶׁל כְּלִי רִאשׁוֹן שֶׁהַיָּד סוֹלֶדֶת בּוֹ, מְבַשֵּׁל וְאוֹסֵר כֻּלּוֹ. אֲבָל חֹם שֶׁל כְּלִי שֵׁנִי אֵינוֹ מְבַשֵּׁל. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁגַּם כֵּן אֵינוֹ מַפְלִיט וְאֵינוֹ מַבְלִיעַ. וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּמִכָּל מָקוֹם הוּא מַפְלִיט וּמַבְלִיעַ, וְאוֹסֵר כְּדֵי קְלִפָּה. וְרָאוּי לְחוּשׁ לִזֶּהֶר בַּדָּבָר לְכַתְּחִלָּה (וְעַיֵּן לְעֵיל סִ׳ ס״ח סְעִיף י״ג), אֲבָל בְּדִיעֲבַד מֻתָּר בְּלֹא קְלִפָּה, וּבַהֲדָחָה בְּעָלְמָא סָגֵי. וְעַיֵּן לְעֵיל סִימָן ס״ח וצ״ב וצ״ה נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי כְּלִי שֵׁנִי וְעֵרוּי.

ג נָפַל אִסּוּר חַם לְתוֹךְ הֶתֵּר חַם דִּכְלִי רִאשׁוֹן, אוֹ אֲפִלּוּ אִסּוּר צוֹנֵן לְתוֹךְ הֶתֵּר חַם, הַכֹּל אָסוּר, דְּתַתָּאָה גָּבַר עַל הָעֶלְיוֹן וּמְחַמְּמוֹ עַד שֶׁמַּפְלִיט בַּתַּחְתּוֹן. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר דְּהֶתֵּר צוֹנֵן לְתוֹךְ אִסּוּר חַם, שֶׁהַכֹּל אָסוּר. אֲבָל אִם הָעֶלְיוֹן חַם וְהַתַּחְתּוֹן צוֹנֵן, אֵינוֹ אוֹסֵר אֶלָּא כְּדֵי קְלִפָּה, אֲפִלּוּ אִם הָעֶלְיוֹן חַם אִסּוּר. הַגָּהּ: וְכָל זֶה לֹא מַיְרֵי אֶלָּא בְּחַם כְּלִי רִאשׁוֹן, כְּגוֹן מִיָּד שֶׁהֻסִּירוּ מִן הָאֵשׁ מִנִּיחוֹ עִם הַהֶתֵּר. אֲבָל אִם כְּבָר מָגַח בִּכְלִי שֵׁנִי, וְאַחַר כָּךְ מִנִּיחַ הַהֶתֵּר אֶצְלוֹ אוֹ עָלָיו, אֵינוֹ אוֹסֵר כְּלָל, דִּכְלִי שֵׁנִי אֵינוֹ אוֹסֵר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר (כְּדְ מִשְׁמַע מִלְּשׁוֹן תַּרְבּוּ). וְאִם הִנִּיחָהּ זֶה אֵצֶל זֶה, אִם שְׁנֵיהֶם חַמִּים מֵחֹם כְּלִי רִאשׁוֹן, הַכֹּל אָסוּר. וְאִם הָאֶחָד צוֹנֵן, הַהֶתֵּר צָרִיךְ קְלִיפָּה בְּמָקוֹם שֶׁנָּגַע (אוֹר״ה כְּלָל כ״ט ד״ב וְהַגָּהַת ש״ד). אִסּוּר שֶׁהִנִּיחוּ בִּכְלִי הֶתֵּר אוֹ לְהֶפֶךְ,

אַמְרִינַן בֵּיהּ גַּם כֵּן דִּין תַּתָּאָה גָּבֵר, כְּמוֹ בְּב׳ חֲתִיכוֹת (שם כְּלַל ל״ח). וְעַיִן לְעֵיל סִימָן צ״ד אִם חָתַךְ בָּשָׂר בְּסַכִּין חוֹלֶבֶת. אָסוּר לְעָרוֹת מִכְּלֵי שֵׁיִשׁ בּוֹ שֶׁמֶן כָּשֵׁר לְגַר דּוֹלֵק שֵׁיִשׁ בּוֹ חֵלֶב אוֹ שֶׁמֶן אִסּוּר (ג״ז שָׁם וּמַרְדְּכִי פכ״ה וְעַיִן בְּתְשׁוּבַת מַהֲרַי״ל וּבְפִסְקֵי מהרא״י סִימָן ק״נ), וּבְדִיעֲבַד אֵין לֶחוּשׁ (אָרוּךְ).

ד בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, כְּשֶׁנָּפַל לְתוֹךְ הַתַּבְשִׁיל, מִפְּנֵי שֶׁהָרוֹטֶב מוֹלִיךְ פְּלִיטַת הָאִסּוּר וּמְעָרְבוֹ בְּכָל הַתַּבְשִׁיל. אֲבָל אִסּוּר, בֵּין חַם בֵּין קַר, שֶׁנָּפַל עַל הַצְּלִי שֶׁאֵצֶל הָאֵשׁ, אֵינוֹ אוֹסֵר אֶלָּא כְּדֵי נְטִילָה, שֶׁהוּא כָּעֵבִי רֹחַב אֶצְבַּע. לְפִיכָךְ, יָרַךְ שֶׁצָּלָאוּ בְּגִידוֹ, אוֹ חֲתִיכַת אִסּוּר שֶׁצָּלָאֲה עִם חֲתִיכַת הֶתֵּר וְנוֹגֵעַ זֶה בָּזֶה, צָרִיךְ לְהָסִיר כְּדֵי נְטִילָה סָבִיב הַגִּיד, וְכֵן מִן הַחֲתִיכָה מָקוֹם שֶׁנָּגְעָה בַּחֲתִיכַת אִסּוּר. וְכֵן אִם נָפַל אִסּוּר עַל חֲתִיכָה שֶׁבַּקְּדֵרָה שֶׁהִיא חוּץ לָרוֹטֶב, וְלֹא נִעֵר הַקְּדֵרָה וְלֹא כְּסָה אוֹתָהּ, אֵינוֹ אוֹסֵר אֶלָּא כְּדֵי נְטִילָה. אֲבָל אִם הִיא בָּרוֹטֶב, לְרַשִׁ״י (כְּלָלֵי וּלְר״י) אֲפִלּוּ מִקְצָתָהּ, אוֹ אֲפִלּוּ כֻּלָּהּ חוּץ לָרוֹטֶב וְנִעֵר אוֹ כִּסָּה הַקְּדֵרָה, הָרוֹטֶב מְפַעְפֵּעַ הַטַּעַם וּמְעָרְבוֹ וְנִכְנָס בְּכֻלּוֹ.

ה בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, שֶׁאֵין הַצְּלִי אוֹסֵר אֶלָּא כְּדֵי נְטִילָה, בְּיָרֵךְ עִם גִּידוֹ וְכַיּוֹצֵא בּוֹ, דָּבָר כָּחוּשׁ שֶׁאֵין בּוֹ כֹּחַ לְפַעְפֵּעַ בְּכָל הַחֲתִיכָה; אֲבָל גִּדִּי שֶׁמֵּן שֶׁצָּלָאוֹ בְּחֶלְבּוֹ, אִם אֵין בְּכָל הַגִּדִּי שִׁשִּׁים כְּנֶגֶד כָּל הַחֵלֶב שֶׁבּוֹ, אָסוּר לֶאֱכֹל אֲפִלּוּ מֵרֹאשׁ אָזְנוֹ, שֶׁכֵּיוָן שֶׁהוּא שָׁמֵן מְפַעְפֵּעַ בְּכֻלּוֹ. אֲבָל אִם הוּא כָּחוּשׁ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בּוֹ ס׳ כְּנֶגֶד כָּל הַחֵלֶב שֶׁבּוֹ, אֵינוֹ אוֹסֵר אֶלָּא כְּדֵי נְטִילָה, שֶׁהַחֵלֶב שֶׁל בְּהֵמָה כָּחוּשָׁה, כָּחוּשׁ הוּא בְּטִבְעוֹ, וְאֵינוֹ מְפַעְפֵּעַ. וַאֲפִלּוּ חֲתִיכַת הָאִסּוּר כָּחוּשָׁה וַחֲתִיכַת הֶתֵּר שְׁנִצְלִית עִמָּהּ שְׁמֻנָּה, הָאִסּוּר מְפַעְפֵּעַ בְּכֻלָּהּ. וְכָל דָּבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ פְּעִפּוּעַ שֶׁנָּפַל לְמָקוֹם יָדוּעַ מֵהַחֲתִיכָה בַּצָּלִי, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בַּחֲתִיכָה שִׁשִּׁים לְבַטֵּל הָאִסּוּר, צָרִיךְ נְטִילַת מָקוֹם. (מָרְדְּכִי בְּשֵׁם כַּמָּה רַבָּוָתָא וּסְמַ״ק וְהַגָּה״א וְאוֹ״ה כְּלָל י״ד וְאָגוּר בְּשֵׁם מַהֲרַי״ל). הַגָּהָה: וְכָל מְבַשֵּׁל בְּלֹא רֹטֶב, אוֹ אָפוּי, דֵּינוֹ כְּצָלִי בְּכָל דָּבָר (טור וּבֵית יוֹסֵף). וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּאֵין אָנוּ בְּקִיאִין אֵיזֶה מִקְרֵי כָּחוּשׁ אוֹ שָׁמֵן, וְיֵשׁ לֶאֱסֹר בְּכָל עִנְיָן עַד דְּאִבָּא ס׳ (הַגָּהַת ש״ד וְהגמ״מ פט״ו וראו״ה וּסְמַ״ק וְאָגוּר בְּשֵׁם מַהֲרַי״ל). וַאֲפִלּוּ אִבָּא ס׳, צָרִיךְ נְטִילַת מָקוֹם (אָרוּךְ), וְהָכִי נָהוּג. וְדַוְקָא בְּאִסּוּר חֵלֶב אוֹ שְׁאָר אִסּוּר דְּשַׁיָּךְ בּוֹ שְׁמְנוּנִית, אֲבָל בְּאִסּוּר דִּלֹּא שַׁיָּךְ בֵּיהּ שְׁמְנוּנִית, וְהוּא בְּוַדַּאי כָּחוּשׁ, אֵינוֹ אוֹסֵר רַק כְּדֵי נְטִילָה. (עי׳ ס״ק ט׳) (כָּךְ מַשְׁמָע בְּבֵית יוֹסֵף).

ו דָּבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ פְּעִפּוּעַ בְּצָלִי, אִם הָיָה אֶחָד חַם וְאֶחָד צוֹנֵן, הַתַּחְתּוֹן גּוֹבֵר. לְפִיכָךְ אִם נָפַל חַם עַל צוֹנֵן, אֵינוֹ אוֹסֵר אֶלָּא כְּדֵי קְלִפָּה. וְאִם נָפַל צוֹנֵן עַל חַם, אִם אֵין בַּהֶתֵּר ס׳ כְּנֶגֶד הָאִסּוּר, הַכֹּל אָסוּר.

ז הָא דַּחֲתִיכַת אִסּוּר אוֹסֶרֶת חֲבֶרְתָּהּ בִּנְגִיעָתָהּ, דַּוְקָא כְּשֶׁאִסּוּרָהּ מֻחְמָת עַצְמָהּ, כְּגוֹן נְבֵלָה אוֹ בָּשָׂר בְּחָלָב, אֲבָל אִם אֵין בָּהּ אִסּוּר אֶלָּא מַה שֶּׁבָּלַע מִמָּקוֹם אַחֵר, אֵינָהּ אוֹסֶרֶת אַחֶרֶת הַנּוֹגַעַת בָּהּ, אֲפִלּוּ אִם נִצְלוּ יַחַד. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, כְּשֶׁבָּלְעָה אִסּוּר שֶׁאֵינוֹ מְפַעְפֵּעַ, אֲבָל בָּלְעָה מִן הַדְּבָרִים הַמְפַעְפְּעִים בְּטִבְעָן, כְּגוֹן שֶׁמֶן, אוֹסֶרֶת חֲבֶרְתָּהּ בֵּין בְּצָלִי בֵּין בִּנּוֹגַעַת זוֹ בָּזוֹ חַם בְּחַם, אוֹ בְּתַחְתּוֹנָה חַמָּה וְעֶלְיוֹנָה צוֹנֶנֶת, שֶׁהָאִסּוּר הַבָּלוּעַ בְּעַצְמָהּ מְפַעְפֵּעַ וְיוֹצֵא מֵחֲתִיכָה לַחֲתִיכָה (חִדּוּשֵׁי רַשְׁבָּ״א פכ״ה דַּף ק״ד ע״ג וּמהרא״י בְּשֵׁם אוֹר זָרוּעַ וּמהר״מ). הַגָּה: וְכָל זֶה בְּב׳ חֲתִיכוֹת, אֲבָל כְּלֵי שֶׁבָּלַע אִסּוּר, אוֹסֵר הֶתֵּר שֶׁנּוֹגֵעַ בּוֹ אֲפִלּוּ בְּאִסּוּר שֶׁאֵינוֹ שָׁמֵן (הַגָּהוֹת ש״ד בְּשֵׁם ר״י מֵאִבְרָא וְאוֹ״ה כְּלָל ל״ז).

ח כֵּלְיָא שֶׁצָּלָאוֹ בְּחֶלְבּוֹ אֵינוֹ אוֹסֵר אֶלָּא כְּדֵי קְלִפָּה, שֶׁהַקְּרוּם מַפְסִיק. הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹסְרִים, וְכֵן נוֹהֲגִין וְאֵין לְשַׁנּוֹת, וְדֵינוֹ כִּשְׁאָר חֵלֶב הַנִּצְלֶה עִם בָּשָׂר, וְאִם נִתְבַּשֵּׁל כָּךְ הַכֵּלְיָא נַעֲשֵׂית נְבֵלָה וְצָרִיךְ שִׁשִּׁים נֶגֶד כֻּלָּהּ, וְהוּא הַדִּין בְּקֵרוּם שֶׁעַל הַיּוֹתֶרֶת (סמ״ק וְהַגָּהוֹת ש״ד וְהגמ״א).

ט מָלִיחַ שֶׁאֵינוֹ נֶאֱכָל מֵחֲמַת מִלְחוֹ, דֵּינוֹ כְּרוֹתֵחַ וּמַפְלִיט לֶאֱסֹר כְּדֵי קְלִפָּה. וְאִם הוּא שֶׁמַּן הַגִּיד וּקְנוֹקָנוֹת שֶׁבּוֹ וְהַקְּרוּמוֹת, יֵשׁ לְהַחֲמִיר וּלְהַצְרִיכָם נְטִילַת מָקוֹם. וְאִם הוּא חֵלֶב מַמָּשׁ, צָרִיךְ שִׁשִּׁים לְבַטְּלוֹ. וְאִם הַבָּשָׂר שְׁנִמְלַח עִמּוֹ הוּא שָׁמֵן, אֲפִלּוּ בְּשֶׁמַּן הַגִּיד וּקְנוֹקָנוֹת שֶׁבּוֹ, צָרִיךְ ס׳ לְבַטְּלוֹ, וְלִטֹּל מִמָּקוֹם שֶׁנָּגַע כְּדֵי נְטִילַת מָקוֹם, וּלְפָחוֹת קְלִפָּה. וְכָל זֶה לְעִנְיַן חֲתִיכָה הַחֵלֶב דָּבוּק בָּהּ. וּלְעִנְיַן שְׁאָר חֲתִיכוֹת שֶׁנִּמְלְחוּ יַחַד, אִם אֵין בְּכָל אַחַת מֵהֶם בִּפְנֵי עַצְמָהּ שִׁשִּׁים לְבַטֵּל הַחֵלֶב, אֲסוּרוֹת וְאֵין מִצְטָרְפִין בְּיַחַד לְבַטֵּל הַחֵלֶב, דְּאֵין חֵלֶב מְפַעְפֵּעַ מֵחֲתִיכָה לַחֲתִיכָה בְּלֹא רֹטֶב. וְאִם אֵין יָדוּעַ אִם נָגַע בְּכֻלָּן, כֻּלָּן אֲסוּרוֹת. וְאִם יָדוּעַ שֶׁלֹּא נָגַע אֶלָּא בְּאַחַת, וְאֵין יָדוּעַ אֵיזוֹ הִיא, כֻּלָּן מֻתָּרוֹת, דְּחַד בְּתָרֵי בָּטִיל, אֲפִלּוּ הֵן חֲתִיכוֹת הֲרָאוּיוֹת לְהִתְכַּבֵּד. הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּכָל מְלִיחָה אֵינָהּ אוֹסֶרֶת רַק כְּדֵי קְלִפָּה (טור וּמָרְדְּכִי בְּשֵׁם רַאבי״ה וְר׳ אֶפְרַיִם וּסְפִסְקִים וְר״ן וְרַשְׁבָּ״א בְּמַ״ה בְּב״ה דף ע״ב בְּשֵׁם רַשְׁבָּ״ן וְצ״ע אמ״ש בֵּית יוֹסֵף צ״א וְת״ח רֵישׁ ע״ש רַשְׁבָּ״ן לְהַקֵּל). וּלְפִי שֶׁאֵין אָנוּ בְּקִיאִין בֵּין בָּשָׂר שֶׁמֵּן לְכָחוּשׁ, נוֹהֲגִין לְשַׁעֵר בְּכָל מְלִיחָה בְּס׳ כְּמוֹ בְּבְשׁוּל (מהרי״ו וּבְאֹרַח וּבְכַמָּהּ ש״ד וּבְמָרְדְּכִי בְּשֵׁם אוֹר זָרוּעַ וְכָל הָאַחֲרוֹנִים). דְּאִם אִבָּא ס׳ בֵּין הַכֹּל בְּיַחַד נֶגֶד כָּל הַחֲתִיכָה שֶׁהַחֵלֶב דָּבוּק בָּהּ, אָז הַכֹּל שָׁרֵי מִלְּבַד אוֹתָהּ חֲתִיכָה שֶׁהָאִסּוּר דָּבוּק בָּהּ, מִיהוּ אוֹתָהּ הַחֲתִיכָה שֶׁהָאִסּוּר נָגַע בָּהּ צָרִיךְ קְלִיפָּה מִעַט (רַשְׁבָּ״א). וְאִם אֵינוֹ יוֹדֵעַ אֵיזֶה נָגַע, הַכֹּל שָׁרֵי (מָרְדְּכִי פֶּרֶק ג״ה וְש״ר). וְאִם אֵין ס׳, הַכֹּל אָסוּר. וְאֵין לְשַׁנּוֹת הַמִּנְהָג. וְאַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בָּזֶה קְצָת קֻלָּא אִם הָיָה הָאִסּוּר שָׁמֵן וּמְפַעְפֵּעַ, מִכָּל מָקוֹם יֵשׁ לְסָמֹךְ בְּכִי הַאי גַּוְנָא אַדִּבְרֵי הַמְקִלִּין וּסְבִירָא לְהוּ דְּאֵינוֹ אוֹסֵר בִּמְלִיחָה רַק כְּדֵי קְלִפָּה, כְּדֵי שֶׁלֹּא נִצְטָרֵךְ לְשַׁעֵר בֵּין אִסּוּר שָׁמֵן לְכָחוּשׁ, כִּי אֵין אָנוּ בְּקִיאִין. וְכָל זֶה בְּאִסּוּר שֶׁשָּׁיַךְ בּוֹ שְׁמְנוּנִית, כְּגוֹן חֵלֶב אוֹ צִיר וְכִי הַאי גַּוְנָא, אֲבָל בְּאִסּוּר שֶׁאֵין בּוֹ שְׁמְנוּנִית כְּלָל, כְּגוֹן חָמֵץ בְּפֶסַח, לְכֻלֵּי עָלְמָא מִלְיחָה אֵינָהּ אוֹסֶרֶת רַק כְּדֵי קְלִיפָּה (סִכְּרַת הַרַב מִמִּשְׁמָעוּת פּוֹסְקִים הַנַּ״ל). וְעַיִן בְּאֹרַח חַיִּים הִלְכוֹת חָמֵץ כִּיצַד נוֹהֲגִין. וְעַיִן לְעֵיל סִימָן ס״ד אִם הַקְּרוּמִים אוֹ חוּטִים שֶׁל חֵלֶב נִמְלְחוּ עִם בָּשָׂר. יֵשׁ אוֹמְרִים דִּבְהֶפְסֵד מֻרְבֶּה יֵשׁ לְהַתִּיר בְּמִלִּיחָה עַל יְדֵי קְלִיפָּה, אַף עַל גַּב שֶׁכְּבָר נִתְּנוּ לְשַׁעֵר כָּל מְלִיחָה בְּס׳, אֲפִלּוּ בְּאִסּוּר כָּחוּשׁ; וְיֵשׁ לְסָמֹךְ עַל זֶה בְּאִסּוּר כָּחוּשׁ, שֶׁאֵינוֹ אֶלָּא מִנְהָג לְשַׁעֵר בְּס׳ (לְפִי סִכְּרַת הַרַּמְבַּ״ם וְהַמַּשְׂכִּים אַחֲרָיו וּסְהַר״ם פְּדוּיָאה בִּתְשׁוּבָה לְהָרַב סִימָן צ׳), אֲבָל לֹא בְּאִסּוּר שֶׁמֵּן שֶׁמְּדִינָא צָרִיךְ ס׳.

י בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, כְּשֶׁהָאִסּוּר וְהַהֶתֵּר שְׁנֵיהֶם מְלוּחִים. וַאֲפִלּוּ אִסּוּר מָלִיחַ וְהַהֶתֵּר תָּפֵל. אֲבָל אִם הַהֶתֵּר מָלוּחַ וְהָאִסּוּר תָּפֵל, אֵינוֹ צָרִיךְ אֶלָּא חֲדָחָה. וְעַיִן לְעֵיל סִימָן ע׳. וְיֵשׁ אוֹסְרִין אִם נוֹגְעִין זֶה בָּזֶה, וְיֵשׁ לְהָקֵל בְּמָקוֹם הֶפְסֵד.

יא זֶה שֶׁאָמְרוּ בְּאִסּוּר מָלִיחַ וְהֶתֵּר תָּפֵל, שֶׁאִם הוּא שָׁמֵן אוֹסֵר עַד שֶׁיְּהֵא בּוֹ שִׁשִּׁים לְבַטְּלוֹ, דַּוְקָא כְּשֶׁהָיָה הָאִסּוּר הַמָּלִיחַ לְמַטָּה וְהַהֶתֵּר תָּפֵל לְמַעְלָה, מִשּׁוּם דְּתַתָּאָה גָּבַר. אֲבָל אִם הָיָה הַהֶתֵּר תָּפֵל לְמַטָּה, וְהָאִסּוּר הַמָּלִיחַ לְמַעְלָה, אֵינוֹ אוֹסֵר אֶלָּא כְּדֵי קָלְפָּה. הַגָּה: וְיֵשׁ חוֹלְקִין וְאוֹמְרִים דִּבְמָלִיחַ אֵין חִלּוּק אִם הוּא לְמַעְלָה אוֹ לְמַטָּה (תּוֹסְפוֹת וְהָרֹא"שׁ וּסְמַ"ק וְהַשּׁוּר וְהַגָּהוֹת מֵיְמוֹנִי). וְהָכִי נָהוּג.

יב גְּבִינוֹת שֶׁנַּעֲשׂוּ בְּדָפוּסֵי עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, אַף עַל פִּי שֶׁנִּמְלְחוּ בְּתוֹכָן, מֻתָּרִים. הַגָּה: וְהוּא הַדִּין אִם נִמְלַח הֶתֵּר בִּשְׁאָר כְּלֵי אִסּוּר (תְּשׁוּבַת הָרַשְׁב"א), וַאֲפִלּוּ אֵינוֹ מְנֻקָּב (ד"ע), דְּאֵין מָלִיחַ כָּרוּתַ כָּל כָּךְ לְהַפְלִיט מִן הַכְּלִי מַה שֶּׁבָּלַע בְּתוֹכוֹ. וְדַוְקָא בְּדִיעֲבַד, אֲבָל לְכַתְּחִלָּה, אָסוּר. (פְּרִישׁ וְהַגָּהַת ש"ד).

יג מֶלַח אוֹ תַּבְלִין שֶׁהֵם בְּקִעָרָה שֶׁל בָּשָׂר, מֻתָּר לִתְּנָם בְּחָלָב. הַגָּה: וְהוּא הַדִּין אִם הָיוּ בִּכְלִי אִסּוּר, דְּמֵאַחַר שֶׁהֵם יְבֵשִׁים אֵינָן בּוֹלְעִים מִן הַכְּלִי, רַק שֶׁהַכְּלִי הוּא נָקִי וְאֵין אִסּוּר דָּבוּק בּוֹ (הַגָּהוֹת ש"ד וְכֵן כָּתַב א"ח בְּשֵׁם הָרֹא"ה). וְהַמַּחְמִיר לְכַתְּחִלָּה, תָּבֹא עָלָיו בְּרָכָה (אֹרַח וּסְמַ"ג לְעֵיל סוֹף סִימָן צ"ח).

יד מֶלַח הַבָּלוּעַ מִדָּם, כְּגוֹן מִמְּלִיחַת בָּשָׂר, וּנְתָנוּהוּ בִּקְדֵרָה, אוֹ שֶׁנָּתְנוּ בַּקְּדֵרָה בָּשָׂר מָלוּחַ בְּלֹא הֶדָחָה, אִם יֵשׁ ס׳ כְּנֶגֶד הַמֶּלַח, מֻתָּר. הַגָּה: אַף עַל פִּי שֶׁהַמֶּלַח עֲדַיִן נוֹתֵן טַעַם בַּקְּדֵרָה, מֵאַחַר שֶׁאֵין הַמֶּלַח אָסוּר מֵחֲמַת עַצְמוֹ, אֶלָּא מֵחֲמַת דָּם שֶׁבְּתוֹכוֹ, דְּכָל מָקוֹם שֶׁאֵין הָאוֹסֵר יָכוֹל לְיַלֵּף שָׁם, אֵין הַנֶּאֱסָר אוֹסֵר יוֹתֵר מִן הָאוֹסְרוֹ. (וְעַיֵּן לְעֵיל סִימָן ס"ט בְּשׁוּר וּבְהַגָּהוֹת שֵׁ"ד וּבְסוּ"ד).

סימן קו

א חֲתִיכָה שֶׁבָּלְעָה אִסּוּר, וְאֵין בָּהּ ס׳ לְבַטְּלוֹ, שֶׁנָּפְלָה לִקְדֵרָה, אֵינָהּ אוֹסֶרֶת אֶלָּא לְפִי חֶשְׁבּוֹן אִסּוּר שֶׁבָּהּ, שֶׁאִם יֵשׁ בְּמַה שֶּׁבִּקְדֵרָה מִצְּרָף עִם הַחֲתִיכָה עֲצָמָהּ שִׁשִּׁים כְּנֶגֶד אִסּוּר הַבָּלוּעַ בָּהּ, מֻתָּר מַה שֶּׁבִּקְדֵרָה, אֲבָל הַחֲתִיכָה עַצְמָהּ אֲסוּרָה, לְפִי שֶׁאִסּוּר שֶׁבָּהּ אֵינוֹ נִפְלָט מִמֶּנָּהּ לְגַמְרֵי (רַשְׁבָּ"א וּתוֹס׳ פֶּרֶק ג"ה דַּף ק׳ וְרֹא"שׁ וּמַרְדְּכַי שָׁם וּסְמַ"ג דַּף נ"א ע"ג וסה"ת סִי׳ נ"ב וְכ"ה בְּלִשּׁוֹן ר׳ אֶפְרַיִם גּוּפֵיהּ שֶׁבַּחִדּוּשֵׁי רַשְׁבָּ"א דַּף קי"ח וְשָׁם בְּסוֹף סֵפֶר רֹאשׁ"ן וְכֵן כָּתַב מַהֲרַשׁ"ל פֶּרֶק ג"ה סִי׳ נ"ז וְכָל הָאַחֲרוֹנִים) וְכֵן עִקָּר, וּדְלֹא כְּמוֹ שֶׁכָּתַב לְעֵיל סִימָן צ"ב דְּאַף אוֹתָהּ חֲתִיכָה מֻתֶּרֶת. מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּדָבָר הַנִּבְלָל וְנִמּוֹחַ, שֶׁאִם נָפַל דָּם וְכִיּוֹצֵא בּוֹ לְתוֹךְ רֹטֶב שֶׁל הֶתֵּר וַאֲסָרוֹ מֵחֲמַת מְעוּטוֹ, וְאַחַר כָּךְ נִתְרַבֶּה הָרֹטֶב שֶׁל הֶתֵּר עַד שֶׁיֵּשׁ בֵּין כֻּלּוֹ ס׳ לְבַטֵּל הַדָּם כֻּלּוֹ, מֻתָּר, שֶׁהַכֹּל נִבְלָל וְנִתְעָרֵב. הַגָּה: וּלְפִי מַה שֶּׁנּוֹהֲגִין לוֹמַר בְּכָל הָאִסּוּרִים חֲתִיכָה נַעֲשֵׂית נְבֵלָה, אֵין חִלּוּק בֵּין דָּבָר לַח לְדָבָר יָבֵשׁ אֶלָּא לְעִנְיַן זֶה דְּאִם הַנֶּאֱסָר כְּבָר הוּא דָּבָר יָבֵשׁ וְיֵשׁ ס׳ כְּנֶגְדּוֹ, הַחֲתִיכָה הַנֶּאֱסֶרֶת תְּחִלָּה נִשְׁאֶרֶת בְּאִסּוּרָהּ מִשָּׁם אִם מַכִּירָהּ, וְאִם אֵינוֹ מַכִּירָהּ בְּטֵלָה אִם אֵינָהּ חֲתִיכָה הָרְאוּיָה לְהִתְבַּשֵּׁל. וְאִם הוּא דָּבָר לַח, הַכֹּל מֻתָּר, מֵאַחַר דְּאִבָּא ס׳ נֶגֶד מַה שֶּׁנֶּאֱסָרָה תְּחִלָּה. וְעַיֵּן לְעֵיל סִימָן צ"ב וצ"ט.

ב חֲתִיכָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ חֵלֶב שֶׁנִּתְבַּשְּׁלָה בִּקְדֵרָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ ס׳ לְבַטֵּל הַחֵלֶב, צָרִיךְ לְזָהֵר שֶׁלֹּא יָסִיר שׁוּם דָּבָר מֵהַקְּדֵרָה בְּעוֹד חֲתִיכַת הָאִסּוּר בְּתוֹכָהּ, דְּחַיְשִׁינַן שֶׁמָּא תִּשָּׁאֵר בָּאֲחֵרוֹנָה בְּשָׁעָה שֶׁאֵין בַּקְּדֵרָה ס׳ לְבַטֵּל הַחֵלֶב. וְגַם לֹא יוֹצִיאֶנָּה תְּחִלָּה, שֶׁחֵלֶב שֶׁבָּהּ יֶאֱסֹר אוֹתָהּ. וּמַה תַּקָּנָתָהּ, יַנִּיחֶנָּה עַד שֶׁתִּצְטַנֵּן הַקְּדֵרָה. הַגָּה: וּלְפִי מַה דְּקִיְמָא לָן חֲתִיכָה נַעֲשֵׂית נְבֵלָה, מֵסִיר הַחֲתִיכָה הָאֲסוּרָה מִשָּׁם, וְהַשְּׁאָר מֻתָּר (ד"ע).

סימן קז

א הַמְּבַשֵּׁל בֵּיצִים הַרְבֵּה, בִּקְלִפָּתָן, לֹא יוֹצִיאֵם מֵהַמַּיִם שֶׁנִּתְבַּשְּׁלוּ בָּהֶם עַד שֶׁיִּצְטַנְּנוּ, אוֹ יִתֵּן עֲלֵיהֶם מַיִם צוֹנְנִים לְצַנְּנָם וְאַחַר כָּךְ יוֹצִיאֵם, מִשּׁוּם דְּחַיְשִׁינַן שֶׁמָּא יִמְצָא בְּאַחַת מֵהֶן אֶפְרוֹחַ, וְאִם הָיָה מוֹצִיא מֵהֶם קֹדֶם שֶׁיִּצְטַנְּנוּ שֶׁמָּא הָיְתָה נִשְׁאָר אוֹתָהּ שֶׁיֵּשׁ בָּהּ אֶפְרוֹחַ עִם הָאֲחֵרוֹנוֹת וְהָיְתָה אוֹסֶרְתָן, לְפִי שֶׁלֹּא הָיָה נִשְׁאָר שָׁם שִׁשִּׁים לְבַטְּלָהּ. הַגָּה: וְאִם לֹא עָשָׂה כֵּן, אֶלָּא עֵרָה אוֹתָן לִקְעָרָה וְנִמְצָא אַחַת מֵהֶן טְרֵפָה, יֵשׁ אוֹסְרִין הַכֹּל דְּחַיְשִׁינַן שֶׁמָּא הַטְּרֵפָה נִשְׁאַר לְבַסּוֹף, וְלֹא הָיָה שִׁשִּׁים בַּקְּדֵרָה לְבַטֵּל, וְנֶאֱסַר מַה שֶּׁבַּקְּדֵרָה וְחוֹזֵר וְאוֹסֵר כָּל מַה שֶּׁבַּקְּעָרָה. (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם סְמַ"ג וּכְאוֹרְחוֹת) וְכֵן בְּדָגִים קְטַנִּים, שֶׁנִּמְצָא דָּג טָמֵא בִּקְעָרָה, וְלֹא עֵרָה כֻּלָּם בְּפַעַם אַחַת אֶל תּוֹךְ הַקְּעָרָה, דְּאָז יֵשׁ לָחוּשׁ שֶׁמָּא נִשְׁאַר הָאִסּוּר לְבַסּוֹף. וְיֵשׁ מַתִּירִין בְּכָל עִנְיָן (טוּר בְּשֵׁם י"א), דְּלֹא מַחְזְקִינַן אִסּוּר לוֹמַר דְּנִשְׁאַר הָאִסּוּר בְּלֹא ס׳ (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם ר"ש). וְכֵן עִקָּר. וַאֲפִלּוּ לְדַעַת הָאוֹסְרִים, אֵין לֶאֱסֹר הַכֵּלִים שֶׁנִּתְבַּשְּׁלוּ בּוֹ, דְּמֵעֲמִידִין הַכְּלִי עַל חֶזְקָתוֹ. (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם סְמַ"ג וְהַגָּהוֹת מֵיְמוֹנִי).

ב זְבוּב, וְכִיּוֹצֵא בּוֹ מִדְּבָרִים הַמְּאוּסִים שֶׁנִּפְּשׁוּ שֶׁל אָדָם קָצָה בָּהֶם, שֶׁנִּמְצָא בְּתַבְשִׁיל, זוֹרְקָן, וְהַתַּבְשִׁיל מֻתָּר, שֶׁאֵין פְּלִיטַת דְּבָרִים אֵלּוּ הַפְגּוּמִים אוֹסֶרֶת. (וְעַ"ע ס"ק ו') הַגָּה: וְכֵן הַמַּנְהָג פָּשׁוּט. אַף עַל גַּב דְּיֵשׁ מַחְמִירִין, דִּבְרֵי הַמַּקִּלִּין עִקָּר. (בֵּית יוֹסֵף פֶּסֶק כַּרְשָׁבָּ"א וְרוֹקֵחַ וְטוּר סִי׳ ק"ד). וְאֵין לְשַׁנּוֹת הַמִּנְהָג. וְאִם לָקַח עִם הַכַּף דָּג טָמֵא מִן הַקְּדֵרָה, אוֹ שְׁאָר דָּבָר שֶׁאֵינוֹ פּוֹגֵם, אָסוּר לְהַחֲזִיר הַכַּף לַקְּדֵרָה. וְאִם הֶחֱזִיר, צָרִיךְ ס׳ מִן הַקְּדֵרָה נֶגֶד הָאִסּוּר, וְלֹא נֶגֶד כָּל הַכַּף. (ד"ע דְּלֹא אַמְרִינַן גַּבֵּי כְּלִי חֲתִיכָה נַעֲשֵׂית נְבֵלָה). אֲבָל אִם הָיָה מְעַט מִן הַתַּבְשִׁיל עִם הָאִסּוּר בַּכַּף וְהֶחְזִיר לַקְּדֵרָה, צָרִיךְ ס׳ גַּם נֶגֶד מְעַט הַתַּבְשִׁיל, דַּהֲרֵי נַעֲשָׂה נְבֵלָה בַּכַּף (אֹרַח כְּלָל כ"ב).

סימן קח

א אֵין צוֹלִין בְּשַׂר כְּשֵׁרָה עִם בְּשַׂר נְבֵלָה אוֹ שֶׁל בְּהֵמָה טְמֵאָה בְּתַנּוּר אֶחָד, וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין נוֹגְעִים זֶה בָּזֶה. וְאִם צָלָאָן, חֲרֵי זֶה מֻתָּר. וַאֲפִלּוּ הָיְתָה הָאֲסוּרָה שְׁמֹנָה הַרְבֵּה, וְהַמֻּתֶּרֶת רָזָה. וְאִם הַתַּנּוּר גָּדוֹל שֶׁמַּחֲזִיק י"ב עֶשְׂרוֹנִים, וּפִיו פָּתוּחַ, מֻתָּר לְצָלוֹתָם בּוֹ, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִגְּעוּ זֶה בָּזֶה. וְאִם אֶחָד מֵהֶם מְכֻסֶּה

בִּקְעָרָה אוֹ בְּבָצֵק וְכֵיוֹצֵא בּוֹ, מֻתָּר לְצָלוֹתָם, אֲפִלּוּ בְּתַנּוּר קָטָן וּפִיו סָתוּם. הַגָּה: וְהוּא הַדִּין לְבָשָׂר עִם חָלָב נְמִי דִּינָא הָכִי. (טור סימן צ״ז). וְנוֹהֲגִין לְהַחְמִיר לְכַתְּחִלָּה, אֲפִלּוּ בְּתַנּוּר גָּדוֹל; וּבְדִיעֲבַד, לְהָקֵל אֲפִלּוּ בְּתַנּוּר קָטָן. (אָרַח כְּלָל ל״ט וּבְתְשׁוּבַת ר״י מִינְץ וּבְהַגָּהַת ש״ד וְאָגוּר בְּשֵׁם מַהֲרִי״ל וְטור בְּשֵׁם רַשְׁבָּ״א שָׁכֵן הַמִּנְהָגוֹת רִבּ הַמּוֹרִים וְהוּא שִׁיטַת רַשׁ״י וְה״ג וְרִ״ף וְרַמְב״ם). וְאִם אָפָה פַּת עִם בָּשָׂר, אָסוּר לֶאֱכֹל עִם חָלָב, אִם יֵשׁ לוֹ פַּת אַחֵר (שָׁם). וְכֵן אִם עוֹבֵד כּוֹכָבִים אָפָה פַּת עִם אִסּוּר, אָסוּר לִקְנוֹת אוֹתוֹ פַּת אִם יֵשׁ פַּת אַחֵר, דְּכָל זֶה מִקְרֵי לְכַתְּחִלָּה. אֲבָל אִם אֵין לוֹ פַּת אַחֵר בָּרְוַח, מֻתָּר בְּשִׁנְּיהֶם, דְּזֶה מִקְרֵי לְעִנְיַן זֶה דִּיעֲבַד. (אָגוּר בְּשֵׁם ר״י מוּלִין). יֵשׁ אוֹמְרִים דְּאֵין מַתִּירִין רֵיחָא, אֲפִלּוּ בְּדִיעֲבַד, אֶלָּא אִם כֵּן הַתַּנּוּר פָּתוּחַ קָצָת מִן הַצַּד אוֹ לְמַעְלָה בְּמָקוֹם שֶׁהֶעָשָׁן יוֹצֵא (שָׁם בְּאָרַח). וּבְמָקוֹם הֶפְסֵד אֵין לְהַחְמִיר, בְּדִיעֲבַד (כִּי כֵן נִרְאֶה מֵהַפּוֹסְקִים וְכ״פ בֵּית יוֹסֵף), אֲפִלּוּ סָתוּם לְגַמְרֵי. וְאִם הָאִסּוּר דָּבָר חָרִיף, וְכָל שֶׁכֵּן אִם הַהֶתֵּר דָּבָר חָרִיף, רֵיחָא מִלְּתָא הִיא וַאֲפִלּוּ בְּדִיעֲבַד אָסוּר, אִם שְׁנֵיהֶם מְגֻלִּים. אֲבָל אִם אֶחָד מֵהֶם מְכֻסֶּה, אֲפִלּוּ בְּבָצֵק בְּעָלְמָא, מֻתָּר. (קַרְתִּי פ׳ ג״ה וְאו״ה). אִם אָפוּ אוֹ צָלוּ אִסּוּר וְהֶתֵּר תַּחַת מַחֲבַת אַחַת מְגֻלִּין, אָסוּר (תּוֹסְפוֹת) אֲפִלּוּ בְּדִיעֲבַד (שָׁם בְּאָרַח). וְהוּא הַדִּין אִם אָפוּ בְּכִהֲאי גַּוְנָא פַּת עִם בָּשָׂר, אָסוּר לֶאֱכֹלוֹ בְּחָלָב (ש״ד סִימָן ס׳ וּמהראי״ו). אֲבָל בָּזֶה אַחַר זֶה אֵין לָחוּשׁ (תְּשׁוּבַת מִיי׳ סוֹף הִלְכוֹת מ״א וּתְשׁוּבַת ר״י וְאו״ה), אֶלָּא אִם כֵּן הִזִּיעַ הַמַּחֲבַת מִשְּׁנֵיהֶם, דְּאָז אָסוּר אֲפִלּוּ בָּזֶה אַחַר זֶה, אִם הָיוּ שְׁנֵיהֶם מְגֻלִּין, דְּהָוֵי כְּכִסּוּי שֶׁל קֶדֶרָה. (ד״ע מִמַּשְׁמָעוּת הָרַא״ש סִימָן צ״ג), כְּדִלְעֵיל סִימָן צ״ג. יֵשׁ אוֹמְרִים דְּכָל מָקוֹם דְּאָמְרִינַן רֵיחָא מִלְּתָא וְאוֹסֵר בְּדִיעֲבַד, הַיְנוּ דַּוְקָא דְּלֵיכָּא שִׁשִּׁים מִן הַהֶתֵּר נֶגֶד הָאִסּוּר. אֲבָל בִּדְאָכָא שִׁשִּׁים מִן הַהֶתֵּר, אֲפִלּוּ בְּכָל מַה שֶּׁבַּתַּנּוּר, מֻבְטָל הָאִסּוּר. (שָׁם בְּאָרַח כְּלָל ל״ט דִּ״ח). וּלְצָרְכָּךְ הֶפְסֵד יֵשׁ לִנְהֹג כֵּן. יֵשׁ אוֹמְרִים דְּאִסּוּר הָאוֹסֵר בְּמַשֶּׁהוּ, כְּגוֹן חָמֵץ בְּפֶסַח, רֵיחָא מִלְּתָא וְאוֹסֵר אֲפִלּוּ בְּדִיעֲבַד, אִם הַתַּנּוּר קָטָן וְהוּא סָתוּם, וְהָאִסּוּר וְהַהֶתֵּר מְגֻלִּין תּוֹךְ הַתַּנּוּר. (ד״ם בְּשֵׁם הַגָּהַת סמ״ק וּבְשֵׁם תּוֹסְפוֹת ע״ז דף ס״ו ע״ב). וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין לַחֹלֶק. (ד״ם בְּשֵׁם מָרְדְּכַי). וּבְמָקוֹם הֶפְסֵד יֵשׁ לִסְמֹךְ אַדִּבְרֵי הַמְקַלִּין. וְעַיֵּן לָקָמָן סוֹף סִימָן קי״ח אִם יֵשׁ לְהַחְמִיר לְכַתְּחִלָּה לִשְׁפּוֹת ב׳ קְדֵרוֹת, וְאִ׳ מֻהָן שֶׁל אִסּוּר, עַל הַכִּירָה אוֹ לְצָלוֹת אִסּוּר אֵצֶל הֶתֵּר.

ב בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּצָלִי. אֲבָל אִם בָּא לְבַשְּׁלָם בִּקְדֵרָה, זֶה לְעַצְמוֹ וְזֶה לְעַצְמוֹ, אֲפִלּוּ בְּתַנּוּר קָטָן וּפִיו סָתוּם, מֻתָּר, וְאַף עַל פִּי שֶׁפִּי הַקְּדֵרוֹת מְגֻלֶּה. הַגָּה: וְדַוְקָא שֶׁהַתַּנּוּר פָּתוּחַ קָצָת, אֲבָל אִם הוּא סָתוּם מִכָּל הַצְּדָדִים כְּדֶרֶךְ שֶׁמְּטַמְּנִים הַחַמִּין לְצֹרֶךְ שַׁבָּת, אָסוּר. (מהרי״ו סִימָן מ״ד וּאו״ה וְהַגָּהַת ש״ד בְּשֵׁם מַהֲרַ״ם). וַאֲפִלּוּ בְּדִיעֲבַד יֵשׁ מַחְמִירִין וְאוֹסְרִין, אִם הָאִסּוּר וְהַהֶתֵּר מְגֻלֶּה. (כָּךְ מִשְׁמַע בְּהַגָּהַת ש״ד). וּבְמָקוֹם הֶפְסֵד מֻרְכָּבָה יֵשׁ לְהָקֵל.

ג אִם יֵשׁ שַׁמְנוּנִית שֶׁל אִסּוּר עַל הַמַּרְדָּה שֶׁקּוֹרִין פאל״ א, אָסוּר לִתֵּן עָלֶיהָ הֶתֵּר כָּל הַיּוֹם. מִיהוּ כְּשֶׁאֵינָהּ בַּת יוֹמָא, מֻתָּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ, מִשּׁוּם דְּאִי אֶפְשָׁר בְּעִנְיַן אַחֵר. הַגָּה: כָּל זְמַן שֶׁהִיא בַּת יוֹמָא לֹא מְהֻנֵּי בָּהּ הַגְעָלָה וְלֹא קָלִיפָה בִּכְלֵי אֲמָנוּת (ת״ח סִימָן ק״ל וְהַגָּהַת ש״ד וּמַרְדְּכַי).

ד פַּת חַמָּה שֶׁמֻּנַּח עַל גַּבֵּי חָבִית פְּתוּחָה שֶׁל יַיִן נָסָךְ, אֲסוּרָה. וְדַוְקָא אִם מַנַּחַת נֶגֶד הַמְּגוּפָּה. (אָרַח כְּלָל ל״ט). אֲבָל אִם הַפַּת צוֹנֶנֶת, אֲפִלּוּ אִם הֶחָבִית פְּתוּחָה, אוֹ פַּת חַמָּה וְחָבִית מְגוּפָּה (פִּ׳ תְּרוּמָה), מֻתָּר. וְאִם הָיָה פַּת שְׁעוֹרִים, אָסוּר אִם הַפַּת חַמָּה, אֲפִלּוּ חָבִית מְגוּפָּה.

ה מֻתָּר לִשְׁאֹף בְּפִיו רֵיחַ יַיִן נָסָךְ דֶּרֶךְ נֶקֶב שֶׁבְּחָבִית, לְיַדַּע אִם הוּא טוֹב. הַגָּה: אֲבָל אָסוּר לְטוֹעֲמוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ בּוֹלְעוֹ (ר״ב״ש סִימָן רפ״ח). וְאָסוּר לְזַלֵּף יַיִן נָסָךְ שֶׁאָסוּר בַּהֲנָאָה (בְּשֵׁעָרִים בְּשֵׁם הַגָּהוֹת אֲשֵׁרִי סוף ע״ז). אֲבָל מֻתָּר לְזַלֵּף סְתָם יֵינָם, דְּמֻתָּר בַּהֲנָאָה (אָרַח כְּלָל ל״ט).

ו שַׁק שֶׁל פִּלְפְּלִין וְזַנְגְּבִיל שֶׁמְּשִׁימִין בְּקַנְקַנֵּי יַיִן נָסָךְ, מֻתָּר לְהָרִיחַ בָּהֶם. אֲבָל לִבְשָׂמִים דְּהַבְדָּלָה, אָסוּר.

ז בְּשָׂמִים שֶׁל עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וְכֹלְאֵי הַכֶּרֶם וְעָרְלָה, אָסוּר לְהָרִיחַ בָּהֶם.

סימן קט

א חֲתִיכָה שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה לְהִתְכַּבֵּד, שֶׁנִּתְעָרְבָה בַּאֲחֵרוֹת מִין בְּמִינוֹ יָבֵשׁ בְּיָבֵשׁ, דְּהַיְנוּ שֶׁאֵין נִבְלָל, וְהָאִסּוּר עוֹמֵד בְּעַצְמוֹ אֶלָּא שֶׁנִּתְעָרֵב וְאֵינוֹ מַכִּירוֹ (בית יוֹסֵף בְּשֵׁם תְּשׁוּבַת הָרַשְׁבָּ״א וְהָרַמְב״ן וְסה״ת) חַד בְּתְרֵי, בָּטֵיל, וּמֻתָּר לֶאֱכֹלָן אֲדָם אֶחָד, כָּל אַחַת בִּפְנֵי עַצְמָהּ. אֲבָל לֹא יֹאכַל שְׁלָשְׁתָּם יַחַד. וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹסֵר לֶאֱכֹלָם אָדָם אֶחָד א׳, אֲפִלּוּ זֶה אַחַר זֶה. הַגָּה: וְכֵן יֵשׁ לִנְהֹג לְכַתְּחִלָּה. וְיֵשׁ מַחְמִירִין לְהַשְׁלִיךְ אֶחָד אוֹ לִתֵּן לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים (הַגָּהוֹת ש״ד בְּשֵׁם מוהר״ם וְרַשׁ״ד בְּעֵ״ז דף ע״ד ע״א). וְאֵינוֹ אֶלָּא חֻמְרָא בְּעָלְמָא. וְכָל זֶה כְּשֶׁנִּתְעָרֵב בְּמִינוֹ, אֲבָל שְׁלֹא בְּמִינוֹ וְאֵין מַכִּירוֹ, אֲפִלּוּ יָבֵשׁ בְּיָבֵשׁ צָרִיךְ שִׁשִּׁים (טור בְּשֵׁם בַּעַל הַתְּרוּמָה וְעוֹד הַרְבֵּה פּוֹסְקִים). וְאֵין חִלּוּק בְּכָל זֶה בֵּין אִם הָאִסּוּר מִדְּרַבָּנָן אוֹ מִדְּאוֹרַיְתָא (בית יוֹסֵף בְּשֵׁם הַפּוֹסְקִים דְּלֹא כַּהֲגָהַת ש״ד). וְע״ל סִימָן קכ״ב אִם נִתְעָרְבוּ כֵּלִים בְּיַחַד.

ב יָבֵשׁ בְּיָבֵשׁ שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל חַד בְּתְרֵי, אִם בִּשְּׁלָן כֻּלָּן כְּאֶחָד, וַאֲפִלּוּ לֶאֱכֹל כָּל אֶחָד בִּפְנֵי עַצְמוֹ אָסוּר, אִם אֵין שָׁם שִׁשִּׁים, מִפְּנֵי שֶׁהָרוֹטֶב בְּנוֹתֵן טַעַם וְנִבְלָע בַּחֲתִיכוֹת. וְאִם רוֹצֶה לְבַשְּׁלָן יַחַד וְאֵין שָׁם ס׳, מֻתָּר לְהַרְבּוֹת עֲלֵיהֶם כְּדֵי שִׁעוּר שִׁשִּׁים וּלְבַשְּׁלָן, וְאֵין בּוֹ מִשּׁוּם מְבַטֵּל אִסּוּר. הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּאִם נוֹדַע הַתַּעֲרוֹבוֹת קֹדֶם שֶׁנִּתְבַּשְּׁלוּ בְּיַחַד, הַכֹּל שָׁרֵי, דְּאֵין חוֹזְרִין וְנֶאֱסָרִין מֵאַחַר שֶׁנִּתְבַּטֵּל בְּיָבֵשׁ (טור בְּשֵׁם הָרֹא״שׁ וְרַבֵּנוּ יְרוּחָם בְּשֵׁם הַתּוֹסָפוֹת וְכָתַב שָׁכֵן עִקָּר). וּבְמָקוֹם הֶפְסֵד יֵשׁ לִסְמֹךְ אַדִּבְרֵי הַמְקַלִּין וּלְהַתִּיר.

סימן קי

א דָּבָר חָשׁוּב אוֹסֵר בְּמִינוֹ בְּכָל שֶׁהוּא, וְהֵם ז׳ דְּבָרִים, וְאֵלּוּ הֵם: אֱגוֹזֵי פֶּרֶךְ וְרִמּוֹנֵי בָּדָן וְחָבִיּוֹת סְתוּמוֹת וְחַלְפוֹת תְּרֵדִין וְקִלְחֵי כְּרוּב וּדְלַעַת יְוָנִית וְכִפָּרוֹת שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת. וְכֵן בַּעֲלֵי חַיִּים חֲשׁוּבִים הֵם וְאֵינָם בְּטֵלִים. אֲבָל שְׂאָר דְּבָרִים, אַף עַל פִּי שֶׁדַּרְכָּן לִמְנוֹת, הֲרֵי אֵלּוּ עוֹלִים בְּשִׁעוּרָן. הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּכָל דָּבָר שֶׁבְּמִנְיָן, דְּהַיְנוּ שֶׁדַּרְכּוֹ לִמְנוֹתוֹ תָּמִיד, אֵינוֹ בָּטֵל (טור בְּשֵׁם ר״י וּבֵית יוֹסֵף). וְכֵן נוֹהֲגִין. הָא דְּדָבָר חָשׁוּב אֵינוֹ בָּטֵיל, אֵינוֹ אֶלָּא מִדְּרַבָּנָן וְאַזְלִינַן בִּסְפֵקוֹ לְקֻלָּא. (אָרַח כְּלָל כ״ה וְתַרְמַב״ם פס״ז דְּמַאֲכָלוֹת אֲסוּרוֹת וּתְוֹסְפוֹת דְּזַבָּחִים סוף דף ע״ג

וְאַגַּדָה שָׁם וְרֹאשׁ פֶּרֶק ג״ה וְרַשְׁבַּ״א בת״ה וע״י ס׳ הָעֵרֶל וְעוֹד הַרְבֵּה פּוֹסְקִים כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִי׳ זֶה בְּכָפָה דּוּסְתְּמִי). **כָּל דָּבָר שֶׁהוּא חָשׁוּב אֵצֶל בְּנֵי מָקוֹם מֵהַמְּקוֹמוֹת, כְּגוֹן אֱגוֹזֵי פֶּרֶךְ וְרִמּוֹנֵי בָּדָן בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בְּאוֹתָם הַזְּמַנִּים, הוּא אוֹסֵר בְּכָל שֶׁהוּא, לְפִי חֲשִׁיבוּתוֹ בְּאוֹתוֹ מָקוֹם וּבְאוֹתוֹ זְמַן, וְלֹא הֻזְכְּרוּ אֵלּוּ, אֶלָּא לְפִי שֶׁהֵן אוֹסְרִים בְּכָל שֶׁהֵן בְּכָל מָקוֹם. וְהוּא הַדִּין בְּכָל כַּיּוֹצֵא בָּהֶן, בְּשְׁאָר מְקוֹמוֹת.**

ב **בַּעֲלֵי חַיִּים שֶׁנִּתְעָרְבוּ בַּאֲחֵרִים, וְנִשְׁחֲטוּ, בָּטֵל חֲשִׁיבוּתָן וּבְטֵלִין; וְהוּא שֶׁנִּשְׁחֲטוּ בְּשׁוֹגֵג.** וְדַוְקָא בַּעֲלֵי חַיִּים קְטַנִּים, שֶׁאֵינָם רְאוּיִם לְהִתְכַּבֵּד לְאַחַר שְׁחִיטָתָן (אַרְךְ כ׳ כה).

ג **ט׳ חֲנֻיּוֹת מוֹכְרוֹת בְּשַׂר שְׁחוּטָה, וְאַחַת מוֹכֶרֶת בְּשַׂר נְבֵלָה, לָקַח מֵאַחַת מֵהֶן וְאֵין יָדוּעַ מֵאֵיזֶה מֵהֶן לָקַח, הֲרֵי זֶה אָסוּר, שֶׁכָּל קְבוּעַ כְּמֻחֲצָה עַל מֻחֲצָה דָּמִי. אֲבָל בָּשָׂר הַנִּמְצָא בַּשּׁוּק, אוֹ בְּיַד עוֹבֵד כּוֹכָבִים, מֻתָּר, כֵּיוָן שֶׁרֹּב הַחֲנֻיּוֹת מוֹכְרוֹת בְּשַׂר שְׁחוּטָה, דְּכָל דְּפָרִישׁ מֵרֻבָּא פָּרִישׁ. זֶהוּ דִּין תּוֹרָה, אֲבָל חֲכָמִים אָסְרוּהוּ, אַף עַל פִּי שֶׁכָּל הַשּׁוֹחֲטִים וְכָל הַמּוֹכְרִים יִשְׂרְאֵל.** הַגָּה: וַעַיִן לְעֵיל סִימָן ס״ג. וְהָא דְּאָמְרִינַן כָּל דְּפָרִישׁ מֵרֻבָּא פָּרִישׁ, הַיְנוּ שֶׁלֹּא פֵּרֵשׁ לְפָנֵינוּ, אֲבָל אִם פֵּרֵשׁ לְפָנֵינוּ אוֹ שֶׁרוֹאֶה כְּשֶׁהָעוֹבֵד כּוֹכָבִים לָקָחוֹ, הֲוֵי כְּאִלּוּ לָקְחוֹ מִשָּׁם בְּיָדוֹ (טור בְּשֵׁם רַשְׁבַּ״א וְתוֹס׳ פֶּרֶק ג״ה דַּף צ״ה וְרַ״ן שָׁם וְהַגּ״א בְּשֵׁם ר״י וְתוֹס׳ וְאַגַּדָה פ׳ הָעֲרוֹבוֹת וְרֹא״ש בְּתִשְׁוּבָה כְּלָל כ׳ סִימָן י״ז וּסְמ״ק סוֹף דַּף נ״ב וּסְמ״ק סִימָן רי״ד וְשו״ד סִימָן מ״ו וְר׳ יְרוּחָם נט״ו וְהַמ״מ פ״ה מֵהַמ״א בְּשֵׁם הַמְפָרְשִׁים).

ד **רֹב חֲנֻיּוֹת מוֹכְרוֹת בְּשַׂר שְׁחוּטָה, וּמְעוּט מוֹכְרוֹת בְּשַׂר נְבֵלָה, לָקַח מֵאַחַת מֵהֶן, וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ מֵאֵיזֶה מֵהֶן לָקַח וְנִתְעָרְבָה בַּאֲחֵרוֹת וְאֵינָהּ נִכֶּרֶת, בְּטֵלָה בְּרֹב מִשּׁוּם סְפֵק סְפֵקָא.** הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹסְרִין בִּכְהַאי גַּוְנָא, מִשּׁוּם דְּכָל מָקוֹם דְּאִסּוּר בְּמָקוֹמוֹ הֲוֵי כְּמֻחֲצָה עַל מֻחֲצָה, וְהוֹאִיל וְסָפֵק הָרִאשׁוֹן אָסוּר מִן הַתּוֹרָה וְאֵין כָּאן עוֹד סְפֵקָא לְהַתִּיר, רַק תַּעֲרֹבֶת, לֹא מִקְרֵי סְפֵק סְפֵקָא (אַרְךְ כְּלָל כ״ה). וְהָכִי נָהוּג.

ה **מִי שֶׁלָּקַח בָּשָׂר מֵהַמְּקוֹלִין** (פ׳ בֵּית הַמִּטְבָּחַיִם) **וַאֲפִלּוּ חֲתִיכָה הָרְאוּיָה לְהִתְכַּבֵּד, וְנִמְצֵאת טְרֵפָה בַּמְּקוֹלִין וְלֹא נוֹדְעוּ חֲתִיכוֹת הַטְּרֵפָה, וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ מֵאֵיזוֹ לָקַח, כָּל מַה שֶּׁלָּקַח מֵהַמְּקוֹלִין קֹדֶם שֶׁנִּמְצֵאת הַטְּרֵפָה, מֻתָּר, שֶׁלֹּא נָפַל הַסָּפֵק בְּקָבוּעַ אֶלָּא לְאַחַר שֶׁפֵּרַשׁ, וְכֵיוָן שֶׁהָרֹב כָּשֵׁר, מֻתָּר. אֲבָל לֹקֵחַ מִכָּאן וַאֲיִלַךְ, אָסוּר, וַאֲפִלּוּ חֲתִיכָה שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה לְהִתְכַּבֵּד, שֶׁאֵין הַכֹּל בְּקִיאִין בָּזֶה, וְיִטְעוּ בֵּין רְאוּיָה לְהִתְכַּבֵּד לְשֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה.**

ו **בַּעֲלֵי חַיִּים וּשְׁאָר דְּבָרִים הַחֲשׁוּבִים שֶׁנִּתְעָרְבוּ בְּהֶתֵּר, שֶׁאֵינָם בְּטֵלִים אֲפִלּוּ בְּאֶלֶף, אֲפִלּוּ אִם פֵּרֵשׁ אֶחָד מִן הָרֹב, אַחַר שֶׁנּוֹדַע הַתַּעֲרוֹבוֹת, אָסוּר. וְהוּא שֶׁהִפְרִישׁוֹ בְּמִתְכַּוֵּן, אֲבָל אִם פֵּרֵשׁ מִמֵּילָא, שָׁרֵי.** הַגָּה: וְהָא דְּאָסוּר אִם הִפְרִישׁוֹ בְּמִתְכַּוֵּן, הַיְנוּ שֶׁלֹּא פֵּרֵשׁ רַק מְעַט וְנִשְׁאֲרוּ מִקְצָת הָאִסּוּרִים בְּמָקוֹמָם, דְּאָז חַיְשִׁינַן שֶׁמָּא יִקַּח מִן הַקָּבוּעַ גַּם כֵּן. אֲבָל אִם נִתְפָּרְשׁוּ כֻּלָּן בְּיַחַד, וְלֹא נִשְׁאֲרוּ בְּמְקוֹמָן, וּבִשְׁעַת עֲקִירָתָן פֵּרְשׁוּ קְצָתָן, אוֹתָן שֶׁפֵּרְשׁוּ אָז, מֻתָּרִים (דִּבְרֵי קַבָּלָה מִתַּלְמִיד הַגָּאוֹן מהר״ר שִׁבְנָא ז״ל), רַק שְׁנַיִם הָאֲחֲרוֹנִים אֲסוּרִים (טור סוֹף סִימָן נ״ז). וְאִם נִתְעָרְבָה תַּרְנְגֹלֶת טְרֵפָה בִּכְשֵׁרוֹת, וְנִמְצָא בֵּיצָה בֵּינֵיהֶם, הַבֵּיצָה מֻתֶּרֶת אַף עַל גַּב דְּהַתַּרְנְגוֹלִים חֲשׁוּבִים וְלֹא מִתְבַּטְּלִין, לְגַבֵּי בֵּיצָה אֲזִלִינַן בָּתַר רֻבָּא (אַרְךְ כְּלָל כ״ז).

ז **דָּבָר שֶׁאֵינוֹ בָּטֵל מֵחֲמַת חֲשִׁיבוּתוֹ, כְּגוֹן בַּעֲלֵי חַיִּים וּבְרִיָּה, וַחֲתִיכָה הָרְאוּיָה לְהִתְכַּבֵּד, וְדָבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ מַתִּירִין, שֶׁנִּתְעָרֵב בָּאֲחֵרִים וְנֶאֱכַל אֶחָד מֵהֶם בְּשׁוֹגֵג, בֵּין שֶׁאֲכָלוֹ עַצְמוֹ בְּשׁוֹגֵג בֵּין שֶׁאֲכָלוּהוּ אֲחֵרִים בְּשׁוֹגֵג,** (ת״ה סִימָן קע״ח) **אוֹ נָפַל מֵעַצְמוֹ לַיָּם בְּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱבַד מִן הָעוֹלָם, הֻתְּרוּ כָּל הָאֲחֵרִים, שֶׁאָנוּ תּוֹלִין לוֹמַר הָאִסּוּר הָלַךְ לוֹ. וְדַוְקָא כְּשֶׁאוֹכֶל הַנִּשְׁאָרוֹת שְׁתַּיִם שְׁתַּיִם בְּיַחַד, דְּמִמַּה נַפְשָׁךְ אִכָּא חֲדָא דְּהֶתֵּרָא, אֲבָל לְאָכְלָם אַחַת אַחַת, אָסוּר.** הַגָּה: וַאֲפִלּוּ לְאָכְלָם שְׁתַּיִם שְׁתַּיִם, אָסוּר לְאָדָם אֶחָד לֶאֱכֹל אֶת כֻּלָּם. וַאֲפִלּוּ ב׳ בְּנֵי אָדָם, אֵין לְאָכְלָם כֻּלָּם בְּבַת אַחַת (בֵּית יוֹסֵף לְדַעַת טור).

ח **דָּבָר שֶׁאֵינוֹ בָּטֵל מֵחֲמַת חֲשִׁיבוּתוֹ, שֶׁנִּתְעָרֵב בַּאֲחֵרִים וְנָפַל מֵהַתַּעֲרֹבֶת הַזֹּאת אֶחָד לִשְׁנַיִם אֲחֵרִים, וְנָפַל מִן הַשְּׁלֹשָׁה אֶחָד לִשְׁנַיִם אֲחֵרִים, הֲרֵי אֵלּוּ הָאֲחֵרִים מֻתָּרִים. שֶׁהֲרֵי הָאֶחָד שֶׁל תַּעֲרֹבֶת הָרִאשׁוֹנָה בָּטֵל בְּרֹב. וְאִם נָפַל אֶחָד מֵהַתַּעֲרֹבֶת הָרִאשׁוֹנָה לְאֶלֶף, כֻּלָּם אֲסוּרִים, וְלֹא נֶאֱמַר בָּטֵל בְּרֹב אֶלָּא לְהַתִּיר סְפֵק סְפֵקָן, שֶׁאִם יִפֹּל מִן הַתַּעֲרֹבֶת הַשְּׁנִיָּה לְמָקוֹם אַחֵר, אֵינוֹ אוֹסֵר.** (לְשׁוֹן רַמְבַּ״ם פֶּרֶק ט״ז מהמ״א דין י׳) הַגָּה: וּמִכָּל מָקוֹם אֵין לְאָדָם אֶחָד לֶאֱכֹל אֶת כֻּלָּן. וְדַוְקָא שֶׁהָאִסּוּר שֶׁנִּתְעָרֵב הוּא דַּאי אִסּוּר, אֲבָל סָפֵק אִסּוּר שֶׁנִּתְעָרֵב נָפַל מֵאוֹתָהּ תַּעֲרֹבֶת לְמָקוֹם אַחֵר, הַתַּעֲרֹבֶת הַשְּׁנִית שָׁרֵי. (אַרְךְ כְּלָל כ״ו). יֵשׁ אוֹמְרִים דְּדָבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ מַתִּירִין אֵין לְהַתִּיר מִכֹּחַ סְפֵק סְפֵקָא (שָׁם כְּלָל כ״ה), וְטוֹב לְהַחְמִיר אִם לֹא לְצֹרֶךְ, מֵאַחַר שֶׁיֵּשׁ לוֹ הֶתֵּר בְּלֹאו הָכִי.

ט **סְפֵק טְרֵפָה שֶׁנִּתְעָרֵב בַּאֲחֵרוֹת, כֻּלָּן אֲסוּרוֹת עַד שֶׁיִּהְיֶה בְּהֶתֵּר כְּדֵי לְבַטֵּל הָאִסּוּר אִם הוּא מִדְּבָרִים הַמִּתְבַּטְּלִים. שֶׁכֵּיוָן שֶׁסְּפֵק הָרִאשׁוֹן הָיָה בְּגוּפוֹ, אֵין לְהַתִּירוֹ מִסְּפֵק סְפֵקָא.** הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים הַטַּעַם דְּאָסוּר הוֹאִיל וְהַסָּפֵק הוּא אִסּוּר דְּאוֹרַיְתָא וְלֹא נוֹכַל לוֹמַר עוֹד סָפֵק, שֶׁאֵין כָּאן אִסּוּר רַק שֶׁנִּתְעָרֵב בַּאֲחֵרִים, לֹא מִקְרֵי סְפֵק סְפֵקָא וְאָסוּר (שָׁם). אֲבָל אִם הָיוּ ב׳ סְפֵקוֹת אִם הָיָה כָּאן אִסּוּר כְּלָל, וְנוֹדְעוּ ב׳ הַסְּפֵקוֹת בְּיַחַד, מַתִּירִים סְפֵק סְפֵקָא בְּכָל מָקוֹם, אֲפִלּוּ בְּאִסּוּר דְּאוֹרַיְתָא וְגוּפוֹ שֶׁל אִסּוּר, וַאֲפִלּוּ הָיָה לוֹ חֶזְקַת אִסּוּר, כְּגוֹן עוֹף שֶׁבְּחֶזְקַת אִסּוּר עוֹמֵד וְנִשְׁבַּר אוֹ נִשְׁמַט גַּפּוֹ סָפֵק מַחֲיִים אוֹ לְאַחַר שְׁחִיטָה, וְאִם תִּמְצָא לוֹמַר מַחֲיִים, שֶׁמָּא לֹא נִקְּבָה הָרֵאָה, יֵשׁ לְהַתִּיר מִכֹּחַ סְפֵק סְפֵקָא; אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ לְבָרֵר עַל יְדֵי בְּדִיקַת הָרֵאָה, אֵין לָחוּשׁ. וְעַיִן לְעֵיל סִימָן נ״ג.

י **רֵאָה טְרֵפָה שֶׁנִּמְצֵאת בֵּין רֵאוֹת כְּשֵׁרוֹת, וְאָמַר הַבּוֹדֵק שֶׁהָיָה יוֹדֵעַ בְּאוֹתָהּ סִרְכָּא, וּבִשְׁגָגָה נִתְעָרְבָה אוֹתָהּ רֵאָה טְרֵפָה בֵּין הַכְּשֵׁרוֹת, וְלֹא הָיְתָה בַּכְּבָשִׁים עַרְבוּבְיָא, הַכְּבָשִׁים מֻתָּרִים.**

סימן קיא

א שְׁתֵּי קְדֵרוֹת אַחַת שֶׁל הֶתֵּר וְאַחַת שֶׁל אִסּוּר, וּלְפָנָיו שְׁתֵּי חֲתִיכוֹת אַחַת שֶׁל הֶתֵּר וְאַחַת שֶׁל אִסּוּר; אִם הַחֲתִיכָה הִיא מֵאִסּוּר דְּרַבָּנָן, כְּגוֹן שֶׁמָּנוּ שֶׁל גִּיד, וְנִפְּלוּ אֵלּוּ לְתוֹךְ אֵלּוּ, מֻתָּרִים, שֶׁאָנוּ תּוֹלִים לוֹמַר, הָאִסּוּר נָפַל לְתוֹךְ הָאִסּוּר, וְהַהֶתֵּר לְתוֹךְ שֶׁל הֶתֵּר. וַאֲפִלּוּ אִם הַהֶתֵּר שֶׁבַּקְּדֵרָה אֵינָהּ רַבָּה עַל שֶׁלְּפָנֶיהָ. וְכֵן הַדִּין אִם לֹא הָיָה כָּאן אֶלָּא קְדֵרָה אַחַת שֶׁל בְּשַׂר שְׁחוּטָה, וְנָפַל בָּהּ אַחַת מֵאֵלּוּ שְׁתֵּי הַחֲתִיכוֹת, וְאֵין יָדוּעַ אֵיזוֹ הִיא, אָנוּ תּוֹלִין דְּשֶׁל הֶתֵּר נָפְלָה, אֲפִלּוּ אֵין הַהֶתֵּר רַבֶּה עַל הָאִסּוּר. אוֹ אִם לֹא הָיָה כָּאן אֶלָּא חֲתִיכָה אַחַת מֵאִסּוּר דְּרַבָּנָן, וְיֵשׁ שְׁתֵּי קְדֵרוֹת, אַחַת שֶׁל הֶתֵּר וְאַחַת שֶׁל אִסּוּר, וְאֵין יָדוּעַ לְאֵיזוֹ נָפְלָה, גַּם בָּזוֹ תּוֹלִין לְהָקֵל.

ב בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, שֶׁתּוֹלִין בְּכָל אֵלּוּ לְהָקֵל, אֲפִלּוּ אֵין הַהֶתֵּר רַבֶּה עַל הָאִסּוּר, שֶׁאֵין הָאִסּוּר גַּם כֵּן רַבֶּה עַל הַהֶתֵּר. אֲבָל אִם הָאִסּוּר רַבֶּה עַל הַהֶתֵּר, אֵין תּוֹלִין לְהָקֵל.

ג הָיָה הָאִסּוּר שֶׁל תּוֹרָה, אֵין תּוֹלִין לְהָקֵל לוֹמַר לְתוֹךְ הָאִסּוּר נָפַל, עַד שֶׁיִּהְיֶה הַהֶתֵּר רַבֶּה עַל הָאִסּוּר, כְּדֵי שֶׁיִּתְבַּטֵּל בְּתוֹכוֹ מִדִּבְרֵי תּוֹרָה.

ד הָיָה הַהֶתֵּר רַבֶּה עַל הָאִסּוּר, כְּדֵי שֶׁיִּתְבַּטֵּל בְּתוֹכוֹ מִדִּבְרֵי תּוֹרָה, תּוֹלִין לְהָקֵל. כֵּיצַד, שְׁתֵּי קְדֵרוֹת אַחַת שֶׁל בְּשַׂר שְׁחוּטָה וְאַחַת שֶׁל נְבֵלָה, וְנָפְלָה חֲתִיכַת נְבֵלָה לְתוֹךְ אַחַת מֵהֶן, אִם הַהֶתֵּר שֶׁבִּקְדֵרַת הַהֶתֵּר רַבָּה קְצָת עַל חֲתִיכַת הַנְּבֵלָה, תּוֹלִין לְהָקֵל, לְפִי שֶׁדָּבָר תּוֹרָה מִן בְּמִינוֹ בָּטֵל בְּרֹב, אֶלָּא שֶׁחָכָמִים הִצְרִיכוּ שִׁשִּׁים. הָיוּ שְׁתֵּי הַקְּדֵרוֹת מִמִּין אֶחָד, וְהָאִסּוּר מִמִּין אַחֵר, אֵין תּוֹלִין לְהָקֵל עַד שֶׁיִּרְבֶּה הַהֶתֵּר שִׁשִּׁים עַל הָאִסּוּר.

ה הָיוּ כָּאן שְׁתֵּי קְדֵרוֹת שֶׁל הֶתֵּר, וְלִפְנֵיהֶם שְׁתֵּי חֲתִיכוֹת, אַחַת שֶׁל הֶתֵּר וְאַחַת שֶׁל אִסּוּר, וְנָפְלָה אַחַת לְתוֹךְ זוֹ וְאַחַת לְתוֹךְ זוֹ, אֲסוּרוֹת שְׁתֵּיהֶן, אֲפִלּוּ בְּאִסּוּר דְּרַבָּנָן, אִם אֵין בְּשׁוּם אַחַת כְּדֵי לְבַטֵּל הָאִסּוּר. אֲבָל אִם יֵשׁ בְּאַחַת מֵהֶן לְבַטֵּל הָאִסּוּר, שְׁתֵּיהֶן מֻתָּרוֹת.

ו הָיוּ כָּאן שְׁתֵּי קְדֵרוֹת שֶׁל הֶתֵּר, וְנָפַל אִסּוּר לְתוֹךְ אַחַת מֵהֶן, וְיָדוּעַ לְאֵיזוֹ נָפַל, וְחָזַר וְנָפַל אִסּוּר לְתוֹךְ אַחַת מֵהֶן, וְאֵין יָדוּעַ לְאֵיזוֹ נָפַל, אֲנִי אוֹמֵר לִמְקוֹם אִסּוּר הָרִאשׁוֹן נָפַל גַּם הַשֵּׁנִי. אֲבָל אִם נָפַל אִסּוּר לְתוֹךְ אַחַת מֵהֶן, וְאֵין יָדוּעַ לְאֵיזוֹ נָפַל, וְאַחַר כָּךְ נָפַל אִסּוּר לְתוֹךְ אַחַת מֵהֶן וְיָדוּעַ לְאֵיזוֹ נָפַל, שְׁתֵּיהֶן אֲסוּרוֹת. הַגָּה: וְדַוְקָא שֶׁאֵין ס׳ לְבַטֵּל הָאִסּוּר שֶׁנָּפַל שָׁם, אֲבָל אִם הָיָה ס׳ לְבַטֵּל הָאִסּוּר שֶׁנָּפַל שָׁם, הֲרֵי כְּאִלּוּ לֹא נָפַל שָׁם אִסּוּר כְּלָל (בית יוסף בשם תרשב״א).

ז הָיָה כָּאן שְׁתֵּי קְדֵרוֹת שֶׁל הֶתֵּר, וְנָפַל אִסּוּר לְתוֹךְ אַחַת מֵהֶן וְאֵין יָדוּעַ לְאֵיזוֹ נָפַל, וְאֵין בְּאַחַת כְּדֵי לְבַטֵּל הָאִסּוּר, וְיֵשׁ בִּשְׁתֵּיהֶן כְּדֵי לְבַטְּלוֹ, שְׁתֵּיהֶן מִצְטָרְפוֹת לְבַטְּלוֹ. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא אֲפִלּוּ אַחַת בַּבַּיִת וְאַחַת בָּעֲלִיָּה, מִצְטָרְפוֹת. וְהוּא הַדִּין אֲפִלּוּ לְמֵאָה. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, כְּשֶׁשְּׁתֵּיהֶן שֶׁל אָדָם אֶחָד, לְפִי שֶׁכָּל שֶׁהֵן שֶׁל אָדָם אֶחָד עָתִיד לְהִתְעָרֵב. אֲבָל אִם הֵם שֶׁל שְׁנֵי בְּנֵי אָדָם, אֵין מִצְטָרְפוֹת. הַגָּה: וְיֵשׁ מַחְמִירִים דַּאֲפִילּוּ בְּאָדָם אֶחָד אֵין לְהָקֵל. וּלְעִנְיַן הֶפְסֵד יֵשׁ לְהַתִּיר בְּאָדָם אֶחָד; וּמֵיהוּ אֵין לְאָכְלוֹ אֶלָּא לְאַחַר שֶׁיְּעָרְבֶנּוּ יַחַד, דְּאָז כְּבָר נִתְבַּטֵּל הָאִסּוּר (בְּאֹרַךְ בְּלֵל כ״ו בְּשֵׁם מהרי״ש).

סימן קיב

א אָסְרוּ חֲכָמִים לֶאֱכֹל פַּת שֶׁל עַמָּמִים עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, מִשּׁוּם חֲתָנוּת. וַאֲפִלּוּ בְּמָקוֹם דְּלֵיכָּא מִשּׁוּם חֲתָנוּת, אָסוּר (רשב״א סימן רמ״ח). וְלֹא אָסְרוּ אֶלָּא פַּת שֶׁל חֲמֵשֶׁת מִינֵי דָּגָן, אֲבָל פַּת שֶׁל קִטְנִיּוֹת וְשֶׁל אֹרֶז וְדֹחַן, אֵינוֹ בִּכְלַל פַּת סְתָם שֶׁאָסְרוּ. הַגָּה: וְגַם אֵינוֹ אָסוּר מִשּׁוּם בִּשּׁוּלֵי עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים אִם אֵינוֹ עוֹלֶה עַל שֻׁלְחַן מְלָכִים (טור ובית יוסף בשם תשר הרא״ש).

ב יֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁמְּקִלִּין בָּדָבָר, וְלוֹקְחִים פַּת מִנַּחְתּוֹם הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים, בְּמָקוֹם שֶׁאֵין שָׁם נַחְתּוֹם יִשְׂרְאֵל, מִפְּנֵי שֶׁהִיא שְׁעַת הַדַּחַק. וְיֵשׁ אוֹמְרִים דַּאֲפִילּוּ בְּמָקוֹם שֶׁפַּת יִשְׂרְאֵל מְצוּי, שָׁרֵי (בית יוסף לְדַעַת הַפְּרָדְכִּי וּסְמ״ק וְהג״א וּמהרא״י וְאוה״ד וְרִישׁ בְּלֵל מ״ד). אֲבָל פַּת שֶׁל בַּעֲלֵי בָּתִּים, אֵין שָׁם מִי שֶׁמּוֹרֶה בָּהּ לְהָקֵל, שֶׁעִקַּר הַגְּזֵרָה מִשּׁוּם חֲתָנוּת, וְאִם יֹאכַל פַּת בַּעֲלֵי בָּתִּים יָבֹא לִסְעֹד אֶצְלָם. הַגָּה: וְלֹא מִקְרֵי פַּת בַּעַל הַבַּיִת, אֶלָּא אִם עֲשָׂאוֹ לִבְנֵי בֵּיתוֹ, אֲבָל עֲשָׂאוֹ לִמְכֹּר, מִקְרֵי פַּלְטֵר. אַף עַל פִּי שֶׁאֵין דַּרְכּוֹ בְּכָךְ. וְכֵן פַּלְטֵר שֶׁעֲשָׂאוֹ לְעַצְמוֹ, מִקְרֵי בַּעַל הַבַּיִת (כך מִשְׁמַע בְּבֵית יוֹסֵף).

ג יֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁאִם פַּלְטֵר הַזְּמִין יִשְׂרְאֵל, הֲרֵי פִּתּוֹ כְּפַת בַּעַל הַבַּיִת.

ד מָקוֹם שֶׁאֵין פַּלְטֵר יִשְׂרְאֵל מָצוּי, לְדַעַת הַמַּתִּירִין לִקַּח פַּת מִפַּלְטֵר עוֹבֵד כּוֹכָבִים, אִם הִגִּיעַ שָׁם פַּלְטֵר יִשְׂרְאֵל, הֲרֵי פַּת פַּלְטֵר עוֹבֵד כּוֹכָבִים אֲסוּרָה עַד שֶׁיִּמְכֹּר פַּלְטֵר יִשְׂרְאֵל פִּתּוֹ, וּלְאַחַר שֶׁכָּלָה פַּת יִשְׂרְאֵל, חוֹזֵר פִּתּוֹ שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים לְהֶכְשֵׁרוֹ.

ה יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁמִּי שֶׁיֵּשׁ בְּיָדוֹ פַּת, אוֹ שֶׁיֵּשׁ פַּלְטֵר יִשְׂרְאֵל, וְיֵשׁ פַּלְטֵר עוֹבֵד כּוֹכָבִים עוֹשֶׂה פַּת יָפָה מִמֶּנּוּ, אוֹ מִמִּין אַחֵר שֶׁאֵין בְּיָדוֹ שֶׁל פַּלְטֵר יִשְׂרְאֵל, מֻתָּר לְקָנוֹת מִפַּלְטֵר עוֹבֵד כּוֹכָבִים בְּמָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ הֶתֵּר בְּפַת שֶׁל פַּלְטֵר, דְּכֵיוָן דְּדַעְתּוֹ נוֹחָה יוֹתֵר בְּפַת פַּלְטֵר זֶה מִפָּנֵי חֲשִׁיבוּתוֹ בְּעֵינָיו, הֲרֵי זֶה כְּפַת דְּחוּקָה לוֹ.

ו בְּמָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ הֶתֵּר בְּפַת שֶׁל פַּלְטֵר, אֲפִלּוּ הוּא נִלּוֹשׁ בְּבֵיצִים אוֹ שֶׁבֵּיצִים טוֹחִים עַל פָּנָיו, מֻתָּר. אֲבָל אינפנד"ה שֶׁאֲפָאָהּ עוֹבֵד כּוֹכָבִים, אָסוּר לֶאֱכֹל מֵהַפַּת שָׁלָּה. (ע"ל סימן קי"ג ס"ג). הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹסְרִים בְּפַת שֶׁבֵּיצִים טוֹחִים עַל פָּנָיו, מִשּׁוּם שֶׁהֵן בְּעֵין וְאֵינָם בְּטֵלִים לְגַבֵּי פַּת, וְיֵשׁ בָּהֶם מִשּׁוּם בִּשּׁוּלֵי עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים (תּוֹסְפוֹת וְסְמַ"ג וְהַגָּהוֹת אֲשֵׁרִי וְאֹרַח וּמַרְדְּכַי פא"ט וּסְמַ"ק סִי' ר"ז). וְכֵן נוֹהֲגִין. וְאוֹתָן נילו"ש שֶׁקּוֹרִין קיכלי"ך אוֹ מִינֵי מְתִיקָה שֶׁקּוֹרִין לעקי"ך, הֵם בִּכְלַל פַּת. וּבְמָקוֹם שֶׁנּוֹהֲגִים הֶתֵּר בְּפַת שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים גַּם הֵם מֻתָּרִים, וְלֹא אָמְרִינַן שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם מִשּׁוּם בִּשּׁוּלֵי עוֹבֵד כּוֹכָבִים. וְיֵשׁ מִינֵי נילו"ש שֶׁקּוֹרִין קיכלי"ך שֶׁאוֹפִין אוֹתָם עַל בַּרְזֶלִים, וּמוֹשְׁחִין הַבַּרְזֶל בְּשַׁעַת אֲפִיָּה בְּחֶלֶב אוֹ חֲזִיר, בְּאוֹתָן יֵשׁ לְזַהֵר וּלְאָסְרָן. וְכֵן הַמִּנְהָג (מהרא"י בְּהַגָּהַת ש"ד וְאָגוּר בְּשֵׁם ר"י מפרי"ש).

ז פַּת בַּעַל הַבַּיִת אֲסוּרָה לְעוֹלָם, אֲפִלּוּ קָנָאָהּ פַּלְטֵר מִמֶּנּוּ, וַאֲפִלּוּ שְׁלָחָהּ לְיִשְׂרָאֵל לְבֵיתוֹ. וְכֵן אֲפִלּוּ שְׁלָחָהּ אוֹתוֹ יִשְׂרָאֵל לְאַחֵר, אֲסוּרָה לְעוֹלָם. וְשֶׁל פַּלְטֵר, מֻתֶּרֶת לְעוֹלָם, אֲפִלּוּ קָנָאָהּ בַּעַל הַבַּיִת מִמֶּנּוּ, שֶׁלֹּא הָלְכוּ בְּאִסּוּר זֶה אַחַר מִי שֶׁהִפַּת בְּיָדוֹ עַכְשָׁיו, אֶלָּא אַחַר מִי שֶׁהָיָה לוֹ בְּשַׁעַת אֲפִיָּה.

ח יֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר דִּבְמָקוֹם שֶׁאֵין פַּלְטֵר מָצוּי כְּלָל, מֻתָּר, אֲפִלּוּ שֶׁל בַּעֲלֵי הַבָּתִּים. וְאֵין צָרִיךְ לְהַמְתִּין עַל פַּת כָּשֵׁר, וְכֵן נוֹהֲגִין (בית יוסף בְּשֵׁם א"ח).

ט הִדְלִיק עוֹבֵד כּוֹכָבִים הַתַּנּוּר וְאָפָה בּוֹ יִשְׂרָאֵל, אוֹ שֶׁהִדְלִיק יִשְׂרָאֵל וְאָפָה עוֹבֵד כּוֹכָבִים, אוֹ שֶׁהִדְלִיק הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים וְאָפָה הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים וּבָא יִשְׂרָאֵל וְנִעֵר הָאֵשׁ מְעַט, הֲרֵי זֶה מֻתָּר. וַאֲפִלּוּ לֹא זָרַק אֶלָּא עֵץ אֶחָד לְתוֹךְ הַתַּנּוּר, הִתִּיר כָּל הַפַּת שֶׁבּוֹ, שֶׁאֵין הַדָּבָר אֶלָּא לְהִיוֹת הֶכֵּר שֶׁהַפַּת שָׁלָהֶן אֲסוּרָה. וְאִם נָפַח בָּאֵשׁ הֲוֵי כְּחִתּוּי (טור סימן קי"ג וּבְאַגוּר בְּשֵׁם ר"י מוֹלִין וְהוּא בִּתְשׁוּבַת מַהֲרי"ל רכ"א).

י אִם אָפוּ בַּתַּנּוּר עַל יְדֵי עוֹבֵד כּוֹכָבִים ג׳ פְּעָמִים בְּיוֹם א׳ וְהִכְשִׁירוּ הַתַּנּוּר עַל יְדֵי קֵיסָם בְּב׳ הַפְּעָמִים, וּבַפַּעַם הַשְּׁלִישִׁית לֹא הִכְשִׁירוּ, מֻתָּר. (מָרְדְּכַי). הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּאִם הִכְשִׁיר הַתַּנּוּר פַּעַם א׳ וְלֹא עָמַד הַתַּנּוּר מֵעֵת לְעֵת בְּלֹא הֶפְסֵק אֲפָאוֹ בּוֹ כָּךְ כַּמָּה יָמִים, הַכֹּל מֻתָּר מִכֹּחַ הֶכְשֵׁר הָרִאשׁוֹן (אֹרַח כְּלָל מ"ד וְאָגוּר). וְיֵשׁ לְסָמֹךְ עַל זֶה.

יא פַּת שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁאֲפָאָהּ עוֹבֵד כּוֹכָבִים בְּלֹא חִתּוּי דְּיִשְׂרָאֵל וּבְלֹא קֵיסָם, אָסוּר לְזַבּוֹנֵי לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים, דְּיִלְמָא אָתֵי לְזַבּוֹנֵי לְיִשְׂרָאֵל. וְאִם פִּתֵּת הַלָּחֶם לִשְׁנַיִם, מֻתָּר לְזַבּוֹנֵי לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים. הַגָּה: וְהוּא הַדִּין לְכָל פַּת שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים, שֶׁאָסוּר. וְלָכֵן נָהֲגוּ שֶׁלֹּא לְקָנוֹת חֲתִיכוֹת פַּת מִן הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים, דְּחַיְישִׁינַן שֶׁמָּא הוּא פַּת אִסּוּר וּמְכָרָהּ לוֹ יִשְׂרָאֵל כָּךְ (מָרְדְּכַי פא"ט וּבְאַרְזָ).

יב אִם אָפָה עוֹבֵד כּוֹכָבִים הַפַּת בְּלֹא חִתּוּי יִשְׂרָאֵל וּבְלֹא קֵיסָם, אֲפִלּוּ קָרְמוּ פְּנֵי הַפַּת בַּתַּנּוּר, מוֹעִיל חִתּוּי יִשְׂרָאֵל כָּל זְמַן שֶׁהַפַּת צָרִיךְ לַתַּנּוּר, וּמַשְׁבִּיחַ בַּאֲפִיָּתוֹ עֲדַיִן. וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁאֲפִלּוּ הוֹצִיא הַפַּת, יֵשׁ תַּקָּנָה לְהַחְזִירוֹ לַתַּנּוּר עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל, אִם הוּא מַשְׁבִּיחַ.

יג מִי שֶׁאֵינוֹ נִזְהָר מִפַּת שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים, שֶׁהֵסֵב אֵצֶל בַּעַל הַבַּיִת הַנִּזְהָר מִפַּת שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים, וְעַל הַשֻּׁלְחָן פַּת יִשְׂרָאֵל וּפַת שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים הַיָּפָה מִשֶּׁל יִשְׂרָאֵל, יִבְצַע בַּעַל הַבַּיִת מִן הַיָּפָה וּמֻתָּר בְּכָל אוֹתָהּ סְעֻדָּה בְּפַת שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים.

יד כּוּתָח שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים, מֻתָּר, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין לְפַת עוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁבּוֹ. הַגָּה: וְכֵן כָּל מָקוֹם שֶׁנִּתְעָרְבָה פַּת שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים בִּשְׁאָר מַאֲכָל, בָּטֵל בְּרוֹב, בֵּין בְּלַח בֵּין בְּיָבֵשׁ. אֲבָל אָסוּר לְעָרֵב כְּדֵי לְאָכְלוֹ (אַרְזָ).

טו מִי שֶׁנִּזְהָר מִפַּת עוֹבֵד כּוֹכָבִים, מֻתָּר לֶאֱכֹל בְּקֵעָרָה עִם מִי שֶׁאֵינוֹ נִזְהָר מִמֶּנּוּ, וַאֲפִלּוּ עַל פִּי שֶׁטַּעַם פַּת עוֹבֵד כּוֹכָבִים מִתְעָרֵב בְּפַת יִשְׂרָאֵל, אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ. הַגָּה: יֵשׁ אוֹמְרִים דְּמִי שֶׁנִּזְהָר מִפַּת שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים וְאוֹכֵל עִם אֲחֵרִים שֶׁאֵינָן נִזְהָרִין, מֻתָּר לֶאֱכֹל עִמָּהֶם מִשּׁוּם אֵיבָה וּקְטָטָה, הוֹאִיל וְאִם לֹא יֹאכַל עִמָּהֶם פַּת שֶׁהוּא עִקַּר הַסְּעֻדָּה, הִתִּירוּ לוֹ מִשּׁוּם אֵיבָה. וְאֵין לִלְמֹד מִכָּאן לְשְׁאָר אִסּוּרִין (בית יוסף בְּשֵׁם תְּשׁוּבַת אַשְׁכְּנַזִית וְהוּא תְּשׁוּבַת מַהֲרי"ל סִימָן ל"ח).

טז יֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁהַנִּזְהָר מִפַּת עוֹבֵד כּוֹכָבִים, וְהוּא בַּדֶּרֶךְ, אִם יֵשׁ פַּת שֶׁל יִשְׂרָאֵל עַד ד׳ מִילִין, יַמְתִּין. וּכְבָר נִתְבָּאֵר לְעֵיל דְּנוֹהֲגִין לְהָקֵל.

סימן קיג

א דָּבָר שֶׁאֵינוֹ נֶאֱכָל כְּמוֹ שֶׁהוּא חַי, וְגַם עוֹלֶה עַל שֻׁלְחַן מְלָכִים לְלַפֵּת בּוֹ אֶת הַפַּת אוֹ לְפָרְפֶּרֶת, שֶׁבִּשְּׁלוּ עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, אֲפִלּוּ בִּכְלֵי יִשְׂרָאֵל וּבְבֵית יִשְׂרָאֵל, אָסוּר מִשּׁוּם בִּשּׁוּלֵי עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים.

ב עֵרֶב דָּבָר הַנֶּאֱכָל כְּמוֹ שֶׁהוּא חַי עִם דָּבָר שֶׁאֵינוֹ נֶאֱכָל כְּמוֹ שֶׁהוּא חַי, וּבִשְּׁלָם הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים, אִם הָעִקָּר מִדָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מִשּׁוּם בִּשּׁוּלֵי עוֹבֵד כּוֹכָבִים, אָסוּר. וְאִם לָאו, מֻתָּר. הַגָּה: וּמֻתָּר לֶאֱכֹל אֲפוּנִים קָלוּיִים שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, וְכֵן הַקִּטְנִיּוֹת שֶׁקּוֹרִין ערבש"ן, קָלוּיִים, דְּאֵינָן עוֹלִים עַל שֻׁלְחַן שֶׁל מְלָכִים וְכֵן נָהֲגוּ בָּהֶם הֶתֵּר אִם לֹא בְּמָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לְמָשְׁחָם הַמַּחֲבַת בְּחֶלֶב, שֶׁאָז נוֹהֲגִים בָּהֶם אִסּוּר. (רַמַּב"ם פי"ז דמ"א וּמהרי"א מִפֶּרֶק וְהַגָּהוֹת בְּאֵרוּךְ). אֲבָל בְּלָאוּ הָכֵי, שֶׁרֵי וְאֵין לְחוּשׁ לְכֵלִים שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, דְּסְתָמָן אֵינָן בְּנֵי יוֹמָן. וְכָל פְּרֵי שֶׁנֶּאֱכָל כְּמוֹ שֶׁהוּא חַי, אַף עַל פִּי שֶׁבִּשְּׁלוּ אוֹתוֹ עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וְנִמְחָה וְנַעֲשָׂה תַּבְשִׁיל בִּידֵיהֶם, שָׁרֵי. וְעַל כֵּן אוֹכְלִין הפובידל"א שֶׁעוֹשִׂין הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים (ד"ע מִמַּשְׁמָעוּת הָרַמַּב"ם וְרַ"ן וְתוֹס' וְהוּא פָּשׁוּט).

ג פנאד"ה שֶׁאֲפָאָהּ עוֹבֵד כּוֹכָבִים, אָסוּר אֲפִלּוּ לְמִי שֶׁנּוֹהֵג הֶתֵּר בְּפַת שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, שֶׁהַשַּׁמָּן נֶאֱסָר כְּשֶׁהוּא בְּעֵין מִשּׁוּם בִּשּׁוּלֵי עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, וְנִבְלָע בַּפַּת. וְכֵן יְרָקוֹת הַנֶּאֱכָלִים חַיִּים שֶׁבִּשְּׁלָם עִם בָּשָׂר, אֲסוּרִים, מִפְּנֵי שֶׁשַּׁמָּן שֶׁל בָּשָׂר נִבְלָע בָּהֶם.

ד יֵשׁ מִי שֶׁמַּתִּיר בִּשְׁפָחוֹת שֶׁלָּנוּ, וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹסֵר, וַאֲפִלּוּ בְּדִיעֲבַד (תְּשׁוּבַת הָרַשְׁבָּ״א ס׳ ס״ח). הַגָּה: וּבְדִיעֲבַד, יֵשׁ לִסְמֹךְ אִדִּבְרֵי מַתִּירִים (אֹרַח כְּלָל מ״ג וְהַגָּהוֹת ש״ד). וַאֲפִלּוּ לְכַתְּחִלָּה נוֹהֲגִין לְהָקֵל בְּבֵית יִשְׂרָאֵל, שֶׁהַשְּׁפָחוֹת וְהָעֲבָדִים מְבַשְּׁלִים בְּבֵית יִשְׂרָאֵל, כִּי אִי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יַחְתֶּה אֶחָד מִבְּנֵי הַבַּיִת מְעַט (שָׁם).

ה עוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁבִּשֵּׁל, וְלֹא נִתְכַּוֵּן לְבַשּׁוּל, מֻתָּר. כֵּיצַד, עוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁהִצִּית אוּר בַּאֲגַם כְּדֵי לְהַעֲבִיר הֶחָצִיר, וְנִתְבַּשְּׁלוּ בּוֹ חֲגָבִים, חֲרֵי אֵלּוּ מֻתָּרִים, וַאֲפִלּוּ בְּמָקוֹם שֶׁעוֹלִים עַל שֻׁלְחַן מְלָכִים. וְכֵן אִם חָרַךְ הָרֹאשׁ לְהַעֲבִיר הַשֵּׂעָר, מֻתָּר לֶאֱכֹל רָאשֵׁי הָאָזְנַיִם שֶׁנִּצְלוּ בְּשָׁעַת הַחֲרִיכָה. אֲבָל אִם כִּוֵּן לְשֵׁם בַּשּׁוּל, כְּגוֹן שֶׁהֵסִיק הַתַּנּוּר לְבַשֵּׁל בּוֹ, וְהָיָה בּוֹ בָּשָׂר תְּחִלָּה וְנִצְלָה, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא כִּוֵּן לָזֶה הַבָּשָׂר, שֶׁהֲרֵי לֹא יָדַע בּוֹ, אָסוּר.

ו כָּל שֶׁבִּשְּׁלוּ יִשְׂרָאֵל מְעַט בִּשּׁוּלוֹ, בֵּין בִּתְחִלָּה בֵּין בַּסּוֹף, מֻתָּר. לְפִיכָךְ אִם הִנִּיחַ עוֹבֵד כּוֹכָבִים בָּשָׂר אוֹ קְדֵרָה עַל גַּבֵּי הָאֵשׁ, וְהָפַךְ יִשְׂרָאֵל בַּבָּשָׂר וְהִגִּיס בַּקְּדֵרָה, אוֹ שֶׁהֵגִיס יִשְׂרָאֵל וְגָמַר הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים, חֲרֵי זֶה מֻתָּר. וַאֲפִלּוּ לֹא הָיָה מִתְבַּשֵּׁל בְּלֹא סִיּוּעַ הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים.

ז אֵין שְׁגִירַת (פִּי׳ הַבָּעָרָה וּבְעֵרוּ וְהִשִּׁיקוּ (יְחֶזְקֵאל לט, ט), תַּרְגּוּם וַיִּהוֹן שָׁגְרִין) הַתַּנּוּר מוֹעֶלֶת אֶלָּא בְּפַת, אֲבָל בִּשְׂאָר הַמִּתְבַּשְּׁלִים אֵין שְׁגִירַת הַתַּנּוּר וְלֹא הַדְלָקַת הָאֵשׁ מַעֲלָה וּמוֹרִיד, אֶלָּא הַהַנָּחָה דַּוְקָא. לְפִיכָךְ הָרוֹצֶה לְבַשֵּׁל בְּמַחֲבַת בְּתַנּוּר שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים, צָרִיךְ שֶׁיִּתֵּן יִשְׂרָאֵל הַמַּחֲבַת לְתוֹךְ הַתַּנּוּר, לַמָּקוֹם הָרָאוּי לְהִתְבַּשֵּׁל בּוֹ. הַגָּה: וְיֵשׁ חוֹלְקִין וְסָבְרִי לְהוּ דְּהַדְלָקַת הָאֵשׁ אוֹ חִתּוּי בְּגֶחָלִים מַהֲנֵי לְעִנְיַן בִּשּׁוּל כְּמוֹ לְעִנְיַן פַּת, וְכֵן נוֹהֲגִין. (הַגָּהוֹת ש״ד וּכְאֹרַח וּכְקָרְדְּכִי פא״מ). וַאֲפִלּוּ חִתּוּי בְּלֹא כַּוָּנָה מְהֲנֵי וּמוֹעִיל (מִמַּשְׁמָעוּת מְהָרִא״י בְּהַגָּהַת ש״ד וְכָל בּוֹ). וְיֵשׁ אוֹמְרִים דַּאֲפִלּוּ לֹא חִתָּה יִשְׂרָאֵל וְלֹא הִשְׁלִיךְ שָׁם קֵיסָם, רַק שֶׁהָעוֹבֵד כּוֹכָבִים הִדְלִיק הָאֵשׁ מֵאֵשׁ שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שָׁרֵי, (אר״ה שָׁם בְּשֵׁם מַהֲר״ם.

ח נָתַן יִשְׂרָאֵל קְדֵרָה עַל הָאֵשׁ וְסִלְּקָהּ, וּבָא עוֹבֵד כּוֹכָבִים וְהֶחֱזִירָהּ, אָסוּר. אֶלָּא אִם כֵּן הִגִּיעַ לְמַאֲכַל בֶּן דְּרוֹסַאי, שֶׁהוּא שְׁלִישׁ בְּשׁוּלוֹ, כְּשֶׁסִּלְּקָהּ.

ט אִם בִּשְּׁלוּ עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים כְּמַאֲכַל בֶּן דְּרוֹסַאי וְנָמְרוּ יִשְׂרָאֵל, יֵשׁ לֶאֱסֹר, אֶלָּא אִם כֵּן הוּא עֶרֶב שַׁבָּת אוֹ עֶרֶב יוֹם טוֹב אוֹ שֶׁיֵּשׁ הֶפְסֵד מְרֻבֶּה בַּדָּבָר. וְיֵשׁ מַתִּירִין בְּכָל עִנְיָן, (טור בְּשֵׁם הָרֹא״שׁ וְרַ״ן וְרִ״ף וְהַמְּחַבֵּר וְאוֹ״ה וּסְמַ״ק סִימָן שכ״ג שָׁר׳ וְקַר עֲשֵׂה כֵּן מַעֲשֶׂה וכ״ה בְּכָל בּוֹ וכ״ם בְּסה״ת וּקְרָכֵי וְאַגְּדָה פא״מ וְרִא״ה בְּסִ׳ ב״ה וּסְמַ״ג דַּף נ״ז ע״ב וְשָׁכֵן קִבֵּל מוֹר״ וְרִ׳ יְרוּחָם נ״י ח״ו שֶׁכֵּן הַסְּכִימוּ רֹב הַפּוֹסְקִים וְלֹא כַּדָּת הַשִּׂיג הַבַּיִת יוֹסֵף בְּבֵ״א אוֹר׳ יְרוּחָם בָּזֶה עַיֵּן שָׁם) וְכֵן נוֹהֲגִין.

י הִנִּיחַ יִשְׂרָאֵל עַל גַּבֵּי גֶּחָלִים עוֹמְמוֹת שֶׁלֹּא הָיָה רָאוּי לְהִתְבַּשֵּׁל עֲלֵיהֶם כְּמַאֲכַל בֶּן דְּרוֹסַאי, וּבָא עוֹבֵד כּוֹכָבִים וְהָפַךְ בּוֹ וְנִתְבַּשֵּׁל, אָסוּר.

יא הִנִּיחַ יִשְׂרָאֵל עַל גַּבֵּי הָאֵשׁ, וְהִנִּיחַ עוֹבֵד כּוֹכָבִים לִשְׁמְרוֹ, וְהָפַךְ בּוֹ וְאֵין יָדוּעַ עִם סִלְּקוֹ הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים עַד שֶׁלֹּא הִגִּיעַ לְמַאֲכַל בֶּן דְּרוֹסַאי, מֻתָּר. דִּסְפֵק דְּבָרִיהֶם לְהָקֵל (טור). וְכֵן כָּל סְפֵק בִּשּׁוּלֵי עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וְכַיּוֹצֵא בּוֹ, מֻתָּר.

יב דָּגִים קְטַנִּים שֶׁמְּלָחָן יִשְׂרָאֵל אוֹ עוֹבֵד כּוֹכָבִים, חֲרֵי הֵן כְּמוֹ שֶׁנִּתְבַּשְּׁלוּ מִקְצָת בִּשּׁוּל. וְאִם צָלָאן עוֹבֵד כּוֹכָבִים, אַחַר כֵּן, מֻתָּרִים. אֲבָל דָּגִים מְלוּחִים גְּדוֹלִים, אֵינָם נֶאֱכָלִים אֶלָּא עַל יְדֵי הַדַּחַק; לְפִיכָךְ אִם צָלָאן עוֹבֵד כּוֹכָבִים, אֲסוּרִים, וְיֵשׁ מַתִּירִין. הַגָּה: וְכֵן כָּל דָּבָר שֶׁנֶּאֱכָל חַי עַל יְדֵי הַדַּחַק, וּבִשְּׁלוּ עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, דִּינוֹ כְּדָגִים גְּדוֹלִים (ד״ע). וּבְשָׂר מְלוּחַ אֵינוֹ נֶאֱכָל כְּלָל כְּמוֹ שֶׁהוּא חַי, וְאָסוּר אִם נִתְבַּשֵּׁל עַל יְדֵי עוֹבֵד כּוֹכָבִים (תּוֹסְפוֹת פ׳ הֶחוֹלִין).

יג דָּג שֶׁמְּלָחוֹ עוֹבֵד כּוֹכָבִים וּפֵרוֹת שֶׁעִשְּׁנָן עַד שֶׁהִכְשִׁירָן לַאֲכִילָה, (חֲרֵי אֵלּוּ מֻתָּרִין, דְּמַלּוּחַ) מָלִיחַ אֵינוֹ כְּרוֹתֵחַ בְּגֶזֵרָה זוֹ, וְהַמְעֻשָּׁן אֵינוֹ כִּמְבֻשָּׁל. הַגָּה: גַּם כָּבוּשׁ אֵינוֹ כִּמְבֻשָּׁל, דְּלֹא אָסְרוּ אֶלָּא בְּשׁוּל שֶׁל אֵשׁ (טור).

יד בֵּיצָה, אַף עַל פִּי שֶׁרְאוּיָה לְגָמְעָהּ חַיָּה, אִם בִּשְּׁלָהּ עוֹבֵד כּוֹכָבִים, אֲסוּרָה.

טו תְּמָרִים הַמָּרִים קְצָת, שֶׁאֵינָם נֶאֱכָלִים אֶלָּא עַל יְדֵי הַדַּחַק, אִם בִּשְּׁלָם עוֹבֵד כּוֹכָבִים, אֲסוּרִים.

טז כֵּלִים שֶׁבִּשֵּׁל בָּהֶם הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים לְפָנֵינוּ דְּבָרִים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם מִשּׁוּם בִּשּׁוּלֵי עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, צְרִיכִים הֶכְשֵׁר. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵינָם צְרִיכִים. וְאַף לְדִבְרֵי הַמַּצְרִיכִים הֶכְשֵׁר, אִם הוּא כְּלִי חֶרֶס מַגְעִילוֹ שָׁלֹשׁ פְּעָמִים, וְדַיּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁאֵין לְאִסּוּר זֶה עִקָּר מִדְּאוֹרַיְתָא. הַגָּה: עוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁבִּשֵּׁל לְחוֹלֶה בְּשַׁבָּת, מֻתָּר לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת, אֲפִלּוּ לְבָרְיָא, וְאֵין בּוֹ מִשּׁוּם בִּשּׁוּלֵי עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, דְּכָל כְּהַאי גַּוְנָא הֻכְרָא אִכָּא. (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם הַר״ן שכ״כ מִשּׁם הרא״ה).

סימן קיד

א כָּל שֶׁכָּר שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים, אֶחָד שֵׂכָר שֶׁל תְּמָרִים אוֹ שֶׁל תְּאֵנִים אוֹ שֶׁל שְׁעוֹרִים אוֹ שֶׁל תְּבוּאָה אוֹ שֶׁל דְּבַשׁ, אָסוּר מִשּׁוּם חֲתָנוּת. וְאֵינוֹ אָסוּר אֶלָּא בִּמְקוֹם מִכְירָתוֹ, אֲבָל אִם הֵבִיא הַשֵּׂכָר לְבֵיתוֹ וְשׁוֹתֶה שָׁם, מֻתָּר, שֶׁעִקַּר הַגְּזֵרָה שֶׁמָּא יִסְעֹד אֶצְלוֹ. וְלֹא אָסְרוּ אֶלָּא כְּשֶׁקּוֹבֵעַ עַצְמוֹ לִשְׁתּוֹת כְּדֶרֶךְ שֶׁאָדָם קוֹבֵעַ בִּשְׁתִיָּה, אֲבָל אִם נִכְנָס בְּבֵית הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים וְשָׁתָה דֶּרֶךְ עֲרַאי בְּאַקְרַאי, מֻתָּר. וְכֵן מִי שֶׁלָּן בְּבֵית הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים, חָשׁוּב כְּבֵיתוֹ, וּמֻתָּר לִשְׁלֹחַ בָּעִיר לְקָנוֹת שְׂכָר מֵהָעוֹבֵד כּוֹכָבִים. הַגָּה: וְיֵשׁ מַתִּירִין בְּשֵׂכָר שֶׁל דְּבַשׁ וּתְבוּאָה (מָרְדְּכִי בְּשֵׁם רַאבי״ה וב״י בְּשֵׁם תּוֹסְפוֹת וְהַרְבֵּה מִן הָאַחֲרוֹנִים וְאַגְּדָה פא״מ וְאר״ה בְּלָל מ״ג וּסְמַ״ק דף קי״ג), וְכֵן נוֹהֲגִין לְהָקֵל בְּמְדִינוֹת אֵלּוּ.

ב מָקוֹם שֶׁיִּשְׂרָאֵל נוֹהֲגִין קַלָּא בְּיַיִן שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים, אַף הַשַּׁכָּר אָסוּר.

ג יֵין תַּפּוּחִים וְיֵין רִמּוֹנִים וְכַיּוֹצֵא בָהֶן, מֻתָּר לִשְׁתּוֹתוֹ בְּכָל מָקוֹם, דְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ מָצוּי לֹא גָּזְרוּ עָלָיו.

ד כָּל אֵלּוּ הַמַּשְׁקִים, וְכֵן הַחֹמֶץ שֶׁל שֵׁכָר, אָסוּר לִקְנוֹתוֹ מֵהֶם אִם דְּמֵיהֶם יְקָרִים מִדְּמֵי הַיַּיִן, שֶׁאָנוּ חוֹשְׁשִׁים שֶׁמָּא עֵרַב בָּהֶן יַיִן עַד שֶׁאֵין ס׳ לְבַטְּלוֹ (מָרְדְּכִי פֶּרֶק ראבי״ה). בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, כְּשֶׁמּוֹכְרִים בַּחֲנוּת; אֲבָל אִם רוֹאֶה שֶׁמּוֹצִיאִים אוֹתוֹ מֵהֶחָבִית, מֻתָּר, וְלֹא חַיְשִׁינַן שֶׁמָּא עֵרַב בּוֹ יַיִן, שֶׁאִם הָיָה מְעָרֵב יַיִן בְּחָבִית הָיָה מִתְקַלְקֵל. הַגָּה: וְאַף עַל פִּי שֶׁרְגִילִים לִמְשֹׁחַ הַיּוֹרוֹת וְהַכֵּלִים בְּשַׁמֶּן חָזִיר, אֵין לָחוּשׁ, דְּהָוֵי נְתִינַת טַעַם לְפָגָם, גַּם בָּטֵל בְּס׳ (מָרְדְּכִי פֶּרֶק כָּל כִּתְבֵי פא״מ); גַּם אֵין לָחוּשׁ אִם נָתְנוּ מַשְׁקִין אֵלּוּ בִּכְלִים שֶׁל יַיִן. וְעַיִן לְקַמָּן סִימָן קל״ז בְּמָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לָתֵת דָּם אוֹ שְׂאֹר אִסּוּר לְתוֹךְ הַמֶּלַח אוֹ דְּיוֹ, אִם מֻתָּר אוֹ אָסוּר.

ה יֵין רִמּוֹנִים שֶׁמּוֹכְרִים לִרְפוּאָה, מֻתָּר לְלָקְחוֹ מֵהַתַּגָּר אֲפִלּוּ שֶׁלֹּא מֵהֶחָבִית, אַף עַל פִּי שֶׁדָּמָיו יְקָרִים מֵהַיַּיִן, מִשּׁוּם דְּכֵיוָן דְּאִית בֵּיהּ קְפֵידָא לֹא מָרַע נַפְשֵׁיהּ. וְכֵן כָּל דָּבָר שֶׁקּוֹנִים מִן הָאֻמָּן דְּלֹא מָרַע נַפְשֵׁיהּ (כֵּן מִשְׁמַע מִדִּבְרֵי הַר״ן פא״מ וּמָרְדְּכִי ר״פ כֵּיצַד מְבָרְכִין).

ו צָרִיךְ לְזָהֵר וְלִבְדֹּק וְלַחֲקֹר בְּשֶׁכָּר וּבְמַשְׁקֶה שֶׁל דְּבַשׁ שֶׁעוֹשִׂים הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים עַכְשָׁו, אִם נוֹתְנִים בָּהֶם שְׁמָרִים שֶׁל יַיִן. הַגָּה: וְאִם דַּרְכָּן לִתֵּן בּוֹ שְׁמָרִים, אָסוּר לִקְנוֹת מֵהֶם אִם אֵין בַּמַּשְׁקֶה ס׳ מִן הַשְּׁמָרִים (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם תּוֹסָפוֹת וּמָרְדְּכִי). וְהוּא דְּלֹא עֲבִידִי לְטַעְמֵיהּ, דְּלְטַעְמֵיהּ אֲפִלּוּ בְּאֶלֶף לֹא בָּטֵיל (אָרְחוֹת חַיִּים הִלְכוֹת שַׁבָּת וּמָרְדְּכִי). וְהוּא דְּלֹא עֲבִידִי לְטַעְמֵיהּ אֲפִלּוּ בְּאֶלֶף לֹא בָּטֵיל (אָרְחוֹת חַיִּים הִלְכוֹת שַׁבָּת וּמָרְדְּכִי). וְהוּא דְּלֹא עֲבִידִי לְטַעְמֵיהּ אֲפִלּוּ בְּאֶלֶף לֹא בָּטֵיל (אָרְחוֹת חַיִּים הִלְכוֹת שַׁבָּת וּמָרְדְּכִי).

ז שֶׁמֶן וּדְבַשׁ שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, מֻתָּרִים, וְאֵינָם נֶאֱסָרִים מִשּׁוּם בִּשּׁוּלֵי עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, וְלֹא מִשּׁוּם גְּעוּלֵי עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים; וְהוּא הַדִּין לְמַיִם חַמִּים שֶׁלָּהֶם.

ח הַקַּפְרִיסִין וְהַקַּפְלוּטוֹת וְהַחֲגָבִים שֶׁלָּהֶם, הַכְּבוּשִׁים מֻתָּרִין, וְהוּא שֶׁרוֹאֶה שֶׁמּוֹצִיאִים אוֹתָם מֵהָאוֹצָר, אֲבָל הַנִּמְכָּרִים בַּחֲנוּת, אֲסוּרִים, שֶׁמָּא זָלַף עֲלֵיהֶם יַיִן. וְכֵן זֵיתִים שֶׁלָּהֶם הַכְּבוּשִׁים, מֻתָּרִים, אֲפִלּוּ רַכִּים הַרְבֵּה עַד שֶׁגַּרְעִינָתָן נִשְׁמֶטֶת, וְלֹא חַיְשִׁינַן שֶׁמָּא זָלַף עֲלֵיהֶם יַיִן, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִהְיוּ חֲתוּכוֹת בְּסַכִּין שֶׁלָּהֶם. הַגָּה: דְּמֵאַחַר שֶׁהֵם חֲרִיפִים, בָּלְעוּ מִן הַסַּכִּין. אֲבָל אִם נִכְבְּשׁוּ בִּכְלֵי שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, מֻתָּרִים, דְּמֵאַחַר שֶׁיֵּשׁ מַיִם עִמָּהֶם כְּבָר נִתְבַּטֵּל חֲרִיפָתָן. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם א״ח סִימָן תמ״ז). וְעַיִן לְעֵיל סִימָן צ״ו.

ט הָעֲנָבִים שֶׁלָּהֶם, אֲפִלּוּ הֵן לָחוֹת הַרְבֵּה עַד שֶׁמְּנַטְּפוֹת, מֻתָּרוֹת. וְכֵן כָּל הַכְּבָשִׁים שֶׁאֵין דַּרְכָּם לָתֵת בָּהֶם יַיִן וְחֹמֶץ. וְכֵן טָרִית (פִּי׳ חֲתִיכוֹת דָּג גָּדוֹל הַנֶּקְרָא טונינ״א בְּלַעַ״ז) שֶׁאֵינָהּ טְרוּפָה. וְכֵן צִיר שֶׁל דָּגִים שֶׁיֵּשׁ בּוֹ כּוּלְכִית. וְכֵן עֶלֶה שֶׁל חִלְתִּית, מֻתָּר.

י אָסוּר לִקַּח מֵהֶם קֶרֶט שֶׁל חִלְתִּית, וְטָרִית טְרוּפָה, וְחִילָק דְּהַיְנוּ מִינֵי דָּגִים קְטַנִּים מְעֹרָבִים, מִפְּנֵי שֶׁדָּגִים טְמֵאִים מִתְעָרְבִים עִמָּהֶם, וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהַפְרִידָם, וּכְבָשִׁים שֶׁדַּרְכָּן לְפָעָמִים שֶׁנּוֹתְנִים בָּהֶם יַיִן. וְהָנֵי מִלֵּי לֶאֱסֹר בַּאֲכִילָה, אֲבָל בַּהֲנָאָה, מֻתָּר. וְאִם יָדוּעַ שֶׁהַכֹּל נוֹתְנִים יַיִן, אֲסוּרִים אֲפִלּוּ בַּהֲנָאָה. הַגָּה: וּמוֹכְרוֹ כֻּלּוֹ, חוּץ מִדְּמֵי יַיִן נֶסֶךְ שֶׁבּוֹ (בֵּית יוֹסֵף וְא״ח בְּשֵׁם רַשְׁבָּ״א). וְאִם יָדוּעַ שֶׁעוֹבֵד כּוֹכָבִים אֶחָד הוּא בָּעִיר, שֶׁאִינוֹ מְעָרֵב בּוֹ יַיִן, אַף עַל פִּי שֶׁשְּׁאָר עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים דַּרְכָּן לְעָרֵב בּוֹ יַיִן, מֻתָּר לִקַּח מִכֻּלָּן, כָּל זְמַן שֶׁלֹּא יָדְעִינַן בְּוַדַּאי שֶׁעֵרְבוּ בּוֹ, דְּתָלִינַן לָקֻלָּא שֶׁמָּא לֹא עֵרְבוּ בּוֹ. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה בְּאִסּוּרֵי דְּרַבָּנָן (מָרְדְּכִי וְאוֹרְחוֹת חַיִּים הִלְכוֹת מ״ד). וְאִם יָדוּעַ שֶׁמְּקֻצָּת עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים בְּוַדַּאי נוֹתְנִים בּוֹ יַיִן, וּמְקֻצָּתָן בְּוַדַּאי אֵין נוֹתְנִים בּוֹ יַיִן, אַזְלִינַן בָּתַר רֻבָּא, דְּכָל דְּפָרִישׁ מֵרֻבָּא פָּרִישׁ. אֲבָל אָסוּר לִקְנוֹת מֵהֶם בְּבָתֵּיהֶם, דְּכָל קְבוּעַ כְּמֻחֲצָה עַל מֻחֲצָה דָּמֵי (ד״ע).

יא הַמּוֹרָס (פִּי׳ שֵׁפֶן שֶׁל דָּגִים), בְּמָקוֹם שֶׁדַּרְכָּן לָתֵת לְתוֹכוֹ יַיִן, אָסוּר. וְאִם הָיָה הַיַּיִן יָקָר מֵהַמּוֹרָס, מֻתָּר. וּבְמָקוֹם שֶׁאֵין דַּרְכָּם לָתֵת לְתוֹכוֹ יַיִן, מֻתָּר לִקְנוֹתוֹ מֵהֶם וְכֵן לְהַפְקִידוֹ אֶצְלָם וּלְשָׁלְחוֹ עַל יָדָם (רַשְׁבָּ״א).

יב הָרַשְׁבָּ״ א הָיָה נִזְהָר מֵהַכַּרְפַּס, מִפְּנֵי שֶׁבְּכָל הָאָרֶץ הַהִיא הָיוּ מְזַלְּפִים עָלָיו יַיִן הַרְבֵּה, וְגַם מְעָרְבִים בּוֹ חוּטֵי בָּשָׁר יָבֵשׁ.

סימן קטו

א חֶלֶב שֶׁחָלְבוּ עוֹבֵד כּוֹכָבִים וְאֵין יִשְׂרָאֵל רוֹאֵהוּ, אָסוּר, שֶׁמָּא עֵרַב בּוֹ חֶלֶב טָמֵא. הָיָה חוֹלֵב בְּבֵיתוֹ וְיִשְׂרָאֵל יוֹשֵׁב מִבַּחוּץ, אִם יָדוּעַ שֶׁאֵין לוֹ דָּבָר טָמֵא בְּעֶדְרוֹ, מֻתָּר, אֲפִלּוּ אֵין הַיִּשְׂרָאֵל יָכוֹל לִרְאוֹתוֹ בְּשָׁעָה שֶׁהוּא חוֹלֵב. הָיָה לוֹ דָּבָר טָמֵא בְּעֶדְרוֹ, וְהַיִּשְׂרָאֵל יוֹשֵׁב מִבַּחוּץ וְהָעוֹבֵד כּוֹכָבִים חוֹלֵב לְצֹרֶךְ יִשְׂרָאֵל, אֲפִלּוּ אֵינוֹ יָכוֹל לִרְאוֹתוֹ כְּשֶׁהוּא יוֹשֵׁב, אִם יָכוֹל לִרְאוֹתוֹ כְּשֶׁהוּא עוֹמֵד, מֻתָּר, שֶׁיֵּרָא שֶׁמָּא יַעֲמֹד וְיִרְאֶהוּ, וְהוּא שֶׁיּוֹדֵעַ שֶׁחָלַב טָמֵא אָסוּר לְיִשְׂרָאֵל. הַגָּה: וּלְכַתְּחִלָּה צָרִיךְ לְהִיוֹת הַיִּשְׂרָאֵל בְּתַחְלַת הַחֲלִיבָה וְיִרְאֶה בִּכְלִי שֶׁלֹּא יִהְיֶה בַּכְּלִי שֶׁחוֹלְבִין בּוֹ דָּבָר טָמֵא (א״ז וְאָרְחוֹת חַיִּים הִלְכוֹת מ״ה). וְנָהֲגוּ לְהַחְמִיר שֶׁלֹּא יַחְלֹב בִּכְלִי שֶׁדַּרְכּוֹ שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים לַחְלֹב בּוֹ, שֶׁמָּא נִשְׁאֲרוּ בּוֹ צְחִצּוּחֵי חָלָב שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים (שָׁם). מִיהוּ בְּדִיעֲבַד אֵין לָחוּשׁ לְכָל זֶה (ש״ד וּשְׁע״ק ח׳). וּשְׁפָחוֹת שֶׁחוֹלְבוֹת הַבְּהֵמוֹת בְּבֵית יִשְׂרָאֵל אוֹ בַּדִּיר שֶׁלָּהֶם, כָּל מָקוֹם שֶׁאֵין בֵּית עוֹבֵד כּוֹכָבִים מִפְּסִיק וְאֵין לָחוּשׁ לְדָבָר טָמֵא, מֻתָּר אֲפִלּוּ לְכַתְּחִלָּה לְהַנִּיחַ אוֹתָן לַחְלֹב, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין שָׁם יִשְׂרָאֵל כָּלָל, דְּמֵאַחַר שֶׁהוּא בְּבֵית יִשְׂרָאֵל אוֹ בִּשְׁכוּנָתוֹ אֵין לָחוּשׁ לְדָבָר טָמֵא (ש״ד סִימָן ס״ב בְּשֵׁם ר״ת וּמהרא״י שָׁם). אֲבָל אִם בֵּית עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים מַפְסִיק, צָרִיךְ לִהְיוֹת יִשְׂרָאֵל, כְּאִלּוּ חוֹלְבוֹת בְּבֵית עוֹבֵד כּוֹכָבִים (אוֹר״ח שָׁם). וַאֲפִלּוּ יִשְׂרָאֵל קָטָן אוֹ קְטַנָּה מוֹעִילִים, דְּהָעוֹבֵד כּוֹכָבִים מְרֻתֶּת לִפְנֵיהֶם (ג״י שָׁם). וְאִם חָלְבוּ עוֹבֵד כּוֹכָבִים מִקְצָת בְּהֵמוֹת וְלֹא הָיָה שָׁם יִשְׂרָאֵל, וְאַחַר כָּךְ בָּא יִשְׂרָאֵל אֶל הָאֲחֵרִים, עַכְשָׁו בַּזְּמַן הַזֶּה שֶׁאֵין חָלָב דָּבָר טָמֵא מָצוּי כְּלָל, מֻתָּר. (הַגָּהוֹת ש״ד). מִיהוּ אִם לֹא בָּא שָׁם הַיִּשְׂרָאֵל עַד אַחַר שֶׁנִּתְחַלְבוּ כֻּלָּם, הֲוֵי כְּחָלָב שֶׁחָלְבוּ

עוֹבֵד כּוֹכָבִים דְּאָסוּר אַף עַל פִּי שֶׁאֵין דָּבָר טָמֵא בְּעֶדְרוֹ (בית יוסף בשם הר״ף וכשם סמ״ק). חֶלֶב שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים אוֹסְרִים כֵּלִים שֶׁנִּתְבַּשְּׁלוּ בָּהֶם כְּשֶׁאֵר אִסּוּר, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ רַק סָפֵק שֶׁמָּא עֵרֵב בָּהּ דָּבָר טָמֵא. וְכֵן גְּבִינוֹתֵיהֶם, (תשובת הרשב״א סימן קמ״ג וכארוך), אֲבָל לֹא חֲמָאָה שֶׁלָּהֶם, אֲפִלּוּ בְּמָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ בָּהּ אִסּוּר אֵינָהּ אוֹסֶרֶת הַכֵּלִים שֶׁנִּתְבַּשְּׁלָה בָּהּ וְלֹא תַּעֲרֹבֶת שֶׁלָּהּ, שֶׁאִם נִתְעָרְבָה בַּהֶתֵּר, הַכֹּל שָׁרֵי (בעיטור) כְּדִלְעֵיל גַּבֵּי פַּת שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים. וְעַיִן לְעֵיל סִימָן קי״ב (תשובה מהרי״ל ל״ח וארי״ה שם). חֶלֶב שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים שֶׁנֶּאֶסְרָה, אֵינוֹ מוֹעִיל אִם יַעֲשׂוּ אַחֵר כָּךְ גְּבִינוֹת אוֹ חֲמָאָה מִמֶּנָּה, אֶלָּא נִשְׁאֶרֶת בְּאִסּוּרָהּ וְכָל מַה שֶּׁנַּעֲשָׂה מִמֶּנָּה אָסוּר (מרדכי פא״ס ואגודה שם ותשובת מהר״ם סי׳ רי״ו וארי״ה ורשב״א ובית יוסף ונראה לומר שכ״ד הרמב״ם ורלא כהר׳ המגיד).

ב גְּבִינוֹת הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, אֲסָרוּם מִפְּנֵי שֶׁמַּעֲמִידִים אוֹתָם בְּעוֹר קֵבַת שְׁחִיטָתָם שֶׁהִיא נְבֵלָה. וַאֲפִלּוּ הֶעֱמִידוּהוּ בָּעֲשָׂבִים, אֲסוּרָה. הַגָּה: וְכֵן הַמִּנְהָג, וְאֵין לְפָרֵץ גָּדֵר (בית יוסף), אִם לֹא בְּמָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ בָּהֶם הֶתֵּר מְקֻדָּמוֹנִים. וְאִם הַיִּשְׂרְאֵל רוֹאֶה עֲשִׂיַּת הַגְּבִינוֹת וְהַחֲלִיבָה, מֻתָּר (אגור ס׳ שואל). וְכֵן הַמִּנְהָג פָּשׁוּט בְּכָל מְדִינוֹת אֵלּוּ. וְאִם רָאָה עֲשִׂיַּת הַגְּבִינוֹת וְלֹא רָאָה הַחֲלִיבָה, יֵשׁ לְהַתִּיר בְּדִיעֲבַד, כִּי אֵין לָחוּשׁ שֶׁמָּא עֵרֵב בּוֹ דָּבָר טָמֵא מֵאַחַר שֶׁעָשָׂה גְּבִינוֹת מִן הֶחָלָב, כִּי דָּבָר טָמֵא אֵינוֹ עוֹמֵד, וּבְוַדַּאי לֹא עֵרֵב בּוֹ הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים מֵאַחַר שֶׁדַּעְתּוֹ לַעֲשׂוֹת גְּבִינוֹת (הגהות אשר״י פא״ס וכארוך). וּמִכָּל מָקוֹם אָסוּר לֶאֱכֹל הֶחָלָב כָּךְ (שם).

ג הַחֶמְאָה שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, אֵין מוֹחִין לְאַנְשֵׁי הַמָּקוֹם שֶׁנּוֹהֲגִין בּוֹ הֶתֵּר. וְאִם רֹב בְּנֵי הַמָּקוֹם נוֹהֲגִים אִסּוּר, אֵין לְשַׁנּוֹת. וּבְמָקוֹם שֶׁאֵין מִנְהָג, אִם בִּשְׁלָהּ עַד שֶׁהָלְכוּ צְחוּחֵי הֶחָלָב, מֻתֶּרֶת. הַגָּה: גַּם מֻתָּר לְבַשְּׁלָהּ לְכַתְּחִלָּה כְּדֵי שֶׁיֵּלְכוּ צְחוּחֵי חָלָב (בית יוסף). וְאִם בִּשְּׁלָהּ עוֹבֵד כּוֹכָבִים, מֻתֶּרֶת, דְּסְתָם כֵּלֵיהֶם אֵינָן בְּנֵי יוֹמָן (בית יוסף לדעת הפוסקים). וְאִם הוֹלֵךְ מִמָּקוֹם שֶׁאֵין אוֹכְלִין אוֹתָהּ לְמָקוֹם שֶׁאוֹכְלִים אוֹתָהּ, אוֹכֵל שָׁם עִמָּהֶם, אֲבָל אָסוּר לְהַבִיאָהּ עִמּוֹ וּלְאָכְלָהּ בְּמָקוֹם שֶׁנּוֹהֲגִים בָּהּ אִסּוּר, אִם לֹא שֶׁיֵּשׁ בָּהּ הֶכֵּר שֶׁהִיא מִמְּקוֹמוֹת הַמֻּתָּרִים. וְהַהוֹלֵךְ מִמָּקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ בָּהּ הֶתֵּר לְמָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ שָׁם אִסּוּר, אָסוּר לְאָכְלָהּ שָׁם (ארוך). וְיֵשׁ אוֹמְרִים דה״ה אִם הוּבְאָה מִמְּקוֹם הֶתֵּר לִמְקוֹם אִסּוּר, נַמֵּי אִסּוּרָה, אֲפִלּוּ יֵשׁ בָּהּ הֶכֵּר (תשובת מהרי״ל סימן ל״ח). וְהָכִי נָהוּג.

סימן קטז

א מַשְׁקִים שֶׁנִּתְגַּלּוּ, אֲסָרוּם חֲכָמִים דְּחִישִׁינַן שֶׁמָּא שָׁתָה נָחָשׁ מֵהֶם וְהֵטִיל בָּהֶם אֶרֶס. וְעַכְשָׁו שֶׁאֵין נְחָשִׁים מְצוּיִים בֵּינֵינוּ, מֻתָּר.

ב צָרִיךְ לְזָהֵר שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל בָּשָׂר וְדָג בְּיַחַד, מִפְּנֵי שֶׁקָּשֶׁה לְצָרַעַת. הַגָּה: וְכֵן אֵין לְצָלוֹת בָּשָׂר עִם דָּג, מְשׁוּם רֵיחָא. מֵיהוּ בְּדִיעֲבַד אֵינוֹ אָסוּר (אגור בלל ל״ט דין כ״ה).

ג יִרְחַץ יָדָיו בֵּין בָּשָׂר לָדָג, וְיֹאכַל פַּת שָׁרוּי בֵּינָתַיִם, כְּדֵי לִרְחֹץ פִּיו. הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּאֵין לִחוּשׁ לָזֶה רַק כְּשֶׁמְּבַשְּׁלָם יַחַד וְאוֹכְלָן, אֲבָל לְאָכְלָן זֶה אַחַר זֶה אֵין לָחוּשׁ (הגהות מרדכי).

וְכֵן נוֹהֲגִין שֶׁלֹּא לִרְחֹץ הַפֶּה וְלֹא הַיָּדַיִם בֵּינֵיהֶם, וּמִכָּל מָקוֹם יֵשׁ לָאֶכֶל דָּבָר בֵּינֵיהֶם וְלִשְׁתּוֹת, דְּהָוֵי קִנּוּחַ וַהֲדָחָה (הגהות ש״ד סי׳ ע״ה ומבי״אוֹ בגליון או״ה שם).

ד צָרִיךְ לְזָהֵר מִזֵּעַת הָאָדָם, שֶׁכָּל זֵעַת הָאָדָם סַם הַמָּוֶת, חוּץ מִזֵּעַת הַפָּנִים.

ה צָרִיךְ לְזָהֵר מִלִּתֵּן מָעוֹת בְּפִיו, שֶׁמָּא יֵשׁ עֲלֵיהֶן רֹק יָבֵשׁ שֶׁל מֻכֵּי שְׁחִין. וְלֹא יִתֵּן פַּס יָדוֹ תַּחַת שָׂחְיוֹ, שֶׁמָּא נָגַע יָדוֹ בִּמְצֹרָע אוֹ בְּסַם רָע. וְלֹא יִתֵּן כִּכַּר לֶחֶם תַּחַת הַשָּׂחְיוֹ, מִפְּנֵי הַזֵּעָה. וְלֹא יִתֵּן תַּבְשִׁיל וְלֹא מַשְׁקִים תַּחַת הַמַּטָּה, מִפְּנֵי שֶׁרוּחַ רָעָה שׁוֹרָה עֲלֵיהֶם. וְלֹא יִנְעַץ סַכִּין בְּתוֹךְ אֶתְרוֹג אוֹ בְּתוֹךְ צְנוֹן, שֶׁמָּא יִפֹּל אָדָם עַל חֲדָּהּ, וְיָמוּת. הַגָּה: וְכֵן יִזָּהֵר מִכָּל דְּבָרִים הַמְּבִיאִים לִידֵי סַכָּנָה, כִּי סַכָּנְתָּא חֲמִירָא מֵאִסּוּרָא, וְיֵשׁ לְחוּשׁ לְסָפֵק סַכָּנָה מִלְּסָפֵק אִסּוּר (ב״י בשם הש״ס). וְלָכֵן אִסְרוּ לֵילֵךְ בְּכָל מָקוֹם סַכָּנָה כְּמוֹ תַּחַת קִיר נָטוּי אוֹ יְחִידִי בַּלַּיְלָה (שם), וְכֵן אָסְרוּ לִשְׁתּוֹת מַיִם מִן הַנְּהָרוֹת בַּלַּיְלָה אוֹ לְהַנִּיחַ פִּיו עַל קִלּוּחַ הַמַּיִם לִשְׁתּוֹת, כִּי דְּבָרִים אֵלּוּ יֵשׁ בָּהֶן חֲשַׁשׁ סַכָּנָה (רמב״ם). וּמִנְהָג פָּשׁוּט שֶׁלֹּא לִשְׁתּוֹת מַיִם בִּשְׁעַת הַתְּקוּפָה, וְכֵן כָּתְבוּ הַקְּדָמוֹנִים, וְאֵין לְשַׁנּוֹת (אבודרהם ומרדכי ס״פ כל שעה רוקח סימן ערי״ה ומהרי״ל ומנהגים). עוֹד כָּתְבוּ שֶׁיֵּשׁ לִבְרֹחַ מִן הָעִיר כְּשֶׁדָּבָר בָּעִיר, וְיֵשׁ לָצֵאת מִן הָעִיר בִּתְחִלַּת הַדֶּבֶר, וְלֹא בְּסוֹפוֹ (תשובת מהרי״ל סי׳ ל״ח). וְכָל אֵלּוּ הַדְּבָרִים הֵם מִשּׁוּם סַכָּנָה, וְשׁוֹמֵר נַפְשׁוֹ יִרְחַק מֵהֶם וְאָסוּר לְסַמֹּךְ אַנֵּס אוֹ לְסַכֵּן נַפְשׁוֹ בְּכָל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה. וְעַיִן בְּחוֹשֶׁן מִשְׁפָּט סִימָן תכ״ד.

ו אָסוּר לֶאֱכֹל מַאֲכָלִים וּמַשְׁקִים שֶׁנַּפְשׁוֹ שֶׁל אָדָם קָצָה בָּהֶם, כְּגוֹן מַשְׁקִים וְאָכָלִים שֶׁנִּתְעָרְבוּ בָּהֶם קִיא אוֹ צוֹאָה וְלִחָה סְרוּחָה וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם. וְכֵן אָסוּר לֶאֱכֹל וְלִשְׁתּוֹת בִּכְלִים הַצּוֹאִים שֶׁנַּפְשׁוֹ שֶׁל אָדָם קָצָה בָּהֶם, כְּגוֹן כֵּלִים שֶׁל בֵּית הַכִּסֵּא וּכְלֵי זְכוּכִית שֶׁמַּקִּיזִים בָּהֶם וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם. וְכֵן לֹא יֹאכַל בְּיָדַיִם מְזֹהָמוֹת וְעַל גַּבֵּי כֵּלִים מְלֻכְלָכִים, שֶׁכָּל אֵלּוּ בִּכְלַל אַל תְּשַׁקְּצוּ אֶת נַפְשֹׁתֵיכֶם (ויקרא יא, מד).

ז מְסֻכֶּנֶת, אַף עַל פִּי שֶׁנִּתֶּרֶת בִּשְׁחִיטָה, הַמְדֻקְדְּקִים מַחְמִירִים עַל עַצְמָם שֶׁלֹּא לֶאֱכֹלָהּ. הַגָּה: בְּהֵמָה שֶׁהוֹרָה בָּהּ חָכָם מִפְּבָרָא, וְלֹא נִמְצָא הַדִּין בְּפֵרוּשׁ שֶׁהִיא מֻתֶּרֶת, בְּעַל נֶפֶשׁ לֹא יֹאכַל מִמֶּנָּה (נמקי מ׳ א״ס והגו״א שם).

סימן קיז

א כָּל דָּבָר שֶׁאָסוּר מִן הַתּוֹרָה, אַף עַל פִּי שֶׁמֻּתָּר בַּהֲנָאָה, אִם הוּא דָּבָר הַמִּיְחָד לְמַאֲכָל, אָסוּר לַעֲשׂוֹת בּוֹ סְחוֹרָה, אוֹ לְהַלְווֹת עָלָיו (ת״ה סימן ר) וַאֲפִלּוּ לִקְנוֹתוֹ לְהַאֲכִילוֹ לְפוֹעֲלָיו עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים אָסוּר (כך מושמע מבית יוסף מהגהות מיימוני פ״ח דמאכלות אסורות), חוּץ מִן הַחֵלֶב, שֶׁהֲרֵי נֶאֱמַר בּוֹ: יֵעָשֶׂה לְכָל מְלָאכָה (ויקרא ז, כד). וְאִם נִזְדַּמְּנוּ לְצַיָּד חַיָּה וְעוֹף וְדָגִים טְמֵאִים, וְכֵן מִי שֶׁנִּזְדַּמְּנָה לוֹ נְבֵלָה וּטְרֵפָה בְּבֵיתוֹ, (טור), מֻתָּר לְמָכְרָם וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִתְכַּוֵּן לָכָךְ. הַגָּה: וְצָרִיךְ לְמָכְרָהּ מִיָּד, וְלֹא יַמְתִּין עַד שֶׁתְּהֵא שְׁמֵנָה אֲצִלּוֹ (בית יוסף בשם א״ח). וְכֵן מֻתָּר לִגְבּוֹת

דְּבָרִים טְמֵאִים, בְּחוֹבוֹ, מִן הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, דְּהָוֵי כְּמַצִּיל מִיָּדָם (רַשְׁבָּ״א בְּחִשּׁוּבָּה). וְאָסוּר לְמֹכֶר לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים נְבֵלָה בְּחֶזְקַת כְּשֵׁרָה (טור). וְעַיֵּן בְּחֹשֶׁן הַמִּשְׁפָּט סִימָן רכ״ח. **וְכָל דָּבָר שֶׁאֵין אִסּוּרוֹ אֶלָּא מִדִּבְרֵיהֶם, מֻתָּר לַעֲשׂוֹת בּוֹ סְחוֹרָה.**

סימן קיח

א יַיִן וּבָשָׂר וַחֲתִיכַת דָּג שֶׁאֵין בּוֹ סִימָן שֶׁהִפְקִיד אוֹ שָׁלַח בְּיַד עוֹבֵד כּוֹכָבִים, צָרִיךְ שְׁנֵי חוֹתָמוֹת. אֲבָל יַיִן מְבֻשָּׁל וְשֵׁכָר, אוֹ יַיִן שֶׁעֵרְבוּ בּוֹ דְּבָרִים אֲחֵרִים, כְּגוֹן דְּבַשׁ, וְכֵן הַחֹמֶץ וְחָלָב וּמוֹרְיָס וּפַת וּגְבִינָה וְכָל שֶׁאָסוּרוֹ מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, שֶׁהִפְקִידוֹ בְּיַד עוֹבֵד כּוֹכָבִים, מֻתָּר בְּחוֹתָם אֶחָד. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאַף בִּדְבָרִים שֶׁצְּרִיכִים שְׁנֵי חוֹתָמוֹת, לֹא אָמְרוּ אֶלָּא בְּשׁוֹלֵחַ עַל יְדֵי עוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁאֵינוֹ עָתִיד לִרְאוֹת הַחוֹתָם, אֲבָל מַפְקִיד שֶׁעָתִיד לִרְאוֹת חוֹתָמוֹ, דַּי בְּחוֹתָם אֶחָד, כִּי הוּא יָרֵא. וְאַף הַשּׁוֹלֵחַ, אִם הוֹדִיעַ לַחֲבֵרוֹ צוּרַת הַחוֹתָם וְגַם אָמַר לָעוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁהוֹדִיעוֹ לַחֲבֵרוֹ, דַּי בְּחוֹתָם אֶחָד. הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּלֹא בָּעֵינָן ב׳ חוֹתָמוֹת רַק בְּיִשְׂרָאֵל חָשׁוּד, אֲבָל בְּעוֹבֵד כּוֹכָבִים, הַכֹּל שָׁרֵי עַל יְדֵי חוֹתָם אֶחָד (טור וְהַפּוֹסְקִים בְּשֵׁם ר״ת). וּבְדִיעֲבַד יֵשׁ לִסְמֹךְ עַל זֶה (אֹרֶךְ כְּלָל כ״ג וְהַגָּהוֹת מֵיְמוֹנִי וְתוֹסָפוֹת).

ב כֵּיצַד שֶׁהֶחְתִּימוּ כָּרָאוּי שְׁנֵי חוֹתָמוֹת, בִּדְבָרִים שֶׁצְּרִיךְ שְׁנַיִם, וְאֶחָד בִּדְבָרִים שֶׁדַּי בְּאֶחָד, אֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר אַחֲרָיו לִרְאוֹתוֹ. אֲבָל אִם חָזַר עַל חוֹתָמוֹ וְלֹא הִכִּירוֹ, אָסוּר אֲפִלּוּ עָשָׂה שְׁתֵּי חוֹתָמוֹת (סָעִיף זֶה כָּפוּל בסק״ל ס״ח). הַגָּה: וּמֵיהוּ דַּוְקָא אִם הוּא דָּבָר שֶׁיֵּשׁ לְחוּשׁ שֶׁהֶחֱלִיפוֹ וְנָתַנָּה בַּחֲלִיפִין (טור וּבֵית יוֹסֵף בְּשֵׁם תּוֹסָפוֹת וּשְׁאָר פּוֹסְקִים), אוֹ הוּא יַיִן וְיֵשׁ לְחוּשׁ שֶׁאָסְרוּ בְּנִגְיעָה. אֲבָל אִם רוֹאֶה הַדָּבָר שֶׁשָּׁלַח אוֹ הִפְקִיד וְהוּא טוֹב כְּמוֹ שֶׁשָּׁלַח, וְלֹא נָתַנָּה הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים אִם הֶחֱלִיפוֹ, לֹא חַיְשִׁינַן, אַף שֶׁהַחוֹתָם מְקֻלְקָל. וְעַיֵּן לְקַמָּן סוֹף סִימָן זֶה. וְעַיֵּן לְקַמָּן סוֹף סִימָן ק״ל מִדִּינִים אֵלּוּ.

ג אוֹת אַחַת חָשׁוּב כְּחוֹתָם אֶחָד שְׁתַּיִם, הֲוֵי כִּשְׁתֵּי חוֹתָמוֹת. וּדְפוּסִים, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם כַּמָּה אוֹתִיּוֹת, לֹא חֲשִׁיבִי אֶלָּא כְּחוֹתָם אֶחָד, כֵּיוָן שֶׁקּוֹבְעִין אוֹתָם בְּבַת אַחַת. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁבְּמָקוֹם שֶׁמְּצוּיִים מוּמָרִים וְגוֹיִים שֶׁיּוֹדְעִים לִכְתֹּב, אֵין כְּתָב סִימָן אֶלָּא לְמִי שֶׁמַּכִּיר הַכְּתָב (סָעִיף זֶה כָּפוּל בסק״ל ס״ו).

ד מַפְתֵּחַ וְחוֹתָם הֲוֵי ב׳ חוֹתָמוֹת. אֵצֶל בִּדְבָרִים שֶׁדַּי בְּחוֹתָם אֶחָד, אִם לֹא הָיָה בּוֹ אֶלָּא מַפְתֵּחַ לֹא חָשִׁיב חוֹתָם. (ג״ז כָּפוּל שָׁם ס״ו) הַגָּה: וּשְׁאָר הַחֲתִיכוֹת שֶׁעִמָּהֶן, אִם יֵשׁ לָחוּשׁ לָהֶם שֶׁהֶחֱלִפוּ, אֲסוּרוֹת (כְּדִ דְּקָדֵק הַתַּ״ד סִי׳ ר״י מֵאֲשֶׁרִי פּ״ה). וְדַוְקָא בְּבָשָׂר אוֹ שֶׁאֵר אִסּוּר דְּאוֹרַיְתָא, אֲבָל אִם שָׁלַח אִסּוּר דְּרַבָּנָן, כְּגוֹן גְּבִינוֹת שֶׁיֵּשׁ לָחוּשׁ שֶׁמָּא הֶחֱלִיפָם הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים, אִם מַכִּיר קְצָתָם שֶׁלֹּא הֶחֱלִפוּ, כֻּלָּם מֻתָּרוֹת, אִם אוֹתָן שֶׁלֹּא הֶחֱלִפוּ הֵם הַיּוֹתֵר טוֹבִים שֶׁשָּׁלַח, דְּוַדַּאי אִם הֶחֱלִיף הָיָה לוֹקֵחַ הַטּוֹבִים שֶׁבָּהֶם. (שָׁם)

ו שָׁלַח עַל יְדֵי עוֹבֵד כּוֹכָבִים בְּהֵמָה אוֹ עוֹף שְׁחוּטִים, בְּלֹא חוֹתָם, אֲסוּרִים, שֶׁאֵין סִימָן שְׁחִיטָה סִימָן לִסְמֹךְ עָלָיו.

ז אִם שָׁלַח עַל יְדֵי עוֹבֵד כּוֹכָבִים, בְּלֹא חוֹתָם, אִם אוֹתוֹ מָקוֹם מַצָּעָר לָרַבִּים, מֻתָּר, שֶׁהוּא יָרֵא שֶׁמָּא יִרְאֶנּוּ אֶחָד מֵהָעוֹבְרִים וְיִתְפֹּס עָלָיו כְּגָנָב. וּמֵיהוּ לְכַתְּחִלָּה לֹא יִשְׁלַח עַל יְדֵי עוֹבֵד כּוֹכָבִים בְּלֹא חוֹתָם.

ח הַלּוֹקֵחַ בָּשָׂר וּשְׁלָחוֹ בְּיַד אֶחָד מֵעַמֵּי הָאָרֶץ, נֶאֱמָן עָלָיו אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מֻחְזָק בְּכַשְׁרוּת, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא יַחֲלִיף. וְאֲפִלּוּ עַבְדֵי יִשְׂרָאֵל וְאִמְּהוֹתֵיהֶם נֶאֱמָנִים בְּדָבָר זֶה. וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁאִם הוּא חָשׁוּד לֶאֱכֹל דְּבָרִים שֶׁאֵין דֶּרֶךְ הֶדְיוֹט לְהָקֵל בָּהֶם, אַף הוּא חָשׁוּד לְהַחֲלִיף.

ט בָּשָׂר הַנִּמְצָא בְּיַד עוֹבֵד כּוֹכָבִים וְכָתוּב עָלָיו חוֹתָם אוֹ כָּשֵׁר, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ מִי כְּתָבוֹ, כָּשֵׁר, דְּמֵידַע יָדַיע שֶׁהוּא שֶׁל יִשְׂרָאֵל. וְהוּא שֶׁלֹּא יִהְיוּ מְצוּיִים שָׁם עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים הַיּוֹדְעִים לִכְתֹּב. הַגָּה: וְכֵן מֻתָּר לִקְנוֹת גְּבִינוֹת הַחֲתוּמִים כְּדֶרֶךְ שֶׁיִּשְׂרָאֵל חוֹתְמִים (פְּרִדְּכִי פּא״מ). וַדַּוְקָא מָקוֹם שֶׁאֵין לָחוּשׁ שֶׁמָּא נִשְׁאֲרוּ הַדְּפוּסִים בְּיַד עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וְקָבְעוּ אוֹתָם בִּגְבִינוֹתֵיהֶן (א״ז הָאֹרֶךְ). וְיֵשׁ אוֹסְרִים בְּכָל זֶה, מֵאַחַר שֶׁלֹּא יָדַעְנוּ מִי כָּתְבוּ אוֹ חָתְמוּ (מהרי״ק סוף שֹׁרֶשׁ ל״ג) וּבְדִיעֲבַד אֵין לְהַחְמִיר.

י הַמַּנִּיחַ עוֹבֵד כּוֹכָבִים בְּבֵיתוֹ, וּבוֹ דְּבָרִים שֶׁאִם הֶחְלִפוּ יֵשׁ בָּהֶם אֲפִלּוּ אִסּוּר תּוֹרָה, אִם הוּא יוֹצֵא וְנִכְנָס אוֹ אֲפִלּוּ שָׁהָה זְמַן רַב וְלֹא הוֹדִיעוֹ שֶׁדַּעְתּוֹ לִשְׁהוֹת, מֻתָּר, וְלֹא חַיְשִׁינַן שֶׁמָּא הֶחֱלִיף, אֲפִלּוּ אִם הוּא נָתַנָּה בַּחֲלִיפִין, וְהוּא שֶׁלֹּא סָגַר הַבַּיִת עָלָיו (טור וְהַמְחַבֵּר ר״ס קכ״ט), לְפִי שֶׁהוּא מִתְיָרֵא בְּכָל שָׁעָה לֵאמֹר: עַתָּה יָבוֹא וְיִרְאֵנִי. אֲבָל אִם הוֹדִיעוֹ שֶׁדַּעְתּוֹ לִשְׁהוֹת, אָסוּר. וְאִם אֵינוֹ נָתַנָּה בַּחֲלִיפִין, מֻתָּר בְּכָל עִנְיָן, דְּלֹא חַיְשִׁינַן שֶׁמָּא הֶחֱלִיף לְהַכְשִׁילוֹ, כֵּיוָן שֶׁאֵין לוֹ הֲנָאָה בַּדָּבָר.

יא יִשְׂרָאֵל וְעוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁשָּׁפְתוּ ב׳ קְדֵרוֹת זוֹ אֵצֶל זוֹ, זֶה בְּשֵׂר שְׁחוּטָה וְזֶה בְּשֵׂר נְבֵלָה, מֻתָּר, וְאֵין לָחוּשׁ שֶׁמָּא כְּשֶׁהֶחֱזִיר הַיִּשְׂרָאֵל פָּנָיו הֶחֱלִיף הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים שְׁחוּטָה בִּנְבֵלָה, אֲפִלּוּ אִם שֶׁל יִשְׂרָאֵל מְשֻׁבָּח, וַאֲפִלּוּ פִּיהֶן מְגֻלֶּה, מֻתָּר, וְאֵין לָחוּשׁ שֶׁמָּא יִתְּנוּ נִיצוֹצוֹת מִזּוֹ לְזוֹ. וְהוּא הַדִּין בִּשְׁנֵי דְּבָרִים צְלוּיִים זֶה אֵצֶל זֶה (פְּרִדְּכִי פּא״מ). אֲבָל לְכַתְּחִלָּה יֵשׁ לִזָּהֵר אֲפִלּוּ בְּב׳ קְדֵרוֹת (טור).

יב יֵשׁ לְהַחְמִיר שֶׁלֹּא לְהַנִּיחַ הַקְּדֵרוֹת אֲצֶל הַשִּׁפָּחוֹת כְּשֶׁאֵין יִשְׂרָאֵל בַּבַּיִת; הַגָּה: וְאֵינוֹ יוֹצֵא וְנִכְנָס (תְּשׁוּבַת הָרַא״שׁ כְּלָל י״ט). וְאִם אֵרַע קִלְקוּל, שֶׁנָּתְנָה דְּבַר אִסּוּר בַּקְּדֵרָה, אֵין לְהַאֲכִילָהּ אוֹתָהּ מַאֲכָל, שֶׁלֹּא יַרְגִּילָהּ בְּכָךְ (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם שִׁבּוֹלֵי לֶקֶט).

יג יִשְׂרָאֵל שֶׁעָשָׂה גְּבִינוֹת בְּבֵית עוֹבֵד כּוֹכָבִים וַחֲתָמָם בְּחוֹתָם דְּפוּס שֶׁל עֵץ וְשָׁכַח הַדְּפוּס בְּבֵית הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים, אֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא זֵיף הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים וְחָתַם אֲחֵרִים בְּאוֹתוֹ דְּפוּס. וְכֵן אֵין לָחוּשׁ שֶׁמָּא הֶחְלִיק הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים פְּנֵי הַגְּבִינוֹת בְּשֶׁמֶן חָזִיר. הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּאֵין לְהַתִּיר אִם שָׁכַח הַדְּפוּס בְּבֵית עוֹבֵד כּוֹכָבִים, אֶלָּא אִם כֵּן הִנִּיחוֹ מוּנָּח עַל הַגְּבִינוֹת שֶׁעָשָׂה הַיִּשְׂרָאֵל, אֲבָל אִם הִנִּיחוֹ כָּךְ וְיֵשׁ לָחוּשׁ שֶׁמָּא עָשָׂה גְּבִינוֹת קְטַנִּים וְהֶחֱלִיפָם בִּגְדוֹלִים אוֹ הֵיפֵךְ טוֹבִים, אָסוּר (אֹרַח חַיִּים סִי׳ תרי״ח סָעִיף ב׳). וּבְמָקוֹם הֶפְסֵד יֵשׁ לְהַתִּיר בְּכָל עִנְיָן.

סימן קיט

א הֶחְשׁוּד לָאֶכֶל דְּבָרִים הָאֲסוּרִים, בֵּין אִם הוּא חָשׁוּד בְּאִסּוּר תּוֹרָה בֵּין אִם הוּא חָשׁוּד בְּאִסּוּר דְּרַבָּנָן, אֵין לִסְמֹךְ עָלָיו בָּהֶם; וְאִם נִתְאָרַח עִמּוֹ, לֹא יֹאכַל מִשֶּׁלּוֹ מִדְּבָרִים שֶׁהוּא חָשׁוּד עֲלֵיהֶם. הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים אֲפִלּוּ מִמֵּי שֶׁאֵינוֹ חָשׁוּד, רַק שֶׁאֵין מַכִּירִין אוֹתוֹ שֶׁהוּא מַחְזִק בְּכַשְׁרוּת, אָסוּר לִקְנוֹת מִמֶּנּוּ יַיִן אוֹ שֵׁאָר דְּבָרִים שֶׁיֵּשׁ לָחוּשׁ לְאִסּוּר. מֵיהוּ אִם נִתְאָרַח אֶצְלוֹ, אוֹכֵל עִמּוֹ (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם תַּרְשַׁבַּ״ם פִּ״א דִּ״א וּפִ״ג דִּין כ״א).

ב אִם אֵינוֹ חָשׁוּד לֶאֱכֹל דְּבָרִים אֲסוּרִים, אֲבָל הוּא חָשׁוּד לְמָכְרָם, מִתְאָרֵחַ אֶצְלוֹ וְאוֹכֵל עִמּוֹ. וְכֵן אִם שׁוֹלֵחַ לְבֵיתוֹ, מַתָּר, דַּחֲזָקָה שֶׁמַּה שֶׁהוּא אוֹכֵל מְשַׁגֵּר לוֹ. עוֹבֵר עֲבֵרָה לְתֹאֲבוֹן, לֹא מִקְרֵי חָשׁוּד (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם תַּרְשַׁבַּ״א).

ג מַתָּר לִתֵּן מִשֶּׁלּוֹ לְחָשׁוּד לֶאֱכֹל דְּבָרִים הָאֲסוּרִים, כְּדֵי שֶׁיִּתְקַן אוֹ יְבַשֵּׁל לוֹ, וְלֹא חַיְשִׁינַן שֶׁמָּא יַחֲלִיפֶנּוּ, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ חָשׁוּד עַל הַגֶּזֶל. וְאִם נוֹתֵן לְמִי שֶׁחוֹשֵׁשׁ בְּתַקָּנָתוֹ, וְהוּא חָשׁוּד לֶאֱכֹל דְּבָרִים הָאֲסוּרִים, אָסוּר, שֶׁמָּא יִתְקַלְקֵל מַה שֶּׁנּוֹתֵן לוֹ וְיַחֲלִיפֶנּוּ בְּשֶׁלּוֹ. כֵּיצַד, הֲרֵי שֶׁנָּתַן לַחֲמוֹתוֹ הַחֲשׁוּדָה עַל הָאִסּוּר, אָסוּר, שֶׁבּוֹשָׁה מֵחֲתָנָהּ וְרוֹצָה בְּתַקָּנַת בִּתָּהּ וּלְפִיכָךְ מַחֲלֶפֶת לוֹ רַע בְּטוֹב. וְכֵן הַנּוֹתֵן לְפַנְדָּקִית הַחֲשׁוּדָה, פְּעָמִים שֶׁבּוֹשָׁה מֵהָאַכְסְנַאי וּמַחֲלֶפֶת לוֹ רַע בְּטוֹב. וּמִכָּל מָקוֹם מַתָּר לְהַפְקִיד אֶצְלוֹ וְשֶׁיַּחֲזִיר לוֹ הַדְּבָרִים כְּמוֹ שֶׁהָפְקִידוּ אֶצְלוֹ.

ד הֶחְשׁוּד לְדָבָר אֶחָד, אֵינוֹ חָשׁוּד לִדְבָרִים אֲחֵרִים, אֲבָל כָּל מַה שֶּׁצָּרִיךְ לְאוֹתוֹ דָּבָר, חָשׁוּד גַּם עָלָיו. כְּגוֹן מִי שֶׁהָיָה חָשׁוּד לִמְכֹּר חֵלֶב בְּמָקוֹם שֵׁמָּן, וְהָיָה מַרְגִּיל הַנַּעֲרִים לָבוֹא לִקְנוֹת מִמֶּנּוּ בָּאֱגוֹזִים שֶׁהָיָה נוֹתֵן לָהֶם, קוֹנְסִים אוֹתוֹ שֶׁלֹּא יִמְכֹּר אֲפִלּוּ אֱגוֹזִים.

ה הֶחְשׁוּד עַל אִסּוּר חָמוּר, חָשׁוּד עַל הַקַּל מִמֶּנּוּ בְּעִנְיָן, אֲבָל אִם כֵּן חָמוּר בְּעֵינֵי בְּנֵי אָדָם שֶׁנִּזְהָרִים בּוֹ יוֹתֵר מִבְּחָמוּר.

ו הֶחְשׁוּד עַל שְׁנֵי דְּבָרִים, וְחָזַר בּוֹ וְיָצָא מִיָּדֵי חֲשַׁד שְׁנֵיהֶם, וְאַחַר כָּךְ נֶחְשַׁד עַל אֶחָד מֵהֶם, אֲפִלּוּ הוּא הַקַּל שֶׁבִּשְׁנֵיהֶם, חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא חָזַר לְסוּרוֹ בִּשְׁנֵיהֶם, וְחָשׁוּד עַל שְׁנֵיהֶם.

ז מִי שֶׁהוּא מְפֻרְסָם בְּאַחַת מֵעֲבֵרוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה, חוּץ מֵעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וְחִלּוּל שַׁבָּת בְּפַרְהֶסְיָא, אוֹ שֶׁאֵינוֹ מַאֲמִין בְּדִבְרֵי רַבּוֹתֵינוּ זַ״ל, נֶאֱמָן בִּשְׁאָר אִסּוּרִים. וּבְשֶׁל אֲחֵרִים נֶאֱמָן, אֲפִלּוּ עַל אוֹתוֹ דָּבָר, לוֹמַר מֻתָּר הוּא. הַגָּה: מִי שֶׁהוּא חָשׁוּד בְּדָבָר דְּלֹא מַשְׁמַע לְאִינְשֵׁי שֶׁהוּא עֲבֵרָה, לֹא מִקְרֵי חָשׁוּד (רַשְׁבַּ״א סִימָן ס״ד). מֵיהוּ לְאוֹתוֹ דָּבָר אֵינוֹ נֶאֱמָן. מִי שֶׁנּוֹהֵג בְּאֵיזֶה דָּבָר אִסּוּר מִכֹּחַ שֶׁסּוֹבֵר שֶׁדִּינָא הוּא הָכִי, אוֹ מִכֹּחַ חֻמְרָא שֶׁהֶחְמִיר עַל עַצְמוֹ, מֻתָּר לָאֱכֹל עִם אֲחֵרִים שֶׁנּוֹהֲגִין בּוֹ הֶתֵּר, דְּוַדַּאי לֹא יַאֲכִילוּהוּ דָּבָר שֶׁהוּא נוֹהֵג בּוֹ אִסּוּר (הַגָּהוֹת מָרְדְּכַי פ״ק דִּיכָמוֹת וּבְנִימִן זְאֵב שי״ב וְרִ׳ יְרוּחָם סוֹף נְתִיב ג׳ בְּשֵׁם הָרַמ״ה).

ח הֶחְשׁוּד עַל הַדָּבָר אֵינוֹ נֶאֱמָן עָלָיו, אֲפִלּוּ בִּשְׁבוּעָה.

ט גֵּר (מֵעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים), שֶׁחָזַר וְהֶמִיר מֻחְמַת יִרְאָה, וְכֵן יִשְׂרָאֵל שֶׁחָטָא מֻחְמַת יִרְאָה שֶׁלֹּא יַהַרְגוּהוּ, יִשְׂרָאֵל גָּמוּר הוּא, וּשְׁחִיטָתוֹ מֻתֶּרֶת וְאֵינוֹ אוֹסֵר יַיִן בְּמַגָּעוֹ.

י מָסוּר, שְׁחִיטָתוֹ כְּשֵׁרָה וְנֶאֱמָן עַל הָאִסּוּרִים. וְעַיֵּן לְעֵיל סִימָן ב׳ דְּיֵשׁ פּוֹסְלִים שְׁחִיטַת מָסוּר.

יא מוּמָר, שֶׁבְּעִיר אַחַת מַאֲמִין בָּאֱלִילִים בְּפָנֵי גּוֹיִים, וּבְעִיר אַחֶרֶת נִכְנָס בְּבֵית יִשְׂרָאֵל וְאוֹמֵר שֶׁהוּא יְהוּדִי, אֵינוֹ עוֹשֶׂה יַיִן נָסָךְ.

יב הָאֲנוּסִים שֶׁנִּשְׁאֲרוּ בְּאַרְצוֹתָם, אִם הֵם מִתְנַהֲגִים בְּכַשְׁרוּת בֵּינָם לְבֵין עַצְמָם, וְאֵין בְּיָדָם לְהִמָּלֵט לְמָקוֹם שֶׁיּוּכְלוּ לַעֲבֹד אֶת ה׳, סוֹמְכִין עַל שְׁחִיטָתָן וְאֵין אוֹסְרִין יַיִן בְּמַגָּעָן.

יג הַמּוֹכֵר לַחֲבֵרוֹ דָּבָר שֶׁאָסוּר בַּאֲכִילָה, אִם עַד שֶׁלֹּא אָכְלוֹ נוֹדַע, יַחֲזִיר לוֹ מַה שֶּׁקִּבֵּל מִמֶּנּוּ וְהוּא יַחֲזִיר לוֹ הַדָּמִים. מְכָרוֹ הַלּוֹקֵחַ לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים אוֹ הִשְׁלִיכוֹ לַכְּלָבִים, יְשַׁלֵּם לוֹ דְּמֵי טָרְפָּה. וְאִם הָיָה דָּבָר שֶׁאֵינוֹ אָסוּר בַּאֲכִילָה אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים,

אוֹ אִם הָיוּ הַפֵּרוֹת קַיָּמִים מַחֲזִיר הַפֵּרוֹת וְנוֹטֵל דָּמָיו, וְאִם אָכָלָם, מַה שֶּׁאָכַל אָכַל, וְאֵין הַמּוֹכֵר מַחֲזִיר לוֹ כְּלוּם. וְכָל אִסּוּרֵי הֲנָאָה, אֲפִלּוּ מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, מַחֲזִיר הַדָּמִים, וְאֵין בּוֹ דִּין מְכִירָה כְּלָל.

יד הַמּוֹכֵר בָּשָׂר, וַאֲחַר כָּךְ נוֹדַע שֶׁהַבְּהֵמָה לֹא נִבְדְּקָה כַּהֹגֶן, דִּינוֹ כְּמוֹכֵר דְּבָרִים שֶׁאֲסוּרִים מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים. הַגָּה: וְאִם מָכַר לוֹ דָּבָר מִבְּהֵמָה שֶׁאִתְרַע חֶזְקַת כַּשְׁרוּתָהּ, דְּאִתְיְלִיד בָּהּ רֵעוּתָא וְלֹא יְכוֹלִין לְבַדֹּק אִם הִיא כְּשֵׁרָה וּצְרִיכִים לְאָסְרָהּ מִסָּפֵק, אֲפִלּוּ הָכִי הֲוֵי כְּאִלּוּ הָיְתָה יַדַּאי טְרֵפָה וְצָרִיךְ לְהַחֲזִיר הַדָּמִים (תְּשׁוּבַת רי"ב"ש).

טו הַמּוֹכֵר דְּבָרִים הָאֲסוּרִים, מַעֲבִירִים אוֹתוֹ וּמְשַׁמְּתִים אוֹתוֹ; וְאֵין לוֹ תַּקָּנָה עַד שֶׁיֵּלֵךְ לְמָקוֹם שֶׁאֵין מַכִּירִין אוֹתוֹ וְיַחֲזִיר אֲבֵדָה בְּדָבָר חָשׁוּב, אוֹ יִשְׁחֹט לְעַצְמוֹ וְיוֹצִיא טְרֵפָה לְעַצְמוֹ בְּדָבָר חָשׁוּב, שֶׁוַּדַּאי עָשָׂה תְּשׁוּבָה בְּלֹא הַעֲרָמָה, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ חָס עַל מָמוֹנוֹ.

טז טָבַח שֶׁמַּעֲשָׂיו מוֹכִיחִים שֶׁהָיָה רוֹצֶה לְהַכְשִׁיל הַצִּבּוּר לְהַאֲכִילָם טְרֵפוֹת, כְּגוֹן שֶׁחָתַךְ הַסָּרָכוֹת, מְסַלְּקִין אוֹתוֹ; וּמִכָּל מָקוֹם פָּטוּר מִלְּשַׁלֵּם דְּמֵי הַבְּהֵמָה לַבְּעָלִים.

יז טַבָּח שֶׁיָּצָאת טְרֵפָה מִתַּחַת יָדוֹ, אֵין לוֹ הִתְנַצְּלוּת לוֹמַר: שׁוֹגֵג הָיִיתִי.

יח טַבָּח שֶׁיָּצְאוּ טְרֵפוֹת מִתַּחַת יָדוֹ, מֻחֲמַת שֶׁאֵינוֹ בָּקִי, יֵשׁ לוֹ תַּקָּנָה שֶׁיִּלְמַד וְיֶחְכַּם. הַגָּה: וְהָא דְּצָרִיךְ לֵילֵךְ לְמָקוֹם שֶׁאֵין מַכִּירִין אוֹתוֹ וְלַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה, הֵיכָא שֶׁעָשָׂה בְּמַזִּיד אוֹ מֻחְזָק לְכָךְ, אֲבָל אִם נוֹכַל לוֹמַר שֶׁבְּטָעוּת נַעֲשָׂה לוֹ, סָגֵי בְּקַבָּלַת דְּבָרִים חֲבֵרוּת וְיַעֲשֶׂה תְּשׁוּבָה לְפִי רְאוּת עֵינֵי הַדַּיָּן (תְּשׁוּבַת הָרא"ש וּתְשׁוּבַת הָרי"ב"ש). וְעַיִן לְעֵיל סוֹף סִימָן ס"ד.

יט הָאוֹמֵר לְמִי שֶׁהוּא חָשׁוּד לֶאֱכֹל גְּבִינָה שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים: קְנֵה לִי גְּבִינָה כְּשֵׁרָה מִן הַמֻּמְחֶה, וְהָלַךְ וְהֵבִיא לוֹ וְאוֹמֵר לוֹ: כְּשֵׁרָה, מֵהַמֻּמְחֶה קָנִיתִי, אֵינוֹ נֶאֱמָן. מֵאִישׁ פְּלוֹנִי מֻמְחֶה קָנִיתִי, נֶאֱמָן. הֵבִיא לוֹ מִנְחָה בְּשֵׁם אֶחָד מֵהַמֻּמְחִין, נֶאֱמָן, שֶׁאֵינוֹ חָשׁוּד לְהַחֲלִיף. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, כְּשֶׁאֵינוֹ חָשׁוּד עַל הַגֶּזֶל, אֲבָל אִם הוּא חָשׁוּד עַל הַגֶּזֶל כ"ש שֶׁהוּא חָשׁוּד עַל הַחֲלִיפִין. וְכָל זֶה אֵינוֹ נוֹהֵג בְּחָשׁוּד עַל אִסּוּר דְּאוֹרַיְתָא (בֵּית יוֹסֵף).

כ הֶחָשׁוּד לֶאֱכֹל דְּבָרִים שֶׁאֵין הָרַבִּים רְגִילִים לְהָקֵל בָּהֶם, אַף הוּא חָשׁוּד לְהַחֲלִיף. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין מַפְקִידִין אֶצְלוֹ דָּבָר הָאָסוּר מִן הַתּוֹרָה, אֶלָּא בִּשְׁנֵי חוֹתָמוֹת (וע"ל סי' קי"ח ס"ח).

סימן קכ

א הַקּוֹנֶה מֵהָעוֹבֵד כּוֹכָבִים כְּלֵי סְעֻדָּה שֶׁל מַתֶּכֶת אוֹ שֶׁל זְכוּכִית, אוֹ כֵּלִים הַמְצֻפִּים בַּאֲבָר מִבְּפָנִים, אַף עַל פִּי שֶׁהֵם חֲדָשִׁים צָרִיךְ לְהַטְבִּילָם בְּמִקְוֶה אוֹ מַעְיָן שֶׁל אַרְבָּעִים סְאָה. (טור בְּשֵׁם סה"מ וע"י) הַגָּה: יֵשׁ אוֹמְרִים דְּכֵלִים הַמְצֻפִּים בַּאֲבָר, אֲפִלּוּ בִּפְנִים, יִטְבֹּל בְּלֹא בְּרָכָה (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם סְמַ"ק וְאָרוּךְ), וְכֵן נוֹהֲגִין.

ב צָרִיךְ שֶׁיְּהֵא הַכְּלִי רָפוּי בְּיָדוֹ בִּשְׁעַת טְבִילָה, שֶׁאִם מְהַדְּקוֹ בְּיָדוֹ הֲוֵי חֲצִיצָה. וְאִם לִחְלַח יָדוֹ בְּמַיִם תְּחִלָּה, אֵין לָחוּשׁ. וְדַוְקָא שֶׁלִּחְלַח יָדָיו בְּמֵי מִקְוֶה, אֲבָל לֹא בְּמַיִם תְּלוּשִׁים. (כ"מ מִפַּרְדְּכִי פֶּרֶק הַשּׁוֹכֵר).

ג יְבָרֵךְ: עַל טְבִילַת כְּלִי; וְאִם הֵם שְׁנַיִם אוֹ יוֹתֵר, מְבָרֵךְ: עַל טְבִילַת כֵּלִים.

ד טריפיד"ש שֶׁשּׁוֹפְתִים עֲלֵיהֶם קְדֵרוֹת, אֵינָם טְעוּנוֹת טְבִילָה. אֲבָל פדיליא"ש, טְעוּנוֹת טְבִילָה מִפְּנֵי שֶׁנּוֹתְנִים עֲלֵיהֶם הַמַּאֲכָל עַצְמוֹ.

ה סַכִּין שֶׁל שְׁחִיטָה אוֹ סַכִּין שֶׁמַּפְשִׁיטִין בּוֹ, (אר"ז). יֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ טְבִילָה. הַגָּה: וְיֵשׁ חוֹלְקִין (תְּשׁב"ץ). וְטוֹב לְטָבְלוֹ בְּלֹא בְּרָכָה. הַבַּרְזְלִים שֶׁמְּתַקָּנִים בָּהֶם הַמַּצּוֹת, אֵינָם צְרִיכִים טְבִילָה (אר"ז). וְכֵן כְּסוּי שֶׁכּוֹפִין עַל הַפַּת לְאֶפּוֹתוֹ, אֲבָל כְּסוּי קְדֵרָה צָרִיךְ טְבִילָה (הַגָּהוֹת אַשֵׁרִי).

ו כְּלִי עֵץ שֶׁיֵּשׁ לוֹ חִשּׁוּקִים שֶׁל בַּרְזֶל מִבַּחוּץ שֶׁמַּעֲמִידִין אוֹתוֹ, אֵינוֹ טָעוּן טְבִילָה.

ז כּוֹס שֶׁל כֶּסֶף מְחֻבָּר בִּכְלִי עֵץ, צָרִיךְ טְבִילָה. הַגָּה: וְכֵן רַחַיִם שֶׁל פְּלִפְלִין שֶׁבְּתוֹךְ הָעֵץ, יֵשׁ בַּרְזֶל קָבוּעַ שֶׁטּוֹחֲנִין בּוֹ צָרִיךְ טְבִילָה (פְּרִישָׁה). וְכֵן הַמַּשְׁפְּכוֹת שֶׁל בַּרְזֶל אוֹ הַבָּרְזוֹת שֶׁל בַּרְזֶל וּשְׁאָר מַתָּכוֹת, כֻּלָּן צְרִיכִים טְבִילָה (אר"ז). וְדַוְקָא שֶׁעִקַּר הַכְּלִי הוּא שֶׁל מַתֶּכֶת, אֲבָל אִם עִקַּר הַכְּלִי הוּא שֶׁל עֵץ רַק שֶׁמְּעַט בַּרְזֶל קָבוּעַ בּוֹ, הוֹאִיל וְאֶפְשָׁר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ בְּלֹא הַבַּרְזֶל, אֵין צָרִיךְ טְבִילָה. אֲבָל כְּלִי הַמְתֻקָּן בִּיתֵדוֹת שֶׁל בַּרְזֶל, וּבְלֹא הַיְתֵדוֹת לֹא הָיָה אֶפְשָׁר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ, וְהֵם מִבִּפְנִים, צָרִיךְ טְבִילָה (כָּךְ פִּשְׁקָא מִבֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם הַגָּהוֹת מֵיְמוֹנִי פי"ז).

ח הַשּׁוֹאֵל אוֹ שׁוֹכֵר כְּלִי מֵהָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, אֵינוֹ טָעוּן טְבִילָה. אֲבָל אִם יִשְׂרָאֵל קָנָאוֹ מֵהָעוֹבֵד כּוֹכָבִים וְהִשְׁאִילוֹ לַחֲבֵרוֹ, טָעוּן טְבִילָה, שֶׁכְּבָר נִתְחַיֵּב בְּיַד הָרִאשׁוֹן. וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁאִם לֹא לָקְחוֹ הָרִאשׁוֹן לְצֹרֶךְ סְעֻדָּה, אֶלָּא לַחְתֹּךְ קְלָפִים וְכַיּוֹצֵא בּוֹ, אֵין צָרִיךְ לְהַטְבִּילוֹ. הַגָּה: אֲבָל הָרִאשׁוֹן אָסוּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ לְצָרְכֵי סְעֻדָּה, אֲפִלּוּ דֶּרֶךְ עֲרַאי, בְּלֹא טְבִילָה, אַף עַל פִּי שֶׁלְּקָחוֹ לְצֹרֶךְ קְלָפִים (ד"ע וארי"ח). וְכֵן אִם קָנָאוֹ יִשְׂרָאֵל הַשֵּׁנִי מִן הָרִאשׁוֹן לְצֹרֶךְ סְעֻדָּה, צָרִיךְ טְבִילָה גַּבֵּי הַשֵּׁנִי (בֵּית יוֹסֵף).

ט מִשְׁכֵּן עוֹבֵד כּוֹכָבִים כְּלִי לְיִשְׂרָאֵל, אִם נִרְאֶה בְּדַעַת הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁרוֹצֶה לְשַׁקְּעוֹ בְּיָדוֹ, טָעוּן טְבִילָה. וְאִם לָאו, יִטְבְּילֶנּוּ בְּלֹא בְּרָכָה אוֹ יִקְנֶה כְּלִי אַחֵר וְיִטְבְּילֶנּוּ עִמּוֹ. וְאִם לְבָסוֹף נִשְׁתַּקֵּעַ בְּיָדוֹ, יַחֲזֹר וְיִטְבְּילֶנּוּ בְּלֹא בְּרָכָה (בית יוסף בשם תשובה אשכנזית ואגור והוא בתשובת מהרי"ל סימן מ"ט).

י יִשְׂרָאֵל שֶׁנָּתַן כֶּסֶף לְאֻמָּן עוֹבֵד כּוֹכָבִים לַעֲשׂוֹת לוֹ מִמֶּנּוּ כְּלִי, אֵינוֹ צָרִיךְ טְבִילָה. (כֵּן מַשְׁמַע מִפֻּרְדְּכַי). הַגָּה: וְיֵשׁ חוֹלְקִין (טור בְּשֵׁם ריצב"א). וְיֵשׁ לְטָבְלוֹ בְּלֹא בְּרָכָה. וְאִם מִקָּצַת הַכֶּסֶף שֶׁנָּתַן עָשָׂה מִמֶּנּוּ הַכְּלִי, שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים, צָרִיךְ טְבִילָה (מַשְׁמַע מִפֻּרְדְּכַי). וְכֵן אִם יִשְׂרָאֵל שֶׁעָשָׂה כְּלִי לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים וְקִנְאוֹ מִמֶּנּוּ, יַטְבִּילֶנּוּ גַּם כֵּן בְּלֹא בְּרָכָה אִם הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים נָתַן כָּל הַמַּתְכוֹת (אֹרֵחַ) ; אֲבָל אִם עָשָׂאוֹ לַעֲצְמוֹ רַק שֶׁקָּנָה הַמַּתְכוֹת מִן הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים, אוֹ שֶׁנָּתַן מִקְצַת מַתְכוֹת מִשֶּׁלּוֹ, אֵין צָרִיךְ טְבִילָה (בית יוסף בשם הַגָּהוֹת אֲשֵׁר"י).

יא יִשְׂרָאֵל שֶׁמָּכַר כְּלִי לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים וְחָזַר וּלְקָחוֹ מִמֶּנּוּ, צָרִיךְ טְבִילָה. אֲבָל אִם מִשְׁכְּנוֹ בְּיָדוֹ וְחָזַר וּפְדָאוֹ מִמֶּנּוּ, אֵינוֹ צָרִיךְ טְבִילָה. הַגָּה: יִשְׂרָאֵל וְעוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁקָּנוּ כְּלִי בְּשֻׁתָּפוּת, אֵין צָרִיךְ טְבִילָה. יִשְׂרָאֵל שֶׁגָּנְבוּ אוֹ גָּזְלוּ מִמֶּנּוּ כֵּלָיו וְהֶחְזִירוּ לוֹ, אֵין צָרִיךְ טְבִילָה; אֲבָל שֹׂר אוֹ מוֹשֵׁל שֶׁאָנְסוּ יִשְׂרָאֵל וְלָקְחוּ כֵּלָיו וְהֶחְזִירוּ לוֹ, צְרִיכִין טְבִילָה, דִּכְבָר נִשְׁתַּקְּעוּ בְּיַד הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים (אֹרֵחַ).

יב צָרִיךְ לְהַטְבִּיל יְדֵי הַכְּלִי.

יג צָרִיךְ לְהַעֲבִיר הַחֲלוּדָה קֹדֶם טְבִילָה; וְאִם לֹא הֶעֱבִיר, אִם מַקְפִּיד עָלָיו, חוֹצֵץ. וְאִם שִׁפְשֵׁף וְנָתַן בַּגֶּחָלִים וְנִשְׁאַר עֲדַיִן מְעַט שֶׁל חֲלוּדָה שֶׁלֹּא יָכוֹל לַעֲבֹר עַל יְדֵי כָּךְ, הֲרֵי מְעוּטוֹ שֶׁאֵינוֹ מַקְפִּיד עָלָיו, וְאֵינוֹ חוֹצֵץ וְעַיִן לְקַמָּן סִימָן ר"ב מִדִּין חֲצִיצָה.

יד אֵין מַאֲמִינִים קָטָן עַל טְבִילַת כֵּלִים. אֲבָל אִם טָבַל לִפְנֵי גָּדוֹל, הֲרֵי טְבִילָה (ת"ה סימן רנ"ז).

טו אִם הִטְבִּיל כֵּלִים עַל יְדֵי עוֹבֵד כּוֹכָבִים, עָלְתָה לָהֶם טְבִילָה. אֲבָל אֵינוֹ נֶאֱמָן עַל הַטְּבִילָה (ד"ע).

טז אִם שָׁכַח וְלֹא הִטְבִּיל כְּלִי מֵעֶרֶב שַׁבָּת אוֹ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, יִתְּנֶנּוּ לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים בְּמַתָּנָה וְאַחַר כָּךְ יִשְׁאָלֶנּוּ מִמֶּנּוּ וּמֻתָּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ. (טור והפוסקים). וְאִם עָבַר וְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּכְלִי בְּלֹא טְבִילָה, לֹא נֶאֱסַר מַה שֶּׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ, וְיִטְבְּלֶנּוּ עוֹד (בית יוסף).

סימן קכא

א הַלּוֹקֵחַ כֵּלִים יְשָׁנִים מִן הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, כְּדֶרֶךְ שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים כָּךְ הוּא הֶכְשֵׁרָן. לְפִיכָךְ הַלּוֹקֵחַ כְּלֵי תַּשְׁמִישׁ יְשָׁנִים שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם בְּצוֹנֵן, כְּגוֹן כּוֹסוֹת וּצְלוֹחִיּוֹת וְכַיּוֹצֵא בָהֶן, מִדְּיָחָן, וְצָרִיךְ לְשַׁפְשְׁפָן הֵיטֵב בְּמַיִם בְּשָׁעַת הֲדָחָה כְּדֵי לְהָסִיר וּלְמָרֵק הָאסּוּר שֶׁעַל גַּבֵּיהֶן, וְאַחַר כָּךְ שׁוֹטָפָן בְּמַיִם וּמַטְבִּילָן, וְהֵם מֻתָּרִין. הַגָּה: יֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁנָּהֲגוּ הֶתֵּר לָשׂוּם יַיִן בְּכֵלִים שֶׁנִּטְּרִיהֶם מְדֻבָּקִים בְּחֶלֶב, מִשּׁוּם שֶׁטֶּבַע הַיַּיִן לִבְרֹחַ מִן הַחֶלֶב, וְהַחֶלֶב נִקָּרֵשׁ וְעוֹמֵד בְּעַצְמוֹ וְאֵינוֹ נוֹגֵעַ כְּלָל בַּיַּיִן (ריב"ש סימן קכ"ט).

ב לָקַח מֵהֶן כֵּלִים שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם בְּחַמִּין, בֵּין שֶׁהֵם שֶׁל מַתֶּכֶת אוֹ שֶׁל עֵץ אוֹ אֶבֶן, מַגְעִילָן וְאַחַר כָּךְ מַטְבִּילָן, אִם הֵם שֶׁל מַתֶּכֶת, וְהֵם מֻתָּרִים. וְאִם הִטְבִּילָן וְאַחַר כָּךְ הִגְעִילָן, מֻתָּרִים. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁצָּרִיךְ לַחֲזֹר וּלְהַטְבִּילָן. הַגָּה: דִּין כְּלֵי עֵצָם עַיֵּן בְּהִלְכוֹת פֶּסַח סִי' תנ"א. אֵין לְהַגְעִיל שׁוּם כְּלִי כָּל זְמַן שֶׁהוּא בֶּן יוֹמוֹ (טור). וְאֵין לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּמֵי הַגְּעָלָה (אֹרֵחַ). כָּל מָקוֹם שֶׁצָּרִיךְ הַגְעָלָה לֹא מְהָנֵי אִם קִלְּפוּ לַכֵּלִי בִּכְלֵי אֻמָּנוּת (ת"ה סי' ק"ל וּכְפֻרְדְּכִי וְהַגָּהַת ש"ד). וְעַיֵּן לְעֵיל סִימָן ק"ח דִּין מַרְדָּה שֶׁל אֶסּוּר.

ג דִּינֵי הַגְעָלָה וְלִבּוּן הֲלֹא הֵם כְּתוּבִים בְּהִלְכוֹת פֶּסַח.

ד מַחֲבַת שֶׁמְּטַגְּנִים בָּהּ, אַף עַל פִּי שֶׁלְּעִנְיַן חָמֵץ בְּפֶסַח דַּי לָהּ בְּהַגְעָלָה, לְעִנְיַן שְׁאָר אִסּוּרִים צְרִיכָה לִבּוּן.

ה אִם הִגְעִיל כְּלִי הַצָּרִיךְ לִבּוּן, אָסוּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ בְּחַמִּין אֲפִלּוּ שֶׁלֹּא עַל יְדֵי הָאֵשׁ. הַגָּה: אֲבָל מֻתָּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ צוֹנֵן, אֲפִלּוּ לְכַתְּחִלָּה, עַל יְדֵי הֲדָחָה וְשִׁפְשׁוּף הֵיטֵב. וְכָל שֶׁכֵּן בִּכְלֵי שֶׁצָּרִיךְ הַגְעָלָה. וְדַוְקָא בְּדֶרֶךְ עֲרַאי, כְּגוֹן שֶׁהוּא בְּבֵית הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים אוֹ בְּדִיעֲבַד, אֲבָל אִם רוֹצֶה לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ בְּקֶבַע, יֵשׁ מַחְמִירִים וְאוֹמְרִים דַּאֲפִילּוּ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ צוֹנֵן צָרִיךְ הַגְעָלָה אוֹ לִבּוּן, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ חַמִּין (פְּרִדְּכִי וְרוֹקֵחַ). וְהָכִי נוֹהֲגִין. וַאֲפִלּוּ כֵּלִים שֶׁהִשְׁמִישָׁן בְּצוֹנֵן, אִם יֵשׁ לָחוּשׁ שֶׁחִמְּמוּ בּוֹ יַיִן, כְּגוֹן כְּלֵי כֶּסֶף, נוֹהֲגִין לְהַגְעִיל, וְאֵין לְשַׁנּוֹת (אֹרֵחַ בְּשֵׁם רַאבי"ה). וַאֲפִלּוּ תֵּבוֹת וְשַׁלְחָנוֹת הַנְּקֻחִים מִן הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים, נוֹהֲגִין לְהַגְעִיל שֶׁמָּא נִשְׁפְּכוּ עֲלֵיהֶם חַמִּין. וְדַוְקָא לְכַתְּחִלָּה, אֲבָל בְּדִיעֲבַד אֵין לָחוּשׁ לְכָל זֶה (שם). וּכְלֵי חֶרֶס שֶׁנִּשְׁתַּמְּשׁוּ בּוֹ בְּצוֹנֵן, מֵאַחַר דְּאֵי אֶפְשָׁר בְּהַגְעָלָה, מִקְרֵי דִּיעֲבַד וְסָגֵי לֵיהּ בִּמְרִיקָה וּשְׁטִיפָה הֵיטֵב (שם), וּמֻתָּר לִתֵּן בּוֹ אַחַר כָּךְ אֲפִלּוּ דְּבָרִים חֲרִיפִים כְּחֹמֶץ וְכַיּוֹצֵא בּוֹ, וְכָל שֶׁכֵּן דְּבָרִים קָשִׁים כְּתַבְלִין וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן. וְעַיֵּן לְעֵיל סִימָן צ"א.

ו כְּלֵי מַתָּכוֹת, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ אוֹמְרִים שֶׁאִם נִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ אִסּוּר בְּמִקְצָתוֹ, נֶאֱסָר כֻּלּוֹ, מִשּׁוּם דְּחַם מִקְצָתוֹ, חַם כֻּלּוֹ, אֲבָל לְעִנְיַן הֶכְשֵׁרוֹ לֹא עָלָה לוֹ הֶכְשֵׁר עַד שֶׁיַּכְשִׁיר כֻּלּוֹ, בֵּין לְעִנְיַן הַגְעָלָה בֵּין לְעִנְיַן לִבּוּן. הַגָּה: וְדַוְקָא אִם נִשְׁתַּמֵּשׁ בְּכֻלּוֹ, אֲבָל אִם יָדוּעַ שֶׁלֹּא נִשְׁתַּמֵּשׁ רַק בְּקִצָּתוֹ, כְּבוֹלְעוֹ כָּךְ פּוֹלְטוֹ. (טור).

ז סַכִּין יָשָׁן, בֵּין גָּדוֹל בֵּין קָטָן, הַנִּקָּח מֵהָעוֹבֵד כּוֹכָבִים, אִם בָּא לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּצוֹנֵן, אִם אֵין בָּהּ גּוּמּוֹת נוֹעֲצָה עֲשָׂרָה פְּעָמִים בְּקַרְקַע קָשָׁה. וְצָרִיךְ שֶׁכָּל נְעִיצָה וּנְעִיצָה תִּהְיֶה בְּקַרְקַע קָשָׁה, לְפִיכָךְ לֹא יִנְעֹץ בְּמָקוֹם שֶׁנָּעַץ נְעִיצָה אַחֶרֶת. (טור בְּשֵׁם הרמ״ה). וַאֲפִלּוּ לַחְתּוֹךְ בּוֹ דָּבָר חָרִיף כְּמוֹ צְנוֹן, סָגֵי בְּהָכִי. וּלְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ בְּקַבִּיעוּת, לֹא גָּרַע מִשְּׁאָר כְּלֵי שֶׁנּוֹהֲגִין לְהַנְעִיל אֲפִלּוּ לְצוֹנֵן (סִפְרַת הֶרֵב בְּדִבְרֵי הָאַרְוּךְ) כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר. וְאִם יֵשׁ בָּהּ גּוּמּוֹת (אוֹ) שֶׁרוֹצֶה לַחְתּוֹךְ בָּהּ חֹמֶץ אוֹ לִשְׁחֹט בָּהּ, מְלַבְּנָהּ אוֹ מַשְׁחִיזָהּ בְּמַשְׁחֶזֶת שֶׁל נַפָּחִים הֵיטֵב עַל פְּנֵי כֻלָּהּ. הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּהַשְׁחָזָה מְהָנֵי רַק לְחַתּוֹךְ בָּהּ צוֹנֵן, אֲבָל לֹא לְעִנְיַן חֹמֶץ (בית יוסף בְּשֵׁם פּוֹסְקִים) ; וְהָכִי נָהוּג לְכַתְּחִלָּה. וְאִם לֹא יוּכַל לְלַבֵּן הַסַּכִּין הֵיטֵב, מִשּׁוּם הַקָּתָא, יְלַבְּנוּ וְיַגְעִילֶנּוּ אַחַר כָּךְ (אַרְוּךְ). וּמֵיהוּ אִם לִבְּנוּ וְלֹא הִגְעִילוּ, אֲפִלּוּ יֵשׁ בּוֹ גּוּמּוֹת; אוֹ אִם הִגְעִילוּ וְלֹא לִבְּנוּ וְאֵין בּוֹ גּוּמּוֹת וְחָתַךְ בּוֹ מַאֲכָל חַם, לֹא נֶאֱסַר, אֲפִלּוּ הַסַּכִּין בֶּן יוֹמוֹ. וְאִם הִשְׁחִיזוֹ בְּמַשְׁחֶזֶת הֵיטֵב בְּכָל מָקוֹם, וְהִגְעִילוֹ אַחַר כָּךְ, מֻתָּרִים לְכַתְּחִלָּה, כְּמוֹ לִבּוּן (קִרְדְּכִי פ״ב דַּעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וְאַרְוּךְ), אִם יוּכַל לְנַקּוֹת הַגּוּמּוֹת שֶׁבּוֹ.

סימן קכב

א נוֹתֵן טַעַם לִפְגָם, מֻתָּר.

ב קְדֵרָה שֶׁאֵינָהּ בַּת יוֹמָא, דְּהַיְנוּ שֶׁשָּׁהֲתָה מֵעֵת לְעֵת מִשֶּׁנִּתְבַּשֵּׁל בָּהּ הָאִסּוּר, הָוְיָא נוֹתֵן טַעַם לִפְגָם וַאֲפִלּוּ הָכִי אָסְרוּ חֲכָמִים לְכַשֵּׁל בָּהּ, לְכַתְּחִלָּה, גְּזֵרָה אָטוּ בַּת יוֹמָא; בֵּין שֶׁבְּלוּעָה מֵאִסּוּר וּבָא לְכַשֵּׁל בָּהּ הֶתֵּר, וּבֵין שֶׁבְּלוּעָה מֵחָלָב וּבָא לְכַשֵּׁל בָּהּ בָּשָׂר, אוֹ אִפְכָּא.

ג יֵשׁ אוֹמְרִים, הָא דַּחֲשִׁיבָה פְּגוּמָה כְּשֶׁאֵינָהּ בַּת יוֹמָא, דְּוָקָא שֶׁהֶדְיְחָהּ יָפָה וְסָר מִמֶּנָּהּ כָּל שַׁמְנוּנִית אִסּוּר הַדָּבוּק בָּהּ, אֲבָל אִם לֹא הֶדְיְחָהּ יָפָה, שֶׁהָאִסּוּר הוּא בְּעַיִן, אֵינוֹ נִפְגָּם בְּשָׁהֲיָה מֵעֵת לְעֵת. (רַשְׁבָּ״א וְטוּר וְרַאֲב״ד) הַגָּה: וּמִכָּל מָקוֹם אִם יֵשׁ שִׁשִּׁים רַק נֶגֶד הַדָּבוּק בַּקְּדֵרָה, הַכֹּל שָׁרֵי, דְּמַה שֶּׁבַּקְּדֵרָה כְּבָר נִפְגַּם וְאֵין צָרִיךְ בְּטוּל (כֵּן מַשְׁמַע לְעִיל סִימָן צ״ה). יֵשׁ אוֹמְרִים דְּבִדְבָרִים חֲרִיפִים לֹא אָמְרִינַן דִּין נוֹתֵן טַעַם לִפְגָם, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעִיל סִימָן צ״ה וְצ״ו, וְלָכֵן אִם בִּשֵּׁל, בְּקְדֵרָה אִסּוּר שֶׁאֵינָהּ בַּת יוֹמָא מַאֲכָל חָרִיף, כְּגוֹן חַבְשִׁיל שֶׁרָבוּ חֹמֶץ אוֹ תַּבְלִין אוֹ שְׂאֹר דְּבָרִים חֲרִיפִים, אָסוּר; אֲבָל לֹא מִחְשַׁב הַתַּבְשִׁיל חָרִיף מִשּׁוּם מֵעֵט תַּבְלִין שֶׁבּוֹ (מָרְדְּכַי פא״מ וְרַשְׁבָּ״א סִי׳ תמ״ט) וְכֵן נוֹהֲגִין. וְעַיֵּן לְעִיל סִימָן צ״ה וְצ״ו. אֲבָל אִם הָיָה הָאִסּוּר דָּבָר חָרִיף, וְאַחַר כָּךְ שָׁהָה הַקְּדֵרָה מֵעֵת לְעֵת וּבִשְּׁלוּ בּוֹ הֶתֵּר שֶׁאֵינוֹ חָרִיף, מֻתָּר, דְּאֵין הַחֲרִיפוּת הָרִאשׁוֹן מַשְׁוֵי לֵיהּ לְשֶׁבַח. (אֹרַח כְּלָל ל״ח).

ד קְדֵרָה הַבְּלוּעָה מִבָּשָׂר וְחָלָב, אִם קֹדֶם שֶׁעָבַר לַיְלָה אֶחָד חִמְּמוּ בָּהּ מַיִם, חָשִׁיב כְּאִלּוּ חָזַר וְנִתְבַּשֵּׁל בָּהּ הָאִסּוּר, וּמוֹנִים מֵעֵת לְעֵת מִשָּׁעָה שֶׁהֶחֱמוּ הַמַּיִם, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בִּשְׂאָר אִסּוּרִים. (טור סִימָן קכ״א וְסִימָן צ״ד) וְעַיֵּן לְעִיל סִימָן צ״ד ס״ק כ״ב וְסִימָן ק״ג.

ה אִסּוּר מֵעֵט שֶׁנִּבְלַע בִּכְלִי שֶׁדַּרְכּוֹ שֶׁלֹּא לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ בְּהֶתֵּר מֵעֵט בִּכְדֵי שֶׁיִּתֵּן זֶה טַעַם בַּהֶתֵּר (כְּדֵי) שֶׁיִּשְׁתַּמְּשׁוּ בּוֹ, כְּמוֹ קְדֵרָה גְּדוֹלָה וְחָבִית וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן, הֲרֵי זֶה מֻתָּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ לְכַתְּחִלָּה, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא בֶּן יוֹמוֹ, לְפִי שֶׁאִי אֶפְשָׁר לָבֹא לִידֵי נְתִינַת טַעַם. אֲבָל אִם הוּא כְּלִי שֶׁמִּשְׁתַּמְּשִׁין בּוֹ בְּדָבָר מֵעֵט, כְּמוֹ קֵעָרָה וְכַיּוֹצֵא בָהּ, אָסוּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ, שֶׁאֵין מְבַטְּלִין אִסּוּר לְכַתְּחִלָּה, אֲפִלּוּ אִסּוּר מֵעֵט וַאֲפִלּוּ אִסּוּר הַבָּלוּעַ.

ו סְתָם כְּלֵי עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים הֵם בְּחֶזְקַת שֶׁאֵינָם בְּנֵי יוֹמָן, לְפִיכָךְ אִם עָבָר וְנִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם קֹדֶם הֶכְשֵׁר, הַתַּבְשִׁיל מֻתָּר. הַגָּה: אֲבָל אִם חִמֵּם מַיִם בִּכְלֵי שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים לְלוּשׁ בָּהֶן פַּת, אָסוּר לְלוּשׁ בְּאוֹתָן מַיִם, דִּלְדָבָר זֶה מִקְרֵי לְכַתְּחִלָּה הוֹאִיל וַעֲדַיִן לֹא הִתְחִיל הֶנָּאָתוֹ, שֶׁלֹּא הֵחֵמוּ לִשְׁתִיָּה (ש״ד וְהַגָּהוֹת״י). אֲבָל דָּבָר שֶׁנַּעֲשָׂה בִּשְׁבִילוֹ וְלֹא בִּשְׁבִיל דָּבָר אַחֵר, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים וְיִשְׂרָאֵל קוֹנֶה מִמֶּנּוּ, לְכַתְּחִלָּה מֻתָּר דְּמֵאַחַר דִּכְבָר נַעֲשָׂה בְּיַד עוֹבֵד כּוֹכָבִים מִקְרֵי דְּיֵעֲבֵד. אַף עַל פִּי כֵן אָסוּר לוֹמַר לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים: בַּשֵּׁל לִי יָרָקוֹת בְּקִדְרָתְךָ, וְכֵן לֹא יֹאמַר לוֹ: עֲשֵׂה לִי מִרְקַחַת, שֶׁכָּל הָאוֹמֵר: בַּשֵּׁל לִי, הֲרֵי הוּא כְּאִלּוּ בִּשֵּׁל בְּיָדָיו. וְאֶפְשָׁר שֶׁעַל יְדֵי הָרֶקֶחִים (אוֹ שֹׁאֲרֵי אַפָּנִים) מֻתָּר, שֶׁכָּל הָאֻמָּנִים מְיַחֲדִים כֵּלִים נְקִיִּים לְמְלַאכְתָּם, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִפְגְּמוּ אֻמָּנוּתָם. וּבַעַל נֶפֶשׁ יָחוּשׁ, שֶׁדְּבָרִים אֵלּוּ מְבִיאִים לִידֵי טָהֳרָה וּנְקִיּוּת.

ז כְּשֵׁם שֶׁסְּתָם כְּלֵיהֶם שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים אֵינָם בְּנֵי יוֹמָן, כָּךְ סְתָם כֵּלִים שֶׁלָּנוּ בְּחֶזְקַת שֶׁאֵינָן בְּנֵי יוֹמָן.

ח כְּלִי שֶׁנֶּאֱסַר בִּכְלִיעַת אִסּוּר וְנִתְעָרֵב בַּאֲחֵרִים וְאֵינוֹ נִכָּר, בָּטֵל בְּרוֹב (טור בְּשֵׁם רַשְׁבָּ״א).

ט יֵשׁ לְזַהֵר מִלְּהַנִּיחַ בְּבֵית עוֹבֵד כּוֹכָבִים כְּלֵי סְעֻדָּה, דְּחַיְשִׁינַן שֶׁמָּא יִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם. הַגָּה: וַאֲפִלּוּ אִם נְתָנָם לְאַמָּן לְתַקָּנָם, צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת בָּהֶם סִימָן (בית יוסף בְּשֵׁם א״ח) שֶׁלֹּא יִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים. וְאִם עָבַר וְלֹא עָשָׂה, כְּשֶׁחָזַר וּלְקָחָן מִן הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים צְרִיכִים הַגְעָלָה. וְדַוְקָא אִם שָׁהוּ קְצָת אֵצֶל הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים, דְּהַיְנוּ כַּחֲצִי יוֹם, אֲבָל לְפִי שָׁעָה אֵין לָחוּשׁ (קִרְדְּכִי פא״מ). וְכָל זֶה כְּשֶׁרוֹצֶה לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ בַּיּוֹם שֶׁנָּתְנוּ לוֹ, דְּלֵילְיָא אֶלָּא חָדָא סְפֵקָא שֶׁמָּא נִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים אוֹ לֹא, אֲבָל אִם לֹא לָקָחוֹ מִן הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים עַד לְאַחַר זְמַן, דְּנוֹכַל לוֹמַר אַף אִם נִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים כְּבָר נִפְגַּם וְנִשְׁתַּהֲא מֵעֵת לְעֵת; אוֹ נִשְׁתַּהֲא בְּיַד יִשְׂרָאֵל לְאַחַר שֶׁלָּקָחוֹ מִן הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים מֵעֵת לְעֵת, אַזְלִינַן לְקֻלָּא וְאֵין חוֹשְׁשִׁין בְּדִיעֲבַד (סִפְרַת הֶרֵב). וְאִם לָקָחוֹ מִן הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים בְּאוֹתוֹ יוֹם שֶׁנָּתְנוּ לוֹ, וְעָבַר וְנִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ בְּלֹא הַגְעָלָה, יֵשׁ אוֹסְרִים הַמַּאֲכָל כְּמוֹ בִּכְלִי שֶׁהוּא בְּרוֹדֵאי בֶּן יוֹמוֹ (אַרְוּךְ) ; וּבִמְקוֹם צֹרֶךְ יֵשׁ לְהָקֵל בְּדִיעֲבַד, וּלְכַתְּחִלָּה יֵשׁ לְזַהֵר בְּכָל עִנְיָן, אֲפִלּוּ בַּעֲבָדִים וּשְׁפָחוֹת הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים שֶׁבְּבֵית יִשְׂרָאֵל, שֶׁלֹּא לְיַחֵד כֵּלִים שֶׁלָּנוּ אֲצָלָן, שֶׁמָּא יִשְׁתַּמְּשׁוּ בָּהֶן בִּדְבָרִים הָאֲסוּרִים (שם בְּמָרְדְּכִי). וְע״ל סִימָן קל״ו.

י קְעָרוֹת שֶׁשָּׁלַח יִשְׂרָאֵל לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים עִם מַאֲכָל, וְשָׁהוּ שָׁם, אִם נִכָּר בָּהֶם הַמַּאֲכָל שֶׁשָּׁלַח הַיִּשְׂרָאֵל בְּתוֹכָהּ, מֻתָּר. וְאִם לָאו, אָסוּר אִם רְגִילִים לְהָדִיחַ הַכֵּלִים בְּחַמִּין, דְּחַיְשִׁינַן שֶׁמָּא הוּדַח עִם כְּלֵי אִסּוּר.

יא כְּלֵי סְעֻדָּה שֶׁבְּיַד הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים, וּמִסִּיחַ לְפִי תֻּמּוֹ וְאוֹמֵר שֶׁחֲדָשִׁים הֵם, וְיֵרָאֶה שֶׁהוּא כְּמוֹ שֶׁהוּא אוֹמֵר, מֻתָּר לְקָנוֹתָם מִמֶּנּוּ. הַגָּה: וְיֵשׁ מַחְמִירִים וְאוֹמְרִים שֶׁאֵינוֹ נֶאֱמָן, וְאֵין לִפְקֹחַ כֵּלִים מִן הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים רַק כְּשֶׁמּוֹכֵר הַרְבֵּה כֵּלִים, וְקוֹנֶה כְּלִי בֵּין הַכֵּלִים (רשב"א בשם ר' יונה). וְכֵן נוֹהֲגִין לְכַתְּחִלָּה, אֲבָל בִּמְקוֹם הַדְּחָק, כְּגוֹן שֶׁנִּתְאָרֵחַ בְּבֵית עוֹבֵד כּוֹכָבִים וְאֵין לוֹ כֵּלִים, נוֹהֲגִין כַּפְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה, וְכֵן עִקָּר. וְעַיִן לְקַמָּן סִימָן קל"ז.

יב יֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁקְּעָרוֹת הַבָּאוֹת מֵעִבָּר לַיָּם שֶׁקַּעֲרוּרוֹת יְרַקְרְקוֹת אוֹ אֲדַמְדַּמּוֹת, אָסוּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן לְעוֹלָם בְּחַמִּין, מִפְּנֵי שֶׁאֵינָן חֲדָשׁוֹת, שֶׁהָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים מִשְׁתַּמְּשִׁים בָּהֶם וְאֵינוֹ נִכָּר.

סימן קכג

א סְתָם יֵינָם שֶׁל עַמִּים עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים אָסוּר בַּהֲנָאָה. וְהוּא הַדִּין לְמַגָּעָם בְּיַיִן שֶׁלָּנוּ. הַגָּה: מִשּׁוּם גְּזֵרַת יַיִן שֶׁנִּתְנַסֵּךְ לָאֱלִילִים. וּבַזְּמַן הַזֶּה, שֶׁאֵינוֹ שָׁכִיחַ שֶׁהָאֻמּוֹת מְנַסְּכִים לַעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, יֵשׁ אוֹמְרִים דְּמַגַּע עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים בַּיַּיִן שֶׁלָּנוּ אֵינוֹ אוֹסֵר בַּהֲנָאָה, רַק בַּשְּׁתִיָּה; וְכֵן סְתָם יַיִן שֶׁלָּהֶם, אֵינוֹ אָסוּר לַהֲנוֹת מִמֶּנּוּ. וְלָכֵן מֻתָּר לִגְבוֹת בְּחוֹבוֹ מִן הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים סְתָם יֵינָם, מִפְּנֵי דְּהֲוֵי כְּמַצִּיל מִיָּדָם (טור בשם רשב"ם ותרא"ש ופרדכי). וְהוּא הַדִּין בִּשְׁאָר הֶפְסֵד, כְּגוֹן אִם עָבַר וְקָנָה אוֹ מָכַר, אֲבָל לְכַתְּחִלָּה אָסוּר לִקְנוֹתוֹ וּלְמָכְרוֹ כְּדֵי לְהִשְׁתַּכֵּר בּוֹ (הגהות מיימוני פ"ח דמאכלות אסורות והג"א ומהרי"ט פדרואה סי' מ"ו). וְיֵשׁ מְקִלִּין גַּם בָּזֶה, וְטוֹב לְהַחְמִיר. וְע"ל סִימָן קל"ב (שם בשם סמ"ג ואגור בשם הגאונים).

ב אָסוּר לַעֲשׂוֹת מֶרְחָץ מִסְּתָם יֵינָם לְחוֹלֶה שֶׁאֵין בּוֹ סַכָּנָה וְעַיִן לְקַמָּן סוֹף סִימָן קנ"ה.

ג יַיִן מְבֻשָּׁל שֶׁלָּנוּ שֶׁנִּגַּע בּוֹ הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים, מֻתָּר. וּמֵאֵימָתַי נִקְרָא מְבֻשָּׁל, מִשֶּׁהִרְתִּיחַ עַל גַּבֵּי הָאֵשׁ.

ד יַיִן שֶׁמְּעָרְבִין בּוֹ דְּבַשׁ וּפִלְפְּלִין, אִם נִשְׁתַּנָּה טַעֲמוֹ מֵחֲמָתָם אֵינוֹ נֶאֱסָר בְּמַגַּע עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים. וְהוּא הַדִּין בְּדִבַשׁ לְחוּד אוֹ פִלְפְּלִין לְחוּד (בית יוסף בשם תשובת רשב"א).

ה תַּבְשִׁיל שֶׁיֵּשׁ בּוֹ יַיִן וְנָגַע בּוֹ הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים, אֲפִלּוּ קֹדֶם שֶׁהִרְתִּיחַ, אֵין בּוֹ מִשּׁוּם יַיִן נָסָךְ. הַגָּה: וְדַוְקָא תַּבְשִׁיל שֶׁאֵין הַיַּיִן נִכָּר בּוֹ בָּעַיִן, אֲבָל בְּשֶׁמָּן וְחַרְדָּל שֶׁנָּתְנוּ בּוֹ יַיִן וְהוּא בָּעַיִן צָף לְמַעְלָה, הֲוֵי בּוֹ מִשּׁוּם יַיִן נָסָךְ (תוספות בשם ריצב"א). וְנִרְאֶה דְּוַקָא אִם לֹא נִשְׁתַּנָּה טַעֲמוֹ מֵחֲמַת דָּבָר הַמְעֹרָב בּוֹ (ד"ע). וְאִם נִתְעָרֵב בְּיַיִן מְבֻשָּׁל, אִם יֵשׁ בּוֹ דְּבַשׁ לְכָלֵי עַלְמָא שָׁרֵי, דְּהָא לֹא גָּרַע מֵאֲלוּ הָיָה דְּבַשׁ לְחוּד (הגה"א פא"מ וד"ע). וְאִם אֵין בּוֹ דְּבַשׁ, יֵשׁ אוֹמְרִים דְּמִשַּׁעֲרִין כְּאִלּוּ הָיָה הַמְבֻשָּׁל מַיִם, (בית יוסף בשם רשב"ץ והג"א שם) וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּאִם הַמְבֻשָּׁל רֹב, אֵין בּוֹ מִשּׁוּם מַגַּע עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים (בית יוסף בשם גדולי הדור). וְיַיִן שֶׁנִּקְרַשׁ, אֵין בּוֹ מִשּׁוּם מַגַּע עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים (חדושי אגדה), וְכָל שֶׁכֵּן אִם נָגַע בְּחֶרֶס הַבָּלוּעַ מִיַּיִן (הגהות אשרי).

ו חֹמֶץ שֶׁמְּבַעְבְּעִים כְּשֶׁמַּשְׁלִיכִין אוֹתוֹ עַל הָאָרֶץ, אֵינוֹ נֶאֱסָר בְּמַגַּע עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים (רשב"א ור' ירוחם ומרדכי).

ז אִם נִמְצָא חֲבִית יַיִן שֶׁנִּתְחַמֵּץ עַד שֶׁמְּבַעְבְּעִים כְּשֶׁמַּשְׁלִיכִין אוֹתוֹ עַל הָאָרֶץ, וְתוֹךְ שְׁלֹשָׁה יָמִים לְמַפָּרְעַ נָגַע בּוֹ הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים, אֵין לָחוּשׁ לְמַגָּעוֹ (נמוקי יוסף פֶּרֶק הַמּוֹכֵר פֵּרוֹת).

ח מֵי הַבֹּסֶר נֶאֱסָרִים בְּמַגַּע עוֹבֵד כּוֹכָבִים. הַגָּה: יַיִן מָזוּג, כָּל זְמַן שֶׁיֵּשׁ בּוֹ טַעַם יַיִן, אָסוּר (טור). וְיֵשׁ מַתִּירִין בְּשִׁשָּׁה חֲלָקִים מַיִם (בית יוסף בשם הרשב"א), כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר סִימָן קל"ד.

ט מַיִם שֶׁנּוֹתְנִים עַל הַחַרְצַנִּים שֶׁלָּנוּ שֶׁנִּדְרְכוּ בְּרֶגֶל וְלֹא נֶעֶצְרוּ בְּגַלְגַּל וְקוֹרָה, פַּעַם רִאשׁוֹן וְשֵׁנִי אָסוּר, אֲפִלּוּ לֹא מָצָא כְּדֵי מִדָּתוֹ. וְאִם נֶעֶצְרוּ בְּגַלְגַּל, אֵין בָּהֶם מִשּׁוּם יַיִן נָסָךְ, אֶלָּא אִם כֵּן נָתַן ג' מִדּוֹת מַיִם וּמָצָא ד'. וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁאֵין לְהַתִּיר מַגַּע עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים בְּשׁוּם תֵּמֶד (פי' מַיִם שֶׁנּוֹתְנִים עַל הַחַרְצַנִּים וְהַזּוֹגִין וְקוֹבְלֶת טַעַם הַיַּיִן), כָּל שֶׁהוּא מְשֻׁבָּח לִשְׁתִיָּה, מִשּׁוּם דְּמַחֲלִיף בְּיַיִן גָּמוּר.

י יֵשׁ לְהַזָּהֵר מִלְּהוֹצִיא הַחַרְצַנִּים וְהַזּוֹגִים מֵהַגִּתּוֹת עַל יְדֵי עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים אוֹ יִשְׂמְעֵאלִים, אֲפִלּוּ אַחַר שֶׁהוֹצִיאוּ מֵהֶם יַיִן רִאשׁוֹן וְשֵׁנִי.

יא שְׁמָרִים שֶׁלָּנוּ שֶׁתְּמָדָן וְלֹא מָצָא אֶלָּא כְּדֵי מִדָּתָן, פַּעַם רִאשׁוֹן אָסוּר אִם נָגַע בָּהֶם הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים, וּפַעַם שֵׁנִי מֻתָּר. אֲבָל שְׁמָרִים שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, לְעוֹלָם אֲסוּרִים אֲפִלּוּ לֹא מָצָא אֶלָּא כְּדֵי מִדָּתָן, אֲפִלּוּ תְּמָדָן כַּמָּה פְּעָמִים. יַיִן צְמוּקִים, פִּי' שֶׁנָּתַן מַיִם עַל עֲנָבִים יְבֵשִׁים, חֲרֵי זֶה כְּיַיִן, וּמִתְנַסֵּךְ (בארך סוף פֶּרֶק כ"ב ותשובת ר"ל ב"ח סימן מ"א).

יב חֲבִית שֶׁפִּנָּה שְׁמָרָיו וְשִׁכְשְׁכָן בְּמַיִם, אֵין לָחוּשׁ אַחַר כָּךְ לְשׁוּם מַגָּע, לְפִי שֶׁהַיַּיִן בָּטֵל בַּמַּיִם שֶׁשִּׁכְשֵׁךְ בָּהֶם.

יג חֲרָסִים שֶׁבָּלְעוּ יַיִן שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים הַרְבֵּה, עַד שֶׁכְּשֶׁשּׁוֹרִין אוֹתָם בְּמַיִם פּוֹלְטִים יֵינָם, אֲסוּרִים בַּהֲנָאָה.

יד הַחַרְצַנִּים וְהַזַּגִּים שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, וְכֵן שִׁמְרֵי יַיִן שֶׁלָּהֶם, תּוֹךְ י"ב חֹדֶשׁ אֲסוּרִים בַּהֲנָאָה, וּלְאַחַר שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ מֻתָּרִים אֲפִלּוּ בַּאֲכִילָה. וְה"מ כְּשֶׁתְּמָדָן בְּמַיִם בְּתִחִלָּה, אֲבָל אִם לֹא תְּמָדָן, אֲסוּרִים לְעוֹלָם אֲפִלּוּ יִבְּשָׁם בְּתַנּוּר. הַגָּה: וְזֶה לֹא מִיֵּרֵי אֶלָּא בְּחַרְצַנִּים שֶׁהָיוּ עַל יַיִן נָסָךְ, אֲבָל אִם שָׁלַח הַחַרְצַנִּים מִן הַגַּת קֹדֶם שֶׁהִמְשִׁיךְ הַיַּיִן, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר, אֵינָן אֲסוּרִין (בית יוסף בשם הרי"ף והרשב"א). וְכֵן אֵלּוּ שֶׁדּוֹרְכִים הֶעֲנָבִים בְּחֵבִית, אַף עַל פִּי שֶׁהַיַּיִן צָף עֲלֵיהֶם לְמַעְלָה, מֻתָּרִים (פ"ל בו).

טו הַמַּחְמִיר בְּשִׁמְרֵי יַיִן שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים תּוֹךְ זְמַן אִסּוּרָם, כָּל הָעִסָּה אֲסוּרָה בַּהֲנָאָה. וְאִם דֶּרֶךְ הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים לְחַמֵּץ בָּהֶם אִם מֻתָּר לִקְנוֹת מֵהֶם, עַיִן לְעֵיל סִי' קי"ד.

טז יֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁתַּמְצִית יַיִן הַנִּקְרָשׁ עַל דָּפְנֵי הֶחָבִית וְהַקְּנָקְנִים נֶהֱגוּ בּוֹ הֶתֵּר, שֶׁמִּשְׁתַּמְּשִׁין בִּכְלֵי עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים לְאַחַר י״ב חֹדֶשׁ אוֹ לְאַחַר מִלּוּי וְעֵרּוּי וְאֵין מַקְלִיפִים הַתַּמְצִית הַנִּקְרָשׁ עָלָיו, שֶׁכֵּיוָן שֶׁנִּתְיַבֵּשׁ כָּל כָּךְ כְּבָר כָּלָה כָּל לַחְלוּחִית יַיִן שֶׁבּוֹ וּכְעָפָר בְּעָלְמָא הוּא.

יז מְאִימָתַי נִקְרָא יַיִן לְאָסֵר בְּמַגַּע עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, מִשֶּׁהִתְחִיל לְמָשְׁךְ, דְּהַיְנוּ מִשֶּׁנִּמְשַׁךְ עַל הַגַּת בְּעַצְמוֹ, כִּי הַגַּת הִוא מִדְּרוֹן. וְאִם פִּנָּה הַחַרְצַנִּים וְהַזַּגִּים וְהַיַּיִן לְבַדּוֹ נִמְשָׁךְ מִצַּד הָעֶלְיוֹן לַצַּד הַתַּחְתּוֹן, וְנִשְׁאַר הַיַּיִן לְבַדּוֹ עוֹמֵד, נִקְרָא הַמְשָׁכָה, וְנֶאֱסָר כָּל מַה שֶּׁבַּגַּת, אֲפִלּוּ לֹא נָגַע אֶלָּא בַּחַרְצַנִּים וּבַזַּגִּים, אִם יֵשׁ בָּהֶם טוֹפֵחַ עַל מְנַת לְהַטְפִּיחַ. אֲבָל כָּל זְמַן שֶׁלֹּא הִבְדִּיל הַיַּיִן עַד שׁוּלֵי הַגַּת (בית יוסף בשם תוספות והרא״ש ופרדכי) מִן הַחַרְצַנִּים וְהַזַּגִּים, לֹא הָוֵי הַמְשָׁכָה.

יח אִם מִלְּא מֵהַגַּת כּוֹס יַיִן וְכִוֵּן לִשְׁלוֹתוֹ (פרי לחסירו מענין של נעלך) (יהושע ה, ט״ו) מֵהַחַרְצַנִּים וְהַזַּגִּים, הָוֵי הַמְשָׁכָה. וְכֵן אִם נָתַן סַל לְתוֹךְ הַגַּת אוֹ גִּיגִית דְּרוּכָה, נִקְרָא הַמְשָׁכָה (סה״ת ופמ״ג), כֵּיוָן שֶׁהַיַּיִן צָלוּל נִכְנָס לְתוֹךְ הַסַּל וְנִבְדָּל מֵהַחַרְצַנִּים וְהַזַּגִּים. אֲבָל אִם לָקַח הַחַרְצַנִּים עִם הַיַּיִן, לֹא הָוֵי הַמְשָׁכָה. וַאֲפִלּוּ אִם לְקָחָן עוֹבֵד כּוֹכָבִים בְּיַחַד, מֻתָּר לְהַחֲזִיר הַמּוּתָּר.

יט גִּיגִית מְלֵאָה עֲנָבִים דְּרוּכִים עוֹמֶדֶת בְּבֵית הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים, יֵשׁ לֶאֱסֹר שֶׁמָּא הִמְשִׁיךְ מִמֶּנָּה.

כ גַּת שֶׁהִיא סְתוּמָה וּמְלֵאָה, דְּלֹא שַׁיָּךְ בָּהּ הַמְשָׁכָה, וְיָרַד מִמֶּנָּה יַיִן וְחַרְצַנִּים בְּיַחַד לְתוֹךְ סַל שֶׁלְּפָנֶיהָ הַגַּת שֶׁהַיַּיִן מִסְתַּנֵּן בּוֹ, אֵין עַל מַה שֶּׁבַּגַּת תּוֹרַת יַיִן, אֶלָּא עַל מַה שֶּׁבַּסַּל בִּלְבַד, וְאִם נָגַע עוֹבֵד כּוֹכָבִים בַּסַּל, נֶאֱסָר. וְאִם הֶחֱזִירוֹ לַגַּת, נֶאֱסָר מַה שֶּׁבַּגַּת מִשּׁוּם תַּעֲרֹבֶת יַיִן שֶׁבַּסַּל שֶׁנִּתְעָרֵב בּוֹ. וְאִם יֵשׁ בַּחַרְצַנִּים וְזַגִּים שֶׁבַּגַּת ס׳ כְּנֶגֶד יַיִן שֶׁנָּפַל בּוֹ מֵהַסַּל, מֻתָּר.

כא אֵין הוֹרְכִין עִם הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים בַּגַּת אוֹ גִּיגִית (פרדכי ותוספות פ׳ ר״י ומהרי״ק שרש ל״ב), שֶׁמָּא יִגַּע בְּיָדַיִם וְינַסֵּךְ, וַאֲפִלּוּ הָיָה כָּפוּת. הַגָּה: וְאִם דַּרְךְּ כָּל מַה שֶּׁנִּמְשָׁךְ מִכֹּחוֹ וְיָצָא לַחוּץ, נֶאֱסָר (ב״י) וְעַ״ל סִימָן קכ״ד. וְהָא דְּאֵין הוֹרְכִים עִם הָעוֹבְדֵי כוֹכָבִים, הַיְנוּ בְּגִיגִית אוֹ בְּגַת שֶׁדַּרְכָּהּ לְהַמְשִׁיךְ מִשָּׁם הַיַּיִן, וְנִזְרְעִין קֹדֶם הַמְשָׁכָה אֵטוּ לְאַחַר הַמְשָׁכָה. אֲבָל בָּעֲרָבָה, שֶׁאֵין דַּרְכּוֹ לִמְשֹׁךְ מִשָּׁם, מֻתָּר לְדָרְכּוֹ עִמּוֹ. וְכֵן לְקָנוֹת מִמֶּנּוּ עֲנָבִים דְּרוּכוֹת בַּעֲרָבָה, הוֹאִיל וְאֵין דַּרְכּוֹ לִמְשֹׁךְ בַּעֲרֻבוֹת. (מהרי״ק שרש ל״ב ועפ״ק מ״ו).

כב עוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁדָּרַךְ הַיַּיִן וְלֹא נָגַע בּוֹ, וַהֲרֵי יִשְׂרָאֵל עוֹמֵד עַל גַּבּוֹ וְיִשְׂרָאֵל הוּא שֶׁכְּנָסוֹ בְּחָבִית, הֲרֵי זֶה אָסוּר בִּשְׁתִיָּה.

כג אִם חָבִית שֶׁל יַיִן נָסָךְ מֻנַּחַת עִם חָבִיּוֹת כְּשֵׁרוֹת, צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת לָהּ הֶכֵּר.

כד אגוא״ה ארדיינט״י שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, אָסוּר בַּהֲנָאָה כְּיַיִן עַצְמוֹ. הַגָּה: וּפְרוּשׁ דְּבָרָיו: יַיִן שֶׁרוֹף שֶׁעוֹשִׂין מִיַּיִן נָסָךְ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ רַק זֵעָה מִן הַנָּסָךְ, הֲרֵי הוּא כְּאִסּוּר עַצְמוֹ (ריב״ש סִימָן רצ״ה).

כה מֻתָּר לְקַח מֵהָעוֹבֵד כּוֹכָבִים קולייגדר״י קונפיט״י, אַף עַל פִּי שֶׁנּוֹתְנִין הקוליינדר״י בְּחֹמֶץ. מִשּׁוּם דְּהֵוֵי נְתִינַת טַעַם לְפָגָם. וְעַיֵּן לְקַמָּן סוֹף סִימָן קל״ד.

כו דְּבַשׁ שֶׁל יִשְׂמְעֵאלִים, אָסוּר. הַגָּה: מִי שֶׁשָּׁתָה יַיִן נָסָךְ בְּשׁוֹגֵג, יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁיִּתְעַנֶּה ה׳ יָמִים נֶגֶד ה׳ פְּעָמִים גֶּפֶן שֶׁבַּחֲמֵשׁ (ר״ל לבד משנה תורה), וִיתְכַּפֵּר לוֹ (תשובת הרא״ש).

סימן קכד

א תִּינוֹק גּוֹי שֶׁאֵינוֹ מַזְכִּיר עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמְשַׁמְּשִׁיהָ, אֵינוֹ אוֹסֵר יַיִן בְּמַגָּעוֹ, אֶלָּא בִּשְׁתִיָּה.

ב גֵּר תּוֹשָׁב, דְּהַיְנוּ שֶׁקִּבֵּל עָלָיו שֶׁבַע מִצְווֹת, וְכֵן גֵּר שָׁמָל וְלֹא טָבַל, מַגָּעָן אוֹסֵר בִּשְׁתִיָּה. הַגָּה: וְכָל זְמַן שֶׁלֹּא טָבַל כָּרָאוּי, מִקָּרֵי לֹא טָבַל (ר״ן פ׳ השוכר והנזהות פרדכי דיבמות פרק החולץ). וְיֵשׁ מְקִלִּין אֲפִלּוּ בְּמַגַּע גֵּר תּוֹשָׁב (טור בשם הרא״ש ותוס׳ ופרדכי), אֲבָל יַיִן שֶׁלּוֹ וַדַּאי אָסוּר (בית יוסף).

ג הַלּוֹקֵחַ עֲבָדִים מֵהַגּוֹיִים וּמָלוּ וְטָבְלוּ מִיָּד, אֵין מְנַסְּכִין; וְיַיִן שֶׁנָּגְעוּ בּוֹ, מֻתָּר בִּשְׁתִיָּה, וְאַף עַל פִּי שֶׁעֲדַיִן לֹא נָהֲגוּ בְּדָתֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא פָּסְקוּ שְׁמוֹת אֱלִילִים מִפִּיהֶם.

ד בְּנֵי הַשִּׁפְחוֹת הַגּוֹיוֹת שֶׁנּוֹלְדוּ בִּרְשׁוּת יִשְׂרָאֵל, וּמָלוּ וַעֲדַיִן לֹא טָבְלוּ, הַגְּדוֹלִים אוֹסְרִים הַיַּיִן בִּשְׁתִיָּה בְּמַגָּעָן; אֲבָל מַגַּע הַקְּטַנִּים, מֻתָּר אֲפִלּוּ בִּשְׁתִיָּה, כֵּיוָן שֶׁמָּלוּ, אַף עַל פִּי שֶׁעֲדַיִן לֹא טָבְלוּ.

ה אִם הַשִּׁפְחָה טְבָלָה לְשֵׁם עֲבָדוּת, יֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁאֵין בְּנָהּ עוֹשֶׂה יַיִן נָסָךְ, אֲפִלּוּ עָבַר רַבּוֹ וְלֹא מָל אוֹתוֹ, בֵּין גָּדוֹל בֵּין קָטָן.

ו כָּל גּוֹי שֶׁאֵינוֹ עוֹבֵד אֱלִילִים, יֵינוֹ אָסוּר בִּשְׁתִיָּה וּמֻתָּר בַּהֲנָאָה; וּמַגָּעָן בַּיַּיִן שֶׁלָּנוּ, שָׁוֶה לְיֵינָם, שֶׁאָסוּר בִּשְׁתִיָּה.

ז יֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁכָּל מָקוֹם שֶׁאָמְרוּ בַּיַּיִן שֶׁלָּנוּ שֶׁהוּא מֻתָּר בַּהֲנָאָה וְאָסוּר בִּשְׁתִיָּה, מִפְּנֵי צַד נְגִיעָה שֶׁנָּגַע בּוֹ הַגּוֹי כְּשֶׁהָיָה הַגּוֹי עוֹבֵד אֱלִילִים; אֲבָל אִם הָיָה אִסּוּרוֹ בְּגִלַּל גּוֹי שֶׁאֵינוֹ עוֹבֵד אֱלִילִים שֶׁנָּגַע בַּיַּיִן שֶׁלָּנוּ שֶׁלֹּא בְּכַוָּנָה, אוֹ שֶׁטָּפַח עַל פִּי הֶחָבִית, הֲרֵי זֶה מֻתָּר בִּשְׁתִיָּה, וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

ח מָשׁוּךְ בְּעָרְלָתוֹ אֵינוֹ עוֹשֶׂה יַיִן נֶסֶךְ. וּמוּמָר, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא מָהוּל, עוֹשֶׂה יַיִן נֶסֶךְ בְּמַגָּעוֹ; וְנֶאֱמָן לוֹמַר שֶׁשָּׁב בִּתְשׁוּבָה.

ט הָאֲנוּסִים, אֲפִלּוּ הַטּוֹבִים שֶׁבָּהֶם אֵינָם יְכוֹלִים לְזַהֵר מִמַּגַּע גּוֹי, וְכֵיוָן שֶׁהֵם חֲשׁוּדִים עָלָיו אֵינָן נֶאֱמָנִים עַל שֶׁלָּהֶם, אֲפִלּוּ בִּשְׁבוּעָה, אֲבָל נֶאֱמָנִים עַל שֶׁל אֲחֵרִים. הַגָּה: וְאֵין אוֹסְרִין יַיִן בְּמַגָּעָן. וְדַוְקָא אוֹתָם שֶׁדָּרִים עֲדַיִן בֵּין הַגּוֹיִים וְעוֹשִׂין עֲבֵרוֹת בְּפַרְהֶסְיָא מִפְּנֵי אֹנֶס, רַק בְּצִנְעָא נִזְהָרִים, וְאֶפְשָׁר לָהֶם לְבָרֹחַ עַל נַפְשָׁם, רַק שֶׁמַּמְתִּינִים מִשּׁוּם מָמוֹן אוֹ כַּיּוֹצֵא בּוֹ, אֲבָל אִם עוֹבְרִין גַּם בְּצִנְעָה עַל עֲבֵרוֹת, אַף עַל פִּי שֶׁעָשׂוּ מִתְּחִלָּה בְּאֹנֶס, הֲרֵי הֵם כְּגוֹיִים. (ריב"ש סי' ד').

י מַגַּע גּוֹי לֶאֱסֹר בַּהֲנָאָה צָרִיךְ שְׁלֹשָׁה תְּנָאִים: אֶחָד, שֶׁיִּתְכַּוֵּן לִגְּעַ, לַאֲפוּקֵי תִּינוֹק שֶׁנָּגַע דְּלָאו בַּר כַּוָּנָה הוּא, וְכֵן לַאֲפוּקֵי נָפַל לְבוֹר וְעָלָה מֵת; שֵׁנִי, שֶׁיֵּדַע שֶׁהוּא יַיִן; וּשְׁלִישִׁי, שֶׁלֹּא יְהֵא עוֹסֵק בְּדָבָר אַחֵר.

יא כֵּיצַד הִיא הַנְּגִיעָה שֶׁאוֹסֶרֶת בָּהּ הַגּוֹי הַיַּיִן בַּהֲנָאָה, שֶׁיִּגַּע בְּיָדוֹ אוֹ בְּרַגְלוֹ וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּאִם נָגַע בְּרַגְלוֹ אֵינוֹ אוֹסֵר בַּהֲנָאָה, דְּאֵין דֶּרֶךְ נָסוּךְ בָּכָךְ (בית יוסף) אוֹ בְּדָבָר אַחֵר שֶׁבְּיָדוֹ, וְיִשַּׁכְשֵׁךְ, אֲפִלּוּ בְּפִיו, כְּגוֹן שֶׁשָּׁתָה מִמֶּנּוּ אוֹ שֶׁמָּצַץ בְּמֵינֶקֶת בְּחָבִית וְהֶעֱלָהוּ לְפִיו, כָּל הַיַּיִן אָסוּר בַּהֲנָאָה. מִכָּל מָקוֹם כְּלִי שֵׁישׁ לוֹ חוֹטְמִין, כְּמוֹ שֶׁיֵּשׁ לַכְּלִי שְׁנוֹטְלִים מִמֶּנּוּ לַיָּדַיִם, וְיֵשׁ בּוֹ יַיִן, יָכוֹל יִשְׂרָאֵל לִמְצֹץ מֵחֹטֶם זֶה וְעוֹבֵד כּוֹכָבִים מֵחֹטֶם זֶה, כְּאֶחָד, וּבִלְבַד שֶׁיִּפְסֹק הַיִּשְׂרָאֵל קֹדֶם שֶׁיִּפְסֹק הַגּוֹי. אִם נָגַע בָּרִתִּיחָה שֶׁעַל הַיַּיִן, הֲרֵי כְּנוֹגֵעַ בַּיַּיִן עַצְמוֹ (מַרְדְּכִי פֶּרֶק בְּתַרְא דְּעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּבִית יוֹסֵף לְדַעַת רי"ף וְרַמְב"ם).

יב גּוֹי שֶׁנִּכְנַס לְבֵית אוֹ לַחֲנוּת יִשְׂרָאֵל לְבַקֵּשׁ יַיִן, וּפָשַׁט יָדוֹ כְּשֶׁהוּא מְחַפֵּשׂ וְנָגַע בַּיַּיִן וְשִׁכְשְׁכוֹ, נֶאֱסַר בַּהֲנָאָה. וְאִם נִתְעָרֵב בְּאֶחָד, דְּמֵי הַיַּיִן הַמְשַׁכְשֵׁךְ אָסוּר בַּהֲנָאָה, וְהַשְּׁאָר מֻתָּר בַּהֲנָאָה. אֲבָל אִם הוֹשִׁיט יָדוֹ לְחָבִית, כְּסָבוּר שֶׁהוּא שֶׁל שֶׁמֶן, וְנִמְצָא שֶׁל יַיִן, מֻתָּר בַּהֲנָאָה.

יג הֲרֵי שֶׁפָּשַׁט יָדוֹ לְחָבִית שֶׁל יַיִן לִשֹּׁל מִשָּׁם דָּבָר שֶׁנָּפַל שָׁם (תוספות ורא"ש ור"ן וטור), וְתָפְסוּ יָדוֹ קֹדֶם שֶׁיּוֹצִיאָהּ וְלֹא יְנִידָהּ, וּפָתְחוּ הֶחָבִית מִלְמַטָּה עַד שֶׁיָּצָא הַיַּיִן וְיָרַד לְמַטָּה מִיָּדוֹ, מֻתָּר בַּהֲנָאָה.

יד חָבִית שֶׁנִּטְלָה מִמֶּנּוּ הַבַּרְזָא, וְהִכְנִיס בָּהּ גּוֹי אֶצְבָּעוֹ עַד שֶׁנָּגַע בַּיַּיִן, כֻּלּוֹ אָסוּר. וְכֵן אִם הוֹצִיא הַבַּרְזָא הַתְּחוּבָה בַּנֶּקֶב וְהָיְתָה נוֹגַעַת עַד הַיַּיִן, שְׁאִי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא שִׁכְשֵׁךְ. הַגָּה: וְדַוְקָא כְּשֶׁיָּדַע שֶׁהַבַּרְזָא עוֹבֶרֶת כָּל הַשּׁוּלַיִם, אֲבָל אִם לֹא יָדַע חֲוָה לֵיהּ מַגַּע עוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁלֹּא בְּכַוָּנָה עַל יְדֵי דָּבָר אַחֵר, דְּמֻתָּר אֲפִלּוּ בְּשִׁתְיָה (מַרְדְּכִי פֶּרֶק רַבִּי יִשְׁמָעֵאל וְהַגָּה"מ פי"ב ופְּשׁוּט הוּא כַּדְּלָקְמָן סָעִיף כ"ד) כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר לְקַמָּן. אֲבָל אִם אֵינָהּ עוֹבֶרֶת כָּל עֻבְיָ הַשּׁוּלַיִם, בְּעִנְיָן שֶׁאִי אֶפְשָׁר לוֹ לְשַׁכְשֵׁךְ כְּשֶׁמּוֹצִיא, הֲוֵי כְּמוֹ כַּחוֹ וּמָה שֶׁנִּשְׁאַר בֶּחָבִית מֻתָּר אֲפִלּוּ בִּשְׁתִיָּה, וּמָה שֶׁיָּצָא אָסוּר בִּשְׁתִיָּה. הַגָּה: וְאִם הוֹצִיא שֶׁלֹּא בְּכַוָּנָה, אַף מַה שֶּׁיָּצָא לַחוּץ שָׁרֵי, דְּכֹחַ עוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁלֹּא בְּכַוָּנָה, שָׁרֵי, וְעַיֵּן לְקַמָּן סִי' קכ"ה. אִם הָיְתָה בְּרַזָא אֲרֻכָּה תּוֹךְ הֶחָבִית, וּבְתוֹךְ אוֹתָהּ בְּרַזָא נֶקֶב וְנוֹתְנִים בּוֹ בְּרַזָא קְטַנָּה לְסָתְמוֹ נִקְבּוֹ, אִם לֹא הוֹצִיא רַק הַבַּרְזָא הַקְּטַנָּה, כְּאִינָהּ עוֹבֶרֶת עֲבֵי הַשּׁוּלַיִם דַּיְנִינָן לָהּ (בית יוסף בשם מַרְדְּכִי וְכָל בּוֹ).

טו גּוֹי שׁוֹטֶה שֶׁנִּכְנַס לְבֵית שֶׁיֵּשׁ בּוֹ חָבִית שֶׁל יַיִן, וְנִכְנַס יִשְׂרָאֵל אַחֲרָיו וּמָצָא הַיַּיִן יוֹצֵא דֶּרֶךְ הַנֶּקֶב שֶׁהַבַּרְזָא תְּחוּבָה בּוֹ, מֻתָּר אֲפִלּוּ בִּשְׁתִיָּה.

טז אִם נִדְנֵד גּוֹי הַבַּרְזָא וְלֹא יָצָא מִן הַיַּיִן לַחוּץ, וְהַבַּרְזָא אֲרֻכָּה וְעֲבָרָה הַדֹּפֶן וְנִכְנְסָה בְּתוֹךְ הַיַּיִן, אִם הַבַּרְזָא אֵינָהּ מְהֻדֶּקֶת בְּחָזְקָה נֶאֱסַר הַיַּיִן בְּנִדְנוּד זֶה; אֲבָל אִם הָיְתָה מְהֻדֶּקֶת בְּחָזְקָה, מֻתָּר.

יז יֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁאִם אָחַז גּוֹי בִּכְלִי פָּתוּחַ שֶׁל יַיִן וְשִׁכְשְׁכוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִגְבִּיהוּ וְלֹא נָגַע בַּיַּיִן, נֶאֱסַר. הַגָּה: וְרַבִּים חוֹלְקִים לוֹמַר דְּאִם שִׁכְשֵׁךְ בְּגוּפוֹ שֶׁל הַכְּלִי בִּלֹּא הַגְבָּהָה לֹא מִקְרֵי שִׁכְשׁוּךְ (רשב"א וְרַאֲב"ד וְהָרא"ש וְרי' יְרוּחָם בְּשֵׁם רִב הַפּוֹסְקִים), וְלָכֵן אֵין לְהַחְמִיר בְּמָקוֹם פְּסִידָא.

יח נָטַל גּוֹי כְּלִי שֶׁל יַיִן וְהִגְבִּיהוּ וְיָצַק הַיַּיִן, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא שִׁכְשֵׁךְ, נֶאֱסַר, שֶׁהֲרֵי בָּא הַיַּיִן מִכֹּחוֹ. הִגְבִּיהַּ וְלֹא שִׁכְשֵׁךְ וְלֹא נָגַע, מֻתָּר. הַגָּה: וְכָל שֶׁכֵּן שֶׁאִינוֹ אוֹסֵר בִּנְגִיעַת הַכְּלִי לְחוּד (הַפּוֹסְקִים הַנַּ"ל וריב"ש סִי' ש"י).

יט מָדַד גּוֹי הַבּוֹר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ יַיִן, בְּקָנֶה, אוֹ שֶׁהָיָה מְטַפֵּחַ עַל פִּי הֶחָבִיּוֹת הָרוֹתְחוֹת כְּדֵי שֶׁתְּנוּחַ הָרִתִּיחָה, אוֹ שֶׁנָּטַל חָבִית וּזְרָקָהּ בַּחֲמָתוֹ לְבוֹר, מֻתָּר בַּהֲנָאָה וְאָסוּר בִּשְׁתִיָּה. הַגָּה: שֶׁבְּכָל אֵלּוּ יֵשׁ הוֹכָחָה שֶׁלֹּא נִגַּע לְנַסֵּךְ, רַק לִמְלַאכְתּוֹ, וְהֲוֵי מַגַּע עוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁלֹּא בְּכַוָּנָה, וְאֵינוֹ אוֹסֵר רַק בִּשְׁתִיָּה. וְיֵשׁ אוֹמְרִים דַּאֲפִילּוּ מְדָדוֹ בְּיָדוֹ, אֵינוֹ אוֹסֵר רַק בַּהֲנָאָה (הָרא"ש וְתַרְשַׁב"א וְטור וְרַאֲב"ד וְרי' יְרוּחָם), הוֹאִיל וּבְמַלְאַכְתּוֹ הוּא עוֹסֵק; וְיֵשׁ לְהָקֵל בִּמְקוֹם הֶפְסֵד. עוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁדָּרַךְ יַיִן, אִם שְׁמָרוּהוּ וְרָאוּ שֶׁלֹּא נָגַע בְּיָדוֹ, אֵין הַיַּיִן נֶאֱסָר בַּהֲנָאָה רַק בִּשְׁתִיָּה, דְּהָא גַּם כֵּן בְּמַלְאַכְתּוֹ הוּא עוֹסֵק (טור). וְעַיֵּן לְעֵיל סִימָן קכ"ג. וְכֵן אִם הִכְנִיס יָדוֹ לְתוֹךְ חָבִית וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ שֶׁיֵּשׁ שָׁם יַיִן, אֵינוֹ אָסוּר בַּהֲנָאָה (שָׁם). וַאֲפִלּוּ נוֹדַע לוֹ שֶׁהוּא יַיִן, אִם הוֹצִיא מִיָּד שֶׁנּוֹדַע לוֹ, מֻתָּר בַּהֲנָאָה וּכְשֶׁהִכְנִיסָהּ לֹא יָדַע שֶׁהוּא יַיִן (טור בְּשֵׁם רַאֲב"ד וְרא"ש וְרי' יְרוּחָם). וְאֵין לְדַמּוֹת מִלְתָא לְמִלְתָא בִּדְבָרִים אֵלּוּ, וְאֵין לְךָ בּוֹ אֶלָּא מַה שֶּׁאָמְרוּ חֲכָמִים (טור ורא"ש וְרַאֲב"ד וְרַשְׁבַּ"א).

כ גּוֹי שֶׁנָּפַל לְבוֹר שֶׁל יַיִן וְהֶעֱלָהוּ מִשָּׁם מֵת, מֻתָּר בַּהֲנָאָה וְאָסוּר בִּשְׁתִיָּה; אֲבָל עָלָה חַי, אָסוּר בַּהֲנָאָה. הַגָּה: וְהוּא הַדִּין אִם נִתְקַל וְנִתְגַּלְגֵּל בְּתוֹךְ הַיַּיִן וְנִתְגַּלְגֵּל גַּם לַחוּץ, שֶׁהָיָה בְּאֶנְסוֹ גַּם לְבַסּוֹף (בית יוסף בְּשֵׁם הָרַשְׁבַּ"א).

כא יִשְׂרָאֵל שֶׁנָּפַל לְבוֹר שֶׁל יַיִן, וְשָׁלַח גּוֹי יָדוֹ וְאָחַז בּוֹ וְהוֹצִיאוֹ, וְיִשְׂרָאֵל אַחֵר הָיָה שָׁם שֶׁשָּׁמַר שֶׁלֹּא נָגַע בַּיַּיִן, מֻתָּר אֲפִלּוּ בִּשְׁתִיָּה. הַגָּה: וְלֹא מִקְרֵי נְגִיעָה מַה שֶּׁנּוֹגֵעַ עַל יְדֵי אָדָם (ריב"ש סִימָן ש"י).

כב חָבִית שֶׁנִּסְדְּקָה לְאָרְכָּהּ, וְקָדַם גּוֹי וְחִבְּקָהּ כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְפָּרְדוּ הַחָרָסִים, חֲרֵי זֶה מֻתָּר בַּהֲנָאָה. אֲבָל אִם נִסְדְּקָה לְרָחְבָּהּ, וְנָתַן יָדוֹ עָלֶיהָ וְהִכְבִּיד עָלֶיהָ עַד שֶׁהִדְּקָהּ וּמָנַע יְצִיאַת הַיַּיִן, מֻתָּר בְּשִׁתְיָה, מִשּׁוּם דְּלֹא הָוֵי נוֹגֵעַ וְדוֹחֵק יֵין הֶחָבִית, אֶלָּא מַעֲשֶׂה לְבֵנָה בְּעָלְמָא קָא עָבִיד, שֶׁהֲרֵי הִיא כְּלִבְנָה הַנְּתוּנָה עַל פִּי הֶחָבִית וּמַכְבִּידָתָהּ. וּבְחָבִיּוֹת שֶׁל עֵץ שֶׁיֵּשׁ לָהֶם חִשּׁוּקִים, (צירק ״ אלישׁ) בלע״ז, גַּם כְּשֶׁנִּסְדְּקָה לְאָרְכָּהּ. וְחִבְּקָהּ גּוֹי מֻתָּרֶת בְּשִׁתְיָה. (ר״ן בְּשֵׁם תוס׳ וְהוּא בַּתוס׳ שֶׁלָּנוּ וּבְהַגָּהוֹת מַיְמוֹנִי בְּשֵׁם רַשְׁבָּ״ם וּמְרַדְכִי בְּשֵׁם רש״י).

כג חָבִית שֶׁהָיָה נָקָב בְּצִדָּהּ, וְנִשְׁמַט הַפְּקָק מֵהַנָּקָב וְהִנִּיחַ הַגּוֹי יָדוֹ בְּמָקוֹם הַנָּקָב כְּדֵי שֶׁלֹּא יֵצֵא הַיַּיִן, כָּל הַיַּיִן שֶׁמִּרֹאשׁ הֶחָבִית עַד הַנָּקָב אָסוּר בַּהֲנָאָה, וְשֶׁמִּן הַנָּקָב וּלְמַטָּה מֻתָּר בַּהֲנָאָה וְאָסוּר בִּשְׁתִיָּה. הַגָּהּ: וְיֵמְּכֹר הַכֹּל חוּץ מִדְּמֵי הַיַּיִן הָאָסוּר בַּהֲנָאָה (בית יוסף בֶּשֵׁם הָרַ״ן וְעוֹד פּוֹסְקִים). וְדַוְקָא שֶׁהָיָה שָׁם יִשְׂרָאֵל לְהַצִּיל הַיַּיִן, וּבָא עוֹבֵד כּוֹכָבִים וְהִצִּילוֹ, אֲבָל אִם לֹא הָיָה כָּאן יִשְׂרָאֵל לְהַצִּיל וּבָא עוֹבֵד כּוֹכָבִים לְהַצִּילוֹ, לֹא גָּרַע מִמְּדָדוֹ בְּיָדוֹ, מֵאַחַר דְּבִמְלַאכְתּוֹ הוּא עוֹסֵק, וְהַכֹּל מֻתָּר בַּהֲנָאָה (בית יוסף בֶּשֵׁם רשב״א וְרַאֲב״ד). וְכָל זֶה לֹא מִיָּרֵי אֶלָּא שֶׁהִנִּיחַ יָדוֹ עַל הַנָּקָב אוֹ שֶׁתָּחַב בְּרֶזָא שָׁם וְאֵינָהּ עוֹבֶרֶת הַשּׁוּלַיִם, אֲבָל אִם הִכְנִיס אֶצְבָּעוֹ לִפְנִים אוֹ בְּרֶזָא אֲרָכָה, כְּבָר נִתְבָּאֵר דְּכֻלּוֹ אָסוּר בַּהֲנָאָה (גַּם זֶה שָׁם וְטוּר לְעֵיל גַּם דִּין נֶשֶׁל הַבְּרֶזָא וְתוֹסְפֹר וְרֹא״שׁ וְס׳ הַתְּרוּמָה וּסְמַ״ג וְרַשְׁבָּ״א וְעוֹד פּוֹסְקִים). וְאִם הוּא בְּעִנְיָן שֶׁאִלּוּ לֹא הִנִּיחַ הַגּוֹי יָדוֹ עַל הַנָּקָב הָיָה יוֹצֵא כָּל הַיַּיִן, כְּגוֹן שֶׁעוֹשִׂין מִיָּקֵת כְּפוּפָה שֶׁמַּנִּיחַ רֹאשָׁהּ לְתוֹךְ הַיַּיִן שֶׁבֶּחָבִית, וְהָרֹאשׁ הָאֶחָד חוּץ לֶחָבִית וּמוֹצִץ הַיַּיִן, וְעַל יְדֵי כֵּן יוֹצֵא כָּל הַיַּיִן שֶׁבֶּחָבִית, אִם הִנִּיחַ הַגּוֹי אֶצְבָּעוֹ עַל פִּי הַמִּיָּקֵת וּמָנַע הַיַּיִן מִלֵּירֵד, נֶאֱסָר כָּל הַיַּיִן שֶׁבֶּחָבִית בַּהֲנָאָה, שֶׁהַכֹּל הָיָה יוֹצֵא וְנִגְרָר לוֹלֵי יָדוֹ, וְנִמְצָא הַכֹּל כְּבָא מִכֹּחוֹ. וְאִם לֹא נָגַע גּוֹי אֶלָּא בַּקְּלוּחַ, הַיַּיִן שֶׁעוֹמֵד בַּמַּרְזֵב אָסוּר מִשּׁוּם נִצּוֹק, וְכָל הַיַּיִן הָאַחֵר שֶׁבְּתוֹךְ הַקַּנְקַן הָוֵי נִצּוֹק בַּר נִצּוֹק וּמֻתָּר אַף בִּשְׁתִיָּה.

כד מַגַּע גּוֹי בְּיַיִן עַל יְדֵי דָּבָר אַחֵר שֶׁלֹּא בְּכַוָּנָה, כְּגוֹן שֶׁהָיָה יוֹרֵד מֵהַדֶּקֶל, וּבְיָדוֹ לוּלָב, וְנָגַע בְּרֹאשׁ הַלּוּלָב בַּיַּיִן שֶׁלֹּא בְּכַוָּנָה, אוֹ שֶׁהָיָה מְהַלֵּךְ וְנָגַע בִּכְנַף בִּגְדּוֹ שֶׁלֹּא בְּכַוָּנָה; וְכֵן אִם נִתְכַּוֵּן לִגַּע בּוֹ עַל יְדֵי דָּבָר אַחֵר, אֶלָּא שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ שֶׁהוּא יַיִן, מֻתָּר אֲפִלּוּ בִּשְׁתִיָּה. הַגָּהּ: וְהוּא הַדִּין אִם הִכְנִיס בְּרֶזָא לֶחָבִית, אוֹ הוֹצִיאוֹ שֶׁלֹּא בְּכַוָּנָה, וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר. וּבְזֶמֶן הַזֶּה דְּהַגּוֹיִים לָאו עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה הֵם, כָּל מַגָּעָן מִקְרֵי שֶׁלֹּא בְּכַוָּנָה, (פְּרִדְכִי פר״י וְהַנְּהוֹת אֲשֵׁרִי״ וּמהרי״ו בְּהִלּ׳ סִי׳ ט״ז) ; וְלָכֵן אִם נָגַע בַּיַּיִן עַל יְדֵי דָּבָר אַחֵר, אַף עַל פִּי שֶׁיּוֹדֵעַ שֶׁהוּא יַיִן וְכִוֵּן לִגַּע בּוֹ, מֻתָּר אֲפִלּוּ בִּשְׁתִיָּה, דְּמִקְרֵי מַגָּע עַל יְדֵי דָּבָר אַחֵר שֶׁלֹּא בְּכַוָּנָה ; וְהוּא הַדִּין אִם נָגַע, אֲפִלּוּ בְּיָדוֹ, בְּלֹא כַּוָּנַת מַגָּע אוֹ שֶׁלֹּא יָדַע שֶׁהוּא יַיִן, שָׁרֵי. וְאֵין לְפַרְסֵם הַדָּבָר בִּפְנֵי עַם הָאָרֶץ. (ד״ע וְכֵן מִצֹּא בִּתְשׁוּבַת ר״ל ן׳ חֲבִיב מ״א). יַיִן שֶׁהָיָה מֻנָּח בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, וּבָאוּ עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וְדָקְרוּ שָׁם סַכִּין לְהוֹצִיא יַיִן, מַה שֶּׁיָּצָא לַחוּץ, אָסוּר, וּמַה שֶּׁבִּפְנִים, שָׁרֵי, דְּכֵיוָן דְּלֹא כֵּוֵן הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים רַק לִנְקֹב הֶחָבִית, וְלֹא כֵּוֵן לִגַּע בַּיַּיִן, אֲפִלּוּ נָגַע בַּיַּיִן הֲוָה לֵיהּ מַגַּע עוֹבֵד כּוֹכָבִים עַל יְדֵי דָּבָר אַחֵר שֶׁלֹּא בְּכַוָּנָה, וְשָׁרֵי (תְּשׁוּבַת ר׳ שְׁמוּאֵל בְּפְּרִדְכִי פֶּרֶק ר׳ יִשְׁמָעֵאל).

כה נוֹד שֶׁיֵּשׁ בּוֹ יַיִן וְנָגַע גּוֹי בַּנּוֹד מִבַּחוּץ, אֲפִלּוּ הוּא חָסֵר, וְהִגִּיעוּ דַּפְנוֹתָיו זוֹ עִם זוֹ, מֻתָּר אֲפִלּוּ בִּשְׁתִיָּה, שֶׁאֵין דֶּרֶךְ נְסוּךְ בְּכָךְ.

כו בְּרֶזָא שֶׁהָיְתָה רְפוּיָה בְּחָבִית, וּבָא גּוֹי וְהִדְּקָהּ, מֻתָּר אֲפִלּוּ בִּשְׁתִיָּה.

כז חָבִית שֶׁל עֵץ שֶׁהוּא מְטַפְטֵף אוֹ שׁוֹתֶת, יִקַּח יִשְׂרָאֵל הַנִּעֶרֶת בְּיָדוֹ וִינִיחֶנָּה כְּנֶגֶד הַנָּקָב שֶׁיִּמְנַע הַיַּיִן קְצָת מִלָּצֵאת, וְיָבֹא גּוֹי אֱמֶן וְיַהַדְּקֶנָּה בְּסַכִּין בַּנָּקָב, עַד שֶׁיִּסְתֹּם הֵיטֵב. וְאִם הַיַּיִן שׁוֹתֵת הַרְבֵּה, צָרִיךְ לְזָהֵר בְּיוֹתֵר שֶׁלֹּא יִגַּע הַגּוֹי בַּיַּיִן בְּיָדוֹ, אֲבָל בְּסַכִּין בְּדֵיעֲבַד שָׁרֵי (טור וְהַפּוֹסְקִים). וְהָרוֹצֶה לַעֲשׂוֹת מִן הַמֻּבְחָר, יְהַדֵּק הֶחָבִית בְּחֶבֶל, וְיִפְסֹק שְׁתִיתַת הַיַּיִן, וְאַחַר כָּךְ יְתַקְּנֶנּוּ. הַגָּהּ: גּוֹי שֶׁנָּגַע בְּיֵינוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל, לְהַכְעִיס, כְּדֵי לְאָסְרוֹ עָלָיו (תוספות פר״י דנ״ח ע״ב וּמְרַדְכִי וְאַגּוּדָה שָׁם). אֲפִלּוּ אֵינָם יוֹדְעִים כָּךְ אֶלָּא בְּאֻמְדָּנוֹת הַמּוֹכִיחוֹת, (ת״ה סִימָן כ״ו וּבְנִמּוּקֵי זַאב סִי׳ שמ״ח עַיֵּן שָׁם שֶׁהֶאֱרִיךְ), מֻתָּר אֲפִלּוּ בִּשְׁתִיָּה, וְיֵשׁ לִשְׁתּוֹתוֹ בִּפְנֵי הַגּוֹי, כְּדֵי שֶׁלֹּא יַרְגִּילוּ עַצְמָם בָּכָךְ (תוספות וּמְרַדְכִי פר״י בֶּשֵׁם אוֹר זָרוּעַ).

סימן קכה

א נָטַל עוֹבֵד כּוֹכָבִים כְּלִי שֶׁל יַיִן וְהִגְבִּיהוּ וְיָצָק הַיַּיִן, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא שִׁכְשֵׁךְ, נֶאֱסָר בִּשְׁתִיָּה, שֶׁהֲרֵי הַיַּיִן בָּא מִכֹּחוֹ; וּמָה שֶּׁנִּשְׁאַר בַּכְּלִי אָסוּר גַּם כֵּן, מִשּׁוּם נִצּוֹק. וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּלֹא אַסְרִינַן נִצּוֹק בְּכֹחַ עוֹבֵד כּוֹכָבִים (טור וְהָרֹא״שׁ וּמְרַדְכִי וְרַ״ן בֶּשֵׁם רַשְׁ״י וְתוֹסְפוֹת וְרַאֲב״ן וְתִשְׁבֹּת מִיי׳ הַמ״א סִימָן י״א) וּמִכָּל מָקוֹם יֵשׁ לְהַחְמִיר אִם לֹא בְּהֶכֵּפֵד מְרֻבֶּה כְּדִלְקַמָּן סִימָן קכ״ו, וְאִם הוּא שֶׁלֹּא בְּכַוָּנָה שֶׁלֹּא יָדַע שֶׁהוּא יַיִן אוֹ שֶׁלֹּא הִגְבִּיהַּ הַכְּלִי (בית יוסף סימן קכ״ד), הַכֹּל מֻתָּר אֲפִלּוּ בִּשְׁתִיָּה.

ב כַּחַ כְּחוֹ כְּכֹחוֹ דָּמֵי. וְאִם הוּא כַּחַ כַּחַ כְּחוֹ, כְּגוֹן קוֹרַת הַגַּת שֶׁגִּלְגְּלָהּ עוֹבֵד כּוֹכָבִים, שֶׁיֵּשׁ שָׁם ג׳ כִּחוֹת: הַדַּפִּין וְהַגַּלְגַּל וְהַקּוֹרָה, בְּדִיעֲבַד מֻתָּר אֲפִלּוּ בִּשְׁתִיָּה.

ג אִם כֹּחַ יִשְׂרָאֵל וְכֹחַ עוֹבֵד כּוֹכָבִים מְעֹרָבִים יַחַד, כְּגוֹן שֶׁשְּׁנֵיהֶם עֵרוּ בְּיַחַד, מֻתָּר בְּדִיעֲבַד. וַאֲפִלּוּ אִם הָיָה הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים יָכוֹל לְבַדּוֹ לְעָרוֹת בְּלֹא סִיּוּעַ יִשְׂרָאֵל. וְהוּא שֶׁיִּהְא הַיִּשְׂרָאֵל הַמְסַיֵּעַ גָּדוֹל, אֲבָל אִם הָיָה נַעַר קָטָן, אָסוּר מִשּׁוּם דְּהָוֵי מְסַיֵּעַ שֶׁאֵין בּוֹ מַמָּשׁ.

ד אִם הַיַּיִן מְקֻלָּח מֵחָבִית שֶׁבַּעֲנָלָה לְתוֹךְ הַכּוּבָא, וְהָעוֹבֵד כּוֹכָבִים מַגְבִּיהַּ הָעֲנָלָה כְּדֵי שֶׁיִּקָּלַח הַיַּיִן יוֹתֵר יָפֶה, מֻתָּר. הַגָּהּ: אֲבָל אִם לֹא הָיָה מְקֻלָּח בְּלֹא הַגְבָּהַת עוֹבֵד כּוֹכָבִים, אָסוּר. וְהוּא הַדִּין אִם יִשְׂרָאֵל מֵרִיק מִכְּלֵי אֶל כְּלִי, וּבָא עוֹבֵד כּוֹכָבִים וּמְנַעְנֵעַ יָדוֹ שֶׁל הַיִּשְׂרָאֵל, אִם הָיָה הַיַּיִן מְקֻלָּח בְּלָאו הָכֵי, שָׁרֵי (סִבְּרַת הָרַב לְחַלֵּק בְּמה שֶׁפָּתַב הַמְּרַדְכִי בֶּשֵׁם ר׳ פְּרֶץ) ; וְאִם לָאו, אָסוּר. עוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁבָּא לִפְרֹק חָבִית יַיִן מֵעַל הָעֲנָלָה, וְיָצָא מִכֹּחוֹ יַיִן לַחוּץ, שָׁרֵי, דְּהָוֵי שֶׁלֹּא בְּכַוָּנָה, דִּבְמִלַּאכְתּוֹ הוּא עוֹסֵק (מְרַדְכִי פר״י).

ה זָרַק אֵבֶן אוֹ חֵפֶץ לְתוֹךְ הַיַּיִן, מֵתֶר אֲפִלּוּ בִּשְׁתִיָּה; אֲבָל אִם הַחֵפֶץ מִתְגַּלְגֵּל וְהוּא דּוֹחֵהוּ עַד שֶׁנּוֹפֵל לְתוֹךְ הַיַּיִן, אָסוּר אֲפִלּוּ בַּהֲנָאָה. וְאִם עָשָׂה כֵּן בַּחֲמָתוֹ, מֻתָּר אֲפִלּוּ בִּשְׁתִיָּה.

ו עוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁהֵבִיא עֲנָבִים בְּסַלִּים וּבְדָרְדּוּרִים (פי׳ רַשׁ״י גִּיגִיּוֹת קְטַנּוֹת) וּזְרָקָן לְגַת שֶׁיֵּשׁ בּוֹ יַיִן דָּרוּךְ, מֻתָּר בְּדִיעֲבַד, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בַּדָּרְדּוּרִים יַיִן שֶׁזָּב מֵהָעֲנָבִים שֶׁבָּהֶם. וְאִם יִשְׂרָאֵל מְסַיֵּעַ לָעוֹבֵד כּוֹכָבִים בִּזְרִיקָתוֹ לַגַּת, מֻתָּר אֲפִלּוּ לְכַתְּחִלָּה.

ז עוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁזָּרַק מַיִם לְתוֹךְ הַיַּיִן, מֻתָּר אֲפִלּוּ בִּשְׁתִיָּה; וְהוּא שֶׁאֵינוֹ מְכַוֵּן לְמָזוֹג, כְּגוֹן שֶׁזָּרַק מַיִם לְחָבִית גְּדוֹלָה אוֹ לְכוֹס וְלֹא יָדַע שֶׁהוּא יַיִן. אֲבָל אִם מְכַוֵּן לְמָזֹג, אָסוּר בִּשְׁתִיָּה. וְאִם אֵינוֹ יָדוּעַ אִם כִּוֵּן לְמָזְגָה אִם לָאו, מֻתָּר.

ח עוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁמְּעָרֶה מִכְּלֵי שֶׁבְּיָדוֹ לִכְלֵי שֶׁבְּיַד יִשְׂרָאֵל, הַיּוֹצֵא אָסוּר בִּשְׁתִיָּה. וְיִשְׂרָאֵל שֶׁמְּעָרֶה מִכְּלֵי שֶׁבְּיָדוֹ לִכְלֵי שֶׁבְּיַד עוֹבֵד כּוֹכָבִים, מֻתָּר אֲפִלּוּ בִּשְׁתִיָּה. וְאִם נִדְנֵד הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים הַכֶּלִי, נֶאֱסַר הַיַּיִן.

ט הֶעֱבִיר הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים נוֹד שֶׁל יַיִן מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, וְהוּא אוֹחֵז פִּי הַנּוֹד בְּיָדוֹ, בֵּין שֶׁהָיָה הַנּוֹד מָלֵא אוֹ חָסֵר, מֻתָּר. וְאַף עַל פִּי שֶׁהַיַּיִן מִתְנַדְנֵד, שֶׁאֵין דֶּרֶךְ נסוּךְ בְּכָךְ.

י הָיָה נוֹשֵׂא כְּלִי פָּתוּחַ וּבוֹ יַיִן, וְיִשְׂרָאֵל הוֹלֵךְ אַחֲרָיו, אִם הוּא חָסֵר וְלֹא שִׁכְשְׁכוֹ, מֻתָּר בִּשְׁתִיָּה. וְיֵשׁ אוֹמְרִים דַּאֲפִילּוּ שִׁכְשְׁכוֹ בִּכְלִי, שָׁרֵי כָּאן (רשב״א והרא״ש והר״ן) וְכֵן עִקָּר. וְאִם הוּא מָלֵא, אָסוּר בַּהֲנָאָה שֶׁמָּא נָגַע בּוֹ. וְאִם הַיִּשְׂרָאֵל הוֹלֵךְ בְּצִדּוֹ וּנְטָרָה לֵהּ, אֲפִלּוּ מָלֵא מֻתָּר שֶׁאִי אֶפְשָׁר לוֹ לִגַּע שֶׁלֹּא יִרְאֶנּוּ. וְאִם הָיָה נוֹשֵׂא הַכְּלִי בְּמוֹט בִּשְׁנַיִם, אֲפִלּוּ מָלֵא וְהַיִּשְׂרָאֵל הוֹלֵךְ אַחֲרָיו, מֻתָּר. וְהוּא הַדִּין לְנוֹשֵׂא דְּלִי דֶּרֶךְ טַבָּעְתּוֹ (תוספות וסמ״ק ת״מ ופסמ״ק) הַגָּה: וּבִלְבַד שֶׁהַיִּשְׂרָאֵל סָיְעוֹ כְּשֶׁהִכְנִיס הַמּוֹט בְּטַבַּעַת הַכְּלִי (מָרְדְּכִי בְּשֵׁם ראבי״ה), אוֹ שֶׁרָאָה כְּשֶׁהִכְנִיסוֹ הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁלֹּא נָגַע.

יא עוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁנּוֹשֵׂא חָבִית, אֲפִלּוּ עַל כְּתֵפוֹ, וּבְלֶכְתּוֹ יָצָא מֵהַיַּיִן לַחוּץ שֶׁלֹּא בְּכַוָּנָה, מֻתָּר בִּשְׁתִיָּה אֲפִלּוּ מַה שֶּׁיָּצָא לַחוּץ, דְּכֹחוֹ שֶׁלֹּא בְּכַוָּנָה לֹא גָּזְרוּ.

סימן קכו

א הַמְּעָרֶה יַיִן לְתוֹךְ כְּלִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ יֵין עוֹבֵד כּוֹכָבִים הָאָסוּר בַּהֲנָאָה, נֶאֱסָר כָּל הַיַּיִן שֶׁבַּכְּלִי הָעֶלְיוֹן, שֶׁהֲרֵי הָעַמּוּד הַנִּצּוֹק מְחַבֵּר בֵּין הַיַּיִן שֶׁבַּכְּלִי הָעֶלְיוֹן וּבֵין הַיַּיִן שֶׁבַּכְּלִי הַתַּחְתּוֹן, וְרוֹאִים כְּאִלּוּ יַיִן שֶׁל הָאָסוּר מִעֹרֶב בְּשֶׁל הֶתֵּר. וְאִם עֵרָה וְקִטֵּף, שֶׁקֹּדֶם שֶׁנָּגַע בְּשֶׁל הָאָסוּר הִפְסִיק קִלּוּחַ הַיּוֹרֵד מֵהַיַּיִן שֶׁל הֶתֵּר, מֻתָּר.

ב הָא דְּנִצּוֹק חָבוּר, הֲנִי מִלֵּי בְּהֶפְסֵד מֻעָט, אֲבָל בְּהֶפְסֵד מְרֻבֶּה כְּגוֹן שֶׁהוֹצִיא מֵהֶחָבִית לִכְלִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ יַיִן נָסָךְ, מֻתָּר הַגָּה: וְאֵין חִלּוּק בֵּין אִם הָיָה הַרְבֵּה יַיִן בֶּחָבִית אוֹ לֹא. וַאֲפִלּוּ יָכוֹל לְמָכְרוֹ לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים. וְכָל מַה שֶּׁהוּא בְּקַנְקַן אוֹ בַּכּוֹס, מִקְרֵי הֶפְסֵד מוּעָט. וְדַוְקָא בְּיֵינָן נָסָךְ, אֲבָל בִּשְׁאָר אִסּוּרִים אִם יָכוֹל לְמָכְרוֹ לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים וְאֵין בּוֹ הֶפְסֵד מְרֻבֶּה, לֹא מִקְרֵי הֶפְסֵד מְרֻבֶּה (מַסֶּכֶת ת״ה סִימָן ר״ד).

ג נִצּוֹק בַּר נִצּוֹק אֵינוֹ חָבוּר.

ד אִם הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים מְעָרֶה יַיִן מִכְּלֵי לְטִיט אוֹ לְאַשְׁפָּה אוֹ לְמָקוֹם לִכְלוּךְ, אֵין דֶּרֶךְ נְסוּךְ בְּכָךְ וְהַכֹּל מֻתָּר, בֵּין מַה שֶּׁיָּצָא לַחוּץ בֵּין מַה שֶּׁבִּפְנִים. אֲבָל אִם הָיָה יִשְׂרָאֵל אוֹ עוֹבֵד כּוֹכָבִים מְעָרֶה לְטִיט אוֹ לְאַשְׁפָּה, וּבָא עוֹבֵד כּוֹכָבִים וְנָגַע בַּקִּלּוּחַ, הַכֹּל אָסוּר.

ה הַמְּעָרֶה יַיִן לְתוֹךְ כְּלִי שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁלֹּא הוּדַח, וְאֵין בּוֹ מַשְׁקֶה טוֹפֵחַ, אֶת שֶׁעָרָה בּוֹ אָסוּר בִּשְׁתִיָּה, וְאֶת שֶׁעָרָה מִמֶּנּוּ מֻתָּר אֲפִלּוּ בִּשְׁתִיָּה. הַגָּה: וְאִם יֵשׁ בּוֹ כְּדֵי לְהַטְפִּיחַ, אָסוּר בְּנִצּוֹק (בית יוסף בשם ר׳ יְרוּחָם וּסמ״ג ותוס׳ ורא״ש פֶּרֶק בְּתֶרָא דַּעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים). מִיהוּ אֵינוֹ אוֹסֵר יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר הָיָה מְעֹרָב בּוֹ, וְאִם הוּא סְתָם יֵינָם בָּטֵל בְּס׳, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קל״ד.

ו קַנְקַן יַיִן שֶׁיֵּשׁ בּוֹ קִיתּוֹן שֶׁל מַיִם וְעֵרָה מִמֶּנּוּ לְתוֹךְ צְלוֹחִית שֶׁיֵּשׁ בּוֹ יַיִן שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים, אִם יֵשׁ בַּמַּיִם שֶׁל קַנְקַן לְבַטֵּל הַיַּיִן שֶׁבַּצְּלוֹחִית, מֻתָּר. וְשִׁעוּר הַבִּטּוּל הֵינוּ שֶׁיִּהְיֶה בַּמַּיִם ס׳ כְּנֶגְדּוֹ. (ד״ע) (וְעַ״ל סִימָן קל״ד סְעִיף ה׳).

ז גַּת שֶׁהַיַּיִן יוֹרֵד מִמֶּנּוּ לְבוֹר, וְנָגַע עוֹבֵד כּוֹכָבִים בַּקִּלּוּחַ הַיּוֹרֵד, אִם יֵשׁ בַּחֲרָצִנִּים וְזַגִּים וַעֲנָבִים שֶׁבַּגַּת שִׁשִּׁים כְּנֶגֶד הַקִּלּוּחַ, לֹא נֶאֱסַר מַה שֶּׁבַּגַּת הַגָּה: דְּאָמְרִינַן סָלֵק אֶת מִינוֹ כְּאִלּוּ אֵינוֹ וְשָׁאֲנִינוֹ מִינוֹ רַבָּה עָלָיו וּמְבַטְּלוֹ. שִׁמְרֵי יַיִן שֶׁלֹּא נִתְמַדּוּ וְלֹא עָבְרוּ עֲלֵיהֶם י״ב חֹדֶשׁ, מִקְרֵי מִין בְּמִינוֹ עִם יַיִן (בית יוסף בשם תְּשׁוּבַת הָרַשְׁבָּ״א).

סימן קכז

א הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ: נִתְעַסֵּק יֵינְךָ, אִם הוּא בְּיָדוֹ, נֶאֱמָן. וַאֲפִלּוּ אִם אֵינוֹ עַתָּה בְּיָדוֹ, שֶׁכְּבָר הֶחְזִיר לַבְּעָלִים, אִם בְּפַעַם רִאשׁוֹן שֶׁמְּצָאוֹ אָמַר לוֹ: נִתְעַסֵּק יֵינְךָ, נֶאֱמָן אֲפִלּוּ אִם הַבַּעַל מַכְחִישׁוֹ. אֲבָל אִם אֵינוֹ בְּיָדוֹ, וְלֹא אָמַר כֵּן לַבַּעַל בְּפַעַם רִאשׁוֹן שֶׁרָאָהוּ, וְאָמַר לֵיהּ אַחַר כָּךְ, אֵינוֹ נֶאֱמָן אִם הַבַּעַל מַכְחִישׁוֹ תּוֹךְ כְּדֵי דִּבּוּר (פְּרִישׁ פֶּרֶק הָאוֹמֵר), **אוֹ אוֹמֵר: אֵינִי יוֹדֵעַ; אֲבָל אִם שָׁתַק, שְׁתִיקָה כְּהוֹדָאָה דַּמְיָא.** הַגָּה: וּמַלְמְדִים אוֹתוֹ לְכַתְּחִלָּה שֶׁיֹּאמַר: אֵינִי מַאֲמִינְךָ, וְאַז לְכֹלֵי עָלְמָא שָׁרֵי, דִּבְעָלִים נֶאֱמָנִים עַל שֶׁלָּהֶם (טוּר). וְאִם אֵין הַבְּעָלִים מַכְחִישִׁין אוֹתוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁמַּכְחִישׁוֹ אַחֵר, לֹא מְהֵנֵי (הַגָּהַת מֵיִמוֹנִי פִּ״א), אֲבָל אִם אֵין הַבְּעָלִים שָׁם, מְהֵנֵי. (אַרְוָ). וְיֵשׁ מִי שֶׁכָּתַב דְּעַד אֶחָד בְּהַכְחָשָׁה לָאו כְּלוּם הוּא (רַשְׁבָּ״א סִי׳ תקמ״ח), וְאִם הַבְּעָלִים אוֹמְרִים: אֵינִי מַאֲמִינְךָ, אַף עַל גַּב דִּבְלִבּוֹ מַאֲמִין לוֹ כְּבֵי תְרֵי, אֵין לְהַחֲמִיר (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם פְּרִדְכַי). וְדַוְקָא בְּיֵין נָסָךְ שֶׁאֵין לְדַקְדֵּק בּוֹ כָּל כָּךְ, אֲבָל בִּשְׂאָר אִסּוּרִים לֹא מְהֵנֵי אִם אָמַר: אֵינִי מַאֲמִינְךָ, אִם מַאֲמִין בְּלִבּוֹ (אַרְוָ כְּלָל י״ג). **וְהוּא שֶׁיֹּאמַר לוֹ: נִתְעַסֵּק יֵינְךָ בְּפָנֶיךָ, אוֹ שֶׁאָמַר לוֹ: יָדַעְתָּ, דְּרַגְלִים לַדָּבָר. וְאִם שָׁתַק, וְאַחַר כָּךְ הִכְחִישׁוֹ, וְאָמַר: מַה שֶּׁשָּׁתַקְתִּי תְּחִלָּה, לֹא בִּשְׁבִיל שֶׁהוֹדֵיתִי, אֶלָּא לְהִתְיַשֵּׁב וְלַחְשֹׁב בְּלִבִּי לִזְכֹּר אִם הוּא אֱמֶת, נֶאֱמָן.** הַגָּה: וְאִם לֹא הִגִּיד לוֹ בְּפַעַם רִאשׁוֹן שֶׁמְּצָאוֹ, וְאוֹמֵר לוֹ אַחַר כָּךְ וְאָמַר אֲמַתְּלָא לָמָּה לֹא אָמַר לוֹ בָּרִאשׁוֹנָה, יֵשׁ לָחוּשׁ לִדְבָרָיו (הַגָּהוֹת פְּרִדְכַי פ׳ הָאוֹמֵר). וְכָל מִי שֶׁנֶּאֱמָן עַל דָּבָר וְעֵדִים מַכְחִישִׁים אוֹתוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ לוֹ מִגּוֹ שֶׁהָיָה נֶאֱמָן לְאָסְרוֹ בְּעִנְיָן שֶׁלֹּא הָיוּ הָעֵדִים מַכְחִישִׁין אוֹתוֹ, מִכָּל מָקוֹם מֵאַחַר שֶׁמַּכְחִישׁ הָעֵדִים הֲוָה לֵהּ מִגּוֹ בְּמָקוֹם עֵדִים, וְאֵינוֹ נֶאֱמָן אֲפִלּוּ בִּדְבַר אִסּוּר, מִכָּל מָקוֹם לְדִידֵהּ אָסוּר מִשּׁוּם דְּשַׁוְיֵהּ אַנַפְשֵׁיהּ חֲתִיכָה דְּאִסּוּרָא. (כֵּן מַשְׁמַע מִבֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם תְּשׁוּבַת הָרַשְׁבָּ״א). טַבָּח שֶׁעָשָׂה סִימָן בִּבְהֵמָה כְּדֶרֶךְ שֶׁעוֹשִׂין בִּבְהֵמוֹת טְרֵפוֹת, וְאוֹמֵר עָלֶיהָ שֶׁהִיא טְרֵפָה, וְחוֹזֵר וְאוֹמֵר שֶׁכְּשֶׁרָה הִיא, וְלֹא אָמַר כֵּן תְּחִלָּה, רַק שֶׁתִּשָּׁאֵר לוֹ לִקַּח מִמֶּנָּהּ (בֶּשֶׂר). יֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר מֵאַחַר שֶׁנּוֹתֵן אֲמַתְּלָא לִדְבָרָיו, נֶאֱמָן. וְעַיִן לְעֵיל סִימָן א׳ מִדִּין עֵד אֶחָד נֶאֱמָן בְּאִסּוּרִים. ב׳ אֲחִים אֵינָם אֶלָּא כְּעֵד אֶחָד לְעִנְיַן אִסּוּרִים (תְּשׁוּבַת הָרַשְׁבָּ״א סִימָן תקמ״ד). וְכָל הַפְּסוּלֵי עֵדוּת כְּשֵׁרִים לְעִנְיַן אִסּוּרִים, אִם לֹא שֶׁחָשׁוּד לְאוֹתָם דְּבָרִים (ר״ן). אֶחָד שֶׁאוֹמֵר לִשְׁנֵי שֶׁתְּפִים: נִתְעַסֵּק יֵינְכֶם, וְאֶחָד שׁוֹתֵק וְהַשֵּׁנִי מַכְחִישׁוֹ, לָזֶה שֶׁשּׁוֹתֵק, אָסוּר; וְלַשֵּׁנִי וּלְכָל הָעוֹלָם, שָׁרֵי (הַגָּהוֹת אַלְפַּס״ר).

ב בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, כְּשֶׁעוֹשֶׂה עִמּוֹ בְּחִנָּם, אוֹ אֲפִלּוּ בְּשָׂכָר וְהוּא בְּעִנְיָן שֶׁלֹּא יַפְסִיד שְׂכִירוּתוֹ, כְּגוֹן שֶׁאוֹמֵר שֶׁנִּתְעַסֵּק בְּאִנָּס אוֹ שֶׁשְּׂכָרוֹ דָּבָר מֻעָט, אֲבָל אִם שְׂכָרוֹ הַרְבֵּה, וְהוּא בְּעִנְיָן שֶׁמַּפְסִיד כָּל שְׂכָרוֹ, כְּגוֹן שֶׁאוֹמֵר שֶׁנִּתְעַסֵּק בִּפְשִׁיעָתוֹ, נֶאֱמָן אֲפִלּוּ אֵינוֹ עַתָּה בְּיָדוֹ וְגַם לֹא אָמַר לֵהּ בְּפַעַם רִאשׁוֹן שֶׁמְּצָאוֹ. הַגָּה: וְדַוְקָא שֶׁאוֹמֵר שֶׁנֶּאֱסַר הַיַּיִן בְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא גָּלוּי וְיָדוּעַ לַכֹּל שֶׁמַּפְסִיד שְׂכָרוֹ, כְּגוֹן בִּפְשִׁיעָה שֶׁנִּזְכַּר, אֲבָל אִם אָמַר בְּדֶרֶךְ שֶׁאֲפְשָׁר לוֹמַר שֶׁטָּעָה הַפּוֹעֵל, שֶׁאֵינוֹ מַפְסִיד שְׂכָרוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁמַּפְסִידוֹ עַל פִּי הַדִּין, אֵינוֹ נֶאֱמָן (רַבֵּנוּ יְרוּחָם).

ג עֵד אֶחָד נֶאֱמָן בְּאִסּוּרִים, לְהַתִּיר, אֲבָל לֹא לְהַחְמִיר. הַגָּה: מֵיהוּ יֵשׁ אוֹמְרִים, דִּבְדָבָר דְּאִבָּא לְבַרוּרֵי, כְּגוֹן שֶׁאָמַר לוֹ אֶחָד: בֹּא וְאַרְאֶךָּ עוֹבֵד כּוֹכָבִים מְנַסֵּךְ יֵינְךָ, צָרִיךְ לְחוּשׁ לִדְבָרָיו (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם הַתּוֹסָפוֹת). וְכָל דָּבָר שֶׁלֹּא אִתְחַזַּק לֹא לְהֶתֵּר וְלֹא לְאִסּוּר, עַד אֶחָד נֶאֱמָן עָלָיו אֲפִלּוּ לְאָסְרוֹ (אֲשֵׁרֵי פֶּרֶק הַנִּזְקָקִין וּפְרִדְכַי פ׳ הָאִשָּׁה רַבָּה). וְכָל הֵיכָא דְּאִתְחַזַּק דָּבָר בְּאִסּוּר, כְּגוֹן טֶבֶל אוֹ חֲתִיכַת בָּשָׂר שֶׁאֵינָהּ מְנֻקֶּרֶת, אֵין הָעֵד נֶאֱמָן עָלָיו לְהַתִּירוֹ אֶלָּא אִם כֵּן בְּיָדוֹ לְתַקְּנוֹ (ג״י שָׁם). וְאִם הָיוּ בְּכָאן ב׳ חֲתִיכוֹת, אַחַת שֶׁל אִסּוּר וְאַחַת שֶׁל הֶתֵּר, נֶאֱמָן הָעֵד לוֹמַר: זֶה הָהֶתֵּר וְזֶה אִסּוּר (הַר״ן שָׁם). וְאָדָם נֶאֱמָן עַל שֶׁלּוֹ, וַאֲפִלּוּ הֵיכָא דְּאִתְחַזַּק אִסּוּרָא (שָׁם בְּאַשְׁרֵי). וְעַיִן לְעֵיל סִי׳ קי״ט דִּין הֶחְשׁוּד עַל הַדָּבָר, אִם מֵעִיד עָלָיו. וע״ל סִימָן קפ״ה מִי שֶׁאוֹמֵר: פְּלוֹנִי חָכָם הִכְשִׁיר לִי זֶה, וְהֶחָכָם כּוֹפֵר. וְעַיִן בְּאֶבֶן הָעֵזֶר סִימָן קנ״ב אִם אָמְרִינַן לְגַבֵּי עֲדוּת שֶׁהַפֶּה שֶׁאָסַר הוּא הַפֶּה שֶׁהִתִּיר. וְאִשָּׁה נֶאֱמֶנֶת בְּדִבַר אִסּוּר לוֹמַר: תִּקָּנָתִיו (ר״ן פֶּרֶק הָאוֹמֵר וְרֹאשׁ חֲלִיזָן), וְדַוְקָא בְּוַדַּאי אִסּוּר, כְּגוֹן נִקּוּר בָּשָׂר וְכַדּוֹמֶה, אֲבָל בְּסָפֵק שֶׁמָּא אֵין כָּאן אִסּוּר, כְּגוֹן שֶׁצָּרִיכָה לְגַבֵּי עֲדוּת שֶׁהַפֶּה שֶׁאָסַר הוּא הַפֶּה שֶׁהִתִּיר. וְאִשָּׁה נֶאֱמֶנֶת בְּדִבַר אִסּוּר לוֹמַר: תִּקָּנָתִיו (ר״ן פֶּרֶק הָאוֹמֵר וְרֹאשׁ חֲלִיזָן), וְדַוְקָא בְּוַדַּאי אִסּוּר, כְּגוֹן נִקּוּר בָּשָׂר וְכַדּוֹמֶה, אֲבָל בְּסָפֵק שֶׁמָּא אֵין כָּאן אִסּוּר, כְּגוֹן שֶׁצְּרִיכָה לְבֶרֶר דָּגִים טְמֵאִים מִשְּׁהוֹרִים (א״ז הָאַרְוָ), אוֹ אִסּוּר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ צְדָדִים לְהָקֵל (שָׁם בְּרַ״ן). אֵין אִשָּׁה נֶאֱמֶנֶת, דְּאִשָּׁה דַּעְתָּהּ קַלָּה לְהָקֵל. קָטָן אֵין לוֹ דִּין עֵד לְהִיוֹת נֶאֱמָן בְּאִסּוּרִין (רִיב״שׁ סִימָן רמ״ה); מִכָּל מָקוֹם בְּקָטָן חָרִיף וּבָקִי בְּדָבָר, וְאִפָּא רַגְלַיִם לִדְבָרָיו, יֵשׁ לְהַחְמִיר אִם מֵעִיד עַל דָּבָר אִסּוּר (רַשְׁבָּ״א סִימָן כ״ד). וְאִם מֵעִיד עַל אִסּוּר דְּרַבָּנָן לְהָקֵל, וְלֹא אִתְחַזַּק אִסּוּרָא, כְּגוֹן בְּדִיקַת חָמֵץ, נֶאֱמָן, דְּהִמְנוּהוּ רַבָּנָן בִּדְרַבָּנָן (שָׁם בְּרִיב״שׁ); אֲבָל אִם אִתְחַזַּק אִסּוּרָא אֵינוֹ נֶאֱמָן כְּלָל.

ד דְּבָרִים שֶׁאֵין בָּהֶם חֶזְקַת אִסּוּר, אֶלָּא חֲשָׁשָׁא שֶׁמָּא יַחֲלִיפֶנּוּ עוֹבֵד כּוֹכָבִים אוֹ יִגַּע בּוֹ, יֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁסּוֹמְכִין עַל הַקָּטָן מִכֵּיוָן שֶׁבָּא לְכְלַל דַּעַת שְׁמִירָה.

סימן קכח

א עוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁנִּתְיַחֵד עִם הַיַּיִן, אֲפִלּוּ בִּרְשׁוּתֵנוּ, אֲפִלּוּ שָׁעָה מֻעֶטֶת, אָסוּר בַּהֲנָאָה. אֲבָל מִי שֶׁנּוֹדַע לָנוּ שֶׁאֵינוֹ עוֹבֵד עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, מֻתָּר לְיַחֵד יַיִן אֶצְלוֹ, בִּרְשׁוּתֵנוּ, לְזְמַן מֻעָט, כְּגוֹן כְּדֵי שֶׁיֵּלֵךְ כְּדֵי מִיל אוֹ יוֹתֵר, אֲפִלּוּ בְּעִיר שֶׁכֻּלָּהּ עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, וַאֲפִלּוּ הוֹדִיעוֹ שֶׁהוּא מַפְלִיג. אֲבָל אֵין מַפְקִידִין אֶצְלוֹ יַיִן בְּבֵיתוֹ, וַאֲפִלּוּ בְּבָתֵּינוּ אָסוּר, אִם הוּא לְזְמַן מְרֻבֶּה. וְאִם עָבַר וְהִפְקִיד, אָסוּר בִּשְׁתִיָּה. עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים שֶׁבְּחוּצָה לָאָרֶץ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָן עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, מִכָּל מָקוֹם אֵין מְיַחֲדִים יַיִן אֶצְלָם (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם הָרַשְׁבָּ״א).

ב עוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁנִּמְצָא בְּבֵית שֶׁבּוֹ יַיִן, אִם יֵשׁ לוֹ מְלְוֶה עַל אוֹתוֹ יַיִן, כְּגוֹן שֶׁעָשָׂאוֹ אַפּוֹתֵיקִי אוֹ מַשְׁכְּנוֹ לוֹ (טוּר), אָסוּר, וַאֲפִלּוּ הָיָה הַיַּיִן חָתוּם בְּחוֹתָם אֶחָד. אֲבָל אִם אֵין לוֹ מְלְוֶה עַל הַיַּיִן, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ לוֹ מְלְוֶה עַל יִשְׂרָאֵל בַּעַל הַיַּיִן וְהִגִּיעַ זְמַן הַמְּלְוֶה, מֻתָּר. וַאֲפִלּוּ הָיָה עוֹמֵד בְּצַד הַיַּיִן סָמוּךְ לוֹ מַמָּשׁ, בִּכְדֵי פְּשׁוּט יָדַיִם, וַאֲפִלּוּ אֵין בַּיַּיִן שׁוּם חוֹתָם, מִפְּנֵי שֶׁמֵּאַחַר שֶׁהוּא יוֹדֵעַ שֶׁיַּפְסִיד יִשְׂרָאֵל יֵינוֹ הוּא יָרֵא לִגַּע. (הָרֹא״שׁ). וַאֲפִלּוּ נִמְצָא בְּיָדוֹ קֻנְקָּף שֶׁרָגִיל לַעֲלוֹת עַל פִּי הַיַּיִן, מֻתָּר, שֶׁאֲנוּ תּוֹלִים לוֹמַר מִדָּפְנֵי הֶחָבִית לָקַח וְלֹא מִפִּיו. הַגָּה: אֲבָל דְּבָרִים שֶׁאֵינָם נִמְצָאִים אֶלָּא עַל פִּי הֶחָבִית, אָסוּר (טוּר). וְכֵן אִם מָצָא שֶׁהָעוֹבֵד כּוֹכָבִים תּוֹפֵס הַבַּרְזָא בְּיָדוֹ, הַיַּיִן אָסוּר, וְלֹא אָמְרִינַן דְּהַבַּרְזָא מְנַפְּשִׁיהּ נָפֵל וְהָעוֹבֵד כּוֹכָבִים הִגְבִּיהוּ (פְּרִדְכַי פ׳ הַשּׁוֹכֵר בְּשֵׁם רַאֲבַ״ן), דְּתָלִינַן תָּמִיד בַּדָּבָר הָרָגִיל.

ג בַּיִת שֶׁיֵּשׁ לְיִשְׂרָאֵל וְעוֹבֵד כּוֹכָבִים יַיִן בְּתוֹכוֹ, וְנִכְנַס הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים וְסָגַר הַדֶּלֶת אַחֲרָיו בְּמַנְעוּל מִבִּפְנִים, שֶׁאִם בָּא יִשְׂרָאֵל לִכָּנֵס אֵינוֹ יָכוֹל לִכָּנֵס שֶׁלֹּא מִדַּעַת הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים, הַיַּיִן אָסוּר (הָרֹא״שׁ). וְאִם הָיוּ נְקָבִים בַּדֶּלֶת שֶׁיִּשְׂרָאֵל יָכוֹל לְהִסְתַּכֵּל וְלִרְאוֹת מִשָּׁם, כָּל הֶחָבִיּוֹת מֻתָּרוֹת בִּשְׁתִיָּה, אֲפִלּוּ הֵן פְּתוּחוֹת; וְאִם לָאו, אֶת שֶׁיּוּכַל לִרְאוֹת דֶּרֶךְ שָׁם, מֻתָּר, וְהַשְּׁאָר אָסוּר בַּהֲנָאָה, אֲפִלּוּ חָבִיּוֹת סְתוּמוֹת, אִם שָׁהָה כְּדֵי שֶׁיִּפְתַּח וְיִגֹּף וְתִגֹּב (פְּרוֹשׁ וְיִגּוֹף וְיַעֲשֶׂה מְגוּפָּה אַחֶרֶת וּפָרוֹשׁ תִּגּוֹב, וְיַגֵּב וְיֵיבֵשׁ). וַאֲפִלּוּ הָיָה יִשְׂרָאֵל דַּר בְּאוֹתוֹ בַּיִת.

ד בַּיִת שֶׁאֵין בּוֹ אֶלָּא יֵינוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְנִמְצָא עוֹבֵד כּוֹכָבִים בְּתוֹכוֹ, אִם אֵין הַדֶּלֶת נָעוּל, מֻתָּר בִּשְׁתִיָּה. וְאִם הוּא נָעוּל בְּמַפְתֵּחַ מִבִּפְנִים, אִם אֵינוֹ נִתְפָּס כְּגַנָּב אָסוּר בַּהֲנָאָה, וְאִם הוּא נִתְפָּס כְּגַנָּב עַל הַכְּנִיסָה, מֻתָּר בִּשְׁתִיָּה. הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּבִזְמַן הַזֶּה שֶׁאֵין הָעוֹבְדֵי כוֹכָבִים מְנַסְּכִין, אֲפִלּוּ אֵינוֹ נִתְפָּס כְּגַנָּב שָׁרֵי, אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ לָחוּשׁ שֶׁנָּגְעוּ לִשְׁתּוֹת מִמֶּנּוּ אוֹ לַהֲנָאָה אַחֶרֶת (כָּךְ הוּא בַּהֲנָהוֹת אֲשֵׁרִי פ׳ הַשּׁוֹכֵר וּשְׁעָרִי ס״ק ר׳). מֵיהוּ אִם פִּי הֶחָבִית רָחָב, אוֹ שֶׁהוּא בְּקַנְקַן שֶׁיֵּשׁ לָחוּשׁ שֶׁמָּא נָגַע בּוֹ דֶּרֶךְ מִתְעַסֵּק, חֲיִשִׁינַן (פְּרִדְכִי פ׳ הַשּׁוֹכֵר וְכִבְיָת יוֹסֵף בְּשֵׁם הַתּוֹסָפוֹת וּבְסֵמ״ג).

ה הָיוּ בַּשּׁוּק חָבִיּוֹת יַיִן, וְנִמְצָא עוֹבֵד כּוֹכָבִים בֵּינֵיהֶם, אִם הוּא עוֹבֵד כּוֹכָבִים חַלָּשׁ שֶׁאֵימַת שׁוֹפְטֵי הָעִיר עָלָיו וְאִם יִמְצְאוּהוּ נוֹגְעִ, נִתְפָּס כְּגַנָּב, מֻתָּר בִּשְׁתִיָּה. וְאִם לָאו, אָסוּר בַּהֲנָאָה. וְעַיֵּן לְקַמָּן סִימָן קכ״ט עוֹד מִדִּינִים אֵלּוּ.

סימן קכט

א הַמַּנִּיחַ עוֹבֵד כּוֹכָבִים בַּחֲנוּתוֹ וְיָצָא, אוֹ שֶׁהָיָה לוֹ יַיִן בִּסְפִינָה אוֹ בְּקָרוֹן וְהִנִּיחוֹ עִם הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים וְהָלַךְ לוֹ לְבֵית (הַכְּנֶסֶת) אוֹ לְבֵית הַמֶּרְחָץ, אוֹ שֶׁהָיָה עוֹבֵד כּוֹכָבִים מַעֲבִיר לוֹ חָבִיּוֹת יַיִן מִמָּקוֹם לְמָקוֹם וְהִנִּיחוֹ לְבַדּוֹ עִם הַיַּיִן וְיָצָא מֻתָּר, לְכְתְּחִלָּה לֹא יַנִּיחַ אָדָם בְּבֵיתוֹ יַיִן אוֹ חֹמֶץ אֶצֶל עוֹבֵד כּוֹכָבִים לְבַד כְּלָל, אֲבָל בְּדִיעֲבַד מֻתָּר (פְּרִדְכִי פ׳ ר״י בְּשֵׁם רַאבי״ן) אֲפִלּוּ שָׁהָה זְמַן רַב, מִפְּנֵי שֶׁהוּא יָרֵא בְּכָל שָׁעָה עַתָּה יָבֹא וְיִרְאֵנִי. וְהוּא שֶׁלֹּא נוֹדַע שֶׁסָּגַר הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים הַחֲנוּת, אוֹ שֶׁהִרְחִיק הַקָּרוֹן וְהַסְּפִינָה בְּעִנְיָן יְכוֹלִים לִרְאוֹתוֹ. וַאֲפִלּוּ סָגַר הַחֲנוּת כָּל זְמַן שֶׁיֵּשׁ שָׁם סֶדֶק אוֹ חוֹר שֶׁיְּכוֹלִים לִרְאוֹת בְּתוֹכוֹ חָשׁוּב כְּפָתוּחַ (שָׁם בְּפְּרִדְכִי וּבְסֵמ״ג). בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, שֶׁיֵּשׁ דֶּרֶךְ עֲקַלְקַלּוֹת שֶׁאֵין יְכוֹלִים לִרְאוֹתוֹ, וְכֵן כְּשֶׁהָלַךְ לְבֵית הַמֶּרְחָץ, הָלַךְ דֶּרֶךְ עֲקַלְקַלּוֹת, בְּעִנְיָן שֶׁלֹּא יָדַע הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁהָלַךְ לְבֵית הַמֶּרְחָץ. אֲבָל אִם רָאָה שֶׁהָלַךְ לְכָנֵס לְבֵית הַמֶּרְחָץ, יוֹדֵעַ שֶׁלֹּא יִמְהַר לָבֹא. וְכֵן אִם אָמַר לַעוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁהִנִּיחַ בַּחֲנוּת: שְׁמֹר לִי, יוֹדֵעַ שֶׁנִּסְתַּלֵּק מִשְּׁמִירָתוֹ. וְכֵן אִם אָמַר לַעוֹבֵד כּוֹכָבִים הַמַּעֲבִיר הֶחָבִיּוֹת: לֵךְ, וַאֲנִי אָבֹא אַחֲרֶיךָ; אוֹ שֶׁהוֹדִיעוֹ שֶׁהוּא מַפְלִיג, אִם הֶחָבִיּוֹת פְּתוּחוֹת, כֵּיוָן שֶׁנֶּעֱלְמוּ מֵעֵינָיו, אֲסוּרוֹת. וְאִם הֵם סְתוּמוֹת, אִם יֵשׁ בְּהַפְלָגָתוֹ שִׁעוּר כְּדֵי שֶׁיּוּכַל לְהָסִיר מִגּוּפוֹת הֶחָבִית כֻּלָּהּ, בֵּין שֶׁהִיא שֶׁל טִיט בֵּין שֶׁהִיא שֶׁל סִיד, וּלְהַחֲזִירָהּ, וְתִנָּגֵב, אָסוּר. הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּאִם הֵם סְתוּמוֹת, שָׁרֵי בְּכָל עִנְיָן, דְּיַיִן סָגֵי לֵיהּ בְּחוֹתָם א׳. (דַּעַת ר״ח) וְיֵשׁ לִסְמֹךְ עַל זֶה בְּהֶפְסֵד מֻרְבֶּה, וְע״ל סִימָן ק״ל.

ב הָא דְּשָׁרֵי כְּשֶׁיֵּשׁ דֶּרֶךְ עֲקַלְקַלּוֹת, דַּוְקָא כְּשֶׁהָעוֹבֵד כּוֹכָבִים לְבַדּוֹ. אֲבָל אִם הֵם שְׁנַיִם אוֹ יוֹתֵר, אָסוּר, שֶׁאֶפְשָׁר לְאֶחָד מֵהֶם לִשְׁמֹר הַדֶּרֶךְ עֲקַלְקַלּוֹת, וְהָאַחֵר יִגַּע.

ג הָא דְּשָׁרֵי בְּחָבִיּוֹת פְּתוּחוֹת לְגַמְרֵי בְּלֹא פְּקָק, הֲנֵי מִלֵּי בִּסְפִינָה אוֹ בַּחֲנוּת שֶׁאֵין לוֹ רְשׁוּת לִגַּע בָּהֶחָבִיּוֹת עַצְמָם. אֲבָל בְּמַעֲבִיר חָבִית מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, לֹא. וַאֲפִלּוּ הִיא חֲסֵרָה, אֲסוּרָה, דְּחַיְשִׁינַן דִּלְמָא נָגַע וְלֹא יֵרָא כְּלָל, שֶׁיָּכוֹל לְהִשָּׁמֵט וְלוֹמַר: לְהַחֲזִיק בָּהּ כִּוַּנְתִּי, שֶׁלֹּא תִּפֹּל.

ד אֲפִלּוּ הוֹדִיעוֹ שֶׁהוּא מַפְלִיג, אִם הֶחָבִית פְּקוּקָה וְהוּא בִּזְמַן שֶׁיֵּשׁ הַרְבֵּה עוֹבְרֵי דְּרָכִים, כְּגוֹן בֵּין הַגְּשָׁרוֹת, מֻתָּר, שֶׁהוּא מִתְיָרֵא מֵעוֹבְרֵי דְּרָכִים, אֲפִלּוּ הֵם עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים.

ה הַמּוֹסֵר מַפְתֵּחַ חֲנוּתוֹ לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים, הַיַּיִן שֶׁבּוֹ מֻתָּר, אֲפִלּוּ לֹא נִשְׁאַר שׁוּם יְהוּדִי בָּעִיר, אֲפִלּוּ הוֹדִיעוֹ שֶׁהוּא מַפְלִיג, שֶׁלֹּא מָסַר לוֹ אֶלָּא שְׁמִירַת הַמַּפְתֵּחַ וְהוּא יָרֵא לִכָּנֵס בּוֹ. וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁלֹּא הִתִּירוּ, אֶלָּא כְּשֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ שֶׁהוּא מַפְלִיג, וְאָז מֻתָּר אֲפִלּוּ מְצָאוֹ שֶׁנִּכְנַס, אֲבָל אִם הוֹדִיעוֹ שֶׁהוּא מַפְלִיג, אֲפִלּוּ אִם נִתְפַּס עָלָיו כְּגַנָּב, אָסוּר. הַגָּה: וְיֵשׁ לְהָקֵל כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה (הִיא סְבָרַת ר״ח שכ״ה בריב״ש סִימָן תכ״ד וּת״ה סִימָן ר״ן וְרַשְׁב״א). וְאִם עָבַר הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים וְנִכְנַס שָׁם, אִם נִתְפַּס כְּגַנָּב, שָׁרֵי. וְאִם אֵינוֹ נִתְפַּס כְּגַנָּב, וְיֵשׁ לוֹ הִתְנַצְּלוּת עַל מַה שֶּׁנִּכְנַס, אָסוּר. וְדַוְקָא אִם סָגַר הַדֶּלֶת בְּמַנְעוּל מִבִּפְנִים, וְאֵין סֶדֶק בְּחֶדֶר שֶׁיְּכוֹלִים לִרְאוֹת מִשָּׁם, אֲבָל אִם הַדֶּלֶת פְּתוּחַ (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם רַשְׁב״א), אוֹ אֲפִלּוּ רַק סֶדֶק שֶׁיְּכוֹלִים לִרְאוֹתוֹ הַיַּיִן מֻתָּר (פְּרִדְכִי פר״י). וַאֲפִלּוּ אָמַר לוֹ לְכָנֵס שָׁם (שָׁם), אִם לֹא אָמַר לוֹ שֶׁמַּפְלִיג וְיוֹכַל לָבוֹא, דְּהָעוֹבֵד כּוֹכָבִים מְרַתֵּת. וְאִם הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים אֵינוֹ מְרַתֵּת, כְּגוֹן עַבְדֵי הַמּוֹשֵׁל שֶׁתָּפְסוּ הַיְּהוּדִי (וּמְחַפְּשִׂים בְּבֵית הַיְּהוּדִי), הַכֹּל אָסוּר אִם אֵין לוֹ סִימָן שֶׁלֹּא נָגְעוּ (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם הַתּוֹס׳ וְהַפְּרִדְכִי סִ״ם ר״י).

ו יִשְׂרָאֵל וְעוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁהָיוּ בִּסְפִינָה וּבָהּ יַיִן, וְשָׁמַע יִשְׂרָאֵל קוֹל תְּקִיעַת שׁוֹפָר שֶׁתּוֹקְעִין לִשְׁבּת וְנִכְנַס לָעִיר וְהִנִּיחַ הַיַּיִן שֶׁבַּסְּפִינָה עִם הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים, אִם יֵשׁ דֶּרֶךְ עֲקַלְקַלּוֹת שֶׁיּוּכַל לָבֹא עָלָיו פִּתְאֹם וְאֵין שָׁם אֶלָּא עוֹבֵד כּוֹכָבִים אֶחָד, מֻתָּר הַיַּיִן, אֲפִלּוּ אִם יֵשׁ בֵּינוֹ לַיַּיִן יוֹתֵר מֵאַלְפַּיִם אַמָּה, שֶׁאֵין אָנוּ בְּעֵינֵיהֶם בְּחֻזְקַת שׁוֹמְרֵי שַׁבָּת כָּרָאוּי.

ז הָיוּ יוֹשְׁבִים יִשְׂרָאֵל וְעוֹבֵד כּוֹכָבִים לִשְׁתּוֹת כָּל אֶחָד מִבֵּיתוֹ, וְשָׁמַע הַיִּשְׂרָאֵל שֶׁקּוֹרִין לְבֵית הַכְּנֶסֶת וְהָלַךְ שָׁם לְהִתְפַּלֵּל, מֻתָּר הַיַּיִן אִם יֵשׁ דֶּרֶךְ עֲקַלְקַלּוֹת שֶׁיּוּכַל לָבֹא עָלָיו פִּתְאֹם. אֲבָל אִם הָיוּ שׁוֹתִים בְּיַחַד מִיֵּין אֶחָד, וְיַיִן לִפְנֵיהֶם עַל הַשֻּׁלְחָן וְיַיִן אַחֵר חוּץ לַשֻּׁלְחָן, וְהִנִּיחַ הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים לְבַדּוֹ. שֶׁעַל הַשֻּׁלְחָן, אָסוּר;

וְאֶת שֶׁחוּץ לַשַּׁלְתָּן, אֶת שֶׁתּוֹךְ פִּשּׁוּט יָדָיו, אָסוּר, וְשֶׁחוּץ לְפִשּׁוּט יָדָיו, מֻתָּר. וְאִם אָמַר לוֹ: הֱוֵי מוֹזֵג וְשׁוֹתֶה, כָּל הֶחָבִיּוֹת הַפְּתוּחוֹת שֶׁבַּבַּיִת אֲסוּרוֹת, וְהַסְּתוּמוֹת מֻתָּרוֹת, אֶלָּא אִם כֵּן שָׁהָה כְּדֵי שֶׁיְּסִיר הַמְּגוּפָּה כֻּלָּהּ וְיַחְזִירֶנָּה וְתִנָּגֵב.

ח יִשְׂרָאֵל שֶׁשָּׂכַר בַּיִת בְּחָצֵר הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים וְהִנִּיחַ בּוֹ יַיִן וְסָגַר הַדֶּלֶת וְהִכְנִיס הַבְּרִיחַ בַּסַּבַּעַת, וְשָׁכַח וְלֹא סָגְרוֹ בְּמַפְתֵּחַ, וְהִפְלִיג, וּלְסוֹף יָמִים הִרְגִּישׁ הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁלֹּא הָיָה סָגוּר בְּמַפְתֵּחַ וְהוֹדִיעַ הַדָּבָר לַיְּהוּדִי, מֻתָּר. הוֹאִיל וְלֹא יָדַע הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁמַּפְלִיג הַיִּשְׂרָאֵל, מֻרְתֶּת וְלֹא נָגַע (תשובת הרא״ש כלל י״ט סימן י״ג).

ט בַּיִת שֶׁיֵּשׁ לְיִשְׂרָאֵל בּוֹ יַיִן, וְעוֹבֵד כּוֹכָבִים דָּר לְמַטָּה וְיִשְׂרָאֵל בָּעֲלִיָּה, וַאֲרֻבָּה מֵהָעֲלִיָּה לַבַּיִת, וְיָצְאוּ שְׁנֵיהֶם בְּכֶהָלָה לִרְאוֹת חָתָן אוֹ הֶסְפֵּד, וְחָזַר הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים וְסָגַר הַפֶּתַח וְאַחַר כָּךְ בָּא הַיִּשְׂרָאֵל, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין לַיִּשְׂרָאֵל מַעֲבָר אֶלָּא דֶּרֶךְ הַבַּיִת וְאִי אֶפְשָׁר לַעֲבֹר שֶׁלֹּא יִרְאֶנּוּ, חֲרֵי הַיַּיִן הַפָּתוּחַ שֶׁבְּבֵית הַיִּשְׂרְאֵלִי בְּהֶתֵּרוֹ, שֶׁלֹּא סָגַר הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים אֶלָּא עַל דַּעַת שֶׁכְּבָר נִכְנַס הַיִּשְׂרָאֵל לְבֵיתוֹ וְלֹא נִשְׁאַר אָדָם בַּחוּץ, וְכִמְדֻמֶּה לוֹ שֶׁהוּא קָדָמוֹ. הַגָּה: וְדַוְקָא שֶׁיָּצְאוּ בְּכֶהָלָה וְחָזְרוּ, דְּאֶפְשָׁר לוֹמַר שֶׁמִּתּוֹךְ בֶּהָלָתוֹ חָזַר וְלֹא דִּקְדֵּק יָפָה בִּכְנִיסַת יִשְׂרָאֵל; אֲבָל שֶׁלֹּא בְּכֶהָלָה, הַיַּיִן אָסוּר (בית יוסף בשם תרומת״ד).

י עוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁשָּׁמַע קוֹל שַׁאֲנַת אֲרָיֵה, וּמִפַּחְדּוֹ נֶחְבָּא בֵּין הֶחָבִיּוֹת יַיִן וְסָגַר הַדֶּלֶת אַחֲרָיו, מֻתָּר אֲפִלּוּ הֵן פְּתוּחוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהוּא אוֹמֵר: שֶׁמָּא יִשְׂרָאֵל אַחֵר נֶחְבָּא כָּאן, וְיִרְאֶה אוֹתִי כְּשֶׁאֶגַּע.

יא גַּנָּבִים שֶׁנִּכְנְסוּ לְמַרְתֵּף וּפָתְחוּ חָבִיּוֹת יַיִן. אִם רֹב גַּנָּבֵי הָעִיר עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, אָסוּר. וְאִם רֻבָּן יִשְׂרָאֵל, מֻתָּר. וְאִם רַבָּן יִשְׂרָאֵל, מֻתָּר בִּשְׁתָיָה וּמֻתָּר בַּהֲנָאָה. וְאִם יֵשׁ לַיְּהוּדִים שְׁכוּנָה לְבַדָּם, שֶׁאֵין דֶּרֶךְ הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים מִפְּסִיקָתָהּ, הוֹלְכִים אַחַר רֹב בְּנֵי הַשְׁכוּנָה, אַף עַל פִּי שֶׁרֹב בְּנֵי הָעִיר עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים. וּבְמָקוֹם שֶׁרְגִילִים לְהַצְנִיעַ מָמוֹן בְּחָבִיּוֹת וּמַנִּיחִים אוֹתָם בֵּין חָבִיּוֹת יַיִן, אֲפִלּוּ אִם רֹב גַּנָּבֵי הָעִיר עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, מֻתָּר, דְּשֶׁמָּא לֹא בָּאוּ, אֶלָּא בִּשְׁבִיל הַמָּמוֹן וּכְשֶׁרָאוּ שֶׁהוּא יַיִן לֹא נָגְעוּ בּוֹ. הַגָּה: וְכָל זֶה מַיְרֵי שֶׁרַאינוּ רְעוּתָא, כְּגוֹן שֶׁהָיוּ תְּחִלָּה סְתוּמוֹת וְנִפְתְּחוּ, אֲבָל אִם הָיוּ סְתוּמוֹת, וְנִמְצְאוּ סְתוּמוֹת, אוֹ שֶׁהָיוּ כֻּלָּם פְּתוּחוֹת וְלֹא נִמְצָא בָּהֶם רְעוּתָא, הַכֹּל שָׁרֵי (בבית יוסף ריב״ש סי׳ תכ״ד ופרדכי ואגודה והאג״ן), דְּסְתָם גַּנָּב אֵינוֹ לוֹקֵחַ יַיִן. וְאִם הָיָה בְּמִקְצָתָן רְעוּתָא, וְנִפְתְּחוּ הָאֲחֵרִים שֶׁאֵין אָנוּ רוֹאִים בָּהֶן רְעוּתָא, הַכֹּל שָׁרֵי (בבית יוסף ופרדכי ס״פ ר״י תשובת מוהר״ם). וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁכָּל זֶה מַיְרֵי שֶׁיֵּשׁ גַּנָּבִים יְדוּעִים מִן הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים (כן משמע בפרדכי פר״י והביאו הבית יוסף), אֲבָל אִם יְדוּעַ גַּנָּב אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, וּמַעוֹבֵד כּוֹכָבִים אֵינוֹ יָדוּעַ, תָּלִינַן בְּיִשְׂרָאֵל הַיָּדוּעַ. וְעַיִן לְעֵיל סִימָן קכ״ח עוֹד מְדִינִים אֵלּוּ.

יב חַיִל שֶׁנִּכְנַס לָעִיר וְנִכְנַס לְבֵית יִשְׂרָאֵל. בְּשָׁעַת שָׁלוֹם, חָבִיּוֹת פְּתוּחוֹת, אֲפִלּוּ הֵן פְּקוּקוֹת, אֲסוּרוֹת, וּסְתוּמוֹת בִּמְגוּפָּה שֶׁל טִיט, מֻתָּרוֹת. וּבְשָׁעַת מִלְחָמָה, אֵלּוּ וְאֵלּוּ מֻתָּרוֹת. וְדַוְקָא בִּפְתוּחוֹת מִתְּחִלָּתָן, אֲבָל סְתוּמוֹת שֶׁנִּפְתְּחוּ, חַיְשִׁינַן לְהוּ.

יג עוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁנִּמְצָא עוֹמֵד אֵצֶל הַגַּת, אִם יֵשׁ בָּהּ טוֹפֵחַ עַל מְנַת לְהַטְפִּיחַ (פי׳ שֶׁהֵכִין הַנַּעֲשִׂית לָהֶם בְּמַגְּעוֹ תַּחֲזֹר וְתַעֲשֶׂה לָהֶם גַּם יָד אַחֶרֶת), צָרִיךְ הֲדָחָה וְנִגּוּב. וְאִי לֹא, בַּהֲדָחָה סָגֵי.

יד זוֹנָה עוֹבֶדֶת כּוֹכָבִים בִּמְסִבַּת יִשְׂרָאֵל, הַיַּיִן מֻתָּר, שֶׁאֵינָם מַנִּיחִים אוֹתָהּ לְנַסֵּךְ. אֲבָל זוֹנָה יִשְׂרְאֵלִית בִּמְסִבַּת עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, יֵינָהּ שֶׁל הַזּוֹנָה גַּם כֵּן אָסוּר.

טו הִנִּיחַ יַיִן בְּבֵיתוֹ בְּחַלּוֹן פָּתוּחַ, וּבָא עוֹבֵד כּוֹכָבִים וְהִכְנִיס שָׁם זוֹנָה וְסָגַר הַדֶּלֶת אַחֲרָיו, וְאַחַר כָּךְ בָּא הַיִּשְׂרָאֵל וּמָצָא יֵינוֹ כְּמוֹ שֶׁהִנִּיחוֹ, מֻתָּר.

טז חָצֵר שֶׁחֲלוּקָה בְּרָאשֵׁי יְתֵדוֹת בֵּין יִשְׂרָאֵל לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים, אַף עַל פִּי שֶׁחֶבְיוֹת פְּתוּחוֹת עוֹמְדוֹת סָמוּךְ לְחֶלְקוֹ שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים תּוֹךְ פִּשּׁוּט יָדָיו, מֻתָּרוֹת. וְכֵן אִם הָיָה גָּבוֹהַּ שֶׁל יִשְׂרָאֵל לְמַעְלָה מִגָּבוֹהַּ שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים, וַחֲלוּקִים בִּיתֵדוֹת, מַנִּיחַ שָׁם יֵינוֹ אַף עַל פִּי שֶׁיָּדוֹ מַגַּעַת שָׁם.

יז חָבִית שֶׁל יַיִן שֶׁצָּפָה בַּנָּהָר וְנִמְצְאָה כְּנֶגֶד עִיר שֶׁרֻבָּהּ יִשְׂרָאֵל, אִם יֵשׁ בַּנָּהָר מִכְשׁוֹלוֹת וְסָכָר (פרוש סְתִימָה) אֲנַמֵּי מַיִם שֶׁהָיוּ מַעֲמִידִים אוֹתָהּ אִלּוּ בָּאָה מִמָּקוֹם אַחֵר, מֻתָּרוֹת, שֶׁאֵין לְתָלוֹתָהּ אֶלָּא בָּעִיר שֶׁנִּמְצֵאת כְּנֶגְדָּהּ. וְאִם אֵין בַּנָּהָר סֶכֶר אֲנַמֵּי מַיִם, אֲסוּרָה, שֶׁאָנוּ תּוֹלִים אוֹתָהּ בְּרֹב הַסְּבִיבוֹת שֶׁהֵם עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים. וְאִם נִמְצֵאת כְּנֶגֶד עִיר שֶׁרֻבָּהּ עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, אִם רֹב הַסְּבִיבוֹת יִשְׂרָאֵל וְיכוֹלָה לָבֹא שָׁם דֶּרֶךְ יַבָּשָׁה שֶׁלֹּא תִּטְבַּע, מֻתֶּרֶת, אֲפִלּוּ קְרוֹבָה הַרְבֵּה לְעִיר שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, עַד שֶׁמּוֹכִיחַ קְרָבָתָהּ שֶׁהִיא שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, מַנִּיחִים הַקָּרוֹב וְהוֹלְכִים אַחַר הָרֹב. וְאִם לָאו, הַיַּיִן אָסוּר בַּהֲנָאָה וְהַקַּנְקַן הוּא שֶׁל מוֹצְאוֹ. וְאִם בָּא יִשְׂרָאֵל וְנָתַן בָּהּ סִימָן, אַף הַיַּיִן מֻתָּר, וַחֲרֵי הוּא שֶׁל מוֹצְאוֹ, דְּכֵיוָן דְּרֵבָּהּ עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, נִתְיָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים. וְדַוְקָא שֶׁהִיא סְתוּמָה בִּפְקָק, אֲבָל פְּתוּחָה לְגַמְרֵי, הַיַּיִן אָסוּר דְּחִישִׁינַן שֶׁמָּא נָגְעוּ בּוֹ (כך משמע מהר״ן פא״מ וכן הוא בתא״ו נ״י).

יח חָבִית שֶׁל יַיִן שֶׁנִּמְצֵאת בְּכַרְמוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְיֵשׁ כְּרָמִים אֲחֵרִים שֶׁל יִשְׂרָאֵל סְמוּכִים, וּכְרָמִים רַבִּים מֵהֶם שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים סְבִיבוֹתֵיהֶם, אַף עַל פִּי שֶׁרְחוֹקִים מִשֶּׁל יִשְׂרָאֵל, הֶחָבִית אֲסוּרָה, דְּאָזְלִינַן בָּתַר רֻבָּא אַף עַל גַּב דְּאִכָּא קוֹרְבָא דְּמוּכָח דְּשֶׁל יִשְׂרָאֵל הָיְתָה. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר כְּשֶׁאֵין שָׁם שֶׁל יִשְׂרָאֵל אֶלָּא אוֹתוֹ כֶּרֶם. וְהוּא הַדִּין לְהָקֵל, כְּגוֹן שֶׁנִּמְצָא בְּכַרְמוֹ שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ כְּרָמִים אֲחֵרִים שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, אִי אִכָּא כְּרָמִים שֶׁל יִשְׂרָאֵל

רַבִּים מֵהֶם, אֲפִלּוּ רְחוֹקִים מֵהֶם, הוֹלְכִים לְהָקֵל. וְהוּא שֶׁיּוֹשֶׁבֶת בֵּין הֶהָרִים שֶׁאֵינוֹ מַעֲבָר לְעוֹבְרֵי דְּרָכִים, הָא לָאו הָכֵי אֲסוּרָה, שֶׁרֹב עוֹבְרֵי דְּרָכִים עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים הֵם וְשָׁמָא מֵהֶם נָפַל. וְהָנֵי מִלֵּי בְּבַקְבּוּק, אֲבָל חָבִית שֶׁאֵין דֶּרֶךְ עוֹבְרֵי דְּרָכִים לְהוֹלִיךְ כַּיּוֹצֵא בּוֹ, אֵין תּוֹלִים בָּהֶם.

יט נוֹדוֹת יַיִן שֶׁנִּמְצְאוּ מֻשְׁלָכִים בַּדֶּרֶךְ, אִם רֹב שׁוֹפְכֵי יַיִן יִשְׂרָאֵל, מֻתָּרִים, אִם הֵם נוֹדוֹת גְּדוֹלִים. אֲבָל אִם הֵם קְטַנִּים שֶׁדֶּרֶךְ עוֹבְרֵי דְּרָכִים לְהוֹלִיךְ כַּיּוֹצֵא בָּהֶם, אֲסוּרִים, שֶׁאָנוּ תּוֹלִים בָּהֶם שֶׁרֻבָּם עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים. וְאִם הָיוּ גְּדוֹלִים וּקְטַנִּים, מֻתָּרִים כֻּלָּם, שֶׁהַגְּדוֹלִים מוֹכִיחִים עַל הַקְּטַנִּים שֶׁהֵם מִשּׁוֹפְכֵי יַיִן, וַהֲרֵי רֻבָּם יִשְׂרָאֵל, וְהַקְּטַנִּים לְהַכְרִיעַ הַמַּשָּׂא בָּאוּ.

כ יִשְׂרָאֵל שֶׁיֵּשׁ לוֹ יַיִן בָּאוֹצָר שֶׁלּוֹ וּפָתַח הָאוֹצָר סָגוּר בְּמַפְתֵּחַ אֶחָד, וּמָצָא הַפָּתַח פָּתוּחַ וְעוֹבֵד כּוֹכָבִים אֶחָד מוֹדֶה שֶׁהוּא פָּתְחוֹ לִשְׁאֹב מַיִם מִבּוֹר שֶׁבָּאוֹצָר כְּדֵי לִבְנוֹת בֵּיתוֹ, מֻתָּר. הַגָּה: בַּעַל הַבַּיִת שֶׁאָמַר לִשְׁפְּחָתוֹ לְהָכִין הַשֻּׁלְחָן וּמָצָא יַיִן עַל שֻׁלְחָנוֹ, וְשִׁפְחָתוֹ הָעוֹבֶדֶת כּוֹכָבִים אוֹמֶרֶת שֶׁלָּקְחָה הַיַּיִן מִמַּרְתֵּפוֹ שֶׁבּוֹ יַיִן הַרְבֵּה, הַיַּיִן שֶׁבַּמַּרְתֵּף שָׁרֵי, דְּאֵין הָעוֹבֶדֶת כּוֹכָבִים נֶאֱמֶנֶת, וְאֵימַר בְּמָקוֹם אַחֵר לָקְחָה (תשובת הפרדכי פ' ר"י), וְשֶׁעַל הַשֻּׁלְחָן אָסוּר. וְכֵן בְּאַחַת שֶׁטָּמְנָה מִפְּתֵחַ מַרְתֵּף שֶׁלָּהּ, (ולא מצאה במקומה), וּמְצָאָה כַּד יַיִן טָמוּן (כמהרן), וְאוֹמֶרֶת שִׁפְחָה עוֹבֶדֶת כּוֹכָבִים שֶׁהִיא לָקְחָה הַיַּיִן (כן הגיה) שֶׁבַּמַּרְתֵּף, שָׁרֵי, וְאֵין הַשִּׁפְחָה נֶאֱמֶנֶת (שם ואגודה והמפתח אשר"י). אֲבָל גַּנָּבִים שֶׁנִּכְנְסוּ לַמַּרְתֵּף וּמָשְׁכוּ יַיִן וְהִנִּיחוּ הַבְּרָזוֹת פְּתוּחוֹת, וְנִמְצְאוּ אַחַר כָּךְ הַבְּרָזוֹת סְתוּמוֹת, וְאָמְרָה שִׁפְחָה עוֹבֶדֶת כּוֹכָבִים שֶׁהִיא סְתָמָתָן, כֵּיוָן שֶׁנִּתְיַחֲדָה הָעוֹבֶדֶת כּוֹכָבִים עִם הַיַּיִן וְאֵינָהּ נִתְפֶּסֶת כְּגַנָּב, וְאֹכֶא רַגְלַיִם לַדָּבָר שֶׁהִיא סְתָמָתָן, הַיַּיִן אָסוּר (פרדכי סוף פ' ר"י). מיהו בַּזְּמַן הַזֶּה דְּאֵין הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים מְנֻסָּכִים, שָׁרֵי, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל סִימָן קכ"ג וקכ"ד.

סימן קל

א מֻתָּר לְהַפְקִיד וְלִשְׁלֹחַ יַיִן בְּיַד עוֹבֵד כּוֹכָבִים, אִם הוּא חָתוּם בְּחוֹתָם בְּתוֹךְ חוֹתָם אוֹ מַפְתֵּחַ וְחוֹתָם. וְהָנֵי מִלֵּי בְּחָבִית שֶׁל חֶרֶס, אֲבָל לֹא בְּחָבִית שֶׁל עֵץ, מִפְּנֵי שֶׁיְּכוֹלִין לְהוֹצִיא יַיִן מִבֵּין הַנְּסָרִים וְלֹא יַרְגִּישׁוּ, וְכָל שֶׁכֵּן בְּנוֹדוֹת, שֶׁבְּקַל יְכוֹלִים לְהוֹצִיא יַיִן מִבֵּין הַתְּפִירוֹת. וְאֵין לָהֶם תַּקָּנָה, אֶלָּא שֶׁיְּכַנִּיס כָּל הֶחָבִיּוֹת שֶׁל עֵץ אוֹ כָּל הַנֹּאד בְּשַׂק שֶׁאֵין בּוֹ תְּפִירָה מִבַּחוּץ, וַיַּחְתֹּם פִּי הַשַּׂק. הַגָּה: וְיֵשׁ מַתִּירִין אֲפִלּוּ בְּחָבִית שֶׁל עֵץ, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא יוֹצִיא בֵּין הַנְּסָרִים (פרדכי ריש פרק א"ע ובית יוסף בשם ס"ה ופמ"ג ורשב"א ובא"ז האראך), וְכֵן נוֹהֲגִין, וּבִלְבַד שֶׁיְּזַהֵר שֶׁיִּהְיֶה הַמְּגוּפָּה נִסְתָּם כָּרָאוּי, וְכֵן שֶׁלֹּא יִהְיֶה שָׁם בְּרָזָא, רַק יַחְתֹּךְ כָּל הַבְּרָזוֹת וְיָשִׂים עוֹר עַל הַמְּגוּפָּה, וְהַבְּרָזָא קָבוּעַ בְּמִסְמְרוֹת, וְיִכְתֹּב אוֹתִיּוֹת חֲצִין עַל הָעוֹר וְחֶצְיָן עַל הַבְּרָזוֹת, שֶׁאִם יַגְבִּיהַּ הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים הָעוֹר לֹא יֵדַע לַחֲזֹר וּלְכַוֵּן הָעוֹר כְּבִתְחִלָּה (פרדכי פרי"ו ובית יוסף בשם תוספות). וְאִם מָצָא סָפִין בְּחָבִית שֶׁהוֹצִיא יַיִן בֵּין הַנְּסָרִים, עַיֵּן לְעֵיל סי' קכ"ד.

ב אִם הִפְקִיד בְּיַד עוֹבֵד כּוֹכָבִים בְּחוֹתָם אֶחָד, אָסוּר בְּשִׁתְיָה וּמֻתָּר בַּהֲנָאָה, וְהוּא שֶׁיְּחֻדַּד לוֹ קֶרֶן זָוִית. הַגָּה: וְיֵשׁ שֶׁכָּתְבוּ דְּבְדִיעֲבַד יֵשׁ לְהַתִּיר אֲפִלּוּ בְּחוֹתָם אֶחָד (בית יוסף לדעת רבינו חם ובאו"ז פלל כ"ב) וְאֵין צָרִיךְ לְהַכִּיר חוֹתָמוֹ, אֶלָּא אִם כֵּן רוֹאֶה שֶׁחוֹתָמוֹ מְקֻלְקָל אָז אָסוּר (ג"י שם), אֲבָל אֵין צָרִיךְ לִבְדֹּק אַחַר זֶה, וְכֵן נוֹהֲגִין לְהָקֵל וְעַיֵּן לְעֵיל סִימָן קי"ח.

ג יַיִן מְבֻשָּׁל שֶׁלָּנוּ, וְכֵן יַיִן שֶׁלָּנוּ שֶׁעֵרְבוּ עִם דְּבָרִים אֲחֵרִים, כְּגוֹן דְּבַשׁ וְשֶׁמֶן, וְכֵן חֹמֶץ שֶׁלָּנוּ, מֻתָּר לְהַפְקִיד בְּיַד עוֹבֵד כּוֹכָבִים בְּחוֹתָם אֶחָד.

ד כֵּיצַד הוּא חוֹתָם בְּתוֹךְ חוֹתָם, סָתַם הֶחָבִית בִּכְלִי שֶׁאֵינוֹ מְהֻדָּק כְּדֶרֶךְ שֶׁסּוֹתְמִין כָּל אָדָם, וְטָח בְּטִיט, חֲרֵי זֶה חוֹתָם אֶחָד. הָיָה כְּלִי מְהֻדָּק, וְטָח עָלָיו מִלְמַעְלָה, חֲרֵי זֶה חוֹתָם בְּתוֹךְ חוֹתָם. וְכֵן אִם צָר פִּי הַנֹּאד, חֲרֵי זֶה חוֹתָם אֶחָד. הָפַךְ פִּי הַנֹּאד לְתוֹכוֹ וְצָר עָלָיו, חֲרֵי זֶה חוֹתָם בְּתוֹךְ חוֹתָם. וְכֵן כָּל שִׁנּוּי שֶׁמְּשַׁנֶּה מִדְּבָרִים שֶׁאֵין דֶּרֶךְ כָּל אָדָם, חֲרֵי הֵם כְּחוֹתָם אֶחָד, וְהַטִּיחָה אוֹ הַקְּשִׁירָה חוֹתָם שֵׁנִי.

ה שְׁנֵי קְשָׁרִים מְשֻׁנִּים חֲרֵי כִּשְׁנֵי חוֹתָמוֹת.

ו שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת חֲרֵי כִּשְׁנֵי חוֹתָמוֹת. וְהַדְּפוּסִים, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם כַּמָּה אוֹתִיּוֹת, לֹא חֲשִׁיבִי אֶלָּא כְּחוֹתָם אֶחָד, כֵּיוָן שֶׁקּוֹבְעִין אוֹתָם בְּבַת אַחַת. וּבְמָקוֹם שֶׁמְּצוּיִים מוּמָרִים וְעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים שֶׁיּוֹדְעִים לִכְתֹּב, אֵין כְּתָב סִימָן, אֶלָּא לְמִי שֶׁמַּכִּיר הַכְּתָב.

ז מַפְתֵּחַ וְחוֹתָם אֶחָד חֲרֵי כִּשְׁנֵי חוֹתָמוֹת.

ח חֻתָּמוֹ בִּשְׁנֵי חוֹתָמוֹת וְחָזַר עָלָיו וְלֹא הִכִּירוֹ, אוֹ שֶׁמְּצָאוֹ סָתוּר, אָסוּר. הַגָּה: וְדַוְקָא אִם רוֹאִים שֶׁנִּסְתַּר בְּכַוָּנָה עַל יְדֵי אָדָם, אֲבָל בְּמָקוֹם שֶׁיְּכוֹלִים לִתְלוֹת שֶׁנִּסְתַּר וְנִתְקַלְקֵל מֵעַצְמוֹ אוֹ עַל יְדֵי בְּהֵמָה אוֹ תִּינוֹקוֹת שֶׁלֹּא בְּכַוָּנָה, מֻתָּר בְּדִיעֲבַד (ת"ה סימן ר"ח ובאו"ז פלל כ"ב). וַאֲפִלּוּ אִם נִתְקַלְקֵל בְּכַוָּנָה, יֵשׁ לְהַתִּיר אִם יִשְׂרָאֵל יוֹצֵא וְנִכְנָס תָּמִיד (בית יוסף בשם ס"ה ופמ"ג). אֲבָל אֵינוֹ צָרִיךְ לַחֲזֹר עָלָיו, אֶלָּא אִם כֵּן הוֹדִיעַ לְיִשְׂרָאֵל שֶׁנִּשְׁתַּלַּח לוֹ שֶׁהוּא חָתוּם בִּשְׁנֵי חוֹתָמוֹת, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הוֹדִיעוֹ עִנְיַן חֲתִימוֹתָיו, כֵּיוָן שֶׁמְּצָאוֹ הַיִּשְׂרָאֵל הַשֵּׁנִי חָתוּם בִּשְׁנֵי חוֹתָמוֹת, מֻתָּר. וּמִכָּל מָקוֹם נָכוֹן הַדָּבָר לְהוֹדִיעוֹ צוּרַת הַחוֹתָם, כְּדֵי שֶׁיַּחֲזֹר אַחֲרָיו. הַגָּה: מיהו אִם כָּתַב עָלָיו אוֹתִיּוֹת אֵין צָרִיךְ לְהוֹדִיעוֹ, דִּסְתָם עוֹבֵד כּוֹכָבִים אֵינוֹ בָּקִי לִכְתֹּב אוֹתִיּוֹת (הגר"ח והר"י). וְאִם הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים אוֹמֵר שֶׁהֶחָבִית הָיָה מְטֻפְטָף וְהוּא הִדְקוֹ וְנָגַע בַּיַּיִן, אֵינוֹ נֶאֱמָן לְאָסְרוֹ, וַאֲפִלּוּ נִקַּר עֲדַיִן קָצַת יַיִן מִבַּחוּץ וְיֵשׁ אֲמָתְנוֹת בִּדְבָרָיו (ת"ה סימן ר"ט).

ט יִשְׂרָאֵל שֶׁשָּׂכַר אוֹ קָנָה בַּיִת בַּחֲצֵרוֹ שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים וּמִלְּאוֹ יַיִן, אִם יִשְׂרָאֵל דָּר שָׁם, אַף עַל פִּי שֶׁהִנִּיחַ הַיַּיִן בֶּחָצֵר, וְאֵין עָלָיו לֹא חוֹתָם וְלֹא מַפְתֵּחַ, מֻתָּר. וַאֲפִלּוּ הָיָה גַּם הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים דָּר בְּאוֹתוֹ חָצֵר. אֲבָל אִם לֹא הָיָה יִשְׂרָאֵל דָּר בְּאוֹתָהּ חָצֵר, אִם הָיָה בְּיַד יִשְׂרָאֵל הַמַּפְתֵּחַ וְחוֹתָם, מֻתָּר וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שְׁנֵי

חוֹתָמוֹת; וְאִם לָאו, אַף עַל פִּי שֶׁהַיַּיִן בְּאוֹתוֹ בַּיִת שֶׁשָּׁכַר אוֹ קָנָה, אָסוּר אִם הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים דָּר בֶּחָצֵר. וְאִם אֵינוֹ דָּר בֶּחָצֵר, מֻתָּר, אֶלָּא אִם כֵּן נִמְצָא עוֹמֵד בְּצַד הַיַּיִן.

י בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּשׁוֹכֵר אוֹ לוֹקֵחַ בַּיִת בַּחֲצֵרוֹ שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים. אֲבָל בַּחֲצֵרוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל מַמָּשׁ, שֶׁלֹּא לְקָחוֹ וְלֹא שְׂכָרוֹ מֵעוֹבֵד כּוֹכָבִים, אֲפִלּוּ הָיָה עוֹבֵד כּוֹכָבִים דָּר בְּאוֹתוֹ חָצֵר וְאֵין יִשְׂרָאֵל דָּר בּוֹ, מֻתָּר, וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין מַפְתֵּחַ וְחוֹתָם בְּיַד יִשְׂרָאֵל, לְפִי שֶׁאֵין לוֹ בָּהּ שׁוּם שַׁיְכוּת, וַאֲפִלּוּ נִמְצָא עוֹמֵד בְּצַד הַיַּיִן, שֶׁחֲרֵי מִכָּל מָקוֹם נִתְפַּס עָלָיו כְּגַנָּב. וְהָנֵי מִלֵּי בַּיּוֹם, אֲבָל בַּלַּיְלָה אָסוּר. הגָּה: וְדַוְקָא בְּכִי הַאי גַּוְנָא יֵשׁ לְאָסְרוֹ בַּלַּיְלָה, אֲבָל בִּשְׁאָר מְקוֹמוֹת דְּאָמְרִינַן לְעֵיל סִימָן קכ״ח וְקכ״ט דְּהָעוֹבֵד כּוֹכָבִים מְרַחֵת, אֵין חִלּוּק בֵּין יוֹם לְלַיְלָה, וְשָׁאנֵי הָכָא הוֹאִיל וְהָעוֹבֵד כּוֹכָבִים יֵשׁ לוֹ שַׁיָּכוּת בֶּחָצֵר וּמִסְתָּמָא נוֹעֲלוֹ בַּלַּיְלָה הוֹאִיל וְאֵין יִשְׂרָאֵל דָּר שָׁם, וְאֵינוֹ מְרַחֵת כְּלָל הַאי, וְלָכֵן אֲפִלּוּ בַּיּוֹם אִם נָעַל וְאֵין חוֹר אוֹ סֶדֶק שֶׁיְּכוֹלִין לִרְאוֹת הַיַּיִן, אָסוּר. אֲבָל עַל יְדֵי חוֹר וְסֶדֶק, מֻתָּר בַּיּוֹם, אֲפִלּוּ נָעַלוֹ בְּוַדַּאי, וּבַלַּיְלָה אָסוּר בִּכְהַאי גַּוְנָא, אֲפִלּוּ מִסְתָּמָא, וְזֶהוּ הַחִלּוּק שֶׁבֵּין יוֹם לַלַּיְלָה.

סימן קלא

א יִשְׂרָאֵל שֶׁעָשָׂה יֵינוֹ שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים בְּטָהֳרָה כְּדֵי שֶׁיְּהֵא מֻתָּר לְיִשְׂרָאֵל, בֵּין שֶׁמְּכָרוֹ לְיִשְׂרָאֵל וְלֹא פָּרַע לוֹ מָעוֹת, בֵּין שֶׁלֹּא מְכָרוֹ לוֹ, אֶלָּא שֶׁהוּא מְטַהֲרוֹ כְּדֵי לְמָכְרוֹ עַל יָדוֹ לְיִשְׂרְאֵלִים, אִם נְתָנוֹ יִשְׂרָאֵל בַּחֲצֵרוֹ שֶׁל אוֹתוֹ עוֹבֵד כּוֹכָבִים עַצְמוֹ וְהַיִּשְׂרְאֵל דָּר בֶּחָצֵר, מֻתָּר אֲפִלּוּ בְּלֹא חוֹתָם, אֲפִלּוּ אִם הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים גַּם כֵּן דָּר שָׁם. וְאִם אֵין יִשְׂרָאֵל דָּר בְּאוֹתָהּ חָצֵר, אִם דָּר יִשְׂרָאֵל בְּאוֹתָהּ הָעִיר וְהַבַּיִת שֶׁהַיַּיִן בּוֹ פָּתוּחַ לִרְשׁוּת הָרַבִּים, מֻתָּר אִם יֵשׁ לְיִשְׂרָאֵל מַפְתֵּחַ וְחוֹתָם וּבְדִיעֲבַד אֲפִלּוּ בְּחוֹתָם אֶחָד כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל סִי׳ ק״ל. וְאִם אֵין הַבַּיִת פָּתוּחַ לִרְשׁוּת הָרַבִּים, אַף עַל פִּי שֶׁיִּשְׂרָאֵל דָּר בָּעִיר, אוֹ בְּעִיר שֶׁכֻּלָּהּ עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים אֲפִלּוּ הַבַּיִת פָּתוּחַ לִרְשׁוּת הָרַבִּים, אָסוּר אֲפִלּוּ בְּחוֹתָם תּוֹךְ חוֹתָם, עַד שֶׁיְּהֵא יִשְׂרָאֵל יוֹשֵׁב וּמְשַׁמֵּר. וְיוֹצֵא וְנִכְנָס, חֲרֵי הוּא כְּיוֹשֵׁב וּמְשַׁמֵּר. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, כְּשֶׁהַיַּיִן בְּבֵית הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים בְּעָלְיָו, אֲבָל אִם נְתָנוֹ בְּבֵית עוֹבֵד כּוֹכָבִים אַחֵר, מֻתָּר בְּמַפְתֵּחַ וְחוֹתָם, וְהוּא שֶׁלֹּא יְהֵא עוֹבֵד כּוֹכָבִים הָאַחֵר כָּפוּף תַּחַת יַד הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים בַּעַל הַיַּיִן, שֶׁאִם הוּא כָּפוּף תַּחְתָּיו בְּעִנְיָן שֶׁאִם יָבֹא לִגַּע בַּיַּיִן אֵינוֹ רַשַּׁאי לִמְחוֹת בּוֹ, הֲוֵי כְּאִלּוּ הוּא בִּרְשׁוּת בַּעַל הַיַּיִן. וְאִם רוֹכְלֵי יִשְׂרָאֵל רְגִילִין לָבֹא לָעִיר, וְאֵין לָהּ חוֹמָה, דְּלָתַיִם וּבְרִיחַ, בְּעִנְיָן שֶׁיְּכוֹלִים לָבֹא לְשָׁם בְּכָל שָׁעָה שֶׁיִּרְצוּ, חָשׁוּב כְּיִשְׂרָאֵל דָּרִים שָׁם. וְאִם הַבַּיִת פָּתוּחַ לָאַשְׁפָּה אוֹ שֶׁיֵּשׁ בְּחָצֵר כְּנֶגֶד פֶּתַח הַבַּיִת חַלּוֹן פָּתוּחַ לִרְשׁוּת הָרַבִּים, אוֹ שֶׁיֵּשׁ לְיִשְׂרָאֵל דֶּרֶךְ כְּנֶגֶד פֶּתַח הַבַּיִת, חָשׁוּב כְּפָתוּחַ לִרְשׁוּת הָרַבִּים. וּכְבָר נִתְבָּאֵר סוֹף סִי׳ ק״ל דְּחַלּוֹן פָּתוּחַ לֹא מְהָנֵי רַק בַּיּוֹם וְלֹא בַּלַּיְלָה (רַאֲב״ד וְהַגָּהַת אֲשֵׁר״י מִמְּהַרְר״ח ס״פ ר׳ יִשְׁמָעֵאל וְתוֹס׳ שָׁם). וְאִם כָּתַב הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים לְיִשְׂרָאֵל: הִתְקַבַּלְתִּי, אִם כְּשֶׁיָּבֹא יִשְׂרָאֵל לְהוֹצִיאוֹ אֵינוֹ מְעַכֵּב עָלָיו, חֲרֵי הוּא כְּיֵינוֹ, וּמֻתָּר בְּמַפְתֵּחַ וְחוֹתָם, וּבְדִיעֲבַד אֲפִלּוּ בְּחוֹתָם א׳, אֲפִלּוּ בְּעִיר שֶׁכֻּלָּהּ עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים. וְאִם כְּשֶׁבָּא יִשְׂרָאֵל לְהוֹצִיאוֹ אֵינוֹ מַנִּיחוֹ עַד שֶׁיִּתֵּן לוֹ מְעוֹתָיו, דִּינוֹ כְּאִלּוּ לֹא כָּתַב הִתְקַבַּלְתִּי. הגָּה: וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁבְּחוֹתָם תּוֹךְ חוֹתָם מֻתָּר בְּכָל עִנְיָן (טור בְּשֵׁם בַּעַל הַתְּרוּמוֹת). וְיֵשׁ לְסָמֹךְ עָלָיו, לְהַתִּירוֹ בַּהֲנָאָה אֲבָל לֹא בִּשְׁתִיָּה (ר״ן בְּתְשׁוּבָה).

ב עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים שֶׁקּוֹנִים יַיִן מִיִּשְׂרָאֵל וּמַחְתִּימִין אוֹתוֹ חוֹתָם בְּתוֹךְ חוֹתָם וּמוֹלִיכִין אוֹתוֹ כַּמָּה יָמִים בִּסְפִינָה לְבַדָּם, מֻתָּר. הגָּה: יִשְׂרָאֵל וְעוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁשָּׁהֲרוּ יֵינוֹ שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים אֶחָד בְּשֻׁתָּפוּת, וְהַמַּפְתֵּחַ בְּיַד יִשְׂרָאֵל, אִם יֵשׁ עַל הַיַּיִן עוֹד חוֹתָם אֶחָד הֲוֵי חוֹתָם בְּתוֹךְ חוֹתָם, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל סִימָן ק״ל, וְלֹא חַיְשִׁינַן לְשֻׁתָּפוּת הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים (תְּשׁוּבַת רַשְׁב״א וְעַיֵּן בְּבֵית יוֹסֵף סוֹף סִימָן ק״ל).

סימן קלב

א עוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁנָּגַע בְּיַיִן שֶׁלָּנוּ, אַף עַל פִּי שֶׁאָסוּר בַּהֲנָאָה, מֻתָּר לְקַח דָּמָיו מֵאוֹתוֹ הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁאָסְרוּ, אוֹ אוֹתוֹ הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים יִמְכְּרֶנּוּ וְיִתֵּן דָּמָיו לְיִשְׂרָאֵל. וְאִם מְכָרוֹ הַיִּשְׂרָאֵל לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים אַחֵר, אִם נָתַן לוֹ הַמָּעוֹת קֹדֶם שֶׁיִּתֵּן לוֹ הַיִּשְׂרָאֵל הַיַּיִן, הַמָּעוֹת אֲסוּרִים בַּהֲנָאָה. וְאִם לָקַח הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים הַיַּיִן תְּחִלָּה, וְאַחַר כָּךְ נָתַן הַמָּעוֹת לַיִּשְׂרָאֵל, יֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר, שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁלְּבַעַל הַיַּיִן שֶׁמְּכָרוֹ אֲסוּרִים בַּהֲנָאָה, לַאֲחֵרִים מֻתָּרִים. הגָּה: וְכָל זֶה לֹא מַיְרֵי אֶלָּא בְּעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים שֶׁמְּנַסְּכִין, אֲבָל בְּזַמַּן הַזֶּה כָּל מַגָּע שֶׁלָּהֶם אֵינוֹ אוֹסֵר רַק בִּשְׁתִיָּה (רש״י בְּשֵׁם הַגְּאוֹנִים), כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל סִימָן קכ״ג.

ב יִשְׂרָאֵל שֶׁמָּכַר יֵינוֹ לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים, פָּסַק עַד שֶׁלֹּא מָשַׁךְ, דָּמָיו מֻתָּרִים, שֶׁמִּשֶּׁפָּסַק סָמְכָה דַּעְתּוֹ, וּמִשֶּׁמָּשַׁךְ קָנָה, וְיַיִן נָסָךְ אֵינוֹ נַעֲשֶׂה עַד שֶׁיִּגַּע בּוֹ, נִמְצָא בִּשְׁעַת מִכִּירָה הָיָה מֻתָּר. אֲבָל אִם מָשַׁךְ הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים הַיַּיִן עַד שֶׁלֹּא פָּסַק, דָּמָיו אֲסוּרִים, שֶׁהֲרֵי לֹא סָמְכָה דַּעְתּוֹ אַף עַל פִּי שֶׁמָּשַׁךְ, וּמֵאַחַר שֶׁבָּא לִרְשׁוּת הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים, אֵין הַיִּשְׂרָאֵל נִזְהָר בּוֹ וְיֵשׁ לַחוּשׁ שֶׁנָּגַע, וְנִמְצָא שֶׁכְּשֶׁנָּגַע עֲדַיִן לֹא סָמְכָה דַּעְתּוֹ לְקַח, וְנֶאֱסַר הַיַּיִן בִּנְגִיעָתוֹ, וַהֲרֵי זֶה כְּמוֹכֵר סְתָם יֵינָם. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, כְּשֶׁמָּדַד הַיִּשְׂרָאֵל לְכֵלָיו אוֹ לְכֵלָיו שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁאֵין בּוֹ עַכָּבַת יַיִן (טור), אֲבָל אִם מָדַד לִכְלֵי הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁיֵּשׁ בּוֹ עַכָּבַת (פִּי׳ מָקוֹם שֶׁהַיַּיִן מִתְעַכֵּב בּוֹ) יַיִן, אוֹ לִכְלֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁבְּיַד הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים וְהָיָה הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים מְנַדְּנֵד הַכֵּלִי, אִם הָיָה מֻנָּח בַּקַּרְקַע אוֹ שֶׁהָיָה אוֹחֲזוֹ בְּיָדוֹ בָּאֲוִיר, דְּאָז עַל כָּרְחָךְ הוּא מְנַדְּנֵד, צָרִיךְ לִקַּח הַדָּמִים וְאַחַר כָּךְ יִמְדֹּד. הגָּה: מִיהוּ, אִם מָדַד לִכְלֵי שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁיֵּשׁ בּוֹ עַכָּבַת יַיִן, שֶׁאֵינוֹ נֶאֱסָר רַק מִכֹּחַ תַּעֲרוֹבוֹת מְעַט יַיִן שֶׁהָיָה בַּכֵּלִי, דְּדִיעֲבַד כָּלוּ מֵהֶם בַּהֲנָאָה חוֹץ מִדְּמֵי מְעַט הַיַּיִן שֶׁהָיָה בַּכֵּלִי; וַאֲפִלּוּ לְכַתְּחִלָּה אֵינוֹ אָסוּר רַק כְּשֶׁהָיָה מְעַט מֵהַיַּיִן בְּפִי הַכֵּלִי שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים, דְּנֶאֱסָר הַיַּיִן מִיָּד, אֲבָל אִם הָיָה עַכָּבַת יַיִן בְּשׁוּלֵי הַכֵּלִי וְהַכֵּלִי שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים הָיָה עוֹמֵד בַּחֲצֵרוֹ שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים, אוֹ

שֶׁתִּפָּסוֹ בְּיָדוֹ, אוֹ שֶׁעוֹמֵד בִּרְשׁוּת הַמּוֹכֵר; וְאָמַר לוֹ הַמּוֹכֵר: יִקָּנֶה לְךָ כֵּלֶיךָ, מֵתָר, דְּמֵיד שֶׁבָּא לְאָוִיר הַכֵּלִי קָנָאוּ, וְלֹא נֶאֱסַר הַיַּיִן עַד שֶׁנָּגַע בְּעַכֶּבֶת יַיִן שֶׁבְּשׁוּלֵי הַכֵּלִי (הַשּׁוֹבֵר כּוֹכָבִים). וְכֵן אִם מָדְדוּ הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים וְהַגְּבִיהוּ לְקַנּוֹתוֹ, הַכֹּל מֵתָר, דַּהֲרֵי קָנָאוּ תְּחִלָּה לְקֹדֶם שֶׁמָּדַד. אֲבָל אִם לֹא הִגְבִּיהוּ וּמָדַד, דִּינוֹ כְּשֶׁאָר יַיִן הַבָּא מִפֹּחַ עוֹבֵד כּוֹכָבִים, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל סִימָן קכ״ה. וְכָל זֶה לֹא מַיְרֵי אֶלָּא בִּימֵיהֶם, שֶׁהָיוּ הָעוֹבְדֵי כוֹכָבִים מְנַסְּכִים וְאוֹסְרִים בַּהֲנָאָה בְּמַגָּעָן, אֲבָל בַּזְּמַן הַזֶּה שֶׁאֵין הָעוֹבְדֵי כוֹכָבִים מְנַסְּכִים וְאֵין אוֹסְרִין בְּמַגָּעָן רַק בִּשְׁתִיָּה, בְּכָל עִנְיָן מֻתָּר בַּהֲנָאָה. וְכֵן הַמִּנְהָג פָּשׁוּט לְמִכֹּר יַיִן לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים, וְאֵין מַקְפִּידִים בְּכָל אֵלּוּ הַדִּינִים. (הַכֹּל בְּשׁוּר).

ג פּוֹעֲלִים יִשְׂרְאֵלִים שֶׁעָשׂוּ מְלָאכָה אֵצֶל עוֹבֵד כּוֹכָבִים וְשָׁלַח לָהֶם חָבִית שֶׁל יַיִן בִּשְׂכָרָם, אִם עַד שֶׁלֹּא קִבְּלוּהָ בִּשְׂכָרָם, מֻתָּר, שֶׁיֹּאמְרוּ לוֹ: עַד שֶׁאַתָּה שׁוֹלֵחַ לָנוּ חָבִית זוֹ, תְּהֵא שֶׁלְּךָ וְתִתֵּן לָנוּ דָּמִים כְּנֶגְדָּהּ. (ר״ן) וְאִם מִשֶּׁקִּבְּלוּהָ בִּשְׂכָרָם, אָסוּר (רַבֵּנוּ יְרוּחָם וְהַרֹא״שׁ). וְעַיֵּן לְעֵיל סִימָן קכ״ג דְּאַף מִשֶּׁקִּבְּלוּהָ שָׁרֵי בְּזַמַּן הַזֶּה.

ד מִי שֶׁשָּׂכַר פּוֹעֲלִים עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּפָסַק לָהֶם מְזוֹנוֹת, אָסוּר לְהַשְׁקוֹתָם יַיִן נָסְךְ. וְאִם אָמַר לָהֶם: צְאוּ וּשְׁתוּ מֵחֲנָנִי פְּלוֹנִי וַאֲנִי פּוֹרֵעַ, אִם לֹא הִקְדִּים לוֹ דִּינָר, מֻתָּר, אַף עַל פִּי שֶׁיִּחֵד לוֹ דִּינָר וְהוּא בְּעֵין בְּיַד בַּעַל הַבַּיִת. אֲבָל אִם הִקְדִּים לוֹ דִּינָר, אָסוּר. וְדַוְקָא כְּשֶׁאָמַר לוֹ: יְהֵא דִּינָר זֶה בְּיָדְךָ עַד שֶׁתַּשְׁקֶה לַפּוֹעֲלִים וַאֲנִי אֶחֱשֹׁב עִמְּךָ בָּאַחֲרוֹנָה, אֲבָל אִם נָתַנּוֹ לוֹ לְהוֹצִיאוֹ עַכְשָׁו אִם יִצְטָרֵךְ לוֹ, מֻתָּר. וְכֵן מִי שֶׁמְּזַמֵּן עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים אֶצְלוֹ, מֻתָּר לִתֵּן מָעוֹת לְעַבְדּוֹ לִקְנוֹת לָהֶם יַיִן נָסְךְ (כָּל בּוֹ).

ה יִשְׂרָאֵל שֶׁיֵּשׁ לוֹ יַיִן וְצָרִיךְ לִתֵּן מִמֶּנּוּ חֵלֶק יָדוּעַ לַמֶּלֶךְ, יָכוֹל לוֹמַר לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים: פַּיִּס לַמֶּלֶךְ בִּשְׁבִילִי, אַף עַל פִּי שֶׁהָעוֹבֵד כּוֹכָבִים נוֹתֵן יַיִן נָסְךְ, וְהוּא חוֹזֵר וְנוֹתֵן לוֹ דָּמִים. אֲבָל אָסוּר לוֹמַר לוֹ: הֱיֵה בְּמִקּוֹמִי לִתֵּן לַמֶּלֶךְ.

ו שַׂר שֶׁהָיָה מְחַלֵּק יֵינוֹ לָעָם וְלוֹקֵחַ מֵהֶם דָּמָיו, לֹא יֹאמַר יִשְׂרָאֵל לָעוֹבֵד כּוֹכָבִים: הֵא לְךָ ד׳ זוּז וְהַכְנֵס תַּחְתַּי בְּאוֹצַר הַשַּׂר, כְּדֵי שֶׁיִּזְקַח הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים אוֹתוֹ יַיִן שֶׁקָּתָבוֹ בְּשֵׁם הַיִּשְׂרָאֵל וְלִתֵּן הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים הַדָּמִים לַשַּׂר, אֲבָל אוֹמֵר לוֹ: הֵא לְךָ ד׳ זוּז וּמַלְטֵנִי מִן הָאוֹצָר.

ז יִשְׂרָאֵל שֶׁהָיָה נוֹשֶׂה בְּעוֹבֵד כּוֹכָבִים מָנֶה, וְהָלַךְ וּמָכַר אֱלִילִים וְיַיִן נָסְךְ וְהֵבִיא לוֹ דְּמֵיהֶם, הֲרֵי זֶה מֻתָּר. וְאִם אָמַר לוֹ קֹדֶם שֶׁיִּמְכֹּר: הַמְתֵּן לִי עַד שֶׁאֶמְכֹּר אֱלִילִים אוֹ יַיִן נָסְךְ שֶׁיֵּשׁ לִי וְאָבִיא לְךָ, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא סְתָם יֵינָם, וּמָכַר וְהֵבִיא לוֹ, הֲרֵי זֶה אָסוּר, מִפְּנֵי שֶׁהַיִּשְׂרָאֵל רוֹצֶה בְּקִיּוּמוֹ כְּדֵי שֶׁיִּפְרַע מִמֶּנּוּ חוֹבוֹ.

הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּאֵין אִסּוּר זֶה שֶׁל רוֹצֶה בְּקִיּוּמוֹ אֶלָּא דַּוְקָא אִם אֵינוֹ יָכוֹל לְהַפְרַע מִמָּקוֹם אַחֵר, אֲבָל אִם יוּכַל לְהַפְרַע מִמָּקוֹם אַחֵר, וְכָל שֶׁכֵּן אִם יֵשׁ לוֹ עֶרֶב, מֻתָּר (כָּל בּוֹ בְּשֵׁם הַרַּ״ן וְשׁוֹר בְּשֵׁם ר״י וְהָא״שׁ וְר׳ יְרוּחָם בְּשֵׁם הַתּוֹס׳ וּמַרְדְּכַי רִישׁ פ׳ בְּתְרָא דַּעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים). מִיהוּ בַּזְּמַן הַזֶּה שֶׁאֵין הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים מְנַסְּכִין, אֵין לְהַחְמִיר בְּסְתָם יֵינָם, וּבְכָל עִנְיָן שָׁאסּוּר: הַמְתֵּן עַד שֶׁאָבִיא לְךָ, שָׁרֵי (רַשְׁבַּ״א לְדַעַת הַגְּאוֹנִים וְרַ״ן). וְעַ״ל סִימָן קמ״ד.

סימן קלג

א כְּשֵׁם שֶׁאָסוּר לִמְכֹּר סְתָם יֵינָם וְלֵהָנוֹת בּוֹ, כָּךְ אָסוּר לְהִשְׁתַּכֵּר בּוֹ. לְפִיכָךְ, יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּשְׂכַּר לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים לַעֲשׂוֹת לוֹ מְלָאכָה, אֲפִלּוּ בְּסְתָם יֵינָם, אוֹ שֶׁהִשְׂכִּיר לוֹ חֲמוֹרוֹ אוֹ סְפִינָתוֹ לְהוֹלִיכוֹ בּוֹ, אוֹ מַרְתְּפוֹ לְהַנִּיחוֹ בּוֹ, שְׂכָרוֹ אָסוּר בַּהֲנָאָה. וְאִם נָטַל מִמֶּנּוּ מָעוֹת בִּשְׂכָרוֹ, שׁוֹחֵק וְזוֹרֶה לָרוּחַ אוֹ מֵטִיל לַיָּם. נָתַן לוֹ פֵּרוֹת, יוֹלִיכֵם לְיַם הַמֶּלַח, אוֹ יִשְׁרְפֵם וְיִקְבֹּר הֶעָפָר בְּבֵית הַקְּבָרוֹת. אֲפִלּוּ לָקַח בִּשְׂכָרוֹ קַרְקַע אוֹ בְּהֵמָה שֶׁאֵינָם נֶאֱסָרִים בְּהִשְׁתַּחֲוָיָה לָהֶם וַעֲבָדָן, הֻתַּמִּירוּ בָּהֶם לְאָסְרָם בַּהֲנָאָה. הַגָּה: וְעַיֵּן לְעֵיל סִימָן קכ״ג דְּבִזְמַן הַזֶּה מְקִלִּין לְעִנְיַן הֶתֵּר הֲנָאָה מִסְּתָם יֵינָם, וְלָכֵן אֵין לְהַחְמִיר בְּאֵלּוּ הַדִּינִים רַק בְּיֵין נָסְךְ גָּמוּר.

ב הִשְׂכִּיר לוֹ חֲמוֹרוֹ לִרְכֹּב עָלָיו, אַף עַל פִּי שֶׁהֻנִּיחַ לָגִינוֹ שֶׁל יַיִן עָלָיו; אוֹ שֶׁהִשְׂכִּיר לוֹ סְפִינָתוֹ לְהוֹלִיךְ בָּהּ סְחוֹרָתוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁנּוֹתֵן בָּהּ גַּם מַאֲכָלָיו וּמַשְׁקֵיהֶן, שְׂכָרוֹ מֻתָּר, כֵּיוָן שֶׁעִקַּר הַשְּׂכִירוּת לֹא הָיָה בִּשְׁבִיל יַיִן נָסְךְ.

ג עוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁשָּׂכַר אֶת הַפּוֹעֵל, וְאָמַר לוֹ: הַעֲבֵר לִי מֵאָה חָבִיּוֹת שֶׁל שֵׂכָר בְּמֵאָה פְּרוּטוֹת, וְנִמְצְאוּ אַחַת מֵהֶן יַיִן, שְׂכָרוֹ כֻּלּוֹ אָסוּר, כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ בֵּינֵיהֶם שִׁוּוּי פְּרוּטָה מִשְּׂכַר הַיַּיִן נָסְךְ. שֶׁאִם הָיָה פָּחוֹת מִשִּׁוּוּי פְּרוּטָה, מֻתָּר בְּדִיעֲבַד. וְאִם אָמַר לוֹ: הַעֲבֵר לִי כָּל חָבִית בִּפְרוּטָה, וְנִמְצָא בֵּינֵיהֶם חָבִית שֶׁל יַיִן שְׂכַר חָבִית שֶׁל יַיִן אָסוּר, וְהַשְּׁאָר שְׂכָרוֹ מֻתָּר. וּלְכַתְּחִלָּה אָסוּר לַעֲשׂוֹת כֵּן.

ד הָיָה עוֹשֶׂה עִמּוֹ בְּיַיִן בְּחִנָּם, מְמַשְׁכְּנִים מִנְּכָסָיו כְּנֶגֶד שְׂכָרוֹ.

ה לֹא יְהֵא יִשְׂרָאֵל מְשַׁמֵּשׁ וּמוֹזֵג לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים בְּיֵין נָסְךְ. וְכֵן אָסוּר לִהְיוֹת תַּרְגְּמָן לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים לִמְכֹּר יַיִן נָסְךְ. וְכֵן אָסוּר לִתֵּן בִּכְלֵי בְּיַד עוֹבֵד כּוֹכָבִים הַמַּכְרִיז לְהַטְעִימוֹ, שֶׁכֵּיוָן שֶׁנָּגַע בּוֹ הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים נַעֲשָׂה יַיִן נָסְךְ, וּכְשֶׁמַּכְרִיזוֹ וּמַטְעִימוֹ (ס״א וּמַרְאֶהוּ וְכֵן הוּא בְּבֵית יוֹסֵף וּבְכָל בּוֹ) נֶהֱנֶה הַיִּשְׂרָאֵל מִיֵּין נָסְךְ.

ו אֲפִלּוּ אָמַר לוֹ הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים: שְׁמֹר בְּחִנָּם חָבִית זוֹ שֶׁל יֵין נָסְךְ, אַף עַל פִּי שֶׁפָּטוּר אִם נִשְׁבְּרָה אוֹ נֶאֱבְדָה, מִכָּל מָקוֹם מֵיצַר הוּא אִם תִּשָּׁבֵר אוֹ תֹּאבַד מִתּוֹךְ שְׁמִירָתוֹ וְרוֹצֶה הוּא בְּקִיּוּמוֹ וְאָסוּר.

ז יִשְׂרָאֵל שֶׁשָּׁכְרוּ עוֹבֵד כּוֹכָבִים לְשַׁבֵּר לוֹ חָבִית שֶׁל יַיִן נֶסֶךְ, אַף עַל פִּי שֶׁרוֹצֶה בְּקִיּוּמָם שֶׁלֹּא יִשְׁתַּבְּרוּ מֵאֲלֵיהֶם עַד שֶׁיִּשְׁתַּבְּרוּ הוּא וְיִטֹּל שְׂכָרָם, שְׂכָרוֹ מֻתָּר וְתָבֹא עָלָיו בְּרָכָה מִפְּנֵי שֶׁמְּמַעֵט בְּתִפְלָה.

סימן קלד

א יַיִן שֶׁנִּתְנַסֵּךְ לַעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים שֶׁנִּתְעָרֵב בְּיַיִן שֶׁל הֶתֵּר, אוֹסֵר בַּהֲנָאָה בְּכָל שֶׁהוּא. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, כְּשֶׁהוּרַק הַיַּיִן הַמֻּתָּר עַל טִפָּה שֶׁל יַיִן נֶסֶךְ, אֲבָל אִם עֵרָה יַיִן נֶסֶךְ מִצַּרְצוּר קָטָן (פ״ר פִּךְ קָטָן) לְתוֹךְ הַבּוֹר שֶׁל יַיִן, אֲפִלּוּ עֵרָה כָּל הַיּוֹם כֻּלּוֹ, רִאשׁוֹן רִאשׁוֹן בָּטֵל. עֵרָה מֵהֶחָבִית, בֵּין שֶׁעֵרָה מֵהַמֻּתָּר לָאָסוּר אוֹ מֵהָאָסוּר לַמֻּתָּר, הַכֹּל אָסוּר, מִפְּנֵי שֶׁהָעַמּוּד הַיּוֹרֵד מִפִּי הֶחָבִית גָּדוֹל.

ב יַיִן שֶׁאֵינוֹ אָסוּר אֶלָּא בִּשְׁתִיָּה, אֵינוֹ אוֹסֵר אֶלָּא בְּשִׁשִּׁים. נִתְעָרֵב סְתָם יֵינָם בְּיַיִן מֻתָּר, הֲרֵי זֶה אוֹסֵר בְּכָל שֶׁהוּא בִּשְׁתִיָּה, וְיִמְכֹּר כֻּלּוֹ לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים, וְלוֹקֵחַ דְּמֵי הַיַּיִן הָאָסוּר שֶׁבּוֹ וּמַשְׁלִיכוֹ לַיָּם הַמֶּלַח, וְיֶהֱנֶה בִּשְׁאָר הַמָּעוֹת. וְכֵן אִם נִתְעָרְבָה חָבִית שֶׁל יַיִן נֶסֶךְ בֵּין הֶחָבִיּוֹת, הַכֹּל אֲסוּרִים בִּשְׁתִיָּה וּמֻתָּרִים בַּהֲנָאָה, וְיוֹלִיךְ דְּמֵי אוֹתָהּ חָבִית לְיַם הַמֶּלַח כְּשֶׁיִּמְכֹּר הַכֹּל לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים. וְכֵן בְּחָבִיּוֹת שֶׁל סְתָם יֵינָם. הַגָּה: הָא דְּחָבִית שֶׁל יַיִן נֶסֶךְ אוֹסֵר כָּל הֶחָבִיּוֹת שֶׁנִּתְעָרְבָה בָּהֶן, הַיְנוּ דַּוְקָא בְּחָבִיּוֹת גְּדוֹלוֹת שֶׁחֲשׁוּבוֹת וְאֵינָן בְּטֵלוֹת, אֲבָל אִם הֵם קְטַנִּים וְאֵינָם חֲשׁוּבִים, חַד בְּתַרֵי בָּטֵיל, כְּמוֹ בִּשְׁאָר אִסּוּרִים (תא״ו נ״י). וַאֲפִלּוּ בִּגְדוֹלוֹת, אִם נָפַל אֶחָד מִן הַתַּעֲרֹבֶת לְיָם אוֹ נִשְׂרַף, הָאֲחֵרִים כֻּלָּם מֻתָּרִים כְּמוֹ בִּשְׁאָר אִסּוּרִים. (ג״י שָׁם) וְע״ל סִימָן ק״י. וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּכָל סְתָם יֵינָם בַּזְּמַן הַזֶּה בָּטֵל בְּשִׁשִּׁים, (תְּשׁוּבַת הָרַא״שׁ כְּלָל כ״ט וּמַרְדְּכַי פֶּרֶק הַשּׁוֹכֵר וּבְאֹרַח כְּלָל ט״ז דִּין י״ד וְר״ש סוֹף תְּרוּמוֹת וְעוֹד פּוֹסְקִים), וְכֵן נוֹהֲגִין לְהָקֵל. וּבְמָקוֹם דְּנִתְעָרֵב עַל יְדֵי נִצּוֹק חָבוּר כְּדַלְעֵיל סִימָן קכ״ו, אֵין הַיַּיִן הָעֶלְיוֹן מוֹעִיל לַיַּיִן הַתַּחְתּוֹן לְבַטֵּל הָאִסּוּר (בית יוסף).

ג מַיִם שֶׁנִּתְעָרְבוּ בְּיַיִן, אוֹ יַיִן בְּמַיִם, בְּנוֹתֵן טַעַם; מִפְּנֵי שֶׁהֵם מִין בְּשֶׁאֵינוֹ מִינוֹ. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, שֶׁנָּפַל הַמַּשְׁקֶה הַמֻּתָּר לְתוֹךְ הַמַּשְׁקֶה הָאָסוּר. אֲבָל אִם נָפַל הַמַּשְׁקֶה הָאָסוּר לְתוֹךְ הַמַּשְׁקֶה הַמֻּתָּר, רִאשׁוֹן רִאשׁוֹן בָּטֵל. וְהוּא שֶׁיִּזְרֹק מִצַּרְצוּר קָטָן שֶׁהָיָה מָרִיק וְיוֹרֵד מְעַט מְעַט. וְאִם נִתְרַבָּה הַמַּשְׁקֶה הָאָסוּר עַד שֶׁיֵּשׁ בּוֹ כְּדֵי לִתֵּן טַעַם, אוֹסֵר. וְהֵיאַךְ יִהְיוּ הַמַּיִם אֲסוּרִים, כְּגוֹן שֶׁהָיוּ נֶעֱבָדִים אוֹ תִּקְרֹבֶת לֶאֱלִילִים. הַגָּה: דְּבָרָיו בְּכָאן סוֹתְרִים זֶה אֶת זֶה דִּכְתַב דְּאִם נָפַל הַמַּשְׁקֶה הָאָסוּר לַהֶתֵּר רִאשׁוֹן רִאשׁוֹן בָּטֵל, וְאַחַר כָּךְ כָּתַב דְּאִם נִתְרַבָּה הָאָסוּר חוֹזֵר וְאוֹסֵר, וְהוּא מַחֲלֹקֶת בֵּין הַפּוֹסְקִים. וּלְעִנְיַן דִּינָא סְבָרָא אַחֲרוֹנָה הִיא עִקָּר.

ד בּוֹר שֶׁל יַיִן שֶׁנָּפַל בְּתוֹכוֹ קִיתוֹן שֶׁל מַיִם תְּחִלָּה וְאַחַר כָּךְ נָפַל לְתוֹכוֹ יַיִן נֶסֶךְ, רוֹאִין אֶת יֵין הַהֶתֵּר כְּאִלּוּ אֵינוֹ, וְהַמַּיִם שֶׁנִּפְלוּ מְשַׁעֲרִים אִם יֵשׁ בָּהֶם כְּדֵי לְבַטֵּל טַעַם אוֹתוֹ יַיִן נֶסֶךְ, הֲרֵי הַמַּיִם רַבִּים עָלָיו וּמְבַטְּלִים אוֹתוֹ וְיִהְיֶה הַכֹּל מֻתָּר. וְאִם סְתָם יֵינָם נִתְעָרֵב בְּיַיִן שֶׁל הֶתֵּר, אֲפִלּוּ לֹא נָפַל לְתוֹכוֹ קִיתוֹן שֶׁל מַיִם אֶלָּא לְבַסּוֹף, אִם יֵשׁ בַּמַּיִם כְּדֵי לְבַטֵּל טַעַם הַיַּיִן הָאָסוּר, מֻתָּר.

ה כַּמָּה יְהֵא בַּמַּיִם וְיִהֵא בָּהֶם כְּדֵי לְבַטֵּל טַעַם הַיַּיִן, שִׁשָּׁה חֲלָקִים כְּנֶגְדּוֹ. וְכָל שֶׁיֵּשׁ בַּמַּיִם כַּשִּׁעוּר הַזֶּה, מֻתָּר אֲפִלּוּ בִּשְׁתִיָּה. הַגָּה: וְאִם אֵין בַּמַּיִם כַּשִּׁעוּר הַזֶּה, מוֹכֵר הַכֹּל לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים חוּץ מִדְּמֵי יַיִן נֶסֶךְ שֶׁבּוֹ. (תַּרְשַׁב״א הַסְּכִים בָּזֶה לְדַעַת רַבּוֹתָיו וּדְלֹא כְּהַר״ן פֶּרֶק הַשּׁוֹכֵר). מֵיהוּ לֹא יִמְכֹּר לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים הַרְבֵּה בְּיַחַד, שֶׁמָּא יַחֲזֹר וְיִמְכֹּר הַמַּיִם לְיִשְׂרָאֵל (דַּעַת הַתּוֹסָפוֹת). וְהוּא הַדִּין בְּכָל דָּבָר שֶׁנֶּאֱסַר בְּמַשֶּׁהוּ וְנִקַּח מִן הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים, דִּינָא הָכִי. (בית יוסף בְּשֵׁם הַר״ן שֶׁכֵּן כָּתַב בְּשֵׁם הָרַאֲבַ״ד) וְעַיֵּן לְקַמָּן סִימָן קל״ז אִם נָתַן יַיִן בִּכְלֵי אִסּוּרִים מֻחֲמַת יַיִן נֶסֶךְ, כֵּיצַד מְשַׁעֲרִים לְבַטְּלוֹ.

ו חֹמֶץ (שֶׁל) עוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁנָּפַל לְתוֹךְ יַיִן שֶׁל הֶתֵּר, אוֹ יַיִן (שֶׁל) עוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁנָּפַל לְחֹמֶץ (שֶׁל) הֶתֵּר, בְּנוֹתֵן טַעַם.

ז חֹמֶץ שֶׁל יַיִן שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁנָּפַל לְתוֹךְ חֹמֶץ שֶׁכָּר, אוֹסֵר בְּכָל שֶׁהוּא, מִפְּנֵי שֶׁהוּא בְּמִינוֹ, שֶׁשְּׁנֵיהֶם חֹמֶץ הֵם.

ח יַיִן (שֶׁל) עוֹבֵד כּוֹכָבִים, בֵּין יָשָׁן בֵּין חָדָשׁ, שֶׁנָּפַל עַל עֲנָבִים, אִם הֵם שְׁלֵמוֹת יְדֵיחֵם וְהֵם מֻתָּרִים בַּאֲכִילָה. וְאִם הֵם מְבֻקָּעוֹת אוֹ שֶׁנִּטַּל עֻקְצָן, אִם יֵשׁ בּוֹ בְּנוֹתֵן טַעַם, אֲסוּרוֹת בַּאֲכִילָה וְיַעַצְרֵם וְיִמְכְּרֵם לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים חוּץ מִדְּמֵי יַיִן נֶסֶךְ שֶׁבָּהֶן, אֲבָל לֹא יִמְכְּרֵם כְּמוֹ שֶׁהֵן, שֶׁמָּא יַחֲזֹר וְיִמְכֹּר הַמַּיִם לְיִשְׂרָאֵל. וְאִם אֵין בּוֹ בְּנוֹתֵן טַעַם, מֻתָּרוֹת בַּאֲכִילָה.

ט יַיִן (שֶׁל) עוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁנָּפַל עַל גַּבֵּי תְּאֵנִים, מֻתָּרִים, מִפְּנֵי שֶׁהַיַּיִן פּוֹגֵם בְּטַעַם הַתְּאֵנִים.

י נָפַל עַל עֲדָשִׁים וּשְׁעוּרִים וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם, יְדִיחֵם וְהֵם מֻתָּרִים. וְאִם עָבַר עֲלֵיהֶם זְמַן רַב, וַדַּאי בָּלְעוּ וְאֵין לָהֶם הֶתֵּר בַּהֲדָחָה, וּמְשַׁעֲרִים אוֹתָם בְּנוֹתֵן טַעַם.

יא נָפַל עַל גַּבֵּי חִטִּים, אֵין לָהֶם הֶתֵּר בַּהֲדָחָה, מִפְּנֵי שֶׁמִּתּוֹךְ שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם סֶדֶק, הַיַּיִן נִבְלַע בָּהֶם. לְפִיכָךְ אִם יֵשׁ בַּיַּיִן כְּדֵי לִתֵּן טַעַם, אֲסוּרוֹת בַּאֲכִילָה. וְלֹא יִמְכְּרֵם לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים, שֶׁמָּא יַחֲזֹר וְיִמְכְּרֵם לְיִשְׂרָאֵל. אֶלָּא כְּיַצַּד עוֹשֶׂה, טוֹחֵן אוֹתָם וְעוֹשֶׂה מֵהֶם פַּת, וּמוֹכְרָהּ לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁלֹּא בִּפְנֵי יִשְׂרָאֵל. וְאִם הוּא בְּמָקוֹם שֶׁנֶּהֱגוּ לֶאֱכֹל פַּת עוֹבֵד כּוֹכָבִים, אֵין לָהֶם תַּקָּנָה לְמָכְרָם לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים, כִּי אִם בְּפֵרוּסוֹת, שֶׁאָסוּר לְקָנוֹת מֵעוֹבֵד כּוֹכָבִים בְּכָל מָקוֹם (כָּל בּוֹ) כְּדִלְעֵיל סִימָן קי״ב.

יב חֹמֶץ יַיִן שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁנָּפַל לְתוֹךְ גְּרִיסִין רוֹתְחִין, פּוֹגְמִין וּמַתָּרִים. אֲבָל לְתוֹךְ צוֹנְנִים מַשְׁבִּיחִים וַאֲסוּרִים, אֲפִלּוּ הִרְתִּיחָן אַחַר כָּךְ וְחָזְרוּ לִהְיוֹת טַעַם לְפָגָם. הַגָּה: וּבְשָׂמִים הַבְּלוּעִים מִיַּיִן נֶסֶךְ וּנְתָנָם לְחֻבְשִׁיל, אִם יֵשׁ שִׁשִּׁים נֶגֶד יַיִן הַבָּלוּעַ בָּהֶן, הַכֹּל שָׁרֵי, אַף עַל גַּב דְּהַבְּשָׂמִים לְטַעֲמָא עֲבִידִי, הוֹאִיל וְאֵין אֲסוּרִים מַחֲמַת עַצְמָן, בְּטֵילִי. וְאִם

הַיַּיִן שֶׁבָּהֶן הָוֵי לִפְגָם בַּתַּבְשִׁיל, אֲפִלּוּ ס׳ אֵינוֹ צָרִיךְ (בית יוסף בשם הרשב״א).

יג כָּל הַמַּשְׁקִים שֶׁל עוֹבְדֵי כוֹכָבִים שֶׁדַּרְכָּם לְעָרֵב בָּהֶם יַיִן אוֹ חֹמֶץ, אֲסוּרִים. הַגָּה: וְעַיֵּן לְעֵיל סִימָן קי״ד. וְכָל זֶה בְּמַשְׁקִים שֶׁהַיַּיִן וְהַחֹמֶץ הוּא בָּהֶם לְשֶׁבַח, אוֹ שֶׁאֵינוֹ פּוֹגֵם, אֲבָל אִם הוּא לִפְגָם, כְּגוֹן צֶבַע שֶׁנָּתְנוּ בָּהֶם חֹמֶץ אוֹ מֶלַח שֶׁמְּבַשְּׁלִים עוֹבְדֵי כוֹכָבִים וְנוֹתְנִים בּוֹ יַיִן אוֹ דָּם לְלַבְּנוֹ (פְּרִדְּכִי פא״ס), אוֹ דְּיוֹ שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים (ר״ח), מַתָּר, דְּכָל זֶה הָוֵי לִפְגָם. וְהוּא הַדִּין בְּכָל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה. וְיֵשׁ מַחְמִירִים בְּדִיּוֹ שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים, מִפְּנֵי שֶׁלִּפְעָמִים נוֹתֵן קוֹלְמוֹסוֹ לְתוֹךְ פִּיו וְהַדְּיוֹ עָלָיו (ת״ה סימן קכ״ט בל בו בשם הר״ף). וְעַיֵּן לְעֵיל סִימָן קכ״ג דְּנוֹהֲגִין הֶתֵּר בְּדָבָר שֶׁנּוֹתְנִין בּוֹ חֹמֶץ, הוֹאִיל וְהָוֵי לִפְגָם, וְנִרְאֶה דְּהוּא הַדִּין בְּדִיּוֹ, אֲפִלּוּ הָיָה בּוֹ וַדַּאי יַיִן נָסָךְ אֵינוֹ אֶלָּא פְּגָם וְשָׁרֵי כֵּן נִרְאֶה לִי.

סימן קלה

א כֵּלִים שֶׁאֵין מַכְנִיסִין לְקִיּוּם, בֵּין שֶׁהֵם שֶׁל עוֹר, בֵּין שֶׁהֵם שֶׁל עֵץ וְשֶׁל זְכוּכִית וְשֶׁל אֶבֶן וְשֶׁל מַתֶּכֶת, אִם אֵינָן מְזַפְּתִין מִשְּׁכְשְׁכָן הֵיטֵב בְּמַיִם, וּמַתָּרִים, בֵּין שֶׁהָיָה תְּחִלַּת תַּשְׁמִישָׁן בְּיַד עוֹבֵד כּוֹכָבִים, בֵּין בְּיַד יִשְׂרָאֵל. הָיוּ מְזַפְּתִין וַחֲדָשִׁים, אִם דַּרְכָּן לָשׂוּם בָּהֶם יַיִן בִּשְׁעַת זְפִיתָה, וְכָל שֶׁכֵּן אִם הֵם יְשָׁנִים, שֶׁנִּתְיַשְּׁנוּ בְּיַד עוֹבֵד כּוֹכָבִים בְּתַשְׁמִישׁ יַיִן, קוֹלֵף אֶת הַזֶּפֶת וּמְשַׁכְשְׁכָן, וּמַתָּרִים. לֹא רָצָה לְקַלֵּף, מְמַלְּאָן וּמְעָרָן ג׳ יָמִים. וְהוּא הַדִּין לְכֵלִים שֶׁלָּנוּ שֶׁנִּגַּע בָּהֶם הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים בְּעוֹד הַיַּיִן טוֹפֵחַ עֲלֵיהֶם. הַגָּה: יֵשׁ אוֹמְרִים דְּבְכֵלִים שֶׁלָּנוּ שֶׁהָיָה מַשְׁקֶה טוֹפֵחַ עֲלֵיהֶם וְנָגַע בָּהֶן עוֹבֵד כּוֹכָבִים, אִם הֵם שֶׁל עֵץ וְאֶבֶן אוֹ מַתֶּכֶת וְשִׁכְשְׁכָן, אֲפִלּוּ הֵם זְפוּתִים וְעָבַר וְנָתַן בָּהֶם יַיִן, אֵין לֶאֱסֹר בְּדִיעֲבַד (טור בשם רבנו חם וכעל התרומה והרא״ש). וּבְהֶכְפֵּד מְרֻבֶּה יֵשׁ לְהָקֵל.

ב כְּלִי שֶׁנִּקַּב וּסְתָמוֹ בְּזֶפֶת אֵינוֹ נִדּוֹן כִּכְלִי מְזֻפָּף. וּלְפִי זֶה מַשְׁפַּךְ שֶׁהוּא מְזֻפָּף מִעַט סָבִיב הַבַּרְזֶל, אֵין לוֹ דִּין כְּלִי מְזֻפָּף.

ג כְּלִי שֶׁהוּא שׁוֹעֵ (פרוש שֶׁהֶחְלִיקוֹ וְשָׁחוֹ) בְּשַׁעֲוָה, אֵין דִּינוֹ כִּמְזֻפָּף, דְּשַׁעֲוָה לֹא בָּלְעָה.

ד כְּלִי חֶרֶס, אִם נִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים, כָּל זְמַן שֶׁלֹּא שָׁבְעוּ לִבְלֹעַ, צְרִיכִים מִלּוּי וְעֵרוּי אֲפִלּוּ אֵינָם זְפוּתִין. וּמֵאֵימָתַי שָׁבְעוּ, מִפַּעַם שְׁנִיָּה וְאֵילֵךְ. לְפִיכָךְ, אִם נִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים פַּעַם רִאשׁוֹנָה וּשְׁנִיָּה, צָרִיךְ מִלּוּי וְעֵרוּי. (טור) וְאִם נָתַן בָּהֶם מַיִם שְׁלֹשָׁה פְּעָמִים, וְאַחַר כָּךְ נָתַן בָּהֶם יַיִן, וְנָגַע בּוֹ הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים, מֻתָּר בְּשִׁכְשׁוּךְ. אֲבָל אִם לֹא נָתַן בָּהֶם מַיִם אֶלָּא ב׳ פְּעָמִים, וְאַחַר כָּךְ נָתַן בָּהֶם יַיִן וְנָגַע בּוֹ הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים, יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁצָּרִיךְ עֵרוּי. וְאִם נָתַן בָּהֶם מַיִם פַּעַם אַחַת וְשָׁהוּ בָּהֶם שָׁעָה גְּדוֹלָה כְּמוֹ רְבִיעַ הַיּוֹם, הֲוֵי בְּלוּעִים מִמַּיִם כְּמוֹ נָתַן בָּהֶם מַיִם שָׁלֹשׁ פְּעָמִים. וְאִם הֵם זְפוּתִים, צְרִיכִים לְקַלֵּף הַזֶּפֶת אוֹ מִלּוּי וְעֵרוּי, אֲפִלּוּ בְּשֶׁלָּנוּ, שֶׁנִּגַּע בָּהֶם הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים בְּעוֹד מַשְׁקֶה טוֹפֵחַ עֲלֵיהֶם. וּבְדִיעֲבַד דִּינָן כִּכְלֵי אֶבֶן וְעֵץ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר (כך משמע הבית יוסף ל׳ השור).

ה כְּלֵי נֶתֶר וְהֵם הָעֲשׂוּיִם מִמַּחְפֶּרֶת שֶׁל צָרִיף (פי׳ קַרְקַע שֶׁחוֹפְרִין מִשָּׁם צָרִיף בְּלַע״ז אלו״ם וּבְלָשׁוֹן אַשְׁכְּנַ״ז בייס״א רַשׁ״י) בּוֹלְעִים הַרְבֵּה בְּיוֹתֵר וְאֵין לָהֶם טָהֳרָה עוֹלָמִית אֲפִלּוּ בְּיִשּׁוּן י״ב חֹדֶשׁ, וַאֲפִלּוּ בְּאֵין מַכְנִיסִין לְקִיּוּם, וְאֲפִלּוּ הָיָה תְּחִלַּת תַּשְׁמִישָׁן בְּיַד יִשְׂרָאֵל.

ו כְּלֵי חֶרֶס הַמְצֻפִּים בַּאֲבָר אוֹ בְּרִתּוּכֵי זְכוּכִית (פרוש מִמִּין כְּלֵי זְכוּכִית שֶׁלֹּא נִתְבַּשֵּׁל כָּל צָרְכּוֹ וְהוּא מִן הַחוֹל, תוֹסָפוֹת), אִם הֵם יְרֵקִים דִּינָם כִּכְלֵי נֶתֶר, מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ קַרְקַע מֵחֲפִירַת צָרִיף. אֲבָל לְבָנִים אוֹ שְׁחֹרִים, אִם הֵם חֲלָקִים שֶׁאֵין בָּהֶם בְּקָעִים, דִּינָם כִּכְלֵי מַתֶּכוֹת. וְאִם יֵשׁ בָּהֶם בְּקָעִים, דִּינָם כִּשְׁאָר כְּלֵי חֶרֶס שֶׁאֵינָם שׁוֹעִים. הַגָּה: וְהָא דִּכְלֵי חֶרֶס מְהַנֵּי לֵהּ עֵרוּי הַיְנוּ בְּדָלֹא נִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ יַיִן נָסָךְ רַק בְּצוֹנָן, אֲבָל אִם הִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ בְּחַמִּין כְּלֵי חֶרֶס, אֵין לוֹ תַּקָּנָה, וּבִשְׁאָר כֵּלִים צְרִיכִים הַגְעָלָה כְּמוֹ בִּשְׁאָר אִסּוּרִים (פְּרִדְּכִי פֶּרֶק ב׳ דַּעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים בְּשֵׁם ראבי״ה).

ז כֵּלִים שֶׁמַּכְנִיסִים בָּהֶם יַיִן לְקִיּוּם, צְרִיכִים עֵרוּי, בֵּין שֶׁלְּקָחָם יְשָׁנִים מֵהָעוֹבֵד כּוֹכָבִים, בֵּין שֶׁהֵם שֶׁלָּנוּ וְנִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים אֲפִלּוּ לְפִי שָׁעָה. וּמֵיהוּ בְּעֵרוּי סָגֵי לְהוּ, אֲפִלּוּ הֵם זְפוּתִים.

ח יֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר, שֶׁלֹּא הֶחְמִירוּ בִּשְׁבִיל שֶׁמַּכְנִיסוֹ לְקִיּוּם אֶלָּא בִּכְלֵי חֶרֶס בִּלְבַד. וְיֵשׁ מוֹסִיפִים שֶׁל עֵץ וְשֶׁל עוֹר. וְיֵשׁ מִי שֶׁמּוֹסִיף שֶׁל אֶבֶן וְשֶׁל מַתֶּכֶת, וְכֵן רָאוּי לִנְהֹג. אֲבָל שֶׁל זְכוּכִית, לְדִבְרֵי הַכֹּל אֵין מַחְמִירִים בּוֹ בִּשְׁבִיל שֶׁמַּכְנִיסוֹ לְקִיּוּם.

ט נוֹדוֹת, אֵין חֲשׁוּבִין מַכְנִיסָן לְקִיּוּם, שֶׁהֲרֵי אֵינָם עֲשׂוּיִם אֶלָּא לְהוֹלִיךְ בָּהֶם יַיִן מֵהַגַּת לָחָבִית. אֲבָל חֵמֶת שֶׁל טַיָּעִים, כֵּיוָן שֶׁהַיַּיִן נָתוּן בּוֹ תָּמִיד, שֶׁמְּיָד שֶׁמְּעָרִין זֶה חוֹזְרִין וּמְמַלְּאִים אוֹתוֹ, דִּינוֹ כְּמַכְנִיסוֹ לְקִיּוּם. אֲבָל כּוֹסוֹת, אַף עַל פִּי שֶׁשּׁוֹתִים בָּהֶם תָּדִיר, מִכָּל מָקוֹם אֵין הַיַּיִן שׁוֹהֶה בָּהֶם תָּמִיד אֶלָּא מְמַלְּאָן לְפִי שָׁעָה וְשׁוֹתֶה וּמְעָרָה, וְהִלְכָךְ אֵין לָהֶם דִּין מַכְנִיסָן לְקִיּוּם. כְּלֵי שְׁמַכְנִיסִין בּוֹ יַיִן לְעַמֹּד בּוֹ שְׁלֹשָׁה יָמִים, מִקְרֵי מַכְנִיסוֹ לְקִיּוּם וְלָכֵן הָעֵרוּי גַּם כֵּן הוּא שְׁלֹשָׁה יָמִים (פְּרִדְּכִי פא״ס וכבל בו וכאו״ז כְּלָל כ״ח דין ס״ט).

י כְּלֵי עוֹר הַצָּרִיךְ מִלּוּי וְעֵרוּי, צָרִיךְ שֶׁיּוֹסִיף עוֹר וְכֵיוָצֵא בּוֹ עַל פִּיו כְּעֵין גַּדְנָפָא, כְּדֵי שֶׁיַּעֲלוּ הַמַּיִם עַל פִּיו, אוֹ יַהַפְכֶנּוּ עַל פִּיו בְּתוֹךְ כְּלִי מָלֵא מַיִם, ג׳ יָמִים אֲחֵרִים.

יא כָּל מָקוֹם שֶׁאָמְרוּ שֶׁצָּרִיךְ שִׁכְשׁוּךְ צָרִיךְ לַהֲדִיחוֹ שָׁלֹשׁ פְּעָמִים בְּמַיִם, אֲבָל לֹא בְּיַיִן, אֲפִלּוּ רוֹצֶה לְאָסֵר יַיִן שֶׁמְּשַׁכְשְׁכוֹ (טור ובית יוסף בשם תרמב"ן). וְיֵשׁ מְקִלִּין בְּדִיעֲבַד (בא"ח בשם י"א).

יב כָּל מָקוֹם שֶׁצָּרִיךְ עֵרוּי, צָרִיךְ לְמַלְאוֹתוֹ מַיִם עַל כָּל גְּדוֹתָיו, וְיַנִּיחֵם בּוֹ כ"ד שָׁעוֹת מֵעֵת לְעֵת וּלְסוֹף כ"ד שָׁעוֹת יִשְׁפְּכֵם וְהַמַּיִם מְתָרִים, וְיֵשׁ אוֹסְרִים הַמַּיִם (מרדכי פא"מ ובְּאֹרַח וַאֲגַדָּה בשם ראבי"ה). וְיִתֵּן בּוֹ מַיִם שְׁנִיִּים וְיַנִּיחֵם בּוֹ כ"ד שָׁעוֹת, וְכֵן יַעֲשֶׂה פַּעַם שְׁלִישִׁית, וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הָיוּ ג' יָמִים אֵלּוּ רְצוּפִים אֵין בְּכָךְ כְּלוּם. וְאִם עָמְדוּ בּוֹ הַמַּיִם כַּמָּה יָמִים וְלֹא שְׁפָכָם, לֹא עָלוּ לוֹ אֶלָּא לְיוֹם אֶחָד. וְאִם שָׁפַךְ הַמַּיִם קֹדֶם שֶׁעָמְדוּ בּוֹ כ"ד שָׁעוֹת, לֹא עָלוּ לוֹ אוֹתָם הַמַּיִם. מֵי מֶלַח חֲזָקִים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן שְׁלִישׁ מֶלַח וּב' שְׁלִישִׁים מַיִם, מוֹעִילִים בְּמֵעֵת לְעֵת (טור בשם הרמ"ה) כְּמוֹ עֵרוּי ג' יָמִים (טור בשם הרא"ש).

יג אֲפִלּוּ בְּמַכְנִיסוֹ לְקִיּוּם אֵינוֹ בּוֹלֵעַ יוֹתֵר מִכְּדֵי קְלִפָּה. לְפִיכָךְ אִם הֶעֱבִיר עֲלֵיהֶם מַלְקֵט וְרָהִיטָנִי, אוֹ קְלָפָם בְּקַרְדֹּם, הֻכְשְׁרוּ. אֲבָל קְלִפַּת הַזֶּפֶת לֹא מְהַנֵּי בִּכְלִים הַמַּכְנִיסִים לְקִיּוּם (כך משמע מהשובת הרא"ש).

יד כְּלֵי חֶרֶס שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם יַיִן נָסָךְ, אִם הֶחֱזִירָן לַכִּבְשָׁן וְהִסְקָן מִבַּחוּץ וְנִתְלַבְּנוּ, אֲפִלּוּ לֹא הִשְׁהָם בְּתוֹכוֹ עַד שֶׁנֶּעְשָׂה הַזֶּפֶת אֵלָּא שֶׁנִּרְפָּה, שָׁרֵי. אֲבָל אִם הִסְקָן מִבִּפְנִים, לֹא מְהָנֵי אֶלָּא אִם כֵּן הִסְקָן כָּל כָּךְ עַד שֶׁעָבַר חֻמָּם לְצַד חוּץ כָּל כָּךְ שֶׁהַיָּד סוֹלֶדֶת בּוֹ.

טו כְּלֵי עֵץ וּכְלֵי עוֹר וּכְלֵי חֶרֶס, אֲפִלּוּ מְזֻפָּתִים וַאֲפִלּוּ מַכְנִיסָן לְקִיּוּם, נִתָּרִים בְּהַגְעָלָה בְּכְלִי רִאשׁוֹן. הַגָּה: וְיֵשׁ מַתִּירִין אֲפִלּוּ עַל יְדֵי עֵרוּי שֶׁמְּעָרָה בָּהֶן רוֹתְחִין וּלְגַלְגֵּל (טור בשם ר"ח והשובת הרא"ש). וְיֵשׁ לִסְמֹךְ עַל זֶה בְּדִיעֲבַד (בית יוסף). וַאֲפִלּוּ לְכַתְּחִלָּה נוֹהֲגִים לִתֵּן אֲבָנִים קְטַנִּים מְלֻבָּנִים תּוֹךְ הֶחָבִית אוֹ גְּדוֹלִים, וְנוֹתְנָן עַל הַמַּשְׁפֵּךְ וְשׁוֹפֵךְ עֲלֵיהֶם רוֹתְחִים וְיוֹרְדִים לְתוֹךְ הֶחָבִית וּמְגַלְגְּלוֹ, וּמְחַשְּׁבִים זֶה לִכְלִי רִאשׁוֹן (ארוך בלל נ"ח).

טז כָּל הַכֵּלִים שֶׁיֵּשְׁנָן י"ב חֹדֶשׁ, שָׁרֵי, שֶׁבְּוַדַּאי כַּלָּה כָּל לַחְלוּחִית יַיִן שֶׁבָּהֶם, וַאֲפִלּוּ נָתַן לְתוֹכָם מַיִם תּוֹךְ י"ב חֹדֶשׁ, אֵין בְּכָךְ כְּלוּם.

סימן קלו

א הַשּׁוֹלֵחַ בְּיַד עוֹבֵד כּוֹכָבִים כֵּלִים הַמְיֻחָדִים לְיַיִן, צָרִיךְ לְהַחְתִּימָם בְּחוֹתָם אֶחָד כְּדֵי שֶׁיְּהֵא נָכָר אִם הִכְנִיס בָּהֶם הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים יַיִן, וְיֵשׁ מִי שֶׁמַּצְרִיךְ חוֹתָם בְּתוֹךְ חוֹתָם. הַגָּה: וְאִם עָבַר וּשְׁלָחָם בְּלֹא חוֹתָם, יֵשׁ לְהַכְשִׁירוֹ כְּפִי עִנְיַן הַהֶכְשֵׁר אִם הָיָה שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים (טור ועי' ס"ק ג'), אֲבָל אִם כְּבָר עָבַר וְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ אֵין לֶאֱסֹר בְּדִיעֲבַד וְעַיֵּן לְעֵיל סִימָן קכ"ב. וְאִם הֵם חֲבִיּוֹת גְּדוֹלוֹת, מַתָּר לְהַשְׁהוֹתָן בְּבֵית הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים אֲפִלּוּ יוֹם אוֹ יוֹמַיִם, לְתַקְּנָם, דִּבְכְלִי גָּדוֹל כָּזֶה אֵין רְגִילִים לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ לִפְּי שָׁעָה.

סימן קלז

א כָּל הַכֵּלִים הָאֲסוּרִים מֵחֲמַת יַיִן שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁהִכְנִיס בָּהֶם יִשְׂרָאֵל יַיִן קֹדֶם שֶׁהִכְשִׁירָן, אָסוּר בִּשְׁתִיָּה וּמַתָּר בַּהֲנָאָה, אֲפִלּוּ הוּא יָבֵשׁ, כָּל זְמַן שֶׁלֹּא עָבַר עָלָיו י"ב חֹדֶשׁ. וְאִם הוּא כְּלִי שֶׁמַּכְנִיסוֹ לְקִיּוּם, אָסוּר מִיָּד (טור בשם הרא"ש). וְאִם הוּא כְּלִי שֶׁאֵין מַכְנִיסוֹ לְקִיּוּם וְהוּא יָבֵשׁ (בית יוסף), לֹא נֶאֱסַר, אֶלָּא אִם כֵּן עָמַד בּוֹ יֵינוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל כ"ד שָׁעוֹת. וְאִם הָיָה בַּיַּיִן מְעַרָב קִיתוֹן שֶׁל מַיִם, אִם יֵשׁ בַּמַּיִם שִׁשָּׁה פְּעָמִים כְּנֶגֶד קְלִפַּת הַקַּנְקַן, מַתָּר אֲפִלּוּ בִּשְׁתִיָּה. הַגָּה: וְעַיֵּן לְעֵיל סִימָן קל"ד דַּאֲפִילּוּ אֵין בּוֹ מַיִם בָּטֵל בְּשִׁשִּׁים, וְאֵין חִלּוּק בֵּין בִּכְלִים הָאֲסוּרִים מִשּׁוּם יַיִן נָסָךְ בֵּין שֶׁהֵם בְּנֵי יוֹמָן אוֹ לֹא (טור והשובת הרא"ש והר"ף סוף עבודת כוכבים).

ב אִם דָּרַךְ עֲנָבִים בְּגַת שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁלֹּא הִכְשִׁירוֹ, מַתָּר, שֶׁהֲרֵי הַחֲרָצָנִים וְהַזַּגִּים יֵשׁ בָּהֶם ס' כְּנֶגֶד קְלִפַּת הַגַּת. אֲבָל אָסוּר לְהוֹצִיא הַיַּיִן דֶּרֶךְ נֶקֶב שֶׁהַיַּיִן שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים יוֹרֵד בּוֹ, שֶׁהַנֶּקֶב אָסוּר, וְהַיַּיִן הַיּוֹצֵא מִשָּׁם צָלוּל מִבְּלִי תַּעֲרֹבֶת הַחֲרָצָנִים. הַגָּה: וְאִם עָבַר וְהוֹצִיאוֹ דֶּרֶךְ הַנֶּקֶב, נִרְאֶה לְפִי מַאי דְּקַיְמָא לָן דִּסְתָם יֵינָם בָּטֵל בְּס' כִּדְלְעֵיל סִי' קל"ד, דְּכָאן גַּם כֵּן כָּל הַיַּיִן שָׁרֵי וְלֹא אֲמְרִינַן דְּנֶאֱסַר רִאשׁוֹן רִאשׁוֹן. וְעַיֵּן לְעֵיל סִימָן צ"ט.

ג יַיִן שֶׁנִּתַּן לְקַנְקַנִּים שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁלֹּא הֻכְשְׁרוּ, וְאַחַר כָּךְ הֵרִיק אוֹתוֹ יַיִן וְעָרְבוּ עִם יַיִן אַחֵר מְרֻבֶּה שֶׁהָיָה לוֹ בְּקַנְקַנִּים אֲחֵרִים כְּשֵׁרִים, אִם יֵשׁ בַּיַּיִן הַשֵּׁנִי ס' כַּיַּיִן הָרִאשׁוֹן, הַכֹּל מֻתָּר אֲפִלּוּ בִּשְׁתִיָּה. וְאִם יֵשׁ בַּיַּיִן הַשֵּׁנִי מַיִם כְּדֵי שִׁעוּר שִׁשָּׁה חֲלָקִים כְּנֶגֶד קְלִפַּת הָאֲסוּרִים, גַּם כֵּן מֻתָּר הַכֹּל בִּשְׁתִיָּה, וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הָיָה מַיִם בַּיַּיִן הָרִאשׁוֹן.

ד כֵּלִים הָאֲסוּרִים מֵחֲמַת יַיִן שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים, מֻתָּר לִתֵּן לְתוֹכָם בֵּין מַיִם בֵּין שֵׂכָר בֵּין שְׁאָר מַשְׁקִים, וּבִלְבַד שֶׁיְּדִיחַ בִּתְחִלָּה לַחְלוּחִי הַיַּיִן שֶׁעַל פְּנֵי הַכֵּלִים. וְכֵן מֻתָּר לְמָלְחָן בָּהֶם.

ה אִם נָתַן יַיִן בִּכְלִי אָסוּר, לֹא נַתִּיר לָתֵת בּוֹ יַיִן פַּעַם אַחֶרֶת, עַד שֶׁיַּכְשִׁירֶנּוּ.

ו אֵין עוֹבֵד כּוֹכָבִים מֵסִיחַ לְפִי תֻּמּוֹ נֶאֱמָן בְּהֶכְשֵׁר כֵּלִים הָאֲסוּרִים. וְעַיֵּן לְעֵיל סִימָן קכ"ב כְּיצַד נוֹהֲגִין.

סימן קלח

א גַּת שֶׁל אֶבֶן שֶׁזִּפְתָּהּ עוֹבֵד כּוֹכָבִים וְנָתַן בָּהּ יַיִן בִּשְׁעַת זְפִיתָה, אוֹ שֶׁזִּפְתָּהּ יִשְׂרָאֵל וְנָתַן בָּהּ הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים בְּעוֹד מַשְׁקֶה טוֹפֵחַ עָלֶיהָ, צְרִיכָה נִגּוּב. וְאִם דָּרַךְ הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים בְּזִפּוּתָהּ, אֵין דַּי לָהּ בִּנְגּוּב, אֶלָּא יִקָּלֵף הַזֶּפֶת וְאַחַר כָּךְ יְנֻגַּב, אוֹ עֵרוּי בִּלֹּא קִלִּיפָה, אוֹ יַיְשֵׁנָהּ י״ב חֹדֶשׁ. וְשֶׁל עֵץ, אִם זִפְתָּהּ עוֹבֵד כּוֹכָבִים וְנָתַן יַיִן בִּשְׁעַת זְפִיתָה, אֲפִלּוּ לֹא דָּרַךְ בָּהּ, אוֹ שֶׁזִּפְתָּהּ וְדָרַךְ בָּהּ אַחַר כָּךְ, אוֹ שֶׁזִּפְתָּהּ יִשְׂרָאֵל וְנָתַן בָּהּ יַיִן, וְנָגַע בָּהּ הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים בְּעוֹד מַשְׁקֶה טוֹפֵחַ עָלֶיהָ, דַּיָּן אֶחָד לָהֶם שֶׁצְּרִיכָה קִלִּיפָה וְנִגּוּב, אוֹ עֵרוּי בִּלֹּא קִלִּיפָה. וְאִם יֵשׁ נִעֲרֶת שֶׁל פִּשְׁתָּן בֵּין נֶסֶר לְנֶסֶר, אוֹ בְּלָאֵי בְּגָדִים, אֵין דַּי לָהּ בִּנְגּוּב, אֶלָּא צְרִיכָה מִלּוּי וְעֵרוּי אוֹ הַגְעָלָה. וְשֶׁל חֶרֶס, זִפְתָּהּ הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים וְנָתַן בָּהּ יַיִן בִּשְׁעַת זְפִיתָה, אֲפִלּוּ לֹא דָּרַךְ בָּהּ, אוֹ שֶׁזִּפְתָּהּ יִשְׂרָאֵל וְנָתַן בָּהּ יַיִן, וְנָגַע בָּהּ הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים בְּעוֹד מַשְׁקֶה טוֹפֵחַ עָלֶיהָ, אֵינָהּ נִתֶּרֶת בִּקְלִיפָה וְנִגּוּב, אֶלָּא בְּמִלּוּי וְעֵרוּי בִּלֹּא קִלִּיפָה. וְאִם זִפְתָּהּ הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים וְדָרַךְ בָּהּ, צְרִיכָה קִלִּיפָה וּמִלּוּי וְעֵרוּי, אוֹ הַגְעָלָה בִּלֹּא קִלִּיפָה, אוֹ יִשּׁוּן י״ב חֹדֶשׁ, אוֹ לְהַסִּיקָהּ בְּכִבְשָׁן עַד שֶׁיֵּרָפֶה הַזֶּפֶת. וְכָל זֶה בִּזְפוּתָהּ, אֲבָל אִם אֵינָהּ זְפוּתָה יֵשׁ לְחַלֵּק שֶׁאִם תְּחִלַּת תַּשְׁמִישָׁהּ עַל יְדֵי עוֹבֵד כּוֹכָבִים, צְרִיכָה נִגּוּב וּבְשֶׁל חֶרֶס, עֵרוּי אִם דָּרַךְ בָּהּ (טור). וְאִם תְּחִלַּת תַּשְׁמִישָׁהּ עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל, סָגֵי בַּהֲדָחָה אִם הִיא שֶׁל עֵץ אוֹ אֶבֶן, אֲבָל אִם הִיא שֶׁל חֶרֶס צְרִיכָה נִגּוּב.

ב גַּת הַבְּנוּיָה בְּלְבֵנִים אוֹ סִיד וּגְפָסִים (פְּרוּשׁ חֹמֶר יוֹתֵר לָבָן מֵהַסִּיד וְיֵ״שׁ בְּלַעַ״ז), דֵּינָהּ כְּשֶׁל חֶרֶס.

ג הַגַּת וְכֵלָיו הַצְּרִיכִים נִגּוּב, נִתָּרִים בְּהַגְעָלָה עַל יְדֵי עֵרוּי שֶׁמְּעָרָה מִכְּלֵי רִאשׁוֹן עֲלֵיהֶם, וְלֹא תְּהֵא הַגְעָלָה זוֹ פְּחוּתָה מִנִּגּוּב.

ד גִּיגִית גְּדוֹלָה שֶׁדּוֹרְכִין בָּהּ, וְהַמַּשְׁפֵּךְ וּכְלֵי הַמִּדָּה וְהַמַּחַץ, וְהוּא כְּלֵי שֶׁדּוֹלִין בּוֹ מֵהַבּוֹר לֶחָבִית, כֻּלָּם דֵּינָם כְּגַת.

ה הַקּוֹרָה שֶׁעוֹצְרִים בָּהּ הָעֲנָבִים, וְהַדַּפִּים שֶׁמְּשִׂימִין עַל הָעֲבִיט (פִּי׳ כְּלִי גָּדוֹל), סָגֵי לְהוּ בַּהֲדָחָה.

ו הָעֲקָלִים (פִּי׳ כְּמִין קֻפּוֹת מְסֹרָגוֹת כְּמִצּוּדָה שפורט״ם בְּלַע״ז) שֶׁכּוֹרְכִים סְבִיב הָעֲבִיט הָעֲשׂוּיִם מֵחֲרָיוֹת שֶׁל דֶּקֶל וְשֶׁל קַנְבּוֹס, מְנַגְּבָן. וְשֶׁל שִׁיפָּה וְשֶׁל גֶּמִי בּוֹלְעִים יוֹתֵר וְצָרִיךְ לְיַשְּׁנָן י״ב חֹדֶשׁ. וְיֵשׁ לְהַחְמִיר בְּשֶׁל קָנִים כְּמוֹ בְּשֶׁל שִׁיפָּה וְגֶמִי (פְּמ״ג). וְאִם רָצָה לְטַהֲרָן מִיָּד, מַגְעִילָן בְּרוֹתְחִין אוֹ חוֹלְטָן בְּמֵי זֵיתִים (דַּעַת הָרַמְב״ם) אוֹ מַנִּיחָן תַּחַת צִנּוֹר שֶׁמֵּימָיו מְקַלְּחִין אוֹ בְּמַעְיָן שֶׁמֵּימָיו רוֹדְפִין י״ב שָׁעוֹת, וְאַחַר כָּךְ יֵרָחֲצוּ.

ז מְשַׁמֶּרֶת שֶׁל יַיִן שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים, אִם הִיא שֶׁל שְׂעָר, מְדִיחָהּ. וְאִם הִיא שֶׁל צֶמֶר, צְרִיכָה נִגּוּב. וְאִם הִיא שֶׁל פִּשְׁתָּן, צְרִיכָה לְיַשְּׁנָהּ י״ב חֹדֶשׁ.

ח כְּלֵי חָלָף (פְּרוּשׁ מִין עֶשֶׂב שֶׁעוֹשִׂין מִמֶּנּוּ מַחֲצָלָאוֹת וַחֲבָלִים) וְהוֹצִין וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן מִכְּפִיפוֹת שֶׁמְּסַנְּנִים בָּהֶן יַיִן, אִם הָיוּ תְּפוּרִים בַּחֲבָלִים, מְדִיחָן. וְאִם הָיוּ אֲחוּזוֹת זוֹ בְּזוֹ בְּחִבּוּר קָשֶׁה, צְרִיכִים נִגּוּב. וְאִם הָיוּ תְּפוּרוֹת בְּפִשְׁתָּן, מְיַשְּׁנָן. מִפּוֹת שֶׁלָּנוּ שֶׁנָּפַל עֲלֵיהֶם יַיִן, סָגֵי לְהוּ בַּהֲדָחָה אֲפִלּוּ נָפַל עֲלֵיהֶם יַיִן רוֹתֵחַ (טור וְהַפַּרְדֵּסִי פֶּרֶק הַשּׁוֹכֵר וּבַהֲגָהוֹת אַשֵּׁרִי״).

ט כָּל מָקוֹם שֶׁצָּרִיךְ נִגּוּב, צָרִיךְ לְהַתִּיר הַקְּשָׁרִים. אֲבָל בְּהֶכְשֵׁר מִלּוּי וְעֵרוּי, וְכֵן בִּישּׁוּן שְׁנִים עָשָׂר חֹדֶשׁ, אֵין צָרִיךְ לְהַתִּיר הַקְּשָׁרִים.

י כָּל מָקוֹם שֶׁאָמַרְנוּ צָרִיךְ נִגּוּב, אִם הֵם לַחִים, מְקַנְּחָן בְּאֵפָר, וְאַחַר כָּךְ מְדִיחָן בְּמַיִם, וְאַחַר כָּךְ מְקַנְּחָן בְּאֵפָר פַּעַם שֵׁנִית, וְאַחַר כָּךְ מְדִיחָן בְּמַיִם. וְאִם הֵם יְבֵשִׁים, מַקְדִּים מַיִם, וְאַחַר כָּךְ אֵפֶר, וְאַחַר כָּךְ מַיִם, וְאַחַר כָּךְ אֵפֶר, וְאַחַר כָּךְ מַיִם.

יא גַּת שֶׁדָּרַךְ בָּהּ עוֹבֵד כּוֹכָבִים, כְּשֶׁבָּא יִשְׂרָאֵל לְנַגְּבָהּ מְכַבֵּד כְּדַרְכּוֹ, וְאֵין מְחַיְּבִין אוֹתוֹ לְלַקֵּט הַחֲרָצִנִּים.

סימן קלט

א עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים אֲסוּרָה בַּהֲנָאָה, הִיא וְתַשְׁמִישָׁהּ וְנוֹיָהּ וְתִקָּרְבָתָהּ, בֵּין שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים בֵּין שֶׁל יִשְׂרָאֵל, אֶלָּא דְּשֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים אֲסוּרָה מִיָּד, וְשֶׁל יִשְׂרָאֵל אֵינָהּ אֲסוּרָה עַד שֶׁתֵּעָבֵד. וְתַשְׁמִישֶׁיהָ וְנוֹיָהּ, בֵּין שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים וּבֵין שֶׁל יִשְׂרָאֵל, אֵינָם אֲסוּרִים עַד שֶׁיִּשְׁתַּמְּשׁוּ בָּהֶם. וְתִקָּרְבָתָהּ, מִשֶּׁהֻבִיאוּ לְפָנֶיהָ וְעָשָׂה מִמֶּנּוּ תִּקָּרְבָת, נֶאֱסָר. יִשְׂרָאֵל שֶׁזָּקַף לְבֵנָה וְהִשְׁתַּחֲוָה לָהּ עוֹבֵד כּוֹכָבִים, נֶאֱסָרָה (הַגָּהוֹת אַשֵּׁרִי״ פ׳ ר״י וְרַמְב״ם פ״ח מֵהִל׳ עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים דִּין ג׳ וְשו״ם פֶּרֶק כָּל הָעֲלָמִים דָּף מ״ג סוֹף ע״א וּפֶרֶק רַבִּי יִשְׁמָעֵאל דָּף נ״ג ע״ב).

ב עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים שֶׁל יִשְׂרָאֵל אֵין לָהּ בִּטּוּל, אֲבָל שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים וְתַשְׁמִישֶׁיהָ וְנוֹיָהּ, יֵשׁ לָהֶם בִּטּוּל. וְתִקָּרְבָתָהּ, אֵין לָהּ בִּטּוּל.

ג אֵיזֶהוּ נוֹי וְאֵיזֶהוּ תִּקָּרְבָת, נוֹי כְּגוֹן שֶׁמַּדְלִיק לְפָנֶיהָ נֵרוֹת, אוֹ שָׁטַח לְפָנֶיהָ בְּגָדִים וְכֵלִים נָאִים לְנוֹי. וְתִקָּרְבָת, כָּל שֶׁכַּיּוֹצֵא בּוֹ קָרֵב עַל גַּבֵּי מִזְבֵּחַ, כְּמוֹ כָּל מִינֵי מַאֲכָל, כְּגוֹן בָּשָׂר, שְׁמָנִים וְסָלְתוֹת, מַיִם וּמֶלַח, אִם הִנִּיחוּ לְפָנֶיהָ לְשֵׁם תִּקָּרְבָת, נֶאֱסָר מִיָּד. אֲבָל דָּבָר שֶׁאֵין מַקְרִיבִין מִמֶּנּוּ בִּפְנִים, אֵינוֹ נֶאֱסָר אֶלָּא אִם כֵּן עָשָׂה מִמֶּנּוּ כְּעֵין זְבִיחָה אוֹ כְּעֵין זְרִיקָה הַמִּשְׁתַּבֶּרֶת, וְהוּא דֶּרֶךְ לְעָבְדָהּ בְּאוֹתוֹ דָּבָר, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין דֶּרֶךְ לְעָבְדָהּ בָּזֶה הָעִנְיָן. כֵּיצַד, עֲבוֹדָה זָרָה שֶׁעוֹבְדִים אוֹתָהּ שֶׁמְּקַשְׁקְשִׁים לְפָנֶיהָ בְּמַקֵּל וְשַׁבֵּר מַקֵּל לְפָנֶיהָ, נֶאֱסָר, מִפְּנֵי שֶׁשִּׁבְרִית הַמַּקֵּל דּוֹמָה לִזְבִיחָה. אֲבָל אִם אֵין עוֹבְדִים אוֹתָהּ בְּמַקֵּל כְּלָל, וְשִׁבֵּר מַקֵּל לְפָנֶיהָ,

אֵינוֹ חַיָּב וְלֹא נֶאֱסָר. וְאִם עֲבָדָהּ בְּקִשְׁקוּשׁ מַקָּלוֹ, וְהוּא דֶּרֶךְ עֲבוֹדָתָהּ, חַיָּב וְלֹא נֶאֱסַר. וְכֵן בְּכָל דָּבָר שֶׁעֲבָדָהּ כְּדֶרֶךְ עֲבוֹדָתָהּ, בֵּין אִם הוּא דֶּרֶךְ כָּבוֹד אוֹ דֶּרֶךְ בִּזָּיוֹן, וְאֵינוֹ כְּעֵין פָּנִים, חַיָּב וְלֹא נֶאֱסַר. אֲבָל אִם לֹא עֲבָדָהּ בְּמַקֵּל כְּדֶרֶךְ עֲבוֹדָתָהּ, אֶלָּא זָרְקוֹ לְפָנֶיהָ, אֵינוֹ חַיָּב וְלֹא נֶאֱסָר.

ד שָׁחַט לְפָנֶיהָ חָגָב, נֶאֱסַר, אֲפִלּוּ אֵין דֶּרֶךְ לְעָבְדָהּ בְּחָגָב כְּלָל.

ה כָּל דָּבָר שֶׁכַּיּוֹצֵא בּוֹ קָרֵב לִפְנִים, אִם מוֹצֵא אוֹתוֹ בִּפְנֵי עֲבוֹדָה זָרָה אוֹ שֶׁמּוֹצֵא אוֹתוֹ לִפְנִים מֵהַמְּחִיצָה הַפְּרוּסָה לָפֶנֶיהָ, אָסוּר, שֶׁאָנוּ תּוֹלִים שֶׁהִכְנִיסָהּ שָׁם לְשֵׁם תִּקְרֹבֶת. וַאֲפִלּוּ מַיִם וּמֶלַח שֶׁאֵינוֹ דֶּרֶךְ כָּבוֹד. וְכָל שֶׁמּוֹצֵא חוּץ מֵהַמְּחִיצָה, אִם הוּא דֶּרֶךְ כָּבוֹד, אָסוּר מִשּׁוּם נוֹי. וְאִם לָאו, מֻתָּר. וּפְעוֹר וּמָרְקוּלִיס (פָּרוּשׁ עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים שֶׁעֲבוֹדָתָהּ הָיְתָה זְרִיקַת אֶבֶן, וְקוֹלְיָס שָׁמָּה, וְכֵנוּ אוֹתָהּ מֶרְקוּלִיס שֵׁם גְּנַאי כְּלוֹמַר חִלּוּפוֹ שֶׁל שֶׁבֶט, כִּי כֵן מָר פִּי׳ חִלּוּף), כָּל מַה שֶּׁמָּצָא עִמָּהֶם, אֲפִלּוּ דֶּרֶךְ בִּזָּיוֹן בַּחוּץ, הַכֹּל אָסוּר.

ו מַה שֶּׁרוֹאִין שֶׁמַּכְנִיסִין אוֹתוֹ לַעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים וַעֲדַיִן לֹא נִכְנַס, מֻתָּר, שֶׁעֲדַיִן לֹא נַעֲשָׂה תִּקְרֹבֶת.

ז מָצָא בְּרֹאשָׁהּ מָעוֹת, כִּסּוּת וְכֵלִים, אִם מְצָאָן דֶּרֶךְ כָּבוֹד, אֲסוּרִים. וְאִם הֵם דֶּרֶךְ בִּזָּיוֹן, כְּגוֹן כִּיס תָּלוּי בְּצַוָּארוֹ, וּבָגֵד מְקֻפָּלֶת עַל כְּתֵפוֹ, וּכְלֵי כָּפוּי עַל רֹאשׁוֹ, מֻתָּרִים.

ח הַכְּפָרוֹת שֶׁנּוֹתְנִים לְכֹהֲנִים שֶׁלָּהּ, מֻתָּרִים, שֶׁאֵין מַקְרִיבִים אוֹתָם לַעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים אֶלָּא חֹק לַכֹּהֲנִים.

ט נֵרוֹת שֶׁל שַׁעֲוָה שֶׁמַּדְלִיקִין לְפָנֶיהָ, נוֹיָהּ הֵם וַאֲסוּרִים. וְאִם מִשְׁכְּנָן אוֹ מְכָרָן לְיִשְׂרָאֵל, מֻתָּרִים, דְּכֵיוָן שֶׁכְּבָן לְצֹרֶךְ עַצְמוֹ וְהוּ בְּטוּלָן.

י חֲתִיכוֹת שַׁעֲוָה שֶׁנּוֹתְנִים לְפָנֶיהָ מֻתָּרוֹת, דְּלָאו נוֹיָהּ הֵן וְלֹא תִּקְרֻבְתָּהּ.

יא מַלְבּוּשִׁים שֶׁלּוֹבְשִׁים הַכֹּהֲנִים כְּשֶׁנִּכְנָסִים לְבֵית עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, נוֹי שֶׁלָּהֶם הֵן, וְלֹא נוֹי שֶׁל עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, וַאֲפִלּוּ בְּטוּל אֵינָם צְרִיכִים. וְיֵשׁ מִי שֶׁמַּצְרִיךְ בְּטוּל. (מָרְדְּכִי פרק ר״ר בְּשֵׁם ר״מ) אֲבָל מַה שֶּׁלּוֹבְשִׁין לַעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים עַצְמָה, מִקְרֵי נוֹי וְצָרִיךְ בְּטוּל (בְּסֵמ״ג וּבְהַגָּהוֹת מַיְמוֹנִי פֶּרֶק ד׳ וּבְמָרְדְּכִי פ׳ ר״י).

יב כֵּלִים שֶׁאוֹחֵז בְּיָדוֹ וְהַמַּחְתָּה שֶׁמַּקְטִיר בָּהּ, מְשַׁמְּשֶׁיהָ הֵם וּצְרִיכִים בְּטוּל. וְאִם מְכָרָם הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים אוֹ מִשְׁכְּנָן לְיִשְׂרָאֵל, זֶהוּ בְּטוּלָם. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין זֶה בְּטוּלָם.

יג נֵרוֹת וְשַׁעֲוָה שֶׁל עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, אֲסוּרִים לְנֵר מִצְוָה דְּשַׁבָּת וְדַחֲנֻכָּה וּדְבֵית הַכְּנֶסֶת. וְכֵן תַּכְשִׁיטֵי הַכֹּהֲנִים כְּגוֹן הַמְּעִילִים שֶׁלּוֹבְשִׁים כֹּהֲנֵיהֶם לֹא יִתֵּקֵן מֵהֶם טַלִּיתוֹת וְלֹא שׁוּם דְּבַר מִצְוָה, מִשּׁוּם דְּמֵאִיסֵי. וְעַיֵּן בְּאֹרַח חַיִּים סִימָן קנ״ד.

יד לֹא יִכְתֹּב יִשְׂרָאֵל עַל סִפְרֵי עוֹבְדֵי כוֹכָבִים, אֶלָּא אִם כֵּן מְחָקָן שֶׁלֹּא יִהְיֶה רִשּׁוּמָן נִכָּר. וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר דַּאֲפִלּוּ הָכֵי לֹא יִכְתֹּב עָלָיו דִּבְרֵי תְּפִלּוֹת וְתַחֲנוּנִים, דְּאֵין קָטָגוֹר נַעֲשֶׂה סָנֵגוֹר.

טו סִפְרֵי עַמְּמִין בְּיַד יִשְׂרָאֵל, יֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁאֵין אִסּוּר לְמָכְרָם. הַגָּהָה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאָסוּר לְמָכְרָם לְכָל עוֹבֵד כּוֹכָבִים, אִם הֵם סְפָרִים הַשַּׁיָּכִים לְזַמֵּר בָּהֶם לַעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים. (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם ס״ה וּסְמ״ג וְתוֹסָפוֹת פ״ק דַּעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים דף י״ד וְהַגְ״מ וְכָל בּוֹ) וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּדַוְקָא לְכֹהֲנִים אָסוּר לִמְכֹּר, אֲבָל לֹא לְשָׁאָר עוֹבְדֵי כוֹכָבִים. (פִּסְקֵי מהרא״י סִי׳ כ״ז) וְהַמַּחְמִיר תָּבֹא עָלָיו בְּרָכָה, וַאֲפִלּוּ לִמְכֹּר לָהֶם קְלָפִים וּדְיוֹ לִכְתֹּב בָּהֶם סִפְרֵי דָּתָן, יֵשׁ מַחְמִירִין לְאָסְרָן (הַגָּהוֹת אֲשֵׁרִי״ פ״ק דַּעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּפִסְקֵי מהרא״י סִימָן קי״ב). וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר, שֶׁאָסוּר לְהַלְווֹת לְצֹרֶךְ בִּנְיַן (בֵּית) עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים (שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים), אוֹ לְתַכְשִׁיטֶיהָ אוֹ לְמְשַׁמְּשֶׁיהָ, וְכָל שֶׁכֵּן לִמְכֹּר לָהּ תַּשְׁמִישִׁים כְּגוֹן מַחְתּוֹת. וְהַמּוֹנֵעַ מַצְלִיחַ. וְאֵין לְקַשֵּׁר סִפְרֵי עַמְּמִים (עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים), חוּץ מִסִּפְרֵי הַדַּיָּנִים וְהַסּוֹפְרִים. וְאִם חָשַׁשׁ מִשּׁוּם אֵיבָה, כָּל מַה שֶּׁיָּכוֹל לְהִשָּׁמֵט, יִשָּׁמֵט. וְע״ל סִימָן קנ״א.

סימן קמ

א עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמְשַׁמְּשֶׁיהָ וְתִקְרֻבְתָּהּ, אוֹסְרִים בְּכָל שֶׁהוּא, שֶׁאִם נִתְעָרֵב אֶחָד מֵהֶם, אֲפִלּוּ בְּאֶלֶף, כֻּלָּן אֲסוּרוֹת. וְאִם אֶחָד מֵהַתַּעֲרֹבֶת הָרִאשׁוֹן נִתְעָרֵב בִּשְׁנַיִם אֲחֵרִים, וְנִפַּל מֵהַשְּׁלֹשָׁה אֶחָד לִשְׁנַיִם אֲחֵרִים, הֲרֵי אֵלּוּ הָאֲחֵרִים מֻתָּרִים. וְכֵן אִם אֶחָד מֵהַתַּעֲרֹבֶת הָרִאשׁוֹן נָפַל לַיָּם אוֹ נִשְׂרַף בְּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱבַד מֵהָעוֹלָם, כָּל הַנִּשְׁאָרִים מֻתָּר לֵהָנוֹת בָּהֶם שְׁנַיִם שְׁנַיִם בְּיַחַד, אֲבָל לֹא הָאֶחָד לְבַדּוֹ. וּכְלֵבַד שֶׁלֹּא יֵהָנֶה אָדָם אֶחָד מִכֻּלָּם. וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹסֵר אֶלָּא אִם כֵּן נָפְלוּ שְׁתַּיִם לַיָּם הַגָּדוֹל אוֹ נִשְׂרְפִים וְעַיֵּן לְעֵיל סִימָן ק״י.

סימן קמא

א כָּל הַצְּלָמִים (שֶׁל עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים) הַנִּמְצָאִים בַּכְּפָרִים, אֲסוּרִים, דִּסְתָמָא לְשֵׁם עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים נַעֲשׂוּ. וְהַנִּמְצָאִים בַּבְּרִכִּים, מֻתָּרִים, דְּוַדַּאי לְנוֹי נַעֲשׂוּ, אֶלָּא אִם כֵּן עוֹמְדִין עַל פֶּתַח הַמְּדִינָה, (לְשׁוֹן רַמְב״ם פ״ז מֵהִלְכוֹת עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים) וְהָיָה בְּיַד הַצּוּרָה צוּרַת מַקֵּל אוֹ צְפוֹר, אוֹ כַּדּוּר אוֹ סַיִף אוֹ עֲטָרָה וְטַבַּעַת. הַגָּה: שְׁתֵּי וָעֶרֶב שֶׁמִּשְׁתַּחֲוִים לוֹ, דִּינוֹ כְּדִין צֶלֶם וְאָסוּר בְּלֹא בִּטּוּל. אֲבָל שְׁתֵּי וָעֶרֶב שֶׁתּוֹלִין בַּצַּוָּאר לְזִכָּרוֹן, [שֶׁבָּאוּ מִמְּקוֹמוֹתֵיהֶם] לֹא מִקְרֵי צֶלֶם, וּמֻתָּר. (פַּרְדְּכֵי רֵישׁ פֶּרֶק כָּל הַצְּלָמִים בְּשֵׁם רַאבי״ה).

ב הַמּוֹצֵא שִׁבְרֵי צְלָמִים מֻשְׁלָכִים, אוֹ בְּתוֹךְ שִׁבְרֵי נְחֹשֶׁת, אוֹ אֲפִלּוּ שִׁבְרֵי אֲלִילִים עַצְמָן, מֻתָּרִים. אֲבָל מָצָא תַּבְנִית יָד אוֹ רֶגֶל וְהוּא עוֹמֵד עַל בְּסִיסוֹ, אָסוּר.

ג הַמּוֹצֵא כֵּלִים וַעֲלֵיהֶם צוּרוֹת חַמָּה אוֹ לְבָנָה. הַגָּה: דְּהַיְנוּ צוּרוֹת הַנַּעֲשִׂים לְשֵׁם חַמָּה וּלְבָנָה, כְּמוֹ שֶׁעוֹשִׂים בַּעֲלֵי הַשַּׁלְמָאוֹת צוּרוֹת לַכּוֹכָבִים, כְּגוֹן צוּרוֹת הַמִּתְיַחֲסוֹת לְשֶׁמֶשׁ, מְצַיְּרִים מֶלֶךְ מְעֻטָּר יוֹשֵׁב עַל עֶגְלָה, וְכֵן כַּיּוֹצֵא בָּזֶה בַּלְּבָנָה יֵשׁ לָהֶם צוּרָה מְיֻחֶדֶת (רַמְב״ם בְּפֵרוּשׁ הַמִּשְׁנָה וּבְרַטְנוּרָה שָׁם). אוֹ דְּרָקוֹן, וְהוּא דּוֹמֶה לְנָחָשׁ, וְיֵשׁ כְּמִין סְנַפִּירִין בֵּין פִּרְקֵי חֲלָיוֹת שֶׁבַּצַּוָּאר, אִם הַכֵּלִים מְכֻבָּדִים, אֲסוּרִים. שֶׁוַּדַּאי נַעֲשׂוּ לְשֵׁם עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים. וְאִם הֵם מְבֻזִּים, מֻתָּרִים שֶׁלֹּא נַעֲשׂוּ אֶלָּא לְנוֹי. וְאֵלּוּ הֵם מְכֻבָּדִים, שֶׁעַל הַשִּׁרְאִים נְזָמִים וְטַבָּעוֹת. וּמְבֻזִּים, מִטְבָּעוֹת (הגה״א וּפַרְדְּכֵי וַאֲגֻדָּה וְרא״ש וּסְמ״ג לְאוִין צ״ב וּבה״ג וְכֵן מְצָאתִי בְּתוֹסָפְתָא ר״פ ד׳), יוֹרוֹת, קֻמְקוּמִים חֲמֵי חַמִּין וְכוֹסוֹת שֶׁשּׁוֹתִים בָּהֶם, בֵּין אִם הֵם לְמַטָּה מֵהַמַּיִם אוֹ לְמַעְלָה מֵהַמַּיִם. וְכָל זֶה בְּסְתָם שֶׁאֵין אָנוּ יוֹדְעִים שֶׁנַּעֲבְדוּ כֵּלִים הַלָּלוּ, אֲבָל בְּיָדוּעַ שֶׁלֹּא נַעֲבְדוּ כֵּלִים הַלָּלוּ, שֶׁעַל הַמְכֻבָּדִים נָמֵי מֻתָּרִים. (דַּעַת הַר״ן) וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁכָּל צוּרָה שֶׁהִיא נַעֲבֶדֶת כְּוַדַּאי, אֲפִלּוּ עַל הַמְבֻזִּים אֲסוּרִים, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין אָנוּ יוֹדְעִים שֶׁכֵּלִים הַלָּלוּ נַעֲבְדוּ. וּלְפִי זֶה בַּזְּמַן הַזֶּה שֶׁמְּחַקְּקִים חָקָק בַּכֵּלִים, וּמְצַיְּרִים בָּהֶם אֲלִילִים, הַמּוֹצֵא כֵּלִים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם אֲלִילִים, אֲסוּרִים. הַגָּה: וְהַמִּנְהָג כַּפְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה. וּבַזְּמַן הַזֶּה שֶׁאֵין הַגּוֹיִם עוֹבְדִין לַצּוּרוֹת הַלָּלוּ, מֻתָּרִים בַּהֲנָאָה אִם מוֹצְאָן, אֲבָל אֵין לְהַשְׁהוֹתָן. (תא״ו נט״ז) וְיֵשׁ מַחֲמִירִים בְּכָל הַצּוּרוֹת הַנִּזְכָּרוֹת אֲפִלּוּ בַּזְּמַן הַזֶּה, אַף עַל גַּב דְּיָדְעִינַן דְּלֹא פָּלְחֵי לְהוּ. (כֵּן מַשְׁמַע בְּשׁוּר וּבְתוֹסׄ׳ פֶּרֶק כָּל הַצְּלָמִים). וְצוּרַת דְּרָקוֹן מֻתָּר לַעֲשׂוֹתָהּ, אֶלָּא שֶׁאָסוּר לְהַשְׁהוֹתָהּ אֶצְלוֹ מִשּׁוּם חֻשָּׁד (בֵּית יוֹסֵף מִהָרַא״ש וְהַטּוּר).

ד אָסוּר לְצַיֵּר צוּרוֹת שֶׁבִּמְדוֹר שְׁכִינָה, כְּגוֹן ד׳ פָּנִים בַּהֲדֵי הֲדָדֵי, וְכֵן צוּרוֹת שְׁרָפִים וְאוֹפַנִּים וּמַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת. וְכֵן צוּרַת אָדָם לְבַדּוֹ, כָּל אֵלּוּ אָסוּר לַעֲשׂוֹת אֲפִלּוּ (הם) לְנוֹי [לְגוֹי]. וְאִם גּוֹי עֲשָׂאָם לוֹ, אָסוּר לְהַשְׁהוֹתָם. הַגָּה: וּמֵיהוּ, אִם מוֹצֵא אוֹתָם, מֻתָּרִים, מִלְּבַד בְּחַמָּה וּלְבָנָה שֶׁדֶּרֶךְ הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים לְעָבְדָם, אוֹ שֶׁיֵּשׁ הוֹכָחָה שֶׁעֲשָׂאוּ לְעָבְדָם, שֶׁאָז אָסוּר בְּכָל הַצְּלָמִים, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּרֵישׁ הַסִּימָן (טור). בְּמֶה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּבוֹלֶטֶת. אֲבָל בְּשׁוֹקַעַת, כְּאוֹתָם שֶׁאוֹרְגִים בְּבֶגֶד, וְשֶׁמְּצַיְּרִים בְּכֹתֶל בְּסַמָּנִין, מֻתָּר לַעֲשׂוֹתָם. וְצוּרַת חַמָּה וּלְבָנָה וְכוֹכָבִים, אָסוּר בֵּין בּוֹלֶטֶת בֵּין שׁוֹקַעַת. וְאִם הֵם לְהִתְלַמֵּד, לְהָבִין וּלְהוֹרוֹת, כֻּלָּן מֻתָּרוֹת אֲפִלּוּ בּוֹלֶטֶת. (וְיֵשׁ מַתִּירִין בְּשֶׁל רַבִּים, דְּלֵיכָּא חֲשָׁדָא (טור בְּשֵׁם הָרֹא״שׁ).

ה טַבַּעַת שֶׁיֵּשׁ עָלֶיהָ חוֹתָם, שֶׁהוּא צוּרַת אָדָם, אִם הָיְתָה הַצּוּרָה בּוֹלֶטֶת, אָסוּר לְהַנִּיחָהּ, וּמֻתָּר לַחְתֹּם בָּהּ. וְאִם הָיְתָה הַצּוּרָה שׁוֹקַעַת, מֻתָּר לְהַנִּיחָהּ, וְאָסוּר לַחְתֹּם בָּהּ מִפְּנֵי שֶׁהַנַּחְתֹּם תַּעֲשֶׂה בּוֹ הַצּוּרָה בּוֹלֶטֶת. (לְשׁוֹן הָרַמְב״ם פ״ג מֵהִלְכוֹת עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים דִּין י״א) וַאֲפִלּוּ חֹתֶם לוֹ הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים אָסוּר לְהַשְׁהוֹתָהּ (כֵּן מַשְׁמַע בְּפַרְדְּכֵי פכ״ה וְתוֹס׳) וְהוּא הַדִּין בְּשֹׁאֵר צוּרוֹת הָאֲסוּרוֹת, (בְּשׁוּר וְכֵן כָּתַב הר״ן בְּשֵׁם הָרַי״ף וְכֵן מַשְׁמַע בְּכָל הַפּוֹסְקִים).

ו צוּרוֹת בְּהֵמוֹת, חַיּוֹת וְעוֹפוֹת וְדָגִים, וְצוּרוֹת אִילָנוֹת וּדְשָׁאִים וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם, מֻתָּר לְצַוֵּר אוֹתָם, וַאֲפִלּוּ הָיְתָה הַצּוּרַת בּוֹלֶטֶת.

ז יֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר, שֶׁלֹּא אָסְרוּ בְּצוּרַת אָדָם וּדְרָקוֹן אֶלָּא דְּוַקָּא בְּצוּרָה שְׁלֵמָה בְּכָל אֵיבָרֶיהָ, אֲבָל צוּרַת רֹאשׁ אוֹ גּוּף בְּלֹא רֹאשׁ, אֵין בָּהּ שׁוּם אִסּוּר לֹא בְּמוֹצְאוֹ וְלֹא בְּעוֹשֶׂה, וְכֵן נוֹהֲגִין.

ח לֹא יַעֲשֶׂה בַּיִת, תַּבְנִית הֵיכָל כְּשִׁעוּר גָּבְהוֹ וְאָרְכּוֹ וְרָחְבּוֹ. אַכְסַדְרָה, תַּבְנִית אוּלָם. חָצֵר, תַּבְנִית עֲזָרָה. שֻׁלְחָן, תַּבְנִית שֻׁלְחָן. מְנוֹרָה, תַּבְנִית מְנוֹרָה. אֲבָל עוֹשֶׂה שֶׁל חֲמִשָּׁה קָנִים אוֹ שֶׁל שִׁשָּׁה אוֹ שְׁמוֹנָה, אֲבָל שֶׁל שִׁבְעָה לֹא יַעֲשֶׂה אֲפִלּוּ מִשְּׁאָר מִינֵי מַתָּכוֹת, וַאֲפִלּוּ בְּלֹא גְּבִיעִים וְכַפְתּוֹרִים וּפְרָחִים, וַאֲפִלּוּ אֵינָהּ גְּבוֹהָה י״ח טְפָחִים.

סימן קמב

א כְּשֵׁם שֶׁהָעֲבוֹדוֹת כּוֹכָבִים אֲסוּרִים בַּהֲנָאָה, כָּךְ כָּל הֲנָאוֹת הַבָּאוֹת מִמֶּנָּהּ אֲסוּרוֹת, אֲפִלּוּ אִם שְׁרָפָהּ אָסוּר לֵהָנוֹת בְּגַחֶלְתָּהּ וַאֲפָרָהּ. אֲבָל מֻתָּר לֵהָנוֹת מִשֶּׁלְּהַבְתָּהּ.

ב סַכִּין שֶׁל עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים שֶׁשָּׁחַט בָּהּ, הֲרֵי זוֹ מֻתֶּרֶת, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְקֻלְקָל. וְאִם הַסַּכִּין חָדָשׁ, אוֹ יָשָׁן וְלִבְּנוֹ מֵאִסּוּר שָׁבוּ, אֲפִלּוּ לְכַתְּחִלָּה מֻתָּר (לְעִיל סִימָן י׳). וְאִם הָיְתָה בְּהֵמָה מְסֻכֶּנֶת, הֲרֵי זוֹ אֲסוּרָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְתַקֵּן, וַהֲרֵי זֶה הַתִּקּוּן מֻהֲנָאת מְשַׁמְּשֵׁי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים. וְכֵן אָסוּר לַחְתֹּךְ בָּהּ בָּשָׂר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְתַקֵּן. וְאִם חָתַךְ דֶּרֶךְ הֶפְסֵד וְהַשְׁחָתָה, מֻתָּר.

ג נָטַל מִמֶּנָּה כִּרְכָּר (פי׳ עֵץ אוֹ עֻצָּם שֶׁרֹאשׁוֹ חַד וְשׁוֹכְטִין בּוֹ הַבֶּגֶד כְּשֶׁאוֹרְגִים אוֹתוֹ לְמַעַן יִפָּרְדוּ הַחוּטִין הָעֶלְיוֹנִים מִן הַתַּחְתּוֹנִים) וְאָרַג בּוֹ אֶת הַבֶּגֶד, אָסוּר בַּהֲנָאָה. נִתְעָרֵב בִּבְגָדִים אֲחֵרִים, יוֹלִיךְ דְּמֵי אוֹתוֹ הַבֶּגֶד לְיַם הַמֶּלַח וּשְׁאָר כָּל הַבְּגָדִים מֻתָּרִים.

ד נָטַל מִמֶּנָּה עֵצִים, אֲסוּרִים בַּהֲנָאָה. הִסִּיק בָּהֶם אֶת הַתַּנּוּר, בֵּין חָדָשׁ בֵּין יָשָׁן, יֵצֵן וְאַחַר כָּךְ יַחֵם אוֹתוֹ בַּעֲצֵי הֶתֵּר. וְאִם לֹא צִנְּנוֹ וְאָפָה בּוֹ אֶת הַפַּת בְּעוֹד שֶׁהָאֲבוּקָה כְּנֶגְדּוֹ, (כ״י) הֲרֵי זֶה אָסוּר בַּהֲנָאָה, דְּיֵשׁ שֶׁבַח עֲצֵי אִסּוּר בַּפַּת (טור). נִתְעָרְבָה בַּאֲחֵרוֹת, יוֹלִיךְ דְּמֵי אוֹתָהּ הַפַּת לְיַם הַמֶּלַח, וּשְׁאָר כָּל הַכְּכָרוֹת מֻתָּרִים. גָּרַף אֶת כָּל הָאֵשׁ, וְאַחַר כָּךְ בִּשֵּׁל אוֹ אָפָה בְּחֻמּוֹ שֶׁל תַּנּוּר, הֲרֵי זֶה מֻתָּר, שֶׁהֲרֵי עֲצֵי הָאִסּוּר הָלְכוּ לָהֶם. הַגָּה: וְהָא דְּאָמְרִינַן יֵשׁ שֶׁבַח עֵצִים בְּפַת הַיְנוּ בְּדָבָר שֶׁאִסּוּר בַּהֲנָאָה, אֲבָל אִם אָפָה אוֹ בִּשֵּׁל דָּבָר שֶׁאִסּוּר בַּאֲכִילָה, אֲפִלּוּ אֲבוּקָה כְּנֶגְדּוֹ מֻתָּר (עַרְדֵכִי פֶּרֶק הַשּׁוֹכֵר וְתוֹסָפוֹת וְעוֹד פּוֹסְקִים).

ה קְעָרוֹת וְכוֹסוֹת וּקְדֵרוֹת וּצְלוֹחִיּוֹת שֶׁבִּשְּׁלָן הַיּוֹצֵר בַּעֲצֵי אֱלִילִים, חֲרֵי אֵלּוּ אֲסוּרִים בַּהֲנָאָה, שֶׁהֲרֵי דָּבָר הָאָסוּר הָלְכוּ לָהֶם. וְהַנֵּה עָשָׂה אוֹתָם חֲדָשִׁים. (הַסְּעִיפִים ה׳ ו׳ ז׳ הוּא לְשׁוֹן הָרַמְבַּ״ם פי״ז מהמ״א רַק שֶׁהַמְחַבֵּר כָּתַב עֲצֵי אֱלִילִים בִּמְקוֹם קָלִיפֵי עֶרְלָה)

ו פַּת שֶׁבִּשְּׁלָהּ עַל גַּבֵּי גֶּחָלִים שֶׁל עֲצֵי אֱלִילִים, מֻתֶּרֶת כֵּיוָן שֶׁנַּעֲשׂוּ גֶּחָלִים הָלַךְ אִסּוּרָן, אַף עַל פִּי שֶׁהֵן בּוֹעֲרוֹת.

ז קְדֵרָה שֶׁבִּשְּׁלָהּ בַּעֲצֵי אֱלִילִים וּבַעֲצֵי הֶתֵּר, הֲרֵי הַתַּבְשִׁיל אָסוּר, וְאַף עַל פִּי שֶׁזֶּה וָזֶה גּוֹרֵם, שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁנִּתְבַּשְּׁלָה מֻחֶמֶת עֲצֵי הָאִסּוּר עֲדַיִן לֹא בָּאוּ עֲצֵי הַהֶתֵּר, וְנִמְצָא מִקְצַת הַבִּשּׁוּל בַּעֲצֵי הֶתֵּר וּמִקְצָתוֹ בְּאִסּוּר.

ח אֲפָרוֹחִים שֶׁקִּנְּנוּ בָּאֲשֵׁרָה וְאֵינָם צְרִיכִין לְאִמָּן, מֻתָּרִין. אֲבָל בֵּיצִים שֶׁעָלֶיהָ וְכֵן אֲפָרוֹחִים שֶׁצְּרִיכִים לְאִמָּן, אֲסוּרִים. וְהַקֵּן עַצְמוֹ שֶׁבְּרֹאשָׁהּ, מֻתָּר, מִפְּנֵי שֶׁהָעוֹף מֵבִיא עֵצָיו מִמָּקוֹם אַחֵר. (לְשׁוֹן הָרַמְבַּ״ם פ״ז מֵהִלְכוֹת עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים) וְלֹא יַעֲלֶה עַל הָאֲשֵׁרָה לְשָׁלָן, אֶלָּא יַתִּיז בְּקָנֶה וְהֵם נוֹפְלִין (טור).

ט הָאֲשֵׁרָה, בֵּין שֶׁהָיְתָה נְעֲבֶדֶת בֵּין שֶׁהָיְתָה עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים מַנַּחַת תַּחְתֶּיהָ, אָסוּר לֵישֵׁב בְּצִלָּהּ. וְאִם יֵשׁ לוֹ דֶּרֶךְ אַחֶרֶת קְצָרָה כָּמוֹהָ אָסוּר לַעֲבֹר תַּחְתֶּיהָ. וְאִם לָאו, עוֹבֵר תַּחְתֶּיהָ כְּשֶׁהוּא רָץ. וְדַוְקָא לַעֲבֹר תַּחְתֶּיהָ, אֲבָל לַעֲבֹר בְּצִלָּהּ בְּכָל עִנְיָן, שָׁרֵי (ר״ן פ׳ כָּל הַצְּלָמִים).

י צֵל בֵּית עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים תּוֹכוֹ וְנֶגֶד פִּתְחוֹ, תּוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת אָסוּר. צֵל שֶׁלְּאַחֲרָיו, מֻתָּר, וַאֲפִלּוּ תּוֹכוֹ, אִם גּוֹזֵל הָרִבִּים שֶׁקָּדַם לוֹ הַדֶּרֶךְ, וְאַחַר כָּךְ בָּנָה שָׁם בֵּית עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, מֻתָּר לַעֲבֹר דֶּרֶךְ שָׁם. אֲבָל אִם קָדַם הַבַּיִת לַדֶּרֶךְ, אָסוּר. וְיֵשׁ אוֹסְרִים בְּכָל גַּוְנָא. (רַמְזִים)

יא מֻתָּר לִטַּע תַּחַת הָאֲשֵׁרָה יְרָקוֹת, בֵּין בִּימוֹת הַחַמָּה שֶׁהֵם צְרִיכִים לְצֵל בֵּין בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים, מִפְּנֵי שֶׁצֵּל הָאֲשֵׁרָה שֶׁהוּא אָסוּר, עִם הַקַּרְקַע, שֶׁאֵינָהּ נֶאֱסֶרֶת, גּוֹרְמִים לִירָקוֹת אֵלּוּ לִצְמֹחַ, וְכָל שֶׁדָּבָר אִסּוּר וְדָבָר מֻתָּר גּוֹרְמִין לוֹ, הֲרֵי זֶה מֻתָּר בְּכָל מָקוֹם. לְפִיכָךְ, שָׂדֶה שֶׁזִּבְּלָהּ בְּזֶבֶל שֶׁל עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, מֻתָּר לִזְרֹעַ אוֹתָהּ. וּפָרָה שֶׁפִּטְּמָהּ בְּכַרְשִׁינֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, תֹּאכַל. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

יב אֵילָן שֶׁשּׁוֹמְרִים פֵּרוֹתָיו לַעֲשׂוֹת מֵהֶם שֵׁכָר לִשְׁתּוֹתוֹ בְּיוֹם חַגָּם, אָסוּר, בְּיָדוּעַ שֶׁהִיא אֲשֵׁרָה.

יג אֵילָנֵי סָרָק (פֵּרוּשׁ אִילָנוֹת שֶׁאֵין עוֹשִׂין פֵּרוֹת) שֶׁרִגְּילִין לִטַּע בִּפְנֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, לֹא גָּרַע מִנּוֹי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, וְאָסוּר.

יד מֻרְחָץ שֶׁיֵּשׁ בָּהּ עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, מֻתָּר לִרְחֹץ בָּהּ, מִפְּנֵי שֶׁהִיא נַעֲשֵׂית לְשֵׁם נוֹי וְלֹא לְעֲבָדָהּ, שֶׁנֶּאֱמַר: אֱלֹהֵיהֶם (דְּבָרִים יב, ב), בִּזְמַן שֶׁנּוֹהֲגִים בָּהּ מִנְהַג אֱלָהוּת, וְלֹא בִּזְמַן שֶׁמְּבַזִּים אוֹתָהּ, כְּגוֹן זוֹ שֶׁהִיא עוֹמֶדֶת עַל הַבִּיב, וְהַכֹּל מַשְׁתִּינִים בְּפָנֶיהָ. וְאִם הָיָה דֶּרֶךְ עֲבוֹדָתָהּ בְּכָךְ, אָסוּר. (לְשׁוֹן רַמְבַּ״ם שָׁם דִּין י״ח)

טו אָסוּר לִשְׁמֹעַ כְּלִי שִׁיר שֶׁל עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים אוֹ לְהִסְתַּכֵּל בְּנוֹי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, כֵּיוָן שֶׁנֶּהֱנֶה בָּרְאִיָּה. וּמֵיהוּ דָּבָר שֶׁאֵין מִתְכַּוֵּן, מֻתָּר. (מְצָא הַגָּה בְּשֵׁם רַבִּי יִשְׁעְיָה הָאַחֲרוֹן ז״ל) (וְעַי׳ ס״ק ל״ד).

סימן קמג

א מִי שֶׁהָיָה בֵּיתוֹ סָמוּךְ לְבֵית עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, וְנָפַל, אָסוּר לִבְנוֹתוֹ. כֵּיצַד יַעֲשֶׂה, כּוֹנֵס לְתוֹךְ שֶׁלּוֹ, וּבוֹנֶה, וְאוֹתוֹ הָרֶוַח מְמַלְּאוֹ קוֹצִים אוֹ צוֹאָה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יַרְחִיב בְּבֵית עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים. הָיָה הַכֹּתֶל שֶׁלּוֹ וְשֶׁל עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, יָדוּן מֻחֶצָּה לְמֻחֶצָּה, שֶׁלּוֹ מֻתָּר בַּהֲנָאָה, וְשֶׁל עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים אָסוּר, וְאִם אֵינוֹ מַכִּיר (טור) הַכֹּל אָסוּר בַּהֲנָאָה, אֲבָנָיו וְעֵצָיו וַאֲפָרוֹ. מִיהוּ מֻתָּר לִמְכֹּר לָהֶם חֶלְקוֹ בְּכָל מָקוֹם שֶׁהוּא (ר״ן פ׳ כָּל הַצְּלָמִים).

ב אָסוּר לִבְנוֹת עִם הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים כְּפָה שֶׁמַּעֲמִידִים בָּהּ עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים. וְאִם עָבַר וּבָנָה, אֲפִלּוּ עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים עֲצָמָה, (כָּל בּוֹ), שְׁכָרוֹ מֻתָּר. אֲבָל בּוֹנֶה הוּא לְכַתְּחִלָּה הַטְרַקְלִין אוֹ הֶחָצֵר שֶׁיֵּשׁ בָּהּ אוֹתָהּ הַכְּפָה.

ג הָיָה לַעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים גִּנָּה אוֹ מֶרְחָץ, וְהַטּוֹבָה הַיּוֹצֵאת מֵהֶם הִיא לַכֹּהֲנִים, מֻתָּר לְהָנוֹת מֵהֶם שֶׁלֹּא בְּטוֹבָה, וְאָסוּר לְהָנוֹת מֵהֶם בְּטוֹבָה, וְאֲפִלּוּ יֵשׁ לַאֲחֵרִים (חֵלֶק) בַּטּוֹבָה עִם הַכֹּהֲנִים. וְאִם אֵין הַטּוֹבָה הַיּוֹצֵאת מֵהֶם הִיא לַכֹּהֲנִים, אֶלָּא לְעוֹבְדֶיהָ, מֻתָּר לְהָנוֹת מֵהֶם אֲפִלּוּ בְּטוֹבָה, אֲפִלּוּ הַגִּנָּה וְהַמֶּרְחָץ לַעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים

לְבַדָּהּ (כֵּן מַשְׁמָע בַּטּוּר לְדַעַת רַשִׁ״י). הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין אִסּוּר לְהָנוֹת מִמֶּנָּה אִם הַטּוֹבָה בָּאָה לַכֹּהֲנִים, אֲלָא כְּשֶׁהֵם עוֹמְדִים בַּחֲצַר עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים עַצְמָהּ, אֲבָל כְּשֶׁאֵין עוֹמְדִין לְפָנֶיהָ, אַף עַל פִּי שֶׁהַטּוֹבָה הַיּוֹצֵאת מֵהֶם הִיא לְכֹהֲנִים, מֻתָּר לְהָנוֹת מִמֶּנָּה, אִם לֹא שֶׁהַטּוֹבָה לַעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים עַצְמָהּ. וְיֵשׁ לְסָמֹךְ עַל זֶה לְהָקֵל (טוּר בְּשֵׁם רַבֵּנוּ תָם וְתוֹס׳ דַּף מ״ד וְרֹא״שׁ וּמָרְדְּכַי בְּשֵׁם רַבֵּנוּ תָם).

ד חֲלִילִים שֶׁל עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, אָסוּר לִסְפֹּד בָּהֶם.

ה חֲנֻיּוֹת שֶׁל עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, אָסוּר לִשְׁכֹּר מֵהֶם. וְאִם נוֹפֵל הַשָּׂכָר לַמְּדִינָה וְהֵם קוֹנִים צָרְכֵיהֶם, שָׁרֵי (טוּר וְהַפּוֹסְקִים מֵהִירוּשַׁלְמִי).

ו גַּבָּאִים שֶׁנּוֹטְלִים מֶכֶס לַעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, אָסוּר לִתֵּן לָהֶם. הַגָּה: וְכֵן בְּכָאן אֵינוֹ אָסוּר אֶלָּא כְּשֶׁנּוֹפֵל הַשָּׂכָר לְצָרְכֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים עַצְמָהּ, אֲבָל כְּשֶׁנּוֹפֵל לְכִיס בְּנֵי הַמְּדִינָה, אַף עַל פִּי שֶׁהֵם קוֹנִים צָרְכֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, שָׁרֵי (טוּר).

סימן קמד

א דְּמֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים בְּיַד יִשְׂרָאֵל שֶׁמְּכָרָהּ, אֲסוּרִים. אֲבָל אִם מְכָרָהּ עוֹבֵד כּוֹכָבִים, אֲפִלּוּ מְכָרָהּ כְּדֵי לְעָבְדָהּ, הַדָּמִים מֻתָּרִים. וְדַוְקָא שֶׁהַדָּבָר יָדוּעַ שֶׁמְּכָרָהּ לַעֲשׂוֹת צָרְכָיו בְּדָמֶיהָ, אֲבָל אִם אֵינוֹ יָדוּעַ, יֵשׁ לָחוּשׁ שֶׁמָּא מְכָרָהּ לִקְנוֹת בְּדָמֶיהָ עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים אֲחֵרִים, וַהֲרֵי הַמָּעוֹת מֻקְצִין לַעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, וַאֲסוּרִים. וְעַיֵּן לְעֵיל סוֹף סִימָן קל״ב.

ב יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאִם בְּיַד יִשְׂרָאֵל יַיִן נֶסֶךְ וַעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, וּמְכָרָם לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים בְּהֶקֵּפָה (פְּרוּשׁ בְּהַמְתָּנָה), וּמְכָרָם הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים לְאַחֵר לְדֶם שֶׁיִּפָּרַע לְזֶה הַיִּשְׂרָאֵל, הַדָּמִים מֻתָּרִים בְּדִיעֲבַד.

סימן קמה

א כָּל שֶׁאֵין בּוֹ תְּפִיסַת יַד אָדָם וְלֹא עָשׂוּהוּ אָדָם, אַף עַל פִּי שֶׁנֶּעֱבַד, הֲרֵי זֶה מֻתָּר בַּהֲנָאָה. לְפִיכָךְ הַמִּשְׁתַּחֲוֶה לָהָר, לֹא נֶאֱסַר. וַאֲפִלּוּ אַבְנֵי הַר שֶׁנִּדַּלְדְּלוּ, וְעַדַיִן הֵם בִּמְקוֹמָם וַעֲבָדָם שָׁם, אֵינָן נֶאֱסָרִין. וְכֵן הַנְּהָרוֹת וְהַמַּעְיָנוֹת שֶׁל רַבִּים וְאֵילָנוֹת שֶׁלֹּא נְטָעָן לְשֵׁם עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, אֵינָם נֶאֱסָרִים. וּמִכָּל מָקוֹם אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נֶאֱסַר גּוּף הָאִילָן כְּשֶׁמִּשְׁתַּחֲוֶה לוֹ, כָּל הַשָּׁרִיגִים וְהֶעָלִים וְהַפֵּרוֹת שֶׁיּוֹצִיא כָּל זְמַן שֶׁהוּא נֶעֱבָד, אֲסוּרִים בַּהֲנָאָה.

ב דָּבָר שֶׁאֵין בּוֹ תְּפִיסַת יְדֵי אָדָם, שֶׁנֶּעֱבַד, אַף עַל פִּי שֶׁהַנֶּעֱבָד עֲצָמוֹ מֻתָּר בַּהֲנָאָה, צְפוּיוֹ אָסוּר בַּהֲנָאָה. מִשְׁמְשֵׁי הַר הֲרֵי כְּצִפּוּיוֹ וְאָסוּר, אֲבָל תִּקְרֹבֶת הַר אֵינוֹ נֶאֱסָר (תא״ו נ״ז).

ג בַּיִת שֶׁבָּנָאוֹ מִתְּחִלָּה שֶׁיִּהְיֶה הַבַּיִת עֲצָמוֹ נֶעֱבָד, וְכֵן הַמִּשְׁתַּחֲוֶה לְבַיִת בָּנוּי, הֲרֵי זֶה אָסוּר בַּהֲנָאָה. הָיָה בָּנוּי וְסִיְּדוֹ וְכִיְּדוֹ לְשֵׁם עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים עַד שֶׁנִּתְחַדֵּשׁ, נוֹטֵל מַה שֶּׁחִדֵּשׁ, וְהַחִדּוּשׁ אָסוּר בַּהֲנָאָה מִפְּנֵי שֶׁעָשָׂהוּ לְעָבְדוֹ, וּשְׁאָר הַבַּיִת מֻתָּר. הִכְנִיס עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים לְתוֹךְ הַבַּיִת, כָּל זְמַן שֶׁהוּא שָׁם, הַבַּיִת אָסוּר בַּהֲנָאָה. הוֹצִיאָהּ, הֻתַּר הַבַּיִת. הַגָּה: וְדַוְקָא שֶׁלֹּא הֶקְצָה הַבַּיִת לְכָךְ, אֲבָל הֶקְצָה לְכָךְ אֵינוֹ מֻתָּר אֶלָּא אִם כֵּן הוֹצִיאָהּ מִשָּׁם דֶּרֶךְ בִּטּוּל, דְּהַיְנוּ שֶׁלֹּא לְהַכְנִיס עוֹד שָׁם (טוּר בְּשֵׁם רַשִׁ״י). וּבְיִשְׂרָאֵל לֹא מְהֻנֵּי בִּטּוּל, כְּדִלְעֵיל סִימָן קל״ט.

ד אֶבֶן שֶׁחָצָבָהּ לְעָבְדָהּ, אָסוּרָה בַּהֲנָאָה. הָיְתָה חֲצוּבָה וְצִיְּרָהּ וְכִיְּדָהּ שֶׁתֶּעֱבַד, אֲפִלּוּ צִיֵּר וְכִיֵּד בְּגוּף הָאֶבֶן, נוֹטֵל מַה שֶּׁחִדֵּשׁ וְהוּא אָסוּר בַּהֲנָאָה, וּשְׁאָר הָאֶבֶן מֻתָּר. וּבְעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, דְּמֻהֲנֵי בִּטּוּל, אֲפִלּוּ לֹא נָטַל מִשָּׁם רַק מַה שֶּׁצִּיֵּר, מֻתָּר, אִם עָשָׂאוּ דֶּרֶךְ בִּטּוּל (רַבֵּנוּ נִסִּים).

ה אֶבֶן שֶׁהֶעֱמִיד עָלֶיהָ עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים, הֲרֵי זוֹ אֲסוּרָה כָּל זְמַן שֶׁהִיא עָלֶיהָ. סִלְקָהּ, הָאֶבֶן מֻתֶּרֶת.

ו אִילָן שֶׁנִּטְעוֹ מִתְּחִלָּה שֶׁיִּהְיֶה נֶעֱבָד, אָסוּר בַּהֲנָאָה. הָיָה אִילָן נָטוּעַ וּגְדָעוֹ וּפִסְלוֹ לְשֵׁם עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, אֲפִלּוּ הִבְרִיךְ וְהִרְכִּיב בְּגוּפוֹ שֶׁל אִילָן וְהוֹצִיא שָׁרִיגִים, כּוֹרֵת אֶת הַשָּׁרִיגִים, וְהֵם אֲסוּרִים בַּהֲנָאָה, וּשְׁאָר הָאִילָן מֻתָּר. אִילָן שֶׁמַּעֲמִידִין תַּחְתָּיו עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, כָּל זְמַן שֶׁהִיא תַּחְתָּיו אָסוּר בַּהֲנָאָה. נִטְּלָה מִתַּחְתָּיו, הֲרֵי זֶה מֻתָּר, מִפְּנֵי שֶׁאֵין הָאִילָן עֲצָמוֹ הוּא הַנֶּעֱבָד.

ז אַף עַל פִּי שֶׁקַּרְקַע עוֹלָם אֵינוֹ נֶאֱסָר, אִם עָשָׂה בּוֹ מַעֲשֶׂה, כְּגוֹן שֶׁחָפַר בּוֹ בּוֹרוֹת שִׁיחִין וּמְעָרוֹת לַעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, נֶאֱסָר.

ח בַּעֲלֵי חַיִּים אֵינָן נֶאֱסָרִים. שֶׁאֲפִלּוּ הִשְׁתַּחֲוָה לַבְּהֵמָה שֶׁלּוֹ, לֹא נֶאֱסְרָה. עָשָׂה בָּהּ מַעֲשֶׂה, שֶׁשְּׁחָטָהּ לַעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, אֲפִלּוּ סִימָן אֶחָד, נֶאֱסְרָה, וַאֲפִלּוּ אֵינָהּ שֶׁלּוֹ. וְדַוְקָא עוֹבֵד כּוֹכָבִים אוֹסֵר דָּבָר שֶׁאֵינוֹ שֶׁלּוֹ, אֲבָל יִשְׂרָאֵל אֵינוֹ אוֹסֵר שֶׁל חֲבֵרוֹ, שֶׁוַּדַּאי אֵינוֹ מְכַוֵּן אֶלָּא לְצַעֲרוֹ. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֲפִלּוּ אִם יֵשׁ לוֹ חֵלֶק בָּהּ, אֵינוֹ אוֹסֵר. וְאִם יִשְׂרָאֵל מוּמָר הוּא, אוֹ שֶׁהִתְּרוּ בּוֹ וְקִבֵּל הַתָּרָאָה, הֲרֵי זֶה אוֹסֵר וְעַיֵּן לְעֵיל סי׳ ד׳. תִּקְרֹבֶת בַּעֲלֵי חַיִּים וּמְשַׁמְּשֵׁיהֶם, נֶאֱסָרִים (תא״ו נ״ז).

ט אַף עַל פִּי שֶׁבַּעֲלֵי חַיִּים אֵינָם נֶאֱסָרִים, אִם הֶחֱלִיף בַּעֲלֵי חַיִּים בַּעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, נֶאֱסְרוּ. אֲבָל חֲלִיפֵי חֲלִיפִין, כְּגוֹן שֶׁהֶחֱלִיף בַּעֲלֵי חַיִּים בַּחֲלִיפֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, מֻתָּרִים. וְיֵשׁ אוֹסְרִים גַּם בָּזֶה.

סימן קמו

א עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁבִּטְלָהּ עוֹבֵד כּוֹכָבִים, מֻתֶּרֶת. אֲבָל יִשְׂרָאֵל אֵינוֹ יָכוֹל לְבַטֵּל עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים; וְכָל שֶׁכֵּן שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁאֵין לָהּ בִּטּוּל עוֹלָמִית. וַאֲפִלּוּ אִם יֵשׁ לַעוֹבֵד כּוֹכָבִים שֻׁתָּפוּת בָּהּ עִמּוֹ, אֵין בִּטּוּל הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים מוֹעִיל לְחֵלֶק הַיִּשְׂרָאֵל.

ב אֲפִלּוּ עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים, מִשֶּׁבָּאָה לְיַד יִשְׂרָאֵל וְנָכָה בָּהּ, שׁוּב אֵין לָהּ בִּטּוּל. וְהָנֵי מִלֵּי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים עַצְמָהּ, אֲבָל מְשַׁמְּשֵׁי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וְנוֹיָהּ, אִם בָּאוּ לְיַד יִשְׂרָאֵל וְאַחַר כָּךְ בִּטְלָם עוֹבֵד כּוֹכָבִים, מֻתָּרִים.

ג הַלּוֹקֵחַ גְּרוּטָאוֹת (פִּי׳ שְׁבָרֵי כֵּלֵי מַתָּכוֹת) מִן הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים וּמָצָא בָּהֶם עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, אִם נָתַן מָעוֹת וְלֹא מָשַׁךְ, יַחֲזִירֵם לַעוֹבֵד כּוֹכָבִים. וְכֵן אִם מָשַׁךְ וְלֹא נָתַן מָעוֹת, אַף עַל פִּי שֶׁמִּשְׁכָּהּ בְּעוֹבֵד כּוֹכָבִים קוֹנָה, כְּמֶקַח טָעוּת הוּא. נָתַן מָעוֹת וּמָשַׁךְ, יוֹלִיכֵם לַיָּם הַמֶּלַח.

ד גֵּר וְעוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁיָּרְשׁוּ אֶת אֲבִיהֶם עוֹבֵד כּוֹכָבִים, יָכוֹל הַגֵּר לוֹמַר לַעוֹבֵד כּוֹכָבִים: טֹל אַתָּה עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וַאֲנִי מָעוֹת. אֲבָל מִשֶּׁבָּאת הָעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים לִרְשׁוּת הַגֵּר, אָסוּר.

ה עוֹבֵד כּוֹכָבִים מְבַטֵּל עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָהּ שֶׁלּוֹ, וַאֲפִלּוּ אֵינוֹ עוֹבֵד לְאוֹתָהּ עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים. וַאֲפִלּוּ בְּעַל כָּרְחוֹ. וּבִלְבַד שֶׁיֵּדַע בְּטִיב עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים. אֲבָל קָטָן שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ בְּטִיב עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, וְכֵן שׁוֹטֶה וְכֵן מִי שֶׁאֵינוֹ עוֹבֵד עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, כְּגוֹן גֵּר תּוֹשָׁב, אֵינָם יְכוֹלִים לְבַטֵּלָהּ. יִשְׁמְעֵאלִים שֶׁאֵינָן עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה, אֵינָם יְכוֹלִים לְבַטֵּל (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם תְּרוּמַת הַדֶּשֶׁן פ״ח).

ו כֵּיצַד מְבַטְּלָהּ, נָטַל מֵהָאֲשֵׁרָה מַקֵּל אוֹ אֲפִלּוּ עָלֶה אֶחָד לְצָרְכּוֹ, נִתְבַּטְּלָה. וּבֵין הָאֲשֵׁרָה עַצְמָהּ וּבֵין הַשְּׁפָאִים שֶׁנָּטַל מִמֶּנָּהּ, מֻתָּרִים. וְאִם נָטַל הַשְּׁפָאִים לְצָרְכָּהּ, דְּהַיְנוּ לְיַפּוֹתָהּ, לֹא נִתְבַּטְּלָה, וְהִיא אֲסוּרָה וְהַשְּׁפָאִים מֻתָּרִים.

ז צֶלֶם (שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים) שֶׁקָּטַע רֹאשׁ אָזְנָהּ אוֹ רֹאשׁ חָטְמָהּ אוֹ רֹאשׁ אֶצְבָּעָהּ, אוֹ שֶׁמִּעֲכָהּ בְּפָנֶיהָ אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא חִסְּרָה, בְּטֵלָה. מִעֲכָהּ שֶׁלֹּא בְּפָנֶיהָ וְלֹא חִסְּרָה, אוֹ רָקַק בְּפָנֶיהָ הִשְׁתִּין בְּפָנֶיהָ אוֹ גָּרְרָהּ אוֹ זָרַק בָּהּ אֶת הַצּוֹאָה, לֹא בְּטֵלָה. הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּאֲפִלּוּ בִּטְּלָהּ בַּאֲמִירָה בְּעָלְמָא, הֲרֵי בִּטּוּל. אֲבָל אִם בִּטְּלָהּ מִכַּח אֹנֶס, אֵינָהּ מְבַטֶּלֶת עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה מַעֲשֶׂה בְּגוּפָהּ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר (מָרְדְּכִי ר״פ כָּל הָעֲלָמִים בְּשֵׁם רַאבי״ה).

ח מְכָרָהּ אוֹ מִשְׁכְּנָהּ, אֲפִלּוּ לְצוֹרֵךְ יִשְׂרָאֵל, לֹא בְּטֵלָה. וְיֵשׁ מַתִּירִין בְּצוֹרֵךְ יִשְׂרָאֵל. הַגָּה: וּמְשַׁמְּשֵׁי עֲבוֹדָה זָרָה, אִם מִשְׁכְּנוֹ אוֹ מָכְרוֹ הֲרֵי בִּטּוּל (וְכֵן מִשְׁמַע בְּטוּר סִימָן קל״ט וְכֵן כָּתַב הַבֵּית יוֹסֵף).

ט נָפְלָה עָלֶיהָ מַפֹּלֶת וְלֹא פְּגָמָהּ; גְּנָבוּהָ לִסְטִים וְלֹא תְּבָעוּהָ, אֵינָהּ בְּטֵלָה.

י הִנִּיחוּהָ עוֹבְדֶיהָ וְהָלְכוּ לָהֶם בְּשָׁעַת שָׁלוֹם, מֻתֶּרֶת. בְּשָׁעַת מִלְחָמָה, אֲסוּרָה וְהוּא שֶׁאֵינָם יְכוֹלִים לַחֲזוֹר לָהּ, אֲבָל אִם הָיוּ יְכוֹלִים לַחֲזוֹר לָהּ וְלֹא חָזְרוּ, מֻתֶּרֶת.

יא עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים (שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים) שֶׁנִּשְׁבְּרָה מֵאֵלֶיהָ, שְׁבָרֶיהָ אֲסוּרִים בַּהֲנָאָה עַד שֶׁיְּבַטְּלָהּ. לְפִיכָךְ הַמּוֹצֵא שִׁבְרֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, הֲרֵי אֵלּוּ אֲסוּרִים בַּהֲנָאָה שֶׁמָּא לֹא בִּטְּלָהּ הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים. וְאִם הָיְתָה שֶׁל פְּרָקִים, וְהֶדְיוֹט יָכוֹל לְהַחֲזִירָהּ, צָרִיךְ לְבַטֵּל כָּל פֶּרֶק וָפֶרֶק מִפְּרָקֶיהָ. וְאִם אֵינוֹ יָכוֹל לְהַחֲזִיר, כֵּינָן שֶׁבִּטֵּל אֵבֶר אֶחָד מִמֶּנָּהּ בָּטְלוּ כָּל הַשְּׁבָרִים.

יב מִזְבֵּחַ שֶׁל עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים שֶׁנִּפְגַּם, עֲדַיִן הוּא אָסוּר עַד שֶׁיִּנָּתֵץ רֻבּוֹ עַל יְדֵי עוֹבֵד כּוֹכָבִים. וּבִימוֹס שֶׁנִּפְגַּם, מֻתָּר. אֵיזֶהוּ בִּימוֹס וְאֵיזוֹ מִזְבֵּחַ, בִּימוֹס, אֶבֶן אֶחָד; מִזְבֵּחַ, אֲבָנִים הַרְבֵּה.

יג הַמְבַטֵּל עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, נִתְבַּטְּלוּ מְשַׁמְּשֶׁיהָ. אֲפִלּוּ הֵם כְּבַר בִּיַּד יִשְׂרָאֵל, נִתְבַּטְּלוּ עִם עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים שֶׁבִּיַּד הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים. (פְּרִישֵׁי פֶּרֶק ר״י וְכֵן כ׳ תַּרְ״ן בְּשֵׁם תַּרְאַ״ז). בִּטֵּל מְשַׁמְּשֶׁיהָ, לֹא נִתְבַּטְּלָה הִיא.

יד מְצָוָה עַל כָּל הַמּוֹצֵא עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים שֶׁיְּבַעֲרֶנָּה וְיאַבְּדֶנָּה. וְכֵיצַד מְבַעֲרָהּ, שׁוֹחֵק וְזוֹרֶה לָרוּחַ אוֹ מַטִּיל לַיָּם. וְהוּא הַדִּין בְּמְשַׁמְּשֶׁיהָ וְכָל הַנַּעֲשֶׂה בִּשְׁבִילָהּ, שֶׁנֶּאֱמַר: אַבֵּד תְּאַבְּדוּן אֶת כָּל הַמְּקֹמוֹת (דְּבָרִים יב, ב) (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם תְּרוּמַת הַדֶּשֶׁן פ״ח).

טו צָרִיךְ לְשָׂרֵשׁ אַחַר הָאֱלִילִים וּלְכַנּוֹת לָהֶם שֵׁם גְּנַאי.

סימן קמז

א הַנּוֹדֵר אוֹ נִשְׁבָּע בְּשֵׁם עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, חֲרֵי זֶה (הֵיכָא) לוֹקֶה. וְאָסוּר לְהַזְכִּירָהּ בִּשְׁמָהּ, בֵּין לְצָרֶךְ בֵּין שֶׁלֹּא לְצָרֶךְ.

ב שֵׁם חַגִּים שֶׁלָּהֶם שֶׁהֵם כִּשְׁמוֹת בְּנֵי אָדָם, אֵין חָשֶׁשׁ לַהַזְכִּירָם. וְהוּא שֶׁלֹּא יִקְרָאֵם כְּמוֹ שֶׁמַּזְכִּירִים אוֹתָם הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, בְּלָשׁוֹן חֲשִׁיבוּת. (פֵּרוּשׁ דַּעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים בְּשֵׁם רַאֲבִי״ה וְהַגָּהוֹת מַיְמוֹנִי וְרַבֵּינוּ יְרוּחָם).

ג אָסוּר לִגְרֹם לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁיִּדֹּר אוֹ שֶׁיִּשָּׁבַע בְּשֵׁם עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים. וְעַיֵּן בְּא״ח סִימָן קנ״ו (וּבְח״מ סוֹף סִימָן קע״ו).

ד מֻתָּר לְהַזְכִּיר שֵׁם עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים הַכְּתוּבָה בַּתּוֹרָה, כְּמוֹ כָּרַע בֵּל קָרַס נְבוֹ (יְשַׁעְיָהוּ מו, ב) הָעוֹרְכִים לַגָּד שֻׁלְחָן (יְשַׁעְיָהוּ סה, יא).

ה מֻתָּר לְהִתְלוֹצֵץ בָּאֱלִילִים. הַגָּה: מֻתָּר לוֹמַר לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים: אֱלֹקֶיךָ יִהְיֶה בְּעֶזְרֶךָ, אוֹ יַצְלִיחַ מַעֲשֶׂיךָ (רַמְב״ם בְּפֵ׳ הַמִּשְׁנָה).

סימן קמח

א שְׁלֹשָׁה יָמִים לִפְנֵי חַגָּם שֶׁל גּוֹיִים עוֹבְדֵי אֱלִילִים אָסוּר לִקַּח מֵהֶם וְלִמְכֹּר לָהֶם דָּבָר הַמִּתְקַיֵּם. וּמֻתָּר לִמְכֹּר לָהֶם דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מִתְקַיֵּם עַד יוֹם חַגָּם, כְּגוֹן יָרָקוֹת וְתַבְשִׁיל. וְכֵן אָסוּר לְהַשְׁאִיל וְלִשְׁאֹל וּלְהַלְווֹתָן בְּלֹא רִבִּית (טוּר וְהַפּוֹסְקִים). וְלִלְווֹת מֵהֶם וּלְפָרְעָן, וְלִפְרַע מֵהֶם מִלְוֶה בִּשְׁטָר אוֹ עַל הַמַּשְׁכּוֹן, אֲבָל מִלְוֶה עַל פֶּה נִפְרָעִים מֵהֶם מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמַצִּיל מִיָּדָם, וּבִזְמַן דְּיָדָם תַּקִּיפָה, אֲפִלּוּ בִּשְׁטָר חָשִׁיב כְּמַצִּיל מִיָּדָם. וְאִם הִיא מִלְוֶה בְּרִבִּית, אֲפִלּוּ בְּמַשְׁכּוֹן חָשִׁיב כְּמַצִּיל מִיָּדָם.

ב עָבַר וְנָשָׂא וְנָתַן בְּיוֹם חַגָּם, אָסוּר בַּהֲנָאָה. וְאִם נָשָׂא וְנָתַן בִּשְׁלֹשָׁה יָמִים שֶׁלִּפְנֵי הֶחָג, מֻתָּר בַּהֲנָאָה.

ג אִם הָיָה חַגָּם שֶׁל אוֹתָם הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים יָמִים הַרְבֵּה, ג׳ אוֹ ד׳ אוֹ י׳, כָּל אוֹתָם הַיָּמִים כְּיוֹם אֶחָד הֵם, וְכָל אוֹתָם הַיָּמִים אֲסוּרִים עִם ג׳ לִפְנֵיהֶם.

ד בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. אֲבָל בִּשְׁאָר אַרְצוֹת אֵינוֹ אָסוּר, אֶלָּא יוֹם חַגָּם בִּלְבַד.

ה אָסוּר לִשְׁלֹחַ דּוֹרוֹן לְגוֹי בְּיוֹם חַגָּם, אֶלָּא אִם כֵּן נוֹדַע לוֹ שֶׁאֵינוֹ מוֹדֶה בַּעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, וְאֵינוֹ עוֹבְדָם. וְכֵן גּוֹי שֶׁשָּׁלַח בְּיוֹם חַגּוֹ דּוֹרוֹן לְיִשְׂרָאֵל, לֹא יְקַבְּלֶנּוּ מִמֶּנּוּ. וְאִם חוֹשֵׁשׁ לְאֵיבָה, מְקַבְּלוֹ, וְיִזְרְקֶנּוּ בְּפָנָיו לְבוֹר אוֹ לְמָקוֹם הָאָבֵד, כְּלְאַחַר יָד.

ו יוֹם שֶׁמִּתְכַּנְּסִים בּוֹ הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים לְהַעֲמִיד לָהֶם מֶלֶךְ וּמַקְרִיבִים וּמְקַלְּסִים לֵאלֹהֵיהֶם, יוֹם חַגָּם הוּא, וַחֲרֵי הוּא כְּשְׁאָר חַגֵּיהֶם.

ז עוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁעוֹשֶׂה הוּא חַג לְעַצְמוֹ וּמוֹדֶה לְעַבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמְקַלְּסָה, בְּיוֹם שֶׁנּוֹלַד בּוֹ, וְיוֹם תִּגְלַחַת זְקָנוֹ וּבְלוֹרִיתוֹ, וְיוֹם שֶׁעָלָה בּוֹ מִן הַיָּם, וְיוֹם שֶׁיָּצָא בּוֹ מִבֵּית הָאֲסוּרִים, וְיוֹם שֶׁעָשָׂה בּוֹ מִשְׁתֶּה לִבְנוֹ, וְכַיּוֹצֵא בָּאֵלּוּ, אֵינוֹ אָסוּר אֶלָּא אוֹתוֹ יוֹם וְאוֹתוֹ הָאִישׁ בִּלְבַד.

ח אֵין יוֹם הֶחָג אָסוּר אֶלָּא לָעוֹבְדִים בּוֹ בִּלְבַד, אֲבָל הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים שֶׁשְּׂמֵחִים בּוֹ וְאוֹכְלִים וְשׁוֹתִים וּמְשַׂמְּחִים אוֹתוֹ מִפְּנֵי מִנְהָג אוֹ מִפְּנֵי כְּבוֹד הַמֶּלֶךְ, אֲבָל הֵם אֵינָם מוֹדִים בּוֹ, חֲרֵי אֵלּוּ מֻתָּרִים לָשֵׂאת וְלָתֵת עִמָּהֶם.

ט אָסוּר לִכָּנֵס לְבֵית הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים בְּיוֹם חַגּוֹ וְלִתֵּן לוֹ שָׁלוֹם. מְצָאוֹ בַּחוּץ, מֻתָּר; אֲבָל יֹאמַר לוֹ בְּשָׁפָה רָפָה וּבְכֹבֶד רֹאשׁ.

י אָסוּר לִכְפֹּל לוֹ שָׁלוֹם לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים לְעוֹלָם. לְפִיכָךְ טוֹב לְהַקְדִּים לוֹ שָׁלוֹם, כְּדֵי שֶׁלֹּא יַתְחִיל הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים, וְיִצְטָרֵךְ לִכְפֹּל לוֹ שָׁלוֹם.

יא עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים הַהוֹלְכִים לְחַגָּם לְמֶרְחוֹק, בַּהֲלִיכָה אָסוּר לָשֵׂאת וְלָתֵת עִמָּהֶם. וְהַבָּאִים מֵאֲרָם, וְהוּא שֶׁלֹּא יִהְיוּ קְשׁוּרִים זֶה בָּזֶה, שֶׁאִם הָיוּ קְשׁוּרִים שֶׁמָּא דַּעְתָּן לַחֲזוֹר. אֲבָל אִם יִשְׂרָאֵל הוֹלֵךְ שָׁם, בַּהֲלִיכָה מֻתָּר לָשֵׂאת וְלָתֵת עִמּוֹ; וּבַחֲזָרָה, אָסוּר. וְאִם יִשְׂרָאֵל מוּמָר (לְעַבוֹדַת כּוֹכָבִים) הוּא, גַּם בַּהֲלִיכָה אָסוּר.

יב יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין כָּל דְּבָרִים אֵלּוּ אֲמוּרִים אֶלָּא בְּאוֹתוֹ זְמַן, אֲבָל בַּזְּמַן הַזֶּה אֵינָם בְּקִיאִים בְּטִיב אֱלִילִים, לְפִיכָךְ מֻתָּר לָשֵׂאת וְלָתֵת עִמָּהֶם בְּיוֹם חַגָּם וּלְהַלְווֹתָם וְכָל שְׁאָר דְּבָרִים. הַגָּה: וַאֲפִלּוּ נוֹתְנִים הַמָּעוֹת לַכֹּהֲנִים, אֵין עוֹשִׂין מֵהֶם תִּקְרֹבֶת אוֹ נוֹי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, אֶלָּא הַכֹּהֲנִים אוֹכְלִים וְשׁוֹתִים בּוֹ; וְעוֹד דְּאֵית בָּזֶה מִשּׁוּם אֵיבָה אִם נִפְרֹשׁ עַצְמָנוּ מֵהֶם בְּיוֹם חַגָּם, וְאָנוּ שְׁרוּיִים בֵּינֵיהֶם וּצְרִיכִים לָשֵׂאת וְלָתֵת עִמָּהֶם כָּל הַשָּׁנָה. וְלָכֵן אִם נִכְנַס לָעִיר וּמְצָאָם שְׂמֵחִים בְּיוֹם חַגָּם, יִשְׂמַח עִמָּהֶם מִשּׁוּם אֵיבָה דְּהֲוֵי כְּמַחֲנִיף לָהֶם (הַגּוֹת בְּשׁוּר). וּמִכָּל מָקוֹם בַּעַל נֶפֶשׁ יַרְחִיק מִלִּשְׂמֹחַ עִמָּהֶם אִם יוּכַל לַעֲשׂוֹת שֶׁלֹּא יִהְיֶה לוֹ אֵיבָה בַּדָּבָר. (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם הַר״ן) וְכֵן אִם שׁוֹלֵחַ דּוֹרוֹן לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים בַּזְּמַן הַזֶּה, בְּיוֹם [ח׳ שֶׁאַחַר נִיטֶל שֶׁקּוֹרְאִים נִיי׳ יאר] אֶחָד שֶׁיֵּשׁ לָהֶם סִימָן אִם יַגִּיעַ לָהֶם דּוֹרוֹן בֶּחָג הַהוּא, אִם אֶפְשָׁר לוֹ יִשְׁלַח לוֹ מִבָּעֲרָב; וְאִם לֹא, יִשְׁלַח לוֹ בֶּחָג עַצְמוֹ (ת״ה סִימָן קצ״ח).

סימן קמט

א עִיר שֶׁעוֹשִׂים בָּהּ יָרִיד בְּיוֹם חַגָּם וְהָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים מִתְקַבְּצִים מִכַּמָּה מְקוֹמוֹת. וְהוֹלְכִים שָׁם לִכְבוֹד עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, מֻתָּר לִילֵךְ חוּצָה לָהּ וְאָסוּר לִכָּנֵס בְּתוֹכָהּ. הָיְתָה חוּצָה לָהּ, מֻתָּר לִכָּנֵס בְּתוֹכָהּ. הַהוֹלֵךְ מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, אָסוּר לַעֲבֹר בָּהּ אִם הַדֶּרֶךְ מְיֻחָד לָהּ, דְּהַיְנוּ שֶׁאֵין עוֹבְרִין מֵאוֹתָהּ עִיר לְעִיר אַחֶרֶת.

ב בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּאַכְסְנַאי. אֲבָל בֶּן עִיר, מֻתָּר. וְאִם הוֹלֵךְ בְּשַׁיָּרָא, מֻתָּר. הַגָּה: חֶצֵר שֶׁל עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, יֵשׁ אוֹמְרִים דְּדִינוֹ כְּעִיר שֶׁל עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים (טור בְּשֵׁם הַרַשְׁבָּ"א), וּבִזְמַן שֶׁאֵין הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים מִתְקַבְּצִים שָׁם לְתַרְפּוּתָן מֻתָּר לִכָּנֵס שָׁם (טור בְּשֵׁם ר' יוֹנָה וְהָרֹא"שׁ). וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּבְכָל עִנְיָן אָסוּר, אִם אֵין דַּרְכּוֹ עוֹבֵר בּוֹ לְמָקוֹם אַחֵר. אֲבָל כְּשֶׁדַּרְכּוֹ עוֹבֵר לְמָקוֹם אַחֵר, לְכֻלֵּי עָלְמָא מֻתָּר. וְכֵן הַמִּנְהָג פָּשׁוּט לִילֵךְ דַּרְכּוֹ אוֹתוֹ חֶצֵר לְמָקוֹם אַחֵר, (רַשְׁבָּ"א) וּמִכָּל מָקוֹם מַדַּת חֲסִידוּת הוּא לְהִתְרַחֵק מִלִּילֵךְ בּוֹ אִם יֵשׁ לוֹ דֶּרֶךְ אַחֶרֶת קָצָר כָּמוֹהוּ (ד"ע וְכֵן מִשְׁמַע בְּסֵפֶר חֲסִידִים). וְעַיֵּן לְעֵיל סִימָן קמ"ב.

ג הוֹלְכִים לְיָרִיד שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים, וְלוֹקְחִים מֵהֶם בְּהֵמָה עֲבָדִים וּשְׁפָחוֹת וּבָתִּים וְשָׂדוֹת וּכְרָמִים, וְכוֹתֵב וּמַעֲלֶה בְּעַרְכָּאוֹת שֶׁלָּהֶם. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּלוֹקֵחַ מִבַּעַל הַבַּיִת, שֶׁאֵינוֹ נוֹתֵן מֶכֶס, אֲבָל הַלּוֹקֵחַ שָׁם מִן הַתַּגָּר, אָסוּר מִפְּנֵי שֶׁהוּא נוֹתֵן מֶכֶס וְאַף אִם יַנִּיחוּ לוֹ הַמֶּכֶס אָסוּר (טור). וְהַמֶּכֶס לַעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים. עָבַר וְלָקַח בְּהֵמָה, נוֹשֵׂר פַּרְסוֹתֶיהָ מֵהָאַרְכֻּבָּה וּלְמַטָּה. וְאִם כְּסוּת וְכֵלִים לָקַח, יְרָקְבוּ. לָקַח מָעוֹת וּכְלֵי מַתָּכוֹת, יוֹלִיכֵם לַיָּם הַמָּלַח. לָקַח עֶבֶד, לֹא מַעֲלִין וְלֹא מוֹרִידִין.

ד אִם הַמֶּכֶס הוּא לַכֹּהֲנִים, וְאוֹכְלִים וְשׁוֹתִים אוֹתוֹ, וְאֵין קוֹנִים מִמֶּנּוּ לֹא תְּקֻרְבָּת עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וְלֹא נוֹיָה, מֻתָּר. הַגָּה: וּפְתָם יָרִיד בִּזְמַן הַזֶּה מֻתָּר, דְּסְתָמָא לָאו לַעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים הוּא. בְּמָקוֹם שֶׁדַּרְכּוֹ עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים הַמּוֹכְרִים לוֹמַר: וְעוֹד פָּשׁוּט לָאֱלֹהַ, מֻתָּר לִקְנוֹת מִמֶּנּוּ דְּאָפְשָׁר שֶׁיִּתְּנֶנּוּ לַעֲנֵי עוֹבְדֵי גִּלּוּלִים (טור בְּשֵׁם ב"ח), אֲבָל אִם מְפֹרָשׁ בְּהֶדְיָא לַעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים שֶׁלּוֹ, אוֹ שֶׁיָּדוּעַ שֶׁהוּא לַעֲבוֹדַת גִּלּוּלִים, אוֹ שֶׁאוֹמֵר: לְקַדֵּשׁ פְּלוֹנִי, אָסוּר לִקְנוֹת מִמֶּנּוּ (שָׁם וְכֵן פָּשׁוּט בְּתוֹס' וּבְהַגְמַנ"י).

ה יִשְׂרָאֵל הַהוֹלֵךְ לְיָרִיד שֶׁמּוֹכְרִים שָׁם עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּצְרָכֶיהָ, אָסוּר לִשָּׂא וְלִתֵּן עִמּוֹ, שֶׁאָנוּ אוֹמְרִים: עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים מָכַר, וּדְמֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים בְּיַד יִשְׂרָאֵל אָסוּר. אֲבָל מֻתָּר לִשָּׂא וְלִתֵּן עִם עוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁהָלַךְ שָׁם (טור).

סימן קנ

א מִצְוָה לְהִתְרַחֵק מִדֶּרֶךְ עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים ד' אַמּוֹת.

ב יָשַׁב לוֹ קוֹץ בְּרַגְלוֹ בִּפְנֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, אוֹ נִתְפַּזְּרוּ לוֹ מָעוֹת לְפָנָיו, לֹא יָשׁוּחַ לְהָסִיר הַקּוֹץ וְלִטֹּל הַמָּעוֹת, מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֶה כְּמִשְׁתַּחֲוֶה לָהּ, אֶלָּא יֵשֵׁב אוֹ יִפְנֶה אֲחוֹרָיו אוֹ צִדּוֹ לְצַד עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, וְאַחַר כָּךְ יִטֹּל.

ג פַּרְצוּפוֹת הַמְקֻלָּחוֹת מַיִם בִּפְנֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, לֹא יַניַּח פִּיו עַל פִּיהֶם וְיִשְׁתֶּה, מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֶה כְּמְנַשֵּׁק לַעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים. הַגָּה: יֵשׁ אוֹמְרִים דְּכָל שֶׁאֵינוֹ אָסוּר אֶלָּא מִפְּנֵי מַרְאִית הָעַיִן, כְּגוֹן בְּדִין זֶה, אִם יֵשׁ סַפָּנָה בַּדָּבָר כְּגוֹן אִם יָמוּת אִם לֹא יִשְׁתֶּה, מֻתָּר לִשְׁתּוֹת וְאֵין בָּזֶה מִשּׁוּם יֵהָרֵג וְאַל יַעֲבֹר. (ר"ן פ"ק דעב"ז). שָׁרִים אוֹ כֹּהֲנִים שֶׁיֵּשׁ לָהֶם שְׁתֵּי וָעֶרֶב בִּכְגֹדֵיהֶם, אוֹ שֶׁנּוֹשְׂאִים צֶלֶם לִפְנֵיהֶם כְּדֶרֶךְ הֶגְמוֹנִים, אָסוּר לְהִשְׁתַּחֲוֹות לָהֶם אוֹ לְהָסִיר הַכּוֹבַע לִפְנֵיהֶם, רַק בְּדֶרֶךְ שֶׁאֵינוֹ נִרְאֶה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְפַּזְּרוּ מְעוֹתָיו; אוֹ שֶׁיָּקוּם לִפְנֵיהֶם קֹדֶם בּוֹאָם. וְכֵן יָסִיר הַכּוֹבַע וְיִשְׁתַּחֲוֶה קֹדֶם בּוֹאָם (ת"ה סימן קצ"ו). וְיֵשׁ מְקִלִּין בַּדָּבָר, הוֹאִיל וְיָדוּעַ שֶׁגַּם הַגּוֹיִים אֵינָם מַסְתִּירִים הַכּוֹבַע אוֹ מִשְׁתַּחֲוִים לָעֶלֶם, רַק לְהַשַּׂר (שָׁם בְּשֵׁם ר"י מאפנר"ם ומהרי"ו). וְטוֹב לְהַחְמִיר כַּפָּעָם הָרִאשׁוֹנָה.

סימן קנא

א דְּבָרִים שֶׁהֵם מְיֻחָדִים לְמִין מִמִּינֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים שֶׁבְּאוֹתוֹ מָקוֹם, אָסוּר לִמְכֹּר לְעוֹבְדֵי אוֹתָן עֲבוֹדוֹת כּוֹכָבִים שֶׁבְּאוֹתוֹ מָקוֹם. וְאִם קוֹנָה הַרְבֵּה בְּיַחַד, שֶׁנִּכָּר הַדָּבָר שֶׁהוּא קוֹנֶה אוֹתָם לִסְחוֹרָה, מֻתָּר. וְכֵן אִם אוֹמֵר שֶׁצָּרִיךְ אוֹתָם לִדְבָרִים אֲחֵרִים, וְהַיִּשְׂרְאֵל יוֹדֵעַ שֶׁכִּדְבָרָיו כֵּן הוּא, מֻתָּר. וּדְבָרִים שֶׁאֵינָם מְיֻחָדִים לָהּ, מוֹכְרִים אוֹתָם סְתָם. וְאִם פֵּרֵשׁ הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁהוּא קוֹנֶה אוֹתָם לַעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, אָסוּר לִמְכֹּר לוֹ אֶלָּא אִם כֵּן פָּסְלָן מִלְּהַקְרִיבָן לַעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים. הַגָּה: אָסוּר לִמְכֹּר לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים מַיִם, כְּשֶׁיּוֹדְעִים שֶׁרוֹצֶה לַעֲשׂוֹת מֵהֶם מַיִם לְהַטְבִּיל. (תא"ו נ"ז). הָיוּ מְעֹרָבִים דְּבָרִים הַמְיֻחָדִים עִם דְּבָרִים שֶׁאֵינָם מְיֻחָדִים, כְּגוֹן לְבוֹנָה זָכָה בִּכְלַל לְבוֹנָה שְׁחוֹרָה, מוֹכֵר הַכֹּל סְתָם וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא יְלַקֵּט הַזַּכָּה לְבַדָּהּ לַעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה. הַגָּה: וְדַוְקָא לְכַתְּ (עבודת כוכבים) אוֹ לְגוּי שֶׁחֲזָקָתוֹ שֶׁיְּקַטֵּיר הַלְּבוֹנָה לַעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, אֲבָל לְסְתָם גּוֹי, שָׁרֵי. יֵשׁ אוֹמְרִים הָא דְּאָסוּר לִמְכֹּר לָהֶם דְּבָרִים הַשַּׁיָּכִים לַעֲבוֹדָתָם, הַיְנוּ דַוְקָא אִם אֵין לָהֶם אֲחֵרִים כַּיּוֹצֵא בּוֹ אוֹ שֶׁלֹּא יוּכְלוּ לִקְנוֹת בְּמָקוֹם אַחֵר, אֲבָל אִם יְכוֹלִים לִקְנוֹת בְּמָקוֹם אַחֵר, מֻתָּר לִמְכֹּר לָהֶם כָּל דָּבָר. (קְרִדְכִי דפ"ק דע"ז). וְיֵשׁ מַחְמִירִין. וְנָהֲגוּ לְהָקֵל כַּפָּעָם הָרִאשׁוֹנָה, וְכָל בַּעַל נֶפֶשׁ יַחְמִיר לְעַצְמוֹ. (ר"ן שָׁם וּבְתוֹסָפוֹת וְאָשֵׁר"י וּהגמ"ר פ"ק דְּשַׁבָּת לְדַעַת הָרַב).

ב אִם הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים מְחַזֵּר אַחַר דְּבָרִים הַמְיֻחָדִים לַעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַעֲרִים לִכְלַל דְּבָרִים אֲחֵרִים עִמָּהֶם כְּדֵי שֶׁלֹּא יָבִינוּ שֶׁקּוֹנֶה לְצֹרֶךְ עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, אָסוּר לְמָכְרָם לוֹ

ג אָסוּר לְמִכֹּר שַׂעֲוָה לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים בְּיוֹם חַגּוֹ. הַגָּה: שֶׁדַּרְכּוֹ לַעֲשׂוֹת בּוֹ נֵרוֹת לַעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים; אוֹ בַּיּוֹם שֶׁלְּפָנָיו, אֲבָל בִּשְׁאָר יָמִים שָׁרֵי. (פְּרִישׁ פ״ק דַּעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים) וְעַיֵּן לְעֵיל סוֹף סִימָן קל״ט.

ד מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ שֶׁלֹּא לִמְכֹּר בְּהֵמָה דַּקָּה לְעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, אֵין מוֹכְרִין. וּבְכָל מָקוֹם אֵין מוֹכְרִים לָהֶם, וְלֹא לְיִשְׂרָאֵל הֶחָשׁוּד לִמְכֹּר לָהֶם, בְּהֵמָה גַּסָּה, אִם לֹא עַל יְדֵי סַרְסוּר, אוֹ שֶׁיּוֹדֵעַ שֶׁקּוֹנֶה אוֹתָהּ לִשְׁחִיטָה. וְעַכְשָׁו נָהֲגוּ הֶתֵּר בַּכֹּל.

ה אֵין מוֹכְרִים לָהֶם וְלֹא לְיִשְׂרָאֵל הֶחָשׁוּד לִמְכֹּר לָהֶם, וְלֹא לְיִשְׂרָאֵל לִסְטִים, דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ נֶזֶק לָרַבִּים כְּגוֹן דֻּבִּים וַאֲרָיוֹת, וְלֹא שׁוּם כְּלֵי זַיִן, וְלֹא סַדָּן. שטא״ק בְּלָשׁוֹן אַשְׁכְּנַז כֵּן פֵּרֵשׁ רַשׁ״י בְּעֲבוֹדָה זָרָה דַּף ט״ו, **וְלֹא כְּבָלִים וְקוֹלָרִין** (פְּרוּשׁ מַעֲנִין וַיִּתְּנֵהוּ בְּסוּגַר (יְחֶזְקֵאל יט, ט) וַיְּהַבוּהוּ בְּקוֹלָרִין (פְּרוּשׁ בְּרֹזֶל סָבִיב הַצַּוָּאר) וְשַׁלְשָׁלְאוֹת שֶׁל בַּרְזֶל, וַאֲפִלּוּ עֶשֶׂת שֶׁל בַּרְזֶל; וְלֹא מַשְׁחִיזִים לָהֶם כְּלֵי זַיִן; וְלֹא בוֹנִים לָהֶם מָקוֹם שֶׁדָּנִים בּוֹ בְּנֵי אָדָם.

ו הָיוּ יִשְׂרָאֵל שׁוֹכְנִים בֵּין עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וְכָרְתוּ לָהֶם בְּרִית, מֻתָּר לִמְכֹּר כְּלֵי זַיִן לְעַבְדֵי הַמֶּלֶךְ וּגְיָסוֹתָיו, מִפְּנֵי שֶׁעוֹשִׂים עִמָּהֶם מִלְחָמָה עִם צָרֵי הַמְּדִינָה, לְהַצִּילָהּ, וְנִמְצְאוּ מְגִנִּים עֲלֵיהֶם, שֶׁהֲרֵי הֵם שְׁרוּיִים בְּתוֹכָהּ.

ז אֵין מוֹכְרִין לָהֶם בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל כָּל דָּבָר הַמְחַבֵּר, כְּגוֹן אִילָן וְקָמָה, אֲבָל מוֹכְרִים עַל תְּנַאי שֶׁיָּקוּץ, וְקוֹצֵץ.

ח אֵין מוֹכְרִים לָהֶם בָּתִּים וְשָׂדוֹת בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל; אֲבָל מַשְׁכִּירִין לָהֶם בָּתִּים, וְלֹא שָׂדוֹת. וּבְסוּרְיָא, מוֹכְרִים בָּתִּים וּמַשְׁכִּירִים שָׂדוֹת. וּבְחוּצָה לָאָרֶץ, מוֹכְרִים אֵלּוּ וָאֵלּוּ.

ט לֹא יִמְכֹּר וְלֹא יַשְׁכִּיר לג׳ עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים בְּיַחַד, בִּשְׁכוּנוֹת הַיְּהוּדִים. אֲבָל לְאֶחָד אוֹ לִשְׁנַיִם, מֻתָּר לִמְכֹּר אוֹ לְהַשְׁכִּיר כָּל מַה שֶּׁיִּרְצֶה, וְלֹא חַיְשִׁינַן שֶׁמָּא יִמְכֹּר אוֹ יַשְׁכִּיר הוּא לַאֲחֵרִים.

י אַף בְּמָקוֹם שֶׁהִתִּירוּ לְהַשְׁכִּיר, לֹא הִתִּירוּ אֶלָּא לְאוֹצָר וְכַיּוֹצֵא בּוֹ, אֲבָל לֹא לְדִירָה, מִפְּנֵי שֶׁמַּכְנִיס לְתוֹכוֹ עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים בְּקֶבַע. הַגָּה: וְהָאִדָּנָא נָהֲגוּ לְהַשְׁכִּיר אַף לְדִירָה, כֵּיוָן שֶׁאֵין נוֹהֲגִים לְהַכְנִיס עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים בְּבָתֵּיהֶם. (טוּר). הַשּׁוֹכֵר בַּיִת מֵעוֹבֵד כּוֹכָבִים, יֵשׁ לְהַחְמִיר שֶׁלֹּא לְהַנִּיחַ שָׁם עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים שֶׁל הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים. (הַגָּהוֹת אֲשֵׁרִי סִפ״ק דע״ז).

יא אָסוּר לִתֵּן מַתָּנַת חִנָּם לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁאֵינוֹ מַכִּירוֹ.

יב מֻתָּר לְפַרְנֵס עֲנִיֵּיהֶם וּלְבַקֵּר חוֹלֵיהֶם, וְלִקְבֹּר מֵתֵיהֶם, וּלְהַסְפִּידָן וּלְנַחֵם אֲבֵלֵיהֶם, מִשּׁוּם דַּרְכֵי שָׁלוֹם.

יג אֵין מְמַחִין בְּיַד עֲנִיֵּי עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים מִלְּטֹל לֶקֶט שִׁכְחָה וּפֵאָה.

יד אָסוּר לְסַפֵּר בְּשִׁבְחָן, אֲפִלּוּ לוֹמַר: כַּמָּה נָאָה עוֹבֵד כּוֹכָבִים זֶה בְּצוּרָתוֹ, קַל וָחֹמֶר שֶׁיִּסְפֹּר בְּשֶׁבַח מַעֲשָׂיו אוֹ שֶׁיִּחַבֵּב דָּבָר מִדְּבָרָיו. אֲבָל אִם מְכֻוָּן בְּשִׁבְחוֹ לְהוֹדוֹת לְהקב״ה שֶׁבָּרָא בְּרִיָּה נָאָה כָּזוֹ, מֻתָּר.

סימן קנב

א עוֹבֵד כּוֹכָבִים הָעוֹשֶׂה מִשְׁתֶּה לְחַפַּת בְּנוֹ אוֹ בִּתּוֹ, אָסוּר לְיִשְׂרָאֵל לֶאֱכֹל שָׁם אֲפִלּוּ אוֹכֶל מְשֻׁלּוֹ וְשַׁמָּשׁ שֶׁלּוֹ עוֹמֵד עָלָיו וּמְשַׁמֵּשׁ. וּמֵאֵימָתַי אָסוּר, מִשֶּׁיִּתְחִיל לְהָכִין צָרְכֵי הַסְּעֻדָּה; וּלְאַחַר יְמֵי הַמִּשְׁתֶּה, ל׳ יוֹם. וְאִם אוֹמֵר שֶׁמְּזַמְּנִינוּ בִּשְׁבִיל הַחֻפָּה, אָסוּר עַד י״ב חֹדֶשׁ; וּלְאַחַר י״ב חֹדֶשׁ מֻתָּר, אֶלָּא אִם כֵּן הוּא אָדָם חָשׁוּב.

ב אִם הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁעוֹשֶׂה חֻפָּה שׁוֹלֵחַ לְבֵית הַיִּשְׂרָאֵל עוֹפוֹת חַיִּים אוֹ דָּגִים, מֻתָּר. וְהוּא הַדִּין דְּמֻתָּר אִם שָׁלַח לוֹ לְבֵיתוֹ בָּשָׂר שָׁחוּט כְּדִינוֹ. (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם תְּשׁוּבַת הָרַא״ש).

סימן קנג

א אֵין מַעֲמִידִין בְּהֵמָה בְּפַנְדָּקָאוֹת שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, וְאֵין מוֹסְרִין בְּהֵמָה לְרוֹעֶה שֶׁלָּהֶם, מִפְּנֵי שֶׁהֵם חֲשׁוּדִים עַל הָרְבִיעָה. וּבִמְקוֹמוֹת שֶׁאֵינָם חֲשׁוּדִים בָּהּ, וְאַדְרַבָּה מַכִּים וְעוֹנְשִׁים עָלֶיהָ, מֻתָּר. אֵין מוֹסְרִים לָהֶם תִּינוֹק לְלַמְּדוֹ סֵפֶר אוֹ לְלַמְּדוֹ אֻמָּנוּת, דְּמָשְׁכֵי לֵהּ לְמִינוּת.

ב לֹא יִתְיַחֵד יִשְׂרָאֵל עִם עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, מִפְּנֵי שֶׁהֵם חֲשׁוּדִים עַל שְׁפִיכוּת דָּמִים.

ג אִם נִזְדַּמֵּן לוֹ בַּדֶּרֶךְ עוֹבֵד כּוֹכָבִים חָגוּר סַיִף, טוֹפְלוֹ לִימִינוֹ. הָיָה לָעוֹבֵד כּוֹכָבִים מַקֵּל בְּיָדוֹ, טוֹפְלוֹ לִשְׂמֹאלוֹ. (טוּר). הָיוּ עוֹלִים בַּעֲלִיָּה אוֹ יוֹרְדִים בִּירִידָה, לֹא יְהֵא יִשְׂרָאֵל לְמַטָּה וְהָעוֹבֵד כּוֹכָבִים לְמַעְלָה. וּמִכָּל מָקוֹם טוֹפְלוֹ קְצָת לִימִינוֹ, (ר״ן פֶּרֶק אֵין מְעַמִּידִין). וְלֹא יִשְׁחֶה לְפָנָיו לְעוֹלָם. שָׁאַל לוֹ: לְהֵיכָן אַתָּה הוֹלֵךְ, אִם הָיָה צָרִיךְ לֵילֵךְ

פַּרְסָה יֹאמַר: שְׁתֵּי פַּרְסָאוֹת אֲנִי הוֹלֵךְ. הַגָּה: בְּמָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לֵילֵךְ לַמֶּרְחָק בְּלֹא מִכְנָסַיִם, אָסוּר לֵילֵךְ לַמֶּרְחָק שֶׁרוֹחֲצִים בּוֹ עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים עֲרֵמִים. אֲבָל אִם הַיִּשְׂרָאֵל כְּבַר בַּמֶּרְחָק וּבָאוּ עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, אֵין צָרִיךְ לָצֵאת (מָרְדְּכִי פֶּרֶק כ״ח).

ד לֹא תִתְיַחֵד יִשְׂרְאֵלִית עִם עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, אֲפִלּוּ הֵם רַבִּים וּנְשׁוֹתֵיהֶם עִמָּהֶם.

סימן קנד

א עוֹבֶדֶת כּוֹכָבִים לֹא תְיַלֵּד לְיִשְׂרְאֵלִית בֵּינָהּ לְבֵינָהּ, וַאֲפִלּוּ אִם הִיא מֻמְחֵית. וְכֵן לֹא תָּנִיק לָבֶן יִשְׂרְאֵל בְּבֵיתָהּ, וַאֲפִלּוּ אֲחֵרִים עוֹמְדִים עַל גַּבָּהּ. אֲבָל בְּבֵית יִשְׂרְאֵל מֻתֶּרֶת לְיַלֵּד וּלְהָנִיק, אִם אֲחֵרִים עוֹמְדִים עַל גַּבָּהּ אוֹ יוֹצְאִים וְנִכְנָסִים, וְהוּא שֶׁלֹּא יַנִּיחֻנוּ עִמָּהּ לְבַדּוֹ בַּלַּיְלָה.

ב יִשְׂרְאֵלִית לֹא תָּנִיק לָבֶן עוֹבֵד כּוֹכָבִים, אֲפִלּוּ בְּשָׂכָר. אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ לָהּ חָלָב הַרְבֵּה וּמְצַעֶרֶת אוֹתָהּ, מֻתֶּרֶת לְהֵינִיקוֹ. (מָרְדְּכִי וְאַגּוּדָה ר״פ אין מעמידין) וְלֹא תְיַלֵּד לְעוֹבֶדֶת כּוֹכָבִים, אֶלָּא אִם כֵּן הִיא יְדוּעָה לְמְיַלֶּדֶת, שֶׁאָז מֻתֶּרֶת, וְדַוְקָא בְּשָׂכָר וּבְחֹל. אָסוּר לְלַמֵּד לְעוֹבֶד כּוֹכָבִים אֻמָּנוּת (הַגָּהַת אֲשֵׁרִי שָׁם וירושלמי).

סימן קנה

א כָּל מַכָּה וָחֳלִי שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם סַכָּנָה, שֶׁמְּחַלְּלִים עֲלֵיהֶם שַׁבָּת, אֵין מִתְרַפְּאִים מִעוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁאֵינוֹ מֻמְחֶה לָרַבִּים. וְכָל הַמַּקִּיזִים דָּם הֲווֹ מֻמְחִים לְעִנְיַן הַמַּזָּה, (טור ובית יוסף בשם תוספות וְהָרא״ש וּבְהַגָּהוֹת מֵיימוֹנִי פ״ט דִּ׳ יְרוּחָם וַאֲגוּדָה וּסְמ״ג), דְּחִישִׁינַן לִשְׁפִיכַת דָּמִים. וַאֲפִלּוּ הוּא סָפֵק חַי סָפֵק מֵת, אֵין מִתְרַפְּאִים מִמֶּנּוּ. אֲבָל אִם הוּא וַדַּאי מֵת, מִתְרַפְּאִים מִמֶּנּוּ, דְּלְחַיֵּי שָׁעָה לֹא חַיְשִׁינַן בָּהּ. וְאִם אָמַר: סַם פְּלוֹנִי יָפֶה אוֹ רַע, יָכוֹל לִסְמֹךְ עָלָיו, וְהוּא שֶׁלֹּא יִקַּח מִמֶּנּוּ אוֹתוֹ סַם. וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּכָל זֶה אֵינוֹ אֶלָּא כְּשֶׁהָעוֹבֵד כּוֹכָבִים עוֹשֶׂה בְּחִנָּם, אֲבָל אִם עוֹשֶׂה בְּשָׂכָר, בְּכָל עִנְיָן מֻתָּר, דְּחֲיֵישׁ לְפִסְיָדָא דְּאַגְּרֵהּ (הַגָּהוֹת אֲשֵׁרִי פא״מ מאור זרוע). וְכֵן נָהֲגוּ לְהָקֵל. אֲבָל אִם בָּא לְרַפְּאוֹתוֹ בְּלַחַשׁ, מֻתָּר, וְהוּא שֶׁלֹּא יֵדַע שֶׁמַּזְכִּיר שֵׁם עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים. אֲבָל אִם יוֹדֵעַ שֶׁמַּזְכִּיר שֵׁם עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, אָסוּר, אֲפִלּוּ אִם יוֹדֵעַ שֶׁוַּדַּאי יָמוּת. וְאִם הוּא אֶפִּיקוֹרוֹס, אֲפִלּוּ סְתָם לַחַשׁ אָסוּר, שֶׁוַּדַּאי מַזְכִּיר שֵׁם עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים. וְכֵן אָסוּר לְלַמֵּד מְמֻנֶּה לַחַשׁ. (הַגָּהוֹת מָרְדְּכִי פא״מ).

ב עוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁבָּא לְרַפְּאוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל, וְאָמַר לֵהּ: קַח מִמַּיִם אֵלּוּ אוֹ מֵאֵילָן פְּלוֹנִי שֶׁהֵם שֶׁל עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, אָסוּר. אֲבָל אִם אָמַר לֵהּ: קַח מִמַּיִם אֵלּוּ אוֹ מֵאֵילָן זֶה, וְלֹא הִזְכִּיר לוֹ שֵׁם עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין מֵאוֹתָן מַיִם וְאוֹתוֹ אִילָן מְצוּיִים אֶלָּא שֶׁל עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, מֻתָּר כֵּיוָן שֶׁלֹּא תָּלָה הָרְפוּאָה בְּמַה שֶׁהֵם עֲבוֹדוֹת זָרוֹת. וְיֵשׁ אוֹסְרִים גַּם בָּזֶה, אֲפִלּוּ בְּאוֹמֵר לוֹ: הָבֵא עָלִים סְתָם, וְהֵבִיא לוֹ מֵעֲצֵי אֲשֵׁרָה.

ג בְּשָׁאר אִסּוּרִים מִתְרַפְּאִים בְּמָקוֹם סַכָּנָה, אֲפִלּוּ דֶּרֶךְ הֲנָאָתָן. וְשֶׁלֹּא בְּמָקוֹם סַכָּנָה, כְּדֶרֶךְ הֲנָאָתָן אָסוּר; שֶׁלֹּא כְּדֶרֶךְ הֲנָאָתָן, מֻתָּר, חוּץ מִכְּלְאֵי הַכֶּרֶם וּבָשָׂר בְּחָלָב שֶׁאֲסוּרִים אֲפִלּוּ שֶׁלֹּא כְּדֶרֶךְ הֲנָאָתָן אֶלָּא בְּמָקוֹם סַכָּנָה. הַגָּה: וְעַיִן לְעֵיל סִימָן קכ״ג. יֵשׁ אוֹמְרִים דְּכָל אִסּוּרֵי הֲנָאָה מִדְּרַבָּנָן מֻתָּר לְהִתְרַפְּאוֹת בָּהֶן אֲפִלּוּ חוֹלֶה שֶׁאֵין בּוֹ סַכָּנָה. (ר״ן פכ״ש בשם ר״א ורי״ש סר׳ מ״ח). וַאֲפִלּוּ יֵין נָסָךְ, בַּזְּמַן הַזֶּה, מֻתָּר לְהִתְרַפְּאוֹת בּוֹ וְלַעֲשׂוֹת מִמֶּנּוּ מֶרְחָץ אַף עַל פִּי שֶׁהוּא כְּדֶרֶךְ הֲנָאָתָן, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יֹאכַל וְיִשְׁתֶּה הָאִסּוּר, הוֹאִיל וְאֵין בּוֹ סַכָּנָה. וְכָל שֶׁכֵּן דְּמֻתָּר לְזַלֵּף יַיִן עַל גַּבֵּי אֵשׁ, דַּאֲפִלּוּ לְכָרְיָא מֻתָּר, דְּרֵיחָא לָאו מִלְּתָא הִיא. (אוֹרַח כְּלָל ל״ט). מֻתָּר לִשְׂרֹף שֶׁרֶץ אוֹ שְׁאָר דָּבָר אִסּוּר וּלְאָכְלוֹ לִרְפוּאָה, אֲפִלּוּ חוֹלֶה שֶׁאֵין בּוֹ סַכָּנָה, חוּץ מִבַּעֲצֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים. (אוֹרַח כְּלָל ל״ב) וְכָל חוֹלֶה שֶׁמַּאֲכִילִין (לו) אִסּוּר, צְרִיכִים שֶׁתְּהֵא הָרְפוּאָה יְדוּעָה אוֹ עַל פִּי מֻמְחֶה. (שָׁם כְּלָל נ״ט). וְאֵין מַתִּירִין שׁוּם דָּבָר אִסּוּר לְחוֹלֶה, אִם יוּכַל לַעֲשׂוֹת הָרְפוּאָה בְּהֶתֵּר כְּמוֹ בְּאִסּוּר אַף עַל פִּי שֶׁצָּרִיךְ לִשְׁהוֹת קְצָת קֹדֶם שֶׁיִּמְצָא הַהֶתֵּר, מֵאַחַר שֶׁאֵין סַכָּנָה בַּדָּבָר. (בית יוסף וּתְשׁוּבַת הָרַשְׁבָּ״א סוף סימן קל״ד).

סימן קנו

א אֵין מְסַתְּפְּרִים מֵהָעוֹבֵד כּוֹכָבִים אֶלָּא בְּמָקוֹם שֶׁמְּצוּיִין בְּנֵי אָדָם, אוֹ אִם אוֹתוֹ הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים מְדֻמֶּה שֶׁאוֹתוֹ יִשְׂרָאֵל הוּא אָדָם חָשׁוּב. הַגָּה: וְיֵשׁ מַחְמִירִין שֶׁלֹּא לְהִסְתַּפֵּר מֵעוֹבֵד כּוֹכָבִים, אֲפִלּוּ בְּמָקוֹם רַבִּים, בְּתַעַר, אִם לֹא שֶׁיִּרְאֶה בְּמַרְאָה. (תוספות ופְּרָדְּכִי פא״מ). וְנָהֲגוּ לְהָקֵל כְּסֵבָרָא רִאשׁוֹנָה.

ב אָסוּר לְאִישׁ לְהִסְתַּכֵּל בְּמַרְאָה, מִשּׁוּם לֹא יִלְבַּשׁ גֶּבֶר (דְּבָרִים כב, ה), אֶלָּא אִם כֵּן מִשּׁוּם רְפוּאָה, כְּגוֹן שֶׁחוֹשֵׁשׁ בְּעֵינָיו, אוֹ שֶׁמְּסַפֵּר עַצְמוֹ, אוֹ אִם מְסַתֵּפֶר מִן הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים בֵּינוֹ לְבֵינוֹ. וּכְדֵי לֶרְאוֹת אָדָם חָשׁוּב, מֻתָּר לִרְאוֹת בְּמַרְאָה. הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים הָא דְּאָסוּר לִרְאוֹת בְּמַרְאָה הַיְנוּ דַּוְקָא בְּמָקוֹם דְּאֵין דֶּרֶךְ לִרְאוֹת בְּמַרְאָה רַק נָשִׁים, וְאֵית בֵּיהּ מִשּׁוּם לֹא יִלְבַּשׁ גֶּבֶר (דְּבָרִים כב, ה) אֲבָל בְּמָקוֹם שֶׁדֶּרֶךְ הָאֲנָשִׁים לִרְאוֹת גַּם כֵּן בְּמַרְאָה, מֻתָּר. (ר״ן פא״מ). וַאֲפִלּוּ בְּמָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לְהַחְמִיר, אִם עוֹשֶׂה לִרְפוּאָה שֶׁמֵּאִיר עֵינָיו, אוֹ שֶׁעוֹשֶׂה לְהָסִיר הַכְּתָמִים מִפָּנָיו אוֹ נוֹטוֹת מֵרֹאשׁוֹ, שָׁרֵי. (סמ״ג בשם הר״ר זַלְמָן). וְכֵן נָהֲגוּ. וְעַיִן לְקַמָּן סִימָן קפ״ב.

ג יִשְׂרָאֵל הַמְסַפֵּר אֶת הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים, כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעַ סָמוּךְ לִבְלוּרִיתוֹ ג׳ אֶצְבָּעוֹת מִכָּל רוּחַ, שׁוֹמֵט יָדוֹ. וְכֵן הַקָּרְחָה שֶׁעוֹשִׂים הַכֹּהֲנִים, אָסוּר (לִיִשְׂרָאֵל) לַעֲשׂוֹת לָהֶם.

סימן קנז

א כָּל הָעֲבֵרוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה, חוּץ מֵעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וְגִלּוּי עֲרָיוֹת וּשְׁפִיכוּת דָּמִים, אִם אוֹמְרִים לוֹ לָאָדָם שֶׁיַּעֲבֹר עֲלֵיהֶם אוֹ יֵהָרֵג, אִם הוּא בְּצִנְעָה יַעֲבֹר וְאַל יֵהָרֵג. וְאִם יִרְצֶה לְהַחֲמִיר עַל עַצְמוֹ וְלֵהָרֵג, רַשַּׁאי, אִם הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים מְכַוֵּן לְהַעֲבִירוֹ עַל דָּת. הַגָּה: וְאִם יוּכַל לְהַצִּיל עַצְמוֹ בְּכָל אֲשֶׁר לוֹ, צָרִיךְ לִתֵּן הַכֹּל וְלֹא יַעֲבֹר לֹא תַּעֲשֶׂה. (ר״ן פ״ק דחולין ורשב״א ורא״ש ורי״ב ורי״ש סימן שפ״ז). וּבְמָקוֹם שֶׁאָמְרוּ: כָּל מִי שֶׁיֵּשׁ בְּיָדוֹ לִמְחוֹת וְאֵינוֹ מוֹחֶה הוּא נִתְפָּס בְּאוֹתוֹ עָוֹן, מִכָּל מָקוֹם בְּדָבָר שֶׁיֵּשׁ חֲשָׁשׁ סַכָּנָה אֵין צָרִיךְ לְהוֹצִיא מָמוֹנוֹ עַל זֶה. (מהרי״ו סימן קנ״ז). וְאִם הוּא בְּפַרְהֶסְיָא, דְּהַיְנוּ בִּפְנֵי עֲשָׂרָה מִיִּשְׂרָאֵל, חַיָּב לְהֵרֵג וְלֹא יַעֲבֹר אִם הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים מְכַוֵּן לְהַעֲבִירוֹ עַל דָּת אֲפִלּוּ עַל עַרְקָתָא דִּמְסָאנָא (בית יוסף). אֲבָל אִם אֵינוֹ מְכַוֵּן אֶלָּא לַהֲנָאָתוֹ, יַעֲבֹר וְאַל יֵהָרֵג. וְאִם הוּא שְׁעַת הַגְּזֵרָה עַל יִשְׂרָאֵל לְבַדָּם, (בית יוסף בשם נ״י), אֲפִלּוּ אַעַרְקָתָא דִּמְסָאנָא (פרוש רצועת המנעל) יֵהָרֵג וְאַל יַעֲבֹר. הַגָּה: וְדַוְקָא אִם רוֹצִים לְהַעֲבִירוֹ בְּמִצְוַת לֹא תַּעֲשֶׂה, אֲבָל אִם גָּזְרוּ (גְּזֵרָה) שֶׁמָּד שֶׁלֹּא לְקַיֵּם מִצְוַת עֲשֵׂה, אֵין צָרִיךְ לְקַיְּמוֹ וְשֶׁיֵּהָרֵג (ר״ן פרק במה שוחטין וע״י פרק סורר ומורה). מֵיהוּ אִם הַשָּׁעָה צְרִיכָה לְכָךְ, וְרוֹצֶה לֵהָרֵג וּלְקַיְּמוֹ, הֲרְשׁוּת בְּיָדוֹ (מהרי״ק שורש פ״ח בשם הר״ן). וּבַעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, גִּלּוּי עֲרָיוֹת, שְׁפִיכוּת דָּמִים אֲפִלּוּ בְּצִנְעָה וְשֶׁלֹּא בִּשְׁעַת הַגְּזֵרָה, וַאֲפִלּוּ אֵין הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים מְכַוֵּן אֶלָּא לַהֲנָאָתוֹ, יֵהָרֵג וְאַל יַעֲבֹר. הַגָּה: וְדַוְקָא כְּשֶׁאוֹמְרִים לוֹ לַעֲשׂוֹת מַעֲשֶׂה, כְּגוֹן שֶׁאוֹמְרִים לְאִישׁ לְגַלּוֹת עֶרְוָה אוֹ שֶׁיֵּהָרֵג, אֲבָל אִם אוֹנְסִים לְאִשָּׁה לָבֹא עָלֶיהָ, אוֹ שֶׁרוֹצִים לְהַשְׁלִיכוֹ עַל הַתִּינוֹק לְהָרְגוֹ, אוֹ שֶׁהוּא כְּבָר מֻקְצֶה וְרוֹצִים לֶאֱנוֹס אוֹתוֹ לֶעֶרְוָה, אֵין צָרִיךְ לְהֵרֵג. (בית יוסף בשם תוספות ור״ן פרק כ״ש). וְכָל אִסּוּר עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וְגִלּוּי עֲרָיוֹת וּשְׁפִיכוּת דָּמִים אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בּוֹ מִיתָה, רַק לָאו בְּעַלְמָא, צָרִיךְ לְהֵרֵג וְלֹא לַעֲבֹר. אֲבָל אַלְּאוֹ דִּפְקֵנִי עִוֶּר לֹא תִּתֵּן מִכְשׁל (ויקרא יט, יד) יַעֲבֹר וְאַל יֵהָרֵג. (ר״ן פרק כ״ש ופרק בן סורר ומורה). עוֹבֵד כּוֹכָבִים הַבָּא עַל בַּת יִשְׂרָאֵל, אֵינוֹ בִּכְלַל גִּלּוּי עֲרָיוֹת. (בית יוסף בשם הרמב״ן והפוסקים הנ״ל). עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים שֶׁאָמְרוּ לְיִשְׂרָאֵל: תְּנוּ לָנוּ אֶחָד מִכֶּם וְנַהַרְגֶנּוּ, לֹא יִתְּנוּ לָהֶם אֶחָד מֵהֶם, אֶלָּא אִם כֵּן יִחֲדוּהוּ וְאָמְרוּ: תְּנוּ לָנוּ פְּלוֹנִי. (משנה ס׳ ח׳ תרומות והרמב״ם פ״ה מהלכות יסודי התורה). וְיֵשׁ אוֹמְרִים דַּאֲפִילּוּ בִּכְהַאי גַּוְנָא אֵין לְמָסְרוֹ, אֶלָּא אִם כֵּן חַיָּב מִיתָה כְּשֶׁבָּא בֶּן בְּכָרִי. (בית יוסף בשם רש״י ור״ן). וְכֵן נָשִׁים שֶׁאָמְרוּ לָהֶן עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים: תְּנוּ לָנוּ אַחַת מִכֶּם וּנְטַמֵּא אוֹתָהּ, יִטַּמְּאוּ כֻּלָּם וְלֹא יִמְסְרוּ נֶפֶשׁ אַחַת מִיִּשְׂרָאֵל. (רמב״ם פ׳ הנזקין). כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר: יֵהָרֵג וְאַל יַעֲבֹר, אִם עָבַר וְלֹא נֶהֱרַג, אַף עַל פִּי שֶׁחִלֵּל הַשֵּׁם, מִכָּל מָקוֹם נִקְרָא אָנוּס וּפָטוּר. וְדַוְקָא שֶׁלֹּא יוּכַל לִבְרֹחַ, אֲבָל אִם יָכוֹל לִבְרֹחַ וְאֵינוֹ עוֹשֶׂה, הֲרֵי הוּא כְּכֻלָּם שָׁב עַל קִיאוֹ וְנִקְרָא עוֹבֵר בְּמֵזִיד. (בית יוסף בשם הרמב״ם פ״ה מיסודי התורה).

ב אָסוּר לְאָדָם לוֹמַר שֶׁהוּא עוֹבֵד כּוֹכָבִים כְּדֵי שֶׁלֹּא יַהַרְגוּהוּ. אֲבָל אִם כְּדֵי שֶׁלֹּא יַכִּירוּהוּ שֶׁהוּא יְהוּדִי מְשַׁנֶּה מַלְבּוּשׁוֹ בְּשִׁעַת הַגְּזֵרָה, מֻתָּר כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ אוֹמֵר שֶׁהוּא עוֹבֵד כּוֹכָבִים. הַגָּה: וַאֲפִלּוּ לוֹבֵשׁ כִּלְאַיִם. (ג״י פרק הגוזל בתרא). וְאַף עַל גַּב דְּאָסוּר לוֹמַר שֶׁהוּא עוֹבֵד כּוֹכָבִים, מִכָּל מָקוֹם יוּכַל לוֹמַר לָהֶם לָשׁוֹן דְּמִשְׁתַּמֵּעַ לְתַרְתֵּי אַפִּין (נמוקי יוסף פ׳ הגוזל), וְהָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים יָבִינוּ שֶׁהוּא אוֹמֵר שֶׁהוּא עוֹבֵד כּוֹכָבִים וְהוּא יְכַוֵּן לְדָבָר אַחֵר. וְכֵן אִם יוּכַל לְהַטְעוֹתָם, שֶׁהֵם סוֹבְרִים שֶׁהוּא עוֹבֵד כּוֹכָבִים, שָׁרֵי. (ת״ה סי׳ קצ״ז) וְכֵן בְּדֶרֶךְ זֶה, מִי שֶׁלִּבּוֹ הֶעֱלָה טִינָא וְחוֹשֵׁק בְּאֵשֶׁת אִישׁ, אִם תּוּכַל אִשְׁתּוֹ לְבָא אֲלָיו וְשֶׁיִּסְבֹּר שֶׁבָּא עַל הָעֶרְוָה, שָׁרֵי. (שם בנ״י). וְכָל זֶה לֹא שָׁרֵי רַק בִּמְקוֹם סַכָּנָה, אֲבָל שֶׁלֹּא בִּמְקוֹם סַכָּנָה כְּגוֹן שֶׁיִּלְבַּשׁ בִּגְדֵי עוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁלֹּא יַכִּירוּהוּ שֶׁהוּא יְהוּדִי וְיַעֲבִיר מֶכֶס, אוֹ כַּדּוֹמֶה לָזֶה, אָסוּר. (אשר״י ת״י פרק הגוזל בתרא ות״ה סי׳ קצ״ו ושאר פוסקים).

ג מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב מִיתָה, מֻתָּר לִבְרֹחַ לְבֵית עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּלְהַצִּיל אֶת עַצְמוֹ. וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּבִשְׁעַת הַשְׁמָד, אָסוּר. (כל בו) וְעַיֵּן לְעֵיל סִימָן ק״נ.

סימן קנח

א עוֹבְדֵי גִּלּוּלִים, שֶׁאֵין בֵּינֵינוּ וּבֵינֵיהֶם מִלְחָמָה, וְרוֹעֵי בְּהֵמָה דַּקָּה מִיִּשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בַּזְּמַן שֶׁהָיוּ רֹב הַשָּׁדוֹת שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְכַיּוֹצֵא בָהֶן, אֵין מְסַבְּבִין לָהֶם הַמִּיתָה, וְאָסוּר לְהַצִּילָם אִם נָטוּ לָמוּת, כְּגוֹן שֶׁרָאָה אֶחָד מֵהֶם שֶׁנָּפַל לַיָּם, אֵינוֹ מַעֲלֵהוּ אֲפִלּוּ אִם יִתֵּן לוֹ שָׂכָר. לְפִיכָךְ אֵין לְרַפְּאוֹתָן, אֲפִלּוּ בְּשָׂכָר, אִם לֹא הֵיכָא דְּאִבְּא מִשּׁוּם אֵיבָה. דְּאָז אֲפִלּוּ בְּחִנָּם שָׁרֵי, אִם לֹא יוּכַל לְהִשָּׁמֵט אֲפִלּוּ בְּחִנָּם. (בית יוסף בשם הרמב״ן) וְכֵן מֻתָּר (הגה) לְנַסּוֹת רְפוּאָה בַּכּוּתִי אִם תּוֹעִיל (תוספות ומרדכי פא״ם ובפמ״ג). בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּיִשְׂרָאֵל בַּעַל עֲבֵרוֹת וְהָעוֹמֵד בְּרִשְׁעוֹ וְשׁוֹנֶה בּוֹ תָּמִיד, כְּגוֹן רוֹעֵי בְּהֵמָה דַּקָּה שֶׁפָּקְרוּ בְּגֵזֶל וְהֵם הוֹלְכִים בְּאוּלָתָם. אֲבָל יִשְׂרָאֵל בַּעַל עֲבֵרוֹת, שֶׁאֵינוֹ עוֹמֵד בְּרִשְׁעוֹ תָּמִיד, אֶלָּא עוֹשֶׂה עֲבֵרוֹת לַהֲנָאַת עַצְמוֹ, כְּגוֹן אוֹכֵל נְבֵלוֹת לְתַאֲבוֹן, מִצְוָה לְהַצִּילוֹ וְאָסוּר לַעֲמֹד עַל דָּמוֹ.

ב הַמִּינִים, וְהֵם שֶׁעוֹבְדִים לַעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, אוֹ הָעוֹשֶׂה עֲבֵרוֹת לְהַכְעִיס, אֲפִלּוּ אָכַל נְבֵלוֹת אוֹ לָבַשׁ שַׁעַטְנֵז לְהַכְעִיס חֲרֵי זֶה מִין; וְהָאֶפִּיקוֹרְסִים, וְהֵם שֶׁכּוֹפְרִים בַּתּוֹרָה וּבִנְבוּאָה מִיִּשְׂרָאֵל, מִצְוָה לְהָרְגָם. אִם יֵשׁ בְּיָדוֹ כֹּחַ לְהָרְגָם בְּסַיִף, בְּפַרְהֶסְיָא, הוֹרְגוֹ. וְאִם לָאו, יָבֹא בַּעֲלִילוֹת עַד שֶׁיְּסַבֵּב הֲרִיגָתוֹ. כֵּיצַד, רָאָה אֶחָד מֵהֶם שֶׁנָּפַל לִבְאֵר וְהַסֻּלָּם בַּבְּאֵר, קוֹדֵם וּמְסַלְּקוֹ וְאוֹמֵר: הֲרֵינִי טָרוּד לְהוֹרִיד בְּנֵי מִן הַגַּג וַאֲחַזְיֶרְנוּ לְךָ, וְכַיּוֹצֵא בְּדְבָרִים אֵלּוּ. הַגָּה: וְעַיֵּן בְּחוֹשֶׁן הַמִּשְׁפָּט סִימָן תכ״ה. מְשַׁמְּדִים שֶׁמְּשַׁמְּדִים עַצְמָם וּמְטַמְּעִים עַצְמָם בֵּין הַגּוֹיִים לַעֲבֹד עֲבוֹדָה זָרָה כְּמוֹתָם, חֲרֵי הֵם כְּמוֹ מוּמָרִים לְהַכְעִיס וּמוֹרִידִין וְלֹא מַעֲלִין. (אוהם) (תוספות פא״ם). וּמִכָּל מָקוֹם אִם בָּא לָשׁוּב, לֹא הֶחֱמִירוּ עָלָיו, שֶׁקָּשֶׁה לִפְרֹשׁ מֵהֶם וְחַיְשִׁינַן שֶׁלֹּא יַחֲזֹר לְסוּרוֹ. (ת״ה סימן קצ״ח).

סימן קנט

א דִּבְרֵי תּוֹרָה, מֻתָּר לְהַלְווֹת לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים בְּרִבִּית. וַחֲכָמִים אָסְרוּהוּ, אִם לֹא כְּדֵי חַיָּיו, אוֹ לְתַלְמִיד חָכָם, אוֹ בְּרִבִּית דְּרַבָּנָן. וְהָאִדָּנָא, מֻתָּר בְּכָל עִנְיָן. (הטור).

ב מוּתָּר לְהַלְווֹתוֹ בְּרִבִּית, וְאָסוּר לִלְווֹת מִמֶּנּוּ בְּרִבִּית. הַגָּה: וְיֵשׁ מַחְמִירִין אַף בְּמוּתָּר לְהַלְווֹתוֹ. (הַפַּרְדֵּסִי וְהַגָּהוֹת מֵיְמוֹנִי בְּשֵׁם רַאֲבִי״ה וְרַשׁ״י וּפַמ״ג וּמהרי״ל). וְטוֹב לְהַחְמִיר אִם אֶפְשָׁר לְהִשָּׁמֵט מִמֶּנּוּ.

ג כּוּתִים, יֵשׁ לָהֶם דִּין מוּתָּר. הַקָּרָאִים, אֵין לָהֶם דִּין מוּתָּרִים וְאָסוּר לְהַלְווֹתָם בְּרִבִּית, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁאָסוּר לִלְווֹת מֵהֶם בְּרִבִּית. הַגָּה: וְעַיִן לְעֵיל סִימָן קנ״ז וּרְכ״ד דִּין אֲנוּסִין. תִּינוֹק שֶׁנִּשְׁבָּה לְבֵין הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וְאֵין יוֹדֵעַ מִתּוֹרַת יִשְׂרָאֵל כְּלָל, דִּינוֹ כְּקָרָאִים וְאָסוּר לְהַלְווֹת לוֹ בְּרִבִּית. (כָּךְ מֻשְׁמָע מִבֵּית יוֹסֵף לְדַעַת הָרַמְב״ם). וְלָכֵן מוּטָּרֶת (לְעִבּוּדַת כּוֹכָבִים), שֶׁיֵּשׁ לָהּ בֵּן מִן הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים, שֶׁהַבֵּן הֲרֵי הוּא כְּמוֹהָ וְנִקְרָא מוּמָר, אָסוּר לְהַלְווֹת לוֹ בְּרִבִּית, (פַּרְדֵּסִי פ׳ הַחוֹלֵק), דְּהָוֵי כְּתִינוֹק שֶׁנִּשְׁבָּה לְבֵין הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים.

סימן קס

א צָרִיךְ לְזָהֵר בְּרִבִּית, וְכַמָּה לָאוִין נֶאֱמְרוּ בּוֹ. וְאָפִלּוּ הַלָּוֶה הַנּוֹתְנוֹ וְהֶעָרֵב וְהָעֵדִים עוֹבְרִים. הַגָּה: וְאֵין חִלּוּק בֵּין אִם מַלְוֶה לְעָנִי אוֹ לְעָשִׁיר. (הַמ״כ פ״ד מֵהִלּ׳ מַלְוֶה וְלוֹוֶה). וְהָא דְּלָוֶה עוֹבֵר, דַּוְקָא בְּרִבִּית דְּאוֹרַיְתָא, אֲבָל בְּרִבִּית דְּרַבָּנָן אֵינוֹ עוֹבֵר אֶלָּא מִשּׁוּם לִפְנֵי עִוֵּר וְגוֹ׳ (וַיִּקְרָא יט, יד). (ר״ן פ׳ זֶה בּוֹרֵר וּבְנ״י פא״נ וְכֵן כָּתַב ר׳ יְרוּחָם נ״ח).

ב כָּל הַנּוֹתֵן בְּרִבִּית, נָכְסָיו מִתְמוֹטְטִים, וּכְאִלּוּ כָּפַר בִּיצִיאַת מִצְרַיִם וּבֵאלֹהֵי יִשְׂרָאֵל

ג הַתּוֹלֶה מְעוֹתָיו לוֹמַר שֶׁהֵם שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים, וּמַלְוֶה אוֹתָם בָּרִבִּית, הקב״ה יִפְרָע מִמֶּנּוּ.

ד אֲפִלּוּ אִם הַלָּוֶה נוֹתֵן לוֹ יוֹתֵר, מִדַּעְתּוֹ, בְּשָׁעַת הַפָּרָעוֹן, שֶׁלֹּא הִתְנָה עִמּוֹ, וְאֵינוֹ אוֹמֵר שֶׁנּוֹתְנוֹ לוֹ יוֹתֵר בִּשְׁבִיל רִבִּית, אָסוּר. וּמֵיהוּ אִם לֹא הָיוּ הַמָּעוֹת בְּיָדוֹ דֶּרֶךְ הַלָּוָאָה, רַק דֶּרֶךְ מֶכֶר, מַתָּר בְּכָהֵאי גַּוְנָא. (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם תַּלְמִידֵי רַשְׁבָּ״א וּבְמוּסָקִים בְּשֵׁם תוֹס׳).

ה אֲפִלּוּ אִם אָמַר לֵיהּ בְּשָׁעַת לְקִיחַת הָרִבִּית: אֲנִי נוֹתֵנוֹ לְךָ בְּמַתָּנָה, אָסוּר לְקַבְּלוֹ מִמֶּנּוּ. אֲבָל אִם לָקַח מִמֶּנּוּ רִבִּית וְצָרִיךְ לְהַחְזִירוֹ לוֹ, מוֹעֶלֶת מְחִילָה לְפָטְרוֹ, כְּמוֹ בְּכָל גֶּזֶל. מַתָּנָה עַל מְנַת לְהַחֲזִיר, בְּרִבִּית, אָסוּר. (ר״ן פ״ב דְּקִדּוּשִׁין).

ו אָסוּר לְהַקְדִּים הָרִבִּית אוֹ לְאַחֵר אוֹתוֹ. כֵּיצַד, נָתַן עֵינָיו לִלְווֹת מִמֶּנּוּ וְהָיָה מְשַׂגֵּר לוֹ דּוֹרוֹן וּפֵרֵשׁ בְּשְׁבִיל שֶׁיַּלְוֶהוּ, (טור וּבֵית יוֹסֵף שכ״ג מרא״ש), אוֹ שֶׁהוּא מַתָּנָה מְרֻבָּה דְּמִסְתָּמָא הֲוֵי כְּאִלּוּ פֵּרֵשׁ לוֹ (שָׁם בְּשֵׁם סְמ״ג) בְּשְׁבִיל שֶׁיַּלְוֶהוּ זוֹ הִיא רִבִּית מֻקְדֶּמֶת. לָוָה מִמֶּנּוּ וְהֶחֱזִיר לוֹ מְעוֹתָיו, וְהָיָה מְשַׂגֵּר לוֹ דּוֹרוֹן בִּשְׁבִיל מְעוֹתָיו שֶׁהָיוּ בְּטֵלוֹת אֶצְלוֹ, זוֹ הִיא רִבִּית מְאֻחֶרֶת וְאִם עָבַר וְעָשָׂה כֵּן, הֲרֵי זוֹ אֲבַק רִבִּית.

ז צָרִיךְ הַמַּלְוֶה לְזָהֵר מִלְּהָנוֹת מֵהַלָּוֶה שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ, כָּל זְמַן שֶׁמְּעוֹתָיו בְּיָדוֹ, אֲפִלּוּ בְּדָבָר שֶׁהָיָה עוֹשֶׂה לוֹ אַף אִם לֹא הִלְוָהוּ. אֲבָל אִם נֶהֱנָה מִמֶּנּוּ מִדַּעְתּוֹ, מַתָּר בְּדָבָר שֶׁהָיָה עוֹשֶׂה לוֹ אַף אִם לֹא הִלְוָהוּ. וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְהֵא דָּבָר שֶׁל פַּרְהֶסְיָא, כְּגוֹן לָדוּר בַּחֲצֵרוֹ וּלְהִשְׁתַּמֵּשׁ בַּעֲבָדָיו.

ח אֲפִלּוּ לָבָנָיו וּבְנֵי בֵיתוֹ, אָסוּר לְהַלְווֹת בְּרִבִּית אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מַקְפִּיד עֲלֵיהֶם וּבְרַדַאי נוֹתְנוֹ לָהֶם בְּמַתָּנָה.

ט לֹא יַעֲשֶׂה מְלָאכָה לַחֲבֵרוֹ, עַל מְנַת שֶׁחֲבֵרוֹ יַעֲשֶׂה עִמּוֹ אַחַר כָּךְ מְלָאכָה שֶׁהִיא יוֹתֵר כְּבֵדָה. וַאֲפִלּוּ לַעֲשׂוֹת עִמּוֹ אוֹתָהּ מְלָאכָה עַצְמָהּ, אָסוּר אִם הוּא בִּזְמַן שֶׁהִיא יוֹתֵר כְּבֵדָה, כְּגוֹן שֶׁזֶּה מְנַכֵּשׁ. (פּ׳ תּוֹלֵשׁ הֲעֲשָׂבִים הָרָעִים מִתּוֹךְ הַטּוֹבִים) עִמּוֹ בַּגְּרִיד וְזֶה מְנַכֵּשׁ עִמּוֹ בָּרְבִיעָה. הַגָּה: וְאִם אֶחָד מַלְוֶה מְעוֹת לַחֲבֵרוֹ עַל זְמַן מָה כְּדֵי שֶׁיִּתְחַזֵּר וְיַלְוֶהוּ פַּעַם אַחֶרֶת בַּזְּמַן הָרִאשׁוֹן, יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאָסוּר (מָרְדְּכִי פ״פ א״נ וּתְשׁוּבַת הָרֹא״שׁ כְּלָל ק״ח סִי׳ ט״ז) וְלֹא דָּמֵי לְעוֹשֶׂה עִמּוֹ מְלָאכָה וְחוֹזֵר וְעוֹשֶׂה עִמּוֹ, דְּגַבֵּי הַלָּוָאָה שְׂכַר הַלָּוָאָה הוּא נוֹטֵל. וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּמַתָּר אִם אֵינוֹ מַלְוֶה לוֹ לִזְמַן אָרֹךְ יוֹתֵר מִמַּה שֶׁהִלְוָהוּ. (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם ס״ה וּמָרְדְּכִי בְּשֵׁם מהר״ם) וְעַיִן לְקַמָּן סִימָן קע״ז.

י אָסוּר לְלַמֵּד אֶת הַמַּלְוֶה אוֹ אֶת בְּנוֹ מִקְרָא אוֹ גְּמָרָא, כָּל זְמַן שֶׁמְּעוֹתָיו בְּיָדוֹ, אִם לֹא הָיָה רָגִיל בָּזֶה מִקֹּדֶם.

יא אִם לֹא הָיָה רָגִיל לְהַקְדִּים לוֹ שָׁלוֹם, אָסוּר לְהַקְדִּים לוֹ.

יב לֹא יֹאמַר לוֹ: הוֹדִיעֵנִי אִם בָּא אִישׁ פְּלוֹנִי מִמָּקוֹם פְּלוֹנִי. הַגָּה: וְכֵן שְׁאָר רִבִּית דְּבָרִים בְּעָלְמָא, אָסוּר. (טור). וַאֲפִלּוּ לְטוֹבַת הֲנָאָה בְּעָלְמָא, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסוֹף הַסִּימָן. אָסוּר לְקַדֵּשׁ אִשָּׁה בַּהֲנָאַת מַלְוֶה, כְּגוֹן שֶׁהִיא חַיֶּבֶת לוֹ, וּמַרְוִיחַ לָהּ הַזְּמַן, כְּדֵי שֶׁתִּתְקַדֵּשׁ לוֹ (נִמְרָא פ״ק דְּקִדּוּשִׁין).

יג מֵתָּר לוֹמַר לַחֲבֵרוֹ: הֵילָךְ זוּז, וְהַלָּוֶה עֲשָׂרָה דִּינָרִים לְפְלוֹנִי, וְהוּא שֶׁלֹּא יַחֲזֹר וְיִקְּחֵנּוּ מֵהַלָּוֶה, וְגַם לֹא יֹאמַר הַלָּוֶה לַמַּלְוֶה: פְּלוֹנִי יִתֵּן בִּשְׁבִילִי. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁצָּרִיךְ גַּם כֵּן שֶׁלֹּא יְפַיְּסֶנּוּ הַלָּוֶה לָתֵת לַמַּלְוֶה בִּשְׁבִיל שֶׁיַּלְוֶהוּ.

יד אָסוּר לוֹמַר: אַלְוְךָ מָנֶה עַל מְנַת שֶׁתִּתֵּן זוּז לְפְלוֹנִי אוֹ לְהֶקְדֵּשׁ, (בְּמָרְדְּכִי דא״נ) אֲפִלּוּ אִם אוֹתוֹ פְּלוֹנִי הוּא עוֹבֵד כּוֹכָבִים, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ חַיָּב (טור סִי׳ קס״ט) לוֹ, וְרִבִּית קְצוּצָה (פּ׳ שֻׁקְצַץ וְהִתְנָה לָתֵת כָּךְ וְכָךְ בִּשְׁבִיל שֶׁמַּלְוֶהוּ) הוּא. וְאֵין חִלּוּק בֵּין אָמַר הַמַּלְוֶה כָּךְ אוֹ שֶׁאָמַר הַלָּוֶה מֵעַצְמוֹ כָּךְ וְהוּא מַלְוֶה לוֹ מִשּׁוּם זֶה (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם תשד״ר רַשְׁבָּ״א).

טו יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאָסוּר לוֹמַר לוֹ: אֶמֹר לְפְלוֹנִי שֶׁיִּתֵּן לְךָ ד׳ דִּינָרִין וַאֲלָוֶה לְךָ מָעוֹת.

טז מֵתָר לוֹמַר לַחֲבֵרוֹ: הֵילָךְ זוּז, וֶאֱמֹר לְפִלּוֹנִי שֶׁיַּלְוֹנִי. וַאֲפִלּוּ לְבֶן הַמַּלְוֶה מֵתָר לוֹמַר כֵּן, וְהוּא שֶׁיְּהֵא גָּדוֹל וְאֵינוֹ סוֹמֵךְ עַל שֻׁלְחַן אָבִיו. הַגָּה: יֵשׁ אוֹמְרִים דְּאָסוּר לַמַּלְוֶה לִפְקֹחַ מִמְּקֻבָּל זֶה הַזּוּז, שֶׁלֹּא יְבוֹאוּ לְהַעֲרִים. (הַמַּ״מ פ״ה דה״מ). יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁמֻּתָּר לְיִשְׂרָאֵל לוֹמַר לַחֲבֵרוֹ יִשְׂרָאֵל: לֵךְ וְהַלְוֵה לִי מָעוֹת מִפְּלוֹנִי יִשְׂרָאֵל בְּרִבִּית, וּמֻתָּר לָתֵת אַחַר כָּךְ הָרִבִּית לְשָׁלִיחַ לַהֲבִיאוֹ לוֹ, דְּלֹא אָסְרָה תּוֹרָה אֶלָּא רִבִּית הַבָּא מִיַּד לְוֶה לַמַּלְוֶה, וְהַשָּׁלִיחַ אֵינוֹ עוֹשֶׂה שׁוּם אִסּוּר, דְּהַאי רִבִּית לָאו דִּידֵהּ הוּא, וְאִי מִשּׁוּם שֶׁשְּׁלוּחוֹ שֶׁל אָדָם כְּמוֹתוֹ, אֵין שָׁלִיחַ לִדְבַר עֲבֵרָה. וְאֵין לְפָרְסֵם הַדָּבָר בִּפְנֵי עַם הָאָרֶץ. (מָרְדְּכִי בֶּשֵׁם רַשׁ״י). וְכֵן עִקָּר, אַף עַל גַּב דְּיֵשׁ מְפַקְפְּקִין בְּהֶתֵּר זֶה וּמַחֲמִירִים לְאָסְרוֹ, (בֵּית יוֹסֵף וּכְנִמּוּקִים). יֵשׁ לִסְמֹךְ עָלָיו לְעֵת הַצֹּרֶךְ. וּמִכָּל מָקוֹם אִם הַלְוֶה קִבֵּל הַמָּעוֹת בְּעַצְמוֹ מִן הַמַּלְוֶה, רַק שֶׁשּׁוֹלֵחַ לוֹ הָרִבִּית, אָסוּר. (שָׁם בְּמָרְדְּכִי). אֲבָל אִם שְׁלִיחַ הַמַּלְוֶה הִלְוָה לְלֹוֶה בְּרִבִּית וְעָשָׂה שְׁטָר עַל שֵׁם הַמַּלְוֶה, הֲוָה כְּאִלּוּ הִלְוָה לוֹ הַמַּלְוֶה עַצְמוֹ וְאָסוּר, אֲפִלּוּ עָשָׂה הַשָּׁלִיחַ בִּלֹא דַּעַת מְשַׁלְּחוֹ, דְּהַשָּׁטָר עָבִיד לֵהּ עִקַּר הַלְוָאָה וְהוּא נִכְתָּב עַל שֵׁם הַמַּלְוֶה (מהרי״ק שׁוֹרֶשׁ י״ז).

יז תַּלְמִידֵי חֲכָמִים שֶׁהִלְוּוּ זֶה אֶת זֶה דְּבָרִים שֶׁל מַאֲכָל, וְנָתַן לוֹ יוֹתֵר עַל מַה שֶּׁלָּוָה מִמֶּנּוּ עַד חֹמֶשׁ, חֲרֵי זֶה מַתָּר, שֶׁהַדָּבָר יָדוּעַ שֶׁלֹּא נָתַן לוֹ אֶלָּא מַתָּנָה. הַגָּה: וְיֵשׁ מַתִּירִין אֲפִלּוּ בְּהִתְנוּ מִתְּחִלָּה כָּךְ, וּבְלֹבֶד בְּדָבָר מוּעָט. (הַגָּהוֹת אֲשֵׁרִי״ וְכ״מ בְּשֵׁם הַשְּׁוּר וכ״ג בְּשֵׁם הָרַב הַמַּגִּיד). וּמִכָּל מָקוֹם לֹא יַרְגִּילוּ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים עַצְמָם בְּכָךְ, מִפְּנֵי חֲמוֹן הָעָם שֶׁלֹּא יִלְמְדוּ מֵהֶם (הַגָּהַת מיי׳ פ״ד מהל׳ מַלְוֶה וּפִקָּ״ג לְאֹרֶן קצ״ג).

יח כָּל רִבִּית דְּרַבָּנָן, מֻתָּר בְּמָעוֹת שֶׁל יְתוֹמִים, אוֹ שֶׁל הֶקְדֵּשׁ עֲנִיִּים, אוֹ תַּלְמוּד תּוֹרָה, אוֹ צֹרֶךְ בֵּית הַכְּנֶסֶת. הַגָּה: וְכֵן נוֹהֲגִין לְהַקֵּל, (בֵּית יוֹסֵף בֶּשֵׁם הָרַמְבַּ״ם וְהָרֹא״שׁ) אַף עַל גַּב דְּיֵשׁ מַחְמִירִין דְּאֵינוֹ מֻתָּר רַק בְּבֵית דִּין. (מָרְדְּכִי רֹא״ן וְכֵן מֻשְׂכָּע בְּמהרא״י וּבח״ה סִימָן ש׳ וּבח״ה סִי׳ ר״ן וְרַשׁ״י פֶּרֶק א״ן דַּף ע׳ סוֹף ע״א). יֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁנּוֹהֲגִים שֶׁאֲפוֹטְרוֹפּוֹס מַלְוֶה מְעוֹת יְתוֹמִים בְּרִבִּית קְצוּצָה, וּמִנְהָג טָעוּת הוּא וְאֵין לֵילֵךְ אַחֲרָיו (מהרי״ל בְּחִשּׁוּבָהּ); וְכָל אַפּוֹטְרוֹפּוֹס שֶׁעוֹשֶׂה כֵּן, עֵינַיִם הַמְּשָׁפָּט סִי׳ ל״ד אִם נִפְסָל. אֲבָל בְּרִבִּית דְּרַבָּנָן, שָׁרֵי, כָּל זְמַן שֶׁלֹּא הִגְדִּיל הַיְתוֹם לַעֲסֹק בִּמְעוֹתָיו כְּדֶרֶךְ שְׁאָר אֲנָשִׁים, אַף עַל פִּי שֶׁכְּבָר הוּא בֶּן י״ג שָׁנָה, הוֹאִיל וְלֹא הִגִּיעַ לְכְלַל דַּעַת מַקֵּרֵי יְתוֹם לְעִנְיָן זֶה. (בֵּית יוֹסֵף בֶּשֵׁם ת״ה וְדִבְרֵי בֵּית יוֹסֵף גּוּפֵיהּ). מִי שֶׁחַיָּב לְיתוֹמִים וּכְשֶׁבָּא לְפָרֵעַ טוֹעֵן שֶׁנָּתַן לָהֶם רִבִּית וְרוֹצֶה לְנַכּוֹת מֵחוֹבוֹ, וְהַיְתוֹם טוֹעֵן שֶׁלֹּא קִבֵּל, הַיְתוֹם נֶאֱמָן בְּלֹא שְׁבוּעָה (בֵּית יוֹסֵף בְּסִימָן קע״ז בֶּשֵׁם תְּשׁוּבַת הָרַשְׁבָּ״א).

יט אַפּוֹטְרוֹפּוֹס שֶׁהִלְוָה מְעוֹת הַיְתוֹמִים בְּרִבִּית קְצוּצָה, אִם הַלְוֶה נָטַל לְחֶלְקוֹ כָּל כָּךְ רֶוַח כְּמוֹ שֶׁהִתְנָה לָתֵת לָהֶם, חַיָּב לִתֵּן לָהֶם.

כ אִם עָבַר הָאַפּוֹטְרוֹפּוֹס וְהִלְוָה מְעוֹת יְתוֹמִים בְּרִבִּית קְצוּצָה וְהֶאֱכִיל הַיְתוֹמִים, פְּטוּרִים מִלְּשַׁלֵּם אֲפִלּוּ לְכְשֶׁיִּגְדְּלוּ. הַגָּה: וְגַם הָאַפּוֹטְרוֹפּוֹס פָּטוּר מִלְּהַחֲזִירוֹ. (תְּשׁוּבַת הָרַשְׁבָּ״א) וְהוּא הַדִּין מָעוֹת שֶׁל הֶקְדֵּשׁ עֲנִיִּים אוֹ שְׁאָר מְצוֹת. (בֵּית יוֹסֵף בֶּשֵׁם תְּשׁוּבַת הָרַשְׁבָּ״א). וּמֵיהוּ אֵין הַמַּלְוֶה נֶאֱמָן לוֹמַר דְּמָעוֹת שֶׁל הֶקְדֵּשׁ הָיוּ, אֶלָּא בִּרְאִיָּה (רי״ב ס״ר תס״ה). וְעַיִן לְקַמָּן סִימָן קס״ט אִם אַפּוֹטְרוֹפּוֹס מַתָּר לְלֹוֹת מֵעוֹבֵד כּוֹכָבִים לְצֹרֶךְ יְתוֹמִים.

כא אִי אוֹזִיף ק׳ בְּק״כ, מֵעַקָּרָא ק׳ בְּדַנְקָא וּלְבַסּוֹף ק״כ, אָסוּר מִדְּאוֹרָיְתָא. וְאִי אוֹזִיף מֵאָה בְּמֵאָה, וְאִיזַּקֵּר, אָסוּר מִדְּרַבָּנָן.

כב מֵתָר לְלֹוֹת בְּרִבִּית מִפְּנֵי פִּקּוּחַ נֶפֶשׁ. הַגָּה: וּעי״ל סִי׳ קס״ט וּבסִי׳ קע״ג דְּאָסוּר לְלֹוֹת בְּרִבִּית לְצֹרֶךְ קָהָל, וַאֲפִלּוּ אֵינוֹ רִבִּית קְצוּצָה, כָּל שֶׁכֵּן בְּרִבִּית קְצוּצָה דְּאָסוּר, וְלֹא כְּמוֹ אִלּוּ שֶׁנָּהֲגוּ לְהָקֵל בִּקְצַת מְקוֹמוֹת לְהַלְוֹת וְלִלְוֹת לְצֹרֶךְ קָהָל בְּרִבִּית קְצוּצָה וְאֵין לָהֶם עַל מַה שֶׁיִּסְמֹכוּ, אִם לֹא שֶׁנֹּאמַר שֶׁמְּחֻשָּׁבִים צָרְכֵי קָהָל לְפִקּוּחַ נֶפֶשׁ אוֹ לְצֹרֶךְ מִצְוָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר לְקַמָּן סִימָן קע״ב. אֲבָל אֵין לִסְמֹךְ עַל זֶה, כִּי אִם לְצֹרֶךְ גָּדוֹל. (רִב הגִ״ה הֵם ד״ינ).

כג הַמַּלְוֶה מָעוֹת עַל מְנָת שֶׁכָּל מְלָאכָה שֶׁתַּעֲבֹד לְיָדוֹ יִתֵּן אוֹתָהּ לַמַּלְוֶה לַעֲשׂוֹתָהּ, אָסוּר. הַגָּה: וּלְמָאן דְּאָמַר טוֹבַת הֲנָאָה הֲרֵי מָמוֹן, מִקְּרֵי רִבִּית קְצוּצָה. (כָּךְ דִּקְדֵּק הַבַּיִת יוֹסֵף מִלְּשׁוֹן הָרֹא״שׁ), מַאַחַר שֶׁהִתְנוּ מִתְּחִלָּה בְּכָךְ. וַאֲפִלּוּ לֹא הִתְנוּ מִתְּחִלָּה, אִם אֵינוֹ רָגִיל לַעֲשׂוֹת בְּלָאוֹ הָכִי, אָסוּר. וְכֵן כָּל טוֹבַת הֲנָאָה. אֲבָל אִם כָּל אֶחָד מַחֲזִיק טוֹבָה לַחֲבֵרוֹ, לִפְעָמִים הַלְוֶה לַמַּלְוֶה וּפְעָמִים לְהֶפֶךְ, שָׁרֵי. (הַגָּהוֹת מָרְדְּכִי דא״נ וְהַגָּהוֹת מֵיְמוֹנִי פֶּ״ה דה ״מ).

סימן קסא

א כָּל דָּבָר אָסוּר לְלֹוֹת בְּתוֹסֶפֶת, בְּפָחוֹת מִשָּׁוֶה פְּרוּטָה יֵשׁ אִסּוּר רִבִּית, אֲבָל אֵין מוֹצִיאִין אוֹתוֹ בְּדִינִין. הַגָּה: כְּלָלָא דְּרִבִּית דְּכָל שֶׁהוּא אֲגַר נְטַר, אָסוּר, בֵּין שֶׁהוּא דֶּרֶךְ מִקָּח בֵּין שֶׁהוּא דֶּרֶךְ הַלְוָאָה, אֶלָּא שֶׁבְּדֶרֶךְ מִקָּח אֵינוֹ רַק אַבַק רִבִּית שֶׁהוּא מִדְּרַבָּנָן (לְשׁוֹן הַטּוּר).

ב אֲבַק רִבִּית, אֵינָהּ יוֹצְאָהּ בְּדִינִים. וְאִם בָּא לָצֵאת יָדֵי שָׁמַיִם, חַיָּב לְהַחֲזִיר. מִלְּבַד רִבִּית מַקֶּדֶמֶת וּמְאֻחֶרֶת אֲפִלּוּ לָצֵאת יְדֵי שָׁמַיִם אֵינוֹ חַיָּב לְהַחֲזִיר. (בֵּית יוֹסֵף בֶּשֵׁם תְּשׁוּבַת הָרַשְׁבָּ״א).

ג אֲבַק רִבִּית, אִם תָּפַס לוֹהֶ מִשֶּׁל מַלְוֶה, מַפְקִינָן מִנֵּהּ.

ד לֹא אָמְרוּ דַּאֲבַק רִבִּית אֵינָהּ יוֹצְאָהּ בְּדִינִים. אֶלָּא כְּשֶׁאָכַל הַמַּלְוֶה מִדַּעַת הַלּוֹהֶ, אֲבָל אִם קִדֵּם שֶׁאָכַל טָעַן עָלָיו שֶׁלֹּא יֹאכַל, וְהוּא הוֹצִיא מִמֶּנּוּ עַל כָּרְחוֹ בְּדִינֵי הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים אוֹ בְּדַיָּן יִשְׂרָאֵל שֶׁטָּעָה וְהִכְרִיחוֹ לְשַׁלֵּם, יוֹצְאָהּ בְּדִינִים.

ה רִבִּית דְּאוֹרָיְתָא שֶׁהוּא בְּדֶרֶךְ הַלְוָאָה בְּדָבָר קָצוּב, יוֹצְאָה בְּדִינִים שֶׁכּוֹפִין וּמַכִּין אוֹתוֹ עַד שֶׁתֵּצֵא נַפְשׁוֹ אֲבָל אֵין בֵּית דִּין יוֹרְדִין לְנִכְסָיו. וְכֵן בְּהִלָּוֶהוּ עַל חֲצִירוֹ וְאָמַר לוֹ: עַל מְנָת שֶׁיָּדוּר בּוֹ חִנָּם אוֹ שֶׁיִּשְׁכְּרֶנּוּ לוֹ בְּפָחוֹת וְכַיּוֹצֵא בּוֹ.

ו לָקַח רִבִּית קָצוּצָה וָמֵת, אֵין הַבָּנִים צְרִיכִים לְהַחֲזִיר, אֶלָּא אִם כֵּן הָיָה דָּבָר מְסֻיָּם, כְּגוֹן פָּרָה וְטַלִּית, וְעָשָׂה אֲבִיהֶם תְּשׁוּבָה, וְלֹא הִסְפִּיק לְהַחֲזִיר עַד שֶׁמֵּת.

ז אִם בָּא לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה מֵעַצְמוֹ לְהַחֲזִיר הָרִבִּית, אִם הוּא דָּבָר מְסֻיָּם מְקֻבָּלִים מִמֶּנּוּ. וְאִם אֵינוֹ דָּבָר מְסֻיָּם, אִם רֹב עִסְקוֹ וּמִחְיָתוֹ בְּרִבִּית, אֵין מְקַבְּלִין מִמֶּנּוּ, כְּדֵי לִפְתֹּחַ לוֹ דֶּרֶךְ לִתְשׁוּבָה; וְכָל הַמְקַבֵּל מִמֶּנּוּ, אֵין רוּחַ חֲכָמִים נוֹחָה הֵימֶנּוּ.

ח מִי שֶׁהָיָה נוֹשֶׂה בַּחֲבֵרוֹ דִּינָר שֶׁל רִבִּית, וְנָתַן לוֹ בִּשְׁבִילוֹ ה׳ מְדוֹת שֶׁל חִטִּים, וְהָיוּ נִמְכָּרִים ד׳ בְּדִינָר, צָרִיךְ לְהַחֲזִיר לוֹ ה׳ מִדּוֹת. וְאִם רָצָה לְהַחֲזִיר לוֹ דְּמֵיהֶם דִּינָר וּרְבִיעַ, רַשַּׁאי, שֶׁהַמְּקַח קָיָם אַף עַל פִּי שֶׁנַּעֲשָׂה בְּאִסּוּר. וְעַיֵּן לְקַמָּן סוֹף סִימָן קע״ה.

ט הָיָה חַיָּב לוֹ דִּינָר שֶׁל רִבִּית וְנָתַן לוֹ בּוֹ גְּלִימָא אוֹ כְּלִי, צָרִיךְ לְהַחֲזִיר לוֹ, הוֹאִיל וְהוּא דָּבָר מְסֻיָּם. (טור).

י אִם הַמַּלְוֶה שָׂכָר מֵהַלָּוֶה חֵפֶץ בְּאוֹתוֹ דִּינָר שֶׁל רִבִּית וְלֹא הָיָה רָאוּי לִשְׂכָּרוֹ אֶלָּא בַּחֲצִי דִּינָר, מוֹצִיאִין מִמֶּנּוּ כָּל הַדִּינָר.

יא שָׂטָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ רִבִּית, בֵּין שֶׁל תּוֹרָה בֵּין שֶׁל דִּבְרֵיהֶם, גּוֹבֶה אֶת הַקֶּרֶן לְבַדּוֹ, וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה נָכָר שֶׁהוּא רִבִּית. הַגָּה: כְּגוֹן שֶׁהוּא מְפֹרָשׁ בִּשְׁטָר, הַקֶּרֶן בִּפְנֵי עַצְמוֹ, (הָרֹא״שׁ וְהַפְּרִדְכִי וְהַגָּהוֹת מֵיְמוֹנִי וּ״י וּתוֹס׳ וְהַנ״א וּטוּ״מ סִי׳ נ״ב דְּלֹא כְּהַרְמְבַּ״ן) ; אוֹ שֶׁלֹּא הָיָה נִכְתָּב בַּשְּׁטָר רַק הַקֶּרֶן, וְעֵדִים מְעִידִים עַל הָרִבִּית. וְכָל מִי שֶׁבָּא לְיָדוֹ יִקְרָע הַשְּׁטָר דְּחַיְשִׁינַן שֶׁמָּא יִגְבֶּה בּוֹ הָרִבִּית (הַגָּהוֹת מֵיְמוֹנִי פ״ד וּתוֹס׳ וּמְרְדְּכִי וְהַנ״א בְּשֵׁם תּוֹסְפוֹתָא). אֲבָל אִם אֵינוֹ מְפֹרָשׁ, אֶלָּא שֶׁכּוֹלֵל הַקֶּרֶן עִם הָרִבִּית, אֵינוֹ גּוֹבֶה בּוֹ אֶפִלּוּ הַקֶּרֶן. וְעַיֵּן בְּחֹשֶׁן הַמִּשְׁפָּט סִימָן נ״ב.

סימן קסב

א אָסוּר לִלְוֹת סְאָה בִּסְאָה, אֲפִלּוּ לֹא קָצַב לוֹ זְמַן לְפֵרָעוֹן. וְכֵן כָּל דָּבָר, חוּץ מִמַּטְבֵּעַ כֶּסֶף הַיּוֹצֵא אֵז בְּהוֹצָאָה, דְּשָׁמָּא יִתְיַקְּרוּ, וְנִמְצָא שֶׁנּוֹתֵן לוֹ יוֹתֵר מִמַּה שֶּׁהִלְוָהוּ, אִם לֹא שֶׁיַּעֲשֶׂנּוּ דָּמִים, שֶׁאִם יִתְיַקְּרוּ יִתֵּן לוֹ אוֹתָם הַדָּמִים. וְאִם לֹא עָשָׂהוּ דָּמִים, וְנִתְיַקְּרוּ, נוֹתֵן לוֹ הַדָּמִים שֶׁהָיוּ שָׁוִים בִּשְׁעַת הַלְוָאָה, וְאִם הוּזְלוּ נוֹתֵן לוֹ הַסְּאָה שֶׁהִלְוָהוּ. הַגָּה: יֵשׁ מִי שֶׁכָּתַב דְּבִזְמַן הַזֶּה מַטְבֵּעַ שֶׁל זָהָב דִּינוֹ כְּכֶסֶף וְלוֹוִין זָהוּב בְּזָהוּב, וְכֵן נוֹהֲגִין לְהַקֵּל וְאֵין לְמִחוֹת בְּיָדָם, כִּי יֵשׁ לָהֶם עַל מִי שֶׁיִּסְמְכוּ. (פִּסְקֵי מהרא״י סִי׳ נ״ד) יֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר, דְּמַתָּר לִלְוֹת כֹּפֶר לְחֶם בְּכֹפֶר לֶחֶם, כְּמַטְבֵּעַ שֶׁל כֶּסֶף, דְּמַאֲחַר דְּדָבָר מַעֲט הוּא, לֹא קָפְדֵי בְּנֵי אָדָם לַהֲדָדֵי בָּזֶה. (הַשְּׁוּר וְהַרְבֵּה פּוֹסְקִים וּעִי׳ בִּית יוֹסֵף). וְכֵן נוֹהֲגִין לְהָקֵל.

ב אִם יֵשׁ לוֹ מְעַט מֵאוֹתוֹ הַמִּין, אֲפִלּוּ אֵין הַמַּפְתֵּחַ בְּיָדוֹ, לְוֹה עָלָיו כַּמָּה סְאִין לִפְרֹעַ סְאָה בִּסְאָה. וְאִם אֵין לוֹ כְּלוּם מֵאוֹתוֹ הַמִּין, יִתֵּן לוֹ הַמַּלְוֶה מְעַט מֵאוֹתוֹ הַמִּין אוֹ יַלְוֵהוּ לוֹ, וְאַחַר כָּךְ יַלְוֶה לוֹ כַּמָּה סְאִין (ד״ע דְּלֹא כְּתַלְמִידֵי רִשְׁבָּ״א). הַגָּה: הָיָה לַלָּוֶה מְעַט מֵאוֹתוֹ הַמִּין פִּקָּדוֹן בְּיַד אַחֵר, חֲבֵרוֹ זֶה בָּאלוּ הָיָה בְּיָדוֹ. אֲבָל אִם אֲחֵרִים חַיָּבִים לוֹ, לֹא מִקְּרֵי יֵשׁ לוֹ. (בֵּית יוֹסֵף וְכֵן מַשְׁמַע בַּגְּמָרָא דְּאִיתְהוּ נָשָׁךְ). וְכֵן אִם יֵשׁ לוֹ בְּמָקוֹם אַחֵר וְאֵין לַמַּלְוֶה דֶּרֶךְ לְשָׁם. (הַגָּהוֹת מָרְדְּכַי). לְוֶה שֶׁאָמַר שֶׁיֵּשׁ לוֹ מְעַט מִזֶּה הַמִּין, יוּכַל הַמַּלְוֶה לְהַלְוֹת לוֹ וְאֵינוֹ צָרִיךְ רְאִיָּה לִדְבָרָיו. (שָׁם בְּשֵׁם ר״ח). הָא דְּמַתָּר לְהַלְוֹת לוֹ כְּשֶׁיֵּשׁ לוֹ מֵאוֹתוֹ הַמִּין, הֵינוּ סְתָם, אֲבָל אִם הַמַּלְוֶה מַתְנֶה, שֶׁאִם יִתְיַקְּרוּ חִטִּים יְשַׁלֵּם לוֹ חִטִּים, וְאִם יוּזְלוּ יִתֵּן לוֹ מָעוֹת דְּמֵי שְׁוֶיָן כְּשַׁעַר שֶׁל עַכְשָׁו, אָסוּר דְּהֲוֵי קָרוֹב לְשָׁכָר וְרָחוֹק לְהֶפְסֵד (ריב״ש סִימָן י״ט).

ג הָיָה לְאוֹתוֹ מִין שַׁעַר בַּשּׁוּק, קָבוּעַ וְיָדוּעַ לִשְׁנֵיהֶם, מֻתָּר לִלְוֹת סְאָה בִּסְאָה. הַגָּה: וְעֵ״ל סִימָן קע״ה אֵיזֶה מִקְרֵי שַׁעַר קָבוּעַ. וְהָא דְּיָכוֹל לִלְוֹת עַל שַׁעַר שֶׁבַּשּׁוּק, הֵינוּ דְּהַלָּוֶה יָכוֹל לְפָרֵעַ לוֹ אֵימַת שֶׁיִּרְצֶה, אֲבָל אִם הִתְנָה שֶׁלֹּא יְקַבֵּל פֵּרָעוֹן עַד שְׁעַת הַיֵּקֶר, אָסוּר. (הָרֹא״שׁ בְּתְשׁוּבָתוֹ וּפִסְ״ק וְכָל בּוֹ).

ד מַלְוֶה אָדָם אֶת אֲרִיסָיו (פִּי׳ אֲרִיס הַנּוֹטֵעַ אוֹ זוֹרֵעַ שָׂדֶה חֲבֵרוֹ וְיֵשׁ לוֹ חֶצְיוֹ אוֹ שְׁלִישׁ בַּפֵּרוֹת) סְאָה בִּסְאָה לְזֶרַע, בֵּין קֹדֶם שֶׁיָּרַד הָאָרִיס לַשָּׂדֶה בֵּין אַחַר שֶׁיָּרַד. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּמָקוֹם שֶׁנְּהָגוּ שֶׁיִּתֵּן הָאָרִיס הַזֶּרַע, אֲבָל בְּמָקוֹם שֶׁדֶּרֶךְ בַּעַל הַקַּרְקַע לִתֵּן הַזֶּרַע, אִם כְּבָר יָרַד הָאָרִיס לַשָּׂדֶה, אָסוּר.

ה הִלְוָה לוֹ סְאָתַיִם חִטִּים וְעָשָׂה לוֹ שְׁטָר עֲלֵיהֶם, אִם לֹא יְבָרֵר הַמַּלְוֶה שֶׁיָּצָא הַשַּׁעַר בִּשְׁעַת הַלְוָאָה, אוֹ שֶׁהָיָה לַלָּוֶה מְעַט מֵאוֹתוֹ הַמִּין, יִשְׁבַּע הַלָּוֶה שֶׁלֹּא יָצָא הַשַּׁעַר וְשֶׁלֹּא הָיָה לוֹ כְּלוּם מֵאוֹתוֹ הַמִּין, וְלֹא יִפְרַע אֶלָּא דָּמִים שָׁוִים בִּשְׁעַת הַלְוָאָה וְאֵין הַמַּלְוֶה יָכוֹל לוֹמַר הִקָּנֵיתִי לוֹ מְעַט מִשֶּׁלִּי עַל יְדֵי אַחֵר, דְּלֹא מְהֵנֵי בְּלֹא דַּעַת הַלָּוֶה (שָׁם). וְאִם יִתְחַיֵּב לוֹ חִטִּים, וְהַהַלְוָאָה הָיְתָה בְּמָקוֹם אֶחָד וְהַתְּבִיעָה בְּמָקוֹם אַחֵר, וְהַחִטִּים יְקָרִים יוֹתֵר בְּמָקוֹם הַתְּבִיעָה, לֹא יְשַׁלֵּם לוֹ אֶלָּא כְּשָׁוְיָן בְּמָקוֹם הַהַלְוָאָה. הַגָּה: לֹא הִתִּירוּ לְלָוֹת כְּשֶׁיֵּשׁ לוֹ אֶלָּא סְאָה חִטִּים בִּסְאָה חִטִּים, אֲבָל סְאָה חִטִּין בִּסְאָה דִּחַן, אָסוּר אַף עַל פִּי שֶׁהֵן בְּשַׁעַר אֶחָד וְיֵשׁ לוֹ דִּחַן (טור בְּשֵׁם הָרַאֲבַ״ד וּבְהַ״ת).

סימן קסג

א מִי שֶׁהָיָה נוֹשֶׂה בַּחֲבֵרוֹ מָעוֹת, וְאָמַר לוֹ: תֵּן לִי מְעוֹתַי שֶׁאֲנִי רוֹצֶה לִקַּח בָּהֶם חִטִּים, אָמַר לוֹ: צֵא וַעֲשֵׂה אוֹתָם עָלַי כַּשַּׁעַר שֶׁל עַכְשָׁו, וְיִהְיֶה לְךָ אֶצְלִי חִטִּים בְּהַלְוָאָה, אִם יֵשׁ לוֹ חִטִּים כְּשִׁעוּר מְעוֹתָיו, מֻתָּר אֲפִלּוּ לֹא יָצָא הַשַּׁעַר וְאִם לָאו, אָסוּר אֲפִלּוּ יָצָא הַשַּׁעַר (נ״ר בְּשֵׁם רַמְבַּ״ן וְהָרַב הַמַּגִּיד שָׁם וְשָׁכֵן כָּתַב רַמְבַּ״ן וְרַשְׁבָּ״א) וְנֶאֱמָן הַמּוֹכֵר לוֹמַר שֶׁיֵּשׁ לוֹ, וְאֵין צָרִיךְ רְאִיָּה לִדְבָרָיו (הַגָּהוֹת מָרְדְּכַי דְּאִיתְהוּ נָשָׁךְ), כְּדִלְעֵיל סִימָן קס״ב.

ב חֲרֵי שֶׁהָיָה לוֹ חִטִּים וְעָשָׂה הַלְוָאָתוֹ עָלָיו, וּבָא אַחַר זְמַן וְאָמַר לֵהּ: תֵּן לִי חִטִּים, שֶׁאֲנִי רוֹצֶה לְמָכְרָם וְלִקַּח בִּדְמֵיהֶם יַיִן. אָמַר לוֹ: צֵא וַעֲשֵׂה אוֹתָם עָלַי יַיִן כַּשַּׁעַר שֶׁבַּשּׁוּק עַתָּה, אִם יֵשׁ לוֹ יַיִן, חֲרֵי זֶה מֻתָּר. וְאִם לָאו, אָסוּר (ר״ן וּנ״י).

ג אָמַר לוֹ: הַלְוֵינִי מָנֶה. אָמַר לוֹ: מָנֶה אֵין לִי, חִטִּים בְּמָנֶה יֵשׁ לִי, וְנָתַן לוֹ חִטִּים בְּמָנֶה כְּמוֹ שֶׁהוּא הַשַּׁעַר וְחָזַר וּלְקָחָם מִמֶּנּוּ בְּצ׳, וַעֲדַיִן הֵם שָׁוִים מֵאָה (ב״ב בְּשֵׁם ת״ר), **אִם פָּרַע לוֹ לְבַסּוֹף הַמָּנֶה בְּפֵרוֹת, מַתָּר. אֲבָל אָסוּר לִפְרֹעַ בְּמָעוֹת, מִפְּנֵי הָעֲרָמַת רִבִּית, מֵאַחַר שֶׁאָמַר לוֹ תְּחִלָּה הַלְוֵנִי מָנֶה. וְאִם עָבַר וְעָשָׂה, חֲרֵי הוּא מוֹצִיא מִמֶּנּוּ ק׳ בַּדִּין, שֶׁאֲפִלּוּ אֲבַק רִבִּית אֵין כָּאן.** הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּהָוֵי אֲבָק רִבִּית. (טור בְּשֵׁם הָרַמְבַּ״ן וְהָרֹא״שׁ). וְכָל זֶה לֹא מַיְרֵי אֶלָּא כְּשֶׁלֹּא הִתְנוּ מִתְּחִלָּה עַל כָּךְ, אֲבָל אִם הִתְנוּ מִתְּחִלָּה לִקָּנוֹת מִמֶּנּוּ בְּפָחוֹת, הָוֵי רִבִּית גָּמוּר, (הַמ״מ פ״ה דה״מ בְּשֵׁם הָרַמְבַּ״ן וְהָרַשְׁבָּ״א, וְכֵן הוּא בְּנִ״י), אֲפִלּוּ פָּרַע לוֹ פֵּרוֹת, אָסוּר (נִימּוּקֵי״י פ׳ א״ע).

סימן קסד

א מִי שֶׁהָיְתָה שָׂדֶה מְמַשְׁכֶּנֶת בְּיָדוֹ, לֹא יַחֲזֹר וְיַשְׁכִּיר אוֹתָהּ לְבַעַל הַשָּׂדֶה. וְיֵשׁ מִי שֶׁמַּתִּיר לַעֲשׂוֹת כֵּן בְּמַשְׁכַּנְתָּא דְּסוּרָא. הַגָּה: וּבִלְבַד שֶׁלֹּא הִתְנָה מִתְּחִלָּה עַל כָּךְ, (רי״ב ש״ה סִימָן ש״ח), וְגַם שֶׁכְּבָר הֶחֱזִיק הַמַּלְוֶה בַּשָּׂדֶה; אֲבָל בְּלֹא הָכִי, לְכֻלֵּי עָלְמָא אָסוּר (בֵּית יוֹסֵף סִימָן קע״ב בְּשֵׁם תְּשׁוּבַת רַשְׁבָּ״א).

ב מַשְׁכַּנְתָּא דְּסוּרָא, אִם בָּא אֶחָד וְשָׂכַר אוֹתָהּ מֵהַמַּלְוֶה, מַתָּר לַחֲזֹר וּלְהַשְׁכִּיר אוֹתָהּ לְבַעַל הַשָּׂדֶה. וְע״ל סִימָן קע״ב.

ג מֻתָּר לִמְכֹּר שָׂדֵהוּ וּלְהַתְנוֹת עִמּוֹ שֶׁיַּחְכִּירֶנּוּ (פ׳ הַחוֹכֵר הוּא אִישׁ שֶׁמְּקַבֵּל עָלָיו שָׂדֶה חֲבֵרוֹ לַעֲבָדָהּ בִּתְנַאי שֶׁיִּתֵּן לַבַּעַל כָּךְ וְכָךְ פֵּרוֹת, כֵּיוָן שֶׁעֲשָׂה הַשָּׂדֶה פֵּרוֹת בֵּין לֹא יַעֲשֶׂה) לוֹ אַחַר כָּךְ.

ד הַלְוֶה עַל שָׂדֵהוּ וְאָמַר לוֹ: אִם לֹא תִּתֶּן לִי מִכָּאן וְעַד ג׳ שָׁנִים חֲרֵי הוּא שֶׁלִּי, וְלֹא אָמַר מֵעַכְשָׁו, בְּעִנְיָן שֶׁאֵין הַמִּקָּח קַיָּם תּוֹךְ ג׳ שָׁנִים, לֹא יֹאכַל הַפֵּרוֹת. **וְאִם אָכְלָם הָוֵי רִבִּית קָצוּצָה וְיוֹצְאָה בְּדָיָנִים.** הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּמַה שֶּׁאָכַל תּוֹךְ ג׳ שָׁנִים לֹא הָוֵי אֶלָּא אֲבַק רִבִּית, דְּהָוֵי כְּמַשְׁכַּנְתָּא בְּלָא נְכִיתָא. (בֵּית יוֹסֵף לְדַעַת הָרֹא״שׁ וְטוּר וְרַשְׁ״י וְתוֹס׳ וְתַלְמִידֵי רַשְׁבָּ״א וְרַאֲבָ״ד מִבֵּאֵם בֵּית יוֹסֵף בח״מ סִימָן ר״ז סוֹף סִימָן י״ג), וּכְמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר לְקַמָּן סִימָן קע״ב, אֲבָל מַה שֶּׁאָכַל לְאַחַר שְׁלֹשָׁה שָׁנִים, צָרִיךְ לְהַחֲזִיר, וְכֵן עִקָּר.

סימן קסה

א הַמַּלְוֶה אֶת חֲבֵרוֹ עַל הַמַּטְבֵּעַ וְהוֹסִיפוּ עַל מִשְׁקָלוֹ, אִם הוּזְלוּ הַפֵּרוֹת מֵחֲמַת הַתּוֹסֶפֶת, מְנַכֶּה לוֹ שִׁעוּר הַתּוֹסֶפֶת, וַאֲפִלּוּ הוֹסִיפוּ עָלָיו כָּל שֶׁהוּא. וְאִם לֹא הוּזְלוּ מֵחֲמַת הַתּוֹסֶפֶת, אֵינוֹ מְנַכֶּה לוֹ אֶלָּא נוֹתֵן לוֹ מִמַּטְבֵּעַ הַיּוֹצֵא בְּאוֹתָהּ שָׁעָה. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, כְּשֶׁהוֹסִיפוּ עָלָיו עַד חֲמִישִׁיתוֹ, כְּגוֹן שֶׁהָיָה מִשְׁקָלוֹ ד׳ וְעָשָׂאוּהוּ ה׳. אֲבָל אִם הוֹסִיפוּ עָלָיו יוֹתֵר עַל חֲמִישִׁיתוֹ, מְנַכֶּה לוֹ כָּל הַתּוֹסֶפֶת, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הוּזְלוּ הַפֵּרוֹת. וְהוּא הַדִּין לַמַּלְוֶה עַל הַמַּטְבֵּעַ וּפָחֲתוּ **מִמֶּנּוּ.** הַגָּה: וְעַיֵּן בח״ה סִימָן ע״ד אֵימַת יוּכַל לְהַחֲזִיר הַמַּטְבֵּעַ שֶׁהִלְוָה לוֹ, אַף עַל גַּב דְּנִפְסְלָה. וְאִם הוּזְלוּ הַפֵּרוֹת מֵחֲמַת הַמַּטְבֵּעַ הַחֲדָשָׁה, וְלֹא הוֹסִיפוּ עָלֶיהָ, נוֹתֵן לוֹ מַטְבֵּעַ הַחֲדָשָׁה (נִמּוּקֵי). וְהֵיכָא שֶׁעָשׂוּ מַטְבֵּעַ חֲדָשָׁה וְלֹא יָדְעִנוּ אִם הוֹסִיפוּ אִם פָּחֲתוּ חֹמֶשׁ, סָמְכִינַן אָאֻמָּנִים עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים דְּבָקִיאִים בְּכָךְ, בְּמִסְיחִין לְפִי תֻּמָּן, אוֹ הֶעָרְכָאוֹת הַמְמֻנִּים עַל כָּךְ. (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם ס״ה). וְאִם גָּזַר הַמֶּלֶךְ שֶׁכָּל מִי שֶׁיִּפְרַע, יִפְרַע מִמַּטְבֵּעַ חֲדָשָׁה, הוֹלְכִים אַחַר גְּזֵרַת הַמֶּלֶךְ, דְּדִינָא דְּמַלְכוּתָא דִּינָא, וְאֵין בָּזֶה לֹא מִשּׁוּם רִבִּית וְלֹא מִשּׁוּם אִסּוּר גֵּזֶל (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם הָרַמְבַּ״ן וְעִי׳ ס״ק ח׳) וְעִי׳ בְּח״ה סִימָן ע״ד.

סימן קסו

א הַמַּלְוֶה אֶת חֲבֵרוֹ לֹא יַעֲשֶׂה מְלָאכָה בְּעַבְדּוֹ, אֲפִלּוּ הוּא בָּטֵל, וְלֹא יָדוּר בַּחֲצֵרוֹ חִנָּם, וְלֹא יִשְׂכֹּר מִמֶּנּוּ בְּפָחוֹת, אֲפִלּוּ בְּחָצֵר דְּלֹא קַיְמָא לְאַגְרָא (פְּרוּשׁ שֶׁאֵינָהּ עוֹמֶדֶת לְהִשְׁתַּכֵּר) **וְגַבְרָא דְּלֹא עָבִיד לְמֵיגַר. וְאִם דָּר בּוֹ כְּבָר, כֵּיוָן דְּחָצֵר לֹא קַיְמָא לְאַגְרָא אֵין צָרִיךְ לָתֵת לוֹ אֲפִלּוּ לָצֵאת יְדֵי שָׁמַיִם, וַאֲפִלּוּ אִם הוּא גַּבְרָא דְּעָבִיד לְמֵיגַר. וּלְהָרַמְבַּ״ם, אֲפִלּוּ אִם הוּא גַּבְרָא דְּלֹא עָבִיד לְמֵיגַר, הָוֵי אֲבַק רִבִּית וְצָרִיךְ לְהַחֲזִיר אִם בָּא לָצֵאת יְדֵי שָׁמַיִם.** וּבְחָצֵר דְּקַיְמָא לְאַגְרָא, הָוֵי אֲבָק רִבִּית (לכ״ע) (טור). וְעַיֵּן עוֹד בח״ה רֵישׁ סִימָן ע״ב.

ב אָמַר לָהּ: הַלְוֵנִי וְדוּר בַּחֲצֵרִי, אִי קַיְמָא לְאַגְרָא הָוֵי רִבִּית קְצוּצָה, וְאִי לֹא קַיְמָא לְאַגְרָא הָוֵי אֲבַק רִבִּית. הַגָּה: וְדַוְקָא בִּסְתָם, אֲבָל אִם אָמַר לוֹ: דּוּר בַּחֲצֵרִי בִּשְׂכַר הַלְוָאָה, אֲפִלּוּ לֹא קַיְמָא לְאַגְרָא הָוֵי כְּרִבִּית קְצוּצָה, דְּמֵאַחַר שֶׁאָמַר לוֹ: בִּשְׂכַר מְעוֹתֶיךָ, הָוָה לָהּ כְּאִלּוּ הִשְׂכִּירוֹ לוֹ עַכְשָׁו. (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם תַּלְמִידֵי הָרַשְׁבָּ״א). **וְאִם הִלְוָהוּ וְאַחַר זְמַן תָּבַע חוֹבוֹ וְאָמַר לוֹ הַלְוֵנִי: דּוּר בַּחֲצֵרִי, יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵינוֹ אֶלָּא אֲבַק רִבִּית, וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהוּא רִבִּית קְצוּצָה, וְהוּא שֶׁיֹּאמַר לוֹ כֵּן בְּשָׁעָה שֶׁמַּרְוִיחַ לוֹ זְמַן.** הַגָּה: וְהוּא הַדִּין בְּכָל רִבִּית שֶׁבָּא לְאָדָם דְּלֹא קָצַץ מִתְּחִלָּה, יֵשׁ מַחֲלֹקֶת זוֹ אִם הוּא אֲבַק רִבִּית אוֹ קְצוּצָה.

ג הֵיכָא דְּהָוֵי אֲבַק רִבִּית, יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֲפִלּוּ אִם לֹא פָּרַע עַדַיִן וְתוֹבֵעַ הַלְוֶה שֶׁיְּנַכֶּה לוֹ מֵחוֹבוֹ שִׁעוּר הַשְׁכִּירוּת, לֹא מְנַכִּינַן לֵהּ, וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּמְנַכִּינַן לֵהּ. הַגָּה: וְהַסְּבָרָא אַחֲרוֹנָה הִיא עִקָּר. (הִיא סְבָרַת הָרֹא״שׁ וְהַטּוּר וְרִ׳ אֶפְרַיִם וְרַשְׁבָּ״א). מִי שֶׁקִּבֵּל מָעוֹת בְּהַלְוָאָה מֵאֶחָד, וְגַם לוֹמֵד עִם בְּנוֹ, וְהִתְנָה עִמּוֹ שֶׁיְּתֵן לוֹ מְשׁוּם זֶה הַהוֹצָאָה, אַף עַל גַּב דְּהָוֵי נוֹתֵן לוֹ הַהוֹצָאָה בְּלֹא הַלְוָאָה מְשׁוּם שֶׁלָּמַד עִם בְּנוֹ, אֲפִלּוּ הָכִי אָסוּר דְּהָוֵי לֵיהּ כְּהַלְוֵינִי וְדוּר בַּחֲצֵרִי. דְּאָסוּר אֲפִלּוּ לֹא קַיְמָא לְאַגְרָא. (כְּפִרְקֵי פֶּרֶק אֵיזֶהוּ נָשָׁךְ בְּשֵׁם תְּשׁוּבַת מַהֲרַ״ם וּמַהֲרִי״ק שֹׁרֶשׁ קי״ט) וְהוּא הַדִּין בְּכָל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה. מֵיהוּ, אִם נוֹתֵן הַמָּעוֹת בְּדֶרֶךְ מַתָּנָה, וְאִם יִרְצֶה הַלְוֶה יוֹכַל לְעַכְּבָם לְעַצְמוֹ וְלֹא יְשַׁלֵּם לוֹ, מַתָּר אַף עַל גַּב דְּמִשְׁלַם לוֹ אַחַר כָּךְ. מִי שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לְלָוֹת מָעוֹת רַק לְטוֹבַת הַמַּלְוֶה אוֹמֵר לוֹ בְּנֵה לְךָ חֲרָבָה זוֹ, וְכָל מַה שֶּׁתּוֹצִיא עַל זֶה עָלַי לְשַׁלֵּם לְךָ וְכָל זְמַן שֶׁאֵינִי מְשַׁלֵּם לְךָ דּוּר בָּהּ בְּחִנָּם, מַתָּר, הוֹאִיל וְאֵין כָּאן הַלְוָאָה, רַק עֲשָׂה לְטוֹבַת הַמַּלְוֶה (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם בַּעַל הַתְּרוּמוֹת).

סימן קסז

א מַלְוֶה אָדָם לַחֲבֵרוֹ מָנֶה, עַל תְּנַאי שֶׁיִּתְעַסֵּק בּוֹ לְרֶוַח הַמַּלְוֶה, עַד שֶׁיְּהֵא שְׁנֵי מָנִים, וְיִהְיוּ בְּאַחֲרָיוּת הַמַּלְוֶה עַד אוֹתוֹ זְמַן, וְלִכְשֶׁיִּהְיוּ שְׁנֵי מָנִים יַחְזְרוּ שְׁנֵי הַמָּנִים לַמַּלְוֶה, וּמִשָּׁם וְאֵילֵךְ יִהְיֶה כָּל הָרֶוַח לַלּוֶה, וּבִלְבַד שֶׁיִּתֵּן שְׂכַר עֲמָלוֹ עַד שֶׁיִּהְיוּ שְׁנֵי מָנִים. וְאִם הִתְנָה עִמּוֹ מִתְּחִלָּה, אֲפִלּוּ בְּכָל שֶׁהוּא שֶׁהִתְנָה לָתֵת לוֹ **בִּשְׂכַר עֲמָלוֹ, סָגֵי**. הַגָּה: וְהוּא הַדִּין אִיפְּכָא, שֶׁמַּלְוֶה לוֹ תְּחִלָּה לְצָרְךְ הַלּוֶה וְאַחַר כָּךְ יַעֲסֹק בּוֹ לְצָרְךְ הַמַּלְוֶה, וְנוֹתֵן לוֹ (אוֹלֵי צ״ל שְׂכָרוֹ) (בֵּית יוֹסֵף).

סימן קסח

א יִשְׂרָאֵל שֶׁלָּוָה מָעוֹת מֵעוֹבֵד כּוֹכָבִים בְּרִבִּית, וּבִקֵּשׁ לְהַחֲזִירָם לוֹ, וְאָמַר לוֹ חֲבֵרוֹ: תְּנֵם לִי וַאֲנִי אַעֲלֶה לוֹ כְּדֶרֶךְ שֶׁאַתָּה מַעֲלֶה לוֹ, אָסוּר. וַאֲפִלּוּ כָּתַב יִשְׂרָאֵל שְׁנֵי שְׁטָר בִּשְׁמוֹ לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים, וְנָתַן מַשְׁכּוֹנוֹת וְגַם נָתַן הָרִבִּית לָעוֹבֵד כּוֹכָבִים, אָסוּר. וְכָל מַה שֶּׁנָּתַן לָעוֹבֵד כּוֹכָבִים מַפְקִינָן מִיִּשְׂרָאֵל רִאשׁוֹן, דְּהֲוֵי רִבִּית קָצוּצָה. (בית יוסף בְּשֵׁם תְּשׁוּבַת הָרַא״שׁ כְּלָל ק״ח וכ״מ בְּשׁוּר וּבְפוֹסְקִים). וְהוּא הַדִּין אִם הַיִּשְׂרָאֵל הָיָה חַיָּב מָעוֹת בְּלֹא רִבִּית, יֵשׁ לוֹ דִּין זֶה. וַאֲפִלּוּ הֶעֱמִידוֹ אֵצֶל הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וְאָמַר לוֹ הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים: תְּנֵם לְיִשְׂרָאֵל זֶה וְהִפָּטֵר, וַאֲנִי אַתְּנֶה עִמּוֹ שֶׁיִּתֵּן לִי קֶרֶן וְרִבִּית, אָסוּר.

ב אֲבָל אִם קִבֵּל הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים הַמָּעוֹת מִיַּד הַיִּשְׂרָאֵל הָרִאשׁוֹן וְנָתַן לַשֵּׁנִי, מֻתָּר אֲפִלּוּ אִם נוֹתֵן הָרִבִּית לְיַד הַיִּשְׂרָאֵל הָרִאשׁוֹן (שָׁם וכ״מ בְּשׁוּר וּבְפוֹסְקִים).

ג וְכֵן אִם הֶעֱמִידוֹ אֵצֶל הָעוֹבְדֵי גִּלּוּלִים וְאָמַר: הַנִּיחֵם עַל גַּבֵּי קַרְקַע, וְכֵן עָשָׂה, וְנִסְתַּלֵּק, וּלְקָחָן הַשֵּׁנִי מִשָּׁם, מֻתָּר. הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים אִם אָמַר הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים לִתְּנֵם לַיִּשְׂרָאֵל הַשֵּׁנִי דֶּרֶךְ פִּקָּדוֹן, וְאַחַר כָּךְ יְהֵא בְּיָדוֹ הַלָּוָאָה, דְּשָׁרֵי הוֹאִיל וְלֹא יָצָא מִתַּחַת הָרִאשׁוֹן בְּתוֹרַת הַלָּוָאָה. (בית יוסף בְּשֵׁם תַּלְמִידֵי הָרַשְׁבָּ״א וְנ״י). וְאִם הַיִּשְׂרָאֵל הַשֵּׁנִי לֹא עָשָׂה הַלָּוָאָה עִם יִשְׂרָאֵל הָרִאשׁוֹן, רַק עִם הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים, וְהָעוֹבֵד כּוֹכָבִים אָמַר לוֹ לְקַבְּלָם מִיִּשְׂרָאֵל רִאשׁוֹן, וְהַיִּשְׂרָאֵל רִאשׁוֹן אֵינוֹ רַק כִּשְׁלוּחוֹ שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים, מֻתָּר אֲפִלּוּ נוֹתֵן הָרִבִּית לְיִשְׂרָאֵל. (שָׁם בְּשֵׁם הַגָּהוֹת פַּרְדֵּכִי).

ד עוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁמַּלְוֶה לְיִשְׂרָאֵל בְּרִבִּית עַל מְנַת שֶׁיִּתֵּן הָרִבִּית לְיִשְׂרָאֵל, מֻתָּר.

ה אִם יִשְׂרָאֵל הִלְוָה לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים בְּרִבִּית, וְהָעוֹבֵד כּוֹכָבִים מַלְוֶה אוֹתָם לְיִשְׂרָאֵל בְּרִבִּית, וְחוֹזֵר יִשְׂרָאֵל הָרִאשׁוֹן וְנוֹטֵל רִבִּית מֵהָעוֹבֵד כּוֹכָבִים, אָסוּר. הַגָּה: וְדַוְקָא אִם הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים הִלְוָה לַיִּשְׂרָאֵל הַשֵּׁנִי בִּשְׁלִיחוּת יִשְׂרָאֵל הָרִאשׁוֹן, וּכְמָאן דְּאָמַר יֵשׁ שְׁלִיחוּת לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים לְחַמְרָא, (וְכֵן מִשְׁמַע בְּשׁוּר וְרַשׁ״י וְסִיעָתוֹ), וַאֲפִלּוּ אִי אֵין שְׁלִיחוּת לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים לְחַמְרָא מִיָּרֵי, דְּיִשְׂרָאֵל כּוֹפֶה לָעוֹבֵד כּוֹכָבִים לִתֵּן לוֹ רִבִּית, וְיוֹדֵעַ שֶׁהָעוֹבֵד כּוֹכָבִים יָכוֹל הַיִּשְׂרָאֵל הַשֵּׁנִי לְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ הָרִבִּית, מִשּׁוּם דְּמִחְזֵי כְּרִבִּית, אֲבָל אִם אֵינוֹ יוֹדֵעַ כּוֹכָבִים מַשְׁכּוֹן מִיִּשְׂרָאֵל שֵׁנִי, שֶׁאֵין צָרִיךְ לָכֵף אוֹתוֹ, וְלֹא עָשָׂה בִּשְׁלִיחוּת שֶׁל יִשְׂרָאֵל רִאשׁוֹן, לְכֻלֵּי עָלְמָא שָׁרֵי (בית יוסף בְּשֵׁם פַּרְדֵּכִי וְהַגָּהוֹת מֵיימוֹנִי פ״ה מה״מ), כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסָמוּךְ.

ו עוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁלָּוָה מָעוֹת מִיִּשְׂרָאֵל בְּרִבִּית וּבִקֵּשׁ לְהַחֲזִירָם לוֹ, וּמְצָאוֹ יִשְׂרָאֵל וְאָמַר לוֹ: תְּנֵם לִי וַאֲנִי אַעֲלֶה לְךָ כְּדֶרֶךְ שֶׁאַתָּה מַעֲלֶה לוֹ, מֻתָּר. וַאֲפִלּוּ אָמַר לוֹ: אֲנִי אַעֲלֶה לוֹ כְּדֶרֶךְ שֶׁאַתָּה מַעֲלֶה לוֹ, מֻתָּר, שֶׁבִּשְׁבִיל הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים נוֹתְנִים לוֹ. וְאִם הֶעֱמִידוֹ אֵצֶל יִשְׂרָאֵל, אַף עַל פִּי שֶׁנָּתַן הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים הַמָּעוֹת בְּיָדוֹ, הוֹאִיל וּמִדַּעַת יִשְׂרָאֵל נָתַן, אָסוּר. הַגָּה: וְיֵשׁ מְקִלִּין. וַאֲפִלּוּ אִם הֶעֱמִידוֹ אֶצְלוֹ (טור בְּשֵׁם רַבֵּנוּ תָם וּרַא״שׁ). אֲבָל הָעִקָּר כְּפִשְׁטָא הָרִאשׁוֹנָה (בית יוסף בְּשֵׁם נִימּוּקֵי״ שכ״כ בְּשֵׁם ר״ן), אֲבָל בְּמָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לְהָקֵל אֵין לְמָחוֹת בְּיָדָם (תְּשׁוּבַת הָרַא״שׁ וְהַגְהָמַי״י).

ז יִשְׂרָאֵל שֶׁאָמַר לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים: לְוֵה לִי מָעוֹת בְּרִבִּית מִיִּשְׂרָאֵל בְּשִׁמְךָ, וְהַמַּלְוֶה לֹא יָדַע שֶׁבִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל הֵם, הַמַּלְוֶה מֻתָּר וְהַלָּוֶה עוֹשֶׂה אִסּוּר (רַא״שׁ וְטוּר לְרַשׁ״י). וְיֵשׁ מְקִלִּין, מִשּׁוּם דְּאֵין שְׁלִיחוּת לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים. וּכְבָר נִתְבָּאֵר דְּאֵין לְהָקֵל רַק בְּמָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לְהָקֵל (שָׁם לְרַבֵּנוּ תָם).

ח יִשְׂרָאֵל שֶׁאָמַר לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים: לְוֵה לִי מִן הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים בְּרִבִּית, וְהָלַךְ הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים וְלָוָה מִיִּשְׂרָאֵל בְּרִבִּית, מֻתָּר.

ט עוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁלָּוָה מִיִּשְׂרָאֵל מָעוֹת בְּרִבִּית עַל מַשְׁכּוֹן, וּבִשְׁעַת פְּרַעַת הַמַּשְׁכּוֹן בָּא יִשְׂרָאֵל וְאָמַר: שֶׁלִּי הוּא הַמַּשְׁכּוֹן, לֹא יַאֲמִינוּ הַמַּלְוֶה. וְעֵדִים לֹא יוּכַל לְהָבִיא, כִּי לֹא יוּכְלוּ לְהָעִיד שֶׁאִלּוּ הַמָּעוֹת עַצְמָם שֶׁנָּתַן הַמַּלְוֶה לָעוֹבֵד כּוֹכָבִים, חָזַר וְנָתַן לְיִשְׂרָאֵל. כִּי יוּכַל לוֹמַר עִכְּבָם לְעַצְמוֹ וּמִמְּעוֹתָיו הִלְוָה לוֹ. וְאִם הוּא יוֹדֵעַ שֶׁהַמַּשְׁכּוֹן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, אָסוּר לְהַלְוֹת עָלָיו. וְאַף אִם אֵינוֹ יוֹדֵעַ בְּוַדַּאי, אִם יָדוּעַ שֶׁהוּא שֶׁל יִשְׂרָאֵל, כְּגוֹן שֶׁהוּא מַלְבּוּשׁ שֶׁאֵין הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים רְגִילִים בּוֹ, מִכֹּעֶר הַדָּבָר לְקַח רִבִּית. הַגָּה: וְכָל זֶה אֵינוֹ אֶלָּא לְמָאן דְּאִית לֵיהּ שְׁלִיחוּת לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים לְחַמְרָא, אֲבָל לְמָאן דְּלֵית לֵיהּ, מֻתָּר בְּכָל עִנְיָן (בית יוסף). וְלָכֵן כָּתְבוּ בְּשֵׁם רַבֵּנוּ תָם, דְּמֻתָּר לִתֵּן לְכַתְּחִלָּה מַשְׁכּוֹנוֹת לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים, אֲפִלּוּ לְעַבְּדוֹ וְשִׁפְחָתוֹ, לְמַשְׁכְּנָם אֵצֶל יִשְׂרָאֵל אַחֵר, אֲפִלּוּ הֵם סְפָרָיו וְהַמַּלְוֶה מַכִּירָן, וַאֲפִלּוּ אִם חוֹזֵר הַמַּלְוֶה וּמַפְקִידָם אֵצֶל הַלּוֶה, שָׁרֵי, הוֹאִיל וְיַד עוֹבֵד כּוֹכָבִים בָּאֶמְצַע אֵין שְׁלִיחוּת לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים. (בית יוסף בְּשֵׁם תְּרוּמַת הַדֶּשֶׁן סִי׳ ס׳ א״נ וְהַגָּהוֹת אֲשֵׁרִ״י בְּשֵׁם אֲבִיאֶסָף וְטור וְהַגָּהוֹת מֵיימוֹנִי וְעוד פּוֹסְקִים). וּכְבָר כָּתַבְתִּי דְּאֵין לְמָחוֹת בְּיַד הַנּוֹהֲגִין לְהָקֵל. וַאֲפִלּוּ אִם הוֹלֵךְ הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים וְהַיִּשְׂרָאֵל פּוֹדֶה הַמַּשְׁכּוֹן, שָׁרֵי. מִיהוּ אִם הַמַּלְוֶה אֵינוֹ רוֹצֶה לִתֵּן הַמַּשְׁכּוֹן לַיִּשְׂרָאֵל שֶׁשָּׁלַח הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים, הָרְשׁוּת בְּיָדוֹ, שֶׁהֲרֵי אֵין לוֹ עֵסֶק רַק עִם הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים (תְּשׁוּבַת הָרַא״שׁ כְּלָל ק״ח סִימָן ח׳ וכ״מ בְּפוֹסְקִים). וְלָכֵן צָרִיךְ גַּם כֵּן בִּתְחִלָּה שֶׁיְּהֵא הַמַּשְׁכּוֹן שָׁוֶה נֶגֶד מְעוֹתָיו, כְּדֵי שֶׁלֹּא יְהֵא לוֹ עֵסֶק עִם הַלּוֶה כְּלָל, אִם יִרְצֶה (כֵּן מִשְׁמַע שָׁם).

י עוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁמִּשְׁכַּן לְיִשְׂרָאֵל בְּחוֹבוֹ, וּמִשְׁכֵּן הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים אוֹתוֹ מַשְׁכּוֹן לְיִשְׂרָאֵל בְּרִבִּית, אִם הַיִּשְׂרָאֵל פּוֹדֵהוּ, אָסוּר לְקַח מִמֶּנּוּ רִבִּית. וְאִם אַחֲרֵיוּת הַחוֹב וְהָרִבִּית אֵינוֹ עַל הַמַּשְׁכּוֹן לְבַד, אֶלָּא גַּם עַל הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים, מֻתָּר. וְכֵן אִם הַיִּשְׂרָאֵל הַמְמַשְׁכֵּן לֹא יָדַע שֶׁהָעוֹבֵד כּוֹכָבִים הַמְמַשְׁכֵּן רוֹצֶה לְמַשְׁכְּנוֹ בְּיַד יִשְׂרָאֵל, מֻתָּר לְקַבֵּל הַקֶּרֶן וְהָרִבִּית מִיַּד הַיִּשְׂרָאֵל. הַגָּה: יִשְׂרָאֵל שֶׁחַיָּב לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים חוֹב עַל רִבִּית, וְהָעוֹבֵד כּוֹכָבִים הִקְנָה אוֹתוֹ חוֹב לְיִשְׂרָאֵל אַחֵר, אִם הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים מְקַבֵּל הָרִבִּית וְנָתְנוֹ לַיִּשְׂרָאֵל הַשֵּׁנִי, מֻתָּר. אֲבָל אָסוּר לַיִּשְׂרָאֵל הַשֵּׁנִי לְקַבֵּל מִיַּד הָרִאשׁוֹן, מִשּׁוּם חֹמֶר רִבִּית. (תְּשׁוּבַת הָרַשְׁבָּ״א סִימָן תשס״ד).

יא אִם יִשְׂרָאֵל הִשְׁאִיל מִשְׁכְּנוֹ לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים לִלְוֹת עָלָיו (בְּרִבִּית) לַעֲצמוֹ, וּמִשְׁכְּנוֹ הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים, מֻתָּר לְיִשְׂרָאֵל לְהַלְוֹת לַעוֹבֵד כּוֹכָבִים עָלָיו בְּרִבִּית. וַאֲפִלּוּ הָלַךְ לוֹ הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים וּפוֹרֵעַ יִשְׂרָאֵל בַּעַל הַמַּשְׁכּוֹן קֶרֶן וְרִבִּית, מֻתָּר. הַגָּה: אֲבָל לֹא יוּכַל לְזַכּוֹת לַעוֹבֵד כּוֹכָבִים מַשְׁכּוֹן עַל יְדֵי אַחֵר, לְמֵאן דְּאָמַר אֵין זְכִיָּה לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים. (בית יוסף בְּשֵׁם בה״ת). וְאִם הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים אָנֵס, וְאֵינוֹ רוֹצֶה לְפָדוֹת הַמַּשְׁכּוֹן וּלְהַחֲזִירוֹ לְבָעָלָיו, צָרִיךְ יִשְׂרָאֵל הַמַּלְוֶה לִתֵּן לְפָדוֹת הַמַּשְׁכּוֹן לְבָעָלָיו, דְּהֲוֵי הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים כְּגַזְלָן שֶׁהִשְׁכִּין לוֹ. (פַּרְדֵּכִי פֶּרֶק א׳ס״ז). אֲבָל אִם אֵינוֹ אָנֵס, וְיוּכַל בַּעַל הַמַּשְׁכּוֹן לָכֹף לָעוֹבֵד כּוֹכָבִים לִפְדּוֹת שֶׁלּוֹ, יוּכַל יִשְׂרָאֵל הַמַּלְוֶה לוֹמַר לוֹ: לְאוּ בַּעַל דְּבָרִים דִּידִי אַתְּ. (בית יוסף דְּקָרֵק מהפַּרְדֵּכִי). וְאִם הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים אָנֵס, וְאִלּוּ הָיָה בָּא לִפְדּוֹתוֹ הָיוּ צְרִיכִין לָתֵת לוֹ בְּלֹא רִבִּית, צָרִיךְ לָתֵת גַּם כֵּן לְבַעַל הַמַּשְׁכּוֹן בְּלֹא רִבִּית (שָׁם). עוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁהִשְׁכִּין מַשְׁכּוֹן (לְיִשְׂרָאֵל זֶה, וְחָזַר) וּמְכָרוֹ לְיִשְׂרָאֵל אַחֵר, כְּשֶׁבָּא לִפְדּוֹתוֹ צָרִיךְ לִתֵּן לַמַּלְוֶה קֶרֶן וְרִבִּית (פַּרְדֵּכִי וְהַגָּ״א והג״מ פ״ו מה״מ וַאֲגַדָּה ובית יוסף סוֹף סִימָן קע״ב כָּתַב זֶה בְּשֵׁם מ״כ).

יב יִשְׂרָאֵל שֶׁהִלְוָה לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים בְּרִבִּית עַל מַשְׁכּוֹן, וְאַחַר כָּךְ אָמַר לוֹ: תֵּן הַמַּשְׁכּוֹן לְרֵאוּבֵן וְהוּא יִתֵּן לְךָ מְעוֹתֶיךָ, וְכֵן עָשָׂה, נָתַן הַמַּשְׁכּוֹן לְרֵאוּבֵן לִמְכֹּר, וּרְאוּבֵן עִכֵּב הַמָּעוֹת בְּיָדוֹ אַחַר מְכִירַת הַמַּשְׁכּוֹן, וְהַמַּלְוֶה תּוֹבֵעַ רִבִּית עַד שֶׁיָּבִיא מְעוֹתָיו לְיָדוֹ, וְהָעוֹבֵד כּוֹכָבִים אֵינוֹ רוֹצֶה לִתֵּן יוֹתֵר מֵעַד שְׁעַת מְכִירָה בְּעִנְיָן שֶׁרְאוּבֵן צָרִיךְ לִתֵּן הַמּוֹתָר, יָכוֹל הַמַּלְוֶה לִטֹּל כָּל הָרִבִּית מֵהָעוֹבֵד כּוֹכָבִים, וְאִם הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים יָכֹף אֶת רְאוּבֵן לְפָרַע הָרִבִּית בִּשְׁבִיל שֶׁעִכֵּב, מַאי נָפְקָא לֵהּ מִנַּהּ.

יג עוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁאָמַר לְיִשְׂרָאֵל: לְוֵה לִי מָעוֹת מִיִּשְׂרָאֵל בְּרִבִּית עַל מַשְׁכּוֹנִי, מֻתָּר לַמַּלְוֶה לִקַּח הָרִבִּית מִיַּד יִשְׂרָאֵל הַשָּׁלִיחַ. וְהוּא שֶׁיֹּאמַר הַמַּלְוֶה לַשָּׁלִיחַ: אַתָּה תִּהְיֶה שְׁלוּחִי לְהָבִיא לִי הַמַּשְׁכּוֹן מִיַּד הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים, בְּאַחֲרָיוּתִי, וּלְהוֹלִיךְ לוֹ הַמָּעוֹת עַל אַחֲרָיוּתִי. הַגָּה: וְאִם נָתַן הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים הַמַּשְׁכּוֹן לְיִשְׂרָאֵל קֹדֶם שֶׁהִלְוָה הַיִּשְׂרָאֵל הַשֵּׁנִי, אֲפִלּוּ הָיָה אַחֲרָיוּת הַמַּשְׁכּוֹן עַל הַשָּׁלִיחַ, מֻתָּר, (סִבְרַת הָרַב דלא כביח יוסף), רַק שֶׁיִּהְיֶה אַחֲרָיוּת הַמָּעוֹת עַל הַמַּלְוֶה. וְכֵן בִּשְׁעַת פְּדָיָה תְּהֵא שְׁלוּחִי לְהָבִיא לִי מְעוֹתַי מִן הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים, וְיִהְיוּ בְּאַחֲרָיוּתִי מִיָּד כְּשֶׁיֵּצְאוּ מִיַּד הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים, וְכֵן תִּהְיֶה שְׁלוּחִי לְהַחֲזִיר לוֹ הַמַּשְׁכּוֹן. וְאִם אֵינוֹ מַאֲמִינוֹ, יֹאמַר כָּךְ בְּלִבּוֹ וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְהוֹדִיעוֹ, אוֹ יַתְנֶה עִמּוֹ שֶׁלֹּא יְהֵא נֶאֱמָן לוֹמַר נֶאֱנַס אוֹ נֶאֱבַד, אֶלָּא בְּעֵדִים. וְאִם עָשָׂה כֵּן, וּבִשְׁעַת פְּדָיָה אוֹמֵר הַשָּׁלִיחַ: לֹא אָמַרְתִּי לְךָ אֱמֶת תְּחִלָּה, אֶלָּא שֶׁלִּי הוּא, יֹאמַר הַמַּלְוֶה: אֵינִי מַאֲמִינְךָ, אֶלָּא לְדָבָרְיךָ הָרִאשׁוֹנִים אֲנִי מַאֲמִין, אֲבָל חוֹשֵׁשׁ אֲנִי לְדָבָרְיךָ, וְאֵינִי רוֹצֶה לְקַבֵּל מִמְּךָ הַמָּעוֹת, וּכְשֶׁיָּבִא הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים וְיִתֵּן לִי הַמָּעוֹת אֶתֵּן לוֹ מַשְׁכּוֹנוֹ. וַאֲפִלּוּ אִם יִרְצֶה לִשָּׁבַע, אֵינוֹ נֶאֱמָן. וַאֲפִלּוּ עֵדִים מְעִידִים שֶׁהוּא שֶׁל יִשְׂרָאֵל, לֹא מְהַנְּנִי, כֵּיוָן שֶׁהוֹדָה תְּחִלָּה שֶׁאֵינוֹ שֶׁלּוֹ. הַגָּה: וְכָל שֶׁכֵּן דִּשְׁבוּעַת לֹוֶה לֹא מְהַנְּנִי. (בית יוסף בְּשֵׁם תְּשׁוּבַת אַשְׁכְּנַזִיוֹת). אָמְנָם אִם נוֹדַע הַדָּבָר שֶׁכֵּן הוּא הָאֱמֶת, אָסוּר לִקַּח מִמֶּנּוּ הָרִבִּית. וְהַמַּעֲרִים לַעֲשׂוֹת כֵּן, נִקְרָא רָשָׁע. (בית יוסף בְּשֵׁם הָרַשְׁבָּ״א). וְכָל זֶה לֹא מֵירֵי, אֶלָּא בְּמַלְוֶה עַל הַמַּשְׁכּוֹן, אֲבָל אִם נָתַן (בית יוסף בְּשֵׁם ריב״א) לוֹ מָעוֹת לְהַלְווֹת לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים עַל רִבִּית, וְאַחַר כָּךְ אָמַר הַלּוֹקֵחַ: לֹא הִלְוֵיתִי לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים, אֲבָל לָקַחְתִּי לְצָרְכִּי עַצְמִי, הַלּוֹקֵחַ נֶאֱמָן, שֶׁלְּצָרְכּוֹ עַצְמוֹ לָקָחַם. וְאִם חָשְׁדוֹ שֶׁהוּא מְשַׁקֵּר, מְחֻיָּרִים עָלָיו שֶׁכְּדָבָרָיו כֵּן הוּא. וְהָעוֹשֶׂה כֵּן נִקְרָא רָשָׁע. (תְּשׁוּבַת רַשְׁבָּ״א סִימָן תרנ״ג).

יד יִשְׂרָאֵל שֶׁלָּוָה מֵחֲבֵרוֹ לְצָרְכּוֹ הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים, וְקָצַב עִם הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים עַל הָרִבִּית בִּיקֵּר וְעִם הַיִּשְׂרָאֵל הַמַּלְוֶה קָצַב בְּפָחוֹת, זָכָה הַלּוֶה בַּמֶּה שֶׁקָּצַב עִם הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים יוֹתֵר מִמַּה שֶׁקָּצַב עִם הַיִּשְׂרָאֵל הַמַּלְוֶה. אֲבָל אִם קָצַב עִם הַמַּלְוֶה בִּיקֵּר, וְהָעוֹבֵד כּוֹכָבִים אַלָּם, וְאֵינוֹ רוֹצֶה לְפָרְעָם, לֹא יִפְרַע הַלּוֶה מִכִּיסוֹ (מָרְדֵּכִי וְהגה״א). הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּצָרִיךְ הַלּוֶה לִפְרֹעַ לוֹ מִכִּיסוֹ, אֶלָּא אִם הִזְכִּיר לוֹ שֵׁם הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים תְּחִלָּה אֵז פָּטוּר מִלְּשַׁלֵּם לוֹ מִכִּיסוֹ. (טור וּפַרְדֵּכִי וְהגָ״א בְּשֵׁם אֲבִי הָעֶזְרִי). וּמִכָּל מָקוֹם, לְכַתְּחִלָּה אָסוּר לִלְוֹת עַל מַשְׁכּוֹן עוֹבֵד כּוֹכָבִים, וְלוֹמַר שֶׁהוּא יִפְרַע קֶרֶן וְרִבִּית, דְּהֲוֵי כְּלוֶה מִיִּשְׂרָאֵל וְחוֹזֵר וּמַלְוֶה לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים, אֶלָּא תְּחִלַּת הַלְוָאָה צְרִיכָה לִהְיוֹת לְצָרְכּוֹ הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים. אִם הַשָּׁלִיחַ בָּא לִפְדּוֹת הַמַּשְׁכּוֹן מִמְּעוֹתָיו, מֻתָּר לְקַבֵּל מִמֶּנּוּ קֶרֶן וְרִבִּית. (בית יוסף בְּשֵׁם תְּשׁוּבַת רַשְׁבָּ״א). מִיהוּ דַּוְקָא שֶׁהַמַּלְוֶה נוֹתֵן לוֹ לִפְדּוֹתוֹ מֵרְצוֹנוֹ, אֲבָל אִם פּוֹרֵשׁ הַשָּׁלִיחַ מִשָּׁלוֹ, הֲוֵי רַמָּאוּת שֶׁמִּתְּחִלָּה עַל מְנָת כֵּן הִלְוָהוּ שֶׁיִּהְא הַמַּשְׁכּוֹן בְּיָדוֹ עַד שֶׁיִּפְדֶּנּוּ הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים. (הַגָּהוֹת אֲשֵׁר״י וּבית יוסף בְּשֵׁם תְּשׁוּבַת הָרא״ש). וְאִם אֵין הַשָּׁלִיחַ רוֹצֶה לִפְדּוֹתוֹ וְהַמַּלְוֶה רוֹצֶה שֶׁיִּפָּדֶה, לֹא יוּכַל לְכוֹפוֹ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר סוֹף סִימָן זֶה (בית יוסף).

טו יִשְׂרָאֵל שֶׁלָּוָה מִיִּשְׂרָאֵל בְּרִבִּית לְצָרְכּוֹ עוֹבֵד כּוֹכָבִים, עַל מַשְׁכּוֹנוֹ שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים, וְאַחַר זְמַן רוֹצֶה הַמַּלְוֶה לְמָכְרוֹ, וְהַשָּׁלִיחַ אוֹמֵר: אַל תִּמְכְּרֵהוּ כִּי הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים אַלָּם, אֵין הַמַּלְוֶה צָרִיךְ לָחוּשׁ לִדְבָרָיו, כִּי אֵין לַמַּלְוֶה עִם הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים כְּלוּם. וְאִם הַשָּׁלִיחַ יָרֵא מִמֶּנּוּ, יַצִּיל עַצְמוֹ וְיִפְּדֶה הַמַּשְׁכּוֹן, אוֹ יוֹסִיף מַשְׁכּוֹן לַלְּוֶה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יַפְסִיד בְּהַמְתָּנָה.

טז יִשְׂרָאֵל שֶׁאָמַר לַחֲבֵרוֹ: טֹל מָעוֹת הַלָּלוּ וְהַלְוֵה אוֹתָם לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים בְּרִבִּית, אִם אַחֲרָיוּת הַמָּעוֹת עַל הַשָּׁלִיחַ בַּהוֹלָכָה אוֹ בַּהֲבָאָה, אָסוּר לַמַּלְוֶה לִקַּח הָרִבִּית מִיַּד הַשָּׁלִיחַ אוֹ מִיַּד שְׁלוּחוֹ שֶׁל שָׁלִיחַ, וַאֲפִלּוּ עַד מֵאָה. וְאִם אֵין הָאַחֲרָיוּת עָלָיו אֶלָּא כְּשֶׁאָר שְׁלוּחִים, אִם שׁוֹמֵר חִנָּם, שׁוֹמֵר חִנָּם. אִם שׁוֹמֵר שָׂכָר, שׁוֹמֵר שָׂכָר; מֻתָּר.

יז יִשְׂרָאֵל שֶׁאָמַר לַחֲבֵרוֹ: לְוֵה לִי מָעוֹת מֵהָעוֹבֵד כּוֹכָבִים בְּרִבִּית, אִם נָתַן לוֹ מַשְׁכּוֹן לִלְוֹת עָלָיו, אִם אַחֲרָיוּת הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים עַל הַמַּשְׁכּוֹן בִּלְבַד וְלֹא עַל הַשָּׁלִיחַ כְּלָל, מֻתָּר לַשָּׁלִיחַ לְקַח הָרִבִּית וְלִתְּנוֹ לָעוֹבֵד כּוֹכָבִים. וְאִם לֹא נָתַן לוֹ מַשְׁכּוֹן, אָסוּר אֶלָּא אִם כֵּן אָמַר לוֹ: לְוֵה לִי מָעוֹת בְּרִבִּית מֵהָעוֹבֵד כּוֹכָבִים עַל שְׁמִי, וְהֶאֱמִינוֹ הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים וְהוּא סוֹמֵךְ עַל הַלּוֶה וְלֹא עַל הַשָּׁלִיחַ. הַגָּה: וְעַיִן לְקַמָּן סִימָן ק״ע אִם מֻתָּר לַשָּׁלִיחַ לִהְיוֹת עֵרֵב. יֵשׁ אוֹמְרִים דְּמַנְהִיגֵי הַקָּהָל מֻתָּרִין לִלְוֹת מִן הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים בְּרִבִּית לְצָרְכָּן הַקָּהָל, אַף עַל גַּב דְּהָווּ כְּשֻׁלּוּחֵי הַקָּהָל, וְאַף עַל גַּב דְּאַחֲרָיוּת עֲלֵיהֶם וְחוֹזְרִין וְלוֹקְחִין מִן הַקָּהָל, שָׁרֵי, דְּהֲוֵי כְּאַפּוֹטְרוֹפּוֹס שֶׁל יְתוֹמִים דְּשָׁרֵי בִּכְהַאי גַּוְנָא. וְכֵן נָהֲגוּ לְהַקֵּל, אַף עַל

גַּב דְּאֵין כָּאן הֶתֵּר בָּרוּר. (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם תְּשׁוּבַת הָרַשְׁבָּ״א) וּמִכָּל מָקוֹם אָסוּר אַחַר כָּךְ לִקַּח מִקְצָת הַפָּרָעוֹן מִמִּקְצָת הַקֶּהָל, שֶׁיִּלּוּי לְצֹרֶךְ הַקֶּהָל, וּלְנִכּוּת לָהֶם אַחַר כָּךְ יוֹתֵר מִמַּה שֶּׁהִלְווּ, כִּי הָרִבִּית עוֹלָה עַל הָאֲחֵרִים וְהֵוִי כְּאִלּוּ לָווּ זֶה מִזֶּה בְּרִבִּית (גַּם זֶה שָׁם).

יח מַשְׁכּוֹנוֹ שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים בְּיַד יִשְׂרָאֵל, וְהֶבִיאוֹ לְיִשְׂרָאֵל חֲבֵרוֹ שְׁיַלָּוֶה עָלָיו, וּכְשֶׁיָּבֹא הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים לִפְדּוֹתוֹ שְׁיִּקַּח הוּא הָרִבִּית שֶׁעָלָה עָלָיו עַד אוֹתוֹ הַיּוֹם, וְהַשֵּׁנִי יִקַּח הָרִבִּית שֶׁיַּעֲלֶה עָלָיו מֵאוֹתוֹ הַיּוֹם וָהָלְאָה, מֻתָּר, וּבִלְבַד שֶׁיֹּאמַר לוֹ: חֲרִיבִי מוֹכֵר לְךָ כָּל כַּךְ וּזְכוּת וְשִׁעְבּוּד שֶׁיֵּשׁ לִי עַל מַשְׁכּוֹן זֶה, וְאֵין לִי עֶסֶק עִמְּךָ וְלֹא לְךָ עִמִּי. וְאִם לְאַחַר זְמַן רָצָה הַשֵּׁנִי לַחֲזֹר וְלִטֹּל מֵהָרִאשׁוֹן קֶרֶן וְרִבִּית לְהַחֲזִיר לוֹ מַשְׁכּוֹנוֹ, מֻתָּר. הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים דַּאֲפִלּוּ אֵינוֹ מוֹכְרוֹ לוֹ וְלֹא אָמַר לוֹ: אֲנִי מְסַלֵּק מִמְּךָ, אֶלָּא חוֹזֵר וּמַשְׁכְּנוֹ אֶצְלוֹ סְתָמָא, שֶׁרֵי, דְּנִדְאֵי מִכֵּוָן לְהַחֲזִירָא וּכְמָאן דְּאָמַר לוֹ דָּמִי. (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם פַּרְדְּכֵי וּתְשׁוּבַת הָרֹא״שׁ). וְאִם בָּא הָרִאשׁוֹן לִפְדּוֹת הַמַּשְׁכּוֹן, וְאֵין הַשֵּׁנִי רוֹצֶה לְהַחֲזִיר לוֹ הַמַּשְׁכּוֹן, הָרְשׁוּת בְּיָדוֹ, (פַּרְדְּכֵי פא״ז), דְּהֵוִי לְגַמְרֵי כְּשֶׁלּוֹ, דְּהֵוִי כְּאִלּוּ מְכָרוֹ לוֹ בְּהֶדְיָא עַד שֶׁיָּבֹא הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים לִפְדּוֹתוֹ. (שָׁם וּבִתְשׁוּבַת הָרֹא״שׁ). וְכֵן הַמְּנָהָג פָּשׁוּט. וְאִם הִתְנוּ מִתְּחִלָּה שֶׁצָּרִיךְ לַחֲזֹר וְלִתֵּן לוֹ כְּשֶׁבָּא לִפְדּוֹתוֹ, הַכֹּל כְּפִי תְּנָאָם. וְאָפְשָׁר דַּאֲפִלּוּ מִסְתָּמָא הֵוִי כְּאִלּוּ הִתְנוּ בְּכָךְ, הוֹאִיל וְהַמְּנָהָג כָּךְ. (פַּרְדְּכֵי הָרַב). וּמֻתָּר לְלַוּוֹת לְקוֹצֵב עִם יִשְׂרָאֵל הַשֵּׁנִי בְּפָחוֹת, אַף עַל פִּי שֶׁהָעוֹבֵד כּוֹכָבִים נוֹתֵן לוֹ יוֹתֵר, אוֹ שֶׁיּוֹכַל לוֹמַר: אֲנִי אֶקַּח חֶלֶק בָּרִבִּית הַבָּא מִן הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים כָּל שָׁבוּעַ (בֵּית יוֹסֵף וְכֵן מֻשְׂכָּע בְּת״ה סִ׳ ש״ג). גַּם אִם יִרְצוּ הַלְּוָיָה וְהַמַּלְוֶה שֶׁלֹּא לְקַח הַמַּלְוֶה הַשֵּׁנִי הַמַּשְׁכּוֹן לְיָדוֹ, רַק יִנִּיחֵנוּ בְּיַד הַלְּוֶה הַזֶּה שֶׁהִלְוָה עָלָיו לָעוֹבֵד כּוֹכָבִים, שָׁרֵי. (בֵּית יוֹסֵף וּפְסָרֵת הָרַב). וּבִלְבַד שֶׁיִּהְיֶה הַמַּשְׁכּוֹן מִכָּאן וְאֵילָךְ בְּאַחֲרָיוּת הַמַּלְוֶה הַשֵּׁנִי. (ד״ע). וְאִם הִתְנוּ זֶה עִם זֶה שֶׁהַמַּלְוֶה הָרִאשׁוֹן לָעוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁהוּא הִלְוָה עַכְשָׁו מִיִּשְׂרָאֵל הַשֵּׁנִי, יִתְחַיֵּב בְּאַחֲרָיוּתוֹ, הָרִשּׁוּת בְּיָדָם, דְּהָא מַתָּנָה שׁוֹמֵר חִנָּם לִהְיוֹת כְּשׁוֹאֵל. (גַּם זֶה ד״ע וּרְשׁ״ל תְּשׁוּבָה נ״ב). וְיֵשׁ אוֹמְרִים דַּאֲפִלּוּ לְהַקְנוֹת הַלְּוָה אֵלּוּ הַמַּשְׁכָּנוֹת לַמַּלְוֶה הַשֵּׁנִי אֵינוֹ צָרִיךְ, אֶלָּא מִיָּד שֶׁהַמַּלְוֶה הַשֵּׁנִי נוֹתֵן לוֹ מְעוֹת הַמַּלְוָאָה קָנוּי לוֹ הַמַּשְׁכּוֹן בְּכָל מָקוֹם שֶׁהוּא, דְּדָבָר תּוֹרָה מָעוֹת קוֹנוֹת. וְאַף עַל גַּב דְּמִדְרַבָּנָן בָּעֵי מְשִׁיכָה, מִכָּל מָקוֹם כְּהַאי גַּוְנָא יֵשׁ לִסְמֹךְ עַל דִּבְרֵי תּוֹרָה. מֵיהוּ, טוֹב שֶׁיַּקְנֶה לוֹ עַל יְדֵי אַחֵר (בֵּית יוֹסֵף). וְנֶאֱמָן הַלְּוֶה לוֹמַר שֶׁיֵּשׁ לוֹ מַשְׁכּוֹן מֵעוֹבֵד כּוֹכָבִים, וְאֵין צָרִיךְ לְהָבִיא רְאָיָה לִדְבָרָיו, וְיוּכַל הַמַּלְוֶה לְהַלְווֹת לוֹ, אִם לֹא שֶׁאֵינוֹ מֻחְזָק בְּכָךְ, דְּאָז וַדַּאי מְשַׁקֵּר. כָּךְ הֵם עִקַּר הַדְּבָרִים בְּדִינִים אֵלּוּ (ד״ע מִלְּעֵיל סִ׳ קס״ב ס״ב בהג״ה), אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ קְצָת מְפַקְפְּקִים בְּהֶתֵּרוֹת אֵלּוּ (מהרי״ק שֹׁרֶשׁ קי״ט), כְּבָר פָּשַׁט הַמִּנְהָג לְהָקֵל, וְאֵין לְמָחוֹת בְּיַד הָעוֹשִׂים כֵּן בְּזִמָּן הַזֶּה, כִּי דִּינָא הוּא. וְכָל זֶה לֹא מַיְרֵי, אֶלָּא כְּשֶׁלֹּא זָקַף הַיִּשְׂרָאֵל שֶׁלָּוָה לָעוֹבֵד כּוֹכָבִים קֶרֶן עִם רִבִּית, אֲבָל אִם כְּבָר זָקַף הַיִּשְׂרָאֵל עַל הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים קֶרֶן וְרִבִּית בְּיַחַד, כְּגוֹן שֶׁחָשַׁב עִמּוֹ רִבִּית שֶׁיַּעֲלֶה עָלָיו עַד שָׁנָה וְחָשְׁבוּ הַכֹּל בְּיַחַד, מַעֲתָּה חֲרֵי הַכֹּל כְּאִלּוּ הוּא קֶרֶן שֶׁל יִשְׂרָאֵל (תה״ד סִימָן ש״ג), בֵּין שֶׁהַלְוָה עַל הַמַּשְׁכּוֹן אוֹ בְּלֹא מַשְׁכּוֹן, אָסוּר לְלוֹת עַל זֶה מִיִּשְׂרָאֵל חֲבֵרוֹ, וְשֶׁיַּעֲלֶה לוֹ רִבִּית מִן הַחוֹב כָּל זְמַן שֶׁהַלְוָאָה גַּבֵּה, דְּהֵוִי כְּאִלּוּ נוֹתֵן לוֹ הָרִבִּית מִכִּיסוֹ (פְּסָרֵת הָרַב), אַךְ יִמְכְּרֶנּוּ לוֹ סְתָם, וּכְשֶׁרוֹצֶה לַחֲזֹר לִקַּח חוֹבוֹ, יַחֲזֹר וְיִקְנֶהוּ מִמֶּנּוּ מְעַט יוֹתֵר מִמַּה שֶּׁמְּכָרוֹ לוֹ כְּפִי עֶרֶךְ הָרִבִּית שֶׁהָיָה רָאוּי לַעֲלוֹת עָלָיו. וְאָסוּר לְהַתְנוֹת מִתְּחִלָּה בְּכָךְ, אֶלָּא יַקְנֶה לוֹ הַחוֹב בְּקִנְיָן גָּמוּר, וְאַחַר כָּךְ יַחֲזֹר הַקּוֹנֶה וְיַבְטִיחֶנּוּ בִּדְבָרִים אֲמִתִּיִּים שֶׁכְּשֶׁיִּהְיוּ לוֹ מָעוֹת יַחֲזֹר וְיִמְכְּרֶנּוּ לוֹ בְּדֶרֶךְ הַנִּזְכָּר (ת״ה סִימָן ש״ג). **וּבְחוֹבוֹת שֶׁל אַשְׁרַאי צָרִיךְ שֶׁיֹּאמַר לוֹ: אַתָּה תִּפְטֹר הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים בְּכָךְ וְכָךְ מִכֹּל וְכָל, וּבְכָךְ וְכָךְ אֲנִי קוֹנֶה מִמְּךָ כָּל מַה שֶּׁאֲנִי יָכוֹל לְהוֹצִיא מִיַּד הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים** וְע״ל סִימָן קע״ג בְּדִין מְכִירַת חוֹבוֹת.

יט יִשְׂרָאֵל הַבָּא לַחֲבֵרוֹ וְאָמַר לוֹ: הַלְוֵינִי מָעוֹת עַל מַשְׁכּוֹנוֹת אֵלּוּ שֶׁהֵם שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים, וְהִלְוָה לוֹ, וְהַמָּעוֹת הֵם לְצֹרֶךְ הַיִּשְׂרָאֵל, וְהוּא מַעֲלֶה לוֹ רִבִּית מְשֻׁלֶּשֶׁת, אוֹ שֶׁאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ: הַלְוֵינִי מָעוֹת בְּרִבִּית, וַאֲנִי אֶשְׁלַח לְךָ מַשְׁכּוֹן עַל יְדֵי עוֹבֵד כּוֹכָבִים, וְהָעוֹבֵד כּוֹכָבִים הֵבִיא הַמַּשְׁכּוֹן לַמַּלְוֶה וְהוֹלִיךְ הַמָּעוֹת לַלָּוֶה, תַּחֲבוּלוֹת רָשָׁעִים הֵיא זוֹ וְלֹא יִטֹּל רִבִּית כְּלָל.

כ מַשְׁכּוֹנוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּיַד עוֹבֵד כּוֹכָבִים, מֻתָּר לְהַלְווֹת עָלָיו יִשְׂרָאֵל בְּרִבִּית. וְיֵשׁ אוֹסְרִין אֶלָּא אִם כֵּן אָמַר יִשְׂרָאֵל בַּעַל הַמַּשְׁכּוֹן: קְנֵה מֵעָכְשָׁו הַמַּשְׁכּוֹן אִם לֹא אֶתֵּן לְךָ עַד יוֹם פְּלוֹנִי. הַגָּה: וְלִסְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה, אֲפִלּוּ מִיִּשְׂרָאֵל הָרִאשׁוֹן מֻתָּר לְקַבֵּל הָרִבִּית (טור בְּשֵׁם הָרֹא״שׁ). וְאִם יֵשׁ לָעוֹבֵד כּוֹכָבִים חוֹב עַל יִשְׂרָאֵל וְעָשָׂה עִמּוֹ שְׁעְבּוּדִים לִתֵּן לוֹ כָּל הַשָּׁנָה כָּךְ וְכָךְ רִבִּית, אוֹ שֶׁיֹּאכַל פֵּרוֹת שָׂדֶה שֶׁלּוֹ, אִם אֵין בְּיַד הַלְוֶה לְסַלֵּק הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים וּלְהַחֲזִיר לוֹ מְעוֹתָיו, מֻתָּר לְיִשְׂרָאֵל אַחֵר לִקְנוֹתוֹ מִמֶּנּוּ. וְאִם יוּכַל לְסַלְּקוֹ, אָסוּר לִקְנוֹתוֹ מִן הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים (כָּךְ מֻשְׂכָּע מִתְּשׁוּבַת רִיב״ש שֶׁהֶבִיא הַבַּיִת יוֹסֵף).

כא מְעוֹתָיו שֶׁל יִשְׂרָאֵל מֻפְקָדִים בְּיַד עוֹבֵד כּוֹכָבִים וְהִלְוָה אוֹתָם לְיִשְׂרָאֵל בְּרִבִּית, אִם הָיוּ בְּאַחֲרָיוּת הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים מֻתָּר לִקַּח הָרִבִּית. וְאִם הָיוּ בְּאַחֲרָיוּת יִשְׂרָאֵל, אָסוּר. וְאִם הִלְוָה אוֹתָן שֶׁלֹּא מִדַּעַת יִשְׂרָאֵל, מִסְתָּמָא הֵם בְּאַחֲרָיוּת עוֹבֵד כּוֹכָבִים, וְשָׁרֵי (נ״י בְּשֵׁם רַשְׁבָּ״א, פַּרְדְּכֵי וּבֵית יוֹסֵף בְּשֵׁם תַּלְמִידֵי רַשְׁבָּ״א).

כב מְעוֹתָיו שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים מֻפְקָדוֹת בְּיַד יִשְׂרָאֵל, אִם הֵם בְּאַחֲרָיוּת הַיִּשְׂרָאֵל אָסוּר לוֹ לְהַלְווֹתָם בְּרִבִּית. וְאִם הֵם בְּאַחֲרָיוּת הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים, מֻתָּר. אֲבָל אָסוּר לַעֲשׂוֹת כֵּן מִפְּנֵי מַרְאִית הָעַיִן.

כג יִשְׂרָאֵל שֶׁאָמַר לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים: הֵילֶךְ שְׁכָרְךָ וְהַלְוֵה מְעוֹתַי בְּרִבִּית, אָסוּר, שֶׁהֵם בְּאַחֲרָיוּת הַיִּשְׂרָאֵל. וְעוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁאָמַר לְיִשְׂרָאֵל: הֵילֶךְ שְׁכָרְךָ וְהַלְוֵה מְעוֹתַי בְּרִבִּית, מֻתָּר. אֲבָל אָסוּר לַעֲשׂוֹת כֵּן מִפְּנֵי מַרְאִית הָעַיִן. מֵיהוּ אִם הַדָּבָר מְפֻרְסָם לָרַבִּים, מֻתָּר.

כד עוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁעָשָׂה לְיִשְׂרָאֵל אַפּוֹטְרוֹפּוֹס עַל נְכָסָיו, מֻתָּר לִלְווֹת מִמֶּנּוּ בְּרִבִּית. וְיִשְׂרָאֵל שֶׁעָשָׂה לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים אַפּוֹטְרוֹפּוֹס עַל נְכָסָיו, אָסוּר לִלְווֹת מִמֶּנּוּ בְּרִבִּית; וְגַם זֶה תָּלוּי בְּמִי שֶׁאַחֲרָיוּת עָלָיו.

כה רְאוּבֵן שֶׁאָמַר לִשְׁמְעוֹן: לָקַחְתָּ מִמֶּנִּי רִבִּית מִיָּד לְיָד, וְשִׁמְעוֹן מַשִּׁיב: לֹא לָקַחְתִּי, אֶלָּא עַל יְדֵי עוֹבֵד כּוֹכָבִים, נֶאֱמָן בְּלֹא שְׁבוּעָה. וְאִם מַשִּׁיב: אֵינִי יוֹדֵעַ אִם נָתַתָּ לִי מֵעוֹלָם רִבִּית, יִשְׁבַּע שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ. הַגָּה: וְכֵן בִּשְׁאָר טְעָנוֹת שֶׁבֵּין לוֹוֶה לַמַּלְוֶה, שֶׁזֶּה טוֹעֵן שֶׁהִלְוָה לוֹ בְּאִסּוּר וְזֶה טוֹעֵן שֶׁהִלְוָה לוֹ בְּהֶתֵּר, הַמַּלְוֶה פָּטוּר אֲפִלּוּ בְּלֹא שְׁבוּעָה (כ״מ

בְּפוֹסְקִים וְעַ״י בֵּית יוֹסֵף). וְדַוְקָא שֶׁהַלְוָה בָּא לְהוֹצִיא מִן הַמַּלְוֶה, כְּגוֹן שֶׁהָיָה לוֹ מַשְׁכּוֹן אוֹ שֶׁכְּבָר פָּרַע לוֹ (בֵּית יוֹסֵף) אֲבָל אִם הַמַּלְוֶה בָּא לְהוֹצִיא מִן הַלְוֶה, הַלְוֶה נִשְׁבָּע וּפָטוּר. וְאִם יֵשׁ שְׁטָר בְּיַד הַמַּלְוֶה, נִשְׁבָּע וְנוֹטֵל (סִבְרַת בֵּית יוֹסֵף מִפִּשְׁטֵעוּת הַפְּרִדְכִי) וְעַיֵּן לְעֵיל סִימָן ק״ס וּלְקַמָּן סִימָן קע״ז.

כו מַשְׁכּוֹן שֶׁבְּיַד יִשְׂרָאֵל מִיִּשְׂרָאֵל חֲבֵרוֹ, וְאָמַר לוֹ הַלְוֶה: לְךָ וּמַשְׁכְּנוֹ לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים בְּרִבִּית, וְעָלַי לְפָרֵעַ קֶרֶן וְרִבִּית, מֻתָּר.

כז רְאוּבֵן הֶרְהִין (פְּרוּשׁ מַשְׁכֵּן) מַשְׁכּוֹנוֹת שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים אֵצֶל שִׁמְעוֹן, וּלְיָמִים תָּבַע שִׁמְעוֹן אֶת רְאוּבֵן שֶׁיִּפְדֶּה אוֹתָם מַשְׁכּוֹנוֹת, אֵין רְאוּבֵן חַיָּב לִפְדּוֹת הַמַּשְׁכּוֹנוֹת, אֲבָל חַיָּב הוּא לְהַעֲמִיד אֶת שִׁמְעוֹן אֵצֶל הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים.

סימן קע

א יִשְׂרָאֵל שֶׁלָּוָה מָעוֹת מֵעוֹבֵד כּוֹכָבִים בְּרִבִּית, אָסוּר לְיִשְׂרָאֵל אַחֵר לִהְיוֹת לוֹ עָרֵב. שֶׁכֵּיוָן שֶׁבְּדִינֵיהֶם תּוֹבֵעַ הֶעָרֵב תְּחִלָּה, נִמְצָא הֶעָרֵב תּוֹבֵעַ אֶת יִשְׂרָאֵל בְּרִבִּית שֶׁהֶעָרֵב חַיָּב בָּהּ לָעוֹבֵד כּוֹכָבִים. לְפִיכָךְ, אִם קִבֵּל עָלָיו הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁלֹּא יִתְבַּע אֶת הֶעָרֵב תְּחִלָּה, הֲרֵי זֶה מֻתָּר. הגה: וְהָאִדָּנָא מִסְתָּמָא הֲוֵי כְּאִלּוּ קִבֵּל עָלָיו הָכִי, דְּסְתָם עֲרֻבוּת כָּךְ הוּא. (טור). וְדַוְקָא בְּמָקוֹם שֶׁהַמִּנְהָג כָּךְ שֶׁתּוֹבְעִין הַלְוֶה תְּחִלָּה. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵינוֹ אָסוּר אֶלָּא בְּעָרֵב שְׁלוּף דּוֹן (פְּרוּשׁ עֲרֵב שֶׁמְּנַקֵּה אֶת הַלְוֶה מִדִּין הַמַּלְוֶה, כְּשֶׁלּוֹף דּוֹן שֶׁהוּא מִין עִשָּׂב שֶׁמְּיַבְּשִׁין אוֹתוֹ וְרוֹחֲצִין בּוֹ אֶת הַיָּדַיִם לְהַעֲבִיר הַזֻּהֲמָא), דְּהַיְנוּ שֶׁאֵין דִּין הַמַּלְוֶה עִם הַלְוֶה כְּלָל, שֶׁהוּא יָכוֹל לִדְחוֹתוֹ אֵצֶל הֶעָרֵב. הגה: וְאִם עָבַר וְנַעֲשָׂה עָרֵב בַּעֲדוֹ, צָרִיךְ לְשַׁלֵּם כָּל הֶפְסֵד הַמַּגִּיעַ לוֹ עַל יָדוֹ אֲבָל אֵינוֹ צָרִיךְ לָתֵת הָרִבִּית שֶׁנּוֹתֵן בִּשְׁבִילוֹ, דְּאֵין אוֹמְרִים לִתֵּן רִבִּית (טור). וְאִי כְּבָר פָּרַע לוֹ הָרִבִּית, אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ דְּלֹא גָּרַע מֵאֲבַק רִבִּית. (סִבְרַת הָרַב).

ב וְכֵן עוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁלָּוָה מִיִּשְׂרָאֵל בְּרִבִּית, אָסוּר לְיִשְׂרָאֵל לִהְיוֹת לוֹ עָרֵב. הַגָּה: אֶלָּא אִם הִתְנָה עִם הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁכָּל זְמַן שֶׁיֵּשׁ לוֹ לִפְרֹעַ לֹא יִדָּחֲנוּ אֶצֶל הֶעָרֵב, אָז שָׁרֵי לְקַבֵּל הַקֶּרֶן וְהָרִבִּית מִיִּשְׂרָאֵל אִם לֹא יִפְרַע הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים. (טור). וְאִם הַיִּשְׂרָאֵל עָרֵב לוֹ בְּעֵד הַקֶּרֶן וְלֹא בְּעַד הָרִבִּית, אֶלָּא יֵשׁ לוֹ לִקַּח הָרִבִּית מִן הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים, אוֹ לְהֶפֶךְ, שֶׁעָרַב לוֹ בְּעַד הָרִבִּית וְלֹא בְּעַד הַקֶּרֶן, מֻתָּר. וְדַוְקָא שֶׁהָעוֹבֵד כּוֹכָבִים לוֹקֵחַ הַפֵּרוֹת מִיַּד הַמַּלְוֶה, אֲבָל אִם יִשְׂרָאֵל עָרֵב וּלְקָחָן מִיָּדוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁעוֹשֶׂה בִּשְׁבִיל הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים, אָסוּר. (ת״ה סי׳ ש״א). וְדַוְקָא בְּלֹא מַשְׁכּוֹן, אֲבָל אִם נוֹתֵן לוֹ מַשְׁכּוֹן שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים בְּעַד הַקֶּרֶן, יָכוֹל לַעֲרֹב לוֹ בְּעַד הָרִבִּית, דְּעִקַּר הַלְוָאָה עַל הַמַּשְׁכּוֹן, אַף עַל גַּב דְּהוּא נָטָלָן מִיַּד יִשְׂרָאֵל הַמַּלְוֶה, וּכְאִלּוּ הַלְוָה לְיַד עוֹבֵד כּוֹכָבִים דְּמִי. (סִבְרַת הָרַב). וְאִם הָיָה לְיִשְׂרָאֵל מַשְׁכּוֹן מֵעוֹבֵד כּוֹכָבִים, אוֹ עָרֵב עוֹבֵד כּוֹכָבִים, וּבָא יִשְׂרָאֵל וְאָמַר לוֹ לַמַּלְוֶה שֶׁיַּחֲזֹר לָעוֹבֵד כּוֹכָבִים מַשְׁכּוֹן שֶׁלּוֹ אוֹ שֶׁיִּפְטֹר עָרֵב הֶעוֹבֵד כּוֹכָבִים וְהוּא עָרֵב לוֹ, צָרִיךְ לְשַׁלֵּם לוֹ כָּל הַקֶּרֶן וְהָרִבִּית שֶׁעָלָה עָלָיו עַד אוֹתוֹ הַיּוֹם, אֲבָל לֹא הָרִבִּית שֶׁיַּעֲלֶה עָלָיו מִכָּאן וָאֵילָךְ (פְּרִדְכִי פ״ א״נ בְּשֵׁם ראבי״ה), אִם לֹא שֶׁהַמַּשְׁכּוֹן הָיָה שָׁוֶה יוֹתֵר דְּאָז צָרִיךְ לְהַעֲלוֹת לוֹ רִבִּית עַד כְּדֵי דָּמָיו שֶׁל הַמַּשְׁכּוֹן אוֹ לְהַחֲזִיר לוֹ מַשְׁכּוֹנוֹ. (בֵּית יוֹסֵף וב״ח סִימָן שע״ד) וְאִם זָקַף הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים הַקֶּרֶן עִם הָרִבִּית, אָז אֲפִלּוּ מַה שֶּׁיַּעֲלֶה עָלָיו אַחַר כָּךְ הֲרֵי כְּקֶרֶן וְצָרִיךְ לְשַׁלֵּם לוֹ הַכֹּל (פְּרִדְכִי וּלְדַעַת ת״ה אַף הָרא״ש סוֹבֵר כָּךְ וּמהרי״ק שׁרש קל״ו) אֲפִלּוּ לֹא הָיָה הַמַּשְׁכּוֹן שָׁוֶה, אוֹ אֲפִלּוּ לֹא הָיָה לוֹ מַשְׁכּוֹן כְּלָל אֶלָּא פָּטַר עָרֵב עוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁהָיָה לוֹ.

סימן קעא

א יִשְׂרָאֵל שֶׁלָּוָה מָעוֹת מֵהָעוֹבֵד כּוֹכָבִים בְּרִבִּית וּזְקָקָן עָלָיו בְּמִלְוָה, וְנִתְגַּיֵּר, אִם עַד שֶׁלֹּא נִתְגַּיֵּר זְקָקָן עָלָיו בְּמִלְוָה, גּוֹבֶה קֶרֶן וְרִבִּית. וְאִם מִשֶּׁנִּתְגַּיֵּר זְקָקָן עָלָיו בְּמִלְוָה, גּוֹבֶה הַקֶּרֶן וְלֹא הָרִבִּית. אֲבָל עוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁלָּוָה מִיִּשְׂרָאֵל בְּרִבִּית וְזָקַף עָלָיו אֶת הָרִבִּית בְּמִלְוָה, אַף עַל פִּי שֶׁזְּקָקָן עָלָיו אַחַר שֶׁנִּתְגַּיֵּר, גּוֹבֶה אֶת הַקֶּרֶן וְאֶת הָרִבִּית, שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ: בִּשְׁבִיל מְעוֹתָיו נִתְגַּיֵּר זֶה, וְגוֹבֶה הַיִּשְׂרָאֵל מִמֶּנּוּ אַחַר שֶׁנִּתְגַּיֵּר כָּל מְעוֹת הָרִבִּית שֶׁנִּתְחַיֵּב בָּהֶם כְּשֶׁהָיָה עוֹבֵד כּוֹכָבִים.

סימן קעב

א הַמַּלְוֶה אֶת חֲבֵרוֹ וּמִשְׁכַּן לוֹ בַּיִת אוֹ שָׂדֶה עַל מְנָת שֶׁיֹּאכַל פֵּרוֹתָיו כָּל יְמֵי הַמַּשְׁכּוֹנָא, אִם הִיא כְּמַשְׁכַּנְתָּא דְּסוּרָא, דְּהַיְנוּ שֶׁמִּשְׁכְּנָה לוֹ לְשָׁנִים יְדוּעוֹת, וְכוֹתֵב: בְּמִשְׁלַם שְׁנִין אִלֵּין תִּפּוּק אַרְעָא בְּלֹא כֶּסֶף, אֲפִלּוּ מַרְחִיב הַזְּמַן הַרְבֵּה שֶׁאֵין מַגִּיעַ לְכָל שָׁנָה אֶלָּא דָּבָר מֻעָט, כְּגוֹן שֶׁהִלְוָהוּ מָנֶה וְהִתְנָה עִמּוֹ שֶׁאַחַר עֶשֶׂר שָׁנִים תַּחֲזֹר קַרְקַע זוֹ לִבְעָלֶיהָ, חִנָּם, וְהָיָה שְׂכַר אוֹתָהּ קַרְקַע שָׁוֶה אֶלֶף דִּינָרִים בְּכָל שָׁנָה, מֻתָּר. שֶׁאֵין זֶה אֶלָּא כְּמִי שֶׁשָּׂכַר בְּפָחוֹת. וְכֵן אִם הִתְנָה בַּעַל הַקַּרְקַע עִמּוֹ שֶׁבְּכָל זְמַן שֶׁיְּרִצֶּה הַלְוֶה לְסַלְּקוֹ שֶׁיָּבִיא לוֹ מָעוֹת וְיַחֲשֹׁב לוֹ עֶשֶׂר בְּכָל שָׁנָה, וְיִסְלְקוֹ מֵהַשָּׂדֶה אוֹ מֵהַבַּיִת וְהוּא יַחֲזִיר לוֹ שְׁאָר דָּמִים. וְיִסְתַּלֵּק, מֻתָּר שֶׁמַּאֲחַר שֶׁאֵין כַּח בְּיַד הַמַּלְוֶה לְגַבּוֹת מֵחוֹבוֹ כְּלוּם וּלְהַחֲזִיר הַקַּרְקַע לַלְוֶה, אֵינוֹ אֶלָּא שְׂכִירוּת. הגה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים דַּאֲפִלּוּ בְּלֹא מַשְׁכְּנָתָא דְּסוּרָא יֵשׁ הֶתֵּר לְלְוֹת. כֵּיצַד, אִם הַלְוָה לְזְמַן קָצוּב, כָּךְ וְכָךְ שָׁנִים, אִם הַלְוֶה יוּכַל לְסַלְּקוֹ תּוֹךְ הַזְּמַן וּמִנְּכָה לוֹ כָּל שָׁנָה וְשָׁנָה אֲפִלּוּ דָּבָר מֻעָט, דְּזֶהוּ מִקְרֵי מַשְׁכַּנְתָּא בְּנַכְיָתָא, שָׁרֵי. וְאִם לֹא מְנָכָה לֵהּ כְּלוּם, אָסוּר וְהֲוֵי אֲבַק רִבִּית. וְאִם אֵין הַלְוֶה יָכוֹל לְסַלְּקוֹ תּוֹךְ הַזְּמַן, אֲפִלּוּ בְּלֹא נַכְיָתָא שָׁרֵי. (טור בְּשֵׁם רַשְׁ״י וּרא״ש). וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּאֵין חִלּוּק בֵּין אַתְרָא דְּמִסַּלְקֵי וּבֵין אַתְרָא דְּלָא מְסַלְקֵי, אֶלָּא בִּשְׁנֵיהֶם בְּנַכְיָתָא שָׁרֵי וּבְלֹא נַכְיָתָא אָסוּר. (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם רַשְׁבָּ״א). וְיֵשׁ לְיַלֵּךְ בְּדָבָר זֶה אַחַר הַמִּנְהָג (תְּשׁוּבַת רַשְׁ״י וְרִבְּ״ח). וּבְמִדִּינוֹת אֵלּוּ נוֹהֲגִים הֶתֵּר בְּמַשְׁכַּנְתָּא בְּנַכְיָתָא, אֲפִלּוּ יָכוֹל לְסַלֵּק (רַשְׁבָּ״א וְרַ״י וְהָרַב הַמַּגִּיד פְּתִבוּ מִנְהָג זֶה), וְאֵין חִלּוּק בָּזֶה בֵּין שָׂדֶה לְבַיִת (טור בְּשֵׁם ר״י וְרִבְּנוּ תָם וְרִבְּנוּ יְרוּחָם וּבְעֵ״ח שָׁנָם רא״ש סוֹבֵר כֵּן) אוֹ שָׂאַר מַשְׁלְטֵלִין (פְּרִדְכִי וּבְיוֹסֵף סוֹף סִימָן זֶה בְּשֵׁם תְּשׁוּבַת רַשְׁבָּ״א, וְעַיֵּן בָּח״מ ר״ס ע״ב בְּהַגָּ״ה) דִּבְכָל מִידֵי בְּנַכְיָתָא שָׁרֵי. וְיֵשׁ מַתִּירִין לְהַלְוֹת עַל סְפָרִים אוֹ מְקוֹמוֹת ב״ה וְלֵישֵׁב עֲלֵיהֶם אֲפִלּוּ בְּלֹא נַכְיָתָא, דְּהֲוֵי לְצֹרֶךְ מִצְוָה וּמֻתָּר לְלְוֹת בְּרִבִּית לְצֹרֶךְ מִצְוָה (תְּשׁוּבַת מהרי״ל סִימָן ל״ז וְהָאַגּוּדָה), וְטוֹב לְהַחֲמִיר לַעֲשׂוֹת בְּנַכְיָתָא. וְכָל זֶה לֹא מֵירֵי, אֶלָּא כְּשֶׁאַחֲרָיוּת הַמַּשְׁכּוֹנוֹת עַל הַמַּלְוֶה. אֲבָל כְּשֶׁהַלְוֶה כּוֹתֵב לוֹ

אַחֲרָיוּת עַל שְׁאָר נְכָסָיו, וְלֹא יוּכַל לְהַגִּיעַ לַמַּלְוֶה שׁוּם הֶפְסֵד, אָסוּר (טור). וּבְכָל מָקוֹם דְּהַמַּשְׁכַּנְתָּא הָוֵי אֲבַק רִבִּית, אִם בָּא הַלְוֶה לְנַכּוֹת לַמַּלְוֶה הַפֵּרוֹת שֶׁאָכַל לֹא מְנַכִּין לֵהּ, דְּהוֹאִיל וְהַמַּשְׁכַּנְתָּא הָוֵי בִּרְשׁוּת הַמַּלְוֶה וְלָוֶה עָלֶיהָ מִתְּחִלָּה, אֵלּוּ מְנַכִּין לֵהּ מֵחוֹבוֹ הָוֵי כְּאִלּוּ מוֹצִיאִין הֶאֱבַק רִבִּית מִמֶּנּוּ בְּדָרָנִים (טור). מֵיהוּ אִם אָמַר לוֹ: לֹא בָּעִינָא דְּתֵיכוֹל עוֹד פֵּרוֹתַי בְּרִבִּית, אִם אֲכָלָן אַחַר כָּךְ, אֲפִלּוּ בְּאִתְרָא דְּלָא מְסַלְּקֵי מְנַכִּין לוֹ פֵּרוֹת שֶׁאָכַל אַחַר כָּךְ (בית יוסף בְּשֵׁם תָּרַאֲ"ד ובתה"ד סי' ש"ה בְּשֵׁם תַּרְמַב"ן).

ב מַשְׁכּוֹנָא זוֹ, אִם בָּא הַמַּלְוֶה לְחַזֵּר וּלְהַשְׁכִּירָהּ לַלְוֶה בְּדָבָר קָצוּב לְשָׁנָה, יֵשׁ אוֹסְרִין (בה"ת וריב"ש סי' ש"ה בְּשֵׁם רַמְבַּ"ן), וְיֵשׁ מַתִּירִין (ריב"ש בְּשֵׁם י"א מְבִיאוֹ בַּיִת יוֹסֵף בסי' קס"ד). וְאִם אָדָם אַחֵר שׂוֹכְרָהּ מֵהַמַּלְוֶה, יָכוֹל הוּא לְשָׂכְרָהּ מִמֶּנּוּ. הַגָּה: וְעַיֵּן לְעִיל סִימָן קס"ד. גַּם נִתְבָּאֵר לְעִיל אִם אָכַל הַמַּלְוֶה הַפֵּרוֹת לְאַחַר זְמַן הַמַּשְׁכַּנְתָּא.

ג בְּמַשְׁכַּנְתָּא זוֹ אִם נוֹתֵן הַמַּלְוֶה לַלְוֶה דָּבָר מֵעֵט לְשָׁנָה בִּשְׁבִיל שֶׁיְּקַבֵּל עָלָיו אֵיזֶה תִּקּוּן קַל, כְּגוֹן שְׁבִירַת קוֹרָה וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה, מֻתָּר. וְאִם נוֹתֵן לוֹ דָּבָר קָצוּב לְשָׁנָה כְּדֵי שֶׁיְּקַבֵּל אַחֲרָיוּת מִנְּפִילָה אוֹ שְׂרֵפָה, יֵשׁ מִי שֶׁאוֹסֵר. הַגָּה: כָּל מַשְׁכַּנְתָּא אֵינָהּ נִפְדֵּית לַחֲצָאִין, וְאִם הֵבִיא לוֹ קָצַת מְעוֹתָיו, הַמַּלְוֶה אוֹכֵל פֵּרוֹתָיו עַד שֶׁיִּתֵּן לוֹ כֻּלָּם (בית יוסף בְּשֵׁם תָּרַשְׁבַּ"א). הָא דְּמַשְׁכַּנְתָּא שַׁרְיָא דַּוְקָא כְּשֶׁהִשְׁכִּין לוֹ הַשָּׂדֶה בְּשָׁעָה שֶׁנּוֹתֵן לוֹ הַמָּעוֹת, דְּהָוֵי כְּמֶכֶר, אֲבָל אִם נוֹתְנָהּ לוֹ בְּחוֹב קָדוּם, אָסוּר (בית יוסף בְּשֵׁם עשור). וְאִם עָשׂוּ מַשְׁכּוֹנָא סְתָם, וְלֹא הִתְנוּ זֶה עִם זֶה בְּמַשְׁכַּנְתָּא דְּסוּרָא אוֹ בְּנַכְיָתָא, אָזְלִינַן בָּתַר מִנְהַג הָעִיר, וּמִסְתָּמָא דַּעְתַּיְהוּ כְּמִנְהַג הָעִיר. וְכֵן אִם יוּכַל לְסַלְּקוֹ, הוֹלְכִים אַחַר הַמִּנְהָג (בית יוסף בְּשֵׁם בַּעַל הַתְּרוּמוֹת) (תע"ה ס"ק כ"ד). וְעַיֵּן בְּחֹשֶׁן הַמִּשְׁפָּט נִתְבָּאֲרוּ בּוֹ שְׁאָר דִּינֵי הַמַּשְׁכַּנְתָּא.

ד הַמַּמַשְׁכֵּן בַּיִת אוֹ שָׂדֶה בְּיַד חֲבֵרוֹ, וְהָיָה בַּעַל הַקַּרְקַע הוּא אוֹכֵל פֵּרוֹתֶיהָן, וְאָמַר לוֹ הַמַּלְוֶה: לְכְשֶׁתְּמַכֵּר קַרְקַע זוֹ לֹא תִּמְכְּרֶנָּה אֶלָּא לִי, בְּדָמִים אֵלּוּ, אָסוּר. אֲבָל אִם אָמַר לוֹ: אַל תִּמְכְּרֶנָּה אֶלָּא לִי, בְּשָׁוְיָהּ, וְעַל מְנָת כֵּן אֲנִי מַלְוֶה אוֹתְךָ, הֲרֵי זֶה מֻתָּר.

ה עוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁמִּשְׁכֵּן חֲצֵרוֹ לְיִשְׂרָאֵל, וְחָזַר הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים וּמְכָרָהּ לְיִשְׂרָאֵל אַחֵר, אֵין הַמַּמַשְׁכֵּן חַיָּב לְהַעֲלוֹת שָׂכָר לְיִשְׂרָאֵל מֵעֵת שֶׁקָּנָה הַיִּשְׂרָאֵל, אֶלָּא דֶּר בֶּחָצֵר בְּלֹא שָׂכָר עַד שֶׁיַּחֲזִיר לוֹ הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים אֶת הַמָּעוֹת שֶׁיֵּשׁ לוֹ עַל חָצֵר זוֹ, שֶׁהֲרֵי הוּא בִּרְשׁוּת הַמַּמַשְׁכֵּן בְּדִינֵיהֶם עַד שֶׁיִּתֵּן מְעוֹתָיו וְיִסְתַּלֵּק.

ו הַנּוֹתֵן חֵרְבָּתוֹ לַחֲבֵרוֹ שֶׁיִּבְנֶה וְיָדוּר בָּהּ עַד שֶׁיְּכַלּוּ דְּמֵי הַהוֹצָאָה, וְאִם שָׁוֶה ג׳ זְהוּבִים בְּשָׁנָה אֵינוֹ חוֹשֵׁב אֶלָּא זָהוּב אֶחָד, מֻתָּר. הַגָּה: לְוֶה מֻתָּר לָתֵת הַמַּס מִן הַשָּׂדֶה שֶׁהִשְׁכִּין בְּדֶרֶךְ הַמֻּתָּר. וְדַוְקָא כְּשֶׁהַמַּס מְעוֹת, אֲבָל אִם נוֹתְנִין הַמַּס מִפֵּרוֹת הַשָּׂדֶה כְּגוֹן שֶׁנּוֹתְנִין חֵלֶק מִן הַפֵּרוֹת הַגְּדֵלִים אָסוּר (בית יוסף בְּשֵׁם בַּעַל הַתְּרוּמוֹת וְרַמְבַּ"ן). מִי שֶׁהִשְׁכִּין בֵּיתוֹ שֶׁאֵינוֹ שֶׁלּוֹ, וּבָא בַּעַל הַבַּיִת וְהוֹצִיא הַבַּיִת שֶׁלּוֹ מִן הַמַּלְוֶה, וְהֶצְרִיךְ לָתֵת שָׂכָר לְבַעַל הַבַּיִת שֶׁדָּר בּוֹ הַלְוֶה, צָרִיךְ לְהַחֲזִיר לוֹ מְעוֹתָיו לַמַּלְוֶה גַּם הַשָּׂכָר שֶׁהֶצְרִיךְ לִתֵּן (בית יוסף בְּשֵׁם תָּרַשְׁבַּ"א).

סימן קעג

א מָכַר לַחֲבֵרוֹ דָּבָר שֶׁשָּׁוֶה עֲשָׂרָה זְהוּבִים בְּי"ב, בִּשְׁבִיל שֶׁמַּמְתִּין לוֹ, אָסוּר. אֲפִלּוּ אִם הַמּוֹכֵר עָשִׁיר וְאֵינוֹ צָרִיךְ לַמָּעוֹת וְלֹא הָיְתָה הַסְחוֹרָה נִפְסֶדֶת אֲצָלוֹ. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּדָבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ שַׁעַר יָדוּעַ אוֹ דָּבָר שֶׁשּׁוּמָתוֹ יָדוּעַ, כְּמוֹ פִּלְפֵּל אוֹ שַׁעֲוָה, אֲבָל טַלִּית וְכַיּוֹצֵא בּוֹ שֶׁאֵין לוֹ שַׁעַר יָדוּעַ וְאֵין שׁוּמָתוֹ יָדוּעַ, מֻתָּר לְמָכְרוֹ בְּיֹקֶר לִפְרֹעַ לִזְמַן פְּלוֹנִי, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יֹאמַר לוֹ בְּפֵרוּשׁ: אִם תִּתֵּן לִי מָיִד הֲרֵי הוּא לְךָ בַּעֲשָׂרָה זְהוּבִים, וְאִם לִזְמַן פְּלוֹנִי בְּי"ב. וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁאֲפִלּוּ אֵינוֹ מְפָרֵשׁ בְּהֶדְיָא אֵין הֶתֵּר אֶלָּא בְּמַעֲלֶה מְעַט, אֲבָל אִם מַעֲלֶה הַרְבֵּה עַד שֶׁנִּכָּר לַכֹּל שֶׁבִּשְׁבִיל הַמְתָּנַת הַמָּעוֹת הוּא מַעֲלֶה, הָוֶה לֵהּ כִּמְפָרֵשׁ וְאָסוּר. הַגָּה: דָּבָר הַנִּמְכָּר בְּעֲשָׂרָה וְלִפְעָמִים כְּשֶׁבָּאִים שָׁרִים לָעִיר נִמְכָּר בְּי"ב, אִם רְגִילוּת בְּרֹב פְּעָמִים שֶׁבָּאִין הַשָּׂרִים לָעִיר, מֻתָּר לִמְכֹּר בְּי"ב. (הַגָּהוֹת מַרְדְּכִי פֶּרֶק א"ג).

ב הָיוּ לוֹ פֵּרוֹת שֶׁאִם יִרְצֶה לִמְכֹּרָם בַּשּׁוּק וְלִקַּח דְּמֵיהֶם מִיָּד, מוֹכְרָם בְּי׳, וְאִם תָּבַע אוֹתָם הַלּוֹקֵחַ לִקְנוֹתָם וְיִתֵּן הַמָּעוֹת מִיָּד, יִקְנֶה אוֹתָם בְּי"ב, הֲרֵי זֶה מֻתָּר.

ג מָכַר לוֹ סְחוֹרָה בְּי"ב עַל מְנָת לִפְרֹעַ לְאַחַר זְמַן, יָכוֹל לוֹמַר לוֹ: תִּפְרַע לִי מִיָּד, וְלֹא אֶקַּח מִמְּךָ אֶלָּא עֲשָׂרָה. הַגָּה: וְדַוְקָא שֶׁכְּבָר נִגְמַר הַמֶּקַח בְּי"ב וְזָכָה בּוֹ הַלּוֹקֵחַ כְּבָר. (בית יוסף בְּשֵׁם נ"י וּמַרְדְּכַי). אֲבָל לִקְדֶם שֶׁנִּגְמַר הַמֶּקַח, אִם אָמַר לוֹ: תִּפְרַע לִי עַכְשָׁו ו', שׁוּב אָסוּר לְקַח אַחַר זְמַן י"ב (פ' דִּבְרֵי נ"י הַנּוֹזְכָר לְדַעַת בֵּית יוֹסֵף), אִם לֹא יִרְצֶה הַלּוֹקֵחַ לִתֵּן עַכְשָׁו.

ד מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁטָר חוֹב עַל חֲבֵרוֹ, אוֹ מַלְוֶה עַל פֶּה, מֻתָּר לִמְכֹּרָם לְאַחֵר בְּפָחוֹת, וַאֲפִלּוּ לֹא הִגִּיעַ זְמַן הַפֵּרָעוֹן, וְאֵין בּוֹ מִשּׁוּם רִבִּית (בַּעַל הַתְּרוּמוֹת). וּבִלְבַד שֶׁיְּהֵא אַחֲרָיוּת הַשְׁטָר וְהַמַּלְוֶה עַל הַלּוֹקֵחַ, כְּגוֹן אִם יֵעָנֵי הַלְוֶה שֶׁלֹּא יִהְיֶה לוֹ מִמָּה לִפְרֹעַ שֶׁלֹּא יַחֲזֹר עַל הַמּוֹכֵר. אֲבָל אַחֲרָיוּת שֶׁבָּא מֵחֲמַת הַמּוֹכֵר, כְּגוֹן שֶׁנִּמְצָא פָּרוּעַ אוֹ שֶׁטָּרְפוּ בַּעַל חוֹב מֻקְדָּם, אֵין צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה עַל הַלּוֹקֵחַ. וְאִם יֵשׁ בְּיַד הַמּוֹכֵר מַשְׁכּוֹן שֶׁל הַלְוֶה, מֻתָּר לִמְכֹּרוֹ לַלּוֹקֵחַ. וְכֵן מֻתָּר שֶׁיַּבְטִיחֵנּוּ הַלְוֶה בְּעַרְבוּת אוֹ בְּמַשְׁכּוֹן. וְאִם עָבַר וְקִבֵּל עָלָיו הַמּוֹכֵר אַחֲרָיוּת, תְּנָאוֹ קַיָּם. וְאִם אֵינוֹ יָכוֹל לְקַבֵּל חוֹבוֹ, מַחֲזִיר לוֹ מְעוֹתָיו. וְאִם יֵשׁ בּוֹ רֶוַח, יִהְיֶה לַמּוֹכֵר. וּכְשֶׁם שֶׁיָּכוֹל לִמְכֹּרוֹ לְאַחֵר בְּפָחוֹת, כָּךְ יָכוֹל לִמְכֹּרוֹ לַלְוֶה בְּעַצְמוֹ. הַגָּה: אָסוּר לְאָדָם לוֹמַר לַחֲבֵרוֹ: הֵא לָךְ עֲשָׂרָה דִּינָרִין וּפָטְרֵנִי מִמָּה שֶׁאֲנִי חַיָּב י"ב דִּינָרִין לִפְלוֹנִי, אַף עַל גַּב דְּאָפְשָׁר שֶׁיִּפְטֹר עַצְמוֹ בְּי׳ דִּינָרִין. וְדַוְקָא שֶׁחַיָּב י"ב דִּינָרִין, אֲבָל אִם אֵינוֹ חַיָּב, אֶלָּא שֶׁמַּלְוֶה יַשִּׁיל עָלָיו אֲמָנוּת עִם שְׁאָר בְּנֵי מְדִינָתוֹ בְּעֵד י"ב דִּינָרִין, אִם אוֹמֵר: שְׁקֹל עָלַי לְאֲמָנוּת, אָסוּר. אֲבָל אִם אוֹמֵר: מַלְטֵנִי מִן הָאֲמָנוּת, מֻתָּר, דִּלְמָא יְפַיֵּס אוֹתוֹ בְּפָחוֹת. (תְּשׁוּבַת תָּרַשְׁבַּ"א סִימָן תרס"ז).

ה אִם הַקָּהָל צְרִיכִים מָעוֹת, יִמְכְּרוּ עֵזֶר הַיַּיִן אוֹ הַבָּשָׂר לִשְׁנַיִם אוֹ שְׁלֹשָׁה מִיחִידֵי הַקָּהָל לִפְרֹעַ הַסָּךְ לִזְמַנִּים יְדוּעִים, וְהַקּוֹנִים יִתְחַיְּבוּ לַקָּהָל בִּשְׁטָר, וְאַחַר כָּךְ יִמְכְּרוּ הַקָּהָל הַחוֹב הַהוּא לְמִי שֶׁיִּתֵּן לָהֶם הַמָּעוֹת מִיָּד.

ו הָיוּ חַמָּרָיו וּפוֹעֲלָיו תּוֹבְעִים אוֹתוֹ בַּשּׁוּק, וְאָמַר לְשַׁלְחָנִי: תֵּן לִי דִּינָר טָבוּעַ (פְּרוּשׁ דִּינָר שֶׁיֵּשׁ עָלָיו צוּרָה וְיוֹצֵא בְּהוֹצָאָה) לְפָרָעָם, וְאֶתֵּן לְךָ יוֹתֵר מִשָּׁוְיוֹ מָעוֹת שֶׁאֵינָם טְבוּעוֹת שֶׁיֵּשׁ לִי בַּבַּיִת, מֻתָּר, וְהוּא שֶׁיֵּשׁ לוֹ כָּל דְּמֵי הַדִּינָר. הַגָּה: וְלִי נִרְאֶה מִדִּבְרֵי הָאֲשָׁרִי וְהַתּוֹסָפוֹת דְּאֵין צָרִיךְ שֶׁיְּהֵיוּ כָּל דְּמֵי הַדִּינָר בְּיָדוֹ, אֶלָּא אֲפִלּוּ מְעַט מֵהֶם, כְּמוֹ בְּהַלְוָאַת סְאָה בְּסְאָה דִּלְעֵיל סִימָן קס״ב, וְכֵן הוּא בְּקֻצַּת סִפְרֵי הַטּוּר, וְהוּא הַנָּכוֹן לְדַעְתִּי. וְכָל זֶה לֹא שָׁרֵי אֶלָּא דִּינָר בְּמָעוֹת, דְּהָוֵי דֶּרֶךְ מִקָּח וּמִמְכָּר, אֲבָל מָעוֹת בְּמָעוֹת דְּהָוֵי בְּהַלְוָאָה, אֲפִלּוּ יֵשׁ לוֹ הַכֹּל, אָסוּר. (טוּר וּבֵית יוֹסֵף בְּשֵׁם תּוֹסָפוֹת וְרִיב״שׁ).

ז אִם קוֹנֶה דָּבָר שֶׁשָּׁוֶה י״ב בִּי׳ בִּשְׁבִיל שֶׁמַּקְדִּים הַמָּעוֹת, אִם יֶשְׁנָם בִּרְשׁוּת מוֹכֵר, אֲלָא שֶׁאֵינוֹ מְצוּי לוֹ עַד שֶׁיָּבֹא בְּנוֹ אוֹ עַד שֶׁיִּמְצָא הַמַּפְתֵּחַ, מֻתָּר. וְאִם אֵינָם בִּרְשׁוּתוֹ, אָסוּר אֲפִלּוּ יֵשׁ לוֹ מֵאוֹתוֹ דָּבָר הַקָּפָה בְּיַד אֲחֵרִים. הַגָּה: וְנֶאֱמָן הַמּוֹכֵר לוֹמַר שֶׁיֵּשׁ לוֹ (הַגָּהוֹת מָרְדְּכִי רֵישׁ אֵיזֶהוּ נָשָׁךְ). וְכָל זֶה לֹא שָׁרֵי אֶלָּא בְּסָתָם, אֲבָל אִם מְפָרֵשׁ לוֹמַר: אִם תִּתֵּן לִי עַכְשָׁו אֶתֵּן לְךָ בִּי׳, וְאִם לְאַחַר זְמַן בִּי״ב, אָסוּר. (טוּר בְּשֵׁם הַרִ״ר יְשַׁעְיָהוּ). וְכָל זֶה בְּדָבָר שֶׁשּׁוּמָתוֹ יָרוּעַ, אֲבָל אִם אֵין שׁוּמָתוֹ יָרוּעַ, אֲפִלּוּ אֵין לוֹ, שָׁרֵי. (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם תּוֹסָפוֹת וְרֹא״שׁ), וּבִלְבַד בְּסָתָם, אֲבָל לֹא בְּמְפָרֵשׁ.

ח הַמַּקְדִּים לְבַעַל הַגִּנָּה מָעוֹת דְּמֵי עֶשֶׂר דְּלוּעִים אֲלוּ שֶׁיִּתְּנֵם לוֹ כְּשֶׁיְּהִיוּ בְּנֵי אַמָּה בְּזוּז, אַף עַל פִּי שֶׁעַתָּה בְּנֵי זֶרֶת בְּזוּז, מֻתָּר. הוֹאִיל וּמִמֵּילָא קָא רָבוּ, וְגַם כְּבָר גָּדְלוּ קְצָת.

ט הַהוֹלֵךְ לַחְלֹב עִזָּיו, לִגְזֹז רְחֵלָיו, לְרְדּוֹת כַּוָּרְתּוֹ, וְאָמַר לַחֲבֵרוֹ: מַה שֶּׁעִזַּי חוֹלְבוֹת, מַה שֶּׁרְחֵלַי גּוֹזְזוֹת, מַה שֶּׁכַּוָּרְתִּי רוֹדָה מָכוּר לְךָ הַמִּדָּה בְּכָךְ וְכָךְ, וּמוֹזֵל גַּבֵּהּ בִּשְׁבִיל הַקְדָּמַת הַמָּעוֹת, אָסוּר. אֲבָל אִם אָמַר לוֹ: כָּל מַה שֶּׁעִזַּי חוֹלְבוֹת, וּרְחֵלוֹתַי גּוֹזְזוֹת, וְכַוָּרְתִּי רוֹדָה, הֵן רַב הֵן מְעַט, מָכוּר לְךָ בְּכָךְ וְכָךְ, מֻתָּר, שֶׁהוּא קָרוֹב לַהֶפְסֵד כְּמוֹ לַשָּׂכָר.

י אָסוּר לִקְנוֹת פְּרִי הַפָּרֻדֵּס קֹדֶם שֶׁיִּגְמֹר וְיִתְבַּשֵּׁל, מִפְּנֵי שֶׁזֶּה שֶׁמּוֹכֵר עַתָּה בְּעָשָׂר, הוּא פְּרִי שֶׁשָּׁוֶה עֶשְׂרִים כְּשֶׁיִּגְמֹר, נִמְצֵאת הַתּוֹסֶפֶת בִּשְׁבִיל הַהַקָּפָה. וְלֹא דָּמֵי לְדִלּוּעִין דִּלְעֵיל דְּשָׁרֵי, דְּאֵין דֶּרֶךְ לִמְכֹּר פֵּרוֹת פָּרֻדֵּס כָּךְ (הַמ״מ פ״ט מִהַ״מ וְנִ״י סָא״נ). אֲבָל מֻתָּר לִקְנוֹת עֵגֶל בְּזוֹל, וּלְהַנִּיחוֹ בְּיַד הַמּוֹכֵר עַד שֶׁיִּגְדַּל, שֶׁאִם יָמוּת אוֹ יַכְחִישׁ הוּא בִּרְשׁוּת לוֹקֵחַ, וְהַמִּיתָה דָּבָר מָצוּי תָּמִיד.

יא הַמַּקְדִּים מָעוֹת לְבַעַל הַכֶּרֶם עַל הַשָּׂרִיגִים וְעַל הַזְּמוֹרוֹת לְכְשֶׁיְּכָרְתוּ, שֶׁהֵם בְּיִקָּר, וְהוּא קוֹנֶה אוֹתָם בְּזוֹל עַד שֶׁיִּיבְּשׁוּ וְיִכָּרְתוּ, אָסוּר, אֶלָּא אִם כֵּן הָפַךְ בָּהֶם כְּשֶׁהֵם מְחֻבָּרִים, שֶׁנִּמְצָא קִנּוֹנָה אֵילָן לִזְמוֹרוֹתָיו.

יב שׁוֹמְרֵי הַשָּׂדוֹת שֶׁבַּעֲלֵי הַשָּׂדוֹת חַיָּבִים לִתֵּן לָהֶם שְׂכִירוּתָם מִיָּד אַחַר הַקָּצִיר, אָסוּר לְהוֹסִיף לָהֶם בַּשָּׂכָר כְּדֵי שֶׁיְּמַתִּינוּ אַחַר דִּישָׁה וּמְרוּחַ (פְּרוּשׁ, טָהֲרַת הַתְּבוּאָה מִן הַקַּשׁ וַעֲשׂוֹתָהּ כָּרִים שָׁרִין פְּנֵי הַכְּרִי בְּלוּחִ), אֶלָּא אִם כֵּן יְסַיֵּע לָדוּשׁ וּלְהָבֵר.

יג מֻתָּר לְהַקְדִּים מָעוֹת עַל יַיִן בְּשָׁעַת הַבָּצִיר עַל מְנָת שֶׁיִּתֵּן לוֹ יַיִן טוֹב בְּנִיסָן. וְכֵן מֻתָּר לְהַקְדִּים מָעוֹת שֶׁל חָבִית יָדוּעַ שֶׁל יַיִן, וּלְהַתְנוֹת עִם הַמּוֹכֵר שֶׁאִם יוֹזִיל אוֹ יְתַיְקֵר עַד זְמַן מְכִירַת הַיַּיִן, יִהְיֶה בִּרְשׁוּת הַלּוֹקֵחַ, וְאִם יַחֲמִיץ, יִהְיֶה בִּרְשׁוּת הַמּוֹכֵר. אֲבָל אִם אֵין הַלּוֹקֵחַ מְקַבֵּל עָלָיו אַחֲרָיוּת הַזּוֹל, אָסוּר, אֲפִלּוּ מוֹשְׁכוֹ לִרְשׁוּתוֹ.

יד חָבִית שֶׁל יַיִן שֶׁהִיא שָׁוָה עַתָּה דִּינָר, וּמְכָרָהּ לוֹ בְּשִׁתִּים עַד הַקָּצִיר, עַל מְנָת שֶׁאִם תֶּאֱרַע בָּהּ תַּקָּלָה חֲרֵי הִיא בִּרְשׁוּת הַמּוֹכֵר עַד שֶׁיִּמְכְּרֶנָּהּ הַלּוֹקֵחַ, חֲרֵי זֶה מֻתָּר, שֶׁאִם אָבְדָה אוֹ נִשְׁבְּרָה אֵינוֹ מְשַׁלֵּם כְּלוּם, וְאִם לֹא מָצָא לְמָכְרָהּ וּלְהַרְוִיחַ בָּהּ, הֲוָה לֵהּ לְהַחֲזִירָהּ לַבְּעָלִים. וְכֵן אִם מְכָרָהּ לוֹ בִּשְׁתַּיִם, וְאָמַר לֵהּ: הַיֶּתֶר עַל שְׁתַּיִם יִהְיֶה בִּשְׁבִיל שֶׁאַתָּה מְטַפֵּל לְמָכְרָהּ, וְאִם לֹא תִּמְצָא לְמָכְרָהּ כְּמוֹ שֶׁתִּרְצֶה הַחֲזִירָהּ לִי, חֲרֵי זֶה מֻתָּר, אַף עַל פִּי שֶׁאִם אָבְדָה אוֹ נִגְנְבָה אוֹ הֶחֱמִיצָה תִּהְיֶה בִּרְשׁוּת לוֹקֵחַ. הַגָּה: וְכָל זֶה כְּשֶׁקָּצַב קִצְבָּה לִדְמֵי הֶחָבִית שֶׁמּוֹכֵר, אֲבָל אִם מוֹכֵר לוֹ בְּלֹא קִצְבָּה, כְּגוֹן שֶׁמָּכַר לוֹ שֶׁבַע חֲבִיוֹת, וְאָמַר לוֹ: תִּשְׁלֹם לִי כָּל הֶחָבִית כְּמוֹ שֶׁיִּהְיֶה הַשַּׁעַר בְּעֵת שֶׁתִּקַּח כָּל חָבִית, שָׁרֵי, אַף עַל גַּב דְּעַכְשָׁו אֵינוֹ שָׁוֶה כָּל כָּךְ. (הַגָּהוֹת מָרְדְּכִי בְּשֵׁם רַב הַאי וְכֵן מִשְׁמַע מִתְּשׁוּבַת הָרַ״רְ״ח שֶׁהַבִּיא הַבֵּית יוֹסֵף).

טו מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ סְחוֹרָה שֶׁנִּמְכֶּרֶת כָּאן בְּזוֹל וּבְמָקוֹם אַחֵר בְּיִקָּר, וְאָמַר לוֹ חֲבֵרוֹ בִּמְקוֹם הַזּוֹל: תְּנָה לִי וְאוֹלִיכֶנָּה לִמְקוֹם הַיִּקָּר, וְאֶמְכְּרֶנָּה שָׁם, וְאֶעֱשֶׂה צָרְכֵי בַּמָּעוֹת עַד זְמַן פְּלוֹנִי, וְאֶפְרָעֶנָּה לְךָ כְּפִי מַה שֶּׁשָּׁוֶה שָׁם, אִם הָאַחֲרָיוּת בַּהֲלִיכָה עַל הַלּוֹקֵחַ, אָסוּר. וְאִם הָאַחֲרָיוּת עַל הַמּוֹכֵר, מֻתָּר, וְהוּא שֶׁיִּתֵּן לוֹ שְׂכַר טָרְחוֹ עַל הוֹלָכָתָהּ לִמְקוֹם הַיִּקָּר. וְאִם הַמּוֹכֵר אָדָם חָשׁוּב, שֶׁפּוֹטְרִין לַלּוֹקֵחַ הַמֶּכֶס בִּשְׁבִילוֹ, אֵין צָרִיךְ לָתֵת לוֹ שְׂכַר טָרְחוֹ.

טז הָיוּ הַחִטִּים בַּמִּדִינָה ד׳ סְאִין בְּסֶלַע, וּבִכְפָרִים שֵׁשׁ בְּסֶלַע, מֻתָּר לִתֵּן סֶלַע לְתַגָּר, כְּדֵי שֶׁיְּבִיא שֵׁשׁ סְאִין מֵהַכְּפָר לְזְמַן פְּלוֹנִי, וְהוּא שֶׁיִּהְיוּ בְּאַחֲרָיוּת לוֹקֵחַ, אִם נִגְנְבוּ אוֹ נֶאֶבְדוּ בַּדֶּרֶךְ. וְאָדָם חָשׁוּב אָסוּר לַעֲשׂוֹת זֶה. וּבְמִינֵי סְחוֹרָה אָסוּר לְכָל אָדָם, לְפִי שֶׁאֵין מִינֵי סְחוֹרָה מְצוּיִים בְּפֵרוֹת. הַגָּה: וְיֵשׁ מַתִּירִין בְּפֵרוֹת, אֲפִלּוּ אַחֲרָיוּת הַדֶּרֶךְ עַל הַתַּגָּר הַמְּבִיאָם. (הָרַמְב״ם וְהָרִ״שׁ וְהָרֹא וְהַגְּהוֹת מִיִּמוּנִי וּבֵית יוֹסֵף בְּשֵׁם תּוֹסָפוֹת וְהַמ״מ), וּבִלְבַד שֶׁיִּתֵּן לוֹ שְׂכַר טָרְחוֹ וַעֲמָלוֹ.

יז הַמּוֹלִיךְ פֵּרוֹת מִמָּקוֹם הַזּוֹל לִמְקוֹם הַיִּקָּר, וְאָמַר לוֹ חֲבֵרוֹ: תֵּן לִי וַאֲנִי אֶתֵּן שָׁם פֵּרוֹת תַּחְתֵּיהֶם לִזְמַן פְּלוֹנִי, אִם יֵשׁ לוֹ שָׁם פֵּרוֹת, מֻתָּר. וְאִם לָאו, אָסוּר.

יח לְהַלְוֹוֹת דִּינַר זָהָב הַשָּׁוֶה כ׳ דִּינָרִים עַל אַחֲרָיוּת סְפִינָה הַהוֹלֶכֶת מֵעֵבֶר לַיָּם וְשִׁיתְּפוּ לוֹ בְּשׁוּבָהּ כ״ד דִּינָרִים, אָסוּר. הַגָּה: וְיֵשׁ מַתִּירִין לְהַלְוֹוֹת לְאֶחָד י״ב דִּינָרִין וְשִׁיתְּפוּ בָּהֶם סְחוֹרָה עַל הַיָּרִיד וְשִׁיתְּפוּ לַמַּלְוֶה בְּשׁוּבוֹ לְבֵיתוֹ י״ג דִּינָרִין, וּבִלְבַד שֶׁיְּקַבֵּל הַמַּלְוֶה הַסְחוֹרָה וְיוֹלִיכֶנָּה לְבֵיתוֹ וְיִהְיֶה אַחֲרָיוּת הַדֶּרֶךְ עַל הַמַּלְוֶה, דְּהָוֵי כְּמוֹ שֶׁיֵּשׁ לוֹ חֵלֶק בְּרֶוַח הַסְּחוֹרָה, הוֹאִיל וּמְקַבֵּל עָלָיו אַחֲרָיוּת. וְכֵן נָהֲגוּ בִּימֵי רַשׁ״י לְהַקֵּל (בְּנִימִין זְאֵב סִימָן שס״ד).

יט לָתֵת כ׳ לִטְרִין לְמִי שֶׁיִּבְטְחֵם ק׳ שֶׁיֵּשׁ לוֹ בַּסְּפִינָה, מֻתָּר.

סימן קעד

א מָכַר שָׂדֶה לַחֲבֵרוֹ וְאָמַר לוֹ: לְכְשֶׁיִּהְיוּ לִי מָעוֹת תַּחֲזִיר לִי קַרְקַע, לֹא קָנָה וְכָל הַפֵּרוֹת שֶׁאָכַל, רִבִּית קָצוּצָה הוּא וּמוֹצִיאִין אוֹתָם בְּדַיָּנִים. הַגָּה: וַאֲפִלּוּ לֹא הִתְנָה כָּךְ, אֶלָּא שֶׁהַמִּנְהָג כֵּן בָּעִיר שֶׁכָּל מִי שֶׁקּוֹנֶה צָרִיךְ לְהַחֲזִיר כְּשֶׁיִּהְיוּ לַמּוֹכֵר מָעוֹת, דְּכָל הַמּוֹכֵר אַדַּעְתָּא דְּמִנְהָגָא מוֹכֵר. וְאָסוּר לַלּוֹקֵחַ לֶאֱכֹל הַפֵּרוֹת (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם תְּשׁוּבַת הָרַשְׁבָּ״א). אֲבָל אִם אָמַר לוֹ הַלּוֹקֵחַ מִדַּעְתּוֹ: כְּשֶׁיִּהְיוּ לְךָ מָעוֹת אַחֲזִיר לְךָ הַקַּרְקַע, אֵינוֹ תְּנַאי וְהַמֶּקַח קַיָּם מִיָּד, לְפִיכָךְ הַלּוֹקֵחַ אוֹכֵל פֵּרוֹת. וְאִם כְּשֶׁאָמַר כֵּן הַלּוֹקֵחַ, חָלְטוּ מִמֶּנּוּ הַמּוֹכֵר וְחִזְּקוּ, הֲרֵי הוּא תְּנַאי. אֲבָל כָּל שֶׁעָשׂוּ הַלּוֹקֵחַ, וַאֲפִלּוּ בְּתוֹךְ הַמֶּכֶר, וְשָׁתַק הַמּוֹכֵר וְלֹא חִזְּקוּ, אֵין זֶה תְּנַאי אֶלָּא כְּפִטּוּמֵי מִלֵּי, וְהַמֶּכֶר מֶכֶר, הוֹאִיל שֶׁלֹּא עָשׂוּ הַמּוֹכֵר שֶׁהָיָה לוֹ לַעֲשׂוֹתוֹ. הַגָּה: וְכֵן אִם מָכַר לוֹ קַרְקַע מַעֲכָשִׁיו וְהִמְתִּין לוֹ הַמָּעוֹת, הַלּוֹקֵחַ מֻתָּר לֶאֱכֹל הַפֵּרוֹת וְהַמּוֹכֵר אָסוּר, דִּבְשִׁכְרַ הַמְתָּנַת מָעוֹתָיו קָא אָכִיל (טור).

ב מָכַר לוֹ שָׂדֶה בְּמָנֶה וּבְאוֹתוֹ יוֹם עָשָׂה לוֹ שְׂטָר, שֶׁאִם יַחֲזִיר לוֹ מָעוֹתָיו יַחֲזִיר לוֹ שְׂטַר הַמֶּכֶר, אִם נַעֲשָׂה תְּנַאי זֶה קֹדֶם הַמֶּכֶר, אֵין לוֹ דִּין מֶכֶר אֶלָּא דִּין הַלְוָאָה, וְהַלּוֹקֵחַ חַיָּב לְהַחֲזִיר כָּל מַה שֶּׁאָכַל. אֲבָל אִם נַעֲשָׂה לְאַחַר הַמֶּקַח, אֲפִלּוּ שָׁעָה אַחַת, הֲרֵי זֶה מֶכֶר גָּמוּר. וַאֲפִלּוּ עָשָׂה לוֹ שְׂטָר עַל זֶה בְּקִנְיָן וּבְכָל מִינֵי חִזּוּקִים, חֶסֶד הוּא שֶׁרוֹצֶה לְהִתְחַסֵּד עִמּוֹ וּלְהַחֲזִיר לוֹ מִקָּחוֹ (תְּשׁוּבַת הָרַשְׁבָּ״א הֻגְּ״ה בְּשֵׁם ר״ח וּבֵית יוֹסֵף בח״ה סִי׳ ר״ז סי״א לַדַּעַת הָרַמְבַּ״ם).

ג הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ: קְנֵה לִי שָׂדֶה מִפְּלוֹנִי, וְאָמַר הַמּוֹכֵר לַשָּׁלִיחַ: אֲנִי מוֹכֵר לְךָ עַל תְּנַאי שֶׁיַּחֲזִירֶנּוּ לִי כְּשֶׁיִּהְיוּ לִי מָעוֹת, וְהִשִּׁיב הַשָּׁלִיחַ: אַתָּה וְהַלּוֹקֵחַ חֲבֵרִים בְּטוֹב תִּתְפַּשְּׁרוּ, אֵינוֹ מוֹכֵר אֶלָּא עַל זֶה הַתְּנַאי וְצָרִיךְ לְהַחֲזִירָהּ, וּמוֹצִיאִים מִמֶּנּוּ פֵּרוֹת שֶׁאָכַל. וְעַיֵּן בח ״מ סִימָן ר״ז אֵיזֶה תְּנַאי מְבַטֵּל מֶקַח.

ד מָכַר לוֹ שָׂדֶה וְנָתַן לוֹ מִקָּצָת, אִם אָמַר לֵיהּ מוֹכֵר לַלּוֹקֵחַ: קְנֵה כְּשִׁעוּר מְעוֹתֶיךָ, כָּל אֶחָד מֵהֶם אוֹכֵל פֵּרוֹת כְּשִׁעוּר מְעוֹתָיו.

ה אִם אָמַר הַמּוֹכֵר לַלּוֹקֵחַ: לְכְשֶׁתָּבִיא שְׁאָר הַמָּעוֹת תִּקְנֶה מֵעַכְשָׁיו, שְׁנֵיהֶם אֲסוּרִים לֶאֱכֹל הַפֵּרוֹת, אֶלָּא מַנִּיחִים אוֹתָם בְּיַד שָׁלִישׁ, אִם יָבִיא שְׁאָר הַמָּעוֹת יִתְּנֵם לַלּוֹקֵחַ, וְאִם לֹא יָבִיא יַחֲזִירֵם לַמּוֹכֵר וְהוּא יַחֲזִיר הַמָּעוֹת שֶׁקִּבֵּל. וְאִם יֹאמַר הַלּוֹקֵחַ: אֹכְלֵם, וְאִם לֹא יִגְּמֹר הַמֶּקַח, כְּשֶׁיָּבֹא הַמּוֹכֵר לְהַחֲזִיר לִי מְעוֹתַי אֲנַבָּה דְּמֵי הַפֵּרוֹת, מֻתָּר. וְהוּא הַדִּין אִם הַמּוֹכֵר אוֹמֵר כֵּן. הַגָּה: וְדַוְקָא שֶׁאָמַר: אֲנַבָּה לְךָ מִן הַדָּמִים, אֲבָל אִם אָמַר: אֲשַׁלֵּם לְךָ הַפֵּרוֹת שֶׁאָכַלְתִּי, אָסוּר, דְּסוֹף סוֹף רִבִּית קָא נוֹטֵל אֶלָּא שֶׁחוֹזֵר וּמְשַׁלֵּם לוֹ (טור).

ו אָמַר לֵהּ הַמּוֹכֵר: כְּשֶׁתָּבִיא שְׁאָר הַמָּעוֹת קְנֵה, וְלֹא אָמַר מֵעַכְשָׁיו, הַמּוֹכֵר אוֹכֵל פֵּרוֹת עַד שֶׁיָּבִיא הַלּוֹקֵחַ, וְאִם אָכַל הַלּוֹקֵחַ מוֹצִיאִים מִמֶּנּוּ.

ז זַבִּין וְלָא אִצְטְרִיכוּ לֵהּ זוּזֵי, דְּאָמְרִינַן דְּהָדְרִי זְבִינֵי וְכֵן בְּזַבִּין אַרְעָא אַדַּעְתָּא לְמֵיסַק לְאַרְעָא דְּיִשְׂרָאֵל וְלֹא סְלִיק אוֹ לֹא אִתְּדַר לֵהּ הָדְרֵי זְבִינֵי, אִי אָפְשָׁר לַלּוֹקֵחַ לְמֵיכַל פֵּרוֹת, אֲפִלּוּ בְּתַנַּאי, עַד דְּיֵדַע דְּלֵיקוּם זְבִינֵי.

ח הַשּׁוֹכֵר מֵחֲבֵרוֹ בַּיִת אוֹ שָׂדֶה בְּדָבָר מֻעָט בְּשָׁנָה, וְהִקְדִּים לוֹ שְׂכַר עֶשְׂרִים שָׁנָה וְהִתְנוּ שֶׁאַחַר שָׁנָה אוֹ שְׁנָתַיִם אִם יִרְצֶה הַמַּשְׂכִּיר לְהַחֲזִיר לוֹ יִנְכֶּה שְׂכַר הַזְּמַן שֶׁהָיָה הַקַּרְקַע תַּחַת יָדוֹ כְּמוֹ שֶׁפָּסְקוּ וְיַחֲזִיר לוֹ קַרְקָעוֹ, מֻתָּר. וּבְדָרָךְ זֶה יִהְיֶה אַחֲרָיוּת קַרְקַע מִנְּפִילָה אוֹ שְׂרֵפָה עַל בַּעַל הַקַּרְקַע.

סימן קעה

א אֵין פּוֹסְקִין עַל הַפֵּרוֹת. עַל שַׁעַר שֶׁל עֲיָרוֹת, מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ קָבוּעַ. אֲבָל פּוֹסְקִים עַל שַׁעַר שֶׁבַּמְּדִינָה, שֶׁהוּא קָבוּעַ. וּמִשֶּׁיָּצָא הַשַּׁעַר שֶׁל מְדִינָה מֻתָּר לְהַקְדִּים מָעוֹת לַחֲבֵרוֹ וְלִפְסֹק עִמּוֹ שֶׁיִּתֵּן לוֹ אוֹתָם פֵּרוֹת כָּל הַשָּׁנָה כְּשִׁעוּר מְעוֹתָיו כְּפִי אוֹתוֹ הַשַּׁעַר, אֲפִלּוּ אִם יִתְיַקְּרוּ וַאֲפִלּוּ אִם אֵין לַמּוֹכֵר פֵּרוֹת. הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּפוֹסְקִין עַל שַׁעַר שֶׁל עֲיָרוֹת (תּוֹסָפוֹת וְהָרֹא״שׁ וטור וְהַגּ״א). וְיֵשׁ לְהָקֵל בְּאִסּוּר דְּרַבָּנָן (ד״ע).

ב הָיוּ הַחֲדָשׁוֹת בַּמְּדִינָה ד׳ סְאִין בְּסֶלַע וישנות שְׁלֹשָׁה בְּסֶלַע, אֵין פּוֹסְקִין עַל שְׁעָצָא הַשַּׁעַר לֶחָדָשׁ וְלַיָּשָׁן.

ג הָיוּ חִטִּין שֶׁל לָקוּטוֹת (פְּרוּשׁ עֲנִיִּים הַמְלַקְּטִין לָקֶט שִׁכְחָה וּפֵאָה) ד׳ סְאִין בְּסֶלַע וְשֶׁל בַּעַל הַבַּיִת ג׳, פּוֹסֵק לַלָּקוּטוֹת כְּשַׁעַר הַלָּקוּטוֹת. וְלֹא יִפְסֹק לְבַעַל הַבַּיִת עַד שֶׁיְּקַבֵּץ הַשַּׁעַר לְבַעַל הַבַּיִת.

ד אִם הָיָה לַמּוֹכֵר מֵאוֹתוֹ הַמִּין, אַף עַל פִּי שֶׁעֲדַיִן לֹא נִגְמְרָה מְלַאכְתּוֹ, מֻתָּר לִפְסֹק עָלָיו עַד כְּדֵי הַשִּׁעוּר שֶׁיֵּשׁ לוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁעֲדַיִן לֹא יָצָא הַשַּׁעַר. וְהוּא שֶׁלֹּא יְהֵא מְחֻסָּר אֶלָּא מְלָאכָה אַחַת אוֹ שְׁתַּיִם, אֲבָל אִם מְחֻסָּר שְׁלֹשָׁה מְלָאכוֹת, אָסוּר.

ה הַפּוֹסֵק עַל הַשַּׁעַר צָרִיךְ שֶׁלֹּא יַרְוִיחַ בַּדָּבָר כְּלוּם, כְּגוֹן שֶׁאִם מִנְהָג שֶׁהַלּוֹקֵחַ נוֹתֵן שְׂכַר הַסַּרְסוּר צָרִיךְ שֶׁיִּתֵּן הוּא, וְצָרִיךְ שֶׁיְּנַכֶּה לַמּוֹכֵר הַחְסָרוֹן שֶׁרָאוּיִין לְהִתְחַסֵּר לְפִי הַמִּדָּה וּלְפִי הַזְּמַן.

ו הַפּוֹסֵק עַל הַפֵּרוֹת וְנִתְיַקְּרוּ בִּשְׁעַת הַפֶּרָעוֹן, יָכוֹל לָשׁוּם הַפֵּרוֹת שֶׁנִּפְסַק עֲלֵיהֶן בְּמָעוֹת וְלִתֵּן לוֹ פֵּרוֹת אֲחֵרוֹת, אֲבָל מָעוֹת אֵינוֹ יָכוֹל לִתֵּן. וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁיָּכוֹל לִתֵּן מָעוֹת. הַגָּה: וְיָכוֹל לִפְסֹק עַל שַׁעַר שֶׁבַּשּׁוּק עַל פֵּרוֹת הָאֲחֵרוֹת כְּאִלּוּ נוֹתֵן לוֹ מָעוֹת עַכְשָׁיו. וְדַוְקָא שֶׁלֹּא שָׁם הַפֵּרוֹת הָרִאשׁוֹנִים עַל מָעוֹת, רַק אוֹמֵר: כָּךְ וְכָךְ סְאָה חִטִּין יֵשׁ לִי אֶצְלְךָ תֵּן לִי בָּהֶם כָּךְ וְכָךְ יַיִן אוֹ שְׂאֹר דָּבָר, אֲבָל אִם שָׁם אוֹתוֹ עַל דָּמִים, שָׁאֲמַר: כָּךְ וְכָךְ הֵם דְּמֵי הַחִטִּין תֵּן לִי בָּהֶם יַיִן, אָסוּר, דְּהָוֵי כְּאִלּוּ הִלְוָה לוֹ מָעוֹת דְּאֵין פּוֹסְקִין עֲלֵיהֶן כְּשֶׁאֵין הַמָּעוֹת בְּעֵין אֶלָּא כְּשֶׁיֵּשׁ לוֹ (כָּךְ דִּקְדֵּק הַבַּיִת יוֹסֵף מִלְּ"ז וְ"י). כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר סִימָן קס"ג.

ז כֵּיוָן שֶׁנִּקְבַּע הַשַּׁעַר, מֻתָּר לִפְסֹק עַל שַׁעַר הַגָּבוֹהַּ. כֵּיצַד, הָיוּ חִטִּין נִמְכָּרוֹת ד' סְאִין בְּסֶלַע, וּפָסַק עִמּוֹ שֶׁיִּתֵּן לוֹ הַחִטִּין כְּשַׁעַר הַזּוֹל, אִם עָמְדוּ אַחַר כָּךְ עֶשֶׂר סְאִין בְּסֶלַע, נוֹתֵן לוֹ עֶשֶׂר סְאִין בְּסֶלַע. נָתַן לוֹ הַמָּעוֹת סָתָם, וְלֹא פָּסַק עִמּוֹ כְּשַׁעַר הַגָּבוֹהַּ, וְהוּזְלוּ, נוֹתֵן לוֹ כְּשַׁעַר שֶׁהָיוּ שָׁוִים כְּשֶׁנָּתַן לוֹ הַמָּעוֹת, וּמִי שֶׁחָזַר מִקַּבֵּל מִי שֶׁפָּרַע. וְאִם הָיָה שָׁלִיחַ לַאֲחֵרִים, אֵינוֹ נוֹטֵל אֶלָּא כְּשַׁעַר הַזּוֹל אוֹ מַחְזִיר דָּמִים, וְאֵין הַשָּׁלִיחַ וְלֹא הַמְשֻׁלַּחַ מְקַבְּלִים מִי שֶׁפָּרַע.

ח מָקוֹם שֶׁנָּעֲשָׂה בְּאִסּוּר, כְּגוֹן שֶׁהוֹסִיף בַּמָּקוֹם מִשּׁוּם אֲגַר נְטַר וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה, הַמָּקוֹם קָיָם בְּעִנְיָן שֶׁלֹּא יְהֵא בּוֹ רִבִּית. וְהוּא שֶׁנִּתְקַיְּמִים הַמָּקוֹם בְּאַחַת מִדַּרְכֵי הַהַקָּנָאוֹת, אֲבָל אִם לֹא נִתְקַיְּמִים הַמָּקוֹם אֶלָּא לְעִנְיַן מִי שֶׁפָּרַע, בָּטֵל לְגַמְרֵי.

סימן קעו

א אָסוּר לְאָדָם לְהַשְׁכִּיר מְעוֹתָיו, שֶׁיֹּאמַר לוֹ: אַשְׁכִּיר לְךָ י' דִּינָרִין בְּדִינָר לְחֹדֶשׁ. וְהָנֵי מִלֵּי כְּשֶׁשּׁוֹכֵר לְהוֹצִיאָם, אֲבָל אִם שְׂכָרָם כְּדֵי לְהִתְלַמֵּד בָּהֶם, אוֹ לֶרְאוֹת, וּמַחֲזִירָם לוֹ בְּעֵין, מֻתָּר. הַגָּה: וְדַוְקָא שֶׁלֹּא קִבֵּל עָלָיו רַק אַחֲרָיוּת גְּנֵבָה וַאֲבֵדָה, אֲבָל אִם קִבֵּל עָלָיו כָּל אַחֲרָיוּת, אָסוּר (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם בַּעַל הַתְּרוּמוֹת). וְאִם קִבֵּל עָלָיו הַמַּשְׁכִּיר כָּל אַחֲרָיוּת, בֵּין דִּגְנֵבָה וַאֲבֵדָה בֵּין אַחֲרָיוּת דָּאֳנָסִין, יֵשׁ מַתִּירִין אֲפִלּוּ מַשְׁכִּיר לוֹ לְהוֹצִיאָם (ת"ה סִימָן ש"ב). כְּדִלְקָמָן סִי' קע"ד. וּמִיהוּ אִם לֹא קִבֵּל עָלָיו רַק גְּנֵבָה וַאֲבֵדָה וְלֹא אָנֻסִין, אוֹ אָנֻסִין וְלֹא גְּנֵבָה וַאֲבֵדָה, אָסוּר לְהוֹצִיאָן בְּשָׂכָרָן (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם תוֹס' וְהַגָּהוֹת מֵיְמוֹנִי פ"ה וּסְמַ"ג וְרִיב"ש סִי' ש"ה וְשִׁ"ח וְת"ה שָׁם וְעוֹד פּוֹסְקִים). מִיהוּ לֹא חָיְישִׁינַן אֶלָּא כְּאֵבֶק רִבִּית, אֲבָל אִם לֹא קִבֵּל הַמַּשְׁכִּיר אַחֲרָיוּת כְּלָל, הָוֵי רִבִּית קָצוּצָה (רִיב"ש שָׁם).

ב כֵּלִים, מֻתָּר לְהַשְׁכִּירָם, אֲפִלּוּ נוֹתֵן לוֹ רְשׁוּת לְמָכְרָם וְלַעֲשׂוֹת בָּהֶם כָּל חֻפְצוֹ רַק שֶׁלְּבַסּוֹף יַחֲזִיר לוֹ כְּלִי אַחֵר כָּזֶה.

ג מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לִשְׁכֹּר הַסְּפִינָה וְלִטֹּל שְׂכָרָהּ, וְאִם נִשְׁבְּרָה שָׁמִין לוֹ מַה שֶּׁפָּחֲתָה וּמְשַׁלֵּם יָתֵר עַל שְׂכָרָהּ, הֲרֵי זֶה מֻתָּר. וְכֵן מֻתָּר לְהַשְׁכִּיר סִיר שֶׁל נְחֹשֶׁת וְכַיּוֹצֵא בּוֹ וְנוֹטֵל הַשָּׂכָר וּדְמֵי מַה שֶּׁפָּחַת מִמִּשְׁקָלוֹ, וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה (לְשׁוֹן רַמְבַּ"ם פ"ח מה"מ דִּי"א). הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹסְרִים דַּוְקָא כֵּלִים כָּאֵלּוּ דַּאֲפִלּוּ מַה שֶּׁנִּשְׁאָר נִפְחָת קָצָת, וּבְעֵד זֶה נוֹטֵל שָׂכָר, וְלָכֵן אִם נִשְׁבַּר מְשַׁעֲרִין כַּמָּה הָיְתָה שָׁוָה בִּשְׁעַת שְׁבִירָה (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם הַתּוֹסָפוֹת וְכֵן כ' רַבֵּינוּ יְרוּחָם וְהַגָּהוֹת אֲשֵׁר"י וְכֵן מַשְׁמָע לְשׁוֹן הַטּוּר).

ד מֻתָּר לִשְׂכֹּר פָּרָה וּלְשׁוּמָהּ בְּדָמִים, כְּגוֹן שֶׁיֹּאמַר: הֲרֵי פָּרָתְךָ עֲשׂוּיָה עָלַי בִּשְׁלֹשִׁים דִּינָר אִם תָּמוּת, וְכָל זְמַן שֶׁהִיא אֶצְלִי אֲעֲלֶה לְךָ סֶלַע בְּחֹדֶשׁ בִּשְׂכִירוּת. וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּאִם תָּמוּת מְשַׁעֲרִין כַּמָּה הָיְתָה שָׁוָה בִּשְׁעַת מִיתָה (רַמְבַּ"ן וְרַבֵּנוּ יְרוּחָם וְהַטּוּר).

ה הַמַּשְׁכִּיר שָׂדֶה לַחֲבֵרוֹ בִּי' כּוֹרִים לְשָׁנָה, וְאָמַר לֵהּ: תֵּן לִי ר' זוּז שֶׁאֲפַרְנֵס בָּהֶם הַשָּׂדֶה וַאֲנִי אֶתֵּן לְךָ י"ב כּוֹר בְּכָל שָׁנָה, הֲרֵי זֶה מֻתָּר, מִפְּנֵי שֶׁאִם יְפַרְנֵס הַשָּׂדֶה בְּדִינָרִין אֵלּוּ יִהְיֶה שְׂכָרָהּ יוֹתֵר. וְכֵן אִם הִשְׂכִּיר לוֹ חֲנוּת אוֹ סְפִינָה בַּעֲשָׂרָה דִינָרִין בְּשָׁנָה, וְאָמַר לוֹ: תֵּן לִי מָאתַיִם זוּז שֶׁאֶבְנֶה בָּהֶם וַאֲצַיְּרֶנָּה וַאֲכַיְּרֶנָּה, אוֹ אֲתַקֵּן בָּהֶם סְפִינָה זוֹ וּכְלֵי תַּשְׁמִישָׁהּ וַאֲנִי אַעֲלֶה לְךָ י"ב דִּינָר בְּכָל שָׁנָה, הֲרֵי זֶה מֻתָּר הוֹאִיל וְהוּא מוֹצִיא הַמָּעוֹת בְּגוּף הַסְּפִינָה אוֹ הַחֲנוּת. (טוּר). אֲבָל אִם אָמַר לוֹ: תֵּן לִי ר' זוּז כְּדֵי לְהִתְעַסֵּק בָּהֶם בָּחֲנוּת אוֹ לְהוֹצִיא בִּסְחוֹרָה שֶׁל סְפִינָה אוֹ לִשְׂכֹּר בָּהֶם מַלָּחִים, וַאֲנִי אוֹסִיף לְךָ בַּשְּׂכִירוּת, הֲרֵי זֶה אָסוּר.

ו מֻתָּר לְהַרְבּוֹת בִּשְׂכַר הַקַּרְקַע (לְשׁוֹן רַמְבַּ"ם פ"ז מה"מ דִּין ח'). כֵּיצַד, הִשְׂכִּיר לוֹ אֶת הֶחָצֵר, וְאָמַר לוֹ קֹדֶם שֶׁהֶחֱזִיק בּוֹ: אִם מֵעַכְשָׁיו אַתָּה נוֹתֵן לִי, הֲרֵי הִיא לְךָ בַּעֲשָׂרָה סְלָעִים בְּכָל שָׁנָה, וְאִם תִּתֵּן שְׂכַר חֹדֶשׁ בְּחֹדֶשׁ, הֲרֵי הוּא בְּסֶלַע בְּכָל חֹדֶשׁ, הֲרֵי זֶה מֻתָּר. וְכֵיוָן שֶׁהֶחֱזִיק בּוֹ: אֵינוֹ יָכוֹל לְהוֹצִיא בָּזֶה בִּשְׂכַר הָאָדָם גַּם כֵּן מֻתָּר. הַגָּה: אֲבָל אִם כְּבָר הֶחֱזִיק בּוֹ לִשְׂכֹּר לוֹ בִּי' סְלָעִים לְשָׁנָה, אָסוּר לוֹמַר לוֹ: תֵּתֵן כָּל חֹדֶשׁ סֶלַע א' וַאֲנִי אַמְתִּין לְךָ הַמָּעוֹת (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם תַּלְמִידֵי הָרַשְׁבָּ"א). וְכָל שֶׁכֵּן אִם כְּבָר נִתְחַיֵּב לוֹ הַשְּׂכִירוּת וְנוֹתֵן לוֹ דָּבָר בְּהֶמְתֵּנַת הַמָּעוֹת דְּאָסוּר. (הַגָּהוֹת אֲשֵׁרִי וְהַגּ"מ פ' אֵיזֶהוּ נָשָׁךְ וּבְהַגָּהוֹת מֵיְמוֹנִי פ"ח). מֻתָּר לְהַרְבּוֹת בִּנְדוּנְיָא חֲתָנִים, כְּגוֹן שֶׁנָּדַר נְדוּנְיָא לְבִתּוֹ וְהִתְנָה עִם חֲתָנוֹ שֶׁכָּל שָׁנָה שֶׁנִּיְּחַ לוֹ הַנְּדוּנְיָא אֶצְלוֹ יִתֵּן לוֹ כָּךְ וְכָךְ שָׂכָר, מֻתָּר, שֶׁאֵין זֶה אֶלָּא כְּמוֹסִיף לוֹ נְדוּנְיָא. וְדַוְקָא כְּשֶׁהִתְנוּ כֵּן לְקֹדֶם הַנִּשּׂוּאִין אֲבָל לֹא אַחַר כָּךְ, דַּהֲרֵי אֲגַר נְטַר (רשב"א סִימָן תתקפ"ט וְרִיב"ש סִימָן תק"ב). וְעַיֵּן לְקַמָּן סִימָן קע"ז.

ז אָסוּר לוֹמַר לְאָדָם: עֲשֵׂה עִמִּי מְלָאכָה הַיּוֹם שֶׁשָּׁוֶה דִּינָר וַאֲנִי אֶעֱשֶׂה עִמְּךָ בְּשָׁבוּעַ אַחֵר מְלָאכָה שֶׁשָּׁוֶה שְׁתַּיִם.

ח הַשּׁוֹכֵר אֶת הַפּוֹעֵל בֵּימוֹת הַחֹרֶף לַעֲשׂוֹת עִמּוֹ בֵּימוֹת הַקַּיִץ בְּדִינָר לְיוֹם, וּמַקְדִּים לוֹ שְׂכָרוֹ מֵעַתָּה, וּשְׂכָרוֹ שָׁוֶה בֵּימוֹת הַקַּיִץ סֶלַע לְיוֹם, אָסוּר. אֲבָל אִם אָמַר לוֹ: עֲשֵׂה עִמִּי מְלָאכָה מֵהַיּוֹם וְעַד זְמַן פְּלוֹנִי בְּדִינָר בְּיוֹם, מֻתָּר, דְּכֵיוָן שֶׁמַּתְחִיל לַעֲשׂוֹת עִמּוֹ מֵעַתָּה אֵינוֹ נִרְאֶה כְּנוֹטֵל שְׂכַר מְעוֹתָיו שֶׁמַּקְדִּים לוֹ.

סימן קעז

א אֵין מְקַבְּלִים צֹאן בָּרָזֶל מִיִּשְׂרָאֵל, דְּהַיְנוּ שֶׁמְּקַבֵּל מִמֶּנּוּ מֵאָה צֹאן, וְיִהְיוּ הַגְּזוּזוֹת וְהַוְלָדוֹת וְהֶחָלָב לָאֻמְצַע, לִשְׁלִישׁ אוֹ לָרְבִיעַ עַד שָׁנָה, אוֹ עַד שְׁנָתַיִם כְּמוֹ שֶׁהִתְנוּ בֵּינֵיהֶם, וְאִם מֵתוּ הַצֹּאן, הֲרֵי הַמְקַבֵּל מְשַׁלֵּם דְּמֵיהֶם, הֲרֵי זֶה אָסוּר, שֶׁהֲרֵי בַּעַל הַצֹּאן קָרוֹב לְרֶוַח וְרָחוֹק לְהֶפְסֵד. לְפִיכָךְ אִם קִבֵּל עָלָיו בַּעַל הַצֹּאן שֶׁאִם הוּקְרוּ אוֹ הוּזְלוּ אוֹ נִטְרְפוּ הֲרֵי הֵן בִּרְשׁוּתוֹ, הֲרֵי זֶה מֻתָּר. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה. וְכֵן הַדִּין בִּמְקַבֵּל עָלָיו סְחוֹרָה בְּעִנְיָן זֶה (טור). הַגָּה: וְכָל זֶה לֹא מֵיקְרֵי אֶלָּא כְּשֶׁיֵּשׁ לִמְקַבֵּל רֶוַח, אֲבָל אִם אֵין לוֹ רֶוַח כְּלָל בַּמֶּה שֶׁמְּקַבֵּל, אֵין כָּאן הַלְוָאָה כְּלָל וַאֲפִלּוּ קִבֵּל עָלָיו כָּל הָאַחֲרָיוּת, שָׁרֵי, דְּהָא מֻתָּר לְשׂוֹמֵר חִנָּם לְקַבֵּל עָלָיו לְהְיוֹת בְּשׂוֹאֵל. (בית יוסף ובעל התרומה בשם חכמי לוני"ל והר"ן בתשובה).

ב הַנּוֹתֵן מָעוֹת לַחֲבֵרוֹ בְּתוֹרַת עִסְקָא, דְּהַיְנוּ שֶׁחֲצִי הָאַחֲרָיוּת עַל הַנּוֹתֵן וַחֲצִי עַל הַמְקַבֵּל, אָסוּר. שֶׁכָּל עִסְקָא פַּלְגָא מִלְוֶה וּפַלְגָא פִּקָּדוֹן, וְנִמְצָא שֶׁטּוֹרַח בְּחֵלֶק הַפִּקָּדוֹן בִּשְׁבִיל חֵלֶק הַמִּלְוֶה. לְפִיכָךְ צָרִיךְ לוֹ לִתֵּן שְׂכַר טָרְחוֹ שֶׁבְּכָל יוֹם וְיוֹם מִימֵי הַשֻּׁתָּפוּת כְּפוֹעֵל בָּטֵל שֶׁל אוֹתָהּ מְלָאכָה שֶׁבָּטֵל מִמֶּנָּהּ. וְאִם הָיָה לוֹ עֵסֶק אַחֵר כָּל שֶׁהוּא לְהִתְעַסֵּק בּוֹ עִם מְעוֹתָיו שֶׁל זֶה, אֵינוֹ צָרִיךְ לְהַעֲלוֹת לוֹ שָׂכָר שֶׁל כָּל יוֹם וֶאֱלָא אֲפִלּוּ הֶעֱלָה לוֹ דִּינָר בְּכָל יְמֵי הַשֻּׁתָּפוּת, דַּיּוֹ, וְאִם פָּחֲתוּ אוֹ הוֹתִירוּ יִהְיֶה לָאֻמְצַע בְּשָׁוֶה. וְכֵן אִם אָמַר לוֹ: כָּל הָרֶוַח יִהְיֶה לְךָ שְׁלִישׁוֹ אוֹ עֲשִׁירִיתוֹ בִּשְׂכָרְךָ, הוֹאִיל וְיֵשׁ לוֹ עֵסֶק אַחֵר הֲרֵי זֶה מֻתָּר, וְאִם הִפְסִידוּ יַפְסִיד מֻחְצָה. וְאִם הָיָה הַמִּתְעַסֵּק אָרִיסוֹ וְהָיָה לוֹ עֵסֶק אַחֵר, אֵינוֹ צָרִיךְ לְהַעֲלוֹת לוֹ שָׂכָר אַחֵר כְּלָל שֶׁהָאָרִיס מְשֻׁעְבָּד הוּא לְבַעַל הַשָּׂדֶה. הַגָּה: וְצָרִיךְ לִהְיוֹת כָּל אַחֲרָיוּת פַּלְגָא הַפִּקָּדוֹן עַל הַנּוֹתֵן אֲפִלּוּ אַחֲרָיוּת דְּאֹנְסִין (טור ופוסקים בשם ר"י), וְדַלָּא כְּיֵשׁ מְקַלְקְלִין וּמַתִּירִין בְּמִקְצָת אַחֲרָיוּת (ריב"ן).

ג בְּמֶה דְּבָרִים אֲמוּרִים, כְּשֶׁלֹּא פָּסַק עִמּוֹ בִּתְחִלַּת הָעֵסֶק אֶלָּא נָתַן לוֹ לְמַחֲצִית שָׂכָר, אֲבָל אִם פָּסַק עִמּוֹ בִּתְחִלַּת הָעֵסֶק שְׂכַר טָרְחוֹ בְּדָבָר יָדוּעַ, וַאֲפִלּוּ בְּדִינָר, מֻתָּר. (פי' ב"י לדברי הרמב"ם) הַגָּה: וְכָל זֶה כְּשֶׁאֶחָד נוֹתֵן הַמָּעוֹת, אֲבָל אִם כָּל אֶחָד נוֹתֵן מָעוֹת אֲפִלּוּ אֶחָד מִתְעַסֵּק לְבַד, אֵין כָּאן עִסְקָא אֶלָּא הֲרֵי כְּשֻׁתָּפוּת בְּעָלְמָא (בית יוסף בשם ריי"ף והמ"ג).

ד הַנּוֹתֵן מָעוֹת לַחֲבֵרוֹ סְתָם לְהִתְעַסֵּק בָּהֶם, וְלֹא פָּסַק עִמּוֹ בִּתְחִלַּת הָעֵסֶק דָּבָר לִשְׂכַר טָרְחוֹ, וּכְשֶׁבָּאוּ לְחֻשְׁבּוֹן לֹא רָצָה לִתֵּן לוֹ שְׂכַר כָּל יוֹם וְיוֹם מִימֵי הַשֻּׁתָּפוּת, וְאִם הָיָה לוֹ עֵסֶק (אַחֵר) לֹא רָצָה לִתֵּן לוֹ דִּינָר לְכָל יְמֵי הַשֻּׁתָּפוּת, יִהְיֶה שְׂכַר הַמִּתְעַסֵּק בַּחֲצִי הַפִּקָּדוֹן שְׁלִישׁ רֶוַח הַפִּקָּדוֹן, שֶׁהוּא שְׁתוּת רֶוַח כָּל הַמָּעוֹת, לְפִיכָךְ אִם הִרְוִיחוּ יִטֹּל הַמִּתְעַסֵּק ב' שְׁלִישֵׁי הָרֶוַח, חֲצִי הָרֶוַח שֶׁל חֲצִי הַמָּעוֹת שֶׁהֵם מִלְוֶה, וּשְׁתוּת הָרֶוַח בִּשְׂכַר שֶׁנִּתְעַסֵּק בַּפִּקָּדוֹן, נִמְצָא הַכֹּל ב' שְׁלִישֵׁי הָרֶוַח, וְיִטֹּל בַּעַל הַמָּעוֹת שְׁלִישׁ הָרֶוַח. וְאִם פָּחֲתוּ, יַפְסִיד הַמִּתְעַסֵּק שְׁלִישׁ הַפְּחָת, שֶׁהֲרֵי הוּא חַיָּב בַּחֲצִי הַפְּחָת מִפְּנֵי שֶׁחֲצִי הַמָּעוֹת מִלְוֶה, וְיֵשׁ לוֹ שְׁתוּת בִּשְׂכָרוֹ בְּאוֹתוֹ הַחֲצִי שֶׁל פִּקָּדוֹן, וְנִמְצָא שֶׁנִּשְׁאַר עָלָיו מֵהַפְּחָת שְׁלִישׁוֹ, וּבַעַל הַמָּעוֹת יַפְסִיד שְׁנֵי שְׁלִישֵׁי הַפְּחָת.

ה כְּשֶׁהוּא נוֹטֵל שָׂכָר עַל חֵלֶק הַפִּקָּדוֹן שֶׁבָּיְדוֹ הֲרֵי הוּא כְּשׁוֹמֵר שָׂכָר. מֻתָּר לִתֵּן עִסְקָא לְמַחֲצִית שָׂכָר וּלְהַתְנוֹת שֶׁלֹּא לְהִתְעַסֵּק אֶלָּא בְּדָבָר פְּלוֹנִי, וְאִם יִשָּׁנֶה שֶׁיִּהְיֶה כָּל הָאַחֲרָיוּת עַל הַמְקַבֵּל, וְכֵן כָּל תְּנַאי שֶׁיִּרְצֶה, כְּגוֹן שֶׁיִּתְּנֶה שֶׁלֹּא יִשְׁמֹר הַכְּסָפִים אֶלָּא תַּחַת הַקַּרְקַע, וְאִם שִׁנָּה וְהִפְסִיד כָּל הַהֶפְסֵד לַמְקַבֵּל, וְאִם הִרְוִיחַ הוּא לָאֻמְצַע, אַף עַל פִּי שֶׁעַתָּה הוּא קָרוֹב לְשָׂכָר וְרָחוֹק לְהֶפְסֵד לָא חֲשִׁיב רְבִית, כֵּיוָן שֶׁאִם לֹא שִׁנָּה הָיָה קָרוֹב לְשָׂכָר וּלְהֶפְסֵד. הַגָּה: וּמֻתָּר לְמַקְבֵּל לְשַׁנּוֹת לְכַתְּחִלָּה, וְלֹא אָמְרִינַן דְּהֲוֵי כְּגַזְלָן בְּכָךְ. (בית יוסף בשם תרי"ן ובהגהות אשרי"א פ' א"נ ובמרדכי). מיהו אִם שִׁנָּה וְאָמַר: לְעַצְמִי אֲנִי עוֹשֶׂה וְלֹא בְּתוֹרַת עִסְקָא, הֲוֵי כְּגַזְלָן וּמַה שֶּׁעָשָׂה עָשָׂה לְעַצְמוֹ (ר' יהוסף). וְלָכֵן יִתְּנֶה הַנּוֹתֵן תְּחִלָּה, שֶׁאִם יִטֹּל לְפָעָמִים קָצָת מִן הָעֵסֶק לְצָרְכּוֹ שֶׁלֹּא יְהֵא מִקְרֵי שׁוֹלֵחַ יָד בְּכִסָּיוֹן בְּכָךְ, דְּאָז הֲוֵי כְּגַזְלָן וְכָל הָרֶוַח שֶׁלּוֹ וְהַמַּעוֹת מִלְוֶה עָלָיו וְאָסוּר לִטֹּל אַחַר כָּךְ רְבִית. (בית יוסף בשם תשובת מיימוני). וְאִם נָהֲגוּ שֶׁלֹּא לְהַקְפִּיד בְּכָךְ, מִסְּתָמָא, כְּאִלּוּ הִתְנוּ דְּמֵי וכמ"ש לְעֵיל סִימָן קס"ח. וְעַיֵּן לְקַמָּן סוֹף סי' זֶה מִדִּין זֶה.

ו נָתַן מָעוֹת לְעִסְקָא לְמַחֲצִית שָׂכָר, וְקָצַץ בְּדָבָר יָדוּעַ, אֲפִלּוּ אִם כָּל הָאַחֲרָיוּת עַל הַנּוֹתֵן, אָסוּר. הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּאִם מְקַבֵּל עָלָיו כָּל הָאַחֲרָיוּת, מֻתָּר. (בית יוסף בשם מהרי"ק שורש קי"ט. וכן משמע בת"ה סימן ש"ב) בְּכָל רְבִית דְּרַבָּנָן, כְּגוֹן נוֹתֵן בְּעִסְקָא אוֹ בִּשְׁאָר רְבִית דְּרַבָּנָן, אֲבָל בְּרְבִית קְצוּצָה לֹא מְהֻנֵּי אִם הַמַּלְוֶה מְקַבֵּל עָלָיו כָּל הָאַחֲרָיוּת, אֲבָל אִם לֹא מְקַבֵּל עָלָיו כָּל הָאַחֲרָיוּת, רַק קָצַץ, אֲפִלּוּ בְּדַרַבָּנָן אָסוּר. וְיֵשׁ לְהָקֵל בְּרְבִית דְּרַבָּנָן כִּסְבָרָא זֹאת.

ז הַנּוֹתֵן מָעוֹת לַחֲבֵרוֹ לְמַחֲצִית שָׂכָר שָׁנָתַיִם וְשָׁלֹשׁ, וְשׁוּב נִמְלְכוּ וְעָשׂוּ קְצָבָה בֵּינֵיהֶם לָתֵת לוֹ כָּךְ לְשָׁנָה, אִם הַלְוָה הוֹצִיא הַמָּעוֹת בִּיצִיאוֹתָיו וְנָתַן רֶוַח, הֲוֵי רְבִית. אֲבָל אִם הָיָה מִתְעַסֵּק וְהוֹלֵךְ וּפָרַע מֵרֶוַח שֶׁהִרְוִיחוּ הַנִּכָּסִים, כֵּיוָן דְּמַעִקָּרָא לָאו בְּתוֹרַת אִסּוּרָא אָתָא לְיָדֵיהּ, אִם חֲצִי רֶוַח שֶׁהִרְוִיחוּ הַמָּעוֹת עָלָה לְמַה שֶׁנָּתַן לוֹ, מֻתָּר.

ח הַלְוָה מָנֶה לַחֲבֵרוֹ לְכָל הֲנָאָתוֹ, אֶלָּא שֶׁהִתְנָה עִמּוֹ שֶׁיְּסַלֵּק מֵעַל אוֹתוֹ הַמָּנֶה מַס הַמֶּלֶךְ, אָסוּר.

ט לְוֶה שֶׁקִּבֵּל עָלָיו לָזוּז הַיָּתוֹם, וּכְשֶׁבָּא הַיָּתוֹם לִתְבֹּעַ חוֹבוֹ, טָעַן לְנַכּוֹת מַה שֶּׁנָּתַן לוֹ מִמְּזוֹנוֹת, וְהַיָּתוֹם טוֹעֵן שֶׁלֹּא קִבֵּל מִמֶּנּוּ דָּבָר, הַיָּתוֹם נֶאֱמָן.

י אָמַר לוֹ: הֵילָךְ ר' זוּז מֵעַכְשָׁיו בְּדֵי שֶׁיְּפַל תַּחְתָּיו לְאֻמָּנוּת הַמֶּלֶךְ שֶׁהוּא בְּשִׁי"ן, אָסוּר. אֲבָל אִם אָמַר לוֹ: פָּרְשֵׁנִי מִן הָאֻמָּנוּת, מֻתָּר. וְעַיֵּן בְּסִימָן קע"ג.

יא הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ: מָנֶה לִי בְּיָדְךָ מֵרִבִּית קְצוּצָה שֶׁגָּבִיתָ מִמֶּנִּי, וְהַלָּה אוֹמֵר: לֹא הָיוּ דְּבָרִים מֵעוֹלָם, מַשְׁבִּיעִין אֶת הַנִּתְבָּע הֶסֵת. (פי', שֶׁהֶסִיתוּ אוֹתוֹ חֲכָמִים לְשַׁבֵּעַ לְהַסִיתוֹ לְהוֹדוֹת, כִּי מִדְּאוֹרַיְתָא אֵין מַשְׁבִּיעִין אֶלָּא שָׁבוּעַת הַשּׁוֹמְרִים וְעַל פִּי עֵד אֶחָד וּבְהוֹדָאָה מִקְצָת הַטַּעֲנָה), וְיֵשׁ חוֹלְקִין (ר' יְרוּחָם בְּשֵׁם הר"ם) וְעַיִן לְעֵיל סוֹף סִימָן קס"ט.

יב הַמְקַבֵּל מָעוֹת לַחֲצִי רֶוַח וְטוֹעֵן שֶׁמְּלָוֶה בְּרִבִּית הִיא, אֵינוֹ נֶאֱמָן.

יג הַמַּלְוֶה מָעוֹת לְבַעַל הַבַּיִת וְגַם חוֹזֵר הַהלכ׳ עִם בְּנוֹ שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת, וּבַעַל הַבַּיִת נוֹתֵן לוֹ הוֹצָאוֹת, אָסוּר, אֶלָּא אִם כֵּן יִתֵּן לוֹ הַקֶּרֶן בְּמַתָּנָה גְּמוּרָה, שֶׁאִם יִרְצֶה לְעַכְּבוֹ יְהֵא רְשׁוּת בְּיָדוֹ וּלְעֵיל סִימָן קס"ו בֵּאֲרַתִּיו.

יד הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ: אִם לֹא אֶפְרָעֲךָ לִזְמַן פְּלוֹנִי הֲרֵינִי חַיָּב לְךָ מֵעַכְשָׁיו וְלִזְמַן הָעִכּוּב כָּךְ דִּינָרִין יוֹתֵר מִמַּה שֶׁהִלְוָהוּ, אָסוּר מִפְּנֵי הַעֲרָמַת רִבִּית. הַגָּה: וְיֵשׁ מַתִּירִין אִם נוֹתֵן לוֹ מָעוֹת וּמְקַבֵּל פֵּרוֹת (ריב"ש סימן של"ח). וְיֵשׁ לְהָקֵל בָּזֶה וְעַיִן לְעֵיל בְּסִימָן קס"ג אִם עָבַר וְעָשָׂה עָרְמָה בְּרִבִּית אִי מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ.

טו הַמִּתְחַיֵּב לְפָרֵעַ לַחֲתָנוֹ לְנְדוּנְיָא לִזְמַן פְּלוֹנִי, וְאִם יַעֲכֵּב מִלְּפָרֵעַ יוֹסִיף עַל סַךְ הַנְּדוּנְיָא עַל כָּל עֶשְׂרִים דִּינָר מֵהֶם ז׳ פְּשִׁיטִים בְּכָל חֹדֶשׁ, מַתָּר, שֶׁזֶּה דּוֹמֶה לְנוֹתֵן מַתָּנָה לַחֲבֵרוֹ, וְאוֹמֵר לוֹ: אֲנִי נוֹתֵן לְךָ כָּךְ וְכָךְ לִזְמַן פְּלוֹנִי, וְאִם לֹא אֶתֵּן לְךָ לִזְמַן פְּלוֹנִי עוֹד אֲנִי מוֹסִיף כָּךְ וְכָךְ, שֶׁהוּא מַתָּר וּכְבָר נִתְבָּאֵר לְעֵיל סי׳ קע"ו.

טז אִם חַיֵּב עַצְמוֹ לָתֵת לַמַּלְוֶה כָּךְ וְכָךְ בְּכָל שָׁבוּעַ בְּעוֹד שֶׁמְּעַכֵּב מָמוֹנוֹ, הֲרֵי זֶה רִבִּית גְּמוּר. הַגָּה: אַף עַל גַּב דְּכָתַב לוֹ כָּךְ דֶּרֶךְ קְנָסָא: אִם לֹא אֶפְרַע לְ ד לִזְמַן פְּלוֹנִי אֶתֵּן לְ ד כָּל שָׁבוּעַ כָּךְ וְכָךְ, וְאַף עַל גַּב דְּאִם הָיָה פּוֹרֵעַ לוֹ בִּזְמַנּוֹ לֹא הָוֵי כָּאן רִבִּית כְּלָל, מִכָּל מָקוֹם הוֹאִיל וְכָתַב לוֹ לִתֵּן לוֹ קְצָבָה בְּכָל שָׁבוּעַ וְשָׁבוּעַ, הֲוֵי רִבִּית גָּמוּר. (ריב הפוסקים). וְכֵן עִקָּר, אַף עַל גַּב דְּיֵשׁ מְקִלִּין הִתִּירוּ לְלִוּוֹת בְּרִבִּית בְּדֶרֶךְ זֶה (הַגָּהוֹת מָרְדְּכִי פא"נ בְּשֵׁם ר"י דארליינש).

יז הַמַּלְוֶה עַל הַמַּשְׁכּוֹן, וְאָמַר: אִם לֹא אֶפְדֶּנּוּ לִזְמַן פְּלוֹנִי יִהְיֶה שֶׁלְּךָ כָּל שֶׁשָּׁוֶה יוֹתֵר עַל הַחוֹב, יֵשׁ מִי שֶׁאוֹסֵר מִשּׁוּם הַעֲרָמַת רִבִּית. וְעַיִן בח "מ סִימָן ע"ב וע"ג.

יח הַמּוֹכֵר סְחוֹרָה לַחֲבֵרוֹ בְּס׳ זְהוּבִים שֶׁקִּבֵּל מִיָּד וְהִתְנָה לְתִתָּהּ לוֹ לַחֲצִי שָׁנָה, וְאִם יַעֲבֹר עַל זֶה שֶׁיִּתֵּן בַּעֲבוּרָהּ ק ׳ זְהוּבִים, וְקָנוּ מִיָּדוֹ וְהִגִּיעַ הַזְּמַן וְלֹא נָתַן, חַיָּב לִתֵּן הַק ׳ זְהוּבִים. וְהוּא שֶׁכְּשֶׁפָּסַק עַל הַסְּחוֹרָה הַהִיא יָצָא הַשַּׁעַר וְקָנָה כְּפִי הַשַּׁעַר, אוֹ הָיְתָה לוֹ הַסְּחוֹרָה הַהִיא.

יט אִם הִפְקִיד מָעוֹת אֵצֶל חֲבֵרוֹ וְהַנִּפְקָד הִלְוָם לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים, הַנִּפְקָד חַיָּב בְּאֹנְסִין וְאֵין לַמַּפְקִיד בָּרֶוַח כְּלָל. וְאִם הַנִּפְקָד רוֹצֶה לָתֵת דָּבָר מֵעַצְמוֹ לַמַּפְקִיד, אֵין בּוֹ מִשּׁוּם רִבִּית וְעַיִן בְּחוֹשֶׁן הַמִּשְׁפָּט סִימָן רצ"ב.

כ הַמִּתְעַסֵּק בְּשֶׁל חֲבֵרוֹ וְנוֹתֵן לוֹ רֶוַח כָּל שָׁנָה, וּלְבַסּוֹף טוֹעֵן שֶׁלֹּא הָיָה שָׁם רֶוַח, אֵינוֹ נֶאֱמָן, מֵאַחַר שֶׁנְּתָנוֹ לְשֵׁם רֶוַח וְעַיִן בְּח "ה סִימָן פ"א.

כא אִם נוֹתֵן לַחֲבֵרוֹ סְחוֹרָה בְּתוֹרַת עִסְקָא, אִם דֶּרֶךְ לִשְׁכֹּר כַּתָּף לְהוֹלִיכָהּ לַשּׁוּק לֹא יֹאמַר לוֹ: כֵּיוָן שֶׁאֲנִי נוֹתֵן לְךָ שְׂכַר טָרְחֲךָ אַתָּה תִּתֵּן שְׂכַר הַכַּתָּף, אֶלָּא שָׁמִין כַּמָּה צָרִיךְ לִתֵּן וְהוּא בִּכְלַל הַקֶּרֶן (טור).

כב אִם יֵשׁ לַמְקַבֵּל סְחוֹרָה שֶׁקָּנָה בַּזְּמַן הַזּוֹל, וְעַכְשָׁיו נִתְיַקְּרָה, לֹא יָשׁוּם אוֹתָהּ כְּמוֹ שֶׁקָּנָאָהּ, אֶלָּא כְּמוֹ שֶׁשָּׁוֶה עַתָּה. הַגָּה: וּבְמָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לָתֵת מַעֲשַׂר מֵרֶוַח הַמָּעוֹת, אֵין הַמְקַבֵּל יָכוֹל לִתֵּן הַמַּעֲשֵׂר אֶלָּא יִתֵּן חֶצְיוֹ לַנּוֹתֵן וְהוּא יִתְּנֶנּוּ לְמִי שֶׁיִּרְצֶה (מַרְדְּכִי פֶּרֶק הַגּוֹזֵל).

כג הַנּוֹתֵן בְּהֵמָה לַחֲבֵרוֹ בְּעִסְקָא בַּאֲתוֹנוֹת, חַיָּב לְטַפֵּל י״ח חֹדֶשׁ, וּבְדַקָּה כ״ד, וּבְתוֹךְ זֶה הַזְּמַן כָּל אֶחָד מְעַכֵּב עַל חֲבֵרוֹ. וְהַוְלָדוֹת, מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לְחַלְּקָם מְיָד, חוֹלְקִים. וּבְמָקוֹם שֶׁאֵין מִנְהָג, יְגַדֵּלֵם הַמְקַבֵּל, בְּדַקָּה שְׁלֹשִׁים יוֹם, וּבְגָסָה חֲמִשִּׁים יוֹם, וּמִשָּׁם וְאֵילָךְ נוֹטֵל חֲצִי הַשֶּׁבַח וְהַחֲצִי מֵהַחֵלֶק הַשֵּׁנִי, וְאֵין צָרִיךְ לִתֵּן לוֹ שְׂכַר טָרְחוֹ מֵהַחֵלֶק הַשֵּׁנִי. וְאִם בָּא לַחֲלֹק, צָרִיךְ לְהוֹדִיעוֹ לַחֲבֵרוֹ אוֹ לְשׁוּם וּלְהַתְנוֹת בִּפְנֵי שְׁלֹשָׁה, וְאִם לָאו אֵין הַחֲלָקָה כְּלוּם. וְאֵינוֹ נוֹטֵל רַק מַחֲצִית הַשֶּׁבַח כְּמוֹ בָּרִאשׁוֹנָה (טור).

כד הַנּוֹתֵן עִסְקָא לַחֲבֵרוֹ לֹא יְצָרֵף הָרֶוַח עִם הַקֶּרֶן וְיַעֲשֶׂה כֻּלּוֹ קֶרֶן, דְּשֶׁמָּא לֹא יִהְיֶה כָּל כָּךְ רֶוַח וְנִמְצָא נוֹטֵל מִמֶּנּוּ רִבִּית. וְכֵן לֹא יִתֵּן לוֹ מָעוֹת בְּתוֹרַת עִסְקָא אוֹ שֻׁתָּפוּת וְיִכְתֹּב אוֹתָם מִלְוֶה, שֶׁמָּא יָמוּת וְנִמְצָא הַשְּׁטָר בְּיַד הַיּוֹרֵשׁ וְגוֹבֶה בּוֹ אֶת הָרִבִּית.

כה אִם כָּתוּב בַּשְּׁטָר: פַּלְגָא בַּאֲגָר וּבַהֶפְסֵד, אִם הַנּוֹתֵן אוֹ הַמְקַבֵּל אָדָם גָּדוֹל וְיָדוּעַ שֶׁלֹּא הָיָה עוֹשֶׂה אִסּוּר רִבִּית, דָּנִין אוֹתוֹ לְהֶתֵּר לוֹמַר אִם יִטֹּל חֲצִי הָרֶוַח שֶׁיְּקַבֵּל עָלָיו שְׁנֵי חֲלָקִים בְּאַחֲרָיוּת, וְאִם לֹא יְקַבֵּל עָלָיו אֶלָּא חֲצִי הָאַחֲרָיוּת שֶׁלֹּא יִטֹּל אֶלָּא שְׁלִישׁ הָרֶוַח. אֲבָל בְּאֵינָשׁ אַחֲרִינָא דְּלָא אִתְחַזַּק בְּהָכִי, דַּיְינִינַן לִשְׁטָרָא כִּפְשָׁטֵהּ וַהֲוָה לֵהּ שְׁטָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ רִבִּית וְאִם יֵשׁ הֶפְסֵד יַפְסִיד הָחֲצִי כְּפִי תְּנָאוֹ, וְאִם יֵשׁ בּוֹ רֶוַח לֹא יְקַבֵּל כְּלוּם. וְכֵן הוּא הַדִּין בְּכָל עִסְקָא שֶׁנַּעֲשָׂה בְּאִסּוּר (תשובת הַרא"ש כְּלָל ס"ח).

כו וְהֵיכָא שֶׁהוּא אָדָם גָּדוֹל דְּרַיְינִינַן לֵהֶתֵּרָא, אִם יֵשׁ בּוֹ רֶוַח, וְאָמַר הַנּוֹתֵן: אֲנִי אֶטֹּל הָחֲצִי מְיָד, וְאִם יִהְיֶה בּוֹ הֶפְסֵד אֲקַבֵּל אַחֲרָיוּת הַהֶפְסֵד שְׁנֵי חֲלָקִים, אוֹ אִם יֵשׁ בּוֹ הֶפְסֵד אוֹמֵר: אֵינִי מְקַבֵּל אֶלָּא חֲצִי הַהֶפְסֵד, וְלִכְשֶׁיִּהְיֶה בּוֹ רֶוַח לֹא אֲקַבֵּל אֶלָּא הַשְּׁלִישׁ, וְהַמְקַבֵּל אוֹמֵר בְּהֶפֶךְ: אִם יֵשׁ בּוֹ רֶוַח שֶׁיִּטֹּל הוּא מְיָד ב׳

חֲלָקִים, וְאִם יִהְיֶה בּוֹ הֶפְסֵד יַקְבִּיל עָלָיו חֲצִי הָאַחֲרָיוּת, אוֹ אִם יֵשׁ בּוֹ הֶפְסֵד אוֹמֵר שֶׁאֵינוֹ מְקַבֵּל אֶלָּא הַשְּׁלִישׁ, וּכְשֶׁיִּהְיֶה רֶוַח לֹא יִקַּח מִמֶּנּוּ אֶלָּא הָחֲצִי. אִם כָּתוּב בַּשְּׁטָר: דְּיָהִיב מָרֵי עִסְקָא לְמִקַּבֵּל פַּלְגָא בַּאֲגָר וּבַהֶפְסֵד, מַשְׁמָע דְּמִלְּתָא בְּמָרֵי עִסְקָא קַיְמָא וּבְדִידֵהּ תַּלְיָא מִלְּתָא לְמֵיתַב לְמִקַּבֵּל מַאי דְּנִיחָא לֵיהּ, וְאִי כְּתִיב בֵּהּ: לְמִשְׁקַל פַּלְגָא בַּאֲגָר וּבַהֶפְסֵד, מַשְׁמַע דְּבִמְקַבֵּל תַּלְיָא מִלְּתָא לְמִשְׁקַל מַאי דְּבָעֵי.

כז אִם הִתְנוּ עַל חֲלֻקַּת הָרֶוַח וְלֹא הִתְנוּ עַל חֲלֻקַּת הַהֶפְסֵד, אִם יִהְיֶה שָׁם הֶפְסֵד, יַפְסִיד הַמִּתְעַסֵּק שְׁנֵי שְׁלִישֵׁי הַחֵלֶק שֶׁהָיָה מַרְוִיחַ. וְכֵן אִם הִתְנוּ עַל חֲלֻקַּת הַהֶפְסֵד וְלֹא הִתְנוּ עַל חֲלֻקַּת הָרֶוַח וְהִרְוִיחוּ, יִטֹּל כְּמוֹ אוֹתוֹ הַחֵלֶק שֶׁהָיָה מַפְסִיד, וְתוֹסֶפֶת שְׁלִישׁ חֵלֶק חֲבֵרוֹ. כֵּיצַד, אִם הִתְנוּ שֶׁיִּטֹּל הַמִּתְעַסֵּק רְבִיעַ הַשָּׂכָר וְלֹא הִתְנוּ עַל הַהֶפְסֵד, אִם הִפְסִיד הֲרֵי זֶה מְשַׁלֵּם שְׁתוּת. וְאִם הִתְנוּ שֶׁיַּפְסִיד הַמִּתְעַסֵּק רְבִיעַ בַּהֶפְסֵד וְלֹא הִתְנוּ עַל הָרֶוַח, אִם הִרְוִיחַ נוֹטֵל מֶחֱצָה.

כח אִם הִתְנוּ שֶׁהַנּוֹתֵן יַפְסִיד שְׁנֵי חֲלָקִים וְלֹא יִטֹּל בָּרֶוַח אֶלָּא חֵלֶק א׳, וְלֹא הָיָה שָׁם לֹא רֶוַח וְלֹא הֶפְסֵד, וְהַמִּתְעַסֵּק תּוֹבֵעַ שְׂכָרוֹ, לֹא יִטֹּל כְּלוּם (תְּשׁוּבַת רַי״ף וְהוּא בְּרֵי״ף פֶּרֶק הַמְקַבֵּל). אֲבָל אִם הִתְנָה לְמֶחֱצָה בַּשָּׂכָר וּמֶחֱצָה בַּהֶפְסֵד, וְלֹא הָיָה שָׁם רֶוַח וְלֹא הֶפְסֵד, נוֹטֵל הַמִּתְעַסֵּק שְׂכָרוֹ מֵהַקֶּרֶן. (תְּשׁוּבַת רַאֲבַ״ד שָׁם).

כט הַמּוֹשִׁיב חֲבֵרוֹ בַּחֲנוּת לְהִתְעַסֵּק וְיִחְלְקוּ הָרֶוַח, לֹא יִהְיֶה לוֹקֵחַ וּמוֹכֵר דְּבָרִים אֲחֵרִים מִמְּעוֹתָיו, וְאִם עָשָׂה כֵּן, חֲצִי הָרֶוַח לְבַעַל הַחֲנוּת.

ל הַנּוֹתֵן מָעוֹת לַחֲבֵרוֹ לְהִתְעַסֵּק, אַף עַל פִּי שֶׁהָחֲצִי יֵשׁ לוֹ דִּין מִלְוֶה אֵינוֹ יָכוֹל לְהוֹצִיא הָחֲצִי לְצָרְכּוֹ וּלְהִתְעַסֵּק בְּחֶצְיוֹ לְבַד לְצֹרֶךְ חֲבֵרוֹ, וְכֵן אֵינוֹ יָכוֹל לוֹמַר: אֶתְעַסֵּק בַּחֲצִי שֶׁלִּי וַאֲנִיחַ הַחֲצִי שֶׁל פִּקָּדוֹן בְּבֵית דִּין.

לא מִתְעַסֵּק שֶׁמֵּת וְיֵשׁ עֵדִים שֶׁמָּעוֹת אוֹ מַטְלְטְלִין אֵלּוּ הֵם מִזֶּה הָעֵסֶק, נוֹטְלָן בַּעַל הַמָּמוֹן בְּלֹא שְׁבוּעָה, וְאֵין הַבַּעַל חוֹב וְלֹא הָאִשָּׁה נוֹטְלִים כְּלוּם מֵהַקֶּרֶן וְלֹא מֵחֶלֶק רֶוַח הַנּוֹתֵן. הַגָּהָה: וְיוּכַל הַנּוֹתֵן לִקַּח כָּל הָעִסְקָא מִיָּדָם אַף עַל פִּי שֶׁעֲדַיִן לֹא כָּלָה הַזְּמַן שֶׁקָּצַב עִם הַמְקַבֵּל (מִיְּמוֹנִי פֶּ״ה דְּהִלְכוֹת שְׁלוּחִים וְרִב הַפּוֹסְקִים) וְעַיֵּן בְּחֹ״מ סִימָן קע״ו.

לב נָתַן הַמִּתְעַסֵּק מַתָּנָה מֵהַמַּטְלְטְלִין שֶׁל הָעֵסֶק אוֹ מֵהַמָּעוֹת לַאֲחֵרִים, וְהֵבִיא בַּעַל הַמָּמוֹן רְאָיָה בְּרוּרָה שֶׁהֵם מִזֶּה הָעֵסֶק, מוֹצִיא מִיָּדָם. אֲפִלּוּ שִׁנָּה אוֹתָם מִקַּבֵּל הַמַּתָּנָה אוֹ מְכָרָם אוֹ נְתָנָם לַאֲחֵרִים אוֹ הִפְסִיד, חַיָּב לְשַׁלֵּם, וְהַכֹּל בְּרְאָיָה בְּרוּרָה.

לג מִי שֶׁנָּתַן לַחֲבֵרוֹ עִסְקָא אַחַת וְכָתַב עָלֶיהָ שְׁנֵי שְׁטָרוֹת, אֵין שְׁטָר אֶחָד מְשֻׁעְבָּד לַחֲבֵרוֹ, שֶׁאִם הָיָה בְּאֶחָד רֶוַח וּבַשֵּׁנִי הֶפְסֵד שְׁיַמְלְאוּ הַקֶּרֶן וְאַחַר כָּךְ יַחְלְקוּ הָרֶוַח, אֶלָּא יַחְלְקוּ כָּל שְׁטָר לְפִי תְּנָאָם. וְאִם נָתַן לוֹ שְׁתֵּי עִסְקוֹת בְּשְׁתֵּי פְּעָמִים, וּכְתָבָם בִּשְׁטָר אֶחָד וְהִרְוִיחַ בְּאֶחָד וְהִפְסִיד בְּאַחֶרֶת, יְמַלְאוּ הַקֶּרֶן תְּחִלָּה וְאַחַר כָּךְ יַחְלְקוּ הַמּוֹתָר.

לד הַמְקַבֵּל עִסְקָא מֵחֲבֵרוֹ וְהִפְסִיד וְלֹא הוֹדִיעוֹ אֶלָּא נִתְעַסֵּק וּמִלֵּא הַקֶּרֶן, אֵינוֹ יָכוֹל לוֹמַר: תַּפְסִיד חֶלְקְךָ מֵהַהֶפְסֵד, אֶלָּא יִתְמַלֵּא הַקֶּרֶן מֵהָרֶוַח וְאִם יֵשׁ בּוֹ מוֹתָר יַחְלְקוּהוּ לְפִי תְּנָאָם. הַגָּהָה: וְדַוְקָא שֶׁלֹּא הוֹדִיעוֹ, אֲבָל אִם הוֹדִיעוֹ, וְאָמַר לוֹ: לֹא אֶעֱסֹק עוֹד עַד שֶׁנִּפְלֹג בָּרֶוַח, הָרְשׁוּת בְּיָדוֹ, (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם תַּלְמִידֵי הָרַשְׁבָּ״א וְכ״מ), דְּהָא יָכוֹל לַחֲזֹר בּוֹ אֵימַת שֶׁיִּרְצֶה כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר. הַמְקַבֵּל עִסְקָא נוֹתֵן מַס מִן הָרֶוַח תְּחִלָּה וְאַחַר כָּךְ יַחְלְקוּ, אֶלָּא אִם כֵּן הִתְנָה שֶׁיּוּכַל לִקַּח רֶוַח מָתַי שֶׁיִּרְצֶה, אוֹ שֶׁהוֹדִיעוֹ לִקַּח חֶלְקוֹ מִן הָרֶוַח, וְאָז אִם נָתַן אַחַר כָּךְ מַס נֶחְשָׁב לְהֶפְסֵד (פְּרִדְּי פֶּרֶק הַמְקַבֵּל).

לה שְׁנַיִם שֶׁקִּבְּלוּ עִסְקָא מֵאֶחָד לִזְמַן, וְאָמַר אֶחָד לַחֲבֵרוֹ בְּתוֹךְ הַזְּמַן: נַחֲלֹק הָעֵסֶק וְאֶתְעַסֵּק אֲנִי בְּחֶצְיִי וְאַתָּה בְּחֶצְיְךָ, אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ. וַאֲפִלּוּ אִם יֹאמַר: אֲנִי אֶקַּבֵּל אַחֲרָיוּת בַּחֲצִי שֶׁלְּךָ שֶׁאִם תַּפְסִיד אֲנִי אֶפְרָעֶנּוּ לְבַעַל הַמָּעוֹת, אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ וַאֲפִלּוּ אִם יֹאמַר: יִשָּׁאֵר הַקֶּרֶן בֵּין שְׁנֵינוּ וְלֹא נַחֲלֹק רַק הָרֶוַח, אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ.

לו יָחִיד הַמְקַבֵּל עִסְקָא לִזְמַן קָצוּב, הַמְקַבֵּל יָכוֹל לַחֲזֹר בּוֹ בְּדִין פּוֹעֵל שֶׁחוֹזֵר בַּחֲצִי יוֹם, וּבַעַל הַמָּעוֹת אֵינוֹ יָכוֹל לַחֲזֹר בּוֹ.

לז הַלּוֹקֵחַ מָעוֹת מֵחֲבֵרוֹ לִקַּח בָּהֶם פֵּרוֹת לְמַחֲצִית שָׂכָר, לֹא יְהֵא לוֹקֵחַ בְּשָׁלוֹ חִטִּים וּבְשֶׁל חֲבֵרוֹ שְׂעוֹרִים.

לח הַנּוֹתֵן מָעוֹת לַחֲבֵרוֹ לִקַּח בָּהֶם פֵּרוֹת לְמַחֲצִית שָׂכָר, לוֹקֵחַ בָּהֶם כָּל מִין שֶׁיִּרְצֶה, אֲפִלּוּ בַּעֲלֵי חַיִּים, אֲבָל לֹא יִקַּח בָּהֶם לֹא כְּסוּת וְלֹא כֵּלִים.

לט הַנּוֹתֵן מָעוֹת לַחֲבֵרוֹ לִקְנוֹת בָּהֶם פֵּרוֹת לְמַחֲצִית שָׂכָר רַשַּׁאי לִקְנוֹת גַּם לְעַצְמוֹ מֵאוֹתוֹ הַמִּין, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִמְכְּרֵם בְּיַחַד, אֶלָּא אִלּוּ בִּפְנֵי עַצְמָן וְאִלּוּ בִּפְנֵי עַצְמָן.

מ הַנּוֹתֵן מָעוֹת לַחֲבֵרוֹ לִקַּח בָּהֶם פֵּרוֹת לְמַחֲצִית שָׂכָר וְאוֹמֵר: לֹא לָקַחְתִּי, אֵין לוֹ עָלָיו אֶלָּא תִּרְעֹמֶת. וְאִם יֵשׁ עֵדִים שֶׁלָּקַח בַּמָּעוֹת (מַשְׁלָחוֹ) וּמָכַר, מוֹצִיאִין מִמֶּנּוּ בְּעַל כָּרְחוֹ. וְאִם שָׁלַח בָּהֶם יָד בִּפְנֵי עֵדִים אוֹ שֶׁאָמַר בִּפְנֵיהֶם שֶׁחוֹזֵר בּוֹ מִשְּׁלִיחוּתוֹ, קָנָה לְעַצְמוֹ. (ה״ה ור׳ יְרוּחָם נכ״ז וע״י פא״ן) וְעַיֵּן בְּחֹ ״מ סִימָן קפ״ג מִדְּיֵן זֶה.

סימן קעח

א אֵין הוֹלְכִין בְּחֻקּוֹת הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וְלֹא מִדַּמִּין לָהֶם. (טור בְּשֵׁם הָרַמְבַּ"ם) וְלֹא יִלְבַּשׁ מַלְבּוּשׁ הַמְיֻחָד לָהֶם. וְלֹא יְגַדֵּל צִיצַת רֹאשׁוֹ כְּמוֹ צִיצַת רֹאשָׁם. וְלֹא יְגַלַּח מֵהַצְּדָדִין וְיַנִּיחַ הַשֵּׂעָר בָּאֶמְצַע. וְלֹא יְגַלַּח הַשֵּׂעָר מִכְּנֶגֶד פָּנָיו מֵאָזֶן לְאָזֶן וְיַנִּיחַ הַפֶּרַע. וְלֹא יִבְנֶה מְקוֹמוֹת כְּבִנְיַן הֵיכָלוֹת שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים כְּדֵי שֶׁיִּכָּנְסוּ בָּהֶם רַבִּים, כְּמוֹ שֶׁהֵם עוֹשִׂים. הַגָּה: אֶלָּא יֶהֱא מֻבְדָּל מֵהֶם בְּמַלְבּוּשָׁיו וּבִשְׂעָר מַעֲשָׂיו (שָׁם). וְכָל זֶה אֵינוֹ אָסוּר אֶלָּא בְּדָבָר שֶׁנָּהֲגוּ בּוֹ הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים לְשֵׁם פְּרִיצוּת, כְּגוֹן שֶׁנָּהֲגוּ לִלְבֹּשׁ מַלְבּוּשִׁים אֲרֻמִּים, וְהוּא מַלְבּוּשׁ שָׂרִים וְכַדּוֹמֶה לָזֶה מִמַּלְבּוּשֵׁי הַפְּרִיצוּת, אוֹ בְּדָבָר שֶׁנָּהֲגוּ לְמִנְהָג וּלְחֹק, וְאֵין טַעַם בַּדָּבָר דְּאִבָּא לְמֵימַר דַּרְכֵי הָאֱמֹרִי וְשֶׁיֵּשׁ בּוֹ שֶׁמֶץ עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים מֵאֲבוֹתֵיהֶם, אֲבָל דָּבָר שֶׁנָּהֲגוּ לְתוֹעֶלֶת, כְּגוֹן שֶׁדַּרְכָּן שֶׁכָּל מִי שֶׁהוּא רוֹפֵא מֻמְחֶה יֵשׁ לוֹ מַלְבּוּשׁ מְיֻחָד שֶׁנִּכָּר בּוֹ שֶׁהוּא רוֹפֵא אֻמָּן, מֻתָּר לְלָבְשׁוֹ. וְכֵן שֶׁעוֹשִׂין מִשּׁוּם כָּבוֹד אוֹ טַעַם אַחֵר, מֻתָּר (מהרי"ק שרש פ"ח). לָכֵן אָמְרוּ: שׁוֹרְפִין עַל הַמְּלָכִים וְאֵין בּוֹ מִשּׁוּם דַּרְכֵי הָאֱמֹרִי (ר"ן פ"ק דַּעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים).

ב מִי שֶׁהוּא קָרוֹב לַמַּלְכוּת וְצָרִיךְ לִלְבֹּשׁ בְּמַלְבּוּשֵׁיהֶם וְלִדְמוֹת לָהֶם, מֻתָּר בַּכֹּל.

ג מִי שֶׁאָכַל וְשָׁתָה פִּתִּיתִין עַל שֻׁלְחָנוֹ, לֹא יָבִיא פַּת שְׁלֵמָה וְיַנִּיחַ עַל הַשֻּׁלְחָן. הַגָּה: יֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁנָּהֲגוּ לַעֲרֹךְ שֻׁלְחָן וְלָשׂוּם עָלָיו מִינֵי מַאֲכָל בַּלַּיְלָה שֶׁלְּמָחָר מָלִין תִּינוֹק, וְיֵשׁ בָּזֶה אִסּוּר מִשּׁוּם הַעֲרָכִים לַגַּד שֻׁלְחָן (שְׁעָרֵהוּ סה, יא) (תא"ז נ"ז), אֲבָל לְעָרֹךְ מִטָּה לְמַזַּל הַתִּינוֹק יֵשׁ מַתִּירִין. (כֵּן כָּתְבוּ הָאַחֲרוֹנִים).

סימן קעט

א אֵין שׁוֹאֲלִים בְּחוֹזִים בַּכּוֹכָבִים וְלֹא בְּגוֹרָלוֹת. הַגָּה: מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר: תָּמִים תִּהְיֶה עִם ה' אֱלֹהֶיךָ (דְּבָרִים יח, יג) (בַּיִת יוֹסֵף בְּשֵׁם תּוֹסְפוֹת דע"ם וּבְשֵׁם סִפְרִי). וְכָל שֶׁכֵּן דְּאָסוּר לִשְׁאֹל בְּקוֹסְמִים וּמְנַחֲשִׁים וּמְכַשְּׁפִים (פִּסְקֵי מהרא"י סי' צ"ו).

ב נָהֲגוּ שֶׁאֵין מַתְחִילִין בְּב' וּבְד', וְאֵין נוֹשְׂאִים נָשִׁים אֶלָּא בְּמִלּוּי הַלְּבָנָה. הַגָּה: וְלָכֵן נָהֲגוּ גַּם כֵּן לְהַתְחִיל לִלְמֹד בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ, כִּי אַף עַל פִּי שֶׁאֵין נחוּשׁ יֵשׁ סִימָן (סמ"ק סימן קל"ו). בְּמַה שֶׁאָדָם יוֹדֵעַ שֶׁהוּא כְּנֶגֶד הַמַּזָּל, לֹא יַעֲשֶׂה וְלֹא יִסְמֹךְ עַל הַנֵּס, אֶלָּא שֶׁאֵין לַחֲקֹר אַחַר זֶה מִשּׁוּם תָּמִים תִּהְיֶה (דְּבָרִים יח, יג) (תְּשׁוּבַת רַמַּב"ן סימן רפ"ו) כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר.

ג הָאוֹמֵר: פִּתִּי נָפְלָה מִפִּי, אוֹ מַקְלִי מִיָּדִי, אוֹ בְּנִי קוֹרֵא לִי מֵאַחֲרַי, אוֹ שֶׁצְּבִי הִפְסִיקוֹ בַּדֶּרֶךְ, אוֹ שֶׁעָבַר נָחָשׁ מִימִינוֹ אוֹ שׂוּעָל מִשְּׂמֹאלוֹ, וּלְמִי שֶׁאֵרַע לוֹ אֶחָד מֵאֵלּוּ עוֹשֶׂה מִמֶּנּוּ נְחוּשׁ שֶׁלֹּא לָצֵאת לַדֶּרֶךְ אוֹ שֶׁלֹּא לְהַתְחִיל בִּמְלָאכָה, וְכֵן הַמְנַחֲשִׁים בְּחֶלְדָּה וּבְעוֹפוֹת וּבְכוֹכָבִים, וְכֵן הָאוֹמֵר: אַל תַּתְחִיל לִגְבוֹת מִמֶּנִּי, שַׁחֲרִית הוּא, מוֹצָאֵי שַׁבָּת הוּא, מוֹצָאֵי רֹאשׁ חֹדֶשׁ הוּא, וְכֵן הָאוֹמֵר: שְׁחֹט תַּרְנְגוֹל שֶׁקָּרָא כְּעוֹרֵב, וְתַרְנְגֹלֶת זוֹ שֶׁקָּרְאָה כְּתַרְנְגוֹל, אָסוּר. הַגָּה: יֵשׁ אוֹמְרִים אִם אֵינוֹ אוֹמֵר הַטַּעַם לָמָּה מְצַוֶּה לִשְׁחֹט הַתַּרְנְגֹלֶת, אֶלָּא אוֹמֵר סְתָם שַׁחֲטוּ תַּרְנְגֹלֶת זוֹ, מֻתָּר לִשְׁחָטָהּ כְּשֶׁקָּרְאָה כְּתַרְנְגוֹל (בַּיִת יוֹסֵף בְּשֵׁם הר"א וְהוּא בִּתְשׁוּבַת מהרי"ל סי' קי"ח). וְכֵן הוּא הַמִּנְהָג.

ד בַּיִת, תִּינוֹק וְאִשָּׁה אַף עַל פִּי שֶׁאֵין נחוּשׁ, יֵשׁ סִימָן. הַגָּה: אִם הִצְלִיחַ אַחַר זֶה ג' פְּעָמִים אוֹ לֹא (בַּיִת יוֹסֵף בְּשֵׁם רַשְׁ"ל). וְכֵן מֻתָּר לוֹמַר לְתִינוֹק: פְּסוֹק לִי פְּסוּקֵי דְּ (טור). יֵשׁ אוֹמְרִים דְּאָדָם מֻתָּר לַעֲשׂוֹת לוֹ סִימָן בְּדָבָר שֶׁיָּבוֹא לְעָתִיד, כְּמוֹ שֶׁעָשָׂה אֱלִיעֶזֶר עֶבֶד אַבְרָהָם אוֹ יְהוֹנָתָן (טור וְהַר"ד קַמָּחִי), וְיֵשׁ אוֹסְרִין (רַמְב"ם וּפַמ"ג). וְהַהוֹלֵךְ בַּתּם וּבוֹטֵחַ בַּה', חֶסֶד יְסוֹבְבֶנּוּ (תְּהִלִּים לב, י).

ה חוֹבֵר חָבֶר, זֶהוּ שֶׁעַל יְדֵי לַחַשׁ מְקַבֵּץ חַיּוֹת אוֹ נְחָשִׁים וְעַקָּרְבִים, יַתּוּשִׁים וּפַרְעוֹשִׁים.

ו מִי שֶׁנִּשְׁכּוֹ עַקְרָב מֻתָּר לִלְחֹשׁ עָלָיו, וַאֲפִלּוּ בְּשַׁבָּת, וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין הַדָּבָר מוֹעִיל כְּלוּם הוֹאִיל וּמְסַכָּן הוּא הִתִּירוּ, כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּטָּרֵף דַּעְתּוֹ עָלָיו.

ז מִי שֶׁרוֹדְפִים אַחֲרָיו נָחָשׁ וְעַקְרָב, מֻתָּר לְחַבֵּר כְּדֵי שֶׁלֹּא יַזִּיקוּהוּ.

ח הַלּוֹחֵשׁ עַל הַמַּכָּה אוֹ עַל הַחוֹלֶה וְרוֹקֵק, וְאַחַר כָּךְ קוֹרֵא פָּסוּק מִן הַתּוֹרָה, אֵין לוֹ חֵלֶק לָעוֹלָם הַבָּא. וְאִם אֵינוֹ רוֹקֵק, אִסּוּרָא מִיהָא אִכָּא וְאִם יֵשׁ בּוֹ סַכָּנַת נְפָשׁוֹת, הַכֹּל מֻתָּר. הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּכָל זֶה אֵינוֹ אָסוּר אֶלָּא כְּשֶׁקּוֹרֵא הַפָּסוּק בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, אֲבָל בִּלְשׁוֹן לַעַז, לֹא. (רש"י בְּשֵׁם רבו). וּמִיהוּ בְּרוֹקֵק טוֹב לִזָּהֵר בְּכָל עִנְיָן, בִּפְרָט אִם מַזִּכִּירִין הַשֵּׁם, שֶׁאֵין לוֹ חֵלֶק לָעוֹלָם הַבָּא (כֵּן מִשְׁמַע מֵהַשּׁוּר לְדַעַת ר"י).

ט תִּינוֹק שֶׁנִּפְגַּע, אֵין קוֹרִין עָלָיו פָּסוּק וְאֵין מַנִּיחִין עָלָיו סֵפֶר תּוֹרָה.

י הַבָּרִיא, מֻתָּר לִקְרוֹת פְּסוּקִים לְהָגֵן עָלָיו מֵהַמַּזִּיקִין.

יא לִמְדֹּד הָאֵזוֹר וְלִלְחֹשׁ עָלָיו, מֻתָּר וְאֲפִלּוּ בְּשַׁבָּת. הַגָּה: וְעַיֵּן בא"ח סִימָן ש"ו. וְהוּא הַדִּין שְׁאָר לְחָשִׁים. וְעַיֵּן בא"ח סִי' ש"א אֵיזֶה לַחַשׁ וְקָמֵעַ אָסוּר.

יב מֻתָּר לְהִתְרַפְּאוֹת בְּקָמֵעַ, אֲפִלּוּ יֵשׁ בָּהֶם שֵׁמוֹת. וְכֵן מֻתָּר לִשָּׂא קָמֵעִין שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם פְּסוּקִים. וְדַוְקָא לְהָגֵן שֶׁלֹּא יֵחָלֶה, אֲבָל לֹא לְהִתְרַפְּאוֹת בָּהֶם מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ מַכָּה אוֹ חֹלִי, אֲבָל לִכְתֹּב פְּסוּקִים בְּקָמֵעִין, אָסוּר.

יג הוֹרֵשׁ אֶל הַמֵּתִים (דְּבָרִים יח, יא), זֶה שֶׁמַּרְעִיב עַצְמוֹ וְלָן בְּבֵית הַקְּבָרוֹת כְּדֵי שֶׁתִּשְׁרֶה עָלָיו רוּחַ הַטֻּמְאָה.

יד לְהַשְׁבִּיעַ אֶת הַחוֹלֶה לָשׁוּב אֵלָיו לְאַחַר מִיתָה לְהַגִּיד לוֹ אֶת אֲשֶׁר יִשְׁאַל אוֹתוֹ, מֻתָּר. וְיֵשׁ מַתִּירִין אֲפִלּוּ לְאַחַר מוֹתוֹ, אִם אֵינוֹ מַשְׁבִּיעַ גּוּפוֹ שֶׁל מֵת רַק רוּחוֹ (כֵּן מַשְׁמָע בְּהַנָּהוֹת מֵיְמוֹנִי בְּשֵׁם רא״ם דְּלֹא כְּבֵית יוֹסֵף).

טו אוֹחֵז אֶת הָעֵינַיִם, אָסוּר. וְעַל יְדֵי סָפָר יְצִירָה, מֻתָּר. אֲפִלּוּ לְעֲשׂוֹת מַעֲשֶׂה (טור).

טז מַעֲשֶׂה שֵׁדִים, אָסוּר. וְיֵשׁ מִי שֶׁמַּתִּיר לִשְׁאֹל בָּהֶם עַל הַגְּנֵבָה. הַגָּהּ: וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה. (בית יוסף וְהַנָּהוֹת מֵיְמוֹנִי פי״א מֵהִלְכוֹת גְּזֵלָה). וְעַל יְדֵי הַשְׁבָּעָה שֶׁמַּשְׁבִּיעַ אוֹתָם עַל יְדֵי שֵׁמוֹת, יֵשׁ מַתִּירִין בְּכָל עִנְיָן, (בית יוסף בְּשֵׁם ר״י וְשָׁם בְּהַגָּה הַנ״ל), מִכָּל מָקוֹם רֹב הָעוֹסְקִים בָּזֶה אֵינָן נִפְטָרִים מֵהֶם בְּשָׁלוֹם, עַל כֵּן שׁוֹמֵר נַפְשׁוֹ יִרְחַק מֵהֶם (מִשְׁלֵי כב, ה) (בית יוסף).

יז הַנּוֹהֲגִים לַעֲרֹךְ שֻׁלְחָן עִם מִינֵי מַאֲכָל בְּלֵיל הַמִּילָה וְאוֹמְרִים שֶׁהוּא לְמַזַּל הַתִּינוֹק, אָסוּר וְעַיֵּן לְעֵיל סוֹף סִימָן קע״ח.

יח לְקַטֵּר הַבַּיִת בְּעֵשֶׂב שֶׁיֵּשׁ לוֹ רֵיחַ טוֹב, יֵשׁ מִי שֶׁאוֹסֵר, אֶלָּא אִם כֵּן עוֹשֶׂה כֵּן כְּדֵי לְהָסִיר רֵיחַ רַע.

יט הַמְקַטֵּר לְשֵׁד לְחָבְרוֹ וּלְכִפּוֹ לַעֲשׂוֹת רְצוֹנוֹ, חַיָּב מִשּׁוּם עוֹבֵד עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים. וְהַלּוֹמֵד מִן הָאֲמְגּוּשֵׁי, אֲפִלּוּ דִּבְרֵי תוֹרָה, חַיָּב מִיתָה.

סימן קפ

א כְּתֹבֶת קַעֲקַע, הַיְנוּ שֶׁשּׂוֹרֵט עַל בְּשָׂרוֹ וּמְמַלֵּא מְקוֹם הַשְׂרִיטָה כָּחֹל אוֹ דְיוֹ אוֹ שְׁאָר צְבָעוֹנִים הָרוֹשְׁמִים.

ב אִם עוֹשֶׂה כֵּן עַל בְּשַׂר חֲבֵרוֹ, אוֹתוֹ שֶׁנַּעֲשָׂה לוֹ פָּטוּר, אֶלָּא אִם כֵּן סַיֵּע בַּדָּבָר.

ג מֻתָּר לִתֵּן אֵפֶר מַקֵּלָה עַל מַכָּתוֹ.

ד הָרוֹשֵׁם עַל עַבְדּוֹ שֶׁלֹּא יִבְרַח, פָּטוּר. וְנִרְאֶה דִּלְכַתְּחִלָּה מִיהָא אָסוּר (ד״ע).

ה הַשּׂוֹרֵט בִּבְשָׂרוֹ אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא אִם כֵּן עוֹשֶׂה כֵּן עַל מֵתוֹ אוֹ לַעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, אֶלָּא שֶׁעַל מֵתוֹ חַיָּבִים בֵּין בַּיָּד בֵּין בִּכְלִי, וְלַעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא בִּכְלִי.

ו גְּדִידָה וּשְׂרִיטָה עַל מֵת, אָסוּר, אֲפִלּוּ שֶׁלֹּא בִּפְנֵי הַמֵּת. וְעַל צַעַר אַחֵר, שָׁרֵי (בית יוסף מִפִּי הַטּוּר).

ז יֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר דְּדַוְקָא שְׂרִיטָה, אֲבָל אִם מַכֶּה בְּיָדוֹ עַל בְּשָׂרוֹ עַד שֶׁדָּמוֹ שׁוֹתֵת, מֻתָּר. וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹסֵר.

ח הַמְשָׂרֵט ה׳ שְׂרִיטוֹת עַל מֵת אֶחָד, אוֹ עַל ה׳ מֵתִים שְׂרִיטָה אַחַת, חַיָּב ה׳.

ט קָרְחָה הוּא שֶׁתּוֹלֵשׁ מִשָּׁעָר רֹאשׁוֹ עַל הַמֵּת בְּכָל מָקוֹם בָּרֹאשׁ, בֵּין בַּיָּד בֵּין בְּסַם, וְשִׁעוּרוֹ כְּדֵי שֶׁיֵּרָאֶה מֵרֹאשׁוֹ כִּגְרִיס פָּנוּי בְּלֹא שֵׂעָר, וְיֵשׁ אוֹמְרִים שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת. וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר, דְּאִסּוּרָא אִכָּא אֲפִלּוּ בְּשֵׂעָר אֶחָד.

י קָרַח קָרְחָה אַחַת עַל ה׳ מֵתִים, אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא אַחַת. אֲבָל אִם קָרַח ה׳ קָרְחוֹת עַל מֵת אֶחָד, חַיָּב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת.

יא הַקּוֹרֵחַ בְּרֹאשׁוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ, וְהַמְשָׂרֵט בִּבְשַׂר חֲבֵרוֹ וַחֲבֵרוֹ מְסַיֵּעַ, אִם שְׁנֵיהֶם מְזִידִים שְׁנֵיהֶם לוֹקִים. אֶחָד שׁוֹגֵג וְאֶחָד מֵזִיד, הַמֵּזִיד לוֹקֶה.

יב גַּם הַנָּשִׁים מֻזְהָרוֹת בְּבַל יְקָרְחוּ (וַיִּקְרָא כא, ה). הַגָּהּ: וְכָל שֶׁכֵּן בְּבַל יִשְׂרְטוּ (וַיִּקְרָא כא, ה) (טור) וְיֵשׁ לְהַזְהִירָם שֶׁלֹּא תִּתְלַשְׁנָה בִּשְׂעָרֵיהֶן עַל מֵת, שֶׁלֹּא תְּבֹאנָה לִידֵי קָרְחָה (טור בְּשֵׁם הַיְרוּשַׁלְמִי). וְכֵן בְּשַׂרִיטָה.

סימן קפא

א פְּאוֹת הָרֹאשׁ הֵם שְׁתַּיִם. סוֹף הָרֹאשׁ הוּא מְקוֹם חִבּוּרוֹ לַלֶּחִי מִיָּמִין וּמִשְּׂמֹאל.

ב בֵּין שֶׁגִּלַּח הַפֵּאוֹת בִּלְבַד, בֵּין שֶׁגִּלַּח כָּל הָרֹאשׁ עִם הַפֵּאוֹת, חַיָּב.

ג אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא בְּתַעַר. וְיֵשׁ אוֹסְרִים בְּמִסְפָּרִים כְּעֵין תַּעַר, וְיֵשׁ לָחוּשׁ לְדִבְרֵיהֶם.

ד גַּם הַנִּקָּף חַיָּב אִם סִיַּע בַּדָּבָר שֶׁמַּמָּשָׁה עַצְמוֹ אֵלָיו לְהַקִּיפוֹ, אֲבָל אִסּוּרָא אִכָּא אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא סִיַּע, לְפִיכָךְ אָסוּר לִהְיוֹת נִקָּף אֲפִלּוּ עַל יְדֵי עוֹבֵד כּוֹכָבִים

ה הַמַּקִּיף אֶת הַקָּטָן, חַיָּב. אֲבָל מֻתָּר לְהַקִּיף אֶת הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים אוֹ אֶת הָאִשָּׁה. (בית יוסף בְּשֵׁם הָרא״ש). וְיֵשׁ מְסַתְּפְקִים בַּדָּבָר (בית יוסף בְּשֵׁם רי״א). וְקָטָן, מֻתָּר לִהְיוֹת נִקָּף מִן הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים (ר״ן פֶּרֶק אֵלּוּ הֵן הַגּוֹלִין).

ו אִשָּׁה אֵינָהּ בִּמְצִוַּת הַקָּפָה, וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁמֻּתֶּרֶת לְהַקִּיף פְּאַת רֹאשָׁהּ, אֲסוּרָה לְהַקִּיף פְּאַת רֹאשׁ הָאִישׁ וַאֲפִלּוּ הוּא קָטָן.

ז עֲבָדִים חַיָּבִים בְּהַקָּפַת הָרֹאשׁ כַּאֲנָשִׁים.

ח טֻמְטוּם וְאַנְדְּרוֹגִינוֹס אֲסוּרִין בְּהַקָּפַת הָרֹאשׁ.

ט שְׂעוֹר הַפֵּאָה מִכְּנֶגֶד שֹׁעַר שֶׁעַל פַּרַחְתּוֹ וְעַד לְמַטָּה מִן הָאֹזֶן, מָקוֹם שֶׁהַלֶּחִי הַתַּחְתּוֹן יוֹצֵא וּמִתְפָּרֵד שָׁם, וְכָל רֹחַב מָקוֹם זֶה לֹא תִגַּע בּוֹ יָד.

י אֵינוֹ חַיָּב עַל הַשְׁחָתַת פְּאַת הַזָּקָן אֶלָּא בְּתַעַר, אֲבָל בְּמִסְפָּרַיִם מֻתָּר, אֲפִלּוּ כְּעֵין תַּעַר. הַגָּה: וּמִכָּל מָקוֹם נִזְהָרִים כְּשֶׁמִּסְתַּפְּרִין בְּמִסְפָּרַיִם שֶׁיַּעֲשֶׂה הֶקֵּף הַגְּלוּחַ בַּחֵלֶק הָעֶלְיוֹן מִן הַמִּסְפָּרוֹת וְלֹא בַּתַּחְתּוֹן, פֵּן יַעֲשֶׂה הַכֹּל עִם חֵלֶק הַתַּחְתּוֹן וְהָוֵי כְּתַעַר (ת״ה סימן רצ״ה). מיהו נִרְאֶה דְּתַחַת הַגָּרוֹן אֵין לָחוּשׁ בָּזֶה, הוֹאִיל וְאֵינוֹ עִקַּר מָקוֹם הַפֵּאוֹת (ד״ע).

יא פְּאוֹת הַזָּקָן הֵם ה׳, וְרִבּוּ בָּהֶם הַדֵּעוֹת, לְפִיכָךְ יֵרֵא שָׁמַיִם יֵצֵא אֶת כֻּלָּם וְלֹא יַעֲבִיר תַּעַר עַל כָּל זְקָנוֹ כְּלָל. וַאֲפִלּוּ תַּחַת הַגָּרוֹן (בית יוסף בשם אגודת ר״י וסמ״ג).

יב אִשָּׁה שֶׁיֵּשׁ לָהּ זָקָן, מֻתֶּרֶת לְהַשְׁחִיתוֹ; וְדִינָהּ בְּהַשְׁחָתַת זְקַן הָאִישׁ, כְּדִינָהּ בְּהַקָּפַת רֹאשׁ הָאִישׁ.

סימן קפב

א הַמַּעֲבִיר שְׂעַר בֵּית הַשָּׁחִי וּבֵית הָעֶרְוָה, אֲפִלּוּ בְּמִסְפָּרַיִם כְּעֵין תַּעַר, (הֵיוִי) מַכִּין אוֹתוֹ מַכַּת מַרְדּוּת. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּמָקוֹם שֶׁאֵין מַעֲבִירִין אוֹתוֹ אֶלָּא נָשִׁים, כְּדֵי שֶׁלֹּא יְתַקֵּן עַצְמוֹ תִּקּוּן נָשִׁים. אֲבָל בְּמָקוֹם שֶׁמַּעֲבִירִין אוֹתוֹ גַּם הָאֲנָשִׁים, אִם הֶעֱבִיר אֵין מַכִּין אוֹתוֹ. הַגָּה: וַאֲפִלּוּ לְכַתְּחִלָּה שָׁרֵי (ר״ן פ״ב דע״ז). רַק הַחֲבֵרִים נִמְנָעִים בְּכָל מָקוֹם (שם והבית יוסף בשם נ״י) וְעַיֵּן לְעֵיל סִימָן קנ״ו. וּמֻתָּר לְהַעֲבִיר שֵׂעָר שֶׁאֵר אֵיבָרִים בְּמִסְפָּרַיִם בְּכָל מָקוֹם.

ב מִי שֶׁמְּגַלֵּחַ כָּל שֵׂעָר שֶׁבּוֹ, מֵרֹאשׁוֹ וְעַד רַגְלָיו, יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁמֻּתָּר לוֹ לְגַלֵּחַ גַּם שֶׁל בֵּית הַשָּׁחִי וּבֵית הָעֶרְוָה.

ג אָסוּר לָחוּךְ בְּיָדוֹ בִּשְׂעַר בֵּית הַשָּׁחִי וּבֵית הָעֶרְוָה כְּדֵי לְהַשִּׁירוֹ, אֲבָל מֻתָּר לָחוּךְ בְּבִגְדוֹ לְהַשִּׁירוֹ.

ד מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ חֲטָטִין בְּבֵית הַשָּׁחִי וּבְבֵית הָעֶרְוָה, וּמִצְטַעֵר מִצַּד הַשֵּׂעָר, מֻתָּר לְהַעֲבִירוֹ.

ה לֹא תַעֲרֶה אִשָּׁה עַדֵי הָאִישׁ, כְּגוֹן שֶׁתָּשִׂים בְּרֹאשָׁהּ מִצְנֶפֶת אוֹ כּוֹבַע אוֹ תִּלְבַּשׁ שְׁרִיוֹן, וְכֵיוֹצֵא בּוֹ מִמַּלְבּוּשֵׁי הָאִישׁ לְפִי מִנְהַג הַמָּקוֹם הַהוּא, (טור) אוֹ שֶׁתְּגַלַּח רֹאשָׁהּ כְּאִישׁ. וְלֹא יַעֲרֶה אִישׁ עֲדֵי אִשָּׁה, כְּגוֹן שֶׁיִּלְבַּשׁ בִּגְדֵי צִבְעוֹנִים וַחֲלִי זָהָב בְּמָקוֹם שֶׁאֵין לוֹבְשִׁין אוֹתָם הַכֵּלִים וְאֵין מְשִׁימִין אוֹתוֹ הַחֲלִי, אֶלָּא נָשִׁים. הַגָּה: וַאֲפִלּוּ בְּאֶחָד מִן הַבְּגָדִים אָסוּר, אַף עַל פִּי שֶׁנִּכָּרִים בִּשְׂאָר בִּגְדֵיהֶם שֶׁהוּא אִישׁ אוֹ אִשָּׁה (בית יוסף). טֻמְטוּם וְאַנְדְּרוֹגִינוֹס אֲסוּרִים לְהִתְעַטֵּף כְּאִשָּׁה.

ו אָסוּר לְאִישׁ לְלַקֵּט אֲפִלּוּ שֵׂעָר אֶחָד לָבָן מִתּוֹךְ הַשְּׁחוֹרוֹת, מִשּׁוּם לֹא יִלְבַּשׁ גֶּבֶר (דְּבָרִים כב, ה) וְכֵן אָסוּר לְאִישׁ לְצַבַּע שְׂעָרוֹת לְבָנוֹת שֶׁיִּהְיוּ (בית יוסף) שְׁחוֹרוֹת, אֲפִלּוּ שַׂעֲרָה אַחַת. וְכֵן אָסוּר לְאִישׁ לְהִסְתַּכֵּל בְּמַרְאָה. וְעַיֵּן לְעֵיל סִימָן קנ״ו.

סימן קפג

א אִשָּׁה שֶׁיָּצָא דָּם מִמְּקוֹרָהּ, בֵּין בְּאֹנֶס בֵּין בְּרָצוֹן, טְמֵאָה, וְהוּא שֶׁתַּרְגִּישׁ בִּיצִיאָתוֹ. וּמִיהוּ, מִשֶּׁתַּרְגִּישׁ בּוֹ שֶׁנֶּעֱקַר מִמְּקוֹמוֹ וְיָצָא, טְמֵאָה אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא יָצָא לַחוּץ, וַאֲפִלּוּ לֹא רָאֲתָה אֶלָּא טִפַּת דָּם כְּחַרְדָּל, יוֹשֶׁבֶת עָלָיו שִׁבְעָה נְקִיִּים. הַגָּה: כַּאֲשֶׁר יִתְבָּאֵר מִשְׁפָּטָן לְקַמָּן סִימָן קצ״ו. וְאֵין חִלּוּק בֵּין פְּנִימָה לְנִשּׁוֹאָה לְעִנְיַן אִסּוּר נִדָּה (ריב״ש סימן תכ״ה מביאו בית יוסף), כִּי כָּל הַבָּא עַל הַנִּדָּה חַיָּב כָּרֵת.

סימן קפד

א רֹב הַנָּשִׁים יֵשׁ לָהֶם וָסָתוֹת (פי׳ זְמַן קְבוּעַ אֹרַח כַּנָּשִׁים) לִרְאוֹת בִּזְמַן יָדוּעַ, כְּגוֹן מֵעֶשְׂרִים לְעֶשְׂרִים יוֹם אוֹ מִשִּׁלְשִׁים לִשְׁלֹשִׁים יוֹם, וְכָל אִשָּׁה שֶׁיֵּשׁ לָהּ וֶסֶת קָבוּעַ, בָּא עָלֶיהָ שֶׁלֹּא בְּשָׁעַת וִסְתָּהּ וְאֵינָהּ צְרִיכָה בְּדִיקָה לְפָנָיו תַּשְׁמִישׁ. הַגָּה: גַּם אֵין לָהּ לְהַחְמִיר לִבְדֹּק עַצְמָהּ, לֹא לִפְנֵי תַּשְׁמִישׁ וְלֹא לְאַחַר תַּשְׁמִישׁ, שֶׁלֹּא יְהֵא לִבּוֹ נוֹקְפוֹ וּפוֹרֵשׁ (טור ומרדכי ריש הִלְכוֹת נִדָּה וּרב הַמְּפוֹקָים). אֲבָל שֶׁלֹּא בְּשָׁעַת תַּשְׁמִישׁ, כָּל הַמַּרְבֶּה לִבְדֹּק הֲרֵי זוֹ מְשֻׁבַּחַת.

ב בְּשָׁעַת וִסְתָּהּ, צָרִיךְ לִפְרֹשׁ מִמֶּנָּה עוֹנָה אַחַת, וְלֹא מִשְּׁאָר קְרִיבוּת אֶלָּא מִתַּשְׁמִישׁ הַגָּה: הַמִּשָּׁה בִּלְבַד. אִם הוּא בַּיּוֹם, פּוֹרֵשׁ מִמֶּנָּה אוֹתוֹ הַיּוֹם כֻּלּוֹ אֲפִלּוּ אִם הָוֶסֶת בְּסוֹפוֹ, וּמֻתָּר בַּיּוֹם שֶׁלְּאַחֲרָיו, וְכֵן אִם הוּא בְּתְחִלָּתוֹ, פּוֹרֵשׁ כָּל הַיּוֹם וּמֻתָּר כָּל הַלַּיְלָה שֶׁלְּפָנָיו. וְכֵן הַדִּין אִם הוּא בַּלַּיְלָה, פּוֹרֵשׁ כָּל הַלַּיְלָה וּמֻתָּר בַּיּוֹם שֶׁלְּפָנָיו וּלְאַחֲרָיו, בֵּין שֶׁקָּבְעָה וֶסֶת בג׳ פְּעָמִים אוֹ בְּפַעַם אַחַת. הַגָּה: וְכָל זֶה לֹא מִיָּרֵי אֶלָּא בְּוֶסֶת הַתָּלוּי בְּיָמִים אֲבָל לֹא בְּוֶסֶת הַתָּלוּי בְּשִׁנּוּי הַגּוּף (בית יוסף בשם תראג״ד), וְעַ״ל סִימָן קפ״ט. וְאִשָּׁה שֶׁמְּשַׁנָּיֵת וִסְתָּהּ לְהַקְדִּים ב׳ אוֹ ג׳ יָמִים, אוֹ לְאַחַר כְּשֶׁמַּגִּיעַ זְמַן וִסְתָּהּ, צְרִיכָה לִפְרֹשׁ מִמֶּנָּה ב׳ אוֹ ג׳ יָמִים קֹדֶם אוֹ אַחֲרָיו. (הַגָּהוֹת מֵימוֹנִי פֶּרֶק א׳ מֵהִלְכוֹת אִסּוּרֵי בִיאָה). וְעַ״ל סִי׳ קפ״ט.

ג בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בִּגְדוֹלָה, אֲבָל בִּקְטַנָּה שֶׁלֹּא הִגִּיעָה לִימֵי הַנְּעוּרִים, וְלֹא הֵבִיאָה סִימָנִים, אֵין צָרִיךְ לִפְרֹשׂ סָמוּךְ לְוִסְתָּהּ כָּל זְמַן שֶׁלֹּא קָבָעָתוּ ג׳ פְּעָמִים. וְהוּא הַדִּין לִזְקֵנָה שֶׁנִּסְתַּלְּקוּ דָּמֶיהָ.

ד אִם רְגִילָה לִרְאוֹת בְּהֶנֵץ הַחַמָּה, וְלָא קִים לָן שֶׁפִּיר אִי לְקֹדֶם הֶנֵץ הַחַמָּה אוֹ אַחֲרָיו, אֵינָהּ אֲסוּרָה אֶלָּא בַּיּוֹם.

ה אִם רְגִילָה לִרְאוֹת רְאִיָּה מִקֹּדֶם הֶנֵץ הַחַמָּה עַד אַחַר הֶנֵץ הַחַמָּה, אֲסוּרָה בַּלַּיְלָה וּבַיּוֹם כַּשְּׁעוּר הַנִּמְשָׁךְ בּוֹ.

ו אִם וֶסֶת נִמְשָׁךְ ב׳ אוֹ ג׳ יָמִים, שֶׁשּׁוֹפַעַת אוֹ מְזַלֶּפֶת, אֵינָהּ צְרִיכָה לִפְרֹשׂ אֶלָּא עוֹנָה הָרִאשׁוֹנָה שֶׁל הַוֶּסֶת, וְכֵיוָן שֶׁעָבְרָה עוֹנָה וְלֹא רָאֲתָה, מֻתֶּרֶת.

ז אִם הִגִּיעַ וְסָתָהּ בִּימֵי עִבּוּרָהּ, מִשֶּׁהֵכַּר עִבּוּרָהּ, אוֹ בִּימֵי מֵינִיקָתָהּ שֶׁהֵם כ״ד חֳדָשִׁים מִשֶּׁנּוֹלַד הַוָּלָד, אֲפִלּוּ מֵת הַוָּלָד, אֵין צָרִיךְ לִפְרֹשׂ סָמוּךְ לְוִסְתָּהּ, וַאֲפִלּוּ בְּתוֹךְ וִסְתָּהּ מֻתֶּרֶת בְּלֹא בְּדִיקָה. וְעַ״ל סוֹף סִימָן קפ״ט.

ח הָיְתָה נֶחְבֵּית בְּמַחֲבֹא מִפְּנֵי פַּחַד, וְהִגִּיעַ שְׁעַת וִסְתָּהּ, אֵינָהּ חוֹשֶׁשֶׁת לוֹ. הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים דַּוְקָא אִם עָבַר הַוֶּסֶת וְלֹא בָּדְקָה וְלֹא הִרְגִּישָׁה, טְהוֹרָה בְּלֹא בְּדִיקָה. אֲבָל לְכַתְּחִלָּה צְרִיכָה בְּדִיקָה. (וְכֵן מְשֻׁמָּע בְּבֵית יוֹסֵף).

ט שְׁאָר נָשִׁים, צְרִיכוֹת בְּדִיקָה כְּשֶׁמַּגִּיעַ הַוֶּסֶת. עָבַר הַוֶּסֶת וְלֹא בָּדְקָה וְלֹא הִרְגִּישָׁה, טְהוֹרָה בְּלֹא בְּדִיקָה. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֲסוּרָה עַד שֶׁתִּבְדֹּק, אִם יֵשׁ לָהּ וֶסֶת קָבוּעַ, אוֹ שֶׁהוּא יוֹם ל׳ אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ קָבוּעַ. וְהֻכֵּי נָהוּג, וְכֵן הוּא לְקַמָּן סִימָן קפ״ט.

י הָרוֹצֶה לָצֵאת לַדֶּרֶךְ צָרִיךְ לִפְקֹד אִשְׁתּוֹ אֲפִלּוּ סָמוּךְ לְוִסְתָּהּ. הַגָּה: וַאֲפִלּוּ בְּתַשְׁמִישׁ שֶׁרֵי. (טור בְּשֵׁם ר״א וּבֵית יוֹסֵף בְּשֵׁם רַשְׁ״י וְרַאֲב״ד וְרַשְׁבָּ״א וְרִ׳ יְרוּחָם). וּמִכָּל מָקוֹם הַמַּחְמִיר שֶׁלֹּא לְפָקְדָהּ רַק בְּדִבְרֵי רִצּוּי, תָּבוֹא עָלָיו בְּרָכָה (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם סְמ״ג). וּכְבָר נִתְבָּאֵר דְּכָל מִינֵי קֳרָבָה וְאֲהֲבָה שָׁרֵי, מִלְּבַד תַּשְׁמִישׁ. וְאִם הוֹלֵךְ לְדָבָר מִצְוָה אֵין צָרִיךְ לִפְקֹד אִשְׁתּוֹ. (הַמַּ״מ פ״ד דא״ב וּבַהַגָּהוֹת ש״ד). וְיֵשׁ אוֹמְרִים אִם אָדָם רוֹצֶה לֵילֵךְ לַדֶּרֶךְ, וְאִשְׁתּוֹ נִדָּה וְתִטְבֹּל תּוֹךְ עוֹנָה אַחַת, צָרִיךְ לְהַמְתִּין. (נ״י פֶּרֶק הַבָּא עַל יְבִמְתּוֹ).

יא אִשָּׁה שֶׁיֵּשׁ לָהּ וֶסֶת לְיָמִים לְבַד, וְהִגִּיעַ שְׁעַת וִסְתָּהּ, אָסוּר לָבֹא עָלֶיהָ עַד שֶׁיִּשְׁאָלֶנָּה. וְאִם אֵין לָהּ וֶסֶת, יוֹם ל׳ לִרְאִיָּתָהּ הֲוֵי כְּהִגִּיעַ שְׁעַת וִסְתָּהּ. וְאִם שָׁהֲתָה אַחַר הַוֶּסֶת שִׁעוּר שֶׁתִּסְפֹּר וְתִטְבֹּל, בָּא עָלֶיהָ וְאֵין צָרִיךְ לִשְׁאֹל.

יב הָיָה לָהּ וֶסֶת לְיָמִים (טור בְּשֵׁם רַשְׁבָּ״א) לְוֶסֶת מִוִּסְתּוֹת הַגּוּף (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם הַגָּהוֹת מיי׳ פ״ד בְּשֵׁם רַמַּבַּ״ן), כְּגוֹן קְפִיצָה וְכֵיוֹצֵא בָהּ, כֵּיוָן שֶׁהַוֶּסֶת תָּלוּי בְּמַעֲשֶׂה, אֲמוּר לֹא קָפְצָה וְלֹא רָאֲתָה, אֲבָל חוֹשֶׁשֶׁת לְעוֹנָה בֵּינוֹנִית שֶׁהִיא ל׳ יוֹם (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם רַשְׁבָּ״א וְטור לְקַמָּן סי׳ קפ״ט).

סימן קפה

א הָאִשָּׁה שֶׁהִיא בְּחֶזְקַת טְמֵאָה, אָסוּר לוֹ לָבוֹא עָלֶיהָ עַד שֶׁתֹּאמַר לוֹ: טָבַלְתִּי. הַגָּה: וּמֵאַחַר שֶׁעָבְרוּ יָמִים שֶׁאֶפְשָׁר לָהּ לִמְנוֹת וְלִטְבֹּל, נֶאֱמֶנֶת. אֲפִלּוּ רוֹאֶה בְּגָדֶיהָ מְלֻכְלָכִים בְּדָם, נֶאֱמֶנֶת לוֹמַר, בְּשׁוֹק טַבָּחִים עָבַרְתִּי, אוֹ נִתְעַסַּקְתִּי בְּצַפּוֹר וְכַדּוֹמֶה לָזֶה. (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם הָרֹא״ש וְרַבֵּינוּ יְרוּחָם).

ב וְאִם הֶחְזִקָה נִדָּה בִּשְׁכֵנוֹתֶיהָ, שֶׁרָאוּהָ לוֹבֶשֶׁת בִּגְדֵי הַמֻּיָּחָדִים לִימֵי נִדּוּתָהּ, חֲשִׁיבָה כְּוַדַּאי טְמֵאָה.

ג אָמְרָה לְבַעְלָהּ: טְמֵאָה אֲנִי, וְאַחַר כָּךְ אָמְרָה: טְהוֹרָה אֲנִי, אֵינָהּ נֶאֱמֶנֶת. אִם הוּא לְאַחַר כְּדֵי דִּבּוּר (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם רַבֵּנוּ יְרוּחָם). וְאִם נָתְנָה אֲמָתְלָא לִדְבָרֶיהָ, כְּגוֹן שֶׁאוֹמֶרֶת שֶׁלֹּא אָמְרָה לוֹ כֵּן תְּחִלָּה, אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הָיָה בָּהּ כֹּחַ לִסְבֹּל תַּשְׁמִישׁ, אוֹ טַעֲנָה אַחֶרֶת כַּיּוֹצֵא בָּזֶה, נֶאֱמֶנֶת. הַגָּה: וּמִכָּל מָקוֹם מִי שֶׁרוֹצֶה לְהַחְמִיר עַל עַצְמוֹ, שֶׁלֹּא לְהַאֲמִין לָהּ, מִדַּת חֲסִידוּת הוּא. (בֵּית יוֹסֵף), אֲבָל מִדִּינָא נֶאֱמֶנֶת, אֲפִלּוּ בִּשְׁתִיקָה אַחַר כָּךְ רַק שֶׁהִיא בָּאָה וְשׁוֹכֶבֶת אֵצֶל בַּעְלָהּ וְהוּא יוֹדֵעַ וּמַכִּיר שֶׁמֵּה שֶׁאָמְרָה תְּחִלָּה: טְמֵאָה אֲנִי, עָשְׂתָה מֵחֲמַת קְטָטָה שֶׁהָיְתָה לוֹ עִמָּהּ, (מהרי״ו סימן כ״ב), וְכַדּוֹמֶה לָזֶה. אֲבָל אִם רָאוּהָ לוֹבֶשֶׁת בִּגְדֵי הַמֻּיָּחָדִים לִימֵי נִדּוּתָהּ, וְאַחַר כָּךְ אָמְרָה: טְהוֹרָה אֲנִי, אַף עַל פִּי שֶׁנָּתְנָה אֲמָתְלָא לִדְבָרֶיהָ, אֵינָהּ נֶאֱמֶנֶת. (אָמְרָה: פְּלוֹנִי תָּכַם טַהֵר לִי כֶּתֶם, וְהֶחְכָּם אוֹמֵר שֶׁהִיא מְשַׁקֶּרֶת, הֶחְכָּם נֶאֱמָן, וּטְמֵאָה הִיא. (בֵּית יוֹסֵף ר״ן וְרַבֵּינוּ יְרוּחָם בְּשֵׁם תְּרוּמַ״ז).

ד הָיָה מְשַׁמֵּשׁ עִם הַטְּהוֹרָה וְאָמְרָה לוֹ: נִטְמֵאתִי, וּפֵרַשׁ מִיָּד, חַיָּב כָּרֵת, שֶׁיְּצִיאָתוֹ הֲנָאָה לוֹ כְּבִיאָתוֹ. כֵּיצַד יַעֲשֶׂה, נוֹעֵץ צִפָּרְנֵי רַגְלָיו בָּאָרֶץ, וְשׁוֹהֶה בְּלֹא דִּישָׁה עַד שָׁעָמוּת הָאֵבֶר, וּפוֹרֵשׁ בְּאֵבֶר מֵת. הַגָּה: וְיִמָּלֵא פַּחַד וָרֶתֶת עַל הָעֵבֵרָה שֶׁבָּאָה לְיָדוֹ. (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם סְמ״ג). וְלֹא יִסְמֹךְ עָלֶיהָ, רַק יִסְמֹךְ עַל רַגְלָיו וְיָדָיו, שֶׁלֹּא יֵהָנֶה מִמֶּנָּה. וְאִם פֵּרַשׁ מִמֶּנָּה בְּקִשּׁוּי וּבְשׁוֹגֵג, שֶׁלֹּא יָדַע שֶׁאָסוּר לִפְרֹשׁ מִמֶּנָּה, יִתְעַנֶּה מ׳ יוֹם, וְאֵינָן צְרִיכִין לְהֵיוֹת רְצוּפִים, רַק כָּל שָׁבוּעַ שְׁנֵי יָמִים, כְּגוֹן שְׁנֵי וַחֲמִשִּׁי, וּבְלֵיל הַתַּעֲנִית אָסוּר בְּיֵין וּבָשָׂר. וְאִם לֹא יוּכַל לְהִתְעַנּוֹת, יִפְדֶּה כָּל יוֹם בְּמָמוֹן שֶׁיִּתֵּן לִצְדָקָה, כְּפִי עֶרֶךְ מָמוֹן שֶׁיֵּשׁ לוֹ, כִּי עָשִׁיר יִתֵּן יוֹתֵר קְצָת מֵעָנִי, וְיֵשׁ לְהַחֲמִיר בִּתְשׁוּבָתוֹ. וְכָל הַמַּרְבֶּה לָשׁוּב, זְכוּת הוּא לוֹ. (פסקי מהרא״י סימן ס׳). וְהָאִשָּׁה אֵינָהּ צְרִיכָה כַּפָּרָה. וְאִם שִׁמְּשָׁהּ שֶׁלֹּא בִּשְׁעַת וִסְתָּהּ, וּמָצְאָה אַחַר הַתַּשְׁמִישׁ דָּם, אֲפִלּוּ נִמְצָא עַל עַד שֶׁלּוֹ, מִקְרֵי אֹנֶס, אֲפִלּוּ לֹא בָּדְקָה תְּחִלָּה. וְאֵינָם צְרִיכִים כַּפָּרָה לֹא הוּא וְלֹא הִיא (קְרָדְכִי וְתָרֹא״ש פֶּרֶק כֹּל כִּתְבֵי בְּשֵׁם מְהָרַ״ם).

סימן קפו

א אִשָּׁה שֶׁיֵּשׁ לָהּ וֶסֶת קָבוּעַ, אֵינָהּ צְרִיכָה בְּדִיקָה כְּלָל, לֹא לִפְנֵי תַּשְׁמִישׁ וְלֹא לְאַחַר תַּשְׁמִישׁ. וְאַדַּרְבָּה, אֵין לָהּ לִבְדֹּק בִּפְנֵי בַּעֲלָהּ בִּשְׁעַת תַּשְׁמִישׁ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יְהֵא לִבּוֹ נוֹקְפוֹ. וְהָרַמְבַּ״ם זַ״ל מַצְרִיךְ לִבְדֹּק אַחַר תַּשְׁמִישׁ, הֵיא בְּעֵד אֶחָד וְהוּא בְּעֵד אֶחָד, וְלִרְאוֹת בָּהֶם שֶׁמָּא רָאֲתָה דָּם בִּשְׁעַת תַּשְׁמִישׁ. וּלְדַעְתּוֹ, הַצְּנוּעוֹת בּוֹדְקוֹת עַצְמָן אַף קֹדֶם תַּשְׁמִישׁ. וּסְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה הֵיא עִקָּר, וְכֵן נָהֲגוּ. (רוֹקֵחַ וְהַגָּהוֹת מֵימוֹנִי וּרְב הַמְּפוֹרָשִׁים).

ב אִם אֵין לָהּ וֶסֶת קָבוּעַ, שָׁלֹשׁ פְּעָמִים הָרִאשׁוֹנִים צְרִיכִין לִבְדֹּק קֹדֶם תַּשְׁמִישׁ וְאַחַר תַּשְׁמִישׁ, הוּא בְּעֵד שֶׁלּוֹ וְהִיא בְּעֵד שֶׁלָּהּ, וְאִם הֶחְזִקָה בְּאוֹתָם שָׁלֹשׁ פְּעָמִים שֶׁאֵינָהּ רוֹאָה דָּם מֻחָלָט תַּשְׁמִישׁ, שׁוּב אֵינָהּ צְרִיכָה בְּדִיקָה כְּלָל, לֹא לִפְנֵי תַּשְׁמִישׁ וְלֹא לְאַחַר תַּשְׁמִישׁ. וּלְהָרַמְבַּ״ם וְהָרֹא״שׁ, כָּל זְמַן שֶׁאֵין לָהּ וֶסֶת צְרִיכָה הִיא בְּדִיקָה לְעוֹלָם, לְקֹדֶם תַּשְׁמִישׁ וְאַחַר תַּשְׁמִישׁ, וְהָרַמְבַּ״ם מַצְרִיךְ שֶׁגַּם הַבַּעַל יִבְדֹּק עַצְמוֹ אַחַר תַּשְׁמִישׁ. הַגָּה: וְאֵין צְרִיכִין לִבְדֹּק עַצְמָם אַחַר כָּל תַּשְׁמִישׁ וְתַשְׁמִישׁ שֶׁעוֹשִׂין בְּלֵילָה אֶחָד, אֶלָּא מְקַנְּחִין עַצְמָן כָּל הַלַּיְלָה בְּעֵד, וּלְמָחָר צְרִיכִין בְּדִיקָה, וְאִם נִמְצָא דָּם טְמֵאָה. (בית יוסף בשם הַרַמְבַּ״ם פ״ד). קִנּוּחַ עַצְמָהּ בְּעֵד, וְאָבְדָה, לֹא תְּשַׁמֵּשׁ עַד שֶׁתִּבְדֹּק עַצְמָהּ, הוֹאִיל וְאֵין לָהּ וֶסֶת (שם).

ג אִשָּׁה שֶׁאֵינָהּ רוֹאָה בְּפָחוֹת מִי״ד יָמִים אַחַר טְבִילָתָהּ, אֲבָל לְאַחַר י״ד יָמִים אֵין לָהּ קֶבַע עַד י״ד יוֹם, דְּינָהּ כְּדִין אִשָּׁה שֶׁיֵּשׁ לָהּ וֶסֶת.

ד יֵשׁ לְאָדָם לְהַנִּיחַ אֶת אִשְׁתּוֹ שֶׁתִּבְדֹּק בְּעֵד שֶׁלּוֹ, מִתּוֹךְ שֶׁנֶּאֱמֶנֶת עַל שֶׁלָּהּ, נֶאֱמֶנֶת עַל שֶׁלּוֹ.

ה אִם רָאֲתָה דָּם מֻחָלָט תַּשְׁמִישׁ שָׁלֹשׁ פְּעָמִים רְצוּפִים, אֲסוּרָה לְשַׁמֵּשׁ לְעוֹלָם עִם אוֹתוֹ בַּעַל, וְיִתְבָּאֵר בַּ סִימָן שֶׁאַחַר זֶה.

סימן קפז

א אִשָּׁה שֶׁרָאֲתָה דָּם מֻחָלָט תַּשְׁמִישׁ מְיֻדָּ, בִּכְדֵי שֶׁתּוֹשִׁיט יָדָהּ לְתַחַת הַכָּר, אוֹ לְתַחַת הַכֶּסֶת וְתִטֹּל עֵד לִבְדֹּק בּוֹ, וּתְקַנֵּחַ עַצְמָהּ, מְשַׁמֶּשֶׁת ג׳ פְּעָמִים. אִם בְּכָל ג׳ פְּעָמִים רְצוּפִים רָאֲתָה דָּם, וְכָל שֶׁכֵּן אִם מְצָאָה ג׳ פְּעָמִים דָּם עַל עֵד שֶׁלּוֹ, (קְרֹדְכִי וְכֵן כ׳ בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם תְּרוּמַת הַדֶּשֶׁן וּסְמַ״ג וְכֵן מוֹכֵחַ בְּשַׁ״ס), אֲסוּרָה לְשַׁמֵּשׁ עִם בַּעַל זֶה, אֶלָּא תִּתְגָּרֵשׁ וְתִנָּשֵׂא לְאַחֵר. נִשֵּׂאת לְאַחֵר, וְרָאֲתָה דָּם מֻחָלָט תַּשְׁמִישׁ ג׳ פְּעָמִים רְצוּפִים, אֲסוּרָה לְשַׁמֵּשׁ גַּם עִם אוֹתוֹ בַּעַל, אֶלָּא תִּתְגָּרֵשׁ וְתִנָּשֵׂא לִשְׁלִישִׁי. וְאִם גַּם עִם הַשְּׁלִישִׁי רָאֲתָה דָּם מֻחָלָט תַּשְׁמִישׁ ג׳ פְּעָמִים רְצוּפִים, לֹא תִּנָּשֵׂא לְאַחֵר אֶלָּא אֲסוּרָה לַכֹּל עַד שֶׁתִּבְדֹּק. הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין אָנוּ בְּקִיאִין אֵיזֶה מִקְרֵי מֻחָלָט תַּשְׁמִישׁ, כִּי אֵין בְּקִיאִין בַּשִּׁעוּר הַנִּזְכָּר, וְלָכֵן כֹּל שֶׁרוֹאֶה ג׳ פְּעָמִים סָמוּךְ לְתַשְׁמִישׁ מִקְרֵי לְדִידָן מֻחָלָט תַּשְׁמִישׁ, וְנֶאֱסָרָה עַל בַּעֲלָהּ. (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם הָרַאֲבַ״ד שכ״כ בשי״א). וְאֲפִלּוּ ג׳ פְּעָמִים צְרִיכִים לִהְיוֹת רְצוּפִים, אֲבָל אִם לֹא הָיוּ רְצוּפִים לֹא נֶאֱסָרָה עַל בַּעֲלָהּ. (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם הָרַמְבַּ״ם וְכֵן פָּסַק הָרַשְׁבָּ״א סִימָן תתל״ט מֵהַרִי״ו נ״ג). וְאֵין חִלּוּק בֵּין אִם רָאֲתָה ג׳ פְּעָמִים מִיָּד שֶׁנִּשְׁאָה, וּבֵין נִתְקַלְקְלָה אַחַר כָּךְ וְרָאֲתָה ג׳ פְּעָמִים. (קְרֹדְכִי רֹאשׁ ה״נ וּבְתְשׁוּבַת הָרַשְׁבָּ״א סִימָן תתל״ט וּבְתוֹס׳).

וְכָל זֶה לֹא מִירֵי אֶלָּא בְּרָאֲתָה סָמוּךְ לְתַשְׁמִישׁ, אֲבָל אִם לֹא רָאֲתָה סָמוּךְ לְתַשְׁמִישׁ, לֹא נֶאֱסָרָה עַל בַּעֲלָהּ, וּמֻתֶּרֶת לוֹ לְאַחֵר טָהֳרָתָהּ תָּמִיד (בֵּית יוֹסֵף בשם סה״ת וּסְמַ״ג וּפְשׁוּט בְּשַׁ״ס וּבְפוֹסְקִים) וְדִינָהּ כְּמוֹ שֶׁאֵין לָהּ וֶסֶת.

ב כִּיצַד בּוֹדֶקֶת, נוֹטֶלֶת שְׁפּוֹפֶרֶת (פֵּרוּשׁ קָנֶה שֶׁל עוֹפוֹת) שֶׁל אֲבָר, וּפִיהָ רָצוּף לְתוֹכָהּ, וְנוֹתֶנֶת בְּתוֹכָהּ מִכְחוֹל וּבְרֹאשׁוֹ מוֹךְ, וּמַכְנֶסֶת אוֹתוֹ בְּאוֹתוֹ מָקוֹם עַד מָקוֹם שֶׁהַשַּׁמָּשׁ דָּשׁ, וְנִמְצָא דָּם עַל רֹאשׁוֹ בְּיָדוּעַ שֶׁהוּא מִן הַמָּקוֹר, וַאֲסוּרָה, וְאִם לָאו, בְּיָדוּעַ שֶׁהוּא מִן הַצְּדָדִין, וּמֻתֶּרֶת. (בֵּית יוֹסֵף מֵהָרַמְבַּ״ם) וְאַף בְּזֶמֶן הַזֶּה יֵשׁ לִסְמֹךְ אַבְּדִיקָה זוֹ. (טור וּבֵית יוֹסֵף לְדַעַת הָרַמְבַּ״ם וְהָרֹא״שׁ וְרַשְׁבָּ״א וְרִי״ף וְכֵן כְּתַב הָרַ״ן וְהָרַ״ם פַּדְּוּאָה סִימָן ט׳).

ג אִם רוֹצָה לִבְדֹּק עַצְמָהּ בְּעוֹדָהּ תַּחַת הָרִאשׁוֹן, אַחַר שֶׁשִּׁמְּשָׁה שָׁלֹשׁ פְּעָמִים, הָרְשׁוּת בְּיָדָהּ, וּמֻתֶּרֶת לוֹ. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאָסוּרָה לָרִאשׁוֹן מִתַּשְׁמִישׁ שְׁלִישִׁי וְאֵילָךְ, אֲפִלּוּ בִּבְדִיקָה. הַגָּה: וְיֵשׁ לִסְמֹךְ אַסְּבָרָא רִאשׁוֹנָה לְהֶקֵל. (טור וּבֵית יוֹסֵף בְּשֵׁם הַסַּכָּנַת הַפּוֹסְקִים וְהַגָּהוֹת מֵימוֹנִי). וְאִם הִרְגִּישָׁה צַעַר וּכְאֵב בִּשְׁעַת תַּשְׁמִישׁ, לְכַלְּי עָלְמָא יֵשׁ לִסְמֹךְ אַבְּדִיקָה בְּבַעַל הָרִאשׁוֹן (שם בְּהַגָּה בְּשֵׁם ריצב״א).

ד אִם שִׁמְּשָׁה סָמוּךְ לְוִסְתָּהּ, אָנוּ תּוֹלִין רְאִיָּתָהּ מִשּׁוּם וִסְתָּהּ וְלֹא חַשְׁבִינַן לָהּ רוֹאָה מֻחָלָט תַּשְׁמִישׁ.

ה אִם יֵשׁ מָכָּה בְּאוֹתוֹ מָקוֹם, תּוֹלִין בְּדַם מַכָּתָהּ. וְאִם דַּם מַכָּתָהּ מְשֻׁנֶּה מִדַּם רְאִיָּתָהּ, אֵינָהּ תּוֹלָה בְּדַם מַכָּתָהּ. הַגָּה: וְכָל זֶה בְּאִשָּׁה שֶׁיֵּשׁ לָהּ וֶסֶת קָבוּעַ, וְאָז יְכוֹלִים לִתְלוֹת שֶׁלֹּא בִּשְׁעַת וִסְתָּהּ בְּמַכָּתָהּ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָהּ יוֹדַעַת בְּוַדַּאי שֶׁמַּכָּתָהּ הוֹצִיאָה דָּם. (כֵּן מַשְׁמַע בְּפִסְקֵי מהרא״י סִימָן מ״ו וּבְהַגָּהוֹת ש״ד) וְכֵן אִם אֵין לָהּ וֶסֶת קָבוּעַ, וְהוּא סָפֵק אִם הַדָּם בָּא מִן הַמָּקוֹר אוֹ מִן הַצְּדָדִין, תְּלִינַן בְּמַכָּה מִכֹּחַ סָפֵק סָפֵקָא, סָפֵק מִן הַצְּדָדִין אוֹ מִן הַמָּקוֹר, וְאִם תִּמְצָא לוֹמַר מִן הַמָּקוֹר, שֶׁמָּא הוּא מִן הַמַּכָּה. אֲבָל אִם יָדוּעַ שֶׁבָּא מִן הַמָּקוֹר, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ לָהּ מַכָּה בַּמָּקוֹר, אֵינָהּ תּוֹלָה בַּמַּכָּה, אִם אֵין לָהּ וֶסֶת קָבוּעַ, אֶלָּא אִם כֵּן יוֹדַעַת בְּוַדַּאי שֶׁמַּכָּתָהּ מוֹצִיאָה דָּם (כֵּן מַשְׁמַע בְּמָרְדְּכִי ח״נ וּבְהַגְ״מ פי״א דְּאֵ״ב וּשְׁעַ״ת ס״ק כ״ב). וּמִכָּל מָקוֹם בִּשְׁעַת וִסְתָּהּ, אוֹ מִלִּ׳ יוֹם לְלִ׳ יוֹם, אֵינָהּ תּוֹלָה בְּמַכָּתָהּ, דְּאל״כ לֹא תִּשָּׁמֵא לְעוֹלָם. (נ״ז שָׁם וּכְבֵית יוֹסֵף בְּשֵׁם סְמַ״ג וּסְמַ״ק). וּכְתָמִים, תּוֹלָה בָּהּ בְּכָל עִנְיָן (בְּמָרְדְּכִי).

ו נֶאֱמֶנֶת אִשָּׁה לוֹמַר: מַכָּה יֵשׁ לִי בְּאוֹתוֹ מָקוֹם שֶׁהַדָּם יוֹצֵא מִמֶּנּוּ. וְכֵן אִם אוֹמֶרֶת: בָּרִי לִי שֶׁאֵין דָּם זֶה בָּא מִן הַמָּקוֹר, נֶאֱמֶנֶת וּטְהוֹרָה. (מהרי״ו סימן כ״ח).

ז אִם כָּל זְמַן שֶׁהִיא בּוֹדֶקֶת בְּכָל הַחוֹרִים וְהַסְּדָקִים אֵינָהּ מוֹצֵאת כְּתָמִים, כִּי אִם בְּמָקוֹם אֶחָד בַּצְּדָדִין, יֵשׁ לִתְלוֹת שֶׁמִּמַּכָּה שֶׁבְּאוֹתוֹ צַד בָּא. וְכָל שֶׁכֵּן אִם מַרְגֶּשֶׁת בִּשְׁעַת בְּדִיקָה, כְּשֶׁנּוֹגַעַת בְּצַד הַמָּקוֹם הַהוּא כּוֹאֵב לָהּ קְצָת, וּבְשָׁאָר חוֹרִין וּסְדָקִים אֵינָהּ מַרְגֶּשֶׁת כְּאֵב כְּלָל.

ח אִם תִּרְצֶה לְהִתְרַפְּאוֹת, צָרִיךְ שֶׁיְּהֵיֶה קֹדֶם שֶׁתִּתְחַזֵּק, יֵשׁ מִסְתַּפְּקִים אִם מֻתָּר לִסְמֹךְ עַל הָרְפוּאָה לְשַׁמֵּשׁ אַחַר כָּךְ. וְיֵשׁ מִי שֶׁמַּתִּיר אִם אָמַר לָהּ רוֹפֵא יִשְׂרְאֵל: נִתְרַפֵּאת. וְאִם תִּרְאֶה הָאִשָּׁה שֶׁפָּסַק דַּם וְסָתָהּ וּרְאִיָּתָהּ עַל יְדֵי הָרְפוּאוֹת, וְנִכָּר שֶׁהוֹעִילוּ, יֵשׁ לִסְמֹךְ אַף עַל עוֹבֵד כּוֹכָבִים.

ט הִפְחִידוּהָ פִּתְאֹם וְנָפַל מִמֶּנָּה חֲרָרַת דָּם, נִתְרַפֵּאת וּמֻתֶּרֶת לְבַעְלָהּ. וְאִם חָזְרָה וְרָאֲתָה מֻחֶמֶת תַּשְׁמִישׁ, אֲפִלּוּ פַּעַם אַחַת, בְּיָדוּעַ שֶׁלֹּא נִתְרַפֵּאת. וּבַזְּמַן הַזֶּה אֵין מַתִּירִין עַל יְדֵי רְפוּאָה זוֹ (הֲרַמְבַּ״ן וְרַאֲבַ״ד בס׳ ב״ה). וּמֵיהוּ, אֵין מוֹצִיאִין אוֹתָהּ מִבַּעְלָהּ אַחַר רְפוּאָה זוֹ, עַד שֶׁתִּבָּעֵל וְתַחֲזֹר לְקִלְקוּלָהּ (רַאֲבַ״ד שָׁם).

י הָרוֹאָה דָּם בִּשְׁעַת תַּשְׁמִישׁ, מֻתֶּרֶת לְשַׁמֵּשׁ פַּעַם שֵׁנִית כְּשֶׁתִּטַּהֵר. מֵיהוּ מֵיחָשׁ חִישִׁינָן חָדָא זִמְנָא אַחַר רְאִיָּתָהּ, כְּגוֹן רָאֲתָה פַּעַם אַחַת אוֹ פַּעֲמַיִם בַּלַּיְלָה שֶׁל טְבִילָתָהּ, כְּשֶׁתַּגִּיעַ טְבִילָה אַחֶרֶת צְרִיכָה לִפְרֹשׁ לַיְלָה שֶׁל טְבִילָתָהּ, וְאֵין צָרִיךְ לִפְרֹשׁ לַיְלָה שֶׁל טְבִילָה שְׁלִישִׁית, דְּכָל מִידֵי דְּלֹא קָבְעָה וָסֶת לֹא חַיְישָׁא אֶלָּא חָדָא זִמְנָא. הֶגֶה: וְאִם רָאֲתָה ג׳ פְּעָמִים, כָּל פַּעַם בְּבִיאָה רִאשׁוֹנָה שֶׁאַחַר טְבִילָתָהּ, אֲסוּרָה לְבַעְלָהּ כְּאִלּוּ רָאֲתָה ג׳ פְּעָמִים רְצוּפִים, שֶׁהֲרֵי אִי אֶפְשָׁר לָהּ לִטְבֹּל וּלְשַׁמֵּשׁ עִמּוֹ, שֶׁהֲרֵי הִיא רוֹאָה כָּל פַּעַם אַחַר טְבִילָתָהּ. (תְּשׁוּבַת רַשְׁבַּ״א מְבִיאָה בֵּית יוֹסֵף). וְאִם אֵרַע לָהּ שֶׁרָאֲתָה ג׳ פְּעָמִים בְּבִיאָה רִאשׁוֹנָה שֶׁאַחַר לְדָתָהּ, אוֹ רָאֲתָה אַחַר כָּל לְדָתָהּ ג׳ פְּעָמִים, וּבֵינְתַיִם לֹא רָאֲתָה, יֵשׁ שֶׁכָּתְבוּ לְהָקֵל לְהִתִּירָהּ לְבַעְלָהּ, כִּי תָּלִינָן הָרְאִיָּה בְּחֻלְשָׁתָהּ עֲדַיִן מִכֹּחַ לְדָתָהּ, שֶׁהֵכִּו הַצְּדָדִים מִכֹּחַ הַלֵּדָה, וְלָכֵן רוֹאֶה סְמוּךְ לַלֵּדָה וְלֹא אַחַר כָּךְ, וְתָלִינָן בַּלֵּדָה כְּמוֹ שֶׁתָּלִינָן בְּמַכָּה. (הַגָּהוֹת ש״ד סִימָן מ״ו וּתְשׁוּבַת רַבִּי יוֹחָנָן). וְכָל זֶה אִם כְּבָר עָבְרָה וְשִׁמְּשָׁה בֵּין לֵדוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת שֶׁהֶחְזִיקוּ בִּיאוֹת שֶׁל הֶתֵּר, אַחַר בִּיאוֹת שֶׁל אִסּוּר. אֲבָל אִם רָאֲתָה ג׳ פְּעָמִים רְצוּפִין אַחַר לֵדָה, לֹא תָּלִינָן בַּלֵּדָה, אֶלָּא צְרִיכָה בְּדִיקַת הַשְׁפּוֹפֶרֶת. (כָּךְ מִשְׁמַע שָׁם). מֵיהוּ כָּל מָקוֹם שֶׁצְּרִיכָה בְּדִיקָה, אִם עָבְרָה וְשִׁמְּשָׁה, וְלֹא רָאֲתָה, מֻתֶּרֶת, דְּתַשְׁמִישׁ זֶה שֶׁלֹּא רָאֲתָה בּוֹ, עֲדִיף מִבְּדִיקַת הַשְׁפּוֹפֶרֶת כֵּן נִרְאֶה לִי (ד״ע).

יא אִשָּׁה שֶׁרָאֲתָה מֻחֶמֶת תַּשְׁמִישׁ, וּלְאַחַר חֲצִי שָׁנָה חָזְרָה וְרָאֲתָה מֻחֶמֶת תַּשְׁמִישׁ, מֻתֶּרֶת לְבַעְלָהּ, שֶׁהֲרֵי לֹא קָבְעָה בְּג׳ וָסָתוֹת שָׁוִים, וְלֹא בְּדִלּוּג. מֵיהוּ, חוֹשֶׁשֶׁת לְאַחֲרוֹן פַּעַם אַחַת, וּכְשֶׁגִּיעַ חֲצִי שָׁנָה מִיּוֹם רְאִיַּת דָּם הָאַחֲרוֹן, אֲסוּרָה עוֹנָה אַחַת. וְאִם קָבְעָה וָסֶת לִרְאִיַּת דָּם מֻחֶמֶת תַּשְׁמִישׁ שָׁלֹשׁ זְמַנֵּי וָסֶת שָׁוֶה, מֻתֶּרֶת לְשַׁמֵּשׁ בֵּין וָסֶת לְוָסֶת. אַף יְמֵי הַוָּסֶת פּוֹרֶשֶׁת עַד שֶׁיַּעֲקֹר שָׁלֹשׁ פְּעָמִים.

יב הָרוֹאָה מֻחֶמֶת תַּשְׁמִישׁ ג׳ פְּעָמִים, אָסוּר לְהַשְׁהוֹתָהּ אַף אִם אֵינוֹ רוֹצֶה לָבֹא עָלֶיהָ, אֶלָּא אִם כֵּן רוֹצֶה לְהַשְׁהוֹתָהּ עַל יְדֵי שָׁלִישׁ. וְלֹא יֵלֵךְ אֶצְלָהּ אֶלָּא בְּעֵדִים.

יג הַבּוֹעֵל אֶת הַבְּתוּלָה כַּמָּה פְּעָמִים, וְרָאֲתָה דָּם מֻחֶמֶת תַּשְׁמִישׁ, לְעוֹלָם מַחְזִקִינָן שֶׁהֵם דַּם בְּתוּלִים, עַד שֶׁתְּשַׁמֵּשׁ פַּעַם אַחַת וְלֹא תִּרְאֶה דָּם מֻחֶמֶת תַּשְׁמִישׁ. וְאִם אַחַר כָּךְ תִּרְאֶה שָׁלֹשׁ פְּעָמִים מֻחֶמֶת תַּשְׁמִישׁ, הֶחְזְקָה לִהְיוֹת רוֹאָה דָּם מֻחֶמֶת תַּשְׁמִישׁ. הֶגֶה: וַאֲפִלּוּ אִם לֹא פָּסְקָה לִרְאוֹת פַּעַם אַחַת, אִם אֵין לָהּ צַעַר כָּלָל בִּשְׁעַת תַּשְׁמִישׁ, חֲדֵי הִיא כְּכָל הַנָּשִׁים וְלֹא תָּלִינָן בְּדָם בְּתוּלִים. (תְּשׁוּבַת מַהֲרַ״ם פַּדְוָואה סִימָן ט׳). מִי שֶׁיּוֹצֵא דָּם מִמֶּנּוּ דֶּרֶךְ פִּי אַמָּה, וְשִׁמֵּשׁ, הָאִשָּׁה תּוֹלָה בּוֹ (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם תְּשׁוּבַת הָרַשְׁבַּ״א). וְע״ל סִימָן ק״ץ (סְעִיף כ׳).

יד אִשָּׁה שֶׁיֵּשׁ לָהּ מַכּוֹת וּפְצָעִים שֶׁאֵינָהּ יְכוֹלָה לִטְבֹּל, תֵּצֵא מִתַּחַת בַּעְלָהּ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִבָּטֵל מִפְּרִיָה וּרְבִיָה.

סימן קפח

א כָּל מַרְאֶה אָדֹם, בֵּין אִם הוּא כֵּהֶה הַרְבֵּה, אוֹ עָמֹק, טְמֵאִים. וְכֵן כָּל מַרְאֶה שָׁחֹר. וְאֵין טָהוֹר אֶלָּא מַרְאֶה לָבָן וְכֵן מַרְאֶה יָרֹק, אֲפִלּוּ כְּמַרְאֶה הַשַּׂעֲוָה אוֹ הַזָּהָב, וְכָל שֶׁכֵּן הַיָּרֹק כְּכַרְתִּי אוֹ כַּעֲשָׁבִים. (מָרְדְּכַי). וְכֵן מַרְאֶה שֶׁקּוֹרִין בְּלַשׁוֹן אַשְׁכְּנַז בלו״א בִּכְלָל יָרֹק הוּא, וַאֲפִלּוּ יֵשׁ בּוֹ סְמִיכוּת דָּם וְהוּא עָב הַרְבֵּה, וַאֲפִלּוּ הִרְגִּישָׁה שֶׁנִּפְתַּח מְקוֹרָהּ, וּבָדְקָה מִיָּד וּמָצְאָה מַרְאוֹת הַלָּלוּ, טְהוֹרָה (ד״ע דְּלֹא כת״ה סִימָן רמ״ו דְּמְנַמְּנֵם בָּזֶה). הֶגֶה: וְכֵן עִקָּר. (בֵּית יוֹסֵף וְטוּר), דְּלֹא כְּיֵשׁ מַחְמִירִין לְטַמְּאָהּ אִם יֵשׁ בּוֹ סְמִיכוּת וְהוּא עָב (ת״ה סִימָן רמ״ו). וְאִם הִרְגִּישָׁה שֶׁנִּפְתַּח מְקוֹרָהּ, וּבָדְקָה מִיָּד וְלֹא מָצְאָה כְּלוּם, ע״ל סִימָן ק״ץ.

ב נֶאֱמֶנֶת אִשָּׁה לוֹמַר: כָּזֶה רָאִיתִי, וְאִבַּדְתִּיו. אִם הוּא מַרְאֶה לָבָן אוֹ יָרֹק, טָהוֹר. אֲבָל אִם הֵבִיאָה לְפָנֵינוּ דָּם, וְהֶחְזַקְנוּהוּ בְּטָמֵא, אוֹ אֲפִלּוּ נִסְתַּפְּקְנוּ אִם הוּא טָמֵא אוֹ טָהוֹר, וְהִיא אוֹמֶרֶת: חָכָם פִּלּוֹנִי טִהֵר לִי כַּיּוֹצֵא בָּזֶה, אֵין סוֹמְכִין עָלֶיהָ.

ג הִכְנִיסָה שְׁפּוֹפֶרֶת וְהוֹצִיאָה בָּהּ דָּם, טְהוֹרָה. וְכֵן אִם רָאֲתָה דָּם בַּחֲתִיכָה, אֲפִלּוּ הִיא מְבֻקַּעַת וְהַדָּם בַּבְּקָעִים, בְּעִנְיָן שֶׁנּוֹגֵעַ בִּבְשָׂרָהּ, טְהוֹרָה, כֵּינָן שֶׁאֵין דֶּרֶךְ לִרְאוֹת כֵּן. וְכֵן אִשָּׁה שֶׁנֶּעֱקַר מָקוֹר שֶׁלָּהּ, וּכְמִין חֲתִיכוֹת בָּשָׂר נוֹפְלִים בְּבֵית הַחִיצוֹן, טְהוֹרָה. הֶגֶה: אֲפִלּוּ רָאֲתָה דָּם, כָּל זְמַן שֶׁהַחֲתִיכוֹת בַּבֵּית הַחִיצוֹן שֶׁלָּהּ, טְהוֹרָה, דְּתָלִינָן הַדָּם בַּחֲתִיכוֹת אֵלּוּ, הוֹאִיל וְיָדְעָה וַדַּאי שֶׁנֶּעֱקַר מְקוֹרָהּ, וּמֵחֲמַת מַכָּה הִיא. (כֵּן מִשְׁמַע בְּשׁוּר יְרוּחָם וְהָרֹא״שׁ). וְהוּא שֶׁהִטִּילָה הַחֲתִיכוֹת בְּמַיִם פּוֹשְׁרִין, וְלֹא נִמּוֹחוּ, וְדָקָא חֲתִיכוֹת קְטַנּוֹת דּוּמְיָא דִּשְׁפּוֹפֶרֶת, אֲבָל חֲתִיכָה גְּדוֹלָה, טְמֵאָה, אֲפִלּוּ לֹא רָאֲתָה כְּלוּם, לְפִי שֶׁאִי אֶפְשָׁר לִפְתִיחַת הַקֶּבֶר בְּלֹא דָּם, אֲפִלּוּ בְּנֶפֶל שֶׁלֹּא נִגְמְרָה צוּרָתוֹ.

ד כָּל דָּם הַיּוֹצֵא מִן הָאִשָּׁה, בֵּין לַח בֵּין יָבֵשׁ, טְמֵאָה. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא אֲפִלּוּ יָצָא מִמְּנָהּ צוּרַת בְּרִיָּה, כְּמִין קְלִפּוֹת אוֹ כְּמִין שְׂעָרוֹת אוֹ כְּמִין יַבְחוּשִׁים אֲדֻמִּים, טְמֵאָה. וְהוּא שֶׁיִּהְיוּ נְמוֹחִים בְּתוֹךְ מֵעֶת לְעֵת, עַל יְדֵי שֶׁשּׁוֹרִים אוֹתָם בְּמַיִם פּוֹשְׁרִין, וְיִהְיוּ הַמַּיִם פּוֹשְׁרִים כָּל מֶשֶׁךְ מֵעֶת לְעֵת שֶׁהֵם בְּתוֹכוֹ. וְשִׁעוּר הַחַמּוּם, כְּמוֹ מַיִם שֶׁשָּׁאֲבוּ בַּקַּיִץ מֵהַנָּהָר אוֹ מֵהַמַּעְיָן, וְעָמְדוּ בַּבַּיִת, שֶׁחַם הַבַּיִת מְחַמַּמְתָן. וְכַחֲמוּם שֶׁל אִלּוּ כָּךְ הוּא שִׁעוּר פּוֹשְׁרִין בֵּימוֹת הַחֹרֶף. וּסְתָם פּוֹשְׁרִין אֵינָם חַמִּין יוֹתֵר מֵחֲמִימוּת הֶרֹק (בית יוסף בשם רישב״א ס׳ הפפלה). וְאִם הֵם קָשִׁים כָּל כָּךְ, שֶׁאֵינָם נְמוֹחִים בְּתוֹךְ מֵעֶת לְעֵת, טְהוֹרָה, אֲפִלּוּ הֵם נְמוֹחִים עַל יְדֵי מְעוּךְ שֶׁמְּמַעֲכָן בְּצַפָּרְנָיו. וְאִם מְעַכְּבָן בְּצַפָּרְנָיו וְלֹא נְמוֹחוּ, טְהוֹרָה וְאֵין צָרִיךְ לְבַדֵּק עַל יְדֵי שְׂרִיָּה. (הכ״מ פ״ה וכן כתב הבית יוסף בשם הרשב״א).

ה בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים שֶׁאִם לֹא נְמוֹחוּ טְהוֹרָה, בִּזְמַן שֶׁהֵם יְבֵשִׁים גְּמוּרִים, שֶׁאֵין עִמָּהֶם דָּם כְּלָל. אֲבָל אִם יֵשׁ עֲלֵיהֶם שׁוּם לְחְלוּחַ דָּם, טְמֵאָה. הַגָּה: וְהוּא הַדִּין אִם נִתְמַעֲכוּ אוֹ נְמוֹחוּ קְצָתָן, וּקְצָתָן לֹא נְמוֹחוּ, דְּטְמֵאָה. (פסקי מהרא״י סימן מ״ז). מִיהוּ נִרְאֶה לִי דְּאִם בָּדְקָה ג׳ פְּעָמִים, כָּל מַה שֶּׁרָאֲתָה וְלֹא נְמוֹחוּ כְּלָל, שׁוּב אֵינָהּ צְרִיכָה לִבְדֹּק מַה שֶּׁהִיא רוֹאָה אַחַר כָּךְ, כְּדֶרֶךְ זֶה, שֶׁהַרֵי הַחְזָקָה שֶׁדְּבָרִים אֵלּוּ אֵינָן דָּם, רַק בָּאִים מִמַּכָּה שֶׁבְּגוּפָהּ. וְדָוְקָא בְּאִשָּׁה שֶׁיֵּשׁ לָהּ וֶסֶת, וְשֶׁלֹּא בִּשְׁעַת וִסְתָּהּ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר גַּבֵּי מַכָּה, לְעִיל סִימָן קפ״ז.

ו בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים שֶׁצָּרִיךְ בְּדִיקָה בִּשְׂרִיָּה, בְּמַפֶּלֶת כְּמִין קְלִפּוֹת וּשְׂעָרוֹת, אֲבָל חֲתִיכַת דָּם, אַף עַל פִּי שֶׁקָּשֶׁה וְאֵינוֹ נִמּוֹחַ, טְמֵאָה. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁגַּם לָזֶה צָרִיךְ בְּדִיקָה בִּשְׂרִיָּה, אִם הִיא חֲתִיכָה קְטַנָּה כְּשִׁעוּר שְׁפוֹפֶרֶת קָנֶה דַּק שֶׁבַּדַּקִּים (ד״ע).

סימן קפט

א כָּל אִשָּׁה שֶׁאֵין לָהּ וֶסֶת קָבוּעַ, חוֹשֶׁשֶׁת לְיוֹם ל׳ לִרְאִיָּתָהּ, שֶׁהוּא עוֹנָה בֵּינוֹנִית לְסָתָם נָשִׁים, וְאִם יֵשׁ לָהּ וֶסֶת קָבוּעַ לִזְמַן יָדוּעַ מִכ׳ לְכ׳ אוֹ מִכ״ה לְכ״ה, חוֹשֶׁשֶׁת לַזְּמַן הַיָּדוּעַ.

ב כֵּיצַד קוֹבַעְתּוֹ, כְּגוֹן שֶׁתִּרְאֶה ד׳ פְּעָמִים, וּבֵינֵיהֶם ג׳ זְמַנִּים שָׁוִין, כְּגוֹן שֶׁרָאֲתָה הַיּוֹם, וּלְסוֹף כ׳ יוֹם פַּעַם אַחֶרֶת, וְעוֹד לְסוֹף עֶשְׂרִים יוֹם, וְעוֹד לְסוֹף כ׳ יוֹם, וְזֶה נִקְרָא וֶסֶת הַהַפְלָגוֹת. וּלְכָךְ צְרִיכָה ד׳ רְאִיוֹת, שֶׁרְאִיָּה רִאשׁוֹנָה אֵינָהּ מִן הַמִּנְיָן, לְפִי שֶׁאֵינָהּ בְּהַפְלָגָה. וַאֲפִלּוּ קֹדֶם שֶׁקְּבָעָתּוֹ שָׁלֹשׁ פְּעָמִים חוֹשֶׁשֶׁת, שֶׁמִּיָּד אַחַר שֶׁרָאֲתָה פַּעַם אַחַת לְסוֹף כ׳ חוֹשֶׁשֶׁת מִכָּאן וְאֵילֵךְ כְּשֶׁיַּגִּיעַ כ׳, וְכֵן בְּרִאשִׁית הַיָּמִים שֶׁהִיא לְיָמִים יְדוּעִים לַחֹדֶשׁ, מִיָּד אַחַר שֶׁרָאֲתָה פַּעַם אַחַת לְיוֹם יָדוּעַ לַחֹדֶשׁ, כְּגוֹן כ״א אוֹ כ״ה בּוֹ, חוֹשֶׁשֶׁת לְפַעַם אַחֶרֶת לְזֶה הַיּוֹם, וַאֲסוּרָה לְשַׁמֵּשׁ כָּל אוֹתָהּ הָעוֹנָה. וְהוּא הַדִּין לִשְׁאָר מִינֵי וֶסֶת שֶׁצְּרִיכָה לָהֶם בֵּן, חוּץ מִוֶּסֶת הַדְּלוּג, וּכְמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן זֶה. וְלֹא אָמְרוּ שֶׁצָּרִיךְ לְקָבְעָם ג׳ פְּעָמִים, אֶלָּא לְעִנְיַן עֲקִירָה, שֶׁבֵּינָן שֶׁקּוֹבַעְתּוֹ בְּשָׁלֹשׁ פְּעָמִים אֵינוֹ נֶעֱקָר בְּפָחוֹת מִג׳ פְּעָמִים, שֶׁכָּל זְמַן שֶׁלֹּא עֲקַרְתּוֹ ג׳ פְּעָמִים צְרִיכָה לָחוּשׁ לוֹ. אֲבָל לֶאֱסֹר, אֲפִלּוּ בְּפַעַם אַחַת חוֹשֶׁשֶׁת לוֹ פַּעַם שְׁנִיָּה. וּמִיהוּ, אַף עַל פִּי שֶׁחוֹשֶׁשֶׁת לוֹ, נֶעֱקָר בְּפַעַם אַחַת, אֲפִלּוּ קְבָעָתּוֹ ב׳ פְּעָמִים. שֶׁאִם רָאֲתָה ב׳ פְּעָמִים לְיוֹם יָדוּעַ, וּבַשְּׁלִישִׁית לֹא רָאֲתָה, אֵינָהּ חוֹשֶׁשֶׁת לוֹ עוֹד.

ג אִם קָבְעָה וֶסֶת לְשָׁעוֹת וְלֹא לְיָמִים, אֵינָהּ חוֹשֶׁשֶׁת אֶלָּא שְׁעָתָהּ בִּלְבַד, וְהַוֶּסֶת הַזֶּה הוּא נֶעֱקָר בְּשָׁעָה אַחַת, וַאֲפִלּוּ בְּלֹא בְּדִיקָה.

ד עוֹד יֵשׁ חִלּוּק בֵּין קְבָעָתּוֹ ג׳ פְּעָמִים לְלֹא קְבָעָתּוֹ ג׳ פְּעָמִים. שֶׁהַקְּבוּעַ אַף עַל פִּי שֶׁעָבְרָה עוֹנָתָהּ וְלֹא הִרְגִּישָׁה, אֲסוּרָה לְשַׁמֵּשׁ עַד שֶׁתִּבְדֹּק וְתִמְצָא טְהוֹרָה. וְשֶׁלֹּא קְבָעָתּוֹ ג׳ פְּעָמִים, אִם הִגִּיעַ זְמַן הַוֶּסֶת וְלֹא בָּדְקָה וְלֹא רָאֲתָה, כֵּיוָן שֶׁעָבְרָה עוֹנָתָהּ, מֻתֶּרֶת. וְעוֹנָה בֵּינוֹנִית, שֶׁהִיא לְל׳ יוֹם, דִּינָהּ כְּוֶסֶת קָבוּעַ (הַרַשְׁבָּ״א).

ה פְּעָמִים שֶׁתִּהְיֶה הַהַפְלָגָה שֶׁקּוֹבַעַת בָּהֶם הַוֶּסֶת, בְּדִלּוּג. כְּגוֹן שֶׁרָאֲתָה הַיּוֹם, וְרָאֲתָה שֵׁנִית לְסוֹף ל׳, וּשְׁלִישִׁית לְל״א, וּרְבִיעִית לְל״ב, קָבְעָה וֶסֶת לְדִלּוּג שֶׁל הַפְלָגוֹת. בֵּין שֶׁהִרְחִיקָה דִּלּוּגָהּ הַרְבֵּה, בֵּין שֶׁלֹּא הִרְחִיקָה אֶלָּא יוֹם אֶחָד, קָבְעָה וֶסֶת לַדִּלּוּג הַשָּׁוֶה. שֶׁבְּכָל עִנְיָן שֶׁתִּהְיֶה מַשְׁוָה רְאִיָּתָהּ, קָבְעָה לָהּ וֶסֶת.

ו כֵּיצַד שֶׁקּוֹבַעַת וֶסֶת בְּהַפְלָגָה מְיֻמֶּים שָׁוִים וְשֶׁאֵינָם שָׁוִים, כָּךְ קוֹבַעַת בִּימֵי הַחֹדֶשׁ וּבִימֵי הַשָּׁבוּעַ שָׁוִים וְשֶׁאֵינָם שָׁוִים. כֵּיצַד, רָאֲתָה ג׳ פְּעָמִים בְּאֶחָד בְּשַׁבָּת אוֹ בְּה׳ בְּשַׁבָּת, אוֹ בְּאֶחָד בְּנִיסָן וּבְאֶחָד בְּאִיָּר וּבְאֶחָד בְּסִיוָן, אוֹ בְּה׳ בְּנִיסָן וּבְה׳ בְּאִיָּר וּבה׳ בְּסִיוָן, קָבְעָה לָהּ וֶסֶת בְּאֶחָד בְּשַׁבָּת אוֹ בְּה׳ בּוֹ, וּבְאֶחָד בַּחֹדֶשׁ אוֹ בְּה׳ בּוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁאֶחָד מָלֵא וְאֶחָד חָסֵר, אֵין מְדַקְדְּקִין בְּכָךְ.

ז כֵּיצַד קוֹבַעַת בִּימֵי הַחֹדֶשׁ בְּדִלּוּג, כְּגוֹן שֶׁרָאֲתָה בְּט״ו בְּנִיסָן וְט״ז בְּאִיָּר וְי״ז בְּסִיוָן, לֹא קָבְעָה וֶסֶת עַד שֶׁתִּרְאֶה בְּי״ח בְּתַמּוּז, שֶׁאֵין רְאִיָּה רִאשׁוֹנָה מִצְטָרֶפֶת, כֵּיוָן שֶׁאֵין הַהַפְלָגוֹת שָׁווֹת. וּמִיהוּ, אִם הָיָה לָהּ וֶסֶת קֹדֶם שֶׁהִתְחִילָה, וְאַחַר כָּךְ שִׁנְּתָה וְרָאֲתָה בְּדִלּוּג ג׳ פְּעָמִים, קָבְעָה וֶסֶת בְּדִלּוּג. לְפִי שֶׁאַף הָרִאשׁוֹנָה בְּדִלּוּג רָאֲתָה אוֹתָהּ, שֶׁדִּלְּגָה מִוֶּסֶת הַקָּבוּעַ לָהּ (רַמְבַּ״ם וְרַמְבַּ״ן כִּשְׁמוּאֵל וְטוּר לְדַעַת רַא״ש אֲבָל בְּפֶרֶק שׁוֹר שֶׁנָּגַח ד׳ וְה׳ פֶּסֶק רַא״ש כְּרַב וְכֵן הוּא בְּרַמְזִים שָׁם) וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא רָאֲתָה אֶלָּא בְּט״ו בְּנִיסָן וְט״ז בְּאִיָּר וְי״ז בְּסִיוָן, קָבְעָה וֶסֶת וְחוֹשֶׁשֶׁת לִי״ח בְּתַמּוּז וְי״ט בְּאָב, וְכֵן לְעוֹלָם. וְיֵשׁ לָחוּשׁ לְרִבְרִיהֶם וּלְהַחְמִיר.

ח רָאֲתָה ג״פ בְּג׳ חֳדָשִׁים, בְּדִלּוּג, וְחָזְרָה וְרָאֲתָה בְּאוֹתָם דִּלּוּגִים עַצְמָן, אִם נֶהֱגָה כֵּן ג׳ פְּעָמִים, הֲרֵי זֶה וֶסֶת קָבוּעַ לְדִלּוּג חֲלִילָה. כֵּיצַד, רָאֲתָה ט״ו בְּנִיסָן וְט״ז בְּאִיָּר וְי״ז בְּסִיוָן, וְחָזְרָה חֲלִילָה וְרָאֲתָה ט״ו בְּתַמּוּז וְט״ז בְּאָב וְי״ז בֶּאֱלוּל, וְעוֹד חָזְרָה וְרָאֲתָה ט״ו בְּתִשְׁרֵי וְט״ז בְּחֶשְׁוָן וְי״ז בְּכִסְלֵיו, קָבְעָה לָהּ וֶסֶת לְדִלּוּג חֲלִילָה, וְחוֹשֶׁשֶׁת לְעוֹלָם ט״ו לְחֹדֶשׁ זֶה וְט״ז לְחֹדֶשׁ זֶה וְי״ז לְחֹדֶשׁ זֶה.

ט רָאָתָה בְּאֶחָד בְּנִיסָן וּבְאֶחָד בְּסִיוָן וּבְאָב, קָבְעָה לָהּ וֶסֶת לִרְאֹשׁ חֹדֶשׁ לִדְלוּגִים. אֲבָל רָאָתָה בְּאֶחָד בְּנִיסָן וּבְאֶחָד בְּאִיָּר וּבְאֶחָד בְּתַמּוּז, וּבְאֶחָד בְּסִיוָן לֹא רָאָתָה, לֹא קָבְעָה לָהּ וֶסֶת.

י רָאָתָה ט״ו בְּנִיסָן וְט״ז בְּאִיָּר וְי״ח בְּסִיוָן, לֹא קָבְעָה לָהּ וֶסֶת, כֵּיוָן שֶׁסֵּרְגָה בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁלִישִׁי וְלֹא רָאָתָה עַד י״ח בּוֹ.

יא דִּלְּגָה פַּעַם אַחַת אוֹ שְׁתַּיִם, אֵינָהּ חוֹשֶׁשֶׁת לִדְלוּג, אַף עַל פִּי שֶׁחוֹשֶׁשֶׁת לִשְׁאָר וְסָתוֹת בְּפַעַם אַחַת, אֵינָהּ חוֹשֶׁשֶׁת לְוֶסֶת הַדִּלּוּג, עַד שֶׁתְּקַבֵּעֲנוּ.

יב וֶסֶת הַסֵּרוּג, רְאָיָה רִאשׁוֹנָה מִן הַמְּנָיָן, לְדִבְרֵי הַכֹּל, וְאַף עַל פִּי שֶׁהִרְחִיקָה רְאִיּוֹתֶיהָ. אֲבָל שֶׁלְּעִנְיַן חֲשַׁשׁ וְסָתָהּ בִּתְחִלָּה הוּא שָׁוֶה לְדִלּוּג, שֶׁאֵינָהּ חוֹשֶׁשֶׁת אֶלָּא מֵרֹאשׁ חֹדֶשׁ לְרֹאשׁ חֹדֶשׁ הַסָּמוּךְ לוֹ. כְּגוֹן שֶׁרָאָתָה בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ נִיסָן, חוֹשֶׁשֶׁת לְרֹאשׁ חֹדֶשׁ אִיָּר, וְאִם לֹא רָאָתָה עַד רֹאשׁ חֹדֶשׁ סִיוָן, חוֹשֶׁשֶׁת לְרֹאשׁ חֹדֶשׁ תַּמּוּז, הַסָּמוּךְ לוֹ, וְאִם לֹא רָאָתָה בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ תַּמּוּז, אֵינָהּ חוֹשֶׁשֶׁת לְרֹאשׁ חֹדֶשׁ אָב, אַף עַל פִּי שֶׁהֵם הַפְלָגַת ב׳ חֳדָשִׁים כְּעֵין הַהַפְלָגָה הָרִאשׁוֹנָה, מִפְּנֵי שֶׁהַפְסָקַת הַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי בְּטָלָה רְאִיַּת הָרִאשׁוֹן, וּרְאִיַּת הַחֹדֶשׁ הַשְּׁלִישִׁי הִיא הַתְחָלַת וֶסֶת, וְחוֹשֶׁשֶׁת לְרֹאשׁ חֹדֶשׁ הַסָּמוּךְ, וְלֹא יוֹתֵר.

יג אֵין הָאִשָּׁה קוֹבַעַת לָהּ וֶסֶת, אֶפְלוּ רָאָתָה שְׁלֹשָׁה רָאשֵׁי חֳדָשִׁים זֶה אַחַר זֶה, אֶלָּא אִם כֵּן יִהְיוּ כֻּלָּם בְּעוֹנָה אַחַת, בַּיּוֹם אוֹ בַּלַּיְלָה. וְאִם רָאָתָה שָׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּיּוֹם, וְהָרְבִיעִית בַּלַּיְלָה, אוֹ שָׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּלַּיְלָה וְהָרְבִיעִית בַּיּוֹם, חוֹשֶׁשֶׁת בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה מִפְּנֵי חֲשַׁשׁ הַוֶּסֶת הָרִאשׁוֹן וּמִפְּנֵי חֲשַׁשׁ הַשֵּׁנִי, שֶׁהוּא הָאַחֲרוֹן, וְאִם רָאָתָה פְּעָמִים בַּיּוֹם וּפְעָמִים בַּלַּיְלָה, שֶׁלֹּא עַל הַסֵּדֶר, וְלֹא קָבְעָה אֶחָד מֵהֶן ג׳ פְּעָמִים, אוֹ שֶׁתִּרְאֶה הָרִאשׁוֹנָה בַּיּוֹם וְג׳ הָאַחֲרוֹנוֹת בַּלַּיְלָה, אוֹ הָרִאשׁוֹנָה בַּלַּיְלָה וְהַג׳ אַחֲרוֹנוֹת בַּיּוֹם, אוֹ שָׁלֹשׁ בָּזֶה וְשָׁלֹשׁ בָּזֶה, חוֹשֶׁשֶׁת לָאַחֲרוֹנָה בִּלְבַד. הַגָּה: הָאִשָּׁה שֶׁרָאָתָה, חוֹשֶׁשֶׁת לְוֶסֶת הַחֹדֶשׁ וּלְהַפְלָגָה, עַד שֶׁתְּקַבֵּע וֶסֶת הַחֹדֶשׁ בְּג׳ פְּעָמִים, אוֹ וֶסֶת הַפְלָגָה בְּד׳ פְּעָמִים, אוֹ שֶׁתַּעֲקֹר אַחַת מֵהֶן. כֵּיצַד, רָאָתָה בְּא׳ בְּנִיסָן וְכ׳ בּוֹ, חוֹשֶׁשֶׁת לְאֶחָד בְּאִיָּר, מִפְּנֵי רֹאשׁ חֹדֶשׁ נִיסָן. רָאָתָה בְּאֶחָד בְּאִיָּר אוֹ לֹא רָאָתָה בּוֹ, חוֹשֶׁשֶׁת לט׳ בְּאִיָּר, שֶׁהוּא יוֹם כ׳ מֵרְאִיַּת יוֹם כ׳ שֶׁרָאָתָה. רָאָתָה בְּט׳ בְּאִיָּר אוֹ לֹא רָאָתָה, חוֹשֶׁשֶׁת לְעֶשְׂרִים בְּאִיָּר, שֶׁמָּא קָבְעָה לָהּ וֶסֶת כ׳ לַחֹדֶשׁ, שֶׁהֲרֵי רָאָתָה עֶשְׂרִים לְחֹדֶשׁ נִיסָן. וְכֵן הִיא חוֹשֶׁשֶׁת לְעוֹלָם עַד שֶׁתְּקַבֵּע וֶסֶת אֶחָד כְּדִינוֹ, דְּאֵז אֵינָהּ חוֹשֶׁשֶׁת לַשֵּׁנִי שֶׁלֹּא נִקְבַּע, אוֹ עַד שֶׁאֶחָד מֵהֶן נַעֲקֹר, אֲז אֵינָהּ חוֹשֶׁשֶׁת לוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִקְבַּע הַשֵּׁנִי (הכל בשור בשם רמב״ן). וְאֵינָהּ חוֹשֶׁשֶׁת לְוֶסֶת הַדִּלּוּגִין, עַד שֶׁתְּקַבְּעֶנּוּ. כֵּיצַד, רָאָתָה ט״ו בְּנִיסָן, חוֹשֶׁשֶׁת לְט״ו בְּאִיָּר. לֹא רָאָתָה בְּט״ו בְּאִיָּר, אֵינָהּ חוֹשֶׁשֶׁת לְט״ז בּוֹ. רָאָתָה ט״ז בּוֹ, חוֹשֶׁשֶׁת לְט״ז בְּסִיוָן וְאֵינָהּ חוֹשֶׁשֶׁת לְשִׁבְעָה עָשָׂר בּוֹ. רָאָתָה י״ז בּוֹ, חוֹשֶׁשֶׁת לְי״ז בְּתַמּוּז וְאֵינָהּ חוֹשֶׁשֶׁת לְי״ח בּוֹ רָאָתָה י״ח בְּתַמּוּז, קָבְעָה לָהּ וֶסֶת דִּלּוּגִין לִימֵי הַחֹדֶשׁ וְחוֹשֶׁשֶׁת לְי״ט בְּאָב. וְכֵן בְּדָרְךְ זֶה בְּהַפְלָגָה וְדִלּוּגִין, כִּי אֵין חִלּוּק בֵּינֵיהֶן. רַק יֵשׁ אוֹמְרִים כִּי בְּדִלּוּג חֹדֶשׁ, הָרְאִיָּה הָרִאשׁוֹנָה מִן הַמְּנָיָן, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר. רָאָתָה ט״ו בְּנִיסָן וְהִמְשִׁיכָה רְאִיָּתָהּ ד׳ יָמִים, וּבְיוֹם ט״ז בְּאִיָּר רָאָתָה וְהִמְשִׁיכָה רְאִיָּתָהּ ג׳ יָמִים, וּבְסִיוָן הִתְחִילָה לִרְאוֹת בְּי״ז בּוֹ, יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁחוֹשֶׁשֶׁת לְדִלּוּג וּלְוֶסֶת שָׁוֶה, שֶׁהֲרֵי שִׁלְּשָׁה לִרְאוֹת ג״פ בְּי״ד לַחֹדֶשׁ, (השור והרמב״ן) וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין כָּאן וֶסֶת שָׁוֶה כְּלָל, דְּהוֹלְכִין תָּמִיד אַחַר תְּחִלַּת הָרְאִיָּה, וְכֵן עִקָּר. (בית יוסף בשם הרד״ה והרשב״א והרא״ש והראב״ד בס׳ בה״ג מביאו ב״ח סוף פרוץ כ׳).

יד הָיְתָה רְגִילָה לִרְאוֹת יוֹם עֶשְׂרִים, וְיֵשׁ לָהּ בָּזֶה וֶסֶת קָבוּעַ, וְשִׁנְּתָה לְיוֹם שְׁלֹשִׁים, זֶה וָזֶה אֲסוּרִים, וּכְשֶׁיַּגִּיעַ יוֹם כ׳ לִרְאִיַּת שְׁלֹשִׁים, אֲסוּרָה מִשּׁוּם וֶסֶת הָרִאשׁוֹן, וְאִם לֹא תִּרְאֶה בּוֹ חוֹשֶׁשֶׁת לְיוֹם ל׳. שִׁנְּתָה פַּעֲמַיִם לְיוֹם ל׳ זֶה וָזֶה אֲסוּרִים. שִׁנְּתָה ג׳ פְּעָמִים לְיוֹם ל׳, הֲתַר יוֹם כ׳ וְנֶאֱסַר יוֹם ל׳. וְאִם לְאַחַר שֶׁשִּׁנְּתָה פַּעַם אוֹ פַּעֲמַיִם לְיוֹם ל׳ רָאָתָה לְסוֹף כ׳, חָזַר וֶסֶת שֶׁל כ׳ לִמְקוֹמוֹ וְהֻתַּר שְׁלֹשִׁים.

טו שִׁנְּתָה רְאִיּוֹתֶיהָ וְלֹא הִשְׁוָה אוֹתָם, כְּגוֹן שֶׁשִּׁנְּתָה פַּעַם אַחַת לְיוֹם ל׳ וְהַשֵּׁנִי לְל״ב, וְהַג׳ לְל״ד, נֶעֱקַר וֶסֶת הָרִאשׁוֹן וְאֵין לָהּ וֶסֶת כְּלָל. וְאִם חָזְרָה לִרְאוֹת בְּיוֹם הַוֶּסֶת הָרִאשׁוֹן, חוֹזֶר לְקִבְיעוּתוֹ הָרִאשׁוֹן וְחוֹשֶׁשֶׁת לוֹ תָּמִיד עַד שֶׁיֵּעָקֵר מִמְּנָהּ שָׁלֹשׁ פְּעָמִים. וְהוּא הַדִּין לְהִפְסִיקָה מִלִּרְאוֹת שָׁלֹשׁ עוֹנוֹת, וְאַחַר כָּךְ חָזְרָה לִרְאוֹת בְּיוֹם הַוֶּסֶת הָרִאשׁוֹן.

טז כֵּיוֹצֵא בָּזֶה דִּין עֲקִירַת וֶסֶת רֹאשׁ חֹדֶשׁ. כֵּיצַד, הָיְתָה רְגִילָה לִרְאוֹת בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ, וְעָבַר עָלֶיהָ רֹאשׁ חֹדֶשׁ וְלֹא רָאָתָה, חוֹשֶׁשֶׁת לְרֹאשׁ חֹדֶשׁ עַד שֶׁיַּעַבְרוּ עָלֶיהָ שְׁלֹשָׁה רָאשֵׁי חֳדָשִׁים. עָבְרוּ עָלֶיהָ שְׁלֹשָׁה רָאשֵׁי חֳדָשִׁים וְלֹא רָאָתָה, אֵינָהּ חוֹשֶׁשֶׁת לָהֶם. חָזְרָה וְרָאָתָה בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ, חָזַר הַוֶּסֶת לִמְקוֹמוֹ.

יז כָּל וֶסֶת שֶׁנִּקְבַּע מֵחֲמַת אֹנֶס, כְּגוֹן שֶׁקָּפְצָה וְרָאָתָה, אֲפִלּוּ רָאָתָה בּוֹ כַּמָּה פְּעָמִים, אִם לֹא קָבְעָה אוֹתָן לְיָמִים (תוספות ורשב״א ור״ח ופשוט הוא לקמן סעי׳ י״ח), אֵינוֹ וֶסֶת, שֶׁמִּפְּנֵי הָאֹנֶס רָאָתָה. וּמִכָּל מָקוֹם חוֹשֶׁשֶׁת לוֹ כְּמוֹ לְוֶסֶת שֶׁאֵינוֹ קָבוּעַ (הגי״מ פ״ח). קָפְצָה וְרָאָתָה, קָבְעָה לָהּ וֶסֶת לְיָמִים, בְּלֹא קְפִיצוֹת. כֵּיצַד, קָפְצָה בְּאֶחָד בְּשַׁבָּת וְרָאָתָה דָּם, וּלְאַחַר כ׳ יוֹם קָפְצָה בְּאֶחָד בְּשַׁבָּת וְרָאָתָה דָּם, וּלְאַחַר י״ט יוֹם קָפְצָה בְּיוֹם הַשַּׁבָּת וְלֹא רָאָתָה דָּם, וּלְאַחַר הַשַּׁבָּת בְּלֹא קְפִיצָה, הֲרֵי נִקְבַּע אֶחָד בְּשַׁבָּת אַחַר כ׳, שֶׁהֲרֵי נוֹדַע שֶׁהַיּוֹם גָּרַם לָהּ, וְלֹא הַקְּפִיצָה, וּכְבָר נִקְבַּע יוֹם זֶה ג׳ פְּעָמִים. וְכֵן כָּל כֵּיוֹצֵא בָּזֶה.

יח קָפְצָה בְּיוֹם יָדוּעַ, כְּגוֹן בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ אוֹ בְּאֶחָד בְּשַׁבָּת, וְרָאָתָה בּוֹ, וְאֵרַע כֵּן בְּג׳ ר״ח אוֹ בְּג׳ אֶחָד בְּשַׁבָּת, קָבְעָה לָהּ וֶסֶת וְחוֹשֶׁשֶׁת לְכָל פַּעַם שֶׁתִּקְפֹּץ בְּאוֹתוֹ זְמַן. וְאִם אַחַר כָּךְ הִגִּיעַ א׳ בְּשַׁבָּת וְלֹא קָפְצָה, אוֹ שֶׁקָּפְצָה בְּשֵׁנִי בְּשַׁבָּת, אֵינָהּ חוֹשֶׁשֶׁת, שֶׁהֲרֵי לֹא קָבְעָה אֶלָּא לִקְפִיצוֹת שֶׁל אֶחָד בְּשַׁבָּת.

יט יֵשׁ קוֹבַעַת וֶסֶת עַל יְדֵי מִקְרִים שֶׁיֵּאָרְעוּ בְּגוּפָהּ כְּגוֹן שֶׁמְּפֹהֶקֶת, דְּהַיְנוּ כְּאָדָם שֶׁפּוֹשֵׁט זְרוֹעוֹתָיו מֵחֲמַת כֹּבֶד, אוֹ כְּאָדָם שֶׁפּוֹתֵחַ פִּיו מֵחֲמַת כֹּבֶד, אוֹ כְּאָדָם שְׁמוֹצִיא קוֹל דֶּרֶךְ הַגָּרוֹן, וְכֵן אִם מִתְעַטֶּשֶׁת דֶּרֶךְ מַטָּה, אוֹ חוֹשֶׁשֶׁת בְּפִי כְּרֵסָה וּבְשִׁפּוּלֵי מֵעֶיהָ, אוֹ שֶׁאֲחָזוּהָ צִירֵי הַקַּדַּחַת, אוֹ שֶׁרֹאשָׁהּ וְאֵיבָרֶיהָ כְּבֵדִים עָלֶיהָ, בְּכָל אֶחָד מֵאֵלּוּ אִם יֵאָרַע לָהּ שְׁלֹשָׁה פְּעָמִים, וְרָאָתָה, קָבְעָה לָהּ וֶסֶת, שֶׁבְּכָל פַּעַם שֶׁהִיא חוֹשֶׁשֶׁת מֵהֶם, אֲסוּרָה לְשַׁמֵּשׁ. וּמֵיהוּ בְּפִהוּק אוֹ עִטּוּשׁ שֶׁל

פַּעַם אֶחָד אֵין הַוֶּסֶת נִקְבָּע, אֶלָּא כְּשֶׁעוֹשָׂה כֵּן הַרְבֵּה פְּעָמִים זֶה אַחַר זֶה. וְאִם אֵרַע לָהּ שִׁלְשָׁה פְּעָמִים, שֶׁבְּכָל פַּעַם עָשְׂתָה כֵּן הַרְבֵּה פְּעָמִים, הֲרֵי זֶה וֶסֶת. וְכָל אֵלּוּ הַוָּסְתוֹת שֶׁבְּגוּפָהּ אֵין לָהֶם זְמַן יָדוּעַ, אֶלָּא בְּכָל פַּעַם שֶׁיִּקָּרֶה לָהּ זֶה הַמִּקָּרֶה, הוּא וֶסֶת. וְאִם בָּא וֶסֶת הַגּוּף לִזְמַן יָדוּעַ, כְּגוֹן מֵרֹאשׁ חֹדֶשׁ לְרֹאשׁ חֹדֶשׁ אוֹ מִכ׳ יוֹם לְכ׳ יוֹם, קָבְעָה לָהּ וֶסֶת לִזְמַן וּלְמֵחוּשׁ הַוֶּסֶת, וְאֵינָהּ חוֹשֶׁשֶׁת אֶלָּא לִשְׁנֵיהֶם בְּיַחַד, וְאִם הִגִּיעַ הָעֵת וְלֹא בָּא הַמֵּחוּשׁ, אוֹ שֶׁבָּא הַמֵּחוּשׁ בְּלֹא עִתּוֹ אֵינָהּ חוֹשֶׁשֶׁת. הַגָּה: וְדַוְקָא שֶׁקָּבְעָה לָהּ וֶסֶת לִשְׁנֵיהֶם בְּיַחַד, אֲבָל מִתְּחִלָּה חוֹשֶׁשֶׁת לְכָל אֶחָד בִּפְנֵי עַצְמוֹ, כִּי אֵינָהּ יוֹדַעַת אֵיזֶה מֵהֶן תִּקָּבַע, וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל גַּבֵּי וֶסֶת הַדִּלּוּג וְיָמִים, אוֹ מֵהַפְלָגָה וְיָמִים, וְכֵן יִתְבָּאֵר בְּסָמוּךְ.

כ פְּהֻקָּה ב׳ פְּעָמִים בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ, וְרָאָתָה וְאַחַר כָּךְ פְּהֻקָּה שֶׁלֹּא בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ וְרָאָתָה, הֲבֵרַר הַדָּבָר שֶׁאֵין רֹאשׁ חֹדֶשׁ גּוֹרֵם אֶלָּא הַפְּהוּק. וְכֵן אִם בַּפַּעַם הַשְּׁלִישִׁית רָאָתָה בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ בִּלֹּא פְּהוּק, הֲבֵרַר הַדָּבָר שֶׁאֵין הַפְּהוּק גּוֹרֵם אֶלָּא הָרֹאשׁ חֹדֶשׁ. אֲבָל אִם פְּהֻקָּה ב׳ פְּעָמִים בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ, וּבַפַּעַם הַשְּׁלִישִׁית פְּהֻקָּה בְּכ״ט לַחֹדֶשׁ, וְלֹא רָאָתָה, וּבְרֹאשׁ חֹדֶשׁ רָאָתָה בִּלֹּא פְּהוּק, קָבְעָה לָהּ וֶסֶת לַפְּהוּק שֶׁל רֹאשׁ חֹדֶשׁ, שֶׁפְּהוּק שֶׁל אָתְמוֹל גָּרַם לָרְאִיָּה שֶׁל רֹאשׁ חֹדֶשׁ.

כא פְּהֻקָּה בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ וְרָאָתָה, וְחָזְרָה וּפְהֻקָּה בְּתוֹךְ יְמֵי הַחֹדֶשׁ, חוֹשֶׁשֶׁת לְאוֹתוֹ הַפְּהוּק וַאֲסוּרָה לְשַׁמֵּשׁ עַד שֶׁתִּבְדֹּק. שָׁכָל וֶסֶת בֵּין שֶׁל יָמִים בֵּין שֶׁל הַגּוּף חוֹשֶׁשֶׁת לוֹ בְּפַעַם אַחַת, וְיֵשׁ לָחוּשׁ שֶׁמָּא תִּקְבַּע וֶסֶת לְפְּהוּק בִּלֹּא זְמַן יָדוּעַ. וְאִם בָּדְקָה וְנִמְצֵאת שֶׁלֹּא רָאָתָה, אֵינָהּ חוֹשֶׁשֶׁת עוֹד לְפְּהוּק גְּרִידָא אֲבָל חוֹשֶׁשֶׁת לְרֹאשׁ חֹדֶשׁ, שֶׁמָּא תִּקְבַּע לְרֹאשׁ חֹדֶשׁ.

כב וְכֵן הַדִּין בְּיָמִים. אִם פְּהֻקָּה הַיּוֹם, וּפְהֻקָּה לְסוֹף ל׳, אִם תְּפַהֵק אֲפִלּוּ שֶׁלֹּא בְּיוֹם שְׁלֹשִׁים חוֹשֶׁשֶׁת לְאוֹתוֹ פְּהוּק שֶׁמָּא תִּקְבַּע לְפְּהוּק גְּרִידָא. פְּהֻקָּה בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים וְלֹא רָאָתָה, אֵינָהּ צְרִיכָה לָחוּשׁ עוֹד לְפְּהוּק גְּרִידָא אֲבָל צְרִיכָה לָחוּשׁ לְסוֹף שְׁלֹשִׁים, וְכֵן צְרִיכָה לָחוּשׁ לַיּוֹם הַקָּבוּעַ בַּחֹדֶשׁ שֶׁפְּהֻקָּה בּוֹ, שֶׁמָּא תִּקְבַּע וֶסֶת לְיָמִים.

כג כָּל אֵלּוּ הַוָּסְתוֹת שֶׁנִּקְבָּעִים עַל יְדֵי מִקָּרֶה אֵין אֶחָד קוֹבֵעַ עִם חֲבֵרוֹ, אֶלָּא כָּל שֶׁפְּהֻקָּה שָׁלֹשׁ פְּעָמִים וְרָאָתָה, קָבְעָה וֶסֶת. אֲבָל אִם פְּהֻקָּה פַּעַם אֶחָד וְנִתְעַטְּשָׁה שְׁתֵּי פְּעָמִים, אֵין מִצְטָרְפִים. הַגָּה: אָכְלָה שׁוּם וְרָאָתָה, אָכְלָה בָּצָל וְרָאָתָה, אָכְלָה פִּלְפְּלִין וְרָאָתָה, יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁקָּבְעָה לָהּ וֶסֶת לִרְאִיָּה עַל יְדֵי כָּל אֲכִילַת דְּבָרִים חַמִּים. (הַרְאֹ״שׁ פֶּרֶק הָאִשָּׁה וּמַרְדְּכִי רֵישׁ שְׁבוּעוֹת). וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁכָּל זֶה שֶׁתִּרְאֶה עַל יְדֵי מַאֲכָל דֵּינוֹ כְּמוֹ שֶׁתִּרְאֶה עַל יְדֵי קְפִיצָה וּשְׁאָר מַעֲשֶׂה שֶׁהִיא עוֹשָׂה, שֶׁמִּקְרֵי רְאִיָּה עַל יְדֵי אֹנֶס וְאֵינָהּ קוֹבַעַת וֶסֶת אֶלָּא עִם הַיָּמִים. (בֵּית יוֹסֵף לְדַעַת הָרַשְׁבָּ״א) וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁדֵּינוֹ כְּוֶסֶת שֶׁתִּרְאֶה עַל יְדֵי מִקָּרֶה שֶׁבְּגוּפָהּ וְקוֹבַעַת אוֹתוֹ אֲפִלּוּ בִּלֹּא יָמִים שָׁוִים. (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם תּוֹסָפוֹת).

כד וְכֻלָּם, אֵין חוֹשְׁשִׁין לָהֶם אֶלָּא לִשְׁעָתָהּ, כֵּיצַד, הָיְתָה רְגִילָה לִרְאוֹת עִם הַתְחָלַת הַוֶּסֶת מִיָּד, אֲסוּרָה כָּל זְמַן הַמְשָׁכַת הַוֶּסֶת. הָיְתָה רְגִילָה לִרְאוֹת בְּסוֹפוֹ, אֵינָהּ אֲסוּרָה אֶלָּא בְּסוֹפוֹ. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בִּזְמַן שֶׁכָּל הָרְאִיָּה מַבְלַעַת בְּתוֹךְ הַוֶּסֶת, אֲבָל אִם אֵין כָּל הָרְאִיָּה מַבְלַעַת בְּתוֹךְ הַוֶּסֶת, אֶלָּא נִמְשֶׁכֶת גַּם אַחַר הַוֶּסֶת, אֲסוּרָה מִתְּחִלַּת הַוֶּסֶת עַד סוֹף עוֹנָה אַחַת.

כה אִם אֶחָד מֵאֵלּוּ בָּא לִזְמַן יָדוּעַ, אָז וַדַּאי אֲסוּרָה כָּל עוֹנַת הַוֶּסֶת, כְּמוֹ וֶסֶת יָמִים גְּרִידָא.

כו כֵּיצַד שֶׁחוֹשֶׁשֶׁת לְוֶסֶת הַיָּמִים בְּפַעַם אַחַת, כָּךְ חוֹשֶׁשֶׁת לְוֶסֶת הַגּוּף בְּפַעַם אַחַת. כֵּיצַד, הָיְתָה מְפַהֶקֶת פַּעַם אַחַת, וְרָאָתָה, כְּשֶׁתְּפַהֵק פַּעַם אַחֶרֶת, חוֹשֶׁשֶׁת לוֹ, וּכְשֶׁם שֶׁוֶּסֶת הַיָּמִים שֶׁאֵינוֹ קָבוּעַ נֶעֱקָר בְּפַעַם אַחַת, שֶׁאַפִלּוּ רָאָתָה שְׁנֵי פְּעָמִים לְיוֹם יָדוּעַ אִם הִגִּיעַ זְמַן שְׁלִישִׁי וְלֹא רָאָתָה, נֶעֱקָר לְגַמְרֵי, כֵּן הוּא וֶסֶת הַגּוּף. וּכְשֶׁם שֶׁוֶּסֶת הַיָּמִים הַקָּבוּעַ בְּג׳ פְּעָמִים צָרִיךְ עֲקִירָה ג׳ פְּעָמִים וּבְדִיקָה, כֵּן הוּא וֶסֶת הַקָּבוּעַ בַּגּוּף. וּמֵאֵימָתַי עֲקִירָתוֹ, מִשֶּׁיִּקָּרֶה מִקָּרֶה, וְלֹא תִּרְאֶה. הָיָה הַמִּקָּרֶה לִזְמַן יָדוּעַ, אֵינוֹ נֶעֱקָר אֶלָּא אִם כֵּן בָּא הַמִּקָּרֶה שָׁלֹשׁ פְּעָמִים בִּזְמַנּוֹ, וְלֹא רָאָתָה, אֲבָל בְּמִקָּרֶה לְבַדּוֹ, אוֹ זְמַן לְבַדּוֹ שֶׁלֹּא רָאָתָה בָּהֶם, אֵינוֹ נֶעֱקָר.

כז תֵּינֶקֶת שֶׁלֹּא הִגִּיעַ זְמַנָּהּ לִרְאוֹת, וְהִיא קְטַנָּה שֶׁלֹּא הִגִּיעָה לִימֵי הַנְּעוּרִים אֲפִלּוּ הֵבִיאָה שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת, וְכֵן אֲפִלּוּ הִגִּיעָה לִימֵי הַנְּעוּרִים אִם בָּדְקוּהָ וְלֹא הֵבִיאָה שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת, הִיא קוֹבַעַת וֶסֶת כִּשְׁאָר נָשִׁים בְּשָׁלֹשׁ רְאִיּוֹת בִּשְׁאָר הַוָּסְתוֹת, וּבְאַרְבָּעָה בְּוֶסֶת הַהַפְלָגוֹת, אֶלָּא שֶׁיֵּשׁ הֶפְרֵשׁ בֵּינָהּ לִגְדוֹלָה שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁהֻחְזְקָה רוֹאָה וְקָבְעָה לָהּ וֶסֶת, אִם פָּסְקָה ג׳ עוֹנוֹת בֵּינוֹנִיּוֹת שֶׁהֵם צ׳ יוֹם וְלֹא רָאָתָה, אֵינָהּ חוֹשֶׁשֶׁת לַוֶּסֶת הָרִאשׁוֹן כְּלָל, וְחָזְרָה לְקַדְמוּתָהּ. וַאֲפִלּוּ חָזְרָה לִרְאוֹת בְּאוֹתָן עוֹנוֹת שֶׁהָיְתָה לְמוּדָה (פְּרִי נֶחוּגָה) לִרְאוֹת בָּהֶן, אֵינָהּ חוֹשֶׁשֶׁת עַד שֶׁתַּחֲזֹר וְתִקְבָּעֶנּוּ ג׳ פְּעָמִים, לְפִי שֶׁאֵינָהּ בַּת דָּמִים וְנִתְגַּלָּה שֶׁדָּמִים הָרִאשׁוֹנִים מִקָּרֶה הָיָה. רָאָתָה ג׳ רְאִיּוֹת מְג׳ עוֹנוֹת מְכֻוָּנוֹת שֶׁלֹּא פְּחָתָה וְלֹא הוֹתִירָה, נִתְגַּלָּה שֶׁדִּלּוּג הָרִאשׁוֹן אֵינוֹ סִלּוּק דָּמִים, אֶלָּא שִׁנּוּי וֶסֶת. לְפִיכָךְ, רְאִיָּה רִאשׁוֹנָה שֶׁמְּמֻנָּה הִתְחִילָה (לְדַלֵּג) מִצְטָרֶפֶת לְג׳ רְאִיּוֹת אַחֲרוֹנוֹת, וְנִמְצְאוּ ד׳ רְאִיּוֹת וג׳ הַפְלָגוֹת בֵּינֵיהֶם מִצ׳ לְצ׳. אֲבָל אִם פְּחָתָה אוֹ הוֹתִירָה, שֶׁלֹּא הָיוּ הָרְאִיּוֹת מְכֻוָּנוֹת, אָז אֵי אֶפְשָׁר לָרִאשׁוֹנוֹת לְהִצְטָרֵף, וְעַד שֶׁתִּרְאֶה ד׳ רְאִיּוֹת מְכֻוָּנוֹת אֵינָהּ קוֹבַעַת וֶסֶת לַהַפְלָגוֹת.

כח וְכֵן זְקֵנָה שֶׁעָבְרוּ עָלֶיהָ שָׁלֹשׁ עוֹנוֹת מִשֶּׁהִזְקִינָה, וְלֹא רָאָתָה, הֲרֵי זוֹ מְסֻלֶּקֶת דָּמִים וְאֵינָהּ חוֹשֶׁשֶׁת לְוֶסֶת הָרִאשׁוֹן. וּקְטַנָּה וּזְקֵנָה אֵינָן חוֹשְׁשׁוֹת לְוֶסֶת שֶׁאֵינוֹ קָבוּעַ (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם הָרַשְׁבָּ״א).

כט אֵיזוֹ הִיא זְקֵנָה, כָּל שֶׁזְּקֵנָה כָּל גּוּף שֶׁרְאוּיָה (טור) שֶׁקּוֹרִין לָהּ אִמָּא בְּפָנֶיהָ מֵחֲמַת זְקֵנוּתָהּ וְאֵינָהּ חוֹשֶׁשֶׁת.

ל חָזְרָה וְרָאָתָה, דַּיְנָהּ כְּדִין תִּינֹקֶת שֶׁלֹּא הִגִּיעַ זְמַנָּהּ לִרְאוֹת.

לא חָזְרָה לִרְאוֹת בְּעוֹנוֹת קְטַנּוֹת שֶׁהָיְתָה לְמוּדָה לִהְיוֹת רוֹאָה בָּהֶן, חָזְרָה לְקַבִּיעוּתָהּ הָרִאשׁוֹן. אִם וֶסֶת הַהַפְלָגוֹת חָזְרָה לְקַדְמוּתָהּ, אִם תִּהְיֶה הַהַפְלָגָה כְּמוֹ שֶׁהָיְתָה לְמוּדָה תְּחִלָּה, אִם בִּשְׁאָר הַוִּסָּתוֹת, אֲפִלּוּ בְּפַעַם אַחַת חוֹזֶרֶת לְקַדְמוּתָהּ, שֶׁהֲרֵי נִתְגַּלָּה שֶׁדִּלּוּג הָרִאשׁוֹן לֹא סִלּוּק דָּמִיהּ הָיָה אֶלָּא מִקָּרֶה. וּבָזֶה חָמוּר דִּין הַזִּקָּנָה מִדִּין הַקְּטַנָּה שֶׁלֹּא הִגִּיעַ זְמַנָּהּ לִרְאוֹת.

לב פְּעָמִים שֶׁהָאִשָּׁה קוֹבַעַת לָהּ וֶסֶת בְּתוֹךְ וֶסֶת. כֵּיצַד, רָאָתָה שָׁלֹשׁ פְּעָמִים בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ, וּרְבִיעִית בְּב׳ לְחֹדֶשׁ וּבְרֹאשׁ חֹדֶשׁ וְכֵן בַּחֲמִישִׁית וּבַשִּׁשִּׁית, הֲרֵי קָבְעָה שְׁתֵּי וְסָתוֹת.

לג מְעֻבֶּרֶת, לְאַחַר שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים לְעִבּוּרָהּ וּמֵינִיקָה כָּל כ״ד חֹדֶשׁ אַחַר לֵדַת הַוָּלָד, אֵינָהּ קוֹבַעַת וֶסֶת. אֲפִלּוּ מֵת הַוָּלָד אוֹ גְּמָלַתּוּ, דָּמִים מְסֻלָּקִים מֵהֶן כָּל זְמַן עִבּוּרָהּ וְכָל כ״ד חֹדֶשׁ. וּמִכָּל מָקוֹם חוֹשֶׁשֶׁת לָרְאִיָּה שֶׁתִּרְאֶה כְּדֶרֶךְ שֶׁחוֹשֶׁשֶׁת לְוֶסֶת שֶׁאֵינוֹ קָבוּעַ.

לד מְעֻבֶּרֶת, מְשֻׁהֶכֶּרֶת עֻבָּרָהּ, וּמֵינִיקָה, כָּל כ״ד חֹדֶשׁ, אֵינָהּ חוֹשֶׁשֶׁת לַוֶּסֶת הָרִאשׁוֹן. אֲפִלּוּ הָיָה לָהּ וֶסֶת קָבוּעַ וְהִגִּיעַ תּוֹךְ הַזְּמַן הַזֶּה, אֵינָהּ צְרִיכָה בְּדִיקָה וּמֻתֶּרֶת לְבַעֲלָהּ. וַאֲפִלּוּ שׁוֹפְעוֹת וְרוֹאוֹת דָּם בְּאוֹתָן עוֹנוֹת שֶׁהֵן לְמוּדוֹת לִרְאוֹת בָּהֶן, אֵינוֹ אֶלָּא בְּמִקָּרֶה. עָבְרוּ יְמֵי הָעִבּוּר וְהַמֵּנָקָה, חוֹזְרוֹת לָחוּשׁ לְוִסְתָּן הָרִאשׁוֹן. כֵּיצַד, הָיָה לָהּ וֶסֶת לְיָמִים, אִם לְמוּדָה לִרְאֹשׁ חֳדָשִׁים, חוֹשֶׁשֶׁת לִרְאֹשׁ חֹדֶשׁ רִאשׁוֹן שֶׁהִיא פּוֹגַעַת בּוֹ. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה. וְכֵן הַדִּין אִם הָיָה לָהּ וֶסֶת הַגּוּף אוֹ לִזְמַן יָדוּעַ, אֲבָל אִם הָיָה וִסְתָּהּ וֶסֶת הַהַפְלָגוֹת, אִי אֶפְשָׁר לָחוּשׁ עַד שֶׁתַּחֲזֹר לִרְאוֹת. חָזְרָה לִרְאוֹת אֲפִלּוּ פַּעַם אַחַת חוֹשֶׁשֶׁת יוֹם הַהַפְלָגָה שֶׁהָיְתָה לְמוּדָה לְהַפְלִיג.

סימן קצ

א דְּבַר תּוֹרָה אֵין הָאִשָּׁה מִטַּמְּאָה וְלֹא אֲסוּרָה לְבַעֲלָהּ עַד שֶׁתַּרְגִּישׁ שֶׁיָּצָא דָּם מִבְּשָׂרָהּ, וַחֲכָמִים גָּזְרוּ עַל כֻּתֶּם שֶׁנִּמְצָא בְּגוּפָהּ אוֹ בִּבְגָדֶיהָ, שֶׁהִיא טְמֵאָה, וַאֲסוּרָה לְבַעֲלָהּ אֲפִלּוּ לֹא הִרְגִּישָׁה, וַאֲפִלּוּ בָּדְקָה עַצְמָהּ וּמָצְאָה טְהוֹרָה. וּצְרִיכָה הֶפְסֵק טָהֳרָה, שֶׁתִּבְדֹּק עַצְמָהּ וְתִמָּצֵא טְהוֹרָה, וְאַחַר כָּךְ תִּמְנֶה שִׁבְעָה נְקִיִּים מִיּוֹם הַמְּצִיאָה כְּאִלּוּ רָאָתָה וַדַּאי, וּכְמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר לְקַמָּן סִימָן קצ״ו. וְאִם הִרְגִּישָׁה שֶׁנִּפְתַּח מְקוֹרָהּ לְהוֹצִיא דָּם וּבָדְקָה אַחַר כָּךְ וְלֹא מָצְאָה כְּלוּם, יֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁהִיא טְמֵאָה.

ב לֹא גָּזְרוּ בְּתִינֹקֶת שֶׁלֹּא הִגִּיעַ זְמַנָּהּ לִרְאוֹת, דְּהַיְנוּ שֶׁהִיא פְּחוּתָה מִי״ב, אֲפִלּוּ הֵבִיאָה שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת, וְכֵן אֲפִלּוּ הָיְתָה יְתֵרָה מִי״ב אִם בְּדָקוּהָ וְלֹא הֵבִיאָה ב׳ שְׂעָרוֹת, בֵּין שֶׁהִיא בְּתוּלָה בֵּין שֶׁהִיא בְּעוּלָה, וַאֲפִלּוּ אִם רָאָתָה כְּבָר ב׳ פְּעָמִים. אֲבָל לְאַחַר שֶׁרָאָתָה שָׁלֹשׁ פְּעָמִים חוֹשֶׁשֶׁת לְכֻתֶּם.

ג הָיְתָה שׁוֹפַעַת כַּמָּה יָמִים, אוֹ שֶׁהָיְתָה מְזַלֶּפֶת טִיף טִיף בְּלֹא הֶפְסֵק, אֵינוֹ אֶלָּא כִּרְאִיָּה אַחַת עַד שֶׁתַּפְסִיק. אֲבָל אִם פָּסְקָה מְעַט, וְחָזְרָה וְרָאָתָה שָׁלֹשׁ פְּעָמִים אֲפִלּוּ בְּיוֹם אֶחָד, הֲרֵי זוֹ מֻחְזֶקֶת בִּדְמִים וְכִתְמָהּ טָמֵא. וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁאֵין כִּתְמָהּ טָמֵא אֶלָּא אִם כֵּן רָאָתָה דָּם שְׁלֹשָׁה וְסָתוֹת. וְיֵשׁ לְהַחְמִיר כַּפָּבְרָא הָרִאשׁוֹנָה. (הִיא סְבָרַת רַשׁ״י וְרַשְׁבָּ״א וְהַשּׁוּר).

ד תִּינֹקֶת שֶׁלֹּא הִגִּיעַ זְמַנָּהּ לִרְאוֹת וְרָאָתָה ג׳ פְּעָמִים, וּפָסְקָה מִלִּרְאוֹת שִׁעוּר שָׁלֹשׁ עוֹנוֹת, שֶׁהֵם צ׳ יוֹם, חוֹזֶרֶת לְקַדְמוּתָהּ וְכִתְמָהּ טָהוֹר עַד שֶׁתַּחֲזֹר וְתִרְאֶה שָׁלֹשׁ פְּעָמִים.

ה לֹא גָּזְרוּ עַל הַכֻּתֶּם אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ בּוֹ כִּגְרִיס וְעוֹד, וְשִׁעוּר הַגְּרִיס הוּא כְּט׳ עֲדָשִׁים ג׳ עַל ג׳ (טור), וְשִׁעוּר עֲדָשָׁה כְּד׳ שְׂעָרוֹת (אֲגוּר בְּשֵׁם מהרי״ל) שֶׁהוּא ל״ו שְׂעָרוֹת כְּמוֹ שֶׁהֵן קְבוּעוֹת בְּגוּפוֹ שֶׁל אָדָם (תְּשׁוּבַת מהרי״ו סִימָן ס״ב). וְכָל זְמַן שֶׁאֵין בּוֹ כְּזֶה הַשִּׁעוּר אָנוּ תּוֹלִין לוֹמַר דַּם כִּנָּה הוּא, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הָרְגָה כִּנָּה. אֲבָל כְּשֶׁיֵּשׁ בּוֹ כְּזֶה הַשִּׁעוּר אֵין תּוֹלִין בְּכִנָּה, בֵּין אִם הוּא מְרֻבָּע אוֹ אִם הוּא אָרֹךְ. וְאִם נִזְדַּמֵּן לָהּ גְּרִיס יוֹתֵר גָּדוֹל מִזֶּה הַשִּׁעוּר, מְשַׁעֲרִין בּוֹ.

ו הָא דְּבָעֵינַן שִׁעוּרָא, בֵּין בְּכֻתֶּם הַנִּמְצָא עַל חָלוּקָה בֵּין בְּכֻתֶּם הַנִּמְצָא עַל בְּשָׂרָה. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁלֹּא אָמְרוּ אֶלָּא בְּכֻתֶּם הַנִּמְצָא עַל חָלוּקָה, אֲבָל כֻּתֶּם הַנִּמְצָא עַל בְּשָׂרָה בִּלְבַד, בַּמְּקוֹמוֹת שֶׁחוֹשְׁשִׁין לָהֶם, אֵין לוֹ שִׁעוּר.

ז אִם הָרְגָה פִּשְׁפֵּשׁ אוֹ הֵרִיחָה רֵיחוֹ, תּוֹלָה בּוֹ עַד כְּתֶרְמוּס (פֵּרוּשׁ מִין מִפֵּינֵי הַקְּטָנִיּוֹת שֶׁהוּא מַר וּכְלַעַ״ז לוֹפִינוֹ).

ח אִם אֵין בַּכֻּתֶּם בְּמָקוֹם אֶחָד כִּגְרִיס וְעוֹד, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ שָׁם טִפִּין הַרְבֵּה סְמוּכִין זֶה לָזֶה עַד שֶׁאִם נְצָרְפָם יֵשׁ בָּהֶם יוֹתֵר מִכִּגְרִיס, טְהוֹרָה, שֶׁאָנוּ תּוֹלִין כָּל טִפָּה וְטִפָּה בְּכִנָּה עַד שֶׁיִּהְיֶה בּוֹ כִּגְרִיס וְעוֹד בְּמָקוֹם אֶחָד. וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּהָנֵי מִלֵּי כְּשֶׁנִּמְצְאוּ עַל חָלוּקָה, אֲבָל אִם נִמְצְאוּ עַל בְּשָׂרָה, מְצָטָרְפִין לְכִגְרִיס וְעוֹד.

ט כֻּתֶם הַנִּמְצָא עַל בְּשָׂרָה, שֶׁהוּא אָרֹךְ כִּרְצוֹעָה אוֹ עָגֹל, אוֹ שֶׁהָיוּ טִפִּין טִפִּין, אוֹ שֶׁהָיָה אָרֹךְ הַכֻּתֶם עַל רֹחַב יְרֵכָהּ, אוֹ שֶׁהָיָה נִרְאֶה כְּאִלּוּ הוּא מִמַּטָּה לְמַעְלָה, הוֹאִיל וְהוּא כְּנֶגֶד בֵּית תֻּרְפָּה (פי', גְּנֵאי הוּא וְהוּא כִּנּוּי לָעֶרְוָה), טְמֵאָה, וְאֵין אוֹמְרִים אִלּוּ נָטַף מִן הַגּוּף לֹא הָיָה כָּזֶה.

י כֻּתֶם שֶׁנִּמְצָא עַל דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מְקַבֵּל טֻמְאָה, לֹא גָּזְרוּ עָלָיו. כֵּיצַד, בָּדָקָה קַרְקַע עוֹלָם אוֹ בֵּית הַכִּפֵּא שֶׁאֵינוֹ מְקַבֵּל טֻמְאָה, (מְרֻדְכִי ח"נ בְּשֵׁם סְמ"ג וּסְמ"ק) אוֹ כָּל דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מְקַבֵּל טֻמְאָה, וְיָשְׁבָה עָלָיו וּמָצְאָה בּוֹ כֻּתֶם, וְכֵן כֻּתֶם שֶׁנִּמְצָא עַל בֶּגֶד צָבוּעַ, טְהוֹרָה. לְפִיכָךְ, תִּלְבַּשׁ הָאִשָּׁה בִּגְדֵי צִבְעוֹנִין, כְּדֵי לְהַצִּילָהּ מִכְּתָמִים (הַרַמְב"ם וּבַגְּמָרָא פֶּרֶק הָאִשָּׁה).

יא לֹא בְּכָל מָקוֹם שֶׁיִּמָּצֵא שָׁם כֻּתֶם טְמֵאָה, אֶלָּא בְּמָקוֹם שֶׁאֶפְשָׁר שֶׁבָּא שָׁם מִן הַמָּקוֹר. כֵּיצַד, נִמְצָא עַל עֲקֵבָהּ, טְמֵאָה. וְכֵן אִם נִמְצָא עַל כָּל אֹרֶךְ שׁוֹקָהּ וּפַרְסוֹתֶיהָ מִבִּפְנִים, וְהֵם הַמְקוֹמוֹת הַנִּדְבָּקִים זֶה בָּזֶה בְּעֵת שֶׁתַּעֲמֹד וּתְדַבֵּק רֶגֶל בִּרְגֶל וְשׁוֹק בְּשׁוֹק, וְכֵן אִם נִמְצָא עַל רֹאשׁ גּוּדָּל רַגְלֶיהָ וְכָל שֶׁכֵּן עַל רַגְלֶיהָ מַמָּשׁ (בית יוסף בְּשֵׁם רַשְׁבָּ"א), וְכֵן אִם נִמְצָא עַל יָדֶיהָ, אֲפִלּוּ עַל קְשָׁרֵי אֶצְבְּעוֹתֶיהָ, שֶׁהַיָּדַיִם עַסָּקָנִיּוֹת הֵן וְשָׁמָּא נָגְעוּ בְּאוֹתוֹ מָקוֹם. אֲבָל אִם נִמְצָא עַל שׁוֹקֶיהָ וְעַל פַּרְסוֹתֶיהָ מִצַּד חוּץ, אוֹ אֲפִלּוּ מֵהַצְּדָדִין, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר לְמַעְלָה מֵאוֹתוֹ מָקוֹם, טְהוֹרָה. וְאִם יוֹדַעַת שֶׁנִּזְדַּקְּרָה וְהִגְבִּיהָה רַגְלֶיהָ לְמַעְלָה, טְמֵאָה בְּכָל מָקוֹם שֶׁתִּמְצָאֶנּוּ, אֲפִלּוּ לְמַעְלָה מֵהֶחָגוֹר, בֵּין מִלְּפָנֶיהָ בֵּין מֵאֲחֹרֶיהָ, אֲפִלּוּ עָבְרָה בְּשׁוּק שֶׁל טַבָּחִים אוֹ נִתְעַסְּקָה בִּכְתָמִים. וְדַוְקָא כְּשֶׁנִּמְצָא עַל בְּשָׂרָהּ לְבַד, אֲבָל אִם נִמְצָא עַל בְּשָׂרָהּ וְגַם עַל חֲלוּקָהּ, אִם עָבְרָה בְּשׁוּק שֶׁל טַבָּחִים אוֹ נִתְעַסְּקָה בִּכְתָמִים, תּוֹלָה בּוֹ בֵּין שֶׁנִּמְצָא לְמַטָּה מֵהֶחָגוֹר אוֹ שֶׁהִגְבִּיהָה רַגְלֶיהָ וְנִמְצָא לְמַעְלָה מֵהֶחָגוֹר (הַרַמְב"ן וְהָרַשְׁבָּ"א). בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, שֶׁכְּשֶׁנִּמְצָא הַכֻּתֶם עַל בְּשָׂרָהּ בִּלְבַד אֵינָהּ תּוֹלָה, כְּשֶׁאֵין לָהּ לְתְלוֹת אֶלָּא בְּעֵסֶק הַכְּתָמִים אוֹ בְּשׁוּק שֶׁל טַבָּחִים, אֲבָל אִם יֵשׁ מַכָּה בְּגוּפָהּ שֶׁיְּכוֹלָה לִתְלוֹת בָּהּ, שֶׁאֶפְשָׁר שֶׁבָּא הַדָּם מִמֶּנָּה, תּוֹלָה בָּהּ, וּטְהוֹרָה. וְאִם הַמַּכָּה בִּכְתֻפָּהּ וְהַכֻּתֶם עַל יֶרֶךְ בְּמָקוֹם שֶׁאִי אֶפְשָׁר לָבֹא מֵהַמַּכָּה, טְמֵאָה.

יב נִמְצָא הַכֻּתֶם עַל חֲלוּקָהּ לְמַטָּה מֵהַחָגוֹר, אוֹ בְּמָקוֹם הַחָגוֹר עַצְמוֹ, טְמֵאָה. אֲפִלּוּ נִמְצָא לְצַד חוּץ. וְאֵין חִלּוּק בֵּין נִמְצָא בֶּחָלוּק לְפָנֶיהָ אוֹ מֵאֲחֹרֶיהָ אוֹ מִן הַצְּדָדִין, מִפְּנֵי שֶׁהַבְּגָדִים חוֹזְרִין הֵנָּה וְהֵנָּה (בית יוסף בְּשֵׁם תְּרוּמַ"ד בס' בעה"נ וְרַשְׁבָּ"א בת"ה). וְאִם עָבְרָה בְּשׁוּק שֶׁל טַבָּחִים, טְהוֹרָה, אֲפִלּוּ נִמְצָא לְצַד פָּנִים וְעַל בְּשָׂרָהּ. וְאִם נִמְצָא עַל חֲלוּקָהּ בִּלְבַד, מֵהֶחָגוֹר וּלְמַעְלָה, טְהוֹרָה אֲפִלּוּ נִזְדַּקְּרָה וְהִגְבִּיהָה רַגְלֶיהָ, וַאֲפִלּוּ לֹא עָבְרָה בְּשׁוּק שֶׁל טַבָּחִים, שֶׁאִלּוּ בָּא מִן הַמָּקוֹר הָיָה נִמְצָא גַּם עַל בְּשָׂרָהּ.

יג נִמְצָא עַל בֵּית יָד שֶׁל חֲלוּקָהּ, אִם הַמָּקוֹם שֶׁנִּמְצָא בּוֹ הַדָּם בְּבֵית יָד מַגִּיעַ עַד בֵּית תֻּרְפָּה, טְמֵאָה אֲפִלּוּ אֵינָהּ יְכוֹלָה לְהַגִּיעַ שָׁם אֶלָּא אִם כֵּן תִּשְׁחֶה הַרְבֵּה, וְאִם אֵינָהּ יְכוֹלָה לִגַּע שָׁם כְּלָל, טְהוֹרָה.

יד הָיְתָה פּוֹשַׁטְתּוֹ וּמִתְכַּסָּה בּוֹ בַּלַּיְלָה, בְּכָל מָקוֹם שֶׁיִּמָּצֵא בּוֹ, טְמֵאָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא חוֹזֵר הֵילָךְ וְהֵילָךְ. וְכֵן הַדִּין אִם נִמְצָא בְּמַעֲפֹרֶת שֶׁמְּכַסָּה רֹאשָׁהּ אוֹ שֶׁחוֹגֶרֶת בּוֹ (רמב"ם) וְאִם קָשְׁרָה בּוֹ רֹאשָׁהּ הֵיטֵב וּכְשֶׁנַּעֲוֹרָה גַּם כֵּן מְצָאתוֹ קָשׁוּר יָפֶה, אֵינָהּ חוֹשֶׁשֶׁת.

טו שְׁתֵּי נָשִׁים שֶׁכִּסּוּ רֹאשָׁן בְּחָלוּק א׳, שְׁתֵּיהֶן טְמֵאוֹת. וְאִם אַחַת כִּסְּתָה וְהָאַחֶרֶת לֹא כִּסְּתָה, אַף עַל פִּי שֶׁשְּׁתֵּיהֶן לָבְשׁוּ הֶחָלוּק, וְנִמְצָא הַכֻּתֶם לְמַעְלָה מֵהֶחָגוֹר, אוֹתָהּ שֶׁכִּסְּתָה טְמֵאָה, וְהָאַחֶרֶת טְהוֹרָה.

טז אִם יֵשׁ לָהּ מַכָּה בְּצַוָּארָהּ וְנִמְצָא הַכֻּתֶם בֶּחָלוּק אֲפִלּוּ לְמַטָּה מֵהֶחָגוֹר שֶׁאִי אֶפְשָׁר לִגַּע שָׁם מֵהַמַּכָּה, אִם פּוֹשַׁטְתּוֹ וּמִתְכַּסָּה בּוֹ תּוֹלָה בְּמַכָּתָהּ, שֶׁאֲנִי אוֹמֵר נִתְהַפֵּךְ וּבָא לוֹ שָׁם.

יז מְצָאָה כֻּתֶם לְמַעְלָה מֵהֶחָגוֹר וְכֻתֶם לְמַטָּה מִמֶּנּוּ, וְיוֹדַעַת שֶׁלֹּא נִזְדַּקְּרָה, טְהוֹרָה, שֶׁאֲנִי אוֹמֵר כְּמוֹ שֶׁהָעֶלְיוֹן בָּא מֵעַלְמָא כָּךְ בָּא הַתַּחְתּוֹן. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים כְּשֶׁיֵּשׁ בָּעֶלְיוֹן כִּגְרִיס וְעוֹד, אוֹ יוֹתֵר, שֶׁוַּדַּאי מֵעַלְמָא בָּא, שֶׁחֲרֵי אֵין לְתְלוֹתוֹ בְּכִנָּה. אֲבָל אִם אֵין בּוֹ כִּגְרִיס וְעוֹד, אֵין תּוֹלִין אוֹתוֹ מֵעַלְמָא, דְּשָׁמָּא דַּם כִּנָּה הוּא. וְאִם יֵשׁ בַּתַּחְתּוֹן כִּגְרִיס וְעוֹד, שֶׁאֵין לְתְלוֹת בְּכִנָּה, טְמֵאָה.

יח כֵּיוָן שֶׁכְּתָמִים דְּרַבָּנָן, מְקִלִּין בָּהֶם וְתוֹלָה בְּכָל דָּבָר שֶׁיְּכוֹלָה לִתְלוֹת. כֵּיצַד, שָׁחֲטָה בְּהֵמָה חַיָּה אוֹ עוֹף, אוֹ נִתְעַסְּקָה בִּכְתָמִים, אוֹ יָשְׁבָה בְּצַד הַמִּתְעַסְּקִים בָּהֶם, אוֹ שֶׁעָבְרָה בְּשׁוּק שֶׁל טַבָּחִים וְנִמְצָא דָּם בִּבְגָדֶיהָ, תּוֹלָה בָּהּ וּטְהוֹרָה. אֲפִלּוּ לוֹבֶשֶׁת ג׳ חֲלוּקִים זֶה עַל זֶה, וְנִמְצָא אֲפִלּוּ בַּתַּחְתּוֹן, טְהוֹרָה. אֲבָל אִם נִמְצָא עַל בְּשָׂרָהּ, אֵינָהּ תּוֹלָה אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ לָהּ מַכָּה בְּגוּפָהּ אָז תּוֹלָה בָּהּ, אֲפִלּוּ עַל בְּשָׂרָהּ אִם הוּא בְּמָקוֹם שֶׁאֶפְשָׁר לַדָּם לִנְטֹף מִשָּׁם. וַאֲפִלּוּ נִתְרַפֵּאת, אִם אֶפְשָׁר לָהּ לְהִתְגַּלַּע וּלְהוֹצִיא דָּם עַל יְדֵי חִכּוּךְ, תּוֹלָה בָּהּ, וְאַף עַל פִּי שֶׁעַכְשָׁו עָלָה עָלֶיהָ קְרוּם וְאֵינָהּ מְטַפְטֶפֶת (רַשְׁבָּ"א וּמָרְדְּכִי וְסה"ת וּסְמַ"ג).

יט כְּשֵׁם שֶׁתּוֹלָה בָּהּ כָּךְ תּוֹלָה בִּבְנָהּ וּבְבַעְלָהּ אִם נִתְעַסְּקוּ בִּכְתָמִים אוֹ אִם יֵשׁ בָּהֶם מַכָּה, לְפִי שֶׁדַּרְכָּם לִגַּע בָּהּ. אֲבָל אִם הָיוּ עֲסוּקִים בְּדָם וְלֹא נִמְצָא בָּהֶם דָּם, אֵינָהּ תּוֹלָה בָּהֶם אֶלָּא אִם כֵּן הָיוּ עֲסוּקִים בְּדָבָר שֶׁדַּרְכּוֹ לִנָּתֵז כְּגוֹן שְׁחִיטָה וְכַיּוֹצֵא בָהּ. הַגָּה: וְהוּא הַדִּין אִם שָׁכְבָה בְּמִטָּה עִם נָשִׁים שֶׁיֵּשׁ לָהֶם מַכּוֹת בְּגוּפָן, תּוֹלָה בָּהֶן כְּמוֹ בִּבְנָהּ וּבַעְלָהּ (מָרְדְּכִי ה"נ וּבש"ד).

כ מִי שֶׁרָגִיל לָצֵאת מִמֶּנּוּ דָּם דֶּרֶךְ פִּי הָאַמָּה, וּבְשָׁעַת תַּשְׁמִישׁ נִמְצָא בְּעֵד הָאִשָּׁה דָּם, תּוֹלָה בְּבַעְלָהּ.

כא הֵיכָא דְּאִשְׁתַּכַּח כֻּלָּם בְּשִׁפּוּלָהּ מֵאֲחוֹרָהּ, וּמַכָּה אֹכָא מִקַּמָּא, תַּלְיָא בָּהּ, דְּאֶפְשָׁר, אַדְּיָתְבָא, הַדְּ דְּבַתְרָא אָתָא לְקַמָּהּ וְנָטְפָה בָּהּ מֵהַהִיא מַכָּה.

כב סָפֵק אִם עָבְרָה בְּשׁוּק שֶׁל טַבָּחִים אוֹ אִם יָשְׁבָה בְּצַד הַמִּתְעַסְּקִים בִּכְתָמִים, אֵינָהּ תּוֹלָה בָּהֶם. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּעִיר שֶׁהַטַּבָּחִים אוֹ הַמִּתְעַסְּקִים בִּכְתָמִים יוֹשְׁבִים בְּמָקוֹם יָדוּעַ, אֲבָל אִם דַּרְכָּם לְהִתְעַסֵּק כָּאן וְכָאן, תּוֹלִין אֲפִלּוּ מִסָּפֵק, שֶׁמָּא נִתְעַסְּקוּ בַּמָּקוֹם שֶׁעָבְרָה, וְלֹא הִרְגִּישָׁה.

כג נִתְעַסְּקָה בְּדָבָר אָדֹם וְנִמְצָא עָלֶיהָ כֶּתֶם שָׁחֹר אוֹ אִפְכָּא, אֵין תּוֹלִין בּוֹ. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, אָדֹם בְּשָׁחֹר וְשָׁחֹר בְּאָדֹם, אֲבָל אָדֹם בְּאָדֹם וְשָׁחֹר בְּשָׁחֹר, אֲפִלּוּ אִם אֵינוֹ נִכָּר מַמָּשׁ שֶׁהוּמָה לוֹ, תּוֹלָה בוֹ, כְּגוֹן שֶׁנִּתְעַסְּקָה בְּמֵי תִּלְתָן אוֹ בְּמֵי בָּשָׁר אוֹ בְּקִילּוֹר אָדֹם קָצָת, תּוֹלָה בוֹ הָאָדֹם.

כד נִתְעַסְּקָה בְּתַרְנְגוֹלֶת, תּוֹלָה בוֹ אָדֹם וְשָׁחֹר וְכַרְכֻּמִּי, לְפִי שֶׁדַּם שְׁחִיטָתָהּ אָדֹם, וְדַם אִבְרֶיהָ שָׁחֹר, וְדַם בְּנֵי מֵעֶיהָ כַּרְכֻּמִּי.

כה שְׁתֵּי נָשִׁים שֶׁנִּתְעַסְּקוּ בְּצִפּוֹר אַחַת שֶׁאֵין בּוֹ דָּם אֶלָּא כְּסָלַע, וְנִמְצָא עַל כָּל אַחַת כְּסֶלַע, שְׁתֵּיהֶן טְמֵאוֹת.

כו נִתְעַסְּקָה בְּדָם שֶׁאִי אֶפְשָׁר שֶׁיִּהְיֶה מִמְּנוּ כֶּתֶם אֶלָּא כִּגְרִיס, וְנִמְצָא עָלֶיהָ כִּשְׁנֵי גְּרִיסִין, הֲרֵי זֶה תּוֹלָה כִּגְרִיס בַּדָּם שֶׁנִּתְעַסְּקָה בּוֹ וְכִגְרִיס בְּמַאֲכֹלֶת אֲבָל אִם נִמְצָא הַכֶּתֶם יוֹתֵר מִכִּשְׁנֵי גְּרִיסִין, טְמֵאָה. (רַמְבַּ״ם פ״ט וְרַשְׁבָּ״א וְרא״ה בב״ה וְה״ה) וְיֵשׁ מַחְמִירִין וּמְטַמְּאִין בְּכָל זֶה, (הָרא״ש וְהַטּוּר). וּמִכָּל מָקוֹם נִרְאֶה דְּיֵשׁ לְסָמֹךְ אַפְּקְלִין, דִּבְכָתָמִים שׁוֹמְעִין לְהָקֵל.

כז נִתְעַסְּקָה בְּפָחוֹת מִכִּגְרִיס, וְנִמְצָא עָלֶיהָ כִּגְרִיס וְעוֹד, טְהוֹרָה. שֶׁאֲנִי אוֹמֵר כֶּתֶם זֶה מֵעֵסֶק הַכָּתָמִים הוּא וּכְבָר הָיָה שָׁם דָּם מַאֲכֹלֶת (פְּרוּשׁ, דַּם כִּנָּה) שֶׁנִּצְטָרֵף אֵלָיו עַד שֶׁחָזַר לְיוֹתֵר מִכִּגְרִיס. וְכֵן אִם נִתְעַסְּקָה בְּפָחוֹת מִכִּגְרִיס, וְנִמְצָא עָלֶיהָ כִּשְׁנֵי גְּרִיסִין, טְהוֹרָה. הַגָּה: וְיֵשׁ מַחְמִירִין וּמְטַמְּאִין. וּמִכָּל מָקוֹם אִם נִתְעַסְּקָה בְּדָם וְאֵינָהּ יוֹדַעַת בְּכַמָּה, אֵזְלִינַן לְקַלָּא וְאָמְרִינַן שֶׁהָיָה בְּדָם כִּשְׁעוּר הַכָּתָם, (בֵּית יוֹסֵף וְכֵן כָּתַב הָרַשְׁבָּ״א וְרא״ש וְטוּר וּבל״ח כָּתַב דְּדַעַת הָרַב דְּהָכָא מְחְמִירִין כַּלֵּי עָלְמָא וּכמ״ש בס״ק ל״ז).

כח הָאִשָּׁה שֶׁמָּצְאָה עַל חֲלוּקָהּ כִּשְׁנֵי גְּרִיסִין וְכִנָּה מְעוּכָה בּוֹ, טְהוֹרָה. שֶׁהַגְּרִיס הָא׳ וַדַּאי מִכִּנָּה הַמְּעוּכָה בּוֹ, וְהַגְּרִיס הַשֵּׁנִי אָנוּ תּוֹלִין אוֹתוֹ בְּכִנָּה אַחֶרֶת, כֵּיוָן שֶׁאֵין בּוֹ כִּגְרִיס וְעוֹד.

כט הָרְגָה פִּשְׁפֵּשׁ שֶׁאָנוּ תּוֹלִין בּוֹ עַד כְּתֶרְמוּס, חָזַר כְּתֶרְמוּס לְשִׁעוּר הַגְּרִיס לְכָל הַדִּינִים שֶׁאָמַרְנוּ.

ל אֵינָהּ צְרִיכָה לְהַקִּיחַ (פי׳ עִנְיַן הַקָּפָה הוּא לְדַמּוֹת דָּבָר לְדָבָר) הַכֶּתֶם לְדָבָר שֶׁהִיא תּוֹלָה בּוֹ, אֶלָּא תּוֹלָה מִן הַסְּתָם עַד שֶׁתֵּדַע שֶׁזֶּה שָׁחֹר וְזֶה אָדֹם.

לא מָצְאָה כֶּתֶם וְאֵין לָהּ בַּמֶּה לִתְלוֹת, וְהַדָּבָר מְסֻפָּק אִם הוּא דָּם אוֹ צֶבַע, מַעֲבֶרֶת עָלָיו ז׳ סָמָנִים אִם עָמַד בְּעֵינָיו הֲרֵי זֶה צֶבַע וּטְהוֹרָה, וְאִם אֵינָהּ מַעֲבֶרֶת עָלָיו, טְמֵאָה מִסָּפֵק. וְעַכְשָׁו אֵין לָנוּ הַעֲבָרַת ז׳ סָמָנִים, מִפְּנֵי שֶׁאֵין אָנוּ בְּקִיאִים בְּקִצָּת מִשְּׁמוֹתָם.

לב הָאִשָּׁה שֶׁהָיְתָה עוֹסֶקֶת בִּמְלָאכְתָּהּ, וְנִמְצָא דָּם בַּמָּקוֹם שֶׁעָבְרָה עַל דָּבָר שֶׁהָיָה בָּדוּק לָהּ מִתְּחִלָּה וְהוּא מְקֻבָּל טְמֵאָה (ד״ע בד״מ וכ״ה בְּרא״ש פֶּרֶק הָאִשָּׁה וְרַשְׁבָּ״א סוֹף שַׁעַר ד׳ וְתוֹסְפוֹת רֵישׁ דֶּרֶךְ נ״ח), תַּחֲזֹר לְהִתְעַסֵּק כְּמוֹ שֶׁעָשְׂתָה, אִם יִזְדַּמֵּן שֶׁתַּעֲבֹר עַל הַמָּקוֹם שֶׁנִּמְצָא בּוֹ הַדָּם, טְמֵאָה. וְאִם לָאו, טְהוֹרָה.

לג הָאִשָּׁה שֶׁבָּדְקָה עַצְמָהּ בְּעֵד פֵּרוּשׁ סְמַרְטוּט מֵעִנְיַן וּכְבֶגֶד עֲדִים כָּל צְדָקֹתֵינוּ (יְשַׁעְיָה סד. ה) הַבָּדוּק לָהּ, וְנִמְצָא עָלָיו אֲפִלּוּ טִפָּה כְּחַרְדָּל, בֵּין עָגֹל בֵּין מְשׁוּךְ, טְמֵאָה. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא אֲפִלּוּ נִמְצָא עַל הַכֶּתֶם מַאֲכֹלֶת מְעוּכָה, טְמֵאָה. וְכֵן הַדִּין כְּשֶׁבָּדְקָה בּוֹ וְהִנִּיחָתוּ בְּקִפְסָא, וְאַחַר שָׁעָה בָּדְקָה אוֹתוֹ וּמָצְאָה עָלָיו דָּם כָּל שֶׁהוּא, בֵּין מָשׁוּךְ בֵּין עָגֹל, טְמֵאָה.

לד בָּדְקָה עַצְמָהּ בְּעֵד הַבָּדוּק לָהּ וְהִנִּיחָתוּ תַּחַת הַכָּסֶת, וּלְמָחָר נִמְצָא עָלָיו דָּם, אִם מָשׁוּךְ, טְמֵאָה, שֶׁחָזְקָתוֹ מֵהַקְּנוּחַ. וְאִם עָגֹל, וְאֵין בּוֹ כִּגְרִיס וְעוֹד, טְהוֹרָה, שֶׁאֵין זֶה אֶלָּא דָּם מַאֲכֹלֶת שֶׁנֶּהֱרָגָה תַּחַת הַכַּר. הַגָּה: וְהוּא הַדִּין אִם הוּא יוֹתֵר מִכִּגְרִיס, וְיֵשׁ מָקוֹם לִתְלוֹת בּוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל בְּאֵיזֶה דָּבָר תָּלִינַן כֻּלָּם. (בֵּית יוֹסֵף).

לה בָּדְקָה עַצְמָהּ בְּעֵד הַבָּדוּק לָהּ וְטָחְתוֹ בִּירֵכָהּ, וּלְמָחָר נִמְצָא עָלָיו דָּם, אִם מָשׁוּךְ, טְמֵאָה אֲפִלּוּ בְּכָל שֶׁהוּא, וְאִם עָגֹל, טְהוֹרָה, אִם אֵין בּוֹ כִּגְרִיס וְעוֹד. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאַף עָגֹל טָמֵא בְּכָל שֶׁהוּא. הַגָּה: וְכֵן עִקָּר.

לו בָּדְקָה עַצְמָהּ בְּעֵד שֶׁאֵינוֹ בָּדוּק לָהּ, אֲפִלּוּ הִנִּיחָתוּ שָׁמוּר בְּתַחְתָּהּ וּמָצְאָה עָלָיו דָּם, אֵינָהּ טְמֵאָה אֶלָּא אִם יֵשׁ בּוֹ כִּגְרִיס וְעוֹד (טור בְּשֵׁם הָרא״ש וְעוֹד פּוֹסְקִים). הַגָּה: וְדַוְקָא בְּעֵד בֵּינוֹנִי, דְּהַיְנוּ שֶׁאֵין חֻזְקָתוֹ בָּדוּק וְלֹא מְלֻכְלָךְ (ד״ע), אֲבָל אִם בָּדְקָה עַצְמָהּ בְּעֵד שֶׁחֻזְקָתוֹ מְלֻכְלָךְ, כְּגוֹן שֶׁלָּקְחָה עַד מִמָּקוֹם שֶׁדָּמִים מְצוּיִין שָׁם, שֶׁחֻזְקָתוֹ שֶׁכְּבָר הָיוּ בּוֹ כְּתָמִים, וּבְדָקָה עַצְמָהּ בּוֹ וְנִמְצָא עָלָיו כֶּתֶם, טְהוֹרָה אֲפִלּוּ יוֹתֵר מִכִּגְרִיס. (כֵּן מֻשְׁמָע מֵהריטב״א שֶׁהֵבִיא הַבֵּית יוֹסֵף).

לז בָּדְקָה עַצְמָהּ בְּעֵד שֶׁאֵינוֹ בָּדוּק לָהּ, וְטָחְתוֹ בִּירֵכָהּ, וְאַחַר כָּךְ נִמְצָא עָלָיו דָּם, אֲפִלּוּ כִּגְרִיס וְעוֹד, טְהוֹרָה. הַגָּה: וְכָל שֶׁכֵּן אִם הִנִּיחָתוּ אַחַר הַבְּדִיקָה בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ לִתְלוֹת הַכֶּתֶם, דְּטָהוֹר אֲפִלּוּ בְּיוֹתֵר מִכִּגְרִיס (ד״ע וּבֵית יוֹסֵף), אֲבָל הִנִּיחָתוּ בְּמָקוֹם שֶׁאֵין דָּם שָׁכִיחַ, טְמֵאָה, אִם הוּא יוֹתֵר מִכִּגְרִיס.

לח אֵיזֶהוּ עֵד הַבָּדוּק, כָּל שֶׁבְּדַקְתּוֹ, בֵּין הִיא בֵּין חֲבֶרְתָּהּ, וְלֹא נוֹדַע שֶׁנִּכְנַס בּוֹ כֶּתֶם, וְלֹא הֶעֱבִירָתוּ בְּשׁוּק שֶׁל טַבָּחִים, וְלֹא בְּצַד הַמִּתְעַסְּקִים בִּכְתָמִים, הֲרֵי זֶה בְּחֶזְקַת בָּדוּק.

לט אֵין הָאִשָּׁה טְמֵאָה מִשּׁוּם כֶּתֶם שֶׁמְּצָאָה בַּחֲלוּקָה, אֶלָּא אִם כֵּן הָיָה בָּדוּק לָהּ קֹדֶם שֶׁלְּבָשָׁתּוּ. אֲבָל אִם אֵינוֹ בָּדוּק קֹדֶם שֶׁלְּבָשָׁתּוּ, וּלְבַשְׁתּוּ בְּלֹא בְּדִיקָה וּמָצְאָה בּוֹ כֶּתֶם, טְהוֹרָה.

מ בָּדְקָה חֲלוּקָה וּפִשַּׁטְתּוּ וּמָצְאָה טְהוֹרָה, וְהִשְׁאִילָה לַחֲבֶרְתָּהּ, וּלְבַשְׁתָּהּ, וּמָצְאָה בּוֹ כֶּתֶם, הָרִאשׁוֹנָה טְהוֹרָה, וְהַשְּׁנִיָּה טְמֵאָה.

מא לָבְשָׁה חֲלוּק הַבָּדוּק לָהּ, וּפִשַּׁטְתּוּ, וְהִשְׁאִילָתּוּ לְיִשְׂרְאֵלִית נִדָּה אוֹ לַעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים שֶׁהִגִּיעַ זְמַנָּהּ לִרְאוֹת וְרָאֲתָה פַּעַם א׳, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָהּ רוֹאָה בִּימֵי הַשְׁאָלַת הֶחָלוּק, וְאַחַר כָּךְ נִמְצָא בּוֹ כֶּתֶם, תּוֹלָה בָּהֶן וּטְהוֹרָה. וְהוּא הַדִּין אִם בְּדָקָתּוּ וְהִשְׁאִילָתּוּ לָהֶן, וְאַחַר כָּךְ לְבַשְׁתּוּ הִיא וּמָצְאָה בּוֹ כֶּתֶם, שְׁתּוֹלָה בָּהֶן (וְהוּ פ׳ רש״י וְרַמַּב״ם וְטור) **וַאֲפִלּוּ הִיא בְּסִפְרַת שְׁבָעָה נְקִיִּים.** וְע״ל סי׳ קצ״ו, דבג׳ יָמִים הָרִאשׁוֹנִים שֶׁל ז׳ נְקִיִּים אֵין מְקַלְּקְלִין בִּכְתָמִים לְתָלוֹת בְּדָבָר אַחֵר.

מב הִשְׁאִילָתּוּ לְקָטַנָּה, שֶׁלֹּא רָאֲתָה מֵעוֹלָם, וּלְבַשְׁתּוּ קְטַנָּה זוֹ לְאַחַר שֶׁנִּבְעֲלָה קֹדֶם שֶׁחָזְיָתָה הַמַּכָּה, אוֹ שֶׁהִשְׁאִילָתּוּ לְנַעֲרָה שֶׁלֹּא רָאֲתָה, וּלְבַשְׁתּוּ תּוֹךְ אַרְבָּעָה לֵילוֹת לִבְעִילָתָהּ, אוֹ שֶׁהִשְׁאִילָתּוּ לְיוֹשֶׁבֶת עַל דַּם טֹהַר, תּוֹלָה בָּהֶן וַאֲפִלּוּ בַּזְּמַן הַזֶּה (רַאֲבַ״ד וְטוּר בְּשֵׁם י״א וְה״ה וְר׳ יְרוּחָם לְדַעַת רַמַּב״ם וְרא״ה בְּב״ה). וְכֵן אִם הִשְׁאִילָתּוּ לְסוֹפֶרֶת ז׳ שֶׁלֹּא טָבְלָה, תּוֹלָה בָּהּ וּבַעֲלַת הֶחָלוּק טְהוֹרָה, וַחֲבֶרְתָּהּ שֶׁשְּׁאָלָתּוּ מְקַלְקֶלֶת.

מג הִשְׁאִילָתּוּ לְבַעֲלַת הַכֶּתֶם, בֵּין שֶׁהָיְתָה יוֹשֶׁבֶת כְּבָר עַל הַכֶּתֶם קֹדֶם שְׁאֵלָה בֵּין שֶׁרָאֲתָה כֶּתֶם בְּחָלוּק אַחֵר לְאַחַר שֶׁשָּׁאֲלָה אֶת זֶה, אֵין תּוֹלוֹת זוֹ בְּזוֹ וְלֹא זוֹ בְּזוֹ וּשְׁתֵּיהֶן צְרִיכוֹת לָחוּשׁ. וְכָל שֶׁכֵּן אִם הִשְׁאִילָתּוּ לִטְהוֹרָה, וְחָזְרָה וּלְבַשְׁתּוּ, שֶׁשְּׁתֵּיהֶן צְרִיכוֹת לָחוּשׁ (טור וְכֵן מוֹרִים בְּפִשְׁיטוּת בָּשׁ״ס וּפוֹסְקִים טוּבֵי זְמַנֵּינוּ).

מד לָבְשָׁה חָלוּק בִּימֵי נִדָּתָהּ וְלֹא בְּדָקָתּוּ, וּלְבַשְׁתּוּ בִּימֵי טָהֳרָתָהּ וְנִמְצָא בּוֹ כֶּתֶם, תּוֹלָה שֶׁמִּימֵי נִדּוּתָהּ הוּא.

מה לָבְשָׁה חָלוּק קֹדֶם שֶׁהָיְתָה מְעֻבֶּרֶת, וְאַחַר שֶׁנִּתְעַבְּרָה לְבַשְׁתּוּ בְּלֹא בְּדִיקָה וּמָצְאָה עָלָיו כֶּתֶם, תּוֹלָה בִּלְבִישַׁת הַיָּמִים שֶׁלֹּא הָיְתָה מְעֻבֶּרֶת. וְכֵן הַמֵּינִיקָה, תּוֹלָה בְּעַצְמָהּ כְּמוֹ שֶׁתּוֹלָה בַּחֲבֶרְתָּהּ. וְכֵן זְקֵנָה תּוֹלָה בְּעַצְמָהּ בַּיָּמִים שֶׁלֹּא הָיְתָה זְקֵנָה, (בית יוסף בְּשֵׁם הָרַשְׁבָּ״א).

מו חָלוּק שֶׁלְּבָשְׁתּוּ בִּימֵי נִדָּתָהּ וְנִתְכַּבֵּס, וְחָזְרָה וּלְבַשְׁתּוּ בַּזְּמַן שֶׁהִיא טְהוֹרָה בְּלֹא בְּדִיקָה, אִם נִתְכַּבֵּס עַל יְדֵי יִשְׂרְאֵלִית וְאֵינָהּ בְּפָנֵינוּ לִשְׁאֹל, חֲזָקָה בְּדַקָּתּוּ בְּשָׁעַת כִּבּוּס, וְאֵינָהּ תּוֹלָה בָּהּ. וְאִם הִיא בְּפָנֵינוּ וְאוֹמֶרֶת שֶׁלֹּא בְּדָקָתּוּ, תּוֹלָה לוֹמַר שֶׁמִּתְחִלָּה הָיָה וְלֹא עָבַר עַל יְדֵי הַכִּבּוּס. וְאִם נִתְכַּבֵּס עַל יְדֵי שִׁפְחָה אוֹ עוֹבֶדֶת כּוֹכָבִים, אֲפִלּוּ אֵינָהּ לְפָנֵינוּ, תּוֹלָה לוֹמַר שֶׁמִּתְחִלָּה הָיָה. וְאִם אֶפְשָׁר לַעֲמֹד עַל הַבְּרוּר, כְּגוֹן שֶׁמַּכֶּרֶת בְּמַרְאִיתוֹ, אִם מַקְדִּיר דְּהַיְנוּ שֶׁנִּכְנַס לְתוֹךְ הַבֶּגֶד, בְּיָדוּעַ שֶׁקֹּדֶם כִּבּוּס הָיָה. וְאִם מַגְלִיד, דְּהַיְנוּ שֶׁאֵינוֹ נִכְנָס לְתוֹךְ הַבֶּגֶד, בְּיָדוּעַ שֶׁאַחַר כִּבּוּס הָיָה. וְאִם אֵינָהּ בְּקִיאָה בְּכָךְ, חוֹשֶׁשֶׁת לְהַחְמִיר (דַּעַת הָרַאֲבַ״ד).

מז לָבְשָׁה חָלוּק הַבָּדוּק לָהּ, וּפִשַּׁטְתּוּ וְכִבַּסְתּוּ וְהִשְׁאִילָתּוּ לַחֲבֶרְתָּהּ, וְנִמְצָא עָלָיו כֶּתֶם, אִם מַגְלִיד, בְּיָדוּעַ שֶׁמֵּהַשְּׁנִיָּה הִיא וְהִיא טְמֵאָה וְהָרִאשׁוֹנָה טְהוֹרָה. וְאִם הוּא מַקְדִּיר, בְּיָדוּעַ שֶׁמֵּהָרִאשׁוֹנָה הִיא, וְהִיא טְמֵאָה וְהַשְּׁנִיָּה טְהוֹרָה.

מח שְׁתֵּי נָשִׁים שֶׁלָּבְשׁוּ חָלוּק אֶחָד בָּדוּק וְנִמְצָא בּוֹ כֶּתֶם, אִם הוּא מֻהֳגוֹר וּלְמַטָּה לִשְׁתֵּיהֶן, שְׁתֵּיהֶן טְמֵאוֹת. וְאִם הוּא לְמַעְלָה מֵהֳגוֹר לִשְׁתֵּיהֶן, שְׁתֵּיהֶן טְהוֹרוֹת. הָיְתָה אַחַת אֲרֻכָּה וְאַחַת קְצָרָה, אִם הוּא מֻהֳגוֹר וּלְמַטָּה לָאֲרֻכָּה כְּשֵׁם שֶׁהוּא לַקְּצָרָה, שְׁתֵּיהֶן טְמֵאוֹת. וְאִם הוּא מֻהֳגוֹר וּלְמַטָּה לַקְּצָרָה, וּלְמַעְלָה מֻהֳגוֹר לָאֲרֻכָּה, קְצָרָה טְמֵאָה, וַאֲרֻכָּה טְהוֹרָה. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, כְּשֶׁלֹּא פָּשְׁטוּ אוֹתוֹ בַּלַּיְלָה לְכַסּוֹת בּוֹ אֶת רֹאשָׁן, אֲבָל אִם כִּסּוּ בּוֹ אֶת רֹאשָׁן, שְׁתֵּיהֶן טְמֵאוֹת. כִּסְתָה אַחַת מֵהֶן אֶת רֹאשָׁהּ וְלֹא הַשְּׁנִיָּה, אוֹתָהּ שֶׁכִּסְתָה אֶת רֹאשָׁהּ טְמֵאָה, וַחֲבֶרְתָּהּ טְהוֹרָה.

מט שָׁלֹשׁ נָשִׁים שֶׁלָּבְשׁוּ חָלוּק אֶחָד, אוֹ שֶׁיָּשְׁבוּ עַל סַפְסָל אֶחָד זוֹ אַחַר זוֹ, וְאַחַר כָּךְ נִמְצָא עָלָיו כֶּתֶם, כֻּלָּן טְמֵאוֹת וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה הַסַּפְסָל מִדָּבָר הַמְקַבֵּל טֻמְאָה. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בִּזְמַן שֶׁכֻּלָּן שָׁווֹת. אֲבָל אִם הָיְתָה אַחַת מֵהֶן רְאוּיָה לִרְאוֹת יוֹתֵר מֵחֲבֶרְתָּהּ, כְּגוֹן שֶׁהִיא זְקֵנָה אוֹ מֵינִיקָה אוֹ שֶׁלֹּא רָאֲתָה דָּם מִיָּמֶיהָ אַף עַל פִּי שֶׁנִּשּׁוֹאָה, אוֹתָהּ שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה לִרְאוֹת תּוֹלָה בָּרְאוּיָה.

נ שָׁלֹשׁ נָשִׁים שֶׁיָּשְׁנוֹת בְּמִטָּה אַחַת וּמִשְׁלָבוֹת, (פי׳ תְּכוּפוֹת וּדְבוּקוֹת יַחַד כִּשְׁלִיבוֹת הַסֻּלָּם), שֶׁרְגְלֵיהֶן מְעוּרוֹת זוֹ בְּזוֹ וְנִמְצָא דָּם תַּחַת אַחַת מֵהֶן, כֻּלָּן טְמֵאוֹת. וְאִם אֵינָן מְשֻׁלָּבוֹת זוֹ בְּזוֹ וְנִמְצָא דָּם תַּחַת הָאֶמְצָעִית, כֻּלָּן טְמֵאוֹת. נִמְצָא תַּחַת הַפְּנִימִית, הִיא וְאֶמְצָעִית טְמֵאָה, וְהַחִיצוֹנָה טְהוֹרָה. נִמְצָא תַּחַת הַחִיצוֹנָה, הִיא וְהָאֶמְצָעִית טְמֵאָה, וְהַפְּנִימִית טְהוֹרָה. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, כְּשֶׁעָלוּ דֶּרֶךְ מַרְגְּלוֹת הַמִּטָּה, אֲבָל אִם עָלוּ דֶּרֶךְ הַחִיצוֹנָה, כֻּלָּן טְמֵאוֹת, שֶׁאוּלַי דֶּרֶךְ עֲבֵרָתָהּ נָטַף מִמֶּנָּה. וְהֵנִי מִלֵּי כְּשֶׁלֹּא נִמְצָא עַל סָדִין הָעֶלְיוֹן (טור בְּשֵׁם הָרֹא״שׁ), אֲבָל אִם נִמְצָא בּוֹ, בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ כֻּלָּם טְמֵאוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהוּא עָשׂוּי לְהִתְהַפֵּךְ אֵילָךְ וְאֵילָךְ.

נא כָּל זֶה מַיָּרֵי שֶׁלֹּא בָּדְקָה שׁוּם אַחַת מֵהֶן, אוֹ שֶׁבָּדְקוּ שְׁלִשְׁתָּן וּמָצְאוּ טְהוֹרוֹת, אֲבָל אִם בָּדְקָה אַחַת אוֹ שְׁתַּיִם וּמָצְאוּ טְהוֹרוֹת, הֵן טְהוֹרוֹת וְהָאַחֶרֶת שֶׁלֹּא בָּדְקָה, טְמֵאָה. וְאִם בָּדְקָה גַּם הַשְּׁלִישִׁית וּמָצְאָה טְהוֹרָה, כֻּלָּן טְמֵאוֹת. וְאִם בָּדְקָה אַחַת וּמָצְאָה טְמֵאָה, הָאַחֲרוֹת שֶׁלֹּא בָּדְקוּ תּוֹלוֹת בָּהּ, וְהֵן טְהוֹרוֹת. בָּדְקוּ שְׁתַּיִם וּמָצְאוּ טְמֵאוֹת, הֵן טְמֵאוֹת, וְהַשְּׁלִישִׁית טְהוֹרָה, מִפְּנֵי שֶׁתּוֹלָה בָּהֶן. וְהָא דְּתָלִינַן בְּאוֹתָהּ שֶׁמָּצְאָה טְמֵאָה, לְטַהֵר הָאַחֶרֶת, וְכֵן הָא דְּמְטַהֲרִינַן לְאוֹתָהּ

שֶׁמְּצָאָהּ טְהוֹרָה, דַּוְקָא שֶׁקִּנְּחָה עַצְמָהּ בְּעֹד שֶׁבְּיָדָהּ מִיָּד תֵּכֶף לִמְצִיאַת הַדָּם, אֲבָל אִם שָׁהֲתָה כְּדֵי שִׁעוּר בְּדִיקָה, דְּהַיְנוּ כְּדֵי שֶׁתְּקַנַּח בַּחֹרִין וּבַסְּדָקִים, אֵין הַבְּדִיקָה מוֹעֶלֶת לְטָמְאָהּ לְטַהֵר הָאַחֲרֶת, וְלֹא לְטָהוֹרָה לְטַהֵר עַצְמָהּ.

נב בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, כְּשֶׁכֵּלָּן שָׁווֹת. אֲבָל אִם אַחַת רְאוּיָה לִרְאוֹת יוֹתֵר מֵחֲבֶרְתָּהּ, שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה תּוֹלָה בָּרְאוּיָה. כֵּיצַד, אַחַת זְקֵנָה שֶׁעָבְרוּ עָלֶיהָ שְׁלֹשָׁה עוֹנוֹת וְלֹא רָאֲתָה, וְאַחַת יָלְדָה, זְקֵנָה טְהוֹרָה, וְיָלְדָה טְמֵאָה. אַחַת מְעֻבֶּרֶת שֶׁהֵכַּר עֻבָּרָהּ, וְאַחַת שֶׁאֵינָהּ מְעֻבֶּרֶת, מְעֻבֶּרֶת טְהוֹרָה, וְשֶׁאֵינָהּ מְעֻבֶּרֶת, טְמֵאָה. אַחַת בְּתוּלַת דָּמִים שֶׁלֹּא רָאֲתָה מֵעוֹלָם, וְאַחַת שֶׁרָאֲתָה, שֶׁלֹּא רָאֲתָה, טְהוֹרָה. וְשֶׁרָאֲתָה, טְמֵאָה. אַחַת מֵינִיקָה וְאַחַת שֶׁאֵינָהּ מֵינִיקָה, מֵינִיקָה, טְהוֹרָה, וְשֶׁאֵינָהּ מֵינִיקָה, טְמֵאָה. וּכְשֶׁם שֶׁתּוֹלָה בַּחֲבֶרְתָּהּ כָּךְ תּוֹלָה בְּעַצְמָהּ, שֶׁאִם לָבְשָׁה חָלוּק בִּזְמַן שֶׁאֵינָהּ מְעֻבֶּרֶת, וְאַחַר כָּךְ לְבַשְׁתּוֹ בִּזְמַן שֶׁהִיא מְעֻבֶּרֶת, וְנִמְצָא עָלָיו דָּם, תּוֹלָה בַּיָּמִים הָרִאשׁוֹנִים שֶׁלֹּא הָיְתָה מְעֻבֶּרֶת, וְכֵן מֵינִיקָה וּזְקֵנָה, וּטְהוֹרָה. וְאִם הָיוּ כֻּלָּן שָׁווֹת מֵינִיקוֹת אוֹ זְקֵנוֹת אוֹ אַחַת זְקֵנָה וְאַחַת מֵינִיקָה, אֵין תּוֹלוֹת זוֹ בְּזוֹ. הָיוּ שִׁלְשָׁתָן עֲרוֹת וְשׁוֹכְבוֹת עַל הַמִּטָּה אוֹ יוֹשְׁבוֹת עַל הַסַּפְסָל כְּאַחַת, וְנִמְצָא דָּם תַּחַת אַחַת מֵהֶן, אֲפִלּוּ תַּחַת הָאֶמְצָעִית, כֵּינָן שֶׁכָּל אַחַת מַכֶּרֶת מְקוֹמָהּ אוֹתָהּ שֶׁתּאמַר: בָּרִי לִי שֶׁלֹּא בָּאתִי לַמָּקוֹם שֶׁנִּמְצָא הַדָּם, טְהוֹרָה. וְאִם נִמְצָא בֵּינֵיהֶן, הַשְּׁתַּיִם שֶׁנִּמְצָא בֵּינֵיהֶן טְמֵאוֹת, וְהָאַחֶרֶת טְהוֹרָה. וְאִם עָלוּ דֶּרֶךְ הַחִיצוֹנָה וְנִמְצָא תַּחַת הַחִיצוֹנָה, כֻּלָּן טְמֵאוֹת. תַּחַת הָאֶמְצָעִית, אֶמְצָעִית וּפְנִימִית טְמֵאוֹת, וְהַחִיצוֹנָה טְהוֹרָה. תַּחַת הַפְּנִימִית, הִיא לְבַדָּהּ טְמֵאָה, וּשְׁתַּיִם הַחִיצוֹנוֹת טְהוֹרוֹת. וְאִם הָיָה לָהֶן עֵסֶק לְצַד פְּנִים שֶׁדַּרְכָּן לִקְרַב לְצַד הַפְּנִימִי, כְּגוֹן שֶׁהֵן טוֹחֲנוֹת בָּרֵחַיִם, וְנִמְצָא דָּם תַּחַת הַפְּנִימִית, שְׁתַּיִם הַפְּנִימִיּוֹת טְמֵאוֹת, וְאִם נִמְצָא תַּחַת הַחִיצוֹנָה, הִיא טְמֵאָה וּפְנִימִית טְהוֹרָה, שֶׁאֵין פְּנִימִית דּוֹחֶקֶת לָבוֹא לְצַד הַחִיצוֹנָה.

נג הָא דְּאָמְרִינַן: נִמְצָא דָּם בְּחָלוּק אוֹ מִטָּה אוֹ סַפְסָל כֻּלָּן טְמֵאוֹת, אִם נִתְעַסְּקָה אַחַת בְּכֻלָּן תְּמִימִים, כֻּלָּן טְהוֹרוֹת, שֶׁכֻּלָּן תּוֹלוֹת בָּהּ וְהִיא תּוֹלָה בַּכֻּלָּן.

נד אֵין בַּכְּתָמִים מִשּׁוּם וֶסֶת. כֵּיצַד, מָצְאָה כֶּתֶם בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ, אֲפִלּוּ שָׁלֹשׁ פְּעָמִים, לֹא קָבְעָתוּ וְלֹא עוֹקַרְתּוֹ. חוּץ מִכְּתָמֵי עֵד הַבָּדוּק לָהּ, שֶׁהֵם מְטַמְּאִים בְּכָל שֶׁהֵן, וַהֲרֵי הֵן כִּרְאִיּוֹת לְכָל דָּבָר.

סימן קצא

א הָאִשָּׁה שֶׁהִשְׁתִּינָה מַיִם וְיָצָא דָּם עִם מֵי רַגְלֶיהָ, בֵּין שֶׁהִשְׁתִּינָה וְהִיא עוֹמֶדֶת, בֵּין שֶׁהִשְׁתִּינָה וְהִיא יוֹשֶׁבֶת, הֲרֵי זוֹ טְהוֹרָה. וַאֲפִלּוּ הִרְגִּישָׁה גּוּפָהּ וְנִזְדַּעְזְעָה, אֵינָהּ חוֹשֶׁשֶׁת, שֶׁהַרְגָּשַׁת מֵי רַגְלֶיהָ הִיא זוֹ שֶׁאֵין מֵי רַגְלַיִם מִן הַחֶדֶר, וְדָם זֶה דַּם מַכָּה הוּא בַּחַלְחֹלֶת אוֹ בַּכּוּלְיָא. הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּאֵין לְהַתִּירָהּ אֶלָּא בְּיוֹשֶׁבֶת וְהִשְׁתִּינָה, אֲבָל בְּעוֹמֶדֶת, אִם מְקַלַּחַת לְתוֹךְ הַסַּפֶּל וְנִמְצָא שָׁם דָּם, טְהוֹרָה. אֲבָל אִם שׁוֹתַתִּין עַל שִׂפַת הַסַּפֶּל וְנִמְצָא שָׁם דָּם, טְמֵאָה, דְּהוֹאִיל וְהַמָּקוֹם צַר חוֹזְרִין לַמָּקוֹר וּמְבִיאִים דָּם, (הַשּׁוֹר בְּשֵׁם הָרֹא"ש). וְיֵשׁ אוֹמְרִים דַּאֲפִלּוּ בְּיוֹשֶׁבֶת אֵין לְהַתִּיר אֶלָּא בְּמְקַלַּחַת וְנִמְצָא הַדָּם תּוֹךְ הַסַּפֶּל, אֲבָל עַל שִׂפַת הַסַּפֶּל, טְמֵאָה. וּבְעוֹמֶדֶת, בְּכָל עִנְיָן, טְמֵאָה. (מָרְדְּכִי ה"נ וּבְיִת יוֹסֵף בְּשֵׁם הַגָּהוֹת מֵיְמוֹנִי וְרַשְׁ"ד וּבְ"י סִימָן ק"צ וְכֵן מֻשְׁמָע מִתְּשׁוּבַת הָרַ"ן וּמַהֲרַ"ם בְּתְשׁוּבוֹת סִימָן תר"ל וְאַגָּדָה וְהַגָּהַת ש"ד בְּשֵׁם מהרי"ט), וְהָכִי נָהוּג. וְדַוְקָא כְּשֶׁנִּמְצָא הַדָּם בַּסַּפֶּל שֶׁהִיא מַשְׁתֶּנֶת שָׁם לְחוּד, דְּיָדוּעַ שֶׁהוּא מִמֶּנָּה, אֲבָל אִם נִמְצָא בְּסַפֶּל שֶׁאִישׁ וְאִשָּׁה מְטִילִין שָׁם מַיִם, טְהוֹרָה בְּכָל עִנְיָן (טור וּפוֹסְקִים מַהֲשַׁ"ס). וְכָל זֶה אִם נִמְצָא דָּם בְּמֶקֶרֶה, אֲבָל אִשָּׁה שֶׁרְגִילָה לִרְאוֹת דָּם בְּמֵי רַגְלֶיהָ וּמַרְגֶּשֶׁת כְּאֵב בְּשָׁעָה שֶׁמַּשָּׁלֶת מַיִם כְּגוֹן הַחֹלִי שֶׁקּוֹרִין הָאֶרִי"ן וְרִינ"ד, נִרְאֶה דְּיֵשׁ לְהַתִּיר בְּכָל עִנְיָן, דְּהָא אִפְּא יָדְעִים מוֹכִיחוֹת שֶׁיֵּשׁ לָהּ מַכָּה הַמְּכָאֶבֶת אוֹתָהּ בְּהַשָּׁלַת מֵי רַגְלַיִם וּמִמֶּנּוּ הַדָּם אַחַר הַשָּׁלַת מֵי רַגְלַיִם. וַאֲפִלּוּ אִם מְצָאָה דָּם אַחַר הַשָּׁלַת מֵי רַגְלַיִם, טָהוֹרָה, דְּמֵאַחַר דְּמַרְגֶּשֶׁת כְּאֵב וְאֵינָהּ מוֹצְאָה דָּם רַק אַחַר הַשָּׁלַת מֵי רַגְלַיִם, וְדַאי דַּם מַכָּה הוּא, (בְּהַגָּהַת ש"ד בְּשֵׁם מהרי"ל וְהוּא בִּתְשׁוּבַת מהרי"ל סִימָן קנ"ג שכ"כ בְּשֵׁם מהר"ש וּבְיִת יוֹסֵף בְּשֵׁם אָגוּר בְּשֵׁם מהר"ש). אַךְ יֵשׁ מַחְמִירִין שֶׁלֹּא לְהַתִּיר רַק בְּאִשָּׁה שֶׁיֵּשׁ לָהּ וֶסֶת לְהַצְרִיכָהּ בְּדִיקָה (וְצֵדָה מהרי"ל שָׁם), דְּהֵינוּ קֹדֶם שֶׁתִּשְׁתִּין, תִּבְדֹּק עַצְמָהּ הֵיטֵב בַּחֹרִין וּבַסְּדָקִין וְאִם לֹא תִּמְצָא דָּם תַּכְנִיס מוֹךְ נָקִי עַל הַמָּקוֹר בִּפְנִים, וְתַשְׁתִּין וּתְקַנַּח עַצְמָהּ יָפֶה מִמֵּי רַגְלֶיהָ וְתוֹצִיא הַמּוֹךְ, אִם נִקְיָה הִיא הוֹכָחָה גְּדוֹלָה דְּאֵין הַדָּם מִן הַמָּקוֹר, (שָׁם וּבְמהרי"ט). וְהָכִי נָהוּג. וְאִם בָּדְקָה עַצְמָהּ ג' פְּעָמִים בְּכָהֲאי גַּוְנֵי וּמָצְאָה הַמּוֹךְ נָקִי, מֻתֶּרֶת אַחַר כָּךְ בְּלֹא בְּדִיקָה שֶׁלֹּא בִּשְׁעַת וִסְתָּהּ, דַּחֲזָקָה דְּדָם מַכָּה הוּא מֵאַחַר שֶׁאֵינָהּ מוֹצְאָה אוֹתוֹ רַק אַחַר שֶׁהִשְׁתִּינָה. וְכָל זֶה דַּוְקָא שֶׁמַּרְגֶּשֶׁת כְּאֵב עִם מֵי רַגְלֶיהָ, אֲבָל אִם אֵינָהּ מַרְגֶּשֶׁת כְּאֵב וּבוֹדֶקֶת עַצְמָהּ אַחַר הַשָּׁלַת מַיִם וּמוֹצְאָה דָּם, אִם לֹא מָצְאָה דָּם בְּמֵי רַגְלֶיהָ וַדַּאי טְמֵאָה, (כֵּן מֻשְׁמָע שָׁם וּבְהַגָּהוֹת מֵיְמוֹנִי וּכְמָרְדְּכִי שָׁם). אֲבָל אִם מָצְאָה דָּם תּוֹךְ מֵי רַגְלֶיהָ וְגַם עַל הָעֵד שֶׁבָּדְקָה עַצְמָהּ בוֹ, יֵשׁ אוֹמְרִים דְּהֵיא טְמֵאָה, דְּלֹא הִתִּירוּ רַק דָּם שֶׁנִּמְצָא תּוֹךְ מֵי רַגְלֶיהָ, (מָרְדְּכִי ה"נ). וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהִיא טְהוֹרָה דְּדָם שֶׁנִּמְצָא תּוֹלִין שֶׁעֲדַיִן נִשְׁאָר מִתְּמְצִית מֵי רַגְלֶיהָ, (בְּיִת יוֹסֵף מִמַּשְׁמָעוּת הָרֹא"ש וְהָרַ"ן) (וּלְפָנֵי"ד לֹא מֻשְׁמָע מֵהָרֹא"ש מִיָּדִי). וְיֵשׁ לְהַחְמִיר, מֵיהוּ אֵינָהּ צְרִיכָה לִבְדֹּק אַחַר זֶה. וַאֲפִלּוּ אִם הָיְתָה רְגִילָה לִרְאוֹת אִם בָּדְקָה עַצְמָהּ שָׁלֹשׁ פְּעָמִים וּמָצְאָה טְהוֹרָה, שׁוּב אֵינָהּ צְרִיכָה בְּדִיקָה, (שָׁם בְּמָרְדְּכַי). וְאִם אֵינָהּ רְגִילָה לִרְאוֹת רַק לִפְרָקִים, קוֹבַעַת לָהּ וֶסֶת אִם הוּא בְּדֶרֶךְ קֶבַע, בֵּין וֶסֶת שָׁוֶה בֵּין וֶסֶת דִּלּוּגִין (שָׁם). וְאִם אֵינָהּ מוֹצְאָה דָּם אַחַר כָּךְ כְּשֶׁבּוֹדֶקֶת עַצְמָהּ, רַק קָרְטִין קָרְטִין כְּמוֹ חוֹל וְחָצָץ אָדֹם, וְנִמְצָא כָּזֶה גַּם כֵּן בְּמֵי רַגְלֶיהָ וּבִשְׁעַת וִסְתָּהּ, אוֹ לִפְעָמִים אֲחֵרִים רוֹאָה דָּם מַמָּשׁ כִּשְׁאָר נָשִׁים, וְאֵינָהּ מוֹצֵאת אוֹתוֹ חוֹל רַק אַחַר מֵי רַגְלֶיהָ, טְהוֹרָה, דְּאֵינוֹ דָּם רַק חוֹל שֶׁדַּרְכּוֹ לְהִוָּלֵד בַּכְּלָיוֹת, (בְּיִת יוֹסֵף בְּשֵׁם תְּשׁוּבַת הָרַ"ן).

סימן קצב

א תְּבָעוּהָ לִנָּשֵׂא וְנִתְפַּיְּסָה, צְרִיכָה לֵישֵׁב שִׁבְעָה נְקִיִּים, בֵּין גְּדוֹלָה בֵּין קְטַנָּה, וַאֲפִלּוּ בָּדְקָה עַצְמָהּ בִּשְׁעַת תְּבִיעָה וּמָצְאָה טְהוֹרָה, שֶׁמָּא מֵחֲמַת חֲמוּד רָאֲתָה טִפַּת דָּם כְּחַרְדָּל וְלֹא הִרְגִּישָׁה בּוֹ. וּמוֹנָה ז' מִמָּחֳרָת יוֹם הַתְּבִיעָה, וְאֵינָהּ צְרִיכָה הֶפְסֵק טָהֳרָה, שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא בָּדְקָה בְּיוֹם הַתְּבִיעָה לְהַפְסִיק בְּטָהֳרָה,

מוֹנָה מִיּוֹם הַמְּחֻרָת ז׳ נְקִיִּים. וּמֵיהוּ צְרִיכָה בְּדִיקָה תּוֹךְ ז׳ כָּל יוֹם לְכַתְּחִלָּה (בית יוסף בְּשֵׁם הָרֹא״ש וב״ח שָׁם כֵּן דַּעַת רַמְב״ן), מֵיהוּ בְּדִיעֲבַד אִם לֹא בָּדְקָה עַצְמָהּ רַק פַּעַם אַחַת תּוֹךְ ז׳ סָגֵי (בית יוסף וְהָאַחֲרוֹנִים).

ב שִׁבְעַת יָמִים הַלָּלוּ מוֹנִים אוֹתָם מִשָּׁעָה שֶׁהִיא סוֹמֶכֶת בְּדִעְתָּהּ וּמְכִינָה עַצְמָהּ לַחֲפָּה, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִתְקַדְּשָׁה עֲדַיִן. הַגָּה: וְיֵשׁ לְסָמֹךְ הַטְּבִילָה סָמוּךְ לִבְעִילַת מִצְוָה בְּכָל מַה דְּאֶפְשָׁר, (כָּךְ מְשֻׁמָּע בְּעָרְדְכֵי בְּשֵׁם רַשְׁבָּ״ם וְרִ״מ וְרוֹקֵחַ בְּשֵׁם אֲבִיו וְרִבּוֹתָיו וּבְהַגָּהַת מֵימוֹנִי פִּ״א מֵהִלְכוֹת א״ב), וְהַמְנָהָג לִטְבֹּל הַכַּלָּה לֵיל ד׳ אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא תִּבָּעֵל לְזֶה מוֹצָאֵי שַׁבָּת (עָרְדְכֵי שָׁם), אֲבָל אֵין לְהַרְחִיק הַטְּבִילָה מִן הַבְּעִילָה יוֹתֵר מִזֶּה. וְאִם לֹא תִּבָּעֵל בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, יֵשׁ לָהּ לִבְדֹּק עַצְמָהּ בְּכָל יוֹם עַד בְּעִילַת מִצְוָה, (שָׁם וּבְהַגָּה וּבְתוֹסְפוֹת פ״ק דְּיוֹמָא דף י״ח), וְדַוְקָא לְכַתְּחִלָּה, אֲבָל בְּדִיעֲבַד אֵין לְהַחְמִיר אִם בָּדְקָה רַק פַּעַם אַחַת תּוֹךְ ז׳ (בית יוסף). וְכָל חָתָן יִשְׁאַל לְכַלָּה קֹדֶם שֶׁיִּגַּע בָּהּ, אִם שָׁמְרָה ז׳ נְקִיִּים, (הגי״ה ש״ד).

ג אִם דָּחוּ הַנִּשּׂוּאִין מֵחֲמַת אֵיזֶה סִבָּה אַף עַל פִּי שֶׁיָּשְׁבָה ז׳ נְקִיִּים צְרִיכָה לַחֲזֹר וְלִישֵׁב ז׳ נְקִיִּים וְלִטְבֹּל כְּשֶׁיִּתְפַּשְּׁרוּ לַעֲשׂוֹת הַנִּשּׂוּאִין, אַף עַל פִּי שֶׁבָּדְקָה עַצְמָהּ תָּמִיד בַּיָּמִים שֶׁבֵּינְתַיִם, לֹא מֵהָנֵי, (עָרְדְכֵי ה״נ וּבְמהרי״ק שֹׁרֶשׁ קנ״ט).

ד עָבַר וּכְנָסָהּ תּוֹךְ זְמַן זֶה, וְכֵן חָתָן שֶׁפָּרְסָה כַּלָּתוֹ נִדָּה קֹדֶם שֶׁבָּא עָלֶיהָ, לֹא יִתְיַחֵד עִמָּהּ, אֶלָּא הוּא יָשֵׁן בֵּין הָאֲנָשִׁים וְהִיא יְשֵׁנָה בֵּין הַנָּשִׁים. הַגָּה: יֵשׁ אוֹמְרִים אִם הָיְתָה טְהוֹרָה כְּשֶׁנִּשֵּׂאת וְלֹא בָּא עָלֶיהָ, וּפָרְסָה נִדָּה אַחַר כָּךְ, אֵין צָרִיךְ שְׁמוּר עוֹד, (ת״ה סִימָן רנ״ג וְהַגָּהוֹת אַלְפַסִי), וְהַמַּחְמִיר תָּבוֹא עָלָיו בְּרָכָה (ת״ה שָׁם). וְאֵין לְחַלֵּק בָּזֶה בֵּין בְּחוּר לְאַלְמוֹן אוֹ בְּתוּלָה לְאַלְמָנָה, (רַבֵּנוּ יְרוּחָם נְתִיב כ״ו). יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֲסוּרָה לְיַחֵד עִמּוֹ בַּיּוֹם, כְּמוֹ בַּלַּיְלָה, וְאֵין צָרִיךְ לְהִיוֹת שְׁתֵּי שְׁמִירוֹת, רַק הוּא בֵּין הָאֲנָשִׁים אוֹ הִיא בֵּין הַנָּשִׁים (טור בְּשֵׁם הָרֹא״ש). וְאִם אֵינָם יְשֵׁנִים בְּחֶדֶר א׳ אֵינָן צְרִיכִים שְׁמוּר כְּלָל, (בית יוסף בְּשֵׁם תַּרְשַׁבָּ״א). וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּבַלַּיְלָה צָרִיךְ שְׁתֵּי שְׁמִירוֹת, וּבְיוֹם מַתָּר לְהִתְיַחֵד, (תַּרַאֲבַ״ד). וְהַמְנָהָג לִקַּח קָטָן אֶצֶל הֶחָתָן וְקָטָנָה אֶצֶל הַכַּלָּה, וְאֵין מִתְיַחֲדִין בַּיּוֹם בְּלֹא קָטָן אוֹ קְטַנָּה.

ה מַחֲזִיר גְּרוּשָׁתוֹ צְרִיכָה לֵישֵׁב שִׁבְעָה נְקִיִּים:

סימן קצג

א הַכּוֹנֵס אֶת הַבְּתוּלָה, בּוֹעֵל בְּעִילַת מִצְוָה וְגוֹמֵר בִּיאָתוֹ וּפוֹרֵשׁ מִיָּד. אֲפִלּוּ הִיא קְטַנָּה שֶׁלֹּא הִגִּיעַ זְמַנָּהּ לִרְאוֹת וְלֹא רָאֲתָה, וַאֲפִלּוּ בָּדְקָה וְלֹא מָצְאָה דָּם, טְמֵאָה שָׁמָּא רָאֲתָה טִפַּת דָּם כְּחַרְדָּל וְחָפָּהוּ שִׂכְבַת זֶרַע. הַגָּה: הַגָּה וְיֵשׁ מְקִלִּין אִם לֹא רָאֲתָה דָּם, (הַגָּהוֹת מֵימוֹנִי בְּשֵׁם אִבָּא מ״ד); וְנָהֲגוּ לְהָקֵל אִם לֹא גָּמַר בִּיאָה רַק הֶעֱרָה בָּהּ וְלֹא רָאֲתָה דָּם; אֲבָל אִם בָּא עָלֶיהָ בִּיאָה מַמָּשׁ, צָרִיךְ לִפְרֹשׁ מִמֶּנָּהּ אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא רָאֲתָה דָּם (טור וּבית יוֹסֵף בְּשֵׁם רִב הַפּוֹסְקִים). וּבַעַל נֶפֶשׁ יָחוּשׁ לְעַצְמוֹ שֶׁלֹּא לִשְׂחֹק בְּתִינוֹקוֹת. וּצְרִיכָה שֶׁתִּתְפְּסֹק בְּטָהֳרָה וְתִבְדֹּק כָּל שִׁבְעָה, וְלֹא תַּתְחִיל לִמְנוֹת עַד יוֹם ה׳ לְשִׁמּוּשָׁהּ. וְנוֹהֶגֶת עִמָּהּ כְּכָל דִּינֵי נִדָּה לְעִנְיַן הַרְחָקָה; אֶלָּא שֶׁנִּדָּה גְּמוּרָה, אָסוּר לוֹ לִישַׁן עַל מִטָּתָהּ אֲפִלּוּ כְּשֶׁאֵינָהּ בַּמִּטָּה, וְזוֹ מַתָּר לוֹ לִישַׁן בְּאוֹתָהּ מִטָּה, לְאַחַר שֶׁעָמְדָה מֵאֶצְלוֹ, וַאֲפִלּוּ בְּסָדִין שֶׁהַדָּם עָלָיו.

סימן קצד

א יוֹלֶדֶת, אֲפִלּוּ לֹא רָאֲתָה דָּם, טְמֵאָה כְּנִדָּה; בֵּין יָלְדָה חַי, בֵּין יָלְדָה מֵת וַאֲפִלּוּ נֶפֶל. וְכַמָּה הֵם יְמֵי טֻמְאָתָהּ, עַכְשָׁו בַּזְּמַן הַזֶּה כָּל הַיּוֹלְדוֹת חֲשׁוּבוֹת יוֹלְדוֹת בְּזוֹב וּצְרִיכוֹת לִסְפֹּר שִׁבְעָה נְקִיִּים; נִמְצֵאתָ אוֹמֵר שֶׁיּוֹלֶדֶת זָכָר יוֹשֶׁבֶת ז׳ לַלֵּדָה וְז׳ לִנְקִיִּים לְזִיבָה, וְהַיּוֹלֶדֶת נְקֵבָה יוֹשֶׁבֶת שְׁבוּעַיִם לַלֵּדָה וְז׳ נְקִיִּים לְזִיבָה. יְמֵי לֵדָה, שֶׁהֵם ז׳ לְזָכָר וי״ד לִנְקֵבָה, אִם לֹא רָאֲתָה בָּהֶן עוֹלִים לִסְפִירַת זִיבָתָהּ; וְאִם שָׁלְמוּ ז׳ נְקִיִּים בְּתוֹךְ י״ד לִנְקֵבָה, הֲרֵי זוֹ אֲסוּרָה עַד לֵיל ט״ו; וְאִם טָבְלָה קֹדֶם לָכֵן, לֹא עָלְתָה לָהּ טְבִילָה. הַגָּה: וּלְאַחַר ז׳ לְזָכָר וי״ד לִנְקֵבָה, מַתֶּרֶת לְבַעְלָהּ מִיָּד, מֵאַחַר שֶׁסָּפְרָה ז׳ נְקִיִּים וְלֹא חָזְרָה וְרָאֲתָה. מֵיהוּ יֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁנּוֹהֲגִין שֶׁאֵין טוֹבְלִין תּוֹךְ מ׳ לְזָכָר וּשְׁמוֹנִים לִנְקֵבָה, (בית יוסף בְּשֵׁם מהרי״ק שֹׁרֶשׁ הַמְּנִיאָ וּבְאֵגֶרֶת פֶּרֶק ע״ם וּבמהרי״ל), וְאֵין לְהַתִּיר בְּמָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לְהַחְמִיר (ר״ב ש״ם); אֲבָל בְּמָקוֹם שֶׁאֵין מִנְהָג, אֵין לְהַחְמִיר כְּלָל רַק מִיָּד שֶׁלֹּא רָאֲתָה דָּם אַחַר ז׳ לְזָכָר וי״ד לִנְקֵבָה וְסָפְרָה ז׳ נְקִיִּים, מֻתֶּרֶת לְבַעְלָהּ (ת״ה סִימָן רנ״ח). אֲבָל אִם חָזְרָה וְרָאֲתָה, אֲפִלּוּ טִפַּת דָּם כְּחַרְדָּל, טְמֵאָה אַף עַל גַּב דְּמִדְּאוֹרַיְתָא דָּם טָהוֹר הוּא כְּבַר פָּשַׁט הַמִּנְהָג בְּכָל יִשְׂרָאֵל שֶׁאֵין בּוֹעֲלִין עַל דָּם טָהוֹר (בית יוסף וְאַגור וְטור וּפוֹסְקִים בְּשֵׁם הַגְּאוֹנִים), וְדִינוֹ כְּשֶׁאָר דָּם לְכָל דָּבָר.

ב הַמַּפֶּלֶת בְּתוֹךְ מ׳ אֵינָהּ חוֹשֶׁשֶׁת לְוָלָד אֲבָל חוֹשֶׁשֶׁת מִשּׁוּם נִדָּה, אֲפִלּוּ לֹא רָאֲתָה. הַגָּה: מִפְּנֵי שֶׁאֵי אֶפְשָׁר לִפְתִיחַת הַקֶּבֶר בְּלֹא דָּם, וְנָפְקָא מִינָהּ דְּמִיָּד לְאַחַר שֶׁסָּפְרָה ז׳ נְקִיִּים מֻתֶּרֶת וְאֵינָהּ חוֹשֶׁשֶׁת לְוָלָד (ד״ע).

ג הַמַּפֶּלֶת כְּמִין בְּהֵמָה חַיָּה וָעוֹף אוֹ כְּמִין דָּגִים וַחֲגָבִים וּשְׁקָצִים וּרְמָשִׂים, וְכָל צוּרַת וָלָד, אוֹ שָׁפִיר אוֹ שִׁלְיָא אוֹ חֲתִיכָה שֶׁקָּרְעוּהָ וְיֵשׁ בָּהּ עֶצֶם עַצְמָם כְּשֶׁיָּשׁוּ שֶׁאֵין אָנוּ בְּקִיאִין בְּצוּרוֹת, חוֹשֶׁשֶׁת לְוָלָד; וְאִם כָּלוּ ז׳ נְקִיִּים בְּתוֹךְ י״ד יוֹם, אִם טָבְלָה קֹדֶם לֵיל ט״ו לֹא עָלְתָה לָהּ טְבִילָה.

ד יָלְדָה וָלָד חַי וְאַחַר כָּךְ הִפִּילָה שִׁלְיָא, אֵינָהּ חוֹשֶׁשֶׁת לְוָלָד אַחֵר, אֶלָּא תּוֹלָה אוֹתָהּ בַּוָּלָד שֶׁיָּלְדָה כְּבָר, עַד כ״ג יוֹם. אֲבָל אִם הִפִּילָה נֶפֶל תְּחִלָּה אֵין תּוֹלִין בּוֹ הַשִּׁלְיָא שֶׁהִפִּילָה אַחַר כָּךְ, וְחוֹשֶׁשֶׁת לַשִּׁלְיָא לִתֵּן לָהּ יְמֵי טֻמְאָה שֶׁל נְקֵבָה.

ה יָצְאָה הַשִּׁלְיָא תְּחִלָּה, אֵין תּוֹלִין אוֹתָהּ בַּוָּלָד שֶׁתֵּלֵד אַחַר כָּךְ, אֲפִלּוּ הוּא בֶּן קַיָּמָא, וְחוֹשֶׁשֶׁת לַשִּׁלְיָא לִתֵּן לָהּ יְמֵי טֻמְאָה שֶׁל נְקֵבָה.

ו יָצָאָה מִקָּצַת שִׁלְיָא בְּיוֹם רִאשׁוֹן, וְלֹא נִגְמְרָה יְצִיאָתָהּ עַד יוֹם ב׳, חוֹשֶׁשֶׁת מִיּוֹם רִאשׁוֹן אֲבָל אֵינָהּ מוֹנָה אֶלָּא מִיּוֹם שֵׁנִי.

ז הַמַּפֶּלֶת דְּמוּת בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹף, וְשִׁלְיָא קְשׁוּרָה בָּהּ, אֵינָהּ חוֹשֶׁשֶׁת לְוָלָד אַחֵר; וְאִם אֵינָהּ קְשׁוּרָה בָּהּ, חוֹשֶׁשֶׁת לְוָלָד אַחֵר; וְאַף עַל פִּי שֶׁהַוָּלָד הַנִּדְמֶה זָכָר, חוֹשְׁשִׁין לִתֵּן לָהּ יְמֵי טֻמְאָה שֶׁל נְקֵבָה בִּשְׁבִיל הַשִּׁלְיָא.

ח הַיּוֹלֶדֶת טֻמְטוּם אוֹ אַנְדְּרוֹגִינוּס, נוֹתְנִין לָהּ יְמֵי טֻמְאָה שֶׁל נְקֵבָה.

ט הִרְגִּישָׁה שֶׁהִפִּילָה וְאֵינָהּ יוֹדַעַת מָה, אֲפִלּוּ לֹא הָיְתָה בְּחֶזְקַת מְעֻבֶּרֶת הֲרֵי זוֹ טְמֵאָה לֵדָה וְחוֹשֶׁשֶׁת שֶׁמָּא נְקֵבָה הָיְתָה.

י נֶחְתַּךְ הַוָּלָד בְּמֵעֶיהָ וְיָצָא אֵבֶר אֵבֶר, בֵּין שֶׁיָּצָא עַל סֵדֶר הָאֵבָרִים כְּגוֹן שֶׁיָּצָא הָרֶגֶל וְאַחֲרֶיהָ הַשּׁוֹק וְאַחֲרֶיהָ הַיָּרֵךְ, בֵּין שֶׁיָּצָא שֶׁלֹּא עַל הַסֵּדֶר, אֵינָהּ טְמֵאָה לֵדָה עַד שֶׁיֵּצֵא רֻבּוֹ; וְאִם יָצָא רֹאשׁוֹ כֻּלּוֹ כְּאֶחָד, הֲרֵי זֶה כְּרֻבּוֹ; וְאִם לֹא נִתְחַתֵּךְ, וְיָצָא כְּדַרְכּוֹ, מִשֶּׁתֵּצֵא פַּדַּחְתּוֹ הֲרֵי זֶה כְּיִלּוֹד אַף עַל פִּי שֶׁנֶּחְתַּךְ אַחַר כָּךְ. וְלֹא סוֹף דָּבָר שֶׁיֵּצֵא לַחוּץ מַמָּשׁ, אֶלָּא אֲפִלּוּ מִשֶּׁיָּצָא חוּץ לְפִרוֹזְדוֹר.

יא הוֹצִיא הָעֻבָּר אֶת יָדוֹ וְהֶחֱזִירָהּ, אִמּוֹ טְמֵאָה לֵדָה.

יב הָיְתָה מַקָּשָׁה לֵילֵד וְשָׁמְעָה קוֹלוֹ שֶׁל וָלָד, חָשׁוּב כְּיִלּוֹד שֶׁאִי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא הוֹצִיא רֹאשׁוֹ חוּץ לַפִּרוֹזְדוֹר.

יג הַיּוֹלֶדֶת תְּאוֹמִים וְשָׁהָה וָלָד אַחַר חֲבֵרוֹ, כְּגוֹן הָאֶחָד זָכָר וְהַשֵּׁנִי נְקֵבָה, אוֹ שֶׁאֵינוֹ נָכָר שֶׁהוּא זָכָר וְהַשֵּׁנִי נָכָר שֶׁהוּא נְקֵבָה, אוֹ שֶׁאֵינוֹ נָכָר שֵׁנִי זֶה אִם הוּא זָכָר אוֹ נְקֵבָה, מוֹנָה מִשֶּׁיָּצָא הַשֵּׁנִי יְמֵי טֻמְאָה לִנְקֵבָה.

יד יוֹצֵא דֹּפֶן, אִם לֹא יָצָא דָּם אֶלָּא דֶּרֶךְ דֹּפֶן, אִמּוֹ טְהוֹרָה מִלֵּדָה וּמִנִּדָּה וּמִזִּיבָה.

סימן קצה

א חַיָּב אָדָם לִפְרֹשׁ מֵאִשְׁתּוֹ בִּימֵי טֻמְאָתָהּ עַד שֶׁתִּסְפֹּר וְתִטְבֹּל. וַאֲפִלּוּ שָׁהֲתָה זְמַן אָרֹךְ וְלֹא טָבְלָה, תָּמִיד הִיא בְּנִדָּתָהּ עַד שֶׁתִּטְבֹּל (בית יוסף בְּשֵׁם הַפּוֹסְקִים). וְלֹא יִשְׂחַק וְלֹא יָקֵל רֹאשׁ עִמָּהּ אֲפִלּוּ בְּדְבָרִים (טור ובית יוסף בְּשֵׁם רַשְׁבָּ״א מֵאֲבוֹת דְּר״נ) שֶׁמָּא יַרְגִּיל לַעֲבֵרָה; אֲבָל מֻתָּר לְהִתְיַחֵד עִמָּהּ, דְּכֵיוָן שֶׁבָּא עָלֶיהָ פַּעַם אַחַת תּוֹ לֹא תַקִּיף יִצְרֵיהּ (ל׳ עַצְמוֹ).

ב לֹא יִגַּע בָּהּ אֲפִלּוּ בְּאֶצְבַּע קְטַנָּה, וְלֹא יוֹשִׁיט מְיָדוֹ לְיָדָהּ שׁוּם דָּבָר וְלֹא יְקַבְּלֶנּוּ מִיָּדָהּ, שֶׁמָּא יִגַּע בִּבְשָׂרָהּ. וְכֵן עַל יְדֵי זְרִיקָה מִיָּדוֹ לְיָדָהּ אוֹ לְהֶפֶךְ, אָסוּר. (בְּנִימִין זְאֵב ס״ס קנ״ט וְהַגָּהוֹת ש״ד בְּשֵׁם הכתר״ם).

ג לֹא יֹאכַל עִמָּהּ עַל הַשֻּׁלְחָן, אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ שׁוּם שִׁנּוּי שֶׁיִּהְיֶה שׁוּם דָּבָר מַפְסִיק בֵּין קְעָרָה שֶׁלּוֹ לְקַעֲרָה שֶׁלָּהּ, לֶחֶם אוֹ קַנְקַן, אוֹ שֶׁיֹּאכַל כָּל אֶחָד בַּמַּפָּה שֶׁלּוֹ. הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים הָא דְּצְרִיכִין הֶפְסֵק בֵּין קְעָרָה שֶׁלּוֹ לְקַעֲרָה שֶׁלָּהּ הֵינוּ דַּוְקָא כְּשֶׁאֵינָן אוֹכְלִין בְּקַעֲרָה אַחַת כְּשֶׁהִיא טְהוֹרָה, אֲבָל אִם אוֹכְלִין בְּקַעֲרָה אַחַת כְּשֶׁהִיא טְהוֹרָה סָגֵי אִם אוֹכֶלֶת בְּקַעֲרָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ, וְאֵין צָרִיךְ הֶכֵּר אַחֵר, (הַגָּהוֹת אֲשֵׁרִי בְּשֵׁם ר״י וְהַגָּהוֹת אַלְפָסִי), וְכֵן נוֹהֲגִין. יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאָסוּר לוֹ לֶאֱכֹל מִשִּׁיּוּרֵי מַאֲכָל שֶׁלָּהּ, (מִצְוָה בְּקוּנְטְרֶס דְּהִלְכוֹת נִדָּה), כְּמוֹ שֶׁאָסוּר לִשְׁתּוֹת מִשִּׁיּוּרֵי כּוֹס שֶׁלָּהּ, וּכְמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר.

ד לֹא יִשְׁתֶּה מִשִּׁיּוּרֵי כּוֹס שֶׁשָּׁתְתָה הִיא. הַגָּה: אִם לֹא שֶׁמַּפְסִיק אָדָם אַחֵר בֵּינֵיהֶם (טור בְּשֵׁם סְמ״ק), אוֹ שֶׁהוּדַק מִכּוֹס זֶה אֶל כּוֹס אַחֵר אֲפִלּוּ הֶחָזֵר לְכּוֹס רִאשׁוֹן (הגהמי״י בְּשֵׁם רא״ם וּרוֹקֵחַ סִימָן שי״ח וּמָרְדְּכִי וְאַגּוּדָה פ״ק דְּשַׁבָּת); וְאִם שָׁתְתָה וְהוּא אֵינוֹ יוֹדֵעַ, וְרוֹצֶה לִשְׁתּוֹת מִכּוֹס שֶׁלָּהּ, אֵינָהּ צְרִיכָה לְהַגִּיד לוֹ שֶׁלֹּא יִשְׁתֶּה (שָׁם); וְהִיא מֻתֶּרֶת לִשְׁתּוֹת מִכּוֹס שֶׁשָּׁתָה הוּא (נ״ז שָׁם). וְאִם שָׁתְתָה מִכּוֹס וְהָלְכָה לָהּ, יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁמֻּתָּר לוֹ לִשְׁתּוֹת הַמּוֹתָר, דְּמֵאַחַר שֶׁכְּבָר הָלְכָה אֵין כָּאן חִבָּה. (בְּקוּנְטְרֶס הנ״ל).

ה לֹא יֵשֵׁב בְּמִטָּה הַמְיֻחֶדֶת לָהּ, אֲפִלּוּ שֶׁלֹּא בְּפָנֶיהָ. הַגָּה: וְאָסוּר לֵישֵׁב עַל סַפְסָל אֲרֹךְ שֶׁמִּתְנַדֶּדֶת וְאֵינָהּ מְחֻבֶּרֶת לַכֹּתֶל, כְּשֶׁאִשְׁתּוֹ נִדָּה יוֹשֶׁבֶת עָלָיו, (מָרְדְּכִי פ״ק דְּשַׁבָּת בְּשֵׁם צֶפַנְיָה פַּעְנַח בְּשֵׁם רַשִׁ״י). וְיֵשׁ מַתִּירִים כְּשֶׁאָדָם אַחֵר מַפְסִיק בֵּינֵיהֶן וְיוֹשֵׁב (אַגּוּדָה פֶּרֶק הַתִּינוֹקֶת וּת״ה סִימָן רנ״א). וְכֵן לֹא יֵלֵךְ עִם אִשְׁתּוֹ בַּעֲגָלָה אַחַת אוֹ בִּסְפִינָה אַחַת, אִם הוֹלֵךְ רַק דֶּרֶךְ טִיּוּל כְּגוֹן לְגִנּוֹת וּפַרְדֵּסִים וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה; אֲבָל אִם הוֹלֵךְ מֵעִיר לְעִיר לִצְרָכָיו, מֻתָּר אַף עַל פִּי שֶׁהוּא וְאִשְׁתּוֹ הֵם לְבַדָּן, וּבִלְבַד שֶׁיֵּשְׁבוּ בְּדֶרֶךְ שֶׁלֹּא יִגְעוּ זֶה בָּזֶה (כָּל זֶה בת״ה סִימָן רנ״א).

ו לֹא יִישַׁן עִמָּהּ בְּמִטָּה, אֲפִלּוּ כָּל אֶחָד בִּבְגָדוֹ וְאֵין נוֹגְעִין זֶה בָּזֶה. הַגָּה: וַאֲפִלּוּ יֵשׁ לְכָל אֶחָד מַצָּע בִּפְנֵי עַצְמוֹ (בית יוסף דְּלֹא כְּר׳ יְרוּחָם), וַאֲפִלּוּ אִם שׁוֹכְבִים בִּשְׁתֵּי מִטּוֹת וְהַמִּטּוֹת נוֹגְעוֹת זוֹ בָּזוֹ, אָסוּר (מָרְדְּכִי פ״ק דְּשַׁבָּת בְּשֵׁם הַר״ם).

ז לֹא יִסְתַּכֵּל אֲפִלּוּ בַּעֲקֵבָהּ, וְלֹא בִּמְקוֹמוֹת הַמְכֻסִּים שָׁבָהּ, אֲבָל מֻתָּר לְהִסְתַּכֵּל בָּהּ בִּמְקוֹמוֹת הַגְּלוּיִים אַף עַל פִּי שֶׁנֶּהֱנֶה בִּרְאִיָּתָהּ, (בית יוסף בְּשֵׁם הָרַמְבַּ״ם).

ח רָאוּי לָהּ שֶׁתְּיַחֵד לָהּ בְּגָדִים לִימֵי נִדּוּתָהּ, כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ שְׁנֵיהֶם זוֹכְרִים תָּמִיד שֶׁהִיא נִדָּה.

ט בְּקֹשִׁי הִתִּירוּ לָהּ לְהִתְקַשֵּׁט בִּימֵי נִדָּתָהּ, אֶלָּא כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּתְגַּנֶּה עַל בַּעֲלָהּ.

י כָּל מְלָאכוֹת שֶׁהָאִשָּׁה עוֹשָׂה לְבַעֲלָהּ, נִדָּה עוֹשָׂה לוֹ, חוּץ מִמְּזִיגַת הַכּוֹס, שֶׁאֲסוּרָה לִמְזֹג הַכּוֹס בְּפָנָיו, (בֵּית יוֹסֵף וְכֵן מֻשְׁמָע מִפְּרִדְּכִי פ״ק דְּשַׁבּוּעוֹת וכ״מ מִדִּבְרֵי הַפּוֹסְקִים). וּלְהַנִּיחוֹ לְפָנָיו עַל הַשֻּׁלְחָן אֶלָּא אִם כֵּן תַּעֲשֶׂה שׁוּם הֶכֵּר, כְּגוֹן שֶׁתַּנִּיחֶנּוּ עַל הַשֻּׁלְחָן בְּיַד שְׂמֹאל אוֹ תַּנִּיחֶנּוּ עַל הַכַּר אוֹ עַל הַכֶּסֶת, אֲפִלּוּ בְּיַד יְמִינָהּ.

יא אֲסוּרָה לְהַצִּיעַ מִטָּתוֹ בְּפָנָיו; וְדַוְקָא פְּרִיסַת סְדִינִים וְהַמְּכָסֶה שֶׁהוּא דֶּרֶךְ חִבָּה, אֲבָל הַצָּעַת הַכָּרִים וְהַכְּסָתוֹת שֶׁהוּא טֹרַח וְאֵינָהּ דֶּרֶךְ חִבָּה, שָׁרֵי. וְשֶׁלֹּא בְּפָנָיו, הַכֹּל מֻתָּר אֲפִלּוּ הוּא יוֹדֵעַ שֶׁהִיא מַצֶּעֶת אוֹתָם.

יב אֲסוּרָה לִצֹּק לוֹ מַיִם לְרַחְץ פָּנָיו יָדָיו וְרַגְלָיו, אֲפִלּוּ אֵינָהּ נוֹגַעַת בּוֹ וַאֲפִלּוּ הֵם מַיִם צוֹנְנִים.

יג כְּשֵׁם שֶׁאֲסוּרָה לִמְזֹג לוֹ כָּךְ הוּא אָסוּר לִמְזֹג לָהּ; וְלֹא עוֹד, אֶלָּא אֲפִלּוּ לִשְׁלֹחַ לָהּ כּוֹס שֶׁל יַיִן אָסוּר, לֹא שְׁנָא כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה לֹא שְׁנָא כּוֹס אַחֵר, אִם הוּא מְיֻחָד לָהּ; אֲבָל אִם שׁוֹתִים הֵם מֵאוֹתוֹ הַכּוֹס וְשָׁתִית אִיהִי אַבַּתְרֵיהוּ, לֵית לָן בָּהּ.

יד כָּל אֵלּוּ הַמַּרְחָקוֹת צָרִיךְ לְהַרְחִיק בֵּין בִּימֵי נִדּוּתָהּ בֵּין בִּימֵי לִבּוּנָהּ, שֶׁהֵם כָּל יְמֵי סְפִירָתָהּ, וְאֵין חִלּוּק בְּכָל אֵלּוּ בֵּין רוֹאָה מֵעֶצֶם לְמוֹצֵאת כֻּתֶּם. הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּאֵין לְהַחְמִיר בִּימֵי לִבּוּנָהּ בְּעִנְיַן אִסּוּר אֲכִילָה עִמָּהּ בְּקֵעָרָה (הַגָּה בְּפִרְדְּכִי בְּשֵׁם רַאבי״ה), וְכֵן נוֹהֲגִין לְהָקֵל בָּזֶה, וְיֵשׁ לְהַחְמִיר.

טו אִם הוּא חוֹלֶה וְאֵין לוֹ מִי שֶׁיְּשַׁמְּשֶׁנּוּ זוּלָתָהּ, מֻתֶּרֶת לְשַׁמְּשׁוֹ, רַק שֶׁתְּזַהֵר בְּיוֹתֵר שֶׁתּוּכַל לְהִזָּהֵר מֵהַרְחָצַת פָּנָיו יָדָיו וְרַגְלָיו וְהַצָּעַת הַמִּטָּה בְּפָנָיו.

טז אִשָּׁה חוֹלָה וְהִיא נִדָּה, אָסוּר לְבַעֲלָהּ לִגַּע בָּהּ כְּדֵי לְשַׁמְּשָׁהּ, כְּגוֹן לַהֲקִימָהּ וּלְהַשְׁכִּיבָהּ וּלְסָמְכָהּ. וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּאִם אֵין לָהּ מִי שֶׁיְּשַׁמְּשֶׁנָּה, מֻתָּר בַּכֹּל (הַגָּהוֹת ש״ד וְהַגָּהוֹת פְּרִדְּכִי פ״ק דְּשַׁבָּת בְּשֵׁם הר״ם), וְכֵן נוֹהֲגִין אִם צְרִיכָה הַרְבֵּה לְכָךְ.

יז אִם בַּעֲלָהּ רוֹפֵא, אָסוּר לְמַשֵּׁשׁ לָהּ הַדֹּפֶק. הַגָּה: וּלְפִי מַה שֶּׁכָּתַבְתִּי דְּנוֹהֲגִין הֶתֵּר אִם צְרִיכָה אֲלֵיהוּ דְּמִשְׁמַשׁ לָהּ, כָּל שֶׁכֵּן דְּמֻתָּר לְמַשֵּׁשׁ לָהּ הַדֹּפֶק אִם אֵין רוֹפֵא אַחֵר וּצְרִיכָה אֲלֵיהוּ וְיֵשׁ סַפָּנָה בְּחָלְיָהּ, (כָּךְ דִּקְדֵּק הַבַּיִת יוֹסֵף מִלְּשׁוֹן הָרַמְבַּ״ן סִימָן קכ״ז), וְעַיֵּן בא״ח סִימָן פ״ח אִם מֻתָּר לִנְדָּה לְכָנֵס לְבֵית הַכְּנֶסֶת וּלְהִתְפַּלֵּל.

סימן קצו

א שִׁבְעָה יָמִים שֶׁהַזָּבָה סוֹפֶרֶת מַתְחִילִין מִמָּחֳרַת יוֹם שֶׁפָּסְקָה בּוֹ. וְכָךְ מִשְׁפָּטָהּ, אִם תִּרְאֶה ב׳ יָמִים אוֹ ג׳ וּפָסְקָה מִלִּרְאוֹת, בּוֹדֶקֶת בַּיּוֹם שֶׁפָּסְקָה כְּדֵי שֶׁתִּפְסֹק בְּטָהֳרָה; וּבְדִיקָה זוֹ תִּהְיֶה סָמוּךְ לְבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת. וְכֵן נוֹהֲגִין לְכַתְּחִלָּה; וּבְדִיעֲבַד, אֲפִלּוּ לֹא בָּדְקָה עַצְמָהּ רַק שַׁחֲרִית וּמָצְאָה עַצְמָהּ טְהוֹרָה, סָגֵי בְּכָךְ. (טור בְּשֵׁם הָרַשְׁבָּ״א וּבֵית יוֹסֵף אַף לְפִי דִּבְרֵי הָרֹא״שׁ). וּלְעוֹלָם יְלַמֵּד אָדָם לְהַחְמִיר לְכַתְּחִלָּה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ שֶׁתְּהֵא בּוֹדֶקֶת בְּיוֹם הָפְסֵק טַהֲרָתָהּ בְּמוֹךְ דָּחוּק וְשֶׁיְּהֵא שָׁם כָּל בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת, שֶׁזּוֹ הַבְּדִיקָה מוֹצִיאָה מִיָּדֵי סָפֵק (רַשְׁבָּ״א בְּתה״ק). הַגָּה: יֵשׁ אוֹמְרִים אִם הִתְפַּלְּלוּ הַקָּהָל עַרְבִית וְעוֹד הַיּוֹם גָּדוֹל, אֵינָהּ יְכוֹלָה לִבְדֹּק אָז לְלַבֵּשׁ לְבָנִים וּלְהַתְחִיל וְלִמְנוֹת מִיּוֹם הַמֻּחָרָת, מֵאַחַר דְּהַקָּהָל כְּבָר עָשׂוּ אוֹתוֹ לַיְלָה (ת״ה), וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּמֻתָּר אֲפִלּוּ עָשׂוּ הַקָּהָל שַׁבָּת (אֲגוּר בְּשֵׁם מהרי״ל); וְנוֹהֲגִין לְכַתְּחִלָּה לִזָּהֵר, וּבְדִיעֲבַד אֵין לַחוּשׁ. וּמִקְצָת נָשִׁים נוֹהֲגוֹת שֶׁאִם פָּסְקָה קֹדֶם בִּרְכוֹ וְחָזְרָה לִרְאוֹת כֻּתָּם אוֹ דָּם תּוֹךְ יְמֵי סְפִירָתָהּ, אֵז כַּפְּסִיקִין אֲפִלּוּ לְאַחַר בִּרְכוֹ אִם נִתְקַלְקְלָה סָמוּךְ לָעֶרֶב, וְחוֹשְׁבִים דָּבָר זֶה לִדִיעֲבַד; וְאֵין לְמַחוֹת בְּיָדָם, כִּי כֵן קִבְּלוּ מֵאֵיזֶה חָכָם שֶׁהוֹרָה לָהֶן, וְהוּא מִנְהָג וָתִיקִין.

ב רָאֲתָה יוֹם אֶחָד בִּלְבַד וּפָסְקָה בּוֹ בַּיּוֹם, צְרִיכָה לִבְדֹּק עַצְמָהּ בְּמוֹךְ דָּחוּק וְשֶׁיְּהֵא שָׁם כָּל בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת. הַגָּה: וּבְדִיעֲבַד אִם בָּדְקָה עַצְמָהּ סָמוּךְ לְבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת וּמָצְאָה עַצְמָהּ טְהוֹרָה, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הָיְתָה הַמּוֹךְ אֶצְלָהּ כָּל בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת, סָגֵי (טור בְּשֵׁם הָרַשְׁבָּ״א וְהוּא הַדִּין בְּשֵׁם רַמְבַּ״ן וּבֵית יוֹסֵף לְהַרַמְבַּ״ם וכ״מ בְּשֵׁם רַשְׁבָּ״א). אֲבָל בְּדִיקַת שַׁחֲרִית לֹא מֵהֲנֵי, הוֹאִיל וְלֹא רָאֲתָה רַק יוֹם אֶחָד (רַשְׁבָּ״א וּרַמְבַּ״ן בְּשֵׁם י״א וְכ״ד רַמְבַּ״ם פ״ו מהא״ב וּבְפֵ׳ מַשְׁנָה סוֹף פ״ד וּבְרַשְׁנַוֹרָה שָׁם).

ג בַּיּוֹם שֶׁפָּסְקָה מִלִּרְאוֹת וּבוֹדֶקֶת עַצְמָהּ כָּאָמוּר, תִּלְבַּשׁ חָלוּק הַבָּדוּק לָהּ שֶׁאֵין בּוֹ כֶּתֶם, וּבַלַּיְלָה תָּשִׂים סְדִינִים הַבְּדוּקִים מִכְּתָמִים, וּמִיּוֹם הַמָּחָרָת תַּתְחִיל לִסְפֹּר שִׁבְעָה נְקִיִּים. הַגָּה: וּמִנְהָג כָּשֵׁר הוּא כְּשֶׁהָאִשָּׁה פוֹסֶקֶת בְּטָהֳרָה שֶׁתִּרְחַץ וְלוֹבְשֶׁת לְבָנִים; אָמְנָם אִם לֹא רָחֲצָה רַק פָּנֶיהָ שֶׁל מִטָּה, דַּי בְּכָךְ (פְּרִדְּכִי בְּשֵׁם רוֹקֵחַ), וְכֵן נוֹהֲגִין וְאֵין לְשַׁנּוֹת; אֲבָל בִּשְׁעַת הַדַּחַק, כְּגוֹן אִשָּׁה הַהוֹלֶכֶת בַּדֶּרֶךְ וְאֵין לָהּ בְּגָדִים, תּוֹכַל לִסְפֹּר ז׳ נְקִיִּים רַק שֶׁהֶחְלּוּק נָקִי וּבָדוּק מִדָּם (אֲגוּר וְהַגָּהוֹת ש״ד סוֹף סִימָן י״ט).

ד בְּכָל יוֹם מִז׳ יְמֵי הַסְּפִירָה צְרִיכָה לִהְיוֹת בּוֹדֶקֶת לְכַתְּחִלָּה פַּעֲמַיִם בְּכָל יוֹם, אַחַת שַׁחֲרִית וְאַחַת סָמוּךְ לְבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת בְּכָל הַשִּׁבְעָה אֶלָּא פַּעַם אַחַת, לֹא שְׁנָא בְּדָקָה בְּיוֹם רִאשׁוֹן שֶׁל הַשִּׁבְעָה אוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי אוֹ בְּאֶחָד מֵהָאֶמְצָעִים, מֵאַחַר שֶׁבָּדְקָה בַּיּוֹם שֶׁקֹּדֶם הַשְּׁבִיעִי וּמָצְאָה טְהוֹרָה, עָלוּ לָהּ. אֲבָל אִם לֹא בָּדְקָה בְּכָל הַז׳, וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי בָּדְקָה וּמָצְאָה טְהוֹרָה, אֵין לָהּ אֶלָּא יוֹם ח׳ בִּלְבַד וּמַשְׁלֶמֶת עָלֶיהָ. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁצָּרִיךְ שֶׁתִּבְדֹּק בְּיוֹם רִאשׁוֹן מֵהַשִּׁבְעָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי, וְאֵין לְהָקֵל. וְהַבְּדִיקָה תִּהְיֶה לְאוֹר הַיּוֹם וְלֹא לְאוֹר הַנֵּר (תא״ו נכ״ו וְהָרַשְׁבָּ״א בת״ה), וּבְדִיעֲבַד מֵהֲנֵי אֲפִלּוּ לְאוֹר הַנֵּר (כֵּן מֻשְׁמָע בְּבֵית יוֹסֵף).

ה בְּדָקָה עַצְמָהּ בַּיּוֹם שֶׁפָּסְקָה מִלִּרְאוֹת וּמָצְאָה טְמֵאָה, וּבְדָקָה לְאַחַר שְׁלֹשָׁה אוֹ ד׳ יָמִים וּמָצְאָה טְהוֹרָה, חֲרֵי זוֹ בְּחֶזְקַת טְמֵאָה עַד שֶׁתִּפְסֹק בְּטָהֳרָה, שֶׁלְּעוֹלָם אֵינָהּ סוֹפֶרֶת עַד שֶׁתִּבְדֹּק אִם פָּסְקָה, וְאָז מוֹנָה לְמָחָרָתוֹ.

ו כָּל בְּדִיקוֹת אֵלּוּ, בֵּין בְּדִיקַת הֶפְסֵק טָהֳרָה בֵּין בְּדִיקַת כָּל הַשִּׁבְעָה, צְרִיכוֹת לִהְיוֹת בְּבֶגֶד פִּשְׁתָּן לָבָן יָשָׁן, אוֹ בְּצֶמֶר גֶּפֶן, אוֹ בְּצֶמֶר לָבָן נָקִי וְרַךְ, וְתַכְנִיסָנּוּ בְּאוֹתוֹ מָקוֹם בָּעֹמֶק לַחוֹרִים וְלַסְּדָקִים עַד מָקוֹם שֶׁהַשַּׁמָּשׁ דָּשׁ, וְתִרְאֶה אִם יֵשׁ בּוֹ שׁוּם מַרְאֶה אִם יֵשׁ שֶׁתַּכְנִיסֶהוּ מְעַט לְקַנַּח עַצְמָהּ. וְאִם יִקָּשֶׁה בְּעֵינֶיהָ מְאֹד לְהַכְנִיסוֹ כָּל כָּךְ בָּעֹמֶק, לְפָחוֹת בְּדִיקָה שֶׁל יוֹם הֶפְסֵק טָהֳרָה וּבְדִיקָה שֶׁל יוֹם רִאשׁוֹן מֵהַשִּׁבְעָה תִּהְיֶינָה עַד מָקוֹם שֶׁהַשַּׁמָּשׁ דַּשׁ. הַגָּה: וְאִם לֹא עָשְׂתָה כֵּן בִּבְדִיקַת יוֹם רִאשׁוֹן, תַּעֲשֶׂה פַּעַם אַחַת כֵּן מִבְּדִיקוֹת שְׁאָר הַיָּמִים (בית יוסף) ; מִיהוּ בְּדִיעֲבַד אִם לֹא עָשְׂתָה כֵּן כְּלָל רַק שֶׁבָּדְקָה עַצְמָהּ יָפָה בַּחֹרִין וּבַסְּדָקִין בָּעֹמֶק הֵיטֵב כְּפִי כֹּחָהּ, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִגִּיעַ לְמָקוֹם שֶׁהַשַּׁמָּשׁ דָּשׁ, סָגֵי לָהּ (בית יוסף שכ״ד רב הפוסקים וכן מהרא״י בפסקיו סימן ע״ח וב״ח).

ז הַסּוּמָא בּוֹדֶקֶת עַצְמָהּ וּמַרְאָה לַחֲבֶרְתָּהּ.

ח הַחֵרֶשֶׁת שֶׁשּׁוֹמַעַת וְאֵינָהּ מְדַבֶּרֶת וְאֵינָהּ שׁוֹמַעַת, הֲרֵי הֵן כְּפִקְחוֹת; אֲבָל אִם אֵינָהּ שׁוֹמַעַת וְאֵינָהּ מְדַבֶּרֶת, וְכֵן הַשּׁוֹטָה אוֹ שֶׁנִּטְרְפָה דַּעְתָּהּ מֵחֲמַת חֹלִי, צְרִיכוֹת פְּקָחוֹת לִבְדֹּק אוֹתָן וְלִקְבֹּעַ לָהֶן וְסָתוֹת כְּדֵי שֶׁתִּהְיֶינָה מֻתָּרוֹת לְבַעֲלֵיהֶן. הַקּוֹבֵעַ לָהֶן וֶסֶת, הֲרֵי הֵן כִּשְׁאָר כָּל הַנָּשִׁים; לֹא הַקְּבָע לָהֶן, חוֹשְׁשׁוֹת מִשְּׁלֹשִׁים יוֹם לְשָׁלֹשִׁים יוֹם וּבוֹדְקוֹת עַל יְדֵי פְּקָחוֹת.

ט הָאִשָּׁה שֶׁמַּרְבָּה לִבְדֹּק, בֵּין בִּימֵי סְפִירָתָהּ בֵּין בַּיָּמִים שֶׁלֹּא רָאֲתָה בָּהֶם, הֲרֵי זוֹ מְשֻׁבַּחַת אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ לָהּ וֶסֶת קָבוּעַ.

י **שִׁבְעָה נְקִיִּים.** הַגָּה: יֵשׁ אוֹמְרִים דִּבְשִׁלְשָׁה יָמִים רִאשׁוֹנִים שֶׁל יְמֵי הַסְּפִירָה אִם מָצְאָה כֶּתֶם אֵין תּוֹלִין אוֹתוֹ לְהָקֵל כְּמוֹ שֶׁתּוֹלִין שְׁאָר כְּתָמִים, דְּג׳ יָמִים רִאשׁוֹנִים צְרִיכִים לִהְיוֹת נְקִיִּים לַגְּמָרֵי (מַרְדְּכִי הִלְכוֹת נִדָּה וּבַהַגָּהוֹת מֵיְמוֹנִי פ״ט דא״ב ות״ח סימן רמ״ט וְאָגור פ׳ תינוקת רא״ח ור״ף) ; אֲבָל אַחַר כָּךְ דִּינוֹ כִּשְׁאָר כְּתָמִים, וְכֵן נוֹהֲגִין. וְדַוְקָא כֶּתֶם שֶׁהוּא יוֹתֵר מִכִּגְרִיס וְעוֹד, אֲבָל פָּחוֹת מִכִּגְרִיס וְעוֹד תּוֹלָה בְּכִנָּה אֲפִלּוּ בְּג׳ יָמִים רִאשׁוֹנִים (ת״ה סימן רמ״ט). וְהוּא הַדִּין אִם הָיָה לָהּ מַכָּה בְּגוּפָהּ וְיוֹדַעַת שֶׁמּוֹצִיאָה דָּם, תּוֹלָה בָּהּ אֲפִלּוּ בְּיֶתֶר מִכִּגְרִיס וְעוֹד (מִבְּרֵכוֹת הָרַב וְכֵן מִשְּׁמָעוּ לְשׁוֹן הַמַּרְדְּכִי), אֶלָּא שֶׁאֵין מְקַלְּקִין בִּשְׁלֹשָׁה יָמִים הָרִאשׁוֹנִים לִתְלוֹת בְּמַכָּה שֶׁאֵין יָדוּעַ שֶׁמּוֹצִיאָה דָּם אוֹ בִּשְׁאָר דְּבָרִים שֶׁתָּלִינָן בָּהֶם כֶּתֶם, כַּמְבֹאָר לְעֵיל סִימָן ק״צ.

יא הַפּוֹלֶטֶת שִׁכְבַת זֶרַע בִּימֵי סְפִירָתָהּ, אִם הוּא תּוֹךְ ו׳ עוֹנוֹת לְשִׁמּוּשָׁהּ סוֹתֶרֶת אוֹתוֹ יוֹם. לְפִיכָךְ הַמְשַׁמֶּשֶׁת מִטָּתָהּ וְרָאֲתָה אַחַר כָּךְ וּפָסְקָה, הַגָּה: וַאֲפִלּוּ לֹא רָאֲתָה רַק מָצְאָה כֶּתֶם. אֵינָהּ מַתְחֶלֶת לִסְפֹּר שִׁבְעָה נְקִיִּים עַד שֶׁיַּעַבְרוּ עָלֶיהָ ו׳ עוֹנוֹת שְׁלֵמוֹת שֶׁמָּא תִּפְלֹט; לְפִיכָךְ אֵינָהּ מַתְחֶלֶת לִסְפֹּר עַד יוֹם ה׳ לְשִׁמּוּשָׁהּ, כְּגוֹן אִם שִׁמְּשָׁה בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת אֵינָהּ מַתְחֶלֶת לִסְפֹּר עַד יוֹם ה׳, דְּקַיְמָא לָן אֵין שִׁכְבַת זֶרַע מַסְרִיחַ עַד שֶׁיַּעַבְרוּ עָלָיו שִׁשָּׁה עוֹנוֹת שְׁלֵמוֹת מֵעֵת לְעֵת; וְאִם שִׁמְּשָׁה בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת וּפָלְטָה לֵיל ד׳, לְדֶרֶךְ עֵת שִׁמּוּשָׁהּ בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, עַדַיִן הִיא עוֹמֶדֶת בְּתוֹךְ עוֹנָהּ שִׁשִּׁית לְשִׁמּוּשָׁהּ וְסוֹתֶרֶת, הִלְכָךְ יוֹם ה׳ יִהְיֶה רִאשׁוֹן לִסְפִירָתָהּ. הַגָּה: וְתִסְפֹּר יוֹם ד׳ לְעֵת עֶרֶב, וְיוֹם ה׳ עוֹלָה לִמְנָיָן. וְיֵשׁ שֶׁכָּתְבוּ שֶׁיֵּשׁ לְהַמְתִּין עוֹד יוֹם אֶחָד, דְּהֵינוּ שֶׁלֹּא תַּתְחִיל לִמְנוֹת עַד יוֹם הַשִּׁשִּׁי וְהוּא יוֹם רִאשׁוֹן לִסְפִירָתָהּ, דְּחִישִׁינַן שֶׁמָּא תְּשַׁמֵּשׁ בְּיוֹם רִאשׁוֹן בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת וְתִסְבֹּר שֶׁהוּא יוֹם, וְאָפְשָׁר שֶׁהוּא לַיְלָה, וְאִם תַּתְחִיל לִמְנוֹת מִיּוֹם חֲמִישִׁי יִהְיֶה תּוֹךְ שִׁשָּׁה עוֹנוֹת לְשִׁמּוּשָׁהּ, עַל כֵּן יֵשׁ לְהוֹסִיף עוֹד יוֹם אֶחָד דְּמַעֲתָּה אִי אֶפְשָׁר לָבוֹא לִידֵי טָעוּת (ת״ה סימן רמ״ה וְהָאָגור בְּשֵׁם מהרי״ל וש״ד וכן כָּתַב מהרא״י ומהרי״ק שֹׁרֶשׁ ל״ה), וְכֵן נוֹהֲגִין בְּכָל מְדִינוֹת אֵלּוּ, וְאֵין לְשַׁנּוֹת. וְיֵשׁ נָשִׁים שֶׁנָּהֲגוּ לְהַחְמִיר עוֹד לְהַמְתִּין עַד שִׁבְעָה יָמִים (שם בת״ה), וְאֵין טַעַם בַּדָּבָר וְהַמַּחְמִיר יַחְמִיר, וְהַמַּקֵּל נִשְׁכָּר לְהַקְדִּים עַצְמוֹ לַמִּצְוָה. וְיֵשׁ שֶׁכָּתְבוּ שֶׁעַכְשָׁו אֵין לְחַלֵּק בֵּין שִׁמְּשָׁה עִם בַּעֲלָה לְלֹא שִׁמּוּשָׁה, וְכָל אִשָּׁה שֶׁרוֹאָה, אֲפִלּוּ כֶּתֶם, צְרִיכָה לְהַמְתִּין ה׳ יָמִים עִם יוֹם שֶׁרָאֲתָה בּוֹ וְתִסְפֹּר לְעֵת עֶרֶב וְתִסְפֹּר ד׳ נְקִיִּים (שם בת״ה בְּשֵׁם אוֹר זָרוּעַ ומהרי״ק) וְכֵן נוֹהֲגִין בִּמְדִינוֹת אֵלּוּ וְאֵין לְשַׁנּוֹת (סה״ת וסְמַ״ג).

יב אִם טָעֲתָה בְּמִנְיַן יוֹם אֶחָד וְטָבְלָה וְשִׁמְּשָׁה, צְרִיכָה לְהַמְתִּין שִׁשָּׁה עוֹנוֹת שְׁלֵמוֹת וְאַחַר כָּךְ תִּמְנֶה יוֹם אֶחָד נָקִי וְתִטְבֹּל; אַף סְתִירָה שֶׁלְּאַחַר שִׁבְעָה, כְּגוֹן שֶׁלֹּא טָבְלָה כָּרְאוּי וְשִׁמְּשָׁה, הֲרֵי זוֹ טוֹבֶלֶת בְּכָל עֵת.

יג הָאִשָּׁה שֶׁשִּׁמְּשָׁה מִטָּתָהּ וְרָאֲתָה אַחַר כָּךְ וּפָסְקָה, וְרוֹצָה לִסְפֹּר מִיּוֹם מָחָרַת רְאִיָּתָהּ, תְּקַנַּח יָפָה יָפָה אוֹתוֹ מָקוֹם בְּמוֹךְ אוֹ בְּבֶגֶד לְהַפְלִיט כָּל הַזֶּרַע אוֹ תִּרְחֹץ בְּמַיִם חַמִּין וְהֵם יַפְלִיטוּ כָּל הַזֶּרַע. הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּאֵין אָנוּ בְּקִיאִין בַּזְּמַן הַזֶּה וְאֵין לִסְמֹךְ עַל זֶה (הַגָּהוֹת מֵיְמוֹנִי פ״ו וּפְסַ״ק), וְהֵכִי נָהוּג דְּהָרֵי כְּבַר נִתְבָּאֵר שֶׁאָנוּ נוֹהֲגִין לְהַמְתִּין אֲפִלּוּ לֹא שִׁמְּשָׁה כְּלָל, כְּדֵי שֶׁלֹּא לְחַלֵּק בֵּין סְפִירָה לִסְפִירָה, כָּל שֶׁכֵּן בִּכְהַאי גַּוְנָא; וְכָל הַפּוֹרֵץ גָּדֵר בִּדְבָרִים אֵלּוּ בְּמָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לְהַחְמִיר, יִשְׁכֶּנּוּ נָחָשׁ.

סימן קצז

א אֵין הַנִּדָּה וְהַזָּבָה וְהַיּוֹלֶדֶת עוֹלוֹת מִטַּמְאָתָן בְּלֹא טְבִילָה, שֶׁאֲפִלּוּ אַחַר כַּמָּה שָׁנִים חַיָּב כָּרֵת הַבָּא עַל אַחַת מֵהֶן אֶלָּא אִם כֵּן טָבְלוּ כָּרְאוּי בְּמָקוֹם הָרָאוּי.

ב אִם בַּעֲלָהּ בָּעִיר, מִצְוָה לִטְבֹּל בִּזְמַנָּהּ שֶׁלֹּא לְבַטֵּל מִפְרְיָה וּרְבִיָּה אֲפִלּוּ לַיְלָה אַחַת. הַגָּה: וּמַתֶּרֶת לִטְבֹּל לֵיל שַׁבָּת (ר״ח ור׳ אליה ואור זרוע ובה״ג וסה״ת וּפְסַ״ג בְּשֵׁם ר׳ שְׁמוּאֵל שֶׁהוֹרִיג כָּךְ בְּתוֹ) אִם לֹא יְכוֹלָה לִטְבֹּל קֹדֶם לָכֵן, (בית יוסף וּמַרְדְּכִי בְּשֵׁם בַּעֲלֵי הַנִּמּוּקִים עַיֵּן שָׁם). וְדַוְקָא אִם בַּעֲלָהּ בָּעִיר, אֲבָל בְּלָאוֹ הָכֵי אָסוּר, (כֵּן מִשְׁמַע בְּת״ה סימן רנ״ה). וְאִם הָיָה אֶפְשָׁר לָהּ לִטְבֹּל קֹדֶם לָכֵן, כְּגוֹן שֶׁהָיָה אַחַר לֵדָה אוֹ שֶׁלֹּא הָיָה בַּעֲלָהּ בָּעִיר וּבָא בְּעֶרֶב שַׁבָּת, יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֲסוּרָה לִטְבֹּל (שם ובמהרי״ו בפסקיו סימן מ״ח כְּדַעַת בֵּית יוסף) ; וְכֵן נָהֲגוּ בִּמְקֻצָּת מְקוֹמוֹת, אֲבָל בִּמְקוֹם שֶׁאֵין מִנְהָג אֵין לְהַחְמִיר; וּבִמְקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לְהַחְמִיר, גַּם בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת לֹא

תִּטְבֹּל דִּמְאַחַר שֶׁהָיָה אֶפְשָׁר לָהּ לִטְבֹּל קֹדֶם לָכֵן אֵין מַרְחִיקִין הַטְּבִילָה מִן הַחֲפִיפָה (אגור וכפה״ר״ל). וְכֵן אִלְמָנָה שֶׁאָסוּרָה לִטְבֹּל טְבִילָה רִאשׁוֹנָה בְּלֵיל שַׁבָּת, מִשּׁוּם דְּאָסוּר לָבוֹא עָלֶיהָ בְּיֹאָה רִאשׁוֹנָה בְּשַׁבָּת, אָסוּרָה לִטְבֹּל גַּם כֵּן בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת (מהרי״ל). וְיֵשׁ מְקִלִּין וּמַתִּירִין לִטְבֹּל בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, הוֹאִיל שֶׁלֹּא טָבְלָה בְּשַׁבָּת מִשּׁוּם חֲשָׁשׁ אִסּוּר (בית יוסף).

ג אָסוּרָה לִטְבֹּל בְּיוֹם ז׳; וַאֲפִלּוּ אִם מַמְתֶּנֶת מִלִּטְבֹּל עַד יוֹם ח׳ אוֹ ט׳ אֵינָהּ יְכוֹלָה לִטְבֹּל בָּיוֹם מִשּׁוּם סָרָךְ בְּתָּה. (פי׳ דִּבּוּק הַבֵּת וְקָרָבָתָהּ לַעֲשׂוֹת כְּמַעֲשֶׂה הָאֵם שֶׁתִּטְבֹּל בַּיּוֹם כְּמוֹהָ וְלֹא תַּבְחִין שֶׁאִמָּהּ לְאַחַר שִׁבְעָה טְבָלָה וְלֹא בַּשְּׁבִיעִי עַצְמוֹ). הַגָּה: וְהַכְּלוֹת הַטּוֹבְלוֹת קֹדֶם הַחֲפָּה יְכוֹלוֹת לִטְבֹּל בַּיּוֹם דְּהָא לֹא בָּאִין אֵצֶל הֶחָתָן עַד הַלַּיְלָה, אֲבָל אַחַר הַחֲפָּה דִּינָן כִּשְׁאָר נָשִׁים (מהרי״ל).

ד הֵיכָא דְּאִבְּדָא אֹנֶס, כְּגוֹן שֶׁיְּרֵאָה לִטְבֹּל בַּלַּיְלָה מֵחֲמַת צְנָה אוֹ פַּחַד גַּנָּבִים וְכַיּוֹצֵא בּוֹ, אוֹ שֶׁסּוֹגְרִין שַׁעֲרֵי הָעִיר, יְכוֹלָה לִטְבֹּל בַּשְּׁמִינִי מִבְּעוֹד יוֹם; אֲבָל בַּשְּׁבִיעִי לֹא תִּטְבֹּל מִבְּעוֹד יוֹם אַף עַל גַּב דְּאִבְּדָא אֹנֶס.

ה אִם עָבְרָה וְטָבְלָה בְּח׳ בַּיּוֹם בְּלֹא אֹנֶס, אֲפִלּוּ הָכִי עָלְתָה לָהּ טְבִילָה; וְכֵן אִם עָבְרָה וְטָבְלָה בְּז׳ בַּיּוֹם, עָלְתָה לָהּ טְבִילָה. הַגָּה: וּמִכָּל מָקוֹם לֹא תְּשַׁמֵּשׁ אֲפִלּוּ בַּשְּׁמִינִי עַד הַלַּיְלָה, וַתַּסְתִּיר טְבִילָתָהּ מִבַּעְלָהּ עַד הַלַּיְלָה (בית יוסף בשם האגור).

סימן קצח

א צְרִיכָה שֶׁתִּטְבֹּל כָּל גּוּפָהּ בְּפַעַם אַחַת; לְפִיכָךְ צָרִיךְ שֶׁלֹּא יִהְיֶה עָלֶיהָ שׁוּם דָּבָר הַחוֹצֵץ. וַאֲפִלּוּ כָּל שֶׁהוּא, אִם דָּרַךְ בְּנֵי אָדָם לְפָעָמִים לְהַקְפִּיד עָלָיו, חוֹצֵץ אֲפִלּוּ אִם אֵינָהּ מַקְפֶּדֶת עָלָיו עַתָּה, אוֹ אֲפִלּוּ אֵינָהּ מַקְפֶּדֶת עָלָיו לְעוֹלָם כֵּינָן שֶׁדָּרַךְ רֹב בְּנֵי אָדָם לְהַקְפִּיד עָלָיו, חוֹצֵץ; וְאִם הוּא חוֹפֶה רֹב הַגּוּף, אֲפִלּוּ אֵין דֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם לְהַקְפִּיד בְּכָךְ, חוֹצֵץ. הַגָּה: וּלְכַתְּחִלָּה לֹא תִּטְבֹּל אֲפִלּוּ בִּדְבָרִים שֶׁאֵינָם חוֹצְצִין, גְּזֵרָה אָטוּ דְּבָרִים הַחוֹצְצִים (הגהות ש״ד).

ב אֵלּוּ הַדְּבָרִים שֶׁחוֹצְצִין, חוּטֵי צֶמֶר וְחוּטֵי פִּשְׁתָּן וּרְצוּעוֹת שֶׁכּוֹרְכִין בָּהֶם הַשֵּׂעָר בָּרֹאשׁ, לֹא תִּטְבֹּל בָּהֶם עַד שֶׁתְּרַפֵּם; וְאִם הֵם בְּתוֹךְ קְלִיעַת שַׂעֲרָהּ אֵינוֹ מוֹעִיל בָּהֶם רְפִיּוֹן. וְאִם הֵם כְּרוּכִים בְּשֵׂאָר מְקוֹמוֹת בַּגּוּף, לֹא תִּטְבֹּל בָּהֶם עַד שֶׁתְּרַפֵּם, חוּץ מֵאִם הֵם כְּרוּכִים בַּצַּוָּאר שֶׁאֵינָם חוֹצְצִין לְפִי שֶׁאֵינָהּ מְהַדֶּקֶן; אֲבָל קָטְלָא, שֶׁהִיא רְצוּעָה חֲלָקָה וּרְחָבָה שֶׁכּוֹרֶכֶת סָבִיב צַוָּארָהּ, חוֹצֶצֶת, מִפְּנֵי שֶׁחוֹנֶקֶת עַצְמָהּ בְּחֹזֶק, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה בְּשָׂרָהּ בּוֹלֵט וְתֵרָאֶה בַּעֲלַת בָּשָׂר, וּמִתּוֹךְ שֶׁהָרְצוּעָה חֲלָקָה וּרְחָבָה אֵינָהּ מַזִּיקָתָהּ (רש״י).

ג אִם הַחוּטִין הָאֲלוּ חֲלוּלִין, עֲשׂוּיִן מַעֲשֵׂה רֶשֶׁת, אֵינָם חוֹצְצִין (טור בשם רא״ה).

ד חוּטֵי שֵׂעָר אֵינָם חוֹצְצִין. הַגָּה: וְאִם הָיוּ מְזֻהָבוֹת, חוֹצְצִין, דְּמַקְפֶּדֶת עֲלֵיהֶם שֶׁלֹּא תִּטַּנֵּפְנָה; וְכֵן אִם הָיוּ מְטַנְּפִים תְּחִלָּה, מַקְפֶּדֶת עֲלֵיהֶם שֶׁלֹּא תִּתְלַכְלְכֵךְ מֵהֶן בַּמַּיִם, וְחוֹצְצִין (טור).

ה שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת אוֹ יוֹתֵר שֶׁהָיוּ קְשׁוּרִים כְּאֶחָד קֶשֶׁר אֶחָד, אֵינָם חוֹצְצִין. הַגָּה: וְאֵין חִלּוּק בֵּין אִם קֶשֶׁר ב׳ שְׂעָרוֹת עִם שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת, אוֹ שֶׁקֶשֶׁר ב׳ שְׂעָרוֹת בִּקְצֵי עַצְמָן (בית יוסף בשם רשב״א ור״ן); וְשַׂעֲרָה אַחַת שֶׁנִּקְשְׁרָה, חוֹצֶצֶת וְהוּא שֶׁתְּהֵא מַקְפֶּדֶת עָלֶיהָ, אֲבָל אִם אֵינָהּ מַקְפֶּדֶת עָלֶיהָ עָלְתָה לָהּ טְבִילָה עַד שֶׁיְּהֵא רֹב שַׂעֲרָהּ קָשׁוּר נִימָא בְּנִימֵי עַצְמוֹ.

ו שֵׂעָר שֶׁנִּגְנַד הַלֵּב וְשֶׁבַּזָּקָן הַנִּדְבָּק זֶה בָּזֶה מֵחֲמַת זֵעָה, חוֹצֵץ; שֶׁבְּרֹאשׁ וְשֶׁבְּבֵית הַשָּׁחִי, אֵינוֹ חוֹצֵץ; וְשֶׁבְּאוֹתוֹ מָקוֹם, בְּאִישׁ אֵינוֹ חוֹצֵץ; וּבְאִשָּׁה, בִּנְשׂוֹאָה חוֹצֵץ, בִּפְנוּיָה אֵינוֹ חוֹצֵץ. הַגָּה: וְאוֹתָן שֶׁיֵּשׁ לָהֶן כְּמִין קְלִיעוֹת שְׂעָרוֹת דְּבוּקוֹת זוֹ בְּזוֹ, וְנַעֲשׂוֹת בְּלֵילָה עַל יְדֵי שֵׂד וְסַכָּנָה לַהֶסֵּרָם, לֹא חָיְצֵי (קרדכי ח״נ בשם ראב״ה וכאגור והגהות ש״ד).

ז לִפְלוּחַ (פי׳ צוֹאֵת הָעַיִן) שֶׁחוּץ לָעַיִן, חוֹצֵץ אֲפִלּוּ הוּא לַח; וְלִפְלוּחַ שֶׁבָּעַיִן אֵינוֹ חוֹצֵץ, וְאִם הָיָה יָבֵשׁ, חוֹצֵץ; וְהוּא שֶׁהִתְחִיל לְהוֹרִיק (כ״ד הַתּוֹסָפוֹת וּסְמַ״ג בְּשֵׁם רַבֵּנוּ תָּם וְרַמְבַּ״ם).

ח כָּחֹל שֶׁבָּעַיִן אֵינוֹ חוֹצֵץ, וְשֶׁחוּץ לָעַיִן חוֹצֵץ; וְאִם הָיְתָה פּוֹתַחַת וְעוֹצָמֶת (פרוש וסוגרת) עֵינֶיהָ תָּדִיר, אַף שֶׁחוּץ לָעַיִן אֵינוֹ חוֹצֵץ.

ט דָּם יָבֵשׁ שֶׁעַל הַמַּכָּה, חוֹצֵץ; וְרִיר שֶׁבְּתוֹכָהּ, אֵינוֹ חוֹצֵץ. יָצָא הָרִיר מִתּוֹכָהּ, כָּל תּוֹךְ ג׳ יָמִים לַח הוּא וְאֵינוֹ חוֹצֵץ; לְאַחַר מִכָּאן, יָבֵשׁ הוּא וְחוֹצֵץ. לְפִיכָךְ אִשָּׁה בַּעֲלַת חֲטָטִים צְרִיכָה לָחוּף בְּמַיִם עַד שֶׁיִּתְרַכְּכוּ.

י רְטִיָּה שֶׁעַל הַמַּכָּה, חוֹצֶצֶת.

יא חֵץ אוֹ קוֹץ הַתָּחוּב בַּבָּשָׂר, אִם נִרְאֶה מִבַּחוּץ, חוֹצֵץ; וְאִם אֵינוֹ נִרְאֶה, אֵינוֹ חוֹצֵץ.

יב לִכְלוּכֵי צוֹאָה שֶׁעַל הַבָּשָׂר מֵחֲמַת זֵעָה, אֵינָם חוֹצְצִין; נִגְלַד כִּגְלִיד, חוֹצֵץ.

יג מִלְמוּלִין שֶׁעַל הַבָּשָׂר, חוֹצְצִין.

יד טִיט הַיָּוֵן וְטִיט הַיּוֹצְרִים וְטִיט דָּרָכִים הַנִּמְצָא שָׁם תָּמִיד, אֲפִלּוּ בִּימוֹת הַחַמָּה, כָּל אֵלּוּ חוֹצְצִין; וּשְׁאָר כָּל הַטִּיט, כְּשֶׁהוּא לַח אֵינוֹ חוֹצֵץ שֶׁהֲרֵי הוּא נִמְחֶה בְּמַיִם; וּכְשֶׁהוּא יָבֵשׁ, חוֹצֵץ (רמב״ם וסמ״ג) וּמֵיהוּ אִם הִיא מְקֻפֶּדֶת אֲפִלּוּ בְּדָבָר לַח חוֹצֵץ (רוֹקֵחַ וּמַרְדְּכַי הִלְכוֹת נִדָּה).

טו הַדְּיוֹ, הַחֵלֶב וְהַדָּם, שְׁרַף הַתְּאֵנָה וּשְׁרַף הַתּוּת וּשְׁרַף הֶחָרוּב וּשְׁרַף הַשִּׁקְמָה (פרוש מין ממיני התאנים), יְבֵשִׁים, חוֹצְצִין; לַחִים, אֵינָם חוֹצְצִין. וּשְׁאָר כָּל הַשְּׁרָפִים, אֲפִלּוּ לַחִים, חוֹצְצִין.

טז דָּם שְׁנִפְרָךְ בַּבָּשָׂר, אֲפִלּוּ לַח, חוֹצֵץ.

יז צֶבַע שֶׁצּוֹבְעוֹת הַנָּשִׁים עַל פְּנֵיהֶן וִידֵיהֶן וּשְׂעַר רֹאשָׁן, אֵינוֹ חוֹצֵץ. וְכֵן מִי שֶׁהוּא צָבָע וְיָדָיו צְבוּעוֹת, אֵינוֹ חוֹצֵץ. הגה: וְכֵן מִי שֶׁאֻמָּנוּתוֹ לִהְיוֹת שׁוֹחֵט אוֹ קַצָּב וְיָדָיו תָּמִיד מְלֻכְלָכוֹת בְּדָם, אֵינוֹ חוֹצֵץ, שָׁרֹב בְּנֵי אֻמָּנוּת זוֹ אֵינָן מַקְפִּידִים (בית יוסף בשם רי״ו).

יח צוֹאָה שֶׁתַּחַת הַצִּפָּרֶן שֶׁלֹּא כְּנֶגֶד הַבָּשָׂר, חוֹצֵץ; כְּנֶגֶד הַבָּשָׂר, אֵינוֹ חוֹצֵץ. וּבְצֵק שֶׁתַּחַת הַצִּפָּרֶן, אֲפִלּוּ כְּנֶגֶד הַבָּשָׂר חוֹצֵץ. וְאֵיזֶהוּ שֶׁלֹּא כְּנֶגֶד הַבָּשָׂר, זֶה שֶׁהַצִּפָּרֶן עוֹדֵף עַל הַבָּשָׂר. וּלְפִי שֶׁאֵינָן יְכוֹלוֹת לְכַוֵּן מַה נִּקְרָא כְּנֶגֶד הַבָּשָׂר אוֹ שֶׁלֹּא כְּנֶגְדּוֹ, נָהֲגוּ הַנָּשִׁים לִטֹּל צִפָּרְנֵיהֶם בִּשְׁעַת טְבִילָה.

יט אִם יֵשׁ לָהּ נֶפַח עַל מְקוֹם הַצִּפָּרֶן וְאֵינָהּ יְכוֹלָה לֹא לַחְתֹּךְ וְלֹא לְחַטֵּט, אִם נְפוּחָה כָּל כָּךְ שֶׁאֵין הַטִּיט שֶׁתַּחַת הַצִּפָּרֶן נִרְאֶה, אֵינוֹ חוֹצֵץ.

כ דַּוְקָא בְּצֵק שֶׁתַּחַת הַצִּפָּרֶן חוֹצֵץ, אֲבָל הַצִּפָּרֶן עַצְמָהּ אֵינָהּ חוֹצֶצֶת. וַאֲפִלּוּ אִם הָיְתָה גְּדוֹלָה וְעוֹמֶדֶת לְחָתְכָהּ וּפוֹרַחַת וְעוֹבֶרֶת מִכְּנֶגֶד הַבָּשָׂר, אֵינָהּ חוֹצֶצֶת. הגה: מֵיהוּ כָּל זֶה דַּוְקָא שֶׁאֵין צוֹאָה אוֹ בָּצֵק תַּחְתֶּיהָ בְּשָׁעָה שֶׁטְּבָלָה. וּמֵאַחַר דְּכָבָר נֶהֱגוּ לִטֹּל הַצִּפָּרְנַיִם, אֲפִלּוּ אִם צִפֹּרֶן אַחַת נִשְׁאֲרָה בְּיָדָהּ וְטָבְלָה, צְרִיכָה טְבִילָה אַחֶרֶת. (הגהות ש״ד) וְכֵן נוֹהֲגִין.

כא צִפֹּרֶן הַמְדֻלְדֶּלֶת שֶׁפֵּרְשָׁה מְעוּטָהּ, חוֹצֶצֶת; פֵּרְשָׁה רֻבָּהּ, אֵינָהּ חוֹצֶצֶת.

כב אֵבֶר וּבָשָׂר הַמְדֻלְדָּלִים, חוֹצְצִים. אֲבָל יַבֶּלֶת אוֹ יַתֶּרֶת וְאֵינָן מְדֻלְדָּלִין, אֵינָם חוֹצְצִים (בית יוסף בשם תמ״ג סימן רמ״ח בשם ר״י).

כג הַשֵּׂירִים וְהַנְּזָמִים וְהַטַּבָּעוֹת וְהַקִּטְלָאוֹת אִם הֵם רְפוּיִים, אֵינָם חוֹצְצִים; וְאִם הֵם מְהֻדָּקִים, חוֹצְצִים. וְכֵן הַדִּין בְּאֶגֶד שֶׁל הַמַּכָּה וְקִשְׁקְשִׁים שֶׁעַל הַשֶּׁבֶר.

כד צְרִיכָה לַחֲצֹץ שִׁנָּיהָ שֶׁלֹּא יִהֵא בָּהֶם דָּבָר חוֹצֵץ, שֶׁאִם טָבְלָה וְנִמְצָא שׁוּם דָּבָר דָּבוּק בָּהֶם לֹא עָלְתָה לָהּ טְבִילָה. וְיֵשׁ נוֹהֲגוֹת שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל בָּשָׂר בְּיוֹם לֶכְתָּן לְבֵית הַטְּבִילָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא נִכְנָס בֵּין הַשִּׁנַּיִם יוֹתֵר מִמַּאֲכָל אַחֵר; וְאַף עַל פִּי שֶׁבּוֹדְקוֹת וְחוֹצְצוֹת הַשִּׁנַּיִם, חוֹשֶׁשֶׁת דִּלְמָא תִּשְׁתַּיֵּר מִנֵּהּ וְלָאו אַדַּעְתָּהּ. וּמִנְהָג יָפֶה הוּא. הגה: וְאֵין לָהּ לֶאֱכֹל בֵּין הָרְחִיצָה לַטְּבִילָה (הרא״ש בה״נ); וְאֵין לָהּ לַעֲסֹק כָּל הַיּוֹם קֹדֶם הַטְּבִילָה בִּבְצֵק אוֹ בְּגֵרוֹת שֶׁל שַׂעֲוָה, שֶׁלֹּא יִדְבַּק בָּהּ (ש״ד), וְכֵן נָהֲגוּ.

כה אִם לֹא הֵדִיחָה בֵּית הַסְּתָרִים וּבֵית הַקְּמָטִים שֶׁלָּהּ וְנִמְצָא בָּהֶם דָּבָר חוֹצֵץ, לֹא עָלְתָה לָהּ טְבִילָה. וְאִם לֹא נִמְצָא עָלֶיהָ דָּבָר חוֹצֵץ, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא בָּדְקָה קֹדֶם טְבִילָה עָלְתָה לָהּ טְבִילָה; וְאֵינוֹ דּוֹמֶה לִבְדִיקַת הַגּוּף וַחֲפִיפַת הָרֹאשׁ.

כו אִם לֹא בָּדְקָה קֹדֶם טְבִילָה בֵּין שִׁנֶּיהָ וְלֹא בֵּית הַסְּתָרִים שֶׁלָּהּ, וְאַחַר טְבִילָה נָמִי לֹא בָּדְקָה עַד שֶׁנִּתְעַסְּקָה בִּכְתָמִים וּבְתַבְשִׁילִין, וְאַחַר כָּךְ בָּדְקָה וּמָצְאָה עֶצֶם בֵּין שִׁנֶּיהָ אוֹ דָּבָר חוֹצֵץ בֵּין סְתָרֶיהָ, תָּלִינַן לְקֻלָּא וְאָמְרִינַן דְּכַתַּר טְבִילָה עַיְילִי בָּהּ.

כז נִתְּנָה שְׁעָרָהּ בְּפִיהָ אוֹ קָרְצָה שִׂפְתוֹתֶיהָ אוֹ קָפְצָה יָדָהּ בְּעִנְיָן שֶׁלֹּא בָּאוּ הַמַּיִם בָּהֶם, לֹא עָלְתָה לָהּ טְבִילָה.

כח לֹא תֶּאֱחֹז בָּהּ חֲבֶרְתָּהּ בְּיָדֶיהָ בִּשְׁעַת טְבִילָה אֶלָּא אִם כֵּן רָפְתָה יָדָהּ, כְּדֵי שֶׁיָּבוֹאוּ הַמַּיִם בִּמְקוֹם אֲחִיזַת יָדֶיהָ; וְאִם הֵדִיחָה יָדֶיהָ בְּמַיִם תְּחִלָּה, שָׁרֵי, שֶׁמַּשְׁקֶה טוֹפֵחַ שֶׁעַל יָדֶיהָ חָבוּר לְמִי הַמִּקְוֶה.

כט הַטּוֹבֵל בְּמִקְוֶה שֶׁאֵין בָּהּ אֶלָּא מ׳ סְאָה מְצֻמְצָמִין, אִם אָמַר לַחֲבֵרוֹ: כְּבֹשׁ יָדֶיךָ עָלַי בַּמִּקְוֶה, הֲרֵי זֶה מְגֻנֶּה.

ל אֵינָהּ צְרִיכָה לְהַגְבִּיהַּ רַגְלֶיהָ בִּשְׁעַת טְבִילָתָהּ אִם אֵין שָׁם טִיט, אַף עַל פִּי שֶׁדּוֹרֶסֶת עַל הָרִצְפָּה אֵין כָּאן חֲצִיצָה, מִפְּנֵי שֶׁהַמַּיִם מַקְדִּימִים לָרַגְלֶיהָ.

לא אֵין טוֹבְלִין בִּכְלִים. לְפִיכָךְ אִם הָיָה טִיט בַּמָּקוֹם שֶׁטּוֹבֶלֶת, לֹא תַּעֲמֹד עַל גַּבֵּי כְּלֵי עֵץ שֶׁמְּקַבְּלִין טֻמְאָה מִגַּבָּן, וְלֹא עַל גַּבֵּי נְסָרִים שֶׁרְאוּיִים לְמִדְרָסוֹת וְלֹא עַל שׁוּם כְּלֵי הֶרְאוּי לְמִדְרָס וְתִטְבֹּל, מִשּׁוּם גְּזֵרַת מֻרְחָצָאוֹת שֶׁל כֵּלִים; עֲבָרָה וְטָבְלָה, לֹא עָלְתָה לָהּ טְבִילָה. אֲבָל נוֹתֶנֶת הִיא חֲבִילֵי זְמוֹרוֹת תַּחַת רַגְלֶיהָ, מִפְּנֵי הַטִּיט. וְכֵן לֹא תַּעֲמֹד עַל גַּבֵּי כְּלֵי חֶרֶס וְלֹא עַל גַּבֵּי בְּקָעַת וְתִטְבֹּל; וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין כְּלֵי חֶרֶס מְטַמְּא מִגַּבּוֹ וְלֹא רָאוּי לְמִדְרָס, חֲשָׁשׁ חֲכָמִים הוּא שֶׁמָּא תִּפְחַד שֶׁלֹּא תִּפֹּל וְלֹא תִּטְבֹּל כָּרָאוּי. עֲבָרָה וְטָבְלָה עַל גַּבֵּי אֵלּוּ, עָלְתָה לָהּ טְבִילָה; וּלְפִי זֶה מִקְוֶה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ שְׁלִיבוֹת (פי׳ מדרגות) שֶׁל עֵץ, אִם טָבְלָה עַל גַּבֵּי הַשְּׁלִיבוֹת אֲפִלּוּ אִם הֵם מְחֻבָּרִים לְכָתְלֵי הַמִּקְוֶה (תשובת הרשב״א) לֹא עָלְתָה לָהּ טְבִילָה דִּפְשׁוּטֵי כְּלֵי עֵץ הֵם, וְצָרִיךְ לַעֲשׂוֹת בְּמִקּוֹמָן מַדְרֵגָה שֶׁל אֲבָנִים וְתִהְיֶה הַמַּדְרֵגָה רְחָבָה ד׳, מְקוֹם הַנַּחַת הָרֶגֶל, כְּדֵי שֶׁיְּהֵא בָּהּ שִׁעוּר מָקוֹם לְבַל תִּפְחַד לִפֹּל מִמֶּנָּהּ.

לב סִילּוֹן שֶׁל עֵץ הַקָּבוּעַ בְּקַרְקָעִית הַטְּבִילָה, אִם אֵין לוֹ לְבַזְבֵּז (פ״ מִסֶּגֶרֶת שֶׁאֵז אֵין לוֹ בֵּית קִבּוּל), מֻתֶּרֶת לַעֲמֹד עָלָיו וְלִטְבֹּל.

לג לֹא תִּטְבֹּל בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ בְּקַרְקָעִיתוֹ טִיט, מִשּׁוּם חֲצִיצָה, אֶלָּא אִם כֵּן תִּתֵּן עָלָיו זְמוֹרוֹת וְכֵיוֹצֵא בָהֶם, דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מְקַבֵּל שׁוּם טֻמְאָה; וְאִם טָבְלָה, יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁלֹּא עָלְתָה לָהּ טְבִילָה (רַאֲב״ד וְרַשׁ״י אֲבָל רֹב הַפּוֹסְקִים מַתִּירִין).

לד לֹא תִּטְבֹּל בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ חֲשָׁשׁ שֶׁיִּרְאוּהָ בְּנֵי אָדָם, מִפְּנֵי שֶׁמִּתּוֹךְ כָּךְ מְמַהֲרֶת לִטְבֹּל וְאֵינָהּ מְדַקְדֶּקֶת בַּטְּבִילָה; וּמִיהוּ בְּדִיעֲבַד, עָלְתָה לָהּ טְבִילָה.

לה לֹא תִּטְבֹּל בְּקוֹמָה זְקוּפָה, מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁמִּסְתַּתְּרִים בָּהּ; וְלֹא תִּשְׁחֶה הַרְבֵּה עַד שֶׁיִּדָּבְקוּ סְתָרֶיהָ זֶה בָּזֶה, אֶלָּא שׁוֹחָה מְעַט עַד שֶׁיִּהְיוּ סִתְרֵי בֵּית הָעֲרָוָה נִרְאִים כְּדֶרֶךְ שֶׁנִּרְאִית בְּשָׁעָה שֶׁהִיא עוֹרֶכֶת; וְיִהְיֶה תַּחַת דַּדֶּיהָ נִרְאֶה כְּדֶרֶךְ שֶׁנִּרְאֶה בְּשָׁעָה שֶׁמֵּינִיקָה אֶת בְּנָהּ; וְיִהְיֶה תַּחַת בֵּית הַשָּׁחִי נִרְאֶה כְּדֶרֶךְ שֶׁנִּרְאֶה כְּשֶׁאוֹרֶגֶת בְּעוֹמְדִין, וְאֵינָהּ צְרִיכָה לְהַרְחִיק יַרְכוֹתֶיהָ זוֹ מִזּוֹ יוֹתֵר מִדַּאי וְגַם לֹא לְהַרְחִיק זְרוֹעוֹתֶיהָ מֵהַגּוּף יוֹתֵר מִדַּאי, אֶלָּא כְּדֶרֶךְ שֶׁהֵם בְּעֵת הִלּוּכָהּ; וְאִם שִׁנְּתָה, כְּגוֹן שֶׁשָּׁחֲתָה בְּיוֹתֵר אוֹ זָקְפָה בְּיוֹתֵר, עָלְתָה לָהּ טְבִילָה (עָרוּךְ וּסְמ״ג וְרַשְׁבָּ״ץ וְרַמְבָּ״ם); וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁלֹּא עָלְתָה.

לו צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה הַמְּקֻוֶה גְּבוֹהַּ מִמַּעַל לְטַבּוּרָהּ זֶרֶת, לְפָחוֹת.

לז יֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁאֵין בְּגֹבַהּ מֵי הַמְּקֻוֶה לַעֲלוֹת בָּהֶם כָּל גּוּפָהּ, אֶלָּא אִם כֵּן פָּנֶיהָ וְגוּפָהּ כְּבוּשִׁים בַּקַּרְקַע, שַׁפִּיר דָּמֵי וְעַיֵּן לְקַמָּן סִימָן ר״א (פְּעָרִיךְ ס״ו) בְּדִינֵי מִקְוֶה.

לח אֵינָהּ צְרִיכָה לִפְתֹּחַ פִּיהָ כְּדֵי שֶׁיִּכָּנְסוּ בָהּ הַמַּיִם, וְלֹא תִּקְפֹּץ אוֹתָהּ יוֹתֵר מִדַּאי; וְאִם קָפְצָה, לֹא עָלְתָה לָהּ טְבִילָה, אֶלָּא תַּשִּׁיק שִׂפְתוֹתֶיהָ זוֹ לְזוֹ דְּבוּק בֵּינוֹנִי.

לט לֹא תַּעֲצִים עֵינֶיהָ בְּיוֹתֵר וְאַל תִּפְתְּחֵם בְּיוֹתֵר, וְאִם עָשְׂתָה כֵן יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁלֹּא עָלְתָה לָהּ טְבִילָה (ב׳ דֵּעוֹת בַּשּׁוּר וּפוֹסְקִים עב״י).

מ צָרִיךְ לְהַעֲמִיד עַל גַּבָּהּ יְהוּדִית גְּדוֹלָה יוֹתֵר מִי״ב שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד בְּשָׁעָה שֶׁהִיא טוֹבֶלֶת, שֶׁתִּרְאֶה שֶׁלֹּא יִשָּׁאֵר מִשְׁעַר רֹאשָׁהּ צָף עַל פְּנֵי הַמַּיִם; וְאִם אֵין לָהּ מִי שֶׁתַּעֲמֹד עַל גַּבָּהּ, אוֹ שֶׁהוּא בַּלַּיְלָה, תִּכְרֹךְ שְׂעָרָהּ עַל רֹאשָׁהּ בְּחוּטֵי צֶמֶר אוֹ בָּרְצוּעָה שֶׁבְּרֹאשָׁהּ, וּבִלְבַד שֶׁתְּרַפֵּם אוֹ בְּשַׂרְשְׁרוֹת שֶׁל חוּטִים חֲלוּלוֹת אוֹ קוֹשֶׁרֶת בֶּגֶד רָפוּי עַל שְׂעָרוֹתֶיהָ.

מא הַמַּפְשֶׁלֶת בְּנָהּ לַאֲחוֹרֶיהָ כְּשֶׁהִיא עֲרֻמָּה, וְטָבְלָה, לֹא עָלְתָה לָהּ טְבִילָה שֶׁמָּא הָיָה טִיט בְּרַגְלֵי הַתִּינוֹק אוֹ בְּיָדָיו וְנִדְבַּק בְּאִמּוֹ וְחָצַץ בִּשְׁעַת טְבִילָה וְאַחַר שֶׁעָלְתָה נָפַל.

מב נִכְנְסוּ צְרוֹרוֹת וּקְסָמִים בְּסִדְקֵי רַגְלֶיהָ מִלְּמַטָּה, חוֹצְצִים.

מג אִסְפְּלָנִית מְלוּגְמָא וּרְטִיָּה שֶׁעַל בֵּית הַסְּתָרִים, חוֹצְצִין; אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָם צְרִיכִים שֶׁיִּכָּנְסוּ בָהֶם הַמַּיִם, צְרִיכִים שֶׁיִּהְיוּ רְאוּיִים וְלֹא יְהֵא בָּהֶם דָּבָר חוֹצֵץ. הַגָּה: יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהָאִשָּׁה צְרִיכָה לְהָטִיל מַיִם קֹדֶם טְבִילָה אִם הִיא צְרִיכָה לְכָךְ. גַּם צְרִיכָה לִבְדֹּק עַצְמָהּ בִּגְדוּלִים וּבְקַטַנִּים שֶׁלֹּא תְּהֵא צְרִיכָה לַעֲצֹר עַצְמָהּ, וְלֹא יִהְיוּ רְאוּיִים לְבִיאַת מַיִם. גַּם צְרִיכָה לְהָסִיר צוֹאַת הַחֹטֶם (ש״ד וראב״ן סִימָן שכ״ו דַּף ס׳ ע״ג).

מד הָיְתָה בָּהּ שַׂעֲרָה אַחַת אוֹ שְׁתַּיִם חוּץ לְמַכַּת רֹאשָׁהּ מֻדְבָּק לַמַּכָּה, אוֹ שֶׁהָיוּ שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת [רֹאשָׁהּ] (רֹאשָׁהּ) מֻדְבָּקוֹת בְּטִיט אוֹ בְּצוֹאָה, אוֹ שֶׁהָיוּ שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת בְּרִיסֵי עֵינֶיהָ מִלְּמַטָּה וְנִקְבוּ וְהוֹצִיאָתָן בְּרִיסֵי עֵינֶיהָ מִלְּמַעְלָה, וְכֵן אִם הָיוּ ב׳ שְׂעָרוֹת רִיסֵי עֵינֶיהָ שֶׁל מַטָּה מְדֻבָּקוֹת בְּרִיסֵי עֵינֶיהָ שֶׁל מַעְלָה, הֲרֵי אֵלּוּ חוֹצְצִים.

מה לֹא תִּטְבֹּל בְּאָבָק שֶׁל רַגְלֶיהָ; וְאִם טָבְלָה, יֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁאֵינוֹ חוֹצֵץ וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁחוֹצֵץ, אֶלָּא אִם כֵּן שִׁפְשְׁפָה אוֹ שֶׁטָּבְלָה בְּחַמִּין.

מו נִדָּה שֶׁטָּבְלָה בִּבְגָדֶיהָ מֻתֶּרֶת לְבַעְלָהּ.

מז מִין כִּנִּים שֶׁדְּבוּקִים בַּבָּשָׂר וְנוֹשְׁכִים בָּעוֹר בִּמְקוֹם שֵׂעָר וְנִדְבָּקִים בְּחֹזֶק בַּבָּשָׂר, צָרִיךְ לַהַסִּירָן עַל יְדֵי חַמִּין וּלְגוֹרְדָן בְּצִפָּרֶן; וְאִם אֵינוֹ יָכוֹל לַהַסִּירָן, אֵינוֹ חוֹצֵץ.

מח נִדָּה שֶׁטָּבְלָה בִּלֹּא כַוָּנָה, כְּגוֹן שֶׁנָּפְלָה לְתוֹךְ הַמַּיִם אוֹ שֶׁיָּרְדָה לְהָקֵר, הֲרֵי זוֹ מֻתֶּרֶת לְבַעְלָהּ. הַגָּה: וְיֵשׁ מַחְמִירִין וּמַצְרִיכִין אוֹתָהּ טְבִילָה אַחֶרֶת (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם רַשְׁבָּ״א וְרִ׳ יְרוּחָם וּרוֹקֵחַ וְהַגָּהוֹת אַשְׁרִ״י); וְיֵשׁ לְהַחְמִיר לְכַתְּחִלָּה. יֵשׁ שֶׁכָּתְבוּ שֶׁיֵּשׁ לָאִשָּׁה לִהְיוֹת צְנוּעָה בְּלֵיל טְבִילָתָהּ, וְכֵן נֶהֱגוּ הַנָּשִׁים לְהִסְתִּיר לֵיל טְבִילָתָן שֶׁלֹּא לִילֵךְ בִּמְהוּמָה אוֹ בִּפְנֵי הַבְּרִיּוֹת, שֶׁלֹּא יַרְגִּישׁוּ בָּהֶן בְּנֵי אָדָם; וּמִי שֶׁאֵינָהּ עוֹשָׂה כֵן, נֶאֱמַר עָלֶיהָ: אָרוּר שׁוֹכֵב עִם בְּהֵמָה (דְּבָרִים כז, כא). וְיֵשׁ לַנָּשִׁים לְזָהֵר כְּשֶׁיּוֹצְאוֹת מִן הַטְּבִילָה שֶׁיִּפְגַּע בָּהּ חֲבֵרָתָהּ, שֶׁלֹּא יִפְגַּע בָּהּ תְּחִלָּה דָּבָר טָמֵא אוֹ עוֹבֵד כּוֹכָבִים; וְאִם פָּגְעוּ בָּהּ דְּבָרִים אֵלּוּ, אִם הִיא יְרֵאַת שָׁמַיִם תַּחֲזֹר וְתִטְבֹּל (ש״ד וּכְל בּוֹ וּרוֹקֵחַ). וְעַיֵּן לְקַמָּן סוֹף סִימָן ר״א אִם מֻתָּר לְהָטִיל חַמִּין לְמִקְוֶה אוֹ אִם מֻתָּר לִרְחֹץ אַחַר הַטְּבִילָה.

סימן קצט

א צְרִיכָה לְהַדִּיחַ בֵּית הַשָּׁחִי וּבֵית הַסְּתָרִים שֶׁלָּהּ בְּמַיִם, וְלֹא בְּשֹׁאָר מַשְׁקִין (מהרי״ק שורש קנ״ט), וְלִסְרֹק שְׂעַר רֹאשָׁהּ יָפָה בְּמַסְרֵק שֶׁלֹּא תִּהְיֶינָה שְׂעָרוֹתֶיהָ נִדְבָּקוֹת זוֹ בָּזוֹ; וְכֵן צְרִיכָה הָאִשָּׁה לְעַיֵּן בְּעַצְמָהּ וּבְבָשָׂרָהּ וּבוֹדֶקֶת כָּל גּוּפָהּ סָמוּךְ לְטָבִילָתָהּ, שֶׁלֹּא יִהְא עָלֶיהָ שׂוּם דָּבָר מְאוּס שֶׁחוֹצֵץ; וְתָחוֹף כָּל גּוּפָהּ, וְתִשְׁטֹף בְּמַיִם חַמִּין בִּשְׁעַת חֲפִיפַת גּוּפָהּ וּשְׂעָרָהּ.

ב חֲפִיפָה שֶׁבִּמְקוֹם שֵׂעָר לֹא תִּהְיֶה בְּמַיִם קָרִים, לְפִי שֶׁמְּסַבְּכִין אֶת הַשֵּׂעָר, אֶלָּא בְּמַיִם חַמִּין; וּמֵיהוּ אֲפִלּוּ בְּחַמֵּי חַמָּה סָגֵי. וְלֹא תָּחוֹף בְּנֶתֶר הַנִּקְרָא בְּעַרְבִי: טפל (רַמְבַּ״ם בְּפֵ׳ הַמֵּשִׂנָה פ״ב דִּכְלִים) וּבְלַעַ״ז: גרי״ד א (ריב״ש), לְפִי שֶׁמְּחַתֵּךְ הַשֵּׂעָר וְחוֹזֵר וּמִסְתַּבֵּךְ, וְלֹא בְּאָהָל, לְפִי שֶׁמְּסַבֵּךְ הַשֵּׂעָר, וְלֹא בְּכָל דְּבָרִים הַמְסַבְּכִים הַשֵּׂעָר. הַגָּה: וְכָל זֶה לְכַתְּחִלָּה, אֲבָל אִם חָפְפָה בְּנֶתֶר וְכֵיוֹצֵא בּוֹ, וְרָאֲתָה בְּעַצְמָהּ שֶׁאֵין שְׂעָרוֹת שָׁלָהּ קְשׁוּרִין וּמְסֻבָּכִין, שָׁרֵי (מהרי״ק שורש קנ״ט). וְאִשָּׁה שֶׁצִּוּוּ אוֹתָהּ הָרוֹפְאִים שֶׁלֹּא תָּחוֹף רֹאשָׁהּ בְּמַיִם, רַק בְּיַיִן, יֵשׁ לִשְׁאֹל לָרוֹפְאִים אִם הַיַּיִן מְסַבֵּךְ הַשְּׂעָרוֹת, וְאִם אוֹמְרִים שֶׁאֵינוֹ מְסַבֵּךְ יֵשׁ לִסְמֹךְ עֲלֵיהֶן; וְאִם אֵין הָרוֹפְאִים בְּקִיאִין בְּדָבָר, יֵשׁ לְאִשָּׁה לְנַסּוֹת לְעַצְמָהּ תְּחִלָּה אִם הַיַּיִן אֵינוֹ מְסַבֵּךְ הַשְּׂעָרוֹת, (גַּם זֶה שָׁם).

ג חֲפִיפָה צְרִיכָה לִהְיוֹת לְכַתְּחִלָּה סָמוּךְ לְטָבִילָתָהּ. וְהַמְנָהָג הַכָּשֵׁר שֶׁמַּתְחִיל לָחוֹף מִבְּעוֹד יוֹם וְעוֹסֶקֶת בַּחֲפִיפָה עַד שֶׁתֶּחְשַׁךְ, וְאָז תִּטְבֹּל. וְכֵן מִנְהָג כָּשֵׁר שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁחָפְפָה, תֹּשֶׁא עִמָּהּ מַסְרֵק לְבֵית הַטְּבִילָה וְתִסְרֹק שָׁם. הַגָּה: וּבִשְׁעַת הַדְּחַק שְׁצָרִיכָה לָחוֹף בַּיּוֹם, אוֹ שֶׁאִי אֶפְשָׁר לָהּ לָחוֹף בַּיּוֹם וּצְרִיכָה לָחוֹף בַּלַּיְלָה, יְכוֹלָה לַעֲשׂוֹת (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם הַפּוֹסְקִים וּבְשֵׁם הָרַמְבַּ״ם פ״ב דְּמִקְוָאוֹת). וּבִלְבַד שֶׁלֹּא תְּמַהֵר לְבֵיתָהּ וְתָחוֹף כָּרָאוּי.

ד חָל טְבִילָתָהּ בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לָחוֹף מִבְּעוֹד יוֹם, תָּחוֹף בְּלֵיל טְבִילָתָהּ. הַגָּה: וּמִכָּל מָקוֹם מִנְהָג יָפֶה הוּא שֶׁתִּרְחַץ הֵיטֵב בְּעֶרֶב שַׁבָּת, וּבְמוֹצָאֵי שַׁבָּת תַּחֲזֹר וְתָחוֹף וְתִסְרֹק מְעַט (טור).

ה נִזְדַּמְּנָה לָהּ טְבִילָה בְּלֵיל שַׁבָּת, תָּחוֹף בְּיוֹם.

ו חָל לֵיל טְבִילָתָהּ בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת וְהוּא יוֹם טוֹב שֶׁאִי אֶפְשָׁר לָחוֹף, אָז תָּחוֹף בְּעֶרֶב שַׁבָּת; וְכֵן אִם חָלוּ ב׳ יָמִים טוֹבִים בְּיוֹם חֲמִשִּׁי וְשִׁשִּׁי, וְחָל לֵיל טְבִילָתָהּ בְּלֵיל שַׁבָּת, תָּחוֹף בְּיוֹם רְבִיעִי בְּשַׁבָּת וְתִקְשֹׁר שַׂעֲרוֹתֶיהָ כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְבַּלְבְּלוּ. הַגָּה: גַּם תִּזָּהֵר בַּיָּמִים שֶׁבֵּין הַחֲפִיפָה לַטְּבִילָה מִכָּל טִנּוֹפֶת, וְשֶׁלֹּא יִדְבַּק בָּהּ שׂוּם דָּבָר; גַּם מְנַגְּעַת תַּבְשִׁילִין, אוֹ מִנְּתִינָתָן לְבָנֶיהָ הַקְּטַנִּים, תִּזָּהֵר, אִם אֶפְשָׁר לָהּ לְזָהֵר, אִם הֵם דְּבָרִים הַנִּדְבָּקִים (טור וְכֵן פָּסַק בְּשֵׁם הָרֹא״ש וּפַסְקֵי רֹא״ש וּפַסְקֵי ג׳ וְסֵה״ת). וְאִם אִי אֶפְשָׁר לָהּ לְזָהֵר, כְּגוֹן שֶׁאֵין לָהּ מִי שֶׁיַּעֲשֶׂה בִּמְקוֹמָהּ אוֹ שֶׁצְּרִיכָה לִגְעֹג בָּהֶן בִּשְׁעַת אֲכִילָה, אֵין לָחוּשׁ, וּמִכָּל מָקוֹם תִּרְחַץ יָדֶיהָ כָּל פַּעַם שֶׁלֹּא תָּבֹא לִידֵי חֲצִיצָה. וּבִשְׁעַת טְבִילָה תְּעַיֵּן וְתִבְדֹּק הֵיטֵב כָּל גּוּפָהּ וְשַׂעֲרוֹת רֹאשָׁהּ, שֶׁלֹּא יְהֵא דָּבָר חוֹצֵץ, וְתָדִיחַ בֵּית הַסְּתָרִים בְּמַיִם חַמִּים שֶׁהֲחַמּוּ, וַאֲפִלּוּ בְּיוֹם טוֹב, וְכֵן תַּחְצֹץ שִׁנֶּיהָ בְּטוֹב בִּשְׁעַת הַטְּבִילָה שֶׁלֹּא יִשָּׁאֵר פֵּרוּרִין וְלֹא בָּשָׂר וְלֹא עָצֶם. וְע״ל סִימָן קצ״ז אִם לֹא חָל טְבִילָתָהּ בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, אִם תּוּכַל לִטְבֹּל בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת.

ז בְּמָקוֹם שֶׁיְּרֵאוֹת לִטְבֹּל בַּלַּיְלָה, אֵין לְהַתִּיר לָחוֹף מֵעֶרֶב שַׁבָּת וְלִטְבֹּל בְּיוֹם שַׁבָּת, דִּתְרֵי קָלֵי בַּהֲדֵי לֹא מִקְלִינַן; קָלָא דְּסָרָךְ בִּתָּה, וְקָלָא דְּהַרְחָקַת חֲפִיפָה מִטְּבִילָה.

ח בִּימֵי חֹל וְכָל שֶׁכֵּן בְּיוֹם טוֹב, אִם חָפְפָה וְעִיְּנָה עַצְמָהּ הַיּוֹם וְטָבְלָה בְּלֵיל יוֹם אַחֵר, עָלְתָה לָהּ טְבִילָה בְּדִיעֲבַד, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הָיוּ חֲפִיפָה וּבְדִיקָה סָמוּךְ לַטְּבִילָה; אֲבָל אִם לֹא חָפְפָה כְּלָל, לֹא עָלְתָה לָהּ טְבִילָה אַף עַל פִּי שֶׁעִיְּנָה בְּעַצְמָהּ בְּגוּפָהּ, וַאֲפִלּוּ חָפְפָה מֵיָד אַחַר הַטְּבִילָה וְסָרְקָה בְּמַסְרֵק וְלֹא מָצְאָה שׂוּם נִימָא קְשׁוּרָה, לֹא עָלְתָה לָהּ טְבִילָה; וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם חָפְפָה בִּמְקוֹם שֵׂעָר, וְלֹא עִיְּנָה בִּשְׁאָר גּוּפָהּ, שֶׁלֹּא עָלְתָה לָהּ טְבִילָה, שֶׁעִיּוּן הַגּוּף הוּא דְּבַר תּוֹרָה.

ט בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בִּשְׁאָר כָּל הַגּוּף, אֲבָל בְּבֵית הַסְּתָרִים כֵּיוָן שֶׁאֵין צְרִיכִים לְבִיאַת מַיִם, אִם לֹא עִיְּנָה אוֹתָם קֹדֶם לָכֵן, וְאַחַר כָּךְ עִיְּנָה אוֹתָם וְלֹא מָצְאָה בָּהֶם שׂוּם דָּבָר, עָלְתָה לָהּ טְבִילָה.

י חָפְפָה וְעִיְּנָה וְטָבְלָה, וּבַעֲלִיָּתָהּ נִמְצָא עָלֶיהָ דָּבָר חוֹצֵץ, אִם בְּתוֹךְ עוֹנָה שֶׁחָפְפָה טָבְלָה, אֵינָהּ צְרִיכָה טְבִילָה אַחֶרֶת; וְאִם לָאו, צְרִיכָה טְבִילָה אַחֶרֶת. הַגָּה: אַף עַל פִּי שֶׁהָיְתָה הַחֲפִיפָה סָמוּךְ לְטְבִילָה, כְּגוֹן שֶׁחָפְפָה בַּיּוֹם סָמוּךְ לָעֶרֶב וְטָבְלָה בְּתְחִלַּת הַלַּיְלָה, הוֹאִיל וְהָיָה בְּשִׁתֵּי עוֹנוֹת (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם הָרַמְבַּ״ם). וּלְהָרַמְבַּ״ם, בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ צְרִיכָה טְבִילָה אַחֶרֶת, אֶלָּא שֶׁזּוֹ אֵינָהּ צְרִיכָה לַחֲזֹר לְחוֹף וְזוֹ צְרִיכָה (וְכֵן דַּעַת רַבֵּינוּ יְרוּחָם).

יא בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, כְּשֶׁלֹּא נִתְעַסְּקָה בְּאוֹתוֹ הַמִּין אַחַר טְבִילָה, אֲבָל אִם נִתְעַסְּקָה בּוֹ בֵּין טְבִילָה לִבְדִיקָה אֵינָהּ צְרִיכָה טְבִילָה אַחֶרֶת, שֶׁאֲנִי תּוֹלָה אוֹתוֹ בַּמִּין שֶׁנִּתְעַסְּקָה בּוֹ; אֲבָל אִם לֹא חָפְפָה קֹדֶם טְבִילָה, אֵין תּוֹלִין בּוֹ אַף עַל פִּי שֶׁנִּתְעַסְּקָה בּוֹ אַחַר טְבִילָה.

יב בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בִּשְׁאָר כָּל הַגּוּף, אֲבָל בֵּית הַסְּתָרִים, אִם לֹא עִיְּנָה אוֹתָם קֹדֶם טְבִילָה, וְאַחַר טְבִילָה גַּם כֵּן לֹא עִיְּנָה עַד שֶׁנִּתְעַסְּקָה בְּדָבָר הַחוֹצֵץ, וְאַחַר כָּךְ נִמְצָא בָּהֶם מֵאוֹתוֹ הַמִּין, תּוֹלִין לְהָקֵל.

יג חָפְפָה קֹדֶם טְבִילָה, וּבֵין חֲפִיפָה לְטְבִילָה נִתְעַסְקָה בִּדְבָרִים הַחוֹצְצִין, אוֹ שֶׁנָּתְנָה לִבְנָהּ תַּבְשִׁיל הָרָאוּי לְדָבֵק בָּהּ, לֹא עָלְתָה לָהּ טְבִילָה, אֲפִלּוּ אִם בָּדְקָה מִיָּד אַחַר טְבִילָה וְלֹא מָצְאָה עָלֶיהָ שׁוּם דָּבָר חוֹצֵץ, שֶׁאֲנִי אוֹמֵר בַּעֲלָיָתָהּ מֵהַמַּיִם נָפַל מִמֶּנָּהּ, וּצְרִיכָה טְבִילָה אַחֶרֶת. הַגָּה: מִיהוּ אִם בָּדְקָה עַצְמָהּ קֹדֶם טְבִילָה וְרָאֲתָהּ שֶׁלֹּא נִדְבַּק בָּהּ שׁוּם דָּבָר, אֵינָהּ צְרִיכָה טְבִילָה אַחֶרֶת (הַגָּהַת ש״ד וּמַרְדְּכִי וּבית יוסף בְּשֵׁם הָרַשְׁבָּ״א) ; אֲבָל מֻתֶּרֶת לְלַבֵּשׁ בְּגָדֶיהָ בֵּין חֲפִיפָה לַטְּבִילָה, וְלֹא תִּקַּח תִּינוֹק אֲצָלָהּ וְעַיֵּן לְעֵיל סִימָן קצ״ח (בית יוסף בְּשֵׁם הָרַמְבַּ״ם).

סימן ר

א כְּשֶׁפּוֹשֶׁטֶת מַלְבּוּשֶׁיהָ, כְּשֶׁעוֹמֶדֶת בַּחֲלוּקָהּ, תְּבָרֵךְ: אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל הַטְּבִילָה, וְתִפְשֹׁט חֲלוּקָהּ וְתִטְבֹּל; וְאִם לֹא בֵּרְכָה אָז, תְּבָרֵךְ לְאַחַר שֶׁתִּפְגֹּעַ עַד צַוָּארָהּ בַּמַּיִם; וְאִם הֵם צְלוּלִים, עוֹכַרְתָּן בְּרַגְלֶיהָ וּמְבָרֶכֶת. הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁלֹּא תְּבָרֵךְ עַד אַחַר הַטְּבִילָה (טור בְּשֵׁם בַּעַל הֲלָכוֹת גְּדוֹלוֹת וְהוּא בה״ג דף פ״ה ע״ב וְרַשִׁ״י וְרַאֲבַ״ן סִימָן שכ״ח וְשִׁ״ד), וְכֵן נוֹהֲגִים שֶׁלְּאַחַר הַטְּבִילָה, בְּעוֹדָהּ עוֹמֶדֶת תּוֹךְ הַמַּיִם, מְכַסֶּה עַצְמָהּ בְּבִגְדָהּ אוֹ בַּחֲלוּקָהּ, וּמְבָרֶכֶת.

סימן רא

א אֵין הָאִשָּׁה עוֹלָה מִטְּמְאָתָהּ בִּרְחִיצָה בַּמֶּרְחָץ. וַאֲפִלּוּ עָלוּ עָלֶיהָ כָּל מֵימוֹת שֶׁבָּעוֹלָם, עֲדַיִן הִיא בְּטֻמְאָתָהּ וְחַיָּבִין עָלֶיהָ כָּרֵת עַד שֶׁתִּטְבֹּל כָּל גּוּפָהּ בְּבַת אַחַת בְּמֵי מִקְוֶה אוֹ מַעְיָן שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם אַרְבָּעִים סְאָה; וְשִׁיעוּרָהּ, אַמָּה עַל אַמָּה עַל רוּם שָׁלֹשׁ אַמּוֹת בְּמֻרְבָּע, בְּאַמָּה בַּת שִׁשָּׁה טְפָחִים וַחֲצִי אֶצְבַּע, וְאִם הוּא רָחָב יוֹתֵר וְאֵינוֹ גָּבוֹהַּ כָּל כָּךְ, כָּשֵׁר אִם יְכוֹלָה לְהִתְכַּסּוֹת כָּל גּוּפָהּ בָּהֶן בְּבַת אַחַת; וְצָרִיךְ שֶׁיַּעֲלֶה בְּתִשְׁבֹּרֶת מ״ד אֶלֶף וְקי״ח אֶצְבָּעוֹת בְּגוּדָל וְעוֹד חֲצִי אֶצְבַּע (ד״ע בב״ה) ; וְצָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה הֶחָרִין שֶׁבּוֹ הַמַּיִם גָּדוֹל יוֹתֵר מִשִּׁעוּר זֶה, כְּדֵי שֶׁכְּשֶׁתִּכָּנֵס הַטּוֹבֶלֶת וְיִתְפְּחוּ הַמַּיִם יִשָּׁאֲרוּ שָׁם אַרְבָּעִים סְאָה (תוס׳ פ׳ עֲרֵבֵי פְּסָחִים).

ב מֵי מַעְיָן מְטַהֲרִין אַף בְּזוֹחֲלִין (פְּרוּשׁ זוֹחֲלִין נִמְשָׁכִים וְהוֹלְכִים וְאֵינָן מְכֻנָּסִים) ; מֵי גְּשָׁמִים אֵין מְטַהֲרִין אֶלָּא בְּאַשְׁבָּרָן (פְּרוּשׁ מָקוֹם עָמֹק שֶׁמִּתְכַּנְּסִים בּוֹ הַמַּיִם וְנִקְרָא אַשְׁבָּרָן) אֲבָל עַל יְדֵי חְפִירָה פְּסוּלִין מִן הַתּוֹרָה (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם מהרי״ק שֹׁרֶשׁ קט״ו וּת״ה סי׳ רכ״ד) אִם הֵם לְחוּד בְּלֹא מַעְיָן הָיוּ הַזּוֹחֲלִין מִן הַמַּעְיָן מִתְעָרְבִים עִם הַנּוֹטְפִים שֶׁהֵם מֵי גְּשָׁמִים, הֲרֵי הַכֹּל כְּמַעְיָן לְכָל דָּבָר; וְאִם רַבּוּ הַנּוֹטְפִים עַל הַזּוֹחֲלִין, וְכֵן אִם רַבּוּ מֵי גְּשָׁמִים עַל מֵי הַנָּהָר, אֵינָם מְטַהֲרִים בְּזוֹחֲלִין אֶלָּא בְּאַשְׁבָּרָן. לְפִיכָךְ, צָרִיךְ לְהַקִּיף מַפָּץ (פי׳ כְּעֵין מַחֲצֶלֶת) וְכַיּוֹצֵא בּוֹ בְּאוֹתוֹ הַנָּהָר הַמְעֹרָב, עַד שֶׁיִּקְווּ הַמַּיִם וְיִטְבֹּל בָּהֶם. הַגָּה: וְכֵן נָכוֹן לְהוֹרוֹת וּלְהַחְמִיר (מהרי״ק ות״ה שָׁם וּשְׁאָר אַחֲרוֹנִים כָּתְבוּ וְיֵשׁ לְהַחְמִיר כְּשִׁטַּת הָר״ם וּרְא״שׁ וְסִיעָתָם) ; אֲבָל יֵשׁ מַתִּירִים לִטְבֹּל בִּנְהָרוֹת כָּל הַשָּׁנָה, אַף בְּשָׁעַת הַגְּשָׁמִים וְהַפְּשָׁרַת שְׁלָגִים וְרַבּוּ הַנּוֹטְפִים עַל הַזּוֹחֲלִין, מִשּׁוּם דְּעִקַּר גְּדוּל הַנָּהָר הוּא מִמְּקוֹם מְקוֹרוֹ (טור בְּשֵׁם ר״ש וּבית יוֹסֵף בְּשֵׁם רַשִׁ״י וְהַמַּ״מ וּהְמַ״ג) ; וְכֵן נָהֲגוּ בְּרֹב הַמְּקוֹמוֹת בְּמָקוֹם שֶׁאֵין מִקְוֶה, וְאֵין לְמִחוֹת בְּיַד הַנּוֹהֲגִין לְהָקֵל כִּי יֵשׁ לָהֶם עַל מִי שֶׁיִּסְמְכוּ (מהרי״ק וּבת״ה שָׁם וּמהרי״ו סִימָן ע׳ וּב״י סִימָן קנ״ד). מִיהוּ יֵשׁ לְזָהֵר מִלִּטְבֹּל בְּנָהָר הַמִּתְהַוֶּה לְגַמְרֵי עַל יְדֵי גְּשָׁמִים, וּכְשֶׁאֵין גְּשָׁמִים פּוֹסֵק לְגַמְרֵי, אַף עַל פִּי שֶׁשָּׁאַר נְהָרוֹת שׁוֹפְכִים לְתוֹכוֹ בְּשָׁעַת הַגְּשָׁמִים וּמִתְהַוֶּה עַל יָדָן, מִכָּל מָקוֹם הוֹאִיל וּפוֹסֵק לְגַמְרֵי בְּשָׁעָה שֶׁאֵין גְּשָׁמִים, אָסוּר לִטְבֹּל בּוֹ דֶּרֶךְ זְחִילָתוֹ עַד שֶׁיִּקְווּ הַמַּיִם שֶׁבְּתוֹכוֹ (שָׁם במהרי״ק) ; אֲבָל בְּנָהָר שֶׁאֵינוֹ פּוֹסֵק, אַף עַל פִּי שֶׁבְּשָׁעַת הַגְּשָׁמִים מִתְרַחֵב וּמִתְפַּשֵּׁט עַל כָּל גְּדוֹתָיו, מַתָּר לִטְבֹּל בּוֹ בְּכָל מָקוֹם (בית יוסף לְדַעַת הַמַּרְדְּכִי וְהָאֲשֵׁרִי וְהַתּוֹסָפוֹת), לְפִי סְבָרַת הַמְקַלִּין וּלְפִי מַה שֶּׁנָּהֲגוּ.

ג אַרְבָּעִים סְאָה שֶׁאָמְרוּ, צָרִיךְ שֶׁלֹּא יִהְיוּ שְׁאוּבִים; שֶׁאִם הֵם שְׁאוּבִים, פְּסוּלִים. הַגָּה: וְאִם כָּל הַמִּקְוֶה הוּא שְׁאוּבִין, פָּסוּל מִן הַתּוֹרָה, וּסְפֵקָא לְחַמְרָא; אֲבָל אִם רֹב הַמִּקְוֶה כָּשֵׁר וְהַמְּעוּט הוּא שְׁאוּבִין, אֵינוֹ אֶלָּא מִדְּרַבָּנָן, וּסְפֵקָא לְקֻלָּא (טור בְּשֵׁם הָרֹא״שׁ וְר״ש וְהַרְבֵּה פּוֹסְקִים).

ד מִקְוֶה שֶׁהִיא שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים וּמְקֻבָּל מִמֶּנּוּ שָׁכָר, אֵין לְהַאֲמִינוֹ לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים עָלָיו אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ תָּמִיד בַּמִּקְוֶה כ״ א סְאָה. הַגָּה: דְּמַאַחַר דְּרַבּוּ כָּשֵׁר, סְפֵקָא לְקֻלָּא. מִקְוֶה שֶׁהָיְתָה חֲסֵרָה לָפָנִינוּ, וּבָא וּמָצָאָהּ מְלֵאָה (בית יוסף בְּשֵׁם תְּשׁוּבַת הָרַשְׁבָּ״ץ) וְלֹא יָדַעְנוּ מִי מִלֵּא אוֹתָהּ, אִי הָיְתָה כְּבָר רַבָּה בְּהֶכְשֵׁר, דְּהַיְנוּ שֶׁהָיוּ בָּהּ כ״א סְאִין, אָזְלִינַן לְקֻלָּא; וְאִם לֹא הָיָה רַבָּה בְּהֶכְשֵׁר, דְּעַכְשָׁיו אִפָּא סְפֵקָא דְּאוֹרַיְתָא, אִם יֵשׁ לָחוּשׁ שֶׁעוֹבֵד כּוֹכָבִים מִלְּאָהּ כְּדֵי לְרַחֵץ בָּהּ, פְּסוּלָה ; וְאִם לָאו, דְּוַדַּאי יִשְׂרָאֵל מִלֵּא אוֹתָהּ כְּדֵי לִטְבֹּל בָּהּ, כְּשֵׁרָה, (רַשְׁבָּ״ץ שָׁם) דְּרֹב הַמְצוּיִין בְּהֶכְשֵׁר, דְּעַכְשָׁיו אִפָּא סְפֵקָא דְּאוֹרַיְתָא, אִם יֵשׁ לָחוּשׁ שֶׁעוֹבֵד כּוֹכָבִים מִלְּאָהּ כְּדֵי לְרַחֵץ בָּהּ, פְּסוּלָה ; וְאִם לָאו, דְּוַדַּאי יִשְׂרָאֵל מִלֵּא אוֹתָהּ כְּדֵי לִטְבֹּל בָּהּ, כְּשֵׁרָה, (רַשְׁבָּ״ץ שָׁם) דְּרֹב הַמְצוּיִין אֵצֶל מִקְוֶה וְעוֹשִׂין כְּדֵי לְהַכְשִׁירָהּ בְּקִיאִין הֵן וּבְוַדַּאי בְּהֶכְשֵׁר מִלֵּא אוֹתָהּ; וְכָל שֶׁכֵּן אִם הַיִּשְׂרָאֵל לָפָנִינוּ וְאוֹמֵר שֶׁבְּהֶכְשֵׁר מִלֵּא אוֹתָהּ, דְּנֶאֱמָן (מהרי״ק שֹׁרֶשׁ קט״ו וּרְלֹא פְּרִישׁ״ן) מֵאַחַר שֶׁבְּיָדוֹ לְתַקָּנָהּ וּכְהַאי גַּוְנָא עַד אֶחָד נֶאֱמָן בְּאִסּוּרִין (שָׁם עד״מ) כְּדִלְעֵיל סִימָן קכ״ז וְעַיֵּן עוֹד לְקַמָּן סוֹף הַסִּימָן בְּדִין סָפֵק שְׁאוּבִים.

ה כָּל הַיַּמִּים יֵשׁ לָהֶם דִּין מַעְיָן לְטַהֵר בְּזִחִילָה; הִלְכָךְ, גַּל שֶׁנִּתְלַשׁ מֵהַיָּם וּבוֹ אַרְבָּעִים סְאָה וְנָפַל עַל הָאָדָם אוֹ עַל הַכֵּלִים, עָלְתָה לָהֶם טְבִילָה. אֲבָל אִם הִטְבִּיל בַּגַּל כְּשֶׁהוּא בַּאֲוִיר, קֹדֶם שֶׁיִּפֹּל עַל הָאָרֶץ, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אַרְבָּעִים סְאָה, אוֹ שֶׁזָּרַק כֵּלִים בְּאֶמְצָעִית הַגַּל שֶׁהוּא עָשׂוּי כְּכִפָּה, לֹא עָלְתָה לָהֶם טְבִילָה.

ו צָרִיךְ שֶׁלֹּא יִהְיוּ אַרְבָּעִים סְאָה שֶׁל מִקְוֶה בְּתוֹךְ הַכְּלִי, שֶׁאֵין טוֹבְלִין בִּכְלִים.

ז הַלּוֹקֵחַ כְּלִי גָּדוֹל, כְּגוֹן חָבִית גְּדוֹלָה אוֹ עֲרֵבָה גְּדוֹלָה, וְנִקְּבוֹ נֶקֶב הַמְטַהֲרוֹ וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּבָעִינַן נֶקֶב כִּשְׁפוֹפֶרֶת הַנּוֹד (טור וְהָרֹא״שׁ בְּתְשׁוּבָה) וְכֵן יֵשׁ לְהַחְמִיר וּקְבָעוֹ בָּאָרֶץ וְעָשָׂהוּ מִקְוֶה, הֲרֵי זֶה כָּשֵׁר. וְכֵן אִם פָּקַק הַנֶּקֶב בְּסִיד וּבִטְּנָן, אֵינוֹ פּוֹסֵל וְהַמַּיִם הַנִּקְוִים בְּתוֹכוֹ מִקְוֶה כָּשֵׁר. סְתָמוֹ בְּסִיד אוֹ בְּגִפְסִית, עַדַיִן הוּא פּוֹסֵל אֶת הַמִּקְוֶה עַד

שֶׁיִּקָּבְעוּ בָּאָרֶץ אוֹ יִבָּנֶה. וְאִם הוֹלִיכוֹ עַל גַּבֵּי הָאָרֶץ וְעַל גַּבֵּי הַסִּיד, וּמֵרַח בְּטִיט מִן הַצְּדָדִין, חֲרֵי זֶה כָּשֵׁר. הַגָּה: מַתָּר לַעֲשׂוֹתוֹ עַל הַגַּג, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִהְיֶה תּוֹךְ כְּלִי אוֹ אֶבֶן אַחַת שֶׁחָקְקוּ וּלְבַסּוֹף קָבָעוּ, אֲבָל חִבּוּר אֲבָנִים הַרְבֵּה לֹא מִקְרֵי כְּלִי (תְּשׁוּבַת הָרַשְׁבָּ״א סִימָן ת״ח).

ח מַעְיָן שֶׁמְּקַלְּחַ לְתוֹךְ כְּלִי, פָּסוּל לִטְבֹּל בֵּין בַּמַּיִם שֶׁבְּתוֹךְ הַכְּלִי בֵּין לְאַחַר שֶׁיָּצְאוּ מֵהַכְּלִי. וְאִם הַמַּעְיָן מְקַלֵּחַ עַל שְׂפַת הַכְּלִי וּלְתוֹכוֹ, תּוֹךְ הַכְּלִי אָסוּר לִטְבֹּל; וְחוּצָה לוֹ, מֻתָּר, אֲפִלּוּ אִם הַמַּיִם שֶׁבְּתוֹכוֹ מְרֻבִּין.

ט כְּלִי טָמֵא שֶׁנָּתַן בְּתוֹכוֹ כֵּלִים אֲחֵרִים וְהִטְבִּיל הַכְּלִי, עָלְתָה לָהֶם טְבִילָה אַף עַל פִּי שֶׁפִּי הַכְּלִי צַר בְּיוֹתֵר, שֶׁהֲרֵי הַמַּיִם נִכְנָסִים לוֹ, וּמִתּוֹךְ שֶׁעָלְתָה טְבִילָה לַכְּלִי הַגָּדוֹל עָלְתָה טְבִילָה לַכֵּלִים שֶׁבְּתוֹכוֹ; וְאִם הִטְהוּ עַל צִדּוֹ וְהִטְבִּיל, לֹא עָלְתָה לָהֶם טְבִילָה עַד שֶׁיִּהְיֶה פִּיו רָחָב כִּשְׁפוֹפֶרֶת הַנֹּאד; וְכֵן אִם הָיָה הַכְּלִי טָהוֹר וְנָתַן לְתוֹכוֹ כֵּלִים טְמֵאִין וְהִטְבִּילָן, לֹא עָלְתָה לָהֶם טְבִילָה, עַד שֶׁיִּהְיֶה פִּיו רָחָב כִּשְׁפוֹפֶרֶת הַנֹּאד. הַגָּה: וּמֻתָּר לִטְבֹּל כֵּלִים בְּסַל אוֹ בְּשַׂק, דְּכֵיוָן דְּאֵינוֹ מַחֲזִיק מַיִם עָדִיף טְפֵי מִנָּקֵב כִּשְׁפוֹפֶרֶת הַנּוֹד (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם מִשְׁנָה וּפֵרֹשׁ הַרַ״שׁ פ״ו דְּמִקְוָאוֹת וְרַמְבַּ״ם פ״ו).

י מַעְיָן שֶׁהִמְשִׁיכוֹ לִבְרֵכַת מַיִם שֶׁהֵם נְקָבִים וְעוֹמְדִים, יֵשׁ לוֹ דִּין מַעְיָן; וְאִם הִפְסִיק רֹאשׁ הַקִּלּוּחַ, חָזַר לִהְיוֹת לָהּ דִּין מִקְוֶה; וְאִם חָזַר וְהִמְשִׁיךְ קִלּוּחַ הַמַּעְיָן לְתוֹכָהּ, חָזְרָה לְדִין מַעְיָן.

יא מִקְוֶה מַיִם שְׁאוּבִים שֶׁהִמְשִׁיכוּ עָלָיו מֵי מַעְיָן, אֲפִלּוּ מֵי הַמַּעְיָן מַעֲטִים, הַמַּעֲטִים שֶׁל מַעְיָן מְטַהֲרִין אֶת הַשְּׁאוּבִים הַמְּרֻבִּים, בֵּין קָדְמוּ מֵי מַעְיָן לַשְּׁאוּבִים בֵּין קָדְמוּ שְׁאוּבִים לַמַּעְיָן. הַגָּה: כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר לְמַשָּׂה; וּמִכָּל מָקוֹם אֵין לִטְבֹּל בּוֹ רַק בְּאַשְׁבָּרֹן, דְּלָא עָדִיף מִנְּהָרוֹת שֶׁרַבּוּ הַנּוֹטְפִים עַל הַזּוֹחֲלִין (מהרי״ק).

יב מַעְיָן שֶׁהֶעֱבִירוּ עַל גַּבֵּי אֲחוֹרֵי כֵּלִים וְהִמְשִׁיכוֹ לְמָקוֹם אַחֵר חָזַר לִהְיוֹת לוֹ דִּין מִקְוֶה, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִטְבֹּל עַל אֲחוֹרֵי כֵּלִים מַמָּשׁ.

יג מַעְיָן שֶׁיּוֹרֵד מֵהַהַר טִפִּין טִפִּין בְּהֶפְסֵק, יֵשׁ לוֹ דִּין מִקְוֶה אֶלָּא אִם כֵּן יוֹרֵד בְּקִלּוּחַ בְּלֹא הֶפְסֵק.

יד נוֹטְפִין שֶׁעֲשָׂאָן זוֹחֲלִין, כְּגוֹן שֶׁסָּמַךְ לַמָּקוֹם הַמְנַשֵּׁף טַבְלָא שֶׁל חֶרֶס חֲלָקָה וַהֲרֵי הַמַּיִם זוֹחֲלִים וְיוֹרְדִים עָלֶיהָ, חֲרֵי הֵם כְּשָׁרִים. וְכָל דָּבָר שֶׁמְּקַבֵּל טֻמְאָה, וַאֲפִלּוּ מִדְּבָרִי סוֹפְרִים, אֵין מַזְחִילִין בּוֹ. וְזוֹחֲלִין שֶׁקִּלְקְלָן בַּעֲלֵי אֻגּוֹז, כְּשֵׁרִים.

טו מִקְוֶה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אַרְבָּעִים סְאָה, וּמַעְיָן כָּל שֶׁהוּא, יָכוֹל לִשְׁאֹב כָּל מַה שֶּׁיִּרְצֶה לִתֵּן לְתוֹכָהּ וְהֵם כְּשֵׁרִים, אַף עַל פִּי שֶׁהֵם רַבִּים עַל הַמַּיִם שֶׁהָיוּ בְּתוֹכָהּ תְּחִלָּה. וְאֵין חִלּוּק בֵּין קֹדֶם הַמַּעְיָן לַשְּׁאוּבִין אוֹ לֹא, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר, וְעַיֵּן לְקַמָּן סָעִיף מ׳ דְּיֵשׁ חוֹלְקִין (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם תְּשׁוּבַת רַמְבַּ״ן סִימָן רל״א). אֲבָל כָּל זְמַן שֶׁאֵין בַּמִּקְוֶה מ׳ סְאָה, אֲפִלּוּ אִם אֵינוֹ חָסֵר אֶלָּא כָּל שֶׁהוּא, אִם נָפְלוּ לְתוֹכוֹ ג׳ לוֹגִים מַיִם שְׁאוּבִים, פְּסָלוּהוּ. לֹא שָׁנָא שְׁאָבָן בִּכְלִי, לֹא שָׁנָא סוֹחֵט כְּסוּתוֹ וְהִגְבִּיהוּ וְהַמַּיִם שָׁבָה נוֹפְלִין מִמְּקוֹמוֹת הָרְבֵּה; וְכֵן הַמְעֻרֶה מֵהַצְּרִצוּר וּמַטִּיל מִמְּקוֹמוֹת הָרְבֵּה לְתוֹכוֹ, אוֹ שֶׁזָּרְקָם בְּחָפְנָיו, וַאֲפִלּוּ נָפְלוּ בּוֹ מִשְּׁנֵי כֵּלִים אוֹ מִשְּׁלֹשָׁה, מִזֶּה מְעַט וּמִזֶּה מְעַט, מִצְטָרְפִין. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, שֶׁמַּתְחִיל מִכְּלִי הַשֵּׁנִי עַד שֶׁלֹּא פָּסַק מֵהַכְּלִי רִאשׁוֹן, אֲבָל אִם פָּסַק הָרִאשׁוֹן קֹדֶם שֶׁהִתְחִיל הַשֵּׁנִי, אֵין מִצְטָרְפִין. (וְאִם) [וַאֲפִלּוּ] הִתְחִיל הַשֵּׁנִי עַד שֶׁלֹּא פָּסַק [הָרִאשׁוֹן], דְּוָקָא מִשְּׁלֹשָׁה כֵּלִים, אֲבָל מִד׳ אֵין מִצְטָרְפִין. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים שֶׁמֵּאַרְבָּעָה אֵין מִצְטָרְפִין, שֶׁלֹּא הָיָה דַּעְתּוֹ מִתְּחִלָּה לִתֵּן כָּל הַשְּׁלֹשָׁה לְגִין; אֲבָל אִם מִתְּחִלָּה הָיָה דַּעְתּוֹ לִתֵּן כָּל הַג׳ לְגִין, אֲפִלּוּ אִם לֹא נָתַן אֶלָּא מְעַט מְעַט מִכַּמָּה כֵּלִים עַד שֶׁהִשְׁלִים לְג׳ לְגִין, פָּסוּל. הַגָּה: וְאִם הֶעֱבִיר ג׳ לְגִין בְּיָדָיו עַל גַּבֵּי קַרְקַע, אוֹ שֶׁנִּתְּזוּ מֵרַגְלֵי בְּהֵמָה, כָּשֵׁר (טוּר). וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּרַגְלֵי הַבְּהֵמָה כְּדִין רֶגֶל אָדָם, וּבִשְׁנֵיהֶן אֵינוֹ כָּשֵׁר אֶלָּא בְּהֶעֱבִיר עַל גַּבֵּי קַרְקַע דְּהֵנֵי כְּהַמְשָׁכָה, אֲבָל לֹא בְּנִתּוּז (ר״ש פ״ב דְּמִקְוָאוֹת וְרַמְבַּ״ם פ״ו) וְעַיֵּן לְקַמָּן בְּסִימָן זֶה סָעִיף ל״ט.

טז הַסְּפוֹג שֶׁבְּלוּעִין בּוֹ ג׳ לְגִין וּכְשֶׁנָּפַל לַמִּקְוֶה נִתְעָרְבוּ הַמַּיִם הַבְּלוּעִין עִם מֵי הַמִּקְוֶה, וְכֵן דְּלִי שֶׁפִּיו צַר וּבוֹ ג׳ לְגִין מַיִם שְׁאוּבִין וְנָפַל לַמִּקְוֶה וְלֹא יָצְאוּ כָּל הַמַּיִם שֶׁבְּתוֹכוֹ אֶלָּא נִתְעָרְבוּ עִם מֵי הַמִּקְוֶה, לֹא פְּסָלוּהוּ, שֶׁלֹּא אָמְרוּ אֶלָּא שְׁלֹשָׁה לְגִין שֶׁנָּפְלוּ וְנִתְעָרְבוּ כֻּלָּם עִם מֵי הַמִּקְוֶה.

יז מַיִם שְׁאוּבִין שֶׁהָיוּ בְּצַד הַמִּקְוֶה, אַף עַל פִּי שֶׁהַמַּיִם נוֹגְעִים בְּמֵי הַמִּקְוֶה, לֹא פְּסָלוּהוּ.

יח שְׁתֵּי בְּרֵכוֹת זוֹ לְמַעְלָה מִזּוֹ וְכֹתֶל בֵּינֵיהֶן, וְאַחַת מֵהֶן מְלֵאָה מַיִם כְּשֵׁרִים, וַחֲבָרְתָּהּ מְלֵאָה שְׁאוּבִין, וְנָקַב בֵּינֵיהֶם, אִם יֵשׁ כְּנֶגֶד הַנָּקָב שְׁלֹשָׁה לְגִין מַיִם שְׁאוּבִין, נִפְסָלָה. כַּמָּה יְהֵא בַּנָּקָב וְיִהְיֶה בּוֹ שְׁלֹשָׁה לְגִין, אֶחָד מִשְּׁלֹשׁ מֵאוֹת וְעֶשְׂרִים לְבָרְכָה.

יט שְׁתֵּי מִקְוָאוֹת שֶׁאֵין בְּשׁוּם אַחַת מֵהֶן מ׳ סְאָה, וְנָפַל לְזוֹ לג׳ וּמֵחֲצָה וּלְזוֹ לג׳ וּמֵחֲצָה וְנִתְעָרְבוּ ב׳ הַמִּקְוָאוֹת, חֲרֵי אֵלּוּ כְּשֵׁרִים, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא נִקְרָא עַל אֶחָד מֵהֶם שֵׁם פְּסוּל; אֲבָל מִקְוֶה שֶׁאֵין בּוֹ מ׳ סְאָה, שֶׁנָּפְלוּ לְתוֹכָן ג׳ לְגִין מַיִם שְׁאוּבִין וְאַחַר כָּךְ נָחֲלַק לִשְׁנַיִם, וְרִבָּה מַיִם כְּשֵׁרִים עַל כָּל אַחַת מֵהֶם, חֲרֵי אֵלּוּ פְּסוּלִין.

כ בּוֹר שֶׁהוּא מָלֵא מַיִם שְׁאוּבִים וְהָאַמָּה נִכְנֶסֶת לוֹ וְיוֹצְאָה מִמֶּנּוּ, לְעוֹלָם הוּא בְּפָסוּלוֹ עַד שֶׁיִּתְחַשֵּׁב שֶׁלֹּא נִשְׁאֲרוּ מֵהַשְּׁאוּבִים שֶׁהָיוּ בַּבּוֹר שְׁלֹשָׁה לְגִין.

כא מִקְוֶה שֶׁנָּפַל לְתוֹכוֹ מַיִם שְׁאוּבִים וְנִפְסַל, וְאַחַר כָּךְ רִבָּה עָלָיו מַיִם כְּשֵׁרִים עַד שֶׁנִּמְצְאוּ הַכְּשֵׁרִים מ׳ סְאָה, הֲרֵי הוּא בִּפְסוּלוֹ עַד שֶׁיֵּצְאוּ כָּל הַמַּיִם שֶׁהָיוּ בְּתוֹכוֹ וְיִפְחֲתוּ הַשְּׁאוּבִים פָּחוֹת מִג׳ לַגִּין. וְכֵן אִם עָשָׂה מִקְוֶה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אַרְבָּעִים סְאָה מַיִם כְּשֵׁרִים, וְעָרְבוּ עִם הַמִּקְוֶה הַזֶּה הַפָּסוּל, טְהָרוּ אֵלּוּ אֶת אֵלּוּ וְהוּא הַדִּין בְּמַעְיָן כָּל שֶׁהוּא שֶׁהַמְּשִׁיךְ אֵלָיו הַשָּׁאוּבִין, נִטְהָרוּ כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל.

כב הָיָה הַמִּקְוֶה חָסֵר ג׳ לַגִּין, וְנָפְלוּ לוֹ ג׳ לַגִּין מַיִם שְׁאוּבִים, לְעוֹלָם הוּא בִּפְסוּלוֹ עַד שֶׁיַּרְבֶּה עָלָיו מֵי גְּשָׁמִים אוֹ שֶׁיִּשְׁטְפוּ עָלָיו מַיִם כְּשֵׁרִים עַד כְּדֵי שֶׁנִּשְׁעֵר שֶׁנָּפְלוּ עָלָיו בְּמִלּוֹאָן הָרִאשׁוֹן וְעוֹד, שֶׁהַמַּיִם הַבָּאִים עָלָיו דּוֹחִין אֶת הַמַּיִם שֶׁבְּתוֹכוֹ וּמוֹצִיאִין אוֹתָן. הָיָה הַמִּקְוֶה פָּחוֹת, וַאֲפִלּוּ קֹרְטוֹב, וְנָפְלוּ עָלָיו מַיִם שְׁאוּבִין פָּחוֹת מִג׳ לַגִּין וְהִשְׁלִימוּהוּ, לֹא פְּסָלוּהוּ וְלֹא הִכְשִׁירוּהוּ; כֵּיצַד, הֲרֵי הוּא בִּפְסוּלוֹ עַד שֶׁיֵּרְדוּ עָלָיו מֵי גְּשָׁמִים אוֹ שֶׁיִּשְׁטְפוּ כְּשִׁעוּר הַמַּיִם שֶׁהָיָה חָסֵר. נָפְלוּ עָלָיו מֵי גְּשָׁמִים כְּשִׁעוּרָן, הֲרֵי זֶה כָּשֵׁר. הָיָה חָסֵר אֲפִלּוּ קֹרְטוֹב, וְנָפְלוּ לְתוֹכוֹ שְׁלֹשָׁה לַגִּין מַיִם, פְּסָלוּהוּ וַהֲרֵי הוּא בִּפְסוּלוֹ עַד שֶׁיֵּצֵא מִמֶּנּוּ מִלּוּאוֹ וְעוֹד. הַגָּה: וַדַּוְקָא בְּג׳ לַגִּין שְׁאוּבִין מַכְשִׁרִינַן בִּכְהַאי גַּוְנָא, אֲבָל אִם הָיְתָה כֻּלָּהּ שְׁאוּבָה אֲפִלּוּ נָתַן עָלֶיהָ עַד שֶׁיָּצְאוּ כְּדֵי מִלּוּאָהּ וְעוֹד, לֹא מָהֲנֵי אֶלָּא מְחַשְּׁבִין הַמַּיִם הַיּוֹצְאִין לְפִי עֶרֶךְ הַכְּשֵׁרִים וְהַפְּסוּלִים (בית יוסף בְּשֵׁם הָרַאֲב״ד).

כג אֵין ג׳ לַגִּין פּוֹסְלִין אֶלָּא אִם כֵּן יִהְיוּ שְׁלֵמִים וּמַרְאֵיהֶן מַרְאֵה מַיִם; לְפִיכָךְ ג׳ לַגִּין מַיִם שֶׁנָּפַל לְתוֹכָן יַיִן, וַהֲרֵי מַרְאֵיהֶן מַרְאֵה יַיִן, שֶׁנִּפְלוּ לַמִּקְוֶה, לֹא פְּסָלוּהוּ. וְכֵן שָׁלֹשׁ לַגִּין חֲסֵרִים כָּל שֶׁהוּא, שֶׁנָּפַל לְתוֹכָן מְעַט חָלָב וְהִשְׁלִימוּהוּ לִג׳ לַגִּין, וְנָפְלוּ לְמִקְוֶה חָסֵר, לֹא פְּסָלוּהוּ.

כד מֵי כְּבָשִׁים וּמֵי שְׁלָקוֹת וְתֶמֶד שֶׁלֹּא הֶחֱמִיץ, וְכֵן מֵי צֶבַע, פּוֹסְלִין הַמִּקְוֶה בְּג׳ לַגִּין; אֲבָל כָּל שְׁאָר הַמַּשְׁקִין וּמֵי פֵּרוֹת וּמֵרָיס וְתֶמֶד מִשֶּׁהֶחֱמִיץ, אֵין פּוֹסְלִין מִקְוֶה חָסֵר בְּג׳ לַגִּין וְגַם אֵין מַשְׁלִימִים אוֹתוֹ לְהַכְשִׁירוֹ, שֶׁאִם הָיָה בּוֹ ל״ט סְאִין וְנָפַל לְתוֹכוֹ סְאָה אַחַת מֵאֵלּוּ, אֵין מַשְׁלִימִים אוֹתוֹ; אֲבָל אִם יֵּשׁ בּוֹ מ׳ סְאָה וְנָפַל לְתוֹכוֹ סְאָה אַחַת מֵאֵלּוּ, וְנָטַל מִתּוֹכָן סְאָה אַחֶרֶת, כָּשֵׁר אֲפִלּוּ עָשָׂה עַד י״ט פְּעָמִים. אֲבָל בְּמַיִם שְׁאוּבִים שֶׁנָּפַל סְאָה לְמ׳ סְאָה כְּשֵׁרִים, וְנָטַל מִתּוֹכָן סְאָה וְנָפַל לְתוֹכָן סְאָה מַיִם כְּשֵׁרִים, אֲפִלּוּ עָשָׂה כֵּן עַד עוֹלָם, כָּשֵׁר.

כה מֵי צֶבַע יֵשׁ לָהֶם דִּין מַיִם לִפְסֹל אֶת הַמִּקְוֶה הֶחָסֵר בְּג׳ לַגִּין, אַף עַל פִּי שֶׁמְּשַׁנִּים מַרְאֵיהֶן מִמַּרְאֵה הַמַּיִם. אֲבָל הַמִּקְוֶה הַשָּׁלֵם, אַף עַל פִּי שֶׁנָּפְלוּ בּוֹ מֵי צֶבַע וְשִׁנּוּ מַרְאָיו, לֹא נִפְסָל. וְכֵן אִם הֵדִיחַ בּוֹ כֵּלִים וְנִשְׁתַּנּוּ מַרְאָיו, אוֹ שֶׁשָּׁרָה בּוֹ סְמָנִים אוֹ אֲכָלִין וְנִשְׁתַּנּוּ מַרְאָיו, לֹא נִפְסָל (רַאֲב״ד וְרַשְׁבָּ״א). אֲבָל אִם נָפַל לְתוֹכוֹ יַיִן אוֹ מֹהַל (פִּי׳ הַמַּיִם הַיּוֹצְאִים מֵהַזֵּיתִים בְּתִחִלַּת טְעִינַת הַזֵּיתִים וְיֵשׁ בָּהֶן צִחְצוּחֵי שֶׁמֶן) וְשִׁנּוּ מַרְאָיו מִכְּמוֹת שֶׁהָיָה, נִפְסָל. כֵּיצַד יַעֲשֶׂה, אִם הוּא חָסֵר, יַמְתִּין לוֹ עַד שֶׁיֵּרְדוּ גְּשָׁמִים וְיִתְמַלֵּא וְיַחְזְרוּ מַרְאָיו לְמַרְאֵה מַיִם; וְאִם יֵשׁ בּוֹ מ׳ סְאָה שֶׁאֵינוֹ נִפְסָל עוֹד בִּשְׁאִיבָה, יְמַלֵּא בַּכָּתֵף וְיִתֵּן לְתוֹכוֹ עַד שֶׁיַּחְזְרוּ מַרְאָיו לְמַרְאֵה הַמַּיִם.

כו הָיוּ בּוֹ מ׳ סְאָה, וְנָפַל לְתוֹכוֹ יַיִן וְנִשְׁתַּנּוּ מַרְאָיו שֶׁל חֶצְיוֹ, אִם אֵין בּוֹ מַרְאֵה מַיִם מ׳ סְאָה הֲרֵי זֶה לֹא יִטְבֹּל בּוֹ.

כז מִקְוֶה שֶׁנִּשְׁתַּנּוּ מַרְאֵה מֵימָיו מֵחֲמַת עֲצָמוֹ וְלֹא נָפַל בּוֹ דָּבָר, הֲרֵי זֶה כָּשֵׁר.

כח אֵין שִׁנּוּי מַרְאֶה פּוֹסֵל אֶלָּא בְּמֵי גְּשָׁמִים שֶׁנַּעֲשׂוּ מִקְוֶה, אֲבָל מַעְיָן אֵינוֹ נִפְסָל בְּשִׁנּוּי מַרְאֶה (רִמְבַּ״ם וְרַשְׁבָּ״א בְּשַׁעַר הַמַּיִם); וְלֹא עוֹד, אֶלָּא אֲפִלּוּ הַמִּקְוֶה שֶׁנִּפְסָל, אִם הִמְשִׁיךְ אֵלָיו מֵי מַעְיָן, הַמַּעְיָן מְטַהֵר אוֹתוֹ אֲפִלּוּ לֹא חָזְרוּ לְמַרְאִיתָן. (לְשׁוֹן רַשְׁבָּ״א שם).

כט נָפְלוּ לוֹ שְׁלֹשָׁה לַגִּין יַיִן, כְּאִלּוּ לֹא נָפַל וּמֻתָּר לִטְבֹּל בֵּין בְּמָקוֹם הַיַּיִן בֵּין בְּמָקוֹם הַמַּיִם; הָיָה שָׁאוּב וְהִשִּׁיקוּ, הִשִּׁיק בְּמָקוֹם הַיַּיִן, זֶה וָזֶה לֹא טָהֵר. הִשִּׁיק בְּמָקוֹם הַמַּיִם, מָקוֹם הַמַּיִם טָהֵר, מָקוֹם הַיַּיִן לֹא טָהֵר. הַגָּה: מִקְוֶה חָסֵר שֶׁנָּפַל שָׁם יַיִן וְנִשְׁתַּנּוּ מַרְאָיו וְנָפַל שָׁם ג׳ לַגִּין מַיִם שְׁאוּבִין, אֵינָן פּוֹסְלִין וּכְשֶׁחָזַר וְהִשְׁלִים הַמִּקְוֶה בְּמַיִם כְּשֵׁרִים וְחָזְרָה לְמַרְאֵה מַיִם, כְּשֵׁרָה (בית יוסף בְּשֵׁם הַתּוֹסָפְתָּא בְּשֵׁם הָרַאֲב״ד).

ל אֵין שְׁאִיבָה פּוֹסֶלֶת אֶלָּא בְּמַיִם, אֲבָל הַשֶּׁלֶג וְהַבָּרָד וְהַכְּפוֹר וְהַמֶּלַח וְהַטִּיט שֶׁהוּא עָב קְצָת אֲפִלּוּ יֵשׁ בּוֹ רְכוּת שֶׁיְּכוֹלִין לְהָרִיקוֹ מִכְּלִי אֶל כְּלִי, אֵין שְׁאִיבָה פּוֹסֶלֶת בָּהֶם. שֶׁאִם שָׂאַב מֵאֵלּוּ לְמִקְוֶה הֶחָסֵר, לֹא פְּסָלוּהוּ. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא אֲפִלּוּ עָשָׂה כָּל הַמִּקְוֶה מִשֶּׁלֶג אוֹ כְּפוֹר אוֹ בָּרָד שֶׁהֵבִיאוֹ בִּכְלִי וְעָשָׂה מֵהֶן מִקְוֶה, כָּשֵׁר. הַגָּה: וּכְשֶׁמְּשַׁעֵר שִׁעוּר הַמִּקְוֶה בְּשֶׁלֶג, יְמַעֲכֶנּוּ חֲלָלוֹ תְּחִלָּה (בית יוסף בְּשֵׁם הָרַאֲב״ד וְהָרא״ש וְכֵן פָּסַק הָרַמְב״ם) וְאָז מֻתָּר לִטְבֹּל בּוֹ כְּמוֹת שֶׁהוּא (פְּרִדְּכִי ס״פ בְּמֶה טוֹמְנִין בְּשֵׁם ר׳ שְׁמַרְיָה). וְיֵשׁ מַחְמִירִין לִטְבֹּל בְּכָל אֵלֶּה, עַד שֶׁנִּמּוֹחוּ וְנַעֲשׂוּ מַיִם (שָׁם בְּפְּרִדְּכִי בְּשֵׁם הָר״ר שִׂמְחָה וְהָר״א מִבִּירְקִם). וְטוֹב לְהַחְמִיר לְכַתְּחִלָּה וְעַיֵּן בא״ח סִימָן ק״ס. (בית יוסף).

לא מִקְוֶה שָׁאוּב שֶׁהִגְלִיד, טָהוֹר מִשּׁוּם מַיִם שְׁאוּבִים. נִמּוֹחוּ, כָּשֵׁר לְהַקָּווֹת.

לב מִקְוֶה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מ׳ סְאָה מַיִם וְטִיט רַךְ שֶׁהַפָּרָה שׁוֹחָה וְשׁוֹתָה מִמֶּנּוּ, אִם הַמַּיִם צָפִים עַל גַּבֵּי הַטִּיט יְכוֹלִין לִטְבֹּל אֲפִלּוּ בַּטִּיט; אֵין הַמַּיִם צָפִים עַל גַּבֵּי הַטִּיט, אֵין טוֹבְלִין בְּמָקוֹם הַטִּיט. אֲבָל בַּמַּיִם, טוֹבְלִין אֲפִלּוּ אֵין בּוֹ מ׳ סְאָה אֶלָּא עַל יְדֵי הַטִּיט.

לג כָּל שֶׁתְּחִלַּת בְּרִיָּתוֹ מִן הַמַּיִם, כְּגוֹן יַבְחוּשִׁים אֲדֻמִּים, מַטְבִּילִין בּוֹ. וּמַטְבִּילִין בְּעֵינוֹ שֶׁל דָּג גָּדוֹל שֶׁנִּמְּקָ שֶׁמֵּן עֵינוֹ בְּחוֹרוֹ.

לד אֵין הַכְּלִי חָשׁוּב לִפְסֹל הַמַּיִם שֶׁבּוֹ מִשּׁוּם שְׁאִיבָה, אֶלָּא אִם כֵּן הוּא רָאוּי לְקַבֵּל קֹדֶם שֶׁיִּקְבָּעֵנּוּ וְשֶׁיִּתְמַלֵּא לָרַעַת, וְאָז פּוֹסֵל בֵּין אִם הוּא כְּלִי גָּדוֹל הַמַּחֲזִיק אַרְבָּעִים סְאָה בְּלַח שֶׁהֵם כּוֹרַיִּם בְּיָבֵשׁ, בֵּין אִם הוּא כְּלִי קָטָן בְּיוֹתֵר, וַאֲפִלּוּ הֵם כְּלֵי גְּלָלִים, כְּלֵי אֲבָנִים, כְּלֵי אֲדָמָה.

לה הַמַּנִּיחַ טַבְלָא תַּחַת הַצִּנּוֹר אֲצֶל הַמְּקֻוֶה כְּדֵי שֶׁיִּפְלוּ מִמֶּנָּה הַמַּיִם לַמְּקֻוֶה, אִם יֵשׁ לָהּ ד׳ שְׁפוֹת שֶׁרְאוּיָה לְקַבֵּל הַמַּיִם, פּוֹסֶלֶת. וְקָפָה עַל צְדָדֶיהָ לִדּוֹחַ, אֲפִלּוּ יֵשׁ לָהּ שְׁפוֹת, אֵינָהּ פּוֹסֶלֶת כֵּיוָן שֶׁאֵינָהּ עוֹמֶדֶת בְּעִנְיָן שֶׁרְאוּיָה לְקַבֵּל; וּכְגוֹן שֶׁהַמַּיִם רְאוּיִם לָבֹא לַמְּקֻוֶה זוּלָתָהּ, אֲבָל אִם אֵין הַמַּיִם רְאוּיִם לָבֹא לַמְּקֻוֶה זוּלָתָהּ, אֲפִלּוּ זְקָפָהּ עַל צְדָדֶיהָ אוֹ כְּפָאָהּ עַל פִּיהָ, פּוֹסֶלֶת.

לו צִנּוֹר שֶׁאֵין לוֹ ד׳ שְׁפוֹת אֵינוֹ חָשׁוּב כְּלִי וְרָאוּי לְהָבִיא עַל יָדוֹ מַיִם לְמְקֻוֶה; וְאִם חָקַק בּוֹ גּוּמָא אַחַת קְטַנָּה קֹדֶם שֶׁקְּבָעוֹ, אִם הוּא שֶׁל עֵץ אֲפִלּוּ אֵין הַגּוּמָא מַחֲזֶקֶת, אֶלָּא כָּל שֶׁהוּא נַעֲשֶׂה כֵּלָּה עַל יָדָהּ כְּלִי וְכָל הַמַּיִם שֶׁעוֹבְרִין עָלָיו חֲשׁוּבִין שְׁאוּבִים; וְאִם הוּא שֶׁל חֶרֶס, אֵין הַחֲקִיקָה פּוֹסַלְתּוֹ אֶלָּא אִם כֵּן הִיא מַחֲזֶקֶת רְבִיעִית, וְאִם נָפְלוּ צְרוֹרוֹת אוֹ עָפָר בַּגּוּמָא, אֵינוֹ חָשׁוּב סְתִימָה לְבַטְּלוֹ מִתּוֹרַת קַבָּלָה, אֶלָּא אִם כֵּן יִהְיוּ מְהֻדָּקִים לְתוֹכָהּ. סִלּוֹן שֶׁהוּא צַר מִכָּאן וּמִכָּאן וְרָחָב בָּאֶמְצַע, אֵינוֹ חָשׁוּב קַבָּלָה לִפְסֹל בּוֹ הַמְּקֻוֶה. הַגָּה: וְלָכֵן מַתָּר לַעֲשׂוֹת מִקְוָאוֹת עַל יְדֵי צִנּוֹרוֹת וְסִלּוֹנוֹת שֶׁל עֵץ שֶׁמְּבִיאִין מַיִם מִן הַנָּהָר אוֹ שְׁאָר מַעְיָן אֶל הַמְּקֻוֶה (מַרְדְּכִי דְּקִדּוּשִׁין בְּשֵׁם הַר״ר שְׁמַרְיָה וְר״ן ה״נ וּתְשׁוּבַת רא״ש, וְכֵן הוּא דַּעַת הַטּוּר וְרַבֵּנוּ יו״ט); אוֹ צִנּוֹרוֹת שֶׁל הַגַּגּוֹת (מהרי״ק שׁרש נ״ו); וְלֹא חִישְׁינַן שֶׁמָּא נַעֲשֶׂה בֶּהֶן גּוּמָא מִכֹּחַ לְחְלוּחִית וּמְקַבְּלִים, דְּלָא מִקְרֵי קַבָּלָה אַף אִם הָיָה בֶּהֶן גּוּמָא הוֹאִיל וְלֹא עֲשָׂאוֹ אָדָם בְּכַוָּנָה (שָׁם טַעֲמָא דהר״ש). וְאִם הַמַּיִם בָּאִים אֶל הַצִּנּוֹר עַל יְדֵי כֵּלִים הַמְקַבּוּעִים בְּגַלְגַּל וְהֵם נְקוּבִים בְּדֶרֶךְ שֶׁלֹּא מִקְרֵי כְּלִי, מֻתָּר לְטַבֵּל בָּהֶן אִם יֵשׁ מ׳ סְאָה בַּמְּקֻוֶה (מַרְדְּכִי הִלְכוֹת נִדָּה בְּשֵׁם רוֹקֵחַ); אֲבָל אִם אֵין בָּהּ מ׳ סְאָה, אֵין לִטְבֹּל שָׁם דִּלֹּא מִקְרֵי חִבּוּר לְנָהָר עַל יְדֵי זֶה וְעַיֵּן בא״ח סִימָן קנ״ט (בֵּית יוֹסֵף סוֹף סִימָן זֶה וְלֹא כְּרוֹקֵחַ).

לז רֶעָפִים שֶׁמְּכַסִּין בָּהֶן הַגַּגּוֹת, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן גֻּמּוֹת וַחֲקָקִים, אֵינָן פּוֹסְלִין הַמְּקֻוֶה לְפִי שֶׁלֹּא נַעֲשׂוּ לְקַבֵּל בָּהֶם.

לח הַמַּנִּיחַ שַׁק אוֹ קֻפָּה תַּחַת הַצִּנּוֹר, אֵין הַמַּיִם הַנִּמְשָׁכִין מֵהֶן פּוֹסְלִין אֶת הַמְּקֻוֶה.

לט זֶה שֶׁאָמְרוּ שֶׁכָּל שֶׁאֵינוֹ עָשׂוּי לְקַבֵּל אֶת הַמַּיִם אֵינוֹ פּוֹסֵל אֶת הַמְּקֻוֶה, לֹא אָמְרוּ אֶלָּא כְּשֶׁנִּפְלוּ מִתּוֹכָן לַמְּקֻוֶה מֵעַצְמָן; אֲבָל אִם נְתָנָם אָדָם לַמְּקֻוֶה, הֲרֵי זֶה פּוֹסֵל; שֶׁכָּל עַל יְדֵי אָדָם, אֲפִלּוּ זְלָף בְּיָדָיו וּבְרַגְלָיו וַאֲפִלּוּ עוֹבֵר בְּמַיִם וְנִזְדַּלְּפוּ מֵאֲלֵיהֶם בְּרַגְלָיו לַמְּקֻוֶה, פְּסָלוּהוּ. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, כְּשֶׁנִּזְדַּלְּפוּ בְּרַגְלָיו. אֲבָל אִם הָיָה רוֹכֵב עַל גַּבֵּי בְּהֵמָה וְנִזְדַּלְּפוּ מַיִם בְּרַגְלֵי הַבְּהֵמָה, לֹא פְּסָלוּהוּ; אַף עַל פִּי שֶׁעַל יְדֵי בְּהֵמָה שֶׁהוּא רוֹכֵב עָלֶיהָ נִזְדַּלְּפוּ, אֵין זֶה כְּמַזַּלְּפוּ בְּרַגְלָיו וּכְבָר נִתְבָּאֵר דְּיֵשׁ חוֹלְקִין וְעַיֵּן לְעֵיל סָעִיף ט״ר.

מ כְּלִי שֶׁנִּקַּב בְּשׁוּלָיו, אֲפִלּוּ כָּל שֶׁהוּא, אֵינוֹ חָשׁוּב כְּלִי לִפְסֹל הַמְּקֻוֶה. וּמִכָּל מָקוֹם אֵין לְהָקֵל לַעֲשׂוֹת מִקְוֶה וּלְהָבִיא מַיִם בִּכְלִי מְנֻקָּב כָּזֶה. וְאִם הַנֶּקֶב בַּצָּדָדִין, אֵינוֹ בָּטֵל מִתּוֹרַת כְּלִי עַד שֶׁיְּהֵא בְּרֹחַב הַנֶּקֶב כִּשְׁפוֹפֶרֶת הַנֹּאד, שֶׁהוּא כִּשְׁתֵּי אֶצְבָּעוֹת רִאשׁוֹנִים מֵהָאַרְבָּעָה שֶׁבִּפַּס הַיָּד, מִתְּהַפְּכוֹת בַּחֲלַל הַנֶּקֶב בְּרֶוַח, בֵּין שֶׁהוּא מְרֻבָּע בֵּין שֶׁהוּא עָגֹל. וְיֵהֵא קָרוֹב לְשׁוּלָיו, שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְקַבֵּל שׁוּם מַיִם מִמֶּנּוּ וּלְמַטָּה, אֲבָל אִם מְקַבֵּל שׁוּם מַיִם לְמַטָּה מִמֶּנּוּ, לֹא נִתְבַּטֵּל מִתּוֹרַת כְּלִי. וְאִם עֵרֶב סִיד וּצְרוֹרוֹת וְסָתַם בָּהֶם הַנֶּקֶב, לָא חֲשִׁיב סְתִימָה לְהַחֲזִירוֹ לְתוֹרַת כְּלִי. אוֹ אִם הוֹשִׁיבוֹ עַל גַּבֵּי הָאָרֶץ, וַאֲפִלּוּ עַל גַּבֵּי סִיד וְגִפְסִים, לָא חֲשִׁיב סְתִימָה; אֲבָל אִם עֵרֶב סִיד וְגִפְסִים וּסְתָמוֹ, חָשׁוּב סְתִימָה. הִלְכָךְ, הָרוֹצֶה לִשְׁאֹב מַיִם מֵהַמְּקֻוֶה לְנַקּוֹתוֹ, וְיָרֵא שֶׁמָּא יַחְזְרוּ מֵהַכְּלִי שֶׁמּוֹצִיאִין בּוֹ הַמַּיִם ג׳ לֻגִּין לַמְּקֻוֶה אַחַר שֶׁחָסְרוּ מ׳ סְאָה, וְיִפְסְלוּהוּ, יִקֹּב הַכְּלִי בְּשׁוּלָיו כָּל שֶׁהוּא, וְאָז לֹא יֶחְשְׁבוּ הַמַּיִם שֶׁבּוֹ שְׁאוּבִין; וְאִם הֵם מַיִם נוֹבְעִים, אֵין צָרִיךְ לְכָךְ, כִּי הַמַּעְיָן אֵינוֹ נִפְסָל בִּשְׁאִיבָה. הַגָּה: וּמִכָּל מָקוֹם נָהֲגוּ לְהַחְמִיר גַּם בְּמַעְיָן (מַרְדְּכִי ה״נ בְּשֵׁם הַשַּׁאֲלְתוֹת מהרי״ק שׁרש נ״ה וּתה״ד סִימָן רנ״ח), כִּי יֵשׁ חוֹלְקִין אֲפִלּוּ בְּמַעְיָן וְאוֹמְרִים דְּשְׁאִיבָה פּוֹסֶלֶת; וְלָכֵן לְכַתְּחִלָּה יֵשׁ לְהַחְמִיר (עי׳ ס״ק ס״ז) לִנְקֹב הַכְּלִי שֶׁשּׁוֹאֲבִין בּוֹ, אַף בְּמַעְיָן, וְאִם לֹא עָשׂוּ כֵּן וְשָׁאֲבוּ בִּכְלִי שָׁלֵם וְנָפְלוּ שָׁם שְׁלֹשָׁה לֻגִּין שְׁאוּבִין וְנִפְסְלָה הַמְּקֻוֶה, וְרוֹצִין לְנַקּוֹתָהּ וּלְהַכְשִׁירָהּ, אִם אֶפְשָׁר לִפְקֹק נִקְבֵי הַנְּבִיעָה בְּקַלּוּת טוֹב לְהַחְמִיר וְלַעֲשׂוֹת כֵּן; אֲבָל אִם יֵשׁ טֹרַח גָּדוֹל בַּדָּבָר, אוֹ בְּדִיעֲבַד שֶׁלֹּא עָשׂוּ כֵּן, יֵשׁ לִסְמֹךְ אִמִּקְלִין דְּסוֹבְרִין דְּאֵין שְׁאִיבָה פּוֹסֶלֶת בְּמַעְיָן (מהרי״ק שׁרש נ״ה), כִּי כֵן עִקַּר; וַאֲפִלּוּ בְּמִקְוֶה שֶׁאֵין בָּהּ מֵעְיָן, אִם אֵין הַכְּלִי גָּדוֹל כָּל כָּךְ שֶׁבְּוַדַּאי יִפָּלוּ שָׁם ג׳ לֻגִּין שְׁאוּבִין, אֶלָּא שֶׁיֵּשׁ לְחוּשׁ שֶׁמָּא נָפְלוּ בָּזֶה אַחַר זֶה וְכִיּוֹצֵא בָּזֶה, אָזְלִינַן לְקֻלָּא; דִּסְפֵקָא דְּג׳ לֻגִּין שְׁאוּבִין הֲרֵי סְפֵקָא דְּרַבָּנָן, וְאֵין לָחוּשׁ בְּדִיעֲבַד. (מהרי״ק שׁרש נ״ו וְהַגָּהוֹת סמ״ק).

מא הַמַּנִּיחַ כֵּלִים תַּחַת הַצִּנּוֹר לְקַבֵּל מֵימָיו שֶׁיִּפְלוּ מֵהֶם לְתוֹךְ הַמְּקֻוֶה, אִם הִנִּיחָם בִּשְׁעַת קִשּׁוּר עָבִים וְקֹדֶם שֶׁנִּתְפַּזְּרוּ הֶעָבִים יָרְדוּ גְּשָׁמִים וְנִתְמַלְּאוּ, חֲשׁוּבִים לְדַעַת וְהֲרֵי שְׁאוּבִין; אֲבָל אִם לֹא נִתְקַשְּׁרוּ הֶעָבִים בְּשָׁעָה שֶׁהִנִּיחָם, וְאַחַר כָּךְ נִתְקַשְּׁרוּ וְנִתְמַלְּאוּ, אוֹ אֲפִלּוּ הִנִּיחָן בִּשְׁעַת קִשּׁוּר הֶעָבִים, וְנִתְפַּזְּרוּ, וְנִשְׁאֲרוּ שָׁם עַד שֶׁחָזְרוּ וְנִתְקַשְּׁרוּ וְיָרְדוּ גְּשָׁמִים וְנִתְמַלְּאוּ, לֹא חֲשִׁיבִי לְדַעַת וְאֵינָם פּוֹסְלִין; וּבִלְבַד שֶׁיִּשְׁבֹּר אֶת הַכְּלִי אוֹ יַהְפְּכֶנּוּ בְּעִנְיָן שֶׁלֹּא יַגְבִּיהֶנּוּ מֵעַל הָאָרֶץ, שֶׁאִם מַגְבִּיהוֹ מִן הָאָרֶץ עִם הַמַּיִם, חֲשׁוּבִים שְׁאוּבִין וּפוֹסְלִים אֶת הַמְּקֻוֶה.

מב הַמַּנִּיחַ קַנְקַנִּים בְּרֹאשׁ הַגַּג, לְנַגְּבָם, וְיָרְדוּ עֲלֵיהֶם גְּשָׁמִים וְנִתְמַלְּאוּ, אַף עַל פִּי שֶׁהִיא עוֹנַת גְּשָׁמִים, הֲרֵי זֶה יִשְׁבֹּר הַקַּנְקַנִּים אוֹ יְכַפֵּם; וְהַמַּיִם שֶׁהָיוּ בַּקַּנְקַנִּים, כְּשֵׁרִים לִטְבֹּל בָּהֶן וְאַף עַל פִּי שֶׁכָּל הַמַּיִם הָאֵלּוּ הָיוּ בַּכֵּלִים, שֶׁהֲרֵי לֹא מִלְּאָן בְּיָדוֹ; אֲבָל אִם הִגְבִּיהַּ הַקַּנְקַנִּים וְעֵרָם, הֲרֵי כָּל הַמַּיִם שֶׁבָּהֶם שְׁאוּבִים.

מג הַסַּיָּד שֶׁשָּׂכַח עָצִיץ בַּמִּקְוֶה וְנִתְמַלֵּא מַיִם, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִשְׁאַר בַּמִּקְוֶה אֶלָּא מְעַט וַהֲרֵי הֶעָצִיץ יֵשׁ בּוֹ רֹב הַמִּקְוֶה, הֲרֵי זֶה יִשְׁבֹּר הֶעָצִיץ בְּמְקוֹמוֹ וְנִמְצָא הַמִּקְוֶה כֻּלּוֹ כָּשֵׁר. וְכֵן הַמְסַיֵּד אֶת הַקַּנְקַנִּים בְּתוֹךְ הַמִּקְוֶה כְּדֵי לְחַסְּמָן, וְנִתְמַלְּאוּ מַיִם, אַף עַל פִּי שֶׁבָּלַע הַמִּקְוֶה אֶת מֵימָיו וְלֹא נִשְׁאַר שָׁם מַיִם כְּלָל אֶלָּא מַיִם שֶׁבְּתוֹךְ הַקַּנְקַנִּים, הֲרֵי זֶה יִשְׁבֹּר אֶת הַקַּנְקַנִּים, וְהַמַּיִם הַנִּקְוִים מֵהֶם מִקְוֶה כָּשֵׁר.

מד אֵין הַמַּיִם שְׁאוּבִים פּוֹסְלִים אֶת הַמִּקְוֶה בְּגִ׳ לֻגִּין עַד שֶׁיִּפְלוּ לְתוֹךְ הַמִּקְוֶה מֵהַכְּלִי, אֲבָל אִם נִגְּרוּ הַמַּיִם הַשְּׁאוּבִים חוּץ לַמִּקְוֶה וְנִמְשְׁכוּ וְיָרְדוּ לַמִּקְוֶה, אֵינָם פּוֹסְלִים אֶת הַמִּקְוֶה עַד שֶׁיִּהְיוּ מֻחֱזָּה עַל מֻחֱזָּה; אֲבָל אִם הָיוּ רֹב מֵהַכְּשֵׁרִים, הֲרֵי הַמִּקְוֶה כָּשֵׁר. כֵּיצַד, מִקְוֶה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ עֶשְׂרִים סְאָה וּמַשֶּׁהוּ מַיִם כְּשֵׁרִים, וְהָיָה מְמַלֵּא חוּץ לַמִּקְוֶה וְהַמַּיִם נִמְשָׁכִים וְיוֹרְדִים לַמִּקְוֶה, בֵּין שֶׁהָיוּ נִמְשָׁכִים עַל גַּבֵּי קַרְקַע אוֹ בְּתוֹךְ הַסִּלּוֹן וְכֵיוֹצֵא בּוֹ מִדְּבָרִים שֶׁאֵינָם פּוֹסְלִים אֶת הַמִּקְוֶה, הֲרֵי הוּא כָּשֵׁר וַאֲפִלּוּ הִשְׁלִימוּ לְאֶלֶף סְאִין, שֶׁהַשְּׁאוּבָה שֶׁהִמְשִׁיכוּהָ, כְּשֵׁרָה אִם הָיָה שָׁם רֹב מִ׳ סְאָה מִן הַכָּשֵׁר וְכֵן גַּג שֶׁהָיָה בְּרֹאשׁוֹ כ׳ סְאָה וּמַשֶּׁהוּ מֵי גְּשָׁמִים, וּמִלֵּא בִּכְתֵפוֹ וְנָתַן לְתוֹכוֹ פָּחוֹת מִכ׳, שֶׁנִּמְצָא הַכֹּל פָּסוּל, וּפָתַח הַצָּנוֹר וְנִמְשְׁכוּ הַכֹּל לְמָקוֹם אֶחָד, הֲרֵי זֶה מִקְוֶה כָּשֵׁר, שֶׁהַשְּׁאוּבָה שֶׁהִמְשִׁיכוּהָ כֻּלָּהּ כְּשֵׁרָה, הוֹאִיל וְיֵשׁ שָׁם רֹב מֵהַכָּשֵׁר. הַגָּה: אֲבָל אִם הִמְשִׁיךְ תְּחִלָּה מַיִם פְּסוּלִים, וְאַחַר כָּךְ הֵבִיא עֲלֵיהֶם רֹב מַיִם כְּשֵׁרִים, לֹא מֵהֲנֵי (דְּקַדּוּק הַבַּיִת יוֹסֵף מִדִּבְרֵי הָרַמְבַּ״ם).

מה שְׁעוּר הַמִּשָּׁכָה זוֹ אֵין פָּחוֹת מִג׳ טְפָחִים.

מו אֵין הַמִּשָּׁכָה מוֹעֶלֶת אֶלָּא עַל גַּבֵּי קַרְקַע אוֹ עַל גַּבֵּי צְנוֹר שֶׁלֹּא הָיָה עָלָיו שֵׁם כְּלִי בְּתָלוּשׁ, אֲבָל אִם הִמְשִׁיךְ עַל גַּבֵּי כֵּלִים, אֲפִלּוּ כְּלֵי גְּלָלִים וְכֵיוֹצֵא בָּהֶם, לֹא הָוֵי הַמִּשָּׁכָה (הָרַאֲבַ״ד). הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּאֵין הַמִּשָּׁכָה מוֹעֶלֶת אֶלָּא דְּוַקָּא עַל גַּבֵּי קַרְקַע הֲרָאוּי לִבְלֹעַ בָּהּ, אֲבָל אִם הִמְשִׁיךְ עַל גַּבֵּי רִצְפַּת אֲבָנִים שֶׁאֵין רָאוּי לִבְלֹעַ בָּהּ, וְכָל שֶׁכֵּן עַל גַּבֵּי דָּף אוֹ כְּלִי, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ פּוֹסֵל הַמִּקְוֶה, לֹא מֵהֲנֵי (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם מָרְדְּכַי פ״ב דְּשַׁבּוּעוֹת שכ״כ בְּשֵׁם הָרוֹקֵחַ). וְטוֹב לְהַחְמִיר לְכַתְּחִילָּה.

מז מִקְוֶה שֶׁנּוֹבֵעַ וְנִתְבַּשׁ בַּקַּיִץ, וְהָיָה בּוֹר רָחוֹק מִמֶּנּוּ קָצָת, וּמִלְּאוּהוּ מַיִם שְׁאוּבִים, וְנִתְמַלֵּא הַמִּקְוֶה מִתַּחַת הַקַּרְקַע מֵאוֹתָם מַיִם שְׁאוּבִים, הַמִּקְוֶה כָּשֵׁר כְּאִלּוּ הוּא נוֹבֵעַ.

מח הַבָּא לְהַמְשִׁיךְ מַיִם לְמִקְוֶה, צָרִיךְ שֶׁלֹּא יְהֵא בְּדָבָר הַמְקַבֵּל טֻמְאָה, כְּגוֹן מֵי גְּשָׁמִים שֶׁרוֹצֶה לְהַמְשִׁיכָם לְמָקוֹם אַחֵר לַעֲשׂוֹת מִקְוֶה, לֹא יֹאחַז בְּיָדוֹ דַּף וְיַעֲבִירֵם עָלָיו, אֶלָּא יַנִּיחַ הַדַּף בַּקַּרְקַע וְיָסִיר יָדוֹ מִשָּׁם מִשֶּׁרֶם יַעַבְרוּ הַמַּיִם עָלָיו. וְכֵן סִלּוֹן שֶׁל מַתֶּכֶת, אָסוּר לְהַמְשִׁיךְ בּוֹ מַיִם לְמִקְוֶה, שֶׁמְּקַבֵּל טֻמְאָה; וְהוּא שֶׁיִּהְיוּ הַמַּיִם נוֹפְלִים לְהֶדְיָא מִדָּבָר הַמְקַבֵּל טֻמְאָה לְתוֹךְ הַמִּקְוֶה, אֲבָל אִם נוֹפְלִים עַל שְׂפָתוֹ בַּחוּץ, וְנִמְשָׁכִין לְתוֹכוֹ, אוֹ שֶׁמְּחַבֵּר לְפִי הַסִּלּוֹן שֶׁל אֲבָר צִנּוֹר קָטָן שֶׁל עֵץ אוֹ שֶׁל חֶרֶס שֶׁהַמַּיִם מְקַלְּחִין מִמֶּנּוּ לַמִּקְוֶה, כָּשֵׁר. וְאִם הַסִּלּוֹן שֶׁל מַתֶּכֶת מְחֻבָּר לַקַּרְקַע, אֲפִלּוּ מְקַלֵּחַ לְהֶדְיָא לְתוֹךְ הַמִּקְוֶה, כָּשֵׁר, שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ מְקַבֵּל טֻמְאָה, לְפִי שֶׁהוּא בָּטֵל אַגַּב קַרְקַע. וְאֵין חִלּוּק בֵּין אִם טָמוּן תַּחַת הַקַּרְקַע אוֹ לֹא (פֻּתַּח הַבַּיִת יוֹסֵף שֶׁכָּתַב מִתְּשׁוּבַת הָרֹא״שׁ וּתְשׁוּבַת רַמְבַּ״ן וְרַשְׁבָּ״א וּמְרְדְּכַי בְּשֵׁם הרא״ם וְר״ש בר״ב).

מט בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּמַמְשִׁיךְ מֵי גְּשָׁמִים בְּעָלְמָא, אֲבָל אִם מַמְשִׁיךְ מִמַּעְיָן אוֹ מִמִּקְוֶה, אֲפִלּוּ עַל יְדֵי דָּבָר הַמְקַבֵּל טֻמְאָה, כָּשֵׁר דְּחַשְׁבִינַן לָזֶה הַמִּקְוֶה שֶׁמַּמְשִׁיךְ הַמַּיִם לְתוֹכוֹ כְּאִלּוּ הוּא מְחֻבָּר לַמַּעְיָן אוֹ לְמִקְוֶה שֶׁמַּמְשִׁיךְ הַמַּיִם מִשָּׁם; וְיֵשׁ מִי שֶׁאֵינוֹ מְחַלֵּק בְּכָךְ.

נ מִקְוֶה שֶׁל מֵי גְּשָׁמִים שֶׁנִּפְרַץ אֶחָד מִכָּתָלָיו וְהַמַּיִם יוֹצְאִים דֶּרֶךְ הַסֶּדֶק, אִם יִשָּׁאֲרוּ בּוֹ מ׳ סְאָה אַחַר שֶׁיֵּצְאוּ קְצָתָן שֶׁעַד הַסֶּדֶק, כָּשֵׁר; וְאִם לָאו, פָּסוּל מִשּׁוּם דְּהָוֵי לֵהּ זוֹחֲלִין וְאֵין מִקְוֶה מְטַהֵר בְּזוֹחֲלִין. הַגָּה: וְיֵשׁ מַחֲמִירִין אֲפִלּוּ אִם יִשָּׁאֲרוּ מ׳ סְאָה עַד הַסֶּדֶק, וְיֵשׁ לָחוּשׁ לְדִבְרֵיהֶם לְכַתְּחִלָּה לְסָתְמָם הַסֶּדֶק (טור בש״א ובית יוסף בְּשֵׁם הַמְפָרְשִׁים). וְכָל זֶה דְּוַקָּא בְּמִקְוֶה שֶׁאֵינָהּ בָּאָה מִמַּעְיָן, אֲבָל אִם הִיא בָּאָה מִמַּעְיָן, אֵין לָחוּשׁ לִזְחִילָתָהּ (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם מהרי״ק שֹׁרֶשׁ קנ״ו). וְאֵין יְצִיאַת הַמַּיִם קְרוּיִ זוֹחֲלִין, אֶלָּא כְּשֶׁאֵין חוֹזְרִין לַמִּקְוֶה אֲבָל כְּשֶׁיּוֹצְאִין מֵעֵט וְחוֹזְרִין שָׁם, לֹא מִקְרֵי זְחִילָה. (ריב״ש סִימָן רצ״ב). וְאִם בָּא לְסָתְמָם הַסֶּדֶק כְּדֵי שֶׁיִּשָּׁאֲרוּ בּוֹ מ׳ סְאָה, לֹא יִסְתֹּם אוֹתוֹ בְּיָדוֹ וְלֹא בְּכָל דָּבָר הַמְקַבֵּל טֻמְאָה; וְיֵשׁ מִי שֶׁמַּתִּיר לִסְתֹּם בְּכָל דָּבָר שֶׁמְּקַבֵּל טֻמְאָה.

נא נִקַּב הַמִּקְוֶה וּמֵימָיו נוֹטְפִים מְעַט מְעַט אוֹ נִבְלָעִים בַּקַּרְקַע מְעַט מְעַט, כָּשֵׁר לְפִי שֶׁאֵין זְחִילָתָן נִכֶּרֶת.

נב הַבָּא לְעָרֵב מִקְוֶה פָּסוּל אוֹ חָסֵר עִם מִקְוֶה כָּשֵׁר, לְהַכְשִׁירוֹ; אוֹ שֶׁשְּׁנֵיהֶם חֲסֵרִים וּבָא לְעָרְבָם לְהַכְשִׁירָם, צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה נָקֵב שֶׁבֵּינֵיהֶם רָחָב כִּשְׁפוֹפֶרֶת הַנֹּאד וְקִלּוּחַ הַמַּיִם יְהֵיהָ כְּרֹחַב הַנָּקֵב (ריב״ש סִימָן רל״ב בְּשֵׁם א׳ מֵהַמְפָרְשִׁים וְכֵן כָּתַב הַבַּיִת יוֹסֵף), וּלְאַחַר שֶׁנִּתְעָרֵב הַפָּסוּל עִם הַכָּשֵׁר, אֲפִלּוּ רָגַע, נִשְׁאָר לְעוֹלָם בְּהֶכְשֵׁרוֹ, אֲפִלּוּ נִסְתַּם הַנָּקֵב אַחַר כָּךְ. כָּל שֶׁצִּיְּמַד בִּשְׁפוֹפֶרֶת הַנֹּאד, מִמְּעָטוֹ, אֲפִלּוּ דָּבָר שֶׁהוּא מִבְּרִית הַמַּיִם. סָפֵק אִם הַנָּקֵב רָחָב כִּשְׁפוֹפֶרֶת הַנֹּאד אִם לָאו, פָּסוּל. אִם יֵשׁ שָׁם נְקָבִים דַּקִּים הַרְבֵּה, מִצְטָרְפִין לְכִשְׁפוֹפֶרֶת הַנֹּאד, אִם הַמִּקְוֶה הָאֶחָד שָׁלֵם וְהַשֵּׁנִי חָסֵר. הַגָּה: וּמֻתָּר לַחְפֹּר מִקְוֶה בְּצַד הַנָּהָר וְלִטְבֹּל בָּהּ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בָּהּ מ׳ סְאָה, דְּהָא אַרְעָא חִלְחוּלֵי מִתְחַלְחֶלֶת וְהוֹאִיל וְהוּא סָמוּךְ לַנָּהָר וְאָנוּ רוֹאִין הַחִלְחוּלִים שֶׁבֵּינֵיהֶם, שֶׁהַמַּיִם בָּאִין מִן הַנָּהָר דֶּרֶךְ הַחִלְחוּל, דְּהַיְינוּ מִנְּקָבִים דַּקִּים שֶׁבַּקַּרְקַע, הָוֵי חִבּוּר (קְרִדְכַי ה״נ בְּשֵׁם ראב״ח). אֲבָל אִם שְׁנֵיהֶם חֲסֵרִים, אֵין הַנְּקָבִים הַדַּקִּים מִצְטָרְפִין לְכִשְׁפוֹפֶרֶת הַנֹּאד וְהוּא הַדִּין אִם חֵלֶק מִקְוֶה בְּסַל אוֹ שַׂק, אִם אֵין שִׁעוּר מִקְוֶה בְּצַד אֶחָד, פָּסוּל.

נג הַבָּא לְהַכְשִׁיר מִקְוֶה שָׁאוּב מִמִּקְוֶה שָׁלֵם שֶׁאֵינוֹ שָׁאוּב, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מַשִּׁיקוֹ אֶלָּא כְּשֶׁעָרָה, כָּשֵׁר וַאֲפִלּוּ אֵין מִי הַמַּשָּׁקָה רוֹאִין פְּנֵי הָאָוִיר. הַגָּה: וְדַוְקָא בְּפָסוּל שֶׁאִיבָתוֹ שֶׁהִיא מִדְּרַבָּנָן, אֲבָל בְּפָסוּל דְּאוֹרָיְתָא בְּעִינַן כְּשִׁפּוֹפֶרֶת הַנֹּאד (ת״ה ורי״ש בְּמִקְוָאוֹת) כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר; וַאֲפִלּוּ בְּפָסוּל שְׁאִיבָתוֹ יֵשׁ חוֹלְקִין (טור וְהָרֹא״שׁ), וְכֵן רָאוּי לְהוֹרוֹת.

נד כֹּתֶל שֶׁבֵּין ב׳ מְקֻוָּאוֹת שֶׁנִּסְדַּק מִצַּד זֶה לְצַד זֶה אֲפִלּוּ כָּל שֶׁהוּא, לַשְׁתִּי - מִצְטָרֵף לָעֶרֶב שְׁנֵי הַמְּקֻוָּאוֹת לְהַכְשִׁירָם; וְאִם לָעֶרֶב - אֵינָם מִצְטָרְפִים עַד שֶׁיְּהֵא בְּמָקוֹם אֶחָד כְּשִׁפּוֹפֶרֶת הַנֹּאד. וְאִם נִפְרַץ הַכֹּתֶל לְמַעְלָה זֶה לָזֶה עַל רוּם כְּקִלַּפַּת הַשּׂוּם וְעַל רֹחַב כְּשִׁפּוֹפֶרֶת הַנֹּאד, כָּשֵׁר. הַגָּה: וְהוּא הַדִּין אִם הָיָה גַּל שֶׁל עָפָר בֵּין ב׳ הַמְּקֻוָּאוֹת, אִם נִשְׁאָר מִגֹּבַהּ הַגַּל מְעַט עַד שֶׁמְּקַלְּחִין זֶה לָזֶה כְּרֹחַב שְׁפוֹפֶרֶת הַנֹּאד בְּרוּם קְלִפַּת הַשּׂוּם, סְגִי דְּלָא בְּעֵינַן כְּמִלּא שְׁפוֹפֶרֶת הַנֹּאד אֶלָּא בְּנֶקֶב (מְרְדְּכִי ה״נ).

נה שְׁלֹשָׁה מְקֻוָּאוֹת שֶׁיֵּשׁ בִּשְׁנַיִם מֵהֶם בְּכָל אֶחָד עֶשְׂרִים סְאָה מַיִם כְּשֵׁרִים, וּבְאֶחָד מֵהֶם עֶשְׂרִים סְאָה מַיִם שְׁאוּבִין, וְעוֹמְדִין זֶה בְּצַד זֶה, אִם הַשָּׁאוּב מִן הַצַּד וְיָרְדוּ שְׁלֹשָׁה וְטָבְלוּ בָּהֶם וּמִתּוֹךְ כָּךְ נִתְמַלְּאוּ וְיָצְאוּ עַל שְׁפָתָם וְנִתְעָרְבוּ יַחַד, הֲכְשִׁרוּ שְׁלָשְׁתָּם, כֵּיוָן שֶׁפַּעַם אַחַת הָיוּ מְחֻבָּרִים בְּיַחַד מ׳ סְאָה מַיִם כְּשֵׁרִים, וְאוֹתָם שֶׁטָּבְלוּ בָּהֶם, טְהוֹרִים. וְאִם הַשָּׁאוּב בָּאֶמְצַע, שְׁאֵין שְׁנֵי הַכְּשֵׁרִים יְכוֹלִין לְהִתְעָרֵב אֶלָּא עַל יָדוֹ, לֹא הֲכְשִׁרוּ אֶלָּא נִשְׁאֲרוּ כְּמוֹ שֶׁהָיוּ תְּחִלָּה וְאוֹתָם שֶׁטָּבְלוּ בָּהֶם לֹא נִטְהֲרוּ.

נו שְׁנֵי מְקֻוָּאוֹת שֶׁל כ׳ כ׳ סְאָה, אֶחָד שָׁאוּב וְאֶחָד כָּשֵׁר, יָרְדוּ שְׁנַיִם וְהִשְׁקוּם וְטָבְלוּ בָּהֶם, אֲפִלּוּ אֲדֻמִּים וְהִלְבִּינוּם אוֹ לְבָנִים וְהֶאֱדִימוּם, הַמְּקֻוָּאוֹת כְּמוֹת שֶׁהָיוּ וְהַטּוֹבְלִים כְּמוֹת שֶׁהָיוּ.

נז כָּל הַמְּעָרָב לְמִקְוֶה זֶהֵר הוּא כְּמִקְוֶה וּמַטְבִּילִין בּוֹ. גְּמוֹת הַסְּמוּכוֹת לְפִי הַמִּקְוֶה וּמְקוֹם רַגְלֵי פְּרָסוֹת בְּהֵמָה שֶׁהָיוּ בָּהֶם מַיִם מְעֹרָבִים עִם מֵי הַמִּקְוֶה כְּשִׁפּוֹפֶרֶת הַנֹּאד, מַטְבִּילִין בָּהֶם. הַגָּה: וְלָכֵן כְּלִי הַמְּנֻקָּב בְּצַד הַמִּקְוֶה, מְנַעְנֵעַ בְּיָדוֹ הַמִּקְוֶה כְּדֵי שֶׁיֵּעָשֶׂה גַּל בְּמַיִם וְיַעֲבֹר עַל הַכְּלִי, וְעוֹלֶה לוֹ הַטְּבִילָה; וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יַעֲקֹר הַגַּל מִמְּקוֹמוֹ, אֶלָּא יְהֵא מְחֻבָּר לַמִּקְוֶה. (כֵּן מַשְׁמַע בְּפ״ר דְּמִקְוָאוֹת לְדַעַת הַפְּרִישׁוֹת).

נח חֹרֵי הַמְּעָרָה וְסִדְקֵי הַמְּעָרָה, מַטְבִּילִין בָּהֶם אַף עַל פִּי שֶׁאֵין הַמַּיִם שֶׁבָּהֶם מְעֹרָבִים עִם מֵי הַמִּקְוֶה אֶלָּא בְּכָל שֶׁהוּא.

נט עוּקָה (פִּי׳ חֲפִירָה) שֶׁבְּתוֹךְ הַמִּקְוֶה, אִם הָיְתָה הַקַּרְקַע הַמַּבְדֶּלֶת בֵּין הָעוּקָה וּבֵין הַמִּקְוֶה בְּרִיאָה וְיכוֹלָה לְהַעֲמִיד אֶת עַצְמָהּ, אֵין מַטְבִּילִין בַּמַּיִם שֶׁבָּעוּקָה עַד שֶׁיִּהְיוּ מְעֹרָבִין עִם הַמִּקְוֶה כְּשִׁפּוֹפֶרֶת הַנֹּאד; וְאִם אֵינָהּ יְכוֹלָה לְהַעֲמִיד אֶת עַצְמָהּ, אֲפִלּוּ אֵינָם מְעֹרָבִים אֶלָּא בְּכָל שֶׁהוּא, מַטְבִּילִין בָּהֶם.

ס ג׳ גְּמוֹת שֶׁבְּנַחַל, הַתַּחְתּוֹנָה וְהָעֶלְיוֹנָה שֶׁל כ׳ סְאָה, וְהָאֶמְצָעִית שֶׁל מ׳, וְשֶׁטַח שֶׁל גְּשָׁמִים עוֹבֵר בְּתוֹךְ הַנַּחַל, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא נִכְנָס לְתוֹכָן וְיוֹצֵא מִתּוֹכָן, אֵין זֶה עֵרוּב וְאֵין מַטְבִּילִין אֶלָּא בָּאֶמְצָעִית, שֶׁאֵין הַנִּזְחָלִין מְעָרְבִים אֶלָּא אִם כֵּן עָמְדוּ.

סא הַכּוֹפֶת יָדָיו וְרַגְלָיו וְיָשַׁב לוֹ בְּאַמַּת הַמַּיִם, אִם נִכְנְסוּ מַיִם דֶּרֶךְ כֵּלָיו, טָהוֹר.

סב מִקְוֶה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מ׳ סְאָה מִצְמָצָמוֹת, הָאָדָם הַטּוֹבֵל בְּתוֹכוֹ לֹא יִקְפֹּץ לְתוֹכוֹ, שֶׁלֹּא יַחְסְרוּ הַמַּיִם בְּקֶפִיצָתוֹ בְּתוֹכוֹ; וְלֹא יִטְבֹּל בּוֹ פַּעֲמַיִם זֶה אַחַר זֶה; טָבְלוּ בּוֹ שְׁנַיִם זֶה אַחַר זֶה, אַף עַל פִּי שֶׁרִגְלָיו שֶׁל רִאשׁוֹן נוֹגְעוֹת בַּמַּיִם, הַשֵּׁנִי בְּטַמְאָתוֹ, שֶׁהֲרֵי חָסְרוּ הַמַּיִם מֵאַרְבָּעִים סְאָה.

סג הִטְבִּיל בּוֹ בֶּגֶד עָבֶה שֶׁהַמַּיִם נִבְלָעִים בְּתוֹכוֹ, כָּל זְמַן שֶׁהַבֶּגֶד נוֹגֵעַ בַּמִּקְוֶה, הוּא כָּשֵׁר אַף עַל פִּי שֶׁזָּבוּ מִמֶּנּוּ שְׁלֹשָׁה לֻגִּין לַמִּקְוֶה; הֶעֱלָהוּ מִמֶּנּוּ, פָּסוּל, שֶׁנַּעֲשָׂה שָׁאוּב מֵהַמַּיִם שֶׁיָּרְדוּ מֵהַבֶּגֶד לְתוֹכוֹ; וְאִם מַטְבִּיל בּוֹ יוֹרָה אוֹ שְׁאָר כֵּלִים, מוֹרִידָן לְתוֹכוֹ דֶּרֶךְ פִּיהֶן, שֶׁלֹּא יִנְתְּזוּ הַמַּיִם כְּשֶׁמַּכְנִיסָן לְתוֹכוֹ וְנִמְצָא שֶׁהוּא חָסֵר, וּמַעֲלֵהוּ דֶּרֶךְ שׁוּלָיו כְּדֵי שֶׁלֹּא יִשָּׁאֵר בּוֹ מֵהַמַּיִם וְיֶחְסַר מֵהַמִּקְוֶה. הַגָּה: כָּל הַמַּיִם שֶׁבַּכֵּלִי, וְגַם שֶׁהַמַּיִם שֶׁבְּכֵלִי יִהְיוּ שְׁאוּבִים, וְאִם יִפְלוּ אַחַר כָּךְ לַמִּקְוֶה יִפְסְלוּ אוֹתָהּ מֵאַחַר שֶׁלֹּא נִשְׁאַר בָּהּ כְּשִׁעוּר מִקְוֶה (מִלְּשׁוֹן הָרַמְב״ם).

סד הַמַּטְבִּיל כַּר אוֹ כֶּסֶת בְּמִקְוֶה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מ׳ סְאָה מְכֻוָּנוֹת, כֵּיוָן שֶׁהִגְבִּיהַּ שִׁפּוֹתֶיהָ מֵהַמַּיִם נִמְצָאוֹת הַמַּיִם שֶׁבְּתוֹכָן שְׁאוּבִין; כֵּיצַד יַעֲשֶׂה, מַטְבִּילָן וּמַעֲלָן דֶּרֶךְ שׁוּלֵיהֶן. אֲבָל הַקֻּפָּה וְהַשַּׂק, מַטְבִּילָן וּמַעֲלָן כְּדַרְכָּן וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ.

סה מִקְוֶה שֶׁהוּא מֻחְזָק לִהְיוֹת מֵימָיו מִתְמַעֲטִים וְלַעֲמֹד עַל פָּחוֹת מִמ׳ סְאָה וְטָבְלָה בּוֹ, צְרִיכָה לַחֲזֹר וְלִטְבֹּל כָּל זְמַן שֶׁלֹּא יָדַעְנוּ בְּוַדַּאי שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁטָּבְלָה הָיָה בּוֹ מ׳ סְאָה; אֲבָל אִם לֹא הֻחְזַק לִהְיוֹת מֵימָיו מִתְמַעֲטִין כָּל כָּךְ שֶׁיַּעַמְדוּ עַל פָּחוֹת מֵאַרְבָּעִים סְאָה, אַף עַל פִּי שֶׁפְּעָמִים שֶׁמֵּימָיו עוֹלִין וּפְעָמִים מִתְמַעֲטִין, אֵינָהּ צְרִיכָה לַחֲזֹר וְלִטְבֹּל; וּמִכָּל מָקוֹם כָּשֵׁר הַדָּבָר לְעַיֵּן קֹדֶם טְבִילָה אִם יֵשׁ בּוֹ אַרְבָּעִים סְאָה וְעַיֵּן לְקַמָּן סָעִיף ע״א.

סו מִקְוֶה שֶׁמֵּימָיו מִתְפַּשְׁטִין וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהִתְמַסּוֹת בּוֹ, נוֹתֵן בּוֹ מִצַּד אֶחָד אֲבָנִים אוֹ חֲבִילֵי עֵצִים, כְּדֵי שֶׁיִּקָּבְצוּ מֵימָיו אֶל מָקוֹם אֶחָד וְיַעֲלוּ בְּעִנְיָן שֶׁיּוּכַל לְהִתְמַסּוֹת בּוֹ, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יַחְלִקוּ כָּל הַמִּקְוֶה; אֲבָל בִּכְלִים, פָּסוּל. הַגָּה: וַאֲפִלּוּ אִם יְכוֹלָה לְהִתְמַסּוֹת בַּמַּיִם, אִם אֵין הַמַּיִם עֲמֻקִּים עַד טַבּוּרָהּ וּלְמַעְלָה מִמֶּנּוּ זָרֶת, לֹא תִּטְבֹּל בָּהּ לְכַתְּחִלָּה שֶׁמָּא לֹא תִּטְבֹּל יָפָה (בֵּית יוֹסֵף בְּסִימָן קצ״ח בְּשֵׁם תְּשׁוּבַת הָרַשְׁבָּ״א וְכֵן כָּתַב רַשְׁבָּ״ץ). מִיהוּ, אִם אֵין מִקְוֶה אַחֶרֶת וְאִי אֶפְשָׁר לְתַקֵּן, אֲפִלּוּ צְרִיכָה לְהִשְׁתַּטֵּחַ עַל פָּנֶיהָ מֻחְמֶּצֶת שֶׁאֵין הַמַּיִם עֲמֻקִּים, אִם מִתְכַּסָּה גּוּפָהּ בְּדֶרֶךְ זֶה בְּפַעַם אַחַת, טוֹבֶלֶת שָׁם (תְּשׁוּבַת הָרַשְׁבָּ״א סִימָן תתי״ח) וְעַיֵּן לְעֵיל סִימָן קצ״ח.

סז סֵפֶק מַיִם שְׁאוּבִים, טָהוֹר. כֵּיצַד, מִקְוֶה שֶׁנִּסְתַּפֵּק אִם נָפְלוּ לוֹ מַיִם שְׁאוּבִים אוֹ לֹא נָפְלוּ; וַאֲפִלּוּ יָדַע בְּוַדַּאי שֶׁנָּפְלוּ בּוֹ מ׳ סְאָה סֵפֶק לֹא הָיָה, הֲרֵי זֶה כָּשֵׁר.

סח ב׳ מִקְוָאוֹת, אֶחָד יֵשׁ בּוֹ מ׳ סְאָה, וְאֶחָד אֵין בּוֹ; נָפְלוּ ג׳ לַגִּין מַיִם שְׁאוּבִין לְאֶחָד מֵהֶם וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ לְאֵיזוֹ מֵהֶם נָפְלוּ, סְפֵקוֹ טָהוֹר, מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ לוֹ בַּמֶּה יִתְלֶה; הָיוּ שְׁנֵיהֶם פְּחוּתִים מִמ׳ סְאָה וְנָפְלוּ לְאֶחָד מֵהֶם וְאֵין יָדוּעַ לְאֵיזֶה מֵהֶם, כָּל אֶחָד מִשְּׁנֵיהֶם פָּסוּל, שֶׁאֵין לוֹ בַּמֶּה יִתְלֶה.

סט מִקְוֶה שֶׁהִנִּיחוֹ רֵיקָן וּבָא וּמְצָאוֹ מָלֵא, כָּשֵׁר מִפְּנֵי שֶׁזֶּה סָפֵק מַיִם שְׁאוּבִין לַמִּקְוֶה וְעַיֵּן לְעֵיל רֵישׁ סִימָן זֶה מַה שֶּׁכָּתַבְתִּי בָּזֶה.

ע צִנּוֹר שֶׁמְּקַלְּחַ לְמִקְוֶה וְהַמַּכְתֶּשֶׁת נְתוּנָה בְּצִדּוֹ, סָפֵק מֻהַצְנוֹר לַמִּקְוֶה סָפֵק מֵהַמַּכְתֶּשֶׁת לַמִּקְוֶה, חֲרֵי זֶה פָּסוּל מִפְּנֵי שֶׁהַפְּסוּל מוֹכִיחַ; וְאִם יֵשׁ בַּמִּקְוֶה רֻבּוֹ מַיִם כְּשֵׁרִים, חֲרֵי זֶה כָּשֵׁר שֶׁזֶּה סְפֵק מַיִם שְׁאוּבִים, שֶׁחֲרֵי יֵשׁ שָׁם מִקְוֶה כָּשֵׁר קָבוּעַ.

עא טָמֵא שֶׁיָּרַד לִטְבֹּל, סָפֵק טָבַל סָפֵק לֹא טָבַל; וַאֲפִלּוּ טָבַל, סָפֵק יֵשׁ בּוֹ אַרְבָּעִים סְאָה סָפֵק אֵין בּוֹ, שְׁנֵי מִקְוָאוֹת אֶחָד יֵשׁ בּוֹ אַרְבָּעִים סְאָה וְאֶחָד אֵין בּוֹ, טָבַל בְּאֶחָד מֵהֶם וְאֵין יָדוּעַ בְּאֵיזֶה מֵהֶם, טָמֵא לְפִי שֶׁהַטֻּמְאָה בְּחֶזְקָתוֹ עַד שֶׁיִּוָּדַע שֶׁטָּבַל כָּרָאוּי. וְכֵן מִקְוֶה שֶׁנִּמְדַּד וְנִמְצָא חָסֵר, בֵּין שֶׁהָיָה הַמִּקְוֶה בִּרְשׁוּת הָרַבִּים בֵּין שֶׁהָיָה בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד, כָּל הַטְּהָרוֹת שֶׁנַּעֲשׂוּ עַל גַּבָּיו לְמַפְרֵעַ טְמֵאוֹת, עַד שֶׁיִּוָּדַע זְמַן שֶׁנִּמְדַּד בּוֹ שֶׁהָיָה שָׁלֵם וְעַיֵּן לְעֵיל סָעִיף ס״ח.

עב ב׳ מִקְוָאוֹת שֶׁאֵין בָּהֶם אַרְבָּעִים סְאָה, וְנָפְלוּ שְׁלֹשָׁה לַגִּין לְתוֹךְ אֶחָד מֵהֶם וְיָדוּעַ לְאֵיזֶה מֵהֶם נָפְלוּ, וְאַחַר כָּךְ נָפְלוּ שְׁנַיִם וְאֵין יָדוּעַ לְאֵיזֶה מֵהֶם נָפְלוּ, חֲרֵינִי יָכוֹל לְתְלוֹת וְלוֹמַר: לַמָּקוֹם שֶׁנָּפְלוּ רִאשׁוֹנִים נָפְלוּ שְׁנַיִם; אֲבָל אִם בָּרִאשׁוֹנִים לֹא נוֹדַע לְאֵיזֶה מֵהֶם נָפְלוּ, וּבַשְּׁנַיִם נוֹדַע לְאֵיזֶה מֵהֶם נָפְלוּ, אֵין יָכוֹל לְתְלוֹת וְלוֹמַר: לַמָּקוֹם שֶׁנָּפְלוּ שְׁנַיִם נָפְלוּ הָרִאשׁוֹנִים. אֶחָד יֵשׁ בּוֹ אַרְבָּעִים סְאָה וְאֶחָד אֵין בּוֹ, חֲרֵינִי אוֹמֵר: לְתוֹךְ שֶׁל אַרְבָּעִים נָפְלוּ. אֶחָד שָׁאוּב וְאֶחָד שֶׁאֵינוֹ שָׁאוּב, חֲרֵינִי אוֹמֵר: לְתוֹךְ שֶׁל שָׁאוּב נָפְלוּ.

עג שְׁנֵי מִקְוָאוֹת שֶׁאֵין בָּהֶם אַרְבָּעִים סְאָה וְנָפְלוּ שְׁלֹשָׁה לַגִּין לְתוֹךְ אֶחָד מֵהֶן וְאֵין יָדוּעַ לְאֵיזֶה מֵהֶם נָפְלוּ, וְאַחַר כָּךְ יָרְדוּ גְּשָׁמִים וְנִתְמַלְּאוּ, לֹא יִטְבֹּל בְּשׁוּם אֶחָד מֵהֶם לְכַתְּחִלָּה.

עד כָּל הַמִּקְוָאוֹת הַנִּמְצָאִים, פְּסוּלִין, שֶׁחֶזְקָתָם שְׁאוּבִין.

עה יֵשׁ מִי שֶׁאוֹסֵר לְהַטִּיל יוֹרָה מְלֵאָה מַיִם חַמִּין לְתוֹךְ הַמִּקְוֶה לְחַמְּמוֹ, וְכֵן לְמַלֹּאת מִקְוֶה מַיִם חַמִּין וּלְחַבְּרוֹ לְנָהָר בְּשָׁפוֹפֶרֶת הַנּוֹד. הַגָּה: וְיֵשׁ מְקִלִּין וּמַתִּירִין לְהַטִּיל חַמִּין לְמִקְוֶה כְּדֵי לְחַמְּמוֹ (הַגָּהוֹת מָרְדְּכִי דהל׳ נִדָּה בְּשֵׁם ראבי״ה וריב״א). וּמִכָּל מָקוֹם יֵשׁ לְהַחְמִיר אִם לֹא בְּמָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לְהָקֵל, אָז אֵין לְמְחוֹת בְּיָדָן (בְּנִימִין זְאֵב); וּבְחַמִּי טְבֶרְיָא מֻתָּר לְכַלְּי עַלְמָא (מָרְדְּכִי בְּסוֹף שְׁבוּעוֹת). וּלְאַחַר הַטְּבִילָה בְּמֵי מִקְוֶה כְּשֵׁרִים, מֻתָּרֶת לִכָּנֵס לַמֶּרְחָץ כְּדֵי שֶׁתִּתְחַמֵּם עַצְמָהּ (מָרְדְּכִי); אֲבָל לַחֲזֹר וְלִרְחֹץ אַחַר כָּךְ, יֵשׁ אוֹסְרִים (מָרְדְּכִי בְּשֵׁם רשב״ט), וְכֵן נָהֲגוּ.

סימן רב

א אֵלּוּ חוֹצְצִין בְּכֵלִים. הַזֶּפֶת וְהַמּוֹר (יֵשׁ מְפָרְשׁ הַחֲמָר, וְיֵשׁ מְפָרְשׁ הַמַּסְתִּיכ״ץ אוֹ הַמוֹסְק״וּ) בִּכְלֵי זְכוּכִית, בֵּין מִבִּפְנִים בֵּין מִבַּחוּץ.

ב כָּל דָּבָר שֶׁדָּרְכּוֹ לְהַקְפִּיד עָלָיו, חוֹצֵץ; וְאִם לָאו, אֵינוֹ חוֹצֵץ אֶלָּא אִם כֵּן הָיָה חוֹפֶה אֶת רֻבּוֹ (רַמְבַּ״ם פ״ג). הַגָּה: שַׁחֲרוּרִית הַדָּבוּק בְּיוֹרָה מִבַּחוּץ הֲוֵי כִּדְפֵן הַכֶּלִי, וְדַרְכּוֹ בְּכָךְ, וְאֵינוֹ חוֹצֵץ (בֵּית יוֹסֵף סוֹף סִימָן ק״כ בְּשֵׁם הָרֹא״שׁ).

ג יְדוֹת הַכֵּלִים שֶׁאֵינָן עוֹמְדִים לִהְיוֹת קְבוּעִים, כְּגוֹן שֶׁהִכְנִיסָן שֶׁלֹּא כְּדַרְכָּן אוֹ שֶׁלֹּא הִכְנִיסָם כְּלָל וְנִשְׁבְּרוּ, חוֹצְצִין.

ד כָּל יְדוֹת הַכֵּלִים שֶׁנִּשְׁתַּבְּרָה יָדוֹ מִן הַשָּׂפָה וּלְפָנִים אֵינָהּ חוֹצֶצֶת, מִפְּנֵי שֶׁהִיא כְּבֵית הַסְּתָרִים; מִן הַשָּׂפָה וְלַחוּץ, אִם מִשַּׁמֶּשֶׁת מֵעֵין מְלַאכְתָּהּ אֵינָהּ חוֹצֶצֶת; וְאִם לָאו, חוֹצֶצֶת. סַרְגָּה בְּגֻמִּי אוֹ בְּמִשִּׁיחָה, חֲרֵי זוֹ חוֹצֶצֶת; דְּבֵקָה בְּשָׁרָף, אֵינָהּ חוֹצֶצֶת.

ו כְּלִי שֶׁכָּפָה פִּיו לְמַטָּה וְהִכְנִיסוֹ לַמַּיִם, אִם פִּיו צַר קָצַת וְלֹא הָפַךְ פִּיו לְמַעְלָה, לֹא עָלְתָה לוֹ טְבִילָה לְפִי שֶׁלֹּא יַגִּיעוּ הַמַּיִם לְשׁוּלָיו אֲפִלּוּ אִם מַכְנִיסוֹ כֻּלּוֹ לַמַּיִם. הַגָּה: מֻתָּר לִטְבֹּל כְּלִי בְּתוֹךְ כְּלִי, אִם יֵשׁ בְּפִי הַחִיצוֹן כִּשְׁפוֹפֶרֶת הַנּוֹד (טוּר), וְיִזָּהֵר שֶׁכְּלִי הַפְּנִימִי יִהְיֶה רָפוּי בְּתוֹךְ כְּלִי הַחִיצוֹן (מָרְדְּכִי סוֹף עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים), וְלָכֵן לֹא יִתְחֵב סַכִּינִים תּוֹךְ דְּלִי וְיִטְבְּלֶם, כִּי לֹא תַּעֲלֶה טְבִילָה בְּרֹאשָׁם (אוֹר״ה כְּלָל נ״ח). וְכֵן אִם הַכְּלִי הַפְּנִימִי הוּא כָּבֵד וּמַנָּח תּוֹךְ הַחִיצוֹן, לֹא תַּעֲלֶה לוֹ טְבִילָה בַּמָּקוֹם שֶׁמַּנָּח. וְעַיֵּן לְעֵיל סִימָן ר״א סָעִיף ט׳.

ז כְּלִי שֶׁצַּר מִכָּאן וּמִכָּאן וְרָחָב בָּאֶמְצַע, אֵין הַמַּיִם בָּאִים לוֹ לְכָל צַד עַד שֶׁיִּטֶּהוּ עַל צִדּוֹ.

ח כָּל כְּלִי שֶׁפִּיו צַר יוֹתֵר מִשְּׁפוֹפֶרֶת הַנּוֹד צָרִיךְ לְהַשְׁהוֹתוֹ בְּמַיִם עַד שֶׁיִּתְמַלֵּא, אוֹ יְמַלְּאֶנּוּ קֹדֶם שֶׁיַּכְנִיסֶנּוּ לַמִּקְוֶה.

ט יְדוֹת הַכֵּלִים שֶׁהֵם אֲרֻכּוֹת וְעָתִיד לְקָצְצָן, מַטְבִּיל עַד מָקוֹם שֶׁעָתִיד לְקָצְצָן, וְדַיּוֹ.

סימן רג

א אַל תְּהִי רָגִיל בִּנְדָרִים. כָּל הַנּוֹדֵר, אַף עַל פִּי שֶׁמְּקַיְּמוֹ, נִקְרָא רָשָׁע וְנִקְרָא חוֹטֵא.

ב אֵחַר אָדָם נִדְרוֹ, פְּנָקָסוֹ נִפְתַּחַת.

ג הַנּוֹדֵר, כְּאִלּוּ בּוֹנֶה בָּמָה בְּשָׁעַת אִסּוּר הַבָּמוֹת; וְהַמְקַיְּמוֹ, כְּאִלּוּ הִקְרִיב עָלֶיהָ קָרְבָּן, שֶׁטּוֹב יוֹתֵר שֶׁיִּשָּׁאֵל עַל נִדְרוֹ. וְהָנֵי מִלֵּי בִּשְׁאָר נְדָרִים, אֲבָל נִדְרֵי הֶקְדֵּשׁ מִצְוָה לְקַיְּמָן. וְלֹא יִשָּׁאֵל עֲלֵיהֶם אֶלָּא מִדְּחַק (וְכֵן אִם נִשְׁבַּע עַל אֵיזֶה דָּבָר, לֹא יִשָּׁאֵל עָלָיו אֶלָּא מִדְּחַק (פּוֹסְקִים מִדְּרָכֵי ס״ג דִּשְׁבוּעוֹת בְּשֵׁם מַהֲרִ״ם וְעוֹד פּוֹסְקִים עַיֵּן בֵּית יוֹסֵף סוֹף סִימָן ר״ל).

ד צָרִיךְ לְזָהֵר שֶׁלֹּא יִדֹּר שׁוּם דָּבָר, וַאֲפִלּוּ צְדָקָה אֵין טוֹב לִדֹּר; אֶלָּא אִם יֶשְׁנוֹ בְּיָדוֹ, יִתֵּן מִיָּד; וְאִם לָאו, לֹא יִדֹּר עַד שֶׁיִּהְיֶה לוֹ. וְאִם פּוֹסְקִים צְדָקָה וְצָרִיךְ לִפְסֹק עִמָּהֶם, יֹאמַר: בְּלֹא נֶדֶר.

ה בְּעֵת צָרָה מֻתָּר לִנְדֹּר.

ו הָאוֹמֵר: אֶשְׁנֶה פֶּרֶק זֶה, וְיֵרָא שֶׁמָּא יִתְרַשֵּׁל בַּדָּבָר, שָׁרֵי לֵהּ לְמִנְדָּר לְזֵרוּזֵי נַפְשֵׁהּ. וְכֵן אִם יֵרָא שֶׁיִּתְקְפוּ יְצָרוֹ וְיַעֲבֹר עַל אֵיזוֹ מִצְוָה מִמִּצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, אוֹ יִתְרַשֵּׁל מִקִּיּוּם מִצְוַת עֲשֵׂה, מִצְוָה לִשְׁבֹּעַ וְלִנְדֹּר כְּדֵי לְזָרֵז עַצְמוֹ.

ז מִי שֶׁנָּדַר נְדָרִים כְּדֵי לְכוֹנֵן דֵּעוֹתָיו וּלְתַקֵּן מַעֲשָׂיו, הֲרֵי זֶה זָרִיז וּמְשֻׁבָּח. כֵּיצַד, מִי שֶׁהָיָה זוֹלֵל, וְאָסַר עָלָיו הַבָּשָׂר שָׁנָה אוֹ שְׁנָתַיִם; אוֹ שֶׁהָיָה שׁוֹגֶה בְּיַיִן, וְאָסַר הַיַּיִן עַל עַצְמוֹ זְמַן מְרֻבֶּה; אוֹ אָסַר הַשִּׂכְרוּת לְעוֹלָם; וְכֵן מִי שֶׁהָיָה רוֹדֵף שַׁלְמוֹנִים וְנִבְהַל לְהוֹן, וְאָסַר עַל עַצְמוֹ הַמַּתָּנוֹת אוֹ הֲנַיַּת אַנְשֵׁי מְדִינָה זוֹ; וְכֵן מִי שֶׁהָיָה מִתְגָּאֶה בְּיָפְיוֹ וְנָדַר בְּנָזִיר. וְכַיּוֹצֵא בִּנְדָרִים, כֻּלָּם דֶּרֶךְ עֲבוֹדָה לַשֵּׁם הֵם; וּבִנְדָרִים אֵלּוּ וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם אָמְרוּ חֲכָמִים: נְדָרִים סְיָג לִפְרִישׁוּת; וְאַף עַל פִּי שֶׁהֵם עֲבוֹדָה, לֹא יַרְבֶּה אָדָם בִּנְדָרֵי אִסּוּר וְלֹא יַרְגִּיל עַצְמוֹ בָּהֶם, אֶלָּא יִפְרֹשׁ מִדְּבָרִים שֶׁרָאוּי לִפְרֹשׁ מֵהֶם, בְּלֹא נֶדֶר.

סימן רד

א עִקַּר נֶדֶר הָאָמוּר בַּתּוֹרָה הוּא שֶׁיַּתְפִּיס בַּדָּבָר הַנָּדוּר, כְּגוֹן שֶׁאוֹמֵר: כִּכָּר זֶה עָלַי כְּקָרְבָּן, אוֹ שֶׁאָמַר: יֵאָסֵר עָלַי כִּכָּר זֶה, אוֹ שֶׁאָמַר: כִּכָּר זֶה עָלַי אִסּוּר. וְכֵן אִם אָסַר עָלָיו כִּכָּר אֶחָד שֶׁתְּלָאוֹ בַּדָּבָר הַנָּדוּר, וְאָמַר עַל אַחֵר: יְהֵא כָּזֶה, אָסוּר; וַאֲפִלּוּ עַד מֵאָה, כֻּלָּם אֲסוּרִים. אוֹ שֶׁנָּדַר עַל יוֹם אֶחָד לְהִתְעַנּוֹת בּוֹ, אוֹ שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל בּוֹ בָּשָׂר, וְאָמַר עַל יוֹם אַחֵר: יְהֵא כָּזֶה, אָסוּר (יֵשׁ חִלּוּקֵי לְשׁוֹנוֹת בְּעִנְיַן הַנֶּדֶר וְהָרֹב לֹא כְּתָבָם, וְעַיֵּן בִּפְנִים.

ב לָאו דַּוְקָא מַתְפִּיס בְּקָרְבָּן, אֶלָּא הוּא הַדִּין בְּכָל דָּבָר הַקָּדוֹשׁ בִּקְדֻשַּׁת הַפֶּה, כְּגוֹן שֶׁאוֹמֵר: כִּכָּר זֶה כְּאִמְרָא, כַּדִּירִים, כַּמִּזְבֵּחַ, כַּהֵיכָל, כִּירוּשָׁלַיִם, אוֹ כְּאֶחָד מִכָּל מְשַׁמְּשֵׁי מִזְבֵּחַ, הֲרֵי זֶה נֶדֶר. הַגָּה: אִם נָדַר בַּשֻּׁלְחָן שֶׁבַּמִּקְדָּשׁ, הֲרֵי נֶדֶר; אֲבָל אִם אָמַר: כְּשֻׁלְחָן, סָתָם, וְלֹא אָמַר: כְּשֻׁלְחָן הַמִּקְדָּשׁ, אֵין זֶה כְּלוּם; וּמִכָּל מָקוֹם בְּעֵת הָאֲרֵץ יֵשׁ לְהַתִּיר שֶׁלֹּא יְהֵא פָּרוּץ בִּנְדָרִים (הַנֶּאֱוֹת מִדְּרָכֵי דִּשְׁבוּעוֹת בְּשֵׁם מוֹהֲרִ״ם מִבִּיאָה בֵּית יוֹסֵף בְּסִי׳ רל״ז).

ג שָׁמַע חֲבֵרוֹ וְאָמַר: וַאֲנִי כְּמוֹתְךָ, בְּתוֹךְ כְּדֵי דִּבּוּר, הֲרֵי זֶה אָסוּר בַּמֶּה שֶׁנֶּאֱסַר בּוֹ חֲבֵרוֹ. שָׁמַע הַג׳ זֶה שֶׁאָמַר: וַאֲנִי, וְאָמַר: וַאֲנִי, אֲפִלּוּ הָיוּ ק׳ וְכָל אֶחָד אוֹמֵר: וַאֲנִי, בְּתוֹךְ כְּדֵי דִּבּוּרוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ, הֲרֵי כֻּלָּם אֲסוּרִים.

ד אָדָם אוֹסֵר עַל עַצְמוֹ דָּבָר שֶׁלֹּא בָּא לָעוֹלָם לִכְשֶׁיָּבֹא לָעוֹלָם.

סימן רה

א הָאוֹמֵר: פֵּרוֹת אֵלּוּ עָלַי, אוֹ: מִין פְּלוֹנִי עָלַי, אוֹ: מַה שֶּׁאוֹכַל עִם פְּלוֹנִי עָלַי כִּבְשָׂר חֲזִיר אוֹ כַּעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים אוֹ כִּנְבֵלוֹת וּטְרֵפוֹת וְכַיּוֹצֵא בָּאֵלּוּ, וְכֵן הָאוֹמֵר לְאִשְׁתּוֹ: הֲרֵי אַתְּ עָלַי כְּאִמִּי, אוֹ: כַּאֲחוֹתִי אוֹ: כְּעָרְלָה אוֹ: כְּכָל־אֵי הַכֶּרֶם, הֲרֵי אֵלּוּ מֻתָּרִים וְאֵין כָּאן נֶדֶר; וְאִם הָיָה הָאוֹמֵר עַם הָאָרֶץ, צָרִיךְ שְׁאֵלָה לְחָכָם וּמַרְאִין בְּעֵינָיו שֶׁאִשְׁתּוֹ אֲסוּרָה וְשֶׁאוֹתָם פֵּרוֹת אֲסוּרִים, וּמַחֲמִירִים עָלָיו שֶׁאֵין דַּי לוֹ בַּחֲרָטָה אֶלָּא צָרִיךְ לִפְתֹּחַ לוֹ פֶּתַח מִמָּקוֹם אַחֵר וּמַתִּירִים לוֹ נִדְרוֹ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִנָּהֲגוּ קַלּוּת רֹאשׁ בִּנְדָרִים. הַגָּה: יֵשׁ אוֹמְרִים דְּבִזְמַן הַזֶּה לְכָל־לְעָלָא דַּיְינִינַן לְהוּ כְּדִין עַם הָאָרֶץ, לְפִי שֶׁרֻבָּן אֵינָן בְּנֵי תוֹרָה (תְּשׁוּבַת הָרַשְׁבָּ״א). וּמֵיהוּ יֵשׁ אוֹמְרִים דַּאֲפִילּוּ בְּעֵת הָאָרֶץ אֵין צָרִיךְ שְׁאֵלָה רַק בְּאוֹסֵר אִשְׁתּוֹ עָלָיו, אֲבָל לֹא בִּשְׁאָר נְדָרִים (טוּר וּרְ״י סִ״ק ד׳).

ב הָאוֹמֵר שֶׁיְּהֵא יֵינוֹ יַיִן נָסֵךְ וּפִתּוֹ פַּת כּוּתִים, לֹא נֶאֱסַר בְּקָךְ; אֲבָל אִם אָמְרוּ בְּדֶרֶךְ קֹנָס, כְּגוֹן שֶׁאָמַר: אִם אֶעֱשֶׂה כָּךְ אוֹ אִם אֶעֱבֹר עַל כָּךְ יִהְיֶה פִּתִּי פַּת כּוּתִים וְיֵינִי יַיִן נָסֵךְ, וְעָבַר, יֵשׁ אוֹסְרִים וְיֵשׁ מַתִּירִים. הַגָּה: וַאֲפִלּוּ הָכִי בְּעֵת הָאָרֶץ יֵשׁ לְהַתִּירוֹ. וְכָל זֶה בְּיָחִיד שֶׁקִּבֵּל עַל עַצְמוֹ, אֲבָל רַבִּים יְכוֹלִים לְרַדּוֹת הַמּוֹרְדִים וְהַפּוֹשְׁעִים שֶׁיִּהְיֶה יַיִן נָסֵךְ וּפִתָּן פַּת כּוּתִים, וְכָל מַה שֶּׁגּוֹזְרִים בָּזֶה הוּא קָיָם (תְּשׁוּבַת הָרַשְׁבָּ״א), עַיֵּן לְעֵיל סִימָן רכ״ט מִי שֶׁאָמַר: אִם אֶעֱשֶׂה דָּבָר פְּלוֹנִי לֹא אֶהְיֶה יְהוּדִי.

סימן רו

א יָדוֹת (פְּרוּשׁ יָדוֹת, שֶׁהִתְחִיל לִנְדֹּר וְלֹא גָּמַר הַדִּבּוּר, וְאַף עַל פִּי כֵן הוּא נֶאֱסָר כְּאִלּוּ נָדַר כָּל הַדִּבּוּר, כְּאָדָם שֶׁאוֹחֵז בְּיָד הַכְּלִי וְעַל יָדֵי כָּךְ מִשְׁתַּמֵּשׁ בַּכְּלִי כְּאִלּוּ אֲחָזוֹ בְּעַצְמוֹ) נְדָרִים, כִּנְדָרִים; וְהוּא שֶׁיְּהוּ מוֹכִיחוֹת קְצָת עַל הַנֶּדֶר. כֵּיצַד, הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ: מֻדָּרַנִי מִמְּךָ שֶׁאֵינִי אוֹכֵל לְךָ, אוֹ: מֻפְרָשַׁנִי מִמְּךָ שֶׁאֵינִי אוֹכֵל לְךָ, אוֹ: מֻרְחָקַנִי מִמְּךָ שֶׁאֵינִי אוֹכֵל לְךָ, אָסוּר לֶאֱכֹל עִמּוֹ. וְיֵשׁ אוֹמְרִים דַּאֲפִילּוּ אָמַר: שֶׁאֲנִי אוֹכֵל לְךָ, בְּאֵלּוּ לְשׁוֹנוֹת, אָסוּר לֶאֱכֹל עִמּוֹ (הר״ן בְּשֵׁם יֵשׁ גּוֹרְסִין תוס״ק ב׳). אֲבָל אִם אוֹמֵר: שֶׁאֵינִי אוֹכֵל לְךָ, לְבַד בְּלֹא מֻדָּרַנִי מִמְּךָ, לֹא הָוֵי יָד. וְאִם אָמַר: מֻדָּרַנִי מִמְּךָ, אוֹ: מֻפְרָשַׁנִי מִמְּךָ, אוֹ: מֻרְחָקַנִי מִמְּךָ, וְלֹא סִיֵּם דְּבָרָיו: שֶׁאֵינִי אוֹכֵל לְךָ; בְּמֻדָּרַנִי מִמְּךָ, אָסוּר לְדַבֵּר עִמּוֹ; וּבְמֻפְרָשַׁנִי מִמְּךָ, אָסוּר לָשֵׂאת וְלָתֵת עִמּוֹ; וּבְמֻרְחָקַנִי מִמְּךָ, אָסוּר לַעֲמֹד בְּד׳ אַמּוֹתָיו.

ב אָמַר לַחֲבֵרוֹ: מֻדָּר אֲנִי לְךָ מֵאֲכִילָה אוֹ מֵהֲנָאָה, שְׁנֵיהֶם אֲסוּרִים לֶאֱכֹל אוֹ לְהֶנּוֹת זֶה מִזֶּה; אֲבָל אִם אָמַר: מֻדָּר אֲנִי מִמְּךָ מֵאֲכִילָה אוֹ מֵהֲנָאָה, הוּא אָסוּר בַּחֲבֵרוֹ וַחֲבֵרוֹ מֻתָּר בּוֹ.

ג אָמַר: מְנֻדֶּה אֲנִי לְךָ, אוֹ: מְשֻׁמֶּתְנָא מִמְּךָ, אִם סִיֵּם דְּבָרָיו: שֶׁאֵינִי אוֹכֵל לְךָ, אֵינוֹ נֶדֶר וּמֻתָּר בַּכֹּל; וְאִם לֹא סִיֵּם דְּבָרָיו, אָסוּר לַעֲמֹד בְּד׳ אַמּוֹתָיו. אֲבָל אִם אָמַר: נְדֵינָא מִמְּךָ, וְסִיֵּם בִּדְבָרָיו: שֶׁאֵינִי אוֹכֵל לְךָ, אָסוּר לֶאֱכֹל עִמּוֹ; לֹא סִיֵּם דְּבָרָיו: שֶׁאֵינִי אוֹכֵל לְךָ, אָסוּר לֵהָנּוֹת מִמֶּנּוּ. הַגָּהָה: וּכְבָר נִתְבָּאֵר דְּיֵשׁ חוֹלְקִין, וּסְבִירָא לְהוּ דְּכָל שֶׁלֹּא אָמַר שֶׁאֵינִי אוֹכֵל לְךָ אוֹ שֶׁאֲנִי אוֹכֵל לְךָ, לָאו כְּלוּם הוּא.

ד אָמַר: כִּנּוּדֵי רְשָׁעִים כְּפָר זֶה עָלַי, אוֹ שֶׁאָמַר: כִּנּוּדֵי רְשָׁעִים הֵימֶנּוּ, וְהָיָה כְּפָר מֻנָּח לְפָנָיו, אָסוּר בּוֹ; אֲבָל אִם אָמַר: כִּנּוּדֵי כְּשֵׁרִים עָלַי, אוֹ: כִּנּוּדֵי כְּשֵׁרִים כְּפָר זֶה עָלַי, אֵינוֹ כְּלוּם, וַאֲפִלּוּ אָמַר: כִּנּוּדֵי כְּשֵׁרִים כְּפָר זֶה עָלַי קוּנָם (פְּרוּשׁ קוּנָם, אֶחָד מִכִּנּוּיֵי הַקָּרְבָּן); אֲבָל אִם אָמַר: כִּנּוּבַת כְּשֵׁרִים עָלַי, אוֹ כִּנּוּבַת כְּשֵׁרִים כְּפָר זֶה עָלַי, הָוֵי נֶדֶר.

ה הַנּוֹדֵר: שֶׁלֹּא אֹכַל עִמְּךָ, אוֹ: שֶׁאֹכַל עִמְּךָ, אֲפִלּוּ יָד לֹא הָוֵי, דִּלְשׁוֹן זֶה לְשׁוֹן שְׁבוּעָה הוּא וְלֹא לְשׁוֹן נֶדֶר, אִם לֹא שֶׁנָּדַר לַעֲשׂוֹת מִצְוָה. וּמִיהוּ, כֵּינָן דְּהָאִדָּנָא מַרְגְּלָא בְּפוּמַיְהוּ דְּאִינָשֵׁי לְמִנְדַּר בְּהַאי לִשְׁנָא, אֵין לְהָקֵל וְצָרִיךְ הַתָּרָה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִנָּהֲגוּ קַלּוּת רֹאשׁ בִּנְדָרִים. וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר, דְּנֶדֶר שֶׁאָמְרוּ בִּלְשׁוֹן שְׁבוּעָה וּשְׁבוּעָה בִּלְשׁוֹן נֶדֶר, מֻהֲנֵי מִדִּין יָדוֹת; וּמִיהוּ, בִּנְזִירוּת שֶׁהוֹצִיאוּ בִּלְשׁוֹן שְׁבוּעָה, לְדִבְרֵי הַכֹּל אָסוּר.

סימן רז

א כִּנּוּיֵי נְדָרִים כִּנּוּיֵי נְדָרִים, כֵּיצַד, קוּנָם קוּנָח, קוּנָס; שֶׁאִם אָמַר: קוּנָם, אוֹ: קוּנָח, אוֹ: קוּנָס כְּפָר זֶה עָלַי, אָסוּר בּוֹ; וְכֵן בְּכָל מָקוֹם הוֹלְכִים אַחַר הַלָּשׁוֹן שָׁרְגִילִין בּוֹ, שֶׁאִם יֵשׁ לָהֶם כִּנּוּי לְנֶדֶר וְנָדַר בּוֹ, הָוֵי נֶדֶר; וְכֵן אִם אֵינוֹ מַכִּיר אֵלּוּ הַלְּשׁוֹנוֹת שֶׁדִּבְּרוּ בָּהֶם חֲכָמִים, אַף עַל פִּי שֶׁנָּדַר בָּהֶם לָאו כְּלוּם הוּא (בֵּית יוֹסֵף וְכֵן נִרְאֶה מִדִּבְרֵי הָרַמְב״ם פ״א הִנְדָּרִים וְהַנְּזִיר וּפ״ב דִּשְׁבוּעוֹת); אֲבָל כִּנּוּיֵי כִּנּוּיִים, דְּהַיְנוּ כִּנּוּי שֶׁרָחוֹק הַרְבֵּה מֵהַלָּשׁוֹן, אֵינוֹ כִּנּוּי נֶדֶר. הַנֶּדֶר הוּא בְּכָל לָשׁוֹן שֶׁיֵּאָסֵר עָלָיו מִקְרֵי נֶדֶר (וְכֵן מֻשְׁמָע בְּבֵית יוֹסֵף וְהָרַמְב״ם רפ״א מה״נ).

סימן רח

א סְתָם נְדָרִים לְהַחְמִיר. כֵּיצַד, אָמַר: פֵּרוֹת אֵלּוּ בִּכְשַׁר מָלִיחַ אוֹ: כְּיֵין נֶסֶךְ, שֶׁיֵּשׁ בְּמַשְׁמָעוֹ מָלִיחַ שֶׁל קָדָשִׁים אוֹ יֵין נֶסֶךְ לַשָּׁמַיִם שֶׁהוּא נֶדֶר, שֶׁהֲרֵי הוּא מַתְפִּיס בְּדָבָר הַנָּדוּר, וְיֵשׁ עוֹד בְּמַשְׁמָע בְּשַׁר מָלִיחַ וְיֵין נֶסֶךְ לְעוֹבְדֵי גִּלּוּלִים שֶׁאֵינוֹ נֶדֶר, שֶׁהֲרֵי הוּא מַתְפִּיס בְּדָבָר הָאָסוּר, אָנוּ תּוֹלִין אוֹתוֹ לְהַחְמִיר. וְאִם הוּא אוֹמֵר שֶׁדַּעְתּוֹ כִּבְשַׂר מָלִיחַ וְיֵין נֶסֶךְ שֶׁל עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, נֶאֱמָן וְאֵין צָרִיךְ שְׁאֵלָה, וַאֲפִלּוּ הוּא עַם הָאָרֶץ. וְאִם רֹב אַנְשֵׁי הַמָּקוֹם קוֹרִים לִבְשַׂר מָלִיחַ שֶׁל קָדָשִׁים בְּשַׂר מָלִיחַ סְתָם, וּלְיֵין נֶסֶךְ לַשָּׁמַיִם יֵין נֶסֶךְ סְתָם, אֵינוֹ נֶאֱמָן.

ב נָדַר בְּחֵרֶם וְאָמַר: לֹא נָדַרְתִּי אֶלָּא בְּחֶרְמוֹ שֶׁל יָם (פִּי׳ רַשַׁ״שׁ שֶׁצָּדִין בַּהּ דָּגִים בַּיָּם); בְּקָרְבָּן, וְאָמַר: לֹא נָדַרְתִּי אֶלָּא בְּקָרְבְּנוֹת מְלָכִים; חֲרֵי עַצְמִי קָרְבָּן, וְאָמַר: לֹא נָדַרְתִּי אֶלָּא בְּעֶצֶם שֶׁהִנַּחְתִּי לְהְיוֹת נוֹדֵר בּוֹ; קוֹנָם אִשְׁתִּי נֶהֱנֵית לִי, וְאָמַר: לֹא נָדַרְתִּי אֶלָּא מֵאִשְׁתִּי הָרִאשׁוֹנָה שֶׁגֵּרַשְׁתִּי, אִם הוּא תַּלְמִיד חָכָם נֶאֱמָן וְאֵינוֹ צָרִיךְ הַתָּרָה; וְאִם הוּא עַם הָאָרֶץ, צָרִיךְ שְׁאֵלָה, שֶׁלֹּא יִנָּהֲגוּ קַלּוּת רֹאשׁ בִּנְדָרִים. וּמִיהוּ בַּחֲרָטָה סָגֵי, וְאֵין צָרִיךְ לִפְתֹּחַ לוֹ פֶּתַח. וְאִם עָבַר עַל הַנֶּדֶר, אֵין קוֹנְסִין אוֹתוֹ לְנַהֵג אִסּוּר כַּיָּמִים שֶׁעָבַר עַל הַנֶּדֶר וְנָהַג בָּהֶם הֶתֵּר; אֲבָל הַנּוֹדֵר נֶדֶר גָּמוּר דְּאוֹרַיְתָא וְעָבַר עָלָיו בְּמֵזִיד, קוֹנְסִין אוֹתוֹ וְאֵין מַתִּירִין לוֹ אֶלָּא אִם כֵּן יִנְהַג אִסּוּר כַּיָּמִים שֶׁעָבַר עָלָיו וְנָהַג בּוֹ הֶתֵּר. וְאִם יֵשׁ מִכְשׁוֹל בַּדָּבָר, כְּגוֹן שֶׁנָּדַר בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לִזָּהֵר בּוֹ, כְּגוֹן שֶׁאָסַר עָלָיו כָּל הַפֵּרוֹת שֶׁבָּעוֹלָם חוּץ מִדָּגָן, וְעָבַר עָלָיו, מַתִּירִין לוֹ מִיָּד, וְאֵין קוֹנְסִין אוֹתוֹ לְנַהֵג אִסּוּר כַּיָּמִים שֶׁעָבַר עָלָיו, כְּדֵי שֶׁלֹּא יָבֹא לִידֵי מִכְשׁוֹל. וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁמִּכָּל מָקוֹם יֵשׁ לְהַחְמִיר עָלָיו שֶׁלֹּא לְהַתִּירוֹ בַּחֲרָטָה אֶלָּא בְּפֶתַח; וּמִזֶּה נִלְמַד לְמִי שֶׁאָסַר עַל עַצְמוֹ בָּשָׂר וְיַיִן אִם יַעֲבֹר עֲבֵרָה פְּלוֹנִית, וְעָבַר עָלֶיהָ וְלֹא נִזְהַר מִבָּשָׂר וְיַיִן וּבָא לְהַתִּיר נִדְרוֹ,

שֶׁמַּתִּירִין לוֹ מִיָּד, וְאֵינוֹ צָרִיךְ לִנְהֹג אִסּוּר כַּיָּמִים שֶׁנָּהַג בָּהֶם הֶהֵתֵר, כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ חֲשַׁשׁ מִכְשׁוֹל בַּדָּבָר. הַגָּה: מִיהוּ אִם נִרְאֶה לֶחָכָם שֶׁיּוּכַל לַעֲמֹד עַל עַצְמוֹ וְלֹא יַעֲבֹר עוֹד, אֵין מַתִּירִים לוֹ עַד שֶׁיְּנַהֵג אִסּוּר כַּיָּמִים שֶׁנָּהַג בָּהֶן הֶהֵתֵר (מַרְדְּכִי רֵישׁ שְׁבוּעוֹת שְׁתִּים וּבְתְשׁוּבַת הָרַמְבַּ"ן סִימָן רנ"ח).

ג בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים שֶׁצָּרִיךְ לִנְהֹג אִסּוּר כַּיָּמִים שֶׁנָּהַג בָּהֶם הֶהֵתֵר, בְּיָמִים מוּעָטִים; אֲבָל בַּמְרֻבִּים, דַּיּוֹ לְ׳ יוֹם.

ד מִי שֶׁעָבַר עַל נִדּוּי אֵין צָרִיךְ לִנְהֹג אִסּוּר כַּיָּמִים שֶׁנָּהַג בָּהֶם הֶהֵתֵר, מִפְּנֵי שֶׁנִּדּוּי הוּא דְּרַבָּנָן.

ה נִשְׁבַּע שֶׁלֹּא יִשָּׂא אִשָּׁה תּוֹךְ ג׳ שָׁנִים, וְעָבַר וְנָשָׂא, אִם אָמַר לָשׁוֹן שֶׁמַּשְׁמָעוֹ שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה נִשּׂוּאִין עִמָּהּ, הֲוָה לֵיהּ כְּנִשְׁבַּע עַל הַכָּכָר וַאֲכָלָהּ, דְּנִשְׁאַל וּמַתִּירִין לוֹ; אֲבָל אִם אָמַר לָשׁוֹן שֶׁמַּשְׁמָעוֹ שֶׁלֹּא תִּהְיֶה אִשְׁתּוֹ, אֵין מַתִּירִין לוֹ עַד שֶׁיְּגָרְשֶׁנָּה כַּיָּמִים שֶׁנָּהַג בָּהֶם קַלּוּת רֹאשׁ בְּנִדְרוֹ וּכְבָר נִתְבָּאֵר דִּבְשָׁלֹשִׁים יוֹם סָגֵי (תְּשׁוּבַת הָרַשְׁבָּ"א וּתְשׁוּבַת הָרַמְבַּ"ן וְרִיב"ש לְעִנְיַן הַלָּכְתָּא).

סימן רט

א אֶחָד הַנּוֹדֵר מֵעַצְמוֹ אוֹ שֶׁהִדִּירוּ חֲבֵרוֹ וְאָמַר: אָמֵן, אוֹ דָּבָר שֶׁעִנְּנוּ כַּעֲנִיַּת אָמֵן שֶׁהוּא קַבָּלַת דְּבָרִים, אָסוּר; אֲבָל כְּשֶׁחֲבֵרוֹ מַדִּירוֹ מִשֶּׁלּוֹ אֵין צָרִיךְ לְקַבֵּל דְּבָרָיו.

סימן רי

א אֵין הַנֶּדֶר חָל עַד שֶׁיּוֹצִיא בִּשְׂפָתָיו וְיִהְיוּ פִּיו וְלִבּוֹ שָׁוִים. לְפִיכָךְ הָיָה בְּלִבּוֹ מִפַּת חִטִּים, וְהוֹצִיא בִּשְׂפָתָיו פַּת שְׂעוֹרִים, מֻתָּר בִּשְׁנֵיהֶם. אֲבָל אִם הָיָה בְּלִבּוֹ פַּת חִטִּים אוֹ פַּת שְׂעוֹרִים, וְהוֹצִיא בִּשְׂפָתָיו פַּת סְתָם, אָסוּר בְּשֶׁל חִטִּים לְבַד (בְּשֵׁל) שְׂעוֹרִים לְבַד (וְכֵן מֻשְׁמָע בסי׳ רי"ז ס"ט). וְאִם נָדַר עַל דַּעַת אֲחֵרִים, אֵינוֹ תָּלוּי בְּלִבּוֹ אֶלָּא כְּפִי מַה שֶׁיֹּאמְרוּ אֲחֵרִים שֶׁהוּא דַּעְתָּם, כָּךְ יָחוּל הַנֶּדֶר.

ב הַנּוֹדֵר בַּחֲלוֹם, אֵינוֹ כְּלוּם וְאֵינוֹ צָרִיךְ שְׁאֵלָה; וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁיִּתַּירוּ לוֹ עֲשָׂרָה דְיָדְעֵי לְמִקְרֵי וַיַּתִּירוּ לוֹ בַּחֲרָטָה כְּאִלּוּ נָדַר בְּהָקִיץ (תְּשׁוּבַת הַגְּאוֹנִים), וְיֵשׁ לָחוּשׁ לְדִבְרֵיהֶם.

מִיהוּ אִי לֵית לֵיהּ בְּקַלּוּת עֲשָׂרָה דְיָדְעֵי לְמִקְרֵי, יַתִּירֵנוּ בִּשְׁלֹשָׁה כְּשְׁאָר נֶדֶר (רשב"א סִימָן תרס"ח).

ג הַנּוֹדֵר וְחוֹזֵר בּוֹ תּוֹךְ כְּדֵי דִּבּוּר, אוֹ שֶׁמִּיחוּ בּוֹ אֲחֵרִים תּוֹךְ כְּדֵי דִּבּוּר וְקִבֵּל דִּבְרֵיהֶם תּוֹךְ כְּדֵי דִּבּוּר לְנַדְּרוֹ (סִפְרֵי הֶרֵב, וּכְזֶה יֵשׁ הַשִּׁנּוּי הָרִאשׁוֹן בְּהָרַמְבַּ"ם וּדְלֹא כְּבֵית יוֹסֵף), לֹא הָוֵי נֶדֶר; וְהוּא שֶׁאוֹמֵר כָּךְ בְּפִיו, אֲבָל אִם אָמַר חָזַרְתִּי בְּלִבּוֹ, אֵינוֹ כְּלוּם.

סימן ריא

א הָאוֹמֵר נֶדֶר שֶׁאֲנִי רוֹצֶה לְדַר לֹא יְהֵא נֶדֶר, וְנָדַר, אֵינוֹ נֶדֶר. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, שֶׁהוֹצִיא תְּחִלָּה בִּשְׂפָתָיו לוֹמַר שֶׁלֹּא יְהֵא נֶדֶר; אֲבָל אִם חָשַׁב כָּךְ בְּלִבּוֹ, הָוֵי דְּבָרִים שֶׁבַּלֵּב וְאֵינָם מְבַטְּלִים הַנֶּדֶר שֶׁהוֹצִיא בִּשְׂפָתָיו. וְיֵשׁ אוֹמְרִים דַּאֲפִילּוּ אָמַר כֵּן בְּלַחַשׁ, הָוֵי דְּבָרִים שֶׁבַּלֵּב. הַגָּה: וְהָא דְּאָמְרִינַן כָּל נִדְרֵי בְּלֵיל יוֹם כִּפּוּרִים הֲוֵי כְּאִלּוּ הִתְנוּ בְּהֶדְיָא וּמִכָּל מָקוֹם לֹא סָמְכִינַן עַל זֶה לְהַתִּיר בְּלֹא שְׁאֵלָה לְחָכָם, כִּי אִם לְצֹרֶךְ גָּדוֹל (מהרי"ו סִימָן ב').

ב מִי שֶׁהִתְנָה וְאָמַר: כָּל נִדְרַי שֶׁאֶדֹּר עַד זְמַן פְּלוֹנִי יִהְיוּ בְּטֵלִים, וְנָדַר בְּתוֹךְ הַזְּמַן, אִם הוּא זוֹכֵר לְתְנָאוֹ בִּשְׁעַת הַנֶּדֶר, נִדְרוֹ קַיָּם שֶׁהֲרֵי מְבַטֵּל תְּנָאוֹ בְּשָׁעָה שֶׁנּוֹדֵר; וְאִם אֵינוֹ זוֹכֵר לְתְנָאוֹ בִּשְׁעַת הַנֶּדֶר, הַתְּנַאי קַיָּם וְהַנֶּדֶר בָּטֵל. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין הַתְּנַאי מוֹעִיל לְבַטֵּל הַנֶּדֶר, אֶלָּא אִם כֵּן יִזְכְּרֵנוּ תּוֹךְ כְּדֵי דִּבּוּר לַנֶּדֶר וְיֹאמַר בְּלִבּוֹ שֶׁהוּא סוֹמֵךְ עַל הַתְּנַאי, וְיֵשׁ לָחוּשׁ לְדִבְרֵיהֶם.

ג הִתְנָה עַל קְצָת דְּבָרִים שֶׁיִּהֵא נִדְרוֹ בָּטֵל בָּהֶם וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ עַל מַה הִתְנָה, אִם עַל אֲכִילַת בָּשָׂר אוֹ שְׁתִיַּת יַיִן; אִם אוֹמֵר בִּשְׁעַת הַנֶּדֶר: עַל דַּעַת רִאשׁוֹנָה אֲנִי נוֹדֵר שֶׁאִם אֶזְכֹּר עַל מַה שֶׁהִתְנֵיתִי שֶׁאֵלֵךְ אַחַר הַתְּנַאי, וְנִזְכָּר עַל מַה הִתְנָה, הַתְּנַאי קַיָּם וְהַנֶּדֶר בָּטֵל; וְאִם לֹא אָמַר: עַל דַּעַת רִאשׁוֹנָה אֲנִי נוֹדֵר, הַתְּנַאי בָּטֵל וְהַנֶּדֶר קַיָּם.

ד אֵין דְּבָרִים הַלָּלוּ אֲמוּרִים אֶלָּא בִּשְׁבוּעָה אוֹ נֶדֶר שֶׁנִּשְׁבַּע וְנָדַר לְעַצְמוֹ, אֲבָל מִי שֶׁהִשְׁבִּיעוֹ חֲבֵרוֹ אוֹ הִדִּירוֹ, אֵין בְּטוּל זֶה מוֹעִיל לוֹ כְּלוּם.

סימן ריב

א הַנּוֹדֵר בַּתּוֹרָה, כְּגוֹן שֶׁאָמַר: פֵּרוֹת אֵלּוּ עָלַי כְּזוֹ, לֹא אָמַר כְּלוּם וְאֵין צָרִיךְ הַתָּרָה אִם הוּא תַּלְמִיד חָכָם; אֲבָל אִם הוּא עַם הָאָרֶץ, צָרִיךְ הַתָּרָה כְּדֵי שֶׁלֹּא יְנַהֲגוּ קַלּוּת רֹאשׁ בִּנְדָרִים. וְאִם נָדַר בַּמֶּה שֶׁכָּתוּב בָּהּ, אָסוּר שֶׁהֲרֵי כָּתוּב בָּהּ, כְּמִי שֶׁנָּדַר בַּמֶּה שֶׁכָּתוּב בָּהּ דָּמִי; אֲבָל הַנִּשְׁבָּע בַּתּוֹרָה, בְּכָל עִנְיָן צָרִיךְ הַתָּרָה וְעַיֵּן לְקַמָּן סִימָן רל״ד (בית יוסף לענין מעשה).

סימן ריג

א נְדָרִים אֵין חָלִין עַל דָּבָר שֶׁאֵין בּוֹ מַמָּשׁ. כֵּיצַד, אָמַר: קוֹנָם שֶׁאֲנִי מְדַבֵּר עִמָּךְ, שֶׁאֲנִי עוֹשֶׂה לָךְ, שֶׁאֲנִי מְהַלֵּךְ לָךְ, שֶׁאֲנִי יָשֵׁן עִמָּךְ אֵינוֹ נֶדֶר; וְכֵן אִם אָמַר: דִּבּוּרַי וַעֲשִׂיָּתִי וַהֲלִיכָתִי אֲסוּרִים עָלֶיךָ וְשֵׁנָה אֲסוּרָה עָלַי, אֵינוֹ נֶדֶר; וּמֵיהוּ מִדְּרַבָּנָן צָרִיךְ שְׁאֵלָה (פי׳ לשאל על נדרו ולמצא פתח להתירו). לְפִיכָךְ רְאוּבֵן הָאוֹסֵר עָלָיו שְׁמִיעַת תְּפִלַּת שִׁמְעוֹן, צָרִיךְ שְׁאֵלָה מִדְּרַבָּנָן; אֲבָל אִם אָמַר: קוֹנָם פִּי מְדַבֵּר עִמָּךְ, קוֹנָם יָדַי עוֹשׂוֹת לָךְ, קוֹנָם רַגְלַי מְהַלְּכוֹת לָךְ, קוֹנָם עֵינַי בַּשֵּׁנָה, הֲוֵי נֶדֶר גָּמוּר מִן הַתּוֹרָה. וְכָל שֶׁכֵּן אִם אָמַר: יֵאָסֵר עָלֶיךָ פִּי לְדִבּוּרַי וְיָדַי לַעֲשִׂיָּתִי וְרַגְלַי לְהִלּוּכִי. הַגָּה: הָאוֹמֵר: דִּבּוּר פִּי עָלַי ך אוֹ נְטִילַת אֻבָּן עָלַי, יֵשׁ אוֹמְרִים דְּהֲוֵי נֶדֶר הוֹאִיל וְהוְכִּיר הַפֶּה וְהָאֻבָּן (תא״ו ני״ד וכן מִשְׁמַע בר״ן בְּשֵׁם התוס׳ שְׁבִּבְית יוֹסֵף סוֹף סִימָן רל״ט).

ב הָאוֹמֵר: אֶשְׁנֶה פֶּרֶק זֶה, הֲוֵי כְּאִלּוּ נָדַר לָתֵת צְדָקָה. אוֹ לַעֲשׂוֹת שְׁאָר מִצְוֹת וְנִדְרוֹ קַיָּם (וכן מִשְׁמַע בשור ורא״ש ופוסקים).

ג אָמַר: קוֹנָם עֵינַי בְּשֵׁנָה הַיּוֹם אִם אִישַׁן לְמָחָר, לֹא יִישַׁן הַיּוֹם שֶׁמָּא יִשְׁכַּח וְיִישַׁן לְמָחָר; אֲבָל אִם אָמַר: קוֹנָם עֵינַי בְּשֵׁנָה לְמָחָר אִם אִישַׁן הַיּוֹם, יָכוֹל לִישַׁן הַיּוֹם וְלֹא חַיְשִׁינַן שֶׁמָּא לְמָחָר יִשְׁכַּח נִדְרוֹ וְיִישַׁן.

סימן ריד

א דְּבָרִים הַמֻּתָּרִים וְהַיּוֹדְעִים בָּהֶם שֶׁהֵם מֻתָּרִים נָהֲגוּ בָּהֶם אִסּוּר, הֲוֵי כְּאִלּוּ קִבְּלוּ עֲלֵיהֶם בְּנֶדֶר וְאָסוּר לְהַתִּירָם בָּהֶם. הִלְכָךְ, מִי שֶׁרָגִיל לְהִתְעַנּוֹת תַּעֲנִיּוֹת שֶׁלְּפָנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְשֶׁבֵּין רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְיוֹם כִּפּוּרִים, וּמִי שֶׁרָגִיל שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל בָּשָׂר וְשֶׁלֹּא לִשְׁתּוֹת יַיִן מֵרֹאשׁ חֹדֶשׁ אָב אוֹ מִי״ז בְּתַמּוּז, וְרוֹצֶה לַחֲזֹר בּוֹ מֵהֶמַּת שֶׁאֵינוֹ בָּרִיא, צָרִיךְ ג׳ שֶׁיַּתִּירוּ לוֹ. אִם בְּשָׁעָה שֶׁהִתְחִיל לִנְהֹג הָיָה דַּעְתּוֹ לִנְהֹג כֵּן לְעוֹלָם, וְנָהַג כֵּן אֲפִלּוּ פַּעַם אַחַת, צָרִיךְ הַתָּרָה וְיִפְתַּח בַּחֲרָטָה שֶׁמִּתְחָרֵט שֶׁנָּהַג כֵּן לְשֵׁם נֶדֶר. לְפִיכָךְ, הָרוֹצֶה לִנְהֹג בְּקֻצָּת דְּבָרִים הַמֻּתָּרִים, לְסָיְג וּפְרִישׁוּת, יֹאמַר בִּתְחִלַּת הַנְהָגָתוֹ שֶׁאֵינוֹ מְקַבֵּל עָלָיו כֵּן בְּנֶדֶר, וְגַם יֹאמַר שֶׁאֵין בְּדַעְתּוֹ לִנְהֹג כֵּן אֶלָּא בַּפַּעַם הַהוּא אוֹ בַּפְּעָמִים שֶׁיִּרְצֶה, וְלֹא לְעוֹלָם. אֲבָל הַנּוֹהֲגִים אִסּוּר בִּדְבָרִים הַמֻּתָּרִים מֻחְלָמֵת שֶׁסּוֹבְרִים שֶׁהֵם אֲסוּרִים, לֹא הֲוֵי כְּאִלּוּ קִבְּלוּם בְּנֶדֶר. וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר, שֶׁאִם טוֹעֶה וְנָהַג אִסּוּר בְּדָבָר הַמֻּתָּר, נִשְׁאָל וּמַתִּירִים לוֹ בְּשִׁלְשָׁה כְּעֵין הַתָּרַת נְדָרִים. וְאִם יוֹדֵעַ שֶׁהוּא מֻתָּר וְנָהַג בּוֹ אִסּוּר, אֵין מַתִּירִין לוֹ אֲפִלּוּ כְּעֵין הַתָּרַת נְדָרִים; דְּהֲוֵי כְּאִלּוּ קִבְּלוּ עַל עַצְמוֹ כְּאִסּוּרִים שֶׁאֲסָרָתָן תּוֹרָה שֶׁאֵין לָהֶם הֶתֵּר לְעוֹלָם. וְהַמִּנְהָג כְּפִשְׁרָא הֲרֹאשׁוֹנָה.

ב קַבָּלַת הָרַבִּים חָלָה עֲלֵיהֶם וְעַל זַרְעָם; וַאֲפִלּוּ בִּדְבָרִים שֶׁלֹּא קִבְּלוּ עֲלֵיהֶם בְּנֵי הָעִיר בְּהַסְכָּמָה, אֶלָּא שֶׁנּוֹהֲגִין כֵּן מֵעַצְמָם לַעֲשׂוֹת גָּדֵר וּסְיָג לַתּוֹרָה; וְכֵן הַבָּאִים מֵחוּץ לָעִיר לָדוּר שָׁם, הֲרֵי הֵם כְּאַנְשֵׁי הָעִיר וְחַיָּבִים לַעֲשׂוֹת כְּתַקָּנָתָן, וְאַף בִּדְבָרִים שֶׁהָיוּ אֲסוּרִים בָּהֶם בְּעִירָם מִפְּנֵי מִנְהָגָם וְאֵין מִנְהָג הָעִיר שֶׁבָּאוּ לָדוּר בָּהּ לֶאֱסֹר, הֵתִּרוּ בָּהֶם אִם אֵין דַּעְתָּם לַחֲזֹר.

סימן רטו

א נְדָרִים חָלִים עַל דִּבַּר מִצְוָה. כֵּיצַד, אָמַר: קוֹנָם סֻכָּה שֶׁאֲנִי יוֹשֵׁב, לוּלָב אֲנִי נוֹטֵל, אָסוּר לֵישֵׁב בַּסֻּכָּה וְלִטֹּל לוּלָב. הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁמַּלְקִין אוֹתוֹ עַל שֶׁנָּדַר לְבַטֵּל הַמִּצְוָה, וּמַתִּירִין לוֹ נִדְרוֹ וּמְקַיֵּם הַמִּצְוָה (פרדכי ריש שבועות שתים בשם ר״ח); וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּאֵין מַלְקוֹת בְּנֶדֶר שָׁוְא, רַק גַּבֵּי שְׁבוּעַת שָׁוְא (פרדכי פרק בשם ראב״ה ור״ן ורא״ש בנדרים ועיין בית יוסף סימן רל״ו), וְכֵן עִקָּר.

ב נָדַר לְהִתְעַנּוֹת זְמַן יָדוּעַ וְאֵרַע בּוֹ שַׁבָּתוֹת וְיָמִים טוֹבִים וְרֹאשׁ חֹדֶשׁ, מַתִּירִין לוֹ נִדְרוֹ וּפוֹתְחִין לוֹ בָּהֶם שֶׁאוֹמְרִים לוֹ: אִלּוּ שַׂמְתָּ עַל לִבְּךָ שֶׁיִּפְגְּעוּ בְּתוֹךְ הַזְּמַן הַזֶּה אִלּוּ הַיָּמִים לֹא הָיִיתָ נוֹדֵר, וְהֻתַּר כָּל הַנֶּדֶר.

ג בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים שֶׁצָּרִיךְ הַתָּרָה, כְּשֶׁקִּבְּלוֹ בִּלְשׁוֹן נֶדֶר, שֶׁאָמַר: קוֹנָם אֲכִילַת יָמִים כָּךְ וְכָךְ עָלַי; אֲבָל אִם לֹא הוֹצִיאוֹ אֶלָּא בִּלְשׁוֹן קַבָּלַת תַּעֲנִית, אֵינוֹ דּוֹחֶה לֹא שַׁבָּת וְיוֹם טוֹב וְרֹאשׁ חֹדֶשׁ וְלֹא חֲנֻכָּה וּפוּרִים וְאֵינוֹ צָרִיךְ הַתָּרָה, וַאֲפִלּוּ לֹא קִבֵּל עָלָיו לְהִתְעַנּוֹת אֶלָּא בְּשַׁבָּת וְיוֹם טוֹב בִּלְבַד וְעַיֵּן בא״ח סִימָן תי״ח.

ד הַמְקַבֵּל עָלָיו בִּלְשׁוֹן נֶדֶר לָצוּם בְּשַׁבָּת וְיוֹם טוֹב, חָל הַנֶּדֶר. וְכֵן הַנּוֹדֵר לָצוּם יוֹם א׳ אוֹ ב׳ כָּל יָמָיו, וּפָגַע בָּהֶם יוֹם טוֹב אוֹ עֶרֶב יוֹם כִּפּוּר, חַיָּב לָצוּם; וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר רֹאשׁ חֹדֶשׁ, אֲבָל אִם פָּגַע בָּהֶם חֲנֻכָּה וּפוּרִים, נִדְרוֹ בָּטֵל. וְעַיֵּן בא״ח סִימָן תק״ע דְּלֹא פָּסַק כֵּן.

ה הָא דְּנָדְרִים חָלִים עַל דְּבַר מִצְוָה, דַּוְקָא בְּמִצְוֹת עֲשֵׂה בֵּין שֶׁיֵּשׁ בָּהּ עֲשֵׂה גְּרִידָא בֵּין שֶׁיֵּשׁ עֲשֵׂה בְּקִיּוּמָהּ וְלֹא תַּעֲשֶׂה בְּבִטּוּלָהּ, וְאֵין הֶפְרֵשׁ בָּזֶה בֵּין אִסּוּר הַבָּא מֵאֵלָיו לְאִסּוּר הַבָּא עַל יְדֵי עַצְמוֹ; אֲבָל עַל מִצְוַת לֹא תַּעֲשֶׂה דְּעַלְמָא, אֵינוֹ חָל בֵּין בְּבִטּוּלוֹ בֵּין בְּקִיּוּמוֹ. כֵּיצַד, הֲרֵי שֶׁאָמַר: אֲכִילַת נְבֵלָה עָלַי, אֵין הַנֶּדֶר חָל עָלָיו; וְהוּא הַדִּין לְאִסּוּר הַבָּא עַל יְדֵי עַצְמוֹ, כְּגוֹן שֶׁאָמַר: שְׁבוּעָה שֶׁלֹּא אֹכַל כָּכָר זֶה, וְחָזַר וְאָמַר: כָּכָר זֶה עָלַי, אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא אַחַת דְּהַיְנוּ מִשּׁוּם בַּל יַחֵל דִּשְׁבוּעָה; וְכֵן אִם אָמַר: שְׁבוּעָה שֶׁלֹּא אֶשְׁתֶּה וְחָזַר וְאָמַר הֲרֵינִי נָזִיר, וְשָׁתָה, אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא אַחַת דְּהַיְנוּ בַּל יַחֵל דִּשְׁבוּעָה; אֲבָל דִּנְזִירוּת לֹא, אֶלָּא אִם כֵּן נִשְׁאַל עַל הַשְּׁבוּעָה שֶׁאָז חָל הַנְּזִירוּת עָלָיו. וְהַנֶּדֶר חָל עַל מִי שֶׁנִּשְׁבַּע שֶׁיִּישַׁן אוֹ שֶׁיִּשְׁתֶּה, וְאַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בְּבִטּוּלוֹ לֹא תַּעֲשֶׂה.

ו וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאִם נָדַר מִדְּבָרִים הָאֲסוּרִים, כְּגוֹן נְבֵלוֹת וּטְרֵפוֹת, חָל הַנֶּדֶר וְאִם אוֹכֵל מֵהֶם עוֹבֵר בְּלֹא יַחֵל; אֲבָל אִם הִתְפִּיס בָּהֶם דָּבָר אַחֵר, אֵינוֹ נִתְפָּס, שֶׁאֵין דַּעְתּוֹ אֶלָּא בְּעִקַּר הָאִסּוּר דְּהָוֵי לֵיהּ מַתְפִּיס בְּדָבָר הָאָסוּר; אֲבָל דָּבָר שֶׁאָסוּר מִדַּרַבָּנָן, וַאֲסָרוֹ עָלָיו בִּלְשׁוֹן נֶדֶר וְהִתְפִּיס בּוֹ דָּבָר אַחֵר, נִתְפָּס בַּנֶּדֶר וְאָסוּר. הֶגֶה: הַנּוֹדֵר אוֹ הַנִּשְׁבָּע שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל מַצָּה בְּלֵיל פֶּסַח, אֵין מַצָּה עֲשִׂירָה בַּכְּלָל; אֲבָל אִם נָדַר שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל מַצָּה כָּל הַשָּׁנָה, אֲפִלּוּ דְּמַצָּה עֲשִׂירָה בַּכְּלָל (ריב״ש מביאו בית יוסף סוף סימן רל״ו).

סימן רטז

א קוֹנָם פֵּרוֹת הָאֵלּוּ עָלַי, אָסוּר בְּחִלּוּפֵיהֶם וּבְגִדּוּלֵיהֶם וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בַּמַּשְׁקִין הַיּוֹצְאִין מֵהֶם, וְכֵן אָסוּר בְּגִדּוּלֵי גִּדּוּלֵיהֶן, אֲבָל חִלּוּפֵי חִלּוּפֵיהֶן מֻתָּרִים, וְאִם הוּא דָּבָר שֶׁזַּרְעוֹ כָּלֶה גִּדּוּלֵי גִּדּוּלָיו מֻתָּרִים; וְכֵן הַדִּין אִם לֹא אָמַר: הָאֵלּוּ, אֶלָּא הָיוּ לְפָנָיו וְאָמַר: קוֹנָם הֵם עָלַי. הַגָּה: וְכֵן אִם אָמַר פֵּרוֹת פְּלוֹנִי אוֹ מָקוֹם פְּלוֹנִי הֵם קוֹנָם עָלַי, הֲוָה כְּאֵלּוּ אָמַר: פֵּרוֹת אֵלּוּ (בית יוסף בשם הר״ן).

ב אָמַר: קוֹנָם מַה שֶּׁאֲנִי אוֹכֵל אוֹ טוֹעֵם מֵהֶם, אִם הוּא דָּבָר שֶׁזַּרְעוֹ כָּלֶה כְּגוֹן חִטִּים וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם, מֻתָּר בְּחִלּוּפֵיהֶם וּבְגִדּוּלֵיהֶם; וְאִם הוּא דָּבָר שֶׁאֵין זַרְעוֹ כָּלֶה כְּשֶׁזּוֹרְעִים אוֹתוֹ, כְּגוֹן שׁוּם וּבְצָלִים, אֲפִלּוּ גִּדּוּלֵי גִּדּוּלִין אֲסוּרִים וְכֵן מַשְׁקִים הַיּוֹצְאִים מֵהֶם אֲסוּרִים. וְכֵן אִם אָמַר: קוֹנָם פֵּרוֹת הָאֵלּוּ עַל פְּלוֹנִי, אָסוּר בְּחִלּוּפֵיהֶם וּבְגִדּוּלֵיהֶם.

ג אָמַר לְאִשְׁתּוֹ: קוֹנָם מַעֲשֶׂה יָדַיִךְ עָלַי, אָסוּר בְּחִלּוּפֵיהֶם וּבְגִדּוּלֵיהֶן. אָמַר: קוֹנָם שֶׁאֲנִי אוֹכֵל אוֹ שֶׁאֲנִי טוֹעֵם מִמַּעֲשֶׂה יָדַיִךְ, מֻתָּר בְּחִלּוּפֵיהֶן וּבְגִדּוּלֵיהֶן בְּדָבָר שֶׁזַּרְעוֹ כָּלֶה; אֲבָל בְּדָבָר שֶׁאֵין זַרְעוֹ כָּלֶה, אֲפִלּוּ גִּדּוּלֵי גִּדּוּלִין אֲסוּרִין.

ד אָמַר לַחֲבֵרוֹ: קוֹנָם לְבֵיתְךָ שֶׁאֲנִי נִכְנָס, שָׂדְךָ שֶׁאֲנִי לוֹקֵחַ, מֵת אוֹ שֶׁמְּכָרָן אוֹ נָתָן לְאַחֵר, מֻתָּר; אֲבָל כָּל שֶׁהוּא בִּרְשׁוּתוֹ, אָסוּר אֲפִלּוּ מְכָרוֹ וְאַחַר כָּךְ קָנָאוֹ אוֹ שֶׁנָּפַל וּבָנָאוֹ, וַאֲפִלּוּ לֹא בָּנָאוֹ בְּמְקוֹמוֹ הָרִאשׁוֹן. הַגָּה: אָמַר לוֹ: קוֹנָם בֵּית אָבִי דְּ שֶׁאֵינִי נִכְנָס בּוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁמֵּת הָאָב, אָסוּר, דְּכָל יוֹצְאֵי חֲלָצָיו קְרוּיִין בֵּית אָב (פְּרִדְכִי סם״ק דְּנִשְׂרָן ובא״ע סימן קמ״ו וטמ״ק ס״ב).

ה אָמַר: קוֹנָם לְבֵית זֶה שֶׁאֲנִי נִכְנָס בּוֹ, אָסוּר בּוֹ לְעוֹלָם בֵּין שֶׁמֵּת אוֹ מְכָרוֹ אוֹ נָתָנוֹ לַאֲחֵרִים; וְאִם נָפַל וּבָנָאוֹ, אֲפִלּוּ בִּמְקוֹמוֹ וּבְמִדָּתוֹ הָרִאשׁוֹנָה, מֻתָּר.

ו אָמַר: קוֹנָם לְבֵיתְךָ זֶה שֶׁאֲנִי נִכְנָס, אָסוּר בּוֹ לְעוֹלָם, בֵּין שֶׁמֵּת אוֹ מְכָרוֹ אוֹ נָתָנוֹ לְאַחֵר בֵּין שֶׁנָּפַל וּבָנָאוֹ. וְיֵשׁ מִי שֶׁמַּתִּיר בְּמֵת אוֹ מְכָרוֹ אוֹ נָתָנוֹ, וְאוֹסֵר בְּנָפַל וּבָנָאוֹ. וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹסֵר בָּזוֹ וּמַתִּיר בָּזוֹ.

ז אָמַר רְאוּבֵן לְשִׁמְעוֹן: קוֹנָם בֵּית זֶה שֶׁאַתָּה נִכְנָס, וּמֵת אוֹ שֶׁמְּכָרוֹ לְאַחֵר, אָסוּר, שֶׁהָאוֹסֵר דָּבָר שֶׁהוּא שֶׁלּוֹ עַל חֲבֵרוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁיָּצָא מֵרְשׁוּתוֹ, הֲרֵי הוּא בְּאִסּוּרוֹ עוֹמֵד. אֲבָל אִם אָמַר לוֹ: קוֹנָם לְבֵיתִי שֶׁאַתָּה נִכְנָס, אִם מֵת אוֹ מְכָרוֹ אוֹ נְתָנוֹ לְאַחֵר, מֻתָּר. הָאוֹמֵר לְבָנוֹ: הֲרֵי אַתָּה אָסוּר בַּהֲנָיָתִי, אוֹ שֶׁנִּשְׁבַּע שֶׁלֹּא יֵהָנֶה בּוֹ, אִם מֵת, יִירָשֶׁנּוּ, שֶׁזֶּה כְּאוֹמֵר: נִכְסַי עָלֶיךָ אֲסוּרִין. אֲבָל אִם אָסַר עָלָיו הֲנָיָתוֹ וּפֵרַשׁ: בֵּין בְּחַיָּיו בֵּין בְּמוֹתוֹ, אִם מֵת לֹא יִירָשֶׁנּוּ, שֶׁזֶּה כְּאוֹמֵר: נִכְסַי אֵלּוּ עָלֶיךָ אֲסוּרִים. וְע״ל סִימָן רכ״ג. הַגָּה: קֹהֶל שֶׁנָּדְרוּ כָּל מַה שֶּׁיִּגְבּוּ יִהְיֶה לְצֹרֶךְ בִּנְיַן בֵּית הַכְּנֶסֶת וּבִנְיַן בֵּית הַמִּדְרָשׁ, יִתְּנוּ מֻחֲצָה לָזֶה וּמֻחֲצָה לָזֶה אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא גָּבוּ לְהַסְפִּיק א׳ מֵהֶם (בית יוסף סוף סימן רכ״ח בשם תשו׳ הָרַשְׁבָּ״א). מִי שֶׁהִשְׁבִּיעַ אֶת בָּנוֹ אוֹ חֲבֵרוֹ שֶׁלֹּא יַלָּוֶה מִעוֹתָיו לַאֲחֵרִים אִם לֹא בִּרְשׁוּת רְאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן, וּמֵת אֶחָד מֵהֶם, מֻתָּר לְהַלְווֹת בִּרְשׁוּת הָאֶחָד, דְּכָל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי מַשְׁמָע אֲפִלּוּ אֶחָד מֵהֶם, עַד שֶׁיִּפְרֹט לְ ך שְׁנֵיהֶם בְּיַחַד (בית יוסף סי׳ רכ״ח דְּף ע״ב ע״ד בשם תשובת הָרַשְׁבָּ״א). מִי שֶׁנִּשְׁבַּע לְאִשָּׁה הַמְשֻׁעְבֶּדֶת לוֹ שֶׁלֹּא אֹשֶׁא עָלֶיהָ, וְקֹדֶם שֶׁכָּנְסָה נָפְלָה לוֹ יְבָמָה, מֻתָּר לְיַבְּמָהּ, דִּלְשׁוֹן עָלֶיהָ אֵינָהּ בְּמַשְׁמָע אֶלָּא אִם נָשָׂאָה תְּחִלָּה. וְלֹא יִכְנֹס הַמְשֻׁעְבֶּדֶת אֶלָּא אִם כֵּן יַתִּירוּ לוֹ שְׁבוּעָתוֹ (שם סוף דף רע״ג בשם תשובת הָרַשְׁבָּ״א והיא בסימן תתי״ב).

ח אָמַר לַחֲבֵרוֹ: כִּכָּרִי זוֹ אֲסוּרָה עָלֶיךָ, אֲפִלּוּ נְתָנָהּ לוֹ בְּמַתָּנָה אוֹ מְכָרָהּ לוֹ, אֲסוּרָה לוֹ. מֵת וְנָפְלוּ לוֹ בִּירוּשָׁה, אוֹ שֶׁנְּתָנָהּ לְאַחֵר וְהוּא נְתָנָהּ לוֹ, מֻתֶּרֶת לוֹ; שֶׁלֹּא אָמַר אֶלָּא כִּכָּרִי, וְעַתָּה אֵינָהּ שֶׁלּוֹ.

ט אָמַר: קוֹנָם בָּשָׂר וְיַיִן עָלַי, מֻתָּר בְּתַבְשִׁיל שֶׁיֵּשׁ בּוֹ בָּשָׂר וְיַיִן, אַף עַל פִּי שֶׁנּוֹתְנִין בּוֹ טַעַם. וְאִם אָמַר: קוֹנָם בָּשָׂר וְיַיִן שֶׁאֲנִי טוֹעֵם אוֹ שֶׁאֲנִי אוֹכֵל, אוֹ שֶׁאָמַר קוֹנָם בָּשָׂר אוֹ יַיִן זֶה עָלַי, אָסוּר בְּתַבְשִׁיל שֶׁיֵּשׁ בּוֹ טַעַם (בָּשָׂר אוֹ) יַיִן.

י נִתְעָרֵב יַיִן זֶה שֶׁאָסְרוֹ עַל עַצְמוֹ בְּיַיִן אַחֵר, אֲפִלּוּ טִפָּה בְּחָבִית, נֶאֱסַר הַכֹּל, מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ לוֹ לְהַשְׁאִיל עַל נִדְרוֹ נַעֲשָׂה כְּדָבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ מַתִּירִין שֶׁאֵינוֹ בָּטֵל בְּמִינוֹ.

יא הָאוֹסֵר עַל עַצְמוֹ יֵינוֹ שֶׁל פְּלוֹנִי אוֹ שֶׁל מָקוֹם פְּלוֹנִי. דֵּינוֹ כְּדִין הָאוֹסֵר עַל עַצְמוֹ יַיִן זֶה שֶׁאָסוּר בַּתַּבְשִׁיל שֶׁנָּפַל בּוֹ וְיֵשׁ בּוֹ טַעַם יַיִן. וְהוּא הַדִּין אִם אוֹתוֹ יַיִן נַעֲשָׂה חֹמֶץ אַחַר הַנֶּדֶר, שֶׁהוּא אָסוּר עָלָיו. אֲבָל מַה שֶּׁהָיָה חֹמֶץ בִּשְׁעַת הַנֶּדֶר, מֻתָּר, דְּיַיִן אָסַר עָלָיו וְלֹא חֹמֶץ. (בית יוסף בשם תשובת הרשב"א).

יב אָמַר: קוֹנָם זֵיתִים וַעֲנָבִים עָלַי, מֻתָּר בְּשֶׁמֶן וְיַיִן הַיּוֹצֵא מֵהֶם, אֲפִלּוּ הוּא חָדָשׁ. וְאִם אָמַר: קוֹנָם זֵיתִים וַעֲנָבִים שֶׁאֲנִי טוֹעֵם, אוֹ שֶׁאָמַר קוֹנָם זֵיתִים וַעֲנָבִים אֵלּוּ עָלַי, אָסוּר אַף בַּמַּשְׁקִים הַיּוֹצֵא מֵהֶם וּבַתַּבְשִׁיל שֶׁנּוֹתְנִין בָּהֶם טַעַם.

סימן ריז

א נֶדֶר נִשְׁבַּע מֵהַמְּבֻשָּׁל, אִם דֶּרֶךְ אוֹתוֹ מָקוֹם בְּאוֹתוֹ לָשׁוֹן וּבְאוֹתוֹ זְמַן שֶׁקּוֹרְאִין מְבֻשָּׁל אֲפִלּוּ לְצָלִי וּלְשָׁלוּק, הֲרֵי זֶה אָסוּר בַּכֹּל. וְאִם אֵין דַּרְכָּם לִקְרוֹת מְבֻשָּׁל אֶלָּא לְבָשָׂר שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל בְּמַיִם וּבְתַבְלִין, הֲרֵי זֶה מֻתָּר בְּצָלִי וּבְשָׁלוּק. וְכֵן הַמְעֻשָּׁן וְהַמְּבֻשָּׁל בְּחַמֵּי טְבֶרְיָא וְכַיּוֹצֵא בָהֶם, הוֹלְכִים בּוֹ אַחַר הַלָּשׁוֹן שֶׁל בְּנֵי הָעִיר.

ב הַנּוֹדֵר מִמַּעֲשֵׂה קְדֵרָה, אֵינוֹ אָסוּר אֶלָּא מִדְּבָרִים שֶׁמַּרְתִּיחִים אוֹתָם בִּקְדֵרָה, כְּגוֹן רִיפוֹת וּלְבִיבוֹת וְכַיּוֹצֵא בָהֶם. אָסַר עַצְמוֹ מִכָּל הַיּוֹרֵד לַקְּדֵרָה, הֲרֵי זֶה אָסוּר בְּכָל הַמִּתְבַּשְּׁלִים בִּקְדֵרָה. נָדַר מֵהַיּוֹרֵד לְתוֹךְ הַתַּנּוּר, אֵינוֹ אָסוּר אֶלָּא בְּפַת. וְאִם אָמַר: כָּל מַעֲשֵׂה תַּנּוּר עָלַי, אָסוּר בְּכָל הַנַּעֲשֶׂה בְּתַנּוּר.

ג נָדַר אוֹ נִשְׁבַּע מִן הַמָּלִיחַ, אִם דַּרְכָּם לִקְרוֹת מָלִיחַ לְכָל הַמְּלוּחִים, הֲרֵי זֶה אָסוּר בְּכָל הַמְּלוּחִין אֲפִלּוּ אֵינוֹ מָלִיחַ אֶלָּא לְהִתְקַיֵּם לְשָׁעָה. וְאִם אֵין דַּרְכָּם לִקְרוֹת מָלִיחַ אֶלָּא לְדָג מָלִיחַ בִּלְבַד, אֵינוֹ אָסוּר אֶלָּא בְּדָג מָלִיחַ (טור ורא"ש ור"ן בשם הירושלמי). נָדַר אוֹ נִשְׁבַּע מִן הַכָּבוּשׁ, אִם דַּרְכָּם לִקְרוֹת כָּבוּשׁ לְכָל הַכְּבוּשִׁים, הֲרֵי זֶה אָסוּר בַּכֹּל. וְאִם אֵין דַּרְכָּם לִקְרוֹת כָּבוּשׁ בִּלְבַד, אֵינוֹ אָסוּר אֶלָּא בְּכָבוּשׁ שֶׁל יָרָק. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה. הָיוּ מְקֻצָּת בְּנֵי הַמָּקוֹם קוֹרִין לוֹ כָּךְ וּמְקֻצָּתָן אֵין קוֹרִין, אֵין הוֹלְכִין אַחַר הָרוֹב, אֶלָּא הֲרֵי זֶה סְפֵק נְדָרִים וְכָל סְפֵק נְדָרִים לְהַחְמִיר.

ד אָמַר: קוֹנָם יָרָק עָלַי, אֵינוֹ אָסוּר אֶלָּא בְּנֶאֱכָלִין חַיִּים. וְאִם אָמַר יְרָקֵי קְדֵרָה עָלַי, אָסוּר אַף בִּנְכְבָּשִׁים בָּהּ. וְאִם אָמַר יָרָק הַמִּתְבַּשֵּׁל בִּקְדֵרָה אֵינוֹ אָסוּר אֶלָּא בְּמִתְבַּשֵּׁל בָּהּ; וּמִיהוּ אָסוּר בְּכָל הַמִּתְבַּשֵּׁל בָּהּ, אַף בַּדְּלוּעִין (פרוש מין יָרָק שֶׁעָלָיו גְּדוֹלִים בְּיוֹתֵר, ערוך); שֶׁכָּל דָּבָר שֶׁהַשָּׁלִיחַ נִמְלָךְ עָלָיו, הוּא בִּכְלַל הַמִּין הַהוּא. וְאִם אָמַר לִשְׁלוּחוֹ: קַח לִי יָרָק, וְאֵינוֹ מוֹצֵא אֶלָּא דְּלוּעִים, הוּא נִמְלָךְ בּוֹ לוֹמַר: תְּרָצֶה דְּלוּעִין. אֲבָל אִם נָדַר מֵהַדְּלוּעִין, מֻתָּר בְּיָרָק.

ה הַנּוֹדֵר מֵהַיָּרָק, אָסוּר אֲפִלּוּ בְּיָבֵשׁ, מֵאַחַר שֶׁאֵין לוֹ גֹּרֶן; וּמֻתָּר בְּפוֹלִין יְבֵשִׁים, מֵאַחַר שֶׁיֵּשׁ לוֹ גֹּרֶן, וְאֵינָם נִקְרָאִים יָרָק אֶלָּא הַלַּחִים.

ו הַנּוֹדֵר מֵהַיָּרָק, נִסְתַּפֵּק בַּיְרוּשַׁלְמִי אִם הוּא אָסוּר בקולקס (פֵּרֵשׁ הֶעָרוּךְ שֶׁהוּא מִין לוּף וּמַנָּח בְּתַרְמִיל אָרֹךְ וְיֵשׁ בּוֹ גַּרְגְּרִין הַרְבֵּה).

ז הַנּוֹדֵר מֵהַבָּשָׂר, אָסוּר בְּגִידִין; מֵהַגִּידִין, מֻתָּר בְּבָשָׂר.

ח מָקוֹם שֶׁדַּרְכָּם אִם יִשְׁלַח אָדָם שָׁלִיחַ לִקְנוֹת לוֹ בָּשָׂר אוֹמֵר לוֹ: לֹא מָצָאתִי אֶלָּא דָּגִים, אִם נִשְׁבַּע אוֹ נָדַר בְּמָקוֹם זֶה מֵהַבָּשָׂר, נֶאֱסַר אַף בִּבְשַׂר דָּגִים. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה. וּבְכָל מָקוֹם, הַנּוֹדֵר מֵהַבָּשָׂר אָסוּר בִּבְשַׂר עוֹפוֹת וּבִקְרֵבִים וּבְרֹאשׁ וּבְרַגְלַיִם, בְּקָנֶה וּבַלֵּב; וּמֻתָּר בַּחָגָבִים. וְאִם מַרְאִים הַדְּבָרִים, בְּעֵת שֶׁנָּדַר, שֶׁלֹּא נִתְכַּוֵּן אֶלָּא בִּבְשַׂר בְּהֵמָה בִּלְבַד (או לִבְשַׂר עוֹף וּבְהֵמָה בִּלְבַד), הֲרֵי זוֹ מֻתָּר בִּבְשַׂר דָּגִים, וְאֲפִלּוּ בְּמָקוֹם שֶׁהַשָּׁלִיחַ נִמְלָךְ עֲלֵיהֶם. וַאֲפִלּוּ בִּבְשַׂר עוֹפוֹת נְמֵי שָׁרֵי, דְּהָא לֹא נִתְכַּוֵּן רַק לִבְשַׂר בְּהֵמָה. (כן משמע לשון השור, וכן משין דברי הר"ן).

ט הַנּוֹדֵר מֵהַקִּיפָּה, מֻתָּר בִּרְטֵב; מֵהָרְטֵב, מֻתָּר בְּקִיפָּה; מֵהַבָּשָׂר, מֻתָּר בִּשְׁנֵיהֶם, אִם לֹא שֶׁאוֹמֵר: קוֹנָם בָּשָׂר עָלַי שֶׁאֲנִי טוֹעֵם אוֹ שֶׁאֲנִי אוֹכֵל.

י הַנּוֹדֵר מֵהַגְּרִיסִין, אָסוּר בְּמִקְּפָה (פי' קָרֵץ קָפוּי וְעָב) שֶׁל גְּרִיסִין; מֵהַמִּקְּפָה, מֻתָּר בִּגְרִיסִין. מֵהַמִּקְּפָה, אָסוּר בְּשׁוּם; מֵהַשּׁוּם, מֻתָּר בְּמִקְּפָה. מֵהַתַּבְלִין, אָסוּר בַּחַיִּין וּמֻתָּר בַּמְבֻשָּׁלִין. וְאִם אָמַר: קוֹנָם תַּבְלִין שֶׁאֲנִי טוֹעֵם, אָסוּר בַּחַיִּין וּמְבֻשָּׁלִין. מֵהַכְּרוּב, אָסוּר בְּאַסְפָּרָגוֹס (פי' מין מים שֶׁבִּשְּׁלוּ בָּהֶם הַכְּרוּב, רמב"ם ורש"י פי' מין כְּרוּב). מֵאַסְפָּרָגוֹס, מֻתָּר בִּכְרוּב. מֵהַכְּרִישִׁים, מֻתָּר בְּקַקְפְּלוּטוֹת. מֵהַיָּרָק, מֻתָּר בִּירָקוֹת שֶׁדֶּה מִפְּנֵי שֶׁהוּא שֵׁם לְרַי (משנה ס"פ הנודר מן המבושל) דִּבְלְשׁוֹן בְּנֵי אָדָם אֵינָם קוֹרִין יָרָק סְתָם, רַק לִירָקוֹת הַגְּדֵלִים בְּגַנּוֹת (בית יוסף ורש"י שם בפי' המשנה).

יא הַנּוֹדֵר מֵהֶחָלָב, מֻתָּר בְּקוֹם (פְּרוֹשׁ, מַיִם הַמְּבֻדָּלִים מֵהֶחָלָב כְּשֶׁמְּעָמִידִים אוֹתוֹ הַנְּקָרֵאת סורי"ז). נָדַר מֵהַקּוֹם, מֻתָּר בְּחָלָב. וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּאִם קוֹרִים לַקּוֹם עַל שֵׁם הֶחָלָב, כְּגוֹן שֶׁקּוֹרִין אוֹתָהּ קוֹמָא דְּחַלְבָּא, אָסוּר. (טור ובית יוסף בשם תַּרי"ן). מֵהֶחָלָב, מֻתָּר בִּגְבִינָה. מֵהַגְּבִינָה, מֻתָּר בְּחָלָב; וְאָסוּר בָּהּ בֵּין מְלוּחָה בֵּין תְּפֵלָה בֵּין לָחָה בֵּין יְבֵשָׁה.

יב הַנּוֹדֵר מִן הַדָּגִים, מֻתָּר בְּצִיר וּמֻרְיָס שֶׁל דָּגִים (לְשׁוֹן הַרַמְבַּ"ם שָׁם).

יג הַנּוֹדֵר מֵהַתְּמָרִים, מֻתָּר בִּדְבַשׁ תְּמָרִים. הַגָּה: אַף עַל פִּי שֶׁשָּׁם הַתְּמָרִים עָלָיו, וְנִקְרָא דְּבַשׁ תְּמָרִים, הוֹאִיל וְנִשְׁתַּנָּה צוּרָתָן מִמַּה שֶּׁהָיָה תְּחִלָּה, מַשְׁאִם כֵּן בְּקוֹמָא דְּחַלְבָּא (ר"ן בשם רשב"א). וְעוֹד דְּמַה שֶּׁנִּקְרָא דְּבַשׁ תְּמָרִים אֵינוֹ אֶלָּא כְּדֵי לְהַבְדִּילוֹ מִשְּׁאָר דְּבַשׁ (הר"ן). מִדְּבַשׁ תְּמָרִים, מֻתָּר בִּתְמָרִים. מִסְתָּנְיוֹת (פִּי' עֲנָבִים רָעִים הַנִּשְׁאָרִים בַּגֶּפֶן בִּימוֹת הַסְּתָו וְרוֹשִׁין מֵהֶם חֹמֶץ), מֻתָּר בְּחֹמֶץ הַיּוֹצֵא מֵהֶם.

יד הַנּוֹדֵר מִדְּבַשׁ, מֻתָּר בִּדְבַשׁ תְּמָרִים. מֵהַחֹמֶץ, מֻתָּר בְּחֹמֶץ סְתָנְיוֹת.

טו הַנּוֹדֵר מֵהַיַּיִן, מֻתָּר בְּיֵין תַּפּוּחִים וְאָסוּר בְּיֵין מְבֻשָּׁל וּמֻתָּר בְּקוֹנְדִיטוֹן (פִּי' מַשְׁקֶה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ דְּבַשׁ וְיַיִן וּפִלְפְּלִין). וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹסֵר בְּקוֹנְדִיטוֹן. וְדִין חֹמֶץ עַיִן לְעֵיל סוֹף סִימָן רט"ז סָעִיף י"א.

טז הַנּוֹדֵר מֵהַתְּרוּשׁ, לְדִידָן אָסוּר בְּיַיִן וּמֻתָּר בְּכָל מִינֵי מְתִיקָה.

יז הַנּוֹדֵר מֵהַשֶּׁמֶן, אִם הוּא בְּמָקוֹם שֶׁמִּסְתַּפְּקִים בְּשֶׁמֶן זַיִת, אָסוּר בּוֹ וּמֻתָּר בְּשֶׁמֶן שֶׁמְּשַׁמִּין; וְאִם הוּא בְּמָקוֹם שֶׁמִּסְתַּפְּקִין בְּשֶׁמֶן שֶׁמְּשַׁמִּין, אָסוּר בּוֹ וּמֻתָּר בְּשֶׁמֶן זַיִת. וְאִם מִסְתַּפְּקִין בִּשְׁנֵיהֶם, אָסוּר בִּשְׁנֵיהֶם אַף עַל פִּי שֶׁרֹב סְפוּקָן מֵאֶחָד מֵהֶם.

יח הַנּוֹדֵר מֵהַתְּבוּאָה אוֹ הַנּוֹדֵר מֵעֲלֵלֹתֶיהָ, אֵינוֹ אָסוּר אֶלָּא בַּחֲמֵשֶׁת הַמִּינִים. וְהוּא הַדִּין לַנּוֹדֵר מֵהַדָּגָן.

יט הַנּוֹדֵר מִפַּת, סְתָם, אֵינוֹ אָסוּר אֶלָּא בְּפַת חִטִּים וּשְׂעוֹרִים; וּבְמָקוֹם שֶׁנּוֹהֲגִים לַעֲשׂוֹת פַּת מִכָּל דָּבָר, וְנָדַר מֵהַפַּת אוֹ מִמָּזוֹן, אָסוּר בַּחֲמֵשֶׁת הַמִּינִין. וְאִם אָמַר: כָּל הַזָּן עָלַי, אָסוּר בַּכֹּל חוּץ מִמַּיִם וּמֶלַח.

כ הַנּוֹדֵר מֵהַחִטִּים, אָסוּר בָּהֶם בֵּין חַיִּים בֵּין מְבֻשָּׁלִים; חִטָּה חִטִּים שֶׁאֵינִי טוֹעֵם, אָסוּר בָּהֶם בֵּין קֶמַח בֵּין פַּת; חִטָּה שֶׁאֵינִי טוֹעֵם, אָסוּר בָּהֶם בַּאֲפוּיָה וּמֻתָּר לָכֹס; חִטִּים שֶׁאֵינִי טוֹעֵם, מֻתָּר בַּאֲפוּיָה וְאָסוּר לָכֹס; חִטָּה חִטִּים שֶׁאֵינִי טוֹעֵם, אָסוּר בֵּין בַּאֲפוּיָה בֵּין לָכֹס. הַגָּה: הָאוֹמֵר: פַּת חִטִּים וּשְׂעוֹרִים וְכִסְּמִין עָלַי, אֵינוֹ אָסוּר אֶלָּא בְּפַת חִטִּים וּפַת שְׂעוֹרִים וּפַת כִּסְּמִין, דְּפַת דְּקָאָמַר קָאֵי עַל כֻּלָּם (הר"ן פ' שבועות שתים). וְיֵשׁ מַחֲמִירִין לְאָסֹר בִּשְׂעוֹרִים וְכִסְּמִין לְגַמְרֵי, אֶלָּא אִם כֵּן אוֹמֵר שֶׁלֹּא הָיְתָה כַּוָּנָתוֹ רַק אַפַּת, אוֹ שֶׁיָּדוּעַ לְשׁוֹן בְּנֵי אָדָם שֶׁבְּאוֹתוֹ הָעִיר, דְּאָז הוֹלְכִין אַחַר לְשׁוֹן בְּנֵי אָדָם (כ"כ הר"ן בשם תַּרַמְבַּ"ן).

כא גְּרִיס שֶׁאֲנִי טוֹעֵם, אָסוּר לֶאֱכֹל מְבֻשָּׁל וּמֻתָּר לֶאֱכֹל חַי. גְּרִיסִין שֶׁאֲנִי טוֹעֵם, אָסוּר לְאָכְלָם חַיִּים וּמֻתָּר לְאָכְלָם מְבֻשָּׁלִים. גְּרִיס גְּרִיסִין שֶׁאֲנִי טוֹעֵם, אָסוּר לְאָכְלָם חַיִּים וּמְבֻשָּׁלִים.

כב הַנּוֹדֵר מִפֵּרוֹת הַשָּׁנָה, אָסוּר בְּכָל פֵּרוֹת הַשָּׁנָה וּמֻתָּר בִּגְרָדִים וּטְלָאִים, בְּחָלָב וּבְבֵיצִים וּבְגוֹזָלוֹת. וְאִם אָמַר: גְּדוֹלֵי שָׁנָה עָלַי, אָסוּר בְּכֻלָּם.

כג הַנּוֹדֵר מִפֵּרוֹת הָאָרֶץ, אָסוּר בְּכָל פֵּרוֹת הָאָרֶץ וּבִפְרִי הָעֵץ, וּמֻתָּר בִּכְמֵהִין וּפִטְרִיּוֹת. וְאִם אָמַר: גְּדוֹלֵי קַרְקַע עָלַי, אָסוּר בְּכֻלָּם.

כד הַנּוֹדֵר מֵהַקֵּיץ, אֵינוֹ אָסוּר אֶלָּא מֵהַתְּאֵנִים.

כה הַנּוֹדֵר מֵהַמַּיִם הַנִּמְשָׁכִים מִמַּעְיָן פְּלוֹנִי, אָסוּר בְּכָל הַנֶּהָרוֹת הַיּוֹנְקוֹת מִמֶּנּוּ, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר מֵהַנִּמְשָׁכִים מִמֶּנּוּ, אַף עַל פִּי שֶׁנִּשְׁתַּנָּה שְׁמוֹ וְאֵין קוֹרִין אוֹתוֹ אֶלָּא נָהָר פְּלוֹנִי אוֹ מַעְיָן פְּלוֹנִי. אִם אָמַר: מִנָּהָר פְּלוֹנִי אוֹ מִמַּעְיָן פְּלוֹנִי, אֵינוֹ אָסוּר אֶלָּא בַּנִּקְרָאִים עַל שְׁמוֹ.

כו הַנּוֹדֵר הֲנָאָה מִמַּעְיָן, טוֹבֵל בּוֹ טְבִילָה שֶׁל מִצְוָה בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים, אֲבָל לֹא בִּימוֹת הַחַמָּה.

כז הַנּוֹדֵר מֵהַכְּסוּת, מֻתָּר בְּשַׁק וּבִירִיעָה וּבַחֲמִילָה (פִּי' מִינֵי בְּגָדִים גַּסִּים שֶׁאֵין דֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם לְהִתְכַּסּוֹת בָּהֶם).

כח הַנּוֹדֵר מֵהַבַּיִת, אָסוּר בַּעֲלִיָּה. מֵהָעֲלִיָּה, מֻתָּר בְּבַיִת.

כט הַנּוֹדֵר מֵהָעִיר, אָסוּר לִכָּנֵס לְעִבּוּרָהּ דְּהַיְנוּ תּוֹךְ שִׁבְעִים אַמָּה וְשִׁירַיִם.

ל הַנּוֹדֵר מֵהַבַּיִת, אֵינוֹ אָסוּר אֶלָּא מֵהָאֲגַף וּלְפָנִים, דְּהַיְנוּ מִסְתִּימַת הַדֶּלֶת וּלְפָנִים; אֲבָל מִסְתִּימַת הַדֶּלֶת וְלַחוּץ, עַל עִבְּי הַמִּפְתָּן, מֻתָּר.

לא הַנִּשְׁבַּע לַעֲמֹד בְּבֵית אֶחָד, אָסוּר מֵהָאֲגַף וְלַחוּץ. הַגָּה: הַנּוֹדֵר לָדוּר בִּשְׁכוּנוֹת הַיְּהוּדִים צָרִיךְ לָדוּר בַּשְּׁכוּנָה הַגְּדוֹלָה וּבָרְחוֹב שֶׁלָּהּ, דְּכֵן הוּא לְשׁוֹן בְּנֵי אָדָם, וְלֹא אַמְרִינַן דִּג' בָּתִּים מִקְּרֵי שְׁכוּנָה (בית יוסף סי' רכ"ח דף רע"ד סוף ע"ב בשם תְּשׁוּבַת הָרַשְׁבַּ"א). קָהָל שֶׁגָּזְרוּ שֶׁלֹּא לִקְנוֹת בָּתִּים מֵעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, אָסוּר לְהַחֲלִיף עִמָּהֶם דָּזֶה נָמֵי מִקְּרֵי קְנִיָּה וּמְכִירָה (פְּרִדְכֵי פֶּרֶק הַמַּקְבֵּל).

לב נָדַר מִיּוֹשְׁבֵי הָעִיר, אָסוּר בְּמִי שֶׁיָּשַׁב שָׁם שִׁלְשִׁים יוֹם. מִבְּנֵי הָעִיר, אֵינוֹ אָסוּר אֶלָּא בְּמִי שֶׁיָּשַׁב שָׁם י״ב חֹדֶשׁ. הַגָּה: וְאִם נָדַר מִמִּי שֶׁדָּר שָׁם, אֲפִלּוּ דִּירַת עֲרַאי מִקְרֵי דִּירָה (רַשְׁבָּ״א סִימָן תרס״ז). מִיהוּ הוֹלְכִים אַחַר לְשׁוֹן בְּנֵי אָדָם, שֶׁאֵין נִקְרָא דִּירָה אֶלָּא שֶׁדָּר שָׁם עִם בְּנֵי בֵּיתוֹ דֶּרֶךְ קֶבַע, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא פָּחוֹת מִל׳ יוֹם. וְאִם לְשׁוֹן בְּנֵי אָדָם הוּא בְּדֶרֶךְ אַחַר, הוֹלְכִין אַחֲרָיו אַחַר כְּנָנַת הַנּוֹדֵר.

לג נָדַר מִיּוֹרְדֵי הַיָּם, אָסוּר בְּכָל יוֹרְדֵי הַיָּם, אֲפִלּוּ בְּאוֹתָם שֶׁאֵין הוֹלְכִים אֶלָּא מֵעִבּוּ לְיָפוֹ, וַאֲפִלּוּ בְּאוֹתָם שֶׁיּוֹרְדִים לְטַיֵּל, וּמֵתָר בְּיוֹשְׁבֵי יַבָּשָׁה.

לד נָדַר מִיּוֹשְׁבֵי יַבָּשָׁה, אָסוּר גַּם בְּיוֹרְדֵי הַיָּם, וַאֲפִלּוּ בְּאוֹתָם שֶׁמַּפְלִיגִים בּוֹ הַרְבֵּה, שֶׁסּוֹפָם לֵירֵד לַיַּבָּשָׁה.

לה אָמַר: יוֹרְדֵי הַיָּם לְאַחַר ל׳ יוֹם עָלַי, מִי שֶׁהוּא בִּשְׁעַת הַנֶּדֶר מִיּוֹרְדֵי הַיָּם אָסוּר בּוֹ, וּמִי שֶׁאֵינוֹ מִיּוֹרְדֵי הַיָּם בִּשְׁעַת הַנֶּדֶר מֻתָּר בּוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁלְּאַחַר ל׳ יוֹם, כְּשֶׁחָל הַנֶּדֶר, הוּא מִיּוֹרְדֵי הַיָּם.

לו נָדַר מֵרוֹאֵי הַחַמָּה, אָסוּר אַף בְּסוּמִים, שֶׁלֹּא נִתְכַּוֵּן אֶלָּא לְמִי שֶׁהַחַמָּה רוֹאָה אוֹתוֹ, לַאֲפוּקֵי דָּגִים וְעֵבָרִים. הַגָּה: וַאֲפִלּוּ אָמַר: לֹא נִתְכַּוַּנְתִּי לְךָ, לֹא מֵהֲנִי (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם תְּרוּמַת הַדֶּשֶׁן), הוֹאִיל וְהַלָּשׁוֹן וַדַּאי כָּךְ הוּא. וּמֻתָּר בְּכָל דָּבָר שֶׁאֵינוֹ בַּעַל חַיִּים, אַף עַל פִּי שֶׁהַחַמָּה רוֹאָה אוֹתוֹ (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם הַתּוֹסָפוֹת). וְאִם נָדַר מֵרוֹאִים הַחַמָּה, מֻתָּר בְּסוּמִים.

לז נָדַר מִשְּׁחֹרֵי הָרֹאשׁ, אָסוּר בְּקָרְחִים וּבַעֲלֵי שִׁיבָה, וּמֻתָּר בְּנָשִׁים וּבְקָטַנִּים, שֶׁאֵין נִקְרָאִים שְׁחֹרֵי הָרֹאשׁ, אֶלָּא הָאֲנָשִׁים. וְאִם דַּרְכָּם לְקָרוֹת שְׁחֹרֵי הָרֹאשׁ לַכֹּל, אָסוּר (בְּכֹל). הַנּוֹדֵר מִכָּל דָּבָר שֶׁהוּא אָדָם, אָסוּר לִרְאוֹת בַּחַמָּה, שֶׁגַּם כֵּן הִיא אֲדֻמָּה. (נְמוּקֵי יוֹסֵף פ׳ הַמּוֹכֵר אֶת הַסְּפִינָה וְתוֹס׳ שָׁם דַּף ע״ד ע״א וְחִדּוּשֵׁי רַמְבַּ״ן שָׁם).

לח הַנּוֹדֵר מִשּׁוּבְתֵי שַׁבָּת, אָסוּר אַף בְּכוּתִים.

לט נָדַר מֵעוֹלֵי יְרוּשָׁלַיִם, אָסוּר בְּיִשְׂרָאֵל וּמֻתָּר בְּכוּתִים.

מ נָדַר מִבְּנֵי נֹחַ, אָסוּר בְּאֻמּוֹת הָעוֹלָם וּמֻתָּר בְּיִשְׂרָאֵל. נָדַר מִזֶּרַע אַבְרָהָם, אָסוּר בְּיִשְׂרָאֵל וּבְגֵרִים וּמֻתָּר בְּאֻמּוֹת הָעוֹלָם, אֲפִלּוּ בִּבְנֵי יִשְׁמָעֵאל וְעֵשָׂו.

מא נָדַר מֵהָעֲרֵלִים, אָסוּר בְּמוּלֵי אֻמּוֹת הָעוֹלָם, וּמֻתָּר בְּעַרְלֵי יִשְׂרָאֵל.

מב נָדַר מֵהַמּוּלִים, אָסוּר בְּעַרְלֵי יִשְׂרָאֵל, וּמֻתָּר בְּמוּלֵי אֻמּוֹת הָעוֹלָם.

מג נָדַר מִיִּשְׂרָאֵל, אָסוּר בְּגֵרִים. מֵהַגֵּרִים, מֻתָּר בְּיִשְׂרָאֵל.

מד נָדַר מִיִּשְׂרָאֵל, אָסוּר בְּכֹהֲנִים וּלְוִיִּים. בְּכֹהֲנִים וּלְוִיִּים, מֻתָּר בְּיִשְׂרָאֵל.

מה נָדַר מִכֹּהֲנִים, מֻתָּר בִּלְוִיִּים. מִלְוִיִּים, מֻתָּר בְּכֹהֲנִים.

מו נָדַר מִבָּנִים, מֻתָּר בִּבְנֵי בָּנִים.

מז מִי שֶׁנָּדַר, אוֹ נִשְׁבַּע, עַל דָּבָר חוּץ מִמּוֹעֲדוֹת וְיוֹם טוֹב, אִם אָמַר שֶׁבְּדַעְתּוֹ הָיָה לְהוֹצִיא גַּם חֲנָבָה וּפוּרִים מֵהַכְּלָל, נֶאֱמָן. וְעַיֵּן בא״ח סִימָן תק״ע.

מח מִי שֶׁנָּדַר אוֹ שֶׁנִּשְׁבַּע שֶׁלֹּא יִצְחַק שׂוּם צְחוֹק, אָסוּר לְהַטִּיל גּוֹרָלוֹת, וְלֹא שׂוּם אָדָם בִּשְׁבִילוֹ. וְכֵן אָסוּר לְהַמְרוֹת עִם חֲבֵרוֹ, שֶׁקּוֹרִין אפוסטא״ר (תְּשׁוּבַת חֲזָה הַתְּנוּפָה). הַגָּה: צְבוּר שֶׁנָּזְרוּ שֶׁלֹּא לְהִתְפַּלֵּל בְּמִנְיָן מְשׂוּם אֵיזֶה דָּבָר, אֲסוּרִים לִקְרוֹת בַּתּוֹרָה; דְּכָל דְּבַר קְדֻשָּׁה נִקְרָא תְּפִלָּה (תְּשׁוּבַת הָרֹא״שׁ כְּלָל ג׳ סִימָן ט׳). מִי שֶׁנָּדַר שֶׁלֹּא לְקַבֵּל פְּקָדוֹן, אָסוּר לְהַלְוֹות עַל מַשְׁכּוֹן לְיִשְׂרָאֵל (מהרי״ל). מִיהוּ נִרְאֶה דְּהוֹלְכִין אַחַר כַּוָּנָתוֹ, וּכְדֶרֶךְ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רי״ח (ד״ע). מִי שֶׁנָּדַר אוֹ נִשְׁבַּע לְהִתְעַנּוֹת סַךְ יָמִים, וְאֵרַע תַּעֲנִית חוֹבָה, עוֹלֶה לוֹ לְמִנְיַן הַיָּמִים. וְכֵן מִי שֶׁנָּדַר לֵילֵךְ לְבֵית הַקְּבָרוֹת, אוֹ לְמָקוֹם, וְאֵרַע לוֹ שֶׁהָלַךְ עַל יְדֵי עִסְקָ שָׁם, יָצָא יְדֵי נִדְרוֹ (תְּשׁוּבַת מַהֲרַי״ל סִימָן קי״ח). וְעַ״ל סִימָן רל״ט עוֹד מִזֶּה.

סימן ריח

א כָּל הַנּוֹדֵר, אוֹ נִשְׁבָּע, רוֹאִין דְּבָרִים שֶׁבִּגְלָלָן נִשְׁבַּע אוֹ נָדַר, וְלוֹמְדִים מֵהֶם לְאֵיזֶה נִתְכַּוֵּן. וְהוֹלְכִין אַחַר הָעִנְיָן, וְלֹא אַחַר מַשְׁמָעוּת הַדִּבּוּר. כֵּיצַד, הָיָה טָעוּן מַשָּׂא שֶׁל צֶמֶר אוֹ פִּשְׁתִּים, וְהִזִּיעַ וְהָיָה רֵיחוֹ קָשֶׁה, וְנִשְׁבַּע אוֹ נָדַר שֶׁלֹּא יַעֲלֶה עָלָיו צֶמֶר אוֹ פִּשְׁתִּים לְעוֹלָם, הֲרֵי זֶה מֻתָּר לִלְבֹּשׁ בִּגְדֵי צֶמֶר אוֹ פִּשְׁתִּים וּלְהִתְכַּסּוֹת, וְאֵינוֹ אָסוּר אֶלָּא לְהַפְשִׁילָן לַאֲחוֹרָיו. הָיָה לָבוּשׁ בִּגְדֵי צֶמֶר, וְנִצְטַעֵר בִּלְבִישָׁתוֹ וְנִשְׁבַּע אוֹ נָדַר שֶׁלֹּא יַעֲלֶה עָלָיו צֶמֶר לְעוֹלָם, אָסוּר לִלְבֹּשׁ, וּמֻתָּר לִטְעֹן עָלָיו וּמֻתָּר לְהִתְכַּסּוֹת בִּגְזִי צֶמֶר, שֶׁלֹּא נִתְכַּוֵּן זֶה אֶלָּא לְבֶגֶד צֶמֶר. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה. הַגָּה: וְכָל זֶה דַּוְקָא בְּנוֹדֵר בֵּינוֹ לִבֵּין עַצְמוֹ, אֲבָל בְּנוֹדֵר לַחֲבֵרוֹ, כָּל שֶׁלְּשׁוֹן הַנֶּדֶר כּוֹלֵל הוֹלְכִין אַחֲרָיו, אִם לֹא בְּאַמְתָּנָא דְּמוֹכָח (כָּךְ מְשֻׁמָּע בְּרִיב״שׁ וּבְהַרַמְבַּ״ן).

ב מִי שֶׁהֶעֱלִילוּ עָלָיו מִפְּנֵי שֶׁמָּכַר יַיִן לַיִּשְׁמְעֵאלִים וּמִפְּנֵי כָּךְ נִשְׁבַּע שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה יַיִן לִמְכֹּר, וְהָיָה לוֹ יַיִן עָשׂוּי מִקֹּדֶם, אָסוּר לְמָכְרוֹ. הַגָּה: דְּאַף עַל פִּי שֶׁקָּאָמַר שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה, אֲזַלִינַן בָּתַר כַּוָּנָתוֹ (בית יוסף בשם רשב״ץ). וְכָל שֶׁכֵּן קֶהָל שֶׁעָשׂוּ תַּקָּנָה כַּיוֹצֵא בָּזֶה, שֶׁאֲסוּרִין לִמְכֹּר אֲפִלּוּ מַה שֶּׁהָיָה לָהֶם קֹדֶם לָכֵן (מִבְּרֵכוֹת הַרַב מִמִּשְׁמָעוּת רשב״ץ וְלֹא כְּת״ה סִימָן רפ״א).

ג הָיוּ מַפְצִירִין בּוֹ לִשָּׂא בַּת אֲחוֹתוֹ, וְאָמַר: קוֹנָם שֶׁהִיא נֶהֱנֵית לִי לְעוֹלָם, וְכֵן הַמְגָרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ וְאָמַר: קוֹנָם שֶׁהִיא נֶהֱנֵית לִי לְעוֹלָם, חֲרֵי אֵלּוּ מֻתָּרוֹת לָהֲנוֹת לוֹ, שֶׁלֹּא נִתְכַּוֵּן אֶלָּא לְשׁוּם אִשּׁוּת.

ד הָיָה מַפְצִיר בַּחֲבֵרוֹ שֶׁיֹּאכַל אֶצְלוֹ, וּמֵאֵן וְאָמַר: קוֹנָם לְבֵיתְךָ שֶׁאֵינִי נִכְנָס, וְטִפַּת צוֹנֵן שֶׁאֵינִי טוֹעֵם, מֻתָּר לִכָּנֵס לְבֵיתוֹ וְלִשְׁתּוֹת לוֹ צוֹנֵן, שֶׁלֹּא נִתְכַּוֵּן אֶלָּא שֶׁלֹּא יֹאכַל וְיִשְׁתֶּה עִמּוֹ בְּסְעֻדָּה זוֹ. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה. מִי שֶׁנָּדַר צְדָקָה אוֹ שֶׁאָר נֶדֶר מֵחֲמַת חוֹלֶה, וּמֵת, עַיֵּן לְקַמָּן סִימָן ר״כ.

ה אָמַר לַחֲבֵרוֹ: הַשְׁאִילֵנִי פָּרָתְךָ, אָמַר לוֹ: אֵינָהּ פְּנוּיָה. אָמַר: קוֹנָם שֶׁאֵינִי חוֹרֵשׁ בָּהּ לְעוֹלָם, אִם הָיָה דַּרְכּוֹ לַחֲרֹשׁ שָׁדֵהוּ בְּעַצְמוֹ, הוּא אָסוּר לַחֲרֹשׁ בְּאוֹתָהּ פָּרָה, אֲבָל אֲחֵרִים מֻתָּרִין לַחֲרֹשׁ לוֹ בָּהּ. וְאִם אֵין דַּרְכּוֹ לַחֲרֹשׁ בְּעַצְמוֹ, אֶלָּא אָרִיסִין חוֹרְשִׁין לוֹ, הוּא וְכָל אָדָם אֲסוּרִין.

ו הַסְכָּמָה שֶׁצִּוּוּ הַשַּׂר לְבַטֵּל מִקְצָתָהּ, אֵין הַהַסְכָּמָה בְּטֵלָה מִפְּנֵי צִוּוּיוֹ. הַגָּה: קֶהָל שֶׁהֶחֱרִימוּ עַל אֶחָד שֶׁלֹּא יָדוּר עִמָּהֶם, וְאַחַר כָּךְ רוֹצֶה לֵישֵׁב שָׁם בַּחֲנוּת, דָּנִין כְּפִי הָעִנְיָן שֶׁנָּדְרוּ עָלָיו. אִם לֹא כִּוְּנוּ רַק עַל דִּירַת קֶבַע עִם אִשְׁתּוֹ וּבָנָיו, חֲנוּת שָׂרִי. וְאִם לָאו, הַכֹּל אָסוּר (רִמְב״ן סִימָן רנ״ז).

סימן ריט

א מִי שֶׁנָּדַר, אוֹ נִשְׁבַּע, לְשָׂא אִשָּׁה אוֹ לִקְנוֹת בַּיִת וְכַיּוֹצֵא בּוֹ, וְלֹא קָבַע זְמַן, אֵין מְחַיְּבִין אוֹתוֹ לִשָּׂא אוֹ לִקְנוֹת, עַד שֶׁיִּמְצָא הָרָאוּי לוֹ.

ב הַנִּשְׁבַּע לִשְׁכֹּר מְלַמֵּד לִבְנוֹ עַד עֲשָׂרָה לְטִרִין, כָּל זְמַן שֶׁיִּשְׂכֹּר מְלַמֵּד הָגוּן הוּא פָּטוּר; וְיִזָּהֵר שֶׁלֹּא יִשְׂכֹּר הַמְלַמֵּד הָרִאשׁוֹן, עַד שֶׁיָּבֹא הַשֵּׁנִי. כִּי צָרִיךְ לִשְׂכֹּר הַמְלַמֵּד הָרִאשׁוֹן הֶהָגוּן לוֹ, אִם לֹא שֶׁבָּא לוֹ מְלַמֵּד אַחֵר (תְּשׁוּבַת הָרַשְׁבָּ״א).

ג מִי שֶׁאָסַר דָּבָר אֶחָד עָלָיו בְּלֹא זְמַן, אָסוּר בּוֹ לְעוֹלָם.

סימן רכ

א קוֹנָם יַיִן שֶׁאֲנִי טוֹעֵם יוֹם אֶחָד, אוֹ קוֹנָם יַיִן שֶׁאֲנִי טוֹעֵם יוֹם, אָסוּר בּוֹ מֵעֵת לְעֵת. וְאִם אָמַר: קוֹנָם יַיִן שֶׁאֲנִי טוֹעֵם הַיּוֹם, אֵינוֹ אָסוּר אֶלָּא עַד שֶׁתֶּחְשַׁךְ, בֵּין עוֹמֵד בְּתְחִלַּת הַיּוֹם אוֹ בְּסוֹפוֹ; וְצָרִיךְ שְׁאֵלָה לְחָכָם, גְּזֵרָה שֶׁמָּא פַּעַם אַחֶרֶת יֶאֱסֹר עָלָיו יוֹם אֶחָד, וְלֹא יֵדַע לְהַפְרִישׁ בֵּין הַיּוֹם לְיוֹם אֶחָד, וְיָבֹא לִשְׁתּוֹת בַּלַּיְלָה. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאִם הָיָה נֶדֶר שֶׁל מִצְוָה, כְּגוֹן לִלְמֹד אוֹ לְקַיֵּם שׁוּם מִצְוָה, אֵינוֹ צָרִיךְ הַתָּרָה. וּמִיהוּ בְּקִבְּלַת תַּעֲנִית בְּעַלְמָא, מֻתָּר לֶאֱכֹל מִיָּד בַּלַּיְלָה וְאֵין צָרִיךְ הַתָּרַת חָכָם (בית יוסף בשם הַר״ן).

ב אָמַר: בַּיּוֹם שֶׁאֶעֱשֶׂה דָּבָר פְּלוֹנִי לֹא אֹכַל אוֹתוֹ הַיּוֹם, דֵּינוֹ כְּהַיּוֹם שֶׁמֻּתָּר בַּלַּיְלָה. וְאִם אָמַר: אוֹתוֹ הַיּוֹם וּלְמָחָרְתּוֹ, אָסוּר אוֹתוֹ הַיּוֹם וּמָחָרְתּוֹ וְלַיְלָה שֶׁבֵּינֵיתַיִם.

ג הָיָה עוֹמֵד בְּאֶמְצַע הַשָּׁבוּעַ, אוֹ קֹדֶם לוֹ, וְאָמַר: קוֹנָם יַיִן שֶׁאֲנִי טוֹעֵם שָׁבוּעַ זֶה, אָסוּר עַד תַּשְׁלוּם כָּל הַשָּׁבוּעַ, וְיוֹם הַשַּׁבָּת הַבָּא אָסוּר גַּם כֵּן. וּמֻתָּר אַחַר כָּךְ בְּלֹא שְׁאֵלַת חָכָם (רִבְּנוּ יְרוּחָם נ״י-ד). וְאִם אָמַר: שָׁבוּעַ אֶחָד, אוֹ שָׁבוּעַ, סְתָם, אָסוּר מֵעֵת לְעֵת.

ד הָיָה עוֹמֵד בְּתוֹךְ הַחֹדֶשׁ, אוֹ קֹדֶם לוֹ, וְאָמַר: חֹדֶשׁ זֶה, אָסוּר עַד תַּשְׁלוּם הַחֹדֶשׁ וּמֻתָּר בְּיוֹם רֹאשׁ חֹדֶשׁ, אֲפִלּוּ רֹאשׁ חֹדֶשׁ שְׁנֵי יָמִים שֶׁהָרִאשׁוֹן לְתַשְׁלוּם חֹדֶשׁ שֶׁעָבַר, אֲפִלּוּ הָכִי מֻתָּר בּוֹ, כֵּיוָן שֶׁבִּלְשׁוֹן בְּנֵי אָדָם קוֹרִין אוֹתוֹ רֹאשׁ חֹדֶשׁ. וְכָל שֶׁכֵּן אִם נָדַר לַעֲשׂוֹת קֹדֶם רֹאשׁ חֹדֶשׁ, שֶׁצָּרִיךְ לְקַיְּמוֹ קֹדֶם יוֹם רִאשׁוֹן.

ה אָמַר: חֹדֶשׁ אֶחָד, אוֹ חֹדֶשׁ, סְתָם, אָסוּר מִיּוֹם לְיוֹם.

ו הָיָה עוֹמֵד בְּתוֹךְ הַשָּׁנָה, אוֹ קֹדֶם לָהּ, וְאָמַר: שָׁנָה זוֹ, אָסוּר עַד תַּשְׁלוּם הַשָּׁנָה וּמֻתָּר בְּיוֹם רֹאשׁ הַשָּׁנָה. וְשָׁנָה זוֹ מוֹנִים מִתִּשְׁרֵי, שֶׁאֲפִלּוּ אִם עוֹמֵד בכ״ט בֶּאֱלוּל, כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעַ תִּשְׁרֵי, מֻתָּר.

ז אָמַר: שָׁנָה אַחַת, אוֹ שָׁנָה, סְתָם, אָסוּר מֵעֵת לְעֵת. וְאִם נִתְעַבְּרָה הַשָּׁנָה, אָסוּר בָּהּ וּבְעִבּוּרָהּ. וְאִם עוֹמֵד בַּחֹרֶף וְאָמַר: שָׁנָה זוֹ, וְהִיא מְעֻבֶּרֶת, אָסוּר עַד תִּשְׁרֵי וְלֹא אַמְרִינַן שֶׁאָדָר שֵׁנִי יַעֲלֶה לוֹ בִּמְקוֹם אֱלוּל.

ח אָמַר: עַד רֹאשׁ חֹדֶשׁ אֲדָר, עַד רֹאשׁ חֹדֶשׁ אֲדָר רִאשׁוֹן. עַד סוֹף אֲדָר, עַד סוֹף אֲדָר שֵׁנִי. וּלְהַרְמְבַּ״ם, אִם יָדַע שֶׁהַשָּׁנָה מְעֻבֶּרֶת וְאָמַר: עַד רֹאשׁ חֹדֶשׁ אֲדָר, אָסוּר עַד רֹאשׁ חֹדֶשׁ אֲדָר שֵׁנִי.

ט הָיָה עוֹמֵד בְּתוֹךְ שְׁמָטָה, אוֹ קָרֵם לָהּ, וְאָמַר: שְׁמָטָה זוֹ, אָסוּר עַד סוֹף הַשְּׁמָטָה וְאָסוּר גַּם בַּשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִית.

י אָמַר: שְׁמָטָה אַחַת, אוֹ שְׁמָטָה, סְתָם, אָסוּר שֶׁבַע שָׁנִים מֵעֵת לְעֵת.

יא הָאוֹסֵר עַצְמוֹ בְּדָבָר עַד הַפֶּסַח, אוֹ שֶׁאָמַר עַד פְּנֵי הַפֶּסַח, אֵינוֹ אָסוּר אֶלָּא עַד שֶׁיַּגִּיעַ בִּלְבַד. וְאִם אָמַר: עַד שֶׁיִּהְיֶה הַפֶּסַח, הֲרֵי זֶה אָסוּר עַד שֶׁיֵּצֵא הַפֶּסַח. וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּעַד פְּנֵי הַפֶּסַח, אָסוּר עַד שֶׁיֵּצֵא.

יב אָמַר: עַד הַקָּצִיר, אוֹ עַד הַבָּצִיר, אוֹ שֶׁאָמַר: עַד שֶׁיִּהְיֶה הַבָּצִיר אוֹ הַקָּצִיר, אֵינוֹ אָסוּר אֶלָּא עַד שֶׁיַּגִּיעַ, שֶׁכָּל דָּבָר שֶׁאֵין זְמַנּוֹ יָדוּעַ, בְּכָל לָשׁוֹן שֶׁיֹּאמַר, אֵינוֹ אָסוּר אֶלָּא עַד שֶׁיַּגִּיעַ.

יג בְּכָל מָקוֹם, זְמַן הַנֶּדֶר הוּא לְפִי מַה שֶּׁמְּמַהֲרִין לִקְצֹר בּוֹ, וְאָנוּ הוֹלְכִים אַחַר הַמָּקוֹם שֶׁעוֹמֵד בּוֹ הַנּוֹדֵר בִּשְׁעַת הַנֶּדֶר אֲפִלּוּ אִם הָלַךְ אַחַר כָּךְ הַנּוֹדֵר אֶל מָקוֹם אַחֵר, בֵּין לְהַחְמִיר כְּגוֹן שֶׁהָלַךְ לְמָקוֹם שֶׁמְּמַהֲרִין הַקָּצִיר, בֵּין לְהָקֵל שֶׁהָלַךְ לְמָקוֹם שֶׁמְּאַחֲרִין אוֹתוֹ.

יד קָצִיר, סְתָם, הוּא קְצִיר חִטִּים. וְאִם הַמָּקוֹם שָׁנַדַּר בּוֹ רַבּוֹ קְצִיר שְׂעוֹרִים, הוֹלְכִין אַחֲרָיו.

טו אִם קָבַע זְמַן לְמִשְׁתֶּה בְּנוֹ, וְנָדַר עַד זְמַן מִשְׁתֵּה בְּנוֹ, מְסַפְּקָא לָן אִם חָשׁוּב זְמַנּוֹ קָבוּעַ, וְהוֹלְכִין בּוֹ לְהַחְמִיר. הַגָּה: וַאֲפִלּוּ אִם מֵת הַבֵּן קֹדֶם שֶׁהִגִּיעַ מִשְׁתֵּה שֶׁלּוֹ, צָרִיךְ לְהַמְתִּין עַד אוֹתוֹ זְמַן. וְכֵן אִם נָדַר לַעֲשׂוֹת דָּבָר עַד שֶׁיִּהְיֶה בְּנוֹ בַּר מִצְוָה, וּמֵת, צָרִיךְ לְהַמְתִּין עַד שֶׁיִּהְיֶה רָאוּי לִהְיוֹת בַּר מִצְוָה (ת״ה סִימָן תקס״ט, יָחִיד אוֹ רַבִּים שֶׁקִּבְּלוּ עֲלֵיהֶם תַּעֲנִית מֻחְמֶרֶת אֵיזֶה צָרָה, וְעָבְרָה, אִם צְרִיכִים לְהַשְׁלִים תַּעֲנִיתָם. וְהוּא הַדִּין בְּנֵדֶר נֶדֶר לַעֲשׂוֹת צְדָקָה אוֹ שֶׁאָר נְדָרִים (אוֹר זָרוּעַ פֶּסַח דִּמְיָב לְקוֹם נִדְרוֹ). וּנ״ל דְּכָל זֶה מַיְירֵי בְּקִבְּלוּ עֲלֵיהֶם, סְתָם, אֲבָל אִם פֵּרֵשׁ דְּבָרָיו, כְּגוֹן מִי שֶׁנָּדַר וְאָמַר: אִם יִהְיֶה פְּלוֹנִי הַחוֹלֶה אֶתְעַנֶּה כָּךְ וְכָךְ אוֹ אֶתֵּן כָּךְ וְכָךְ לִצְדָקָה, אִם מֵת אוֹתוֹ פְּלוֹנִי, פָּטוּר מִנִּדְרוֹ, דְּהֵרֵי הִתְנָה בְּפֵרוּשׁ וְלֹא בָּעֵינַן תְּנַאי כָּפוּל בִּנְדָרִים, דְּלֹא גָּרַע דִּבּוּרוֹ מִכַּוָּנַת הַנּוֹדֵר כְּדִלְעֵיל סִימָן רי״ח. וְכֵן יִתְבָּאֵר לְקַמָּן סוֹף סִימָן רל״ב (ר״ן), וְכָל שֶׁכֵּן הָאוֹמֵר: אֶתֵּן סֶלַע לִצְדָקָה כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה בְּנִי, וְאִם לֹא יִהְיֶה לֹא אֶתֵּן, אַף עַל גַּב דְּעוֹבֵד עַל מְנָת לְקַבֵּל פְּרָס מִכָּל מָקוֹם פָּטוּר אִם לֹא יִהְיֶה (בֵּית יוֹסֵף סִי׳ רנ״ט בְּשֵׁם מ״כ וְהוּא תְּשׁוּבַת מהרי״ל סִי׳ ק״ץ וד״ס שָׁם).

טז עַד הַקַּיִץ, עַד שֶׁיְּקוּצוּ הָרַבֶּה וּמַכְנִיסִין הַתְּאֵנִים בְּכַלְכָּלוֹת.

יז עַד שֶׁיַּעֲבֹר הַקַּיִץ, עַד שֶׁיִּשְׁמְרוּ הַסַּכִּינִים שֶׁקּוֹצְצִים בָּהֶם הַתְּאֵנִים.

יח הָאוֹסֵר עַצְמוֹ בְּדָבָר עַד הַגֶּשֶׁם, הֲרֵי זֶה אָסוּר עַד זְמַן הַגְּשָׁמִים שֶׁהוּא בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל רֹאשׁ חֹדֶשׁ כִּסְלֵו. הִגִּיעַ זְמַן הַגְּשָׁמִים, הֲרֵי זֶה מֻתָּר בֵּין יָרְדוּ גְּשָׁמִים בֵּין לֹא יָרְדוּ. וְאִם יָרְדוּ מִי״ז בְּמַרְחֶשְׁוָן, מֻתָּר. וְאִם אָמַר: עַד הַגְּשָׁמִים, הֲרֵי זֶה אָסוּר עַד שֶׁיֵּרְדוּ הַגְּשָׁמִים, וְהוּא שֶׁיֵּרְדוּ מִזְּמַן רְבִיעָה שְׁנִיָּה שֶׁהוּא בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וּמְקוֹמוֹת הַסְּמוּכִים לָהּ מכ״ג מִמַּרְחֶשְׁוָן וָאֵילָךְ. הַגָּה: וּבְגוֹלָה, זְמַן הַגְּשָׁמִים שִׁשִּׁים יוֹם אַחַר הַתְּקוּפָה שֶׁמַּתְחִילִין אָז הַשְּׁאֵלָה, וּזְמַן רְבִיעָה שְׁנִיָּה שִׁבְעִים יוֹם אַחַר הַתְּקוּפָה (טוּר).

יט אָמַר עַד שֶׁיִּפְסְקוּ הַגְּשָׁמִים, אָסוּר עַד שֶׁיַּעֲבֹר הַפֶּסַח.

כ קוֹנָם יַיִן שֶׁאֵינִי טוֹעֵם בָּחָג, אָסוּר בְּיוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן.

כא הָאוֹמֵר לְאִשְׁתּוֹ: מַה שֶּׁאַתְּ עוֹשָׂה קוֹנָם שֶׁאֵינִי נֶהֱנֶה מִמֶּנּוּ עַד הַפֶּסַח, עָשְׂתָה לִפְנֵי הַפֶּסַח מַתָּר לֵהָנוֹת מִמֶּנּוּ אַחַר הַפֶּסַח. אֲבָל אִם אָמַר: מַה שֶּׁאַתְּ עוֹשָׂה עַד הַפֶּסַח קוֹנָם שֶׁאֵינִי נֶהֱנֶה מִמֶּנּוּ, אָסוּר לֵהָנוֹת לְעוֹלָם בַּמֶּה שֶּׁעָשְׂתָה לִפְנֵי הַפֶּסַח.

כב אָמַר לְאִשְׁתּוֹ: קוֹנָם שֶׁאַתְּ נֶהֱנֵית לִי מֵהַיּוֹם עַד פֶּסַח, אִם תֵּלְכִי לְבֵית אָבִיךְ עַד הֶחָג. הָלְכָה לִפְנֵי הַפֶּסַח, אָסוּר לֵהָנוֹת מִמֶּנָּה עַד הַפֶּסַח; וְאֲפִלּוּ לֹא הָלְכָה, אָסוּר לֵהָנוֹת מִמֶּנָּה עַד הַפֶּסַח, שֶׁמָּא תֵּלֵךְ אַחַר כָּךְ וְתַעֲבֹר לְמַפְרֵעַ.

כג אָמַר לָהּ: קוֹנָם שֶׁאַתְּ נֶהֱנֵית לִי עַד הֶחָג, אִם תֵּלְכִי לְבֵית אָבִיךְ עַד הַפֶּסַח, אָסוּר לֵהָנוֹת מִיָּד. וְאִם הָלְכָה לִפְנֵי הַפֶּסַח וְנִמְצָא מְהַנָּה אוֹתָהּ, הֲרֵי זֶה לוֹקֶה וַאֲסוּרָה בַּהֲנָיָתוֹ עַד הֶחָג. וּמֻתֶּרֶת לֵילֵךְ לְבֵית אָבִיהָ מִשֶּׁהִגִּיעַ הַפֶּסַח.

סימן רכא

א רְאוּבֵן שֶׁאָסַר נְכָסָיו עַל שִׁמְעוֹן, אוֹ שֶׁאָסַר עַצְמוֹ מִנִּכְסֵי שִׁמְעוֹן, הַנֶּאֱסָר אָסוּר לַעֲבֹר עַל שְׁדֵה הָאַחֵר אֲפִלּוּ בְּבִקְעָה בִּימוֹת הַחַמָּה שֶׁאֵין בְּנֵי אָדָם מַקְפִּידִים עַל דְּרִיסַת רֶגֶל שֶׁבָּהּ; וְאָסוּר לִשְׁאֹל מִמֶּנּוּ כָּל כֵּלִים שֶׁבָּעוֹלָם. וְאִם לֹא נָדַר מִמֶּנּוּ אֶלָּא מַאֲכָל, אֵינוֹ אָסוּר אֶלָּא לֶאֱכֹל מִשֶּׁלּוֹ. אָמַר: הֲנָאַת מַאֲכָלְךָ עָלַי, אָסוּר

לֶאֱכֹל מִשֶּׁלּוֹ וְאָסוּר לִלְעֹס חִטִּים לִתֵּן עַל גַּבֵּי מַכָּתוֹ, אֲבָל לִשְׁאֹל מִמֶּנּוּ נָפָה וּכְבָרָה, מֻתָּר. אָמַר: הֲנָאָה הַמְּבִיאָה לִידֵי מַאֲכָל עָלַי, אָסוּר לֶאֱכֹל מִשֶּׁלּוֹ וּמֻתָּר לִלְעֹס חִטִּים וְלִתֵּן עַל גַּבֵּי מַכָּתוֹ וְאָסוּר לֵהָנוֹת בְּכָל דָּבָר שֶׁמַּשְׁכִּירִין כַּיּוֹצֵא בּוֹ, וּמַה שֶּׁאֵין מַשְׁכִּירִין כַּיּוֹצֵא בּוֹ, מֻתָּר אִם אֵין בּוֹ שַׂיָּכוּת מַאֲכָל, אֲבָל אִם יֵשׁ בּוֹ שַׂיָּכוּת מַאֲכָל, כְּגוֹן נָפָה וּכְבָרָה, וַאֲפִלּוּ שַׂק לְהָבִיא בּוֹ פֵּרוֹת, וַחֲמוֹר לְהָבִיא עָלָיו פֵּרוֹת, וְכֵן סוּס לִרְכֹּב עָלָיו לְבֵית הַמִּשְׁתֶּה, וְטַבַּעַת לְהֶרָאוֹת בּוֹ בְּבֵית הַמִּשְׁתֶּה, וְלַעֲבֹר דֶּרֶךְ שָׁדֵהוּ לְבֵית הַמִּשְׁתֶּה, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין מַשְׁכִּירִין כַּיּוֹצֵא בּוֹ, אָסוּר. וְכֵן אָסוּר לִקְנוֹת לוֹ צָרְכֵי סְעֻדָּה. וְכֵן אָסוּר לְחַמֵּם יָדָיו בְּכִכָּר שֶׁלּוֹ.

הַגָּה: קָרְדֹּם שֶׁמְּבַקְּעִים בּוֹ עֵצִים לְבַשֵּׁל בּוֹ מַאֲכָל, מִקְרֵי הֲנָאָה הַמְּבִיאָה לִידֵי מַאֲכָל; אֲבָל קָרְדֹּם שֶׁמְּנַקֵּשׁ בּוֹ, מֻתָּר לִשְׁאֹל לוֹ (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם רַבֵּינוּ יְרוּחָם).

ב הַמַּדָּר הֲנָאָה מֵחֲבֵרוֹ, יָכוֹל לִפְרֹעַ חוֹבוֹ. וַאֲפִלּוּ אִם הָיָה לוֹ מַשְׁכּוֹן בְּיַד הַמַּלְוֶה וּפָרַע זֶה בִּשְׁבִילוֹ וְנָטַל הַמַּשְׁכּוֹן, צָרִיךְ לְהַחְזִירוֹ לַלָּוֶה הַנֶּאֱסָר (דַּעַת רַשִׁ״י וּרִיב״שׁ וְרַמְבַּ״ם). וְיָכוֹל לָזוּן אֶת אִשְׁתּוֹ וּבָנָיו וַעֲבָדָיו, וַאֲפִלּוּ הַכְּנַעֲנִים; אֲבָל אָסוּר לָזוּן בְּהֶמְתּוֹ, בֵּין טְמֵאָה בֵּין טְהוֹרָה; וְאָסוּר לְלַמְּדוֹ מִקְרָא, כֵּיוָן שֶׁמַּתָּר לִטֹּל שָׂכָר עָלֶיהָ, וְהוּא מְלַמְּדוֹ חִנָּם, נִמְצָא שֶׁמְּהַנֶּהוּ; אֲבָל מְלַמְּדוֹ מִדְרָשׁ הֲלָכוֹת וְאַגָּדוֹת, וְהוּא שֶׁלֹּא יֹאמַר הַנֶּאֱסָר לָאוֹסֵר שֶׁיְּלַמְּדֶנּוּ. וְהָאִדָּנָא שֶׁמַּתָּר לִטֹּל שָׂכָר אַף עַל הַמִּדְרָשׁ, הַכֹּל אָסוּר. אֲבָל לְלַמֵּד אֶת בְּנוֹ, אֲפִלּוּ מִקְרָא, מֻתָּר. וּמֻתָּר לְשַׁמְּשׁוֹ בְּכוֹס שֶׁל בֵּית הָאֵבֶל וּבְכוֹס שֶׁל בֵּית הַמִּרְזָח. הַגָּה: וְיֵשׁ חוֹלְקִין וּמַתִּירִין אֲפִלּוּ אָמַר לוֹ שֶׁיְּלַמְּדֶנּוּ. (הָרַא״שׁ וְהַשׁוּר), וְהוּא הַדִּין בְּכָל דָּבָר מִצְוָה; וּכְלָבַד בְּדָבָר הַצָּרִיךְ שְׁלִיחוּת, כְּגוֹן לְתָרֹם תְּרוּמָתוֹ, אָסוּר לִהְיוֹת שְׁלוּחוֹ (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם הָרַא״שׁ וְרַבֵּנוּ יְרוּחָם).

ג רְאוּבֵן שֶׁאָסַר נְכָסָיו עַל שִׁמְעוֹן, אָסוּר לְהַשִּׁיאוֹ בִּתּוֹ קְטַנָּה אוֹ נַעֲרָה, לְפִי שֶׁעֲדַיִן הִיא בִּרְשׁוּתוֹ, וַהֲרֵי מוֹסֵר לוֹ שִׁפְחָה לְשַׁמְּשׁוֹ. וְאִם נִכְסֵי שִׁמְעוֹן אֲסוּרִין עָלָיו, מֻתָּר לִשָּׂא בִּתּוֹ אַף עַל פִּי שֶׁפִּטְרוֹ מֵחִיּוּב מְזוֹנוֹתֶיהָ. וּמַחֲזִיר לוֹ אֲבֵדָתוֹ, בֵּין שֶׁנִּכְסֵי בַּעַל אֲבֵדָה אֲסוּרִין לַמַּחְזִיר בֵּין שֶׁנִּכְסֵי מַחְזִיר אֲסוּרִין לְבַעַל אֲבֵדָה. וּבְמָקוֹם שֶׁנּוֹטְלִין שָׂכָר עַל הַחֲזָרַת אֲבֵדָה, אִם נִכְסֵי בַּעַל אֲבֵדָה אֲסוּרִין לַמַּחְזִיר, אָסוּר לוֹ לְקַבֵּל אֶלָּא מַחְזִיר לוֹ בְּחִנָּם; וְאִם נִכְסֵי מַחְזִיר אֲסוּרִים עַל בַּעַל אֲבֵדָה, אֵינוֹ רַשַּׁאי לְהַחֲזִיר לוֹ בְּחִנָּם. וְאִם נִכְסֵי שְׁנֵיהֶם אֲסוּרִין זֶה עַל זֶה, אֵינוֹ יָכוֹל לְקַבֵּל הַשָּׂכָר, שֶׁאִם כֵּן הוּא נֶהֱנֶה; וְלֹא לְהַנִּיחוֹ, שֶׁאִם כֵּן הוּא מְהַנֶּה; אֶלָּא יִפֹּל הַשָּׂכָר לְהֶקְדֵּשׁ.

ד רְאוּבֵן שֶׁאָסַר הֲנָאָתוֹ עַל שִׁמְעוֹן, וְחָלָה שִׁמְעוֹן, יָכוֹל רְאוּבֵן לְכָנֵס לוֹ לְבַקְּרוֹ. וּבְמָקוֹם שֶׁנּוֹתְנִין שָׂכָר לְמִי שֶׁיּוֹשֵׁב אֶצֶל הַחוֹלֶה לְצַוּוֹת לוֹ, לֹא יֵשֵׁב אֶצְלוֹ אֶלָּא מְבַקְּרוֹ מְעַמָּד. וְאִם אֵין דֶּרֶךְ לִתֵּן שָׂכָר לָרוֹפֵא, יָכוֹל לְרַפְּאֹתוֹ, אֲפִלּוּ בְּיָדַיִם, אֲפִלּוּ אִם יֵשׁ רוֹפֵא אַחֵר שֶׁיְּרַפְּאֶנּוּ; אֲבָל אִם דֶּרֶךְ לִתֵּן שָׂכָר לָרוֹפֵא, לֹא יְרַפְּאֶנּוּ בְּחִינָּם. וְלֹא יְרַפֵּא לְבֶהֱמָתוֹ, וַאֲפִלּוּ אִם אֵין דֶּרֶךְ לִתֵּן שָׂכָר לָרוֹפֵא, אֲבָל יָכוֹל לוֹמַר לוֹ: סַם פְּלוֹנִי יָפֶה לָהּ, וְהוּא יַעֲשֶׂנָּה. וְאִם אֵינוֹ יוֹדֵעַ לַעֲשׂוֹתוֹ, וְהִיא תָּמוּת אִם לֹא יַעֲשֶׂנָּה, מֻתָּר הַמַּדִּיר לַעֲשׂוֹתוֹ. וְאִם מֵת, יָכוֹל לְהָבִיא אָרוֹן וְתַכְרִיכִין. וְאִם חָלָה בֶּן שִׁמְעוֹן, יָכוֹל רְאוּבֵן לְכָנֵס לוֹ וְלִישֵׁב עִמּוֹ וּלְבַקְּרוֹ מֵעֹמֶד. וְאִם נִכְסֵי שִׁמְעוֹן אֲסוּרִין עַל רְאוּבֵן, שֶׁהִדִּירוֹ שִׁמְעוֹן מִנְּכָסָיו, וְחָלָה שִׁמְעוֹן, נִכְנָס רְאוּבֵן לְבַקְּרוֹ מֵעֹמֶד, אֲבָל לֹא מִיֵּשֵׁב. חָלָה בְּנוֹ, אֵינוֹ נִכְנָס כְּלָל, אֶלָּא שׁוֹאֵל עָלָיו בַּשּׁוּק. וְיָכוֹל רְאוּבֵן לְהָעִיד לְשִׁמְעוֹן, הַנֶּאֱסָר, בֵּין עֵדוּת מָמוֹן בֵּין עֵדוּת נְפָשׁוֹת.

ה רְאוּבֵן שֶׁאָסַר הֲנָאָתוֹ עַל שִׁמְעוֹן, יָכוֹל לִישַׁן בְּמִטָּה קְטַנָּה בִּימוֹת הַחַמָּה; אֲבָל לֹא בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְהַנֶּהוּ. וּבְגִדּוֹלָה, מֻתָּר בֵּין בִּימוֹת הַחַמָּה בֵּין בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים. וְרוֹחֵץ עִמּוֹ בְּאַמְבְּטִי גְּדוֹלָה. אֲבָל לֹא בִּקְטַנָּה, מִפְּנֵי שֶׁמְּהַנֶּהוּ שֶׁמַּגְבִּיהַּ עָלָיו הַמַּיִם. וּמְזַיֵּעַ עִמּוֹ אַף בִּקְטַנָּה. וּמֵסֵב עִמּוֹ בְּמִטָּה וְאוֹכֵל עִמּוֹ עַל הַשֻּׁלְחָן, אֲבָל לֹא בִּקְעָרָה אַחַת, שֶׁמָּא יֹאכַל מֵחֶלְקוֹ. וְאִם דֶּרֶךְ שֶׁבַּעַל הַבַּיִת חוֹזֵר וּמְמַלֵּא הַקְּעָרָה לְאַחַר שֶׁאָכְלוּ כָּל מַה שֶּׁהָיָה בָּהּ, מֻתָּר. הַגָּה: אוֹ שֶׁהָיָה מִתְחִלָּה כָּל כָּךְ בְּקֵעָרָה שֶׁהַמּוֹתָר חוֹזֵר לְבַעַל הַבַּיִת, מֻתָּר (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם הַר״ן וְהָרַאֲבַ״ד). אִם הָיוּ שְׁנֵיהֶם חוֹפְרִים בְּכֶרֶם בְּיַחַד, לֹא יַחְפֹּר בַּשּׁוּרָה הַקְּרוֹבָה לוֹ, מִפְּנֵי שֶׁמְּהַנֶּהוּ שֶׁמַּרְפֶּה הַקַּרְקַע לָפָנָיו, אֲבָל בְּרִחוּק מִמֶּנּוּ, מֻתָּר. וְלֹא יִמְכֹּר לוֹ, וְלֹא יִקְנֶה מִמֶּנּוּ, וְלֹא יַשְׁאִילֶנּוּ, וְלֹא יַלְוֶנּוּ, וְלֹא יִשְׁאַל וְלֹא יִלְוֶה מִמֶּנּוּ.

ו הַמַּדָּר הֲנָאָה מֵחֲבֵרוֹ וְיֵשׁ לוֹ מֶרְחָץ וּבֵית הַבַּד מֻשְׁכָּרִים בָּעִיר, אִם יֵשׁ לוֹ בָּהֶם תְּפִיסַת יָד, אָסוּר. אִם אֵין לוֹ בָּהֶם תְּפִיסַת יָד, מֻתָּר. אֲבָל אִם אָסְרוּ עָלָיו בְּפֵרוּשׁ, חָל הָאִסּוּר גַּם עָלָיו.

ז הַמַּשְׁכִּיר בַּיִת לַחֲבֵרוֹ וַאֲחַר כָּךְ הִדִּיר הַשּׁוֹכֵר מִנְּכָסָיו, לֹא חָל אִסּוּר עַל הַבַּיִת שֶׁהִשְׁכִּיר לוֹ. וְאִם פֵּרֵשׁ הַבַּיִת בְּפֵרוּשׁ, יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁחָלָה הָאִסּוּר גַּם עָלָיו. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֲפִלּוּ אִם פֵּרֵשׁ בְּפֵרוּשׁ, אֵינוֹ יָכוֹל לְאָסְרוֹ בִּלְשׁוֹן קוֹנָם, אִם לֹא בִּלְשׁוֹן הֶקְדֵּשׁ מַמָּשׁ. וְשׁוֹכֵר יָכוֹל לְאָסְרוֹ, דְּהָא פֵּירוֹתָיו הֵם. וּמְמַשְׁכֵּן דִּינוֹ כְּמַשְׁכִּיר, וּבַעַל מַשְׁכּוֹנָא דִּינוֹ כְּשׁוֹכֵר. הַגָּה: הַמְּשַׁאיל בַּיִת לַחֲבֵרוֹ, אֵין יָכוֹל לְאָסְרוֹ עָלָיו כָּל זְמַן הַשְּׁאָלָה (הַגָּהַת מיי׳ פ״ו). וְהַשּׁוֹאֵל יָכוֹל לְאָסְרוֹ עַל אַחֵר כָּל זְמַן הַשְּׁאָלָה, דְּכִדְיֵדהּ דָּמֵי (בֵּית יוֹסֵף סוֹף סִימָן זֶה בְּשֵׁם הָרַשְׁבָּ״א).

ח הַנּוֹתֵן טַבְלָא לְאַמָּן לְצַיֵּר, וַאֲסָרָהּ עַל בַּעֲלָהּ אַחַר שֶׁצִּיְּרָהּ, קֹדֶם שֶׁפָּרְעוֹ, מֻתֶּרֶת. הַמַּדָּר הֲנָאָה מֵחֲבֵרוֹ, יָכוֹל הַמַּדִּיר לוֹמַר לַחֲנֻנִי: פְּלוֹנִי מַדָּר הֲנָאָה מִמֶּנִּי וְאֵינִי יוֹדֵעַ מָה אֶעֱשֶׂה, וְהַחֲנֻנִי נוֹתֵן לוֹ וְחוֹזֵר וְנוֹטֵל מֵהַמַּדִּיר, אִם יִרְצֶה הַמַּדִּיר לְפָרְעוֹ. אֲבָל אֵינוֹ מְחֻיָּב לְפָרְעוֹ. וְכֵן אִם הָיָה לַמַּדָּר בַּיִת לִבְנוֹת, גָּדֵר לִגְדֹּר, שָׂדֶה לְקַצֵּר, יָכוֹל לוֹמַר לַפּוֹעֲלִים: פְּלוֹנִי מַדָּר הֲנָאָה מִמֶּנִּי וְאֵינִי יוֹדֵעַ מָה אֶעֱשֶׂה, הֵם עוֹשִׂים עִמּוֹ וּבָאִים וְנוֹטְלִין שָׂכָר מֵהַמַּדִּיר, אִם יִרְצֶה הַמַּדִּיר לְפָרְעָם. וְכֵן מֻתָּר לוֹמַר: כָּל הַזָּן לְפְלוֹנִי אוֹ עוֹשֶׂה עִמּוֹ, אֵינוֹ מַפְסִיד. אֲבָל אָסוּר לוֹמַר: כָּל הַשּׁוֹמֵעַ קוֹלִי יָזוּן לְפְלוֹנִי, דְּכֵיוָן שֶׁהוּא לְשׁוֹן צִוּוּי הֲוֵי כִּשְׁלוּחוֹ. וְכֵן אָסוּר לוֹמַר לַחֲבֵרוֹ: אִם תָּזוּן לְפְלוֹנִי לֹא תַּפְסִיד, דְּכֵיוָן שֶׁאוֹמֵר כֵּן לְיָחִיד נִרְאֶה כִּשְׁלוּחוֹ.

ט הָיוּ מְהַלְּכִין בַּדֶּרֶךְ וְאֵין לוֹ מָה יֹּאכַל, נוֹתֵן לְאַחֵר לְשֵׁם מַתָּנָה וְהַלָּה מֵתַר. וְאִם אֵין עִמָּהֶם אַחֵר, מַנִּיחַ עַל הַסֶּלַע וְאוֹמֵר: חֲרֵי הוּא מֻפְקָר לְכָל מִי שֶׁיִּרְצֶה, וְהַלָּה נוֹטֵל וְאוֹכֵל. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּנוֹתֵן לְאַחֵר לְשֵׁם מַתָּנָה, בְּסָתָם. אֲבָל אִם אָמַר לַחֲבֵרוֹ: הַסֶּעֻדָּה נְתוּנָה לְךָ בְּמַתָּנָה, וְיָבֹא פְּלוֹנִי שֶׁהוּא אָסוּר בַּהֲנָיָתִי וְיֹאכַל עִמָּכֶם בַּסֶּעֻדָּה, חֲרֵי זֶה אָסוּר. וְלֹא עוֹד אֶלָּא אֲפִלּוּ נוֹתֵן לוֹ, סְתָם, וְחָזַר וְאָמַר לוֹ: רְצוֹנְךָ שֶׁיָּבֹא פְּלוֹנִי וְיֹאכַל עִמָּכֶם, אִם הוֹכִיחַ סוֹפוֹ עַל תְּחִלָּתוֹ שֶׁלֹּא נָתַן לוֹ אֶלָּא עַל מְנַת שֶׁיָּבֹא פְּלוֹנִי וְיֹאכַל, אָסוּר, כְּגוֹן שֶׁהָיְתָה סְעֻדָּה גְּדוֹלָה וְהוּא רוֹצֶה שֶׁיָּבֹא אָבִיו אוֹ רַבּוֹ וְכֵיוֹצֵא בָּהֶם שֶׁהֲנָיָתוֹ בַּהֲנָיָתוֹ לֶאֱכֹל מִסְעוּדָתוֹ, שֶׁהֲרֵי סְעוּדָתוֹ מוֹכַחַת עָלָיו שֶׁלֹּא גָּמַר לְהַקְנוֹת. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

י מִי שֶׁנִּשְׁבַּע אוֹ נָדַר שֶׁלֹּא יְדַבֵּר עִם חֲבֵרוֹ, יָכוֹל לִכְתֹּב לוֹ כְּתָב, לְדַבֵּר עִם אַחֵר וְהוּא שׁוֹמֵעַ.

יא אִם אָסַר סְפָרוֹ עַל חֲבֵרוֹ, אָסוּר לַגֶּאֱסָר לִלְמֹד בּוֹ.

יב הַמַּדָּר הֲנָאָה מֵחֲבֵירוֹ, אָסוּר בְּגַחֶלְתּוֹ וּמֵתָר בְּשַׁלְהֶבְתּוֹ. הַמַּדָּר הֲנָאָה מֵחֲבֵרוֹ, תּוֹקֵעַ לוֹ תְּקִיעָה שֶׁל מִצְוָה. הַגָּה: הַמַּדִּיר הֲנָאָה מֵחֲבֵרוֹ, מֻתָּר לְשַׁחֵט לוֹ בְּהֵמָה בְּרִיאָה, אֲבָל לֹא מְסֻכֶּנֶת. (כֵּן מַשְׁמָע מִבֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם אֹהֶל מוֹעֵד).

יג הַמַּדָּר הֲנָאָה מִשּׁוֹפָר, מֻתָּר לִתְקֹעַ בּוֹ תְּקִיעָה שֶׁל מִצְוָה. הַמַּדָּר הֲנָאָה מִמַּעְיָן, טוֹבֵל בּוֹ טְבִילָה שֶׁל מִצְוָה בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים, אֲבָל לֹא בִּימוֹת הַחַמָּה (כְּפוֹל סִי׳ רי״ז סכ״ו).

יד הַנּוֹדֵר הֲנָאָה מֵחֲבֵירוֹ וְנָתַן לוֹ לוּלָב לָצֵאת בּוֹ עַל מְנַת שֶׁיַּחֲזִירֶנּוּ בְּיוֹם שֵׁנִי, יָצָא. אֲבָל בְּיוֹם רִאשׁוֹן, לֹא יָצָא.

סימן רכב

א הַמַּדָּר מֵחֲבֵרוֹ וְהוּא רוֹצֶה לָתֵת לְבִתּוֹ מָעוֹת, כְּדֵי שֶׁתְּהֵא נֶהֱנֵית בָּהֶם וּמוֹצִיאָה אוֹתָם בַּחֲפָצֶיהָ, חֲרֵי זֶה נוֹתֵן לָהּ וְאוֹמֵר לָהּ: חֲרֵי הַמָּעוֹת הַלָּלוּ נְתוּנִים לָךְ בְּמַתָּנָה, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְהֵא לְבַעֲלֵךְ רְשׁוּת בָּהֶן, אֶלָּא יִהְיוּ לְמַה שֶּׁאַתְּ נוֹתֶנֶת לְתוֹךְ פִּיךְ אוֹ לְמַה שֶּׁתִּלְבְּשִׁי, וְכֵיוֹצֵא בָזֶה. וַאֲפִלּוּ אָמַר: עַל מְנַת שֶׁאֵין לְבַעֲלֵךְ רְשׁוּת בָּהֶם אֶלָּא מַה שֶּׁתִּרְצִי עֲשִׂי בָּהֶם, לֹא קָנָה הַבַּעַל, וּמַה שֶּׁתִּרְצֶה תַּעֲשֶׂה בָּהֶם. אֲבָל אִם נָתַן לָהּ מַתָּנָה וְאָמַר לָהּ: עַל מְנַת שֶׁאֵין לְבַעֲלֵךְ רְשׁוּת בָּהֶם, וְלֹא פֵּרֵשׁ שֶׁתְּהֵא הַמַּתָּנָה הַזֹּאת לְכָךְ וּלְכָךְ אוֹ לְמַה שֶּׁתִּרְצֶה תַּעֲשֶׂה בָּהֶם, חֲרֵי זֶה יִקְנֶה אוֹתָהּ הַבַּעַל לֶאֱכֹל פֵּירוֹתֶיהָ, וְדָבָר זֶה אָסוּר, שֶׁחֲרֵי הוּא אָסוּר בַּהֲנָיַת חוֹתְנוֹ. וְיֵשׁ אוֹמְרִים דַּאֲפִילּוּ בְּאוֹמֵר לָהּ: עַל מְנַת שֶׁאֵין לְבַעֲלֵךְ רְשׁוּת בָּהֶם, וּמַה שֶּׁתִּרְצִי תַּעֲשִׂי בָּהֶם, קָנָה הַבַּעַל וְאָסוּר בָּהֶם.

סימן רכג

א הַמַּדִּיר עַצְמוֹ מֵהֲנָאַת בְּנוֹ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְבַּטֵּל הַבֵּן מִלִּמּוּדוֹ בִּשְׁבִילוֹ, מֻתָּר הַבֵּן לְמַלְאוֹת לוֹ חָבִית שֶׁל מַיִם, וּלְהַדְלִיק לוֹ אֶת הַגֵּר, וְלִצְלוֹת לוֹ דָּג קָטָן. וְכֵן מֻתָּר לְקָנוֹת לוֹ מֵהַשּׁוּק מַה שֶּׁצָּרִיךְ, אִם הוּא אָדָם שֶׁאֵין דַּרְכּוֹ לִקָּנוֹת בְּעַצְמוֹ אוֹ אִם הִיא אִשָּׁה שֶׁהִדִּירָה אֶת בְּנָהּ.

ב הָאוֹמֵר לִבְנוֹ: חֲרֵי אַתָּה אָסוּר בַּהֲנָאָתִי, אוֹ שֶׁנִּשְׁבַּע שֶׁלֹּא יֵהָנֶה בּוֹ, אִם מֵת, יִירָשֶׁנּוּ. אָסוּר עָלָיו הֲנָאָתוֹ וּפֵרֵשׁ בֵּין בְּחַיֵּי בֵּין בְּמוֹתִי, אִם מֵת, לֹא יִירָשֶׁנּוּ וְעַיֵּן לְעֵיל סִי׳ רט״ז.

ג אָסַר בְּנוֹ מֵהֲנָאָתוֹ וְאָמַר: אִם יִהְיֶה בֶּן בְּנִי זֶה תַּלְמִיד חָכָם, יִקְנֶה בְּנִי זֶה נְכָסַי, כְּדֵי לְהַקְנוֹתָם לִבְנוֹ, חֲרֵי זֶה הַבֵּן אָסוּר בִּנְכָסֵי הָאָב וּבֶן הַבֵּן מֻתָּר בָּהֶם, אִם יִהְיֶה תַּלְמִיד חָכָם כְּמוֹ שֶׁהִתְנָה.

ד זֶה הַבֵּן הָאָסוּר בִּירוּשַׁת אָבִיו, אִם נָתַן יְרוּשַׁת אָבִיו לְאָחִיו אוֹ לִבְנוֹ, חֲרֵי זֶה מֻתָּר. וְכֵן אִם פָּרָעָם בְּחוֹבוֹ אוֹ בִּכְתֻבַּת אִשְׁתּוֹ. וְצָרִיךְ לְהוֹדִיעָם שֶׁאֲלוּ נִכְסֵי אָבִיו שֶׁאָסָרָם עָלָיו.

סימן רכד

א רְאוּבֵן שֶׁאָמַר לְשִׁמְעוֹן: חֲרֵינִי עָלֶיךָ חֵרֶם, אוֹ חֲרֵי אַתָּה אָסוּר בַּהֲנָאתִי; רְאוּבֵן מֻתָּר בַּהֲנָאַת שִׁמְעוֹן, וְשִׁמְעוֹן אָסוּר בַּהֲנָאַת רְאוּבֵן. חֲרֵינִי עָלֶיךָ חֵרֶם וְאַתָּה עָלַי, שְׁנֵיהֶם אֲסוּרִין לֵהָנוֹת זֶה מִזֶּה, וּמֻתָּרִים בִּדְבָרִים שֶׁהֵם בְּשֻׁתָּפוּת לְכָל יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ הַר הַבַּיִת וְהָעֲזָרוֹת, וַאֲסוּרִין בִּדְבָרִים שֶׁהֵם בְּשֻׁתָּפוּת לִבְנֵי אוֹתָהּ הָעִיר, כְּמוֹ בֵּית הַכְּנֶסֶת וְהַתֵּבָה וְהַסְּפָרִים. וּמַה תַּקָּנָתָם,

שֶׁיַּקְנוּ חֶלְקָם שֶׁיֵּשׁ לָהֶם בּוֹ לְאַחֵר, וְנִמְצָא שֶׁאֵין אֶחָד מֵהֶם נֶהֱנֶה מִשֶּׁל חֲבֵרוֹ. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהֵם מַתְּרִים בְּכָל דָּבָר שֶׁאֵין בּוֹ דִּין חֲלוּקָה. הַגָּהּ: וּמִי שֶׁהִשְׂאִיל בֵּיתוֹ לְבֵית הַכְּנֶסֶת, יֵשׁ בְּתַקָּנַת ר' גֵּרְשׁוֹן שֶׁאֵינוֹ רַשַּׁאי לְאָסְרָהּ עַל א' מִבְּנֵי הַקָּהָל, אֶלָּא אִם כֵּן יַאֲסְרֶנָּה עַל כֻּלָּם (בית יוסף בשם א"ח וכל בו סי' קי"ז).

סימן רכה

א הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ פֵּירוֹתַיו שֶׁל פְּלוֹנִי אֲסוּרִין עָלֶיךָ, אֵינוֹ כְּלוּם אֶלָּא אִם כֵּן עָנָה הַנֶּאֱסָר: אָמֵן.

סימן רכו

א שְׁנַיִם שֶׁהֵם שֻׁתָּפִים בְּחָצֵר וְנָדְרוּ הֲנָאָה זֶה מִזֶּה, אִם יֵשׁ בּוֹ דִּין חֲלוּקָה חָל הַנֶּדֶר, וַאֲסוּרִין לִכָּנֵס בּוֹ עַד שֶׁיַּחְלְקוּ וְיִכָּנֵס כָּל אֶחָד בְּשֶׁלּוֹ. וְכָל שֶׁכֵּן אִם אֶחָד מֵהֶם הִדִּיר לְאֶחָד מִן הַשּׁוּק מִנְּכָסָיו, שֶׁאָסוּר לִכָּנֵס בּוֹ (ד"ע ומַשְׂמָעוּת ר' יְרוּחָם). וְאִם אֵין בּוֹ דִּין חֲלוּקָה, לֹא חָל הַנֶּדֶר, וּמֻתָּרִין לִכָּנֵס בּוֹ, בֵּין אִם הִדִּירוּ זֶה אֶת זֶה אוֹ שֶׁהִדִּיר אֶחָד מֵהֶם לְאֶחָד מִן הַשּׁוּק מִנְּכָסָיו. וְדַוְקָא כְּשֶׁאוֹתוֹ מִן הַשּׁוּק שֶׁהוּא מֻדָּר נִכְנָס לְצֹרֶךְ הַשֻּׁתָּף, בֵּין שֶׁהוּא צָרִיךְ לַשֻּׁתָּף בֵּין שֶׁהַשֻּׁתָּף צָרִיךְ לוֹ, אֲבָל לִכָּנֵס בּוֹ שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ הַשֻּׁתָּף, אָסוּר. הַגָּהּ: וְכֵן הַדִּין בִּשְׁנַיִם שֶׁהָיָה לָהֶם יַחַד מָקוֹם בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, וְאָמַר אֶחָד לַחֲבֵרוֹ: חֶלְקִי יְהֵא לְךָ הֶקְדֵּשׁ, דְּמַאחַר דְּקָאָמַר לְךָ הֶקְדֵּשׁ, וַדַּאי כַּוָּנָתוֹ לְאָסְרוֹ עָלָיו. אֲבָל אִם אָמַר: יְהֵא הֶקְדֵּשׁ, וְלֹא אָמַר: לְךָ, לֹא כִּוֵּן אֶלָּא שֶׁיִּהְיֶה הֶקְדֵּשׁ לָעֲנִיִּים, וּמֻתָּר חֲבֵרוֹ לֵהָנוֹת וְלֵישֵׁב עָלָיו (בית יוסף סימן רכ"א בשם תשובת רשב"א). וְהוּא הַדִּין בְּכָל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה. וְכֵן אִם הָיוּ שֻׁתָּפִין בְּדָבָר הַמִּשְׁתַּלְטֵל, אִם יֵשׁ בּוֹ דִּין חֲלוּקָה אֲסוּרִים בּוֹ. וְאִם אֵין בּוֹ דִּין חֲלוּקָה, מֻתָּרִין בּוֹ (טח"מ סימן ק"ס).

ב כְּשֶׁהִדִּירוּ שְׁנֵיהֶם זֶה אֶת זֶה, אֲסוּרִין לְהַעֲמִיד בּוֹ תַּנּוּר וְכִירַיִם וְרֵיחַיִם וְתַרְנְגוֹלִים. הָיָה אֶחָד מֵהֶם מֻדָּר הֲנָאָה מֵחֲבֵירוֹ, הוּא אָסוּר בְּהַעֲמָדַת תַּנּוּר וְכִירַיִם וְרֵיחַיִם וְתַרְנְגוֹלִים, וְאָסוּר לִכָּנֵס בּוֹ אִם יֵשׁ בּוֹ דִּין חֲלוּקָה, וַחֲבֵרוֹ מֻתָּר בַּכֹּל. וְהָיוּ כּוֹפִין אֶת הַנּוֹדֵר לִמְכֹּר חֶלְקוֹ אִם נֶאֱסַר בִּלְשׁוֹן חֲצִרִי, שֶׁמֻּתָּר בּוֹ לְאַחַר שֶׁיִּמְכֹּר.

ג בַּעַל שֶׁאוֹסֵר הֲנָאָתוֹ עַל אֲחֵרִים, אֲסוּרִים לִכָּנֵס בִּנְכְסֵי מְלוֹג שֶׁל אִשְׁתּוֹ, וְאֵינוֹ דּוֹמֶה לְשֻׁתָּף שֶׁהִדִּיר אֶת אֶחָד מִן הַשּׁוּק.

סימן רכז

א מִי שֶׁאָסַר עַצְמוֹ מִכָּל יִשְׂרָאֵל, אָסוּר לִקְנוֹת מֵהֶם וְלִמְכֹּר לָהֶם וַבֵּינָא מְצִיעָא דְּאִית בֵּהּ הֲנָאָה לַלּוֹקֵחַ וְלַמּוֹכֵר, אֶלָּא לוֹקֵחַ בְּיוֹתֵר וּמוֹכֵר בְּפָחוֹת. וְאִם אָסַר הֲנָאָתוֹ עֲלֵיהֶם, לוֹקֵחַ מֵהֶם בְּפָחוֹת וּמוֹכֵר בְּיוֹתֵר, אִם יִשְׁמְעוּ לוֹ. וְזַבֵּינָא חֲרִיפָא הוּא הֲנָאַת הַלּוֹקֵחַ וְלֹא הֲנָאַת הַמּוֹכֵר. הִלְכָךְ, אִם אָסַר עַצְמוֹ מֵהֶם, יִקְנְנוּ מֵהֶם בְּיוֹתֵר, וּמוֹכֵר לָהֶם שָׁוֶה בְּשָׁוֶה. וְאִם אָסְרָם עָלָיו, יִמְכְּרֵנוּ לָהֶם בְּיוֹתֵר, אִם יִשְׁמְעוּ לוֹ, וְיִקְנְנוּ מֵהֶם שָׁוֶה בְּשָׁוֶה. וְזַבֵּינָא דְּרָמֵי בְּאַפֵּהּ, הֲוֵי הֲנָאַת הַמּוֹכֵר וְלֹא הֲנָאַת הַלּוֹקֵחַ. הִלְכָךְ, אִם אָסַר עַצְמוֹ מֵהֶם יִמְכְּרֵנוּ לָהֶם בְּפָחוֹת, וְיִקְנְנוּ מֵהֶם שָׁוֶה בְּשָׁוֶה. וְאִם אָסְרָם עָלָיו, יִקְנְנוּ מֵהֶם בְּפָחוֹת אִם יִשְׁמְעוּ לוֹ, וְיִמְכְּרֵנוּ לָהֶם שָׁוֶה בְּשָׁוֶה.

ב אָסַר הֲנָיָתָם עָלָיו, הֲרֵי זֶה מַשְׁאִילָן וּמַלְוֶה אוֹתָם, אֲבָל הוּא לוֹ יִשְׁאַל וְלֹא יִלְוֶה מֵהֶם. וְאִם אָסַר הֲנָאָתוֹ עֲלֵיהֶם וַהֲנָאָתָם עָלָיו, לֹא יַשְׁאִיל וְלֹא יַלְוֶה לָהֶם, וְלֹא הֵם מִמֶּנּוּ.

ג מִי שֶׁאָסַר הֲנָאָתוֹ עַל הַכֹּהֲנִים וְעַל הַלְוִיִּם, בָּאִים וְנוֹטְלִין תְּרוּמוֹתָיו וּמַעְשְׂרוֹתָיו בְּעַל כָּרְחוֹ. וְאִם אָמַר: כֹּהֲנִים אֵלּוּ וּלְוִיִּם אֵלּוּ, יִתֵּן לְכֹהֲנִים וּלְוִיִּם אֲחֵרִים; וְכֵן הַדִּין בְּמַתָּנוֹת עֲנִיִּים לַעֲנִיִּים.

סימן רכח

א מִי שֶׁנָּדַר וְנִתְחָרֵט, יֵשׁ תַּקָּנָה עַל יְדֵי חֲרָטָה, וַאֲפִלּוּ נָדַר בֶּאֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל. כֵּיצַד יַעֲשֶׂה, יֵלֵךְ אֵצֶל חָכָם מֻמְחֶה, דְּגָמִיר וְסָבִיר, וְאִם אֵין יָחִיד מֻמְחֶה יֵלֵךְ אֵצֶל שְׁלֹשָׁה הֶדְיוֹטוֹת, וְהוּא דְּגָמִירִי לְהוּ וּסְבִירִי וְגַם יוֹדְעִים לִפְתֹּחַ לוֹ פֶּתַח, וְיַתִּירוּ לוֹ. וְהָאִדָּנָא אֵין מֻמְחֶה שֶׁיְּהֵא רָאוּי לְהַתִּיר בְּיָחִיד.

ב אֵין לְאָדָם לְהַתִּיר לְכַתְּחִלָּה בִּמְקוֹם שֶׁיֵּשׁ גְּדוֹל מִמֶּנּוּ, אֶלָּא אִם כֵּן נָתַן לוֹ רְשׁוּת (רא״ש וְרַ״ן). הַגָּה: וּמַתִּירִין ב׳ ג׳ נְדָרִים בְּיַחַד לוֹמַר לוֹ: מַתָּר לְךָ. וְכֵן מַתִּירִין לְב׳ אוֹ לְג׳ אֲנָשִׁים בְּיַחַד, וְיוּכְלוּ לוֹמַר: מַתָּר לָכֶם (בֵּית יוֹסֵף סוֹף סִימָן זֶה בְּשֵׁם תְּשׁוּבַת הָרַמְבַּ״ן סִי׳ רע״ד) וְעַיֵּן לְקַמָּן סוֹף סִימָן זֶה סָעִיף מ״ו.

ג כֵּיצַד הִיא הַהַתָּרָה, יֹאמַר לוֹ ג׳ פְּעָמִים: מֻתָּר לְךָ, אוֹ שָׁרוּי לְךָ, אוֹ מָחוּל לְךָ, בְּכָל לָשׁוֹן שֶׁיֹּאמַר, (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם תַּרְמַבַּ״ן). וַאֲפִלּוּ מְעַמָּד, וּבִקְרוֹבִים, וּבַלַּיְלָה, וּבְשַׁבָּת, אֲפִלּוּ אִם הָיָה אֶפְשָׁר לוֹ מֵאֶתְמוֹל לִשְׁאֹל עָלָיו, וּבִלְבַד שֶׁיִּהְיֶה לְצֹרֶךְ הַשַּׁבָּת, כְּגוֹן שֶׁנָּדַר שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל אוֹ לִבָּטֵל מֵעֹנֶג הַשַּׁבָּת. וְחֶרְמֵי צִבּוּר, נָהֲגוּ לְהַתִּיר אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָם לְצֹרֶךְ הַשַּׁבָּת.

ד בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים שֶׁמַּתִּירִין מְעֻמָּד, כְּשֶׁמַּתִּירִין עַל יְדֵי חֲרָטָה, בְּלֹא פֶּתַח. אֲבָל מִי שֶׁאֵינוֹ מִתְחָרֵט מֵעִקָּרוֹ, וְצָרִיךְ לִמְצֹא לוֹ פֶּתַח, צָרִיךְ לְהִתְיַשֵּׁב בַּדָּבָר וְצָרִיךְ עִיּוּן גָּדוֹל, דְּמָה שֶׁאֵינוֹ מִתְחָרֵט מֵעִקָּרוֹ הַיְנוּ מִפְּנֵי שֶׁהָיָה לוֹ תוֹעֶלֶת בַּנֶּדֶר, כְּגוֹן שֶׁהָיוּ אוֹהֲבָיו רוֹצִים לְהַעֲבִירוֹ עַל דַּעְתּוֹ כְּגוֹן שֶׁיֹּאכַל עִמָּהֶם, אוֹ שֶׁיִּשָּׂא בְּנוֹ אוֹ בִּתּוֹ לְפִי דַּעְתָּם וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה, וּבִשְׁבִיל הַנֶּדֶר נִמְלַט מֵהֶם וְלֹא הָיָה רוֹצֶה שֶׁלֹּא נָדַר, הִלְכָךְ צָרִיךְ לִמְצֹא לוֹ פֶּתַח שֶׁאִלּוּ הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁיָּבֹא לִידֵי כָּךְ הָיָה נִמְנָע מִלִּדֹּר, אַף עַל פִּי שֶׁהָיָה צָרִיךְ לִשְׁמֹעַ לְקוֹל אוֹהֲבָיו וְלַעֲבֹר עַל דַּעְתּוֹ. וְאִם הוּא מְשֻׁקָּר לְחָכָם, אֵין הַהֶתֵּרוֹ כְּלוּם. וְכֵיוָן שֶׁצָּרִיךְ יִשּׁוּב דַּעַת, צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה מְיֻשָּׁב.

ה אָסַר עַל עַצְמוֹ חֲנַיַּת בְּנֵי הָעִיר, אָסוּר לְהַשְׁאִיל עַל נִדְרוֹ לְחָכָם מִבְּנֵי אוֹתָהּ הָעִיר. וְאִם נִשְׁאַל וְהִתִּיר לוֹ, חֲרֵי נִדְרוֹ מֻתָּר.

ו נִשְׁבַּע שֶׁלֹּא יִהְיֶה גַּבַּאי אוֹ גָּאֶמֶן מֵהָעִיר, אֵינוֹ נִשְׁאָל לְחָכָם שֶׁבָּעִיר.

ז מִי שֶׁנִּתְחָרֵט בְּעִקַּר הַנֶּדֶר, אֵינוֹ צָרִיךְ פֶּתַח אֶלָּא שֶׁיִּשְׁאָלֵנוּ הֶחָכָם: אַתָּה חָפֵץ בְּנֶדֶר זֶה, וְהוּא אוֹמֵר: אֵינִי חָפֵץ בּוֹ, וּמִתְחָרֵט אֲנִי שֶׁנָּדַרְתִּי וּמַתִּיר לוֹ. וּמִיהוּ צָרִיךְ שֶׁיִּתְחָרֵט בְּעִקַּר הַנֶּדֶר, שֶׁהָיָה רוֹצֶה שֶׁלֹּא נָדַר מֵעוֹלָם; אֲבָל אִם אָמַר שֶׁעַתָּה הוּא מִתְחָרֵט, וְעַד עַתָּה הוּא חָפֵץ בַּמֶּה שֶׁנָּדַר, לֹא הֲוֵי חֲרָטָה, שֶׁצָּרִיךְ שֶׁיַּעֲקֹר הַנֶּדֶר מֵעִקָּרוֹ. וְיִזָּהֵר הַנּוֹדֵר שֶׁלֹּא יֹאמַר שֶׁמִּתְחָרֵט מֵעִקָּרוֹ, אֶלָּא אִם כֵּן הוּא בָּרוּר לוֹ שֶׁהָיָה רוֹצֶה שֶׁלֹּא נָדַר מֵעוֹלָם, שֶׁאִם לֹא כֵּן אֵין הַהַתָּרָה הַתָּרָה וְהוּא בְּאִסּוּר נֶדֶר כָּל יָמָיו. וְאִם אֵינוֹ מִתְחָרֵט, צָרִיךְ לְבַקֵּשׁ לוֹ פֶּתַח לוֹמַר לוֹ: אִלּוּ הָיִיתָ יוֹדֵעַ דָּבָר זֶה לֹא הָיִיתָ נוֹדֵר, וְנִמְצָא הַנֶּדֶר נַעֲקָר מֵעִקָּרוֹ. וְכֵיצַד הוּא הַפֶּתַח, כְּגוֹן שֶׁנָּדַר עַל דָּבָר אֶחָד, וּמַפְצִירִין בּוֹ הַרְבֵּה שֶׁיִּשְׁאַל עָלָיו, אוֹמְרִים לוֹ: אִלּוּ יָדַעְתָּ שֶׁיְּפַצִּירוּ בְּךָ כָּל כָּךְ, וְלֹא תּוּכַל לְהָשִׁיב פְּנֵיהֶם, לֹא הָיִיתָ נוֹדֵר, וְהוּא אוֹמֵר: כֵּן. וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּחוֹזְרִין וְשׁוֹאֲלִין לוֹ אִם מִתְחָרֵט (פְּרִדְכִי פֶּרֶק שְׁבוּעוֹת שְׁתִּים). וַאֲפִלּוּ פֶּתַח שֶׁמִּגּוּפוֹ הַנֶּדֶר הֲוֵי פֶּתַח, כְּגוֹן שֶׁהִדִּיר פְּלוֹנִי מִנְּכָסָיו אִם יַעֲשֶׂה דָּבָר פְּלוֹנִי, וְעָבַר וַעֲשָׂאוֹ, פּוֹתְחִין לוֹ: אִלּוּ הָיִיתָ יוֹדֵעַ שֶׁהָיָה עוֹבֵר עַל דְּבָרֶיךָ לֹא הָיִיתָ נוֹדֵר, וְהוּא אוֹמֵר: כֵּן. וְיֵשׁ מִי שֶׁמַּצְרִיךְ שְׁנֵיהֶם פֶּתַח, וְגַם חֲרָטָה. הַגָּה: וְנָהֲגוּ לְהַחְמִיר וְלַעֲשׂוֹת מִן הַחֲרָטָה פֶּתַח, שֶׁלְּאַחַר שֶׁאוֹמֵר שֶׁמִּתְחָרֵט מֵעִקָּרָא, אוֹמְרִים לוֹ: אִלּוּ יָדַעְתָּ שֶׁתִּתְחָרֵט, כְּלוּם נָדַרְתָּ, וְהוּא אוֹמֵר: לֹא. וְאָז מַתִּירִין לוֹ.

ח הַחֵרֶם, אֵינוֹ צָרִיךְ לֹא פֶּתַח וְלֹא חֲרָטָה.

ט פּוֹתְחִין לוֹ לְאָדָם בִּכְבוֹד עַצְמוֹ, כְּגוֹן שֶׁנָּדַר לְגָרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ, פּוֹתְחִין לוֹ: אִלּוּ יָדַעְתָּ שֶׁלְּמָחָר יִהְיוּ אוֹמְרִים מָה רָאָה פְּלוֹנִי לְגָרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ, אֶלָּא שֶׁמָּצָא עָלֶיהָ שֵׁם רַע, וְנִמְצֵאתָ פּוֹגֵם בָּנֶיךָ; אוֹ שֶׁיֹּאמְרוּ לוֹ: אִלּוּ יָדַעְתָּ שֶׁאַתָּה צָרִיךְ לְפִרְעַ לָהּ כְּתֻבָּתָהּ לֹא הָיִיתָ נוֹדֵר, וְהוּא אוֹמֵר: כֵּן.

י נָדַר שֶׁלֹּא לְהַשְׁאִיל כֵּלָיו לַחֲבֵרוֹ אוֹ שֶׁלֹּא לִשְׁאֹל בִּשְׁלוֹמוֹ, פּוֹתְחִין לוֹ: אִלּוּ יָדַעְתָּ שֶׁאַתָּה עוֹבֵר עַל לֹא תִקֹּם (וַיִּקְרָא יט, יח) אוֹ עַל לֹא תִשְׂנָא אָחִיךָ בִּלְבָבֶךָ (וַיִּקְרָא יט, יז), לֹא הָיִיתָ נוֹדֵר. אֲבָל אֵין פּוֹתְחִין בִּכְבוֹד הַמָּקוֹם לוֹמַר: אִלּוּ הָיִיתָ יוֹדֵעַ שֶׁהָיִיתָ מֵקֵל בִּכְבוֹד הַמָּקוֹם, שֶׁהֲנוֹדֵר הוּא כְּאִלּוּ נוֹדֵר בְּחַיֵּי הַמֶּלֶךְ, אוֹ שֶׁיֹּאמַר לוֹ: אִלּוּ הָיִיתָ יוֹדֵעַ שֶׁהַנּוֹדֵר רַע בְּעֵינֵי הַמָּקוֹם, שֶׁאֵין אָדָם חָצוּף לוֹמַר שֶׁלֹּא הָיָה נִמְנָע בִּשְׁבִיל כָּךְ, וְהוּא אוֹמֵר שֶׁהָיָה נִמְנָע, אֲפִלּוּ אִם אֵינוֹ אֱמֶת, וְנִמְצָא שֶׁאֵין הַנֶּדֶר נַעֲקָר מֵעִקָּרוֹ. וּמִטַּעַם זֶה אֵין פּוֹתְחִין בְּהַהִיא דְּאִילּוּ יָדַעְתָּ דְּפוֹתְחִין פִּנְקָסְךָ וּמְמַשְׁמְשִׁין בְּעוֹבָדָךְ, וְלֹא בְּהַהִיא דְּכָל הַנּוֹדֵר רָאוּי לְדָקְרוֹ בְּחֶרֶב, וְלֹא בְּהַהִיא דְּכָל הַמְקַיְּמוֹ כְּאִלּוּ הִקְרִיב עָלָיו קָרְבָּן.

יא אֵין פּוֹתְחִין בִּכְבוֹד אָבִיו וְאִמּוֹ לוֹמַר: אִלּוּ יָדַעְתָּ שֶׁיֹּאמְרוּ לְאָבִיךָ וּלְאִמְּךָ, רְאוּ גְּדוּלִים שֶׁגִּדַּלְתֶּם, כַּמָּה בְּנֵיכֶם קַל בְּנָדָרִים, וְנִמְצֵאתָ מְזַלְזֵל בִּכְבוֹד אָבִיךָ וְאִמְּךָ, מֵהַאי טַעֲמָא שֶׁאֵינוֹ חָצוּף לוֹמַר שֶׁלֹּא הָיָה נִמְנָע בִּשְׁבִיל כָּךְ. וּמֵהַאי טַעֲמָא אֵין פּוֹתְחִין לוֹ בִּכְבוֹד רַבּוֹ. אֲבָל פּוֹתְחִין לוֹ בִּדְבָרִים שֶׁבֵּינוֹ לְאָבִיו וְאִמּוֹ, כְּגוֹן אִם הִדִּירָן מִנְּכָסָיו שֶׁפּוֹתְחִין לוֹ: אִלּוּ יָדַעְתָּ שֶׁאַתָּה חַיָּב בִּמְזוֹנוֹתֵיהֶם לֹא הָיִיתָ נוֹדֵר.

יב אֵין פּוֹתְחִין אֶלָּא בְּדָבָר הֲהוֶה וְרָגִיל, דְּשָׂכִיחַ טוּבָא, אֲבָל אֵין פּוֹתְחִין בְּמִלְתָא דְּלֹא שָׂכִיחַ טוּבָא. כְּגוֹן אִם אָמַר: קוֹנָם שֶׁאֲנִי נֶהֱנֶה לְפִלּוֹנִי אוֹ שֶׁאֲנִי נִכְנָס לְבֵית פִּלּוֹנִי, וְנַעֲשָׂה אוֹתוֹ פִּלּוֹנִי תַּלְמִיד חָכָם שֶׁהַכֹּל צְרִיכִין לוֹ, אוֹ אוֹתוֹ בַּיִת נַעֲשָׂה בֵּית הַכְּנֶסֶת, אֵין פּוֹתְחִין לוֹ לוֹמַר: אִלּוּ יָדַעְתָּ שֶׁיֵּעָשֶׂה פִּלּוֹנִי תַּלְמִיד חָכָם אוֹ אוֹתוֹ בַּיִת נַעֲשָׂה בֵּית הַכְּנֶסֶת לֹא הָיִיתָ נוֹדֵר, לְפִי שֶׁעַל יְדֵי פֶּתַח נֶעֱקָר הַנֶּדֶר מֵעִקָּרוֹ, וּפֶתַח כָּזֶה אֵינוֹ עוֹקְרוֹ, שֶׁאַף אִם הָיָה מַעֲלֶה אוֹתוֹ עַל לִבּוֹ לֹא הָיָה נִמְנָע בִּשְׁבִילוֹ מִלִּדֹּר, כֵּיוָן דְּלֹא שָׂכִיחָא טוּבָא. הַגָּה: וְכֵן מִיתָה לֹא שְׂכִיחָא, אֲבָל עֲנִיּוּת שְׂכִיחָא. (בית יוסף בשם הגמרא פרק ר"א והגהות מיימוני פרק ר') וְכֵן הֲרָיוֹן אִשָּׁה שְׂכִיחַ, וְלֹא מִקְרֵי נוֹלַד (הגהות מיימוני פרק ר').

יג אַף עַל פִּי שֶׁאֵין פּוֹתְחִין בְּנוֹלָד, פּוֹתְחִין בִּתְנַאי נוֹלָד, כְּגוֹן מִי שֶׁנָּדַר בְּנָזִיר קֹדֶם שֶׁחָרַב הַבַּיִת, וְחָרַב, אֵין פּוֹתְחִין לוֹ לוֹמַר: אִלּוּ יָדַעְתָּ שֶׁיֵּחָרֵב הַבַּיִת, כְּלוּם הָיִיתָ נוֹדֵר. אֲבָל פּוֹתְחִין לוֹמַר: אִלּוּ בָּא אָדָם בִּשְׁעַת הַנֶּדֶר וְהָיָה מְשַׁקֵּר וְאוֹמֵר שֶׁבְּאוֹתָהּ שָׁעָה חָרַב הַבַּיִת, כְּלוּם הָיִיתָ נוֹדֵר, וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה. הַגָּה: הָא שֶׁאֵין פּוֹתְחִין בְּנוֹלָד, הֵינוּ לַעֲשׂוֹת מִן הַנּוֹלָד פֶּתַח כְּדֵי שֶׁיִּתְחָרֵט, דְּוַדַּאי אֵינוֹ מִתְחָרֵט רַק מִן הַנּוֹלָד וְאֵילָךְ. אֲבָל אִם מִתְחָרֵט מֵעִקָּרוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁעוֹשֶׂה מִכֹּחַ הַנּוֹלָד, מִקְרֵי חֲרָטָה וּמַתִּירִין לוֹ. (פְּרִדְכִי רא"ם שְׁהֵבִיא הַפְּרִדְכִי פ' שְׁבוּעוֹת שְׁתִּים וְכֵן כַּשָּׁטָע מִפְּמ"ג וּבְהַגָּהוֹת מֵיימוֹנִי פֶּרֶק ר').

יד קֹדֶם שֶׁמַּתִּירוּ צָרִיךְ שֶׁיְּפָרֵט לָהֶם הַנֶּדֶר וְהַסִּבָּה שֶׁבִּשְׁבִילָהּ נָדַר. וְאִם לֹא פֵּרֵט, אֵין הַחֲרָטָן הֲתָרָה. וּמִיהוּ כְּשֶׁיְּפָרֵט לְאֶחָד מֵהַמַּתִּירִין, סָגֵי.

טו אֵין מַתִּירִין נֶדֶר שֶׁל דָּבָר אָסוּר, אֲפִלּוּ אֵינוֹ אֶלָּא אִסּוּר דַּרְבָּנָן, כְּגוֹן לִשְׁחֹק. וְאִם הִתִּירוּ נֶדֶר שֶׁל שְׂחוֹק, יֵשׁ מַתִּירִין וְיֵשׁ אוֹסְרִים. הַגָּה: וְאִם יֵשׁ מְכֻשׁוֹל בְּנֶדֶר זֶה, כְּגוֹן שֶׁיֵּשׁ לָחוּשׁ שֶׁיַּעֲבֹר בְּלֹא הֲתָרָה, מַתִּירִין לוֹ לְכַתְחִלָּה (הַגָּהוֹת מָרְדְּכִי דְּשְׁבוּעוֹת בְּשֵׁם רַבֵּנוּ תָּם וְהג"ה בְּסִפְּ"ג). וְכֵן מִי שֶׁנָּדַר שֶׁלֹּא לִשְׂחֹק, וְנִשְׁתַּטָּה לְפָעָמִים, וּכְשֶׁשּׁוֹחֵק יְרֵחַ לוֹ, מַתִּירִין לוֹ. (תְּשׁוּבַת הָרַמְבַּ"ן סִי' רפ"א) וְעַיֵּן לְעֵיל סוֹף סִימָן רי"ז הַנּוֹדֵר שֶׁלֹּא לִשְׂחֹק מַהוּ בִּכְלָלוֹ.

טז צָרִיךְ הַנּוֹדֵר לָבוֹא לִפְנֵי הַמַּתִּירִין, כְּשֶׁמַּתִּירוּ לוֹ, וְאֵינוֹ עוֹשֶׂה שָׁלִיחַ לִשְׁאֹל עַל נִדְרוֹ. וּמַתִּירִין עַל יְדֵי תַּרְגְּמָן. (ר"ן פ"ק הַנּוֹדְרִים וּבֵית יוֹסֵף בְּשֵׁם הֵירוּשַׁלְמִי וְרִיב"ש סִי' ש"ע).

יז אֵין מַתִּירִין הַנֶּדֶר, עַד שֶׁיָּחוּל. כֵּיצַד, חֲרֵי שֶׁנִּשְׁבַּע שֶׁלֹּא יֹאכַל בָּשָׂר ל' יוֹם מֵרֹאשׁ אִיָּר, וְנִחַם, אֵינוֹ נִשְׁאָל עַד שֶׁיִּכָּנֵס אִיָּר. וַאֲפִלּוּ בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ לָחוּשׁ לְמִכְשׁוֹל הַנּוֹדֵר, אֵין מַתִּירִין לוֹ עַד שֶׁיָּחוּל. וְכָל שֶׁכֵּן נוֹדֵר עַל תְּנַאי, שֶׁאֵין מַתִּירִין לוֹ עַד שֶׁיָּחוּל (תא"ו ני"ד). וְהוּא הַדִּין לְמְנַדֶּה עַצְמוֹ עַל תְּנַאי, שֶׁאֵין מַתִּירִין לוֹ עַד שֶׁיָּחוּל הַנִּדּוּי. אֲבָל בַּהֲפָרַת הַבַּעַל, וְכֵן בְּהַתָּרַת חֲרָמֵי צִבּוּר, אֵינוֹ צָרִיךְ שֶׁיָּחוּל הַנֶּדֶר (תְּשׁוּבַת רַשְׁבָּ"א וריב"ש וְעַיֵּן לְקַמָּן סִי' רל"ד סכ"ח).

יח מִי שֶׁנִּשְׁבַּע אוֹ נָדַר שֶׁאִם לֹא יִפְרְעֻנּוּ חָמִיו קֹדֶם הַפֶּסַח, שֶׁלֹּא יִהְיֶה חַג הָעֲצֶרֶת בָּעִיר, וְהִגִּיעַ פֶּסַח וְלֹא פָּרָעוֹ, וְנִתְחָרֵט, אֵין מַתִּירִין לוֹ נִדְרוֹ עַד הָעֲצֶרֶת. וְנִרְאֶה לִי שֶׁטּוֹב שֶׁיַּתִּירוּ לוֹ פַּעֲמַיִם, אַחַת אַחַר הַפֶּסַח, וְאַחַת אַחַר הָעֲצֶרֶת.

יט מִי שֶׁנִּשְׁבַּע, אוֹ נָדַר, לַעֲשׂוֹת דָּבָר פְּלוֹנִי תּוֹךְ שָׁנָה, מֵעַתָּה חָלָה עָלָיו הַשְּׁבוּעָה, וְיכוֹלִים לְהַתִּיר לוֹ מִיָּד.

כ נָדַר עַל דַּעַת חֲבֵרוֹ, אֵין מַתִּירִין לוֹ אֶלָּא אִם כֵּן הוֹדִיעוּ לְאוֹתוֹ שֶׁנָּדַר עַל דַּעְתּוֹ. וְיֵשׁ אוֹמְרִים דַּאֲפִילּוּ הוֹדִיעוּ, אֵין מַתִּירִין אֶלָּא מִדַּעְתּוֹ וּרְצוֹנוֹ, (מהרי"ק שׁרשׁ כ"ב ושור וראי"ש), וְכֵן עִקָּר. וְדָוְקָא שֶׁנָּדַר עַל דַּעְתּוֹ בִּשְׁבִיל שׁוּם טוֹבָה שֶׁעָשָׂה לוֹ בִּשְׁבִיל הַשְּׁבוּעָה (בית יוסף בשם תרי"ב סי' קפ"ו וש"ע), כְּמוֹ מֹשֶׁה שֶׁנָּדַר עַל דַּעַת יִתְרוֹ בִּשְׁבִיל שֶׁהִשִּׁיא לוֹ בִּתּוֹ, וְהַשְּׁבוּעָה הָיְתָה לְתוֹעֶלֶת יִתְרוֹ (ריב"ש סימן תפ"א), אֲבָל אִם מֵעַצְמוֹ נָדַר ע"ד חֲבֵרוֹ, יְכוֹלִים לְהַתִּיר לוֹ בְּלֹא דַּעְתּוֹ. הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁצָּרִיךְ שֶׁיּוֹדִיעַ לוֹ שֶׁהִתִּיר לוֹ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יַחְשֹׁד אוֹתוֹ שֶׁעָבַר עַל נִדְרוֹ (כרדכי פ' שבועות שתים בשם הירושלמי ומהרי"ק שרש נ"ב ועוד פוסקים). וְאִם כְּבָר מֵת, שְׁאִי אֶפְשָׁר לְהוֹדִיעוֹ, מַתִּירִין לוֹ כָּךְ, דְּשׁוּב לֵיכָּא חֲשָׁדָא (תְּשׁוּבַת רַמְבַּ"ן סִי' ר"ן). וַאֲפִלּוּ נָדַר עַל דַּעְתּוֹ בִּשְׁבִיל טוֹבָה שֶׁעָשָׂה לוֹ, אִם בְּדִיעֲבַד הִתִּירוּ לוֹ בְּלֹא דַּעְתּוֹ, הָוְיָא הֲתָרָה, וְהוּא שֶׁפֵּרֵט הַנֶּדֶר וְיָדַע הֶחָכָם שֶׁלְּתוֹעֶלֶת חֲבֵרוֹ נַעֲשָׂה. וּמִיהוּ הַבַּיִת דִּין שֶׁנִּזְקָק לְכָךְ, רְאוּי לְיַסְּרוֹ וּלְהוֹכִיחוֹ. וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּלֹא הָוְיָא הֲתָרָה. הַגָּה: מֵאַחַר שֶׁעָשָׂה לוֹ טוֹבָה וְנִשְׁבַּע לוֹ מֹשׁוּם זֶה, אֲבָל אִם נִשְׁבַּע לַחֲבֵרוֹ לַעֲשׂוֹת לוֹ אֵיזֶה דָּבָר, וְלֹא עָשָׂה כֵּן מֹשׁוּם טוֹבָה שֶׁעָשָׂה לוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין מַתִּירִין לוֹ לְכַתְחִלָּה בְּלֹא דַּעְתּוֹ, מִכָּל מָקוֹם אִם הִתִּירוּ לוֹ בְּדִיעֲבַד הֲרֵי הֲתָרָה (כֵּן מִשְׁמָע בְּמהרי"ק שׁרשׁ נ"ב בְּחִלּוּקָה ב'). וְאִם נִשְׁבַּע לַחֲבֵרוֹ שֶׁלֹּא יָזוּז מֵעִיר פְּלוֹנִי, וְעָבַר וְיָצָא, מַתִּירִין לוֹ אֲפִלּוּ שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ, כֵּיוָן שֶׁאֵין הֲנָאָה שׁוּב לְמִשְׁבִּיעַ בַּדָּבָר. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין חִלּוּק בֵּין עָשָׂה לוֹ טוֹבָה לְלֹא עָשָׂה לוֹ טוֹבָה, לְעוֹלָם אֵין מַתִּירִין לוֹ אֶלָּא בִּידִיעָתוֹ. הַגָּה: וְאִם מֵת אוֹתוֹ שֶׁנָּדַר עַל דַּעְתּוֹ, יָכוֹל לְהַתִּיר כָּךְ. מִיהוּ אִם הַשְּׁבוּעָה הָיְתָה לְתוֹעֶלֶת חֲבֵרוֹ, כְּגוֹן שֶׁנִּשְׁבַּע לָתֵת לוֹ אֵיזֶה דָּבָר אוֹ שֶׁלֹּא לַעֲסֹק בְּסִחוֹרָה בִּלְתִּי רְשׁוּתוֹ, וְהָיָה לְתוֹעֶלֶת חֲבֵרוֹ, בָּאֵי כֹּחוֹ וְיוֹרְשָׁיו הֵם בְּמָקוֹמוֹ (תְּשׁוּבַת הָרַמְבַּ"ן סִי' רמ"ט). כָּל מָקוֹם שֶׁהַנִּשְׁבָּע קִבֵּל טוֹבָה מִן הַמַּשְׁבִּיעַ, אַף עַל גַּב שֶׁהַמַּשְׁבִּיעַ קִבֵּל יוֹתֵר טוֹבָה מִמֶּנּוּ, אֲפִלּוּ הָכִי מִקְרֵי הֲטָבָה. שֶׁהֲרֵי יִתְרוֹ קִבֵּל יוֹתֵר טוֹבָה מִמֹּשֶׁה שֶׁנָּשָׂא בִּתּוֹ, וַאֲפִלּוּ הָכִי הֲטָבָה (ריב"ש סי' ש"ע). יֵשׁ אוֹמְרִים דְּלִצְדָדִין מִצְוָה מַתִּירִין נֶדֶר שֶׁנִּשְׁבַּע עַל דַּעַת חֲבֵרוֹ, אֲפִלּוּ בְּלֹא דַּעַת חֲבֵרוֹ (בית יוסף בשם התוס'). אִישׁ וְאִשָּׁה שֶׁקִּבְּלוּ חֵרֶם אוֹ שֶׁנִּשְׁבְּעוּ זֶה לָזֶה לִשָּׂא זֶה אֶת זוֹ, אֵין מַתִּירִין לְאֶחָד בְּלֹא דַּעַת חֲבֵרוֹ, דְּזֶה מִקְרֵי הֲטָבָה, שֶׁכָּל אֶחָד רוֹצֶה לִשָּׂא חֲבֵרוֹ, וְנִשְׁבְּעוּ מִשּׁוּם כָּךְ זֶה לָזֶה (הַגָּהוֹת מָרְדְּכִי דְּשְׁבוּעוֹת וּמהרי"ק שׁרשׁ נ"ב וּמהר"מ פדוא"ה סִי' ע'). אֲבָל אִם הָאִשָּׁה אוֹמֶרֶת שֶׁשּׁוֹנֵאת אוֹתוֹ וְנָתְנָה אֲמַתְלָא טוֹבָה לְדִבְרֶיהָ, מַתִּירִין לָהּ שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ, דַּאֲפִילּוּ אִם כְּבָר נִשְׂאָה, הָאוֹמֶרֶת: מֵאִיס עָלַי, חַיָּב לְהוֹצִיא (בית יוסף בשם מהרי"ו וי"ל סי' קל"ז קפ"ו). וְע"ל סִי' רל"ט מִי שֶׁנִּשְׁבַּע שֶׁלֹּא לִשָּׂא אִשָּׁה עַל אִשְׁתּוֹ.

כא נֶדֶר שֶׁעַל דַּעַת רַבִּים, אֵין לוֹ הֲתָרָה בְּלֹא דַּעְתָּם. הַגָּה: וְיֵשׁ מַחְמִירִין דַּאֲפִילּוּ עִם דַּעְתָּם אֵין לְהַתִּיר לְדָבָר הָרְשׁוּת (בית יוסף בשם תְּשׁוּבַת הָרַמְבַּ"ן וְתַרְשְׁבָּ"א וּמִפְּמ"ג וריב"ש), וְכֵן נָכוֹן לְהַחְמִיר לְכַתְחִלָּה, אֲבָל אִם כֵּן יֵשׁ מְצְוָה בְּהַתָּרָתוֹ. הַגָּה: מִי שֶׁנִּשְׁבַּע שֶׁלֹּא יִכָּנֵס חֲבֵרוֹ לְבֵיתוֹ, וְיֵשׁ בֵּית הַכְּנֶסֶת בְּבֵיתוֹ, מִקְרֵי דָּבָר מִצְוָה וּמַתִּירִין לוֹ שֶׁיִּכָּא חֲבֵרוֹ לְהִתְפַּלֵּל בָּרַבִּים (סְמ"ג וְהַגָּהוֹת מֵיימוֹנִי וְהָבִיאוֹ מהרי"ק שׁרשׁ כ"ב וּתְשׁוּבַת ר"י), וְכֵן לַעֲשׂוֹת שָׁלוֹם בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ (תְּשׁוּבַת מיי"ר), אוֹ מִשּׁוּם צָרְכֵי רַבִּים, מִקְרֵי דָּבָר מִצְוָה לְהַתִּיר בִּשְׁבִילָם נֶדֶר שֶׁהֻדַּר עַל דַּעַת רַבִּים (ריב"ש סִי' תפ"א). וְכֵן לְצֹרֶךְ פַּרְנָסָתוֹ (רשב"ץ). וְדָוְקָא אִם אִי אֶפְשָׁר

לְקַיֵּם הַמִּצְוָה בְּלֹא הַתָּרַת הַנֶּדֶר (שָׁם בהרי״ק). וְאִם אוֹתָן הָרַבִּים אוֹמְרִים שֶׁלֹּא לְהַתִּיר לוֹ, אֲפִלּוּ לְצָרְכּוֹ מִצְוָה אֵין מַתִּירִין לוֹ (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם ריב״ש ומהר״ם פדואה״ז סי׳ ס״ב) מִי שֶׁנִּשְׁבַּע שֶׁלֹּא לֶהָנוֹת מֵאֲבִיו, וּמִתְחָרֵט, מִקְרֵי

דָּבָר מִצְוָה וּמַתִּירִין לוֹ (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם תְּשׁוּבַת רַשְׁבָּ״א). **וְאֵין נִקְרָאִים רַבִּים בְּפָחוֹת מִג׳, וּכְגוֹן שֶׁיִּפְרֹט אוֹתָם: עַל דַּעַת פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי וּפְלוֹנִי, אֲבָל אִם אָמַר, סְתָם: עד״ר, יֵשׁ לוֹ**

הַתָּרָה. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאִם נָדַר בִּפְנֵי ג׳, אֲפִלּוּ לֹא פֵּרֵט אוֹתָם, אֶלָּא אָמַר, סְתָם: עַל דַּעַת רַבִּים, אֵין לוֹ הַתָּרָה. דְּמִסְתָּמָא עַל דַּעַת רַבִּים, אוֹתָם שֶׁעוֹמְדִים

לְפָנָיו, קָאָמַר. הַגָּה: וְהוּא הַדִּין אִם נִשְׁבַּע סְתָם, וְיָדְעִנוּ עַל מִי נִתְכַּוֵּן, כְּגוֹן שֶׁנִּשְׁבַּע עַל דַּעַת הַקָּהָל אוֹ שֶׁאָמַר שֶׁנִּשְׁבַּע עַל דַּעַת ג׳ רַבָּנֵי הָעִיר, וְאֵין שָׁם אֶלָּא שְׁלֹשָׁה רַבָּנִים, שֶׁבְּוַדַּאי לְאֵלּוּ נִתְכַּוֵּן,

מִקְרֵי עַל דַּעַת רַבִּים (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם ריב״ש). יֵשׁ אוֹמְרִים ד׳ שֶׁנִּשְׁבְּעוּ יַחַד לַעֲשׂוֹת דָּבָר אֶחָד, מִקְרֵי עַל דַּעַת רַבִּים, דְּכָל אֶחָד נִשְׁבַּע לְג׳ חֲבֵרָיו, וְעַל דַּעְתָּן נִשְׁבַּע (מהרי״ק שורש קס״ב). וְעַיֵּן לְמַטָּה סָעִיף ל׳. יֵשׁ אוֹמְרִים

דְּנֶדֶר עַל דַּעַת רַבִּים שֶׁהִתִּירוּ בְּדִיעֲבַד, הַתַּר (שָׁם שורש נ״ב בְּשֵׁם הר״ר אַבִיגְדּוֹר). וְאֵין לִסְמֹךְ עַל זֶה, כִּי אִם בְּשָׁעַת הַדְּחַק וְיֵשׁ צָרְךְ בַּדָּבָר (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם תְּשׁוּבַת הָרַשְׁבָּ״א). אִם נִשְׁבַּע עַל דַּעַת רַבִּים בְּדָבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ נִדְנוּד עֲבֵרָה,

מַתָּר לְהַתִּיר לוֹ בְּלֹא דַּעְתָּם, כִּי אֵין דַּעַת רַבִּים מִסְכֶּמֶת בְּדָבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ עֲבֵרָה (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם תְּשׁוּבַת הר״ן סי׳ מ״ב). מִי שֶׁנִּשְׁבַּע שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת דָּבָר פְּלוֹנִי כִּי אִם בִּרְשׁוּת שְׁלֹשָׁה אֲנָשִׁים נְקוּבִים בִּשְׁמוֹתָם, לֹא מִקְרֵי עַל

דַּעַת רַבִּים, דְּאַדְרַבָּה אִלּוּ הָרַבִּים דְּנָקַט לְהָקֵל עָלָיו לַעֲשׂוֹת בִּרְשׁוּתָם בְּלֹא הַתָּרָה, וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה (גַּם זֶה בְּבֵית יוֹסֵף רֵישׁ דַּף רע״ג בְּשֵׁם הר״ן סי׳ י״ז).

כב נֶדֶר שֶׁנָּדַר מֵעַצְמוֹ עַל דַּעַת אֶחָד אוֹ עַל דַּעַת שְׁנַיִם, יֵשׁ לוֹ הַתָּרָה אֲפִלּוּ בְּלֹא דַּעְתָּם. הַגָּה: מֵיהוּ אִם נִשְׁבַּע אוֹ נָדַר עַל דַּעַת הַמָּקוֹם, דִּינוֹ כְּנֶדֶר שֶׁעַל דַּעַת רַבִּים. (ר״ן פ׳ שְׁבוּעוֹת שְׁתִּים

וריב״ש סִימָן תל״ו בְּשֵׁם תַּרְמַב״ן וְהָרַשְׁבָּ״א). וְיֵשׁ מְקִלִּין אִם נִשְׁבַּע לְדָבָר הָרְשׁוּת (שָׁם בהר״ן בְּשֵׁם י״א).

כג נָדַר שֶׁהֶחֱדִיר בָּרַבִּים, יֵשׁ לוֹ הַתָּרָה מֵאַחַר שֶׁלֹּא אָמַר עַל דַּעְתָּם.

כד בַּעַל מֵפֵר נֶדֶר שֶׁנָּדָרָה אִשְׁתּוֹ עַל דַּעַת רַבִּים, וַאֲפִלּוּ לְדָבָר הָרְשׁוּת.

כה נְדָרִים וַחֲרָמִים שֶׁמַּטִּילִין הַקָּהָל, לֹא מִקְרֵי עַל דַּעַת רַבִּים אַף עַל פִּי שֶׁאָמְרוּ עַל דַּעַת הַמָּקוֹם (תוס׳ וְעוֹד פּוֹסְקִים). וְיֵשׁ לָהֶם הַתָּרָה בְּלֹא פֶּתַח וַחֲרָטָה,

וְאֵין צָרִיךְ לֹא יָחִיד וְלֹא ג׳ הֶדְיוֹטוֹת, שֶׁאֵינוֹ אֶלָּא כְּעֵין גְּזֵרָה וְנִדּוּי עַל כָּל מִי שֶׁיַּעֲבֹר עַל גְּזֵרָתָם. הִלְכָךְ נוֹדְרִין וּמַתִּירִין הֵם בְּעַצְמָם אֲפִלּוּ הִזְכִּירוּ שְׁבוּעָה עִם הַחֵרֶם

(תְּשׁוּבַת הָרֹא״ש). וְאִם הִתְנוּ בְּפֵרוּשׁ שֶׁלֹּא יוּכְלוּ לְהַתִּירוֹ, אוֹ שֶׁאָמְרוּ עַל דַּעַת הַקְּהִלּוֹת הָרְחוֹקוֹת, וְכֵן אִם הוֹסִיפוּ בְּחֵרֶם עַל מִנְהָגָם הָרִאשׁוֹן, כְּגוֹן הַתָּרָעוֹת אוֹ נְאֻדּוֹת

נְפוּחִים אוֹ כִּבּוּי גֵּרוֹת וְכַיּוֹצֵא בָּאֵלּוּ, גַּלְיָא דַּעְתַּיְיהוּ דְּלְהַחֲמִיר בָּאוּ וְאֵינוֹ נִתָּר כְּשְׁאָר חֲרָמוֹת, אֶלָּא עַל יְדֵי שְׁאֵלָה. וְאִם הֶחֱרִם אוֹ הֶדַּר עַל דַּעַת רַבִּים, אֵין לוֹ

הַתָּרָה. הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים דַּאֲפִילּוּ הִתְנוּ בְּפֵרוּשׁ שֶׁלֹּא יְהֵא לוֹ הַתָּרָה, אֲפִלּוּ הָכֵי יְכוֹלִין לַחֲזֹר וּלְהַתִּירוֹ. וְאִם הֶחֱרִימוּ שֶׁלֹּא לְהַתִּירוֹ, מַתִּירִין חֵרֶם הָאַחֲרוֹן תְּחִלָּה, וְאַחַר כָּךְ מַתִּירִין חֵרֶם הָרִאשׁוֹן. (תְּשׁוּבַת

הָרֹא״ש כְּלָל ה׳ סִימָן ד׳). וְע״ל סִימָן רכ״ט.

כו אֵין נִדְרֵי צִבּוּר נִתָּרִים, אֶלָּא מִכָּאן וּלְהַבָּא, אֲבָל לֹא עַל מַה שֶּׁעָבַר.

כז אֲפִלּוּ לֹא בְּטֵלָה הַסִּבָּה שֶׁבִּשְׁבִילָהּ תִּקְּנוּ וְהֶחֱרִימוּ, אִם רָצוּ לְהַתִּיר, מַתִּירִין וְאֲפִלּוּ בְּתוֹךְ הַזְּמַן שֶׁקָּבְעוּ לְהֶמְשֵׁךְ הַתַּקָּנָה, וַאֲפִלּוּ לֹא בָּא זְמַן הַנֶּדֶר וְלֹא חָל

הַנֶּדֶר, יְכוֹלִים לְהַתִּיר. וְיכוֹלִין לְהַתִּיר קָצָתוֹ וּלְהַנִּיחַ קָצָתוֹ. (ריב״ש סִי׳ קנ״ה ורפ״ב).

כח אִם הָיְתָה הַהִסְכָּמָה גְּדֵר לָרַבִּים, אוֹ סְיָג לַתּוֹרָה וְלִדְבַר מִצְוָה, אֵינָם יְכוֹלִים לְהַתִּירוֹ. וְכֵן בְּנֶדֶר שֶׁל שְׁחוֹק (שָׁם וּבֵית יוֹסֵף בְּשֵׁם תְּשׁוּבַת רַשְׁבָּ״א).

כט יֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁאִם קָהָל אֶחָד עָשׂוּ הַסְכָּמָה בְּחֵרֶם, לְמִגְדַּר מִלְתָא, וְהָלְכוּ קְצָתָם לְעִיר אַחֶרֶת לָדוּר וְאֵין דַּעְתָּם לַחֲזֹר, אִם הַפְּרָצָה הַהִיא מְצוּיָה שָׁם,

חַיָּבִין לְהִתְנַהֵג בַּנֶּדֶר שֶׁקִּבְּלוּ עֲלֵיהֶם בְּעִירָם הָרִאשׁוֹנָה, וְאִם עָבְרוּ חֲרֵי הֵם עֲבֵרָיָנִים. הַגָּה: וְלָכֵן מִי שֶׁיָּצָא מִמָּקוֹם שֶׁנּוֹהֵג חֵרֶם רַבִּינוּ גֵּרְשׁוֹן שֶׁלֹּא לִשָּׂא ב׳ נָשִׁים לָמָקוֹם שֶׁמְּקִלִּין,

אָסוּר לוֹ לִשָּׂא ב׳ נָשִׁים (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם תְּשׁוּבַת הר״ן סִימָן מ״ח).

ל צִבּוּר שֶׁהִסְכִּימוּ עַל עִנְיָן אֶחָד, וְנִשְׁבְּעוּ כָּל אִישׁ מֵהֶם עָלָיו, וְאַחַר כָּךְ רָצוּ לְהַתִּיר, אֵין לָהֶם תַּקָּנָה עַד שֶׁיִּתְחָרְטוּ כֻּלָּם, וְיִמְצְאוּ פֶּתַח לִשְׁבוּעָתָם, כִּשְׁאָר

שְׁבוּעוֹת דְּעָלְמָא, וְיַתִּירוּ לָהֶם ג׳ אֲנָשִׁים שֶׁאֵינָם מִבְּנֵי הָעִיר. וְאִם פִּתְחָם וַחֲרָטָתָם שָׁוָה, אַחַת לְכֻלָּם, יְכוֹלִים הַמַּתִּירִים לְהַתִּיר לְכֻלָּם יַחַד; וְאִם לָאו, מַתִּירִין

לְכָל אֶחָד כְּפִי פִּתְחוֹ וַחֲרָטָתוֹ. הַגָּה: וְעַיֵּן לְעִיל כָּתַבְתִּי דְּיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר דְּכַהֲאי גַּוְנָא מִקְרֵי נִשְׁבַּע עַל דַּעַת רַבִּים (מהרי״ק שורש קס״ב). מֵיהוּ יֵשׁ חוֹלְקִין סְבִירֵי לְהוּ דְּכָל אֶחָד מֵהֶם יָכוֹל לְהִתְחָרֵט

וְלִשְׁאֹל עַל נִדְרוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין חֲבֵרָיו מִתְחָרְטִין (ריב״ש סִימָן תס״ב).

לא קָהָל שֶׁרוֹצִים לְהַתִּיר הַסְכָּמָה בְּחֵרֶם וְיֵשׁ מוֹחִים, הוֹלְכִים אַחַר הָרֹב, שֶׁאִם הָרֹב מַסְכִּימִים לְהַתִּיר, מַתִּירִין, מִי שֶׁלֹּא הִסְכִּים בְּהַתָּרָה, לְדִידֵיהּ לֹא הֲתַר

(תְּשׁוּבַת הָרֹא״ש כְּלָל ד׳ סִימָן ה׳) וְאִם נִתְּנוּ רְשׁוּת לְטוֹבֵי הָעִיר, הֵם בִּמְקוֹם כָּל הַקָּהָל (שָׁם בְּכָלָל ה׳).

לב כֵּיוָן שֶׁלֹּא נָהֲגוּ לִנְהֹג עִם הָעוֹבֵר עַל הַסְכָּמַת הַקָּהָל כְּדִין מֻחְרָם, יֵשׁ לָנוּ לוֹמַר שֶׁעַל דַּעַת הַמְנָהָג הַזֶּה הֵם מְתַקְּנִים. אִם לֹא שֶׁהִתְנוּ בְּפֵרוּשׁ שֶׁיִּנָּהֲגוּ בּוֹ דִּין מֻחְרָם (בֵּית

יוֹסֵף בְּשֵׁם הר״ן).

לג הַנִּשְׁבַּע שֶׁלֹּא לִכְנֹס בְּתַקָּנַת הַקָּהָל, הֲוֵי שְׁבוּעַת שָׁוְא, וְעַל כָּרְחוֹ חָל עָלָיו תַּקָּנַת הַקָּהָל, וְאִם אֵינוֹ נוֹהֵג כְּמוֹתָם נִכְשָׁל בְּחֵרֶם תַּקָּנָתָם. הַגָּה: וַאֲפִלּוּ נִשְׁבַּע עַל אֵיזֶה

דָּבָר שֶׁלֹּא לְגַלּוֹתוֹ, וְאַחַר כָּךְ נָתְנוּ עָלָיו חֵרֶם, חַיָּב לְהַגִּיד (מהרי״ק שורש ק״י). וְלֹא יוּכַל שׁוּם אָדָם לוֹמַר: לֹא שָׁמַעְתִּי הַחֵרֶם, כִּי אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא שָׁמְעוּ כְּלָל אֲפִלּוּ הָכֵי חָל חֵרֶם הַצִּבּוּר עַל כָּל אָדָם (פְּרִדְסִי רֵישׁ פ״ג

דְּשָׁבוּעוֹת וּבְיֹת יוֹסֵף בְּשֵׁם תְּרוּמַּת״ן). וְצִבּוּר שֶׁגָּזְרוּ חֵרֶם עַל כָּל בְּנֵי עִירָם, כֻּלָּם בַּכְּלָל, אֲפִלּוּ אוֹתָן שֶׁאֵין נוֹתְנִין מִסִּים (תְּשׁוּבוֹת הָרַא״שׁ כְּלָל ו׳ סִי׳ כ״ט). וְאָסוּר לַעֲבֹר עַל חֲמָרֵי הַמָּקוֹם, כָּל זְמַן שֶׁהוּא בְּתֹקֶף הָעִיר (פְּרִדְּכִי פ׳ כָּל הַנֶּפֶשׁ). וְע״ל סִימָן של״ד מִדִּין חֲרָמֵי צִבּוּר.

לד אִם מִקְצָת הַקָּהָל מוֹחֶה בַּהַסְכָּמָה, כְּיָון שֶׁהֵם מְעוּט אֵינוֹ מוֹעִיל הַמְחָאָתָן.

לה אִי אֶפְשָׁר לְהַשְׁבִּיעַ הַנּוֹלָדִים אַחַר זְמַן, אֲבָל נִדּוּי וְחֵרֶם חָל עַל דּוֹרוֹת הַבָּאִים. הַגָּה: קָהָל שֶׁגָּזְרוּ חֵרֶם עַל אֵיזֶה דָּבָר, וְקֹדֶם שֶׁהִתִּירוּ חֵרֶם הָרִאשׁוֹן גָּזְרוּ וְתִקְּנוּ אֵיזֶה דָּבָר שֶׁהוּא נֶגֶד חֵרֶם הָרִאשׁוֹן, יֵשׁ אוֹמְרִים דְּאֵין הַחֵרֶם הַשֵּׁנִי חָל כְּלָל (הרא״ש פְּלָל ה׳). וְיֵשׁ מַחְמִירִין (שָׁם פְּלָל ו׳). וְעַיֵּן לְקַמָּן סִימָן רל״ח סָעִיף ט״ז.

לו מִי שֶׁנָּדַר לַעֲלוֹת לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, יֵשׁ לוֹ הַתָּרָה כִּשְׁאָר נְדָרִים.

לז הַנִּשְׁבָּע עַל דַּעַת חֲבֵרוֹ שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת דָּבָר פְּלוֹנִי, אַף עַל פִּי שֶׁנָּתַן לוֹ חֲבֵרוֹ רְשׁוּת לַעֲשׂוֹתוֹ, צָרִיךְ שֶׁיַּתִּירוּ לוֹ ג׳ הֶדְיוֹטוֹת; אֶלָּא אִם כֵּן אוֹמֵר שֶׁדַּעְתּוֹ הָיָה, כְּשֶׁנִּשְׁבַּע, שֶׁיּוּכַל אוֹתוֹ פְּלוֹנִי לְהַתִּירוֹ (ריב״ש וְרַמְבַּ״ן סִי׳ רפ״ח ור״ן פֶּרֶק נַעֲרָה הַמְאֹרָסָה) וְעַיֵּן לְקַמָּן סִי׳ רל״א.

לח נִשְׁבַּע שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת דָּבָר פְּלוֹנִי שֶׁלֹּא בִּרְשׁוּת פְּלוֹנִי, כְּיָון שֶׁנָּתַן לוֹ אוֹתוֹ פְּלוֹנִי רְשׁוּת, הֻתַּר, וְאֵינוֹ צָרִיךְ הַתָּרָה.

לט הַנִּשְׁבָּע לִפְרֹעַ לַחֲבֵרוֹ לִזְמַן פְּלוֹנִי, יָכוֹל לְהַתִּירוֹ שֶׁלֹּא עַל פִּי חָכָם, שֶׁיֹּאמַר: הֲרֵינִי כְּאִלּוּ הִתְקַבַּלְתִּי. אֲבָל לְהַאֲרִיכוֹ וְשֶׁיַּעֲמֹד בְּחִיּוּבוֹ, לָאו כָּל כְּמִנַּיְהוּ, אֶלָּא אִם כֵּן הִתְנָה שֶׁיּוּכַל לְהַאֲרִיכוֹ וְע״ל סוֹף סִימָן רל״ב.

מ אָב שֶׁהִשְׁבִּיעַ אֶת בְּנוֹ שֶׁלֹּא יוּכַל לְהַלְווֹת כִּי אִם בִּרְשׁוּת שִׁמְעוֹן וְלֵוִי, מֵתָר לְהַלְווֹת בִּרְשׁוּת אֶחָד מֵהֶם וְעַיֵּן לְעֵיל סִי׳ רט״ז).

מא הַנִּשְׁבָּע לִפְרֹעַ לַחֲבֵרוֹ לִזְמַן פְּלוֹנִי אוֹ לְהַזְמִין בְּתוֹ לְנִשּׂוּאִין לִזְמַן פְּלוֹנִי, עוֹבֵר, לְאַחַר זְמַן, בְּכָל יוֹם עַל שְׁבוּעָתוֹ, הוֹאִיל וְהָיָה מְחֻיָּב בְּלֹא שְׁבוּעָה (וּבְסִימָן זֶה בְּבֵית יוֹסֵף תִּמְצָא מְבֹאָר). אֲבָל אִם נִשְׁבַּע לַעֲשׂוֹת הַדָּבָר בְּיוֹם פְּלוֹנִי, וְלֹא הָיָה מְחֻיָּב בְּדָבָר בְּלֹא שְׁבוּעָה זוֹ, וְעָבַר הַיּוֹם, שׁוּב אֵין חִיּוּב שְׁבוּעָה עָלָיו, וְלוֹקֶה עַל שֶׁעָבַר שְׁבוּעָתוֹ, וְאֵינוֹ חַיָּב לַעֲשׂוֹת אוֹתוֹ דָּבָר מִפְּנֵי שְׁבוּעָה. וְיֵשׁ מִי שֶׁחוֹלֵק וְאוֹמֵר שֶׁעֲדַיִן הוּא חַיָּב לַעֲשׂוֹתוֹ מִפְּנֵי הַשְּׁבוּעָה וְעַיֵּן בְּחֹשֶׁן הַמִּשְׁפָּט סִימָן ע״ג.

מב נָדַר לְהִתְעַנּוֹת אוֹ לִצְדָקָה, יֵשׁ לוֹ הַתָּרָה עַל יְדֵי פֶּתַח וַחֲרָטָה, וְהוּא שֶׁלֹּא בָּאָה הַצְּדָקָה לְיַד גַּבַּאי. וְאִם נָתַן מִקְצָת, יָכוֹל הוּא לְהִשָּׁאֵל עַל הַשְּׁאָר.

מג נִשְׁבַּע לָתֵת בְּתוֹ לִפְלוֹנִי לְאִשָּׁה לִזְמַן פְּלוֹנִי, וּבְתוֹךְ הַזְּמַן קִלְקֵל הַמִּשְׁדָּךְ (פְּרוּשׁ הַמְזַדְּוְגִין עַצְמָם יִקָּרְאוּ מְשֻׁדָּכִים מֵעִנְיַן וּמִצָּאנָ מְנוּחָה (רות א, ט) כִּי תִרְגּוּם וַתַּשְׁקֵט הָאָרֶץ (שופטים ה, לא) וּשְׁדֵיכַת אַרְעָא) מַעֲשָׂיו, פָּטוּר הַלָּה מִשְּׁבוּעָתוֹ. וְהוּא הַדִּין אִם הֵמִירָה אֲחוֹת הַמְּשֻׁדָּךְ. הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּוַקָּא אִם נִשְׂאַר בְּקִלְקוּלוֹ, אוֹ שֶׁבָּא לְבֵית דִּין בְּעוֹדוֹ בְּקִלְקוּלוֹ וְאִי אֶפְשָׁר לְהַנְּשֵׂא לוֹ, כְּגוֹן שֶׁהֻמְּרָה דָּתוֹ, אֲבָל אִם חָזַר בִּתְשׁוּבָה וְאַחַר כָּךְ בָּא הַנִּשְׁבָּע לְבֵית דִּין, צָרִיךְ הַתָּרָה לִשְׁבוּעָתוֹ אַף עַל פִּי שֶׁפָּטוּר מִן הַקָּנָס שֶׁשִּׁעְבֵּד עַצְמוֹ אִם יַעֲבֹר, מִכָּל מָקוֹם צָרִיךְ הַתָּרָה לִשְׁבוּעָתוֹ (הַגָּהוֹת פְּרִדְּכִי דִּשְׁבוּעוֹת דְּלֹא כְּבֵית יוֹסֵף וְעַיֵּן בְּתשובַ׳ תְּרַב סִי׳ ק׳ שְׁאֵלָה י״ד). אֲבָל אִם בָּא לְבֵית דִּין בְּעוֹדוֹ בְּקִלְקוּלוֹ, אֲפִלּוּ הַתָּרָה לֹא צָרִיךְ, דְּהָא אִי אֶפְשָׁר שֶׁתִּנָּשֵׂא לְמוּמָר, וּמֵאַחַר דְּהַתֹּר בְּאוֹתוֹ הַזְּמַן, הֻתַּר לְעוֹלָם אַף אִם יַחֲזֹר בּוֹ אַחַר כָּךְ, וְכֵן נִרְאֶה לִי עִקָּר (שם).

מד שְׁנַיִם שֶׁנָּדְרוּ לָלֶכֶת יַחַד לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל תּוֹךְ שְׁתֵּי שָׁנִים, וְהָאֶחָד מִתְעַכֵּב, חֲבֵרוֹ פָּטוּר וְעַיֵּן לְקַמָּן סוֹף סִימָן רל״ו.

מה הַמְּנַדֶּה עַצְמוֹ בָּעוֹלָם הַבָּא אִם יַעֲשֶׂה כָּךְ, יֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁיֵּשׁ לוֹ הַתָּרָה, וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁאֵין לוֹ הַתָּרָה, לָכֵן יֵשׁ לְזָהֵר מִלְּנַדּוֹת עַצְמוֹ בָּעוֹלָם הַבָּא, עַל שׁוּם דָּבָר. הַגָּה: וְאִם כְּבָר נָדַר כָּךְ, אֵין לְהַתִּירוֹ אֶלָּא בִּמְקוֹם מִצְוָה, כְּדִין נֶדֶר שֶׁהֻדַּר עַל דַּעַת רַבִּים (מהרי״ם מִפְּדוּיְאָה סִי׳ י״ר). וְכֵן נֶדֶר שֶׁנָּדַר בִּשְׁעַת צָרָה, אֵין לְהַתִּיר אֶלָּא לְצֹרֶךְ מִצְוָה אוֹ לְצֹרֶךְ גָּדוֹל, כְּמוֹ נֶדֶר עַל דַּעַת רַבִּים (ב״ז סִימָן רע״ז וּתְשׁוּבַת מהרי״ל סִי׳ ר״י״ג). וּמִיהוּ אִם הִתִּירוֹ בְּדִיעֲבַד, מֻתָּר (ד״ע), כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּנֶדֶר שֶׁעַל דַּעַת רַבִּים.

מו מַתִּירִים כַּמָּה נְדָרִים לְאִישׁ אֶחָד, אֲפִלּוּ בְּהֶתֵּר אֶחָד; וּלְכַמָּה אֲנָשִׁים, בְּהֶתֵּר אֶחָד. וְהָנֵי מִלֵּי דִּלְאִישׁ אֶחָד סָגֵי בְּהֶתֵּר אֶחָד, בִּנְדָרִים מְחֻלָּפִים, אֲבָל מִי שֶׁנִּשְׁבַּע עַל דָּבָר אֶחָד פַּעֲמַיִם וְשָׁלֹשׁ, צָרִיךְ הַתָּרָה לְכָל אֶחָד וְאֶחָד.

מז אִם צִוָּה הַשַּׂר שֶׁלֹּא יַחֲרִימוּ שׁוּם חֵרֶם כִּי אִם בְּהַסְכָּמַת רְאוּבֵן, וְאִם הֶחֱרִימוּ שֶׁיְּהֵא מְבֻטָּל, וְאַחַר כָּךְ הֶחֱרִימוּ הַקָּהָל שֶׁלֹּא בְּהַסְכָּמַת רְאוּבֵן, חָל הַחֵרֶם. הַגָּה: וְאִם צְרִיכִין לַעֲבֹר מִכֹּחַ גְּזֵרַת הַמַּלְכוּת, אֵין אִסּוּר בַּדָּבָר. וּמִכָּל מָקוֹם הַחֵרֶם בְּתָקְפּוֹ כְּשֶׁיַּעֲבֹר גְּזֵרַת הַמֶּלֶךְ, וְיֵשׁ לָהֶם לְהִשְׁתַּדֵּל בְּכָל מַאֲמַצֵּי כֹּחָם וּלְבַקֵּשׁ לְבַטֵּל הַצִּוּוּי. (בית יוסף בְּשֵׁם ריב״ש) וְע״ל סוֹף סִימָן של״ד.

מח הַנִּשְׁבָּע לִפְרֹעַ לַחֲבֵרוֹ מָנֶה בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ אֲדָר, חַיָּב לִפְרֹעַ בְּיוֹם רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן.

מט קָהָל שֶׁהֶחֱרִימוּ שֶׁיִּפְרְעוּ חוֹבוֹתֵיהֶם, וְיִבְנוּ בֵּית הַכְּנֶסֶת מֵהַמָּעוֹת שֶׁיִּגְבּוּ מֵהָרְבִּית שֶׁיַּחֲזִירוּ לָהֶם הָעוֹבְדֵי גִּלּוּלִים, וַעֲכָשָׁו כְּשֶׁגָּבוּ הָרְבִּית מֵהָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים אֵין בּוֹ כְּדֵי לִפְרֹעַ חוֹבוֹתֵיהֶם, יִתְּנוּ מֶחֱצָה לָזֶה וּמֶחֱצָה לָזֶה.

ג לָשׁוֹן מְסֻפָּק בְּהַסְכָּמָה בְּחֵרֶם, נִדּוֹן כְּפִי מַה שֶּׁיֹּאמְרוּ רֹב הַקָּהָל שֶׁהָיְתָה כַּוָּנָתָם בִּשְׁעַת הַחֵרֶם. הַגָּה: וְכֵן בִּשְׁאָר דְּבָרִים שֶׁהַצִּבּוּר מְחֻלָּקִים בּוֹ בְּעִנְיַן תַּקָּנָתָם וְחֵרֶם שֶׁלָּהֶם. וְאִם הִתְנוּ שֶׁכָּל לָשׁוֹן הַמְסֻפָּק יְהֵא נִדּוֹן עַל פִּי פְּלוֹנִי, לֹא יוּכַל לָדוּן עַל פִּי אֹמֶד דַּעְתּוֹ, אֶלָּא כְּפִי מַה שֶּׁנִּרְאֶה לוֹ מִלָּשׁוֹן הַהַסְכָּמָה וְהַתַּקָּנָה (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם הָרַיְ"ף בח"מ סִימָן ט"ו בְּשֵׁם תשר"א רשב"א). כָּל שֶׁגָּזְרוּ חֲרָמוֹת שֶׁאֵין הַצִּבּוּר יְכוֹלִין לַעֲמֹד בָּם, אֵין צְרִיכִין לְקַיְּמָם (פִּסְקֵי מהרא"י סִי' רנ"ב).

נא הֶחֵר שֶׁנַּעֲשָׂה בְּאֹנֶס, אֵינוֹ כְּלוּם.

סימן רכט

א נֶדֶר שֶׁהַתֹּר מִקְצָתוֹ, הַתֹּר כֻּלּוֹ. כֵּיצַד, נָדַר לְהִתְעַנּוֹת אוֹ שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל בָּשָׂר זְמַן יָדוּעַ, וְאִרְעוּ בּוֹ שַׁבָּתוֹת וְיָמִים טוֹבִים, אוֹמְרִים לוֹ: אִלּוּ נָתַתָּ לִלְבְּךָ שֶׁיֵּאָרְעוּ בּוֹ שַׁבָּתוֹת וְיָמִים טוֹבִים לֹא הָיִיתָ נוֹדֵר, וְהַתֹּר הַכֹּל (רא"ש וְרַמְב"ם). וְכֵן אִם אָמַר לַחֲבוּרַת אֲנָשִׁים: קוֹנָם שֶׁאֲנִי נֶהֱנֶה לְכֻלְּכֶם, אוֹ שֶׁאָמַר: שֶׁאֲנִי נֶהֱנֶה לְךָ, לְךָ, לְךָ, הֲוֵי כְּלָל, וְאִם הַתֹּר אֶחָד מֵהֶם הִתִּירוֹ כֻּלָּם. אֲבָל אִם אָמַר: קוֹנָם שֶׁאֲנִי נֶהֱנֶה לְךָ, קוֹנָם שֶׁאֲנִי נֶהֱנֶה לְךָ, כָּל אֶחָד נֶדֶר בִּפְנֵי עַצְמוֹ, וְאִם הַתֹּר אֶחָד לֹא הִתִּירוֹ כֻּלָּם. וּלְהָרַמְב"ם, אִם אָמַר: שֶׁאֲנִי נֶהֱנֶה לָזֶה וּלְזֶה וּלְזֶה, הַתֹּר הָאַחֲרוֹן, הָאַחֲרוֹן הַתִּירוֹ כֻּלָּם; הַתֹּר הָאַחֲרוֹן מַתִּיר וְכֻלָּם אֲסוּרִים. שֶׁאֲנִי נֶהֱנֶה לָזֶה, לָזֶה, לָזֶה, צָרִיךְ פֶּתַח לְכָל אֶחָד וְאֶחָד. וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּלֹא אַמְרִינַן נֶדֶר שֶׁהַתֹּר מִקְצָתוֹ הַתֹּר כֻּלּוֹ, אֶלָּא כְּשֶׁנִּתַּר עַל יְדֵי פֶּתַח, אֲבָל עַל יְדֵי חֲרָטָה לֹא, וְיֵשׁ אוֹמְרִים דַּאֲפִלּוּ נִתַּר בַּחֲרָטָה, נָמֵי. וְאֵין דְּבָרִים אֵלּוּ אֲמוּרִים אֶלָּא בְּנוֹדֵר לְעַצְמוֹ, אֲבָל אִם נָדַר אוֹ נִשְׁבַּע לַחֲבֵרוֹ לְפָרְעוֹ אוֹ לַעֲשׂוֹת לוֹ מְלָאכָה, וְהִתִּיר לוֹ חֲבֵרוֹ מִקְצָתוֹ, לֹא הֻתְּרוּ לוֹ הַשְּׁאָר. וְהוּא הַדִּין אִם הָיוּ שְׁנַיִם וְהַתֹּר הָאֶחָד.

ב אִם הֶחֱרִימוּ אוֹ נִדּוּ עֲשָׂרָה בְּנֵי אָדָם, וְהִתִּירוּ אֶחָד מֵהֶם, הוּא מַתִּיר וְכֻלָּם אֲסוּרִים. וְכֵן בַּהֲפָרַת בַּעַל, אִם הֵפֵר נֶדֶר אִשְׁתּוֹ בְּמִקְצָת, לֹא הַתֹּר כֻּלּוֹ.

ג נָדַר מֵאֶחָד, וְאָמַר עַל אַחֵר: יְהֵא כְּפְלוֹנִי, כֻּלָּם אֲסוּרִים, אֲפִלּוּ עַד מֵאָה. הַתֹּר הָרִאשׁוֹן, הִתִּירוֹ כֻּלָּם. הַתֹּר הָאַחֲרוֹן, הוּא מַתִּיר וְכֻלָּם אֲסוּרִין. הַתֹּר הָאֶמְצָעִי, כָּל שֶׁקּוֹדֶם לוֹ, אֲסוּרִין, הוּא וְכָל שֶׁלְּאַחֲרָיו מֻתָּרִים. וְכֵן מִי שֶׁנָּדַר, וְשָׁמַע חֲבֵרוֹ וְאָמַר תּוֹךְ כְּדֵי דִּבּוּר: וַאֲנִי; וְשָׁמַע שְׁלִישִׁי וְאָמַר: וַאֲנִי, וְנִשְׁאַל הָרִאשׁוֹן עַל נִדְרוֹ, וְהַתֹּר, הִתִּירוֹ כֻּלָּם. נִשְׁאַל הָאַחֲרוֹן, וְהַתֹּר, הָאַחֲרוֹן מַתִּיר וְכֻלָּם אֲסוּרִים. נִשְׁאַל הַשֵּׁנִי, וְהַתֹּר, הַשֵּׁנִי וְהָאַחֲרוֹן מַתִּירִים, וְהָרִאשׁוֹן אָסוּר. וְהוּא הַדִּין לְנוֹדֵר מִבָּשָׂר, וְהִתְפִּיס פַּת בְּבָשָׂר, וְהִתְפִּיס דְּבַשׁ בְּפַת. אָסַר עָלָיו כְּכַּר ב׳ פְּעָמִים, אוֹ שֶׁנִּשְׁבַּע עָלָיו ב׳ פְּעָמִים, אַף עַל פִּי שֶׁנִּשְׁאַל עָלָיו וְהִתִּירוּ לוֹ, אָסוּר עַד שֶׁיִּשָּׁאֵל עָלָיו וְיַתִּירוּ לוֹ פַּעַם שֵׁנִית.

ד נִשְׁבַּע עַל דָּבָר אֶחָד, וְנִשְׁבַּע שֶׁלֹּא יִשָּׁאֵל עַל שְׁבוּעָתוֹ, נִשְׁאַל תְּחִלָּה עַל הָאַחֲרוֹנָה שֶׁנִּשְׁבַּע שֶׁלֹּא יַתִּירוּ לוֹ, וְאַחַר כָּךְ יִשָּׁאֵל עַל הָרִאשׁוֹנָה. וְכֵן אִם נִשְׁבַּע אוֹ נָדַר שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת דָּבָר פְּלוֹנִי בִּלֹּא הַתָּרָה וּבִלֹּא הֲפָרָה, נִשְׁאַל תְּחִלָּה עַל מַה שֶּׁאָמַר: בִּלֹּא הַתָּרָה, וְאַחַר כָּךְ נִשְׁאַל עַל עִקַּר הַנֶּדֶר (תְּשׁוּבַת רַשְׁבָּ"א וְעַל פִּי בֵּית יוֹסֵף סִי' רכ"ח דַּף ער"ב סוֹף ע"א). וְכֵן צִבּוּר שֶׁהִטִּילוּ חֵרֶם וְהִתְנוּ שֶׁלֹּא יַעֲשׂוּ הַתָּרָה וְלֹא הַתָּרָה לְהַתָּרָה עַד סוֹף הָעוֹלָם, יַתִּירוּ תְּחִלָּה חֵרֶם הָאַחֲרוֹן שֶׁהֶחֱרִימוּ שֶׁלֹּא לְהַתִּיר, וְאַחַר כָּךְ יַתִּירוּ הָרִאשׁוֹן. הַגָּה: מִי שֶׁנִּשְׁבַּע עַל דָּבָר אֶחָד וְאָמַר: שֶׁאִם יִשָּׁאֵל עַל נִדְרוֹ, אֵינוֹ יְהוּדִי; אָסוּר לִשָּׁאֵל עַל נִדְרוֹ. וַאֲפִלּוּ אִם נִשְׁאַל עָלָיו בְּדִיעֲבַד, יֵשׁ לְהוֹכִיחוֹ וּלְיַסְּרוֹ שֶׁתְּלָה אֱמוּנָתוֹ בְּנִדְרוֹ, וְצָרִיךְ כַּפָּרָה וּפְלִיטָה (פַּרְדֵּכִי פ׳ הָאֶפְנִים). וְדַוְקָא בִּכְהַאי גַּוְנָא אֵין לְהַתִּיר לוֹ, אֲבָל אִם אָמַר: אִם אֶעֱשֶׂה דָּבָר פְּלוֹנִי לֹא אֶהְיֶה יְהוּדִי, אֲפִלּוּ הֶתֵּר אֵינוֹ צָרִיךְ (פִּסְקֵי מהרא"י סִי' קצ"ב). וּמִכָּל מָקוֹם נִרְאֶה דְּלֹא טוֹב עָשָׂה מִי שֶׁנִּשְׁבַּע, וְיֵשׁ לְהוֹכִיחוֹ עַל זֶה.

ה אָסַר עַל עַצְמוֹ מִין מַאֲכָל אִם יַעֲשֶׂה דָּבָר פְּלוֹנִי, וְאָמַר שֶׁיִּהְיֶה בְּאִסּוּרוֹ בְּכָל פַּעַם וּפַעַם שֶׁיִּשָּׁאֵל וְיֻתַּר מֵהָאִסּוּר שֶׁיָּחוּל עָלָיו פַּעַם אַחֶרֶת, וְכֵן לְעוֹלָם, יַתִּירוּ לוֹ פְּעָמִים רַבּוֹת כְּמוֹ שֶׁיִּשַּׁעֲרוּ שֶׁאָמַר: וְכֵן בְּכָל פַּעַם וּפַעַם וְכוֹ׳, וְעוֹד יַתִּירוּ לוֹ עַל מַה שֶּׁאָמַר: וְכֵן לְעוֹלָם.

ו אִם נִשְׁבַּע עַל דָּבָר אֶחָד וְהִתְנָה שֶׁלֹּא יוּכְלוּ לְהַתִּיר לוֹ אֶלָּא פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי שֶׁהֵם בְּאֶרֶץ מֻרְחָקִים, יִתְחָרֵט עַל אוֹתוֹ תְּנַאי וְיַתִּירוּהוּ לוֹ אֲחֵרִים, וְאַחַר כָּךְ יַתִּירוּ לוֹ אֲחֵרִים הַדָּבָר שֶׁנִּשְׁבַּע עָלָיו (תשו' מיי' בֵּית יוֹסֵף סִי' רכ"ח דף ער"ב סוֹף ע"א והיא בתשב"ץ סִימָן ח' ובסמ"ק).

ז אִם הִתְנָה בִּשְׁעַת שְׁבוּעָתוֹ שֶׁלֹּא תְּהֵא נִתֶּרֶת לְעוֹלָם, אֵין תְּנָאוֹ כְּלוּם, דִּדְבָרִים בְּעָלְמָא הֵם, כֵּיוָן שֶׁלֹּא כָּלַל בִּשְׁבוּעָתוֹ שֶׁלֹּא יִשָּׁאֵל עַל שְׁבוּעָתוֹ, דְּאִם כֵּן מַתִּירִין תְּחִלָּה הַשְּׁנִיָּה וְאַחַר כָּךְ הָרִאשׁוֹנָה כָּאָמוּר.

ח קִבֵּל עָלָיו חֵרֶם וְנִדּוּי לַעֲשׂוֹת דָּבָר פְּלוֹנִי בְּלִי שׁוּם פֶּתַח וַחֲרָטָה, מַתִּירִין לוֹ, שֶׁאֵין הַחֵרֶם צָרִיךְ לֹא פֶּתַח (ולֹא) חֲרָטָה. וְאִם אָמַר: בְּלִי שׁוּם פֶּתַח הֶתֵּר וַחֲרָטָה, יֵשׁ לָחוּשׁ לְמִלַּת הֶתֵּר שֶׁאָמַר, וּמַתִּירִים לוֹ תְּחִלָּה הַב׳ וְאַחַר כָּךְ הָרִאשׁוֹנָה.

ט נִשְׁבַּע שֶׁלֹּא יְדַבֵּר עִם פְּלוֹנִי, וְנִשְׁבַּע אַחַר כָּךְ שֶׁאִם יְדַבֵּר עִמּוֹ שֶׁיֵּאָסֵר בְּבָשָׂר. נִשְׁאַל עַל הָרִאשׁוֹנָה וְאַחַר כָּךְ עַל הַשְּׁנִיָּה, שֶׁאֵין מַתִּירִין לֹא נֶדֶר וְלֹא שְׁבוּעָה, כָּל זְמַן שֶׁלֹּא חָלוּ. וְכֵן אִם נִשְׁבַּע שֶׁלֹּא יֵהָנֶה לִפְלוֹנִי, אוֹ לְחָכָם שֶׁיִּשָּׁאֵל לוֹ עַל הַשְּׁבוּעָה, נִשְׁאַל תְּחִלָּה עַל הָרִאשׁוֹנָה, וְאַחַר כָּךְ עַל הַשְּׁנִיָּה, שֶׁאֵין מַתִּירִין לֹא נֶדֶר וְלֹא שְׁבוּעָה, כָּל זְמַן שֶׁלֹּא חָלוּ. וְכֵן אִם נִשְׁבַּע שֶׁלֹּא יֵהָנֶה לִפְלוֹנִי, וַהֲרֵי הוּא נָזִיר אִם יִשָּׁאֵל עַל שְׁבוּעָתוֹ זוֹ, יִשָּׁאֵל עַל שְׁבוּעָתוֹ תְּחִלָּה וְאַחַר כָּךְ עַל נְזִירוּתוֹ, וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

סימן רל

א מַתִּירִין שְׁבוּעוֹת וּנְדָרִים, אֲפִלּוּ נִשְׁבַּע בְּהַזְכָּרַת הַשֵּׁם. (כֵּן נָהֲגוּ עַל פִּי ש״ס ופוֹסְקִים עַיִן בֵּית יוֹסֵף). הַגָּה: וּמִכָּל מָקוֹם לֹא יִשְׁאַל עָלָיו לְכַתְּחִלָּה, אֶלָּא מִדַּחַק. וְעַיִן לְעֵיל סִימָן ר״ג (הַגְּאוֹנִים וְעוֹד פּוֹסְקִים) כָּל נֶדֶר שֶׁיֵּשׁ בְּהַתָּרָתוֹ נִדְנוּד עֲבֵרָה אֵין לְהַתִּירוֹ (הר״ד כַּהַן וריב״ש סי׳ תל״ב). יֵשׁ אוֹמְרִים כָּל מִי שֶׁנִּשְׁבַּע שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת אֲיָזֶה דָּבָר, כְּגוֹן שֶׁנִּשְׁבַּע שֶׁלֹּא לִמְכֹּר חֻפָּץ פְּלוֹנִי, וְעָבַר וּמְכָרוֹ, אֵין בְּמֶכִירָתוֹ כְּלוּם, הוֹאִיל וְעָבַר עַל שְׁבוּעָתוֹ. (כְּמָרְדְּכִי הַנְּהוֹת דִּשְׁבוּעוֹת).

סימן רלא

א אֵין הַנֶּדֶר וְהַשְּׁבוּעָה נִתָּרִים, אֶלָּא עַל פִּי מֻמְחֶה אוֹ בְּג׳ הֶדְיוֹטוֹת, שֶׁאֲפִלּוּ פֵּרֵשׁ וְהִתְנָה בִּשְׁעַת הַנֶּדֶר אוֹ הַשְּׁבוּעָה אֵימָתַי שֶׁיִּרְצֶה שֶׁיְּבַטְּלֶנּוּ מֵעַכְשָׁו, אוֹ שֶׁתּוֹלֶה בְּאַחֵר שֶׁיְּבַטְּלֶנּוּ אֵימָתַי שֶׁיִּרְצֶה, אֵינוֹ כְלוּם, דְּמֵיד כְּשֶׁחָל הַנֶּדֶר אֵין לוֹ הַתָּרָה אֶלָּא עַל יְדֵי מֻמְחֶה אוֹ ג׳ הֶדְיוֹטוֹת וַאֲפִלּוּ אִם תְּלָאוֹ בְּדַעַת אַחֵר וְקִיְּמוֹ וְשׁוּב נִשְׁאַל עַל הַקִּיּוּם אֵינוֹ מוֹעִיל. הַגָּה: אֲבָל אִם לֹא קִיְּמוֹ וּמֵיד שֶׁשָּׁמְעוּ אָמַר שֶׁלֹּא יִהְיֶה נֶדֶר, הַנֶּדֶר בָּטֵל (כ״מ מִדִּבְרֵי הָרַא״ש בְּכָלָל י״ סִימָן ג׳ וּמִלְּשׁוֹן הַטּוּר). וְכָל שֶׁכֵּן אִם הִתְנָה בְּפֵרוּשׁ שֶׁחֲבֵרוֹ יוּכַל לְבַטְּלוֹ, דְּיוּכַל חֲבֵרוֹ לְבַטֵּל כָּל זְמַן שֶׁלֹּא חָל הַנֶּדֶר (ריב״ש סִימָן ת״ז וקפ״ה) וְעַיִן לְעֵיל סִימָן רכ״ח סָעִיף ל״ד וּל״ח. וּמִיהוּ אִם נָדַר לִזְמַן, אֵין צָרִיךְ הַתָּרָה אֶלָּא כְּשֶׁמַּגִּיעַ הַזְּמַן בָּטֵל מֵאֵלָיו.

סימן רלב

א יֵשׁ נְדָרִים שֶׁאֵין צְרִיכִין הַתָּרָה; נִדְרֵי זֵרוּזִין, נִדְרֵי הֶבַאי, נִדְרֵי שְׁגָגוֹת, נִדְרֵי אֳנָסִין וְהַתּוֹלֶה בְּדָבָר וְלֹא נִתְקַיֵּם.

ב נִדְרֵי זֵרוּזִין כֵּיצַד, הָיָה מוֹכֵר חֻפָּץ לַחֲבֵרוֹ וְאָמַר: קוֹנָם עָלַי כִּכָּר זֶה אִם אֶפְחֹת מִסֶּלַע, וְאָמַר הַלּוֹקֵחַ: קוֹנָם כִּכָּר זֶה עָלַי אִם אוֹסִיף עַל שֶׁקֶל, וְנִתְרַצּוּ שְׁנֵיהֶם בְּג׳ דִּינָרִים, אוֹ בְּפָחוֹת מְעַט אוֹ יוֹתֵר מְעַט (ר״ן), לֹא נֶאֱסָר שׁוּם אֶחָד מֵהֶם, שֶׁכֵּן דֶּרֶךְ הַתַּגָּרִים לִדֹּר אוֹ לִשָּׁבַע כְּדֵי לְזָרֵז חֲבֵרוֹ, וְאֵין בְּלִבּוֹ לְשׁוּם נֶדֶר. וְיֵשׁ אוֹמְרִים אַף עַל גַּב דְּאָמְרִינַן לְזֵרוּזֵי נִתְכַּוְּונוּ, מִכָּל מָקוֹם לֹא יוּכַל הַמּוֹכֵר לִתְבּוֹעַ בְּשֶׁקֶל וְלֹא יוּכַל הַלּוֹקֵחַ לִקְנוֹתוֹ בְּסֶלַע, (שָׁם בְּשֵׁם י״א) וְיֵשׁ מְקִלִּין (שם). וְדַוְקָא כְּשֶׁאֵין מַעֲמִידִים דִּבְרֵיהֶם, אֲבָל שְׁנֵיהֶם נִתְרַצּוּ בִּשְׁלֹשָׁה דִּינָרִים, אֲבָל אִם לֹא נִתְרַצּוּ, אֶלָּא זֶה בְּסֶלַע וְזֶה בְּשֶׁקֶל וְנִתְבַּטֵּל הַמִּקָּח, וַדַּאי לְנֶדֶר גָּמוּר נִתְכַּוְּונוּ וְחָל הַנֶּדֶר, וְכָל מִי שֶׁעָבַר עַל נִדְרוֹ חַיָּב חֹלֶל דְּבָרָיו. וְאִם הָאֶחָד הֶעֱמִיד דְּבָרָיו וְהַשֵּׁנִי לֹא הֶעֱמִיד, מִתּוֹךְ שֶׁנִּתְבַּטֵּל לְאֶחָד נִתְבַּטֵּל גַּם לַשֵּׁנִי. וְכָל זֶה מַיְירֵי בִּסְתָם, אֲבָל אִם אוֹמְרִים שֶׁלְּנֶדֶר גָּמוּר נִתְכַּוְּונוּ, הֲרֵי זֶה נֶדֶר. וְאִם הַמּוֹכֵר אָמַר: קוֹנָם אִם אֶפְחֹת מִיּוֹתֵר מִסֶּלַע, אוֹ שֶׁאָמַר הַלּוֹקֵחַ: קוֹנָם אִם אוֹסִיף לְךָ עַל מְעַט פָּחוֹת מִשֶּׁקֶל וְנִתְרַצּוּ בְּג׳ דִּינָרִים, הֲרֵי זֶה נֶדֶר, שֶׁאֵין דֶּרֶךְ לְזָרֵז כְּשֶׁמַּפְלִיגִין כָּל כָּךְ, וּלְנֶדֶר גָּמוּר נִתְכַּוְּונוּ. הַגָּה: נֶדֶר לִשְׁנַיִם שֶׁרוֹצִים לִקְנוֹת מִמֶּנּוּ, וְאָמַר לְאֶחָד מֵהֶם: לְנֶדֶר גָּמוּר כַּוָּנָתִי, וּלְאַחֵר: לְזֵרוּזִין, כֵּיוָן שֶׁהַנֶּדֶר בָּטֵל לְגַבֵּי אֶחָד, בָּטֵל לְגַבֵּי שְׁנֵי הוֹאִיל וְנִקְרָא נֶדֶר אֶחָד לִשְׁנֵיהֶם. (בית יוסף בְּשֵׁם הר״ן בְּפֵ׳ הַיְרוּשָׁלְמִי).

ג הַמַּזְמִין אֶת חֲבֵרוֹ שֶׁיֹּאכַל עִמּוֹ, וּמְסָרֵב, וּמַדִּירוֹ אִם אֵינוֹ אוֹכֵל עִמּוֹ, אוֹ שֶׁאָמַר לוֹ: קוֹנָם שֶׁאֲנִי נֶהֱנֶה לְךָ אִם אֵין אַתָּה מִתְאָרֵחַ עִמִּי וְאוֹכֵל פַּת חַמָּה וְשׁוֹתֶה כּוֹס שֶׁל צוֹנֶן, וְזֶה מְסָרֵב, הֲרֵי זֶה נֶדֶר שֶׁל זֵרוּז. אֲבָל אִם זִמֵּן רְאוּבֵן לְשִׁמְעוֹן לֶאֱכֹל עִמּוֹ, וְהָיוּ מַזְמִינִים אוֹתוֹ גַּם בְּמָקוֹם אַחֵר וְחָפֵץ לֶאֱכֹל יוֹתֵר עִם רְאוּבֵן וְאוֹמֵר לוֹ: הַדִּירֵנִי מִנְּכָסֶיךָ אִם לֹא אֹכַל עִמְּךָ כְּדֵי שֶׁלֹּא יַפְצִירוּ בִּי בְּמָקוֹם אַחֵר, הֲרֵי זֶה נֶדֶר גָּמוּר. הַגָּה: וְאֵין לְמַדִּין מִדִּינֵי נִדְרֵי זֵרוּזִין לְמָקוֹם אַחֵר, שֶׁאֵין לְךָ בָּהֶם אֶלָּא מַה שֶּׁאָמְרוּ חֲכָמִים (בית יוסף בְּשֵׁם רַבֵּינוּ יְרוּחָם).

ד נִדְרֵי הֶבַאי כֵּיצַד, כְּגוֹן שֶׁאוֹמֵר: קוֹנָם כִּכָּר זֶה עָלַי אִם לֹא רָאִיתִי כְּיוֹצְאֵי מִצְרַיִם, אוֹ אִם לֹא רָאִיתִי נָחָשׁ כְּקוֹרַת בֵּית הַבַּד, אוֹ חוֹמָה גְּבוֹהָה לַשָּׁמַיִם, אֵינוֹ נֶדֶר, שֶׁכֵּן דֶּרֶךְ הָעוֹלָם לְהַפְלִיג, וְלֹא כֵּוְנוּ לְשֵׁם נֶדֶר. וְאִם מַעֲמִיד דְּבָרָיו, שֶׁאָמַר שֶׁכֵּוָּן לְשֵׁם נֶדֶר, הֲרֵי זֶה נֶדֶר (תא״ו נ״ג וכן מִשְׁמָע לְקַמָּן בְּשׁוּר סִימָן רל״ט גַּבֵּי שְׁבוּעָה).

ה אָמַר: קוֹנָם כָּל פֵּרוֹת שֶׁבָּעוֹלָם עָלַי, אֵינוֹ נֶדֶר, כֵּיוָן שֶׁאִי אֶפְשָׁר לוֹ לִחְיוֹת בְּלֹא כָּל הַפֵּרוֹת הָוֵי לֵיהּ נֶדֶר שָׁוְא. וְכֵן אָמַר: קוֹנָם כָּל פֵּרוֹת שֶׁבָּעוֹלָם עָלַי אִם לֹא עָשִׂיתִי דָּבָר פְּלוֹנִי, אֵינוֹ נֶדֶר. הַגָּה: אֲבָל אִם אָמַר בִּלְשׁוֹן עָתִיד: אִם אֶעֱשֶׂה דָּבָר פְּלוֹנִי יֶאְסְרוּ כָּל פֵּרוֹת עָלַי, יֵשׁ אוֹמְרִים דְּאָסוּר (בית יוסף בְּשֵׁם סְמ״ג וְתוס׳ פ׳ הַמַּדִּיר רֵישׁ דַּף ע״א וְהַגָּ״א מהרי״ח). וְכֵן אִם אָסַר עָלָיו כָּל פֵּרוֹת חוּץ מֵחִטִּים, יֵשׁ אוֹמְרִים דְּהָוֵי נֶדֶר (סְמ״ג וּקְרָדְכַי פ״ג דִּשְׁבוּעוֹת), וְיֵשׁ חוֹלְקִין. (תְּשׁוּבוֹת מֵיְמוֹנִי סוֹף הִלְכוֹת נְדָרִים).

ו נִדְרֵי שְׁגָגוֹת כֵּיצַד, אָמַר: קוֹנָם עָלַי כִּכָּר זֶה אִם אֲכַלְתִּי וְשָׁתִיתִי, וְנִזְכַּר שֶׁאָכַל וְשָׁתָה; אוֹ אִם אֹכַל וְאֶשְׁתֶּה, וְשָׁכַח וְאָכַל וְשָׁתָה, כֵּיוָן שֶׁהוּא שׁוֹגֵג בִּשְׁעַת הוֹצָאַת הַנֶּדֶר מִפִּיו אוֹ בְּשָׁעָה שֶׁיֵּשׁ לָהּ לָחוּל, וְאִם הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁהוּא כֵּן לֹא הָיָה נוֹדֵר, אֵינוֹ נֶדֶר. וְכֵן אִם אָמַר: קוֹנָם אִשְׁתִּי נֶהֱנֵית לִי שֶׁנָּנְבָה כִּסֵּי אוֹ שֶׁהִכְּתָה בְּנִי, וְנִמְצָא שֶׁלֹּא נָנְבָה וְשֶׁלֹּא הִכְּתָה, וְכֵן אִם אָמַר: קוֹנָם שֶׁאֵינִי נוֹשֵׂא פְּלוֹנִית שֶׁהִיא כְּעוֹרָה, וְהָיְתָה יָפָה בִּשְׁעַת הַנֶּדֶר, שֶׁאִם הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁהִיא נָאָה לֹא הָיָה נוֹדֵר. אֲבָל אִם הָיְתָה כְּעוֹרָה וְיִפּוּהָ, חָל הַנֶּדֶר. הַגָּה: וְכֵן הָאוֹמֵר אִם הָיָה פְּלוֹנִי אֹצֶל זֶה הַדָּבָר אֶתֵּן אֶלֶף זוּז לִצְדָקָה, וְהָיָה שָׁם, פָּטוּר, דְּהָוֵי נֶדֶר בִּשּׁוּגֵג (מהרי״ו בְּדִינִים וְהֲלָכוֹת סִימָן נ״ט).

ז וְכֵן אִם רָאָה מֻרְחוֹק אֲנָשִׁים אוֹכְלִים פֵּירוֹתָיו, וְלֹא הִכִּירָם, וְאָמַר: הֲרֵי הֵם עֲלֵיכֶם כְּקָרְבָּן, וּכְשֶׁקָּרַב אֲלֵיהֶם רָאָה שֶׁהֵם אָבִיו אוֹ אָחִיו, שֶׁלֹּא הָיָה רוֹצֶה לְאָסְרָם עֲלֵיהֶם, אֵינוֹ נֶדֶר אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא פֵּרֵשׁ, כֵּיוָן שֶׁהַדָּבָר מוֹכִיחַ שֶׁאֵין אָדָם אוֹסֵר פֵּירוֹתָיו עַל אָבִיו וְאָחִיו. וַאֲפִלּוּ נִמְצְאוּ עִמָּהֶם זָרִים, דְּכֵיוָן שֶׁבָּטַל הַנֶּדֶר אֵצֶל אָבִיו וְאָחִיו, בָּטַל גַּם אֵצֶל אֲחֵרִים.

ח בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, כְּשֶׁהֶחֱלִיף אֶת דְּבָרָיו, שֶׁאָמַר תְּחִלָּה: כֻּלָּכֶם אֲסוּרִים, וּלְבַסּוֹף אָמַר: אִלּוּ הָיִיתִי יוֹדֵעַ שֶׁאַבָּא בֵּינֵיכֶם, הָיִיתִי אוֹמֵר פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי אֲסוּרִים, וַאֲבָא מֻתָּר, אוֹ כְּשֶׁאָמַר תְּחִלָּה כְּשֶׁרָאָם מֻרְחוֹק וְלֹא הִכִּירָם: יְהוּ אֲסוּרִים לְזֶה וּלְזֶה, וַאֲחַר כָּךְ הֶחֱלִיף דְּבָרָיו לוֹמַר: אִלּוּ הָיִיתִי יוֹדֵעַ שֶׁאַבָּא בֵּינֵיכֶם, הָיִיתִי אוֹמֵר כֻּלְּכֶם אֲסוּרִים חוּץ מֵאַבָּא, אֲבָל אִם בִּשְׁעַת הָאִסּוּר אוֹמֵר: כֻּלְּכֶם אֲסוּרִים, וְגַם בִּשְׁעַת חֲזָרָה אוֹמֵר: הָיִיתִי אוֹמֵר כֻּלְּכֶם אֲסוּרִים, חוּץ מֵאַבָּא; אוֹ שֶׁאָמַר בִּשְׁעַת הָאִסּוּר: יְהוּ אֲסוּרִים לְזֶה וּלְזֶה, וּבִשְׁעַת חֲזָרָה אוֹמֵר: הָיִיתִי אוֹמֵר פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי אֲסוּרִים, וַאֲבָא מֻתָּר, שֶׁלֹּא הֶחֱלִיף לְשׁוֹן הַנֶּדֶר בֵּין שְׁעַת אִסּוּר לִשְׁעַת חֲזָרָה, לֹא הֻתְּרוּ הָאֲחֵרִים.

ט אָמַר: הַיַּיִן עָלַי קָרְבָּן מִפְּנֵי שֶׁהוּא רַע לַמֵּעַיִם, אָמְרוּ לוֹ: חֲרֵי הַמְיֻשָּׁן יָפֶה לַמֵּעַיִם, אָמַר: אִלּוּ הָיִיתִי יוֹדֵעַ לֹא הָיִיתִי נוֹדֵר; וַאֲפִלּוּ אָמַר: אִלּוּ הָיִיתִי יוֹדֵעַ הָיִיתִי אוֹמֵר הֶחָדָשׁ אָסוּר וְהַיָּשָׁן מֻתָּר, מֻתָּר בְּיָשָׁן וּבְחָדָשׁ. אֲבָל אִם אָמַר: אִלּוּ הָיִיתִי יוֹדֵעַ הָיִיתִי אוֹמֵר כָּל הַיֵּינוֹת אֲסוּרִים עָלַי חוּץ מִן הַמְיֻשָּׁן, חֲרֵי זֶה מֻתָּר בַּמְיֻשָּׁן בִּלְבַד. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

י נִשְׁבַּע שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה כָּךְ, מִפְּנֵי שֶׁהָיָה סָבוּר שֶׁהוּא אִסּוּר גָּדוֹל, וְאַחַר כָּךְ נוֹדַע לוֹ שֶׁאֵין בּוֹ אִסּוּר כָּל כָּךְ, לֹא חָלָה הַשְּׁבוּעָה כְּלָל, כִּי הָיְתָה בְּטָעוּת.

יא מִי שֶׁאָמַר לַחֲבֵרוֹ שֶׁהַשָּׂר כָּלַל אוֹתוֹ בַּפְּשָׁרָה שֶׁלּוֹ, וְעַל יְדֵי כָּךְ נִשְׁבַּע לָתֵת לוֹ כָּךְ וְכָךְ מָעוֹת, וְאֵינְלָאֵי מִלְּתָא שֶׁהַשָּׂר פִּטְרוֹ לָזֶה, אֵין מַמָּשׁ בְּאוֹתָהּ שְׁבוּעָה, כֵּיוָן שֶׁהִטְעָהוּ.

יב נִדְרֵי אֲנָסִין כֵּיצַד, הִדִּירוֹ חֲבֵרוֹ שֶׁיֹּאכַל אֶצְלוֹ, וְחָלָה אוֹ שֶׁחָלָה בְּנוֹ אוֹ שֶׁעִכְּבוֹ נָהָר, חֲרֵי אִלּוּ נִדְרֵי אֲנָסִין. הַגָּה: וְאִם אֵרַע לוֹ אֹנֶס וְהָיָה אֶפְשָׁר לְסַלְּקוֹ עַל יְדֵי מָמוֹן הִרְבֵּה שֶׁיִּתֵּן, מִקְרֵי אֹנֶס (רי"ב ש"ס סי' קפ"ו). וְכֵן אִם צִוָּה עָלָיו הַשַּׂר שֶׁלֹּא לְקַיֵּם שְׁבוּעָתוֹ וְנִדְרוֹ, אֲפִלּוּ לֹא הָיָה הַקֶּנֶס רַק מָמוֹן, מִקְרֵי אֹנֶס (שָׁם וביה"ש יוסף בְּשֵׁם תְּשׁוּבַת הָרַשְׁבָּ"א). מִכָּל מָקוֹם אִם בְּנָקֵל יְכוֹלִים לְהִשְׁתַּדֵּל, לֹא מִקְרֵי אֹנֶס (שָׁם וּתְשׁוּבַת הָרַשְׁבָּ"א), וְעַיִן לְעֵיל סִימָן רכ"ח סָעִיף מ"ז בְּדִין חֵרֶם שֶׁגּוֹזֵר הַמּוֹשֵׁל לַעֲבֹר עָלָיו. מִי שֶׁנִּשְׁבַּע אוֹ נָדַר לַעֲשׂוֹת דָּבָר בְּיוֹם פְּלוֹנִי, וְנֶאֱנַס, כְּגוֹן שֶׁנִּשְׁבַּע לְשַׁלֵּם וּכְשֶׁהִגִּיעַ הַזְּמַן אֵין לוֹ לְשַׁלֵּם, פָּטוּר מִשְּׁבוּעָתוֹ. וְאִם יָכוֹל לְקַיְּמָהּ אַחַר כָּךְ, דִּינוֹ כְּאִלּוּ עָבַר עַל שְׁבוּעָתוֹ בְּמֵזִיד (בית יוסף סי' רכ"ח דף רע"ג ע"ד בְּשֵׁם תְּשׁוּבַת הָרַשְׁבָּ"א) וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינוֹ לְעֵיל סי' רכ"ח סָעִיף מ"א. וְאִם כְּשֶׁהִגִּיעַ הַזְּמַן לְפָרֵעַ הִכְרִיחַ הַשַּׂר לַמַּלְוֶה לְהַרְוִיחַ הַזְּמַן לַלָּוֶה, אוֹ שֶׁפְּטָרוֹ לְגַמְרֵי, הַשְּׁבוּעָה קַיֶּמֶת (בית יוסף בְּשֵׁם תְּשׁוּבַת הָרַשְׁבָּ"א וְרַמְבַּ"ן סי' רמ"ו) וּלְכַלַּי עָלְמָא צָרִיךְ לִפְרֹעַ לוֹ אַחַר כָּךְ. וְעַיִן בח"מ סִימָן ע"ג מִדִּינִים אֵלּוּ. קָהָל שֶׁעָשׂוּ חֵרֶם עַל ה' שָׁנִים וְקָבְעוּ זְמַן שֶׁיַּתְחִיל הַחֵרֶם וּבְאוֹתוֹ הַזְּמַן הָיוּ אֲנוּסִים אוֹ שׁוֹגְגִים וְלֹא הִתְחִילוּ לְקַיְּמוֹ אַחַר כָּךְ כִּי אֵינוֹ בָּטֵל מֵאֲלֵיהֶם, צְרִיכִים לְקַיְּמוֹ אַחַר כָּךְ כִּי אֵינוֹ בָּטֵל מִשּׁוּם זֶה (תְּשׁוּבַת הָרֹא"ש כְּלָל ד'). מִי שֶׁנִּשְׁבַּע אוֹ נָדַר לַעֲשׂוֹת דָּבָר תּוֹךְ שָׁנָה, אוֹ בְּיוֹם פְּלוֹנִי, יֵשׁ לוֹ לַעֲשׂוֹתוֹ מִיָּד אוֹ בְּשַׁחֲרִית כְּשֶׁמַּגִּיעַ אוֹתוֹ הַיּוֹם, שֶׁמָּא יִשְׁכַּח אַחַר כָּךְ וְלֹא יַעֲשֶׂנּוּ, וְיַעֲבֹר עַל נִדְרוֹ וּשְׁבוּעָתוֹ. וְאִם לֹא עָשָׂהוּ מִיָּד, כִּי אָמַר עֲדַיִן יֵשׁ לִי פָּנַאי לַעֲשׂוֹתוֹ, וְשָׁכַח אוֹ נֶאֱנַס אַחַר כָּךְ וְלֹא עָשָׂהוּ, יֵשׁ אוֹמְרִים דְּלֹא מִקְרֵי אֹנֶס (הר"ן פ' כֵּיצַד הֲרֵנִי). וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּלֹא מִקְרֵי אֹנֶס (חִדּוּשֵׁי אַגָּדָה פֶּרֶק מִי שֶׁאָחוֹז). וְלֹא מִקְרֵי אֹנֶס בִּשְׁבוּעָה, אֶלָּא אִם כֵּן הָיָה מַגִּיעַ לוֹ אֵיזֶה רָעָה אִם לֹא הָיָה נִשְׁבָּע, אֲבָל אִם לֹא הָיָה מַגִּיעַ לוֹ טוֹבָה וְנִשְׁבַּע, כְּדֵי שֶׁיְּהֵא לוֹ טוֹבָה מִזֶּה, אֵין מִקְרֵי אָנוּס בִּשְׁבוּעָה (מהרי"ק שׁוֹרֶשׁ קס"ו וּפִסְקֵי מהרא"י סִימָן ע"ג). כָּל שֶׁהוּא אָנוּס בִּשְׁבוּעָה, אַף עַל פִּי שֶׁאָמַר עַל דַּעַת רַבִּים אוֹ עַל דַּעַת הַמָּקוֹם, אֵינוֹ כְּלוּם (בית יוסף בְּשֵׁם רַשְׁבָּ"ץ). נֶאֱמַן אָדָם לוֹמַר שֶׁשְּׁבוּעָתוֹ הָיְתָה בְּאֹנֶס אוֹ עַל תְּנַאי כָּךְ וְכָךְ (שָׁם). וְדַוְקָא קֹדֶם שֶׁעָבַר עַל שְׁבוּעָתוֹ, אֲבָל אִם כְּבָר עָבַר, אֵינוֹ נֶאֱמָן לְפָטְרוֹ מִמַּלְקוּת (בסי' רכ"ח דַּף רע"ד ע"א בְּבֵית יוסף בְּשֵׁם הָרַשְׁבָּ"א). וְכֵן מִי שֶׁהוֹדָה בְּרִבִּים אוֹ כָּתַב עָלָיו שְׁטָר וְהוֹדָה בּוֹ שֶׁנִּשְׁבַּע, וְאוֹמֵר אַחַר כָּךְ שֶׁלֹּא נִשְׁבַּע, וְנוֹתֵן טַעַם לָמָּה אָמַר שֶׁנִּשְׁבַּע, נֶאֱמָן וְכָל שֶׁכֵּן אִם הֶאֱמַת שֶׁלֹּא נִשְׁבַּע, שֶׁאֵין עָלָיו אִסּוּר שְׁבוּעָה מִשּׁוּם הוֹדָאָתוֹ (ת"ה סימן שכ"ו).

יג אַף עַל פִּי שֶׁאַרְבָּעָה נְדָרִים אֵלּוּ אֵינָם צְרִיכִים הַתָּרָה, אָסוּר לִדֹּר בָּהֶם, אִם לֹא שֶׁרוֹצֶה לְקַיֵּם דְּבָרָיו.

יד הַנּוֹדֵר אוֹ הַנִּשְׁבַּע לְאֹנֶס, לֹא הָוֵי נֶדֶר וְלֹא שְׁבוּעָה. לְפִיכָךְ נוֹדְרִים לָהוֹרְגִים וְלַמּוֹכְסִים אִם הוּא מוֹכֵס הָעוֹמֵד בְּלֹא צִוּוּי הַמֶּלֶךְ, אוֹ שֶׁבָּא לִטֹּל מִמֶּנּוּ יוֹתֵר מִקִּצְבָתוֹ, יָכוֹל לִדֹּר אוֹ לְשָׁבַע כְּדֵי לְפָטֵר מִמֶּנּוּ, וְאוֹמֵר: יֵאָסְרוּ עָלַי כָּל פֵּרוֹת שֶׁבָּעוֹלָם אִם אֵינִי מִבֵּית הַמֶּלֶךְ, לְפָטֵר מִן הַהֶרֶג. אוֹ אִם אֵין מַה שֶּׁאֲנִי מֵבִיא מִבֵּית הַמֶּלֶךְ, לְפָטֵר מִן הַמֶּכֶס. וְחוֹשֵׁב בְּלִבּוֹ יֵאָסְרוּ עָלַי רַק הַיּוֹם, אַף עַל פִּי שֶׁמּוֹצִיא מִפִּיו, סְתָם, וְקַיְּמָא לָן דְּבָרִים שֶׁבַּלֵּב אֵינָם דְּבָרִים, גַּבֵּי אֹנֶס שָׁרֵי. וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יוֹצִיא בְּפִיו דָּבָר שֶׁהוּא בְּפֵרוּשׁ נֶגֶד מַה שֶּׁבַּלִּבּוֹ (בְּתוֹסְפוֹת נְדָרִים וּבְמ' הַגּוֹזֵל בְּתַרְא וּבְעוֹד הַרְבֵּה פּוֹסְקִים). וַאֲפִלּוּ לֹא בִקֵּשׁ מִמֶּנּוּ שֶׁיִּדֹּר, וְהוּא נוֹדֵר מֵעַצְמוֹ אוֹ הוֹסִיף לִדֹּר יוֹתֵר מִמַּה שֶׁבִּקֵּשׁ, כְּגוֹן שֶׁאָמַר לוֹ: אֲמֹר קוֹנָם שֶׁתֶּהֱנֶה מֵאִשְׁתְּךָ אִם אֵינוֹ כִּדְבָרֶיךָ, וְהוּא אוֹמֵר: קוֹנָם אִשְׁתִּי וּבָנַי נֶהֱנִים לִי, אוֹ שֶׁבִּקֵּשׁ מִמֶּנּוּ שֶׁיִּדֹּר, וְהוּא נִשְׁבַּע, אֵינוֹ כְּלוּם, שֶׁכָּל מַה שֶּׁאָמַר לוֹ: אֲמֹר קוֹנָם שֶׁתֶּהֱנֶה מֵאִשְׁתְּךָ אִם אֵינוֹ כִּדְבָרֶיךָ, אֵין בְּאוֹתוֹ חֵרֶם כְּלוּם, וַאֲפִלּוּ בְּטוּל בַּלֵּב אֵינוֹ צָרִיךְ. (הַגָּהוֹת מֵימוֹנִי פ"ג מֵהִלְכוֹת שְׁבוּעוֹת בְּשֵׁם הַגְּאוֹנִים וְכֵן כָּתַב רַבֵּינוּ יְרוּחָם). וְכָל זֶה לֹא מִיָּרֵי אֶלָּא כְּשֶׁאֶפְשָׁר לַעֲבֹר עַל שְׁבוּעָתוֹ וְנִדְרוֹ שֶׁלֹּא יָדַע לַגּוֹי, אֲבָל אִם יָדַע לַגּוֹי, אָסוּר מִפְּנֵי חִלּוּל הַשֵּׁם. וְלָכֵן נָעֲנַשׁ צִדְקִיָּהוּ שֶׁעָבַר עַל שְׁבוּעָתוֹ לִנְבוּכַדְנֶצַּר (ד"ע), אַף עַל פִּי שֶׁהָיָה בְּדֶרֶךְ אֹנֶס (תְּשׁוּבַת הָרֹא"ש כְּלָל ט' וּתשו' מ"ע סי' מ"ט ומהרי"ו סימן נ"ג). מֵיהוּ אִם הוֹדִיעַ לַגּוֹי מֵיד שֶׁיֵּצָא מֵאָנְסוֹ, שֶׁהָיָה לוֹ תְּנַאי בְּלִבּוֹ, וְלָכֵן יַעֲבֹר עַל שְׁבוּעָתוֹ, לֵיכָּא לְמֵיחַשׁ, הוֹאִיל וְהָיָה אָנוּס מִתְּחִלָּה (כְּךָ מִשְׁמָע בְּס"ב דְּיוֹקָא). מֵיהוּ הַכֹּל לְפִי צֹרֶךְ הָעִנְיָן (ד"ע). מֶלֶךְ אוֹ שִׁלְטוֹן שֶׁצִּוּוּי לְשַׁבֵּעַ לְהַגִּיד עַל אֶחָד אִם בָּא עַל הַגּוֹיָה, כְּדֵי לְהַעֲנִישׁוֹ מִיתָה, מִקְרֵי שְׁבוּעַת אֹנֶס (בית יוסף בְּשֵׁם הָרֹא"ש כְּלָל ח') וְיֵשׁ לְבַטְּלָהּ בְּלִבָּם. וְכֵן אִם רָאוּבֵן הִפְקִיד מָמוֹן בְּיַד שִׁמְעוֹן, וְצִוָּה הַמֶּלֶךְ אוֹ הַשַּׂר לְהַחֲרִים עַל מִי שֶׁיּוֹדֵעַ מְקוֹמוֹ שֶׁל רְאוּבֵן, אִם הַגּוֹי רוֹצֶה לִקַּח מָמוֹן שֶׁל רְאוּבֵן בְּאֹנֶס שֶׁלֹּא כְּדִין, אֵין הַחֵרֶם כְּלוּם. וְכֵן יוּכַל הַנִּפְקָד לִשָּׁבַע שֶׁאֵין לוֹ מִשֶּׁל רְאוּבֵן (הַכֹּל בְּבֵית יוֹסֵף בְּשֵׁם תְּשׁוּבַת הָרֹא"ש כְּלָל ח' וט'), וּבִלְבַד שֶׁיְּבַטְּלֶנּוּ בְּלִבּוֹ וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְהֵא חִלּוּל הַשֵּׁם בַּדָּבָר (שָׁם בְּתְשׁוּבָה), כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר. ב' יְהוּדִים שֶׁהִכּוּ זֶה אֶת זֶה, וְנָזַר הַשִּׁלְטוֹן אַחַר עֵדוּת. אִם יַעֲנִישׁוּ הַמַּכֶּה יוֹתֵר מִדַּאי נִקְרָא אֹנֶס. וְאִם אֵינָם יְכוֹלִים לְהִשָּׁמֵט, וּצְרִיכִין לְהַגִּיד, יָעִידוּ וִישַׁלְּמוּ לַנָּזָק נִזְקוֹ, וְאַל יַצִּילוּ עַצְמָן בְּמָמוֹן חַבְרֵיהֶם (חִדּוּשֵׁי אַגָּדָה פֶּרֶק הַגּוֹזֵל בְּתַרְא וְשָׁם הגי"ה בְּמַרְדְּכִי בְּשֵׁם מהר"ט). וְעַיִן לְקַמָּן סִימָן רל"ט עוֹד מִדִּינִים אֵלּוּ.

טו מִי שֶׁאָנַס אֶת חֲבֵרוֹ וְיָסְרוֹ בְּמִינֵי יִסּוּרִים, עַד שֶׁנִּשְׁבָּע לָתֵת לוֹ כָּךְ וְכָךְ מָעוֹת, אֵין בְּאוֹתָהּ שְׁבוּעָה אוֹ נֶדֶר אוֹ חֵרֶם, מַמָּשׁ. וְכָל שֶׁכֵּן אִם קִבְּלוּ חֵרֶם אוֹ שְׁבוּעָה עֲלֵיהֶם מִכֹּחַ אֹנֶס מִיתָה דְּאֵינוֹ כְּלוּם. (כֵּן מִשְׁמַע בְּמָרְדְּכִי פ׳ הַנִּזְקָקִין וְכֵן כָּתַב מהרד״ך בֵּית ו׳ תשו׳ י״ז וְלֹא כתשו׳ מהרי״ו סִי׳ נ״ג וּפְסָקוֹ מהרא״י סִי׳ ע״ג).

טז מִי שֶׁשִּׁדְּדוּ בֵּיתוֹ וְנָדַר לָתֵת עִמָּהּ סַךְ מָעוֹת, וְנִשְׁבַּע, וְאַחַר כָּךְ נִתְקַלְקְלוּ הַחוֹבוֹת שֶׁהָיוּ חַיָּבִים לוֹ, אִם אֵין לוֹ מִמָּה לְפָרֵעַ לֹא חוֹבוֹת וְלֹא קַרְקָעוֹת וַחֲפָצִים חוּץ מִבֵּית דִּירָתוֹ וּכְלֵי תַּשְׁמִישׁוֹ, פָּטוּר, דְּאֵין לְךָ אֹנֶס גָּדוֹל מִזֶּה. הַגָּה: רְאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן שֶׁהָיוּ דָּרִים בְּעִיר אַחַת, וְנִשְׁבְּעוּ שְׁנֵיהֶם לְהַשִּׂיא בְּנֵיהֶם זֶה לָזֶה, וְאַחַר כָּךְ יָצָא רְאוּבֵן וּבָנוֹ מִן הָעִיר, שִׁמְעוֹן פָּטוּר וְאֵין צָרִיךְ לְהוֹלִיךְ בִּתּוֹ אֲחֲרָיו, גַּם רְאוּבֵן פָּטוּר אִם הֵצָרֵךְ לָצֵאת, דְּמִקְרֵי אֹנֶס. וְכֵן אִם נִשְׁבַּע הַבֵּן, וְאָבִיו הֵצָרֵךְ לָצֵאת וְאֵין לַבֵּן פַּרְנָסָה זוּלַת אָבִיו (בֵּית יוֹסֵף סִ׳ רכ״ח דְּף עד״ר ע״ב בְּשֵׁם הרמב״ן סִ׳ רע״ח). וְעַיֵּן בח״מ סִימָן ע״ג סָעִיף ח׳.

יז מִי שֶׁנִּשְׁבַּע שֶׁיָּדוּר בְּמָקוֹם חָמִיו אִם לֹא יַעֲקְבֶנּוּ אֹנֶס, אִם סָבַב הוּא אוֹ אֲחֵרִים בִּשְׁבִילוֹ אִיּוּם עָלָיו שֶׁלֹּא לֵילֵךְ לְמָקוֹם חָמִיו, אֵין זֶה אֹנֶס. הַגָּה: אִשָּׁה שֶׁנָּדְרָה לְבַעְלָהּ בְּחָלְיוֹ שֶׁלֹּא תִּנָּשֵׂא אַחֲרֵי מוֹתוֹ, אוֹ לְהֶפֶךְ (ר״ד כֹּהֵן בֵּית י״ו וּבְהַרְמַב״ן סִימָן מ׳) אוֹ מִי שֶׁנָּדַר לְחוֹלֶה אִיזֶה דָּבָר (תְּשׁוּבַת הָרַשְׁב״א), אִם עָשׂוּ זֶה מִשּׁוּם הַפָּצָרַת הַחוֹלֶה שֶׁלֹּא תִּטָּרֵף דַּעְתּוֹ עָלָיו הֲרֵי הַנֶּדֶר אֹנֶס, אֲבָל אִם לֹא עָשָׂה כֵּן מִפְּנֵי זֶה אֶלָּא מִפְּנֵי דָּבָר אַחֵר, הֲרֵי כְּנֶדֶר עַל דַּעַת חֲבֵרוֹ (שָׁם). וְעַיֵּן לְעֵיל סִימָן רכ״ח.

יח שְׁתָּפִים שֶׁבֵּרְרוּ דַּיָּנִים בְּכֹחַ חֵרֶם לְקַיֵּם מַה שֶּׁגָּזְרוּ עֲלֵיהֶם, וְאֶחָד מֵהֶם מָסַר מוֹדָעָה שֶׁלֹּא קִבֵּל עָלָיו הַנִּבְרָרִים אֶלָּא כְּדֵי שֶׁיִּתְאַמֵּת מַה שֶּׁחַיָּב לוֹ, שֶׁהָיָה יָרֵא שֶׁמָּא יַכְחִישׁ שֶׁהִתְחִיל לוֹמַר שֶׁאֵין בְּיָדוֹ כְּלוּם וְאַחַר שֶׁגָּזְרוּ הַנִּבְרָרִים הֶרְאָה מוֹדָעָא זוֹ וְאָמַר שֶׁאֵינוֹ רוֹצֶה לְקַבֵּל אֶלָּא מַה שֶּׁיִּדִּין עָלָיו דַּיִּן הַקָּהָל בְּדִין תּוֹרָה, כֵּיוָן שֶׁקִּבֵּל עָלָיו בְּחֵרֶם אָסוּר לוֹ לְסָתֹר דִּינָם.

יט מִי שֶׁפֵּרֵשׁ בִּשְׁעַת נִדְרוֹ עַל מַה נָּדַר, הֲרֵי זֶה כְּתוֹלֶה נִדְרוֹ בְּאוֹתוֹ דָּבָר וְאִם לֹא נִתְקַיֵּם הַדָּבָר שֶׁנִּשְׁבַּע בִּגְלָלוֹ, מֻתָּר. כְּגוֹן שֶׁאָמַר: שֶׁאֵינִי נוֹשֵׂא אֶת פְּלוֹנִית שֶׁאָבִיהָ רַע, וְשָׁמְעוּ שֶׁמֵּת אוֹ שֶׁעָשָׂה תְּשׁוּבָה, אֵין צָרִיךְ הַתָּרָה דְּהָוֵי כְּאִלּוּ פֵּרֵשׁ שֶׁנּוֹדֵר עַל זֶה הַתְּנַאי, וְכֵיוָן שֶׁנִּתְבַּטֵּל נִתְבַּטֵּל הַנֶּדֶר. וְעַיֵּן לְעֵיל סִימָן ר״כ (סט״ו בהג״ה).

כ וְעוֹד יֵשׁ נֶדֶר שֶׁאֵין צָרִיךְ הַתָּרָה, כְּגוֹן שֶׁאָמַר לַחֲבֵרוֹ: קוֹנָם שֶׁאֲנִי נֶהֱנֶה לְךָ אִם אֵין אַתָּה נוֹטֵל מִמֶּנִּי כָּךְ וְכָךְ, הֲרֵי זֶה יָכוֹל לְהַתִּיר נִדְרוֹ שֶׁלֹּא עַל פִּי חָכָם, שֶׁיֹּאמַר לוֹ: כְּלוּם נָדַרְתָּ אֶלָּא לְכַבְּדֵנִי, וְזֶהוּ כְּבוֹדִי שֶׁלֹּא אֶטֹּל מִמְּךָ. וַאֲפִלּוּ אֵין הַמַּדִּיר אוֹמֵר בְּפֵרוּשׁ שֶׁכָּךְ הָיְתָה כַּוָּנָתוֹ, אֶלָּא מִן הַסְּתָם. וְכֵן אִם אָמַר לוֹ: קוֹנָם שֶׁאַתָּה נֶהֱנֶה לִי אִם אֵין אַתָּה נוֹתֵן לִי כָּךְ וְכָךְ, יֵשׁ לוֹ הֶתֵּר בְּלֹא שְׁאֵלַת חָכָם, שֶׁיֹּאמַר לוֹ: הֲרֵי הוּא כְּאִלּוּ קִבַּלְתִּי. הַגָּה: וְעַיֵּן לְעֵיל סִימָן רכ״ח סָעִיף ל״ט. יֵשׁ אוֹמְרִים דַּוְקָא בִּדְבַר קִיּוּם מַעֲשֶׂה יָכוֹל לוֹמַר כְּאִלּוּ עָשִׂיתָ, אֲבָל בְּבִטּוּל מַעֲשֶׂה כְּגוֹן שֶׁיֹּאמַר: קוֹנָם נְכָסַי לְךָ אִם תֵּלֵךְ לְמָקוֹם פְּלוֹנִי, לֹא יוּכַל לוֹמַר: לֵךְ וְהֲרֵי לִי כְּאִלּוּ לֹא הָלַכְתָּ (ר״ן בְּשֵׁם רַשְׁב״א). וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּאֵין חִלּוּק (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם הר״ן פ״ד דִּנְדָרִים וּת״ה סִ׳ שי״א וּר״ל ן׳ חביב סִ׳ קל״ז). וְכָל תְּנַאי שֶׁהוּא לְטוֹבַת הַנּוֹדֵר יָכוֹל לוֹמַר: הֲרֵי לִי כְּאִלּוּ קִיַּמְתָּ הַתְּנַאי. מִי שֶׁאָמַר: קוֹנָם אַתָּה נֶהֱנֶה לִי אִם אֵין אַתָּה נוֹתֵן לְבָנַי כָּךְ וְכָךְ, אִם הַבֵּן סוֹמֵךְ עַל שֻׁלְחַן אָבִיו, אִם כֵּן הָאָב מִתְכַּוֵּן לְטוֹבָתוֹ וְיוּכַל לוֹמַר: כְּאִלּוּ הִתְקַבַּלְתִּי; וְאִם לָאו, אֵין הָאָב יָכוֹל לוֹמַר כָּךְ, רַק הַבֵּן (ג״ז שָׁם בְּשֵׁם הר״ן).

סימן רלג

א קָטָן בֶּן י״ב שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד וּקְטַנָּה בַּת י״ א שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד, אִם יוֹדְעִים לְשֵׁם מִי נָדְרוּ וְנִשְׁבְּעוּ, נִדְרֵיהֶם נֶדֶר, וּשְׁבוּעָתָם שְׁבוּעָה, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הֵבִיאוּ ב׳ שְׂעָרוֹת. וּבוֹדְקִין שְׁנַת י״ג לְזָכָר וּשְׁנַת י״ב לִנְקֵבָה, וְקָדֵם שֶׁיֵּשׁ י״ב לְזָכָר וי״ א לִנְקֵבָה, אֲפִלּוּ יוֹדְעִים לְשֵׁם מִי נוֹדְרִים אֵינוֹ נֶדֶר. הַגָּה: וְגוֹעֲרִים בָּהֶם וּמַכִּין אוֹתָן שֶׁלֹּא יְלַמְּדוּ לְשׁוֹנָם בִּנְדָרִים וּשְׁבוּעוֹת. וְאִם הוּא דָּבָר קָטָן וְקַל וְאֵין בּוֹ עִנְוְי נֶפֶשׁ, אוֹמְרִים לָהֶם שֶׁיַּעֲמְדוּ בִּנְדָרָם וּשְׁבוּעָתָם, כְּדֵי שֶׁלֹּא יַרְגִּילוּ עַצְמָם בָּזֶה (רַמְב״ם פי״ב מה״ש סִפ״ג וְכָל בּוֹ). **וּמִי״ג וְיוֹם אֶחָד** וְאֵילָךְ לְזָכָר, וּמִי״ב וְיוֹם אֶחָד לִנְקֵבָה, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין יוֹדְעִים לְשֵׁם מִי נוֹדְרִים, נִדְרֵיהֶם נֶדֶר.

סימן רלד

א הָאָב מֵפֵר נִדְרֵי בִּתּוֹ כָּל זְמַן שֶׁהִיא קְטַנָּה אוֹ נַעֲרָה, אֲפִלּוּ נָדְרָה עַל דַּעַת רַבִּים. בָּגְרָה (פִּי׳ כְּשֶׁהָאִשָּׁה עֶבְרָה שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד, אֲז אִם הֵבִיאָה ב׳ שְׂעָרוֹת נִקְרֵאת נַעֲרָה עַד ר׳ חֳדָשִׁים אַחַר כָּךְ, שֶׁאָז נִקְרֵאת בּוֹגֶרֶת, כְּלוֹמַר מְלֵאָה שֶׁעָבְרָה עָלֶיהָ שְׁנַת הַגְּדוּלִים שֶׁל אִישׁ שֶׁעִיר גְּבַר בְּגָר), אוֹ נִשֵּׂאת, שׁוּב אֵינוֹ יָכוֹל לְהָפֵר.

ב הַבַּעַל מֵפֵר נִדְרֵי אִשְׁתּוֹ, לְבַדּוֹ, מִשֶּׁתִּכָּנֵס לַחֻפָּה עַד שֶׁתִּתְגָּרֵשׁ וְהִגִּיעַ הַגֵּט לְיָדָהּ. הָיְתָה מְגֹרֶשֶׁת מִסָּפֵק, לֹא יָפֵר לָהּ.

ג נָתַן לָהּ גֵּט עַל תְּנַאי, אוֹ לְאַחַר זְמַן, לֹא יָפֵר לָהּ בֵּינְתַיִם.

ד שָׁמְעָה שֶׁמֵּת בַּעֲלָהּ, וְנִשֵּׂאת, וַהֲרֵי הוּא קַיָּם, אֵין בַּעֲלָהּ רִאשׁוֹן וְשֵׁנִי מְפֵרִים נִדָּרֶיהָ. וְכֵן כָּל מִי שֶׁנִּשֵּׂאת בְּאִסּוּר כָּרֵת.

ה נִשֵּׂאת לְאִסּוּרֵי לָאוִין אוֹ לְחַיְבֵי עֲשֵׂה, וְהֵפֵר לָהּ בַּעֲלָהּ, הֲרֵי זֶה מוּפָר. מִשֶּׁתִּתְאָרֵס עַד שֶׁתִּכָּנֵס לַחֻפָּה, אֵין הַבַּעַל מֵפֵר לְבַדּוֹ, אֲפִלּוּ אִם הוּא חַיָּב בְּמְזוֹנוֹתֶיהָ, וְלֹא הָאָב לְבַדּוֹ מֵפֵר, אֶלָּא שְׁנֵיהֶם מְפֵרִים בְּשֶׁתָּפוּת, וַאֲפִלּוּ נָדְרִים שֶׁהָיוּ עָלֶיהָ קֹדֶם שֶׁנִּתְאָרְסָה. וְאִם הֵפֵר א׳ בְּלֹא הַשֵּׁנִי, אֵינוֹ מוּפָר וּמֵיהוּ חֶלְקוֹ שֶׁל שֵׁנִי

נִשְׁאָר קָלוּשׁ וְהֵקֵל אִסּוּרוֹ, שֶׁאֵין בּוֹ מַלְקוּת. וְצָרִיךְ שֶׁיִּשְׁמְעוּ שְׁנֵיהֶם בְּיוֹם אֶחָד, אֲבָל אִם שָׁמַע אֶחָד הַיּוֹם, וְהֵפֵר, וְשָׁמַע הַשֵּׁנִי בְּיוֹם אַחֵר, אֵינוֹ יָכוֹל לְהָפֵר. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁכָּל אֶחָד מֵפֵר בְּיוֹם שָׁמְעוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא שָׁמְעוּ בְּיוֹם אֶחָד. וְאִם נִתְאָרְסָה וְאֵין לָהּ אָב, אֵין הָאֵרוּס יָכוֹל לְהָפֵר (רשב"א סימן קס"ו).

ו אִם קַיֵּם הָאֶחָד, אֲפִלּוּ חָזַר וְנִשְׁאַל עַל הַהֶקֵמָה, אֵינוֹ יָכוֹל לְהָפֵר עִם הַשֵּׁנִי.

ז שׁוֹמֶרֶת יָבָם, אֵין הַיָּבָם מֵפֵר, אֲפִלּוּ אֵין שָׁם אֶלָּא יָבָם אֶחָד, וַאֲפִלּוּ עָשָׂה בָּהּ מַאֲמָר (פרוש שקדשה בכסף).

ח הָלַךְ הָאָב אוֹ שְׁלוּחָיו עִם שְׁלוּחֵי הַבַּעַל לַהֲבִיאָהּ לוֹ לְהַכְנִיסָהּ לַחֻפָּה, עֲדַיִן הִיא בִּרְשׁוּת שְׁנֵיהֶם לַהֲפָרָה. מְסָרָהּ הָאָב אוֹ שְׁלוּחָיו לִשְׁלוּחֵי הַבַּעַל, יָצְאת מֵרְשׁוּת הָאָב (ר"ן ותוספות). וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּמִכָּל מָקוֹם אֵין הַבַּעַל מֵפֵר לָהּ עַד שֶׁתִּכָּנֵס לַחֻפָּה (טור).

ט נַעֲרָה מְאֹרָסָה שֶׁלֹּא שָׁמְעוּ אָבִיהָ וּבַעֲלָהּ אֶת נִדְרָהּ עַד שֶׁבָּגְרָה, שֶׁיָּצְאָה מֵרְשׁוּת הָאָב, אֵין הָאֵרוּס (פי' המקדש ובא הפעול במקום תאר על דרך חֲוִי שקוד לִלְמֹד תּוֹרָה) יוֹכַל לְהָפֵר לְבַדּוֹ.

י נָדְרָה, וְשָׁמַע אָבִיהָ וְהֵפֵר חֶלְקוֹ, וְלֹא שָׁמַע בַּעֲלָהּ עַד שֶׁכָּנָסָהּ, אֵינוֹ יָכוֹל לְהָפֵר. לְכָךְ דֶּרֶךְ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים לוֹמַר לָהּ קֹדֶם שֶׁתִּכָּנֵס: כָּל נְדָרִים שֶׁנָּדַרְתְּ מִשֶּׁאֵרַסְתִּיךְ, יִהְיוּ מוּפָרִים. וְכֵן יֹאמַר הָאָב לְבִתּוֹ קֹדֶם שֶׁתֵּצֵא מִבֵּיתוֹ: כָּל נְדָרִים שֶׁנָּדַרְתְּ, יִהוּ מוּפָרִים.

יא מֵת הָאֵרוּס בְּעוֹדָהּ נַעֲרָה, חוֹזֶרֶת לִרְשׁוּת הָאָב, וּמֵפֵר אֲפִלּוּ מַה שֶּׁנָּדְרָה בְּחַיֵּי הָאֵרוּס וְשָׁמַע וָמֵת, מֵפֵר הָאָב לְבַדּוֹ בְּיוֹם שָׁמְעוֹ. וַאֲפִלּוּ יֵשׁ לָהּ יָבָם וְעָשָׂה בָּהּ מַאֲמָר, מֵפֵר הָאָב לְבַדּוֹ. וְדַוְקָא שֶׁמֵּת הָאֵרוּס קֹדֶם שָׁמְעוֹ, אוֹ שֶׁמֵּת בְּיוֹם שָׁמְעוֹ וְלֹא קַיֵּם הַנֶּדֶר, וְכֵן אִם הֵפֵרוּ צָרִיךְ הָאָב לַחֲזֹר וּלְהָפֵר, אֲבָל אִם קַיֵּם הַנֶּדֶר קֹדֶם שֶׁמֵּת, אוֹ שֶׁמֵּת אַחַר יוֹם שָׁמְעוֹ, אֵין הָאָב יָכוֹל לְהָפֵר. וּלְהַרַמְבַּ"ם, שָׁמַע אֵרוּס וְהֵפֵר לָהּ וָמֵת, וְאַחַר כָּךְ שָׁמַע הָאָב, אֵין הָאָב יָכוֹל לְהָפֵר.

יב כְּנָסָהּ אוֹ שֶׁמָּסְרָה לוֹ הָאָב אוֹ שְׁלוּחָיו לְהַכְנִיסָהּ, וּמֵת בְּעוֹדָהּ נַעֲרָה, אֵינָהּ חוֹזֶרֶת לִרְשׁוּת הָאָב.

יג נָדְרָה, וְהִיא אֲרוּסָה, וְנִתְגָּרְשָׁה, וְחָזְרָה וְנִתְאָרְסָה לְאֵרוּס זֶה אוֹ לְאַחֵר, אָבִיהָ וְאֵרוּסָהּ הָאַחֲרוֹן מְפֵרִין לָהּ.

יד כְּנָסָהּ, וְנָדְרָה וְלֹא שָׁמַע הַבַּעַל, וְגֵרְשָׁהּ וְאַחַר כָּךְ אֵרְסָהּ, אֵינוֹ יָכוֹל לְהָפֵר אוֹתוֹ נֶדֶר, מִשּׁוּם דְּאֵין אֵרוּס מֵפֵר אֶלָּא בְּשֶׁתָּפוּת הָאָב, וְהָכָא כֵּיוָן שֶׁהָאָב אֵינוֹ יָכוֹל לְהָפֵר לְפִי שֶׁכֵּיוָן שֶׁכְּנָסָהּ יָצָא מֵרְשׁוּתוֹ, הֵאֵרוּס נָמֵי אֵינוֹ יָכוֹל לְהָפֵר.

טו מֵת הָאָב מִשֶּׁנִּתְאָרְסָה, אֵין הָאֵרוּס יָכוֹל לְהָפֵר, אֲפִלּוּ אִם שָׁמְעוּ הָאֵרוּס וְהָאָב יַחַד וְהֵפֵר הָאָב קֹדֶם שֶׁמֵּת. וְכֵן אִם שָׁמַע הָאֵרוּס וְהֵפֵר לָהּ, וְלֹא הִסְפִּיק הָאָב לִשְׁמֹעַ עַד שֶׁמֵּת, אֵין הָאֵרוּס יָכוֹל לְהָפֵר חֵלֶק הָאָב.

טז שָׁמַע אָבִיהָ וְהֵפֵר לָהּ, וְלֹא הִסְפִּיק הָאֵרוּס לִשְׁמֹעַ עַד שֶׁמֵּת, אֵין הָאָב יָכוֹל לְהָפֵר חֶלְקוֹ שֶׁל אֵרוּס. וְדַוְקָא שֶׁמֵּת אַחַר יוֹם שְׁמִיעָה, אֲבָל אִם מֵת בְּיוֹם שְׁמִיעָה, חוֹזֵר וּמֵפֵר הַכֹּל בְּיַחַד. וְאִם חָזְרָה וְנִתְאָרְסָה בּוֹ בַּיּוֹם, אַף עַל פִּי שֶׁמֵּת הָאֵרוּס הָרִאשׁוֹן אַחַר יוֹם שְׁמִיעַת הָאָב, חוֹזֵר וּמֵפֵר עִם הָאֵרוּס הַשֵּׁנִי. וְיֵשׁ חוֹלְקִין בָּזֶה לוֹמַר שֶׁאֵין הָאָב חוֹזֵר וּמֵפֵר עִם הָאֵרוּס הַשֵּׁנִי.

יז נָדְרָה וְהִיא אֲרוּסָה, וּמֵת הָאֵרוּס בֵּין קֹדֶם שְׁמִיעָה בֵּין לְאַחַר שְׁמִיעָה, וְשָׁמַע הָאָב, וְחָזְרָה וְנִתְאָרְסָה בּוֹ בַּיּוֹם, אֲפִלּוּ כַּמָּה פְּעָמִים, הָאָב וְהָאֵרוּס הָאַחֲרוֹן מְפֵרִין נְדָרֶיהָ. וְאִם לֹא שָׁמַע הָאָב בּוֹ בַּיּוֹם, וְנִתְאָרְסָה לַאֲחֵרִים וְשָׁמַע אַחַר כָּךְ, אֲפִלּוּ אַחַר כַּמָּה יָמִים, הָאָב וְהָאֵרוּס הָאַחֲרוֹן מְפֵרִים בְּיַחַד בַּיּוֹם שֶׁיִּשְׁמְעוּ.

יח נָדְרָה וְהִיא אֲרוּסָה, וְשָׁמַע אָבִיהָ וְלֹא שָׁמַע הָאֵרוּס, וְנִתְגָּרְשָׁה בּוֹ בַּיּוֹם וְנִתְאָרְסָה לְאַחֵר בּוֹ בַּיּוֹם, אֲפִלּוּ לְמֵאָה, אָבִיהָ וּבַעֲלָהּ הָאַחֲרוֹן מְפֵרִין נְדָרֶיהָ שֶׁנָּדְרָה בִּפְנֵי אֲרוּס רִאשׁוֹן, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא יָצְאתָה לְרִשׁוּת עַצְמָהּ שָׁעָה אַחַת, שֶׁעֲדַיִן הָיְתָה בִּרְשׁוּת הָאָב, מִפְּנֵי שֶׁהִיא נַעֲרָה.

יט נַעֲרָה הַמְאֹרָסָה שֶׁנָּדְרָה וְלֹא שָׁמַע אָבִיהָ וְלֹא בַּעֲלָהּ, וְנִתְגָּרְשָׁה וְנִתְאָרְסָה לְאַחֵר, אֲפִלּוּ לְאַחַר כַּמָּה יָמִים, כְּשֶׁיִּשְׁמַע הָאָב וְהָאֵרוּס הָאַחֲרוֹן, מְפֵרִין נְדָרֶיהָ שֶׁנָּדְרָה בִּפְנֵי הָאֵרוּס הָרִאשׁוֹן, הוֹאִיל וְלֹא שָׁמַע אוֹתָם הָאֵרוּס הָרִאשׁוֹן.

כ הָא דְּאָמְרִינַן שֶׁחוֹזֶרֶת לִרְשׁוּת הָאָב לְבַטֵּל מַה שֶּׁנָּדְרָה תַּחַת הָאֵרוּס וְהוּא שְׁמָעָן, דַּוְקָא כְּשֶׁמֵּת הַבַּעַל מִן הָאֵרוּסִין, אֲבָל אִם גֵּרְשָׁהּ, לֹא, דִּמְסַפְקָא לָן אִי גֵּרוּשִׁין כַּהֲקָמָה דָּמֵי. הִלְכָךְ אִם שָׁמַע נִדְרָהּ וְגֵרְשָׁהּ, אֵין הָאָב יָכוֹל לְהָפֵר, לֹא לְבַדּוֹ וְלֹא בְּשֻׁתָּפוּת אִם אֵרוּס אַחֵר, וַאֲפִלּוּ עִם הָרִאשׁוֹן נָמֵי לֹא, אֲפִלּוּ הֶחֱזִירָהּ בְּיוֹם הַשְּׁמִיעָה. אֲבָל אִם לֹא שָׁמַע הָאֵרוּס נִדְרָהּ וְגֵרְשָׁהּ, דִּינָהּ כְּמוֹ לֹא שָׁמַע וָמֵת, לְכָל דָּבָר.

כא אֵין הָאָב מֵפֵר נִדְרֵי בִתּוֹ, וְלֹא הַבַּעַל נִדְרֵי אִשְׁתּוֹ, אֶלָּא בְּיוֹם שָׁמְעָם. וְדַוְקָא כָּל הַיּוֹם, וְלֹא מֵעֵת לְעֵת, שֶׁאִם שָׁמַע בְּתְחִלַּת הַלַּיְלָה מֵפֵר כָּל הַלַּיְלָה וְיוֹם הַמָּחֳרָת, וְאִם שָׁמַע סָמוּךְ לַחֲשֵׁכָה, אֵינוֹ מֵפֵר אֶלָּא עַד שֶׁתֶּחְשַׁךְ. וְאִם עָבַר הַיּוֹם וְשָׁתַק, אֲפִלּוּ לֹא כִּוֵּן בִּשְׁתִיקָתוֹ אֶלָּא לְצַעֲרָהּ, אֵינוֹ יָכוֹל לְהָפֵר. וְאִם שָׁתַק

מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ שֶׁיֵּשׁ בְּיַד הַבַּעַל לְהָפֵר, אוֹ אֲפִלּוּ יוֹדֵעַ אֶלָּא שֶׁנִּדְרָה נֶדֶר שֶׁסָּבוּר שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהָפֵר, כְּגוֹן שֶׁסָּבוּר שֶׁאֵינוֹ עִנּוּי נֶפֶשׁ, יָכוֹל לְהָפֵר אֲפִלּוּ לְאַחַר כַּמָּה יָמִים וְלֹא הַוְיָא שְׁתִיקָתוֹ קִיּוּם, וּשְׁעַת יְדִיעָתוֹ כְּאִלּוּ הוּא שְׁעַת הַנֶּדֶר אוֹ יוֹם שְׁמִיעָה, וְיָפֵר לָהּ כָּל אוֹתוֹ הַיּוֹם.

כב נָדְרָה אִשְׁתּוֹ וְקִיֵּם לָהּ בְּאֶחָד מִלְּשׁוֹנוֹת שֶׁל הֶקֶמָה, וּכְסָבוּר שֶׁאֵינָן לְשׁוֹן הֶקֶמָה, וּבוֹ בַּיּוֹם הֵפֵר לָהּ, הֶקֶמָתוֹ הֶקֶמָה. וְהוּא הַדִּין לְמִי שֶׁיּוֹדֵעַ שֶׁיֵּשׁ בְּיָדוֹ לְהָפֵר אוֹתוֹ נֶדֶר שֶׁנָּדְרָה, אֲבָל לֹא יָדַע שֶׁצָּרִיךְ לְהָפֵר בְּיוֹם שָׁמְעוֹ, כֵּיוָן שֶׁעָבַר יוֹם שְׁמִיעָה אֵינוֹ יָכוֹל לְהָפֵר. וְאִם נִשְׁאַל עַל הַהֶקֵּם, הֲפָרָתוֹ שֶׁהֵפֵר, הֲפָרָה, וְאֵינוֹ צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְהָפֵר.

כג בַּעַל שֶׁקִּיֵּם נִדְרֵי אִשְׁתּוֹ, וְהָלְכָה לִפְנֵי שְׁלֹשָׁה הֶדְיוֹטוֹת וְהִתִּירוּ לָהּ, מֻתָּר. הַגָּהּ: וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּאֵין חָכָם אוֹ ג׳ הֶדְיוֹטוֹת יְכוֹלִין לְהַתִּיר אַחַר הֶקֶמָה שֶׁל בַּעַל (מהרי״ו סי׳ ט״ז וּפַרְדְּכִי פֶּרֶק הַשּׁוֹלֵחַ בְּשֵׁם ר״י וְהַגְהָמ״ר וְשַׁבָּת סי׳ תס״ז בְּשֵׁם ר׳ יוֹנָתָן). אֲבָל אִם לֹא הֵפֵר לָהּ הַבַּעַל וְהֶחֱרִישׁ לָהּ, יוֹכַל חָכָם אוֹ ג׳ הֶדְיוֹטוֹת לְהַתִּיר (מהרי״ק שֹׁרֶשׁ נ׳). וְטוֹב לְהַחְמִיר לְעִנְיַן אִם קִיֵּם לָהּ הַבַּעַל, שֶׁיִּשָּׁאֵל הַבַּעַל עַל הַהֶקֵּם וְיַתִּיר (וְיָפֵר) לָהּ. וְאִם אֵינוֹ בְּיוֹם שָׁמְעוֹ, יַתִּיר גַּם כֵּן חָכָם אוֹ ג׳ הֶדְיוֹטוֹת (ת״ה סי׳ רע״ט) וע״ל סָעִיף מ״ט. וְכָל זֶה לְכַתְּחִילָּה לָחוּשׁ לְסָבָרַת הַמַּחְמִירִים, אֲבָל הָעִקָּר כַּסָּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה דְּחָכָם אוֹ ג׳ הֶדְיוֹטוֹת מַתִּירִים אַחַר הֶקֵּם הַבַּעַל, וְכִסְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה. (הִיא סְבָרַת הַגָּהוֹת פַּרְדְּכִי רִשְׁבּוֹעוֹת וּרְשַׁבָּת וְרַשְׁבָּ״ם בְּשֵׁם ר״י וראי״ם, בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם רשב״ץ וּת״ה).

כד מְפֻרִין נְדָרִים בְּשַׁבָּת, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָם לְצָרְכָּהּ הַשַּׁבָּת. וְלֹא יֹאמַר לָהּ: מוּפָר לִיכִי, כְּמוֹ שֶׁאוֹמֵר בְּחֹל, אֶלָּא מְבַטֵּל בְּלִבּוֹ וְאוֹמֵר לָהּ: טְלִי אִכְלִי, וּטְלִי וּשְׁתִי, וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה (רַמְבַּ״ם וְטוּר לְקַמָּן סִימָן זֶה).

כה הַבַּעַל, אוֹ הָאָב, יָכוֹל לְהָפֵר בְּלֹא שְׁמִיעָה אִם הוּא פִּקֵּחַ, אֲבָל אִם אֵינוֹ שׁוֹמֵעַ וְהוּא מְדַבֵּר, אֵינוֹ יָכוֹל לְהָפֵר. הַגָּהּ: וְיֵשׁ חוֹלְקִין דְּאַף פִּקֵּחַ אֵינוֹ יָכוֹל לְהָפֵר, עַד שֶׁיִּשְׁמַע (הַשּׁוּר וְהָרֹא״שׁ וּסְמ״ק). וּמֵיהוּ אִם הֵפֵר וְאַחַר כָּךְ שָׁמַע, הֲרֵי הֲפָרָה. (רִבֵּינוּ יְרוּחָם וְעַיֵּן ק מ״ג).

כו הַשּׁוֹטֶה אֵינוֹ מֵפֵר.

כז קָטָן אֵינוֹ מֵפֵר, לְפִי שֶׁאֵין לוֹ אִשּׁוּת.

כח אֵין הָאָב וְהַבַּעַל מְפֻרִין קֹדֶם שֶׁתִּדּוֹר, אֲבָל מִשֶּׁנָּדְרָה מְפֻרִים, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא חָל הַנֶּדֶר, וַאֲפִלּוּ שֶׁלֹּא בְּפָנֶיהָ. הַגָּהּ: וְיֵשׁ אוֹמְרִים דַּוְקָא נֶדֶר שֶׁתָּלוּי בִּזְמַן, דְּמִמֵּילָא חַיִל, אֲבָל אִם תָּלוּי בְּמַעֲשֶׂה לֹא יוּכַל לְהָפֵר עַד שֶׁיָּחוּל (רִבֵּינוּ יְרוּחָם סוֹף נכ״ז בְּשֵׁם רַבֵּנוּ יוֹנָה).

כט הַבַּעַל מֵפֵר לִשְׁתֵּי נָשָׁיו כְּאַחַת, וְכֵן הָאָב לִשְׁתֵּי בְּנוֹתָיו. וְיֵשׁ חוֹלְקִין.

ל אֵין יְכוֹלִים לַעֲשׂוֹת שָׁלִיחַ, לֹא לַהֲקָמָה וְלֹא לַהֲפָרָה.

לא צָרִיךְ שֶׁיְּכַוֵּן לְשֵׁם הָאִשָּׁה שֶׁהֵפֵר לָהּ, וּלְשֵׁם הַנֶּדֶר שֶׁהוּא מֵפֵר. כֵּיצַד, נָדְרָה אִשְׁתּוֹ וְסָבִיר שֶׁנָּדְרָה בְּתוֹ כִּי כֵן אָמְרוּ לוֹ (אַלְבָּא דְּחַד שִׁנּוּיָא בְּגִמָּרָא), אוֹ אֵינָהּ; נָדְרָה מֵהַתְּאֵנִים וְסָבוּר שֶׁנָּדְרָה מֵהָעֲנָבִים כִּי כֵן אָמְרוּ לוֹ, אוֹ אֵינָהּ; וְהֵפֵר לָהּ עַל דַּעַת זֶה לֹא הָוֵי הֲפָרָה, אֶלָּא אִם כֵּן נוֹדַע לוֹ תּוֹךְ כְּדֵי דִּבּוּר וְרָצָה גַּם בַּהֲפָרָה זוֹ.

לב כְּשֶׁנּוֹדַע לוֹ אַחַר כְּדֵי דִּבּוּר דְּלֹא הָוֵי הֲפָרָה, יֵשׁ לוֹ לְהָפֵר כָּל יוֹם יְדִיעָה שְׁנִיָּה. וְאִם קִיֵּם בִּידִיעָה קַמַּיְתָא, לָאו כְּלוּם הוּא. וְאִם רָצָה לְהָפֵר בִּידִיעָה שְׁנִיָּה, מֵפֵר.

לג אָמְרוּ לוֹ: נָדְרָה אִשָּׁה בְּתוֹךְ בֵּיתָךְ, וְסָבוּר שֶׁהִיא בִּתּוֹ וְהֵפֵר לָהּ, וְנִמְצָא שֶׁאִשְׁתּוֹ הִיא שֶׁנָּדְרָה, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִמְצָא אֶלָּא לְאַחַר כְּדֵי דִּבּוּר, הֲרֵי זֶה מוּפָר, וְהוּא שֶׁרוֹצָה בַּהֲפָרַת אִשְׁתּוֹ.

לד כָּל הַהֲפָרָה תְּלוּיָה בִּשְׁעַת הַנֶּדֶר. כֵּיצַד, אִם בִּשְׁעַת הַנֶּדֶר הִיא נְשׂוּאָה, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא יָחוּל עַד שֶׁתִּתְאַלְמֵן, כְּגוֹן שֶׁאָמְרָה קוֹנָם כְּפָר זֶה עָלַי לְאַחַר ל׳ יוֹם, וְהֵפֵר לָהּ, וְנִתְאַלְמְנָה בֵּינְתַיִם, מוּפָר. וְכֵן אִם אָמְרָה: קוֹנָם עָלַי כְּפָר זֶה לְאַחַר שֶׁתִּתְאַלְמֵן, הֲרֵי זֶה מוּפָר.

לה הָיְתָה אַלְמָנָה בִּשְׁעַת הַנֶּדֶר, אֵינוֹ מוּפָר אַף עַל פִּי שֶׁנִּשֵּׂאת קֹדֶם שֶׁיָּחוּל, לֹא שָׁנָא אָמְרָה: קוֹנָם עָלַי לְאַחַר ל׳ יוֹם, וְנִשֵּׂאת בֵּינְתַיִם, לֹא שָׁנָא אָמְרָה: קוֹנָם עָלַי לְאַחַר שֶׁאֶנָּשֵׂא. וְהוּא הַדִּין אִם הָיְתָה אֲרוּסָה בְּשָׁעָה שֶׁנָּדְרָה וְחָל הַנֶּדֶר אַחַר שֶׁנִּשֵּׂאת לוֹ, אֵינוֹ יָכוֹל לְהָפֵר.

לו אָסְרָה עַצְמָהּ בִּתְאֵנִים וַעֲנָבִים, בֵּין בְּנֶדֶר בֵּין בִּשְׁבוּעָה, בֵּין שֶׁאָסְרָה עַצְמָהּ בְּכָל הַמִּין, בֵּין שֶׁאָמְרָה תְּאֵנִים וַעֲנָבִים אֵלּוּ, וְקִיֵּם לַתְּאֵנִים וְהֵפֵר לָעֲנָבִים, אוֹ שֶׁקִּיֵּם לָעֲנָבִים וְהֵפֵר לַתְּאֵנִים, מַה שֶּׁקִּיֵּם קִיֵּם, וּמַה שֶּׁהֵפֵר מוּפָר, וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה; וְאֵין אוֹמְרִים בַּהֲפָרָה נֶדֶר שֶׁהוּפַר מִקְצָתוֹ, הוּפַר כֻּלּוֹ. הַגָּהּ: וְיֵשׁ חוֹלְקִין, וְיִסְבִּירָא לְהוּ דְּאִם קִיֵּם קְצָתוֹ קִיֵּם כֻּלּוֹ, וְאִם הֵפֵר קְצָתוֹ אֵינוֹ מוּפָר כְּלָל (טוּר וְהָרֹא״שׁ וּרְמַבַּ״ן וְרַ״ן) וְדַוְקָא בְּנֶדֶר אֶחָד, אֲבָל אִם אָמְרָה: קוֹנָם עֲנָבִים עָלַי, קוֹנָם תְּאֵנִים עָלַי, ב׳ נְדָרִים הֵם וְאֵין שַׁיָּךְ אֶחָד לַחֲבֵרוֹ. (ג״ז בְּטוּר).

לז מֵפֵר אָדָם אוֹ מְקַיֵּם נִדְרֵי אִשְׁתּוֹ וּבִתּוֹ בְּכָל לָשׁוֹן, וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵינָהּ מַכֶּרֶת. וְכָל לָשׁוֹן שֶׁיֹּאמַר שֶׁמּוֹרֶה שֶׁקַּיֵּם לָהּ, אֲפִלּוּ עָשָׂה כְּדֵי לְצַעֲרָהּ, הֲרֵי קִיּוּם (בית יוסף בשם תשובת הרשב״א ומהרי״ק שרש נ׳ אֶלָּא דְּמַבְיא שָׁם רְאָיָה מִנִּדְרִים שֶׁבַּלֵּב אֵינָם דְּבָרִים וְלִדְעָתִי פָּשׁוּט כֵּן מִלְּעִיל סכ״א והוא ש״ס ס״ם נַעֲרָה הַמְאֹרָסָה ורזין). וְכֵיצַד מֵפֵר, אוֹמֵר ג׳ פְּעָמִים: מוּפָר, אוֹ בָּטֵל, אוֹ אֵין נֶדֶר זֶה כְּלוּם וְכַיּוֹצֵא בְּדִבָּרִים שֶׁעִנְיָנָם עֲקִירַת הַנֶּדֶר מֵעִקָּרוֹ, בֵּין בְּפָנֶיהָ בֵּין שֶׁלֹּא בְּפָנֶיהָ. אֲבָל אִם אָמַר לָהּ: אִי אֶפְשִׁי שֶׁתִּדּוֹרִי, אוֹ אֵין כָּאן נֶדֶר, חֲרֵי זֶה לֹא הֵפֵר. וְכֵן הָאוֹמֵר לְאִשְׁתּוֹ אוֹ לְבִתּוֹ: מָחוּל לָךְ, אוֹ שָׁרוּי לָךְ, אוֹ שָׁרוּי לָךְ וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בְּעִנְיָן זֶה, לֹא אָמַר כְּלוּם. וְיֵשׁ מִי שֶׁחוֹלֵק וְאוֹמֵר דְּהָאוֹמֵר אֵין נֶדֶר זֶה כְּלוּם, לֹא הָוֵי הֲפָרָה (הָרֹא״שׁ וְטוּר).

לח חָשַׁב לְשׁוֹן הֲפָרָה בְּלִבּוֹ וְלֹא הוֹצִיאוֹ בִּשְׂפָתָיו, אֵינוֹ כְּלוּם. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, שֶׁלֹּא אָמַר לָהּ: טְלִי וְאִכְלִי. אֲבָל אִם אָמַר לָהּ: טְלִי וְאִכְלִי, וְחָשַׁב לְשׁוֹן הַהֲפָרָה בְּלִבּוֹ, הָוֵי הֲפָרָה.

לט כָּל זְמַן שֶׁלֹּא הֵפֵר הַנֶּדֶר לְאִשְׁתּוֹ, אֵינוֹ יָכוֹל לְכוּפָהּ שֶׁתַּעֲבֹר עַל הַנֶּדֶר, אֶלָּא אִם כֵּן אָמַר לָהּ: טְלִי וְאִכְלִי, וְיַחֲשֹׁב בְּלִבּוֹ לְשׁוֹן הֲפָרָה. וּלְהָרַמְבַּ״ם, הַמְבַטֵּל נִדְרֵי אִשְׁתּוֹ וּבִתּוֹ אֵין צָרִיךְ לוֹמַר כְּלוּם, וְנִתְבַּטְּלוּ כָּל הַנְּדָרִים. וּמַהוּ הַבִּטּוּל, שֶׁיְּכוֹף אוֹתָהּ לַעֲשׂוֹתָהּ דָּבָר שֶׁאָסְרָה אוֹתוֹ. אֲבָל הַהֲפָרָה, אֵינוֹ כּוֹפֶה אוֹתָהּ, אֶלָּא מֵפֵר לָהּ וּמַנִּיחָהּ, אִם רָצְתָה עוֹשָׂה, וְאִם רָצְתָה אֵינָהּ עוֹשָׂה. כֵּיצַד, נָדְרָה אוֹ נִשְׁבְּעָה שֶׁלֹּא תֹּאכַל אוֹ שֶׁלֹּא תִּשְׁתֶּה, וְאָמַר לָהּ: מוּפָר לָךְ, חֲרֵי זֶה מוּפָר, וּמֻתֶּרֶת לֶאֱכֹל וְלִשְׁתּוֹת. נָטַל וְנָתַן לָהּ, וְאָמַר לָהּ: טְלִי אִכְלִי, טְלִי וּשְׁתִי, חֲרֵי זוֹ אוֹכֶלֶת וְשׁוֹתָה וְהַנֶּדֶר בָּטֵל מֵאֲלָיו.

מ הַמֵּפֵר נִדְרֵי אִשְׁתּוֹ וּבִתּוֹ, צָרִיךְ לְהוֹצִיא בִּשְׂפָתָיו. וְאִם הֵפֵר בְּלִבּוֹ, אֵינוֹ מוּפָר. אֲבָל הַמְבַטֵּל, אֵינוֹ צָרִיךְ לְהוֹצִיא בִּשְׂפָתָיו, אֶלָּא מְבַטֵּל בְּלִבּוֹ בִּלְבַד, וְכוֹפֶה אוֹתָהּ. הַגָּה: כָּל זֶה הוּא סְבָרַת הָרַמְבַּ״ם, אֲבָל לַסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה אֵין חִלּוּק בֵּין הֲפָרָה לְבִטּוּל, וּבִשְׁנֵיהֶם אֵינוֹ מוּפָר אוֹ בָּטֵל (טור והָרֹא״שׁ והתוספות ור״ן והָרַאֲ״ד), רַק כְּשֶׁמֵּפֵר אוֹ מְבַטֵּל בְּלִבּוֹ וְאָמַר לָהּ: טְלִי וְאִכְלִי, וְכֵן עִקָּר.

מא הַמְקַיֵּם בְּלִבּוֹ, חֲרֵי זֶה קִיּוּם. וְהַמֵּפֵר בְּלִבּוֹ, אֵינוֹ מוּפָר. לְפִיכָךְ אִם הֵפֵר בְּלִבּוֹ, חֲרֵי זֶה יָכוֹל לַחֲזֹר וּלְקַיֵּם. וְאִם קִיֵּם בְּלִבּוֹ, אֵינוֹ יָכוֹל לַחֲזֹר וּלְהָפֵר אֶלָּא אִם חָזַר בְּתוֹךְ כְּדֵי דִּבּוּר.

מב אָמְרוּ לוֹ: אִשְׁתְּךָ נָדְרָה, וְאָמַר: בְּלִבִּי הָיָה לְהָפֵר לָהּ, וְהֵפַרְתִּי לָהּ, שׁוֹמְעִין לוֹ. אָמְרוּ לוֹ: נָדְרָה, וְהוּא אוֹמֵר: לֹא נָדְרָה, וְכֵינָן שֶׁרוֹאֶה אוֹתָם הֵעִידוּ עָלֶיהָ אָמַר: בְּלִבִּי הָיָה לְהָפֵר, אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ.

מג אָמַר לָהּ: קָיַם לֵיכִי וּמוּפָר לִיכִי וְלֹא תָּחוֹל הַהֶקֵּמָה אֶלָּא אִם כֵּן חָלָה הֲפָרָה, חֲרֵי זֶה מוּפָר. וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּהָוֵי קִיּוּם. (טור בשם י״א ומַמְקַנַּח הָרֹא״שׁ).

מד אָמַר לָהּ בְּבַת אַחַת: קָיַם וּמוּפָר לֵיכִי, אוֹ שֶׁאָמַר לָהּ: קָיַם לֵיכִי וּמוּפָר, בְּבַת אַחַת (ר״ן הביא נפתאות), אֵין כָּאן לֹא הֲקָמָה וְלֹא הֲפָרָה, וּלְהָרַמְבַּ״ם קָיַם.

מה אָמַר לָהּ: קָיַם לֵיכִי הַיּוֹם, חֲרֵי זֶה קָיַם לְעוֹלָם.

מו אָמַר לָהּ: מוּפָר לֵיכִי לְמָחָר, אֵינוֹ מוּפָר. וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּהָוֵי קִיּוּם (טור והָרֹא״שׁ).

מז אָמַר לָהּ: קָיַם לֵיכִי שָׁעָה אַחַת, וְעָבַר הַיּוֹם וְלֹא הֵפֵר, חֲרֵי זֶה קִיּוּם.

מח אָמַר לָהּ: קָיַם לֵיכִי שָׁעָה אַחַת, וּכְשֶׁעָבַר הַשָּׁעָה אָמַר לָהּ: מוּפָר לֵיכִי, חֲרֵי זֶה סָפֵק.

מט הַמְקַיֵּם נִדְרֵי בִתּוֹ אוֹ אִשְׁתּוֹ וְנִחַם, חֲרֵי זֶה נִשְׁאָל לְחָכָם וּמַתִּיר לוֹ הֲקָמָתוֹ, וְחוֹזֵר וּמֵפֵר לָהּ בּוֹ בַּיּוֹם. אֲבָל אִם הֵפֵר לָהּ וְנִחַם, אֵינוֹ יָכוֹל לְהִשָּׁאֵל לְחָכָם כְּדֵי שֶׁיְּחַזֵּר וְיקַיֵּם. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהִשָּׁאֵל עַל הַהֶקֵּם אֶלָּא בְּיוֹם הַשְּׁמִיעָה. וְיֵשׁ לְהַחְמִיר כַּסְּבָרָא הָאַחֲרוֹנָה (ר״ן והתוספות וכן כתב ר׳ יְרוּחָם ובת״ה בשם סמ״ק) וַיְתִיר לָהּ חָכָם גַּם כֵּן כְּדִלְעֵיל סָעִיף כ״ג.

נ אָמַר לָהּ: קָיַם לֵיכִי, שְׁתֵּי פְּעָמִים, וְנִשְׁאַל עַל הָרִאשׁוֹן, חָל הַשֵּׁנִי.

נא הָאִשָּׁה שֶׁנָּדְרָה וְהִתְפִּיס אַחֵר בְּנִדְרָהּ, אוֹ שֶׁאָסְרָה עָלֶיהָ כִּכָּר בְּנֶדֶר וְאַחֵר הִתְפִּיס בּוֹ, וְהֵפֵר לָהּ הַבַּעַל אוֹ הָאָב, הִיא מֻתֶּרֶת וְהַמַּתְפִּיס בָּהּ אָסוּר, שֶׁאֵין הַבַּעַל וְהָאָב עוֹקְרִין הַנֶּדֶר מֵעִקָּרוֹ, כְּמוֹ הֶחָכָם.

נב נָדְרָה הִיא, וְהִתְפִּיס בָּהּ הַבַּעַל אוֹ הָאָב, שׁוּב אֵינָם יְכוֹלִים לְהָפֵר, דְּהָוֵי כְּקִיּוּם.

נג נָדַר הוּא, וְהִיא הִתְפִּיסָה בּוֹ, מֵפֵר שֶׁלָּהּ, וְשֶׁלּוֹ קָיַם.

נד נָדַר לְעַצְמוֹ, וְהִדִּירָהּ כְּמוֹתוֹ וְנָמַר בְּלִבּוֹ לְהַדִּירָהּ, וְאָמְרָה: אָמֵן, חֲרֵי זֶה אֵינוֹ יָכוֹל לְהָפֵר. וְאִם נָדַר וְהִדִּירָהּ דֶּרֶךְ שְׁאֵלָה לְיַדֵּע מַה בְּלִבָּהּ, כְּגוֹן שֶׁאָמַר לָהּ: הֲתִרְצִי בְּנֶדֶר זֶה לִהְיוֹת כְּמוֹתִי אוֹ לֹא, וְאָמְרָה: אָמֵן, חֲרֵי זֶה מֵפֵר לָהּ. כֵּיצַד, אָמַר לָהּ; הֲרֵינִי נָזִיר, וְאַתְּ, כְּלוֹמַר: וְאַתְּ נְזִירָה כְּמוֹתִי, וְאָמְרָה: אָמֵן, אֵינוֹ יָכוֹל

לְהָפֵר לָהּ. אָמַר לָהּ: הֲרֵינִי נָזִיר, וּמַה תֹּאמְרִי, הָאַתְּ נְזִירָה כְּמוֹתִי, וְאָמְרָה: אָמֵן. הֲרֵי זֶה יָפֵר; וְאִם הֵפֵר לָהּ, שָׁלוֹ בָּטֵל, שֶׁזֶּה כְּמוֹ שֶׁתּוֹלָה נִדְרוֹ בִּנְדָרָהּ. אָמְרָה לוֹ: הֲרֵינִי נְזִירָה, וְאַתָּה, וְאָמַר: אָמֵן. אֵינוֹ יָכוֹל לְהָפֵר.

נה אֵלּוּ נְדָרִים שֶׁהַבַּעַל מֵפֵר, נְדָרִים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם עִנּוּי נֶפֶשׁ וּדְבָרִים שֶׁבֵּינוֹ לְבֵינָהּ. אֲבָל שֶׁנְּדָרִים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן עִנּוּי נֶפֶשׁ, כְּשֶׁמַּתִּירִים לָהּ מַתֶּרֶת בָּהֶם לְעוֹלָם. וּדְבָרִים שֶׁבֵּינוֹ לְבֵינָהּ, אֵין הַהָתָרָה אֶלָּא לְעַצְמוֹ, כָּל זְמַן שֶׁיֵּשׁ לוֹ בּוֹ תוֹעֶלֶת, דְּהַיְנוּ כָּל זְמַן שֶׁהִיא תַּחְתָּיו, וּלְאַחַר שֶׁתִּתְגָּרֵשׁ כָּל זְמַן שֶׁלֹּא תִּנָּשֵׂא שֶׁאָפְשָׁר שֶׁתַּחֲזֹר אֵלָיו. אֲבָל לְאַחַר שֶׁתִּנָּשֵׂא, חָל הַנֵּדֶר גַּם לְדִידֵיהּ. וּנְדָרִים שֶׁאֵין בָּהֶם עִנּוּי נֶפֶשׁ וְאֵינָם בֵּינוֹ לְבֵינָהּ, אֵינוֹ יָכוֹל לְהָפֵר.

נו הַבַּעַל נַעֲשָׂה שָׁלִיחַ לְהַשְׁאֵל עַל נִדְרֵי אִשְׁתּוֹ, וּבִלְבַד שֶׁמָּצָא שְׁלֹשָׁה מְקֻבָּצִים, אֲבָל הוּא לֹא יְקַבְּצֵם.

נז אֵין הַבַּעַל מְצָטָרֵף עִם שְׁנַיִם לְהַתִּיר נִדְרֵי אִשְׁתּוֹ בִּלְשׁוֹן הַתָּרָה, אֲבָל הָאָב מֵתָּר לְהַתִּיר נִדְרֵי בִתּוֹ בִּלְשׁוֹן הַתָּרָה, כִּשְׁאָר חָכָם.

נח יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁגַּם הָאָב אֵינוֹ מֵפֵר נְדָרִים שֶׁאֵין בָּהֶם עִנּוּי נֶפֶשׁ. וְיֵשׁ מִי שֶׁמַּתִּיר. וְיֵשׁ מִי שֶׁחִלֵּק, שֶׁקֹּדֶם שֶׁנִּתְאָרְסָה מֵפֵר לָהּ כָּל נְדָרֶיהָ, אֲבָל נִתְאָרְסָה וּמֵת הָאָרוּס וְחָזְרָה לִרְשׁוּתוֹ, אָז אֵינוֹ מֵפֵר אֶלָּא נִדְרֵי עִנּוּי נֶפֶשׁ.

נט אֵיזוֹ הֵם דְּבָרִים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם עִנּוּי נֶפֶשׁ, כְּגוֹן רְחִיצָה וְקִשּׁוּט, כְּחוּל וּפְרִכּוּס, כְּגוֹן שֶׁנִּשְׁבְּעָה שֶׁלֹּא תִּרְחַץ אוֹ שֶׁלֹּא תִּתְקַשֵּׁט, אוֹ שֶׁאָמְרָה הֲנָאַת רְחִיצָה וְקִשּׁוּט עָלַי אִם אֶרְחַץ אוֹ אֶתְקַשֵּׁט אֲפִלּוּ לֹא תָּלְתָה אֶלָּא בִּרְחִיצָה וְקִשּׁוּט שֶׁל הַיּוֹם, וְאָפְשָׁר שֶׁלֹּא תִּרְחַץ וְלֹא תִּתְקַשֵּׁט הַיּוֹם וְלֹא תֵּאָסֵר, הֲרֵי עִנּוּי נֶפֶשׁ אַף עַל פִּי שֶׁאֵין חָל הַנֵּדֶר אֶלָּא לְיוֹם אֶחָד. וְיֵשׁ אוֹמְרִים דִּרְחִיצָה וְקִשּׁוּט הֲרֵי דְּבָרִים שֶׁבֵּינוֹ לְבֵינָהּ. הַגָּה: וְכָל זֶה לֹא מַיְרֵי אֶלָּא בְּקִשּׁוּט הַפָּנִים, אֲבָל קִשּׁוּט שֶׁל מִטָּה, לְכֻלֵּי עָלְמָא לֹא הֲוֵי רַק דְּבָרִים שֶׁבֵּינוֹ לְבֵינָהּ (בית יוסף בשם הרב רבינו נסים).

ס אָמְרָה: קוֹנָם פֵּרוֹת הָעוֹלָם עָלַי, אוֹ אֲפִלּוּ פֵּרוֹת מְדִינָה אַחַת, אוֹ אֲפִלּוּ אָסְרָה עָלֶיהָ פֵּרוֹת שֶׁל אִישׁ אֶחָד לְבַדּוֹ, הֲוֵי עִנּוּי נֶפֶשׁ וַאֲפִלּוּ אֵינוֹ חָנָנִי. וּלְהָרַמְבַּ״ם, אֵינָם אֶלָּא דְּבָרִים שֶׁבֵּינוֹ לְבֵינָהּ.

סא אֲפִלּוּ נָדְרָה מִפִּין שֶׁהוּא רַע לָהּ וְלֹא טָעֲמָה אוֹתוֹ מֵעוֹלָם, הֲוֵי עִנּוּי נֶפֶשׁ.

סב נָדְרָה שֶׁלֹּא תֵּלֵךְ לְבֵית הָאָבֵל, אוֹ לְבֵית הַמִּשְׁתֶּה, אוֹ לְבֵית אָבִיהָ וְאִמָּהּ, אוֹ שֶׁלֹּא תֵּלֵךְ בְּמָחוֹל, אוֹ שֶׁלֹּא לִשְׁוֹרֵר, אוֹ שֶׁלֹּא לִשְׁמֹעַ קוֹל שִׁיר, הֲוֵי נִדְרֵי עִנּוּי נֶפֶשׁ.

סג נָדְרָה מִשְּׁנֵי כִּכָּרוֹת בְּיוֹם, עַל אֶחָד מִצְטַעֶרֶת אִם לֹא תֹּאכְלֶנּוּ וְעַל הַשֵּׁנִי אֵינָהּ מִצְטַעֶרֶת, וְהֵפֵר לְשֶׁתִּיהֶן, עַל אוֹתָהּ שֶׁמִּצְטַעֶרֶת חָלָה הַהָפָרָה, וְלֹא עַל אוֹתָהּ שֶׁאֵינָהּ מִצְטַעֶרֶת.

סד אָמְרָה: קוֹנָם שֶׁאֵינִי נֶהֱנֵית לַבְּרִיּוֹת, יֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר דְּהֲוֵי נִדְרֵי עִנּוּי נֶפֶשׁ, וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁאֵינָם אֶלָּא דְּבָרִים שֶׁבֵּינוֹ לְבֵינָהּ.

סה נָדְרָה שֶׁלֹּא לֵהָנוֹת לַבְּרִיּוֹת, וְלֹא הֵפֵר לָהּ, מֻתֶּרֶת לֵהָנוֹת מֵהַבַּעַל כָּל זְמַן שֶׁהִיא תַּחְתָּיו שֶׁאֵינוֹ בִּכְלַל הַבְּרִיּוֹת, וּלְאַחַר שֶׁתִּתְגָּרֵשׁ חָל הַנֵּדֶר גַּם עָלָיו, וְאִי אֶפְשָׁר לָהּ לֵהָנוֹת אֶלָּא מִלֶּקֶט שִׁכְחָה וּפֵאָה.

סו נָדְרָה מִתַּשְׁמִישׁ וְכֵיוֹצֵא בּוֹ, דְּבָרִים שֶׁגּוֹרְמִים אֵיבָה בֵּינָהּ לְבֵינוֹ, הֲוֵי דְּבָרִים שֶׁבֵּינוֹ לְבֵינָהּ.

סז הָא דְּחָל נֶדֶר מִתַּשְׁמִישׁ, דַּוְקָא שֶׁאָמְרָה: הֲנָאַת תַּשְׁמִישְׁךָ עָלַי, אֲבָל אָמְרָה: הֲנָאַת תַּשְׁמִישִׁי עָלֶיךָ אֵינוֹ צָרִיךְ לְהָפֵר, שֶׁהִיא מְשַׁעְבֶּדֶת לוֹ. וְכֵן הוּא שֶׁאָמַר: (הֲנָאַת) תַּשְׁמִישִׁי עָלַיִךְ, אֵינוֹ נֶדֶר, אֲבָל אִם אָמַר: הֲנָאַת תַּשְׁמִישְׁךָ עָלַי, הֲוֵי נֶדֶר. הַגָּה: בַּעַל שֶׁנִּדַּר שֶׁלֹּא לִקְרֵב אֶל אִשְׁתּוֹ עַד זְמַן פְּלוֹנִי, אִם עָשָׂה בִּרְצוֹן אִשְׁתּוֹ חָל הַנֵּדֶר, וְאִם לָאו אֵינוֹ חָל (בית יוסף בשם הגהות מיי׳ פ״ד מהלכות אשות בשם הר״מ). הָאִשָּׁה שֶׁבִּקְּשָׁה מִבַּעְלָהּ שֶׁלֹּא לְשַׁמֵּשׁ עִמָּהּ, וּבַעְלָהּ כָּעַס וְנִשְׁבַּע שֶׁלֹּא לְשַׁמֵּשׁ עִמָּהּ, וְכֵרְאוֹת הָאִשָּׁה שֶׁבַּעְלָהּ כּוֹעֵס וְרָצָה לְשַׁבְּעוֹ מִחֲתָה בּוֹ, חָל הַנֵּדֶר. דְּכֵיוָן שֶׁבִּקְּשָׁה מִמֶּנּוּ שֶׁלֹּא לְשַׁמֵּשׁ עִמָּהּ, הֲרֵי מָחֲלָה לוֹ שֶׁעִבּוּדוֹ, וּמַה שֶּׁמָּחֲתָה בּוֹ לֹא עָשְׂתָה רַק שֶׁלֹּא יִכְעֹס (מהרי״ו סימן א׳).

סח אָסְרָה עָלֶיהָ תַּשְׁמִישׁ כָּל אָדָם שֶׁבָּעוֹלָם, יָפֵר חֶלְקוֹ וּתְהֵא מְשַׁמַּשְׁתּוֹ, וּכְשֶׁיָּמוּת אוֹ יְגָרְשֶׁנָּה הֲרֵי הִיא אֲסוּרָה בְּתַשְׁמִישׁ כָּל אָדָם, וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה (ל׳ רַמְבַּ״ם פ׳ י״ב מֵהל׳ נְדָרִים דִּין ג׳).

סט אָמְרָה: קוֹנָם שֶׁאֵינִי נֶהֱנֵית לְאַבָּא וּלְאָבִיךְ אִם אֲנִי עוֹשָׂה לָךְ, אוֹ קוֹנָם שֶׁאֵינִי נֶהֱנֵית לָךְ אִם עוֹשָׂה אֲנִי לְאַבָּא וּלְאָבִיךְ, יָכוֹל לְהָפֵר; אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא חָל הַנֵּדֶר עֲדַיִן, וּדְבָרִים אֵלּוּ הֲוֵי דְּבָרִים שֶׁבֵּינוֹ לְבֵינָהּ.

ע אָמְרָה: קוֹנָם שֶׁאֵינִי עוֹשָׂה עַל פִּי אַבָּא וְאָבִיךְ, אוֹ עַל פִּי אָחִי וְעַל פִּי אָחִיךָ, אֵינוֹ יָכוֹל לְהָפֵר, שֶׁאֵינָהּ מְשַׁעְבֶּדֶת לָהֶם.

עא אָמְרָה: קוּנָם שֶׁאֲנִי עוֹשָׂה עַל פִּיךְ, יָפֵר אַף עַל פִּי שֶׁהִיא מְשֻׁעְבֶּדֶת לוֹ, שֶׁמָּא יְגָרְשֶׁנָּה וְאָז יָחוּל הַנֵּדֶר וְלֹא יוּכַל לְהַחְזִירָהּ, הִלְכָךְ קָרִינָן בֵּיהּ הַשְׁתָּא דְּבָרִים שֶׁבֵּינוֹ לְבֵינָהּ. וְדַוְקָא שֶׁאָמְרָה: יְקֻדַּשׁ יָדַי לְעוֹשֵׂיהֶם (בית יוסף ושור ושו"ס ופוסקים) וְעַיֵּן בְּאֶבֶן הָעֵזֶר סִימָן פ"א.

עב נָדְרָה שֶׁלֹּא תִּתֵּן לִפְנֵי בְּקָרוֹ וְכַיּוֹצֵא בִּדְבָרִים אֵלּוּ, שֶׁאֵין בָּהֶם עִנּוּי נֶפֶשׁ וְאֵינָם מִדְּבָרִים שֶׁבֵּינוֹ לְבֵינָהּ, וְאֵינָם מִמְּלָאכוֹת שֶׁהִיא חַיֶּבֶת בָּהֶם, אֵינוֹ יָכוֹל לְהָפֵר.

עג נָדְרָה שֶׁלֹּא לִרְחֹץ פָּנָיו יָדָיו וְרַגְלָיו, אוֹ שֶׁלֹּא לִמְזֹג לוֹ הַכּוֹס וְשֶׁלֹּא לְהַצִּיעַ לוֹ הַמִּטָּה, אֵינוֹ צָרִיךְ לְהָפֵר, לְפִי שֶׁמְּשֻׁעְבֶּדֶת לוֹ.

עד אִשָּׁה שֶׁנָּדְרָה לִשְׁתּוֹת סַם לְהִתְעַבֵּר, אֵין הַבַּעַל יָכוֹל לְהָפֵר.

סימן רלה

א הַמַּדִּיר אֶת אִשְׁתּוֹ מִהַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה, שֶׁאָמַר: (קונם) תַּשְׁמִישֵׁךְ עָלַי, יְקַיֵּם אוֹתָהּ שִׁבְעָה יָמִים, בֵּין שֶׁהִדִּירָהּ בִּפְרוּשׁ לְשִׁבְעָה יָמִים אוֹ יוֹתֵר אוֹ שֶׁהִדִּירָהּ סְתָם, וּלְאַחַר שִׁבְעָה יָמִים יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתֻבָּתָהּ.

ב הִדִּירָהּ שֶׁלֹּא תֵּהָנֶה מִמֶּנּוּ, אֵינוֹ חָל, שֶׁהֲרֵי הוּא מְשֻׁעְבָּד לָהּ. וְאִם אָמַר לָהּ: צְאִי (מעשה) יָדַיִךְ בִּמְזוֹנוֹתַיִךְ, וְהִיא מְסַפֶּקֶת בָּהֶם לִדְבָרִים גְּדוֹלִים, וְאֵינָהּ מְסַפֶּקֶת לִדְבָרִים קְטַנִּים, אִם כָּל מִשְׁפַּחְתָּהּ רְגִילִין בְּאוֹתָם דְּבָרִים קְטַנִּים, אֵינוֹ חָל שֶׁהֲרֵי הוּא מְשֻׁעְבָּד לָהּ גַּם בָּהֶם; וְאִם אֵין כָּל מִשְׁפַּחְתָּהּ רְגִילִים בָּהֶם, אֶלָּא הָעֲשִׁירִים, וְאָבִיהָ עָשִׁיר וְרָגִיל בָּהֶם, וּבַעֲלָהּ אֵינוֹ עָשִׁיר וְאֵינוֹ רָגִיל בָּהֶם, חָל הַנֵּדֶר שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ חַיָּב לָהּ בָּהֶם. וּמִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁהִדִּירָהּ מִמֶּנּוּ וְהִיא חֲזָרָה לְבֵית אָבִיהָ, הוּא מִתְחַיֵּב לָהּ עַתָּה בָּהֶם. הִלְכָךְ עַד ל' יוֹם יְפַרְנְסֶנָּה בְּאֵלּוּ הַדְּבָרִים הַקְּטַנִּים עַל יְדֵי פַּרְנָס, שֶׁיֹּאמַר: כָּל הַזָּן אֵינוֹ מַפְסִיד, וְיָזוֹן אוֹתָהּ אַחֵר וְיִקַּח מֵהַבַּעַל, לֹא שָׁנָא הִדִּירָהּ שִׁלְשִׁים יוֹם אוֹ יוֹתֵר אוֹ שֶׁהִדִּירָהּ סְתָם. אַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם, יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתֻבָּה.

ג הִדִּירָהּ שֶׁלֹּא תִּתְקַשֵּׁט אוֹ שֶׁלֹּא תֹּאכַל אֶחָד מֵהַמִּינִים, אֲפִלּוּ הוּא רַע וְלֹא טָעֲמָתוֹ מֵעוֹלָם, וּתְלָאוֹ בְּתַשְׁמִישׁ, שֶׁאָמַר: קוּנָם תַּשְׁמִישֵׁךְ עָלַי אִם תִּתְקַשְּׁטִי אוֹ תֹּאכְלִי מִין פְּלוֹנִי, אוֹ שֶׁאָמַר: קוּנָם חֲנָאַת תַּשְׁמִישֵׁךְ עָלַי אִם תֵּלְכִי לְבֵית אָבִיךְ יוֹתֵר מֵחֹדֶשׁ, אִם הוּא דָּר עִמָּהּ בָּעִיר, אוֹ יוֹתֵר מֵרֶגֶל אִם הוּא דַּר בְּעִיר אַחֶרֶת, יְקַיֵּם ז' יָמִים וְאָז יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתֻבָּה. וְאִם הִיא נָדְרָה, שֶׁאָמְרָה: קוּנָם מִין פְּלוֹנִי עָלַי אוֹ קוּנָם שֶׁלֹּא אֶתְקַשֵּׁט בְּקִשּׁוּט פְּלוֹנִי, אוֹ שֶׁאָמְרָה: יֵאָסֵר תַּשְׁמִישֵׁךְ עָלַי אִם אֹכַל מִין פְּלוֹנִי אוֹ אֶתְקַשֵּׁט בְּקִשּׁוּט פְּלוֹנִי אוֹ אִם אֵלֵךְ לְבֵית אָבִי, וְהוּא שָׁמַע וְלֹא הֵפֵר לָהּ, יוֹצִיא מִיָּד וְיִתֵּן כְּתֻבָּה. וּלְהַרַמְבַּ"ם בְּנָדְרָהּ הִיא וְקִיֵּם לָהּ הוּא, אִם רוֹצָה לֵישֵׁב וְלֹא תֹּאכַל מֵאוֹתוֹ הַמִּין, תֵּשֵׁב. וְאִם הוּא אוֹמֵר אִי אֶפְשִׁי בְּאִשָּׁה נַדְרָנִית, יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתֻבָּה. וְהוּא הַדִּין אִם נָדְרָה שֶׁלֹּא תֵּלֵךְ לְבֵית אָבִיהָ, שֶׁאָמְרָה: קוּנָם תַּשְׁמִישֵׁךְ עָלַי אִם אֵלֵךְ לְבֵית אָבִי, וְשָׁמַע הַבַּעַל וְלֹא הֵפֵר, וְכֵן אִם אָמְרָה: קוּנָם תַּשְׁמִישֵׁךְ עָלַי אִם אֵלֵךְ לְבֵית הָאָבֵל אוֹ לְבֵית הַמִּשְׁתֶּה וְשָׁמַע וְלֹא הֵפֵר לָהּ, [וְהוּא הַדִּין אִם אָמְרָה קוּנָם תַּשְׁמִישֵׁךְ עָלַי אִם אֶעֱשֶׂה שׁוּם מְלָאכָה, וְשָׁמַע וְלֹא הֵפֵר לָהּ], וְהוּא הַדִּין אִם אָמְרָה: קוּנָם תַּשְׁמִישֵׁךְ עָלַי אִם אֶשְׁאַל מִשְּׁכֵנַי כְּלוּם אוֹ אִם אַשְׁאִיל כֵּלַי, וְשָׁמַע וְלֹא הֵפֵר.

ד נָדְרָה נֶדֶר מִדְּבָרִים שֶׁבֵּינוֹ לְבֵינָהּ אוֹ שֶׁל עִנּוּי נֶפֶשׁ וְהֵפֵר לָהּ, עַל מְנַת שֶׁתֹּאמַר לִפְלוֹנִי דָּבָר שֶׁל קָלוֹן, אוֹ שֶׁתְּהֵא מִתְהַפֶּכֶת אַחַר הַתַּשְׁמִישׁ כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּתְעַבֵּר, אוֹ שֶׁתְּהֵא מְמַלְּאָה עֲשָׂרָה כַּדֵּי מַיִם וְתִשְׁפְּכֵם לָאַשְׁפָּה, וְהִיא אֵינָהּ רוֹצָה לַעֲשׂוֹת אֶחָד מֵאֵלּוּ הַדְּבָרִים וְנִתְקַיֵּם הַנֵּדֶר, יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתֻבָּה.

ה אָסְרָה כְּלֵי שְׁכֵנֶיהָ עָלֶיהָ כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּשְׁאַל מֵהֶם, אוֹ שֶׁנָּדְרָה שֶׁלֹּא לֶאֱרֹג בְּגָדִים נָאִים לִבְנָהּ, אֵינוֹ יָכוֹל לְהָפֵר וַאֲסוּרָה לִשְׁאֹל מִשְּׁכֵנֶיהָ וְלֶאֱרֹג בְּגָדִים, הִלְכָךְ תֵּצֵא בְּלֹא כְּתֻבָּה, שֶׁמַּשִּׂיאוֹ שֵׁם רַע בִּשְׁכֵנָיו.

ו בַּעַל שֶׁאָמַר לְאִשְׁתּוֹ: אוֹסֵר אֲנִי עָלַיִךְ שֶׁלֹּא תֵּלֵךְ לְבֵית אָבִיךְ אוֹ שֶׁאָמַר לָהּ קוּנָם עָלַיִךְ בֵּית אָבִיךְ, אֵינוֹ כְּלוּם וְעַיֵּן חֹלְקֵי דִינִים שֶׁבְּסִימָן זוֹ באה"ע סִימָן ע"ד.

סימן רלו

א נֶפֶשׁ כִּי תִשָּׁבַע לְבַטֵּא בִּשְׂפָתַיִם (ויקרא ה, ד) הַיְנוּ שֶׁנִּשְׁבַּע בֵּין עַל דָּבָר שֶׁעָבַר, כְּגוֹן שֶׁנִּשְׁבַּע שֶׁאָכַל וְלֹא אָכַל, אוֹ שֶׁלֹּא אָכַל וְאָכַל, בֵּין עַל דָּבָר שֶׁהוּא לְהַבָּא, כְּגוֹן שֶׁאוֹכֵל וְאֵינוֹ אוֹכֵל, אוֹ שֶׁלֹּא אוֹכֵל וְאוֹכֵל, וְכֵן כָּל דָּבָר אֲפִלּוּ אֵין בּוֹ לֹא הֲרָעָה וְלֹא הֲטָבָה, כְּגוֹן שֶׁזָּרַקְתִּי לַיָּם וְלֹא זָרַקְתִּי, אוֹ שֶׁאֶזְרֹק וְלֹא אֶזְרֹק, וַאֲפִלּוּ בְּדָבָר שֶׁאֵין בּוֹ מַמָּשׁ, כְּגוֹן שֶׁיָּשַׁנְתִּי וְלֹא יָשַׁנְתִּי, אוֹ שֶׁאֶישַׁן וְלֹא אִישַׁן, וַאֲפִלּוּ בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לַעֲשׂוֹתוֹ אֶלָּא עַל יְדֵי אֲחֵרִים, כְּגוֹן שֶׁנָּתַתִּי לִפְלוֹנִי אוֹ שֶׁלֹּא נָתַתִּי, אוֹ שֶׁאֶתֵּן לִפְלוֹנִי אוֹ שֶׁלֹּא אֶתֵּן, וַאֲפִלּוּ נִשְׁבַּע עַל אֲחֵרִים כְּגוֹן שֶׁזָּרַק פְּלוֹנִי צְרוֹר לַיָּם אוֹ שֶׁלֹּא זָרַק, כָּל אֵלּוּ שְׁבוּעוֹת בְּטוּי הֵן, וְאִם שִׁקֵּר בִּשְׁבוּעָתוֹ חַיָּב קָרְבָּן.

ב יֵשׁ דְּבָרִים שֶׁאֲפִלּוּ שִׁקֵּר בִּשְׁבוּעָתוֹ אֵינוֹ חַיָּב קָרְבָּן, כְּגוֹן שֶׁנִּשְׁבַּע לְקַיֵּם הַמִּצְוָה וְלֹא קִיֵּם, אוֹ שֶׁנִּשְׁבַּע לְהָרַע לְפִלּוֹנִי, כְּגוֹן לְהַכּוֹתוֹ אוֹ לְקַלְלוֹ. אֲבָל אִם נִשְׁבַּע לְהַכּוֹת עַצְמוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ רַשַּׁאי, חַיָּלָא שְׁבוּעָה (בית יוסף בשם הר״ן פ״ג דשבועות). וְנִשְׁבַּע שֶׁיַּעֲשֶׂה חֲבֵרוֹ דָּבָר פְּלוֹנִי, כְּגוֹן שֶׁיִּזְרֹק פְּלוֹנִי צְרוֹר לַיָּם אוֹ שֶׁלֹּא יִזְרֹק, וְכַיּוֹצֵא בּוֹ; אֲבָל עַצְמוֹ אִם בְּכָל דָּבָר שֶׁמְּשַׁקֵּר בִּשְׁבוּעָתוֹ. וְגַם אֵין לוֹ לִשְׁבַּע עַל חֲבֵרוֹ שֶׁיַּעֲשֶׂה שׁוּם דָּבָר, שֶׁאֵינוֹ בִּרְשׁוּתוֹ שֶׁיַּעֲשֶׂה עַל כָּל פָּנִים, וְאֵין חֲבֵרוֹ מְחֻיָּב לַעֲשׂוֹתוֹ, אֶלָּא אִם כֵּן יְקַבֵּל שְׁבוּעָתוֹ דְּהַיְנוּ שֶׁיֹּאמַר: אָמֵן, אוֹ דָּבָר שֶׁעִנְיָנוֹ כְּעִנְיָן אָמֵן, כְּגוֹן שֶׁאָמַר: הֵן, אוֹ מְחֻיָּב אֲנִי בִּשְׁבוּעָה זוֹ, אוֹ קִבַּלְתִּי עָלַי שְׁבוּעָה זוֹ, וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה. וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא קִבְּלוּ אוֹתָם הָאֲחֵרִים בִּשְׁבוּעָה, אִם קִיְּמוּ דְּבָרָיו הֲרֵי אֵלּוּ מְשֻׁבָּחִים. הַגָּה: וְכָל שֶׁכֵּן שֶׁהַנִּשְׁבָּע עַצְמוֹ צָרִיךְ לְקַיֵּם שְׁבוּעָתוֹ, אִם אֶפְשָׁר, אַף עַל פִּי שֶׁבִּתְחִלָּה הָיָה שְׁבוּעַת שָׁוְא. כְּגוֹן שֶׁנִּשְׁבַּע לִשָּׂא אִשָּׁה פְּלוֹנִית, וְשָׁמָּא לֹא תִתְרַצֶּה וְאִפְשָׁר שְׁבוּעַת שָׁוְא, מִכָּל מָקוֹם כְּשֶׁהִיא רוֹצָה, צָרִיךְ לְקַיֵּם שְׁבוּעָתוֹ (מהרי״ק שורש כ״ט). וְיֵשׁ אוֹמְרִים דִּבְכִי הַאי גַּוְנָא לֹא מִקָּרֵי שְׁבוּעַת שָׁוְא, רַק שְׁבוּעַת בְּטוּי, דְּהַנִּשְׁבָּע לִתֵּן דָּבָר לַחֲבֵרוֹ וְהוּא אֵינוֹ רוֹצֶה לְקַבְּלוֹ, פָּטוּר מִשְּׁבוּעָתוֹ, וְהוּא הַדִּין אִם אֵינָהּ רוֹצָה לְהִנָּשֵׂא לוֹ, וְלָכֵן לֹא הָוֵי רַק שְׁבוּעַת בְּטוּי (כ״מ מתשובת ריב״ש סימן שפ״ז הֲבִיאוֹ הַבַּיִת יוסף).

ג בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, שֶׁנִּשְׁבַּע עַל דָּבָר שֶׁאֵינוֹ בִּרְשׁוּתוֹ, כְּגוֹן שֶׁנִּשְׁבַּע עַל שִׁמְעוֹן שֶׁלֹּא יֵלֵךְ בִּסְחוֹרָה וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה. אֲבָל אִם מַשְׁבִּיעוֹ עַל דָּבָר שֶׁהוּא שֶׁלּוֹ, כְּגוֹן שֶׁלֹּא יִכָּנֵס לְבֵיתוֹ וְכַיּוֹצֵא בּוֹ, צָרִיךְ לְזַהֵר בִּשְׁבוּעָתוֹ.

ד נִשְׁבַּע לְשַׁנּוֹת אֶת הַיְּדוּעַ לָאָדָם, כְּגוֹן עַל אִישׁ שֶׁהוּא אִשָּׁה, אוֹ עַל אִשָּׁה שֶׁהוּא אִישׁ, חַיָּב מִשּׁוּם שְׁבוּעַת שָׁוְא. וְכֵן אִם נִשְׁבַּע לְאַמֵּת הָאֱמֶת עַל דָּבָר שֶׁהוּא יָדוּעַ לַכֹּל, כְּגוֹן עַל שְׁנַיִם שֶׁהֵם שְׁנַיִם וְכַיּוֹצֵא בּוֹ; אוֹ עַל דָּבָר שֶׁאִי אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹתוֹ, כְּגוֹן שֶׁלֹּא אִישַּׁן ג׳ יָמִים, אוֹ שֶׁנִּשְׁבַּע שֶׁלֹּא יֹאכַל ז׳ יָמִים, אוֹ שֶׁנִּשְׁבַּע שֶׁלֹּא יֹאכַל מִכָּל פֵּרוֹת שֶׁבָּעוֹלָם, הֲרֵי שְׁבוּעַת שָׁוְא וּמַלְקִין אוֹתוֹ, וְיָשֵׁן לְאַלְתַּר וְאוֹכֵל לְאַלְתַּר. הַגָּה: נִשְׁבַּע סְתָם שֶׁלֹּא יִישַׁן וְשֶׁלֹּא יֹאכַל, הֲוֵי כְּאִלּוּ נִשְׁבַּע שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה לְעוֹלָם, וְהָוֵי שְׁבוּעַת שָׁוְא (בית יוסף רי״ם סוף סימן רי״ג בשם רבינו ירוחם וכן פסק הרא״ש פרק ג׳ דשבועות והטו״ר סוף סימן רי״ט).

ה נִשְׁבַּע שֶׁרָאָה גָּמָל פּוֹרֵחַ בָּאֲוִיר, הֲרֵי זֶה שְׁבוּעַת שָׁוְא, אֲפִלּוּ אוֹמֵר שֶׁרָאָה לְעוֹף גָּדוֹל פּוֹרֵחַ וְהוּא מְכֻנֶּהוּ גָּמָל. הַנִּשְׁבַּע עַל דָּבָר שֶׁהוּא גָּזְמָא קָצַת, כְּדֵי לְהַחֲזִיק דְּבָרָיו לֹא הָוֵי שְׁבוּעַת שָׁוְא (פְּרִדְכֵי פֶּרֶק שְׁבוּעוֹת שְׁתִּים). אָמַר: שְׁבוּעָה שֶׁלֹּא אֹכַל מַצָּה, אָסוּר לֶאֱכֹל מַצָּה בְּלֵיל פֶּסַח. שְׁבוּעָה שֶׁלֹּא אֹכַל מַצָּה בְּלֵיל פֶּסַח, לוֹקֶה וְאוֹכֵל מַצָּה בְּלֵיל פֶּסַח. שְׁבוּעָה שֶׁלֹּא אֶשַּׁב בַּצֵּל, אָסוּר לֵישֵׁב בְּצֵל סַכָּה. שְׁבוּעָה שֶׁלֹּא אֶשַּׁב בְּצֵל הַסַּכָּה, לוֹקֶה וְיֵשֵׁב בְּצֵל סַכָּה. וְהָא דִּשְׁבוּעוֹת חָלִין עַל דָּבָר מִצְוָה בְּכוּלֵּל, הֵינוּ דַּוְקָא בְּמִצְוֹת עֲשֵׂה, אֲבָל מִצְוֹת לֹא תַּעֲשֶׂה, לֹא. (מוהר״ם מפַּדוּאָה סימן ע״ד ובית יוסף בשם ריב״ש ורי״ף ותוספות פ״ג דשבועות דף כ״ד ע״א בשם ר״י).

ו שְׁנַיִם שֶׁנִּשְׁבְּעוּ לַעֲשׂוֹת דָּבָר אֶחָד, וְעָבַר אֶחָד מֵהֶם עַל הַשְּׁבוּעָה, הַשֵּׁנִי פָּטוּר וְאֵינוֹ צָרִיךְ הַתָּרָה. לְפִיכָךְ אִישׁ וְאִשָּׁה שֶׁנִּשְׁתַּדְּכוּ זֶה לָזֶה וְקִבְּלוּ חֵרֶם לִנָּשֵׂא לִזְמַן קָבוּעַ, מִי שֶׁעִבֵּר וְהֶעֱבִיר הַמּוֹעֵד אָסוּר לִנָּשֵׂא לְאַחַר, וְהַלָּה מֻתָּר וְאֵינוֹ צָרִיךְ הַתָּרָה. וְגַם הַמְעַכֵּב עַצְמוֹ מֻתָּר בְּלֹא הַתָּרָה לְאַחַר שֶׁנָּשָׂא שֶׁכְּנֶגְדּוֹ. הַגָּה: וַאֲפִלּוּ אִם טָעַן זֶה הָעוֹבֵר הַמּוֹעֵד שֶׁהָיָה אָנוּס, אֵינוֹ נֶאֱמָן שֶׁיִּתְחַיֵּב שֶׁכְּנֶגְדּוֹ עֲדַיִן בִּשְׁבוּעָתוֹ. וּמִכָּל מָקוֹם אִם רָצָה זֶה לְפַטֵּר מִשְּׁבוּעָתוֹ, יֵלֵךְ אֵצֶל חָכָם וְיַתִּיר לוֹ שְׁבוּעָתוֹ, שֶׁמָּא יָבִיא זֶה שֶׁכְּנֶגְדּוֹ עֵדִים שֶׁהָיָה אָנוּס בַּדָּבָר שֶׁהֶעֱבִיר הַמּוֹעֵד וְנִמְצָא עָבַר זֶה עַל שְׁבוּעָתוֹ אִם נִשָּׂא בְּלֹא הַתָּרָה (תשובת מהרי״ו סימן קל״ז). וְכָל זֶה לֹא מַיְרֵי אֶלָּא בִּשְׁנַיִם שֶׁנִּשְׁבְּעוּ זֶה לָזֶה, אֲבָל שְׁנַיִם שֶׁנִּשְׁבְּעוּ יַחַד לַעֲשׂוֹת דָּבָר, כְּגוֹן שֶׁלֹּא לְדַבֵּר עִם פְּלוֹנִי, וְעָבַר אֶחָד מֵהֶם, הַשֵּׁנִי חַיָּב לְקַיֵּם שְׁבוּעָתוֹ. וַאֲפִלּוּ אִם נִשְׁבְּעוּ זֶה לָזֶה וְהֵם ג׳ אוֹ יוֹתֵר, שֶׁאַף אִם עוֹבֵר הָאֶחָד הַשְּׁבוּעָה, הַשְּׁנַיִם הַנִּשְׁאָרִים צְרִיכִין לְקַיֵּם שְׁבוּעָתָן (מוהר״ם פאדוּאָה סי׳ כ״ו ובריב״ש סי׳ תנ״ג). וְנִרְאֶה הָא דְּאִם נִשְׁבְּעוּ שְׁנַיִם בְּיַחַד וְלֹא נִשְׁבְּעוּ זֶה לָזֶה וְעָבַר הָאֶחָד הַשֵּׁנִי חַיָּב לְקַיֵּם שְׁבוּעָתוֹ, הַיְנוּ דַּוְקָא שֶׁאֵינָן תְּלוּיִין זֶה בָּזֶה, אֲבָל אִם תְּלוּיִין זֶה בָּזֶה וְאִי אֶפְשָׁר לְאֶחָד לְקַיֵּם שְׁבוּעָתוֹ בְּלֹא חֲבֵרוֹ, כְּגוֹן שֶׁנִּשְׁבְּעוּ לֵילֵךְ בְּיַחַד לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְהָאֶחָד עוֹבֵר וְקָשֶׁה לִשְׁנֵי לֵילֵךְ לְבַד, פָּטוּר גַּם כֵּן, וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל סִימָן רכ״ח סָעִיף מ״ד (תשובת הרא״ש כְּלָל ח׳).

סימן רלז

א הָאוֹמֵר: אֲנִי נִשְׁבָּע שֶׁאֶעֱשֶׂה דָּבָר פְּלוֹנִי, אוֹ שֶׁלֹּא אֶעֱשֶׂנּוּ, הֲרֵי זֶה שְׁבוּעָה אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִזְכִּיר לֹא שֵׁם וְלֹא כִּנּוּי. הַגָּה: וְאֵין חִלּוּק אִם הוֹצִיא הַשְּׁבוּעָה בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ אוֹ בְּכָל לָשׁוֹן שֶׁאֹמְרָנָּה (תשובת הרשב״א סימן תתמ״ב וכמרדכי פ׳ שבועות שתים וברמב״ם פי״ב מהלכות שבועות).

ב הִשְׁבִּיעוֹ אַחֵר, שֶׁאָמַר לוֹ: אֲנִי מַשְׁבִּיעֲךָ שֶׁתַּעֲשֶׂה דָּבָר פְּלוֹנִי, אוֹ שֶׁלֹּא תַּעֲשֶׂנּוּ, וְעָנָה: אָמֵן, אוֹ דָּבָר שֶׁנִּשְׁמָע מִמֶּנּוּ שֶׁמְּקַבֵּל שְׁבוּעָתוֹ, כְּגוֹן שֶׁאָמַר: הֵן, אוֹ: קִבַּלְתִּי דְּבָרֶיךָ, הֲוֵי כְּאִלּוּ נִשְׁבַּע בְּעַצְמוֹ. וַאֲפִלּוּ הִשְׁבִּיעוֹ עוֹבֵד כּוֹכָבִים אוֹ קָטָן.

ג אָמַר: אֱהֵא בְּאָלָה אוֹ בְּאָרוּר אִם לֹא אֶעֱשֶׂה דָּבָר פְּלוֹנִי, אוֹ שֶׁאָמַר לוֹ אַחֵר כֵּן, וְקִבֵּל דְּבָרָיו, הֲוֵי כִּשְׁבוּעָה אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִזְכִּיר לֹא שֵׁם וְלֹא כִּנּוּי.

ד הָאוֹמֵר: מִבְטָא שֶׁאֶעֱשֶׂה דָּבָר פְּלוֹנִי, אוֹ שֶׁלֹּא אֶעֱשֶׂנּוּ, הֲוֵי כְּאִלּוּ אוֹמֵר: שְׁבוּעָה.

ה הָאוֹמֵר פַּעֲמַיִם עַל דָּבָר אֶחָד אֶעֱשֶׂנּוּ, אוֹ לֹא אֶעֱשֶׂנּוּ, הֲוֵי שְׁבוּעָה. וְהוּא שֶׁיִּתְכַּוֵּן לְשֵׁם שְׁבוּעָה. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, כְּשֶׁאָמְרָם זֶה אַחַר זֶה בְּלֹא הֶפְסֵק, אֲבָל אִם מְבַקֵּשׁ אוֹתוֹ עָלָיו, וְהוּא אָמַר: לֹא אֶעֱשֶׂנּוּ וּבְקָשׁוּהוּ עוֹד, וְאָמַר: לֹא אֶעֱשֶׂנּוּ, לֹא הָוֵי שְׁבוּעָה.

ו מִי שֶׁנִּשְׁבַּע בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ וּבַשֶּׁמֶשׁ וְכֵיוֹצֵא בָּהֶם, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין כַּוָּנָתוֹ אֶלָּא לְמִי שֶׁבְּרָאָם, אֵינָהּ שְׁבוּעָה. וְהוּא הַדִּין לְנִשְׁבַּע בְּנָבִיא מֵהַנְּבִיאִים, אוֹ בִּשְׁאָר כְּתָב מִכְּתְבֵי הַקֹּדֶשׁ, (הַרַמְב״ם). אוֹ בְּשֵׁלְחַן הַמְקֻדָּשׁ אוֹ בְּאֶחָד מִכְּלֵי הַקֹּדֶשׁ. וְאַף עַל פִּי כֵן מְאַיְמִין עֲלֵיהֶן וּמַרְאִין לָהֶם שֶׁזּוֹ שְׁבוּעָה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יְנַהֲגוּ קַלּוּת רֹאשׁ בִּשְׁבוּעוֹת, וּמַתְרִיעִים לָהֶם. הַגָּה: וְכָל זֶה שֶׁלֹּא נָטַל בְּיָדוֹ, אֲבָל אִם נָטַל בְּיָדוֹ כְּתָב אַשּׁוּרִית, אֲפִלּוּ אֵינוֹ רַק חֻמָּה חִיצוֹנִית אוֹ אָלֶ״ף בֵּי״ת שֶׁאֵין בּוֹ רַק אוֹתִיּוֹת, אִם נִשְׁבַּע בָּהֶן וְהֵן בְּיָדוֹ, הֲרֵי שְׁבוּעָה (מִכְּתַב הַבַּיִת יוֹסֵף). וְעַיֵּן לְעֵיל סִימָן רי״ב. וְהוּא הַדִּין אִם לֹא אָחָזָן בְּיָדוֹ, וְהָיוּ מֻנָּחִים לְפָנָיו, וְאָמַר: בַּמֶּה שֶׁכָּתוּב בָּהֶן.

ז הַנִּשְׁבָּע בַּעֲשֶׂרֶת הַדִּבְּרוֹת, שְׁבוּעָה גְּמוּרָה הִיא וְעַיֵּן לְעֵיל סִימָן רי״ב.

ח יָמִין, שְׁבוּעָה. וְכֵן שְׂמֹאל, דִּכְתִיב נִשְׁבַּע יְיָ׳ בִּימִינוֹ וּבִזְרוֹעַ עֻזּוֹ (יְשַׁעְיָהוּ סב, ח) וְהוּא שֶׁיְּכַוֵּן גַּם כֵּן לִימִין וּשְׂמֹאל שֶׁאָמַר הַכָּתוּב״ה. (טור בְּשֵׁם הָרַאֲבַ״ד).

ט יְדוֹת שְׁבוּעָה, כִּשְׁבוּעָה. כֵּיצַד יָדוֹת, אָמַר: כְּנִדְרֵי רְשָׁעִים שֶׁלֹּא אֹכַל כָּכָר זֶה.

י כִּנּוּי שְׁבוּעָה, כִּשְׁבוּעָה. כֵּיצַד, שְׁבוּתָה שֶׁלֹּא אֹכַל כָּכָר זֶה, אוֹ מוֹמִי, אוֹמִי. אֲבָל אָמַר בְּאוֹמָתָא אוֹ בְּאוֹמִי, בְּבֵי״ת, אֵינוֹ כְּלוּם. וְאֵלּוּ הַכִּנּוּיִים הֵם כְּפִי זְמַנָּם לִבְנֵי אָדָם שֶׁלֹּא הָיָה בְּקִיאִים בְּטִיב לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, וְהַכֹּל לְפִי הַזְּמַן וְהַמָּקוֹם לְהוֹסִיף בְּכִנּוּיִים אֵלּוּ אוֹ לִגְרֹעַ מֵהֶם (ד״ע בֶּבֵית יוֹסֵף). הַגָּה: אוֹתָן שֶׁרְגִילִין לוֹמַר בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ: אֲמוּנָה, אֲעֻשָּׂה אוֹ לֹא אֲעֻשָּׂה, אַף עַל פִּי שֶׁהֵן כִּנּוּיֵי זִרּוּזִין מִכָּל מָקוֹם בָּעֵי הַתָּרָה (הַגָּהוֹת מַיְמוֹנִי פ״ד מִנְּדָרִים בְּשֵׁם מהר״מ).

יא אָמַר לַחֲבֵרוֹ: שְׁבוּעָה שֶׁאֵינִי אוֹכֵל לְךָ, אוֹ: הַשְׁבוּעָה לֹא אֹכַל לְךָ, אוֹ: לִשְׁבוּעָה לֹא אֹכַל לְךָ, אָסוּר לֶאֱכֹל עִמּוֹ.

יב אָמַר: הַשְׁבוּעָה שֶׁאֹכַל לְךָ, נִשְׁבַּע שֶׁיֹּאכַל עִמּוֹ. וְאֵין חִלּוּק בֵּין הִפְצִיר בּוֹ תְּחִלָּה שֶׁיֹּאכַל עִמּוֹ, אוֹ לֹא הִפְצִיר. וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁאִם הִפְצִיר בּוֹ תְּחִלָּה שֶׁיֹּאכַל עִמּוֹ, וְאָמַר: שְׁבוּעָה שֶׁאֹכַל לְךָ, אָסוּר לֶאֱכֹל עִמּוֹ.

סימן רלח

א שְׁבוּעָה שֶׁלֹּא אֹכַל, סְתָם, אָסוּר בְּכָל שֶׁהוּא, אֲבָל אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא עַל כַּזַּיִת. וְאִם פֵּרֵשׁ: כָּל שֶׁהוּא, אוֹ שֶׁאוֹמֵר: שֶׁלֹּא אֶטְעַם, חַיָּב בְּכָל שֶׁהוּא.

ב נִשְׁבַּע שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל, אָסוּר אַף לִשְׁתּוֹת, דִּשְׁתִיָּה בִּכְלַל אֲכִילָה. אֲבָל אִם נִשְׁבַּע שֶׁלֹּא לִשְׁתּוֹת, מֻתָּר לֶאֱכֹל.

ג שְׁבוּעָה שֶׁלֹּא אֹכַל אוֹ שֶׁלֹּא אֶשְׁתֶּה, וְאָכַל אוֹ שָׁתָה מַאֲכָלִים אוֹ מַשְׁקִים רָעִים שֶׁאֵינָם רְאוּיִים לַאֲכִילָה וְלִשְׁתִיָּה, פָּטוּר אֲבָל אָסוּר.

ד אָמַר: שְׁבוּעָה שֶׁלֹּא אֹכַל נְבֵלוֹת וּטְרֵפוֹת, וְאָכַל, אֵינוֹ חַיָּב מִשּׁוּם שְׁבוּעָה, שֶׁהֲרֵי מֻשְׁבָּע וְעוֹמֵד מֵהַר סִינַי הוּא. וְאִם אָמַר: שְׁבוּעָה שֶׁלֹּא אֹכַל כָּל שֶׁהוּא מִנְּבֵלוֹת וּטְרֵפוֹת, וְאָכַל פָּחוֹת מִכַּזַּיִת, חַיָּב עַל הַשְּׁבוּעָה, שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ מֻשְׁבָּע מֵהַר סִינַי עַל חֲצִי שְׁעוּר. וְכֵן אִם אָמַר שְׁבוּעָה שֶׁאֹכַל פָּחוֹת מִכַּזַּיִת נְבֵלָה וּטְרֵפָה, חַיָּב עַל הַשְּׁבוּעָה. (רַמְבַּ״ם פ״ה מה״ש דִּין ח׳).

ה נִשְׁבַּע שֶׁיֹּאכַל נְבֵלָה וּטְרֵפָה וְכֵיוֹצֵא בָּהֶן מֵאִסּוּרֵי תּוֹרָה, הֲרֵי זוֹ לוֹקָה מִשּׁוּם שְׁבוּעַת שָׁוְא, בֵּין אָכַל בֵּין לֹא אָכַל.

ו שְׁבוּעָה שֶׁלֹּא אֹכַל נְבֵלָה וּשְׁחוּטָה, אוֹ אֲפִלּוּ אָמַר: שְׁבוּעָה שֶׁלֹּא אֹכַל, סְתָם, חָלָה הַשְׁבוּעָה גַּם עַל הַנְּבֵלָה. וְכֵן אִם אָמַר: שְׁבוּעָה שֶׁלֹּא אֹכַל תְּאֵנִים, וְחָזַר וְאָמַר: שְׁבוּעָה שֶׁלֹּא אֹכַל תְּאֵנִים וַעֲנָבִים, חָלוּ שְׁתֵּי הַשְּׁבוּעוֹת עַל הַתְּאֵנִים. הַגָּה: הַנִּשְׁבָּע לְקַדֵּשׁ אִשָּׁה פְּלוֹנִית, אִם תִּרְצֶה עַד הַפֶּסַח, וְאַחַר כָּךְ נִשְׁבַּע שֶׁלֹּא לְקַדְּשָׁהּ, שְׁבוּעָה שְׁנִיָּה חָלָה עַל יְדֵי כּוֹלֵל, שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ מְחַיֵּב לְקַדְּשָׁהּ רַק כְּשֶׁתִּרְצֶה עַד הַפֶּסַח, וּבְלָאו הָכֵי אֵינוֹ מְחַיֵּב. וְאִם שְׁבוּעָה רִאשׁוֹנָה הָיְתָה לְתוֹעֶלֶת הָאִשָּׁה, אוֹ עַל יְדֵי שִׁדּוּכִין, אֵין לוֹ כֹּחַ לְהַפְקִיעַ זְכוּתָהּ וּלְפִיכָךְ צָרִיךְ לְהַתִּיר הַשְּׁנִיָּה וּלְקַיֵּם הָרִאשׁוֹנָה. (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם תְּשׁוּבַת הַר״ן סִי׳ פ״ב).

ז אָמַר: קוֹנָם אִשְׁתִּי נֶהֱנֵית לִי אִם אָכַלְתִּי הַיּוֹם, וְאָכַל נְבֵלוֹת וּטְרֵפוֹת, אִשְׁתּוֹ אֲסוּרָה, דְּחָשִׁיב שַׁפִּיר אֲכִילָה.

ח אָמַר: שְׁבוּעָה שֶׁאֹכַל הַיּוֹם, וְאָכַל עָפָר, יָצָא יְדֵי שְׁבוּעָה דְּהָא אַחְשְׁבֵיהּ אֲכִילָה.

ט שְׁבוּעָה שֶׁלֹּא אֹכַל, וְאָכַל עָפָר, פָּטוּר, שֶׁאֵינוֹ בִּכְלַל אֲכִילָה סְתָם. וְאִם פֵּרֵשׁ: שֶׁלֹּא אֹכַל עָפָר, וַאֲכָלוֹ, חַיָּב בְּכַזַּיִת. וּבְפָחוֹת מִכַּזַּיִת, פָּטוּר אֲבָל אָסוּר. וְכֵן שְׁבוּעָה שֶׁלֹּא אֹכַל חֶרֶצָן, פָּטוּר אֲבָל אָסוּר עַל פָּחוֹת מִכַּזַּיִת.

י שְׁבוּעָה שֶׁלֹּא אֹכַל כָּכָר זוֹ, חַיָּב עַל כָּל כַּזַּיִת וְכַזַּיִת שֶׁיֹּאכַל מִמֶּנָּהּ, וְאָסוּר אֲפִלּוּ בְּכָל שֶׁהוּא. שְׁבוּעָה שֶׁלֹּא אֹכְלֶנָּה, אֵינוֹ חַיָּב עַד שֶׁיֹּאכַל כֻּלָּהּ, אֲבָל אָסוּר אֲפִלּוּ בְּכָל שֶׁהוּא. וּמִכָּל מָקוֹם אִם שִׁיֵּר מִמֶּנָּהּ פָּחוֹת מִכַּזַּיִת, חַיָּב כְּאִלּוּ אֲכָלָהּ כֻּלָּהּ. הִלְכָךְ אִם אָמַר: שְׁבוּעָה שֶׁלֹּא אֹכְלֶנָּה, וְאַחַר כָּךְ אָמַר: שְׁבוּעָה שֶׁלֹּא אֹכַל כָּכָר זוֹ, גַּם הַשְּׁנִיָּה חָלָה, שֶׁמִּתְחִלָּה לֹא נִשְׁבַּע אֶלָּא עַל כֻּלָּהּ, אֲבָל מִקְצָתָהּ יָכוֹל לֶאֱכֹל, וְאַחַר כָּךְ נִשְׁבַּע עַל קְצָתָהּ. וּכְשֶׁאָכַל כַּזַּיִת מִמֶּנָּהּ, עָבַר עַל הַשְּׁנִיָּה. וּכְשֶׁגּוֹמֵר לְאָכְלָהּ, מִתְחַיֵּב בָּרִאשׁוֹנָה.

יא אָמַר: שְׁבוּעָה שֶׁלֹּא אֹכַל כָּכָר זוֹ, שְׁבוּעָה שֶׁלֹּא אֹכְלֶנָּה, אֵין הַשְּׁנִיָּה חָלָה, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לוֹ לֶאֱכֹל כֻּלָּהּ אִם לֹא שֶׁיֹּאכַל מִתְּחִלָּה מִקְצָתָהּ.

יב שְׁבוּעָה שֶׁלֹּא אֹכַל תֵּשַׁע, וְחָזַר וְאָמַר: שְׁבוּעָה שֶׁלֹּא אֹכַל עֶשֶׂר, אֵין הַשְּׁנִיָּה חָלָה. אָמַר שְׁבוּעָה שֶׁלֹּא אֹכַל תֵּשַׁע אֵלּוּ, שְׁבוּעָה שֶׁלֹּא אֹכַל עֶשֶׂר, גַּם הַשְּׁנִיָּה חָלָה. וְאִם אָכַל תֵּשַׁע אֵלּוּ וְעוֹד אֶחָד, עוֹבֵר עַל ב׳ הַשְּׁבוּעוֹת.

יג שְׁבוּעָה שֶׁלֹּא אֹכַל עֶשֶׂר, שְׁבוּעָה שֶׁלֹּא אֹכַל תֵּשַׁע, יֵשׁ כָּאן שְׁתֵּי שְׁבוּעוֹת. וְאִם אָכַל ט׳, עוֹבֵר עַל הַשְּׁנִיָּה; וּכְשֶׁאוֹכֵל הָעֲשִׂירִית, עוֹבֵר גַּם עַל הָרִאשׁוֹנָה. וְהָנֵי מִלֵּי שֶׁלֹּא נָדַר מִכְּרוֹת יְדוּעוֹת, אֲבָל אִם נָדַר מִכְּרוֹת יְדוּעוֹת, אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא אַחַת, שֶׁהֲרֵי בִּשְׁבוּעָה רִאשׁוֹנָה נֶאֱסָר בְּכָל אֲכִילָה וַאֲכִילָה שֶׁבָּהֶם.

יד שְׁבוּעָה שֶׁאֹכַל כָּכָר זוֹ, מִקְצָתָהּ נָמֵי בְּמַשְׁמָע, שֶׁנִּשְׁבַּע עַל כָּל כַּזַּיִת וְכַזַּיִת מִמֶּנָּהּ שֶׁיֹּאכְלֶנָּה. לְפִיכָךְ נִשְׂרַף מִקְצָתָהּ, חַיָּב לֶאֱכֹל הַמּוֹתָר, שֶׁהֲרֵי יוֹצֵא בּוֹ יְדֵי שְׁבוּעָתוֹ שֶׁנִּשְׁבַּע עַל כָּל כַּזַּיִת וְכַזַּיִת מִמֶּנָּהּ שֶׁיֹּאכְלֶנָּה. וּמֵיהוּ כְּשֶׁהִיא לְפָנֵינוּ, צָרִיךְ לֶאֱכֹל כֻּלָּהּ.

טו שְׁבוּעָה שֶׁאֹכְלֶנָּה, לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ עַד שֶׁיֹּאכַל כֻּלָּהּ. לְפִיכָךְ נִשְׂרַף מִקְצָתָהּ, אֵין צָרִיךְ לֶאֱכֹל הַמּוֹתָר, שֶׁלֹּא יָצָא בּוֹ יְדֵי חוֹבָתוֹ.

טז שְׁבוּעָה שֶׁאֹכַל כָּכָר זוֹ, וְאַחַר כָּךְ אָמַר: שְׁבוּעָה שֶׁלֹּא אֹכְלֶנָּה, הָרִאשׁוֹנָה שְׁבוּעַת בִּטּוּי וְהַשְּׁנִיָּה שְׁבוּעַת שָׁוְא, שֶׁנִּשְׁבַּע לְבַטֵּל אֶת הַמְּצָוָה לַעֲבֹר עַל שְׁבוּעָתוֹ וְעָבַר מִיָּד אֲפִלּוּ אִם לֹא יֹאכְלֶנָּה; וְאִם יֹאכְלֶנָּה, קַיֵּם שְׁבוּעָתוֹ הָרִאשׁוֹנָה וְאֵינוֹ עוֹבֵר אֶלָּא עַל הַשְּׁנִיָּה. הִלְכָךְ מוּטָב שֶׁיֹּאכְלֶנָּה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יַעֲבֹר גַּם עַל הָרִאשׁוֹנָה. וְאִם אָמַר: שְׁבוּעָה שֶׁלֹּא אֹכַל כָּכָר זוֹ, שְׁבוּעָה שֶׁאֹכְלֶנָּה, מִיָּד עָבַר עַל הַשְּׁנִיָּה, וְאִם יֹאכְלֶנָּה יַעֲבֹר גַּם עַל הָרִאשׁוֹנָה, הִלְכָךְ מוּטָב שֶׁלֹּא יֹאכְלֶנָּה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יַעֲבֹר גַּם עַל הָרִאשׁוֹנָה. צִבּוּר שֶׁהֶחֱרִימוּ עַל דָּבָר, וְאַחַר כָּךְ הֶחֱרִימוּ עַל הֶפְקֵר, אִם לֹא הִתִּירוּ הַחֵרֶם הָרִאשׁוֹן קֹדֶם שֶׁהֶחֱרִימוּ הַשֵּׁנִי, אֵין הַשֵּׁנִי כְּלוּם. וְעַיֵּן לְעֵיל סִי׳ רכ״ח סָעִיף ל״ה.

יז מִי שֶׁנִּשְׁבַּע עַל דָּבָר, וְחָזַר וְנִשְׁבַּע לְבַטֵּל שְׁבוּעָה הָרִאשׁוֹנָה, וְנִשְׁאַל עַל שְׁבוּעָה רִאשׁוֹנָה, יֵשׁ לְהִסְתַּפֵּק אִי אֲמִרִינַן שֶׁנִּפְטַר מִידֵי שְׁבוּעַת שָׁוְא וְתַחֲזֹר שְׁבוּעָה שְׁנִיָּה מִשְּׁבוּעַת שָׁוְא לִשְׁבוּעַת בִּטּוּי, כֵּיוָן שֶׁמָּצְאָה מָקוֹם לָחוּל.

יח הַנִּשְׁבָּע לִפְרֹעַ לִפְלוֹנִי מָנֶה בְּחֹדֶשׁ אֲדָר, וְאַחַר כָּךְ נִשְׁבַּע לִפְרֹעַ לְאַחֵר בְּאוֹתוֹ זְמַן, וְכָתַב בַּשְּׁטָר הָרִאשׁוֹן: כָּל זְמַן שֶׁיִּתְבָּעֲנוּ, וְכֵן בַּשֵּׁנִי, וְעַכְשָׁו בָּא הַשֵּׁנִי לְתָבְעוֹ, כָּל זְמַן שֶׁלֹּא תָּבְעוּ הָרִאשׁוֹן, חַיָּב לִפְרֹעַ לַשֵּׁנִי, שֶׁהֲרֵי מָצְאָה הַשְּׁבוּעָה מָקוֹם לָחוּל. אַף אַחַר כָּךְ יֵשׁ לוֹ לְקַיֵּם הָרִאשׁוֹנָה, אִם יָכוֹל.

יט נִדּוּי אוֹ אִסּוּר חָל עַל הַשְּׁבוּעָה, וְהָאוֹמֵר: קוֹנָם אִשְׁתּוֹ אֲסוּרָה לִי אִם לֹא אֹכַל הַיּוֹם נְבֵלוֹת וּטְרֵפוֹת, אִם לֹא אָכַל, אִשְׁתּוֹ אֲסוּרָה. וְכֵן אִם אָמַר: הֲרֵי הוּא מְנֻדֶּה אִם לֹא יֹאכַל הַיּוֹם נְבֵלוֹת וּטְרֵפוֹת, אִם עָבַר הַיּוֹם וְלֹא אָכַל, הֲרֵי הוּא מְנֻדֶּה; וְאֵין זֶה מַתָּנָה עַל מַה שֶּׁכָּתוּב בַּתּוֹרָה, שֶׁאוֹמְרִים לוֹ: לֹא תֹּאכַל, וְתִתְנַדֶּה.

כ נִשְׁבַּע עַל כָּכָר זֶה שֶׁלֹּא יֹאכְלֶנָּה, וַאֲכָלוֹ, אֲפִלּוּ כֻּלּוֹ, נִשְׁאָל עָלָיו וְנִפְטָר מִשְּׁבוּעָתוֹ.

כא שְׁבוּעָה שֶׁלֹּא אֹכַל כָּכָר זֶה, שְׁבוּעָה שֶׁלֹּא אֹכַל כָּכָר זֶה, אֵין הַשְּׁנִיָּה חָלָה. וְאִם נִשְׁאַל עַל הָרִאשׁוֹנָה, חָלָה הַשְּׁנִיָּה.

כב הֲרֵי שֶׁאָכַל בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם, וְאָמַר: שְׁבוּעָה שֶׁלֹּא אָכַלְתִּי הַיּוֹם, שְׁבוּעָה שֶׁלֹּא אָכַלְתִּי הַיּוֹם, יֵשׁ כָּאן עֹנֶשׁ שְׁתֵּי שְׁבוּעוֹת לְשֶׁקֶר.

כג מַתָּנָה עַל מְנַת לְהַחֲזִיר, שְׁמָהּ מַתָּנָה אֲפִלּוּ בִּשְׁבוּעוֹת; לְפִיכָךְ אִם נִשְׁבַּע לִתֵּן שׁוּם מַתָּנָה, יָכוֹל לִתְּנָהּ כָּךְ.

סימן רלט

א דִּין הַשְּׁבוּעָה כְּדִין הַנֶּדֶר לְכָל דָּבָר, בֵּין לְעִנְיַן שֶׁצָּרִיךְ שֶׁיּוֹצִיא בְּשִׂפָתָיו בֵּין לְעִנְיַן שֶׁנִּתְכַּוֵּן לוֹמַר פַּת חִטִּים וְאָמַר פַּת שְׂעוֹרִים אוֹ פַּת סְתָם, בֵּין שֶׁהוֹלְכִין בָּהּ אַחַר לְשׁוֹן בְּנֵי אָדָם, בֵּין לְעִנְיַן הֶקֵּמָתָהּ וּבְטוּלָהּ, בֵּין לְעִנְיַן תְּנַאי. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁכְּשֵׁם שֶׁנִּדְרֵי זְרוּזִין וַהֲבַאי וַאֲנָסִים וּשְׁגָגוֹת מֻתָּרִים, הוּא הַדִּין לְעִנְיַן שְׁבוּעָה, וְהוּא שֶׁכְּשֶׁנִּשְׁבַּע שְׁבוּעַת הֲבַאי לֹא יְהֵא מַעֲמִיד דְּבָרָיו לוֹמַר שֶׁוַּדַּאי רָאָה בְּאוֹתוֹ דֶּרֶךְ כְּיוֹצְאֵי מִצְרַיִם, דְּאִם כֵּן אָסוּר הוּא. וְיֵשׁ אוֹמְרִים דִּשְׁבוּעוֹת הֲבַאי בְּכָל גַּוְנָא אֲסוּרוֹת. וּמִדִּבְרֵי הָרַמְבַּ״ם נִרְאֶה דִּשְׁבוּעוֹת זְרוּזִין אֲסוּרוֹת. וְגַם בִּשְׁאָר שְׁבוּעוֹת נִרְאֶה מִדְּבָרָיו שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁפָּטוּר מִקָּרְבָּן, אָסוּר מִיָּקָא אֲכָא. הֵגָה: יְהוּדִי שֶׁגָּנַב לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים וְחִיְּבוּהוּ לִשָּׁבַע בְּמַעֲמַד שְׁאָר הַיְּהוּדִים, וְיוֹדְעִים שֶׁנִּשְׁבָּע לְשֶׁקֶר, יְכוּפוּהוּ שֶׁיִּתְפַּשֵּׁר עִם הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים וְלֹא יִשָּׁבַע לַשֶּׁקֶר, אֲפִלּוּ אִם הָיָה אָנוּס עַל הַשְּׁבוּעָה, הוֹאִיל וְיֵשׁ חִלּוּל הַשֵּׁם בִּשְׁבוּעָתוֹ (תְּשׁוּבַת מהר״ם וְהַנְּהוֹת אֲשֵׁר״י רֵישׁ פֶּרֶק שְׁבוּעַת הָעֵדוּת). וְאִם הָיָה אָנוּס וְלֹא יִכְפֹּא חִלּוּל הַשֵּׁם בַּדָּבָר, מֻכְשָׁל הַשְּׁבוּעָה בְּלִבּוֹ, הוֹאִיל וְהוּא אָנוּס בִּשְׁבוּעָה, כְּדִלְעֵיל סִי׳ רל״ב (ד״ע).

ב תְּקִיעַת כַּף, דִּינָהּ כְּדִין שְׁאָר שְׁבוּעוֹת וְיֵשׁ לָהּ הַתָּרָה. וּלְכַתְּחִלָּה לֹא יַתִּירָהּ רַק בְּמָקוֹם שֶׁמַּתִּירִין שְׁבוּעָה, (טור וְהַתּוֹסָפוֹת בְּשֵׁם רַבֵּנוּ תָּם מַחְמִירִים בְּת״כ יוֹתֵר מִשְּׁבוּעוֹת) וְעַיֵּן לְעֵיל סִימָן ר״ג וּר״ל. **וְהָנֵי מִלֵּי** כְּשֶׁהִיא דֶּרֶךְ שְׁבוּעָה, אֲבָל כְּשֶׁהִיא כְּדֶרֶךְ הַסּוֹחֲרִים שֶׁתּוֹקְעִים כַּפָּם זֶה לְזֶה לְקַיֵּם הַמֵּקָח, אֵין לָהּ דִּין שְׁבוּעָה כְּלָל. הַגָּה: הֵגִבִּיהַּ יָדוֹ וְאָמַר: אֲנִי תּוֹקֵעַ כַּפַּי לַשָּׁמַיִם אוֹ לְצוּרִי, צָרִיךְ הַתָּרָה (כְּמָרְדְּכִי פ״ג דִּשְׁבוּעוֹת וּתְשׁוּבַת ר״י וּתְשׁוּבַת מיי״ט). הַנּוֹתֵן תְּקִיעַת כַּף לַחֲבֵרוֹ, וְתָלָה בְּדַעְתּוֹ, יָכוֹל לִמְחֹל לוֹ. וְאִם לֹא תָּלָה בְּדַעְתּוֹ, רַק עָשָׂאוֹ דֶּרֶךְ שְׁבוּעָה, לֹא יוּכַל לִמְחֹל לוֹ וּבָעֵי הַתָּרָה (גַּם זֶה שָׁם).

ג שְׁבוּעָה חָלָה עַל דָּבָר שֶׁאֵין בּוֹ מַמָּשׁ, כְּגוֹן שֶׁנִּשְׁבַּע שֶׁלֹּא יִישַׁן אוֹ שֶׁלֹּא יְדַבֵּר. הַגָּה: נִדּוּי יֵשׁ לוֹ דִּין שְׁבוּעָה (בית יוסף סוף סימן ר״ו בשם ירושלמי). וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּדָנִין לְחֻמְרָא, שֶׁחָל עַל כָּל דָּבָר שֶׁחָל עָלָיו הַשְּׁבוּעָה וְעַל כָּל דָּבָר שֶׁחָל עָלָיו הַנֶּדֶר (שם בשם רשב״ץ).

ד שְׁבוּעָה אֵינָהּ חָלָה עַל דִּבַּר מִצְוָה, בֵּין שֶׁהוֹצִיאָהּ בִּלְשׁוֹן שְׁבוּעָה שֶׁאָמַר: שְׁבוּעָה שֶׁלֹּא אֵשֵׁב בַּסֻּכָּה, בֵּין שֶׁהוֹצִיאָהּ בִּלְשׁוֹן נֶדֶר שֶׁאָמַר: יְשִׁיבַת סֻכָּה עָלַי **בִּשְׁבוּעָה.** הַגָּה: וְדַוְקָא בְּנִשְׁבַּע עַל הַמִּצְוָה לְחוּד, אֲבָל אִם נִשְׁבַּע עָלֶיהָ בְּכוֹלֵל, חָלָה גַּם כֵּן עַל דִּבַּר מִצְוָה, וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעִיל סִימָן רל״ו וְסִימָן רל״ח.

ה מְלַמֵּד שֶׁנִּשְׁבַּע שֶׁאִם לֹא יִפְרְעוּהוּ תּוֹךְ ו׳ שָׁבוּעוֹת יְבַטֵּל הַיְלָדִים מִלְּמוּדָם עַד שֶׁיִּפְרְעוּהוּ, הַשְּׁבוּעָה חָלָה, דְּמִצְוָה לָאו עֲלֵיהּ רַמְיָא אֶלָּא עַל אֲבוֹת הַנְּעָרִים.

ו הַנִּשְׁבָּע עַל דִּבַּר מִצְוָה דְּרַבָּנָן, כְּגוֹן שֶׁלֹּא לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל חֲנֻכָּה אוֹ שֶׁלֹּא לִקְרוֹא הַמְּגִלָּה, הַשְּׁבוּעָה חָלָה. וְכֵן אִם נִשְׁבַּע לְקַיֵּם מִצְוָה דְּרַבָּנָן, חַיָּב מִשּׁוּם שְׁבוּעָה אִם מְבַטְּלָהּ. וְהוּא הַדִּין לָדָבָר שֶׁהוּא מִדְּרַשׁ חֲכָמִים שֶׁאֵינוֹ מְפֹרָשׁ בַּתּוֹרָה. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּנִשְׁבָּע שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת מִצְוָה דְּרַבָּנָן, אוֹ לַעֲשׂוֹת, אֲבָל אִם נִשְׁבַּע לַעֲבֹר עַל מִצְוַת לֹא תַּעֲשֶׂה, אֲפִלּוּ הִיא דְּרַבָּנָן, לֹא חָלָה עָלָיו שְׁבוּעָה.

ז הַנִּשְׁבָּע לַחֲלֹץ לִיבְמְתּוֹ אֵין זֶה נִשְׁבָּע לְבַטֵּל אֶת הַמִּצְוָה, דִּבְדִידֵיהּ תָּלָה רַחֲמָנָא אִי נִיחָא לֵיהּ לְיַבֵּם אִי נִיחָא לֵיהּ לַחֲלֹץ. הַגָּה: יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהַנִּשְׁבָּע שֶׁלֹּא לְגַלּוֹת לַחֲבֵרוֹ דָּבָר שֶׁיְּצִיאָתוֹ מִן הַהֶפְסֵד הֲוָה נִשְׁבָּע לְבַטֵּל מִצְוָה וְאֵינוֹ חָל (בית יוסף בשם הרא״ש בלל י״א). וּמִכָּל מָקוֹם נִרְאֶה לִי דְּיֵשׁ לְהַתִּירָהּ תְּחִלָּה וְאַחַר כָּךְ יְגַלֶּה לוֹ, דְּלֹא עָדִיף מִמַּה שֶׁהוּא מִדְּרַשׁ חֲכָמִים. קְרִיאַת הַתּוֹרָה בְּצִבּוּר אֵינוֹ אֶלָּא מִדְּרַבָּנָן, וּשְׁבוּעָה אוֹ נֶדֶר חָל עָלָיו (בית יוסף בשם רשב״ץ).

ח אִם נִשְׁבַּע לָדוּר בְּמָקוֹם שֶׁנָּשָׂא אִשָּׁה, אַף עַל פִּי שֶׁעַל יְדֵי כָּךְ הוּא מִתְבַּטֵּל מִכִּבּוּד אָב וָאֵם, לֹא הָוֵי נִשְׁבָּע לְבַטֵּל אֶת הַמִּצְוָה, כֵּיוָן שֶׁלֹּא הָיוּ נוֹתְנִין לוֹ אִשָּׁה **עַד שֶׁיִּשָּׁבַע כֵּן.** הַגָּה: וְכָל שֶׁכֵּן אִם נָשָׂא אִשָּׁה זְקֵנָה וְנִשְׁבַּע לָהּ שֶׁלֹּא יִשָּׂא אִשָּׁה אַחֶרֶת, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא קַיֵּם פְּרִיָה וּרְבִיָה, דְּחָלָה הַשְּׁבוּעָה, שֶׁהֲרֵי כָּלַל בָּזֶה דְּבָרִים שֶׁהַשְּׁבוּעָה חָלָה בָּהֶם, עַל נָשִׁים שֶׁלֹּא יוּכַל לְקַיֵּם מִצְוַת פְּרִיָה וּרְבִיָה, וְהָוֵי כְּנִשְׁבָּע עַל דַּעַת חֲבֵרוֹ (בית יוסף סימן רכ״ח ורל״ב וריב״ש ורשב״ץ) וְעַיֵּן לְעִיל סִימָן רכ״ח דִּינוֹ.

ט מַתְפִּיס בַּשְּׁבוּעָה, כְּגוֹן שֶׁנִּשְׁבַּע שֶׁלֹּא יֹאכַל כָּכָר זֶה, וְאָמַר עַל אַחֵר: יְהֵא כָּמוֹהוּ, אַף עַל פִּי שֶׁפָּטוּר מִמַּלְקוּת וּמִקָּרְבָּן עַל הַכָּכָר הַמֻּתְפָּס, אָסוּר אֲפִלּוּ מִיהָא אֹכֶא.

י שָׁמַע חֲבֵרוֹ שֶׁנִּשְׁבַּע, וְאָמַר: אֲנִי כְּמוֹתְךָ, הֲרֵי הוּא אָסוּר.

יא שְׁבוּעָה שֶׁהוֹצִיאָהּ בִּלְשׁוֹן נֶדֶר, כְּגוֹן שֶׁאָמַר: אֲכִילַת כָּכָר זֶה עָלַי שְׁבוּעָה, אָסוּר.

יב אָמַר: הֲרֵינִי נָזִיר הֲרֵינִי נָזִיר, חָלוּ שְׁנֵיהֶם וְצָרִיךְ לְנָהֹג שְׁתֵּי נְזִירוּת.

יג אֵין שְׁבוּעָה חָלָה עַל שְׁבוּעָה, שֶׁאִם אָמַר: שְׁבוּעָה שֶׁלֹּא אֹכַל כָּכָר זוֹ שְׁבוּעָה שֶׁלֹּא אֹכַל כָּכָר זוֹ, אֵין הַשְּׁנִיָּה חָלָה. אֲבָל אִם נִשְׁאַל עַל הָרִאשׁוֹנָה, חָלָה הַשְּׁנִיָּה.

יד אָמַר: שְׁבוּעָה שֶׁלֹּא אֹכַל בָּשָׂר עֶשְׂרִים יוֹם, וְחָזַר וְאָמַר: שְׁבוּעָה שֶׁלֹּא אֹכַל בָּשָׂר כ״ב יוֹם, יֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁאָסוּר בְּבָשָׂר שְׁנַיִם וְאַרְבָּעִים יוֹם. וְאֵינוֹ נִרְאֶה לִי, אֶלָּא אֵינוֹ אָסוּר בְּבָשָׂר אֶלָּא כ״ב יוֹם. הַגָּה: וְדַוְקָא בְּמוֹסִיף בְּנֶדֶר שֵׁנִי עַל נֶדֶר רִאשׁוֹן, אֲבָל אִם אָמַר ב׳ פְּעָמִים: עֶשְׂרִים יוֹם, וַדַּאי לֹא כִּוֵּן לַיָּמִים הָרִאשׁוֹנִים, דְּאִם כֵּן נִדְרוֹ לָמָּה לִי, וְאָסוּר בְּבָשָׂר מ׳ יוֹם (כֵּן דִּקְדֵּק מִסֵּדֶר הַגִּמָּרָא פ״ב הַנֹּדָרִים). וַאֲפִלּוּ אִם מוֹסִיף עַל נִדְרוֹ, יֵשׁ אוֹמְרִים דְּאֵין עוֹלִים לוֹ יָמִים הָרִאשׁוֹנִים רַק אִם נָדַר ב׳ הַנְּדָרִים בְּיוֹם אֶחָד (מִסֵּדֶרֶת הַתּוֹסָפוֹת פ׳ הֲרֵינִי נָזִיר וּמִדִּבְרֵי סוף הל׳ אֲבֵלוּת), אֲבָל אִם כְּבָר הִתְחִיל לִמְנוֹת עֶשְׂרִים יוֹם הָרִאשׁוֹנִים וְאַחַר כָּךְ נָדַר כ״ב יוֹם, אֵין מְנָיָן הָרִאשׁוֹן עוֹלֶה לוֹ כְּלָל וְאָסוּר בְּבָשָׂר מ״ב יוֹם, וְרָאוּי לְחוּשׁ לָזֶה. וְעַיֵּן לְעִיל סוֹף סִימָן רי״ז עוֹד מִזֶּה.

טו יֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁאִם אָמַר: קוֹנָם כָּכָר זוֹ עָלַי, וְחָזַר וְאָמַר: קוֹנָם כָּכָר זוֹ עָלַי, אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא אַחַת.

טז כֵּיוָן שֶׁנִּדְרֵי שְׁגָגוֹת מֻתָּרִים, אִם נִשְׁבַּע שֶׁלֹּא אֹכַל כָּכָר זוֹ אִם פְּלוֹנִי אָמַר דָּבָר זֶה, וְנִמְצָא שֶׁאָמְרוֹ, מֻתָּר בַּכָּכָר. וְכֵן אִם תָּלָה כָּכָר בְּאַחֵר, שֶׁאָמַר: שְׁבוּעָה שֶׁלֹּא אֹכַל כָּכָר זוֹ אִם אֹכַל זוֹ, וְשָׁכַח וַאֲכָלָהּ, לֹא חָלָה עָלָיו הַשְּׁבוּעָה וְיָכוֹל לֶאֱכֹל שֶׁל תְּנַאי תְּחִלָּה, וְלֹא חַיְשִׁינַן שֶׁיִּשְׁכַּח וְיֹאכַל הָאָסוּר אַחַר כָּךְ. אֲבָל שֶׁל אָסוּר לֶאֱכֹל, שֶׁמָּא יִשְׁכַּח וְיֹאכַל שֶׁל תְּנַאי. וְאִם אָכַל שֶׁל תְּנַאי תְּחִלָּה, בְּשׁוֹגֵג, מֻתָּר בַּשְּׁנִיָּה. וְאִם אֲכָלָהּ בְּמֵזִיד, חַיָּב עַל הַשְּׁנִיָּה.

יז אִם תְּלָאָן זוֹ בְּזוֹ, שֶׁאָמַר: לֹא אֹכַל זוֹ אִם אֹכַל זוֹ וְלֹא אֹכַל זוֹ אִם אֹכַל זוֹ, אָסוּר לֶאֱכֹל כָּל אַחַת מֵהֶן, דְּחַיְשִׁינַן שֶׁמָּא יֹאכַל הַשְּׁנִיָּה. וְאִם אָכַל הָאַחַת, אִם נִזְכַּר לִשְׁבוּעָתוֹ בְּשָׁעָה שֶׁאֲכָלָהּ, אָסוּר בַּשְּׁנִיָּה; לֹא נִזְכַּר לִשְׁבוּעָתוֹ, מֻתָּר בַּשְּׁנִיָּה.

סימן רמ

א צָרִיךְ לְזָהֵר מְאֹד בְּכִבּוּד אָבִיו וְאִמּוֹ וּבְמוֹרָאָם. הַגָּה: וּמִכָּל מָקוֹם אֵין בֵּית דִּין כּוֹפִין עַל מִצְוֹת כִּבּוּד אָב וָאֵם, דְּהֲוֵי לֵיהּ מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁמַּתַּן שְׂכָרָהּ בְּצִדָּהּ שֶׁאֵין בֵּית דִּין כּוֹפִין עָלֶיהָ (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם הַגָּמָרָא וּבְתא"י נָתִיב א').

ב אֵיזֶה מוֹרָא, לֹא יַעֲמֹד בִּמְקוֹמוֹ הַמְיֻחָד לוֹ לַעֲמֹד שָׁם בְּסוֹד זְקֵנִים עִם חֲבֵרָיו, אוֹ מָקוֹם הַמְיֻחָד לוֹ לְהִתְפַּלֵּל; וְלֹא יֵשֵׁב בְּמָקוֹם הַמְיֻחָד לוֹ לְהָסֵב בְּבֵיתוֹ; וְלֹא סוֹתֵר אֶת דְּבָרָיו וְלֹא מַכְרִיעַ אֶת דְּבָרָיו בְּפָנָיו, אֲפִלּוּ לוֹמַר נִרְאִין דִּבְרֵי אַבָּא; וְלֹא יִקָּרֵאנוּ בִּשְׁמוֹ, לֹא בְּחַיָּיו וְלֹא בְּמוֹתוֹ, אֶלָּא אוֹמֵר: אַבָּא מָארִי. הָיָה שָׁם אָבִיו כְּשֵׁם אֲחֵרִים, מְשַׁנֶּה שְׁמָם, אִם הוּא שֵׁם שֶׁהוּא פְּלָאִי, שֶׁאֵין הַכֹּל רְגִילִים לִקְרוֹת בּוֹ. אֲבָל שֵׁם שֶׁרְגִילִין בּוֹ מַתָּר לִקְרוֹת אֲחֵרִים שֶׁלֹּא בְּפָנָיו (טור).

ג עַד הֵיכָן מוֹרָאָם, הָיָה הַבֵּן לָבוּשׁ חֲמוּדוֹת וְיוֹשֵׁב בְּרֹאשׁ הַקָּהָל, וּבָאוּ אָבִיו וְאִמּוֹ וְקָרְעוּ בְּגָדָיו וְהִכּוּהוּ עַל רֹאשׁוֹ וְיָרְקוּ בְּפָנָיו, לֹא יַכְלִים אוֹתָם, אֶלָּא יִשְׁתֹּק, וְיֵרָא מִן מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים שֶׁצִּוָּהוּ בְּכָךְ.

ד אֵיזֶהוּ כָּבוֹד, מַאֲכִילוֹ וּמַשְׁקֵהוּ, מַלְבִּישׁ וּמְכַסֶּה, מַכְנִיס וּמוֹצִיא. וְיִתְּנֶנּוּ לוֹ בְּסֵבֶר פָּנִים יָפוֹת, שֶׁאֲפִלּוּ מַאֲכִילוֹ בְּכָל יוֹם פְּטוּמוֹת וְהֶרְאָה לוֹ פָּנִים זוֹעֲפוֹת, נֶעֱנָשׁ עָלָיו. הַגָּה: וְכֵן לְהֶפֶךְ, אִם מַטְחִין אָבִיו בָּרַחֲיִם, וְכָנָתוֹ לְטוֹבָה כְּדֵי שֶׁיִּנָּצֵל אָבִיו מִדָּבָר קָשֶׁה יוֹתֵר מִזֶּה, וּמְדַבֵּר פִּיּוּסִים עַל לֵב אָבִיו וּמַרְאֶה לוֹ שֶׁכָּוָנָתוֹ לְטוֹבָה עַד שֶׁיִּתְרַצֶּה אָבִיו לְטָחֹן בָּרַחַיִם, נוֹחֵל עוֹלָם הַבָּא (גְּמָרָא וְרַשְׁ"י פ"ק דְּקִדּוּשִׁין וִירוּשַׁלְמִי). וְיֵשׁ מְשַׁמְּשִׁנוּ בִּשְׁאָר דְּבָרִים שֶׁהַשִּׁמּוּשׁ מְשַׁמֵּשׁ רַבּוֹ.

ה זֶה שֶׁמַּאֲכִילוֹ וּמַשְׁקֵהוּ, מֻשָּׁל אָב וָאֵם, אִם יֵשׁ לוֹ. וְאִם אֵין לָאָב, וְיֵשׁ לַבֵּן, כּוֹפִין אוֹתוֹ וְזָן אָבִיו כְּפִי מַה שֶּׁהוּא יָכוֹל. וְאִם אֵין לַבֵּן, אֵינוֹ חַיָּב לְחַזֵּר עַל הַפְּתָחִים לְהַאֲכִיל אֶת אָבִיו. הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּאֵינוֹ חַיָּב לִתֵּן לוֹ רַק מַה שֶּׁמְּחַיֶּב לִתֵּן לְצְדָקָה (כֵּן פָּסַק הַבַּיִת יוֹסֵף דִּגְרָאָה כֵּן מִדִּבְרֵי מָרַ"ן וְהָרַא"שׁ, וְכֵן פָּסַק הָרַ"ן פ"ק דְּקִדּוּשִׁין). וּמִכָּל מָקוֹם אִם יָדוֹ מַשֶּׂגֶת, תָּבֹא מְאֵרָה לְמִי שֶׁמְּפַרְנֵס אָבִיו מִמָּעוֹת צְדָקָה שֶׁלּוֹ (הַגָּהוֹת מָרְדְּכִי דב"ב וּבְהַגָּהוֹת פ"ק דב"מ וּבְחִדּוּשֵׁי אַגְדָּה). וְאִם יֵשׁ לוֹ בָּנִים רַבִּים, מְחַשְּׁבִים לְפִי מָמוֹן שֶׁלָּהֶם, וְאִם מִקְצָתָן עֲשִׁירִים וּמִקְצָתָן עֲנִיִּים, מְחַיְּבִים הָעֲשִׁירִים לָבֹד. (תְּשׁוּבַת מַיְמוֹנִי הִלְכוֹת מְכִירָה בְּשֵׁם מוֹהֲרַ"ם וְהֶבִיאָה הַבַּיִת יוֹסֵף). אֲבָל חַיָּב לְכַבְּדוֹ בְּגוּפוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁמִּתּוֹךְ כָּךְ בָּטֵל מִמְּלַאכְתּוֹ, וְיִצְטָרֵךְ לְחַזֵּר עַל הַפְּתָחִים. וְדַוְקָא דְּאִית לַבֵּן מְזוֹנוֹת לְאִיתְזוּנֵי הַהוּא יוֹמָא, אֲבָל אִי לֵית לֵיהּ, לֹא מְחַיֵּב לְבַטֵּל מִמְּלַאכְתּוֹ וְלַחֲזֹר עַל הַפְּתָחִים.

ו הָיָה צָרִיךְ עַל שׁוּם דָּבָר בָּעִיר, וְיוֹדֵעַ שֶׁיַּשְׁלִימוּ חֶפְצוֹ בִּשְׁבִיל אָבִיו, אַף עַל פִּי שֶׁיּוֹדֵעַ שֶׁגַּם כֵּן יַעֲשׂוּ בִּשְׁבִילוֹ, לֹא יֹאמַר: עֲשׂוּ לִי דָּבָר פְּלוֹנִי בִּשְׁבִילִי, אֶלָּא יֹאמַר עֲשׂוּ בִּשְׁבִיל אַבָּא, כְּדֵי לְתְלוֹת הַכָּבוֹד בְּאָבִיו.

ז חַיָּב לַעֲמֹד מִפְּנֵי אָבִיו. וְאִם הָאָב תַּלְמִיד בְּנוֹ, כָּל אֶחָד מֵהֶם עוֹמֵד מִפְּנֵי הַשֵּׁנִי. (טור בְּשֵׁם הָרַא"שׁ) הַגָּה: וְאִם הַבֵּן רוֹצֶה לִמְחֹל עַל כְּבוֹדוֹ, לְשַׁמֵּשׁ אָבִיו, הָרְשׁוּת בְּיָדוֹ, דְּהָא הָרַב שֶׁמָּחַל עַל כְּבוֹדוֹ כְּבוֹדוֹ מָחוּל. וְדַוְקָא בְּצִנְעָא, אוֹ אֲפִלּוּ בְּפַרְהֶסְיָא וְרַשׁ בְּעִירוֹ שֶׁהַכֹּל יוֹדְעִים שֶׁהוּא אָבִיו, אֲבָל אִם הַבֵּן גָּדוֹל בְּתוֹרָה וְאֵין אָבִיו דָּשׁ בְּעִירוֹ, אֵינָא לְמֵיחַשׁ לְבִזָּיוֹן הַתּוֹרָה אִם יִתְבַּזֶּה הַבֵּן לִפְנֵי הָאָב, וְיֵשׁ לָהֶם לְהָרְחִיק זֶה מִזֶּה שֶׁלֹּא יָקֵל שׁוּם אֶחָד בִּכְבוֹדוֹ לִפְנֵי חֲבֵרוֹ (הַכֹּל סְבָרַת הָרַב לְדַעַת ב"י); וְכֵן עֹשֶׂה מוֹהֲרַ"ם עִם אָבִיו.

ח עַד הֵיכָן כִּבּוּד אָב וָאֵם, אֲפִלּוּ נָטְלוּ כִּיס שֶׁל זְהוּבִים שֶׁלּוֹ, וְהִשְׁלִיכוּ בְּפָנָיו לַיָּם, לֹא יַכְלִימֵם וְלֹא יְצַעֵר בִּפְנֵיהֶם וְלֹא יִכְעֹס כְּנֶגְדָּם, אֶלָּא יְקַבֵּל גְּזֵרַת הַכָּתוּב וְיִשְׁתֹּק. הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּאִם רוֹצֶה לְזָרֹק מָעוֹת שֶׁל בֵּן לַיָּם דְּיָכוֹל לָמְנְעוֹ, דְּהָא אֵינוֹ חַיָּב לְכַבְּדוֹ רַק מִשֶּׁל אָב, אֲבָל לֹא מִשֶּׁל בֵּן (טור בְּשֵׁם ר"י). וְאֵין חִלּוּק בֵּין לְכַבְּדוֹ אוֹ לְצַעֲרוֹ (ת"ה סִימָן מ'). וְדַוְקָא קֹדֶם שֶׁזָּרָק, דְּאָפְשָׁר דְּמִמְנַע וְלֹא עָבִיד, אֲבָל אִם כְּבָר זָרְקוֹהוּ, אָסוּר לְאַכְלוּמֵהּ אֲבָל יוּכַל לְחָבְעוֹ לְדִינָא (טור בְּשֵׁם הָרַא"שׁ). וְדַוְקָא אִם רוֹצֶה לְזָרֹק כִּיסוֹ לַיָּם, דְּאִית בֵּיהּ חֶסְרוֹן כִּיס, אֲבָל אִם רוֹצֶה לְהַעֲבִיר מִמֶּנּוּ רֶוַח בְּעָלְמָא, אָסוּר בְּכָל עִנְיָן (ר"ן פ"ק דְּקִדּוּשִׁין). בֵּן שַׁיָּשׁ לוֹ דִּין עִם אָבִיו, וְהָאָב הוּא תּוֹבֵעַ הַבֵּן, צָרִיךְ הַבֵּן לֵילֵךְ אַחַר אָבִיו אַף עַל פִּי שֶׁהַבֵּן הוּא נִתְבָּע וְדַר בְּעִיר אַחֶרֶת, שֶׁזֶּהוּ כִּבּוּד אָבִיו. אֲבָל הָאָב חַיָּב לְשַׁלֵּם לַבֵּן הוֹצָאוֹת, דְּאִינוֹ חַיָּב לְכַבְּדוֹ מֻשָּׁל בֵּן (בְּמהרי"ק שׁוֹרֶשׁ נ"ח), כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר.

ט חַיָּב לְכַבְּדוֹ אֲפִלּוּ אַחַר מוֹתוֹ. כֵּיצַד, הָיָה אוֹמֵר דְּבַר שְׁמוּעָה מִפִּיו, אוֹמֵר: כָּךְ אָמַר אַבָּא מָארִי הֲרֵינִי כַּפָּרַת מִשְׁכָּבוֹ, אִם הוּא תּוֹךְ שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ, וְאִם הוּא לְאַחַר שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ, אוֹמֵר: זְכֻרוֹנוֹ לִבְרָכָה. הַגָּה: וְאֵין חִלּוּק בֵּין אִם לָאָב בְּכָל זֶה (מהרי"ל סִימָן כ"ד). יֵשׁ אוֹמְרִים דְּאִם כּוֹתֵב תּוֹךְ שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ דָּבָר וּמַזְכִּיר אָבִיו, אֵין צָרִיךְ לִכְתֹּב הֲרֵינִי כַּפָּרַת מִשְׁכָּבוֹ אֶלָּא זְכֻרוֹנוֹ לִבְרָכָה, דְּהָא כְּתִיבָתוֹ מְתַקֶּיֶמֶת לְאַחַר שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ (הגּ' בְּאֵלְפָּס פ"ק דְּקִדּוּשִׁין), וְיֵשׁ מַחְמִירִים אֲפִלּוּ בִּכְתִיבָה (בְּנ"י וּשְׁאָר מְחַבְּרִים וכ"מ בְּבֵית יוֹסֵף סוֹף סִי' רס"ב בְּשֵׁם רשב"ץ וּתְשׁוּבַת ר' חַבִיב רס"ד), וְכֵן נוֹהֲגִין.

י מִי שֶׁנִּטְרְפָה דַּעַת אָבִיו אוֹ אִמּוֹ, מְשְׁתַּדֵּל לְנַהֵג עִמָּהֶם כְּפִי דַּעְתָּם עַד שֶׁיְּרַחֵם עֲלֵיהֶם. וְאִם אִי אֶפְשָׁר לוֹ לַעֲמֹד, מִפְּנֵי שֶׁנִּשְׁתַּנְּעוּ בְּיוֹתֵר, יֵלֵךְ לוֹ וְיַנִּיחֵם, וְיִצְוֶּה לַאֲחֵרִים לְנַהֲגָם כָּרָאוּי.

יא רָאָה אָבִיו שֶׁעָבַר עַל דִּבְרֵי תוֹרָה, לֹא יֹאמַר לוֹ: עָבַרְתָּ עַל דִּבְרֵי תוֹרָה, אֶלָּא יֹאמַר לוֹ: אַבָּא כָּתוּב בַּתּוֹרָה כָּךְ וְכָךְ, כְּאִלּוּ הוּא שׁוֹאֵל מִמֶּנּוּ וְלֹא כְּמַזְהִירוֹ, וְהוּא יָבִין בְּעַצְמוֹ וְלֹא יִתְבַּיֵּשׁ. וְאִם הָיָה אוֹמֵר שְׁמוּעָה בְּטָעוּת, לֹא יֹאמַר לוֹ: לָא תִּתְנֵי הָכִי.

יב אָמַר לוֹ אָבִיו: הַשְׁקֵנִי מַיִם, וְיֵשׁ לְפָנָיו לַעֲשׂוֹת מִצְוָה עוֹבֶרֶת, כְּגוֹן קְבוּרַת מֵת אוֹ לְוָיָה, אִם אֶפְשָׁר לַמִּצְוָה שֶׁתֵּעָשֶׂה עַל יְדֵי אֲחֵרִים, יַעֲסֹק בְּכִבּוּד אָבִיו.

וְאִם הִתְחִיל בַּמִּצְוָה תְּחִלָּה, יִגְמֹר, דְּהָעוֹסֵק בְּמִצְוָה פָּטוּר מִן הַמִּצְוָה (בית יוסף בשם הר״ן). **וְאִם אֵין שָׁם אֲחֵרִים לַעֲשׂוֹת, יַעֲסֹק בַּמִּצְוָה וְיַנִּיחַ כְּבוֹד אָבִיו.** מִיהוּ אִם אֵין זְמַן הַמִּצְוָה עוֹבֶרֶת, יַעֲסֹק בְּכִבּוּד אָבִיו וְאַחַר כָּךְ יַעֲשֶׂה הַמִּצְוָה (רבנו ירוחם נתיב א׳ בשם ר״א״ש).

יג תַּלְמוּד תּוֹרָה גָּדוֹל מִכְּבוֹד אָב וָאֵם.

יד אָבִיו אוֹמֵר לוֹ: הַשְׁקֵנִי מַיִם, וְאִמּוֹ אוֹמֶרֶת: הַשְׁקֵנִי מַיִם, מַנִּיחַ אִמּוֹ וְעוֹסֵק בְּכִבּוּד אָבִיו. וְאִם הִיא מְגֹרֶשֶׁת מֵאָבִיו, שְׁנֵיהֶם שָׁוִים וּלְאֵיזֶה מֵהֶם שֶׁיִּרְצֶה יַקְדִּים.

טו אָמַר לוֹ אָבִיו לַעֲבֹר עַל דִּבְרֵי תּוֹרָה, בֵּין מִצְוַת עֲשֵׂה בֵּין מִצְוַת לֹא תַּעֲשֶׂה, אֲפִלּוּ מִצְוָה שֶׁל דִּבְרֵיהֶם, לֹא יִשְׁמַע לוֹ.

טז הָאָב שֶׁצִּוָּה אֶת בְּנוֹ שֶׁלֹּא יְדַבֵּר עִם פְּלוֹנִי וְשֶׁלֹּא יִמְחֹל לוֹ עַד זְמַן קָצוּב, וְהַבֵּן הָיָה רוֹצֶה לְהִתְפַּיֵּס מִיָּד לוּלֵי צַוָּאַת אָבִיו, אֵין לוֹ לָחוּשׁ לְצַוָּאָתוֹ.

יז אֶחָד הָאִישׁ וְאֶחָד הָאִשָּׁה שָׁוִין בְּכִבּוּד וּבְמוֹרָא שֶׁל אָב וָאֵם, אֶלָּא שֶׁהָאִשָּׁה אֵין בְּיָדָהּ לַעֲשׂוֹת, שֶׁהִיא מְשֻׁעְבֶּדֶת לְבַעֲלָהּ, לְפִיכָךְ הִיא פְּטוּרָה מִכִּבּוּד אָב וָאֵם בְּעוֹדָהּ נְשׂוּאָה. וְאִם נִתְגָּרְשָׁה אוֹ נִתְאַלְמְנָה, חַיֶּבֶת.

יח מַמְזֵר חַיָּב בְּכִבּוּד אָבִיו וּבְמוֹרָאוֹ. אֲפִלּוּ הָיָה אָבִיו רָשָׁע וּבַעַל עֲבֵרוֹת, מְכַבְּדוֹ וּמִתְיָרֵא מִמֶּנּוּ. הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּאֵינוֹ מְחֻיָּב לְכַבֵּד אָבִיו רָשָׁע, אֶלָּא אִם כֵּן עָשָׂה תְּשׁוּבָה (טור ופרדכי פ׳ בירצד ובהנהות מיימוני פ״ו מהלכות ממרים).

יט אָסוּר לְאָדָם לְהַכְבִּיד עֲלוֹ עַל בָּנָיו וּלְדַקְדֵּק בְּכִבּוּדוֹ עִמָּהֶם, שֶׁלֹּא יְבִיאֵם לִידֵי מִכְשׁוֹל, אֶלָּא יִמְחֹל וְיַעֲלִים עֵינָיו מֵהֶם, שֶׁהָאָב שֶׁמָּחַל עַל כְּבוֹדוֹ, כְּבוֹדוֹ מָחוּל.

כ הַמַּכֶּה לְבָנוֹ גָּדוֹל, מְנַדִּין אוֹתוֹ, שֶׁהֲרֵי עוֹבֵר עַל לִפְנֵי עִוֵּר לֹא תִתֵּן מִכְשׁוֹל (ויקרא יט, יד). וְלֹא מִקְרֵי גָּדוֹל לְדָבָר זֶה, רַק אַחַר כ״ב שָׁנָה אוֹ כ״ד שָׁנָה (בְּקוּנְטְרֵס פ״ק דְּקִדּוּשִׁין וּבִית יוֹסֵף סוֹף סִימָן של״ד).

כא חַיָּב אָדָם לְכַבֵּד אֵשֶׁת אָבִיו, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָהּ אִמּוֹ, כָּל זְמַן שֶׁאָבִיו קַיָּם. וְחַיָּב לְכַבֵּד בַּעַל אִמּוֹ, כָּל זְמַן שֶׁאִמּוֹ קַיֶּמֶת. אֲבָל לְאַחַר מִיתָה, אֵינוֹ חַיָּב בִּכְבוֹדָם. וּמִכָּל מָקוֹם דָּבָר הָגוּן לְכַבְּדָם אַף לְאַחַר מִיתָה.

כב חַיָּב אָדָם בִּכְבוֹד אָחִיו הַגָּדוֹל, בֵּין שֶׁהוּא אָחִיו מֵאָבִיו בֵּין שֶׁהוּא אָחִיו מֵאִמּוֹ. וַאֲפִלּוּ הַקָּטָן הוּא תַּלְמִיד חָכָם וְגָדוֹל בְּתוֹרָה יוֹתֵר מִן הַגָּדוֹל. כֵּן מַשְׁמָע לוֹ (מהשובת הרא״ש שבסעיף שאח״ו ופמ״ג) וְדִלְמָא כְּיֵשׁ חוֹלְקִין בָּזֶה (ב״ז).

כג אַף גָּדוֹל שֶׁחֵרַף וּבִזָּה לְאָחִיו שֶׁהוּא תַּלְמִיד חָכָם וְקָטָן מִמֶּנּוּ בְּשָׁנִים, וְנִדָּה הַקָּטָן לַגָּדוֹל, יָפֶה עָשָׂה שֶׁנִּדָּהוּ, דְּכֵיוָן שֶׁאֵינוֹ נוֹשֵׂא פָּנִים לַתּוֹרָה אֵינוֹ עוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה עַמֵּךְ וְאֵינוֹ חַיָּב לְכַבְּדוֹ.

כד חַיָּב אָדָם לְכַבֵּד חָמִיו. הַגָּה: יֵשׁ אוֹמְרִים דְּאֵין אָדָם חַיָּב בִּכְבוֹד אֲבִי אָבִיו (מהרי״ק שרש מ״ד). וְאֵינוֹ נ״ל, אֶלָּא דְּחַיָּב בִּכְבוֹד אָבִיו יוֹתֵר מִכְּבוֹד אֲבִי אָבִיו (וּרְאֵיָה מִמִּדְרָשׁ גְּבִי וַיִּזְבַּח זְבָחִים וגו׳ (בראשית טו, א)).

כה אִם הָאָב רוֹצֶה לְשָׁרֵת אֶת הַבֵּן, מֵתָר לְקַבֵּל מִמֶּנּוּ אֶלָּא אִם כֵּן הָאָב בֶּן תּוֹרָה. תַּלְמִיד שֶׁרוֹצֶה לָלֶכֶת לְמָקוֹם אַחֵר, שֶׁהוּא בּוֹטֵחַ שֶׁיִּרְאֶה סִימַן בְּרָכָה בְּתַלְמוּדוֹ לִפְנֵי הָרַב שֶׁשָּׁם, וְאָבִיו מוֹחֶה בּוֹ לְפִי שֶׁדּוֹאֵג שֶׁבְּאוֹתָהּ הָעִיר הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים מַעֲלִילִים, אֵינוֹ צָרִיךְ לִשְׁמֹעַ לְאָבִיו בָּזֶה. הַגָּה: וְכֵן אִם הָאָב מוֹחֶה בַּבֵּן לִשָּׂא אִיזוֹ אִשָּׁה שֶׁיַּחְפֹּץ בָּהּ הַבֵּן, אֵין צָרִיךְ לִשְׁמֹעַ אֶל הָאָב (מהרי״ק שרש קס״ו).

סימן רמא

א הַמְקַלֵּל אָבִיו אוֹ אִמּוֹ, אֲפִלּוּ לְאַחַר מִיתָתָן, חַיָּב סְקִילָה אִם הוּא בְּעֵדִים וְהַתְרָאָה, אֶחָד הָאִישׁ וְאֶחָד הָאִשָּׁה שֶׁקִּלְלוּ. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, שֶׁקִּלְלוּם בְּשֵׁם מְשֻׁמָּשׁוֹת הַמְיֻחָדִים, אֲבָל קִלְלָם בִּכְנוּי, אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא בְּלָאו, כְּמוֹ הַמְקַלֵּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל. הַגָּה: וְכֵן הַמַּכֶּה אָבִיו אוֹ אִמּוֹ, בְּחַיֵּיהֶם, בֵּין אִישׁ בֵּין אִשָּׁה חַיָּבִים חֶנֶק. וְדַוְקָא אִם עָשׂוּ בָּהֶם חַבּוּרָה, אֲבָל אִם לֹא עָשׂוּ חַבּוּרָה אֵינוֹ אֶלָּא בְּלָאו, כְּמוֹ מִי שֶׁמַּכֶּה אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל (טור).

ב הִכָּהוּ עַל אָזְנוֹ וְחֵרְשׁוּ, חַיָּב מִיתָה, שֶׁאִי אֶפְשָׁר שֶׁיֵּעָשֶׂה חֵרֵשׁ בְּלֹא חַבּוּרָה, דְּטִפַּת דָּם יוֹצֵא מִבִּפְנִים בָּאֹזֶן וְעַל זֶה נִתְחָרֵשׁ.

ג הָיָה קוֹץ תָּחוּב לְאָבִיו, לֹא יוֹצִיאֶנּוּ, שֶׁמָּא יָבֹא לַעֲשׂוֹת בּוֹ חַבּוּרָה. וְכֵן אִם הוּא מַקִּיז דָּם, אוֹ רוֹפֵא, לֹא יַקִּיז דָּם לְאָבִיו וְלֹא יַחְתֹּךְ לוֹ אֵבֶר, אַף עַל פִּי שֶׁמְּכֻוָּן לְרָפְאוֹתוֹ. הַגָּה: בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּשֶׁיֵּשׁ שָׁם אַחֵר לַעֲשׂוֹת, אֲבָל אִם אֵין שָׁם אַחֵר לַעֲשׂוֹת וְהוּא מִצְטַעֵר, חֲרֵי הוּא מַקִּיז וְחוֹתֵךְ לוֹ כְּפִי מַה שֶּׁיִּרְשׁוּהוּ לַעֲשׂוֹת. (גַּם זֶה בְּשׁוּר וּרְמַב״ם פ״ב מִמְּרִים).

ד הָיוּ אָבִיו וְאִמּוֹ רְשָׁעִים גְּמוּרִים וְעוֹבְרֵי עֲבֵרָה, אֲפִלּוּ נִגְמַר דִּינָם לַהֲרִיגָה וְיוֹצְאִים לֵהָרֵג, אָסוּר לוֹ לְהַכּוֹתָם וּלְקַלְלָם. וְאִם הִכָּה אוֹתָם אוֹ קִלְלָם פָּטוּר. וְאִם עָשׂוּ תְּשׁוּבָה, הֲרֵי זֶה חַיָּב וְנֶהֱרָג עֲלֵיהֶם אַף עַל פִּי שֶׁיּוֹצְאִין לֵהָרֵג.

ה עָבַר אָבִיו אוֹ אִמּוֹ עֲבֵרָה שֶׁלּוֹקִים עָלֶיהָ, וְהָיָה הַבֵּן שָׁלִיחַ לַדַּיָּנִים, לֹא יַכֶּה אוֹתָם. וְכֵן אִם נִתְחַיְּבוּ נִדּוּי, לֹא יְהֵא שָׁלִיחַ לְנַדּוֹתָם. וְלֹא יְרַדֵּף וְלֹא יַכֶּה אוֹתָם בִּשְׁלִיחוּת בֵּית דִּין, אַף עַל פִּי שֶׁרְאוּיִים לָכָךְ וְלֹא עָשׂוּ תְּשׁוּבָה.

ו כָּל הַמְבַזֶּה אָבִיו וְאִמּוֹ, אֲפִלּוּ בִּדְבָרִים, אֲפִלּוּ בִּרְמִיזָה, הֲרֵי זֶה בִּכְלַל אָרוּר מִפִּי הַגְּבוּרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: אָרוּר מַקֵּלֶה אָבִיו וְאִמּוֹ (דְּבָרִים כז, טז). וְיֵשׁ לְבֵית דִּין לְהַכּוֹת עַל זֶה מַכַּת מַרְדּוּת וְלַעֲנֹשׁ כְּפִי מַה שֶּׁרָאוּי. הַגָּה: מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב שְׁבוּעָה לִבְנוֹ בְּבֵית דִּין, אֵינוֹ מַשְׁבִּיעַ בִּשְׁבוּעָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ אָלָה, שֶׁהֲרֵי זֶה בָּא לְקַלֵּל אָבִיו, אֶלָּא מַשְׁבִּיעוֹ שְׁבוּעָה שֶׁאֵין בָּהּ אָלָה (טור בְּשֵׁם הָרַמְב״ם).

ז שְׁתּוֹקֵי (פֵּרוּשׁ שְׁתּוֹק לְקַרֹא אֶת אָבִיו בְּשֵׁם, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ בְּפֶרֶק עֲשָׂרָה יוּחֲסִין אִיזֶהוּ שְׁתּוֹקִי, כָּל שֶׁמַּכִּיר אֶת אִמּוֹ וְאֵינוֹ מַכִּיר אֶת אָבִיו), חַיָּב עַל הַכָּאַת וְקִלְלַת אִמּוֹ וְאֵינוֹ חַיָּב עַל אָבִיו. אַף עַל פִּי שֶׁנִּבְדְּקָה אִמּוֹ וְאָמְרָה: בֶּן פְּלוֹנִי הוּא, אֵינוֹ נֶאֱמָן עַל פִּיהָ.

ח בְּנוֹ מֻהַשְׁפָּחָה אוֹ מֻהַכּוּתִית אֵינוֹ חַיָּב לֹא עַל אָבִיו וְלֹא עַל אִמּוֹ. וְכֵן מִי שֶׁהָיְתָה הוֹרָתוֹ שֶׁלֹּא בְּקִדֻּשָּׁה אַף עַל פִּי שֶׁלִּדָּתוֹ בְּקִדֻּשָּׁה.

ט גֵּר אָסוּר לְקַלֵּל אָבִיו הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים וּלְהַכּוֹתוֹ. וְלֹא יְבַזֶּהוּ, שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ: בָּאנוּ מִקְּדֻשָּׁה חֲמוּרָה לִקְדֻשָּׁה קַלָּה. אֲבָל עֶבֶד שֶׁנִּשְׁתַּחְרֵר אֵין לוֹ יִחוּס, וַהֲרֵי הוּא כְּמִי שֶׁאֵינוֹ אָבִיו לְכָל דָּבָר.

סימן רמב

א חַיָּב אָדָם בִּכְבוֹד רַבּוֹ וְיִרְאָתוֹ יוֹתֵר מִבְּשֶׁל אָבִיו. הַגָּה: אָבִיו שֶׁהוּא רַבּוֹ מְבֻהָק, קוֹרֵא אוֹתוֹ בְּדִבְּרוֹ: רַבִּי, אֲבָל בְּרַבּוֹ שֶׁאֵינוֹ מְבֻהָק, קוֹרֵא אוֹתוֹ: אַבָּא. (סִבְרַת הָרַב מִמַּשְׁמָעוּת הַטּוּר וּמִמ״ש ר״פ הַזָּהָב).

ב כָּל הַחוֹלֵק עַל רַבּוֹ, כְּחוֹלֵק עַל הַשְּׁכִינָה. וְכָל הָעוֹשֶׂה מְרִיבָה עִם רַבּוֹ, כְּעוֹשֶׂה עִם הַשְּׁכִינָה. וְכָל הַמִּתְרַעֵם עָלָיו, כְּאִלּוּ מִתְרַעֵם עַל הַשְּׁכִינָה. וְכָל הַמְהַרְהֵר אַחַר רַבּוֹ, כְּמְהַרְהֵר אַחַר הַשְּׁכִינָה.

ג אֵיזֶהוּ חוֹלֵק עַל רַבּוֹ, כָּל שֶׁקּוֹבֵעַ לוֹ מִדְרָשׁ וְיוֹשֵׁב וְדוֹרֵשׁ וּמְלַמֵּד שֶׁלֹּא בִּרְשׁוּת רַבּוֹ, וְרַבּוֹ קַיָּם, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא בִּמְדִינָה אַחֶרֶת. הַגָּה: אֲבָל מַתָּר לַחֲלֹק עָלָיו בְּאֵיזֶה פֶּסֶק אוֹ הוֹרָאָה, אִם יֵשׁ לוֹ רְאָיוֹת וְהוֹכָחוֹת לִדְבָרָיו שֶׁהַדִּין עִמּוֹ (פִּסְקֵי מהרא״י סי׳ רל״ח).

ד אָסוּר לְאָדָם לְהוֹרוֹת לִפְנֵי רַבּוֹ לְעוֹלָם, וְכָל הַמּוֹרֶה לִפְנֵיו חַיָּב מִיתָה. הַגָּה: וַאֲפִלּוּ נִטְיָלַת רְשׁוּת לֹא מְהָנֵי תּוֹךְ שְׁלֹשָׁה פַּרְסָאוֹת, אִם הוּא רַבּוֹ מֻבְהָק. (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם תּוֹסָפוֹת פ״ק דְּסַנְהֶדְרִין וּמַהֲרַי״ק שׁרֹשׁ ק״ע וַאֲגַדָּה שָׁם וּפְסָ״ק סוֹף עֶשְׂרִין ר״ג בְּשֵׁם ר״י וּפֶרֶק אַף עַל פִּי). וְאִם הוּא רָחוֹק מֵרַבּוֹ י״ב מִיל, וְשָׁאַל לוֹ אָדָם דְּבַר הֲלָכָה בְּדֶרֶךְ מִקְרֶה, יָכוֹל לְהָשִׁיב. אֲבָל לְקִבֵּעַ עַצְמוֹ לְהוֹרָאָה וְלֵישֵׁב וּלְהוֹרוֹת, אֲפִלּוּ הוּא בְּסוֹף הָעוֹלָם, אָסוּר לְהוֹרוֹת עַד שֶׁיָּמוּת רַבּוֹ אוֹ עַד שֶׁיִּתֵּן לוֹ רְשׁוּת. הַגָּה: וְכָל זֶה בְּרַבּוֹ מֻבְהָק, אֲבָל בְּתַלְמִיד חָבֵר, אֲפִלּוּ תּוֹךְ שְׁלֹשָׁה פַּרְסָאוֹת שָׁרֵי (רי״ף וְרַמְב״ם בִּדְאִיתָא בְּבֵית יוֹסֵף). וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּמִכָּל מָקוֹם לִפְנֵי רַבּוֹ מַמָּשׁ אָסוּר (ריב״ש סי׳ רע״א), וַאֲפִלּוּ שֶׁלֹּא בְּפָנָיו מַמָּשׁ, אִם הִתְחִילוּ בִּכְבוֹד הָרַב לוֹמַר שֶׁיִּשְׁאֲלוּ לָרַב, אוֹ שֶׁהָרַב מַפְלִג בְּחָכְמָה וְזִקְנָה, אֵין לְהוֹרוֹת בְּעִירוֹ. (בֵּית יוֹסֵף מִנִּמֻקֵי בַּפ׳ הַדָּר). וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּתַלְמִיד גָּמוּר תּוֹךְ י״ב מִיל חַיָּב מִיתָה, אִם הוּא מוֹרֶה. חוּץ לְי״ב מִיל, פָּטוּר אֲבָל אָסוּר. הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּדַוְקָא בְּרָגִיל לָבוֹא לְעִירוֹ שֶׁל תַּלְמִיד. אֲבָל אִם אֵינוֹ רָגִיל לָבוֹא שָׁם, רַק בְּדֶרֶךְ אַקְרַאי, מֵתָר, כָּל שֶׁהוּא חוּץ לְג׳ פַּרְסָאוֹת (מַרְדְּכִי בְּשֵׁם ריב״א). תַּלְמִיד חָבֵר תּוֹךְ י״ב מִיל, פָּטוּר אֲבָל אָסוּר. וחוּץ לְי״ב מִיל, מֻתָּר. אַף עַל פִּי שֶׁנָּטַל רְשׁוּת מֵרַב אֶחָד, לֹא סָגֵי, עַד שֶׁיִּטֹּל רְשׁוּת מִכָּל רַבּוֹתָיו הַמֻּבְהָקִים. הַגָּה: וְהַאי מֻבְהָקִים לֹא מַיְרֵי כְּשֶׁאַר רַבּוֹ מֻבְהָק שֶׁרֹב חָכְמָתוֹ מִמֶּנּוּ, דְּאִם כֵּן לֹא אֶפְשָׁר לִהְיוֹת לוֹ הַרְבֵּה רַבּוֹתָיו מֻבְהָקִים, אֶלָּא ר״ל תַּלְמִיד גָּמוּר, לַאֲפוּקֵי תַּלְמִיד חָבֵר דְּהַיְנוּ שֶׁנִּתְגַּדֵּל בַּתּוֹרָה וְנַעֲשָׂה חָבֵר לְרַבּוֹ, דְּהַיְנוּ שֶׁהוּא קָרוֹב לִהְיוֹת גָּדוֹל כְּרַבּוֹ. (מהרי״ק שׁרֹשׁ ק״ע וּבֵית יוֹסֵף בְּשֵׁם רשב״ם פ׳ יֵשׁ נוֹחְלִין). מִיהוּ יֵשׁ חוֹלְקִין וּסְבִירָא לְהוּ דְּאִי קָבֵל רְשׁוּת מֵרַבּוֹ אֶחָד, מְהָנֵי לְהוֹרוֹת חוּץ לְג׳ פַּרְסָאוֹת. (תְּשׁוּבַת הָרַשְׁבָּ״א סי׳ קי״א וריב״ש סי׳ רפ״א). אֲבָל תּוֹךְ ג׳ פַּרְסָאוֹת, לֹא מְהָנֵי לֵיהּ. וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּכָל שֶׁאֵינוֹ רַבּוֹ מֻבְהָק, דְּהַיְנוּ שֶׁאֵין רֹב חָכְמָתוֹ מִמֶּנּוּ, תַּלְמִיד חָבֵר הוּא (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם הָרַמְב״ם).

ה אֵין תַּלְמִיד יָכוֹל לִסְמֹךְ אֲחֵרִים בְּמָקוֹם רַבּוֹ.

ו אִם לֹא קִבֵּל הַנִּסְמָךְ הַסְמִיכָה מִיַּד הָרַב הַהוּא הַסּוֹמֵךְ אֶלָּא עַל יְדֵי רַבָּנִים אֲחֵרִים, וְהוּא נַעֲשָׂה לָהֶם סָנִיף, אֵין לְאוֹתוֹ הָרַב לְהִשְׁתָּרֵר עָלָיו כְּלָל אִם אֵינוֹ רַבּוֹ. הַגָּה: אֲבָל אִם סָמְכוֹ לְבַדּוֹ, נֶהֱגוּ שֶׁהַנִּסְמָךְ כָּפוּף קְצָת לְסוֹמְכוֹ. (מהרי״ק שׁרֹשׁ ק״ג וקי״ז). וְכֵן מִי שֶׁלּוֹמֵד בִּישִׁיבָה זְמַן אֶחָד, נֶהֱגוּ לוֹמַר שֶׁהוּא תַּלְמִיד בַּעַל הַיְשִׁיבָה, אַף עַל פִּי שֶׁאֶפְשָׁר שֶׁבַּעַל הַיְשִׁיבָה שָׁמַע יוֹתֵר חִדּוּשִׁים מִמֶּנּוּ, וְיֵשׁ לְמְנַהֲגִים אֵלּוּ עִקָּר עַל מַה שֶּׁיִּסְמֹכוּ (בְּפִסְקֵי מהרא״י).

ז לֹא מִקְרֵי הוֹרָאָה אֶלָּא כְּשֶׁמּוֹרֶה עַל מַעֲשֶׂה שֶׁבָּא לְפָנָיו, אֲבָל אִם שָׁאֲלוּ לְתַלְמִיד הֲלָכָה כְּדִבְרֵי מִי, יָכוֹל לוֹמַר מַה שֶּׁבְּדַעְתּוֹ, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ מוֹרֶה עַל מַעֲשֶׂה שֶׁבָּא לְפָנָיו.

ח לֹא מִקְרֵי הוֹרָאָה אֶלָּא בְּדָבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ חִדּוּשׁ לַשּׁוֹאֵל, אֲבָל בְּהוֹרָאָה יְדוּעָה שֶׁהִיא פְּשׁוּטָה לַכֹּל, כְּגוֹן נוֹתֵן טַעַם לְפָגָם אוֹ לְבַטֵּל אִסּוּר בְּשִׁשִּׁים וְכַיּוֹצֵא בָּאֵלּוּ, מֻתָּר.

ט יֵשׁ מִי שֶׁכָּתַב, שֶׁכָּל הַכָּתוּב בַּסְּפָרִים מִפִּסְקֵי הַגְּאוֹנִים יָכוֹל לְהוֹרוֹת בִּימֵי רַבּוֹ, רַק לֹא יוֹרֶה דָּבָר מִלִּבּוֹ וְלֹא יִסְמֹךְ עַל רְאָיוֹתָיו לְדַמּוֹת מִלְּתָא לְמִלְּתָא מֵעַצְמוֹ.

י יֵשׁ מִי שֶׁכָּתַב שֶׁאָסוּר לְחָכָם לְהַתִּיר דָּבָר הַתָּמוּהַּ שֶׁנִּרְאֶה לָרַבִּים שֶׁהִתִּיר אֶת הָאָסוּר.

יא לְאַפְרוּשֵׁי מֵאִסּוּרָא, כְּגוֹן שֶׁרוֹאֶה אָדָם שֶׁעוֹבֵר עֲבֵרָה מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ שֶׁהוּא אָסוּר, אוֹ מִפְּנֵי רִשְׁעָתוֹ, מֻתָּר לְהַפְרִישׁוֹ וְלוֹמַר לוֹ שֶׁהוּא אָסוּר, בִּפְנֵי רַבּוֹ, שֶׁבְּכָל מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ חִלּוּל הַשֵּׁם אֵין חוֹלְקִין כָּבוֹד לָרַב.

יב אִם בְּנֵי בֵיתוֹ שֶׁל תַּלְמִיד הַצָּרְכוּ לְהוֹרָאָה וְשָׁאֲלוּ לוֹ, לֹא יוֹרֶה לָהֶם בִּמְקוֹם רַבּוֹ. וְלֹא כָּל מִי שֶׁמֻּתָּר לְרַבּוֹ מֻתָּר לְיַשֵּׁב וּלְהוֹרוֹת, אֶלָּא אִם כֵּן הִגִּיעַ לְהוֹרָאָה. (טור בְּשֵׁם הָרַמְב״ם).

יג תַּלְמִיד שֶׁלֹּא הִגִּיעַ לְהוֹרָאָה וּמוֹרֶה, הֲרֵי זֶה שׁוֹטֶה רָשָׁע וְגַס רוּחַ, וְעָלָיו נֶאֱמַר: כִּי רַבִּים חָלָלִים הִפִּילָה (מִשְׁלֵי ז, כו). הַגָּה: וְתַלְמִידִים הַקְּטַנִּים הַקּוֹפְצִים לְהוֹרוֹת וְלֵישֵׁב בְּרֹאשׁ, לְהִתְגַּדֵּל בִּפְנֵי עַמֵּי הָאָרֶץ, מַרְבִּים מַחֲלֹקֶת וּמַחֲרִיבִים הָעוֹלָם וּמְכַבִּין נֵרָה שֶׁל תּוֹרָה. (טור מַהֲרַמְב״ם). וְיִזָּהֵר כָּל אָדָם שֶׁלֹּא יוֹרֶה כְּשֶׁהוּא שָׁתוּי יַיִן אוֹ שֶׁאֵר דְּבָרִים הַמְשַׁכְּרִים, אֲפִלּוּ בְּדָבָר פָּשׁוּט, אִם לֹא שֶׁהוּא דָּבָר בָּרוּר בְּפוֹסְקִים וְזֵיל קְרֵי בִּי רַב הוּא. (ת״ה סִימָן מ״ב וּבְמַהֲרִי״ק שֹׁרֶשׁ ק״ע וּעַס״ק י״ט). עַיֵּן בְּחֹשֶׁן הַמִּשְׁפָּט סִי׳ ד׳.

יד כָּל חָכָם שֶׁהִגִּיעַ לְהוֹרָאָה וְאֵינוֹ מוֹרֶה, הֲרֵי זֶה מוֹנֵעַ תּוֹרָה וְנוֹתֵן מִכְשׁוֹלוֹת לִפְנֵי רַבִּים, וְעָלָיו נֶאֱמַר: וַעֲצוּמִים כָּל הֲרוּגֶיהָ (מִשְׁלֵי ז, כו). הַגָּה: עִנְיַן הַסְּמִיכוּת שֶׁנֶּהֱגוּ בִּזְמַן הַזֶּה, כְּדֵי שֶׁיִּדְעוּ כָּל הָעָם שֶׁמּוֹרֶה וּמַה שֶּׁמּוֹרֶה הוּא בִּרְשׁוּת רַבּוֹ הַסּוֹמְכוֹ, וְלָכֵן אִם כְּבָר מֵת רַבּוֹ אֵין צָרִיךְ לְסָמִיכוּת. וְכֵן בְּתַלְמִיד חָבֵר, כְּדֶרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל, בְּמָקוֹם שֶׁאֵין צָרִיךְ רְשׁוּת אֵין צָרִיךְ סְמִיכוּת. (ריב״ש סִימָן רע״א וּדְלֹא כְּנֶחְלַת אָבוֹת פ׳ שְׁנֵי חֲכָמִים). וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּמִי שֶׁאֵינוֹ מֻסְכָּךְ לְמוֹרֵנוּ וְנוֹתֵן גִּשְׁטֵין וַחֲלִיצוֹת, אֵין בְּמַעֲשָׂיו כְּלוּם, וְיֵשׁ לְחוֹשׁ לְגִטִּין וַחֲלִיצוֹת שֶׁנָּתַן, אִם לֹא שֶׁיָּדוּעַ לְכֹל שֶׁמַּמְחֶה לָרַבִּים הוּא רַק שֶׁמְּצַד עֲנָוָה וְשִׁפְלוּת אֵינוֹ מְבַקֵּשׁ גְּדוּלּוֹת. (מהר״ד כֹּהֵן סִי׳ כ׳ וּמהרי״ו סִי׳ פ״ה וּרְסִי״ב). וְיֵשׁ חוֹלְקִים וּפְקָלִין (תְּשׁוּבַת ריב״ש הַנ״ל). וּבִמְקוֹם עִגּוּן יֵשׁ לְהָקֵל אִם כְּבָר נָתַן גִּשְׁטֵין וַחֲלִיצוֹת, אֲבָל לֹא בְּדֶרֶךְ אַחֵר, כִּי מִנְהָגָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל תּוֹרָה, כֵּן נ״ל. וְעוֹד נ״ל שֶׁמֻּתָּר לְתֵת מוֹרֵנוּ לְאֶחָד שֶׁיְּסַדֵּר גִּטִּין, וְאַף עַל פִּי שֶׁמִּדִּין הַסְּמִיכָה שֶׁבַּיָּמִים הָרִאשׁוֹנִים לֹא הָיוּ דִּינָא הָכִי, מִכָּל מָקוֹם עַכְשָׁו אֵינוֹ אֶלָּא נְטִילַת רְשׁוּת בְּעֶלְמָא וְשָׁרֵי.

טו אָסוּר לְתַלְמִיד לְקָרוֹת לְרַבּוֹ בְּשִׁמּוֹ, לֹא בְּחַיָּיו וְלֹא בְּמוֹתוֹ, וַאֲפִלּוּ לְקָרוֹת לַאֲחֵרִים שֶׁשְּׁמָם כְּשִׁמּוֹ אָסוּר, אִם הוּא שֵׁם פְּלָאִי שֶׁאֵין הַכֹּל רְגִילִין לְקָרוֹת בּוֹ.

הַגָּה: אֲבָל שֵׁם שֶׁרְּגִילִין בּוֹ, מֻתָּר לְהַזְכִּיר שֶׁלֹּא בִּפְנֵי רַבּוֹ. (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם הָרַמְב״ם). וְכָל זֶה דַּוְקָא כְּשֶׁאֵינוֹ מַזְכִּיר רַק שְׁמוֹ לְבַד, אֲבָל מֻתָּר לוֹמַר: ר׳ מוֹרִי פְּלוֹנִי. (כֵּן מִשְׁמַע כְּפֵי׳ רש״י פ׳ חֵלֶק).

טז לֹא יִתֵּן שָׁלוֹם לְרַבּוֹ וְלֹא יַחֲזִיר לוֹ שָׁלוֹם, כְּדֶרֶךְ שְׁאָר הָעָם, אֶלָּא שׂוֹחֶה לְפָנָיו וְאוֹמֵר לוֹ בִּירְאָה וּבְכָבוֹד: (שָׁלוֹם עָלֶיךָ רַבִּי, וְאִם נָתַן לוֹ רַבּוֹ שָׁלוֹם, אוֹמֵר לוֹ) שָׁלוֹם עָלֶיךָ מוֹרִי וְרַבִּי. וְכֵן נוֹהֲגִין. וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּאֵין לְתַלְמִיד לִשְׁאֹל בִּשְׁלוֹם רַבּוֹ כְּלָל, שֶׁנֶּאֱמַר: רָאוּנִי נְעָרִים וְנֶחְבָּאוּ (אִיוֹב כח, ט). (יְרוּשַׁלְמִי הֲבִיאוֹ הַגָּהַת מַיְמוֹנִי פֶּרֶק ה׳ וְכֵן כָּתַב תא״ו נְחִיב ב׳ וּבֵית יוֹסֵף בְּשֵׁם רַבֵּנוּ יוֹנָה). וְלֹא יַחֲלֹץ תְּפִלָּיו לִפְנֵי רַבּוֹ וְלֹא יָסֵב לְפָנָיו, אֶלָּא יוֹשֵׁב כְּיוֹשֵׁב לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ. הָיָה רַבּוֹ יוֹשֵׁב בִּסְעֻדָּה עִם אֲחֵרִים, נוֹטֵל רְשׁוּת מֵרַבּוֹ וְאַחַר כָּךְ מֵאֲחֵרִים. (רוֹקֵחַ סִימָן של״ח). וְלֹא יִתְפַּלֵּל לְפָנָיו לֹא לְאַחֲרָיו וְלֹא בְּצִדּוֹ, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁאָסוּר לַהֲלֹךְ בְּצִדּוֹ, אֶלָּא יִתְרַחֵק לְאַחַר רַבּוֹ. וְלֹא יְהֵא מְכַוֵּן כְּנֶגֶד אֲחוֹרָיו, אֶלָּא יְצַדֵּד עַצְמוֹ לְצַד אַחֵר, בֵּין כְּשֶׁמִּתְפַּלֵּל עִמּוֹ בֵּין כְּשֶׁהוֹלֵךְ עִמּוֹ. וְחוּץ לְדֹ׳ אַמּוֹת, הַכֹּל מֻתָּר. וְעַיֵּן בא״ח סִי׳ צ״ד. וְלֹא יִכָּנֵס עִמּוֹ לַמֶּרְחָץ אֶלָּא אִם כֵּן הוּא צָרִיךְ לוֹ. הַגָּה: וְאִם הָיָה הַתַּלְמִיד בַּמֶּרְחָץ קֹדֶם לְרַבּוֹ, וּבָא רַבּוֹ לְשָׁם, אֵין צָרִיךְ לָצֵאת. (מהרי״ו בְּדִינִין). וְכָל זֶה לֹא מִיָּרֵי אֶלָּא בְּמָקוֹם שֶׁהוֹלְכִים עֲרֻמֵּי עֲרָוָה בַּמֶּרְחָץ, אֲבָל בִּמְקוֹם שֶׁהוֹלְכִים בִּמְכְנָסַיִם, מֻתָּר. (אַגָּדָה פ׳ פְּקוּם שְׁנָהֲגוּ) וְכֵן הַמִּנְהָג פָּשׁוּט לְכָנֵס עִם רַבּוֹ וְאָבִיו וְחָמִיו וּבַעַל אִמּוֹ וּבַעַל אֲחוֹתוֹ לַמֶּרְחָץ, אַף עַל פִּי שֶׁבַּגְּמָרָא אִסְרוּ כֻּלָּם, וְהַכֹּל הוּא מִשּׁוּם דְּעַכְשָׁיו הוֹלְכִים בִּמְכְנָסַיִם. וְלֹא יֵשֵׁב לְפָנָיו, עַד שֶׁיֹּאמַר לוֹ: שֵׁב, וְלֹא יַעֲמֹד, עַד שֶׁיֹּאמַר לוֹ: עֲמֹד, אוֹ עַד שֶׁיִּטֹּל רְשׁוּת לַעֲמֹד. וּכְשֶׁיִּפָּטֵר מִלְּפָנָיו לֹא יַחֲזִיר לוֹ אֲחוֹרָיו, אֶלָּא נִרְתָּע לַאֲחוֹרָיו, וּפָנָיו כְּנֶגֶד פְּנֵי רַבּוֹ. הַגָּה: וְהַנִּפְטָר מֵרַבּוֹ וְנִטַּל מִמֶּנּוּ רְשׁוּת וְלֹן בָּעִיר, צָרִיךְ לַחֲזֹר וְלִטֹּל מִמֶּנּוּ רְשׁוּת. (ש״ס פ״ק דמ״ק וּר׳ יְרוּחָם). וְדַוְקָא שֶׁלֹּא אָמַר לוֹ מִתְּחִלָּה שֶׁרוֹצֶה לָלוּן בָּעִיר, אֲבָל אִם הִגִּיד לוֹ בְּשָׁעָה שֶׁנָּטַל רְשׁוּת, אֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר וְלִטֹּל מִמֶּנּוּ רְשׁוּת. (הר״ן שָׁם). וְלֹא יֵשֵׁב בִּמְקוֹמוֹ; וְלֹא יַכְרִיעַ דְּבָרָיו בְּפָנָיו; וְלֹא יִסְתֹּר דְּבָרָיו. וְחַיָּב לַעֲמֹד מִפָּנָיו, מִשֶּׁיִּרְאֶנּוּ מֵרָחוֹק מִלֹּא עֵינָיו עַד שֶׁיִּתְכַּסֶּה מִמֶּנּוּ שֶׁלֹּא יְרָאֶה קוֹמָתוֹ, וְאַחַר כָּךְ יֵשֵׁב. וַאֲפִלּוּ הָיָה רָכוּב, צָרִיךְ לַעֲמֹד מִפָּנָיו, דְּחָשִׁיב כִּמְהַלֵּךְ. הַגָּה: יֵשׁ אוֹמְרִים דְּאֵין אָדָם חַיָּב לַעֲמֹד לִפְנֵי רַבּוֹ, רַק שַׁחֲרִית וְעַרְבִית. (טור בְּשֵׁם הָרַמְב״ם). וְדַוְקָא בְּבֵית הָרַב, אֲבָל בִּפְנֵי אֲחֵרִים שֶׁאֵין יוֹדְעִים שֶׁעָמַד לִפָּנָיו, חַיָּב לַעֲמֹד. (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם הַתּוֹס׳ וּמָרְדְּכִי בְּשֵׁם ר״י וְעוֹד פּוֹסְקִים).

יז שְׁלֹשָׁה שֶׁהָיוּ מְהַלְּכִים בַּדֶּרֶךְ, הָרַב בָּאֶמְצַע, הַגָּדוֹל לְיָמִין, וְהַקָּטָן לִשְׂמֹאל. הַגָּה: וְהָא דְּאֵין מְכַבְּדִים בַּדְּרָכִים אֶלָּא בְּפֶתַח הָרְאוּי לִמְזוּזָה, הֵינוּ שֶׁכָּל א׳ הוֹלֵךְ לְדַרְכּוֹ וְאֵינָן בַּחֲבוּרָה אַחַת, אֲבָל אִם הֵם בַּחֲבוּרָה אַחַת, מְכַבְּדִים בַּדְּרָכִים. (הַגָּהוֹת מיי׳ פ״ו דהל׳ תַּלְמוּד תּוֹרָה וּבְתוֹסְפוֹת פֶּרֶק בְּפָה בְּהֵמָה). וּבִמְקוֹם סַכָּנָה, אֵין צָרִיךְ לְכַבֵּד כְּלָל. (מָרְדְּכִי בְּשֵׁם ראבי״ה פ׳ שְׁלֹשָׁה שֶׁאָכְלוּ).

יח אִם קָרְאוּ לְרַבּוֹ לִקְרוֹת בַּתּוֹרָה בְּצִבּוּר, אֵינוֹ צָרִיךְ לַעֲמֹד כָּל זְמַן שֶׁרַבּוֹ עוֹמֵד. הַגָּה: וְכֵן כְּשֶׁהָרַב עוֹמֵד לְמַעֲלָה בַּבַּיִת, וְהַתַּלְמִיד עַל הַקַּרְקַע, אֵין צָרִיךְ לַעֲמֹד לְפָנָיו. וַאֲפִלּוּ כְּשֶׁהַסֵּפֶר תּוֹרָה עַל הַבִּימָה, אֵין צִבּוּר שֶׁבְּבֵית הַכְּנֶסֶת צְרִיכִים לַעֲמֹד, דְּהַסֵּפֶר בִּרְשׁוּת אַחֶרֶת (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם תְּשׁוּבַת הָרַשְׁבָּ״א).

יט כָּל מְלָאכוֹת שֶׁהָעֶבֶד עוֹשֶׂה לְרַבּוֹ תַּלְמִיד עוֹשֶׂה לְרַבּוֹ. וְאִם הוּא בְּמָקוֹם שֶׁאֵין מַכִּירִין אוֹתוֹ, וְאֵין לוֹ תְּפִלִּין בְּרֹאשׁוֹ, וְחוֹשֵׁשׁ שֶׁמָּא יֹאמְרוּ עָלָיו שֶׁהוּא עֶבֶד, אֵינוֹ נוֹעֵל לוֹ מִנְעָל וְלֹא חוֹלְצוֹ.

כ כָּל הַמּוֹנֵעַ תַּלְמִידוֹ מִלְּשַׁמְּשׁוֹ, מוֹנֵעַ מִמֶּנּוּ חֶסֶד וּפוֹרֵק מִמֶּנּוּ יִרְאַת שָׁמַיִם. וְכָל תַּלְמִיד שֶׁמְּזַלְזֵל דָּבָר מִכָּל כְּבוֹד רַבּוֹ, גּוֹרֵם לַשְּׁכִינָה שֶׁתִּסְתַּלֵּק מִיִּשְׂרָאֵל.

כא אֵין חוֹלְקִין כָּבוֹד לְתַלְמִיד בִּפְנֵי רַבּוֹ, אֶלָּא אִם כֵּן רַבּוֹ חוֹלֵק לוֹ כָּבוֹד. הַגָּה: וַאֲפִלּוּ תַּלְמִידוֹ שֶׁל הַתַּלְמִיד אוֹ בְּנוֹ שֶׁל הַתַּלְמִיד אֵין לָהֶם לַעֲמֹד לִפְנֵי הָרַב נֶגֶד רַבּוֹ אוֹ אֲבִי הַתַּלְמִיד, אֶלָּא אִם כֵּן הָרַב חוֹלֵק לוֹ כָּבוֹד. וְדַוְקָא אִם הָרַב הוּא כֵּן רַבּוֹ שֶׁל זֶה הַיּוֹשֵׁב לְפָנָיו. (בית יוסף בשם שבולי לקט).

כב רָאָה רַבּוֹ עוֹבֵר עַל דִּבְרֵי תוֹרָה, אוֹמֵר לוֹ: לִמַּדְתַּנִי רַבֵּנוּ כָּךְ וְכָךְ. הַגָּה: וְאִם רָצָה לַעֲבֹר רַק עַל אִסּוּר דְּרַבָּנָן, אֲפִלּוּ הָכִי צָרִיךְ לְמָחוֹת בְּיָדוֹ. (ת"ה סימן נ"ג). הָרוֹאֶה רַבּוֹ עוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה, וְיֵשׁ לוֹ לְהַקְשׁוֹת עַל זֶה, אִם הוּא אִסּוּר דְּאוֹרַיְתָא יַקְשֶׁה לוֹ קֹדֶם הַמַּעֲשֶׂה, וְאִם הוּא אִסּוּר דְּרַבָּנָן, יַנִּיחוֹ לַעֲשׂוֹת הַמַּעֲשֶׂה וְאַחַר כָּךְ יַקְשֶׁה לוֹ, הוֹאִיל וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ וַדַּאי שֶׁעוֹבֵר, אֶלָּא שֶׁיֵּשׁ לוֹ לְהַקְשׁוֹת עַל זֶה (תא"ו נתיב ב').

כג כָּל זְמַן שֶׁמַּזְכִּיר שְׁמוּעָה בְּפָנָיו אוֹמֵר לוֹ: כָּךְ לִמַּדְתַּנִי רַבֵּנוּ.

כד לֹא יֹאמַר דָּבָר שֶׁלֹּא שָׁמַע מֵרַבּוֹ, עַד שֶׁיַּזְכִּיר שֵׁם אוֹמְרוֹ.

כה כְּשֶׁמּוּת רַבּוֹ, קוֹרֵעַ עָלָיו כָּל בְּגָדָיו עַד שֶׁמְּגַלָּה לִבּוֹ. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵינוֹ קוֹרֵעַ אֶלָּא טָפַח. וְאֵינוֹ מְאַחֶה לְעוֹלָם. וּמִתְאַבֵּל עָלָיו בַּחֲלִיצָה וְכָל דִּינֵי אֲבֵלוּת מִקְצָת יוֹם הַמִּיתָה אוֹ מִקְצָת יוֹם הַשְּׁמוּעָה.

כו אֲפִלּוּ בִּשְׁמוּעָה רְחוֹקָה קוֹרֵעַ עַל רַבּוֹ כְּשֵׁם שֶׁקּוֹרֵעַ עַל אָבִיו. וְע"ל סי' ש"מ ושע"ד.

כז מִי שֶׁרַבּוֹ מֵת מֵטָל לְפָנָיו, אֵינוֹ אוֹכֵל בָּשָׂר וְאֵינוֹ שׁוֹתֶה יַיִן, כְּדִין מִי שֶׁמֵּתוּ מֵטָל לְפָנָיו.

כח כְּשֶׁמַּזְכִּיר רַבּוֹ תּוֹךְ י"ב חֹדֶשׁ צָרִיךְ לוֹמַר: הֲרֵינִי כַּפָּרַת מִשְׁכָּבוֹ.

כט רָק בִּפְנֵי רַבּוֹ, הוּא בִּכְלַל כָּל מְשַׁנְאַי אָהֲבוּ מָוֶת (מִשְׁלֵי ח, לו). הַגָּה: וְדַוְקָא כֵּיחוֹ, שֶׁהוּא דָּבָר שֶׁיֵּצְא מִגּוּפוֹ בְּכֹחַ, אֲבָל רֹק בְּעָלְמָא, מֻתָּר, דְּאָנוּס לָרֹק. (תא"ו נתיב ב').

ל כָּל אֵלּוּ הַדְּבָרִים שֶׁאָמַרְנוּ שֶׁצָּרִיךְ לְכַבֵּד בָּהֶם אֶת רַבּוֹ, לֹא אָמְרוּ אֶלָּא בְּרַבּוֹ מֻבְהָק דְּהַיְנוּ שֶׁרֹב חָכְמָתוֹ מִמֶּנּוּ; אִם מִקְרָא מִקְרָא, אִם מִשְׁנָה, מִשְׁנָה; אִם גְּמָרָא, גְּמָרָא. הַגָּה: וּבְיָמִים אֵלּוּ עִקַּר הָרַבָּנוּת אֵינוֹ תָּלוּי בְּמִי שֶׁלְּמָדוֹ הַפִּלְפּוּל וְחִלּוּקִים שֶׁנּוֹהֲגִים בָּהֶם בַּזְּמַן הַזֶּה, רַק בְּמִי שֶׁלְּמָדוֹ פְּשַׁט הֲלָכָה וְהַעְמִידוֹ עַל הָאֱמֶת וְהַיְּשָׁר. (מהרי"ק שרש קס"ט).

אֲבָל אִם לֹא לָמַד רֹב חָכְמָתוֹ מִמֶּנּוּ, אֵינוֹ חַיָּב לְכַבְּדוֹ בְּכָל אֵלּוּ הַדְּבָרִים, אֲבָל עוֹמֵד מִלְּפָנָיו מִשֶּׁיִּגִּיעַ לְאַרְבַּע אַמּוֹתָיו וְקוֹרֵעַ עָלָיו, כְּשֵׁם שֶׁהוּא קוֹרֵעַ עַל כָּל הַמֵּתִים שֶׁהוּא מִתְאַבֵּל עֲלֵיהֶם. אֲפִלּוּ לֹא לָמַד מִמֶּנּוּ אֶלָּא דָּבָר אֶחָד, בֵּין קָטָן בֵּין גָּדוֹל, עוֹמֵד מִלְּפָנָיו וְקוֹרֵעַ עָלָיו. (רַעְיָן לְקַמָּן סי' ש"מ סָעִיף ח').

לא כָּל תַּלְמִיד חָכָם שֶׁהֵעוֹתָיו מְכֻוָּנוֹת אֵינוֹ מְדַבֵּר בִּפְנֵי מִי שֶׁגָּדוֹל מִמֶּנּוּ בְּחָכְמָה, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא לָמַד מִמֶּנּוּ כְּלוּם. הַגָּה: וְאֵין לְאָדָם לְהוֹרוֹת עַד אַרְבָּעִים שָׁנָה, אִם יֵשׁ גָּדוֹל מִמֶּנּוּ בָּעִיר, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ רַבּוֹ. (בית יוסף בשם תר"ן ופסק"ק ורש"י פרק הנזקין). חָכָם שֶׁאָסַר, אֵין חֲבֵרוֹ רַשַּׁאי לְהַתִּיר מִשִּׁקּוּל הַדַּעַת, אֲבָל אִם יֵשׁ לוֹ קַבָּלָה שֶׁקִּבֵּל, (רבינו ירוחם בשם י"א). אוֹ שֶׁטָּעָה בְּדָבָר מִשְׁנָה, יוּכַל לְהַתִּיר. (הר"ן פ"ק דעבודת כוכבים בשם ראב"ד ורשב"ץ ור"ל ותוס' וריא"ש ור' ירוחם סוף נתיב ב'). וַאֲפִלּוּ אִם טָעָה בְּשִׁקּוּל הַדַּעַת, יָכוֹל לִשָּׁא וְלִתֵּן עִם הַמּוֹרֶה עַד שֶׁיַּחֲזֹר בּוֹ. (סִבְרַת הר"ן). וְלָכֵן אֵין אִסּוּר לִשְׁאוֹל (לשאל) לִשְׁנֵי (שם בְּמָרְדְּכִי וְאַגּוּדָה וְתוס' וריא"ש ור' ירוחם שם), וּבִלְבַד שֶׁיּוֹדִיעַ אוֹתוֹ שֶׁכְּבָר הוֹרָה הָרִאשׁוֹן לֶאֱסֹר. (רבינו ירוחם נתיב ב' ותוס' וריא"ש). וַאֲפִלּוּ אִם הִתִּיר הָרִאשׁוֹן וּכְבָר חָלָה הוֹרָאָתוֹ, אֵין לַשֵּׁנִי לֶאֱסֹר מִכֹּחַ שִׁקּוּל הַדַּעַת. (כֵּן מִשְׁמַע בְּאַשְׁרֵי פֶּרֶק קַמָּא דע"א). וְכָל זֶה בְּאוֹתָהּ הוֹרָאָה עַצְמָהּ, אֲבָל בְּמַעֲשֶׂה אַחֵר, פָּשִׁיטָא שֶׁיָּכוֹל לְהוֹרוֹת מַה שֶּׁנִּרְאֶה אֵלָיו. (מהרי"ק שרש קע"ב וחדושי רשב"א ועוד פוסקים).

לב הָרַב הַמֻּבְהָק שֶׁמָּחַל עַל כְּבוֹדוֹ בְּכָל הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ, אוֹ בְּאֶחָד מֵהֶם, לְכָל תַּלְמִידָיו אוֹ לְאֶחָד מֵהֶם, כְּבוֹדוֹ מָחוּל. וְאַף עַל פִּי שֶׁמָּחַל, מִצְוָה עַל הַתַּלְמִיד לְהַזְהִירוֹ. וְאָסוּר לְבַזּוֹתוֹ. (פסקי מהרא"י סימן קכ"ז).

לג יְהִי כְּבוֹד תַּלְמִידְךָ חָבִיב עָלֶיךָ כְּשֶׁלְּךָ.

לד אֲבֵדַת אָבִיו וַאֲבֵדַת רַבּוֹ הַמֻּבְהָק, (בית יוסף ושור ופוסקים מהשי"ס), אֲבֵדַת רַבּוֹ קוֹדֶמֶת. וְאִם הָיָה אָבִיו שָׁקוּל כְּנֶגֶד רַבּוֹ, אֲבֵדַת אָבִיו קוֹדֶמֶת. הָיָה אָבִיו וְרַבּוֹ נוֹשְׂאִים מַשָּׂאוֹ, מַנִּיחַ שֶׁל רַבּוֹ וְאַחַר כָּךְ מַנִּיחַ שֶׁל אָבִיו. הָיָה אָבִיו וְרַבּוֹ עוֹמְדִים בְּבֵית הַשָּׁבִי, פּוֹדֶה אֶת רַבּוֹ וְאַחַר כָּךְ פּוֹדֶה אֶת אָבִיו. וְאִם הָיָה אָבִיו תַּלְמִיד חָכָם, פּוֹדֶה אֶת אָבִיו וְאַחַר כָּךְ פּוֹדֶה אֶת רַבּוֹ. הַגָּה: וְכֵן מְפֹרָשׁ מַשָּׂאוֹ קֹדֶם לְרַבּוֹ, וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ שָׁקוּל בְּחָכְמָה כְּרַבּוֹ, אֲבָל אֵין מַחֲזִיר אֲבֵדַת אָבִיו קֹדֶם, עַד שֶׁיְּהֵא שָׁקוּל כְּנֶגֶד רַבּוֹ. (שור בשם הרא"ש והגה"מ ובית יוסף הוכיח כן ע"ש). יֵשׁ אוֹמְרִים הָא דְּרַבּוֹ קוֹדֵם לְאָבִיו הַיְנוּ שֶׁלּוֹמֵד עִמּוֹ בְּחִנָּם, אֲבָל אִם אָבִיו שׂוֹכֵר לוֹ רַבִּי וּמְלַמְּדוֹ, אָבִיו קוֹדֵם לְכָל דָּבָר. (ספר החסידים) וְכֵן נִרְאֶה לִי עִקָּר.

לה אֲבֵדָתוֹ קוֹדֶמֶת לְשֶׁל אָבִיו וְשֶׁל רַבּוֹ.

לו הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ: אֵינִי מְקַבֵּל מִמְּךָ אִם הָיִיתָ כְּמֹשֶׁה, מַלְקִין אוֹתוֹ מִשּׁוּם בְּזָיוֹן. הַגָּה: וְתַלְמִיד חָכָם שֶׁאָמַר דְּבַר הֲלָכָה בְּדָבָר הַשַּׁיָּךְ לְדִידֵיהּ (תוס' בֶּשֶׁם רַבֵּנוּ תָּם וְנ"ר), אִם אָמְרָהּ קֹדֶם מַעֲשֶׂה שׁוֹמְעִין לוֹ; וְאִם לָאו, אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ (ש"ס פ' הָעֲרֵל ריש דף ע"ז וְתוס' וְנ"ר שָׁם ד"ה סוף סימן רמ"ח). וְדַוְקָא שֶׁאָמַר: כָּךְ קִבַּלְתִּי, אֲבָל אִם אוֹמֵר דָּבָר מִסְּבָרָא וּמַרְאֶה פָּנִים לְדָבָרָיו וְהוּא נִרְאֶה, שׁוֹמְעִין לוֹ. (נ"ר בֶּשֶׁם הריטב"א). אֲבָל אֵין שׁוֹמְעִין לְדִידֵיהּ, דִּלְמָא מְדַמֵּי דְּבָרִים לַהֲדָדֵי שֶׁאֵינָן דּוֹמִים. אֲבָל אִם הוּא פָּשׁוּט, שׁוֹמְעִין לוֹ (רַבֵּנוּ יְרוּחָם סוֹף נְתִיב ב' וּבֶשֵׁם הָרַא"ש).

סימן רמג

א תַּלְמִידֵי חֲכָמִים לֹא הָיוּ יוֹצְאִין בְּעַצְמָם עִם שְׁאָר הָעָם לַעֲשׂוֹת בְּבִנְיָן וּבַחֲפִירוֹת הָעִיר וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה, שֶׁלֹּא יִתְבַּזּוּ בִּפְנֵי עַמֵּי הָאָרֶץ, וְכֵיוָן שֶׁהֵם פְּטוּרִים אֲפִלּוּ אֲחֵרִים בִּמְקוֹמָם אֵין שׁוֹכְרִין.

ב בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, כְּשֶׁכָּל אָדָם יוֹצֵא בְּעַצְמוֹ. אֲבָל אִם אֵין יוֹצְאִין בְּעַצְמָם, אֶלָּא שׂוֹכְרִים אֲחֵרִים בִּמְקוֹמָם אוֹ גּוֹבִים מָמוֹן מִבְּנֵי הָעִיר לַעֲשׂוֹתוֹ, אִם דָּבָר שֶׁצָּרִיךְ לְחַיֵּי הָאָדָם כְּגוֹן בְּאֵרוֹת מַיִם וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם, חַיָּבִים לָתֵת חֶלְקָם. וְאִם בִּתְחִלָּה הָלְכוּ בְּעַצְמָן, וְאַחַר כָּךְ נִמְלְכוּ לִשְׂכֹּר אֲחֵרִים, תַּלְמִידֵי חֲכָמִים חַיָּבִים לִתֵּן חֶלְקָם (תשר' מהר"ם בְּמָרְדְּכַי פ' הַשְּׁתָּפִין). אֲבָל דָּבָר שֶׁהוּא צָרִיךְ לִשְׁמִירַת הָעִיר, כְּגוֹן חוֹמוֹת הָעִיר וּמִגְדְּלוֹתֶיהָ. וּשְׂכַר הַשּׁוֹמְרִים, אֵין חַיָּבִין לָתֵת לָהֶם כְּלוּם, שֶׁאֵין צְרִיכִין שְׁמִירָה, שֶׁתּוֹרָתָן שְׁמִירָתָם. וְלָכֵן פְּטוּרִים מִכָּל מִינֵי מִסִּים, בֵּין מִסִּים הַקְּצוּבִים עַל כָּל בְּנֵי הָעִיר, בֵּין מַס שֶׁהוּא קָצוּב עַל כָּל אִישׁ לְבַדּוֹ, בֵּין הַקְּבוּעִים בֵּין שֶׁאֵינָם קְבוּעִים, וְחַיָּבִים בְּנֵי הָעִיר לְפָרֵעַ בִּשְׁבִילָם אֲפִלּוּ הַקְּבוּעִים עַל כָּל אִישׁ וְאִישׁ. הַגָּה: וַאֲפִלּוּ אִם אָמַר הַמֶּלֶךְ שֶׁתַּלְמִידֵי חֲכָמִים עַצְמָם יִתְּנוּ, חַיָּב הַצַּבּוּר לָתֵת בַּעֲדָם. וְאִם הֶחֱרִימוּ הַצַּבּוּר עַל תַּלְמִיד חָכָם לִתֵּן, אֵין בַּחֵרֶם שֶׁלָּהֶם כְּלוּם. וְתַלְמִיד חָכָם יָכוֹל לְהַחֲרִים וּלְשַׁמֵּת הַצִּבּוּר שֶׁיִּתְּנוּ בַּעֲדוֹ דָּמָיו. (בית יוסף בֶּשֵׁם ת' ח"ר נִחְמְיָה בְּאלשקר סי' י"ט). וְאֵין חִלּוּק אִם תַּלְמִיד חָכָם עָשִׁיר אוֹ עָנִי. (בית יוסף בֶּשֵׁם הָרַמְבַּ"ם ורמ"ה וְרי"ו הַלֵּוִי). וְדַוְקָא תַּלְמִידֵי חֲכָמִים שֶׁתּוֹרָתָם אֻמָּנוּתָם, אֲבָל אֵין תּוֹרָתָם אֻמָּנוּתָם, חַיָּבִים. וּמִיהוּ אִם יֵשׁ לוֹ מְעַט מַשָּׂא וּמַתָּן לְהִתְפַּרְנֵס בּוֹ כְּדֵי חַיָּיו וְלֹא לְהִתְעַשֵּׁר, וּבְכָל שָׁעָה שֶׁהוּא פָּנוּי מֵעֲסָקָיו חוֹזֵר עַל דִּבְרֵי תּוֹרָה וְלוֹמֵד תָּדִיר, נִקְרָא תּוֹרָתוֹ אֻמָּנוּתוֹ. הַגָּה: וְאֵין חִלּוּק בֵּין שֶׁהוּא תּוֹפֵס יְשִׁיבָה אוֹ לֹא, רַק שֶׁהוּא מַחְזִיק לְתַלְמִיד חָכָם בְּדוֹרוֹ שֶׁיּוֹדֵעַ לְשָׂא וְלִתֵּן בַּתּוֹרָה, וּמֵבִין מִדַּעְתּוֹ בְּרֹב מְקוֹמוֹת הַתַּלְמוּד וּפֵרוּשָׁיו וּבְפִסְקֵי הַגְּאוֹנִים, וְתוֹרָתוֹ אֻמָּנוּתוֹ כַּדָּרוּשׁ שָׁנִתְבָּאֵר. (ת"ה סימן שמ"ב). וְאַף עַל גַּב דְּאֵין בְּדוֹרֵנוּ עָכְשָׁו חָכָם לְעִנְיָן שֶׁיִּתְּנוּ לוֹ לְטָרֶא דְּדַהֲבָא אִם מְבִישׁוּ, מִכָּל מָקוֹם לְעִנְיָן לְפָטְרוֹ מִמַּס אֵין מְדַקְדְּקִין בָּזֶה, רַק שֶׁיִּהְיֶה מַחְזִיק לְתַלְמִיד חָכָם, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר. (שָׁם סימן שמ"א). וּמִכָּל מָקוֹם יֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁנָּהֲגוּ לִפְטֹר תַּלְמִידֵי חֲכָמִים מִמַּס, וְיֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁנָּהֲגוּ שֶׁלֹּא לְפָטְרָן (שָׁם שמ"ב).

ג וְתַלְמִיד חָכָם הַמְזַלְזֵל בְּמִצְוֹת וְאֵין בּוֹ יִרְאַת שָׁמַיִם, הֲרֵי הוּא כְּקַל שֶׁבַּצַּבּוּר.

ד תַּלְמִיד חָכָם שֶׁיֵּשׁ לוֹ סְחוֹרָה לִמְכֹּר, אֵין מַנִּיחִין לְשׁוּם אָדָם לִמְכֹּר מֵאוֹתָהּ סְחוֹרָה עַד שֶׁיִּמְכֹּר הוּא תְּחִלָּה אֶת שֶׁלּוֹ. וְדַוְקָא דְּלֵיכָּא עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים דִּמְזַבְּנֵי, אֲבָל אִי אִיכָּא עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים דִּמְזַבְּנֵי, לֹא, דְּהָא לֵית רְוָחָה לְצַרְכָּא מִדְּרַבָּנָן, וַאֲפִסוּדֵי לְהָנַךְ בִּכְדֵי, לָא מַפְסְדִינַן.

ה תַּלְמִיד חָכָם שֶׁיֵּשׁ לוֹ דִּין עִם אַחֵר וְעוֹמֵד לִפְנֵי הַדַּיָּן, וְיֵשׁ שָׁם בַּעֲלֵי דִּינִים אֲחֵרִים שֶׁקָּדְמוּ לְפָנָיו תְּחִלָּה, מַקְדִּימִים דִּינוֹ שֶׁל תַּלְמִיד חָכָם, וּמוֹשִׁיבִין אוֹתוֹ.

ו עָוֹן גָּדוֹל הוּא לְבַזּוֹת תַּלְמִידֵי חֲכָמִים אוֹ לִשְׂנֹאותָן, וְכָל הַמְבַזֶּה אֶת הַחֲכָמִים אֵין לוֹ חֵלֶק לָעוֹלָם הַבָּא, וְהוּא בִּכְלַל: כִּי דְבַר ה' בָּזָה (בַּמִּדְבָּר טו, לא). הַגָּה: וְאָסוּר לְשַׁמֵּשׁ בְּמִי שֶׁשִּׁוָּנָה הֲלָכוֹת, וְכָל שֶׁכֵּן בְּמִי שֶׁשִּׁוָּנָה תַּלְמוּד שֶׁהוּא הַגְּמָרָא, וַיְקַדֵּם לְשַׁמֵּשׁ בְּמִי שֶׁשִּׁוָּנָה הֲלָכוֹת קֹדֶם שֶׁיְּשַׁמֵּשׁ בְּמִי שֶׁשִּׁוָּנָה גְּמָרָא. (רַבֵּנוּ יְרוּחָם נְתִיב ב').

ז מִי שֶׁהֵעִידוּ עָלָיו שֶׁבִּזָּה תַּלְמִידֵי חֲכָמִים, אֲפִלּוּ בִּדְבָרִים אֲפִלּוּ שֶׁלֹּא בְּפָנָיו, בֵּית דִּין מְנַדִּין אוֹתוֹ וְאֵין מַתִּירִים לוֹ עַד שֶׁיְּרַצֶּה הֶחָכָם שֶׁנִּדּוּהוּ בִּשְׁבִילוֹ. וְאִם בִּזָּה אֶת הֶחָכָם לְאַחַר מוֹתוֹ, בֵּית דִּין מְנַדִּין אוֹתוֹ וְהֵם מַתִּירִים לוֹ מִשֶּׁיַּחֲזוֹר בְּתִשׁוּבָה. הַגָּה: אֲבָל אֵין דִּין תַּלְמִידֵי חֲכָמִים בְּזֶה כְּמוֹ שֶׁיִּתֵּן לוֹ הַמְבַיֵּשׁ לִטְרָא דְּדַהֲבָא. (מהרי"ק שׁוֹרֶשׁ קס"ג וּמהרי"ו סימן קס"ג). וּמִכָּל מָקוֹם יִקְנְסוּ הַמְבַיֵּשׁ לְפִי הַמְבַיֵּשׁ וְהַמִּתְבַּיֵּשׁ (ריב"ש). וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יַתְחִיל הֶחָכָם בִּמְרִיבָה לְבַזּוֹת בְּנֵי אָדָם שֶׁלֹּא כַּדִּין וְיִגְרֹם בָּזֶה שֶׁיְּבַזּוּהוּ וְיִתְרְסוּ נֶגְדּוֹ (נ"ר שָׁם). וּמִכָּל מָקוֹם אַף אִם הִתְחִיל הֶחָכָם קְצָת, אֵין רְשׁוּת לְכָל אָדָם לְהַחֲצִיף נֶגְדּוֹ לַעֲנוֹת לוֹ בְּעַזּוּת. (הַגָּהוֹת מָרְדְּכַי דְּקִדּוּשִׁין). וְהַכֹּל לְפִי רְאוּת הַדַּיָּנִים.

ח הֶחָכָם עַצְמוֹ מְנַדֶּה לִכְבוֹדוֹ לְעַם הָאָרֶץ שֶׁהִפְקִיר כְּנֶגְדּוֹ, וְאֵין צָרִיךְ לֹא עֵדוּת וְלֹא הַתְרָאָה, וְאֵין מַתִּירִין לוֹ עַד שֶׁיְּרַצֶּה הֶחָכָם. וְאִם מֵת הֶחָכָם, בָּאִים שְׁלֹשָׁה וּמַתִּירִים לוֹ. וְאִם רָצָה הֶחָכָם לִמְחֹל לוֹ וְלֹא נִדָּהוּ, הָרְשׁוּת בְּיָדוֹ. הַגָּה: יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁבַּזְּמַן הַזֶּה אֵין תַּלְמִיד חָכָם יָכוֹל לְנַדּוֹת לִכְבוֹד עַצְמוֹ וְלֹא לַעֲשׂוֹת דִּינָא לְנַפְשֵׁיהּ. (מהרי"ק וּמהרי"ו שָׁם וּבְפִסְקֵי מהרא"י סי' רצ"ה). וְיֵשׁ חוֹלְקִים, וּבִלְבַד שֶׁיִּהְיֶה מַחְזִיק וְרָאוּי לְכָךְ (ריב"ש וּמהר"ד כְּתָן) וְעַיֵּן לְקַמָּן סוֹף סִימָן שֶׁל"ד.

ט אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ רְשׁוּת לְחָכָם לְנַדּוֹת לִכְבוֹדוֹ, אֵינוֹ שֶׁבַח לְתַלְמִיד חָכָם שֶׁיְּנַהֵיג עַצְמוֹ בְּדָבָר זֶה. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, שֶׁחֵרְפוּהוּ בַּסֵּתֶר. אֲבָל אִם חֵרְפוּהוּ בְּפַרְהֶסְיָא, אָסוּר לוֹ לִמְחֹל עַל כְּבוֹדוֹ, אֶלָּא נוֹקֵם וְנוֹטֵר הַדָּבָר כְּנָחָשׁ, עַד שֶׁיְּבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ מְחִילָה וְיִסְלַח לוֹ.

סימן רמד

א מִצְוַת עֲשֵׂה לָקוּם מִפְּנֵי כָּל חָכָם, אֲפִלּוּ אֵינוֹ זָקֵן וְחַכִּים, וְאֲפִלּוּ אֵינוֹ רַבּוֹ, רַק שֶׁהוּא גָּדוֹל מִמֶּנּוּ וְרָאוּי לִלְמֹד מִמֶּנּוּ. (טור בְּשֵׁם הָרַמְבַּ"ם ורי"ן פ"ק דְּקִדּוּשִׁין). וְכֵן מִצְוָה לָקוּם מִפְּנֵי שֵׂיבָה, דְּהַיְנוּ בֶּן שִׁבְעִים שָׁנָה, אֲפִלּוּ הוּא עַם הָאָרֶץ, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִהְיֶה רָשָׁע. (בית יוסף בְּשֵׁם הַתּוֹסָפוֹת וּבְהַגָּהוֹת מרי"ו פ"ו וּמַרְדְּכִי פ"ק דְּקִדּוּשִׁין וְרִ' יְרוּחָם וְרי"ן וְרַבֵּנוּ חָם).

ב מֵאֵימָתַי חַיָּב לָקוּם מִפְּנֵיהֶם, מִשֶּׁיִּגִּיעַ לְתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹתָיו עַד שֶׁיַּעֲבֹר מִכְּנֶגֶד פָּנָיו. וְרוֹכֵב כְּמְהַלֵּךְ דָּמֵי.

ג אָסוּר לְהַעֲצִים עֵינָיו מִמֶּנּוּ קֹדֶם שֶׁיַּגִּיעַ לְתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹתָיו, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִצְטָרֵךְ לָקוּם מִפָּנָיו כְּשֶׁיַּגִּיעַ לְתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹתָיו.

ד אֵין עוֹמְדִים מִפְּנֵיהֶם לֹא בְּבֵית הַכִּסֵּא וְלֹא בְּבֵית הַמֶּרְחָץ, דִּכְתִיב: תָּקוּם וְהָדַרְתָּ (ויקרא יט, לב). קִימָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ הִדּוּר. וְדַוְקָא בַּבַּיִת הַפְּנִימִי שֶׁל מֶרְחָץ, אֲבָל בַּבַּיִת הַחִיצוֹן, עוֹמְדִים. (בית יוֹסֵף בְּשֵׁם הַנִּמְרָא ורי"ף וְרֹא"ש וְרִ' יְרוּחָם וְאַגּוּדָה וּסְמַ"ג סכ"ב).

ה אֵין בַּעֲלֵי אֻמָּנִיּוֹת חַיָּבִים לַעֲמֹד בִּפְנֵי תַּלְמִיד חָכָם בְּשָׁעָה שֶׁעוֹסְקִים בִּמְלַאכְתָּן. וְאִם הוּא עוֹסֵק בִּמְלֶאכֶת אֲחֵרִים וְרוֹצֶה לְהַחְמִיר עַל עַצְמוֹ לַעֲמֹד מִפָּנָיו, אֵינוֹ רַשַּׁאי.

ו אֵין רָאוּי לְחָכָם שֶׁיַּטְרִיחַ עַל הַצִּבּוּר לְכַוֵּן לַעֲבֹר לִפְנֵיהֶם שֶׁיַּעַמְדוּ מִפָּנָיו, אֶלָּא יֵלֵךְ לוֹ בְּדֶרֶךְ קְצָרָה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יַרְבּוּ לַעֲמֹד. וְאִם יוּכַל לְהַקִּיף הַדֶּרֶךְ כְּדֵי שֶׁלֹּא יַעֲבֹר לִפְנֵיהֶם, זְכוּת הוּא לוֹ.

ז אֲפִלּוּ חָכָם שֶׁהוּא יֶלֶד, עוֹמֵד בִּפְנֵי הַזָּקֵן הַמֻּפְלָג בְּזִקְנָה. וְאֵינוֹ חַיָּב לַעֲמֹד מִלֹּא קוֹמָתוֹ, אֶלָּא כְּדֵי לְהַדְּרוֹ. וַאֲפִלּוּ זָקֵן גּוֹי, מְהַדְּרִים אוֹתוֹ בִּדְבָרִים וְנוֹתְנִים לוֹ יָד לְסָמְכוֹ.

ח שְׁנֵי חֲכָמִים וּשְׁנֵי זְקֵנִים, אֵין אֶחָד צָרִיךְ לָקוּם מִפְּנֵי חֲבֵרוֹ, אֶלָּא יַעֲשֶׂה לוֹ הִדּוּר. וַאֲפִלּוּ הָרֵב לְתַלְמִידוֹ יַעֲשֶׂה לוֹ הִדּוּר קָצָת. (מַהֲגָהַת מִיְמוֹנִי פ"ה דְּתַלְמוּד תּוֹרָה בְּשֵׁם רמ"ך).

ט הָרוֹאֶה חָכָם עוֹבֵר, אֵינוֹ עוֹמֵד עַד שֶׁיַּגִּיעַ לְתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹתָיו, וְכֵיוָן שֶׁעָבַר מִלְּפָנָיו יוֹשֵׁב. וְאִם הוּא רַבּוֹ מֻבְהָק, עוֹמֵד מִלְּפָנָיו מִלֹּא עֵינָיו וְאֵינוֹ יוֹשֵׁב עַד שֶׁיִּתְכַּסֶּה מֵעֵינָיו אוֹ עַד שֶׁיֵּשֵׁב בִּמְקוֹמוֹ.

י אִם הוּא מֻפְלָג בְּחָכְמָה, אֲפִלּוּ אֵינוֹ רַבּוֹ, דֵּינוֹ כְּרַבּוֹ מֻבְהָק. מִי שֶׁהוּא גָּדוֹל הַדּוֹר וּמְפֻרְסָם בְּדוֹרוֹ בְּכָךְ, נִקְרָא מֻפְלָג בְּחָכְמָה. (ת"ה סימן קל"ח ותוס').

יא אֲפִלּוּ בְּשָׁעָה שֶׁהוּא עוֹסֵק בַּתּוֹרָה, צָרִיךְ לַעֲמֹד מִפָּנָיו.

יב חָכָם, אֲפִלּוּ מֻפְלָג בְּחָכְמָה, רַשַּׁאי לַעֲמֹד בִּפְנֵי מִי שֶׁהוּא בַּעַל מַעֲשִׂים (ר"ן בְּשֵׁם הָרַמְבַּ"ן).

יג רָאָה אַב בֵּית דִּין, עוֹמֵד מִלְּפָנָיו מִשֶּׁיִּרְאֶנּוּ מֵרָחוֹק מִלֹּא עֵינָיו עַד שֶׁיַּעֲבֹר מִלְּפָנָיו אַרְבַּע אַמּוֹת.

יד רָאָה אֶת הַנָּשִׂיא, עוֹמֵד מִלְּפָנָיו מִלֹּא עֵינָיו, וְאֵינוֹ יוֹשֵׁב עַד שֶׁיֵּשֵׁב בִּמְקוֹמוֹ אוֹ עַד שֶׁיִּתְכַּסֶּה מֵעֵינָיו. וְכֻלָּם שֶׁמָּחֲלוּ עַל כְּבוֹדָם, כְּבוֹדָם מָחוּל, וְאַף עַל פִּי כֵן מִצְוָה לְכַבְּדָם וְלָקוּם מִפְּנֵיהֶם קְצָת.

טו כְּשֶׁהַנָּשִׂיא נִכְנָס לְבֵית הַמִּדְרָשׁ, עוֹמְדִים וְאֵינָם יוֹשְׁבִים עַד שֶׁיֹּאמַר לָהֶם: שְׁבוּ. כְּשֶׁאָב בֵּית דִּין נִכְנָס, עוֹשִׂים לוֹ שׁוּרוֹת עוֹמְדִים מִכָּאן וּמִכָּאן, עַד שֶׁיֵּשֵׁב בִּמְקוֹמוֹ. כְּשֶׁהֶחָכָם נִכְנָס, כָּל שֶׁיִּגִּיעַ לוֹ בְּאַרְבַּע אַמּוֹתָיו עוֹמֵד מִלְּפָנָיו, אֶחָד עוֹמֵד וְאֶחָד יוֹשֵׁב, עַד שֶׁנִּכְנָס בִּמְקוֹמוֹ.

טז בְּנֵי חֲכָמִים וְתַלְמִידֵי חֲכָמִים, בִּזְמַן שֶׁהָרַבִּים צְרִיכִים לָהֶם, מַפְסִיעִים עַל רָאשֵׁי הָעָם וְנִכְנָסִים לִמְקוֹמָם. וְאֵין שֶׁבַח לְתַלְמִיד חָכָם שֶׁיִּכָּנֵס בָּאֲחֵרוֹנָה. יָצָא לְצָרָכָיו, נִכְנָס וְחוֹזֵר לִמְקוֹמוֹ.

יז בְּנֵי חֲכָמִים שֶׁאָבוֹתֵיהֶם מְמֻנִּים פַּרְנָסִים עַל הַצִּבּוּר, בִּזְמַן שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם דַּעַת לִשְׁמֹעַ, נִכְנָסִים וְיוֹשְׁבִים לִפְנֵי אֲבִיהֶם וְהוֹפְכִים פְּנֵיהֶם כְּנֶגֶד אֲבִיהֶם. וְאִם אֵין בָּהֶם דַּעַת לִשְׁמֹעַ, הוֹפְכִים פְּנֵיהֶם כְּלַפֵּי הָעָם.

יח הָיוּ בְּיַחַד, חָכָם שֶׁמֻּפְלָג בְּחָכְמָה וְהוּא בָּחוּר וְזָקֵן שֶׁמֻּפְלָג בְּזִקְנָה וְהוּא חָכָם קְצָת; בִּישִׁיבָה שֶׁל דִּין אוֹ שֶׁל תּוֹרָה, הוֹלְכִים אַחַר הַחָכְמָה לְהוֹשִׁיב הֶחָכָם בָּחוּר בָּרֹאשׁ וּלְדַבֵּר תְּחִלָּה. וּבִמְסִבָּה שֶׁל מִשְׁתֶּה אוֹ שֶׁל נִשּׂוּאִים, הוֹלְכִים אַחַר הַזִּקְנָה לְהוֹשִׁיבוֹ בָּרֹאשׁ. וְאִם הֶחָכָם מֻפְלָג בְּחָכְמָה וְהַזָּקֵן אֵינוֹ מֻפְלָג בְּזִקְנָה, בְּכָל מָקוֹם הוֹלְכִים אַחַר הַחָכְמָה. וְאִם הַזָּקֵן מֻפְלָג בְּזִקְנָה וְהֶחָכָם אֵינוֹ מֻפְלָג בְּחָכְמָה, בְּכָל מָקוֹם הוֹלְכִים אַחַר הַזִּקְנָה, הוֹאִיל וְהוּא חָכָם קְצָת. וְאִם אֵין שׁוּם אֶחָד מֵהֶם מֻפְלָג, לֹא זֶה בְּחָכְמָה וְלֹא זֶה בִּזִקְנָה, הַזָּקֵן קוֹדֵם בְּכָל מָקוֹם.

סימן רמה

א מִצְוַת עֲשֵׂה עַל הָאִישׁ לְלַמֵּד אֶת בְּנוֹ תּוֹרָה. וְאִם לֹא לִמְּדוֹ אָבִיו, חַיָּב לִלְמֹד לְעַצְמוֹ. וְע״ל סִי׳ רמ״ו סָעִיף ו׳.

ב הָיָה הוּא צָרִיךְ לִלְמֹד, וְיֵשׁ לוֹ בֵּן לְלַמֵּד, וְאֵין יָדוֹ מַשֶּׂגֶת לְהַסְפִּיק לִשְׁנֵיהֶם, אִם שְׁנֵיהֶם שָׁוִים הוּא קוֹדֵם לִבְנוֹ. וְאִם בְּנוֹ נָבוֹן וּמַשְׂכִּיל מַה שֶּׁיִּלְמַד יוֹתֵר מִמֶּנּוּ, בְּנוֹ קוֹדְמוֹ. וְאַף עַל פִּי כֵן לֹא יִבָּטֵל הוּא.

ג כְּשֵׁם שֶׁמִּצְוָה לְלַמֵּד אֶת בְּנוֹ, כָּךְ מִצְוָה לְלַמֵּד אֶת בֶּן בְּנוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: וְהוֹדַעְתָּם לְבָנֶיךָ וְלִבְנֵי בָנֶיךָ (דְּבָרִים ד, ט). וְלֹא לְבֶן בְּנוֹ בִּלְבַד, אֶלָּא מִצְוָה עַל כָּל חָכָם מִיִּשְׂרָאֵל לְלַמֵּד תַּלְמִידִים, שֶׁגַּם הֵם נִקְרָאִים בָּנִים, אֶלָּא שֶׁמִּצְוָה לַהַקְדִּים בְּנוֹ לְבֶן בְּנוֹ, וּבֶן בְּנוֹ לְבֶן חֲבֵרוֹ.

ד חַיָּב לְהַשְׁכִּיר מְלַמֵּד לִבְנוֹ, לְלַמְּדוֹ. אֲבָל לְבֶן חֲבֵרוֹ, אֵינוֹ חַיָּב לְהַשְׁכִּיר. הַגָּה: וְהָיוּ כּוֹפִין לְיִהּ לְשַׂכֵּר לִבְנוֹ מְלַמֵּד. וְאִם אֵינוֹ בָּעִיר, וְיֵשׁ לוֹ נְכָסִים, אִם אֶפְשָׁר לְאוֹדוֹעֵי לֵיהּ מוֹדִיעִים לֵיהּ; וְאִם לָאו, יוֹרְדִים לִנְכָסָיו וְשׂוֹכְרִים מְלַמֵּד לִבְנוֹ. (הַגָּהוֹת מַיְמוֹנִי פֶּרֶק א׳ דְּתַלְמוּד תּוֹרָה בְּשֵׁם הר״מ).

ה מֵאֵימָתַי מַתְחִיל לְלַמֵּד לִבְנוֹ, מִשֶּׁיַּתְחִיל לְדַבֵּר מַתְחִיל לְלַמְּדוֹ: תּוֹרָה צִוָּה לָנוּ וגו׳ (דְּבָרִים לג, ד), וּפָסוּק רִאשׁוֹן מִפָּרָשַׁת שְׁמַע (דְּבָרִים ו, ד), וְאַחַר כָּךְ מְלַמְּדוֹ מְעַט מְעַט, עַד שֶׁיִּהְיֶה כְּבֶן שִׁשָּׁה אוֹ כְּבֶן שִׁבְעָה, וְאָז מוֹלִיכוֹ אֵצֶל מְלַמְּדֵי תִּינוֹקוֹת.

ו הָיָה מִנְהָג בָּעִיר שֶׁלּוֹקֵחַ מְלַמֵּד תִּינוֹקוֹת שָׂכָר, חַיָּב לְלַמְּדוֹ בְּשָׂכָר עַד שֶׁיִּקְרָא תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב כֻּלָּהּ. וְאֵינוֹ חַיָּב לְלַמְּדוֹ, בְּשָׂכָר, מִשְׁנָה וּגְמָרָא. וְהָנֵי מִלֵּי דְּלֹא אֶפְשָׁר, דִּדְחִיקָא לֵיהּ שַׁעְתָּא, אֲבָל אִם אֶפְשָׁר לֵיהּ, מִצְוָה לְאַגְמוּרֵיהּ מִשְׁנָה וּגְמָרָא, הֲלָכוֹת וְאַגָּדוֹת.

ז מוֹשִׁיבִין מְלַמְּדֵי תִּינוֹקוֹת בְּכָל עִיר וְעִיר. וְכָל עִיר שֶׁאֵין בָּהּ מְלַמֵּד תִּינוֹקוֹת, מַחֲרִימִין אַנְשֵׁי הָעִיר עַד שֶׁיּוֹשִׁיבוּ מְלַמֵּד תִּינוֹקוֹת. וְאִם לֹא הוֹשִׁיבוּ, מַחֲרִיבִין הָעִיר, שֶׁאֵין הָעוֹלָם מִתְקַיְּמִים אֶלָּא בְּהֶבֶל פִּיהֶם שֶׁל תִּינוֹקוֹת שֶׁל בֵּית רַבָּן. וְעַיֵּן בְּחֹשֶׁן הַמִּשְׁפָּט סִי׳ קס״ג סָעִיף ג׳.

ח מַכְנִיסִים הַתִּינוֹקוֹת לְהִתְלַמֵּד, בֶּן חָמֵשׁ שָׁנִים שְׁלֵמוֹת, וּבְפָחוֹת מִכָּאן אֵין מַכְנִיסִין אוֹתָן. וְאִם הוּא כָּחוּשׁ, מַכְנִיסִין אוֹתוֹ בֶּן ו׳ שָׁנִים שְׁלֵמוֹת. הַגָּה: וּמִכָּל מָקוֹם מִיָּד שֶׁיִּהְיֶה בֶּן ג׳ שָׁנִים שְׁלֵמוֹת מְלַמְּדִין אוֹתוֹ אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה, כְּדֵי שֶׁיַּרְגִּיל עַצְמוֹ לִקְרוֹת בַּתּוֹרָה. (תְּרוּמַת אַבְרְבַנאל בְּפֵרוּשׁ לְאַבוֹת).

ט אֲפִלּוּ תִּינוֹק שֶׁאֵינוֹ מֵבִין לִקְרוֹת, לֹא יְסַלְקוּהוּ מִשָּׁם אֶלָּא יֵשֵׁב עִם הָאֲחֵרִים, אוּלַי יָבִין.

י לֹא יַכֶּה אוֹתוֹ הַמְלַמֵּד מַכַּת אוֹיֵב, מוּסָר אַכְזָרִי, לֹא בְּשׁוֹטִים וְלֹא בְּמַקֵּל, אֶלָּא בִּרְצוּעָה קְטַנָּה.

יא יוֹשֵׁב וּמְלַמְּדָם כָּל הַיּוֹם וּקְצָת מֵהַלַּיְלָה, כְּדֵי לְחַנְּכָם לִלְמֹד בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה.

יב לֹא יְבַטְּלוּ הַתִּינוֹקוֹת כְּלָל, חוּץ מֵעֶרֶב שַׁבָּת וְעֶרֶב יוֹם טוֹב בְּסוֹף הַיּוֹם.

יג אֵין מְבַטְּלִין הַתִּינוֹקוֹת, אֲפִלּוּ לִבְנְיַן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ.

יד אֵין קוֹרִין לַתִּינוֹקוֹת בְּשַׁבָּת מִתְּחִלָּה, מַה שֶּׁלֹּא לָמְדוּ, מִשּׁוּם טֹרַח שַׁבָּת. אֲבָל מַה שֶּׁקָּרְאוּ פַּעַם אַחַת, שׁוֹנִים אוֹתוֹ לָהֶם בְּשַׁבָּת.

טו כ״ה תִּינוֹקוֹת, מַסְפִּיק לָהֶם מְלַמֵּד אֶחָד. הָיוּ יוֹתֵר עַל כ״ה, עַד מ׳, מוֹשִׁיבִין אַחֵר לְסַיְּעוֹ בְּלִמּוּדָם. הַגָּה: וַאֲפִלּוּ שָׂכְרוּ הַקָּהָל מְלַמֵּד לְכָל תִּינוֹקוֹת סְתָם, הוּא מוֹשִׁיב אַחֵר לְסַיֵּעַ בַּעֲדוֹ, וְהֵם יִתְּנוּ לוֹ שְׂכָרוֹ. (נ״י פ׳ לֹא יַחְפֹּר). וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּאִם אֵין בָּעִיר כ״ה תִּינוֹקוֹת, אֵין בְּנֵי הָעִיר חַיָּבִים לְשָׂכֹר לָהֶם מְלַמֵּד. (הַגָּהוֹת מַיְמוֹנִי פ״ב דְּתַלְמוּד תּוֹרָה וְתוס׳ וְר׳ יְרוּחָם). וְיֵשׁ אוֹמְרִים דַּאֲפִלּוּ בְּפָחוֹת מִזֶּה, חַיָּבִים. (שָׁם בנ״י). הָיוּ יוֹתֵר מֵאַרְבָּעִים, מַעֲמִידִים שְׁנַיִם.

טז מוֹלִיכִים הַקָּטָן מִמְּלַמֵּד לִמְלַמֵּד אַחֵר שֶׁהוּא מָהִיר מִמֶּנּוּ, בֵּין בְּמִקְרָא בֵּין בְּדִקְדּוּק. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, כְּשֶׁהָיוּ שְׁנֵיהֶם בְּעִיר אַחַת וְאֵין נָהָר מַפְסִיק בֵּינֵיהֶם. אֲבָל מֵעִיר לְעִיר, אוֹ מִצַּד הַנָּהָר לְצִדּוֹ בְּאוֹתָהּ הָעִיר, אֵין מוֹלִיכִים אוֹתוֹ אֶלָּא אִם כֵּן הָיָה גֶּשֶׁר בִּנְיָן בָּרִיא, שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לִפֹּל מֵהֵרָה.

יז מְלַמֵּד תִּינוֹקוֹת שֶׁמַּנִּיחַ הַתִּינוֹקוֹת וְיוֹצֵא, אוֹ שֶׁעוֹשֶׂה מְלָאכָה אַחֶרֶת עִמָּהֶם, אוֹ שֶׁמִּתְרַשֵּׁל בְּתַלְמוּדוֹ, חֲרֵי זֶה בִּכְלָל: אָרוּר עֹשֵׂה מְלֶאכֶת ה׳ רְמִיָּה (יִרְמְיָה מח, י) לְפִיכָךְ אֵין לְהוֹשִׁיב מְלַמֵּד, אֶלָּא בַּעַל יִרְאָה, מָהִיר לִקְרֹא וּלְדַקְדֵּק. הַגָּה: וְאֵין לְמְלַמֵּד לִנְעֹר בַּלַּיְלָה יוֹתֵר מִדַּאי, שֶׁלֹּא יִהְיֶה עָצֵל בַּיּוֹם לְלַמֵּד. וְכֵן לֹא יִתְעַנֶּה, אוֹ לַעֲצֹר בְּמַאֲכָל וּמִשְׁתֶּה, אוֹ לֶאֱכֹל וְלִשְׁתּוֹת יוֹתֵר מִדַּאי, כִּי כָּל אֵלּוּ הַדְּבָרִים גּוֹרְמִים שֶׁלֹּא יוּכַל לְלַמֵּד הֵיטֵב. וְכָל הַמְשַׁנֶּה, יָדוֹ עַל הַתַּחְתּוֹנָה וּמְסַלְקִין לֵיהּ. (פַּרְדֵּסִי פ׳ הָאִפָּנִין מֵהִירוּשַׁלְמִי). וּשְׂאָר דִּינֵי מְלַמֵּד, עַיֵּן בְּחוֹ״ה סִימָן שֶׁל״ד וְשֶׁל״ה.

יח אִם יֵשׁ כָּאן מְלַמֵּד שֶׁמְּלַמֵּד לְתִינוֹקוֹת, וּבָא אַחֵר טוֹב מִמֶּנּוּ, מְסַלְקִין הָרִאשׁוֹן מִפְּנֵי הַשֵּׁנִי.

יט אִם יֵשׁ כָּאן שְׁנֵי מְלַמְּדִים, הָאֶחָד קוֹרֵא הַרְבֵּה וְאֵינוֹ מְדַקְדֵּק עִמָּהֶם לַהֲבִינָם עַל נָכוֹן, וְאֶחָד אֵינוֹ קוֹרֵא כָּל כָּךְ, אֶלָּא שֶׁמְּדַקְדֵּק עִמָּהֶם לַהֲבִינָם, לוֹקְחִין אוֹתוֹ שֶׁמְּדַקְדֵּק יוֹתֵר.

כ מִי שֶׁאֵין לוֹ אִשָּׁה, לֹא יְלַמֵּד תִּינוֹקוֹת, מִפְּנֵי שֶׁאִמּוֹתֵיהֶם מְבִיאוֹת בְּנֵיהֶם. וְאֵין הַמְלַמֵּד צָרִיךְ שֶׁתִּהְיֶה אִשְׁתּוֹ שְׁרוּיָה עִמּוֹ בְּבֵית הַסֵּפֶר, אֶלָּא הִיא בְּבֵיתָהּ וְהוּא מְלַמֵּד בְּמְקוֹמוֹ.

כא לֹא תְּלַמֵּד אִשָּׁה תִּינוֹקוֹת, מִפְּנֵי אֲבִיהֶם שֶׁמְּבִיאִים בְּנֵיהֶם.

כב אֶחָד מִבְּנֵי הֶחָצֵר אוֹ מִבְּנֵי מָבוֹי שֶׁבִּקֵּשׁ לֵיעָשׂוֹת מְלַמֵּד תִּינוֹקוֹת, אֵין שׁוֹכְנָיו יְכוֹלִים לִמְחוֹת בְּיָדוֹ. וְכֵן מְלַמֵּד תִּינוֹקוֹת שֶׁבָּא חֲבֵרוֹ וּפָתַח בַּיִת לְלַמֵּד תִּינוֹקוֹת בְּצִדּוֹ, כְּדֵי שֶׁיְּבִיאוּ לוֹ תִּינוֹקוֹת אֲחֵרִים אוֹ כְּדֵי שֶׁיְּבוֹאוּ הַתִּינוֹקוֹת שֶׁאֵצֶל זֶה לָזֶה, אֵין יְכוֹלִים לִמְחוֹת בְּיָדוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: ה' חָפֵץ לְמַעַן צִדְקוֹ יַגְדִּיל תּוֹרָה וְיַאְדִּיר (יְשַׁעְיָהוּ מב, כא). הַגָּה: רַב הַיּוֹשֵׁב בָּעִיר וְלוֹמֵד לָרַבִּים, יְכוֹל חָכָם אַחֵר לָבוֹא וּלְלַמֵּד גַּם כֵּן שָׁם, אֲפִלּוּ מְקֻפָּח קָצַת פַּרְנָסַת הָרִאשׁוֹן, כְּגוֹן שֶׁהַקָּהָל קִבְּלוּ הָרִאשׁוֹן עֲלֵיהֶם לָרֹב וּנוֹטֵל פְּרָס מֻהָם עַל זֶה, אֲפִלּוּ הָכִי יְכוֹל הַשֵּׁנִי לָבוֹא לְדוּר שָׁם וּלְהַחֲזִיק רַבָּנוּת בְּכָל דָּבָר, כְּמוֹ הָרִאשׁוֹן, אִם הוּא גָּדוֹל וְרָאוּי לְכָךְ. (מהרי"ו סי' קנ"א ומהרא"י בְּפִסְקֵיהֶם סִימָן קנ"ח ע"ש תשו' הַגְּדוֹלִים). אֲבָל אִם בָּא חָכָם אַכְסְנַאי לְעִיר, אֵין לוֹ לְקַפֵּחַ שְׂכַר הָרֹב הַדָּר שָׁם לַעֲשׂוֹת חֻפּוֹת וְקִדּוּשִׁין וְלִטֹּל הַשָּׂכָר הַבָּא מֵהֶם, הוֹאִיל וְהוּא פָּרַשׁ הָרֹב הַדָּר שָׁם; אֲבָל מֵתַר לַעֲשׂוֹת הַחֻפָּה וְלִטֹּל הַשָּׂכָר לָרֹב הַקָּבוּעַ. וְכֵן מֵתַר לוֹ לָדוּן בֵּין שְׁנֵי בַּעֲלֵי דִינִין שֶׁבָּעִיר אַחֵר הַבָּאִים לְפָנָיו לָדוּן, דְּדִלְמָא הָרֹב שֶׁבָּעִיר אֵין מְמַצֶּה לָהֶם. אֲבָל אֵין לוֹ לְהוֹרוֹת אִסּוּר וְהֶתֵּר, אוֹ לְדָרֹשׁ לִנְהֹג שְׂרָרָה, בְּאֶתְרֵיהּ דְּחַבְרֵיהּ. (מהרי"ק שׁוֹרֶשׁ ק"ע ומהר"ד בְּתְשׁוּבָה כ"ב). מִי שֶׁהֶחֱזִיק לָרֹב בָּעִיר, אֲפִלּוּ הֶחֱזִיק בְּעַצְמוֹ בְּאֵיזֶה שְׂרָרָה, אֵין לְהוֹרִידוֹ מִגְּדֻלָּתוֹ אַף עַל פִּי שֶׁבָּא לְשָׁם אַחֵר גָּדוֹל מִמֶּנּוּ (ריב"ש סִימָן רע"א). אֲפִלּוּ בְּנוֹ וּבֶן בְּנוֹ לְעוֹלָם קוֹדְמִים לְאֲחֵרִים, כָּל זְמַן שֶׁמְּסַלְּאִים מְקוֹם אֲבוֹתֵיהֶם בִּירֻאָה וְהֶם חֲכָמִים קָצָת. (רַמְבַּ"ם פֶּרֶק א' מֵהִלְכוֹת מְלָכִים). וּבְמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ מִנְהָג לְקַבֵּל רַב עַל זְמַן קָצוּב, אוֹ שֶׁמִּנְהָג לִבְחֹר בְּמִי שֶׁיִּרְצוּ, הֶרְשׁוּת בְּיָדָם. (כָּל בּוֹ). אֲבָל כָּל שֶׁקִּבְּלוּ הַקָּהָל עֲלֵיהֶם, וְכָל שֶׁכֵּן אִם עָשׂוּ בִּרְצוֹן הַשְּׂרָרָה, אֵין לְשׁוּם גָּדוֹל בָּעוֹלָם לְהֻשְׁתָּרֵר עֲלֵיהֶם וּלְהוֹרִידוֹ (שָׁם בריב"ש).

סימן רמו

א כָּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל חַיָּב בְּתַלְמוּד תּוֹרָה, בֵּין עָנִי בֵּין עָשִׁיר, בֵּין שָׁלֵם בְּגוּפוֹ בֵּין בַּעַל יִסּוּרִים, בֵּין בָּחוּר בֵּין זָקֵן גָּדוֹל. אֲפִלּוּ עָנִי הַמְחַזֵּר עַל הַפְּתָחִים, אֲפִלּוּ בַּעַל אִשָּׁה וּבָנִים, חַיָּב לִקְבַּע לוֹ זְמַן לְתַלְמוּד תּוֹרָה בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה, שֶׁנֶּאֱמַר: וְהָגִיתָ בּוֹ יוֹמָם וָלָיְלָה (יְהוֹשֻׁעַ א, ח). וּבְשָׁעַת הַדְּחַק, אֲפִלּוּ לֹא קָרָא רַק קְרִיאַת שְׁמַע שַׁחֲרִית וְעַרְבִית, לֹא יָמוּשׁוּ מִפִּי דְּ (יְשַׁעְיָהוּ נט, כא) קָרִינַן בֵּיהּ (הַגָּהוֹת מַיְמוֹנִי פֶּרֶק א' מִסַּ"ג עֲשִׂין י"ב). **וּמִי שֶׁאִי אֶפְשָׁר לוֹ לִלְמֹד, מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ כְּלָל לִלְמֹד אוֹ מִפְּנֵי הַטָּרְדוֹת שֶׁיֵּשׁ לוֹ, יַסְפִּיק לָאֲחֵרִים הַלּוֹמְדִים.** הַגָּה: וְתַחְשֹׁב לוֹ כְּאִלּוּ לוֹמֵד בְּעַצְמוֹ (טור). וְיָכוֹל אָדָם לְהִתְנוֹת עִם חֲבֵרוֹ שֶׁהוּא יַעֲסֹק בַּתּוֹרָה וְהוּא יַמְצִיא לוֹ פַּרְנָסָה וְיֶחֱלֹק עִמּוֹ הַשָּׂכָר, אֲבָל אִם כְּבָר עָסַק בְּתוֹרָה אֵינוֹ יָכוֹל לְמַכֵּר לוֹ חֶלְקוֹ בִּשְׂכַר מָמוֹן שֶׁיִּתְּנוּ לוֹ. (תא"ו נָתִיב ב' מֹשֶׁ"ס דסוֹטָה).

ב יִלְמַד אָדָם תּוֹרָה וְאַחַר כָּךְ יִשָּׂא אִשָּׁה, שֶׁאִם יִשָּׂא אִשָּׁה תְּחִלָּה אִי אֶפְשָׁר לוֹ לַעֲסֹק בַּתּוֹרָה מֵאַחַר שֶׁרַחֲמִים בְּצַוָּארוֹ. וְאִם אִי אֶפְשָׁר לוֹ בְּלֹא אִשָּׁה, מִפְּנֵי שֶׁיִּצְרוֹ מִתְגַּבֵּר עָלָיו, יִשָּׂא אִשָּׁה תְּחִלָּה.

ג עַד אֵימָתַי חַיָּב לִלְמֹד, עַד יוֹם מוֹתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: וּפֶן יָסוּרוּ מִלְּבָבְךָ כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ (דְּבָרִים ד, ט). וְכָל זְמַן שֶׁלֹּא יַעֲסֹק בַּתּוֹרָה, הוּא שׁוֹכֵחַ.

ד חַיָּב אָדָם לְשַׁלֵּשׁ לִמּוּדוֹ, שְׁלִישׁ בַּתּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב, דְּהַיְנוּ הָאַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים; שְׁלִישׁ בְּמִשְׁנָה, דְּהַיְנוּ תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה, וּפְרוּשׁ תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב בִּכְלַל זֶה; שְׁלִישׁ בְּתַלְמוּד, דְּהַיְנוּ שֶׁיָּבִין וְיַשְׂכִּיל אַחֲרִית דָּבָר מֵרֵאשִׁיתוֹ, וְיוֹצִיא דָּבָר מִתּוֹךְ דָּבָר, וְיַדְמֶה דָּבָר לְדָבָר וְיָדוּן בְּמִדּוֹת שֶׁהַתּוֹרָה נִדְרֶשֶׁת בָּהֶם עַד שֶׁיֵּדַע הֵיאָךְ עִקַּר הַמִּצְוֹת וְהֵיאָךְ יוֹצֵא הָאָסוּר וְהַמֻּתָּר וְכֵיוֹצֵא בָּזֶה, דְּבָרִים שֶׁלָּמַד מִפִּי הַשְּׁמוּעָה. כֵּיצַד, הָיָה בַּעַל אֻמָּנוּת וְעוֹסֵק בִּמְלַאכְתּוֹ ג' שָׁעוֹת בְּיוֹם וְט' בַּתּוֹרָה, קוֹרֵא ג' מֵהֶם בַּתּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב, וּבג' תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה, וּבג' יָבִין דָּבָר מִתּוֹךְ דָּבָר. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בִּתְחִלַּת לִמּוּדוֹ שֶׁל אָדָם. אֲבָל כְּשֶׁיַּגְדִּיל בַּתּוֹרָה וְלֹא יְהֵא צָרִיךְ לִלְמֹד תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב וְלֹא לַעֲסֹק תָּמִיד בַּתּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה, יִקְרָא בְּעִתִּים מְזֻמָּנִים תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב וְדִבְרֵי תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִשְׁכַּח דָּבָר מִדִּינֵי הַתּוֹרָה, וְיִפְנֶה כָּל יָמָיו לְתַלְמוּד בִּלְבַד לְפִי רֹחַב לִבּוֹ וְיִשּׁוּב דַּעְתּוֹ. הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁבְּתַלְמוּד בַּבְלִי שֶׁהוּא בָּלוּל בְּמִקְרָא, בְּמִשְׁנָה וְתַלְמוּד, אָדָם יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ בִּשְׁבִיל הַכֹּל. (טור בְּשֵׁם רַבֵּנוּ תָּם וּעוֹד פּוֹסְקִים צֵין לְעֵיל סִי' רמ"ה ס"ו). וְאֵין לְאָדָם לִלְמֹד כִּי אִם מִקְרָא, מִשְׁנָה וְתַלְמוּד וְהַפּוֹסְקִים הַנִּמְשָׁכִים אַחֲרֵיהֶם, וּבְזֶה יִכָּנֶה הָעוֹלָם הַזֶּה וְהָעוֹלָם הַבָּא, אֲבָל לֹא בְּלִמּוּד שְׁאָר חָכְמוֹת. (ריב"ש סִימָן מ"ה וְתַלְמִידֵי רַשְׁבַּ"א) וּמִכָּל מָקוֹם מֻתָּר לִלְמֹד בְּאַקְרָאֵי בִּשְׁאָר חָכְמוֹת, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִהְיוּ סִפְרֵי מִינִים, וְזֶהוּ נִקְרָא בֵּין הַחֲכָמִים טִיּוּל בְּפַרְדֵּס. וְאֵין לְאָדָם לְטַיֵּל בְּפַרְדֵּס רַק לְאַחַר שֶׁמִּלֵּא כְּרֵסוֹ בָּשָׂר וְיַיִן, וְהוּא לְיֵדַע אִסּוּר וְהֶתֵּר וְדִינֵי הַמִּצְוֹת (רַמְבַּ"ם סוֹף מַדָּע ס"ם ד' מהל' יְסוֹדֵי הַתּוֹרָה).

ה מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לְלַמֵּד תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב בְּשָׂכָר, מֻתָּר לְלַמֵּד בְּשָׂכָר, אֲבָל תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה אָסוּר לְלַמֵּד בְּשָׂכָר. לֹא מָצָא מִי שֶׁיְּלַמְּדֵנוּ בְּחִנָּם, יִלְמַד בְּשָׂכָר. וְאַף עַל פִּי שֶׁהֻצְרַךְ לִלְמֹד בְּשָׂכָר, לֹא יֹאמַר: כְּשֵׁם שֶׁלָּמַדְתִּי בְּשָׂכָר כָּךְ אֲלַמֵּד בְּשָׂכָר, אֶלָּא יִלְמַד לַאֲחֵרִים בְּחִנָּם. וּמַה שֶּׁנָּהֲגוּ הָאִדָּנָא לְלַמֵּד הַכֹּל בְּשָׂכָר, אִם אֵין לוֹ בַּמֶּה לְהִתְפַּרְנֵס, שָׂרֵי, וַאֲפִלּוּ יֵשׁ לוֹ, אִם הוּא שָׂכַר בַּטָּלָה דְּמוּכָח, שֶׁמַּנִּיחַ כָּל עֲסָקָיו וּמַשָּׂאוֹ וּמַתָּנוֹ, שָׂרֵי. וְכָל חִדּוּשֵׁי סוֹפְרִים, דְּהַיְנוּ מַה שֶּׁנִּתְקַן מִדְּרַבָּנָן, מֻתָּר לִטֹּל שָׂכָר לְלַמְּדוֹ. (הַגָּהוֹת מַיְמוֹנִי פֶּרֶק א').

ו אִשָּׁה שֶׁלָּמְדָה תּוֹרָה יֵשׁ לָהּ שָׂכָר, אֲבָל לֹא כִּשְׂכַר הָאִישׁ, מִפְּנֵי שֶׁאֵינָהּ מְצַוָּה וְעוֹשָׂה. וְאַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ לָהּ שָׂכָר, צִוּוּ חֲז״ל שֶׁלֹּא יְלַמֵּד אָדָם אֶת בִּתּוֹ תּוֹרָה, מִפְּנֵי שֶׁרֹב הַנָּשִׁים אֵין דַּעְתָּן מְכַוֶּנֶת לְהִתְלַמֵּד, וּמוֹצִיאוֹת דִּבְרֵי תּוֹרָה לְדִבְרֵי הֲבַאי לְפִי עַנְיוּת דַּעְתָּן. אָמְרוּ חֲכָמִים: כָּל הַמְלַמֵּד אֶת בִּתּוֹ תּוֹרָה, כְּאִלּוּ מְלַמְּדָהּ תִּפְלוּת (פִּרְקֵי דְּבַר עֲבֵרָה). בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים בְּתוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה; אֲבָל תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב לֹא יְלַמֵּד אוֹתָהּ לְכַתְּחִלָּה, וְאִם מְלָמְדָהּ אֵינוֹ כְּמְלַמְּדָהּ תִּפְלוּת (רַמְבַּ״ם וּסְמַ״ג וְלֹא כְּמַקְצַת סִפְרֵי הַטּוּר). הֶגֶה: וּמִכָּל מָקוֹם חַיֶּבֶת הָאִשָּׁה לִלְמֹד דִּינִים הַשַּׁיָּכִים לְאִשָּׁה. (אֲגוּר בְּשֵׁם סְמַ״ג). וְאִשָּׁה אֵינָהּ חַיֶּבֶת לְלַמֵּד אֶת בִּנָּהּ תּוֹרָה, וּמִכָּל מָקוֹם אִם עוֹזֶרֶת לְבִנָּהּ אוֹ לְבַעְלָהּ שֶׁיַּעַסְקוּ בַּתּוֹרָה, חוֹלֶקֶת שָׂכָר בְּהַדְרֵיהוּ. (הַגָּהוֹת מֵיִמוֹנִי פֶּרֶק א׳ דְּתַלְמוּד תּוֹרָה וּסְמַ״ג).

ז אֵין מְלַמְּדִין תּוֹרָה לְתַלְמִיד שֶׁאֵינוֹ הָגוּן, אֶלָּא מַחֲזִירִין אוֹתוֹ לַמּוּטָב וּמַנְהִיגִין אוֹתוֹ בְּדֶרֶךְ יְשָׁרָה וּבוֹדְקִין אוֹתוֹ, וְאַחַר כָּךְ מַכְנִיסִין אוֹתוֹ לְבֵית הַמִּדְרָשׁ וּמְלַמְּדִין אוֹתוֹ.

ח הָרַב שֶׁאֵינוֹ הוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ טוֹבָה, אַף עַל פִּי שֶׁחָכָם גָּדוֹל הוּא וְכָל הָעָם צְרִיכִים לוֹ, אֵין לְמְדִין מִמֶּנּוּ עַד שֶׁיַּחֲזוֹר לְמוּטָב.

ט כֵּיצַד מְלַמְּדִים, הָרַב יוֹשֵׁב בְּרֹאשׁ וְהַתַּלְמִידִים לְפָנָיו מֻקָּפִים כַּעֲטָרָה, כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ כֻּלָּם רוֹאִים אֶת הָרַב וְשׁוֹמְעִין דְּבָרָיו. וְלֹא יֵשֵׁב הָרַב עַל הַכִּסֵּא וְתַלְמִידָיו עַל הַקַּרְקַע, אֶלָּא אוֹ הַכֹּל עַל הָאָרֶץ אוֹ הַכֹּל עַל הַכִּסְאוֹת. הֶגֶה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים דַּוְקָא כְּשֶׁהַגִּיעוּ הַתַּלְמִידִים לְכְלַל סְמִיכָה. (הַר״ן פ״ב דְּסַנְהֶדְרִין). וְרַב הַלּוֹמֵד עַל יְדֵי מְתֻרְגְּמָן וְדַיָּנִיו נִתְבָּאֲרוּ בְּפָנִים, וְלֹא כְּתָבָן הָרַב כִּי אֵינָן שְׁכִיחִין.

י הָרַב שֶׁלִּמֵּד וְלֹא הֵבִינוּ הַתַּלְמִידִים, לֹא יִכְעֹס עֲלֵיהֶם, אֶלָּא שׁוֹנֶה וְחוֹזֵר הַדָּבָר כַּמָּה פְּעָמִים, עַד שֶׁיָּבִינוּ עֹמֶק הַהֲלָכָה. וְלֹא יֹאמַר הַתַּלְמִיד: הֵבַנְתִּי, וְהוּא לֹא הֵבִין, אֶלָּא שׁוֹאֵל וְחוֹזֵר וְשׁוֹאֵל כַּמָּה פְּעָמִים, וְאִם יִכְעֹס עָלָיו רַבּוֹ, יֹאמַר לוֹ: רַבִּי, תּוֹרָה הִיא וְלִלְמֹד אֲנִי צָרִיךְ וְדַעְתִּי קְצָרָה.

יא וְלֹא יְהֵא הַתַּלְמִיד בּוֹשׁ מֵחֲבֵרוֹ שֶׁלָּמַד בְּפַעַם רִאשׁוֹנָה אוֹ שְׁנִיָּה וְהוּא לֹא לָמַד אֶפְלוּ אַחַר כַּמָּה פְּעָמִים, שֶׁאִם נִתְבַּיֵּשׁ מִדָּבָר זֶה נִמְצָא נִכְנָס וְיוֹצֵא לְבֵית הַמִּדְרָשׁ וְהוּא לֹא לָמַד כְּלוּם, וְעַל כֵּן אָמְרוּ: לֹא הַבַּיְשָׁן לָמֵד וְלֹא הַקַּפְדָּן מְלַמֵּד. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, שֶׁלֹּא הֵבִינוּ הַתַּלְמִידִים הַדָּבָר מִפְּנֵי עָמְקוֹ, אוֹ מִפְּנֵי דַּעְתָּן שֶׁהִיא קְצָרָה, אֲבָל אִם נִכָּר לָרַב שֶׁהֵם מִתְרַשְּׁלִים בְּדִבְרֵי תּוֹרָה וּמִתְרַפִּים עֲלֵיהֶם וּלְפִיכָךְ לֹא הֵבִינוּ, חַיָּב לִכְעֹס עֲלֵיהֶם וּלְהַכְלִימָם בִּדְבָרִים כְּדֵי לְחַדְּדָן, וְעַל זֶה אָמְרוּ: זְרֹק מָרָה בַּתַּלְמִידִים. לְפִיכָךְ אֵין רָאוּי לָרַב לִנְהֹג קַלּוּת רֹאשׁ בִּפְנֵי הַתַּלְמִידִים; וְלֹא לִשְׂחֹק בִּפְנֵיהֶם; וְלֹא לֶאֱכֹל וְלִשְׁתּוֹת עִמָּהֶם, כְּדֵי שֶׁתְּהֵא אֵימָתוֹ מֻטֶּלֶת עֲלֵיהֶם וְיִלְמְדוּ מִמֶּנּוּ מְהֵרָה.

יב אֵין שׁוֹאֲלִין אֶת הָרַב כְּשֶׁיְּכֻנַּס לְבֵית הַמִּדְרָשׁ מִיָּד, עַד שֶׁתִּתְיַשֵּׁב דַּעְתּוֹ עָלָיו. וְאֵין הַתַּלְמִיד שׁוֹאֵל כְּשֶׁיְּכֻנַּס, עַד שֶׁיֵּשֵׁב וְיָנוּחַ. וְאֵין שׁוֹאֲלִים שְׁנַיִם כְּאֶחָד. וְאֵין שׁוֹאֲלִים אֶת הָרַב מֵעִנְיָן אַחֵר, אֶלָּא מֵאוֹתוֹ עִנְיָן שֶׁהֵם עוֹסְקִים בּוֹ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְבַּיֵּשׁ. וְיֵשׁ לָרַב לְהַטְעוֹת אֶת הַתַּלְמִידִים בִּשְׁאֵלוֹתָיו וּבְמַעֲשִׂים שֶׁעוֹשֶׂה לִפְנֵיהֶם, כְּדֵי לְחַדְּדָם וּכְדֵי שֶׁיֵּדַע אִם הֵם זוֹכְרִים מַה שֶּׁלִּמְּדִים. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁיֵּשׁ לוֹ רְשׁוּת לִשְׁאֹל אוֹתָם בְּעִנְיָן אַחֵר שֶׁאֵין עוֹסְקִים בּוֹ, כְּדֵי לְזָרְזָם.

יג אֵין שׁוֹאֲלִים מְעַמָּד וְאֵין מְשִׁיבִים מְעַמָּד. וְיֵשׁ אוֹמְרִים כְּשֶׁשּׁוֹאֲלִים דְּבַר הֲלָכָה צָרִיךְ לְעַמֵּד. (תּוֹסֶפְתָּ פֶּרֶק פְּסוּלֵי הַמֻּקְדָּשִׁין בְּשֵׁם הַיְרוּשַׁלְמִי). וְלֹא מִגְּבוֹהַּ וְלֹא מֵרָחוֹק, וְלֹא מֵאֲחוֹרֵי הַזְּקֵנִים. וְאֵין שׁוֹאֲלִים אֶלָּא כָּעִנְיָן. וְאֵין שׁוֹאֲלִים אֶלָּא מִירְאָה. וְלֹא יִשְׁאַל בָּעִנְיָן יוֹתֵר מִגּ׳ הֲלָכוֹת.

יד שְׁנַיִם שֶׁשָּׁאֲלוּ, אֶחָד שָׁאַל כָּעִנְיָן וְאֶחָד שָׁאַל שֶׁלֹּא כָּעִנְיָן, נִזְקָקִים לְכָעִנְיָן. מַעֲשֶׂה וְשֶׁאֵינוֹ מַעֲשֶׂה, נִזְקָקִים לַמַּעֲשֶׂה. הֲלָכָה וּמִדְרָשׁ, נִזְקָקִין לַהֲלָכָה. מִדְרָשׁ וְאַגָּדָה, נִזְקָקִין לַמִּדְרָשׁ. אַגָּדָה וְקַל וָחֹמֶר, נִזְקָקִין לְקַל וָחֹמֶר. קַל וָחֹמֶר וּגְזֵרָה שָׁוָה, נִזְקָקִין לְקַל וָחֹמֶר.

טו הָיוּ הַשּׁוֹאֲלִים אֶחָד חָכָם וְאֶחָד תַּלְמִיד חָכָם, נִזְקָקִין לְחָכָם. תַּלְמִיד חָכָם וְעַם הָאָרֶץ, נִזְקָקִין לַתַּלְמִיד חָכָם. שְׁנֵיהֶם חֲכָמִים, שְׁנֵיהֶם תַּלְמִידִים, שְׁנֵיהֶם עַמֵּי הָאָרֶץ, שָׁאֲלוּ שְׁנֵיהֶם בִּשְׁתֵּי הֲלָכוֹת אוֹ בִּשְׁתֵּי שְׁאֵלוֹת, שְׁתֵּי תְּשׁוּבוֹת, שְׁנֵי מַעֲשִׂים, הָרִאשׁוּת בְּיַד הַמֵּשִׁיב, לְמִי שֶׁיִּרְצֶה יַקְדִּים. מֵמֵזֵר תַּלְמִיד חָכָם קוֹדֵם לְכֹהֵן עַם הָאָרֶץ. (לְשׁוֹן הַשּׁוּר בְּשֵׁם חֲז״ל).

טז אֵין יְשֵׁנִים בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ. וְכָל הַמִּתְנַמְנֵם בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ חָכְמָתוֹ נַעֲשֵׂית קָרָעִים שֶׁנֶּאֱמַר: וּקְרָעִים תַּלְבִּישׁ נוּמָה. (מִשְׁלֵי כג, א).

יז אֵין מְשִׂיחִין בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ אֶלָּא בְּדִבְרֵי תּוֹרָה. אֲפִלּוּ מִי שֶׁנִּתְעַטֵּשׁ, אֵין אוֹמְרִים לוֹ: רְפוּאָה, בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ. וּקְדֻשַּׁת בֵּית הַמִּדְרָשׁ חֲמוּרָה מִקְּדֻשַּׁת בֵּית הַכְּנֶסֶת.

יח תַּלְמוּד תּוֹרָה שָׁקוּל כְּנֶגֶד כָּל הַמִּצְוֹת. הָיָה לְפָנָיו עֲשַׂיַּת מִצְוָה וְתַלְמוּד תּוֹרָה, אִם אֶפְשָׁר לַמִּצְוָה לְהֵעָשׂוֹת עַל יְדֵי אֲחֵרִים לֹא יַפְסִיק תַּלְמוּדוֹ, וְאִם לָאו יַעֲשֶׂה הַמִּצְוָה וְיַחֲזֹר לְתוֹרָתוֹ.

יט תְּחִלַּת דִּינוֹ שֶׁל אָדָם עַל תַּלְמוּד תּוֹרָה, וְאַחַר כָּךְ עַל שְׁאָר מַעֲשָׂיו.

כ לְעוֹלָם יַעֲסֹק אָדָם בַּתּוֹרָה, אֲפִלּוּ שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ, שֶׁמִּתּוֹךְ שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ בָּא לִשְׁמָהּ.

כא אֵין דִּבְרֵי הַתּוֹרָה מִתְקַיְּמִים בְּמִי שֶׁמִּתְרַפֶּה עַצְמוֹ עֲלֵיהֶם, וְלֹא בְּלוֹמְדִים מִתּוֹךְ עִדּוּן וּמִתּוֹךְ אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה, אֶלָּא בְּמִי שֶׁמְּמִית עַצְמוֹ עָלֶיהָ וּמְצַעֵר גּוּפוֹ תָּמִיד, וְלֹא יִתֵּן שֵׁנָה לְעֵינָיו וּתְנוּמָה לְעַפְעַפָּיו. הַגָּה: לֹא יַחֲשֹׁב הָאָדָם לַעֲסֹק בַּתּוֹרָה וְלִקָּנוֹת עֹשֶׁר וְכָבוֹד עִם הַלִּמּוּד, כִּי מִי שֶׁמַּעֲלֶה מַחְשָׁבָה זוֹ בְּלִבּוֹ אֵינוֹ זוֹכֶה לְכִתְרָהּ שֶׁל תּוֹרָה, אֶלָּא יַעֲשֶׂה תּוֹרָתוֹ קֶבַע וּמְלַאכְתּוֹ עֲרַאי, וִימַעֵט בְּעֶסֶק וְיַעֲסֹק בַּתּוֹרָה. וְיָסִיר תַּעֲנוּגֵי הַזְּמַן מִלִּבּוֹ וְיַעֲשֶׂה מְלָאכָה כָּל יוֹם כְּדֵי חַיָּיו, אִם אֵין לוֹ מַה יֹּאכַל, וּשְׁאָר הַיּוֹם וְהַלַּיְלָה יַעֲסֹק בַּתּוֹרָה. וּמַעֲלָה גְּדוֹלָה לְמִי שֶׁמִּתְפַּרְנֵס מִמַּעֲשֵׂה יָדָיו, שֶׁנֶּאֱמַר: יְגִיעַ כַּפֶּיךָ כִּי תֹאכֵל וְגוֹ' (תְּהִלִּים קכח). כָּל הַמַּשִּׂים עַל לִבּוֹ לַעֲסֹק בַּתּוֹרָה וְלֹא לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה לְהִתְפַּרְנֵס מִן הַצְּדָקָה, הֲרֵי זֶה מְחַלֵּל הַשֵּׁם וּמְבַזֶּה הַתּוֹרָה, שֶׁאָסוּר לֵהָנוֹת מִדִּבְרֵי תּוֹרָה. וְכָל תּוֹרָה שֶׁאֵין עִמָּהּ מְלָאכָה, גּוֹרֶרֶת עָוֹן וְסוֹפוֹ לְלַסְטֵם הַבְּרִיּוֹת. (לְשׁוֹן הַשּׁוּר). וְכָל זֶה בְּבְרִיא וְיָכוֹל לַעֲסֹק בִּמְלַאכְתּוֹ אוֹ בְּדָרָךְ אֶרֶץ קָצַת וּלְהַחֲיוֹת עַצְמוֹ, (רִבְּנוּ יוֹנָה וְרִבְּנוּ יְרוּחָם נְתִיב ב' וְכֵן כָּתַב הָרַמ"ה), אֲבָל זָקֵן אוֹ חוֹלֶה, מֻתָּר לֵהָנוֹת מִתּוֹרָתוֹ וְשֶׁיְּסַפְּקוּ לוֹ (לִכ"ע). וְיֵשׁ אוֹמְרִים דַּאֲפִילּוּ בְּבָרִיא מֻתָּר (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם תְּשׁוּבַת רשב"ץ). וְלָכֵן נָהֲגוּ בְּכָל מְקוֹמוֹת יִשְׂרָאֵל שֶׁהֶחָרֵב שֶׁל עִיר יֵשׁ לוֹ הַכְנָסָה וְסִפּוּק מֵאַנְשֵׁי הָעִיר, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִצְטָרֵךְ לַעֲסֹק בִּמְלָאכָה בִּפְנֵי הַבְּרִיּוֹת וְיִתְבַּזֶּה הַתּוֹרָה בִּפְנֵי הֶהָמוֹן. (אַבְרַבַּנאל בְּפֵרוּשׁ מַסֶּכֶת אָבוֹת). וְדַוְקָא חָכָם הַצָּרִיךְ לָזֶה, אֲבָל עָשִׁיר, אָסוּר. וְיֵשׁ מְקִלִּין עוֹד לוֹמַר דְּמֻתָּר לְחָכָם וּלְתַלְמִידָיו לְקַבֵּל הַסְפָּקוֹת מִן הַנּוֹתְנִים כְּדֵי לְהַחֲזִיק יְדֵי לוֹמְדֵי תּוֹרָה, שֶׁעַל יְדֵי זֶה יְכוֹלִין לַעֲסֹק בְּתוֹרָה בֶּרֶוַח. וּמִכָּל מָקוֹם מִי שֶׁאֶפְשָׁר לוֹ לְהִתְפַּרְנֵס הֵיטֵב מִמַּעֲשֵׂה יָדָיו וְלַעֲסֹק בַּתּוֹרָה, מִדַּת חֲסִידוּת הוּא וּמִדַּת אֱלֹהִים הִיא, אַף אֵין זֶה מִדַּת כָּל אָדָם, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְכָל אָדָם לַעֲסֹק בַּתּוֹרָה וּלְהַחְכִּים בָּהּ וּלְהִתְפַּרְנֵס בְּעַצְמוֹ. (גַּם זֶה בְּחִשּׁוּבַת הַנִּזְקָרִים). וְכָל זֶה דְּשָׂרֵי הַיְנוּ שֶׁנּוֹטֵל פְּרָס מִן הַצִּבּוּר אוֹ הִסְפָּקָה קְבוּעָה, אֲבָל אֵין לוֹ לְקַבֵּל דּוֹרוֹנוֹת מִן הַבְּרִיּוֹת. וְהָא דְּאָמְרִינַן: כָּל הַמֵּבִיא דּוֹרוֹן לְחָכָם כְּאִלּוּ מַקְרִיב בִּכּוּרִים, הַיְנוּ בְּדוֹרוֹנוֹת קְטַנִּים שֶׁכֵּן דֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם לְהָבִיא דּוֹרוֹן קָטָן לְאָדָם חָשׁוּב, אֲפִלּוּ הוּא עַם הָאָרֶץ. (רִבְּנוּ יְרוּחָם בְּשֵׁם רַבְּנוּ יוֹנָה). וְשָׂרֵי לְתַלְמִיד חָכָם לְמִטְעַם מִידֵי מֵהוֹרָאָתוֹ, כְּדֵי לְבָרֵר הוֹרָאָתוֹ, אֲבָל לִקַּח מַתָּנָה דָּבָר חָשׁוּב מִמַּה שֶׁהִתִּיר, אָסוּר. (הַגָּהוֹת אֲשֵׁרֵי פ"ק דע"א). וּדְאִשְׁתַּמַּשׁ בְּתָנָא חָלָף (הג"מ וּסְמ"ג). וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּזֶהוּ הַמִּשְׁתַּמֵּשׁ בְּשֵׁמוֹת. (שָׁם בְּשֵׁם אֲבוֹת דר' נָתָן) וּמֻתָּר לְצָרְבָּא מֵרַבָּנָן לְאוֹדוֹעֵי נַפְשֵׁיהּ בְּאַתְרָא דְּלֹא יָדְעֵי לֵיהּ (בְּעַרְכִין דַּף ס"ב וּסְמ"ג וְהַגּ"מ שָׁם וְת' רַשְׁבַּ"א סִי' ס"ד), אִם צָרִיךְ הוּא לְכָךְ.

כב בְּרִית כְּרוּתָה שֶׁכָּל הַלּוֹמֵד בְּבֵית הַכְּנֶסֶת לֹא בִּמְהֵרָה הוּא מְשַׁכֵּחַ, וְכָל הַיָּגֵעַ בְּתַלְמוּדוֹ בְּצִנְעָה מַחְכִּים, שֶׁנֶּאֱמַר: וְאֶת צְנוּעִים חָכְמָה (מִשְׁלֵי יא, ב). וְכָל הַמַּשְׁמִיעַ קוֹלוֹ בְּשָׁעַת תַּלְמוּדוֹ, מִתְקַיֵּם בְּיָדוֹ. אֲבָל הַקּוֹרֵא בְּלַחַשׁ, בִּמְהֵרָה הוּא שׁוֹכֵחַ.

כג מִי שֶׁרוֹצֶה לִזְכּוֹת בְּכִתְרָהּ שֶׁל תּוֹרָה, יִזָּהֵר בְּכָל לֵילוֹתָיו וְלֹא יְאַבֵּד אֲפִלּוּ אַחַת מֵהֶן בְּשֵׁנָה, בַּאֲכִילָה וּשְׁתִיָּה וְשִׂיחָה וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם, אֶלָּא בְּדִבְרֵי חָכְמָה וְתַלְמוּד תּוֹרָה. הַגָּה: כִּי אֵין אָדָם לוֹמֵד רֹב חָכְמָתוֹ כִּי אִם בַּלַּיְלָה. (לְשׁוֹן הַשּׁוּר מַרְקֶבֶ"ם). וְיֵשׁ לְאָדָם לְהַתְחִיל לִלְמֹד בַּלַּיְלָה מט"ו בְּאָב וְאֵילָךְ, וּמָאן דְּלֹא מוֹסִיף, יָסֵף. (נ"י פֶּרֶק יֵשׁ נוֹחָלִין שֵׁ"ס וְרַשְׁבַּ"ם שָׁם דף קכ"א ע"ב וְסוֹף תַּעֲנִית ע"ש).

כד כָּל בַּיִת שֶׁאֵין דִּבְרֵי תּוֹרָה נִשְׁמָעִים בּוֹ בַּלַּיְלָה, אֵשׁ אוֹכַלְתּוֹ.

כה כָּל שֶׁאֶפְשָׁר לוֹ לַעֲסֹק בַּתּוֹרָה וְאֵינוֹ עוֹסֵק, אוֹ שֶׁקָּרָא וְשָׁנָה וּפֵרֵשׁ לְהַבְלֵי הָעוֹלָם וְהִנִּיחַ תַּלְמוּדוֹ וְזָנָחוֹ, הֲרֵי זֶה בִּכְלַל כִּי דְבַר ה' בָּזָה (בְּמִדְבַּר טו, לא). וְאָסוּר לְדַבֵּר בְּשִׂיחַת חֻלִּין. (הַגָּהוֹת מַיְמוֹנִי פ"ד בְּשֵׁם חֲזַ"ל). וְעַיֵּן בא"ח סִימָן ש"ז סָעִיף ט"ז.

כו כָּל הַמְבַטֵּל אֶת הַתּוֹרָה מֵעֹשֶׁר, סוֹפוֹ לְבַטְּלָהּ מֵעָנִי. וְכָל הַמְקַיֵּם אֶת הַתּוֹרָה מֵעָנִי, סוֹפָהּ לְקַיְּמָהּ מֵעֹשֶׁר. הַגָּה: כְּשֶׁמְּסַיֵּם מַסֶּכֶת, מִצְוָה לִשְׂמֹחַ וְלַעֲשׂוֹת סְעֻדָּה, וְנִקְרֵאת סְעֻדַּת מִצְוָה. (נ"י פ' יֵשׁ נוֹחָלִין וּמִימְרָא דְּאַבָּיֵי פ' כָּל כִּתְבֵי). וְאָסוּר לַעֲסֹק בְּדִבְרֵי תּוֹרָה בִּמְקוֹמוֹת הַמְטֻנָּפִים, וְלָכֵן אָמְרוּ שֶׁאָסוּר לְתַלְמִיד חָכָם לַעֲמֹד בִּמְקוֹמוֹת הַמְטֻנָּפִים, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא יְהַרְהֵר בְּדִבְרֵי תּוֹרָה. (פְּשׁוּט פ' מִי שֶׁמֵּתוּ).

וּמִכָּל מָקוֹם מֻתָּר לִכָּנֵס לַמֶּרְחָץ אַף מִתּוֹךְ הֲלָכָה שֶׁאֵינָהּ פְּסוּקָה, (ת"ה סִי' מ"א) וְלֹא חַיְשִׁינַן שֶׁיְּהַרְהֵר, דְּבַמֶּרְחָץ שׁוֹמֵר עַצְמוֹ מֵהַרְהוּר תּוֹרָה (מִבְּרֵכוֹת הָרֵב דְּלֹא כְּמִסְקָנַת ת"ה שָׁם וְכַמְסֻקָּנַת תְּשׁוּבָה).

סימן רמז

א מִצְוַת עֲשֵׂה לִתֵּן צְדָקָה כְּפִי הַשָּׂגַת יָד, וְכַמָּה פְּעָמִים נִצְטַוֵּינוּ בָּהּ בְּמִצְוַת עֲשֵׂה. וְיֵשׁ לֹא תַּעֲשֶׂה בַּמַּעֲלִים עֵינָיו מִמֶּנָּה, שֶׁנֶּאֱמַר: לֹא תְאַמֵּץ אֶת לְבָבְךָ וְלֹא תִקְפֹּץ אֶת יָדְךָ (דְּבָרִים טו, ז). וְכָל הַמַּעֲלִים עֵינָיו מִמֶּנָּה נִקְרָא בְּלִיַּעַל, וּכְאִלּוּ עוֹבֵד עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים. וּמְאֹד יֵשׁ לְזָהֵר בָּהּ, כִּי אֶפְשָׁר שֶׁיָּבֹא לִידֵי שְׁפִיכוּת דָּמִים, שֶׁמָּוּת הֶעָנִי הַמְבַקֵּשׁ אִם לֹא יִתֵּן לוֹ מְיֻדָּ, כְּעוּבְדָא דְּנַחוּם אִישׁ גַּם זוּ.

ב לְעוֹלָם אֵין אָדָם מֵעֲנִי מִן הַצְּדָקָה, וְלֹא דָּבָר רַע וְלֹא חֶזְק מִתְגַּלְגֵּל עַל יָדָהּ, שֶׁנֶּאֱמַר: וְהָיָה מַעֲשֵׂה הַצְּדָקָה שָׁלוֹם. (יְשַׁעְיָה לב, יז).

ג כָּל הַמְרַחֵם עַל הָעֲנִיִּים, הקב"ה מְרַחֵם עָלָיו. הַגָּה: וְיִתֵּן הָאָדָם עַל לִבּוֹ שֶׁהוּא מְבַקֵּשׁ כָּל שָׁעָה פַּרְנָסָתוֹ מֵהקב"ה, וּכְמוֹ שֶׁהוּא מְבַקֵּשׁ שֶׁהקב"ה יִשְׁמַע שַׁוְעָתוֹ כָּךְ הוּא יִשְׁמַע שַׁוְעַת עֲנִיִּים. גַּם יִתֵּן אֶל לִבּוֹ כִּי הוּא גַּלְגַּל הַחוֹזֵר בָּעוֹלָם, וְסוֹף הָאָדָם שֶׁיָּבֹא הוּא אוֹ בְּנוֹ אוֹ בֶּן בְּנוֹ לִידֵי מִדָּה זוֹ, וְכָל הַמְרַחֵם עַל אֲחֵרִים מְרַחֲמִין עָלָיו (מִלְּשׁוֹן הַשּׁוּר).

ד הַצְּדָקָה דּוֹחָה אֶת הַגְּזֵרוֹת הַקָּשׁוֹת, וּבְרָעָב תַּצִּיל מִמָּוֶת, כְּמוֹ שֶׁאֵרַע לַצָּרְפִית. הַגָּה: וְהֵיא מַעֲשֵׂרֶת, וְאָסוּר לְנַסּוֹת הקב"ה, אֲבָל לֹא בְּשִׁאֵר צְדָקָה (בֵּית יוֹסֵף דְּכָךְ מִשְׁמַע מִשּׁ"ס שָׁם).

סימן רמח

א כָּל אָדָם חַיָּב לִתֵּן צְדָקָה, אֲפִלּוּ, עָנִי הַמִּתְפַּרְנֵס מִן הַצְּדָקָה חַיָּב לִתֵּן מִמַּה שֶׁיִּתְּנוּ לוֹ. וּמִי שֶׁנּוֹתֵן פָּחוֹת מִמַּה שֶּׁרָאוּי לִתֵּן, בֵּית דִּין כּוֹפִין אוֹתוֹ וּמַכִּין אוֹתוֹ מַכַּת מַרְדּוּת עַד שֶׁיִּתֵּן מַה שֶּׁאָמְדוּהוּ לִתֵּן, וְיוֹרְדִים לִנְכָסָיו בְּפָנָיו וְלוֹקְחִין מִמֶּנּוּ מַה שֶּׁרָאוּי לוֹ לִתֵּן.

ב מְמַשְׁכְּנִים עַל הַצְּדָקָה, אֲפִלּוּ בְּעֶרֶב שַׁבָּת.

ג יְתוֹמִים, אֵין פּוֹסְקִין עֲלֵיהֶם צְדָקָה, אֲפִלּוּ לְפִדְיוֹן שְׁבוּיִים, אֲפִלּוּ יֵשׁ לָהֶם מָמוֹן הַרְבֵּה, אֶלָּא אִם כֵּן פּוֹסְקִין עֲלֵיהֶם לִכְבוֹדָם, כְּדֵי שֶׁיֵּצֵא לָהֶם שֵׁם. הַגָּה: וְדַוְקָא צְדָקָה שֶׁאֵין לָהּ קְצָבָה, אוֹ שֶׁיֵּשׁ לָהּ קְצָבָה עַל נִכְסֵי יְתוֹמִים וְיכוֹלִין לְהַמְתִּין עַד שֶׁיִּגְדְּלוּ, כְּגוֹן שֶׁיֵּשׁ לָהֶם טָבֶל וְאֵינָן צְרִיכִין לֶאֱכֹל עַכְשָׁו. אֲבָל אִם צְרִיכִים לֶאֱכֹל עַכְשָׁו, מְעַשְּׂרִין וְתוֹרְמִין לָהֶם. וְהוּא הַדִּין בִּצְדָקָה שֶׁיֵּשׁ לָהּ קְצָבָה, כְּגוֹן שֶׁהָיוּ לָהֶם קְרוֹבִים עֲנִיִּים וְהָיָה לָהֶם קְצָבָה מֵאֲבִיהֶם כָּל שָׁנָה וְשָׁנָה, וְאֵין לָהֶם לֶאֱכֹל רַק זוֹ אוֹ יַחְזְרוּ עַל הַפְּתָחִים וְיִהְיֶה גְּנַאי לַיְתוֹמִים, הָאַפּוֹטְרוֹפּוֹס שֶׁלָּהֶם נוֹתֵן מִנִּכְסֵיהֶם הַקְּצָבָה לִקְרוֹבֵיהֶם (תְּשׁוּבַת ר״י מִינְץ סִימָן א׳).

ד גַּבָּאֵי צְדָקָה, אֵין מְקַבְּלִין מְשַׁנִּשִׁים וּמְהָעֲבָדִים וּמֵהַתִּינוֹקוֹת, אֶלָּא דָּבָר מוּעָט, אֲבָל לֹא דָּבָר גָּדוֹל שֶׁחֶזְקָתוֹ גָּזוּל אוֹ גָּנוּב מִשֶּׁל אֲחֵרִים. וְכַמָּה הוּא דָּבָר מוּעָט, הַכֹּל לְפִי עֹשֶׁר הַבְּעָלִים וַעֲנִיּוּתָם. וְהָנֵי מִלֵּי בִּסְתָמָא, אֲבָל אִם הַבַּעַל מוֹחֶה, אֲפִלּוּ כָּל שֶׁהוּא אָסוּר לְקַבֵּל מֵהֶם.

ה אִם הָאִשָּׁה הִשְׁכִּירָה מְלַמֵּד לִבְנָהּ, אִם יָדַע הַבַּעַל וְשָׁתַק וַדַּאי נִיחָא לֵיהּ בְּמַה שֶּׁעָשְׂתָה. אֲבָל אִם מוֹחֶה לְאַלְתַּר, אֵין בְּמַעֲשֶׂיהָ כְּלוּם. וַאֲפִלּוּ אִם נוֹשֵׂאת וְנוֹתֶנֶת תּוֹךְ הַבַּיִת יוּכַל לְמָחוֹת בָּהּ (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם תְּשׁוּבַת הָרַא״שׁ כְּלָל י״ג).

ו בֵּן שֶׁאוֹכֵל אֵצֶל אָבִיו וְעֶבֶד הָאוֹכֵל עִם רַבּוֹ, נוֹתֵן פְּרוּסָה לְעָנִי אוֹ לִבְנוֹ שֶׁל אוֹהֲבוֹ וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ מִשּׁוּם גֵּזֶל, שֶׁכָּךְ נָהֲגוּ בַּעֲלֵי בָּתִּים.

ז אָדָם שׁוּעַ שֶׁנּוֹתֵן צְדָקָה יוֹתֵר מֵהָרָאוּי לוֹ, אוֹ שֶׁמֵּיצֵר לְעַצְמוֹ וְנוֹתֵן לַגַּבָּאֵי כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְבַּיֵּשׁ, אָסוּר לְהָתְבָּעוֹ וְלִגְבּוֹת מִמֶּנּוּ צְדָקָה, וְהַגַּבָּאֵי שֶׁמַּכְלִימוֹ וְשׁוֹאֵל מִמֶּנּוּ, עָתִיד הקב״ה לְפָרַע מִמֶּנּוּ.

ח הָרוֹצֶה לִזְכּוֹת לְעַצְמוֹ, יָכוֹף יִצְרוֹ הֵרַע וְיַרְחִיב יָדוֹ, וְכָל דָּבָר שֶׁהוּא לְשֵׁם שָׁמַיִם יִהְיֶה מֻהָכָן וְהַכֹּל בְּמַהֲרָה. אִם בָּנָה בֵּית תְּפִלָּה, יִהְיֶה נָאֶה מִבֵּית יְשִׁיבָתוֹ. הֶאֱכִיל רָעֵב, יַאֲכִיל מֻהָכָן וְהַמְּתוֹק שֶׁבְּשֻׁלְחָנוֹ. כִּסָּה עָרֹם, יְכַסֶּה מֻהָכָן שֶׁבִּכְסוּתוֹ. הִקְדִּישׁ דָּבָר, יַקְדִּישׁ מֻהָכָן שֶׁבִּנְכָסָיו. וְכֵן הוּא אוֹמֵר: כָּל חֵלֶב לַה׳ (וַיִּקְרָא ג, טז).

סימן רמט

א שִׁעוּר נְתִינָתָהּ, אִם יָדוֹ מַשֶּׂגֶת, יִתֵּן כְּפִי צָרְכָּן הָעֲנִיִּים. וְאִם אֵין יָדוֹ מַשֶּׂגֶת כָּל כָּךְ, יִתֵּן עַד חֹמֶשׁ נְכָסָיו, מִצְוָה מִן הַמֻּבְחָר; וְאֶחָד מֵעֲשָׂרָה, מִדָּה בֵּינוֹנִית; פָּחוֹת מִכָּאן, עַיִן רָעָה. וְחֹמֶשׁ זֶה שֶׁאָמְרוּ, שָׁנָה רִאשׁוֹנָה מֵהַקֶּרֶן, מִכָּאן וָאֵילָךְ חֹמֶשׁ שֶׁהִרְוִיחַ בְּכָל שָׁנָה. הַגָּה: וְאֵל יְבַזְבֵּז אָדָם יוֹתֵר מֵחֹמֶשׁ, שֶׁלֹּא יִצְטָרֵךְ לַבְּרִיּוֹת. (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם הַגְּמָרָא פ׳ נַעֲרָה שֶׁנִּתְפַּתָּתָה) וְדַוְקָא כָּל יְמֵי חַיָּיו, אֲבָל בְּשָׁעַת מוֹתוֹ יָכוֹל אָדָם לִתֵּן צְדָקָה כָּל מַה שֶּׁיִּרְצֶה (ג״ז שָׁם פ׳ מְצִיאַת הָאִשָּׁה וּמִיהֵי לֵהּ ר״ירֵ״ף וּרא״ש וְר״ן וּמְרוּבִּי). וְאֵין לַעֲשׂוֹת מִמֶּנּוּ שֶׁלּוֹ דְּבַר מִצְוָה, כְּגוֹן גֵּרוֹת לְבֵית הַכְּנֶסֶת אוֹ שְׁאָר דְּבַר מִצְוָה, רַק יִתְּנֶנּוּ לָעֲנִיִּים. (מהרי״ל הל׳ ראש הַשָּׁנָה).

ב לְעוֹלָם לֹא יִמְנַע אָדָם עַצְמוֹ פָּחוֹת מִשְּׁלִישִׁית הַשֶּׁקֶל לְשָׁנָה, וְאִם נָתַן פָּחוֹת מִזֶּה, לֹא קַיֵּם מִצְוַת צְדָקָה.

ג צָרִיךְ לִתֵּן הַצְּדָקָה בְּסֵבֶר פָּנִים יָפוֹת, בְּשִׂמְחָה וּבְטוּב לֵבָב, וּמִתְאוֹנֵן עִם הֶעָנִי בְּצַעֲרוֹ וּמְדַבֵּר לוֹ דִּבְרֵי תַּנְחוּמִין. וְאִם נְתָנָהּ בְּפָנִים זוֹעֲפוֹת וְרָעוֹת, הִפְסִיד זְכוּתוֹ.

ד אִם שָׁאַל לוֹ הֶעָנִי וְאֵין לוֹ מַה יִּתֵּן לוֹ, לֹא יִגְעַר בּוֹ וְיַגְבִּיהַּ קוֹלוֹ עָלָיו, אֶלָּא יְפַיְּסֶנּוּ בִּדְבָרִים, וְיַרְאֶה לִבּוֹ הַטּוֹב שֶׁרְצוֹנוֹ לִתֵּן לוֹ, אֶלָּא שֶׁאֵין יָדוֹ מַשֶּׂגֶת. הַגָּה: וְאָסוּר לְהַחֲזִיר הֶעָנִי הַשּׁוֹאֵל רֵיקָם, אֲפִלּוּ אֵין נוֹתֵן לוֹ רַק גְּרוֹגֶרֶת אַחַת, שֶׁנֶּאֱמַר אַל יָשׁוֹב דַּךְ נִכְלָם (תְּהִלִּים עד, כא). (לְשׁוֹן הַטּוּר לְקַמָּן סִי׳ ר״נ בְּשֵׁם תַּרְמַב״ם).

ה אִם יָכוֹל לַעֲשׂוֹת לַאֲחֵרִים שֶׁיִּתְּנוּ, שְׂכָרוֹ גָּדוֹל מִשְּׂכַר הַנּוֹתֵן.

ו שְׁמוֹנָה מַעֲלוֹת יֵשׁ בַּצְּדָקָה, זוֹ לְמַעְלָה מִזּוֹ: מַעֲלָה הַגְּדוֹלָה שֶׁאֵין לְמַעְלָה מִמֶּנָּה, הַמַּחֲזִיק בְּיַד יִשְׂרָאֵל הַמָּךְ וְנוֹתֵן לוֹ מַתָּנָה, אוֹ הַלְוָאָה, אוֹ עוֹשֶׂה שֻׁתָּפוּת, אוֹ מַמְצִיא לוֹ מְלָאכָה כְּדֵי לְחַזֵּק יָדוֹ שֶׁלֹּא יִצְטָרֵךְ לַבְּרִיּוֹת וְלֹא יִשְׁאַל, וְעַל זֶה נֶאֱמַר: וְהֶחֱזַקְתָּ בּוֹ (בְּמִדְבַּר כה, לה).

ז פָּחוֹת מִזֶּה, הַנּוֹתֵן צְדָקָה לֶעָנִי וְלֹא יֵדַע הֶעָנִי מִמִּי יִתֵּן, וְלֹא יֵדַע הֶעָנִי מִמִּי מְקַבֵּל. וְקָרוֹב לָזֶה, הַנּוֹתֵן לְקֻפָּה שֶׁל צְדָקָה; וְלֹא יִתֵּן אָדָם לְקֻפָּה שֶׁל צְדָקָה אֶלָּא אִם כֵּן יוֹדֵעַ שֶׁהַמְמֻנֶּה עָלֶיהָ נֶאֱמָן וְיוֹדֵעַ לִנְהֹג בָּהּ כַּשּׁוּרָה.

ח פָּחוֹת מִזֶּה, שֶׁיּוֹדֵעַ הַנּוֹתֵן לְמִי נוֹתֵן, וְלֹא יֵדַע הֶעָנִי מִמִּי לוֹקֵחַ, כְּגוֹן גְּדוֹלֵי הַחֲכָמִים שֶׁהָיוּ הוֹלְכִים בַּסֵּתֶר וּמַשְׁלִיכִים הַמָּעוֹת בְּפִתְחֵי הֶעָנִיִּים; וְכָזֶה רָאוּי לַעֲשׂוֹת, וּמַעֲלָה טוֹבָה הִיא, אִם אֵין מְמַנִּים עַל הַצְּדָקָה נוֹהֲגִים כְּשׁוּרָה.

ט פָּחוֹת מִזֶּה, שֶׁיּוֹדֵעַ הֶעָנִי מִמִּי נוֹטֵל, וְלֹא יֵדַע הַנּוֹתֵן לְמִי נוֹתֵן, כְּגוֹן הַחֲכָמִים שֶׁהָיוּ צוֹרְרִים הַמָּעוֹת בְּסִדִינֵיהֶם וּמַשְׁלִיכִים אוֹתָם לַאֲחוֹרֵיהֶם, וּבָאִים הֶעָנִיִּים וְנוֹטְלִין, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה לָהֶם בּוּשָׁה.

י פָּחוֹת מִזֶּה, שֶׁיִּתֵּן לֶעָנִי בְּיָדוֹ, קֹדֶם שֶׁיִּשְׁאַל.

יא פָּחוֹת מִזֶּה, שֶׁיִּתֵּן לוֹ בָּרָאוּי אַחַר שֶׁיִּשְׁאַל.

יב פָּחוֹת מִזֶּה, שֶׁיִּתֵּן לוֹ פָּחוֹת מֵהָרָאוּי, בְּסֵבֶר פָּנִים יָפוֹת.

יג פָּחוֹת מִזֶּה, שֶׁיִּתֵּן לוֹ בְּעָצְב. הַגָּה: וְעַל כָּל פָּנִים לֹא יִתְפָּאֵר הָאָדָם בִּצְדָקָה שֶׁנּוֹתֵן. וְאִם מִתְפָּאֵר, לֹא דַי שֶׁאֵינוֹ מְקַבֵּל שָׂכָר, אֶלָּא אֲפִלּוּ מַצְנִישִׁין אוֹתוֹ עָלֶיהָ (סמ״ג מִבְּיאוֹ בֵּית יוֹסֵף סִ״ר רמ״ז). וּמִכָּל מָקוֹם מִי שֶׁמְּקַדֵּישׁ דָּבָר לִצְדָקָה, מֻתָּר לוֹ שֶׁיִּכְתֹּב שְׁמוֹ עָלָיו שֶׁיְּהֵא לוֹ לְזִכָּרוֹן, וְרָאוּי לַעֲשׂוֹת כֵּן (תְּשׁוּבַת רַשְׁבָּ״א סִימָן תקפ״א).

יד טוֹב לִתֵּן פְּרוּטָה לֶעָנִי קֹדֶם כָּל תְּפִלָּה, שֶׁנֶּאֱמַר: אֲנִי בְּצֶדֶק אֶחֱזֶה פָּנֶיךָ (תְּהִלִּים יז, טו).

טו גַּבָּאֵי צְדָקָה שֶׁיֵּשׁ בְּיָדָם מָעוֹת צְדָקָה, יַשִּׁיאוּ בָּהֶם בְּתוּלוֹת עֲנִיּוֹת, שֶׁאֵין צְדָקָה גְּדוֹלָה מִזּוֹ.

טז יֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁמִּמְצַוַּת בֵּית הַכְּנֶסֶת עֲדִיפָא מִמִּצְוַת צְדָקָה, וּמִצְוַת צְדָקָה לְנָעָרִים לִלְמֹד תּוֹרָה אוֹ לְחוֹלִים עֲנִיִּים, עָדִיף מִמִּצְוַת בֵּית הַכְּנֶסֶת. הַגָּה: מַה שֶּׁנּוֹהֲגִין לְפַסֵּק צְדָקָה עֲבוּר מֵתִים בִּשְׁעַת הַזְּכָרַת נְשָׁמוֹת, מִנְהַג וָתִיקִין הוּא וּמְהֻנֵּי לְנִשְׁמוֹתֵיהֶם. (רוֹקֵחַ סִימָן רי״ז).

סימן רנ

א כַּמָּה נוֹתְנִין לֶעָנִי, דֵּי מַחְסוֹרוֹ אֲשֶׁר יֶחְסַר לוֹ. כֵּיצַד, אִם הָיָה רָעֵב, יַאֲכִילוּהוּ. הָיָה צָרִיךְ לִכְסוּת, יְכַסּוּהוּ. אֵין לוֹ כְּלֵי בַּיִת, קוֹנֶה לוֹ כְּלֵי בַּיִת. וַאֲפִלּוּ אִם הָיָה דַּרְכּוֹ לִרְכֹּב עַל סוּס, וְעָבַד לָרוּץ לְפָנָיו כְּשֶׁהָיָה עָשִׁיר, וְהֶעֱנִי, קוֹנֶה לוֹ סוּס וְעָבַד. וְכֵן לְכָל אֶחָד וְאֶחָד. לְפִי מַה שֶּׁצָּרִיךְ. הָרָאוּי לָתֵת לוֹ פַּת, נוֹתְנִים לוֹ פַּת. עֻגָה, נוֹתְנִים לוֹ עֻגָה. מְטָה, נוֹתְנִים לוֹ מְטָה. הָרָאוּי לִתֵּן לוֹ פַּת חַמָּה, חַמָּה. צוֹנֵן, צוֹנֵן. לְהַאֲכִילוֹ לְתוֹךְ פִּיו, מַאֲכִילִין. אֵין לוֹ אִשָּׁה וּבָא לִשָּׂא, מַשִּׂיאִין לוֹ. וְשׂוֹכְרִים לוֹ בַּיִת וּמַצִּיעִים לוֹ מְטָה וּכְלֵי תַּשְׁמִישׁוֹ, וְאַחַר כָּךְ מַשִּׂיאִין לוֹ אִשָּׁה. הַגָּה: וְנִרְאֶה דְּכָל זֶה בִּגְבָאֵי צְדָקָה, אוֹ רַבִּים בְּיַחַד, אֲבָל אֵין הַיָּחִיד מְחֻיָּב לִתֵּן לֶעָנִי דֵּי מַחְסוֹרוֹ, אֶלָּא מוֹדִיעַ צַעֲרוֹ לָרַבִּים, וְאִם אֵין רַבִּים אֶצְלוֹ יִתֵּן הַיָּחִיד, אִם יָדוֹ מַשֶּׂגֶת. (בֵּית יוֹסֵף וּרְלֹא כְּמַשְׁמָעוּת הַטּוּר), וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר סִימָן רמ״ט.

ב אִשָּׁה שֶׁבָּאָה לִנָּשֵׂא, לֹא יִפְחֲתוּ לָהּ מִנ׳ זוּז. וְאִם יֵשׁ בַּכִּיס, מְפַרְנְסִים אוֹתָהּ לְפִי כְּבוֹדָהּ. וְעַיֵּן לְקַמָּן סִימָן רנ״ז אִם הַגְּבָאִים צְרִיכִים לִלְווֹת.

ג עָנִי הַמְחַזֵּר עַל הַפְּתָחִים, אֵין נוֹתְנִין לוֹ מֵהַקֻּפָּה מַתָּנָה מְרֻבָּה, אֶלָּא מַתָּנָה מוּעֶטֶת (רַשׁ״י וְהָרֹא״שׁ וְהַפּוֹסְקִים כְּדַאִיתָא בב״י).

ד אֵין פּוֹחֲתִין לֶעָנִי הָעוֹבֵר מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, מִכִּכָּר בְּפוּנְדְיוֹן (הָרַמְבַּ״ם פֵּרֵשׁ שֶׁמַּשְׁקָל הַפּוּנְדְיוֹן הוּא ח׳ גְּרָעִינֵי שְׂעוֹרָה). מִד׳ סְאִין בְּסֶלַע. וְאִם לָן, נוֹתְנִין לוֹ מָצָא לִישַׁן עָלָיו וְכֶסֶת לְתֵת מְרַאֲשׁוֹתָיו וְשֶׁמֶן וְקִטְנִיּוֹת. וְאִם שָׁבַת, נוֹתְנִין לוֹ מְזוֹן ג׳ סְעֻדּוֹת וְשֶׁמֶן וְקִטְנִית וְדָג וְיָרָק. וְאִם מַכְּירִין אוֹתוֹ, נוֹתְנִין לוֹ לְפִי כְּבוֹדוֹ.

ה עֲנֵיֵּי הָעִיר מְרֻבִּים, וְהָעֲשִׁירִים אוֹמְרִים: יְחַזְּרוּ עַל הַפְּתָחִים, וְהַבֵּינוֹנִים אוֹמְרִים: שֶׁלֹּא יְחַזְּרוּ עַל הַפְּתָחִים, אֶלָּא תִּהְיֶה פַּרְנָסָתָן מֻטָּלֶת עַל הַצִּבּוּר, לְפִי מָמוֹן, הַדִּין עִם הַבֵּינוֹנִים. הַגָּה: כִּי עִקַּר חִיּוּב הַצְּדָקָה לְפִי הַמָּמוֹן (תְּשׁוּבַת הָרַשְׁבָּ״א הַבְּיא הַבַּיִת יוֹסֵף). וְיֵשׁ מְקוֹמוֹת נוֹהֲגִין לִתֵּן לְפִי הַנְּדָבָה, וְיֵשׁ לְפִי הַמַּס. וְהַנּוֹתֵן לְפִי בִּרְכָתוֹ, רָאוּי יוֹתֵר לִבְרָכָה. (גַּם זֶה תְּשׁוּבַת הָרַשְׁבָּ״א הוּבְאָה בְּבֵית יוֹסֵף).

סימן רנא

א מִי שֶׁהוּא עֲבַרְיָן בְּמֵזִיד עַל אַחַת מִכָּל מִצְוֹת הָאֲמוּרוֹת בַּתּוֹרָה וְלֹא עָשָׂה תְּשׁוּבָה, אֵינוֹ חַיָּב לְהַחֲיוֹתוֹ וְלֹא לְהַלְווֹתוֹ. וּמְפַרְנְסִים עֲנֵיֵּי עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים עִם עֲנֵיֵּי יִשְׂרָאֵל, מִפְּנֵי דַּרְכֵי שָׁלוֹם (טור מִגְּמָרַת פֶּרֶק הַנִּזְקִין).

ב מִי שֶׁהוּא מוּמָר לְהַכְעִיס, אֲפִלּוּ לְמִצְוָה אַחַת, כְּגוֹן שֶׁאוֹכֵל נְבֵלָה הֵיכָא דְּשָׁכִיחַ בְּשָׂר כְּשֵׁרָה, אָסוּר לְפַדּוֹתוֹ אִם נִשְׁבָּה. (כ״מ בְּשֵׁ״ס ס״פ הַשּׁוֹלֵחַ וְטוּר סוֹף סִימָן רנ״ב) אֲבָל מוּתָּר לְהַאֲבִיל, אֵין אִסּוּר בַּדָּבָר אִם רוֹצִים לְפַדּוֹתוֹ, אֲבָל אֵין מְחַיְּבִים בְּכָךְ. (בֵּית יוֹסֵף דְּקָדֵק מִלְּשׁוֹן הָרַמְבַּ״ם וְסֵפֶר יְרֵאִים סִימָן מ״ז).

ג הַנּוֹתֵן לְבָנָיו וּבְנוֹתָיו הַגְּדוֹלִים, שֶׁאֵינוֹ חַיָּב בִּמְזוֹנוֹתֵיהֶם, כְּדֵי לְלַמֵּד אֶת הַבָּנִים תּוֹרָה וּלְהַנְהִיג הַבָּנוֹת בְּדֶרֶךְ יְשָׁרָה, וְכֵן הַנּוֹתֵן מַתָּנוֹת לְאָבִיו וְהֵם צְרִיכִים לָהֶם, חֲרֵי זֶה בִּכְלַל צְדָקָה. וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁצָּרִיךְ לְהַקְדִּימוֹ לַאֲחֵרִים. וַאֲפִלּוּ אֵינוֹ בְּנוֹ וְלֹא אָבִיו, אֶלָּא קְרוֹבוֹ, צָרִיךְ לְהַקְדִּימוֹ לְכָל אָדָם. וְאָחִיו מֵאָבִיו, קוֹדֵם לְאָחִיו מֵאִמּוֹ. וַעֲנֵיֵי בֵּיתוֹ קוֹדְמִין לַעֲנֵיֵי עִירוֹ, וַעֲנֵיֵי עִירוֹ קוֹדְמִין לַעֲנֵיֵי עִיר אַחֶרֶת (כ״מ בְּסֵמ״ג וּסְמ״ק וְטוּר). הַגָּה: וְהַקְּבוּעִים בָּעִיר קְרוֹבִים עֲנֵיֵי הָעִיר, וְהֵם קוֹדְמִין לַעֲנִיִּים אֲחֵרִים הַבָּאִים לְשָׁם מִמְּקוֹמוֹת אֲחֵרִים (טוּר דְּלֹא כר״י בַּר בְּרוּדִ). וְיוֹשְׁבֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל קוֹדְמִין לְיוֹשְׁבֵי חוּצָה לָאָרֶץ. הַגָּה: פַּרְנָסַת עַצְמוֹ קוֹדֶמֶת לְכָל אָדָם, וְאֵינוֹ חַיָּב לָתֵת צְדָקָה עַד שֶׁיִּהְיֶה לוֹ פַּרְנָסָתוֹ, וְאַחַר כָּךְ יַקְדִּים פַּרְנָסַת אָבִיו וְאִמּוֹ, אִם הֵם עֲנִיִּים, וְהֵם קוֹדְמִים לְפַרְנָסַת בָּנָיו. וְאַחַר כָּךְ בָּנָיו, וְהֵם קוֹדְמִים לְאָחָיו, וְהֵם קוֹדְמִים לִשְׁאָר קְרוֹבִים, וְהַקְּרוֹבִים קוֹדְמִים לִשְׁכֵנָיו, וּשְׁכֵנָיו לְאַנְשֵׁי עִירוֹ, וְאַנְשֵׁי עִירוֹ לְעִיר אַחֶרֶת. וְהוּא הַדִּין אִם הָיוּ שְׁבוּיִים וְצָרִיךְ לִפְדּוֹתָן. (הַכֹּל בְּטוּר).

ד מְחַיְּבִין הָאָב לָזוּן בְּנוֹ עָנִי, וַאֲפִלּוּ הוּא גָּדוֹל, מְחַיְּבִין אוֹתוֹ יוֹתֵר מִשְּׁאָר עֲשִׁירִים שֶׁבָּעִיר. וְכֵן שְׁאָר קְרוֹבִים וְע״ל סי׳ רנ״ד סָעִיף ח׳ (פְּרִדְכֵי פ״ק דב״ב).

ה מִי שֶׁנָּתַן מָמוֹן לְגַבָּאִים לִצְדָקָה, אֵין לוֹ וְלֹא לְיוֹרְשָׁיו שׁוּם כֹּחַ בָּהֶם, וְהַקָּהָל יַעֲשׂוּ הַטּוֹב בְּעֵינֵי אֱלֹהִים וְאָדָם. הַגָּה: אֲבָל קֹדֶם שֶׁבָּאוּ לְיַד גַּבַּאי, אִם נָדַר צְדָקָה סְתָם נוֹתְנִין לְקְרוֹבָיו הָעֲנִיִּים, דְּאוֹמְדִין דַּעְתּוֹ דְּכַוָּנָתוֹ לִקְרוֹבָיו. וְדַוְקָא אִם הָיוּ לוֹ קְרוֹבִים עֲנִיִּים בִּשְׁעַת הַנֶּדֶר, אֲבָל אִם הָיוּ עֲשִׁירִים אָז, וְהֶעֱנוּ, אֵין נוֹתְנִין לָהֶם. וְכָל זֶה בְּפוֹסֵק צְדָקָה לְבַדּוֹ, אֲבָל אִם פּוֹסֵק צְדָקָה עִם בְּנֵי הָעִיר, עַל דַּעַת בְּנֵי הָעִיר נָדַר וְהֵם יַעֲשׂוּ מַה שֶּׁיִּרְצוּ (הַכֹּל בְּפְּרִדְכֵי בפ״ק דב״ב תְּשׁוּבַת מַהַר״ם).

ו יִהְיוּ עֲנִיִּים בְּנֵי בֵּיתְךָ.

ז חַיָּב לְהַקְדִּים לְהַאֲכִיל הָרָעֵב מִלְּכַסּוֹת הֶעָרֹם.

ח אִישׁ וְאִשָּׁה שֶׁבָּאוּ לִשְׁאֹל מָזוֹן, מַקְדִּימִין אִשָּׁה לְאִישׁ. וְכֵן אִם בָּאוּ לִשְׁאֹל כְּסוּת. וְכֵן אִם בָּאוּ יְתוֹמָה וְיָתוֹם יְתוֹמָה לִנָּשֵׂא, מַקְדִּימִין לְהַשִּׂיא הַיְתוֹמָה.

ט הָיוּ לְפָנָיו עֲנִיִּים הַרְבֵּה, וְאֵין בַּכִּיס לְפַרְנֵס, אוֹ לְכַסּוֹת, אוֹ לִפְדּוֹת אֶת כֻּלָּם, מַקְדִּים הַכֹּהֵן לַלֵּוִי, וְהַלֵּוִי לְיִשְׂרְאֵל, וְהַיִּשְׂרְאֵל לֶחָלָל, וְהֶחָלָל לַשְּׁתּוּקִי, וְהַשְּׁתּוּקִי לָאֲסוּפִי, וְהָאֲסוּפִי לַמַּמְזֵר, וְהַמַּמְזֵר לַנָּתִין, וְהַנָּתִין לַגֵּר, וְהַגֵּר לְעֶבֶד מְשֻׁחְרָר. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בִּזְמַן שֶׁהֵם שָׁוִים בְּחָכְמָה, אֲבָל אִם הָיָה מַמְזֵר תַּלְמִיד חָכָם וְכֹהֵן גָּדוֹל עַם הָאָרֶץ, מַמְזֵר לְעֶבֶד מְשֻׁחְרָר. וְאַפִלּוּ חָכָם לְכַסּוֹת, וְעַם הָאָרֶץ לְהַחֲיוֹת. וְאֵשֶׁת חָבֵר, כְּחָבֵר (בֵּית יוֹסֵף מֵהַיְרוּשַׁלְמִי). וְכָל הַגָּדוֹל בְּחָכְמָה קוֹדֵם לַחֲבֵרוֹ. וְאִם הָיָה אֶחָד בָּהֶם רַבּוֹ, אוֹ אָבִיו, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ שָׁם גָּדוֹל מֵהֶם בְּחָכְמָה, רַבּוֹ, אוֹ אָבִיו שֶׁהוּא תַּלְמִיד חָכָם, קוֹדֵם לָזֶה שֶׁהוּא גָּדוֹל מִמֶּנּוּ.

י מִי שֶׁבָּא וְאָמַר: הָאֲכִילוּנִי, אֵין בּוֹדְקִין אַחֲרָיו אִם הוּא רַמַּאי, אֶלָּא מַאֲכִילִין אוֹתוֹ מִיָּד. הָיָה עָרֹם וּבָא וְאָמַר: כַּסּוּנִי, בּוֹדְקִין אַחֲרָיו אִם הוּא רַמַּאי, וְאִם מַכִּירִין אוֹתוֹ מְכַסִּין אוֹתוֹ מִיָּד.

יא רַבִּי שֶׁהָיָה מִצְטַעֵר שֶׁנָּתַן פִּתּוֹ לְעַם הָאָרֶץ, מִשּׁוּם דְּהָיוּ שְׁנֵי בַּצֹּרֶת וּמַה שֶּׁהָיָה אוֹכֵל עַם הָאָרֶץ יֶחְסַר לַתַּלְמִיד חָכָם, הָא לָאו הָכִי חַיָּב לְהַחֲיוֹתוֹ. אִם בָּא לְפָנֵינוּ מֵת בָּרָעָב, חַיָּב לְהַחֲיוֹתוֹ אַף עַל פִּי שֶׁהוּא סָפֵק אִם יֶחְסַר לַתַּלְמִיד חָכָם אַחַר כָּךְ.

יב שְׁנֵי עֲנִיִּים שֶׁחַיָּבִים לִתֵּן צְדָקָה, יָכוֹל כָּל אֶחָד מֵהֶם לִתֵּן צְדָקָה שֶׁלּוֹ לַחֲבֵרוֹ. הַגָּה: וְדַוְקָא צְדָקָה, אֲבָל אִם חַיָּבִים כָּל אֶחָד קֶנֶס לְצְדָקָה שֶׁעָבְרוּ עַל אִיזֶה דָּבָר, אֵינָם יְכוֹלִים לָתֵת אֶחָד לַחֲבֵרוֹ, דְּאִם כֵּן אֵין כָּאן קֶנֶס (הַגָּהוֹת פְּרִדְכֵי דב״ב).

יג צְבוּר שֶׁצָּרִיכִין לִשְׁכֹּר רַב וּשְׁלִיחַ צִבּוּר, וְאֵין סִפּוּק בְּיָדָם לִתֵּן לִשְׁנֵיהֶם, אִם הוּא רַב מֻבְהָק וּבָקִי בַּהוֹרָאוֹת וּבַדִּינִים, הוּא קוֹדֵם. וְאִם לָאו, שְׁלִיחַ צִבּוּר קוֹדֵם. הַגָּה: וְאֵין לְפַרְנֵס הָרַב שֶׁבָּעִיר מִכִּיס שֶׁל צְדָקָה, דְּגַנַּאי הוּא לוֹ וְגַם לִבְנֵי הָעִיר, אֶלָּא יַעֲשׂוּ לוֹ סִפּוּק מִמָּקוֹם אַחֵר. (גַּם זֶה שָׁם). אֲבָל כָּל יָחִיד יוּכַל לִשְׁלֹחַ לוֹ מִצְּדָקָה שֶׁלּוֹ, וְזֶהוּ דֶּרֶךְ כָּבוֹד.

יד יְכוֹלִים לְשַׁנּוֹת, אֲפִלּוּ מִתַּלְמוּד תּוֹרָה, לְצֹרֶךְ שְׁלֹשִׁים פְּשִׁיטִים לְהָגְמוֹן בְּכָל שָׁנָה, לְפִי שֶׁהוּא הַצָּלַת נְפָשׁוֹת, שֶׁאִם לֹא יִתְפַּשְּׁרוּ עִמּוֹ יֵשׁ כַּמָּה עֲנִיִּים שֶׁאֵין לָהֶם לִתֵּן, וְיַכּוּם וְיַפְשִׁיטוּם עֲרֻמִּים.

סימן רנב

א פִּדְיוֹן שְׁבוּיִים קוֹדֵם לְפַרְנָסַת עֲנִיִּים וְלִכְסוּתָן. וְאֵין מִצְוָה גְּדוֹלָה כְּפִדְיוֹן שְׁבוּיִים. הִלְכָךְ, לְכָל דָּבָר מִצְוָה שֶׁגָּבוּ מָעוֹת בִּשְׁבִילוֹ, יְכוֹלִים לְשַׁנּוֹתָן לְפִדְיוֹן שְׁבוּיִים. וַאֲפִלּוּ אִם גָּבוּ לְצֹרֶךְ בִּנְיַן ב״ה, וַאֲפִלּוּ אִם קָנוּ הָעֵצִים וְהָאֲבָנִים וְהִקְצוּם לְצֹרֶךְ הַבִּנְיָן, שֶׁאָסוּר לְמָכְרָם בִּשְׁבִיל מִצְוָה אַחֶרֶת, מֻתָּר לְמָכְרָם לְצֹרֶךְ פִּדְיוֹן שְׁבוּיִים. אֲבָל אִם בְּנָאוּהוּ כְּבָר, לֹא יִמְכְּרוּ אוֹתוֹ. וּמִכָּל מָקוֹם הַנּוֹדֵר סֶלַע לְצְדָקָה, אֵין פִּדְיוֹן שְׁבוּיִים בַּכְּלָל וְאֵין לִפְדּוֹת בְּסֶלַע זוֹ רַק מִדַּעַת בְּנֵי הָעִיר (מהרי״ק שׁרש ד) כְּדִלְקַמָּן סִימָן רנ״ו סָעִיף ד׳.

ב הַמַּעֲלִים עֵינָיו מִפִּדְיוֹן שְׁבוּיִים, עוֹבֵר עַל לֹא תְאַמֵּץ אֶת לְבָבְךָ (דְּבָרִים טו, ז). וְעַל לֹא תִקְפֹּץ אֶת יָדְךָ (דְּבָרִים טו, ז). וְעַל לֹא תַעֲמֹד עַל דַּם רֵעֶךָ (וַיִּקְרָא יט, טז). וְעַל לֹא יִרְדֶּנּוּ בְּפֶרֶךְ לְעֵינֶיךָ (וַיִּקְרָא כה, נג). וּבְטֵל מִצְוַת פָּתֹחַ תִּפְתַּח אֶת יָדְךָ לוֹ (דְּבָרִים טו, ח). וּמִצְוַת וְחֵי אָחִיךָ עִמָּךְ (וַיִּקְרָא כה, לו). וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ כָּמוֹךָ (וַיִּקְרָא יט, יח). וְהַצֵּל לְקֻחִים

לַמָּוֶת (מִשְׁלֵי כד, יא). וְהַרְבֵּה דְּבָרִים כָּאֵלּוּ.

ג כָּל רָצַע שֶׁמְּאַחֵר לְפָדוֹת הַשְּׁבוּיִים, הֵיכָא דְּאֶפְשָׁר לְהַקְדִּים, הֲוֵי כְּאִלּוּ שׁוֹפֵךְ דָּמִים.

ד אֵין פּוֹדִין הַשְּׁבוּיִים יוֹתֵר מִכְּדֵי דְּמֵיהֶם, מִפְּנֵי תִּקּוּן הָעוֹלָם, שֶׁלֹּא יִהְיוּ הָאוֹיְבִים מוֹסְרִים עַצְמָם עֲלֵיהֶם לִשְׁבּוֹתָם. אֲבָל אָדָם יָכוֹל לִפְדּוֹת אֶת עַצְמוֹ בְּכָל מַה שֶּׁיִּרְצֶה. וְכֵן לְתַלְמִיד חָכָם, אוֹ אֲפִלּוּ אֵינוֹ תַּלְמִיד חָכָם, אֶלָּא שֶׁהוּא תַּלְמִיד חָרִיף וְאֶפְשָׁר שֶׁיִּהְיֶה אָדָם גָּדוֹל, פּוֹדִים אוֹתוֹ בְּדָמִים מְרֻבִּים. וְאִם אִשְּׁתּוֹ כְּאַחַר דָּמֵי אוֹ לֹא, עַיֵּן בַּטּוּר אֶבֶן הָעֵזֶר סִי׳ ע״ח.

ה אֵין מַבְרִיחִין הַשְּׁבוּיִים, מִפְּנֵי תִּקּוּן הָעוֹלָם, שֶׁלֹּא יִהְיוּ הָאוֹיְבִים מַכְבִּידִים עֲלֵיהֶם וּמַרְבִּים בִּשְׁמִירָתָם.

ו מִי שֶׁמָּכַר עַצְמוֹ לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים, אוֹ שֶׁלָּוָה מֵהֶם וְשָׁבוּ אוֹתוֹ בְּהַלְוָאָתוֹ, פַּעַם רִאשׁוֹנָה וּשְׁנִיָּה פּוֹדִים אוֹתוֹ; שְׁלִישִׁית, אֵין פּוֹדִים אוֹתוֹ. אֲבָל פּוֹדִים אֶת הַבָּנִים לְאַחַר מִיתַת אֲבִיהֶם. וְאִם בִּקְּשׁוּ לְהָרְגוֹ, פּוֹדִין אוֹתוֹ מִיָּד, אֲפִלּוּ אַחַר כַּמָּה פְּעָמִים. וְשָׁבוּי שֶׁהֵמִיר אֲפִלּוּ לְמִצְוָה אַחַת, כְּגוֹן אוֹכֵל נְבֵלוֹת לְהַכְעִיס, אָסוּר לְפָדוֹתוֹ. (טור) וְעַיֵּן לְעֵיל רֵישׁ סִימָן רנ״א.

ז עֶבֶד שֶׁנִּשְׁבָּה, הוֹאִיל וְטָבַל לְשֵׁם עֲבדוּת וְקִבֵּל עָלָיו מִצְוֹת, פּוֹדִים אוֹתוֹ כְּיִשְׂרָאֵל שֶׁנִּשְׁבָּה.

ח פּוֹדִים הָאִשָּׁה קֹדֶם הָאִישׁ, וְאִם רְגִילִין בְּמִשְׁכָּב זָכוּר, פּוֹדִין הָאִישׁ קֹדֶם. וְאִם שְׁנֵיהֶם רוֹצִים לִטְבֹּעַ בַּנָּהָר, הַצָּלַת הָאִישׁ קוֹדֶם. (בית יוסף רנ״א וכן מִשְׁמַע סוף הוֹרָיוֹת).

ט הוּא וְאָבִיו וְרַבּוֹ בַּשֶּׁבִי, הוּא קוֹדֵם לָרַבּוֹ, וְרַבּוֹ קוֹדֵם לְאָבִיו, אִמּוֹ קוֹדֶמֶת לְכֻלָּם. וְעַיֵּן לְעֵיל סִימָן רמ״ב סָעִיף ל״ד.

י אִם אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ שְׁבוּיִים, אִשְׁתּוֹ קוֹדֶמֶת לוֹ. וּבֵית דִּין יוֹרְדִין לְנָכְסָיו וּפוֹדִים אוֹתָהּ, וַאֲפִלּוּ עוֹמֵד וְצוֹוֵחַ: אַל תִּפְדּוּהָ מִנְּכָסַי, אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ.

יא מִי שֶׁנִּשְׁבָּה וְיֵשׁ לוֹ נְכָסִים וְאֵינוֹ רוֹצֶה לִפְדּוֹת עַצְמוֹ, פּוֹדִים אוֹתוֹ בְּעַל כָּרְחוֹ.

יב הָאָב חַיָּב לִפְדּוֹת אֶת הַבֵּן, אִי אִית לֵיהּ לָאָב וְלֵית לֵיהּ לַבֵּן. הַגָּהָ: וְהוּא הַדִּין קָרוֹב קָרוֹב אַחֵר, קָרוֹב קָרוֹב מִדְּלֹא כָּל הֵימֶנּוּ שֶׁיַּעֲשִׂירוּ עַצְמָם וְיַשִּׁילוּ קְרוֹבֵיהֶם עַל הַצִּבּוּר. (פְּרִישׁ ס׳ הַשּׁוֹכֵר). הַפּוֹדֶה חֲבֵרוֹ מִן הַשֶּׁבְיָה, חַיָּב לְשַׁלְּמוֹ לוֹ אִם אִית לֵיהּ לְשַׁלֵּם, וְלֹא אָמְרִינַן דְּהוּא מַבְרִיחַ אֲרֵי מִנְּכָסֵי חֲבֵרוֹ (פְּרִישׁ ס׳ הַכּוֹתֵב וּפ׳ הַבַּיִת גְּזֵרוֹת וּת׳ מהרי״ו סִי׳ קמ״ח קמ״ט וּבית יוסף בְּשֵׁם מ״כ). וְצָרִיךְ לְשַׁלֵּם לוֹ מִיָּד, וְלֹא יוּכַל לְמֵימַר אֲנִי צָיֵת לָךְ דִּין. וְאִם אִית לֵהּ אַחַר כָּךְ טַעֲנָה עָלָיו יִתְבָּעֲנוּ לְדִין. דִּבְלָא זֶה אֵין אָדָם פּוֹדֶה אֶת חֲבֵרוֹ. (מהרי״ו סִי׳ קמ״ט וכן כָּתַב הַבֵּית יוֹסֵף).

סימן רנג

א מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ מָזוֹן שְׁתֵּי סְעֻדּוֹת, לֹא יִטֹּל מֵהַתַּמְחוּי. מָזוֹן י״ד סְעֻדּוֹת, לֹא יִטֹּל מֵהַקֻּפָּה. וְאִם יֵשׁ לוֹ ר׳ זוּז, וְאֵינוֹ נוֹשֶׂא וְנוֹתֵן בָּהֶם, אוֹ שֶׁיֵּשׁ לוֹ חֲמִשִּׁים זוּז וְהוּא נוֹשֶׂא וְנוֹתֵן בָּהֶם, לֹא יִטֹּל צְדָקָה. וְאִם יֵשׁ לוֹ ר׳ זוּז חָסֵר דִּינָר, וְאֵינוֹ נוֹשֶׂא וְנוֹתֵן בָּהֶם, אֲפִלּוּ נוֹתְנִים לוֹ אֶלֶף זוּז בְּבַת אַחַת, הֲרֵי זֶה יִטֹּל. הַגָּהָ: וּמִי שֶׁהוֹלֵךְ מִבֵּיתוֹ וְנוֹסֵעַ מֵעִיר לְעִיר לְקַבֵּץ, כָּל הַהֶרְוֵחַ שֶׁהָיָה בְּדַעְתּוֹ לַסַּע כְּשֶׁהָלַךְ מִבֵּיתוֹ, נֶחְשָׁב לוֹ ר׳ זוּז בְּעִיר אַחַת. וַאֲפִלּוּ נָתְנוּ לוֹ ר׳ זוּז בְּעִיר אַחַת יָכוֹל לְקַבֵּל יוֹתֵר, וּמִכָּאן וָאֵילָךְ אָסוּר (פְּרִישׁ ס״ק רכ״ב בְּשֵׁם אוֹר זָרוּעַ). וְאִם יֵשׁ לוֹ הַרְבֵּה וְהוּא עָלָיו בְּחוֹב, אוֹ שֶׁמְּמַשְׁכָּן לְכְתֻבַּת אִשְׁתּוֹ, הֲרֵי זֶה יִטֹּל. וְאִם יֵשׁ לוֹ בַּיִת וּכְלֵי בַּיִת הַרְבֵּה, וְאֵין לוֹ ר׳ זוּז, הֲרֵי זֶה יִטֹּל, וְאֵין צָרִיךְ לִמְכֹּר כְּלֵי בֵּיתוֹ וְאֲפִלּוּ הֵם שֶׁל כֶּסֶף וְזָהָב. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בִּכְלֵי אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה וּמִלְבּוּשׁ וּמַצָּעוֹת וְכֵיוֹצֵא בָּהֶן, אֲבָל מַגֵּרָדָה אוֹ עֲלֵי שֶׁהֵם שֶׁל כֶּסֶף, מוֹכְרָם, וְלֹא יִטֹּל מֵהַצְּדָקָה. וְהָא דְּאֵין מְחַיְּבִים אוֹתוֹ לִמְכֹּר כְּלֵי תַּשְׁמִישׁוֹ שֶׁל כֶּסֶף וְזָהָב, דַּוְקָא כָּל זְמַן שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לִטֹּל מֵהַקֻּפָּה אֶלָּא נוֹטֵל בַּסֵּתֶר מִיְּחִידִים. אֲבָל אִם בָּא לִטֹּל מֵהַצְּדָקָה שֶׁל צְדָקָה, לֹא יִתְּנוּ לוֹ עַד שֶׁיִּמְכֹּר כֵּלָיו. הַגָּהָ: וְכֵן בְּמָקוֹם דְּאִפְשָׁא תַּקָּנָה שֶׁלֹּא לִתֵּן צְדָקָה לְמִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ דָּבָר קָצוּב, אֵין חוֹשְׁבִין לוֹ בֵּית דִּירָה וּכְלֵי תַּשְׁמִישָׁיו. (פְּרִישׁ רֵישׁ ס״ק דס״ק). וְכָל מִי שֶׁהוּא עָשִׁיר, אָסוּר לִתֵּן לְבָנָיו, אַף עַל פִּי שֶׁהֵם גְּדוֹלִים, אִם הֵם סְמוּכִים עַל שֻׁלְחָן אֲבִיהֶם (פְּרִישׁ ס״ק דס״ו בס״י סִי׳ רנ״ב). וְכָל זֶה דַּוְקָא דֶּרֶךְ צְדָקָה, אֲבָל דֶּרֶךְ דּוֹרוֹן וְכָבוֹד יָכוֹל לְקַבֵּל אָדָם, כִּדְאָמְרִינַן הָרוֹצֶה לֶהָנוֹת יֶהֱנֶה כֶּאֱלִישָׁע. (פְּרִישׁ מֵהֲגָהוֹת דס״ק).

ב וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁלֹּא נֶאֶמְרוּ הַשִּׁעוּרִים הַלָּלוּ אֶלָּא בִּימֵיהֶם, אֲבָל בַּזְּמַן הַזֶּה יָכוֹל לִטֹּל עַד שֶׁיִּהְיֶה לוֹ קֶרֶן כְּדֵי שֶׁיִּתְפַּרְנֵס הוּא וּבְנֵי בֵּיתוֹ מֵהָרֶוַח. וּדְבָרִים שֶׁל טַעַם הֵם.

ג מִי שֶׁהָיוּ לוֹ קַרְקָעוֹת וְאִם יִמְכְּרֵם בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים יִמְכְּרֵם בְּזוֹל, וְאִם יַנִּיחֵם עַד יְמוֹת הַחַמָּה מוֹכְרָן בְּשָׁוְין, אֵין מְחַיְּבִין אוֹתוֹ לִמְכֹּר אֶלָּא מַאֲכִילִין אוֹתוֹ מַעֲשַׂר עָנִי עַד חֲצִי דְּמֵיהֶם, וְלֹא יִדְחֹק עַצְמוֹ וְיִמְכֹּר שֶׁלֹּא בִּזְמַן מְכִירָה (ל׳ הַרַמְבַּ״ם פ״ט מהל׳ מ״ע דין י״ז). וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין מַאֲכִילִין אוֹתוֹ רַק עַד שֶׁיָּכוֹל לִמְכֹּר קַרְקָעוֹתָיו בַּחֲצִי דְּמֵיהֶן (טור וּשְׁאָר הַרְבֵּה פּוֹסְקִים). הָיוּ שְׁאָר הָאָדָם לוֹקְחִים בְּיֹקֶר וְהוּא אֵינוֹ מוֹצֵא מִי שֶׁיִּקַּח מִמֶּנּוּ אֶלָּא בְּזוֹל, מִפְּנֵי שֶׁהוּא דָּחוּק וְטָרוּד, אֵין מְחַיְּבִים אוֹתוֹ לִמְכֹּר, אֶלָּא אוֹכֵל מַעֲשַׂר עָנִי, וְהוֹלֵךְ עַד שֶׁיִּמְכֹּר בְּשָׁוֶה, וְיֵדְעוּ הַכֹּל שֶׁאֵינוֹ דָּחוּק לִמְכֹּר.

ד בַּעַל הַבַּיִת הַהוֹלֵךְ מִמָּקוֹם לְמָקוֹם וְכָלוּ מְעוֹתָיו בַּדֶּרֶךְ וְאֵין לוֹ מַה יֹּאכַל, יִטֹּל צְדָקָה, וּכְשֶׁיַּחֲזוֹר לְבֵיתוֹ אֵינוֹ חַיָּב כְּלוּם (לְשַׁלֵּם) דַּהֲוָה לֵיהּ כְּעָנִי וְהֶעָשִׁיר דְּאֵינוֹ חַיָּב לְשַׁלֵּם (טור).

ה מִי שֶׁפִּרְנֵס יְתוֹם, וְהָיָה מְכַוֵּן לְמִצְוָה, וּכְשֶׁהִגְדִּיל תָּבַע מִמֶּנּוּ מַה שֶּׁפִּרְנְסוֹ, פָּטוּר. הַגָּה: אֲפִלּוּ הָיָה לוֹ לַיְתוֹם בְּאוֹתָהּ שָׁעָה, אִם לֹא שֶׁפֵּרֵשׁ שֶׁדֶּרֶךְ הַלְוָאָה פִּרְנְסוֹ. וְדַוְקָא יְתוֹם, אֲבָל אַחֵר, אֲפִלּוּ בִּפְתָם, נָמֵי אַמְרִינַן שֶׁדֶּרֶךְ הַלְוָאָה עָשָׂה מֵאַחֵר שֶׁיֵּשׁ לוֹ נְכָסִים (תא״ו). וְעַיֵּן בְּחֹשֶׁן הַמִּשְׁפָּט סִימָן ר״ץ סָעִיף כ״ה.

ו עָנִי שֶׁגָּבוּ לוֹ לְהַשְׁלִים לוֹ דֵּי מַחְסוֹרוֹ וְהוֹתִירוּ עַל מַה שֶּׁצָּרִיךְ, הַמּוֹתָר שֶׁלּוֹ. וְאִם גָּבוּ לַעֲנִיִּים, סְתָם, וְהוֹתִירוּ, יִשְׁמְרוּ לַעֲנִיִּים אֲחֵרִים. וְכֵן מוֹתַר שֶׁבּוּי, לְאוֹתוֹ שֶׁבּוּי. וְאִם גָּבוּ לִשְׁבוּיִים, סְתָם, וְהוֹתִירוּ, יִשְׁמְרוּ אוֹתָם לִשְׁבוּיִים אֲחֵרִים. וְכֵן מוֹתַר הַמֵּת, לְיוֹרְשָׁיו. מוֹתַר מֵתִים, לַמֵּתִים. וְאִם רָאוּ הַפַּרְנָסִים שֶׁיֵּשׁ צֹרֶךְ שָׁעָה וְרָצוּ לְשַׁנּוֹת, הָרְשׁוּת בְּיָדָם.

ז מָעוֹת שֶׁגָּבוּ לְפִדְיוֹן שְׁבוּי, וּמֵת קֹדֶם שֶׁנִּפְדָּה, יֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁהֵם שֶׁל יוֹרְשָׁיו, וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁלֹּא זָכוּ בָּהֶם יוֹרְשָׁיו, וּלְזֶה הַדַּעַת נוֹטָה בַּזְּמַן הַזֶּה, דְּאָמְדִינַן דַּעְתַּיְיהוּ שֶׁלֹּא הִתְנַדְּבוּ עַל דַּעַת כָּךְ. וְהוּא הַדִּין לְנִטְמָע (פִּי נִטְמַן וְנֶאֱבַד, כִּי בָּא הַשֶּׁמֶשׁ (בְּרֵאשִׁית כח, יא), תִּרְגֵּם יוֹנָתָן טְמַעַת שִׁמְשָׁא) הַשָּׁבוּי בֵּין הַגּוֹיִם לְקֹדֶם שֶׁנִּפְדָּה. הַגָּה: וְעַיֵּן בחו״מ סוֹף סִימָן רפ״ג. וְהוּא הַדִּין אִם נָדַר א׳ לִיתוֹמָה מָעוֹת לְהַשִּׂיאָהּ, וּמֵתָה, דְּלֹא זָכוּ בָּהֶם יוֹרְשִׁים. (פְּרִדְכֵי פ׳ אַף עַל פִּי בְּשֵׁם ה״ר חַיִּים וְהָרֹא״ש פֶּרֶק כ׳ תה״ד סי׳ ש״נ) וּמִיהוּ כָּל זְמַן שֶׁהִיא חַיָּה הֵם שֶׁל הַיְתוֹמָה וְצָרִיךְ לָתֵת לָהּ מִיָּד, וְאֵין מַמְתִּינִים עַד נִשּׂוּאֶיהָ. וְאִם מֵתָה, הַמָּעוֹת חוֹזְרִין. וְעַיֵּן בְּחֹשֶׁן מִשְׁפָּט סִימָן רנ״ג סָעִיף י״ר דְּיֵשׁ חוֹלְקִין.

ח עָנִי שֶׁנָּתַן פְּרוּטָה לִצְדָקָה, מְקַבְּלִין מִמֶּנּוּ. וְאִם לֹא נָתַן, אֵין מְחַיְּבִין אוֹתוֹ לִתֵּן. נָתְנוּ לוֹ בְּגָדִים חֲדָשִׁים וְהֶחֱזִיר הַיְשָׁנִים, מְקַבְּלִים מִמֶּנּוּ. וְאִם לֹא הֶחֱזִיר, אֵין מְחַיְּבִים אוֹתוֹ.

ט עָנִי שֶׁאֵינוֹ רוֹצֶה לְקַח צְדָקָה, מַעֲרִימִים וְנוֹתְנִין לוֹ לְשֵׁם מַתָּנָה אוֹ לְשֵׁם הַלְוָאָה.

י עָשִׁיר הַמַּרְעִיב עַצְמוֹ, וְעֵינוֹ צָרָה בְּמָמוֹנוֹ שֶׁלֹּא יֹאכַל מִמֶּנּוּ, אֵין מַשְׁגִּיחִין בּוֹ.

יא תַּלְמִיד חָכָם חַיָּבִים לָתֵת לוֹ לְפִי כְּבוֹדוֹ. וְאִם אֵינוֹ רוֹצֶה לְקַבֵּל, מִתְעַסְקִין לְסָחֹר לוֹ סְחוֹרָה, שֶׁקּוֹנִים לוֹ סְחוֹרָה בְּזוֹל וְקוֹנִים מִמֶּנּוּ סְחוֹרָתוֹ בְּיֹקֶר. וְאִם יוֹדֵעַ לְהִתְעַסֵּק בִּפְרַקְמַטְיָא, מַלְוִין לוֹ מָעוֹת לְסָחוֹר בָּהֶם.

יב מִי שֶׁצָּרִיךְ לַבְּרִיּוֹת וְשָׁט אַחַר פַּרְנָסָתוֹ וְנָתְנוּ לוֹ צְדָקָה, אֵין בַּעֲלֵי חוֹבוֹת יְכוֹלִים לְהִפָּרַע מִמַּה שֶּׁגָּבָה בִּצְדָקָה. הַגָּה: אִם לֹא שֶׁיִּכְתֹּב בְּקַבּוּצוֹ שֶׁחַיָּב לַאֲחֵרִים, דְּאָז נָתְנוּ לוֹ אַדַּעְתָּא דְּהָכִי שֶׁיִּשַׁלֵּם (כְּדִ פִּשְׁטָא מֵהַגָּהוֹת מָרְדְּכִי רב״ב).

סימן רנד

א אָסוּר לְיִשְׂרָאֵל לִטֹּל צְדָקָה מִן הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים בְּפַרְהֶסְיָא. וְאִם אֵינוֹ יָכוֹל לְחָיוֹת בַּצְּדָקָה שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְאֵינוֹ יָכוֹל לִטְלָהּ מֵהָעוֹבֵד כּוֹכָבִים בְּצִנְעָא, הֲרֵי זֶה מֻתָּר.

ב מֶלֶךְ אוֹ שַׂר עוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁשָּׁלַח מָמוֹן לְיִשְׂרָאֵל לִצְדָקָה, אֵין מַחֲזִירִין אוֹתוֹ מִשּׁוּם שְׁלוֹם מַלְכוּת, אֶלָּא נוֹטְלִין מִמֶּנּוּ וְנוֹתֵן לַעֲנִיֵּי נָכְרִים בַּסֵּתֶר, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִשְׁמַע הַמֶּלֶךְ. הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּיַעֲשֶׂה בָּהֶן מַה שֶּׁצִּוָּה לוֹ הַמּוֹשֵׁל. (כְּדִ פִּשְׁטָא מִפֵּרוּשׁ רַשׁ״י וְתוֹסָפוֹת מַעֲבַדָא דְּאַמּיה דְּשִׁבּוֹר מַלְכָּא). וְכָל זֶה דַּוְקָא כְּשֶׁנּוֹתְנִין מָעוֹת לְצְדָקָה, אֲבָל אִם מְנַדְּבִין דָּבָר לְבֵית הַכְּנֶסֶת, מְקַבְּלִים מֵהֶם (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם הַתּוֹסָפוֹת סִימָן רנ״ט בְּשֵׁם מ״כ וְהוּא בְּדָרִים וְהֲלָכוֹת מהרי״ו סי׳ ס״ו וְכֵן הוּא בְּהג״ה בא״ח סי׳ קנ״ד סי״א), אֲבָל לֹא מִן הַמּוּטָר. (ג״ז שָׁם) וְעַיֵּן לְקַמָּן סי׳ רנ״ט סָעִיף ד׳.

סימן רנה

א לְעוֹלָם יַרְחִיק אָדָם עַצְמוֹ מֵהַצְּדָקָה וְיִתְגַּלְגֵּל עַצְמוֹ בְּצַעַר, שֶׁלֹּא יִצְטָרֵךְ לַבְּרִיּוֹת. וְכֵן צִוּוּ חֲכָמִים: עֲשֵׂה שַׁבָּתְךָ חֹל, וְאַל תִּצְטָרֵךְ לִבְרִיּוֹת. וַאֲפִלּוּ הָיָה חָכָם מְכֻבָּד וְהֶעֱנִי, יַעֲ ק בְּאֻמָּנוּת וַאֲפִלּוּ בְּאֻמָּנוּת מְנֻוֶּלֶת, וְאַל יִצְטָרֵךְ לַבְּרִיּוֹת.

ב כָּל מִי שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לִטֹּל מֵהַצְּדָקָה וּמַרְמֶה הָעָם וְנוֹטֵל, אֵינוֹ מֵת עַד שֶׁיִּצְטָרֵךְ לַבְּרִיּוֹת. וְכָל מִי שֶׁצָּרִיךְ לִטֹּל וְאֵינוֹ יָכוֹל לִחְיוֹת אֶלָּא אִם כֵּן יִטֹּל, כְּגוֹן זָקֵן אוֹ חוֹלֶה אוֹ בַּעַל יִסּוּרִין, וּמֵגִיס דַּעְתּוֹ וְאֵינוֹ נוֹטֵל, הֲרֵי זֶה שׁוֹפֵךְ דָּמִים, וּמִתְחַיֵּב בְּנַפְשׁוֹ, וְאֵין לוֹ בְּצַעֲרוֹ אֶלָּא עֲוֹנוֹת וְחֶטְאִים. וְכָל מִי שֶׁצָּרִיךְ לִטֹּל וּמְצַעֵר עַצְמוֹ, וְדוֹחֵק אֶת הַשָּׁעָה, וְחַי חַיֵּי צַעַר כְּדֵי שֶׁלֹּא יַטְרִיחַ עַל הַצִּבּוּר, אֵינוֹ מֵת עַד שֶׁיִּפְרְנֵס אֲחֵרִים, וְעָלָיו הַכָּתוּב אוֹמֵר: בָּרוּךְ הַגֶּבֶר אֲשֶׁר יִבְטַח בַּה׳ (יִרְמְיָה יז, ז).

סימן רנו

א כָּל עִיר שֶׁיֵּשׁ בָּהּ יִשְׂרָאֵל, חַיָּבִים לְהַעֲמִיד מֵהֶם גַּבָּאֵי צְדָקָה אֲנָשִׁים יְדוּעִים וְנֶאֱמָנִים, שֶׁיִּהְיוּ מְחַזְּרִים לִגְבוֹת מִכָּל אֶחָד מַה שֶּׁהוּא רָאוּי לִתֵּן וְדָבָר הַקָּצוּב עָלָיו, וְהֵם מְחַלְּקִים הַמָּעוֹת מֵעֶרֶב שַׁבָּת לְעֶרֶב שַׁבָּת, וְנוֹתְנִים לְכָל עָנִי מַה שֶּׁיַּסְפִּיק לוֹ לְשִׁבְעָה יָמִים, וְזוֹ הִיא הַנִּקְרֵאת קֻפָּה. וְכֵן מְעַמִּידִים גַּבָּאִים שֶׁלּוֹקְחִים בְּכָל יוֹם וְיוֹם מִכָּל חָצֵר וְחָצֵר פַּת וּמְעִי מַאֲכָל אוֹ פֵּרוֹת אוֹ מָעוֹת מִמִּי שֶׁמִּתְנַדֵּב לְפִי שָׁעָה, וּמְחַלְּקִין אֶת הַגְּבוּי לָעֶרֶב בֵּין הָעֲנִיִּים, וְנוֹתְנִים מִמֶּנּוּ לְכָל עָנִי פַּרְנָסַת יוֹמוֹ, וְזֶהוּ הַנִּקְרָא תַּמְחוּי. מֵעוֹלָם לֹא רָאִינוּ וְלֹא שָׁמַעְנוּ קָהָל מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁאֵין לָהֶם קֻפָּה שֶׁל צְדָקָה, אֲבָל תַּמְחוּי יֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁלֹּא נָהֲגוּ בּוֹ. הַגָּהּ: וְלָכֵן מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ מָזוֹן שִׁבְעָה יָמִים, לֹא יִקַּח מִן הַקֻּפָּה וּמִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ מָזוֹן יוֹם אֶחָד, לֹא יִקַּח מִן הַתַּמְחוּי, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל סִימָן רנ״ג. וּצְרִיכִים הַגַּבָּאִים שֶׁיִּהְיוּ נֶאֱמָנִים וַחֲכָמִים וְיוֹדְקִדְקוּ עַל הָעֲנִיִּים שֶׁלֹּא יִהְיוּ רַמָּאִים. וְכָל שֶׁהַגַּבָּאי אֵינוֹ נֶאֱמָן, אָסוּר לִתֵּן צְדָקָה עַל יָדוֹ (הכל בטור).

ב בְּתַעֲנִית מְחַלְּקִים מְזוֹנוֹת לַעֲנִיִּים. וְכָל תַּעֲנִית שֶׁאָכְלוּ הָעָם וְלָנוּ וְלֹא חִלְקוּ צְדָקָה לָעֲנִיִּים, הֲרֵי אֵלּוּ כְּשׁוֹפְכֵי דָּמִים. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, כְּשֶׁלֹּא נָתְנוּ לָהֶם הַפַּת וְהַפֵּרוֹת, אֲבָל אִם אֶחָדוּ הַמָּעוֹת אוֹ הַחִטִּים אֵינָם כְּשׁוֹפְכֵי דָּמִים.

ג הַקֻּפָּה אֵינָהּ נִגְבֵּית בְּפָחוֹת מִשְּׁנַיִם, שֶׁאֵין עוֹשִׂים שְׁרָרָה עַל הַצִּבּוּר בְּמָמוֹן בְּפָחוֹת מִשְּׁנַיִם. אֲבָל לְאַחַר שֶׁנִּגְבֵּית, אֶחָד נֶאֱמָן עָלֶיהָ לִהְיוֹת גִּזְבָּר. וְכֵן יְכוֹלִים לְמַנּוֹת שְׁנֵי אַחִים לִהְיוֹת גִּזְבָּרִים. וְאֵינָהּ מִתְחַלֶּקֶת אֶלָּא בִּשְׁלֹשָׁה, לְפִי שֶׁהוּא כְּדִינֵי מָמוֹנוֹת לְעַיֵּן עַל כָּל עָנִי וְעָנִי כַּמָּה רָאוּי לִתֵּן לוֹ. וְתַמְחוּי, כְּמוֹ שֶׁמִּתְחַלֶּקֶת בִּשְׁלֹשָׁה כָּךְ אֵינָהּ נִגְבֵּית אֶלָּא בִּשְׁלֹשָׁה, לְפִי שֶׁאֵינוֹ דָּבָר קָצוּב, וּצְרִיכִים לְעַיֵּן עַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד כַּמָּה רָאוּי שֶׁיִּתֵּן.

ד הַתַּמְחוּי נִגְבֵּית בְּכָל יוֹם, וְהַקֻּפָּה מֵעֶרֶב שַׁבָּת לְעֶרֶב שַׁבָּת. הַתַּמְחוּי לַעֲנִיֵּי עוֹלָם, וְהַקֻּפָּה לַעֲנִיֵּי אוֹתָהּ הָעִיר בִּלְבַד. רַשָּׁאִים בְּנֵי הָעִיר לַעֲשׂוֹת קֻפָּה תַּמְחוּי, וְתַמְחוּי קֻפָּה, וּלְשַׁנּוֹתָם לְכָל מַה שֶּׁיִּרְצוּ מִצָּרְכֵי צִבּוּר, וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִתְנוּ כֵּן בְּשָׁעָה שֶׁגָּבוּ. וְאִם הָיָה בַּמְּדִינָה חָכָם גָּדוֹל שֶׁהַכֹּל גּוֹבִים עַל דַּעְתּוֹ, וְהוּא יְחַלֵּק לָעֲנִיִּים כְּפִי מַה שֶּׁיִּרְאֶה, הֲרֵי זֶה יָכוֹל לְשַׁנּוֹתוֹ לְכָל מַה שֶּׁיֵּרָאֶה לוֹ מִצָּרְכֵי צִבּוּר. הַגָּהּ: וְהוּא הַדִּין לְגַבָּאֵי הַמְמֻנֶּה מִבְּנֵי הָעִיר. (מהרי״ק שרש ח׳). וְהוּא הַדִּין בְּיָחִיד שֶׁהִתְנַדֵּב צְדָקָה וּנְתָנָהּ לְגַבָּאי (בית יוסף בשם הר״ן ומהר״ם ור״א ש״ז ומהרי״ק). אֲבָל אִם מִנָּה בְּעַצְמוֹ גַּבָּאִים, אֵין בְּנֵי הָעִיר יְכוֹלִים לְשַׁנּוֹתָהּ, דְּלֹא עַל דַּעְתָּן הִתְנַדֵּב. וְכֵן אִם פֵּרֵשׁ הַנּוֹתֵן וְאָמַר שֶׁיִּתְּנוּ לַעֲנִיֵּי הָעִיר אוֹ לְעָנִי פְּלוֹנִי, אֵין לָהֶם לְשַׁנּוֹת אֲפִלּוּ לְתַלְמוּד תּוֹרָה. (כן משמע בהמרי״ו סי׳ כ״ו). בְּנֵי הָעִיר שֶׁמִּנּוּ גַּבַּאי וְנִתְפָּרְדָה הַחֲבִילָה וְנִפְרְדוּ זֶה מִזֶּה, וַעֲדַיִן מָעוֹת צְדָקָה בְּיַד הַגַּבַּאי, אִם הָיָה רְשׁוּת בְּיַד הַגַּבַּאי בִּתְחִלָּה לַעֲשׂוֹת מַה שֶּׁיִּרְצֶה, גַּם עַתָּה יַעֲשֶׂה מַה שֶּׁיִּרְצֶה. וְאִם בִּתְחִלָּה הָצְרְךָ לְמֶלֶךְ בִּבְנֵי הָעִיר, גַּם עַכְשָׁו יַעֲשֶׂה כֵּן. וְאִם אִי אֶפְשָׁר לוֹ לְמֶלֶךְ, אוֹ שֶׁאֵינָן יְכוֹלִין לְהַשְׁוֹת דַּעְתָּם, יַעֲשֶׂה הַגַּבַּאי מַה שֶּׁיִּרְצֶה וּבִלְבַד שֶׁיַּעֲשֶׂה בּוֹ דְּבַר מִצְוָה. (מהרי״ק שרש קכ״ג) וְע״ל סִימָן רנ״ט סָעִיף ב׳.

ה מִי שֶׁיֵּשֵׁב בִּמְדִינָה ל׳ יוֹם, כּוֹפִין אוֹתוֹ לִתֵּן צְדָקָה לְקֻפָּה עִם בְּנֵי הַמְּדִינָה. יָשַׁב שָׁם ג׳ חֳדָשִׁים, כּוֹפִין אוֹתוֹ לִתֵּן לַתַּמְחוּי, יָשַׁב שָׁם ו׳ חֳדָשִׁים, כּוֹפִין אוֹתוֹ לִתֵּן צְדָקָה בַּכְּסוּת שֶׁמְּכַסִּים בָּהּ עֲנִיֵּי הָעִיר. יָשַׁב שָׁם ט׳ חֳדָשִׁים, כּוֹפִין אוֹתוֹ לִתֵּן צְדָקָה לְקִבּוּרָה שֶׁקּוֹבְרִים בָּהּ אֶת הָעֲנִיִּים וְעוֹשִׂים לָהֶם כָּל צָרְכֵי קְבוּרָה. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּבָא לָגוּר וְאוֹמֵר שֶׁאֵינוֹ רוֹצֶה לְהִשְׁתַּקֵּעַ. אֲבָל אִם בָּא לָעִיר כְּדֵי לְהִשְׁתַּקֵּעַ, כּוֹפִין אוֹתוֹ מִיָּד. וְכֵן בְּנֵי עִיר חֲדָשָׁה כּוֹפִין זֶה אֶת זֶה מִיָּד (מהרי״ק שרש י״ז). וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּבַזְּמַן הַזֶּה מְשַׁעֲרִים לְכֹל בִּשְׁלֹשִׁים יוֹם (ספ״ק וכל בו).

ו מִי שֶׁהָלַךְ בִּסְחוֹרָה וּפָסְקוּ עָלָיו אַנְשֵׁי הָעִיר שֶׁהָלַךְ שָׁם, צְדָקָה, הֲרֵי זֶה נוֹתֵן לַעֲנִיֵּי אוֹתָהּ הָעִיר. וְאִם הָיוּ רַבִּים וּפָסְקוּ עֲלֵיהֶם צְדָקָה, נוֹתְנִים, וּכְשֶׁבָּאִים מְבִיאִים אוֹתָהּ עִמָּהֶם וּמְפָרְנְסִים בָּהּ עֲנֵיֵּי עִירָם. הַגָּהּ: וְהָא דְּצָרִיכִין לִתֵּן, מִפְּנֵי הַחֲשָׁד. לָכֵן חוֹזְרִים וְלוֹקְחִים מֵהֶם וּמְבִיאִים לְעִירָן (פְּרִדְּכִי פ׳ בְּנֵי הָעִיר). וְדַוְקָא בִּצְדָקָה שֶׁלֹּא הָיוּ נוֹתְנִין אֶלּוּ נִשְׁאֲרוּ בְּעִירָן, וְלָכֵן אִפְּא חֲשָׁדָא, אֲבָל לִצְדָקָה שֶׁאַף בְּעִירָן הָיוּ נוֹתְנִין, אֵין צְרִיכִין לִתֵּן כְּלָל, דְּוַדַּאי יִתְּנוּ בְּעִירָן. (פְּרִדְּכִי פ״ק דב״ב). מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ מָעוֹת אֲחֵרִים לְמַחֲצִית שָׂכָר אוֹ בְּדָרְךְ אַחֵר, וְנוֹתְנִין מַעֲשֵׂר מִן הָרָוַח, צָרִיךְ לִתֵּן הֶרֶוַח לִבְעָלָיו וְהוּא יִתֵּן לִמְי שֶׁיִּרְצֶה, אִם לֹא שֶׁיֵּשׁ תַּקָּנָה בָּעִיר לִתֵּן מִכָּל מַה שֶּׁמַּרְוִיחַ, אֲפִלּוּ עִם מָעוֹת אֲחֵרִים. (פְּרִדְּכִי פ׳ הַגּוֹזֵל בְּתַרְא תשר״ה טוּרִים וּבְהַגָּהוֹת מָרְדְּכִי פ״ק דב״ב). וְאִם יֵשׁ שָׁם חָבֵר עִיר, יִתְּנוּ לַחָבֵר עִיר וְהוּא מְחַלְּקָהּ כְּפִי שֶׁיִּרְאֶה לוֹ.

סימן רנז

א גַּבָּאֵי צְדָקָה אֵינָם רַשָּׁאִים לְפָרֵשׁ זֶה מִזֶּה בַּשּׁוּק, אֶלָּא כְּדֵי שֶׁיִּרְאוּ זֶה אֶת זֶה (טור), כְּגוֹן שֶׁיִּהְיֶה זֶה פּוֹרֵשׁ לַשַּׁעַר וְזֶה פּוֹרֵשׁ לַחֲנוּת, וְגוֹבִים. מָצָא הַגַּבַּאי מָעוֹת בַּשּׁוּק, לֹא יִתְּנֵם לְתוֹךְ כִּיסוֹ, אֶלָּא לְתוֹךְ אַרְנְקִי שֶׁל צְדָקָה, וּכְשֶׁיִּגִּיעַ לְבֵיתוֹ יִטְלֵם. הָיָה הַגַּבַּאי נוֹשֶׂה בַּחֲבֵרוֹ מָנָה וּפָרַע בַּשּׁוּק, לֹא יִתְּנֵם לְתוֹךְ כִּיסוֹ, אֶלָּא לְתוֹךְ אַרְנְקִי שֶׁל צְדָקָה, וּכְשֶׁיִּגִּיעַ לְבֵיתוֹ יִטְלֵם. וְלֹא יִמְנֶה מָעוֹת הַקֻּפָּה שְׁנַיִם שְׁנַיִם, אֶלָּא אֶחָד אֶחָד, מִפְּנֵי הַחֲשָׁד, שֶׁנֶּאֱמַר: וִהְיִיתֶם נְקִיִּם מֵה׳ וּמִיִּשְׂרָאֵל (במדבר לב, כב) (ל׳ רַמְבַּ״ם פ״ט מהל׳ מ״ע).

ב גַּבָּאֵי צְדָקָה שֶׁאֵין לָהֶם עֲנִיִּים לְחַלֵּק, מְצָרְפִים הַמָּעוֹת דִּינָרִים לַאֲחֵרִים, אֲבָל לֹא לְעַצְמָם. וְכֵן אִם צְרִיכִים לִמְכֹּר מַה שֶּׁגָּבוּ מֵהַתַּמְחוּי, יִמְכְּרוּ לַאֲחֵרִים אֲבָל לֹא לְעַצְמָם, מִפְּנֵי הַחֲשָׁד. וְאֵין מְחַשְּׁבִין בַּצְּדָקָה עִם גַּבָּאֵי צְדָקָה, וְלֹא בְּהֶקְדֵּשׁ עִם הַגִּזְבָּרִים, שֶׁנֶּאֱמַר: וְלֹא יַחְשְׁבוּ אֶת הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר יִתְּנוּ אֶת הַכֶּסֶף עַל יָדָם

לָתֵת לְעוֹשֵׂי הַמְּלָאכָה, כִּי בֶאֱמֶנָה הֵם עֹשִׂים (מְלָכִים ב, יב, טז) (רַמְבַּ״ם שָׁם). הַגָּה: וּמִכָּל מָקוֹם בְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ נְקִיִּים מֵה׳ וּמִיִּשְׂרָאֵל, טוֹב לָהֶם לִתֵּן חֶשְׁבּוֹן (טור). וְכָל זֶה בַּגַּבָּאִים הַכְּשֵׁרִים, אֲבָל מִי שֶׁאֵינוֹ כָּשֵׁר, אוֹ שֶׁנִּתְמַנָּה בַּאֲלָמוּת וְחָזְקָה, צָרִיךְ לִתֵּן חֶשְׁבּוֹן. וְהוּא הַדִּין בְּכָל מְמֻנִּים עַל הַצִּבּוּר. (מהרי״ו סימן קע״ג). וּכְשֶׁרוֹצִים הַצִּבּוּר יְכוֹלִין לְסַלֵּק הַגַּבַּאי וּלְמַנּוֹת אַחֵר, וְאֵין כָּאן מֹשׁוּם חֲשָׁד. וְהוּא הַדִּין שְׁאָר מְמֻנִּים (כָּל בּוֹ).

ג הַצְּדָקָה, חֲרֵי הִיא בִּכְלַל הַנְּדָרִים. לְפִיכָךְ הָאוֹמֵר: חֲרֵי עָלַי סֶלַע לִצְדָקָה אוֹ חֲרֵי הַסֶּלַע זוֹ צְדָקָה, חַיָּב לִתְּנָהּ לָעֲנִיִּים מִיָּד. וְאִם אִחֵר, עוֹבֵר בְּבַל תְּאַחֵר (דְּבָרִים כג, כב). שֶׁהֲרֵי בְּיָדוֹ לִתֵּן מִיָּד, וַעֲנִיִּים מְצוּיִים הֵם. וְאִם אֵין שָׁם עֲנִיִּים, מַפְרִישׁ וּמַנִּיחַ עַד שֶׁיִּמְצָא עֲנִיִּים. הַגָּה: וְכָל זֶה בִּצְדָקָה שֶׁיֵּשׁ בְּיָדוֹ לְחַלְּקָהּ בְּעַצְמוֹ, אֲבָל כְּשֶׁנּוֹדְרִין צְדָקָה בְּבֵית הַכְּנֶסֶת לִתְּנָהּ לְיַד גַּבַּאי, אוֹ שְׁאָר צְדָקָה שֶׁיֵּשׁ לוֹ לִתֵּן לַגַּבַּאי, אֵינוֹ עוֹבֵר עָלֶיהָ אַף עַל גַּב דַּעֲנִיִּים מְצוּיִים. אֶלָּא אִם כֵּן תְּבָעוֹ הַגַּבַּאי וְאָז עוֹבֵר עָלֶיהָ מִיָּד אִי קָיְימֵי עֲנִיִּים וְהַגַּבַּאי הָיָה מְחַלֵּק לָהֶם מִיָּד. וְאִם אֵין יָדוּעַ לַגַּבַּאי, צָרִיךְ הוּא לְהוֹדִיעַ לַגַּבַּאי מַה שֶּׁנָּדַר, כְּדֵי שֶׁיּוּכַל לְתָבְעוֹ. (פְּרִדְכֵי פ״ק דב״ב וּפ״ק דר״ה). וְלֹא מִקְרֵי עֲנִיִּים מְצוּיִים אֶלָּא עֲנִיִּים הַצְּרִיכִים לְחַלֵּק לָהֶם, אֲבָל אִם אֵין דֶּרֶךְ לְחַלֵּק לָהֶם מִיָּד, לֹא מִקְרֵי עֲנִיִּים מְצוּיִים. (פַּ״ח זֶה בְּפְרִדְכֵי בב״ב). וְאִם אָמַר: אֶתֵּן סֶלַע לִצְדָקָה לִפְלוֹנִי, אֵינוֹ עוֹבֵר עַד שֶׁיָּבֹא אוֹתוֹ עָנִי, אַף עַל גַּב דְּשְׁאָר עֲנִיִּים מְצוּיִים (ג״ז שָׁם). **וְדַוְקָא בְּמַפְרִישׁ צְדָקָה סְתָם, אֲבָל כָּל אָדָם יָכוֹל לְהַפְרִישׁ מָעוֹת לִצְדָקָה שֶׁיִּהְיוּ מֻנָּחִים אֶצְלוֹ לִתְּנָם מְעַט עַל יָד עַל יָד, כְּמוֹ שֶׁיִּרְאֶה לוֹ.** (טוּר בְּשֵׁם הָרֹא״שׁ) **וְכֵן אִם הִתְנָה בְּשָׁעָה שֶׁנָּדַר בִּצְדָקָה אוֹ הִתְנַדֵּב אוֹתָם שֶׁיִּהְיוּ הַגַּבָּאִים רַשָּׁאִים לְשַׁנּוֹתָהּ וּלְצָרְפָהּ בְּזָהָב, חֲרֵי אֵלּוּ מֻתָּרִים.** (רַמְבַּ״ם)

ד צָרִיךְ לְזָהֵר מִלְּ ר, וְאִם פּוֹסְקִים צְדָקָה וְצָרִיךְ לְפָסֵק עִמָּהֶם, יֹאמַר: בְּלֹא נֶדֶר.

ה כְּשֶׁחָסַר בְּכִיס שֶׁל צְדָקָה צָרִיךְ הַגַּבַּאי לְהַלְוֹות. וּכְשֶׁיִּמְצָא בְּכִיס לְאַחַר זְמַן, נִפְרָע מִמֶּנּוּ, וְאֵין צָרִיךְ לִטֹּל רְשׁוּת מֵהַנּוֹתְנִים בַּכִּיס. הַגָּה: מִי שֶׁמַּפְרִישׁ מַעֲשְׂרוֹתָיו וְהִלְוָה לְעָנִי מִשֶּׁלּוֹ וּמְחַשֵּׁב עַל זֶה שֶׁהִלְוָה לָעָנִי, וּמְעַכֵּב לְעַצְמוֹ מַה שֶּׁהִפְרִישׁ. (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם רַשְׁ״י ס״פ כָּל הַנָּפֶשׁ). וְדַוְקָא שֶׁהֶעֱנִי שֶׁהִלְוָה לוֹ עֲדַיִן חַי, אֲבָל אִם מֵת אוֹ נִתְעַשֵּׁר אֵין צָרִיךְ לְשַׁלֵּם, שֶׁחֲרֵי עָנִי הָיָה בְּאוֹתָהּ שָׁעָה, וְאֵין מַפְרִישִׁין עָלָיו, דְּאֵין מַפְרִישִׁין עַל הָאָבוּד. וְאֵין לְחוּשׁ שֶׁמָּא נִתְעַשֵּׁר אַלָּא בְּיָדוּעַ. (בַּהֲגָהוֹת מָרְדְּכִי רב״ב וּבְסוֹף כָּל הַנָּפֶשׁ בְּשֵׁם תְּרוּמַת הַדֶּשֶׁן סִי׳ ת שַׁעַר ס״ח).

ו הַגַּבַּאי שֶׁאוֹמֵר בְּעוֹדוֹ גַּבַּאי: כָּךְ וְכָךְ הִלְוֵיתִי לְכִיס שֶׁל צְדָקָה, נֶאֱמָן בְּלֹא שְׁבוּעָה. אַךְ לֹא לְאַחַר שֶׁסִּלְקוּהוּ.

ז גַּבַּאי צְדָקָה, אִם יְחָרְפוּהוּ הָעֲנִיִּים אֵין לוֹ לָחוּשׁ, כִּי יוֹתֵר זְכוּתוֹ גָּדוֹל.

ח עָנִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ קְרוֹבִים עֲשִׁירִים שֶׁיְּכוֹלִין לְפַרְנְסוֹ, אֵין גַּבָּאֵי הָעִיר חַיָּבִים לְפַרְנְסוֹ, אַף עַל גַּב דִּקְרוֹבָיו גַּם כֵּן נוֹתְנִים בַּכִּיס.

ט לֹא יִתֵּן אָדָם כָּל צְדָקוֹתָיו לְעָנִי אֶחָד בִּלְבַד.

י הַמְחַלֵּק צְדָקָה צָרִיךְ לְזָהֵר שֶׁלֹּא יַרְבֶּה לִקְרוֹבָיו יוֹתֵר מִשְּׁאָר בְּנֵי אָדָם. הַגָּה: וְדַוְקָא גַּבַּאי, אֲבָל כָּל אֶחָד מֵתָּר לִתֵּן צְדָקָה שֶׁלּוֹ אוֹ מַעֲשֵׂר שֶׁלּוֹ לְמִי שֶׁיִּרְצֶה מִקְּרוֹבָיו, וְהֵם קוֹדְמִין כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל סִימָן רנ״א. (פְּרִדְכֵי פ״ק דב״ב).

יא הַמַּנִּיחַ מָעוֹת לְהַרְוִיחַ לְתַלְמוּד תּוֹרָה, וּמְמַנֶּה אִשְׁתּוֹ עֲלֵיהֶם לָתֵת הָרֶוַח לְמִי שֶׁתַּחְפֹּץ, אֵינָהּ יְכוֹלָה לְהַפְקִידָם בְּיַד אַחֵר, אֲפִלּוּ הוּא כְּרַבִּי חֲנַנְיָא בֶּן תְּרַדְיוֹן. אֲבָל אִם הִמְתְנַדֵּב מִנָּה עֲלֵיהֶם חֶבֶר עִיר, יָכוֹל הַחֶבֶר עִיר לְהַפְקִידָם בְּיַד אִשְׁתּוֹ.

סימן רנח

א הַמַּתְפִּיס בִּצְדָקָה חֲרֵי זֶה כְּמַתְפִּיס בְּנֶדֶר. כֵּיצַד, הָיָה סֶלַע שֶׁל צְדָקָה מֻנָּח לְפָנָיו וְאָמַר עַל אַחֵר: חֲרֵי זֶה כָּזֶה, חֲרֵי זֶה צְדָקָה. הַגָּה: אַל יֹאמַר אָדָם: סֶלַע זֶה לְהֶקְדֵּשׁ, אֶלָּא לִצְדָקָה. (פְּרִדְכֵי רֵישׁ פ״ק דַּעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּבְיוֹסֵף בְּשֵׁם הגי״א שָׁם וְכָל בּוֹ). וּמִכָּל מָקוֹם אִם אָמַר: לְהֶקְדֵּשׁ, סְתָם, כַּוָּנָתוֹ לִצְדָקָה לָעֲנִיִּים. (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם תַּרְמַבּ״ן וּתְשׁוּר רַשְׁבָּ״א סִי׳ תשמ״ב). וּמֵיהוּ אִם אָמַר שֶׁכַּוָּנָתוֹ לְהֶקְדֵּשׁ מַמָּשׁ, אֵין לוֹ תַּקָּנָה לְהֲנוֹת מִמֶּנּוּ, וְצָרִיךְ לִשְׁאֹל לְחָכָם, וּמַתִּירִין לוֹ בַּחֲרָטָה כִּשְׁאָר נֶדֶר. (הַגָּהוֹת אֲשֵׁרִי שָׁם).

ב הַמַּפְרִישׁ סֶלַע וְאָמַר: חֲרֵי זֶה צְדָקָה. וְאָמַר עַל אַחֵר: וְזֶה, גַּם הַשֵּׁנִי צְדָקָה. וְאִם רָצָה לוֹמַר עַל סֶלַע זֶה, וְהוֹצִיא בִּשְׁפָתָיו עַל אַחֵר, הֲוֵי טָעוּת וְאֵינוֹ כְּלוּם. (שָׁם בַּהֲגָהוֹת אֲשֵׁרִי).

ג הַנּוֹדֵר צְדָקָה וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ כַּמָּה נָדַר, מַרְבֶּה לִתֵּן עַד שֶׁיֹּאמַר: לֹא לְכָל כָּךְ נִתְכַּוַּנְתִּי.

ד הָאוֹמֵר: תְּנוּ ק׳ ק׳ זוּז אוֹ סֵפֶר תּוֹרָה לְבֵית הַכְּנֶסֶת, יִתְּנוּ לְבֵית הַכְּנֶסֶת שֶׁהוּא רָגִיל בָּעִיר שֶׁהוּא דָּר שָׁם. הַגָּה: וְאִם רָגִיל בִּשְׁתַּיִם, יִתֵּן לִשְׁתֵּיהֶם (טור). הָאוֹמֵר לִתֵּן שֶׁמָּן לַמָּאוֹר, יִתֵּן לְבֵית הַכְּנֶסֶת וְלֹא לְבֵית הַמִּדְרָשׁ (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם תְּשׁוּבַת הָרַמְבַּ״ן סִי׳ רס״ח).

ה הָאוֹמֵר: תְּנוּ ק׳ ק׳ זוּז לַעֲנִיִּים, יִתְּנוּ לַעֲנֵיֵי אוֹתָהּ הָעִיר שֶׁהוּא דָּר בָּהּ. הַגָּה: וְעַיֵּן לְעֵיל סִימָן רנ״א סָעִיף ה׳. וְכָל זֶה מִן הַסְּתָם, אֲבָל בְּמָקוֹם שֶׁיּוֹדְעִים כַּוָּנָתוֹ שֶׁלֹּא הָיָה נוֹתֵן לַעֲנֵיֵי אוֹתָהּ הָעִיר לְבַד, כְּגוֹן בִּמְקוֹמוֹת שֶׁדַּרְכָּן עֲשִׁירִים לִתֵּן לִצְדָקָה הַרְבֵּה בְּשָׁעַת מִיתָתָן, וְדַרְכָּן לְחַלֵּק אוֹתָן הַצְּדָקוֹת לְכָל עֲנִיִּים, הוֹלְכִים אַחַר זֶה. וַאֲפִלּוּ נָדַר סְתָם, הוֹלְכִים אַחַר הַמִּנְהָג וְיַחְלְקוּ יוֹרְשֵׁיהֶם הַצְּדָקָה לְכָל עֲנִיִּים הַטּוֹבִים בְּעֵינֵיהֶם, אֲפִלּוּ אֵינָם בְּעִירָן. וַאֲפִלּוּ הָיְתָה אוֹתָהּ צְדָקָה מֻנַּחַת וּמֻפְקֶדֶת בְּיַד אַחֵר, יִתְּנוּ אוֹתָהּ לַיּוֹרְשִׁים וְיוֹדִיעוּם שֶׁכָּךְ נָדַר (פְּרִדְכֵי פ״ק דב״ב). הַמְחַיֵּב עַצְמוֹ בְּקֹנֶס לִצְדָקָה, וְעָבַר, צָרִיךְ לִתֵּן לָעֲנִיִּים שֶׁבָּעִיר וְלֹא יוּכַל לוֹמַר שֶׁיִּתְּנֵם לַעֲנִיִּים אֲחֵרִים. וְיוּכַל הַגַּבַּאי לְתָבְעוֹ, דְּמִקְּרֵי מָמוֹן שֶׁיֵּשׁ לוֹ תּוֹבְעִים. (פְּרִדְכֵי פֶּרֶק בְּנֵי הָעִיר בְּשֵׁם מַהֲרִ״ם). אֲבָל מִי שֶׁהִקְדִּישׁ מָמוֹן הַרְבֵּה, וּמִנָּה עֲלֵיהֶם יוֹרְשָׁיו לְחַלְּקוֹ

כְּפִי הַטּוֹב בְּעֵינֵיהֶם, אֲפִלּוּ לַעֲנֵי עִיר אַחֶרֶת, מִקְרֵי מָמוֹן שֶׁאֵין לוֹ תּוֹבְעִים וְאֵין גַּבָּאֵי הָעִיר יְכוֹלִין לָכוּף אוֹתָן וּלְתָבְעָם שֶׁיְּקַיְּמוּ צַוָּאַת הַמֵּת. וְאַף עַל גַּב דְּעוֹבְרִים וְגוֹזְלִים הָעֲנִיִּים, מִכָּל מָקוֹם מִקְרֵי מָמוֹן שֶׁאֵין לוֹ תּוֹבְעִים, הוֹאִיל וְיכוֹלִין לְחַלֵּק לְכָל מִי שֶׁיִּרְצוּ. (בית יוסף בְּסִימָן רנ״ט בְּשֵׁם תְּשׁוּבַת הָרַשְׁבָּ״א). וַאֲפִלּוּ הָיוּ הָאַפּוֹטְרוֹפְּסִים שְׁנַיִם, וּמֵת אֶחָד מֵהֶן, אֵין הַקָּהָל יְכוֹלִין לְמַנּוֹת אַחֵר, אֶלָּא הַנִּשְׁאָר יַעֲשֶׂה מַה שֶּׁיִּרְצֶה וּכְמוֹ שֶׁצִּוָּה הַנּוֹתֵן (שָׁם וְשָׁם). וְעַיֵּן בְּחוֹ״מ סִימָן ש״א. וַאֲפִלּוּ בִּצְדָקָה שֶׁל בְּנֵי עִיר אֵין אָדָם יָכוֹל לְתָבְעַ צְדָקָה, אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ לוֹ הַרְשָׁאָה מִן הַגַּבָּאֵי אוֹ טוֹבֵי הָעִיר. הַמְקַדֵּישׁ מָנֶה לִצְדָקָה וְאֵין לוֹ לְשַׁלֵּם, מְסַדְּרִין לוֹ כְּמוֹ לִשְׁאָר בַּעַל חוֹב (בית יוסף בְּשֵׁם ס״ה שַׁעַר א׳).

ו הַנּוֹדֵר צְדָקָה אֵינוֹ יָכוֹל לַחֲזֹר בּוֹ, אֶלָּא אִם כֵּן נִשְׁאַל לְחָכָם וְהִתִּיר לוֹ. וְאִם הִגִּיעַ לְיַד הַגַּבָּאֵי, אֵינוֹ יָכוֹל לְהִשָּׁאֵל עָלָיו.

ז אֵין אָדָם מַקְדִּישׁ דָּבָר שֶׁאֵינוֹ בִּרְשׁוּתוֹ. כֵּיצַד, הָיָה לוֹ פִּקָּדוֹן בְּיַד אַחֵר, וְכָפַר בּוֹ וְזֶה שֶׁהִיא אֶצְלוֹ, אֵין הַבְּעָלִים יְכוֹלִין לְהַקְדִּישׁוֹ. אֲבָל אִם לֹא כָּפַר בּוֹ, הֲרֵי הוּא בִּרְשׁוּת בְּעָלָיו בְּכָל מָקוֹם שֶׁהוּא. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּמִטַּלְטְלִין. אֲבָל קַרְקַע שֶׁגְּזָלָהּ אַחֵר וְכָפַר בָּהּ, אִם יָכוֹל לְהוֹצִיאָהּ בְּדַיָּנִים הֲרֵי זֶה יָכוֹל לְהַקְדִּישָׁהּ, וְאַף עַל פִּי שֶׁעֲדַיִן לֹא הוֹצִיאָהּ, שֶׁהַקַּרְקַע עַצְמָהּ הֲרֵי הִיא בִּרְשׁוּת בְּעָלֶיהָ. הַגּוֹזֵל אֶת חֲבֵרוֹ וְלֹא נִתְיָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים, שְׁנֵיהֶם אֵין יְכוֹלִים לְהַקְדִּישׁוֹ, זֶה לְפִי שֶׁאֵינוֹ שֶׁלּוֹ, וְזֶה לְפִי שֶׁאֵינוֹ בִּרְשׁוּתוֹ. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה. הָגָּה: אִם יֵשׁ לוֹ מַשְׁכּוֹן בְּיַד חֲבֵרוֹ, מַה שֶּׁהוּא נֶגֶד הַלְוָאָתוֹ אֵינוֹ יָכוֹל לְהַקְדִּישׁ, וְהַמּוֹתָר יָכוֹל לְהַקְדִּישׁ. (פְּרִדְתִּי פ׳ הַמּוֹכֵר). וְיֵשׁ אוֹמְרִים דַּאֲפִלּוּ הַמּוֹתָר אֵינוֹ יָכוֹל לְהַקְדִּישׁ. (תא״ו נ״ט). הַמְקַדִּישׁ שְׁטָר חוֹב צָרִיךְ כְּתִיבָה וּמְסִירָה כְּמוֹ בְּהֶדְיוֹט. (בית יוסף סִי׳ רנ״ט בְּשֵׁם תְּשׁוּבַת הָרַשְׁבָּ״א).

ח אִם יֵשׁ לוֹ חוֹב עַל אֶחָד וְאוֹמֵר: יִהְיֶה לְהֶקְדֵּשׁ אוֹ לִצְדָקָה, אֵינוֹ כְּלוּם. אֲבָל אִם אָמַר: חוֹב שֶׁיֵּשׁ לִי עַל פְּלוֹנִי, כְּשֶׁיִּגְבֶּא לְיָדִי אַקְדִּישֶׁנּוּ אוֹ אֶתְּנֶנּוּ לִצְדָקָה, חַיָּב לְהַשְׁלִים דְּבָרָיו לְהַקְדִּישׁוֹ וְלִתְּנוֹ כְּשֶׁיִּגְבֶּא לְיָדוֹ. וַאֲפִלּוּ הָאוֹמֵר: חוֹב שֶׁיֵּשׁ לִי בְּיַד פְּלוֹנִי יִהְיֶה לִצְדָקָה, אִם אָמַר כֵּן בִּפְנֵי ב״ח וּבִפְנֵי הַגַּבָּאֵי, אוֹ בִּפְנֵי טוֹבֵי הָעִיר אוֹ אָדָם חָשׁוּב שֶׁבָּעִיר (בית יוסף בְּשֵׁם ר״י), זָכָה בּוֹ הַגַּבָּאֵי מִדִּין מַעֲמַד שֶׁלָּשְׁתָּם, וַהֲרֵי הוּא צְדָקָה וְאֵינוֹ יָכוֹל לַחֲזֹר בּוֹ, וְאָסוּר לְשַׁנּוֹתוֹ.

ט הַמַּכֶּה אֶת חֲבֵרוֹ אוֹ חֵרְפּוֹ, בְּעִנְיָן שֶׁחַיָּב לְפִי תַּקָּנַת הָעִיר ה׳ זְהוּבִים, וְאָמַר בִּפְנֵי הַגַּבָּאֵי אוֹ בִּפְנֵי טוֹבֵי הָעִיר: אֲנִי חָפֵץ בִּקְנָס אֶלָּא יִהְיֶה לִצְדָקָה, וְאַחַר כָּךְ פִּיְּסוֹ עַד שֶׁמָּחַל לוֹ, אֵין מְחִילָתוֹ כְּלוּם וְזָכוּ הָעֲנִיִּים בַּקְּנָס.

י נָדַר לִצְדָקָה בְּאַסְמַכְתָּא, כְּגוֹן: אִם אֶעֱשֶׂה דָּבָר פְּלוֹנִי אֶתֵּן כָּךְ וְכָךְ לִצְדָקָה, וַעֲשָׂאוֹ, חַיָּב לִתֵּן.

יא אִישׁ וְאִשָּׁה שֶׁקִּבְּלוּ עֲלֵיהֶם חֵרֶם לְהִתְגָּרֵשׁ, וְהֶעֱמִידוּ קְנָסוֹת עַל כָּכָה לִצְדָקָה, וְאַחַר כָּךְ נִתְפַּיְּסוּ שֶׁלֹּא לְהִתְגָּרֵשׁ, יֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁפְּטוּרִים מֵהַקְּנָסוֹת. וְהוּא הַדִּין בִּשְׁאָר דְּבָרִים כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

יב אָמַר לִתֵּן לַחֲבֵרוֹ מַתָּנָה אִם הוּא עָנִי, הֲרֵי כְּנוֹדֵר לִצְדָקָה וְאָסוּר לַחֲזֹר בּוֹ.

יג הָאוֹמֵר: חֵפֶץ פְּלוֹנִי אֲנִי נוֹתֵן לִצְדָקָה בְּכָךְ וְכָךְ, וְהוּא שָׁוֶה יוֹתֵר, אֵינוֹ יָכוֹל לַחֲזֹר בּוֹ דְּכָל אֲמִירָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ רְוָחָא לִצְדָקָה, אַמְרִינַן בֵּיהּ אֲמִירָתוֹ לְגָבוֹהַּ כִּמְסִירָתוֹ לְהֶדְיוֹט. (ר״ן פ״ק דְּקִדּוּשִׁין וּכְהַגָּהוֹת אֲשֵׁרִי). אֲבָל אִם לֹא הָיָה שָׁוֶה יוֹתֵר בְּאוֹתָהּ שָׁעָה, וְאַחַר כָּךְ הוּקַר, יָכוֹל לַחֲזֹר בּוֹ כֵּיוָן שֶׁלֹּא מָשַׁךְ וְלֹא נָתַן הַכֶּסֶף. הָגָּה: אִם חָשַׁב בְּלִבּוֹ לִתֵּן אִיזֶה דָּבָר לִצְדָקָה, חַיָּב לְקַיֵּם מַחֲשַׁבְתּוֹ וְאֵין צָרִיךְ אֲמִירָה, אֶלָּא דְּאִם אָמַר כּוֹפִין אוֹתוֹ לְקַיֵּם. (פְּרִדְתִּי פ״ק דְּקִדּוּשִׁין וּבפ״ק דב״ב וּבְהַגָּהוֹת וּבמהרי״ק שֹׁרֶשׁ קפ״ה וּמהר״ר פְּרֶץ וּבְהַגָּהוֹת סִמ״ק וּרא״ש פ״ק דְּתַעֲנִית). וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּאִם לֹא הוֹצִיא בְּפִיו, אֵינוֹ כְּלוּם. (הָרא״ש בְּכָלָל י״ג). וְהָעִקָּר כְּפִשְׁטָא הָרִאשׁוֹנָה, וְעַיֵּן בְּחֹשֶׁן הַמִּשְׁפָּט סִימָן רי״ב.

סימן רנט

א הָאוֹמֵר: סֶלַע זוֹ לִצְדָקָה, אוֹ שֶׁאוֹמֵר: הֲרֵי עָלַי סֶלַע לִצְדָקָה, וְהִפְרִישׁוֹ, עַד שֶׁלֹּא בָּא לְיַד הַגַּבָּאֵי יָכוֹל לְשַׁנּוֹתוֹ, בֵּין לְלִוּוֹתוֹ לְעַצְמוֹ בֵּין לְהַלְווֹתוֹ לַחֲבֵרוֹ, וְיִפְרַע אַחֵר תַּחְתָּיו. הָגָּה: וְכֵן אִם הִקְדִּישׁ כֵּלִים, יָכוֹל לְמָכְרָם לִפְנֵי ג׳ בְּקִיאִים בְּשׁוּמָא, וְנוֹתֵן דְּמֵיהֶם לִצְדָקָה. (בית יוסף בְּשֵׁם הַגָּהוֹת פַּרְדְּכֵי דִּכְתָבוּת). מִשֶּׁבָּא לְיַד גַּבָּאֵי, אָסוּר לְלַוּוֹתוֹ, בֵּין לוֹ בֵּין לְאַחֵר בֵּין לַגַּבָּאֵי. וְאִם הָיָה חָנֵאָה לָעֲנִיִּים בְּעִכּוּב הַמָּעוֹת בְּיַד הַגַּבָּאֵי, כְּדֵי לְעַשּׂוֹת לָאֲחֵרִים לְתֵּן, הֲרֵי הַגַּבָּאֵי מֻתָּר לְלַוּוֹתָם וּלְפָרְעָם. הָגָּה: דְּאֵין הַצְּדָקָה כְּהֶקְדֵּשׁ, וּמֻתָּר לֵהָנוֹת מִמֶּנָּה. (טור). וְאֵין נוֹשְׂאִין וְנוֹתְנִין בִּצְדָקָה הָעוֹמֶדֶת לְחַלֵּק לָעֲנִיִּים, כִּי אִם בְּסֶכֶף וְכִיּוֹצֵא בּוֹ, שֶׁמָּא יָבֹאוּ עֲנִיִּים וְלֹא יִהְיֶה לָהֶם מָעוֹת לְחַלֵּק. אֲבָל צְדָקָה שֶׁאֵינָהּ עוֹמֶדֶת לְחַלֵּק, רַק הַקָּרֶן יְהֵא קַיָּם וְיֹאכְלוּ הַפֵּרוֹת, שָׁרֵי. (בית יוסף בְּשֵׁם סה״ת שַׁעַר מ״ו ח״ד ס״ח וְהַגָּהוֹת מַיְמוֹנִי). וְכֵן נוֹהֲגִין.

ב צְדָקוֹת שֶׁהִתְנַדְּבוּ לְצֹרֶךְ בֵּית הַכְּנֶסֶת אוֹ לְצֹרֶךְ בֵּית עָלְמִין, יְכוֹלִים בְּנֵי הָעִיר לְשַׁנּוֹתָם לְצֹרֶךְ בֵּית הַמִּדְרָשׁ אוֹ תַּלְמוּד תּוֹרָה, אֲפִלּוּ אִם הַבְּעָלִים מְעַכְּבִים, אֲבָל לֹא מִתַּלְמוּד תּוֹרָה לְצֹרֶךְ בֵּית הַכְּנֶסֶת. הָגָּה: וְדַוְקָא בְּדַאֲפָא לְמֵיחַשׁ שֶׁלֹּא יִהְיֶה לָהֶם סִפּוּק לְתַלְמוּד תּוֹרָה, אֲבָל בְּמָקוֹם שֶׁבְּנֵי הָעִיר מְסַפְּקִים לְתַלְמוּד תּוֹרָה, וְאִם יוֹצִיאוּ אִלּוּ הַמָּעוֹת לְצֹרֶךְ בֵּית הַכְּנֶסֶת יִתְּנוּ מָעוֹת אֲחֵרִים לְתַלְמוּד תּוֹרָה כְּשֶׁיִּצְטָרְכוּ, מֻתָּר. (מהרי״ק שֹׁרֶשׁ קכ״ח). וַאֲפִלּוּ אִם הוּא בְּמָקוֹם שֶׁאָסוּר לְשַׁנּוֹת, אִם אֵינָן צְרִיכִים לַדָּבָר שֶׁנָּדַר, כְּגוֹן שֶׁהַקְּדִישׁ קַרְקַע לִבְנוֹת עָלֶיהָ בֵּית הַמִּדְרָשׁ, וְאֵינָן יְכוֹלִין לִבְנוֹת מִיָּד, אֵין הַמִּתְנַדֵּב יָכוֹל לַחֲזֹר בּוֹ אֶלָּא יִהְיֶה עוֹמֵד כָּךְ עַד שֶׁיִּבְנוּ עָלֶיהָ. (פְּרִדְתִּי פ׳ בְּנֵי הָעִיר). וְכָל זֶה בְּמָקוֹם שֶׁאֵין מִנְהָג יָדוּעַ בָּעִיר, אֲבָל בְּמָקוֹם שֶׁנּוֹהֲגִים שֶׁהַגַּבָּאֵי אוֹ בְּנֵי הָעִיר מְשַׁנִּים לְכָל מַה שֶּׁיִּרְצוּ, אוֹ אֲפִלּוּ בְּמָקוֹם שֶׁנּוֹהֲגִים שֶׁאָדָם מֵשִׂים אִיזֶה דָּבָר בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, כְּגוֹן סֵפֶר תּוֹרָה אוֹ כְּלֵי כֶּסֶף וְכַדּוֹמֶה, וּכְשֶׁיִּרְצֶה חוֹזֵר וְלוֹקְחוֹ, וּכְשֶׁיִּוָּרֵד מִנְּכָסָיו מוֹכְרוֹ לַאֲחֵרִים, הוֹלְכִים אַחַר

הַמִּנְהָג. דְּכָל מַקְדִּישׁ אַדַּעְתָּא דְּמִנְהָג הוּא מַקְדִּישׁ, וְלֵב בֵּית דִּין מַתָּנָה עַל זֶה, וּבִלְבַד שֶׁיִּהְיֶה מִנְהָג קָבוּעַ. (כֵּן מַשְׁמַע מֵהַבֵּית יוֹסֵף וּמִמהרי״ק שֹׁרֶשׁ קס״א). וּמִכָּל מָקוֹם אִם הִתְנָה הַמַּקְדִּישׁ בְּפֵרוּשׁ שֶׁלֹּא יְשַׁנּוּ הֶקְדֵּשׁוֹ וְלֹא יְהֵא כֹּחַ בָּזֶה, פְּשִׁיטָא שֶׁאָסוּר לְשַׁנּוֹתוֹ. וְעַיֵּן לְעֵיל סִי׳ רנ״ו סָעִיף ד׳.

ג יִשְׂרָאֵל שֶׁהִתְנַדֵּב נֵר אוֹ מְנוֹרָה לְבֵית הַכְּנֶסֶת, אִם נִשְׁתַּקַּע שָׁם בְּעָלֶיהָ מֵעָלֶיהָ שֶׁאֵינָהּ נִקְרֵאת עַל שְׁמוֹ, יְכוֹלִים הַצִּבּוּר לְשַׁנּוֹתָהּ אֲפִלּוּ לִדְבַר הָרְשׁוּת, אֲפִלּוּ אִם גַּם הִתְנַדֵּב מוֹתָהּ (מהרי״ק שֹׁרֶשׁ קכ״ג קכ״ד וּבְשֵׁם רַשְׁבַּ״א וּתְשׁוּבַת רא״ש). וְאִם לֹא נִשְׁתַּקַּע שָׁם בְּעָלֶיהָ, אֵין יְכוֹלִים לְשַׁנּוֹתוֹ לִדְבַר הָרְשׁוּת, אֲבָל לִדְבַר מִצְוָה יְכוֹלִים לְשַׁנּוֹתוֹ. וְאִם הָיָה הַמִּתְנַדֵּב גּוֹי, אָסוּר לְשַׁנּוֹתָהּ אֲפִלּוּ לִדְבַר מִצְוָה, כָּל זְמַן שֶׁלֹּא נִשְׁתַּקַּע שָׁם בְּעָלֶיהָ מֵעָלֶיהָ. וְכָל זְמַן שֶׁשָּׁם בְּעָלִים חָקוּק עַל הַכֵּלִים שֶׁנָּתַן, לֹא נִשְׁתַּקַּע שָׁם בְּעָלֶיהָ. (יְרוּשַׁלְמִי פ׳ בְּנֵי הָעִיר).

ד גּוֹי שֶׁהִתְנַדֵּב מְנוֹרָה אוֹ דָּבָר אַחֵר לְבֵית הַכְּנֶסֶת, מְקַבְּלִים מִמֶּנּוּ. וְהוּא שֶׁיֹּאמַר: בְּדַעַת יִשְׂרָאֵל הִפְרַשְׁתִּי אוֹתָהּ. וְאִם לֹא אָמַר כֵּן, טָעוּן גְּנִיזָה. וְעַיֵּן לְעֵיל סִי׳ רנ״ד.

ה מִי שֶׁיֵּשׁ בְּיָדוֹ מָעוֹת וְהוּא מְסֻפָּק אִם הֵם שֶׁל צְדָקָה, חַיָּב לִתֵּן אוֹתָם לְצָדָקָה. הַגָּה: אֲבָל מִי שֶׁהִקְדִּישׁ דָּבָר בִּלְשׁוֹן שֶׁמְּסָפָּקִים בּוֹ, וּמֵת, שֶׁאֵין לְיַדֵּעַ כַּוָּנָתוֹ, נִקְרָאוּ הַיּוֹרְשִׁים מַחְזִקִים וְהַהֶקְדֵּשׁ שֶׁבָּא לְהוֹצִיא (מַהַם) עָלָיו הָרְאָיָה, וְכָל זְמַן שֶׁאֵינוֹ מֵבִיא רְאָיָה הַנִּכָּסִים בְּחֶזְקַת הַיּוֹרְשִׁים. (רַשְׁבַּ״א סִי׳ תרע״ו וּפִסְקֵי מהרא״י סִי׳ ע״ג) וְעַיֵּן בח״ה סִי׳ ר״ן (סעי׳ ג׳).

ו אֵין לְקָהָל לִתְבֹּעַ מִסִּים וְאַרְנוֹנִיּוֹת מִמָּעוֹת צְדָקָה. הַגָּה: מִי שֶׁמָּצָא כִּיס מָלֵא מָעוֹת בְּחֲבָתוֹ, וְכָתוּב עָלָיו: צְדָקָה, סָמְכִינַן אִכְּתִיבָה וַהֲרֵי הֵן צְדָקָה. (הַגָּהוֹת מָרְדְּכִי פ״ק דב״ב). וְכֵן אִם אָמַר אֶחָד לְבָנָיו: מָעוֹת אֵלּוּ צְדָקָה הֵם, אִם נִרְאֶה לָהֶם שֶׁעָשָׂה זֶה כְּמוֹסֵר דִּבְרֵיו בִּלְשׁוֹן צַוָּאָה, דְּבָרָיו קַיָּמִים. וְאִם עָשָׂה זֶה שֶׁלֹּא יִקְחוּ כְּלוּם, אוֹ שֶׁלֹּא יַחֲזִיקוּ אוֹתוֹ לְעָשִׁיר, אֵין בְּדִבְרָיו כְּלוּם. (שָׁם). וְכֵן אִם אָמְרוּ בַּחֲלוֹם: אֵלּוּ הַמָּעוֹת שֶׁהַטְמִין אָבִיךָ, שֶׁל צְדָקָה הֵם, אֵינוֹ כְּלוּם, דְּדִבְרֵי חֲלוֹמוֹת לֹא מַעֲלִין וְלֹא מוֹרִידִין, (שָׁם). אֲבָל אִם אָמַר לָהֶם כֵּן אַחֵר, אִם הֵם בְּמָקוֹם שֶׁהָיָה יָכוֹל לִטֹּל אֵלּוּ הַמָּעוֹת וְלִתְּנָם לְצָדָקָה, נֶאֱמָן כְּמִגּוֹ שֶׁהָיָה נוֹתְנָם לְצָדָקָה. וְאִם לָאו, אֵינוֹ נֶאֱמָן. הִשְׁתַּמֵּשׁ בְּחֲבָה מָעוֹת הֶקְדֵּשׁ וְחָלִין זֶה אַחַר זֶה, וּמָצָא אַחַר כָּךְ מָעוֹת, אֵזְלִינַן בָּתַר בַּתְרָא. (הַגָּהוֹת מָרְדְּכִי פֶּרֶק קַמָּא דב״ב). וְאִם הִשְׁתַּמֵּשׁ בְּבֵית אַחַת בִּשְׁתֵּיהֶן, אֵזְלִינַן בָּתַר רַבָּא. וְאִם מְצָאָן בְּגוּמָא, דְּאָבֵד לְמֵימַר שֶׁהָיוּ מֻנָּחִים שָׁם זְמַן אָרֹךְ וְלֹא רָאָה, אֲפִלּוּ בָּזֶה אַחַר זֶה אֵזְלִינַן בָּתַר רַבָּא (שָׁם).

סימן רס

א מִצְוַת עֲשֵׂה לָאָב לָמוּל אֶת בְּנוֹ, וּגְדוֹלָה מִצְוָה זוֹ מִשְּׁאָר מִצְוֹת עֲשֵׂה.

סימן רסא

א אִם לֹא מָל הָאָב אֶת בְּנוֹ, חַיָּבִים בֵּית דִּין לְמוּלוֹ. וְאִם לֹא מָלוּהוּ בֵּית דִּין, חַיָּב הוּא, כְּשֶׁיִּגְדַּיל, לָמוּל אֶת עַצְמוֹ. וְאִם לֹא מָל, חַיָּב כָּרֵת. הַגָּה: וּבְכָל יוֹם עוֹבְרִים בָּעֲנָשִׁין אֵלּוּ. (טור וּכְכָל בּוֹ) וְאֵין מָלִין בְּנוֹ שֶׁל אָדָם שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ, אֶלָּא אִם כֵּן עָבַר הָאָב, וְלֹא מָלוּ בֵּית דִּין, מָלִין אוֹתוֹ בְּעַל כָּרְחוֹ. (טור בְּשֵׁם הָרַמַּב״ם). וְאֵין הָאִשָּׁה חַיֶּבֶת לָמוּל אֶת בְּנָהּ. (טור). הָאָב שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ לָמוּל, וְיֵשׁ כָּאן מוֹהֵל שֶׁאֵינוֹ רוֹצֶה לָמוּל בְּחִנָּם, רַק בְּשָׂכָר, יֵשׁ לְבֵית דִּין לִגְעֹר בְּמוֹהֵל זֶה, כִּי אֵין זֶה דַּרְכָּן שֶׁל בָּנַי אַבְרָהָם, וְאַדְרַבָּה הַמּוֹהֲלִים מְהַדְּרִין שֶׁיִּתְּנוּ לָהֶם לָמוּל. וְאִם עוֹמֵד בְּמַרְדּוּ, וְאֵין יַד הָאִישׁ מַשֶּׂגֶת לָתֵת לוֹ שְׂכָרוֹ, הֲרֵי כְּמִי שֶׁאֵין לוֹ אָב שֶׁבֵּית דִּין חַיָּבִים לָמוּלוֹ, וְלָכֵן בֵּית דִּין כּוֹפִין אוֹתוֹ, מֵאַחַר שֶׁאֵין אַחֵר שֶׁיָּמוּל (רַשְׁבַּ״א סִי׳ תע״ב).

סימן רסב

א אֵין מָלִין עַד שֶׁתְּנַץ הַחַמָּה בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי לְלֶדְתּוֹ. וּמִשֶּׁעָלְתָה עַמּוּד הַשַּׁחַר יָצָא. (בֵּית יוֹסֵף מִמַּשְׁנָה פ״ב דִּמְגִלָּה). וְכָל הַיּוֹם כָּשֵׁר לְמִילָה, אֶלָּא שֶׁזְּרִיזִין מַקְדִּימִים לְמִצְוֹת וּמָלִין מִיָּד בַּבֹּקֶר. וַאֲפִלּוּ מִילָה שֶׁלֹּא בִּזְמַנָּהּ אֵינָהּ אֶלָּא בַּיּוֹם. הַגָּה: עָבַר וּמָל בַּלַּיְלָה, צָרִיךְ לְחַזֵּר וּלְהַטִּיף מִמֶּנּוּ דָּם בְּרִית. (בֵּית יוֹסֵף מִמַּשְׁנָה שָׁם וְהַגָּה׳ מיי׳). מָלוֹ תּוֹךְ ח׳ וּבֵיּוֹם, יָצָא. (קְרִאֹ״שׁ פֶּרֶק ר״א דְּמִילָה רשכ״ג מִתְּשׁוּבַת הַרַשְׁבַּ״א). וְעַיֵּן לְקַמָּן סִימָן רס״ד.

ב חוֹלֶה אֵין מָלִין אוֹתוֹ עַד שֶׁיַּבְרִיא, וּמַמְתִּינִים לוֹ מֵעֵת שֶׁנִּתְרַפֵּא מֵחָלְיוֹ שִׁבְעָה יָמִים מֵעֵת לְעֵת, וְאָז מָלִין אוֹתוֹ. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, שֶׁחַלָּצָתוֹ חַמָּה וְכֵיוֹצֵא בּוֹ, שֶׁהוּא חֹלִי שֶׁבְּכָל הַגּוּף, אֲבָל אִם חָלָה בְּאֶחָד מֵאֵבָרָיו, כְּגוֹן שֶׁכָּאֲבוּ לוֹ עֵינָיו כְּאֵב מוּעָט וְכֵיוֹצֵא בָּזֶה, מַמְתִּינִים לוֹ עַד שֶׁיַּבְרִיא, וּלְאַחַר שֶׁיַּבְרִיא, מָלִין אוֹתוֹ מִיָּד. אֲבָל כָּאֲבוּ לוֹ עֵינָיו כְּאֵב גָּדוֹל, הֲרֵי כְּחֹלִי שֶׁבְּכָל הַגּוּף. (נ״י פ׳ הָעֵרֶל).

ג אַנְדְּרוֹגִינוּס וּמִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁתֵּי עֲרָלוֹת וְיוֹצֵא דֹּפֶן, נְמוּלִים לִשְׁמוֹנָה.

ד נוֹלַד בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת, מוֹנִים לוֹ מֵהַלַּיְלָה, וְנִמּוֹל לַתְּשִׁיעִי, שֶׁהוּא סְפֵק שְׁמִינִי. וְאִם הוֹצִיא רֹאשׁוֹ חוּץ לַפְּרוֹזְדוֹר מִבְּעוֹד יוֹם, אוֹ שֶׁשָּׁמְעוּ אוֹתוֹ בּוֹכֶה, אֲפִלּוּ נוֹלַד אַחַר כַּמָּה יָמִים, מוֹנֶה לוֹ ח׳ יָמִים מִיּוֹם שֶׁיָּצָא רֹאשׁוֹ, אוֹ מִיּוֹם שֶׁשָּׁמְעוּ אוֹתוֹ בּוֹכֶה. הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים דַּוְקָא בִּסְתָם, אֲבָל אִם אִמּוֹ אוֹמֶרֶת דְּהַתִּינוֹק הָיָה מַנַּח בְּבִטְנָהּ כְּמוֹ

בִּשְׁאָר פְּעָמִים, וְלֹא הָיָה לָהּ חֻבְלֵי לֵדָה כְּלָל, אַף עַל פִּי שֶׁשָּׁמְעוּ בּוֹכָה מוֹנִין לוֹ מִיּוֹם הַלֵּדָה, דְּאַף עַל גַּב דְּלֹא שָׁכִיחַ שֶׁיִּבְּקֶה בְּלֹא הוֹצָאַת הָרֹאשׁ חוּץ לַפֻּרוֹזְדוֹר, מִכָּל מָקוֹם הָאֵם נֶאֱמֶנֶת לוֹמַר שֶׁהָיָה מַנָּח כְּמוֹ בִּשְׁאָר פְּעָמִים וּבָכָה, (בְּאוֹר זָרוּעַ בְּשֵׁם תְּשׁוּבַת רַבִּי יוֹאֵל הַלֵּוִי וְהוּא בְּמַהֲרִי"ו סִי' כ"ח).

ה אִם נוֹלַד כְּשֶׁהָיוּ נְרְאִים בָּרָקִיעַ כּוֹכָבִים קְטַנִּים מְאֹד, יֵשׁ לִסְמֹךְ עַל הַכּוֹכָבִים לְסָפֵק לָמוּל לְמֶחָרָת, כֵּיוָן שֶׁלֹּא הָיָה לֹא שַׁבָּת וְלֹא יוֹם טוֹב, וְאַף עַל פִּי שֶׁהָיָה הָרָקִיעַ מְזֹהָר כְּעֵין אוֹרָהּ שֶׁל יוֹם.

ו אִם לְאַלְתַּר כְּשֶׁהוֹצִיא הַוָּלָד רֹאשׁוֹ חוּץ לַפֻּרוֹזְדוֹר נִרְאוּ ג׳ כּוֹכָבִים בֵּינוֹנִים, יֵשׁ לִסְמֹךְ עֲלֵיהֶם שֶׁהוּא לַיְלָה, אֲפִלּוּ הוּא לְמֶחָר שַׁבָּת. אֲבָל אִם שָׁהוּ אַחַר כָּךְ, אִם לְפִי הַשָּׁהוּי נִרְאֶה לָהֶם שֶׁהָיָה יוֹם בְּהוֹצָאַת הָרֹאשׁ, אֵין לָהֶם אֶלָּא מַה שֶּׁעֵינֵיהֶם רוֹאוֹת וְיִהְיֶה נָמוֹל לִשְׁמוֹנָה, אֲפִלּוּ אִם יִאָרַע בְּשַׁבָּת.

ז אֵין דָּבָר זֶה תָּלוּי בַּתְּפִלָּה, אִם הִתְפַּלְּלוּ מִבְּעוֹד יוֹם, לֹא לְהָקֵל וְלֹא לְהַחְמִיר.

סימן רסג

א קָטָן שֶׁהוּא יָרֵק, סִימָן שֶׁלֹּא נָפַל בּוֹ דָּמוֹ, וְאֵין מָלִין אוֹתוֹ עַד שֶׁיִּפֹּל בּוֹ דָּמוֹ וְיַחֲזֹר מַרְאֵהוּ כְּמַרְאֵה שְׂאָר הַקְּטַנִּים. וְכֵן אִם נִמְצָא אָדֹם, סִימָן שֶׁלֹּא נִבְלַע דָּמוֹ בְּאֵבָרָיו, אֶלָּא בֵּין עוֹר לַבָּשָׂר, וְאֵין מָלִין אוֹתוֹ עַד שֶׁיִּבָּלַע בּוֹ דָּמוֹ. וְצָרִיךְ לְזָהֵר מְאֹד בְּאֵלּוּ הַדְּבָרִים, שֶׁאֵין מֵלִין וָלָד שֶׁיֵּשׁ בּוֹ חֲשַׁשׁ חֹלִי, דְּסַכָּנַת נְפָשׁוֹת דּוֹחֶה אֶת הַכֹּל, שֶׁאֶפְשָׁר לוֹ לָמוּל לְאַחַר זְמַן, וְאִי אֶפְשָׁר לְהַחֲזִיר נֶפֶשׁ אַחַת מִיִּשְׂרָאֵל, לַעוֹלָם.

ב אִשָּׁה שֶׁמָּלָה בְּנָהּ רִאשׁוֹן וּמֵת מֵחֲמַת מִילָה שֶׁהִכְשִׁיל כֹּחוֹ, וּמָלָה גַּם הַשֵּׁנִי וּמֵת מֵחֲמַת מִילָה, הֲרֵי הֶחְזֵקָה שֶׁבָּנֶיהָ מֵתִים מֵחֲמַת מִילָה, לֹא שָׁנָא מִבַּעַל אֶחָד אוֹ מִשְּׁנַיִם, וְלֹא תָּמוּל הַשְּׁלִישִׁי, אֶלָּא תַּמְתִּין לוֹ עַד שֶׁיִּגְדִּיל וְיִתְחַזֵּק כֹּחוֹ, וְהוּא הַדִּין אִם אִישׁ אֶחָד מָל בְּנוֹ רִאשׁוֹן וְשֵׁנִי, וּמֵתוּ מֵחֲמַת מִילָה, לֹא יָמוּל הַשְּׁלִישִׁי, בֵּין שֶׁהָיוּ לוֹ מֵאִשָּׁה אַחַת בֵּין מִשְּׁתֵּיהֶם. וְיֵשׁ חוֹלְקִין וּסְבִירָא לְהוּ דְּלֹא שַׁיָּךְ בְּאִישׁ רַק בְּאִשָּׁה (חִדּוּשֵׁי אַגָּדָה פר״א דמ״ל), וְנִרְאֶה דְּסָפֵק נְפָשׁוֹת לְהָקֵל.

ג וְהוּא הַדִּין אִם אִשָּׁה מָלָה בְּנָהּ וּמֵת מֵחֲמַת מִילָה, וְגַם אֲחוֹתָהּ מָלָה בְּנָהּ וּמֵת מֵחֲמַת מִילָה, שְׂאָר הָאֲחָיוֹת לֹא יָמוּלוּ בְּנֵיהֶן אֶלָּא יַמְתִּינוּ עַד שֶׁיִּגְדְּלוּ וְיִתְחַזֵּק כֹּחָם.

ד נוֹלַד כְּשֶׁהוּא מָהוּל, צָרִיךְ לְהַטִּיף מִמֶּנּוּ דַּם בְּרִית. וּמִיהוּ בְּנַחַת. וּצְרִיכָה מִלְּתָא לְמִבְדְּקֵהּ יָפָה יָפָה בַּיָּדַיִם וּבְמַרְאִית עֵינַיִם, וְלֹא בְּפַרְוָלָא, דְּלֹא לְעַיִּךְ לֵיהּ, וְרוֹאִים וְנִזְהָרִים הֵיאָךְ מָלִין אוֹתוֹ. וּמַמְתִּינִים לוֹ הַרְבֵּה וְאֵין חוֹשְׁשִׁין לְיוֹם שְׁמִינִי, שֶׁלֹּא יְבִיאוּהוּ לִידֵי סַכָּנָה.

ה תִּינוֹק שֶׁמֵּת קֹדֶם שֶׁגִּיעַ לְהְיוֹת בֶּן שְׁמוֹנָה, מָלִין אוֹתוֹ עַל קִבְרוֹ בְּצֹר אוֹ בְּקָנֶה, וְאֵין מְבָרְכִין עַל הַמִּילָה. אֲבָל מְשִׁימִים לוֹ שֵׁם, לְזָכֶר שֶׁיְּרַחֲמוּהוּ מִן הַשָּׁמַיִם וְיִהְיֶה בִּתְחִיַּת הַמֵּתִים. הַגָּה: וְאֵין עוֹשִׂין כֵּן אֲפִלּוּ בְּיוֹם טוֹב שֵׁנִי שֶׁל גָּלֻיּוֹת, דְּאָסוּר לְקַבֵּר בְּיוֹם טוֹב הַנֶּפְלִים, דַּאֲפִילוּ לְטַלְטְלוֹ אָסוּר. (הַגָּהוֹת קַרְדְּכִי פר״א דמ״ל וְהג״א פֶּרֶק א׳). וְאָסוּר לָמוּל עוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁלֹּא לְשֵׁם גֵּרוּת, אֲפִלּוּ בְּחֹל. (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם רַבֵּנוּ יְרוּחָם סוֹף סִימָן רס״ו).

סימן רסד

א הַכֹּל כְּשֵׁרִים לָמוּל; אֲפִלּוּ עֶבֶד אִשָּׁה וְקָטָן וַעֲרֵל יִשְׂרָאֵל שֶׁמֵּתוּ אֶחָיו מֵחֲמַת מִילָה. וְאִם יֵשׁ יִשְׂרָאֵל גָּדוֹל שֶׁיּוֹדֵעַ לָמוּל, הוּא קוֹדֵם לְכֻלָּם. וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּאִשָּׁה לֹא תָּמוּל (סמ״ק וְהַגָּהוֹת קַרְדְּכִי), וְכֵן נוֹהֲגִין לְהַדֵּר אַחַר אִישׁ. אֲבָל עוֹבֵד כּוֹכָבִים, אֲפִלּוּ הוּא מָהוּל, לֹא יָמוּל כְּלָל. וְאִם מָל אֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר וְלָמוּל פַּעַם שֵׁנִית. הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּחַיָּבִים לַחֲזֹר וּלְהַטִּיף מִמֶּנּוּ דַּם בְּרִית. (טור בְּשֵׁם סְמ״ג). וְכֵן עִקָּר. מוּמָר לְכָל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ, אוֹ שֶׁהוּא מוּמָר לְעֲרָלוֹת, דְּיֵנוּ כְּעוֹבֵד כּוֹכָבִים (כ״מ בְּשֵׁם ס״ב דע״א וּבְטור וּבית יוֹסף בְּשֵׁם הר׳ מְנוּחַ וּב״ה וד״מ שבאור זָרוּעַ מִסְתַּפֵּק). תִּינוֹק שֶׁהֶצֱרִכוּ לָמוּלוֹ תּוֹךְ ח׳, מִפְּנֵי הַסַּכָּנָה, אֵין חִלּוּק בֵּין יִשְׂרָאֵל לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים, דְּכָל תּוֹךְ ח׳ לֹא מִקְרֵי מִילָה. מִיהוּ אִם נִשְׁאֲרוּ צִיצִין הַמְּעַכְּבִין הַמִּילָה, אוֹ שֶׁמָּל וְלֹא פָּרַע, יִגְמֹר הַיִּשְׂרָאֵל הַמִּילָה לְח׳ אוֹ לְאַחַר שֶׁיִּתְרַפֵּא (רַשְׁבָּ״א). וְיֵשׁ לְאָדָם לַחֲזֹר וּלְהַדֵּר אַחַר מוֹהֵל וּבַעַל בְּרִית הֵיוֹתֵר טוֹב וְצַדִּיק (אוֹר זָרוּעַ). וְאִם נָתְנוּ לְאֶחָד, אָסוּר לַחֲזֹר בּוֹ. מִיהוּ אִם חָזַר בּוֹ, הֲרֵי חֲזָרָה (מַהֲרִי״ל סִי' קְנוּס). וְאֵין מוֹעִיל בָּזֶה קִבּוּל קְנָיָן. (הַגָּהוֹת קַרְדְּכִי דְּשַׁבָּת וּתְשׁוּבַת הָרֹא״שׁ כ״ב). אֲבָל אִם נִשְׁבַּע לוֹ, כּוֹפִין אוֹתוֹ שֶׁיִּקַּיֵּם (שָׁם בְּהָרֹא״שׁ). וְאִם נָתְנוּ לְאֶחָד וְלֹא הָיָה בָּעִיר, וְאָב הָיָה סָבוּר שֶׁלֹּא יִהְיֶה שָׁם בִּזְמַן הַמִּילָה וְשָׁלַח אַחַר אַחֵר וּבְתוֹךְ כָּךְ בָּא הָרִאשׁוֹן, יִתְהַלְּלוּ הָרִאשׁוֹן, דְּדַאי לֹא חָזַר מִן הָרִאשׁוֹן (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם תשר״י וּמהרי״ק שֹׁרֶשׁ ע״ו). אִשָּׁה אֵינָהּ יְכוֹלָה לִתֵּן לְאַחֵר לָמוּל, דַּהֲרֵי אֵינָהּ שַׁיָּכָה בְּמִצְוֹת לָמוּל אֶת בְּנָהּ (שָׁם בִּתְשׁוּבָה בְּשֵׁם ר״מ).

ב בַּכֹּל מָלִין, וַאֲפִלּוּ בְּצֹר וּבְזִכּוּכִית וּבְכָל דָּבָר הַכּוֹרֵת, חוּץ מִבְּקָרוּמִית שֶׁל קָנֶה, לְפִי שֶׁקִּסָּמִים נִתָּזִים מִמֶּנָּה, וְיָבֹא לִידֵי כְּרוּת שָׁפְכָה. וּמִצְוָה מִן הַמֻּבְחָר לָמוּל בְּבַרְזֶל, בֵּין בְּסַכִּין בֵּין בְּמִסְפָּרַיִם, וְנָהֲגוּ לָמוּל בְּסַכִּין.

ג כֵּיצַד מָלִין, חוֹתְכִין אֶת הָעָרְלָה, כָּל הָעוֹר הַחוֹפֶה הָעַטָרָה, עַד שֶׁתִּתְגַּלֶּה הָעַטָרָה, וְאַחַר כָּךְ פּוֹרְעִין אֶת הַקְּרוּם הָרַךְ שֶׁלְּמַטָּה מֵהָעוֹר, בַּצִּפָּרֶן, וּמַחֲזִירוֹ לְכָאן וּלְכָאן עַד שֶׁיֵּרָאֶה בְּשֹׂר הָעַטָרָה, וְאַחַר כָּךְ מוֹצְצִין הַמִּילָה עַד שֶׁיֵּצֵא הַדָּם מֵהַמְּקוֹמוֹת הָרְחוּקִים, כְּדֵי שֶׁלֹּא יָבֹא לִידֵי סַכָּנָה. וְכָל מוֹהֵל שֶׁאֵינוֹ מוֹצֵץ,

מַעֲבִירִין אוֹתוֹ. וְאַחַר שֶׁמָּצַץ נוֹתֵן עָלָיהָ אִסְפַּלְנִית אוֹ רִטְיָה אוֹ אֲבַק סַמִּים הָעוֹצְרִים הַדָּם. הַגָּה: וְיִהְיֶה נִזָּהָר, אִם יֵשׁ לְאִסְפַּלָנִית שָׁפָה, שֶׁיַּהַפְכֶנּוּ לַחוּץ וְלֹא לְפָנִים, שֶׁלֹּא לְדַבֵּק בַּמַּכָּה וְיָבֹא לִידֵי סַכָּנָה. (רִבְּנוּ יְרוּחָם נְתִיב א').

ד מָל וְלֹא פָּרַע, כְּאִלּוּ לֹא מָל.

ה יֵשׁ צִיצִים הַמְעַכְּבִים הַמִּילָה וְיֵשׁ שֶׁאֵינָם מְעַכְּבִים אוֹתָהּ. כֵּיצַד, אִם נִשְׁאַר מֵהָעוֹר עוֹר הַחוֹפֶה אֶת רֹב גָּבְהָהּ שֶׁל עֲטָרָה, אֲפִלּוּ בְּמָקוֹם אֶחָד, זֶהוּ הַמְעַכֵּב אֶת הַמִּילָה וּכְאִלּוּ לֹא נִמּוֹל. וְאִם לֹא נִשְׁאַר מִמֶּנּוּ אֶלָּא מְעַט, וְאֵינוֹ חוֹפֶה רֹב גָּבְהָהּ שֶׁל עֲטָרָה, אֵינוֹ מְעַכֵּב הַמִּילָה. וּמִכָּל מָקוֹם אִם הוּא בַּחֹל, לְכַתְּחִילָה יִטֹּל כָּל הַצִּיצִים הַגְּדוֹלִים אַף שֶׁאֵינָן מְעַכְּבִים (טור).

ו קָטָן שֶׁבָּשָׂרוֹ רַךְ וּמְדֻלְדָּל, אוֹ שֶׁהוּא בַּעַל בָּשָׂר הַרְבֵּה עַד שֶׁנִּרְאֶה כְּאִלּוּ אֵינוֹ מָהוּל, רוֹאִים אִם בְּעֵת שֶׁמִּתְקַשֶּׁה נִרְאֶה מָהוּל אֵין צָרִיךְ לָמוּל פַּעַם שֵׁנִית, וּמִכָּל מָקוֹם מִשּׁוּם מַרְאִית הָעַיִן צָרִיךְ לְתַקֵּן רִבּוּי הַבָּשָׂר שֶׁמִּכָּאן וּמִכָּאן. וְאִם אֵינוֹ נִרְאֶה נָמוֹל בְּעֵת הַקְּשׁוּי, צָרִיךְ לַחְתֹּךְ כָּל הַבָּשָׂר הַמְדֻלְדָּל, עַד שֶׁיִּהְיֶה נִרְאֶה כְּנָמוֹל בְּשָׁעַת קְשׁוּיוֹ. הַגָּה: וְאֵין צָרִיךְ שֶׁיְּהֵא נִרְאֶה בְּעֵת קְשׁוּיוֹ רֹב הָעֲטָרָה, הוֹאִיל וְנָמוֹל פַּעַם אַחַת כַּהֶגֶן, אֲפִלּוּ אֵינוֹ נִרְאֶה רַק מְעוּט הָעֲטָרָה שֶׁנִּמּוֹל סָגֵי וְאֵין צָרִיךְ לְמוּלוֹ שֵׁנִית. וּמִכָּל מָקוֹם אִם אֶפְשָׁר יְתַקֵּן עַל יְדֵי שֶׁיִּמְשֹׁךְ הָעוֹר, וְיִקְשָׁרֶנָּה שָׁם עַד שֶׁתַּעֲמֹד וְלֹא תַּחֲזֹר לְמַטָּה (ת"ה סִימָן רס"ד).

סימן רסה

א הַמָּל מְבָרֵךְ: אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל הַמִּילָה; וְאָבִי הַבֵּן מְבָרֵךְ בֵּין חֲתִיכַת הָעָרְלָה לַפְּרִיעָה: אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַכְנִיסוֹ בִּבְרִיתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ. הַגָּה: וְאִם אֵין אָבִי הַבֵּן אֶצֶל הַמִּילָה, יֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁאָדָם אַחֵר מְבָרֵךְ בְּרָכָה זוֹ, דַּהֲרֵי הַבַּיִת דִּין מְצַוִּין לְמוּלוֹ (רַמְב"ם בְּשֵׁם י"א). וְנוֹהֲגִין שֶׁמִּי שֶׁתּוֹפֵס הַנַּעַר מְבָרֵךְ בְּרָכָה זוֹ (טור וּבְשֵׁם רַאֲ"ז וְהַגָּהַת מיי' בְּשֵׁם סמ"ק). וְכֵן אִם הָאָב בְּכַאן, וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ לְבָרֵךְ (רִבְּנוּ יְרוּחָם נְתִיב א' וְכֵן כָּתַב בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם אֲבוּדְרָהֶם). הָאָב וְהַמּוֹהֵל כְּשֶׁמְּבָרְכִים, צְרִיכִים לַעֲמֹד (טור וּבֵית יוֹסֵף בְּשֵׁם ב"ח). אֲבָל הַתּוֹפֵס הַנַּעַר, כְּשֶׁמְּבָרֵךְ, נוֹהֲגִים שֶׁיּוֹשֵׁב וּמְבָרֵךְ. יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁכָּל הָעָם שֶׁהֵם אֶצֶל הַמִּילָה יַעַמְדוּ, שֶׁנֶּאֱמַר וַיַּעֲמֹד הָעָם בַּבְּרִית (מַלְכִים ב כג, ג). (קַרְדְּכַי פר"א דְּמִילָה וּכְכָל בּוֹ וְרִ' יְרוּחָם וְאַבּוּדְרָהֶם וְתַנְיָא) וְכֵן נוֹהֲגִין מִלְּבַד הַתּוֹפֵס הַנַּעַר, שֶׁהוּא יוֹשֵׁב. וְאִם אֲחֵרִים עוֹמְדִים שָׁם, אוֹמְרִים: כְּשֵׁם שֶׁהִכְנַסְתּוֹ לַבְּרִית כֵּן תַּכְנִיסֵהוּ לְתוֹרָה וּלְחֻפָּה וּלְמַעֲשִׂים טוֹבִים. וַאֲבִי הַבֵּן, אוֹ הַמּוֹהֵל, אוֹ אֶחָד מֵהָעָם מְבָרֵךְ עַל הַכּוֹס: בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן. וְיֵשׁ נוֹהֲגִים לִטֹּל הַדַּס בְּיָדוֹ, וּמְבָרֵךְ עָלָיו, וּלְהָרִיחַ, וְאוֹמֵר: בא"י אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשׁ יָדִיד מִבֶּטֶן וכו'. וְנוֹהֲגִין שֶׁכְּשֶׁמַּגִּיעַ לִבְרָמִיזְ חֲיִי, נוֹתֵן מֵהַיַּיִן בְּאֶצְבָּעוֹ וּפִי הַתִּינוֹק. וּכְשֶׁהַמּוֹהֵל מְבָרֵךְ בְּרָכָה זוֹ, רוֹחֵץ תְּחִלָּה יָדָיו וּפָיו, כְּדֵי שֶׁיְּבָרֵךְ בְּנָקִיּוּת (אֲבוּדְרָהֶם).

ב אִם אֲבִי הַבֵּן הוּא מוֹהֵל בְּעַצְמוֹ, מְבָרֵךְ: לָמוּל אֶת הַבֵּן, לְדַעַת הָרַמְבַּ"ם. וְיֵשׁ חוֹלְקִין, (טור בְּשֵׁם בַּעַל הָעִטּוּר), וְכֵן נוֹהֲגִין שֶׁלֹּא לְחַלֵּק מִיהוּ אִם בֵּרַךְ לָמוּל, אוֹ שֶׁבֵּרַךְ בִּרְכַּת לְהַכְנִיסוֹ לְחוּפָּה, יָצָא (וְכֵן מַשְׁמַע בַּהַגָּהוֹת מַיְמוֹנִי).

ג גֵּר שֶׁמָּל קֹדֶם שֶׁנִּתְגַּיֵּר, וְקָטָן שֶׁנּוֹלַד כְּשֶׁהוּא מָהוּל, כְּשֶׁמַּטִּיפִין מִמֶּנּוּ דַּם בְּרִית אֵינָם צְרִיכִים בְּרָכָה. וְכֵן אַנְדְּרוֹגִינוּס אֵין מְבָרְכִין עַל מִילָתוֹ, מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ זָכָר וַדַּאי. הַגָּה: אֲבָל כְּשֶׁחוֹזְרִין עַל צִיצִין הַמְעַכְּבִים הַמִּילָה, צָרִיךְ לְחַזֵּר וּלְבָרֵךְ כָּל הַבְּרָכוֹת, אֲבָל אֵין לוֹמַר קַיֵּם אֶת הַיֶּלֶד הַזֶּה וכו' (בְּנְיָמִין זְאֵב סִימָן ל' בְּשֵׁם אֲגוּדָה).

ד מַמְזֵר, כְּיִשְׂרָאֵל הוּא וּמְבָרְכִים עָלָיו בִּרְכַּת מִילָה עַד כּוֹרֵת הַבְּרִית, אֲבָל אֵין מְבַקְּשִׁים עָלָיו רַחֲמִים. וּמְפָרְסְמִין בְּשָׁעַת מִילָתוֹ שֶׁהוּא מַמְזֵר. (מהרי"ל). בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים וּבְאַרְבָּעָה צוֹמוֹת, לֹא יְבָרֵךְ עַל הַכּוֹס (טור בְּשֵׁם בַּעַל הָעִטּוּר וְעוֹד פּוֹסְקִים); מִיהוּ בְּגִ' צוֹמוֹת מֻהָם, שֶׁהַיּוֹלֶדֶת אֵינָהּ מִתְעַנָּה, יָכוֹל לְבָרֵךְ עַל הַכּוֹס וְיִטְעֹם מִמֶּנּוּ הַיּוֹלֶדֶת, אִם הִיא שׂוֹמַעַת הַבְּרָכָה, וּמִתְכַּוֶּנֶת שֶׁלֹּא לְהַפְסִיק בְּדִבְּרִים בֵּין שְׁמִיעַת הַבְּרָכָה לִשְׁתִיַּת הַכּוֹס. אֲבָל בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים וּבִתְשִׁעָה בְּאָב, שֶׁאֵין הַיּוֹלֶדֶת יְכוֹלָה לִשְׁתּוֹת, אֵין מְבָרְכִין עַל הַכּוֹס. וּבִתְשִׁעָה בְּאָב, אֲפִלּוּ נָמֵי לֹא מַיְתִינָן מִטַּעֲמָא שֶׁאֵין מְבָרְכִין עַל הַבְּשָׂמִים בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת שֶׁחָל בּוֹ תִּשְׁעָה בְּאָב. הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּמְבָרֵךְ אַכּוֹס בָּכָל תַּעֲנִיּוֹת וְנוֹתְנִים הַבְּרָכָה לְתִינוֹקוֹת קְטַנִּים (תוֹסְפוֹת בְּפֶרֶק וְקַרְדְּכַי וְיוּקָא) וְכֵן פָּסַק בַּטּוּר א"ח סִימָן תקנ"ט, וְכֵן נוֹהֲגִין. וּבְיוֹם כִּפּוּרִים נוֹהֲגִין לִתֵּן לַתִּינוֹק הַנְּמוֹל, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּאו"ח בְּסִימָן תרכ"א. וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּאַף בְּלֹא תַּעֲנִית יוֹצְאִים בָּזֶה (כָּל בּוֹ), אֲבָל אֵין נוֹהֲגִין כֵּן, אֶלָּא הַסְּנְדָּק שׁוֹתֶה כְּשֶׁאֵינוֹ תַּעֲנִית.

ה מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁנֵי תִּינוֹקוֹת לָמוּל, יְבָרֵךְ בְּרָכָה אַחַת לִשְׁנֵיהֶם, וַאֲפִלּוּ אִם שְׁנַיִם מָלִים, הָרִאשׁוֹן יְבָרֵךְ עַל הַמִּילָה וְעוֹלָה גַּם לַשֵּׁנִי, וְהַשֵּׁנִי יְבָרֵךְ: אֲשֶׁר קִדֵּשׁ יָדִיד, וְעוֹלָה גַּם לָרִאשׁוֹן, וַאֲפִלּוּ אֵין הַנַּעַר לְפָנָיו בִּשְׁעַת הַבְּרָכָה, כֵּיוָן שֶׁדַּעְתּוֹ עָלָיו, רַק שֶׁלֹּא יַסִּיחַ דַּעְתּוֹ בֵּינְתַיִם. הַגָּה: אֲבָל אִם שָׁח בֵּינְתַיִם אוֹ שֶׁלֹּא הָיָה דַּעְתּוֹ עַל הַכּ' מִתְּחִלָּה, צָרִיךְ לְבָרֵךְ: אֲשֶׁר קִדֵּשׁ יָדִיד, עַל הָרִאשׁוֹן, וְלַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ עַל מִילַת הַשֵּׁנִי. וְדַוְקָא אִם שָׁח בִּדְבָרִים שֶׁאֵינָן צְרִכֵי הַמִּילָה, אֲבָל בְּצָרְכֵי מִילָה לֹא הֲוֵי הֶפְסֵק (רִבְּנוּ יְרוּחָם וּמַרְדְּכַי ס"פ כְּסוּי הַדָּם וַאֲבוּדְרָהֶם). וַאֲפִלּוּ אִם שָׁכַח וּבֵרַךְ: אֲשֶׁר קִדֵּשׁ יָדִיד, לְאַחַר הָרִאשׁוֹן, אֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ עַל הַמִּילָה, דִּבְרָכָה לֹא הֲוֵי הֶפְסֵק (רַשְׁבָּ"א סִימָן שפ"ב וּבְכָל בּוֹ), כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר סִימָן כ"ח לְעִנְיַן כִּסּוּי דָּם. וְאִם שְׁנֵי הַיְלָדִים שֶׁל אֶדֶם אֶחָד, הָאָב אוֹמֵר: לְהַכְנִיסָם בִּבְרִיתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם מָרְדְּכַי וַאֲבוּדְרָהֶם), וְכֵן אוֹמֵר: קַיֵּם אֶת הַיְלָדִים, וכו', וְיִסְתַּכֵּל כָּל צָרְכֵי הַמִּילָה לְכָל אֶחָד בִּפְנֵי עַצְמוֹ, כְּגוֹן הַנֵּר שֶׁמַּדְלִיקִין, יַעֲשֶׂה לְכָל אֶחָד נֵר בִּפְנֵי עַצְמוֹ (מהרי"ל).

ו הֵיכָא דְּאֶפְשָׁר, עָבְדִינַן לְמִילָה בַּעֲשָׂרָה. וְהֵיכָא דְּלֹא אֶפְשָׁר, עָבְדִינַן בְּפָחוֹת מֵעֲשָׂרָה.

ז כְּשֶׁהָאָב עַצְמוֹ מוֹהֵל אֶת בְּנוֹ, הוּא מְבָרֵךְ: שֶׁהֶחֱיָנוּ. וְאִם הַמּוֹהֵל הוּא אַחֵר, יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין שָׁם בְּרָכַת שֶׁהֶחֱיָנוּ. וּלְהָרַמְבַּ״ם, לְעוֹלָם הָאָב מְבָרֵךְ שֶׁהֶחֱיָנוּ עַל כָּל מִילָה וּמִילָה, וְכֵן נָהֲגוּ בְּכָל מַלְכוּת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְסוּרְיָא וּמְקוֹמוֹתֶיהָ וּמַלְכוּת מִצְרַיִם. הַגָּה: וּבְמִדִינוֹת אֵלּוּ נוֹהֲגִין שֶׁלֹּא לְבָרֵךְ שֶׁהֶחֱיָנוּ, אֲפִלּוּ כְּשֶׁהָאָב עַצְמוֹ מָל בְּנוֹ, אִם לֹא שֶׁמָּל בְּנוֹ הַבְּכוֹר שֶׁחַיָּב לְפָדוֹתוֹ מְבָרֵךְ שֶׁהֶחֱיָנוּ בִּשְׁעַת מִילָה וְאֵינוֹ מְבָרֵךְ בִּשְׁעַת פִּדְיוֹן, אֲבָל כְּשֶׁפָּטוּר מֵהַפִּדְיוֹן אֵינוֹ מְבָרֵךְ שֶׁהֶחֱיָנוּ (עַל פִּי מהרי״ל).

ח אֵין צָרִיךְ לְכַסּוֹת עֶרְוַת הַקָּטָן בִּשְׁעַת הַבְּרָכָה. אֲבָל יֵשׁ לְנָקוֹת הַקָּטָן מִצּוֹאָתוֹ קֹדֶם שֶׁיְּבָרֵךְ (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם כָּל בּוֹ וְהַגָּהוֹת סמ״ק סִי׳ קנ״ח).

ט אֲבִי הַבֵּן עוֹמֵד עַל הַמּוֹהֵל לְהוֹדִיעַ שֶׁהוּא שְׁלוּחוֹ.

י נוֹתְנִין אֶת הָעָרְלָה בְּחוֹל וְעָפָר, וְכֵן רוֹקְקִים דַּם הַמְּצִיצָה אֶל הֶעָפָר, (מהרי״ל בְּשֵׁם יֵשׁ מְקוֹמוֹת). וְאִם הוּא שַׁבָּת, צָרִיךְ שֶׁיִּהְיוּ מוּכָנִים מִבְּעוֹד יוֹם. (בֵּית יוֹסֵף בְּפֵרוּשׁ בַּעַל הָעִטּוּר).

יא נוֹהֲגִין לַעֲשׂוֹת כִּסֵּא לְאֵלִיָּהוּ, שֶׁנִּקְרָא מַלְאַךְ הַבְּרִית, וּכְשֶׁמַּנִּיחוֹ יֹאמַר בְּפִיו שֶׁהוּא כִּסֵּא אֵלִיָּהוּ. הַגָּה: וְנוֹהֲגִין לְהַדֵּר אַחַר מִצְוָה זוֹ, לִהְיוֹת סַנְדָּק לְתַפֵּס הַתִּינוֹק לְמָהֳלוֹ (הַגָּהוֹת מִימוֹנִי פֶּרֶק ג׳ דְּמִילָה). וְיָכֹל כֹּחַ הַסַּנְדָּק מִכֹּחַ הַמּוֹהֵל לְקָרִיאַת הַתּוֹרָה, דְּכָל סַנְדָּק הֲרֵי כְּמַקְטִיר קְטֹרֶת (מהרי״ל בְּשֵׁם ר״ם), וְלָכֵן נוֹהֲגִין שֶׁלֹּא לִתֵּן שְׁנֵי יְלָדִים לְבַעַל בְּרִית אֶחָד, כִּדְאָמְרִינַן גַּבֵּי קְטֹרֶת: חֲדָשִׁים לַקְּטֹרֶת (שָׁם בְּשֵׁם ר״ם). וְאֵין לְאִשָּׁה לִהְיוֹת סַנְדָּק לְתִינוֹק בְּמָקוֹם שֶׁאֶפְשָׁר בְּאִישׁ, מִשּׁוּם דְּהֲוֵי כְּפְרִיצוּת. וּמִכָּל מָקוֹם הִיא עוֹזֶרֶת לְבַעְלָהּ וּמְבִיאָה הַתִּינוֹק עַד בֵּית הַכְּנֶסֶת, וְאָז לוֹקֵחַ הָאִישׁ מִמֶּנָּהּ וְנַעֲשָׂה סַנְדָּק (שָׁם בְּשֵׁם כּוֹהֲנֵי״ם). אֲבָל הָאִישׁ יָכוֹל לַעֲשׂוֹת הַכֹּל בְּלֹא אִשָּׁה (כֵּן עָשָׂה מהרי״ל). נָהֲגוּ הַמּוֹהֲלִים לְהִתְפַּלֵּל בְּיוֹם הַמִּילָה, שֶׁנֶּאֱמַר: רוֹמְמוֹת אֵל בִּגְרוֹנָם וְחֶרֶב פִּיפִיּוֹת בְּיָדָם (תְּהִלִּים קמט, ו).

יב נוֹהֲגִים לַעֲשׂוֹת סְעֻדָּה בְּיוֹם הַמִּילָה. הַגָּה: וְנָהֲגוּ לָקַחַת מִנְיָן לִסְעֻדַּת מִילָה, וּמִקְרֵי סְעֻדַּת מִצְוָה (פר״א דְּמִילָה וּבְאוֹר זָרוֹעַ). וְכָל מִי שֶׁאֵינוֹ אוֹכֵל בִּסְעֻדַּת מִילָה, הֲוֵי כְּמְנַדֶּה לַשָּׁמַיִם (תּוֹסְפוֹת פ׳ ע״ז). וְדַוְקָא שֶׁנִּמְצְאוּ שָׁם בְּנֵי אָדָם מְהֻגָּנִים, אֲבָל אִם נִמְצְאוּ בְּנֵי אָדָם שֶׁאֵינָם מְהֻגָּנִים, אֵין צָרִיךְ לֵאֵכֹל שָׁם (ג״ז שָׁם). עוֹד נָהֲגוּ לַעֲשׂוֹת סְעֻדָּה וּמִשְׁתֶּה בְּלֵיל שַׁבָּת לְאַחַר שֶׁגּוֹלְדָּ זָכָר נִכְנָסִים אֵצֶל הַתִּינוֹק לְטַעֵם שָׁם, וְהוּא גַּם כֵּן סְעֻדַּת מִצְוָה. (בכ״ה סִימָן רס״ט מתוס׳ פֶּרֶק מְרַבֶּה).

יג יוֹם מִילָה שֶׁחָל בְּיוֹם תַּעֲנִית צִבּוּר הַכְּתוּבִים, מִתְפַּלְּלִים סְלִיחוֹת וְאוֹמְרִים וְדוּי כְּדַרְכָּם, וְאֵין אוֹמְרִים וְהוּא רַחוּם וְלֹא נְפִילַת אַפַּיִם, אֲבָל אוֹמְרִים אֶל אֶרֶךְ אַפַּיִם (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם הָרַשְׁבָּ״א).

סימן רסו

א מִילָה, בֵּין בִּזְמַנָּהּ בֵּין שֶׁלֹּא בִּזְמַנָּהּ, דּוֹחָה צַרַעַת; שֶׁאִם יֵשׁ בַּהֶרֶת בְּעוֹר הָעָרְלָה, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בְּקָצִיצַת הַבַּהֶרֶת לֹא תַּעֲשֶׂה, חוֹתְכָהּ עִם הָעָרְלָה. אֲבָל אִם לְאַחַר שֶׁנִּמּוֹל גָּדַל בָּשָׂר בְּמִילָתוֹ, עַד שֶׁאֵינוֹ נִרְאֶה מָהוּל וְצָרִיךְ לְחָתְכוֹ, אִם יֵשׁ בַּהֶרֶת בְּאוֹתוֹ הַבָּשָׂר אָסוּר לְחָתְכוֹ, כֵּיוָן שֶׁאֵין צָרִיךְ לְמוּלוֹ פַּעַם אַחֶרֶת אֶלָּא מִדְּרַבָּנָן.

ב מִילָה דּוֹחָה יוֹם טוֹב וְשַׁבָּת, בִּזְמַנָּהּ. אֲבָל שֶׁלֹּא בִּזְמַנָּהּ, אֵינָהּ דּוֹחָה. וַאֲפִלּוּ בִּזְמַנָּהּ, אֵינָהּ דּוֹחָה אֶלָּא הַמִּילָה עַצְמָהּ וּפְרִיעָה וּמְצִיצָה, וַאֲפִלּוּ פֵּרוּשׁ, חוֹזֵר עַל צִיצִין הַמַּעֲכְבִין דְּהַיְנוּ אִם נִשְׁאַר מֵהָעוֹר עוֹר הַחוֹפֶה רֹב גָּבְהָהּ שֶׁל עֲטָרָה אֲפִלּוּ בְּמָקוֹם אֶחָד. וְעַל שֶׁאֵינָם מְעַכְּבִים, אִם לֹא פֵּרַשׁ, חוֹזֵר, וְאִם פֵּרַשׁ, אֵינוֹ חוֹזֵר. וְנוֹתְנִין עָלֶיהָ אִסְפַּלְנִית. הַגָּה: וּמֻתָּר לְטַלְטֵל הָאִזְמֵל לְאַחַר הַמִּילָה לְהַצְנִיעוֹ בְּחֵצַר הַמֹּעֵרָב, אַף עַל גַּב דְּאֵינוֹ צָרִיךְ לוֹ עוֹד בְּאוֹתוֹ שַׁבָּת, דְּהָא לֹא הֻקְצָה בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת מֵאַחַר דְּהָיָה צָרִיךְ לוֹ בְּאוֹתוֹ שַׁבָּת, כֵּן נִרְאֶה לִי. (הֻמַּר טלטול פֻּתוּב בתא״ו נתיב א׳, וְהַטַּעַם הוּא דִּבְרֵי הַמַּחַבֵּר וּדְלֹא כְּמהרי״ל). אֲבָל מַכְשִׁירֶיהָ אֵינָם דּוֹחִים, כֵּיוָן שֶׁהָיָה אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹתָהּ מִבְּעוֹד יוֹם. וּלְפִיכָךְ אֵין עוֹשִׂין סַכִּין לְמֹל בּוֹ, וְאֵין מְבִיאִין אוֹתוֹ מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, וַאֲפִלּוּ לְהוֹצִיאוֹ מֵהַבַּיִת וְלַהֲבִיאוֹ דֶּרֶךְ גַּגִּין וַחֲצֵרוֹת וּמְבוֹאוֹת שֶׁלֹּא עֵרְבוּ. אֲבָל אִם שָׁכַח הַסַּכִּין בְּגַג וְחָצֵר, מֻתָּר לַהֲבִיאוֹ מִזֶּה לָזֶה, אֲפִלּוּ עֵרְבוּ חֲצֵרוֹת עִם הַבָּתִּים.

ג אֵין שׁוֹחֲקִין סַמָּנִים, וְלֹא מְחַמִּין לוֹ חַמִּין, וְאֵין עוֹשִׂין לָהּ אִסְפַּלְנִית, וְלֹא טוֹרְפִין לָהּ יַיִן וְשֶׁמֶן. אִם לֹא שָׁחַק כַּמּוֹן מֵעֶרֶב שַׁבָּת, לוֹעֵס בְּשִׁנָּיו. אִם לֹא טָרַף יַיִן וְשֶׁמֶן מֵעֶרֶב שַׁבָּת, נוֹתֵן זֶה לְעַצְמוֹ וְזֶה לְעַצְמוֹ. וְאֵין עוֹשִׂין לָהּ חַלּוּק, אֲבָל כּוֹרֵךְ עָלֶיהָ סְמַרְטוּט, וְאִם לֹא הִתְקִין מֵעֶרֶב שַׁבָּת, כּוֹרֵךְ עַל אֶצְבָּעוֹ וּמֵבִיא דֶּרֶךְ מַלְבּוּשׁ, אֲפִלּוּ מֵחֵצֵר אַחֶרֶת שֶׁלֹּא עֵרְבָהּ.

ד מָלוֹ אֶת הַקָּטָן בְּשַׁבָּת, וְאַחַר כָּךְ נִתְפַּזְּרוּ הַסָּמָנִים, עוֹשִׂין לוֹ בְּשַׁבָּת, מִפְּנֵי שֶׁסַּכָּנָה הִיא לוֹ. דִּין רְחִיצַת תִּינוֹק קֹדֶם מִילָה אוֹ לְאַחֲרֶיהָ, עַיֵּן בְּטוּר א״ח סִימָן של״א.

ה שָׁכְחוּ וְלֹא הֵבִיאוּ סַכִּין מֵעֶרֶב שַׁבָּת, אוֹמֵר לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים לְהָבִיא סַכִּין בְּשַׁבָּת, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יָבִיא אוֹתוֹ דֶּרֶךְ רְשׁוּת הָרַבִּים. כְּלָלוֹ שֶׁל דָּבָר: כָּל דָּבָר שֶׁעַשְׂיָתוֹ בְּשַׁבָּת אֲסוּרָה עָלֵינוּ מִשּׁוּם שְׁבוּת, מֻתָּר לָנוּ לוֹמַר לְעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים לַעֲשׂוֹת אוֹתָהּ כְּדֵי לַעֲשׂוֹת מִצְוָה בְּזְמַנָּהּ. וְדָבָר שֶׁעַשְׂיָתוֹ בְּשַׁבָּת אֲסוּרָה עָלֵינוּ מִשּׁוּם מְלָאכָה, אָסוּר לָנוּ לוֹמַר לְעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים לַעֲשׂוֹתָהּ בְּשַׁבָּת.

ו כָּל הַמַּכְשִׁירִים שֶׁאֵין דּוֹחִין שַׁבָּת, גַּם יוֹם טוֹב אֵין דּוֹחִין, חוּץ מִזֶּה שֶׁשּׁוֹחֲקִין לָהּ כַּמּוֹן בְּיוֹם טוֹב הוֹאִיל וּרְאוּיִים לְקִדָּרָה, וְכֵן טוֹרְפִין לָהּ יַיִן וְשֶׁמֶן.

ז אָדָם שֶׁלֹּא מָל מֵעוֹלָם לֹא יִמּוֹל בְּשַׁבָּת, שֶׁמָּא יְקַלְקֵל וְנִמְצָא מְחַלֵּל שַׁבָּת. וְאִם כְּבָר מָל פַּעַם אַחַת, מֻתָּר, וַאֲפִלּוּ אִם הוּא אָבִיו (תה״ד סִי׳ רמ״ה וּדְלֹא כה״ר אֲלִיעֶזֶר שֶׁבַּטּוּר).

ח מִי שֶׁנּוֹלַד בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת, שֶׁהוּא סְפֵק יוֹם סְפֵק לַיְלָה, מוֹנִין מִן הַלַּיְלָה וְנִמּוֹל לַתְּשִׁיעִי, שֶׁהוּא סְפֵק שְׁמִינִי. וְאִם נוֹלַד עֶרֶב שַׁבָּת בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת, אֵינוֹ דּוֹחֶה אֶת הַשַּׁבָּת, שֶׁאֵין דּוֹחִין אֶת הַשַּׁבָּת מִסָּפֵק. וְכֵן אֵינוֹ דּוֹחֶה יוֹם טוֹב מִסָּפֵק, וַאֲפִלּוּ יוֹם טוֹב שֵׁנִי שֶׁל גָּלֻיּוֹת (טור ר״ס זֶה בְּשֵׁם תְּשׁוּבַת רַא״ש וְהֵיא בִּכְלָל כ״ו). וַאֲפִלּוּ לֹא הוֹצִיא אֶלָּא רֹאשׁוֹ בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת, אַף עַל פִּי שֶׁיָּצָא כֻּלּוֹ בְּשַׁבָּת, אֵינוֹ נִמּוֹל בְּשַׁבָּת.

ט בְּשִׁעוּר בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת אַפְלִיגֵי תַּנָּאֵי וְאָמוֹרָאֵי בְּסוֹף פֶּרֶק בַּמֶּה מַדְלִיקִין, וְכָתַב בַּעַל הָעִטּוּר: מְסַפְקָא לָן הֲלָכָה כְּדִבְרֵי מִי הִלְכָךְ אִי אִיתְיְלִיד יַנּוּקָא מְשֻׁתְּשְׁקַע הַחַמָּה סָפֵק הוּא, עַד דְּשָׁלִים בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת דְּרַבִּי יוֹסֵי, וְנִמּוֹל לַעֲשָׂרָה. וְאִי אִיתְיְלִיד בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת מְשֻׁתְּשְׁקַע הַחַמָּה, עָבְדִינַן לְחֻמְרָא כְּדְרָבָה וְעַיֵּן לְעֵיל סִימָן רס״ב סָעִיף ה׳ ו׳.

י קָטָן שֶׁנּוֹלַד כְּשֶׁהוּא מָהוּל, וּמִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁתֵּי עָרְלוֹת, וְאַנְדְּרוֹגִינוּס, וְיוֹצֵא דֹּפֶן, וְיִלּוּד בַּיִת שֶׁלֹּא טָבְלָה אִמּוֹ עַד שֶׁיָּלְדָה, אַף עַל פִּי שֶׁנִּמּוֹלִים לִשְׁמוֹנָה אֵינָם דּוֹחִים אֶת הַשַּׁבָּת, טֻמְטוּם שֶׁנִּקְרַע וְנִמְצָא זָכָר, מָלִין אוֹתוֹ בְּשַׁבָּת (כ״כ תְּרוּמַת״ם וְהָרַא״ש), וְיֵשׁ אוֹסְרִין (בית יוסף בְּשֵׁם תְּרוּ״ף, וְכֵן כָּתַב רַבֵּנוּ יְרוּחָם).

יא מִי שֶׁנּוֹלַד בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי, מָלִין אוֹתוֹ בְּשַׁבָּת אִפְלוּ אִם לֹא גָּמְרוּ שְׁעָרוֹ וְצִפָּרְנָיו. אֲבָל מִי שֶׁנּוֹלַד בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁמִינִי, אֵין מָלִין אוֹתוֹ בְּשַׁבָּת אֶלָּא אִם כֵּן גָּמְרוּ שְׁעָרוֹ וְצִפָּרְנָיו. וְהוּא הַדִּין לְסָפֵק בֶּן שִׁבְעָה סָפֵק בֶּן שְׁמוֹנָה, שֶׁאֵין מָלִין אוֹתוֹ בְּשַׁבָּת אֶלָּא אִם כֵּן גָּמְרוּ שְׁעָרוֹ וְצִפָּרְנָיו. הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּמַהֲלִינָן לֵיהּ הוֹאִיל וְסָפֵק בֶּן שִׁבְעָה הוּא, אֶלָּא דְּאֵין מְחַלְּלִין עָלָיו הַשַּׁבָּת בִּשְׁאָר דְּבָרִים (סְמ״ג וְכֵן מִשְׁמַע מֵהָרִי״ף וְהָרַא״ש וְטוּר), וְכֵן נִרְאֶה לִי עִקָּר.

יב יִשְׂרְאֵל שֶׁהֻמִּיר וְנוֹלַד לוֹ בֵּן מִיִּשְׂרְאֵלִית, מָלִין אוֹתוֹ בְּשַׁבָּת.

יג יִשְׂרְאֵל שֶׁנּוֹלַד לוֹ בֵּן מֵעוֹבֶדֶת כּוֹכָבִים, אֵין מָלִין אוֹתוֹ בְּשַׁבָּת.

יד יֵשׁ לְזָהֵר שֶׁלֹּא יָמוּלוּ שְׁנֵי מוּהָלִים מִילָה אַחַת בְּשַׁבָּת, שֶׁזֶּה יָמוּל וְזֶה יִפְרַע, אֶלָּא הַמָּל הוּא עַצְמוֹ יִפְרַע. הַגָּה: וְלֹא מָצָאתִי רְאָיָה לִדְבָרָיו, וְאַדְרַבָּה נִרְאֶה לִי דְּשָׁרֵי דְּהָא מִילָה דָּחְיָא שַׁבָּת כְּמוֹ עֲבוֹדָה בְּמִקְדָּשׁ שֶׁכְּפָה כֹּהֲנִים הָיוּ עוֹבְדִים וּמְחַלְּלִים שַׁבָּת, דְּמֵאַחַר דְּשַׁבָּת נִתַּן לְדָחוֹת חֲבֵרוֹ הוּא כְּחֹל לְכָל דָּבָר. וְכֵן מָצָאתִי בְּסֵפֶר הַתְּרוּמָה יָשָׁן כָּתוּב בִּקְלָף, שֶׁכָּתַב בְּסוֹף הִלְכוֹת שַׁבָּת בְּהֶדְיָא, דְּשָׁרֵי. אָמְנָם מָצָאתִי בְּקֻנְטְרֵס שֶׁיֵּשׁ לְאָסֹר וְעַל כֵּן טוֹב לְהַחְמִיר לְכַתְּחִלָּה, אַף עַל פִּי שֶׁמִּדִּינָא נִרְאֶה לִי מַה שֶּׁכָּתַבְתִּי (ד״ע וּדְלֹא כְּבֵית יוֹסֵף).

סימן רסז

א מִצְוֹת עֲשֵׂה עַל הָרַב לָמוּל עַבָדָיו. עֶבֶד הָרַב וְלֹא מָלוֹ, מִצְוָה עַל בֵּית דִּין לְמוּלוֹ. אֶחָד עֶבֶד שֶׁנּוֹלַד בְּבֵית יִשְׂרְאֵל, וְאֶחָד שֶׁקְּנָאוֹ מֵהָעוֹבֵד כּוֹכָבִים, חַיָּב לְמוּלוֹ. וְאֵינָם נִמּוֹלִים אֶלָּא בַּיּוֹם. וְיִלּוּד בַּיִת נִמּוֹל לְח׳, וּמִקְנַת כֶּסֶף נִמּוֹל בַּיּוֹם שֶׁנִּלְקַח, אֲפִלּוּ לְקָחוֹ בַּיּוֹם שֶׁנּוֹלַד, נִמּוֹל בְּיוֹמוֹ. לָקַח אֶחָד הַשִּׁפְחָה, וְאֶחָד לָקַח הָעֶבֶד, נִמּוֹל לְאֶחָד (טור). כָּל שֶׁכֵּן קָנָה שִׁפְחָה וּוְלָדָהּ עִמָּהּ, שֶׁנִּמּוֹל לְאֶחָד (בית יוסף). וְיֵשׁ מִקְנַת כֶּסֶף שֶׁנִּמּוֹל לְח׳, וְיֵשׁ יְלִיד בַּיִת שֶׁנִּמּוֹל לְאוֹתוֹ יוֹם שֶׁנּוֹלַד. כֵּיצַד, לָקַח שִׁפְחָה וְעֻבָּרָה עִמָּהּ, וְיָלְדָה, הֲרֵי זֶה נִמּוֹל לִשְׁמוֹנָה. וְאַף עַל פִּי שֶׁלָּקַח הָעֶבֶד בִּפְנֵי עַצְמוֹ, וַהֲרֵי הָעֶבֶד מִקְנַת כֶּסֶף, הוֹאִיל וְלָקַח אִמּוֹ קֹדֶם שֶׁנּוֹלַד, נִמּוֹל לִשְׁמוֹנָה. לָקַח שִׁפְחָה לְעֻבָּרִיָּה, אוֹ שֶׁלָּקַח שִׁפְחָה עַל מְנַת שֶׁלֹּא לְהַטְבִּילָהּ לְשֵׁם עֲבָדוּת, אַף עַל פִּי שֶׁנּוֹלַד בִּרְשׁוּתוֹ וְנִתְעַבְּרָה בְּבֵיתוֹ (טור). נִמּוֹל בַּיּוֹם שֶׁנּוֹלַד, שֶׁהֲרֵי הַנּוֹלָד הַזֶּה כְּאִלּוּ הוּא מִקְנַת כֶּסֶף לְבַדּוֹ, וּכְאִלּוּ הַיּוֹם קָנָאוֹ, שֶׁאֵין אִמּוֹ בִּכְלַל שִׁפְחוּת יִשְׂרְאֵל, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה הַבֵּן יְלִיד בַּיִת. וְאִם טָבְלָה אִמּוֹ אַחַר שֶׁיָּלְדָה, הֲרֵי זֶה נִמּוֹל לִשְׁמוֹנָה.

ב כְּשֵׁם שֶׁמִּילַת הַבָּנִים דּוֹחָה אֶת הַשַּׁבָּת, כָּךְ מִילַת הָעֲבָדִים שֶׁהֵם נִמּוֹלִים לִשְׁמוֹנָה דּוֹחָה אֶת הַשַּׁבָּת, חוּץ מִיְּלִיד בַּיִת וּמִקְנַת כֶּסֶף שֶׁלֹּא טָבְלָה אִמּוֹ עַד שֶׁיָּלְדָה, שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁהֵם נִמּוֹלִים לִשְׁמוֹנָה אֵינָם דּוֹחִים אֶת הַשַּׁבָּת.

ג הָעֶבֶד הַנִּלְקָח מֵהָעוֹבֵד כּוֹכָבִים, אוֹמְרִים לוֹ: רְצוֹנְךָ שֶׁתִּתְגַּיֵּר לְכָלַל עַבְדֵי יִשְׂרְאֵל וְתִהְיֶה מֻהְכָּשֵׁר, אוֹ לֹא. אִם רָצָה, מוֹדִיעִין לוֹ עִקָּרֵי הַדָּת, וּמִקְצָת מִצְוֹת קַלּוֹת וַחֲמוּרוֹת וְעָנְשָׁן וּשְׂכָרָן, כְּמוֹ שֶׁמּוֹדִיעִין אֶת הַגֵּר, וּמַטְבִּילִין אוֹתוֹ כְּגֵר וּמוֹדִיעִין אוֹתוֹ כְּשֶׁהוּא בַּמַּיִם. וְהֶעֶבֶד מְבָרֵךְ עַל הַטְּבִילָה וְלֹא הָאָדוֹן (ג״י פֶּרֶק הַחוֹלֵץ וּבְמַגִּיד מִשְׁנֶה פֶּרֶק י״ג מֵאִסּוּרֵי בִיאָה).

ד לָקַח עֶבֶד גָּדוֹל מֵהָעוֹבֵד כּוֹכָבִים, וְלֹא רָצָה הָעֶבֶד לִמּוֹל, מְגַלְּגֵל עִמּוֹ כָּל י״ב חֹדֶשׁ. יֶתֶר עַל כֵּן, אָסוּר לְקַיְּמוֹ כְּשֶׁהוּא עָרֵל, אֶלָּא חוֹזֵר וּמוֹכְרוֹ לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים. הַגָּה: וְדַוְקָא בְּמָקוֹם שֶׁקָּנָאוֹ כְּדֵי לְגַיְּרוֹ לְעֶבֶד, אֲבָל אִם הִתְנָה בְּפֵרוּשׁ שֶׁלֹּא לְמוּלוֹ (טור וּמַרְדְּכִי ס״פ הַחוֹלֵץ וְרַמְב״ם בְּפֶרֶק א׳ מֵהִלְ׳ מִילָה וּפַ״ד מֵהַא״ב וְהָאַב״ד שָׁם), וְכֵן בְּמִדִּינוֹת אֵלּוּ שֶׁאָסוּר לְגַיֵּר שׁוּם גּוֹי, הֲוָה כְּאִלּוּ הִתְנָה עִמּוֹ שֶׁלֹּא לְמוּלוֹ וּמֻתָּר לְקַיְּמוֹ עָרֵל כָּל זְמַן שֶׁיִּרְצֶה (ג״י בְּמַרְדְּכִי שָׁם וּר״ יְרוּחָם), וְכֵן הוּא הַמִּנְהָג פָּשׁוּט.

ה אִם מָל אֶת עַבְדּוֹ וְהִטְבִּילוֹ בְּעַל כָּרְחוֹ לְשֵׁם עֲבָדוּת, לֹא עָשָׂה כְּלוּם. מֵיהוּ אִם עָשָׂה מֵרְצוֹנוֹ וְנָהֲגוּ בְּמִצְוֹת שֶׁל עֶבֶד, יָכוֹל לְשַׁחְרְרוֹ אַחַר כָּךְ בע״כ (טור).

ו עֶבֶד קָטָן אוֹ שׁוֹטֶה, מַטְבִּילִין אוֹתוֹ עַל דַּעַת בֵּית דִּין.

ז כְּשֶׁיִּשְׁתַּחְרֵר הָעֶבֶד צָרִיךְ טְבִילָה אַחַר כָּךְ בִּפְנֵי שְׁלֹשָׁה, וְאֵין צָרִיךְ לְקַבֵּל עָלָיו מִצְוֹת וּלְהוֹדִיעוֹ עִקְּרֵי הַדָּת, שֶׁכְּבָר הוֹדִיעוּהוּ כְּשֶׁטָּבַל לְשֵׁם עַבְדוּת.

ח עֶבֶד (עובד כוכבים) שֶׁמָּלוֹ רַבּוֹ וְחָזַר לְגִיּוּתוֹ וּמְכָרוֹ לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים, וְחָזַר יִשְׂרָאֵל וּקְנָאוֹ מִמֶּנּוּ, הֲרֵי הוּא כְּיִשְׂרָאֵל מוּמָר וְאֵינוֹ צָרִיךְ טְבִילָה אֶלָּא מַלְקוֹת. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁמִּכָּל מָקוֹם לְכַתְּחִלָּה חוֹזְרִין וּמַטְבִּילִין אוֹתוֹ לְמַעֲלָה בְּעָלְמָא (נ״י ס׳ החולץ).

ט הַלּוֹקֵחַ עֶבֶד מִן הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים, אֵין הַגִּוּוּי קָנוּי לוֹ עַד שֶׁיַּטְבִּילֶנּוּ לְשֵׁם עַבְדוּת. הִלְכָךְ אִם קָדַם וְטָבַל לְשֵׁם בֶּן חוֹרִין, הֲרֵי הוּא בֶּן חוֹרִין. הַגָּה: וּמִכָּל מָקוֹם צָרִיךְ לְשַׁלֵּם לְרַבּוֹ דָּמָיו שֶׁנָּתַן בַּעֲדוֹ (נ״י ס׳ החולץ ובמ״מ פ״ג דא״ב והשם רבו של ריטב״א ור׳ ירוחם ועוד פוסקים עיין בית יוסף). וְאִם טָבְלוּ בֵּית דִּין אוֹ אַחֵר לְשֵׁם בֶּן חוֹרִין, צָרִיךְ לְשַׁלֵּם לוֹ, אִם יָדַע שֶׁהוּא עַבְדּוֹ שֶׁל זֶה (שם בב״י). אֲבָל אִם לֹא טָבְלוּ, אֶלָּא שֶׁהִשִּׂיא עֶצָּה לָעֶבֶד לִטְבֹּל לְשֵׁם בֶּן חוֹרִין, פָּטוּר. (תשובת הרשב״א ולא כבית יוסף שכתב שחולק ארבעה ירוחם ועיין בית חדש). לְפִיכָךְ צָרִיךְ לְהַטִּיל עָלָיו שׁוּם עֲבוֹדָה בְּעוֹדוֹ בַּמַּיִם, שֶׁיְּהֵא נִרְאֶה כְּעֶבֶד, שֶׁלֹּא יַקְדִּים וְיֹאמַר: אֲנִי טוֹבֵל לְשֵׁם בֶּן חוֹרִין. אֲבָל עוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁמּוֹכֵר אֶת עַצְמוֹ לְיִשְׂרָאֵל, קוֹנֶה גּוּפוֹ מִיָּד וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהַקְדִּים לִטְבֹּל לְשֵׁם בֶּן חוֹרִין.

י בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, שֶׁכְּשֶׁלָּקַח עֶבֶד מֵהָעוֹבֵד כּוֹכָבִים אֵין הַגִּוּוּף קָנוּי לוֹ, כְּשֶׁאוֹתוֹ עוֹבֵד כּוֹכָבִים קָנָה אוֹתוֹ עֶבֶד עַל יְדֵי שֶׁנִּמְכַּר לוֹ הוּא עַצְמוֹ. אֲבָל אִם קָנָאוֹ בִּדְרָכִים דְּמַלְכוּתָא, דְּקָנֵי לֵיהּ גּוּפֵיהּ, וּלְקָחוֹ מִמֶּנּוּ יִשְׂרָאֵל, אִם קָדַם וְטָבַל לְשֵׁם בֶּן חוֹרִין לֹא קָנָה עַצְמוֹ בּוֹ חוֹרִין.

יא מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ שִׁפְחָה וַעֲדַיִן לֹא טָבְלָה לְשֵׁם עַבְדוּת, אָסוּר לְאַחֵר לְהַטְבִּילָהּ בִּלֹּא רְשׁוּת הָאָדוֹן. הַגָּה: דְּשָׁמָא הָאָדוֹן אֵינוֹ רוֹצֶה לְטָבְלָהּ לְשֵׁם עַבְדוּת, דַּעֲדַיְפָא לֵיהּ שֶׁהִיא עוֹבֶדֶת כּוֹכָבִים דִּיכוֹלָה לַעֲשׂוֹת צְרָכָיו בְּשִׁפְחָת, גַּם יוּכַל לְמָכְרָהּ לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים. וְאִם עָבַר וּטְבָלָהּ, צָרִיךְ לְשַׁלֵּם לָאָדוֹן הֶזֵּקוֹ שֶׁעָשָׂה לוֹ (רבנו ירוחם נתיב י״ג).

יב הַמָּל אֶת הָעֲבָדִים, מְבֹרָךְ: אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לָמוּל אֶת הָעֲבָדִים. (וְאִם מָל עֶבֶד שֶׁל אֲחֵרִים, מְבָרֵךְ עַל מִילַת הָעֲבָדִים) וְאַחַר כָּךְ מְבָרֵךְ: אקב״ו לָמוּל אֶת הָעֲבָדִים וּלְהַטִּיף מֵהֶם דַּם בְּרִית וְכוֹ׳ בָּרוּךְ אַתָּה ה׳ כּוֹרֵת הַבְּרִית.

יג צָרִיךְ לְכַסּוֹת עֶרְוָתוֹ בִּשְׁעַת בְּרָכָה, כֵּיוָן שֶׁהוּא גָּדוֹל.

יד אֵין עֶבֶד עִבְרִי נוֹהֵג אֶלָּא בִּזְמַן שֶׁהַיּוֹבֵל נוֹהֵג. וְהָנֵי מִלֵּי לְמַקְנְיֵהּ גּוּפֵיהּ לִשְׁאָר דִּינֵי עֶבֶד עִבְרִי, אֲבָל הֵיכָא דְּקָנְיֵהּ שַׁבַּאי לְמַעֲשֶׂה יָדָיו בְּדִינָא דְּמַלְכוּתָא, כְּגוֹן שֶׁנִּשְׁבָּה בְּמִלְחָמָה שֶׁמְּכָרוּהוּ גּוֹבֵי הַמַּס, הָדָר מָצֵי לְזַבּוּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמַעֲשֶׂה יָדָיו, וּמְצֵי הַאי עֶבֶד לְמֵיהַב לְרַבֵּיהּ יִשְׂרָאֵל דְּמֵי מִקְנָתוֹ אוֹ דְּמֵי שָׁוְיוֹ, וְנָפִיק, וְיַד הָאָדוֹן עַל הַתַּחְתּוֹנָה לִקַּח הַפָּחוֹת.

טו אֲנָשִׁים שֶׁאֵינָם נוֹהֲגִים כַּשּׁוּרָה, מֻתָּר לְרַדּוֹתָן בְּחָזְקָה וּלְהַשְׁתַּעְבֵּד בָּהֶם.

טז מֶלֶךְ שֶׁגָּזַר שֶׁכָּל מִי שֶׁלֹּא יִתֵּן הַמַּס הַקָּצוּב עַל כָּל אִישׁ וְאִישׁ יִשְׁתַּעְבֵּד לָזֶה שֶׁנָּתַן הַמַּס עַל יָדוֹ, הֲרֵי זוֹ מֻתָּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ יוֹתֵר מִדַּאי, אֲבָל לֹא כְּעֶבֶד. וְאִם אֵינוֹ נוֹהֵג כַּשּׁוּרָה, מֻתָּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ כְּעֶבֶד.

יז הַקּוֹנֶה עֶבֶד עוֹבֵד כּוֹכָבִים מִיִּשְׂרָאֵל, אוֹ מֵעוֹבֵד כּוֹכָבִים, וְכֵן עוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁמָּכַר עַצְמוֹ לְיִשְׂרָאֵל אוֹ שֶׁמָּכַר בָּנָיו וּבְנוֹתָיו, הֲרֵי הוּא כְּעֶבֶד כְּנַעֲנִי, אֶלָּא שֶׁאוֹתוֹ שֶׁלּוֹקֵחַ מֵעוֹבֵד כּוֹכָבִים אֵין גּוּפוֹ קָנוּי אֶלָּא לְמַעֲשֶׂה יָדָיו, אֶלָּא אִם כֵּן קָנָאוֹ בְּדִינָא דְּמַלְכוּתָא (מפשמעות התוספות ור״ע לדעת הרמב״ם ועיין בית יוסף). וּבְכֻלָּם, כָּל זְמַן שֶׁלֹּא הִטְבִּילוֹ לְשֵׁם עַבְדוּת, דִּינוֹ כְּעוֹבֵד כּוֹכָבִים לְכָל דָּבָר. וּלְאַחַר שֶׁיַּטְבִּילֶנּוּ לְשֵׁם עַבְדוּת, הוּא עֶבֶד וְחַיָּב בְּמִצְוֹת שֶׁהָאִשָּׁה חַיֶּבֶת בָּהֶן, וּבְעֶבֶד זֶה מֻתָּר לַעֲבֹד בְּפָרֶךְ. וְאַף עַל פִּי שֶׁהַדִּין כָּךְ, מִמִּדַּת חֲסִידוּת וְדַרְכֵי הַחָכְמָה שֶׁיִּהְיֶה אָדָם רַחֲמָן וְלֹא יַכְבִּיד עֻלּוֹ עַל עַבְדּוֹ וְלֹא יָצָר לוֹ, וְיַאֲכִילֶהוּ וְיַשְׁקֶהוּ מִכָּל מַאֲכָל וּמַשְׁקֶה, וְלֹא יְבַזֶּהוּ לֹא בְּיָד וְלֹא בִּדְבָרִים וְלֹא יַרְבֶּה עָלָיו צְעָקוֹת וְכַעַס, אֶלָּא יְדַבֵּר עִמּוֹ בְּנַחַת וְיִשְׁמַע טַעֲנוֹתָיו.

יח מֶלֶךְ עוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁעָשָׂה מִלְחָמָה וְהֵבִיא שְׁבוּיִים וּמְכָרָם, וְכֵן אִם הִרְשָׁה לְכָל מִי שֶׁיִּרְצֶה עָלָיו צְעָקוֹת וְכַעַס, אֶלָּא יְדַבֵּר עִמּוֹ בְּנַחַת וְיִשְׁמַע טַעֲנוֹתָיו.

יט מֶלֶךְ עוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁעָשָׂה מִלְחָמָה וְהֵבִיא שְׁבוּיִים וּמְכָרָם, וְכֵן אִם הִרְשָׁה לְכָל מִי שֶׁיִּרְצֶה עָלָיו צְעָקוֹת וְכַעַס, אֶלָּא יְדַבֵּר עִמּוֹ בְּנַחַת וְיִשְׁמַע טַעֲנוֹתָיו.

כ יָכוֹל הָרַב לוֹמַר לְעַבְדּוֹ: עֲשֵׂה עִמִּי וְאִינִי זָנָךְ. אֲבָל עַבְדֵי נִכְסֵי מְלוֹג, (פרוש נכסי מלוג בענין הראש שתולשין השער ועוזבין הראש. כך הבעל אוכל פרות ומניח הקרן ואין לו רשות בזו) חַיָּב לְזוֹנָם. הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים הָא דְּיָכוֹל לוֹמַר אֵינִי זָנָךְ, הֵינוּ כְּשֶׁהַשָּׂנִים כְּתִקּוּנָן אֲבָל בְּשָׁנַת בַּצֹּרֶת שֶׁאֵין מְרַחֲמִים עָלָיו, לֹא. אֲבָל יָכוֹל לוֹמַר לוֹ: צֵא מַעֲשֶׂה יָדֶיךָ בְּמָזוֹנוֹתֶיךָ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָן מַסְפִּיקִין (טור והתוספות והרא״ש ורשב״א).

כא הַקּוֹטֵעַ יַד עֶבֶד כְּנַעֲנִי שֶׁל חֲבֵרוֹ, נוֹתֵן חֲמִשָּׁה דְּבָרִים לָאָדוֹן וְהָעֶבֶד נִזּוֹן מֵהַצְּדָקָה, אַף עַל פִּי שֶׁהָאָדוֹן לוֹקֵחַ הַשֶּׁבֶת, שֶׁהֲרֵי יָכוֹל לוֹמַר לוֹ: עֲשֵׂה עִמִּי, וְאֵינִי זָנָךְ. וְהָרוֹפֵא, נוֹתֵן לְרוֹפְאָתוֹ. וְאִם אָמְדוּהוּ לְהִתְרַפְּאוֹת בְּה׳ יָמִים, וְעָשׂוּ לוֹ סַמִּים חֲזָקִים שֶׁמְּהַר לְהִתְרַפְּאוֹת בְּג׳ יָמִים, הָאָדוֹן לוֹקֵחַ הַיִּתְרוֹן אַף עַל פִּי

שֶׁהָעֶבֶד נִצְטַעֵר בַּסַּמִּים הַחֲזָקִים. וְכָל שֶׁכֵּן אִם חִבֵּל בּוֹ הָאָדוֹן, דְּפָטוּר (מִשְׁפָּטִים נִ״ג וְעִ״ר ס״ק ל״ז).

כב כָּל מַה שֶּׁקָּנָה עֶבֶד, קָנָה רַבּוֹ. בֵּין שֶׁמָּצָא מְצִיאָה אוֹ נָתְנוּ לוֹ מַתָּנָה, בֵּין שֶׁנִּתְּנָה לוֹ הָאָדוֹן אוֹ אַחֵר, לֹא זָכָה בָּהּ אֶלָּא הַכֹּל לָאָדוֹן, בֵּין גּוּף בֵּין פֵּרוֹת. אֲפִלּוּ אָמַר לֵיהּ: עַל מְנַת שֶׁאֵין לְרַבְּךָ רְשׁוּת בּוֹ אֲנִי נוֹתֵן לְךָ, אֵינוֹ כְּלוּם אֶלָּא אִם כֵּן יֹאמַר: אֲנִי נוֹתֵן לְךָ עַל מְנַת שֶׁתֹּצֵא בּוֹ לְחֵרוּת. וְלָכֵן אֵין יָכוֹל לְקַבֵּל מַתָּנָה מֵרַבּוֹ, אֲבָל מְקַבֵּל מַתָּנָה מֵאַחֵר לְרַבּוֹ וּמֵרַבּוֹ לְאַחֵר (הִנְהוֹת מֵימוֹנִי פֶּרֶק ה׳ מֵהִלְכוֹת עֲבָדִים וּבְסַמַּ״ג סִימָן פ״ו מ״ע).

כג עֶבֶד כְּנַעֲנִי, בֵּין קָנָאוֹ בְּעוֹדוֹ עוֹבֵד כּוֹכָבִים בֵּין קָנָאוֹ אַחַר שֶׁהִטְבִּילוֹ רַבּוֹ, נִקְנֶה בְּכֶסֶף אוֹ בִּשְׁטָר אוֹ בְּחֶזְקָה, בֵּין קָנָאוֹ מֵעוֹבֵד כּוֹכָבִים בֵּין קָנָאוֹ מִיִּשְׂרָאֵל. וְחֶזְקָה הוּא שֶׁיִּשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ, כְּגוֹן שֶׁיַּיתִּיר לוֹ מִנְעָלוֹ אוֹ, יַנְעִילֶנּוּ אוֹ שֶׁהוֹלִיךְ כֵּלָיו לְבֵית הַמֶּרְחָץ, אוֹ הִלְבִּישׁוֹ אוֹ הִפְשִׁיטוֹ, הִרְחִיצוֹ, סָכוֹ אוֹ גִּרְדוֹ. הַגָּה: וְדַוְקָא אֵלּוּ, שֶׁהֵם שִׁמּוּשׁ לְגוּפוֹ, אֲבָל עָשָׂה לוֹ שְׁאָר מְלָאכָה, כְּגוֹן שֶׁתָּפַר בְּגָדָיו, לֹא (טוּר וְעוֹד פּוֹסְקִים עַיִן בֵּית יוֹסֵף).

כד הִגְבִּיהַּ הָעֶבֶד לָרַב לְצֹרֶךְ תַּשְׁמִישׁ, קָנָאוֹ. הִגְבִּיהַּ הָרַב לָעֶבֶד, לֹא קָנָאוֹ.

כה נִקְנֶה בַּחֲלִיפִין (פֵּרוּשׁ בַּחֲלִיפִין בְּקִנְיָן, וְהוּא עִנְיַן חִלּוּף, שֶׁמַּחֲלִיף לוֹ הַדָּבָר שֶׁמַּקְנֶה לוֹ בִּכְנַף בִּגְדוֹ). וְכֵן נִקְנֶה בִּמְשִׁיכָה, שֶׁתִּקְפוֹ וּמְשָׁכוֹ אֵלָיו. אֲבָל אִם קְרָאוֹ וְהוּא בָּא אֵלָיו, לֹא קְנָאוֹ אֶלָּא אִם כֵּן הוּא קָטָן.

כו הָעֶבֶד קוֹנֶה אֶת עַצְמוֹ בְּכֶסֶף אוֹ בְּרָאשֵׁי אֵיבָרִים אוֹ בִּשְׁטָר. כֵּיצַד קוֹנֶה אֶת עַצְמוֹ בְּכֶסֶף, כְּגוֹן שֶׁנָּתַן אֶחָד לְרַבּוֹ מָעוֹת וְאָמַר לֵיהּ: עַל מְנַת שֶׁתֵּצֵא עַבְדִּךְ בָּהֶם לְחֵרוּת, כֵּיוָן שֶׁקִּבֵּל הָרַב הַכֶּסֶף אוֹ שְׁוֵה כֶּסֶף יָצָא הָעֶבֶד לְחֵרוּת וְאֵין צָרִיךְ דַּעַת הָעֶבֶד. וְכֵן אִם נָתַן אֶחָד לָעֶבֶד מָעוֹת וְאָמַר: עַל מְנַת שֶׁתֵּצֵא בָּהֶם לְחֵרוּת, אִם רָצָה הָאָדוֹן לְקַבֵּל הַמָּעוֹת יָצָא הָעֶבֶד לַחֵרוּת, וְאִם לֹא רָצָה, לֹא קָנָה הָעֶבֶד הַמָּעוֹת (רַמְבַּ״ם פ״ה מה״ע ד״ב). וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּאַף קוֹנֶה עַצְמוֹ בַּחֲלִיפִין, אִם יֵשׁ לוֹ כְּלִי לַעֲשׂוֹת בּוֹ חֲלִיפִין, כְּגוֹן שֶׁנָּתַן לוֹ לָצֵאת בּוֹ לְחֵרוּת (טוּר בְּשֵׁם רַבֵּנוּ תָּם וְכ״ד רַאֲבַ״ד בְּהַשָּׂגוֹת וְרַבֵּנוּ יְרוּחָם).

כז כֵּיצַד בְּרָאשֵׁי אֵבָרִים, עֶבֶד שֶׁמָּל וְטָבַל לְשֵׁם עַבְדוּת, אִם סִמֵּא אֲדוֹנָיו אֶת עֵינוֹ, אוֹ חִסְרוֹ אֶחָד מֵרָאשֵׁי אֶצְבְּעוֹתָיו יָדָיו וְרַגְלָיו, אוֹ רָאשֵׁי אָזְנָיו, אוֹ רֹאשׁ הַחֹטֶם, אוֹ רֹאשׁ הַגְּוִיָּה, אוֹ רָאשֵׁי הַדַּדִּים שֶׁבָּאִשָּׁה, יוֹצֵא לְחֵרוּת וְצָרִיךְ גֵּט שִׁחְרוּר. וְכוֹפִין רַבּוֹ לִכְתֹּב לוֹ גֵּט שִׁחְרוּר (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם רַבֵּנוּ יְרוּחָם) אֲבָל חָתַךְ לְשׁוֹנוֹ, אֵינוֹ יוֹצֵא לְחֵרוּת.

כח סֵרְסוֹ בַּבֵּיצִים וְנִתְקָן מֵהַכִּיס לְגַמְרֵי, יוֹצֵא לְחֵרוּת. אֲבָל אִם כָּרָתָם וַעֲדַיִן תְּלוּיִים בַּכִּיס, אֵינוֹ יוֹצֵא לְחֵרוּת.

כט הָיְתָה לוֹ אֶצְבַּע יְתֵרָה וַחֲתָכָהּ, אִם עוֹמֶדֶת בְּסֵדֶר הָאֶצְבָּעוֹת יוֹצֵא לְחֵרוּת.

ל תָּלַשׁ בִּזְקָנוֹ וְדִלְדֵּל בּוֹ עֶצֶם מֵהַלֶּחִי, יוֹצֵא לְחֵרוּת.

לא הִכָּהוּ עַל יָדוֹ וּצְמָתָהּ וְסוֹפָהּ לַחֲזֹר, אֵינוֹ יוֹצֵא לְחֵרוּת.

לב הִפִּיל שִׁנּוֹ שֶׁל קָטָן שֶׁעָתִיד לְהַחֲלִיפָהּ, אֵינוֹ יוֹצֵא לְחֵרוּת.

לג הָיְתָה עֵינוֹ כֵּהָה קְצָת וְהִכָּהוּ בָּהּ וְסִמְּאָהּ, אִם מִתְּחִלָּה הָיְתָה יְכוֹל לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ קְצָת, יוֹצֵא בּוֹ לְחֵרוּת. אֲבָל אִם חִטְּטָהּ, אֲפִלּוּ לֹא הָיָה יָכוֹל לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ כְּלָל, יוֹצֵא לַחֵרוּת שֶׁהֲרֵי חִסְרוֹ אֵבֶר. וְהוּא הַדִּין בְּאֶחָד מֵרָאשֵׁי אֵבָרִים שֶׁהָיָה בָּטֵל וְאֵינוֹ עוֹשֶׂה בּוֹ מְלָאכָה, אִם חֲתָכוֹ יוֹצֵא בּוֹ לְחֵרוּת שֶׁהֲרֵי חִסְרוֹ אֵבֶר.

לד הִכָּהוּ עַל עֵינוֹ וְחִסֵּר מֵאוֹרָהּ, עַל שִׁנּוֹ וְנִדְדָה, אִם יָכוֹל לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ עַדַיִן אֵינוֹ יוֹצֵא לְחֵרוּת.

לה הִכָּהוּ עַל עֵינוֹ וְסִמְּאָהּ, עַל אָזְנוֹ וְחֵרְשָׁהּ, יוֹצֵא לְחֵרוּת. אֲבָל אִם הִכָּה בַּכֹּתֶל כְּנֶגֶד עֵינוֹ אוֹ כְּנֶגֶד אָזְנוֹ וְנִבְעֲתָ עַד שֶׁאֵינוֹ רוֹאֶה וְאֵינוֹ שׁוֹמֵעַ, אֵינוֹ יוֹצֵא לְחֵרוּת.

לו בְּכָל אֵלּוּ אֵינוֹ יוֹצֵא לְחֵרוּת עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה הָאָדוֹן בְּכַוָּנָה. לְפִיכָךְ אִם כִּוֵּן לִזְרֹק אֶבֶן בִּבְהֵמָה, וְנָפְלָה בָּעֶבֶד, וְחָתְכָה אֶצְבָּעוֹ אוֹ הִפִּיל שִׁנּוֹ, אֵינוֹ יוֹצֵא לְחֵרוּת. וְכֵן אִם הוֹשִׁיט יָדוֹ לִמְעֵי שִׁפְחָתוֹ, וְסִמֵּא עֵין עֶבֶד שֶׁבְּמֵעֶיהָ, אֵינוֹ יוֹצֵא לְחֵרוּת שֶׁהֲרֵי לֹא יָדַע דָּבָר שֶׁיִּתְכַּוֵּן לוֹ. אֲבָל אִם הָיָה רַבּוֹ רוֹפֵא וְאָמַר לֵיהּ: כְּחֹל עֵינַי, וְסִמְּאָהּ, יוֹצֵא לְחֵרוּת שֶׁהֲרֵי כִּוֵּן לְאֵבֶר.

לז מִי שֶׁחֶצְיוֹ עֶבֶד וְחֶצְיוֹ בֶּן חוֹרִין, אוֹ עֶבֶד שֶׁל ב׳ שֻׁתָּפִין, אֵין יוֹצְאִין בְּרָאשֵׁי אֵיבָרִים, מִשּׁוּם דְּאָמַר קְרָא: עַבְדּוֹ (שְׁמוֹת כא, כ, כו, כז). הַמְיֻחָד לוֹ.

לח עַבְדֵי צֹאן בָּרְזֶל (פֵּרוּשׁ צֹאן בַּרְזֶל, כָּל נְדוּנְיָא שֶׁאִשָּׁה מַכְנֶסֶת לְבַעְלָהּ וְשָׁמָה אוֹתוֹ עָלָיו בְּדָמִים וְקִבֵּל אַחֲרָיוּתָן, וַאֲפִלּוּ כֻּלָּה חַיָּב לְשַׁלֵּם כְּעִנְיַן צֹאן בַּרְזֶל שֶׁהֵן הַצֹּאן שֶׁקִּבֵּל עָלָיו הָרוֹעֶה אַחֲרָיוּתָן וּמְחֻלָּק הַוַּלְדוֹת וְהַצֶּמֶר וְהֶחָלָב עִם הַבַּעֲלִים) יוֹצְאִים בְּרָאשֵׁי אֲבָרִים לְאִישׁ, אֲבָל לֹא לְאִשָּׁה. וְשֶׁל נִכְסֵי מְלוֹג, אֵין יוֹצְאִין לֹא לְאִישׁ וְלֹא לְאִשָּׁה.

לט הִפִּיל שֵׁן עַבְדּוֹ וְסִמֵּא עֵינוֹ, יוֹצֵא בְּשִׁנּוֹ וְאֵינוֹ נוֹתֵן דְּמֵי עֵינוֹ. וְאִם תָּפַס אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ. וְאִם כָּתַב לוֹ גֵּט שִׁחְרוּר בֵּין הִפִּיל שִׁנּוֹ לְסַמֵּא עֵינוֹ, חַיָּב לִתֵּן לוֹ דְּמֵי עֵינוֹ.

מ יְצִיאַת הָעֶבֶד בְּרָאשֵׁי אֵיבָרִים, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא קָנָס, נוֹהֵג בַּזְּמַן הַזֶּה, שֶׁאִם בָּאוּ עֵדִים בַּדָּבָר אֵינוֹ יָכוֹל לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ. וְיֵשׁ מִי שֶׁכָּתַב שֶׁמְּשַׁמְּתִין אוֹתוֹ עַד שֶׁיִּכְתֹּב לוֹ גֵּט שִׁחְרוּר. וְהוּא הַדִּין אִם הוֹדָה הָאָדוֹן מֵעַצְמוֹ (טור בְּשֵׁם הָרַמְבַּ״ם וְהָרא״ש).

מא כֵּיצַד בִּשְׁטָר, כּוֹתֵב עַל הַנְּיָר אוֹ עַל הַחֶרֶס: הֲרֵי אַתָּה בֶּן חוֹרִין, אוֹ הֲרֵי אַתָּה לְעַצְמְךָ, אוֹ אֵין לִי עֵסֶק בְּךָ, וּמוֹסְרוֹ לְיָדוֹ אוֹ לְאַחֵר בִּשְׁבִילוֹ, אֲפִלּוּ בְּלֹא יְדִיעַת הָעֶבֶד, שְׁזְּכוּת הוּא לוֹ שֶׁיֵּצֵא מִתַּחַת יַד רַבּוֹ לְחֵרוּת, וְאִם מוֹחֶה בְּיָדוֹ מִלְּקַבְּלוֹ, לֹא יָצָא בּוֹ לְחֵרוּת.

מב אָמַר לוֹ אֶחָד מֵאֵלּוּ הַלָּשׁוֹנוֹת עַל פֶּה, אֵינוֹ כְּלוּם.

מג הַכּוֹתֵב לְשִׁפְחָתוֹ: הֲרֵי אַתְּ מֻתֶּרֶת לְכָל אָדָם, אֵין זֶה לָשׁוֹן שִׁחְרוּר.

מד מָסַר לוֹ הַשְּׁטָר בִּפְנֵי עֵדִים, אוֹ שֶׁהָיוּ הָעֵדִים חֲתוּמִין בּוֹ וּמָסְרוֹ לוֹ בֵּינוֹ לְבֵין עַצְמוֹ, יָצָא בּוֹ לְחֵרוּת. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁצָּרִיךְ שֶׁיִּמְסְרֶנּוּ לוֹ בִּפְנֵי עֵדִים. וְאִם אָנוּ רוֹאִים אוֹתוֹ חָתוּם אֵין צָרִיךְ שֶׁיָּבוֹאוּ לְפָנֵינוּ עֵדֵי מְסִירָה שֶׁאָנוּ תּוֹלִים שֶׁבַּדִּין נִמְסַר.

מה בְּשִׁשָּׁה דְּבָרִים שָׁוִים שִׁחְרוּרֵי עֲבָדִים לְגִטֵּי נָשִׁים, וּבִשְׁאָר הַדְּבָרִים הֲרֵי הֵם כִּשְׁאָר כָּל הַשְּׁטָרוֹת. וְאֵלּוּ הֵם הַשִּׁשָּׁה: פְּסוּלִים בְּעֶרְכָּאוֹת שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, וּכְשֵׁרִים בְּעֵד כּוּתִי, וּצְרִיכִים כְּתִיבָה לְשֵׁם הַמִּשְׁתַּחְרֵר עַצְמוֹ, וְאֵין נִכְתָּבִים בִּמְחֻבָּר, וְאֵין חוֹתְמִים עֲדֵיהֶם אֶלָּא זֶה בִּפְנֵי זֶה. אֶחָד גִּטֵּי נָשִׁים וְאֶחָד שִׁחְרוּרֵי עֲבָדִים שָׁוִים בְּמוֹלִיךְ וּמֵבִיא.

מו כֵּיצַד, כָּל הַשְּׁטָרוֹת הָעוֹלִים בְּעֶרְכָּאוֹת שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, כְּשֵׁרִים בַּתְּנָאִים שֶׁנִּתְבָּאֲרוּ בְּהִלְכוֹת הַלָּוָאָה, חוּץ מִגִּטֵּי נָשִׁים וְשִׁחְרוּרֵי עֲבָדִים.

מז כָּל שְׁטָר שֶׁיֵּשׁ עָלָיו אֲפִלּוּ עֵד אֶחָד כּוּתִי, פָּסוּל, חוּץ מִגִּטֵּי נָשִׁים וְשִׁחְרוּרֵי עֲבָדִים שֶׁהֵם כְּשֵׁרִים בְּעֵד אֶחָד יִשְׂרְאֵל וְעֵד אֶחָד כּוּתִי, וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה כּוּתִי חָבֵר. וּבַזְּמַן הַזֶּה שֶׁהַכּוּתִים כְּגוֹיִים לְכָל דִּבְרֵיהֶם, אָנוּ לְמֵדִים מֵהֶם לַצְּדוֹקִים, שֶׁהַצְּדוֹקִים בַּזְּמַן הַזֶּה כְּמוֹ כּוּתִים בְּאוֹתוֹ זְמַן, לְפִיכָךְ שֶׁגָּזְרוּ עֲלֵיהֶם שֶׁיִּהְיוּ כְּגוֹיִים.

מח בְּגֵט אִשָּׁה הוּא אוֹמֵר: וְכָתַב לָהּ (דְּבָרִים כד, א ג) לִשְׁמָהּ. וּבְגֵט שִׁחְרוּר הוּא אוֹמֵר: אוֹ חֻפְשָׁה לֹא נִתַּן לָהּ (וַיִּקְרָא יט, כ), עַד שֶׁיִּכְתֹּב לִשְׁמָהּ.

מט בְּגֵט אִשָּׁה הוּא אוֹמֵר: וְכָתַב וְנָתַן (דְּבָרִים כד, א ג), מִי שֶׁאֵינוֹ מְחֻסָּר אֶלָּא נְתִינָה, יָצָא הַכּוֹתֵב בִּמְחֻבָּר וְאַחַר כָּךְ קָצַץ, שֶׁהֲרֵי מְחֻסָּר קְצִיצָה וּנְתִינָה. וּבְגֵט שִׁחְרוּר הוּא אוֹמֵר: נִתַּן לָהּ (וַיִּקְרָא יט, כ), לֹא יְהֵא מְחֻסָּר אֶלָּא נְתִינָה.

נ אֶחָד גִּטֵּי נָשִׁים וְשִׁחְרוּרֵי עֲבָדִים אֵינָם חוֹתְמִים אֶלָּא זֶה בִּפְנֵי זֶה.

נא כֵּיצַד שָׁוִין בְּמוֹלִיךְ וּמֵבִיא, שֶׁהַמֵּבִיא גֵּט שִׁחְרוּר בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אֵינוֹ צָרִיךְ לוֹמַר: בִּפְנֵי נִכְתַּב וּבְפָנַי נֶחְתַּם, וּבְחוּצָה לָאָרֶץ אִם אֵין עֵדִים מְצוּיִים לְקַיְּמוֹ וְאָמַר הַשָּׁלִיחַ: בְּפָנַי נִכְתַּב וּבִפְנֵי נֶחְתַּם, זֶה קִיּוּמוֹ, וְאִם בָּא הָאָדוֹן וְעִרְעֵר אַחַר כָּךְ, אֵין מַשְׁגִּיחִין בּוֹ.

נב כְּשֵׁם שֶׁהָאִשָּׁה מְבִיאָה גִּטָּהּ וְאֵינָהּ צְרִיכָה לְקַיְּמוֹ, הוֹאִיל וְהַגֵּט יוֹצֵא מִתַּחַת יָדָהּ, כָּךְ הָעֶבֶד שֶׁשְּׁטָר שִׁחְרוּר יוֹצֵא מִתַּחַת יָדוֹ אֵינוֹ צָרִיךְ לְקַיְּמוֹ.

נג וּכְשֵׁם שֶׁהָאִשָּׁה אוֹמֶרֶת: בְּפָנַי נִכְתַּב וּבְפָנַי נֶחְתַּם, אִם הִתְנָה עָלֶיהָ, כֵּן הָעֶבֶד.

נד כָּל הַכָּשֵׁר לְהָבִיא גֵּט הָאִשָּׁה כָּשֵׁר לְהָבִיא גֵּט הָעֶבֶד.

נה הָעֶבֶד מְקַבֵּל לַחֲבֵרוֹ גֵּט מִיַּד רַבּוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ, אֲבָל לֹא מִיַּד רַבּוֹ שֶׁל עַצְמוֹ.

נו הַמּוֹסֵר גֵּט שִׁחְרוּר לְעֶבֶד עַל מְנַת שֶׁיִּשְׁתַּחְרֵר בְּבֵית דִּין, לֹא שָׁנָא אִם כָּתוּב בּוֹ: עַצְמְךָ וּנְכָסַי קְנוּיִים לָךְ, לֹא שָׁנָא אִם כָּתוּב בּוֹ: כָּל נְכָסַי קְנוּיִים לָךְ, עַצְמוֹ קָנָה עַל פִּי דִּבּוּרוֹ שֶׁיֹּאמַר: בְּפָנַי נִכְתַּב וּבְפָנַי נֶחְתַּם; נְכָסִים לֹא קָנָה עַד שֶׁיִּתְקַיְּמוּ בְּחוֹתְמָיו.

נז הַכּוֹתֵב כָּל נְכָסָיו לְעַבְדּוֹ, יָצָא לְחֵרוּת, שֶׁהוּא בִּכְלַל הַנְּכָסִים וְקוֹנֶה עַצְמוֹ בִּכְלַל הַנְּכָסִים. אֲבָל אִם שִׁיֵּר מִקְצָת הַנְּכָסִים, בֵּין קַרְקַע בֵּין מִטַּלְטְלִין, בֵּין פֵּרֵשׁ הַשִּׁיּוּר בֵּין לֹא פֵּרֵשׁ, בֵּין הָיוּ לוֹ נְכָסִים אֲחֵרִים חוּץ מֵאֵלּוּ שֶׁשִּׁיֵּר בֵּין לֹא הָיוּ לוֹ נְכָסִים אֲחֵרִים, וַאֲפִלּוּ כָּתַב לוֹ: עַצְמְךָ וְכָל נְכָסַי קְנוּיִים לָךְ חוּץ מִדָּבָר פְּלוֹנִי, לֹא יָצָא לְחֵרוּת וְלֹא קָנָה הַנְּכָסִים.

נח הַכּוֹתֵב שְׁטָר אֵרוּסִין לְשִׁפְחָתוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁאָמַר לָהּ: צְאִי בּוֹ לְחֵרוּת וְהִתְקַדְּשִׁי בּוֹ, אֵין זֶה לְשׁוֹן שִׁחְרוּר וְאֵינָהּ לֹא מְקֻדֶּשֶׁת וְלֹא מְשֻׁחְרֶרֶת. (שָׁם ספ״ו מב״ע) אֲבָל אִם אָמַר לָהּ: הִתְקַדְּשִׁי, גְּרִידָא, אֲמַרִינַן דַּאי שִׁחְרְרָהּ מַעַכְּרָא וְחָלוֹ הַקִּדּוּשִׁין (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם רַשׁ״י וְכֵן מַשְׁמַע בַּגְּמָרָא פֶּרֶק הַשּׁוֹלֵחַ).

נט הַמְשַׁחְרֵר שְׁנֵי עֲבָדִים בְּשְׁטָר אֶחָד, לֹא קָנוּ עַצְמָם. לְפִיכָךְ הַכּוֹתֵב כָּל נְכָסָיו לִשְׁנֵי עֲבָדָיו בְּשְׁטָר אֶחָד, אַף עַצְמָם לֹא קָנוּ. וְאִם כָּתַב בִּשְׁתֵּי שְׁטָרוֹת, קָנוּ וּמְשֻׁחְרְרִין זֶה אֶת זֶה. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, כְּשֶׁכָּתַב בְּכָל שְׁטָר מִשְׁנֵיהֶם: כָּל נְכָסַי נְתוּנִים לְפִלּוֹנִי וּפִלּוֹנִי עֲבָדַי וְנָתַן לְאָדָם אֶחָד ב׳ הַשְׁטָרוֹת בְּיַחַד (טוּר), אֲבָל אִם כָּתַב: חֲצִי נְכָסַי לְפִלּוֹנִי עַבְדִּי, וַחֲצִי נְכָסַי לְפִלּוֹנִי עַבְדִּי, אַף בִּשְׁנֵי שְׁטָרוֹת לֹא קָנוּ כְּלוּם.

ס הַמְשַׁחְרֵר חֲצִי עַבְדּוֹ, בִּשְׁטָר, לֹא קָנָה הָעֶבֶד אֶת חֶצְיוֹ וְנִשְׁאַר עֶבֶד כְּמוֹ שֶׁהָיָה. אֲבָל אִם שִׁחְרֵר חֶצְיוֹ בְּכֶסֶף, שֶׁנָּתַן לוֹ דְּמֵי חֶצְיוֹ כְּדֵי לְהִשְׁתַּחְרֵר, קָנָה, וְהוּא חֶצְיוֹ בֶּן חוֹרִין. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּשִׁחְרֵר חֶצְיוֹ בִּשְׁטָר וְנִשְׁאַר בּוֹ חֵצִי הָאַחֵר, אֲבָל אִם מְכָרוֹ אוֹ נָתְנוֹ לְאַחֵר, בֵּין שֶׁהָיָה הַשִּׁחְרוּר וְהַמְּכִירָה אוֹ הַנְּתִינָה כְּאֶחָד, בֵּין שֶׁקָּדַם הַמְּכִירָה אוֹ הַנְּתִינָה לַשִּׁחְרוּר, קָנָה הָעֶבֶד אֶת חֶצְיוֹ, וְהַלּוֹקֵחַ אוֹ הַמְקַבֵּל חֵצִי הָאַחֵר. וְכֵן עֶבֶד שֶׁל שְׁנֵי שֻׁתָּפִים שֶׁשִּׁחְרֵר אֶחָד מֵהֶם אֶת חֶלְקוֹ, אֲפִלּוּ בִּשְׁטָר, קָנָה, וְהוּא חֲצִי בֶּן חוֹרִין.

סא הַכּוֹתֵב לְשִׁפְחָתוֹ מְעֻבֶּרֶת: הֲרֵי אַתְּ בַּת חוֹרִין וּוְלָדֵךְ עֶבֶד, דִּבְרָיו קַיָּמִים. אַתְּ שִׁפְחָה וּוְלָדֵךְ בֶּן חוֹרִין, לֹא אָמַר כְּלוּם.

סב מִי שֶׁחֶצְיוֹ עֶבֶד וְחֶצְיוֹ בֶּן חוֹרִין, אֵינוֹ יָכוֹל לִשָּׂא לֹא שִׁפְחָה וְלֹא בַּת חוֹרִין, לְפִיכָךְ כּוֹפִין אֶת רַבּוֹ לְשַׁחְרְרוֹ, וְכוֹתֵב לוֹ שְׁטָר עַל חֲצִי דָּמָיו. וּבְעוֹד שֶׁלֹּא כָּתַב לוֹ גֵּט שִׁחְרוּר, מַעֲשֶׂה יָדָיו לְעַצְמוֹ, וְאִם הֵמִיתוּ שׁוֹר אֵינוֹ מְשַׁלֵּם לֹא קֶנֶס וְלֹא כֹּפֶר. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּעֶבֶד, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְצֻוֶּה עַל פְּרִיָּה וּרְבִיָּה; אֲבָל שִׁפְחָה, תִּשָּׂאֵר כְּמוֹ שֶׁהָיְתָה וְעוֹבֶדֶת אֶת עַצְמָהּ יוֹם אֶחָד, וְאֶת רַבָּהּ יוֹם אֶחָד, וְאִם הִכָּה אָדָם עַל יָדָהּ וּצְמָתָהּ וְסוֹפָהּ לַחֲזֹר, אִם הִכָּה בְּיוֹם שֶׁעוֹבֶדֶת אֶת רַבָּהּ, הַנֶּזֶק לְרַבָּהּ. וְאִם בְּיוֹמָהּ, הַנֶּזֶק לְעַצְמָהּ. אֲבָל אִם נִקְטְעָה יָדָהּ, וְכֵן כָּל דָּבָר שֶׁאֵין סוֹפוֹ לַחֲזֹר, חוֹלְקִין הַנֶּזֶק הִיא וְהָאָדוֹן. וְאִם הֵמִיתָהּ, נוֹתֵן חֲצִי הַקֶּנֶס לָאָדוֹן וּפָטוּר מֵחֲצִי הַכֹּפֶר.

סג עֶבֶד שֶׁל שְׁנֵי שֻׁתָּפִין שֶׁשִּׁחְרֵר אֶחָד מֵהֶם חֶלְקוֹ, כּוֹפִין אֶת הַשֵּׁנִי שֶׁיְשַׁחְרֵר גַּם הוּא חֶלְקוֹ. וְאִם יָדַע מֵחֲבֵרוֹ שֶׁרָצָה לְשַׁחְרֵר חֶלְקוֹ, וְהִקְנָה חֶלְקוֹ לִבְנוֹ קָטָן וְאַחַר כָּךְ שִׁחְרֵר חֲבֵרוֹ, אֵין בֵּית דִּין יְכוֹלִין לְכָךְ לְקָטָן לְשַׁחְרֵר, אֲבָל מַעֲמִידִים לוֹ אַפּוֹטְרוֹפּוֹס וְשָׁם אֶת הָעֶבֶד בְּדָמִים, וְנוֹתֵן קְצָת מֵהַדָּמִים לַקָּטָן, כְּדֵי שֶׁיִּתְרַצֶּה בְּשִׁחְרוּרוֹ וְיִשַּׁחְרֵרְנוּ הָאַפּוֹטְרוֹפּוֹס בַּדָּמִים שֶׁקִּבֵּל הַקָּטָן, וְיִכְתֹּב לוֹ הָאַפּוֹטְרוֹפּוֹס שְׁטָר שִׁחְרוּר עַל שְׁמוֹ. וְדַוְקָא כְּהַאי גַּוְנָא, שֶׁכֵּוָן לְהַפְקִיעַ תַּקָּנַת חֲכָמִים, אֲבָל אִם מֵת וְהִנִּיחַ בֶּן קָטָן וְאַחַר כָּךְ שִׁחְרֵר הַשֻּׁתָּף חֶלְקוֹ, אֵין מַעֲמִידִים אַפּוֹטְרוֹפּוֹס לַקָּטָן לְשַׁחְרְרוֹ, אֶלָּא עוֹבֵד אֶת עַצְמוֹ יוֹם אֶחָד וְאֶת הַקָּטָן יוֹם אֶחָד, עַד שֶׁיַּגְדִּיל.

סד הַמַּפְקִיר עַבְדּוֹ, יָצָא לְחֵרוּת וְצָרִיךְ גֵּט שִׁחְרוּר. וְאִם מֵת קֹדֶם שֶׁשִּׁחְרְרוֹ, הַיּוֹרֵשׁ כּוֹתֵב לוֹ גֵּט שִׁחְרוּר.

סה גֵּר שֶׁמֵּת וְאֵין לוֹ יוֹרְשִׁים, וְהָיוּ לוֹ עֲבָדִים גְּדוֹלִים, זָכוּ בְּעַצְמָם וַהֲרֵי הֵם בְּנֵי חוֹרִין. קְטַנִּים, אֵין לָהֶם יָד לִזְכּוֹת בְּעַצְמָם וְכָל הַקּוֹדֵם בָּהֶם זָכָה. וְאִם לֹא זָכָה בָּהֶם אָדָם עַד שֶׁיִּגְדְּלוּ, אֵין לָהֶם תַּקָּנָה (טוּר בְּשֵׁם הרמ״ה).

סו עֶבֶד שֶׁנִּשְׁבָּה וּבָרַח, וּבָא אַחֵר שֶׁנִּתְיָאֵשׁ רַבּוֹ מִמֶּנּוּ, אֵינוֹ יָכוֹל לְהִשְׁתַּעְבֵּד בּוֹ עוֹד וְכוֹפִין אוֹתוֹ לִכְתֹּב לוֹ גֵּט שִׁחְרוּר.

סז עֶבֶד שֶׁנִּשְׁבָּה, אִם נִתְיָאֵשׁ מִמֶּנּוּ רַבּוֹ רִאשׁוֹן, כָּל הַפּוֹדֶה אוֹתוֹ לְשֵׁם עֶבֶד יִשְׁתַּעְבֵּד בּוֹ וַהֲרֵי הוּא שֶׁלּוֹ, וְאִם פָּדָהוּ לְשֵׁם בֶּן חוֹרִין, הֲרֵי זֶה בֶּן חוֹרִין. וְאִם לֹא נִתְיָאֵשׁ מִמֶּנּוּ רַבּוֹ רִאשׁוֹן, הַפּוֹדֶה אוֹתוֹ לְשֵׁם עֶבֶד נוֹטֵל פְּדְיוֹנוֹ מֵרַבּוֹ וְחוֹזֵר לְרַבּוֹ, וְאִם פָּדָהוּ לְשֵׁם בֶּן חוֹרִין, חוֹזֵר לְרַבּוֹ רִאשׁוֹן בְּלֹא כְּלוּם.

סח עֶבֶד שֶׁעָשָׂאוֹ רַבּוֹ אַפּוֹתִיקִי (פְּרוּשׁ אַפּוֹתִיקִי תְּהֵא קַאי כְּלוֹמַר לֹא יִהְיֶה לְךָ פַּרְעוֹן אֶלָּא מִזֶּה) לְבַעַל חוֹבוֹ וַאֲחַר כָּךְ שִׁחְרְרוֹ, הִפְקִיעוֹ מִיָּדֵי שִׁעְבּוּד וַהֲרֵי הוּא בֶּן חוֹרִין, וְצָרִיךְ לְשַׁלֵּם לְבַעַל חוֹבוֹ, וְכוֹפִין לְבַעַל חוֹבוֹ שֶׁיִּכְתֹּב לוֹ גֵּט שִׁחְרוּר.

סט יִשְׂרָאֵל שֶׁבָּא עַל שִׁפְחָה, אֲפִלּוּ הִיא שִׁפְחָתוֹ, הַוָּלָד עֶבֶד. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאִם בָּא עַל שִׁפְחָתוֹ אוֹ קִדְּשָׁהּ, הַוָּלָד בֶּן חוֹרִין, לְכָל הַדְּבָרִים (רַב נַטְרוֹנַאי גָּאוֹן וְרֹא״שׁ וְעוֹד פּוֹסְקִים). וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁלִּשְׁאָר דְּבָרִים דִּינוֹ כְּבֶן חוֹרִין, אֵינוֹ מַתָּר בְּבַת חוֹרִין עַד שֶׁיְקַבֵּל גֵּט שִׁחְרוּר.

ע עֶבֶד שֶׁהִשִּׂיאוֹ רַבּוֹ בַּת חוֹרִין, וְכָל שֶׁכֵּן אִם נוֹשֵׂא שִׁפְחָתוֹ (טוּר), אוֹ שֶׁהִנִּיחַ לוֹ רַבּוֹ תְּפִלִּין בְּרֹאשׁוֹ, אוֹ שֶׁאָמַר לוֹ רַבּוֹ לְקָרוֹת ג׳ פְּסוּקִים בְּסֵפֶר תּוֹרָה בְּפְנֵי הַצִּבּוּר, וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בְּאֵלּוּ הַדְּבָרִים שֶׁאֵינוֹ חַיָּב בָּהֶן אֶלָּא בֶּן חוֹרִין, יָצָא לְחֵרוּת, וְכוֹפִין אֶת רַבּוֹ לִכְתֹּב לוֹ גֵּט שִׁחְרוּר, אֲבָל אִם לָוָה מֵעַבְדּוֹ, אוֹ שֶׁעָשָׂאוֹ אַפּוֹטְרוֹפּוֹס, אוֹ שֶׁהִנִּיחַ תְּפִלִּין בִּפְנֵי רַבּוֹ, אוֹ שֶׁקָּרָא ג׳ פְּסוּקִים בְּצִבּוּר בִּפְנֵי רַבּוֹ אוֹ שֶׁנָּשָׂא בַּת חוֹרִין לִפָּנָיו (טוּר) וְלֹא מִחָה בּוֹ, לֹא יָצָא לְחֵרוּת.

עא אָסוּר לְלַמֵּד אֶת עַבְדּוֹ תּוֹרָה, וְאִם לִמְּדוֹ לֹא יֵצֵא לְחֵרוּת.

עב יֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁעֶבֶד שֶׁנִּדַּר נֶדֶר שֶׁכּוֹפִין אוֹתוֹ לַעֲבֹר עָלָיו, כְּגוֹן שֶׁנִּדַּר שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל בָּשָׂר וְכֵיוֹצֵא בּוֹ, וְאָמַר לוֹ רַבּוֹ: מוּפָר לְךָ, יֵצֵא לְחֵרוּת, שֶׁכֵּיוָן שֶׁלֹּא כָּפָה אוֹתוֹ בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ לְכוֹפוֹתוֹ גְּלָלָה דַּעְתּוֹ שֶׁהִפְקִיעַ שִׁעְבּוּדוֹ.

עג הַמְשַׁחְרֵר עַבְדּוֹ בְּכָל לָשׁוֹן וְהוֹצִיא מִפִּיו דְּבָרִים שֶׁמַּשְׁמָעָן שֶׁלֹּא נִשְׁאַר לוֹ עָלָיו שִׁעְבּוּד כְּלָל וְשֶׁנָּמַר בְּלִבּוֹ לְדָבָר זֶה, אֵינוֹ יָכוֹל לַחֲזֹר בּוֹ וְכוֹפִין אוֹתוֹ לִכְתֹּב גֵּט שִׁחְרוּר.

עד כָּתַב בִּשְׁטָר: אֶעֱשֶׂה פְּלוֹנִי עַבְדִּי בֶּן חוֹרִין, וּמְסָרוֹ לְיָדוֹ, לֹא יָצָא לְחֵרוּת. אֲבָל אִם כָּתַב: עָשִׂיתִי פְּלוֹנִי עַבְדִּי בֶּן חוֹרִין, אוֹ עָשׂוּי הוּא בֶּן חוֹרִין אוֹ חָרֵי הוּא בֶּן חוֹרִין, אוֹ יְהֵא בֶּן חוֹרִין, וּמְסָרוֹ לְיָדוֹ, יָצָא לְחֵרוּת. אֲבָל אִם אָמַר לוֹ עַל פֶּה אֶחָד מִלְּשׁוֹנוֹת אֵלּוּ, לֹא יָצָא לְחֵרוּת. וְהָנֵי מִלֵּי בְּבָרִיא, אֲבָל שָׁכִיב מְרַע שֶׁאָמַר אֶחָד מִלְּשׁוֹנוֹת אֵלּוּ, יָצָא לְחֵרוּת, וְצָרִיךְ גֵּט שִׁחְרוּר לְהַתִּירוֹ בְּבַת חוֹרִין, וְכוֹפִין אֶת הַיּוֹרְשִׁים לְכָתְבוֹ לוֹ. וַאֲפִלּוּ בָּרִיא, אִם אָמְרוּ דֶּרֶךְ הוֹדָאָה, יָצָא לְחֵרוּת וְצָרִיךְ גֵּט שִׁחְרוּר, וְכוֹפִין אֶת רַבּוֹ לִכְתֹּב לוֹ.

עה הָאוֹמֵר: עָשִׂיתִי פְּלוֹנִי עַבְדִּי בֶּן חוֹרִין, וְהוּא אוֹמֵר: לֹא עֲשָׂאנִי, חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא זִכָּה לוֹ עַל יְדֵי אַחֵר. אֲבָל אִם אָמַר: כָּתַבְתִּי גֵּט שִׁחְרוּר וְנָתַתִּי לוֹ, וְהוּא אוֹמֵר: לֹא כָּתַב וְלֹא נָתַן, הוֹדָאַת בַּעַל דִּין כְּמֵאָה עֵדִים וַהֲרֵי זֶה עֶבֶד. הַגָּה: (וְאִם חָזַר רַבּוֹ וְאָמַר לֹא נִתַּתִּיו) לֹא יוּכַל הָעֶבֶד לַחֲזֹר וְלוֹמַר: קַבָּלָתִיו. וְאִם רַבּוֹ עוֹמֵד בְּדִבּוּרוֹ, כּוֹפִין אוֹתוֹ וְכוֹתֵב לוֹ גֵּט שִׁחְרוּר (טור בְּשֵׁם הרמ״ה).

עו אָמַר לְאַחֵר זְכֵה בְּגֵט שִׁחְרוּר זֶה לְעַבְדִּי, יָצָא לְחֵרוּת אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִגִּיעַ לְיַד הָעֶבֶד. אֲבָל אִם אָמַר: תְּנוּ גֵּט זֶה לְעַבְדִּי, אֵינוֹ יָכוֹל לַחֲזֹר בּוֹ, וְלֹא יָצָא הָעֶבֶד לְחֵרוּת עַד שֶׁיַּגִּיעַ הַגֵּט לְיָדוֹ. לְפִיכָךְ הָאוֹמֵר: תְּנוּ גֵּט זֶה לְעַבְדִּי, לֹא יִתֵּן לְאַחֵר מִיָּתָה. הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּאִם נָתַן הַגֵּט לְיַד הַשָּׁלִיחַ וְאָמַר: תֵּן לְעַבְדִּי גֵּט זֶה, הֲוֵי כְּאִלּוּ אָמַר לוֹ: זְכֵה לוֹ (טור בְּשֵׁם רַבֵּנוּ תָּם וְרֹא״ש וְרַשְׁבָּ״א ור״ן).

עז מִי שֶׁצִּוָּה בִּשְׁעַת מִיתָתוֹ: פְּלוֹנִית שִׁפְחָתִי אַל יִשְׁתַּעְבְּדוּ בָהּ יוֹרְשִׁים, חֲרֵי זוֹ שִׁפְחָה כְּמוֹ שֶׁהָיְתָה, וְאָסוּר לַיּוֹרְשִׁים לְהִשְׁתַּעְבֵּד בָּהּ. וְאִם אָמַר: עֲשׂוּ לָהּ קוֹרַת רוּחַ, כּוֹפִין אֶת הַיּוֹרְשִׁין, וְאֵין מִשְׁתַּעְבְּדִין בָּהּ אֶלָּא בִּמְלָאכָה שֶׁהִיא רוֹצָה בָּהּ. וְאֵין הַיּוֹרְשִׁים יְכוֹלִים לְמָכְרָהּ לְאַחֵר בֵּין שֶׁאָמַר: אַל יִשְׁתַּעְבְּדוּ בָהּ יוֹרְשָׁיו, בֵּין שֶׁאָמַר: עֲשׂוּ לָהּ קוֹרַת רוּחַ (טור בְּשֵׁם הרמ״ה) וְאִם צִוָּה וְאָמַר: שַׁחְרְרוּהָ, כּוֹפִין אֶת הַיּוֹרְשִׁים לְשַׁחְרֵר אוֹתָהּ.

עח שָׁכִיב מְרַע שֶׁכָּתַב כָּל נְכָסָיו לְעַבְדּוֹ, וְעָמַד, חוֹזֵר בַּנְּכָסִים וְאֵינוֹ חוֹזֵר בָּעֶבֶד, שֶׁהֲרֵי כְּבָר יָצָא עָלָיו שֵׁם בֶּן חוֹרִין.

עט הַמְשַׁחְרֵר אֶת עַבְדּוֹ עוֹבֵר בַּעֲשֵׂה דִּלְעוֹלָם בָּהֶם תַּעֲבֹדוּ (וַיִּקְרָא כה, מו), וּמֻתָּר לְשַׁחְרְרוֹ לִדְבַר מִצְוָה, אֲפִלּוּ הִיא מִדִּבְרֵיהֶם, כְּגוֹן שֶׁלֹּא הָיוּ בְּבֵית הַכְּנֶסֶת י׳ חֲרֵי זֶה מְשַׁחְרֵר עַבְדּוֹ וּמַשְׁלִים בּוֹ מִנְיָן י׳, וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה. וְכֵן שִׁפְחָה שֶׁנּוֹהֶגִין בָּהּ הָעָם מִנְהַג הֶפְקֵר, כּוֹפִין אֶת רַבָּהּ וּמְשַׁחְרָרָהּ, כְּדֵי שֶׁתִּנָּשֵׂא וְיָסוּר הַמִּכְשׁוֹל (ל׳ רַמְבַּ״ם פ״ט מה״ע דין ר׳).

פ הַמּוֹכֵר עַבְדּוֹ לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים אוֹ לְגֵר תּוֹשָׁב, יֵצֵא לְחֵרוּת, שֶׁאִם בָּרַח מֵהַגּוֹי אֵין רַבּוֹ יָכוֹל לְהִשְׁתַּעְבֵּד בּוֹ עוֹד. וְאִם לֹא בָּרַח, קוֹנְסִים אֶת הָאָדוֹן לְפִדּוֹתוֹ עַד עֲשָׂרָה בְּדָמָיו, וְלִכְתֹּב לוֹ גֵּט שִׁחְרוּר לְהַתִּירוֹ בְּבַת חוֹרִין. וּקְנָס זֶה אֵין גּוֹבִין אוֹתוֹ וְדָנִין בּוֹ אֶלָּא בְּבֵית דִּין מֻמְחִים. וְאִם מֵת הַמּוֹכֵר, אֵין קוֹנְסִין הַיּוֹרֵשׁ לְהַחֲזִיר הָעֶבֶד לְשַׁחְרוּר (שָׁם רפ״ח מה״ע). הַגָּה: לָוָה עָלָיו מָעוֹת לִזְמַן, שֶׁאִם לֹא יִפָּרַעְנוּ לַזְּמַן יְהֵא הָעֶבֶד שֶׁלּוֹ, אִם מְסָרוֹ לְיַד גּוֹי מִיָּד, יָצָא לְחֵרוּת מִיָּד, וְאִם לֹא מְסָרוֹ לְיַד גּוֹי מִיָּד, כְּשֶׁיִּגִּיעַ הַזְּמַן וְלֹא פָּרַע לוֹ, יוֹצֵא לְחֵרוּת. אֲבָל אִם גְּבָאוֹ הַגּוֹי בְּחוֹבוֹ, אוֹ שֶׁקָּם עָלָיו אַנָּס וּפָדָה עַצְמוֹ בּוֹ, לֹא יָצָא לְחֵרוּת. מְכָרוֹ לְעַבְדֵי הַמֶּלֶךְ שֶׁרְגִילִין לִקַּח עֲבָדִים וּבְהֵמוֹת מֵאֲשֶׁר יִמְצָאוּן, וְנוֹתְנִין דְּמֵיהֶם לַבְּעָלִים, יוֹצֵא לְחֵרוּת. מְכָרוֹ עַל תְּנַאי שֶׁיַּחֲזִירֶנּוּ לוֹ לְאַחַר זְמַן אוֹ חוּץ מִמְּלַאכְתּוֹ אוֹ חוּץ מֵהַמְּצוֹת, אוֹ שֶׁמָּכְרוֹ לְצַדּוֹקִי וּלְסוּמְכֹּס, חֲרֵי זֶה סָפֵק אִם יוֹצֵא לְחֵרוּת, וְאַזְלִינַן לְקֻלָּא, דְּאִסּוּרָא דְּרַבָּנָן הוּא וְלֹא יָצָא (הַכֹּל בְּשׁוּר וְהוּא מִן הַשׁ״ס). וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּמִהָנֵי בֵּיהּ תְּפִיסָה, דְּאִם תָּפַס מִשֶּׁל רַבּוֹ כְּדֵי דָּמָיו לְצֵאת בּוֹ לְחֵרוּת מִיַּד הַגּוֹי, אֵין מוֹצִיאִין מִמֶּנּוּ (שָׁם בְּשֵׁם הָרַמְבַּ״ם דִּין ה׳).

פא עֶבֶד שֶׁמָּל וְטָבַל לְשֵׁם עַבְדוּת וְהִפִּיל עַצְמוֹ לְיַד גּוֹי, וְאֵין רַבּוֹ יָכוֹל לְהוֹצִיאוֹ, אוֹ שֶׁנִּשְׁבָּה וְאֵין רוֹצִים לִתְּנוֹ לְפִדְיוֹן, מֵתָר לִטֹּל מֵהֶם דָּמָיו וְיָכוֹל לִכְתֹּב לָהֶם שְׁטָר מְכִירָה עָלָיו.

פב הַמּוֹכֵר עַבְדּוֹ לְחוּצָה לָאָרֶץ אוֹ לְסוּרְיָא אוֹ לְעַכּוֹ, יָצָא לְחֵרוּת וְכוֹפִין אֶת רַבּוֹ הַשֵּׁנִי לִכְתֹּב לוֹ גֵּט שִׁחְרוּר וּמַפְסִיד הַדָּמִים. וַאֲפִלּוּ אִם אָמַר: אֵינִי רוֹצֶה לְהוֹצִיאוֹ לְחוּצָה לָאָרֶץ, אֶשְׁתַּעְבֵּד בּוֹ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ. וְדִין זֶה נוֹהֵג אֲפִלּוּ הָאִדָּנָא (טור וּבֵית יוֹסֵף בְּשֵׁם תַּרְמַבַּ״ם דִּין ט׳).

פג עֶבֶד שֶׁיָּצָא אַחַר רַבּוֹ לְסוּרְיָא וּמְכָרוֹ שָׁם, אִבֵּד זְכוּתוֹ. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, כְּשֶׁיָּצָא רַבּוֹ עַל מְנַת שֶׁלֹּא לַחֲזֹר לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אֲבָל אִם דַּעַת רַבּוֹ לַחֲזֹר וְיָצָא אַחֲרָיו וּמְכָרוֹ שָׁם, יָצָא לְחֵרוּת וְכוֹפִין אֶת הַלּוֹקֵחַ לְשַׁחְרְרוֹ (ל׳ רַמְבַּ״ם שָׁם דִּין ח׳).

פד עֶבֶד שֶׁאָמַר לַעֲלוֹת לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, כּוֹפִין אֶת רַבּוֹ לַעֲלוֹת עִמּוֹ אוֹ יִמְכֹּר אוֹתוֹ לְמִי שֶׁיַּעֲלֶה שָׁם. רָצָה הָאָדוֹן לָצֵאת לְחוּצָה לָאָרֶץ, אֵינוֹ יָכוֹל לְהוֹצִיא אֶת עַבְדּוֹ עַד שֶׁיַּרְצֶה. וְדִין זֶה בְּכָל זְמַן, אֲפִלּוּ בַּזְּמַן הַזֶּה שֶׁהָאָרֶץ בְּיַד גּוֹיִים.

פה עֶבֶד שֶׁבָּרַח מֵחוּצָה לָאָרֶץ לָאָרֶץ, אֵין מַחֲזִירִין אוֹתוֹ לַעֲבדוּת, וְעָלָיו נֶאֱמַר: לֹא תַסְגִּיר עֶבֶד אֶל אֲדֹנָיו (דְּבָרִים כג, טז), וְאוֹמְרִים לְרַבּוֹ שֶׁיִּכְתֹּב לוֹ גֵּט שִׁחְרוּר וְיִכְתֹּב לוֹ שְׁטָר חוֹב בְּדָמָיו עַד שֶׁתַּשִּׂיג יָדוֹ וְיִתֵּן לוֹ. וְאִם לֹא רָצָה הָאָדוֹן לְשַׁחְרְרוֹ, מַפְקִיעִים בֵּית דִּין שִׁעְבּוּדוֹ מֵעָלָיו וְיֵלֵךְ לוֹ.

סימן רסח

א גֵּר שֶׁנִּכְנַס לְקַהַל יִשְׂרָאֵל, חַיָּב מִילָה תְּחִלָּה. וְאִם מָל כְּשֶׁהָיָה עוֹבֵד כּוֹכָבִים אוֹ שֶׁנּוֹלַד מָהוּל (טור בְּשֵׁם הָרֹא״שׁ), צָרִיךְ לְהַטִּיף מִמֶּנּוּ דַּם בְּרִית וְאֵין מְבָרְכִין עָלָיו. וְאִם נִכְרֵת הַגִּיד, אֵין מִילָתוֹ מְעַכֶּבֶת מִלְּהִתְגַּיֵּר וְסָגֵי לֵיהּ בִּטְבִילָה. טָבַל קֹדֶם שֶׁמָּל, מוֹעִיל, דִּבְדִיעֲבַד הָוֵי טְבִילָה (בית יוסף בְּשֵׁם תַּרְמַב״ן וְכֵן כָּתַב הַמַּ״מ פ״ד מֵהִלְ׳ א״ב) וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּלֹא הָוֵי טְבִילָה (ב״י פֶּרֶק הַחוֹלֵץ בְּשֵׁם הָרֹא״ה).

ב כְּשֶׁבָּא לְהִתְגַּיֵּר אוֹמְרִים לוֹ: מָה רָאִיתָ שֶׁבָּאתָ לְהִתְגַּיֵּר, אִי אַתָּה יוֹדֵעַ שֶׁיִּשְׂרָאֵל בַּזְּמַן הַזֶּה דְּחוּפִים סְחוּפִים (פִּי׳ אֲבוּדִים וּסְחוּפִים מִן מַדּוּעַ נִסְחַף אֲבִירֶיךָ (יִרְמְיָה מו, טו)) וּמְטֹרָפִים, וְיִסּוּרִים בָּאִים עֲלֵיהֶם. אִם אָמַר: יוֹדֵעַ אֲנִי וְאֵינִי כְּדַאי לְהִתְחַבֵּר עִמָּהֶם, מְקַבְּלִין אוֹתוֹ מִיָּד וּמוֹדִיעִים אוֹתוֹ עִקָּרֵי הַדָּת שֶׁהוּא יִחוּד ה׳ וְאִסּוּר עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, וּמַאֲרִיכִין עִמּוֹ בְּדָבָר זֶה, וּמוֹדִיעִים אוֹתוֹ מִקְצָת מִצְוֹת קַלּוֹת וּמִקְצָת מִצְוֹת חֲמוּרוֹת, וּמוֹדִיעִים אוֹתוֹ מִקְצָת עֲנָשִׁין שֶׁל מִצְוֹת, שֶׁאוֹמְרִים לוֹ: קֹדֶם שֶׁבָּאתָ לְמִדָּה זוֹ אָכַלְתָּ חֵלֶב אִי אַתָּה עָנוּשׁ כָּרֵת, חִלַּלְתָּ שַׁבָּת אִי אַתָּה חַיָּב סְקִילָה, וְעַכְשָׁו אָכַלְתָּ חֵלֶב אַתָּה עָנוּשׁ כָּרֵת, חִלַּלְתָּ שַׁבָּת אַתָּה חַיָּב סְקִילָה. וְאֵין מַרְבִּין עָלָיו וְאֵין מְדַקְדְּקִין עָלָיו. וּכְשֵׁם שֶׁמּוֹדִיעִים אוֹתוֹ עֲנָשָׁן שֶׁל מִצְוֹת כָּךְ מוֹדִיעִים אוֹתוֹ שְׂכָרָן שֶׁל מִצְוֹת, וּמוֹדִיעִים אוֹתוֹ שֶׁבַּעֲשִׂיַּת מִצְוֹת אֵלּוּ יִזְכֶּה לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא, וְשֶׁאֵין שׁוּם צַדִּיק גָּמוּר אֶלָּא בַּעַל הַחָכְמָה שֶׁעוֹשֶׂה מִצְוֹת אֵלּוּ וְיוֹדְעָם. וְאוֹמְרִים לוֹ: הֱוֵי יוֹדֵעַ שֶׁהָעוֹלָם הַבָּא אֵינוֹ צָפוּן אֶלָּא לַצַּדִּיקִים, וְהֵם יִשְׂרָאֵל וְזֶה שֶׁתִּרְאֶה יִשְׂרָאֵל בְּצַעַר בָּעוֹלָם הַזֶּה, טוֹבָה הִיא צְפוּנָה לָהֶם שֶׁאֵינָם יְכוֹלִים לְקַבֵּל רֹב טוֹבָה בָּעוֹלָם הַזֶּה כְּעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, שֶׁמָּא יָרוּם לִבָּם וְיִתְעוּ וְיִפְסִידוּ שְׂכַר עוֹלָם הַבָּא, וְאֵין הקב״ה מֵבִיא עֲלֵיהֶם רֹב פֻּרְעָנוּת כְּדֵי שֶׁלֹּא יֹאבְדוּ, אֶלָּא כָּל הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים כָּלִים וְהֵם עוֹמְדִים. וּמַאֲרִיכִין בְּדָבָר זֶה כְּדֵי לְחַבְּבָן. אִם קִבֵּל, מָלִין אוֹתוֹ מִיָּד וּמַמְתִּינִים לוֹ עַד שֶׁיִּתְרַפֵּא רְפוּאָה שְׁלֵמָה וְאַחַר כָּךְ מַטְבִּילִין אוֹתוֹ טְבִילָה הוֹגֶנֶת בְּלֹא חֲצִיצָה. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁיַּגְלַח שַׂעֲרוֹתָיו וְיִטֹּל צִפָּרְנָיו יָדָיו וְרַגְלָיו קֹדֶם טְבִילָה (טור וְרִי״ף וְרֹא״ש) וּשְׁלֹשָׁה תַּלְמִידֵי חֲכָמִים (ג״י טור) עוֹמְדִים עַל גַּבָּיו, וּמוֹדִיעִים אוֹתוֹ מִקְצָת מִצְוֹת קַלּוֹת וּמִקְצָת מִצְוֹת חֲמוּרוֹת פַּעַם שְׁנִיָּה, וְהוּא עוֹמֵד בַּמַּיִם. וְאִם הָיְתָה אִשָּׁה, נָשִׁים מוֹשִׁיבוֹת אוֹתָהּ בַּמַּיִם עַד צַוָּארָהּ, וְהַדַּיָּנִים מִבַּחוּץ, וּמוֹדִיעִין אוֹתָהּ מִקְצָת מִצְוֹת קַלּוֹת וַחֲמוּרוֹת, וְהִיא יוֹשֶׁבֶת בַּמַּיִם, וְאַחַר כָּךְ טוֹבֶלֶת בִּפְנֵיהֶם וְהֵם מַחֲזִירִים פְּנֵיהֶם וְיוֹצְאִין, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִרְאוּ אוֹתָהּ כְּשֶׁתַּעֲלֶה מֵהַמַּיִם, וִיבָרֵךְ עַל הַטְּבִילָה אַחַר שֶׁיַּעֲלֶה מִן הַמַּיִם, וְכֵיוָן שֶׁטָּבַל הֲרֵי הוּא כְּיִשְׂרָאֵל, שֶׁאִם חָזַר לְסוּרוֹ הֲרֵי הוּא כְּיִשְׂרָאֵל מוּמָר שֶׁאִם קִדֵּשׁ קִדּוּשָׁיו קִדּוּשִׁין.

ג כָּל עִנְיְנֵי הַגֵּר, בֵּין לְהוֹדִיעוֹ הַמִּצְוֹת לְקַבְּלָם בֵּין הַטְּבִילָה, צָרִיךְ שֶׁיִּהְיוּ בְּג׳ הַכְּשֵׁרִים לָדוּן, וּבְיוֹם תוס׳ וְרֹא״שׁ פ׳ הַחוֹלֵץ. מֵיהוּ דָּוְקָא לְכַתְּחִלָּה, אֲבָל בְּדִיעֲבַד אִם לֹא מָל אוֹ טָבַל אֶלָּא בִּפְנֵי ב׳ (אוֹ קְרוֹבִים) (הַגָּהוֹת מָרְדְּכַי) וּבַלַּיְלָה, אֲפִלּוּ לֹא טָבַל לְשֵׁם גֵּרוּת, אֶלָּא אִישׁ שֶׁטָּבַל לִקְרִיו וְאִשָּׁה שֶׁטָּבְלָה לְנִדָּתָהּ, הֲרֵי גֵּר וּמֻתָּר בְּיִשְׂרְאֵלִית, חוּץ מִקַּבָּלַת הַמִּצְוֹת שֶׁמְּעַכֶּבֶת אִם אֵינָהּ בַּיּוֹם וּבִשְׁלֹשָׁה. וּלְהָרִי״ף וּלְהָרַמְבַּ״ם, אֲפִלּוּ בְּדִיעֲבַד שֶׁטָּבַל אוֹ מָל בִּפְנֵי שְׁנַיִם אוֹ בַּלַּיְלָה, מְעַכֵּב, וְאָסוּר בְּיִשְׂרְאֵלִית, אֲבָל אִם נָשָׂא יִשְׂרְאֵלִית וְהוֹלִיד מִמֶּנָּהּ בֵּן, לֹא פָּסְלִינַן לֵיהּ.

ד הוֹאִיל וּטְבִילַת גֵּר צָרִיךְ בֵּית דִּין שֶׁל ג׳, אֵין מַטְבִּילִין אוֹתוֹ בְּשַׁבָּת וְלֹא בְּיוֹם טוֹב וְלֹא בַּלַּיְלָה. וְאִם טָבַל, הֲרֵי זֶה גֵּר.

ה הַמָּל אֶת הַגֵּרִים מְבָרֵךְ: בא״י אמ״ה אקב״ו לָמוּל אֶת הַגֵּרִים, וְאַחַר כָּךְ מְבָרֵךְ: בא״י אמ״ה אקב״ו לָמוּל אֶת הַגֵּרִים, וּלְהַטִּיף מֵהֶם דַּם בְּרִית, שֶׁאִלְמָלֵא דַּם בְּרִית לֹא נִתְקַיְּמוּ שָׁמַיִם וָאָרֶץ שֶׁנֶּאֱמַר: אִם לֹא בְּרִיתִי יוֹמָם וָלָיְלָה חֻקּוֹת שָׁמַיִם וָאָרֶץ לֹא שָׂמְתִּי (יִרְמְיָה לג, כה).

ו נִכְרֵית שֶׁנִּתְגַּיְּרָה וְהִיא מְעֻבֶּרֶת, בְּנָהּ אֵין צָרִיךְ טְבִילָה.

ז עוֹבֵד כּוֹכָבִים קָטָן, אִם יֵשׁ לוֹ אָב יָכוֹל לְגַיֵּר אוֹתוֹ. וְאִם אֵין לוֹ אָב, וּבָא לְהִתְגַּיֵּר אוֹ אִמּוֹ מְבִיאָתוֹ לְהִתְגַּיֵּר, בֵּית דִּין מְגַיְּרִין אוֹתוֹ, שֶׁזְּכוּת הוּא לוֹ וְזָכִין לָאָדָם שֶׁלֹּא בְּפָנָיו. בֵּין קָטָן שֶׁגִּיְּרוּהוּ אָבִיו בֵּין שֶׁגִּיְּרוּהוּ בֵּית דִּין, יָכוֹל לִמְחוֹת מִשֶּׁיַּגְדִּיל וְאֵין דִּינוֹ כְּיִשְׂרָאֵל מוּמָר אֶלָּא כְּעוֹבֵד כּוֹכָבִים.

ח בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, כְּשֶׁלֹּא נָהַג מִנְהַג יַהֲדוּת מִשֶּׁהִגְדִּיל, אֲבָל נָהַג מִנְהַג יַהֲדוּת מִשֶּׁהִגְדִּיל שׁוּב אֵינוֹ יָכוֹל לִמְחוֹת.

ט עוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁבָּא לַחְתֹּךְ עָרְלָתוֹ מִפְּנֵי מַכָּה אוֹ מִפְּנֵי שְׁחִין שֶׁנּוֹלַד לוֹ בָּהּ, אָסוּר לְיִשְׂרָאֵל לְחָתְכָהּ, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא נִתְכַּוֵּן לְמִצְוָה. לְפִיכָךְ אִם נִתְכַּוֵּן הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים לְמִילָה, מִצְוָה לְיִשְׂרָאֵל לָמוּל אוֹתוֹ. וּבְמָקוֹם שֶׁמַּתָּר לְרַפֹּאוֹת הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים, מֻתָּר בְּכָל עִנְיָן (ב״י פ׳ נוֹשְׂאִין עַל הָאִנּוּסָה) וְעַיֵּן לְעֵיל סִימָן קנ״ח.

י גּוֹי אוֹ גּוֹיָה שֶׁבָּא וְאָמַר: נִתְגַּיַּרְתִּי בְּבֵית דִּינוֹ שֶׁל פְּלוֹנִי, כָּרָאוּי, אֵינוֹ נֶאֱמָן לָבוֹא בַּקָּהָל עַד שֶׁיָּבִיא עֵדִים. וְאִם רְאִינוּם נוֹהֲגִין כְּדַרְכֵי יִשְׂרָאֵל וְעוֹשִׂים כָּל הַמִּצְוֹת, הֲרֵי אֵלּוּ בְּחֶזְקַת גֵּרֵי צֶדֶק וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין שָׁם עֵדִים שֶׁמְּעִידִים בִּפְנֵי מִי נִתְגַּיְּרוּ. וְאַף עַל פִּי כֵן, אִם בָּאוּ לְהִתְעָרֵב בְּיִשְׂרָאֵל אֵין מַשִּׂיאִין אוֹתָם עַד שֶׁיָּבִיאוּ עֵדִים אוֹ עַד שֶׁיִּטְבְּלוּ בְּפָנֵינוּ, הוֹאִיל וְהַחְזָקוּ עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים. אֲבָל מִי שֶׁבָּא וְאָמַר שֶׁהוּא עוֹבֵד כּוֹכָבִים וְנִתְגַּיֵּר בְּבֵית דִּין, נֶאֱמָן, שֶׁהַפֶּה שֶׁאָסַר הוּא

הַפֶּה שֶׁהִתִּיר. וְכָתַב הָרַמְבַּ״ם בַּפֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וּבְאוֹתָן הַיָּמִים, שֶׁחֻזְקַת הַכֹּל שָׁם בְּחֻזְקַת יִשְׂרָאֵל, אֲבָל בְּחוּץ לָאָרֶץ צָרִיךְ לְהָבִיא רְאָיָה וְאַחַר כָּךְ יִשָּׂא יִשְׂרְאֵלִית, שֶׁמַּעֲלָה עָשׂוּ בְּיוּחָסִין.

יא מִי שֶׁהָיָה מֻחְזָק בְּיִשְׂרָאֵל שֶׁאָמַר: נִתְגַּיַּרְתִּי בֵּינִי לְבֵין עַצְמִי, וְיֵשׁ לוֹ בָּנִים, אֵינוֹ נֶאֱמָן עַל הַבָּנִים אֲבָל נֶאֱמָן עַל עַצְמוֹ לְשַׁוְיֵהּ נַפְשֵׁיהּ חֲתִיכָא דְּאִסּוּרָא לֵאָסֵר בְּבַת יִשְׂרָאֵל עַד שֶׁיִּטְבֹּל בִּפְנֵי בֵּית דִּין.

יב כְּשֶׁבָּא הַגֵּר לְהִתְגַּיֵּר, בּוֹדְקִים אַחֲרָיו שֶׁמָּא בִּגְלַל מָמוֹן שֶׁיִּטֹּל אוֹ בִּשְׁבִיל שְׂרָרָה שֶׁיִּזְכֶּה לָהּ אוֹ מִפְּנֵי הַפַּחַד בָּא לְכָנֵס לַדָּת. וְאִם אִישׁ הוּא, בּוֹדְקִין אַחֲרָיו שֶׁמָּא עֵינָיו נָתַן בְּאִשָּׁה יְהוּדִית. וְאִם אִשָּׁה הִיא, בּוֹדְקִין אַחֲרֶיהָ שֶׁמָּא עֵינֶיהָ נָתְנָה בְּבַחוּרֵי יִשְׂרָאֵל, וְאִם לֹא נִמְצֵאת לָהֶם עִלָּה מוֹדִיעִים לָהֶם כֹּבֶד עֹל הַתּוֹרָה וְטֹרַח שֶׁיֵּשׁ בַּעֲשִׂיָּתָהּ עַל עַמֵּי הָאֲרָצוֹת, כְּדֵי שֶׁיִּפְרְשׁוּ. אִם קִבְּלוּ וְלֹא פֵּרְשׁוּ, וְרָאוּ אוֹתָם שֶׁחָזְרוּ מֵאַהֲבָה, מְקַבְּלִים אוֹתָם. וְאִם לֹא בָּדְקוּ אַחֲרָיו, אוֹ שֶׁלֹּא הוֹדִיעוּהוּ שְׁכַר הַמִּצְוֹת וְעָנְשָׁן, וּמָל וְטָבַל בִּפְנֵי ג׳ הֶדְיוֹטוֹת, הֲרֵי זֶה גֵּר אֲפִלּוּ נוֹדַע שֶׁבִּשְׁבִיל דָּבָר הוּא מִתְגַּיֵּר, הוֹאִיל וּמָל וְטָבַל יָצָא מִכְּלַל הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, וְחוֹשְׁשִׁים לוֹ עַד שֶׁתִּתְבָּרֵר צִדְקָתוֹ; וַאֲפִלּוּ חָזַר וְעָבַד עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, הֲרֵי הוּא כְּיִשְׂרָאֵל מוּמָר שֶׁקִּדּוּשָׁיו קִדּוּשִׁין. יִשְׂרָאֵל מוּמָר שֶׁעָשָׂה תְּשׁוּבָה, אֵין צָרִיךְ לִטְבֹּל; רַק מִדְּרַבָּנָן יֵשׁ לוֹ לִטְבֹּל וּלְקַבֵּל עָלָיו דִּבְרֵי חֲבֵרוּת בִּפְנֵי ג׳ (נ״י פ׳ הַחוֹלֵץ).

סימן רסט

א דִּין תּוֹרָה שֶׁמַּתָּר לְגֵר שֶׁיִּשָּׂא אִמּוֹ, אוֹ אֲחוֹתוֹ מֵאִמּוֹ, שֶׁנִּתְגַּיְּרוּ. אֲבָל חֲכָמִים אָסְרוּ בְּדָבָר זֶה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ: בָּאנוּ מִקְּדֻשָּׁה חֲמוּרָה לִקְדֻשָּׁה קַלָּה. וְכֵן גֵּר שֶׁבָּא עַל אִמּוֹ אוֹ אֲחוֹתוֹ, וְהִיא בְּגִיּוֹתָהּ, הֲרֵי זֶה כְּבָא עַל אֲרַמִּית.

ב כֵּיצַד דִּין גֵּרִים בַּעֲרָיוֹת שֶׁל שְׁאָר בָּשָׂר, אִם הָיָה נָשׂוּי כְּשֶׁהוּא עוֹבֵד כּוֹכָבִים לְאִמּוֹ אוֹ לַאֲחוֹתוֹ מֵאִמּוֹ, וְנִתְגַּיְּרוּ, מַפְרִישִׁין אוֹתָם. וְאִם הָיָה נָשׂוּי לִשְׁאָר עֲרָיוֹת, וְנִתְגַּיֵּר הוּא וְאִשְׁתּוֹ, אֵין מַפְרִישִׁין אוֹתָם.

ג עוֹבֵד כּוֹכָבִים אָסוּר בִּשְׁאָר הָאֵם אַחַר שֶׁנִּתְגַּיֵּר, מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, וּמַתָּר בִּשְׁאָר הָאָב, אַף עַל פִּי שֶׁיּוֹדֵעַ בְּוַדַּאי שֶׁזֶּה שְׁאֵרוֹ מֵאָבִיו, כְּגוֹן תְּאוֹמִים, שֶׁדָּבָר בָּרוּר הוּא שֶׁאָבִיו שֶׁל זֶה הוּא אָבִיו שֶׁל זֶה, אַף עַל פִּי כֵן לֹא גָּזְרוּ עַל שְׁאָר אָבִיו. לְפִיכָךְ נוֹשֵׂא הַגֵּר אֵשֶׁת אָחִיו מֵאָבִיו, וְאֵשֶׁת אֲחִי אָבִיו, וְאֵשֶׁת בְּנוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁנִּשֵּׂאת לְאָחִיו אוֹ לַאֲחִי אָבִיו אוֹ לִבְנוֹ אַחַר שֶׁנִּתְגַּיְּרוּ. וְכֵן אֲחוֹת אִמּוֹ מֵאָבִיהָ, וַאֲחוֹתוֹ מֵאָבִיו, וּבִתּוֹ, שֶׁנִּתְגַּיְּרוּ, מֻתָּרוֹת לוֹ. וְיֵשׁ אוֹסְרִים בְּאֵשֶׁת אָבִיו (טור בה״ג). אֲבָל אֵינוֹ נוֹשֵׂא לֹא אֲחוֹתוֹ מֵאִמּוֹ, וְלֹא אֲחוֹת אִמּוֹ מֵאִמָּהּ, וְלֹא אֵשֶׁת אָחִיו מֵאִמּוֹ, שֶׁנִּשְׂאָהּ אָחִיו מֵאִמּוֹ אַחַר שֶׁנִּתְגַּיְּרָה, אֲבָל אִם נִשְׂאָהּ אָחִיו כְּשֶׁהָיָה עוֹבֵד כּוֹכָבִים, הֲרֵי זֶה מֻתָּרֶת לוֹ.

ד שְׁנֵי אַחִים תְּאוֹמִים שֶׁהָיְתָה הוֹרָתָן שֶׁלֹּא בִּקְדֻשָּׁה וְלִדָּתָן בִּקְדֻשָּׁה, חַיָּבִים מִשּׁוּם אֵשֶׁת אָח, אֲבָל לֹא חוֹלְצִין וְלֹא מְיַבְּמִין.

ה הַנּוֹשֵׂא גִּיּוֹרֶת וּבִתָּהּ הַגִּיּוֹרֶת, אוֹ שְׁתֵּי אֲחָיוֹת מִן הָאֵם, יוֹשֵׁב עִם אַחַת מֵהֶן וּמְגָרֵשׁ הַשֵּׁנִיָּה.

ו נָשָׂא גִּיּוֹרֶת, וּמֵתָה, מֻתָּר לִשָּׂא אִמָּהּ אוֹ בִּתָּהּ, שֶׁלֹּא גָּזְרוּ אֶלָּא בְּחַיֵּיהֶן.

ז מֻתָּר לְאָדָם לִשָּׂא שְׁתֵּי אֲחָיוֹת גִּיּוֹרוֹת מִן הָאָב, שֶׁלֹּא גָּזְרוּ בִּשְׁאָר הָאָב.

ח הַשֵּׁנִיּוֹת, כֻּלָּן, לֹא גָּזְרוּ עֲלֵיהֶם בְּגֵרִים. לְפִיכָךְ מֻתָּר הַגֵּר לִשָּׂא אֵם אִמּוֹ. וְנוֹשֵׂא אָדָם גִּיּוֹרֶת וְאֵם אִמָּהּ, אוֹ בַּת בִּתָּהּ, וְכֵן בִּשְׁאָר הַשֵּׁנִיּוֹת.

ט גֵּר שֶׁנִּתְגַּיֵּר וְאִשְׁתּוֹ עִמּוֹ, צְרִיכִים לִפְרֹשׁ זֶה מִזֶּה ג׳ חֳדָשִׁים, לְהַבְחִין בֵּין זֶרַע שֶׁנִּזְרַע בִּקְדֻשָּׁה לְזֶרַע שֶׁנִּזְרַע שֶׁלֹּא בִּקְדֻשָּׁה. וְאִם אֵינוֹ רוֹצֶה לְקַיְּמָהּ, אֵין צְרִיכָה גֵּט אֶלָּא יוֹצְאָה מִמֶּנּוּ בְּלֹא גֵּט (נ״י פ׳ נוֹשְׂאִין עַל הָאֲנוּסָה).

י וּלְעִנְיַן עֵדוּת, אֲפִלּוּ אַחִים מִן הָאֵם מְעִידִים זֶה לָזֶה; דְּגֵר שֶׁנִּתְגַּיֵּר, כְּקָטָן שֶׁנּוֹלַד דָּמֵי.

יא לְעִנְיַן דִּין, גֵּר כָּשֵׁר לָדוּן דִּינֵי מָמוֹנוֹת, וְהוּא שֶׁתִּהֵא אִמּוֹ מִיִּשְׂרָאֵל. אֲבָל אִם אֵין אִמּוֹ מִיִּשְׂרָאֵל, פָּסוּל לָדוּן אֶת יִשְׂרָאֵל, אֲבָל לַחֲבֵרוֹ גֵּר דָּן. וְלַחֲלִיצָה, פָּסוּל, אֲפִלּוּ לַחֲלִיצַת גֵּרִים, עַד שֶׁיִּהְיֶה אָבִיו וְאִמּוֹ מִיִּשְׂרָאֵל.

סימן רע

א מִצְוַת עֲשֵׂה עַל כָּל אִישׁ מִיִּשְׂרָאֵל לִכְתֹּב לוֹ סֵפֶר תּוֹרָה. וַאֲפִלּוּ הִנִּיחוּ לוֹ אֲבוֹתָיו סֵפֶר תּוֹרָה, מִצְוָה לִכְתֹּב מִשֶּׁלּוֹ. וְאִינוֹ רַשַּׁאי לְמָכְרוֹ, אֲפִלּוּ יֵשׁ לוֹ הַרְבֵּה סְפָרֵי תּוֹרָה. וַאֲפִלּוּ אֵין לוֹ מַה [1]אֹכַל רַק עַל יְדֵי הַדַּחַק (הַגָּהוֹת מֵימוֹנִי פ״ו) וַאֲפִלּוּ לִמְכֹּר יָשָׁן כְּדֵי לִקְנוֹת חָדָשׁ, אָסוּר. אֲבָל לִלְמֹד תּוֹרָה אוֹ לְשָׁא אִשָּׁה, מֻתָּר לִמְכֹּר אִם אֵין לוֹ דָּבָר אַחֵר לִמְכֹּר. הַגָּה: וְהוּא הַדִּין לִצְרָךְ פִּדְיוֹן שְׁבוּיִים, מֻתָּר לִמְכֹּרוֹ (גַּם זֶה שָׁם וְתוֹס׳ פ״ק דב״ב וְאַגֻּדָה שָׁם). וְעַיֵּן בְּאֵלּוּ הַדִּינִים בא״ח סִימָן קנ״ג. שָׂכַר לוֹ סוֹפֵר לִכְתֹּב לוֹ סֵפֶר תּוֹרָה, אוֹ שֶׁקָּנָאוֹ וְהוּא הָיָה מֻטְעֶה וְהִגִּיהוֹ, חֲרֵי זֶה כְּאִלּוּ כְּתָבוֹ (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם נ״י). אֲבָל לְקָחוֹ כָּךְ וְלֹא הִגִּיהַּ בּוֹ דָּבָר, הֲוֵי כְּחוֹטֵף מִצְוָה מִן הַשּׁוֹק (טור בְּשֵׁם ריב״ל פֶּרֶק הַקּוֹמֵץ). וְאֵינוֹ יוֹצֵא בָּזֶה.

ב הָאִדָּנָא, מִצְוָה לִכְתֹּב חֲמִשֵּׁי תּוֹרָה וּמִשְׁנָה וּגְמָרָא וּפֵרוּשֵׁיהֶן, וְלֹא יִמְכְּרֵם אִם לֹא לִלְמֹד תּוֹרָה וְלִשָּׂא אִשָּׁה.

סימן רעא

א אֵין כּוֹתְבִין סֵפֶר תּוֹרָה עַל עוֹר בְּהֵמָה, חַיָּה וְעוֹף הַטְּמֵאִים; וְלֹא עַל עוֹר דָּג, אֲפִלּוּ טָהוֹר. אֲבָל כּוֹתְבִין עַל עוֹר בְּהֵמָה, חַיָּה וְעוֹף הַטְּהוֹרִים, וַאֲפִלּוּ עוֹר נְבֵלוֹת וּטְרֵפוֹת שֶׁלָּהֶן. וְצָרִיךְ שֶׁיִּהוּ הָעוֹרוֹת מְעֻבָּדִין עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל לְשֵׁם סֵפֶר תּוֹרָה, שֶׁיֹּאמַר בְּתַחְלַת הָעִבּוּד כְּשֶׁמַּשִּׁים אוֹתָם לְתוֹךְ הַסִּיד: עוֹרוֹת אֵלּוּ אֲנִי מְעַבֵּד לְשֵׁם סֵפֶר תּוֹרָה. הַגָּה: וְאִם מְעַבְּדָן עוֹבֵד כּוֹכָבִים, יִסַּיֵּע הַיִּשְׂרָאֵל מְעַט (טור בְּשֵׁם ר״ב), בִּתְחִלָּה כְּשֶׁנּוֹתְנוֹ לַסִּיד, וְיֹאמַר שֶׁהוּא עוֹשֶׂה לְשֵׁם קְדֻשַּׁת סֵפֶר תּוֹרָה (בֵּית יוֹסֵף). וְיִסַּמֵּן אוֹתָן עוֹרוֹת שֶׁלֹּא יַחֲלִיפֵן הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים, וְלֹא חֵישִׁינַן אַחַר כָּךְ שֶׁמָּא הֶחֱלִיפָן הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים וְזִיֵּף סִימָנָיו אַחֲרָיו (הַגָּהוֹת מֵימוֹנִי פֶּרֶק א׳ מֵהִל׳ סֵפֶר תּוֹרָה). וְעַיֵּן בְּאֹרַח חַיִּים סִימָן ל״ב.

ב צָרִיךְ שֶׁיִּהוּ מְעֻבָּדִים בְּעַפְצָא אוֹ בְּסִיד וְכֵיוֹצֵא בּוֹ, מְדֻבָּרִים שֶׁמְּכַוְּצִים הָעוֹר וּמַחְזִיקִין אוֹתוֹ (רַמְב״ם סֵפ״א מֵהִל׳ סֵפֶר תּוֹרָה ד״ו).

ג כּוֹתְבִין סֵפֶר תּוֹרָה עַל הַגְּוִיל, וְהוּא הָעוֹר שֶׁלֹּא נֶחְלַק, וְכוֹתְבִין בּוֹ בְּמָקוֹם שֵׂעָר. וְאִם כָּתַב סֵפֶר תּוֹרָה עַל הַקֶּלֶף, כָּשֵׁר, וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה כָּתוּב בַּצַּד הַפְּנִימִי שֶׁכְּלַפֵּי הַבָּשָׂר. הַגָּה: וּקְלָפִים שֶׁלָּנוּ הֵם יוֹתֵר מַבְחָרִים מִגְּוִיל, וְכוֹתְבִין עֲלֵיהֶם לְכַתְּחִלָּה לְצַד בָּשָׂר. וְאֵין כּוֹתְבִין עַכְשָׁו עַל הַגְּוִיל (ר״י מִינְץ סִ״ס ס״ז). וְאִם שִׁנָּה וְכָתַב עַל קְלָפִים שֶׁלָּנוּ בְּמָקוֹם שֵׂעָר, פָּסוּל (אוֹר זָרוּעַ הִלְכוֹת תְּפִלִּין). מֵיהוּ יֵשׁ מְקִלִּין בָּזֶה (טור וְעוֹד פּוֹסְקִים עַיֵּן בֵּית יוֹסֵף).

ד כָּתַב מִקְצָתוֹ עַל הַגְּוִיל וּמִקְצָתוֹ עַל הַקֶּלֶף, פָּסוּל. אֲבָל אִם עָשָׂה חֻצְיוֹ גְּוִיל וְחֻצְיוֹ צְבָאִים, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָהּ מִצְוָה מִן הַמֻּבְחָר, כָּשֵׁר. וְעַיֵּן לְקַמָּן סִימָן ר״ץ.

ה סֵפֶר תּוֹרָה צָרִיךְ שִׂרְטוּט. וְאִם כְּתָבוֹ בְּלֹא שִׂרְטוּט, פָּסוּל. וְלֹא יִשְׂרְטֵט בְּעוֹפֶרֶת וְכֵיוֹצֵא בּוֹ, שֶׁצּוֹבֵעַ.

ו סֵפֶר תּוֹרָה צָרִיךְ שֶׁיִּכְתְּבֶנּוּ בִּדְיוֹ הֶעָשׂוּי מֵעֶשֶׁן הַשְּׁמָנִים שָׂרוּי בְּמֵי עֲפָצִים. וּלְכַתְּחִלָּה טוֹב לְזַהֵר שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת הַדְּיוֹ כִּי אִם מִדְּבָרִים הַבָּאִים מִן הָעֵץ (כֵּן מַשְׁמָע בַּזֹּהַר פ׳ תְּרוּמָה דַּף ע״ב ע״א). וְאִם כְּתָבוֹ בְּמֵי עֲפָצִים וְקַנְקַנְתּוֹם, כָּשֵׁר. אֲבָל לֹא בְּשִׁאָר מִינֵי צִבְעוֹנִים, כְּגוֹן הָאָדֹם וְהַיָּרֹק וְכֵיוֹצֵא בָּהֶם, שֶׁאִם כָּתַב אֲפִלּוּ אוֹת אַחַת בְּשִׁאָר מִינֵי צִבְעוֹנִים אוֹ בְּזָהָב, פָּסוּל. הַגָּה: וְכֵן אָסוּר לִכְתֹּב שׁוּם שֵׁם מִסֵּפֶר עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע סְפָרִים, שֶׁלֹּא בִּדְיוֹ (ר׳ יְרוּחָם בְּשֵׁם אֲבִן יַרְחִי). וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּלֹא בָּעֵינָן דְּיוֹ רַק בְּסֵפֶר תּוֹרָה (בְּמַרְדְּכִי ה״ק).

ז סֵפֶר תּוֹרָה צָרִיךְ לִכָּתְבוֹ בְּיָמִין. יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁיֵּשׁ לִכְתֹּב בְּקַלְמוֹס שֶׁל קָנֶה וְלֹא בְּנוֹצָה (מַרְדְּכִי פ״ק דְּגִטִּין).

סימן רעב

א אֵין עוֹשִׂין סֵפֶר תּוֹרָה לֹא אָרְכּוֹ יָתֵר עַל הֶקֵּפּוֹ, וְלֹא הֶקֵּפּוֹ יָתֵר עַל אָרְכּוֹ. פֵּרוּשׁ, יְכַוֵּן שֶׁיְּהֵא חוּט הַמַּקִּיף יְרִיעוֹת כָּל הַסֵּפֶר לְאַחַר שֶׁיִּתְפֹּר וְיִגְלֹל, אָרֹךְ כְּשִׁעוּר אָרְכּוֹ (טור). וְכַמָּה הוּא אָרְכּוֹ, בַּגְּוִיל, שִׁשָּׁה טְפָחִים שֶׁהֵם כ״ד אֶצְבָּעוֹת בְּרֹחַב אֻגַּדַּל שֶׁל יָד. וּבַקֶּלֶף, אוֹ פָּחוֹת אוֹ יוֹתֵר, וְהוּא שֶׁיְּהֵא אָרְכּוֹ כְּהֶקֵּפּוֹ. וְכֵן אִם עָשָׂה בַּגְּוִיל (פָּחוֹת מִ)

[1] שִׁשָּׁה טְפָחִים, וּמִצַּד הַכָּתֵב, אוֹ יֹתֵר עַל שִׁשָּׁה וְהִרְחִיב בַּכָּתֵב, עַד שֶׁיִּהְיֶה אָרְכּוֹ כְּהֶקֵּפּוֹ, חֲרֵי זֶה כְּמִצְוָה. וְהָעֲמוּד שֶׁבְּתוֹךְ הַסֵּפֶר, יֵשׁ אוֹמְרִים דְּמִצְרָף לַהֶקֵּף (טור בְּשֵׁם הָרֹא״שׁ).

ב אֹרֶךְ כָּל שִׁיטָה שִׁלְשִׁים אוֹתִיּוֹת, כְּדֵי לִכְתֹּב לְמִשְׁפְּחוֹתֵיכֶם ג׳ פְּעָמִים. וְלֹא תִּהְיֶה קְצָרָה מִזֶּה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יְהֵא הַדַּף נִרְאֶה כְּאִגֶּרֶת. וְלֹא אֲרֻכָּה יוֹתֵר עַל זֶה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיוּ עֵינָיו מְשׁוֹטְטוֹת בַּכְּתָב (לְ׳ רַמְב״ם פ״ז מֵהִלְכוֹת סֵפֶר תּוֹרָה ד״ד).

ג אֵין עוֹשִׂין יְרִיעָה פָּחוֹת מִג׳ דַּפִּין, וְלֹא יוֹתֵר עַל ח׳. נִזְדַּמְּנָה לוֹ יְרִיעָה בַּת ט׳ דַּפִּין, לֹא יְחַלְּקֶנָּה בְּעִנְיָן שֶׁהָיוּ ג׳ דַּפִּין בְּאַחַת וְשִׁשָּׁה בַּשְּׁנִיָּה, אֶלָּא שֶׁיִּהְיוּ ד׳ בְּאַחַת וַחֲמִשָּׁה בַּשְּׁנִיָּה. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּכָל הַיְרִיעוֹת שֶׁבַּסֵּפֶר, חוּץ מִבָּאַחֲרוֹנָה. אֲבָל בְּסוֹף הַסֵּפֶר, אֲפִלּוּ פָּסוּק אֶחָד עוֹשִׂין אוֹתוֹ דַּף לְבַדּוֹ וְתוֹפְרִים אוֹתוֹ עִם שְׁאָר יְרִיעוֹת.

ד כְּשֶׁיִּגְמֹר אֶת הַתּוֹרָה, צָרִיךְ שֶׁיִּגְמֹר בָּאֶמְצַע שִׁיטָה שֶׁבְּסוֹף הַדַּף. וְאִם נִשְׁאַר מִן הַדַּף שִׁיטִין הַרְבֵּה, מְקַצֵּר וְעוֹלֶה וְעוֹשֶׂה אוֹתִיּוֹת אֲרֻכּוֹת מִמַּשָּׂה לְמַעְלָה, כְּדֵי שֶׁתַּחֲזִיק תֵּבָה אַחַת ד׳ וְהֹ׳ שִׁיטִין (טור). וּמַתְחִיל מִתְּחִלַּת הַשִּׁיטָה שֶׁבְּסוֹף הַדַּף, וְלֹא יִגְמֹר אֶת הַשִּׁיטָה, וּמִתְכַּוֵּן עַד שֶׁיִּהְיֶה לְעֵינֵי כָּל יִשְׂרָאֵל (דְּבָרִים לד, יב) בְּאֶמְצַע שִׁיטָה שֶׁבְּסוֹף הַדַּף.

סימן רעג

א שִׁעוּר הַגְּלָיוֹן לְמַטָּה, ד׳ אֶצְבָּעוֹת בְּגוּדָל. וּלְמַעְלָה, ג׳. וּבֵין כָּל דַּף וְדַף, שְׁנַיִם. לְפִיכָךְ צָרִיךְ לְהַנִּיחַ בִּתְחִלַּת כָּל יְרִיעָה וְסוֹפָהּ כְּרֹחַב אֶצְבַּע, וּכְדֵי תְּפִירָה, וְנִמְצָא כְּשֶׁתּוֹפֵר הַיְרִיעוֹת בְּיַחַד יִהְיֶה בֵּין כָּל דַּף וְדַף בְּכָל הַסֵּפֶר רֹחַב שְׁתֵּי אֶצְבָּעוֹת. וּבֵין שִׁיטָה לְשִׁיטָה, כְּמִלְא רֹחַב שִׁיטָה. וּבֵין כָּל חֲמָשׁ וְחֲמָשׁ, ד׳ שִׁיטִין פְּנוּיוֹת בְּלֹא כְּתָב, וְיַתְחִיל הַחֲמָשׁ מִתְּחִלַּת שִׁיטָה חֲמִישִׁית. וַיַּנִּיחַ בִּתְחִלָּתוֹ וּבְסוֹפוֹ כְּדֵי לְגָלֵל עַל הָעַמּוּד, וְעוֹד שְׁתֵּי אֶצְבָּעוֹת שֶׁיִּשָּׁאֲרוּ בֵּין הָעַמּוּד וְהַדַּף.

ב לֹא יִמְעֵט הַכּוֹתֵב מִפְּנֵי רֶוַח שֶׁלְּמַטָּה וּלְמַעְלָה, וְלֹא מִפְּנֵי רֶוַח שֶׁבֵּין פָּרָשָׁה לְפָרָשָׁה.

ג נִזְדַּמְּנָה לוֹ תֵּבָה בַּת ה׳ אוֹתִיּוֹת, לֹא יִכְתֹּב שְׁתַּיִם בְּתוֹךְ הַדַּף וג׳ חוּץ לַדַּף, אֶלָּא כּוֹתֵב ג׳ בְּתוֹךְ הַדַּף וּשְׁתַּיִם חוּץ לַדַּף. וְאִם אֵין מָקוֹם כְּדֵי לִכְתֹּב ג׳ בְּתוֹךְ הַדַּף, יַנִּיחַ הַמָּקוֹם חָלָק וְלֹא יִמְשֹׁךְ הָאוֹתִיּוֹת לַעֲשׂוֹתָן גְּדוֹלוֹת מֵחֲבֵרְתָּן כְּדֵי לְמַלְאוֹת עַד סוֹף הַדַּף (הגהמי״י בְּשֵׁם הרמ״ך ז). וְתֵבָה בַּת ג׳ אוֹתִיּוֹת, יָכוֹל לִכְתֹּב מִמֶּנָּה שְׁתַּיִם חוּץ לַדַּף, אַף עַל פִּי שֶׁמְּעוּטָה בִּפְנִים. אֲבָל אִם אֵין בָּהּ אֶלָּא שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת, לֹא יִכְתְּבֶנָּה חוּץ לַדַּף. הַגָּה: וַאֲפִלּוּ אִם ב׳ אוֹתִיּוֹת הֵם מִתֵּבָה גְּדוֹלָה וְנִרְאִים כְּמוֹ תֵּבָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ, לֹא יִכְתְּבֵם עַל הַגְּלָיוֹן (בית יוסף בְּשֵׁם מָרְדְּכִי שכ״כ בְּשֵׁם סמ״ק).

ד נִזְדַּמְּנָה לוֹ תֵּבָה בַּת עֶשֶׂר אוֹתִיּוֹת, אוֹ פָּחוֹת אוֹ יוֹתֵר, וְלֹא נִשְׁאַר מֵהַשִּׁיטָה כְּדֵי לִכְתֹּב אֶת כֻּלָּהּ בְּתוֹךְ הַדַּף, אִם יָכוֹל לִכְתֹּב חֶצְיָהּ בְּתוֹךְ הַדַּף וְחֶצְיָהּ חוּץ לַדַּף, כּוֹתֵב. וְאִם לָאו, מַנִּיחַ הַמָּקוֹם פָּנוּי וּמַתְחִיל מִתְּחִלַּת הַשִּׁיטָה.

ה כָּל אֵלּוּ הַדְּבָרִים אֵינָם אֶלָּא לְמִצְוָה מִן הַמֻּבְחָר, וְאִם שִׁנָּה כָּשֵׁר.

ו שָׁכַח לִכְתֹּב אֶת הַשֵּׁם כֻּלּוֹ, תּוֹלֶה אוֹתוֹ בֵּין הַשִּׁיטוֹת. אֲבָל מִקְצָת הַשֵּׁם בַּשִּׁיטָה וּמִקְצָתוֹ תָּלוּי, פָּסוּל. וּבִשְׁאָר תֵּבוֹת, אִם שָׁכַח, כּוֹתֵב מִקְצָת הַתֵּבָה בַּשִּׁיטָה וּמִקְצָתָהּ לְמַעְלָה. הַגָּה: יֵשׁ סוֹפְרִים מְדַקְדְּקִים לִכְתֹּב (אותיות) בי״ה שמ״ו בְּרֹאשׁ הָעַמּוּדִים, וְכֵן קְצָת מְדַקְדְּקִים לִכְתֹּב בְּרֹאשׁ כָּל עַמּוּד ו׳ וְקוֹרִין אוֹתוֹ וָוֵי הָעַמּוּדִים, וְאֵין לְדַקְדֵּק בְּכָל זֶה, וַאֲפִלּוּ הַמְדַקְדֵּק יְזַהֵר שֶׁלֹּא יִמְעֵט אוֹ יַרְחִיב הַכָּתֻב לְפָעָמִים מִשּׁוּם זֶה (הגָּהוֹת מֵיימוֹנִי ס״ז), כִּי כָּל דְּבָרִים אֵלּוּ אֵין לָהֶם שֹׁרֶשׁ עַל מַה שֶּׁיִּסְמְכוּ (בית יוסף).

סימן רעד

א צָרִיךְ שֶׁיֹּאמַר הַסּוֹפֵר כְּשֶׁיַּתְחִיל לִכְתֹּב: סֵפֶר זֶה אֲנִי כּוֹתֵב לְשֵׁם קְדֻשַּׁת סֵפֶר תּוֹרָה. וּמַסְפִּיק לְכָל הַסֵּפֶר.

ב צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה לְפָנָיו סֵפֶר אַחֵר, שֶׁיַּעְתִּיק מִמֶּנּוּ, שֶׁאָסוּר לִכְתֹּב אוֹת אַחַת שֶׁלֹּא מִן הַכָּתוּב. וְצָרִיךְ שֶׁיִּקְרָא כָּל תֵּבָה בְּפִיו קֹדֶם שֶׁיִּכְתְּבֶנָּה.

ג יִכְתֹּב כְּתִיבָה נָאָה וּמְיֻשֶּׁרֶת, תַּמָּה. וְאִם כָּתַב אָלֶף לָמֶד בְּיַחַד, כָּזֶה אל, אֵינוֹ כָּשֵׁר.

ד צָרִיךְ שֶׁכָּל אוֹת תִּהְא מֻקֶּפֶת גְּוִיל מֵאַרְבַּע רוּחוֹתֶיהָ, שֶׁלֹּא תִּדְבַּק אוֹת בַּחֲבֵרְתָּהּ, אֶלָּא יְהֵא בֵּינֵיהֶם כְּחוּט הַשַּׂעֲרָה. וְלֹא יִהְיוּ מֻפְרָדוֹת הַרְבֵּה זוֹ מִזּוֹ, כְּדֵי שֶׁלֹּא תְּהֵא תֵּבָה אַחַת נִרְאֵית כִּשְׁתַּיִם. וְיִהְיֶה בֵּין תֵּבָה לְתֵבָה כְּמִלְא אוֹת קְטַנָּה, וְלֹא יְקָרְבֵם בְּיוֹתֵר שֶׁלֹּא יִהְיוּ שְׁתֵּי תֵּבוֹת נִרְאוֹת כְּאַחַת. וְאִם שִׁנָּה, שֶׁהִרְחִיק בֵּין הָאוֹתִיּוֹת עַד שֶׁהַתֵּבָה נִרְאֵית כִּשְׁתַּיִם, אוֹ שֶׁקֵּרֵב שְׁתֵּי תֵּבוֹת עַד שֶׁנִּרְאוֹת כְּאַחַת, פָּסוּל.

ה צָרִיךְ שֶׁלֹּא תִּפָּסֵל צוּרַת שׁוּם אוֹת עַד שֶׁאֵינָהּ נִקְרֵאת אוֹ דּוֹמָה לְאוֹת אַחֶרֶת, בֵּין בְּעִקַּר הַכְּתִיבָה, בֵּין בַּעֲקַר, בֵּין בַּגֶּקֶב שֶׁגֶּקֶב בָּהּ, בֵּין בְּטַשְׁטוּשׁ. וְיָכוֹל לִסְּל דְּיוֹ מִן אוֹת הַכְּתוּבָה כְּשֶׁצָּרִיךְ לְדָיוֹ (הגָּהוֹת מֵיימוֹנִי ס״ב) אוֹ שֶׁרוֹצֶה לְגָלֵל הַסֵּפֶר (הרא״ש פֶּרֶק ג׳).

ו צָרִיךְ לְזַהֵר בְּתִקּוּן הָאוֹתִיּוֹת וּבְזִיּוּנָן, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּאֹרַךְ בְּהִלְכוֹת תְּפִלִּין סִימָן ל״ב וסִימָן ל״ו.

ז סֵפֶר הַמְנֻקָּד, פָּסוּל. וַאֲפִלּוּ הֻסְּרוּ מִמֶּנּוּ הַנְּקוּד. וְכֵן סֵפֶר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ פְּסוּק פְּסוּקִים, פָּסוּל. הַגָּה: וְדַוְקָא שֶׁעָשָׂה הֶפְסֵק בֵּדָיו. אֲבָל אִם הִנִּיחַ אֲוִיר בֵּין הַפְּסוּקִים, כָּל שֶׁאֵין בּוֹ שִׁעוּר פָּרָשָׁה, כְּשֵׁרָה (תשובת ריב״ש). וְסֵפֶר תּוֹרָה שֶׁעֵרֵב בּוֹ הָאוֹתִיּוֹת, כְּמוֹ בְּגֵט, אֵינוֹ פְּסוּלָה. אֲבָל לְכַתְּחִלָּה אֵין לַעֲשׂוֹת כֵּן (שָׁם סימן קמ״ו).

סימן רעה

א פָּרָשָׁה פְּתוּחָה שֶׁעָשָׂאהּ סְתוּמָה, אוֹ סְתוּמָה שֶׁעָשָׂאהּ פְּתוּחָה, יִגָּנֵז. הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּמַתָּר לְתַקְּנוֹ, כְּמוֹ בְּשְׁאָר טָעֲיוֹת (הרא״ש וְתַרְשַׁב״א וריב״ש). וְכֵן נָהֲגוּ הַסּוֹפְרִים לְתַקְּנוֹ, אִם אֶפְשָׁר לוֹ לִמְחֹק שֶׁלֹּא יִפָּגַע בַּשֵּׁם, כִּי אֵין לוֹ לְחַתֹּךְ הַשֵּׁם וְלַעֲשׂוֹת נְקָבִים בַּיְרִיעָה (הרא״ש פֶּרֶק ג׳).

ב בְּצוּרַת פְּתוּחָה וְצוּרַת סְתוּמָה יֵשׁ מַחֲלֹקֶת בֵּין הָרַמְבַּ״ם וְהָרֹא״ש, וְיֵרֵא שָׁמַיִם יֵצֵא אֶת כֻּלָּם וְיַעֲשֶׂה בְּעִנְיָן שֶׁבְּפָרָשָׁה פְּתוּחָה יְסַיֵּם פָּרָשָׁה שֶׁלְּפָנֶיהָ בְּאֶמְצַע שִׁיטָה, וְיִשְׁתַּיֵּר בְּסוֹפָהּ חֶלֶק כְּדֵי תֵּשַׁע אוֹתִיּוֹת, וְיַתְחִיל לִכְתֹּב בְּרֹאשׁ שִׁיטָה שֶׁתַּחְתֶּיהָ. וּבְפָרָשָׁה סְתוּמָה, תָּמִיד יְסַיֵּם פָּרָשָׁה שֶׁלְּפָנֶיהָ בִּתְחִלַּת שִׁיטָה וְיַנִּיחַ

חָלָק כְּדֵי תֵּשַׁע אוֹתִיּוֹת, וְיַתְחִיל לִכְתֹּב בְּסוֹף אוֹתָהּ שִׁיטָה עַצְמָהּ, וְלֹא יְשַׁנֶּה לַעֲשׂוֹת צוּרָה אַחֶרֶת לֹא לְפָתוּחָה וְלֹא לִסְתוּמָה, וּבְהֶכֵי הָוֵי כָּשֵׁר בֵּין לָהָרַמְבַּ״ם בֵּין לָהָרֹא״שׁ. הַגָּה: וְאִם לֹא יוּכַל לְכַוֵּן בְּכָךְ, לֹא יָסוּר מִדִּבְרֵי הָרַמְבַּ״ם בָּזֶה, כִּי עָלָיו סָמְכוּ הָאַחֲרוֹנִים וְכָתְבוּ שֶׁדְּבָרָיו הֵם עִקָּר (מ״כ בְּשֵׁם חֻכָּם א׳). וּמִכָּל מָקוֹם אִם נִמְצָא סֵפֶר תּוֹרָה שֶׁאֵינָהּ כְּתוּבָה לְפִי דִּבְרָיו, אֵין לְפָסְלָהּ, כִּי יֵשׁ גְּדוֹלִים שֶׁיֵּשׁ לָהֶם סְבָרוֹת אֲחֵרוֹת בָּזֶה (ר״י מִינְץ סִימָן ח׳).

ג כָּתַב הַשִּׁירָה כִּשְׁאָר הַכְּתָב, אוֹ שֶׁכָּתַב שְׁאָר הַכְּתָב כַּשִּׁירָה, פָּסוּל. וְדַוְקָא שֶׁכָּתַב הַשִּׁירָה כִּשְׁאָר הַכְּתָב בְּלֹא פְּזוּר, אֲבָל אִם שִׁנָּה בְּפִזּוּר מִמַּה שֶּׁנָּהֲגוּ, לֹא פָּסַל, וּבִלְבַד שֶׁיִּהְיֶה אָרִיחַ עַל גַּבֵּי לְבֵנָה.

ד שִׁירַת הַיָּם כּוֹתְבִים אוֹתָהּ בִּשְׁלֹשִׁים שִׁיטוֹת. שִׁיטָה רִאשׁוֹנָה, כְּדַרְכָּהּ, וּשְׁאָר שִׁיטוֹת, אַחַת מַנִּיחִין בְּאֶמְצַע רֶוַח אֶחָד, וְאַחַת מַנִּיחִין הָרֶוַח בִּשְׁנֵי מְקוֹמוֹת בָּאֶמְצַע, עַד שֶׁתִּמָּצֵא הַשִּׁיטָה חֲלוּקָה לְשָׁלֹשׁ, וְנִמְצָא רֶוַח כְּנֶגֶד הַכְּתָב, וּכְתָב כְּנֶגֶד הָרֶוַח.

ה צוּרַת שִׁירַת הָאָזִינוּ, כָּל שִׁיטָה יֵשׁ בָּאֶמְצַע רֶוַח אֶחָד, וְנִמְצֵאת כָּל שִׁיטָה חֲלוּקָה לִשְׁתַּיִם, וְכוֹתְבִים אוֹתָהּ בְּשִׁבְעִים שִׁיטוֹת.

ו כָּתַב הַמָּלֵא חָסֵר, אוֹ הֶחָסֵר מָלֵא, אוֹ שֶׁכָּתַב מִלָּה שֶׁהִיא קְרִי וּכְתִיב בִּקְרִיאָתָהּ, כְּגוֹן שֶׁכָּתַב: יִשְׁכָּבֶנָּה, בְּמָקוֹם ישגלנה (דְּבָרִים כח, ל). אוֹ וּבַטְּחוֹרִים, בִּמְקוֹם ובעפולים (דְּבָרִים כח, כז). וְכֵיוֹצֵא בָהֶן, פָּסוּל. הַגָּה: וְיֵשׁ עוֹד דְּבָרִים שֶׁנָּהֲגוּ בָּהֶן הַסּוֹפְרִים כְּמוֹ שֶׁהֶעְתִּיקוּ אִישׁ מִפִּי אִישׁ, כְּמוֹ בְּאוֹתִיּוֹת גְּדוֹלוֹת וּקְטַנּוֹת וְהַנְקָדוֹת וְהַמְּשׁוּכוֹת. וְעוֹד נָהֲגוּ בְּמִנְיַן הַשִּׁיטִין לַעֲשׂוֹתָם לֹא פָּחוֹת מִמ״ח, וְיֵשׁ אוֹמְרִים מ״ב, וְלֹא יוֹתֵר מִס׳. וְעוֹד נָהֲגוּ בְּרָאשֵׁי הַשִּׁיטִין לְמַעְלָה מִשִּׁירַת הַיָּם ה׳ שִׁיטִין, וְזֶה הַתְּחָלָתָן: הַבְּאִים (שְׁמוֹת יד, כח), בַּיַּבָּשָׁה (שְׁמוֹת יד, כט), ה׳ (שְׁמוֹת יד, ל), מֵת (שְׁמוֹת יד, ל). בְּמִצְרַיִם (שְׁמוֹת יד, לא) וְכֵן לְמַטָּה מֵהַשִּׁירָה ה׳ שִׁיטִין, וְהַתְּחָלָתָן: וַתִּקַּח (שְׁמוֹת טו, כ), (אַחֲרֶיהָ) (שְׁמוֹת טו, כ), סוּס (שְׁמוֹת טו, כא), וַיֵּצְאוּ (שְׁמוֹת טו, כב), וַיָּבֹאוּ (שְׁמוֹת טו, כג). (וַיְהִי) לְמַעְלָה מִשִּׁירַת הָאָזִינוּ שִׁשָּׁה שִׁיטִין, וְהַתְּחָלָתָן: וְאֶעִידָה (דְּבָרִים לא, כח), אֲחֲרֵי (דְּבָרִים לא, כח), הַהֹלֵךְ (דְּבָרִים לא, כט), בְּאַחֲרִית (דְּבָרִים לא, כט), לְהַכְעִיסוֹ (דְּבָרִים לא כט), קָהֵל (דְּבָרִים לא, ל) וּלְמַטָּה ה׳ שִׁיטִין, וְהַתְּחָלָתָן: וַיָּבֹא (דְּבָרִים לב, מד), וַיְדַבֵּר (דְּבָרִים לב, מה), (דִּבְּרִי) אֲשֶׁר (דְּבָרִים לב, מה), הַזֹּאת (דְּבָרִים לב, מו), (אֲשֶׁר) (דְּבָרִים לב, מז). וְכָל אֵלּוּ הַדְּבָרִים לְמִצְוָה, וְאִם שִׁנָּה לֹא פָּסַל (הַכֹּל מִלְּשׁוֹן הַטּוּר).

סימן רעו

א טָעָה וְדִלֵּג תֵּבָה אוֹ יוֹתֵר, יָכוֹל לְתַלּוֹתָהּ בֵּין הַשִּׁיטִין אֲבָל לֹא בָּרֶוַח שֶׁבֵּין דַּף לְדַף.

ב אַף עַל פִּי שֶׁאוֹמֵר בִּתְחִלַּת הַסֵּפֶר שֶׁכּוֹתְבוֹ לְשֵׁם קְדֻשַּׁת סֵפֶר תּוֹרָה, בְּכָל פַּעַם שֶׁכּוֹתֵב שֵׁם מֵהַשֵּׁמוֹת שֶׁאֵינָם נִמְחָקִים צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁכּוֹתֵב לְשֵׁם קְדֻשַּׁת הַשֵּׁם. וְאִם לֹא עָשָׂה כֵּן, פָּסוּל (כֵּן נִרְאֶה מִרֹא״שׁ וְכֵן כָּתַב סְמַ״ג וְסה״ת). הַגָּה: כָּתַב שֵׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים לְשֵׁם קְדֻשָּׁה, אֵינוֹ פָּסוּל, דְּהֵרֵי כְּמַקְדִּישׁ בַּעֲלֵי מוּמִין לְמִזְבֵּחַ, דְּאֵינָן קְדוֹשִׁים (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם רשב״ץ).

ג כְּשֶׁכּוֹתֵב הַשֵּׁם, אֲפִלּוּ מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל שׁוֹאֵל בִּשְׁלוֹמוֹ, לֹא יְשִׁיבֶנּוּ. וְאִם הָיָה כּוֹתֵב שְׁנֵי שֵׁמוֹת זֶה אַחַר זֶה, מֻתָּר לְהַפְסִיק בֵּינֵיהֶם, וּכְשֶׁיְּחַזֵּר לִכְתֹּב שֵׁם שְׁנֵי צָרִיךְ לַחֲזֹר לוֹמַר שֶׁהוּא כּוֹתְבוֹ לְשֵׁם קְדֻשַּׁת הַשֵּׁם.

ד כְּשֶׁטּוֹבֵל הַקַּלְמוֹס לִכְתֹּב הַשֵּׁם, לֹא יַתְחִיל מִיָּד הַשֵּׁם לִכְתֹּב, שֶׁמָּא יִהְיֶה עָלָיו רִבּוּי דְיוֹ וְלֹא יֵצֵא הַכְּתָב מְיֻשָּׁר, אֶלָּא יְכַוֵּן לְהַנִּיחַ אוֹת אַחַת מִלִּכְתֹּב לְגֶדֶם הַשֵּׁם, וּבְאוֹתוֹ הָאוֹת יַתְחִיל לִכְתֹּב וְאִם לֹא עָשָׂה כֵּן, יְחַפֵּשׂ אַחַר אוֹת שֶׁצְּרִיכָה דְיוֹ, וִימַלְּאֶנָּה, וְכוֹתֵב אֶת הַשֵּׁם (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם מ״כ).

ה כָּתַב הָאָזְכָּרוֹת בִּדְיוֹ וְזָרַק עֲלֵיהֶם זָהָב, פָּסוּל.

ו שָׁכַח לִכְתֹּב הַשֵּׁם כֻּלּוֹ, תּוֹלֶה אוֹתוֹ בֵּין הַשִּׁיטוֹת. אֲבָל מִקְצָת הַשֵּׁם בַּשִּׁיטָה וּמִקְצָתוֹ תָּלוּי, פָּסוּל.

ז מֻתָּר לִכְתֹּב הַשֵּׁם עַל מְקוֹם הַמַּחַק וְעַל מְקוֹם הַגֶּרֶד. וְאֵין חִלּוּק בָּזֶה בֵּין סֵפֶר תּוֹרָה לְשְׁאָר סְפָרִים (כ״כ בס״ח).

ח צָרִיךְ שֶׁיִּהְיוּ כָּל אוֹתִיּוֹת הַשֵּׁם בְּתוֹךְ הַדַּף, וְלֹא יֵצֵא מֵהֶם כְּלָל חוּץ לַדַּף.

ט אָסוּר לִמְחֹק אֲפִלּוּ אוֹת אַחַת מִשִּׁבְעָה שֵׁמוֹת שֶׁאֵינָם נִמְחָקִים, וְלֹא מֵאוֹתִיּוֹת הַנִּטְפָּלוֹת מֵאַחֲרֵיהֶם כְּנוּן ך׳ שֶׁל אֱלֹהֶיךָ וכ״ם שֶׁל אֱלֹהֵיכֶם. וְאֵלּוּ הַשִּׁבְעָה שֵׁמוֹת: שֵׁם הַהֲוָיָה; וְשֵׁם אֲדנוּת; וְאֵל, אֱלוֹהַ, אֱלֹהִים; שַׁדַּי; צְבָאוֹת. וְיֵשׁ גּוֹרְסִין גַּם כֵּן אֶהְיֶ״ה אֲשֶׁר אֶהְיֶ״ה (טור).

י כָּתַב אֵל מֵאֱלֹהִים, יָהּ מֵהַשֵּׁם, אוֹ שֶׁכָּתַב שֵׁם יָהּ, אֵינוֹ נִמְחָק. אֲבָל שד מִשַּׁדַּי וְצב מִצְּבָאוֹת, נִמְחָקִים. הַגָּה: וְכֵן אד מֵאֲדֹנָי אוֹ אה מֵאֶהְיֶה (יְרוּשַׁלְמִי פ״ק דְּמְגִלָּה). וְיֵשׁ מַחְמִירִין בָּזֶה (תוס׳ פ׳ שְׁבוּעוֹת הֲעֵדוּת בְּשֵׁם ר״ח). וְהַשֵּׁם שֶׁכּוֹתְבִין בַּסִּדּוּרִין שְׁתֵּי יוּדִין וְאֶחָד עַל גַּבֵּיהֶן, מֻתָּר לְמָחְקוֹ אִם הוּא לְצֹרֶךְ (פִּסְקֵי מהרא״י סִי׳ קע״א).

יא נִדְבְּקָה אוֹת לַחֲבֶרְתָּהּ בְּאוֹתִיּוֹת הַשֵּׁם, יֵשׁ לוֹ לְגָרְדוֹ. הַגָּה: דְּיוֹ שֶׁנִּשְׁפְּכָה עַל הַשֵּׁם, מֻתָּר לִמְחֹק וּלְגָרֵד הֶרֶגֶל וּלְתַקְּנוֹ דְּאֵין זֶה דֶּרֶךְ מְחִיקָה, רַק דֶּרֶךְ תִּקּוּן (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם מַסֶּכֶת סוֹפְרִים וּבְהַגָּהַת מַיְמוֹנִי פ״ו) ה׳ שֶׁל שֵׁם שֶׁכָּרְעָה נוֹגַעַת בְּנֶגֶף, אִם נוֹגֵעַ מִמַּשׁ עַד שֶׁנִּרְאֵית כְּחֹ״ת, מֻתָּר לִמְחֹק אוֹ לְגָרֵד הֶרֶגֶל וּלְתַקְּנָהּ. אֲבָל אִם נוֹגַעַת רַק מְעַט, יֵשׁ לְסַפֵּק בַּדָּבָר אִם מֻתָּר (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם ר״י אסכנדרני).

יב הַכּוֹתֵב יְהוּדָה וְלֹא נָתַן בּוֹ דָּלֶת, יִתְלֶה הַדָּלֶ״ת לְמַעְלָה. הָיָה לוֹ לִכְתֹּב הַשֵּׁם, וְכָתַב יְהוּדָה, עוֹשֶׂה ה׳ מֵהַדָּלֶ״ת וּמוֹחֵק ה׳ אַחֲרוֹנָה.

יג כְּלִי שֶׁהָיָה כָּתוּב עָלָיו שֵׁם, קוֹצֵץ מִקּוֹם הַשֵּׁם, וְגוֹנְזוֹ. הַגָּה: וְאָסוּר לִכְתֹּב שֵׁם לְכַתְּחִלָּה שֶׁלֹּא בְּסֵפֶר, דְּיוּכַל לָבוֹא לִידֵי בִּזָּיוֹן, וְלָכֵן נִזְהָרִין שֶׁלֹּא לִכְתֹּב שֵׁם בְּאִגֶּרֶת. וְיֵשׁ נִזְהָרִין אֲפִלּוּ בְּמִלַּת שָׁלוֹם, שֶׁלֹּא לִגְמֹר כְּתִיבָתוֹ (מהרי״ל בשם התשב״ץ).

סימן רעז

א כָּתַב הַיְרִיעָה וּבָא לְהַנִּיחָהּ כְּדֵי שֶׁתִּתְיַבֵּשׁ, לֹא יַנִּיחָנָּה עַל פִּי שֶׁמְּכַוֵּן כְּדֵי שֶׁלֹּא יַעֲלֶה אָבָק עַל הַכְּתָב, מִכָּל מָקוֹם דֶּרֶךְ בְּזָיוֹן הוּא, אֶלָּא יִהְיֶה פְּנֵי הַכְּתָב לְמַעְלָה, וְיִפְרֹשׂ עָלָיו בֶּגֶד.

סימן רעח

א אֵין תּוֹפְרִין סֵפֶר תּוֹרָה אֶלָּא בְּגִידֵי בְּהֵמָה אוֹ חַיָּה הַטְּהוֹרִים. וְלֹא יִתְפֹּר כָּל הַיְרִיעָה מֵרֹאשָׁהּ לְסוֹפָהּ, אֶלָּא יַנִּיחַ בְּרֹאשָׁהּ מְעַט וּבְסוֹפָהּ מְעַט שֶׁלֹּא יִהְיֶה תָּפוּר, וְכָל הַשְּׁאָר יִהְיֶה תָּפוּר מֵרֹאשׁ וְעַד סוֹף. וְיִתְפֹּר מִבַּחוּץ (תְּרוּמַת הַדֶּשֶׁן סי׳ נ׳).

ב יָשִׁים בַּסֵּפֶר תּוֹרָה שְׁנֵי עַמּוּדִים, אֶחָד בְּרֹאשׁוֹ וְאֶחָד בְּסוֹפוֹ, וּמַה שֶּׁשִּׁייֵר גִּלָּיוֹן בְּרֹאשׁוֹ וּבְסוֹפוֹ יִכְרֹךְ עַל הָעַמּוּדִים וְיִתְפְּרֵנוּ בְּגִידִים, וְיִשָּׁאֵר בֵּין הָעַמּוּד לַדַּף שְׁתֵּי אֶצְבָּעוֹת. וּבְשָׁעַת הַדְּחַק, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְתָפְרָהּ בְּגִידִין, אִם נִתְפְּרָה בְּמֶשִׁי סְבִיב הָעַמּוּדִים, קוֹרִין בָּהּ. מֵיהוּ אִם אֶפְשָׁר לְתַקָּנָהּ בְּגִידִין, אַף עַל פִּי שֶׁכְּבָר נִתְפְּרָה בְּמֶשִׁי, אֵין קוֹרִין בָּהּ עַד שֶׁיִּתְקָנֶנָּה (ת״ה סי׳ נ״א).

ג אִם נִקְרַע רֹב תְּפִירָה שֶׁבֵּין יְרִיעָה לִירִיעָה, וַעֲדַיִן מְחֻבָּרוֹת בְּחָמֵשׁ אוֹ שֵׁשׁ תְּפִירוֹת שֶׁל קַיָּמָא, כָּשֵׁר (שָׁם סימן נ׳).

ד אִם יְרִיעָה אַחַת אֵינָהּ תְּפוּרָה עִמּוֹ, אֲפִלּוּ הִיא מֻנַּחַת עִמּוֹ, אֵין קוֹרִין בּוֹ.

סימן רעט

א סֵפֶר תּוֹרָה שֶׁאֵינוֹ מֻגָּהּ, אָסוּר לְהַשְׁהוֹתוֹ יוֹתֵר מִשְּׁלֹשִׁים יוֹם, אֶלָּא יְתַקֵּן אוֹ יִגְנֹז. וְהוּא הַדִּין לִשְׁאָר סְפָרִים (רש״י ובית יוסף בשם הַגָּהוֹת מיימוני ורבנו ירוחם נתיב נ׳). וְאֵין לְהַגִּיהַּ שׁוּם סֵפֶר עַל פִּי הַסָּבָרָא, כִּי אִם בְּרֹאשׁ בְּרוּרָה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ טָעוּת (הגה״ר דוד כהן בית ט״ו וחרם קדמונים).

ב קָרְאוּ בְּסֵפֶר תּוֹרָה בְּצִבּוּר וְנִמְצָא בּוֹ טָעוּת, מוֹצִיאִין סֵפֶר תּוֹרָה אַחֶרֶת וּמַתְחִיל מִמָּקוֹם שֶׁנִּמְצָא הַטָּעוּת, וּמַשְׁלִימִין שִׁבְעָה עַל אוֹתָם שֶׁקָּרְאוּ בְּמַטְעֶה. וְאִם נִמְצָא הַטָּעוּת בְּאֶמְצַע קְרִיאַת הַתּוֹרָה, גּוֹמֵר קְרִיאָתוֹ בַּסֵּפֶר הַכָּשֵׁר וּמְבָרֵךְ לְאַחֲרֶיהָ וְאֵינוֹ מְבָרֵךְ לְפָנֶיהָ, כִּי בְּרָכָה שֶׁבֵּרַךְ לְפָנֶיהָ בַּסֵּפֶר תּוֹרָה הַפָּסוּל, וְכֵן קְרִיאָה שֶׁקָּרְאוּ בּוֹ, עָלְתָה לָהֶם בְּדִיעֲבַד. הַגָּה: וְאֵין חִלּוּק בָּזֶה בֵּין שֶׁנִּמְצָא הַטָּעוּת בְּסֵפֶר תּוֹרָה רִאשׁוֹנָה בֵּין שֶׁנִּמְצָא הַטָּעוּת בַּשְּׁנִיָּה שֶׁקּוֹרִין בָּהּ חוֹבַת הַיּוֹם לְמַפְטִיר וְעַיֵּן בא״ח סִימָן קמ״ג.

ג סֵפֶר תּוֹרָה שֶׁנִּמְצְאוּ בּוֹ שָׁלֹשׁ טָעֲיוֹת, אָסוּר לִקְרוֹת בּוֹ עַד שֶׁיְּגִיהֶנּוּ, כִּי הוּא מֻחְזָק בְּמַטְעֶה.

ד סֵפֶר תּוֹרָה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ ג׳ טָעֲיוֹת בְּכָל דַּף וְדַף, יִתַּקֵּן. וְאִם הָיוּ ד׳, יִגָּנֵז. וְאִם הָיָה רֹב הַסֵּפֶר מֻגָּהּ, וְהַשְּׁאָר יֵשׁ בּוֹ ד׳ טָעֲיוֹת בְּכָל דַּף, וְנִשְׁאַר אֲפִלּוּ דַּף אֶחָד מֵאוֹתוֹ הַשִּׁשָּׁה בְּלֹא ד׳ טָעֲיוֹת, הֲרֵי זֶה יִתַּקֵּן. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, שֶׁכָּתַב הַמְּלֹא חָסֵר, לְפִי שֶׁהוּא גְּנַאי לִתְלוּת כָּל כָּךְ בֵּינֵי שִׁיטֵי. אֲבָל אִם כָּתַב הֶחָסֵר מָלֵא, אֲפִלּוּ יֵשׁ בְּכָל דַּף וְדַף כַּמָּה טָעֲיוֹת, יִתַּקֵּן, לְפִי שֶׁאֵין הַגְּרִידָה גְּנַאי כְּמוֹ הַתְּלִיָּה. הַגָּה: וּכְשֶׁגּוֹרֵד, יַרְחִיב הָאוֹת שֶׁלְּפָנָיו וְשֶׁלְּאַחֲרָיו קְצָת, שֶׁלֹּא יְהֵא מָקוֹם הַגֵּרֶד הֶפְסֵק בַּתֵּבָה (ב״י ומַרְדְּכַי ה״ק).

ה אִם דִּלֵּג שְׁנֵי שִׁיטִין אוֹ ג׳, לֹא יִמְחֹק שְׁלֹשָׁה שִׁיטִין לִכְתֹּב בִּמְקוֹמָם אַרְבָּעָה אוֹ ה׳ לְהַכְנִיס מַה שֶּׁדִּלֵּג, מִפְּנֵי שֶׁמְּמַעֵט הַכְּתָב וּמְחַזֵּי כִּמְנַמָּר (פרי כְּעוֹר נֶמֶר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ גְּוָנִין הַרְבֵּה). וְטוֹב לְסַלֵּק הַיְרִיעָה. וּמִכָּל מָקוֹם הַסּוֹפְרִים נָהֲגוּ לְתַקֵּן, וְכֵן שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל רֵישׁ סי׳ רע״ה.

סימן רפ

א סֵפֶר תּוֹרָה שֶׁנִּקְרָעָה בּוֹ יְרִיעָה בְּתוֹךְ שְׁנֵי שִׁיטוֹת, יִתְפֹּר. בְּתוֹךְ ג׳, לֹא יִתְפֹּר. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּיָשָׁן שֶׁאֵין עִפּוּצוֹ נָקָר. וְאִם נָקָר הַגְּוִיל שֶׁהוּא עָפוּץ, תּוֹפֵר אֲפִלּוּ קֶרַע הַבָּא בְּתוֹךְ ג׳. וְכֵן בֵּין דַּף לְדַף וּבֵין תֵּבָה לְתֵבָה, יִתְפֹּר. וְכָל הַקְּרִיעוֹת אֵין תּוֹפְרִין אוֹתָם אֶלָּא בַּגִּידִים שֶׁתּוֹפְרִין בָּהֶם הַיְרִיעוֹת זוֹ לָזוֹ. הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁנּוֹהֲגִין לְתָפְרָם בְּמֶשִׁי (ת״ה סי׳ נ״א תְּרָא״ש כְּלָל ג׳ וסה״ת). וְכֵן נוֹהֲגִין הָאִדָּנָא, אֲבָל הָעִקָּר לְתָפְרָם בְּגִידִין, אִם אֶפְשָׁר (ש״ס ופוסקים וריב״ש). וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּמַתָּר לְדַבֵּק עָלָיו קֶלַף מִבַּחוּץ, כָּל זְמַן שֶׁמַּתָּר לְתָפְרָם, וּלְדַבֵּק הַקְּרִיעָה עַל יְדֵי כָּךְ (שָׁם סי׳ ל״א). וְכֵן אִם נֶחְסַר דָּבָר, כּוֹתְבִין עַל הַקֶּלַף הַדָּבוּק (מהרי״ק שׁרש קכ״ב). וְכֵן נָהֲגוּ וְעַיֵּן לְקַמָּן סִימָן ר״ן. וּבְכָל הַקְּרָעִים יִזָּהֵר שֶׁלֹּא

תֶּחְסַר אוֹת אַחַת אוֹ תִּשְׁתַּנֶּה צוּרָתָהּ אוֹ תֵּחָלֵק. הַגָּה: וְאִם נֶחְלַק שׁוּם אוֹת עַל יְדֵי הַקְּרִיעָה, פְּסוּלָה, וְלֹא מָהֲנֵי מַה שֶּׁמְּדַבְּקוֹ מֵאֲחוֹרָיו (שָׁם). וְכֵן יִזָּהֵר שֶׁלֹּא יִתְחַב הַמַּחַט תּוֹךְ הַכְּתָב, אֶלָּא חוּץ לַכְּתָב.

ב סֵפֶר תּוֹרָה שֶׁבָּלוּ מִמֶּנּוּ יְרִיעוֹת וּבָא לְהַחְלִיפָם, אֲפִלּוּ לֹא בָּלוּ מִמֶּנּוּ אֶלָּא אַחַת אוֹ שְׁתַּיִם, צָרִיךְ לְהַחֲלִיף שָׁלֹשׁ, לְפִי שֶׁאִי אֶפְשָׁר שֶׁיִּהְיוּ אוֹתָם שֶׁמַּחֲלִיף דּוֹמוֹת לַגְּמָרֵי לַאֲחֵרוֹת וּלְכָךְ צָרִיךְ שֶׁיִּהְיוּ לְפָחוֹת שְׁלֹשָׁה דּוֹמוֹת.

סימן רפא

א סֵפֶר תּוֹרָה שֶׁכְּתָבוֹ אֶפִּיקוֹרוֹס, יִשָּׂרֵף. כְּתָבוֹ כּוּתִי, יִגָּנֵז. נִמְצָא בְּיַד אֶפִּיקוֹרוֹס, וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ מִי כְּתָבוֹ, יִגָּנֵז. נִמְצָא בְּיַד כּוּתִי, וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ מִי כְּתָבוֹ, יֵשׁ מִי שֶׁמַּכְשִׁיר וְיֵשׁ אוֹמְרִים יִגָּנֵז. וְחַיָּבִין הַצַּבּוּר לְקָנוֹתוֹ מִמֶּנּוּ בִּכְדֵי דָּמָיו אוֹ יוֹתֵר מְעַט וּלְגָנְזוֹ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יְזַלְזֵל בּוֹ. וְאִם רָצָה לְהַעֲלוֹת בְּדָמָיו יוֹתֵר מִכְּדֵי דָּמָיו הָרְבֵּה, מַנִּיחִין אוֹתוֹ בְּיָדוֹ. וְאִם הֶחֱזִקוּ שְׁבָזְווּ כְּנַעֲנִים סִפְרֵי יִשְׂרָאֵל, תּוֹלִים שֶׁאוֹתָם סְפָרִים שֶׁלָּהֶם הָיוּ וְקוֹרִין בָּהֶם.

ב גֵּר שֶׁחָזַר לְסוּרוֹ מֵחֲמַת יִרְאָה, כָּשֵׁר לִכְתֹּב סֵפֶר תּוֹרָה.

ג סֵפֶר תּוֹרָה שֶׁכְּתָבוֹ מַסוּר, עֶבֶד, אִשָּׁה, קָטָן, כּוּתִי, יִשְׂרָאֵל מוּמָר, פְּסוּלִין.

ד סֵפֶר תּוֹרָה שֶׁכְּתָבוֹ מַמְזֵר, יֵשׁ פּוֹסְלִין. וְהוּא הַדִּין גֵּר תּוֹשָׁב (פְּרִדְכֵי סה״ק).

ה סֵפֶר תּוֹרָה שֶׁאָמַר הַסּוֹפֵר לְאַחַר שֶׁיָּצָא מִיָּדוֹ: לֹא כָּתַבְתִּי הָאַזְכָּרוֹת לִשְׁמָן, אֵינוֹ נֶאֱמָן לְפָסְלוֹ. אֲבָל נֶאֱמָן הוּא לְהַכְשִׁיר כָּל שִׁכְרוֹ. וְלָמָּה אֵינוֹ נֶאֱמָן לְפָסְלוֹ, שֶׁמָּא לֹא נִתְכַּוֵּן אֶלָּא לְהַכְשִׁיר עַל הַלּוֹקֵחַ אוֹ עַל זֶה שֶׁשְּׂכָרוֹ, וְדוֹמֶה שֶׁאֵינוֹ מַכְשִׁיר בַּאֲמִירָה זוֹ אֶלָּא שְׂכַר הָאַזְכָּרוֹת. לְפִיכָךְ אִם אָמַר: סֵפֶר תּוֹרָה זֶה עוֹרוֹת שֶׁלּוֹ אֵינָם מְעֻבָּדִים לִשְׁמָן, מִתּוֹךְ שֶׁנֶּאֱמָן לְהַכְשִׁיר שְׂכָרוֹ נֶאֱמָן לְפָסְלוֹ, שֶׁהַכֹּל יוֹדְעִים שֶׁאִם אֵין הָעוֹרוֹת מְעֻבָּדִין לִשְׁמָן אֵין לוֹ שָׂכָר כְּלָל. הַגָּה: מִיהוּ כְּשֶׁכָּר חֲמֵשׁ בְּעָלְמָא חַיָּב לְשַׁלֵּם לוֹ, דְּהָא מִכָּל מָקוֹם לֹא גָּרַע מֵחֲמֵשׁ (פְּרִדְכֵי פ׳ הַנִּזְקִין).

סימן רפב

א חַיָּב אָדָם לִנְהֹג כָּבוֹד גָּדוֹל בְּסֵפֶר תּוֹרָה. וּמִצְוָה לְיַחֵד לוֹ מָקוֹם וּלְכַבֵּד הַמָּקוֹם הַהוּא וּלְהַדְּרוֹ בְּיוֹתֵר. וְלֹא יִרֹק כְּנֶגֶד סֵפֶר תּוֹרָה. וְלֹא יְגַלֶּה עֶרְוָתוֹ כְּנֶגְדּוֹ. וְלֹא יִפְשֹׁט רַגְלוֹ כְּנֶגְדּוֹ. וְלֹא יַנִּיחֶנּוּ עַל רֹאשׁוֹ כְּמַשּׂוֹי. וְלֹא יַחֲזֹר אֲחוֹרָיו, אֶלָּא אִם כֵּן גְּבוֹהַּ מִמֶּנּוּ עֲשָׂרָה טְפָחִים, אֶלָּא יֵשֵׁב לְפָנָיו בְּכֹבֶד רֹאשׁ וּבְיִרְאָה וָפַחַד, שֶׁהוּא הָעֵד הַנֶּאֱמָן עַל כָּל בָּאֵי עוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר: וְהָיָה שָׁם בְּךָ לְעֵד (דְּבָרִים לא, כו), וִיכַבְּדֶנּוּ כְּפִי כֹּחוֹ.

ב הָרוֹאֶה סֵפֶר תּוֹרָה כְּשֶׁהוּא מְהַלֵּךְ, חַיָּב לַעֲמֹד לְפָנָיו, וְיִהְיוּ הַכֹּל עוֹמְדִים עַד שֶׁיַּעֲמֹד זֶה שֶׁמּוֹלִיכוֹ וְיַגִּיעֻנּוּ לִמְקוֹמוֹ, אוֹ עַד שֶׁיִּתְכַּסֶּה מֵעֵינֵיהֶם. הַגָּה: אֲבָל לִפְנֵי חֲמִשִּׁים שֶׁלָּנוּ אֵין צְרִיכִים לַעֲמֹד (כ״י בְּשֵׁם תַּרְמַב״ם). וְיֵשׁ מַחְמִירִים (רשב״א סִי׳ קמ״ד). הַשּׁוֹמֵעַ קוֹל הַנּוֹשֵׂא סֵפֶר תּוֹרָה אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ רוֹאֶה אוֹתוֹ, חַיָּב לַעֲמֹד (כ״י בְּשֵׁם תָּרַב רַבֵּנוּ פְּנוּחַ).

ג הָיָה הוֹלֵךְ מִמָּקוֹם לְמָקוֹם וְסֵפֶר תּוֹרָה עִמּוֹ, לֹא יַנִּיחֶנּוּ בְּשַׁק וְיַנִּיחֶנּוּ עַל גַּבֵּי חֲמוֹר וְיִרְכַּב עָלָיו, אֶלָּא מַנִּיחוֹ בְּחֵיקוֹ כְּנֶגֶד לִבּוֹ וְהוּא רוֹכֵב עַל הַחֲמוֹר. וְאִם הָיָה מְפַחֵד מִפְּנֵי הַגַּנָּבִים, מֻתָּר.

ד לֹא יֵאֵחֹז אָדָם סֵפֶר תּוֹרָה וְיִכָּנֵס בּוֹ לְבֵית הַכִּסֵּא אוֹ לְבֵית הַמֶּרְחָץ אוֹ לְבֵית הַקְּבָרוֹת, אַף עַל פִּי שֶׁכָּרוּךְ בְּמִטְפַּחַת וְנָתוּן בְּתִיק שֶׁלּוֹ, וְלֹא יִקְרָא בּוֹ עַד שֶׁיַּרְחִיק ד׳ אַמּוֹת מֵהַמֵּת אוֹ מִבֵּית הַקְּבָרוֹת אוֹ מִבֵּית הַכִּסֵּא. וְלֹא יֵאֵחֹז סֵפֶר תּוֹרָה בְּלֹא מִטְפַּחַת.

ה אֵין זוֹרְקִין כְּתָבֵי הַקֹּדֶשׁ, וַאֲפִלּוּ הֲלָכוֹת וְאַגָּדוֹת. וְאָסוּר לְהַפֵּךְ אוֹתוֹ עַל פָּנֵיהֶם, וּכְשֶׁמְּצָאוֹ כָּךְ צָרִיךְ לְהָפְכוֹ (מהרי״ל).

ו הַקֻּמְעִין, אִם הָיוּ הַמְכַסִּים עוֹר מֻתָּר לִכָּנֵס בָּהֶם לְבֵית הַכִּסֵּא, וְאִם לָאו, אָסוּר.

ז אָסוּר לִישֵׁב עַל הַמִּטָּה שֶׁסֵּפֶר תּוֹרָה עָלֶיהָ. הַגָּה: וְכָל שֶׁכֵּן שֶׁאָסוּר לְהַנִּיחַ עַל גַּבֵּי קַרְקַע. וְהוּא הַדִּין שְׁאָר סְפָרִים (כ״י בְּשֵׁם הר״ר מְנוּחַ וּבְשֵׁם א״ח וְכָל בּוֹ). וַאֲפִלּוּ עַל הַמַּדְרֵגוֹת שֶׁעוֹשִׂין לִפְנֵי אֲרוֹן הַקֹּדֶשׁ, אָסוּר לְהַנִּיחַ סְפָרִים (הגמ״י) וְלֹא יַנִּיחַ אָדָם סֵפֶר תּוֹרָה עַל בִּרְכָּיו וּב׳ אֲצִילֵי יָדָיו עָלָיו (מהרי״ל). ונ״ל דְּהוּא הַדִּין שְׁאָר סְפָרִים.

ח בַּיִת שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סֵפֶר תּוֹרָה לֹא יִשְׁמֹשׁ בּוֹ מִטָּתוֹ עַד שֶׁיּוֹצִיאֶנּוּ. וְאִם אֵין לוֹ מָקוֹם לְהוֹצִיאוֹ, יַעֲשֶׂה לְפָנָיו מְחִצָּה גְּבוֹהָה עֲשָׂרָה טְפָחִים. אֲבָל עַל יְדֵי הַנָּחַת כְּלֵי בְּתוֹךְ כְּלֵי שֶׁאֵינוֹ מְיֻחָד אֵינוֹ מֻתָּר אֶלָּא בִּתְפִלִּין וּשְׁאָר כִּתְבֵי הַקֹּדֶשׁ וַחֲמִשִּׁים, אֲבָל לֹא בְּסֵפֶר תּוֹרָה, וְהָרַמְב״ם מַתִּיר אַף בְּסֵפֶר תּוֹרָה. וְאִם פָּרַשׂ טַלִּיתוֹ עַל הָאַרְגָּז שֶׁמֻּנָּח בּוֹ, חָשׁוּב כִּכְלִי בְּתוֹךְ כְּלִי.

ט כָּל הַטְּמֵאִים, אֲפִלּוּ נְדוֹת, מֻתָּרִים לֶאֱחֹז בְּסֵפֶר תּוֹרָה וְלִקְרוֹת בּוֹ. וְהוּא שֶׁלֹּא יִהְיוּ יְדֵיהֶם מְטֻנָּפוֹת אוֹ מְלֻכְלָכוֹת.

י סֵפֶר תּוֹרָה שֶׁבָּלָה אוֹ נִפְסַל, נוֹתְנִין אוֹתוֹ בִּכְלִי חֶרֶס וְקוֹבְרִין אוֹתוֹ אֵצֶל תַּלְמִיד חָכָם, וְזוֹ הִיא גְּנִיזָתוֹ.

יא מִטְפָּחוֹת סְפָרִים שֶׁבָּלוּ, עוֹשִׂין אוֹתָם תַּכְרִיכִין לְמֵת מִצְוָה וְזוֹ הִיא גְּנִיזָתָן.

יב תִּיק שֶׁהוּכַן לְסֵפֶר תּוֹרָה וְהֵנַח בּוֹ, וְכֵן הַמִּטְפָּחוֹת וְהָאָרוֹן וְהַמִּגְדָּל שֶׁמַּנִּיחִים סֵפֶר תּוֹרָה בּוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין מַנִּיחִים בּוֹ סֵפֶר תּוֹרָה כְּשֶׁהוּא לְבַדּוֹ אֶלָּא כְּשֶׁהוּא בַּתִּיק, וְכֵן הַכִּסֵּא שֶׁהוּכַן לְהַנִּיחַ סֵפֶר תּוֹרָה עָלָיו, וְהֵנַח, כֻּלָּם תַּשְׁמִישֵׁי קְדֻשָּׁה הֵם וַאֲסוּרִים, וּלְאַחַר שֶׁיִּבְלוּ אוֹ יִשָּׁבְרוּ, נִגְנָזִים.

יג תֵּבָה שֶׁנִּשְׁבְּרָה, מֻתָּר לַעֲשׂוֹת מִמֶּנָּהּ אַחֶרֶת קְטַנָּה. אֲבָל אָסוּר לַעֲשׂוֹת מִמֶּנָּהּ כִּסֵּא לְסֵפֶר תּוֹרָה. וְכִסֵּא שֶׁנִּשְׁבַּר, מֻתָּר לַעֲשׂוֹת מִמֶּנּוּ כִּסֵּא קָטָן, וְאָסוּר לַעֲשׂוֹת מִמֶּנּוּ שְׁרַפְרַף (פי׳ סַפְסָל קָטָן) לְכִסֵּא.

יד הַבֵּימוֹת שֶׁעוֹמֵד עֲלֵיהֶם הָאוֹחֵז הַסֵּפֶר, אֵין בָּהֶם קְדֻשַּׁת סֵפֶר תּוֹרָה אֲבָל יֵשׁ בָּהֶם מִשּׁוּם קְדֻשַּׁת בֵּית הַכְּנֶסֶת.

טו כָּל מַה שֶּׁעוֹשֶׂה לְסֵפֶר תּוֹרָה, אִם עָשָׂאוֹ עַל תְּנַאי לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ שְׁאָר תַּשְׁמִישׁ אִם רָצָה, מוֹעִיל בּוֹ הַתְּנַאי.

טז תַּפּוּחֵי כֶּסֶף וְזָהָב שֶׁעוֹשִׂים לְסֵפֶר תּוֹרָה לְנוֹי, תַּשְׁמִישֵׁי קְדֻשָּׁה הֵם וְאָסוּר לְהוֹצִיאָם לְחֻלִּין, אִם לֹא לְקִנּוֹת בָּהֶם סֵפֶר תּוֹרָה אוֹ חֻמָּשׁ.

יז כָּל מַה שֶּׁאָסוּר לְשַׁנּוֹתוֹ לִקְדֻשָּׁה קַלָּה, אִם מְכָרוּהוּ שִׁבְעָה טוֹבֵי הָעִיר בְּמַעֲמַד אַנְשֵׁי הָעִיר, מֻתָּר.

יח יָחִיד שֶׁמּוֹכֵר סֵפֶר תּוֹרָה שֶׁלּוֹ וְתַשְׁמִישׁוֹ, יֵשׁ מִי שֶׁמַּתִּיר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּדָמָיו, וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹסֵר. וְאִם הָיוּ בָּהּ טָעֲיוֹת לְכַלִּי עֶלְמָא שָׁרֵי (ריב״ש סי׳ רפ״ו). וְעַיֵּן בא״ח סִימָן קנ״ג.

יט מֻתָּר לְהַנִּיחַ סֵפֶר תּוֹרָה עַל סֵפֶר תּוֹרָה, וּמַנִּיחִים חֻמָּשִׁים עַל גַּבֵּי נְבִיאִים וּכְתוּבִים, אֲבָל אֵין מַנִּיחִים נְבִיאִים וּכְתוּבִים עַל גַּבֵּי חֻמָּשִׁים, וְלֹא חֻמָּשִׁים עַל גַּבֵּי סֵפֶר תּוֹרָה. הַגָּה: אֲבָל כְּתוּבִים עַל גַּבֵּי נְבִיאִים (אוֹ אִיפְכָּא, שָׁרֵי) (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם תְּשׁוּבוֹת פ״ק דְּרַ״ב) וְכָל זֶה מִיֵּרֵי בְּבַ׳ קְרִיכּוֹת, שֶׁכָּל א׳ כָּרוּךְ בְּפָנֵי עַצְמוֹ, אֲבָל בְּכָרָךְ א׳ הַכֹּל שָׁרֵי (מָרְדְּכִי פ׳ הַשּׁוֹחֵט). וְעַיֵּן לְעֵיל סִימָן רמ״ו דְּאָסוּר לְהַרְהֵר בְּדִבְרֵי תּוֹרָה בִּמְקוֹמוֹת הַמְטֻנָּפִים, וְהוּא מִשּׁוּם כְּבוֹד תּוֹרָה.

סימן רפג

א מֻתָּר לְדַבֵּק תּוֹרָה, נְבִיאִים וּכְתוּבִים בְּכֶרֶךְ אֶחָד, וּמַנִּיחַ בֵּין כָּל חֻמָּשׁ וְחֻמָּשׁ ד׳ שִׁיטִין, וּבֵין כָּל נָבִיא וְנָבִיא ג׳, וְכֵן בֵּין כָּל נָבִיא וְנָבִיא שֶׁל תְּרֵי עָשָׂר, וְאֵין קְדֻשָּׁתָם כִּקְדֻשַּׁת סֵפֶר תּוֹרָה, אֶלָּא כְּחֻמָּשׁ בְּעָלְמָא. וְכָל זֶה בְּחֻמָּשִׁים הָעֲשׂוּיִם בְּגִלָּיוֹן כְּסֵפֶר תּוֹרָה, אֲבָל בְּשֶׁלָּנוּ שֶׁהֵם נִכְרָכִים, אֵין חִלּוּק בֵּין חֻמָּשׁ לְנָבִיא (הר״ן). וּמֻתָּר לִכְתֹּב כָּל הַתּוֹרָה חֻמָּשׁ בְּפָנֵי עַצְמוֹ, וְאֵין בָּהֶם קְדֻשַּׁת סֵפֶר תּוֹרָה הַשָּׁלֵם. וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁהֵם כְּסֵפֶר תּוֹרָה לְכָל דִּבְרֵיהֶם, אֶלָּא שֶׁאֵין קוֹרִין בָּהֶם בְּצִבּוּר.

ב לֹא יִכְתֹּב מְגִלָּה בְּפָנֵי עַצְמָהּ שֶׁיִּהְיוּ בָּהּ פָּרָשִׁיוֹת. וְאֵין כּוֹתְבִין מְגִלָּה לְתִינוֹק לְהִתְלַמֵּד בָּהּ, וְאִם דַּעְתּוֹ לְהַשְׁלִימָהּ לְחֻמָּשׁ, מֻתָּר.

ג כָּתַב מְגִלָּה שָׁלֹשׁ שָׁלֹשׁ תֵּבוֹת בְּשִׁיטָה אַחַת, מֻתָּר.

ד אָסוּר לִרְקֹם פְּסוּקִים בְּטַלִּית.

ה סִדְרָן שֶׁל נְבִיאִים: יְהוֹשֻׁעַ, שׁוֹפְטִים, שְׁמוּאֵל, מְלָכִים, יִרְמְיָה, יְחֶזְקֵאל, יְשַׁעְיָה, תְּרֵי עָשָׂר. וְסֵדֶר הַכְּתוּבִים: רוּת, תְּהִלִּים, אִיּוֹב, מִשְׁלֵי, קֹהֶלֶת, שִׁיר הַשִּׁירִים, קִינוֹת, דָּנִיֵּאל, מְגִלַּת אֶסְתֵּר, עֶזְרָא, דִּבְרֵי הַיָּמִים.

סימן רפד

א כָּל כְּתְבֵי הַקֹּדֶשׁ אֵין כּוֹתְבִין בְּלֹא שִׂרְטוּט, אֲפִלּוּ כְּתוּבִים עַל הַנְּיָר.

ב אָסוּר לִכְתֹּב ג׳ תֵּבוֹת מְפֻסּוֹק בְּלֹא שִׂרְטוּט, אִם הוּא כְּתַב אַשּׁוּרִית. וְאֵין חִלּוּק בֵּין כְּתִיבָה לַחֲקִיקָה בְּעֵצִים אוֹ בְּזָהָב (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם ר׳ יְרוּחָם נְתִיב ב׳) וּמֵיהוֹ בְּאַגֶּרֶת שְׁלוֹמִים מֻתָּר לִכְתֹּב אֲפִלּוּ כַּמָּה תֵּבוֹת מֵהַפָּסוּק לְדַבֵּר צַחוּת. הַגָּה: וְאִם שִׂרְטֵט שִׁיטָה הָעֶלְיוֹנָה, שׁוּב לֹא צָרִיךְ (טור בְּשֵׁם רַבֵּנוּ תָּם). וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּאֵין לִכְתֹּב דְּבָרִים שֶׁל חֹל בִּכְתַב אַשּׁוּרִית שֶׁכּוֹתְבִין בּוֹ הַתּוֹרָה (שָׁם בְּשֵׁם רַבֵּנוּ יְרוּחָם).

סימן רפה

א מִצְוַת עֲשֵׂה לִכְתֹּב פ׳ שְׁמַע (דְּבָרִים ו, ד ט) וְהָיָה אִם שָׁמוֹעַ (דְּבָרִים יא, יג כא) וּלְקָבְעָם עַל מְזוּזַת הַפֶּתַח, וְצָרִיךְ לִזָּהֵר בָּהּ מְאֹד ; וְכָל הַזָּהִיר בָּהּ, יַאֲרִיכוּ יָמָיו וִימֵי בָּנָיו. וְאִם אֵינוֹ זָהִיר בָּהּ, יְתָקְצְרוּ. הַגָּה: וּמִכָּל מָקוֹם אִם אֵין יָדוֹ מַשֶּׂגֶת לִקְנוֹת תְּפִלִּין וּמְזוּזָה, יִקְנֶה תְּפִלִּין וְלֹא מְזוּזָה (יְרוּשַׁלְמִי סוֹף פֶּרֶק וּבֹא״ח סִי׳ נ״ח סִי״ב), דְּמִצְוָה שֶׁהִיא חוֹבַת הַגּוּף עֲדִיפָא.

ב נִתְּנָה בַּפֶּתַח הַחִיצוֹן. הַגָּה: יֵשׁ אוֹמְרִים כְּשֶׁאָדָם יוֹצֵא מִן הַבַּיִת יַנִּיחַ יָדוֹ עַל הַמְּזוּזָה (מהרי״ל שָׁם וּמוּכָח בְּעַבּוֹדַת כּוֹכָבִים דַּף י״א), וְיֹאמַר: ה׳ יִשְׁמֹר צֵאתִי וְכוֹ׳ (בְּמִדְרָשׁ). וְכֵן כְּשֶׁיִּכָּנֵס אָדָם לְבַיִת, יַנִּיחַ יָדוֹ עַל הַמְּזוּזָה.

סימן רפו

א אֵלּוּ הַמְקוֹמוֹת שֶׁחַיָּבִים בִּמְזוּזָה: אֶחָד שַׁעֲרֵי בָּתִּים וְשַׁעֲרֵי חֲצֵרוֹת, מְדִינוֹת וַעֲיָרוֹת, רֶפֶת בָּקָר וְלוּלִין וְאוֹצָרוֹת יַיִן וְשֶׁמֶן וּבֵית הָאִשָּׁה וּבֵית הַשֻּׁתָּפִים, כֻּלָּם חַיָּבִים. הַגָּה: וְדַוְקָא כְּשֶׁבֵּית הַשֻּׁתָּפִים יִשְׂרְאֵלִים, אֲבָל בַּיִת שֶׁל יִשְׂרְאֵל וְעוֹבֵד כּוֹכָבִים פָּטוּר מִמְּזוּזָה (מַרְדְּכִי סֵפֶ״ק דַּעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים) וְכֵן חֲצֵרוֹת אוֹ עֲיָרוֹת שֶׁמְּקֻצָּת עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים דָּרִים שָׁם, פְּטוּרִין מִמְּזוּזָה (חִדּוּשֵׁי אַגָּדָה פ״ק דְּיוֹמָא).

ב בֵּית הַתֶּבֶן, בֵּית הָעֵצִים וּבֵית הַבָּקָר חַיָּבִים. וְאִם הַנָּשִׁים רוֹחֲצוֹת בָּהֶם, כֵּינָן שֶׁעוֹמְדוֹת שָׁם עֲרֵמוֹת, אֵין כְּבוֹד שָׁמַיִם לִהְיוֹת שָׁם מְזוּזָה. הַגָּה: וְדַוְקָא אֵלּוּ, אֲבָל חֶדֶר מֻפְלָג מָקוֹם שֶׁאִישׁ וְאִשָּׁה יְשֵׁנִים וּמְשַׁמְּשִׁים שָׁם, חַיָּב בִּמְזוּזָה (בְּתְשׁוּבַת מהרי״ל וְכֵן פָּתַב הַבַּיִת יוֹסֵף). וְיֵשׁ מְקִלִּין וְאוֹמְרִים דִּבְכָל מָקוֹם שֶׁנָּשִׁים שׁוֹכְבוֹת פָּטוּר מִמְּזוּזָה (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם סֵמ״ק וְכָל בּוֹ וּמַרְדְּכִי סוֹף הִלְכוֹת מְזוּזָה). וְנִרְאֶה לִי דִּבְמָקוֹם שֶׁהַדֶּלֶת מִבִּפְנִים, וּכְשֶׁשּׁוֹכְבִים שָׁם סוֹגְרִים הַדֶּלֶת וְנִמְצָא הַמְּזוּזָה מִבַּחוּץ חַיָּב לְכַלְּי עָלְמָא (ד״ע בד״מ וכ״מ בִּתְשׁוּבַת מהרי״ל סִי׳ צ״ח).

ג בֵּית הַכְּנֶסֶת, אִם יֵשׁ בּוֹ דִּירָה לְשׁוּם אָדָם, חַיָּב בִּמְזוּזָה. הַגָּה: וְאִם בֵּית דִּירָה בָּעֲזָרָה שֶׁלִּפְנֵי בֵּית הַכְּנֶסֶת, הָעֲזָרָה חַיֶּבֶת וּבֵית הַכְּנֶסֶת פָּטוּר. (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם רַבֵּנוּ יְרוּחָם).

ד בֵּית הַכִּסֵּא וּבֵית הַמֶּרְחָץ וּבֵית הַבֶּרְסְקִי וּבֵית הַטְּבִילָה, פְּטוּרִים, לְפִי שֶׁאֵינָם עֲשׂוּיִים לְדִירַת כָּבוֹד.

ה בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ טִנּוּף, כְּגוֹן שֶׁתִּינוֹקוֹת מְצוּיִים שָׁם, טוֹב לְכַסּוֹת הַמְּזוּזָה ; וּבְמָקוֹם טָהֳרָה, טוֹב לִהְיוֹת נִרְאֵית.

ו אַכְסַדְרָה, וְהוּא הַמָּקוֹם שֶׁיֵּשׁ לוֹ ג׳ כְּתָלִים וְתִקְרָה, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ לָהּ שְׁנֵי פְּצִימִין בְּרוּחַ רְבִיעִית, פְּטוּרָה, מִפְּנֵי שֶׁהַפְּצִימִין לְהַעֲמִיד הַתִּקְרָה הֵם עֲשׂוּיִים וְלֹא מִשּׁוּם מְזוּזוֹת (לִ׳ הָרַמְבַּ״ם פ״ו מֵהַסִּ״ת ד״ג). אֲבָל אִם יֵשׁ לָהּ מִחְצָה גַּם בְּרוּחַ הָרְבִיעִית, אַף עַל פִּי שֶׁהִיא נְמוּכָה אוֹ שֶׁעֲשׂוּיָה חֲלוֹנוֹת חֲלוֹנוֹת, חַיֶּבֶת.

ז מִרְפֶּסֶת, שֶׁהִיא דֶּרֶךְ לַעֲלוֹת בָּהּ לָעֲלִיּוֹת, וּבֵית שַׁעַר וְהַגִּנָּה, פְּטוּרִים. וְאִם בַּיִת פָּתוּחַ לְאֶחָד מֵאֵלּוּ, חַיָּבִים. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁבֵּית שַׁעַר חַיָּב אֲפִלּוּ אֵין בַּיִת פָּתוּחַ לוֹ. (טוּר וְהַפּוֹסְקִים בְּשֵׁם ר״י).

ח בֵּית שַׁעַר שֶׁפָּתוּחַ לַבַּיִת וְלֶחָצֵר, חַיָּב בִּשְׁתֵּי מְזוּזוֹת, אַחַת בְּמָקוֹם שֶׁפָּתוּחַ לַבַּיִת וְאַחַת בְּמָקוֹם שֶׁפָּתוּחַ לֶחָצֵר.

ט בֵּית שַׁעַר הָעוֹמֵד בֵּין הַגִּנָּה לַבַּיִת, חַיָּב בִּשְׁתֵּי מְזוּזוֹת, אַחַת בַּמָּקוֹם שֶׁפָּתוּחַ לַבַּיִת וְאַחַת בַּמָּקוֹם שֶׁפָּתוּחַ לַגִּנָּה.

י בֵּית הַמִּדְרָשׁ פָּטוּר מֵהַמְּזוּזָה. וְאִם יֵשׁ בּוֹ פֶּתַח שֶׁרָגִיל לָצֵאת בּוֹ לְבֵיתוֹ, חַיָּב בִּמְזוּזָה בְּאוֹתוֹ פֶּתַח. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁבֵּית הַמִּדְרָשׁ חַיָּב בִּמְזוּזָה, וְנָכוֹן לָחוּשׁ לְדִבְרֵיהֶם, אֲבָל לֹא יְבָרֵךְ עָלֶיהָ.

יא סֻכַּת חָג, בֶּחָג, וְהַבַּיִת שֶׁבַּסְּפִינָה וְהַחֲנוּיוֹת שֶׁבַּשְּׁוָקִים, פְּטוּרִים.

יב שְׁתֵּי סֻכּוֹת שֶׁל יוֹצְרִים, זוֹ לְפָנִים מִזּוֹ, הַפְּנִימִית חַיֶּבֶת וְהַחִיצוֹנָה פְּטוּרָה.

יג בַּיִת שֶׁאֵין בּוֹ ד׳ אַמּוֹת עַל ד׳ אַמּוֹת, פָּטוּר. וְאִם יֵשׁ בּוֹ כְּדֵי לְרַבֵּעַ ד׳ אַמּוֹת עַל ד׳ אַמּוֹת בְּשָׁוֶה, אַף עַל פִּי שֶׁאָרְכּוֹ יָתֵר עַל רָחְבּוֹ אוֹ שֶׁהוּא עָגֹל אוֹ בַּעַל ה׳ זָוִיּוֹת, חַיָּב (רַמְבַּ״ם שָׁם ד״ב).

יד בַּיִת שֶׁאֵין לוֹ תִּקְרָה, פָּטוּר. הָיָה מְקֻצָּתוֹ מְקֹרֶה וּמְקֻצָּתוֹ אֵינוֹ מְקֹרֶה, אִם הָיָה הַקֵּרוּי כְּנֶגֶד הַפֶּתַח, חַיָּב בִּמְזוּזָה, וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה בַּמְקֹרֶה ד׳ עַל ד׳.

טו הַבַּיִת, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין לוֹ דְּלָתוֹת, חַיָּב בִּמְזוּזָה. וְיֵשׁ מִי שֶׁפּוֹטֵר.

טז הָרְבֵּה חֲדָרִים, זֶה לִפְנִים מִזֶּה, כֻּלָּם חַיָּבִים בִּמְזוּזָה.

יז אִם יֵשׁ בְּבַיִת הָרְבֵּה פְּתָחִים פְּתוּחִים לֶחָצֵר אוֹ לִרְשׁוּת הָרַבִּים, וְנַעֲשׂוּ כֻּלָּם לִכְנִיסַת וִיצִיאַת בְּנֵי הַבַּיִת, כֻּלָּם חַיָּבִים, אֲפִלּוּ נִתְמַעֲטוּ הַדְּיוּרִים שֶׁאֵין רְגִילִין עַתָּה לָצֵאת וְלָבוֹא אֶלָּא בְּאֶחָד מֵהֶם.

יח בַּיִת שֶׁיֵּשׁ לוֹ פְּתָחִים הַרְבֵּה, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ רָגִיל לָצֵאת וְלָבוֹא אֶלָּא בְּאֶחָד מֵהֶם, חַיָּב לַעֲשׂוֹת מְזוּזָה בְּכָל פֶּתַח וּפֶתַח. הַגָּה: הוֹאִיל וְנַעֲשׂוּ לִכְנִיסָה וִיצִיאָה (מַשְׁמָעוּת הַשּׁוּר). מֵרֹחַב שֶׁיֵּשׁ לוֹ פֶּתַח מִן הָרְחוֹב, שֶׁמַּכְנִיסִין בּוֹ יַיִן בְּחָבִיּוֹת גְּדוֹלוֹת, וְיֵשׁ לוֹ פֶּתַח קָטָן מִן הַבַּיִת שֶׁנִּכְנָסִים וְיוֹצְאִים בּוֹ תָּמִיד, אִם הַפֶּתַח הַקָּטָן רָאוּי לִמְזוּזָה, הִיא חַיֶּבֶת וְהַגְּדוֹלָה פְּטוּרָה, וְאִם אֵין הַקָּטָן רָאוּי לִמְזוּזָה, הַגְּדוֹלָה חַיֶּבֶת וְהַקָּטָן פָּטוּר (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם תְּשׁוּבָה אֲשֶׁכְּנָזִית וְהִיא בת' מהרי"ל סי' צ"ט).

יט אֲרֻבָּה שֶׁבֵּין בַּיִת לָעֲלִיָּה, וְעוֹלִים לָהּ בַּסֻּלָּם וְעוֹשִׂים סְבִיב הַסֻּלָּם הֶקֵּף מְחִצּוֹת פְּעָמִים לְמַטָּה בְּרַגְלֵי הַסֻּלָּם וּפְעָמִים לְמַעְלָה בְּרֹאשׁוֹ, וְיֵשׁ בּוֹ צוּרַת פֶּתַח בַּמָּקוֹם שֶׁעוֹשִׂין אוֹתוֹ, חַיָּב, וְאִם עָשׂוּ לְמַעְלָה וְגַם לְמַטָּה, חַיָּב בִּשְׁתַּיִם.

כ פֶּתַח שֶׁאֲחוֹרֵי הַדֶּלֶת, אִם יֵשׁ לוֹ פָּצִים טֶפַח, חַיָּב בִּמְזוּזָה.

כא פֶּתַח אֶחָד, וְחִלְקוֹ בְּעַמּוּד בֵּינְתַיִם, כָּל שֶׁיֵּשׁ הֵכֵּר צִיר בָּזֶה וּבָזֶה לְצַד הָעַמּוּד, הֲרֵי הֵם כִּשְׁנֵי פְּתָחִים וְצָרִיךְ מְזוּזָה לְכָל פֶּתַח. אֲבָל כָּל שֶׁאֵין צִירִים לְצַד הָעַמּוּד, אֵין הָעַמּוּד מְחַלְּקוֹ לִשְׁנַיִם, שֶׁאֵינוֹ אֶלָּא לְנוֹי בְּעָלְמָא.

כב הַשּׁוֹכֵר בַּיִת בְּחוּצָה לָאָרֶץ וְהַדָּר בְּפַנְדָּק בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, פָּטוּר מִמְּזוּזָה שְׁלֹשִׁים יוֹם. וְהַשּׁוֹכֵר בַּיִת בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, חַיָּב בְּמְזוּזָה מִיָּד, מִשּׁוּם יִשּׁוּב אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. וְהוּא הַדִּין לְשׁוֹאֵל בַּיִת דִּינוֹ כְּשׁוֹכֵר (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם הר"ר מָנוֹחַ וכ"מ בְּשֵׁ"ס).

כג הַשּׁוֹכֵר בַּיִת מֵאֵינוֹ יְהוּדִי, חַיָּב בִּמְזוּזָה.

סימן רפז

א אֵין הַפֶּתַח חַיָּב בִּמְזוּזָה, אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ לוֹ שְׁתֵּי מְזוּזוֹת וּמַשְׁקוֹף.

ב בַּיִת שֶׁיֵּשׁ לוֹ מְזוּזָה מִכָּאן וּמִכָּאן, וְכִפָּה כְּמִין קֶשֶׁת עַל שְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת בִּמְקוֹם הַמַּשְׁקוֹף, אִם יֵשׁ בְּגֹבַהּ הַמְּזוּזוֹת י׳ טְפָחִים אוֹ יוֹתֵר, חַיָּב. וְאִם אֵין בּוֹ י׳ טְפָחִים, פָּטוּר, מִפְּנֵי שֶׁאֵין לוֹ מַשְׁקוֹף. הַגָּה: וְכָל שֶׁכֵּן פֶּתַח שֶׁאֵין לוֹ גֹּבַהּ עֲשָׂרָה טְפָחִים, דְּפָטוּר מִמְּזוּזָה (כ״מ בשור ופוסקים ע״ן בית יוסף) הַמְּנֻהָג נִתְפַּשֵּׁט בְּמִדִּינוֹת אֵלּוּ דְּרֹב עוֹלָם סוֹמְכִין עַל מְזוּזָה אַחַת שֶׁעוֹשִׂין עַל פֶּתַח בָּתֵּיהֶם, וְאֵינוֹ נָכוֹן, וְאֵין לָהֶם עַל מַה שֶּׁיִּסְמֹכוּ, לָכֵן כָּל יְרֵא שָׁמַיִם יְחַזֵּק בֵּיתוֹ כְּדִינוֹ בְּכָל הַפָּתְחִים הַחַיָּבִים, וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר (מהרי״ל בחשובה ובהל׳ מזוזה).

סימן רפח

א כֵּיצַד כּוֹתְבִין אֶת הַמְּזוּזָה, כּוֹתְבִין שְׁתֵּי פָּרָשִׁיּוֹת שְׁמַע (דְּבָרִים ו, ד ט) וְהָיָה אִם שָׁמוֹעַ (דְּבָרִים יא, יג כא) עַל דַּף אֶחָד בְּיִרִיעָה אַחַת, וְעוֹשֶׂה לָהּ רֶוַח מִלְּמַטָּה וְרֶוַח מִלְּמַעְלָה כְּמוֹ חֲצִי צִפֹּרֶן, וּבְתַחְלָתָהּ יְשַׁיֵּר כְּדֵי לָגֹל אוֹתָהּ אַחַר שֶׁתִּתְכָּרֵךְ. וּבְסוֹפָהּ אֵין צָרִיךְ לְהַנִּיחַ כְּלָל (טור).

ב צָרִיךְ לְכָתְבָהּ בְּדַף אֶחָד. וְאִם כְּתָבָהּ בִּשְׁנַיִם אוֹ בְּג׳ דַּפִּין, כְּשֵׁרָה.

ג כְּתָבָהּ שֶׁלֹּא עַל הַסֵּדֶר, אֲפִלּוּ שָׁכַח מִלְכְתֹּב אוֹת אַחַת, פְּסוּלָה וְאֵין לָהּ תַּקָּנָה. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם הִקְדִּים פָּרָשָׁה לְפָרָשָׁה.

ד כְּתָבָהּ בִּשְׁנֵי עוֹרוֹת, אַף עַל פִּי שֶׁתְּפָרָן, פְּסוּלָה.

ה צְרִיכָה עִבּוּד לִשְׁמָהּ, לְכַתְּחִלָּה. אֲבָל בְּמָקוֹם שֶׁאִם יִמְתִּין לְעוֹר מְעֻבָּד לִשְׁמָהּ יִתְבַּטֵּל מֵהַמִּצְוָה, יִכְתְּבֶנָּה עַל עוֹר שֶׁאֵינוֹ מְעֻבָּד, הַנִּמְצָא, וְיֵקֵים הַמִּצְוָה מִיָּד בְּעוֹד שֶׁמְּבַקֵּשׁ עוֹר מְעֻבָּד לִשְׁמָהּ.

ו כְּתָבָהּ עַל הַקְּלָף אוֹ עַל הַגְּוִיל, כְּשֵׁרָה. לֹא אָמְרוּ: דּוּכְסוּסְטוֹס, אֶלָּא לְמִצְוָה. וּקְלָפִים שֶׁלָּנוּ כְּשֵׁרִים לַכֹּל (מִדְּרְכֵי הַלְּכוֹת קְטַנּוֹת).

ז דִּינָהּ לְעִנְיַן הַדְּיוֹ וְהַכְּתִיבָה וְהַתַּגִּין שֶׁל שַׁעְטְנֵ״ז גִּ״ץ, כְּמוֹ בְּסֵפֶר תּוֹרָה.

ח צְרִיכָה שִׂרְטוּט. וְאִם כְּתָבָהּ בְּלֹא שִׂרְטוּט, פְּסוּלָה.

ט כּוֹתֵב כָּל שִׁיטוֹתֶיהָ שָׁווֹת, שֶׁלֹּא תְּהֵא אַחַת אֲרֻכָּה מֵחֲבֶרְתָּהּ. וְאִם הֶאֱרִיךְ בְּשִׁיטָה אַחַת יוֹתֵר מִבְּאוֹתָהּ שֶׁלְּפָנֶיהָ, וּבְאוֹתָהּ שֶׁתַּחְתֶּיהָ קִצֵּר יוֹתֵר מִבְּאוֹתָהּ שֶׁלְּפָנֶיהָ וְלִפְנֵי פָּנֶיהָ, כְּשֵׁרָה, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂנָּה כְּקֻבָּה אוֹ כְּזָנָב אוֹ כְּעֻגּוֹל.

י עַל הָאָרֶץ (דְּבָרִים יא, כא) יִכְתֹּב בְּרֹאשׁ הַשִּׁיטָה אַחֲרוֹנָה, וְלֹא יִכְתֹּב בָּהּ יוֹתֵר.

יא נָהֲגוּ לַעֲשׂוֹתָהּ כ״ב שִׁיטִין.

יב צָרִיךְ לְכָתְבָהּ בִּימִין, כְּמוֹ בִּתְפִלִּין.

יג רֶוַח שֶׁבֵּין פָּרָשַׁת שְׁמַע (דְּבָרִים ו, ד ט) לְפָרָשַׁת וְהָיָה אִם שָׁמוֹעַ (דְּבָרִים יא, יג כא) מִצְוָה לַעֲשׂוֹת פָּרָשָׁה סְתוּמָה. וְאִם עֲשָׂאָהּ פְּתוּחָה, כְּשֵׁרָה, לְפִי שֶׁאֵינָהּ סְמוּכָה לָהּ בַּתּוֹרָה.

יד כּוֹרְכָהּ מִסּוֹפָהּ לְרֹאשָׁהּ, מֵאֶחָד (דְּבָרִים ו, ד) כְּלַפֵּי שְׁמַע (דְּבָרִים ו, ד).

טו אָסוּר לְהוֹסִיף בָּהּ מְאוּמָה, אֶלָּא שֶׁמְּבַחוּץ כּוֹתְבִין: שַׁדַּי, כְּנֶגֶד תֵּבַת וְהָיָה (דְּבָרִים יא, יג) שֶׁבְּפָנִים. הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים נֶגֶד הָרֶוַח שֶׁבֵּין הַפָּרָשִׁיּוֹת (טור בְּשֵׁם רֹאשׁ וּפְרִדְכֵי ה״ק וְרַבֵּנוּ ה״מ וְהגה״מ בְּשֵׁם סה״ת), וְכֵן נוֹהֲגִין, וּמַנִּיחִים נֶקֶב בְּנֶגֶד שֵׁם שַׁדַּי, שֶׁיְּהֵא נִרְאֶה מִבַּחוּץ (שם בְּפִרְדְכֵי והגמ״י). עוֹד נוֹהֲגִין לִכְתֹּב מִבַּחוּץ: כוז״ו בְּמוכס״ז כוז״ו נֶגֶד ה׳ אֱלֹהֵינוּ ה׳ (דְּבָרִים ו, ד) (טור) וְיַהֲפֹךְ אֵלֶּה הָאוֹתִיּוֹת מִכְּתִיבַת הַמְּזוּזָה, כְּדֵי שֶׁיְּגִיעַ כָּל אוֹת נֶגֶד הָאוֹת שֶׁמִּתְחַלֵּף בּוֹ בְּאָלְפָ״א בֵּי״ת א״ (הגהמי״י), אֲבָל בִּפְנִים אֵין לְהוֹסִיף שׁוּם דָּבָר עַל ב׳ פָּרָשִׁיּוֹת (טור וְרַמְב״ם).

סימן רפט

א בָּא לְקָבְעָהּ, יַנִּיחֶנָּה בִּשְׁפוֹפֶרֶת שֶׁל קָנֶה אוֹ שֶׁל כָּל דָּבָר, וְיִקְבָּעֶנָּה בִּמְקוֹמָהּ וִיבָרֵךְ: אקב״ו לִקְבֹּעַ מְזוּזָה. וְלֹא יְבָרֵךְ בִּשְׁעַת כְּתִיבָתָהּ. וְהַקּוֹבֵעַ ב׳ אוֹ ג׳ מְזוּזוֹת, מְבָרֵךְ בְּרָכָה אַחַת לְכֻלָּן (בית יוסף בְּשֵׁם תְּשׁוּבַת הָרַשְׁבָּ״א).

ב אֵיזֶהוּ מְקוֹם קְבִיעָתָהּ, בְּתוֹךְ חֶלֶל שֶׁל פֶּתַח, בַּשֶּׁפַע הַסָּמוּךְ לַחוּץ, וְאִם שִׁנָּה, אֵינוֹ מְעַכֵּב, וּבִלְבַד שֶׁיַּנִּיחֶנָּה בַּמְּזוּזָה עַצְמָהּ (טור). בְּתַחְתִּית שְׁלִישׁ הָעֶלְיוֹן גַּבֵּהּ הַשַּׁעַר. וְאִם קָבַע לְמַעְלָה מִזֶּה, כְּשֵׁרָה, וְהוּא שֶׁיַּרְחִיקֶנָּה מֵהַמַּשְׁקוֹף טֶפַח. וְצָרִיךְ לְקָבְעָהּ עַל יְמִין הַנִּכְנָס. וְאֵין חִלּוּק בֵּין אִם הוּא אֵצֶל יָד אוֹ לֹא (פְּרִישׁ ה״ק). וְאִם קְבָעָהּ מִשְּׂמֹאל, פְּסוּלָה.

ג מִי שֶׁחוֹלֵק בֵּיתוֹ לִשְׁנַיִם, וּבְכָל חֵלֶק פֶּתַח פָּתוּחַ לִרְשׁוּת הָרַבִּים, וּבַמְּחִצָּה הַחוֹלֶקֶת יֵשׁ פֶּתַח מִזֶּה לָזֶה, בְּמָקוֹם שֶׁעוֹשֶׂה הַחוֹר שֶׁבַּסַּף שֶׁצִּיר הַדֶּלֶת סוֹבֵב בּוֹ וּמַעֲמִיד שָׁם הַדְּלָתוֹת, הוּא הַבַּיִת, וּבְדֶרֶךְ יָמִין שֶׁנִּכְנָסִים לוֹ, קוֹבְעִים אוֹתָהּ.

ד כֵּיצַד קוֹבְעָהּ, יְמַסְמֵרֶנָּה בְּמַסְמְרִים בְּמְזוּזַת הַפֶּתַח, אוֹ יַחְפֹּר בָּהּ חֲפִירָה וְיִקְבָּעֶנָּה בָּהּ. וְלֹא יַעֲמִיק לַחְפֹּר טֶפַח בָּעֹמֶק, שֶׁאִם עָשָׂה כֵּן פְּסוּלָה.

ה קְבָעָהּ בְּמְזוּזַת הַפֶּתַח, בְּעוֹדָהּ תְּלוּשָׁה, וְאַחַר כָּךְ חִבְּרָהּ לַפֶּתַח פְּסוּלָה.

ו צְרִיכָה לִהְיוֹת זְקוּפָה, אֲרֻכָּהּ לְאֹרֶךְ מְזוּזַת הַפֶּתַח, וְיכֵוֵן שֶׁיְּהֵא שְׁמַע (דְּבָרִים ו, ד) דְּהַיְנוּ סוֹף הַגְּלִילָה, לְצַד חוּץ. הַגָּה: וְכֵן נָהֲגוּ. (בֵּית יוֹסֵף) אֲבָל יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁפְּסוּלָה בְּזָקוּפָה, אֶלָּא צְרִיכָה לִהְיוֹת שְׁכוּבָה, אֲרֻכָּהּ לְרֹחַב מְזוּזַת הַפֶּתַח (טור וְהַפּוֹסְקִים בְּשֵׁם רַבֵּנוּ תָּם). וְהַמְּדַקְדְּקִין, יוֹצְאִין יְדֵי שְׁנֵיהֶם, וּמַנִּיחִים אוֹתָהּ בְּשִׁפּוּעַ וּבַאֲלַכְסוֹן (טור וְהַגָּהוֹת מֵיְמוֹנִי וּמהרי״ל וּת״ה סִי׳ נ״ב), וְכֵן רָאוּי לִנְהֹג, וְכֵן נוֹהֲגִין בְּמְדִינוֹת אֵלּוּ. וְיכֵוֵן שֶׁיְּהֵא רֹאשׁ הַמְּזוּזָה, דְּהַיְנוּ שְׁמַע (דְּבָרִים ו, ד) לְצַד פָּנִים, וְשִׁיטָה אַחֶרוֹנָה לְצַד חוּץ.

סימן רצ

א סֵפֶר תּוֹרָה אוֹ תְּפִלִּין שֶׁבָּלוּ, אֵין עוֹשִׂין מֵהֶם מְזוּזָה. וְאֵין כּוֹתְבִין אוֹתָהּ עַל גְּלִיּוֹנֵי סֵפֶר תּוֹרָה, לְפִי שֶׁאֵין מוֹרִידִין מִקְּדֻשָּׁה חֲמוּרָה לְקְדֻשָּׁה קַלָּה. הַגָּה: אֲבָל מֻתָּר לְתַקֵּן הַסֵּפֶר תּוֹרָה עַצְמָהּ עִם גְּלִיּוֹנוֹתֶיהָ, אִם אִי אֶפְשָׁר לְתַקְּנָהּ בְּעִנְיָן אַחֵר וְהָיָה צָרִיךְ לְגָנְזָהּ בְּלָאוֹ הָכִי (מהרי״ם פאדוואה סימן פ״ד). אֲבָל אִם אֶפְשָׁר לְתַקְּנָהּ בְּעִנְיָן אַחֵר, אַף עַל פִּי שֶׁהַסֵּפֶר תּוֹרָה מִגְּוִילִין וְרוֹצֶה לְדַבֵּק עָלֶיהָ קְלָפִים, לֹא יַחְתֹּךְ הַגְּלְיוֹנוֹת לְתַקְּנָהּ, דְּאֵין אִסּוּר לְתַקְּנָהּ מִבַּחוּץ בְּקִלָּף אַף עַל פִּי שֶׁהַסֵּפֶר תּוֹרָה מִגְּוִילִין (ג״י שָׁם).

סימן רצא

א מְזוּזַת יָחִיד נִכְתֶּבֶת פְּעָמִים בְּשֶׁבַע שָׁנִים. וְשֶׁל רַבִּים, פְּעָמַיִם בְּיוֹבֵל.

ב הַשּׁוֹכֵר בַּיִת מֵחֲבֵרוֹ, הַשּׁוֹכֵר חַיָּב לִקְבַּע בָּהּ מְזוּזָה וּלְתַקֵּן מְקוֹם קְבִיעוּתָהּ. וַאֲפִלּוּ שָׂכַר הַבַּיִת בְּחֶזְקַת שֶׁיֵּשׁ לָהּ מְזוּזָה, לֹא הָוֵי מִקָּח טָעוּת (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם תְּרֵב רַבֵּנוּ הַמְנוּחִ). וּכְשֶׁיֵּצֵא, לֹא יִטְלֶנָּה בְּיָדוֹ. וְאִם הִקְפִּיד עַל מְעוֹתֶיהָ, הַשֵּׁנִי צָרִיךְ לְשַׁלֵּם לוֹ (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם תְּרֵב מְנוּחִ). וְאִם שָׂכַר הַבַּיִת מֵעוֹבֵד כּוֹכָבִים, אוֹ שֶׁשְּׂכָרוֹ לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים, נוֹטְלָהּ וְיוֹצֵא. הַגָּה: וְעוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁבִּקֵּשׁ שֶׁיִּתְּנוּ לוֹ מְזוּזָה, וְרוֹצֶה לְקָבְעָהּ בְּפִתְחוֹ, אָסוּר לִתֵּן לוֹ (כְּךְ הֵשִׁיב מהרי״ל). וְנִרְאֶה לִי דְּמִכָּל מָקוֹם בְּמָקוֹם דְּאִבָּא לְמִיחַשׁ מִשּׁוּם אֵיבָה, וְשֶׁיֵּרֵע מִשּׁוּם זֶה לְיִשְׂרָאֵל, שָׁרֵי כַּךְ נִרְאֶה לִי.

ג הַכֹּל חַיָּבִים בִּמְזוּזָה, אֲפִלּוּ נָשִׁים וַעֲבָדִים, וּמְחַנְּכִים אֶת הַקְּטַנִּים לַעֲשׂוֹת מְזוּזָה לְפִתְחֵיהֶם.

סימן רצב

א שְׁלוּחַ הַקֵּן אֵינוֹ נוֹהֵג אֶלָּא בְּעוֹף טָהוֹר, אֲפִלּוּ אִם הָאֵם טְרֵפָה. וַאֲפִלּוּ אֵין שָׁם אֶלָּא אֶפְרוֹחַ אֶחָד אוֹ בֵּיצָה אַחַת, חַיָּב לְשַׁלֵּחַ.

ב קֵן הַמְּזֻמָּן אֶצְלוֹ, כְּגוֹן יוֹנִים שֶׁדַּרְכָּן לִגְדֹּל עִם בְּנֵי אָדָם בַּבָּתִּים, וְאַוָּזִים וְתַרְנְגוֹלִים שֶׁקִּנְּנוּ בְּבַיִת, פָּטוּר. אֲבָל יוֹנֵי שׁוֹבָךְ וַעֲלָיָה, וְצִפָּרִים שֶׁקִּנְּנוּ בַּטְּפִיחִים (פְּרוּשׁ כְּלֵי חֶרֶס הַבְּנוּיִי בַּכְּתָלִים אֲשֶׁר שָׁם צִפָּרִים יְקַנְּנוּ) וּבַבּוֹרוֹת, וְאַוָּזִים וְתַרְנְגוֹלִים שֶׁקִּנְּנוּ בְּפַרְוָדֵס, חַיָּב. וְהוּא שֶׁלֹּא הֻגְבְּהָה הָאֵם מֵעַל הַבֵּיצִים כְּלָל, מִשֶּׁהִטִּילָם. אֲבָל אִם הֻגְבְּהָה הָאֵם מֵעֲלֵיהֶם, אִם הַמְּקוֹמוֹת הַלָּלוּ שֶׁלּוֹ, זָכְתָה לוֹ חֲצֵרוֹ וַהֲוָה לֵיהּ מְזֻמָּן, וּפָטוּר.

ג וּבְכָל מָקוֹם שֶׁיִּמְצָאֲנוּ, בֵּין בְּאֵילָן בֵּין בָּאָרֶץ, אוֹ בְּבוֹרוֹת שִׂיחִין וּמְעָרוֹת, אוֹ בְּגַיִם אוֹ בְּרֹאשׁוֹ שֶׁל אָדָם, אוֹ בְּרֹאשׁ שְׁאָר בַּעֲלֵי חַיִּים, בֵּין בִּרְשׁוּת הָרַבִּים בֵּין בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד, חַיָּב לְשַׁלֵּחַ.

ד צָרִיךְ לְשַׁלֵּחַ הָאֵם עַד שֶׁתֵּצֵא מִתַּחַת יָדוֹ, וְאַחַר כָּךְ יִקַּח אֶת הַבָּנִים. וְאִם רוֹצֶה לַחְתֹּךְ כְּנָפֶיהָ קֹדֶם שֶׁיְּשַׁלְּחֶנָּה, כְּדֵי שֶׁלֹּא תּוּכַל לִפְרֹחַ וְיִקָּחֶנָּה, אֵינוֹ רַשַּׁאי, אֶלָּא יְשַׁלְּחֶנָּה מִיָּד עִם כְּנָפֶיהָ כְּדֵי שֶׁתּוּכַל לִפְרֹחַ, וּלְאַחַר שֶׁתֵּצֵא מִיָּדוֹ יִקָּחֶנָּה, אִם יִרְצֶה. וְאִם חָתָכָן, יְשַׁלְּחֶנָּה עַד שֶׁיְּגַדְּלוּ כְּנָפֶיהָ, וִישַׁלְּחֶנָּה.

ה אִם רוֹצֶה לְקַח הָאֵם וּלְשַׁלַּח הַבָּנִים, אֵינוֹ רַשַּׁאי. שִׁלְּחָהּ וְחָזְרָה, שִׁלְּחָהּ וְחָזְרָה, אֲפִלּוּ כַּמָּה פְּעָמִים, חַיָּב לַחֲזֹר וּלְשַׁלְּחָהּ. אֲבָל אִם שִׁלְּחָהּ וְנָטַל הַבָּנִים וְהֶחֱזִירָן לַקֵּן וְחָזְרָה הָאֵם עֲלֵיהֶם, פָּטוּר מִלְּשַׁלֵּחַ.

ו אִם נָטַל הָאֵם מֵעַל הַבָּנִים וְלֹא שִׁלְּחָהּ, יְשַׁלְּחֶנָּה וּפָטוּר.

ז הָיוּ הַבֵּיצִים מוּזָרוֹת, אוֹ הָאֶפְרוֹחִים מַפְרִיחִים, אוֹ שֶׁהֵם טְרֵפָה, אוֹ שֶׁזָּכָר רוֹבֵץ עַל הַקֵּן, אוֹ שֶׁעוֹף טָמֵא רוֹבֵץ עַל בֵּיצֵי עוֹף טָהוֹר, אוֹ עוֹף טָהוֹר רוֹבֵץ עַל בֵּיצֵי עוֹף טָמֵא, פָּטוּר מִלְּשַׁלְּחַ (ל' רַמְבַּ"ם פ' י"ג מהל' שְׁחִיטָה דין י').

ח הָיְתָה רוֹבֶצֶת עַל בֵּיצִים שֶׁאֵינָם מִינָהּ, וְהֵם טְהוֹרִים, הֲרֵי זֶה מְשַׁלְּחַ. וְאִם לֹא שִׁלַּח, אֵינוֹ לוֹקֶה (שָׁם דין י"א).

ט הָיְתָה מַטְלִית אוֹ כַּנָּפִי נוֹצָה מֵעוֹף אַחֵר אוֹ בֵּיצִים מוּזָרוֹת מַפְסִיקִין בֵּינָהּ לַקֵּן, אוֹ שֶׁהָיוּ שְׁנֵי סִדְרֵי בֵּיצִים זֶה עַל זֶה וּכְנָפֶיהָ נוֹגְעוֹת בַּסֵּדֶר הָעֶלְיוֹן, אוֹ שֶׁהָיְתָה אֵם עַל גַּבֵּי אֵם, אוֹ שֶׁהָיָה הַזָּכָר עַל הַקֵּן וְהָאֵם עַל הַזָּכָר, הֲרֵי זֶה מְשַׁלְּחַ וְאִם לֹא שִׁלַּח אֵינוֹ לוֹקֶה (שָׁם דין י"ד).

י שָׁחַט מִקְצָת סִימָנֵי הָאֶפְרוֹחִים בְּתוֹךְ הַקֵּן קֹדֶם שֶׁיְּקָחֶנָּה, הֲרֵי זֶה מְשַׁלְּחַ, וְאִם לֹא שִׁלַּח אֵינוֹ לוֹקֶה (שָׁם דין י"ב).

יא הָיְתָה מְעוֹפֶפֶת עַל הַקֵּן, אִם כְּנָפֶיהָ נוֹגְעוֹת בַּקֵּן חַיָּב לְשַׁלֵּחַ, וְאִם לָאו, פָּטוּר אַף עַל פִּי שֶׁנּוֹגְעוֹת מִן הַצַּד.

יב הָיְתָה יוֹשֶׁבֶת בֵּין הַבֵּיצִים אוֹ בֵּין הָאֶפְרוֹחִים, אֲפִלּוּ נוֹגַעַת בָּהֶן, פָּטוּר.

יג הָיְתָה יוֹשֶׁבֶת עַל שְׁנֵי עַנְפֵי הָאִילָן וְהַקֵּן תַּחְתֶּיהָ, רוֹאִים כָּל שֶׁאִלּוּ תִּשָּׁמֵט וְנוֹפֶלֶת עֲלֵיהֶם, חַיָּב, וְאִם לָאו, פָּטוּר.

סימן רצג

א אָסוּר לֶאֱכֹל חָדָשׁ מִתְּבוּאַת חֲמֵשֶׁת הַמִּינִים עַד שֶׁיְּקֻרַב הָעֹמֶר שֶׁהוּא בְּט"ז בְּנִיסָן, שֶׁנֶּאֱמַר: וְלֶחֶם וְקָלִי וְכַרְמֶל לֹא תֹאכְלוּ עַד עֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה (וַיִּקְרָא כג, יד) וְהָאָדָנָא, דְּלֵיכָּא עֹמֶר, אָסוּר כָּל יוֹם ט"ז. וּבְחוּץ לָאָרֶץ, שֶׁעוֹשִׂין ב' יָמִים, אָסוּר כָּל יוֹם י"ז עַד תְּחִלַּת לֵיל י"ח.

ב אָסוּר הֶחָדָשׁ נוֹהֵג בֵּין בְּאֶרֶץ בֵּין בְּחוּץ לָאָרֶץ, בֵּין בְּשֶׁל יִשְׂרָאֵל בֵּין בְּשֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים.

ג תְּבוּאָה שֶׁלֹּא הִשְׁרִישָׁה קֹדֶם לְט"ז בְּנִיסָן, אֲסוּרָה עַד שֶׁיָּבֹא הָעֹמֶר הַבָּא. הַגָּה: וּמִכָּל מָקוֹם כָּל סְתָם תְּבוּאָה שֶׁרֵי לְאַחַר הַפֶּסַח, מִכֹּחַ סְפֵק סְפֵקָא, סָפֵק הֵיא מִשָּׁנָה שֶׁעָבְרָה. וְאִם תִּמְצָא לוֹמַר מִשָּׁנָה זוֹ, מִכָּל מָקוֹם דִּלְמָא נִשְׁרְשָׁה קֹדֶם הָעֹמֶר (טור בשם הרא"ש). וּבְמִינֵי תְּבוּאָה שֶׁזּוֹרְעִים וַדַּאי לְאַחַר פֶּסַח, כְּגוֹן בְּמִקְצַת מְדִינוֹת שֶׁזּוֹרְעִין שִׁבּוֹלֶת שׁוּעָל וּשְׁעוֹרִים לְאַחַר פֶּסַח, אָז יֵשׁ לוֹ לְהַחְמִיר אַחַר הַקָּצִיר, אִם לֹא שֶׁאֵין דַּלְתוֹת הַמְּדִינוֹת נְעוּלוֹת, וְרֹב הַתְּבוּאָה בָּאָה מִמָּקוֹם אַחֵר שֶׁזּוֹרְעִין קֹדֶם הַפֶּסַח (הַגָּהוֹת מֵיימוֹנִי פי"א מהמ"א ותוס' סה"ק דקדושין). וְכֵן בִּזְמַן שֶׁיְּמוֹת הַחֹרֶף נִמְשָׁכִים לְאַחַר פֶּסַח, וּבְכָל הַגָּלִיל הַהוּא זוֹרְעִים לְאַחַר פֶּסַח הַנִּזְכָּרִים, יֵשׁ לְהַחְמִיר וְלָחוּשׁ מִן הַסְּתָם. אֲבָל אֵין לְהוֹרוֹת לַאֲחֵרִים בְּמָקוֹם שֶׁרֹּב שְׁתִיָּתָן וַאֲכִילָתָן מִמִּינִים אֵלּוּ, כִּי מוּטָב שֶׁיִּהְיוּ שׁוֹגְגִין וְאַל יִהְיוּ מְזִידִין (כן משמע בשור בשם הרא"ש ות"ה סימן קנ"ח).

ד תְּבוּאָה שֶׁנִּזְרְעָה אַחַר הָעֹמֶר וְקָצְרָהּ וְזָרָעָהּ, וּבִשְׁעַת הָעֹמֶר הָיְתָה תַּחַת הַקַּרְקַע וְלֹא הִתְחִילָה עֲדַיִן לְשָׁרֵשׁ, אָסוּר.

ה שִׁבֹּלֶת שֶׁהֶבִיאָה שְׁלִישׁ קֹדֶם הָעֹמֶר, וַעֲקָרָהּ אַחַר הָעֹמֶר, וְחָזַר וּשְׁתָלָהּ, וְהוֹסִיפָה, הַתּוֹסֶפֶת אוֹסֵר הָעִקָּר שֶׁהַתַּר.

סימן רצד

א הַנּוֹטֵעַ עֵץ מֵאָכָל, מוּנָּה לוֹ ג' שָׁנִים מֵעֵת נְטִיעָתוֹ, וְכָל הַפֵּרוֹת שֶׁיִּהְיוּ בּוֹ בְּתוֹךְ ג' שָׁנִים אֲסוּרִין בַּהֲנָאָה לְעוֹלָם, בֵּין עִקַּר הַפְּרִי בֵּין הַגַּרְעִינִים בֵּין הַקְּלִפּוֹת, כְּגוֹן קְלִפֵּי אֱגוֹזִים וְרִמּוֹנִים, וְהָנֵץ שֶׁלָּהֶם, וְהַזַּגִּין וְהַגַּרְעִינִין שֶׁל עֲנָבִים, וְהַתָּמָד הֶעָשׂוּי מֵהֶם, וְהַפַּגִּים וְהַתְּמָרִים שֶׁאֵינָם מִתְבַּשְּׁלִים, וְהָעֲנָבִים שֶׁלָּקוּ וְאֵין נִגְמָרִים בְּבִשּׁוּלָן, כֻּלָּם חַיָּבִים בְּעָרְלָה וּפְטוּרִים מֵרְבָעִי. וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹסֵר תְּמָרִים שֶׁאֵינָם מִתְבַּשְּׁלִים אַף בִּרְבָעִי.

ב אֲבָל הֶעָלִים וְהַלּוּלָבִים וּמֵי גְּפָנִים, דְּהַיְנוּ כְּשֶׁחוֹתְכִין הַגֶּפֶן נוֹטֵף מִמֶּנּוּ כְּמוֹ מַיִם, מֻתָּרִים מִשּׁוּם עָרְלָה.

ג הָאֶבְיוֹנוֹת וְהַתְּמָרוֹת (וְהַקַּפְרִיסִין) שֶׁל צָלָף חַיָּבִים בְּעָרְלָה. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אֲבָל בְּחוּצָה לָאָרֶץ, הָאֶבְיוֹנוֹת חַיָּבִים וּתְמָרוֹת וְקַפְרִיסִין פְּטוּרִים.

ד ג' שָׁנִים הַלָּלוּ אֵינָם נִמְנִים מִיּוֹם לְיוֹם, אֶלָּא הוֹלְכִים בָּהֶם אַחַר שְׁנוֹת הָעוֹלָם שֶׁהוּא מַתְחִיל מִתִּשְׁרֵי, וְאִם נִתְעַבְּרָה נִתְעַבְּרָה לְעָרְלָה וְלִרְבָעִי. וּפְעָמִים שֶׁאֵינוֹ אֶלָּא שְׁתֵּי שָׁנִים וּמ"ד יוֹם, וּפְעָמִים שֶׁהֵם יְתֵרִים עַל ג' שָׁנִים. כֵּיצַד, נָטַע מִקֹּדֶם ט"ז בְּאָב, שֶׁנִּשְׁאַר עֲדַיִן מ"ד יוֹם עַד רֹאשׁ חֹדֶשׁ תִּשְׁרֵי, כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעַ רֹאשׁ חֹדֶשׁ תִּשְׁרֵי עָלְתָה לָהּ שָׁנָה וּמוֹנָה עוֹד שְׁתֵּי שָׁנִים. וְאִם נָטַע בְּיוֹם ט"ז, וּמִיּוֹם ט"ז וָאֵילָךְ, מוֹנֶה מֵרֹאשׁ חֹדֶשׁ תִּשְׁרֵי הַבָּא ג' שָׁנִים שְׁלֵמִים. וּלְאַחַר רֹאשׁ

חֹדֶשׁ תִּשְׁרֵי שֶׁל שָׁנָה רְבִיעִית, כָּל הַפֵּרוֹת שֶׁנִּחְנְטוּ בּוֹ קֹדֶם ט״וּ בִּשְׁבָט יֵשׁ לָהֶם גַּם כֵּן דִּין עָרְלָה, אַף עַל פִּי שֶׁנִּגְמָרִים אַחַר כָּךְ. וְהַנִּחְנָטִים בּוֹ מִט״וּ בִּשְׁבָט שֶׁל שָׁנָה רְבִיעִית עַד ט״וּ בִּשְׁבָט שֶׁל שָׁנָה חֲמִישִׁית, נִקְרָאִים רְבָעִי. וּלְאַחַר ט״וּ בִּשְׁבָט שֶׁל שָׁנָה חֲמִישִׁית הֵם חֲלִין גְּמוּרִים.

ה הָא דְּאָמְרִינַן שֶׁלְּאַחַר רֹאשׁ חֹדֶשׁ תִּשְׁרֵי שֶׁל שָׁנָה רְבִיעִית כָּל הַפֵּרוֹת שֶׁנִּחְנְטוּ קֹדֶם ט״וּ בִּשְׁבָט יֵשׁ לָהֶם גַּם כֵּן דִּין עָרְלָה, אַף עַל פִּי שֶׁנִּגְמָרִים אַחַר כָּךְ, דַּוְקָא בִּנְטִיעָה שֶׁהֻקְלְנוּ עָלֶיהָ בִּתְחִלָּתָהּ, שֶׁכֵּיוָן שֶׁעָבְרוּ עָלֶיהָ מ״ד יוֹם עָלְתָה לָהּ שָׁנָה, לְפִיכָךְ הֶחְמַרְנוּ עָלֶיהָ בְּסוֹפָהּ, הָא לָאו הָכִי, לֹא. וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּלֹא שְׁנָא.

ו פֵּרוֹת רְבָעִי יֵשׁ לָהֶם דִּין מַעֲשֵׂר שֵׁנִי לְכָל דָּבָר, וּבִזְמַן הַבַּיִת הָיוּ צְרִיכִין לְהַעֲלוֹתָן לִירוּשָׁלַיִם לְאָכְלָם שָׁם, אוֹ לְפָדוֹתָם וּלְהַעֲלוֹת הַפְּדְיוֹן שָׁם, וְהֵם מַתָּרִים מִיָּד אַחַר הַפְּדְיוֹן. וְהָאִדָּנָא, שֶׁאֵין יְכוֹלִין לְהַעֲלוֹתָם לִירוּשָׁלַיִם, פּוֹדִים אוֹתָם אַחַר שֶׁיִּגָּמְרוּ וְיִתָּלְשׁוּ. וְיָכוֹל לִפְדּוֹת אֶת כֻּלָּם בִּשְׁוֶה פְּרוּטָה, אֲפִלּוּ הֵם רַבִּים, וַיְשִׁלִיךְ הַפְּרוּטָה לַיָּם הַגָּדוֹל אוֹ יִשְׁחֲקֶנָּה וְיפַזְּרֶנָּה לָרוּחַ, אוֹ יַשְׁלִיכֶנָּה בַּנָּהָר אַחַר שְׁחִיקָה, וְיִבָּרֵךְ בִּשְׁעַת פְּדְיוֹן: אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל פִּדְיוֹן רְבָעִי, אוֹ יִפְדֶּה בְּפֵרוֹת שֶׁיִּשְׁוּוּ שְׁוֶה פְּרוּטָה, שֶׁהוּא אֶחָד מֵל״ב בְּמָעָה כֶּסֶף שֶׁהִיא אשפיר״ו אוטמאני״ם שֶׁשּׁוֹקֶל ט״ז גַּרְעִינֵי שְׂעוֹרָה שֶׁהוּא רְבִיעַ דְּרַ״הַם (לְשׁוֹן עַצְמוֹ).

הַגָּה: וּמַטְבֵּעַ הָרֶגִילָה בְּמְדִינוֹת אֵלּוּ, חֲצִי וי״נר, הוּא יוֹתֵר מִשָּׁוֶה פְּרוּטָה פּוֹדִין עָלָיו (תה״ד סי׳ קצ״ב). פֵּרוֹת רְבָעִי מִלְּקֶט וְשִׁכְחָה וּפֵרָט וְעוֹלְלוֹת.

ז דִּין נָטַע רְבָעִי נוֹהֵג אַף בְּחוּצָה לָאָרֶץ. וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁאֵינוֹ נוֹהֵג אֶלָּא בָּאָרֶץ, אֲבָל בְּחוּצָה לָאָרֶץ פֵּרוֹת הַבָּאִים אַחַר שֶׁעָבְרוּ שְׁנֵי עָרְלָה מֻתָּרִים בְּלֹא פִּדְיוֹן

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵינוֹ נוֹהֵג בְּחוּצָה לָאָרֶץ רַק בְּכֶרֶם, וְלֹא בְּשָׂאָר אִילָנוֹת (טור בְּשֵׁם הַגְּאוֹנִים וְרַמְב״ן וְרא״ש וְעוֹד פּוֹסְקִים).

ח עָרְלָה נוֹהֶגֶת בְּכָל מָקוֹם וּבְכָל זְמַן, בֵּין בְּשֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים בֵּין בְּשֶׁל יִשְׂרָאֵל, אֶלָּא שֶׁבְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הִיא מִן הַתּוֹרָה, וּבְחוּצָה לָאָרֶץ הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי.

הַגָּה: וְאָסוּר לִלְקֹט לְנָכְרִי פֵּרוֹת מֵאִילָן שֶׁלּוֹ שֶׁהוּא עָרְלָה, מִשּׁוּם שֶׁנֶּהֱנֶה בַּמֶּה שֶׁמְּחַזִּיק לוֹ הַנָּכְרִי טוֹבָה עַל זֶה (כל בו וב״ה בְּשֵׁם א״ח).

ט סְפֵק עָרְלָה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אָסוּר. וּבְחוּצָה לָאָרֶץ, מֻתָּר. כֵּיצַד, כֶּרֶם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ נְטִיעוֹת שֶׁל עָרְלָה, וַעֲנָבִים נִמְכָּרִים חוּצָה לוֹ, בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אָסוּר; וּבְסוּרְיָא, מֻתָּר, וְהוּא שֶׁלֹּא יָדַע שֶׁהוּבְאוּ מֵאוֹתוֹ הַכֶּרֶם; וּבְחוּץ לָאָרֶץ, מֻתָּר, אֲפִלּוּ יוֹדֵעַ שֶׁהוּבְאוּ מֵאוֹתוֹ הַכֶּרֶם, רַק שֶׁלֹּא יֵרָאֶה שֶׁנִּבְצְרוּ מִנְּטִיעוֹת שֶׁל עָרְלָה. וְכָל שֶׁכֵּן שֶׁכֶּרֶם שֶׁהוּא סְפֵק עָרְלָה שֶׁהוּא מֻתָּר (כֵּן נִרְאֶה מֵהַשּׁוּר וְהָרא״ש וּפַרְדְּכִי פֶּרֶק קַמָּא דְּקִדּוּשִׁין).

י כֶּרֶם שֶׁהוּא סְפֵק עָרְלָה, בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אָסוּר; וּבְסוּרְיָא, מֻתָּר, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בְּחוּצָה לָאָרֶץ.

יא חֲבִית שֶׁל יֵין הַטְּמוּנָה בְּכֶרֶם שֶׁל עָרְלָה, מֻתָּר, שֶׁאֵין הַגַּנָּב מִכֶּרֶם זֶה וְטוֹמֵן בְּתוֹכוֹ. אֲבָל עֲנָבִים שֶׁנִּמְצְאוּ טְמוּנִים בּוֹ, אֲסוּרִים, שֶׁקָּרוֹב הַדָּבָר שֶׁגְּנָבָם מִמֶּנּוּ וּטְמָנָם בְּתוֹכוֹ.

יב אָסוּר לִסַּע פְּרִי שֶׁל עָרְלָה; וְאִם נְטָעוֹ, הַפֵּרוֹת שֶׁיּוֹצְאִים מִמֶּנּוּ, מֻתָּרִים, דְּזֶה וְזֶה גּוֹרֵם, מֻתָּר. וּמֻתָּר לִסַּע יְחוּר (פִּי׳ עֲנָף מִן הָאִילָן) שֶׁל עָרְלָה, שֶׁאֵין עָרְלָה אֶלָּא בִּפְרִי.

יג נָכְרִי וְיִשְׂרָאֵל שֶׁהָיוּ שֻׁתָּפִין בִּנְטִיעָה, אִם לֹא הִתְנוּ מִתְּחִלָּה, אָסוּר. וְאִם הִתְנוּ מִתְּחִלַּת הַשֻּׁתָּפוּת שֶׁיִּהְיֶה הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים אוֹכֵל שְׁנֵי עָרְלָה, וְיִשְׂרָאֵל אוֹכֵל ג׳ שָׁנִים מִשְּׁנֵי הֶתֵּר כְּנֶגֶד שְׁנֵי עָרְלָה, חֲרֵי זֶה מֻתָּר, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יָבוֹאוּ לְחֻשְׁבּוֹן. כֵּיצַד, כְּגוֹן שֶׁיַּחְשֹׁב כַּמָּה פֵּרוֹת אָכַל הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים בִּשְׁנֵי עָרְלָה עַד שֶׁיֹּאכַל יִשְׂרָאֵל כְּנֶגֶד אוֹתָן הַפֵּרוֹת, שֶׁזֶּה אָסוּר מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמַחֲלִיף פֵּרוֹת עָרְלָה. הַגָּה: וְיֵשׁ מַתִּירִין אֲפִלּוּ לֹא הִתְנוּ מִתְּחִלָּה, רַק שֶׁהַיִּשְׂרָאֵל אוֹמֵר לָעוֹבֵד כּוֹכָבִים: טֹל אַתָּה שְׁנֵי הָעָרְלָה וַאֲנִי אֶטֹּל שְׁנֵי הֶתֵּר כְּנֶגְדָּן (טור וְהָרא״ש).

יד מֻתָּר לוֹמַר לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים בִּשְׁנֵי עָרְלָה: עֲבֹד כַּרְמִי וְתִטֹּל פֵּירוֹתֶיהָ, וְתֵן לִי כַּרְמְךָ שֶׁעָבְרוּ עָלֶיהָ שְׁנֵי עָרְלָה וְאֶעֱבְדֶנָּה וְאֶטֹּל פֵּירוֹתֶיהָ.

טו מֻתָּר לְמָכֹר לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים פֵּרוֹת שְׁנֵי עָרְלָה לְשָׁלֹשׁ שָׁנִים, מֵאַחַר שֶׁלֹּא בָּאוּ לָעוֹלָם.

טז אֶחָד הַנּוֹטֵעַ גַּרְעִין אוֹ יְחוּר אוֹ שֶׁעָקַר כָּל הָאִילָן וְנָטַע בְּמָקוֹם אַחֵר, וְאֶחָד הַמַּרְכִּיב יְחוּר בְּאִילָן אַחֵר, וְאֶחָד הַמַּבְרִיךְ, דְּהַיְנוּ שֶׁעוֹשֶׂה גּוּמָא אֵצֶל הָאִילָן וּמַשְׁפִּיל אֶחָד מֵעַנְפֵי הָאִילָן, וּמַטְמִין אֶמְצָעִיתוֹ בַּגּוּמָא, וְרֹאשׁוֹ יוֹצֵא מֵהַצַּד הָאַחֵר וְנַעֲשֶׂה אִילָן, כֻּלָּם חַיָּבִים בְּעָרְלָה. וְדַוְקָא שֶׁחָתַךְ מִצַּד זֶה מֵעִקַּר הָאִילָן, אוֹ שֶׁאֵינוֹ יוֹנֵק מִמֶּנּוּ, אֲבָל כָּל זְמַן שֶׁהוּא מְחֻבָּר וְיוֹנֵק מִמֶּנּוּ חָשׁוּב כְּאֶחָד מֵעֲנָפָיו, וּפָטוּר. וְאִם לְאַחַר שֶׁגָּדַל הֶעָנָף שֶׁהִבְרִיךְ הִבְרִיךְ מִמֶּנּוּ עוֹד עָנָף אַחֵר בָּאָרֶץ, וְעָשָׂה כֵּן כַּמָּה פְּעָמִים זֶה אַחַר זֶה, כָּל זְמַן שֶׁהָרִאשׁוֹן מְחֻבָּר לְעִקַּר הָאִילָן כֻּלָּם פְּטוּרִים. הִפְסִיק הָרִאשׁוֹן מֵעִקַּר הָאִילָן, חַיָּבִים, וּמַתְחִילִים לִמְנוֹת לָהֶם מִשָּׁעָה שֶׁהִפְסִיק, וְהָעִקָּר פָּטוּר. וְאִם נֶעֱקַר הָעִקָּר מֵהַקַּרְקַע, חוֹזֵר לִהְיוֹת טָפֵל לֶעָנָף שֶׁהִבְרִיךְ, וּמוֹנִין בֵּין לָעִקָּר בֵּין לָעָנָף מִשָּׁעָה שֶׁנֶּעֱקַר.

יז אַף עַל פִּי שֶׁמְּנַהֵג עוֹבְדֵי אֲדָמָה לְהַבְרִיךְ גְּפָנִים בְּכָל שָׁנָה, מֻתָּר לִשְׁתּוֹת יַיִן מִגַּפְנֵי הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, מִשּׁוּם דְּמַבְרִיךְ וּמַרְכִּיב אֵינוֹ חַיָּב בְּעָרְלָה אֶלָּא בָּאָרֶץ אֲבָל לֹא בְּחוּצָה לָאָרֶץ. וְיֵשׁ לְמִצֹּא הֶתֵּר גַּם לִבְנֵי אֶרֶץ

יִשְׂרָאֵל בְּיֵין שֶׁל כַּרְמֵי הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, מִשּׁוּם דְּרֶבָּא דִּגְפָנִים לָאו עָרְלָה נִינְהוּ. וַאֲפִלּוּ בִּכְרָמִים שֶׁיָּדוּעַ וַדַּאי שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם עָרְלָה, יֵשׁ לְהַתִּירָהּ מִשּׁוּם דְּקִדָּם שֶׁנַּעֲבְרוּ עָלֶיהָ שְׁנֵי עָרְלָה אֵינָם עוֹשִׂים פֵּרוֹת, וְאִם עוֹשִׂים, הֵם דַּקִּים וּקְלוּשִׁים שֶׁאֵינָם רְאוּיִים לַעֲשׂוֹת מֵהֶן יַיִן.

יח אִילָן שֶׁנִּקְצַץ וְחָזַר וְגָדַל מֵהַשֹּׁרֶשׁ, אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא אִם כֵּן נִקְצַץ מֵעִם הָאָרֶץ, וּמוֹנִין לוֹ מִשְׁעַת קְצִיצָה. אֲבָל אִם נִשְׁאַר מִמֶּנּוּ כָּל שֶׁהוּא, פָּטוּר.

יט אִילָן שֶׁעָקְרוֹ רוּחַ אוֹ שְׁטָפוֹ נָהָר וְהוֹלִיכוֹ לְמָקוֹם אַחֵר, וּמֵהֶעָפָר שֶׁסְּבִיב שָׁרָשָׁיו עִמּוֹ, וְהוֹסִיף עָלָיו שָׁם עָפָר וְנִשְׁרַשׁ שָׁם בָּאָרֶץ, אוֹמְדִים אוֹתוֹ אִם הָיָה יָכוֹל לִחְיוֹת בֶּעָפָר הָרִאשׁוֹן שֶׁבָּא עִמּוֹ בְּלֹא תּוֹסֶפֶת עָפָר אַחֵר, הֲרֵי זֶה כְּנָטוּעַ בִּמְקוֹמוֹ וּפָטוּר מֵהָעָרְלָה. וְאִם לָאו, חַיָּב.

כ אִילָן שֶׁנֶּעֱקַר וְנִשְׁאַר מִשָּׁרָשָׁיו מְחֻבָּר, אֲפִלּוּ כָּעֲבִי הַמַּחַט שֶׁמּוֹתְחִין בּוֹ הַבֶּגֶד לְאַחַר אֲרִיגָה, בְּיָדוּעַ שֶׁיּוּכַל לִחְיוֹת בְּלֹא תּוֹסֶפֶת עָפָר, וּפָטוּר אֲפִלּוּ הוֹסִיף עָלָיו עָפָר הַרְבֵּה.

כא יַלְדָּה שֶׁאֵינָהּ גְּבוֹהָה טָפַח, חַיֶּבֶת בְּעָרְלָה לְעוֹלָם, מִשּׁוּם מַרְאִית הָעַיִן, שֶׁנִּרְאֶה כְּאִלּוּ הִיא בַּת שְׁנָתָהּ. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בִּנְטִיעָה אַחַת אוֹ אֲפִלּוּ שְׁתַּיִם כְּנֶגֶד שְׁתַּיִם וְאַחַת יוֹצֵא זָנָב, אֲבָל אִם כָּל הַכֶּרֶם כָּךְ, שָׁרֵי, דְּאִית לֵהּ קָלָא.

כב בְּרֵכָה שֶׁנִּפְסְקָה וְהִיא מְלֵאָה פֵּרוֹת, וְכֵן אִילָן זָקֵן שֶׁנֶּעֱקַר וּבוֹ פֵּרוֹת וּשְׁתָלוֹ בְּמָקוֹם אַחֵר, אוֹ שֶׁלָּקַח עָנָף מָלֵא פֵּרוֹת מֵאִילָן זָקֵן וְהִרְכִּיבוֹ בְּיַלְדָּה, אִם נִתּוֹסֵף בַּפְּרִי עַד שֶׁאֵין בַּפְּרִי הָרִאשׁוֹן שֶׁהוּא הֶחֵר מֵאתַיִם חֲלָקִים עַל הַתּוֹסֶפֶת, אָסוּר. וְאִם לָאו, מֻתָּר. אֲבָל אִם הִרְכִּיב עָנָף מָלֵא פֵּרוֹת שֶׁל עָרְלָה בְּתוֹךְ אִילָן זָקֵן, הַפֵּרוֹת שֶׁל הֶעָנָף אֲסוּרִים לְעוֹלָם, אֲפִלּוּ גָּדְלוּ הַרְבֵּה.

כג הַנּוֹטֵעַ אִילָן מֵאֲכָל וְאֵין דַּעְתּוֹ לִצְרֹךְ אֲכִילָה, אֶלָּא לִהְיוֹת גֶּדֶר לְשָׂדֶה אוֹ בִּשְׁבִיל הָעֵצִים לְשָׂרָפָן אוֹ לִבְנָיָן, פָּטוּר. וְהוּא שֶׁיְּהֵא נִכָּר שֶׁאֵינוֹ לִצְרֹךְ אֲכִילָה, כְּגוֹן אִם הוּא לִשְׂרָפָה שֶׁנִּטָּעָן רְצוּפִים וְאֵינוֹ מַרְחִיק בֵּין אִילָן לְאִילָן כָּרָאוּי, וְאִם הוּא לִבְנָיָן שֶׁמְּשַׁפֶּה הָעֲנָפִים כְּדֵי שֶׁיִּתְעַבּוּ, וְאִם לְגֶדֶר שֶׁהוּא בְּמָקוֹם שֶׁצָּרִיךְ לִגְדֵּר. וַאֲפִלּוּ אִם צִדּוֹ הָאֶחָד בֵּין פְּנִימִי בֵּין חִיצוֹן בֵּין תַּחְתּוֹן בֵּין עֶלְיוֹן לְצֹרֶךְ אֶחָד מֵאֵלּוּ, וְצִדּוֹ הַשֵּׁנִי לֶאֱכֹל, אֶת שֶׁלְּצֹרֶךְ אֲכִילָה חַיָּב, וְהַשְּׁאָר פָּטוּר. וְאִם חָשַׁב עָלָיו אַחַר כָּךְ לַאֲכִילָה, חַיָּב בְּעָרְלָה וּבִרְבָעִי, וּמוֹנִין לוֹ מִשְׁעַת נְטִיעָה. אֲבָל אִם לֹא חָשַׁב עָלָיו עַד סוֹף שָׁנָה שְׁלִישִׁית, אֵין בּוֹ דִּין רְבָעִי, שֶׁאֵין דִּין רְבָעִי בְּלֹא עָרְלָה. וְאִם נָטַע לְמַאֲכָל וְאַחַר כָּךְ חָשַׁב עָלָיו לְאֶחָד מֵאֵלּוּ, חַיָּב

כד הַנּוֹטֵעַ לְצֹרֶךְ מִצְוָה, כְּגוֹן לְצֹרֶךְ לוּלָב אוֹ אֶתְרוֹג, חַיָּב.

כה הַנּוֹטֵעַ בְּתוֹךְ שֶׁלּוֹ לְצֹרֶךְ רַבִּים, חַיָּב.

כו הַנּוֹטֵעַ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, וְהַגַּזְלָן שֶׁנָּטַע, וְהָעוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁנָּטַע, בֵּין לְעַצְמוֹ בֵּין לְיִשְׂרָאֵל, וְהַנּוֹטֵעַ בַּבַּיִת וְעַל גַּג שֶׁמִּלְאוֹ עָפָר וְנָטַע בּוֹ, וְהַנּוֹטֵעַ בִּסְפִינָה, אוֹ בְּעָצִיץ אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ נָקוּב, חַיָּב.

כז הָעוֹלֶה מֵאֲלָיו (בְּרֵאשִׁית תַּיְחִיד, חַיָּב). בְּמָקוֹם טָרְשִׁים, (פִּי׳ סְלָעִים חֲזָקִים וְקָשִׁים), פָּטוּר. אֲפִלּוּ הַנּוֹטֵעַ בְּמָקוֹם שֶׁאֵינוֹ יָשׁוּב, פָּטוּר, וְהוּא שֶׁלֹּא יִהְיֶה עוֹשֶׂה כְּדֵי טִפּוּל שֶׁמִּטַּפֵּל בְּפֵירוֹתָיו עַד שֶׁמְּבִיאָם לְיִשּׁוּב. אֲבָל אִם הָיָה עוֹשֶׂה כְּדֵי טִפּוּל, חַיָּב.

כח עוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁהָיָה מוֹכֵר פֵּרוֹת וְאָמַר: שֶׁל עָרְלָה הֵן, אוֹ שֶׁל נָטַע רְבָעִי הֵן, אֵינוֹ נֶאֱמָן, וַאֲפִלּוּ אָמַר: מֵאִישׁ פְּלוֹנִי לְקַחְתִּים.

סימן רצה

א כִּלְאֵי הָאִילָנוֹת, הֲרֵי הֵם בִּכְלָל מַה שֶּׁנֶּאֱמַר: שָׂדְךָ לֹא תִזְרַע כִּלְאָיִם (וַיִּקְרָא יט, יט) כֵּיצַד, הַמַּרְכִּיב אִילָן בְּאִילָן, כְּגוֹן שֶׁהִרְכִּיב יִחוּר שֶׁל תַּפּוּחַ בְּאֶתְרוֹג אוֹ אֶתְרוֹג בְּתַפּוּחַ, הֲרֵי זֶה לוֹקֶה מִן הַתּוֹרָה בְּכָל מָקוֹם, בֵּין בָּאָרֶץ בֵּין בְּחוּץ לָאָרֶץ. וְכֵן הַמַּרְכִּיב יָרָק בְּאִילָן אוֹ אִילָן בְּיָרָק, לוֹקֶה בְּכָל מָקוֹם.

ב אָסוּר לְיִשְׂרָאֵל לְהַנִּיחַ לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁיַּרְכִּיב לוֹ אִילָנוֹ כִּלְאַיִם.

ג מֻתָּר לִזְרֹעַ זְרָעִים וְזֶרַע אִילָן כְּאֶחָד. וְכֵן מֻתָּר לִשְׁרֹב זְרָעֵי אִילָנוֹת וּלְזָרְעָם כְּאֶחָד, שֶׁאֵין לְךָ כִּלְאַיִם בְּאִילָנוֹת אֶלָּא הַרְכָּבָה בִּלְבַד, בֵּין אִילָן בְּיָרָק, בֵּין יָרָק בְּאִילָן, בֵּין יָרָק בְּיָרָק שֶׁאִינוֹ מִינוֹ, וַאֲפִלּוּ עֵץ סָרָק עַל עֵץ מַאֲכָל אוֹ עֵץ מַאֲכָל עַל עֵץ סָרָק.

ד יֵשׁ אִסּוּר הַרְכָּבָה אֲפִלּוּ תַּחַת הַקַּרְקַע, כְּגוֹן זְמוֹרַת הַגֶּפֶן שֶׁהִבְרִיכָהּ תַּחַת הַקַּרְקַע, אָסוּר לִזְרֹעַ עָלֶיהָ יָרָק, אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ עַל גַּבָּהּ עָפָר שְׁלֹשָׁה טְפָחִים. וַאֲפִלּוּ הִבְרִיכָהּ בְּתוֹךְ דְּלַעַת שֶׁיָּבְשָׁה, אוֹ בְּתוֹךְ סִילוֹן שֶׁל חֶרֶס, מִפְּנֵי שֶׁנִּשְׁרָשׁ בָּהּ וַהֲוָה לֵהּ מַרְכִּיב יָרָק בְּאִילָן. וְאִם הָיָה עַל גַּבָּהּ פָּחוֹת מִזֶּה, אָסוּר לִזְרֹעַ עַל

גַּבֵּהּ וּמֵתָר לִזְרֹעַ בְּצִדֵּהּ. אֲבָל הִבְרִיכָהּ בְּסֶלַע קָשֶׁה, אֲפִלּוּ אֵין עָלֶיהָ עָפָר אֶלָּא שָׁלֹשׁ אֶצְבָּעוֹת, מֻתָּר לְהָבִיא זֶרַע עָלֶיהָ. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, כְּשֶׁאֵין עִקַּר הַגֶּפֶן נִרְאֶה. אֲבָל אִם נִרְאֶה, צָרִיךְ לְהַרְחִיק שִׁשָּׁה טְפָחִים לְכָל רוּחַ וְאַחַר כָּךְ זוֹרֵעַ, כְּמוֹ שֶׁמְּרַחֵק מִכָּל גֶּפֶן יְחִידִית שֶׁלֹּא הֻבְרְכָה.

ה וְדַוְקָא בִּכְהַאי גַּוְנָא שֶׁנִּקְרָא עָלָיו שֵׁם אִילָן קֹדֶם שֶׁהִבְרִיכָהּ. אֲבָל מֻתָּר לִזְרֹעַ אֵצֶל הָאִילָן, אַף עַל פִּי שֶׁשָּׁרְשֵׁי הַיֶּרֶק נִכְנָסִים בְּתוֹךְ שָׁרְשֵׁי הָאִילָן, כֵּיוָן שֶׁאֵין עַל הַשָּׁרָשִׁים שֵׁם אִילָן. וַאֲפִלּוּ בְּמַבְרִיךְ, דַּוְקָא בִּזְמוֹרַת הַגֶּפֶן מִפְּנֵי שֶׁהִיא רַכָּה וְשָׁרְשֵׁי הַזְּרָעִים נִכְנָסִים, אֲבָל הַמַּבְרִיךְ עָנָף מֵאִילָן אֶחָד, מֻתָּר לִזְרֹעַ עַל גַּבָּיו אֲפִלּוּ אֵין עָלָיו עָפָר שָׁלֹשׁ אֶצְבָּעוֹת.

ו יֵשׁ בְּאִילָנוֹת דּוֹמִים זֶה לָזֶה בָּעָלִין אוֹ בַּפֵּרוֹת, וְאַף עַל פִּי כֵן הוֹאִיל וְהֵם שְׁנֵי מִינִים הֲרֵי אֵלּוּ כִּלְאַיִם. כֵּיצַד, הַתַּפּוּחַ עִם הַחַזְרָד (פָּרוּשׁ מִין תַּפּוּחַ יְעָרִי תַּרְגּוּם וְכָפְתּוֹר (שְׁמוֹת כה, לה. לז, כא) וְחַזּוּר) הַפָּרְסָקִין (פָּרוּשׁ פירסק״י בְּלַעַ״ז) עִם הַשִּׁזְפִין (פי׳ הַרְכִּיב זַיְתִים עַל רִמּוֹן, שֶׁהֵם פְּרִי דּוֹמֶה לְזַיִת. יוֹצֵא מֵהֶם שַׁזְפִין) עִם הָרִמּוֹן, אַף עַל פִּי שֶׁדּוֹמִים זֶה לָזֶה, כִּלְאַיִם זֶה בָּזֶה, אֲבָל הָאֲגָסִים (פי׳ פיר״י בְּלַעַ״ז) עִם הַקְּרוֹסְטוֹמֶלִין (פי׳ מִין אֲגָסִים) וְהַפְּרִישָׁן (פי׳ קודוציו״) עִם הָעֲזָרְדִין (פי׳ סורבוליי״), אֵינָם כִּלְאַיִם זֶה בָּזֶה. הַגָּה: וְכֵן מֻתָּר לְהַרְכִּיב מִין א׳, אֲפִלּוּ שְׁחוֹרוֹת בִּלְבָנוֹת וְדַקּוֹת בְּגַסּוֹת, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ לוֹ שֵׁם לָזֶה (כָּל בּוֹ וב״ח בְּשֵׁם א״ח). וְכֵן סָרָק עַל גַּבֵּי סָרָק, שָׁרֵי, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מִינוֹ (כֵּן מִשְׁמַע מֵהַטּוּר). וּמִכָּל מָקוֹם הוֹאִיל וְאֵין רֹב הָעוֹלָם מַכִּירִין רֹב הַמִּינִין, טוֹב לְזַהֵר מִכֻּלָּן (ב״י בְּשֵׁם סמ״ק).

ז אָסוּר לְקַיֵּם הַמֶּרְכָּב כִּלְאַיִם, אֲבָל הַפְּרִי הַיּוֹצֵא מִמֶּנּוּ, מֻתָּר, וַאֲפִלּוּ לְזֶה שֶׁעָבַר וְהִרְכִּיבוֹ. וּמֻתָּר לְקַח עָנָף מֵהַמֶּרְכָּב וּלְנָטְעוֹ בְּמָקוֹם אַחֵר.

סימן רצו

א הַזּוֹרֵעַ שְׁנֵי מִינֵי תְּבוּאָה אוֹ שְׁנֵי מִינֵי יְרָקוֹת עִם זֶרַע הַכֶּרֶם, הֲרֵי זֶה לוֹקֶה שְׁתַּיִם, אַחַת מִשּׁוּם שָׂדֶךָ לֹא תִזְרַע כִּלְאָיִם (וַיִּקְרָא יט, יט) וְאַחַת מִשּׁוּם לֹא תִזְרַע כַּרְמְךָ כִּלְאָיִם (דְּבָרִים כב, ט) וְאֵינוֹ לוֹקֶה מִשּׁוּם לֹא תִזְרַע כַּרְמְךָ כִּלְאַיִם (דְּבָרִים כב, ט) עַד שֶׁיִּזְרַע בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל חִטָּה וּשְׂעוֹרָה וְחַרְצָן בְּמַפֹּלֶת יָד. וְכֵן אִם חָפָה אוֹתָם בְּעָפָר, לוֹקֶה. וְכֵן אִם זָרַע שְׁנֵי מִינֵי יָרָק וְחַרְצָן, אוֹ זֶרַע אֶחָד יָרָק וְזֶרַע אֶחָד מִין תְּבוּאָה וְחַרְצָן בְּמַפֹּלֶת יָד, הֲרֵי זֶה לוֹקֶה. וְאֵינוֹ חַיָּב מִן הַתּוֹרָה אֶלָּא עַל קַנְבּוֹס וְלוּף וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם, מִזְּרָעִים שֶׁנִּגְמָרִים וְעִם תְּבוּאַת הַכֶּרֶם, אֲבָל שְׂאָר הַזְּרָעִים אָסוּר מִדִּבְרֵיהֶם. וְכֵן אָסוּר מִדִּבְרֵיהֶם לִזְרֹעַ כִּלְאֵי הַכֶּרֶם בְּחוּצָה לָאָרֶץ. וְאֵין עוֹדְרִין עִם הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים בְּכִלְאַיִם, אֲבָל עוֹקְרִין עִמּוֹ כְּדֵי לְמַעֵט הַתְּפִלָּה.

ב אֵין אָסוּרִים מִשּׁוּם כִּלְאֵי הַכֶּרֶם אֶלָּא מִינֵי תְּבוּאָה וּמִינֵי יְרָקוֹת בִּלְבַד. אֲבָל שְׂאָר מִינֵי זְרָעִים, מֻתָּר לְזָרְעָם בְּכֶרֶם. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שְׂאָר אִילָנוֹת.

ג אָסוּר לִזְרֹעַ יְרָקוֹת אוֹ תְּבוּאָה בְּצַד הַגְּפָנִים, אוֹ לִטַּע גֶּפֶן בְּצַד הַיֶּרֶק אוֹ הַתְּבוּאָה. וְאִם עָשָׂה כֵּן, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ לוֹקֶה, הֲרֵי זֶה קִדֵּשׁ, וְנֶאֱסְרוּ שְׁנֵיהֶם בַּהֲנָאָה הַיֶּרֶק אוֹ הַתְּבוּאָה וְהַגְּפָנִים, וְשׁוֹרְפִין אֶת שְׁנֵיהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר: פֶּן תִּקְדַּשׁ הַמְלֵאָה הַזָּרַע. (דְּבָרִים כב, ט) וַאֲפִלּוּ הֵקֵשׁ שֶׁל תְּבוּאָה וְהָעֵצִים שֶׁל גְּפָנִים הָאֲלוּ אֲסוּרִים בַּהֲנָאָה וְשׁוֹרְפִים אוֹתָם, וְלֹא יַסִּיק בָּהֶם תַּנּוּר וְכִירַיִם, וְלֹא יְבַשֵּׁל בָּהֶם בְּאֵשׁ שְׂרֵפָתָן.

ד אֶחָד הַנּוֹטֵעַ וְאֶחָד הַמַּקִּיזִים, כֵּיוָן שֶׁרָאָה כִּלְאַיִם צָמְחוּ בְּכַרְמוֹ וְהִנִּיחָם, הֲרֵי זֶה קִדֵּשׁ. וְאֵין אָדָם מְקַדֵּשׁ דָּבָר שֶׁאֵינוֹ שֶׁלּוֹ. לְפִיכָךְ הַמְסַכֵּךְ גַּפְנוֹ עַל גַּבֵּי תְּבוּאָתוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ, קִדֵּשׁ גַּפְנוֹ וְלֹא נִתְקַדְּשָׁה הַתְּבוּאָה. סִכֵּךְ גֶּפֶן חֲבֵרוֹ עַל תְּבוּאָתוֹ, קִדֵּשׁ תְּבוּאָתוֹ וְלֹא קִדֵּשׁ גֶּפֶן חֲבֵרוֹ. סִכֵּךְ גֶּפֶן חֲבֵרוֹ עַל תְּבוּאַת חֲבֵרוֹ, לֹא קִדֵּשׁ אֶחָד מֵהֶם, וּמִפְּנֵי זֶה הַזּוֹרֵעַ כַּרְמוֹ בַּשְּׁבִיעִית לֹא קִדְּשׁוֹ.

ה הָרוֹאֶה כִּלְאַיִם בְּכֶרֶם חֲבֵרוֹ וְקִיְּמָן, הֲרֵי זֶה הָרוֹאֶה אָסוּר בַּהֲנָיָתָן וְכָל אָדָם מַתְרִים בָּהֶם. וְאִלּוּ קִיְּמָן בַּעַל הַכֶּרֶם הָיָה מַקְדִּישׁ אוֹתָם לְכָל אָדָם, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

ו הָאַנָּס שֶׁזָּרַע כִּלְאַיִם בְּכֶרֶם חֲבֵרוֹ, אִם נִשְׁתַּקְּעוּ הַבָּעָלִים אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִתְיָאֲשׁוּ, הֲרֵי זֶה קִדֵּשׁ מִן הַתּוֹרָה. וְאִם לֹא נִשְׁתַּקְּעוּ הַבְּעָלִים, אַף עַל פִּי שֶׁנִּתְיָאֲשׁוּ, אֵינוֹ מְקַדֵּשׁ אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים.

ז הָרוּחַ שֶׁעָקְרָה פְּאֵרוֹת הַגֶּפֶן וְשָׁלְחָה אוֹתָם עַל הַתְּבוּאָה, יִגְדֹּר אוֹתָם מִיָּד. וְאִם אֵרְעוּ אֹנֶס וְלֹא סִלְקָן, הֲרֵי אֵלּוּ מֻתָּרִים וְלֹא נִתְקַדְּשׁוּ.

ח אֹנֶס שֶׁזָּרַע אֶת הַכֶּרֶם, כְּשֶׁיֵּצֵא הָאֹנֶס יִקְצֹר הַזֶּרַע מִיָּד, וַאֲפִלּוּ בְּחֵלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד. וְאִם לֹא מָצָא פּוֹעֲלִים, יוֹסִיף לָהֶם עַד שְׁלִישׁ בִּשְׂכָרָן. בִּקְּשׁוּ מִמֶּנּוּ יוֹתֵר, אוֹ שֶׁלֹּא מָצָא פּוֹעֲלִים, הֲרֵי זֶה מְבַקֵּשׁ בְּנַחַת וְקוֹצֵר. וְאִם נִשְׁתַּהָה הַזֶּרַע עַד שֶׁיִּגְיַע לָעוֹנָה שֶׁמְּקַדֵּשׁ, הֲרֵי זֶה קִדֵּשׁ וְיֵאָסְרוּ שְׁנֵיהֶם.

ט מֵאֵימָתַי תְּבוּאָה אוֹ יָרָק מִתְקַדְּשִׁים, מִשֶּׁיַּשְׁרִישׁוּ. וַעֲנָבִים, מִשֶּׁיַּעֲשׂוּ כְּפוֹל הַלָּבָן.

י כֶּרֶם שֶׁלֹּא הִגִּיעוּ עֲנָבָיו לִהְיוֹת כְּפוֹל הַלָּבָן אֶלָּא עֲדַיִן הֵם בֹּסֶר, וְזָרַע בְּתוֹכוֹ יָרָק אוֹ תְּבוּאָה, וְהִשְׁרִישׁוּ, הֲרֵי זֶה לֹא קִדֵּשׁ. וְאַף עַל פִּי כֵן קוֹנְסִין אוֹתוֹ וְאוֹסְרִין הַזֶּרַע, אֲבָל הַבֹּסֶר מֻתָּר. וְאִם עָקַר הַזֶּרַע קֹדֶם שֶׁיַּעֲשׂוּ הָעֲנָבִים כְּפוֹל הַלָּבָן, הֲרֵי זֶה מֻתָּר בַּהֲנָאָה. מִקְצָתָן נַעֲשׂוּ כְּפוֹל הַלָּבָן וּמִקְצָתָן לֹא נַעֲשׂוּ, אֶת שֶׁנַּעֲשׂוּ נִתְקַדְּשׁוּ, וְאֶת שֶׁלֹּא נַעֲשׂוּ, מֻתָּרִים.

יא עֲנָבִים שֶׁנַּעֲשׂוּ כְּפוֹל הַלָּבָן וְזָרַע בְּצִדָּן תְּבוּאָה אוֹ מִינֵי יְרָקוֹת וְלָקַט הַזֶּרַע קֹדֶם שֶׁיִּשְׁרִישׁ, חֻלִּי זֶה מֻתָּר בַּהֲנָאָה. וְאִם הִשְׁרִישׁ, אָסוּר.

יב גֶּפֶן שֶׁיִּבְּשׁוּ הֶעָלִים שֶׁלָּהּ וְנָפְלוּ כְּדֶרֶךְ שֶׁתִּיבַּשׁ הַגֶּפֶן בֵּימֵי הַקֹּר, אָסוּר לִזְרֹעַ בְּצִדָּהּ יָרָק אוֹ תְּבוּאָה, וְאִם זָרַע לֹא קִדֵּשׁ. וְכֵן הַזּוֹרֵעַ בָּעֲצִיץ שֶׁאֵינוֹ נָקוּב הַמַּנָּח בְּכֶרֶם, לֹא קִדֵּשׁ, וּמַכִּין אוֹתוֹ מַכַּת מַרְדּוּת. אֲבָל עָצִיץ נָקוּב, חֻלִּי הוּא כְּאֶרֶץ.

יג הָיָה עוֹבֵר בְּכֶרֶם וְנָפְלוּ מִמֶּנּוּ זְרָעִים, אוֹ שֶׁיָּצְאוּ עִם הַזְּבָלִים אוֹ עִם הַמַּיִם, אוֹ שֶׁהָיָה זוֹרֵעַ אוֹ זוֹרֶה בְּשָׂדֶה לְבָן וְסִעֲרָתוּ הָרוּחַ לַאֲחוֹרָיו וְנָפְלוּ הַזְּרָעִים בַּכֶּרֶם וְצָמְחוּ, חֻלִּי זֶה לֹא נִתְקַדֵּשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר: אֲשֶׁר תִּזְרָע (דְּבָרִים כב, ט) וְזֶה לֹא זָרַע. וְחַיָּב לַעֲקֹר כְּשֶׁיִּרְאֶה, וְאִם קִיְּמָן חֻלִּי זֶה קִדֵּשׁ. וְאִם סִעֲרָתוּ הָרוּחַ לְפָנָיו וְרָאָה הַזְּרָעִים שֶׁנָּפְלוּ לַכֶּרֶם, חֻלִּי זֶה כְּזוֹרֵעַ. וְכֵיצַד יַעֲשֶׂה, אִם צָמְחוּ הָעֲשָׂבִים, יַהֲפֹכֶם בְּמַחֲרֵשָׁה וְדַיּוֹ. וְאִם מְצָאָם שֶׁנַּעֲשׂוּ אֲבִיב, יְנַפֵּץ אוֹתוֹ אָבִיב כְּדֵי לְהַשְׁחִיתוֹ, שֶׁהַכֹּל אָסוּר בַּהֲנָאָה. וְאִם מְצָאָם שֶׁנַּעֲשׂוּ דָּגָן, חֻלִּי זֶה תִּשָּׂרֵף. וְאִם רָאָה אוֹתָם וְקִיְּמָם, חֻלִּי אֶלָּא יִשָּׂרְפוּ עִם הַגְּפָנִים הַסְּמוּכוֹת לָהֶם.

יד הָרוֹאֶה בְּכֶרֶם עֶשֶׂב שֶׁאֵין דַּרְכּוֹ בְּנֵי אָדָם לְזָרְעָהּ, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא רוֹצֶה בְּקִיּוּמוֹ לִבְהֵמָה אוֹ לִרְפוּאָה, חֻלִּי זֶה לֹא קִדֵּשׁ עַד שֶׁיְּקַיְּמוֹת דָּבָר שֶׁכְּמוֹתוֹ מְקֻיָּמִים רֹב הָעָם בְּאוֹתוֹ מָקוֹם. כֵּיצַד, הַמְקַיְּמִים קוֹצִים בְּכֶרֶם, בַּעֲרָב שֶׁרוֹצִים בְּקוֹצִים לְגָמַלֶּיהֶם, חֻלִּי זֶה קִדֵּשׁ. הָאִירוּס וְהַקֹּסוּם וְשׁוֹשַׁנַּת הַמֶּלֶךְ וּשְׂאֹר מִינֵי זְרָעִים, אֵינָם כִּלְאַיִם בְּכֶרֶם. הַקַּנְדּוֹס וְצֶמֶר גֶּפֶן, חֻלִּי הֵם כִּשְׂאֹר מִינֵי יְרָקוֹת וּמְקֻדָּשִׁים בְּכֶרֶם. וְכֵן כָּל מִינֵי דְּשָׁאִים שֶׁעוֹלִים מֵאֲלֵיהֶן בַּשָּׂדֶה, חֻלִּי הֵם מְקֻדָּשִׁים בְּכֶרֶם. וּפוֹל הַמִּצְרִי, מִין זְרָעִים הוּא וְאֵינוֹ מְקֻדָּשׁ.

טו הַקָּנִים וְהַגֶּרֶד וְהָאֲטָדִין (פִּי׳ עֵרוּךְ מִין הֶדֶס), מִינֵי אִילָן הֵם וְאֵינָם כִּלְאַיִם בְּכֶרֶם. זֶה הַכְּלָל: כָּל הַמּוֹצִיא עָלִין מֵעִקָּרוֹ, חֻלִּי זֶה יָרָק. וְכָל שֶׁאֵינוֹ מוֹצִיא עָלִין מֵעִקָּרוֹ, חֻלִּי זֶה אִילָן. וְהַצָּלָף, אִילָן לְכָל דָּבָר.

טז הָרוֹאֶה יָרָק בְּכֶרֶם וְאָמַר: כְּשֶׁאֹגִיעַ לוֹ אֲלַקְּטֶנּוּ, מֻתָּר. הִגִּיעַ לוֹ וְעָבַר מֵעָלָיו וְאָמַר: כְּשֶׁאֶחֱזֹר לוֹ אֲלַקְּטֶנּוּ, אִם שָׁהָה עַד שֶׁהוֹסִיף אֶחָד בְּק׳ ק׳, חֻלִּי זֶה קִדֵּשׁ.

יז אָסוּר לַעֲבֹר בָּעֲצִיץ נָקוּב שֶׁזָּרוּעַ בּוֹ יָרָק בְּתוֹךְ הַכֶּרֶם. וְאִם הִנִּיחוֹ תַּחַת הַגֶּפֶן וְנִשְׁתַּהָה שָׁם בָּאָרֶץ כְּדֵי לְהוֹסִיף אֶחָד מִמָּאתַיִם, חֻלִּי זֶה קִדֵּשׁ.

יח בָּצָל שֶׁנִּטְעוֹ בְּכֶרֶם וְאַחַר כָּךְ נֶעֱקַר הַכֶּרֶם, וְאַחַר כָּךְ צָמְחוּ בְּצָלִים מִן הָעִקָּר הַנִּטּוּעַ, אַף עַל פִּי שֶׁרַבּוּ הַגִּדּוּלִים עַל עִקָּרוֹ בְּמָאתַיִם, חֻלִּי אוֹתוֹ הָעִקָּר בְּאִסּוּרוֹ, שֶׁאֵין גִּדּוּלֵי הֶתֵּר מַעֲלִין אֶת הָעִקָּר הָאָסוּר.

יט הַזּוֹרֵעַ תְּבוּאָה אוֹ יָרָק בְּכֶרֶם אוֹ הַמְקַיְּמוֹ עַד שֶׁהוֹסִיף בְּמָאתַיִם, חֻלִּי זֶה מְקֻדָּשׁ מִן הַגְּפָנִים שֶׁסְּבִיבוֹתָיו ט״ז אַמָּה לְכָל רוּחַ, עֲגַלּוֹת וְלֹא מְרֻבָּעוֹת, וְרוֹאִים כָּל הָעִגּוּל שֶׁרָחְבּוֹ ל״ב אַמָּה כְּאִלּוּ הוּא כֻּלּוֹ מָלֵא יָרָק, וְכָל גֶּפֶן שֶׁתִּהְיֶה בְּתוֹךְ עִגּוּל זֶה נִתְקַדְּשָׁה עִם הַיָּרָק, וְכָל שֶׁחוּץ לָעִגּוּל אֵינָהּ מִתְקַדֶּשֶׁת.

כ בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, כְּשֶׁהָיָה בֵּין שׂוּרוֹת הַגְּפָנִים שֶׁחוּצָה לוֹ יוֹתֵר עַל ד׳ אַמּוֹת. אֲבָל אִם הָיָה בֵּינֵיהֶם אַרְבַּע אַמּוֹת מְצֻמְצָמוֹת אוֹ פָּחוֹת, רוֹאִין אֶת הָעִגּוּל כְּאִלּוּ הוּא כֻּלּוֹ מָלֵא יָרָק, וְכָל גֶּפֶן שֶׁתִּהְיֶה בְּתוֹךְ עִגּוּל זֶה נִתְקַדְּשָׁה עִם הַיָּרָק, וְכָל שֶׁחוּץ לָעִגּוּל אֵינָהּ מִתְקַדֶּשֶׁת.

כא בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּזוֹרֵעַ אוֹ מְקַיֵּם תּוֹךְ הַכֶּרֶם. אֲבָל בַּזּוֹרֵעַ חוּץ לַכֶּרֶם וְסָמַךְ לוֹ, חֻלִּי זֶה מְקֻדָּשׁ שְׁתֵּי שׂוּרוֹת שֶׁל גְּפָנִים הַסְּמוּכוֹת לַזֶּרַע, רוֹצֶה לוֹמַר בְּאֹרֶךְ כָּל הַזֶּרַע, וְיָתֵר ד׳ אַמּוֹת חוּץ לַזֶּרַע, וּמִתְקַדֵּשׁ מִן הַזֶּרַע רֹחַב ד׳ אַמּוֹת בְּאֹרֶךְ כָּל הַשּׂוּרָה שֶׁל כֶּרֶם. וְאִם זָרַע בְּצַד גֶּפֶן יְחִידִית, אֵינוֹ מְקֻדָּשׁ מֵהַזֶּרַע אֶלָּא שִׁשָּׁה טְפָחִים לְכָל רוּחַ.

כב יַלְדָּה, פְּחוּתָה מִטֶּפַח, אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת אֶת הַזְּרָעִים. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בִּשְׁתַּיִם כְּנֶגֶד שְׁתַּיִם וְאַחַת יוֹצֵאת זָנָב, אֲבָל אִם כָּל הַכֶּרֶם כֵּן, חֻלִּי זֶה מְקֻדָּשׁ.

כג שְׁתֵּי גִּנּוֹת זוֹ עַל גַּב זוֹ, הַתַּחְתּוֹנָה עֲשׂוּיָה כֶּרֶם, זוֹרֵעַ אֶת הָעֶלְיוֹנָה עַד שֶׁהוּא מַגִּיעַ לַאֲוִיר י׳ טְפָחִים קָרוֹב לַכֶּרֶם, שֶׁאֲוִיר עֲשָׂרָה טְפָחִים סָמוּךְ לַכֶּרֶם אוֹ לְגֶפֶן יְחִידִית אָסוּר לִזְרֹעַ בּוֹ זְרָעִים. וְאִם הָיְתָה הָעֶלְיוֹנָה עֲשׂוּיָה כֶּרֶם, חֻלִּי זֶה זוֹרֵעַ אֶת הַתַּחְתּוֹנָה עַד שֶׁהוּא מַגִּיעַ לְמַטָּה מִשְּׁלֹשָׁה טְפָחִים מֵעִקַּר הַגְּפָנִים.

כד מִי שֶׁהָיְתָה שָׂדֵהוּ זְרוּעָה יָרָק אוֹ תְּבוּאָה וְנִמְלַךְ לִטַּע בָּהּ גְּפָנִים, הוֹפֵךְ אֶת הַזְּרָעִים בְּמַחֲרֵשָׁה וְאַחַר כָּךְ נוֹטֵעַ. וְלֹא יִטַּע וְאַחַר כָּךְ יַהֲפֹךְ.

כה הָיְתָה נְטוּעָה גְּפָנִים וְנִמְלַךְ לִזְרֹעַ בָּהּ זְרָעִים, מְשָׁרֵשׁ אֶת הַגְּפָנִים וְאַחַר כָּךְ זוֹרֵעַ אֶת הַזְּרָעִים. וְאִם רָצָה לְקַץ אֶת הַגְּפָנִים, עַד שֶׁלֹּא יִשָּׁאֵר מֵהֶן אֶלָּא פָּחוֹת מִטֶּפַח סָמוּךְ לָאָרֶץ, חֻלִּי זֶה מֻתָּר לִזְרֹעַ וְאַחַר כָּךְ יַחְזֹר וִישָׁרֵשׁ אֶת הַנִּשְׁאָר בָּאָרֶץ מֵהַגְּפָנִים.

כו הַמַּבְרִיךְ ג׳ גְּפָנִים וְעִקְּרֵיהֶם נִרְאִים, אִם יֵשׁ בֵּינֵיהֶם מד׳ אַמּוֹת עַד ח׳ חֻלִּי אֵלּוּ מִצְטָרְפִים לִשְׁאָר גְּפָנִים הָעוֹמְדוֹת, וּכְאִלּוּ לֹא הִבְרִיכָן. וְאִם לָאו, אֵינָם מִצְטָרְפוֹת. הָיוּ פְּחוֹת מִג׳, אֵינָם מִצְטָרְפִים אֶלָּא מַרְחִיק מֵהֶם שִׁשָּׁה טְפָחִים לְכָל רוּחַ, וְזוֹרֵעַ.

כז כָּל הַזּוֹרֵעַ תַּחַת הַשָּׂרִיגִים וְהֶעָלִים הַיּוֹצְאִים מִן הַגֶּפֶן, חֲרֵי זֶה קֹדֶשׁ וְאָף עַל פִּי שֶׁהַזֶּרַע רָחוֹק מֵעִקַּר הַגֶּפֶן כַּמָּה אַמּוֹת. הִרְלָה אֶת הַגֶּפֶן עַל מִקְצָת אֶפִּיפִירוֹת (פי׳ עצים או קנים ארוגים שמדלין עליהם שריגי הגפנים כשהם ארכים הרבה), לֹא יִזְרַע תַּחַת מוֹתַר הָאֶפִּיפִירוֹת, וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין עֲלֵיהֶם לֹא עָלִים וְלֹא שָׂרִיגִים. וְאִם זָרַע, הוֹאִיל וְאֵין הַזֶּרַע תַּחַת סְכָךְ הַגֶּפֶן, חֲרֵי זֶה מֻתָּר. וְכֵן אִם הִרְלָה הַגֶּפֶן עַל מִקְצָת בַּדֵּי אִילָן שֶׁאֵינוֹ עוֹשֶׂה פֵּרוֹת, כְּגוֹן הָאֶרֶז וְהַבְּרוֹשׁ. אֲבָל אִם הִרְלָה עַל מִקְצָת אִילָן מַאֲכָל, חֲרֵי זֶה מֻתָּר לִזְרֹעַ תַּחַת בַּדֵּי הָאִילָן שֶׁלֹּא נִמְשְׁכוּ עֲלֵיהֶם שָׂרִיגֵי הַגֶּפֶן, שֶׁאֵין אָדָם מְבַטֵּל אִילָן מַאֲכָל וְעוֹשֶׂהוּ אֶפִּיפִירוֹת לַגֶּפֶן. וְאִם נִמְשְׁכוּ הַשָּׂרִיגִים אַחַר שֶׁזָּרַע, וְסָכְכוּ עַל הַזֶּרַע, חֲרֵי זֶה מַחֲזִירָם לְמָקוֹם אַחֵר.

כח הַזּוֹרֵעַ תַּחַת מוֹתַר הָאֶפִּיפִירוֹת, אוֹ תַּחַת מוֹתַר הָאִילָן שֶׁאֵינוֹ עוֹשֶׂה פֵּרוֹת, וְנִמְשְׁכוּ שָׂרִיגֵי הַגֶּפֶן וְסָכְכוּ עַל הַזְּרָעִים, חֲרֵי זֶה אָסוּר לְקַיְּמוֹ אוֹ לְהַחֲזִיר הַשָּׂרִיגִים, אֶלָּא כְּיצַד עוֹשֶׂה, עוֹקֵר הַזֶּרַע.

כט קָנִים הַיּוֹצְאִים מִן הָעָרִיס (פי׳ העצים או קנים אשר עליהם יסמוך הגפן) וְחָס עֲלֵיהֶם לְפָסְקָן כְּדֵי שֶׁלֹּא יַשְׁחִית הָאֶפִּיפִירוֹת, חֲרֵי זֶה מֻתָּר לִזְרֹעַ תַּחְתֵּיהֶן. וְאִם הִנִּיחָם כְּדֵי שֶׁיִּהַלְּכוּ עָלָיו הַשָּׂרִיגִים וְהֶעָלִים הַיּוֹצְאִים, חֲרֵי זֶה אָסוּר לִזְרֹעַ תַּחְתֵּיהֶן.

ל פֶּרַח הַיּוֹצֵא מִן הָעָרִיס אוֹ מִן הַדָּלִית (פי׳ הגפן יחידית המדרלית על גבי כלונסות), רוֹאִין אוֹתוֹ כְּאִלּוּ מִשְׁקֹלֶת תְּלוּיָה בּוֹ עַד הָאָרֶץ וְאָסוּר לִזְרֹעַ תַּחְתָּיו. וְכֵן הַמּוֹתַח זְמוֹרָה מֵאִילָן לְאִילָן, אָסוּר לִזְרֹעַ תַּחְתֶּיהָ. קָשַׁר חֶבֶל אוֹ גְּמִי בְּזְמוֹרָה וְקָשַׁר רֹאשׁ הָאֶחָד בְּאִילָן, חֲרֵי זֶה מֻתָּר לִזְרֹעַ תַּחַת הַחֶבֶל. וְאִם מָתַח חֶבֶל זֶה כְּדֵי שֶׁיִּהַלְּכוּ עָלָיו הַשָּׂרִיגִים וְהֶעָלִים, חֲרֵי הוּא כְּאֶפִּיפִירוֹת וְאָסוּר לִזְרֹעַ תַּחְתָּיו.

לא הַבָּא לִזְרֹעַ בְּצַד הַכֶּרֶם, מַרְחִיק אַרְבַּע אַמּוֹת מֵעִקְּרֵי הַגְּפָנִים, וְזוֹרֵעַ. וְאִם גֶּפֶן יְחִידִית הִיא, מַרְחִיק מִמֶּנָּהּ שִׁשָּׁה טְפָחִים, וְזוֹרֵעַ.

לב הָיְתָה שׁוּרָה אַחַת שֶׁל גְּפָנִים זוֹ בְּצַד זוֹ, וַאֲפִלּוּ הֵן מֵאָה, אֵין זֶה כֶּרֶם אֶלָּא כְּגֶפֶן יְחִידִית, וּמַרְחִיק מִן הַשּׁוּרָה שִׁשָּׁה טְפָחִים, וְזוֹרֵעַ. הָיוּ שְׁתֵּי שׁוּרוֹת, חֲרֵי זֶה כֶּרֶם וְצָרִיךְ לְהַרְחִיק ד׳ אַמּוֹת מִכָּל צַד, וְאַחַר כָּךְ יִזְרַע. וְכַמָּה יִהְיֶה בְּכָל שׁוּרָה, ג׳ גְּפָנִים אוֹ יוֹתֵר. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, כְּשֶׁהָיָה בֵּין כָּל גֶּפֶן וְגֶפֶן מד׳ אַמּוֹת וְעַד ח׳. אֲבָל אִם הָיָה בֵּין שְׁתֵּי הַשּׁוּרוֹת ח׳ אַמּוֹת, חוּץ מִמְּקוֹם הַגְּפָנִים, חֲרֵי אֵלּוּ כְּמֻבְדָּלוֹת זוֹ מִזּוֹ וְאֵינָם כֶּרֶם אֶחָד, וְאֵינוֹ מַרְחִיק אֶלָּא ו׳ טְפָחִים מִכָּל שׁוּרָה. וְכֵן אִם הָיָה בֵּינֵיהֶם פָּחוֹת מִד׳, חֲרֵי אֵלּוּ כְּגֶפֶן אַחַת וּמַרְחִיק ו׳ טְפָחִים לְכָל רוּחַ.

לג הָיוּ ג׳ שׁוּרוֹת, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בֵּינֵיהֶם פָּחוֹת מִד׳, חֲרֵי אֵלּוּ כֶּרֶם וְרוֹאִין אֶת הָאֶמְצָעִיּוֹת כְּאִלּוּ אֵינָם.

לד הָיוּ ג׳ שׁוּרוֹת וּבֵין כָּל שׁוּרָה וְשׁוּרָה ח׳ אַמּוֹת אוֹ יוֹתֵר, חֲרֵי זֶה זוֹרֵעַ בֵּין הַשּׁוּרוֹת. לְפִיכָךְ הַנּוֹטֵעַ אֶת כַּרְמוֹ מִתְּחִלָּה, וְהִרְחִיק בֵּין כָּל שׁוּרָה וְשׁוּרָה ח׳ אַמּוֹת, מֻתָּר לְהָבִיא זֶרַע לְתוֹכוֹ וּמַרְחִיק מִכָּל שׁוּרָה וְשׁוּרָה שִׁשָּׁה טְפָחִים בִּלְבַד. אֲבָל אִם זָרַע חוּצָה לוֹ, צָרִיךְ לְהַרְחִיק מִשּׁוּרָה הַחִיצוֹנָה ד׳ אַמּוֹת כִּשְׁאָר הַכְּרָמִים. וְאֵין דִּין בֵּין הַשּׁוּרוֹת שֶׁל זֶה הַכֶּרֶם כְּכֶרֶם שֶׁחָרַב בְּאֶמְצָעוֹ, שֶׁחֲרֵי מִתְּחִלָּה נְטָעָם מְרֻחָקִים.

לה הָיְתָה בְּשָׂדֶה זוֹ שׁוּרָה אַחַת שֶׁל גְּפָנִים, וּבִשְׂדֵה חֲבֵרוֹ שׁוּרָה אַחֶרֶת כְּנֶגְדָּהּ, קְרוֹבָה לָהּ, אַף עַל פִּי שֶׁמַּפְסִיק בֵּינֵיהֶם דֶּרֶךְ הַיְחִיד אוֹ דֶּרֶךְ הָרַבִּים אוֹ גֶּדֶר שֶׁהוּא נָמוּךְ מֵעֲשָׂרָה טְפָחִים, חֲרֵי אֵלּוּ מִצְטָרְפוֹת לִהְיוֹת שְׁתֵּיהֶן כֶּרֶם. וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה בֵּינֵיהֶם פָּחוֹת מֵח׳.

לו נָטַע שׁוּרָה אַחַת בָּאָרֶץ וְשׁוּרָה אַחַת בַּמַּדְרֵגָה, אִם גְּבוֹהָה הַמַּדְרֵגָה מֵהָאָרֶץ עֲשָׂרָה טְפָחִים, אֵינָם מִצְטָרְפִים. פָּחוֹת מִכָּאן, מִצְטָרְפִין.

לז הַנּוֹטֵעַ חָמֵשׁ גְּפָנִים, שְׁתַּיִם כְּנֶגֶד שְׁתַּיִם וְאַחַת יוֹצֵאת זָנָב, חֲרֵי זֶה נִקְרָא כֶּרֶם קָטָן וְצָרִיךְ לְהַרְחִיק מֵהֶן ד׳ אַמּוֹת לְכָל רוּחַ. אֲבָל אִם נָטַע שְׁתַּיִם כְּנֶגֶד שְׁתַּיִם וְאַחַת בָּאֶמְצַע, אוֹ ג׳ בְּשׁוּרָה וּשְׁתַּיִם כְּנֶגְדָּן בְּשׁוּרָה שְׁנִיָּה, אֵינָם כֶּרֶם וְאֵינוֹ מַרְחִיק מֵהֶם אֶלָּא ו׳ טְפָחִים לְכָל רוּחַ.

לח כֶּרֶם שֶׁחָרַב, אִם יֵשׁ בּוֹ לְלַקֵּט עֶשֶׂר גְּפָנִים לְכָל בֵּית סְאָה וְיִהְיוּ נְטוּעוֹת שְׁתַּיִם כְּנֶגֶד שְׁתַּיִם וְאַחַת יוֹצֵאת זָנָב, אוֹ יֵשׁ בּוֹ לְכַוֵּן ג׳ כְּנֶגֶד ג׳, חֲרֵי זֶה נִקְרָא כֶּרֶם דַּל וְאָסוּר לִזְרֹעַ בְּכֻלּוֹ.

לט כֶּרֶם שֶׁאֵינוֹ נָטוּעַ שׁוּרוֹת שׁוּרוֹת, אֶלָּא מְעֹרָבָב, אִם יֵשׁ בּוֹ לְכַוֵּן שְׁתַּיִם כְּנֶגֶד שָׁלֹשׁ חֲרֵי זֶה כֶּרֶם. וְאִם לָאו, אֵינוֹ כֶּרֶם אֶלָּא דַּיּוֹ לְהַרְחִיק ו׳ טְפָחִים מִכָּל גֶּפֶן וְגֶפֶן, וְזוֹרֵעַ.

מ הָיוּ הָעִקָּרִים מְכֻוָּנִים וְהַנּוֹף אֵינוֹ מְכֻוָּן, חֲרֵי זֶה כֶּרֶם. הַנּוֹף מְכֻוָּן וְהָעִקָּר אֵינוֹ מְכֻוָּן, אֵינוֹ כֶּרֶם. הָיוּ דַּקּוֹת וְאֵינָן מְכֻוָּנוֹת, הָעֲבוֹ וַחֲרֵי הֵן מְכֻוָּנוֹת, חֲרֵי זֶה כֶּרֶם.

מא כֵּיצַד יוֹדֵעַ אִם הֵם מְכֻוָּנוֹת, מֵבִיא חוּט הַמִּדָּה וּמוֹתֵחַ מִזּוֹ לְזוֹ.

מב כֶּרֶם שֶׁחָרַב בְּאֶמְצָעוֹ וְנִשְׁאַר שָׁלֵם מִכָּל סְבִיבָיו, אִם יֵשׁ בַּקָּרַחַת שֶׁבְּאֶמְצַע ט״ז אַמָּה, חֲרֵי זֶה מַרְחִיק מֵעִקְּרֵי הַגְּפָנִים אַרְבַּע אַמּוֹת לְכָל רוּחַ, וְזוֹרֵעַ בְּאֶמְצַע הַקָּרַחַת. וְאִם אֵין בָּהּ ט״ז אַמָּה, חֲרֵי זֶה לֹא יָבִיא זֶרַע לְשָׁם. וְאִם הֵבִיא, הוֹאִיל וְהִרְחִיק ד׳ אַמּוֹת לְכָל רוּחַ מֵהַגְּפָנִים שֶׁל כֶּרֶם, חֲרֵי זֶה לֹא קִדֵּשׁ.

מג וְכֵן מָקוֹם שֶׁנִּשְׁאַר פָּנוּי בְּלֹא גְּפָנִים בֵּין סוֹף הַכֶּרֶם וּבֵין הַגֶּדֶר שֶׁלּוֹ, וְהוּא הַנִּקְרָא מְחוֹל הַכֶּרֶם, אִם יֵשׁ בּוֹ י״ב אַמָּה מַרְחִיק מֵהַגְּפָנִים ד׳ אַמּוֹת וְזוֹרֵעַ אֶת הַשְּׁאָר. הָיָה בָּהּ פָּחוֹת מִי״ב אַמָּה, לֹא יָבִיא זֶרַע לְשָׁם. וְאִם הֵבִיא, הוֹאִיל וְהִרְחִיק ד׳ אַמּוֹת, חֲרֵי זֶה לֹא קִדֵּשׁ. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּכֶרֶם גָּדוֹל. אֲבָל בְּקָטָן, אֵין לוֹ מָחוֹל אֶלָּא מַרְחִיק אַרְבַּע אַמּוֹת מִסּוֹף הַגְּפָנִים, וְזוֹרֵעַ עַד הַגֶּדֶר. וְכֵן כֶּרֶם גָּדוֹל שֶׁהָיָה בֵּין כָּל שׁוּרָה וְשׁוּרָה שְׁמוֹנָה אַמּוֹת אוֹ יוֹתֵר, אֵין לוֹ מָחוֹל.

מד הָיָה גָּדֵר מַקִּיף אֶת הַכֶּרֶם פָּחוֹת מֵעֲשָׂרָה טְפָחִים, אוֹ שֶׁהָיָה גָּבְהוֹ י׳ טְפָחִים וְאֵין בּוֹ רֹחַב ד׳ טְפָחִים, אֵין לוֹ מָחוֹל אֶלָּא מַרְחִיק מִסּוֹף הַגְּפָנִים ד׳ אַמּוֹת וְזוֹרֵעַ עַד הַמְּחִצָּה, אֲפִלּוּ הָיָה בֵּין הַגְּפָנִים וּבֵין הַמְּחִצָּה ד׳ אַמּוֹת וּמֶחֱצָה, זוֹרֵעַ אֶת חֲצִי הָאַמָּה.

מה גָּדֵר שֶׁהוּא גָּבוֹהַּ י׳ טְפָחִים, וְכֵן חָרִיץ שֶׁהוּא עָמֹק י׳ טְפָחִים וְרָחָב ד׳ טְפָחִים, חֲרֵי זֶה מֻתָּר לִסַּע כֶּרֶם בְּצִדּוֹ מִכָּאן וִירָקוֹת בְּצִדּוֹ מִכָּאן. אֲפִלּוּ מְחִצָּה שֶׁל קָנִים, אִם אֵין בֵּין קָנֶה לַחֲבֵרוֹ ג׳ טְפָחִים, חֲרֵי זוֹ מֻבְדֶּלֶת בֵּין הַכֶּרֶם וְהַיָּרָק, כְּגָדֵר.

מו גָּדֵר הַמַּבְדִּיל בֵּין כֶּרֶם וְיָרָק שֶׁנִּפְרַץ עַד עֶשֶׂר אַמּוֹת, חֲרֵי זֶה כְּפָתַח וּמֻתָּר. הָיְתָה פְּרוּצָה יוֹתֵר מֵעֶשֶׂר, כְּנֶגֶד הַפִּרְצָה אָסוּר עַד שֶׁיַּרְחִיק מִן הַגְּפָנִים כַּשִּׁעוּר. נִפְרְצוּ בּוֹ פְּרָצוֹת רַבּוֹת, אִם הָיָה הָעוֹמֵד כְּפָרוּץ, חֲרֵי זֶה מֻתָּר כְּאִלּוּ אֵין שָׁם פִּרְצָה. הָיָה פָּרוּץ מֵרֻבֶּה עַל הָעוֹמֵד, לֹא יִזְרַע כְּנֶגֶד כָּל הַמָּקוֹמוֹת הַפְּרוּצִים, עַד שֶׁיַּרְחִיק כַּשִּׁעוּר.

מז מְחִצַּת הַכֶּרֶם שֶׁנִּפְרְצָה, אוֹמְרִים לוֹ: גְּדֹר. נִפְרְצָה, אוֹמְרִים לוֹ: גְּדֹר. נִתְיָאֲשׁ מִמֶּנָּהּ וְלֹא גְּדָרָהּ, חֲרֵי זֶה קִדֵּשׁ.

מח בַּיִת שֶׁחֶצְיוֹ מִקֶּרֶה וְחֶצְיוֹ אֵינוֹ מִקֶּרֶה וּגְפָנִים נְטוּעִים בְּצַד זֶה, מֻתָּר לִזְרֹעַ יְרָקוֹת בַּצַּד הָאַחֵר, שֶׁהֲרֵי פִּי תִקְרָה כְּאִלּוּ יָרַד וְסָתַם וְנַעֲשָׂה בֵּינֵיהֶם כְּמְחִצָּה. וְאִם הִשְׁוָה אֶת קֵרוּיוֹ, אָסוּר.

מט חָצֵר קְטַנָּה שֶׁנִּפְרְצָה בְּמִלּוּאָהּ לִגְדוֹלָה, וְהָיוּ הַגְּפָנִים בַּגְּדוֹלָה, אָסוּר לִזְרֹעַ בַּקְּטַנָּה; וְאִם זָרַע, הַזְּרָעִים אֲסוּרִים וְהַגְּפָנִים מֻתָּרִים. הָיוּ גְּפָנִים בַּקְּטַנָּה, מֻתָּר לִזְרֹעַ בַּגְּדוֹלָה, הוֹאִיל וְיֵשׁ בַּגְּדוֹלָה פֵּסִין מִכָּאן וּמִכָּאן חֲרֵי הִיא כְּמֻבְדֶּלֶת מִן הַקְּטַנָּה, וְאֵין הַקְּטַנָּה מֻבְדֶּלֶת מִן הַגְּדוֹלָה.

נ חָרִיץ שֶׁהוּא עוֹבֵר בְּכֶרֶם, עָמֹק י׳ וְרָחָב ד׳, אִם הָיָה מְפֻלָּשׁ מֵרֹאשׁ הַכֶּרֶם וְעַד סוֹפוֹ חֲרֵי זֶה נִרְאֶה כְּבֵין שְׁנֵי הַכְּרָמִים וּמֻתָּר לִזְרֹעַ בְּתוֹכוֹ, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִהְיוּ הַגְּפָנִים מִסְתַּכְּלִין עָלָיו. וְאִם לֹא הָיָה מְפֻלָּשׁ, חֲרֵי הוּא כְּגַת שֶׁבְּאֶמְצַע הַכֶּרֶם, שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁהִיא עֲמֻקָּה י׳ וּרְחָבָה ד׳ אוֹ יוֹתֵר, אָסוּר לוֹ לִזְרֹעַ בְּתוֹכָהּ אֶלָּא אִם כֵּן הָיָה בַּקָּרַחַת ט״ז אַמָּה.

נא שְׁבִיל שֶׁבֵּין שְׁנֵי הַכְּרָמִים חֲרֵי הוּא כְּגַת שֶׁחָרַב בְּאֶמְצָעוֹ, אִם יֵשׁ בֵּינֵיהֶם ט״ז אַמָּה מַרְחִיק מִזֶּה ד׳ אַמּוֹת וּמִזֶּה ד׳ אַמּוֹת וְזוֹרֵעַ אֶת הַמּוֹתָר; וְאִם הָיָה פָּחוֹת מִכָּאן, לֹא יָבִיא זֶרַע לְשָׁם.

נב שׁוֹמֶרָה (פִּי׳ בֵּית דִּירָה שֶׁעוֹשִׂים לְשׁוֹמֵר הַשָּׂדֶה) שֶׁבַּכֶּרֶם, אִם גְּבוֹהָה עֲשָׂרָה וּרְחָבָה ד׳, מֻתָּר לִזְרֹעַ בְּרֹאשָׁהּ יָרָק, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִהְיוּ הַשָּׂרִיגִים נוֹגְעִים בָּהּ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יֵרָאֶה יָרָק בְּתוֹךְ הַכֶּרֶם מִלְּמַעְלָה. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בִּמְרֻבַּעַת. אֲבָל אִם הָיְתָה הַשּׁוֹמֶרָה עֲגֻלָּה, צְרִיכָה שֶׁיִּהְיֶה בְּתוֹכָהּ חֲלַל אַרְבָּעָה טְפָחִים, כְּדֵי שֶׁתִּהְיֶה מְפֻלֶּגֶת מִן הָאָרֶץ, וּצְרִיכָה עָפָר עַל רֹאשָׁהּ מִלְּמַעְלָה שְׁלֹשָׁה טְפָחִים.

נג הַבַּיִת שֶׁבַּכֶּרֶם, אִם הָיָה יָתֵר מִשְּׁלֹשָׁה טְפָחִים עַל שְׁלֹשָׁה טְפָחִים, זוֹרְעִים בְּתוֹכוֹ יָרָק, וְאִם הָיָה פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה עַל שְׁלֹשָׁה, חֲרֵי הוּא כְּסָתוּם וְאֵין זוֹרְעִים בְּתוֹכוֹ.

נד גֶּפֶן יְחִידִית שֶׁהָיְתָה נְטוּעָה בְּתוֹךְ הַבִּקְעָה אוֹ בְּתוֹךְ הֶחָרִיץ, מַרְחִיק מִמֶּנָּהּ שִׁשָּׁה טְפָחִים לְכָל רוּחַ, וְזוֹרֵעַ אֶת כָּל הֶחָרִיץ כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בַּמִּישׁוֹר. וְאִם הָיָה עָמֹק עֲשָׂרָה, וְהָיָה רָחָב שִׁפַּת הֶחָרִיץ לְמַעְלָה אַרְבָּעָה, אָסוּר לִזְרֹעַ בְּתוֹכוֹ אַף עַל פִּי שֶׁהִרְחִיק שִׁשָּׁה.

נה וְכֵן גֶּפֶן יְחִידִית שֶׁהָיְתָה מֻקֶּפֶת גָּדֵר גָּבוֹהַּ י׳ וְרָחָב ד׳, לֹא יִזְרַע בְּכָל הַמְּחִצָּה וְאַף עַל פִּי שֶׁהִרְחִיק ו׳; וְאִם הִרְחִיק ו׳ וְזָרַע, לֹא קִדֵּשׁ. וְכַמָּה יַרְחִיק לְכַתְּחִלָּה וְיִזְרַע, ד׳ אַמּוֹת לְכָל רוּחַ, וְאַחַר כָּךְ יִזְרַע שְׁאָר הֶחָרִיץ אוֹ שְׁאָר הַמָּקוֹם הַמֻּקָּף גָּדֵר.

נו הַגְּפָנִים שֶׁגָּדְלוּ כִּבְרִיָּתָן וַחֲרֵי הַשָּׂרִיגִים וְהָאֲשְׁכּוֹלוֹת שֶׁלָּהֶם מֻשְׁלָכִים בָּאָרֶץ, הֵם הַנִּקְרָאִים כֶּרֶם. אֲבָל הָעוֹשֶׂה כְּמוֹ מִטָּה אוֹ כְּמוֹ שְׁבָכָה גִּבּוֹהָּ מֵעַל הָאָרֶץ כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ הָאֲשְׁכּוֹלוֹת וְהַשָּׂרִיגִים נִמְשָׁכִים עָלֶיהָ, וְהִגְבִּיהַּ נוֹף הַגְּפָנִים מֵעַל הָאָרֶץ עַל אוֹתָהּ הַמִּטָּה וְהִדְלָה אוֹתָן, חֲרֵי זֶה נִקְרָא עָרִיס. וְאוֹתָן הַקָּנִים וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם שֶׁעָשָׂה מֵהֶם מִטָּה אוֹ כְּמוֹ שְׁבָכָה וְהִדְלָה עֲלֵיהֶן אֶת נוֹף הַגֶּפֶן, הֵן הַנִּקְרָאִים אֶפִּיפִירוֹת, וְדִינִין אֲחֵרִים יֵשׁ בָּעָרִיס.

נז הַנּוֹטֵעַ שׁוּרָה אַחַת שֶׁל ה׳ גְּפָנִים אוֹ יוֹתֵר וְעֵרְכָן עַל גַּבֵּי כֹּתֶל גָּבוֹהַּ י׳ וְכֵיוֹצֵא בּוֹ, אוֹ שֶׁנְּטָעָן בְּצַד חָרִיץ עָמֹק י׳ וְרָחָב ד׳, הֲרֵי אֵלּוּ נִקְרָאִים עָרִיס וְצָרִיךְ לְהַרְחִיק מִן הֶעָרִיס ד׳ אַמּוֹת וְאַחַר כָּךְ יִזְרַע, כְּדֶרֶךְ שֶׁמַּרְחִיק מִן הַכֶּרֶם. וּמֵהֵיכָן מוֹדְדִין מֵעִקַּר הַגֶּדֶר שֶׁעֵרְכָן עָלָיו.

נח כֵּיצַד, הִרְחִיק אֶת הַשּׁוּרָה שֶׁל גְּפָנִים מִן הַכֹּתֶל, אַמָּה, וְנִמְצָא הֶעָרִיס מִן הַגְּפָנִים וְלַכֹּתֶל, מוֹדֵד מִן הַכֹּתֶל ד׳ אַמּוֹת וְזוֹרֵעַ, וְנִמְצָא בֵּין הַזֶּרַע וּבֵין עִקְּרֵי הַגְּפָנִים חָמֵשׁ אַמּוֹת. וְאִם בָּא לְזָרֹעַ מִצַּד הַגְּפָנִים, מַרְחִיק מֵעִקְּרֵי הַגְּפָנִים ד׳ אַמּוֹת, שֶׁנִּמְצָא רָחוֹק מִן הַכֹּתֶל ה׳ אַמּוֹת. וְעַל דֶּרֶךְ זוֹ דָּנִין בְּכָל עָרִיס.

נט אֶחָד הַבּוֹנֶה אֶת הַגֶּדֶר וְאַחַר כָּךְ נָטַע, אוֹ שֶׁנָּטַע וְאַחַר כָּךְ עָשָׂה אֶת הַגֶּדֶר, הוֹאִיל וְעֵרְכָן, הֲרֵי זֶה עָרִיס. נֶהֱרַס הַגֶּדֶר, אוֹ נִסְתַּם הֶחָרִיץ, אֵין כָּאן עָרִיס, אֶלָּא הֲרֵי כָּל הַשּׁוּרָה כִּגְפָנִים יְחִידִים.

ס עָרִיס שֶׁחָרַב אֶמְצָעוֹ, וְנִשְׁתַּיְּרוּ בּוֹ ה׳ גְּפָנִים בְּצַד הַגֶּדֶר מִכָּאן וְה׳ גְּפָנִים בְּצַד הַגֶּדֶר הָאַחֵר מִכְּנֶגְדָּן, זֶהוּ הַנִּקְרָא פִּסְקֵי עָרִיס; אִם יֵשׁ בֵּינֵיהֶם ח׳ אַמּוֹת וְאֶחָד מִס׳ בְּאַמָּה, הֲרֵי זֶה מַרְחִיק מִכָּל שׁוּרָה ו׳ טְפָחִים וְזוֹרֵעַ, וְהוּא שֶׁלֹּא יִזְרַע תַּחַת הָאֲפִיפִירוֹת. הָיָה בֵּינֵיהֶם ח׳ אַמּוֹת בְּצִמְצוּם, הֲרֵי זֶה לֹא יִזְרַע לְשָׁם; וְאִם זָרַע, הוֹאִיל וְהִרְחִיק מִכָּל שׁוּרָה ו׳ טְפָחִים, הֲרֵי זֶה לֹא קִדֵּשׁ. וְאִם אֵין שָׁם גֶּדֶר, מַרְחִיק מִכָּל שׁוּרָה ו׳ טְפָחִים וְזוֹרֵעַ, שֶׁאֵין כָּאן לֹא עָרִיס וְלֹא פִּסְקֵי עָרִיס. חָזַר וּבָנָה הַגֶּדֶר, חָזַר הֶעָרִיס לְמְקוֹמוֹ וְחָזְרוּ פִּסְקֵי עָרִיס לְמְקוֹמָן.

סא גִּנָּה קְטַנָּה שֶׁהִיא מַקֶּפֶת גֶּדֶר, וְעֵרַס אֶת הַגְּפָנִים סָבִיב לָהּ מִבַּחוּץ עַל כָּל כְּתָלֶיהָ, אִם יֵשׁ בָּהּ מְלֹא בּוֹצֵר וְסַלּוֹ מִכָּאן וּמְלֹא בּוֹצֵר וְסַלּוֹ מִכָּאן, הוֹאִיל וְהִיא מַקֶּפֶת גֶּדֶר, זוֹרְעִים בְּתוֹכָהּ יְרָקוֹת. וְאִם אֵין בָּהּ כַּשִּׁעוּר הַזֶּה, אֵין זוֹרְעִין בְּתוֹכָהּ, מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֶה הַכֹּל כְּעָרִיס אֶחָד וְיֶרֶק בְּתוֹכוֹ.

סב גְּפָנִים שֶׁהָיוּ זְרוּעִים בְּמַדְרֵגָה גְּבוֹהָה וְהֶעָרִיס שֶׁלָּהֶן יוֹצֵא וּמְסַכֵּךְ עַל הַשָּׁדֶה, אִם עוֹמֵד בָּאָרֶץ וּבוֹצֵר אֶת כֻּלּוֹ, רוֹאִין כָּל הַמָּקוֹם שֶׁתַּחַת הֶעָרִיס כְּאִלּוּ הוּא מְקוֹם עִקְּרֵי הַגְּפָנִים, וְאוֹסֵר ד׳ אַמּוֹת בַּשָּׂדֶה לְכָל רוּחַ מִשִּׁפַּת הֶעָרִיס. וְאִם אֵינוֹ יָכוֹל לִבְצֹר עַד שֶׁיַּעֲלֶה בְּמַדְרֵגָה אוֹ בְּסֻלָּם, אֵין אָסוּר לִזְרֹעַ אֶלָּא תַּחַת הֶעָרִיס בִּלְבַד.

סג שְׁנֵי כְּתָלִים הַסְמוּכִים זֶה לָזֶה וְהַגְּפָנִים נְטוּעִים בֵּזְוִיוֹת בֵּינֵיהֶם, וְהֶעָרִיס יוֹצֵא עִם הַכְּתָלִים מִתּוֹךְ הַקֶּרֶן וְכָלָה, מַרְחִיק מֵעִקְּרֵי הַגְּפָנִים כַּשִּׁעוּר, וְזוֹרֵעַ בַּמָּקוֹם הַכָּלָה שֶׁאֵין עָלָיו עָרִיס. וְאַף עַל פִּי שֶׁהַזֶּרַע מְכֻנָּן בֵּין שְׁנֵי הַכְּתָלִים שֶׁבֵּינֵיהֶם הֶעָרִיס, הוֹאִיל וְהִרְחִיק כַּשִּׁעוּר, הֲרֵי זֶה זוֹרֵעַ בֵּין הַכְּתָלִים.

סד גֶּפֶן שֶׁעָלָה הָעֵץ שֶׁלָּהּ מִן הָאָרֶץ מְעַט, וְאַחַר כָּךְ נֶעֱקַם וְנִמְשַׁךְ עַל הָאָרֶץ וְחָזַר וְעָלָה כְּמוֹ אַרְכֻּבָּה (פי׳ כַּרְעָא דְּאָדָם דְּדָמֵי לְגַו״ן כְּפוּפָה), כְּשֶׁמּוֹדְדִין בֵּין הַזֶּרַע וּבֵין הַגֶּפֶן שִׁשָּׁה טְפָחִים אוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת, אֵין מוֹדְדִין אֶלָּא מִסּוֹף הָאַרְכֻּבָּה, וְלֹא מֵעִקַּר הַגֶּפֶן הָרִאשׁוֹן.

סה כְּבָר נִתְבָּאֵר שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁמַּרְחִיק בֵּין הַזֶּרַע וּבֵין הַגֶּפֶן כַּשִּׁעוּר, צָרִיךְ לְהִזָּהֵר שֶׁלֹּא תִּסְכֹּךְ הַגֶּפֶן עַל הַיֶּרֶק אוֹ הַיֶּרֶק עַל הַגֶּפֶן.

סו זֶרַע יֶרֶק אוֹ תְּבוּאָה, וְצָמְחָה, וְאַחַר כָּךְ סָכַךְ עָלֶיהָ אֶת הַגֶּפֶן, הַקַּשִּׁין מַתָּרִים וְהַדָּגָן יְדֻלֵּק.

סז הָיוּ שָׁרְשֵׁי הַגֶּפֶן יוֹצְאִים לְתוֹךְ הַד׳ אַמּוֹת שֶׁבֵּין הַכֶּרֶם וְהַתְּבוּאָה, יַעֲקֹר. הָיוּ שָׁרְשֵׁי הַתְּבוּאָה יוֹצְאִים לְתוֹךְ הַד׳ אַמּוֹת, מֻתָּר.

סח כָּל הַהַרְחָקוֹת וְהַשִּׁעוּרִים הָאֲמוּרִים בְּכִלְאַיִם, בְּאַמָּה בַּת ו׳ טְפָחִים שׁוֹחֲקוֹת.

סט כָּל הַשִּׁעוּרִים הָאֵלּוּ שֶׁמַּרְחִיקִים בֵּין הַגְּפָנִים וְהַתְּבוּאָה אוֹ הַיֶּרֶק, אֵינָם אֶלָּא בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אוֹ בְּסוּרְיָא. אֲבָל בְּחוּץ לָאָרֶץ, מֻתָּר לִזְרֹעַ בְּצַד הַגְּפָנִים בְּתוֹךְ הַכֶּרֶם, לְכַתְּחִלָּה. וְלֹא אָסְרוּ בְּחוּץ לָאָרֶץ אֶלָּא לִזְרֹעַ שְׁנֵי מִינֵי יֶרֶק אוֹ תְּבוּאָה עִם הַחַרְצָן בְּמַפֹּלֶת יָד. וְאִם אָמַר לְתִינוֹק עוֹבֵד כּוֹכָבִים לִזְרֹעַ לוֹ בְּחוּץ לָאָרֶץ, מֻתָּר. אֲבָל לֹא יֹאמַר לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים גָּדוֹל, שֶׁלֹּא יִתְחַלֵּף בְּיִשְׂרָאֵל. וְאַף עַל פִּי שֶׁמֻּתָּר לִזְרֹעַ הַיֶּרֶק בְּצַד הַכֶּרֶם בְּחוּצָה לָאָרֶץ, הֲרֵי אוֹתוֹ הַיֶּרֶק הַזָּרוּעַ שָׁם אָסוּר בַּאֲכִילָה, וַאֲפִלּוּ בְּחוּצָה לָאָרֶץ, וְהוּא שֶׁיִּרְאֶה אוֹתוֹ לוֹקֵט וּמוֹכֵר, אֲבָל סְפָקוֹ מֻתָּר. הגה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּהוֹאִיל וּמֻתָּר לִזְרֹעַ יֶרֶק בְּצַד הַגְּפָנִים בְּחוּץ לָאָרֶץ, מֻתָּר לֶאֱכֹל אוֹתוֹ יֶרֶק גַּם כֵּן (הַגָּהוֹת מִיְּמוֹנִי פ״י מֵהִלְכוֹת מ״א וּתה״ד סִימָן קצ״ד). וְאֵין לָחוּשׁ אֶלָּא בְּמָקוֹם דְּאִבָּא לְמֵיחַשׁ שֶׁנִּזְרַע ב׳ מִינֵי יֶרֶק אוֹ ב׳ מִינֵי תְּבוּאָה עִם חַרְצָן בְּמַפֹּלֶת יָד (מָרְדְּכִי פֶּרֶק שָׁפָא דְּקִדּוּשִׁין); וְעַל כֵּן נָהֲגוּ לְהַקֵּל בְּמְדִינוֹת אֵלּוּ בִּירָקוֹת הַנִּמְצָאִים זְרוּעוֹת בַּכְּרָמִים, כִּי לֹא שָׁכִיחַ שֶׁנִּזְרְעוּ בְּאִסּוּר.

סימן רצז

א הַזּוֹרֵעַ שְׁנֵי מִינֵי זְרָעִים כְּאֶחָד בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, לוֹקֶה, שֶׁנֶּאֱמַר: שָׂדְךָ לֹא תִזְרַע כִּלְאָיִם (וַיִּקְרָא יט, יט) וְאֶחָד הַזּוֹרֵעַ (אוֹ הַמְנַכֵּשׁ) אוֹ הַמְחַפֶּה, כְּגוֹן שֶׁהָיְתָה חִטָּה אַחַת וּשְׂעוֹרָה אַחַת, אוֹ פּוֹל אֶחָד וַעֲדָשָׁה אַחַת מֻנָּחִים עַל הָאָרֶץ וְחִפָּה אוֹתָם בְּעָפָר בֵּין בְּיָדוֹ בֵּין בְּרַגְלוֹ, לוֹקֶה. וְאֶחָד הַזּוֹרֵעַ בָּאָרֶץ אוֹ בְּעָצִיץ נָקוּב. אֲבָל הַזּוֹרֵעַ בְּעָצִיץ שֶׁאֵינוֹ נָקוּב, מַכִּין אוֹתוֹ מַכַּת מַרְדּוּת.

ב אָסוּר לִזְרֹעַ כִּלְאַיִם לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים, וּמֻתָּר לוֹמַר לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים לִזְרֹעַ לוֹ כִּלְאֵי זְרָעִים, וְאָסוּר לְקַיֵּם בְּשָׁדֵהוּ, אֶלָּא עוֹקְרָן. וְאִם קִיְּמָן, אֵינוֹ לוֹקֶה. וּמֻתָּר לְיִשְׂרָאֵל לִזְרֹעַ כִּלְאֵי זְרָעִים, בְּיָדוֹ, בְּחוּץ לָאָרֶץ, וַאֲפִלּוּ לְעָרֵב הַזְּרָעִים לְכַתְּחִלָּה וּלְזָרְעָם בְּחוּץ לָאָרֶץ, מֻתָּר. וּדְבָרִים אֵלּוּ דִּבְרֵי קַבָּלָה.

ג אֵין אָסוּר מִשּׁוּם כִּלְאֵי זְרָעִים אֶלָּא הַזְּרָעִים הָרְאוּיִין לְמַאֲכַל אָדָם, אֲבָל עֲשָׂבִים הַמָּרִים וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם, מִן הָעִקָּרִים שֶׁאֵינָם רְאוּיִים אֶלָּא לִרְפוּאָה וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן, אֵין בָּהֶן מִשּׁוּם כִּלְאֵי זְרָעִים. הַזְּרֵעוֹנִים מִתְחַלְּקִים לְג׳ חֲלָקִים, הָאֶחָד נִקְרָא תְּבוּאָה וְהֵם חֲמִשָּׁה מִינֵי דָּגָן. וְהַשֵּׁנִי נִקְרָא קִטְנִית, כְּגוֹן הַפּוֹל וְהָאֲפוּנִים וְהָעֲדָשִׁים וְהָאֹרֶז וְהַדֹּחַן וְהַשִּׁמְשְׁמִין וְהַפַּרְגִּין וְהַסַּפִּיר (פי׳ כְּעֵין רִמּוֹן מָלֵא זְרָעִים פשאור״ז בְּלַעַז וּפְרוּשׁ סַפִּיר מִן קִטְנִית ציצירק״ל בְּלַעַ״ז) וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן, וְהַג׳ נִקְרָא זְרָעוֹנֵי גִּנָּה, וְהֵם שְׁאָר זְרָעִים שֶׁאֵינָם רְאוּיִים לְמַאֲכַל אָדָם, וְהַפְּרִי שֶׁל אוֹתוֹ הַזֶּרַע מַאֲכַל אָדָם, כְּגוֹן זֶרַע הַבְּצָלִים וְהַשּׁוּמִין וְזֶרַע הֶחָצִיר וְזֶרַע לֶפֶת וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן. וְזֶרַע הַפִּשְׁתָּן הֲרֵי הוּא בִּכְלַל זְרָעוֹנֵי גִּנָּה.

ד כְּשֶׁיִּזְרְעוּ כָּל מִינֵי זְרָעוֹנִים אֵלּוּ וְיִצְמְחוּ, נִקְרָא הַצֶּמַח כֻּלּוֹ, כָּל זְמַן שֶׁלֹּא נִכְּר הַזֶּרַע, דֶּשֶׁא, וְנִקְרָא יָרָק. וְיֵשׁ מִזְּרְעוֹנֵי גִּנָּה זְרָעוֹנִים שֶׁדַּרְכָּן לִזְרֹעַ מֵהֶם שָׂדוֹת, כְּגוֹן הַפִּשְׁתָּן וְהַחַרְדָּל, וְאֵלּוּ נִקְרָאִים מִינֵי זְרָעִים. וְיֵשׁ מִזְּרְעוֹנֵי גִּנָּה זְרָעִים שֶׁאֵין דֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם לִזְרֹעַ מֵהֶם אֶלָּא עֲרוּגוֹת עֲרוּגוֹת קִטָּנוֹת, כְּגוֹן הַלֶּפֶת וְהַצְּנוֹן וְהַתְּרְדִים וְהַבְּצָלִים וְהַכַּסְבָּר (פי׳ כְּזֶרַע נָּד (שמות טז, לא, בְּמִדְבַּר יא, ז) ת״י כְּסַפְרָא חֲיִיר קוליאנדר״ו בְּלַעַ״ז) וְהַכַּרְפַּס וְהַמָּרוֹר וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם, וְאֵלּוּ נִקְרָאִים מִינֵי יָרָקוֹת.

ה זֶרַע שֶׁנִּתְעָרֵב בּוֹ זֶרַע אַחֵר, אִם הָיָה אֶחָד מִכ״ד, כְּגוֹן סְאָה שֶׁל חִטִּים שֶׁנִּתְעָרְבָה בְּכ״ג סְאָה שֶׁל שְׂעוֹרִים, הֲרֵי זֶה אָסוּר לִזְרֹעַ אֶת הַמִּעֹרָב עַד שֶׁיְּמַעֵט אֶת הַחִטִּים אוֹ יוֹסִיף עַל הַשְּׂעוֹרִים, וְאִם זֶרַע לוֹקֶה. וְכָל שֶׁהוּא כִּלְאַיִם עִם הַזֶּרַע, מִצְטָרֵף לְאֶחָד מִכ״ד. כֵּיצַד, כ״ג סְאָה שֶׁל חִטִּים שֶׁנִּתְעָרְבוּ בָּם שְׁנֵי קַבִּין שְׂעוֹרִים וּשְׁנֵי קַבִּין עֲדָשִׁים וּשְׁנֵי קַבִּין פּוֹלִין, הֲרֵי זֶה לֹא יִזְרַע הַכֹּל עַד שֶׁיְּמַעֵט סְאָה שֶׁל תַּעֲרוֹבוֹת וְיִבֹּר מִקְצָתָהּ אוֹ יוֹסִיף עַל הַחִטִּים, שֶׁהַשְּׂעוֹרִים וְהָעֲדָשִׁים וְהַפּוֹל כֻּלָּם כִּלְאַיִם עִם הַחִטִּים.

ו בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, כְּשֶׁנִּתְעָרְבוּ מִינֵי תְּבוּאָה זֶה בָּזֶה, אוֹ מִינֵי קִטְנִיּוֹת זֶה בָּזֶה, אוֹ שֶׁנִּתְעָרְבָה תְּבוּאָה בְּקִטְנִיּוֹת אוֹ קִטְנִיּוֹת בִּתְבוּאָה. אֲבָל זְרְעוֹנֵי גִּנָּה שֶׁנִּתְעָרֵב אֶחָד מֵהֶם בִּתְבוּאָה אוֹ בְּקִטְנִיּוֹת, שִׁעוּרָן אֶחָד מִכ״ד מִמַּה שֶּׁזּוֹרְעִין בְּבֵית סְאָה מֵאוֹתוֹ הַמִּין, אִם נִתְעָרֵב בְּסְאָה שֶׁל תְּבוּאָה אוֹ קִטְנִיּוֹת, לֹא יִזְרַע עַד שֶׁיְּמַעֵט אוֹ יוֹסִיף עַל הַתְּבוּאָה. כֵּיצַד, חַרְדָּל שֶׁנִּתְעָרֵב בִּתְבוּאָה וַהֲרֵי הַחַרְדָּל זוֹרְעִים מִמֶּנּוּ קַב בְּכָל בֵּית סְאָה, אִם נִתְעָרֵב מִמֶּנּוּ אֶחָד מִכ״ד מִן הַקַּב בְּסְאָה שֶׁל תְּבוּאָה אוֹ שֶׁל קִטְנִיּוֹת, חַיָּב לְמַעֵט, וְכֵן אִם הָיָה מִין זֶה מְזֹרְעוֹנֵי גִּנָּה, זוֹרְעִים מִמֶּנּוּ סָאתַיִם בְּכָל בֵּית סְאָה, וְאִם נִתְעָרֵב מִמֶּנּוּ חֲצִי קַב בְּכָל סְאָה שֶׁל תְּבוּאָה אוֹ שֶׁל קִטְנִיּוֹת יְמַעֵט. לְפִיכָךְ תְּבוּאָה שֶׁנִּתְעָרֵב בָּהּ זֶרַע פִּשְׁתָּן, אִם הָיָה שְׁלִשָּׁה רְבִיעִיּוֹת בְּכָל סְאָה, הֲרֵי זֶה יְמַעֵט, וְאִם לָאו אֵינוֹ צָרִיךְ לְמַעֵט, לְפִי שֶׁבֵּית סְאָה זוֹרְעִין בּוֹ שְׁלִשָּׁה סְאִין זֶרַע פִּשְׁתָּן, וְעַל דֶּרֶךְ זֶה מְשַׁעֲרִים בְּכָל הַזְּרָעִים הָאֲחֵרִים.

ז בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּשֶׁלֹּא נִתְכַּוֵּן לְעָרֵב וּבְשֶׁלֹּא נִתְכַּוֵּן לִזְרֹעַ הַב׳ מִינִים שֶׁנִּתְעָרְבוּ, אֲבָל אִם נִתְכַּוֵּן לְעָרֵב זֶרַע בְּזֶרַע אַחֵר, אוֹ לִזְרֹעַ הַב׳ מִינִים, אֲפִלּוּ הָיְתָה חִטָּה אַחַת בְּתוֹךְ כְּרִי שֶׁל שְׂעוֹרִים אָסוּר לְזָרְעָהּ, וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

ח הַזּוֹרֵעַ מִין מִן הַמִּינִים, וּכְשֶׁצָּמַח רָאָה בּוֹ כִּלְאַיִם, אוֹ הָיָה הַמִּין הָאַחֵר אֶחָד מִכ״ד בַּשָּׂדֶה, הֲרֵי זֶה יְלַקֵּט עַד שֶׁיְּמַעֲטֶנּוּ, מִפְּנֵי מַרְאִית הָעַיִן, שֶׁמָּא יֹאמְרוּ: כִּלְאַיִם זֶרַע בְּכַנְעָנָה, בֵּין שֶׁהָיָה הַמִּין הָאַחֵר שֶׁצָּמַח תְּבוּאָה וְקִטְנִיּוֹת בִּתְבוּאָה (וְקִטְנִיּוֹת), אוֹ זֶרְעוֹנֵי גִּנָּה בִּתְבוּאָה וְקִטְנִיּוֹת וּבְזֶרְעוֹנֵי גִּנָּה. וְאִם הָיָה הַצּוֹמֵחַ פָּחוֹת מִכָּאן, אֵינוֹ צָרִיךְ לְמַעֲטוֹ.

ט בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בִּזְמַן שֶׁיֵּשׁ מָקוֹם לַחָשָׁד. אֲבָל בִּזְמַן שֶׁהַדְּבָרִים מֻרְאִים שֶׁאֵין זֶה מַדַּעְתּוֹ שֶׁל בַּעַל הַשָּׂדֶה, אֶלָּא מֵאֲלֵיהֶם עָלוּ, אֵין מְחַיְּבִים אוֹתוֹ לְמַעֵט. כֵּיצַד, כְּגוֹן תְּבוּאָה שֶׁעָלוּ בָּהּ סְפִיחֵי אִסְטִיס (פרוש מין זֶרַע שֶׁצּוֹבְעִין), וְתִלְתָּן שֶׁזָּרָעָם לְמַאֲכַל אָדָם, שֶׁעָלוּ בָּהּ מִינֵי עֲשָׂבִים, שֶׁזֶּה מַפְסִיד הוּא. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה. וּבַמֶּה יוֹדֵעַ שֶׁהַתִּלְתָּן זְרוּעָה לְמַאֲכַל אָדָם, כְּשֶׁהָיְתָה זְרוּעָה עֲרוּגוֹת עֲרוּגוֹת וְלָהּ גְּבוּל סָבִיב, וְכֵן מְקוֹם הַגִּנָּרְנוֹת שֶׁעָלוּ בָּהּ מִינִים הַרְבֵּה, אֵין מְחַיְּבִין אוֹתָן לְעַקֵּר, שֶׁהֲרֵי הַדָּבָר יָדוּעַ שֶׁאֵינוֹ רוֹצֶה שֶׁיְּצַמַּח צֶמַח בְּמְקוֹם הַגִּנָּרְנוֹת. וְאִם הֵסִיר מִקְצָתָן, אוֹמְרִים לוֹ: עֲקֹר הַכֹּל חוּץ מִמִּין אֶחָד, שֶׁהֲרֵי גִּלָּה דַּעְתּוֹ שֶׁרוֹצֶה בְּקִיּוּם הַשְּׁאָר.

י אֵין נוֹטְעִין יָרָקוֹת בְּתוֹךְ סָדָן שֶׁל שְׁקָמָה (פרוש סדן, אילן שְׁנִקְצַץ וְנִשְׁאַר שָׁרְשָׁיו בָּאָרֶץ, וְשִׁקְמָה מִן תְּאֵנָה יְעָרִית) וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה.

יא הַטּוֹמֵן אֲגוּדּוֹת לֶפֶת וּצְנוֹן וְכַיּוֹצֵא בָּהּ תַּחַת הָאִילָן, אֲפִלּוּ תַּחַת הַגֶּפֶן, אִם הָיוּ מִקְצָת הֶעָלִים מְגֻלִּים אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ, שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ רוֹצֶה בְּהַשְׁרָשָׁתָן. וְאִם אֵינָם אֲגֻדָּה, אוֹ שֶׁלֹּא הָיוּ הֶעָלִין מְגֻלִּין, חוֹשֵׁשׁ מִשּׁוּם כִּלְאַיִם.

יב שָׂדֶה שֶׁהָיְתָה זְרוּעָה וְקָצַר הַזֶּרַע וְנִשְׁאֲרוּ הָעִקָּרִין בָּאָרֶץ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין מוֹצִיאִין צֶמַח אֶלָּא אַחַר כַּמָּה שָׁנִים, לֹא יִהְיֶה זוֹרֵעַ בְּאוֹתָהּ שָׂדֶה מִין אַחֵר עַד שֶׁיַּעֲקֹר הָעִקָּרִין.

יג הָיְתָה שָׂדֵהוּ זְרוּעָה חִטִּים, וְנִמְלַךְ לְזָרְעָהּ שְׂעוֹרִים קֹדֶם שֶׁיִּצְמְחוּ הַחִטִּין, יַמְתִּין לָהּ עַד שֶׁיִּפָּסְדוּ וְיִתְלִיעוּ בָּאָרֶץ כְּמוֹ ג׳ יָמִים, אִם הָיְתָה שָׂדֵהוּ רָוָה, וְאַחַר כָּךְ יַהַפְּכֵם בְּמַחֲרֵשָׁה וְיִזְרַע הַמִּין הָאַחֵר. וְאֵינוֹ צָרִיךְ לַהַפֵּךְ אֶת כֻּלָּהּ עַד שֶׁלֹּא תִּשָּׁאֵר חִטָּה שֶׁלֹּא נֶעֱקָרָה, אֶלָּא חוֹרֵשׁ הַשָּׂדֶה כְּדַרְכּוֹ שֶׁחוֹרְשִׁין אוֹתָם קֹדֶם הַמָּטָר כְּדֵי שֶׁתִּרְוֶה. צָמְחוּ הַחִטִּים וְאַחַר כָּךְ נִמְלַךְ לְזָרְעָהּ שְׂעוֹרִים, יַהֲפֹךְ וְאַחַר כָּךְ יִזְרָעֵם. וְאִם הוֹרִיד בְּהֶמְתּוֹ לְתוֹכוֹ וְקִרְקְמָה אֶת הַצֶּמַח, חֲרֵי זֶה מֻתָּר לִזְרֹעַ מִין אַחֵר.

יד יֵשׁ מִינִים בַּזְּרָעִים שֶׁיִּהְיֶה הַמִּין הָאֶחָד נִפְרָד לְצוּרוֹת הַרְבֵּה מִפְּנֵי שִׁנּוּי הַמְּקוֹמוֹת וְהָעֲבוֹדָה שֶׁעוֹבְדִים הָאָרֶץ, עַד שֶׁיֵּרָאֶה כִּשְׁנֵי מִינִים. וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין דּוֹמִין זֶה לָזֶה, הוֹאִיל וְהֵם מִין אֶחָד אֵינָם כִּלְאַיִם זֶה בָּזֶה. וְיֵשׁ בַּזְּרָעִים שְׁנֵי מִינִים שֶׁהֵם דּוֹמִין זֶה לָזֶה וְצוּרַת שְׁנֵיהֶם קְרוֹבָה לִהְיוֹת צוּרָה אַחַת, וְאַף עַל פִּי כֵן הוֹאִיל וְהֵם שְׁנֵי מִינִים חֲרֵי אֵלּוּ אֲסוּרִים זֶה עִם זֶה. כֵּיצַד, הַחֲזֶרֶת עִם חֲזֶרֶת גַּלִּים, וְהָעֲלָשִׁים עִם עֲלָשֵׁי שָׂדֶה, וְהַכְּרִישִׁין עִם כְּרִישֵׁי שָׂדֶה, וְהַכֻּסְבָּר עִם כֻּסְבַּר הָרִים, וְהַחַרְדָּל עִם חַרְדָּל מִצְרִי. וּדְלַעַת מִצְרִית עִם דְּלַעַת הָרְמוֹצָה (פי׳ מין דְּלַעַת מר שֶׁמַּמְתִּיקִין אוֹתָהּ בְּרֹקֶן שֶׁהוּא אַפֶר חם) אֵינָם כִּלְאַיִם זֶה בָּזֶה. וְכֵן הַחִטִּים עִם הַזּוּנִין, וְהַשְּׂעוֹרִים עִם שִׁבֹּלֶת שׁוּעָל, וְהַכֻּסְמִין עִם הַשִּׁיפוֹן. הַפּוֹל עִם הַסַּפִּיר, וְהַפַּרְקָדָן עִם הַטַּפַּח (פי׳ פַּרְקָדָן וְטַפַּח מיני זרעונים דקים ושעועות, בערבי לנביא״ה ומלפפון, פי׳ בירושלמי פרי הבא מן הָאֲבַטִּיחַ וְהַקִּשּׁוּאִ אוֹ מֵהָאֲבַטִּיחַ וְהַטַּפַּח שֶׁהוּא אוֹמְרִים שֶׁהוּא הַפֵּרִי הַנִּקְרָא בְּלַע״ז ציטרול״ו וְהַתַּרְדִּבּוֹר, הוּא מין כְּרוּב שֶׁעָלָיו קְטָנִים, וְהַתַּרְדִּין הֵם מין יָרָק בולי״ט בְּלַע״ז, וְהַלְּעוֹנִים, הֵם מִמִּין הַתַּרְדִּין, וְהַנְּפוּסִים, הֵם מין צְנוֹן, וְהַלִּפְתָּן פי׳ הֶעָרוּךְ מארוי״ו בְּלַע״ז) וּפוֹל הַלָּבָן עִם הַשְּׁעוּעִית, וְהַקִּשּׁוּאִ עִם הַמְּלָפְפוֹן, וְהַכְּרוּב עִם הַתְּרוּבְדּוֹר, וְהַתְּרָדִים עִם הַלְּעוֹנִים, אֵינָם כִּלְאַיִם זֶה בָּזֶה. אֲבָל הַצְּנוֹן עִם הַנְּפוּסִים, וְהַחַרְדָּל עִם הַלִּפְתָּן, וּדְלַעַת יְוָנִית עִם דְּלַעַת מִצְרִית אוֹ עִם דְּלַעַת הָרְמוּצָה, אַף עַל פִּי שֶׁדּוֹמִים זֶה לָזֶה חֲרֵי אֵלּוּ כִּלְאַיִם זֶה בָּזֶה. וְכֵן בְּאֵילָן, שֵׁשׁ שְׁנֵי מִינִים שֶׁדּוֹמִים זֶה לָזֶה בְּעָלִין אוֹ בְּפֵרוֹת, הוֹאִיל וְהֵם שְׁנֵי מִינִים חֲרֵי אֵלּוּ כִּלְאַיִם, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רצ״ה.

טו יֵשׁ זְרָעִים וְאִילָנוֹת אֲחֵרִים, אַף עַל פִּי שֶׁהֵם שְׁנֵי מִינִים בְּטִבְעָם הוֹאִיל וְעָלִין שֶׁל זֶה דּוֹמִין לְעָלִין שֶׁל זֶה, אוֹ פֵּרוֹת שֶׁל זֶה דּוֹמֶה לִפְרִי שֶׁל זֶה דִּמְיוֹן גָּדוֹל עַד שֶׁיֵּרָאֶה כִּשְׁנֵי גְּוָנִים מִמִּין אֶחָד, לֹא חָשְׁשׁוּ לָהֶם לְכִלְאַיִם זֶה עִם זֶה. כֵּיצַד, הַלֶּפֶת עִם הַצְּנוֹן אֵינָם כִּלְאַיִם זֶה בָּזֶה, מִפְּנֵי שֶׁפִּרְיֵהֶן שָׁוִים. וְהַלֶּפֶת עִם הַנְּפוּס אֵינָם כִּלְאַיִם זֶה בָּזֶה, מִפְּנֵי שֶׁהֶעָלִים שָׁוִים. אֲבָל צְנוֹן עִם הַנְּפוּס, אַף עַל פִּי שֶׁהֶעָלִים דּוֹמִים זֶה לָזֶה וְהַפְּרִי דּוֹמֶה לַפְּרִי, חֲרֵי אֵלּוּ כִּלְאַיִם, הוֹאִיל וְטַעַם פְּרִי זֶה רָחוֹק מִטַּעַם (פְּרִי) זֶה בְּיוֹתֵר. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בְּאֵלּוּ.

טז כַּמָּה מַרְחִיקִים בֵּין שְׁנֵי מִינֵי זְרָעִים שֶׁהֵם כִּלְאַיִם זֶה עִם זֶה, כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ מֻבְדָּלִים זֶה מִזֶּה. אֲבָל אִם נִרְאִים שֶׁנִּזְרְעוּ בְּעִרְבּוּבְיָא, חֲרֵי זֶה אָסוּר. וְשִׁעוּרִים רַבִּים יֵשׁ בְּהַרְחָקָה זוֹ, הַכֹּל לְפִי גֹּדֶל הַשָּׂדֶה הַנִּזְרַעַת וּלְפִי רֹב הֶעָלִין וְשִׁלּוּחֵי הַיּוֹנְקוֹת. כֵּיצַד, שָׂדֵהוּ שֶׁהָיְתָה זְרוּעָה מִין תְּבוּאָה, וּבִקֵּשׁ לִזְרֹעַ בְּצִדָּהּ מִין תְּבוּאָה אַחֶרֶת בְּשָׂדֶה אַחֶרֶת, מַרְחִיק בֵּינֵיהֶם בֵּית רֹבַע, וְהוּא כְּעֶשֶׂר אַמּוֹת וְחֹמֶשׁ אַמָּה עַל עֶשֶׂר אַמּוֹת וְחֹמֶשׁ אַמָּה מְרֻבָּע, בֵּין מִן הָאֶמְצַע בֵּין מִן הַצַּד. וְאִם לֹא הָיָה בֵּינֵיהֶם כַּשִּׁעוּר הַזֶּה, אָסוּר, וְאֵינוֹ לוֹקֶה עַד שֶׁיִּהְיוּ קְרוֹבִים בְּתוֹךְ שִׁשָּׁה טְפָחִים.

יז הָיְתָה שָׂדֵהוּ זְרוּעָה יָרָק, וּבִקֵּשׁ לִזְרֹעַ בְּצִדָּהּ שָׂדֶה יָרָק אַחֵר, אֲפִלּוּ דְּלַעַת, מַרְחִיק בֵּין שְׁנֵי הַשָּׂדוֹת ו׳ טְפָחִים עַל ו׳ טְפָחִים מְרֻבָּע, בֵּין מִן הַצַּד בֵּין מִן הָאֶמְצַע. וּפָחוֹת מִשִּׁעוּר זֶה, אָסוּר, וְאֵינוֹ לוֹקֶה עַד שֶׁיִּהְיוּ קְרוֹבִים בְּתוֹךְ טֶפַח.

יח הָיְתָה אַחַת מִשְּׁתֵּי הַשָּׂדוֹת זְרוּעָה תְּבוּאָה וְהַשְּׁנִיָּה שְׁבִצְדָּהּ יָרָק אוֹ דְּלַעַת, מַרְחִיק בֵּינֵיהֶם בֵּית רֹבַע.

יט בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, שֶׁצָּרִיךְ לְהַרְחִיק כַּשְּׁעוּרִים הָאֵלּוּ, בֵּין שְׁתֵּי שָׂדוֹת, אֲבָל אִם הָיְתָה שָׂדֵהוּ זְרוּעָה יָרָק, וְרוֹצֶה לִזְרֹעַ בְּצִדָּהּ שׁוּרָה שֶׁל יָרָק מִמִּין אַחֵר, דַּיּוֹ לַעֲשׂוֹת בֵּין הַשָּׂדֶה וּבֵין הַשּׁוּרָה תֶּלֶם אֶחָד אָרְכּוֹ ו׳ טְפָחִים בִּלְבַד, וְרָחְבּוֹ כְּעֹמְקוֹ.

כ הָיְתָה שָׂדֵהוּ זְרוּעָה תְּבוּאָה וְרוֹצֶה לִזְרֹעַ בְּתוֹכָהּ שׁוּרָה שֶׁל יָרָק, אֲפִלּוּ שׁוּרָה שֶׁל דְּלוּעִין שֶׁהֶעָלִין שֶׁלָּהֶם אֲרֻכִּין וּמִסְתַּבְּכִין, מַרְחִיק בֵּינֵיהֶם ו׳ טְפָחִים. וְאִם נִמְשְׁכוּ הֶעָלִין שֶׁל דְּלַעַת וְנִכְנְסוּ לַתְּבוּאָה וְנִסְתַּבְּכוּ בָּהּ, יַעֲקֹר מִן הַתְּבוּאָה שֶׁלְּפָנֶיהָ הַדְּלַעַת עַד שֶׁלֹּא יִתְעָרְבוּ הֶעָלִין. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁאִם זָרַע שׁוּרָה מִמִּין זֶה וְשׁוּרָה מִמִּין אַחֵר, שֶׁדַּיּוֹ לִהְיוֹת בֵּינֵיהֶם תֶּלֶם אֶחָד (פרוש בקצי הַחֲרִישָׁה יקראו גדודים וְהַגְּבוּלִים נִקְרָא תֶּלֶם).

כא הִרְחִיק בֵּין ב׳ הַמִּינִים הַרְחָקָה הָרְאוּיָה לָהֶם, וְהָיָה מִין זֶה נוֹטֶה עַל גַּבֵּי מִין זֶה, בֵּין שֶׁנָּטְתָה תְּבוּאָה עַל הַתְּבוּאָה אוֹ יָרָק עַל הַתְּבוּאָה אוֹ תְּבוּאָה עַל הַיָּרָק, הַכֹּל מֻתָּר, שֶׁהֲרֵי הִרְחִיק כְּשִׁעוּר; חוּץ מִדְּלַעַת יְוָנִית שֶׁהִיא נִמְשֶׁכֶת הַרְבֵּה, לְפִיכָךְ אִם נָטְתָה יַעֲקֹר מִלְּפָנֶיהָ.

כב הָיָה בֵּין שְׁנֵי הַמִּינִים בּוֹר אוֹ נִיר אוֹ גָּפָה (פרוש גֶּדֶר אֲבָנִים סְדוּרוֹת זוֹ עַל גַּב זוֹ בְּלֹא טִיט) אוֹ דֶּרֶךְ אוֹ גֶּדֶר שֶׁהוּא גָּבוֹהַּ עֲשָׂרָה טְפָחִים (אוֹ חָרִיץ שֶׁהוּא עָמֹק עֲשָׂרָה טְפָחִים) וְרָחָב אַרְבָּעָה אוֹ אִילָן שֶׁהוּא מֵסֵךְ עַל הָאָרֶץ אוֹ סֶלַע שֶׁהוּא גָּבוֹהַּ י׳ טְפָחִים וְרָחָב אַרְבָּעָה, חֲרֵי זֶה מֻתָּר לִסְמֹךְ לְצַד א׳ מֵאֵלּוּ, וְהַמִּין הָאַחֵר לַצַּד הַשֵּׁנִי, הוֹאִיל וְאֶחָד מִכָּל אֵלּוּ מַבְדִּיל בֵּינֵיהֶם חֲרֵי הֵם נִרְאִים מֻבְדָּלִים זֶה מִזֶּה. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, שֶׁצָּרִיךְ הַרְחָקָה אוֹ דָּבָר הַמַּבְדִּיל, כְּשֶׁזָּרַע בְּתוֹךְ שָׂדֵהוּ. אֲבָל אִם הָיְתָה שָׂדֵהוּ זְרוּעָה חִטִּים, מֻתָּר לַחֲבֹרוֹ לִזְרֹעַ בְּצִדָּהּ שְׂעוֹרִים, שֶׁנֶּאֱמַר: שָׂדְךָ לֹא תִזְרַע כִּלְאָיִם (ויקרא יט, יט) אֵין הָאִסּוּר אֶלָּא כְּשֶׁיִּזְרַע שָׂדֵהוּ כִּלְאַיִם, שֶׁלֹּא נֶאֱמַר: הָאָרֶץ (לֹא)

תְּזָרַע כִּלְאָיִם. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא אֲפִלּוּ זָרַע בְּתוֹךְ שָׂדֵהוּ שְׁעוֹרִים סָמוּךְ לַחִטִּים, וּמִשֶּׁזָּרַע שְׁעוֹרִים עַד שֶׁסְּמָכוֹ לְשָׂדֵה חֲבֵרוֹ שֶׁהִיא זְרוּעָה שְׁעוֹרִים, הֲרֵי זֶה מֻתָּר, מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאוּ הַשְּׁעוֹרִים שֶׁבְּתוֹךְ שָׂדֵהוּ שֶׁהֵם סוֹף שָׂדֵה חֲבֵרוֹ.

כג הָיְתָה שָׂדֵהוּ זְרוּעָה חִטִּים, וּשְׂדֵה חֲבֵרוֹ בְּצִדָּהּ זְרוּעָה חִטִּים, מֻתָּר לוֹ לִזְרֹעַ תֶּלֶם אֶחָד שֶׁל פִּשְׁתָּן בְּצַד חִטִּים שֶׁלּוֹ הַסָּמוּךְ לִשְׂדֵה חֲבֵרוֹ, שֶׁהָרוֹאֶה יוֹדֵעַ שֶׁאֵין דֶּרֶךְ לִזְרֹעַ תֶּלֶם אֶחָד שֶׁל פִּשְׁתָּן, וְלֹא נִתְכַּוֵּן זֶה אֶלָּא לִבְדֹּק שָׂדֵהוּ אִם הִיא רְאוּיָה לִזְרֹעַ פִּשְׁתָּן אִם לֹא, וְנִמְצָא כְּזוֹרֵעַ לְהַשְׁחָתָה. אֲבָל מִן אַחַר אָסוּר לִזְרֹעַ בֵּין שְׁתֵּי שָׂדוֹת אֵלּוּ שֶׁהֵם מִמִּין אֶחָד, עַד שֶׁיַּרְחִיק בְּתוֹךְ שֶׁלּוֹ.

כד הָיְתָה שָׂדֵהוּ וּשְׂדֵה חֲבֵרוֹ שֶׁבְּצִדּוֹ זְרוּעִים שְׁנֵי מִינֵי תְּבוּאָה, לֹא יִזְרַע בֵּינֵיהֶם חַרְדָּל וְחָרִיעַ, אֲפִלּוּ תֶּלֶם אֶחָד, מִפְּנֵי שֶׁהָעָם זוֹרְעִים מֵאֵלּוּ תֶּלֶם אֶחָד. אֲבָל אִם שְׁתֵּי הַשָּׂדוֹת זְרוּעִים שְׁנֵי מִינֵי יְרָקוֹת, מֻתָּר לִזְרֹעַ בֵּינֵיהֶם חַרְדָּל אוֹ חָרִיעַ, שֶׁמֻּתָּר לְהַקִּיף חַרְדָּל לְכָל מִין, חוּץ מִן הַתְּבוּאָה, מִפְּנֵי שֶׁאֵינָם מַזִּיקִים אוֹתָהּ.

כה הָיְתָה זָרוּעַ שֶׁל זֶרַע זֶה נוֹגַעַת בְּצֶלַע שֶׁל זֶרַע הָאַחֵר בְּתוֹךְ שָׂדֵהוּ, הֲרֵי זֶה מֻתָּר, מִפְּנֵי שֶׁהֵם נִרְאִים מֻבְדָּלִים זֶה מִזֶּה. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם הָיְתָה זָרוּעַ שֶׁל זֶרַע נוֹגַעַת בְּזָוִית שֶׁל זֶרַע הָאֶחָד, מִפְּנֵי שֶׁהֵם נִרְאִים כְּסוֹף שָׂדֶה שֶׁהוּא מֻתָּר בְּלֹא הַרְחָקָה וּבְלֹא הַבְדָּלָה.

כו מֻתָּר לִזְרֹעַ שְׁתֵּי שׁוּרוֹת זוֹ בְּצַד זוֹ שֶׁל קִשּׁוּאִין, וּשְׁתֵּי שׁוּרוֹת בְּצִדָּן שֶׁל דְּלוּעִין, וּשְׁתֵּי שׁוּרוֹת שֶׁל פּוֹל הַמִּצְרִי, וְתֶלֶם בֵּין כָּל מִין וָמִין. אֲבָל לֹא יִזְרַע שׁוּרָה אַחַת שֶׁל קִשּׁוּאִין וְשׁוּרָה אַחַת שֶׁל דְּלוּעִין וְשׁוּרָה אַחַת שֶׁל פּוֹל הַמִּצְרִי, אַף עַל פִּי שֶׁהַתֶּלֶם מַבְדִּיל בֵּין כָּל מִין וָמִין, מִפְּנֵי שֶׁמִּינִים אֵלּוּ עֲלִים שֶׁלָּהֶם אֲרֻכִּים וְנִמְשָׁכִים וּמִסְתַּבְּכִים, וְאִם זְרָעָם שׁוּרָה בְּצַד שׁוּרָה יִתְעָרֵב הַכֹּל וְיֵרָאוּ כְּנִזְרָעִים בְּעֵרְבוּבְיָא.

כז הָיְתָה שָׂדֵהוּ זְרוּעָה מִין מִמִּינֵי יְרָקוֹת, וּבִקֵּשׁ לִזְרֹעַ בְּתוֹכָהּ שׁוּרוֹת שׁוּרוֹת שֶׁל דְּלוּעִים, עוֹקֵר מֵהֶיָּרֵק מָקוֹם שֶׁזּוֹרֵעַ בּוֹ שׁוּרָה שֶׁל דְּלוּעִין, וּמַבְדִּיל בֵּינָהּ וּבֵין הַיֶּרֶק כְּתֶלֶם, וּמַנִּיחַ מִן הַיֶּרֶק רֹחַב שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה אַמָּה, וְעוֹשֶׂה שׁוּרָה שְׁנִיָּה שֶׁל דְּלוּעִים, וּמַבְדִּיל בֵּינָהּ וּבֵין הַיֶּרֶק כְּתֶלֶם, וְכֵן עַד מָקוֹם שֶׁיִּרְצֶה. שֶׁנִּמְצָא בֵּין כָּל שְׁתֵּי שׁוּרוֹת שֶׁל דְּלוּעִין י״ב אַמָּה. אֲבָל פָּחוֹת מִכָּאן, אָסוּר, מִפְּנֵי הֶעָלִין שֶׁמִּסְתַּבְּכִין מִכָּאן וּמִכָּאן בַּיֶּרֶק שֶׁבֵּינֵיהֶם וְנִרְאֶה הַכֹּל כְּאִלּוּ נִזְרַע בְּעֵרְבוּבְיָא.

כח הָיְתָה שׁוּרָה שֶׁל דְּלַעַת זְרוּעָה, אֲפִלּוּ דְּלַעַת יְחִידִית, וּבָא לִזְרֹעַ בְּצִדָּהּ תְּבוּאָה, מַרְחִיק בֵּית רֹבַע, שֶׁהֲרֵי נִמְשְׁכוּ עָלֶיהָ וְהֶחֱזִיקָה מָקוֹם גָּדוֹל.

כט כָּל דָּבָר שֶׁהָיָה בְּתוֹךְ בֵּית רֹבַע שֶׁמַּרְחִיקִין בֵּין שְׁנֵי הַמִּינִים עוֹלֶה מִן הַמִּדָּה, כְּגוֹן הַקֶּבֶר וְהַסְּלָעִים וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן.

ל הַתֶּלֶם אוֹ אַמַּת הַמַּיִם שֶׁהֵם עֲמֻקִּים טֶפַח, זוֹרְעִים לְתוֹכוֹ שְׁלֹשָׁה מִינֵי זְרָעִים, אֶחָד עַל שְׂפַת הַתֶּלֶם מִכָּאן, וְאֶחָד מִכָּאן, וְאֶחָד בָּאֶמְצַע.

לא מֻתָּר לִנְטֹעַ שְׁנֵי מִינִים בְּתוֹךְ גֶּמָּא אַחַת, וַאֲפִלּוּ קִשּׁוּת וּדְלַעַת, וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה מִין זֶה נוֹטֶה מֵעַל שְׂפַת הַגֶּמָּא לְכָאן, וְהַמִּין הָאַחֵר נוֹטֶה לַצַּד הַשֵּׁנִי וְיֵרָאוּ נִבְדָּלִין זֶה מִזֶּה. וְכֵן אִם נָטַע אַרְבָּעָה מִינִים בְּתוֹךְ הַגֶּמָּא וַהֲפָכָן לְדֹ׳ רוּחוֹתֶיהָ, הֲרֵי זֶה מֻתָּר.

לב הָרוֹצֶה לִזְרֹעַ שָׂדֵהוּ מֵשֶׁר מֶשֶׁר (פי׳ ערוגות ערוגות) מִכָּל מִין וָמִין, מַרְחִיק בֵּין כָּל מֶשֶׁר וּמֶשֶׁר שְׁתֵּי אַמּוֹת עַל שְׁתֵּי אַמּוֹת וּמֵצַר וְהוֹלֵךְ, עַד שֶׁלֹּא יִשָּׁאֵר בֵּינֵיהֶם בְּסוֹף הַמֶּשֶׁר אֶלָּא כָּל שֶׁהוּא, שֶׁהֲרֵי הֵם נִרְאִים שֶׁלֹּא נִזְרְעוּ בְּעֵרְבוּבְיָא.

לג רָצָה לַעֲשׂוֹת שָׂדֵהוּ קַרְחַת קָרְחַת מִכָּל מִין וָמִין, לֹא יַעֲשֶׂה בְּתוֹךְ כָּל בֵּית סְאָה יוֹתֵר עַל תִּשַּׁע קָרְחוֹת, כָּל קָרְחַת מֵהֶן בֵּית רֹבַע, וְנִמְצָא רָחוֹק בֵּין קָרְחַת וְקָרְחַת קָרוֹב לְעֶשֶׂר אַמּוֹת פָּחוֹת רְבִיעַ, שֶׁכָּל בֵּית סְאָה חֲמִשִּׁים עַל חֲמִשִּׁים. וּמַה בֵּין הַמֶּשֶׁר לַקָּרְחַת, שֶׁהַמֶּשֶׁר אָרֹךְ וְהַקָּרְחַת מְרֻבַּעַת.

לד מִינֵי יְרָקוֹת שֶׁאֵין דֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם לִזְרֹעַ מֵהֶם אֶלָּא מְעַט, מֻתָּר לִזְרֹעַ מֵהֶם אֲפִלּוּ חֲמִשָּׁה מִינִים בְּתוֹךְ עֲרוּגָה אַחַת, שֶׁהִיא שִׁשָּׁה עַל שִׁשָּׁה טְפָחִים, וְהוּא שֶׁיִּזְרַע ד׳ מִינִים עַל ד׳ רוּחוֹת הָעֲרוּגָה וְאַחַת בָּאֶמְצַע, וְיַרְחִיק בֵּין מִין וָמִין כְּמוֹ טֶפַח וּמֶחֱצָה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִינָקוּ זֶה מִזֶּה. אֲבָל יוֹתֵר עַל ה׳ מִינִים לֹא יִזְרַע, אַף עַל פִּי שֶׁמַּרְחִיק בֵּינֵיהֶם, לְפִי שֶׁמִּינִים הַרְבֵּה בַּעֲרוּגָה כָּזוֹ חֲרֵי הֵם כִּנְטוּעִים בְּעֵרְבוּבְיָא.

לה בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בַּעֲרוּגָה שֶׁהִיא בְּחֲרָבָה, וְאֵין שָׁם זֶרַע חוּצָה לָהּ. אֲבָל עֲרוּגָה בֵּין עֲרוּגוֹת, אָסוּר לִזְרֹעַ בָּהּ חֲמִשָּׁה מִינִים, שֶׁאִם יִזְרַע בְּכָל רוּחַ מֵעֲרוּגָה זוֹ וּבְכָל רוּחַ מֵעֲרוּגָה שֶׁסְּבִיבוֹתֶיהָ, יֵרָאֶה הַכֹּל כִּמְעֹרָב. וְאִם הִטָּה עָלִין שֶׁבַּעֲרוּגָה זוֹ לְכָאן וְעָלִין שֶׁבַּעֲרוּגָה שֶׁבְּצִדָּהּ מִכָּאן עַד שֶׁיֵּרָאוּ מֻבְדָּלִין, מֻתָּר. וְכֵן אִם עָשָׂה תֶּלֶם בֵּין כָּל עֲרוּגָה וַעֲרוּגָה, מֻתָּר.

לו אָסוּר לִזְרֹעַ חוּץ לָעֲרוּגָה בְּלֹא תֶּלֶם וּבְלֹא נְטִיָּה, וַאֲפִלּוּ כְּנֶגֶד הַקְּרָנוֹת שֶׁל עֲרוּגָה שֶׁאֵין בָּהּ זֶרַע, גְּזָרָה שָׁמָּא יִזְרַע ד׳ הַמִּינִים בְּד׳ זָוִיוֹת הָעֲרוּגָה, וְיִזְרַע מִינִים אֲחֵרִים חוּצָה לָהּ כְּנֶגֶד הַזָּוִיוֹת, וְנִמְצָא הַכֹּל כִּמְעֹרָב.

לז הָיְתָה הָעֲרוּגָה שִׁשָּׁה עַל שִׁשָּׁה, וְהָיָה לָהּ גְּבוּל גָּבֹהַּ טֶפַח וְרָחָב טֶפַח סָבִיב, מֻתָּר לִזְרֹעַ בָּהּ אֲפִלּוּ שְׁמוֹנָה עָשָׂר מִינִים, שְׁלֹשָׁה עַל כָּל גְּבוּל וּגְבוּל וְשִׁשָּׁה בָּאֶמְצַע, וְיַרְחִיק בֵּין כָּל מִין וָמִין טֶפַח וּמֶחֱצָה. וְלֹא יִזְרַע רֹאשׁ הַלֶּפֶת בְּתוֹךְ הַגְּבוּל, שֶׁמָּא יִמָּלְאֵהוּ. יוֹתֵר עַל זֶה לֹא יִזְרַע. וְאָסוּר לִזְרֹעַ בַּעֲרוּגָה מִינֵי זְרָעִים

בְּעִנְיָן זֶה, מִפְּנֵי שֶׁהֵם נִרְאִים כִּלְאַיִם. אֲבָל מִינֵי יְרָקוֹת, הוֹאִיל וְאֵין דֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם לִזְרֹעַ מֵהֶם אֶלָּא מְעַט מְעַט, הֲרֵי זֶה מַתָּר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר.

לח גְּבוּל שֶׁהָיָה גָּבוֹהַּ טֶפַח וְזָרְעוּ בּוֹ מִינִים הַרְבֵּה כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר, וְנִתְמַעֵט מִטֶּפַח, מֵאַחַר שֶׁנִּזְרַע בּוֹ, כָּשֵׁר, שֶׁהָיָה כָּשֵׁר מִתְּחִלָּתוֹ.

לט הָרוֹצֶה לְמַלְאוֹת כָּל גִּנָּתוֹ יְרָקוֹת רַבּוֹת וְלֹא יַרְחִיק בֵּינֵיהֶם, עוֹשֶׂה כָּל הַגִּנָּה עֲרוּגוֹת מְרֻבָּעוֹת, אֲפִלּוּ ו׳ עַל ו׳, וְעוֹשֶׂה בְּכָל עֲרוּגָה חֲמִשָּׁה עִגּוּלִין ד׳ בְּאַרְבַּע רוּחוֹתֶיהָ וְאֶחָד בָּאֶמְצַע, וְזוֹרֵעַ מִין בְּכָל עִגּוּל; וְזוֹרֵעַ ד׳ מִינִים אֲחֵרִים בְּד׳ קְרָנוֹת עֲרוּגָה, נִמְצְאוּ ט׳ מִינִים בְּכָל עֲרוּגָה וְהֵם נִרְאִים מֻבְדָּלִים זֶה מִזֶּה, וְאֵינוֹ מַפְסִיד אֶלָּא מַה שֶּׁבֵּין הָעִגּוּלִים בִּלְבַד שֶׁהוּא מַנִּיחוֹ חָרֵב כְּדֵי שֶׁיֵּרָאוּ הָעִגּוּלִים מֻבְדָּלִים מִן הַקְּרָנוֹת וּמֻבְדָּלִים זֶה מִזֶּה. וְאִם רָצָה שֶׁלֹּא יַפְסִיד כְּלוּם, אִם הָיוּ הָעִגּוּלִים זְרוּעִים שְׁתֵּי זוֹרֵעַ מַה שֶּׁבֵּינֵיהֶם עֵרֶב, וְאִם הָיוּ זְרוּעִים עֵרֶב זוֹרֵעַ מַה שֶּׁבֵּינֵיהֶם שְׁתֵּי, כְּדֵי שֶׁיֵּרָאוּ מֻבְדָּלִים.

מ מִכָּל אֵלּוּ הַדְּבָרִים נִתְבָּאֵר שֶׁבִּזְמַן שֶׁיֵּשׁ בֵּין ב׳ הַמִּינִים הַרְחָקָה הָרְאוּיָה לָהֶם כְּדֵי שֶׁלֹּא יִינָקוּ זֶה מִזֶּה, אֵין חוֹשְׁשִׁין לְמַרְאִית הָעַיִן. וּבִזְמַן שֶׁיֵּרָאוּ מֻבְדָּלִים זֶה מִזֶּה, אֵין חוֹשְׁשִׁין לִינִיקָתָן אֲפִלּוּ הֵם זֶה בְּצַד זֶה.

מא סימן רצז (א) - דיני הרבעת והנהגת כלאי בהמה

הַמַּרְכִּיב זָכָר עַל נְקֵבָה שֶׁאֵינוֹ מִינוֹ, בֵּין בִּבְהֵמָה, בֵּין בְּחַיָּה וּבְעוֹפוֹת, אֲפִלּוּ בְּמִינֵי חַיָּה שָׁבִים, הֲרֵי זֶה לוֹקֶה.

מב אֵינוֹ לוֹקֶה, עַד שֶׁיַּכְנִיס בְּיָדוֹ כְּמִכְחוֹל בִּשְׁפוֹפֶרֶת. אֲבָל אִם הֶעֱלָם זֶה עַל זֶה בִּלְבַד, אוֹ שֶׁעוֹרָם בְּקוֹל, הָיוּ מַכִּין אוֹתוֹ מַכַּת מַרְדּוּת.

מג מֵאַיִן לְהַכְנִיס שְׁנֵי מִינִים לְדִיר אֶחָד, וְאִם רָאָה אוֹתָם רוֹבְעִים זֶה אֶת זֶה אֵינוֹ זָקוּק לְהַפְרִישָׁם. וּבְמָקוֹם דְּאִבָּא לְמֵיחַשׁ לְפְרִיצוּתָא, דְּעָבְדֵי אִסּוּרָא, אָסוּר לְהַכְנִיסָם אֲפִלּוּ לְדִיר (נ״י פֶּרֶק הַשּׁוֹכֵר).

מד אָסוּר לְיִשְׂרָאֵל לִתֵּן בְּהֶמְתּוֹ לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים לְהַרְבִּיעָהּ. וְכֵן כָּל אֲמִירָה לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים, אֲפִלּוּ בְּאִסּוּר לָאו, אֲסוּרָה (שָׁם), אִם לֹא שֶׁהֶעוֹבֵד כּוֹכָבִים עוֹשֶׂה לַהֲנָאַת עַצְמוֹ (הַגָּהוֹת מָרְדְּכִי דְּשַׁבָּת).

מה מִי שֶׁעָבַר וְהִרְכִּיב בְּהֶמְתּוֹ כִּלְאַיִם, הֲרֵי הַנּוֹלָד מֻתָּר בַּהֲנָאָה. וְאִם הָיָה מִין טְהוֹרָה עִם מִין טְהוֹרָה, מֻתָּר בַּאֲכִילָה.

מו כָּל ב׳ מִינֵי בְּהֵמָה אוֹ חַיָּה, אַף עַל פִּי שֶׁדּוֹמִין זֶה לָזֶה וּגְדֵלִים זֶה עִם זֶה וּמִתְעַבְּרִין זֶה מִזֶּה, הוֹאִיל וְהֵם ב׳ מִינִים, אֲסוּרִים מִשּׁוּם כִּלְאַיִם, כֵּיצַד, הַזָּאֵב עִם הַכֶּלֶב וְכֶלֶב כָּפְרִי (פְּרוּשׁ כֶּלֶב שֶׁמְּגַדְּלִין בְּנֵי הַכְּפָרִים וְהוּא קָטָן וְרוֹמֶה לְשׁוּעָל) עִם הַשּׁוּעָל; הָעִזִּים עִם הַצְּבָאִים; הַיְּעֵלִים עִם הָרְחֵלִים; הַסּוּס עִם הַפְּרָדָה; הַפֶּרֶד עִם הַחֲמוֹר; הַחֲמוֹר עִם הָעָרוֹד (פִּי׳ חֲמוֹר הַבָּר שֶׁגָּדֵל בַּמִּדְבָּר), כִּלְאַיִם זֶה עִם זֶה.

מז מִין שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מִדְבָּרִי וְיִשּׁוּבִי, כְּגוֹן שׁוֹר הַבַּר עִם הַשּׁוֹר; וְהָרַמָּךְ (פְּרוּשׁ סוּס, מִן בְּנֵי הָרַמָּכִים) (אֶסְתֵּר ח, י) עִם הַסּוּס מֻתָּרִים זֶה עִם זֶה. אֲבָל הָאֲוָז עִם אֲוָז הַבַּר, כִּלְאַיִם זֶה בָּזֶה, מִפְּנֵי שֶׁהָאֲוָז בֵּיצָיו מִבִּפְנִים, וְאֲוַז הַבַּר בֵּיצָיו מִבַּחוּץ, מִכָּלָל שֶׁהֵם ב׳ מִינִים.

מח הַכּוֹי, כִּלְאַיִם עִם הַחַיָּה וְעִם הַבְּהֵמָה, וְאֵין לוֹקִין עָלָיו, מִפְּנֵי שֶׁהוּא סָפֵק.

מט הַנּוֹלָדִים מִן הַכִּלְאַיִם, אִם הָיוּ אִמּוֹתֵיהֶן מִין אֶחָד, מֻתָּר לְהַרְכִּיבָן זֶה עַל זֶה. וְאִם הָיוּ אִמּוֹתֵיהֶן שְׁנֵי מִינִים, אָסוּר לְהַרְכִּיבָן זֶה עַל זֶה, אַף עַל פִּי שֶׁאֲבוֹתֵיהֶם מִין אֶחָד. וְאָסוּר לְהַרְכִּיב זֶה הַנּוֹלָד אֲפִלּוּ עַל מִין אִמּוֹ. כֵּיצַד, פֶּרֶד שֶׁאִמּוֹ חֲמוֹרָה, מֻתָּר לְהַרְכִּיבוֹ עַל פְּרָדָה שֶׁאִמָּהּ חֲמוֹרָה, וְאָסוּר לְהַרְכִּיבוֹ אֲפִלּוּ עַל הַחֲמוֹרָה. אֲבָל פֶּרֶד שֶׁאִמּוֹ סוּסָיָה, אָסוּר לְהַרְכִּיבוֹ עַל פְּרָדָה שֶׁאִמָּהּ חֲמוֹרָה, וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה. לְפִיכָךְ הָרוֹצֶה לְהַרְכִּיב פֶּרֶד עַל פְּרָדָה אוֹ לְמִשְׁךְ בִּשְׂתֵי פְּרָדוֹת, בּוֹדֵק בְּסִימָנֵי אָזְנַיִם וְזָנָב וְקוֹל, אִם דּוֹמִים זֶה לָזֶה, בְּיָדוּעַ שֶׁאִמָּן מִמִּין אֶחָד, וּמֻתָּרִים.

נ אָסוּר לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בִּשְׁנֵי מִינִין, כְּגוֹן לַחֲרֹשׁ וְלִמְשׁךְ בְּקָרוֹן וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה, בֵּין שֶׁאֶחָד טָמֵא וְאֶחָד טָהוֹר, בֵּין שֶׁשְּׁנֵיהֶם טְמֵאִים, בֵּין שֶׁשְּׁנֵיהֶם טְהוֹרִים, בֵּין בְּהֵמָה עִם בְּהֵמָה כַּחֲזִיר עִם הַכֶּבֶשׂ, אוֹ חַיָּה עִם חַיָּה כַּיַּחְמוּר עִם הַפִּיל, אוֹ חַיָּה עִם בְּהֵמָה כַּכֶּלֶב עִם הָעֵז, אוֹ צְבִי עִם הַחֲזִיר וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן.

נא אֶחָד הַחוֹרֵשׁ אוֹ הַזּוֹרֵעַ אוֹ הַמּוֹשֵׁךְ בָּהֶם עֲגָלָה אוֹ אֶבֶן כְּאֶחָד, אוֹ הִנְהִיגָם כְּאֶחָד, וַאֲפִלּוּ בְּקוֹל, לוֹקֶה. הַגָּה: עוֹבֵד כּוֹכָבִים הַמַּנְהִיג בְּכִלְאַיִם, מֻתָּר לְיִשְׂרָאֵל לִפְרֹס לוֹ שָׁלוֹם אוֹ לְדַבֵּר עִמּוֹ בְּקוֹל רָם, דְּלֹא חַיְשִׁינַן שֶׁמָּא יֵלְכוּ הַבְּהֵמוֹת מִשּׁוּם קוֹלוֹ, דִּבְכָל הָאסּוּרִין דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן שָׁרֵי, אִם אֵינוֹ פָּסִיק רֵישָׁא. אֲבָל אִם יִשְׂרָאֵל הוֹלֵךְ עִם הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים בַּדֶּרֶךְ, וּמֹשֶׁה שֶׁל יִשְׂרָאֵל עַל הָעֲגָלָה שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁמַּנְהִיגָהּ כִּלְאַיִם, לֹא יֵלֵךְ הַיִּשְׂרָאֵל סָמוּךְ לָעֲגָלָה, דִּלְפָעָמִים הָעֲגָלָה נִכְבֶּשֶׁת וְהוּא יִצְעַק עַל הַבְּהֵמוֹת שֶׁיֵּלְכוּ בִּמְהֵרָה, וְזֶהוּ אָסוּר מִשּׁוּם מַנְהִיג בְּכִלְאַיִם (ת״ה סִי׳ רצ״ח).

אֲבָל הַמְזַגְּנָן, פָּטוּר עַד שֶׁיְּמַשֵּׁךְ אוֹ עַד שֶׁיַּנְהִיג. הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵינוֹ אָסוּר לְהַנְהִיגָן אוֹ לְהַמְשִׁיכָן, רַק בְּקִשּׁוּרִין יַחַד (טוּר בְּשֵׁם הָרֹא״שׁ), וְלָכֵן מֻתָּר לָרוֹכֵב לְמַשֵּׁךְ בְּחֶבֶל כֶּלֶב אֵצֶל הַסּוּס (שָׁם בְּשֵׁם אֲבִי הָעֶזְרִי). וְיֵשׁ חוֹלְקִים (שָׁם בְּשֵׁם ר׳ אֶפְרַיִם).

נב עֲגָלָה שֶׁהָיוּ מוֹשְׁכִין אוֹתָהּ כִּלְאַיִם, אָסוּר לֵישֵׁב בָּהּ אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִנְהִיג, מִפְּנֵי שֶׁיְּשִׁישָׁתוֹ גּוֹרֶמֶת לָהֶם שֶׁיְּמַשְּׁכוּ הָעֲגָלָה. וְכֵן אָסוּר לִהְיוֹת אֶחָד יוֹשֵׁב בָּעֲגָלָה וְאֶחָד מַנְהִיג.

נג אֲפִלּוּ מֵאָה שֶׁהִנְהִיגוּ כְּאֶחָד, לוֹקִים.

נד קָשַׁר שְׁנֵי סוּסִים בְּקָרוֹן אֶחָד, אָסוּר לְקָשְׁרָן עִמָּהֶם חֲמוֹר, אַף עַל פִּי שֶׁשְּׁנֵי הַסוּסִים יְכוֹלִין לְמָשְׁכוֹ בְּלֹא הַחֲמוֹר.

נה עֲגָלָה הַמּוֹשֶׁכֶת בְּקָרוֹן בְּמִין אֶחָד, לֹא יִקְשֹׁר מִין אַחֵר בְּחֶבֶל, לֹא בְּצִדֵּי הַקָּרוֹן וְלֹא אַחַר הַקָּרוֹן, מִפְּנֵי שֶׁדּוֹחֶה הַקָּרוֹן בַּהֲלִיכָתָהּ (טור).

נו מֵתָר לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בְּאָדָם וּבִבְהֵמָה אוֹ חַיָּה כְּאֶחָד, כְּגוֹן אָדָם שֶׁחוֹרֵשׁ עִם שׁוֹר, אוֹ מוֹשֵׁךְ עֲגָלָה עִם חֲמוֹר, וְכַיּוֹצֵא בּוֹ.

סימן רצח

א אֵין אָסוּר מִשּׁוּם כִּלְאַיִם, אֶלָּא צֶמֶר רְחָלִים וְאַיָּלִים עִם פִּשְׁתָּן. אֲבָל צֶמֶר גְּמַלִּים וְצֶמֶר אַרְנָבִים וְנוֹצָה שֶׁל עִזִּים וְכָל שְׂאָר מִינִים, מֻתָּרִים בְּפִשְׁתָּן. וְכֵן קַנְבּוֹס וְצֶמֶר גֶּפֶן וְכָל שְׂאָר מִינִים, מֻתָּרִים אֲפִלּוּ בְּצֶמֶר רְחָלִים וְאַיָּלִים; וַחֲכָמִים אָסְרוּ מִפְּנֵי מַרְאִית הָעַיִן מֶשִׁי עִם צֶמֶר, לְפִי שֶׁדּוֹמֶה לִפְשִׁתִּים. וְכֵן כָּלָךְ, וְהוּא מִין שֶׁגֶּדֶל בִּכְרֵכִי הַיָּם עַל הָאֲבָנִים שֶׁבַּיָּם וְדוֹמֶה לְצֶמֶר, אֲסָרוּהוּ מִפְּנֵי מַרְאִית הָעַיִן עִם הַפִּשְׁתָּן. וְהָאִדָּנָא מֶשִׁי מָצוּי בֵּינֵינוּ וְהַכֹּל מַכִּירִים בּוֹ, לְפִיכָךְ אֵין בּוֹ מִשּׁוּם מַרְאִית הָעַיִן וּמֻתָּר עִם הַצֶּמֶר וְעִם הַפִּשְׁתָּן.

ב רָחֵל בַּת עֵז, צַמְרָהּ אָסוּר עִם פִּשְׁתָּן, מִפְּנֵי מַרְאִית הָעַיִן. הַגָּה: וְאָסוּר לִתְפֹּר בֶּגֶד קַנַּבּוֹס תַּחַת בֶּגֶד צֶמֶר בְּמָקוֹם דְּלֹא שָׁכִיחַ קַנַּבּוֹס, מִשּׁוּם מַרְאִית הָעַיִן (טור בְּשֵׁם הָרַא"ש), וּבְמָקוֹם דְּשָׁכִיחַ שָׁרֵי.

סימן רצט

א צֶמֶר רְחָלִים וְצֶמֶר גְּמַלִּים וְכַיּוֹצֵא בּוֹ, שֶׁטְּרָפָן זֶה בָּזֶה וְטוֹוָה מֵהֶם טָווי, אִם הָיָה הַחֲצִי מֵהָרְחָלִים וַהֲרֵי הוּא כִּלְאַיִם עִם הַפִּשְׁתָּן. וְאִם הָיָה הָרֹב מֵהַגְּמַלִּים, מֻתָּר לְעָרְבוֹ עִם הַפִּשְׁתָּן, מִפְּנֵי שֶׁצּוּרַת הַכֹּל צוּרַת צֶמֶר גְּמַלִּים, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין לְנִימוֹת שֶׁל צֶמֶר הַמְעֹרָבִים בָּהֶם, מִפְּנֵי שֶׁאֵינָם חוּטֵי צֶמֶר. לְפִיכָךְ עוֹרוֹת הַכְּבָשִׂים שֶׁעוֹשִׂים מֵהֶם מַלְבּוּשִׁים, מֻתָּר לְתָפְרָן בְּחוּטֵי פִּשְׁתָּן, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין לְנִימוֹת שֶׁל צֶמֶר, אַף עַל פִּי שֶׁנִּכְרְכוּ בִּכְלַל חוּט הַפִּשְׁתָּן שֶׁתָּפְרוּ בּוֹ, שֶׁהֲרֵי בָּטְלוּ בְּמִעוּטָן. וְכֵן הַקַּנַּבּוֹס וְהַפִּשְׁתָּן שֶׁטְּרָפָן זֶה בָּזֶה אִם רֹב מֵהַקַּנַּבּוֹס, מֻתָּר לֶאֱרֹג הַטָּווּי מֵהֶם עִם חוּטֵי צֶמֶר. וְאִם הָיוּ מֻחֲצָה לְמֻחֲצָה, אָסוּר. הִלְכָךְ, מִי שֶׁנִּתְעָרֵב לוֹ צֶמֶר עִם פִּשְׁתָּן, מֵבִיא מִין אַחֵר וּמְעָרְבוֹ עִמָּהֶם, וּמְבַטֵּל אֶחָד מֵהֶם. וְלֹא שַׁיָּךְ בְּהוּ בִּטּוּל אֶלָּא קֹדֶם שֶׁיֵּעָשׂוּ חוּטִים, אֲבָל אַחַר שֶׁנַּעֲשׂוּ חוּטִים אֵין לַכִּלְאַיִם שִׁעוּר, אֲפִלּוּ חוּט כָּל שֶׁהוּא שֶׁל צֶמֶר בְּבֶגֶד גָּדוֹל שֶׁל פִּשְׁתָּן אוֹ שֶׁל פִּשְׁתָּן בְּצֶמֶר, אָסוּר. הַגָּה: וַאֲפִלּוּ נֶאֱבַד הַחוּט וְלֹא יָדַעְנוּ מְקוֹמוֹ, לֹא שַׁיָּךְ בֵּיהּ בִּטּוּל, וְאָסוּר (רַשְׁבָּ"א סִי' רנ"ט וְכֵן כָּתַב הַבַּיִת יוֹסֵף בְּשֵׁם הַתּוֹסָפוֹת וְהָרַא"ש וּמָהֲרַ"ם). בֶּגֶד שֶׁהַשְׁתִּי שֶׁל מֶשִׁי וְהָעֵרֶב שֶׁל פִּשְׁתָּן, אָסוּר לְתָפְרוֹ עִם הַצֶּמֶר אַף עַל פִּי שֶׁרֻבּוֹ שֶׁל מֶשִׁי (טור). וְלָכֵן אָסוּר לַעֲשׂוֹת טַלִּיתוֹת מִבְּגָדִים שֶׁקּוֹרִין פִּירְכוֹ"ט, כִּי הָעֵרֶב שֶׁל פִּשְׁתָּן וְהֵרֵי כִּלְאַיִם עִם הַצִּיצִית. (דַּעַת עַצְמוֹ).

ב הָעוֹשֶׂה בֶּגֶד כֻּלּוֹ צֶמֶר גְּמַלִּים אוֹ אַרְנָבִים אוֹ קַנַּבּוֹס, וְאָרַג בּוֹ חוּט שֶׁל צֶמֶר מִצַּד זֶה וְחוּט שֶׁל פִּשְׁתָּן מִצַּד זֶה, הֲרֵי זֶה אָסוּר מִשּׁוּם כִּלְאַיִם. הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּשָׁרֵי בִּכְהַאי גַּוְנָא, אֶלָּא אִם כֵּן אָרַג חוּט שֶׁל צֶמֶר אֵצֶל הַחוּט שֶׁל פִּשְׁתִּים. אֲבָל אִם אֵינָם נוֹגְעִים זֶה בָּזֶה, שָׁרֵי (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם הָרַא"ש וּרַי"ש). וְעַיִן לְקַמָּן סִימָן ש' דִּנּוֹתְנִין לְהָקֵל.

סימן ש

א כֵּיצַד שְׁנִתְחַבֵּר הַצֶּמֶר עִם הַפִּשְׁתָּן צַד חִבּוּר בָּעוֹלָם, אָסוּר מִשּׁוּם כִּלְאַיִם. כֵּיצַד, צֶמֶר וּפִשְׁתִּים שֶׁטְּרָפָן זֶה עִם זֶה וְשַׁע אוֹתָם וְעָשָׂה מֵהֶם לְבָדִים, אוֹ שֶׁטָּרָפָן וְטָוָה אוֹתָם כְּאֶחָד, וְאָרַג בֶּגֶד מִטְּווּי זֶה, אוֹ שֶׁתָּפַר בֶּגֶד צֶמֶר בְּשֶׁל פִּשְׁתָּן, אֲפִלּוּ תְּפָרָן בְּחוּטֵי מֶשִׁי וְקַנַּבּוֹס, אוֹ שֶׁתָּפַר בֶּגֶד צֶמֶר בְּחוּטֵי פִּשְׁתָּן אוֹ בֶּגֶד פִּשְׁתָּן בְּחוּטֵי צֶמֶר, אוֹ קָשַׁר חוּטֵי צֶמֶר בְּחוּטֵי פִּשְׁתָּן אוֹ גְּדָלָן, הֲרֵי זֶה כִּלְאַיִם.

ב בֶּגֶד צֶמֶר שֶׁחִבְּרוֹ עִם בֶּגֶד פִּשְׁתָּן בִּתְכִיפָה אַחַת (פִּי' בִּתְחִיבָה אַחַת שֶׁתָּחַב הַמַּחַט בַּבֶּגֶד), אֵינוֹ חִבּוּר וְאֵין זֶה כִּלְאַיִם. קִבֵּץ שְׁנֵי רָאשֵׁי הַחוּט כְּאֶחָד, אוֹ שֶׁתָּכַף שְׁתֵּי תְּכִיפוֹת, הֲרֵי זֶה כִּלְאַיִם. וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּלֹא הֲוֵי כִּלְאַיִם אֶלָּא בְּב' תְּכִיפוֹת וְקָשַׁר ב' רָאשֵׁי הַחוּט (טור בְּשֵׁם הָרַא"ש).

ג בֶּגֶד צֶמֶר שֶׁנִּפְרַם (פִּי' נִקְרַע), מֻתָּר לִקְרֹץ (פִּי' לְחַבֵּר) אוֹתוֹ בְּחוּטֵי פִּשְׁתָּן, וְקוֹשֵׁר, אֲבָל לֹא יִתְפֹּר. הַגָּה: וְכֵן מֻתָּר לִתֵּן צֶמֶר בְּכַר אוֹ כֶּסֶת שֶׁל פִּשְׁתָּן, אַף עַל פִּי שֶׁתּוֹפֵר כָּל סְבִיבָיו וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהוֹצִיא הַצֶּמֶר, הֲוֵי כְּשֵׁק שֶׁל פִּשְׁתִּים שֶׁמְּמַלְאוֹ צֶמֶר וְתָפַר פְּיוֹ, שֶׁאֵין בָּזֶה מִשּׁוּם כִּלְאַיִם (מַהַ"ם). וַאֲפִלּוּ הִתְפִּירָה בַּצֶּמֶר עַצְמוֹ, מֻתָּר, דַּהֲרֵי יָכוֹל לִקַּח הַצֶּמֶר מִשָּׁם בְּלֹא הַתָּרַת הַתְּפִירָה. אֲבָל בִּבְלָאֵי בְּגָדִים שֶׁל צֶמֶר, אָסוּר בִּכְהַאי גַּוְנָא, שֶׁהֲרֵי אִי אֶפְשָׁר לִקַּח מִשָּׁם הַבְּגָדִים בְּלֹא הַתָּרַת הַתְּפִירָה (ד"ע וּמָהֲרַ"ם פ' בְּשָׁה אֹשֶׁה וְתוֹס' סַפ"ק דִּכְרִיתָה). וְכֵן מֻתָּר לְחַבֵּר בָּתֵּי זְרוֹעוֹת שֶׁל צֶמֶר שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם קְשָׁרִים, אוֹ

קָרָסִים בְּבָתֵּי נָפָשׁ שֶׁל פִּשְׁתָּן שֶׁיֵּשׁ בּוֹ נְקָבִים, וּמַכְנִיסִים הַקְּשָׁרִים אוֹ הַקְּרָסִים תּוֹךְ הַנְּקָבִים, הוֹאִיל וְהֵם רְפוּיִים וְיָכוֹל לְהוֹצִיאָן מִשָּׁם בְּאֶצְבָּעוֹ וְאֵין צָרִיךְ לִקְרֹעַ הַנְּקָבִים, אַף עַל פִּי שֶׁמְּנִיחָן כָּךְ תָּמִיד. אֲבָל אִם הֵם אֲדוּקִים כָּל כָּךְ שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהוֹצִיאָן מִשָּׁם בִּלְתִּי קְרִיעַת הַנְּקָבִים, הֲרֵי חִבּוּר וְאָסוּר (ת״ה סי׳ רנ״ו).

ד מֻתָּר לִלְבֹּשׁ חָלוּק שֶׁל צֶמֶר עַל גַּבֵּי חָלוּק שֶׁל פִּשְׁתָּן וּלְקָשְׁרָם יַחַד, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְפָשְׁטָן בְּלֹא הַתָּרַת הַקֶּשֶׁר, וַאֲפִלּוּ הוּא קֶשֶׁר שֶׁל קַיָּמָא, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְחַבְּרֵם זֶה לָזֶה עִם הַמְּשִׁיחָה בִּשְׁתֵּי תְּכִיפוֹת. וְיֵשׁ אוֹסְרִים בְּקֶשֶׁר שֶׁל קַיָּמָא. הַגָּה: וְנִרְאֶה לִי דְּאוֹתָן בְּתֵּי שׁוֹקִים שֶׁעוֹשִׂין בִּמְדִינוֹת אֵלּוּ וְקוֹרִין אוֹתוֹ פורטקי, דְּהַיְנוּ שֶׁעֲשׂוּיִין שֶׁל צֶמֶר וְעוֹשִׂים בָּהֶם מְשִׁיחָה שֶׁעוֹבֶרֶת בָּהֶן הַנָּה וְהַנָּה כְּמוֹ רְצוּעָה בְּמַעְבַּרְתָּא דִּתְפִילִין, דְּמַתָּר אֲפִלּוּ הַמְּשִׁיחָה שֶׁל פִּשְׁתָּן אוֹ אַפְכָא, דְּמַאַחַר דְּאֶפְשָׁר לְהוֹצִיא מִשָּׁם הַמְּשִׁיחָה בְּלֹא הַתָּרַת הַתְּפִירָה אֵינוֹ אֶלָּא כְּחוֹגֵר בְּמְשִׁיחָה שֶׁל פִּשְׁתָּן עַל גַּבֵּי חָלוּק שֶׁל צֶמֶר. וְאַף עַל פִּי שֶׁקּוֹשֵׁר הַמְּשִׁיחָה כְּשֶׁלְּבָשָׁן, לֹא מִקְרֵי קֶשֶׁר שֶׁל קַיָּמָא. אֲבָל אִם עוֹשֶׂה קְשָׁרִים בִּב׳ רָאשֵׁי הַמְּשִׁיחָה, נִרְאֶה דְּאָסוּר, דְּהָא אִי אֶפְשָׁר לְהוֹצִיא מִשָּׁם (הכל בְּשֵׁרוּת הָרַב). יֵשׁ אוֹמְרִים דְּאָסוּר לִלְבֹּשׁ ב׳ בָּתֵּי שׁוֹקִים, אֶחָד שֶׁל פִּשְׁתָּן וְאֶחָד שֶׁל צֶמֶר, זוֹ עַל זוֹ (הַגָּהוֹת אֲשֵׁרִי״ פ״ק דְּבֵיצָה), דְּמַאַחַר דְּאִי אֶפְשָׁר לְפָשְׁטוֹ הַתַּחְתּוֹנָה בְּלֹא הָעֶלְיוֹנָה הֲרֵי כְּחִבּוּר, וְלֹא דָּמֵי לְב׳ חֲלוּקִים זוֹ עַל זוֹ דְּאֶפְשָׁר לְפָשְׁטוֹ הַתַּחְתּוֹן בְּלֹא הָעֶלְיוֹן (כְּךְ מְצָא הַשַּׁעַם בְּאוֹר זָרוּעַ) וְנָכוֹן לְזַהֵר.

ה רְצוּעָה אַחַת שֶׁל צֶמֶר וְהַשְּׁנִיָּה שֶׁל פִּשְׁתָּן, אָסוּר לַחֲגֹר בָּהּ אַף עַל פִּי שֶׁרְצוּעָה שֶׁל עוֹר בָּאֶמְצַע, מִפְּנֵי שֶׁקּוֹשֵׁר שְׁנֵי רָאשֶׁיהָ בְּיַחַד כְּשֶׁחוֹגֵר בָּהּ. אֲבָל אִם בְּאֶמְצָעִיתָהּ צֶמֶר בְּמָקוֹם אֶחָד וּפִשְׁתָּן בְּמָקוֹם אַחֵר, וְאֵינָם זֶה אֵצֶל זֶה, מֻתָּר. וּלְפִי זֶה מֻתָּר לַחֲבֹר עוֹרוֹת הַתְּפוּרוֹת בְּפִשְׁתָּן תַּחַת בִּגְדֵי צֶמֶר, וְאַף עַל פִּי שֶׁאֶפְשָׁר שֶׁיְּכַנִּיס חוּט הַקַּנָּבּוֹס שֶׁל הַתְּפִירָה, שֶׁמְּחַבֵּר הָעוֹר עִם הַבֶּגֶד בְּתוֹךְ חוּט שֶׁל תְּפִירַת הָעוֹר (ר׳ יְרוּחָם ות״ה סי׳ רצ״ז) וּלְהַרְמַב״ם כָּל זֶה כִּלְאַיִם מִן הַתּוֹרָה, וַאֲפִלּוּ נָתַן צֶמֶר וּפִשְׁתִּים בְּשַׂק אוֹ קֻפָּה וּכְרָכָן, הֲרֵי כִּלְאַיִם מִדְּאוֹרַיְתָא. וְהַמִּנְהָג כְּסְבָרָא רִאשׁוֹנָה (טור וְכֵן כָּתַב הָרַמְבַּ״ן וְהָרַשְׁבָּ״א סִימָן ש״ם ות״ה סִימָן רצ״ז).

ו הַמַּנְהִיג בְּהֵמוֹת וּמַכְנִיס חֲבָלִים לְתוֹךְ יָדוֹ, מֵהֶם פִּשְׁתִּים וּמֵהֶם צֶמֶר, הֲרֵי זֶה מֻתָּר, וְאַף עַל פִּי שֶׁכּוֹרְכָן עַל יָדוֹ. אֲבָל אִם קְשָׁרָם כֻּלָּם, נַעֲשׂוּ כִּלְאַיִם, וְאָסוּר לוֹ לְכָרְכָם עַל יָדוֹ. וְיֵשׁ מַתִּירִין, הוֹאִיל וְאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן (הַגָּהוֹת אֲשֵׁרִי״ וְרַבֵּנוּ יְרוּחָם נ״י ט) וְעַיִן לְקַמָּן סִימָן ש״א.

ז הַשַּׂק וְהַקֻּפָּה מִצְּטָרְפִין לְכִלְאַיִם. הַגָּה: וְכֵן אֹב וּבְגוֹ מִצְּטָרְפִים לְכִלְאַיִם, כִּיצַד, הָיָה חֲתִיכַת צֶמֶר בְּאֶחָד מֵהֶם וַחֲתִיכַת פִּשְׁתָּן בַּשֵּׁנִי, וּתְפָרָן בְּיַחַד, הֲרֵי כִּלְאַיִם (טור).

סימן שא

א מֻתָּר מִן הַתּוֹרָה לִישֵׁב עַל מַצָּעוֹת שֶׁל כִּלְאַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר: לֹא יַעֲלֶה עָלֶיךָ (וַיִּקְרָא יט, יט) אֲבָל אַתָּה מַצִּיעוֹ תַּחְתֶּיךָ. הַגָּה: וְכֵן מֻתָּר לְהַעֲלוֹתָם עָלָיו שֶׁלֹּא בְּדֶרֶךְ חִמּוּם, כְּגוֹן לִפְרֹס עָלָיו אֹהֶל שֶׁל כִּלְאַיִם (טור). וְכֵן לִפְרֹס בֶּגֶד כִּלְאַיִם עַל גִּיגִית שֶׁרוֹחֵץ בָּהּ, כְּדִי לְהַעֲמִיד הַחֹם (מָרְדְּכִי פ״ק דְּבֵיצָה וּכְהַגָּהוֹת אֲשֵׁרִי שָׁם), דְּאֵינוֹ אָסוּר אֶלָּא דֶּרֶךְ לְבִישָׁה אוֹ לְהַעֲלוֹתָם עָלָיו דֶּרֶךְ חִמּוּם. וּמִדְּבְרֵי סוֹפְרִים, אֲפִלּוּ עֶשֶׂר מַצָּעוֹת זוֹ עַל גַּבֵּי זוֹ וְהַתַּחְתּוֹן שֶׁבָּהֶם כִּלְאַיִם, אָסוּר לֵישֵׁב עַל הָעֶלְיוֹן, שֶׁמָּא תִּכָּרֵךְ נִימָא עַל בְּשָׂרוֹ. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּרַכִּין, כְּגוֹן יְרִיעוֹת וּשְׂמָלוֹת אֲבָל כָּרִים וּכְסָתוֹת שֶׁהֵם קָשִׁים וְלֵיכָּא לְמֵימַשׁ שֶׁמָּא תִּכָּרֵךְ נִימָא עָלָיו, מֻתָּר לֵישֵׁב עֲלֵיהֶם וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְהֵא בְּשָׂרוֹ נוֹגֵעַ בָּהֶם. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, כְּשֶׁהֵם רֵיקָנִים וּתְתוּנִים עַל גַּבֵּי אִצְטַבָּא שֶׁל עֵץ אוֹ שֶׁל אֶבֶן, אֲבָל אִם הֵם מְלֵאִים, אוֹ אֲפִלּוּ רֵיקָנִים אִם הֵם נְתוּנִים עַל גַּבֵּי מִטָּה אוֹ עַל גַּבֵּי תֵּבָן, אָסוּר, לְפִי שֶׁנִּכְפָּף תַּחְתָּיו וְנִכְרָךְ עַל בְּשָׂרוֹ. הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּכָל זֶה מִירֵי בִּכְלַאִים דְּאוֹרַיְתָא, אֲבָל בִּכְלַאִים דְּרַבָּנָן וְהֵם קָשִׁים, מֻתָּר לֵישֵׁב עֲלֵיהֶם בְּכָל עִנְיָן, דְּהוֹאִיל וּכְשֶׁרְכִים הֵם אֵינוֹ רַק דְּרַבָּנָן, בְּקָשִׁים לֹא גָּזְרוּ (רַשְׁבָּ״א סִי׳ תשס״ב). וּמִכָּל מָקוֹם לְכַתְּחִילָּה לֹא יַעֲשֶׂה שֶׁל כִּלְאַיִם, (כָּל בּוֹ).

ב הָנֵי קַאפַאנַאג״ש דִּידָן, אִם הֵם תְּפוּרִין בְּפִשְׁתָּן, יֵשׁ לִזָּהֵר מִלְּהַעֲלוֹתָם עָלָיו וַאֲפִלּוּ מִלְּהַצִּיעָן תַּחְתָּיו, עַד שֶׁיִּתְפָּרֵם בְּמֶשִׁי אוֹ בְּקַנָּבּוֹס. הַגָּה: כָּל בְּגָדִים הַקְּשִׁים מֻתָּרִים בְּהַצָּעָה מִתַּחְתָּיו, וְאָסוּר לְלָבְשָׁן. וְהַלְּבָדִים הַקָּשִׁים, מֻתָּרִים אֲפִלּוּ בִּלְבִישָׁה, הוֹאִיל וַאֲפִלּוּ רַכִּים אֵינָם אֶלָּא מִדְּרַבָּנָן (טור). וְיֵשׁ מַחְמִירִין בִּלְבִישַׁת הַלְּבָדִים (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם תַּרְמַב״ם).

ג בֶּגֶד גָּדוֹל וְכִלְאַיִם מִצַּד אֶחָד, אָסוּר לְלָבְשׁוֹ אֲפִלּוּ מִצַּדּוֹ הַב׳, אַף עַל פִּי שֶׁהַצַּד שֶׁבּוֹ הַכִּלְאַיִם נִגְרָר עַל גַּבֵּי הַקַּרְקַע.

ד אָסוּר לִלְבֹּשׁ כִּלְאַיִם אֲפִלּוּ דֶּרֶךְ עֲרָאי, כְּגוֹן טַלִּית שֶׁל קָטָן אַף עַל פִּי שֶׁאֵין הַגָּדוֹל יוֹצֵא בָּהּ עֲרָאי.

ה לֹא יִלְבַּשׁ אָדָם כִּלְאַיִם עֲרָאי, וַאֲפִלּוּ עַל גַּבֵּי עֲשָׂרָה בְּגָדִים שֶׁאֵינוֹ מְהַנֵּהוּ כְּלוּם; וַאֲפִלּוּ לִגְנֹב אֶת הַמֶּכֶס.

ו תּוֹפְרֵי כְּסוּת, תּוֹפְרִים כְּדַרְכָּם וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִתְכַּוְּנוּ בַּחֲמָה מִפְּנֵי הַחַמָּה וּבַגְּשָׁמִים מִפְּנֵי הַגְּשָׁמִים. וְהַצַּנְוְעִין, תּוֹפְרִין בָּאָרֶץ. וְכֵן מוֹכְרֵי כְּסוּת מוֹכְרִין כְּדַרְכָּן, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִתְכַּוְּנוּ בַּחַמָּה מִפְּנֵי הַחַמָּה וּבַגְּשָׁמִים מִפְּנֵי הַגְּשָׁמִים. וְהַצַּנְוְעִים מַפְשִׁילִין בְּמַקֵּל. הַגָּה: וְיֵשׁ מַתִּירִין אֲפִלּוּ לִלְבֹּשׁ כִּלְאַיִם, כָּל שֶׁאֵינוֹ מְכַוֵּן לְהַנָּאָתוֹ, כְּגוֹן שֶׁלּוֹבֵשׁ כִּלְאַיִם לְהַעֲבִיר בּוֹ הַמֶּכֶס אוֹ שֶׁלּוֹבְשָׁן כְּדֵי לְהַרְאוֹת מִדָּתָן אִם רוֹצֶה לִמְכְּרָן וְכַדּוֹמֶה. (טור וְהָרֹא״שׁ וְהַסַּמַ״ג).

ז תַּכְרִיכֵי הַמֵּת מֻתָּר לַעֲשׂוֹתָן מִכִּלְאַיִם, אֲפִלּוּ לְקָבְרוֹ בָּהֶם.

ח מִרְדַּעַת הַחֲמוֹר, מֻתָּר לַעֲשׂוֹתָהּ מִכִּלְאַיִם וְיוֹשֵׁב עָלֶיהָ, וְהוּא שֶׁלֹּא יִהְיֶה בְּשָׂרוֹ נוֹגֵעַ בָּהּ. וְלֹא יַנִּיחַ מַרְדַּעַת זוֹ עַל כְּתֵפוֹ, אֲפִלּוּ לְהוֹצִיא עָלֶיהָ אֶת הַזֶּבֶל. וְדַוְקָא שֶׁכִּלְאַיִם נִכָּרִים וִידוּעִים בַּבֶּגֶד, אֲבָל בֶּגֶד שֶׁאָבַד בּוֹ כִּלְאַיִם וְאֵין מְקוֹמוֹ נִכָּר, אָסוּר לַעֲשׂוֹת מִמֶּנּוּ מַרְדַּעַת לַחֲמוֹר, דְּכֵיוָן שֶׁאֵין מְקוֹמוֹ נִכָּר שֶׁמָּא יִשְׁכַּח

וְיִקַּח מִמֶּנּוּ טְלָאי לְתָפְרוֹ עַל גַּבֵּי בִּגְדוֹ. וְלֹא יִמְכְּרֶנּוּ לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים, שֶׁמָּא יַחֲזֹר וְיִמְכְּרֶנּוּ לְיִשְׂרָאֵל.

ט מִטְפָּחוֹת שֶׁמְּקַנְּחִים בָּהֶם אֶת הַיָּדַיִם, וּמִטְפָּחוֹת שֶׁמְּסַתַּפְּגִים בָּהֶם הַכֵּלִים וְהַקַּרְקָעוֹת, וְשֶׁמְּסַתַּפְּגִים בָּהֶם אַחַר הָרְחִיצָה, וּמִטְפָּחוֹת סְפָרִים, אֲסוּרִים מִשּׁוּם כְּלָאַיִם, שֶׁחֲרֵי הַיָּדַיִם נוֹגְעוֹת בָּהֶם וְהֵם נִכְרָכִים עַל הַיָּד תָּמִיד וּמִתְחַמְּמִין. הַגָּה: וְכֵן אָסוּר לַעֲשׂוֹת מִטְפָּחוֹת שֶׁפּוֹרְסִים עַל הַשֻּׁלְחָן שֶׁאוֹכְלִין עָלָיו (הַרא״ש כְּלָל ו׳ וְחִדּוּשֵׁי אַגָּדָה סוֹף בֵּיצָה) אוֹ שֶׁקּוֹרִין עָלָיו בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, מִכְּלָאַיִם (הַגָּהוֹת אֲשֵׁרִ״י פ׳ בְּנֵי הָעִיר), מִפְּנֵי שֶׁלִּפְעָמִים מְקַנְּחַ בָּהֶם יָדָיו וּמִתְחַמֵּם בָּהֶם.

י מִטְפָּחוֹת שֶׁמְּסַתַּפְּרִין בָּהֶם, אִם יֵשׁ לוֹ בַּיִת רֹאשׁ וְלוֹבְשִׁין אוֹתוֹ כְּרֶרֶךְ לְבִישָׁה, אָסוּר מִשּׁוּם כְּלָאַיִם.

יא וִילוֹן, אִם הוּא רַךְ, אָסוּר לַעֲשׂוֹתוֹ מִכְּלָאַיִם, מִפְּנֵי שֶׁהַשַּׁמָּשׁ מִתְחַמֵּם בּוֹ לִפְעָמִים. וְאִם הָיָה קָשֶׁה, מֻתָּר. הַגָּה: אֲבָל פָּרֹכֶת שֶׁלִּפְנֵי אֲרוֹן הַקֹּדֶשׁ, אוֹ הַמַּפּוֹת שֶׁפּוֹרְסִין בָּאָרוֹן אוֹ סְבִיב הַתּוֹרָה, מֻתָּר לִהְיוֹת מִכְּלָאַיִם. (שָׁם בַּהַגָּהוֹת אֲשֵׁרִ״י).

יב לֹא יִקַּח אָדָם בֵּיצָה חַמָּה בְּבֶגֶד כִּלְאַיִם בְּיָדוֹ, שֶׁכֵּיוָן שֶׁהוּא נִצּוֹל מִלְּכָוֹת בְּחֹם הַבֵּיצָה חֲשִׁיבָה הֲנָאָה כְּמִנְיַעַת הַקֹּר.

יג עֲרָדִילָרִין (פֵּרוּשׁ כְּלֵי שֶׁלּוֹבְשִׁין אוֹתוֹ תַּחַת הַמַּעֲנָל, וְיֵשׁ שֶׁעוֹשִׁין אוֹתוֹ שֶׁל צֶמֶר כְּנֶגֶד הָעֶקֶב, אֵין בָּהֶם מִשּׁוּם כִּלְאַיִם, דְּקָשִׁין הֵן) (מִפִּי׳ רַשִׁ״י בְּשֵׁם תְּשׁוּבַת הַגְּאוֹנִים) אֵין בָּהֶם מִשּׁוּם כִּלְאַיִם. הַגָּה: מִנְעָל שֶׁהוּא כִּלְאַיִם וְאֵין לוֹ עֶקֶב, מֻתָּר לִלְבֹּשׁ, שֶׁעוֹר הָרֶגֶל קָשֶׁה וְאֵינוֹ נֶהֱנֶה כְּשֶׁאָר עוֹר הַגּוּף (טוּר).

יד אֵין אָסוּר מִשּׁוּם כִּלְאַיִם אֶלָּא בְּבָגְדִים שֶׁהֵן דֶּרֶךְ חִמּוּם, כְּגוֹן הַכְּתֹנֶת וְהַמִּצְנֶפֶת וְהַמִּכְנָסַיִם וְהָאַבְנֵט וְהַשִּׂמְלָה וּבְגָדִים שֶׁמְּחַפִּין בָּהֶם הַשּׁוֹקַיִם וְאֶת הַיָּדַיִם וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם, אֲבָל צִלְצָלִים קְטַנִּים שֶׁעוֹשִׂים אוֹתָם הָעָם בְּבֵית יָד שֶׁלָּהֶם לִצְרוֹר בָּהֶם מָעוֹת אוֹ תַּבְלִין, וּסְמַרְטוּט שֶׁמַּנִּיחִים עָלָיו רִטְיָה, אוֹ מִלּוּגְמָא אוֹ אִסְפַּלְנִית וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם, חֲרֵי אֵלּוּ מֻתָּרִים אַף עַל פִּי שֶׁבְּשָׁרוֹ נוֹגֵעַ בָּהֶם, שֶׁאֵין דֶּרֶךְ חִמּוּם בְּכָךְ. צֵיץ שֶׁל עוֹר אוֹ מֶשִׁי וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם שֶׁתָּלָה בָּהּ חוּטֵי צֶמֶר וְחוּטֵי פִּשְׁתָּן מְרֻלְבָּלִים עַל פְּנֵי הָאָדָם כְּדֵי לְהַפְרִיחַ הַזְּבוּבִים, אֵין בּוֹ מִשּׁוּם כִּלְאַיִם, שֶׁאֵין דֶּרֶךְ חִמּוּם בְּכָךְ.

טו אוֹתוֹת שֶׁעוֹשִׂים הַכּוֹבְסִים וְהַגַּרְדִּים (פִּי׳ מַעֲשֶׂה אוֹרֵג (שְׁמוֹת כה, לב, כב כז) ת״י גִּירְדִי) בַּבְּגָדִים כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה מַכִּיר כָּל א׳ אֶת שֶׁלּוֹ, אִם הָיְתָה אוֹת שֶׁל צֶמֶר בְּפִשְׁתָּן אוֹ פִּשְׁתָּן בְּצֶמֶר, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ חָשׁוּב אֶצְלוֹ.

סימן שב

א בֶּגֶד צֶמֶר שֶׁאָבַד בּוֹ חוּט שֶׁל פִּשְׁתָּן אוֹ בֶּגֶד פִּשְׁתָּן שֶׁאָבַד בּוֹ חוּט שֶׁל צֶמֶר, צוֹבְעוֹ, שֶׁאֵין הַצֶּמֶר וְהַפִּשְׁתָּן עוֹלִים בְּצֶבַע אֶחָד וּמֵיָּד הוּא נִכָּר לוֹ וְשׁוֹמְטוֹ, וְאִם לֹא נִכָּר, חֲרֵי זֶה מֻתָּר, שֶׁמָּא נִשְׁמַט וְהָלַךְ לוֹ, שֶׁחֲרֵי בָּדָק וְלֹא מְצָאוֹ. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּכִלְאַיִם דְּרַבָּנָן. אֲבָל בְּכִלְאַיִם דְּאוֹרַיְתָא, אֵין הוֹלְכִין לְהַקֵּל בִּסְפֵקָן (טוּר).

ב הַלּוֹקֵחַ כְּלֵי צֶמֶר מֵהַגּוֹיִים, צָרִיךְ לְבָדְקָן יָפֶה יָפֶה, שֶׁמָּא הֵם תְּפוּרִים בְּפִשְׁתָּן. וְהַקּוֹנֶה בְּגָדִים מִן הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים, צָרִיךְ לְהַתִּיר תְּפִירָתָן וּלְתָפְרָן בְּקָנָבּוֹס (טוּר) וְאַפִלּוּ אִם הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים מֵסִיחַ לְפִי תֻּמּוֹ שֶׁתָּפְרָן בְּקָנָבּוֹס, אֵינוֹ נֶאֱמָן. וּבִמְקוֹמוֹת שֶׁהַפִּשְׁתָּן בְּיֹקֶר מִן הַקָּנָבּוֹס, יֵשׁ לִסְמֹךְ לְהַתִּיר. הַגָּה: וְאָסוּר לוֹמַר לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים לִתְפֹּר לוֹ בְּגָדִים בְּחוּטֵי קָנָבּוֹס, אַף עַל פִּי שֶׁפִּשְׁתָּן יוֹתֵר בְּיֹקֶר, דְּנָקֵל לִתְפֹּר בְּפִשְׁתָּן מִבְּקָנָבּוֹס (רַשְׁבָּ״א סִימָן תשס״א). אֲבָל אִם נוֹתֵן לוֹ חוּטֵי קָנָבּוֹס, שָׁרֵי, וְלֹא חַיְשִׁינַן לְאַחְלוּפֵי, מֵאַחַר שֶׁיֵּשׁ לַעֲמֹד עַל הַדָּבָר, שֶׁחוּטֵי פִּשְׁתָּן כְּשֶׁמַּדְלִיק כָּבֶה מַהֵר, וְשֶׁל קָנָבּוֹס הוֹלֵךְ וְשׁוֹרֵף (כֵּן מִשְׁמַע בְּמַ״מ פ״ח דמ״א). וְכֵן נוֹהֲגִין, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ מַחְמִירִין (רַשְׁבָּ״א הַנ״ל). וְיִשְׂרָאֵל הֶחָשׁוּד לְתָפֹר כְּלָאַיִם, דֵּינוֹ כְּעוֹבֵד כּוֹכָבִים. יֵשׁ מַחְמִירִין דְּלֹא יִתְפֹּר בֶּגֶד צֶמֶר בְּקָנָבּוֹס לָבָן, שֶׁלֹּא יַחְשְׁדוּהוּ שֶׁהוּא פִּשְׁתָּן, וְלָכֵן צוֹבְעִין הַקָּנָבּוֹס. (מהרי״ל).

סימן שג

א הָרוֹאֶה כִּלְאַיִם שֶׁל תּוֹרָה עַל חֲבֵרוֹ, אֲפִלּוּ הָיָה מְהַלֵּךְ בַּשּׁוּק, הָיָה קוֹפֵץ לוֹ וְקוֹרְעוֹ מֵעָלָיו מִיָּד, וַאֲפִלּוּ הָיָה רַבּוֹ. וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּאִם הָיָה הַלּוֹבֵשׁ שׁוֹגֵג, אֵין צָרִיךְ לוֹמַר בַּשּׁוּק, דְּמִשּׁוּם כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת יִשְׁתֹּק, וְאַל יַפְרִישֶׁנּוּ מִשּׁוֹגֵג (טוּר בְּשֵׁם הָרַא״ש). וְאִם הָיָה שֶׁל דִּבְרֵיהֶם, אֵינוֹ קוֹרְעוֹ מֵעָלָיו וְאֵינוֹ פּוֹשְׁטוֹ בַּשּׁוּק, עַד שֶׁמַּגִּיעַ לְבֵיתוֹ. וְכֵן בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ אֵין צָרִיךְ לְמַהֵר לָצֵאת (טוּר). וְאִם הָיָה שֶׁל תּוֹרָה, פּוֹשְׁטוֹ מִיָּד.

ב אָסוּר לְהַלְבִּישׁ אֶת חֲבֵרוֹ כִּלְאַיִם.

סימן שד

א כִּלְאֵי בְגָדִים מֻתָּר לַעֲשׂוֹתָם וּלְקַיְּמָם, וְאֵינָם אֲסוּרִים אֶלָּא בִּלְבִישָׁה.

סימן שה

א מִצְוַת עֲשֵׂה לִפְדּוֹת כָּל אִישׁ מִיִּשְׂרָאֵל בְּנוֹ, שֶׁהוּא בְּכוֹר לְאִמּוֹ הַיִּשְׂרְאֵלִית, בְּהּ׳ סְלָעִים שֶׁהֵם ק״כ מָעִים שֶׁהֵם שְׁלֹשִׁים דְּרַהֲמִים כֶּסֶף מְזֻקָּק. וְעַיֵּן לְעֵיל סִי׳ רצ״ד כַּמָּה הִיא הַמָּעָה. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁה׳ סְלָעִים הֵם בְּעֶרֶךְ שְׁנֵי זְהוּבִים רייני״ש, שֶׁהֵם ב׳ זְהוּבִים פולני״ש (פִּסְקֵי מהרא״י סִי׳ מ״ח).

ב אֵין הָאִשָּׁה חַיֶּבֶת לִפְדּוֹת אֶת בִּנָּהּ (ל׳ רַמְבַּ״ם פ׳ י״א מֵהִלְכוֹת בְּכוֹרִים ד״ב).

ג אֶלָּא הַחֲמִשָּׁה סְלָעִים נוֹתְנָן לַכֹּהֵן בְּכֶסֶף אוֹ בִּשְׁוָה כֶּסֶף מִכָּל דָּבָר שֶׁיִּרְצֶה, חוּץ מִקַּרְקָעוֹת וַעֲבָדִים וּשְׁטָרוֹת; וְאִם פָּדָהוּ בָּהֶם, אֵינוֹ פָּדוּי.

ד כָּתַב לַכֹּהֵן שֶׁהוּא חַיָּב לוֹ חֲמִשָּׁה סְלָעִים בִּשְׁבִיל פִּדְיוֹן בְּנוֹ, חַיָּב לִתְּנָם לוֹ וּבְנוֹ אֵינוֹ פָּדוּי (טור בְּשֵׁם ה״ג). אָמַר לַכֹּהֵן שֶׁנּוֹתֵן לוֹ לִפְדּוֹת אֶת בְּנוֹ, אָסוּר לַחֲזֹר בּוֹ. מֵיתוּ אִם חָזַר, הֲרֵי חֲזָרָה (מָרְדְּכִי ס״פ כָּל הַגֵּט) וְעַיֵּן לְעֵיל סִי׳ רס״ה.

ה נָתַן לוֹ כְּלִי שֶׁאֵינוֹ שָׁוֶה בַּשּׁוּק חֲמִשָּׁה סְלָעִים, וְקִבְּלוֹ הַכֹּהֵן בַּחֲמִשָּׁה סְלָעִים, הֲרֵי בְּנוֹ פָּדוּי; וְהוּא שֶׁיִּשָּׁוֶה חֲמִשָּׁה סְלָעִים לְשׁוּם אָדָם (רַמְבַּ״ם שָׁם) וְעַיֵּן לְעֵיל סִי׳ רס״ה.

ו נָתַן לוֹ כְּלִי בְּפִדְיוֹן בְּנוֹ, סְתָם, אִם הוּא שָׁוֶה ה׳ סְלָעִים, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא שָׁמוּ אוֹתוֹ בִּתְחִלָּה, בְּנוֹ פָּדוּי. הָגָה: וְאִם אֵינוֹ שָׁוֶה, אֵין בְּנוֹ פָּדוּי (טור). וְאִם הַכֹּהֵן רוֹצֶה לְהַחֲזִיק בַּכְּלִי, אֵין צָרִיךְ לְהַחֲזִיר לוֹ, וְהוּא יַשְׁלִים לוֹ עַד ה׳ סְלָעִים (מהרי״ל).

ז נָתַן ה׳ סְלָעִים, אֲפִלּוּ לַעֲשָׂרָה כֹּהֲנִים, בֵּין בְּבַת אַחַת בֵּין בָּזֶה אַחַר זֶה, בְּנוֹ פָּדוּי.

ח אִם רָצָה הַכֹּהֵן לְהַחֲזִיר לוֹ הַפִּדְיוֹן, רַשַּׁאי; אֲבָל לֹא יִתֵּן הוּא לַכֹּהֵן עַל מְנַת שֶׁיַּחֲזִיר לוֹ, וְאִם עָשָׂה כֵּן וְהֶחֱזִיר לוֹ וְדַעַת הַכֹּהֵן הָיְתָה מִתְּחִלָּה שֶׁלֹּא לְקַבְּלָהּ עַל מְנַת לְהַחֲזִיר (כָּךְ מְשֻׁמָּע בְּבֵית יוֹסֵף), אֵין בְּנוֹ פָּדוּי עַד שֶׁיִּגְמֹר בְּלִבּוֹ לִתֵּן לוֹ מַתָּנָה גְּמוּרָה, וְאִם רָצָה הַכֹּהֵן אַחַר כָּךְ לְהַחֲזִיר יַחֲזִיר. וְלֹא יְהֵא הַכֹּהֵן רָגִיל לְהַחֲזִיר לַכֹּל, שֶׁלֹּא לְהַפְסִיד לִשְׁאָר כֹּהֲנִים, שֶׁמִּתּוֹךְ כָּךְ לֹא יִתְּנוּ הַכֹּל פִּדְיוֹנֵי בְּכוֹרֵיהֶם אֶלָּא לוֹ. אֲבָל לַעֲנִיִּים רַשַּׁאי לְהַחֲזִיר בְּכָל פַּעַם. וְכָל שֶׁכֵּן שֶׁמִּזֶּה הַטַּעַם לֹא יְקַבְּלֵם עַל מְנַת לְהַחֲזִיר; וּמִכָּל מָקוֹם אִם עָבַר וְקִבְּלָם, וּפֵרֵשׁ שֶׁנּוֹתֵן לוֹ עַל מְנַת לְהַחֲזִיר, הַבֵּן פָּדוּי, דְּמַתָּנָה עַל מְנַת לְהַחֲזִיר שְׁמָהּ מַתָּנָה. וְדַוְקָא שֶׁאָמַר: עַל מְנַת לְהַחֲזִיר, אֲבָל אִי אָמַר: הֵא לָךְ ה׳ סְלָעִים וְתַחֲזִירֵם לִי, לֹא הָוֵי מַתָּנָה וְאֵין בְּנוֹ פָּדוּי (רַשְׁבָּ״א סִי׳ קצ״ח וּתשנ״ט).

ט הִפְרִישׁ חֲמִשָּׁה סְלָעִים לְפִדְיוֹן בְּנוֹ, וְנֶאֱבְדוּ, חַיָּב בְּאַחֲרָיוּתָן עַד שֶׁיָּבוֹאוּ לְיַד כֹּהֵן.

י בְּשָׁעָה שֶׁנּוֹתֵן הַפִּדְיוֹן לַכֹּהֵן מְבָרֵךְ: אקב״ו עַל פִּדְיוֹן הַבֵּן, וְחוֹזֵר וּמְבָרֵךְ: שֶׁהֶחֱיָנוּ, וְאַחַר כָּךְ נוֹתֵן הַפִּדְיוֹן לַכֹּהֵן, וְאִם פּוֹדֶה עַצְמוֹ, מְבָרֵךְ: אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לִפְדּוֹת הַבְּכוֹר, וּמְבָרֵךְ: שֶׁהֶחֱיָנוּ (רַמְבַּ״ם שָׁם ד״ה). הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּאַף הַפּוֹדֶה עַצְמוֹ מְבָרֵךְ: עַל פִּדְיוֹן הַבְּכוֹר, וְכֵן נוֹהֲגִין (טור וריב״ש סִי׳ קל״א). וְעַיֵּן לְעֵיל סִי׳ רס״ה. יֵשׁ אוֹמְרִים דְּמַיְיתֵי לֵיהּ לְבְכוֹר קָמַיְיהּ כֹּהֵן וּמוֹדִיעַ לֵיהּ שֶׁהוּא בְּכוֹר פֶּטֶר רֶחֶם, וְהַכֹּהֵן שׁוֹאֵל אוֹתוֹ: בְּמַאי בָּעֵית טָפֵי, בְּבִנְךָ בְּכוֹרְךָ אוֹ חֲמִשָּׁה סְלָעִים דְּמִחַיְּבָתְ לְפִדּוֹת בָּהֶן, וְהָאֶב אוֹמֵר: בִּבְנִי בְּכוֹרִי וְהֵילַךְ חֲמִשָּׁה סְלָעִים בְּפִדְיוֹנוֹ, וּבַהֲדֵי שֶׁנּוֹתֵן לוֹ הַמָּעוֹת מְבָרֵךְ בְּרָכוֹת הַנֶּזְקָרוֹת (טור ורא״ש בְּשֵׁם הַגְּאוֹנִים) וְכֵן נוֹהֲגִין בִּמְדִינוֹת אֵלּוּ, אִם הָאָב אֵצֶל הַבֵּן. אֲבָל אִם אֵינוֹ אֵצְלוֹ, פּוֹדֶה אוֹתוֹ בִּלְאוֹ הָכֵי, אֶלָּא אוֹמֵר לְכֹהֵן שֶׁיֵּשׁ לוֹ בְּכוֹר לִפְדּוֹתוֹ, וְהוּא אוֹמֵר: בְּמַאי בָּעֵית טָפֵי וְכוּ׳ (כֵּן הוּא בְּהַגָּהַת מָרְדְּכִי ס״פ הָאִשָּׁה וְכֵן כָּתַב הַבַּיִת יוֹסֵף בְּשֵׁם סמ״ק). וְאִם הָאָב הָיָה רוֹצֶה לְהַנִּיחַ הַבֵּן לְכֹהֵן, אֵינוֹ יוֹצֵא, רַק צָרִיךְ לִפְדּוֹתוֹ (פִּסְקֵי מהרא״י סִי׳ קל״ה). וְיֵשׁ שֶׁכָּתְבוּ שֶׁנָּהֲגוּ לַעֲשׂוֹת סְעֻדָּה בְּשָׁעַת הַפִּדְיוֹן (שָׁם בַּהֲגָהוֹת מָרְדְּכֵי ומהרי״ל וּת״ה סִי׳ רס״ט). וְאִם יֵין בָּעִיר, מְבָרֵךְ הַכֹּהֵן עַל הַיַּיִן מֵיד אַחַר הַפִּדְיוֹן (מהרי״ל). וְכֵן נוֹהֲגִין עַכְשָׁו כְּדֵי לְפַרְסוּמֵי מִלְּתָא. וְאֵין נוֹהֲגִין לְבָרֵךְ שֶׁהַשִּׂמְחָה בִּמְעוֹנוֹ (אַבּוּדְרַהַם). וְאֵין הָאָב יָכוֹל לִפְדּוֹת עַל יְדֵי שָׁלִיחַ. וְגַם אֵין בֵּית דִּין פּוֹדִין אוֹתוֹ בִּלֹא הָאָב (ריב״ש סִי׳ קל״א).

יא אֵין הַבְּכוֹר רָאוּי לִפְדְיוֹן עַד שֶׁיַּעַבְרוּ עָלָיו שְׁלֹשִׁים יוֹם; וְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם יִפְדֶּנּוּ מִיָּד, שֶׁלֹּא יַשְׁהֶה הַמִּצְוָה. וְאִם חָל יוֹם ל׳ א לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת, אֵין פּוֹדִין אוֹתוֹ בְּשַׁבָּת, אֶלָּא יַמְתִּין עַד יוֹם א׳. יֵשׁ אוֹמְרִים דְּאֵין לַעֲשׂוֹת פִּדְיוֹן הַבֵּן בְּחֹל הַמּוֹעֵד (במהרי״ו בְּשֵׁם סֵפֶר הַמִּצְוֹת מִצְוָה ר״ן ד׳), וְיֵשׁ מַתִּירִין. (תּוֹסָפוֹת פ״ק דמ״ק), וְכֵן עִקָּר.

יב מֵת הַבֵּן בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים, וְאֲפִלּוּ בְּיוֹם שְׁלֹשִׁים, וְכֵן אִם נַעֲשָׂה טְרֵפָה קֹדֶם שֶׁעָבְרוּ עָלָיו שְׁלֹשִׁים יוֹם, אֵינוֹ חַיָּב בְּפִדְיוֹן; וַאֲפִלּוּ הִקְדִּים וְנָתַן לַכֹּהֵן הַפִּדְיוֹן, יַחֲזִירֶנּוּ לוֹ. מֵת לְאַחַר שְׁלֹשִׁים, חַיָּב לִפְדּוֹתוֹ (טור) וּלְבָרֵךְ עַל הַפִּדְיוֹן, אֲבָל לֹא יְבָרֵךְ שֶׁהֶחֱיָנוּ (ד״ע וְכֵן הוּא בְּמהרי״ק סוף שֹׁרֶשׁ מ״ט).

יג מִי שֶׁפָּדָה בְּנוֹ בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם, אִם אָמַר לֵיהּ: מֵעַכְשָׁו, אֵין בְּנוֹ פָּדוּי. וְאִם אָמַר לֵיהּ: לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם, בְּנוֹ פָּדוּי וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין הַמָּעוֹת קַיָּמִים לְאַחַר ל׳ יוֹם. הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּאִם אֵין הַמָּעוֹת קַיָּמִים אוֹ שֶׁהֶחֱזִירָן לְאָב תּוֹךְ ל׳, אֲפִלּוּ בְּדִיעֲבַד אֵין בְּנוֹ פָּדוּי (מהרא״י בת״ה סִימָן רס״ד וּבכְתָבָיו סִימָן רל״ד); וְטוֹב לְהַחְמִיר לַחֲזֹר לִפְדּוֹתוֹ. מִי שֶׁהוּא סָפֵק אִם הוּא חַיָּב בְּפִדְיוֹן, פָּטוּר, שֶׁהַמּוֹצִיא מֵחֲבֵרוֹ עָלָיו הָרְאָיָה.

יד מֵת הָאָב בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם, הֲרֵי הַבֵּן בְּחֶזְקַת שֶׁלֹּא נִפְדָּה, עַד שֶׁיָּבִיא רְאָיָה שֶׁפָּדָאוֹ אָבִיו. וְאִם מֵת הָאָב לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם, בְּחֶזְקַת שֶׁנִּפְדָּה עַד שֶׁיּוֹדִיעוּהוּ שֶׁצִּוָּה בִּשְׁעַת מִיתָה וְאָמַר שֶׁלֹּא נִפְדָּה.

טו עָבַר הָאָב וְלֹא פָּדָה אֶת בְּנוֹ, כְּשֶׁיַּגְדִּיל, חַיָּב לִפְדּוֹת עַצְמוֹ. וְיֵשׁ מִי שֶׁכָּתַב דְּכוֹתְבִין לוֹ עַל טָס שֶׁל כֶּסֶף שֶׁאֵינוֹ נִפְדֶּה וְתוֹלִין לוֹ בְּצַוָּארוֹ, כְּדֵי שֶׁיֵּדַע לִפְדּוֹת עַצְמוֹ כְּשֶׁיַּגְדִּיל (מהרי״ל). הָיָה הוּא לִפְדּוֹת וּבְנוֹ לִפְדּוֹת, יִפְדֶּה עַצְמוֹ תְּחִלָּה, וְאַחַר כָּךְ יִפְדֶּה אֶת בְּנוֹ. וְאִם אֵין לוֹ אֶלָּא כְּדֵי פִּדְיוֹן אֶחָד, יִפְדֶּה עַצְמוֹ.

טז אִם אֵין לוֹ נְכָסִים בְּנֵי חוֹרִין כְּדֵי פִּדְיוֹן, אֵין הַכֹּהֵן גּוֹבֶה מֵהַמְשֻׁעְבָּדִים, אַף עַל פִּי שֶׁקָּדַם חוֹב הַפִּדְיוֹן לְחוֹב הַבַּעַל חוֹב.

יז אֵין פִּדְיוֹן הַבְּכוֹר תָּלוּי אֶלָּא בְּפֶטֶר רֶחֶם, שֶׁאִם אֵינוֹ בְּכוֹר לְאֵם אַף עַל פִּי שֶׁהוּא בְּכוֹר לְאָב אֵינוֹ חַיָּב בְּפִדְיוֹן. וְאִם יֵשׁ לוֹ כַּמָּה נָשִׁים, וְיֵשׁ לוֹ בְּכוֹר מִכָּל אַחַת וְאַחַת, חַיָּב לִפְדּוֹת אֶת כֻּלָּם.

יח כֹּהֲנִים וּלְוִיִּם פְּטוּרִים מִפִּדְיוֹן הַבֵּן. וַאֲפִלּוּ כֹּהֵנֶת וּלְוִיָּה נְשׂוּאָה לְיִשְׂרְאֵל, אֵין הַבֵּן חַיָּב בְּפִדְיוֹן, שֶׁאֵין הַדָּבָר תָּלוּי בָּאֵם, שֶׁנֶּאֱמַר: פֶּטֶר רֶחֶם בְּיִשְׂרָאֵל (בְּמִדְבַּר ג, יב) וְאֵם נִתְעַבְּרָה מֵעוֹבֵד כּוֹכָבִים, בֶּן הַלְוִיָּה פָּטוּר מִפִּדְיוֹן, וּבֶן הַכֹּהֶנֶת חַיָּב בְּפִדְיוֹן, שֶׁהֲרֵי נִתְחַלְּלָה אִמּוֹ מִן הַכְּהֻנָּה בִּבְעִילַת הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים.

הַגָּה: וְאִם הִיא אוֹמֶרֶת שֶׁמִּיִּשְׂרָאֵל נִתְעַבְּרָה, וְהַיִּשְׂרְאֵל מַכְחִישָׁהּ וְאוֹמֵר שֶׁמֵּעוֹבֵד כּוֹכָבִים נִתְעַבְּרָה, הַבֵּן פָּטוּר מִן הַפִּדְיוֹן (ת"ה סימן רס"ד).

יט כֹּהֵן שֶׁנּוֹלַד לוֹ בֵּן חָלָל, מֵת הָאָב בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם חַיָּב הַבֵּן לִפְדּוֹת אֶת עַצְמוֹ, שֶׁלֹּא זָכָה הָאָב בְּפִדְיוֹנוֹ. וְאִם מֵת הָאָב לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם, כְּבָר זָכָה הָאָב בְּפִדְיוֹנוֹ וְיָרְשׁוֹ בְּנוֹ מִמֶּנּוּ, הִלְכָךְ יַפְרִישׁ הַפִּדְיוֹן וְיַעַכְּבֶנּוּ לְעַצְמוֹ.

כ הַשִּׁפְחָה שֶׁנִּשְׁתַּחְרְרָה וְכוּתִית שֶׁנִּתְגַּיְּרָה כְּשֶׁהֵן מְעֻבָּרוֹת, וְיָלְדוּ, אַף עַל פִּי שֶׁהוֹרָתוֹ שֶׁלֹּא בִּקְדֻשָּׁה, הוֹאִיל וְנוֹלַד בִּקְדֻשָּׁה חַיָּב, שֶׁנֶּאֱמַר: פֶּטֶר רֶחֶם בְּיִשְׂרָאֵל (בְּמִדְבַּר ג, יב) וַהֲרֵי פָּטְרוּ רֶחֶם בְּיִשְׂרָאֵל. אֵין יָדוּעַ אִם קֹדֶם שֶׁנִּתְגַּיְּרָה אוֹ אַחַר שֶׁנִּתְגַּיְּרָה, הַמּוֹצִיא מֵחֲבֵרוֹ עָלָיו הָרְאָיָה.

כא הָעוֹבֶדֶת כּוֹכָבִים וְהַשִּׁפְחָה שֶׁיָּלְדוּ וְאַחַר כָּךְ נִתְגַּיְּרָה וְנִשְׁתַּחְרְרוּ, וְיָלְדוּ אַחַר כָּךְ, פָּטוּר, שֶׁאֵין זֶה פֶּטֶר רֶחֶם.

כב בֶּן ח׳ חֲדָשִׁים שֶׁהוֹצִיא רֹאשׁוֹ וְהוּא חַי, וְהֶחֱזִירוֹ וָמֵת, אוֹ בֶּן ט׳ שֶׁהוֹצִיא רֹאשׁוֹ, אֲפִלּוּ אַחַר שֶׁמֵּת, וְהֶחֱזִר וְאַחַר כָּךְ יָצָא אָחִיו וְיָלְדָה וְלַד קַיָּמָא, אֵינוֹ פֶּטֶר רֶחֶם, שֶׁהֲרֵי נִפְטַר בְּרֹאשׁוֹ שֶׁל רִאשׁוֹן, וּמִשֶּׁתֵּצֵא פַּדַּחְתּוֹ פּוֹטֵר הַבָּא אַחֲרָיו. וְכֵן הַמַּפֶּלֶת כְּמִין בְּהֵמָה, חַיָּה וָעוֹף שֶׁחֲצִי פַּרְצוּף פְּנֵיהֶם דּוֹמֶה לְצוּרַת אָדָם, אוֹ סַנְדָּל אוֹ שִׁלְיָא אוֹ שָׁפִיר מְרֻקָּם (פי׳ חֲתִיכָה שֶׁל בָּשָׂר כְּצוּרַת סַנְדָּל וּפי׳ שִׁלְיָא, הַכִּיס שֶׁהָעֻבָּר מוּנָּח בְּתוֹכוֹ וּפי׳ שָׁפִיר מְרֻקָּם, חֲתִיכָה שֶׁל בָּשָׂר וְיֵשׁ בָּהּ צוּרַת אָדָם, עָרוּךְ) אוֹ שֶׁיָּצָא הַוָּלָד מְחֻתָּךְ אֵיבָרִים אֵיבָרִים, הַנּוֹלָד אַחַר כָּל אֶחָד מֵאֵלּוּ אֵינוֹ פֶּטֶר רֶחֶם (לְשׁוֹן טוּר).

כג בֶּן ח׳ חֲדָשִׁים שֶׁהוֹצִיא רֹאשׁוֹ מֵת, וְהַמַּפֶּלֶת שַׁפִּיר מָלֵא דָּם אוֹ מָלֵא מַיִם אוֹ מָלֵא גְּוָנִים, וְהַמַּפֶּלֶת כְּמִין דָּגִים וַחֲגָבִים, שְׁקָצִים וּרְמָשִׂים, וְהַמַּפֶּלֶת לְיוֹם אַרְבָּעִים, הַנּוֹלָד אַחַר כָּל אֵלּוּ בְּכוֹר לְפִדְיוֹן. וְכָל זְמַן שֶׁאֵין אִיבְּרָיו מֻרְקָמִים, אֵין פּוֹטֵר הַבָּא אַחֲרָיו, וַאֲפִלּוּ בַּזְּמַן הַזֶּה סוֹמְכִין עַל זֶה (מהרי״ק שרש קמ״ג).

כד יוֹצֵא דֹּפֶן וְהַנּוֹלָד אַחֲרָיו כְּדַרְכּוֹ, שְׁנֵיהֶם פְּטוּרִין. הָרִאשׁוֹן, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא יָצָא מֵהֶרֶחֶם; וְהַשֵּׁנִי, מִפְּנֵי שֶׁקָּדְמוֹ אַחֵר.

כה מִי שֶׁלֹּא בִּכְּרָה אִשְׁתּוֹ, וְיָלְדָה זָכָר וּנְקֵבָה, וְאֵין יָדוּעַ אֵיזֶה מֵהֶם יָצָא רִאשׁוֹן, אֵין כָּאן לַכֹּהֵן כְּלוּם. יָלְדָה שְׁנֵי זְכָרִים, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין יָדוּעַ אֵיזֶה מֵהֶם הַבְּכוֹר, נוֹתֵן חֲמִשָּׁה סְלָעִים לַכֹּהֵן. מֵת אֶחָד מֵהֶם בְּתוֹךְ ל׳ יוֹם, פָּטוּר, דְּשֶׁמָּא הַבְּכוֹר מֵת וְהַמּוֹצִיא מֵחֲבֵרוֹ עָלָיו הָרְאָיָה.

כו מֵת הָאָב קֹדֶם שֶׁפִּדָּאָן, בֵּין מֵת תּוֹךְ ל׳ בֵּין מֵת לְאַחַר ל׳, וְהַבָּנִים קַיָּמִים, נוֹתְנִין בֵּין שְׁנֵיהֶם ה׳ סְלָעִים, אֲפִלּוּ חָלְקוּ כְּבָר הַנְּכָסִים.

כז שְׁתֵּי נָשָׁיו שֶׁלֹּא בִּכְּרוּ, וְיָלְדוּ שְׁנֵי זְכָרִים, נוֹתֵן עֶשֶׂר סְלָעִים לַכֹּהֵן. מֵת אֶחָד מֵהֶם בְּתוֹךְ ל׳ יוֹם, אִם לְכֹהֵן אֶחָד נָתַן, יַחֲזִיר לוֹ ה׳ סְלָעִים; וְאִם לִשְׁנֵי כֹּהֲנִים נָתַן, אֵינוֹ יָכוֹל לְהוֹצִיא מֵהֶם, שֶׁהֲרֵי לֹא עֵין פִּדְיוֹן זֶה עַל בֶּן זֶה, וְכָל אֶחָד יֹאמַר: אֲנִי תּוֹפֵס בִּשְׁבִיל הַחַי. יָלְדוּ זָכָר וּנְקֵבָה, אוֹ שְׁנֵי זְכָרִים וּנְקֵבָה, נוֹתֵן ה׳ סְלָעִים לַכֹּהֵן. וְאִם מֵת אֶחָד מֵהַזְּכָרִים תּוֹךְ ל׳ יוֹם, אֵינוֹ נוֹתֵן לַכֹּהֵן כְּלוּם. יָלְדוּ שְׁתֵּי נְקֵבוֹת וְזָכָר, אוֹ שְׁנֵי זְכָרִים וּשְׁתֵּי נְקֵבוֹת, וְאֵין יָדוּעַ אֵיזֶה נוֹלַד רִאשׁוֹן, אֵין כָּאן לַכֹּהֵן כְּלוּם, שֶׁאֲנִי אוֹמֵר: נְקֵבָה נוֹלְדָה תְּחִלָּה וְאַחֲרֶיהָ זָכָר (לְשׁוֹן טוּר).

כח שְׁתֵּי נָשָׁיו, אַחַת בִּכְּרָה וְאַחַת לֹא בִּכְּרָה, וְיָלְדוּ שְׁנֵי זְכָרִים וְנִתְעָרְבוּ, נוֹתֵן ה׳ סְלָעִים לַכֹּהֵן, וְאִם מֵת אֶחָד מֵהֶם בְּתוֹךְ ל׳, אֵין כָּאן לַכֹּהֵן כְּלוּם. וְאִם מֵת הָאָב, נוֹתְנִים בֵּין שְׁנֵיהֶם ה׳ סְלָעִים. זָכָר וּנְקֵבָה, אוֹ שְׁנֵי זְכָרִים וּנְקֵבָה, אֵין כָּאן לַכֹּהֵן כְּלוּם.

כט שְׁתֵּי נָשִׁים שֶׁל שְׁנֵי אֲנָשִׁים שֶׁלֹּא בִּכְּרוּ, וְיָלְדוּ שְׁנֵי זְכָרִים וְנִתְעָרְבוּ, זֶה נוֹתֵן ה׳ סְלָעִים וְזֶה נוֹתֵן ה׳ סְלָעִים. נָתְנוּ, וְאַחַר כָּךְ מֵת אֶחָד מֵהַבָּנִים בְּתוֹךְ ל׳ יוֹם, אִם לִשְׁנֵי כֹּהֲנִים נָתְנוּ, אֵינָם יְכוֹלִים לְהוֹצִיא מִיָּדָן. וְאִם לְכֹהֵן אֶחָד נָתְנוּ, כּוֹתֵב אֶחָד מֵהֶם הַרְשָׁאָה לַחֲבֵרוֹ, וְיֵלֵךְ זֶה בַּהַרְשָׁאָה וְיוֹצִיא מֵהַכֹּהֵן ה׳ סְלָעִים. וְאִם יָלְדוּ זָכָר וּנְקֵבָה, וְאֵין יָדוּעַ אֵיזוֹ יָלְדָה זָכָר וְאֵיזוֹ יָלְדָה נְקֵבָה, אוֹ שֶׁיָּלְדוּ שְׁנֵי זְכָרִים וְנִתְעָרְבוּ, וּמֵת אֶחָד מֵהֶם, הָאָבוֹת פְּטוּרִים וְהַבֵּן חַיָּב לִפְדּוֹת אֶת עַצְמוֹ.

ל וְכֵן מְבֻכֶּרֶת שֶׁלֹּא שָׁהֲתָה אַחַר בַּעֲלָהּ ג׳ חֳדָשִׁים, וְנִשְׂאָה וְיָלְדָה זָכָר, סָפֵק בֶּן ט׳ לָרִאשׁוֹן אוֹ בֶּן ז׳ לָאַחֲרוֹן, הָאָבוֹת פְּטוּרִים, וְהַבֵּן חַיָּב לִפְדּוֹת אֶת עַצְמוֹ, וְאִם יָלְדוּ שְׁתֵּי נְקֵבוֹת וְזָכָר, אוֹ שְׁנֵי זְכָרִים וּשְׁתֵּי נְקֵבוֹת, אֵין כָּאן לַכֹּהֵן כְּלוּם.

לא שְׁתֵּי נָשִׁים שֶׁל שְׁנֵי אֲנָשִׁים, אַחַת בִּכְּרָה וְאַחַת לֹא בִּכְּרָה, וְיָלְדוּ שְׁנֵי זְכָרִים, זֶה שֶׁלֹּא בִּכְּרָה אִשְׁתּוֹ, נוֹתֵן ה׳ סְלָעִים לַכֹּהֵן. זָכָר וּנְקֵבָה אוֹ שְׁנֵי זְכָרִים וּנְקֵבָה, אֵין כָּאן לַכֹּהֵן כְּלוּם.

סימן שו

א בְּכוֹר בְּהֵמָה טְהוֹרָה נוֹהֵג בִּזְכָרִים וְלֹא בִּנְקֵבוֹת. וְנוֹהֵג אֲפִלּוּ שֶׁלֹּא בִּזְמַן הַבַּיִת, בֵּין בָּאָרֶץ בֵּין בְּחוּצָה לָאָרֶץ. וּמְצָוָה לְהַקְדִּישׁוֹ וְלוֹמַר: הֲרֵי זֶה קֹדֶשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר: תַּקְדִּישׁ לַה׳ אֱלֹהֶיךָ (דְּבָרִים טו, יט) וְאִם לֹא הִקְדִּישׁוֹ, מִתְקַדֵּשׁ מֵאֵלָיו מֵרֶחֶם. נוֹתְנִין אוֹתוֹ לְכֹהֵן, וְלֹא לְכֹהֶנֶת (טוּר).

ב אֵין נוֹתְנִין הַבְּכוֹר לְכֹהֵן כְּשֶׁיִּוָּלֵד, שֶׁאֵין זוֹ גְּדֻלָּה לַכֹּהֵן, אֶלָּא יִטְפֹּל בּוֹ בְּעָלָיו עַד שֶׁיַּגְדִּיל מְעַט. וְעַד כַּמָּה יִשְׂרָאֵל חַיָּבִים לְהִטָּפֵל בּוֹ, בְּדַקָּה ל׳ יוֹם; וּבְגָסָה, חֲמִשִּׁים יוֹם. וְאִם אֵין לוֹ כֹּהֵן מָצוּי, חַיָּב לְהִטָּפֵל בּוֹ עַד שֶׁיִּזְדַּמֵּן לוֹ כֹּהֵן.

ג אָמַר לֵיהּ הַכֹּהֵן: תְּנֵהוּ לִי תּוֹךְ זְמַן זֶה, וַאֲנִי אֲטַפֵּל לְעַצְמִי, אֵינוֹ רַשַּׁאי לִתֵּן לוֹ, שֶׁזֶּה כְּמוֹ מְסַיֵּעַ עַל מַתְנוֹתָיו. וְאִם הָיָה בַּעַל מוּם וְאָמַר לֵיהּ תּוֹךְ זְמַן זֶה: תְּנֵהוּ לִי שֶׁאוֹכְלֶנּוּ עַתָּה, רַשַּׁאי לִתֵּן לוֹ.

ד אִם הַכֹּהֵן מְסָרֵב מִלְּקַבְּלוֹ, מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ טָרַח גָּדוֹל בַּזְּמַן הַזֶּה לְהִטָּפֵל בּוֹ עַד שֶׁיִּפֹּל בּוֹ מוּם, אֵינוֹ רַשַּׁאי, מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֶה כִּמְבַזֶּה מַתְּנוֹת כְּהֻנָּה. הַגָּה: וַאֲפִלּוּ סְפֵק בְּכוֹר, צָרִיךְ הַכֹּהֵן לְקַבְּלוֹ מִיָּד יִשְׂרָאֵל הַנּוֹתֵן לוֹ (פְּסָקִי מהרא״י סימן קס״ו ומהרי״ל סימן ר״ד). וְדַוְקָא בְּסָפֵק שֶׁבָּא מֵעַצְמוֹ, אֲבָל בְּמָקוֹם שֶׁפָּשַׁע הַיִּשְׂרָאֵל, כְּגוֹן שֶׁקָּנָה פָּרָה חוֹלֶבֶת מִן הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים, אוֹ שֶׁהָיָה יָכוֹל לְמָכֹר הַבְּכוֹר לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים קֹדֶם שֶׁנּוֹלַד, וְלֹא עָשָׂה, אֵין הַכֹּהֵן צָרִיךְ לְקַבְּלוֹ (שָׁם). וַאֲפִלּוּ בְּמָקוֹם שֶׁצָּרִיךְ לְקַבְּלוֹ, אָסוּר לְיִשְׂרָאֵל לִתֵּן לוֹ לְהַקְנִיטוֹ אוֹ לְנַקֵּם מִמֶּנּוּ. (ג״ז שָׁם בְּשֵׁם כְּתָרֵי״ם).

ה הַבְּכוֹר, בַּזְּמַן הַזֶּה, יַשְׁהֶנּוּ עַד שֶׁיִּפֹּל בּוֹ מוּם, וְשׁוֹחֲטוֹ עַל פִּי מֻמְחֶה, וְאוֹכְלוֹ (בְּכָל מָקוֹם), וּמַאֲכִילוֹ אֲפִלּוּ לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים אוֹ לְכֶלְבִּים. (הַגָּהוֹת מָרְדְּכִי פֶּרֶק הָאִשָּׁה שֶׁהָלְכָה).

ו הַבְּכוֹר, בַּזְּמַן הַזֶּה, מוֹכֵר אוֹתוֹ הַכֹּהֵן אֲפִלּוּ לְיִשְׂרָאֵל, תָּמִים חַי, וּבַעַל מוּם חַי, וְשָׁחוּט, וּמְקֻדָּשׁ בּוֹ אֶת הָאִשָּׁה, שֶׁהוּא כִּשְׂאָר מָמוֹנוֹ. אֲבָל אֵינוֹ נִמְכָּר בְּמָקוֹלִין, וְאֵינוֹ נִשְׁקָל בִּלְטְרָא. וּמִכָּל מָקוֹם מֵתֶר לִשְׁקֹל בּוֹ מָנֶה כְּנֶגֶד מָנֶה, וּכְנֶגֶד כְּלִי וְקוֹפִּין (פִּי׳ כְּמוֹ סַכִּין גָּדוֹל וְרָחָב וְחַדּוּדוֹ בּוֹלֵט בְּאֶמְצָעִיתוֹ). וְהָנֵי מִלֵּי, בְּשָׁרוֹ, אֲבָל חֶלְבּוֹ וְדָמוֹ וְגִידוֹ וְקַרְנָיו, נִמְכָּרִים בְּמָקוֹלִין וְנִשְׁקָלִין בִּלְטְרָא. וְשַׁמְנוֹ שֶׁל גִּיד דִּינוֹ כְּבָשָׂר, כֵּיוָן שֶׁהוּא מֻתָּר מִן הַתּוֹרָה.

ז הַבְּכוֹר, אֲפִלּוּ בַּעַל מוּם, נֶאֱכָל תּוֹךְ שְׁנָתוֹ. וּמֵאֵימָתַי מוֹנֶה לוֹ, אִם נוֹלַד בַּעַל מוּם מוֹנֶה לוֹ מִיּוֹם שֶׁנּוֹלַד, וְהוּא שֶׁיּוֹדַע שֶׁכָּלוּ לוֹ חֲדָשָׁיו, שֶׁהֲרֵי נִרְאֶה לַאֲכִילָה בְּיוֹם לֵידָתוֹ. אֲבָל אִם לֹא יָדַע בְּוַדַּאי שֶׁכָּלוּ לוֹ חֲדָשָׁיו, מוֹנֶה לוֹ מִיּוֹם שְׁמִינִי.

ח נוֹלַד לוֹ מוּם תּוֹךְ שְׁנָתוֹ, רַשַּׁאי לְקַיְּמוֹ כָּל י״ב חֹדֶשׁ. נוֹלַד לוֹ מוּם בְּסוֹף שְׁנָתוֹ, מֻתָּר לְקַיְּמוֹ ל׳ יוֹם מִיּוֹם שֶׁנָּפַל בּוֹ הַמּוּם, וְאַף עַל פִּי שֶׁהוּא מִתְאַחֵר לְאַחַר שְׁנָתוֹ. כֵּיצַד, כְּגוֹן שֶׁנָּפַל בּוֹ מוּם בְּט״ו יוֹם לִפְנֵי גְּמַר שְׁנָתוֹ, מַשְׁלִימִים לוֹ ט״ו יוֹם אַחַר שְׁנָתוֹ. נוֹלַד לוֹ מוּם אַחַר שְׁנָתוֹ, אֵינוֹ רַשַּׁאי לְקַיְּמוֹ אֶלָּא עַד ל׳ יוֹם, וְיֹאכַל.

ט הַבְּכוֹר, בַּזְּמַן הַזֶּה, עַד שֶׁלֹּא נִרְאָה לְהַרְאוֹתוֹ לְחָכָם, מְקַיְּמוֹ שְׁתַּיִם וְשָׁלֹשׁ שָׁנִים, וּמִשֶּׁנִּרְאָה לְהַרְאוֹתוֹ לְחָכָם, אִם נוֹלַד בּוֹ מוּם בְּתוֹךְ שְׁנָתוֹ רַשַּׁאי לְקַיְּמוֹ כָּל י״ב חֹדֶשׁ. וְאִם נוֹלַד בּוֹ מוּם לְאַחַר שְׁנָתוֹ, מְקַיְּמוֹ ל׳ יוֹם.

י שָׁנָה שֶׁל בְּכוֹר הִיא שְׁנַת לְבָנָה תְּמִימָה, י״ב חֹדֶשׁ מִיּוֹם לְיוֹם. וְאִם הָיְתָה שָׁנָה מְעֻבֶּרֶת, נִתְעַבְּרָה לוֹ, וּמוֹנֶה לוֹ י״ג חֳדָשִׁים.

יא נוֹלְדוּ לוֹ שְׁנֵי טְלָאִים, אֶחָד בְּט״ו שֶׁל אֲדָר הָרִאשׁוֹן וְאֶחָד בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ אֲדָר הַשֵּׁנִי, זֶה שֶׁנּוֹלַד בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ אֲדָר שֵׁנִי, כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעַ יוֹם רִאשׁוֹן בַּאֲדָר שֶׁל שָׁנָה הַבָּאָה עָלְתָה לוֹ שָׁנָה, וְזֶה שֶׁנּוֹלַד בַּחֲצִי אֲדָר הָרִאשׁוֹן לֹא עָלְתָה לוֹ שָׁנָה עַד חֲצִי אֲדָר שֶׁל שָׁנָה הַבָּאָה, הוֹאִיל וְנוֹלַד בְּחֹדֶשׁ הָעִבּוּר מוֹנִים אוֹתוֹ לוֹ.

יב עָבַר וְשָׁהָה אוֹתוֹ לְאַחַר זְמַנּוֹ, אֵינוֹ נִפְסָל.

סימן שז

א אֵין מַרְגִּילִין בִּבְכוֹר, דְּהַיְנוּ לְהַפְשִׁיט עוֹרוֹ שָׁלֵם דֶּרֶךְ מַרְגְּלוֹתָיו.

ב שְׁחָטוֹ וְנִמְצָא טְרֵפָה, עוֹרוֹ עִם בְּשָׂרוֹ אָסוּר בַּהֲנָאָה וְטָעוּן קְבוּרָה. וְלָכֵן טוֹב לְמָכְרוֹ לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים קֹדֶם שְׁחִיטָה. (הַגָּהוֹת מָרְדְּכִי פ׳ הָאִשָּׁה וְכֵן כָּתַב הַבַּיִת יוֹסֵף בְּשֵׁם תְּשׁוּבָה אַשְׁכְּנַזִית וְהִיא בְּתְשׁוּבַת מהרי״ל).

ג צָרִיךְ הַכֹּהֵן לְהַשְׁהוֹתוֹ וּלְגַדְּלוֹ לְעוֹלָם, עַד שֶׁיִּפֹּל בּוֹ מוּם. וְיָכוֹל לְמָכְרוֹ אֲפִלּוּ לְיִשְׂרָאֵל, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא תָּמִים, וְהַלּוֹקֵחַ יִנְהֹג בּוֹ קְדֻשַּׁת בְּכוֹר. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, שֶׁהַלּוֹקֵחַ קוֹנֶה אוֹתוֹ לְצָרְכּוֹ. אֲבָל אָסוּר לַעֲשׂוֹת בּוֹ סְחוֹרָה, דְּהַיְנוּ לְקָנוֹתוֹ כְּדֵי לְהַרְוִיחַ. וְאִם קָנָאוֹ לְצָרְכּוֹ וְלֹא נִצְטָרֵךְ לוֹ, יָכוֹל לַחֲזֹר וּלְמָכְרוֹ.

סימן שח

א הַבְּכוֹר אָסוּר בְּגִזָּה וַעֲבוֹדָה. וַאֲפִלּוּ אִם עָבַר וּגְזָזוֹ, אוֹ תְּלָשׁוֹ בְּיָדוֹ, אוֹ אֲפִלּוּ נָשַׁר הַצֶּמֶר מֵעַצְמוֹ, אָסוּר בַּהֲנָאָה לְעוֹלָם, לֹא שְׁנָא מֵת מֵעַצְמוֹ לֹא שְׁנָא שְׁחָטוֹ אַחַר כָּךְ, וַאֲפִלּוּ עַל יְדֵי מַמְחֶה, אֵין הַשְּׁחִיטָה מַתֶּרֶת הַצֶּמֶר שֶׁנִּתְלַשׁ מֵחַיִּים. אֲבָל צֶמֶר הַמְחֻבָּר, הַשְּׁחִיטָה מַתִּירָתוֹ כִּבְשָׂרוֹ.

ב אִם נִתְלַשׁ מֵחַיִּים וְעוֹדָנוּ מְסֻבָּךְ בְּשְׂאָר הַצֶּמֶר, אֶת שֶׁנִּרְאֶה כִּשְׂאָר צֶמֶר נִתָּר בַּשְּׁחִיטָה, וְאֶת שֶׁאֵינוֹ נִרְאֶה כִּשְׂאָר הַצֶּמֶר, וְהוּא שֶׁעִקְּרוֹ הָפוּךְ כְּלַפֵּי רֹאשׁוֹ, אֵין הַשְּׁחִיטָה מַתִּירָתוֹ.

ג כְּשֶׁבָּא לְשָׁחֳטוֹ אוֹ לְרָאוֹת מוּמוֹ, מֻתָּר לִתְלֹשׁ הַצֶּמֶר שֶׁל מְקוֹם שְׁחִיטָה, כְּדֵי לַעֲשׂוֹת מָקוֹם לַשְּׁחִיטָה. וְהַצֶּמֶר שֶׁתָּלַשׁ אָסוּר בַּהֲנָאָה (בית יוסף בשם הרמב״ם). וְדַוְקָא בַּיָּד, אֲבָל לֹא בִּכְלִי, כְּדֵי שֶׁלֹּא יְהֵא נִרְאֶה כְּגוֹזֵז.

ד גִּזַּת בְּכוֹר, אֲפִלּוּ גִּזַּת בַּעַל מוּם, שֶׁנִּתְעָרֵב בְּגִזֵּי חֻלִּין אֲפִלּוּ אַחַת בְּכַמָּה אֲלָפִים, כֻּלָּן אֲסוּרוֹת, שֶׁהֲרֵי הוּא דָּבָר חָשׁוּב וּמְקֻדָּשׁ בְּכָל שֶׁהוּא.

ה הָאוֹרֵג מִלֹּא הַסִּיט מִצֶּמֶר בְּכוֹר בְּבֶגֶד, יִדָּלֵק הַבֶּגֶד הַגָּה: אוֹ יִקָּבֵר (טור). וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּדַוְקָא שֶׁאָרַג דָּבָר חָשׁוּב, כְּגוֹן צִיצִית בְּבֶגֶד; אֲבָל אִם אֵינוֹ דָּבָר חָשׁוּב, בָּטֵל בְּרֹב (ג״י בשור וראי״ש).

סימן שט

א בְּכוֹר, בַּזְּמַן הַזֶּה, אֵין בּוֹ הֶתֵּר אֶלָּא עַל יְדֵי מוּם. וַאֲפִלּוּ אִם יִרְצוּ הַבְּעָלִים אוֹ הַכֹּהֵן לְכַנְסוֹ לְכִפָּה עַד שֶׁיָּמוּת מֵעַצְמוֹ, אֵינָם רַשָּׁאִים, אֶלָּא צָרִיךְ הַכֹּהֵן לְגַדְּלוֹ עַד שֶׁיִּפֹּל בּוֹ מוּם.

ב אֲפִלּוּ כְּשֶׁיִּפֹּל בּוֹ מוּם בְּגָלוּי וְנִכָּר לַכֹּל, כְּגוֹן שֶׁנִּקְטָעָה יָדוֹ אוֹ רַגְלוֹ וְכַיּוֹצֵא בּוֹ, אֵינוֹ רַשַּׁאי לִשְׁחָטוֹ אֶלָּא עַל פִּי מֻמְחֶה, שֶׁיּוֹרֶה לוֹ שֶׁהוּא מוּם הָרָאוּי לִשְׁחֹט עָלָיו. וְאִם אֵין חָכָם מֻמְחֶה, נִתָּר עַל פִּי ג׳ בְּנֵי הַכְּנֶסֶת, דְּהַיְנוּ חֲכָמִים קְצָת וְאֵינָם בְּקִיאִים כָּל כָּךְ. וְהָאִדָּנָא דְּלֵיכָּא מֻמְחִין, אֵינוֹ נִשְׁחָט עַל פִּי ג׳ בְּנֵי הַכְּנֶסֶת אֶלָּא בְּמוּמִין מֻבְהָקִים, כְּגוֹן נִסְמֵית עֵינוֹ וְנִקְטָעָה יָדוֹ וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן. וּצְרִימַת הָאֹזֶן הוּא מוּם מֻבְהָק הֵיכָא דְּמִנְּקַר שַׁפִּיר וְנִרְאֶה לָעֵינַיִם שֶׁהוּא יוֹתֵר מֵחֲגִירַת הַצִּפָּרֶן. וְכֵיצַד צְרִימַת הָאֹזֶן, שֶׁנִּפְגְּמָה בְּחִסָּרוֹן מִן הַתְּנוּךְ, וְלֹא הָעוֹר שֶׁבִּשְׂפַת הָאֹזֶן, בֵּין שֶׁנִּפְגְּמָה בִּידֵי אָדָם בֵּין שֶׁנִּפְגְּמָה בִּידֵי שָׁמַיִם. הַגָּה: נֶחְתַּךְ הַזָּנָב לְמַעְלָה מִן הַחוּלְיָא, הֲרֵי מוּם (פסקי מהרא״י סי׳ רפ״ו). וְעוֹד מָנָה בַּעַל הַטּוּר כַּמָּה מוּמִין שֶׁשּׁוֹחֲטִין עֲלֵיהֶן בַּזְּמַן הַזֶּה, וְהָרַב שֶׁחִבֵּר סֵפֶר הַזֶּה נִמְשַׁךְ אַחַר דִּבְרֵי הַרַמְבַּ״ם; וְלִי נִרְאֶה דְּהַסּוֹמֵךְ עַל דִּבְרֵי הַטּוּר הַבְּנוּיִין עַל דַּעַת הָרֹא״שׁ לֹא הִפְסִיד.

סימן שי

א הַשּׁוֹחֵט אֶת הַבְּכוֹר שֶׁלֹּא עַל פִּי חָכָם, אֲפִלּוּ הֶרְאָהוּ לְחָכָם אַחַר כָּךְ וּמָצָא בּוֹ מוּם, אָסוּר. וְהוּא הַדִּין בַּזְּמַן הַזֶּה, אִם לֹא הֶרְאָהוּ לִשְׁלֹשָׁה בְּנֵי הַכְּנֶסֶת.

ב הַשּׁוֹחֵט הַבְּכוֹר שֶׁלֹּא עַל פִּי מֻמְחֶה, וּמְכָרוֹ וַאֲכָלוּהוּ, מַחֲזִיר לָהֶם הַדָּמִים; לֹא אֲכָלוּהוּ, יִקָּבֵר וְיַחֲזִיר לָהֶם הַדָּמִים.

ג מִי שֶׁאֵינוֹ מֻמְחֶה, וְרָאָה אֶת הַבְּכוֹר, וְנִשְׁחַט עַל פִּיו, יִקָּבֵר וִישַׁלֵּם מִבֵּיתוֹ. וְכַמָּה יְשַׁלֵּם, אִם הוּא בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מְשַׁלֵּם בְּגִנָּסָה חֲצִי דָּמָיו, וּבְדַקָּה רְבִיעַ דָּמָיו; וּבְחוּץ לָאָרֶץ, בֵּין בְּדַקָּה בֵּין בְּגִנָּסָה חֲצִי דָּמָיו. וְהָאִדָּנָא, שֶׁאַף בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אֵין רֹב שָׂדוֹת שֶׁל יִשְׂרָאֵל, מֻתָּר לְגַדֵּל בְּהֵמָה דַּקָּה אֲפִלּוּ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, הִלְכָךְ אֲפִלּוּ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אַף בְּדַקָּה מְשַׁלֵּם חֲצִי דָּמִים.

סימן שיא

א הֶחְשׁוּד לִמְכֹּר בְּכוֹר לְשֵׁם חֻלִּין, אֵין קוֹנִים מִמֶּנּוּ בְּשַׂר צְבָאִים, שֶׁדּוֹמֶה לִבְשַׂר עֲגָלִים. וְאֵין לוֹקְחִים מִמֶּנּוּ עוֹרוֹת שֶׁאֵינָם עֲבוּדִים, אֲפִלּוּ שֶׁל נְקֵבָה, שֶׁמָּא יַחְתּוֹךְ זִכְרוּתוֹ וְיֹאמַר: שֶׁל נְקֵבָה הוּא. וְאֵין לוֹקְחִין מִמֶּנּוּ צֶמֶר, אֲפִלּוּ מְלֻבָּן. אֲבָל לוֹקְחִין מִמֶּנּוּ צֶמֶר טָווּי וּלְבָדִים וְעוֹרוֹת עֲבוּדִים.

סימן שיב

א הַנּוֹטֵל שָׂכָר לְהָיוֹת רוֹאֶה בְּכוֹרוֹת, אֵין שׁוֹחֲטִין עַל פִּיו אֶלָּא אִם כֵּן הָיָה מֻמְחֶה גָּדוֹל וְיָדְעוּ בּוֹ חֲכָמִים שֶׁאֵין כְּמוֹתוֹ, וּפָסְקוּ לוֹ שָׂכָר עַל הָרְאִיָּה וְהַבְּקִיאוּת. וְצָרִיךְ שֶׁיִּתְּנוּ לוֹ שְׂכָרוֹ, בֵּין יִהְיֶה הַמּוּם קָבוּעַ וַיַּתִּירֶנּוּ, בֵּין אִם לֹא יִהְיֶה קָבוּעַ. וְלֹא יִתְּנוּ לוֹ שָׂכָר עַל הַבְּהֵמָה אֶלָּא פַּעַם אַחַת, וְרוֹאֶה אוֹתָהּ לְעוֹלָם, כָּל זְמַן שֶׁמְּבִיאִין אוֹתָהּ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יָבֹא לִידֵי חֶשְׁד.

ב אֵין הֶחָכָם רוֹאֶה בְּכוֹר לְעַצְמוֹ.

ג אֵין רוֹאִין מוּמִין בְּיוֹם טוֹב. אֲבָל אִם רָאָהוּ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, יָכוֹל לַחֲקֹר עָלָיו בְּיוֹם טוֹב הֵיאָךְ נָפַל בּוֹ הַמּוּם.

סימן שיג

א אָסוּר לְהַטִּיל מוּם בִּבְכוֹר; אֲפִלּוּ לִגְרֹם לוֹ מוּם, כְּגוֹן לִתֵּן דְּבֵלָה עַל גַּבֵּי אָזְנוֹ כְּדֵי שֶׁיִּטָּלְנָה הַכֶּלֶב מִשָּׁם וְיִקָּטַע אָזְנוֹ עִמָּהּ וְכֵיוֹצֵא בָּזֶה, אוֹ שֶׁאוֹמֵר לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים לְהַטִּיל בּוֹ מוּם. וְאִם עָשָׂה מוּם בְּיָדַיִם אוֹ בִּגְרָמָתוֹ, אֵין שׁוֹחֲטִין אוֹתוֹ עַל יָדוֹ עַד שֶׁיִּפֹּל בּוֹ מוּם אַחֵר מֵעַצְמוֹ. וְאִם מֵת, אֵין קוֹנְסִין בְּנוֹ אַחֲרָיו, אֶלָּא שׁוֹחֲטִין אוֹתוֹ עַל יָדוֹ.

ב אִם עוֹבֵד כּוֹכָבִים אוֹ תִּינוֹק מַטִּיל בּוֹ מוּם מֵעַצְמוֹ, אִם לֹא כִּוֵּן לְהַתִּירוֹ, מֻתָּר, אֲפִלּוּ אִם שָׂאַל: לָמָּה אֵין שׁוֹחֲטִין אוֹתוֹ, וְהֵשִׁיבוּ לוֹ לְפִי תֻּמּוֹ שֶׁאָסוּר לִשְׁחֹטוֹ עַד שֶׁיִּפֹּל בּוֹ מוּם. אֲבָל אִם כִּוֵּן לְהַתִּירוֹ, כְּגוֹן לְאַחַר שֶׁרוֹאֶה שֶׁהִתְּירוּהוּ עַל יְדֵי כָּךְ עוֹשֶׂה כֵּן לַאֲחֵרִים, אָסוּר. סָפֵק אִם כִּוֵּן לְהַתִּירוֹ אוֹ לֹא, אַזְלִינַן לְקַלָּא (הַגָּהוֹת פַּרְדְּסֵי דַּחֲלִין). וְאִם עוֹבֵד כּוֹכָבִים מִסִּיחַ לְפִי תֻּמּוֹ וְאוֹמֵר שֶׁהַיִּשְׂרָאֵל צִוָּהוּ, אָסוּר (ת״ה סי׳ קס״ט).

ג אִם אָמְרוּ לְעוֹבֶדֶת כּוֹכָבִים הַמְשָׁרֶתֶת בְּבֵית יְהוּדִי, עַל הַבְּכוֹר, שֶׁאֵין לְאָכְלוֹ בְּלֹא מוּם, וְהָלְכָה וְחָתְכָה אָזְנוֹ, חָשׁוּב לָדַעַת וְאֵין שׁוֹחֲטִין אוֹתוֹ עָלָיו, מִפְּנֵי שֶׁעוֹבֶדֶת כּוֹכָבִים זוֹ כְּוָנָה לְהַתִּירוֹ, וְגַם הָאוֹמְרִים לָהּ שֶׁאֵינוֹ נֶאֱכָל בְּלֹא מוּם כְּוָנוּ לְכָךְ שֶׁתַּטִּיל בּוֹ מוּם. הַגָּה: מֻתָּר לִתֵּן בְּכוֹר לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים כְּדֵי לְגַדְּלוֹ, וְאִם הִטִּיל הַשּׁוֹמֵר בּוֹ מוּם, מֻתָּר, וְלֹא אֲמָרִינַן דְּכִוֵּן לְהַתִּירוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁיּוֹדֵעַ שֶׁנִּתָּר בְּמוּמוֹ וְשֶׁהוּא בְּכוֹר (פִּסְקֵי מהרא״י סי׳ קס״ח).

ד הָיָה הַבְּכוֹר רוֹדְפוֹ, וּבָעַט בּוֹ וְעַל יְדֵי כֵן עָשָׂה בּוֹ מוּם, מֻתָּר לִשְׁחֹטוֹ עָלָיו. וַאֲפִלּוּ בָּעַט בּוֹ לְאַחַר שֶׁנִּצַּל מִמֶּנּוּ.

ה דְּבַר תּוֹרָה, בְּכוֹר שֶׁנָּפַל בּוֹ מוּם עוֹבֵר, מֻתָּר לְהַטִּיל בּוֹ מוּם קָבוּעַ, אֲבָל חֲכָמִים אָסְרוּהוּ.

ו בְּכוֹר שֶׁאָחֲזוֹ דָּם, יַקִּיז וּבְלִבָּד שֶׁלֹּא יִתְכַּוֵּן לַעֲשׂוֹת מוּם. וְאִם נַעֲשָׂה בּוֹ מוּם בְּהַקָּזָה זוֹ, הֲרֵי זֶה נִשְׁחָט עָלָיו.

ז מֻתָּר לְהַטִּיל מוּם בִּבְכוֹר בַּזְּמַן הַזֶּה קֹדֶם שֶׁיָּצָא לָאֲוִיר הָעוֹלָם.

סימן שיד

א הַכֹּהֲנִים חֲשׁוּדִים לְהַטִּיל מוּם בִּבְכוֹר. אֲפִלּוּ אִם הוּא חָכָם וְיוֹשֵׁב בִּישִׁיבָה, אִם עָשָׂה דָּבָר שֶׁנִּרְאֶה כְּמַעֲרִים, כְּגוֹן שֶׁנָּתַן לִבְכוֹר שְׁעוֹרִים בְּסַל בְּעִנְיָן שֶׁכְּשֶׁיָּבֹא לְאָכְלָם נִפְגָּם שִׁפָּתוֹ אוֹ כַּיּוֹצֵא בָּזֶה, אֵין לְשָׁחֲטוֹ עַל אוֹתוֹ הַמּוּם. וּלְפִיכָךְ כָּל מוּם שֶׁרָאוּי לִכָּא בִּידֵי אָדָם, אֵין שׁוֹחֲטִין אוֹתוֹ עָלָיו, עַד שֶׁיֵּעָידוּ שֶׁמַּעֲצָמוֹ נָפַל בּוֹ. (טור).

ב כָּל הַמּוּמִין הָרְאוּיִם לָבוֹא בִּידֵי אָדָם, נֶאֱמָן הָרוֹעֶה עֲלֵיהֶם לוֹמַר: מֵאֲלֵיהֶם נָפְלוּ וְלֹא נַעֲשׂוּ בְּכַוָּנָה, וְיִשְׁחֲטוּ עֲלֵיהֶם. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, כְּשֶׁהָיָה הָרוֹעֶה יִשְׂרָאֵל וְהַבְּכוֹר בְּיַד הַכֹּהֵן; אֲבָל אִם הָיָה הָרוֹעֶה כֹּהֵן וְהַבְּכוֹר עֲדַיִן הוּא בְּיַד בְּעָלָיו הַיִּשְׂרְאֵל, הֲרֵי זֶה אֵינוֹ נֶאֱמָן, וְחוֹשְׁדִין אוֹתוֹ שֶׁמָּא הוּא הִטִּיל בּוֹ כְּדֵי שֶׁיִּתְּנֶנּוּ לוֹ. וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּרוֹעֶה כֹּהֵן נֶאֱמָן עַל בְּכוֹר שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְיֵשׁ לְהָקֵל (טור בְּשֵׁם הָרֹא״ש וְהָרַמְבַּ״ן).

ג כֹּהֵן שֶׁהֵעִיד לְכֹהֵן אַחֵר שֶׁמּוּם זֶה מֵאֲלָיו נָפַל, נֶאֱמָן, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין לָהֶם שֶׁמָּא הֵם גּוֹמְלִים זֶה אֶת זֶה.

ד אֲפִלּוּ בָּנָיו וּבְנֵי בֵּיתוֹ שֶׁל כֹּהֵן, מְעִידִין לוֹ עַל הַבְּכוֹר; אֲבָל לֹא אִשְׁתּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהִיא כְּגוּפוֹ.

ה עֵד שֶׁהֵעִיד מִפִּי עֵד אַחֵר שֶׁמּוּם זֶה נָפַל שֶׁלֹּא לְדַעַת, נֶאֱמָן. אֲפִלּוּ אִשָּׁה נֶאֱמֶנֶת לוֹמַר: בְּפָנַי נָפַל מוּם זֶה מֵאֲלָיו, וְיִשָּׁחֵט עָלָיו.

ו לֹא הָיוּ מַחְזִקִים בּוֹ שֶׁהוּא בְּכוֹר, וְאָמַר הַכֹּהֵן: בְּכוֹר הוּא זֶה וּמוּם זֶה נָפַל בּוֹ מֵעַצְמוֹ, נֶאֱמָן.

ז בְּכוֹר שֶׁהָיָה בְּיַד כֹּהֵן, וְנָפַל בּוֹ מוּם, וְהֵעִיד עָלָיו עֵד אֶחָד שֶׁזֶּה הַמּוּם מֵאֲלָיו נָפַל, וְאֵין אָנוּ יוֹדְעִים אִם מוּם זֶה שׁוֹחֲטִין עָלָיו אֶת הַבְּכוֹר, וּבָא הַכֹּהֵן שֶׁהוּא בְּיָדוֹ וְאָמַר: הֶרְאֵיתִי מוּם זֶה (לְמַפְחֵה) וְהִתִּירוֹ לִשְׁחִיטָה, הֲרֵי זֶה נֶאֱמָן, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא לֹא הֶרְאָהוּ.

ח וְכֵן נֶאֱמָן הַכֹּהֵן לוֹמַר עַל בְּכוֹר בַּעַל מוּם: בְּכוֹר זֶה נָתְנוּ לִי יִשְׂרָאֵל בְּמוּמוֹ, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא הוּא הִטִּילוֹ, דְּמִלְתָא דַּעֲבִידָא לְגַלּוּיֵי לָא מְשַׁקְּרֵי בַּהּ אִנְשֵׁי.

ט נֶאֱמָן יִשְׂרָאֵל לוֹמַר: נָתַתִּי בְּכוֹר זֶה לְכֹהֵן בְּמוּמוֹ, אֲפִלּוּ הָיָה טָלֶה וְהִגְדִּיל וְלֹא חַיְשִׁינַן שֶׁמָּא אֵינוֹ מַכִּירוֹ.

י יִשְׂרָאֵל לֹא נֶחְשְׁדוּ עַל הַבְּכוֹרוֹת, אֲפִלּוּ שֶׁלָּהֶם. לְפִיכָךְ יִשְׂרָאֵל שֶׁיֵּשׁ לוֹ סָפֵק בְּכוֹר שֶׁנֶּאֱכַל בְּמוּמוֹ לַבְּעָלִים, נֶאֱמָן לוֹמַר שֶׁנָּפַל בּוֹ מוּם מֵעַצְמוֹ.

יא אֵין רוֹאִין אֶת הַבְּכוֹר לְיִשְׂרָאֵל עַד שֶׁיֵּהֵא כֹּהֵן עִמּוֹ, שֶׁמָּא יֹאמַר לוֹ הַמַּמְחֶה: מוּם הוּא וּמֻתָּר לִשְׁחֹט עָלָיו, וְיֵלֵךְ וְיִשְׁחָטֶנּוּ לְעַצְמוֹ וְלֹא יִתְּנֶנּוּ לַכֹּהֵן, שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ חָשׁוּד לֶאֱכֹל קָדָשִׁים בַּחוּץ, חָשׁוּד הוּא לִגְזֹל מַתָּנוֹת כְּהֻנָּה. לְפִיכָךְ אִם הָיָה חָכָם וְיָדוּעַ שֶׁהוּא מְדַקְדֵּק עַל עַצְמוֹ, רוֹאִים לוֹ. וְכֵן אִם הָיָה הַמּוּם גָּלוּי לַכֹּל, כְּגוֹן שֶׁנִּקְטְעָה יָדוֹ אוֹ רַגְלוֹ, הוֹאִיל וְהֵבִיאוֹ לְחָכָם הַמַּמְחֶה חֲרֵי זֶה בְּחֶזְקַת מְדַקְדֵּק עַל עַצְמוֹ, לְפִיכָךְ רוֹאִים לוֹ אַף עַל פִּי שֶׁאֵין עִמּוֹ כֹּהֵן.

סימן שטו

א סָפֵק בְּכוֹר, אֵין הַבְּעָלִים צְרִיכִים לִתְּנוֹ לַכֹּהֵן, אֶלָּא יַשְׁהֶנּוּ עַד שֶׁיִּפֹּל בּוֹ מוּם, וְיֹאכְלֶנּוּ. וְאָסוּר בְּגִזָּה וַעֲבוֹדָה. וְאִם תְּקָפוֹ כֹּהֵן, אֵין מוֹצִיאִין אוֹתוֹ מִיָּדוֹ. הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּמוֹצִיאִין אוֹתוֹ מִיַּד הַכֹּהֵן (טור בְּשֵׁם הָרֹא"ש) וְכֵן הִלְכָתָא. וַאֲפִלּוּ אִם נָתְנוּ לוֹ הַיִּשְׂרְאֵל בַּשָּׁעוֹת, שֶׁהָיָה סָבוּר שֶׁצָּרִיךְ לִתֵּן לוֹ, וְאַחַר כָּךְ נוֹדַע לוֹ, צָרִיךְ הַכֹּהֵן לְהַחֲזִיר לוֹ (פִּסְקֵי מהרא"י סִימָן קס"ו).

ב יוֹצֵא דֹּפֶן וְשֶׁנּוֹלַד אַחֲרָיו דֶּרֶךְ רֶחֶם, שְׁנֵיהֶם אֵינָם בְּכוֹר; אֲפִלּוּ יָלְדָה נְקֵבָה תְּחִלָּה דֶּרֶךְ דֹּפֶן, וְזָכָר אַחֲרֶיהָ דֶּרֶךְ רֶחֶם, כֵּיוָן שֶׁקָּדְמוֹ אַחֵר. בְּכוֹר שֶׁהוּא טַמְטוּם, חֲרֵי זֶה סָפֵק בְּכוֹר וְיֵאָכֵל בְּמוּמוֹ לִבְעָלָיו. וְדַוְקָא בְּמֵטִיל מַיִם בִּמְקוֹם נְקֵבוּת, אֲבָל אִם מֵטִיל מַיִם בִּמְקוֹם זְכָרוּת, בְּכוֹר וַדַּאי הוּא וְצָרִיךְ לִתְּנוֹ לַכֹּהֵן (טור בְּשֵׁם הָרֹא"ש וְלֹא כְּרַמְבַּ"ם).

ג אַנְדְּרוֹגִינוּס הוּא סָפֵק בְּכוֹר, וְיֵאָכֵל בְּמוּמוֹ לַבְּעָלִים.

ד מְבַכֶּרֶת שֶׁיָּצְאָה מְלֵאָה וְחָזְרָה רֵיקָנִית, הַבָּא אַחֲרֶיהָ בְּכוֹר, מִסָּפֵק, שֶׁמָּא הִפִּילָה דָּבָר שֶׁאֵינוֹ פּוֹטֵר מֵהַבְּכוֹרָה.

ה רָחֵל שֶׁיָּלְדָה כְּמִין עֵז, אוֹ עֵז שֶׁיָּלְדָה כְּמִין רָחֵל, פְּטוּרָה מֵהַבְּכוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: אַךְ בְּכוֹר שׁוֹר (וַיִּקְרָא כב, כו) עַד שֶׁיִּהְיֶה הוּא שׁוֹר וּבְכוֹרוֹ שׁוֹר. וְאִם הָיָה בּוֹ מִקְצָת סִימָנֵי אִמּוֹ, חֲרֵי זֶה בְּכוֹר וְהוּא בַּעַל מוּם קָבוּעַ, שֶׁאֵין לְךָ מוּם גָּדוֹל מִשֶּׁנּוּוֵי בְּרִיָּתוֹ (לְשׁוֹן רַמְבַּ"ם פ"ה מֵהִלְ' בְּכוֹרוֹת ד"ו).

ו פָּרָה שֶׁיָּלְדָה כְּמִין חֲמוֹר, וְיֵשׁ בּוֹ מִקְצָת סִימָנֵי פָּרָה, חֲרֵי זֶה בְּכוֹר לַכֹּהֵן, הוֹאִיל וּמִין הַחֲמוֹר יֵשׁ בּוֹ דִּין בְּכוֹר. אֲבָל אִם יָלְדָה מִין סוּס אוֹ גְּמָל, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מִקְצָת סִימָנֵי פָּרָה, חֲרֵי הוּא סָפֵק בְּכוֹר; לְפִיכָךְ יֵאָכֵל לִבְעָלָיו, וְאִם תְּפָסוֹ כֹּהֵן אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ. וְהוּא הַדִּין לַחֲמוֹר שֶׁיָּלְדָה כְּמִין סוּס, וְיֵשׁ בּוֹ מִקְצָת סִימָנֵי חֲמוֹר, חֲרֵי זֶה סָפֵק בְּכוֹר. וּכְבָר נִתְבָּאֵר דְּנֶקֵטִינַן דְּאִם תְּקָפוֹ כֹּהֵן מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ.

ז בְּהֵמָה דַּקָּה שֶׁטִּנְּפָה, דְּהַיְנוּ שֶׁנִּמּוֹחַ הָעֵבֶר וְיָצָא הַמִּחוּי, פְּטוּרָה מֵהַבְּכוֹרָה. וְצָרִיךְ לְהַרְאוֹתוֹ לְרוֹעֶה חָכָם שֶׁיִּרְאֶה אִם הוּא מִחוּי וָלָד. וּבְהֵמָה גַּסָּה שֶׁהִפִּילָה שִׁלְיָא, פְּטוּרָה מֵהַבְּכוֹרָה; וְהַשִּׁלְיָא עַצְמָהּ אֵין בָּהּ קְדֻשָּׁה, וּמֻתָּר לְהַאֲכִילָהּ לִכְלָבִים. שָׁפְעָה חֲרָרַת דָּם, פְּטוּרָה מֵהַבְּכוֹרָה. וְהַחֲרָרָה תִּקָּבֵר, לְפַרְסָמָהּ שֶׁהִיא פְּטוּרָה מֵהַבְּכוֹרָה.

סימן שטז

א הַלּוֹקֵחַ בְּהֵמָה מֵהָעוֹבֵד כּוֹכָבִים, וְאֵין יָדוּעַ אִם בִּכְּרָה וְיָלְדָה, חֲרֵי זֶה סָפֵק בְּכוֹר, וְיֵאָכֵל בְּמוּמוֹ לַבְּעָלִים, וְאֵינוֹ לַכֹּהֵן, שֶׁהַמּוֹצִיא מֵחֲבֵרוֹ עָלָיו הָרְאָיָה. בֵּין אִם לְקָחָהּ תּוֹךְ שָׁנָתָהּ, אוֹ אַחַר שְׁנָתָהּ, וַאֲפִלּוּ אִם הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים מֵסִיחַ לְפִי תֻּמּוֹ שֶׁכָּבַר בִּכְּרָה, אֵינוֹ נֶאֱמָן. וְיֵשׁ מְמַנִּים שֶׁבְּחִדְקֵי קַרְנֶיהָ אֵין מַעֲלֶה וְלֹא מוֹרִיד לִסְמֹךְ עֲלֵיהֶם (הַגָּהוֹת מָרְדְּכִי פ' הָאִשָּׁה).

ב לָקַח בְּהֵמָה מֵינִיקָה מֵהָעוֹבֵד כּוֹכָבִים, אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ שֶׁמָּא בְּנָהּ שֶׁל אַחֶרֶת הִיא מֵינִיקָה, אֶלָּא חֲרֵי זוֹ בְּחֶזְקַת שֶׁיָּלְדָה. וַאֲפִלּוּ הָיָה זֶה שֶׁמֵּינִיקָה כְּמוֹ מִין אַחֵר, וַאֲפִלּוּ כְּמִין חֲזִיר, פְּטוּרָה מֵהַבְּכוֹרָה.

ג וְכֵן בְּהֵמָה שֶׁהִיא חוֹלֶבֶת, פְּטוּרָה מֵהַבְּכוֹרָה, שֶׁרֹב הַבְּהֵמוֹת אֵינָן חוֹלְבוֹת אֶלָּא אִם כֵּן יָלְדוּ. הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּאֵין סוֹמְכִין עַל מָה שֶׁהִיא חוֹלֶבֶת (טור בְּשֵׁם ה"ג וְהַגָּהוֹת מָרְדְּכִי פֶּרֶק הָאִשָּׁה), וְכֵן פָּסְקוּ הָאַחֲרוֹנִים (מהרא"י בְּפִסְקָיו סִימָן קס"ו וּבת"ה סִימָן רע"א וּמהרי"ו סִימָן קע"ד), וְכֵן נוֹהֲגִין בְּכָל מְדִינוֹת אֵלּוּ. מִיהוּ אִם יֵשׁ עוֹד צַד הֶתֵּר לָזֶה, אוֹ שֶׁעוֹבֵד כּוֹכָבִים מֵסִיחַ לְפִי תֻּמּוֹ שֶׁלֹּא לְהַשְׁבִּיחַ מִקְחוֹ, וְאוֹמֵר שֶׁיָּלְדָה, סוֹמְכִין לְהַתִּיר. וְדַוְקָא בְּפָרוֹת, וּבִמְקוֹם שֶׁלֹּא נִשְׁמַע שֶׁחוֹלְבוֹת בִּלֹּא יָלְדָה; אֲבָל בְּעִזִּים, שֶׁדַּרְכָּן שֶׁחוֹלְבוֹת בִּלֹּא יָלְדָה, לֹא סָמְכִינַן עַל כָּךְ אֲפִלּוּ בְּמָקוֹם דְּאִסְּרָא סְפֵק סְפֵקָא, כְּגוֹן שֶׁיָּלְדָה ב' וְאִסְּרָא לְמֵימַר אֲכַל אֶחָד דְּאֵינוֹ בְּכוֹר, אֲפִלּוּ הָכִי אָסוּר (פִּסְקֵי מהרא"י סִימָן ק"ל). וע"ל דְּבְמָקוֹם דְּאֵין דֶּרֶךְ הָעִזִּים בְּכָךְ, אוֹ שֶׁדֶּרֶךְ הַפָּרוֹת בְּכָךְ, אֵין לְחַלֵּק, וְיֵשׁ לַחֲקֹר אַחַר זֶה.

ד בְּהֵמָה שֶׁרָאִינוּהָ חוֹלֶבֶת, וְיָדַעְנוּ שֶׁלֹּא יָלְדָה, אִם אַחַר כָּךְ רְאִינוּהָ מֵינִיקָה וְלֹא יָדַעְנוּ אִם יָלְדָה אוֹתוֹ וָלָד אִם לֹא, חֲרֵי זֶה בְּחֶזְקַת שֶׁיָּלְדָתּוּ.

ה מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ בְּעָדְרוֹ מַבְכִּירוֹת, וְשֶׁאֵין מַבְכִּירוֹת, וְיָלְדוּ, וְלֹא הָיָה שָׁם אָדָם, וּמוֹצֵא מַבְכִּירוֹת מֵינִיקוֹת נְקֵבוֹת וְשֶׁאֵינָן מַבְכִּירוֹת מֵינִיקוֹת זְכָרִים, אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ שֶׁמָּא בְּנָהּ שֶׁל זוֹ בָּא לוֹ אֵצֶל זוֹ וְשֶׁל זוֹ אֵצֶל זוֹ, אֶלָּא הַדָּבָר בְּחֶזְקָתוֹ שֶׁכָּל אַחַת מֵינִיקָה אֶת בְּנָהּ.

ו הַלּוֹקֵחַ בְּהֵמָה מִיִּשְׂרָאֵל, חֲרֵי זֶה בְּחֶזְקַת שֶׁבִּכְּרָה, עַד שֶׁיּוֹדִיעוֹ הַמּוֹכֵר שֶׁעֲדַיִן לֹא יָלְדָה. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהוּא סָפֵק בְּכוֹר (טור בְּשֵׁם הָרֹא"ש וְהר"ר יוֹנָה).

סימן שיז

א שְׁנַיִם שֶׁהִפְקִידוּ אֵצֶל אֶחָד שְׁנֵי זְכָרִים, אֶחָד בְּכוֹר וְאֶחָד פָּשׁוּט, וּמֵת אֶחָד מֵהֶם וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ אֵיזֶה (מת), מַנִּיחַ הַנִּשְׁאָר בֵּינֵיהֶם, וְהוּא בֵּין שְׁנֵיהֶם, וְדִינוֹ כְּסָפֵק בְּכוֹר.

ב מִי שֶׁהִפְקִיד בְּכוֹר אֵצֶל חֲבֵרוֹ, וְלַחֲבֵרוֹ פָּשׁוּט (פי׳ שֶׁאֵינוֹ בְּכוֹר), וּמֵת אֶחָד מֵהֶם, הַמּוֹצִיא מֵחֲבֵירוֹ עָלָיו הָרְאָיָה; וְכֵיוָן שֶׁהַנִּפְקָד מֻחְזָק, יַחֲזִיקֶנּוּ וְיֹאכְלֶנּוּ מִמּוּמוֹ.

ג רוֹעֶה כֹּהֵן שֶׁנָּתַן בְּהֵמוֹת בַּחֲצַר בַּעַל הַבַּיִת, וְיָלְדָה אַחַת מֵהֶן בְּכוֹר, וְנִתְעָרְבוּ עִם שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת, וּמֵת אֶחָד מֵהֶם, הֲרֵי לֵיהּ בַּעַל הַבַּיִת מֻחְזָק וְיֹאכְלֶנּוּ בְּמוּמוֹ.

סימן שיח

א רָחֵל שֶׁלֹּא בִּכְּרָה וְיָלְדָה שְׁנֵי זְכָרִים, אֲפִלּוּ יָצְאוּ שְׁנֵי רָאשֵׁיהֶם כְּאֶחָד, אִי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא קָדַם אֶחָד, הוֹאִיל וְאֵין יָדוּעַ אֵיזֶה יָצָא רִאשׁוֹן, הַכֹּהֵן נוֹטֵל אֶת הַכָּחוּשׁ וְהַשֵּׁנִי סָפֵק בְּכוֹר. מֵת אֶחָד מֵהֶם, אֵין לַכֹּהֵן כְּלוּם, שֶׁזֶּה הַחַי סָפֵק הוּא וְהַמּוֹצִיא מֵחֲבֵרוֹ עָלָיו הָרְאָיָה. וְכֵן אִם יָלְדָה זָכָר וּנְקֵבָה, הֲרֵי הַזָּכָר סָפֵק שֶׁמָּא הַנְּקֵבָה יָצְאָה תְּחִלָּה, לְפִיכָךְ אֵין לַכֹּהֵן כְּלוּם שֶׁהַמּוֹצִיא מֵחֲבֵרוֹ עָלָיו הָרְאָיָה.

ב שְׁתֵּי רְחֵלוֹת שֶׁלֹּא בִּכְּרוּ וְיָלְדוּ שְׁנֵי זְכָרִים, שְׁנֵיהֶם לַכֹּהֵן, זָכָר וּנְקֵבָה, הַזָּכָר לַכֹּהֵן; שְׁנֵי זְכָרִים וּנְקֵבָה, הַכֹּהֵן נוֹטֵל אֶת הַכָּחוּשׁ וְהַשֵּׁנִי סָפֵק בְּכוֹר; וְאִם מֵת אֶחָד מֵהֶם, אֵין לַכֹּהֵן כְּלוּם, שֶׁזֶּה הַחַי סָפֵק בְּכוֹר הוּא וְהַמּוֹצִיא מֵחֲבֵרוֹ עָלָיו הָרְאָיָה.

ג יָלְדוּ שְׁתֵּי נְקֵבוֹת וְזָכָר, אוֹ שְׁנֵי זְכָרִים וּשְׁתֵּי נְקֵבוֹת, הֲרֵי הַזְּכָרִים סָפֵק, שֶׁאֲנִי אוֹמֵר: שֶׁמָּא הַנְּקֵבָה נוֹלְדָה תְּחִלָּה וְאַחַר כָּךְ הַזָּכָר, לְפִיכָךְ אֵין כָּאן לַכֹּהֵן כְּלוּם, שֶׁהַמּוֹצִיא מֵחֲבֵרוֹ עָלָיו הָרְאָיָה.

ד אַחַת בִּכְּרָה וְאַחַת לֹא בִּכְּרָה, וְיָלְדוּ שְׁנֵי זְכָרִים, אֶחָד לוֹ וְאֶחָד לַכֹּהֵן, וְכָל אֶחָד מֵהֶם סָפֵק בְּכוֹר, וְהַכֹּהֵן נוֹטֵל הַכָּחוּשׁ. מֵת אֶחָד מֵהֶם, אֵין כָּאן לַכֹּהֵן כְּלוּם, שֶׁזֶּה הַחַי סָפֵק הוּא. וְכֵן אִם יָלְדוּ זָכָר וּנְקֵבָה, אֵין כָּאן לַכֹּהֵן כְּלוּם, שֶׁזֶּה הַזָּכָר סָפֵק בְּכוֹר הוּא.

ה גֵּר שֶׁנִּתְגַּיֵּר, סָפֵק בִּכְּרָה בְּהֶמְתּוֹ קֹדֶם שֶׁנִּתְגַּיֵּר סָפֵק אַחַר כָּךְ, הֲרֵי סָפֵק, וְיֹאכַל בְּמוּמוֹ לַבְּעָלִים.

ו כָּל שֶׁהוּא סָפֵק בְּכוֹר, יִרְעֶה עַד שֶׁיִּפֹּל בּוֹ מוּם, וְיֹאכַל לִבְעָלָיו. וְאִם תְּפָשׂוֹ הַכֹּהֵן, אֵין מוֹצִיאִים אוֹתוֹ מִיָּדוֹ, וְאוֹכֵל אוֹתוֹ בְּמוּמוֹ. וְעַיֵּן לְעֵיל סי׳ שט״ו דקי״ל דְּמוֹצִיאִין אוֹתוֹ מִיַּד הַכֹּהֵן.

סימן שיט

א מְבַכֶּרֶת הַמַּקֶּשָׁה לְיַלֵּד, יָכוֹל לַחְתֹּךְ אוֹתוֹ אֵבֶר וּמַשְׁלִיךְ לַכְּלָבִים. וּמֵרֵבוֹ וָאֵילָךְ, צָרִיךְ קְבוּרָה (בית יוסף בשם התוספות). וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵינוֹ בְּכוֹר, (טור בשם הרא״ש). יָצָא רֻבּוֹ, הֲרֵי זֶה יִקָּבֵר וְנִפְטָרָה מֵהַבְּכוֹרָה. וְאִם חָתַךְ אֵבֶר וְהִנִּיחוֹ, אֵבֶר וְהִנִּיחוֹ, עַד שֶׁהִשְׁלִים רֻבּוֹ, הֲרֵי כָּל הָאֵבָרִים צְרִיכִין קְבוּרָה וְנִפְטָרָה מֵהַבְּכוֹרָה, כֵּיוָן שֶׁיָּצָא רֻבּוֹ, בֵּין שֶׁלֹּם בֵּין מְחֻתָּךְ (וַהֲרֵי הוּא לְפָנֵינוּ), נִתְקַדֵּשׁ לְמַפְרֵעַ. וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּאֵינוֹ קָדוֹשׁ לְמַפְרֵעַ (טור).

ב יָצָא שְׁלִישׁ וּמָכְרוֹ לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים, וְחָזַר וְיָצָא שְׁלִישׁ אַחֵר, נִתְקַדֵּשׁ לְמַפְרֵעַ. וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּאֵינוֹ קָדוֹשׁ לְמַפְרֵעַ. (טור).

ג יָצָא שְׁלִישׁ דֶּרֶךְ דֹּפֶן וּשְׁנֵי שְׁלִישִׁים דֶּרֶךְ רֶחֶם, אֵינוֹ קָדוֹשׁ. וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּקָדוֹשׁ (ג״ז טור).

ד יָצָא רֹב הָעֻבָּר עַל יְדֵי מְעוּט אֶחָד מֵהָאֵבָרִים שֶׁמַּשְׁלִימוֹ לְרֹב, חָשׁוֹב כִּילּוּד אַף עַל פִּי שֶׁרֹּב הָאֵבָר מִבִּפְנִים, וְאָסוּר לְמָכְרוֹ לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים וּלְהַשְׁלִיכוֹ לַכְּלָבִים, וּפוֹטֵר הַבָּא אַחֲרָיו. וְאִם יָצָא חֶצְיוֹ שֶׁל עֻבָּר עַל יְדֵי רֹב אֶחָד מֵהָאֵבָרִים שֶׁעַל יָדוֹ נִשְׁלַם יְצִיאַת חֲצִי הָעֻבָּר, הֲרֵי זֶה סָפֵק וְאָסוּר לְמָכְרוֹ לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים וּלְהַשְׁלִיכוֹ לַכְּלָבִים, וְהַבָּא אַחֲרָיו סָפֵק בְּכוֹר.

סימן שכ

א כֹּהֲנִים וּלְוִיִּם חַיָּבִים בִּבְכוֹר בְּהֵמָה טְהוֹרָה, וְיַפְרִישֶׁנּוּ הַכֹּהֵן וְיַעַכְּבֶנּוּ לְעַצְמוֹ.

ב בְּהֵמַת הַשֻּׁתָּפִין חַיֶּבֶת בִּבְכוֹרָה.

ג שֶׁתְּפוּת הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים פּוֹטֵר, שֶׁאִם הָיָה הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים שֻׁתָּף בַּפָּרָה אוֹ בָּעֻבָּר, אֲפִלּוּ הָיָה לוֹ אֶחָד מֵאֶלֶף בָּאֵם אוֹ בַּוָּלָד, הֲרֵי זֶה פָּטוּר מֵהַבְּכוֹרָה. לְפִיכָךְ הַמְקַבֵּל בְּהֵמָה מִן הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים לִהְיוֹת מְטַפֵּל בָּהּ וְהַוְּלָדוֹת בֵּינֵיהֶם, אוֹ עוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁקִּבֵּל מִיִּשְׂרָאֵל כָּזֶה, הֲרֵי אֵלּוּ פְּטוּרִים מֵהַבְּכוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: פֶּטֶר רֶחֶם בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל (שמות יג, ב) עַד שֶׁיִּהְיֶה הַכֹּל מִיִּשְׂרָאֵל.

ד הָיָה לוֹ בְּאֶחָד מִשְּׁנֵיהֶם אֵבֶר אֶחָד, כְּגוֹן יָד אוֹ רֶגֶל, רוֹאִים כָּל שֶׁאִלּוּ יַחְתֹּךְ יִהְיֶה בַּעַל מוּם, הֲרֵי זֶה פָּטוּר; וְאִם אֶפְשָׁר שֶׁהָעוֹבֵד כּוֹכָבִים יַחְתֹּךְ אֵבֶר וְלֹא יִפָּסֵל, חַיָּב בִּבְכוֹרָה.

ה עֵדֶר שֶׁהַמֶּלֶךְ נוֹטֵל מִמֶּנּוּ מַעֲשֵׂר, כֵּיוָן שֶׁעִשּׁוּר שֶׁל מֶלֶךְ בְּתוֹכוֹ, חֲשִׁיבָא יַד עוֹבֵד כּוֹכָבִים בָּאֶמְצַע וּפָטוּר מֵהַבְּכוֹרָה. הַגָּה: וַאֲפִלּוּ יָכוֹל לְסַלֵּק הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים בְּמָעוֹת, חָשׁוּב יַד עוֹבֵד כּוֹכָבִים בָּאֶמְצַע, מֵאַחַר שֶׁעִקַּר שִׁעְבּוּד הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים עַל הַבְּהֵמוֹת. (בית יוסף לְהָרַ״דְ וּרְאַ״שׁ וּפִסְקֵי מהארי״ם סִי׳ ק״ל) אֲבָל אִם הִתְּנוּ מִתְּחִלָּה שֶׁיִּתְּנוּ לוֹ דָּמִים בְּעַד הַוְּלָדוֹת, חַיָּב בִּבְכוֹרָה (גַּם זֶה שָׁם).

ו בַּזְּמַן הַזֶּה, מִצְוָה לְשַׁתֵּף עִם הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים קֹדֶם שֶׁיֵּצֵא לָאֲוִיר הָעוֹלָם, כְּדֵי לְפָטְרוֹ מֵהַבְּכוֹרָה, אַף עַל פִּי שֶׁמַּפְקִיעַ קְדֻשָּׁתוֹ, הָכִי עָדִיף טְפֵי כְּדֵי שֶׁלֹּא יָבֹא לִידֵי מִכְשׁוֹל לֶהָנוֹת מִמֶּנּוּ בְּגִזָּה וּבַעֲבוֹדָה. וְאִם יַקְנֶה לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים חֵלֶק בָּעֻבָּר, אֵין הַקִּנְיָן חָל, לְפִי שֶׁהוּא דָּבָר שֶׁלֹּא בָּא לָעוֹלָם, לְכָךְ יַקְנֶה לוֹ חֵלֶק בָּאֵם, אוֹ יַקְנֶה לוֹ הָאֵם כְּדֵי לְהַקְנוֹת לוֹ חֵלֶק בָּעֻבָּר וְהַקִּנְיָן יִהְיֶה שֶׁיְּקַבֵּל פְּרוּטָה מֵהָעוֹבֵד כּוֹכָבִים וְיַקְנֶה לוֹ הַמָּקוֹם שֶׁהַבְּהֵמָה עוֹמֶדֶת שָׁם וְהַמָּקוֹם יַקְנֶה לוֹ חֵלֶק בָּאֵם. אוֹ שֶׁיְּקַבֵּל מָעוֹת מִן הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים, וְיִמְשֹׁךְ הַבְּהֵמָה לִרְשׁוּתוֹ אוֹ לִסְמָטָא דְּאָז מְשִׁיכָה קוֹנָה לוֹ עִם הַמָּעוֹת (טור לְדַעַת רַשׁ״י וְרַבֵּנוּ תָּם).

ז הַמְקַבֵּל צֹאן מִן הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים (בְּמַמּוֹן קָצוּב), וּפָסַק עִמּוֹ שֶׁיִּהְיֶה הַשָּׂכָר בֵּינֵיהֶם וְאִם פָּחֲתוּ פָּחֲתוּ לַיִּשְׂרָאֵל, אַף עַל פִּי שֶׁבִּרְשׁוּת יִשְׂרָאֵל הֵם וַהֲרֵי הֵם קִנְיָנוֹ, הוֹאִיל וְאִם לֹא יִמְצָא הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים אֶצְלוֹ מָמוֹן לִגְבּוֹת מִמֶּנּוּ יִגְבֶּה מֵהַבְּהֵמוֹת הָאֵלּוּ וּמַוְלִדוֹתֵיהֶם, נַעֲשָׂה כְּמִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ אַחֲרָיוּת עֲלֵיהֶם וְעַל וַלְדוֹתֵיהֶן, וַהֲרֵי יַד הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים בָּאֶמְצַע וּפְטוּרִים מֵהַבְּכוֹרָה הֵם וּוַלְדוֹתֵיהֶן. אֲבָל וַלְדֵי וְלָדוֹת, חַיָּבִים, שֶׁהֲרֵי שֶׁל יִשְׂרָאֵל הֵם וְאֵין לָעוֹבֵד כּוֹכָבִים רְשׁוּת עֲלֵיהֶם. וְאִם הֶעֱמִיד וְלָדוֹת תַּחַת אִמּוֹתֵיהֶן, וַלְדֵי וְלָדוֹת פְּטוּרִים. וַלְדֵי וַלְדֵי וְלָדוֹת, חַיָּבִים. הַגָּה: וְעוֹבֵד כּוֹכָבִים בַּעַל חוֹב שֶׁקִּבֵּל בְּהֵמָה מִיִּשְׂרָאֵל לְגַדְלָהּ, וְהָיָה חָפֵץ חֵלֶק בַּוְּלָדוֹת, וְהַיִּשְׂרָאֵל אָמַר לְתֵן לוֹ דָּמִים, וּמֵאַחַר שֶׁיָּדוּ הָיְתָה תַּקִּיפָה עַל בַּעַל חוֹבוֹ בְּטֶרֶם שֶׁעָשָׂה עוֹבֵד כּוֹכָבִים יְצִיאָתָךְ לְקַח מָעוֹת, מִכָּל מָקוֹם פְּטוּרָה מֵהַבְּכוֹרָה הוֹאִיל וְהָעוֹבֵד כּוֹכָבִים לֹא רָצָה לְטַפֵּל בָּהּ רַק בְּחֵלֶק וְלָדוֹת (פִּסְקֵי מהרא״י סִימָן ק״ל). עוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁקִּבֵּל בְּהֵמַת יִשְׂרָאֵל לְטַפֵּל בָּהּ, וְאֵין לוֹ חֵלֶק בָּהּ רַק קִבֵּל עָלָיו אַחֲרָיוּת שָׁלָהּ, חַיֶּבֶת בִּבְכוֹרָה (מהרי״ו סִימָן קע״ד).

סימן שכא

א בְּכוֹר בְּהֵמָה טְמֵאָה נוֹהֵג בְּכָל מָקוֹם וּבְכָל זְמַן. וְאֵינוֹ נוֹהֵג אֶלָּא בַּחֲמוֹרִים. וְזֶה מִצְוָתוֹ, שֶׁכָּל יִשְׂרָאֵל שֶׁיֵּשׁ לוֹ חֲמוֹרָה שֶׁבִּכְּרָה פּוֹדֶהוּ בְּשֶׂה מִן הַכְּבָשִׂים אוֹ מִן הָעִזִּים, בֵּין זָכָר בֵּין נְקֵבָה, בֵּין תָּם בֵּין בַּעַל מוּם, בֵּין גָּדוֹל בֵּין קָטָן, וְיִתְּנֶנּוּ לְכֹהֵן. וּמֵאֵימָתַי חַיָּב לִפְדּוֹתוֹ, מִשֶּׁיִּוָּלֵד עַד שֶׁיָּמוּת, אֶלָּא שֶׁמִּצְוָה לִפְדּוֹתוֹ מִיָּד, שֶׁלֹּא לְהַשְׁהוֹת הַמִּצְוָה. וּלְאַחַר שֶׁיִּפְדֶּנּוּ הוּא חֻלִּין גְּמוּרִים, וּמֻתָּר בִּגִזָּה וַעֲבוֹדָה כְּשְׁאָר חֻלִּין. וְהַכֹּהֵן יַעֲשֶׂה גַּם כֵּן בַּשֶּׂה כְּמוֹ בְּשְׁאָר חֻלִּין.

ב אֵין פּוֹדִין לֹא בְּעֶגֶל וְלֹא בְּחַיָּה וְלֹא בְּשֶׂה שָׁחוּט וְלֹא בִּטְרֵפָה וְלֹא בְּכִלְאַיִם וְלֹא בְּכוּי.

ג אֵין פּוֹדִין בְּשֶׂה הַדּוֹמֶה לְמִין אַחֵר; וְאִם פָּדָה, פָּדוּי וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּאִם פָּדָה בּוֹ הֲוֵי פָּסֵק (טור בְּשֵׁם הָרַא״שׁ).

ד פּוֹדִין בְּבֶן פְּקוּעָה. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין פּוֹדִין בְּבֶן פְּקוּעָה (גִּ״ז בְּשֵׁמוֹ).

ה אִם אֵין לוֹ שֶׂה לִפְדּוֹתוֹ, פּוֹדֶהוּ בְּשָׁוְיוֹ. וְאֵין יָכוֹל לִפְדּוֹת בְּכָל דָּבָר (בית יוסף בְּשֵׁם הָרַמְבַּ״ם), וְנוֹתֵן דָּמָיו לַכֹּהֵן. לֹא אָמְרָה תּוֹרָה לְהַחְמִיר עָלָיו, אֶלָּא לְהָקֵל עָלָיו שֶׁאִם הָיָה לוֹ פֶּטֶר חֲמוֹר שֶׁשָּׁוֶה עֲשָׂרָה סְלָעִים, יֵשׁ לוֹ לִפְדּוֹתוֹ בְּשֶׂה שָׁוֶה דִּינָר. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, כְּשֶׁהָיוּ דְּמֵי פֶּטֶר חֲמוֹר מִג׳ זוּזִין וָמַעְלָה, אֲבָל אִם הָיוּ דָּמָיו פָּחוֹת מִג׳ זוּזִין, אֵין פּוֹדִין אוֹתוֹ אֶלָּא בְּשֶׂה אוֹ בִּג׳ זוּזִין; וְעַיִן רָעָה בַּחֲצִי סֶלַע, וְעַיִן רָעָה בַּחֲצִי סֶלַע, וּבֵינוֹנִית בְּג׳ זוּזִים. הַגָּה: וּפוֹדִין בְּשֶׂה אֶחָד כַּמָּה פְּעָמִים, כְּגוֹן אִם חָזַר וּקְנָאוֹ מִן הַכֹּהֵן, אוֹ בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ לוֹ סָפֵק פֶּטֶר חֲמוֹר, שֶׁדִּינוֹ שֶׁמַּפְרִישׁ עָלָיו טָלֶה וְהוּא שֶׁלּוֹ (טור).

ו מֵיָּד כְּשֶׁהִפְרִישׁ הַטָּלֶה תַּחַת פֶּטֶר חֲמוֹר, חָזַר הַפֶּטֶר חֲמוֹר חֻלִּין, אֲפִלּוּ קֹדֶם שֶׁנְּתָנוֹ לַכֹּהֵן, וּמֻתָּר לֶהָנוֹת בּוֹ. וְאִם מֵת, לֹא יִקָּבֵר. וְהַכֹּהֵן זָכָה בַּשֶּׂה מִיָּד, וְהוּא בְּאַחֲרָיוּתוֹ, שֶׁאִם מֵת מִיָּד הַבְּעָלִים קֹדֶם שֶׁנְּתָנוּהוּ לַכֹּהֵן, פְּטוּרִים. לְפִיכָךְ מִיָּד כְּשֶׁמַּפְרִישׁוֹ מְבָרֵךְ: אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל פִּדְיוֹן פֶּטֶר חֲמוֹר.

ז יִשְׂרָאֵל שֶׁפָּדָה פֶּטֶר חֲמוֹר שֶׁל חֲבֵרוֹ, הוּא פָּדוּי, וּפֶטֶר חֲמוֹר הוּא לְבָעָלָיו.

ח פֶּטֶר חֲמוֹר אָסוּר בַּהֲנָאָה עַד שֶׁיִּפָּדֶה; וְאִם מְכָרוֹ לְקֹדֶם פִּדְיוֹן, דָּמָיו אֲסוּרִין. הַגָּה: וְרַוְקָא שֶׁמְּכָרוֹ סְתָמָא, אֲבָל אִם הוֹדִיעוֹ לַלּוֹקֵחַ שֶׁהוּא פֶּטֶר חֲמוֹר וְהוּא מוֹכֵר לוֹ מַה שֶּׁשָּׁוֶה יוֹתֵר מֵהַשֶּׂה שֶׁיִּפָּדֶה, דָּמָיו מֻתָּרִים, וַאֲפִלּוּ לְכַתְּחִלָּה מֻתָּר לִמְכֹּרוֹ בִּכְהַאי גַּוְנָא (כָּךְ מִשְׁמַע בְּשׁוּתָ). וְאִם מֵת קֹדֶם פִּדְיוֹן, אוֹ שֶׁעָרְפוֹ, יִקָּבֵר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא אָסוּר בַּהֲנָאָה אַף לְאַחַר עֲרִיפָתוֹ,

הוֹאִיל וְלֹא נִפְדָּה. לְפִיכָךְ, אִם לֹא פָּדָהוּ וְנָתַן פֶּטֶר חֲמוֹר בְּעַצְמוֹ לַכֹּהֵן, אָסוּר לַכֹּהֵן לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ עַד שֶׁיִּפְדֶּהוּ בְּשֶׂה וְיִקַּח הַשֶּׂה לְעַצְמוֹ, אוֹ יַעֲרֹפֶנּוּ וְיִקְבֹּר. וְהַכֹּהֲנִים חֲשׁוּדִים עַל דָּבָר זֶה, לְפִיכָךְ אָסוּר לְיִשְׂרָאֵל לִתֵּן פֶּטֶר חֲמוֹר לַכֹּהֵן, אֶלָּא אִם כֵּן פָּדָה הַחֲמוֹר בְּפָנָיו אוֹ יַעֲרֹפֶנּוּ לְפָנָיו.

ט פֶּטֶר חֲמוֹר, קֹדֶם שֶׁיִּפָּדֶה, אָסוּר לַעֲבֹד בּוֹ וּלְגָזְזוֹ כְּדֵי לֶהָנוֹת בִּשְׂעָרוֹ. אֲבָל אִם הָיָה שְׂעָרוֹ מְסֻבָּךְ, אוֹ שֶׁיֵּשׁ לוֹ מַכָּה בִּמְקוֹם הַשֵּׂעָר, מֻתָּר לְגָזְזוֹ לַהֲנָאָתוֹ, וְהַשֵּׂעָר אָסוּר בַּהֲנָאָה, וְיִקָּבֵר.

י יִשְׂרָאֵל שֶׁיֵּשׁ לוֹ סָפֵק פֶּטֶר חֲמוֹר, יַפְרִישׁ עָלָיו טָלֶה לְהַפְקִיעַ אִסּוּרוֹ, וּמְעַכֵּב הַטָּלֶה לְעַצְמוֹ. הַגָּה: לֹא רָצָה לְפַדּוֹתוֹ וְלֹא לִתְּנוֹ לַכֹּהֵן, מַכֵּהוּ בְּקוֹפִין בְּעָרְפּוֹ עַד שֶׁיָּמוּת, וְיִקָּבְרֶנּוּ (טור).

יא פֶּטֶר חֲמוֹר אֵין מְמִיתִין אוֹתוֹ לֹא בְּמַקֵּל וְלֹא בְּקֶנֶה וְלֹא בְּמַגָּל וְלֹא בִּמְגֵרָה וְלֹא בְּקָרְדֹּם, אֶלָּא בְּקוֹפִין. וְלֹא יַכְנִיסֶנּוּ בְּחֵדֶר וְיִנְעֹל בְּפָנָיו עַד שֶׁיָּמוּת, שֶׁנֶּאֱמַר: וַעֲרַפְתּוֹ. (שְׁמוֹת יג, יג, לד, כ).

יב מִצְוַת פִּדְיָה קוֹדֶמֶת לִמְצְוַת עֲרִיפָה.

יג חֲמוֹרָה שֶׁלֹּא בְּכָרָה, וְיָלְדָה שְׁנֵי זְכָרִים נוֹתֵן טָלֶה אֶחָד לַכֹּהֵן. זָכָר וּנְקֵבָה, סָפֵק, וּמַפְרִישׁ טָלֶה אֶחָד כְּדֵי לְהַפְקִיעַ קְדֻשָּׁה מִמֶּנּוּ עַד שֶׁיִּהְיֶה מֻתָּר בַּהֲנָאָה, שֶׁמָּא הַזָּכָר נוֹלַד תְּחִלָּה וְטָלֶה זֶה שֶׁהִפְרִישׁ, לַבְּעָלִים וְאֵינוֹ לַכֹּהֵן, שֶׁהַמּוֹצִיא מֵחֲבֵרוֹ עָלָיו הָרְאָיָה.

יד שְׁתֵּי חֲמוֹרוֹת שֶׁלֹּא בְּכָרוּ, וְיָלְדוּ שְׁנֵי זְכָרִים, נוֹתֵן שְׁנֵי טְלָאִים לַכֹּהֵן. זָכָר וּנְקֵבָה, הַזָּכָר לַכֹּהֵן. שְׁנֵי זְכָרִים וּנְקֵבָה, אֶחָד לַכֹּהֵן, וְעַל הַשֵּׁנִי מַפְרִישׁ טָלֶה אֶחָד וְהוּא לְעַצְמוֹ. שְׁנֵי זְכָרִים וּשְׁתֵּי נְקֵבוֹת, אוֹ שְׁתֵּי נְקֵבוֹת וְזָכָר, אֵין לַכֹּהֵן כְּלוּם. וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּצָרִיךְ לְהַפְרִישׁ, וְהֵם לְעַצְמוֹ (טור).

טו אַחַת בְּכָרָה וְאַחַת לֹא בְּכָרָה, וְיָלְדוּ שְׁנֵי זְכָרִים, נוֹתֵן טָלֶה אֶחָד לַכֹּהֵן. זָכָר וּנְקֵבָה, מַפְרִישׁ טָלֶה וְהוּא לְעַצְמוֹ.

טז הַלּוֹקֵחַ חֲמוֹרָה מֵעוֹבֵד כּוֹכָבִים, וְאֵין יָדוּעַ אִם בְּכָרָה, וְיָלְדָה זָכָר, פּוֹדֶה אוֹתוֹ בְּשֶׂה וְהוּא לַבְּעָלִים, מִפְּנֵי שֶׁהוּא סָפֵק.

יז יִשְׂרָאֵל שֶׁיָּרַשׁ מֵאֲבִי אִמּוֹ כֹּהֵן פֶּטֶר חֲמוֹר וַדַּאי, וְאוֹתוֹ הַכֹּהֵן יָרְשׁוֹ מֵאֲבִי אִמּוֹ יִשְׂרָאֵל, מַפְרִישׁ טָלֶה וְהוּא שֶׁלּוֹ.

יח גֵּר שֶׁבְּכָרָה חֲמוֹרָתוֹ, סָפֵק קֹדֶם שֶׁנִּתְגַּיֵּר אוֹ אַחַר כָּךְ, מַפְרִישׁ עָלָיו טָלֶה וְהוּא שֶׁלּוֹ.

יט כֹּהֲנִים וּלְוִיִּם פְּטוּרִים מִבְּכוֹר בְּהֵמָה טְמֵאָה. וְהוּא הַדִּין כֹּהֶנֶת וּלְוִיָּה, אֲבָל בַּעֲלֵיהֶם חַיָּבִים בְּפֶטֶר חֲמוֹר שֶׁלָּהֶם. אֲבָל בְּנִכְסֵי מְלוֹג שֶׁלָּהּ פְּטוּרִים, שֶׁהֲרֵי יֵשׁ לָהּ שֻׁתָּפוּת בַּהֲרָיָה (תשובת הרשב"א סימן שס"ו).

כ שֻׁתָּפוּת הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים, פּוֹטֵר בּוֹ. וְכָל דִּינֵי שֻׁתָּפוּת הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים בְּטָהוֹרָה, כֵּן דִּינוֹ בִּטְמֵאָה, אֶלָּא שֶׁאָסוּר לְהִשְׁתַּתֵּף עִמּוֹ כְּדֵי לְהַפְקִיעַ קְדֻשָּׁתוֹ, כֵּיוָן שֶׁאֶפְשָׁר בִּפְדָיָה אוֹ בַּעֲרִיפָה.

כא שֻׁתָּפוּת כֹּהֵן אוֹ לֵוִי, פּוֹטֵר בּוֹ.

כב עוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁהִפְרִישׁ פֶּטֶר חֲמוֹר, מוֹדִיעִין אוֹתוֹ שֶׁאֵינוֹ חַיָּב וַהֲרֵי הוּא מֻתָּר בְּגִזָּה וַעֲבוֹדָה.

כג פָּרָה שֶׁיָּלְדָה כְּמִין חֲמוֹרָה, וַחֲמוֹרָה שֶׁיָּלְדָה כְּמִין פָּרָה, נִתְבָּאֵר בְּסִימָן שט"ו.

סימן שכב

א מִצְוַת עֲשֵׂה לְהַפְרִישׁ תְּרוּמָה מֵהָעִסָּה וְלִתְּנָהּ לְכֹהֵן, שֶׁנֶּאֱמַר: רֵאשִׁית עֲרִסֹתֵיכֶם תָּרִימוּ תְרוּמָה (בְּמִדְבַּר טו, כ) וְרֵאשִׁית זֶה אֵין לוֹ שִׁעוּר מִן הַתּוֹרָה, אֲפִלּוּ הִפְרִישׁ כְּשְׁעוֹרָה, פָּטַר אֶת הָעִסָּה. וְהָעוֹשֶׂה כָּל עִסָּתוֹ חַלָּה, לֹא עָשָׂה כְּלוּם, עַד שֶׁיְּשַׁיֵּר מִקְצָת. וּמִדִּבְרֵי סוֹפְרִים מַפְרִישִׁין אֶחָד מִכ"ד מִן הָעִסָּה. וְהַנַּחְתּוֹם הָעוֹשֶׂה לְמִכֹּר בַּשּׁוּק, מַפְרִישׁ אֶחָד מִמ"ח. וְאִם נִטְמְאָה הָעִסָּה בְּשׁוֹגֵג אוֹ בְּאֹנֶס, אַף בַּעַל הַבַּיִת מַפְרִישׁ אֶחָד מִמ"ח.

ב אֵין חַיָּבִים בְּחַלָּה מִן הַתּוֹרָה אֶלָּא בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בִּלְבַד, שֶׁנֶּאֱמַר: וְהָיָה בַּאֲכָלְכֶם מִלֶּחֶם הָאָרֶץ (בְּמִדְבַּר טו, יט) וּבִזְמַן שֶׁכָּל יִשְׂרָאֵל שָׁם שֶׁנֶּאֱמַר בְּבֹאֲכֶם (בְּמִדְבַּר טו, יח) בִּיאַת כֻּלְּכֶם וְלֹא בִּיאַת מִקְצַתְכֶם. לְפִיכָךְ חַלָּה בַּזְּמַן הַזֶּה אֲפִלּוּ בִּימֵי עֶזְרָא בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אֵינָהּ אֶלָּא מִדִּבְרֵיהֶם.

ג מַפְרִישִׁין חַלָּה בְּחוּצָה לָאָרֶץ מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּשָּׁכַח תּוֹרַת חַלָּה מִיִּשְׂרָאֵל.

ד ג׳ דִּינִים לְחַלָּה בְּשָׁלֹשׁ אַרְצוֹת: כָּל הָאָרֶץ שֶׁהֶחֱזִיקוּ בָּהּ עוֹלֵי בָּבֶל עַד כְּזִיב, מַפְרִישִׁין בָּהּ חַלָּה אַחַת, כַּשְּׁעוּר, וְהִיא נֶאֱכֶלֶת לַכֹּהֲנִים; וּשְׁאָר אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֶחֱזִיקוּ בָּהּ עוֹלֵי מִצְרַיִם וְלֹא עוֹלֵי בָּבֶל, שֶׁהוּא מִכְּזִיב וְעַד אֲמָנָה, מַפְרִישִׁין בָּהּ שְׁתֵּי חַלּוֹת, הָרִאשׁוֹנָה אֶחָד מִמ״ח וְהִיא נִשְׂרֶפֶת; וְהַשֵּׁנִיָּה אֵין לָהּ שִׁעוּר, וְנוֹתְנִים אוֹתָהּ לַכֹּהֵן לְאָכְלָהּ. וְכָל הָאָרֶץ מֵאֲמָנָה וְלַחוּץ, בֵּין בִּסוּרְיָא בֵּין בִּשְׁאָר אַרְצוֹת, מַפְרִישִׁין שְׁתֵּי חַלּוֹת, הָרִאשׁוֹנָה אֵין לָהּ שִׁעוּר, וְהִיא נִשְׂרֶפֶת; וְהַשֵּׁנִיָּה, א׳ מִמ״ח, וְנֶאֱכֶלֶת, וּמֻתֶּרֶת לִטְמֵאִים אֲפִלּוּ לְזָבִים וְזָבוֹת. וּבַזְּמַן הַזֶּה, שֶׁאֵין עֹשָׂה טְהוֹרָה, מִפְּנֵי טֻמְאַת הַמֵּת, מַפְרִישִׁין חַלָּה אַחַת בְּכָל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אֶחָד מִמ״ח, וְשׁוֹרְפִין אוֹתָהּ, מִפְּנֵי שֶׁהִיא טְמֵאָה. וּמִכְּזִיב וְעַד אֲמָנָה, מַפְרִישִׁין שְׁנַיָּה לְכֹהֵן לַאֲכִילָה, וְאֵין לָהּ שִׁעוּר, כְּשֶׁהָיָה הַדָּבָר מִקֶּדֶם.

ה חַלַּת חוּצָה לָאָרֶץ, אַף עַל פִּי שֶׁהִיא טְמֵאָה, הוֹאִיל וְעִקַּר חִיּוּבָהּ מִדִּבְרֵיהֶם, אֵינָהּ אֲסוּרָה בַּאֲכִילָה אֶלָּא עַל כֹּהֵן שֶׁטִּמְאָהּ יוֹצְאָה עָלָיו מִגּוּפוֹ, וְהֵם בַּעֲלֵי קְרָיִים וְזָבִים וְזָבוֹת וְנִדּוֹת וְיוֹלְדוֹת. אֲבָל שְׁאָר הַטְּמֵאִים בְּמַגַּע הַטֻּמְאוֹת, אֲפִלּוּ טְמֵאֵי מֵת, מֻתָּרִים לְאָכְלָהּ. לְפִיכָךְ, בֵּין בְּסוּרְיָא בֵּין בְּחוּצָה לָאָרֶץ, אִם רָצָה לְהַפְרִישׁ חַלָּה אַחַת, מַפְרִישׁ אֶחָד מִמ״ח וְנֶאֱכֶלֶת לְקָטָן שֶׁעֲדַיִן לֹא רָאָה קֶרִי, אוֹ לְקַטָּנָה שֶׁעֲדַיִן לֹא רָאֲתָה נִדָּה, וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְהַפְרִישׁ שְׁנַיָּה. וְכֵן אִם הָיָה שָׁם כֹּהֵן גָּדוֹל מְשֻׁכְבַת זַרְעוֹ אוֹ מִזִּיבָתוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הֶעֱרִיב שִׁמְשׁוֹ וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁצָּרִיךְ הַעֲרָב שֶׁמֶשׁ (הר״ן פ׳ אֵלּוּ עוֹבְרִין), חֲרֵי זֶה מַתִּיר לֶאֱכֹל חַלָּה הָרִאשׁוֹנָה, וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְהַפְרִישׁ שְׁנַיָּה בְּחוּצָה לָאָרֶץ. הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים כֵּיוָן שֶׁאֵין חַלָּה נֶאֱכֶלֶת בִּזְמַן הַזֶּה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, גַּם בִּשְׁאָר מְקוֹמוֹת אֵין צְרִיכִין לְהַפְרִישׁ רַק חַלָּה אַחַת, וּלְשָׂרְפָהּ (טור בְּשֵׁם י״א וּשְׁאָר פּוֹסְקִים). וְכֵן הַמִּנְהָג פָּשׁוּט בְּכָל מְדִינוֹת אֵלּוּ, שֶׁאֵין מַפְרִישִׁין רַק חַלָּה אַחַת בְּלֹא שִׁעוּר, וְשׂוֹרְפִין אוֹתָהּ כְּמוֹ שֶׁהָיוּ עוֹשִׂין כְּשֶׁמַּפְרִישִׁין שְׁתֵּי חַלּוֹת, שֶׁחַלַּת הָאוּר לֹא הָיָה לָהּ שִׁעוּר. וּמִכָּל מָקוֹם נוֹהֲגִין לִטֹּל כַּזַּיִת (מהרי״ל). וְהָאוֹכֵל חַלָּה, אֲפִלּוּ בְּחוּצָה לָאָרֶץ, מְבָרֵךְ תְּחִלָּה עַל הַמִּין שֶׁרוֹצֶה לֶאֱכֹל, וְאַחַר כָּךְ מְבָרֵךְ: אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּקִדֻּשָּׁתוֹ שֶׁל אַהֲרֹן וְצִוָּנוּ לֶאֱכֹל תְּרוּמָה (כל בו והוא מל׳ תרומ״ם סוף הלכות תרומה). וְיֵשׁ אוֹמְרִים כְּשֶׁשּׁוֹרְפִין הַחַלָּה עוֹשִׂין לָהּ הֶסֵק בְּפְנֵי עַצְמָהּ, דְּיִשְׂרָאֵל אָסוּר לֵהָנוֹת מִמֶּנָּה (מהרי״ק וכן הוא בתוספות פ׳ כָּל שָׁעָה). וְנוֹהֲגִין לְהַשְׁלִיכָהּ לַתַּנּוּר קֹדֶם שֶׁאוֹפִין הַפַּת.

סימן שכג

א חַלַּת חוּצָה לָאָרֶץ שֶׁמֻּתֶּרֶת לְכֹהֵן טָהוֹר מִקְּרֵי, רַשַּׁאי לְאָכְלָהּ עִם זָר עַל שֻׁלְחָן אֶחָד, לְפִי שֶׁאֵינָהּ מְדַמַּעַת (פרוש ענין דמועֵ הוא תרומָה שֶׁנִּפְלָה בְּחַלִּין). וַאֲפִלּוּ נִתְעָרְבָה שָׁוֶה בְּשָׁוֶה. הַגָּה: וְיֵשׁ חוֹלְקִין, וְסְבִירָא לְהוּ דְּאוֹסֶרֶת תַּעֲרֻבָתָהּ עַד מֵאָה וְאֶחָד, אִם הוּא בְּמִינָהּ, וְשֶׁלֹּא בְּמִינָהּ עַד ס׳ (טור בְּשֵׁם ר״י וְסֵפֶר הַתְּרוּמָה וְרֹאשׁ וְרוֹקֵחַ סי׳ שנ״ט ומהרי״ו סמ״ח ור׳ שִׁמְשׁוֹן). וְאִם חֲזָרָה וְנִתְעָרְבָה בָּעִסָּה, וְאֵין ק״א לְבַטְּלָהּ, אִם לֹא אָכַל הָעִסָּה יִשְׁאַל לְחָכָם עָלֶיהָ וְיַתִּיר לוֹ כְּנֶדֶר, דְּנִשְׁאָלִין עַל הַהֶקְדֵּשׁוֹת, וְיַחֲזֹר וְיִטֹּל חַלָּה אַחֶרֶת (תשובת מיַמוני סוף הלכות זרעים וב״ה בְּשֵׁם א״ח). וּמֵאֵת לְבַטְּלָהּ בְּרוֹב. וְאוֹכְלָהּ בִּימֵי טֻמְאָתוֹ. וְיכוֹלִין לִתְּנָהּ לְכֹהֵן עַם הָאָרֶץ. וְאֵין בָּהּ מִשּׁוּם כֹּהֵן הַמְסַיֵּעַ בְּמַתְּנוֹתָיו, שֶׁהוּא אָסוּר. וְאִם רָצָה לֶאֱכֹל תְּחִלָּה וְאַחַר כָּךְ יַפְרִישׁ הַחַלָּה, בְּחוּץ לָאָרֶץ מֻתָּר, מִפְּנֵי שֶׁאֵין עִקָּרָהּ אֶלָּא מִדִּבְרֵיהֶם. הַגָּה: וְצָרִיךְ לְשַׁיֵּר מְעַט יוֹתֵר מִשִּׁעוּר חַלָּה שֶׁמַּפְרִישׁ, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה שִׁירַיִם בְּשָׁעָה שֶׁמַּפְרִישׁ (בית יוסף בְּשֵׁם הָרֹא״ש וּמַמ״ג ובהר״ן דְּבִיצָה). וְדָוְקָא לְעִסָּה שֶׁנִּתְחַיֵּב עִם חַלָּה זוֹ יָכוֹל לִפְטֹר שֶׁלֹּא מִן הַמֻּקָּף, אֲבָל עִסָּה שֶׁנִּלּוֹשָׁה בִּפְנֵי עַצְמָהּ, אֵין מַפְרִישִׁין חַלָּה מֵעִסָּה אַחֶרֶת שֶׁלֹּא מִן הַמֻּקָּף (בית יוסף בְּשֵׁם סמ״ק וְכָל בּוֹ). אֲבָל חַלַּת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לֹא יֹאכַל עַד שֶׁיַּפְרִישׁ. וְאֵינָהּ נִטֶּלֶת אֶלָּא מִן הַמֻּקָּף (פִּי׳ מִמַּה שֶּׁהוּא קָרוֹב וְסָמוּךְ), כִּתְרוּמָה. וְאֵינָהּ נִטֶּלֶת מִן הַטָּהוֹר עַל הַטָּמֵא, לְכַתְּחִלָּה. וְכָל שֶׁבִּתְרוּמָה לֹא יִתְרֹם וְאִם תָּרַם אֵינָהּ תְּרוּמָה, כָּךְ בְּחַלָּה. וְכָל שֶׁבִּתְרוּמָה לֹא יִתְרֹם מִזֶּה עַל זֶה, כָּךְ בְּחַלָּה. וְכָל שֶׁאֵינוֹ אוֹכֵל תְּרוּמָה אֵינוֹ אוֹכֵל חַלָּה. וְכָל הָאוֹכֵל תְּרוּמָה אוֹכֵל חַלָּה.

סימן שכד

א אֵין חַיָּב בְּחַלָּה אֶלָּא חֲמִשָּׁה מִינֵי תְּבוּאָה. וְאֵין חַיָּב אֶלָּא חֲמִשָּׁה רְבָעִים. וּמִדָּה שֶׁמַּחֲזֶקֶת מ״ג בֵּיצִים וְחֹמֶשׁ בֵּיצָה, מְמַלְאִים אוֹתָהּ קֶמַח, וְאוֹתוֹ קֶמַח הוּא שִׁעוּר חַלָּה. וּכְשֶׁמְּמַלְאִים הַמִּדָּה קֶמַח, תְּהֵיֶה מְחוּקָה וְלֹא גְּדוּשָׁה. וְהֵיאַךְ יֵשְׁעֲרוּ לָדַעַת שֶׁהִיא מַחֲזֶקֶת מ״ג בֵּיצִים וְחֹמֶשׁ, נִתְבָּאֵר בַּשּׁוּר א״ח (עַיֵּן בא״ח סִי׳ תנ״ו וּמִשְׁקַל חֲמִשָּׁה רְבָעִים קֶמַח הוּא תק״כ דרה״ם מִקֶּמַח חִטִּים שֶׁבְּמִצְרַיִם. הַגָּה: כְּלִי הַמַּחֲזִיק עֶשֶׂר אֲצְבָעוֹת עַל עֶשֶׂר אֲצְבָעוֹת, בְּרוּם שֵׁשׁ אֲצְבָעוֹת וּתְשִׁעִית אֲצְבַּע בְּקֵרוּב, הוּא שִׁעוּר הַחַלָּה. וְכֵן מִדָּה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ ז׳ אֲצְבָעוֹת פָּחוֹת ב׳ תְּשִׁעִיּוֹת אֲצְבַּע (עַל ז׳ פָּחוֹת ב׳ תְּשִׁעִיּוֹת אֲצְבַּע), בְּרוּם ז׳ אֲצְבָעוֹת פָּחוֹת ב׳ תְּשִׁעִיּוֹת אֲצְבַּע, הוּא הָעִסָּר. וְכָל הָאֲצְבָעוֹת אֵלּוּ הֵם רֹחַב גּוּדָל שֶׁל יָד (רמב״ם פֶּרֶק ו׳ דִּבְכוּרִים).

ב חֲמִשָּׁה מִינֵי תְּבוּאָה מִצְטָרְפִין, שֶׁאִם אֵין בָּעִסָּה אֶלָּא חֲמִשָּׁה רְבָעִים מֵחֲמִשָּׁתָן, מִצְטָרְפִין. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, כְּשֶׁעֵרְבָן קֶמַח. אֲבָל אִם לָשׁ כָּל אֶחָד לְבַדּוֹ, וְאֵין בּוֹ כַּשִּׁעוּר, וּמְדַבְּקוֹ לְמִין אַחֵר, אֵין מִצְטָרְפִין אֶלָּא בְּזֶה הַסֵּדֶר: הַחִטִּים אֵין מִצְטָרְפִין אֶלָּא עִם הַכֻּסֶּמִין, וְהַכֻּסֶּמִין מִצְטָרְפִין עִם כָּל אֶחָד וְאֶחָד. הַשְּׁעוֹרִים מִצְטָרְפִין עִם הַכֹּל חוּץ מֵעִם הַחִטִּים. שִׁיפּוֹן מִצְטָרֵף עִם שְׁעוֹרִים וְכֻסֶּמִין, וְלֹא עִם שִׁבֹּלֶת שׁוּעָל וְחִטִּים. שִׁבֹּלֶת שׁוּעָל מִצְטָרֶפֶת עִם שְׁעוֹרִים וְכֻסֶּמִים, וְלֹא עִם חִטִּים וְשִׁיפּוֹן. וּלְהָרַמְבַּ״ם, כֻּסֶּמִין וְשִׁבֹּלֶת שׁוּעָל וְשִׁיפּוֹן מִצְטָרְפִים. וְאִם לָשׁ כָּל מִין וְמִין לְבַדּוֹ, וְיֵשׁ בּוֹ כַּשִּׁעוּר, וְרוֹצֶה לְהַפְרִישׁ מִמִּין זֶה עַל זֶה, אֵין מַפְרִישִׁין אֶלָּא עַל מִינוֹ. כֵּיצַד, אֵין מַפְרִישִׁין חִטִּים עַל שׁוּם אֶחָד מֵהֶם, וְלֹא מִשּׁוּם אֶחָד מֵהֶם עֲלֵיהֶם. וְכֻסֶּמִין וְשִׁיפּוֹן מַפְרִישִׁין מִזֶּה עַל זֶה, וְכֵן שִׁבֹּלֶת שׁוּעָל וּשְׁעוֹרִים מַפְרִישִׁים מִזֶּה עַל זֶה. הַגָּה: עֵרֶב קַב מֵעִסָּה עִם קַב אַחֵר מֵעִסָּה שֶׁאֵינוֹ מִינוֹ, וְחִלְקוֹ אַחַר כָּךְ וְהוֹסִיף עַל כָּל אֶחָד רֹבַע הַקַּב מִמִּינוֹ, חַיָּב בְּחַלָּה כֵּיוָן שֶׁלֹּא נִצְטָרְפוּ כְּשֶׁהָיוּ מְעֹרָבִים. אֲבָל אִם עֵרֶב קַב קֶמַח עִם קַב קֶמַח מִמִּין אַחֵר עַל דַּעַת לְחַלְקָן וְחִלְקָם וְהוֹסִיף עַל כָּל אֶחָד רֹבַע הַקַּב מִמִּינוֹ, פָּטוּר (טור).

ג חָמֵשׁ רְבָעִים הַלָּלוּ, הַשְּׁאוֹר וְהַסֹּבִין וְהַמֹּרָן מִצְטָרְפִין לְהַשְׁלִים, אִם לָשָׁן בְּלֹא הַרְקָדָה, אֲבָל אִם רִקֵּד וְהִפְרִישׁ מֹרָן מִתּוֹכָם, וְחָזַר וְעֵרְבָן עִמּוֹ, אֵינוֹ מִצְטָרֵף.

ד קַב חִטִּים מִצַּד זֶה וְקַב שְׂעוֹרִים מִצַּד זֶה, וְקַב כֻּסְמִין בָּאֶמְצַע, מְחַבְּרָן וַהֲרֵי אֵלּוּ מִצְטָרְפִין. וְצָרִיךְ לְהַפְרִישׁ מִכָּל מִין וָמִין.

ה חֲצִי קַב חִטִּים מִצַּד זֶה, וַחֲצִי קַב שְׂעוֹרִים מִצַּד זֶה, וַחֲצִי קַב כֻּסְמִין בָּאֶמְצַע, מִצְטָרְפִים, וְתוֹרֵם מִן הַכֻּסְמִין עַל שְׁלָשְׁתָּן.

ו קַב חִטִּים מִצַּד זֶה וְקַב חִטִּים מִצַּד זֶה וְקַב אֹרֶז בָּאֶמְצַע, אוֹ קַב שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים אוֹ קַב שֶׁל חַלָּה, אֵינָם מִצְטָרְפִים. אֲבָל אִם הָיָה בֵּינֵיהֶם עִפָּה שֶׁבְּבָר הוּרְמָה חַלָּתָהּ, מִצְטָרְפִין (הֹרַ״שׁ כְּלָל ב׳).

ז הָיָה בֵּינֵיהֶם קַב שֶׁל מִין אַחֵר מֵחֲמֵשֶׁת הַמִּינִים, אוֹ קַב מִשֶּׁל אִשָּׁה אַחֶרֶת, מִצְטָרְפִין.

ח קַב שֶׁל תְּבוּאָה חֲדָשָׁה וְקַב שֶׁל יְשָׁנָה, אֵינָם מִצְטָרְפִים. הָיָה קַב שֶׁל יָשָׁן מִצַּד זֶה וְקַב יָשָׁן מִצַּד זֶה וְחָדָשׁ בָּאֶמְצַע, מִצְטָרְפִין. וְהוּא הַדִּין אִפְכָּא, חָדָשׁ מִשָּׁנֵי הַצְּדָדִים וְיָשָׁן בָּאֶמְצַע (בית יוסף וטור).

ט הָעוֹשֶׂה עִסָּה מֵהַחִטִּים וּמֵהָאֹרֶז, אִם יֵשׁ בָּהּ טַעַם דָּגָן, חַיֶּבֶת בִּחַלָּה אַף עַל פִּי שֶׁרֻבָּהּ אֹרֶז; וְאִם לָאו, פְּטוּרָה.

י נָתַן שְׂאוֹר מֵעֵסֶת חִטִּים לְתוֹךְ עֵסֶת אֹרֶז, אִם יֵשׁ בָּהּ טַעַם דָּגָן חַיֶּבֶת בִּחַלָּה.

יא נָתַן שְׂאוֹר מֵעִסָּה שֶׁלֹּא הֵרִמָה חַלָּתָהּ לְתוֹךְ עִסָּה שֶׁהֵרִמָה חַלָּתָהּ, וְהַכֹּל מִמִּין אֶחָד, אִם יֵשׁ לוֹ קֶמַח אוֹ עִסָּה שֶׁלֹּא נִטַּל מִמֶּנָּהּ חַלָּה מַפְרִישׁ מִמֶּנּוּ עַל זֶה הַשְּׂאוֹר לְפִי חֶשְׁבּוֹן, דְּהַיְנוּ אֶחָד ממ״ח בַּשְּׂאוֹר וַאֲפִלּוּ אֵין בְּזֶה שִׁעוּר חַלָּה, וּבִלְבַד שֶׁיַּנִּיחֵנוּ אֵצֶל הָעִסָּה הַגְּדוֹלָה (כן מִשְׁמַע בת״ה סִימָן ק׳). וְאִם לָאו, מַפְרִישׁ אֶחָד ממ״ח בְּכָל הָעִסָּה, לְפִי שֶׁנַּעֲשֵׂית כֻּלָּהּ טֶבֶל. וְהוּא הַדִּין אִם הַשְּׂאוֹר שֶׁל פְּטוּר וְהָעִסָּה שֶׁל חִיּוּב. הַגָּה: וּמִכָּל מָקוֹם לְכַתְּחִלָּה לֹא יִסְמֹךְ עַל זֶה, וְלֹא יִתֵּן שְׂאוֹר שֶׁל פְּטוּר בְּעִיסָּה שֶׁל חִיּוּב (פְּרִדְכִי פ׳ פָּקוּם שְׁנִנְהוּ). אֲבָל אִם כְּבָר עָבַר וְעָשָׂה, מֻתָּר לְכַתְּחִילָה לִקַּח מֵאוֹתָהּ עִסָּה וְלִתֵּן בְּעִסָּה אַחֶרֶת שֶׁיִּהְיֶה בּוֹ לַשְּׂאוֹר. (ת״ה סי׳ ק׳).

יב מִי שֶׁנִּתְעָרֵב לוֹ פַּת שֶׁהִפְרִישׁ מִמֶּנּוּ חַלָּה עִם פַּת שֶׁלֹּא הֵפְרִישׁ מִמֶּנּוּ, אִם יֵשׁ לוֹ קֶמַח יַעֲשֶׂה עִסָּה מֵחֲמִשָּׁה רְבָעִים וְיִצְרָפֶנָּה עִם הַכִּכָּרוֹת בְּכֻלִּי, וַיַּפְרִישׁ מִמֶּנָּה עַל אוֹתָם כִּכָּרוֹת שֶׁנִּתְעָרְבוּ. וְאִם רוֹצֶה לְהַפְרִישׁ מִעַט מִכָּל כִּכָּר וְכִכָּר, אוֹ יְצָרְפֵם כֻּלָּם בְּכֻלִּי אֶחָד וַיַּפְרִישׁ מִכָּל אֶחָד עַל כֻּלָּם, עַד שֶׁיַּפְרִישׁ מִכְּדֵי חֶשְׁבּוֹן הַכִּכָּרוֹת, וּמֵאֶחָד יוֹתֵר, כְּגוֹן אִם חָמֵשׁ שֶׁהֵכִּרַשׁ עֲלֵיהֶם נִתְעָרְבוּ בְּעֶשֶׂר שֶׁלֹּא הֵכִּרַשׁ עֲלֵיהֶם, יַפְרִישׁ מִשִּׁשָּׁה, שֶׁאָז וַדַּאי הִפְרִישׁ מֵאֶחָד שֶׁלֹּא הֵכִּרַשׁ עָלָיו. הַגָּה: הָאוֹפֶה פִּשָּׁטִיד״א מֵעִסָּה שֶׁלֹּא הֵרִמָה חַלָּתָהּ, וּבְתוֹכוֹ בָּשָׂר, מֻתָּר לְהַפְרִישׁ מֵעִסָּה אַחֶרֶת שֶׁחַיֶּבֶת בְּחַלָּה עַל זוֹ, וְנִפְטַר גַּם כֵּן טַעַם הָעִסָּה הַנִּכְנָס בַּבָּשָׂר (בית יוסף בשם תְּשׁוּבָה).

יג עִסָּה שֶׁאֵין בָּהּ כַּשִּׁעוּר, וּבְעֵת אֲפִיָּתָהּ תָּפְחָה וְגָדְלָה עַד שֶׁנִּרְאֶה כְּאִלּוּ יֵשׁ בָּהּ כַּשִּׁעוּר, פְּטוּרָה. וְהוּא הַדִּין אִם תָּפְחָה קֹדֶם אֲפִיָּה (בית יוסף וּתְשׁוּבַת הָרַא״שׁ כְּלָל ב׳ וּרְשַׁבַּ״א סִימָן תס״א).

יד אָסוּר לַעֲשׂוֹת עִסָּתוֹ פָּחוֹת מִכַּשִּׁעוּר כְּדֵי לְהַפְקִיעַ מִמֶּנּוּ חִיּוּב חַלָּה.

סימן שכה

א שְׁתֵּי עִסּוֹת שֶׁאֵין בְּשׁוּם אַחַת כַּשִּׁעוּר, אִם נוֹגְעוֹת זוֹ בְּזוֹ עַד שֶׁנִּדְבָּקִים מְעַט זוֹ בְּזוֹ, מִצְטָרְפִים, אִם הֵם מִמִּין הָרָאוּי לְהִצְטָרֵף, כְּפִי מַה שֶּׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן שכ״ד. וְאִם אֵינָם נִדְבָּקִים, וְהֵם בְּסַל אֶחָד, הַסַּל מְצָרְפָן וַאֲפִלּוּ אַחַר שֶׁנֶּאֶפָה וְנַעֲשָׂה פַּת. וְאִם נְתָנָם עַל טַבְלָא שֶׁאֵין לָהּ לְבַזְבֵּז, אֵינָם מִצְטָרְפִים. הַגָּה: וְלָכֵן כְּשֶׁמְּצָרְפָם בִּכְלִי יִזָּהֵר שֶׁלֹּא יֵצֵא שׁוּם דָּבָר לְמַעְלָה מִדָּפְנֵי הַכְּלִי, דְּהַיְנוּ שֶׁיְּהֵא כָּל כִּכָּר אֶחָד אוֹ עִסָּה לְמַעְלָה מִדָּפְנֵי הַכְּלִי (טור). וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁאִם מְכַסֶּה הַפַּת בְּמַפָּה חָשׁוּב כְּמוֹ כְּלִי לְצָרְפָן.

ב אִם יֵשׁ בְּכָל עִסָּה כַּשִּׁעוּר, וְרוֹצֶה לְהַפְרִישׁ מִזּוֹ עַל זוֹ, אֵין צָרִיךְ לֹא צְרוּף כְּלִי וְלֹא נְגִיעָה, אֶלָּא כֵּיוָן שֶׁשְּׁתֵּיהֶן לְפָנָיו מַפְרִישִׁין מִזּוֹ עַל זוֹ.

סימן שכו

א שְׁתֵּי עִסּוֹת שֶׁיֵּשׁ בְּשְׁתֵּיהֶן שִׁעוּר חַיָּב בְּחַלָּה, וְאֵין בְּאַחַת מֵהֶן כַּשִּׁעוּר, וְנָגְעוּ זוֹ בְּזוֹ וְנָשְׁכוּ זוֹ אֶת זוֹ, אִם הָיוּ שֶׁל שְׁנַיִם, אֲפִלּוּ הֵם מִמִּין אֶחָד, פְּטוּרִים מִן הַחַלָּה, שֶׁסְּתָם שְׁנַיִם מַקְפִּידִים. וְאִם יָדוּעַ שֶׁאֵינָם מַקְפִּידִים עַל עֵרוּב הָעִסּוֹת, הֲרֵי אֵלּוּ מִצְטָרְפוֹת. וְתַלְמִידִים הַלּוֹמְדִים לִפְנֵי רַב, סְתָמָא אֵינָם מַקְפִּידִים (פְּרִדְכִי פֶּרֶק כָּל הַבַּשָּׂר). הָיוּ שְׁנֵיהֶם שֶׁל אִישׁ אֶחָד, אִם הָיוּ מִמִּין אֶחָד כְּפִי מַה שֶּׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן שכ״ד, מִצְטָרְפִין וְחַיָּבִים בְּחַלָּה. וְאִם מִשְּׁנֵי מִינִים הָיוּ, אֵין מִצְטָרְפִין, שֶׁסְּתָם אֶחָד אֵינוֹ

מַקְפִּיד. וְאִם הָיָה מַקְפִּיד שֶׁלֹּא תִּגַּע עִסָּה זוֹ בְּזוֹ וְלֹא תִּתְעָרֵב, אֲפִלּוּ הָיוּ מִין אֶחָד אֵין מִצְטָרְפוֹת. וְאִם הָאַחַת פַּת קִבָּר וְהָאַחַת פַּת נָאָה, אֲפִלּוּ הֵן שֶׁל אָדָם אֶחָד, מִסְתָּמָא מַקְפִּיד וְאֵינוֹ מִצְטָרֵף. הַגָּה: וְהוּא הַדִּין שְׁתֵּי עִסּוֹת בְּאַחַת כַּרְכֹּם וּבַשֵּׁנִית אֵין בָּהּ. וְכָל זֶה שֶׁאֵין שְׁעוּר בְּכָל אַחַת, אֲבָל אִם יֵשׁ בָּהֶן שִׁעוּר, מַפְרִישׁ מֵאַחַת עַל חֲבֶרְתָּהּ אִם הֵן שֶׁל אָדָם אֶחָד (ת"ה סימן קכ"ט).

ב נַחְתּוֹם שֶׁעָשָׂה עִסָּה לַעֲשׂוֹתָהּ שְׂאוֹר לְחַלָּקָהּ, חַיֶּבֶת בְּחַלָּה, שֶׁאִם לֹא תִּמְכֹּר יַעֲשֶׂנָּה פַּת. אֲבָל שְׂאָר אָדָם הָעוֹשֶׂה עִסָּה לְחַלָּקָהּ בְּבָצֵק, פְּטוּרָה.

ג שְׁנַיִם שֶׁנָּתְנוּ קֶמַח לְנַחְתּוֹם לַעֲשׂוֹת לָהֶן שְׂאוֹר, אִם אֵין בְּשֶׁל אֶחָד מֵהֶן כַּשִּׁעוּר, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בְּכֻלָּן כַּשִּׁעוּר, פְּטוּרָה. הַגָּה: וְדַוְקָא שֶׁעֵרְבָן שֶׁלֹּא מִדַּעְתָּן, אֲבָל מִדַּעְתָּן חַיָּב שֶׁהֲרֵי אֵינָן מַקְפִּידִין (בית יוסף בשם סמ"ג).

ד שְׁנַיִם שֶׁעָשׂוּ עִסָּה כַּשִּׁעוּר וְחִלְקוּהָ, וְאַחַר כָּךְ הוֹסִיף כָּל אֶחָד עַל חֶלְקוֹ עַד שֶׁהִשְׁלִימוּ לְכַשִּׁעוּר, הֲרֵי זֶה פְּטוּרָה, שֶׁכְּבָר הָיְתָה לָהֶם שְׁעַת חוֹבָה, וְהֵם הָיוּ פְּטוּרִים בְּאוֹתָהּ שָׁעָה מִפְּנֵי שֶׁעָשָׂאוּהָ לְחַלֵּק הַגָּה: וְהוּא הַדִּין בְּאָדָם אֶחָד שֶׁעָשָׂה ב' קְבִּין וְדַעְתּוֹ לְחַלְּקָם, וְחִלְּקָם. אֲבָל אִם לֹא עָשָׂאָם עַל מְנַת לְחַלְּקָם, לֹא מְהָנֵי הַחֲלוּקָה אַחַר כָּךְ (טור).

ה הַמַּפְרִישׁ חַלָּה מֵעִסָּה שֶׁאֵין בָּהּ שִׁעוּר, אֵינָהּ חַלָּה. לְפִיכָךְ שְׁתֵּי עִסּוֹת שֶׁאֵין בְּשׁוּם אַחַת מֵהֶן כַּשִּׁעוּר, וְהִפְרִישׁ מִכָּל אַחַת חַלָּה וְאַחַר כָּךְ עֵרֵב הָעִסּוֹת וַעֲשָׂאָן עִסָּה אַחַת, חַיֶּבֶת בְּחַלָּה.

סימן שכז

א הַמַּפְרִישׁ חַלָּתוֹ קֶמַח, אֵינָהּ חַלָּה, וְגֶזֶל בְּיַד כֹּהֵן, וּשְׁאָר הָעִסָּה חַיֶּבֶת בְּחַלָּה. וְאוֹתוֹ הַקֶּמַח שֶׁהִפְרִישׁ לְשֵׁם חַלָּה, אִם יֵשׁ בּוֹ עִסָּר וְעָשָׂהוּ עִסָּה, הֲרֵי זֶה מַפְרִישׁ מִמֶּנָּהּ חַלָּה. וְדַוְקָא בְּאוֹמֵר שֶׁיְּחוּל עָלֶיהָ שֵׁם חַלָּה בְּעוֹדוֹ קֶמַח, אֲבָל הַמַּפְרִישׁ קֶמַח וְאוֹמֵר: כְּשֶׁתֵּעָשֶׂה עִסָּה יָחוּל עָלֶיהָ שֵׁם חַלָּה, דְּבָרָיו קַיָּמִים.

ב אֵימָתַי מַפְרִישִׁין חַלָּה, כְּשֶׁיִּתֵּן הַמַּיִם וְיַעֲרֹב הַקֶּמַח בַּמַּיִם. וְהוּא שֶׁלֹּא יִשָּׁאֵר שָׁם בָּעֲרָבָה קֶמַח שֶׁלֹּא נִתְעָרֵב בַּמַּיִם שִׁעוּר עִסָּר. וְאִם אָמַר: הֲרֵי זוֹ חַלָּה עַל הָעִסָּה וְעַל הַשְּׂאוֹר וְעַל הַקֶּמַח שֶׁנִּשְׁתַּיֵּר, וְלִכְשֶׁתֵּעָשֶׂה כֻּלָּהּ עִסָּה אַחַת תִּתְקַדֵּשׁ זוֹ שֶׁבְּיָדִי לְשֵׁם חַלָּה, הֲרֵי זֶה מֻתָּר. וְכֵן אִם מַתְּנָה שֶׁתָּחוּל הַחַלָּה אַף עַל הַקֶּמַח שֶׁיִּתְעָרֵב אַחַר כָּךְ בִּשְׁעַת עֲרִיכָה. וְטוֹב לְלַמֵּד לַנָּשִׁים לְהַתְנוֹת כֵּן אִם יֵשׁ לְחוּשׁ שֶׁיִּתְעָרְבוּ שִׁעוּר חַלָּה אַחַר כָּךְ (בית יוסף בשם סמ"ג). וְצָרִיךְ לְזָהֵר שֶׁלֹּא לִשְׁרֹף הַחַלָּה עַד אַחַר כָּל הָעֲרִיכָה.

ג הָאִדָּנָא טוֹב לְהַמְתִּין מִלְּהַפְרִישׁ חַלָּה עַד אַחַר גְּמַר לִישָׁה, שֶׁתֵּעָשֶׂה כָּל הָעִסָּה גּוּף אֶחָד.

ד אוֹכְלִים עֲרַאי מִן הָעִסָּה עַד שֶׁתִּתְגַּלְגֵּל בַּחִטִּים, וְיִתְעָרֵב הַקֶּמַח בַּמַּיִם, וְתִטַּמְטֵם בַּשְּׂעוֹרִים וְתֵעָשֶׂה כָּל הָעִסָּה גּוּף אֶחָד.

ה אִם לֹא הִפְרִישׁ הַחַלָּה בָּצֵק, אֶלָּא אָפָה הַכֹּל, הֲרֵי זֶה מַפְרִישׁ מִן הַפַּת.

סימן שכח

א בְּשָׁעָה שֶׁמַּפְרִישׁ חַלָּה יְבָרֵךְ: אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַפְרִישׁ תְּרוּמָה, אוֹ לְהַפְרִישׁ חַלָּה (טור). לְפִיכָךְ אָסוּר לְאִישׁ לְהַפְרִישׁ חַלָּתוֹ עָרֹם, מִפְּנֵי שֶׁאִי אֶפְשָׁר לוֹ לְבָרֵךְ כְּשֶׁהוּא עָרֹם. אֲבָל הָאִשָּׁה מֻתֶּרֶת, וְהוּא שֶׁיִּהְיוּ פָּנֶיהָ שֶׁלְּמַטָּה טוּחוֹת בַּקַּרְקַע. וּבְמָקוֹם שֶׁמַּפְרִישִׁין ב' חַלּוֹת, לֹא יְבָרֵךְ רַק כְּשֶׁמַּפְרִישִׁין הָרִאשׁוֹנָה (כל בו).

ב הַסּוּמָא וְהַשִּׁכּוֹר, מַפְרִישִׁין חַלָּה לְכַתְּחִלָּה.

ג אֵין מַפְרִישִׁין חַלָּה בְּלֹא רְשׁוּת בַּעַל הָעִסָּה. הַגָּה: מִיהוּ אִם יָדְעִינַן דִּזְכוּת הוּא לְבַעַל הָעִסָּה, כְּגוֹן שֶׁהָיְתָה הָעִסָּה מִתְקַלְקֶלֶת, מֻתָּר לִטֹּל חַלָּה בְּלֹא רְשׁוּתוֹ, דְּזָכִין לָאָדָם שֶׁלֹּא בְּפָנָיו. וְכֵן מְשֻׁרֶתֶת שֶׁבַּבַּיִת יְכוֹלָה לִטֹּל חַלָּה בְּלֹא רְשׁוּתוֹ, כֵּיוָן שֶׁרְגִילָה הִיא לְפָעָמִים שֶׁבַּעֲלַת הַבַּיִת נוֹתֶנֶת לָהּ רְשׁוּת (ת"ה סי' קפ"ח). ב' שֶׁתָּפִין אֵין צְרִיכִין לִטֹּל רְשׁוּת זֶה מִזֶּה (בית יוסף בשם תרומת הדשן פ"ד), אֲבָל אַחַר צָרִיךְ לִטֹּל רְשׁוּת מִשֻּׁנִּיהֶם (בית יוסף בשם סמ"ג). וּמִיהוּ אִם נָתַן רְשׁוּת לְאַחַר לְהַפְרִישׁ, אֲפִלּוּ בְּעוֹדוֹ קֶמַח, מוֹעִיל, אַף עַל פִּי שֶׁעֲדַיִן לֹא נִתְחַיֵּב. וְהָאוֹרֵחַ יֹאמַר לְבַעֲלַת הַבַּיִת לְהַפְרִישׁ לוֹ חַלָּה מִכָּל עִסּוֹת שֶׁתַּעֲשֶׂה לוֹ בְּעוֹד שֶׁיִּהְיֶה בְּבֵיתָהּ, כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּצְטָרֵךְ לִטֹּל רְשׁוּת בְּכָל פַּעַם.

סימן שכט

א אֵין חִיּוּב חַלָּה אֶלָּא בְּלֶחֶם. לְפִיכָךְ הַסַּפְּגָנִין, דְּהַיְנוּ רַכִּים הָעֲשׂוּיִים כִּסְפוֹג, וְהַדַּבְשָׁנִין וְהָאִסְקָרִיטִים, וְהֵם מְטֻגָּנִים בִּדְבַשׁ, פְּטוּרִים מִן הַחַלָּה.

ב עִסָּה שֶׁבְּלִילָתָהּ רַכָּה וַאֲפָאָהּ בְּתַנּוּר אוֹ בְּמַחֲבַת, בֵּין שֶׁהִרְתִּיחַ וְאַחַר כָּךְ הִדְבִּיק, בֵּין שֶׁהִדְבִּיק וְאַחַר כָּךְ הִרְתִּיחַ, חַיֶּבֶת בְּחַלָּה וּבִלְבַד שֶׁלֹּא עַל יְדֵי מַשְׁקֶה.

ג עִסָּה שֶׁבִּלִּילָתָהּ (רִכָּה) עָבָה, וְגִלְגְּלָהּ עַל דַּעַת לְבַשְּׁלָהּ אוֹ לְטַגְּנָהּ אוֹ לַעֲשׂוֹתָהּ סֶפְּגָנִין אוֹ לִיבְּשָׁהּ בַּחַמָּה, וְעָשָׂה כֵּן, פְּטוּרָה. גִּלְגְּלָהּ לַעֲשׂוֹת מִמֶּנָּהּ לֶחֶם, וְנִמְלַךְ לְבַשְּׁלָהּ אוֹ לְטַגְּנָהּ אוֹ לַעֲשׂוֹתָהּ סֶפְּגָנִין אוֹ לִיבְּשָׁהּ בַּחַמָּה, חַיֶּבֶת, שֶׁכְּבָר נִתְחַיְּבָה מִשְּׁעַת גִּלְגּוּל. גִּלְגְּלָהּ עַל דַּעַת סֶפְּגָנִין וְכִיוְּצֵא בָּהֶן, וְנִמְלַךְ לַעֲשׂוֹתָהּ לֶחֶם, חַיֶּבֶת.

ד אֲפָלּוּ כְּשֶׁעוֹשֶׂה אוֹתָהּ עַל דַּעַת לְבַשְּׁלָהּ וְכִיוְּצֵא בּוֹ, אִם דַּעְתּוֹ לֶאֱפוֹת מִמֶּנָּהּ מְעַט, וַאֲפָאוֹ, אֲפָלּוּ אֵין בְּאוֹתוֹ מְעַט שִׁעוּר חַלָּה, כֻּלָּהּ מִתְחַיֶּבֶת עַל יָדוֹ.

ה טְרִיתָא, דְּהַיְינוּ עִסָּה שֶׁבִּלִּילָתָהּ רַכָּה וְשׁוֹפְכִין אוֹתָהּ עַל הַכִּירָה וּמִתְפַּשֶּׁטֶת עָלֶיהָ וְנֶאֱפֵית, פְּטוּרָה. אֲבָל אִם יֵשׁ בַּכִּירָה גֻּמָּא וְשׁוֹפְכִין אוֹתָהּ לְתוֹכָהּ, חָשׁוּב לֶחֶם וְחַיָּב. הַגָּה: בָּצֵק שֶׁאוֹפִין אוֹתוֹ בְּשִׁפּוּד וּמוֹשְׁחִים אוֹתוֹ בְּבֵיצִים אוֹ בְּשֶׁמֶן אוֹ בְּמֵי פֵּרוֹת, פָּטוּר (טוּר).

ו הָעוֹשֶׂה עִסָּה לְיַבְּשָׁהּ בַּחַמָּה בִּלְבַד, פְּטוּרָה. וְכֵן קָלֵי שֶׁלָּשִׁין אוֹתוֹ בְּמַיִם אוֹ בִּדְבַשׁ, וְאוֹכְלִין אוֹתוֹ בְּלֹא אֲפִיָּה, פָּטוּר. וְקָלֵי שֶׁלָּשׁוֹ כְּדֵי לֶאֱפוֹתוֹ, חַיָּב.

ז לֶחֶם הֶעָשׂוּי לְכוּתָח, מַעֲשֶׂיהָ מוֹכִיחִים עָלֶיהָ. עֲשָׂאָהּ כְּעָבִין, דְּהַיְינוּ שֶׁעֲרָכוֹ וַעֲשָׂאוֹ כְּצוּרַת לֶחֶם, חַיָּב. וְאִם לָאו, פָּטוּר.

ח עִסָּה שֶׁנִּלּוֹשָׁה בְּמֵימֵי רוֹתְחִין, בֵּין שֶׁנָּתַן רוֹתְחִין עַל גַּבֵּי קֶמַח בֵּין שֶׁנָּתַן קֶמַח בְּרוֹתְחִין, חַיֶּבֶת, בֵּין שֶׁאָפָהּ בְּתַנּוּר אוֹ בְּאַלְפָּס בְּלֹא מַשְׁקִין.

ט עִסָּה שֶׁנִּלּוֹשָׁה בְּמֵי פֵּרוֹת, אֲפָלּוּ בְּלֹא שׁוּם מַיִם, חַיֶּבֶת בְּחַלָּה.

י יֵשׁ לְזַהֵר מִלָּלוּשׁ בְּמֵי פֵּרוֹת שֶׁאֵינָם מִשְׁבָּעָה מַשְׁקִים, אֶלָּא אִם כֵּן יַעֲרֹב עִמָּהֶם אַחַת מִשִּׁבְעָה מַשְׁקִים (סמ״ק סִימָן רי״ח). הַגָּה: וְעַיֵּן בא״ח סִי׳ קצ״ח בְּאַרְתִּי מַה הֵם הַשִּׁבְעָה מַשְׁקִין. וְאִם עָבַר וְלָשׁ בְּלֹא ד׳ מַשְׁקִין, לֹא יִשְׂרֹף הַחַלָּה, אֶלָּא יִתֵּן אוֹתָהּ לְכֹהֵן קָטָן (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם סְמַ״ג), כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל סִימָן שכ״ב.

סימן של

א עִסַּת עוֹבֵד כּוֹכָבִים פְּטוּרָה, אֲפִלּוּ לָשָׂה יִשְׂרָאֵל. וְשֶׁל יִשְׂרָאֵל, חַיֶּבֶת, אֲפִלּוּ לָשָׂה לוֹ עוֹבֵד כּוֹכָבִים. נָתָנָה לְיִשְׂרָאֵל בְּמַתָּנָה, אִם עַד שֶׁלֹּא גִּלְגְּלָהּ נִתְּנָה לוֹ, חַיֶּבֶת. וְאִם לְאַחַר שֶׁגִּלְגְּלָהּ נִתְּנָה לוֹ, פְּטוּרָה. עוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁהִפְרִישׁ חַלָּה, אֵינוֹ כְּלוּם, וְתֹאכַל לְזָר (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם תַּרְמַב״ם).

ב עִסַּת הַשֻּׁתָּפִין חַיֶּבֶת.

ג יִשְׂרָאֵל שֶׁהוּא שֻׁתָּף עִם הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים, אִם אֵין בְּחֵלֶק הַיִּשְׂרָאֵל כַּשִּׁעוּר, פְּטוּרָה. וְאִם יֵשׁ בָּהּ כַּשִּׁעוּר, חַיֶּבֶת, וְיָכוֹל לְהַפְרִישׁ מִנִּיהּ וּבִיהּ.

ד עוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁהָיְתָה לוֹ עִסָּה, וְנִתְגַּיֵּר. גִּלְגְּלָהּ קֹדֶם שֶׁנִּתְגַּיֵּר, פָּטוּר. אַחַר שֶׁנִּתְגַּיֵּר, חַיָּב. אִם סָפֵק, חַיָּב.

ה שְׁנֵי עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים שֶׁעָשׂוּ עִסָּה כַּשִּׁעוּר וְחִלְקוּהָ, וְאַחַר כָּךְ נִתְגַּיְּרוּ, וְהוֹסִיף כָּל אֶחָד עַל חֶלְקוֹ אַחַר שֶׁנִּתְגַּיֵּר עַד שֶׁהִשְׁלִימוּ לְכַשִּׁעוּר, הֲרֵי זוֹ חַיֶּבֶת.

ו הָיְתָה הָעִסָּה בֵּין עוֹבֵד כּוֹכָבִים וְיִשְׂרָאֵל בְּשֻׁתָּפוּת, וְחָלְקוּ וְאַחַר כָּךְ נִתְגַּיֵּר וְהוֹסִיף כָּל אֶחָד עַל שֶׁלּוֹ עַד שֶׁהִשְׁלִים וְהוֹסִיף לְכַשִּׁעוּר, שֶׁל יִשְׂרָאֵל חַיֶּבֶת, וְשֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים פְּטוּרָה. הַגָּה: וְדַוְקָא שֶׁעֲשָׂאוּהָ מִתְּחִלָּה בְּשֻׁתָּפוּת עַל מְנַת שֶׁלֹּא לְחַלְּקָהּ, וְנִמְלְכוּ לְחַלְּקָהּ אַחַר כָּךְ, אֲבָל אִם עֲשָׂאוּהָ מִתְּחִלָּה עַל מְנַת לְחַלְּקָהּ, אַף שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים חַיֶּבֶת.

ז הִפְקִיר עִסָּתוֹ קֹדֶם שֶׁנִּתְגַּלְגְּלָה, וְזָכָה בָּהּ וְאַחַר כָּךְ גִּלְגְּלָהּ, אוֹ הִפְקִירָהּ אַחַר שֶׁגִּלְגְּלָהּ וְחָזַר וְזָכָה בָּהּ, חַיֶּבֶת. הִפְקִירָהּ וְנִתְגַּלְגְּלָה בְּעוֹדָהּ הֶפְקֵר, וְאַחַר כָּךְ זָכָה בָּהּ, פְּטוּרָה.

ח הָעוֹשֶׂה עִסָּה לִבְהֵמָה וּלְחַיָּה, פָּטוּר.

ט עִסַּת הַכֻּלָּבִים, בִּזְמַן שֶׁהָרוֹעִים אוֹכְלִים מִמֶּנָּהּ, חַיֶּבֶת. וְאִם לָאו, פְּטוּרָה. וְדַוְקָא שֶׁנִּפְּחָה בָּהּ שֶׁהִיא לִכְלָבִים, כְּגוֹן שֶׁאֵינָהּ עֲרוּכָה וַעֲשׂוּיָה כְּצוּרַת לֶחֶם, הָא לָאו הָכִי חַיֶּבֶת.

סימן שלא

א הַתְּרוּמוֹת וּמַעֲשְׂרוֹת אֵינָם נוֹהֲגִים מִן הַתּוֹרָה אֶלָּא בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, בֵּין בִּפְנֵי הַבַּיִת בֵּין שֶׁלֹּא בִּפְנֵי הַבַּיִת, וּנְבִיאִים הִתְקִינוּ שֶׁיִּהְיוּ נוֹהֲגִים אֲפִלּוּ בְּאֶרֶץ שִׁנְעָר, מִפְּנֵי שֶׁהִיא סְמוּכָה לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְרוֹב יִשְׂרָאֵל הוֹלְכִים וְשָׁבִים שָׁם. וַחֲכָמִים הָרִאשׁוֹנִים הִתְקִינוּ שֶׁיִּהְיוּ נוֹהֲגִים אַף בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וּבְאֶרֶץ עַמּוֹן וּמוֹאָב, מִפְּנֵי שֶׁהֵם סְבִיבוֹת לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. סוּרְיָא, הַקּוֹנָה בָּהּ שָׂדֶה חַיֶּבֶת בִּתְרוּמוֹת וּמַעֲשְׂרוֹת מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים. וּשְׁאָר הָאֲרָצוֹת, אֵין תְּרוּמוֹת וּמַעֲשְׂרוֹת נוֹהֲגוֹת בָּהֶן.

ב בַּזְּמַן הַזֶּה, אֲפִלּוּ בְּמָקוֹם שֶׁהֶחֱזִיקוּ בּוֹ עוֹלֵי בָּבֶל, וַאֲפִלּוּ בִּימֵי עֶזְרָא, אֵין חִיּוּב תְּרוּמוֹת וּמַעֲשְׂרוֹת מִן הַתּוֹרָה, אֶלָּא מִדִּבְרֵיהֶם. מִפְּנֵי שֶׁנֶּאֱמַר: כִּי תָבֹאוּ, מַשְׁמָע בִּיאַת כֻּלְּכֶם וְלֹא בִּיאַת מִקְצָתָן, כְּמוֹ שֶׁהָיְתָה בִּימֵי עֶזְרָא. הַגָּה: וְיֵשׁ חוֹלְקִין, וּסְבִירָא לְהוּ דְּחַיָּבִין עַכְשָׁו בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בִּתְרוּמוֹת וּמַעֲשְׂרוֹת מִדְּאוֹרַיְתָא, אַף לֹא נָהֲגוּ כֵּן (שור בשם ר"י).

ג עוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁקָּנָה קַרְקַע בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְחָזַר יִשְׂרָאֵל וּלְקָחָהּ מִמֶּנּוּ, מַפְרִישׁ תְּרוּמוֹת וּמַעֲשְׂרוֹת. מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּסוּרְיָא.

ד פֵּרוֹת הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁגָּדְלוּ בְּקַרְקַע שֶׁקָּנָה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אִם נִגְמְרָה מְלַאכְתָּן בְּיַד הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים, וּמֵרְחָן הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים, פְּטוּרִין מִכֻּלָּם. וְאִם לְקָחָן יִשְׂרָאֵל אַחַר שֶׁנִּתְלַשׁוּ, קֹדֶם שֶׁתִּגָּמֵר מְלַאכְתָּן, וּגְמָרָן יִשְׂרָאֵל, חַיָּבִים וּמַפְרִישׁ תְּרוּמָה וּמַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן וּתְרוּמַת מַעֲשֵׂר, וּמְשַׁיֵּר לְעַצְמוֹ מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן, וְהוּא שֶׁלּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא אוֹמֵר לַלֵּוִי: אֲנִי בָּאתִי מִכֹּחַ אִישׁ שֶׁאֵין אַתָּה יָכוֹל לְטֹל מִמֶּנּוּ. וְהַתְּרוּמַת מַעֲשֵׂר מוֹכֵר לַכֹּהֵן וְנוֹטֵל דָּמֶיהָ (שור).

ה מָכַר הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים הַפֵּרוֹת שֶׁלּוֹ לְיִשְׂרָאֵל כְּשֶׁהֵן מְחֻבָּרִים לַקַּרְקַע, אִם עַד שֶׁלֹּא בָּאוּ לְעוֹנַת הַמַּעֲשְׂרוֹת, וְנִגְמְרוּ בְּיַד יִשְׂרָאֵל, חַיָּב בַּכֹּל וְנוֹתֵן כָּל מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן לַלֵּוִי. וְאִם מְכָרָן אַחַר שֶׁבָּאוּ לְעוֹנַת הַמַּעֲשְׂרוֹת, מַפְרִישׁ תְּרוּמוֹת וּמַעֲשְׂרוֹת וְנוֹתֵן הַמַּעֲשֵׂר לַלֵּוִי לְפִי חֶשְׁבּוֹן. כֵּיצַד, לָקַח תְּבוּאָה זְרוּעָה מְעוֹבֵד כּוֹכָבִים אַחַר שֶׁהֶבִיאָה שְׁלִישׁ, וְנִגְמְרָה בְּיַד יִשְׂרָאֵל, מַפְרִישׁ תְּרוּמוֹת וּמַעֲשְׂרוֹת וְנוֹתֵן לַלֵּוִי שְׁנֵי שְׁלִישֵׁי הַמַּעֲשֵׂר רִאשׁוֹן.

ו יִשְׂרָאֵל שֶׁמָּכַר פֵּרוֹתָיו לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים קֹדֶם שֶׁיָּבוֹאוּ לְעוֹנַת הַמַּעֲשְׂרוֹת, וּגְמָרָן הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים, פְּטוּרִין מִן הַתְּרוּמָה וּמִן הַמַּעֲשְׂרוֹת. וְאִם אַחַר שֶׁבָּאוּ לְעוֹנַת הַמַּעֲשְׂרוֹת, אַף עַל פִּי שֶׁגְּמָרָן הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים, חַיָּב בַּכֹּל.

ז מָכַר עוֹבֵד כּוֹכָבִים לְיִשְׂרָאֵל פֵּרוֹת מְחֻבָּרִים, אַחַר שֶׁבָּאוּ לְעוֹנַת הַמַּעֲשְׂרוֹת, וּמֵרְחָן הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים בִּרְשׁוּת יִשְׂרָאֵל, אֵינָם חַיָּבִים בִּתְרוּמָה וּמַעֲשְׂרוֹת, הוֹאִיל וּבָאוּ לְעוֹנַת הַמַּעֲשְׂרוֹת בִּרְשׁוּת עוֹבֵד כּוֹכָבִים וּמֵרְחָן הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים, אַף עַל פִּי שֶׁהֵם בִּרְשׁוּת יִשְׂרָאֵל. הַקּוֹנֶה פֵּרוֹת מֵעוֹבֵד כּוֹכָבִים בְּסוּרְיָא, בֵּין תְּלוּשִׁים בֵּין מְחֻבָּרִים, אֲפִלּוּ קֹדֶם שֶׁבָּאוּ לְעוֹנַת הַמַּעֲשְׂרוֹת, אַף עַל פִּי שֶׁמֵּרְחָן יִשְׂרָאֵל, פְּטוּרִים. וְאִם עֲדַיִן לֹא הִגִּיעוּ לְעוֹנַת הַמַּעֲשְׂרוֹת, הוֹאִיל וְקָנָה אוֹתָם עִם הַקַּרְקַע, חַיָּב לְעַשֵּׂר.

ח יִשְׂרָאֵל שֶׁהָיָה אָרִיס לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים בְּסוּרְיָא, פֵּרוֹתָיו פְּטוּרִים, לְפִי שֶׁאֵין לוֹ בְּגוּף הַקַּרְקַע כְּלוּם. וְכֵן הַחוֹכֵר וְהַמְקַבֵּל וְהַשּׁוֹכֵר שָׂדֶה מֵהָעוֹבֵד כּוֹכָבִים בְּסוּרְיָא, פֵּרוֹתָיו פְּטוּרִין.

ט יִשְׂרָאֵל שֶׁלָּקַח בְּסוּרְיָא שָׂדֶה מֵהָעוֹבֵד כּוֹכָבִים עַד שֶׁלֹּא הֵבִיאָה שְׁלִישׁ, וְחָזַר וּמְכָרָהּ לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים אַחַר שֶׁהֵבִיאָה שְׁלִישׁ, אִם חָזַר יִשְׂרָאֵל וּלְקָחָהּ פַּעַם שְׁנִיָּה, חַיָּב, שֶׁהֲרֵי נִתְחַיֵּב בְּיַד יִשְׂרָאֵל.

י יִשְׂרָאֵל שֶׁהָיָה לוֹ קַרְקַע בְּסוּרְיָא, וְהוֹרִיד לָהּ אָרִיס וְשָׁלַח לוֹ הָאָרִיס פֵּרוֹת, הֲרֵי אֵלּוּ פְּטוּרִים, שֶׁאֲנִי אוֹמֵר: מֻהַשּׁוּק לְקָחָן; וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה אוֹתוֹ הַמִּין מָצוּי בַּשּׁוּק.

יא שֶׁתְּפוּת הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים חַיֶּבֶת בִּתְרוּמָה וּמַעֲשְׂרוֹת. כֵּיצַד, יִשְׂרָאֵל וְעוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁלָּקְחוּ שָׂדֶה בְּשֻׁתָּפוּת, אֲפִלּוּ חִלְקוֹ שָׂדֶה בְּקֶמְתָּהּ, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם חִלְקוֹ גָּדִישׁ, הֲרֵי טָבֶל וְחֵלְקוֹ מְעֹרָבִים בְּכָל קֶלַח וְקֶלַח מֵחֶלְקוֹ שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים, אַף עַל פִּי שֶׁמֵּרְחָן הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים, וְחַיָּבִים מִדִּבְרֵיהֶם. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, שֶׁהַמַּעֲשְׂרוֹת שֶׁל תּוֹרָה, וּבְשֶׁל תּוֹרָה אֵין בְּרִירָה. אֲבָל אִם לָקְחוּ שָׂדֶה בְּסוּרְיָא, הוֹאִיל וְהַמַּעֲשְׂרוֹת שָׁם מִדִּבְרֵיהֶם, אֲפִלּוּ חִלְקוֹ הַגָּדִישׁ, חֶלְקוֹ שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים פָּטוּר מִכֻּלּוֹם. וְנִרְאֶה לִי דְּהָאִדָּנָא שֶׁאֵין חִיּוּב תְּרוּמוֹת וּמַעֲשְׂרוֹת בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אֶלָּא מִדִּבְרֵיהֶם, גַּם בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל חֶלְקוֹ שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים פָּטוּר מִכֻּלּוֹם.

יב פֵּרוֹת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שֶׁיָּצְאוּ חוּצָה לָאָרֶץ, פְּטוּרִים מִתְּרוּמוֹת וּמַעֲשְׂרוֹת. וְאִם יָצְאוּ לְסוּרְיָא, חַיָּבִים. וּפֵרוֹת חוּצָה לָאָרֶץ שֶׁנִּכְנְסוּ לָאָרֶץ, חַיָּבִים, אִם נִקְבְּעוּ לְמַעֲשֵׂר (בְּיַד יִשְׂרָאֵל) אַחַר שֶׁנִּכְנְסוּ לָאָרֶץ.

יג כָּל אֹכֶל אָדָם, הַנִּשְׁמָר, שֶׁגִּדּוּלָיו מִן הָאָרֶץ, חַיָּב בִּתְרוּמָה.

יד אֵין מַפְרִישִׁין תְּרוּמוֹת וּמַעֲשְׂרוֹת מֵהַיָּרָק בְּחוּץ לָאָרֶץ, אֲפִלּוּ בִּמְקוֹמוֹת שֶׁאָמְרוּ שֶׁחִיְּבוּם חֲכָמִים. וְכֵן יָרָק הַבָּא מֵחוּצָה לָאָרֶץ לָאָרֶץ, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ עָפָר בְּעִקָּרָיו, הֲרֵי זֶה פָּטוּר.

טו הַתְּבוּאָה וְהַזֵּיתִים שֶׁלֹּא הֵבִיאוּ שְׁלִישׁ, פְּטוּרִים מִתְּרוּמָה וּמַעֲשְׂרוֹת. וּמִנַּיִן יוֹדֵעַ, כָּל שֶׁזּוֹרְעָהּ וּמַצְמַחַת, בְּיָדוּעַ שֶׁהֵבִיאָה שְׁלִישׁ.

טז הַהֶפְקֵר פָּטוּר מִתְּרוּמָה וּמַעֲשְׂרוֹת. אֲבָל הַזּוֹרֵעַ שְׂדֵה הֶפְקֵר, חַיָּב בִּתְרוּמָה וּמַעֲשְׂרוֹת.

יז דְּבָרִים שֶׁאֵין דֶּרֶךְ רֹב בְּנֵי אָדָם לְזָרְעָם בַּגַּנּוֹת וּבַשָּׂדוֹת, אֶלָּא חֻזְקָתָן מִן הַהֶפְקֵר, פְּטוּרִין מִתְּרוּמָה וּמַעֲשְׂרוֹת.

יח נִתְעָרְבוּ פֵּרוֹת חַיָּבִים בִּתְרוּמָה וּמַעֲשֵׂר בְּפֵרוֹת הַפְּטוּרִים, אִם יֵשׁ לוֹ פֵּרוֹת אֲחֵרִים חַיָּבִים, מוֹצִיא מֵהֶם, לְפִי חֶשְׁבּוֹן פֵּרוֹת שֶׁבַּתַּעֲרוֹבוֹת. וְאִם לָאו, מוֹצִיא תְּרוּמָה וּתְרוּמַת מַעֲשֵׂר עַל הַכֹּל, וּמַפְרִישׁ מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן וְשֵׁנִי, לְפִי חֶשְׁבּוֹן פֵּרוֹת חַיָּבִים שֶׁבַּתַּעֲרוֹבוֹת.

יט תְּרוּמָה גְּדוֹלָה, בַּזְּמַן הַזֶּה שֶׁהִיא עוֹמֶדֶת לִשְׂרֵפָה מִפְּנֵי הַטֻּמְאָה, שִׁעוּרָהּ כָּל שֶׁהוּא. הַגָּה: וְנוֹתְנָהּ בַּזְּמַן הַזֶּה לְכָל כֹּהֵן שֶׁיִּרְצֶה, בֵּין חָבֵר בֵּין עַם הָאָרֶץ, וַאֲפִלּוּ אֵינוֹ מְיַחֵס רַק שֶׁמַּחֲזִיק בְּכֹהֵן, וְהוּא שׁוֹרְפָהּ, וְיָכוֹל לְהַנִּיחָהּ וּלְשָׂרְפָהּ, עַד שֶׁיָּכוֹל לְהָנוֹת מִמֶּנָּהּ בְּשָׁעַת שְׂרֵפָתָהּ. אֲבָל זָר אָסוּר לְהָנוֹת מִמֶּנָּהּ בְּשָׁעַת שְׂרֵפָתָהּ, אִם לֹא שֶׁכֹּהֵן נֶהֱנֶה עִמּוֹ. אֲבָל שְׂאָר חֲנָאוֹת שֶׁאֵינוֹ מְכֻלֶּה אוֹתָהּ, מֻתֶּרֶת אֲפִלּוּ לְזָרִים (טור). כֹּהֵן שֶׁאוֹכֵל אֵצֶל יִשְׂרְאֵל, נוֹתֵן בְּנֵר שֶׁמֶן שֶׁל תְּרוּמָה, וְאַף עַל פִּי שֶׁעוֹמֵד הַכֹּהֵן וְהוֹלֵךְ לוֹ, אֵין צָרִיךְ לְכַבּוֹתוֹ עַד שֶׁיִּכְבֶּה מֵעַצְמוֹ (פְּרִדְכִי פ' אֵלְמָנָה לכה"ג). וְכָל זֶה מִירֵי בִּתְרוּמָה שֶׁהַכְשָׁרָה, דְּאִי נִטְמֵאת וּמֵתָה לְשָׂרְפָהּ. אֲבָל אִם לֹא הֻכְשְׁרָה, שֶׁלֹּא נִטְמֵאת, אָסוּר לְשָׂרְפָהּ. וְטוֹב לְהַכְשִׁיר אוֹתָם קֹדֶם מֵרוּחַ, כְּדֵי שֶׁתִּקָּבֵל טֻמְאָה וְיֵהָא מֻתָּר לְשָׂרְפָהּ (טור). **וְאַחַר כָּךְ מַפְרִישׁ מִן** הַשְּׂאָר אֶחָד מֵעֲשָׂרָה, וְהוּא נִקְרָא מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן וְנוֹתְנוֹ לַלֵּוִי. וְיֵשׁ אוֹמְרִים אַף לְכֹהֵן (טור). וְעַל זֶה נֶאֱמַר בְּתוֹרָה: כִּי אֶת מַעְשַׂר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְגוֹ' וְלִבְנֵי לֵוִי הִנֵּה נָתַתִּי אֶת כָּל מַעֲשֵׂר בְּיִשְׂרָאֵל וְגוֹ' (בְּמִדְבַּר יח, כא) וְאַחַר כָּךְ מַפְרִישׁ מֵהַשְּׂאָר אֶחָד מֵעֲשָׂרָה, וְהוּא נִקְרָא מַעֲשֵׂר שֵׁנִי, וְהוּא לְבָעָלָיו, וּבְסִימָן זֶה יִתְבָּאֲרוּ מִשְׁפָּטָיו, וְעָלָיו נֶאֱמַר: עַשֵּׂר תְּעַשֵּׂר (דְּבָרִים יד, כב) וְעַל הַסֵּדֶר הַזֶּה מַפְרִישִׁין בְּשָׁנָה רִאשׁוֹנָה מֵהַשָּׁבוּעַ, וּבַשְּׁנִיָּה וּבָרְבִיעִית וּבַחֲמִישִׁית. אֲבָל בַּשְּׁלִישִׁית וּבַשִּׁשִּׁית מֵהַשָּׁבוּעַ, אַחַר שֶׁמַּפְרִישִׁין מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן, מַפְרִישִׁין מֵהַשְּׂאָר מַעֲשֵׂר אַחֵר, וְנוֹתְנִים לָעֲנִיִּים, וְהוּא נִקְרָא מַעֲשֵׂר עָנִי. וְאֵין בִּשְׁתֵּי שָׁנִים אֵלּוּ מַעֲשֵׂר שֵׁנִי אֶלָּא מַעֲשֵׂר עָנִי, וְעָלָיו נֶאֱמַר: מִקְצֵה שָׁלֹשׁ שָׁנִים תּוֹצִיא אֶת כָּל מַעְשַׂר תְּבוּאָתְךָ וגו' וּבָא הַלֵּוִי וגו' (דְּבָרִים יד, כח כט) שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה כֻּלָּהּ הֶפְקֵר וְאֵין בָּהּ לֹא תְּרוּמָה וְלֹא מַעֲשְׂרוֹת כְּלָל. וּבְחוּצָה לָאָרֶץ שֶׁאֵין בָּהּ שְׁמִטַּת קַרְקַע, מַפְרִישִׁין בִּשְׁנַת הַשְּׁמִטָּה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וּבְעַמּוֹן וּמוֹאָב מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן וּמַעֲשַׂר עָנִי. וּבְאֶרֶץ שִׁנְעָר, מַפְרִישִׁין בָּהּ מַעֲשֵׂר שֵׁנִי, כְּמוֹ בְּרוֹב הַשָּׁנִים. וּשְׁנַת הַשְּׁמִטָּה הָאֲמִתִּית הָיְתָה שְׁנַת השי"ג וְיֵשׁ אוֹמְרִים אִם עוֹבֵד כּוֹכָבִים מָכַר פֵּרוֹת בַּשְּׁבִיעִית לְיִשְׂרָאֵל, וּגְמַר מְלַאכְתּוֹ בְּיַד יִשְׂרָאֵל, חַיָּבִים בִּתְרוּמָה וּמַעֲשֵׂר, וּמַפְרִישׁ מַעֲשֵׂר עָנִי כְּדִין עַמּוֹן וּמוֹאָב (בֵּית יוֹסֵף וְכֵן נָהֲגוּ בְּפֹתְחֵי וּפְרִיז).

כ מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן שֶׁלּוֹקֵחַ הַלֵּוִי, מַפְרִישׁ מִמֶּנּוּ אֶחָד מֵעֲשָׂרָה וְנוֹתְנוֹ לַכֹּהֵן, וְהוּא נִקְרָא תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר, וְעָלָיו נֶאֱמַר: וְאֶל הַלְוִיִּם תְּדַבֵּר וגו' (בְּמִדְבַּר יח, כו) וְדִין תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר כְּדִין תְּרוּמָה גְּדוֹלָה; מֵיהוּ אֲפִלּוּ הָאֲדָנָא בָּעֵינָן לְמֶתֶן כַּשָּׁעוּר (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם הָרַמְבַּ"ם).

כא הַמַּרְבֶּה בִּתְרוּמָה, הוֹאִיל וְשֵׁיֵּר מִקְצָת חֻלִּין, חֲרֵי זֶה תְּרוּמָה. אֲבָל אִם אָמַר: כָּל הַפֵּרוֹת הָאֵלּוּ תְּרוּמָה, לֹא אָמַר כְּלוּם.

כב הָאוֹמֵר: תְּרוּמַת הַכֶּרִי לְתוֹכוֹ, אִם אָמַר: בִּצְפוֹנוֹ, אוֹ בִּדְרוֹמוֹ, קָרָא שֵׁם וְחַיָּב לְהַפְרִישׁ מִמֶּנּוּ תְּרוּמָתוֹ; וְאִם לֹא צִיֵּן הַמָּקוֹם, לֹא אָמַר כְּלוּם.

כג אָמַר: תְּרוּמַת הַכֶּרִי הַזֶּה בָּזֶה וְהַכֶּרִי הַזֶּה בָּזֶה, מָקוֹם שֶׁנִּסְתַּיְּמָה תְּרוּמָתוֹ שֶׁל רִאשׁוֹן שָׁם נִסְתַּיְּמָה תְּרוּמָתוֹ שֶׁל שֵׁנִי.

כד תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר אֵין מַפְרִישִׁין אוֹתָהּ בְּאֹמֶד, אֶלָּא מְדַקְדֵּק בְּשִׁעוּרָהּ, וַאֲפִלּוּ בַּזְּמַן הַזֶּה; דָּבָר שֶׁדַּרְכּוֹ לְמִדָּד, מוֹדֵד. וְדָבָר הַנִּשְׁקָל, שׁוֹקֵל. וְדָבָר שֶׁאֶפְשָׁר לְמְנוֹתוֹ, מוֹנֶה. הָיָה אֶפְשָׁר לְמְנוֹתוֹ וּלְשָׁקְלוֹ וְלִמְדָדוֹ, הַמּוֹנֶה מְשֻׁבָּח, וְהַמּוֹדֵד מְשֻׁבָּח מִמֶּנּוּ, וְהַשּׁוֹקֵל מְשֻׁבָּח מִשְּׁנֵיהֶם. וְנִטְלֶת שֶׁלֹּא מִן הַמֻּקָּף. וְתַלְמִידֵי חֲכָמִים אֵין תּוֹרְמִין אֶלָּא מִן הַמֻּקָּף (תרמב"ם פ"ג).

כה אֵין תּוֹרְמִין תְּרוּמָה גְּדוֹלָה אֶלָּא מִן הַמֻּקָּף. כֵּיצַד, הָיוּ לוֹ חֲמִשִּׁים סְאָה בְּבַיִת זֶה וַחֲמִשִּׁים סְאָה בְּבַיִת אַחֵר, לֹא יַפְרִישׁ מֵאֶחָד מֵהֶם עַל שְׁנֵיהֶם, וְאִם הִפְרִישׁ שֶׁלֹּא מִן הַמֻּקָּף, תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה, וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה הַמֻּפְרָשׁ שָׁמוּר. אֲבָל אִם הָיָה טָעוּן כַּדֵּי יַיִן אוֹ שֶׁמֶן, וְרָאָה שֶׁמִּשְׁתַּבְּרִין, וְאָמַר: חֲרֵי הֵם תְּרוּמָה עַל פֵּרוֹת שֶׁבְּבֵיתִי, לֹא אָמַר כְּלוּם. וּנ"ל דְּבִזְמַן הַזֶּה לְאִבּוּד אָזְלָא מִפְּנֵי הַטֻּמְאָה, תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה.

כו פֵּרוֹת הַמְפֻזָּרִים בְּתוֹךְ הַבַּיִת, אוֹ שְׁתֵּי מְגוּרוֹת (פי' מְקוֹמוֹת שֶׁמַּכְנִיסִים בָּהֶן פֵּרוֹת מֵעִנְיַן יְגָרֵהוּ בְּחָרְמוֹ) (חַבַקּוּק א, טו) שֶׁבְּבַיִת אֶחָד, תּוֹרֵם מֵאֶחָד עַל הַכֹּל. (שֹׁקֵי תְּבוּאָה וְעִגּוּלֵי דְּבֵלָה וְחָבִיּוֹת שֶׁל גְּרוֹגָרוֹת, אִם הָיוּ בְּהֻקָּפָה אַחַת, תּוֹרֵם מֵאֶחָד עַל הַכֹּל). חָבִיּוֹת שֶׁלֹּא סָתַם אֶת פִּיהֶם, תּוֹרֵם מֵאֶחָד עַל הַכֹּל; מְשֻׁיָּסְתָּם, תּוֹרֵם מִכָּל אֶחָד וְאֶחָד.

כז הַמַּקְדִּים מַעֲשֵׂר שֵׁנִי לְרִאשׁוֹן, אוֹ מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן לִתְרוּמָה, אַף עַל פִּי שֶׁעָבַר בְּלֹא תַּעֲשֶׂה, מַה שֶּׁעָשָׂה עָשׂוּי.

כח הָרוֹצֶה לְהַפְרִישׁ תְּרוּמָה וּתְרוּמַת מַעֲשֵׂר כְּאֶחָד, מַפְרִישׁ אֶחָד מִמֵּאָה וּמֵעֵט יוֹתֵר, וְאוֹמֵר: אֶחָד מִמֵּאָה שֶׁיֵּשׁ כָּאן, חֲרֵי הוּא בְּצַד זֶה שֶׁהִפְרַשְׁתִּי וַחֲרֵי הוּא חֻלִּין; וְהַנִּשְׁאָר מִזֶּה שֶׁהִפְרַשְׁתִּי, שֶׁהוּא הַמֵּעֵט הֵיתֵר עַל אֶחָד מִמֵּאָה, הוּא תְּרוּמָה עַל הַכֹּל; וְהַמַּעֲשֵׂר שֶׁרָאוּי לִהְיוֹת לְמֵאָה חֻלִּין אֵלּוּ, חֲרֵי הוּא בְּצַד זֶה שֶׁהִפְרַשְׁתִּי; וְזֶה הַנִּשְׁאָר יוֹתֵר עַל הַתְּרוּמָה מִמַּה שֶׁהִפְרַשְׁתִּי חֲרֵי הוּא תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר עַל הַכֹּל.

כט עוֹשֶׂה אָדָם שָׁלִיחַ לְהַפְרִישׁ תְּרוּמוֹת וּמַעַשְׂרוֹת.

ל חֲמִשָּׁה אִם תָּרְמוּ, אֵין תְּרוּמָתָן תְּרוּמָה; חֵרֵשׁ, שׁוֹטֶה וְקָטָן וְעוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁתָּרַם שֶׁל יִשְׂרָאֵל, אֲפִלּוּ בִּרְשׁוּתוֹ, וְהַתּוֹרֵם שֶׁאֵינוֹ שֶׁלּוֹ שֶׁלֹּא בִּרְשׁוּת הַבְּעָלִים; אֲבָל הַתּוֹרֵם מִשֶּׁלּוֹ עַל שֶׁל אֲחֵרִים, חֲרֵי זֶה תְּרוּמָה וְתִקֵּן פֵּרוֹתֵיהֶם, וְטוֹבַת הֲנָאָה שֶׁלּוֹ שָׁנוּתָנָה לְכָל כֹּהֵן שֶׁיִּרְצֶה.

לא הַתּוֹרֵם שֶׁלֹּא בִּרְשׁוּת, אוֹ שֶׁיָּרַד לְתוֹךְ שְׂדֵה חֲבֵרוֹ וְלִקֵּט פֵּרוֹת שֶׁלֹּא בִּרְשׁוּת, כְּדֵי שֶׁיִּקָּחֵם, וְתָרַם; אִם בָּא בַּעַל הַבַּיִת וְאָמַר לֵיהּ: כַּלֵּךְ אֵצֶל יָפוֹת, אִם הָיוּ שָׁם יָפוֹת מִמַּה שֶּׁתָּרַם, תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה. וְאִם לָאו, אֵין תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה. וְאִם לִקֵּט בַּעַל הַבַּיִת וְהוֹסִיף, בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה.

לב הַמְדַבֵּר וְאֵינוֹ שׁוֹמֵעַ, אוֹ שֶׁשּׁוֹמֵעַ וְאֵינוֹ מְדַבֵּר, וְהֶעָרֵם, וְהַשִּׁכּוֹר, וְהַסּוּמָא, לֹא יִתְרְמוּ; וְאִם תָּרְמוּ, תְּרוּמָתָן תְּרוּמָה. וּבַזְּמַן הַזֶּה, דִּלְשִׁרָפָה אָזְלָא מִפְּנֵי הַסַּמְאָה, תּוֹרְמִים שִׁכּוֹר וְסוּמָא וַאֲפִלּוּ לְכַתְּחִלָּה, תְּרוּמָה, אֲבָל לֹא מַעֲשֵׂר לֵוִי.

לג קָטָן שֶׁהִגִּיעַ לְעוֹנַת נְדָרִים, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הֵבִיא שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת וְלֹא נַעֲשָׂה גָּדוֹל, אִם תָּרַם תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה.

לד הָאוֹמֵר לִשְׁלוּחוֹ: צֵא וּתְרֹם לִי, וְהָלַךְ לִתְרֹם, וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ אִם תָּרַם, וּבָא וּמָצָא כְּרֵי תְּרוּם, אֵין חֶזְקָתוֹ תָּרוּם; חוֹשְׁשִׁין, שֶׁמָּא אַחֵר תָּרַם בְּלֹא רְשׁוּת. הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּכִכְהַאי גַּוְנָא חֶזְקָתוֹ תָּרוּם, דְּאָמְרִינַן: חֲזָקָה שָׁלִיחַ עוֹשֶׂה שְׁלִיחוּתוֹ, אֲפִלּוּ בְּאִסּוּר דְּאוֹרַיְתָא. אֲבָל אִם אֵינוֹ יוֹדֵעַ אִם כְּרֵי תְּרוּם אוֹ לֹא, אָסוּר לֶאֱכֹל מִמֶּנּוּ, דְּהַשְׁלִיחַ אוֹמֵר: דַּאי לֹא יְבַע בּוֹ עַד שֶׁיֵּדַע שֶׁהוּא תָּרוּם. (טור בְּשֵׁם הָרַא״ש והר״ש).

לה פֵּרוֹת הַשְּׁתָּפִין חַיָּבִים בִּתְרוּמָה וּמַעֲשְׂרוֹת, וְאֵינָם צְרִיכִים לִטֹּל רְשׁוּת זֶה מִזֶּה, אֶלָּא כָּל הַתּוֹרֵם מֵהֶם תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה. תָּרַם אֶחָד מֵהֶם וְלֹא יָדַע חֲבֵרוֹ, וּבָא הוּא וְתָרַם, אִם הָיוּ מְמַחִין זֶה עַל זֶה, אֵין תְּרוּמַת הַשֵּׁנִי תְּרוּמָה; וְאִם לָאו, אִם תָּרַם הָרִאשׁוֹן כַּשִּׁעוּר, אֵין תְּרוּמַת הַשֵּׁנִי תְּרוּמָה. וְאִם לֹא תָּרַם הָרִאשׁוֹן כַּשִּׁעוּר, תְּרוּמַת שְׁנֵיהֶם תְּרוּמָה. וְנִרְאֶה לִי שֶׁבַּזְּמַן הַזֶּה, ה״ה בְּמַעֲשֵׂר. אֲבָל לִתְרוּמָה, כֵּיוָן שֶׁאֵין לִתְרוּמָה שִׁעוּר, בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ אֵין תְּרוּמַת הַשֵּׁנִי תְּרוּמָה.

לו הָאוֹמֵר לְאֶחָד לִתְרֹם, וְהָלַךְ לִתְרֹם, וּבִטֵּל שְׁלִיחוּתוֹ קֹדֶם שֶׁיִּתְרֹם, אִם שִׁנָּה הַשָּׁלִיחַ שְׁלִיחוּתוֹ כְּגוֹן שֶׁאָמַר לוֹ: תְּרֹם מִן הַצָּפוֹן, וְתָרַם מִן הַדָּרוֹם, אֵין תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה. וְאִם לָאו, תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה. וְיֵשׁ חוֹלְקִין וס״ל דְּכָל שֶׁבְּטֵל הַשְּׁלִיחוּת, אֲפִלּוּ לֹא שִׁנָּה, לֹא הֲוֵי תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה (טור).

לז אָרִיס שֶׁתָּרַם, וּבָא בַּעַל הַבַּיִת וְעִכֵּב, אִם עַד שֶׁלֹּא תָּרַם עִכֵּב, אֵין תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה. וְאִם מִשֶּׁתָּרַם עִכֵּב, תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה.

לח אַפּוֹטְרוֹפְּסִין תּוֹרְמִין נְכְסֵי יְתוֹמִים.

לט הַגַּנָּב וְהַגַּזְלָן וְהָאַנָּס, תְּרוּמָתָן תְּרוּמָה. וְאִם הָיוּ הַבְּעָלִים רוֹדְפִין אַחֲרֵיהֶם, אֵין תְּרוּמָתָן תְּרוּמָה.

מ הַבֶּן וְהַשָּׂכִיר וְהָעֶבֶד וְהָאִשָּׁה, תּוֹרְמִין עַל מַה שֶּׁהֵם אוֹכְלִין, אֲבָל לֹא עַל הַשְּׁאָר.

מא הַבֶּן, כְּשֶׁאוֹכֵל אִם אָבִיו, וְהָאִשָּׁה בְּעִסָּתָהּ, תּוֹרְמִין, מִפְּנֵי שֶׁהֵן בִּרְשׁוּת.

מב הַפּוֹעֲלִים, אֵין לָהֶם רְשׁוּת לִתְרֹם שֶׁלֹּא מִדַּעַת בַּעַל הַבַּיִת.

מג פּוֹעֵל שֶׁאָמַר לֵיהּ בַּעַל הַבַּיִת: כְּנֹס לִי גָּרְנִי וּתְרֹם, וְתָרַם, וְאַחַר כָּךְ כָּנַס, תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה.

מד עוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁהִפְרִישׁ תְּרוּמָה מִשֶּׁלּוֹ, גָּזְרוּ חֲכָמִים שֶׁתְּהֵא תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה אִם הוּא בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. הַגָּה: וּבוֹדְקִין אוֹתוֹ, אִם אָמַר: בְּדַעַת יִשְׂרָאֵל הִפְרַשְׁתִּי, תִּנָּתֵן לַכֹּהֵן; וְאִם לָאו, טְעוּנָה גְּנִיזָה (טור).

מה הַמִּתְכַּוֵּן לוֹמַר: תְּרוּמָה, וְאָמַר: מַעֲשֵׂר; מַעֲשֵׂר, וְאָמַר: תְּרוּמָה, לֹא אָמַר כְּלוּם, עַד שֶׁיְּהֵא פִּיו וְלִבּוֹ שָׁוִים.

מו הִפְרִישׁ תְּרוּמָה בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ וְלֹא הוֹצִיא בְּשִׂפָתָיו כְּלוּם, הֲרֵי זֶה תְּרוּמָה, שֶׁנֶּאֱמַר וְנֶחְשַׁב לָכֶם תְּרוּמַתְכֶם (במדבר יח, כז).

מז הַמַּפְרִישׁ תְּרוּמָה עַל תְּנַאי, אִם נִתְקַיֵּם הַתְּנַאי הֲרֵי זֶה תְּרוּמָה.

מח הַמַּפְרִישׁ תְּרוּמוֹת וּמַעֲשְׂרוֹת, וְנִתַּם עֲלֵיהֶם, הֲרֵי זֶה נִשְׁאָל לְחָכָם וּמַתִּיר לוֹ, כְּדֶרֶךְ שֶׁמַּתִּירִין שְׁאָר נְדָרִים, וְתַחֲזֹר חֹלִין כְּמוֹ שֶׁהָיְתָה.

מט הָאוֹמֵר: שֶׁל מַעְלָה תְּרוּמָה וְשֶׁל מַטָּה חֹלִין, אוֹ בְּהֶפֶךְ, דְּבָרָיו קַיָּמִים.

נ הַתּוֹרֵם אֶת הַגָּרֶן, צָרִיךְ שֶׁיְּכַוֵּן אֶת לִבּוֹ שֶׁתִּהְיֶה תְּרוּמָה עַל הַכְּרִי וְעַל מַה שֶּׁבַּקְּטָעִין (פי׳ שֶׁבַּלִּים קְטוּעִים שֶׁלֹּא נִדּוֹשׁוּ) וְעַל מַה שֶּׁבַּצְּדָדִים וְעַל מַה שֶּׁבְּתוֹךְ הַתֶּבֶן. הַתּוֹרֵם אֶת הַגֹּרֶן, צָרִיךְ שֶׁיְּכַוֵּן אֶת לִבּוֹ לִתְרֹם עַל מַה שֶּׁבַּחֲרָצִנִּים וְעַל מַה שֶּׁבַּזִּגִּים. הַתּוֹרֵם אֶת הַבּוֹר שֶׁל שֶׁמֶן, צָרִיךְ שֶׁיְּכַוֵּן אֶת לִבּוֹ עַל מַה שֶּׁבַּגֶּפֶת (פי׳ פְּסֹלֶת שֶׁל זֵיתִים); וְאִם לֹא נִתְכַּוֵּן, אֶלָּא תָּרַם סְתָם, נִפְטָר הַכֹּל, שֶׁתְּנַאי בֵּית דִּין הוּא שֶׁתְּרוּמָה עַל הַכֹּל.

נא הַתּוֹרֵם כַּלְכָּלָה שֶׁל תְּאֵנִים, וְנִמְצְאוּ תְּאֵנִים בְּצַד הַכַּלְכָּלָה, הֲרֵי אֵלּוּ פְּטוּרִים, מִפְּנֵי שֶׁבִּלְבּוֹ לִתְרֹם עַל הַכֹּל.

נב אֵין תּוֹרְמִין אֶלָּא מִן הַיָּפֶה. וְנִרְאֶה לִי דְּהַשְׁתָּא דְּלֹאבוּד אָזְלָא מִפְּנֵי הַסַּמְאָה, אֵין לְהַקְפִּיד בְּכָךְ; וּמִיהוּ בְּמַעֲשֵׂר הַנּוֹתָן לְלֵוִי וּלְעָנִי, יֵשׁ לְהַקְפִּיד בְּכָךְ.

נג אֵין תּוֹרְמִין מִמִּין עַל שֶׁאֵינוֹ מִינוֹ; וְאִם תָּרַם, אֵין תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה. הַקִּשּׁוּת וְהַמְלָפְּפוֹת מִין אֶחָד. כָּל מִין חִטִּים מִין אֶחָד. כָּל מִין תְּאֵנִים וּגְרוֹגָרוֹת וּדְבֵלָה מִין אֶחָד, וְתוֹרֵם מִזֶּה עַל זֶה. וְכָל שֶׁהוּא כִּלְאַיִם בַּחֲבֵרוֹ לֹא יִתְרֹם מִזֶּה עַל זֶה, אֲפִלּוּ מִן הַיָּפָה עַל הָרָעָה; וְאִם תָּרַם, אֵין תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה. וְכָל שֶׁאֵינוֹ כִּלְאַיִם בַּחֲבֵרוֹ, תּוֹרֵם מִן הַיָּפָה עַל הָרַע, אֲבָל לֹא מִן הָרַע עַל הַיָּפָה, וְאִם תָּרַם תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה, חוּץ מִן הַזּוֹנִין (פִּי׳ זֶרְעוֹנִים שֶׁחָרִים הַנִּמְצָא בֵּין הַחִטִּים) עַל הַחִטִּים, מִפְּנֵי שֶׁאֵינָם אֹכֶל אָדָם.

נד אֵין תּוֹרְמִין מִדָּבָר שֶׁנִּגְמְרָה מְלַאכְתּוֹ עַל דָּבָר שֶׁלֹּא נִגְמְרָה מְלַאכְתּוֹ; וְלֹא מִדָּבָר שֶׁלֹּא נִגְמְרָה מְלַאכְתּוֹ עַל דָּבָר שֶׁנִּגְמְרָה מְלַאכְתּוֹ; וְאִם תָּרַם, תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה.

נה אֵין תּוֹרְמִין מֵהַמְחֻבָּר עַל הַתָּלוּשׁ וְלֹא מִן הַתָּלוּשׁ עַל הַמְחֻבָּר, וְאִם תָּרַם, אֵין תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה. אֲבָל אִם אָמַר: פֵּרוֹת עֲרוּגָה זוֹ תְּלוּשִׁים יִהְיוּ תְּרוּמָה עַל פֵּרוֹת עֲרוּגָה זֶה לְכְשֶׁיִּתָּלְשׁוּ, וְנִתְלְשׁוּ, דִּבְרָיו קַיָּמִין. וְהוּא שֶׁהֵבִיאוּ שְׁנֵיהֶם שְׁלִישׁ בְּעֵת שֶׁאָמַר.

נו אֵין תּוֹרְמִין מִן הַלַּח עַל הַיָּבֵשׁ, וְלֹא מִן הַיָּבֵשׁ עַל הַלַּח; וְאִם תָּרַם, תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה.

נז אֵין תּוֹרְמִין מִפֵּרוֹת שָׁנָה זוֹ עַל פֵּרוֹת שָׁנָה שֶׁעָבְרָה, וְלֹא מִפֵּרוֹת שָׁנָה שֶׁעָבְרָה עַל פֵּרוֹת שָׁנָה זוֹ; וְאִם תָּרַם, אֵינָהּ תְּרוּמָה, שֶׁנֶּאֱמַר: שָׁנָה שָׁנָה (דְּבָרִים יד, כב). לִקֵּט יֶרֶק עֶרֶב רֹאשׁ הַשָּׁנָה עַד שֶׁלֹּא בָּא הַשֶּׁמֶשׁ, וְחָזַר וְלִקֵּט אַחַר שֶׁבָּא הַשֶּׁמֶשׁ, אֵין תּוֹרְמִין מִזֶּה עַל זֶה, שֶׁזֶּה חָדָשׁ וְזֶה יָשָׁן. וְכֵן אִם לִקֵּט אֶתְרוֹג בְּעֶרֶב ט״וּ בִּשְׁבָט עַד שֶׁלֹּא בָּא הַשֶּׁמֶשׁ, וְחָזַר וְלִקֵּט אֶתְרוֹג אַחֵר מִשֶּׁבָּאָה הַשֶּׁמֶשׁ, אֵין תּוֹרְמִין מִזֶּה עַל זֶה, מִפְּנֵי שֶׁאֶחָד בְּתִשְׁרֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה לַמַּעֲשְׂרוֹת תְּבוּאָה וְקִטְנִיּוֹת וִירָקוֹת, וְט״וּ בִּשְׁבָט רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְמַעֲשְׂרוֹת הָאִילָן.

נח אֵין תּוֹרְמִין מִפֵּרוֹת הָאָרֶץ עַל פֵּרוֹת חוּצָה לָאָרֶץ, וְלֹא מִפֵּרוֹת חוּצָה לָאָרֶץ עַל פֵּרוֹת הָאָרֶץ, וְלֹא מִפֵּרוֹת הַפְּטוּרִים עַל הַחַיָּבִים, וְלֹא מֵהַחַיָּבִים עַל הַפְּטוּרִים; וְאִם תָּרַמוּ, אֵין תְּרוּמָתָן תְּרוּמָה.

נט תָּרַם מִדְּמַאי (פִּי׳ דְּא מַאי, כְּלוֹמַר פֵּרוֹת אוֹ תְּבוּאָה שֶׁנִּלְקְחָה מֵעַם הָאָרֶץ שֶׁאֵין יָדוּעַ אִם הֵרִים הַמַּעֲשֵׂר כָּרָאוּי, וְחַיָּב בְּמַעֲשְׂרוֹת מִדְּרַבָּנָן). עַל דְּמַאי, אוֹ עַל וַדַּאי, תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה וְיַחֲזֹר וְיִתְרֹם מִכָּל אֶחָד מִפְּנֵי עַצְמוֹ.

ס תָּרַם מִוַּדַּאי עַל דְּמַאי, תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה, וְלֹא תֹּאכַל עַד שֶׁיּוֹצִיא עָלֶיהָ תְּרוּמָה וּמַעֲשְׂרוֹת.

סא אֵין תּוֹרְמִין מִן הַלָּקוּחַ עַל מַה שֶּׁגָּדַל בְּתוֹךְ שָׂדֵהוּ, וְלֹא הַלָּקוּחַ מֵעוֹבֵד כּוֹכָבִים עַל הַלָּקוּחַ מִיִּשְׂרָאֵל, אוֹ בְּהֶפֶךְ.

סב אֵין תּוֹרְמִין שִׁבֳּלִים עַל חִטִּים, וְזֵיתִים עַל שֶׁמֶן, וַעֲנָבִים עַל יַיִן; אֲבָל תּוֹרְמִים שֶׁמֶן עַל זֵיתִים הַנִּכְבָּשִׁים, וְיַיִן עַל עֲנָבִים לַעֲשׂוֹת צִמּוּקִים.

סג תּוֹרְמִים זֵיתֵי שֶׁמֶן עַל זֵיתֵי כֶּבֶשׁ, אֲבָל לֹא מִזֵּיתֵי כֶּבֶשׁ עַל זֵיתֵי שֶׁמֶן; מְיַיֵּן שֶׁאֵינוֹ מְכֻשָּׁל עַל הַמְכֻשָּׁל, אֲבָל לֹא מִן הַמְכֻשָּׁל עַל שֶׁאֵינוֹ מְכֻשָּׁל; מִן הַצָּלוּל עַל שֶׁאֵינוֹ צָלוּל, אֲבָל לֹא מִשֶּׁאֵינוֹ צָלוּל עַל הַצָּלוּל; מִתְּאֵנִים עַל גְּרוֹגָרוֹת בְּמִנְיָן מִגְּרוֹגָרוֹת עַל תְּאֵנִים בְּמִדָּה, אֲבָל לֹא תְּאֵנִים עַל גְּרוֹגָרוֹת בְּמִדָּה וְלֹא גְּרוֹגָרוֹת עַל תְּאֵנִים בְּמִנְיָן, כְּדֵי שֶׁיִּתְרֹם לְעוֹלָם בְּעַיִן יָפָה. וְתוֹרְמִים חִטִּים עַל הַפַּת, אֲבָל לֹא מִן הַפַּת עַל חִטִּים לְפִי חֶשְׁבּוֹן; וּבְכָל אֵלּוּ אִם תָּרַם תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה. וע״ל דְּהָאִידָּנָא דִּתְרוּמָה לְאִבּוּד אָזְלָא, אֵין לְהַקְפִּיד בְּכָךְ וְכֵן בִּשְׁאָר דְּבָרִים כַּיּוֹצֵא בָּהֶם; וּמִיהוּ בְּמַעֲשֵׂר הַנִּתָּן לְלֵוִי וּלְעָנִי, יֵשׁ לְהַקְפִּיד בְּכָךְ.

סד אֵין תּוֹרְמִין חֹמֶץ עַל יַיִן, אֲבָל תּוֹרְמִין יַיִן עַל חֹמֶץ.

סה הַתּוֹרֵם חָבִית שֶׁל יַיִן עַל הַיַּיִן, וְנִמְצֵאת חֹמֶץ, אִם יָדוּעַ שֶׁהָיְתָה שֶׁל חֹמֶץ עַד שֶׁלֹּא תְּרָמָהּ, אֵינָהּ תְּרוּמָה; וְאִם אַחַר שֶׁתְּרָמָהּ הֶחְמִיצָה, הֲרֵי זוֹ תְּרוּמָה. אִם סָפֵק, תְּרוּמָה וְיַחֲזֹר וְיִתְרֹם. וְכֵן הַתּוֹרֵם קִשּׁוּת וְנִמְצֵאת מָרָה, אֲבַטִּיחַ וְנִמְצָא סָרוּחַ.

סו אַחַר שֶׁמַּפְרִישִׁין תְּרוּמָה גְּדוֹלָה מַפְרִישׁ אֶחָד מֵעֲשָׂרָה מֵהַנִּשְׁאָר, וְהוּא הַנִּקְרָא מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן.

סז מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן מֻתָּר בַּאֲכִילָה לְיִשְׂרְאֵל, וּמֻתָּר לְאָכְלוֹ בְּטֻמְאָה. לְפִיכָךְ בַּת לֵוִי שֶׁנִּבְעֲלָה בְּעִילַת זְנוּת, נוֹתְנִין לָהּ מַעֲשֵׂר וְאוֹכֶלֶת. אֲבָל מִי שֶׁשָּׁמְעָה שֶׁמֵּת בַּעְלָהּ, אוֹ הֵעִיד לָהּ עֵד אֶחָד, וְנִשֵּׂאת וְאַחַר כָּךְ בָּא בַּעְלָהּ, קָנְסוּ אוֹתָהּ חֲכָמִים שֶׁתִּהְיֶה אֲסוּרָה בְּמַעֲשֵׂר.

סח לְוִיִּם וְכֹהֲנִים מַפְרִישִׁין מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן כְּדֵי לְהַפְרִישׁ מִמֶּנּוּ תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר, וְכֵן הַכֹּהֲנִים מַפְרִישִׁין שְׂאָר תְּרוּמוֹת וּמַעֲשְׂרוֹת וְהֵם לְעַצְמָם.

סט אֵין מוֹצִיאִין מַעֲשֵׂר מִיַּד הַכֹּהֲנִים. וְכֵן כָּל מַתְּנוֹת כְּהֻנָּה אֵין מוֹצִיאִין אוֹתָם מִכֹּהֵן לְכֹהֵן.

ע הָאוֹכֵל פֵּירוֹתָיו טְבָלִים, וְכֵן לֵוִי שֶׁאָכַל הַמַּעֲשֵׂר בְּטֻבְלוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁהֵם חַיָּבִים מִיתָה בִּידֵי שָׁמַיִם, אֵין מְשַׁלְּמִין הַמַּתָּנוֹת לְבַעֲלֵיהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר: אֲשֶׁר יָרִימוּ לַה׳ (בְּמִדְבַּר יח, כד) אֵין לְךָ בָּהֶם כְּלוּם עַד שֶׁיָּרִימוּ אוֹתָם. וּבְחוּץ לָאָרֶץ מֻתָּר לְאָדָם לִהְיוֹת אוֹכֵל וְהוֹלֵךְ תְּחִלָּה וְאַחַר כָּךְ מַפְרִישׁ תְּרוּמָה וּמַעֲשְׂרוֹת.

עא מְעַשְּׂרִין מִמָּקוֹם זֶה עַל מָקוֹם אַחֵר, וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְעַשֵּׂר מִן הַמֻּקָּף. אֲבָל אֵין מְעַשְּׂרִין מִמִּין עַל שֶׁאֵינוֹ מִינוֹ; וְלֹא מִן הַחִיּוּב עַל הַפָּטוּר; וְלֹא מִן הַפָּטוּר עַל הַחִיּוּב; וְאִם עִשֵּׂר, אֵינוֹ מַעֲשֵׂר.

עב כָּל שֶׁאָמַרְנוּ בִּתְרוּמָה אֵין תּוֹרְמִין מִזֶּה עַל זֶה, כָּךְ בְּמַעֲשֵׂר אֵין מְעַשְּׂרִין מִזֶּה עַל זֶה וְכָל שֶׁאָמַרְנוּ בִּתְרוּמָה אִם תָּרַם תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה, כָּךְ בְּמַעֲשֵׂר אִם הִפְרִישׁ מַעֲשְׂרוֹתָיו מַעֲשְׂרוֹת. וְכָל שֶׁהוּא פָּטוּר מִן הַתְּרוּמָה פָּטוּר מִן הַמַּעֲשֵׂר. וְכָל הַתּוֹרֵם מְעַשֵּׂר.

עג כָּל שֶׁאָמַרְנוּ בָּהֶם לֹא יִתְרֹמוּ וְאִם תָּרְמוּ תְּרוּמָתָן תְּרוּמָה, כָּךְ אִם עִשְּׂרוּ מַעֲשְׂרוֹתֵיהֶם מַעֲשְׂרוֹת. וְכָל שֶׁאֵין תְּרוּמָתָן תְּרוּמָה, כָּךְ אֵין מַעֲשְׂרוֹתֵיהֶן מַעֲשְׂרוֹת.

עד הַשְּׁקֵדִים הַמָּרִים, בֵּין בְּגַרְלָן בֵּין בְּקֶטֶן, פְּטוּרִים, לְפִי שֶׁאֵינָן אֹכֶל.

עה אֵין מְעַשְּׂרִין אֶלָּא מִן הַמֻּבְחָר.

עו אֵין מְעַשְּׂרִין בְּאֹמֶד, אֶלָּא בְּמִדָּה אוֹ בְּמִשְׁקָל אוֹ בְּמִנְיָן. וְכָל הַמְדַקְדֵּק בַּשְּׁעוּר מְשֻׁבָּח. וְהַמַּרְבֶּה בְּמַעֲשְׂרוֹת, מַעֲשְׂרוֹתָיו מְקֻלְקָלִין שֶׁהֲרֵי הַטֶּבֶל מְעֹרָב בָּהֶן, וּפֵירוֹתָיו מְתֻקָּנִין.

עז הַמַּפְרִישׁ מִקְצָת מַעֲשֵׂר, אֵינוֹ מַעֲשֵׂר אֶלָּא כְּמוֹ שֶׁחִלֵּק אֶת הָעֲרֵמָה, אֲבָל צָרִיךְ מִזֶּה הַחֵלֶק שֶׁיּוֹצִיא מַעֲשֵׂר שֶׁלּוֹ. כֵּיצַד, הָיוּ לוֹ מֵאָה סְאָה, הִפְרִישׁ מֵהֶם חֲמִשָּׁה לְשֵׁם מַעֲשֵׂר, אֵינוֹ מַעֲשֵׂר, וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהַפְרִישׁ עַל הַחֲמֵשׁ סְאִין מַעֲשֵׂר בְּמָקוֹם אַחֵר, אֶלָּא מֵהֶם, חֲצִי סְאָה, שֶׁהוּא מַעֲשֵׂר שֶׁלָּהֶם.

עח הַמַּפְרִישׁ תְּרוּמָה גְּדוֹלָה אוֹ תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר, מְבֹרָךְ קֹדֶם שֶׁיַּפְרִישׁ: אקב״ו לְהַפְרִישׁ תְּרוּמָה. וְכֵן הַמַּפְרִישׁ מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן, מְבֹרָךְ קֹדֶם: לְהַפְרִישׁ מַעֲשֵׂר, וְכֵן מְבֹרָךְ עַל מַעֲשֵׂר שֵׁנִי. וְאִם הִפְרִישׁ הַכֹּל זֶה אַחַר זֶה מִיָּד, וְלֹא סָח בֵּינֵיהֶם, כּוֹלְלָן בִּבְרָכָה אַחַת וּמְבָרֵךְ: לְהַפְרִישׁ תְּרוּמוֹת וּמַעֲשְׂרוֹת.

עט כָּל פְּרִי שֶׁמְּקֻטָּנוּתוֹ הוּא רָאוּי לַאֲכִילָה וְאֵינוֹ מַגִּיחַ אוֹתוֹ אֶלָּא כְּדֵי לְהוֹסִיף בְּגוּפוֹ, מִיָּד הוּא חַיָּב בְּמַעֲשְׂרוֹת. וְכָל פְּרִי שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לַאֲכִילָה בְּקֻטְנוֹ, אֵינוֹ חַיָּב בְּמַעֲשְׂרוֹת עַד שֶׁיַּגִּיעַ לְעוֹנַת הַמַּעֲשְׂרוֹת.

פ אֶשְׁכּוֹל שֶׁהִגִּיעַ בּוֹ אֶפְלּוּ גַּרְגִּיר יְחִידִי, כֻּלּוֹ חִבּוּר לְמַעֲשְׂרוֹת, וּכְאִלּוּ הִגִּיעַ כֻּלּוֹ, וְלֹא אוֹתוֹ אֶשְׁכּוֹל בִּלְבַד, אֶלָּא כָּל הָרוּחַ שֶׁיֵּשׁ בָּהּ אוֹתָהּ הַגֶּפֶן שֶׁיֵּשׁ בָּהּ הָאֶשְׁכּוֹל. וְכֵן רִמּוֹן שֶׁהִגִּיעַ בָּהּ אֶפְלּוּ פְּרִידָה אַחַת, כֻּלָּהּ חִבּוּר.

פא שִׁמְרֵי יַיִן שֶׁנָּתַן עֲלֵיהֶם מַיִם וְסִנְּנָן, אִם נָתַן ג׳ וּמָצָא ד׳, מוֹצִיא מַעֲשֵׂר מִזֶּה הַיָּתֵר מִמָּקוֹם אַחֵר, וְאֵינוֹ מַפְרִישׁ עָלָיו תְּרוּמָה, שֶׁהַתּוֹרֵם מִתְּחִלָּה בְּלִבּוֹ עַל הַכֹּל. וְאִם מָצָא פָּחוֹת מֵאַרְבַּע, אַף עַל פִּי שֶׁמָּצָא יָתֵר עַל מִדָּתוֹ, וְאַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם טַעַם יַיִן, פָּטוּר.

פב פֵּרוֹת שֶׁהִגִּיעוּ לְעוֹנַת הַמַּעֲשְׂרוֹת וְנִתְלַשׁוּ, וַעֲדַיִן לֹא נִגְמְרָה מְלָאכְתָּן, כְּגוֹן תְּבוּאָה שֶׁקָּצָרָהּ וְדָשָׁהּ, וַעֲדַיִן לֹא זֵרָהּ אוֹתָהּ וְלֹא מֵרָחָהּ, מַתָּר לֶאֱכֹל מֵהֶם אֲכִילַת עֲרַאי עַד שֶׁתִּגָּמֵר מְלָאכְתָּן, וּמִשֶּׁתִּגָּמֵר מְלָאכְתָּן אָסוּר לֶאֱכֹל מֵהֶם עֲרַאי. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּגוֹמֶר פֵּירוֹתָיו לְמָכְרָן בַּשּׁוּק. אֲבָל אִם הָיְתָה כַּוָּנָתוֹ לְהוֹלִיכָן לַבַּיִת, הֲרֵי זֶה מַתָּר לֶאֱכֹל מֵהֶם עֲרַאי אַחַר שֶׁנִּגְמְרָה מְלָאכְתָּן, עַד שֶׁיְּקַבְּעוּ לְמַעֲשֵׂר.

פג אֶחָד מִו׳ דְּבָרִים קוֹבֵעַ הַפֵּרוֹת לְמַעֲשְׂרוֹת: הֶחָצֵר, וְהַמִּקָּח, וְהָאֹשׁ, וְהַמֶּלַח, וְהַתְּרוּמָה, וְהַשַּׁבָּת. וְכֻלָּם אֵין קוֹבְעִין אֶלָּא בְּדָבָר שֶׁנִּגְמְרָה מְלַאכְתָּם. כֵּיצַד, פֵּרוֹת שֶׁדַּעְתּוֹ לְהוֹלִיכָן לַבַּיִת, אַף עַל פִּי שֶׁנִּגְמְרָה מְלָאכְתָּן, אוֹכֵל מֵהֶם אֲכִילַת עֲרַאי עַד שֶׁיְּכַנְסוּ לַבַּיִת שֶׁלּוֹ. נִכְנְסוּ לַבַּיִת שֶׁלּוֹ, נִקְבְּעוּ לְמַעֲשְׂרוֹת וְאָסוּר לֶאֱכֹל מֵהֶם עַד שֶׁיְּעַשֵּׂר. וּכְשֵׁם שֶׁהַבַּיִת קוֹבֵעַ לְמַעֲשֵׂר, כָּךְ הֶחָצֵר קוֹבַעַ לְמַעֲשֵׂר, שֶׁאִם נִכְנְסוּ הַפֵּרוֹת לֶחָצֵר דֶּרֶךְ הַשַּׁעַר, נִקְבְּעוּ אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִכְנְסוּ לְתוֹךְ הַבַּיִת. וְכֵן אִם מְכָרָן, אוֹ בִּשְּׁלָן בְּאוּר, אוֹ כְּבָשָׁן בְּמֶלַח, אוֹ הִפְרִישׁ בָּהֶם תְּרוּמָה, אוֹ נִכְנְסָה שַׁבָּת עֲלֵיהֶם, לֹא יֹאכַל עַד שֶׁיְּעַשֵּׂר, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִגִּיעוּ לַבַּיִת. הִכְנִיסָן לַבַּיִת קֹדֶם שֶׁתִּגָּמֵר מְלָאכְתָּן, הֲרֵי זֶה אוֹכֵל מֵהֶם עֲרַאי. הִתְחִיל (לִגְמֹר) מְלָאכְתָּן, מֵאַחַר שֶׁנִּכְנְסוּ לַבַּיִת, חַיָּב לְעַשֵּׂר הַכֹּל. כֵּיצַד, הִכְנִיס קִשּׁוּאִין וְדִילּוּעִין קֹדֶם שֶׁיְּשַׁפְשֵׁף, מִשֶּׁיַּתְחִיל לְשַׁפְשֵׁף אַחַת נִקְבְּעוּ הַכֹּל לְמַעֲשֵׂר. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה. וְכֵן הַתּוֹרֵם פֵּרוֹת שֶׁלֹּא נִגְמְרָה מְלָאכְתָּן, מַתָּר לֶאֱכֹל מֵהֶם עֲרַאי, חוּץ מִכַּלְכָּלַת תְּאֵנִים, שֶׁאִם תָּרַמָה קֹדֶם שֶׁתִּגָּמֵר מְלַאכְתָּהּ נִקְבְּעָה לְמַעֲשֵׂר.

פד מֻתָּר לְהַעֲרִים עַל הַתְּבוּאָה לְהַכְנִיסָהּ בְּמוֹץ, כְּדֵי שֶׁתִּהְיֶה בְּהֶמְתּוֹ אוֹכֶלֶת וּפְטוּרָה מִן הַמַּעֲשֵׂר. וְזוֹרֶה מְעַט מְעַט אַחַר שֶׁהִכְנִיס לַבַּיִת, וּפָטוּר לְעוֹלָם מִן הַתְּרוּמָה וּמִן הַמַּעֲשְׂרוֹת, שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ מַתְחִיל לִגְמֹר הַכֹּל.

פה הַגּוֹמֵר פֵּירוֹתָיו שֶׁל חֲבֵרוֹ שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ, הֲרֵי אֵלּוּ טְבֵלוּ לְמַעֲשֵׂר.

פו אֵיזֶהוּ גּוֹמֵר מְלֶאכֶת הַיַּיִן, מִשֶּׁיַּנִּיחֵנּוּ בְּחָבִית וְיִשְׁלֶה הַחַרְצַנִּין וְהַזַּגִּין מֵעַל פִּי הֶחָבִית. אֲבָל כְּשֶׁהוּא בְּתוֹךְ הַבּוֹר, כְּשֶׁגִּבִּיהֵנוּ לְהַעֲמִידוֹ בֶּחָבִית, שׁוֹתֶה עֲרַאי וְקוֹלֵט מִן הַגַּת הָעֶלְיוֹנָה וּמִן הַצְּנוֹר וּמִכָּל מָקוֹם, וְשׁוֹתֶה.

פז כִּיצַד הִיא אֲכִילַת עֲרַאי, כְּגוֹן שֶׁהָיָה מְקַלֵּף שְׁעוֹרִים וְאוֹכֵל, מְקַלֵּף אַחַת אַחַת וְאִם קִלֵּף וְכִנֵּס לְתוֹךְ יָדוֹ, חַיָּב לְעַשֵּׂר. (הָיָה מוֹלֵל פִּלְילוֹת שֶׁל חִטִּים, מְנַפֶּה מִיָּד לְיָד וְאוֹכֵל וְאִם נָפָה לְתוֹךְ חֵיקוֹ, חַיָּב לְעַשֵּׂר). וְכֵן נוֹטֵל מִן הַיַּיִן וְנוֹתֵן לְקֻעָרָה לְתוֹךְ תַּבְשִׁיל צוֹנֵן, וְאוֹכֵל; אֲבָל לֹא לְתוֹךְ הַקְּדָרָה, אַף עַל פִּי שֶׁהִיא צוֹנֶנֶת, מִפְּנֵי שֶׁהִיא כְּבוֹר קָטָן. וְכֵן סוֹחֵט זֵיתִים עַל בְּשָׂרוֹ, אֲבָל לֹא לְתוֹךְ יָדוֹ. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

פח כְּשֵׁם שֶׁמֻּתָּר לֶאֱכֹל עֲרַאי מִפֵּרוֹת שֶׁלֹּא נִגְמְרָה מְלָאכְתָּן, כָּךְ מֻתָּר לְהַאֲכִיל מֵהֶם לְחַיָּה, לִבְהֵמָה וּלְעוֹפוֹת, כָּל מַה שֶּׁיִּרְצֶה, וּמַפְקִיר מֵהֶם כָּל מַה שֶּׁיִּרְצֶה, קֹדֶם שֶׁיֵּעָשֵׂר. וְאִם גָּמְרוּ, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִקְבְּעוּ לְמַעֲשֵׂר, לֹא יַפְקִיר וְלֹא יַאֲכִיל לִבְהֵמָה וּלְחַיָּה וּלְעוֹפוֹת אֲכִילַת קֶבַע, עַד שֶׁיֵּעָשֵׂר. וּמֻתָּר לְהַאֲכִיל לִבְהֵמָה עֲרַאי מִן הַטֶּבֶל, וַאֲפִלּוּ בְּתוֹךְ הַבַּיִת, וּמַאֲכִילָה פְּקִיעֵי (פְּרוּשׁ עֲמָרִים שֶׁל תְּבוּאָה הַמֻּנָּחִים בְּקֶשׁ) עָמִיר עַד שֶׁיַּעֲשֶׂם חֲבִילוֹת.

פט תְּאֵנָה הָעוֹמֶדֶת בְּחָצֵר, אוֹכֵל מִמֶּנָּהּ אַחַת אַחַת, וּפָטוּר. וְאִם צֵרַף, חַיָּב בְּמַעֲשֵׂר. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, כְּשֶׁהָיָה עוֹמֵד בַּקַּרְקַע. אֲבָל אִם עָלָה לְרֹאשׁ הַתְּאֵנָה, מְמַלֵּא חֵיקוֹ וְאוֹכֵל שָׁם, שֶׁאֵין אֲוִיר חָצֵר קוֹבֵעַ לְמַעֲשֵׂר.

צ הָיְתָה עוֹמֶדֶת בֶּחָצֵר וְנוֹטָה לַגִּנָּה, הֲרֵי זֶה אוֹכֵל מִמֶּנָּהּ בַּגִּנָּה כְּדַרְכּוֹ, כְּאִלּוּ הָיְתָה נְטוּעָה בַּגִּנָּה. הָיְתָה נְטוּעָה בַּגִּנָּה וְנוֹטָה לֶחָצֵר, הֲרֵי זֶה כִּנְטוּעָה בְּחָצֵר שֶׁאֵינוֹ אוֹכֵל שָׁם אֶלָּא אַחַת אַחַת.

צא גֶּפֶן שֶׁנְּטוּעָה בֶּחָצֵר, לֹא יִטֹּל אֶת כָּל הָאֶשְׁכּוֹל כְּאֶחָד וְיֹאכַל, אֶלָּא מְגַרְגֵּר אַחַת אַחַת. וְכֵן בְּרִמּוֹן, לֹא יִטֹּל אֶת כָּל הָרִמּוֹן, אֶלָּא פּוֹרֵט אֶת הָרִמּוֹן בָּאִילָן, וְאוֹכֵל הַפֶּרֶט מִשָּׁם. וְכֵן בַּאֲבַטִּיחַ, סוֹפְתוֹ (פִּי חוֹתְכוֹ) בַּקַּרְקַע, וְאוֹכְלוֹ שָׁם.

צב הָיָה אוֹכֵל בְּאֶשְׁכּוֹל בַּגִּנָּה, וְנִכְנַס מִן הַגִּנָּה לֶחָצֵר, אַף עַל פִּי שֶׁיָּצָא מִן הֶחָצֵר לֹא יִגְמֹר עַד שֶׁיְּעַשֵּׂר.

צג כַּסְבָּר הַזָּרוּעַ בְּחָצֵר, מְקָרְסֵם עָלֶה עָלֶה וְאוֹכְלוֹ; וְאִם צֵרַף, חַיָּב לְעַשֵּׂר. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

צד הַלּוֹקֵחַ פֵּרוֹת תְּלוּשִׁין לְאָכְלָן, נִקְבְּעוּ לְמַעֲשֵׂר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר. וּמֵאֵימָתַי יִקָּבְעוּ, מִשֶּׁיִּתֵּן דָּמִים, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא מָשַׁךְ.

צה הֲרֵי שֶׁלֹּא נָתַן דָּמִים וְהָיָה בּוֹרֵר וּמַנִּיחַ, בּוֹרֵר וּמַנִּיחַ, אֲפִלּוּ כָּל הַיּוֹם כֻּלּוֹ, וְאַף עַל פִּי שֶׁגָּמַר בְּלִבּוֹ לִקַּח, לֹא נִתְחַיֵּב לְעַשֵּׂר. וְאִם הָיָה יָרֵא שָׁמַיִם, מִשֶּׁגָּמַר בְּלִבּוֹ מְעַשֵּׂר וְאַחַר כָּךְ יַחֲזִיר לַמּוֹכֵר, אִם רָצָה לְהַחֲזִיר.

צו הַלּוֹקֵחַ בִּמְחֻבָּר לַקַּרְקַע, אוֹ שֶׁלָּקַח תָּלוּשׁ לִשְׁלֹחַ לַחֲבֵרוֹ, לֹא נִקְבְּעוּ, וְיֵשׁ לוֹ לֶאֱכֹל מֵהֶם עֲרַאי.

צז הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ: הֵא לְךָ אִיסָר זֶה וְתֵן לִי בּוֹ ה׳ תְּאֵנִים, הֲרֵי זֶה אוֹכֵל אַחַת אַחַת, וּפָטוּר. וְאִם צֵרַף, חַיָּב לְעַשֵּׂר. הֵא לְךָ אִיסָר זֶה בְּעֶשְׂרִים תְּאֵנִים שֶׁאָבֹר לִי, בּוֹרֵר אַחַת אַחַת, וְאוֹכֵל. בְּאֶשְׁכּוֹל שֶׁאָבֹר לִי, מְגַרְגֵּר מִמֶּנּוּ בָּאִילָן, וְאוֹכֵל. בְּרִמּוֹן שֶׁאָבֹר לִי, פּוֹרְטוֹ בָּאִילָן, וְאוֹכֵל. בַּאֲבַטִּיחַ שֶׁאָבֹר לִי, סוֹפֶת בַּקַּרְקַע, וְאוֹכֵל. וְאִם קָצַץ אֶת הַתְּאֵנִים וְצָרָפָם, אוֹ שֶׁקָּצַץ הָאֶשְׁכּוֹל אוֹ הָאֲבַטִּיחַ, חַיָּב לְעַשֵּׂר, שֶׁהֲרֵי לֹא קָנָה אֶלָּא הַנִּתְלָשׁ. אֲבָל אִם אָמַר לֵיהּ: הֵא לְךָ אִיסָר בְּעֶשְׂרִים תְּאֵנִים אֵלּוּ, בְּשָׁנֵי אֶשְׁכּוֹלוֹת אֵלּוּ, בְּשָׁנֵי רִמּוֹנִים אֵלּוּ, בִּשְׁנֵי אֲבַטִּיחִים אֵלּוּ קוֹצֵץ כִּדַּרְכּוֹ, וְאוֹכֵל עֲרַאי, וּפָטוּר; שֶׁלֹּא נִקְבְּעוּ בְּמִקָּח, שֶׁהֲרֵי לְקָחָן בְּמִחְבָּר.

צח הַמַּחֲלִיף עִם חֲבֵרוֹ, זֶה לֶאֱכֹל וְזֶה לֶאֱכֹל, שְׁנֵיהֶם נִקְבְּעוּ לְמַעֲשְׂרוֹת, שֶׁהֲרֵי לָקְחוּ בְּתָלוּשׁ. זֶה לַקְצוֹת וְזֶה לַקְצוֹת, שְׁנֵיהֶם לֹא נִקְבְּעוּ, שֶׁאֵין הַמֶּכֶר קוֹבֵעַ דָּבָר שֶׁלֹּא נִגְמְרָה מְלַאכְתּוֹ. לָקַח הָאֶחָד פֵּרוֹת שֶׁהֶחֱלִיף, לַאֲכִילָה, וְלָקַח הָאֶחָד חֲלִיפֵיהֶן לְהַקְצוֹתָן, זֶה שֶׁלָּקַח לַאֲכִילָה חַיָּב לְעַשֵּׂר, וְזֶה שֶׁלָּקַח לְהַקְצוֹת לֹא נִקְבַּע לְמַעֲשֵׂר.

צט עַם הָאָרֶץ שֶׁהָיָה עוֹבֵר בַּשּׁוּק וְאָמַר: טְלוּ לָכֶם תְּאֵנִים, אוֹכְלִים וּפְטוּרִים, שֶׁאֵין הַמַּתָּנָה קוֹבַעַת.

ק הַשּׁוֹכֵר אֶת הַפּוֹעֲלִים לַעֲשׂוֹת עִמּוֹ בַּפֵּרוֹת, בֵּין בִּתְלוּשִׁין בֵּין בִּמְחֻבָּרִין, הוֹאִיל וְיֵשׁ לָהֶם לֶאֱכֹל מִן הַתּוֹרָה בַּמֶּה שֶׁהֵם עוֹשִׂים, הֲרֵי אֵלּוּ אוֹכְלִים וּפְטוּרִין מִן הַמַּעֲשֵׂר. וְאִם הִתְנָה עִמָּהֶם שֶׁיֹּאכְלוּ מַה שֶּׁלֹּא זִכְּתָה לָהֶם תּוֹרָה, כְּגוֹן שֶׁהִתְנָה הַפּוֹעֵל שֶׁיֹּאכְלוּ בָּנָיו עִמּוֹ, אוֹ שֶׁיֹּאכַל בְּנוֹ בְּשָׂכָרוֹ, אוֹ שֶׁיֹּאכַל אַחַר גְּמַר מְלַאכְתּוֹ בְּתָלוּשׁ, הֲרֵי זֶה אָסוּר לֶאֱכֹל עַד שֶׁיְּעַשֵּׂר, הוֹאִיל וְאוֹכֵל מִפְּנֵי הַתְּנַאי הֲרֵי זֶה כְּלוֹקֵחַ.

קא הַמּוֹצִיא פּוֹעֲלִים לַעֲשׂוֹת לוֹ מְלָאכָה בַּשָּׂדֶה, בִּזְמַן שֶׁאֵין לָהֶם עָלָיו מְזוֹנוֹת, אוֹכְלִים מִפֵּרוֹת שֶׁבַּשָּׂדֶה וּפְטוּרִים מִן הַמַּעֲשֵׂר. וְהוּא שֶׁלֹּא נִגְמְרָה מְלַאכְתָּן. אֲבָל אִם יֵשׁ לָהֶם עָלָיו מְזוֹנוֹת, לֹא יֹאכְלוּ, וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִגְמְרָה מְלַאכְתָּן, שֶׁאֵין פּוֹרְעִין חוֹב מִן הַטֶּבֶל. (אֲבָל) אוֹכְלִים אַחַת אַחַת מֵהַתְּאֵנָה, אֲבָל לֹא מִן הַסַּל וְלֹא מִן הַקֻּפָּה וְלֹא מִן הַמִּקְצָה.

קב אֶחָד הַמְכַשֵּׁל וְאֶחָד הַשּׁוֹלֵק וְאֶחָד הַכּוֹבֵשׁ, קוֹבֵעַ לְמַעֲשֵׂר. אֲבָל הַמְעַשֵּׁן אֶת הַפֵּרוֹת עַד שֶׁהִכְשִׁירָן, הֲרֵי זֶה סָפֵק.

קג הַטּוֹמֵן פֵּרוֹת בָּאֲדָמָה, אוֹ בַּזֶּבֶל, אוֹ בַּתֶּבֶן, עַד שֶׁהִכְשִׁירָם לַאֲכִילָה לֹא נִקְבְּעוּ לְמַעֲשֵׂר.

קד הַנּוֹתֵן יַיִן לְתַבְשִׁיל חַם, אוֹ שֶׁנָּתַן שֶׁמֶן לִקְדָרָה בְּאִלְפָּס, כְּשֶׁהֵן מְרֻתָּחִין, נִקְבְּעוּ לְמַעֲשֵׂר.

קה מָזַג יַיִן בְּמַיִם חַמִּין, נִקְבַּע. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם בִּשֵּׁל הַיַּיִן. וַאֲפִלּוּ בְּגַת אָסוּר לִשְׁתּוֹת מִמֶּנּוּ עַד שֶׁיְּעֻשַּׂר.

קו הַסּוֹחֵט אֶשְׁכּוֹל לְתוֹךְ הַכּוֹס, נִקְבָּע. לְתוֹךְ הַתַּמְחוּי, אֵינוֹ נִקְבָּע.

קז הַמּוֹלֵחַ פֵּרוֹת בַּשָּׁדֶה, נִקְבְּעוּ. טָבַל הַזֵּיתִים אַחַת אַחַת בְּמֶלַח וְאָכַל, פָּטוּר.

קח הַפּוֹצֵעַ זֵיתִים כְּדֵי שֶׁיֵּצֵא הַשָּׁרָף מֵהֶם, פָּטוּר.

קט הַנּוֹטֵל זֵיתִים מֵהַמַּעֲטָן, טוֹבֵל אַחַת אַחַת בְּמֶלַח וְאוֹכֵל. וְאִם מָלַח וְנָתַן לְפָנָיו, חַיָּב. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

קי הַתּוֹרֵם פֵּרוֹת תְּרוּמָה שֶׁצָּרִיךְ לִתְרֹם אַחֲרֶיהָ שְׁנָיָה, נִקְבָּע לְמַעֲשֵׂר, וְלֹא יֹאכַל מֵהֶם עֲרַאי עַד שֶׁיּוֹצִיא הַתְּרוּמָה שְׁנִיָּה וְיעַשֵּׂר.

קיא פֵּרוֹת שֶׁנִּגְמְרָה מְלָאכְתָּן וְחָשְׁכָה עֲלֵיהֶם לֵיל שַׁבָּת, נִקְבְּעוּ, וְלֹא יֹאכַל מֵהֶם, אֲפִלּוּ לְאַחַר הַשַּׁבָּת, עַד שֶׁיְּעַשֵּׂר.

קיב תִּינוֹקוֹת שֶׁטָּמְנוּ תְּאֵנִים לְשַׁבָּת וְשָׁכְחוּ לְעַשְּׂרָן, לֹא יֹאכְלוּ לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת עַד שֶׁיְּעַשְּׂרוּ.

קיג תְּאֵנָה שֶׁהָיְתָה מְיֻחֶדֶת לוֹ לְאֶכֶל פֵּירוֹתֶיהָ בְּשַׁבָּת, וְלִקֵּט מִמֶּנָּה כַּלְכָּלָה, לֹא יֹאכַל עַד שֶׁיְּעַשֵּׂר, הוֹאִיל וּפֵרוֹת אֵלּוּ מְיֻחָדִים לְשַׁבָּת וְהַשַּׁבָּת קוֹבַעַת.

קיד הָיָה אוֹכֵל בָּאֶשְׁכּוֹל וְחָשְׁכָה עָלָיו לֵיל שַׁבָּת, לֹא יִגְמֹר אֲכִילָתוֹ בְּשַׁבָּת עַד שֶׁיְּעַשֵּׂר. וְאִם הִנִּיחַ לְאַחַר הַשַּׁבָּת, הֲרֵי זֶה גּוֹמְרוֹ.

קטו כָּל שֶׁאָסוּר לְזָרִים לֶאֱכֹל בִּתְרוּמָה, כְּגוֹן הַגַּרְעִינִין וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן, כָּךְ אָסוּר לְאָכְלוֹ מֵהַטֶּבֶל וְהַמַּעֲשֵׂר שֶׁלֹּא נִטְּלָה תְּרוּמָתוֹ וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי וְהֶקְדֵּשׁ שֶׁלֹּא נִפְדּוּ. וְכָל שֶׁמֻּתָּר לְזָרִים לֶאֱכֹלוֹ בִּתְרוּמָה, מִדְּבָרִים אֵלּוּ, כָּךְ מֻתָּר בְּטֶבֶל וּמַעֲשֵׂר שֶׁלֹּא נִטְּלָה תְּרוּמָתוֹ וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי וְהֶקְדֵּשׁ שֶׁלֹּא נִפְדּוּ.

קטז אֵין מַדְלִיקִין בְּטֶבֶל טָמֵא. אֵין מְחַפִּין בַּטֶּבֶל. וְאֵין זוֹרְעִין אֶת הַטֶּבֶל. וַאֲפִלּוּ פֵּרוֹת שֶׁלֹּא נִגְמְרָה מְלָאכְתָּן אָסוּר לִזְרֹעַ מֵהֶם עַד שֶׁיְּעַשֵּׂר. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בִּתְבוּאָה וְקִטְנִיּוֹת וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן, אֲבָל הָעוֹקֵר שְׁתָלִים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם פֵּרוֹת מִמָּקוֹם לְמָקוֹם בְּתוֹךְ שָׂדֵהוּ, הֲרֵי זֶה מֻתָּר, וְאֵינוֹ כְּזוֹרֵעַ טֶבֶל, שֶׁהֲרֵי לֹא אָסַף הַפֵּרוֹת. וְכֵן הָעוֹקֵר לֶפֶת וּצְנוֹנוֹת וּשְׁתָלָם בְּמָקוֹם אַחֵר, אִם נִתְכַּוֵּן לְהוֹסִיף בְּגוּפָן, מֻתָּר. וְאִם שְׁתָלָם כְּדֵי שֶׁיִּקְשׁוּ וְיִקַּח הַזֶּרַע שֶׁלָּהֶם, אָסוּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּזוֹרֵעַ חִטִּים אוֹ שְׂעוֹרִים שֶׁל טֶבֶל.

קיז אֵין מוֹכְרִין טֶבֶל אֶלָּא לְצָרְךָ, וּלְחָבֵר. וְאָסוּר לִשְׁלֹחַ טֶבֶל, וַאֲפִלּוּ חָבֵר לְחָבֵר, שֶׁמָּא יִסְמְכוּ זֶה עַל זֶה וְיֹאכַל טֶבֶל.

קיח הַמּוֹכֵר פֵּרוֹת לַחֲבֵרוֹ, מוֹכֵר אוֹמֵר: עַל מְנַת שֶׁהֵם טֶבֶל מָכַרְתִּי, וְלוֹקֵחַ אָמַר: לֹא לָקַחְתִּי מִמְּךָ אֶלָּא מְעֻשָּׂרוֹת, כּוֹפִין אֶת הַמּוֹכֵר לְתַקֵּן; קָנָס הוּא לוֹ, מִפְּנֵי שֶׁמָּכַר טֶבֶל.

קיט אֵין פּוֹרְעִין חוֹב מֵהַטֶּבֶל, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמוֹכְרוֹ.

קכ הַלּוֹקֵחַ טֶבֶל מִשְּׁנֵי מְקוֹמוֹת, מְעַשֵּׂר מִזֶּה עַל זֶה.

קכא הַחוֹכֵר שָׂדֶה מֵהֶעוֹבֵד כּוֹכָבִים, מְעַשֵּׂר וְנוֹתֵן לוֹ. וְהַמְקַבֵּל שָׂדֶה אֲבוֹתָיו מֵהֶעוֹבֵד כּוֹכָבִים, מְעַשֵּׂר וְנוֹתֵן לוֹ.

קכב כֹּהֵן אוֹ לֵוִי שֶׁלָּקְחוּ פֵּרוֹת מִיִּשְׂרְאֵל אַחֵר שֶׁנִּגְמְרָה מְלָאכְתָּן, מוֹצִיאִין הַתְּרוּמָה וְהַמַּעֲשְׂרוֹת מִידֵיהֶם וְנוֹתְנִים אוֹתָם לְכֹהֲנִים וְלִלְוִיִּם אֲחֵרִים.

קכג כֹּהֵן אוֹ לֵוִי שֶׁמָּכְרוּ פֵּרוֹת תְּלוּשִׁים, לְדֶם שֶׁתִּגָּמֵר מְלָאכְתָּן, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם מָכַר בִּמְחֻבָּר, הֲרֵי הַתְּרוּמָה וְהַמַּעֲשֵׂר שֶׁלָּהֶם.

קכד הַנּוֹתֵן שָׂדֵהוּ בְּקַבָּלָה לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים אוֹ לְמִי שֶׁאֵינוֹ נֶאֱמָן עַל הַמַּעֲשְׂרוֹת, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא בָּאוּ לְעוֹנַת הַמַּעֲשְׂרוֹת צָרִיךְ לְעַשֵּׂר עַל יָדָם. נִתְּנָה לְעַם הָאָרֶץ, עַד שֶׁלֹּא בָּאוּ לְעוֹנַת הַמַּעֲשְׂרוֹת אֵינוֹ צָרִיךְ לְעַשֵּׂר עַל יָדָם. וּמִשֶּׁבָּאוּ לְעוֹנַת הַמַּעֲשְׂרוֹת, צָרִיךְ לְעַשֵּׂר עַל יָדָם. כֵּיצַד הוּא עוֹשֶׂה, עוֹמֵד עַל הַגֹּרֶן וְנוֹטֵל, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ לְמַה שֶּׁאָכְלוּ, שֶׁאֵין אָנוּ אַחְרָאִים לָהֶם.

קכה בְּאֶחָד בְּתִשְׁרֵי הוּא רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְמַעֲשַׂר תְּבוּאָה וְקִטְנִיּוֹת וְיָרָקוֹת. וּבְט״וּ בִּשְׁבָט, הוּא רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְמַעֲשַׂר הָאִילָנוֹת. כֵּיצַד, תְּבוּאָה וְקִטְנִיּוֹת שֶׁהִגִּיעוּ לְעוֹנַת הַמַּעֲשְׂרוֹת לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁל שְׁלִישִׁית, אַף עַל פִּי שֶׁנִּגְמְרוּ וְנֶאֶסְפוּ בַּשְּׁלִישִׁית, מַפְרִישִׁין מֵהֶן מַעֲשֵׂר שֵׁנִי. וְכֵן פֵּרוֹת הָאִילָן שֶׁבָּאוּ לְעוֹנַת הַמַּעֲשְׂרוֹת קֹדֶם ט״וּ בִּשְׁבָט שֶׁל שְׁלִישִׁית, אַף עַל פִּי שֶׁנִּגְמְרוּ וְנֶאֶסְפוּ אַחַר כָּךְ בְּסוֹף שָׁנָה שְׁלִישִׁית, מְתַעֲשְׂרִין לְשֶׁעָבַר וּמַפְרִישִׁין מֵהֶם מַעֲשֵׂר שֵׁנִי. וְכֵן אִם בָּאוּ לְעוֹנַת הַמַּעֲשְׂרוֹת קֹדֶם ט״וּ בִּשְׁבָט שֶׁל רְבִיעִית, אַף עַל פִּי שֶׁנִּגְמְרוּ וְנֶאֶסְפוּ בָּרְבִיעִית, מַפְרִישִׁין מֵהֶם מַעֲשֵׂר עָנִי. וְאִם בָּאוּ לְעוֹנַת הַמַּעֲשְׂרוֹת אַחַר ט״וּ בִּשְׁבָט, מְתַעֲשְׂרִין לְהַבָּא.

קכו הַיָּרָק, בִּשְׁעַת לְקִיטָתוֹ עִשּׂוּרוֹ, כֵּיצַד, אִם נִלְקַט בְּיוֹם רֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁל שְׁלִישִׁית, אַף עַל פִּי שֶׁבָּא לְעוֹנַת הַמַּעַשְׂרוֹת וְנִגְמַר בַּשְּׁנִיָּה, מַפְרִישִׁין מִמֶּנּוּ מַעֲשַׂר עָנִי. וְאִם נִלְקַט בָּרְבִיעִית, מַעֲשֵׂר שֵׁנִי. וְכֵן הָאֶתְרוֹג, בִּלְבַד מִשְּׁאָר פֵּרוֹת הָאִילָן, חֲרֵי הוּא כְּיָרָק וְהוֹלְכִין אַחַר לְקִיטָתוֹ, בֵּין לְמַעֲשֵׂר בֵּין לִשְׁבִיעִית. כֵּיצַד, אִם נִלְקַט בַּשְּׁלִישִׁית אַחַר ט״וּ בִּשְׁבָט, מַפְרִישִׁין מִמֶּנּוּ מַעֲשַׂר עָנִי אַף עַל פִּי שֶׁנִּגְמְרָה בַּשְּׁנִיָּה. וְכֵן אִם נִלְקַט בָּרְבִיעִית קֹדֶם ט״וּ בִּשְׁבָט, מַפְרִישִׁין מִמֶּנּוּ מַעֲשַׂר עָנִי. נִלְקַט בָּהּ אַחַר ט״וּ בִּשְׁבָט, מַפְרִישִׁין מִמֶּנּוּ מַעֲשֵׂר שֵׁנִי. וְאַף עַל פִּי שֶׁהוֹלְכִין אַחַר לְקִיטָתוֹ, אֶתְרוֹג בַּת שִׁשִּׁית שֶׁנִּכְנְסָה לַשְּׁבִיעִית, אֲפִלּוּ הָיְתָה כַּזַּיִת וְנַעֲשֵׂית כַּכָּבָר, חַיֶּבֶת בְּמַעֲשְׂרוֹת.

קכז הָאֱבְיוֹנוֹת שֶׁל צָלָף נוֹתְנִין עֲלֵיהֶם חֲמְרֵי הָאִילָן וְחֲמְרֵי זְרָעִים, שֶׁאִם הָיוּ מִשָּׁנָה שְׁנִיָּה שֶׁנִּכְנְסָה לַשְּׁלִישִׁית וְנִלְקְטוּ קֹדֶם ט״וּ בִּשְׁבָט, מַפְרִישִׁין מַעֲשַׂר רִאשׁוֹן וְאַחַר כָּךְ מַפְרִישׁ מַעֲשַׂר אַחַר וּפוֹדֶהוּ, וְאַחַר שֶׁפּוֹדֶהוּ נוֹתְנוֹ לָעֲנִיִּים.

קכח פֵּרוֹת שָׁנָה שְׁנִיָּה שֶׁנִּתְעָרְבוּ בִּפֵּרוֹת שְׁלִישִׁית, אוֹ שֶׁל שְׁלִישִׁית בָּרְבִיעִית, הוֹלְכִים אַחַר הָרֹב. מֻחֶצָּה לְמֻחֶצָּה, מַפְרִישִׁין מַעֲשֵׂר שֵׁנִי מִן הַכֹּל, אֲבָל לֹא מַעֲשַׂר עָנִי, שֶׁמַּעֲשַׂר שֵׁנִי חָמוּר, שֶׁהֲרֵי הוּא קָדוֹשׁ, וּמַעֲשַׂר עָנִי חֹל. וְכֵן פֵּרוֹת שֶׁהֵן סָפֵק אִם פֵּרוֹת שְׁנִיָּה הֵם אוֹ פֵּרוֹת שְׁלִישִׁית, מַפְרִישׁ מֵהֶם מַעֲשַׂר שֵׁנִי.

קכט כָּל הַפָּטוּר מִמַּעֲשַׂר רִאשׁוֹן, פָּטוּר מִמַּעֲשַׂר שֵׁנִי וּמִן הֶעָנִי. וְכָל שֶׁחַיָּב בָּרִאשׁוֹן, חַיָּב בִּשְׁנֵיהֶם. וְכָל הַתּוֹרֵם מוֹצִיא מַעֲשֵׂר. וְכָל שֶׁאֵינוֹ תּוֹרֵם, אֵינוֹ מוֹצִיא מַעֲשֵׂר. וְכָל מִי שֶׁאִם תָּרַם תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה, כָּךְ אִם עִשֵּׂר חֲרֵי הוּא מַעֲשֵׂר. וְכָל מִי שֶׁאֵין תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה, כָּךְ אִם הוֹצִיא מַעֲשֵׂר אֵינוֹ מַעֲשֵׂר.

קל פֵּרוֹת שֶׁהוֹצִיא מֵהֶם מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן קֹדֶם שֶׁיִּקָּבְעוּ לְמַעֲשֵׂר, חֲרֵי זֶה אוֹכֵל מֵהֶם עֲרַאי קֹדֶם שֶׁיּוֹצִיא מַעֲשֵׂר שֵׁנִי, שֶׁאֵין הָרִאשׁוֹן קוֹבֵעַ לַשֵּׁנִי. אֲבָל מִשֶּׁנִּקְבְּעוּ לְמַעֲשֵׂר, אַף עַל פִּי שֶׁהוֹצִיא אֶת הָרִאשׁוֹן, אָסוּר לֶאֱכֹל מֵהֶם עֲרַאי עַד שֶׁיּוֹצִיא אֶת הַשֵּׁנִי אוֹ אֶת מַעֲשַׂר עָנִי.

קלא לֹא חִיְּבוּ לְהַפְרִישׁ מַעֲשֵׂר שֵׁנִי בְּסוּרְיָא.

קלב מַעֲשֵׂר שֵׁנִי נֶאֱכָל לִבְעָלָיו לִפְנִים מֵחוֹמַת יְרוּשָׁלַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר: וְאָכַלְתָּ לִפְנֵי ה׳ אֱלֹהֶיךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר וגו׳ (דְּבָרִים יד, כג) וְנוֹהֵג בִּפְנֵי הַבַּיִת וְשֶׁלֹּא בִּפְנֵי הַבַּיִת, אֲבָל אֵינוֹ נֶאֱכָל בִּירוּשָׁלַיִם אֶלָּא בִּפְנֵי הַבַּיִת, שֶׁנֶּאֱמַר: מַעְשַׂר דְּגָנְךָ תִּירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ וּבְכֹרֹת בְּקָרְךָ וְצֹאנֶךָ (דְּבָרִים יד, כג). מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לָמְדוּ, מַה בְּכוֹר אֵינוֹ נֶאֱכָל אֶלָּא בִּפְנֵי הַבַּיִת, אַף מַעֲשֵׂר שֵׁנִי לֹא יֵאָכֵל אֶלָּא בִּפְנֵי הַבַּיִת.

קלג בַּזְּמַן הַזֶּה, אִם רָצָה לִפְדּוֹת מַעֲשֵׂר שֵׁנִי שְׁוֵה מָנֶה בִּפְרוּטָה, לְכַתְּחִלָּה, פּוֹדֶה וּמַשְׁלִיךְ הַפְּרוּטָה לַיָּם הַגָּדוֹל; אֲבָל לִשְׁאָר נְהָרוֹת צָרִיךְ לְשַׁחֲקָהּ תְּחִלָּה. וְכֵן אִם חִלֵּל (פְּרוֹשׁ אִם עָשָׂאוֹ חֻלִּין עַל יְדֵי פְּדָיוֹן) מַעֲשֵׂר שֵׁנִי שְׁוֵה מָנֶה עַל שְׁוֵה פְּרוּטָה מִפֵּרוֹת אֲחֵרוֹת, חֲרֵי זֶה מְחֻלָּל, וְשׁוֹרֵף אֶת הַפֵּרוֹת שֶׁחִלֵּל עֲלֵיהֶם, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיוּ תַּקָּלָה לַאֲחֵרִים.

קלד וְשִׁעוּר פְּרוּטָה, כַּחֲצִי שְׁעוֹרָה כֶּסֶף מְזֻקָּק, שֶׁהוּא חֵלֶק מִל״ב בְּמָעָה כֶּסֶף שֶׁהוּא אשפיר״ו עוטומאני שֶׁמִּשְׁקָלוֹ רְבִיעִית דְּרָהֶ״ם, נִמְצָא שֶׁהַפְּרוּטָה חֵלֶק מִמ״ח בְּקִטְעָא וְיוֹתֵר מְעַט. וְצָרִיךְ לְדַקְדֵּק שֶׁהַפֵּרוֹת שֶׁמְּחַלֵּל עֲלֵיהֶם מַעֲשֵׂר שֵׁנִי שֶׁיִּשְׁווּ כָּךְ לָפָחוֹת. וְעַיֵּן לְעֵיל סִימָן רצ״ד (פְּעִיף ו).

קלה כְּשֵׁם שֶׁאֵין אוֹכְלִים מַעֲשֵׂר שֵׁנִי בַּזְּמַן הַזֶּה בִּירוּשָׁלַיִם, כָּךְ אֵין פּוֹדִין אוֹתוֹ שָׁם, וְאֵין מְחַלְּלִין אוֹתוֹ, וְאֵין מוֹכְרִים אוֹתוֹ. וְאִם נִכְנָס בִּירוּשָׁלַיִם, אַף בַּזְּמַן הַזֶּה, אֵין מוֹצִיאִין אוֹתוֹ מִשָּׁם וּמַנִּיחִים אוֹתוֹ שָׁם עַד שֶׁיֵּרָקֵב. (וְכֵן אִם עָבַר וְהוֹצִיאוֹ מִשָּׁם, מַנִּיחִין אוֹתוֹ עַד שֶׁיֵּרָקֵב). לְפִיכָךְ אֵין מַפְרִישִׁין מַעֲשֵׂר שֵׁנִי בִּירוּשָׁלַיִם בַּזְּמַן הַזֶּה, אֶלָּא מוֹצִיאִין אֶת הַפֵּרוֹת בְּטִבְלָן חוּץ לָעִיר, וּמַפְרִישִׁין אוֹתוֹ שָׁם, וּפוֹדֶהוּ. וְאִם הִפְרִישָׁן שָׁם בַּזְּמַן הַזֶּה, יֵרָקֵב. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי שֶׁלֹּא נִטְמָא. אֲבָל אִם נִטְמָא, פּוֹדִין אוֹתוֹ בִּירוּשָׁלַיִם. וְיֵשׁ לְהַכְשִׁירוֹ כְּדֵי שֶׁיִּקָּבֵל טֻמְאָה וְיֹהֵא לוֹ הֶתֵּר בַּפְּדָיוֹן (שוּר).

קלו הַפּוֹדֶה מַעֲשֵׂר שֵׁנִי אוֹמֵר: הַפֵּרוֹת הָאֵלּוּ מְחֻלָּלוֹת עַל מָעוֹת אֵלּוּ. וְאִם לֹא פֵּרַשׁ, אֶלָּא הִפְרִישׁ מָעוֹת בִּלְבַד כְּנֶגֶד הַפֵּרוֹת, דַּיּוֹ, וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְפָרֵשׁ, וְיֵצְאוּ הַפֵּרוֹת לְחֻלִּין.

קלז הַפּוֹדֶה מַעֲשֵׂר שֵׁנִי, מְבָרֵךְ: אקב״ו עַל פִּדְיוֹן מַעֲשֵׂר שֵׁנִי. וְאִם חִלְּלָן עַל פֵּרוֹת אֲחֵרוֹת, מְבָרֵךְ: עַל חִלּוּל מַעֲשֵׂר שֵׁנִי. וְהַפּוֹדֶה אוֹ מְחַלֵּל מַעֲשֵׂר שֵׁנִי שֶׁל דְּמַאי, אֵינוֹ צָרִיךְ בְּרָכָה.

קלח אֵין פּוֹדִין מַעֲשֵׂר שֵׁנִי אֶלָּא בְּכֶסֶף. וְכֵן אִם פָּדָה מַעֲשֵׂר שֵׁנִי שֶׁלּוֹ, שֶׁהוּא מוֹסִיף חֹמֶשׁ, לֹא יִהְיֶה הַחֹמֶשׁ אֶלָּא כֶּסֶף, כְּקָרָן. וְאֵין פּוֹדֶה בְּכֶסֶף שֶׁאֵינוֹ מַטְבֵּעַ, אֶלָּא בְּכֶסֶף מְפֻתָּח שֶׁיֵּשׁ עָלָיו צוּרָה אוֹ כְּתָב; וְאִם פָּדָה בִּלְשׁוֹן שֶׁל כֶּסֶף וְכַיּוֹצֵא בּוֹ, וְהוּא הַנִּקְרָא אֲסִימוֹן, לֹא עָשָׂה כְּלוּם. וְאֵין פּוֹדִין בְּפָחוֹת מִפְּרוּטָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּפוֹדֶה בַּאֲסִימוֹן. וְאֵין פּוֹדִין בְּמַטְבֵּעַ שֶׁאֵינוֹ יוֹצֵא בְּאוֹתוֹ זְמַן וּבְאוֹתוֹ מָקוֹם. וְאֵינוֹ פּוֹדֶה בְּמָעוֹת שֶׁאֵינָם בִּרְשׁוּתוֹ. וְאֶפְשָׁר שֶׁאֵין דְּבָרִים אֵלּוּ אֲמוּרִים אֶלָּא בִּזְמַן שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּם, אֲבָל עַכְשָׁו שֶׁאֵין מַעֲשֵׂר שֵׁנִי נֶאֱכָל, אֵין לְהַקְפִּיד בְּכָךְ. וּמִכָּל מָקוֹם יֵשׁ לָחוּשׁ בַּדָּבָר, וְאַף בַּזְּמַן הַזֶּה לֹא יִפְדֶּה מַעֲשֵׂר שֵׁנִי אֶלָּא עַל כֶּסֶף שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מַטְבֵּעַ הַיּוֹצֵא, וְהוּא בִּרְשׁוּתוֹ, אוֹ יְחַלֵּל עַל פֵּרוֹת אֲחֵרוֹת.

קלט הַפּוֹדֶה מַעֲשֵׂר שֵׁנִי קֹדֶם שֶׁיַּפְרִישֶׁנּוּ, כְּגוֹן שֶׁאָמַר: מַעֲשֵׂר שֵׁנִי שֶׁל פֵּרוֹת פָּדוּי בְּמָעוֹת אֵלּוּ, לֹא אָמַר כְּלוּם, וְלֹא קָבַע מַעֲשֵׂר. אֲבָל אִם קָבַע וְאָמַר: מַעֲשֵׂר שֶׁהוּא בַּצָּפוֹן, אוֹ בַּדָּרוֹם, מְחֻלָּל עַל מָעוֹת אֵלּוּ, חֲרֵי זֶה פָּדוּי.

קמ מִצְוַת עֲשֵׂה לְהִתְוַדּוֹת לִפְנֵי ה׳ אַחַר שֶׁמּוֹצִיאִין כָּל הַמַּתָּנוֹת שֶׁבְּזֶרַע הָאָרֶץ, וְזֶהוּ הַנִּקְרָא וִדּוּי מַעֲשֵׂר. וְאֵין מִתְוַדִּין וִדּוּי זֶה אֶלָּא אַחַר הַשָּׁנָה שֶׁמַּפְרִישִׁין בָּהּ מַעֲשַׂר עָנִי.

קמא אֵימָתַי מִתְוַדִּין, בְּמִנְחָה, בְּיוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן שֶׁל פֶּסַח שֶׁל רְבִיעִית, וּשְׁבִיעִית.

קמב אֵין מִתְוַדִּין אֶלָּא בַּיּוֹם. וְכָל הַיּוֹם כָּשֵׁר לְוִדּוּי הַמַּעֲשֵׂר. וּבֵין בִּפְנֵי הַבַּיִת בֵּין שֶׁלֹּא בִּפְנֵי הַבַּיִת חַיָּב לְבַעֵר וּלְהִתְוַדּוֹת.

קמג וִדּוּי זֶה נֶאֱמָר בְּכָל לָשׁוֹן. וְאִם רָצוּ רַבִּים לְהִתְוַדּוֹת כְּאֶחָד, מִתְוַדִּים.

קמד אֵינוֹ מִתְוַדֶּה עַד שֶׁלֹּא יִשָּׁאֵר אֶצְלוֹ אַחַת מֵהַמַּתָּנוֹת. וְעֶרֶב יוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן הָיָה הַבְּעוּר, וּלְמָחָר מִתְוַדִּין, וּפֵרוֹת שֶׁלֹּא הִגִּיעוּ לְעוֹנַת הַמַּעֲשְׂרוֹת בִּשְׁעַת הַבְּעוּר, אֵין מְעַכְּבִין אוֹתוֹ לְהִתְוַדּוֹת, וְאֵינוֹ חַיָּב לְבַעֲרָן.

קמה מִי שֶׁהָיוּ פֵּירוֹתָיו רְחוֹקִים מִמֶּנּוּ, וְהִגִּיעַ יוֹם הַבְּעוּר, חֲרֵי זֶה קוֹרֵא שֵׁם לַמַּתָּנוֹת וּמְזַכֶּה לָהֶן לְבַעֲלֵיהֶן עַל גַּבֵּי קַרְקַע, אוֹ לְמִי שֶׁיּוֹכֶה לָהֶן לְבַעֲלֵיהֶן, וּמִתְוַדֶּה לְמָחָר.

קמו אִם הִפְרִישׁ הַמַּתָּנוֹת שֶׁלֹּא עַל הַסֵּדֶר, אוֹ אִם נִשְׁרַף טִבְלוֹ, אוֹ אִם הִפְרִישׁ מַעֲשֵׂר בְּטֻמְאָה, אֵינוֹ מִתְוַדֶּה. הַגָּה: הָרַב הַמַּחֲבִּר הַזֶּה הִשְׁמִיט כָּל דִּינֵי מַעֲשֵׂר עָנִי, שֶׁכָּתַב הַטּוּר שֶׁיֵּשׁ לִלְמֹד מֵהֶם הַרְבֵּה דִּינֵי צְדָקָה הַנּוֹהֲגִים הָאִדָּנָא, וְאֶפְשָׁר שֶׁסָּמַךְ עַצְמוֹ עַל מַה שֶּׁנִּתְבָּאֵר בְּדִינֵי תְּרוּמוֹת וּמַעֲשְׂרוֹת הִשְׁמִיט כַּמָּה דִּינִים שֶׁכָּתַב הַטּוּר, וְהִכְנִיס אֲחֵרִים תַּחְתֵּיהֶם, וְכָל זֶה גָּרַם לוֹ שֶׁהֶעְתִּיק דִּבְרֵי הָרַמְבַּ״ם הִלְכוֹת תְּרוּמוֹת וּמַעֲשְׂרוֹת כִּכְתָבָם וְכִלְשׁוֹנָם, וְלֹא שָׁת לִבּוֹ לְדָבָרִים אֲחֵרִים, וְהָרוֹצֶה לַעֲמֹד עַל עִקְרֵי הַדִּינִים יְעַיֵּן בְּפָנִים.

סימן שלב

א לֶקֶט, שִׁכְחָה וּפֵאָה, אִם אֵין עֲנִיֵּי יִשְׂרָאֵל מְצוּיִים שָׁם לִטְּלָם, אֵין צָרִיךְ לְהַנִּיחָם. הַגָּה: וְהָאִדָּנָא אֵין נוֹהֲגִין בָּהֶם, לְפִי שֶׁהָרֹב עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, וְאִם יַנִּיחוּם, יָבוֹאוּ עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וְיִטְּלוּם (טור).

סימן שלג

א רֵאשִׁית הַגֵּז אֵינוֹ נוֹהֵג אֶלָּא בָּאָרֶץ, בֵּין בִּפְנֵי הַבַּיִת בֵּין שֶׁלֹּא בִּפְנֵי הַבַּיִת. וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּבַר תּוֹרָה רֵאשִׁית הַגֵּז נוֹהֵג אֲפִלּוּ בְּחוּץ לָאָרֶץ, אֶלָּא שֶׁלֹּא נָהֲגוּ כֵּן (טור).

ב אֵין חַיָּבִים בְּרֵאשִׁית הַגֵּז אֶלָּא הַכְּבָשִׂים בִּלְבַד, זְכָרִים וּנְקֵבוֹת. וְאִם הָיָה צֶמֶר קָשֶׁה וְאֵינוֹ רָאוּי לִלְבִישָׁה, פָּטוּר.

ג גָּזַז הַצֶּמֶר וְלִבְּנוֹ, חַיָּב. אֲבָל אִם צְבָעוֹ, פָּטוּר.

ד הַגּוֹזֵז אֶת הַמָּתָה, פָּטוּר. הַתּוֹלֵשׁ צֶמֶר רְחָלִים בְּיָדוֹ, וְלֹא גָּזַז, חַיָּב.

ה הַמַּפְרִישׁ רֵאשִׁית הַגֵּז, וְאָבַד, חַיָּב בְּאַחֲרָיוּתוֹ עַד שֶׁיִּתְּנֶנּוּ לְכֹהֵן.

ו הָאוֹמֵר: כָּל גִּזָּתִי רֵאשִׁית, דְּבָרָיו קַיָּמִים.

ז הַלּוֹקֵחַ גֵּז צֹאנוֹ שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים, אַחַר שֶׁגִּזָּזוֹ הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים, פָּטוּר מֵרֵאשִׁית הַגֵּז. וְאִם לָקַח הַצֹּאן לְגִזָּתָן, חַיָּב, אַף עַל פִּי שֶׁגִּזָּרָהּ הַגִּזָּה בִּרְשׁוּת הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים, וְאַף עַל פִּי שֶׁחוֹזְרִים הַצֹּאן לָעוֹבֵד כּוֹכָבִים אַחַר גְּזִיזָה, חַיָּב. וְיֵשׁ חוֹלְקִין וְאוֹמְרִים דְּפָטוּר, אִם לֹא קָנָה הַצֹּאן לְגִזָּתָן (דעת רש״י ושור).

ח הַלּוֹקֵחַ גֵּז צֹאנוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ, אִם שִׁיֵּר הַמּוֹכֵר מְעַט מִצֹּאנוֹ לְהִגָּזֵז, חַיָּב לְהַפְרִישׁ מֵהַנִּשְׁאָר עַל הַכֹּל. וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִתְחִיל הַמּוֹכֵר לִגְזֹז. וְאִם לֹא שִׁיֵּר כְּלוּם, הַלּוֹקֵחַ חַיָּב לְהַפְרִישׁ. וְאִם הָיוּ שְׁנֵי מִינִים, כְּגוֹן גִּזָּה לְבָנָה וְגִזָּה שְׁחוּמָה (פרי אדמה) וּמָכַר מִין זֶה וְהִנִּיחַ הַמִּין הָאַחֵר, זֶה נוֹתֵן לְעַצְמוֹ עַל מַה שֶּׁלָּקַח וְזֶה נוֹתֵן לְעַצְמוֹ עַל מַה שֶּׁמָּכַר. הַגָּה: קָנָה גֵּז צֹאנוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ, אִם שִׁיֵּר הַמּוֹכֵר קְצָת גִּזָּה לְעַצְמוֹ, הוּא חַיָּב. לֹא שִׁיֵּר מֵהֶם כְּלוּם, הַלּוֹקֵחַ חַיָּב לִתֵּן. וְאִם פֵּרֵשׁ לוֹ: אֲנִי מוֹכֵר לְךָ הַכֹּל, שְׁנֵיהֶם פְּטוּרִים (טור).

ט כַּמָּה צֹאן יִהְיוּ לוֹ וְיִהְיוּ חַיָּבוֹת בְּרֵאשִׁית הַגֵּז, אֵין פָּחוֹת מֵחֲמֵשׁ; וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה בַּגִּזָּה שֶׁלָּהֶם אֵין פָּחוֹת מִמִּשְׁקָל שִׁשִּׁים סֶלַע; וְתִהְיֶה גִּזַּת כָּל אֶחָד מֵחֲמִשְׁתָּן אֵין פָּחוֹת מִי״ב סֶלַע; וְאִם הָיְתָה אַחַת מֵהֶן גּוֹזֶזֶת פָּחוֹת מִי״ב, אַף עַל פִּי שֶׁחֲמִשְׁתָּן גּוֹזְזוֹת שִׁשִּׁים סֶלַע אוֹ יוֹתֵר, פָּטוּר.

י הַשֻּׁתָּפִים, חַיָּבִים. וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה בְּחֵלֶק כָּל אֶחָד כַּשָּׁעוּר. אֲבָל חֲמִשָּׁה צֹאן בִּלְבַד שֶׁל שְׁנֵי שֻׁתָּפִין, פְּטוּרִין.

יא רֹאשִׁית הַגֵּז, מִצְוָתָהּ בַּתְּחִלָּה. וְאִם הִפְרִישׁ, בֵּין בָּאֶמְצַע בֵּין בַּסּוֹף, יָצָא.

יב הָיוּ לוֹ ה׳ צֹאן וְגָזַז אַחַת מֵהֶן בִּלְבַד, וּמָכַר גִּזָּתָהּ, וְאַחַר כָּךְ גָּזַז שְׁנַיִם וּמָכַר גִּזָּתָהּ, וְאַחַר כָּךְ גָּזַז שְׁלִישִׁית וּמָכַר גִּזָּתָהּ, הַכֹּל מִצְטָרְפוֹת לְרֹאשִׁית הַגֵּז וְחַיָּב לְאַחַר כַּמָּה שָׁנִים. וְהוּא הַדִּין אִם מָכַר קְצָת הַצֹּאן לְאַחַר שֶׁהִתְחִיל לִגְזֹז. וְיֵשׁ לוֹ לְהַפְרִישׁ מִן הֶחָדָשׁ עַל הַיָּשָׁן וּמִזֶּה עַל זֶה. הָיוּ לוֹ שְׁנֵי מִינִים, רַע וְטוֹב, לֹא יִתֵּן מִן הָרַע עַל הַטּוֹב, אֶלָּא יִתֵּן מִכָּל אֶחָד לְפִי שִׁעוּרוֹ (טור). אֲבָל אִם הָיְתָה רָחֵל אַחַת וּגְזָזָהּ, וְאַחַר כָּךְ קָנָה שְׁנַיִם וּגְזָזָהּ וְהִנִּיחַ גִּזָּתָהּ, וְאַחַר כָּךְ קָנָה שְׁלִישִׁית וּגְזָזָהּ וְהִנִּיחַ גִּזָּתָהּ, אֵינָם מִצְטָרְפִין.

יג מִי שֶׁהָיוּ לוֹ גְּזוֹת רַבּוֹת שֶׁל רֹאשִׁית הַגֵּז, וְרוֹצֶה לְחַלֵּק לַכֹּהֲנִים, לֹא יִתֵּן לְכָל אֶחָד פָּחוֹת מִמִּשְׁקַל חֲמִשָּׁה סְלָעִים מְלֻבָּן, כְּדֵי בֶּגֶד קָטָן. לֹא שֶׁיְּלַבְּנוֹ וְאַחַר כָּךְ יִתֵּן, אֶלָּא יִתֵּן לוֹ מִצֶּמֶר הַגִּזָּה כְּשֶׁהוּא צוֹאִי (פי׳ מְטֻנָּף) כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה בּוֹ אַחַר הַלִּבּוּן חֲמִשָּׁה סְלָעִים אוֹ יוֹתֵר, שֶׁנֶּאֱמַר: תִּתֶּן לוֹ, (דְּבָרִים יח, ד) שֶׁיִּהְיֶה בּוֹ כְּדֵי מַתָּנָה הַמּוֹעֶלֶת. אֲבָל אֵינוֹ חַיָּב לִתֵּן רַק חֲמִשָּׁה סְלָעִים מֵהַכֹּל (טור).

יד רֹאשִׁית הַגֵּז חֲלִין לְכָל דָּבָר. לְפִיכָךְ נוֹתְנִין אוֹתוֹ לַכֹּהֶנֶת, אַף עַל פִּי שֶׁהִיא נְשׂוּאָה לְיִשְׂרְאֵל.

סימן שלד

א הָעוֹבֵר עַל דְּבַר אָסוּר, מְנַדִּין אוֹתוֹ לְאַלְתַּר. הַגָּה: אֲבָל מִכֹּחַ מָמוֹן, אֵין מְנַדִּין אוֹתוֹ, עַד שֶׁיַּתְרוּ בּוֹ ג׳ פְּעָמִים, דְּהַיְנוּ ב׳ ה׳ ב׳ (טור) מִן הַבֵּית דִּין, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּחֹשֶׁן מִשְׁפָּט סִימָן י״א. וְאֵין נִדּוּי פָּחוֹת מִשְּׁלֹשִׁים יוֹם; וְאִם אֵינוֹ חוֹזֵר בּוֹ, שׁוֹנִים לְנַדּוֹתוֹ לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם. וְאִם אֵינוֹ חוֹזֵר בּוֹ, מַמְתִּינִים לוֹ עוֹד שְׁלֹשִׁים וּמַחֲרִימִין אוֹתוֹ. אֲפִלּוּ פָּגַע הֶרֶגֶל בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם, אֵינוֹ מְבַטֵּל אוֹתוֹ. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, דְּנִדּוּי דִּידְהוּ, בְּנִדּוּי דִּידְהוּ, אֲבָל נִדּוּי דִּידָן כְּנִזְיפָה דִּידְהוּ, שֶׁהִיא ז׳ יָמִים; וּנְזִיפָה דִּידָן, חַד יוֹמָא. הַגָּה: וּמְנַדִּין לְמִי שֶׁהוּא חַיָּב נִדּוּי, וַאֲפִלּוּ יֵשׁ לָחוּשׁ שֶׁעַל יְדֵי כֵן יֵצֵא לְתַרְבּוּת רָעָה, אֵין לָחוּשׁ בְּכָךְ (פִּסְקֵי מהרא״י סִימָן קל״ח).

ב הַמְנַדֶּה, אֵין יוֹשְׁבִין בְּד׳ אַמּוֹתָיו, חוּץ מֵאִשְׁתּוֹ וּבָנָיו. (ר״ן) וְיֵשׁ אוֹמְרִים אַף בְּנֵי בֵּיתוֹ, שָׁרֵי (טור ובת״ה סִימָן רע״ו) וְיֵשׁ לְהַקֵּל. וְאֵין אוֹכְלִין וְשׁוֹתִין עִמּוֹ (טור). וְאֵין מְזַמְּנִין עָלָיו. וְאֵין כּוֹלְלִין אוֹתוֹ לְכָל דָּבָר שֶׁצָּרִיךְ עֲשָׂרָה. הַגָּה: אֲבָל אִם לֹא נִדּוּהוּ בְּפֵרוּשׁ, אַף עַל גַּב שֶׁהוּא עֲבֵרָיָן אוֹ שֶׁעָבַר עַל גְּזֵרַת צִבּוּר, מְצָרְפִין אוֹתוֹ לְמִנְיַן י׳ לְהִתְפַּלֵּל עִמּוֹ (ריב״ש סִימָן קע״ב וּמַרְדְּכַי רֹאשׁ שְׁבוּעוֹת שְׁתִּים הַנִּזְהוֹת אֶלְפְּסִי פֶּרֶק אֵלּוּ מְגַלְּחִין). וַאֲפִלּוּ מְנַדֶּה מֻמְשׁ שֶׁאֵין מְצָרְפִין אוֹתוֹ לְמִנְיָן, מִכָּל מָקוֹם מֻתָּר לְהִתְפַּלֵּל בְּעוֹדוֹ בְּבֵית הַכְּנֶסֶת (בית יוסף בשם תשובת הרשב״א והריב״ש סי׳ קע״ב). וּמָה שֶּׁנָּהֲגוּ לְגָרְשׁוֹ מִבֵּית הַכְּנֶסֶת, שֶׁלֹּא יִדְחֹק יְחִידִים שֶׁצְּרִיכִים לְהִתְרַחֵק מֵאֲרַבַּע אַמּוֹתָיו. (שם בריב״ש). וְאָסוּר בְּתִכְבֹּסֶת וּבְתִסְפֹּרֶת וּבִנְעִילַת הַסַּנְדָּל, (ראב״ד והרא״ש) כְּאָבֵל. וּמֻתָּר בְּדִבְרֵי תוֹרָה. שׁוֹנֶה, וְשׁוֹנִין לוֹ. נִשְׁכָּר, וְנִשְׁכָּרִין לוֹ. וְהַמֻּחְרָם, לֹא שׁוֹנֶה וְלֹא שׁוֹנִין לוֹ; לֹא נִשְׁכָּר וְלֹא נִשְׁכָּרִין לוֹ; וְכֵן אָסוּר לְהַנּוֹתוֹ יוֹתֵר מִכְּדֵי חַיָּיו (תְּשׁוּבַת רַשְׁבָּ״א). אֲבָל שׁוֹנֶה הוּא לְעַצְמוֹ, שֶׁלֹּא יִשְׁכַּח תַּלְמוּדוֹ, וְעוֹשֶׂה לוֹ חֲנוּת קְטַנָּה כְּדֵי פַּרְנָסָתוֹ; וּמֻתָּר לְדַבֵּר עִם הַמְנֻדֶּה וְעִם הַמֻּחְרָם, אֶלָּא אִם כֵּן הֶחְמִירוּ עָלָיו בֵּית דִּין בְּפֵרוּשׁ. הַגָּה: וּמִכָּל מָקוֹם לֹא יַרְבֶּה עִמּוֹ בְּדִבְרִים, וְלֹא יְדַבֵּר עִמּוֹ אֶלָּא לְצֹרֶךְ, כְּמוֹ שֶׁמְּדַבֵּר עִם הָאָבֵל (הַגָּהוֹת אֶלְפְּסִי וריב״ש הַנַּ״ל). בְּמָקוֹם שֶׁאָסוּר לֵישֵׁב בְּד׳ אַמּוֹתָיו, כָּל שֶׁאָדָם יוֹשֵׁב תְּחִלָּה וְהַמְנֻדֶּה בָּא לְשָׁם, אֵין צָרִיךְ לְהִתְרַחֵק מִשָּׁם (בית יוסף בְּשֵׁם הַקַּתְעָרִם). וְאָסוּר לִכָּנֵס לְבֵיתוֹ, דְּהָוֵי כְּד׳ אַמּוֹתָיו, וְאֵין חִלּוּק בֵּין עוֹמֵד לְיוֹשֵׁב (שָׁם).

ג מְנֻדֶּה שֶׁמֵּת, בֵּית דִּין שׁוֹלְחִין וּמַנִּיחִין אֶבֶן עַל אֲרוֹנוֹ, וְאֵין קוֹרְעִין עָלָיו, וְלֹא חוֹלְצִין, וְלֹא מַסְפִּידִין. וְהָנֵי מִלֵּי לְאַפְקִירוּתָא וְעוֹבֵר עַל דִּבְרֵי חֲכָמִים; אֲבָל לְמָמוֹנָא, כֵּיוָן שֶׁמֵּת, פָּטוּר מִגְּזֵרָתָם וְאֵין סוֹקְלִין אֲרוֹנוֹ, וּמַסְפִּידִין אוֹתוֹ כָּרָאוּי.

ד אֲפִלּוּ נִדּוּהוּ מְשׁוּם עוֹבֵר עַל דִּבְרֵי חֲכָמִים, אִם חָזַר בּוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִתִּירוּ נִדּוּיוֹ, מִתְעַסְקִין עִמּוֹ לְכָל דָּבָר.

ה אַף עַל פִּי שֶׁאָסוּר לֶאֱכֹל וְלִשְׁתּוֹת עִם הַמְנֻדֶּה אוֹ הַמֻּחְרָם, מִכָּל מָקוֹם הָאוֹכֵל וְשׁוֹתֶה עִמּוֹ אֵין לוֹ דִּין מְנֻדֶּה.

ו אִם רָצוּ בֵּית דִּין לְמַעֵט הַנִּדּוּי מִל׳ יוֹם, אוֹ לְהוֹסִיף, הָרְשׁוּת בְּיָדָם. הַגָּה: וְיֵשׁ רְשׁוּת לְבֵית דִּין לְהַחְמִיר עָלָיו שֶׁלֹּא יָמוּלוּ בָּנָיו, וְשֶׁלֹּא יִקָּבֵר אִם יָמוּת (בְּנִימִין זְאֵב סי׳ רס״ט וְכֵן כָּתַב הַבֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם תַּרְמַ״ץ סי׳ רמ״ז), וּלְגָרֵשׁ אֶת בָּנָיו מִבֵּית הַסֵּפֶר וְאִשְׁתּוֹ מִבֵּית הַכְּנֶסֶת, עַד שֶׁיְּקַבֵּל עָלָיו הַדִּין (נ״י פֶּרֶק הַנּוֹזֵל).

ז כְּשֶׁמַּגִּיעַ הַזְּמַן, מַתִּירִין לוֹ אִם יִרְצוּ, אַף אִם לֹא יַחֲזֹר בּוֹ. וּמִכָּל מָקוֹם טוֹב, הוּא, שֶׁלֹּא יַתִּירוּ לוֹ אִם לֹא יַחֲזֹר בּוֹ, שֶׁלֹּא תִּתְמַעֵט יִרְאָתָם.

ח אִם יִרְצוּ בֵּית דִּין לְהַחְמִיר עָלָיו עוֹד וּלְהַחֲרִימוֹ, הָרְשׁוּת בְּיָדָם.

ט אִם רָאוּ בֵּית דִּין קְשֵׁי הָאִסּוּר וְהָעֲבֵרָה, מַחֲרִימִין גַּם הָאוֹכֵל וְשׁוֹתֶה עִמּוֹ וְהַיּוֹשֵׁב בְּד׳ אַמּוֹתָיו.

י אִם רָאוּ בֵּית דִּין לְנַדּוֹת, שֶׁלֹּא יְזַמֵּן בִּשְׁלֹשָׁה, וְלֹא יִתְפַּלֵּל בַּעֲשָׂרָה, וְלֹא יִקְבְּרוּ לוֹ מֵת, וְלֹא יָמוּלוּ לוֹ בֵּן, רַשָּׁאִים הֵם.

יא אִם נִתְנַדָּה עַל עֲבֵרָה, אֵינוֹ מִצְטָרֵף לַעֲשָׂרָה.

יב הָא דְּאָמְרִינַן בְּמֻנֶּדֶה סְתָם שֶׁהוּא אָסוּר בְּדִינֵי הַמֻּנֶּדֶה, דַּוְקָא מֻנֶּדֶה לְבֵית דִּין שֶׁהוּא מֻנֶּדֶה לְכָל אָדָם, בֵּין דְּלֹא אָתֵי לְבֵית דִּין אוֹ דְּלֹא צָיֵית דִּינָא אוֹ לְאַפְקִירוּתָא אוֹ לְדָבַר עֲבֵרָה, בֵּין נִדּוּהוּ בֵּית דִּין, בֵּין שֶׁנִּדָּהוּ כָּל אָדָם, דִּינוֹ שָׁוֶה; בֵּין לְעִירוֹ, בֵּין לְעִיר אַחֶרֶת. אֲבָל מֻנֶּדֶה לַחֲצָאִין, כְּגוֹן תַּלְמִיד שֶׁנִּדָּה לְכְבוֹדוֹ, וְכֵן מֻנֶּדֶה לְעִיר אַחֶרֶת שֶׁנִּדּוּהוּ לְכְבוֹדָם, אֵינוֹ אָסוּר בְּכָל דִּין הַמֻּנֶּדֶה, אֶלָּא שֶׁבְּנֵי אָדָם מַרְחִיקִין אוֹתוֹ כְּדֵי לְבַיְּשׁוֹ, אֲבָל אֲבֵלוּת אֵין עָלָיו.

יג הָא דְּאָמְרִינַן סְתָם נִדּוּי ל׳, הַיְנוּ לְעִנְיַן כְּשֶׁמְּנַדִּין אוֹתוֹ אוֹמְרִים: פְּלוֹנִי יְהֵא בְּנִדּוּי שְׁלֹשִׁים יוֹם; וּמִכָּל מָקוֹם אִם חָזַר בּוֹ, אִם הָיָה הַנִּדּוּי בִּשְׁבִיל מָמוֹן אוֹ אַפְקִירוּתָא וּפְיֵּס לְבַעַל דִּינוֹ, מַתִּירִין אוֹתוֹ לְאַלְתַּר. וַאֲפִלּוּ אִם לֹא חָזַר בּוֹ, יֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁמַּתִּירִין לוֹ לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם, וְהוּא שֶׁיָּבֹא לְבֵית דִּין וּמְבַקֵּשׁ שֶׁיַּתִּירוּ לוֹ. אֲבָל אִם מְזַלְזֵל בַּנִּדּוּי וְאֵינוֹ מְבַקֵּשׁ שֶׁיַּתִּירוּ לוֹ, מַנִּיחִין אוֹתוֹ בְּנִדּוּי עַד שֶׁיָּמוּת. וְיֵשׁ מִי שֶׁחוֹלֵק בָּזֶה וְסוֹבֵר דְּאַף לְאַחַר שְׁלֹשִׁים אֵין מַתִּירִין לוֹ עַד שֶׁיְּבַקֵּשׁ (בית יוסף בְּשֵׁם תַּרְמַב״ם); וְתוֹךְ שְׁלֹשִׁים אֵין מַתִּירִין לוֹ אֲפִלּוּ חָזַר מִמַּה שֶׁעָשָׂה (מִשְּׁמָעַ בְּבֵית יוֹסֵף לְדַעַת תַּרְמַב״ם).

יד נִזְיפָה הִיא שֶׁאָדָם גָּדוֹל גּוֹעֵר בּוֹ לוֹמַר: כַּמָּה פְּלוֹנִי חָצוּף, וְכֵיוֹצֵא בּוֹ. וְזֶה מִשְׁפָּטוֹ, שֶׁיְּהֵא מִתְחַבֵּא וְיוֹשֵׁב בְּבֵיתוֹ, וְיִהֵא נִכְלָם, וְלֹא יַרְאֶה פָּנִים לְמִי שֶׁהִכְלִימוֹ, וְיִמָּעֵט בְּשִׂחוֹק וּבְדִבּוּר וּבַעֲסָקָיו, וְיִצָּעֵר עַצְמוֹ לְעִנְיֵנֵי כָּל רוֹאָיו. אֲבָל אֵין צָרִיךְ לְהִתְרַחֵק מִבְּנֵי אָדָם, לֹא בַּאֲכִילָה וּשְׁתִיָּה, וְלֹא בִּשְׁאֵלַת שָׁלוֹם, וְאֵין צָרִיךְ לִנְהֹג בְּאַחַת מִכָּל דִּינֵי הָאֵבֶל, וְאֵין צָרִיךְ לְפַיֵּס לְמִי שֶׁהֶחֱצִיף כְּנֶגְדּוֹ, וְאֵין צָרִיךְ שֶׁיַּתִּירוּ לוֹ, אֶלָּא כֵּיוָן שֶׁנָּהַג כְּנָזוּף, זְמַן נְזִיפָה, מֻתָּר מִמֵּילָא. הַגָּה: וַאֲפִלּוּ לֹא אָמַר לוֹ הַגָּדוֹל כְּלוּם, אֶלָּא שֶׁיּוֹדֵעַ בְּעַצְמוֹ שֶׁאָדָם גָּדוֹל נָקַט בְּלִבּוֹ עָלָיו, צָרִיךְ לִנְהֹג נְזִיפָה בְּעַצְמוֹ (תְּשׁוּבַת ר׳ דָּוִד כֹּהֵן סִ׳ כ״ב).

טו מֻנֶּדֶה לָרַב, מֻנֶּדֶה לַתַּלְמִיד. אֲבָל אֵינוֹ מֻנֶּדֶה לִשְׁאָר הַחֲכָמִים (בית יוסף בְּשֵׁם תַּרְמַב״ם). מֻנֶּדֶה לַתַּלְמִיד שֶׁנִּדָּה לִכְבוֹדוֹ, אֵינוֹ מֻנֶּדֶה הוּא לִשְׁאָר הָעָם שֶׁאֵינָן חֲכָמִים. אֲבָל לֹא לַחֲכָמִים, אֲפִלּוּ קְטַנִּים מִמֶּנּוּ (בית יוסף מִמַּשְׁמָעוּת לְשׁוֹן תַּרְמַב״ם). וְדַוְקָא בְּמֻנֶּדֶה שֶׁלֹּא בִּפְנֵי הָרַב, אֲבָל בִּפְנֵי הָרַב, אַפְקִירוּתָא הִיא, וְאִי פָּלִיג לֵיהּ רַבֵּיהּ יְקָרָא, שַׁפִּיר דָּמִי. רַב שֶׁנָּזַר חֵרֶם וְנִדּוּי בְּאֵיזֶה דָּבָר, וְאֵין תַּלְמִידָיו יְכוֹלִין לַעֲמֹד בִּגְזֵרוֹתָיו, אֵין צְרִיכִין לְקַיְּם (פִּסְקֵי מהרא״י סִ׳ רכ״ב).

טז תַּלְמִיד יָכוֹל לְנַדּוֹת לְמִי שֶׁבִּזָּה בְּפָנָיו רַבּוֹ אוֹ אָבִיו, וּמִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁלֹּא נִדָּהוּ הָרַב, וְגַם לֹא נִדּוּהוּ בֵּית דִּין, אֵינוֹ מֻנֶּדֶה לָרַב.

יז בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּמִי שֶׁנִּדּוּהוּ מִפְּנֵי שֶׁבִּזָּה תַּלְמִיד חָכָם. אֲבָל מִי שֶׁנִּדּוּהוּ עַל שְׁאָר דְּבָרִים שֶׁחַיָּב עֲלֵיהֶם נִדּוּי, אֲפִלּוּ נִדָּהוּ קָטָן שֶׁבִּישְׂרָאֵל, חַיָּב הַנָּשִׂיא וְכָל יִשְׂרָאֵל לְנַהֵג בּוֹ נִדּוּי, עַד שֶׁיְּחַזֵּר בִּתְשׁוּבָה מִדָּבָר שֶׁנִּדּוּהוּ בִּשְׁבִילוֹ וְיַתִּירוּ לוֹ.

יח רַב מִצַּד הַשִּׁלְטוֹן וְאֵינוֹ רַב בַּתּוֹרָה, אֵינוֹ יָכוֹל לְנַדּוֹת לְכְבוֹדוֹ. הַגָּה: וְכָל שֶׁכֵּן מִי שֶׁנּוֹהֵג שְׁרָרָה אוֹ רַבָּנוּת מִצַּד מָמוֹנוֹ אוֹ יִחוּסוֹ, שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְנַדּוֹת לְכְבוֹדוֹ (בית יוסף בְּשֵׁם קַנְטְרִסִין). וְדַוְקָא מְנַדִּין לְכְבוֹד הָרַב, אֲבָל לֹא מַחֲרִימִין (בית יוסף וריב״ש סִ׳ קע״ג), אֹם לֹא שֶׁמַּחֲזִיק בְּמַחֲלֹקֶת יוֹתֵר מִדַּאי (שָׁם בריב״ש). וְהָא דְּאָמְרִינַן הָרַב שֶׁנִּדָּה לְכְבוֹדוֹ הֲרֵי מֻנֶּדֶה לְתַלְמִידָיו, הַיְנוּ אִם לֹא חָזַר בּוֹ הַמֻּנֶּדֶה קֹדֶם שֶׁנִּדָּה אוֹתוֹ, אֲפִלּוּ אִם הִבְטִיחַ אֶת הָרַב לְפַיְּסוֹ אַחַר כָּךְ, לֹא מְהֻנֵּי עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה. אֲבָל אִם קָדַם שֶׁנִּתְנַדָּה אָמַר לְפַיֵּס הָרַב, וְלֹא הִשְׁגִּיחַ עָלָיו, וְנִדָּהוּ, אֵינוֹ מֻנֶּדֶה כְּלָל לְתַלְמִידָיו. וּמֵיָד שֶׁאוֹמֵר שֶׁיִּתְקַן אֲשֶׁר עִוַּת כְּפִי מַה שֶּׁיִּגִּידוּ לוֹ חֲכָמִים, אֵין נִדּוּי עָלָיו (מהרי״ק שׁוֹרֶשׁ קס״ט). קָהָל שֶׁתִּקְנוּ שֶׁאֵין אָדָם יָכוֹל לְנַדּוֹת לְכְבוֹדוֹ, אֵין בְּתַקָּנָתָם כְּלוּם, וְאִם עָמַד רַב וְנִדָּה לְכְבוֹדוֹ, נִדּוּיוֹ נִדּוּי (תְּשׁוּבַת הָרַשְׁבָּ״א סִימָן ת״ס).

יט זָקֵן שֶׁנִּדָּה לְצָרֵךְ עַצְמוֹ, אֲפִלּוּ כַּהֲלָכָה, אֵינוֹ נִדּוּי. הַגָּה: פֵּרוּשׁ שֶׁלֹּא נִתְכַּוֵּן לִכְבוֹד תּוֹרָה, רַק לְהַרְוִיחַ מָמוֹן שֶׁיִּתֵּן לוֹ שֶׁיַּתִּיר לוֹ נִדּוּיוֹ (טור בְּשֵׁם אֲבִי הָעֶזְרִי), אוֹ שֶׁעָשָׂה לוֹ מַשּׂוּם שִׂנְאָה, כְּגוֹן שֶׁאָנוּ רוֹאִים שֶׁנִּדָּה לְאֶחָד, וַאֲחֵרִים שֶׁעָשׂוּ כְּמוֹתוֹ לֹא נִדָּה (ת״ה סִ׳ רע״ד) וְכָל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

כ מֻנֶּדֶה לְעִירוֹ, מֻנֶּדֶה לְעִיר אַחֶרֶת. אֲפִלּוּ גְּדוֹלָה מִמֶּנָּה (טור). מֻנֶּדֶה לְעִיר אַחֶרֶת, אֵינוֹ מֻנֶּדֶה לְעִירוֹ. הַגָּה: אֲבָל מֻנֶּדֶה לִשְׁאָר הָעֲיָרוֹת כַּיּוֹצֵא בְּעִיר שֶׁנִּדּוּהוּ (טור). בְּנֵי הָעִיר שֶׁעָשׂוּ חֵרֶם עַל כָּל מִי שֶׁיְּבַקֵּשׁ לָדוּר בְּעִירָם, אֵינוֹ חָל עַל הַבָּא לָדוּר שָׁם, אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ לוֹ רַב בָּעִיר דְּאָז צָרִיךְ לְקַיֵּם נִדּוּי רַבּוֹ. אֲבָל הֵם יְכוֹלִין לְתַקֵּן בֵּינֵיהֶם וְלִגְזֹר עַל עַצְמָן שֶׁלֹּא יִשְׁאוּ וְיִתְּנוּ עִמּוֹ (פְּרִדְכֵי פֶּרֶק לֹא יַחְפֹּר).

כא מֻנֶּדֶה לַנָּשִׂיא, מֻנֶּדֶה לְכָל יִשְׂרָאֵל. מֻנֶּדֶה לְכָל יִשְׂרָאֵל, אֵינוֹ מֻנֶּדֶה לַנָּשִׂיא.

כב נָהֲגוּ שֶׁלֹּא לִנְהֹג נִדּוּי בְּעוֹבֵר עַל גְּזֵרַת הַקָּהָל בְּחֵרֶם וְנִדּוּי, עַד שֶׁיַּכְרִיזוּ עָלָיו. הַגָּה: מִי שֶׁעָבַר עַל גְּזֵרַת רַבֵּנוּ גֵּרְשׁוֹם וְלֹא נִדָּה לְשָׁאֵר הָעֲיָרוֹת כַּיּוֹצֵא בְּעִיר שֶׁנִּדּוּהוּ (טור). בְּנֵי הָעִיר שֶׁעָשׂוּ חֵרֶם עַל מִי שֶׁיְּבַקֵּשׁ לָדוּר בָּעִיר, כָּל בֵּי עֲשָׂרָה שְׁלוּחֵי רַבֵּנוּ גֵּרְשׁוֹם הֵם לְהַתִּיר לוֹ כְּשֶׁחוֹזֵר מֵדַּעְתּוֹ, דְּאָמְדִּינַן דַּעַת רַבֵּנוּ גֵּרְשׁוֹם שֶׁכָּךְ הָיְתָה דַּעְתּוֹ מִתְּחִלָּה לִנְהֹג בּוֹ נְזִיפָה וְנִדּוּי לְפִי דַּעְתָּם (הַגָּהוֹת פְּרִדְכֵי דב״ק בְּשֵׁם תְּשׁוּבַת רש״י). אֲבָל בְּדָבָר שֶׁגָּזַר בְּפֵרוּשׁ שֶׁיְּהֵא בְּנִדּוּי לְעוֹלָם, אֲז הוּא בְּנִדּוּי לְעוֹלָם אִם עָבַר בְּמֵזִיד (ג״ז שָׁם).

כג כֵּיצַד הַתָּרַת נִדּוּי, אוֹמְרִים לוֹ: שָׁרוּי לָךְ, מָחוּל לָךְ, וְאִם הוּא שֶׁלֹּא בְּפָנָיו, אוֹמְרִים: (פְּלוֹנִי) שָׁרוּי לוֹ.

כד מַתִּירִין הַנִּדּוּי בִּשְׁלֹשָׁה הֶדְיוֹטוֹת, אוֹ בְּיָחִיד מֻמְחֶה. וְתַלְמִיד מַתִּיר הַחֵרֶם וְהַנִּדּוּי, אֲפִלּוּ בִּמְקוֹם הָרַב. הַגָּה: וְכָל חֵרֶם וְנִדּוּי שֶׁלֹּא הַתִּר, אֲפִלּוּ הָיָה זְמַן רַב בְּנִדּוּי וְחָזַר בּוֹ, אֲפִלּוּ הָכִי אֵינוֹ מֻתָּר עַד שֶׁיַּתִּירוּ לוֹ בְּפֵרוּשׁ (בית יוסף בְּשֵׁם קוֹנְטְרֵס שכ״כ בְּשֵׁם תַּרְאַב״ד).

כה ג׳ שֶׁנִּדּוּ וְהָלְכוּ לָהֶם, וְחָזַר בּוֹ מֵהַדָּבָר שֶׁנִּדּוּהוּ בִּגְלָלוֹ, מַתִּירִין לוֹ ג׳ אֲחֵרִים. וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁצָּרִיךְ שֶׁיִּהְיוּ גְּדוֹלִים כְּמוֹתָם בְּחָכְמָה וְיִרְאָה וּגְדֻלָּה וְשָׁנִים (כֵּן מִשְׁמַע מֵהַטּוּר).

כו נִדּוּהוּ ג׳, אֵין הַשָּׁנִים יְכוֹלִין לְהַתִּירוֹ אֶלָּא אִם כֵּן יִתֵּן לָהֶם הַשְּׁלִישִׁי רְשׁוּת. אֲבָל שְׁלָשְׁתָּן מַתִּירִין לוֹ, וְאַפִּלּוּ זֶה שֶׁלֹּא בִּפְנֵי זֶה, אַף עַל פִּי שֶׁהָיוּ בְּיַחַד בְּשָׁעַת הַנִּדּוּי. וְאִם הָיוּ רַבִּים בְּשָׁעַת שֶׁנִּדּוּהוּ, צָרִיךְ שֶׁיְּהֵא כֻּלּוּם. וְכָל אוֹתָם שֶׁנִּמְלְכוּ בָּהֶם בְּשָׁעַת הַנִּדּוּי, חֲשׁוּבִים מֵהַמְנַדִּים וְצָרִיךְ שֶׁיַּתִּירוּ גַּם הֵם.

כז נִדּוּהוּ סְתָם, אַף עַל פִּי שֶׁעָבְרוּ עָלָיו ל׳ יוֹם, לְעוֹלָם עוֹמֵד בְּנִדּוּיוֹ עַד שֶׁיַּתִּירוּהוּ.

כח אִם זִלְזֵל בְּנִדּוּיוֹ וּבְחֵרְמוֹ, צָרִיךְ לְנַהֵג אִסּוּר כַּיָּמִים שֶׁנָּהַג הֶתֵּר קֹדֶם שֶׁיַּתִּירוּהוּ.

כט נִדּוּהוּ בְּפָנָיו, אֵין מַתִּירִין לוֹ אֶלָּא בְּפָנָיו. וְאִם הִתִּירוּ לוֹ שֶׁלֹּא בְּפָנָיו, יֵשׁ אוֹמְרִים דְּבְדִיעֲבַד הָוֵי הֶתֵּר. (הרי״ן ס״ק הנ״ד וכן משמע מתשובת הרשב״א סימן תש״נ). נִדּוּהוּ שֶׁלֹּא בְּפָנָיו, מַתִּירִין לוֹ אֲפִלּוּ שֶׁלֹּא בְּפָנָיו.

ל נִדּוּהוּ עַל תְּנַאי, חָל הַנִּדּוּי, וְצָרִיךְ הַתָּרָה אַף עַל פִּי שֶׁמְּקַיֵּם הַתְּנַאי. וַאֲפִלּוּ אִם נִדָּה אֶת עַצְמוֹ עַל תְּנַאי. וְדַוְקָא שֶׁהַמְנַדֶּה מְסֻפָּק בִּשְׁעַת הַתְּנַאי אִם יָכוֹל לְקַיְּמוֹ, אֲבָל אִם בָּרוּר לוֹ שֶׁיָּכוֹל לְקַיְּמוֹ, אֵין צָרִיךְ הַתָּרָה.

לא אֲפִלּוּ אִם קָבַע זְמַן, שֶׁאָמַר: יְהֵא בְּנִדּוּי, אִם לֹא יַעֲשֶׂה דָּבָר פְּלוֹנִי לִזְמַן פְּלוֹנִי, יְכוֹלִין לְהַתִּירוֹ מִיָּד אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִגִּיעַ הַזְּמַן.

לב הַמְנַדֶּה עַצְמוֹ בָּעוֹלָם הַזֶּה וּבָעוֹלָם הַבָּא, יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין לוֹ הַתָּרָה; לָכֵן שׁוֹמֵר נַפְשׁוֹ יִרְחַק מִמֶּנּוּ וְעַיֵּן לְעֵיל סִימָן רכ״ח סָעִיף מ״ה.

לג תַּלְמִיד חָכָם שֶׁנִּדָּה לְעַצְמוֹ, מַתִּיר לְעַצְמוֹ אֲפִלּוּ נִדָּה עַל דַּעַת פְּלוֹנִי, וַאֲפִלּוּ עַל דָּבָר שֶׁחַיָּב עָלָיו נִדּוּי. וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁאִם הָיָה חַיָּב נִדּוּי אֵינוֹ יָכוֹל לְהַתִּיר לְעַצְמוֹ. וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁאִם הָיָה דֶּרֶךְ שְׁבוּעָה, אֵינוֹ יָכוֹל לְהַתִּיר לְעַצְמוֹ.

לד מִי שֶׁאֵינוֹ תַּלְמִיד חָכָם, שֶׁנִּדָּה לְעַצְמוֹ, יֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁצָּרִיךְ עֲשָׂרָה שֶׁיַּתִּירוּ לוֹ.

לה נִדּוּהוּ בַּחֲלוֹם, הָוֵי נִדּוּי וְצָרִיךְ הַתָּרָה, וְאַפִּלּוּ הִתִּירוּ לוֹ בַּחֲלוֹם אֵינוֹ כְלוּם. וַאֲפִלּוּ יוֹדֵעַ מִי נִדָּהוּ, אֵינוֹ יָכוֹל לְהַתִּירוֹ וְצָרִיךְ עֲשָׂרָה בְּנֵי אָדָם שֶׁשּׁוֹנִים הֲלָכוֹת לְהַתִּירוֹ. לֹא מָצָא, טוֹרֵחַ אַחֲרֵיהֶם עַד פַּרְסָה; לֹא מָצָא, מַתִּירִין לוֹ אֲפִלּוּ עֲשָׂרָה שֶׁשּׁוֹנִים מִשְׁנָה; לֹא מָצָא, מַתִּירִין לוֹ אֲפִלּוּ עֲשָׂרָה שֶׁיּוֹדְעִים לִקְרוֹת בַּתּוֹרָה; לֹא מָצָא, מַתִּירִין לוֹ אֲפִלּוּ עֲשָׂרָה שֶׁאֵינָם יוֹדְעִים לִקְרוֹת; לֹא מָצָא בִּמְקוֹמוֹ עֲשָׂרָה, מַתִּירִין לוֹ אֲפִלּוּ שְׁלֹשָׁה. וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּאֵין לוֹ הַתָּרָה רַק עַל יְדֵי עֲשָׂרָה שֶׁשָּׁנוּ הֲלָכוֹת אוֹ מִשְׁנָיוֹת (תוספות), וּמֵיהוּ סָגֵי אִם יַתִּירוּ לוֹ בָּזֶה אַחַר זֶה (טור בשם הרא״ש).

לו יֵשׁ אוֹמְרִים מִי שֶׁנִּדּוּהוּ בַּחֲלוֹם, וְשָׁלַח שָׁלִיחַ לְהַתִּיר לוֹ שֶׁלֹּא בְּפָנָיו, אִם מָצָא הַשָּׁלִיחַ הַעֲשָׂרָה מְכֻנָּסִים, מַתִּירִין לוֹ; וְאִי לֹא, לֹא.

לז הַשּׁוֹמֵעַ הַזְכָּרַת הַשֵּׁם מִפִּי חֲבֵרוֹ לַשָּׁוְא, אוֹ שֶׁנִּשְׁבַּע בְּפָנָיו לַשֶּׁקֶר, אוֹ שֶׁבֵּרַךְ בְּרָכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה, חַיָּב לְנַדּוֹתוֹ; וְאִם לֹא נִדָּהוּ, הוּא עַצְמוֹ חַיָּב נִדּוּי, וְצָרִיךְ לְהַתִּיר לוֹ מִיָּד, כְּדֵי שֶׁלֹּא יְהֵא מִכְשׁוֹל לַאֲחֵרִים.

לח בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, כְּשֶׁהָיָה הַנִּשְׁבָּע הַזֶּה, אוֹ הַמְבָרֵךְ לְבַטָּלָה, מֻזְהָד. אֲבָל אִם הָיָה שׁוֹגֵג, וְלֹא יָדַע שֶׁזֶּה אָסוּר, אָסוּר לְנַדּוֹתוֹ.

לט הַמְנַדֶּה אֶת חֲבֵרוֹ שֶׁלֹּא כַּדִּין, וְאָמַר לִיהּ הַלָּה: אַדְּרַבָּה, נִדּוּי שֶׁל שֶׁנִּי נִדּוּי. וְהָנֵי מִלֵּי, שֶׁזֶּה הַשֵּׁנִי הוּא גַּבְרָא רַבָּא אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ נִסְמָךְ (מהרי״ק שרש קנ״ח), אוֹ שֶׁאֵינוֹ יָדוּעַ מִי הוּא, דְּחִזְיֵשִׁינָן שֶׁמָּא הוּא יוֹתֵר גָּדוֹל מֵהַמְנַדֶּה. אֲבָל אִם הַמְנַדֶּה שֶׁלֹּא כַּדִּין תַּלְמִיד חָכָם, וְהָאַחֵר אֵינוֹ תַּלְמִיד חָכָם, לֹא. הַגָּה: וְהוּא הַדִּין תַּלְמִיד נָגֶד רַבּוֹ לֹא יוּכַל לוֹמַר: אַדְּרַבָּה, אֶלָּא אִם נָטַל רְשׁוּת מִבֵּית דִּין (מהרי״ק שרש ק״ע). מִי שֶׁאָמַר לַחֲבֵרוֹ: אַל תַּעֲשֶׂה דָּבָר זֶה בְּנִדּוּי, וְזֶה אוֹמֵר לוֹ: אַדְּרַבָּה, אַף עַל פִּי שֶׁעוֹשֶׂה שֶׁלֹּא כַּדִּין, מִכָּל מָקוֹם נִדּוּי הַשֵּׁנִי גַּם כֵּן אֵינוֹ כְלוּם, הוֹאִיל וְלֹא נִדָּהוּ סְתָם, רַק שֶׁאָמַר לוֹ שֶׁאַל יַעֲשֶׂה הַדָּבָר בְּנִדּוּי (בית יוסף בשם תשובת ריב״ש).

מ תַּלְמִיד חָכָם, שֶׁבִּזָּהוּ רָשָׁע עַד שֶׁנִּדָּהוּ, וְאָמַר לֵיהּ הָרָשָׁע; אַדְּרַבָּה, יַכְרִיזוּ עַל הָרָשָׁע שֶׁהוּא מְנֻדֶּה, וְיַעֲמֹד בְּנִדּוּיוֹ ל׳ יוֹם, וְאַחַר כָּךְ יְבַקֵּשׁ מְחִילָה בָּרַבִּים. כָּךְ הוֹרָה הָרֹא״שׁ.

מא אָח גָּדוֹל בְּשָׁנִים שֶׁבִּזָּהוּ לְאָחִיו הַקָּטָן בַּשָּׁנִים וְהוּא תַּלְמִיד חָכָם, וְנִדָּה הַקָּטָן בְּשָׁנִים לַגָּדוֹל בְּשָׁנִים, נִדּוּיוֹ נִדּוּי.

מב חָכָם, זָקֵן בְּחָכְמָה, אוֹ אַב בֵּית דִּין שֶׁסָּרַח, אֵין מְנַדִּין אוֹתוֹ בְּפַרְהֶסְיָא לְעוֹלָם, אֶלָּא אִם כֵּן עָשָׂה כֵּירְבָעָם בֶּן נְבָט וַחֲבֵרָיו. אֲבָל כְּשֶׁחָטָא שְׁאָר חֲטָאוֹת, מַלְקִין אוֹתוֹ בְּצִנְעָא. וְכֵן כָּל תַּלְמִיד חָכָם שֶׁנִּתְחַיֵּב נִדּוּי, אָסוּר לְבֵית דִּין לְקַפֵּץ וּלְנַדּוֹתוֹ בְּמְהֵרָה, אֶלָּא בּוֹרְחִים וְנִשְׁמָטִים מִמֶּנּוּ. וַחֲסִידֵי הַחֲכָמִים הָיוּ מִשְׁתַּבְּחִים שֶׁלֹּא נִמְנוּ מֵעוֹלָם לְנַדּוֹת תַּלְמִיד חָכָם, וְאַף עַל פִּי שֶׁנִּמְנִים לְהַלְקוֹתוֹ אִם נִתְחַיֵּב מַלְקוֹת אוֹ מַכַּת מַרְדּוּת. וְאִי סָגֵי שׁוּמְעָנֵיהּ, כְּגוֹן שֶׁמִּתְעַסֵּק בְּסִפְרֵי אֶפִּיקוֹרוֹסִין וְשׁוֹתֶה בְּמֵינֵי זֶמֶר, אוֹ שֶׁחֲבֵרָיו מִתְבַּיְּשִׁין מִמֶּנּוּ, וְשָׁם שָׁמַיִם מִתְחַלֵּל עַל יָדוֹ, מְשַׁמְּתִינַן לֵיהּ.

מג עַל כ״ד דְּבָרִים מְנַדִּין אֶת הָאָדָם, וְאֵלּוּ הֵן: (א) הַמְבַזֶּה אֶת הֶחָכָם, אֲפִלּוּ לְאַחַר מוֹתוֹ. (ב) הַמְבַזֶּה שְׁלִיחַ בֵּית דִּין. (ג) הַקּוֹרֵא לַחֲבֵרוֹ עֶבֶד. (ד) הַמְזַלְזֵל בְּדָבָר אֶחָד מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר מִדִּבְרֵי תּוֹרָה. (ה) מִי שֶׁשָּׁלְחוּ לוֹ בֵּית דִּין וְקִבְּעוּ לוֹ זְמַן, וְלֹא בָּא. (ו) מִי שֶׁלֹּא קִבֵּל עָלָיו אֶת הַדִּין, מְנַדִּין אוֹתוֹ עַד שֶׁיִּתֵּן.

(ז) מִי שֶׁיֵּשׁ בִּרְשׁוּתוֹ דָּבָר הַמַּזִּיק, מְנַדִּין אוֹתוֹ עַד שֶׁיָּסִיר הַנַּזָּק. (ח) הַמּוֹכֵר קַרְקַע שֶׁלּוֹ לְגוֹי, מְנַדִּין אוֹתוֹ עַד שֶׁיְּקַבֵּל עָלָיו כָּל אֹנֶס שֶׁיָּבֹא מֵהַגּוֹי לְיִשְׂרָאֵל חֲבֵרוֹ בַּעַל הַמָּצָר. (ט) הַמֵּעִיד עַל יִשְׂרָאֵל בְּעַרְכָּאוֹת שֶׁל גּוֹיִים, וְהוֹצִיא מִפִּיו מָמוֹן בְּעֵדוּתוֹ, שֶׁלֹּא כַּדִּין, מְנַדִּין אוֹתוֹ עַד שֶׁיְּשַׁלֵּם. (י) טַבָּח כֹּהֵן שֶׁאֵינוֹ מַפְרִישׁ הַמַּתָּנוֹת, וְנוֹתְנָם לְכֹהֵן אַחֵר, מְנַדִּין אוֹתוֹ עַד שֶׁיִּתֵּן. (י״א) הַמְחַלֵּל יוֹם טוֹב שֵׁנִי שֶׁל גָּלֻיּוֹת, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא מִנְהָג. (י״ב) הָעוֹשֶׂה מְלָאכָה בְּעֶרֶב פֶּסַח אַחַר חֲצוֹת. (י״ג) הַמַּזְכִּיר שֵׁם שָׁמַיִם לְבַטָּלָה, אוֹ לִשְׁבוּעָה בְּדִבְרֵי הֲבַאי. (י״ד) הַמֵּבִיא אֶת הָרַבִּים לִידֵי אֲכִילַת קָדָשִׁים בַּחוּץ. (ט״ו) הַמֵּבִיא רַבִּים לִידֵי חִלּוּל הַשֵּׁם. (ט״ז) הַמְזַכִּיר שֵׁם שָׁמַיִם לְבַטָּלָה, אוֹ לִשְׁבוּעָה בְּדִבְרֵי הֲבַאי. (י״ד) הַמֵּבִיא אֶת הָרַבִּים לִידֵי אֲכִילַת קָדָשִׁים בַּחוּץ. (ט״ו) הַמֵּבִיא רַבִּים לִידֵי חִלּוּל הַשֵּׁם. (ט״ז) הַמְחַשֵּׁב שָׁנִים וְקוֹבֵעַ חֳדָשִׁים בְּחוּצָה לָאָרֶץ. (י״ז) הַמַּכְשִׁיל אֶת הָעִוֵּר. (י״ח) הַמְעַכֵּב אֶת הָרַבִּים מִלַּעֲשׂוֹת מִצְוָה. (י״ט) טַבָּח שֶׁיָּצָתָה טְרֵפָה מִתַּחַת יָדוֹ. (כ) טַבָּח שֶׁלֹּא הֵרְאָה בְּדִיקַת סַכִּינוֹ לְחָכָם. (כ״א) הַמַּקְשֶׁה עַצְמוֹ לָדַעַת. (כ״ב) הַמְגָרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ, וְעָשׂוּ בֵּינוֹ וּבֵינָהּ שֻׁתָּפוּת אוֹ מַשָּׂא וּמַתָּן הַמְבִיאָן לְהִזָּקֵק זֶה לָזֶה, כְּשֶׁיָּבוֹאוּ לְבֵית דִּין, מְנַדִּין אוֹתָם. (כ״ג) חָכָם שֶׁשְּׁמוּעָתוֹ רָעָה. (כ״ד) הַמְנֻוָּל לְמִי שֶׁאֵינוֹ חַיָּב נִדּוּי. הַגָּה: וְאֵין צְרִיכִין לְעַנְיֵן נִדּוּי עֲדוּת וּרְאָיָה בְּרוּרָה, אֶלָּא אֹמֶד הַדַּעַת בַּאֲמִתּוּת הַדְּבָרִים, שֶׁהַתּוֹבֵעַ טוֹעֵן בָּרִי וְאָז אֲפִלּוּ אִשָּׁה אֲפִלּוּ קָטָן נֶאֱמָן, אִם הַדַּעַת נוֹתֶנֶת שֶׁאֱמֶת הַדָּבָר (מהרי״ק שֹׁרֶשׁ ק׳כ).

מד חָכָם שֶׁהוֹרָה לְהַתִּיר בְּמַיִם שֶׁאֵין לָהֶם סוֹף, חַיָּב נִדּוּי. וְכֵן מִי שֶׁעוֹבֵר עַל נִדְּרוֹ, וְכָל בֵּית דִּין שֶׁנִּזְקַק לוֹ לִשְׁאֵלָה, בַּר שַׁמְתָּא הוּא. וְכֵן הָעוֹשִׂים מְלָאכָה בְּעוֹד שֶׁיֵּשׁ מֵת בָּעִיר, וַעֲדַיִן לֹא נִקְבַּר, חַיָּבִים נִדּוּי, אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ חֲבוּרוֹת בָּעִיר. וְכֵן מִי שֶׁעוֹשֶׂה קְלָלִים וַחֲמוּרִים, אוֹ גְּזֵרָה שָׁוָה לַעֲקֹר דָּבָר מִן הַתּוֹרָה, אוֹ שׁוֹאֵל דָּבָר שֶׁאֵי אֶפְשָׁר. וְכֵן מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ עִרְעוּר עַל חֲבֵרוֹ בְּדָבָר אֶחָד, וּמוֹסֵר אוֹתוֹ לְמֶלֶךְ אוֹ לְשׁוֹפֵט גּוֹי, מְשַׁמְּתִין לֵיהּ עַד דְּמַיְתֵי לֵיהּ וְקַיְימֵי בְּבֵית דִּין. וְכֵן תַּלְמִיד חָכָם הַמַּחֲזִיק בְּמַחֲלֹקֶת כְּנֶגֶד הָרַבִּים. וְכֵן הַמּוֹרֶה הוֹרָאָה בִּמְקוֹם רַבּוֹ.

מה צוֹרְבָא מִדְּרַבָּנָן, יָכוֹל לְנַדּוֹת לְמִי שֶׁהִפְקִיר כְּנֶגְדּוֹ. וְאִם דִּינוֹ פָּסוּק, כְּגוֹן שֶׁקְּרָאוֹ: עֶבֶד, הוּא מְנַדֶּה לְכָל יִשְׂרָאֵל; וְאִם אֵין דִּינוֹ פָּסוּק, אֵינוֹ מְנַדֶּה אֶלָּא לְקָטַנִּים מִמֶּנּוּ. וַאֲפִלּוּ לֹא בִּזָּהוּ בְּפֵרוּשׁ, רַק שֶׁכֵּוֵן לְבִזּוֹתוֹ לְפִי אֲמָדָנָא הַמּוּכָח (מהרי״ק ש״א).

מו רְאוּבֵן שֶׁחַיָּב לְשִׁמְעוֹן מָמוֹן, וּמְסָרַב מִלְּפָרְעוֹ, אִם נִדָּה שִׁמְעוֹן לְרְאוּבֵן שֶׁיִּפְרָעֶנּוּ, נִדּוּיוֹ נִדּוּי. הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּלֹא עָבִיד אֵינָשׁ דִּינָא לְנַפְשֵׁיהּ לְנַדּוֹת חֲבֵרוֹ עַל דְּבַר מָמוֹן (שָׁם שֹׁרֶשׁ כ״ח בְּשֵׁם מהרי״ם וְרַאֲ״ד), וְכֵן עִקָּר; כָּל שֶׁכֵּן אִם חֲבֵרוֹ אוֹמֵר לְהֵיוֹת לוֹ צֶיֶת דִּין (מהרי״ו סִימָן רכ״ט).

מז הַמְבַזֶּה אֶת הֶחָכָם, אֲפִלּוּ בִּדְבָרִים, וַאֲפִלּוּ לְאַחַר מִיתָה, אִם יֵשׁ עֵדִים בַּדָּבָר, בֵּית דִּין מְנַדִּין אוֹתוֹ בָּרַבִּים, וְהֵם מַתִּירִין לוֹ כְּשֶׁיִּתְחַזֵּר בִּתְשׁוּבָה. אֲבָל אִם הֶחָכָם חַי, אֵין מַתִּירִין לוֹ עַד שֶׁיְּרַצֶּה הֶחָכָם שֶׁנִּנְדּוּהוּ בִּשְׁבִילוֹ. מֵיהוּ אִם עָשָׂה הַמֻּשָּׁל עָלָיו, וְאֵין הֶחָכָם רוֹצֶה לִמְחֹל, מַתִּירִין לוֹ נִדּוּיוֹ (בֵּית יוֹסֵף). וְכֵן הֶחָכָם בְּעַצְמוֹ מְנַדֶּה לְכְבוֹדוֹ לְעַם הָאָרֶץ שֶׁהִפְקִיר כְּנֶגְדּוֹ, וְאֵין צָרִיךְ לֹא עֵדִים וְלֹא הַתְרָאָה, וְאֵין מַתִּירִין לוֹ עַד שֶׁיְּרַצֶּה הֶחָכָם; וְאִם מֵת הֶחָכָם, בָּאִים שְׁלֹשָׁה וּמַתִּירִין לוֹ. הַגָּה: וְעַיִן לְעֵיל סוֹף סִי׳ רמ״ג (בהג״ה), אִם דָּנִין בַּזְּמַן הַזֶּה דִּין תַּלְמִיד חָכָם. הַקּוֹרֵא לְחָכָם: מַלְשִׁין, אוֹ מַסּוּר, אֵין לְךָ בְּזוּי גָּדוֹל מִזֶּה, וּמְנַדִּין עַל זֶה (מהרי״ק שֹׁרֶשׁ ק״ס).

מח אִם נִדּוּ לְאָדָם אֶחָד עַל שֶׁעָבַר עֲבֵרָה, וְגָזַר הַשַּׁר עֹנֶשׁ עַל מִי שֶׁיְּחַזֵּיק הַנִּדּוּי, חַיָּבִים לְכָנֵס בְּסָפֵק עֹנֶשׁ כְּדֵי לְהַחֲזִיק דָּתֵנוּ. אֲבָל אִם נִדּוּהוּ עַל דְּבָרִים שֶׁבֵּינוֹ לַחֲבֵרוֹ, כְּגוֹן שֶׁהוֹלִיכוֹ לְעַרְכָּאוֹת, אֵין אָנוּ חַיָּבִים לְכָנֵס בְּסַכָּנַת הָעֹנֶשׁ. הַגָּה: וְעַיִן לְעֵיל סִי׳ רכ״ח סָעִיף מ״ז וְגַם בְּסִימָן רל״ב סָעִיף י״ב. אַף עַל פִּי שֶׁחַיָּב אָדָם לִמְחוֹת בְּעוֹבְרֵי עֲבֵרָה, וְכָל מִי שֶׁאֵינוֹ מוֹחֶה, וּבְיָדוֹ לִמְחוֹת, נִתְפָּס בְּאוֹתוֹ עָוֹן, מִכָּל מָקוֹם אֵין אָדָם חַיָּב לְהוֹצִיא מָמוֹנוֹ עַל זֶה. וְלָכֵן נָהֲגוּ לְהָקֵל מִלְּמְחוֹת בְּעוֹבְרֵי עֲבֵרָה, שֶׁיֵּשׁ לָחוּשׁ שֶׁיִּהְיוּ עוֹמְדִין עַל גּוּפֵנוּ וּמְאַדְּנוּ (מהרי״ו סִימָן קנ״ז).

סימן שלה

א מִצְוָה לְבַקֵּר חוֹלִים. הַקָּרוֹבִים וְהַחֲבֵרִים נִכְנָסִים מִיָּד; וְהָרְחוֹקִים, אַחַר ג׳ יָמִים. וְאִם קָפַץ עָלָיו הַחֹלִי, אֲלוּ וָאֵלוּ נִכְנָסִים מִיָּד. (טור בְּקִצּוּר מס׳ ת״ה לְהָרַמְב״ן).

ב אֲפִלּוּ הַגָּדוֹל יֵלֵךְ לְבַקֵּר הַקָּטָן, וַאֲפִלּוּ כַּמָּה פְּעָמִים בַּיּוֹם, וַאֲפִלּוּ בֶּן גִּילוֹ. וְכָל הַמּוֹסִיף חֲרֵי זֶה מְשֻׁבָּח, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יַטְרִיחַ לוֹ. הַגָּה: יֵשׁ אוֹמְרִים דְּשׁוֹנֵא יָכוֹל לֵילֵךְ לְבַקֵּר חוֹלֶה (מהרי״ל קצ״ז), וְלֹא נִרְאֶה לִי, אֶלָּא לֹא יְבַקֵּר חוֹלֶה, וְלֹא יָנִיחַ הָאֵבֶל שֶׁהוּא שׂוֹנְאוֹ, שֶׁלֹּא יַחְשֹׁב שֶׁשָּׂמַח לְאֵידוֹ, וְאֵינוֹ לוֹ אֶלָּא צַעַר, כֵּן נִרְאֶה לִי (ש״ס פ׳ כ״ג).

ג הַמְבַקֵּר אֶת הַחוֹלֶה, לֹא יֵשֵׁב עַל גַּבֵּי מִטָּה, וְלֹא עַל גַּבֵּי כִּסֵּא, וְלֹא עַל גַּבֵּי סַפְסָל, אֶלָּא מִתְעַטֵּף וְיוֹשֵׁב לְפָנָיו, שֶׁהַשְּׁכִינָה לְמַעְלָה מֵרַאֲשׁוֹתָיו. הַגָּה: וְרָוְקָא כְּשֶׁהַחוֹלֶה שׁוֹכֵב עַל הָאָרֶץ, דְּהֵיוֹשֵׁב גָּבוֹהַּ מִמֶּנּוּ, אֲבָל כְּשֶׁשּׁוֹכֵב עַל הַמִּטָּה מֻתָּר לֵישֵׁב עַל כִּסֵּא וְסַפְסָל (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם הר״ן, וְכֵן נוֹהֲגִין).

ד אֵין מְבַקְּרִין הַחוֹלֶה בְּג׳ שָׁעוֹת רִאשׁוֹנוֹת שֶׁל יוֹם, מִפְּנֵי שֶׁכָּל חוֹלֶה, מֻקָּל עָלָיו חָלְיוֹ בַּבֹּקֶר, וְלֹא יָחוּשׁ לְבַקֵּשׁ עָלָיו רַחֲמִים. וְלֹא בְּג׳ שָׁעוֹת אַחֲרוֹנוֹת שֶׁל יוֹם, שֶׁאָז מַכְבִּיד עָלָיו חָלְיוֹ, וְיִתְיָאֵשׁ מִלְּבַקֵּשׁ עָלָיו רַחֲמִים. וְכָל שֶׁבַּבֹּקֶר וְלֹא בִּקֵּשׁ עָלָיו רַחֲמִים, לֹא קָיְמִים הַמִּצְוָה (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם תַּרְמַב״ן).

ה כְּשֶׁמְּבַקֵּשׁ עָלָיו רַחֲמִים, אִם מְבַקֵּשׁ לְפָנָיו, יָכוֹל לְבַקֵּשׁ בְּכָל לָשׁוֹן שֶׁיִּרְצֶה. וְאִם מְבַקֵּשׁ שֶׁלֹּא בְּפָנָיו, לֹא יְבַקֵּשׁ אֶלָּא בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ.

ו יִכְלֹל אוֹתוֹ בְּתוֹךְ חוֹלֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁיֹּאמַר: הַמָּקוֹם יְרַחֵם עָלֶיךָ בְּתוֹךְ חוֹלֵי יִשְׂרָאֵל. וּבְשַׁבָּת אוֹמֵר: שַׁבָּת הִיא מִלְּזְעֹק, וּרְפוּאָה קְרוֹבָה לָבוֹא.

ז אוֹמְרִים לוֹ שֶׁיִּתֵּן דַּעְתּוֹ עַל עִנְיָנָיו, אִם הִלְוָה אוֹ הִפְקִיד אֵצֶל אֲחֵרִים, אוֹ אֲחֵרִים הִלְווּ אוֹ הִפְקִידוּ אֶצְלוֹ, וְאַל יִפְחַד מִפְּנֵי זֶה מֵהַמָּוֶת.

ח אֵין מְבַקְּרִין לֹא לְחֹלִי מֵעַיִם וְלֹא לְחֹלִי הָעַיִן וְלֹא לְחֹלִי הָרֹאשׁ. וְכֵן כָּל חֹלִי דְּתָקִיף לֵיהּ עָלְמָא וְקָשֶׁה לֵיהּ דִּבּוּרָא אֵין מְבַקְּרִין אוֹתוֹ בְּפָנָיו, אֶלָּא נִכְנָסִין בַּבַּיִת הַחִיצוֹן וְשׁוֹאֲלִין וְדוֹרְשִׁין בּוֹ אִם צְרִיכִין לְכַבֵּד וְלִרְבֹּץ לְפָנָיו, וְכֵיוָן שֶׁיּוֹצֵא בּוֹ, וְשׁוֹמְעִין צַעֲרוֹ וּמְבַקְּשִׁים עָלָיו רַחֲמִים.

ט מְבַקְּרִין חוֹלֵי עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, מִפְּנֵי דַּרְכֵי שָׁלוֹם.

י בְּחוֹלֵי מֵעַיִם אֵין הָאִישׁ מְשַׁמֵּשׁ אֶת הָאִשָּׁה, אֲבָל הָאִשָּׁה מְשַׁמֶּשֶׁת אֶת הָאִישׁ. הַגָּה: יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁמִּי שֶׁיֵּשׁ לוֹ חוֹלֶה בְּבֵיתוֹ, יֵלֵךְ אֵצֶל חָכָם שֶׁבָּעִיר שֶׁיְּבַקֵּשׁ עָלָיו רַחֲמִים (נ״י פרק י״ז), וְכֵן נָהֲגוּ לְבָרֵךְ חוֹלִים בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, לִקְרֹא לָהֶם שֵׁם חָדָשׁ, כִּי שִׁנּוּי הַשֵּׁם קוֹרֵעַ גְּזַר דִּינוֹ. נָחוּם אֲבֵלִים, קוֹדֵם לְבִקּוּר חוֹלִים (כָּל בּוֹ).

סימן שלו

א נָתְנָה הַתּוֹרָה רְשׁוּת לָרוֹפֵא לְרַפְּאוֹת. וּמִצְוָה הִיא. וּבְכַלָּל פִּקּוּחַ נֶפֶשׁ הוּא. וְאִם מוֹנֵעַ עַצְמוֹ, הֲרֵי זֶה שׁוֹפֵךְ דָּמִים, וַאֲפִלּוּ יֵשׁ לוֹ מִי שֶׁיְּרַפְּאֶנּוּ, שֶׁלֹּא מִן הַכֹּל אָדָם זוֹכֶה לְהִתְרַפְּאוֹת. וּמִיהוּ לֹא יִתְעַסֵּק בִּרְפוּאָה אֶלָּא אִם כֵּן הוּא בָּקִי, וְלֹא יְהֵא שָׁם גָּדוֹל מִמֶּנּוּ, שֶׁאִם לֹא כֵן, הֲרֵי זֶה שׁוֹפֵךְ דָּמִים. וְאִם רִפֵּא שֶׁלֹּא בִּרְשׁוּת בֵּית דִּין, חַיָּב בְּתַשְׁלוּמִין, אֲפִלּוּ אִם הוּא בָּקִי. וְאִם רִפֵּא בִּרְשׁוּת בֵּית דִּין, וְטָעָה וְהִזִּיק, פָּטוּר מִדִּינֵי אָדָם וְחַיָּב בְּדִינֵי שָׁמַיִם. וְאִם הֵמִית, וְנוֹדַע לוֹ שֶׁשָּׁגַג, גּוֹלֶה עַל יָדוֹ.

ב הָרוֹפֵא, אָסוּר לִטֹּל שְׂכַר הַחָכְמָה וְלִמּוּד, אֲבָל שְׂכַר הַטִּרַח וְהַבַּטָּלָה, מֻתָּר.

ג מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ סַמָּנִים, וַחֲבֵרוֹ חוֹלֶה וְצָרִיךְ לָהֶם, אָסוּר לוֹ לְהַעֲלוֹת בְּדַמֵּיהֶם יוֹתֵר מִן הָרָאוּי. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא אֲפִלּוּ פָּסְקוּ לוֹ בִּדְמֵיהֶם הַרְבֵּה, מִפְּנֵי צֹרֶךְ הַשָּׁעָה שֶׁלֹּא מָצְאוּ סַמָּנִין אֶלָּא בְּיָדוֹ, אֵין לוֹ אֶלָּא דְּמֵיהֶן. אֲבָל אִם הִתְנָה בִּשְׂכַר הָרוֹפֵא הַרְבֵּה, חַיָּב לִתֵּן לוֹ, שֶׁחָכְמָתוֹ מָכַר לוֹ וְאֵין לוֹ דָּמִים. הַגָּה: וְאַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ מְצָוָה עָלָיו לְרַפְּאוֹתוֹ; שֶׁכָּל מִצְוֹת עֲשֵׂה דְּרַמְיָא אַכַּלְיָ עָלְמָא, אִם נִזְדַּמְּנָה לְאֶחָד וְלֹא רָצָה לְקַיְּמָהּ אֶלָּא בְּמָמוֹן, אֵין מוֹצִיאִין הַמָּמוֹן מִיָּדוֹ, וְלֹא מַפְקִיעִין מִיָּדוֹ חִיּוּב שֶׁלָּהֶן (טור).

סימן שלז

א חוֹלֶה שֶׁמֵּת לוֹ מֵת, אֵין מוֹדִיעִין אוֹתוֹ, שֶׁמָּא תִּטָּרֵף דַּעְתּוֹ עָלָיו. וְאֵין קוֹרְעִין חֲלוּקוֹ, וְאֵין בּוֹכִין, וְאֵין מַסְפִּידִין בְּפָנָיו, שֶׁלֹּא יִשָּׁבֵר לִבּוֹ; וּמַשְׁתִּיקִין אֶת הַמְנַחֲמִין מִפָּנָיו.

סימן שלח

א נָטָה לָמוּת, אוֹמְרִים לוֹ: הִתְוַדֵּה, וְאוֹמְרִים לוֹ: הַרְבֵּה הִתְוַדּוֹת וְלֹא מֵתוּ, וְהַרְבֵּה שֶׁלֹּא הִתְוַדּוּ, מֵתוּ, וּבְשָׂכָר שֶׁאַתָּה מִתְוַדֶּה אַתָּה חַי, וְכָל הַמִּתְוַדֶּה יֵשׁ לוֹ חֵלֶק לָעוֹלָם הַבָּא. וְאִם אֵינוֹ יָכוֹל לְהִתְוַדּוֹת בְּפִיו, יִתְוַדֶּה בְּלִבּוֹ. וְאִם אֵינוֹ יוֹדֵעַ לְהִתְוַדּוֹת, אוֹמְרִים לוֹ: אֱמֹר: מִיתָתִי תְּהֵא כַּפָּרָה עַל כָּל עֲוֹנוֹתַי (טור). וְכָל אֵלּוּ הַדְּבָרִים אֵין אוֹמְרִין לוֹ בִּפְנֵי עַמֵּי הָאָרֶץ, וְלֹא בִּפְנֵי נָשִׁים, וְלֹא בִּפְנֵי קְטַנִּים, שֶׁמָּא יִבְכּוּ וְיִשְׁבְּרוּ לִבּוֹ.

ב סֵדֶר וִדּוּי שְׁכִיב מְרַע: מוֹדֶה אֲנִי לְפָנֶיךָ ה׳ אֱלֹהַי וֵאלֹהֵי אֲבוֹתַי שֶׁרְפוּאָתִי וּמִיתָתִי בְּיָדֶךָ, יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ שֶׁתִּתְרַפְּאֵנִי רְפוּאָה שְׁלֵמָה, וְאִם אָמוּת, תְּהֵא מִיתָתִי כַּפָּרָה עַל כָּל חֲטָאַי וַעֲוֹנוֹת וּפְשָׁעִים, שֶׁחָטָאתִי וְשֶׁעָוִיתִי וְשֶׁפָּשַׁעְתִּי לְפָנֶיךָ, וְתֵן חֶלְקִי בְּגַן עֵדֶן, וְזַכֵּנִי לָעוֹלָם הַבָּא הַצָּפוּן לַצַּדִּיקִים. וְאִם רוֹצֶה לְהַאֲרִיךְ כְּוִדּוּי יוֹם כִּפּוּר, הָרְשׁוּת בְּיָדוֹ (כָּל בּוֹ).

סימן שלט

א הַגּוֹסֵס, הֲרֵי הוּא כְּחַי לְכָל דְּבָרָיו. אֵין קוֹשְׁרִין לְחָיָיו, וְאֵין סָכִין אוֹתוֹ, וְאֵין מְדִיחִין אוֹתוֹ, וְאֵין פּוֹקְקִין אֶת נְקָבָיו, וְאֵין שׁוֹמְטִין הַכַּר מִתַּחְתָּיו, וְאֵין נוֹתְנִין אוֹתוֹ עַל גַּבֵּי חוֹל, וְלֹא עַל גַּבֵּי חַרְסִית וְלֹא עַל גַּבֵּי אֲדָמָה, וְאֵין נוֹתְנִין עַל כְּרֵסוֹ, לֹא קְעָרָה, וְלֹא מַגְרָפָה, וְלֹא צְלוֹחִית שֶׁל מַיִם, וְלֹא גַּרְגִּיר שֶׁל מֶלַח, וְאֵין מַשְׁמִיעִין עָלָיו עֲיָרוֹת, וְאֵין שׁוֹכְרִין חַלִּילִין וּמְקוֹנְנוֹת, וְאֵין מְעַמְּצִין עֵינָיו עַד שֶׁתֵּצֵא נַפְשׁוֹ. וְכָל הַמְעַמֵּץ עִם יְצִיאַת הַנֶּפֶשׁ, הֲרֵי זֶה שׁוֹפֵךְ דָּמִים. וְאֵין קוֹרְעִין, וְלֹא חוֹלְצִין, וְלֹא מַסְפִּידִין עָלָיו, וְלֹא מַכְנִיסִין עִמּוֹ אָרוֹן לַבַּיִת, עַד שֶׁיָּמוּת. וְאֵין פּוֹתְחִין עָלָיו בְּצִדּוּק הַדִּין, עַד שֶׁתֵּצֵא נַפְשׁוֹ. הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּאֵין חוֹצְבִין לוֹ קֶבֶר אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ עִמּוֹ בַּבַּיִת, עַד אַחַר שֶׁיָּמוּת (ר״ב ש״ס סימן ק״י״ח). אָסוּר לַחֲצֹב שׁוּם קֶבֶר לְהִיוֹת פָּתוּחַ עַד לְמָחָר שֶׁלֹּא יִקָּבְרוּ בּוֹ הַמֵּת בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם, וְיֵשׁ סַכָּנָה בַּדָּבָר (רבנו ירוחם בשם הר״י חסיד ד׳ ל׳). וְכֵן

אָסוּר לִגְרֹם לַמֵּת שֶׁיְּמוּת מְהֵרָה, כְּגוֹן מִי שֶׁהוּא גוֹסֵס זְמַן אָרֹךְ וְלֹא יוּכַל לְהִפָּרֵד, אָסוּר לְהַשְׁמִט הַכַּר וְהַכֶּסֶת מִתַּחְתָּיו, מִכֹּחַ שֶׁאוֹמְרִין שֶׁיֵּשׁ נוֹצוֹת מְקֻצָּת עוֹפוֹת שֶׁגּוֹרְמִים זֶה וְכֵן לֹא יְזִיזֻנּוּ מִמְּקוֹמוֹ. וְכֵן אָסוּר לְשׂוֹם מַפְתֵּחוֹת ב״ה תַּחַת רֹאשׁוֹ, כְּדֵי שֶׁיִּפָּרֵד. אֲבָל אִם יֵשׁ שָׁם דָּבָר שֶׁגּוֹרֵם עִכּוּב יְצִיאַת הַנֶּפֶשׁ, כְּגוֹן שֶׁיֵּשׁ סְמוּךְ לְאוֹתוֹ בַּיִת קוֹל דּוֹפֵק, כְּגוֹן חוֹטֵב עֵצִים, אוֹ שֶׁיֵּשׁ מֶלַח עַל לְשׁוֹנוֹ וְאֵלּוּ מְעַכְּבִים יְצִיאַת הַנֶּפֶשׁ, מֻתָּר לְהַסִּירוֹ מִשָּׁם, דְּאֵין בָּזֶה מַעֲשֶׂה כְּלָל, אֶלָּא שֶׁמְּסִיר הַמּוֹנֵעַ (הכל בהנהת אלפסי פרק אלו מגלחין).

ב מִי שֶׁאָמְרוּ לוֹ: רָאִינוּ קְרוֹבְךָ גּוֹסֵס הַיּוֹם שְׁלֹשָׁה יָמִים, צָרִיךְ לְהִתְאַבֵּל עָלָיו. דְּוַדַּאי כְּבָר מֵת.

ג אוֹמְרִים צִדּוּק הַדִּין עִם יְצִיאַת נְשָׁמָה, וּכְשֶׁמַּגִּיעַ לְרַגְלַיִן אֱמֶת, קוֹרֵעַ הָאָבֵל.

ד כֵּיוָן שֶׁנָּטָה אָדָם לָמוּת, אֵין רַשָּׁאִין לְפָרֵד מִמֶּנּוּ, כְּדֵי שֶׁלֹּא תֵּצֵא נַפְשׁוֹ וְהוּא יְחִידִי. וּמְצָוָה לַעֲמֹד עַל הָאָדָם יְצִיאַת נְשָׁמָה, שֶׁנֶּאֱמַר: וַיִּחִי עוֹד לָנֶצַח וְלֹא יִרְאֶה הַשָּׁחַת, כִּי יִרְאֶה חֲכָמִים יָמוּתוּ וְגוֹ׳ (תהלים מ״ט, יא) (הנהות אלפסי שם).

ה מְנָהָג לִשְׁפֹּךְ כָּל הַמַּיִם שֶׁאוּבִים שֶׁבִּשְׁכוּנַת הַמֵּת.

סימן שמ

א מִי שֶׁמֵּת לוֹ מֵת, וְהוּא מֻהַמְּתִים שֶׁרָאוּי לְהִתְאַבֵּל עֲלֵיהֶם, חַיָּב לִקְרֹעַ עָלָיו. וְצָרִיךְ שֶׁיִּקְרַע מְעֻמָּד; וְאִם קָרַע מְיֻשָּׁב, לֹא יָצָא, וְצָרִיךְ לַחֲזֹר וְלִקְרֹעַ (טור בשם רי״ץ גאות והרא״ש והנהות מיוחני ובית יוסף לרעת ראב״ד ורי״ף ורמב״ן ומרדכי פא״מ). וּלְכַתְּחִלָּה צָרִיךְ לִקְרֹעַ קֹדֶם שֶׁיִּסְתֹּם פָּנֵי הַמֵּת. (בית יוסף בשם סמ״ק).

ב מְקוֹם הַקְּרִיעָה, בְּכָל מָקוֹם בְּבֵית הַצַּוָּאר לְפָנָיו; אֲבָל אִם קָרַע לְאַחֲרָיו, אוֹ בְּשׁוּלֵי הַבֶּגֶד (טור) אוֹ מִן הַצְּדָדִין, לֹא יָצָא. הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁיּוֹצֵא אִם קוֹרֵעַ בְּשׁוּלֵי הַבֶּגֶד, וְכֵן נָהֲגוּ לְהָקֵל לִקְרֹעַ בְּשׁוּלֵי הַבֶּגֶד, (אלו מנהגים תמצא בסמ״ק וכמהרי״ו ובחדושי אגדה ובכל בו), כְּשֶׁקּוֹרְעִין עַל שְׁאָר מֵתִים שֶׁאֵינָן מִתְאַבְּלִין עֲלֵיהֶם; אֲבָל עַל הַמֵּתִים שֶׁהֵם קְרוֹבָיו, וּמִתְאַבְּלִים עֲלֵיהֶם, אֵינוֹ יוֹצֵא בְּקְרִיעָה זוֹ וְצָרִיךְ לִקְרֹעַ בְּבֵית הַצַּוָּאר, וְכֵן נָהֲגוּ.

ג שִׁעוּר קְרִיעָה, טֶפַח. וְאִם קָרַע עַל מֵת, וּבָא לְהוֹסִיף בְּאוֹתָהּ קְרִיעָה עַל מֵת אַחֵר, אִם אַחַר ז׳, סָגֵי בְּכָל שֶׁהוּא. וְאִם הוּא בְּתוֹךְ ז׳, צָרִיךְ טֶפַח. וְעַל אָבִיו וְאִמּוֹ, אֲפִלּוּ אַחַר ז׳, קוֹרֵעַ עַד שֶׁיְּגַלֶּה אֶת לִבּוֹ.

ד כְּשֵׁם שֶׁקּוֹרֵעַ עַל קְרוֹבוֹ שֶׁמִּתְאַבֵּל עָלָיו, כָּךְ קוֹרֵעַ בִּפְנֵי קְרוֹבוֹ עַל מֵת שֶׁמֵּת לְקְרוֹבוֹ, כֵּיצַד, הָרֵי שֶׁמֵּת בֶּן בְּנוֹ אוֹ אֲחִי בְּנוֹ אוֹ אִם בְּנוֹ, חַיָּב לִקְרֹעַ בִּפְנֵי בְּנוֹ. וְכֵן קוֹרֵעַ עַל חָמִיו וַחֲמוֹתוֹ. וְהָאִשָּׁה קוֹרַעַת עַל חָמִיהָ וַחֲמוֹתָהּ. וְאֵין נוֹהֲגִין עַכְשָׁו כֵּן, וּכְמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר לְקַמָּן סי׳ שע״ד לְעִנְיַן אֲבֵלוּת.

ה הָעוֹמֵד בִּשְׁעַת יְצִיאַת נְשָׁמָה שֶׁל אִישׁ, אוֹ אִשָּׁה מִיִּשְׂרָאֵל, חַיָּב לִקְרֹעַ (טור בשם רמב״ן ובית יוסף אך לדעת רש״י). וַאֲפִלּוּ אִם לִפְעָמִים עָשָׂה עֲבֵרָה לְתֵאָבוֹן, אוֹ שֶׁמַּנִּיחַ לַעֲשׂוֹת מִצְוָה בִּשְׁבִיל טֹרַח. הַגָּה: אֲבָל רָגִיל לַעֲשׂוֹת עֲבֵרָה, אֵין מִתְאַבְּלִין עָלָיו (מרדכי סוף מ״ק). וְכָל שֶׁכֵּן עַל מוּמָר (לעבודת כוכבים) (שם ופוסקים וכן מוכח משי״ס פ׳ נגמר הדין וכפה דוסתאי). וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁמּוּמָר שֶׁנֶּהֱרַג בִּידֵי עוֹבֵד כּוֹכָבִים, מִתְאַבְּלִין עָלָיו (הגהת אשר״י פרק א״מ ואור זרוע). וְכֵן מוּמָר קָטָן שֶׁהֶמִּיר עִם אֲבִיו אוֹ אִמּוֹ, דְּהֲוֵי כְּאָנוּס (מרדכי ה״א בשם ר״י ומביאו בית יוסף סימן שמ״ה) וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּאֵין מִתְאַבְּלִין, וְכֵן עִקָּר (שם בשם ר״ח). הַפּוֹרְשִׁים מִדַּרְכֵי צִבּוּר, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין מִתְאַבְּלִין עֲלֵיהֶם, מִתְאַבְּלִין עַל בְּנֵיהֶם (אור זרוע). וְע״ל סִימָן שמ״ה.

ו עַל אָדָם כָּשֵׁר, שֶׁאֵינוֹ חָשׁוּד עַל שׁוּם עֲבֵרָה וְלֹא עַל שׁוּם בְּטוּל מִצְוָה, וְלֹא סַנֵּי שׁוּמְעָנֵיהּ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ גָּדוֹל בַּתּוֹרָה, וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא עָמַד בִּשְׁעַת יְצִיאַת נְשָׁמָה, חַיָּב לִקְרֹעַ עָלָיו; וְהוּא שֶׁעוֹמֵד שָׁם בֵּין מִיתָה לִקְבוּרָה; וְתַלְמִידֵי חֲכָמִים פְּטוּרִים מִקְּרִיעָה זוֹ. הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּאֵין חַיָּב לִקְרֹעַ עַל אָדָם כָּשֵׁר, אֶלָּא אִם כֵּן עוֹמֵד עָלָיו בִּשְׁעַת יְצִיאַת נְשָׁמָה; אֲבָל חַיָּב לִבְכּוֹת וּלְהִתְאַבֵּל עָלָיו (ר״ן פ׳ האורג והנהות מיוחני פרק י״א בשם ראבי״ה), וְכֵן נָהֲגוּ לְהָקֵל.

ז עַל חָכָם וְעַל תַּלְמִיד חָכָם שֶׁשּׁוֹאֲלִין אוֹתוֹ דְּבַר הֲלָכָה בְּכָל מָקוֹם וְאוֹמְרָהּ, קוֹרְעִין עָלָיו אֲפִלּוּ לְאַחַר קְבוּרָה, בְּיוֹם שְׁמוּעָה, אִם הוּא תּוֹךְ ל׳ יוֹם. וְקוֹרֵעַ עָלָיו בִּשְׁעַת הֶסְפֵּדוֹ. לֹא קָרַע בְּיוֹם שְׁמוּעָה, וּכְבָר עָבַר זְמַן הֶסְפֵּדוֹ, וְלֹא קָרַע, שׁוּב אֵינוֹ קוֹרֵעַ (כך משמע בשור ובבית יוסף). וְקוֹרְעִין עָלָיו עַד שֶׁמְּגַלִּין אֶת לִבָּם. וּכְבָר נָהֲגוּ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים בְּכָל מָקוֹם לִקְרֹעַ זֶה עַל זֶה טֶפַח, אַף עַל פִּי שֶׁהֵם שָׁוִים, וְאֵין אֶחָד מֵהֶם מְלַמֵּד אֶת חֲבֵרוֹ. הַגָּה: יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין קוֹרְעִין עַל חָכָם, אֶלָּא אִם כֵּן הוּא רַבּוֹ אוֹ שֶׁיּוֹדְעִין מִשְּׁמוּעוֹתָיו שֶׁחִדֵּשׁ, דְּהַיְנוּ רַבּוֹ, (הרא״ש והגמי״י בשם הר״מ), וְכֵן נָהֲגוּ לְהָקֵל בִּמְדִינוֹת אֵלּוּ.

ח עַל רַבּוֹ שֶׁרֹב חָכְמָתוֹ מִמֶּנּוּ; אִם מִקְרָא, מִקְרָא; וְאִם מִשְׁנָה, מִשְׁנָה; אִם גְּמָרָא, גְּמָרָא; קוֹרֵעַ כָּל בְּגָדָיו עַד שֶׁמְּגַלֶּה לִבּוֹ. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵינוֹ קוֹרֵעַ אֶלָּא טֶפַח, וְאֵינוֹ מְאַחֶה לְעוֹלָם. וַאֲפִלּוּ מִשְּׁמוּעָה רְחוֹקָה, קוֹרֵעַ עָלָיו לְעוֹלָם. וְאִם לֹא לָמַד רֹב חָכְמָתוֹ מִמֶּנּוּ, אֵינוֹ קוֹרֵעַ עָלָיו, אֶלָּא כְּדִין שְׁאָר מֵתִים שֶׁהוּא מִתְאַבֵּל עֲלֵיהֶם. וַאֲפִלּוּ לֹא לָמַד מִמֶּנּוּ אֶלָּא דָּבָר אֶחָד, בֵּין קָטָן בֵּין גָּדוֹל, קוֹרֵעַ עָלָיו. הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּקָרֵעַ שֶׁעַל רַבּוֹ שֶׁאֵינוֹ מֻבְהָק, נָמֵי אֵינוֹ מִתְאַחֶה (טור בשם הרא״ש ובית יוסף בשם רש״י וחוספות והר״ן). תַּלְמִידֵי חֲכָמִים שֶׁיּוֹשְׁבִים בְּיַחַד וּמַקְשִׁים וּמְפָרְקִין זֶה לָזֶה וְלוֹמְדִים בְּיַחַד, יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁדַּיָּנִין כְּרַב שֶׁאֵינוֹ מֻבְהָק, וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁדַּיָּנִין כְּרַב מֻבְהָק (אלו שני הסברות בשור). וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּאֵין

צְרִיכִין לִקְרֹעַ אֶלָּא עַל רַבּוֹ שֶׁלִּמְּדוֹ רֹב חָכְמָתוֹ, אֲבָל חֲבֵרִים הַלּוֹמְדִים זֶה עִם זֶה, אוֹ שֶׁהָאִיר עֵינָיו בְּדָבָר אֶחָד, אֵינוֹ אֶלָּא חֲמֹרָא בְּעָלְמָא, וְהֵיכָא דְּנָהוּג נָהוּג, וְהֵיכָא דְּלֹא נָהוּג לֹא נָהוּג, וְאֵין מוֹרִין כֵּן.

(קְרָדְכִי ה״א בְּשֵׁם הַשַּׁאֲלְתוֹת וְהַגְמ״יי בְּשֵׁם הַר״מ), וְלָכֵן נָהֲגוּ לְהָקֵל בְּמִדִּינוֹת אֵלּוּ.

ט עַל כָּל הַמֵּתִים, קוֹרֵעַ עָלָיו טֶפַח בַּבֶּגֶד הָעֶלְיוֹן, וְדַיּוֹ. וְעַל אָבִיו וְאִמּוֹ, קוֹרֵעַ כָּל בְּגָדָיו, אֲפִלּוּ הוּא לָבוּשׁ י׳, עַד שֶׁמְּגַלֶּה לִבּוֹ. וְאִם לֹא קָרַע כָּל בְּגָדָיו, לֹא יָצָא, וְגוֹעֲרִים בּוֹ, וְכָל זְמַן שֶׁאוֹתוֹ הַבֶּגֶד עָלָיו, אוֹמְרִים לוֹ: קְרַע, אֲפִלּוּ לְאַחַר שְׁלֹשִׁים.

י אֲפַרְקְסוּתוֹ, אֵינוֹ צָרִיךְ לִקְרֹעַ, יֵשׁ מְפָרְשִׁין שֶׁהוּא בֶּגֶד הַזָּעָה הַדָּבוּק לְבָשָׂרוֹ, וְיֵשׁ מְפָרְשִׁים דְּהַיְנוּ בֶּגֶד הָעֶלְיוֹן שֶׁקּוֹרִין קאפ״ה; וּפָשַׁט הַמִּנְהָג שֶׁלֹּא לִקְרֹעַ הקאפ״ה עַל שׁוּם מֵת, אֲפִלּוּ עַל אָבִיו וְאִמּוֹ, וְלִקְרֹעַ עַל אָבִיו וְאִמּוֹ גַּם הֶחָלוּק שֶׁקּוֹרִין קאמיז״ה (כָּל בּוֹ בְּשֵׁם רַבּוֹתָיו הַפּוֹסְקִים וסמ״ק לִפְנֵי הֶעָרוּךְ). הַגָּהָ: וּבְמִדִּינוֹת אֵלּוּ אֵין נוֹהֲגִין כֵּן, אֶלָּא אֵין קוֹרְעִין הֶחָלוּק שֶׁל פִּשְׁתָּן שֶׁהוּא בֶּגֶד הַזָּעָה, וְלֹא הַסַּרְבָּל הָעֶלְיוֹן; אֲבָל שְׁאָר בְּגָדָיו, קוֹרֵעַ בְּאָבִיו וְאִמּוֹ; וּבִשְׁאָר מֵתִים, הַמַּלְבּוּשׁ הָעֶלְיוֹן תַּחַת הַסַּרְבָּל (סמ״ג בְּשֵׁם רַבּוֹתֵינוּ הַצָּרְפָתִים).

יא אֶחָד הָאִישׁ וְאֶחָד הָאִשָּׁה שָׁוִים לְעִנְיַן קְרִיעָה, אֶלָּא שֶׁהָאִשָּׁה קוֹרַעַת הַתַּחְתּוֹן וּמַחֲזִירָתוֹ לְאַחֲרֶיהָ, וְחוֹזֶרֶת וְקוֹרַעַת הָעֶלְיוֹן.

יב עַל כָּל הַמֵּתִים, אִם רָצָה מַנִּיחַ שְׁפַת הַבֶּגֶד שְׁלֵמָה, וְקוֹרֵעַ מֵהַשָּׂפָה וּלְמַטָּה. וְעַל אָבִיו וְאִמּוֹ, צָרִיךְ לִקְרֹעַ כָּל הַשָּׂפָה. (וְיֵשׁ אוֹמְרִים אַף עַל שְׁאָר מֵתִים צָרִיךְ לִקְרֹעַ הַשָּׂפָה (שדה״נ), וְכֵן נוֹהֲגִין (מהרי״ו סימן ר׳).

יג עַל כָּל הַמֵּתִים יֵשׁ לוֹ לִקְרֹעַ בִּפְנִים, שֶׁלֹּא בִּפְנֵי אָדָם, לְפִיכָךְ יֵשׁ לוֹ לְהַכְנִיס יָדוֹ בִּפְנִים, וְקוֹרֵעַ בְּצִנְעָא. אֲבָל עַל אָבִיו (וְאִמּוֹ), אֵינוֹ קוֹרֵעַ אֶלָּא מִבַּחוּץ, בִּפְנֵי כָּל אָדָם.

יד עַל כָּל הַמֵּתִים, רָצָה קוֹרֵעַ בַּיָּד, רָצָה קוֹרֵעַ בִּכְלִי. עַל אָבִיו וְאִמּוֹ, בַּיָּד. עַל כָּל הַמֵּתִים, אִם בָּא לְהַחֲלִיף תּוֹךְ ז׳ יָמִים, מַחֲלִיף וְאֵינוֹ קוֹרֵעַ. עַל אָבִיו וְאִמּוֹ, אִם מַחֲלִיף תּוֹךְ ז׳, קוֹרֵעַ כָּל הַבְּגָדִים שֶׁהוּא מַחֲלִיף, וְאֵינוֹ מְאַחֶה לְעוֹלָם, כְּמוֹ בַּפַּעַם הָרִאשׁוֹן. עַל כָּל הַמֵּתִים יָכוֹל לְהַחֲזִיר קְרָעוֹ לְאַחֲרָיו תּוֹךְ שִׁבְעָה, אֲבָל לֹא בְּאָבִיו וְאִמּוֹ (רבנו יְרוּחָם בְּשֵׁם הָרַאֲב״ד).

טו עַל כָּל הַמֵּתִים, שׁוֹלֵל (פי׳ תּוֹפֵר תְּפִירָה בִּלְתִּי שָׁוָה) לְאַחַר ז׳, וּמְאַחֶה לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם. וְאֵין חִלּוּק אִם פָּגַע בָּהֶם הָרֶגֶל אוֹ לֹא (הגמ״יי בְּשֵׁם רַאֲבִי״ה). עַל אָבִיו וְאִמּוֹ, שׁוֹלֵל לְאַחַר ל׳ יוֹם, וְאֵינוֹ מְאַחֶה לְעוֹלָם. וְהָאִשָּׁה שׁוֹלֶלֶת לְאַלְתַּר, מִפְּנֵי כְּבוֹדָהּ. הַגָּהָ: וְכָל זְמַן שֶׁאָסוּר לִשְׁלֹל, אֲפִלּוּ לְחַבֵּר רֹאשׁ הַקְּרִיעָה עַל יְדֵי מַחַט, אָסוּר. וְיֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁנָּהֲגוּ לְהַחְמִיר אֲפִלּוּ עַל שְׁאָר מֵתִים, שֶׁלֹּא לִשְׁלֹל תּוֹךְ ל׳, וְאָז אֲפִלּוּ רֹאשׁ הַקְּרִיעָה אָסוּר לְחַבֵּר עַל יְדֵי מַחַט (מהרי״ו סימן ר׳).

טז עַל כָּל הַמֵּתִים, אִם רָצָה חוֹלֵץ כְּתַף. עַל אָבִיו וְאִמּוֹ, חַיָּב לַחֲלֹץ כְּתַף וְהוֹלֵךְ כָּךְ לִפְנֵי הַמִּטָּה, עַד שֶׁיִּקָּבֵר. וְאִם הַבֵּן אָדָם גָּדוֹל, וְאֵין כְּבוֹדוֹ שֶׁיֵּלֵךְ חָלוּץ כְּתַף, אֵין צָרִיךְ לַחֲלֹץ.

יז נָשִׂיא דּוֹמֶה לְאָב, לַחֲלִיצַת כָּתֵף, וְלִקְרֹעַ מִבַּחוּץ, וּלְאַחוּי. כָּל הַקּוֹרְעִים עַל חָכָם שֶׁמֵּת, כֵּיוָן שֶׁהֶחֱזִירוּ פְּנֵיהֶם מֵאֲחוֹרֵי הַמִּטָּה, שׁוֹלְלִין וּמְאַחִין לְמָחָר. וְחָכָם שֶׁבָּאָה שְׁמוּעָתוֹ, שׁוֹלֵל בּוֹ בַּיּוֹם, וּמְאַחֶה לְמָחָר. וְעַל נָשִׂיא וְעַל רַבּוֹ מֵבְהָק, שׁוֹלֵל לְמָחָר וְאֵינוֹ מְאַחֶה לְעוֹלָם. עַל חָכָם, חוֹלֵץ מִיָּמִין. וְעַל אַב בֵּית דִּין, מִשְּׂמֹאל. וְעַל נָשִׂיא, מִכָּאן וּמִכָּאן. וְעַל אָבִיו וְאִמּוֹ וְעַל רַבּוֹ מֵבְהָק, רָצָה מִכָּאן רָצָה מִכָּאן, וְאִם רָצָה, חוֹלֵץ שְׁתֵּיהֶן. וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּעִכְשָׁיו בִּזְמַן הַזֶּה לֹא נָהֲגוּ לַחֲלֹץ כְּתַף כְּלָל (כָּל בּוֹ בְּשֵׁם ר״י), וְכֵן נוֹהֲגִין הָאִדָּנָא.

יח עַל כָּל הַמֵּתִים, אִם לֹא שָׁמַע אֶלָּא לְאַחַר ל׳ יוֹם, אֵינוֹ קוֹרֵעַ. וּמִי שֶׁאֵין לוֹ חָלוּק וְנִזְדַּמֵּן לוֹ תּוֹךְ שִׁבְעָה, קוֹרֵעַ; אַחַר ז׳ אֵינוֹ קוֹרֵעַ. עַל אָבִיו וְעַל אִמּוֹ, קוֹרֵעַ וְהוֹלֵךְ לְעוֹלָם כָּל בְּגָדָיו (מהרי״ו סימן יג).

יט כְּשֵׁם שֶׁאָסוּר לְאַחוֹת קֶרַע שֶׁאֵינוֹ מִתְאַחֶה, כָּךְ אָסוּר לַהֲפֹךְ צַד עֶלְיוֹן שֶׁל בֶּגֶד לְמַטָּה, וּלְאַחוֹתוֹ; וַאֲפִלּוּ הַלּוֹקֵחַ אוֹתוֹ, אָסוּר לְאַחוֹתוֹ. לְפִיכָךְ אִם בָּא לְמָכְרוֹ, צָרִיךְ לְהוֹדִיעוֹ. וְאִם מְכָרוֹ לוֹ סְתָם, וְלֹא הוֹדִיעוֹ, אָסוּר לְאַחוֹתוֹ עַד שֶׁיֵּדַע שֶׁאֵינוֹ מֵהַקֶּרַע שֶׁאֵינָם מִתְאַחִים. וְאָסוּר לְמָכְרוֹ לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים.

כ הַקּוֹרֵעַ מִתּוֹךְ הַמְּלֵל, וּמִתּוֹךְ הַשְּׁלָל, וּמִתּוֹךְ הַלְּקוּט, וּמִתּוֹךְ הַסַּלְמוֹת, לֹא יָצָא. אֲבָל מִתּוֹךְ אִחוּי אֶלְכְּסַנְדְּרִי, דְּהַיְנוּ תְּפִירָה שֶׁהִיא שָׁוָה לְמַעְלָה וּבוֹלֶטֶת מִלְּמַטָּה, יָצָא.

כא קֶרַע עַל הַמֵּת, וּמֵת לוֹ מֵת אַחֵר תּוֹךְ ז׳, קוֹרֵעַ קֶרַע אַחֵר; לְאַחַר ז׳, מוֹסִיף עַל קֶרַע הָרִאשׁוֹן כָּל שֶׁהוּא. מֵת לוֹ מֵת שְׁלִישִׁי אַחַר ז׳ שֶׁל שֵׁנִי, מוֹסִיף עָלָיו כָּל שֶׁהוּא. וְכֵן מוֹסִיף וְהוֹלֵךְ עַד טַבּוּרוֹ. הִגִּיעַ לַטַּבּוּר, מַרְחִיק ג׳ אֶצְבָּעוֹת, וְקוֹרֵעַ. נִתְמַלֵּא לְפָנָיו, מַחֲזִירוֹ לַאֲחוֹרָיו. נִתְמַלֵּא מִלְּמַעְלָה, הוֹפְכוֹ לְמַטָּה. נִתְמַלֵּא מִכָּאן וּמִכָּאן, נַעֲשָׂה כְּמִי שֶׁאֵין לוֹ חָלוּק, שֶׁאֵינוֹ קוֹרֵעַ.

כב אָמְרוּ לוֹ: מֵת אָבִיו וְקָרַע, וְאַחַר שִׁבְעָה מֵת בְּנוֹ, וְהוֹסִיף. מִתְאַחֶה הַתַּחְתּוֹן וְלֹא הָעֶלְיוֹן. אָמְרוּ לוֹ: מֵת בְּנוֹ, וְקָרַע, וְאַחַר ז׳ מֵת אָבִיו, אֵינוֹ מוֹסִיף, אֶלָּא קוֹרֵעַ קְרִיעָה אַחֶרֶת, שֶׁאֵין אָבִיו וְאִמּוֹ בְּתוֹסֶפֶת.

כג מִי שֶׁמֵּתוּ לוֹ שְׁנֵי מֵתִים כְּאֶחָד, אוֹ שֶׁבָּאָה לוֹ שְׁמוּעָה מִשְּׁנֵיהֶם כְּאֶחָד, קוֹרֵעַ קְרִיעָה אַחַת עַל שְׁנֵיהֶם. קָרַע, וְאַחַר כָּךְ מֵת לוֹ מֵת אַחֵר תּוֹךְ שִׁבְעָה (שוה), קוֹרֵעַ קֶרַע בִּפְנֵי עַצְמוֹ, בֵּין בְּאוֹתוֹ קֶרַע עַצְמוֹ שֶׁמּוֹסִיף בּוֹ וְקוֹרֵעַ עוֹד טֶפַח, אוֹ מַרְחִיק ג׳ אֶצְבָּעוֹת וְקוֹרֵעַ טֶפַח. לְאַחַר ז׳, מוֹסִיף עַל קֶרַע רִאשׁוֹן כָּל שֶׁהוּא. מֵת אָבִיו אוֹ אִמּוֹ וְאָחָד מִשְּׁאָר קְרוֹבָיו, קוֹרֵעַ תְּחִלָּה עַל אָבִיו אוֹ עַל אִמּוֹ עַד לִבּוֹ, וּמַרְחִיק שָׁלֹשׁ אֶצְבָּעוֹת, וְקוֹרֵעַ טֶפַח עַל הַמֵּת הָאַחֵר. מֵת אָבִיו, וְקָרַע, וְאַחַר ז׳ מֵת אֶחָד מֵהַקְּרוֹבִים, מוֹסִיף עַל קֶרַע הָרִאשׁוֹן, וְתַחְתּוֹן מִתְאַחֶה וְעֶלְיוֹן אֵינוֹ מִתְאַחֶה. מֵת אֶחָד מֵהַקְּרוֹבִים, וְקָרַע, וְאַחַר כָּךְ מֵת אָבִיו אוֹ אִמּוֹ, בֵּין בְּתוֹךְ ז׳ בֵּין לְאַחַר ז׳, מַרְחִיק ג׳ אֶצְבָּעוֹת וְקוֹרֵעַ מִן הַצַּד בִּשְׂפַת הַבֶּגֶד, שֶׁהֲרֵי צָרִיךְ לְהַבְדִּיל קָמֵי שָׁפָה, וְקוֹרֵעַ עַד שֶׁמַּגִּיעַ לְלִבּוֹ. מֵתוּ אָבִיו וְאִמּוֹ כְּאֶחָד, קוֹרֵעַ קֶרַע אֶחָד עַל שְׁנֵיהֶם.

כד אָמְרוּ לוֹ: מֵת אָבִיו, וְקָרַע, וְאַחַר כָּךְ נִמְצָא שֶׁהוּא בְּנוֹ, יָצָא יְדֵי קְרִיעָה. וְהוּא שֶׁנּוֹדַע לוֹ תּוֹךְ כְּדֵי דִּבּוּר. וְאִם לֹא נוֹדַע לוֹ עַד אַחַר כְּדֵי דִּבּוּר, לֹא יָצָא. אֲבָל אִם אָמְרוּ לוֹ: מֵת לְךָ מֵת, וּכְסָבוּר אָבִיו הוּא, וְקָרַע, וְאַחַר כָּךְ נִמְצָא שֶׁהוּא בְּנוֹ, יָצָא, אֲפִלּוּ לֹא נוֹדַע לוֹ עַד אַחַר כְּדֵי דִּבּוּר.

כה הָיָה לוֹ חוֹלֶה, וְנִתְעַלֵּף, וְקָרַע עָלָיו, וְאַחַר כָּךְ מֵת; אִם מֵת תּוֹךְ כְּדֵי דִּבּוּר שֶׁל קְרִיעָה, אֵין צָרִיךְ קְרִיעָה אַחֶרֶת. וְאִם לָאו, צָרִיךְ קְרִיעָה אַחֶרֶת.

כו אָמְרוּ לוֹ: מֵת אָבִיו, וְקָרַע וְנָהַג קָצָת יְמֵי אֲבֵלוּת, וְאַחַר כָּךְ אָמְרוּ לוֹ: לֹא מֵת, וְהִפְסִיק, וְחָזְרוּ וְאָמְרוּ לוֹ: בַּפַּעַם הָרִאשׁוֹן מֵת, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ הָרִאשׁוֹנִים, יָצָא יְדֵי קְרִיעָה.

כז קָטָן שֶׁמֵּת לוֹ מֵת, מְקָרְעִין לוֹ.

כח הַקּוֹרֵעַ בְּשַׁבָּת עַל מֵתוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁחִלֵּל שַׁבָּת, יָצָא יְדֵי קְרִיעָה.

כט הַקּוֹרֵעַ בְּחָלוּק גָּזוּל, לֹא יָצָא יְדֵי קְרִיעָה.

ל קָטָן דְּלֹא קִים לָן בֵּהּ שֶׁכָּלוּ לוֹ חֲדָשָׁיו, שֶׁמֵּת בְּתוֹךְ ל׳ אוֹ אֲפִלּוּ בְּיוֹם שְׁלֹשִׁים, אֵין קוֹרְעִין עָלָיו.

לא אֵין קוֹרְעִין בְּיוֹם טוֹב, אֲפִלּוּ בְּיוֹם טוֹב שֶׁנִּי שֶׁל גָּלֻיּוֹת, אֲפִלּוּ קְרוֹבִים שֶׁל מֵת. אֲבָל בְּחֹל הַמּוֹעֵד, קוֹרְעִין עַל כָּל אֶחָד כְּפִי מַה שֶּׁהוּא, אִם עוֹמֵד בִּשְׁעַת יְצִיאַת נְשָׁמָה, אוֹ אִם הוּא אָדָם כָּשֵׁר אוֹ חָכָם עַל כָּל אֶחָד, כְּדִינוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר. הַגָּהָה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּנוֹהֲגִין שֶׁאֵין לִקְרֹעַ בְּחֹל הַמּוֹעֵד, רַק עַל אָבִיו וְאִמּוֹ; וְעַל שְׁאָר מֵתִים קוֹרְעִין לְאַחַר הַמּוֹעֵד (ת״ה סימן רפ״ח), וּבְמָקוֹם שֶׁאֵין מִנְהָג, יֵשׁ לִקְרֹעַ עַל כֻּלָּם.

לב שָׁמַע בֶּרֶגֶל שְׁמוּעָה קְרוֹבָה, קוֹרֵעַ, וַאֲפִלּוּ אִם אַחַר הֶרֶגֶל תִּהְיֶה רְחוֹקָה.

לג הַהוֹלֵךְ בְּבֶגֶד קָרוּעַ לִפְנֵי הַמֵּת, שֶׁמַּרְאֶה עַצְמוֹ שֶׁקָּרַע, וְלֹא קָרַע, חֲרֵי זֶה גּוֹזֵל אֶת הַחַיִּים וְאֶת הַמֵּתִים.

לד הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ: הַשְׁאִילֵנִי חֲלוּקְךָ שֶׁאֲבַקֵּר אֶת אַבָּא שֶׁהוּא חוֹלֶה, וְהָלַךְ וּמְצָאוֹ שֶׁמֵּת, קוֹרְעוֹ, וּמְאַחֶהוּ וּמַחֲזִיר לוֹ חֲלוּקוֹ, וּמְשַׁלֵּם לוֹ דְּמֵי קְרָעוֹ. וְאִם לֹא הוֹדִיעוֹ, חֲרֵי זֶה לֹא יִגַּע בּוֹ.

לה הַמַּשְׁאִיל לַחֲבֵרוֹ חָלוּק לֵילֵךְ בּוֹ לְבֵית הָאָבֵל, אֵינוֹ רַשַּׁאי לִטֹּל מִמֶּנּוּ עַד שֶׁיַּעַבְרוּ יְמֵי הָאֵבֶל. וּבְחֹשֶׁן הַמִּשְׁפָּט סִימָן שמ״א סָעִיף ב׳ לֹא פָּסַק כֵּן.

לו קוֹרְעִין עַל שְׁמוּעוֹת רָעוֹת, כְּגוֹן שֶׁנִּקְבְּצוּ רֹב הַצְּבוּר לַמִּלְחָמָה וְשָׁמְעוּ שֶׁנִּגְּפוּ לִפְנֵי אוֹיְבֵיהֶם, אֲפִלּוּ לֹא נֶהֶרְגוּ אֶלָּא הַמְּעוּט מֵהֶם. וְהוּא הַדִּין אִם הָלְכוּ בַּשֶּׁבִי (נ״י פא״מ).

לז הַשּׁוֹמֵעַ בִּרְכַּת הַשֵּׁם, וַאֲפִלּוּ בִּרְכַּת הַכֹּהֲנִים (רמב״ם פ״ב מֵהִלְכוֹת עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים ה״י) אֲפִלּוּ אָמְרוּ בִּלְשׁוֹן לַעַז חֲרֵי כְּכֹנוּי (נ״י פֶּרֶק אַרְבַּע מִיתוֹת), חַיָּב לִקְרֹעַ, וְהוּא שֶׁיִּשְׁמָעֶנָּה מִיִּשְׂרָאֵל. וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּבַזְמַן הַזֶּה מוּתָּר דֵּינוֹ כְּעוֹבֵד כּוֹכָבִים (נ״י שָׁם). וַאֲפִלּוּ הַשּׁוֹמֵעַ מֵהָעֵדִים הֵיאָךְ בֵּרַךְ פְּלוֹנִי, חַיָּב לִקְרֹעַ. וְהָעֵדִים אֵינָם צְרִיכִים לִקְרֹעַ פַּעַם אַחֶרֶת. הָרוֹאֶה סֵפֶר תּוֹרָה שֶׁנִּשְׂרַף, אוֹ תְּפִלִּין, אוֹ אֲפִלּוּ מְגִלָּה אַחַת מֵהַנְּבִיאִים אוֹ מֵהַכְּתוּבִים, קוֹרֵעַ שְׁתֵּי קְרִיעוֹת. וְדַוְקָא שֶׁשּׁוֹרְפִין אוֹתָהּ בִּזְרוֹעַ, וּכְמַעֲשֶׂה שֶׁהָיָה.

לח הָרוֹאֶה עָרֵי יְהוּדָה בְּחָרְבָּנָן, אוֹ יְרוּשָׁלַיִם אוֹ בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, חַיָּב לִקְרֹעַ. וְעַיֵּן בא״ח סִי׳ תקס״א.

לט כָּל אֵלּוּ הַקְּרָעִים רַשַּׁאי לְמָלְלָן, לְשָׁלְלָן, לְלַקְּטָן, לַעֲשׂוֹתָן כְּמִין סַלָּמוֹת, לְמָחֳרָתוֹ; אֲבָל אֵין מִתְאַחִין לְעוֹלָם.

סימן שמא

א מִי שֶׁמֵּת לוֹ מֵת שֶׁהוּא חַיָּב לְהִתְאַבֵּל עָלָיו, לְדָם קְבוּרָה אוֹכֵל בְּבֵית אַחֵר. אֵין לוֹ בַּיִת אַחֵר, אוֹכֵל בְּבֵית חֲבֵרוֹ. אֵין בַּיִת לַחֲבֵרוֹ, עוֹשֶׂה לוֹ מְחִצָּה וְאוֹכֵל; וַאֲפִלּוּ מְחִצָּה שֶׁל סָדִין סָגֵי, אִם תָּקַע שׁוּלֵי הַסָּדִין בְּעִנְיָן שֶׁאֵינוֹ נָטָל בָּרוּחַ. וְאִם אֵין לוֹ דָּבָר לַעֲשׂוֹת מְחִצָּה, מַחֲזִיר פָּנָיו וְאוֹכֵל. וּבֵין כָּךְ וּבֵין כָּךְ, וַאֲפִלּוּ הוּא

בְּעִיר אַחֶרֶת, אֵינוֹ מֵסֵב וְאוֹכֵל, וְאֵינוֹ אוֹכֵל בָּשָׂר וְאֵינוֹ שׁוֹתֶה יַיִן, וְאֵינוֹ מְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן, וְאֵין מְבָרְכִים עָלָיו וְלֹא מְזַמְּנִין עָלָיו, אֲפִלּוּ אִם אוֹכֵל עִם אֲחֵרִים שֶׁמְּבָרְכִים, לֹא יַעֲנֶה אַחֲרֵיהֶם אָמֵן. וּפָטוּר מִכָּל מִצְוֹת הָאֲמוּרוֹת בַּתּוֹרָה, וַאֲפִלּוּ אִם אֵינוֹ צָרִיךְ לַעֲסֹק בְּצָרְכֵי הַמֵּת, כְּגוֹן שֶׁיֵּשׁ לוֹ אֲחֵרִים שֶׁעוֹסְקִים בִּשְׁבִילוֹ. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֲפִלּוּ אִם יִרְצֶה לְהַחְמִיר עַל עַצְמוֹ לְבָרֵךְ אוֹ לַעֲנוֹת אָמֵן אַחַר הַמְבָרְכִין, אֵינוֹ רַשַּׁאי וְעַיֵּן בא"ח סי' ע"א. וּבְשַׁבָּת וְיוֹם טוֹב, אוֹכֵל בָּשָׂר וְשׁוֹתֶה יַיִן, אִם יִרְצֶה (רבנו יונה פ' מי שפתו). וּמְבָרֵךְ, וְחַיָּב בְּכָל הַמִּצְוֹת, חוּץ מִתַּשְׁמִישׁ הַמִּטָּה שֶׁאָסוּר בּוֹ. וּמֻתָּר לֵילֵךְ לְבֵית הַכְּנֶסֶת בְּשַׁבָּת, וְאַף בְּחֹל אֵין בּוֹ אִסּוּר, רַק מֵאַחַר שֶׁאָסוּר לְהִתְפַּלֵּל, מַה יַּעֲשֶׂה שָׁם (כל בו) וְאִם צָרִיךְ לְהַחְשִׁיךְ עַל הַתָּחוּם כְּדֵי לַעֲסֹק בְּצָרְכֵי הַמֵּת, חָל עָלָיו אֲנִינוּת לֵיאָסֵר בְּכֻלָּן מִשָּׁעָה שֶׁמַּתְחִיל לָלֶכֶת כְּדֵי לְהַחְשִׁיךְ עַל הַתָּחוּם. וְאִם רוֹצֶה לְקָבְרוֹ בְּיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן עַל יְדֵי עַמְּמִין, אָסוּר בְּכֻלָּן. וְכָל שֶׁכֵּן בְּיוֹם טוֹב שֵׁנִי, שֶׁהוּא בְּעַצְמוֹ יָכוֹל לְקָבְרוֹ, שֶׁחָלוּ עָלָיו כָּל דִּינֵי אֲנִינוּת. יֵשׁ אוֹמְרִים דְּתַלְמִיד עַל רַבּוֹ מַבְהֵק אָסוּר לֶאֱכֹל בָּשָׂר וְיַיִן כָּל זְמַן שֶׁמֻּטָּל לְפָנָיו (הַגָּהוֹת אֲשֵׁרִי פ' א' כ"ב).

ב מִי שֶׁמֵּת לוֹ מֵת, יֹאכַל בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת בִּלֹא הַבְדָּלָה, וְלֹא יִתְפַּלֵּל, וְלֹא בַּבֹּקֶר קֹדֶם קְבוּרָה, וּלְאַחַר קְבוּרָה יִתְפַּלֵּל תְּפִלַּת שַׁחֲרִית, אִם לֹא עָבַר זְמַנָּהּ. אֲבָל תְּפִלַּת הָעֶרֶב לֹא יִתְפַּלֵּל, שֶׁכְּבָר עָבַר זְמַנָּהּ. וְלֹא דְּמִי לְשָׁכַח וְלֹא הִתְפַּלֵּל עַרְבִית שֶׁמִּתְפַּלֵּל שַׁחֲרִית שְׁתַּיִם, כֵּיוָן שֶׁבַּלַּיְלָה לֹא הָיָה חַיָּב לְהִתְפַּלֵּל. וּלְעִנְיַן הַבְדָּלָה, יַבְדִּיל אַחַר שֶׁיִּקָּבֵר הַמֵּת (מהר"מ ומָרְדְּכַי והג"מ).

ג מָקוֹם שֶׁנּוֹהֲגִים שֶׁכַּתָּפִים מְיַחֲדִים לְהוֹצִיא הַמֵּת, וּלְאַחַר שֶׁנִּתְעַסְקוּ הַקְּרוֹבִים בְּצָרְכֵי הַקְּבוּרָה יִמְסְרוּהוּ לָהֶם וְהֵם יִקְבְּרוּהוּ, מִשֶּׁמְּסָרוּהוּ לָהֶם, מֻתָּרִים הַקְּרוֹבִים בְּבָשָׂר וְיַיִן, אֲפִלּוּ קֹדֶם שֶׁהוֹצִיאוּהוּ מֵהַבַּיִת, שֶׁשּׁוּב אֵינוֹ מֻטָּל עֲלֵיהֶם. הַגָּהּ: מָקוֹם שֶׁנּוֹשְׂאִין הַמֵּת מֵעִיר לְעִיר, אִם מָקוֹם קָרוֹב הוּא הֲוֵי כְּאִלּוּ מֻטָּל לְפָנָיו. אֲבָל אִם הוּא מָקוֹם רָחוֹק, כְּגוֹן מַהֲלַךְ שְׁנֵי יָמִים, מֻתָּר עַד שֶׁיָּבוֹאוּ לְעִיר קְבוּרָתוֹ (רבנו יונה פ' מי שפתו).

ד מִי שֶׁמֵּת בְּתִפְיסָה, וְלֹא נִתַּן לִקְבוּרָה, לֹא חָל עַל הַקְּרוֹבִים אֲנִינוּת, וְגַם אֲבֵלוּת לֹא חָל עֲלֵיהֶם, כֵּיוָן שֶׁלֹּא נִתְיָאֲשׁוּ מִלְּקָבְרוֹ. וְכֵן אִם קְרוֹבֵי הַמֵּת בְּתִפְיסָה, אֵין אֲנִינוּת חָל עֲלֵיהֶם. וְכֵן מִי שֶׁנֶּהֱרַג בַּדֶּרֶךְ אוֹ גְּרָרָתוּ חַיָּה אוֹ שְׂטָפוֹ נָהָר, וְלֹא נִתְיָאֲשׁוּ מִלְּקָבְרוֹ, אֵין עַל הַקְּרוֹבִים לֹא דִּין אֲנִינוּת וְלֹא דִּין אֲבֵלוּת, וּמוֹנִים לוֹ שִׁבְעָה וּשְׁלֹשִׁים מִיּוֹם שֶׁנִּתְיָאֲשׁוּ מִלְּקָבְרוֹ.

ה כָּל זְמַן שֶׁלֹּא נִקְבַּר הַמֵּת, אֵינוֹ חוֹלֵץ מִנְעָל וְסַנְדָּל, וְאֵינוֹ חַיָּב בַּעֲטִיפַת הָרֹאשׁ וּכְפִיַּת הַמִּטָּה, אֲבָל אָסוּר לֵישֵׁב אוֹ לִישַׁן עַל גַּבֵּי מִטָּה, אֲפִלּוּ כְּפוּיָה. הַגָּהּ: וְכָל שֶׁכֵּן אִסּוּר בְּתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה (טור בשם הרמב"ן וכשם התוספות וכמרדכי פ"ק דכתובות בשם י"א). וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּאָסוּר בִּרְחִיצָה וְסִיכָה וְשִׂמְחָה וּשְׁאֲלַת שָׁלוֹם וְתִסְפֹּרֶת וּבְמִלָאכָה (טור), אֲבָל מֻתָּר לָצֵאת מִפֶּתַח בֵּיתוֹ. (הַגָּהוֹת מֵימוֹנִי פ"ד בְּשֵׁם סמ"ק).

ו הַמְשַׁמֵּר אֶת הַמֵּת, אֲפִלּוּ שֶׁאֵינוֹ מֵתוֹ, פָּטוּר מִקְּרִיאַת שְׁמַע, וּמִכָּל מִצְוֹת הָאֲמוּרוֹת בַּתּוֹרָה. הָיוּ שְׁנַיִם, זֶה מְשַׁמֵּר וְזֶה קוֹרֵא.

סימן שמב

א מִי שֶׁהֻכִּין כָּל צָרְכֵי חֻפָּתוֹ, שֶׁאָפָה פִּתּוֹ וְטָבַח טִבְחוֹ וּמָזַג יֵינוֹ, וּמֵת אָבִיו שֶׁל חָתָן, וְהוּא בְּמָקוֹם שֶׁאֵינוֹ מָצוּי לְמָכֹר, וְאִם תִּדָּחֶה הַחֻפָּה יַפְסִיד מַה שֶּׁהֻכִין; אוֹ שֶׁמֻּתָּה אִמָּהּ שֶׁל כַּלָּה, וְאֵפָא תַּמְרוּקֵי נָשִׁים וְקִשּׁוּטִין שֶׁאֵינָם מִתְקַיְּמִים, מַאֲחַר שֶׁאֵין לָהֶם מִי שֶׁיִּטְרַח בַּעֲבוּרָם בְּפַעַם אַחֶרֶת (כְּךְ מִשְׁמַע מִנִּמּוּקָיו), מַכְנִיסִין אֶת הַמֵּת לְחֶדֶר, וְאֶת הֶחָתָן וְאֶת הַכַּלָּה לַחֻפָּה, וּבוֹעֵל בְּעִילַת מִצְוָה וּפוֹרֵשׁ, וְכֵיוָן שֶׁחָלָה עָלָיו הַחֻפָּה הַוָּיָא לְדִידֵיהּ כְּרֶגֶל, וְנוֹהֵג שִׁבְעַת יְמֵי הַמִּשְׁתֶּה וְאַחַר כָּךְ נוֹהֵג שִׁבְעַת יְמֵי אֲבֵלוּת. וְכָל שִׁבְעַת יְמֵי הַמִּשְׁתֶּה נוֹהֵג בָּהֶם דְּבָרִים שֶׁבִּצְנְעָא, וְאָסוּר בְּתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה, הִלְכָךְ כָּל ז' יְמֵי הַמִּשְׁתֶּה וְז' יְמֵי הָאֵבֶל הוּא יָשָׁן בֵּין הָאֲנָשִׁים, וְהִיא יְשֵׁנָה בֵּין הַנָּשִׁים. הַגָּהּ: יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאָסוּר לְיַחֵד עִמּוֹ בַּיּוֹם כְּמוֹ בַּלַּיְלָה, וְאֵין צָרִיךְ לִהְיוֹת לָהֶם שְׁתֵּי שְׁמִירוֹת רַק הוּא בֵּין הָאֲנָשִׁים אוֹ הִיא בֵּין הַנָּשִׁים (טור בשם הרא"ש). וְאִם אֵינָם יְשֵׁנִים בְּחֶדֶר אֶחָד, אֵין צְרִיכִין שְׁמִירָה כְּלָל (כ"כ הָרַשְׁבָּ"א בְּכַלָּה שֶׁפָּרְשָׁה וכו'). וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּבַלַּיְלָה צָרִיךְ שְׁתֵּי שְׁמִירוֹת, וּבַיּוֹם מֻתָּר לְהִתְיַחֵד עִמָּהּ (טור בשם הָרַאֲבַ"ד). וְהַמִּנְהָג לִקַּח קָטָן אֶצֶל הֶחָתָן וּקְטַנָּה אֶצֶל הַכַּלָּה, וְאֵין מִתְיַחֲדִין בַּיּוֹם בְּלֹא קָטָן אוֹ קְטַנָּה. וּלְעִנְיַן שְׁלֹשִׁים, אֵינוֹ מוֹנֶה אֶלָּא מֵז' יְמֵי אֲבֵלוּת וְאֵילָךְ, וְכָל שִׁבְעַת יְמֵי הַחֻפָּה מֻתָּר בְּגִהוּץ וְתִסְפֹּרֶת. וְאִם אֵין לוֹ פְּסִידָא, כְּגוֹן בְּמָקוֹם שֶׁמְּצוּי לְמָכֹר מַה שֶּׁהֻכִין, אוֹ אֲפִלּוּ אִית לֵיהּ פְּסִידָא, וּמֻתָּה אִמּוֹ שֶׁל חָתָן אוֹ אָבִיהָ שֶׁל כַּלָּה אוֹ אֶחָד מִשְּׁאָר קְרוֹבֵיהֶם, שֶׁנִּשְׁאַר מִי שֶׁיָּכִין לָהֶם לְמַעַן אַחֶרֶת, לֹא הִתִּירוּ לְדָחוֹת הָאֲבֵלוּת אֶלָּא קוֹבֵר אוֹתוֹ מִיָּד, וְנוֹהֵג שִׁבְעַת יְמֵי אֲבֵלוּת, וְאַחַר כָּךְ מַכְנִיסִין אֶת הֶחָתָן וְאֶת הַכַּלָּה לַחֻפָּה מִיָּד, וְנוֹהֵג שִׁבְעַת יְמֵי הַמִּשְׁתֶּה.

סימן שמג

א מֵת בָּעִיר, כָּל בְּנֵי הָעִיר אֲסוּרִין בִּמְלָאכָה, שֶׁכָּל הָרוֹאֶה מֵת וְאֵינוֹ מְלַוֵּהוּ עַד שֶׁיִּהְיֶה לוֹ כָּל צָרְכּוֹ, בַּר נְדוּי הוּא. וְאִם יֵשׁ חֲבוּרוֹת בָּעִיר, שֶׁכָּל אַחַת מִתְעַסֶּקֶת בְּמֵתִים בְּיוֹמָהּ, מֵתָה בְּיוֹם שֶׁאֵינָהּ יוֹמָהּ. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, שֶׁלֹּא בִּשְׁעַת הוֹצָאָתוֹ, אֲבָל בִּשְׁעַת הוֹצָאָתוֹ הַכֹּל בְּטֵלִים, כְּדִלְקַמָּן.

ב בִּכְפָר קָטָן, אֵין שׁוֹאֲלִים שָׁלוֹם זֶה לָזֶה כְּשֶׁהַמֵּת בָּעִיר. הַגָּה: וְכָל שֶׁכֵּן שֶׁאֵין שׁוֹאֲלִים בְּשָׁלוֹם כְּשֶׁיֵּשׁ מֵת עַל בֵּית הַקְּבָרוֹת. (מַהֲרִי״ו אִסַּרְלֵן סִימָן כ״ה בְּשֵׁם סֵפֶר חֲסִידִים), אֲבָל כְּשֶׁאֵין מֵת שָׁם, שׁוֹאֲלִין. בְּרִחוּק אַרְבַּע אַמּוֹת מִן הַקָּבֶר (בְּתוֹס׳ דְּאֵלְפָס פֶּרֶק ג׳ דְּמ״ק וְהַכֹּל בּוֹ בְּשֵׁם הַר״מ).

סימן שמד

א מִצְוָה גְּדוֹלָה לְהַסְפִּיד עַל הַמֵּת כָּרָאוּי. וּמִצְוָתוֹ שֶׁיָּרִים קוֹלוֹ לוֹמַר עָלָיו דְּבָרִים הַמְשַׁבְּרִים אֶת הַלֵּב, כְּדֵי לְהַרְבּוֹת בְּכִיָּה וּלְהַזְכִּיר שִׁבְחוֹ. וְאָסוּר לְהַפְלִיג בְּשִׁבְחוֹ יוֹתֵר מִדַּאי, אֶלָּא מַזְכִּירִין מִדּוֹת טוֹבוֹת שֶׁבּוֹ, וּמוֹסִיפִין בָּהֶם קְצָת, רַק שֶׁלֹּא יַפְלִיג. וְאִם לֹא הָיוּ בּוֹ מִדּוֹת טוֹבוֹת כְּלָל, לֹא יַזְכִּיר עָלָיו. וְחָכָם וְחָסִיד, מַזְכִּירִים לָהֶם חָכְמָתָם וַחֲסִידוּתָם. וְכָל הַמַּזְכִּיר עַל מִי שֶׁלֹּא הָיָה בּוֹ כְּלָל, אוֹ שֶׁמּוֹסִיף לְהַפְלִיג יוֹתֵר מִדַּאי עַל מַה שֶּׁהָיָה בּוֹ, גּוֹרֵם רָעָה לְעַצְמוֹ וְלַמֵּת.

ב כְּשֵׁם שֶׁמַּסְפִּידִין עַל הָאֲנָשִׁים כָּךְ מַסְפִּידִין עַל הַנָּשִׁים כָּרָאוּי לָהֶן, וְנִסְפָּדוֹת בֵּין הָאֲנָשִׁים וְהַכָּמִים (טוּר).

ג בְּמָקוֹם שֶׁרְגִילִין לְהַשְׂכִּיר מְקוֹנְנוֹת לְהַסְפִּיד, חַיָּב לְהַשְׂכִּיר מְקוֹנְנוֹת לְהַסְפִּיד עַל אִשְׁתּוֹ. וְאִם לֹא רָצָה, בָּא אָבִיהָ וּמַשְׂכִּיר, וּמוֹצִיא מִמֶּנּוּ בְּעַל כָּרְחוֹ.

ד קָטָן, בֶּן כַּמָּה שָׁנִים יִהְיֶה כְּשֶׁמַּסְפִּידִין עָלָיו, עֲנִיִּים בְּנֵי חֲמִשָּׁה, עֲשִׁירִים בְּנֵי שִׁשָּׁה; בְּנֵי זְקֵנִים כִּבְנֵי עֲנִיִּים. אֲבָל צַדּוּק הַדִּין וְקַדִּישׁ, אוֹמְרִים עַל תִּינוֹק מִשֶּׁעָבְרוּ עָלָיו שְׁלֹשִׁים יוֹם. הַגָּה: וְאֵין נוֹהֲגִים כֵּן, אֶלָּא עַד שֶׁיִּהְיֶה בֶּן י״ב חֹדֶשׁ שֶׁיּוֹצֵא בְּמִטָּה, כְּדִלְקַמָּן סִימָן שנ״ג סָעִיף ה׳.

ה בְּנֵי עֲשִׁירִים וּבְנֵי חֲכָמִים, מוֹסִיפִין קְצָת עַל שֶׁבַח מַעֲשֵׂיהֶם.

ו תִּינוֹק שֶׁיּוֹדֵעַ לִשָּׂא וְלִתֵּן, מַסְפִּידִין אוֹתוֹ בְּמַעֲשֵׂה עַצְמוֹ; וְאִם אֵין לוֹ מַעֲשִׂים, מַסְפִּידִין אוֹתוֹ בְּמַעֲשֵׂה אֲבוֹתָיו; וְאִם אֵין לָהֶם מַעֲשִׂים, מַסְפִּידִין לָהֶם בְּמַעֲשֵׂה קְרוֹבָיו.

ז הַכַּלָּה, מַסְפִּידִין אוֹתָהּ בֵּין בְּמַעֲשֵׂה אָבִיהָ בֵּין בְּמַעֲשֵׂה בַּעְלָהּ.

ח הַמְּחֻתָּךְ וְהַמְסֹרָס וְהַנִּפְלָים, וּבֶן ח׳, וְכֵן בֶּן ט׳ מֵת, וְהָעוֹבֵד כּוֹכָבִים וְהָעַבָדִים, אֵין מִתְעַסְקִין לְהֶסְפֵּד וּלְלַוּוֹת.

ט יוֹרְשִׁים שֶׁאֵינָם רוֹצִים לְפָרֵעַ שְׁכַר הַסַּפָּדָן, מוֹצִיאִים מֵהֶם בְּעַל כָּרְחָם.

י מִי שֶׁצִּוָּה שֶׁלֹּא יְסַפְּדוּהוּ, שׁוֹמְעִין לוֹ. אֲבָל אִם צִוָּה שֶׁלֹּא לִנְהֹג עָלָיו ז׳ וּגְזֵרַת שְׁלֹשִׁים, אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ (מַהֲרִי״ו סִימָן ד׳).

יא אָסוּר תְּלִישַׁת שֵׂעָר, וְכֵן שְׁרִיטָה עַל מֵת, בְּסִימָן ק״פ.

יב הָעָם הָעוֹסְקִים בַּהֶסְפֵּד, כָּל זְמַן שֶׁהַמֵּת מֻטָּל לִפְנֵיהֶם, נִשְׁמָטִים אֶחָד אֶחָד וְקוֹרִין אֶת שְׁמַע וּמִתְפַּלְלִין. אֵין הַמֵּת מֻטָּל לִפְנֵיהֶם, הֵם יוֹשְׁבִים וְקוֹרִים, וְהָאוֹנֵן יוֹשֵׁב וְדוֹמֵם; הֵם עוֹמְדִים וּמִתְפַּלְלִים, וְהוּא מַצְדִּיק עָלָיו אֶת הַדִּין וְאוֹמֵר: יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה׳ אֱלֹהַי שֶׁתִּגְדֹּר פִּרְצוֹתֵינוּ וּפִרְצוֹת עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל. [בְּרַחֲמִים]

יג לְאַחַר קְבוּרָה מַפְסִיקִין הַהֶסְפֵּד, בֵּין בִּקְרִיאַת שְׁמַע בֵּין בִּתְפִלָּה. וְעַיֵּן בְּאֹרַח חַיִּים סִימָן ע״ב.

יד אֵין עוֹשִׂין שְׁנֵי הֶסְפֵּדִים בְּעִיר אַחַת, אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ שָׁם רֹב עַם לְחַלֵּק לִשְׁנַיִם וְיִהְיֶה בְּכָל הֶסְפֵּד עַם כְּדֵי צָרְכּוֹ.

טו אֵין עוֹשִׂים שְׁנֵי הֶסְפֵּדִים בְּעִיר אַחַת, אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ כְּדֵי לְסַפֵּר שִׁבְחָיו שֶׁל זֶה וּשְׁבָחָיו שֶׁל זֶה.

טז אֵין אוֹמְרִים בִּפְנֵי הַמֵּת אֶלָּא דְּבָרִים שֶׁל מֵת, כְּגוֹן צָרְכֵי קְבוּרָתוֹ וְהֶסְפֵּד; אֲבָל שְׁאָר כָּל דָּבָר, אָסוּר. וְהָנֵי מִלֵּי בְּדִבְרֵי תּוֹרָה, אֲבָל בִּמְלֵי דְּעַלְמָא לֵית לָן בָּהּ.

יז מֻתָּר לוֹמַר פְּסוּקִים וּדְרָשָׁה לִכְבוֹד הַמֵּת, בְּתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹתָיו אוֹ בְּבֵית הַקְּבָרוֹת (מַהֲרָא״י בְּבֵאוּר מַא״ח לְדַעַת רַמ״ה).

יח חָכָם שֶׁמֵּת, בֵּית מִדְרָשׁוֹ בָּטֵל, שֶׁסּוֹפְדִין אוֹתוֹ כָּל שִׁבְעָה. אֲבָל שְׁאָר מִדְרָשׁוֹת, עוֹסְקִין בַּתּוֹרָה אֲפִלּוּ בְּשָׁעַת הֶסְפֵּד; וְאַחַר הַהֶסְפֵּד אֵין תַּלְמִידָיו מִתְקַבְּצִים בְּבֵית מִדְרָשׁוֹ, אֶלָּא מִתְחַבְּרִים שְׁנַיִם שְׁנַיִם וְלוֹמְדִים בְּבָתֵּיהֶם. אַב בֵּית דִּין שֶׁמֵּת, כָּל מִדְרָשׁוֹת שֶׁבָּעִיר בְּטֵלִין, וְהָרְגִילִין לְהִתְפַּלֵּל בב״ה מְשַׁנִּים מְקוֹמָם. נָשִׂיא שֶׁמֵּת, כָּל בָּתֵּי מִדְרָשׁוֹת שֶׁבְּכָל מָקוֹם שֶׁמַּסְפִּידִין אוֹתוֹ בְּטֵלִים, וְאַחַר הַהֶסְפֵּד אֵין נִכְנָסִים לְבֵית הַמִּדְרָשׁ, אֶלָּא מִתְחַבְּרִים שְׁנַיִם שְׁנַיִם וְלוֹמְדִין בְּבָתֵּיהֶם. וְכָל בְּנֵי הָעִיר מִתְפַּלְלִים בְּבֵית הָאָבֵל, בֵּין בְּחֹל בֵּין בְּשַׁבָּת, חוּץ מִקְּרִיאַת הַתּוֹרָה בְּשַׁבָּת וְשֵׁנִי וַחֲמִישִׁי, שֶׁקּוֹרִין בב״ה. וְלֹא יְטַיְּלוּ בַּשּׁוּק, אֶלָּא יוֹשְׁבִים מִשְׁפָּחוֹת מִשְׁפָּחוֹת וְדָרִים כָּל הַיּוֹם.

יט מַסְפִּידִין תַּלְמִידֵי חֲכָמִים וּנְשׁוֹתֵיהֶם בב״ה וּבְבֵית הַמִּדְרָשׁ, אֲבָל לֹא שְׁאָר הָעָם.

כ חָכָם וְאַלּוּף וְנָאוֹן, מַכְנִיסִין אוֹתוֹ לְבֵית הַמִּדְרָשׁ, וּמַנִּיחִין הַמִּטָּה בַּמָּקוֹם שֶׁהָיָה הוֹרֵשׁ, וְסוֹפְדִין אוֹתוֹ שָׁם; וּכְשֶׁמּוֹצִיאִים הַמִּטָּה, סוֹפְדִים אוֹתוֹ עַד בֵּית הַקְּבָרוֹת, וּבַיּוֹם הַז׳ עוֹלִים לְבֵית הַקְּבָרוֹת וּמְבַקְּרִין אוֹתוֹ, וְכֵן בְּיוֹם שְׁלֹשִׁים וְתַכְלִית י״ב חֹדֶשׁ, מְבַקְּרִין וּמַשְׁכִּיבִין אוֹתוֹ.

סימן שמה

א הַמְאַבֵּד עַצְמוֹ לָדַעַת, אֵין מִתְעַסְקִים עִמּוֹ לְכָל דָּבָר, וְאֵין מִתְאַבְּלִין עָלָיו, וְאֵין מַסְפִּידִין אוֹתוֹ, וְלֹא קוֹרְעִין וְלֹא חוֹלְצִין, אֲבָל עוֹמְדִין עָלָיו בְּשׁוּרָה וְאוֹמְרִים עָלָיו בִּרְכַּת אֲבֵלִים וְכָל דָּבָר שֶׁהוּא כָּבוֹד לַחַיִּים.

ב אֵיזֶהוּ מְאַבֵּד עַצְמוֹ לָדַעַת, כְּגוֹן שֶׁאָמַר: הֲרֵי הוּא עוֹלֶה לְרֹאשׁ הַגַּג, וְרָאוּהוּ שֶׁעָלָה מִיָּד דֶּרֶךְ כַּעַס, אוֹ שֶׁהָיָה מֵצַר, וְנָפַל וָמֵת, הֲרֵי זֶה בְּחֶזְקַת שֶׁאִבֵּד עַצְמוֹ לָדַעַת. אֲבָל אִם רָאוּהוּ חָנוּךְ וְתָלוּי בְּאִילָן, אוֹ הָרוּג וּמֻשְׁלָךְ עַל גַּבֵּי סִיפּוֹ, הֲרֵי הוּא בְּחֶזְקַת כָּל הַמֵּתִים, וּמִתְעַסְקִים עִמּוֹ וְאֵין מוֹנְעִין מִמֶּנּוּ דָּבָר. הַגָּה: מִי שֶׁנִּגְנַב וְנִמְצָא עַל יְדֵי זֶה נֶהֱרַג בְּדִין מַלְכוּת, מִתְאַבְּלִים עָלָיו, אִם אֵין בּוֹ סַכָּנָה מִפְּנֵי אֵימַת הַמַּלְכוּת, וְלֹא מִקְרֵי מְאַבֵּד לָדַעַת (מהרי״ו סימן קי״ד).

ג קָטָן הַמְאַבֵּד עַצְמוֹ לָדַעַת, חָשׁוּב כְּשֶׁלֹּא לָדַעַת. וְכֵן גָּדוֹל הַמְאַבֵּד עַצְמוֹ לָדַעַת, וְהוּא אָנוּס כְּשֶׁאוּל הַמֶּלֶךְ, אֵין מוֹנְעִין מִמֶּנּוּ כָּל דָּבָר.

ד מְנֻוָּדֶה שֶׁמֵּת, דִּינוֹ כִּמְאַבֵּד עַצְמוֹ לָדַעַת; אֵין קוֹרְעִין וְלֹא חוֹלְצִין וְלֹא מַסְפִּידִין עָלָיו, וּמַנִּיחִין אֶבֶן עַל אֲרוֹנוֹ. וְהָנֵי מִלֵּי בְּאַפְקִירוּתָא, כְּשֶׁעוֹבֵר עַל דִּבְרֵי תוֹרָה; אֲבָל בְּמָמוֹנָא, כֵּיוָן שֶׁמֵּת, פָּטוּר מִגְּזֵרָתָם, וְאֵין מַנִּיחִים אֶבֶן עַל אֲרוֹנוֹ, וּמַסְפִּידִין אוֹתוֹ כָּרָאוּי.

ה כָּל הַפּוֹרְשִׁים מִדַּרְכֵי צִבּוּר, וְהֵם הָאֲנָשִׁים שֶׁפָּרְקוּ עֹל הַמִּצְוֹת מֵעַל צַוָּארָם, וְאֵין נִכְלָלִים בִּכְלַל יִשְׂרָאֵל בַּעֲשִׂיָּתָם, וּבִכְבוֹד הַמּוֹעֲדוֹת וִישִׁיבַת בָּתֵּי כְּנֵסִיּוֹת וּבָתֵּי מִדְרָשׁוֹת, אֶלָּא הֲרֵי הֵם כִּבְנֵי חֹרִין לְעַצְמָן כִּשְׁאָר הָאֻמּוֹת, וְכֵן הַמּוּמָרִים וְהַמּוֹסְרִים, כָּל אֵלּוּ אֵין אוֹנְנִים וּמִתְאַבְּלִים עֲלֵיהֶם, אֶלָּא אֲחֵיהֶם וּשְׁאָר קְרוֹבֵיהֶם לוֹבְשִׁים לְבָנִים וּמִתְעַטְּפִים לְבָנִים וְאוֹכְלִים וְשׁוֹתִים וּשְׂמֵחִים. הַגָּה: הַפּוֹרֵשׁ מִן הַצִּבּוּר וְלֹא רָצָה לָשֵׂאת עִמָּהֶם בְּמִסִּים וְאַרְנוֹנִיּוֹת, מִתְאַבְּלִים עָלָיו (תשר׳ רשב״א סי׳ תשפ״ג) אֲבָל אֵין שְׁאָר בְּנֵי הָעִיר צְרִיכִים לְבַטֵּל מִמְּלַאכְתָּן בִּשְׁבִילוֹ לַעֲסֹק עִמּוֹ (כן משמע בב״י סוף סי״ק).

ו קָטָן בֶּן שָׁנָה אוֹ שְׁנָתַיִם שֶׁהֵמִיר עִם אִמּוֹ, וָמֵת, אֵין מִתְאַבְּלִין עָלָיו וְעַיֵּן לְעֵיל סִימָן ש״מ (פְּתִיחָה ה׳).

ז מִי שֶׁנָּפַל בַּיָּם, אוֹ טָבַע בַּנָּהָר, אוֹ אָכָלַתּוּ חַיָּה, אֵין מוֹנְעִין מִמֶּנּוּ דָּבָר.

ח אָרוֹן הָעוֹבֵר מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, אִם שִׁלְּדוֹ (פְּרוּשׁ הַשִּׁדְרָה וְצַלְעוֹתֶיהָ) קַיֶּמֶת, עוֹמְדִין עָלָיו בְּשׁוּרָה וְאוֹמְרִים עָלָיו בִּרְכַּת אֲבֵלִים וְתַנְחוּמֵי אֲבֵלִים, אִם יֵשׁ אֲבֵלִים שֶׁמִּתְאַבְּלִין עָלָיו; וְאִם אֵין שִׁלְּדוֹ קַיֶּמֶת, אֵין עוֹמְדִין עָלָיו בְּשׁוּרָה וְאֵין אוֹמְרִים עָלָיו בִּרְכַּת אֲבֵלִים וְלֹא תַּנְחוּמֵי אֲבֵלִים.

סימן שמו

א מִי שֶׁהָיָה בַּעֲלָה עִמָּהּ צָלוּב בָּעִיר, אוֹ שֶׁאִשְׁתּוֹ עִמּוֹ צְלוּיָה בָּעִיר, אוֹ אָבִיו וְאִמּוֹ, וַעֲדַיִן לֹא כָּלָה הַבָּשָׂר כֻּלּוֹ, לֹא יִשְׁהֶה בְּתוֹכָהּ אֶלָּא אִם כֵּן הָיְתָה גְּדוֹלָה כְּאַנְטוֹכְיָא, שֶׁאֵין אֵלּוּ מַכִּירִין אֶת אֵלּוּ, וְלֹא יִשְׁהֶה בְּצַד זֶה אֶלָּא בְּצַד זֶה.

סימן שמז

א מִי שֶׁמֵּת לוֹ מֵת לִפְנֵי שְׁלֹשִׁים יוֹם הַסְמוּכִים לָרֶגֶל, לֹא יִסְפְּדֶנּוּ מִשֶּׁיִּכָּנְסוּ שְׁלֹשִׁים יוֹם הַסְמוּכִים לָרֶגֶל, וַאֲפִלּוּ יֵשׁ לוֹ הֶסְפֵּד בְּלֹא זֶה, כְּגוֹן שֶׁמֵּת לוֹ מֵת בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים שֶׁמֻּתָּר לְסָפְדוֹ, וַאֲפִלּוּ מֵת עֶרֶב הָרֶגֶל, אָסוּר לְהַסְפִּיד עִמּוֹ עַל הַמֵּת שֶׁמֵּת לוֹ לִפְנֵי שְׁלֹשִׁים יוֹם קֹדֶם הַמּוֹעֵד.

ב מִי שֶׁבָּאָה לוֹ שְׁמוּעָה בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם קֹדֶם הָרֶגֶל, נִרְאֶה לִי שֶׁמֻּתָּר לְסָפְדוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁהִיא רְחוֹקָה.

ג מַה שֶּׁאָנוּ נוֹהֲגִין בְּתַשְׁלוּם הַשָּׁנָה לְקוֹנֵן וּלְהַזְכִּיר נְשָׁמוֹת, נִרְאֶה לִי אֵינוֹ בִּכְלַל זֶה וּמֻתָּר לַעֲשׂוֹתוֹ סָמוּךְ לָרֶגֶל.

סימן שמח

א שׁוֹרְפִין עַל הַמְּלָכִים אוֹ עַל הַנְּשִׂיאִים (טור בְּשֵׁם תּוֹסְפְתָּא), מִטָּתָן וּכְלֵי תַּשְׁמִישָׁן, אֲבָל עַל הַהֶדְיוֹטוֹת אָסוּר.

ב הָאוֹמֵר: אַל תִּקָּבְרוּהוּ מִנְּכָסָיו, אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ, אֶלָּא מוֹצִיאִין מִיּוֹרְשָׁיו כָּל צָרְכֵי קְבוּרָתוֹ בְּעַל כָּרְחוֹ, וְכֵן כָּל מַה שֶּׁרְגִילִין לַעֲשׂוֹת לִבְנֵי מִשְׁפַּחְתּוֹ, וַאֲפִלּוּ הָאֶבֶן שֶׁנּוֹתְנִין עַל הַקֶּבֶר; וְהוּא שֶׁיִּרְשׁוּ מָמוֹן מֵאֲבִיהֶם.

ג אֲפִלּוּ מִי שֶׁאֵין לוֹ מָמוֹן שֶׁצִּוָּה וְאָמַר: אַל תִּקָּבְרוּהוּ, אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ.

סימן שמט

א מֵת, בֵּין עוֹבֵד כּוֹכָבִים בֵּין יִשְׂרָאֵל, תַּכְרִיכָיו אֲסוּרִים בַּהֲנָאָה. וְדַוְקָא שֶׁהִזְמִינָם לְצָרְכּוֹ וּנְתָנָם עָלָיו, אֲבָל בְּהִזָּמְנָה לְבַד, אֲפִלּוּ עֲשָׂאָם לְצָרְכּוֹ לְאַחַר שֶׁמֵּת, לֹא נֶאֶסְרוּ, דְּהַזְמָנָה לָאו מִלְּתָא. וְכֵן אִם נִתָּנָם עָלָיו וְלֹא הִזְמִינָם לְכָךְ בִּתְחִלָּה, עֲדַיִן לֹא נֶאֶסְרוּ.

ב נוֹיֵי הַמֵּת הַמְחֻבָּרִים בְּגוּפוֹ, כְּגוֹן פֵּאָה נָכְרִית וְכֵיוֹצֵא בָהּ, אֲסוּרִים כְּמוֹ הַמֵּת עַצְמוֹ. וְדַוְקָא כְּשֶׁהֵם קְשׁוּרִים בְּשַׂעֲרוֹת גּוּפָן, אֲבָל אֵינָן קְשׁוּרִים, מֻתָּר (כָּךְ מְשֻׁמָּע מִפֵּרוּשׁ רַשׁ״י פ״ק דַּעֲרָכִין); וְלָכֵן מֻתָּר לִטֹּל טַבָּעוֹת שֶׁבְּיָדָם שֶׁל מֵתִים, וְכֵיוֹצֵא בָּזֶה. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּסָתָם, אֲבָל אִם צִוָּה שֶׁיִּתְּנוּ נוֹי גּוּפוֹ הַמְחֻבָּרִים בּוֹ לְבָנוֹ אוֹ לְבִתּוֹ אוֹ לְצֹרֶךְ דָּבָר אַחֵר, מֻתָּרִים. אֲבָל שְׂעָרוֹ מַמָּשׁ, אֲפִלּוּ אִם צִוָּה עָלָיו, אָסוּר בַּהֲנָאָה. הַגָּה: אִשָּׁה שֶׁיּוֹצֵאת לֶהָרֵג, נֶהֱנִין בִּשְׂעָרָהּ, אַף עַל פִּי שֶׁנִּגְמַר דִּינָהּ, אֵין שַׂעֲרוֹתֶיהָ נֶאֱסָרִים עַד שֶׁתִּקָּטֵל (טוּר).

ג אִם הָיוּ אָבִיו וְאִמּוֹ מְזֻרָקִים עָלָיו כֵּלִים, מִצְוָה לַאֲחֵרִים לְהַצִּילָן, אִם לֹא נָגְעוּ בַּמִּטָּה הַנִּקְבֶּרֶת עִמּוֹ. הַגָּה: וְאִם הִצִּילָן, חַיָּב בִּשְׁמִירָתָן; וְאִם הֶחֱזִירָן לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ, וְחָזְרוּ וּזְרָקוּם, וְנֶאֶסְרוּ, חַיָּב הַמַּחֲזִיר לְשַׁלֵּם, דְּהָוֵי כְּזָרָקָן לְמָקוֹם גְּדוֹלֵי חַיּוֹת וְלִסְטִים (כְּמָרְדְּכִי פֶּרֶק הַמּוֹכֵר אֶת הַסְּפִינָה תְּשׁוּבַת מהר״מ). אֲבָל אִם נָגְעוּ בָּהּ, אֲסוּרִים, אִם הֵם שֶׁל אוֹתוֹ שֶׁזְּרָקָן עָלָיו, וְהוּא שֶׁיִּזְרְקֵם עַל דַּעַת שֶׁיְּקַבְּרֵם עִמּוֹ (טוּר בְּשֵׁם רֹא״שׁ וְהוּא סוֹף מ״ק). הַגָּה: הַדַּף שֶׁשָּׁהֲרוּ עָלָיו, וְכָל הַכֵּלִים שֶׁמּוֹלִיכִין הַמֵּת עֲלֵיהֶם לִקְבוּרָה, לֹא נֶאֶסְרוּ, דַּהֲרֵי לֹא נִתָּנוּ שָׁם עַל מְנָת לִקְבֹּר עִמּוֹ. (תְּשׁוּבַת מהרי״ל סִימָן נ״ה, וְכָךְ מַשְׁמָע מִדִּבְרֵי הָרֹא״שׁ שֶׁהֵבִיא הַטּוּר).

ד כָּל הַמַּרְבֶּה כֵּלִים עַל הַמֵּת, הֲרֵי זֶה עוֹבֵר מִשּׁוּם בַּל תַּשְׁחִית. (וַיִּקְרָא כ, יט).

סימן שנ

א אִם רָצוּ, מַתִּירִין שְׂעָרוֹת לְכַלּוֹת, וּמְגַלִּים פְּנֵי חֲתָנִים, וְנוֹתְנִין דְּיוֹ וְקַלְמוֹס בְּצִדּוֹ, וְתוֹלִין מַפְתְּחוֹ שֶׁל מֵת וּפְנָקְסוֹ בָּאֲרוֹנוֹ, מִשּׁוּם עָגְמַת נָפֶשׁ. וְעוֹשִׂים חֻפּוֹת לַחֲתָנִים וְכַלּוֹת, וְתוֹלִין בָּהֶם דְּבָרִים שֶׁלֹּא הֵבִיאוּ אֹכֶל נֶפֶשׁ; אֲבָל דְּבָרִים שֶׁהֵבִיאוּ אוֹכֶל נֶפֶשׁ, אָסוּר, מִפְּנֵי שֶׁהֵם נֶאֱסָרִים בַּהֲנָאָה.

סימן שנא

א תַּכְרִיכֵי הַמֵּת, מֻתָּר לַעֲשׂוֹתָן מִכְּלַאִים.

ב אֵין קוֹבְרִין אֶת הַמֵּת אֶלָּא בְּטַלִּית שֶׁיֵּשׁ בּוֹ צִיצִית. הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּאֵין צָרִיךְ צִיצִית (טוּר בְּשֵׁם י״א). וְנָהֲגוּ לְקָבְרוֹ בְּצִיצִית, אַף שֶׁפּוֹסְלִין תְּחִלָּה הַצִּיצִית, אוֹ כּוֹרְכִין אֶחָד מִן הַכְּנָפוֹת.

סימן שנב

א אֵין קוֹבְרִין הַמֵּת בְּתַכְרִיכִים יְקָרִים, אֲפִלּוּ לְנָשִׂיא שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל.

ב נָהֲגוּ לְקָבֹר בִּבְגָדִים לְבָנִים.

ג הָאִישׁ אֵינוֹ כּוֹרֵךְ וּמְקַשֵּׁר הָאִשָּׁה, אֲבָל הָאִשָּׁה כּוֹרֶכֶת וּמְקַשֶּׁרֶת הָאִישׁ.

ד מַעֲצִימִין עֵינָיו שֶׁל מֵת; וְאִם נִפְתַּח פִּיו, קוֹשְׁרִין לְחָיָיו. וּפוֹקְקִין נְקָבָיו אַחַר שֶׁמְּדִיחִין אוֹתוֹ בְּמֵינֵי בְּשָׂמִים. וְגוֹוְזִין שְׂעָרוֹ. הַגָּה: וְצִפָּרְנָיו. וּמְדִיחִים אוֹתוֹ הֵיטֵב בְּכָל מָקוֹם, שֶׁיִּהְיֶה נָקִי מִכָּל טֻמְאָה (מִנִּימּוּקֵי זַאבּ), וְטָחִין רֹאשׁוֹ בְּבֵיצִים טְרוּפִים בְּקִלְפָּתָן, שֶׁגַּלְגַּל הוּא שֶׁחוֹזֵר בָּעוֹלָם (כָּל בּוֹ).

סימן שנג

א בָּרִאשׁוֹנָה הָיוּ מְגַלִּים פְּנֵי עֲשִׁירִים וּמְכַסִּים פְּנֵי עֲנִיִּים, מִפְּנֵי שֶׁמַּשְׂחִירִים בִּשְׁנַת בַּצֹּרֶת, וְהָיוּ עֲנִיִּים חַיִּים מִתְבַּיְּשִׁים. הִתְקִינוּ שֶׁיְּהוּ מְכַסִּים פְּנֵי הַכֹּל.

ב אֵין מַנִּיחִין סֵפֶר תּוֹרָה עַל מִטָּתוֹ שֶׁל חָכָם.

ג כְּבוֹדוֹ שֶׁל חָכָם לְהוֹצִיאוֹ דֶּרֶךְ הַפֶּתַח, וְלֹא לְשַׁלְשְׁלוֹ דֶּרֶךְ גַּגּוֹת; וּבְמִטָּה רִאשׁוֹנָה, וְלֹא לְשַׁנּוֹתוֹ מִמִּטָּה לְמִטָּה.

ד תִּינוֹק בֶּן ל׳ יוֹם, מוֹצִיאִים אוֹתוֹ בְּחֵיק לְבֵית הַקְּבָרוֹת, וְלֹא בְּאָרוֹן, וְנִקְבָּר בְּאִשָּׁה אַחַת וּשְׁנֵי אֲנָשִׁים; אֲבָל לֹא בְּאִישׁ אֶחָד וּשְׁתֵּי נָשִׁים, מִשּׁוּם יִחוּד. וְאֵין עוֹמְדִים עָלָיו בְּשׁוּרָה, וְאֵין אוֹמְרִים עָלָיו בִּרְכַּת אֲבֵלִים וְתַנְחוּמֵי אֲבֵלִים, וַאֲפִלּוּ אִם קִים לָן שֶׁכָּלוּ לוֹ חֲדָשָׁיו.

ה בֶּן ל׳ יוֹם גְּמוּרוֹת, יוֹצֵא בִּגְלוּסְקָמָא (פי׳ אָרוֹן וַיִּישַׂם בָּאָרוֹן (בראשית נ, כו), ת״י וְשׁוּוִין יָתֵהּ בִּגְלוּסְקָמָא נ״י) הַנִּטָּלֶת בַּאֲגַפַּיִם (פי׳ נֶסֶר רָחָב, ופי׳ אֲגַפַּיִם, זְרוֹעוֹת), וְעוֹמְדִין עָלָיו בְּשׁוּרָה, וְאוֹמְרִים עָלָיו בִּרְכַּת אֲבֵלִים וְתַנְחוּמֵי אֲבֵלִים. בֶּן י״ב חֹדֶשׁ, יוֹצֵא בְּמִטָּה. וְכָל הַיּוֹצֵא בְּמִטָּה, רַבִּים מַצְהִיבִים עָלָיו; וְשֶׁאֵינוֹ יוֹצֵא בְּמִטָּה, אֵין רַבִּים מַצְהִיבִים עָלָיו. וְכָל הַנִּפְּר לָרַבִּים, רַבִּים מִתְעַסְקִין בּוֹ; וְכָל שֶׁאֵינוֹ נִפְּר לָרַבִּים, אֵין רַבִּים חַיָּבִים לְהִתְעַסֵּק בּוֹ.

ו תִּינוֹק שֶׁמֵּת קֹדֶם שֶׁנִּמּוֹל, מוֹחֲלִין אוֹתוֹ עַל קִבְרוֹ, בְּלֹא בְּרָכָה, וְקוֹרִין לוֹ שֵׁם.

ז אֵין מוֹצִיאִין מֵת בְּמִטָּה, אֶלָּא אִם כֵּן הָיָה רֹאשׁוֹ וְרֻבּוֹ קַיָּם.

סימן שנד

א עִיר שֶׁיֵּשׁ בָּהּ שְׁנֵי מֵתִים, מוֹצִיאִין אֶת הָרִאשׁוֹן וְאַחַר כָּךְ מוֹצִיאִין הַשֵּׁנִי. וְאִם הָיוּ מְלֵינִים הָרִאשׁוֹן, מוֹצִיאִין הַשֵּׁנִי. חָכָם וְתַלְמִיד חָכָם, מוֹצִיאִין הֶחָכָם. תַּלְמִיד חָכָם וְעַם הָאָרֶץ, מוֹצִיאִין תַּלְמִיד חָכָם. אִישׁ וְאִשָּׁה, מוֹצִיאִין הָאִשָּׁה, מִפְּנֵי שֶׁקְּרוֹבָה לְבֵית הַנִּוּוּל. הוֹצִיאוּ הָרִאשׁוֹן וּקְבָרוּהוּ, אֵין עוֹמְדִין עָלָיו בְּשׁוּרָה, וְאֵין אוֹמְרִים עָלָיו בִּרְכַּת אֲבֵלִים וְלֹא תַּנְחוּמֵי אֲבֵלִים, עַד שֶׁיּוֹצִיאוּ הַשֵּׁנִי. הוֹצִיאוּ הַשֵּׁנִי וּקְבָרוּהוּ, בָּאִים וְעוֹמְדִים בְּשׁוּרָה, מְנַחֲמִים וּפוֹטְרִים אֶת הָרַבִּים; וְאֵין מְנַחֲמִים שְׁנֵי אֲבֵלִים כְּאֶחָד, אֶלָּא אִם כֵּן הָיָה כְּבוֹדָם שָׁוֶה וְקִלּוֹסָן שָׁוֶה.

סימן שנה

א אֵין מַנִּיחִין מִטָּה שֶׁל אִשָּׁה בָּרְחוֹב, מִפְּנֵי הַכָּבוֹד. וְאֵין עוֹלִין בְּחֶבֶר עִיר עַל הָאִשָּׁה (טור).

סימן שנו

א מֵת שֶׁלֹּא הָיָה לוֹ צָרְכֵי קְבוּרָה, וְגָבוּ לוֹ וְהוֹתִירוּ, אִם כִּשְׁגָּבוּ יַחְדָּו לְצָרְכֵי זֶה הַמֵּת, יִנָּתְנוּ לְיוֹרְשָׁיו; וְאִם לָאו, יַעֲשׂוּ מֵהֶם צָרְכֵי מֵתִים אֲחֵרִים.

סימן שנז

א אָסוּר לְהָלִין הַמֵּת, אֶלָּא אִם כֵּן הֵלִינוּ לִכְבוֹדוֹ, לְהָבִיא לוֹ אָרוֹן וְתַכְרִיכִין אוֹ מְקוֹנָנוֹת, אוֹ כְּדֵי שֶׁיְּבֹאוּ קְרוֹבִים אוֹ לְהַשְׁמִיעַ עֲיָרוֹת.

ב כָּל הַמֵּתִים, הַמְמַהֵר לְהוֹצִיא מִטָּתוֹ חֲרֵי זֶה מְשֻׁבָּח. אֲבָל עַל אָבִיו וְעַל אִמּוֹ, חֲרֵי זֶה מְגֻנֶּה, אֶלָּא אִם כֵּן הָיָה עֶרֶב שַׁבָּת אוֹ עֶרֶב יוֹם טוֹב, אוֹ שֶׁהָיוּ גְּשָׁמִים מְזַלְּפִים עַל מִטָּתוֹ.

סימן שנח

א נוֹשְׂאֵי הַמִּטָּה, וְחֲלוּפֵיהֶן, וְחֲלוּפֵי חֲלוּפֵיהֶן, בֵּין אוֹתָם שֶׁהֵם לִפְנֵי הַמִּטָּה בֵּין אוֹתָם שֶׁל אַחֲרֶיהָ, מֵאַחַר שֶׁלַּמִּטָּה צֹרֶךְ בָּהֶם, פְּטוּרִים מִקְּרִיאַת שְׁמַע; וּשְׂאָר הַמְלַוִּין אֶת הַמֵּת, שֶׁאֵין לַמִּטָּה צֹרֶךְ בָּהֶם, חַיָּבִים. וְעַיֵּן בא״ח סִימָן ע״ב.

ב אֵין מוֹצִיאִין אֶת הַמֵּת סָמוּךְ לִקְרִיאַת שְׁמַע, כָּל שֶׁאֵין שְׁהוּת לְהוֹצִיאוֹ לִקְבָרוֹ קֹדֶם שֶׁיַּגִּיעַ זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע; וְאִם הִתְחִילוּ לְהוֹצִיאוֹ, אֵין מַפְסִיקִין כְּדֵי לִקְרוֹת. הַגָּה: וְיֵשׁ לְהַמְתִּין מִלְּקָבְרוֹ עַד שֶׁיּוּכְלוּ לִשְׁעֹר שֶׁכְּבָר הִתְפַּלְּלוּ רֹב הַקָּהָל; וְאֵין חִלּוּק בָּזֶה בֵּין קְרִיאַת שְׁמַע שֶׁל שַׁחֲרִית לִקְרִיאַת שְׁמַע שֶׁל עַרְבִית. וְיֵשׁ מְקִלִּין בְּשֶׁל עַרְבִית, הוֹאִיל וּזְמַנָּהּ כָּל הַלַּיְלָה (מִבַּאר בא״ח סִימָן ע״ב).

ג בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ כַּתָּפִים מְיֻחָדִים לְשֵׂאת אֶת הַמִּטָּה, אֲסוּרִים בִּנְעִילַת הַסַּנְדָּל, שֶׁמָּא יַפְסִיק סַנְדָּלוֹ שֶׁל אֶחָד מֵהֶם, וְנִמְצָא מִתְעַכֵּב מֵהַמִּצְוָה. הַגָּה: יֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁנָּהֲגוּ שֶׁהָאֲבֵלִים יוֹצְאִים רִאשׁוֹן מִן הַבַּיִת, וְהַקְּרוֹבִים וְהַמִּטָּה אַחֲרֵיהֶם, וְהָרְחוֹקִים נוֹתְנִין הַמֵּת עַל הַמִּטָּה, וְלוֹקְחִים הָאֲבֵלִים וְהַקְּרוֹבִים הַמִּטָּה עַל כְּתֵפֵיהֶם, וְאַחַר כָּךְ שְׁאָר הָעָם (מ״ל בז). יֵשׁ אוֹמְרִים כְּשֶׁמַּגִּיעִים

עִם הַמֵּת לְקֶבָרוֹת, מְעַמִּידִים אוֹתוֹ כָּל ד׳ אַמּוֹת קֹדֶם שֶׁנִּקְבַּר (שם וב״ח) ; וְכֵן נָהֲגוּ הָאִדָּנָא לְהַעֲמִידוֹ ב׳ ג׳ פְּעָמִים קֹדֶם שֶׁאוֹמְרִים עָלָיו צִדּוּק הַדִּין, וּבְיָמִים שֶׁאֵין אוֹמְרִים צִדּוּק הַדִּין אֵין צָרִיךְ לְהַעֲמִיד אוֹתוֹ (מ״כ בְּשֵׁם מהרי״ל).

סימן שנט

א מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לָצֵאת נָשִׁים לִפְנֵי הַמִּטָּה, יוֹצְאוֹת. מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לָצֵאת לְאַחַר הַמִּטָּה, יוֹצְאוֹת. וְעַכְשָׁו נָהֲגוּ שֶׁאֵין יוֹצְאוֹת אֶלָּא לְאַחַר הַמִּטָּה, וְאֵין לְשַׁנּוֹת.

ב יֵשׁ לִמְנוֹעַ מִלָּצֵאת נָשִׁים לְבֵית הַקְּבָרוֹת אַחַר הַמִּטָּה.

סימן שס

א אִם פָּגְעוּ מֵת וְכַלָּה זֶה בָּזֶה, מַעֲבִירִין הַמֵּת מִלִּפְנֵי הַכַּלָּה ; וְכֵן אִם אֵין בָּעִיר כְּדֵי לָזֶה וְלָזֶה, מַקְדִּימִין וּמַכְנִיסִין הַכַּלָּה לַחֻפָּה, וְאַחַר כָּךְ קוֹבְרִים הַמֵּת. אֲבָל אַחַר שֶׁנִּכְנְסָה לַחֻפָּה, וְיֵשׁ לְפָנָיו לְנַחֵם אָבֵל וּלְשַׂמֵּחַ חָתָן, תַּנְחוּמֵי הָאֵבֶל קוֹדֵם. וְכֵן הַבְּרָאַת הָאֵבֶל קוֹדֵם לְמִשְׁתֵּה שֶׁל חָתָן. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, שֶׁיֵּשׁ בְּיָדוֹ סְפוּק כְּדֵי שְׁנֵיהֶם, אֲבָל אִם אֵין בְּיָדוֹ כְּדֵי שְׁנֵיהֶם, מְשִׁתֵּה הֶחָתָן קוֹדֵם. חָתָן וַאֲבֵל בב״ה, יוֹצֵא הֶחָתָן עִם שׁוֹשְׁבִינָיו תְּחִלָּה, וְאַחַר כָּךְ הָאֵבֶל, וְהַמְנַחֲמִים וְכֵן הַקְּרוֹבִים שֶׁלָּהֶם אוֹכְלִים עִם הֶחָתָן כְּשֶׁיִּרְצוּ, וְלֹא עִם הָאֵבֶל (בית יוסף בְּשֵׁם הַגָּהוֹת מֵימוֹנִי פ״ד). הַמֵּת וְהַמִּילָה, מִילָה קוֹדֶמֶת ; וְאִם הוּא מֵת מְצֻוֶּה, מֵת מְצֻוֶּה קוֹדֵם.

סימן שסא

א מְבַטְּלִים תַּלְמוּד תּוֹרָה לְהוֹצָאַת הַמֵּת. לְמָאן דְּמַתְנֵי לַאֲחֵרִים, אֵין לוֹ שִׁעוּר, אֲפִלּוּ יֵשׁ עִמּוֹ כַּמָּה אֲלָפִים מִתְבַּטֵּל בִּשְׁבִילוֹ. לְמָאן דְּקָרֵי וְתָנֵי, דְּהַיְנוּ שֶׁקָּרָא וְשָׁנָה וַעֲדַיִן לֹא שָׁנָה לַתַּלְמִידִים, אִם יֵשׁ ס׳ רִבּוֹא אֵין צָרִיךְ לְהִתְבַּטֵּל בִּשְׁבִילוֹ. לְמָאן דְּלֹא קָרֵי וְתָנֵי, כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ לוֹ מִי שֶׁיִּתְעַסֵּק עִמּוֹ אֵין צָרִיךְ לְהִתְבַּטֵּל בִּשְׁבִילוֹ, וְהוּא שֶׁיֵּשׁ שָׁם עֲשָׂרָה. וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּעִכְשָׁיו מִן הַסְּתָם מְבַטְּלִין, שֶׁאֵין לְךָ אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל בַּזְּמַן הַזֶּה שֶׁאֵינוֹ בַּמִּקְרָא אוֹ בַּמִּשְׁנָה. (בית יוסף בְּשֵׁם הרישב״א פ״ב דסַּנְהֶדְרִין שכ״ב בְּשֵׁם סמ״ג) וְאִשָּׁה, יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁדִּינָהּ כְּמָאן דְּקָרֵי וְתָנֵי ; וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁדִּינָהּ כְּמָאן דְּלֹא קָרֵי וְתָנֵי, וְכֵן נָהֲגוּ בְּאִשָּׁה וְתִינוֹק לְקַלָּא. וְאֵין מְבַטְּלִין תַּלְמוּד תּוֹרָה לְמֵת, כְּשֶׁיֵּשׁ מִי שֶׁיִּתְעַסֵּק עִמּוֹ כָּל צָרְכּוֹ, אֶלָּא עוֹסֵק בַּתּוֹרָה. וְאֵינוֹ צָרִיךְ לָצֵאת וְלִרְאוֹת אִם יֵשׁ עִמּוֹ כָּל צָרְכּוֹ אִם לָאו, אֶלָּא כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ שָׁם מִי שֶׁיַּעֲשֶׂה מַעֲשֶׂה, תַּלְמוּד תּוֹרָה שֶׁלּוֹ קוֹדֵם. וְתִינוֹקוֹת שֶׁל בֵּית רַבָּן אֵין מִתְבַּטְּלִין כְּלָל.

ב בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, שֶׁמְּבַטְּלִין תַּלְמוּד תּוֹרָה, לְלַוּוֹתוֹ בִּשְׁעַת הוֹצָאָתוֹ ; אֲבָל כָּל זְמַן שֶׁמַּטָּה לְקָבְרוֹ, אֵין מְבַטְּלִין בִּשְׁבִילוֹ תַּלְמוּד תּוֹרָה, אֶלָּא אִם יֵשׁ חֲבוּרוֹת בָּעִיר שֶׁכָּל אַחַת מִתְעַסֶּקֶת יוֹמָהּ, אוֹתָהּ שֶׁאֵינָהּ יוֹמָהּ מֻתֶּרֶת בֵּין בְּלַמּוּד בֵּין בִּשְׁאָר מְלָאכוֹת. וּבִשְׁעַת הוֹצָאָה, מְבַטְּלִין מִכָּל שְׁאָר מְלָאכוֹת וּבָאִים לְלַוּוֹתוֹ, אֲפִלּוּ אִי לֹא קָרֵי וְתָנֵי, דְּלֹא מְפַלְגִינַן בֵּין לֹא קָרֵי וְתָנֵי אֶלָּא בִּבְטוּל תַּלְמוּד תּוֹרָה, אֲבָל בִּשְׁאָר מְלָאכוֹת, אֲפִלּוּ אִי לֹא קָרֵי וְתָנֵי הַכֹּל בְּטֵלִים וּבָאִים לְלַוּוֹתוֹ. וְאִם אֵין חֲבוּרוֹת בָּעִיר, כָּל בַּעֲלֵי מְלָאכוֹת צְרִיכִים לְהִתְבַּטֵּל וּלְהִתְעַסֵּק בּוֹ עַד שֶׁיִּקָּבֵר ; אֲבָל מִתַּלְמוּד תּוֹרָה אֵין צְרִיכִים לְהִתְבַּטֵּל אֶלָּא בִּשְׁעַת הוֹצָאָתוֹ, כִּדְאָמְרֶן.

ג הָרוֹאֶה אֶת הַמֵּת וְאֵינוֹ מְלַוֵּהוּ, עוֹבֵר מִשּׁוּם לוֹעֵג לָרָשׁ (מִשְׁלֵי יז, ה) וּבַר נְדוּי הוּא, וּלְפָחוֹת יְלַוֶּנּוּ ד׳ אַמּוֹת.

ד אֲפִלּוּ בְּמָקוֹם שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לְלַוּוֹת אֶת הַמֵּת, צָרִיךְ לַעֲמֹד מִפָּנָיו.

ה אָרוֹן הָעוֹבֵר מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, אִם שִׁלְּדוּ קַיָּמֶת, צְרִיכִין לְלַוּוֹתוֹ כְּמוֹ בִּשְׁעַת הוֹצָאַת הַמֵּת.

סימן שסב

א הַנּוֹתֵן מֵתוֹ בָּאָרוֹן וְלֹא קְבָרוֹ בַּקַּרְקַע, עוֹבֵר מִשּׁוּם מֵלִין אֶת הַמֵּת. וְאִם נְתָנוֹ בָּאָרוֹן וּקְבָרוֹ בַּקַּרְקַע, אֵינוֹ עוֹבֵר עָלָיו, וּמִכָּל מָקוֹם יָפֶה לְקָבְרוֹ בַּקַּרְקַע מִמָּשׁ, אֲפִלּוּ בְּחוּץ לָאָרֶץ.

ב נוֹתְנִין הַמֵּת עַל גַּבָּיו, וּפָנָיו לְמַעְלָה, כְּאָדָם שֶׁהוּא יָשֵׁן.

ג אֵין קוֹבְרִים ב׳ מֵתִים זֶה בְּצַד זֶה, אֶלָּא אִם כֵּן הָיָה דָּפֶן הַקֶּבֶר מַפְסִיק בֵּינֵיהֶם ; וְלֹא הַמֵּת בְּצַד עֲצָמוֹת ; וְלֹא עֲצָמוֹת בְּצַד הַמֵּת. אֲבָל נִקְבָּר הָאִישׁ עִם בִּתּוֹ קְטַנָּה, וְהָאִשָּׁה עִם בְּנָהּ קָטָן וְעִם בֶּן בְּנָהּ קָטָן. זֶה הַכְּלָל כָּל שֶׁיֵּשׁ עִמּוֹ בְּחַיָּיו, נִקְבָּר עִמּוֹ בְּמוֹתוֹ.

ד אֵין נוֹתְנִין ב׳ אֲרוֹנוֹת זֶה עַל זֶה; וְאִם נָתַן, כּוֹפִין הָעֶלְיוֹן שֶׁיְּפַנֶּה. וְאִם יֵשׁ בֵּינֵיהֶם עָפָר שִׁשָּׁה טְפָחִים, מֻתָּר.

ה אֵין קוֹבְרִין רָשָׁע אֵצֶל צַדִּיק, אֲפִלּוּ רָשָׁע חָמוּר אֵצֶל רָשָׁע קַל. וְכֵן אֵין קוֹבְרִין צַדִּיק וְכָשֵׁר וּבֵינוֹנִי, אֵצֶל חָסִיד מֻפְלָג. אֲבָל קוֹבְרִים בַּעַל תְּשׁוּבָה אֵצֶל צַדִּיק גָּמוּר (בית יוֹסֵף).

ו שְׁנַיִם שֶׁהָיוּ שׁוֹנְאִים זֶה לָזֶה, אֵין לְקֶבְרָם יַחַד.

סימן שסג

א אֵין מְפַנִּין הַמֵּת וְהָעֲצָמוֹת, לֹא מִקֶּבֶר מְכֻבָּד לְקֶבֶר מְכֻבָּד, וְלֹא מִקֶּבֶר בָּזוּי לְקֶבֶר בָּזוּי, וְלֹא מִבָּזוּי לִמְכֻבָּד, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר מִמְּכֻבָּד לְבָזוּי. וּבְתוֹךְ שֶׁלּוֹ, אֲפִלּוּ מִמְּכֻבָּד לְבָזוּי, מֻתָּר, שֶׁעָרֵב לְאָדָם שֶׁיְּהֵא נָח אֵצֶל אֲבוֹתָיו. וְכֵן כְּדֵי לְקָבְרוֹ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, מֻתָּר. וְאִם נְתָנוּהוּ שָׁם עַל מְנַת לְפַנּוֹתוֹ, מֻתָּר בְּכָל עִנְיָן. וְאִם אֵינוֹ מִשְׁתַּמֵּר בְּזֶה הַקֶּבֶר, שֶׁיֵּשׁ לָחוּשׁ שֶׁמָּא יוֹצִיאוּהוּ עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, אוֹ שֶׁיִּכָּנְסוּ בּוֹ מַיִם, אוֹ שֶׁהוּא קֶבֶר הַנִּמְצָא, מִצְוָה לְפַנּוֹתוֹ. יֵשׁ נוֹהֲגִין לָתֵת מֵעֲפַר אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בַּקֶּבֶר (אור זרוע), וְיֵשׁ לְמִנְהָג זֶה עַל מָה שֶׁיִּסְמֹכוּ (מדרש תנחומא פ׳ ויחי).

ב אֵין מוֹלִיכִים מֵת מֵעִיר שֶׁיֵּשׁ בָּהּ קְבָרוֹת לְעִיר (אַחֶרֶת), אֶלָּא אִם כֵּן מֵחוּצָה לָאָרֶץ, לָאָרֶץ. הַגָּה: אוֹ שֶׁמּוֹלִיכִין אוֹתוֹ לִמְקוֹם קְבָרוֹת אֲבוֹתָיו (כן משמע באור זרוע). וְאִם צִוָּה לְהוֹלִיכוֹ מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, אוֹ שֶׁצִּוָּה לְקָבְרוֹ בְּבֵיתוֹ וְלֹא בְּבֵית הַקְּבָרוֹת, שׁוֹמְעִין לוֹ (ג״ז שם). וּמֻתָּר לִתֵּן סִיד עָלָיו, כְּדֵי לְעַכֵּל הַבָּשָׂר מַהֵר, וּלְהוֹלִיכוֹ לַמָּקוֹם אֲשֶׁר צִוָּה (רשב״א סימן שס״ט).

ג אֵין מְלַקְּטִין עֲצָמוֹת, לֹא מִתּוֹךְ הָאָרוֹן וְלֹא מִתּוֹךְ הַקֶּבֶר, לְצַד זֶה, לִקְבֹּר שָׁם מֵת אַחֵר, אוֹ לְצִדֵּךְ הַמָּקוֹם.

ד מָקוֹם שֶׁנּוֹהֲגִין לִקְבֹּר בְּמַהֲמוֹרוֹת (פי׳ בְּשׁוּחוֹת עֲמֻקּוֹת מִן בְּמַהֲמֹרוֹת בַּל יָקוּמוּ (תהלים קו, יא)) בְּלֹא אָרוֹן, עַד שֶׁיִּתְעַכֵּל הַבָּשָׂר, וְאַחַר כָּךְ מְלַקְּטִין הָעֲצָמוֹת וְקוֹבְרִין אוֹתָן בְּאָרוֹן, מֻתָּר.

ה אָרוֹן שֶׁפִּנּוּהוּ, אָסוּר בַּהֲנָאָה. אִם הוּא שֶׁל אֶבֶן וְשֶׁל חֶרֶס, יִשָּׁבֵר; וְשֶׁל עֵץ, יִשָּׂרֵף.

ו הַמּוֹצֵא נְסָרִים בְּבֵית הַקְּבָרוֹת, לֹא יְזִיזֵם מִמְּקוֹמָם.

ז אָסוּר לִפְתֹּחַ הַקֶּבֶר אַחַר שֶׁנִּסְתַּם הַגּוֹלֵל, אֲפִלּוּ אִם עוֹרְרִים הַיּוֹרְשִׁים לְפָתְחוֹ כְּדֵי לִבְדֹּק אִם הֵבִיא שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת.

סימן שסד

א קֶבֶר שֶׁל בְּנֵיָן, אָסוּר בַּהֲנָאָה; אֲבָל קַרְקַע עוֹלָם שֶׁל קֶבֶר, אֵינוֹ נֶאֱסָר. הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּהַקַּרְקַע שֶׁלָּקְחוּ מִן הַקֶּבֶר וְחָזְרוּ וְנָתְנוּ עָלָיו, דְּהֶוֵי תְּלוּשׁ וּלְבַסּוֹף חִבְּרוּ, אָסוּר בַּהֲנָאָה (טור בשם הר״ר ישעיה). וְיֵשׁ אוֹסְרִין עוֹד לֵישֵׁב עַל הָאֶבֶן שֶׁנּוֹתְנִין עַל הַקֶּבֶר לְמַצֵּבָה (גם זו בשמו וכ״כ הַגָּהוֹת אֲשֵׁרִ״י בשם אור זרוע פרק אלו מגלחין). וְיֵשׁ חוֹלְקִים וּמַתִּירִים (טור בשם הרא״ש). הַכֹּלִים שֶׁחוֹפְרִים וְקוֹבְרִים בָּהֶם, מֻתָּרִים בַּהֲנָאָה, וְאֵין לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן אֶלָּא מִדַּעַת הַבַּעֲלִי, כְּמוֹ בִּשְׁאָר צְדָקָה (תשובת הרשב״א סימן צ״ז). וְהָא דְּקֶבֶר שֶׁל בְּנֵין אָסוּר לְעוֹלָם, דַּוְקָא שֶׁבְּנָאוֹ לְשֵׁם מֵת, וּנְתָנוֹ בּוֹ אֲפִלּוּ עַל דַּעַת לְפַנּוֹתוֹ, וַאֲפִלּוּ לֹא נָתַן בּוֹ אֶלָּא נֵפֶל. אֲבָל אִם בְּנָאוֹ לִשְׁמוֹ, וְלֹא נְתָנוֹ בּוֹ, מֻתָּר. וְכֵן אִם נְתָנוֹ בּוֹ אַדַּעְתָּא לְפַנּוֹתוֹ, וְלֹא הִזְמִינוֹ מִתְּחִלָּה, מֻתָּר לְאַחֵר שֶׁפִּנָּהוּ. אֲבָל אִם נְתָנוֹ בּוֹ עַל דַּעַת לִהְיוֹת בּוֹ עוֹלָמִית, אָסוּר אֲפִלּוּ לְאַחַר שֶׁפִּנָּהוּ, אֲפִלּוּ לֹא בְּנָאוֹ לִשְׁמוֹ. וְאִם לֹא בְּנָאוֹ לִשְׁמוֹ, וּנְתָנוּהוּ בְּתוֹכוֹ וְהוֹסִיף בּוֹ דִּימוֹס (פרוש נדבך, והוא שורת בנין החומה) לִשְׁמוֹ, כֻּלּוֹ אָסוּר, אֲפִלּוּ לְאַחַר שֶׁפִּנָּהוּ וַאֲפִלּוּ שֶׁקְּבָרוֹ שָׁם עַל דַּעַת לְפַנּוֹתוֹ. וְאִם מַכִּיר הַדִּימוֹס שֶׁהוֹסִיף לִשְׁמוֹ, מְסִירוֹ, וְהוּא לְבַדּוֹ אָסוּר, וּשְׁאָר הַקֶּבֶר מֻתָּר.

ב קֶבֶר הַנִּמְצָא, מֻתָּר לְפַנּוֹתוֹ. פִּנָּהוּ, מְקוֹמוֹ טָהוֹר וּמֻתָּר בַּהֲנָאָה. קֶבֶר הַיְדוּעַ, אָסוּר לְפַנּוֹתוֹ; פִּנָּהוּ, מְקוֹמוֹ טָמֵא וְאָסוּר בַּהֲנָאָה. וְהָרַמְבַּ״ם גּוֹרֵס קֶבֶר הַנִּמְצָא, מֻתָּר לְפַנּוֹתוֹ; פִּנָּהוּ, מְקוֹמוֹ טָמֵא וְאָסוּר בַּהֲנָאָה; קֶבֶר הַיְדוּעַ, אָסוּר לְפַנּוֹתוֹ; פִּנָּהוּ, מְקוֹמוֹ טָהוֹר וּמֻתָּר בַּהֲנָאָה.

ג מֵת מִצְוָה, שֶׁמְּצָאוֹ אָדָם בַּשָּׂדֶה וּקְבָרוֹ שָׁם, אֲפִלּוּ שֶׁלֹּא מִדַּעַת בַּעַל הַשָּׂדֶה, אָסוּר לְפַנּוֹתוֹ, שֶׁמֵּת מִצְוָה קוֹנֶה מְקוֹמוֹ. וְכָל הַמּוֹצְאוֹ צָרִיךְ לְקָבְרוֹ בַּמָּקוֹם שֶׁמְּצָאוֹ. וְאִם מְצָאוֹ עַל הַמֶּצַר, שֶׁצָּרִיךְ לְפַנּוֹתוֹ מִשָּׁם מִפְּנֵי הָרַבִּים שֶׁלֹּא יַאֲהִילוּ עָלָיו, אִם מְצָאוֹ בֵּין שְׂדֵה בּוּר (פירו׳ שֶׁאֵינָהּ חֲרוּשָׁה וּזְרוּעָה) לִשְׂדֵה נִיר (פרוש ניר נֶחֱרַשׁ וְלֹא נִזְרַע), מְפַנֶּהוּ לִשְׂדֵה בּוּר. בֵּין שְׂדֵה נִיר לִשְׂדֵה זֶרַע, מְפַנֶּהוּ לִשְׂדֵה נִיר. בֵּין שְׂדֵה זֶרַע לִשְׂדֵה אִילָן, מְפַנֶּהוּ לִשְׂדֵה זֶרַע. בֵּין שְׂדֵה אִילָן לִשְׂדֵה כֶּרֶם, מְפַנֶּהוּ לִשְׂדֵה אִילָן. וְאִם שְׁתֵּיהֶם שָׁווֹת, מְפַנֶּהוּ לַקָּרוֹב שֶׁבָּהֶם. וְאִם שְׁתֵּיהֶן שָׁווֹת בְּקֵרוּב, מְפַנֶּהוּ לְאֵיזֶהוּ מֵהֶם שֶׁיִּרְצֶה. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּמְצָאוֹ חוּץ לַתְּחוּם. אֲבָל אִם מְצָאוֹ בְּתוֹךְ הַתְּחוּם, מְבִיאוֹ לְבֵית הַקְּבָרוֹת. וְאֵינוֹ נִקְרָא מֵת מִצְוָה, אֶלָּא אִם כֵּן מָצָא רֹאשׁוֹ וְרֻבּוֹ.

ד אִם מָצְאוּ יִשְׂרָאֵל הָרוֹג, יִקְבְּרוּהוּ כְּמוֹ שֶׁמְּצָאוּהוּ, בְּלֹא תַּכְרִיכִין, וְלֹא יַחְלְצוּ בּוֹ אֲפִלּוּ מִנְעָלָיו. הַגָּה: וְכֵן עוֹשִׂין לְיוֹלֶדֶת שֶׁמֵּתָה, אוֹ לְמִי שֶׁנָּפַל וָמֵת (מהרי"ל סימן ס"ח). וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁמַּלְבִּישִׁין אוֹתָם לְמַעְלָה מִבִּגְדֵיהֶם, תַּכְרִיכִין (הגהמי"י בשם ר"י מדורא). וְנָהֲגוּ שֶׁאֵין עוֹשִׂין לָהֶם תַּכְרִיכִין כְּשֶׁאָר מֵתִים, רַק קוֹבְרִין אוֹתָן בְּבִגְדֵיהֶם, וּלְמַעְלָה מֵהֶם סָדִין, כְּשְׁאָר מֵתִים.

ה קֶבֶר הַמַּזִּיק אֶת הָרַבִּים, כְּגוֹן שֶׁהוּא סָמוּךְ לַדֶּרֶךְ, אֲפִלּוּ נִקְבַּר שָׁם מִדַּעַת בַּעַל הַשָּׂדֶה, מֻתָּר לְפַנּוֹתוֹ, וּמְקוֹמוֹ טָהוֹר, וְאָסוּר בַּהֲנָאָה אִם קָדַם הַקֶּבֶר; אֲבָל אִם קָדַם הַדֶּרֶךְ, מְקוֹמוֹ מֻתָּר בַּהֲנָאָה.

ו קֶבֶר שֶׁפִּנָּהוּ, הֵיכָא דְּמֻתָּר בַּהֲנָאָה, לֹא יַעֲשׂוּ בֵּית הַתֶּבֶן וְלֹא בֵּית הָעֲצִים וְלֹא בֵּית הָאוֹצָרוֹת.

ז הַחוֹצֵב קֶבֶר לְאָבִיו וּקְבָרוֹ בְּמָקוֹם אַחֵר, לֹא יִקָּבֵר בּוֹ הוּא עוֹלָמִית, מִשּׁוּם כְּבוֹד אָבִיו; אֲבָל אַחֵר, מֻתָּר לְקָבֵר בּוֹ.

סימן שסה

א הַחוֹפֵר כּוּךְ לַמֵּת, פָּטוּר מִקְּרִיאַת שְׁמַע וּמִן הַתְּפִלָּה וּמִכָּל מִצְוֹת הָאֲמוּרוֹת בַּתּוֹרָה. וְאִם הֵם שְׁנַיִם, וְהִגִּיעַ זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע, אֶחָד עוֹלֶה וְקוֹרֵא קְרִיאַת שְׁמַע וּמִתְפַּלֵּל, וְחוֹזֵר זֶה וְחוֹפֵר, וְעוֹלֶה חֲבֵרוֹ וְקוֹרֵא קְרִיאַת שְׁמַע וּמִתְפַּלֵּל. וְדַוְקָא כּוּךְ, דְּלֹא חָפִיר לֵיהּ אֶלָּא חַד, אֲבָל אִם הָיָה מָקוֹם שֶׁשְּׁנַיִם יְכוֹלִים לְהִתְעַסֵּק בּוֹ כְּאֶחָד, פְּטוּרִים.

ב מֵרְחִיקִין הַקְּבָרוֹת מֵהָעִיר חֲמִשִּׁים אַמָּה.

סימן שסו

א הַמּוֹכֵר קִבְרוֹ וְדֶרֶךְ קִבְרוֹ, מְקוֹם מַעֲמָדוֹ וּמְקוֹם הֶסְפֵּדוֹ, בָּאִים בְּנֵי הַמִּשְׁפָּחָה וְקוֹבְרִין אוֹתוֹ בְּעַל כָּרְחוֹ שֶׁל לוֹקֵחַ, וּמַחֲזִירִין אֶת דָּמָיו.

ב אִשָּׁה שֶׁיָּרְשָׁה קֶבֶר מִמִּשְׁפַּחְתָּהּ, נִקְבֶּרֶת בְּתוֹכוֹ הִיא, אֲבָל לֹא יוֹצְאֵי יְרֵכָהּ; אֶלָּא אִם כֵּן רָאֲתָה אוֹתָם בְּחַיֶּיהָ.

ג אָבִיהָ אוֹמֵר: תִּקָּבֵר אֶצְלִי, וּבַעֲלָהּ אוֹמֵר: תִּקָּבֵר אֶצֶל בַּעֲלָהּ. וְיֵשׁ גּוֹרְסִין תִּקָּבֵר אֵצֶל אָבִיהָ. וְאִם יֵשׁ לָהּ בָּנִים, וְאוֹמֶרֶת: אֵצֶל בָּנַי, קוֹבְרִין אוֹתָהּ אֵצֶל בָּנֶיהָ.

ד אָבִיהָ אוֹמֵר: לֹא תִּקָּבֵר אֶצְלִי, וּבַעֲלָהּ אוֹמֵר: לֹא תִּקָּבֵר אֶצְלִי, קוֹבְרִים אוֹתָהּ אֵצֶל בַּעֲלָהּ.

סימן שסז

א קוֹבְרִים מֵתֵי עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמְנַחֲמִים אֲבֵלֵיהֶם, מִפְּנֵי דַּרְכֵי שָׁלוֹם.

ב לֹא יְהַלֵּךְ בְּבֵית הַקְּבָרוֹת אוֹ בְּתוֹךְ ד׳ אַמּוֹת שֶׁל מֵת וּתְפִלִּין בְּרֹאשׁוֹ, מִשּׁוּם לֹעֵג לָרָשׁ (משלי יז, ה), וְאִם הֵם מְכֻסִּים, מֻתָּר.

ג לֹא יְהַלֵּךְ בְּבֵית הַקְּבָרוֹת אוֹ בְּתוֹךְ ד׳ אַמּוֹת שֶׁל מֵת, אוֹ שֶׁל קֶבֶר, וְסֵפֶר תּוֹרָה בִּזְרוֹעוֹ, וְיִקְרָא בּוֹ אוֹ יִתְפַּלֵּל, וְהוּא הַדִּין עַל פֶּה אָסוּר לִקְרוֹת, אֶלָּא אִם כֵּן לִכְבוֹד הַמֵּת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר. וְעַיֵּן לְעֵיל סִימָן שד"מ סָעִיף י"ז.

ד מֻתָּר לִכָּנֵס לְבֵית הַקְּבָרוֹת אוֹ לְתוֹךְ ד׳ אַמּוֹת שֶׁל מֵת אוֹ שֶׁל קֶבֶר, וְהוּא לָבוּשׁ צִיצִית, וְהוּא שֶׁלֹּא יֵהָא נִגְרָר עַל הַקֶּבֶר. אֲבָל אִם נִגְרָר, אָסוּר מִשּׁוּם: לֹעֵג לָרָשׁ (משלי יז, ה) בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בִּימֵיהֶם שֶׁהָיוּ מַטִּילִים צִיצִית בַּמַּלְבּוּשׁ שֶׁלּוֹבְשִׁים לְצֹרֶךְ עַצְמָן, אֲבָל הָאִדָּנָא שֶׁאֵין אָנוּ לוֹבְשִׁין אוֹתוֹ אֶלָּא לְשֵׁם מִצְוָה, אָסוּר, אֲפִלּוּ אֵינָם נִגְרָרִים. וְהָנֵי מִלֵּי כְּשֶׁהַצִּיצִיּוֹת מְגֻלִּים, אֲבָל אִם הֵם מְכֻסִּים, מֻתָּר.

ה יֵשׁ נוֹהֲגִין לִקְשֹׁר שְׁנֵי צִיצִיּוֹת שֶׁבִּשְׁנֵי כְּנָפַיִם זֶה עִם זֶה כְּשֶׁנִּכְנָסִים לְבֵית הַקְּבָרוֹת, וְלֹא הוֹעִילוּ כְּלוּם בְּתַקָּנָתָם וְעַיֵּן בא"ח סִימָן כ"ג.

ו כֵּיוָן שֶׁהִרְחִיק ד׳ אַמּוֹת, קוֹרֵא וּמִתְפַּלֵּל, וַאֲפִלּוּ רוֹאֶה הַקֶּבֶר אוֹ בֵּית הַקְּבָרוֹת. וְאִם יֵשׁ שָׁם מְחִצָּה, מֻתָּר אַחַר הַמְּחִצָּה, סָמוּךְ אֲפִלּוּ תּוֹךְ ד׳ אַמּוֹת לַקֶּבֶר.

סימן שסח

א בֵּית הַקְּבָרוֹת, אֵין נוֹהֲגִין בָּהֶן קַלּוּת רֹאשׁ; כְּגוֹן לִפָּנוֹת שָׁם (כל בו) אוֹ לֶאֱכֹל וְלִשְׁתּוֹת שָׁם, וְאֵין קוֹרִין וְאֵין שׁוֹנִין שָׁם (סמ"ג), וְאֵין מְחַשְּׁבִין שָׁם חֶשְׁבּוֹנוֹת. (בית יוסף בשם רבנו ירוחם); וְאֵין מַרְעִין בָּהֶם בְּהֵמוֹת; וְאֵין מוֹלִיכִין בָּהֶם אַמַּת הַמַּיִם; וְלֹא יְטַיֵּל בָּהֶם לְקַפְּנְדְּרְיָא (פר' לְמַעְבָּר מִצַּד זֶה לְצַד זֶה); וְלֹא יְלַקֵּט מֵהֶם עֲשָׂבִים; וְאִם לִקֵּט, שֶׁצָּרִיךְ לְלָקְטָן לְצֹרֶךְ בֵּית

הַקְּבָרוֹת, שׁוֹרְפָן בִּמְקוֹמָן. הגה: וְכֵן אֵין לִקַּח מִקַּרְקַע עוֹלָם שֶׁל קֶבֶר, אַף עַל גַּב דְּמַתָּר בַּהֲנָאָה (כֵּן מַשְׁמַע מהרא״ש והפרדכ״ו). וְכָל זֶה אֵינוֹ אֶלָּא מִשּׁוּם כְּבוֹד הַמֵּתִים, וְלָכֵן אִם צָרִיךְ אוֹתוֹ לִרְפוּאָה, שָׁרֵי (ג״ז בפרדכ״ו). וְכֵן מַתָּר לַהֲנוֹת מֵהֶעָשָׂבִים שֶׁעַל הַקְּבָרוֹת אוֹ פֵּרוֹת אִילָנוֹת שֶׁעֲלֵיהֶם לְצָרְךָ הַקְּבָרוֹת, כְּגוֹן שֶׁהַמּוֹשֵׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים מַרְעֶה בְּהֶמוֹת עַל הַקְּבָרִים וְאִי אֶפְשָׁר לְמְחוֹת בְּיָדוֹ כִּי אִם בְּהוֹצָאָה מְרֻבָּה, וְאֵין יַד הַקָּהָל מַשֶּׂגֶת, מוֹכְרִים דְּבָרִים אֵלּוּ כְּדֵי לְהַצִּיל הַקְּבָרוֹת מִיַּד עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, שֶׁזֶּהוּ כְּבוֹד הַמֵּתִים (ת״ה סימן רפ״ד ומהרי״ו סימן נ״ו). וְאִם אֵין דְּבָרִים עַל הַקְּבָרוֹת לִמְכֹּר לְצָרְךָ הַהוֹצָאָה, אִם יַד הַקָּהָל מַשֶּׂגֶת וְשָׁבְיָדָם לִמְחוֹת בְּהוֹצָאָה מוּעֶטֶת, צְרִיכִין לִמְחוֹת, אִם אֵין חֶשֶׁק בַּדָּבָר שֶׁהַמּוֹשֵׁל יִתְגָּרֶה בָּהֶם עַל יְדֵי זֶה; אֲבָל בְּלָאו הָכֵי אֵין צְרִיכִין לִמְחוֹת (ג״ז שָׁם).

ב אִילָנוֹת שֶׁנּוֹטְעִין בְּבֵית הַקְּבָרוֹת, מֻתָּר לְלַקֵּט פֵּרוֹתֵיהֶם, מֵאַחַר שֶׁאֵינָם עַל הַקְּבָרוֹת עַצְמָם.

ג קֶבֶר חָדָשׁ, נִמְדָּד וְנִמְכָּר וְנֶחְלָק; וְהַיָּשָׁן, אֵינוֹ נִמְדָּד וְלֹא נִמְכָּר וְלֹא נֶחְלָק.

סימן שסט

א הַכֹּהֵן מְזֻהָר שֶׁלֹּא לִטָּמֵא בְּמֵת, וְלֹא לְכָל טֻמְאוֹת הַפּוֹרְשׁוֹת מִמֶּנּוּ, וְלֹא לְגוֹלָל, וְלֹא לִדּוֹפֵק, וְלֹא לְאָבֵר מִן הַחַי שֶׁאֵין בּוֹ כְּדֵי לְהַעֲלוֹת אֲרוּכָה אִם הָיָה מְחֻבָּר, וְלֹא לְאֵילָן הַמֵּסֵךְ עַל הָאֶרֶץ וַעֲנָפָיו מְבֻדָּלִים זֶה מִזֶּה וְטֻמְאָה תַּחַת אֶחָד מֵהֶן וְאֵין יָדוּעַ תַּחַת אֵיזֶה, אוֹ אֲבָנִים הַיּוֹצְאִים מֵהַגָּדֵר וְטֻמְאָה תַּחַת אֶחָד מֵהֶם וְאֵין יָדוּעַ תַּחַת אֵיזֶה, וְכֵן שָׂדֶה שֶׁנִּחֲרַשׁ בּוֹ קֶבֶר וְאֵין יָדוּעַ מְקוֹמוֹ וְכָל אֶרֶץ הָעַמִּים, אָסוּר לְכֹהֵן לִטָּמֵא בָּהֶן. הגה: יֵשׁ אוֹמְרִים דְּכֹהֲנִים אֲסוּרִים לִטָּמֵא לְחֶרֶב שֶׁנִּטְמָא בְּמֵת (כָּל בּוֹ בְּשֵׁם סֵפֶר יְרָאִים ותשו׳ רַשְׁבָּ״א בְּשֵׁם רִבּוֹתֵינוּ הָצָרְפָתִים), וְיֵשׁ מְקִלִּין (תְּשׁוּבַת רַשְׁבָּ״א שָׁם בְּשֵׁם תְּרָאַבַ״ד וְעַיֵּן בְּתוֹס׳ דְּעֵזֶר בְּאֲרִיכוּת), וְכֵן נָהֲגוּ לְהָקֵל וְאֵין נִזְהָרִין מִזֶּה.

סימן שע

א מִי שֶׁנִּשְׁבְּרָה מַפְרַקְתּוֹ וְרוֹב בָּשָׂר עִמָּהּ, וְכֵן מִי שֶׁנִּקְרַע מִגַּבּוֹ כְּדָג, אֲפִלּוּ עֲדַיִן הוּא חַי, חָשִׁיב כְּמֵת, וּמְטַמֵּא. אֲבָל גּוֹסֵס, וּמִי שֶׁנִּשְׁחֲטוּ בּוֹ ב׳ סִימָנִים אוֹ פָּצוּעַ פְּצָעִים הַרְבֵּה, אֵינָם מְטַמְּאִין, עַד שֶׁתֵּצֵא נַפְשָׁם; וּמִכָּל מָקוֹם אָסוּר לְכָנֵס לְבֵית שֶׁיֵּשׁ בּוֹ גּוֹסֵס. וְיֵשׁ מַתִּירִין, (ר״ן סוף פ״ק וּפַרְדְּכִי פֶּרֶק אִלּוּ פְּגוּלִין בְּשֵׁם בח״ג), וְטוֹב לְהַחְמִיר.

סימן שעא

א אָסוּר לְכֹהֵן לִכָּנֵס תַּחַת אֹהֶל שֶׁהַמֵּת תַּחְתָּיו, אֲפִלּוּ הוּא גָּדוֹל הַרְבֵּה, וַאֲפִלּוּ לְבֵית אַחֵר אוֹ לַעֲלִיָּה אַחֶרֶת, הַפְּתוּחִים לְאוֹתוֹ בַּיִת בְּנֶקֶב שֶׁיֵּשׁ בּוֹ טֶפַח עַל טֶפַח, וּבַיִת לְאוֹתוֹ בַּיִת, עַד עוֹלָם; וְאִם סָתַם הַנֶּקֶב, מֻתָּר לוֹ לִכָּנֵס לַבַּיִת הָאַחֵר, שֶׁהַסְתִימָה חוֹצֶצֶת, אֲפִלּוּ לֹא בִּטְלוּ לִהְיוֹת שָׁם עוֹלְמִית. וְהֵנִי מִלֵּי, שֶׁסָּתַם כָּל הַנֶּקֶב; אֲבָל אִם לֹא סָתַם כָּל הַנֶּקֶב, אֶלָּא מִעֲטוֹ מִטֶּפַח, אִם נִתְּנוּ לִהְיוֹת שָׁם עוֹלְמִית, מְמַעֵט וְחוֹצֵץ בִּפְנֵי הַטֻּמְאָה שֶׁלֹּא תַּעֲבֹר; וְאִם לָאו, אֵינוֹ מְמַעֵט. הַגָּה: וְכָל דָּבָר הַמְקַבֵּל טֻמְאָה אֵינוֹ חוֹצֵץ בִּפְנֵי הַטֻּמְאָה (הַגָּהַת אַלְפָסִי פֶּרֶק בְּנֵי הָעִיר וּבהל׳ טַמְאָה לְהָרַ״ן וְרִבְּבֵ״ן וְרא״ש וּפַרְדְּכִי רֹאשׁ פֶּרֶק לֹא יַחְפֹּר). וְלֹא מִקְרֵי סְתִימָה בְּחָלוֹן, אֶלָּא אִם כֵּן יָכוֹל לַעֲמֹד בְּלֹא סְמִיכָה (ג״ז שָׁם).

ב אֲרֻבָּה שֶׁבֵּין בַּיִת לַעֲלִיָּה וְאֵין בָּהּ פּוֹתֵחַ טֶפַח, וְכַזַּיִת מֵהַמֵּת לְמַטָּה בַּבַּיִת כְּנֶגֶד הָאֲרֻבָּה, הַבַּיִת טָמֵא וְהֵם טְהוֹרִים; וְאִם נִפְתְּחוּ, גַּם הֵם טְמֵאִים.

ד חָצֵר הַמְּקֻפֶּפֶת זִיזִין וְאַכְסַדְּרָאוֹת, וְטֻמְאָה בְּאֶחָד מֵהַבָּתִּים, אִם כָּל פְּתְחֵי הַבָּתִּים וְהַחַלּוֹנוֹת נְעוּלִים, טֻמְאָה יוֹצֵאת לְתַחַת הַזִּיזִין וְהָאַכְסַדְּרָאוֹת; וְהַטַּעַם, מִשּׁוּם דְּהוֹאִיל וְסוֹף הַטֻּמְאָה לָצֵאת דֶּרֶךְ שָׁם, רוֹאִין כְּאִלּוּ יְצָאָה; וְלָכֵן יֵשׁ מַחְמִירִין לְכֹהֲנִים לֵילֵךְ דֶּרֶךְ שַׁעַר הָעִיר שֶׁסּוֹף הַמֵּת לָצֵאת מִשָּׁם (פִּסְקֵי מהרא״י סימן כ״ה וְכָל בּוֹ), וְיֵשׁ מַתִּירִין (שָׁם הֹבִיא בְּשֵׁם י״א), וְהַמֵּקֵל לֹא הִפְסִיד בְּמָקוֹם שֶׁלֹּא נָהֲגוּ לְהַחְמִיר; וְאִם נִפְתַּח חַלּוֹן אוֹ פֶּתַח מִצַּד הָאַחֵר, וְאוֹתָם שֶׁל צַד הֶחָצֵר כֻּלָּם נְעוּלִים, אֵין הַטֻּמְאָה יוֹצֵאת לְתַחַת הַזִּיזִין. וְאִם נִפְתַּח גַּם כֵּן אֶחָד מֵהֶן לְצַד הַזִּיזִין, הַטֻּמְאָה יוֹצֵאת מֵהַבַּיִת לְתַחַת הַזִּיזִין. וְכֵן אִם טֻמְאָה תַּחַת הַזִּיזִין, נִכְנֶסֶת מִתַּחְתֶּיהָן לַבַּיִת; לָכֵן גַּגִּים הַבּוֹלְטִים לְמַעְלָה לְחוּץ עַל פְּתְחֵי הַבָּתִּים, וְטֻמְאָה בְּאֶחָד מֵהַבָּתִּים, כָּל הַבָּתִּים שֶׁפְּתְחֵיהֶם פְּתוּחִים, טְמֵאִים. הַגָּה: ב׳ גַּגִּין שֶׁאֵין נוֹגְעִין זֶה בָּזֶה, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בֵּינֵיהֶם רַק פָּחוֹת מִגּ׳, לֹא הֲוֵי חִבּוּר לְטֻמְאָה, דְּלֹא אַמְרִינַן לָבוּד לְהַחְמִיר (מהרי״ו בְּפִסְקָיו). וְאִם הָיוּ זֶה לְמַעְלָה מִזֶּה, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָן נוֹגְעִים, אַמְרִינַן: חָבוּט רָמֵי, וּכְאִלּוּ נוֹגְעִים (נ״י בְּהִלְכוֹת טֻמְאָה רי״ף). הַכֹּהֲנִים אֵינָן יְכוֹלִין לָכוֹף לְקְרוֹבֵי הַמֵּת שֶׁיּוֹצִיאוּ הַמֵּת מִמְּקוֹמוֹ, כְּדֵי שֶׁהֵם יִהְיוּ רַשָּׁאִים לִכָּנֵס לְבֵיתָם, אִם לֹא בְּמָקוֹם שֶׁדֶּרֶךְ לְהוֹצִיא כָּל הַמֵּתִים (תְּשׁוּבַת מהרי״ל סימן ס״ח).

ה אָסוּר לִקְרַב בְּתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁל מֵת אוֹ שֶׁל קֶבֶר. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, שֶׁאֵין הַקֶּבֶר מְסֻיָּם בִּמְחִצּוֹת גְּבוֹהוֹת י׳ טְפָחִים, אֲבָל אִם הוּא מְסֻיָּם בִּמְחִצּוֹת גְּבוֹהוֹת עֲשָׂרָה טְפָחִים, אוֹ בְּחָרִיץ עָמֹק י׳ טְפָחִים, אֵין צָרִיךְ לְהַרְחִיק מִמֶּנּוּ אֶלָּא ד׳ טְפָחִים. וּמֻתָּר לְכֹהֵן לַעֲמֹד אֵצֶל בַּיִת שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מֵת, וּמֻתָּר לִגַּע בִּכְתָלָיו, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְהֵא שׁוּם דָּבָר מַאֲהִיל עָלָיו (תְּשׁוּבַת הָרַשְׁבָּ״א סימן קל״ו).

ו מֵת הַמּוּנָּח בִּסְפִינָה, אִם הִיא קְטַנָּה שֶׁמִּתְנַדְנֶדֶת כְּשֶׁדּוֹרְכִין בָּהּ, אָסוּר לְכֹהֵן לִכָּנֵס בָּהּ.

סימן שעב

א אַף עַל פִּי שֶׁהַכֹּהֵן אָסוּר לִכָּנֵס לְבֵית הַפֶּרֶס, (פרוש שֶׁדֶּה שֶׁנֶּאֱבַד בָּהּ קֶבֶר, וְשֶׁנֶּחֱרַשׁ בָּהּ קֶבֶר, וְשִׁעוּרָהּ מְאָה אַמָּה) אוֹ לְאֶרֶץ הָעַמִּים, אִם הָיָה צָרִיךְ לֵילֵךְ שָׁם לִשָּׂא אִשָּׁה אוֹ לִלְמֹד תּוֹרָה, וְאֵין לוֹ דֶּרֶךְ אַחֶרֶת, יָכוֹל לַעֲבֹר דֶּרֶךְ שָׁם, אֲפִלּוּ אִם מוֹצֵא לִלְמֹד בְּמָקוֹם אַחֵר. וְכֵן אָבֵל הָעוֹבֵר דֶּרֶךְ שָׁם, יָכוֹל לֵילֵךְ אַחֲרָיו לְנַחֲמוֹ. וְכֵן מִטַּמֵּא בְּטֻמְאָה שֶׁל דִּבְרֵיהֶם, לָדִין עִם עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּלְעַרְעֵר עִמָּהֶם, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמַצִּיל מִיָּדָם, וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה. הגָּה: כֹּהֵן שֶׁשּׁוֹכֵב עָרֹם, וְהוּא בְּאֹהֶל עִם הַמֵּת וְלֹא יָדַע, אֵין לְהַגִּיד לוֹ, אֶלָּא יִקְרְאוּ לוֹ סְתָם, שֶׁיֵּצֵא כְּדֵי שֶׁיַּלְבִּישׁ עַצְמוֹ תְּחִלָּה. אֲבָל אִם כְּבָר הִגִּידוּ לוֹ, אָסוּר לְהַמְתִּין עַד שֶׁיִּלְבַּשׁ עַצְמוֹ. וְדַוְקָא אִם הוּא בְּאֹהֶל הַמֵּת, שֶׁהוּא טֻמְאָה דְּאוֹרָיְתָא, אֲבָל אִם הוּא בְּבֵית הַפֶּרֶס אוֹ אֶרֶץ הָעַמִּים, שֶׁהוּא טֻמְאָה דְּרַבָּנָן, יַלְבִּישׁ עַצְמוֹ תְּחִלָּה, דְּגָדוֹל כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת (ת״ה סימן רפ״ה), כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל סִימָן ש״ג לְעִנְיַן כִּלְאַיִם. כֹּהֵן שֶׁהוּא יָשָׁן, וּמֵת עִמּוֹ בָּאֹהֶל, צְרִיכִין לַהֲקִיצוֹ וּלְהַגִּיד לוֹ כְּדֵי שֶׁיֵּצֵא (תְּשׁוּבַת מהרי״ל סימן ס״ט).

ב קְרוֹבֵי עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, נָכוֹן לְזָהֵר הַכֹּהֵן מִלֵּילֵךְ עֲלֵיהֶם; (מהר״מ וְתוֹס׳ פ׳ הַמְקַבֵּל) אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ מְקִלִּין (רַמְבַּ״ם וְהגמי״י בְּשֵׁם ס׳ יְרֵאִים). וְנָכוֹן לְהַחְמִיר. אֲבָל קֶבֶר שֶׁל מוּמָר (לַעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים), מְטַמֵּא בְּשֶׁל יִשְׂרָאֵל (רַשְׁבָּ״א סי׳ קצ״ד ורמ״ב).

סימן שעג

א כְּשֵׁם שֶׁהַכֹּהֵן מֻזְהָר שֶׁלֹּא לְטַמְּאוֹת, כָּךְ מֻזְהָרִים הַגְּדוֹלִים עַל הַקְּטַנִּים. וְדַוְקָא לְטַמְּאוֹתָן בְּיָדַיִם, אֲבָל אִם הַקְּטַנִּים מְטַמְּאִין מֵעַצְמָן, עַיֵּן בְּא״ח סִימָן שמ״ג אִי צָרִיךְ לְהַפְרִישָׁן (הַרַשְׁבָּ״א סִימָן קכ״ח ומהרי״ו, וְטור בְּשֵׁם הַרַמְבַּ״ם קָחֵב כָּאן דְּאֵין צָרִיךְ).

ב אֲפִלּוּ בַּעַל מוּם, מֻזְהָר מִלְּטַמֵּא, אֲבָל חָלָל וְכֹהֶנֶת, מֻתָּרִים לְטַמֵּא.

ג כָּל הַמֵּתִים הָאֲמוּרִים בַּפָּרָשָׁה שֶׁכֹּהֵן מְטַמֵּא לָהֶם, מִצְוָה שֶׁיְּטַמֵּא לָהֶם; וְאִם לֹא רָצָה, מְטַמְּאִים אוֹתוֹ עַל כָּרְחוֹ, אֶחָד הָאִישׁ וְאֶחָד הָאִשָּׁה.

ד אֵלּוּ הֵם הַקְּרוֹבִים שֶׁמְּטַמֵּא לָהֶם: אִשְׁתּוֹ נְשׂוּאָה שֶׁהִיא כְּשֵׁרָה; אֲבָל פְּסוּלָה, אוֹ גְּרוּשָׁה, אוֹ אֲרוּסָה, לֹא אוֹנֵן וְלֹא מְטַמֵּא לָהּ; וְכֵן הִיא, לֹא אוֹנֶנֶת וְלֹא מְטַמְּאָה לוֹ. וּמְטַמֵּא לְאִמּוֹ, אֲפִלּוּ נִתְחַלְּלָה; וְלִבְנוֹ וּלְבִתּוֹ דְּקִים לֵיהּ שֶׁכָּלוּ לוֹ חֲדָשָׁיו, אוֹ שֶׁהֵם מִשְּׁלֹשִׁים יוֹם וָאֵילָךְ, אֲפִלּוּ הֵם פְּסוּלִים; חוּץ מִבְּנוֹ וּבִתּוֹ מִשִּׁפְחָה אוֹ כּוּתִית; וּלְאָחִיו וְלַאֲחוֹתוֹ מֵאָבִיו, אֲפִלּוּ הֵם פְּסוּלִים, אֶלָּא אִם כֵּן הֵם בְּנֵי שִׁפְחָה אוֹ כּוּתִית; אֲבָל לְאָחִיו וְלַאֲחוֹתוֹ מֵאִמּוֹ, אֵינוֹ מְטַמֵּא. וְכֵן אֵינוֹ מְטַמֵּא לַאֲחוֹתוֹ אֲרוּסָה, אֲפִלּוּ הִיא אֲרוּסָה לְכֹהֵן; וְלֹא לַאֲנוּסָה וּמְפֻתָּה; אֲבָל מְטַמֵּא לַאֲחוֹתוֹ אֲרוּסָה שֶׁנִּתְגָּרְשָׁה, וּבוֹגֶרֶת, וּמֵאַת עֵץ; וּמְטַמֵּא לְשׁוֹמֶרֶת יָבָם, אֲפִלּוּ אִם כָּתַב בִּכְתֻבָּתָהּ: אִי מִיתַת בְּלֹא בָּנִים תְּהֵדַּר כְּתֻבָּתֵךְ לְבֵי נָשָׂא (פרוש לְבֵית אֲבִיהָ).

ה כָּל אֵלּוּ שֶׁמְּטַמֵּא לָהֶם, אֲפִלּוּ שֶׁלֹּא לְצָרְכּוֹ. וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּדַוְקָא לְצָרְכּוֹ. הגָּה: וְלַסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה, אֲפִלּוּ מֵת לוֹ מֵת בְּשַׁבָּת, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְקָבְרוֹ בוֹ בַּיּוֹם, שָׁרֵי לְטַמְּאוֹת לוֹ וּלְשָׁמְרוֹ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יְהֵא מֻכָּל בְּבִזָּיוֹן (ת״ה סי׳ רפ״ג); וְנָכוֹן לְהַחְמִיר כַּסְּבָרָא הָאַחֲרוֹנָה, שֶׁלֹּא לְטַמְּאוֹת רַק לְצָרְכּוֹ וּלְהָבִיא לוֹ אָרוֹן וְתַכְרִיכִין. (שָׁם בְּשֵׁם תּוֹסָפוֹת שנ״ן).

ו אֵינוֹ מְטַמֵּא לָהֶם, אֶלָּא עַד שֶׁיִּסְתְּמוּ הַגּוֹלֵל. וְאִם דַּעְתּוֹ לְפַנּוֹתוֹ, מֻתָּר לְטַמֵּא לוֹ לְצָרְכּוֹ, עַד שֶׁיִּסְתְּמוּ גּוֹלֵל שֵׁנִי (תְּשׁוּבַת הָרַשְׁבָּ״א סִימָן רצ״ב).

ז אָסוּר לְכֹהֵן לְהִתְטַמֵּא לְמֵת, אֲפִלּוּ בְּעֵת שֶׁמְּטַמֵּא לִקְרוֹבָיו. לְפִיכָךְ כֹּהֵן שֶׁמֵּת לוֹ מֵת, צָרִיךְ לְזָהֵר וּלְקָבְרוֹ בְּסוֹף בֵּית הַקְּבָרוֹת, כְּדֵי שֶׁלֹּא לִכָּנֵס לְבֵית הַקְּבָרוֹת וְלֹא יִתְטַמֵּא בְּקִבְרוֹת אֲחֵרִים כְּשֶׁיִּקְבֹּר מֵתוֹ. הגָּה: וְדַוְקָא לְאַחַר שֶׁפָּרַשׁ מִמֵּתוֹ, אֲבָל בְּעוֹד שֶׁהוּא עוֹסֵק בְּמֵתוֹ, מֻתָּר לְטַמֵּא אַף לַאֲחֵרִים (טור).

ח כֹּהֵן שֶׁפָּרְשׁוּ אֲבוֹתָיו מִדַּרְכֵי צִבּוּר, כְּגוֹן הַמַּסּוֹרוֹת, אֵינוֹ מְטַמֵּא לָהֶם; וְלֹא לַהֲרוּגֵי בֵּית דִּין; וְלֹא לְמִי שֶׁמְּאַבֵּד עַצְמוֹ לָדַעַת, וְלֹא לְסָפֵק, כְּגוֹן שֶׁנִּתְעָרֵב וְלָדָהּ בְּוַלַד חֲבֶרְתָּהּ אוֹ סָפֵק בֶּן ט׳ לְרִאשׁוֹן אוֹ בֶּן ז׳ לָאַחֲרוֹן.

ט אֵין הַכֹּהֵן מְטַמֵּא לְאֵבֶר מִן הַחַי מֵאָבִיו, וְלֹא לְעֻבָּם מֵעַצְמוֹת אָבִיו. וְכֵן הַמְלַקֵּט עֲצָמוֹת, אֵינוֹ מְטַמֵּא לָהֶם, אַף עַל פִּי שֶׁהַשִּׁדְרָה קַיֶּמֶת. חָסֵר מִמֶּנּוּ כָּל שֶׁהוּא, אֲפִלּוּ הוּא מֻנָּח אָצְלוֹ, אֵינוֹ מְטַמֵּא לוֹ, שֶׁאֵינוֹ מְטַמֵּא אֶלָּא לְשָׁלֵם. וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר דְּהָנֵי מִלֵּי כְּשֶׁחָסֵר לְאַחַר מִיתָה, אֲבָל אִם חָסַר מִמֶּנּוּ אֵבֶר בְּחַיָּיו, וּמֵת, מְטַמֵּא לוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ שָׁלֵם. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵינוֹ מְטַמֵּא לְהָרוּג, דְּמִקְרֵי חָסֵר (כל בו בְּשֵׁם ר״ש מאוירא) וְנָכוֹן לְהַחְמִיר.

סימן שעד

א מִצְוָה לְהִטָּמְאוֹת לְמֵת מִצְוָה, אֲפִלּוּ הוּא כֹּהֵן גָּדוֹל וְנָזִיר וְהוֹלֵךְ לִשְׁחֹט אֶת פִּסְחוֹ, וְלָמוּל אֶת בְּנוֹ, וּמָצָא מֵת מִצְוָה, הֲרֵי זֶה מְטַמֵּא לוֹ.

ב אֵינוֹ נִקְרָא מֵת מִצְוָה לְעִנְיַן זֶה, אֶלָּא אִם כֵּן מָצָא רֹאשׁוֹ וְרֻבּוֹ. וְאִם מָצָא רֹאשׁוֹ וְרֻבּוֹ חוּץ מֵאֵבֶר אֶחָד, חוֹזֵר לְטַמֵּא בִּשְׁבִיל אוֹתוֹ אֵבֶר.

ג אֵיזֶהוּ מֵת מִצְוָה, שֶׁמְּצָאוֹ בַּדֶּרֶךְ אוֹ בְּעִיר שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, וְאֵין לוֹ קוֹבְרִים, וּמִמָּקוֹם שֶׁמְּצָאוֹ אֵינוֹ יָכוֹל לִקְרוֹת יִשְׂרָאֵל שֶׁיְּעַנְּהוּ וְיָבֹא לְטַפֵּל בּוֹ וּלְקָבְרוֹ, אָסוּר לוֹ לָזוּז מִשָּׁם וּלְהַנִּיחַ אֶת הַמֵּת, אֲפִלּוּ לֵילֵךְ לָעִיר לְהָבִיא קוֹבְרִים, אֶלָּא יָטַמֵּא עַצְמוֹ וְיִקְבְּרֶנּוּ. אֲבָל אִם הָיָה יִשְׂרָאֵל קְרוֹבִים לְמָקוֹם הַמֵּת, שֶׁהַמּוֹצֵא אֶת הַמֵּת קוֹרֵא אוֹתָם וְהֵם עוֹנִים לוֹ וּבָאִים לְקָבְרוֹ, אֵין זֶה מֵת מִצְוָה שֶׁיִּטַּמֵּא עָלָיו הַכֹּהֵן, אֶלָּא קוֹרֵא אוֹתָם וְהֵם קוֹבְרִים. בָּאוּ בְּנֵי הָעִיר, אִם יֵשׁ לוֹ כָּל צָרְכּוֹ, **מוֹשֵׁךְ אֶת יָדָיו.** (לְשׁוֹן רַמְבַּ"ן בתה"א ורא"ש בְּהִלְכוֹת טֻמְאָה) הַגָּה: יֵשׁ אוֹמְרִים אִם אֵינוֹ מוֹצֵא שֶׁיְּקַבְּרוּהוּ, רַק בְּשָׂכָר, אֵינוֹ חַיָּב לְשַׂכֵּר מִשָּׁלוֹ, אֶלָּא מְטַמֵּא, אִם יִרְצֶה (נ"י פֶּרֶק הָאִשָּׁה רַבָּה בְּשֵׁם ריטב"א). מֵת הַנִּמְצָא, וְלֹא יָדְעִינַן אִם עוֹבֵד כּוֹכָבִים אִם יִשְׂרָאֵל הוּא, אֲזַלִינַן בָּתַר רֻבָּא הַנִּמְצָאִים שָׁם, אִם יֵשׁ, שֶׁלֹּא נוֹכַל לוֹמַר כָּל קִבּוּץ כְּמֻחֶצָּה עַל מֻחֶצָּה (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם תְּשׁוּבַת הָרַשְׁבָּ"א).

ד כָּל הַקְּרוֹבִים שֶׁהַכֹּהֵן מְטַמֵּא לָהֶם, שֶׁהֵם: אָבִיו, וְאִמּוֹ, וּבְנוֹ, וּבִתּוֹ, וְאָחִיו, וַאֲחוֹתוֹ מֵאָבִיו הַבְּתוּלָה, וְאִשְׁתּוֹ, מִתְאַבְּלִים עֲלֵיהֶם. וְעוֹד הוֹסִיפוּ עֲלֵיהֶם: אָחִיו מֵאִמּוֹ, וַאֲחוֹתוֹ מֵאִמּוֹ, בֵּין בְּתוּלָה בֵּין נְשׂוּאָה, וַאֲחוֹתוֹ נְשׂוּאָה מֵאָבִיו, שֶׁמִּתְאַבְּלִים עֲלֵיהֶם אַף עַל פִּי שֶׁאֵין כֹּהֵן מְטַמֵּא לָהֶם. וּכְשֵׁם שֶׁהוּא מִתְאַבֵּל עַל אִשְׁתּוֹ, כָּךְ הִיא מִתְאַבֶּלֶת עָלָיו. וְדַוְקָא אִשְׁתּוֹ כְּשֶׁרָה וּנְשׂוּאָה, אֲבָל פְּסוּלָה אוֹ אֲרוּסָה, לֹא. אֲבָל בְּנוֹ, וּבִתּוֹ, וְאָחִיו, וַאֲחוֹתוֹ, אֲפִלּוּ הֵם פְּסוּלִים, מִתְאַבֵּל עֲלֵיהֶם, חוּץ מִבְּנוֹ, וּבִתּוֹ וְאָחִיו וַאֲחוֹתוֹ מִשִּׁפְחָה וְכוּתִית, שֶׁאֵינוֹ מִתְאַבֵּל עֲלֵיהֶם.

ה הַגֵּר שֶׁנִּתְגַּיֵּר הוּא וּבָנָיו, אוֹ עֶבֶד שֶׁנִּשְׁתַּחְרֵר הוּא וְאִמּוֹ, אֵין מִתְאַבְּלִין זֶה עַל זֶה. וְהוּא הַדִּין גֵּר שֶׁנִּתְגַּיֵּר עִם אִמּוֹ, אֵין מִתְאַבֵּל עֲלֵיהֶם (מִבְּרֵית הָרַב מֵהַמְּרַדְכִּי הל' שְׁמָחוֹת מִמַּעֲשֶׂה שֶׁבָּא לִפְנֵי ר"י לְמֵאי דקי"ל אֲבֵלוּת יוֹם רִאשׁוֹן דָּרְשִׁנַן).

ו כָּל מִי שֶׁמִּתְאַבֵּל עָלָיו, מִתְאַבֵּל עִמּוֹ אִם מֵת לוֹ מֵת. וְדַוְקָא בְּעוֹדוֹ בְּפָנָיו, אֲבָל שֶׁלֹּא בְּפָנָיו אֵין צָרִיךְ לִנְהֹג אֲבֵלוּת; חוּץ מֵאִשְׁתּוֹ, שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁמִּתְאַבֵּל עָלֶיהָ אֵינוֹ מִתְאַבֵּל עִמָּהּ אֶלָּא עַל אָבִיהָ אוֹ עַל אִמָּהּ מִשּׁוּם כְּבוֹד חָמְיו וַחֲמוֹתוֹ, אֲבָל עַל אָחִיהָ וַאֲחוֹתָהּ אוֹ בְּנָהּ וּבִתָּהּ מֵאִישׁ אַחֵר, אֵינוֹ מִתְאַבֵּל עִמָּהּ. וּמִכָּל מָקוֹם אֵינוֹ יָכוֹל לְכַפָּהּ לְהִתְקַשֵּׁט, אֲבָל יְכוֹלָה לְמָזֹג לוֹ הַכּוֹס וּלְהַצִּיעַ לוֹ הַמִּטָּה וְלִרְחֹץ פָּנָיו יָדָיו וְרַגְלָיו. וְכֵן הִיא אֵינָהּ מִתְאַבֶּלֶת עִמּוֹ, אֶלָּא כְּשֶׁמֵּתוּ חָמְיָהּ אוֹ חֲמוֹתָהּ, אֲבָל שְׁאָר קְרוֹבָיו שֶׁמֵּתוּ, אֵינָהּ מִתְאַבֶּלֶת עִמּוֹ. הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּהָאִידָּנָא נוֹהֲגִין לְהָקֵל בַּאֲבֵלוּת זֶה שֶׁל הַמִּתְאַבְּלִים עִמּוֹ, דְּאֵין זֶה אֶלָּא מִשּׁוּם כְּבוֹד הַמִּתְאַבְּלִים, וְעַכְשָׁו נָהֲגוּ כֻּלָּם לְמָחֹל. וְכֵן נוֹהֲגִין הָאִדָּנָא שֶׁלֹּא לְהִתְאַבֵּל כְּלָל עִם הַמִּתְאַבְּלִים (טור בְּשֵׁם הָרֹא"ש וְהוּא בְּפ' א"מ וְרַמְבַּ"ן בְּת"ה והגמי"י פֶּרֶק א), וְכָל הַמַּחְמִיר בָּזֶה אֵינוֹ אֶלָּא מִן הַמִּתְמִיהִים (הַגָּהוֹת מִיְּמוֹנִי פ"ב). וּמִכָּל מָקוֹם נָהֲגוּ שֶׁכָּל קְרוֹבֵי הַמֵּת, הַפְּסוּלִין לוֹ לְעֵדוּת, מֵרִאשׁ קְצָת אֲבֵלוּת בְּעַצְמָן כָּל שָׁבוּעַ הָרִאשׁוֹנָה, דְּהַיְנוּ עַד אַחַר שַׁבָּת הָרִאשׁוֹנָה, שֶׁאֵינָן רוֹחֲצִים וְאֵין מְשַׁנִּים קְצָת בִּגְדֵיהֶם כְּמוֹ בְּשְׁאָר שַׁבָּת (גְּדוֹלֵי אוֹסטרי"ר דְּ נָהֲגוּ כֵּן). וְיֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁנָּהֲגוּ עוֹד לְהַחְמִיר בְּעִנְיָנִים אֲחֵרִים, וְהָעִקָּר כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְתִּי. וְכָל זֶה בִּשְׁמוּעָה קְרוֹבָה, אוֹ שֶׁהָיָה אָצֶל הַמֵּיתָה; אֲבָל בִּשְׁמוּעָה רְחוֹקָה, אֵין לַאֲבֵלוּת זֶה מָקוֹם כְּלָל (תְּמִצָּא הָכֵל מִכֹּאן בת"ה סִימָן רנ"א). מִי שֶׁרוֹצֶה לְהַחְמִיר עַל עַצְמוֹ לְהִתְאַבֵּל עַל מִי שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ, אוֹ לִלְבֹּשׁ שְׁחֹרִים עַל קְרוֹבוֹ, אֵין מוֹחִין בְּיָדוֹ (הָרֹא"ש פֶּרֶק כ"ד דין ט').

ז אֵין מִתְאַבְּלִים עִם הַקְּרוֹבִים שֶׁמִּתְאַבְּלִים עֲלֵיהֶם, אֶלָּא כְּשֶׁמִּתְאַבְּלִים עַל הַקֶּרְבָה דִּשְׁאָר, כְּגוֹן בְּנוֹ וְאָחִיו שֶׁמִּתְאַבֵּל עַל בֵּן וּבַת שֶׁלָּהֶם; אֲבָל עַל קֶרְבָה דְּקִדּוּשִׁין שֶׁלָּהֶם, כְּגוֹן שֶׁמֵּתָה אֵשֶׁת בְּנוֹ אוֹ אֵשֶׁת אָחִיו אוֹ בַּעַל בִּתּוֹ אוֹ בַּעַל אֲחוֹתוֹ, אֵינוֹ מִתְאַבֵּל עֲלֵיהֶם.

ח תִּינוֹק, כָּל שְׁלֹשִׁים יוֹם וְיוֹם שְׁלֹשִׁים בַּכְּלָל, אֵין מִתְאַבְּלִים עָלָיו, אֲפִלּוּ גָּמְרוּ שְׁעָרוֹ וְצִפָּרְנָיו; וּמִשָּׁם וָאֵילְךְ מִתְאַבֵּל עָלָיו, אֶלָּא אִם כֵּן נוֹדַע שֶׁהוּא בֶּן ח'. וְאֵי קִים לֵיהּ בֵּיהּ שֶׁכָּלוּ לוֹ חֲדָשָׁיו, כְּגוֹן שֶׁבָּעַל וּפֵרֵשׁ וְנוֹלַד חַי לְט' חֳדָשִׁים גְּמוּרִים, אֲפִלּוּ מֵת בַּיּוֹם שֶׁנּוֹלַד, מִתְאַבְּלִים עָלָיו. סָפֵק בֶּן ט' לָרִאשׁוֹן (אוֹ בֶּן ז' לָאַחֲרוֹן, שְׁנֵיהֶם מִתְאַבְּלִים עָלָיו (מִדִּרְכֵי הַלָּכוֹת אֲבֵלוּת וְהַנָּהוֹת מִיְּמוֹנִי פֶּרֶק א' וּבֵית יוֹסֵף בְּשֵׁם הַתּוֹסָפוֹת).

ט יֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר דְּתְאוֹמִים שֶׁמֵּת א' מֵהֶם תּוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם, וְהַשֵּׁנִי חַי וּמֵת אַחַר ל' יוֹם, אֵין מִתְאַבְּלִין עָלָיו.

י עַל רַבּוֹ שֶׁלִּמְּדוֹ חָכְמָה נוֹהֵג דִּינֵי אֲנִינוּת, אֶלָּא שֶׁמְּבָרֵךְ וּמְזַמֵּן וּמִתְאַבֵּל עָלָיו בַּחֲלִיצַת סַנְדָּל וְכָל דִּינֵי אֲבֵלוּת, יוֹם אֶחָד. (וְכָתַב הַבַּיִת יוֹסֵף בְּשֵׁם רַבִּי שִׁמְחָה שֶׁצָּרִיךְ לְשַׁנּוֹת מִקּוֹמוֹ בב"ה, מִיהוּ בְּמִקְצָת הַיּוֹם סָגֵי).

יא נָשִׁיא, אַף עַל פִּי שֶׁהַכֹּל מִטְמְאִין לוֹ, אֵין מִתְאַבְּלִים עָלָיו. הַגָּה: יֵשׁ אוֹמְרִים דְּאֵין מִתְאַבְּלִין עַל בֶּן הָרִאשׁוֹן אוֹ בֶּן הַבְּכוֹר שֶׁמֵּת לְאָדָם (כָּל בּוֹ וריב"ש וּבֵית יוֹסֵף הֵבִיאוּ מִי שֶׁנָּהֲגוּ כֵּן, וְהֵם כָּתְבוּ שֶׁהוּא טָעוּת; וְהַמְּנָהָג הוּא מִנְהַג טָעוּת, אֶלָּא חַיָּבִים לְהִתְאַבֵּל עֲלֵיהֶם. וּמִכָּל מָקוֹם נִשְׁתַּרְבֵּב הַמִּנְהָג בְּעֵירֵנוּ שֶׁאֵין אָב וְאֵם הוֹלְכִים אַחַר בְּנֵיהֶם הָרִאשׁוֹן לְבֵית הַקְּבָרוֹת. יֵשׁ אוֹמְרִים בִּשְׁעַת הַדָּבָר אֵין מִתְאַבְּלִים, מְשׁוּם בִּיעֲתוּתָא (תְּשׁוּבַת מהרי"ל סִימָן ג'), וְשָׁמַעְתִּי קְצָת נָהֲגוּ כֵּן.

סימן שעה

א מֵאֵימָתַי חָל הָאֲבֵלוּת, מִשֶּׁנִּקְבַּר וְנִגְמַר סְתִימַת הַקֶּבֶר בְּעָפָר, מִיָּד מַתְחִיל הָאֲבֵלוּת וּמְעַטֵּף רֹאשׁוֹ, אֲבָל אֵינוֹ חוֹלֵץ מִנְעָלָיו עַד שֶׁיִּגִּיעַ לְבֵיתוֹ (רַמְבַּ"ן). וְעַכְשָׁו נוֹהֲגִים לַחֲלֹץ מִנְעָל אַחַר סְתִימַת הַגּוֹלָל מִיָּד, כְּדְאִיתָא בְּסִימָן שע"ו. הַגָּה: וְע"ל סִימָן שפ"ב. הָיָה סָבוּר שֶׁנִּסְתַּם הַקֶּבֶר וְהִתְחִיל לְהִתְאַבֵּל, וְאַחַר כָּךְ נוֹדַע לוֹ שֶׁטָּעָה, חוֹזֵר וּמַתְחִיל הָאֲבֵלוּת מֵחָדָשׁ (תְּשׁוּבַת הָרֹא"ש בְּלָל כ"ז).

ב מִי שֶׁדַּרְכָּם לִשְׁלֹחַ הַמֵּת לִמְדִינָה אַחֶרֶת לְקָבְרוֹ, וְאֵינָם יוֹדְעִים מָתַי יִקָּבֵר, מֵעֵת שֶׁיַּחֲזִרוּ פְּנֵיהֶם מִלְּלַוּוֹת מַתְחִילִין לִמְנוֹת שִׁבְעָה וּשְׁלֹשִׁים וּמַתְחִילִין לְהִתְאַבֵּל (ל' רַמְב"ם פֶּרֶק א' מה"א ד"י) ; וְהַהוֹלְכִים עִמּוֹ, מוֹנִים מִשֶּׁיִּקָּבֵר. וְאִם גָּדוֹל הַמִּשְׁפָּחָה הוֹלֵךְ עִמּוֹ, אַף אֵלּוּ שֶׁבְּכָאן אֵינָם מוֹנִים אֶלָּא מִשֶּׁיִּקָּבֵר ; וּגְדוֹל מִשְׁפָּחָה הַיְנוּ דְּבֵיתָא סָמוּךְ עֲלֵהּ וּגְרִירֵי כֵּלְהוּ בַּתְרֵיהּ, לֹא שְׁנָא אָח לֹא שְׁנָא בֶּן קָטָן ; וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר וְהוּא שֶׁיִּהְא בֶּן י"ג.

ג אִם מְפַנִּין אֶת הַמֵּת מִקֶּבֶר לְקֶבֶר, אִם קְבָרוּהוּ בְּקֶבֶר רִאשׁוֹן עַל דַּעַת לְהְיוֹת קָבוּר שָׁם עוֹלָמִית, אֶלָּא שֶׁאַחַר כָּךְ נִמְלְכוּ לְפַנּוֹתוֹ מִשָּׁם, אֵין מוֹנִין לוֹ אֶלָּא מִשֶּׁיִּקָּבֵר בְּקֶבֶר רִאשׁוֹן, אֲפִלּוּ פִּנּוּהוּ תּוֹךְ ז'. אֲבָל אִם בִּתְחִלָּה קְבָרוּהוּ עַל דַּעַת לְפַנּוֹתוֹ כְּשֶׁיִּזְדַּמֵּן לָהֶם, מַתְחִילִין אֲבֵלוּת מִיָּד ; וְאִם פִּנּוּהוּ תּוֹךְ שִׁבְעָה, חוֹזְרִין וּמוֹנִין מִשֶּׁיִּקָּבֵר שֵׁנִית ; וְאִם לֹא פִּנּוּהוּ עַד לְאַחַר שִׁבְעָה, כְּבַר עָבַר אֲבֵלוּתָם וְאֵין מִתְאַבְּלִין עָלָיו פַּעַם אַחֶרֶת ; וְאִם מִתְּחִלָּה הָיָה דַּעְתָּם לְפַנּוֹתוֹ מִשָּׁם תּוֹךְ שִׁבְעָה, אֵין מַתְחִילִין לִמְנוֹת עַד שֶׁיִּקָּבֵר בַּקֶּבֶר הַשֵּׁנִי.

ד אִם נָתְנוּ הַמֵּת בְּאָרוֹן, וּנְתָנוּהוּ בְּבֵית אַחֵר לְפִי שֶׁהָיְתָה הָעִיר בְּמָצוֹר, מוֹנִים לוֹ מִיָּד שִׁבְעָה וּשְׁלֹשִׁים, אַף עַל פִּי שֶׁדַּעְתָּם לְקָבְרוֹ בְּבֵית הַקְּבָרוֹת אַחַר הַמָּצוֹר, וּפְתִימַת אָרוֹן הָוֵי כִּקְבוּרָה וְחָל עֲלֵיהֶם אֲבֵלוּת מִיָּד.

ה חֲרוּגֵי מַלְכוּת שֶׁאֵין מַנִּיחִים אוֹתָם לִקָּבֵר, מֵאֵימָתַי מַתְחִילִין לְהִתְאַבֵּל עֲלֵיהֶם וְלִמְנוֹת ז' וּשְׁלֹשִׁים, מִשֶּׁנִּתְיָאֲשׁוּ לִשְׁאֹל לַמֶּלֶךְ לְקָבְרָן, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִתְיָאֲשׁוּ מִלְּגַנֵּב אוֹתָם.

ו מִי שֶׁהוֹדִיעוּהוּ שֶׁצָּלְבוּ עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים קְרוֹבוֹ בְּעִיר אַחֶרֶת וְנָהֲגוּ אֲבֵלוּת מִיָּד, וְאַחַר כָּךְ נוֹדַע לוֹ שֶׁעֲדַיִן עוֹמֵד בַּצְּלִיבָה, אוֹתוֹ אֲבֵלוּת לֹא עָלָה לוֹ וְחוֹזֵר וּמוֹנֶה מִשֶּׁיִּקָּבֵר אוֹ מִשֶּׁנִּתְיָאֲשׁוּ מִלְּקָבְרוֹ (דַּעַת ר"י וְרַמְב"ן).

ז מִי שֶׁטָּבַע בְּמַיִם שֶׁיֵּשׁ לָהֶם סוֹף, אוֹ שֶׁיָּצָא קוֹל שֶׁהֲרָגוּהוּ לִסְטִים אוֹ שֶׁגְּרָרָתוּ חַיָּה, מֵאֵימָתַי מוֹנִים, מִשֶּׁנִּתְיָאֲשׁוּ לְבַקֵּשׁ. מְצָאוּהוּ אֲבָרִים אֲבָרִים וּמַכִּירִין אוֹתוֹ בְּסִימָנֵי גּוּפוֹ, אֵין מוֹנִין לוֹ עַד שֶׁיִּמָּצֵא רֹאשׁוֹ וְרֻבּוֹ אוֹ יִתְיָאֲשׁוּ מִלְּבַקְּשׁ (בְּרַיְיתָא מְבִיאָה רַמְב"ן) ; וְאִם נִמְצָא אַחַר שֶׁנִּתְיָאֲשׁוּ מִמֶּנּוּ, אֵין הַקְּרוֹבִין צְרִיכִים לַחֲזֹר וּלְהִתְאַבֵּל, אֶלָּא הַבָּנִים, אִם הֵם שָׁם בְּשָׁעָה שֶׁנִּמְצָא מִתְאַבְּלִים אוֹתוֹ הַיּוֹם דְּלֹא גָּרַע מִלְקוּט עַצְמוֹת אָבִיו ; אֲבָל אִם אֵינָם שָׁם, וְשָׁמְעוּ אַחַר שֶׁעָבַר הַיּוֹם, אֵין צְרִיכִין לְהִתְאַבֵּל. הַגָּה: אִם שָׁלְחוּ מֵהֶם לְעִיר אַחֶרֶת, שֶׁדִּינָם לְהַתְחִיל הָאֲבֵלוּת מִשֶּׁיַּחֲזִירוּ פְּנֵיהֶם, וְהַתְחִילוּ לִמְנוֹת הָאֲבֵלוּת, וְאַחַר כָּךְ נִתְפַּס הַמֵּת וְלֹא נוֹדַע לִקְבוּרָה זְמַן אָרֹךְ, אֵין צְרִיכִין לְהַפְסִיק אֲבֵלוּתָן, וְאֵין צְרִיכִין לַחֲזֹר וּלְהִתְאַבֵּל אַחַר כָּךְ, דְּמַאַחַר שֶׁדִּינָם לְהַתְחִיל מִיָּד, אֵין צְרִיכִין לְהַפְסִיק (פַּרְדְּכֵי סוֹף מ"ק).

ח מִי שֶׁמֵּת לוֹ קָרוֹב, וְלֹא יָדַע עַד שֶׁבָּא לַמָּקוֹם שֶׁמֵּת שָׁם הַמֵּת, אוֹ לִמְקוֹם קְבוּרָה, אִם הָיָה בְּמָקוֹם קָרוֹב שֶׁהוּא מַהֲלַךְ י' פַּרְסָאוֹת שֶׁאֶפְשָׁר שֶׁיָּבֹא בְּיוֹם אֶחָד, אֲפִלּוּ בָּא בַּיּוֹם הַז', אִם מָצָא מְנַחֲמִים אֵצֶל גְּדוֹל הַבַּיִת, אֲפִלּוּ שֶׁנִּנְעֲרוּ לַעֲמֹד, הוֹאִיל וּמָצָא מְנַחֲמִים דְּהַיְנוּ שֶׁנּוֹהֲגִים עֲדַיִן קְצָת אֲבֵלוּת (טור וְרַשְׁבָּ"א בְּתְשׁוּבָה), עוֹלָה וּמוֹנֶה לוֹ עִמָּהֶם תַּשְׁלוּם שְׁלֹשִׁים יוֹם ; וְאִם לֹא מָצָא מְנַחֲמִים, מוֹנֶה לְעַצְמוֹ. וְכֵן אִם הָיָה בְּמָקוֹם רָחוֹק, אֲפִלּוּ בָּא בְּיוֹם שֵׁנִי, מוֹנֶה לְעַצְמוֹ שִׁבְעָה וּשְׁלֹשִׁים מִיּוֹם שֶׁבָּא. הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים דַּאֲפִילּוּ אִם בָּא אֶחָד, וְאֵין הַגָּדוֹל בַּבַּיִת רַק שֶׁהָלַךְ לְצָרְכּוֹ לְצֵרֶךְ הַמֵּת, אִם חָזַר תּוֹךְ ג' יָמִים הָוֵי כְּאִלּוּ הוּא בַּבַּיִת וְהַבָּא תּוֹךְ ג' מוֹנֶה עִמָּהֶם (וְכֵן הוּא בְּשׁוּר) ; וְיֵשׁ לְהָקֵל בְּסִבָּרָא זוֹ. וְכָל שֶׁדִּינוֹ לִמְנוֹת עִמָּהֶם, אֲפִלּוּ אִם חָזַר אַחַר כָּךְ לְבֵיתוֹ, מוֹנֶה עִמָּהֶם (הַרַשְׁבָּ"א סִימָן תע"ז).

ט בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, כְּשֶׁלֹּא שָׁמַע שֶׁמֵּת, עַד שֶׁבָּא. אֲבָל אִם נוֹדַע לוֹ בַּיּוֹם הַשֵּׁנִי וְהִתְחִיל לְהִתְאַבֵּל, לֹא יְקַצֵּר אֲבֵלוּתוֹ בְּשִׁבְעִיל שֶׁבָּא אֶצְלָם.

י מִי שֶׁהוּא אָבֵל, וּבְתוֹךְ ז' מֵת לוֹ מֵת אַחֵר, מוֹנֶה ז' לְמֵת אַחֲרוֹן וְעוֹלִים לוֹ לְתַשְׁלוּם שִׁבְעָה יְמֵי אֲבֵלוּת הָרִאשׁוֹן.

יא מִי שֶׁהִתְפַּלֵּל עַרְבִית, וַעֲדַיִן הוּא יוֹם, וְשָׁמַע שֶׁמֵּת לוֹ מֵת, יֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁמּוֹנֶה מִיּוֹם הַמָּחָרָת, וְאוֹתוֹ יוֹם אֵינוֹ עוֹלֶה.

סימן שעו

א אֵין הַמְנַחֲמִים רַשָּׁאִים לִפְתֹּחַ, עַד שֶׁיִּפְתַּח הָאָבֵל תְּחִלָּה. וְהָאָבֵל מֵסֵב בָּרֹאשׁ, וְכֵיוָן שֶׁנִּעְנַע הָאָבֵל בְּרֹאשׁוֹ, בְּעִנְיָן שֶׁנִּרְאֶה שֶׁפּוֹטֵר אֶת הַמְנַחֲמִים, אֵינָם רַשָּׁאִים לֵישֵׁב אֶצְלוֹ. אֵין אָבֵל אוֹ חוֹלֶה חַיָּבִים לַעֲמֹד, אֲפִלּוּ מִפְּנֵי נָשִׂיא (פ' א"ס).

ב הַבָּא לְכַבֵּד אֶת חֲבֵרוֹ וְלָקוּם מִפָּנָיו, אוֹמֵר לוֹ: שֵׁב, אֶלָּא אִם כֵּן הוּא אָבֵל אוֹ חוֹלֶה, דְּמִשְׁמַע: שֵׁב בַּאֲבֵלוּת שֶׁלְּךָ, שֵׁב בַּחֳלִי שֶׁלְּךָ. הַגָּה: לֹא יֹאמַר אָדָם: לֹא נִפְרַעְתִּי כְּפִי מַעֲשַׂי, אוֹ כֵּיוֹצֵא בִּדְבָרִים אֵלּוּ, שֶׁאֵל יִפְתַּח פִּיו לְשָׂטָן (כֵּן מִשְׁמַע בְּפֶרֶק מִי שֶׁמֵּתוּ וּבְהַגָּהוֹת אֶלְפַסִי שָׁם). וְאַל יֹאמַר אָדָם לְאָבֵל: מַה לְּךָ לַעֲשׂוֹת כִּי אִי אֶפְשָׁר לִשְׁנוֹת, שֶׁזֶּהוּ כְּגִדּוּף, דְּמַשְׁמַע הָא אִם אֶפְשָׁר לִשְׁנוֹת הָיָה עוֹשֶׂה, אֶלָּא יְקַבֵּל עָלָיו גְּזֵרַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ מֵאַהֲבָה (נ"י פ' שׁוֹר שֶׁנָּגַח דְּמַשְׁמַע כֵּן בַּגְּמָרָא).

ג מֵת שֶׁאֵין לוֹ אֲבֵלִים לְהִתְנַחֵם, בָּאִים עֲשָׂרָה בְּנֵי אָדָם כְּשֵׁרִים וְיוֹשְׁבִים בְּמְקוֹמוֹ כָּל ז' יְמֵי הָאֲבֵלוּת, וּשְׁאָר הָעָם מִתְקַבְּצִים עֲלֵיהֶם; וְאִם לֹא הָיוּ שָׁם עֲשָׂרָה קְבוּעִים, בְּכָל יוֹם וְיוֹם מִתְקַבְּצִים עֲשָׂרָה מִשְּׁאָר הָעָם וְיוֹשְׁבִים בְּמְקוֹמוֹ. הַגָּה: וְלֹא רָאִיתִי נוֹהֲגִין כֵּן. וְכָתוּב בְּמהרי"ל: נוֹהֲגִים לְהִתְפַּלֵּל בַּעֲשָׂרָה כָּל ז' בַּמָּקוֹם שֶׁנִּפְטַר שָׁם הָאָדָם,

וְהֵינוּ עַל אָדָם שֶׁלֹּא הִנִּיחַ קְרוֹבִים יְדוּעִים לְהִתְאַבֵּל עָלָיו, אֲבָל יֵשׁ לוֹ בְּשׁוּם מָקוֹם שֶׁמִּתְאַבְּלִים עָלָיו, אֵין צָרִיךְ וְכָזֶה רָאוּי לִנְהֹג.

ד עַכְשָׁו נוֹהֲגִים שֶׁאַחַר שֶׁנִּגְמַר סְתִימַת הַקֶּבֶר מֵעָפָר אוֹ לְאַחַר שֶׁהָפַךְ הָאֵבֶל פָּנָיו מִן הַמֵּת, חוֹלְצִין מִנְעָל וְסַנְדָּל וּמַרְחִיקִין מְעַט מִבֵּית הַקְּבָרוֹת, וְאוֹמְרִים קַדִּישׁ דְּהוּא עָתִיד לְחַדְּתָא עָלְמָא, וְאַחַר כָּךְ תּוֹלְשִׁין עֶשֶׂב וְתוֹלְשִׁין עֲשָׂבִים, וּמַשְׁלִיכִים אַחַר גַּבָּם וְרוֹחֲצִין יְדֵיהֶם בְּמַיִם. הַגָּה: יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁיּוֹשְׁבִים ז״פ, מִפְּנֵי שֶׁהָרוּחוֹת מְלַוּוֹת אוֹתוֹ, וְכָל זְמַן שֶׁיּוֹשְׁבִין, בּוֹרְחִין מִמֶּנּוּ (מהרי״ל בתשובה כ״ג בשם י״א). וּבִמְדִינוֹת אֵלּוּ לֹא נָהֲגוּ לֵישֵׁב רַק ג״פ, אַחַר שֶׁרָחֲצוּ הַיָּדַיִם, וְאוֹמְרִים כָּל פַּעַם: וַיְהִי נֹעַם וְגוֹ׳ (תהלים צ, יז), יוֹשֵׁב בְּסֵתֶר (תהלים צא, א) וְגוֹ׳ וּכְשֶׁנִּכְנָס הַמֵּת בְּיוֹם טוֹב, יְכוֹלִין לֵישֵׁב כָּךְ ג״פ כְּמוֹ בַּחֹל (מ״כ בהגהות מנהגים). וְהוּא הַדִּין אִם נִקְבַּר סְמוּךְ לְשַׁבָּת, עוֹשִׂין כֵּן בְּשַׁבָּת. וְנָהֲגוּ לְהַקְפִּיד אִם יִכָּנֵס אָדָם לְבֵית אַחֵר קֹדֶם שֶׁיְּרַחֵץ וְיֵשֵׁב ג״פ, וּמְנַהֲגֵ אֲבוֹתֵינוּ תּוֹרָה (שם במהרי״ל). וְנִמְצָא בְּמִדְרָשׁוֹת לוֹמַר קַדִּישׁ עַל אָב (כל בו וריב״ש בשם תנחומא וספרי, וכתבי בשם מסכת כלה, וביח יוסף בשם הזהר, וביאור זרוע בשם תנא דבי אליהו רבא) ; עַל כֵּן נָהֲגוּ לוֹמַר עַל אָב וְאֵם קַדִּישׁ בַּתְרָא י״ב חֹדֶשׁ, וְכֵן נָהֲגוּ לְהַפְטִיר בַּנְּבִיא, וּלְהִתְפַּלֵּל עַרְבִית בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּתוֹת שֶׁהוּא הַזְּמַן שֶׁחוֹזְרִין הַנְּשָׁמוֹת לְגֵיהִנֹּם, וּכְשֶׁהֵבֵן מִתְפַּלֵּל וּמְקַדֵּשׁ בָּרַבִּים, פּוֹדֶה אֲבִיו וְאִמּוֹ מִן הַגֵּיהִנֹּם (כל בו בשם הזהות). וְנָהֲגוּ לוֹמַר קַדִּישׁ עַל הָאֵם אַף עַל פִּי שֶׁהָאָב חַי עֲדַיִן, אֵינוֹ בְּיָדוֹ לְמְחוֹת לִבְנוֹ שֶׁלֹּא יֹאמַר קַדִּישׁ עַל אִמּוֹ (סִבְּרַת הַבַּיִת יוֹסֵף עַל פִּי הַמִּנְהָג). מְצָוָה לְהִתְעַנּוֹת בְּיוֹם שֶׁמֵּת אָב אוֹ אֵם (ריב״ש וכל בו). שְׁלֹשָׁה אַחִין וְאִישׁ נָכְרִי, הַשְּׁלִשָׁה אַחִין נוֹטְלִין הַשְּׁלִשָׁה קַדִּישִׁין וְהָאוֹמֵר נוֹטֵל קַדִּישׁ אֶחָד. וְנָהֲגוּ שֶׁאִם מַגִּיעַ לְאָדָם יוֹם שֶׁמֵּת בּוֹ אָבִיו וְאִמּוֹ, שֶׁאוֹמְרִים עֲלֵיהֶם קַדִּישׁ יָתוֹם לְעוֹלָם, וּמִי שֶׁיּוֹדֵעַ לְהִתְפַּלֵּל כָּל הַתְּפִלָּה, מִתְפַּלֵּל; וְאִם יֵשׁ אֲבֵלִים אֲחֵרִים, נָהֲגוּ שֶׁתּוֹךְ שִׁבְעָה לְאֶבְלָם הֵם קוֹדְמִים, וְאֵין לוֹ קַדִּישׁ כְּלָל; תּוֹךְ שְׁלֹשִׁים, יֵשׁ לוֹ קַדִּישׁ אֶחָד; לְאַחַר ל׳, כָּל הַקַּדִּישִׁים שֶׁל אוֹתוֹ הַיּוֹם הֵם שֶׁלּוֹ. וּמוֹנִין שִׁבְעָה וְל׳ מִיּוֹם הַקְּבוּרָה, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא שָׁמַע הָאֵבֶל מִיָּד (במהרי״ל). וְאִם נָכְרִי הוּא כְּאֶחָד מִבְּנֵי הָעִיר לְעִנְיַן קַדִּישׁ זוֹ, הוֹלְכִים אַחַר הַמִּנְהָג (אגור). וְאֵין מָקוֹם לְקַדִּישׁ זוֹ אֶלָּא עַל אָב וָאֵם בִּלְבַד, אֲבָל לֹא בְּשְׁאָר קְרוֹבִים (באור זרוע). וְאִם אֵין בב״ה אֶבֶל עַל אֲבִיו וְאִמּוֹ, אוֹמֵר אוֹתוֹ קַדִּישׁ מִי שֶׁאֵין לוֹ אָב וָאֵם, בְּעֵד כָּל מֵתֵי יִשְׂרָאֵל. (שם) וְיֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁנָּהֲגוּ שֶׁשְּׁאָר קְרוֹבִים אוֹמְרִים קַדִּישׁ עַל קְרוֹבֵיהֶם כְּשֶׁאֵין אֲבֵלִים עַל אֲבִיהֶם וְאִמָּם, וְיֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁאֲפִלּוּ יֵשׁ אֲבֵלִים עַל אֲבִיהֶם וְאִמָּם, אוֹמְרִים שְׁאָר קְרוֹבִים, אֶלָּא שֶׁעוֹשִׂים פְּשָׁרָה בֵּינֵיהֶם שֶׁאֵין אוֹמְרִים כָּל כָּךְ קַדִּישִׁים כְּמוֹ הָאֲבֵלִים עַל אָב וָאֵם (מהרי״ק שרש מ״ד) ; וְהוֹלְכִין בְּכָל זֶה אַחַר הַמִּנְהָג, וּבִלְבַד שֶׁיִּהְא מִנְהָג קָבוּעַ בָּעִיר. וְהָאֲבֵלִים אוֹמְרִים קַדִּישׁ אֲפִלּוּ בְּשַׁבָּת וְיוֹם טוֹב (באור זרוע בשם ר״י מקורביל), אֲבָל לֹא נָהֲגוּ לְהִתְפַּלֵּל בְּשַׁבָּת וְיוֹם טוֹב (כן הוא בתשובת מהרי״ל), אַף עַל פִּי שֶׁאֵין אִסּוּר בַּדָּבָר, אֲבָל בִּימוֹת הַחֹל, מִי שֶׁיּוֹדֵעַ לְהִתְפַּלֵּל, יִתְפַּלֵּל וְיוֹתֵר מִעִּיל מִקַּדִּישׁ יָתוֹם שֶׁלֹּא נִתְקַן אֶלָּא לְקָטַנִּים; וּמִי שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ לְהִתְפַּלֵּל כָּל הַתְּפִלָּה, יִתְפַּלֵּל לַמְנַצֵּחַ וּבָא לְצִיּוֹן וְכוֹ׳ (באור זרוע). וְנָהֲגוּ שֶׁאֵין אוֹמְרִים קַדִּישׁ וּתְפִלָּה רַק י״א חֲדָשִׁים, כְּדֵי שֶׁלֹּא יַעֲשׂוּ אֲבִיהֶם וְאִמָּם רְשָׁעִים, כִּי מִשְׁפַּט רָשָׁע י״ב חֹדֶשׁ. וְאִם הָיוּ אֲבֵלִים כָּאן וּבָאוּ אַחַר כָּךְ אֲבֵלִים אֲחֵרִים, הַשְּׁנִיִּים יֵשׁ לָהֶם הַקַּדִּישִׁים וְהַתְּפִלּוֹת כָּל ל׳ יוֹם מִיּוֹם הַקְּבוּרָה, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא שָׁמְעוּ. יֵשׁ אוֹמְרִים דְּמוּמָר שֶׁנִּתְגָּרֵג בְּיָד עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, בָּנָיו אוֹמְרִים עָלָיו קַדִּישׁ (תרד״כ בית י״א וכב״ח) וְעַיֵּן לְעֵיל סִימָן ש״מ.

סימן שעז

א הָעֲבָדִים וְהַשְּׁפָחוֹת, אֵין עוֹמְדִין עֲלֵיהֶם בְּשׁוּרָה, וְאֵין אוֹמְרִים עֲלֵיהֶם תַּנְחוּמֵי אֲבֵלִים, אֶלָּא אוֹמְרִים לוֹ: הַמָּקוֹם יְמַלֵּא חֶסְרוֹנְךָ, כְּשֵׁם שֶׁאוֹמְרִים לְאָדָם עַל שׁוֹרוֹ וַחֲמוֹרוֹ.

ב אֲבָל מְנֻוֶּלֶת, אֵין מַבְרִין אוֹתוֹ וְאֵין אוֹמְרִים לוֹ תַּנְחוּמֵי אֲבֵלִים.

ג מְנֻוֶּלֶת שֶׁמֵּת, מְנַחֲמִים אֲבֵלָיו.

סימן שעח

א אָבֵל אָסוּר לֶאֱכֹל מִשֶּׁלּוֹ בְּסְעֻדָּה רִאשׁוֹנָה, אֲבָל בַּשֵּׁנִיָּה מֻתָּר, אֲפִלּוּ בְּיוֹם רִאשׁוֹן. וּמִצָּוָה עַל שְׁכֵנָיו שֶׁיַּאֲכִילוּהוּ מִשֶּׁלָּהֶם, כְּדֵי שֶׁלֹּא יֹאכַל מִשֶּׁלּוֹ. וְיָכוֹל אֶחָד לְהַאֲכִיל אֶת חֲבֵרוֹ בִּימֵי אֲבֵלוּ, וְהוּא יַחֲזֹר גַּם כֵּן וְיַאֲכִילֶנּוּ בִּימֵי אֲבֵלוֹ, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יַתְנוּ בְּתְחִלָּה.

ב אִשָּׁה שֶׁאֵרָעָהּ אֵבֶל, אֵין לַאֲנָשִׁים לְהַבְרוֹתָהּ; אֲבָל נָשִׁים מַבְרִין אוֹתָהּ. וְאִשָּׁה נְשׂוּאָה שֶׁאֵרָעָהּ אֵבֶל, אֵינָהּ יְכוֹלָה לֶאֱכֹל סְעֻדָּה רִאשׁוֹנָה מִשֶּׁל בַּעֲלָהּ. וְכֵן מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ סוֹפֵר אוֹ שָׁכִיר, אִם אוֹכֵל בִּשְׂכָרוֹ וְאַרְעוֹ אֵבֶל, לֹא יֹאכַל סְעֻדָּה רִאשׁוֹנָה מִשֶּׁל בַּעַל הַבַּיִת. אֲבָל מִי שֶׁזָּן עָנִי אוֹ יָתוֹם אוֹ לְבֵנוֹ וּבִתּוֹ, בְּלֹא תְּנַאי, וְאֵרָעָם אֵבֶל, יְכוֹלִים לֶאֱכֹל סְעֻדָּה רִאשׁוֹנָה מִשֶּׁל בַּעַל הַבַּיִת.

ג אִם רָצָה הָאָבֵל שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן, מֻתָּר לֶאֱכֹל מִשֶּׁלּוֹ אֲפִלּוּ סְעֻדָּה רִאשׁוֹנָה. הַגָּה: וְכֵן אִם לֹא הִבְרִיחוּהוּ בְּיוֹם רִאשׁוֹן שֶׁנִּמְשַׁךְ עַד הַלַּיְלָה, מֻתָּר לֶאֱכֹל בַּלַּיְלָה מִשֶּׁלּוֹ, וְאֵין צָרִיךְ הַבְרָאָה (טור בשם רב הפוקים).

ד הָיוּ נוֹהֲגִים לְהִתְעַנּוֹת בְּיוֹם מִיתַת הַחֲכָמִים.

ה מִי שֶׁנִּקְבַּר בְּעֶרֶב שַׁבָּת סָמוּךְ לַחֲשֵׁכָה קֹדֶם בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת, יֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁמַּבְרִין אוֹתוֹ אָז; וְלִי נִרְאֶה דְּכֵינָן שֶׁאֵינוֹ חוֹבָה טוֹב שֶׁלֹּא לְהַבְרוֹתוֹ אָז, מִפְּנֵי כְּבוֹד הַשַּׁבָּת, וְכֵן נוֹהֲגִין.

ו אֵין מַבְרִין עַל הַקָּטָן אֶלָּא אִם כֵּן הוּא בֶּן שְׁלֹשִׁים יוֹם שְׁלֵמִים, אוֹ קִים לֵהּ בֵּהּ שֶׁכָּלוּ לוֹ חֲדָשָׁיו.

ז מַרְבִּיצִין וּמְכַבְּדִין בְּבֵית הָאָבֵל, וּמְדִיחִין קְעָרוֹת, כּוֹסוֹת וּצְלוֹחִיּוֹת וְקִיתוֹנוֹת, וְאֵין מְבִיאִין שָׁם לֹא בְּשָׂמִים וְלֹא מֻגְמָר, אֲבָל מְבִיאִים אוֹתָם בַּבַּיִת שֶׁהַמֵּת שָׁם וְאֵין מְבָרְכִים עֲלֵיהֶם; וְאֵין אוֹמְרִים שְׁמוּעָה וְאַגָּדָה בְּבֵית הָאָבֵל, אֶלָּא יוֹשְׁבִין וְדוֹמְמִים.

ח כֵּינְן שֶׁנִּקְבַּר הַמֵּת, מֵתָר לֶאֱכֹל בָּשָׂר וְלִשְׁתּוֹת יַיִן מְעַט בְּתוֹךְ הַסְּעֻדָּה, כְּדֵי לִשְׂרוֹת אֲכִילָה שֶׁבְּמֵעָיו אֲבָל לֹא לִרְווֹת.

ט מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לְהַבְרוֹת בְּבָשָׂר וְיַיִן וּמִינֵי מַטְעַמִּים עוֹשִׂים; וּמַבְרִין תְּחִלָּה בְּבֵיצִים אוֹ בְּתַבְשִׁיל שֶׁל עֲדָשִׁים, זֵכֶר לַאֲבֵלוּת, וְאַחַר כָּךְ אוֹכְלִים כָּל צָרְכָּם.

י אֵין לֶאֱכֹל עִם הָאָבֵל כָּל כָּךְ בְּנֵי אָדָם שֶׁיִּתְחַלְּקוּ לִשְׁנֵי מְקוֹמוֹת.

יא הֵיכָא שֶׁצָּרִיךְ לִמְנוֹת שִׁבְעָה אַחַר הָרֶגֶל, וְכֵן אִם שָׁמַע שְׁמוּעָה בְּשַׁבָּת, צָרִיךְ לְהַבְרוֹתוֹ הַבְרָאָה רִאשׁוֹנָה שֶׁבִּימֵי אֲבֵלוּת. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁכֵּיוָן שֶׁנִּדְחָה יוֹם רִאשׁוֹן אֵין מַבְרִין אוֹתוֹ, וְכֵן נוֹהֲגִים (כִּפְרִדְכִי בְּמ״ק בְּשֵׁם רי״א וְת״), וַאֲפִלּוּ הֵיכָא דְּעוֹלֶה לוֹ לְמִנְיַן ז׳ כְּגוֹן בְּמָקוֹמוֹת שֶׁעוֹשִׂין שְׁנֵי יָמִים, שֶׁשֵּׁנִי עוֹלֶה.

יב אֵין מַבְרִין עַל שְׁמוּעָה רְחוֹקָה.

יג פֶּרִיס (פֵּרוּשׁ בּוֹצֵעַ לֶחֶם לְבָרֵךְ הַמּוֹצִיא) מְנַחֵם גָּדוֹל דְּבָהוֹן, וּבְשַׁבָּת פֶּרִיס כְּאוֹרְחֵיהּ.

סימן שעט

א כְּשֶׁמְּבָרְכִין בִּרְכַּת הַמָּזוֹן בְּבֵית הָאָבֵל, אוֹמֵר בְּרָכָה רְבִיעִית כְּנֻסַּח זוֹ: בא״י אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם הָאֵל אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ בּוֹרְאֵנוּ גּוֹאֲלֵנוּ קְדוֹשֵׁנוּ קְדוֹשׁ יַעֲקֹב הַמֶּלֶךְ הַחַי הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב אֵל אֱמֶת דַּיָּן אֱמֶת שׁוֹפֵט בְּצֶדֶק וְכוּ׳. הַגָּה: לוֹקֵחַ נְפָשׁוֹת בְּמִשְׁפָּט שֹׁלֵט בְּעוֹלָמוֹ לַעֲשׂוֹת בּוֹ כִּרְצוֹנוֹ כִּי כָּל דְּרָכָיו בְּמִשְׁפָּט וַאֲנַחְנוּ עַמּוֹ וַעֲבָדָיו וּבְכָל אֲנַחְנוּ חַיָּבִים לְהוֹדוֹת לוֹ וּלְבָרְכוֹ גּוֹדֵר פִּרְצוֹת יִשְׂרָאֵל הוּא יִגְדֹּר הַפִּרְצָה הַזֹּאת מֵעָלֵינוּ וּמֵעַל אָבֵל זֶה לְחַיִּים וּלְשָׁלוֹם (טור).

ב יֵשׁ מוֹסִיפִים בִּבְרָכָה שְׁלִישִׁית: נַחֵם ה׳ אֱלֹהֵינוּ אֶת אֲבֵלֵי יְרוּשָׁלַיִם וְאֶת הָאֲבֵלִים הַמִּתְאַבְּלִים בָּאֵבֶל הַזֶּה, נַחֲמֵם מֵאֲבָלָם וְשַׂמְּחֵם מִיגוֹנָם, כָּאָמוּר: כְּאִישׁ אֲשֶׁר אִמּוֹ תְּנַחֲמֶנּוּ (יְשַׁעְיָה סו, יג) וְכוּ׳ בא״י מְנַחֵם צִיּוֹן בְּבִנְיַן יְרוּשָׁלַיִם.

ג יֵשׁ אוֹמְרִים בְּבִרְכַּת זִמּוּן: נְבָרֵךְ מְנַחֵם אֲבֵלִים שֶׁאָכַלְנוּ מִשֶּׁלּוֹ.

ד בְּשַׁבָּת, אִם בֵּרַךְ בְּיָחִיד, אוֹ בְּג׳ אֲבֵלִים, מְבָרֵךְ כְּדֶרֶךְ שֶׁמְּבָרֵךְ בְּחוֹל, דְּצִנְעָא הוּא. וְאִם אָכְלוּ אֲחֵרִים עִמּוֹ וּבֵרְכוּ, אֵין מַזְכִּירִין מֵעֵין הַמְּאֹרָע, דְּכֵיוָן דְּאִפָּא אֲחֵרִים לָאו צִנְעָה הוּא.

ה אָבֵל מִצְטָרֵף לִתְפִלָּה וּלְזִמּוּן, בֵּין לְג׳ בֵּין לַעֲשָׂרָה.

סימן שפ

א אֵלּוּ דְּבָרִים שֶׁהָאָבֵל אָסוּר בָּהֶם: בְּמְלָאכָה, בִּרְחִיצָה וְסִיכָה וּנְעִילַת הַסַּנְדָּל וְתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה, וְאָסוּר לִקְרוֹת בַּתּוֹרָה, וְאָסוּר בִּשְׁאֵלַת שָׁלוֹם וּבְכִבְיסָה, וְחַיָּב בַּעֲטִיפַת הָרֹאשׁ וּבִכְפִיַּת הַמִּטָּה, כָּל שִׁבְעָה, וְאָסוּר לְהַנִּיחַ תְּפִלִּין בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן, וְאָסוּר בִּגְהוּץ וּבְתִסְפֹּרֶת וְשִׂמְחָה וְאִחוּי קֶרַע כָּל ל׳ יוֹם וְכָל דִּבְרֵי אֲבֵלוּת נוֹהֲגִין בֵּין בַּיּוֹם בֵּין בַּלַּיְלָה (בתשובת הרשב״א סימן תמ״ו).

ב מְלָאכָה כֵּיצַד, כָּל ג׳ יָמִים הָרִאשׁוֹנִים אָסוּר בִּמְלָאכָה, אֲפִלּוּ עָנִי הַמִּתְפַּרְנֵס מִן הַצְּדָקָה; מִכָּאן וָאֵילָךְ, אִם הוּא עָנִי וְאֵין לוֹ מַה יֹּאכַל, עוֹשֶׂה בְּצִנְעָא בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, וְאִשָּׁה טוֹוָה בַּפֶּלֶךְ בְּתוֹךְ בֵּיתָהּ, אֲבָל אָמְרוּ חֲכָמִים: תָּבֹא מְאֵרָה לִשְׁכֶנְיָו שֶׁהִצְרִיכוּהוּ לָכָךְ. כְּדֶרֶךְ שֶׁמָּצִינוּ לִכְתֹּב בְּחֹל הַמּוֹעֵד, כָּךְ מָצִינוּ לִכְתֹּב בִּימֵי אֲבֵלוּת; אֲבָל לֹא בְּעִנְיָן אַחֵר (כָּל בּוֹ בְּשֵׁם הר״ם וב״י סוף סימן זה).

ג גַּם כְּשֵׁם שֶׁהוּא אָסוּר בַּעֲשִׂיַּת מְלָאכָה, כָּךְ הוּא אָסוּר לִשְׂאֹת וְלִתֵּן בִּסְחוֹרָה, וְלֵילֵךְ מִמְּדִינָה לִמְדִינָה בִּסְחוֹרָה.

ד אֲפִלּוּ דָּבָר הָאָבֵד אָסוּר לַעֲשׂוֹת בֵּין עַבָדָיו וְשִׁפְחוֹתָיו וּבָנָיו וּבְנוֹתָיו שֶׁמַּעֲשֶׂה יְדֵיהֶם שֶׁלּוֹ.

ה אָסוּר לַעֲשׂוֹת מְלַאכְתּוֹ עַל יְדֵי אֲחֵרִים אֲפִלּוּ עוֹבֵד כּוֹכָבִים (פרדכי ריש פרק מי שהפך), אֶלָּא אִם כֵּן הוּא דָּבָר הָאָבֵד, שֶׁדָּבָר הָאָבֵד מֻתָּר לְאָבֵל לַעֲשׂוֹת עַל יְדֵי אֲחֵרִים; אֲפִלּוּ דָּבָר הָאָסוּר בַּמּוֹעֵד מִשּׁוּם טִרְחָא, מֻתָּר, וַאֲפִלּוּ הוּא מַעֲשֶׂה אֻמָּן. הגָּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּאִם לֹא יוּכַל לַעֲשׂוֹת עַל יְדֵי אֲחֵרִים, וְהוּא דָּבָר הָאָבֵד, מֻתָּר לַעֲשׂוֹת הָאָבֵל בְּעַצְמוֹ (טור בשם הרמב״ן והרא״ש וכן פסק רבנו ירוחם); וּלְאַחַר שְׁלֹשָׁה יָמִים הָרִאשׁוֹנִים יֵשׁ לְהָקֵל, וַאֲפִלּוּ תּוֹךְ ג׳ וְהוּא הֶפְסֵד מְרֻבֶּה.

ו פְּרַקְמַטְיָא שֶׁלּוֹ, בְּדָבָר הָאָבֵד, שֶׁאִם לֹא יִמְכֹּר יַפְסִיד מֵהַקֶּרֶן, נִמְכֶּרֶת עַל יְדֵי אֲחֵרִים; אֲבָל אִם לֹא יַפְסִיד מֵהַקֶּרֶן, אֶלָּא שֶׁאִם יִמְכְּרֶנָּה עַתָּה יַרְוִיחַ בָּהּ יוֹתֵר מִשֶּׁאִם יִמְכְּרֶנָּה אַחַר כָּךְ, אָסוּר. וּמִכָּל מָקוֹם אִם שַׂיָּרוֹת אוֹ סְפִינוֹת בָּאוּ, אוֹ שֶׁהֵם מְבַקְּשִׁים לָצֵאת, וּמוֹכְרִים בְּזוֹל אוֹ לוֹקְחִים בְּיֹקֶר, מֻתָּר לִמְכֹּר וְלִקְנוֹת עַל יְדֵי אֲחֵרִים, אֲפִלּוּ שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ תַּשְׁמִישׁוֹ, אֶלָּא לַעֲשׂוֹת סְחוֹרָה לְהִשְׁתַּכֵּר.

ז לְהַלְווֹת לְעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים בְּרִבִּית, לְאוֹתָם שֶׁרְגִילִים לִלְווֹת מִמֶּנּוּ, מֻתָּר לְהַלְווֹת לָהֶם עַל יְדֵי אֲחֵרִים, מִשּׁוּם דְּהָוֵי דָּבָר הָאָבֵד.

ח אִי מַסִּיק זוּזֵי בְּאִינְשֵׁי, וְהָאִדָּנָא מַשְׁכַּח לְהוּ, וּבָתַר הָכִי לָא מַשְׁכַּח לְהוּ, שָׁרֵי לְשַׁדּוֹרֵי עֲלַיְיהוּ.

ט אִם יֵשׁ לוֹ דִּין עַל אָדָם, אֵינוֹ תּוֹבֵעַ כָּל ז׳. וְאִם הוּא דָּבָר הָאָבֵד, כְּגוֹן שֶׁבִּקֵּשׁ לֵילֵךְ לִמְדִינַת הַיָּם, אוֹ שֶׁעָדָיו חוֹלִים, עוֹשֶׂה מֵרֹשׁ וְדָן עִמּוֹ.

י כָּל הַדְּבָרִים שֶׁהִתִּירוּ בַּמּוֹעֵד מִשּׁוּם צֹרֶךְ הַמּוֹעֵד, כֻּלָּם אֲסוּרִים בְּאָבֵל, אֲפִלּוּ עַל יְדֵי אֲחֵרִים.

יא אֲבֵל שֶׁשָּׁדֲדוּהוּ בְּיַד אֲחֵרִים בַּאֲרִיסוּת אוֹ בַּחֲכִירוּת אוֹ בְּקַבָּלָנוּת, הֲרֵי אֵלּוּ עוֹבְדִין כְּדַרְכָּן בִּימֵי הָאֵבֶל שֶׁל בַּעַל הַשָּׂדֶה, וַאֲפִלּוּ נִשְׁלַם זְמַן חֲכִירוּתָם לְזֶרַע וְנִשְׁאֲרוּ בַּשָּׂדֶה כְּמוֹ שֶׁהָיוּ.

יב אִם הָאָבֵל הוּא אָרִיס בְּשָׂדֶה שֶׁל אֲחֵרִים, לֹא יַעֲבֹד הוּא בְּעַצְמוֹ, אֲבָל עַל יְדֵי אֲחֵרִים מֻתָּר.

יג אִם יֵשׁ שְׂכִיר יוֹם שֶׁעוֹבֵד שָׂדֶה הָאָבֵל, אֲפִלּוּ בְּעִיר אַחֶרֶת, לֹא יַעֲשֶׂה.

יד אִם יֵשׁ לָאָבֵל חָמוֹר אוֹ סְפִינָה מֻחְכָּר אוֹ מֻשְׂכָּר בְּיַד אַחֵר, הֲרֵי זֶה לֹא יַעֲשֶׂה בִּימֵי אֲבֵלוֹ שֶׁל בַּעַל הַחֲמוֹר וְהַסְּפִינָה, אִם לֹא שֶׁשְּׂכָרוֹ לִפְנֵי שֶׁהִתְחִיל הָאֲבֵלוּת וַעֲדַיִן לֹא כָּלָה הַזְּמַן; אֲבָל אִם כָּלָה הַזְּמַן, אָסוּר.

טו אִם הָיָה הַחֲמוֹר וְהַסְּפִינָה בְּיַד אֲחֵרִים, לְמֶחֱצָה, לִשְׁלִישׁ וְלִרְבִיעַ, יֵשׁ מַתִּירִים וְיֵשׁ אוֹסְרִים.

טז אִם הָאָבֵל מֻשְׂכָּר לְאַחֵר, לֹא יַעֲשֶׂה מְלָאכָה בִּימֵי אֲבֵלוֹ. אֲבָל עַל יְדֵי אֲחֵרִים, שָׁרֵי (זהו מהרא״ש).

יז הָיְתָה מְלֶאכֶת אֲחֵרִים בְּיָדוֹ, אֲפִלּוּ בְּדָבָר תָּלוּשׁ, כְּגוֹן לֶאֱרֹג, בֵּין בְּקַבָּלָנוּת בֵּין שֶׁלֹּא בְּקַבָּלָנוּת, לֹא יַעֲשֶׂה. הגָּה: וְאִם הוּא דָּבָר הָאָבֵד, יַעֲשֶׂה עַל יְדֵי אֲחֵרִים (ר״ן). מֻתָּר לְקַבֵּל מְלָאכָה בִּימֵי אֲבֵלוּ לַעֲשׂוֹת אַחַר כָּךְ, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִשְׁקֹל וְלֹא יִמְדֹּד כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּשָׁאָר פְּעָמִים (פרדכי הלכות אבל).

יח הָיְתָה מְלַאכְתּוֹ בְּיַד אֲחֵרִים, בְּקַבָּלָנוּת בְּדָבָר תָּלוּשׁ, בְּבֵיתוֹ, לֹא יַעֲשׂוּ; בְּבֵית אֲחֵרִים, יַעֲשׂוּ. וּבִלְבַד שֶׁקִּבְּלוּ הַמְּלָאכָה קֹדֶם שֶׁנַּעֲשָׂה אָבֵל (פרדכי סוף מ״ק ור״ן).

יט הָיָה לוֹ בִּנְיָן בְּיַד אֲחֵרִים, בְּקַבָּלָנוּת, בְּחֹל אוֹ בְּחֹל הַמּוֹעֵד לֹא יַעֲשׂוּ, אֲפִלּוּ הוּא חוּץ לִתְחוּם הָעִיר; וְאִם אֵלּוּ הַקַּבָּלָנִים עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, מֻתָּרִים לִבְנוֹתוֹ בְּשַׁבָּת וְיוֹם טוֹב שֶׁחָלוּ בִּימֵי הָאֵבֶל, אִם הוּא חוּץ לִתְחוּם הָעִיר וְאֵין עִיר אַחֶרֶת שָׁבָה יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ תְּחוּם שֶׁל אוֹתוֹ בַּיִת.

כ אִם קִבְּלוּ אֲחֵרִים לַחֲרֹשׁ וְלִזְרֹעַ שָׁדֵהוּ, יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁמַּתָּרִין לַחֲרֹשׁ וְלִזְרֹעַ בִּימֵי אֵבְלוֹ שֶׁל בַּעַל הַשָּׂדֶה, וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹסֵר.

כא שְׁנֵי שֻׁתָּפִים חֲנֻנִים שֶׁאֵרַע אֵבֶל לְאֶחָד מֵהֶם, נוֹעָלִים חֲנוּתָם, שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה הַשֻּׁתָּף בְּפַרְהֶסְיָא, אֲבָל יָכוֹל לַעֲשׂוֹת בְּצִנְעָא בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, אֲפִלּוּ בְּעֵסֶק הַשֻּׁתָּפוּת. וְאִם הָאֵבֶל אָדָם חָשׁוּב, וְהַשֻּׁתָּפוּת נִקְרָא עַל שְׁמוֹ, שֶׁאֲפִלּוּ אִם יַעֲשֶׂהוּ בְּצִנְעָא בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ יָדוּעַ שֶׁיֵּשׁ לָאֵבֶל חֵלֶק בּוֹ, אָסוּר לַעֲשׂוֹת אֲפִלּוּ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ.

כב כְּבוֹד הַבַּיִת, הֲדָחַת כּוֹסוֹת וְהַצָּעַת הַמִּטּוֹת, אֵין בָּהֶם מִשּׁוּם מְלָאכָה לְאֵבֶל; וְכֵן מֻתָּר לְאִשָּׁה לֶאֱפוֹת וּלְבַשֵּׁל בִּימֵי אֵבְלָהּ כָּל הַצָּרִיךְ לָהּ, אֲבָל מַה שֶּׁאֵינוֹ צָרִיךְ לָהּ אָסוּר; וְכֵן אִשָּׁה הַמְשֻׁרֶתֶת בְּבֵית בַּעַל הַבַּיִת אֶחָד, וְאֵרְעָה אֵבֶל, מֻתֶּרֶת לֶאֱפוֹת וּלְבַשֵּׁל וְלַעֲשׂוֹת שְׁאָר צָרְכֵי הַבַּיִת, בֵּין שֶׁהִיא מְשֻׁרֶתֶת בְּחִנָּם בֵּין בְּשָׂכָר.

כג הַהוֹלֵךְ מִמָּקוֹם לְמָקוֹם לְסְחוֹרָה, וְשָׁמַע שְׁמוּעָה קָרוֹבָה, אִם יָכוֹל לְמַעֵט שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת שׁוּם עֵסֶק בְּאוֹתָהּ הָעִיר, מוּטָב; וְאִם לָאו, שֶׁאִם לֹא יִקְנֶה בְּאוֹתָהּ הָעִיר לֹא יִמְצָא, יִקְנֶה לְצֹרֶךְ הַדֶּרֶךְ דְּבָרִים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם חַיֵּי נֶפֶשׁ.

כד עַל כָּל הַמֵּתִים, רָצָה לְמַעֵט בְּעֵסֶק סְחוֹרָה הַמֻּתֶּרֶת לוֹ, כְּגוֹן דָּבָר הָאָבֵד, יְמַעֵט; רָצָה, אֵינוֹ מְמַעֵט. עַל אָבִיו וְאִמּוֹ, יְמַעֵט.

כה עַל כָּל הַמֵּתִים אָסוּר עַד ל׳ יוֹם לֵילֵךְ בְּסְחוֹרָה לְמֶרְחוֹק, דְּאִכָּא פְּרִסּוּם גָּדוֹל וְדוֹמֶה לְשִׂמְחָה שֶׁהוֹלֵךְ בְּשַׁיָּרָא גְּדוֹלָה וּשְׂמֵחִים הַרְבֵּה בַּדֶּרֶךְ; בְּאָבִיו וְאִמּוֹ, עַד שֶׁיִּגְעֲרוּ בּוֹ חֲבֵרָיו וְיֹאמְרוּ: לֵךְ עִמָּנוּ.

סימן שפא

א רְחִיצָה כֵּיצַד, אָסוּר לִרְחֹץ כָּל גּוּפוֹ, אֲפִלּוּ בְּצוֹנֵן; אֲבָל פָּנָיו יָדָיו וְרַגְלָיו, בְּחַמִּין, אָסוּר; בְּצוֹנֵן, מֻתָּר. וְאִם הָיָה מְלֻכְלָךְ בְּטִיט וְצוֹאָה, רוֹחֵץ כְּדַרְכּוֹ וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ. הַגָּה: וְכָל זֶה מִדִּינָא אֵינוֹ אָסוּר רַק שִׁבְעָה, אֲבָל אַחַר כָּךְ מֻתָּר בִּרְחִיצָה, אֶלָּא שֶׁנָּהֲגוּ הָאִדָּנָא לֶאֱסֹר כָּל רְחִיצָה כָּל ל׳ יוֹם (מהרי״ם הִלְכוֹת שִׁבְחוֹת ובהגמי״י פ״ז מהל׳ י״ט ופ״י מהל׳ דהל׳ אבל); וַאֲפִלּוּ לָחַף הָרֹאשׁ אָסוּר (לקמן סי׳ ש״ץ ובא״ז); וְאֵין לְשַׁנּוֹת הַמִּנְהָג, כִּי מִנְהָג קָדוּם הוּא וְנִתְיַסֵּד עַל פִּי וָתִיקִין (א״ז בשם רשב״א).

ב סִיכָה כֵּיצַד, אָסוּר לָסוּךְ אֲפִלּוּ כָּל שֶׁהוּא, אִם מְכַוֵּן לְתַעֲנוּג, אֲבָל אִם הוּא לְהַעֲבִיר הַזֵּהֲמָא מֻתָּר; וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר מִשּׁוּם רְפוּאָה, כְּגוֹן שֶׁיֵּשׁ לוֹ חֲטָטִין בְּרֹאשׁוֹ.

ג יוֹלֶדֶת אֲבֵלָה שֶׁצְּרִיכָה לִרְחֹץ, מֻתָּר. וְכֵן מָאן דְּאִית לֵיהּ עִרְבּוּבְיָא בְּרֵישֵׁיהּ, מֻתָּר לָחַף רֹאשׁוֹ בְּחַמִּין, דְּלֹא גָּרַע מֵאִסְטְנִיס (פי׳ קר הגוף ומצנן), שֶׁמֻּתָּר לִרְחֹץ כָּל גּוּפוֹ. וְלֹא כָּל מִי שֶׁאָמַר: אִסְטְנִיס אֲנִי, מַתִּירִין לוֹ, אֶלָּא דַּוְקָא שֶׁהוּא יָדוּעַ שֶׁהוּא אִסְטְנִיס וּמִתְנַהֵג בִּנְקִיּוּת, וְאִם לֹא יִרְחַץ יִצְטַעֵר הַרְבֵּה וְיָבֹא לִידֵי מֵחוּשׁ.

ד מִי שֶׁתְּקָפוּהוּ אֲבֵלִים, שֶׁאֵרְעוּ שְׁנֵי אֲבֵלוּת זֶה אַחַר זֶה, מֻתָּר לִרְחֹץ כָּל גּוּפוֹ בְּצוֹנֵן.

ה נִדָּה שֶׁנִּזְדַּמְּנָה זְמַן טְבִילָתָהּ בִּימֵי אֲבֵלָהּ, אֵינָהּ טוֹבֶלֶת (טור בְּשֵׁם ר״ת וְע״פ ומהרי״ק שֹׁרֶשׁ ל״ה). הַגָּה: וְכָל שֶׁכֵּן שֶׁאֵינָהּ רוֹחֶצֶת לִלְבֹּשׁ לְבָנִים. אֲבָל מֵיָד אַחַר ז׳, אַף עַל פִּי שֶׁנָּהֲגוּ אִסּוּר בִּרְחִיצָה כָּל ל׳, מִכָּל מָקוֹם הֵיא מֻתֶּרֶת רַק שֶׁתְּשַׁנֶּה הַרְחִיצָה קְצָת (א״ז בְּסוֹף הִלְכוֹת אֵבֶל), וְחָלוּק לְבָן תִּלְבֹּשׁ וְסָדִין לָבָן תַּצִּיעַ, שֶׁלֹּא תָּבֹא לִידֵי סָפֵק (תְּשׁוּבַת מהרי״ל סִימָן ט״ז).

ו אִשָּׁה לֹא תִּכְחֹל וְלֹא תְּפַרְקֵס בִּימֵי אֲבֵלָהּ, שֶׁכָּל אֵלּוּ אֲסוּרִים בִּרְחִיצָה. וְאִשָּׁת אִישׁ אֵינָהּ אֲסוּרָה אֶלָּא תּוֹךְ שִׁבְעָה, אֲבָל אַחַר ז׳ מֻתֶּרֶת בַּכֹּל, כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּתְגַּנֶּה עַל בַּעֲלָהּ. כַּלָּה שֶׁאֵרְעָה אֲבֵלוּת תּוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם לְחֻפָּתָהּ, מֻתֶּרֶת לְהִתְקַשֵּׁט אֲפִלּוּ תּוֹךְ ז׳. בּוֹגֶרֶת שֶׁאֵרְעָה אֲבֵלוּת, כֵּיוָן שֶׁעוֹמֶדֶת לִנָּשֵׂא, מֻתֶּרֶת בְּכִחוּל וּפְרִקוּס אֲבָל אֲסוּרָה בִּרְחִיצַת חַמִּין כָּל גּוּפָהּ; נַעֲרָה אֲבֵלָה, אֲסוּרָה אֲפִלּוּ בְּכִחוּל וּפְרִקוּס.

סימן שפב

א (אֵבֶל) אָסוּר בִּנְעִילַת הַסַּנְדָּל, דַּוְקָא שֶׁל עוֹר; אֲבָל בְּאַנְפִּלְיָא שֶׁל בֶּגֶד אוֹ שֶׁל גֻּמִּי אוֹ שֶׁל שֵׂעָר אוֹ שֶׁל עֵץ, מֻתָּר, שֶׁאֵין מִנְעָל אֶלָּא שֶׁל עוֹר. וְאִם הוּא שֶׁל עֵץ וּמְחֻפֶּה עוֹר, אָסוּר.

ב חַיָּה מֻתֶּרֶת לִנְעֹל כָּל ל׳ יוֹם, מִפְּנֵי שֶׁהַצִּנָּה קָשָׁה לָהּ.

ג כָּל אָדָם מֻתָּר לִנְעֹל בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ סַכָּנַת עַקְרָב.

ד אֲבֵל וּמְנֻוָּל שֶׁהָיוּ מְהַלְכִים בַּדֶּרֶךְ, מֻתָּרִים בִּנְעִילַת הַסַּנְדָּל, וּכְשֶׁיִּגִּיעוּ לָעִיר, חוֹלְצִין. וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁאִם הִיא עִיר שֶׁרֻבָּהּ עוֹבְדֵי כוֹכָבִים, אֵין חוֹלְצִין עַד שֶׁיִּכָּנְסוּ לְרְחוֹב הַיְּהוּדִים.

ה אִם צָרִיךְ לַחֲלֹץ מִנְעָל בְּבֵית הַקְּבָרוֹת אַחַר שֶׁנִּקְבַּר הַמֵּת, נִתְבָּאֵר בְּסִימָן שע״ה. הַגָּה: יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁצָּרִיךְ לֵילֵךְ יָחֵף מִבֵּית הַקְּבָרוֹת לְבֵיתוֹ אִם מֵת אָבִיו אוֹ אִמּוֹ (כָּל בּוֹ בְּשֵׁם ר״י), וְלֹא רָאִיתִי נוֹהֲגִין כֵּן.

סימן שפג

א אָבֵל אָסוּר בְּתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה, אֲבָל בִּשְׁאָר דְּבַר קָרְבָה מֻתָּר, אֲפִלּוּ בְּמִזִּיגַת הַכּוֹס וְהַצָּעַת הַמִּטָּה וְהַרְחָצַת פָּנָיו יָדָיו וְרַגְלָיו, בֵּין בַּאֲבֵלוּת דְּיִדֵּהּ בֵּין בַּאֲבֵלוּת דְּיָדָהּ. אֲבָל חִבּוּק וְנִשּׁוּק יֵשׁ לְהַחְמִיר (רִבְּנוּ יְרוּחָם). וּמֻתָּרֶת לֶאֱכֹל עִמּוֹ בְּקֵעָרָה. וּמֻתֶּרֶת לִישַׁן עִמּוֹ הוּא בְּבִגְדּוֹ וְהִיא בְּבִגְדָּהּ; וּמֵיהוּ מְשׁוּם לֵךְ לֵךְ אֲמְרִינַן נְזִירָא יֵשׁ לְהַחְמִיר שֶׁלֹּא יִישַׁן (עִמָּהּ) בְּמִטָּה כְּלָל.

ב בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בִּשְׁאָר אֲבֵלוּת; אֲבָל אִם מֵת אָבִיו שֶׁל חָתָן אוֹ אִמָּהּ שֶׁל כַּלָּה, שֻׁמַּכְנִיסִין אֶת הַמֵּת לַחֶדֶר וְאֶת הֶחָתָן וְאֶת הַכַּלָּה לַחֻפָּה, וּבוֹעֵל בְּעִילַת מִצְוָה וּפוֹרֵשׁ וְנוֹהֲגִים ז׳ יְמֵי הַמִּשְׁתֶּה, וַאֲחַר כָּךְ שִׁבְעַת יְמֵי אֲבֵלוּת, אָסוּר לְהִתְיַחֵד עִמָּהּ כָּל י״ד יוֹם, אֶלָּא הוּא יָשֵׁן בֵּין הָאֲנָשִׁים וְהִיא יְשֵׁנָה בֵּין הַנָּשִׁים, כִּדְאִיתָא בְּסִימָן שמ״ב. אֲבָל אִם כָּנַס לַחֻפָּה וְהִתְחִילוּ יְמֵי הַמִּשְׁתֶּה שֶׁלּוֹ, וַאֲחַר כָּךְ מֵת לוֹ מֵת, מֻתָּר לְהִתְיַחֵד עִמָּהּ כְּמוֹ בִּשְׁאָר אֲבֵלוּת, וְהוּא שֶׁבָּעַל; אֲבָל אִם לֹא בָּעַל, אָסוּר לְהִתְיַחֵד עִמָּהּ כָּל יְמֵי הָאֵבֶל, בֵּין בְּחֹל בֵּין בְּשַׁבָּת.

סימן שפד

א אָבֵל, כָּל שִׁבְעָה יָמִים אָסוּר לִקְרוֹת בְּתוֹרָה, נְבִיאִים וּכְתוּבִים, מִשְׁנָה, גְּמָרָא, הֲלָכוֹת וְאַגָּדוֹת. וְאִם רַבִּים צְרִיכִים לוֹ לְהִתְלַמֵּד, מֻתָּר, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יַעֲמִיד תַּרְגְּמָן אֶלָּא יֹאמַר לְאַחֵר, וְהָאַחֵר לַתַּרְגְּמָן, וְתַרְגְּמָן יַשְׁמִיעַ לָרַבִּים. הַגָּה: אוֹ יִדְרֹשׁ בְּעַצְמוֹ (קְרִדְכִי הִלְכוֹת אֵבֶל). וְיָכוֹל לִפְסֹק אָסוּר וְהֶתֵּר לְיָחִיד הַשּׁוֹאֵל אוֹתוֹ, אִם אֵין אַחֵר אֶלָּא הוּא, וּצְרִיכִין לוֹ (בְּאֵ״ז וְרִ״י יְרוּחָם). אֲבָל אָסוּר לוֹמַר הֲלָכָה לְתַלְמִידָיו, וְכֵן נוֹהֲגִין, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ מְקִלִּין (תא״ו בְּשֵׁם י״א).

ב אִם הָאָבֵל כֹּהֵן, וְאֵין בב״ה כֹּהֵן אַחֵר, אָסוּר לוֹ לַעֲלוֹת לְקְרוֹת בַּתּוֹרָה.

ג אִם אֵין שָׁם מִי שֶׁיִּתְפַּלֵּל לְהוֹצִיא אֶת הָרַבִּים יְדֵי חוֹבָתָן, יָכוֹל הָאָבֵל לְהִתְפַּלֵּל לְהוֹצִיאָן. הַגָּה: וּמִצְוָה לְהִתְפַּלֵּל שַׁחֲרִית וְעַרְבִית בַּמָּקוֹם שֶׁמֵּת שָׁם, אֲפִלּוּ אֵין אָבֵל, כִּי יֵשׁ בָּזֶה נַחַת רוּחַ לַנְּשָׁמָה (א״ז), וְהָאָבֵל מִצְטָרֵף לְמִנְיָן (שָׁם).

ד אָבֵל מֻתָּר לִקְרוֹת בְּאִיּוֹב וּבְקִינוֹת וּבִדְבָרִים הָרָעִים שֶׁבִּירְמְיָה וּבְהֶלְכוֹת אֲבֵלוּת וְעַיֵּן בא״ח סִימָן תקנ״ד סָעִיף ב׳. וְהָנֵי מִלֵּי בֵּינוֹ לְבֵין עַצְמוֹ, אֲבָל אֵינוֹ לוֹמֵד עִם אֲחֵרִים, אֶלָּא הֵם יוֹשְׁבִים וְנוֹשְׁאִים וְנוֹתְנִין בְּהֶלְכוֹת אֲבֵלוּת, וְאִם טָעוּ מְשִׁיבָן בְּשָׁפָה רָפָה, וְהוּא אֵינוֹ שׁוֹאֵל. וְהָנֵי מִלֵּי כְּשֶׁאֵין רַבִּים צְרִיכִים לוֹ, אֲבָל אִם רַבִּים צְרִיכִים לוֹ, אֲפִלּוּ בַּהֲלָכוֹת אֲחֵרוֹת מֻתָּר, כִּדְאָמְרִינַן.

ה אֲבָל שֶׁיֵּשׁ לוֹ בָּנִים קְטַנִּים, אֵין לוֹ לְבַטְּלָם מִלְּמוּדָם.

סימן שפה

א אָבֵל אָסוּר בִּשְׁאֲלַת שָׁלוֹם. כֵּיצַד, שְׁלֹשָׁה יָמִים הָרִאשׁוֹנִים אֵינוֹ שׁוֹאֵל בִּשְׁלוֹם כָּל אָדָם, וְאִם אֲחֵרִים לֹא יָדְעוּ שֶׁהוּא אָבֵל וְשָׁאֲלוּ בִּשְׁלוֹמוֹ, לֹא יָשִׁיב לָהֶם שָׁלוֹם אֶלָּא יוֹדִיעַ שֶׁהוּא אָבֵל. מִ׳ עַד שִׁבְעָה, אֵינוֹ שׁוֹאֵל, וְאִם אֲחֵרִים לֹא יָדְעוּ שֶׁהוּא אָבֵל וְשָׁאֲלוּ בִּשְׁלוֹמוֹ, מֵשִׁיב לָהֶם. מִשִּׁבְעָה עַד ל׳, שׁוֹאֵל בִּשְׁלוֹם אֲחֵרִים שֶׁהֵם שְׁרוּיִים בְּשָׁלוֹם, וְאֵין אֲחֵרִים שׁוֹאֲלִים בִּשְׁלוֹמוֹ, וְכָל שֶׁכֵּן שֶׁמֵּשִׁיב לְמִי שֶׁשּׁוֹאֵל בִּשְׁלוֹמוֹ. לְאַחַר ל׳ יוֹם, הֲרֵי הוּא כִּשְׁאָר כָּל אָדָם. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בִּשְׁאָר קְרוֹבִים, אֲבָל עַל אָבִיו וְאִמּוֹ שׁוֹאֵל בִּשְׁלוֹם אֲחֵרִים אַחַר שִׁבְעָה, וְאֵין אֲחֵרִים שׁוֹאֲלִים בִּשְׁלוֹמוֹ עַד אַחַר י״ב חֹדֶשׁ. הַגָּה: וּמֵאַחַר שֶׁאָסוּר בִּשְׁאֲלַת שָׁלוֹם, כָּל שֶׁכֵּן שֶׁאָסוּר לְהַרְבּוֹת בְּדָבָרִים (רַשְׁבָּ״ם פ״ה וְכָל בּוֹ). וְאִם עוֹשֶׂה לְכְבוֹד רַבִּים, כְּגוֹן שֶׁרַבִּים בָּאִים לְנַחֲמוֹ, מֻתָּר לוֹמַר לָהֶם: לְכוּ לְבָתֵּיכֶם לְשָׁלוֹם, דִּלְכְבוֹד רַבִּים שָׁרֵי (נ״י פֶּרֶק אֵין מְגַלְּחִין וּבְהַגָּהוֹת מיי׳ וּבְפַרְדְּכִי הִלְכוֹת אֵבֵל). וְיֵשׁ מְקִלִּין הָאִדָּנָא בִּשְׁאֲלַת שָׁלוֹם הָאֵבֶל לְאַחַר ל׳, וְאֵין טַעַם לָהֶם, אִם לֹא שֶׁיַּחְלְקוּ לוֹמַר שֶׁזֶּה מַה שֶּׁאָנוּ נוֹהֲגִים לֹא מִקְּרֵי שְׁאֲלַת שָׁלוֹם שֶׁבֵּינֵיהֶם (סִפְרֵי הַרַ״ם). וְעַיֵּן בא״ח סִימָן פ״ט.

ב הַמּוֹצֵא אֶת חֲבֵרוֹ אָבֵל בְּתוֹךְ ל׳ יוֹם, מְדַבֵּר עִמּוֹ תַּנְחוּמִין וְאֵינוֹ שׁוֹאֵל בִּשְׁלוֹמוֹ. לְאַחַר ל׳ יוֹם, שׁוֹאֵל בִּשְׁלוֹמוֹ וְאֵינוֹ מְדַבֵּר עִמּוֹ תַּנְחוּמִים כְּדַרְכּוֹ, אֶלָּא מִן הַצַּד, שֶׁאֵינוֹ מַזְכִּיר לוֹ שֵׁם הַמֵּת, אֶלָּא אוֹמֵר לוֹ: תִּתְנַחֵם. מֵתָה אִשְׁתּוֹ וְנָשָׂא אַחֶרֶת, אֵינוֹ נִכְנָס לְבֵיתוֹ לְדַבֵּר עִמּוֹ תַּנְחוּמִין. מְצָאוֹ בַּשּׁוּק, אוֹמֵר לוֹ: תִּתְנַחֵם, בְּשָׁפָה רָפָה וּבְכֹבֶד רֹאשׁ. אֲבָל אִם לֹא נָשָׂא אַחֶרֶת, מְדַבֵּר עִמּוֹ תַּנְחוּמִין עַד שֶׁיַּעַבְרוּ ג׳ רְגָלִים. וְעַל אָבִיו וְעַל אִמּוֹ מְדַבֵּר עִמּוֹ תַּנְחוּמִין כָּל י״ב חֹדֶשׁ; לְאַחַר י״ב חֹדֶשׁ מְדַבֵּר עִמּוֹ מִן הַצַּד.

ג מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לְהָיוֹת שׁוֹאֲלִים בִּשְׁלוֹם אֲבֵלִים בְּשַׁבָּת, שׁוֹאֲלִים. וְכָתַב הָרַמְבַּ״ם שֶׁהָאֲבֵל נוֹתֵן שָׁלוֹם לְכָל אָדָם בְּשַׁבָּת, שֶׁהוּא מִכְּלַל דְּבָרִים שֶׁבְּפַרְהֶסְיָא.

הַגָּה: וְאָסוּר לִשְׁחֹק מָנוֹת לְאָבֵל עַל אָבִיו וְאִמּוֹ כָּל י״ב חֹדֶשׁ, וַאֲפִלּוּ בְּשַׁבָּת, בְּמָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ שֶׁלֹּא לִשְׁאֹל בִּשְׁלוֹמוֹ בְּשַׁבָּת (תשובת מהרי״ל סי׳ ל״א) ; אֲבָל בְּמָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לִשְׁאֹל בִּשְׁלוֹמוֹ בְּשַׁבָּת, גַּם זֶה שָׁרֵי.

סימן שפו

א אָבֵל חַיָּב בַּעֲטִיפַת הָרֹאשׁ, דְּהַיְנוּ שֶׁיְּכַסֶּה רֹאשׁוֹ בְּטַלִּית אוֹ בְּסוּדָר וְיַחֲזִיר קָצָתוֹ עַל פִּיו וְעַל רֹאשׁ הַחֹטֶם; וְהָנֵי מִלֵּי שֶׁצָּרִיךְ עֲטִיפָה, בְּכָל הַיּוֹם. אֲבָל כְּשֶׁבָּאִין מְנַחֲמִים אָצְלוֹ, מְגַלֶּה רֹאשׁוֹ לִכְבוֹדָם. הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין נוֹהֲגִין בִּמְדִינוֹת אֵלּוּ בַּעֲטִיפָה (הַנָּהוֹת מִיְּמוֹנִי פ״ה) ; וְכֵן הַמִּנְהָג פָּשׁוּט, וְאֵין לְהַחְמִיר לְשַׁנּוֹת בְּמֶה שֶׁלֹּא נָהֲגוּ אֲבוֹתֵינוּ.

סימן שפז

א אָבֵל חַיָּב בִּכְפִיַּת הַמִּטָּה. וּבִשְׁעַת שְׁנָה וַאֲכִילָה, יוֹשֵׁב עַל מִטָּה כְּפוּיָה, אֲבָל כָּל הַיּוֹם אֵינוֹ יוֹשֵׁב, אֶפְלוּ עַל מִטָּה כְּפוּיָה, אֶלָּא עַל גַּבֵּי קַרְקַע. וְכֵן הַמְנַחֲמִים אֵינָם רַשָּׁאִים לֵישֵׁב אֶלָּא עַל גַּבֵּי קַרְקַע.

ב עַכְשָׁו לֹא נָהֲגוּ בִּכְפִיַּת הַמִּטָּה, מִפְּנֵי שֶׁיֹּאמְרוּ הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים שֶׁהוּא מְכַשְּׁפוּת, וְעוֹד שֶׁאֵין הַמִּטּוֹת שֶׁלָּנוּ עֲשׂוּיוֹת כַּמִּטּוֹת שֶׁלָּהֶן כְּדֵי שֶׁיְּהֵא נִכָּר בָּהֶם כְּפִיָּה.

סימן שפח

א אָבֵל אָסוּר לְהַנִּיחַ תְּפִלִּין בְּיוֹם רִאשׁוֹן; וְאַחַר שֶׁהֵנֵץ הַחַמָּה בְּיוֹם שֵׁנִי, מֻתָּר לְהַנִּיחָם.

ב מִבָּעֵי לֵהּ לְאָבֵל לְיַתּוֹבֵי דַּעְתֵּהּ לְכַוּונֵי לִבֵּהּ לְהַנִּיחַ תְּפִלִּין שֶׁלֹּא יַסִּיחַ דַּעְתּוֹ מֵהֶם, אֲבָל בְּשִׁעַת הֶסְפֵּד וּבְכִי לֹא מַנַּח לְהוּ.

סימן שפט

א אָבֵל אָסוּר לְכַבֵּס כְּסוּתוֹ כָּל שִׁבְעָה יָמִים, אֲפִלּוּ בְּמַיִם לְבַד; וּלְאַחַר שִׁבְעָה, מֻתָּר. וּכְשֶׁם שֶׁאָסוּר לְכַבֵּס, כָּךְ אָסוּר לִלְבֹּשׁ הַמְכֻבָּסִים קֹדֶם לָכֶן. וְאַחַר ז׳ שָׁרֵי, וְהָעוֹלָם נָהֲגוּ בּוֹ אִסּוּר (מַרְדְּכַי ריב״א וסיעתו). וְנוֹהֲגִין שֶׁאָדָם אֶחָד לוֹבְשָׁם תְּחִלָּה, וְאַחַר כָּךְ לוֹבְשָׁם הָאֲבֵל, וְהַמִּנְהָג עִקָּר (טור בְּשֵׁם סמ״ק וכ״כ הַפַּרְדֵּסִי ה״א וְכָל בו). וְכֵן נוֹהֲגִין בִּמְדִינוֹת אֵלּוּ לְאַחַר שִׁבְעָה; וְאִם לְבָשׁוֹ אָדָם אֶחָד רַק שָׁעָה אַחַת דַּי בְּכָךְ (כָּל בו וסמ״ק). וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁאָסוּר לִלְבֹּשׁ חֲדָשִׁים. וְגַם הַסְּדִינִים וְהַמַּצָּעוֹת שֶׁל מִטָּה אָסוּר לְכַבְּסָן וּלְהַצִּיעַ הַמְכֻבָּסִין. וְכֵן מִטְפָּחוֹת הַיָּדַיִם, אַף עַל פִּי שֶׁמֻּתָּר לְכַבְּסָן בַּמּוֹעֵד; וְכֵן כָּל אוֹתָן שֶׁשָּׁנִינוּ שֶׁמֻּתָּר לְכַבְּסָן בַּמּוֹעֵד, כְּגוֹן הַיּוֹצֵא מִבֵּית הַשְּׁבִיָּה וּמִבֵּית הָאֲסוּרִים, וְהַמְנֻוֶּלֶת שֶׁהִתִּירוּ לוֹ חֲכָמִים, וְהַנִּשְׁאָל לְחָכָם וְהֵתַר, וְהַבָּא מִמְּדִינַת הַיָּם שֶׁהָלַךְ לְהַרְוִיחַ וְלֹא הָיָה לוֹ פְּנַאי לְגַלֵּחַ, אֲסוּרִים בִּימֵי אֲבֵלוֹ, שֶׁאִם אֵרְעוּ אֶחָד מֵהֶם, קֹדֶם הָאֲבֵלוּת וְנִכְנַס מִיָּד לְתוֹךְ הָאֲבֵלוּת, אָסוּר לְכַבֵּס אֶלָּא אִם כֵּן אֵרְעוּ אֶחָד מֵהֶם וּתְכָפוּהוּ מִיָּד שְׁנֵי אֲבֵלוּת זֶה אַחַר זֶה, אָז מֻתָּר לְכַבֵּס אַף בְּנֶתֶר וְחוֹל וַאֲפִלּוּ תּוֹךְ שִׁבְעָה, וּבִלְבַד שֶׁיַּעֲשֶׂנּוּ בְּצִנְעָא בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ. וְאַחַר שֶׁתְּכָפוּהוּ אֲבֵלָיו זֶה אַחַר זֶה, מְכַבֵּס בְּמַיִם אֲבָל לֹא בְּנֶתֶר וְאָהָל.

ב מֻתָּר לְכַבֵּס בִּגְדֵי קְטַנִּים שֶׁמֵּת אֲבִיהֶם.

ג אָסוּר לִלְבֹּשׁ תּוֹךְ שִׁבְעָה כֵּלִים חֲדָשִׁים צְבוּעִים וִישָׁנִים יוֹצְאִים מִתַּחַת הַמַּכְבֵּשׁ. (פרי כְּלֵי לַעֲצֹר בּוֹ הַבְּגָדִים). הַגָּה: יֵשׁ אוֹמְרִים דְּאָסוּר לִלְבֹּשׁ בִּגְדֵי שַׁבָּת תּוֹךְ ד׳ שְׁבוּעוֹת הָרִאשׁוֹנִים, אֲבָל אַחַר כָּךְ מֻתָּר אֲפִלּוּ עַל אָבִיו וְאִמּוֹ, וְכֵן לַעֲשׂוֹת בְּגָדִים חֲדָשִׁים (כָּל בּוֹ בְּשֵׁם מוֹהַר״ם), אֲבָל נָהֲגוּ אִסּוּר כָּל י״ב חֹדֶשׁ.

ד אָסוּר תּוֹךְ שִׁבְעָה לְכַבֵּס וּלְהַנִּיחַ, בֵּין עַל יְדֵי עַצְמוֹ בֵּין עַל יְדֵי אֲחֵרִים. וְאִם הָיְתָה כְּסוּתוֹ בְּקִבְלַת בְּיַד אֲחֵרִים, מְכַבֵּס אוֹתוֹ כְּדַרְכּוֹ כְּמוֹ שְׁאָר מְלַאכְתּוֹ בְּתָלוּשׁ שֶׁבְּיַד אֲחֵרִים, בְּקִבְלָה.

ה כָּל שְׁלֹשִׁים יוֹם אָסוּר לִלְבֹּשׁ אוֹ לְהַצִּיעַ תַּחְתָּיו (בית יוסף בְּשֵׁם רַבֵּנוּ יְרוּחָם) בֶּגֶד מְגֹהָץ, וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה לָבָן וְחָדָשׁ, וַאֲפִלּוּ הוּא שֶׁל פִּשְׁתָּן. וְעַל אָבִיו וְעַל אִמּוֹ, אָסוּר עַד שֶׁיִּגְיַע הָרֶגֶל אַחַר שְׁלֹשִׁים וְיִגְעֲרוּ בּוֹ חֲבֵרָיו.

ו גֵּהוּץ יֵשׁ אוֹמְרִים צק״ל בְּלָשׁוֹן עֶרֶב, וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּהַיְנוּ כְּבוּס בְּמַיִם וְאֵפֶר אוֹ בְּנֶתֶר וּבְרִית.

ז אַחַר שִׁבְעָה מֻתָּר לְגַהֵץ, בֵּין לְעַצְמוֹ בֵּין לַאֲחֵרִים; וְלֹא אָמְרוּ שְׁלֹשִׁים יוֹם לְגֵהוּץ, אֶלָּא לִלְבֹּשׁ.

ח יֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר דְּהָאִידָּנָא לֵיכָּא אִסּוּר גֵּהוּץ שֶׁהָרֵי אָמְרוּ גֵּהוּץ שֶׁלָּנוּ כְּכִבּוּס שֶׁלָּהֶם.

סימן שצ

א אָבֵל אָסוּר לְגַלֵּחַ שְׂעָרוֹ, אֶחָד שְׂעַר רֹאשׁוֹ וְאֶחָד כָּל שְׂעָר שֶׁבּוֹ, וַאֲפִלּוּ שֶׁל בֵּית הַסְּתָרִים, כָּל ל׳ יוֹם. וּשְׂעַר שֶׁל הַשָּׂפָה וּמֵהַצְּדָדִים, כָּל שֶׁמְּעַכֵּב אֶת הָאֲכִילָה, תּוֹךְ ז׳ אָסוּר; אַחַר שִׁבְעָה, מֻתָּר.

ב יָשַׁב לְגַלֵּחַ, וְאָמְרוּ לוֹ: מֵת אָבִיו, חֲרֵי זֶה מַשְׁלִים רֹאשׁוֹ, אֶחָד הַמְגַלֵּחַ וְאֶחָד הַמִּתְגַלֵּחַ; וּמַה שֶּׁהִסְפִּיק גּוֹמֵר, הֵינוּ בִּדְלִיכָּא סַפָּר אַחֵר בְּמָתָא.

ג כָּל אוֹתָם שֶׁאָמְרוּ מֻתָּר לְגַלֵּחַ בְּחֹל הַמּוֹעֵד, אִם אֵרְעוּ אֶחָד מֵאֵלּוּ קֹדֶם הָאֲבֵלוּת, וְנִכְנַס מִיָּד תּוֹךְ הָאֲבֵל, אָסוּר לְגַלֵּחַ. אֲבָל אִם אֵרְעוּ אֶחָד מֵאֵלּוּ, וּתְכָפוּהוּ מִיָּד שְׁנֵי אֲבֵלוּת זֶה אַחַר זֶה, מְגַלֵּחַ כְּדַרְכּוֹ, בֵּין בְּתַעַר בֵּין בְּמִסְפָּרַיִם, וַאֲפִלּוּ תּוֹךְ שִׁבְעָה. וְאָדָם אֶחָד שֶׁתְּכָפוּהוּ אֲבֵלָיו זֶה אַחַר זֶה, מֵקֵל שְׂעָרוֹ בְּתַעַר אֲבָל לֹא בְּמִסְפָּרַיִם. וּבְלִבַּד שֶׁיַּעֲשֶׂנּוּ בְּצִנְעָא (בית יוסף בְּשֵׁם תַּרְמַב״ן).

ד עַל כָּל הַמֵּתִים מְגַלֵּחַ לְאַחַר שְׁלֹשִׁים; עַל אָבִיו וְעַל אִמּוֹ, עַד שֶׁיִּגְעֲרוּ בּוֹ חֲבֵרָיו. הַגָּה: וְאֵין הֶרֶגֶל מְהֻנֵּי אִם פָּגַע קֹדֶם שֶׁיִּגְעֲרוּ בּוֹ חֲבֵרָיו (טור). וְעַיֵּן בא״ח סִימָן תקמ״ח. וְשִׁעוּר גְּעָרָה יֵשׁ בּוֹ פְּלֻגְתָּא, וְנוֹהֲגִים בְּג׳ חֲדָשִׁים (כְּדַעַת מהרא״י בפסקיו וְאַגְּדָה ומהרי״ל והר״ן). וּבְמָקוֹמוֹת אֵלּוּ נוֹהֲגִין שֶׁאֵין מְסַתַּפְּרִין עַל אָב וָאֵם כָּל י״ב חֹדֶשׁ (מהרי״ל מִנְהַג קָצַת מְקוֹמוֹת), אִם לֹא לְצֹרֶךְ, כְּגוֹן שֶׁהִכְבִּיד עָלָיו שְׂעָרוֹ, אוֹ שֶׁהוֹלֵךְ בֵּין הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמִתְבַּיֵּשׁ בֵּינֵיהֶם בְּשַׂעֲרוֹתָיו, דְּמֻתָּר לְסַפֵּר (כֵּן הֶשִׂיב הָאוֹר זָרוּעַ).

ה אִשָּׁה מֻתֶּרֶת בִּנְטִילַת שֵׂעָר אַחַר ז׳. הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹסְרִים אַף לְאִשָּׁה, וְכֵן עִקָּר.

ו לְסָרֵק רֹאשׁוֹ בְּמַסְרֵק, מֻתָּר, אֲפִלּוּ תּוֹךְ שִׁבְעָה.

ז כְּשֵׁם שֶׁאָסוּר לְגַלֵּחַ כָּל שְׁלֹשִׁים יוֹם, כָּךְ אָסוּר לִטֹּל צִפָּרְנַיִם בִּכְלִי; אֲבָל בְּיָדָיו אוֹ בְּשִׁנָּיו, מֻתָּר, אֲפִלּוּ תּוֹךְ שִׁבְעָה. וְאִשָּׁה שֶׁאֵרַע טְבִילָתָהּ אַחַר שִׁבְעָה, תּוֹךְ שְׁלֹשִׁים, אִם תִּטֹּל צִפָּרְנֶיהָ בְּיָדֶיהָ אוֹ בְּשִׁנֶּיהָ אֵינָהּ נוֹטֶלֶת עָפָה, אֶלָּא תֹּאמַר לְעוֹבֶדֶת כּוֹכָבִים לִטְלָם בְּתַעַר אוֹ בְּמִסְפָּרַיִם. הַגָּה: וְלֹאו דַּוְקָא עוֹבֶדֶת כּוֹכָבִים, אֶלָּא הוּא הַדִּין יִשְׂרְאֵלִית, וְסִרְקָא דְּלִשָּׁנָא דְּחֹל הַמּוֹעֵד נָקֵט (כְּדַעַת עַצְמוֹ).

סימן שצא

א אָבֵל אָסוּר בְּשִׂמְחָה; לְפִיכָךְ לֹא יִקַּח תִּינוֹק בְּחֵיקוֹ כָּל שִׁבְעָה, שֶׁמָּא יָבֹא לִידֵי שְׂחוֹק.

ב עַל כָּל מֵתִים נִכְנָס לְבֵית הַמִּשְׁתֶּה לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם; עַל אָבִיו וְעַל אִמּוֹ, לְאַחַר י״ב חֹדֶשׁ. וְאַף אִם הָשָׁנָה מְעֻבֶּרֶת, מֻתָּר לְאַחַר י״ב חֹדֶשׁ. וּמֵיהוּ שִׂמְחַת מְרֵעוּת שֶׁהָיָה חַיָּב לִפְרֹעַ אוֹתָהּ מִיָּד, מֻתָּר לַעֲשׂוֹתָהּ מִיָּד אַחַר שִׁבְעָה. אֲבָל אִם אֵינוֹ חַיָּב לְפָרְעָהּ, אָסוּר לִכָּנֵס לָהּ עַד ל׳. וְעַל אָבִיו וְעַל אִמּוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁחַיָּב לְפָרְעָהּ, אָסוּר עַד לְאַחַר י״ב חֹדֶשׁ. הַגָּה: וּבַחֲבוּרַת מִצְוָה, כְּגוֹן שֶׁמַּשִּׂיא יְתוֹם וְיִתּוֹמָה לְשֵׁם שָׁמַיִם, וְאִם לֹא יֹאכַל שָׁם יִתְבַּטֵּל הַמַּעֲשֶׂה, מֻתָּר לְאַחַר ל׳, אֲבָל תּוֹךְ ל׳ אָסוּר לְכָל סְעֻדַּת מִצְוָה שֶׁבָּעוֹלָם (טור בְּשֵׁם הָרַאֲב״ד). אֲבָל סְעֻדַּת מִצְוָה דְּלֵית בֵּיהּ שִׂמְחָה, מֻתָּר לִכָּנֵס בָּהּ, כְּגוֹן פִּדְיוֹן הַבֵּן אוֹ סְעֻדַּת בְּרִית מִילָה, מֻתָּר לֶאֱכֹל שָׁם אֲפִלּוּ תּוֹךְ שִׁבְעָה, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יֵצֵא מִפֶּתַח בֵּיתוֹ (ת״ה סִי׳ רנ״א). וְיֵשׁ אוֹסְרִין בְּסְעֻדַּת בְּרִית מִילָה (פְּרִדְכַ״י). וְהַמְּנָהָג שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל בְּשׁוּם סְעֻדָּה בָּעוֹלָם כָּל י״ב חֹדֶשׁ, אִם הוּא חוּץ לְבֵיתוֹ, וּבְתוֹךְ הַבַּיִת מְקִלִּין שֶׁאוֹכֵל בְּבֵיתוֹ בְּסְעֻדַּת בְּרִית מִילָה, וְכָל שֶׁכֵּן בְּשְׁאָר סְעֻדּוֹת שֶׁאֵין בָּהֶם שִׂמְחָה. אֲבָל בְּסְעֻדַּת נִשּׂוּאִין יֵשׁ לְהַחְמִיר, כֵּן נִרְאֶה לִי. אֲבָל שֶׁהוּא בַּעַל בְּרִית אוֹ מוֹהֵל, יִלְבַּשׁ בִּגְדֵי שַׁבָּת עַד לְאַחַר הַמִּילָה. וּמֻתָּר לִכָּנֵס לַמִּילָה לֶאֱכֹל שָׁם, אִם הוּא לְאַחַר ל׳, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין הַמִּילָה בְּבֵיתוֹ (בית יוסף בְּשֵׁם תְּשׁוּבַת מהרי״ל).

ג לִכָּנֵס לַחֻפָּה שֶׁלֹּא בִּשְׁעַת אֲכִילָה, לִשְׁמֹעַ הַבְּרָכוֹת, יֵשׁ מַתִּירִין וְיֵשׁ אוֹסְרִין; אֶלָּא עוֹמֵד חוּץ לַבַּיִת לִשְׁמֹעַ הַבְּרָכוֹת. הַגָּה: אֲבָל לֹא יִכָּנֵס לַבַּיִת כָּלָל בְּשָׁעָה שֶׁעוֹמְדִים שָׁם בְּמִזְמוּטֵי חֻתָּן וְכַלָּה, וְכֵן נוֹהֲגִים בְּאַשְׁכְּנַז (טור) וּבְמִדִּינוֹת אֵלּוּ. וְכָל זֶה בְּבַיִת שֶׁעוֹשִׂין הַחֲתֻנָּה וְאוֹכְלִין וְשׁוֹתִין וּשְׂמֵחִין שָׁם, אֲבָל בְּחֻפָּה שֶׁעוֹשִׂין בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, שֶׁמְּבָרְכִין שָׁם בִּרְכַּת אֵרוּסִין וְנִשּׂוּאִין וְאֵין שִׂמְחָה כְּלָל, מֻתָּר מִיָּד אַחַר שִׁבְעָה (הַגָּהוֹת מַיְמוֹנִי). וְיֵשׁ אוֹסְרִין עַד שְׁלֹשִׁים (שָׁם בְּשֵׁם רַאֲבִי״ה), וְכֵן נִרְאֶה לִי. וְיֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁמַּחְמִירִין לִהְיוֹת הָאֲבֵל עוֹמֵד כָּל י״ב חֹדֶשׁ חוּץ לְבֵית הַכְּנֶסֶת לִשְׁמֹעַ הַבְּרָכוֹת (הַגָּהוֹת במהרי״ל). וּמָקוֹם נִרְאֶה דְּאֲבֵל יָכוֹל לְבָרֵךְ בִּרְכַּת אֵרוּסִין וְנִשּׂוּאִין תַּחַת הַחֻפָּה שֶׁבַּבַּיִת הַכְּנֶסֶת. וְכֵן יוֹכֵל לְהַכְנִיס חָתָן כְּדַרְכּוֹ אֲרַצֵּנוּ שֶׁשְּׁנֵי אֲנָשִׁים מַכְנִיסִין הֶחָתָן תַּחַת הַחֻפָּה. וְיוֹכֵל לִלְבֹּשׁ קֶצֶת בִּגְדֵי שַׁבָּת בְּשָׁעָה שֶׁמַּכְנִיסִין, וּבִלְבַד שֶׁיְּהֵא אַחַר ל׳ (ד״ע), וְכֵן נוֹהֲגִין. יֵשׁ מַתִּירִין לְאָבֵל בְּסְעֻדַּת נִשּׂוּאִין אוֹ בְּרִית מִילָה עִם הַמְּשַׁמְּשִׁין, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְהֵא בְּמָקוֹם שִׂמְחָה כְּגוֹן בְּבֵית אַחֵר (כָּל בּוֹ וּבְית יוֹסֵף בְּשֵׁם סמ״ק), וְיֵשׁ אוֹסְרִין (הַגָּהוֹת אַשֵּׁרִי), וְכֵן נוֹהֲגִין, רַק שֶׁהָאֲבֵל מְשַׁמֵּשׁ שָׁם, אִם יִרְצֶה, וְאוֹכֵל בְּבֵיתוֹ מִמַּה שֶּׁשּׁוֹלְחִין לוֹ מִן הַסְּעֻדָּה. יֵשׁ מַתִּירִין לְאָבֵל לֶאֱכֹל בְּאוֹתָהּ סְעֻדָּה שֶׁל דָּגִים שֶׁעוֹשִׂים לְאַחַר הַנִּשּׂוּאִין, כִּי מֵאַחַר שֶׁכְּבָר פָּסְקוּ לוֹמַר שֶׁהַשִּׂמְחָה בְּמְעוֹנוֹ אֵית לֵיהּ הֵכֵר שֶׁאֵין שִׂמְחָה בְּאוֹתָהּ סְעֻדָּה, וְשָׁרֵי (בית יוסף בְּשֵׁם רוֹקֵחַ). יֵשׁ אוֹמְרִים דְּאָסוּר לֶאֱכֹל בְּסְעֻדָּה בַּלַּיְלָה שֶׁבְּיוֹם הַמֻּחֶזֶרֶת מֵת אָבִיו אוֹ אִמּוֹ (בַּהַגָּהוֹת מִנְהָגִים בְּשֵׁם מהרי״ו).

סימן שצב

א אָסוּר לִשָּׂא אִשָּׁה כָּל ל׳ יוֹם, אֲפִלּוּ בִּלֹּא סְעֻדָּה; וּלְאַחַר שְׁלֹשִׁים, מֻתָּר, אֲפִלּוּ עַל אָבִיו וְאִמּוֹ, וַאֲפִלּוּ לַעֲשׂוֹת סְעֻדָּה. וּמֻתָּר לְקַדֵּשׁ אִשָּׁה אֲפִלּוּ בְּיוֹם הַמִּיתָה, וְהוּא שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה סְעֻדָּה, אֶלָּא אִם כֵּן עָבְרוּ שְׁלֹשִׁים יוֹם. וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּגַם לְאָרֵס אָסוּר כָּל ל׳ יוֹם (טור וְהָרא״ש וְהַרַמְב״ן) וְכֵן עִקָּר.

ב מֵתָה אִשְׁתּוֹ, אָסוּר לִשָּׂא אַחֶרֶת עַד שֶׁיַּעַבְרוּ עָלֶיהָ שָׁלֹשׁ רְגָלִים, אֲבָל לִכְנֹס לְבֵית הַמִּשְׁתֶּה, דֵּינוֹ כְּמוֹ בִּשְׂאָר קְרוֹבִים, (טור) וְרֹאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם כִּפּוּרִים אֵינָם חֲשׁוּבִים כְּרַגָּלִים לְעִנְיָן זֶה. וְאִם לֹא קָיְמוּ מִצְוַת פְּרִיָּה וּרְבִיָּה, אוֹ שֶׁיֵּשׁ לוֹ בָּנִים קְטַנִּים, אוֹ שֶׁאֵין לוֹ מִי שֶׁיְּשַׁמְּשֶׁנּוּ, מֻתָּר לְקַדֵּשׁ מִיָּד וְלִכְנֹס אַחַר שִׁבְעָה; וְלֹא יָבֹא עָלֶיהָ עַד לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם, אֶלָּא אִם כֵּן לֹא קָיְמוּ מִצְוַת פְּרִיָּה וּרְבִיָּה, שֶׁאָז מֻתָּר לָבוֹא עָלֶיהָ אַחַר שִׁבְעָה. הַגָּה: וְהוּא הַדִּין בִּשְׂאָר אֲבֵלוּת, אֲפִלּוּ בַּאֲבֵלוּת דְּאָבִיו וְאִמּוֹ, מֻתָּר לְשָׂא וְלָבוֹא עָלֶיהָ אַחַר שִׁבְעָה, אִם לֹא קָיְמוּ מִצְוַת פְּרִיָּה וּרְבִיָּה. יֵשׁ אוֹמְרִים דְּאַף מִי שֶׁהוּא עָשִׁיר וְיָכוֹל בְּיָדוֹ לְשַׂכֵּר לוֹ מְשָׁרְתִים וּמְשָׁרְתוֹת, מִכָּל מָקוֹם אִם אֵין בְּתוֹ אוֹ כַּלָּתוֹ אֶצְלוֹ בְּבֵיתוֹ שֶׁתּוּכַל לְשַׁמְּשׁוֹ בַּחֲפִיפַת הָרֹאשׁ אוֹ שְׁאָר דְּבָרִים שֶׁמִּתְבַּיֵּשׁ מֵאֲחֵרִים, מִקְרֵי אֵין לוֹ מִי שֶׁיְּשַׁמְּשֶׁנּוּ, וְכָל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה (פסקי מהרא״י סי״ג); וְלָכֵן נִשְׂתָּרְבֵב הַמִּנְהָג שֶׁרַבִּים מִקִּלִּין בָּעִנְיָן וְנוֹשְׂאִין נָשִׁים תּוֹךְ שָׁלֹשׁ רְגָלִים, וּבַעַל נֶפֶשׁ יָחוּשׁ לְעַצְמוֹ. מִי שֶׁתָּפְשׂוֹ הַשָּׂר וְאֵינוֹ רוֹצֶה לְהַנִּיחוֹ מִתְּפִיסָתוֹ, עַד שֶׁיִּשָּׂא אִשָּׁה תּוֹךְ שָׁלֹשׁ רְגָלִים אַחַר מִיתַת אִשְׁתּוֹ, יֵשׁ מַתִּירִין מִשּׁוּם צַעַר דִּידֵיהּ (בית יוסף), וְכֵן נִרְאֶה לִי עִקָּר.

ג מִי שֶׁלֹּא קָיְמוּ מִצְוַת פְּרִיָּה וּרְבִיָּה, וְשִׁדֵּךְ אִשָּׁה וְאַחַר שֶׁהֶכִּין צָרְכֵי חֻפָּה, מֵת אָחִי הַמְשֻׁדֶּכֶת, מֻתָּר לְכָנְסָהּ וְלָבוֹא עָלֶיהָ אַחַר שִׁבְעָה. הַגָּה: וְכֵן אִם יֵשׁ לוֹ בָּנִים קְטַנִּים וְנִתְרַצָּה לְאָחוֹת אִשְׁתּוֹ, מֻתָּר לְכָנְסָהּ, כִּי הִיא מְרַחֶמֶת עַל בְּנֵי אֲחוֹתָהּ יוֹתֵר מֵאַחֶרֶת (כ״כ בְּפֵרוּשׁ הָרא״ש וְהַגָּהוֹת מֵיִמוֹנִי וּפַרְדֶּכִי).

סימן שצג

א אָבֵל, ג׳ יָמִים הָרִאשׁוֹנִים אֵינוֹ יוֹצֵא לְבֵית הָאָבֵל וְלֹא לְבֵית הַקְּבָרוֹת; מִכָּאן וָאֵילָךְ, אִם מֵת לַאֲחֵרִים מֵת בִּשְׁכוּנָתוֹ, יוֹצֵא אַחַר הַמִּטָּה לְבֵית הַקְּבָרוֹת, וְאֵינוֹ יוֹשֵׁב בְּמָקוֹם הַמְּנֻחָמִים אֶלָּא בְּמָקוֹם הַמִּתְנַחֲמִים; וְאִם אֵין שָׁם כְּדֵי מִטָּה וְקוֹבְרֶיהָ, יוֹצֵא אֲפִלּוּ בְּיוֹם רִאשׁוֹן וַאֲפִלּוּ בִּשְׁכוּנָה אַחֶרֶת. הַגָּה: וּמִקְצָת יוֹם ג׳ הֲרֵי הוּא כְּכֻלּוֹ (הַגָּהוֹת מֵיִמוֹנִי פ״ז). וְלֹא רָאִיתִי נוֹהֲגִין כֵּן עַכְשָׁו, כִּי אֵין אָבֵל הוֹלֵךְ לְבֵית הַקְּבָרוֹת וְלֹא לְבֵית הָאָבֵל כָּל שִׁבְעָה; וְאֶפְשָׁר שֶׁלָּאו חִיּוּב הוּא, אֶלָּא רְשׁוּת, וּמֵאַחַר שֶׁעַכְשָׁו אֵין מִתְנַחֲמִין כְּמוֹ בִּימֵיהֶם, שֵׁב וְאַל תַּעֲשֶׂה עָדִיף.

ב אָבֵל, שָׁבוּעַ הָרִאשׁוֹן אֵינוֹ יוֹצֵא מִפֶּתַח בֵּיתוֹ, וַאֲפִלּוּ לִשְׁמֹעַ בְּרָכוֹת חֻפָּה אוֹ בִּרְכוֹת הַמְּזוֹנָה. הַגָּה: מֵיהוּ הַמֵּקֵל לָצֵאת בַּלַּיְלָה, מִפְּנֵי הַצָּרָךְ, לֹא הִפְסִיד (ת״ה סימן ר״ע). וְהָא דְּאָסוּר לָצֵאת חוּץ לְבֵיתוֹ, הַיְנוּ דַּוְקָא לְטַיֵּל, אוֹ לְמַשָּׂא וּמַתָּן וְכַדּוֹמֶה, אֲבָל אִם שָׁלַח מוֹשֵׁל אַחֲרָיו (מַרְדְּכַי ה״א) אוֹ שֶׁצָּרִיךְ לֵילֵךְ בְּדֶרֶךְ אוֹ לִשְׂאֹר דְּבָרִים הַצְּרִיכִים לוֹ הַרְבֵּה, כְּגוֹן דָּבָר הָאֲבֵד, מֻתָּר לוֹ לָצֵאת (תוספות סוף מ״ק), וְכֵן נוֹהֲגִין. וְדִין נְעִילַת סַנְדָּלָיו, עַיֵּן לְעֵיל סִימָן שפ״ב. שְׁנַיָּה, יוֹצֵא וְאֵינוֹ יוֹשֵׁב בְּמָקוֹמוֹ וְאֵינוֹ מְדַבֵּר; שְׁלִישִׁית, יוֹשֵׁב בְּמָקוֹמוֹ וְאֵינוֹ מְדַבֵּר. הַגָּה: וְאִם רוֹצֶה שֶׁלֹּא לֵישֵׁב בְּמָקוֹמוֹ בְּשָׁבוּעַ שְׁלִישִׁית וּלְדַבֵּר, הֶרְשׁוּת בְּיָדוֹ (הגמי״י). וְעַכְשָׁו נוֹהֲגִין שֶׁאֵין יוֹשְׁבִין בְּמְקוֹמָם כָּל שְׁלֹשִׁים; וְעַל אָבִיו וְאִמּוֹ כָּל י״ב חֹדֶשׁ, וְאֵין לְמַנְהָג זֶה עִקָּר, מִכָּל מָקוֹם אֵין לְשַׁנּוֹת מִן הַמִּנְהָג, כִּי כָּל מָקוֹם לְפִי מִנְהָגוֹ; רְבִיעִית, חֲרֵי הוּא כִּשְׁאָר כָּל אָדָם. אֲפִלּוּ לֹא שָׁלְמוּ שִׁלְשָׁה שְׁבוּעוֹת, כְּגוֹן שֶׁמֵּת בְּאֶמְצַע שָׁבוּעַ, מִיָּד כְּשֶׁכָּלָה אוֹתוֹ שָׁבוּעַ וּשְׁנַיִם שֶׁאַחֲרָיו, חָשׁוּב שָׁבוּעַ הַבָּא רְבִיעִית.

ג הָאָבֵל אֵינוֹ יוֹצֵא בַּחֹל לְבֵית הַכְּנֶסֶת, אֲבָל בְּשַׁבָּת יוֹצֵא. וְכֵן לְבֵית הַמִּדְרָשׁ (בית יוסף). וְאָנוּ נוֹהֲגִים שֶׁבְּכָל יוֹם קְרִיאַת הַתּוֹרָה יוֹצֵא לב״ה. הַגָּה: וּבְמְדִינוֹת אֵלּוּ נוֹהֲגִין שֶׁאֵין יוֹצֵא אֶלָּא בְּשַׁבָּת. וְאִם הָאָבֵל מוֹרֶה אוֹ בַּעַל בְּרִית, לְאַחַר שְׁלֹשָׁה, מִתְפַּלֵּל בְּבֵיתוֹ, וּכְשֶׁמְּבִיאִין הַתִּינוֹק לְמוּל, הוֹלֵךְ הָאָבֵל לְבֵית הַכְּנֶסֶת (הגהות אשרי). אֲבָל, תּוֹךְ שְׁלֹשָׁה, לֹא יֵצֵא אֶלָּא אִם כֵּן אֵין מוֹהֵל אַחֵר בָּעִיר (אור זרוע); וְיֵשׁ מְקִלִּין אֲפִלּוּ תּוֹךְ שְׁלֹשָׁה, אֲפִלּוּ אִם יֵשׁ מוֹהֵל אַחֵר בָּעִיר (בית יוסף); וּמֻתָּר לוֹ לְתַקֵּן הַצִּפָּרְנַיִם וּלְגַלַּח לְצֹרֶךְ הַמִּילָה, אֲבָל אִם יֵשׁ מוֹהֵל אַחֵר אָסוּר (סִפְרַת חֲרֵב דְּלֹא כְּאוֹר זָרוּעַ דְּמִתִּיר סְתָם). וְכֵן כָּל דָּבָר מִצְוָה שֶׁאִי אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹת בְּלֹא הָאָבֵל, מֻתָּר לוֹ לָצֵאת לְקַיֵּם הַמִּצְוָה (סִפְרַת חֲרֵב וּבית יוסף).

ד הַנּוֹהֲגִים כְּשֶׁהֵם אֲבֵלִים שֶׁלֹּא לְשַׁנּוֹת מְקוֹמָם בְּבֵית הַכְּנֶסֶת בְּשַׁבָּת, יָפֶה הֵם עוֹשִׂים. הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁגַּם בְּשַׁבָּת יְשַׁנֶּה מְקוֹמוֹ (נמוקי יוסף סוף פרק המוכר פרות), וְכֵן הַמִּנְהָג פָּשׁוּט, וְאֵין לְשַׁנּוֹת הַמִּנְהָג.

סימן שצד

א אֵין מִתְקַשְּׁין עַל הַמֵּת יוֹתֵר מִדַּאי; וְכָל הַמִּתְקַשֶּׁה עָלָיו יוֹתֵר מִדַּאי, עַל מֵת אַחֵר הוּא בוֹכֶה; אֶלָּא שִׁלְשָׁה יָמִים לִבְכִי, שִׁבְעָה לְהֶסְפֵּד, שְׁלֹשִׁים לְתִסְפֹּרֶת וּלְגִהוּץ.

ב בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בִּשְׁאָר הָעָם. אֲבָל תַּלְמִידֵי חֲכָמִים, הַכֹּל לְפִי חָכְמָתָם; וְאֵין בּוֹכִים עֲלֵיהֶם יוֹתֵר מִל׳ יוֹם; וְאֵין מַסְפִּידִין עֲלֵיהֶם יוֹתֵר מִי״ב חֹדֶשׁ; וְכֵן חָכָם שֶׁבָּא שְׁמוּעָתוֹ לְאַחַר י״ב חֹדֶשׁ, אֵין מַסְפִּידִין אוֹתוֹ.

ג יוֹצְאִין לְבֵית הַקְּבָרוֹת וּפוֹקְדִים עַל הַמֵּתִים שְׁלֹשָׁה יָמִים, שֶׁמָּא עֲדַיִן הוּא חַי.

ד כָּל שְׁלֹשָׁה יָמִים יִרְאֶה הָאֲבֵל כְּאִלּוּ חֶרֶב מֻנַּחַת לוֹ בֵּין כְּתֵפָיו; מִשְּׁלֹשָׁה וְעַד שִׁבְעָה, כְּאִלּוּ זָקוּף כְּנֶגְדּוֹ בְּקֶרֶן זָוִית; מִשִּׁבְעָה וְעַד שְׁלֹשִׁים, כְּאִלּוּ עוֹבֵר לְפָנָיו בַּשּׁוּק; וְכָל אוֹתָהּ הַשָּׁנָה הַדִּין מְתוּחָה כְּנֶגֶד אוֹתָהּ מִשְׁפָּחָה; וְאִם נוֹלַד בֵּן זָכָר בְּאוֹתָהּ מִשְׁפָּחָה, נִתְרַפֵּאת כָּל הַמִּשְׁפָּחָה.

ה אֶחָד מֵהַחֲבוּרָה שֶׁמֵּת, תִּדְאַג כָּל הַחֲבוּרָה.

ו כָּל מִי שֶׁאֵינוֹ מִתְאַבֵּל כְּמוֹ שֶׁצִּוּוּ חֲכָמִים, הֲרֵי זֶה אַכְזָרִי; אֶלָּא יִפְחַד וְיִדְאַג וְיַפְשְׁפֵּשׁ בְּמַעֲשָׂיו וְיַחֲזֹר בִּתְשׁוּבָה.

סימן שצה

א כֵּיצַד שֶׁעָמְדוּ מְנַחֲמִים מֵאֵצֶל הָאֲבֵל בְּיוֹם שְׁבִיעִי, מֵתָר בְּכָל דְּבָרִים שֶׁאָסוּר בָּהֶם תּוֹךְ שִׁבְעָה, דִּמְקָצָת הַיּוֹם כְּכֻלּוֹ, לֹא שְׁנָא מִקְצָת יוֹם שְׁבִיעִי לֹא שְׁנָא מִקְצָת יוֹם שְׁלִשִׁים, כֵּיוָן שֶׁהֵנֵץ הַחַמָּה בְּיוֹם שְׁלִשִׁים, בָּטְלוּ מִמֶּנּוּ גְּזֵרַת שְׁלִשִׁים (רא״ש וְרַבֵּנוּ יְרוּחָם). הַגָּה: וּכְמִדְינוֹת אֵלּוּ שֶׁאֵין הַמְּנַחֲמִין רְגִילִין לָבוֹא בְּיוֹם ז׳, צָרִיךְ לְהַמְתִּין עַד שָׁעָה שֶׁרְגִילִין הַמְּנַחֲמִים לָבוֹא בְּשַׁאַר יָמִים, דְּהֵינוּ לְאַחַר יְצִיאָה מִבֵּית הַכְּנֶסֶת שֶׁרְגִילִין לָבוֹא מְנַחֲמִין, כֵּן נִרְאֶה לִי, וּדְלֹא כְּמוֹ שֶׁרְגִילִין לְהַמְתִּין שָׁעָה עַל הַיּוֹם, דְּאֵין הַדָּבָר תָּלוּי רַק בַּעֲמִידַת הַמְּנַחֲמִין. (וְכֵן מִשְׁמַע בְּאַשְׁרֵי).

ב שָׁמַע שְׁמוּעָה רְחוֹקָה בַּלַּיְלָה, כֵּיוָן דְּסָגֵי בְּשָׁעָה אַחַת, סַלְקָא, אֲפִלּוּ בַּלַּיְלָה.

ג מִי שֶׁמֵּת אָבִיו אוֹ אִמּוֹ בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ נִיסָן, לֹא אַמְרִינָן בכ״ט בַּאֲדָר שֶׁאַחֲרָיו מִקְצָת הַיּוֹם כְּכֻלּוֹ, אֶלָּא צָרִיךְ לִנְהֹג דְּבָרִים הָאֲסוּרִים בי״ב חֹדֶשׁ עַד שֶׁיִּכָּנֵס רֹאשׁ חֹדֶשׁ נִיסָן. הַגָּה: וְנֶהֱגוּ לְהוֹסִיף עוֹד הַיּוֹם שֶׁמֵּת בּוֹ הָאָב אוֹ הָאֵם לִנְהֹג בּוֹ דִּין י״ב חֹדֶשׁ, וְכֵן נוֹהֲגִין הוּא.

סימן שצו

א אָבֵל שֶׁלֹּא נָהַג אֲבֵלוּתוֹ תּוֹךְ שִׁבְעָה, בֵּין בְּשׁוֹגֵג בֵּין בְּמֵזִיד, מַשְׁלִים אוֹתוֹ כָּל שְׁלֹשִׁים, חוּץ מֵהַקְּרִיעָה, שֶׁאִם לֹא קָרַע בִּשְׁעַת חֲמוּם, אֵינוֹ קוֹרֵעַ, אֶלָּא תּוֹךְ שִׁבְעָה, חוּץ מֵאָבִיו וְאִמּוֹ שֶׁקּוֹרֵעַ אֲפִלּוּ לְאַחַר שִׁבְעָה.

ב בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּשֶׁלֹּא נָהַג אֲבֵלוּת כְּלָל כָּל שִׁבְעָה; אֲבָל אִם זִלְזֵל בְּמִקְצָת הַיָּמִים, וְלֹא נָהַג בָּהֶם אֲבֵלוּת, כְּגוֹן מִי שֶׁאָמְרוּ לוֹ שֶׁמֵּת לוֹ מֵת בַּיּוֹם הָא׳, וְהָיָה בְּעִיר אַחֶרֶת וְלֹא נָהַג אֲבֵלוּת, וּבַיּוֹם הַשֵּׁנִי בָּא לְעִירוֹ וְנָהַג אֲבֵלוּת, אֵין צָרִיךְ לְהַשְׁלִים, וּמוֹנֶה שִׁבְעָה מִיּוֹם הָרִאשׁוֹן.

ג קָטָן שֶׁמֵּת אָבִיו וְאִמּוֹ, אֲפִלּוּ הִגְדִּיל תּוֹךְ שִׁבְעָה, בָּטֵל מִמֶּנּוּ כָּל דִּין אֲבֵלוּת וְאֵינוֹ חַיָּב בּוֹ.

סימן שצז

א מִתְאַבְּלִין עַל פִּי עֵד אֶחָד, וְעֵד מִפִּי עֵד וְעוֹבֵד כּוֹכָבִים מֵסִיחַ לְפִי תֻּמּוֹ.

ב שְׁנַיִם אוֹמְרִים: מֵת, וּשְׁנַיִם אוֹמְרִים: לֹא מֵת, אֵינוֹ מִתְאַבֵּל.

סימן שצח

א אֲבֵלוּת יוֹם רִאשׁוֹן, אִם הוּא יוֹם מִיתָה וּקְבוּרָה, הֲוֵי דְּאוֹרָיְתָא; וּשְׁאָר הַיָּמִים, מִדְּרַבָּנָן. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּשִׁבְעָה מֵתִים הַמְפֹרָשִׁים בַּתּוֹרָה שֶׁכֵּהֵן מְטַמֵּא לָהֶם, אֲבָל אוֹתָם שֶׁהוֹסִיפוּ עֲלֵיהֶם כִּדְאִיתָא בְּסִימָן שע״ד, אֲפִלּוּ בְּיוֹם רִאשׁוֹן הֵם מִדְּרַבָּנָן. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאַף אֲבֵלוּת יוֹם רִאשׁוֹן דְּמִיתָה וּקְבוּרָה הֲוֵי דְּרַבָּנָן בְּכָל הַמֵּתִים.

סימן שצט

א הַקּוֹבֵר מֵתוֹ קֹדֶם הָרֶגֶל, בְּעִנְיָן שֶׁחָל עָלָיו אֲבֵלוּת, וְנָהַג בּוֹ אֲפִלּוּ שָׁעָה אַחַת קֹדֶם הָרֶגֶל, מַפְסִיק הָאֲבֵלוּת וּמְבַטֵּל מִמֶּנּוּ גְּזֵרַת שִׁבְעָה וּימֵי הָרֶגֶל עוֹלִים לוֹ לִמְנִין שְׁלֹשִׁים, הֲרֵי שִׁבְעָה לִפְנֵי הָרֶגֶל, וּימֵי הָרֶגֶל, וּמַשְׁלִים עֲלֵיהֶם הַשְּׁלֹשִׁים. וְדַוְקָא שֶׁנָּהַג אֲבֵלוּת בְּאוֹתָהּ שָׁעָה, אֲפִלּוּ לֹא נָהַג אֶלָּא דְּבָרִים שֶׁבִּצְנָעָא, כְּגוֹן שֶׁשָּׁמַע שְׁמוּעָה קָרוֹבָה בְּיוֹם שַׁבָּת שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּעֶרֶב הָרֶגֶל, שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ נוֹהֵג אֶלָּא דְּבָרִים שֶׁבִּצְנָעָא, הָרֶגֶל מַפְסִיק. אֲבָל אִם שָׁגַג אוֹ הֵזִיד וְלֹא נָהַג

אֲבֵלוּת, אוֹ שֶׁהָיָה קָרוֹב לַחֲשֵׁכָה וְלֹא הָיָה יָכוֹל לִנְהֹג, אֵין הָרֶגֶל מְבַטֵּל הָאֲבֵלוּת; וְכָל שֶׁכֵּן אִם לֹא יָדַע בְּמִיתַת הַמֵּת קֹדֶם הָרֶגֶל, שֶׁאֵין הָרֶגֶל מְבַטְּלוֹ, אֶלָּא נוֹהֵג בָּרֶגֶל דְּבָרִים שֶׁבִּצְנָעָא, וּמוֹנֶה שִׁבְעָה אַחַר הָרֶגֶל, וּבְאוֹתָהּ הַשִּׁבְעָה מְלַאכְתּוֹ נַעֲשֵׂית עַל יְדֵי אֲחֵרִים, וַעֲבָדָיו וְשִׁפְחוֹתָיו עוֹשִׂים בְּצִנְעָה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, דְּכֵינָן דִּכְבָר נִתְבַּטֵּל בְּשִׁבְעַת יְמֵי הָרֶגֶל מִמְּלָאכָה, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִתְבַּטֵּל מֵחֲמַת הָאֵבֶל אֶלָּא מֵחֲמַת הָרֶגֶל, סוֹף סוֹף נָהֵג בִּדְּין אֲבֵלוּת בְּעִנְיַן מְלָאכָה, הִלְכָּךְ אֵין לְהַחְמִיר בּוֹ כְּמוֹ בְּשְׁאָר אֲבֵלוּת וּמְלַאכְתּוֹ נַעֲשֵׂית עַל יְדֵי אֲחֵרִים. וְכָל יְמֵי הָרֶגֶל רַבִּים מִתְעַסְקִים בּוֹ לְנַחֲמוֹ, הִלְכָּךְ אֵין מִתְעַסְקִין בּוֹ לְנַחֲמוֹ אַחַר הָרֶגֶל. וְרֶגֶל עוֹלֶה לְמִנְיַן שְׁלֹשִׁים, שֶׁהֲרֵי דִּין שְׁלֹשִׁים דְּהַיְנוּ גִּהוּץ וְתִסְפֹּרֶת נוֹהֲגִים בָּרֶגֶל, וְלֹא מִתּוֹרַת רֶגֶל בִּלְבַד אָסוּר בָּהֶם, אֶלָּא אַף מִתּוֹרַת אֵבֶל, שֶׁהֲרֵי מִתּוֹרַת הָרֶגֶל מֻתָּר לִלְבֹּשׁ כֵּלִים מְגֹהָצִים חֲדָשִׁים וּלְבָנִים, וְנוֹטֵל צִפָּרְנָיו בְּמִסְפָּרַיִם וְשָׁמֵחַ שִׂמְחַת מִרְעוּת, וְהָבָא מִמְּדִינַת הַיָּם וּמִבֵּית הַשְּׁבִיָּה וְהַשְּׁאָר שָׁמְנוּ חֲכָמִים, מַתָּרִין לְסַפֵּר וּלְכַבֵּס, וּמִדִּין אֲבֵלוּת אָסוּר בְּכֻלָּם כְּמוֹ בַּחֹל.

ב הַקּוֹבֵר מֵתוֹ בָּרֶגֶל בְּחֹל הַמּוֹעֵד, נֹהֵג דִּין אֲנִינוּת כָּל זְמַן שֶׁלֹּא נִקְבַּר; וּלְאַחַר שֶׁנִּקְבַּר, נוֹהֵג דְּבָרִים שֶׁבִּצְנָעָא וּמִכָּל מָקוֹם מֻתָּר לְיַחֵד עִם אִשְׁתּוֹ (בית יוסף בשם הראב"ד והרא"ש) וְעַיֵּן לְעֵיל סִימָן שפ"ג וּבְאֵ"ח סִימָן תקמ"ח, וְהָרֶגֶל עוֹלֶה לְמִנְיַן שְׁלֹשִׁים, שֶׁמַּשְׁלִים עָלָיו שְׁלֹשִׁים; אֲפִלּוּ קְבָרוֹ בְּחַג הַסֻּכּוֹת, לֹא אָמְרִינַן דִּשְׁמִינִי עֲצֶרֶת מְבַטֵּל, וּמִתְעַסְקִים בָּרֶגֶל לְנַחֲמוֹ. הֶגֶה: וְכָל מְלָאכָה הַמֻּתֶּרֶת לַעֲשׂוֹת לוֹ בַּמּוֹעֵד בְּדָבָר הָאֲבֵד, מֻתָּר לַעֲשׂוֹת בְּעַצְמוֹ; וְאִם אֵין דָּבָר הָאֲבֵד, נַעֲשֵׂית עַל יְדֵי אֲחֵרִים בְּבָתֵּיהֶם, וַעֲבָדָיו וְשִׁפְחוֹתָיו עוֹשִׂין בְּצִנְעָא תּוֹךְ בֵּיתוֹ (בית יוסף בשם רבנו ירוחם), וּלְאַחַר הָרֶגֶל מַתְחִיל לִמְנוֹת שִׁבְעָה, וְלִכְשֶׁיִּכְלוּ שִׁבְעָה לִמְיַת הַמֵּת אַף עַל פִּי שֶׁעֲדַיִן לֹא כָלוּ שִׁבְעַת יְמֵי הָאֲבֵלוּת, מְלַאכְתּוֹ נַעֲשֵׂית עַל יְדֵי אֲחֵרִים בְּבָתֵּיהֶם, וַעֲבָדָיו עוֹשִׂין לוֹ בְּצִנְעָא בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ; וְאֵין רַבִּים מִתְעַסְקִים בּוֹ לְנַחֲמוֹ אַחַר הָרֶגֶל מִנְיַן הַיָּמִים שֶׁנִּחֲמוּהוּ בָּרֶגֶל, אֲבָל מַרְאִים לוֹ פָּנִים, כְּגוֹן אִם קְבָרוֹ בִּשְׁלֹשָׁה יָמִים הָאַחֲרוֹנִים שֶׁל רֶגֶל, מְלַאכְתּוֹ נַעֲשֵׂית עַל יְדֵי אֲחֵרִים בִּשְׁלֹשָׁה יָמִים אַחֲרוֹנִים שֶׁל אֵבֶל, וּבִמְקוֹמוֹת שֶׁעוֹשִׂים שְׁנֵי יָמִים, מוֹנֶה הַשִּׁבְעָה מִיּוֹם טוֹב שֵׁנִי הָאַחֲרוֹן, הוֹאִיל וּמִדִּבְרֵיהֶם הוּא עוֹלֶה מֵהַמִּנְיָן, וּמוֹנֶה מֵאַחֲרָיו שִׁשָּׁה יָמִים בִּלְבַד.

ג אִם קָבַר אֶת מֵתוֹ שִׁבְעָה יָמִים קֹדֶם הָרֶגֶל, וְנָהַג בָּהֶם גְּזֵרַת שִׁבְעָה, הָרֶגֶל מְבַטֵּל מִמֶּנּוּ גְּזֵרַת שְׁלֹשִׁים, אֲפִלּוּ חָל יוֹם שְׁבִיעִי בְּעֶרֶב הָרֶגֶל, דְּמִקְצָת הַיּוֹם כְּכֻלּוֹ וְעוֹלֶה לָכָאן וּלְכָאן, וּמֻתָּר לְכַבֵּס וְלִרְחֹץ וּלְסַפֵּר בְּעֶרֶב הָרֶגֶל. הַגָּה: סְמוּךְ לַחֲשֵׁכָה (טור). וּבְעֶרֶב פֶּסַח מֻתָּר בְּכָל אַחַר חֲצוֹת, דְּהַיְנוּ מִזְּמַן שְׁחִיטַת הַפֶּסַח וָאֵילָךְ; וְעַדִּיף שֶׁיְּגַלַּח קֹדֶם חֲצוֹת, הוֹאִיל וַאֲחֵרִים אֲסוּרִים לְגַלַּח אַחַר חֲצוֹת (תשובת רי"ו סי' ן' ס"ד). וְכֵן אִם חָל שְׁמִינִי בְּשַׁבָּת שֶׁבְּעֶרֶב הָרֶגֶל, מֻתָּר לְכַבֵּס וְלִרְחֹץ וּלְסַפֵּר בְּעֶרֶב שַׁבָּת, וְאִם לֹא גִּלַּח בְּעֶרֶב יוֹם טוֹב אוֹ בְּעֶרֶב שַׁבָּת, מֻתָּר לְגַלֵּחַ אַחַר הָרֶגֶל, שֶׁכְּבָר נִתְבַּטֵּל מִמֶּנּוּ גְּזֵרַת שְׁלֹשִׁים. אֲבָל בְּחֹל הַמּוֹעֵד לֹא יְגַלַּח, כֵּינָן שֶׁהָיָה אֶפְשָׁר לוֹ לְגַלֵּחַ קֹדֶם הָרֶגֶל. וְאִם חָל שְׁבִיעִי שֶׁלּוֹ בְּשַׁבַּת עֶרֶב הָרֶגֶל, אָסוּר לְגַלֵּחַ בְּעֶרֶב שַׁבָּת, וּמֻתָּר לְגַלֵּחַ אַחַר הָרֶגֶל, וְכֵן בְּחֹל הַמּוֹעֵד, כֵּינָן שֶׁלֹּא הָיָה יָכוֹל לְגַלֵּחַ קֹדֶם הָרֶגֶל.

ד הָא דְּרֶגֶל מְבַטֵּל גְּזֵרַת שְׁלֹשִׁים, בִּשְׁאָר מֵתִים. אֲבָל בְּאָבִיו וְאִמּוֹ, שֶׁאָסוּר לְסַפֵּר עַד שֶׁיִּגְעֲרוּ בּוֹ חֲבֵרָיו, אֲפִלּוּ פָּגַע בּוֹ הָרֶגֶל לְאַחַר ל' יוֹם, אֵינוֹ מְבַטֵּל.

ה אִם חָל אֶחָד מִימֵי הָאֲבֵלוּת, חוּץ מֵהַשְּׁבִיעִי, בְּעֶרֶב הָרֶגֶל, מֻתָּר לְכַבֵּס, וְלֹא יִלְבָּשֶׁנּוּ עַד הַלַּיְלָה. וְטוֹב לְזָהֵר מִלְּכַבֵּס עַד אַחַר חֲצוֹת, כְּדֵי שֶׁיְּהֵא נִכָּר שֶׁמִּפְּנֵי הָרֶגֶל הוּא מְכַבֵּס. אֲבָל לִרְחֹץ, אָסוּר עַד הַלַּיְלָה. וְיֵשׁ מַתִּירִין לִרְחֹץ אַחַר תְּפִלַּת הַמִּנְחָה, סָמוּךְ לַחֲשֵׁכָה, וְכֵן נוֹהֲגִין.

ו רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם הַכִּפּוּרִים חֲשׁוּבִים כִּרְגָלִים לְבַטֵּל הָאֲבֵלוּת.

ז נָהַג שָׁעָה אַחַת לִפְנֵי הַפֶּסַח, אוֹתָהּ שָׁעָה חֲשׁוּבָה כְּז', וְח' יְמֵי הַפֶּסַח הֲרֵי ט"ו, וּמַשְׁלִים עֲלֵיהֶם ט"ו אֲחֵרִים.

ח שָׁעָה אַחַת לִפְנֵי עֲצֶרֶת חֲשׁוּבָה כְּשִׁבְעָה. וַעֲצֶרֶת, כֵּינָן שֶׁאִם לֹא הִקְרִיב קָרְבְּנוֹת עֲצֶרֶת בַּעֲצֶרֶת יֵשׁ לוֹ תַּשְׁלוּמִין כָּל שִׁבְעָה, חֲשׁוּב כְּשִׁבְעָה, הֲרֵי י"ד, וּמַשְׁלִים עֲלֵיהֶם ט"ז אֲחֵרִים; וְיוֹם שֵׁנִי שֶׁל עֲצֶרֶת עוֹלֶה לְמִנְיַן הַט"ז.

ט שָׁעָה אַחַת לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה בְּטֵלָה מִמֶּנּוּ גְּזֵרַת שִׁבְעָה, מִפְּנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה; וּגְזֵרַת ל' מְבַטֵּל מִמֶּנּוּ יוֹם כִּפּוּרִים; וּמְגַלֵּחַ עֶרֶב יוֹם כִּפּוּרִים. וְהוּא הַדִּין לְקוֹבֵר מֵתוֹ בִּשְׁלֹשָׁה בְּתִשְׁרֵי, שֶׁמְּגַלֵּחַ בְּעֶרֶב יוֹם הַכִּפּוּרִים.

י שָׁעָה אַחַת לִפְנֵי יוֹם הַכִּפּוּרִים בְּטֵלָה מִמֶּנּוּ גְּזֵרַת ז' מִפְּנֵי יוֹם כִּפּוּרִים, וּגְזֵרַת ל' מְבַטֵּל מִמֶּנּוּ הֶחָג, וּמְגַלֵּחַ בְּעֶרֶב הֶחָג.

יא שָׁעָה אַחַת לִפְנֵי הֶחָג וְהֶחָג, הֲרֵי י"ד; וּשְׁמִינִי עֲצֶרֶת שְׁבָעָה, הֲרֵי כ"א; וְיוֹם שֵׁנִי שֶׁל שְׁמִינִי עֲצֶרֶת, הֲרֵי כ"ב; וּמַשְׁלִים עֲלֵיהֶם ח' אֲחֵרִים.

יב הַקּוֹבֵר אֶת מֵתוֹ שָׁעָה אַחַת לִפְנֵי הָרֶגֶל, אוֹתָהּ שָׁעָה וְהָרֶגֶל חֲשׁוּבִים כְּי"ד, וּמֵיָד אַחַר הָרֶגֶל יֵשׁ לוֹ דִּין שָׁבוּעַ שְׁלִישִׁי לְעִנְיַן שֶׁיּוֹשֵׁב בִּמְקוֹמוֹ וְאֵינוֹ מְדַבֵּר.

יג בִּמְקוֹמוֹת שֶׁעוֹשִׂין שְׁנֵי יוֹם טוֹב, מִי שֶׁמֵּת לוֹ מֵת בְּיוֹם טוֹב שֵׁנִי שֶׁהוּא יוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן שֶׁל פֶּסַח אוֹ שֶׁל חַג, אוֹ בְּיוֹם טוֹב שֵׁנִי שֶׁל עֲצֶרֶת, וּקְבָרוֹ בּוֹ בַּיּוֹם, נוֹהֵג בּוֹ אֲבֵלוּת, הוֹאִיל וְיוֹם טוֹב שֵׁנִי מִדִּבְרֵיהֶם, וַאֲבֵלוּת יוֹם רִאשׁוֹן שֶׁהוּא יוֹם מִיתָה וּקְבוּרָה שֶׁל תּוֹרָה, יְדֻחֶה עֲשֵׂה שֶׁל דִּבְרֵיהֶם מִפְּנֵי עֲשֵׂה שֶׁל תּוֹרָה. אֲבָל אִם מֵת בְּיוֹם טוֹב שֵׁנִי שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וּקְבָרוֹ בּוֹ בַּיּוֹם, אֵינוֹ נוֹהֵג בּוֹ אֲבֵלוּת, שֶׁשְּׁנֵי הַיָּמִים כְּיוֹם אֶרֹךְ הֵם. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּשִׁבְעָה מֵתִים הַמְפֹרָשִׁים בַּתּוֹרָה שֶׁכֵּהֵן מְטַמֵּא לָהֶם, אֲבָל אוֹתָם שֶׁהוֹסִיפוּ עֲלֵיהֶם כִּדְאִיתָא בְּסִימָן שע"ד, אֵין אֲבֵלוּתָם אֶלָּא מִדְּרַבָּנָן, לְפִיכָךְ אֵינוֹ נוֹהֵג עֲלֵיהֶם אֲבֵלוּת

בְּשׁוּם יוֹם טוֹב. וַאֲפִלּוּ בְּאוֹתָם שֶׁאָמְרוּ שֶׁנּוֹהֵג אֲבֵלוּת בְּיוֹם טוֹב שֵׁנִי, אֵינוֹ קוֹרֵעַ. וְהָעוֹלָם נוֹהֲגִין שֶׁלֹּא לְהִתְאַבֵּל בְּיוֹם טוֹב שֵׁנִי שֶׁל גָּלֻיּוֹת עַל שׁוּם מֵת, אֲפִלּוּ הוּא יוֹם מִיתָה וּקְבוּרָה. הַגָּה: דְּסוֹבְרִין כְּדַעַת הָאוֹמְרִים שֶׁאֵין שׁוּם אֲבֵלוּת דְּאוֹרַיְתָא, וְכֵן הַמִּנְהָג פָּשׁוּט, וְאֵין לְשַׁנּוֹת (ר״ח ור״י ורא״ש).

יד מֵת לוֹ מֵת בְּעֶרֶב יוֹם טוֹב, וְנִתְיָרֵא שֶׁמָּא לֹא יַסְפִּיק לְקָבְרוֹ מִבְּעוֹד יוֹם, וּמְסָרוֹ לְעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים שֶׁיּוֹלִיכוּהוּ לְקָבְרוֹ, כֵּיוָן שֶׁהוֹצִיאוּהוּ מֵהָעִיר וְנִתְכַּסָּה מֵעֵינֵי הָרוֹבִים חָלָה עָלָיו אֲבֵלוּת; וְאִם הוּא שָׁעָה אַחַת קֹדֶם הֶרֶגֶל, וְנָהַג בּוֹ אֲבֵלוּת, בָּטְלָה לָהּ גְּזֵרַת שִׁבְעָה אַף עַל פִּי שֶׁנִּקְבַּר בְּיוֹם טוֹב.

סימן ת

א שַׁבָּת אֵינוֹ מַפְסִיק אֲבֵלוּת וְעוֹלֶה לְמִנְיַן שִׁבְעָה, שֶׁחֲרֵי קְצָת דִּינֵי אֲבֵלוּת נוֹהֲגִים בּוֹ, דְּהַיְנוּ דְּבָרִים שֶׁבְּצִנְעָא שֶׁהֵם: תַּשְׁמִישׁ הַמִּטָּה וּרְחִיצָה. אֲבָל דְּבָרִים שֶׁבְּפַרְהֶסְיָא לֹא, דְּהַיְנוּ לְהָסִיר עֲטִיפָתוֹ, וְדַוְקָא כְּשֶׁהוּא מְעֻטָּף עֲטִיפוֹת יִשְׁמְעֵאלִים כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל סִימָן שפ״ו, אֲבָל קְצָת עֲטִיפָה שֶׁנּוֹהֲגִים בִּקְצָת מְקוֹמוֹת כָּל ל׳, אֵין צָרִיךְ לְהָסִיר בְּשַׁבָּת, הוֹאִיל וְיֵשׁ לוֹ מְנָעָלִים בְּרַגְלָיו (מהרי״ו סימן ח׳), וְלִלְבֹּשׁ מִנְעָלָיו, וְלִזְקֹף הַמִּטָּה מִכְּפִיָּתָהּ, וְשֶׁלֹּא לִלְבֹּשׁ בֶּגֶד קָרוּעַ, אֶלָּא מַחֲלִיפוֹ, וְאִם אֵין לוֹ לְהַחֲלִיף מַחֲזִיר קְרִיעוֹ לְאַחֲרָיו; וְתַלְמוּד תּוֹרָה הֲוֵי דָּבָר שֶׁבְּצִנְעָא, אֲבָל לַחֲזֹר הַפָּרָשָׁה, כֵּיוָן שֶׁחַיָּב אָדָם לְהַשְׁלִים פָּרָשִׁיּוֹתָיו עִם הַצִּבּוּר, הֲוֵי כְּקוֹרֵא אֶת שְׁמַע וּמֵתָר. וְאִם קָרְאוּ אֶת הָאָבֵל לַעֲלוֹת לַתּוֹרָה, צָרִיךְ לַעֲלוֹת, שֶׁאִם הָיָה נִמְנָע הָיָה דָּבָר שֶׁל פַּרְהֶסְיָא; וְרַבֵּנוּ תָּם הָיוּ קוֹרִים אוֹתוֹ בְּכָל פַּעַם שְׁלִישִׁי, וְאַרַע בּוֹ אֲבֵלוּת וְלֹא קָרְאוּ הַחַזָּן, וְעָלָה הוּא מֵעַצְמוֹ וְאָמַר כֵּיוָן שֶׁהֻרְגַּל לִקְרוֹתוֹ שְׁלִישִׁי בְּכָל שַׁבָּת, הֲרוֹאָה שֶׁאֵינוֹ עוֹלֶה אוֹמֵר שֶׁבִּשְׁבִיל אֲבֵלוּת הוּא נִמְנָע, וְהֲוֵי דְּבָרִים שֶׁל פַּרְהֶסְיָא. וְכֵן אִם הִכִּהוּ אָבֵל וְאֵין כֹּהֵן אַחֵר בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, מֻתָּר לִקְרוֹתוֹ; אֲבָל בְּעִנְיָן אַחֵר, אָסוּר (הַגָּהוֹת מֵימוֹנִי פ״ג מה״א).

ב גְּרָרָתוּ חַיָּה אוֹ הֲרָגוּהוּ לִסְטִים, וּבְשַׁבָּת נִתְיָאֵשׁ מִלְּבַקְּשׁ, כֵּיוָן דִּדְבָרִים שֶׁבְּצִנְעָא נוֹהֵג בְּשַׁבָּת עוֹלֶה לוֹ לְיוֹם אֶחָד. הַגָּה: אִם פָּגַע יוֹם ל׳ שֶׁל אֲבֵלוּת בְּשַׁבָּת וְיוֹם כ״ט בְּעֶרֶב שַׁבָּת, מֻתָּר לוֹ לִרְחֹץ בְּעֶרֶב שַׁבָּת, אַף בִּמְקוֹמוֹת שֶׁנּוֹהֲגִין שֶׁלֹּא לִרְחֹץ כָּל שִׁלשִׁים, דְּהוֹאִיל וּמִדִּינָא שְׁרֵי לְאַחַר שִׁבְעָה, אֶלָּא שֶׁנָּהֲגוּ לְהַחְמִיר כָּל ל׳, בִּכְהַאי גַּוְנָא שָׁרֵי מִשּׁוּם כְּבוֹד שַׁבָּת (הַגָּהוֹת מֵימוֹנִי בֶּשֶׁם מָהָר״ם פ״י ופ״ו דִּיוֹם טוֹב). וְהוּא הַדִּין כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה, כְּגוֹן לַחֲזֹר עַל מְקוֹמוֹ בְּלֵיל שַׁבָּת וְלִלְבֹּשׁ בִּגְדֵי שַׁבָּת, דְּהָא נָמֵי אֵינוֹ אֶלָּא מִנְהָג בְּעָלְמָא (כֵּן נִרְאֶה מִדִּבְרֵי מָהָר״ש), כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל סִי׳ שפ״ט וש״צ; וְאַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ לְחַלֵּק בֵּין רְחִיצָה שֶׁאֲסוּרָה בְּשַׁבָּת וּבֵין דְּבָרִים אֵלּוּ שֶׁאֶפְשָׁר לוֹ לַעֲשׂוֹת בְּשַׁבָּת, מִכָּל מָקוֹם אֵין נ״ל לְחַלֵּק בְּכָךְ.

סימן תא

א אֵין מַנִּיחִין אֶת הַמִּטָּה בָּרְחוֹב בְּחֹל הַמּוֹעֵד, שֶׁלֹּא לְהַרְגִּיל אֶת הַהֶסְפֵּד, שֶׁאָסוּר לְהַרְגִּיל אֶת הַהֶסְפֵּד בְּחֹל הַמּוֹעֵד, אֶלָּא לִכְבוֹד תַּלְמִיד חָכָם; לְפִיכָךְ אֵין מוֹלִיכִין הַמֵּת לְבֵית הַקְּבָרוֹת בְּחֹל הַמּוֹעֵד, עַד שֶׁיִּהְיֶה כָּל הַקֶּבֶר מְתֻקָּן וּמְזֻמָּן.

ב אֵין קוֹרְעִין בְּחֹל הַמּוֹעֵד אֶלָּא מִי שֶׁהוּא חַיָּב לִקְרֹעַ כִּדְאִיתָא בְּסִימָן ש״מ, אֲבָל מִי שֶׁאֵינוֹ חַיָּב, וְרוֹצֶה לִקְרֹעַ מִפְּנֵי הַכָּבוֹד, אָסוּר.

ג שָׁמַע בְּחֹל הַמּוֹעֵד שְׁמוּעָה קָרוֹבָה, חַיָּב לִקְרֹעַ.

ד אֵין חוֹלְצִין כָּתֵף בַּמּוֹעֵד, וְאֵין מַבְרִין בּוֹ אֶלָּא קְרוֹבָיו שֶׁל מֵת; אֲבָל הַקְּרוֹבִים, מַבְרִין. וְהוּא הַדִּין לַחֲנֻכָּה וּפוּרִים וְרֹאשׁ חֹדֶשׁ. וּכְשֶׁמַּבְרִין, אֵין מַבְרִין אֶלָּא עַל מִטּוֹת זְקוּפוֹת, אֲבָל בְּיוֹם טוֹב, אֲפִלּוּ בְּיוֹם טוֹב שֶׁנִּי, אֵין קוֹרְעִין וְלֹא חוֹלְצִין וְלֹא מַבְרִין; וּבְחֹל הַמּוֹעֵד מַבְרִין הַכֹּל עַל הֶחָכָם לְתוֹךְ הָרְחוֹב, כְּדֶרֶךְ שֶׁמַּבְרִין אֶת הַקְּרוֹבִים, שֶׁהַכֹּל כִּקְרוֹבָיו.

ה נָשִׁים בְּחֹל הַמּוֹעֵד מְעַנּוֹת, דְּהַיְנוּ שֶׁכֵּלָן עוֹנוֹת כְּאַחַת; אֲבָל לֹא מְטַפְּחוֹת, דְּהַיְנוּ לְהַכּוֹת כַּף עַל כַּף. בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ, חֲנֻכָּה וּפוּרִים, מְעַנּוֹת וּמְטַפְּחוֹת, אֲבָל לֹא מְקוֹנְנוֹת, דְּהַיְנוּ שֶׁאַחַת מְדַבֶּרֶת וְכֻלָּן עוֹנוֹת אַחֲרֶיהָ. נִקְבַּר הַמֵּת, לֹא מְעַנּוֹת וְלֹא מְטַפְּחוֹת; וְהָנֵי מִלֵּי לְאִינַשׁ דְּעַלְמָא, אֲבָל לְתַלְמִיד חָכָם, בֵּין בְּחֹל הַמּוֹעֵד בֵּין בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ, חֲנֻכָּה וּפוּרִים, מְעַנּוֹת וּמְקוֹנְנוֹת כְּדַרְכָּן בַּחֹל; וְהָנֵי מִלֵּי בְּפָנָיו, אֲבָל שֶׁלֹּא בְּפָנָיו, לֹא. וְיוֹם שְׁמוּעָה, אֲפִלּוּ רְחוֹקָה, כִּבְפָנָיו דְּמֵי.

ו אוֹמְרִים עַל הַמֵּת צִדּוּק הַדִּין וְקַדִּישׁ, כְּדַרְכָּן. וְכֵן בְּיוֹם טוֹב שֵׁנִי; אֲבָל בְּיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן, כֵּיוָן שֶׁאֵין מִתְעַסְקִים בַּמֵּת אֵין אוֹמְרִים אוֹתוֹ. הַגָּה: וְיֵשׁ חוֹלְקִין שֶׁלֹּא לוֹמַר צִדּוּק הַדִּין בַּמּוֹעֵד (השור הביא כפה רבותא), וְכֵן הַמִּנְהָג פָּשׁוּט בִּמְדִינוֹת אֵלּוּ שֶׁלֹּא לוֹמַר צִדּוּק הַדִּין בְּכָל הַיָּמִים שֶׁאֵין אוֹמְרִים בָּהֶם תַּחֲנוּן (במנהגים); וְלָכֵן אֵין אוֹמְרִים גַּם כֵּן כְּשֶׁקּוֹבְרִין אַחַר חֲצוֹת בְּעֶרֶב שַׁבָּת. יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאִם קוֹבְרִים הַמֵּת בַּלַּיְלָה, שֶׁאֵין אוֹמְרִים קַדִּישׁ וְלֹא צִדּוּק הַדִּין (כל בו).

ז מֵת לוֹ מֵת קֹדֶם פּוּרִים, וּפָגַע בּוֹ פּוּרִים, אֵינוֹ מַפְסִיק הָאֲבֵלוּת; וּמִכָּל מָקוֹם אֵין אֲבֵלוּת נוֹהֵג בּוֹ, לֹא בִּי״ד וְלֹא בְּט״ו, אֶלָּא דְּבָרִים שֶׁבְּצִנְעָא נוֹהֵג, וְחַיָּב לִשְׁלֹחַ מָנוֹת. וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מִתְאַבֵּל בָּהֶם, עוֹלִים לוֹ מִמִּנְיַן הַשִּׁבְעָה, כְּמוֹ שַׁבָּת.

סימן תב

א מִי שֶׁבָּאָה לוֹ שְׁמוּעָה שֶׁמֵּת לוֹ קָרוֹב, אִם בְּתוֹךְ ל׳ יוֹם הִגִּיעָה הַשְּׁמוּעָה, אֲפִלּוּ יוֹם ל׳ עַצְמוֹ, הֲרֵי זוֹ שְׁמוּעָה קְרוֹבָה וְחַיָּב לִנְהֹג שִׁבְעָה יְמֵי אֲבֵלוּת מִיּוֹם שֶׁהִגִּיעַ הַשְּׁמוּעָה; וְקוֹרֵעַ וּמוֹנֶה ל׳ יוֹם מִיּוֹם הַשְּׁמוּעָה (כָּךְ מֻשְׁמָע מֵהָרַמְב״ם וּמִמּוּקִי יוֹסֵף פ״ט וּכְמַרְדְּכִי) לְתִסְפֹּרֶת עִם שְׁאָר דְּבָרִים. כְּלָלוֹ שֶׁל דָּבָר, יוֹם שְׁמוּעָתוֹ הַקְּרוֹבָה כְּיוֹם הַקְּבוּרָה. וְאִם שָׁמַע מִיּוֹם ל׳ וָאֵילָךְ, אֵין צָרִיךְ לִנְהֹג אֶלָּא שָׁעָה אַחַת, לֹא שְׁנָא שָׁמַע בַּיּוֹם לֹא שְׁנָא שָׁמַע בַּלַּיְלָה, שֶׁאִם שָׁמַע בַּלַּיְלָה וְנָהֲגוּ מִקְצָת אֲבֵלוּת בַּלַּיְלָה שָׁעָה אַחַת, עוֹלֶה לוֹ; וַאֲפִלּוּ שָׁמַע עַל אָבִיו וְאִמּוֹ. וְהָנֵי מִלֵּי לְעִנְיַן גְּזֵרַת שִׁבְעָה, אֲבָל לְעִנְיַן גְּזֵרַת שְׁלֹשִׁים, נוֹהֵג עַל אָבִיו וְאִמּוֹ בְּתִסְפֹּרֶת עַד שֶׁיִּגְעֲרוּ בּוֹ חֲבֵרָיו, וּבְגִהוּץ עַד שֶׁיַּגִּיעַ הֶרֶגֶל וְיִגְעֲרוּ בּוֹ, וְכֵן בִּשְׁאֵלַת שָׁלוֹם וְלִכָּנֵס לְבֵית הַמִּשְׁתֶּה; וּמוֹנֶה מִיּוֹם מִיתָה וְלֹא מִיּוֹם שְׁמוּעָה. לְפִיכָךְ אִם בָּאָה לוֹ שְׁמוּעָה עַל אָבִיו וְאִמּוֹ לְאַחַר י״ב חֹדֶשׁ, אֵינוֹ נוֹהֵג אֶלָּא יוֹם אֶחָד אַף בִּגְזֵרַת ל׳.

ב הַשּׁוֹמֵעַ שְׁמוּעָה רְחוֹקָה, אֵין צָרִיךְ לִנְהֹג כָּל דִּין אֲבֵלוּת, אֶלָּא דַּיּוֹ בַּחֲלִיצַת מִנְעָל, וְאֵין צָרִיךְ לֹא עֲטִיפָה וְלֹא כְּפִיַּת הַמִּטָּה, וּמֵתָר בִּמְלָאכָה, רְחִיצָה וְסִיכָה וְתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה וּבְתַלְמוּד תּוֹרָה, וְאִם אֵין לוֹ מְנָעָלִים בְּרַגְלָיו צָרִיךְ שֶׁיִּכְפֶּה מִטָּתוֹ אוֹ יַעֲטֹף רֹאשׁוֹ, שֶׁצָּרִיךְ שֶׁיַּעֲשֶׂה מַעֲשֶׂה שֶׁנִּכָּר בּוֹ שֶׁעוֹשֶׂה מִשּׁוּם אֲבֵלוּת; וְאִם הָיָה עוֹסֵק בַּתּוֹרָה אוֹ בִּמְלָאכָה, אוֹ שֶׁהָיָה רוֹחֵץ וְסָךְ, וּבָאָה לוֹ שְׁמוּעָה, מַפְסִיק שָׁעָה אַחַת מִשּׁוּם אֲבֵלוּת, וְחוֹזֵר לְמַה שֶּׁבְּיָדוֹ, אֲבָל אִם הָיָה לָבוּשׁ תְּפִלִּין, אֵינוֹ צָרִיךְ לְחָלְצָן, וּמִכָּל מָקוֹם אֵינוֹ יוֹצֵא יְדֵי אֲבֵלוּת בְּהֶפְסֵק זֶה, וְצָרִיךְ שֶׁיַּעֲשֶׂה מַעֲשֶׂה שֶׁנִּכָּר שֶׁעוֹשֶׂה מִשּׁוּם אֲבֵלוּת, כְּגוֹן חֲלִיצַת מִנְעָל אוֹ כְּפִיַּת הַמִּטָּה וַעֲטִיפָה; וּמֵיהוּ בְּחָדָא סָגֵי.

ג אֵין מַבְרִין עַל שְׁמוּעָה רְחוֹקָה.

ד אֵין קוֹרְעִין עַל שְׁמוּעָה רְחוֹקָה; וְעַל אָבִיו וְאִמּוֹ, קוֹרֵעַ לְעוֹלָם. וּבְמָקוֹם שֶׁאֵין לוֹ לִקְרֹעַ, אָסוּר לְהַחְמִיר עַל עַצְמוֹ וְלִקְרֹעַ (אוֹר זָרוּעַ).

ה הַשּׁוֹמֵעַ שְׁמוּעָה בְּשַׁבָּת אוֹ בָּרֶגֶל, וּלְמוֹצָאֵי שַׁבָּת וְרֶגֶל נַעֲשֵׂית רְחוֹקָה, אֵינוֹ נוֹהֵג אֶלָּא יוֹם אֶחָד, וּבְשַׁבָּת וְרֶגֶל אָסוּר בִּדְבָרִים שֶׁל צְנִעָא.

ו הַשּׁוֹמֵעַ שְׁמוּעָה רְחוֹקָה בְּשַׁבָּת אוֹ בָּרֶגֶל, אֵינוֹ נוֹהֵג אֲפִלּוּ דְּבָרִים שֶׁבְּצִנְעָא, וּלְמוֹצָאֵי שַׁבָּת וְרֶגֶל נוֹהֵג שָׁעָה אַחַת, וְדַיּוֹ.

ז הַשּׁוֹמֵעַ שְׁמוּעָה קְרוֹבָה בְּשַׁבָּת הַשַּׁבָּת עוֹלָה לוֹ לְיוֹם אֶחָד, וּלְמָחָר קוֹרֵעַ, וַהֲוָה לֵיהּ יוֹם שִׁשִּׁי שְׁבִיעִי לַאֲבֵלוּת.

ח עֲשָׂרָה יָמִים אַחַר חַג הַסְּכּוֹת שָׁמַע שֶׁמֵּת לוֹ מֵת בְּעֶרֶב הֶחָג, אַף עַל פִּי שֶׁאִם נִמְנָה שָׁעָה אַחַת לִפְנֵי הֶחָג ז׳ וְשִׁבְעַת יְמֵי הֶחָג וְיוֹם שְׁמִינִי עֲצֶרֶת כ״א, וַעֲשָׂרָה יָמִים אֲחֵרִים הֲרֵי ל״א, אֵין לָזֶה דִּין שְׁמוּעָה רְחוֹקָה, אֶלָּא דִּין שְׁמוּעָה קְרוֹבָה, שֶׁאֵין הֶרֶגֶל עוֹלֶה לְמִי שֶׁלֹּא נָהַג אֲבֵלוּת קֹדֶם לוֹ כְּלָל; וְכָל שֶׁכֵּן לְמִי שֶׁלֹּא הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁמֵּת לוֹ מֵת (ר׳ יְרוּחָם בְּשֵׁם בַּעַל הַמָּאוֹר וְכ״ד הָרַמְב״ן).

ט שָׁמַע שְׁתֵּי שְׁמוּעוֹת רְחוֹקוֹת בְּיוֹם אֶחָד, אֵינוֹ נוֹהֵג עֲלֵיהֶן אֶלָּא יוֹם אֶחָד. הָיוּ קְרוֹבוֹת, אוֹ שֶׁמֵּתוּ לוֹ שְׁנֵי מֵתִים כְּאֶחָד, מוֹנֶה לִשְׁתֵּיהֶם כְּאֶחָד שִׁבְעָה וּשְׁלֹשִׁים. שָׁמַע לָזֶה הַיּוֹם וְלָזֶה לְמָחָר, מוֹנֶה לַשֵּׁנִי מִיּוֹם שְׁמוּעָה, שִׁבְעָה וּשְׁלֹשִׁים.

י שָׁמַע שְׁמוּעָה קְרוֹבָה בְּשַׁבָּת עֶרֶב הֶרֶגֶל, כֵּיוָן דִּדְבָרִים שֶׁבְּצִנְעָא נוֹהֵג, עוֹלֶה לוֹ אוֹתוֹ שַׁבָּת לְמִנְיַן שִׁבְעָה.

יא מִי שֶׁהִתְפַּלֵּל כְּבָר עַרְבִית וַעֲדַיִן יוֹם הוּא, וְשָׁמַע שְׁמוּעָה קְרוֹבָה, מוֹנֶה מִיּוֹם מָחָר, וְאוֹתוֹ יוֹם אֵינוֹ עוֹלֶה לוֹ.

יב מִי שֶׁמֵּת לוֹ מֵת וְלֹא נוֹדַע לוֹ, אֵינוֹ חוֹבָה שֶׁיֹּאמְרוּ לוֹ; וַאֲפִלּוּ בְּאָבִיו וְאִמּוֹ; וְעַל זֶה נֶאֱמַר: מוֹצִיא דִּבָּה הוּא כְּסִיל (מִשְׁלֵי י, יח) וּמֵתָר לְהַזְמִינוֹ לְסְעֻדַּת אֵרוּסִין וְנִשּׂוּאִין וְכָל שִׂמְחָה, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ. מֵיהוּ אִם שׁוֹאֵל עָלָיו, אֵין לוֹ לְשַׁקֵּר וְלוֹמַר: חַי הוּא, שֶׁנֶּאֱמַר: מִדְּבַר שֶׁקֶר תִּרְחָק (שְׁמוֹת כג, ז). הַגָּה: וּמִכָּל מָקוֹם בְּבָנִים זְכָרִים, נָהֲגוּ לְהוֹדִיעַ, כְּדֵי שֶׁיֹּאמְרוּ קַדִּישׁ; אֲבָל בִּבְנוֹת, אֵין מְנַהֲגִ כְּלָל לְהוֹדִיעָם (מהרי״ו סי׳ י״ג). מִצְוָה לְהִתְעַנּוֹת יוֹם שֶׁמֵּת בּוֹ אָבִיו אוֹ אִמּוֹ (כָּל בּוֹ בְּשֵׁם הר״מ וְעוֹד פּוֹסְקִים), וּמִתְעַנְּין יוֹם הַמִּיתָה וְלֹא יוֹם הַקְּבוּרָה (מהרי״ו סִימָן קכ״א וּמהרא״י סִימָן רצ״ו וְהָאַחֲרוֹנִים), אִם לֹא מִי שֶׁהָיָה אָצֵל הַקְּבוּרָה וְלֹא אָצֵל הַמִּיתָה. (בְּקַבָּלָה מִפִּי זָקֵן מֻפְלָג מֹהַר״ם לְנָדוֹא) ; וְאִם אֵרַע יוֹם זֶה בְּיוֹם שֶׁאֵין אוֹמְרִים בּוֹ תַּחֲנוּן, אֵין מִתְעַנְּין כְּלָל. וְאִם מֵתוּ בָּאֲדָר וְנִתְעַבְּרָה הַשָּׁנָה, הָעִקָּר לְהִתְעַנּוֹת בָּאֲדָר הָרִאשׁוֹן (ת״ה סִימָן רצ״ד וּמהרי״ו מִינְ ץ), אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ חוֹלְקִין, כָּךְ הוּא עִקָּר. וְאִם מֵתוּ בְּשָׁנַת הָעִבּוּר בָּאֲדָר הַשֵּׁנִי, מִתְעַנֶּה גַּם כֵּן בְּעִבּוּר בָּאֲדָר הָרִאשׁוֹן (ג״ז שָׁם). וְעַיֵּן בְּאֹרַח חַיִּים סִימָן תקס״ח סָעִיף ז׳. וְעַיֵּן לְעֵיל סִימָן שצ״א שֶׁאֵין לָאֵכֶל בְּסְעֻדָה בְּלֵיל יוֹם שֶׁמֵּת בּוֹ אָב וְאֵם. וְאִם חָל תַּעֲנִית זֶה בְּעֶרֶב שַׁבָּת, דִּינוֹ כְּשֶׁאָר תַּעֲנִית. וְעַיֵּן בא״ח סִימָן רמ״ט. מֵיהוּ אִם בְּפֶעַם רִאשׁוֹן הַשָּׁלִים, יִנְהֹג כֵּן כָּל יָמָיו.

סימן תג

א הַמְקַלֵּט עֲצָמוֹת אָבִיו, אוֹ שֶׁל שְׁאָר קְרוֹבִים שֶׁמִּתְאַבְּלִים עֲלֵיהֶם, מִתְאַבֵּל עֲלֵיהֶם כָּל הַיּוֹם כֻּלּוֹ, בְּכָל הַדְּבָרִים הַנּוֹהֲגִים בְּאָבֵל, בִּכְפִיַּת הַמִּטָּה וַעֲטִיפַת הָרֹאשׁ וּנְעִילַת הַסַּנְדָּל וְתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה וּרְחִיצָה וְסִיכָה; וְלָעֶרֶב אֵין מִתְאַבֵּל עֲלֵיהֶם, אֲפִלּוּ צְרוּרִים לוֹ בְּסָדִינוֹ. הָיָה עוֹמֵד וּמְלַקֵּט, וְחָשְׁכָה לוֹ, מֻתָּר בַּיּוֹם

שֶׁלְּאַחֲרָיו. לְפִיכָךְ אֵין מְלַקְּטִין אוֹתָם סָמוּךְ לַחֲשֵׁכָה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה נִמְצָא שֶׁלֹּא הִתְאַבֵּל עַל לִקּוּט עַצְמוֹת אָבִיו. וְאֵין אֲנִינוּת בְּלִקּוּט עֲצָמוֹת, רַק חָל עָלָיו אֲבֵלוּת מִיָּד (טור בְּשֵׁם הָרַא״ש).

ב כָּל שֶׁקּוֹרֵעַ עָלָיו בְּשָׁעַת מִיתָתוֹ, קוֹרֵעַ עָלָיו בְּשָׁעַת לִקּוּט עֲצָמוֹת. וְכָל שֶׁאֵינוֹ מִתְאַחֶה בְּשָׁעַת מִיתָתוֹ, אֵינוֹ מִתְאַחֶה בְּשָׁעַת לִקּוּט עֲצָמוֹת.

ג עֲצָמוֹת, אֵין עוֹמְדִין עֲלֵיהֶם בְּשׁוּרָה, אֲבָל אוֹמְרִים עֲלֵיהֶם תַּנְחוּמִין לְעַצְמָם. וְאֵין מַבְרִין עֲלֵיהֶם בְּחֶבֶר עִיר, אֲבָל מַבְרִין עֲלֵיהֶם בְּבֵיתוֹ. וְאֵין אוֹמְרִים עֲלֵיהֶם קִינָה וּנְהִי, אֲבָל אוֹמְרִים עֲלֵיהֶם קְלוֹסִין. דְּהַיְנוּ שִׁבְחוֹ שֶׁל מֵת, וּמְשַׁבְּחִין לְהקב״ה שֶׁמַּמִית וּמְחַיֶּה (בְּשׁוּר תִּמְצָא מִבְּאֹר).

ד אֵין מְלַקְּטִין עֲצָמוֹת אָבִיו בַּמּוֹעֵד, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר עֲצָמוֹת שְׁאָר קְרוֹבִים.

ה שָׁמַע שֶׁהַיּוֹם לְקָטוּ עֲצָמוֹת אֶחָד מִקְרוֹבָיו שֶׁהוּא מִתְאַבֵּל עֲלֵיהֶם, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הָיָה שָׁם, מִתְאַבֵּל עֲלֵיהֶם. אֲבָל שָׁמַע שֶׁנִּלְקְטוּ אֶתְמוֹל, אֵין מִתְאַבֵּל עֲלֵיהֶם (טור בְּשֵׁם הַיְרוּשַׁלְמִי).

ו אֵין מְפָרְקִין אֶת הָעֲצָמוֹת וְלֹא מַפְסִיקִין אֶת הַגִּידִים.

ז לִקּוּט עֲצָמוֹת אֵינוֹ אֶלָּא מִשֶּׁיִּכְלֶה הַבָּשָׂר; כָּלָה הַבָּשָׂר, אֵין הַצּוּרָה נִכֶּרֶת בָּעֲצָמוֹת, לְפִיכָךְ יָכוֹל לְלַקֵּט בְּיָדוֹ עַצְמוֹת אָבִיו וְאִמּוֹ; וַאֲפִלּוּ עַל פִּי כֵן נָכוֹן הַדָּבָר שֶׁלֹּא יְלַקְּטֵם הוּא עַצְמוֹ, מֵהַהִיא דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בַּר צָדוֹק דִּבְסָמוּךְ.

ח מְלַקֵּט אָדָם עַצְמוֹת שְׁנֵי מֵתִים כְּאֶחָד בְּרֹאשׁ אֲפַרְסְקָל מִכָּאן, וּבְרֹאשׁ אֲפַרְסְקָל מִכָּאן, דִּבְרֵי רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי. ר״א אוֹמֵר: סוֹף אֲפַרְסְקָל לְהִתְעַכֵּל, וְסוֹף עֲצָמוֹת לְהִתְעַכֵּל, וְנִמְצְאוּ עַצְמוֹת שְׁנֵי מֵתִים מִתְעָרְבִים, אֲלָא מְלַקֵּטִין וְנוֹתְנִין כָּל אֶחָד לְעַצְמוֹ בְּאָרוֹן שֶׁל אֲרָזִים. אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בַּר צָדוֹק: כָּךְ אָמַר לִי אַבָּא בִּשְׁעַת מִיתָתוֹ: מִתְחִלָּה קִבְּרוּנִי בְּבִקְעָה, וּלְבַסּוֹף לִקֵּט עַצְמוֹתַי וּתְנֵם בָּאֲרָזִים, וְאַל תִּלְקְטֵם אַתָּה בְּיָדְךָ, שֶׁלֹּא יִהְיוּ בְּזוּיוֹת עָלֶיךָ.

ט הַמְלַקֵּט עֲצָמוֹת, וְהַמְשַׁמֵּר אֶת הַמֵּת, וְהַמּוֹלִיךְ אוֹתָם מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, פָּטוּר מִקְרִיאַת שְׁמַע וּמִתְּפִלָּה וּמֵהַתְּפִלִּין, וּמִכָּל מִצְוֹת הָאֲמוּרוֹת בַּתּוֹרָה, בֵּין בְּחֹל בֵּין בְּשַׁבָּת, לֹא שְׁנָא עַצְמוֹת קְרוֹבִים לֹא שְׁנָא עַצְמוֹת רְחוֹקִים, בֵּין אִם הוּא בְּסִפְיָנָה אוֹ בַּדֶּרֶךְ, וַאֲפִלּוּ אִם הֵם מְלַקְּטִים רַבִּים. וְאִם רָצָה לְהַחְמִיר עַל עַצְמוֹ, לֹא יַחְמִיר, מִפְּנֵי כְּבוֹד עֲצָמוֹת.

י הַמּוֹלִיךְ עֲצָמוֹת מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, הֲרֵי זֶה לֹא יִתְּנֵם בְּשַׂק אוֹ בִּדְסְקָיָא וְיַנִּיחֵם עַל הַחֲמוֹר וְיִרְכַּב עֲלֵיהֶם, מִפְּנֵי שֶׁנּוֹהֵג בָּהֶם מִנְהַג בְּזָיוֹן; אֲבָל אִם מַפְשִׁילוֹ לַאֲחוֹרָיו עַל הַחֲמוֹר, שַׁפִּיר דָּמֵי. וְאִם הָיָה מִתְיָרֵא מִפְּנֵי הַגַּנָּבִים וְהַלִּסְטִים, מֻתָּר. הַגָּה: וְהַחַי יִתֵּן אֶל לִבּוֹ דְּבָרִים שֶׁל מִיתָה; דִּיסְפָּד, יִסְפְּדוּנָהּ; דִּיקָבֵּר, יִקְבְּרוּנָהּ; דְּיִטְעֹן, יַטְעִינָהּ; דְּיִדַּל, יַדֵּלוּנָהּ; וְנָדוֹל הַשָּׁלוֹם שֶׁנִּתַּן לַצַּדִּיקִים, שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁהַצַּדִּיק נִפְטָר ג׳ כִּתּוֹת שֶׁל מַלְאָכִים נוֹתָנִים לוֹ שָׁלוֹם. (הַכֹּל בְּשׁוּר וְהָרַא״ש וְכָל בּוֹ) (וְאוֹמְרִים יָבֹא שָׁלוֹם כָּל הַכָּתוּב לְחַיִּים קָדוֹשׁ יַאֲמֵר לוֹ). בִּלַּע הַמָּוֶת לָנֶצַח וּמָחָה ה׳ אֱלֹהִים דִּמְעָה מֵעַל כָּל פָּנִים. (יְשַׁעְיָה כה, ח׳).